BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
164
C
34
NAPOLI

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGICAE S. THOMAE AQVINATIS.

De Chriſti incarnatione, & actis per eum atque paſſis.
De ſacramentis, quibus ſalutem conſequimur.
De reſurrectione, & iis quæ eam ſequuntur.

In cuius initio præfixi ſunt duo Indices: quorũ ALTER *vniuerſam iſtius partis doctrinam ad locos cõmunes ſeu ſumma Doctrinæ Chriſtianæ capita, Alphabeti ordine digeſta, reuocatam continet:* ALTER *omnium eſt Quæſtionum, quibus ij loci communes in eadem parte explicantur ; ſeruato eo qui in auctore eſt ordine; vt inde litterarum ſacrarum ſtudioſi & quid in ea parte tractetur ſtatim videre, & quod in ea quærent ſine negotio inuenire queant.*

NVNC DEMVM

Ex plurimis manuſcriptis exemplaribus, quorundam Louanienſium Theologorum opera, & labore maximo, ab infinitis, quibus antea ſcatebat, mendis repurgata, & ſuo priſtino nitori reſtituta, concluſionibuſque, quas ad ſingulas quæſtiunculas prius habebat, caſtigatis, illuſtrata.

Cartusię sancti laurentij prope padulam · 1569 +

sancti

laurentij

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
CIↃ IↃ LXIX.

prope Padulam ·

INDEX PRIOR TERTIÆ PARTIS SVMMÆ

THEOLOGICAE SANCTI THOMAE AQVINATIS, CONTINENS

literarum Alphabeti ordine locos communes Theologicos in ea parte explicatos: vt inde ſacrarum literarum ſtudioſi, & quid in ea parte tractetur ſtatim videre, & quod in ea quærent, ſine negotio inuenire queant.

A Doptio Chriſti. q. 23
Adoratio Chriſti. 25
Annuntiatio beatæ virginis. 30
Aſcenſio Chriſti. [illegible]
Baptiſmus Iohannis. 38
Baptiſmi { effectus. 69; miniſter. 67; ſacramentum. 66 }
Baptiſmum ſuſcipien[illegible] 68
Ad baptiſmum concurrentia præparatoria. 3ª.q.71
Baptizatio Chriſti. 39
Catechiſmus. 71
Chriſto cõueniẽtia vt eſt ſubiect⁹ patri. 20
Circuncıſio. 70
Circuncıſio Chriſti. 37
Conceptio { Chriſti ſecundum principiũ actiuu[illegible]; Sal[illegible] riam corporis. 3ª.q. 31 }
Confirmationis ſacramentum. 72
Conuerſatio Chriſti. 40
Conuerſio panis & vini in ſanguinem & corpus Chriſti. 75
Defectus { A Chriſto aſſumpti. 14; Animæ a Chriſto aſſumptæ. 15 }
Deſcenſus Chriſti ad inferos 52
Deſponſa[illegible] 29
Doctrina Chriſti. 42
Euchariſtię { Effectus. 79; Forma. 78; Materia. 74; Miniſter. 82; Sacramentum. 73; Ritus. 83; Vſus. 80 }
In euchariſtia remanentia accidentia. 77
Exiſtentiæ modus in hoc ſacramento. 76
Exorciſmus. 71
Gratia Chriſti { In incarnatione aſſumpta. 7; [illegible] quod eſt ca-put eccleſiæ. 8 }
Impoſitio nominis Ieſu. 37
Legalia circa puerum Ieſum obſeruata. 37
Manifeſtatio Chriſti nati. 36
Mediator Dei & hominum. 26
Miracula Chriſti in { Generali. 43; [illegible] 44 }
Modus { Aſſumptionis humanæ quanti ad ordinem. 6; Concep[illegible] 3[illegible]; Quo C[illegible] mento Euchariſtiæ. 81; Vnionis { Verbi incarnati. 2; Perſonæ diuinæ. 3; [illegible] tis. 4; Ex parte humanæ naturæ. 5 } }

Mors Chriſti. 50
Natiuitas ſaluatoris. 35
Oblatio Chriſti in templo. 37
Ordo conceptionis. 33
Paſſio Chriſti. 46
Paſſionis Chriſti cauſa efficiens. 47
[illegible] Chriſti [illegible] 49
Peccatorum remiſſorum reditus. 88
[illegible]ctio Chriſti concepti. 34
Pœnitentię { Effectus. 86; Partes. 90; Sacramentum. 84; Virtus. 85 }
Potentiæ animæ Chriſti. 13
Purgatio Mariæ. 37
Recuperatio virtutum per pœnitentiã. 89
Remiſſio peccatorum venialium. 87
[illegible]ectio Chriſti. 53
[illegible]gentis Chriſti qualitas. 54
Reſurrectionis Chriſti manifeſtatio. 55
Reſurrectionis cauſalitas. 56
Sacerdotium Chriſti. 22
Sacramenta. 60
Sacramentorũ { Cauſa. 64; Character. 63; Effectus principalis. 62; Neceſſitas. 61; Numerus. 65 }
Sanctificatio beatæ virginis. 37
Scientia { Dei { Pertinens ad animam Chriſti. 10; Infuſa vel acquiſita. 11 }; Indita & experimentalis. 12 }
Sepultura Chriſti. 50
Seſſio Chriſti ad dexteram patris. 58
Tentatio Chriſti. 41
Transfiguratio Chriſti. 45
Virginitas Mariæ virginis. 28
Vnionem Chriſti conſequentia. 16
Vnionis { Coniuncta quantum ad voluntatem. 18; Chriſti [illegible] eſſe. 17; [illegible] nem. 19 }

INDEX LOCORVM COMMVnium ſupplementi tertiæ partis, ordine quoque Alphabeti.

A Bſolutio. 24
Animæ exeuntis è corpore qualitas & pœna. 70
Annexa { Sacramenti ordinis 40; Matrimonij & debiti redditio. 64 }
Beatitudo ſanctorum & eorum manſiones. 93
[illegible]orum { Dotes. 95; Reſurgentium conditiones. 82 }
[illegible] 66
Irregularitas inde contracta. 66

Clauium { Effectus 18; Miniſter. 19; Poteſtas. 17 }
De his in quos clauium vſus exerceri poteſt. 20
Cognatio legalis. 57
Conditio quam habent reſurgentes. 87
Confeſſio & eius neceſſitas. 6
Confeſſionis { Effectus. 10; Miniſter. 8; Qualitas. 9; Quidditas. 7; Sigillum. 11 }
Conſenſus { Coactus. 47; Obiectum. [illegible] }
Contritio. 1
Contritionis { Effectus. 5; Quantitas. 3; Obiectum. 2; [illegible] 4 }
Corporum { Reſurgentiũ integritas. 80; Beatorum { Agilitas. 84; Claritas. 85; Subtilitas. 83 }; Damnatorum reſurgentium conditiones. 86 }
Excommunicatio. 21
De { His qui poſſunt excõmunicare. 22; Participatione cum excommunicatis. 23 }
Extremæ vnctionis ſacramentum. 29
Effectus huius ſacramenti. 30
Miniſter huius ſacramenti. 31
Quibus hoc ſacramentum conferri debet & qua parte. 32
De iteratione ſacramenti. 33
Filij illegitimè nati. 68
Indulgentia. 25
De his qui poſſunt facere indulgentias. 26
Quibus valent indulgentię. 27
Ignis vltimæ conflagrationis. 74
Impedimenta matrimonij. 50
Impedimentũ { Affinitatis. 55; Cognationis ſpiritualis. 56; Cõditionis ſeruitutis. 52; Conſanguinitatis. 54; Diſparitatis cultus. 59; Frigiditatis, maleficij, furiæ & amentiæ. 58; Voti ſolemnis. 61; Voti & ordinis. 53; Quod ſuperuenit matrimonio conſummato quod eſt fornicatio. 62 }
Iudiciũ generale tẽpore & loco quo fiet. 89
Forma iudicis venientis ad iudicium. 90
[illegible] 67
Matrimonium. 41
[illegible]
Matrimoniũ in quantũ ſacramentũ eſt. 42

Matrimonij definitio. 44
Miſericordia Dei reſpectu damnatorũ. 99
Mundi qu[illegible]m poſt iudicium. 91
Nuptiæ ſecundæ. 63
Ordinis ſacramentum. 34
Effectus huius ſacramenti. 35
Qualitas ſuſcipientiũ hoc ſacramentũ. 36
Ordinum diſtinctio. 37
Conferentes hoc ſacramentum. 38
Impedimentum huius ſacramenti. 39
Pœna damnatorum. 97
Pœnitentiæ { Sacramentum ſuſcipientes. 16 ; Solemnis ritus. 28 }
Receptacula animarum. 69
Reſurrectio. 75
Reſurrectionis { Cauſſa. 76 ; Tempus & modus. 77 ; Terminus. 78 ; Conditio. 79 }
Reſurgentium qualitas. 81
De modo quo ſancti ſe habent ad damnatos. 94
Satisfactio & eius quidditas. 18
Satisfactionis { Poſſibilitas. 13 ; Qualitas. 14 }
De his per quæ ſatisfactio fit. 15
Signa quæ iudicium præcedent. 73
Sponſalia. 43
Suffragia mortuorum. 71
Viſio diuinæ eſſentiæ per comparationem ad beatos. 92
Voluntas & intellectus damnatorum. 98
Vxoricidium. 60

ALTER TERTIÆ PARTIS INDEX, QVI EST

OMNIVM QVAESTIONVM, QVAE IN TERTIA PARTE, AVT eius ſupplemento explicantur, ſeruato eo, qui in auctore eſt, ordine.

De conuenientia incarnationis Chriſti. *Quæſtio prima.*

Vtrum {
Deum incarnari fuerit { Conueniens? Articulus 1. ; Neceſſarium ad reparationẽ generis humani? 2 }
Si non fuiſſet peccatum, Deus fuiſſet incarnatus? 3
Principalius ſit incarnatus ad tollẽdum originale peccatum quam actuale? 4
Conueniens fuerit Deũ incarnari à principio mũdi? 5
Eius incarnatio differri debuerit vſque ad finẽ mũdi? 6 }

De modo vnionis verbi incarnati quoad ipſam vnionem. *Quæſtio 2.*

Vtrum {
Vnio verbi incarnati ſit facta in { Natura. 1 ; Perſona. 2 ; Hypoſtaſi ſeu ſuppoſito. 3 }
Perſona vel hypoſtaſis Chriſti poſt incarnationem ſit compoſita? 4
Sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Chriſto? 5
Natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter? 6 }

Vtrum {
Ipſa vnio { Sit aliquid creatum? 7 ; Sit idem quod aſſumptio? 8 }
Sit maxima vnionum quæ creaturis conueniunt? 9
Vnio duarum naturarum fuerit facta per gratiam? 10
Eam aliqua merita præceſſerint? 11
Gratia fuerit homini Chriſto naturalis? 12 }

De modo vnionis ex parte perſonæ aſſumentis. *Quæſtio 3.*

Vtrum {
Aſſumere conueniat perſonæ diuinæ? 1
Conueniat diuinæ naturæ? 2
Natura poſſit aſſumere abſtracta perſonalitate? 3
Vna perſona poſſit aſſumere ſine alia? 4
Quælibet perſona poſſit aſſumere? 5
Plures perſonæ poſſint aſſumere vnam naturam numero? 6
Vna perſona poſſit aſſumere duas naturas numero? 7
Magis fuerit conueniens de perſona filij, quod aſſumpſerit humanam naturam, quàm de alia perſona diuina? 8 }

De modo vnionis ex parte naturæ humanæ aſſumptæ. *Quæſtio 4.*

Vtrum {
Humana natura fuerit magis aſſumptibilis à filio Dei, quam alia natura? 1
Aſſumpſerit { Perſonam? 2 ; Hominem? 3 }
Fuerit conueniens quod aſſumpſiſſet humanam naturam ſeparatam à ſingularibus? 4
Fuiſſet conueniens quod aſſumpſiſſet humanam naturam in omnibus eius ſingularibus? 5
Fuiſſet conueniens quod aſſumpſiſſet humanam naturam in aliquo homine ex ſtirpe adæ progenito? 6 }

De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ. *Quæſtio 5.*

Vtrum {
Filius debuerit aſſumere verum corpus? 1
Debuerit aſſumere corpus terrenum, ſcilicet carnem & ſanguinem? 2
Aſſumpſerit animam? 3
Aſſumere debuerit intellectum? 4 }

De modo aſſumptionis quantum ad ordinem. *Quæſtio 6.*

Vtrum {
Filius Dei aſſumpſerit carnem mediante anima? 1
Aſſumpſerit animam mediante ſpiritu, ſiue mente? 2
Anima fuerit prius aſſumpta quam caro? 3
Caro fuerit prius aſſumpta quod animæ vnita? 4
Tota natura humana ſit aſſumpta mediãtib᷒ partib᷒? 5
Filius Dei aſſumpſerit humanam naturam mediante gratia? 6 }

De coaſſumptis a filio Dei in humana natura pertinentibus ad perfectionem, ſcilicet de gratia Chriſti, prout eſt ſingularis homo. *Quæſtio 7.*

Vtrum {
In anima Chriſti ſit aliqua gratia habitualis? 1
In Chriſto fuerint virtutes? 2
In Chriſto fuerit { Fides? 3 ; Spes? 4 }
In Chriſto fuerint dona? 5 }

Vtrum {
In Chriſto fuerit donum timoris? 6
In Chriſto fuerint gratiæ gratis datæ? 7
In Chriſto fuerit prophetia? 8
In Chriſto ſit plenitudo gratiæ? 9
Talis plenitudo ſit propria Chriſti? 10
Gratia Chriſti { Sit infinita? 11 ; Potuerit augeri? 12 } }

Qualiter hæc gratia ſe habeat ad vnionem, an ſcilicet ſubſequatur, an præcedat? 13

De gratia Chriſti ſecundum quod eſt caput Eccleſiæ. *Quæſtio 8.*

Vtrum {
Chriſtus ſit caput eccleſiæ? 1
Sit caput omniũ quantum ad corpus, an ſolum quantum ad animas? 2
Sit caput { Omnium hominum? 3 ; Angelorum? 4 }
Gratia ſecundum quam eſt caput eccleſiæ ſit eadem cũ gratia habituali, ſecundum quod eſt quidam homo ſingularis? 5
Eſſe caput eccleſiæ ſit proprium Chriſti? 6
Diabolus ſit caput omnium malorum? 7
Antichriſtus poſſit etiam dici caput malorum? 8 }

De coaſ-

DE COASSVMPTIS A FILIO DEI IN NAtura humana pertinentibus ad perfectionem, ſcilicet de ſcientia Chriſti in communi. *Quæſtio 9.*

Vtrum
- Chriſtus habuerit aliquã ſcientiam præter diuinam? 1
- Habuerit ſcientiam, quam habent beati vel comprehenſores? 2
- Habuerit
  - Scientiam inditam an infuſam? 3
  - Aliquam ſcientiam acquiſitam? 4

DE SCIENTIA BEATA QVAE PERTINET ad animam Chriſti. *Quæſtio 10.*

Vtrum
- Anima Chriſti comprehenderit verbum, ſiue diuinam eſſentiam? 1
- Cognouerit omnia in verbo? 2
- Anima in verbo cognouerit infinita? 3
- Videat verbum ſiue diuinam eſſentiam clariùs qualibet alia creatura? 4

DE SCIENTIA INDITA VEL INFVSA animæ Chriſti. *Quæſtio 11.*

Vtrum
- Secundum hanc ſcientiam Chriſtus ſciat omnia? 1
- Hac ſcientia vti potuerit non conuertendo ſe ad phantaſmata? 2
- Hæc ſcientia
  - Fuerit collatiua? 3
  - In Chriſto fuerit minor ſciētia angelorum? 4
- Fuerit ſcientia habitualis? 5
- Fuerit diſtincta per diuerſos habitus? 6

DE SCIENTIA ANIMAE CHRISTI acquiſita vel experimentali. *Quæſtio 12.*

Vtrum
- Secundum hanc ſcientiam cognouerit omnia? 1
- In hac ſcientia profecerit? 2
- Aliquid ab homine didicerit? 3
- Chriſtus aliquid acceperit ab angelis? 4

DE POTENTIA ANIMAE CHRISTI. *Quæſtio 13.*

Vtrum habuerit omnipotentiam
- Simpliciter? 1
- Reſpectu corporalium creaturarum? 2
- Reſpectu proprii corporis? 3
- Reſpectu propriè ſuæ voluntatis? 4

DE DEFECTIBVS QVOS CHRISTVS IN humana natura aſſumpſit quantum ad corpus. *Quæſtio 14.*

Vtrum
- Filius Dei aſſumere debuerit in humana natura, corporis defectus? 1
- Aſſumpſerit neceſſitatem his defectibus ſubiacēdi? 2
- Contraxerit hos defectus? 3
- Aſſumpſerit omnes huiuſmodi defectus? 4

DE DEFECTIBVS QVOS CHRISTVS ASSVMpſit in humana natura quantum ad animam. *Quæſtio 15.*

Vtrum
- In Chriſto fuerit peccatum? 1
- In eo fuerit fomes peccati? 2
- In eo fuerit ignorantia? 3
- Anima Chriſti fuerit paſſibilis? 4
- In Chriſto fuerit dolor ſenſibilis? 5
- In Chriſto fuerit triſtitia? 6
- In Chriſto fuerit timor? 7
- In Chriſto fuerit admiratio? 8
- In Chriſto fuerit ira? 9
- Simul fuerit viator & comprehenſor? 10

DE HIS QVAE CONSEQVVNTVR VNIOnem quantum ad ea quæ conueniunt Chriſto ſecundum ſe. *Quæſtio 16.*

Vtrum
- Hæc ſit vera,
  - Deus eſt homo? 1
  - Homo eſt Deus? 2
- Chriſtus poſſit dici homo dominicus? 3
- Ea quæ conueniunt filio hominis, poſſint prædicari de filio Dei, & econuerſo? 4
- Ea quæ conueniunt filio hominis poſſint prædicari de diuina natura & humana ea quæ conueniunt filio Dei? 5
- Hæc ſit vera
  - Filius Dei factus eſt homo? 6
  - Homo factus eſt Deus? 7
  - Chriſtus factus eſt creatura? 8
  - Iſte homo, demonſtrato Chriſto, incepit eſſe, vel fuerit ſemper? 9
  - Chriſtus ſecundũ quod homo, eſt creatura? 10
  - Chriſtus ſecundum quod homo eſt Deus? 11
  - Chriſtus ſecundum quod homo eſt hypoſtaſis vel perſona? 12

DE HIS QVAE PERTINENT AD VNITATEM Chriſti quantum ad eſſe. *Quæſt. 17.*

Vtrum
- Chriſtus ſit vnum, vel duo? 1
- In Chriſto ſit tantum vnum eſſe? 2

DE HIS QVAE PERTINENT AD VNITATEM Chriſti, quantum ad voluntatem. *Quæſt. 18.*

Vtrum
- In Chriſto ſit alia voluntas diuina & alia humana? 1
- In humana natura Chriſti ſit alia voluntas reſpectu ſenſualitatis, & alia reſpectu rationis? 2
- Ex parte rationis fuerint in Chriſto plures voluntates? 3
- In Chriſto fuerit liberum arbitrium? 4
- Voluntas humana Chriſti fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito? 5
- In Chriſto fuerit aliqua contrarietas voluntatum? 6

DE HIS QVAE PERTINENT AD VNITATEM quantum ad operationem Chriſti. *Quæſt. 19.*

Vtrum
- In Chriſto
  - Fuerit vna operatio diuinitatis & humanitatis, an plures? 1
  - Fuerint plures operationes ſecundum humanam naturam? 2
- Secundum operationem humanam aliquid ſibi meruerit? 3
- Per eam aliquid nobis meruerit? 4

DE HIS QVAE CONVENIVNT CHRISTO ſecundum ſubiectionem eius ad patrem. *Quæſt. 20.*

Vtrum Chriſtus ſit ſubiectus.
- Patri? 1
- Sibiipſi? 2

DE ORATIONE CHRISTI. *Quæſt. 21.*

Vtrum
- Chriſto conueniat orare? 1
- Conueniat ſibi
  - Secundum ſenſualitatem? 2
  - Orare pro ſeipſo, an pro aliis tantũ? 3
- Oratio eius ſit exaudita? 4

DE SACERDOTIO CHRISTI. *Quæſt. 22.*

Vtrum conueniat Chriſto eſſe ſacerdotem? 1
De hoſtia huius ſacerdotis. 2
De effectu huius ſacerdotij. 3
Vtrum effectus ſacerdotij huius pertineat ad ipſum ſolum an ad alios? 4
De æternitate ſacerdotij eius. 5
Vtrum debeat dici ſacerdos ſecundũ ordinem Melchiſedech? 6

DE ADOPTIONE CHRISTI. *Quæſt. 23.*

Vtrum
- Conueniat Deo filios adoptare? 1
- Hoc conueniat ſoli Deo patri? 2
- Sit proprium hominum adoptari in filios? 3
- Chriſtus poſſit dici filius adoptiuus? 4

De praedeſtinatione Christi.
Quæſtio 24.

Vtrum
- Christus ſit prædeſtinatus? 1
- Sit prædeſtinatus ſecundum quod homo? 2
- Eius prædeſtinatio ſit exemplar noſtræ prædeſtinationis? 3
- Sit cauſa noſtræ prædeſtinationis? 4

De adoratione Christi.
Quæſtio 25.

Vtrum
- Vna & eadẽ adoratione ſit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas? 1
- Caro Christi ſit adoranda adoratione latriæ? 2
- Adoratio latriæ ſit exhibenda imagini Christi? 3
- Sit exhibenda cruci Christi? 4
- Sit exhibenda matri eius? 5
- Reliquiæ ſanctorum ſint adorandæ? 6

De hoc quod Christus dicitur Dei & hominum mediator. *Quæſtio* 26.

Vtrum
- Eſſe mediatorem Dei & hominum ſit proprium Christo? 1
- Hoc ei conueniat ſecundum humanam naturam? 2

De sanctificatione beatae Virginis. *Quæſtio* 27.

Vtrum
- Beata virgo fuerit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero? 1
- Fuerit ſanctificata ante animationem? 2
- Per huiuſmodi ſanctificationem fuerit ſibi ſublatus totaliter fomes peccati? 3
- Per huiuſmodi ſanctificationem fuerit conſecuta vt nunquam peccaret? 4
- Per huiuſmodi ſanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum? 5
- Sic ſanctificari fuerit ſibi proprium poſt Christum? 6

De virginitate beatae Mariae.
Quæſtio 28.

Vtrum
- Fuerit virgo in
  - Concipiendo? 1
  - Partu? 2
- Permanſerit virgo poſt partum? 3
- Votum virginitatis emiſerit? 4

De desponsatione matris Dei. *Quæſtio* 29.

Vtrum
- Christus debuerit de deſponſata naſci? 1
- Fuerit verum matrimonium inter matrem Domini & Ioſeph? 2

De annuntiatione beatae Virginis. *Quæſtio* 30.

Vtrum
- Conueniens fuerit annuntiari ei
  - Quod in ea generãdum erat? 1
  - Per angelum? 2

De modo per quem ei annuntiari debebat. 3
De ordine annuntiationis. 4

De conceptione Salvatoris quantum ad materiam de qua corpus eius eſt conceptum.
Quæſtio 31.

Vtrum
- Caro Christi fuerit ſumpta de Adam? 1
- Fuerit ſumpta de Dauid? 2
- Genealogia Christi conuenienter texatur ab Euangeliſtis? 3
- Decuerit Christum naſci de fœmina? 4
- Fuerit de puriſſimis ſanguinibus virginis eius corpus formatum? 5
- Caro Christi
  - Fuerit in antiquis patribus ſecundum aliquid ſignatum? 6
  - In patribus fuerit peccato obnoxia? 7
- Fuerit decimata in lumbis Abrahæ? 8

De conceptione Christi quantum ad principium actiuum. *Quæſtio* 32.

Vtrum
- Spiritus ſanctus fuerit principium actiuum in conceptione Christi? 1
- Poſſet dici quòd
  - Christus ſit conceptus de ſpiritu ſancto? 2
  - Spiritus ſanctus ſit pater Christi ſecundum carnem? 3
- Beata virgo aliquid actiuè egerit in conceptione Christi? 4

De modo et ordine conceptionis Christi. *Quæſtio* 33.

Vtrum
- Corpus Christi in primo inſtanti conceptionis fuerit formatum? 1
- In primo inſtanti conceptiõis fuerit à verbo
  - Animatum? 2
  - Aſſumptum? 3
- Conceptio illa fuerit naturalis vel miraculoſa? 4

De perfectione prolis conceptae. *Quæſtio* 34.

Vtrum
- In primo inſtanti conceptionis Christus fuerit ſanctificatus per gratiam? 1
- In eodẽ inſtanti
  - Habuerit vſum liberi arbitrij? 2
  - Potuerit mereri. 3
  - Fuerit plenè comprehenſor? 4

De nativitate Salvatoris.
Quæſtio 35.

Vtrum
- Natiuitas ſit naturæ an perſonæ? 1
- Christo ſit attribuenda alia natiuitas præter æternã? 2
- Secundum natiuitatem temporalẽ beata virgo ſit mater Christi? 3
- Debeat dici mater Dei? 4
- Christus ſecundum duas filiationes ſit filius Dei patris & virginis matris? 5

De modo natiuitatis, vtrum ſcilicet fuerit natus ſine dolore matris? 6

Vtrum
- Conueniens fuerit eum naſci in Bethleem? 7
- Fuerit congruo tempore natus? 8

De manifestatione Christi nati. *Quæſtio* 36.

Vtrum
- Natiuitas Christi debuerit eſſe omnibus manifeſta? 1
- Debuerit aliquibus manifeſtari? 2
- Quibus manifeſtari debuerit? 3
- Debuerit ipſe ſe manifeſtare, vel potius manifeſtari per alios? 4

Per qualia manifeſtari debuerit. 5

De
- Ordine manifeſtationis. 6
- Stella per quam manifeſtata fuit eius natiuitas. 7
- Veneratione Magorum, qui per ſtellam, Christi natiuitatem cognouerunt. 8

De legalibus circa puerum Ieſum obſeruatis. *Quæſtio* 37.

Vtrum
- Debuerit circuncidi? 1
- Fuerit conuenienter ei nomen impoſitum? 2
- Debuerit offerri in templo? 3
- Mater Dei debuerit purganda ad templũ accedere? 4

De baptismo Ioannis.
Quæſtio 38.

Vtrum
- Conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret? 1
- Ille baptiſmus fuerit à Deo? 2
- Contulerit gratiam? 3
- Alij præter Christum illo baptiſmo debuerint baptizari? 4
- Baptiſmus ille ceſſare debuerit Christo baptizato? 5
- Baptizati baptiſmo Ioannis eſſent poſteà baptizandi baptiſmo Christi? 6

De baptizatione Christi. *Quæſtio* 39.

Vtrum
- Christus debuerit baptizari? 1
- Debuerit baptizari baptiſmo Ioannis? 2

De
- Tempore baptiſmi. 3
- Loco baptiſmi. 4
- Eo quod ſunt ei cœli aperti. 5
- Spiritus ſancti apparitione in ſpecie columbæ. 6

Vtrum

Vtrum illa columba fuerit verum animal? 7
De voce paterni teſtimonij. 8

DE MODO CONVERSATIONIS CHRISTI, *Quæſtio* 40.

Vtrum
- Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere, an inter homines conuerſari? 1
- debuerit
  - auſteram vitam ducere in cibo, potu & veſtitu, an alijs communem? 2
  - abiectè viuere in hoc mundo, an in diuitiis & honore? 3
  - viuere ſecundum legem? 4

DE TENTATIONE CHRISTI, *Quæſtio* 41.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtum tentari? 1

De ... tentationis.
- loco 2
- tempore 3
- modo & ordine. 4

DE DOCTRINA CHRISTI, *Quæſtio* 42.

Vtrum
- Chriſtus debuerit prædicare ſolum Iudæis, an etiam gentilibus? 1
- In ſua prædicatione debuerit turbationem Iudæorum vitare? 2
- debuerit
  - prædicare publicè an occulte? 3
  - docere ſolo verbo, an etiam ſcripto? 4

DE MIRACVLIS A CHRISTO FACTIS *in generali*. *Quæſtio* 43.

Vtrum
- Chriſtus debuerit miracula facere? 1
- fecerit ea virtute diuina? 2

Quo tempore inceperit miracula facere. 3
Vtrum per miracula fuerit ſufficienter oſtenſa eius diuinitas? 4

DE MIRACVLIS CHRISTI IN SPECIALI. *Quæſtio* 44.

De Miraculis quæ Chriſtus fecit circa
- ſpirituales ſubſtantias: vtrum fuerint conuenientia. 1
- cæleſtia corpora. 2
- homines. 3
- Irrationales creaturas. 4

DE TRANSFIGVRATIONE CHRISTI, *Quæſtio* 45.

Vtrum
- conueniens fuerit Chriſtum transfigurari? 1
- claritas transfigurationis fuerit claritas glorioſa? 2
- conuenienter adducti fuerint teſtes huiuſmodi transfigurationis? 3

De teſtimonio paternæ vocis. 4

DE PASSIONE CHRISTI, *Quæſtio* 46.

Vtrum
- conueniens fuerit Chriſtum pati pro liberatione hominum? 1
- fuerit alius modus poſſibilis liberationis humanæ? 2
- iſte modus fuerit conuenientior? 3
- conueniens fuerit quod in cruce pateretur? 4
- ſuſtinuerit omnes paſſiones? 5
- dolor quem in paſſione ſuſtinuit fuerit maximus? 6
- tota anima eius pateretur? 7
- paſſio eius impedierit gaudium fruitionis? 8

De
- tempore paſſionis. 9
- loco paſſionis. 10

Vtrum
- fuerit conueniens Chriſtum ſimul cum latronibus crucifigi? 11
- paſſio Chriſti ſit eius diuinitati attribuenda? 12

DE CAVSA EFFICIENTE PASSIONIS *Chriſti*. *Quæſtio* 47.

Vtrum Chriſtus fuerit ab alio occiſus, an à ſeipſo? 1
Ex quo motiuo ſeipſum tradiderit ad patiendum. 2

Vtrum
- Pater tradiderit eum ad patiendum? 3
- fuerit conueniens quòd per manus gẽtium pateretur, an potius à Iudæis? 4
- occiſores eius eum cognouerint? 5

De peccato eorum qui Chriſtum occiderunt. 6

DE MODO EFFICIENDAE PASSIONIS *Chriſti*. *Quæſtio* 48.

Vtrum
- paſſio Chriſti cauſauerit noſtram ſalutem per modum meriti? 1
- per modum
  - ſatisfactionis? 2
  - ſacrificij? 3
  - redemptionis? 4
- eſſe redemptorem ſit proprium Chriſti? 5
- cauſauerit effectum noſtræ ſalutis per modum efficientiæ? 6

DE EFFECTIBVS PASSIONIS CHRISTI, *Quæſtio* 49.

Vtrum per paſſionem Chriſti
- ſimus
  - liberati à
    - peccato? 1
    - poteſtate Diaboli? 2
    - reatu pœnæ? 3
  - Deo reconciliati? 4
- ſit nobis aperta ianua cæli? 5
- Chriſtus adeptus exaltationem? 6

DE MORTE CHRISTI, *Quæſtio* 50.

Vtrum
- conueniens fuerit Chriſtum mori? 1
- per mortem fuerit ſeparata vnio diuinitatis & carnis? 2
- fuerit ſeparata vnio diuinitatis & animæ? 3
- Chriſtus in triduo mortis fuerit homo? 4
- corpus eius fuerit idem numero mortuum & viuũ? 5
- mors eius fuerit aliquid operata ad noſtram ſalutem? 6

DE SEPVLTVRA CHRISTI, *Quæſtio* 51.

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum ſepeliri? 1
De modo ſepulturæ eius. 2
Vtrum corpus eius fuerit in ſepulchro reſolutum? 3
De tempore quo iacuit in ſepulchro. 4

DE DESCENSV CHRISTI AD INFEROS. *Quæſtio* 52.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtum ad inferos deſcendere? 1
In quem infernum deſcenderit? 2

Vtrum
- totus fuerit in inferno? 3
- aliquam moram ibi traxerit? 4
- ſanctos patres ab inferno liberauerit? 5
- de inferno liberauerit dominatos? 6
- liberauerit
  - pueros in peccato originali defunctos? 7
  - homines de purgatorio? 8

DE RESVRRECTIONE CHRISTI, *Quæſtio* 53.

Vtrum
- neceſſe fuerit
  - Chriſtum reſurgere? 1
  - ipſum tertia die reſurgere? 2
- ipſe
  - primus reſurrexit? 3
  - fuerit cauſa noſtræ reſurrectionis? 4

DE QVALITATE CHRISTI RESVRGENTIS, *Quæſtio* 54.

Vtrum
- poſt reſurrectionem Chriſtus habuerit verũ corpus? 1
- corpus eius fuerit glorioſum? 2
- reſurrexerit cum corporis integritate? 3
- corpus eius reſurrexerit cum cicatricibus? 4

DE MANIFESTATIONE RESVRRE*ctionis*. *Quæſtio* 55.

Vtrum
- reſurrectio Chriſti omnibus hominib⁹ manifeſtari debuerit, an ſolis quibuſdã ſpecialibus perſonis? 1
- fuerit conueniẽs quòd eis videntibus reſurgeret? 2
- poſt reſurrectionem debuerit cum ſuis diſcipulis conuerſari? 3
- fuerit conueniens quod diſcipulis ſuis in aliena effigie appareret? 4
- reſurrectionẽ ſuam argumentis probare debuerit? 5

† 4 De

De ſufficientia illorum argumentorum. 6

DE CAVSALITATE RESVRRECTIONIS *Chriſti, Quæſtio 56.*

Vtrum
- reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis corporum? 1
- ſit cauſa noſtræ iuſtificationis animarum? 2

DE ASCENSIONE CHRISTI, *Quæſtio 57.*

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum aſcendere? 1
Secundum quam naturam conueniat ſibi aſcenſio? 2

Vtrum
- propria virtute aſcenderit? 3
- aſcenderit ſuper omnes
  - cælos corporeos? 4
  - ſpiritua les creaturas? 5

De effectu aſcenſionis Chriſti, vtrum ſit cauſa noſtræ ſalutis? 6

DE SESSIONE CHRISTI AD DEXTERAM *patris, Quæſtio 58.*

Vtrum
- ſedeat ad dexteram patris? 1
- conueniat
  - ei ſecundum diuinam naturam? 2
  - ſibi ſecundum humanam? 3
- hoc ſit proprium Chriſti? 4

DE IVDICIARIA POTESTATE CHRISTI, *Quæſtio 59.*

Vtrum
- iudiciaria poteſtas ſit attribuenda Chriſto? 1
- conueniat ſibi ſecundum quod homo? 2
- eam ex meritis ſit adeptus? 3
- eius poteſtas iudiciaria ſit vniuerſalis reſpectu omniū hominum? 4
- præter iudicium quod agit etiam hoc tempore ſit expectandum aliud iudicium vniuerſale per ipſum futurum? 5
- eius iudiciaria poteſtas etiam ad angelos ſe extendat? 6

DE SACRAMENTIS, QVID SIT SA*cramentum, Quæſtio 60.*

Vtrum
- ſacramentum ſit in genere ſigni? 1
- omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum? 2
- ſacramentum ſit ſignum
  - vnius rei tantum an pluriū? 3
  - quod eſt res ſenſibilis? 4
- requirantur determinatæ res ad ſacramenta? 5
- ad ſacramentum requiratur ſignificatio quæ eſt per verba? 6
- requirantur determinata verba? 7
- illis verbis poſſit aliquid addi vel ſubtrahi? 8

DE NECESSITATE SACRAMENTORVM *Quæſtio 61.*

Vtrum ſacramenta fuerint neceſſaria
- ad ſalutem humanam? 1
- in ſtatu ante peccatum? 2
- in ſtatu poſt peccatū ante Chriſtū? 3
- poſt Chriſti aduentum? 4

DE EFFECTV PRINCIPALI SACRAMEN*torum, qui eſt gratia, Quæſtio 62.*

Vtrum
- ſacramenta legis ſint cauſa gratiæ? 1
- gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum? 2
- ſacramenta contineant gratiam? 3
- ſit in eis aliqua virtus ad cauſandam gratiam? 4
- talis virtus in ſacramētis deriuetur à paſſione Chriſti? 5
- ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent? 6

DE EFFECTV SACRAMENTORVM QVI *eſt character, Quæſtio 63.*

Vtrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima? 1
Quid ſit ille character. 2
Cuius ſit character. 3
In quo ſit ſicut in ſubiecto. 4

Vtrum
- ſit indelebilis? 5
- omnia ſacramenta imprimant characterem? 6

DE CAVSA SACRAMENTORVM, *Quæſtio 64.*

Vtrum
- ſolus Deus interius operetur in ſacramentis? 1
- inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum à Deo? 2

De poteſtate quam Chriſtus habuit in ſacramentis. 3

Vtrum
- illam poteſtatem potuerit alijs communicare? 4
- poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis? 5
- mali peccent diſpenſando ſacramenta? 6
- angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum? 7
- intentio miniſtri requiratur in ſacramentis? 8
- requiratur ibi recta fides, ita quod infidelis non poſſit tradere ſacramentum? 9
- requiratur ibi recta intentio? 10

DE NVMERO ET MODO SACRAMENTORVM, *Quæſtio 65.*

Vtrum ſint ſeptem ſacramenta? 1
De ordine eorum ad inuicem. 2
De comparatione eorum. 3
Vtrum omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis? 4

DE SACRAMENTO BAPTISMI QVANTVM *ad ea quæ ad ipſum pertinent, Quæſtio 66.*

Quid ſit baptiſmus, vtrum ſcilicet ſit ablutio? 1
De inſtitutione huius ſacramenti. 2

Vtrum
- aqua ſit propria materia huius ſacramenti? 3
- requiratur aqua ſimplex? 4
- hæc ſit conueniēs forma huius ſacramenti: ego te baptizo in nomine patris, & filij & ſpiritusſancti? 5
- aliquis poſſit baptizari ſub hac forma: ego te baptizo in nomine Chriſti? 6
- immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi? 7

Vtrum
- requiratur trina immerſio? 8
- baptiſmus poſſit reiterari? 9

De ritu baptiſmi. 10
De diſtinctione baptiſmatum. 11
De comparatione baptiſmatum. 12

DE MINISTRIS BAPTISMATIS, *Quæſtio 67.*

Vtrum
- ad diaconum pertineat baptizare? 1
- hoc pertineat ad presbyterum an ſolum ad epiſcopū? 2
- laicus poſſit ſacramentum baptiſmi conferre? 3
- hoc poſſit facere mulier? 4
- non baptizatus poſſit baptizare? 5
- plures poſſint ſimul baptizare vnum & eundem? 6
- neceſſe ſit eſſe aliquem qui baptizatum de ſacro fonte recipiat? 7
- recipiens aliquem de ſacro fonte obligetur ad eius inſtructionem? 8

DE SVSCIPIENTIBVS BAPTISMVM, *Quæſtio 68.*

Vtrum
- omnes teneantur ad ſuſcipiendum baptiſmum? 1
- aliquis poſſit ſaluari ſine baptiſmo? 2
- baptiſmus ſit differendus? 3
- peccatores ſint baptizandi? 4
- peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria? 5
- requiratur
  - confeſſio peccatorum? 6
  - intentio ex parte baptizati? 7
  - fides? 8
- pueri
  - ſint baptizandi? 9
  - Iudæorum ſint baptizandi inuitis parētibus? 10
- aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes? 11
- furioſi & amentes ſint baptizandi? 12

DE EFFECTIBVS BAPTISMI, *Quæſtio 69.*

Vtrum
- per baptiſmum
  - auferantur omnia peccata? 1
  - liberetur homo ab omni pœna? 2
- baptiſmus auferat omnes pœnalitates huius vitæ? 3
- per baptiſmū conferantur homini gratiæ & virtutes? 4

De effectibus virtutum qui per baptiſmum conferuntur. 5

Vtrum
- etiā paruuli per baptiſmū gratias & virtutes accipiāt? 6
- per baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cæleſtis? 7
- baptiſmus æqualem effectum habeat in hominibus baptizatis? 8
- fictio impediat effectum baptiſmi? 9
- recedente fictione baptiſmus obtineat effectum ſuū? 10

DE CIRCVNCISIONE QVAE PRAECESSIT *baptiſmum.* Quæſtio 70.

[Vt]rum
- Circũciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi? 1
- Fuerit conuenienter inſtituta? 2
- Ritus circunciſionis fuerit conueniens? 3
- Circunciſio conferat gratiam? 4

[D]E PRAEPARATORIIS QVAE CONCVRRVNT *ſimul cum baptiſmo.* Quæſtio 71.

[Vt]rum
- Catechiſmus debeat præcedere baptiſmum? 1
- Baptiſmum debeat præcedere exorciſmus? 2
- Ea quæ aguntur in catechiſmo & exorciſmo aliquid efficiant, an ſolùm ſignificent? 3
- Baptizandi debeât catechizari vel exorcizari per ſacerdotes? 4

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS. Quæſtio 72.

Vtrum confirmatio ſit ſacramentum? 1
De materia huius ſacramenti. 2
Vtrum ſit de neceſſitate ſacramenti quòd chriſma fuerit per epiſcopum conſecratum? 3
De forma ipſius. 4

Vtrum
- Imprimat characterem? 5
- Character confirmationis characterem baptiſmalem præſupponat? 6
- Conferat gratiam? 7

Cui competat recipere hoc ſacramentum? 8
In qua parte recipiatur? 9

Vtrum
- Requiratur aliquis qui teneat confirmandum? 10
- Hoc ſacramentum per ſolos epiſcopos detur? 11

De ritu eius. 12

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE. Quæſtio 73.

Vtrum
- Euchariſtia ſit ſacramentum? 1
- Sit
  - vnum vel plura. 2
  - de neceſſitate ſalutis? 3

De
- Nominibus eius. 4
- Inſtitutione ipſius. 5
- Figuris eius. 6

DE MATERIA EVCHARISTIAE SECVNDUM *ſpeciem.* Quæſtio 74.

Vtrum
- Panis & vinum ſint materia huius ſacramenti? 1
- Ad materiam huius ſacramenti requiratur determinata quantitas? 2
- Materia huius ſacramenti ſit panis triticeus? 3
- Sit panis azymus an fermentatus? 4
- Materia huius ſacramenti ſit vinum de vite? 5
- Sit admiſcenda aqua? 6
- Aqua ſit de neceſſitate huius ſacramenti? 7

De quantitate aquæ quæ apponitur. 8

DE CONVERSIONE PANIS ET VINI IN CORPUS *& ſanguinem Chriſti.* Quæſtio 75.

Vtrum
- In hoc ſacramẽto ſit corpus Chriſti ſecundũ veritatẽ? 1
- In hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem? 2
- Subſtantia panis poſt conſecrationẽ huius ſacramenti annihiletur, an in priſtinam materiam reſoluatur? 3
- Panis poſſit conuerti in corpus Chriſti? 4
- In hoc ſacramẽto remaneant accidẽtia panis & vini? 5
- Remaneat forma ſubſtantialis panis? 6
- Iſta conuerſio fiat in inſtanti? 7
- Hæc ſit vera, ex pane fit corpus Chriſti? 8

DE MODO QVO CORPVS CHRISTI EXISTIT *in hoc ſacramento.* Quæſtio 76.

Vtrum
- Totus Chriſtus ſit ſub
  - Hoc ſacramento? 1
  - Vtraq; ſpecie ſacramenti? 2
  - Vtraque parte ſpecierum? 3
- Dimenſiones corporis Chriſti totæ ſint ſub hoc ſacramento? 4
- corpus Chriſti
  - Sit ſub hoc ſacramento localiter? 5
  - Moueatur ad motum hoſtię vel calicis poſt conſecrationem? 6
  - Sub hoc ſacramento poſſit ab oculo aliquo videri? 7
- Verum corpus Chriſti remaneat in hoc ſacramento cũ miraculoſe apparet ſub ſpecie pueri vel carnis? 8

DE ACCIDENTIBVS REMANENTIBVS IN *hoc ſacramento.* Quæſtio 77.

Vtrum
- Accidentia ſint ſine ſubiecto? 1
- quantitas dimenſiua ſit ſubiectum accidentiũ aliorũ? 2
- huiuſmodi accidẽtia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum? 3
- poſſint corrumpi? 4
- poſſit ex eis aliquid generari? 5
- poſſint nutrire? 6
- in fractione panis ſpecies ſacramentalis frangatur? 7
- vino conſecrato poſſit liquidum admiſceri? 8

DE FORMA HVIVS SACRAMENTI. Quæſtio 78.

Vtrum
- hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti, hoc eſt corpus, &c. 1
- forma conſecrationis panis ſit conueniens, hoc eſt corpus, &c. 2
- ſit conueniens forma conſecrationis ſanguinis, hic eſt calix, &c. 3
- in verbis dictarum formarum ſit aliqua vis creata effectiua conſecrationis? 4
- locutiones in prædictis formis ſint veræ? 5

De comparatione vnius formæ ad aliam. 6

DE EFFECTIBVS HVIVS SACRAMENTI. Quæſtio 79.

Vtrum
- hoc ſacramentum conferat gratiam? 1
- Effectus huius ſacramenti ſit
  - adeptio gloriæ? 2
  - remiſſio peccati mortalis? 3
- Per hoc ſacramentum remittatur
  - peccatum veniale? 4
  - tota pœna peccati? 5
- Hoc ſacramentum
  - præſeruet hominem à peccatis futuris? 6
  - proſit aliis quàm ſumẽtibus? 7
- per peccatum veniale impediatur effectus huius ſacramenti? 8

DE VSV SIVE SVMPTIONE HVIVS SACRA*menti in communi.* Quæſtio 80.

Vtrum
- ſint duo modi manducandi hoc ſacramẽtum, ſcilicet ſacramentaliter & ſpiritualiter? 1
- ſoli homini conueniat manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum? 2
- ſolius hominis iuſti ſit manducare ſacramentaliter? 3

Vtrum
- peccator manducans ſacramentaliter peccet? 4
- hoc ſit grauiſſimum omnium peccatorum? 5
- peccator accedens ad hoc ſacramentũ ſit repellẽdus? 6
- nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti? 7
- Sit
  - ſolum à ieiunis ſumendum? 8
  - recipiendum à non habentibus vſum rationis? 9
  - quotidie ſumendum? 10
- Liceat
  - omnino abſtinere? 11
  - conficere corpus ſine ſanguine? 12

DE VSV QVO CHRISTVS VSVS EST ISTO *ſacramento.* Quæſtio 81.

Vtrum
- Ipſe Chriſtus ſumpſerit corpus ſuum & ſanguinem? 1
- Dederit
  - ea Iudæ? 2
  - & aſſumpſerit corpus paſſibile vel impaſſibile? 3

Quomodo ſe habuiſſet Chriſtus ſub hoc ſacramento, ſi fuiſſet in triduo mortis reſeruatum aut conſecratum? 4

DE MINISTRIS HVIVS SACRAMENTI. Quæſt. 82.

Vtrum
- Conſecrare hoc ſacramentum ſit propriũ ſacerdotis? 1
- Plures ſacerdotes ſimul poſſint eandem hoſtiam conſecrare? 2
- Diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem? 3
- Liceat ſacerdoti cõſecranti à communione abſtinere? 4
- Sacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentũ? 5

Vtrum
- Miſſa mali ſacerdotis minus valeat quàm boni? 6
- Heretici & ſchiſmatici vel excommunicati poſſint cõficere hoc ſacramentum? 7
- Degradati? 8
- Peccent à talibus communionem recipientes? 9
- Liceat ſacerdoti omnino à celebratione ceſſare? 10

DE RITV HVIVS SACRAMENTI. *Quæſtio* 83.

Vtrum in celebratione huius myſterij Chriſtus immoletur? 1
De tempore celebrationis. 2
De loco & alijs quæ pertinent ad apparatum huius celebrationis. 3
De his quæ { In celebratione huius myſterij dicuntur. 4
Circa celebrationem huius myſterij fiunt. 5
De defectibus qui circa celebrationem huius myſterij committuntur? 6

DE SACRAMENTO POENITENTIAE. *Quæſtio* 84.

Vtrum pœnitentia ſit ſacramentum? 1
De { Materia huius ſacramenti. 2
Forma ipſius. 3
Vtrum { Impoſitio manus requiratur ad hoc ſacramentum? 4
Hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis? 5
De
- Ordine eius ad alia ſacramenta. 6
- Inſtitutione eius. 7
- Duratione ipſius. 8
- Continuatione eius. 9

Vtrum poſſit iterari? 10

DE POENITENTIA SECVNDVM QVOD *eſt virtus. Quæſtio* 85.

Vtrum
- Pænitentia ſit virtus? 1
- Sit virtus ſpecialis? 2
- Sub qua ſpecie virtutis contineatur? 3

De ſubiecto eius. 4
De cauſa eius. 5
De ordine eius ad alias virtutes. 6

DE EFFECTV POENITENTIAE. *Quæſtio* 86.

Vtrum
- Omnia peccata mortalia per pænitentiam auferãtur? 1
- Poſſint ſine pænitentia tolli? 2
- Poſſit vnum remitti ſine alio? 3
- Pænitentia auferat culpam remanente reatu? 4
- Remaneant reliquiæ peccatorum? 5
- Auferre peccatum ſit effectus pœnitentiæ inquantum eſt virtus, an inquantum eſt ſacramentum? 6

DE REMISSIONE VENIALIVM *peccatorum. Quæſtio* 87.

Vtrum
- Sine pœnitentia peccatum veniale poſſit remitti? 1
- Poſſit dimitti ſine gratiæ infuſione? 2
- Peccata venialia remittantur per aſperſionem aquæ benedictæ, & tonſionem pectoris, & orationem dominicam, & alia huiuſmodi? 3
- Peccatum veniale poſſit remitti ſine mortali? 4

DE REDITV PECCATORVM PER POENI*tentiam dimiſſorum. Quæſtio* 88.

Vtrum
- Peccata per pœnitentiam dimiſſa redeant ſimpliciter per ſequens peccatum? 1
- Aliquo modo per ingratitudinem redeant ſpecialiter ſecundum quædam peccata? 2
- Redeant in æquali reatu? 3
- Illa ingratitudo per quã redeunt ſit ſpeciale peccatũ? 4

DE RECVPERATIONE VIRTVTVM PER *pœnitentiam. Quæſtio* 89.

Vtrum
- Per pœnitentiam reſtituantur virtutes? 1
- Reſtituantur in æquali quantitate? 2
- Reſtituatur pœnitenti æqualis dignitas? 3
- Opera
  - Virtutũ per peccatũ ſequens mortificẽtur? 4
  - Mortificata per peccatum per pœnitentiam reuiuiſcant? 5
  - Mortua, i. ſine charitate facta, per pœnitentiam viuificentur? 6

DE PARTIBVS POENITENTIAE IN *generali. Quæſtio* 90.

Vtrum pœnitentia habeat partes? 1
De numero partium eius. 2
Quales partes ſint. 3
De diuiſione eius in partes ſubiectiuas. 4

FINIS INDICIS QVAESTIONVM TERTIAE PARTIS: SEQVITVR INDEX QVAESTIONVM SVPPLEMENTI.

DE PARTIBVS POENITENTIÆ IN SPECIALI: ET PRIMO DE CONTRITIONE.

QVAESTIO PRIMA. *Articuli.*

Vtrum contritio ſit { Dolor de peccatis aſſumptus? 1
Actus virtutis? 2
Vtrum attritio poſsit fieri contritio? 3

DE OBIECTO CONTRITIONIS, IN SEX *articulos. Quæſtio* 2.

Vtrum
- Homo debeat conteri de pœnis, & non ſolum de culpa? 1
- Contritio eſſe debeat de originali? 2
- De omni actuali peccato debeamus conteri? 3
- De peccatis futuris quis debeat conteri? 4
- Homo debeat conteri de peccato alieno? 5
- De ſingulis mortalibus requiratur contritio? 6

DE QVANTITATE CONTRITIONIS, IN *tres articulos. Quæſtio* 3.

Vtrum
- Contritio ſit maior dolor qui eſſe poſsit in natura? 1
- Poſsit eſſe nimis magnus contritionis dolor? 2
- Debeat eſſe maior dolor de vno peccato quã de alio? 3

DE TEMPORE CONTRITIONIS, IN TRES *articulos. Quæſtio* 4.

Vtrum
- Tota hæc vita ſit contritionis tempus? art. 1
- Expediat continuè de peccato dolere? 2
- Etiã poſt hanc vitã animæ de peccatis conterantur? 3

DE EFFECTV CONTRITIONIS, IN *tres articulos. Quæſtio* 5.

Vtrum
- Remiſsio peccati ſit contritionis effectus? art. 1
- Contritio poſsit totaliter tollere reatum pœnæ? 2
- Parua contritio ſit ſufficiẽs ad deletionem magnorum peccatorum? 3

DE CONFESSIONE ET EIVS NECESSITA*te, in ſex articulos. Quæſtio* 6.

Vtrum
- Confeſsio ſit { Neceſſaria ad ſalutem? art. 1
  De iure naturali? 2
- Omnes ad confeſsionem teneantur? 3
- Aliquis poſsit confiteri peccatum quod non habet? 4
- Statim teneantur confiteri? 5

Vtrum

...um poſsit cum aliquo diſpenſari, quod non confiteatur? 6

DE CONFESSIONIS QVIDDITATE, IN *tres articulos.* *Quæſtio* 7.

...um { Auguſtinus conuenienter definiat confeſsionē? art. 1
Confeſsio { virtutis? 2
ſit actus { pœnitentiæ virtutis? 3

DE MINISTRO CONFESSIONIS IN *ſeptem articulos.* *Quæſtio* 8.

...rum { ſit neceſſarium confiteri ſacerdoti? 1
in aliquo caſu liceat alij quàm ſacerdoti confiteri? 2
extra caſum neceſſitatis poſsit aliquis nō ſacerdos confeſsionem venialium audire? 3
ſit neceſſarium quod homo confiteatur proprio ſacerdoti? 4
aliquis poſsit alteri quàm proprio ſacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato ſuperioris? 5
pœnitens poſsit in fine vitæ à quolibet ſacerdote abſolui? 6
pœna taxetur ſecundum quantitatem culpæ? 7

DE QVALITATE CONFESSIONIS, IN *quatuor articulos.* *Quæſtio* 9.

Vtrum { confeſsio poſsit eſſe informis? art. 1
oporteat confeſsionem eſſe integram? 2
quis poſsit per alium vel per ſcriptum confiteri? 3
conditiones aſsignatæ requirantur ad confeſsionem? 4

DE EFFECTV CONFESSIONIS IN QVINQVE *articulos.* *Quæſtio* 10.

Vtrum confeſsio { liberet à morte peccati? 1
liberet aliquo modo à pœna? 2
aperiat paradiſum? 3
ſpem tribuat ſalutis? 4
generalis ſufficiat ad delēda mortalia oblita? 5

DE SIGILLO CONFESSIONIS IN *quinque art.* *Quæſtio* 11.

Vtrum { in quolibet caſu ſacerdos teneatur celare peccata, quæ ſub ſigillo confeſsionis nouit? 1
ſigillum confeſsionis ſe extendat ad alia quàm ad ea quæ ſunt de confeſsione? 2
ſolus ſacerdos habeat ſigillum confeſsionis? 3
de licentia confitentis poſsit ſacerdos dicere quæ habet in confeſsione? 4
ille qui ſcit aliquid per confeſsionem, & per alium modum etiam poſsit reuelare illud? 5

DE SATISFACTIONE ET EIVS QVIDDITATE *in tres art.* *Quæſtio* 12.

Vtrum { Satisfactio ſit { virtus vel actus virtutis? 1
actus iuſtitiæ? 2
definitio ſatisfactionis in litera cōuenienter ponatur? 3

DE SATISFACTIONIS POSSIBILITATE *in duos articulos.* *Quæſtio* 13.

Vtrum { homo poſsit Deo ſatisfacere? art. 1
vnus pro alio poſsit pœnam ſatisfactoriam explere? 2

DE QVALITATE SATISFACTIONIS *in 5 articulos.* *Quæſtio* 14.

Vtrum { homo poſsit de vno peccato ſatisfacere ſine alio? 1
quis extra charitatem exiſtens poſsit ſatisfacere de peccatis ante contritis? 2
valere poſsit ſatisfactio præcedens, poſtquàm charitatem habuerit? 3
bona facta extra charitatem ſint in aliquo meritoria? 4
opera prædicta valeant ad mitigationem pœnarum infernalium? 5

DE HIS PER QVAE FIT SATISFACTIO, *in 3. articul.* *Quæſtio* 15.

Vtrum { oporteat fieri ſatisfactionem per opera pœnalia? 1
flagella præſentis vitæ ſint ſatisfactoria? 2
conuenienter enumerentur opera ſatisfactoria? 3

DE INSCIPIENTIBVS HOC SACRAMENTUM, *in 3. artic.* *Quæſtio* 16.

Vtrum { pœnitentia poſsit eſſe in innocentibus? art. 1
ſancti homines qui ſunt in gloria habeāt pœnitentiā? 2
angelus ſit ſuſceptiuus pœnitentiæ? 3

DE POTESTATE CLAVIVM, IN *3. articul.* *Quæſtio* 17.

Vtrum { claues in eccleſia eſſe debeant? art. 1
clauis ſit poteſtas ligandi & ſoluendi? 2
ſint duæ claues an vna tantum? 3

DE EFFECTV CLAVIVM, IN TRES ARTI. *Quæſtio* 18.

Vtrum { poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ? 1
ſacerdos poſsit remittere peccatum quoad pœnam? 2
ſacerdos per poteſtatem clauium poſsit ligare? 3
ſacerdos ſecundum proprium arbitrium poſsit ligare & ſoluere? 4

DE MINISTRIS CLAVIVM, IN *ſex artic.* *Quæſtio* 19.

Vtrum { ſacerdos legalis claues habuerit? art. 1
Chriſtus clauem habuerit? 2
ſoli ſacerdotes habeant claues? 3
etiam ſancti homines non ſacerdotes claues habeant? 4
mali ſacerdotes vſum clauium habeant? 5
hæretici, ſchiſmatici & excommunicati vſum clauium habeant? 6

DE HIS IN QVOS VIS CLAVIVM *exerceri poteſt, in 3. art.* *Quæſtio* 20.

Vtrum { ſacerdos poſsit { vti claue quam habet in quemlibet hominem? 1
ſemper ſuum ſubditum abſoluere? 2
aliquis vti poſsit clauibus in ſuum ſuperiorem? 3

DE EXCOMMVNICATIONE *Quæſtio* 21.

Vtrum { incompetens ſit definitio excommunicationis? 1
eccleſia debeat aliquem excommunicare? 2
aliquis pro temporali damno debeat excommunicari? 3
excommunicatio iniuſtè lata, habeat aliquem effectum? 4

DE HIS QVI POSSVNT EXCOMMVNICARI, *Quæſtio* 22.

Vtrum { Quilibet ſacerdos poſsit excommunicare? 1
Non ſacerdotes excommunicare poſsint? 2
excommunicatus vel ſuſpenſus poſsit alium excommunicare? 3
aliquis poſsit ſeipſum vel æqualem vel ſuperiorem excommunicare? 4

An in aliquam vniuerſitatem ſententia excommunicationis ferri poſsit? 5
Vtrum ille qui ſemel eſt excommunicatus excommunicari poſsit vlterius? 6

DE PARTICIPATIONE CVM EXCOMMVNICATIS, *Quæſtio* 23.

Vtrum { excommunicato liceat communicare in pure corporalibus? 1
participans excommunicato ſit excommunicatus? 2
participare cum excommunicato in caſibus non conceſſis ſemper ſit peccatum mortale? 3

DE ABSOLVTIONE AB EXCOMMVNICATIONE. *Quæſtio* 24.

Vtrum { quilibet ſacerdos poſsit ſubditum ſuum ab excommunicatione abſoluere? 1
aliquis poſsit abſolui inuitus? 2
aliquis poſsit abſolui ab vna excōmunicatione niſi abſoluatur ab omnibus? 3

DE INDVLGENTIA SECVNDVM SE, *Quæſtio* 25.

Vtrum { per indulgentiam poſsit aliquid remitti de pœna ſatisfactoria? 1
indulgentiæ tantum valeant quantum pronuntiantur? 2
pro temporali ſubſidio fieri debeat indulgentia? 3

DE HIS QVI POSSVNT INDVLGENTIAS *facere.* *Quæſtio* 26.

Vtrum
- Sacerdos parochialis poſſit indulgentias facere? 1
- Diaconus poſſit indulgentias facere? 2
- Epiſcopus poſſit indulgentias facere? 3
- Ille qui eſt in peccato poſſit indulgentias facere? 4

DE HIS QVIBVS VALENT INDVLGENTIAE. *Quæſtio* 27.

Vtrum
- indulgentiæ valeant { exiſtentibus in peccato mortali? 1
- religioſis? 2
- ei qui non facit id pro quo indulgentia datur, poſſit quandoque indulgentia dari? 3
- indulgentia valeat ei qui facit? 4

DE SOLENNI RITV POENITENTIAE, *Quæſtio* 28.

Vtrum
- aliqua pœnitentia debeat publicari vel ſolemniſari? 1
- ſolemnis pœnitentia iterari poſſit? 2
- pœnitentia ſolemnis ſit imponenda mulieribus? 3

DE SACRAMENTO EXTREMAE *vnctionis*, *Quæſtio* 29.

Vtrum
- extrema vnctio { ſit ſacramentum? 1
- ſit vnum ſacramentum? 2
- hoc ſacramentum fuerit à Chriſto inſtitutum? 3
- oleum oliuæ ſit conueniens materia huius ſacramēti? 4

Vtrum
- oporteat { oleum eſſe conſecratum? 5
- materiam huius ſacramenti eſſe conſecratam per epiſcopum? 6
- hoc ſacramentum habeat aliquam formam? 7
- forma huius ſacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam & non deprecatiuam? 8
- prædicta oratio ſit cōpetens forma huius ſacramēti? 9

DE EFFECTV HVIVS SACRAMENTI, *Quæſtio* 30.

Vtrum
- extrema vnctio valeat ad remiſſionem omnium peccatorum? 1
- ſanitas corporalis ſit effectus huius ſacramenti? 2
- hoc ſacramentum imprimat characterem? 3

DE MINISTRO HVIVS SACRAMENTI, *Quæſtio* 31.

Vtrum
- laicus poſſit hoc ſacramentum conferre? 1
- diaconi poſſint hoc ſacramentum conferre? 2
- ſolus epiſcopus poſſit hoc ſacramentum conferre? 3

QVIBVS HOC SACRAMENTVM CON- *ferri debet, & in qua parte*, *Quæſtio* 32.

Vtrum
- hoc ſacramentum { ſanis conferri poſſit? 1
- debeat dari in qualibet infirmitate? 2
- dari debeat furioſis? 3
- dari debeat pueris? 4
- in hoc ſacramento totum corpus debeat inungi? 5
- conuenienter determinentur iſtę partes vngendæ? 6
- mutilati debeant inungi illis vnctionibus? 7

DE ITERATIONE HVIVS SACRAMENTI, *Quæſtio* 33.

Vtrum
- hoc ſacramentum debeat iterari? 1
- in eadem infirmitate debeat iterari? 2

DE SACRAMENTO ORDINIS, QVO *ad eius eſſentiam & eius partes*, *Quæſtio* 34.

Vtrum
- ordo { in eccleſia eſſe debeat? 1
- conuenienter definiatur? 2
- ſit ſacramentum? 3
- forma huius ſacramenti conuenienter exprimatur? 4
- hoc ſacramentum habeat materiam? 5

DE EFFECTV HVIVS SACRAMENTI, *Quæſtio* 35.

Vtrum
- in ſacramento ordinis { conferatur gratia gratum faciens? 1
- character imprimatur quantum ad omnes ordines? 2
- character ordinis præſupponat characterem { baptiſmatum? 3
- confirmationis? 4

Vtrum
- character vnius ordinis de neceſſitate præſupponat characterem alterius ordinis? 5

DE QVALITATE SVSCIPIENTIVM, *Quæſtio* 36.

Vtrum
- in ſuſcipientibus ordinem, requiratur bonitas vitæ? 1
- requiratur ſcientia totius ſacræ ſcripturæ? 2
- pro merito vitæ aliquis gradus ordinis conſequatur? 3

Vtrum
- promouens ad ordines indignos pecc et 4
- quis in peccato exiſtens, poſſit ſine peccato ordine ſuſcepto vti? 5

DE DISTINCTIONE ORDINVM, *Quæſtio* 37.

Vtrum
- debeant plures ordines diſtingui? 1
- ſint ſeptem ordines? 2
- ordines debeant diſtingui per ſacros & non ſacros? 3
- actus ordinum conuenienter aſſignetur? 4
- ſacerdoti character imprimatur in ipſa calicis porrectione? 5

DE CONFERENTIBVS HOC SACRA- *mentum*, *Quæſtio* 38.

Vtrum
- tantum epiſcopus ordinis ſacramentum conferat? 1
- Hæretici & ab eccleſia præciſi poſſint ordines conferre? 2

DE IMPEDIMENTIS HVIVS SACRA- *menti*, *Quæſtio* 39.

Vtrum
- ſexus fœmineus ordinis ſuſceptionem impediat? 1
- pueri carentes vſu rationis ordines poſſint ſuſcipere? 2
- ſeruitus impediat aliquem à ſuſceptione ordinis? 3
- propter homicidium aliquis debeat ab ordinibus prohiberi? 4
- illegitimè nati debeant ab ordinibus ſuſcipiendis impediri? 5
- propter defectum membrorum debeat aliquis impediri? 6

DE HIS QVAE ANNEXA SVNT SACRA- *menti ordinis*, *Quæſtio* 40.

Vtrum
- ordinati debeant tonſuram deferre? 1
- corona ſit ordo? 2
- per receptionem coronæ renuntietur temporalibus bonis? 3
- ſupra ſacerdotalem ordinem debeat eſſe poteſtas epiſcopalis? 4
- epiſcopatus ſit ordo? 5
- ſuper epiſcopos poſſit eſſe aliquis ſuperior in eccleſia? 6
- veſtes miniſtrorum conuenienter ſint inſtitutæ? 7

DE SACRAMENTO MATRIMONII QVOD *eſt in officium naturæ*, *Quæſtio* 41.

Vtrum
- matrimonium { ſit de iure naturæ? 1
- cadat ſub præcepto? 2
- actus matrimonij ſit { licitus? 3
- meritorius? 4

DE MATRIMONIO INQVANTVM *eſt ſacramentum*, *Quæſtio* 42.

Vtrum
- matrimonium { ſit ſacramentum? 1
- debuerit inſtitui ante peccatum? 2
- conferat gratiam? 3
- carnalis commixtio ſit de integritate matrimonij? 4

DE MATRIMONIO QVANTVM AD *ſponſalia*, *Quæſtio* 43.

Vtrum
- ſponſalia ſint futurarum nuptiarum promiſſio? 1
- tempus ſeptennij ſit legitimè aſſignatum ſponſalibus contrahendis. 2
- ſponſalia dirimi poſſint altero religionem intrante? 3

DE MATRIMONII DEFINITIONE, *Quæſtio* 44.

Vtrum matrimonium
- ſit in genere coniunctionis? 1
- congruè nominetur? 2
- conuenienter definiatur? 3

DE CONSENSV MATRIMONII. *Quæſtio* 45.

Vtrum

um
- conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij? 1
- oporteat conſenſum per verba de præſenti exprimi? 2
- conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat matrimonium? 3
- conſenſus expreſſio per verba, ſi deſit interior conſenſus, faciat matrimonium? 4
- conſenſus in occulto per verba de præſenti faciat matrimonium? 5

E CONSENSV CVI ADVENIT IVRAMENtum vel copula carnalis. *Quæſtio* 46.

um
- Iuramentum adiúctum conſenſui per verba de futuro expreſſè faciat matrimonium? 1
- Carnalis copula poſt verba de futuro conſenſum exprimentia faciat matrimonium? 2

DE CONSENSV COACTO. *Quæſtio* 47.

rum
- Aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus? 1
- Aliqua coactio cadat in conſtantem virum? 2
- Conſenſus coactus
  - Tollat matrimonium? 3
  - Ex parte cogentis faciat matrimonium? 4
- Per conſenſum conditionalium fiat matrimonium? 5
- Aliquis præcepto patris poſſit compelli ad matrimonium contrahendum? 6

DE OBIECTO CONSENSVS. *Quæſtio* 48.

Vtrum
- Conſenſus qui facit matrimonium ſit conſenſus in carnalem copulam? 1
- Matrimonium poſſit eſſe ex conſenſu alicuius in aliquam propter cauſam inhoneſtam? 2

DE BONIS MATRIMONII. *Quæſtio* 49.

Vtrum
- Haberi debeant aliqua bona ad excuſandum matrimonium? 1
- Bona matrimonij ſufficienter aſſignentur? 2
- Sacramentũ ſit principalius inter bona matrimonij? 3
- Actus
  - Matrimonij excuſetur per bona prædicta? 4
  - Matrimonialis excuſari poſſit ſine bonis matrimonij? 5
- Cognoſcens vxorem non intendens aliquod bonũ matrimonij, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet? 6

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII IN generali. *Quæſtio* 50.

Vtrũ in matrimonio inconuenienter impedimenta aſſignentur? 1

DE IMPEDIMENTO ERRORIS. *Quæſtio* 51.

Vtrum
- Error inconuenienter ponatur impedimentum matrimonij? 1
- Omnis error matrimonium impediat? 2

DE IMPEDIMENTO CONDITIONIS ſeruitutis. *Quæſtio* 52.

Vtrum
- Conditio ſeruitutis impediat matrimonium? 1
- Seruus poſſit contrahere matrimonium ſine conſenſu domini? 2
- Seruitus in matrimonio poſſit ſuperuenire? 3
- Filij debeant ſequi conditionem patris? 4

DE IMPEDIMENTO VOTI ET ORDINIS. *Quæſtio* 53.

Vtrum
- Per obligationem voti ſimplicis matrimonium contractum dirimi debeat? 1
- Votum ſolenne dirimat matrimoniũ iam contractũ? 2
- Ordo
  - Impediat matrimonium? 3
  - Sacer matrimonio poſſit ſuperuenire? 4

DE IMPEDIMENTO CONSANGVINITATIS. *Quæſtio* 54.

Vtrum
- Definitio conſanguinitatis ſit competens? 1
- Conuenienter cõſanguinitas deſignetur per gradus vel lineas? 2
- Conſanguinitas de iure naturali impediat matrimonium? 3
- Conſanguinitatis gradus matrimonium impedientes potuerunt taxari ab eccleſia? 4

DE IMPEDIMENTO AFFINITATIS. *Quæſtio* 55.

Vtrum
- Ex matrimonio conſanguinei affinitas cauſetur? 1
- Affinitas maneat poſt mortem viri vel vxoris? 2
- Illicitus concubitus affinitatem cauſet? 3
- Ex ſponſalibus affinitas cauſetur? 4
- Affinitas
  - Sit cauſa affinitatis? 5
  - Matrimonium impediat? 6
  - Habeat per ſe gradus? 7

Vtrum
- gradus affinitatis extendantur ſicut gradus conſanguinitatis? 8
- coniugium contractum inter affines vel conſanguineos ſemper ſit dirimendum? 9
- ad ſeparationem matrimonij contracti inter affines & conſanguineos ſit procedẽdum per viam accuſationis? 10
- ad ſeparationem matrimonij contracti inter affines & conſanguineos procedi debeat per teſtes? 11

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS ſpiritualis, *Quæſtio* 56.

Vtrum
- ſpiritualis cognatio impediat matrimonium? 1
- per ſolum baptiſmum ſpiritualis propinquitas contrahatur? 2
- cognatio ſpiritualis
  - contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & leuantẽ de ſacro fonte? 3
  - tranſeat à viro in vxorem? 4
  - tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis? 5

DE COGNATIONE LEGALI QVAE eſt per adoptionem, *Quæſtio* 57.

Vtrum
- adoptio conuenienter definiatur? 1
- ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediẽs matrimonium? 2
- cognatio legalis contrahatur ſolum inter adoptantem patrem & filium adoptatum? 3

DE IMPEDIMENTO FRIGIDITATIS maleficij, furiæ & amentiæ, *Quæſtio* 58.

Vtrum
- frigiditas matrimonium impediat? 1
- maleficium poſſit impedire matrimonium? 2
- furia impediat matrimonium? 3
- inceſtus quo cognoſcit quis ſororem vxoris ſuæ matrimonium dirimat? 4
- defectus ætatis impediat matrimonium? 5

DE DISPARITATE CVLTVS, QVAE matrimonium impediat, *Quæſtio* 59.

Vtrum
- fidelis poſſit contrahere cum infideli? 1
- inter infideles poſſit eſſe matrimonium? 2
- coniunx conuerſus ad fidem poſſit commanere cum vxore nolente conuerti? 3
- conuerſus poſſit vxorem infidelem dimittere cohabitare ſine contumelia creatoris? 4
- diſcedens ab vxore infideli poſſit aliam ducere? 5
- alia vitia ſoluant matrimonium? 6

DE VXORICIDIO, *Quæſtio* 60.

Vtrum
- liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij? 1
- vxoricidium impediat matrimonium? 2

DE IMPEDIMENTO MATRIMONII quod eſt votum ſolenne, *Quæſtio* 61.

Vtrum
- alter coniugum altero inuito { poſt / ante } carnalem copulam poſſit religionem intrare? 1, 2
- mulier poſſit nubere alteri viro, ante carnalem copulã, viro ſuo religionem intrante? 3

DE IMPEDIMENTO QVOD SVPERuenit matrimonio conſummato quod eſt fornicatio, *Quæſtio* 62.

Vtrum
- propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere? 1
- vir
  - teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere? 2
  - proprio iudicio poſſit vxorem fornicantem dimittere? 3
  - & vxor in cauſa diuortij poſſint ad paria iudicari? 4
- poſt diuortium vir
  - alteri nubere poſſit? 5
  - & vxor poſſint reconciliari? 6

DE SECVNDIS NVPTIIS, Quæſtio 63.

Vtrum
- ſecundæ nuptiæ ſint licitæ? 1
- ſecundum matrimonium ſit ſacramentum? 2

DE ANNEXIS MATRIMONIO ET DEBITI redditione. Quæſtio 64.

Vtrum
- alter coniugum teneatur alteri ad redditionẽ debiti? 1
- Vir
  - teneatur reddere debitum vxori non petenti? 2
  - & mulier ſint in actu matrimoniali æquales? 3
  - & vxor poſſint emittere votum contra debitum matrimonij ſine mutuo conſenſu? 4
- in diebus ſacris impediatur petitio debiti? 5
- petens debitum in tempore ſacro mortaliter peccet? 6
- vnus coniunx teneatur alteri debitũ reddere die feſto? 7

DE BIGAMIA. Quæſtio 65.

Vtrum
- habere plures vxores ſit contra legem naturæ? 1
- aliquando licitum fuerit habere plures vxores? 2
- habere concubinam ſit contra legem naturæ? 3
- accedere ad concubinam ſit peccatum mortale? 4
- aliquando licitum fuerit concubinam habere? 5

DE BIGAMIA ET IRREGVLARITATE ex ea contracta. Quæſtio 66.

Vtrum
- bigamiæ irregularitas ſit annexa? 1
- irregularitas ſit annexa bigamiæ quæ contingit ex hoc quod homo habet duas vxores, vnam de iure & alteram de facto? 2
- contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis duxit vxorem non virginem? 3
- bigamia ſoluatur per baptiſmum? 4
- cum bigamo liceat diſpenſare? 5

DE LIBELLO REPVDII. Quæſtio 67.

Vtrum
- inſeparabilitas vxoris ſit de lege naturæ? 1
- potuerit eſſe licitum per diſpenſationem vxorem dimittere? 2
- ſub lege Moyſi licitum fuerit vxorem dimittere? 3
- Liceat
  - vxori repudiatæ alium virum habere? 4
  - viro repudiatam à ſe accipere? 5
- cauſa repudij ſit odium vxoris? 6
- cauſæ repudij debeant in libello ſcribi? 7

DE FILIIS ILLEGITIME NATIS. Quæſtio 68.

Vtrum
- Filij
  - qui naſcuntur extra verum matrimonium ſint legitimi? 1
  - illegitimi debeant aliquod damnũ reportare? 2
- filius illegitimus poſſet legitimari? 3

DE HIS QVAE EXPECTANT RESVRRE-ctionem, & primo de loco animarum poſt mortem. Quæſtio 69.

Vtrum
- aſſignentur receptacula animabus poſt mortem? 1
- ſtatim poſt mortem animæ deducantur ad cælum, vel ad infernum? 2
- animæ exiſtẽtes in paradiſo vel inferno egredi valeãt? 3
- Limbus
  - inferni ſit idem quod ſinus Abrahæ? 4
  - idem ſit quod infernus damnatorum? 5
  - puerorum ſit idem quod limbus patrum? 6
- debeant tot receptacula diſtingui? 7

DE QVALITATE ANIMAE EXEVNTIS A corpore & pœna ei inflicta ab igne corporeo. Quæſtio 70.

Vtrum
- In anima ſeparata remaneant
  - potentiæ ſenſitiuæ? 1
  - actus ſenſitiuarum potentiarum? 2
- anima ſeparata pati poſſit ab igne corporeo? 3

DE SVFFRAGIIS MORTVORVM. Quæſtio 71.

Vtrum
- Suffragia per vnum facta aliis prodeſſe poſſint? 1
- Mortui poſſint iuuari ex operibus viuorum? 2
- Suffragia
  - facta per peccatores mortuis proſint? 3
  - quæ à viuo pro mortuo fiunt, facientibus proſint? 4
  - Proſint exiſtentibus in
    - inferno? 5
    - purgatorio? 6
  - valeant pueris in limbo exiſtentibus? 7
  - proſint ſanctis exiſtentibus in patria? 8
- orationes eccleſiæ, ſacrificium altaris & eleemoſynæ proſint defunctis? 9
- indulgentiæ eccleſiæ proſint mortuis? 10
- cultus exequiarum defuncto proſit? 11
- Suffragia
  - quæ fiunt pro vno defuncto, magis illi proſint pro quo fiunt quàm aliis? 12
  - facta pro multis tantundem valeant ſingulis, ac ſi ſpecialiter pro vno quoque fierent? 13
- tantum valeant ſuffragia communia illis pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis pro quibus fiunt ſpecialia & communia ſimul? 14

DE ORATIONE RESPECTV SANCTORVM qui ſunt in patria. Quæſtio 72.

Vtrum
- ſancti orationes noſtras cognoſcant? 1
- debeamus ſanctos interpellare ad orandũ pro nobis? 2
- orationes ſanctorum ad Deum pro nobis effuſæ ſemper exaudiantur? 3

DE SIGNIS QVAE IVDICIVM PRAEcedent. Quæſtio 73.

Vtrum
- aliqua ſigna præcedent aduentũ domini ad iudiciũ? 1
- Sol & Luna obſcurabuntur circa iudicium? 2
- virtutes cælorum domino veniente commoueantur? 3

DE IGNE VLTIMAE CONFLAGRATIONIS. Quæſtio 74.

Vtrum
- Mundi purgatio ſit
  - futura? 1
  - futura per ignem? 2
- Ignis
  - quo mundus purgabitur, ſit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari? 3
  - Ille
    - purgabit etiam cælos ſuperiores? 4
    - alia elementa conſumet? 5
- omnia elementa per illum ignem purgabuntur? 6
- ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat ſequi? 7
- Ille ignis
  - habiturus ſit talem effectum in hominibus qualis deſignatur? 8
  - reprobos inuoluet? 9

DE RESVRRECTIONE. Quæſtio 75.

Vtrum
- corporum reſurrectio ſit futura? 1
- Reſurrectio
  - erit omnium generaliter? 2
  - ſit naturalis? 3

DE CAVSA RESVRRECTIONIS. Quæſtio 76.

Vtrum
- Chriſti reſurrectio ſit cauſa noſtræ reſurrectionis? 1
- vox tubæ ſit cauſa noſtræ reſurrectionis? 2
- ad reſurrectionem angeli operentur? 3

DE TEMPORE ET MODO RESVRRECTIONIS. Quæſtio 77.

Vtrum
- Tempus reſurrectionis
  - debeat differri in finem mundi? 1
  - ſit occultum? 2
- Reſurrectio futura ſit
  - in noctis tempore? 3
  - ſubito, an ſucceſſiuè? 4

DE TERMINO RESVRRECTIONIS. Quæſtio 78.

mors erit terminus à quo reſurrectionis in omnibus? 1
reſurrectio omnium erit à cineribus? 2
pulueres illi ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam quæ eis coniungetur? 3

[D]E CONDITIONIBVS RESVRGENTIVM, *& primo de eorum identitate*, Quæſtio 79.

[V]trum
in reſurrectione anima idem corpus numero reſumat? 1
ſit idem numero homo qui reſurget? 2
pulueres humani corporis ad eã partẽ corporis quæ cũ eis diſſoluta eſt, per reſurrectionẽ redire oporteat? 3

DE INTEGRITATE CORPORVM RE*ſurgentium*, Quæſtio 80.

[Vtru]m
omnia membra humani corporis reſurgant? 1
capilli & vngues reſurgent in humano corpore? 2
humores in corpore reſurgent? 3
totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ reſurget in ipſo? 4
quicquid fuit materialiter in membris totum reſurget? 5

DE QVALITATE RESVRGENTIVM, Quæſtio 81.

[Vtr]um [om]nes [res]urgẽt
in eadem ætate? 1
in eadem ſtatura? 2
in ſexu virili? 3
in vita animali? 4

DE CONDITIONIBVS BEATORVM RE*ſurgentium*, Quæſtio 82.

[V]trum
corpora ſanctorum poſt reſurrectionẽ ſint impaſſibilia? 1
impaſſibilitas in omnibus erit æqualis? 2
impaſſibilitas ſenſum in actu à corporibus glorioſis excludat? 3
in beatis poſt reſurrectionẽ ſint omnes ſenſus in actu? 4

DE SVBTILITATE CORPORVM BEATORVM Quæſtio 83.

Vtrum
ſubtilitas ſit proprietas corporis glorioſi? 1
ratione huius ſubtilitatis competat corpori glorioſo eſſe in eodem loco cum alio non glorioſo? 2
per miraculum fieri poſſit quod duo corpora ſint in eodem loco? 3
vnum corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco? 4
ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorioſo neceſſitas exiſtendi in æquali loco? 5
corpus glorioſum ratione ſuæ ſubtilitatis ſit impalpabile? 6

DE AGILITATE CORPORVM BEA*torum*, Quæſtio 84.

Vtrum
corpora glorioſa ſint futura agilia? 1
ſancti agilitate ſua nonnunquam vtantur ita quod moueantur? 2
ſancti moueantur in inſtanti? 3

DE CLARITATE CORPORVM BEATORVM, Quæſtio 85.

Vtrum
corporibus glorioſis claritas conueniat? 1
claritas corporis glorioſi poſſit videri à non glorioſo oculo? 2
corpus glorioſum neceſſario videatur à corpore non glorioſo? 3

DE CONDITIONIBVS CORPORVM DAM*natorum reſurgentium*, Quæſtio 86.

Vtrum corpora damnatorum
cũ ſuis deformitatib⁹ reſurgẽt? 1
erunt incorruptibilia? 2
ſint futura impaſſibilia? 3

DE COGNITIONE QVAM HABEBVNT *reſuſcitati in iudicio reſpectu meritorum & demeritorum*, Quæſtio 87.

Vtrum
poſt reſurrectionem quilibet cognoſcat peccata quæ fecit? 1
quilibet poſſit legere omnia quę ſunt in conſcientia alterius? 2
omnia merita vel demerita propria vel aliena vno intuitu ab aliquo videantur? 3

DE IVDICIO GENERALI TEMPORE *& loco in quo fiet*, Quæſtio 88.

Vtrum
generale iudicium ſit futurum? 1
iudicium fiet per locutionem vocalem? 2
Tempus futuri iudicij ſit ignotum? 3
iudicium fiet in valle Ioſaphat? 4

DE IVDICANTIBVS ET IVDICATIS *in iudicio generali*, Quæſtio 89.

Vtrum
aliqui homines iudicabunt cum Chriſto? 1
iudiciaria poteſtas correſpondeat voluntariæ paupertati? 2
angeli debeant iudicare? 3
dæmones exequentur ſententiam iudicis in dãnatos? 4
omnes homines in iudicio compareant? 5
boni in iudicio iudicentur? 6
mali iudicabuntur? 7
angeli in futuro iudicentur? 8

DE FORMA IVDICIS VENIENTIS *ad iudicium*, Quæſtio 90.

Vtrum
Chriſtus in forma humanitatis ſit iudicaturus? 1
Chriſtus in iudicio apparebit in forma humanitatis glorioſa? 2
diuinitas à malis ſine gaudio videri poſſit? 3

DE QVALITATE MVNDI ET RESVRGEN*tium poſt iudicium*, Quæſtio 91.

Vtrum
mundus innouabitur? 1
motus corporum cæleſtium ceſſabit? 2
in corporibus cæleſtibus claritas augeatur in illa innouatione? 3
elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis? 4
Plantæ & animalia remaneant in illa innouatione? 5

DE VISIONE DIVINAE ESSENTIAE PER *comparationem ad beatos*, Quæſtio 92.

Vtrum
intellectus human⁹ poſſit peruenire ad vidẽdum Deũ per eſſentiam? 1
ſancti poſt reſurrectionem Deum oculis corporalibus videbunt? 2
ſancti Deum videntes omnia videant, quæ Deus videt? 3

DE SANCTORVM BEATITVDINE ET EO*rum manſionibus*, Quæſtio 93.

Vtrum
beatitudo ſanctorum ſit maior futura poſt iudicium quàm antè. 1
beatitudinis gradus manſiones dici debeant? 2
diuerſæ manſiones diſtinguantur penes diuerſos gradus charitatis? 3

DE MODO QVO SANCTI SE HABEBVNT *erga damnatos*, Quæſtio 94.

Vtrum beati
qui erunt in patria videbunt pœnas damnatorum? 1
compatiantur miſerijs damnatorum? 2
lætentur de pœnis impiorum? 3

DE DOTIBVS BEATORVM, Quæſtio 95.

Vtrum
ponendæ ſint aliquæ dotes in hominibus beatis? 1
dos ſit idem quod beatitudo? 2
competat Chriſto habere dotes? 3
angeli habeant dotes? 4
conuenienter ponantur tres animæ dotes? 5.

DE AVREOLIS. Quæſtio 96.

Vtrũ Aureola
ſit aliud à præmio eſſẽtiali quod aurea dicitur? 1
differat à fructu? 2

Vtrum

Vtrum { Fructus debeatur ſoli virtuti continentiæ? 3
Conuenienter aſſignentur tres fructus tribus continentiæ partibus? 4

Vtrũ aureola debeatur { Virginibus? 5
Martyribus? 6
Doctoribus? 7
Christo? 8
Angelis? 9
Etiam corpori? 10

Vtrum { Conuenienter aſſignentur tres aureolæ, virginũ, martyrum, & prædicatorum? 11
Aureola virginum ſit potiſſima inter alias? 12
Vnus alio aureolam excellentius habeat? 13

DE POENA DAMNATORVM.
Quæſtio 97.

Vtrum { Damnati in inferno ſola pœna ignis affligantur? 1
Vermis damnatorum ſit corporalis? 2
Fletus qui erit in damnatis, ſit corporalis? 3
Damnati ſint in tenebris corporalibus? 4
Ignis inferni ſit { Corporalis? 5
Eiuſdem ſpeciei cũ igne noſtro? 6
Sub terra? 7

DE VOLVNTATE ET INTELLECTV *damnatorum.* *Quæſtio 98.*

Vtrum { Omnis voluntas damnatorum ſit mala? 1
Damnati { Pœniteant de malo quod fecerunt? 2
Recta ratione vellent non eſſe? 3
Vellent eſſe in inferno alios damnatos? 4
Odio habeant Deum? 5
Demereantur? 6
Poſſint vti notitia quam in hoc mundo habuerunt? 7
Aliquando cogitabunt de Deo? 8
Gloriam beatorum videant? 9

DE MISERICORDIA DEI RESPECTV *damnatorum.* *Quæſtio 99.*

Vtrum { Ex diuina iuſtitia inferatur pœna æterna peccatori? 1
Per diuinam miſericordiam omnis pœna terminetur tam hominum quàm dæmonum? 2
Diuina miſericordia patiatur homines in æternum puniri? 3
Pœna Chriſtianorum damnatorum per diuinam miſericordiam terminetur? 4
Omnes illi qui operantur miſericordiæ opera, punientur æternaliter? 5

TERTIA PARS SVMMÆ THEOLOGICAE SANCTI THOMAE AQVINATIS, DOCTORIS ANGELICI.

PROOEMIVM.

QVIA SALVATOR NOSTER dominus Ieſus Chriſtus, teſte Angelo, populum ſuum ſaluum faciens à peccatis eorum, viam veritatis nobis in ſeipſo demonſtrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ reſurgendo peruenire poſſimus: neceſſe eſt, vt ad conſummationem totius Theologici negotij, poſt conſiderationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipſo omnium Saluatore ac beneficiis eius humano generi præſtitis, noſtra conſideratio ſubſequatur.

Circa quam primò conſiderandum occurrit de ipſo Saluatore. Secundò, de ſacramentis eius, quibus ſalutem conſequimur. Tertiò, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipſum reſurgendo peruenimus.

Circa primum duplex conſideratio occurrit. Prima eſt de ipſo Incarnationis myſterio, ſecundum quod Deus pro noſtra ſalute factus eſt homo. Secunda de his, quæ per ipſum Saluatorem noſtrum, id eſt Deum incarnatú ſunt acta & paſſa.

QVÆSTIO I.

De conuenientia Incarnationis, in ſex articulos diuiſa.

CIRCA primum tria conſideranda occurrunt. Primò quidem de conuenientia incarnationis Chriſti. Secũdò, de modo vnionis Verbi incarnati. Tertiò, de his, quæ conſequuntur ad hanc vnionem.

Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrũ cõueniẽs fuerit Deũ incarnari.

¶ Secundò, vtrum fuerit neceſſarium ad reparationem generis humani.

¶ Tertiò, vtrum, ſi non fuiſſet peccatum, ſeu homo peccator, Deus incarnatus fuiſſet.

¶ Quartò, vtrum principalius ſit incarnatus ad tollendum originale peccatum, quàm actuale.

¶ Quintò, vtrum conueniens fuerit Deum incarnari à principio mundi.

¶ Sextò, vtrum eius incarnatio differri debuerit vſque in finem mundi.

ARTICVLVS I.

Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari.

3. diſ. 1. q. 1. ar. 2. Et 1. cõtra cap. 40. 49. 53. 54. & 55. Et op. 2. ca. 5. & 6. & opuſ. 3. c. 207. & 208

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit conueniens, Deum incarnari. Cùm enim Deus ab æterno ſit ipſa eſſentia bonitatis, ſic optimum eſt ipſum eſſe ſicut ab æterno fuit. Sed Deus ab æterno fuit abſque omni carne. Ergo conuenientiſſimum eſt, ipſum non eſſe carni vnitum. Non ergo fuit conueniens, Deum incarnari.

¶ 2 Præterea, Quæ ſunt in infinitum diſtantia, inconuenienter iunguntur: ſicut inconueniens iunctura eſſet, ſi quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur equina. Sed Deus & caro in infinitum diſtant, cum Deus ſit ſimpliciſſimus, caro autem maximè compoſita, & præcipuè humana. Ergo incõueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.

¶ 3 Præterea, Sic diſtat corpus à ſummo Spiritu, ſicut malitia à ſumma bonitate. Sed omnino inconueniens eſſet, quòd Deus, qui eſt ſumma bonitas, malitiam aſſumeret. Ergo non fuit conueniens, quòd ſummus Spiritus increatus corpus aſſumeret.

¶ 4 Præterea, Inconueniens eſt, vt qui excedit magna, contineatur in minimo: & cui imminet cura magnorum, ad parua ſe transferat. Sed Deum, qui totius mundi curã gerit, tota rerum vniuerſitas capere non ſufficit. Ergo videtur inconueniens, quòd intra corpuſculum vagientis infantiæ lateat, cui parum putatur vniuerſitas: & tandiu à ſedibus ſuis abſit ille Regnator, atque ad vnum corpuſculum totius mundi cura transferatur, vt Voluſianus ſcribit ad Auguſtinum †.

SED CONTRA, illud videtur eſſe conuenientiſſimũ, vt per viſibilia monſtrentur inuiſibilia Dei: ad hoc enim totus mundus eſt factus, vt patet per illud Apo. Rom. 1. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Sed ſicut Dama. dicit in principio tertij lib. * per Incarnationis myſterium monſtratur ſimul bonitas, & ſapientia, & iuſtitia & potentia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniam non deſpexit proprij plaſmatis infirmitatem. Iuſtitia verò, quoniam homine victo non alio quàm homine fecit vinci tyrannum, neque vi eripuit ex morte hominem. Sapientia verò, quoniam inuenit difficilimi pretij decentiſſimam ſolutionem. Potentia verò ſiue virtus infinita, quia nihil eſt maius, quàm Deum fieri hominem. Ergo conueniens fuit Deum incarnari.

† epiſt. 2. poſt medium illius tomo. 2. inter opera Aug.

** lib. 3. orthod. fid. cap. 1. in medio illius.*

CONCLVSIO.

Cùm Deus ſit ipſa eſſentia bonitatis, decuit ipſum ſummo modo ſe creaturis communicare: quod in opere Incarnationis impletum fuiſſe credendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd vnicuique rei cõueniens eſt illud quod competit ſibi ſecundum rationem propriæ naturæ: ſicut homini conueniens eſt ratiocinari, quia hoc conuenit ſibi, inquantum eſt rationalis ſecundum naturam ſuam. Ipſa autem natura Dei eſt eſſentia bonitatis, vt patet per Dionyſium 1. ca. de diui. no †. Vnde quicquid pertinet ad rationem boni, conueniens eſt Deo. pertinet autem ad rationem boni, vt ſe alijs communicet: vt patet per Dionyſium, quarto cap. de diui. no *. Vnde ad rationem ſummi boni pertinet, quòd ſummo modo ſe creaturę cõmunicet: quod quidẽ maximè fit per hoc quòd naturã creatã ſic ſibi cõiungit, vt vna perſona fiat ex tribus, verbo, anima, & carne: ſicut dicit Aug. 13. de Tri †. Vnde manifeſtũ eſt quòd conueniens fuit Deũ incarnari.

3. diſ. 1. q. 1. ar. 3. ad 3. & q. 2. art. 2. 1. Et di. 4. q. 1. ar. 1. q. 1. ca. & 2.

† ca. 1. à medio illius.

** cap. 4. circa principium.*

† li. 13. ca. 17. non procul à princ. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Incarnationis myſterium non eſt impletum per hoc, quòd Deus ſit aliquo modo à ſuo ſtatu immutatus, in quo ab æterno fuit, ſed per hoc, quòd nouo modo ſe creaturæ vniuit, vel potius eam ſibi. Eſt autem conueniens vt creatura, quæ ſecundum rationẽ ſui mutabilis eſt, non ſemper eodẽ modo ſe habeat. Et ideo ſicut creatura incepit eſſe, cùm prius nõ eſſet, ita conuenienter, cùm prius non eſſet vnita Deo in perſona, poſtmodum ei fuit vnita.

Inf. q. 2. art. 1. Et 3. di. 1. q. 1. ar. 1. 3

AD SECVNDVM dicendum, quòd vniri Deo in vnitate perſonæ, non fuit conueniens carni humanæ ſecundum conditionẽ ſuæ naturæ, quia hoc erat ſupra dignitatem ipſius; conueniens tamen fuit Deo ſecundum infinitam excellentiam bonitatis eius, vt ſibi eam vniret pro ſalute humana.

AD TERTIVM dicendum, quòd quælibet alia conditio, ſecundum quam creatura quæcunque differt à creatore, à Dei ſapientia eſt inſtituta, & ad Dei bonitatẽ ordinata: Deus enim propter ſuam bonitatem, cùm ſit increa-

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ſecundum primum modum neceſſarij, ſine quo ad finem perueniri non poteſt.

Ad secvndvm dicendum, quòd aliqua ſatisfactio poteſt dici dupliciter ſufficiens. Vno modo perfectè: quia eſt condigna per quandam adæquationem ad recõpenſationem culpæ cõmiſſæ: & ſic hominis puri ſatisfactio ſufficiens eſſe nõ potuit pro peccato. Tum quia tota humana natura erat per peccatum corrupta: nec bonum alicuius perſonæ, vel etiam plurium poterat per æquiparantiam totius naturæ detrimentum recompenſare. Tum etiam, quia peccatum contra Deum commiſſum, quandam infinitatem habet ex infinitate diuinæ maieſtatis. tantò enim offenſa eſt grauior, quantò maior eſt ille, in quem delinquitur. Vnde oportuit ad condignam ſatisfactionem, vt actus ſatisfacientis haberet efficaciam infinitam, vt puta Dei & hominis exiſtens. Alio modo poteſt dici ſatisfactio hominis eſſe ſufficiens, imperfectè ſcilicet ſecundum acceptationem eius, qui eſt ea contentus, quãuis non ſit condigna. Et hoc modo ſatisfactio puri hominis eſt ſufficiens. Et quia omne imperfectum præſupponit aliquid perfectũ, à quo ſuſtentetur: inde eſt quòd omnis puri hominis ſatisfactio efficaciam habet à ſatisfactione Chriſti.

Ad tertivm dicendũ, quòd Deus aſſumendo carnem, ſuam maieſtatem non minuit: & per conſequens non minuitur ratio reuerentiæ ad ipſum, quæ augetur per augmẽtum cognitionis ipſius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis aſſumptionem, magis nos ad ſe cognoſcendum attraxit.

Articvlvs III.

Vtrum ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet.

> 3. diſ. 1. q. 1. ar. 3. Et 4. di. 43. arti. 2. q. 1. 1. Et veri. q. 29. arti. 4. ad 3. & 1. Ti. 1. co. 1. fi. *li. 13. c. 17. in principio. tom. 3. †art. præce.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd ſi homo non peccaſſet, nihilominus Deus incarnatus fuiſſet. Manente enim cauſa, manet effectus. Sed, ſicut Aug. dicit 13. de Trinit *. alia multa ſunt cogitanda in Chriſti Incarnatione præter abſolutionem à peccato, de quibus dictum eſt †. Ergo etiam ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet.

¶ 2 Præterea, Ad omnipotentiam diuinæ virtutis pertinet, vt opera ſua perficiat, & ſe manifeſtet per aliquem infinitum effectum. Sed nulla pura creatura poteſt dici infinitus effectus, cùm ſit finita per ſuam eſſentiam. In ſolo autem opere Incarnationis videtur præcipuè manifeſtari infinitus effectus diuinæ potentiæ (per quam in infinitum diſtantia coniunguntur, inquantum factum eſt, quòd homo eſſet Deus) in quo etiam opere maximè videtur perfici vniuerſum, per hoc quòd vltima creatura, ſcilicet homo primo principio coniungitur, ſcilicet Deo. Ergo etiã ſi homo nõ peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet.

¶ 3 Præterea, Humana natura per peccatum non eſt facta capacior gratiæ. Sed poſt peccatum capax eſt gratiæ vnionis, quæ eſt maxima gratia. Ergo ſi homo non peccaſſet, humana natura huius gratiæ capax fuiſſet. Neque Deus ſubtraxiſſet humanæ naturæ bonum, cuius capax erat. Ergo ſi homo nõ peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet.

¶ 4 Præterea, Prædeſtinatio Dei eſt æterna. Sed dicitur Roman. 1. de Chriſto, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Ergo etiam ante peccatum neceſſarium erat filium Dei incarnari, ad hoc quòd Dei prædeſtinatio impleretur.

¶ 5 Præterea, Incarnationis myſterium eſt primo homini reuelatum: vt patet per hoc, quod dixit, Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c. quod Apoſtolus dicit eſſe magnum ſacramentum in Chriſto & in eccleſia: vt patet Epheſ. 5. Sed homo non potuit eſſe præſcius ſui caſus, eadem ratione qua nec Angelus: vt Auguſt. probat ſuper Gene. ad literam †. Ergo etiam ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet.

> †li. 11. ca. 18. tom. 3.

Sed contra eſt quod Auguſtin. dicit in lib. de verbis Domini *, exponens illud quod habetur Luc. 19. Venit filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat. Ergo ſi homo non peccaſſet, Filius hominis non veniſſet. Et 1. ad Timoth. primo, ſuper illud verbum, Chriſtus venit in hunc mundum, vt peccatores ſaluos faceret, dicit gloſſa *, Nulla cauſa veniendi fuit Chriſto domino, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla eſt medicinæ cauſa.

> *In ſerm. 36. & de verb. Apoſt. ſer. 8. tom. 10.
>
> *Aug. ſer. 9. de verb. apoſt. in princ. tom. 10

Conclvsio.

Quamquam Deus peccato non exiſtente potuerit incarnari, conuenientius tamen dicitur, quòd ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus non fuiſſet.

Respondeo dicendum, quòd aliqui circa hoc diuerſimodè opinantur. Quidã enim dicũt, quòd etiamſi homo non peccaſſet, Dei filius incarnatus fuiſſet.

Alij verò contrarium aſſerunt. Quorum aſſertioni magis aſſentiendum videtur. Ea enim quæ ex ſola Dei volũtate proueniunt ſupra omne debitum creaturæ, nobis innoteſcere non poſſunt, niſi quatenus in ſacra Scriptura traduntur, per quam diuina voluntas nobis innoteſcit. Vnde cùm in ſacra Scriptura vbiq; Incarnationis ratio ex peccato primi hominis aſſignetur, conuenientius dicitur Incarnationis opus ordinatum eſſe à Deo in remedium contra peccatum, ita quod peccato non exiſtente Incarnatio non fuiſſet: quamuis potentia Dei ad hoc non limitetur, potuiſſet enim etiam peccato non exiſtente Deus incarnari.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omnes aliæ cauſæ, quæ ſunt aſſignatæ *, pertinẽt ad remedium peccati. Si enim homo non peccaſſet, perfuſus fuiſſet lumine diuinæ ſapientiæ; & iuſtitiæ rectitudine perfectus à Deo ad omnia neceſſaria cognoſcenda & agenda. Sed quia homo deſerto Deo, collapſus erat ad corporalia, conueniens fuit, vt Deus carne aſſumpta etiam per corporalia ei ſalutis remedium exhiberet. Vnde dicit Auguſt. ſuper illud Ioan. 1 * cap. Verbum caro factum eſt, Caro te obcæcauerat, caro te ſanat: quoniam ſic venit Chriſtus, vt de carne, carnis vitia extingueret.

> *art. 1. & ar. præced.
>
> *Tract. 2. in Ioan. circa fi. tom. 9.

Ad secvndvm dicendum, quòd in ipſo modo productionis rerum ex nihilo diuina virtus infinita oſtenditur. Ad perfectionem etiam vniuerſi ſufficit, quòd naturali modo creatura ordinetur in Deum ſicut in finem. hoc autem excedit limites perfectionis naturæ vt creatura vniatur Deo in perſona.

Ad tertivm dicendum, quòd duplex capacitas attendi poteſt in humana natura. Vna quidem ſecundum ordinem potentiæ naturalis, quæ à Deo ſemper impletur, qui dat vnicuique rei ſecundum ſuam capacitatem naturalem. Alia verò ſecundum ordinem diuinæ potentiæ, cui omnis creatura obedit ad nutũ: & ad hoc pertinet iſta capacitas. Non autem Deus omnem talem capacitatem naturæ implet: alioquin Deus non poſſet facere in creatura niſi quod facit: quod falſum eſt, vt in primo * habitum eſt. Nihil autem prohibet ad aliquid maius humanam naturam productam eſſe poſt peccatum: Deus enim permittit mala fieri, vt inde aliquid melius eliciat. Vnde dicitur Rom. 4. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei Paſchalis dicitur, O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem.

> *P. p. q. 105. art. 6.

Ad qvartvm dicendum, quòd prædeſtinatio præſupponit præſcientiam futurorum. Et ideo ſicut Deus prædeſtinat ſalutem alicuius hominis per orationes aliorum implendam, ita etiam prædeſtinauit opus Incarnationis in remedium humani peccati.

Ad qvintvm dicendum, quòd nihil prohibet alicui reuelari effectum, cui non reuelatur cauſa: potuit igitur primo homini reuelari Incarnationis myſterium, ſine hoc quòd eſſet præſcius ſui caſus. Non enim quicunque cognoſcit effectum, cognoſcit & cauſam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm principalius Chriſti incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale.

3. diſ. 1. q. 1. artic. 2. 6. Et opuſ. 10. artic. 28. & opuſ. 11. ar. 23. Et opu. 35. 21.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus principalius incarnatus fuerit in remedium actualium peccatorum, quàm in remedium originalis peccati. Quantò enim peccatum eſt grauius, tantò magis humanæ ſaluti aduerſatur: propter quam Deus eſt incarnatus. Sed peccatum actuale eſt grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato: vt Auguſt. dicit contra Iulianum †. Ergo principalius Incarnatio Chriſti ordinatur ad deletionem actualiũ peccatorũ, quàm ad deletionẽ originalis peccati.

† lib. 5. ca. 8. circa fin. to. 7

¶ 2 Præterea, Peccato originali non debetur pœna ſenſus, ſed ſolùm pœna damni: vt in ſecundo habitum eſt *. Sed Chriſtus venit pro ſatisfactione peccatorum, pœnam ſenſus pati in cruce, non autem pœnam damni: quia nullum defectum habuit diuinæ viſionis aut fruitionis. Ergo principalius venit ad deletionem peccati actualis quàm originalis.

** li. 2. ſent. di. 33. q. 2. ar. 2*

¶ 3 Præterea, Sicut Chryſo. dicit in 2. de compunctione cordis †. Hic eſt affectus ſerui fidelis, vt beneficia domini ſui quæ communiter omnibus data ſunt, quaſi ſibi ſoli præſtita reputet: quaſi enim de ſe ſolo loquens Paulus ita ſcrib't ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Sed propria peccata noſtra ſunt actualia: originale enim eſt commune peccatum. Ergo hunc affectum debemus habere, vt exiſtimemus eum principaliter propter actualia peccata veniſſe.

li. 2. inter fin. & mediũ to. 5

SED CONTRA eſt, quòd Ioã. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi: quod exponens Beda dicit †, Peccatum mundi dicitur originale peccatũ, quod eſt commune totius mundi.

habetur in gl. ordinaria in hoc loco.

CONCLVSIO.

Quamuis Deus pro omnibus peccatis venerit in hunc mundum, principaliùs tamen venit ad tollendum originale, quàm actuale peccatum, quod maioris boni impeditiuum fuit.

RESPONDEO dicendum, quòd certum eſt, Chriſtum veniſſe in hunc mundum non ſolùm ad delendum illud peccatum, quod traductum eſt originaliter in poſteros, ſed etiam ad deletionem omnium peccatorum, quæ poſtmodum ſuperaddita ſunt. Non quòd omnia deleantur (quod eſt propter defectum hominum, qui Chriſto non inhærent, ſecundum illud Ioan. 3. Venit lux in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem) ſed quia ipſe exhibuit quod ſufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Roma. 5. Non ſicut delictum, ita & donũ: nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Tantò autem principalius ad alicuius peccati deletionem Chriſtus venit, quantò illud peccatũ maius eſt. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intenſiuè: ſicut eſt maior albedo, quæ eſt intenſior. Et per hunc modum maius eſt peccatum actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in ſecundo habitum eſt *. Alio modo dicitur aliquid maius extenſiuè: ſicut dicitur maior albedo, quæ eſt in maiori ſuperficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanũ inficitur) eſt maius peccato actuali, quod eſt proprium ſingularis perſonæ. Et quantum ad hoc Chriſtus principalius venit ad tollendum originale peccatum: inquantum bonum gentis diuinius & eminentius eſt quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethi †.

** P. 2. q. 81. art. 1.*

† li. 1. ethi. ca. 2. circa finem tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intenſiua magnitudine peccati.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccato originali in futura retributione non debetur pœna ſenſus: pœnalitates tamen, quas ſenſibiliter in hac vita patimur, ſicut famem, ſitim, mortem, & alia huiuſmodi, ex peccato originali procedũt. Et ideo Chriſtus, vt plenè pro peccato originali ſatisfaceret, ſenſibilem dolorem pati voluit, vt mortẽ, & alia huiuſmodi in ſeipſo conſumeret.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Chryſ. ibidem * dicit, verba illa dicebat Apoſtolus, non quaſi diminuere volens ampliſſima & per orbem terrarum diffuſa Chriſti munera: ſed vt pro omnibus ſe ſolum indicaret obnoxiũ. Quid enim intereſt ſi & aliis præſtitit, cùm quæ tibi ſunt præſtita, ita integra ſunt, & ita perfecta, quaſi nulli alij ex his aliquid fuerit præſtitum? Ex hoc ergo, quòd aliquis debet reputare ſibi beneficia Chriſti præſtita eſſe, non debet exiſtimare, quòd non ſint alijs præſtita. Et ideo non excluditur quin principalius venerit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius perſonæ. Sed illud peccatum naturæ ita perfectè curatũ eſt in vnoquoque, acſi in vno ſolo eſſet curatum. Et ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus eſt impenſum, vnuſquiſque debet ſibi aſcribere.

** Loco iã allegato.*

ARTICVLVS V.

Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

3. 2. q. 98. art. 6. ca. Et 3. di. 1. q. 1. ar. 4. Et 4. cont. ca. 55. 9. Et Iſa. 2. col. 1. & gal. 4. col. 3 fin.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quod conueniens fuiſſet Deum incarnari à principio humani generis. Incarnationis enim opus ex immenſitate diuinæ charitatis proceſſit, ſecundum illud Ephe. 2. Deus, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatẽ ſuam, qua dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Chriſto. Sed charitas nõ tardat ſubuenire amico neceſſitatem patienti: ſecundum illud Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere: cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Ergo Deus Incarnationis opus differre non debuit, ſed ſtatim à principio per ſuam Incarnationem humano generi ſubuenire.

¶ 2 Præterea, 1. Tim. 1. dicitur, Chriſtus venit in hũc mundum peccatores ſaluos facere. Sed plures ſaluati fuiſſent, ſi à principio humani generis Deus incarnatus fuiſſet: plurimi enim ignorãtes Deum, in ſuo peccato perierunt in diuerſis ſeculis. Ergo conuenientius fuiſſet, quòd à principio humani generis Deus incarnatus fuiſſet.

¶ 3 Præterea, Opus gratiæ non eſt minus ordinatum, quàm opus naturæ. Sed natura initium ſumit à perfectis: vt dicit Boët. in libr. de conſol *. ergo opus gratiæ à principio debuit eſſe perfectum. Sed in opere Incarnationis conſideratur perfectio gratiæ ſecundum illud, Verbum caro factum eſt: & poſtea ſubditur, Plenum gratię & veritatis. Ergo Chriſtus à principio humani generis debuit incarnari.

** li. 3. proſa 10. parũ à princ.*

SED CONTRA eſt quod dicitur Gal. 4. At vbi venit plenitudo tẽporis, miſit Deus filiũ ſuũ factũ ex muliere, factũ ſub lege. Vbi dicit gloſ †. quòd plenitudo tẽporis eſt quod præfinitũ fuit à Deo patre, quãdo mitteret filiũ ſuum. Sed Deus ſua ſapientia omnia diffiniuit. Ergo conuenientiſſimo tempore Deus eſt incarnatus. Et ſic conueniens non fuit, quòd à principio humani generis Deus incarnaretur.

† eſt gloſ. Ambroſ. in hunc locum tom. 5.

CONCLVSIO.

Non decuit à principio humani generis ante peccatum Deum incarnari, nec ſtatim poſt peccatum, ſed in plenitudine temporis, quod ab æterno diſpoſuit.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm opus Incarnationis principaliter ordinetur ad reparationem humanæ naturę per peccati abolitionem, manifeſtum eſt quòd non fuit conueniens à principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuiſſe: non enim datur medicina niſi iam infirmis. Vnde ipſe Dominus Matth. 9. dicit, Non eſt opus valentibus medico, ſed malè habentibus: non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.

Inf. q. 4. ar. 1 c. Et q. 43. arti 3. 2. Et qõ. 44. ar. 3. ca. Et veri. q. 29 ar. 4. ad 5.

Sed nec etiam ſtatim poſt peccatum conueniens fuit Deum incarnari. Primò quidem, propter conditionem humani peccati, quod ex ſuperbia prouenerat. vnde eo modo erat homo liberãdus, vt humiliatus recognoſceret ſe liberatore indigere. Vnde ſuper illud Gal. 3. Ordinata

per

Gloſ. ordinar. ibidem.

per angelos in manu Mediatoris, dicit gloſ*. Magno Dei conſilio factum eſt, vt poſt hominis caſum non illico Dei filius mitteretur. Reliquit enim Deus prius hominem in libertate arbitrij in lege naturali, vt ſic vires naturę ſuæ cognoſceret: vbi cùm deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus nõ legis, ſed naturę vitio: vt ita cognita ſua infirmitate, clamaret ad medicũ, & gratiæ quęreret auxiliũ. Secundò propter ordinẽ promotionis in bonum: ſecũdũ quem ab imperfecto ad perfectũ proceditur. Vnde Apoſt. dicit 1. Cor. 15. Non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale: primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cęleſtis. Tertiò propter dignitatem verbi incarnati: quia ſuper illud Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, dicit gloſ*. Quantò maior iudex veniebat, tantò præconũ ſeries longior præcedere debebat. Quartò, ne feruor fidei temporis prolixitate tepeſceret: quia circa finem mundi frigeſcet charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur, Cùm filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra?

Aug. tract. 31 in Ioan. ante mediũ tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas nõ differt amico ſubuenire, ſalua tamen negotiorum opportunitate & perſonarum conditione. Si enim medicus ſtatim à principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo etiam dominus non ſtatim à principio incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex ſuperbia, ſi prius ſuam infirmitatem non cognoſceret.

b AD SECVNDVM dicendum, quòd Auguſt. ad hoc reſpondet in lib. de ſex quæſtionibus Paganorũ*, dicens q. 2. quòd tunc voluit Chriſtus hominibus apparere, & apud eos prædicari ſuam doctrinam, quando & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri: his enim temporibus & his in locis tales homines in eius prædicatione futuros eſſe præſciebat, quales non quidẽ omnes, ſed tamẽ multi in eius corporali præſentia fuerunt, qui nec in eũ ſuſcitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Sed hanc reſponſionem reprobans idem Auguſt*. in lib. de perſeuerantia dicit: Nunquid poſſumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent: cum ipſe Deus atteſtetur eis, quod acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent diuinarum illa ſigna virtutum? proinde, vt ipſe ſoluens ſubdit, ſicut Apoſtolus ait: Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, qui his quos præuidit, ſi apud eos facta eſſent, ſuis miraculis credituros, quibus voluit ſubuenit: alijs autem non ſubuenit, de quibus in ſua prædeſtinatione occultè quidem, ſed iuſtè iudicauit: ita miſericordiam eius in his, qui liberantur, & veritatem in his, qui puniuntur, ſine dubitatione credamus.

In Epiſt. 49. quæſt. 2. à me dio tom. 2.

Cap. 9. non procul à fine. tom. 7.

AD TERTIVM dicendum, quòd perfectum quidem eſt prius imperfecto, in diuerſis quidem tempore & natura: (oportet enim quòd perfectum ſit quod alia ad perfectionem adducit) ſed in vno & eodem imperfectum eſt prius tẽpore, etſi ſit poſterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanæ duratione præcedit æterna Dei perfectio: ſed ſequitur ipſam conſummata perfectio eius in vnione ad Deum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum incarnatio differri debuerit vſque ad finem mundi.

Locis ſupra cit. 5. citatis.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd incarnationis opus differri debuerit vſque in finem mundi. Dicitur enim in Pſalm. Senectus mea in miſericordia vberi, id eſt, in nouiſſimo: vt gloſ*. dicit. Sed tempus incarnationis eſt maximè tempus miſericordiæ ſecundum illud Pſal. Quoniam venit tempus miſerendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vſq; in finem mũdi.

Gloſ. ordinar. ſuper illud ab inſurgentibus in me.

Artic. præced. ad 3. arg.

¶ 2 Præterea, Sicut dictum * eſt, perfectum in eodem tempore eſt poſterius imperfecto: ergo illud quod eſt maximè perfectum, debet eſſe omnino vltimum in tempore. Sed ſumma perfectio humanæ naturæ eſt in vnione ad verbum: quia in Chriſto complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apoſt. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vſque in finem mundi.

¶ 3 Præterea, Non eſt conueniens fieri per duo quod per vnum fieri poteſt. Sed vnus Chriſti aduentus ſufficere poterat ad ſalutem humanæ naturæ; qui erit in fine mundi. Ergo non oportuit, quòd antea veniret per incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vſque in finem mundi.

SED CONTRA eſt quod dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis myſterium, per quod mundo innotuit, vſque in finem mundi differri.

CONCLVSIO.

Sicut non decuit diuinam maieſtatem à mundi primordio incarnari, ita nec in fine mundi.

a RESPONDEO dicendum, quòd ſicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi, ita non fuit conueniens, quòd incarnatio differretur vſque in finem mundi. Quod quidem apparet, primò ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum eſt*, perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum; alio modo econuerſo, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo enim quòd de imperfecto fit perfectum, imperfectum tempore præcedit perfectum: in eo vero quod eſt cauſa perfectionis efficiens, perfectum tempore præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumq; concurrit, quia natura humana in ipſa incarnatione eſt perducta ad ſummam perfectionem. Et ideo non decuit quòd à principio humani generis incarnatio facta fuiſſet. Sed ipſum Verbum incarnatum eſt perfectionis humanæ naturæ cauſa efficiens, ſecundũ illud Io. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & ideo non debuit incarnationis opus vſque in finem mundi differri, ſed perfectio gloriæ, ad quam perducẽda eſt vltimò natura humana per Verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundò ex effectu humanæ ſalutis. Vt enim dicitur in lib. de q. ve. & no. Teſt*. in poteſtate dantis eſt, quando vel quantum velit miſereri. Venit ergo quando & ſubueniri debere ſciuit, & gratum futurum beneficium. Cùm enim languore quodam humani generis, aboleſcere cœpiſſet cognitio Dei inter homines, & mores immutarẽtur; eligere dignatus eſt Abraham, in quo forma eſſet renouatę notitiæ Dei & morum: & cùm adhuc reuerentia ſegnior eſſet, poſtea per Moyſen legem literis dedit. Et quia eam gentes ſpreuerunt, non ſe ſubicientes ei, neque hi qui acceperunt, eam ſeruauerunt; motus miſericordia dominus, miſit filium ſuum, qui data omnibus remiſſione peccatorum, Deo patri illos iuſtificatos offerret. Si autem hoc remedium differretur vſque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia & morum honeſtas abolita fuiſſet in terris. Tertiò apparet hoc fuiſſe conueniens ad manifeſtationem diuinæ virtutis: quæ pluribus modis homines ſaluauit, non ſolùm per fidem futuri, ſed etiam per fidem præſentis & præteriti.

Artic. præced. ad 3.

Aug. lib. 2. q. ex noue teſta. q. 83. circa princ. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glo. illa exponit de miſericordia perducente ad gloriam. Si tamen referatur ad miſericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Chriſti, ſciendum eſt, quòd ſicut Auguſt. dicit in lib retracta*. tempus incarnationis poteſt comparari iuuentuti humani generis, propter vigorem feruoremque fidei, quæ per dilectionem operatur: ſenectuti autem, quæ eſt ſexta ætas, propter numerum temporum, quia Chriſtus venit in ſexta ætate. Et quamuis in corpore non poſſit ſimul eſſe iuuentus & ſenectus, poteſt tamen

Lib. 1 ca. 26 non multum ante medium tom. 1.

tamen ſimul eſſe in anima, illa propter alacritatem, iſta propter grauitatē. Et ideo in li. 83. q. alicubi dicit Aug *. quòd non oportuit diuinitus venire Magiſtrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, niſi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit † Chriſtum in ſexta ætate humani generis tanquam in ſenectute veniſſe.

li. 83. quæſt. q. 44. in medio. tom. 4.
† lib. 1. de geneſ. con. Manich. cap. 23. tom. 1.

Ad secundum dicendum, quòd opus incarnationis non ſolùm eſt conſiderandum vt terminus motus de imperfecto ad perfectum, ſed etiam vt principium perfectionis in humana natura, vt dictum eſt *.

** In corp. arti.*

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Chryſ. dicit ſuper illud Ioan †. Non miſit Deus filium ſuũ, vt iudicet mundum: duo ſunt Chriſti aduentus. Primus quidem, vt remittat peccata: ſecundus, vt iudicet mundum: ſi enim hoc non feciſſet, vniuerſi ſimul perditi eſſent; omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, quòd non debuit aduentum miſericordiæ differre vſque in finem mundi.

† Hom. 27. in Ioan. inter medium & finē. tom. 3.

QVÆSTIO II.

De modo vnionis Verbi incarnati, in duodecim articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de modo vnionis Verbi incarnati. Et primò, quantum ad ipſam vnionem. Secundò, quantũ ad perſonam aſſumentem. Tertiò, quantũ ad naturam aſſumptam.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm vnio Verbi incarnati ſit facta in natura.

¶ Secundò, vtrùm ſit facta in perſona.

¶ Tertiò, vtrùm ſit facta in ſuppoſito vel hypoſtaſi.

¶ Quartò, vtrùm perſona vel hypoſtaſis Chriſti poſt incarnationem ſit compoſita.

¶ Quintò, vtrùm ſit facta aliqua vnio animæ & corporis in Chriſto.

¶ Sextò, vtrum natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.

¶ Septimò, vtrum ipſa vnio ſit aliquid creatum.

¶ Octauò, vtrum ſit idem quod aſſumptio.

¶ Nonò, vtrum ſit maxima vnionum.

¶ Decimò, vtrum vnio duarum naturarum in Chriſto fuerit facta per gratiam.

¶ Vndecimò, vtrum eam aliqua merita præceſſerint.

¶ Duodecimò, vtrum gratia vnionis fuerit homini Chriſto naturalis.

infr. art. 2. & 6. & 12. ad 1. & q. 50. ar. 2. Et 3. di. 1. q. 2. ar. 1. & di. 5. q. 1. ar. 2. & 3. Et 4. con. ca. 35. 37. & 41. Et veri. q. 20. ar. 1. & 5. Et vnio. art. 1. Et op. 3. c. 211. 212. & 225.

ARTICVLVS I.

Vtrùm vnio Verbi incarnati ſit facta in natura.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd vnio Verbi incarnati ſit facta in vna natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in geſtis cōcilij Chalcedonenſ *. Non oportet intelligere duas naturas, ſed vnam naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non eſſet, niſi vnio fieret in natura. Ergo vnio Verbi incarnati facta eſt in natura.

** Actio. 1. poſt epi. Cyrilli ad Ioan. epi. Antioch. nō multum procul.*

¶ 2 Præterea, Atha †. dicit: Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus: ſed anima rationalis & caro conueniunt in conſtitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus, & homo conueniunt in conſtitutione alicuius naturæ: ergo vnio facta eſt in natura.

† In ſymbolo fidei ſuæ.

¶ 3 Præterea, duarum naturarum vna non denominatur ex altera, niſi aliquo modo inuicē transmutentur. Sed diuina natura & humana in Chriſto ab inuicem nominātur: dicit enim Cyrillus diuinam naturam eſſe incarnatam: & Greg. Nazanzenus * dicit humanam naturam eſſe deificatam, vt patet per Dam †. Ergo ex duabus naturis videtur eſſe facta vna natura.

** Nazanzenus in epiſt. 1. ad Cledonium ante medium.*
† lib. 3. ortho. fidei ca. 6. & 7. à medio.

Sed contra eſt, quod dicitur in determinatione concilij Chalcedonen *. Confitemur in nouiſſimis diebus filium Dei vnigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inſeparabiliter agnoſcendum, nunquam ſublata differentia naturarum propter vnionē. Ergo vnio non eſt facta in natura.

In ſymbolo fidei ibi poſito, ſeperiet ad tō. 1. conci. 4. generalium Coloniæ impreſſorum anno do. 1530.

CONCLVSIO.

Impoſſibile eſt diuini & incarnati Verbi vnionem factam eſſe in natura.

RESPONDEO dicendum, quòd ad huius quæſtionis euidentiam oportet conſiderare quid ſit natura. Sciēdum eſt ergo quòd nomen naturę à naſcendo eſt dictum: Vnde primæ eſt impoſitum hoc nomen ad ſignificādum generationem viuentium: quæ natiuitas vel pullulatio dicitur, vt dicatur natura quaſi naſcitura. Deinde tranſlatum eſt nomen naturæ ad ſignificandum principium huius generationis. Et quia principium generationis in rebus viuentibus eſt intrinſecum, vlterius deriuatum eſt nomen naturæ, ad ſignificandum quodlibet principium intrinſecum motus: ſecundum quod Philoſophus dicit in 2. Phyſi *. quòd natura eſt principiũ motus in eo, in quo eſt per ſe & non ſecundum accidens. Hoc autem principiũ vel forma eſt, vel materia: vnde quandoque natura dicitur forma, quandoq; verò materia. Et quia finis generationis naturalis eſt in eo quod generatur, eſſentia ſpeciei, quam ſignificat diffinitio: inde eſt quòd huiuſmodi eſſentia ſpeciei vocatur etiam natura. Et hoc modo Boëtius naturam diffinit in lib *. de Duabus na. dicens, Natura eſt vnamquanque rem informans ſpecifica differentia: quæ ſcilicet complet diffinitionem ſpeciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, ſecundum quod natura ſignificat eſſentiam, vel quodquid eſt, ſiue quidditatē ſpeciei. Hoc autem modo accipiēdo naturam, impoſſibile eſt vnionem Verbi incarnati eſſe factam in natura.

lib. 2. phyſi. te. 2. 3. & 10. 2.
in 2. pagin. à princi. lib.

¶ Tripliciter enim aliquid vnum ex duobus vel pluribus conſtituitur. Vno modo ex duobus integris, perfectis remanentibus. Quod quidem fieri non poteſt niſi in his, quorum forma eſt compoſitio, vel ordo, vel figura; ſicut ex multis lapidibus abſque aliquo ordine adunatis, per ſolam compoſitionem fit aceruus: ex lapidibus autem & lignis ſecundum aliquem ordinem diſpoſitis, & etiam ad aliquam figuram redactis, fit domus. Et ſecūdum hoc poſuerunt aliqui vnionem eſſe per modum confuſionis, quæ ſcilicet eſt ſine ordine: vel per modum commenſurationis, quæ ſcilicet eſt cum ordine. Sed hoc non poteſt eſſe. Primò quidem: quia compoſitio vel ordo vel figura non eſt forma ſubſtantialis, ſed accidentalis. Et ſic ſequeretur quòd vnio incarnationis nō eſſet per ſe, ſed per accidens: quod infra improbabitur *. Secundò, quia ex huiuſmodi nō fit vnum ſimpliciter, ſed ſecundum quid: remanent enim plura actu. Tertiò, quia forma talium non eſt natura, ſed magis ars: ſicut forma domus. Et ſic non conſtitueretur vna natura in Chriſto, vt ipſi volunt.

Art. 6. huius quæſt.

Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, ſed tranſmutatis: ſicut ex elementis fit mixtum. Et ſic aliqui dixerunt vnionem incarnationis eſſe factam per modum complexionis. Sed hoc non poteſt eſſe. Primò quidem, quia natura diuina eſt omnino immutabilis, vt in prima Parte dictum eſt †. vnde nec ipſa poteſt conuerti in aliud, cùm ſit incorruptibilis: nec aliud in ipſam, cùm ipſa ſit ingenerabilis. Secundò, quia id quod eſt commixtum, nulli miſcibilium eſt idem ſpecie: differt enim caro à quolibet elementorum ſpecie. Et ſic Chriſtus non eſſet eiuſdem naturæ cum patre nec cum matre. Tertiò, quia ex his quę plurimum diſtant, non poteſt fieri commixtio: ſoluitur enim ſpecies vnius eorum, puta ſi quis guttam aquæ amphoræ vini apponat. Et ſecundum hoc cum natura diuina in infinitum excedat humanam naturam, non poteſt eſſe mixtio: ſed remanebit ſola natura diuina.

P. p. q. 9. ar. 1

Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permixtis

vel

vel permutatis, ſed imperfectis: ſicut ex anima & corpore fit homo: & ſimiliter ex diuerſis membris vnum corpus conſtituitur. Sed hoc dici non poteſt de incarnationis myſterio. Primò quidem, quia vtraque natura eſt ſecundum rationem ſuam perfecta, diuina ſcilicet & humana. Secundò, quia diuina natura & humana non poſſunt conſtituere aliquid per modum partium quantitatiuarum, ſicut membra conſtituunt corpus: quia natura diuina eſt incorporea. Neq; per modũ formæ & materiæ: quia diuina natura non poteſt eſſe forma alicuius, præſertim corporei. Sequeretur enim quòd ſpecies reſultans eſſet communicabilis pluribus: & ita eſſent plures Chriſti. Tertiò, quia Chriſtus nõ eſſet humanæ naturæ, neq; diuinæ naturæ. Differentia enim addita variat ſpeciem: ſicut vnitas numerum, ſicut dicitur in 8. Metaphyſi †.

li. 8. tex. 10

Ad primum ergo dicendum, quòd auctoritas Cyrilli exponitur in quinta Synodo * ſic: Si quis vnam naturam Verbi Dei incarnatam dicens, non ſic accipiat, ſicut Patres docuerunt, quia ex diuina natura & humana vnione ſecundum ſubſiſtentiam facta: ſed ex talibus vocibus naturam vnam ſiue ſubſtantiam diuinitatis & carnis Chriſti introducere conetur: talis anathema ſit. Non ergo ſenſus eſt, quòd in incarnatione ex duabus naturis ſit vna natura conſtituta: ſed quòd natura verbi Dei, carnem vniuit ſibi in perſona.

In concil. Conſtanti. can. 8. ſiue iſtud concil. 5. generale

Ad secundum dicendũ, quòd ex anima & corpore conſtituitur in vnoquoq; noſtrum duplex vnitas, naturæ & perſonæ. Naturæ quidem ſecundum quòd anima vnitur corpori, formaliter perficiens ipſum, vt ex duobus fiat vna natura, ſicut ex actu & potentia, vel materia & forma. Et quantum ad hoc non attenditur ſimilitudo: quia natura diuina non poteſt eſſe corporis forma: vt in primo probatum eſt †. Vnitas verò perſonæ conſtituitur ex eis, inquantum eſt vnus aliquis ſubſiſtens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur ſimilitudo, vnus enim Chriſtus ſubſiſtit in diuina natura & humana.

1. p. q. 3. ar. 8

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Damaſc. * dicit. Natura diuina dicitur incarnata: quia eſt vnita carni perſonaliter: non quòd ſit in naturam carnis conuerſa. Similiter & caro dicitur deificata (vt ipſe dicit) nõ per conuerſionem, ſed per vnionem ad Verbum ſaluis ſuis proprietatibus naturalibus, vt intelligatur caro deificata: quia facta eſt Dei verbi caro, non quia facta ſit Deus.

lib. 3. orthod. fid. cap. 6.

Articvlvs II.

Vtrum vnio Verbi incarnati ſit facta in perſona.

Locis ſupra ar. 1 inductis

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd vnio Verbi incarnati non ſit facta in perſona. Perſona enim Dei non eſt aliud à natura ipſius: vt habitũ eſt in primo †. Si ergo vnio non eſt facta in natura; ſequitur quòd non ſit facta in perſona.

1. p. q. 3. ar. 8
† P. p. quæſt. 29. ar. 3. & aliquantulũ à princ. lib. videlicet in 3. pagin.

¶ 2 Præterea, Natura humana non eſt minoris dignitatis in Chriſto, quàm in nobis. Perſonalitas autem ad dignitatem pertinet, vt in primo habitum eſt †. Cùm ergo natura humana in nobis propriam perſonalitatem habeat, multò magis habuit propriam perſonalitatem in Chriſto.

† li. 3. ca. 11. & li. 1. c. 11. ad ſenſum ſal tem.

¶ 3 Præterea, Sicut Boët. dicit in lib. de dua. na *. Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Sed verbum Dei aſſumpſit naturam humanam indiuiduam, natura enim vniuerſalis non ſubſiſtit ſecundum ſe, ſed in nuda contemplatione cõſideratur: vt Damaſ. dicit †. Ergo humana natura habet ſuam perſonalitatẽ in Chriſto. Non ergo videtur quòd ſit facta vnio in perſona.

** habetur in conci. 1 epheſino in epi. ſynodi ad Neſtorium: & etiã in loco citato art. præced. in arg. Sed contra.*

Sed contra eſt *, quod in Chalcedonẽ. ſynodo legitur. Non in duas perſonas partitum aut diuiſum, ſed vnum & eundem filium vnigenitum Deum Verbum, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum confitemur. Ergo facta eſt vnio Verbi in perſona.

Conclvsio.

Cùm Verbum diuinum naturam ſibi vniuerit humanã, nõ ad naturam ſuam attinentem, neceſſariò ea vnionem in natura, ſed in perſona facta eſt.

Respondeo dicendum, quòd perſona aliud ſignificat, quàm natura. Natura enim, vt dictum eſt *, ſignificat eſſentiam ſpeciei, quam ſignificat diffinitio. Et ſi quidem his, quę ad rationem ſpeciei pertinent, nihil aliud adiunctũ inueniri poſſet, nulla neceſſitas eſſet diſtinguendi naturam à ſuppoſito naturæ, quod eſt indiuiduũ ſubſiſtens in natura iſta: quia vnumquodque indiuiduum ſubſiſtens in natura aliqua, eſſet omnino idem cum ſua natura. Contingit autem in quibuſdam rebus ſubſiſtentibus inueniri aliquid, quod non pertinet ad rationem ſpeciei, ſcilicet accidentia & principia indiuiduantia (ſicut maximè apparet in his, quæ ſunt ex materia & forma compoſita) & ideo in talibus etiam ſecundum rem differt natura & ſuppoſitum: non quaſi omnino aliqua ſeparata: ſed quia in ſuppoſito includitur ipſa natura ſpeciei, & ſuperadduntur quædam alia, quæ ſunt præter rationem ſpeciei: vnde ſuppoſitum ſignificatur vt totum, habens naturam ſicut partem formalem & perfectiuam ſui: & propter hoc in compoſitis ex materia & forma, natura non prædicatur de ſuppoſito: non enim dicimus, quòd hic homo ſit ſua humanitas. Si qua verò res eſt, in qua omnino nihil aliud eſt præter rationem ſpeciei vel naturæ ſuæ (ſicut eſt in Deo) ibi non eſt aliud ſecundum rem ſuppoſitum & natura, ſed ſolùm ſecundum rationem intelligendi: quia natura dicitur ſecundum quòd eſt eſſentia quædam: eadem verò dicitur ſuppoſitum ſecundum quòd eſt ſubſiſtens. Et quod eſt dictum * de ſuppoſito, intelligendum eſt de perſona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud eſt perſona, quàm rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, ſecundũ Boëtium †. Omne igitur quod ineſt alicui perſonæ, ſiue pertineat ad naturam eius ſiue non, vnitur ei in perſona. Si ergo humana natura verbo Dei non vnitur in perſona, nullo modo ei vnitur: & ſic totaliter tollitur incarnationis fides: quod eſt ſubruere totam fidem Chriſtianam. Quia ergo Verbum habet naturam humanam ſibi vnitam, non autem ad ſuam naturam diuinam pertinentem: conſequens eſt quòd vnio ſit facta in Verbi perſona, non autẽ in natura.

Ar. præced.
In iſtomet ar.
In li. de duab. naturis, aliquantulum à principio.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet in Deo non ſit aliud ſecundum rem natura & perſona: differt tamen ſecundum modum ſignificandi (ſicut dictum eſt *) quia perſona ſignificat per modum ſubſiſtentis. Et quia natura humana ſic vnitur Verbo, vt Verbum in ea ſubſiſtat, non autem vt aliquid addatur ei ad rationem ſuæ naturæ, vel vt eius natura in aliud tranſmutetur: ideo vnio humanæ naturæ ad Verbum Dei, facta eſt in perſona, non in natura.

In corp. ar.

Ad secundum dicendum, quòd perſonalitas intantum pertinet ad dignitatem alicuius rei & perfectionem, inquantum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per ſe exiſtat: quod in nomine perſonæ intelligitur. Dignius autem eſt alicui, quòd exiſtat in aliquo ſe digniori, quàm quòd exiſtat per ſe. Et ideo ex hoc ipſo humana natura dignior eſt in Chriſto, quàm in nobis, quòd in nobis quaſi per ſe exiſtens propriam perſonalitatem habet, in Chriſto autem exiſtit in perſona Verbi. Sicut etiam eſſe completiuum ſpeciei pertinet ad dignitatẽ formæ: tamen ſenſitiuum nobilius eſt in homine propter coniunctionem ad nobiliorem formam completiuam, quàm ſit in bruto animali, in quo eſt forma completiua.

Ad tertium dicendum, quòd Verbum Dei non aſſumpſit humanam naturam in vniuerſali, ſed in atomo, id eſt in indiuiduo (ſicut Da. dicit †) alioquin oporteret quòd cuilibet homini cõueniret eſſe Dei Verbũ: ſicut

lib. 3. orthod. fid. cap. 11.

conuenit Chriſto. Sciendum eſt tamen quòd non quodlibet indiuiduum in genere ſubſtantiæ etiam in rationali natura habet rationem perſonæ: ſed ſolùm illud quod per ſe exiſtit, non autẽ quod exiſtit in alio perfectiori. Vnde manus Sortis quãuis ſit quoddam indiuiduum, non tamẽ eſt perſona: quia non per ſe exiſtit: ſed in quodam perfectiori, ſcilicet in ſuo toto. Et hoc etiam poteſt ſignificari in hoc quòd perſona dicitur ſubſtantia indiuidua: non enim manus eſt ſubſtantia, ſed pars ſubſtantiæ. Licet ergo hæc humana natura ſit quoddam indiuiduum in genere ſubſtantiæ: quia tamen non per ſe ſeparatum exiſtit, ſed in quodam perfectiori, ſcilicet in perſona Dei verbi, conſequens eſt quòd non habeat perſonalitatem propriam. Et ideo facta eſt vnio in perſona.

ARTICVLVS. III.

Vtrum vnio Verbi incarnati facta ſit in ſuppoſito vel hypoſtaſi.

3. diſ. 6. q. 1. art. 1. & diſtin. 7. q. 1. artic. 1. c. & diſt. 10. q. 1. art. 2. q. 3. Et 4. cõt. c. 34. 38. & 38. Et vnio. ar. 1. 2. & 3. ad 4. & 5. ad 9. Et quolibet. 4. art. 8. & quolibet 9. q. 2. art. 1. & 3. c. Et opuſ. 1. c. 21. & 22. & opuſ. 3. c. 217. 218. 219. & 220 ſca. 36. à medio. tom. 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd vnio Verbi incarnati non ſit facta in ſuppoſito ſiue in hypoſtaſi. Dicit enim Auguſt. in Enchi †. Diuina ſubſtantia & humana vtraque eſt vnus Dei filius, ſed aliud propter Verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epiſtola ad Flauianum *: vnũ horum coruſcat miraculis: aliud ſuccumbit iniuriis. Sed aliud & aliud differt ſuppoſito: ergo vnio verbi incarnati non eſt facta in ſuppoſito.

¶ 2 Præterea, Hypoſtaſis nihil aliud eſt, quàm ſubſtantia particularis, vt Boët. dicit in lib. de Dua. na †. Manifeſtum eſt autem, quòd in Chriſto eſt quædam alia ſubſtantia particularis præter hypoſtaſim Verbi, ſcilicet corpus & anima & compoſitum ex eis. Ergo in ipſo eſt alia hypoſtaſis præter hypoſtaſim Verbi.

¶ 3 Præterea, Hypoſtaſis Verbi non continetur in aliquo genere, neque ſub ſpecie, vt patet ex his, quæ in prima Parte dicta ſunt *. Sed Chriſtus, ſecũdum quod eſt factus homo, continetur ſub ſpecie humana: dicit enim Diony. 1. c. de Diui. no †. Intra naturæ noſtræ terminos venit, qui omnẽ totius naturæ ordinẽ ſupereminenter excedit. Nõ autem continetur ſub ſpecie humana, niſi ſicut hypoſtaſis quædam humanæ ſpeciei. Ergo in Chriſto eſt alia hypoſtaſis præter hypoſtaſim verbi Dei. Et ſic idẽ quod prius.

* Eſt epiſt. 10 cap. 4. paulo à principio.
† Aliquantulũ à principio li. ſcilicet in tertia pagina.
* P. P. quæſt. 3. art. 5.
† cap. 1. non multum ante medium.
* li. 3. orthod. fid. cap. 3. 4. & 5.
† Infr. ar. 6. c. & q. 16. art. 1. c.
* In 3. pagina à princi: libri.
† In concil. 2. Conſtantino. quod eſt 5. generale. can. 5. tom. 1. concil.
In 3. pagina à princip. libri.

SED CONTRA eſt, quòd Damaſc. dicit in 3. lib *. In domino Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnam autem hypoſtaſim.

CONCLVSIO.

Incarnati Verbi vnionem factam eſſe in hypoſtaſi & diuino ſuppoſito credendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam ignorantes habitudinem hypoſtaſis ad perſonam, licet concederent in Chriſto vnam ſolam perſonam, poſuerunt tamen aliam hypoſtaſim † Dei, & aliam hominis, ac ſi vnio ſit facta in perſona, non in hypoſtaſi.

QVOD quidem apparet erroneum tripliciter. Primò, ex hoc, quòd perſona ſuper hypoſtaſim non addit niſi determinatam naturam, ſcilicet rationalem, ſecundum quòd Boët. dicit in lib. de Dua. na *, quòd perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, & ideo idem eſt attribuere propriam hypoſtaſim humanæ naturæ in Chriſto, & propriam perſonam. Quod intelligentes ſancti Patres, vtrũque in cõcilio quinto apud Conſtantinopolim † celebrato damnauerunt, dicentes: Si quis introducere conetur in myſterio Chriſti duas ſubſiſtentias, ſeu duas perſonas, anathema ſit: nec enim abiectionẽ perſonæ vel ſubſiſtẽtiæ ſuſcepit ſancta Trinitas, incarnato vno de ſancta Trinitate Deo verbo. Subſiſtentia autẽ idem eſt quod res ſubſiſtens, quod eſt proprium hypoſtaſis, vt patet per Boët. in lib. de Dua. na †. Secundò, quia ſi detur, quòd perſona aliquid addat ſuper hypoſtaſim, in quo poſſit vnio fieri, hoc nihil aliud eſt quàm proprietas ad dignitatem pertinens: ſecundum quod a quibuſdam dicitur, quòd perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta, ad dignitatem pertinente. Si ergo facta ſit vnio in perſona, & non in hypoſtaſi, conſequens erit quòd non facta ſit vnio, niſi ſecundum dignitatẽ quandam. Et hoc eſt approbante ſynodo Epheſina damnatũ à Cyrillo † ſub his verbis: Si quis in vno Chriſto diuidit ſubſiſtentias poſt adunationem ſola copulans eas coniunctione, quæ ſecundũ dignitatẽ quandam, vel auctoritatẽ eſt vel ſecundũ potentiam, & nõ magis cõcurſu ſecundũ adunationem naturalẽ: anathema ſit. Tertiò, quia tantum hypoſtaſis eſt cui attribuũtur operationes & proprietates naturæ, & ea etiam quæ ad naturæ rationem pertinent in concreto: dicimus enim quòd hic homo ratiocinatur, & eſt riſibilis, & eſt animal rationale. Et hac ratione hic homo dicitur eſſe ſuppoſitũ: quia ſcilicet ſupponitur his, quæ ad hominẽ pertinẽt, eorũ prædicationẽ recipiẽs. Si ergo ſit alia hypoſtaſis in Chriſto præter hypoſtaſim verbi, ſequitur quod de aliquo alio quàm de verbo verificẽtur ea, quæ ſunt hominis, puta eſſe nati de Virgine, paſſum, crucifixũ, & ſepultũ. Et hoc etiã damnatum eſt approbante concilio Epheſi ſub his verbis †: Si quis perſonis duabus vel ſubſiſtentiis eas, quæ ſunt in Euangelicis & apoſtolicis ſcripturis, impartitur voces, aut de Chriſto à Sanctis dictas, aut ab ipſo de ſe: & quaſdam quidẽ velut homini præter illud ex Deo verbũ ſpecialiter intellecto applicat; quaſdã verò velut Deo decibiles, ſoli ex Deo patre verbo, anathema ſit. Sic ergo patet eſſe hæreſim olim ab eccleſia damnatam, dicere quòd in Chriſto ſunt duæ hypoſtaſes, vel duo ſuppoſita: ſiue quòd vnio nõ ſit facta in hypoſtaſi vel ſuppoſito. Vnde in eadẽ ſynodo legitur †. Si quis nõ cõfitetur carni ſecũdũ ſubſiſtẽtiã vnitum ex Deo patre verbũ, vnũq; eſſe Chriſtũ cũ ſua carne eundem, ſcilicet Deum & hominem, anathema ſit.

In Epheſina. 1. cano. 3. to. 1. concil.

In Epheſina ſynodus can. 4. to. 1. côcil.

In cano. 2. Epheſ. 1. Synodi quæ fuit vna ex 4. principalibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut accidẽtalis differentia facit alterũ, ita differentia eſſentialis facit aliud. Manifeſtũ eſt autem quòd alteritas, quæ prouenit ex differentia accidẽtali, poteſt ad eandẽ hypoſtaſim vel ſuppoſitum pertinere in rebus creatis: eo quòd idem numero poteſt diuerſis accidentibus ſubeſſe: non autẽ contigit in rebus creatis, quòd idem numero ſubſiſtere poſſit diuerſis eſſentiis vel naturis, ſed vnus & idem Chriſtus ſubſiſtit in duabus naturis. Vnde ſicut quid dicitur alterum & alterũ in creaturis, non ſignificat diuerſitatem ſuppoſiti, ſed ſolùm diuerſitatem formarum accidentaliũ: ita quòd dicitur Chriſtus aliud & aliud, non importat diuerſitatem ſuppoſiti vel hypoſtaſis, ſed diuerſitatem naturarum. Vnde Greg. Nazãzenus dicit in epiſtola ad Didymũ †, Aliud & aliud ſunt ea, ex quibus Saluator eſt, non autem alius & alius: dico verò aliud & aliud econtrario, quàm in Trinitate habet: ibi enim Alius & alius dicimus, vt non ſubſiſtentias confundamus, non autem Aliud & aliud.

In epiſt. 1. ad Chidoniũ inter principiũ & mediũ, incipit Honorandiſſime.

¶ AD SECVNDVM dicẽdum, quòd hypoſtaſis ſignificat ſubſtantiam particularem, non quocunq; modo, ſed prout eſt in ſuo complemento. Secundum verò quod venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypoſtaſis, ſicut manus vel pes. Et ſimiliter humana natura in Chriſto quamuis ſit ſubſtantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiuſdam completi, ſcilicet totius Chriſti, prout eſt Deus & homo, nõ poteſt dici hypoſtaſis vel ſuppoſitum. Sed illud cõmpletum ad quod concurrit, dicitur eſſe hypoſtaſis vel ſuppoſitum.

AD TERTIVM dicendum, quòd in rebus creatis res aliqua ſingularis non ponitur in genere vel in ſpecie ratione eius quod pertinet ad eius indiuiduationem: ſed ratione naturæ, quæ ſecundum formam determinatur: cũ indiuiduatio magis ſit ſecundum materiam in rebus compoſitis. Sic ergo dicendum eſt, quòd Chriſtus eſt in ſpecie humana ratione naturæ aſſumptæ, non ratione ipſius hypoſtaſis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perſona vel hypoſtaſis Chriſti poſt incarnationem compoſita.

AD

3 diſt. 6. q. 2 art. 3.
** Art. 2.*
† p. p. q. 3. articul. 3.
** p. p. q. 3. ar. 7. & per totã quaeſt.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd perſona Chriſti non ſit compoſita. Perſona enim Chriſti non eſt aliud quàm perſona vel hypoſtaſis Verbi: vt ex dictis patet*. Sed in Verbo non eſt aliud perſona & natura, vt patet ex dictis in Prima parte†. Cum ergo natura Verbi ſit ſimplex (vt in primo* oſtenſum eſt) impoſſibile eſt quòd perſona Chriſti ſit compoſita.

¶ 2 Præterea, Omnis compoſitio videtur eſſe ex partibus. Sed diuina natura non poteſt habere rationem partis: quia omnis pars habet rationem imperfecti. Ergo impoſſibile eſt, quod perſona Chriſti ſit compoſita ex duabus naturis.

¶ 3 Præterea, Quod componitur ex aliquibus, videtur eſſe homogeneum eis: ſicut ex corporibus non componitur niſi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid ſit in Chriſto compoſitum, conſequens erit, quod illud non erit perſona, ſed natura: & ſic in Chriſto erit facta vnio in natura: quod eſt contra prædicta*.

** art. 2.*
lib. 3. orth. fi. cap. 3. 4. & 5

SED CONTRA eſt quod Damaſc. dicit tertio lib*. In domino Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnã autem hypoſtaſim ex vtraque compoſitam.

CONCLVSIO.

a Tametſi perſona Chriſti ex ſe ſit ſimplex, vt ſubſiſtens tamen in duabus naturis, compoſitum eſſe ſentiendum eſt.

b RESPONDEO dicendum, quòd perſona ſiue hypoſtaſis Chriſti dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum illud, quod eſt in ſe: & ſic eſt omnino ſimplex, ſicut & natura Verbi. Alio modo ſecundum rationem perſonæ vel hypoſtaſis: ad quam pertinet ſubſiſtere in aliqua natura, & ſecundũ hoc perſona Chriſti ſubſiſtit in duabus naturis. Vnde licet ſit ibi vnum ſubſiſtens, eſt tamen ibi alia & alia ratio ſubſiſtendi, & ſic dicitur perſona compoſita, in quantum vnum duobus ſubſiſtit.

ET per hoc patet reſponſio ad PRIMVM.

c AD SECVNDVM dicendũ, quòd illa compoſitio perſonæ ex naturis, non dicitur eſſe ratione partiũ, ſed potius ratione numeri: ſicut omne illud, in quo duo conueniunt, poteſt dici ex eis compoſitum.

AD TERTIVM dicendum, quòd non in omni compoſitione hoc verificatur, quòd illud quod componitur, ſit homogeneum componentibus, ſed ſolùm in partibus continui. Nam continuum non componitur niſi ex continuis: animal verò componitur ex anima & corpore; quorum neutrum eſt animal.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſit facta aliqua vnio animæ & corporis in Chriſto.

Inf. q. 16. ar. 1. c. Et 3. diſ. 6. q. 3 ar. 1. Et 4. contra g. 37. & 41. co 2. Et op. 3. c. 225.
** Art. 2. & 3. praeced.*
† lib. 3. orth. fid. c. 3 circa medium.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto nõ fuerit vnio animæ & corporis. Ex vnione enim aĩæ & corporis in nobis cauſatur perſona vel hypoſtaſis hominis. Si ergo anima & corpus fuerit in Chriſto vnita, ſequitur quòd fuerit ex vnione eorũ aliqua hypoſtaſis conſtituta, non autẽ hypoſtaſis verbi Dei, quæ eſt æterna. Ergo in Chriſto erit aliqua perſona vel hypoſtaſis præter hypoſtaſim Verbi: quod eſt cõtra prædicta*.

¶ 2 Præterea, Ex vnione animæ & corporis conſtituitur natura humanę ſpeciei. Damaſc. autem dicit in 3. lib†. quòd in Domino Ieſu Chriſto non eſt communem ſpeciem accipere. Ergo in eo non eſt facta animæ & corporis vnio.

¶ 3 Præterea, Anima non coniungitur corpori, niſi vt viuificet ipſum. Sed corpus Chriſti poterat viuificari ab ipſo verbo Dei, quod eſt fons & principium vitæ. Ergo in Chriſti non fuit vnio animæ & corporis.

** In feſto circumciſ. domini in laudibus.*

SED CONTRA eſt, quòd corpus non dicitur animatum niſi ex vnione animæ. Sed corpus Chriſti dicitur animatum: ſecundum illud, quod Eccleſia* cantat, Animatum corpus ſumens, De Virgine naſci dignatus eſt. Ergo in Chriſto fuit vnio animæ & corporis.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus fuerit eiuſdem ſpeciei cum alijs hominibus, in ipſo opere incarnationis fuit verè anima corpori miſta: & contrarium dicere, hæreticum eſt.

3 diſ. 2. q. 1. arti. 3. q. 3. ex di. 7. q. 1. art. 1. c. princip.

b RESPONDEO dicendum quòd Chriſtus dicitur homo vniuocè cum alijs hominibus, vtpote eiuſdem ſpeciei exiſtens: ſecundum illud Apoſtoli Philip. 2. In ſimilitudinem hominum factus. Pertinet autem ad rationem ſpeciei humanæ, quòd anima corpori vniatur: non enim forma conſtituit ſpeciem, niſi per hoc, quòd ſit actus materiæ. Et hoc eſt, ad quod generatio terminatur, per quam natura ſpeciem intendit. Vnde neceſſe eſt dicere quòd in Chriſto fuerit anima corpori vnita, & contrarium eſt hæreticum: vtpote derogans veritati humanitatis Chriſti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Chriſto: ne per hoc ſcilicet cogerentur perſonam nouam vel hypoſtaſim in Chriſto inducere: quia videbãt, quòd in puris hominibus ex vnione animæ ad corpus conſtituitur perſona. Sed hoc ideo in puris hominibus accidit: quia anima & corpus ſic in eis coniunguntur, vt per ſe exiſtant. Sed in Chriſto vniuntur ad inuicem, vt adiuncta alteri principaliori, quod ſubſiſtit in natura ex eis compoſita: & propter hoc ex vnione animæ & corporis in Chriſto non conſtituitur noua hypoſtaſis, ſeu perſona, ſed aduenit ipſum coniunctum perſonæ ſeu hypoſtaſi præexiſtenti. Nec propter hoc ſequitur quòd ſit minoris efficaciæ vnio animæ & corporis in Chriſto, quàm in nobis: quia ipſa coniunctio ad nobilius non adimit virtutem, aut dignitatem, ſed auget: ſicut anima ſenſitiua in animalibus conſtituit ſpeciem, quia conſideratur vt vltima forma, non autem in hominibus; quamuis in nobis ſit virtuoſior & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlterioris & nobilioris perfectionis, ſcilicet animæ rationalis, vt etiam ſuprà dictum eſt*.

** Art. 2. huius quæſt. ad 2.*
** Citatum in arg.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd verbum Damaſc*. poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt referatur ad humanam naturam: quæ quidem non habet rationem communis ſpeciei, ſecundum quòd eſt in vno ſolo indiuiduo: ſed ſecundum quòd eſt abſtracta ab omni indiuiduo, prout in nuda contemplatione conſideratur: vel ſecundum quòd eſt in omnibus indiuiduis. Filius autem Dei non aſſumpſit humanam naturam, prout eſt in ſola cõſideratione intellectus, quia ſic non aſſumpſiſſet ipſam rem humanæ naturæ: niſi fortè diceretur, quòd humana natura eſt quædam idea ſeparata, ſicut Platonici* poſuerunt hominem ſine materia: ſed tunc filius Dei non aſſumpſiſſet carnem: contra illud quod dicitur Luc. vlti. Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Similiter etiam non poteſt dici quòd filius Dei aſſumpſerit humanam naturam, prout eſt in omnibus indiuiduis eiuſdem ſpeciei: quia ſic omnes homines aſſumpſiſſet. Relinquitur ergo, vt Damaſc*. poſtea dicit in eodem lib. quòd aſſumpſerit naturam humanam in atomo, id eſt, in indiuiduo: non quidem in alio indiuiduo, quod ſit ſuppoſitum vel hypoſtaſis illius naturæ, quàm in perſona filij Dei. Alio modo poteſt intelligi dictum Damaſc*. vt non referatur ad naturam humanam, quaſi ex vnione animæ & corporis non reſultet vna communis natura, quæ eſt humana: ſed eſt referendum ad vnionem duarum naturarum, diuinæ & humanæ, ex quibus non componitur aliquid tertium quod ſit quędam natura communis: quia ſic illud eſſet natũ prædicari de pluribus*: & hoc ibi intẽdit. Vnde ſubdit: Neq; enim generatus eſt, neq; vnquã generabitur alius Chriſtus, ex deitate & humanitate, in deitate & humanitate Deus perfectus, idẽ & homo perfectus.

** vt patet in Ariſt. 1. metaphyſ. tex. 6 et 25. per multos textus.*
** lib. 3. c. 11.*
** lib. 3. c. 11*
** lib. 3. cap. 3. in medio.*

AD TERTIVM dicendum, quòd duplex eſt principium vitæ corporalis. Vnum quidem effectiuum: & hoc modo verbum Dei eſt principium omnis vitæ. Alio modo eſt aliquid principium vitæ formaliter: cùm enim viuere, viuentibus ſit eſſe (vt dicit Philoſophus 2. de anima*) ſicut vnumquodque formaliter eſt per formam

** lib. 2. tex. 37. tom. 2.*

ſuam:ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur corpus viuere per verbũ, quod non poteſt eſſe corporis forma.

ARTICVLVS VI.

Vtrum natura humana fuerit vnita verbo Dei accidentaliter.

1. q. 17. ar. 1 c. Et 3. diſ. 6 q. 3. a. 2 Et 4. cõ. c. 37 41. & 49. Et vnio ar. 1 c. & 13. Et opuſc. 3. c. 215. Et Phi. 2. col. 5.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quod humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apoſt. Philip. 2. de filio Dei, quòd habitu inuentus eſt vt homo. Sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius eſt: ſiue accipiatur habitus, prout eſt vnum de decem prædicamẽtis, ſiue prout eſt ſpecies qualitatis. Ergo humana natura accidentaliter vnita eſt filio Dei.

¶ 2 Præterea, Omne quod aduenit alicui poſt eſſe completum, aduenit ei accidentaliter: hoc enim dicimus accidens, quod poteſt & adeſſe & abeſſe alicui præter ſubiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tempore filio Dei, habẽti eſſe perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

¶ 3 Præterea, Quicquid non pertinet ad naturam ſeu eſſentiam alicuius rei, eſt accidens eius: quia omne quod eſt, aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Sed humana natura non pertinet ad eſſentiam vel naturam diuinam filij Dei: quia non eſt facta vnio in natura, vt ſuprà dictum eſt*. Ergo oportet quòd natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

** Ar. 1 huius quaſt.*

¶ 4 Præterea, Inſtrumentum accidentaliter aduenit. Sed humana natura in Chriſto fuit diuinitatis inſtrumentum. Dicit enim Damaſcen.* in tertio libro: quòd caro Chriſti inſtrumentum diuinitatis exiſtit. Ergo videtur quòd humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

** lib. 3. ort. fidei c. 15. poſt medium.*

SED CONTRA eſt, quòd illud, quod accidentaliter prædicatur, non prædicat quid, ſed quantum vel quale, vel aliquo alio modo ſe habens. Si ergo humana natura accidentaliter aduenirer, cùm dicitur, Chriſtus eſt homo, non prædicaretur quid: ſed quale, aut quantum, aut aliquo alio modo ſe habens. Quod eſt contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cùm Chriſtus ſit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audent quidam dicere, quòd Chriſtus ſecundum quòd eſt homo, non eſt quid?

CONCLVSIO.

Vnita humana natura fuit verbo Dei non accidentaliter, ſed per ſe, & ſecundum ſubſiſtentiam ad diuinam perſonam, vt perſona diuina vtrique natura ſubſiſteret.

RESPONDEO dicendum quòd ad huius quæſtionis euidentiam ſciendum eſt, quòd circa myſterium vnionis duarum naturarum in Chriſto, duplex hæreſis inſurrexit. Vna quidem confundentium naturas: ſicut Euthicetis & Dioſcori, qui poſuerunt quòd ex duabus naturis eſt conſtituta vna natura, ita quod confitentur Chriſtum eſſe ex duabus naturis, quaſi ante vnionem diſtinctis: non autem in duabus naturis, quaſi poſt vnionem naturarum diſtinctione ceſſante.

Alia verò fuit hæreſis Neſtorij & Theodori Moſueſteni, ſeparantiũ perſonas: poſuerunt enim aliam eſſe perſonã filij Dei, & filij hominis. Quas dicebant ſibiinuicem eſſe vnitas. Primò quidem ſecundum inhabitationem: inquantum ſcilicet verbum Dei habitauit in illo homine ſicut in templo. Secundò per vnitatem affectus, inquantum ſcilicet voluntas illius hominis eſt ſemper conformis voluntati verbi Dei. Tertiò ſecundũ operationẽ: prout ſcilicet dicebant hominem illum eſſe verbi Dei inſtrumentũ. Quartò ſecundum dignitatem honoris, prout omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhibetur filio hominis propter coniunctionem ad filium Dei. Quintò ſecundũ æquiuocationem, id eſt communicationẽ nominũ: prout ſcilicet dicimus illum hominẽ eſſe Deum & filium Dei. Manifeſtum eſt autem iſtos omnes modos accidentalem vnionem importare. Quidam autẽ poſteriores magiſtri, putantes ſe has hæreſes declinare, in eas per ignorantiam inciderunt. Quidam enim eorum conceſſerunt vnam Chriſti perſonam, ſed poſuerunt duas hypoſtaſes ſiue duo ſuppoſita, dicentes hominem quendam compoſitum ex corpore & anima à principio ſuæ conceptionis eſſe aſſumptum à Dei verbo. Et hæc eſt prima opinio quam Magiſter ponit in 6. diſtinct. tertij lib. ſententiarum*. Alij verò volentes ſeruare vnitatem perſonæ poſuerunt Chriſti animam non eſſe corpori vnitam: ſed hęc duo ſeparata ab inuicem, eſſe vnita verbo accidentaliter, vt ſic non creſceret numerus perſonarum. Et hæc eſt tertia opinio, quam magiſter ibidem* ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæreſim Neſtorij. Prima quidem: quia idem eſt ponere duas hypoſtaſes vel duo ſuppoſita in Chriſto, quod ponere duas perſonas, vt ſuprà dictum eſt*. Et ſi fiat vis in nomine Perſona, conſiderandum eſt, quòd etiam Neſtorius vtebatur vnitate perſonæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam ſexta Synodus diffinit anathema eum*, qui dicit vnam perſonam ſecundum dignitatem & honorem & adorationem, ſicut Theodorus & Neſtorius inſanientes conſcripſerunt. Alia verò opinio incidit in errorem Neſtorij, quantum ad hoc, quòd poſuit vnionem accidentalem: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum eſt homini Chriſto ſecundum inhabitationem, ſicut in templo ſuo (ſicut dicebat Neſtorius) & dicere quòd vnitum fuit verbum Dei homini ſecundum indutionem, ſicut veſtimento: ſicut dicit tertia opinio, quę etiam peius dicit aliquid, quàm Neſtorius, ſcilicet quòd anima & corpus non ſunt vnita. Fides autẽ catholica mediũ inter prędictas poſitiones tenẽs, non dicit vnionẽ factã Dei & hominis ſecundum eſſentiam vel naturam, neque etiam ſecundum accidens: ſed medio modo ſecundum ſubſiſtentiam ſeu hypoſtaſim. Vnde in ſexta Synodo* dicitur, Cùm multis modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Apollinarij & Euthicetis ſequuntur, interemptionem eorum, qui conuenerunt tollentes, id eſt interimentes vtranque naturam, vnionem ſecundum confuſionem dicunt. Theodori autem & Neſtorij ſequaces, diuiſione gaudentes, affectualem vnitatem introducũt, ſancta verò Dei Eccleſia, vtriuſque perfidiæ impietatem reiiciens, vnionem verbi Dei ad carnem ſecundum compoſitionem confitetur: quod eſt ſecundum ſubſiſtentiam. Sic ergo patet, quòd ſecunda trium opinionum, quas Magiſter* ponit, quæ aſſerit vnã hypoſtaſim Dei & hominis, non eſt dicenda opinio, ſed ſententia catholicæ fidei: ſimiliter etiam prima opinio, quæ ponit duas hypoſtaſes, & tertia quæ ponit vnionem accidentalẽ, non ſunt dicendæ opiniones, ſed hæreſes in concilijs ab Eccleſia damnatæ.

** diſt. 6. § 2. lib. 3. ſentent.*

In lit. d. 1. et 6

** Art. 3. huius quaſt.*

** habetur in Synodo 2. Cõſtant. can. 4.*

** habetur in concil. 2. Cõſtant. can. 4.*

lib. 3. ſentent. diſ. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Damaſc.* dicit in 3. lib. non neceſſe eſt omnifariam & indefectiuè aſſimilari exempla: quod enim eſt in omnibus ſimile, idem vtique erit, & non exemplum, & maximè in diuinis: impoſſibile enim eſt ſimiliter exemplum inuenire in omnibus, & in Theologia, id eſt in deitate perſonarum & in diſpenſatione, id eſt in myſterio Incarnationis. Humana ergo natura in Chriſto aſſimilatur habitui, id eſt veſtimẽto, non quidem quantum ad accidentalem vnionem: ſed quantum ad hoc quòd Verbum videtur per humanam naturam, ſicut homo per veſtimentum. Et etiam quantũ ad hoc, quòd veſtimentum mutatur: quia ſcilicet formatur ſecundum figuram eius, qui induit ipſum qui à ſua forma non mutatur propter veſtimentum. Et ſimiliter humana natura aſſumpta à verbo Dei eſt meliorata, ipſum autem verbum Dei non eſt mutatum: vt Auguſt. exponit in lib*. 83. quæſtio.

** lib. 3. orth. fid. c. 26. in fine.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud quod aduenit poſt eſſe completum, accidentaliter aduenit, niſi trahatur in communionem illius eſſe completi: ſicut in reſurrectione corpus adueniet animæ præexiſtenti: non tamen accidẽtaliter, quia ad idẽ eſſe aſſumetur, vt ſcilicet

** lib. 83. quæ. q. 73. non lõge à fine to. 4*

licet corpus habeat eſſe vitale per animam, non eſt autem ſic de albedine: quia aliud eſt eſſe albi, & aliud eſt eſſe hominis, cui aduenit albedo. Verbum autem Dei ab æterno eſſe completum habuit ſecundum hypoſtaſim, ſiue perſonam: ex tempore autem aduenit ei natura humana non quaſi ſumpta ad vnum eſſe, prout eſt naturæ, ſicut corpus aſſumitur ad eſſe animæ, ſed ad vnum eſſe, prout eſt hypoſtaſis vel perſonæ. Et ideo humana natura non vnitur accidentaliter filio Dei.

** lib. 5. meta. tex. 15 et 3.*

Ad tertium dicendum, quòd accidens diuiditur contra ſubſtantiam. Subſtantia autem (vt patet 5. Met*.) dupliciter dicitur. Vno modo pro eſſentia ſiue natura: alio modo pro ſuppoſito ſiue hypoſtaſi. Vnde ſufficit ad hoc, quòd non ſit vnio accidentalis, quòd ſit facta vnio ſecundum hypoſtaſim, licet non ſit facta vnio ſecundum naturam.

Ad quartum dicendum, quòd non omne quod aſſumitur vt inſtrumentum, pertinet ad hypoſtaſim aſſumentis, ſicut patet de ſecuri, & gladio; nihil tamen prohibet, illud quod aſſumitur ad vnitatem hypoſtaſis, ſe habere vt inſtrumentum: ſicut corpus hominis vel membra eius. Neſtorius ergo poſuit quòd natura humana eſt aſſumpta à Verbo ſolùm per modum inſtrumenti, non autem ad vnitatem hypoſtaſis. Et ideo non cōcedebat quòd homo ille verè eſſet filius Dei, ſed inſtrumētum eius. Vnde Cyrillus dicit in Epiſtola ad Monachos Aegypti, Hūc Emmanuelem, id eſt Chriſtum, non tanquàm inſtrumēti officio aſſumptum dicit Scriptura, ſed tanquàm Deum verè humanatum, id eſt hominem factum. Damaſcenus* autem poſuit naturam humanam in Chriſto eſſe, ſicut inſtrumentum ad vnitatem hypoſtaſis pertinens.

** lib. 3. ort. fidei c. 15, à medio.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnio naturæ diuinæ & humanæ ſit aliquid creatum.

Inf. ar. 8. c. et 3. di. 2. quæſ. 3. ar. 2. q. 3. 2. & di. 5. q. 1. ar. 1. q. 1. et di. 7. q. 2. ar. 2. c. et 4. cont. c. 39. et 41.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non ſit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo, poteſt eſſe: quia quicquid eſt in Deo, Deus eſt. Sed vnio eſt in Deo: quia ipſe Deus eſt humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non ſit aliquid creatum.

¶ 2 Præterea, Finis eſt potiſſimum in vnoquoque. Sed finis vnionis eſt diuina hypoſtaſis, ſiue perſona, ad quam terminata eſt vnio. Ergo videtur, quòd huiuſmodi vnio maximè debeat iudicari ſecundum conditionem diuinæ hypoſtaſis, quæ non eſt aliquid creatum. Ergo nec ipſa vnio eſt aliquid creatum.

** Poſt tex. 5 nō longe à fine tom. 1.*

¶ 3 Præterea, Propter quòd vnūquodque, & illud magis, vt dicit Philoſoph. Sed homo dicitur eſſe creator propter vnionem. Ergo multò magis ipſa vnio non eſt aliquid creatum, ſed creator.

Sed contra, Omne quod incipit eſſe ex tempore, eſt creatum. Sed vnio illa ab æterno non fuit, ſed incepit eſſe ex tempore. Ergo vnio eſt aliquid creatum.

CONCLVSIO.

Cùm vnio diuinæ & humanæ naturæ ſit relatio, quæ Deo ex mutatione creaturæ innaſcitur, neceſſe eſt aliquid creatum eſſe.

** 1. p. quæ. 13 art. 7.*

Respondeo dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, eſt relatio quædam, quæ conſideratur inter diuinam naturam & humanam, ſecundum quòd conueniunt in vna perſona filij Dei. Sicut autem in prima parte dictū eſt*, omnis relatio quæ conſideratur inter Deum & creaturam, realiter quidem eſt in creatura (per cuius mutationem talis relatio innaſcitur) non autem eſt realiter in Deo, ſed ſecūdum rationem tantùm: quia non innaſcitur ſecundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum eſt, quòd hæc vnio, de qua loquimur, non eſt in Deo realiter, ſed ſecundum rationem tantùm: in humana autem natura, quæ creatura quædam eſt, realiter eſt: & ideo oportet dicere quòd ſit quiddam creatum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd hæc vnio non eſt in Deo realiter, ſed ſecundum rationem tantùm, dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura eſt vnita Deo abſque eius mutatione.

** In corp. art.*

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio relationis ſicut & motus dependet ex fine vel termino, ſed eſſe eius dependet à ſubiecto. Et quia vnio talis non habet eſſe reale niſi in natura creata (vt dictum eſt*) conſequēs eſt quòd habeat eſſe creatum.

Ad tertivm dicēdum, quòd homo dicitur creator, & eſt Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypoſtaſim diuinam. Non tamen ſequitur quòd ipſa vnio ſit creator vel Deus: quia quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis reſpicit eſſe ipſius, quàm rationem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum vnio Verbi incarnati ſit idem quod aſſumptio.

3. di. q. 5. art. 1. quæſt. 3

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd idem ſit vnio quod aſſumptio. Relationes enim ſicut & motus ſpecificantur ſecundum terminum. Sed idem eſt terminus aſſumptionis & vnionis, ſcilicet diuina hypoſtaſis. Ergo videtur quòd non differant vnio & aſſumptio.

¶ 2 Præterea, In myſterio Incarnationis idem videtur eſſe vniens & aſſumens, vnitum & aſſumptum. Sed vnio & aſſumptio videntur ſequi actionem & paſſionem vniētis & vniti, vel aſſumentis & aſſumpti. Ergo videtur idem eſſe vnio quod aſſumptio.

** lib. 3. ort. fidei cap. 11.*

¶ 3 Præterea, Damaſc*. dicit in 3. lib. Aliud eſt vnio, aliud incarnatio: nam vnio ſolam demonſtrat copulationem; ad quem autem facta eſt non adhuc: humanatio autem & Incarnatio determināt, ad quē ſit facta copulatio. Sed ſimiliter aſſumptio nō determinat, ad quem facta ſit copulatio. Ergo videtur vnio idem eſſe quod aſſumptio.

Sed contra eſt, quòd diuina natura dicitur vnita, non autem aſſumpta.

CONCLVSIO.

Non idem ſed diuerſa eſt ab ipſa Aſſumptione Vnio, quòd Vnio ad relationis genus, aſſumptio ad actionis & paſſionis genus ſpectat.

** Art. præced.*

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, vnio importat relationem quandam diuinæ naturę & humanæ ſecundum quòd conueniunt in vna perſona. Omnis autem relatio, quæ incipit eſſe ex tempore, ex aliqua mutatione cauſatur. Mutatio autem conſiſtit in actione & paſſione.

Sic ergo dicendum eſt, quòd prima & principalis differentia inter aſſumptionem & vnionem eſt, quòd vnio importat ipſam relationem: aſſumptio autem actionem, ſecundum quam dicitur aliquis aſſumens: vel paſſionem, ſecundum quam dicitur aliquid aſſumptum.

Ex hac autem differentia accipitur ſecundò alia differentia: nam aſſumptio dicitur ſicut in fieri, vnio autem ſicut in facto eſſe: & ideo vniens dicitur eſſe vnitum, aſſumens autem non dicitur eſſe aſſumptum. Natura enim humana ſignificatur, vt in termino aſſumptionis ad hypoſtaſim diuinam, per hoc quòd dicitur homo. vnde verè dicimus, quòd filius Dei qui eſt vniens ſibi humanam naturam eſt homo. Sed humana natura in ſe conſiderata, id eſt in abſtracto, ſignificatur vt aſſumpta: non autem dicimus quòd filius Dei ſit humana natura.

Ex eadem etiam ſequitur tertia differentia, quòd relatio præcipuè æquiparantiæ non magis ſe habet ad vnum extremum, quàm ad aliud; actio autem & paſſio diuerſimodè ſe habent ad agens & patiens, & ad diuerſos terminos. Et ideo aſſumptio determinat terminum à quo, & ad quem: dicitur enim aſſumptio quaſi ab alio ad ſe ſumptio. Vnio autem nihil horum determinat: vnde indifferenter dicitur, quòd humana natura eſt vnita diuinæ, & econuerſo. Non autem dicitur diuina natura aſſumpta ab humana, ſed econuerſo: quia humana natura adiuncta eſt ad perſonalitatem diuinam, vt ſcilicet perſona diuina in humana natura ſubſiſtat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vnio & aſſumptio

ſumptio non eodem modo ſe habent ad terminum, ſed diuerſimode. ſicut dictum eſt*. [* In corp. art.]

AD SECVNDVM dicendum, quod vniens & aſſumens non omnino ſunt idem: nam omnis perſona aſſumens eſt vniens, non autem econuerſo. Nam perſona Patris vniuit naturam humanam Filio, non autem ſibi: & ideo dicitur vniens, non aſſumēs, quaſi ad ſe ſumens. Perſona autem filij, quæ ſibi humanam naturam vniuit, eſt vniens & aſſumens. Et ſimiliter non eſt idem vnitum & aſſumptum: nam diuina natura dicitur vnita, & non aſſumpta.

AD TERTIVM dicendum, quod aſſumptio determinat, cui facta eſt copulatio ex parte aſſumentis, inquantum aſſumptio dicitur quaſi ad ſe ſumptio, ſed Incarnatio & humanatio ex parte aſſumpti, quod eſt caro vel natura humana. Et ideo aſſumptio differt ratione & ab vnione & ab Incarnatione ſeu humanatione.

ARTICVLVS IX.

Vtrum vnio duarum naturarum in Chriſto ſit maxima vnionum.

[3. diſt. 5. q. 1. ar. 1. q. 1 et 4. cōtra ca. 41.] AD NONVM ſic proceditur. Videtur quod vnio duarum naturarum in Chriſto non ſit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo quod eſt vnum: eo quod vnitum dicitur per participationem, vnum autem per eſſentiam. Sed in rebus creatis aliquid dicitur ſimpliciter eſſe vnum: ſicut præcipuè patet de vnitate ipſa, quæ eſt principium numeri. Ergo huiuſmodi vnio, de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

¶ 2 Præterea, Quantò ea, quæ vniuntur, magis diſtant, tantò minor eſt vnio. Sed ea quæ ſecundum hanc vnionē vniuntur, maximè diſtant, ſcilicet natura diuina & humana: diſtant enim in infinitum: Ergo huiuſmodi eſt minima vnio.

¶ 3 Præterea, Per vnionē fit aliquid vnum. Sed ex vnione animę & corporis in nobis fit aliquid vnum in perſona & natura; ex vnione autem diuinæ & humanæ naturæ fit aliquid vnum ſolum in perſona. Ergo maior eſt vnio animæ ad corpus, quàm diuinę naturæ ad humanam. Et ſic vnio de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt. dicit primo de Trin*. quòd homo potius eſt in Filio dei, quàm Filius in Patre. Filius autem eſt in Patre per vnitatem eſſentię, homo vero eſt in Filio per vnionem Incarnationis. Ergo maior eſt vnio incarnationis, quàm vnitas diuinæ eſſentiæ, quæ tamen eſt maxima vnionum. Et ſic per conſequens vnio Incarnationis importat maximam vnitatem. [* Lib. 1. cap. 10. ante medium tomo. 3]

CONCLVSIO.

Tametſi ex parte naturarum, quæ vniuntur, Vnio diuinæ, & humanæ naturæ maxima non eſt; attamen ea maxima eſt ex parte diuinæ perſonæ, in qua coniunguntur.

RESPONDEO dicendum, quòd vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Poteſt ergo vnio incarnationis dupliciter accipi. Vno modo, ex parte eorum, quæ coniunguntur. Alio modo ex parte eius, in quo coniunguntur. Et ex hac parte, huiuſmodi vnio habet præeminentiam inter alias vniones: nam vnitas perſonæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, eſt maxima. Non autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnitas diuinę perſonæ eſt maior, quàm vnitas numeralis, quæ ſcilicet eſt principium numeri. Nam vnitas diuinæ perſonæ, eſt vnitas increata, per ſe ſubſiſtens, non recepta in aliquo per participationem. Eſt etiam in ſe completa, habens in ſe quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit ſibi ratio partis, ſicut vnitati numerali, quæ eſt pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali, ratione ſcilicet vnitatis diuinæ perſonę, non autem ratione naturæ humanæ, quæ non eſt ipſa vnitas diuinæ perſonæ, ſed eſt ei vnita.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum: non autem ex parte perſonæ, in qua eſt facta vnio.

AD TERTIVM dicendū, quòd vnitas diuinæ perſonę eſt maior vnitas, quàm vnitas & perſonæ & naturæ in nobis. Et ideo vnio Incarnationis eſt maior, quàm vnio animæ & corporis in nobis.

QVIA VERÒ illud quod in cōtrarium obiicitur, falſum ſupponit, ſcilicet quòd maior ſit vnio Incarnationis quàm vnitas perſonarum diuinarum in eſſentia: dicēdum eſt ad auctoritatē Augu*. quòd humana natura nō eſt magis in filio Dei, quàm filius Dei in Patre, ſed multò minus. Sed ipſe homo quantum ad aliquid eſt in Filio magis, quàm Filius in Patre: in quantum ſcilicet idem ſuppoſitum in hoc quod dico homo, prout ſumitur pro Chriſto, & in hoc quod dico, filius Dei. non autem eſt idē ſuppoſitum Patris & Filij. [* poſitum in arg. ſed cōtra.]

ARTICVLVS X.

Vtrùm vnio duarum naturarum in Chriſto ſit facta per gratiam.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis non ſit facta per gratiam. Gratia enim eſt accidens quoddam: vt in ſecunda parte habitum eſt*. Sed humanæ naturæ vnio ad diuinam, non eſt facta per accidēs: vt ſuprà oſtenſum eſt†. Ergo videtur quod vnio incarnationis non ſit facta per gratiam. [Infr. q. 6. ar. 6. Et veri. q. 29. ar. 2. Et 3. dis. 13. q. 3. ar. 1. * P. sec. Q. 110. art. 2. & 3. † Art. 6. huius quæſt.]

¶ 2 Præterea, Gratię ſubiectum eſt anima. Sed ſicut dicitur Coloſ. 2. in Chriſto habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter: ergo videtur quòd illa vnio non ſit facta per gratiam.

¶ 3 Præterea, Quilibet Sanctus Deo vnitur per gratiā. Si igitur vnio Incarnationis fuit per gratiam, videtur quod non aliter dicatur Chriſtus eſſe Deus, quàm alij Sancti homines.

SED CONTRA eſt quod Auguſt. dicit in lib. 2. de Prædeſt*. Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ homo quicunque Chriſtianus qua gratia homo ille ab initio ſuo factus eſt Chriſtus. Sed homo ille factus eſt Chriſtus per vnionem ad diuinam naturam. Ergo vnio illa fuit per gratiam. [* cap 15. ante med. tom. 7.]

CONCLVSIO.

Facta eſt diuinæ & humanæ naturæ Vnio in Chriſto, non quidem ſecundum aliquam gratiam habitualem, ſed gratuito Dei dono, & voluntate, & non ex aliquibus præcedentibus meritis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in ſecunda parte dictum eſt*, gratia dupliciter dicitur. Vno modo voluntas Dei gratis aliquid dantis. Alio modo ipſum gratuitum donum Dei. Indiget autem humana natura gratuita Dei voluntate ad hoc, quòd eleuetur in Deum, cùm hoc ſit ſupra facultatem ſuæ naturæ. Eleuatur autem humana natura in Deum dupliciter. Vno modo per operationem, qua ſcilicet Sancti cognoſcunt & amant Deum. Alio modo per eſſe perſonale. Qui quidem modus eſt ſingularis Chriſto: in quo humana natura aſſumpta eſt ad hoc, quod ſit perſona filij Dei. Manifeſtū eſt autem quòd ad perfectionem operationis requiritur quòd potentia ſit perfecta per habitum: ſed quòd natura habeat eſſe in ſuppoſito ſuo, non fit mediante aliquo habitu. [3. diſ. 13. q. 3. art. 1. * P. S. Q. 110. art. 1.]

SIC ERGO dicendum eſt, quòd ſi gratia accipiatur ipſa Dei voluntas gratis aliquid faciens, vel gratum ſeu acceptum aliquem habens, vnio Incarnationis facta eſt per gratiam: ſicut & vnio Sanctorum ad Deum per cognitionem & amorem. Si verò gratia dicatur ipſum gratuitum Dei donum, ſic ipſum, quod eſt, humanam naturam eſſe vnitam perſonæ diuinæ, poteſt dici quædam gratia, inquantum nullis præcedentibus meritis hoc eſt factum, non autem ita quòd ſit aliqua gratia habitualis, qua mediante talis vnio fiat. [3. di. 4. q. 3. art. 2. & q. 1. Et col. 2. l. 2. ca. 3.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia, quæ eſt

accidens,

accidens, eſt quædam ſimilitudo diuinitatis participata in homine. Per Incarnationem autem humana natura non dicitur participaſſe ſimilitudinem aliquam diuinæ naturæ, ſed dicitur eſſe coniuncta ipſi diuinæ naturæ in perſona filij. Maius autem eſt ipſa res, quàm ſimilitudo eius participata.

Ad secundum dicendũ, quòd gratia habitualis eſt ſolùm in anima. Sed gratia, id eſt gratuitum Dei donum, quod eſt vniri diuinæ perſonæ, pertinet ad totam naturam humanam, quæ componitur ex anima & corpore. Et per hunc modũ dicitur plenitudo diuinitatis Chriſto corporaliter habitaſſe: quia eſt vnita diuina natura non ſolùm animæ, ſed etiam corpori. Quamuis etiam poſſit dici, quòd dicitur habitaſſe in Chriſto corporaliter, id eſt non vmbraliter, ſicut habitauit in ſacramẽtis veteris legis, de quibus ibidem ſubditur, quòd ſunt vmbra futurorum, corpus autem eſt Chriſti: prout ſcilicet corpus contra vmbram diuiditur. Dicunt etiam quidam, quod diuinitas dicitur in Chriſto habitaſſe corporaliter, id eſt trib⁹ modis: ſicut corpus habet tres dimenſiones. Vno modo, per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, ſicut in cęteris creaturis. Alio modo, per gratiam gratum facientem: ſicut in Sanctis. Tertiò, per vnionem perſonalem: quod eſt proprium ſibi.

Vnde patet reſpõſio ad tertium: quia ſcilicet vnio Incarnationis non eſt facta ſolùm per gratiam habitualẽ, ſicut alij Sancti vniuntur Deo, ſed ſecundum ſubſiſtẽtiam ſiue perſonam.

Articvlvs XI.

Vtrum vnionem Verbi incarnati aliqua merita præceſſerint.

1.2.q.98.ar. 4.c. & 3. di. 4.q.3.ar.1. & Ro.1.l.3 col.2.f. & Heb.1.l.4. col.3.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Videtur quòd vnio Incarnationis fuerit aliqua merita ſubſecuta. Quia ſuper illud Pſalmi, Fiat miſericordia tua ſuper nos, quẽadmodum, &c. dicit glo*. Hic inſinuatur deſiderium Prophetæ de Incarnatione, & meritũ impletionis. Ergo incarnatio cadit ſub merito.

* innuitur in gloſ. interlinea ri, ibid.

* li. 13.c.20 circa finem.

¶ 2 Præterea, Quicunque meretur aliquid, meretur illud, ſine quo illud haberi non poteſt. Sed antiqui Patres merebantur vitam æternam, ad quam peruenire non poterant niſi per Incarnationem. dicit enim Gre*. in lib. 13. mor. Hi qui ante Chriſti aduentum in hunc mundum venerunt, quantamlibet iuſtitię virtutem haberent, ex corporibus educti, in ſinum cæleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant: quia nondum ille venerat, qui Inferni animas in perpetua ſede collocaret. Ergo videtur quòd meruerint Incarnationem.

in offic. illius ad matut.

¶ 3 Præterea, De* beata Virgine cantatur, quòd Dominum omnium meruit portare. Quod quidem factum eſt per Incarnationem. Ergo Incarnatio cadit ſub merito.

* c.15.nõ procul a fin to.7.

Sed contra eſt quod Auguſt. dicit in lib*. de Prædeſt. San. Quiſquis in capite noſtro pręcedẽtia merita ſingularis illius generationis inuenerit, ipſe in nobis præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat. Sed nulla merita præceſſerũt regenerationem noſtram: ſecundum illud Ti. 3. Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Ergo nec illam Chriſti generationem aliqua merita præceſſerunt.

Conclvsio.

Non aliqua Chriſti merita, vel aliorum, diuinam Verbi vnionem præceſſerunt, cùm ea ſit ſupra omnem beatorum vnionem, & principium omnis meriti: potuerunt tamen ſanctorum patrum aliqua merita ex congruo ipſam præcedere.

* Art. præced.

Respondeo dicendum, quòd quantum ad ipſum Chriſtum, manifeſtum eſt * ex præmiſſis, quòd nulla eius merita potuerunt præcedere vnionem. Non enim ponimus, quòd antè fuerit purus homo, & poſtea per meritum bonæ vitæ obtinuerit eſſe filius Dei, ſicut poſuit Photinus: ſed ponimus quòd à principio ſuæ conceptionis ille homo verè fuerit filius Dei, vtpote non habens aliam hypoſtaſim, quàm filij Dei: ſecundum illud Luc. 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis ſubſecuta eſt vnionem. Ergo nulla eius operatio potuit eſſe meritum vnionis.

Sed neque etiam opera alterius cuiuſcunque hominis potuerunt eſſe meritoria huius vnionis ex condigno. Primò quidem: quia opera meritoria hominis propriè ordinantur ad beatitudinem, quæ eſt virtutis præmium, & conſiſtit in plena Dei fruitione. Vnio autem Incarnationis cũ ſit in eſſe perſonali, tranſcendit vnionem beatæ mentis ad Deum, quæ eſt per actum fruentis. Et ideo non poteſt cadere ſub merito.

Secundò, quia gratia non poteſt cadere ſub merito: quia eſt merendi principium. Vnde multò minus incarnatio cadit ſub merito, quæ eſt principium gratiæ: ſecũdum illud Io. primo. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.

Tertiò, quia incarnatio Chriſti eſt reformatiua totius humanæ naturæ. Et ideo non cadit ſub merito alicuius hominis ſingularis: quia bonum alicuius puri hominis non poteſt eſſe cauſa boni totius naturæ.

Ex congruo tamen meruerunt ſancti Patres Incarnationem, deſiderando & petẽdo: congruum enim erat vt Deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

Et per hoc patet reſponſio ad primvm.

Ad secundum dicendum, quòd hoc eſt falſum, quòd ſub merito cadit omne illud, ſine quo præmium eſſe non poteſt: quædam enim ſunt, quæ non ſolum requiruntur ad præmium, ſed etiam pręexiguntur ad meritum, ſicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipſa hominis natura. Et ſimiliter Incarnationis myſterium eſt principium merendi: quia de plenitudine Chriſti omnes accepimus: vt dicitur Ioan. 1.

Ad tertium dicendum, quod beata Virgo dicitur meruiſſe portare dominum omnium: non quia meruerit ipſum incarnari: ſed quia meruit ex gratia ſibi data illum puritatis & ſanctitatis gradum, vt congruè poſſet eſſe mater Dei.

Articvlvs XII.

Vtrum gratia vnionis fuerit homini Chriſto naturalis.

In. q.7.ar.13 2. & q.34. ar.3.2. & 3. di.4.q.3.ar. 2.q.1.ar.1: & 2.huius q.

Ad dvodecimvm ſic proceditur. Videtur quòd gratia vnionis non fuerit homini Chriſto naturalis. Vnio enim Incarnationis non eſt facta in natura, ſed in perſona: vt dictum eſt*: ſed vnumquodque denominatur à termino. *Ergo gratia illa magis debet dici perſonalis, quàm naturalis.

¶ 2 Præterea, Gratia diuiditur contra naturam: ſicut gratuita, quæ ſunt à Deo, diſtinguuntur contra naturalia, quæ ſunt à principio intrinſeco. Sed eorum, quæ ex oppoſito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio. Ergo gratia Chriſti non eſt ei naturalis.

¶ 3 Præterea, Naturale dicitur quod eſt ſecundum naturam. Sed gratia Vnionis non eſt naturalis Chriſto ſecundum naturam diuinam (quia ſic conueniret aliis perſonis) nec etiam naturalis eſt ei ſecundum naturam humanam: quia ſic conueniret omnibus hominibus, qui ſunt eiuſdem naturæ cum ipſo. Igitur videtur, quòd nullo modo gratia Vnionis ſit Chriſto naturalis.

Sed contra eſt quod Aug. dicit in Enchi*. In humanæ naturæ ſuſceptione fit quodammodo ipſa gratia illi homini naturalis, quæ nullum poſſit admittere peccatũ. *c.40. poſt med. to.3.

Conclvsio.

Cùm humana natura à principio conceptionis fuerit diuina perſona vnita, animaque eius habituali gratia repleta, non fuit in ipſo vnionis, vel habitualis, gratia naturalis, quaſi ex naturæ principiis exorta, ſed vtraque gratia ſit in illo naturalis fuiſſe dicitur, quòd à natura diuina, & ab illius natiuitate in eo fuerit.

Respondeo dicendum, quòd ſecundùm Philoſophum in quinto Metaphyſ*. natura vno modo dicitur ipſa natiuitas, alio modo eſſentia rei. Vnde naturale poteſt aliquid dici dupliciter. Vno modo, quod eſt tantum ex prin- *lib.5. meta: tex.5. tom 3:

ex principiis eſſentialibus rei:ſicut igni naturale eſt ſurſum ferri. Alio modo dicitur eſſe homini naturale, quod ab ipſa natiuitate habet:ſecundùm illud Eph. 2. Eramus natura filij iræ. Et Sap. 12. Nequam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſorum.

Gratia igitur Chriſti ſiue Vnionis, ſiue habitualis non poteſt dici naturalis, quaſi cauſata ex principijs humanæ naturæ in Chriſto;quamuis poſſit dici naturalis,quaſi proueniens in naturam humanam Chriſti, cauſante diuina natura ipſius.

Dicitur autem naturalis vtraque gratia in Chriſto, inquantũ eam à natiuitate habuit: quia ab initio cõceptionis fuit natura humana diuinæ perſonæ vnita, & anima eius fuit munere gratiæ repleta.

Ad primvm ergo dicendum,quòd licet Vnio non ſit facta in natura, eſt tamen cauſata ex virtute diuinæ naturæ,quæ eſt verè natura Chriſti. Et etiã conuenit Chriſto à principio ſuæ natiuitatis.

Ad secvndvm dicendum,quòd non ſecundùm idem dicitur gratia & naturalis: ſed gratia quidẽ dicitur, inquantum non eſt ex merito:naturalis autem dicitur, in quantum eſt ex virtute diuinæ naturæ in humanitate Chriſti ab eius natiuitate.

Ad tertivm dicendum,quòd gratia Vnionis non eſt naturalis Chriſto ſecũdum humanam naturam, quaſi ex principiis humanæ naturæ cauſata: & ideo non oportet quòd conueniat omnibus hominibus. Eſt tamen naturalis ei ſecundum humanam naturam propter proprietatem natiuitatis ipſius:prout ſic conceptus eſt ex Spiritu ſancto, vt eſſet idem naturalis filius Dei & hominis. Secundùm verò diuinam naturam eſt ei naturalis,inquãtum diuina natura eſt principium actiuum huius gratiæ. Et hoc conuenit toti Trinitati, ſcilicet huius gratiæ eſſe actiuum principium.

QVÆSTIO III.

De modo vnionis ex parte perſonæ aſſumentis, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vnione ex parte perſonæ aſſumentis.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm aſſumere conueniat perſonæ diuinæ.

¶ Secũdò, vtrùm cõueniat naturæ diuinę.

¶ Tertiò,vtrũ natura poſſit aſſumere abſtracta pſonalitate.

¶ Quartò, vtrùm vna perſona poſſit aſſumere ſine alia.

¶ Quintò,vtrum quælibet perſona poſſit aſſumere.

¶ Sextò, vtrum plures perſonæ poſſint aſſumere vnam numero naturam.

¶ Septimò,vtrùm vna perſona poſſit aſſumere duas numero naturas.

¶ Octauò,vtrùm magis fuerit conueniens de perſona filij Dei,quòd aſſumpſerit humanam naturam, quàm de alia perſona diuina.

Articvlvs I.

Vtrum perſonæ diuinæ conueniat aſſumere naturam creatam.

3.di.5.q.2. ar.1.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd perſonæ diuinæ non conueniat aſſumere naturam creatam. Perſona enim diuina ſignificat aliquid maximè perfectum. Perfectum autem eſt,cui non poteſt fieri additio. Cùm igitur aſſumere ſit quaſi ad ſe ſumere, ita quòd aſſumptum addatur aſſumẽti; videtur quod perſonæ diuinæ non conueniat aſſumere naturam creatam.

¶ 2 Præterea, Illud,ad quod aliquid aſſumitur, communicatur quodammodo ei, quod in ipſum aſſumitur: ſicut dignitas communicatur ei qui in dignitatem aſſumitur. Sed de ratione perſonæ eſt, quòd ſit incommunicabilis:vt in prima parte dictum eſt*: Ergo perſonæ diuinæ non conuenit aſſumere,quod eſt ad ſe ſumere.

P.p.q.29.ar. 1.

¶ 3 Præterea,Perſona conſtituitur per naturam. Sed inconueniens eſt,quòd conſtitutum aſſumat conſtituens: quia effectus non agit in ſuam cauſam. Ergo perſonæ nõ conuenit aſſumere naturam.

Sed contra eſt quod Auguſtinus dicit de fide ad Petrum*. Formam,id eſt naturam, ſerui in ſuam accepit Deus ille,ſcilicet Vnigenitus, perſonam. Sed Deus vnigenitus eſt perſona. Ergo perſonæ competit accipere naturam,quod eſt aſſumere.

In lib. de fide ad Pet.c.2.à med.to.3.

Conclvsio.

Cùm Aſſumere propriè ſit Ad ſe ſumere, ſoli Diuinæ perſonæ Aſſumere conuenit.

Respondeo dicendum, quòd in verbo Aſſumptionis duo importantur, videlicet principium actus & terminus:dicitur enim aſſumere quaſi ad ſe ſumere. Hui⁹ autem ſumptionis perſona eſt & principium & terminus. Principium quidem quia perſonæ propriè competit agere:huiuſmodi autem ſumptio carnis per actionem diuinam facta eſt. Similiter etiam perſona eſt huius ſumptionis terminus:quia ſicut ſuprà dictum eſt*, Vnio facta eſt in perſona non in natura. Et ſic patet quòd propriiſſimè competit perſonæ,aſſumere naturam.

q.præced. ar. 1.& 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cùm perſona diuina ſit infinita,non poteſt ei fieri additio. Vnde Cyrillus dicit in Epiſt.ſynodali Ephe*.conci. Non ſecundũ appoſitionem coniunctionis intelligimus modum: ſicut etiam in vnione hominis ad Deũ, quæ eſt per gratiã adoptionis, non additur aliquid Deo: ſed illud quod diuinũ eſt,apponitur homini. Vnde nõ De⁹,ſed homo perficitur.

in epiſt.1.ſyn. Epheſ.ad Neſtor.circa medium illius.

Ad secvndvm dicendum, quòd perſona dicitur incommunicabilis, inquantum non poteſt de pluribus ſuppoſitis prædicari:nihil tamen prohibet plura de perſona prædicari. Vnde non eſt contra rationem perſonæ ſic communicari,vt ſubſiſtat in pluribus naturis: quia etiam in perſonam creatam poſſunt plures naturæ concurrere accidentaliter:ſicut in perſona vnius hominis inuenitur quantitas & qualitas. Hoc autem eſt proprium diuinæ perſonæ,propter eius infinitatem, vt fiat in ea concurſus naturarum: non quidem accidentaliter, ſed ſecundum ſubſiſtentiam.

Ad tertivm dicendum,quòd ſicut ſuprà dictum eſt*,natura humana non conſtituit perſonam diuinã ſimpliciter,ſed conſtituit eam ſecundum quòd denominatur à tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei quòd ſit ſimpliciter,cùm fuerit ab æterno:ſed ſolùm quòd ſit homo. Sed ſecundum naturam diuinam conſtituitur perſona diuina ſimpliciter. Vnde perſona diuina non dicitur aſſumere diuinam naturam, ſed humanam.

q.2.ar.2.

Articvlvs II.

Vtrum diuinæ naturæ conueniat aſſumere.

3.di.5.q.2. ar.2.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd naturę diuinæ non cõueniat aſſumere. Quia,ſicut dictum eſt*,aſſumere dicitur quaſi ad ſe ſumere. Sed natura diuina nõ ſumpſit ad ſe humanam naturam, quia non eſt facta vnio in natura,ſed in perſona:ſicut ſuprà dictum eſt*. Ergo naturæ diuinæ non competit aſſumere naturam humanam.

**Art.præced.*

q.2.ar.1.et 2

¶ 2 Præterea, Natura diuina communis eſt tribus perſonis. Si ergo naturæ conuenit aſſumere, ſequitur quòd conueniat tribus perſonis. Et ita Pater aſſumpſit naturam humanam,ſicut & Filius: quod eſt erroneum.

¶ 3 Præterea, Aſſumere eſt agere. Agere autem conuenit perſonæ,non naturæ,quæ magis ſignificatur vt principiũ,quo agẽs agit. Ergo aſſumere non cõuenit naturę.

Sed contra eſt,quòd Auguſt. dicit in lib. de Fide ad Pet*. Illa natura quæ ſemper genita manet ex Patre,id eſt, quæ eſt per generationem æternam accepta à Patre,naturam noſtram à matre ſine peccato ſuſcepit.

c.2.inter princip.& med. c.tom.3.

Conclvsio.

Diuinæ perſonæ primò aſſumere humanam naturam conuenit, naturæ autem diuinæ ſecundariò.

Res-

ar. præced.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt, in verbo Aſſumptionis duo ſignificantur, ſcilicet principium actionis & terminus eius. Eſſe autem Aſſumptionis principium, conuenit naturæ diuinæ ſecundum ſeipſam: quia eius virtute Aſſumptio facta eſt. Sed eſſe terminum Aſſumptionis non conuenit naturæ diuinæ ſecundum ſeipſam: ſed ratione perſonæ, in qua conſideratur. Et ideo primò quidem & propriiſſimè perſona dicitur aſſumere: ſecundariò autem poteſt dici, quòd etiam natura aſſumpſit naturam ad ſui perſonam. Et ſecundū etiam hunc modum dicitur natura incarnata: non quaſi ſit in carnem conuerſa, ſed quia naturam carnis aſſumpſit. Vnde Damaſcenus dicit*, Dicimus naturam Dei incarnatam eſſe, ſecundum beatos Athanaſium† & Cyrillum*.

lib. 3. ort. fid. c. 6. ad finem.
† Athanaſ. in ſymb. ſiue fidei
Cyril. in concil. Chal. act. 1. poſt epiſt. Cyril. ad Ioā. epiſ. Antioch.

Ad primum ergo dicendum, quòd ly ſe, eſt reciprocum, & refert idem ſuppoſitum. Natura autem diuina non differt ſuppoſito à perſona Verbi: & ideo inquantum natura diuina ſumit naturam humanā ad perſonam Verbi, dicitur eam ad ſe ſumere. Sed quamuis Pater ſumat naturam humanam ad perſonam Verbi, non tamen propter hoc ſumit eam ad ſe: quia non eſt idem ſuppoſitum Patris & Verbi, & ideo non poteſt dici propriè, quòd Pater aſſumat naturam humanam.

In corp. art.

Ad secundum dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ ſecundum ſe, conuenit tribus perſonis: ſicut bonitas, ſapientia, & huiuſmodi. Sed aſſumere conuenit ei ratione perſonæ Verbi, ſicut dictum eſt*. Et ideo ſoli illi perſonæ conuenit.

Ad tertium dicēdum, quod ſicut in Deo idem eſt quod eſt, & quo eſt: ita etiam in eo idem eſt quod agit, & quo agit: quia vnumquodque agit, inquantum eſt ens: Vnde natura diuina eſt illud, quo Deus agit, & eſt ipſe Deus agens.

Articulus III.

Vtrum abſtracta perſonalitate per intellectum, natura poſſit aſſumere.

3. di. 5. q. 2. ar. 3
ar. præced.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd abſtracta perſonalitate per intellectū, natura non poſſit aſſumere. Dictum eſt* enim, quòd naturæ conuenit aſſumere ratione perſonæ. Sed quod conuenit alicui ratione alicuius, remoto eo, non poteſt ei conuenire: ſicut corpus, quod eſt viſibile ratione coloris, ſine colore videri non poteſt. Ergo abſtracta perſonalitate per intellectum, natura aſſumere non poteſt.

ar. 1. hui⁹ q.

¶ 2 Præterea, Aſſumptio importat terminum Vnionis, vt dictū eſt*. Sed Vnio non poteſt fieri in natura, ſed ſolùm in perſona. Ergo abſtracta perſonalitate, natura diuina non poteſt aſſumere.

P. p. q. 40. ar. 3.

¶ 3 Præterea, In Prima parte dictum eſt, quòd in diuinis abſtracta perſonalitate, nihil manet. Sed aſſumens eſt aliquid. Ergo abſtracta perſonalitate, non poteſt diuina natura aſſumere.

P. p. q. 30. ar. 2.

Sed contra eſt, quòd in diuinis perſonalitas dicitur proprietas perſonalis: quæ triplex eſt, ſcilicet paternitas, filiatio & proceſſio: vt in Prima parte dictum eſt. Sed remotis his per intellectum, adhuc remanet Dei omnipotentia, per quam eſt facta incarnatio: ſicut Angelus dicit Lucæ primo, Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Ergo videtur, quòd remota perſonalitate, natura diuina poſſit aſſumere.

Conclusio.

Abſtracta per intellectum ſuo modo diuina apprehendentem, perſonalitate, poteſt natura diuina intelligi, vt Aſſumens.

Respondeo dicendum, quòd intellectus dupliciter ſe habet ad diuina. Vno modo vt cognoſcat Deum ſicuti eſt: & ſic impoſſibile eſt, quòd circunſcribatur per intellectum aliquid à Deo, & quòd aliud remaneat: quia totum, quod eſt in Deo, eſt vnum, ſalua diſtinctione perſonarum. Quarum tamen vna tollitur ſublata alia, quia diſtinguūtur ſolùm relationibus, quas oportet eſſe ſimul. Alio modo ſe habet intellectus ad diuina, non quidem quaſi cognoſcens Deum vt eſt, ſed per modum ſuum, ſcilicet multipliciter & diuiſim, id quod in Deo eſt vnum. Et per hunc modum poteſt intellectus noſter intelligere bonitatem & ſapientiam diuinam, & alia huiuſmodi, quæ dicuntur eſſentialia attributa, non intellecta paternitate vel filiatione, quæ dicuntur perſonalitates. Et ſecundum hoc abſtracta perſonalitate per intellectum poſſumus adhuc intelligere naturam aſſumentem.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia in diuinis idem eſt quo eſt, & quod eſt, quicquid eorum, quæ attribuuntur Deo in abſtracto, ſecundum ſe conſideretur alijs circumſcriptis, erit aliquid ſubſiſtens, & per conſequens perſona: cùm ſit in natura intellectuali. Sicut igitur nunc poſitis proprietatibus perſonalibus in Deo dicimus tres perſonas: ita excluſis per intellectum proprietatibus perſonalibus, remanebit in conſideratione noſtra, natura diuina vt ſubſiſtens, & vt perſona. Et per hunc modum poteſt intelligi, quòd aſſumat naturam humanam ratione ſuæ ſubſiſtentiæ vel perſonalitatis.

Ad secundum dicendum, quòd etiam circumſcriptis per intellectum perſonalitatibus trium perſonarum, remanebit in intellectu vna perſonalitas Dei, vt Iudei intelligunt, ad quam poterit terminari aſſumptio, ſicut nunc dicimus eam terminari ad perſonam Verbi.

Ad tertium dicendum, quòd abſtracta perſonalitate per intellectum, dicitur nihil remanere per modum reſolutionis: quaſi aliud ſit quod ſubiicitur relationi, & aliud ipſa relatio: quia quicquid conſideratur in Deo, conſideratur vt ſuppoſitum ſubſiſtens. Poteſt tamen aliquid eorum, quæ dicuntur de Deo, intelligi ſine alio, non per modum reſolutionis, ſed per modum iam dictum*. *In corp. ar.*

Articulus IIII.

Vtrum vna perſona poſſit ſine alia naturam creatam aſſumere.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd vna perſona non poſſit aſſumere naturam creatam alia non aſſumente. Indiuiſa enim ſunt opera Trinitatis: vt dicit Aug. in Enchir. ſicut autem trium perſonarum eſt vna eſſentia, ita & vna operatio. Sed aſſumere eſt operatio quædam. Ergo non poteſt cōuenire vni perſonæ diuinæ, quin conueniat alij.

3. di. 1. q. 2 ar. 1.
**Enchir. c. 38 a medio to. 3.*

¶ 2 Præterea, Sicut dicimus perſonam Filij incarnatam, ita & naturam: tota enim diuina natura in vna ſuarum hypoſtaſium incarnata eſt: vt dicit Damaſc. in 3. li. Sed natura cōmunis eſt trib⁹ perſonis: ergo & aſſumptio.

lib. 3. orth. fidei c. 6.

¶ 3 Præterea, Sicut humana natura in Chriſto aſſumpta eſt à Deo, ita etiam & homines per gratiam aſſumuntur ab ipſo, ſecundum illud Rom. 14. Deus illum aſſumpſit. Sed hæc aſſumptio communiter pertinet ad omnes perſonas: ergo & prima.

Sed contra eſt, quòd Dionyſ. 2. cap. de Diui. no. Incarnationis myſterium dicit pertinere ad diſcretam Theologiam: ſecundum quam ſcilicet aliquid diſtinctim dicitur de diuinis perſonis.

c. 2. p. 1. a medio et ante medium.

Conclusio.

Terminatiuè, non autem quo ad operationem, vna perſona poteſt ſine alia aſſumere, ita quòd vna aſſumere dicitur ſine alia aſſumente.

ar. 1. hui⁹ q.
ar. 1. huius q.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) aſſumptio duo importat, ſcilicet actum aſſumentis, & terminum aſſumptionis. Actus autem aſſumentis procedit ex diuina virtute, quæ communis eſt tribus perſonis, ſed terminus Aſſumptionis eſt perſona, ſicut dictum eſt. Et ideo id quod eſt actionis in aſſumptione, commune eſt tribus perſonis: ſed id quod pertinet ad rationem termini, conuenit ita vni perſonæ, quod non alij. Tres enim perſonæ fecerunt, vt humana natura vniretur vni perſonæ Filij.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit

cedit ex parte operationis. Et ſequeretur cõcluſio, ſi ſolam illam operationem importaret abſque termino, qui eſt perſona.

Ad secvndvm dicendum, quod natura dicitur incarnata, ſicut & aſſumens ratione perſonæ, ad quam terminata eſt vnio (ſicut dictum *eſt) non autem prout eſt cõmunis tribus perſonis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia ſit incarnata in omnibus perſonis, ſed quia nihil deeſt de perfectione diuinæ naturæ, perſonæ incarnatæ.

Ar. 1. huius quæſt.

Ad tertivm dicendum, quòd aſſumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ ſecundum aſſimilationem ad bonitatem illius: ſecundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ conſortes naturæ, &c. Et ideo huiuſmodi aſſumptio communis eſt tribus perſonis, & ex parte principij & ex parte termini. Sed aſſumptio, quæ eſt per gratiam Vnionis, eſt cõmunis ex parte principij, non autẽ ex parte termini; vt dictũ eſt*.

Art. 2. huius quæſt.

Articvlvs v.

Vtrum qualibet perſona diuina potuerit humanam naturam aſſumere.

3 di. 1 q. 2. ar. 3.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd nulla alia perſona diuina potuerit humanam naturam aſſumere, præter perſonam Filij. Per huiuſmodi enim aſſumptionem factum eſt, quòd Deus ſit filius hominis. Sed inconueniens eſſet, quod eſſe Filium hominis conueniret Patri vel Spiritui ſancto: hoc enim vergeret in confuſionem diuinarum perſonarum. Ergo Pater vel Spiritus ſanctus carnem aſſumere non potuit.

¶ 2 Præterea, Per Incarnationem diuinam homines aſſecuti ſunt adoptionem filiorum: ſecundum illud Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed Spiritum adoptionis filiorum. Sed filiatio adoptiua eſt participata ſimilitudo filiationis naturalis, quæ non conuenit nec Patri nec Spiritui ſancto: vnde dicitur Rom. 8. Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini Filij ſui. Ergo videtur, quòd nulla alia perſona potuerit incarnari, præter perſonam Filij.

¶ 3 Præterea, Filius dicitur miſſus & genitus natiuitate temporali, ſecũdùm quod incarnatus eſt. Sed Patri non conuenit mitti, qui etiam eſt innaſcibilis: vt in Prima Parte habitum eſt*. ergo ſaltem perſona Patris non potuit incarnari.

P. p. q. 43. ar. 4. et q. 32. ar. 3.

Sed contra eſt, quòd quicquid poteſt Filius, poteſt Pater & Spiritus ſanctus: alioquin non eſſet eadem potentia trium perſonarum. Sed Filius potuit incarnari. Ergo ſimiliter Pater & Spiritus ſanctus.

Conclvsio.

Cum vna ſit trium perſonarum poteſtas, potuit quæuis perſona Diuina humanam aſſumere naturam.

ar. 1. huius q.

Respondeo dicendum quòd ſicut dictum *eſt, aſſumptio duo importat, ſcilicet ipſum actum aſſumentis, & terminum Aſſumptionis: principium autem actus eſt virtus diuina: terminus autẽ eſt perſona. Virtus autem diuina communiter & indifferẽter ſe habet ad omnes perſonas: eadem etiam eſt communis ratio perſonalitatis in tribus perſonis, licet proprietates perſonales ſint differentes. Quandocunque autem virtus aliqua indifferenter ſe habet ad plura, poteſt ad quodlibet eorum ſuam actionem terminare: ſicut patet in potentiis rationalibus, quæ ſe habent ad oppoſita, quorum vtrunque agere poſſunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vnire perſonæ Patris vel Spiritus ſancti, ſicut vniuit eam perſonæ Filij. Et ideo dicendum, quòd Pater vel Spiritus ſanctus potuit carnem aſſumere, ſicut & Filius.

Ad primvm ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Chriſtus dicitur filius hominis, non cõſtituit perſonam ipſius, ſicut filiatio æterna: ſed eſt quiddam conſequens natiuitatem temporalem. Vnde ſi per hunc modum nomen Filiationis ad Patrem vel Spiritum ſanctum transferretur, nulla ſequeretur cõfuſio diuinarum perſonarum.

Ad secvndvm dicendum, quòd filiatio adoptiua eſt quædam participata ſimilitudo filiationis naturalis. Sed fit in nobis appropriatè à Patre, qui eſt principium naturalis filiationis: & per donũ Spiritus ſancti, qui eſt amor Patris & Filij: ſecũdùm illud Gal. 4. Miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda noſtra clamantem, Abba pater. Et ideo ſicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accepimus ad ſimilitudinem filiationis naturalis eius: ita Patre incarnato adoptiuam filiationem reciperemus ab eo, tanquam à principio naturalis filiationis, & à Spiritu ſancto tãquam à nexu communi Patris & Filij.

Ad tertivm dicendum, quòd Patri conuenit eſſe innaſcibilem ſecundùm natiuitatem æternam: quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius Dei ſecundùm Incarnationem, eo quòd eſt ab alio, ſine quo Incarnatio non ſufficeret ad rationem miſſionis.

Articvlvs vi.

Vtrum plures perſonæ diuinæ poſſunt aſſumere vnã numero naturã.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd duæ perſonæ diuinæ non poſſint aſſumere vnam & eãdem numero naturam. Hoc enim ſuppoſito, aut eſſent vnus homo vel plures. Sed non plures: ſicut enim vna natura diuina in perſonis pluribus non patitur eſſe plures Deos, ita vna natura humana in pluribus perſonis non patitur eſſe plures homines. Similiter etiam non poſſent eſſe vnus homo: quia vnus homo eſt iſte homo, qui demonſtrat vnam perſonam: & ſic tolleretur diſtinctio trium perſonarum diuinarum: quod eſt inconueniens. Non ergo duæ aut tres perſonæ poſſunt accipere vnam naturam humanam.

3. di. 1. q. 2. ar. 4.

¶ 2 Præterea, Aſſumptio terminatur ad vnitatem perſonæ: vt dictum eſt*. Sed nõn eſt vna perſona Patris & Filij & Spiritus ſancti. Ergo non poſſunt tres perſonæ aſſumere vnam naturam humanam.

Ar. 2. huius q.

¶ 3 Præterea, Damaſc†. dicit in 3. lib. & Auguſt. in 1. de Trin*. quod ex incarnatione Filij Dei conſequitur, quòd quicquid dicitur de filio Dei, dicitur de filio hominis, & econuerſo. Si ergo tres perſonæ aſſumerent vnam naturam humanam, ſequeretur quòd quicquid dicitur de qualibet trium perſonarum, diceretur de illo homine: & econuerſo, quæ dicerentur de illo homine, poſſent dici de qualibet trium perſonarum. Sic ergo id quod eſt propriũ Patris, ſcilicet generare filium ab æterno, diceretur de illo homine: & per conſequens diceretur de filio Dei, quod eſt inconueniens. Non ergo eſt poſſibile, quòd tres perſonæ diuinæ aſſumant vnam naturam humanam.

*†Damaſ. li. 3 c. 3. & 4. *lib. 1 ca. 11. 12. & t 3 collig. tom. 3.*

Sed contra, Perſona incarnata ſubſiſtit in duabus naturis, diuina ſcilicet & humana. Sed tres perſonæ poſſunt ſubſiſtere in vna natura diuina. Ergo etiam poſſunt ſubſiſtere in vna natura humana, ita ſcilicet, quòd ſit vna natura humana à tribus perſonis aſſumpta.

Conclvsio.

Non eſt impoſſibile perſonis diuinis vt duæ vel tres aſſumant vnã naturam humanã; ſed tamen impoſſibile eſt vt aſſumerent vnam hypoſtaſim, ſeu humanam perſonam.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt*, ex vnione animæ & corporis in Chriſto, non fit neque noua perſona, neque noua hypoſtaſis: ſed fit vna natura aſſumpta in perſonam vel hypoſtaſim diuinam. Quod quidem non fit per potentiam naturæ humanæ, ſed per potẽtiam diuinæ perſonæ. Eſt autem talis diuinarum perſonarum conditio, quòd vna earum non excludit aliam à communione eiuſdem naturæ, ſed ſolùm à communione eiuſdem perſonæ. Quia igitur in myſterio Incarnationis tota ratio facti, eſt potentia facientis (vt Auguſt. dicit in Epiſtola* ad Voluſianum) magis circa hoc eſt iudicandum ſecundum conditionem diuinæ perſonæ aſſumentis, quàm ſecundum conditionem naturæ humanæ aſſumptæ. Sic ergo non eſt impoſſibile diuinis perſonis, vt duæ vel tres

q. 2. art. 5. ad. 1.

eſt epiſ. 3. non multũ ante med. tom 2.

aſſumant

aſſumant vnam naturam humanam. Eſſet tamen impoſſibile vt aſſumerẽt vnam hypoſtaſim, vel vnam perſonam humanam: ſicut & Anſel*. dicit in lib. cur Deus homo, quòd plures perſonæ non poſſunt aſſumere vnum eundemq́ue hominem: ſcilicet in vnitatem perſonæ.

lib. 2. cur Deus homo c. 9. circa principium

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hac poſitione facta, ſcilicet quòd tres perſonæ aſſumerent vnam humanam naturam, verum eſſet dicere quòd tres perſonæ eſſent vnus homo, propter vnam naturam humanam. Sicut enim nunc verum eſt dicere, quòd tres perſonæ ſunt vnus Deus propter vnam diuinam naturam, ſic verum eſſet dicere quod eſſent vnus homo propter vnam naturã humanam. Nec ly vnus, importaret vnitatem perſonę, ſed vnitatem in natura humana. Non enim poſſet argui ex hoc, quòd tres perſonæ ſunt vnus homo, quod eſſent vnus ſimpliciter: nihil enim prohibet dicere, quod homines, qui ſunt plures ſimpliciter, ſint vnus quantum ad aliquid: puta vnus populus. Et ſicut Aug*. dicit 6. de Tri. diuerſum eſt natura Spiritus Dei & ſpiritus hominis, ſed inhærendo fit vnus Spiritus: ſecundum illud 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus Spiritus eſt.

lib. 6. c. 3. ante med. to. 3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illa poſitione facta, humana natura eſſet aſſumpta in vnitate, non vnius perſonæ, ſed in vnitatem ſingularum perſonarum: ita, ſcilicet quòd ſicut diuina natura habet naturalem vnitatem cum ſingulis perſonis: ita natura humana haberet vnitatem cum ſingulis per aſſumptionem.

AD TERTIVM dicendum, quòd circa myſterium Incarnationis fit communicatio proprietatum pertinentiũ ad naturã: quia quæcũq; conueniunt naturæ, poſſunt prędicari de perſona ſubſiſtente in natura illa, cuiuſcunq; naturæ nomine ſignificetur. Prædicta igitur poſitione facta, de perſona Patris poterunt prædicari & ea quæ ſunt humanæ naturę, & ea quę ſunt diuinę: & ſimiliter de perſona Filij & Spiritus ſancti. Non autem id quod conueniret perſonæ Patris ratione propriæ perſonæ, poſſet attribui perſonæ Filij aut Spiritui ſancto, propter diſtinctionem perſonarum, quæ remaneret. Poſſet ergo dici, quod ſicut Pater eſt ingenitus, ita homo eſſet ingenitus, ſecundum quod ly homo ſupponeret pro perſona Patris. Si quis autẽ vlterius procederet, Homo eſt ingenitus, Filius eſt homo, ergo Filius eſt ingenitus: eſſet fallacia figuræ dictionis vel accidentis. Sicut & nunc dicimus Deum eſſe ingenitũ, quia Pater eſt ingenitus: nec tamẽ poſſum* concludere, quòd Filius ſit ingenitus, quamuis ſit Deus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vna perſona diuina poſſit aſſumere duas naturas humanas.

3. di. 1. q. 2. art. 5.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd vna perſona diuina non poſſit aſſumere duas naturas humanas. Natura enim aſſumpta in myſterio Incarnationis non habet aliud ſuppoſitũ præter ſuppoſitum perſonæ diuinæ: vt ex ſupradictis patet*. Si ergo ponatur eſſe vna perſona diuina aſſumens duas humanas naturas, eſſet vnum ſuppoſitum duarum naturarũ eiuſdem ſpeciei. Quod videtur implicare contradictionem: non enim natura vnius ſpeciei multiplicatur niſi ſecundum diſtinctionem ſuppoſitorum.

Art. praeced. et ar. 2. huius q. & q. 2. ar. 2. & 3.

¶ 2 Præterea, Hac ſuppoſitione facta, non poſſet dici, quòd perſona diuina incarnata, eſſet vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanam. Similiter non poſſet dici, quòd eſſet plures: quia plures homines ſunt ſuppoſito diſtincti, & ibi eſſet tantum vnum ſuppoſitum. Ergo prædicta poſitio eſt omnino impoſſibilis.

¶ 3 Præterea, Incarnationis myſterio tota natura diuina eſt vnita toti naturę aſſumptę, id eſt cuilibet parti eius: eſt enim Chriſtus perfectus Deus & perfectus homo, totus Deus & totus homo: vt Dam*. dicit in 3. lib. Sed duæ humanæ naturæ non poſſent totaliter ſibiinuicem vniri: quia oporteret quòd anima vnius eſſet vnita corpori alterius: & quòd etiam duo corpora eſſent ſimul, quod confuſionem induceret naturarũ. Non ergo eſt poſſibile, quòd vna perſona diuina duas humanas naturas aſſumat.

lib. 3. orth. fi. cap. 7.

SED CONTRA eſt, quod quicquid poteſt Pater, poteſt Filius. Sed Pater poſt Incarnationem Filij poteſt aſſumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam Filius aſſumpſit: in nullo enim per Incarnationem Filij eſt diminuta potentia Patris vel Filij. Ergo videtur quòd Filius poſt Incarnationem poſſit aliam humanam naturam aſſumere præter eam, quam aſſumpſit.

CONCLVSIO.

Poteſt perſona diuina præter humanam naturam, quam aſſumpſit, aliam numero humanam naturam aſſumere.

RESPONDEO dicendum, quòd illud quod poteſt in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum. Potentia autem diuinæ perſonæ eſt infinita, nec poteſt limitari ad aliquid creatum. Vnde non eſt dicendũ, quòd perſona diuina ita aſſumpſerit vnam naturam humanam, quòd non potuerit aſſumere aliam. Videretur enim ex hoc ſequi quod perſonalitas diuinæ naturæ eſſet ita comprehenſa per vnam naturam humanam, quòd ad eius perſonalitatem alia aſſumi non poſſit. Quod eſt impoſſibile: non enim increatum à creato comprehendi poteſt. Patet ergo quòd ſiue conſideremus perſonam diuinam ſecundum virtutem, quæ eſt principium vnionis, ſiue ſecundum ſuam perſonalitatem, quæ eſt terminus Vnionis, oportet dicere quòd perſona diuina præter naturam humanam, quam aſſumpſit, poſſit aliam numero naturam humanam aſſumere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura creata perficitur in ſua ratione per formã, quæ multiplicatur ſecundum diuiſionem materiæ. Et ideo ſi compoſitio materiæ & formæ conſtituat nouum ſuppoſitum, conſequẽs eſt quòd natura multiplicetur ſecundũ multiplicationem ſuppoſitorum. Sed in myſterio Incarnationis vnio formæ & materiæ, id eſt, animæ & corporis, non conſtituit nouum ſuppoſitum, vt ſuprà dictum eſt*. & ideo poſſet eſſe multitudo ſecũdum numerum ex parte naturæ propter diuiſionem materiæ abſq; diſtinctione ſuppoſitorũ. *Art. praeced.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd poſſet videri dicendum, quod prædicta poſitione facta ſequeretur quòd eſſent duo homines propter duas naturas abſq; hoc, quòd eſſent ibi duo ſuppoſita: ſicut econuerſo tres perſonæ dicerentur vnus homo, propter vnam naturam aſſumptam, vt ſuprà dictum eſt*. Sed hoc non videtur eſſe verũ: quia nominibus eſt vtendum ſecundum quòd ſunt ad ſignificandum impoſita: quod quidem eſt ex cõſideratione eorum, quę apud nos ſunt. Et ideo oportet circa modum ſignificandi & conſignificandi cõſiderare ea, quæ apud nos ſunt: in quibus nunquã nomen ab aliqua forma impoſitũ pluraliter dicitur, niſi propter pluralitatem ſuppoſitorũ. Homo enim, qui eſt duobus veſtimentis indutus, non dicitur duo veſtiti, ſed vnus veſtitus duobus veſtimentis: & qui habet duas qualitates, dicitur ſingulariter aliqualis ſecundum duas qualitates. Natura autem aſſumpta quantum ad aliquid, ſe habet per modum indumenti, licet nõ ſit ſimilitudo, quantũ ad omnia: vt ſuprà dictum eſt*. Et ideo ſi perſona diuina aſſumeret duas naturas humanas, propter vnitatem ſuppoſiti, diceretur vnus homo, habens duas naturas humanas. Contingit autem quòd plures homines dicũtur vnus populus, propter hoc quòd cõueniunt in aliquo vno: non autem propter vnitatem ſuppoſiti. Et ſimiliter ſi duæ perſonæ diuinæ aſſumerent vnam numero humanam naturam, dicerẽtur vnus homo (vt ſuprà dictum eſt*) non vnitate ſuppoſiti, ſed inquantũ conueniunt in aliquo vno.

Art. praec. ad 1. *Q. 3. ar. 6. ad 1.* *q. 2. ar. 6. ad 2*

AD TERTIVM dicendum, quòd diuina & humana natura non eodẽ ordine ſe habent ad vnam perſonam diuinam, ſed per prius comparatur ad ipſam diuina natura, vtpote quæ eſt vnum cum ea ab æterno. Sed natura humana cõparatur ad perſonam diuinam per poſterius, vtpote

pote aſſumpta ex tempore à diuina perſona: non quidem ad hoc quod natura ſit ipſa perſona, ſed quod perſona in natura ſubſiſtat: filius enim Dei eſt ſua deitas, ſed non eſt ſua humanitas. Et ideo ad hoc, quòd natura humana aſſumatur à diuina perſona, requiritur quòd diuina natura vnione perſonali vniatur toti naturæ aſſumptę, id eſt ſecũdum omnes partes eius. Sed duarum naturarũ aſſumptarum eſſet vniformis habitudo ad perſonam diuinam, nec vna aſſumeret aliam. Vnde non oporteret quòd vna earũ totaliter alteri vniretur, id eſt omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fuerit magis cõueniens, quòd perſona Filij aſſumeret humanam naturam, quàm alia perſona diuina.

Inf.q.39.ar.8 ... & 3 di.1.q.2.ar.2.& 4.cõtra.c.39 & 42.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit magis conueniens filium Dei incarnari, quàm Patrem, vel Spiritum ſanctum. Per myſterium enim Incarnationis, homines ad veram Dei cognitionem ſunt perducti: ſecũdum illud Ioan.18. In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtim. perhi. veritati. Sed ex hoc, quòd perſona filij Dei eſt incarnata, multi impediti fuerunt à vera Dei cognitione, ea quæ dicuntur de Filio ſecundum humanam naturam referentes ad ipſam Filij perſonam: ſicut Arrius, qui poſuit inæqualitatem perſonarũ propter hoc, quod dicitur Ioan.14. Pater maior me eſt. Qui quidem error non proueniſſet, ſi perſona Patris incarnata fuiſſet: nullꝰ enim æſtimaſſet Patrem Filio minorẽ. Magis ergo videtur fuiſſe conueniẽs, quòd perſona Patris incarnaretur quàm perſona Filij.

¶ 2 Præterea, Incarnationis effectꝰ videtur eſſe recreatio quædam humanæ naturæ, ſecundum illud Gal.vlt. In Chriſto Ieſu neque circũciſio aliquid valet, nec præputiũ, ſed noua creatura. Sed potentia creandi appropriatur Patri. Ergo magis decuiſſet Patrem incarnari, quàm Filium.

¶ 3 Præterea, Incarnatio ordinatur ad remiſſionẽ peccatorum: ſecundum illud Matth.1. Vocabis nomen eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Remiſſio autem peccatorum attribuitur Spiritui ſancto, ſecundum illud Ioã.20. Accipite Spiritum ſanctũ, quorum remiſ. pec. re. eis. Ergo magis congruebat perſonam Spiritus ſancti incarnari, quàm perſonam Filij.

lib.3.cap.1.

SED CONTRA eſt, quòd Damaſ. dicit in 3. lib. In myſterio Incarnationis manifeſtata eſt ſapientia & virtus Dei: ſapientia quidem, quia inuenit difficillimi ſolutionẽ pretij, quàm decentiſſimam: virtus autem, quia victum fecit rurſus victorem. Sed virtus & ſapientia appropriantur Filio: ſecundum illud primæ Cor.1. Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Ergo conueniens fuit perſonam Filij incarnari.

CONCLVSIO.

Cùm Verbi Dei ad humanam naturam maxima ſit ſimilitudo, cõuenientiſſimum fuit, ex diuinis perſonis ipſum Verbum humanam aſſumere naturam.

RESPONDEO dicendum, quòd conuenientiſſimum fuit, perſonam Filij incarnari. Primò quidem ex parte vnionis. Conuenienter enim ea, quæ ſunt ſimilia, vniuntur. Ipſius autem perſonę Filij, qui eſt verbum Dei, attenditur vno quidem modo cõmunis conuenientia ad totã creaturam: quia verbum artificis, id eſt conceptus eius, eſt ſimilitudo exẽplaris eorũ, quæ ab artifice fiunt. Vnde verbum Dei, quod eſt æternus conceptus eius, eſt ſimilitudo exẽplaris totius creaturæ. Et ideo ſicut per participationẽ huiꝰ ſimilitudinis creaturę ſunt in propriis ſpeciebus inſtitutæ, ſed mobiliter: ita per vnionẽ Verbi ad creaturã, non participatam, ſed perſonalem, conueniens fuit reparari creaturam in ordine ad æternã & immobilem perfectionem. Nam & artifex per formã artis conceptã, qua artificiatum condidit, ipſum ſi collapſum fuerit, reſtaurat. Alio modo habet conuenientiam ſpecialiter cum humana natura, ex eo quòd Verbum eſt cõceptus æternæ Sapientiæ, à qua omnis ſapientia hominũ deriuatur. Et ideo per hoc homo in ſapiẽtia perficitur, quæ eſt propria eius perfectio, prout eſt rationalis, quòd participat verbũ Dei: ſicut diſcipulus inſtruitur per hoc quòd recipit verbũ magiſtri: vnde Eccl.1. dicitur, Fós ſapiẽtiæ verbũ Dei in excelſis. Et ideo ad cõſummatã hominis perfectionẽ conueniens fuit, vt ipſum verbũ Dei humanę naturę perſonaliter vniretur.

Secundò poteſt accipi ratio huius congruentiæ ex fine vnionis, qui eſt impletio prædeſtinationis, eorum ſcilicet, qui præordinati ſunt ad hæreditatem cæleſtem, quę non debetur niſi filiis: ſecundũ illud Ro.8. Si filij, & hæredes. Et ideo congruum fuit, vt per eum, qui eſt filius naturalis, homines participarent ſimilitudinẽ huius filiationis ſecũdum adoptionẽ: ſicut Apoſtolus ibidem dicit, Quos præſciuit, & prædeſt. confor. fieri ima. fi. ſui. Tertiò poteſt accipi ratio huius congruẽtiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remediũ adhibetur. Peccauerat enim primus homo, appetendo ſcientiam, vt patet ex verbis Serpentis promittentis homini ſcientiã boni & mali. Vnde conueniẽs fuit, vt per Verbum veræ ſapientiæ homo reduceretur in Deum, qui per inordinatum appetitum ſcientiæ receſſerat à Deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil eſt, quo humana malitia non poſſit abuti: quando etiam ipſa Dei bonitate abutitur, ſecundũ illud Ro.2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam ſi perſona Patris fuiſſet incarnata, potuiſſet ex hoc homo alicuius erroris occaſionem ſumere: quaſi Filius ſufficere non potuiſſet ad humanam naturam reparandam.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd prima rerum creatio facta eſt à potentia Dei patris per Verbum. Vnde & recreatio per Verbum fieri debuit à potentia Dei patris, vt recreatio creationi reſponderet, ſecundum illud 2.Cor.5. Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi.

AD TERTIVM dicendũ, quòd Spiritui ſancto proprium eſt quòd ſit donum Patris & Filij. Remiſſio autem peccatorũ fit per Spiritum ſanctum tanquam per donum Dei. Et ideo conueniẽtius fuit ad iuſtificationẽ hominũ, quòd incarnaretur Filius, cuius Spiritus ſanctus eſt donũ.

QVÆSTIO IIII.

De Modo vnionis ex parte Naturæ humanæ aſſumptæ, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de vnione ex parte aſſumpti. Circa quod primò conſiderandum occurrit de his, quę ſunt à Verbo aſſumpta. Secũdò, de coaſſumptis, quę ſunt perfectiones & defectus. Aſſumpſit autem Dei filius humanã naturam & partes eius.

¶ Vnde circa primum triplex conſideratio occurrit. Prima eſt quantum ad ipſam naturam humanam. Secunda eſt quantum ad partes ipſius. Tertia, quantum ad ordinẽ aſſumptionis.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum humana natura fuerit magis aſſumptibilis à filio Dei, quàm aliqua alia natura.

¶ Secundò, vtrum aſſumpſerit perſonam.

¶ Tertiò, vtrùm aſſumpſerit hominem.

¶ Quartò, vtrùm fuiſſet conueniẽs, quòd aſſumpſiſſet naturam humanam à ſingularibus ſeparatam.

¶ Quintò, vtrùm fuiſſet conueniens, quòd aſſumpſiſſet humanam naturam in omnibus eius ſingularibus.

¶ Sextò, vtrùm fuerit conueniens, quòd aſſumeret humanam naturam in aliquo homine ex ſtirpe Adæ progenito.

ARTICVLVS I.

Vtrũ natura humana fuerit magis aſſumptibilis à filio Dei, quàm aliqua alia natura.

AD PRI-

3. di. 2. q. 1. ar. 1. & 4. cõtra g. c. 53 tertium & 4.
* In epiſt. 3. non multum ante med. to. 2

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd humana natura non fuerit magis aſſumptibilis à filio Dei, quàm quælibet alia natura. Dicit enim Aug. in Epiſt*. ad Voluſianum, In rebus mirabiliter factis tota ratio facti, eſt potentia facientis. Sed potentia Dei facientis Incarnationem, quæ eſt opus maximè mirabile, non limitatur ad vnam naturam: cùm potentia Dei ſit infinita. Ergo natura humana non eſt magis aſſumptibilis à Deo, quàm aliqua alia creatura.

q. præced. ar. 8

¶ 2 Præterea, Similitudo eſt ratio faciens ad congruitatem Incarnationis diuinæ perſonæ: vt ſuprà dictũ eſt*. Sed ſic vt in creatura rationali inuenitur ſimilitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur ſimilitudo veſtigij. Ergo creatura irrationalis aſſumptibilis fuit, ſicut humana natura.

Eſt hom. 34. in euang. ante med. illius.

¶ 3 Præterea, In natura angelica inuenitur expreſſior Dei ſimilitudo, quàm in natura humana: ſicut Greg. dicit in hom*. de centum ouibus, introducens illud Ezech. 28 Tu ſignaculum ſimilitudinis. Inuenitur etiam in angelo peccatum, ſicut in homine. ſecundum illud Iob. 4. In angelis ſuis reperit prauitatem: ergo natura angelica fuit ita aſſumptibilis, ſicut natura hominis.

¶ 4 Præterea, Cùm Deo competat ſumma perfectio, tantò magis eſt Deo aliquid ſimile, quãtò eſt magis perfectum. Sed totum vniuerſum eſt magis perfectũ, quàm partes eius, inter quas eſt humana natura. ergo totum vniuerſum eſt magis aſſumptibile, quàm humana natura.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Prou. 8. ex ore Sapiẽtię genitæ, Delicię meę eſſe cũ filijs hominum. Et ita videtur eſſe quędam congruentia vnionis filij Dei ad humanam naturam.

CONCLVSIO.

Cùm humana natura intellectualis existens apta ſit, verbum Dei per cognitionẽ & amorẽ attingere, & originali peccato obnoxia magis reparatione indigeat, ea ſola ex naturis aſſumptibilis à Verbo fuit.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid aſſumptibile dicitur quaſi aptum aſſumi à diuina perſona. Quę quidem aptitudo non poteſt intelligi ſecundũ potentiã paſſiuã naturalẽm: quæ non ſe extẽdit ad id quod tranſcẽdit ordinem naturalẽ, quem tranſcendit vnio perſonalis creaturę ad Deũ. Vnde relinquitur quòd aſſumptibile aliquid dicatur, ſecundum congruentiã ad vnionẽ prędictã. Quę quidem congruentia attenditur ſecundum duo in humana natura, ſcilicet ſecundum eius dignitatem & neceſſitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura, inquantũ eſt rationalis & intellectualis, nata eſt contingere aliqualiter ipſum Verbum per ſuam operationẽ, cognoſcendo ſcilicet, & amando ipſum. Secundũ neceſſitatem autem, quia indigebat reparatione, cùm ſubiaceret originali peccato. Hæc autem duo ſoli humanæ naturæ conueniunt: nam creaturæ irrationali deeſt congruitas dignitatis: naturæ autẽ angelicæ deeſt congruitas prædictæ neceſſitatis. Vnde relinquitur quòd ſola natura humana ſit aſſumptibilis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creaturæ denominãtur aliquales ex eo quod cõpetit eis ſecundũ proprias cauſas: nõ autẽ ex eo quod conuenit eis ſecundũ cauſas primas & vniuerſales: ſicut dicimus aliquẽ morbũ incurabilẽ, non quia non poteſt curari à Deo, ſed quia per propria principia ſubiecti curari non poteſt. Sic ergo dicitur aliqua creatura non eſſe aſſumptibilis, non ad ſubtrahendum aliquid potẽtiæ diuinæ, ſed ad oſtendẽdum conditionem creaturæ, quæ ad hoc aptitudinem non habet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſimilitudo imaginis attenditur in natura humana ſecundum quòd eſt capax Dei, ſcilicet ipſum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autẽ veſtigij attenditur ſolùm ſecundum repræſentationem aliquam, ex impreſſione diuina in creatura exiſtentẽ: nõ autẽ ex eo quòd creatura irrationalis, in qua eſt ſola talis ſimilitudo, poſſit Deũ attingere per ſolã ſuam operationẽ. Quod autẽ deficit à minori, non habet congruitatẽ ad id quod eſt maius: ſicut corp*, quod non eſt aptũ perfici anima ſenſitiua, multò min* eſt aptũ perfici anima intellectiua. Multò autẽ maior & perfectior eſt vnio ad Deũ ſecundũ eſſe perſonale, quàm quę eſt ſecundũ operationẽ. Et ideo creatura irrationalis, quę deficit ab vnione ad Deũ per operationẽ, nõ habet congruitatẽ, vt vniatur ei ſecũdũ eſſe perſonale.

AD TERTIVM dicendum, quòd quidam dicunt angelũ non eſſe aſſumptibilẽ: quia à principio ſuę creationis eſt in ſua perſonalitate perfectus, cùm nõ ſubiaceat generationi & corruptioni. Vnde non poſſet in vnitate diuinę perſonę aſſumi, niſi ei* perſonalitas deſtrueretur: quod neq; conuenit incorruptibilitati naturę eius, neq; bonitati aſſumẽtis: ad quã nõ pertinet, quod aliquid perfectionis in creatura aſſumpta corrũpat. Sed hoc nõ videtur excludere totaliter cõgruitatẽ aſſumptionis angelicę naturę: poteſt enim Deus producẽdo nouam angelicam naturam, copulare eam ſibi in vnitate perſonæ: & ſic nihil pręexiſtens ibi corrumperetur. Sed, ſicut dictum eſt*, deeſt congruitas ex parte neceſſitatis: quia etſi natura angelica in aliquibus peccato ſubiacet; eſt tamen eius peccatum irremediabile, vt in Prima parte habitum eſt*.

In corp. art.
P. p. q. 64. ar. 2.

AD QVARTVM dicendum quod perfectio vniuerſi, non eſt perfectio vnius perſonæ, vel ſuppoſiti. Sed eius quod eſt vnum poſitione vel ordine, cuius plurimæ partes, non ſunt aſſumptibiles, vt dictum eſt*. Vnde relinquitur, quòd ſolùm natura humana ſit aſſumptibilis.

In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum filius Dei aſſumpſerit perſonam.

Locis ar. ſequẽti notatis.
* lib. 3. orth. fid. cap. 11.
† In 3. pag à princ. lib.
* lib. 3. c. 6. circa medium

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei aſſumpſerit perſonam. Dicit enim Dama*. in 3. lib. quòd filius Dei aſſumpſit humanam naturam in atomo, id eſt in indiuiduo. Sed indiuiduum rationalis naturæ eſt perſona: vt patet per Boët. in lib†. de Dua. natur. Ergo filius Dei, perſonam aſſumpſit.

¶ 2 Præterea, Damaſ*. dicit, quod filius Dei aſſumpſit ea, quæ in natura noſtra plantauit. Plantauit autẽ ibi perſonalitatem. Ergo filius Dei aſſumpſit perſonam.

¶ 3 Præterea, Nihil conſumitur niſi quod eſt Sed Innocen. tertius dicit in quadam Decre.‡ quòd perſona Dei conſumpſit perſonam hominis. Ergo videtur quòd perſona hominis fuerit prius aſſumpta.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit in li*. de fide ad Pe. quòd Deus naturã hominis aſſumpſit, non perſonam. cap. 2. to. 3.

CONCLVSIO.

Filius Dei nullo modo humanam aſſumpſit perſonam.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur aſſumi ex eo quod ad aliquid ſumitur. Vnde illud, quod aſſumitur, oportet præintelligi aſſumptioni, ſicut illud, quod mouetur localiter, præintelligitur ipſi motui. Perſona autem non præintelligitur in humana natura aſſumptioni, ſed magis ſe habet vt terminus aſſumptionis, vt ſuprà dictum eſt*. Si enim præintelligeretur, vel oporteret quòd corrũperetur; & ſic fruſtra eſſet aſſumpta; vel quòd remaneret poſt vnionem; & ſic eſſent duæ perſonæ, vna aſſumens, & alia aſſumpta. Quod eſt erroneum, vt ſuprà oſtenſum eſt*. Vnde relinquitur, quod nullo modo filius Dei aſſumpſit humanam perſonam.

q. præced. art. 1. & 2.
q. 2. art. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd naturam humanam aſſumpſit Filius in atomo, id eſt in indiuiduo: quod non eſt aliud à ſuppoſito increato, quod eſt perſona filij Dei. Vnde non ſequitur, quòd perſona ſit aſſumpta.

AD SECVNDVM dicendum, quòd naturæ aſſumptæ non deeſt propria perſonalitas propter defectum alicuius, quod ad perfectionẽ humanæ naturę pertineat: ſed propter additionẽ alicuius, quod eſt ſupra humanã naturam: quod eſt vnio ad diuinam perſonam.

AD TERTIVM dicendum, quòd cõſumptio ibi non

importat

importat deſtructionem alicuius, quod prius fuerat, ſed impeditionem eius, quod aliter eſſe poſſet. Si enim humana natura non eſſet aſſumpta à diuina perſona, natura humana propriam perſonalitatem haberet: & pro tanto dicitur perſona conſumpſiſſe perſonam, licet impropriè: quia perſona diuina ſua vnione impediuit, ne humana natura propriam perſonalitatem haberet.

ARTICVLVS III.

Vtrum perſona diuina aſſumpſerit hominem.

3.di.6.q.1.ar.2.et di.7.li.2.& opuſ.1.c.21.& opuſ.3.c.215.& Ro.1.lec.3 co.5.fin. & Phil.2.col.4.fin.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd perſona diuina aſſumpſerit hominem. Dicitur enim in Pſal. Beatus, quem elegiſti & aſſumpſiſti. quod glo*. exponit de Chriſto. Et Aug. dicit in lib†. de Agone Chriſtiano, quod filius Dei hominem aſſumpſit, & in illo humana perpeſſus eſt.

¶ 2 Præterea, Hoc nomen homo ſignificat naturam humanam. Sed filius Dei aſſumpſit humanam naturam. Ergo aſſumpſit hominem.

** gloſ. ordina. et interlinear.*
† c.11. ante medium to.3.
** Ex Epheſina ſynodo refertur in Chalcedonenſi actione 1. dum Nicena ſynodi fides legitur.*

¶ 3 Præterea, Filius Dei eſt homo. Sed non eſt homo, quem non aſſumpſit: quia ſic eſſet pari ratione Petrus vel quilibet alius, homo. Ergo eſt homo, quem aſſumpſit.

SED CONTRA eſt auctoritas Felicis Papę & Martyris, quæ introducitur in Epheſina ſynodo*. Credimus in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum de virgine Maria natum: quia ipſe eſt Dei ſempiternus filius & verbum: & non homo à Deo aſſumptus, vt alter ſit præter illū; neque enim hominē aſſumpſit Dei fili⁹, vt alter ſit pręter ipſum.

CONCLVSIO.

Non propriè filius Dei hominem aſſumpſit, cùm hominem aſſumere ſit aſſumere hominem in ſuppoſito exiſtentem.

** Art. præced.*
† q.3.art.1. et 2.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt*, illud quod aſſumitur, non eſt terminus Aſſumptionis, ſed aſſumptioni præintelligitur. Dictum eſt autem†, quod indiuiduum, in quo aſſumitur humana natura, non eſt aliud quàm diuina perſona, quæ eſt terminus Aſſumptionis. Hoc autem nomen homo ſignificat humanam naturam, prout nata eſt in ſuppoſito eſſe: quia, vt dicit Damaſ*. ſicut hoc nomen Deus ſignificat eum, qui habet diuinam naturam: ita hoc nomen homo ſignificat eum, qui habet naturam humanam. Et ideo non eſt propriè dictum, quod filius Dei aſſumpſit hominem, ſupponendo (ſicut rei veritas ſe habet) quòd in Chriſto ſit tantùm vnū ſuppoſitum, & vna hypoſtaſis. Sed ſecundum illos, qui ponunt in Chriſto duas hypoſtaſes, vel duo ſuppoſita, cōuenienter & propriè dici poſſet, quod filius Dei hominem aſſumpſiſſet. Vnde & prima opinio quæ ponitur in ſexta diſtin. tertij lib*. Sententiarum, concedit hominem eſſe aſſumptū: ſed illa opinio erronea eſt, vt ſuprà dictū eſt†.

** lib.3.c.4. in princip. et clarius c.11. circa finem.*
** Diſt.6. paragrapho. 2.*
† q.2.art.6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiuſmodi locutiones non ſunt extendendæ tanquam propriæ: ſed piè ſunt exponendæ vbicunque à ſacris doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem aſſumptum, quia eius natura eſt aſſumpta, & quia aſſumptio terminata eſt ad hoc, vt filius Dei ſit homo.

AD SECVNDVM dicendū, quòd hoc nomen homo ſignificat naturam humanam in concreto, prout ſcilicet eſt in aliquo ſuppoſito: & ideo ſicut non poſſumus dicere, quòd ſuppoſitum ſit aſſumptum: ita non poſſumus dicere, quòd homo ſit aſſumptus.

AD TERTIVM dicendū, quòd filius Dei non eſt homo, quem aſſumpſit, ſed cuius naturam aſſumpſit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius Dei debuerit aſſumere humanam naturā abſtractam ab omnibus indiuiduis.

Sup.q.2.ar.2 ad 3.& 5.ad 2.& q.4.ar.2.ad 1.& 3.c.& 3.di.5.q.3.ar.3.ad 1.& di.6.q.1.ar.1.q.3.ad.1.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei debuerit aſſumere humanam naturam abſtractam ab omnibus indiuiduis. Aſſumptio enim humanæ naturę facta eſt ad communem omnium hominum ſalutem: vnde dicitur primæ ad Timot. 4. de Chriſto, quòd eſt Saluator omnium hominum, maximè fidelium. Sed natura prout eſt in indiuiduis, recedit à ſua communitate. Ergo filius Dei debuit humanā naturam aſſumere, prout eſt ab omnibus indiuiduis abſtracta.

¶ 2 Præterea, In omnibus id, quod eſt nobiliſſimum, eſt Deo attribuendum. Sed in vnoquoque genere illud, quod eſt per ſe, potiſſimum eſt. Ergo filius Dei debuit aſſumere hominem per ſe. Qui quidem ſecundum Platonicos* eſt humana natura ab indiuiduis ſeparata. Hanc igitur debuit filius Dei aſſumere.

** Vt patet ex Ariſt.1. metap. tex.6.& 25.*

¶ 3 Præterea, Humana natura non eſt aſſumpta à filio Dei, prout ſignificatur in concreto per hoc nomen homo, vt dictū eſt*. Sic autem ſignificatur, prout eſt in ſingularibus, vt ex dictis patet†. Ergo filius Dei aſſumpſit naturam humanam, prout eſt ab indiuiduis ſeparata.

** Art. præced.*
† Art. præced.

SED CONTRA eſt quod dicit Dam*. in 3. lib. Deus verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione cōſideratur, naturā aſſumpſit: non enim incarnatio hoc, ſed deceptio & fictio Incarnationis eſſet. Sed humana natura, prout eſt ab indiuiduis ſeparata vel abſtracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia ſecundum ſeipſam non ſubſiſtit, vt ibidem Damaſc*. dicit. Ergo filius Dei non aſſumpſit humanam naturam, ſecundum quòd eſt à ſingularibus ſeparata.

** li.3. orth. fi. cap.11. circa princip.*
** loco nūc citato*

CONCLVSIO.

Inconueniēs fuit filium Dei aſſumere humanam naturam, vel per ſe ſeparatim ſecundum eſſe, vel in quocunque intellectu diuino, vel humano habentem eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd natura hominis vel cuiuſcunque alterius rei ſenſibilis, pręter eſſe, quod in ſingularibus habet, dupliciter poteſt intelligi. Vno modo quaſi per ſe ipſam eſſe habeat, ſicut Platonici poſuerunt. Alio modo ſicut in intellectu exiſtens, vel humano vel diuino. Per ſe quidem ſubſiſtere non poteſt, vt Philoſophus probat in 7. Meta*. quia ad naturam ſpeciei rerum ſenſibilium pertinet materia ſenſibilis, quæ ponitur in eius diffinitione: ſicut carnes & oſſa in diffinitione hominis. Vnde non poteſt eſſe, quòd natura humana ſit præter materiam ſenſibilem.

** li.7. metaph. tex.26. et 27 tom.3.*

Si tamen eſſet hoc modo ſubſiſtens natura humana, non fuiſſet conueniens, vt à verbo Dei aſſumeretur. Primò quidem, quia aſſumptio iſta terminatur ad perſonam: hoc autem eſt contra rationem formæ communis, vt ſit in perſona: quia in perſona indiuiduatur. Secundò: quia naturæ communi non poſſunt attribui niſi operationes communes & vniuerſales: ſecundum quás homo non meretur, nec demeretur. Cùm tamen illa aſſumptio ad hoc facta ſit, vt filius Dei natura aſſumpta nobis mereretur. Tertiò: quia natura ſic exiſtens non eſt ſenſibilis, ſed intelligibilis. Filius autem Dei aſſumpſit humanam naturam, vt hominibus in ea viſibilis appareret, ſecundum illud Baruch 3. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Similiter etiam non potuit aſſumi humana natura à filio Dei, ſecundum quòd eſt in intellectu diuino: quia ſic nihil aliud eſt, quàm natura diuina, & per hunc modum ab æterno eſſet in filio Dei humana natura. Similiter non cōuenit dicere, quòd filius Dei aſſumpſit humanam naturam, prout eſt in intellectu humano: quia hoc nihil aliud eſſet, quàm quòd intelligeretur aſſumere naturam humanam. Et ſic ſi non aſſumeret eam in rerum natura, eſſet intellectus falſus. Nec eſſet aliud iſta naturæ humanæ aſſumptio, quàm fictio quædam Incarnationis: vt Damaſ*. dicit.

** l.3.c.11. circa princip.*

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd filius Dei incarnatus eſt communis omnium Saluator, non communitate generis vel ſpeciei, quæ attribuitur naturæ ab indiuiduis ſeparatæ: ſed cōmunitate cauſæ, prout filius Dei incarnatus, eſt vniuerſalis cauſa ſalutis humanæ.

AD SECVNDVM dicendū, quod per ſe homo, non inuenitur in rerū natura: ita quòd ſit præter ſingularia, vt Platonici poſuerunt*. quamuis quidā dicant, quòd Plato non

** Apud Ariſt. l.1. metaph. tex 6. et 25.*

Plato non intellexit hominem ſeparatum eſſe niſi in intellectu diuino. Et ſic non oportuit quòd aſſumeretur à Verbo, cùm ab æterno ſibi affuerit.

AD TERTIVM dicendum, quòd quanuis natura humana non ſit aſſumpta in concreto, vt ſuppoſitum præintelligatur Aſſumptionis: ſic tamen aſſumpta eſt in indiuiduo, quia aſſumpta eſt, vt ſit in indiuiduo.

ARTICVLVS V.

Vtrum filius Dei naturam humanam aſſumere debuerit in omnibus indiuiduis.

Sup. q. 2. ar. 5 ad 1. & 3. di. 2. q. 1. ar. 2. q. 1.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei humanam naturam aſſumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod prius & per ſe aſſumptum eſt, eſt natura humana. Sed quod conuenit per ſe alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura exiſtentibus: ergo conueniens fuit vt natura humana aſſumeretur à Dei verbo in omnibus ſuis ſuppoſitis.

¶ 2 Præterea, Incarnatio diuina proceſſit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Sed charitas facit vt aliquis ſe communicet amicis, quantum eſt poſſibile. Poſſibile autem fuit filio Dei, vt plures naturas hominum aſſumeret (vt ſuprà dictum eſt*) *q. 3. art. 7.* & eadẽ ratione omnes. Ergo conueniens fuit, quòd filius Dei aſſumeret naturam humanam in omnibus ſuis ſuppoſitis.

¶ 3 Præterea, Sapiens operator perficit opus ſuum breuiori via, qua poteſt. Sed breuior via fuiſſet, ſi omnes homines aſſumpti fuiſſent ad naturalem filiationẽ, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducantur: vt dicitur Gal. 4. Ergo humana natura debuit à filio Dei aſſumi in omnibus ſuppoſitis.

l. 3. c. 11. circ. princ.

SED CONTRA eſt quod Damaſc*. dicit in 3. lib. quòd filius Dei non aſſumpſit humanam naturam, quæ in ſpecie conſideratur: neque enim omnes hypoſtaſes eius aſſumpſit.

CONCLVSIO.

Non decuit filium Dei humanam naturam in omnibus ſuis indiuiduis aſſumere, ita quòd aſſumeret in ſingulis ſuppoſitis diſtributas humanitatis.

RESPONDEO dicendum, quòd non fuit conueniẽs quòd humana natura in omnibus ſuis ſuppoſitis à Verbo aſſumeretur. Primò, quia tolleretur multitudo ſuppoſitorum humanæ naturæ quæ eſt ei connaturalis. Cùm enim in natura aſſumpta non ſit conſiderare aliud ſuppoſitum præter perſonam aſſumentem (vt ſuprà dictũ eſt*) *ar. 3. huius q.* ſi non eſſet humana natura, niſi aſſumpta, ſequeretur quòd non eſſet niſi vnum ſuppoſitum humanæ naturæ, quod eſt perſona aſſumens. Secundò, quia hoc derogaret dignitati filij Dei incarnati, prout eſt primogenitus in multis fratribus ſecundum humanam naturam ſicut eſt primogenitus omnis creaturæ ſecundum diuinam: eſſent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertiò, quia conueniens eſt, quòd ſicut vnum ſuppoſitum diuinum eſt incarnatum: ita vnam ſolam naturam humanam aſſumeret, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aſſumi conuenit ſecundum ſe humanæ naturæ: quia ſcilicet non conuenit ei ratione perſonæ, ſicut naturę diuinæ conuenit aſſumere ratione perſonæ. Non autem conuenit ei ſecundum ſe, ſicut pertinens ad principia eſſentialia eius, vel ſicut naturalis eius proprietas: per quem modum conueniret omnibus eius ſuppoſitis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd dilectio Dei ad homines manifeſtatur non ſolùm in ipſa aſſumptione humanæ naturæ, ſed præcipuè per ea quæ paſſus eſt in humana natura pro aliis hominibus: ſecundum illud Roma. 5 Commendat autem Deus ſuam charitatem in nobis: quia cùm inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt: quod locum non haberet, ſi in omnibus hominibus naturam humanam aſſumpſiſſet.

AD TERTIVM dicendum, quòd ad breuitatem vię, quam ſapiens operator obſeruat, pertinet, quòd non faciat per multa quod ſufficienter poteſt fieri per vnum. Et ideo conuenientiſſimum fuit, quòd per vnum hominem omnes alij ſaluarentur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conueniens fuerit quòd filius Dei humanam naturam aſſumeret ex ſtirpe Adæ.

Inf. q. 31. ar. 1. & 3 di. 2. q. 1. ar. 2. q. 2 & opuſc. 3. c. 224.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens vt filius Dei naturam humanam aſſumeret ex ſtirpe Adæ. Dicit enim Apoſt. ad Heb. 7. Talis decebat vt eſſet nobis Pontifex ſegregatus à peccatoribus. Sed magis eſſet à peccatoribus ſegregatus ſi non aſſumpſiſſet naturam humanam ex ſtirpe Adę peccatoris. Ergo videtur quòd non debuerit de ſtirpe Adę naturam humanã aſſumere.

¶ 2 Præterea, In quolibet genere principium nobilius eſt eo, quod eſt à principio. Si igitur aſſumere voluit humanam naturã, magis debuit eam aſſumere in ipſo Adã.

¶ 3 Præterea, Gentiles fuerũt magis peccatores quàm Iudęi: vt dicit glo. ad Gal. 2. ſuper illud, Nos natura Iudęi, *gloſ. interl. ib.* & non ex Gẽtibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturã humanã aſſumere voluit, debuit eam magis aſſumere ex Gentibus, quàm ex ſtirpe Abrahæ, qui fuit iuſtus.

SED CONTRA eſt, quod Luc. 3. Generatio domini reducitur vſque ad Adam.

CONCLVSIO.

Quanquam Deus aliunde hominem ſuſcipere potuiſſet, quàm ex Adam, conuenientius tamen fuit ad plenam pro peccato ſatisfactionem, & maiorem hominum dignitatem, & diuinam potentiam oſtendendam, vt ex illo hominem aſſumeret.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in 13. de Trin. Poterat Deus hominem aliunde ſuſcipere, *l. 13. c. 18. in principio to. 3* non de genere iſtius Adæ, qui ſuo peccato obligauit genus humanum: ſed melius iudicauit de ipſo, quod victum fuerat, genere aſſumere hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum.

Et hoc propter tria. Primò quidem, quia hoc videtur ad iuſtitiam pertinere, vt ille ſatisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatum corrupta debuit aſſumi id per quod ſatisfactio erat implenda pro tota natura. Secundò, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli naſcitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertiò, quia per hoc etiam Dei potentia magis oſtẽditur, dum de natura corrupta & infirma aſſumpſit id quod in tantam virtutem & dignitatem eſt promotum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus debuit eſſe à peccatoribus ſegregatus quantum ad culpam, quam venerat deſtruere: non quantum ad naturam, quam venerat ſaluare: ſecundum quam debuit per omnia fratribus aſſimilari, vt idẽ Apoſt. dicit ad Heb. 2. Et in hoc etiã mirabilior eſt eius innocẽtia, quòd de maſſa peccato ſubiecta, natura aſſumpta tantam habuit puritatem.

AD SECVNDVM dicendum, quod (ſicut dictum eſt*) *in ſolut. præc.* oportuit eum, qui peccata venerat tollere, eſſe à peccatoribus ſegregatũ, quantũ ad culpam, cui Adam ſubiacuit, & quẽ Chriſtus à ſuo delicto eduxit: vt dicitur Sap. 10. Oportebat autem eum, qui mundare omnes venerat, non eſſe mundandum, ſicut & in quolibet genere motus primum mouens eſt immobile ſecundum illum motum, ſicut primũ alterans eſt inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt aſſumeret humanam naturam in ipſo Adam.

AD TERTIVM dicendũ, quòd quia Chriſtus maximè debebat eſſe à peccatoribus ſegregatus, quãtum ad culpam quaſi ſummam innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt à primo peccatore vſque ad Chriſtum perueniretur, mediantibus quibuſdam iuſtis, in quibus præfulgerẽt quædam inſignia futuræ ſanctitatis. Et propter hoc etiam in populo, ex quo Chriſtus erat naſciturus, inſtituit Deus

quædam ſanctitatis ſigna, quæ inceperunt in Abraham, qui primus promiſſionem accepit de Chriſto,& circunciſionem ſignum fœderis conſummãdi: vt dicitur Gen.17.

QVÆSTIO V.

De modo Vnionis ex parte partium humanæ Naturæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de aſſumptione partium humanæ naturæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm filius Dei debuerit aſſumere verum corpus.

¶ Secundò, vtrùm aſſumere debuerit corpus terrenum, ſcilicet carnem & ſanguinem.

¶ Tertiò, vtrùm aſſumpſerit animam.

¶ Quartò, vtrùm aſſumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Dei filius debuerit aſſumere verum corpus.

*Inf.ar.2.c.& q.14.ar.1.c. & 3.d.2.q. 1.ar.3.q.1.c, & q.2.c. & 4.cõtra c.29 30.et 34.pri. & 35.col.fin. & Po.q.6.ar 7.cor.co.1. & opuſc.3.c. 213.& 227 * in ſermo.1. poſt me.illius: incipit hic ſir. Saluator noſt.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei non aſſumpſerit verum corpus. Dicitur enim Phil.2. quòd in ſimilitudinem hominum factus eſt. Sed quod eſt ſecundum veritatem, non dicitur eſſe ſecundum ſimilitudinẽ. ergo filius Dei non aſſumpſit verum corpus.

¶ 2 Præterea, Aſſumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in ſermone de Nati*. quòd nec inferiorem naturam conſumpſit glorificatio, nec ſuperiorem minuit aſſumptio. Sed hoc ad dignitatem Dei pertinet, quòd ſit omnino à corpore ſeparatus. Ergo videtur quòd per aſſumptionem non fuerit Deus corpori vnitus.

¶ 3 Præterea, Signa debent reſpondere ſignatis. Sed apparitiones vet. Teſt. quę fuerunt ſigna apparitionis Chriſti, non fuerunt ſecundum corporis veritatem, ſed ſecundum imaginariam viſionem: ſicut patet Iſa.6. Vidi dominum ſedentem, &c. Ergo videtur quòd etiam apparitio filij Dei in mundo, non fuerit ſecundum corporis veritatem, ſed ſolùm ſecundum imaginationem.

l.83.q.q.14. in princ.to.4

SED CONTRA eſt quod dicit Aug* in lib. 83. q. Si phantaſma fuit corpus Chriſti, fefellit Chriſtus. Et ſi fallit, veritas non eſt. Eſt autem veritas Chriſtus. Ergo non fuit phantaſma corpus eius. Et ſic patet, quòd verum corpus aſſumpſit.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus fuerit verè homo pro hominũ ſalute mortuus, et à Deo à morte reuocatus, impoſſibile fuit verũ non aſſumpſiſſe corpus.

c.2.a med. l.a betur inter ope ra Aug.to.3.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dicitur in lib. de Eccleſiaſticis* dogmatibus, natus eſt Dei filius, non putatiuè, quaſi imaginatum corpus habens, ſed corpus verum.

Et huius ratio poteſt tripliciter aſſignari. Quarum prima eſt ex ratione humanæ naturæ: ad quam pertinet verum corpus habere. Suppoſito igitur ex præmiſſis, quòd conueniens fuerit filium Dei aſſumere humanam naturam, conſequens eſt quòd verum corpus aſſumpſerit. Secunda ratio ſumi poteſt ex his, quæ in myſterio Incarnationis ſunt acta. Si enim non fuit verum corpus eius, ſed phantaſticum, ergo nec veram mortem ſuſtinuit: nec aliquid eorum quæ euangeliſtę de eo narrant, ſecundum veritatem geſſit, ſed ſolùm ſecundum apparentiam quandam. Et ſic etiam ſequeretur, quòd non fuerit vera ſalus hominis ſubſecuta: oportet enim effectum cauſæ proportionari. Tertia ratio poteſt ſumi ex ipſa dignitate perſonæ aſſumentis: quæ cùm ſit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio eſſet. Vnde & dominus hunc errorem per ſeipſum excludere dignatus eſt, Luc. vlt. cùm Diſcipuli conturbati & conterriti, putabant ſe ſpiritum videre,& non verum corpus: & ideo ſe eis palpandum præbuit, dicens, Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videris habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſimilitudo illa exprimit veritatem humanæ naturæ in Chriſto, per modum, quo omnes qui verè in natura humana exiſtunt, ſimiles ſpecie eſſe dicuntur: non autem intelligitur ſimilitudo phantaſtica. Ad cuius euidentiam Apoſtolus ſubiungit, quòd factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Quod fieri non potuiſſet, ſi eſſet ſola ſimilitudo phantaſtica.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quòd per hoc quod filius Dei verum corpus aſſumpſit, in nullo eſt eius dignitas diminuta. Vnde Aug*. dicit in lib. de fi. ad Pe. Exinaniuit ſeipſum, formam ſerui accipiens, vt fieret ſeruus: ſed formæ Dei plenitudinem non amiſit. Non enim filius Dei ſic aſſumpſit verũ corpus, vt forma corporis fieret. Quod repugnat diuinæ ſimplicitati & puritati. Hoc enim eſſet aſſumere corpus in vnitatem naturæ. Quod eſt impoſſibile, vt ex ſuprà dictis patet*. Sed ſalua diſtinctione naturæ aſſumpſit corpus in vnitatem perſonę. *c.2.declin.ad fin.to.3.* *q.2.ar.1.*

AD TERTIVM dicendum, quòd figura debet reſpondere rei, quantum ad ſimilitudinem, non quantum ad rei veritatem. Si enim ſecũdum omnia eſſet ſimilitudo, iam non eſſet ſignum, ſed ipſa res: vt Damaſc*. dicit in 3. lib. Conueniens ergo fuit, vt apparitiones vet. Teſt. eſſent ſecũdũ apparentiã, quaſi figuræ: apparitio autem filij Dei in mundo eſſet ſecũdum corporis veritatem, quaſi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apoſtolus ſecundæ Col.2. Quæ ſunt vmbra futurorũ, corpus autem Chriſti. *lib.3.c.26. circa fin.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius debuerit aſſumere corpus terrenum, ſcilicet carnem & ſanguinem.

Inf.q.35.ar 3 c.& q.37.ar 1.c.& q.54 ar.3.c.& 3. di.2.q.1 ar. 3.q.1.c.et q. 2.c.& 4.contra c.30.& 34.cor.3.& opuſ.3.c.214

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non habuerit corpus carnale ſiue terreſtre, ſed cæleſte. dicit enim Apoſtolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, ſecũdus homo de cęlo cæleſtis. Sed primus homo, ſcilicet Adam fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Gen.1. Ergo etiam ſecundus homo ſcilicet Chriſtus fuit de cælo, quantum ad corpus.

¶ 2 Præterea, Primæ ad Cor.15. dicitur, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Sed regnũ Dei principaliter eſt in Chriſto. Non ergo in ipſo eſt caro & ſanguis, ſed magis corpus cæleſte.

¶ 3 Præterea, Omne quod eſt optimum, eſt Deo attribuendum. Sed inter omnia corpora nobiliſſimum eſt corpus cæleſte. Ergo tale corpus debuit Chriſtus aſſumere.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Luc. vlti. Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Caro autem & oſſa non ſunt ex materia cæleſtis corporis, ſed ex inferioribus elementis. Ergo corpus Chriſti non fuit corpus cæleſte, ſed carneum & terrenum.

CONCLVSIO.

Sicut verum corpus Chriſtus aſſumpſit, ita terrenum, non cæleſte aſſumpſiſſe corpus credendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd eiſdem rationibus apparet, quare corpus Chriſti non debuit eſſe celeſte, quibus oſtẽſum eſt*, quod non debuit eſſe phantaſticum. *Art.praced.*

Primò enim, quia ſicut veritas humanę naturæ non ſaluaretur in Chriſto, ſi corpus eius eſſet phantaſticum (vt poſuit Manichæus) ita etiam non ſaluaretur ſi poneretur cæleſte: ſicut poſuit Valentinus. Cùm enim forma hominis ſit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, ſcilicet carnes & oſſa, quæ in hominis diffinitione poni oportet: vt patet per Philoſophum*. 7. Met. *lib.7.tex.39. to.3.*

Secundò, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quæ Chriſtus in corpore geſſit. Cùm enim corpus cæleſte ſit impaſſibile & incorruptibile (vt probatur in* primo de Cælo) ſi filius Dei corpus cæleſte aſſumpſiſſet, non verè *lib.1.tex.20 to.2.*

verè eſuriſſet, nec ſitiſſet, nec etiam paſſionem, & mortem ſuſtinuiſſet. Tertiò etiam derogaret veritati diuinę. Cùm enim filius Dei ſe hominibus oſtenderit, quaſi corpus carneum & terrenum habens, fuiſſet falſa demonſtratio, ſi corpus cæleſte habuiſſet. Et ideo in libro de Eccleſiaſticis* dogmatibus dicitur, Natus eſt Dei filius carnem ex Virginis corporę trahens, & non de cælo ſecum afferens.

c. 2. a med. to. 3. inter opera Aug.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur de cælo deſcendiſſe dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ: non ita quòd natura diuina in cælo eſſe deſierit, ſed quia in infimis nouo modo eſſe cœpit, ſcilicet ſecundum naturam aſſumptam: ſecundum illud Io. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo Filius hominis, qui in cælis eſt. Alio modo ratione corporis: non quia ipſum corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam de cælo deſcenderit, ſed quia virtute cæleſti, id eſt Spiritu ſancto eſt eius corpus formatum. Vnde Aug*. dicit ad Oroſium, exponens auctoritatem inductam, Cæleſtem dico Chriſtum; quia non ex humano cõceptus eſt ſemine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trin†.

In dialogo 65 q. q. 4. a medium to. 4.

lib. 10. de trinit. ante med. ad ſenſum.

Ad secvndvm dicendum, quòd caro & ſanguis non accipiuntur ibi pro ſubſtantia carnis & ſanguinis, ſed pro corruptione carnis & ſanguinis. Quæ quidem in Chriſto non fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus noſtræ redemptionis expleret.

Ad tertivm dicendum, quòd hoc ipſum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam ſublimitatem prouexit. Vnde in Epheſina ſynodo legitur verbum ſancti Theophili dicentis, Qualiter artificum optimi non in pretioſis tantùm materiebus artem oſtendentes, in admiratione ſunt, ſed viliſſimum lutum & terram diſſolutam plerunque aſſumentes, ſuæ diſciplinæ demonſtrantes virtutem, multò magis laudantur: ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretioſam materiam corporis cæleſtis apprehendens, ad nos aduenit, ſed in luto magnitudinem ſuæ artis oſtendit.

Articvlvs III.

Vtrum filius Dei aſſumpſerit animam.

3. di. 2. q. 1. ar. 3. q. 2. et 4. cõ trac. 32. 34. princ. 35. col. 2. f. 37. f. & 41. co. 1. et ve n. q. 20. ar. 1. & vnio ar. 1. col. 2, et o- puſ. 3. c. 211

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei animam non aſſumpſerit. Ioannes enim Incarnationis myſterium tradens dixit, Verbum caro factum eſt, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factum, eo quòd ſit in carnem conuerſum, ſed quia carnem aſſumpſit. Non ergo videtur aſſumpſiſſe animam.

¶ 2 Præterea, Anima neceſſaria eſt corpori ad hoc, quod per eam viuificetur. Sed ad hoc non fuit neceſſaria corpori Chriſti, vt videtur: quia ipſum Verbum Dei eſt, de quo dicitur in Pſ. Domine apud te eſt fons vitæ. Superfluum ergo fuiſſet animam adeſſe, Verbo præſente. Deus autem & natura nihil fruſtra faciunt: vt etiam Philoſophus dicit in primo de Cæ*. Ergo videtur quod filius Dei animam non aſſumpſerit.

lib. 1. de cælo tex. 32. et lib. 2. tex. 59 to. 2

¶ 3 Præterea, Ex vnione animæ ad corpus, cõſtituitur natura communis, quę eſt ſpecies humana. In domino autem Ieſu Chriſto non eſt communem ſpeciem accipere, vt Dam*. dicit in 3. lib. Non igitur aſſumpſit animam.

l. 3. c. 3. et 11 to. 21. in prin cap. to. 3.

Sed contra eſt, quòd Aug. dicit in lib†. de Agone Chriſtiano, Non eos audiamus, qui ſolum humanum corpus dicunt eſſe ſuſceptum à Verbo Dei: & ſic audiunt quod dictum eſt, Verbum caro factum eſt, vt negent illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuiſſe, niſi carnem ſolam.

Conclvsio.

Sicut Chriſtus aſſumpſit verum carnem & verum hominem, animam quoque illum aſſumpſiſſe credendum eſt.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dicit Aug*. in li. de hęreſibus, opinio fuit primò quidem Arrij, & poſtea Apollinaris, quòd filius Dei ſolam carnem aſſumpſit abſque anima, ponentes quòd Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo ſequebatur, quòd in Chriſto non fuerint duę naturæ, ſed vna tantùm: ex anima enim & carne, vna natura humana conſtituitur.

lib. de hæreſ. c. 49. et 55. to. 6

Sed hæc poſitio ſtare non poteſt propter tria. Primò quidem: quia repugnat auctoritati Scripturę, in qua Dominus de ſua anima facit mentionem Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. & Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam. Sed ad hoc reſpondebat Apollinaris, quòd in his verbis anima metaphoricè ſumitur: per quem modum in vet. Teſt. Dei anima commemoratur, Iſai. 1. Calendas veſtras & ſolennitates veſtras odiuit anima mea. Sed ſicut dicit Auguſt*. in lib. 83. q. Euangeliſtę in euangelica narratione narrant, quòd miratus eſt Ieſus, & iratus & contriſtatus, & quòd eſurijt. Quæ quidem ita demonſtrant eum veram animam habuiſſe: ſicut ex hoc, quòd comedit, & dormiuit, & fatigatus eſt, demonſtratur eum habuiſſe verum corpus humanum. Alioquin ſi & hæc ad metaphoram referantur, cùm ſimilia legantur in vet. Teſt. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim eſt quòd Propheticè nuntiatur in figuris, aliud quod ſecundũ rerũ proprietatem ab Euangeliſtis hiſtoricè ſcribitur. Secũdò derogat prędictus error vtilitati Incarnationis, quæ eſt liberatio hominis. Vt enim argumentatur Aug. in lib*. contra Felicianũ: Si accepta carne filius Dei animam omiſit, aut innoxiam ſciens, medicinæ indigentem non credidit, aut à ſe alienam putans redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto inſanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vſibus apta videretur, abiecit. Horũ duo blaſphemiam important in Deum. quomodo enim diceretur Omnipotens, ſi curare nõ potuit deſperatam? aut quomodo omnium Deus, ſi non ipſe fecit animam noſtram? Duobus autem alijs, in vno animæ cauſa neſcitur, in altero meritũ non tenetur. Aut intelligere cauſam putandus eſt animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu inſitę rationis inſtructam à peccato voluntariæ tranſgreſſionis nititur ſeparare. Aut quomodo eius generoſitatẽ nouit, qui ignobilitatis vitio dicit eſſe deſpectam? Si originem attendas, pretioſior eſt animæ ſubſtantia: ſi tranſgreſſionis culpam, propter intelligentiam, peior eſt carne. Ego autem Chriſtum & perfectam ſapientiam ſcio, & piiſſimum eſſe non dubito. quorum primò meliorem & prudentiæ capacem non deſpexit: ſecundò, eã, quę magis fuerat vulnerata, ſuſcepit. Tertiò verò hæc poſitio eſt contra ipſam incarnationis veritatem: caro enim & cæteræ partes hominis per animam ſpeciem ſortiuntur. Vnde recedente anima non eſt os, aut caro, niſi æquiuocè, vt patet per Philoſophum in 2. de Anima, & 7. Metaphy*.

l. 83. q. q. 80. a medio to. 4.

c. 13. poſt medium to. 6.

lib. 2. de anima tex. 9. l. 7. metap. tex 35. circa medium to. 2. et 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cùm dicitur, Verbum caro factum eſt, caro ponitur pro toto homine: acſi diceret, Verbum homo factum eſt: ſicut & Iſa. 40. Videbit omnis caro pariter, quòd os Domini loquutum eſt. Ideo autẽ totus homo per carnem ſignificatur: quia, vt dicitur in auctoritate inducta†, per carnem filius Dei viuiſibilis apparuit. Vnde ſubditur, Et vidimus gloriam eius. Vel ideo: quia vt Aug*. dicit in li. 83. quæſt. in tota illa vnitate ſuſceptionis principale Verbum eſt, extrema autem atque vltima caro. Volens itaque Euangeliſta commendare pro nobis dilectionem humilitatis Dei, Verbũ & carnem nominauit, omittens animam, quæ eſt Verbo inferior, carne præſtantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem: quæ propter hoc, quòd magis diſtat à Verbo, minus aſſumptibilis videbatur.

† In huius ſolut. princ.

** lib. 83. q. q. 80. paulo poſt princ. to. 4.*

Ad secvndvm dicendum, quòd verbum eſt fons vitæ, ſicut prima cauſa vitæ effectiua. Sed anima eſt principiũ vitæ corpori tanquã forma ipſius: forma autẽ

eſt effe-

eſt effectus agentis. Vnde ex præſentia Verbi magis concludi poſſet, quod corpus eſſet animatum: ſicut ex præſentia ignis poteſt concludi, quòd corpus, cui ignis adhæret, ſit calidum.

AD TERTIVM dicendum, quod non eſt inconueniens, imò neceſſarium dicere, quòd in Chriſto fuerit natura, quæ conſtituitur per animam corpori aduenientem. Damaſ.* autem negat, in domino Ieſu Chriſto eſſe communem ſpeciem, quaſi aliquid tertium reſultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

Loco in arg. citato.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius Dei aſſumere debuerit intellectum.

3. di. 2. q. 1. ar. 3. q. 2. & 4. cõ. c. 33. et verit q. 20. ar 1. c. & vnio. ar. 1. c. & op. 3. c. 212.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei non aſſumpſerit mentem humanam ſiue intellectum. Vbi enim eſt præſentia rei, non requiritur eius imago. Sed homo ſecundum mentem eſt ad imaginem Dei, vt Aug*. dicit in lib. de Trin. Cùm ergo in Chriſto fuerit præſentia ipſius diuini Verbi, non oportuit ibi eſſe mentem humanam.

* l. 14. c. 3. et 6. to. 3.

¶ 2 Præterea, Maior lux offuſcat minorem. Sed verbum Dei, quod eſt lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io. 1.) comparatur ad mentem, ſicut lux maior ad minorem: quia & ipſa mens lux quędam eſt, quaſi lucerna illuminata à prima luce. Prouer. 20. Lucerna Domini ſpiraculum hominis. Ergo in Chriſto, qui eſt verbum Dei, non fuit neceſſarium eſſe mentem humanam.

¶ 3 Præterea, Aſſumptio humanæ naturæ à Dei verbo, dicitur incarnatio eius. Sed intellectus ſiue mens humana neque eſt caro, neque eſt actus carnis, quia nullius corporis actus eſt: vt probatur in 3. de† Anima. Ergo videtur quòd filius Dei humanam mentem non aſſumpſerit.

† l. 3. ex tex. 6 & 12.

SED CONTRA eſt quod Auguſt*. dicit in lib. de fi. ad Pe. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, Chriſtũ filium Dei habere veram noſtri generis carnem & animã rationalem, qui de carne ſua dicit, Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, Luc. vlt. Animam quoque ſe habere oſtendit dicens, Ego pono animam meam, & iterum ſumo eam, Io. 10. intellectum quoque animæ oſtendit ſe habere dicens, Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, Mat. 11. Et de ipſo per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus, Iſa. 52.

* c. 14. in principio. to. 3.

CONCLVSIO.

Vt veram animam & corpus Chriſtum habuiſſe certum eſt, mente quoque & intellectu non caruiſſe credendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit in lib. de hæreſibus, Apollinariſtæ de anima Chriſti à Catholica eccleſia diſſenſerunt, dicentes, ſicut Arriani, Deum Chriſtum carnẽ ſolam ſine anima ſuſcepiſſe. In qua quæſtione teſtimoniis Euangelicis victi, mentem defuiſſe animæ Chriſti, ſed pro hac ipſum verbũ in ea fuiſſe dixerunt. Sed hæc poſitio eiſdẽ rationibus conuincitur, ſicut & prędicta. Primò enim hoc aduerſatur narrationi Euangelicę, quę commemorat eum fuiſſe miratum, vt patet Matth. 8. Admiratio autem abſq; ratione eſſe non poteſt: quia importat collationẽ effectus ad cauſam: dum ſcilicet aliquis videt effectũ, cuius cauſam ignorat, & quærit: vt dicitur in principio Metaphyſicæ*. Secundò repugnat vtilitati Incarnationis, quæ eſt iuſtificatio hominis à peccato. Anima enim humana non eſt capax peccati nec gratię iuſtificantis, niſi per mentem. Vnde pręcipuè oportuit mentem humanam aſſumi. Vnde dicit Damaſ*. in 3. li. quòd Dei verbum aſſumpſit corpus & animã intellectualẽ & rationalem. Et poſtea ſubdit†, Totus toti vnitus eſt, vt toti mihi ſalutem largiretur: quod enim inaſſumptum eſt, incurabile eſt. Tertiò hoc repugnat veritati Incarnationis: cum enim corpus proportionetur animæ ſicut materia proprię formæ, non eſt verè caro humana, quæ non eſt perfecta anima humana, ſcilicet rationali. Et ideo ſi Chriſtus animam ſine mente habuiſſet, non habuiſſet veram carnem humanam, ſed beſtialem: quia per ſolam mentem anima noſtra differt ab anima beſtiali. Vnde dicit Aug*. in lib. 83. q. quòd ſecundum hunc errorem ſequeretur, quòd filius Dei beluam quandam cum figura humani corporis ſuſcepiſſet: Quod iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falſitatem.

* c. 55. in principio. to. 6.

* l. 1. meta. c. 2. in med. to. 3.

* l. 3. ort. fid. c. 6. cir. medium

† eod. lib. et c. nunc dicto.

* lib. 83. q. q. 80. non procul à princ. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd vbi eſt ipſa res per ſui præſentiam, non requiritur eius imago ad hoc quod ſuppleat locum rei: ſicut vbi eſt imperator, milites non venerantur eius imaginem. Sed tamen requiritur cũ præſentia rei imago ipſius, vt perficiatur ex ipſa rei præſentia, ſicut imago in cera perficitur per impreſſionem ſigilli, & imago hominis reſultat in ſpeculo per eius præſentiam. Vnde ad perficiendam mentem humanam, neceſſarium fuit, quòd eam ſibi verbum Dei vniuerit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd lux maior euacuat lucem minorem alterius corporis illuminantis; non tamen euacuat; ſed perficit lucem corporis illuminati: ad præſentiam enim ſolis, ſtellarum lux obſcuratur, ſed aëris lumen perficitur. Intellectus autem ſeu mens hominis eſt quaſi lux illuminata à luce diuini Verbi: & ideo per præſentiam Verbi non euacuatur mens hominis, ſed magis perficitur.

Inf. q. 9. ar. 1. ad 2. & 3. di. 13. q. 1. ar. 1. ad 3. et di. 14 ar. 1. q. 1. ad 2

AD TERTIVM dicendum, quòd licet potentia intellectiua non ſit alicuius corporis actus: ipſa tamen eſſentia animæ humanæ, quæ eſt forma corporis, requiritur quòd ſit nobilior ad hoc, quòd habeat potentiam intelligendi: & ideo neceſſe eſt vt corpus melius diſpoſitum ei reſpondeat.

QVÆSTIO VI.

De modo Aſſumptionis quantum ad ordinem, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ordine Aſſumptionis prædictæ.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm filius Dei aſſumpſerit carnem mediante anima.

¶ Secundò, vtrùm aſſumpſerit animam mediante ſpiritu ſiue mente.

¶ Tertiò, vtrùm anima fuerit prius aſſumpta, quàm caro.

¶ Quartò, vtrùm caro Chriſti fuerit prius à Verbo aſſumpta, quàm animæ vnita.

¶ Quintò, vtrùm tota humana natura ſit aſſumpta mediantibus partibus.

¶ Sextò, vtrùm ſit aſſumpta mediante gratia.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius Dei aſſumpſerit carnem mediante anima.

3. di. 2. q. 2. ar. 1. et di. 3. q. 5. ar. 2. c. et 4. cõt. c. 44. & ſpunt ar. 3. 5

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei nòn aſſumpſerit carnem mediãte anima. Perfectior enim eſt modus, quo filius Dei vnitur humanæ naturæ & partibus eius, quàm quo eſt in omnibus creaturis. Sed in creaturis eſt immediatè per eſſentiã, potentiam & præſentiam. Ergo multò magis filius Dei immediatè vnitur carni, & non mediante anima.

¶ 2 Præterea, Anima & caro vnita ſunt Dei verbo in vnitate hypoſtaſis ſeu perſonæ. Sed corpus immediatè pertinet ad perſonam ſiue hypoſtaſim hominis, ſicut & anima: quinimò magis videtur ſe de propinquo habere ad hypoſtaſim corpus, quod eſt materia, quàm anima, quæ eſt forma: quia principiũ indiuiduationis, quæ importatur in nomine Hypoſtaſis, videtur eſſe materia. Ergo filius Dei non aſſumpſit carnem mediante anima.

¶ 3 Præterea, Remoto medio ſeparantur ea, quæ per medium coniunguntur: ſicut remota ſuperficie, ceſſat et color à corpore, qui ineſt corpori per ſuperficiẽ. Sed ſeparata per mortẽ anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem:

Q. 50. ar. 2. Infr. ar. 3. & q. 33. arti. 2. Et 3. di. 2. q. 2. art. 3.

nem quod infra patebit *. Ergo Verbum non coniungitur carni mediante anima.

† in epi. 3. ante medium illius num. 2.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit † in Epiſt. ad Voluſianum: Ipſa magnitudo diuinæ virtutis, animam ſibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum coaptauit.

CONCLVSIO.

Cùm anima media inter Deum & carnem ex ſua nobilitate exiſtens carnis cauſa ſit vt aſſumatur, oportuit filiū Dei humanam carnem aſſumere mediante anima.

RESPONDEO dicendum, quòd medium dicitur reſpectu principij & finis. Vnde ſicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Eſt autem duplex ordo: Vnus quidem temporis, alius autem naturæ. Secundum autem ordinem temporis non dicitur in myſterio Incarnationis aliquid medium: quia totam humanam naturam ſimul ſibi Verbum Dei vniuit: vt infrà † patebit. *(Q. 33. art. 3.)* Ordo autem naturæ inter aliqua poteſt attendi dupliciter. Vno modo ſecundum gradum dignitatis, ſicut dicimus angelos eſſe medios inter homines & Deum. Alio modo ſecundū rationem cauſalitatis: ſicut dicitur media cauſa exiſtere inter primam cauſam & vltimum effectū. Et hic ſecundus ordo aliquo modo conſequitur primum: ſicut enim dicit Diony. 13. c. de Diu. no †. *(ca. 13. & ca. 4. non remote à principio.)* Deus per ſubſtantias magis ſibi propinquas agit in ea, quæ ſunt magis remota. Sic ergo, ſi attendamus gradum dignitatis, anima media inuenitur inter Deum & carnem, & ſecundum hoc poteſt dici, quòd filius Dei vniuit ſibi carnē mediante anima. Sed & ſecundum ordinem cauſalitatis ipſa anima eſt aliqualiter cauſa carnis vniendæ filio Dei: non enim eſſet aſſumptibilis, niſi per ordinem quem habet ad animam rationalem, ſecundum quem habet quòd ſit caro humana. Dictum eſt enim ſuprà *, quòd natura humana præ cæteris eſt aſſumptibilis. *(Q. 4. art. 1.)*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex ordo conſiderari poteſt inter creaturam & Deum. Vnus quidem ſecundum quòd creaturæ cauſantur à Deo, & dependent ab ipſo, ſicut à principio ſui eſſe. & ſic propter infinitatem ſuæ virtutis Deus immediatè attingit quamlibet rem, cauſando & conſeruando. Et ad hoc pertinet, quòd Deus immediatè eſt in omnibus per eſſentiam, præſentiam & potentiam. Alius autem ordo eſt ſecundum quòd res reducuntur in Deum, ſicut in finem. Et quantum ad hoc inuenitur medium inter creaturam & Deum: quia inferiores creaturæ reducuntur in Deum per ſuperiores: vt dicit Diony. in lib. Cæle. hierar. Et ad hunc ordinem pertinet aſſumptio humanæ naturæ à Verbo Dei, quod eſt terminus aſſumptionis: & ideo per animam vnitur carni.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſi hypoſtaſis Verbi Dei conſtitueretur ſimpliciter per humanam naturam, ſequeretur quòd corpus eſſet ei vicinius: cùm ſit materia, quæ eſt indiuiduationis principium: ſicut & anima, quæ eſt forma ſpecifica, propinquius ſe habet ad naturam humanam. Sed quia hypoſtaſis Verbi eſt prior & altior, quàm humana natura, tātò id quod eſt in humana natura, propinquius ad eam ſe habet, quanto eſt altius: & ideo propinquior eſt verbo Dei anima, quàm corpus.

AD TERTIVM dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid eſſe cauſam alicuius quantum ad aptitudinem & congruitatem, quo tamē remoto, illud non tollitur: quia etſi fieri alicuius dependet ex aliquo, poſtquàm tamen eſt in facto eſſe, ab eo non dependet. Sicut ſi inter aliquos amicitia cauſatur aliquo mediante, eo recedente adhuc amicitia remanet: & ſi aliqua in matrimoniū ducitur propter pulchritudinem (quæ facit congruitatem in muliere ad copulam coniugalem) tamen pulchritudine ceſſante, adhuc durat copula coniugalis. Et ſimiliter ſeparata anima, remanet vnio Verbi ad carnem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius aſſumpſerit animam mediante ſpiritu ſiue mente.

Locis ſup. ar 1. notatis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei non aſſumpſerit animam mediante ſpiritu. Idem enim non cadit medium inter ſeipſum & aliquid aliud. Sed ſpiritus ſiue mens non eſt aliud in eſſentia ab ipſa anima: vt in prima parte habitum eſt *. *(P. p. q. 77. ar. 1. ad 1.)* Ergo filius Dei non aſſumpſit animam mediante ſpiritu ſiue mente.

¶ 2 Præterea, Illud, quo mediante facta eſt aſſumptio, videtur eſſe magis aſſumptibile. Sed ſpiritus ſiue mens non eſt magis aſſumptibilis, quàm anima: quod patet ex hoc, quòd ſpiritus angelici non ſunt aſſumptibiles: vt ſuprà dictum eſt *. *(Q. 4. arti. 1.)* Ergo videtur, quòd filius Dei non aſſumpſerit animam mediante ſpiritu.

¶ 3 Præterea, Poſterius aſſumitur à primo mediante priori. Sed anima nominat ipſam eſſentiam, quę eſt prior naturaliter, quàm ipſa potentia eius, quæ eſt mens. Ergo videtur quòd filius Dei non aſſumpſerit animam mediante ſpiritu ſiue mente.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit in lib. de Agone Chriſtiano †. *(ex ca. 18. 19 20. & 21. colligitur 10. 3)* Inuiſibilis & incommutabilis veritas, per ſpiritum animam, & per animam corpus accepit.

CONCLVSIO.

Sicut filius Dei carnem aſſumpſit anima mediante, ita animam aſſumpſiſſe mediante mente & intellectu credendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt *, *(Art. praeced.)* filius Dei dicitur aſſumpſiſſe carnem anima mediante tū propter ordinem dignitatis, tum etiam propter congruitatem aſſumptionis. Vtrunque autem horum inuenitur, ſi comparemus intellectum, qui ſpiritus dicitur, ad cæteras animæ partes: non enim anima eſt aſſumptibilis ſecundum congruitatem, niſi per hoc, quòd eſt capax Dei ad imaginem eius exiſtens: quod eſt ſecundum mentem, quæ ſpiritus dicitur: ſecundum illud Ephe. 4. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Similiter etiam intellectus inter cæteras partes animæ, eſt ſuperior, & dignior, & Deo ſimilior. Et ideo, vt Damaſc. dicit in 3. lib *. *(li. 3. orth. fid. cap. 6. ante medium)* vnitum eſt carni per medium intellectum, verbum Dei: intellectus enim eſt quod eſt animæ puriſſimū, ſed & Deus eſt intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſi intellectus non ſit aliud ab anima ſecundum eſſentiam: diſtinguitur tamen ab alijs partibus animæ ſecundum rationem potentiæ. Et ſecundum hoc competit ſibi ratio medij.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſpiritui angelico non deeſt congruitas ad aſſumptionem, propter defectum dignitatis: ſed propter irreparabilitatem caſus. Quod nō poteſt dici de ſpiritu humano: vt patet ex his, quę in prima parte * dicta ſunt. *(P. p. q. 64. art. 2.)*

AD TERTIVM dicendum, quòd anima inter quā & Dei verbum ponitur medium intellectus, non accipitur pro eſſentia animę, quæ eſt omnibus potentiis communis: ſed pro potentiis inferioribus, quæ ſunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima à Dei filio prius fuerit aſſumpta, quàm caro.

Infr. ar. 4. & q. 33. arti. 1. ad 2. & 3. & q. 35. arti. 4. Et 3. di. 2. q. 2. & 3. & di. 3. q. 5. art. 2. Et 4. cont. ge. 33 43. & 45 art. 1. huius quaeſt.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti fuerit prius aſſumpta à Verbo quàm caro. Filius enim Dei aſſumpſit carnem mediante anima: vt dictum eſt *. Sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. Ergo filius Dei aſſumpſit prius animam, quàm corpus.

¶ 2 Præterea, Anima Chriſti eſt dignior angelis: ſecundum illud Pſal. Adorate eum omnes Angeli eius. Sed Angeli creati ſunt à principio: vt in primo habitum eſt †. *(† P. p. q. 46. art. 3.)* Ergo & anima Chriſti: quæ non fuit antè creata, quàm aſſumpta: dicit enim Damaſc. in 3. lib *. *(* lib. 3. ca. 2.)* quòd nunquam neque anima neque corpus Chriſti propriam habuerunt hypoſtaſim, præter Verbi hypoſtaſim. Ergo videtur quòd

anima

anima fuerit antè aſſumpta, quàm caro, quæ eſt concepta in vtero Virginis.

¶ 3 Præterea, Ioann. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis: & poſtea ſubditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, id eſt, omnes fideles quocunque tempore: vt Chryſ. expouit *. Hoc autem non eſſet niſi anima Chriſti habuiſſet plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes ſanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia cauſa non eſt poſterior cauſato. Cùm igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Chriſti ex vnione ad Verbum, ſecundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti à Patre, plenū gratiæ & veritatis: conſequens videtur, quòd à principio mundi anima Chriſti fuerit à Verbo Dei aſſumpta.

Hom. 13. in Ioan. aliquantulum à princ. tom. 3.

SED CONTRA eſt quod Damaſ. dicit in 4. lib. Nō, vt quidam mentiuntur, ante eā, quæ eſt ex Virgine Incarnationem, intellectus eſt vnitus Deo verbo, & ex tūc vocatus eſt Chriſtus.

lib. 4. ca. 6. in principio.

CONCLVSIO.

Quanquam Dei filius animam prius naturæ ordine aſſumpſerit, quàm carnem: tempore tamen non prius anima fuit creata, quàm aſſumpſit.

RESPONDEO dicendum, quòd Origenes poſuit in ſuo Peri Archôn *, omnes animas à principio fuiſſe creatas, inter quas etiam poſuit animam Chriſti creatam. Sed hoc quidem eſt inconueniens, ſi ponatur quòd fuerit tunc creata, ſed non ſtatim Verbo vnita: quia ſequeretur quòd anima illa aliquando habuiſſet propriam ſubſiſtentiam ſine Verbo: & ſic cùm fuiſſet à Verbo aſſumpta, vel non eſſet facta vnio ſecundum ſubſiſtentiam, vel corrupta fuiſſet ſubſiſtentia animę præexiſtens. Similiter etiam eſt inconueniens, ſi ponatur quòd anima illa fuerit à principio Verbo vnita, & poſtmodum in vtero Virginis incarnata: quia ſic eius anima videretur eſſe non eiuſdem naturæ cum noſtris: quæ ſimul creantur, dum corporibus infunduntur. Vnde Leo Papa dicit in Epiſtola ad † Iulianum, quòd non alterius naturæ erat caro eius, quàm noſtra: nec alia illi quàm cæteris hominibus anima eſt à principio inſpirata.

li. 1. ca. 7. & 8. tom. 4.

eſt epi. 11. ad Iulian. episco. Coenſem non multum ante finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt *, anima Chriſti dicitur eſſe medium in vnione carnis ad Verbum ſecundum ordinem naturæ: non autem oportet ex hoc, quòd fuerit medium ex ordine temporis.

**Art. 1. huius quæſt.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Leo Papa in eadem Epiſtola dicit †, anima Chriſti excellit noſtras animas non diuerſitate generis, ſed ſublimitate virtutis: eſt enim eiuſdem generis cum noſtris animabus, ſed excellit etiam angelos ſecundum plenitudinem gratiæ & veritatis. Modus autem creationis reſpondet animæ ſecundum proprietatem ſui generis: ex quo habet, cùm ſit corporis forma, vt creetur ſimul, dum corpori vnitur. Quod non competit angelis, qui ſunt ſubſtantiæ omnino à corporibus abſolutæ.

Ad Iuli. episc. non multum ante fin. illius & eſt epi. 11

AD TERTIVM dicendum, quòd de plenitudine Chriſti omnes homines accipiunt ſecundum fidem, quam habent in ipſum: dicitur enim Rom. 3. quòd iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in ipſum. Sicut autem nos in ipſum credimus vt in iam natum: ita antiqui crediderunt in ipſum vt in naſciturum: habentes enim eundem ſpiritum fidei credimus: vt dicitur ſecundæ ad Cor. 4. Habet autem fides quę eſt in Chriſtum, virtutem iuſtificandi ex propoſito gratię Dei: ſecundum illud Roma. 4. Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, fides reputatur ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Vnde quia hoc propoſitum eſt æternum, nihil prohibet per fidem Ieſu Chriſti aliquos iuſtificari, etiam antequam eius anima eſſet plena gratia & veritate.

Inf. q. 68. ar. 1. 1. Et 3. di. 14. art. 1. q. 2. 1. & 2. Et ver. q. 29. art. 4. 9.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum caro Chriſti fuerit prius à Verbo aſſumpta, quàm animæ vnita.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd caro Chriſti fuerit prius à Verbo aſſumpta, quàm animæ vnita. Dicit enim Augu. in lib. de Fide * ad Pet. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam in vtero virginis, priuſquam ſuſciperetur à Verbo. Sed caro Chriſti videtur prius fuiſſe concepta quàm animæ rationali vnita: quia materia vel diſpoſitio prior eſt in via generationis, quàm forma completiua. Ergo prius fuit caro Chriſti aſſumpta, quàm animæ vnita.

*Locis ſup. 20. 3. citatis. *cap. 18. in princ. tom. 3.*

¶ 2 Præterea, Sicut anima eſt pars naturæ humanæ, ita & corpus. Sed anima humana non habuit aliud principium ſui eſſe in Chriſto, quàm in aliis hominibus, vt patet ex auctoritate Leonis Papæ ſuprà inducta *. Ergo videtur quòd nec corpus Chriſti aliter habuerit principiū eſſendi, quàm in nobis, ſed in nobis antè concipitur caro, quàm adueniat anima rationalis, ergo etiam ita fuit in Chriſto. Et ſic caro prius fuit à Verbo aſſumpta, quàm animæ vnita.

In art. præce. in fine corp.

¶ 3 Præterea, Sicut dicitur in lib. de Cauſis *, cauſa prima plus influit in cauſatum: & prius vnitur ei, quàm cauſa ſecunda. Sed anima Chriſti comparatur ad Verbum, ſicut cauſa ſecunda ad primam. Prius ergo Verbum eſt vnitum carni, quàm anima.

In propo. 1. habetur hic liber inter ope. Art. tom. 3.

SED CONTRA eſt, quod Damaſc. dicit in 3. lib *. Simul Dei verbi caro, ſimul caro animata rationalis & intellectualis. Non ergo vnio Verbi ad carnem, præceſſit vnionem ad animam.

lib. 3. orthod. fid. cap. 2.

CONCLVSIO.

Sicut anima non prius fuit à Verbo aſſumpta, quàm caro; ita nec caro prius fuit aſſumpta, quàm animæ vnita.

RESPONDEO dicendum, quòd caro humana eſt aſſumptibilis à Verbo, ſecundum ordinem, quem habet ad animam rationalem, ſicut ad propriam formam. Hūc autem ordinem non habet antequam anima rationalis ei adueniat: quia ſimul dum aliqua materia fit propria alicuius formæ, recipit illam formam: vnde in eodē inſtanti terminatur alteratio, in quo introducitur forma ſubſtantialis. Et inde eſt, quòd caro nō debuit antè aſſumi, quàm eſſet caro humana, quod factum eſt anima rationali adueniente. Sicut igitur anima nō eſt prius aſſumpta, quàm caro, quia contra naturam animæ eſt, vt prius ſit quàm corpori vniatur: ita caro non debuit prius aſſumi, quàm anima: quia non prius eſt caro humana, quàm habeat animam rationalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro humana ſortitur eſſe per animam. Et ideo ante aduentum animæ, nō eſt caro humana, ſed poteſt eſſe diſpoſitio ad carnem humanam. In conceptione tamen Chriſti, ſpiritus ſanctus qui eſt agens infinitæ virtutis, ſimul & materiam diſpoſuit, & ad perfectum perduxit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd forma actu dat ſpeciem: materia autem quantum eſt de ſe, eſt in potentia ad ſpeciem. Et ideo contra rationem formæ eſſet, quòd præexiſteret naturæ ſpeciei, quæ perficitur per vnionem eius ad materiam: non autem eſt contra naturam materię, quòd præexiſtat naturæ ſpeciei. Et ideo diſſimilitudo, quę eſt inter originem noſtram & originem Chriſti ſecundū hoc, quòd caro noſtra prius concipitur, quàm animetur, non autem caro Chriſti eſt ſecundum illud quod præcedit naturę complementum, ſicut & quòd nos cōcipimur ex ſemine viri, nō autē Chriſtus. Sed differentia, quę eſſet quantū ad originē animę, redūdaret in diuerſitatē naturę.

AD TERTIVM dicendum, quòd verbum Dei per prius intelligitur vnitū carni, quàm anima per modū cōmunem, quo eſt in cæteris creaturis, per eſſentiam, potentiam & præſentiam. Prius tamen dico, non tempore, ſed natura:

natura: prius enim intelligitur caro vt quoddã ens, quod à Verbo habet, quàm vt animata, quod habet ab anima. Sed vnione perſonali prius ſecundum intellectum oportet, quòd caro vniatur animæ, quàm Verbo: quia ex vnione ad animam, habet quòd ſit vnibilis Verbo in perſona: præſertim, quia perſona non inuenitur niſi in rationali natura.

ARTICVLVS V.

Vtrum tota humana natura ſit aſſumpta mediantibus partibus.

3. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. & ar. 3. q. c. & di. 3. q. 5. ar. 2. c. & di. 5. q. 2. art. 3.

** colligitur ex c. 18. 19. 20. 21 tom. 3.*

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei aſſumpſerit totam naturam humanam mediantibus partibus eius. Dicit enim Auguſt. in lib. de Agone Chriſtiano *, quòd inuiſibilis & incommutabilis veritas per ſpiritum animam, & per animam corpus, & ſic totum hominem aſſumpſit. Sed ſpiritus, anima & corpus ſunt partes totius hominis. Ergo totum aſſumpſit mediantibus partibus.

¶ 2 Præterea, Ideo filius Dei carnẽ aſſumpſit mediante anima, quia anima eſt Deo ſimilior, quàm corpus. Sed partes humanæ naturæ cum ſint ſimpliciores, quàm corpus, videntur eſſe ſimiliores Deo, qui eſt ſimpliciſſimus, quàm totum. Ergo aſſumpſit totũ mediantibus partibus.

¶ 3 Præterea, Totum reſultat ex vnione partium. Sed vnio intelligitur vt terminus Aſſumptionis, partes autem præintelliguntur aſſumptioni. Ergo aſſumpſit totum per partes.

li. 3. cap. 16. circa finem.

SED CONTRA eſt quod Damaſ. dicit in 3. lib *. in domino noſtro Ieſu Chriſto non partes partium intuemur, ſed quæ proximè componuntur, id eſt, deitatem & humanitatem. Humanitas autem eſt quoddam totum, quod componitur ex anima & corpore ſicut ex partibus. Ergo filius Dei aſſumpſit partes mediante toto.

CONCLVSIO.

Sic verbum Dei partes humanæ naturæ mediante toto aſſumpſiſſe dicitur, quòd quemadmodum corpus aſſumpſit, vt ad animam ordinatum, ita aſſumpſiſſe animam & corpus dicatur, vt ordinatum ad totum, id eſt ad naturam humanam.

artic. 1. huius q. & arti. 2.

RESPONDEO dicendum, quòd cum dicitur aliquid medium in aſſumptione Incarnationis, non deſignatur ordo temporis: quia ſimul facta eſt aſſumptio totius & omnium partium *: oſtenſum eſt enim quòd ſimul anima & corpus ſunt adinuicem vnita ad conſtituendam naturam humanam in Verbo. Deſignatur autem ibi ordo naturæ, vnde per id quod eſt prius in natura, aſſumitur id quod eſt poſterius. Eſt autem aliquid prius in natura dupliciter. Vno modo, ex parte agentis; alio modo ex parte materiæ: hæ enim duæ cauſæ præexiſtunt rei. Ex parte quidem agentis eſt ſimpliciter primum illud, quod primò cadit in eius intentione: ſed ſecundum quid prius eſt illud, à quo incipit eius operatio. Et hoc ideo, quia intentio eſt prior operatione. Ex parte verò materiæ eſt prius illud, quod prius exiſtit in trãſmutatione materiæ. In Incarnatione autem oportet maximè attendere ordinem, qui eſt ex parte agẽtis: quia vt Aug. dicit in Epiſt. ad Voluſianũ †, in talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis. Manifeſtum autem eſt, quòd ſecundum intentionem facientis prius eſt completum, quàm incompletum, & per conſequens totum, quàm partes. Et ideo dicendum eſt, quòd verbum Dei aſſumpſit partes humanæ naturæ mediante toto: ſicut enim aſſumpſit corpus propter ordinem, quem habet ad animam rationalem, ita aſſumpſit corpus & animam, propter ordinẽ, quem habet ad humanam naturã.

non multum remote ante medium: eſt epiſt. 3. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi, niſi quòd Verbum, aſſumendo partes humanæ naturæ, aſſumpſit totam humanam naturam: & ſic aſſumptio partium eſt prior in via operationis, intellectu, non tempore. Aſſumptio autem naturæ eſt prior in via intentionis: quod eſt eſſe prius ſimpliciter, vt dictum eſt *.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Deus ita eſt ſimplex, quòd etiã eſt perfectiſſimus: & ideo totũ eſt magis ſimile Deo, quàm partes, in quantum eſt perfectius.

AD TERTIVM dicendum, quòd vnio perſonalis eſt, ad quam terminatur aſſumptio: non autẽ vnio naturæ, quæ reſultat ex coniunctione partium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum humana natura ſit aſſumpta mediante gratia.

3. diſt. 2. q. 2. ar. 2. & diſt. 13. c. 3. artic. 1. c. Et veri. q. 29. arti. 2. Et opuſ. 3. c. 222.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei aſſumpſerit humanam naturam mediante gratia. Per gratiam enim vnimur Deo. Sed humana natura in Chriſto maximè fuit Deo vnita. Ergo illa vnio facta fuit per gratiam.

¶ 2 Præterea, Sicut corpus viuit per animam, quæ eſt eius perfectio, ita anima per gratiam. Sed humana natura redditur congrua ad aſſumptionem per animam, vt dictũ eſt: ergo & anima congrua redditur ad aſſumptionem per gratiã. Ergo filius Dei aſſumpſit animã mediante gratia.

li. 15. ca. 11. tom. 3.

¶ 3 Præterea, Aug. in 15. de Trin *. dicit, quòd Verbũ incarnatum eſt ſicut verbum noſtrum in voce. Sed verbũ noſtrũ vnitur voci mediante ſpiritu. Ergo verbum Dei vnitur carni mediante Spiritu ſancto, & ita mediante gratia, quæ Spiritui ſancto attribuitur: ſecundum illud prime ad Cor. 12. Diuiſiones gratiarũ ſunt, idem autẽ Spiritus.

1. 2. q. 110. art. 2.

quæſt. 2. ar. 5

SED CONTRA eſt, quòd gratia eſt quoddam accidens animæ, vt in ſecunda parte habitum eſt *. Vnio autem Verbi ad humanam naturam eſt facta ſecundum ſubſiſtentiam, & non ſecundum accidens, vt ex ſupra dictis patet †. Ergo natura humana non eſt aſſumpta mediante gratia.

CONCLVSIO.

Nullo modo filius Dei humanam aſſumpſit naturam mediante gratia, niſi per modum efficientis, prout ipſa gratuita Dei voluntas, ea ipſa gratia exiſtit, qua eam ſibi vniuit.

RESPONDEO dicendum, quòd in Chriſto ponitur gratia vnionis & gratia habitualis. Gratia ergo non poteſt intelligi, vt medium in aſſumptione humanæ naturæ, ſiue loquamur de gratia vnionis, ſiue de gratia habituali. Gratia enim vnionis eſt ipſum eſſe perſonale, quòd gratis diuinitus datur humanæ naturæ in perſona Verbi: quod quidem eſt terminus Aſſumptionis. Gratia autem habitualis pertinens ad ſpiritualem ſanctitatem illius hominis, eſt effectus quidem conſequens vnionem: ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis. Per quod datur intelligi, quòd ex hoc ipſo, quòd ille homo eſt Vnigenitus à Patre, quod habet per vnionem, habet plenitudinem gratiæ & veritatis. Si verò intelligatur gratia, voluntas Dei, aliquid gratis faciens vel donans, ſic vnio facta eſt per gratiam, non ſicut per medium, ſed ſicut per cauſam efficientem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnio noſtra ad Deum eſt per operationem, inquantum ſcilicet eum cognoſcimus & amamus, & ideo talis vnio eſt per gratiam habitualem, inquantum operatio perfecta procedit ab habitu. Sed vnio naturæ humanæ ad Verbum Dei, eſt ſecundum eſſe perſonale: quod non dependet ab aliquo habitu, ſed immediatè ab ipſa natura.

AD SECVNDVM dicendum, quòd anima eſt perfectio ſubſtantialis corporis, gratia verò eſt perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia non poteſt ordinare animam ad vnionem perſonalem (quæ non eſt accidentalis) ſicut anima & corpus.

Q. 32. art. 1.

AD TERTIVM dicendum, quòd verbum noſtrum vnitur voci mediante ſpiritu: non quidem ſicut medio formali, ſed ſicut per medium mouens. Nam ex verbo concepto interius procedit ſpiritus, ex quo formatur vox. Et ſimiliter ex verbo æterno procedit Spiritus ſanctus, qui formauit corpus Chriſti: vt infrà patebit *. Non autem ex hoc ſequitur, quòd gratia Spiritus ſancti ſit formale medium in vnione prædicta.

QVÆSTIO VII.

De Gratia Chriſti, vt quidam ſingularis eſt homo, in tredecim articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de coaſſumptis à filio Dei in humana natura. Et primò de his, quæ pertinent ad perfectionē. Secundò, de his, quæ pertinent ad defectū. ¶ Circa primum cōſideranda ſunt tria: Primò, de gratia Chriſti: ſecundò, de ſcientia eius: tertiò, de potentia ipſius.

De gratia autem Chriſti conſiderandum eſt dupliciter. Primò quidem de gratia eius, ſecundum quòd eſt quidā ſingularis homo. ſecundò, de gratia eius, ſecundum quòd eſt caput Eccleſiæ. nam de gratia vnionis iam dictū eſt *.

In quæſt. 2.

Circa primum quæruntur tredecim.

¶ Primò, vtrū in anima Chriſti ſit aliqua gratia habitualis.
¶ Secundò, vtrum in Chriſto fuerint virtutes.
¶ Tertiò, vtrum in eo fuerit fides.
¶ Quartò, vtrum fuerit in eo ſpes.
¶ Quintò, vtrum in Chriſto fuerint dona.
¶ Sextò, vtrum in Chriſto fuerit timoris donum.
¶ Septimò, vtrum in Chriſto fuerint gratiæ gratis datæ.
¶ Octauò, vtrum in Chriſto fuerit prophetia.
¶ Nonò, vtrum in eo fuerit plenitudo gratiæ.
¶ Decimò, vtrum talis plenitudo ſit propria Chriſti.
¶ Vndecimò, vtrum Chriſti gratia ſit infinita.
¶ Duodecimò, vtrum potuerit augeri.
¶ Decimotertiò, qualiter hæc gratia ſe habeat ad vnionē.

ARTICVLVS I.

Vtrum in anima Chriſti ſit aliqua gratia habitualis.

3. di. 13. q. 1 ar. 1. Et veri. q. 27. arti. 1. Et opuſ. 3. c. 221. Et Ioā. 3. l. 6. le. 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in anima aſſumpta à Verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim eſt quædam participatio diuinitatis in creatura rationali: ſecundum illud 2. Pet. primo, Per quem maxima & pretioſa promiſſa nobis donauit, vt diuinæ ſimus conſortes naturæ. Chriſtus autem eſt Deus, non participatiuè, ſed ſecundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶ 2 Præterea, Gratia ad hoc eſt neceſſaria homini, vt per eam bene operetur (ſecundum illud 1. Cor. 15. Abundantius omnibus laboraui, non ego autem, ſed gratia Dei mecum) & etiam ad hoc quòd homo conſequatur vitam æternam: ſecundum illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Sed Chriſto ex hoc ſolo quòd erat naturalis filius Dei, debebatur ei hæreditas vitæ æternæ; ex hoc etiam quòd erat Verbum, per quod facta ſunt omnia, aderat ei facultas omnia bene operandi. Non ergo ſecundum humanā naturam indigebat alia gratia niſi vnione ad Verbum.

¶ 3 Præterea, Illud, quod operatur per modum inſtrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes, ſed habitus fundatur in principali agente. Humana autem natura in Chriſto fuit ſicut inſtrumentum diuinitatis: vt dicit Damaſc *. in 3. lib. Ergo non debuit in Chriſto eſſe aliqua gratia habitualis.

Li. 3. orth. fid. c. 15. à medio

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Iſa. 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini. Qui quidem in homine eſſe dicitur per gratiam habitualem, vt in Prima parte dictum eſt †. Ergo in Chriſto fuit gratia habitualis.

P. p. q. 43. art. 6.

CONCLVSIO.

Neceſſarium fuit in Chriſto habitualem gratiam fuiſſe, cùm fuerit anima eius Verbo vnita, & per ipſum in alios gratia effluat.

RESPONDEO dicendum, quòd neceſſe eſt ponere in Chriſto gratiam habitualem, propter tria. Primò quidem propter vnionem animæ illius ad verbum Dei. Quantò enim aliquod receptiuum eſt propinquius cauſæ influenti, tantò magis participat de influentia ipſius. Influxus autem gratiæ eſt à Deo: ſecundum illud Pſal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Et ideò maximè fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxum diuinæ gratiæ. Secundò, propter nobilitatem illius animæ, cuius operationes oportebat propinquiſſimè attingere ad Deum per cognitionem & amorem: ad quod neceſſe eſt eleuari rationalem naturam per gratiam. Tertiò, propter habitudinem ipſius Chriſti ad genus humanum. Chriſtus enim, inquantum homo, eſt mediator Dei & hominum, vt dicitur primæ ad Timoth. 2. & ideo oportebat, quòd haberet gratiam etiam in alios redundantem: ſecundum illud Ioan. primo, De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd Chriſtus eſt verus Deus ſecundum perſonam & naturam diuinam: ſed quia cum vnitate perſonæ remanet diſtinctio naturarū (vt ex ſupradictis patet †) anima Chriſti nō eſt per ſuam eſſentiam diuina: vnde oportet quòd fiat diuina per participationem, quæ eſt ſecundum gratiam.

Q. 3. arti. 1. & 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſto, inquantum eſt naturalis filius Dei, debetur hæreditas æterna, quæ eſt ipſa beatitudo increata, per increatum actum cognitionis & amoris Dei, eundem ſcilicet quo Pater cognoſcit & amat ſeipſum, cuius actus anima capax nō erat propter differentiam naturæ. Vnde oportebat, quòd attingeret ad Deum per actum fruitionis creatū: qui quidem eſſe non poteſt niſi per gratiam. Similiter etiam, inquantum eſt verbum Dei, habuit facultatem omnia bene operandi operatione diuina: ſed quia præter operationem diuinam oportet poni in eo operationem humanam (vt infra patebit *) oportuit in eo eſſe habitualem gratiam, per quam huiuſmodi operatio in eo eſſet perfecta.

Q. 19. art. 1.

AD TERTIVM dicendum, quòd humanitas Chriſti eſt inſtrumentum diuinitatis, non quidem ſicut inſtrumentum inanimatum, quod nullo modo agit, ſed ſolùm agitur, ſed tanquam inſtrumentum animatum anima rationali, quod ita agit, quod etiam agitur. Et ideo ad conuenientiam actionis oportuit, eum habere gratiam habitualem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Chriſto fuerint virtutes.

Infr. art. 3. ad 2. Et q. 25. ar. 2. co. Et 3. diſt. 13. q. 1. art. 1. c.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerint virtutes. Chriſtus enim habuit abundantiam gratiæ. Sed gratia ſufficit ad omnia rectè agendum, ſecundū illud ſecundæ ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Chriſto non fuerunt virtutes.

¶ 2 Præterea, Secundum Philoſophum 7. Ethi *. virtus diuiditur contra quendam heroicum ſiue diuinum habitum, qui attribuitur hominibus diuinis. Hic autem maximè conuenit Chriſto. Ergo Chriſtus non habuit virtutes, ſed aliquid altius virtute.

Li. 7. ethic. in princ. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Sicut in ſecunda parte dictum eſt †, virtutes omnes ſimul habentur. Sed Chriſto non fuit conueniens habere omnes virtutes, ſicut patet de liberalitate & magnificentia: quæ habent actum ſuū circa diuitias, quas Chriſtus contempſit, ſecundum illud Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Temperantia etiam & continentia ſunt circa concupiſcentias prauas, quæ in Chriſto non fuerunt. Ergo Chriſtus non habuit virtutes.

1. 2. q. 65. ar. 1. & 2.

SED CONTRA eſt quod ſuper illud Pſalm. 1. Sed in lege Domini voluntas eius, dicit gloſ *. Hic oſtenditur Chriſtus plenus omni bono. Sed bona qualitas mentis eſt virtus. Ergo Chriſtus fuit plenus omni virtute.

gloſ. ordin. ibi ex Caſsiodoro.

CONCLVSIO.

Cùm in Chriſto fuerit omnis gratiæ plenitudo, neceſſarium fuit, in ipſo omnes virtutes eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Secunda parte dictum eſt *, ſicut gratia reſpicit eſſentiam animæ, ita virtus reſpicit potentiam eius. Vnde oportet quòd ſicut potentiæ animæ deriuantur ab eius eſſentia, ita virtutes ſunt quædam deriuationes gratiæ. Quantò autem

P. 2. q. 110. art. 2. & 3.

aliquod

aliquod principium eſt perfectius, tantò magis imprimit ſuos effectus. Vnde cùm gratia Chriſti fuerit perfectiſſima, conſequens eſt quòd ex ipſa proceſſerint virtutes ad perficiendum ſingulas potentias animæ, quantũ ad omnes animæ actus. Et ita Chriſtus habuit omnes virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia ſufficit homini, quantùm ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinem. Horum tamen quædam perficit gratia immediatè per ſeipſam, ſicut gratum facere Deo, & alia huiuſmodi: quædam autem mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd habitus ille heroicus vel diuinus, non differt à virtute communiter dicta, niſi ſecundum perfectiorem modum: inquantum ſcilicet aliquis eſt diſpoſitus ad bonum quodam altiori modo, quàm communiter omnibus competat. Vnde per hoc non oſtenditur, quòd Chriſtus non habuerit virtutes, ſed quòd habuerit eas perfectiſſimè vltra communem modum. Sicut etiam Plotinus poſuit quendam ſublimem modum virtutum, quas eſſe dixit animi purgati.

AD TERTIVM dicendum, quòd liberalitas & magnificentia commendantur circa diuitias, inquantum aliquis non tantùm appretiatur diuitias, quòd velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Ille autem minimè diuitias appretiatur, qui penitus eas contemnit, & abiicit propter perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipſo, quòd Chriſtus omnes diuitias contempſit, oſtendit in ſe ſummum gradum liberalitatis & magnificentiæ. Licet etiam liberalitatis actum exercuerit, ſecundum quòd ſibi conueniens erat, faciendo pauperibus erogari quæ ſibi dabantur. Vnde cùm Dominus Iudæ dixit, Ioann. 13. Quod facis, fac citius: diſcipuli intellexerũt Dominũ mandaſſe, quòd egenis aliquid daret. Concupiſcentias autem prauas Chriſtus omnino non habuit, ſicut infrà patebit [1]: nec propter hoc tamen excluditur quin habuerit temperantiam, quæ tantò perfectior eſt in homine, quantò magis prauis concupiſcentiis caret. Vnde ſecundũ Philoſophũ 7. Ethi [*]. temperatus in hoc differt à cõtinente, quòd temperatus non habet prauas concupiſcentias, quas continens patitur. Vnde ſic accipiendo continentiã, ſicut Philoſophus accipit, ex hoc ipſo, quòd Chriſtus habuit omnem virtutem, nõ habuit continentiam, quæ non eſt virtus, ſed aliquid minus virtute.

[1] Q. 15. art. 1. & 2.

[*] Lib. 7. ethic. cap. 9. non remote à fine Tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Chriſto fuerit fides.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit fides. Fides enim eſt nobilior virtus, quàm virtutes morales: puta temperantia, & liberalitas. Huiuſmodi autem virtutes fuerunt in Chriſto, vt dictum eſt [*]. Multò ergo magis fuit in eo fides.

¶ 2 Præterea, Chriſtus non docuit virtutes, quas ipſe non habuit, ſecundum illud Act. 1. Cœpit facere, & docere. Sed de Chriſto dicitur Hebr. 12. quòd eſt auctor & conſummator fidei. Ergo in eo maximè fuit fides.

¶ 3 Præterea, Quicquid eſt imperfectionis, excluditur à beatis. Sed in beatis eſt fides: nam ſuper illud Roma. 1. Iuſtitia Dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit gloſ [†]. de fide verborum & ſpei in fidem rerum & ſpeciei. Ergo videtur quòd etiam in Chriſto fuerit fides, cùm nihil imperfectionis importet.

SED CONTRA eſt quod dicitur Hebr. 11. quòd fides eſt argumentum non apparentium. Sed Chriſto nihil fuit non apparens: ſecundum illud quod dixit ei Petrus Ioan. vlti. Tu omnia noſti. Ergo in Chriſto nõ fuit fides.

Infrà artic. 4. c. Et ar. 8. ad 2. & ar. 9. ad 1. & 1. 2. q. 65. ar. 5. ad 3. Et 3. diſ. 23. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 1. Et diſt. 36. artic. 2. ad 3. Et veri. q. 29. art. 4. ad 15. Et veri. q. 4. art. 1. ad 11.

[*] Art. præced.

[†] Gloſ. ordin. ibid.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ plenè per eſſentiam Deum viderit, nullo modo fides in eo eſſe potuit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Secunda parte dictum eſt [*], obiectum fidei eſt res diuina non viſa. Habitus autem virtutis ſicut & quilibet alius recipit ſpeciem ab obiecto. Et ideo excluſo, quòd res diuina ſit non viſa, excluditur ratio fidei. Chriſtus autẽ à primo inſtanti ſuæ conceptionis plenè vidit Deum per eſſentiam, vt infrà dicetur [*]. Vnde in eo fides eſſe non potuit.

[*] 2. 2. Quæſt. 1. artic. 4.

[*] Quæſt. 34. artic. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides eſt nobilior virtus virtutibus moralibus: quia eſt circa nobiliorẽ materiam, ſed tamen importat quendam defectum in cõparatione ad illam materiam, qui defectus in Chriſto non fuit. Et ideo non potuit in eo eſſe fides, licet fuerint in eo virtutes morales, quæ in ſui ratione huiuſmodi defectum non important per comparationem ad ſuas materias.

AD SECVNDVM dicendum, quòd meritum fidei conſiſtit in hoc, quòd homo ex obedientia Dei aſſentit illis, quæ non videt: ſecundum illũ Rom. primo: Ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad Deum pleniſſimè habuit Chriſtus: ſecundum illud Philipp. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem. Et ſic nihil ad meritũ pertinens docuit, quod ipſe excellentius non impleret.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut gloſſa ibidem dicit [*], fides propriè eſt, qua creduntur quæ non videntur. Sed fides, quæ eſt rerum viſarum, impropriè dicitur, & ſecundum quandam ſimilitudinem, quantum ad certitudinem, aut firmitatem adhæſionis.

[*] Aug. in lib. 2 quæſt. Euang. Q. 39. in principio Tom. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm in Chriſto fuerit ſpes.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit ſpes. Dicitur enim in Pſal. 30. ex perſona Chriſti, In te Domine ſperaui. Sed virtus ſpei eſt, qua homo ſperat in Deum. Ergo virtus ſpei fuit in Chriſto.

¶ 2 Præterea, Spes eſt expectatio futuræ beatitudinis, vt in ſecunda parte habitũ eſt [*]. Sed Chriſtus aliquid expectabat ad beatitudinem pertinens: videlicet gloriam corporis. Ergo videtur quòd in eo fuerit ſpes.

¶ 3 Præterea, Vnuſquiſque poteſt ſperare illud quod ad eius perfectionem pertinet, ſi ſit futurum. Sed aliquid erat futurum quod ad perfectionem Chriſti pertinet: ſecundùm illud Ephe. 4. Ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. Ergo videtur, quod Chriſto competebat haberet ſpem.

Infrà ar. 6. ad 1. & art. 1. ad 2. & art. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3. Et 2. 2. q. 18. art. 2. ad 1. Et 3. di. 26. q. 2. art. 5. q. 1. & di. 36. ar. 2. ad 3.

[*] 2. 2. q. 17. art. 5. ad. 3.

SED CONTRA eſt quod dicitur Roma. 8. Quod videt quis, quid ſperat? Et ſic patet, quod ſicut fides eſt de non viſis, ita & ſpes. Sed fides non fuit in Chriſto, ſicut dictum eſt [*]: ergo nec ſpes.

[*] Art. præced.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus à principio ſuæ conceptionis plenè fruitionem diuinã habuerit, impoſſibile fuit in ipſo fuiſſe ſpem, niſi earũ, quæ nõ plenè fuerat adeptus, vt ſui corporis immortalitatẽ & gloriã.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut de ratione fidei eſt, quòd aliquis aſſentiat his, quæ non videt: ita de ratione ſpei eſt quòd aliquis expectet id quod nondum habet. Et ſicut fides, inquantum eſt virtus theologica, non eſt de quocunque non viſo, ſed ſolùm de Deo: ita etiam ſpes, in quantum eſt virtus theologica, habet pro obiecto ipſum Deum: cuius fruitionem homo principaliter expectat per ſpei virtutem. Sed ex conſequenti ille qui habet virtutem ſpei, poteſt etiam in aliis diuinum auxilium expectare: ſicut & ille qui habet virtutem fidei, nõ ſolùm credit Deo de rebus diuinis, ſed de quibuſcumque aliis diuinitus ſibi reuelatis. Chriſtus autem à principio ſuæ conceptionis plenè habuit fruitionem diuinam (vt infrà dicetur [*]) & ideo virtutem ſpei non habuit. Habuit tamen ſpem reſpectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus: licet non habuerit fidem reſpectu quorumcunque: quia licet plenè cognoſceret omnia, per quod totaliter fides excludebatur ab eo: non tamen adhuc plenè habebat omnia, quæ ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem & gloriam corporis, quam poterat ſperare.

[*] Quæſt. 34. artic. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non di-

citur

citur de Chriſto ſecundum ſpem, quæ eſt virtus theologica, ſed eo quòd quædam alia ſperauit nondum habita:
In corp. art. ſicut dictum eſt*.

Ad secvndvm dicendum, quòd gloria corporis non pertinet ad beatitudinem, ſicut in quo principaliter beatitudo conſiſtat, ſed per quandam redundantiam
P.2.q.4.art. à gloria animæ: vt in Secunda parte dictum eſt †. Vnde
6. & q. 67. ſpes ſecundum quòd eſt virtus theologica, non reſpicit
art.4. beatitudinem corporis: ſed beatitudinem animæ, quæ in diuina fruitione conſiſtit.

Ad tertivm dicendum, quòd ædificatio Eccleſiæ per conuerſionem fidelium, nō pertinet ad perfectionem Chriſti, qua in ſe perfectus eſt: ſed ſecundum quòd alios ad participationem ſuę perfectionis inducit. Et quia ſpes dicitur propriè reſpectu alicuius, quod expectatur ab ipſo ſperante habendum, non propriè poteſt dici, quòd
In corp. art. virtus ſpei Chriſto ratione inducta * conueniat.

Articvlvs V.

Vtrum in Chriſto fuerint dona.

Iſa.11.l.2. col.2. Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dantur in adiutorium virtutū. Sed id quod eſt in ſe perfectum, non indiget exteriori auxilio. Cùm igitur in Chriſto fuerint virtutes perfectæ, videtur quòd in eo non fuerint dona.

¶ 2 Præterea, Non videtur eſſe eiuſdem dare dona & recipere: quia dare eſt habentis, accipere autem non habentis. Sed Chriſto conuenit dare dona: ſecundum illud Pſal. Dedit dona hominibus. Ergo Chriſto non conuenit accipere dona Spiritus ſancti.

¶ 3 Præterea, Quatuor dona videntur pertinere ad cōtemplationem viæ, ſcilicet ſapientia, ſcientia, intellectus, & conſilium, quod pertinet ad prudentiam: vnde & Phi-
li.6.ethi.c.3 loſophus in 6. Ethi*. numerat iſta inter virtutes intelle-
& ſeq.tom.5 ctuales. Sed Chriſtus habuit contemplationem patrię. Ergo non habuit huiuſmodi dona.

Sed contra eſt quod dicitur Iſa.4. Apprehen-
gloſ. ordinaria ibid. dent ſeptem mulieres virum vnum. Gloſ*. id eſt, ſeptem dona Spiritus ſancti Chriſtum.

Conclvsio.

Cùm Chriſtus perfectiſsimè à Spiritu ſancto moueretur, in ipſo quoque excellentiſsimè Spiritus ſancti dona fuerunt.

Respondeo dicendum, quòd ſicut in Secunda
P. 2. q. 68. art.1. parte dictum eſt †, dona propriè ſunt perfectiones quædā potentiarum animæ, ſecundum quòd ſunt natæ moueri à Spiritu ſancto. Manifeſtum eſt autem, quòd anima Chriſti perfectiſſimè à Spiritu ſancto mouebatur: ſecundum illud Luc.4. Ieſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane, & agebatur à Spiritu in deſertū. Vnde manifeſtū eſt, quòd in Chriſto fuerūt excellentiſſimè dona.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illud quod eſt perfectum ſecundum ordinem ſuæ naturæ, indiget adiuuari ab eo quod eſt altioris naturæ: ſicut homo, quantumcunq; perfectus indiget adiuuari à Deo. Et hoc modo virtutes, quæ perficiunt potentias animæ, ſecundum quod ducuntur ratione, quantumcunq; ſint perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potentias animæ, ſecundum quòd ſunt motæ à Spiritu ſancto.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſtus non ſecundum idem eſt recipiens & dans dona Spiritus ſancti: ſed dat, ſecundum quòd Deus; & accipit, ſecundum
lib.2.c.41.à medio illius. quòd homo. Vnde Greg. dicit in ſecundo Moral*. quòd Spiritus ſanctus humanitatem Chriſti nunquam deſeruit, ex cuius diuinitate procedit.

Ad tertivm dicendum, quòd in Chriſto nō ſolùm fuit cognitio patriæ, ſed etiam cognitio viæ: vt
q.34.arti.4. infrà dicetur †. Et tamen etiam in patria ſunt per aliquem
**P.2. q.68. art.6.* modum dona Spiritus ſancti, vt in Secunda parte dictum eſt*.

Articvlvs VI.

Vtrum in Chriſto fuerit donum timoris.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd in *Inf.q.15.ar.*
Chriſto non fuerit donum timoris. Spes enim vi- *7.Et 3.di.15*
detur potior, quàm timor: nam ſpei obiectum *q.2.ar.2.q.3*
eſt bonum, timoris vero malum: vt in Secunda parte habitum eſt *. Sed in Chriſto non fuit virtus ſpei, vt ſuprà **P.2. q.19.*
habitum eſt †. Ergo etiam non fuit in eo donum timoris. *& 17.art. 1*

¶ 2 Præterea, Dono timoris timet aliquis vel ſepara- *† art.4.huius*
tionem à Deo, quod pertinet ad timorem caſtum: vel pu- *quæſt.*
niri ab ipſo, quod pertinet ad timorem ſeruilem: vt Aug.
dicit * ſuper Cano. Ioan. 10. Sed Chriſtus non timuit ſe- *Aug. in Can.*
parari à Deo per peccatū, neq; etiam puniri ab eo propter *Ioan tract.9.*
ſuam culpam, quia impoſſibile erat ei peccare: vt infrà di- *circa medium*
cetur †. Timor autem non eſt de impoſſibili. Ergo in Chri- *tom.9.*
ſto non fuit donum timoris. *†q.15.art.1.*

¶ 3 Præterea, Primę Ioan.4. dicitur quòd perfecta cha- *& 2.*
ritas foras mittit timorem. Sed in Chriſto fuit perfectiſſima charitas, ſecundum illud Epheſ. 3. Supereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti. Ergo in Chriſto non fuit donum timoris.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſa. 11. Replebit eum ſpiritus timoris Domini.

Conclvsio.

Quanquam in Chriſto nullus fuerit culpæ, vel pœnæ timor; fuit tamen in illo præ cæteris hominibus timor quo diuinam reuerebatur maieſtatem.

Respondeo dicendum, quòd ſicut in Secunda
parte dictū eſt *, timor reſpicit duo obiecta, quorum vnū *P. 2. q. 19.*
eſt malum terribile, aliud eſt illud, cuius poteſtate malum *art. 1.*
poteſt inferri: ſicut aliquis timet Regem, inquantum habet occidendi poteſtatem. Non autem timeretur ille, qui poteſt nocere, niſi haberet quandam eminentiam poteſtatis, cui de facili reſiſti non poſſit: ea enim quæ in promptu habemus, repellere non timemus. Et ſic patet, quòd aliquis non timetur niſi propter ſuam eminentiam. Sic igitur dicendum eſt, quod in Chriſto fuit timor Dei: non quidē ſecundum quod reſpicit malū ſeparationis à Deo per culpā, neq; etiam ſecundū quòd reſpicit malum punitionis pro culpa, ſed ſecundum quòd reſpicit ipſam diuinam eminentiam: prout ſcilicet anima Chriſti quodam affectu reuerētiæ mouebatur in Deum, à Spiritu ſancto acta. Vnde Heb.5. dicitur, quòd in omnibus exauditus eſt pro ſua reuerentia. Hunc enim affectum reuerētiæ ad Deum, Chriſtus ſecundum quòd homo, præ cęteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit Scriptura plenitudinem timoris Domini.

Ad primvm ergo dicendum, quòd habitus virtutum & donorum, propriè & per ſe reſpiciunt bonum: malum autem ex conſequenti. Pertinet enim ad rationē
virtutis vt opus bonum reddat, vt in ſecundo Ethi *. dici- *lib.2.ethi.ca.*
tur. Et ideo de ratione doni timoris non eſt illud malū, *6.in principio*
quod reſpicit timor, ſed eminentia illius boni, ſcilicet di- *tom.5.*
uini, cuius poteſtate aliquod malum infligi poteſt. Sed ſpes, ſecundū quòd virtus eſt, reſpicit non ſolùm auctorem boni, ſed etiam ipſum bonū, inquantū eſt non habitum. Et ideo Chriſto, qui iam habebat perfectum beatitudinis bonum, non attribuitur virtus ſpei, ſed donum timoris.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa procedit de timore, ſecundum quòd reſpicit obiectum, quod eſt malum.

Ad tertivm dicendum, quòd perfecta chari-
tas foras mittit timorem ſeruilem, qui reſpicit principali- *3.cōt.c.154.*
ter pœnam. Sic autem timor non fuit in Chriſto. *fin. Et ver.q.*

Articvlvs VII. *27.art.1.&*

Vtrum in Chriſto fuerint gratiæ gratis datæ. *5.ca. Et opu.*

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd *3.c.221. Et*
in Chriſto non fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim *Ro.1 l.3.col.*
qui habet aliquid ſecundum plenitudinem, non *2. Et ephe.1.*
competit illud habere ſecundum participationem. Sed *l.2.co.1.*

Chriſtus

Chriſtus habuit gratiam ſecundum plenitudinem: ſecundum illud Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis. Gratię autē gratis datæ videntur eſſe quędam participationes diuiſim, & particulariter diuerſis attributæ: ſecundum illud primę ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt. Ergo videtur quòd in Chriſto non fuerunt gratiæ gratis datæ.

¶ 2 Præterea, Quod debetur alicui, non videtur eſſe gratis ei datum. Sed debitum erat homini Chriſto, quod ſermone ſapientiæ & ſcientiæ abundaret, & potens eſſet in virtutibus faciendis, & in aliis huiuſmodi, quæ pertinēt ad gratias gratis datas: cum ipſe ſit Dei virtus & Dei ſapientia, vt dicitur 1 ad Cor. 1. Ergo Chriſto non fuit cōueniens habere gratias gratis datas.

¶ 3 Præterea, Gratiæ gratis datæ ordinantur ad vtilitatem fidelium: ſecundum illud 1. ad Cor. 12. Vnicuiq; datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem. Non autē videtur ad vtilitatem aliorum pertinere habitus aut quæcunq; diſpoſitio, ſi homo non vtatur: ſecundū illud Eccl. 20. Sapiētia abſcondita & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque? Chriſtus autē non legitur vſus omnibus gratiis gratis datis, præſertim quantum ad genera linguarum. Non ergo in Chriſto fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit in epiſtola ad Dardanum *, quòd ſicut in capite ſunt omnes ſenſus, ita in Chriſto fuerunt omnes gratiæ. *epiſt. 57. declinando ad fin. tom. 2.*

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus fuerit primus & principalis fidei doctor, in eo oportuit omnes gratias gratis datas fuiſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Secunda parte habitum eſt *, gratiæ gratis datæ ordinantur ad fidei & ſpiritualis doctrinæ manifeſtationem: oportet enim eum, qui docet, habere ea, per quæ ſua doctrina manifeſtetur: aliàs ſua doctrina eſſet inutilis. Spiritualis autem doctrinæ & fidei primus & principalis doctor eſt Chriſtus: ſecundū illud Heb. 2. Cùm initiū accepiſſet enarrari per Dominum, per eos, qui audierunt, in nos confirmata eſt, cōteſtante Deo ſignis & portētis, &c. Vnde manifeſtū eſt, quòd in Chriſto excellētiſſimè fuerunt omnes gratiæ gratis datæ, ſicut in primo & principali fidei doctore. *P. 2. q. 111.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut gratia gratū faciēs, ordinatur ad actus meritorios tam interiores quàm exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quoſdā actus exteriores, fidei manifeſtatiuos: ſicut eſt operatio miraculorum & alia huiuſmodi. In vtraque autem gratia Chriſtus plenitudinem habuit: inquantum enim diuinitati vnita erat eius anima, plenam efficaciam habebat ad omnes prædictos actus perficiendos. Sed alij Sancti, qui mouentur à Deo ſicut inſtrumenta non vnita, ſed ſeparata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos vel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis Sanctis huiuſmodi gratiæ diuiduntur, non autem in Chriſto.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus dicitur Dei virtus & Dei ſapientia, inquantū eſt æternus Dei filius. Sic autem non competit ſibi habere gratiam, ſed eſſe potius datorem gratiæ. Competit autem ſibi habere gratiam ſecundum humanam naturam.

AD TERTIVM dicendum, quòd donum linguarum datum eſt Apoſtolis, quia mittebantur ad docendas omnes gentes. Chriſtus autem in vna ſola gente Iudæorum voluit perſonaliter prædicare, ſecundum quòd ipſe dicit Matth. 15. Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſraël. Et Apoſtolus dicit Rom. 15. Dico Chriſtū Ieſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis. Et ideo non oportuit, quòd loqueretur pluribus linguis. Nec tamen defuit ei omnium linguarum notitia: cùm etiam occulta cordium ei non eſſent abſcondita (vt infrà dicetur *) quorum voces quæcunque ſunt ſigna. Nec tamen inutiliter hanc notitiam habuit: ſicut non inutiliter habet habitum, qui eo non vtitur quando non eſt opportunum. *Q. 10. art. 2.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Chriſto fuerit Prophetia.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto nō fuerit Prophetia. Prophetia enim importat quandam obſcuram & imperfectam notitiam: ſecundum illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos Propheta domini, per ſomnium aut in viſione loquar ad eum. Sed Chriſtus habuit plenam & apertam notitiam multò magis quàm Móyſes, de quo ibi ſubditur, quod palam & non per ænigmata videt Deum. Non ergo in Chriſto debet poni Prophetia. *Infrà. q. 31. artic. 2. & 1. 2. q. 174. ar. 5. Et Pſa. 44 co. 2. Et Mat. 1. col. 2. Et Ioan. 4. l. 6. co. 1. fi. Et 1. cor. 13. l. 2. col. 1.*

¶ 2 Præterea, Sicut fides eſt eorum quæ non videntur, & ſpes eorum quæ non habentur: ita Prophetia eſt eorū, quæ non ſunt præſentia, ſed diſtant: nam Propheta dicitur quaſi procul fans. Sed in Chriſto non ponitur fides nec ſpes, vt ſuprà dictum eſt †. Ergo Prophetia etiam non debet poni in Chriſto. *Arti. 3. & 4. huius quæſt.*

¶ 3 Pręterea, Propheta eſt inferioris ordinis, quàm Angelus: vnde & de Moyſe, qui fuit ſupremus Prophetarum (vt in ſecunda Parte dictum eſt *) dicitur Act. 7. quòd locutus eſt cum Angelo in ſolitudine. Sed Chriſtus non eſt minoratus ab Angelis ſecundum notitiam animæ, ſed ſolùm ſecundum corporis paſſionem, vt habetur Hebr. 2. Ergo videtur quòd Chriſtus non fuit Propheta. *2. 2. q. 174. art. 4.*

SED CONTRA eſt, quod de eo prædicitur Deute. 18. Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris. Et ipſe de ſe dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non eſt Propheta ſine honore niſi in patria ſua.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus fuerit ſimul comprehenſor & viator, in ipſo fuiſſe Prophetiæ lumen, neceſſe fuit reſpectu eorum, quæ eos latebant, apud quos fuerat.

RESPONDEO dicendum, quòd Propheta dicitur quaſi procul fans, vel procul videns: inquantum ſcilicet cognoſcit & loquitur ea, quæ ſunt procul ab hominum ſenſibus: ſicut etiam Aug. dicit 16. contra Fauſtum *. Eſt autem conſiderandum, quòd non poteſt dici aliquis Propheta ex hoc quòd cognoſcit & annuntiat ea quæ ſunt aliis procul, cum quibus ipſe non eſt. Et hoc manifeſtum eſt ſecundum locum & ſecundum tempus: ſi enim aliquis in Gallia exiſtens, cognoſceret & annuntiaret aliis in Gallia exiſtentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum eſſet: ſicut Heliſæus ad Giezi dixit, 4. Reg. 5. quomodo vir deſcenderat de curru, & occurrerat ei. Si verò aliquis in Syria exiſtens, ea quę ſunt ibi annuntiaret, non eſſet propheticum. Et idem apparet ſecundū tempus. Propheticum enim fuit quod Iſaias prænuntiauit, quòd Cyrus rex Perſarum templum Dei eſſet reædificaturus, vt patet Iſa. 44. Non autem fuit propheticū quod Eſdras hoc ſcripſit, cuius tempore factum eſt. Si igitur Deus aut Angeli vel etiam Beati cognoſcunt & annuntiant ea, quæ ſunt procul à noſtra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam: quia in nullo noſtrum ſtatum attingunt. Chriſtus autem ante paſſionem noſtrum ſtatū attingebat: inquantum non ſolùm erat comprehenſor, ſed etiam viator. Et ideo propheticum erat, quòd ea quæ erāt procul ab aliorum viatorum notitia, & cognoſcebat & annuntiabat. Et hac ratione dicitur in eo fuiſſe prophetia. *li. 16. ca. 18. tom. 6.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per illa verba non oſtenditur eſſe de ratione prophetiæ ænigmatica cognitio, quæ ſcilicet eſt per ſomniū & in viſione: ſed oſtenditur cōparatio aliorū Prophetarum, qui per ſomniū & in viſione perceperunt diuina, ad Moyſem, qui palam & non per ænigmata Deum vidit. Qui propheta eſt dictus: ſecundum illud Deut. vlti. Nō ſurrexit vltrà Propheta in Iſraël, ſicut Moyſes. Poteſt tamen dici quòd etſi Chriſtus habuit plenam & apertam notitiam, quantum ad partem intellectiuam: habuit tamē in parte imaginatiua quaſdam ſimilitudines, in quibus etiam poterat ſpeculari diuina: inquātum non ſolum erat comprehenſor, ſed etiam viator.

AD

Ad secvndvm dicendum, quòd fides eſt corũ, quæ non videntur ab ipſo credente, & ſimiliter ſpes eſt eorum, quæ non habentur ab ipſo ſperante: ſed prophetia eſt eorum quæ ſunt procul à communi hominum ſenſu, cum quibus propheta conuerſatur, & communicat in ſtatu vitæ. Et ideo fides & ſpes repugnant perfectioni beatitudinis Chriſti: non autem Prophetia.

Ad tertivm dicendum, quòd Angelus cùm ſit cõprehenſor, eſt ſupra Prophetã, qui eſt purus viator: non autẽ ſupra Chriſtum, qui fuit ſimul viator & cõprehẽſor.

Articvlvs ix.

Vtrum in Chriſto fuerit plenitudo gratiæ.

Infr. ar. 10. et 12. c. & 3. di. 13. q. 1. ar. 2 q. 1. & di. 15 q. 1. ar. 2. 5. Et opuſc. 3. c. 221. Et opuſc. 60. c. 3. col. 9

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit in Chriſto gratiæ plenitudo. A gratia enim deriuantur virtutes, vt in Secunda parte dictum eſt *. Sed in Chriſto non fuerunt omnes virtutes: non enim fuit in eo fides neque ſpes: vt oſtenſum eſt †. ergo in Chriſto non fuit gratiæ plenitudo.

** P. 2. q. 110 art. 4. ad. 1.* *† Art. 3. & 4.* ** P. 2. q. 111 art. 2.*

¶ 2 Præterea, Sicut patet ex his, quę in ſecũda parte dicta ſunt *, gratia diuiditur in operantẽ & cooperantẽ. Operás autẽ gratia dicitur, per quã iuſtificatur impius. Quod quidem non habuit locum in Chriſto, qui nunquam ſubiacuit alicui peccato. ergo in Chriſto non fuit plenitudo gratiæ.

¶ 3 Præterea, Iac. 1. dicitur, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum. Sed quod deſcendit, habetur particulariter & non plenè. Ergo nulla creatura, nec etiam anima Chriſti poteſt habere plenitudinem donorum gratiæ.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

Conclvsio.

Cùm anima Chriſti à principio ſuæ conceptionis fuerit diuinitati vnita, & vniuerſale principium fuerit omnium habentium gratiam, in ea fuiſſe plenitudinẽ omnium gratiarum neceſſariũ fuit.

Respondeo dicendum, quod plenè dicitur haberi quod perfectè & totaliter habetur. Totalitas autẽ & perfectio poteſt attendi dupliciter. Vno modo quantum ad quantitatem eius intenſiuam: puta ſi dicam aliquem plenè habere albedinem, ſi habeat eam, quantumcumque nata eſt haberi. Alio modo ſecundum virtutem: puta ſi aliquis dicatur plenè habere vitam: quià hàbet eam ſecundum omnes effectus vel opera vitæ, & ſic habet plenè vitam homo, non autem brutum animal, vel planta. Vtroque autem modo Chriſtus habuit gratiæ plenitudinem. Primò quidem, quia habuit eam in ſummo ſecundum perfectiſſimum modum, quo haberi poteſt. Et hoc quidem apparet, primò ex propinquitate animæ Chriſti ad cauſam gratiæ: dictum eſt * enim quòd quantò aliquod receptiuum propinquius eſt cauſæ influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Chriſti, quæ propinquius coniũgitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ eius. Secũdò ex comparatione eius ad effectũ. Sic enim recipiebat anima Chriſti gratiã, vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Et ideo oportuit quòd haberet maximã gratiã, ſicut ignis, qui eſt cauſa caloris in omnibus calidis, eſt maximè calidus. Similiter etiã quantũ ad virtutẽ gratiæ plenè habuit gratiam: quia habuit eam ad omnes operationes vel effectus gratiæ. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tanquam cuidam vniuerſali principio in genere habentium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis vniuerſaliter ſe extendit ad omnes effectus illius generis: ſicut ſol, qui eſt vniuerſalis cauſa generationis (vt Diony. dicit 4. cap. de Diui. no *.) eius virtus ſe extendit ad omnia, quæ ſub generatione cadunt. Et ſic ſecunda plenitudo gratiæ extenditur in Chriſto, inquantum ſe extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui ſunt virtutes & dona, & alia huiuſmodi.

** ar. 1. huius q.* ** ca 4. part. 1. inter princ. & medium.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd fides & ſpes nominant effectus gratiæ in quodam defectu, qui eſt ex parte recipientis gratiam, inquantum ſcilicet, fides eſt de non viſis, & ſpes de non habitis. Vnde non oportet, quòd in Chriſto, qui eſt actor gratiæ, fuerint defectus, quos important fides & ſpes: ſed quicquid eſt perfectionis in fide & ſpe, in Chriſto eſt multò perfectius. Sicut in igne non ſunt omnes modi caloris defectiui ex defectu ſubiecti, ſed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

Ad secvndvm dicendũ, quòd ad gratiam operantem per ſe, pertinet facere iuſtum: ſed quòd iuſtum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte ſubiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Chriſti igitur iuſtificata eſt per gratiam operantem, inquantum per eam facta eſt iuſta & ſancta à principio ſuæ conceptionis, non quòd antè fuerit peccatrix, aut etiam non iuſta.

Ad tertivm dicendum, quòd plenitudo gratiæ attribuitur animæ Chriſti ſecundum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

Articvlvs x.

Vtrum plenitudo gratiæ ſit propria Chriſti.

3. di. 13. q. 1 art. 2. q. 2.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur quòd plenitudo gratiæ non ſit propria Chriſti. Quod enim eſt proprium alicuius, ſibi ſoli conuenit. Sed eſſe plenum gratia, quibuſdam aliis attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena. dicitur etiam Act. 6. Stephanus plenus gratia & fortitudine. Ergo plenitudo gratiæ non eſt propria Chriſto.

¶ 2 Præterea, Illud quod poteſt communicari aliis per Chriſtum, non videtur eſſe proprium Chriſto. Sed plenitudo gratiæ poteſt communicari per Chriſtum aliis: dicit enim Apo. Ephe. 3. Vt impleamini in omnẽ plenitudinẽ Dei. Ergo plenitudo gratię nõ eſt propria Chriſto.

¶ 3 Præterea, Status viæ proportionari videtur ſtatui patriæ. Sed in ſtatu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cæleſti patria, vbi plenitudo eſt omnis boni, licet quædam data ſint excellenter, nihil tamen poſſidetur ſingulariter, vt patet per Greg. in homil *. de cẽtum ouibus. Ergo in ſtatu viæ habetur gratiæ plenitudo à ſingulis hominibus. Et ita plenitudo gratiæ non eſt propria Chriſti.

** homil. 34. in euang. circa fin. & mediũ.*

Sed contra eſt, quòd plenitudo gratiæ attribuitur Chriſto, inquantum eſt vnigenitus à Patre: ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quaſi vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed eſſe vnigenitum à Patre, eſt proprium Chriſto. Ergo & ſibi proprium eſt, eſſe plenũ gratiæ & veritatis.

Conclvsio.

Proprium fuit Chriſto ſecundum relationem ad ipſam gratiam, eius plenitudinem intenſiuè & extenſiuè habere: non tamen ei proprium fuit ſecundum menſuram, ſibi gratiæ plenitudinem largiri, cùm hoc Sanctorum nonnullis conceſſum ſuit.

Respondeo dicendum, quòd plenitudo gratiæ poteſt attendi dupliciter. Vno modo ex parte ipſius gratiæ, alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidẽ ipſius gratiæ dicitur eſſe plenitudo, ex eo quod aliquis pertingit ad ſummum gratiæ, & quantum ad eſſentiam & quantum ad virtutem, quia ſcilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua poteſt haberi, & in maxima extenſione ad omnes gratię effectus, & talis gratiæ plenitudo eſt propria Chriſto. Ex parte verò ſubiecti dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plenè gratiam ſecũdum ſuam conditionem, ſiue ſecundũ intenſionem, prout in eo eſt intenſa gratia vſq; ad terminum pręfixum ei à Deo: ſecundum illud Ephe. 4. Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. Siue etiã ſecundum virtutem: inquantum ſcilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad ſuũ officium ſiue ſtatum, ſicut Apoſtolus dicebat Ephe. 3. Mihi enim omniũ Sãctorum minimo data eſt gratia hęc illuminare omnes, &c.

&c. Et talis gratiæ plenitudo non eſt propria Chriſto, ſed communicatur aliis per Chriſtum.

quomodo virgo Maria fuit plena gratia.

Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta eſt plena gratia, non ex parte ipſius gratiæ: quia nō habuit gratiam in ſumma excellentia, qua poteſt haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, ſed dicitur fuiſſe plena gratia per comparationē ad ipſam: quia ſcilicet habebat gratiam ſufficientē ad ſtatū illū, ad quem erat electa à Deo, vt eſſet ſcilicet mater Vnigeniti eius. Et ſimiliter Stephanus dicitur plenus gratia: quia habebat gratiam ſufficientē ad hoc, quòd eſſet idoneus miniſter & teſtis Dei, ad quod erat electus. Et idē dicendū eſt de aliis. Harum tamen plenitudinum vna eſt plenior altera, ſecundum quòd aliquis eſt diuinitus præordinatus ad altiorē, vel inferiorem ſtatū.

Ad secundum dicendum, quòd Apoſtolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte ſubiecti, in comparatione ad id, ad quod homo eſt diuinitus præordinatus. Quod quidem eſt vel aliquid cōmune, ad quod præordinantur omnes Sancti: vel aliquid ſpeciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et ſecundū hoc quædam plenitudo gratiæ eſt omnibus Sanctis communis, vt ſcilicet habeant gratiam ſufficientem ad merendum vitam æternā, quæ in plena Dei fruitione conſiſtit: & hanc plenitudinē optat Apoſt. fidelibus, quibus ſcribit.

Ad tertium dicēdum, quòd illa dona, quæ ſunt communia in patria, ſcilicet viſio, comprehenſio, & fruitio, & alia huiuſmodi, habent quædam dona ſibi correſpondentia in ſtatu viæ, quæ etiam ſunt communia omnibus Sanctis. Sunt tamen quædam prærogatiuæ Sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

Articvlvs XI.

Vtrum Chriſti gratia ſit infinita.

3. di. 13. q. 1 art. 2. q. 2. & diſt. 14. ar. 1. q. 1. Et ve. q. 29 ar. 3. Et opu. 3. c. 221 Et opu. 60. c. 3 col. 9. Et Ioan. 3. lec. 6 col. 2. & 3.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti ſit infinita. Omne enim immenſum, eſt infinitum. Sed gratia Chriſti eſt immenſa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad menſuram dat Deus Spiritū Filio, ſcilicet Chriſto. Ergo gratia Chriſti eſt infinita.

¶ 2 Præterea, Effectus infinitus demonſtrat virtutem infinitam, quæ nō poteſt fundari, niſi in eſſentia infinita. Sed effectus gratiæ Chriſti eſt infinitus: extendit enim ſe ad ſalutem totius humani generis: ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris & totius mundi: vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Chriſti eſt infinita.

¶ 3 Præterea, Omne finitum, per additionem finiti poteſt peruenire ad quantitatem cuiuſcunque finiti. Si igitur gratia Chriſti eſſet finita, poſſet alterius hominis gratia tantum creſcere, quòd perueniret ad æqualitatem gratiæ Chriſti. contra quod dicitur Iob 28. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum: ſecundum quòd Gregorius* ibi exponit. Ergo gratia Chriſti eſt infinita.

l. 18. Moral. cap. 31.

Sed contra eſt quod gratia eſt quiddam creatum in anima. Sed omne creatum eſt finitum: ſecundum illud Sapien. 11. Omnia in numero & pondere & menſura diſpoſuiſti. Ergo gratia Chriſti non eſt infinita.

Conclvsio.

Gratia vnionis in Chriſto fuit infinita, gratia verò habitualis vt ens quoddam fuit in anima eius, finitum quiddam fuit: vt gratia autem extitit in ipſo infinita.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ex ſuprà dictis patet*, in Chriſto poteſt duplex gratia conſiderari. Vna quidem eſt gratia vnionis: quæ ſicut ſuprà dictū eſt†, eſt ipſum vniri perſonaliter filio Dei: quod eſt gratis conceſſum humanæ naturæ. & hanc gratiam conſtat eſſe infinitam, ſecundum quòd ipſa perſona Verbi eſt infinita. Alia verò eſt gratia habitualis. Quæ quidem poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, ſecundū quòd eſt quoddam ens. Et ſic neceſſe eſt quòd ſit ens finitum: eſt enim in anima Chriſti ſicut in ſubiecto. Anima autem Chriſti eſt creatura quædam habens capacitatem finitam. vnde

*q. 2. artic. 10 †q. 6. art. 6.

eſſe gratiæ cùm non excedat ſuum ſubiectum, non poteſt eſſe infinitum. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum propriam rationem gratiæ. Et ſic gratia Chriſti poteſt dici infinita, eo quòd nō limitatur: quia ſcilicet habet quicquid poteſt pertinere ad rationem gratiæ: & non datur ei ſecundum aliquam certam menſuram id, quod ad rationem gratiæ pertinet: eo quòd ſecundū propoſitum Dei, cuius eſt gratiam menſurare, gratia cōfertur animę Chriſti. ſicut cuidam vniuerſali principio gratificationis in humana natura: ſecundum illud Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Sicut ſi dicamus lucem ſolis eſſe infinitam: non quidem ſecundum ſuum eſſe, ſed ſecundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere poteſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd id quod dicitur, Pater non ad menſuram dat Spiritum filio, vno modo exponitur de dono quod Deus pater ab æterno dedit Filio, ſcilicet diuinam naturam, quæ eſt donum infinitū. Vnde quædam gloſſ*. dicit ibidem, Vt tantus ſit filius, quantus & Pater. Alio modo poteſt referri ad donum quod datum eſt humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ perſonæ: quod etiam eſt donum infinitum. Vnde gloſ†. dicit ibidem, Sicut Pater plenum & perfectum genuit Verbū, ſic & plenum & perfectum eſt vnitum humanæ naturæ. Tertio modo poteſt referri ad gratiā habitualem, inquantum gratia Chriſti ſe extendit ad omnia quæ ſunt gratiæ. Vnde Aug*. hoc exponens dicit, Menſura, diuiſio quædā donorum eſt: alij enim datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ: ſed Chriſtus, qui dat, non ad menſuram accepit.

*glo. interlinea ri ſuper illud Omnia dedit in manu eius †gloſ. ord. ibi.

Tract. 14. in Ioan. ante medium tom. 9.

Ad secundum dicendum, quòd gratia Chriſti habet infinitum effectum: tum propter infinitatem prædictam gratiæ, tum propter vnitatem diuinæ perſonæ, cui anima Chriſti vnita eſt.

Ad tertium dicendū, quòd minus per augmētum poteſt peruenire ad quantitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: ſed gratia alterius hominis comparatur ad gratiam Chriſti, ſicut quædam virtus particularis ad vniuerſalem. Vnde ſicut virtus ignis, quantumcunque creſcat, non poteſt adæquare virtutem ſolis: ita gratia alterius hominis, quantumcunque creſcat, non poteſt adæquare gratiam Chriſti.

Articvlvs XII.

Vtrum gratia Chriſti potuerit augeri.

Ad dvodecimvm ſic proceditur. Videtur quòd gratia Chriſti potuerit augeri. Omni enim finito poteſt fieri additio. Sed gratia Chriſti fuit finita: vt dictum eſt*. Ergo potuit augeri.

1. di. 15. q. 5 ar. 1. q. 4. & diſt. 17. q. 2. ar. 4. ad 3. Et 3. di. 13. q. 1 art. 2. q. 3. & di. 18. arti. 5. ca. Et Iſa. 11 l. 2. principio. *art. præced.

¶ 2 Præterea, Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam: ſecundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in nobis. Sed virtus diuina, cum ſit infinita, nullo termino coarctatur. Ergo videtur, quòd gratia Chriſti potuerit eſſe maior.

¶ 3 Præterea, Luc. 2. dicitur, quòd puer Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Ergo gratia Chriſti potuit augeri.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum quaſi vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed nihil poteſt eſſe aut intelligi maius, quàm quòd aliquis ſit vnigenitus à Patre. Ergo etiā nō poteſt eſſe vel intelligi maior gratia, quàm illa, qua Chriſtus fuit plenus.

Conclvsio.

Cùm in Chriſto fuerit omnis gratiæ plenitudo, & fuerit ſimul comprehenſor ac viator, impoſſibile fuit aliquo modo in illo gratiam augeri.

Respondeo dicendum, quòd aliquam formam non poſſe augeri, cōtingit dupliciter. Vno modo ex parte ipſius ſubiecti: alio modo ex parte ipſius formæ. Ex parte quidem ſubiecti, quando ſubiectum attingit ad vltimum gradum in participatione illius formæ ſecundum ſuum

modū:ſicut ſi dicatur, quòd aër non poteſt creſcere in calidi rate, quando pertingit ad vltimū gradū caloris qui poteſt ſaluari in natura aëris; licet poſſit eſſe maior calor in rerū natura quàm eſt calor ignis. Ex parte autē formæ excluditur poſſibilitas augmenti, quando aliquod ſubiectū attingit ad vltimam perfectionē, quam poteſt talis forma habere in natura: ſicut ſi dicamus, quòd calor ignis non poteſt augeri, quia non poteſt eſſe perfectior gradus caloris quàm ille, ad quem pertingit ignis. Sicut autē aliarum formarum eſt ex diuina ſapientia determinata propria menſura, ita & gratiæ: ſecundū illud Sapi. 11. Omnia in numero & pondere & menſura diſpoſuiſti. Menſura autē vnicuiq; formæ præfigitur per comparationē ad ſuū finē: ſicut nō eſt maior grauitas, quàm grauitas terræ, quia nō poteſt eſſe inferior locus loco terræ. Finis autē gratiæ eſt vnio creaturæ rationalis ad Deū: non poteſt autem eſſe, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad Deū, quàm quæ eſt in perſona. & ideo gratia Chriſti pertingit ad ſummam menſurā gratiæ. Sic igitur manifeſtū eſt, quòd gratia Chriſti nō poteſt augeri ex parte ipſius gratiæ. Sed nec etiā ex parte ſubiecti: quia Chriſtus, ſecundū quòd homo à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit verus & plenus comprehenſor. Vnde in eo non potuit eſſe gratiæ augmentum, ſicut nec in aliis Beatis: quorū gratia augeri nō poteſt, eo quòd ſunt in termino. Hominum verò qui ſunt purè viatores, gratia poteſt augeri, & ex parte formę, quia non attingunt ſummū gratiæ gradum: & ex parte ſubiecti, quia nondum peruenerunt ad terminum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſi loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quantitati poteſt fieri additio: quia ex parte quātitatis finitæ, non eſt aliquid quod repugnet additioni. Si verò loquamur de quantitate naturali, ſic poteſt eſſe repugnantia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, ſicut & alia accidentia determinata. Vnde Philoſophus * dicit in ſecundo de anima, quòd omnium natura conſtantiū eſt terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Et inde eſt, quòd quantitati totius cæli nō poteſt fieri additio. Multò igitur magis in ipſis formis conſideratur aliquis terminus, vltra quem non progrediuntur. Et propter hoc non oportet, quòd gratiæ Chriſti poſſit fieri additio, quamuis ſit finita ſecundum ſui eſſentiam.

li. 2. de anima text. 41. to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd virtus diuina licet poſſit facere aliquid maius & melius, quàm ſit habitualis gratia Chriſti: non tamen poſſet facere, quòd ordinaretur ad aliquid maius, quàm ſit vnio perſonalis ad Filiū vnigenitū à Patre. Cui vnioni ſufficienter correſpōdet talis menſura gratiæ, ſecundū diffinitionē diuinę ſapiētię.

AD TERTIVM dicendū, quòd in ſapientia & gratia aliquis poteſt proficere dupliciter. Vno modo ſecundū ipſos habitus ſapientiæ & gratiæ augmētatos: & ſic Chriſtus in eis non proficiebat. Alio modo ſecundū effectus: inquantū ſcilicet aliquis ſapientiora & virtuoſiora opera facit. Et ſic Chriſtus proficiebat ſapiētia & gratia, ſicut & ætate: quia ſecundū proceſſum ætatis perfectiora opera faciebat: vt ſe verum hominem demonſtraret, & in his quę ſunt ad Deum, & in his quæ ſunt ad homines.

ARTICVLVS XIII.

Qualiter gratia Chriſti habitualis ſe habeat ad vnionem.

AD TERTIVMDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd gratia habitualis in Chriſto non ſubſequatur vnionem. Idem enim non ſequitur ad ſe ipſum. Sed hæc gratia habitualis videtur eadem eſſe cum gratia vnionis: dicit enim Aug. in lib. de Prædeſti *. Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ homo quicunq; Chriſtianus, qua gratia homo ille ab initio ſuo factus eſt Chriſtus. Quorum duorū primū pertinet ad gratiam habitualem, ſecundum ad gratiam vnionis. Ergo videtur, quòd gratia habitualis non ſubſequatur vnionem.

*3. di. 13. q. 3 art. 2. q. 3. Et op. 3. ca. 221 Et opu. 6. ca. 3. col. . *ca. 1 ante mediū, tom. 7*

¶ 2 Præterea, Diſpoſitio præcedit perfectionem tempore, vel ſaltem intellectu. Sed gratia habitualis videtur eſſe ſicut quædam diſpoſitio humanæ naturæ ad vnionē perſonalē. Ergo videtur, quòd gratia habitualis non ſubſequatur vnionem, ſed magis præcedat.

¶ 3 Præterea, Commune eſt prius proprio. Sed gratia habitualis eſt communis Chriſto & aliis hominibus: gratia autem vnionis eſt propria Chriſto. Ergo prior eſt ſecundum intellectum gratia habitualis quàm ipſa vnio. Non ergo ſequitur eam.

SED CONTRA eſt quod dicitur Iſa. 42. Ecce ſeruus meus; ſuſcipiam eum: & poſtea ſequitur, Dedi Spiritum meum ſuper eum, quod quidem pertinet ad donum gratiæ habitualis. Vnde relinquitur, quòd ſuſceptio naturæ humanæ in vnitatem perſonæ, præcedat gratiam habitualem in Chriſto.

CONCLVSIO.

Gratiam vnionis in Chriſto habitualem præceſſiſſe gratiam natura, & intellectu, non autem temporis ordine, certum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinam perſonam (quam ſuprà * diximus eſſe ipſam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Chriſto: non ordine temporis, ſed naturæ & intellectus.

Q. 2. art. 10. & q. 6. art. 6

Et hoc triplici ratione: primò quidem ſecundū ordinē principiorū vtriuſq;. Principiū enim vnionis eſt perſona Filij, aſſumens humanam naturam, quæ ſecundū hoc dicitur miſſa eſſe in mundū, quòd humanā naturam aſſumpſit. Principium autē gratiæ habitualis, quæ cū charitate datur, eſt Spiritus ſanctus, qui ſecūdum hoc dicitur mitti, quòd per charitatē mentem inhabitat. Miſſio autem Filij ſecundū ordinem naturæ, prior eſt miſſione Spiritus ſancti, ſicut ordine naturæ Spiritus ſanctus procedit à Filio, & à ſapientia dilectio. Vnde & vnio perſonalis, ſecundū quam intelligitur miſſio Filij, eſt prior ordine naturæ habituali gratia, ſecundū quam intelligitur miſſio Spiritus ſancti. Secundò accipitur ratio huius ordinis ex habitudine gratię ad ſuam cauſam. Gratia enim cauſatur in homine ex præſentia diuinitatis, ſicut lumen in aëre ex pręſentia ſolis. vnde dicitur Ezech. 43. Gloria Dei Iſraël ingrediebatur per viam Orientalem, & terra ſplendebat à maieſtate eius. Præſentia autem Dei in Chriſto intelligitur ſecundum vnionem humanę naturę ad diuinam perſonam: vnde gratia habitualis Chriſti intelligitur, vt conſequens hanc vnionem, ſicut ſplendor ſolem.

Tertiò ratio huius ordinis ſumi poteſt ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones autem ſunt ſuppoſitorū & indiuiduorū. Vnde actio, & per cōſequens gratia ad ipſam ordinans præſupponit hypoſtaſim operātem. Hypoſtaſis autē non præſupponitur in humana natura ante vnionē: vt ex ſuprà dictis patet *. Et ideo gratia vnionis ſecundum intellectum præcedit gratiā habitualē.

Q. 4. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Aug * ibi gratiam nominat gratuitā Dei volūtatē, gratis beneficia largientē. Et propter hoc eadē gratia dicit hominē quēcunq; fieri Chriſtianū, qua gratia factus eſt homo Chriſtus: quia vtrunq; gratuita Dei voluntate abſque meritis factū eſt.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut diſpoſitio in via generationis pręcedit perfectionē, ad quam diſponit in his, quæ ſucceſſiuè perficiūtur: ita naturaliter perfectionem ſequitur, quam aliquis iam cōſecutus eſt: ſicut calor qui fuit diſpoſitio ad formā ignis, eſt effectus proſluēs à forma ignis iā præexiſtētis. Humana autē natura in Chriſto vnita eſt perſonæ Verbi à principio, abſq; ſucceſſione. Vnde gratia habitualis nō intelligitur vt præcedēs vnionem, ſed vt conſequens eam, ſicut quædam proprietas naturalis. Vnde & Auguſt. dicit in Enchi *. quòd gratia eſt quodammodo Chriſto homini naturalis.

Enchirid. ca. 40. tom. 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd cōmune eſt prius proprio, ſi vtrunq; ſit vnius generis. Sed in his, quæ ſunt diuerſorū generū, nihil prohibet proprium eſſe prius cōmuni. Gratia autē vnionis non eſt in genere gratiæ habi-

tualis: ſed eſt ſupra omne gen', ſicut & ipſa diuina perſona.

Vnde hoc proprium nihil prohibet eſſe prius cõmuni: quia non ſe habet per additionem ad cõmune, ſed potius eſt principium & origo eius, quod eſt commune.

QVÆSTIO VIII.

De Gratia Chriſti, ſecundum quod eſt caput Eccleſiæ, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de gratia Chriſti, ſecundum quod eſt caput Eccleſię.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrũ Chriſtus ſit caput Eccleſiæ.

¶ Secundò, vtrum ſit caput hominũ, quantum ad corpora: vel ſolùm quantum ad animas.

¶ Tertiò, vtrum ſit caput omnium hominum.

¶ Quartò, vtrum ſit caput Angelorum.

¶ Quintò, vtrum gratia, ſecundum quam eſt caput Eccleſiæ, ſit eadem cum gratia habituali eius, ſecũdum quod eſt quidam homo ſingularis.

¶ Sexto, vtrum eſſe caput Eccleſiæ, ſit proprium Chriſto.

¶ Septimò, vtrum diabolus ſit caput omnium malorum.

¶ Octauò, vtrum Antichriſtus etiam poſſit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus ſit caput Eccleſiæ.

Inf. q. 48. ar. 1. ca. & q. 49 ar. 2. ca. Et 3. diſt. 13. q. 2. ar. 1. Et veri. q. 29. ar. 3. & 5. & ar. 4. & ar. 5. cap. Et op. 3. c. 223. Et opu. 60. c. 3. col. 9. Et 1. cor. 11. l. 1. col. 2. & Ephe. 1. f.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto ſecundum quod eſt homo, non competat eſſe caput Eccleſię. Caput enim influit ſenſum & motum in membra. Senſus autem & motus ſpiritualis, qui eſt per gratiam, non influitur nobis à Chriſto homine: quia ſicut Aug dicit in lib. de Trin •. nec etiam Chriſtus, ſecundũ quòd eſt homo, dat Spiritũ ſanctũ, ſed ſolùm inquantum eſt Deus. Ergo ei, ſecundum quòd eſt homo, non competit eſſe caput Eccleſiæ.

• li. 1. de Tri. c. 12. ante medium, tom. 3.

¶ 2 Præterea, Capitis non videtur eſſe aliud caput. Sed Chriſti, ſecundum quòd eſt homo, eſt caput Deus: ſecundum illud primæ ad Corint. 11. Caput Chriſti Deus. Ergo ipſe Chriſtus non eſt caput.

¶ 3 Præterea, Caput in homine eſt quoddã particulare mẽbrũ, influentiã recipiẽs à corde. Sed Chriſtus eſt vniuerſale principiũ totius Eccleſię. Ergo nõ eſt Eccleſię caput.

SED CONTRA eſt quod dicitur Epheſ. 1. Ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam.

CONCLVSIO.

Non propriè, ſed ex tranſlatione Chriſtus totius Eccleſiæ caput eſt, inquãtũ in ipſo eſt gratiarũ omniũ plenitudo, ex quo etiã ad omnes gratia deriuatur, ſicut in membra ex capite vigor & influxus.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut tota Eccleſia dicitur vnum corpus myſticum per ſimilitudinem ad naturale corpus hominis, quod ſecundum diuerſa membra habet diuerſos actus (vt Apo. docet Rom. 12. & primæ ad Cor. 12.) ita Chriſtus dicitur caput Eccleſiæ ſecundum ſimilitudinem humani capitis. In quo tria poſſumus conſiderare, ſcilicet ordinem, perfectionem, & virtutem. Ordinem quidem: quia caput eſt prima pars hominis, incipiendo à ſuperiori. Et inde eſt, quòd omne principium cõſueuit vocari caput: ſecundũ illud Ezech. 16. Ad omne caput viæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuę. Perfectionem autem: quia in capite vigent omnes ſenſus & interiores & exteriores, cùm in cæteris membris ſit ſolus tactus: & inde eſt quòd dicitur Iſa. 9. Senex & honorabilis ipſe eſt caput. Virtutem vero: quia virtus & motus cęterorum membrorũ, & gubernatio eorum in ſuis actibus, eſt à capite, propter vim ſenſitiuam & motiuã ibi dominantem: vnde & rector dicitur caput populi, ſecundum illud 1. Reg. 15. Cùm eſſes paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es. Hæc autẽ tria competunt Chriſto ſpiritualiter. Primò enim ſecundum propinquitatem ad Deum gratia eius altior eſt & prior, etſi non tempore: quia omnes alij receperunt gratiam per reſpectũ ad gratiam ipſius: ſecundum illud Rom. 8. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Secundò verò perfectionem habet quantum ad plenitudinem omniũ gratiarum: ſecundũ illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis: vt etiam ſuprà oſtenſum eſt •. Tertiò virtutem habet influendi gratiam in omnia membra Eccleſiæ: ſecundũ illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ſic patet, quòd Chriſtus conuenienter dicitur Eccleſiæ caput.

• q. præce. ar. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dare gratiam aut Spiritum ſanctum conuenit Chriſto ſecundum quòd Deus, auctoritatiuè: ſed inſtrumentaliter conuenit etiã ei, ſecundũ quòd homo, inquantũ ſcilicet eius humanitas inſtrumentum fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipſius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis ſalutiferæ: vtpote gratiã in nobis cauſantes, & per meritum & per efficientiam quandam. Aug •. autem negat Chriſtum, ſecundum quòd homo eſt, dare Spiritum ſanctum per auctoritatem: inſtrumentaliter autem, ſiue miniſterialiter etiam alij Sancti dicuntur dare Spiritum ſanctum: ſecundum illud Gal. 3. Qui tribuit vobis Spiritum, &c.

• Loco citato in argu.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in metaphoricis locutionibus non oportet attendi ſimilitudinem quãtum ad omnia: ſic enim non eſſet ſimilitudo, ſed rei veritas. Capitis igitur naturalis nõ eſt caput aliud, quia corpus humanum non eſt pars alterius corporis. Sed corpus ſimilitudinariè dictum, id eſt aliqua multitudo ordinata, eſt pars alterius multitudinis: ſicut multitudo domeſtica eſt pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamiliâs, qui eſt caput multitudinis domeſticæ, habet ſupra ſe caput rectorem ciuitatis. Et per hunc modum nihil prohibet, caput Chriſti eſſe Deũ, cũ tamẽ ipſe Chriſtus ſit caput Eccleſię.

AD TERTIVM dicendum, quòd caput habet manifeſtã eminentiam reſpectu exteriorũ membrorum: ſed cor habet quandam influentiam occultam. Et ideo cordi comparatur Spiritus ſanctus, qui inuiſibiliter Eccleſiam viuificat & vnit: capiti comparatur ipſe Chriſtus ſecundum viſibilem naturam, ſecundum quam homo hominibus præfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus ſit caput hominum, quantum ad corpora, vel ſolum quantum ad animas.

3. di. 13. q. 2. ar. & q. 3. Et ver. q. 29. ar. 4. ad 1. Et op. 60. c. 3. col. 7

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſit caput hominum, quo ad corpora. Chriſtus enim dicitur caput Eccleſię, inquantum influit ſpiritualem ſenſum & motum gratiæ in Eccleſiã. Sed huius ſpiritualis ſenſus & motus capax non eſt corpus. ergo Chriſtus non eſt caput hominum ſecundum corpora.

¶ 2 Præterea, Secundum corpora communicamus cũ brutis. Si ergo Chriſtus eſſet caput hominum quantum ad corpora, ſequeretur quòd etiam eſſet caput brutorum animalium: quod eſt inconueniens.

¶ 3 Pręterea, Chriſtus corpus ſuum ab aliis hominibus traxit: vt patet Mat. 1. & Luc. 3. Sed caput eſt primum inter cætera membra, vt dictum eſt •: ergo Chriſtus non eſt caput Eccleſiæ quantum ad corpora.

• art. præced. ad 3. etiam.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuę.

CONCLVSIO.

Tota humanitas Chriſti in omnes influit homines, & quantum ad animam, & quantum ad corpus, etſi non principaliter, ſed ſecundariò.

RESPONDEO dicendum, quòd corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem, quæ eſt propria forma eius & motor. Et inquantum quidem eſt forma eius, recipit ab anima vitam & cæteras

proprietates conuenientes humano corpori ſecundum ſuam ſpeciem: inquantum verò anima eſt motor corporis, corpus inſtrumentaliter ſeruit animæ. Sic ergo dicendum eſt, quòd habet vim influendi humanitas Chriſti, inquantum eſt coniuncta Dei verbo, cui corpus vnitur
q.6.art.1. per animam, vt ſuprà dictum eſt *. Vnde tota Chriſti humanitas, ſecundum ſcilicet animam & corpus, influit in homines, & quantum ad animam, & quantũ ad corpus: ſed principaliter quantum ad animã, ſecundariò quantum ad corpus. Vno modo inquantum membra corporis exhibentur arma iuſtitiæ in anima exiſtenti per Chriſtum, vt Apoſt. dicit Ro. 6. Alio modo inquantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, ſecundum illud Rom. 8. Qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſenſus ſpiritualis gratiæ non peruenit quidem ad corpus primò & principaliter: ſed ſecundariò & inſtrumentaliter: vt di-
In corp. art. ctum eſt *.

Ad secundum dicendum, quòd corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem: ſicut habet corpus humanũ. Et ideo nõ eſt ſimile.

Ad tertium dicendũ, quòd licet Chriſtus traxerit materiam corporis ab aliis hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipſo, ſecundum illud 1. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.

Articvlvs III.

Vtrum Chriſtus ſit caput omnium hominum.

Inf. q. 13. ar. 3. ca. & q. 19 ar. 4. ca. & 1. Et 3. diſ. 13. q. 2. art. 1. q. 2. & 3.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nõ ſit caput omniũ hominũ. caput enim non habet relationem niſi ad membra ſui corporis. Infideles autem nullo modo ſunt membra Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti: vt dicitur Epheſ. 1. Ergo Chriſtus non eſt caput omnium hominum.

¶ 2 Præterea, Apoſtolus dicit ad Ephe. 5. quòd Chriſtus tradidit ſemetipſum pro Eccleſia, vt ipſe exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Sed multi ſunt etiam fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. Ergo nec etiam omnium fidelium Chriſtus eſt caput.

¶ 3 Præterea, Sacramenta veteris legis comparantur ad Chriſtum, ſicut vmbra ad corpus: vt dicitur Coloſſ. 2. Sed patres veteris Teſtamenti ſacramentis illis ſuo tempore ſeruiebant: ſecundum illud Hebr. 8. Qui exemplari & vmbræ deſeruiunt cæleſtium. Non ergo pertinebant ad corpus Chriſti, & ita Chriſtus non eſt caput omnium hominum.

Sed contra eſt quod dicitur 1. Timoth. 4. Eſt Saluator omnium hominum, & maximè fidelium. Et 1. Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, ſed etiam pro totius mundi. Saluare autẽ homines, & propitiationem eſſe pro peccatis eorum, cõpetit Chriſto, ſecundum quòd eſt caput. Ergo Chriſtus eſt caput omnium hominum.

Conclvsio.

Quanquam non eodem modo, omnium tamen hominum Chriſtus caput eſt.

Respondeo dicendum, quòd hæc eſt differentia inter corpus hominis naturale, & corpus Eccleſiæ myſticum, quòd membra corporis naturalis ſunt omnia ſimul, membra autem corporis myſtici non ſunt omnia ſimul, neq; quantum ad eſſe naturæ, quia corpus Eccleſiæ conſtituitur ex hominibus, qui fuerunt à principio mundi vſque ad finem ipſius. Neque etiam quantum ad eſſe gratiæ: quia eorũ etiam, qui ſunt in vno tempore, quidam gratia carent, poſtmodũ habituri, aliis eam iam habentibus. Sic igitur membra corporis myſtici accipiuntur, nõ ſolùm ſecundum quòd ſunt in actu, ſed etiam ſecundum quòd ſunt in potentia. Quædam tamen ſunt in potentia, quæ nunquam reducuntur ad actum. Quædam verò ſunt, quæ quandoq; reducuntur ad actũ. Et hoc ſecundũ triplicẽ gradũ, quorum primus eſt per fidẽ, ſecundus per charitatẽ viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendũ eſt, quòd accipiendo generaliter ſecundum totum tẽpus mundi, Chriſtus eſt caput omniũ hominũ: ſed ſecundum diuerſos gradus. primò enim & principaliter eſt caput eorum qui actu vniuntur ſibi per gloriam: ſecundò, eorum, qui actu vniuntur ſibi per charitatem: tertiò eorum, qui actu vniuntur ſibi per fidẽ: quartò verò eorũ, qui ſibi vniuntur ſolùm in potentia nondum reducta ad actũ, quæ tamen eſt ad actũ reducenda ſecundũ diuinam prædeſtinationem: quintò verò eorũ, qui in potentia ſunt ſibi vniri, quæ nunquã reducetur ad actũ: ſicut homines in hoc mundo viuentes, qui non ſunt prædeſtinati, qui tamẽ ex hoc ſeculo recedentes, totaliter deſinunt eſſe membra Chriſti: quia iam nec ſunt in potẽtia, vt Chriſto vniantur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illi qui ſunt infideles, etſi actu non ſint de Eccleſia, ſunt tamẽ de Eccleſia in potentia. Quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primò quidem & principaliter in virtute Chriſti, quæ eſt ſufficiens ad ſalutem totius humani generis: ſecundariò in arbitrij libertate.

Ad secvndvm dicendum, quòd eſſe Eccleſiam glorioſam non habentem maculam neq; rugam, eſt vltimus finis, ad quem perducimur per paſſionem Chriſti. Vnde hoc erit in ſtatu patriæ, non autem in ſtatu viæ: in quo ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, vt dicitur primæ Ioannis primo. Sunt tamen quædam ſcilicet mortalia, quibus carẽt illi, qui ſunt membra Chriſti per actualem vnionem charitatis. Qui verò his ſubduntur, non ſunt membra Chriſti actualiter, ſed potentialiter, niſi fortè imperfectè, per fidem informem: quæ vnit Chriſto ſecundum quid, & non ſimpliciter, vt ſcilicet per Chriſtum homo conſequatur vitam gratiæ. Fides enim ſine operibus mortua eſt, vt dicitur Iacob. 2. Percipiunt tamen tales à Chriſto quendam actum vitæ, qui eſt credere: ſicut ſi membrum mortificatum moueatur aliqualiter ab homine.

Ad tertivm dicendum, quòd ſancti Patres nõ inſiſtebant ſacramentis legalibus tanquam quibuſdam rebus, ſed ſicut imaginibus & vmbris futurorum. Idem autẽ eſt motus in imagine, inquantũ eſt imago, & in rem, vt patet per Philoſophum in lib. de Memo. & remi *. Et ideo antiqui Patres ſeruando legalia ſacramenta, ferebantur in Chriſtum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipſum ferimur. Et ita Patres antiqui pertinebant ad idem corpus Eccleſiæ, ad quod nos pertinemus. cap. 2. in medio, tom. 2.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus ſit caput Angelorum.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus, ſecũdum quod homo, non ſit caput Angelorum. Caput enim & membra ſunt vnius naturæ. Sed Chriſtus, ſecundum quòd eſt homo, non eſt conformis in natura cum Angelis, ſed ſolùm cum hominibus: quia vt dicitur Heb. 2. Nunquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Ergo Chriſtus, ſecundum quod homo, non eſt caput Angelorum.

3. diſ. 13. q. 2 ar. 2. q. 1. & diſ. 14. ar 3. q. 2. & 6. ca. Et ver. q. 29 ar. 4. c. & 5. Et opuſc. 3. c. 223. Et 1. cor. 11. col. 2 Et ephe. 1. in fin.

¶ 2 Præterea, Illorum Chriſtus eſt caput, qui pertinent ad Eccleſiam, quæ eſt corpus eius, vt dicitur Epheſ. 1. Sed Angeli non pertinent ad Eccleſiam: nam Eccleſia eſt congregatio fidelium: fides autem non eſt in Angelis: non enim ambulant per fidem, ſed per ſpeciem: alioquin peregrinarentur à Domino: ſecundum quòd Apoſt. argumentatur 2. ad Corint. 5. Ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, non eſt caput Angelorum.

¶ 3 Præterea, Auguſt. dicit ſuper Ioan *. quòd ſicut Verbum, quod erat in principio apud Patrẽ, viuificat animas: ita Verbum caro factum viuificat corpora, quibus Angeli carent.

tract. 23 ante mediũ. & 19 tract à medio tom. 9.

careret. Sed Verbum caro factum eſt Chriſtus, ſecundum quod homo. Ergo Chriſtus ſecundum quòd homo, non influit vitam Angelis. Et ita ſecundum quòd homo, non eſt caput Angelorum.

Sed contra eſt quod Apoſt. dicit Colo. 2. Qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis. Et eadem ratio eſt de Angelis aliorum ordinum. Eſt ergo Chriſtus caput Angelorum.

CONCLVSIO.

Cùm homines & Angeli ad gloriæ diuinæ fruitionem ordinentur, ſicut hominũ Chriſtus caput eſt, ita & Angelorũ eſſe neceſſe eſt.

Art. 1 ad 2.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt †, vbi eſt vnum corpus, neceſſe eſt ponere vnum caput. Vnũ autem corpus ſimilitudinariè dicitur vna multitudo ordinata in vnum ſecundum diſtinctos actus ſiue officia. Manifeſtum eſt autem, quòd ad vnum finem, qui eſt gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & Angeli. Vnde corpus Eccleſiæ myſticum, non ſolùm conſiſtit ex hominibus, ſed etiam ex Angelis. Totius autẽ huius multitudinis Chriſtus, eſt caput: quia propinquius ſe habet ad Deum, & perfectius participat dona ipſius, non ſolùm quàm homines, ſed etiã quàm Angeli: & de eius influentia non ſolùm homines recipiunt, ſed etiam Angeli. Dicitur enim Epheſ. 1. quòd conſtituit eum, ſcilicet Chriſtũ Deus pater ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem poteſtatem & principatum & virtutem & dominationẽ, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Et ideo Chriſtus non ſolùm eſt caput hominum, ſed etiam Angelorum: vnde & Matth. 4. legitur, quòd acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei.

Ad primvm ergo dicendum, quòd influentia Chriſti ſuper homines, principaliter quidem eſt quantum ad animas, ſecundum quas homines conueniunt cum Angelis in natura generis, licet non in natura ſpeciei. Et ratione huius conformitatis Chriſtus poteſt dici caput Angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

Ad secvndvm dicendum, quòd Eccleſia ſecundum ſtatum viæ eſt congregatio fidelium: ſed ſecundum ſtatum patriæ eſt congregatio comprehendentium. Chriſtus autem non ſolùm fuit viator, ſed comprehenſor. Et ideo non ſolùm fidelium, ſed etiam comprehendentium eſt caput: vtpote pleniſſimè habens gratiam & gloriam.

loco citato in argu.

Ad tertivm dicendum, quòd Aug. ibi loquitur ſecundum quandam aſſimilationem cauſę ad effectũ: prout ſcilicet res corporalis agit in corpus, & res ſpiritualis in res ſpirituales. Tamen humanitas Chriſti ex virtute ſpiritualis naturæ, ſcilicet diuinæ, poteſt aliquid cauſare non ſolùm in ſpiritibus hominũ, ſed etiam in ſpiritibus Angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad Deum, ſcilicet ſecundum vnionem perſonalem.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratia Chriſti, ſecundum quam eſt caput Eccleſiæ, ſit eadẽ cũ gratia habituali eius, ſecundũ quòd eſt quadã homo ſingularis.

3. di. 13. q. 3 ar. 1 q. 1. & 2. Et 4. di. 5. q. 1 art. 3. q. 2. ad 3. Et ver. q. 29. ar. 5. c. ſi. & 6. Et opu. 3. c. 222 & 223. Et Io. 3. l. 6 co. 2

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd nõ ſit eadem gratia, qua Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, cum gratia ſingulari illius hominis. Dicit enim Apoſt Rom. 5. Si vnius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei, & donum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Sed aliud eſt peccatum actuale ipſius Adæ, & aliud peccatum originale, quod traduxit in poſteros. Ergo alia eſt gratia perſonalis, quæ eſt propria ipſius Chriſti, & alia eſt gratia eius, inquantum eſt caput Eccleſiæ, quæ ab ipſo ad alios deriuatur.

¶ 2 Præterea, Habitus diſtinguuntur ſecundum actus. Sed ad alium actum ordinatur in Chriſto gratia eius perſonalis, ſcilicet ad ſanctificationem illius animæ: & ad alium actum ordinatur gratia capitis, ſcilicet ad ſanctificãdum alios. Ergo alia eſt gratia perſonalis ipſius Chriſti, & alia eſt gratia eius, inquantum eſt caput Eccleſiæ.

¶ 3 Prÿterea, Sicut ſuprà dictum eſt †, in Chriſto diſtinguntur triplex gratia, ſcilicet gratia vnionis, gratia capitis, & gratia ſingularis illius hominis: ſed gratia ſingularis Chriſti eſt alia à gratia vnionis: ergo etiam eſt alia à gratia capitis. *q. 6. art. 6.*

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. primo, De plenitudine eius nos omnes accepimus. Secundum hoc autem eſt caput noſtrum quod ab eo accipimus. Ergo ſecundum hoc, quòd habuit plenitudinem gratię, eſt caput noſtrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, ſecundum quòd perfectè fuit in illo gratia perſonalis, vt ſuprà dictũ eſt *. Ergo ſecundũ gratiam perſonalem eſt caput noſtrũ, & ita non eſt alia gratia capitis, & alia gratia perſonalis. *q. 7. art. 9.*

CONCLVSIO.

Eadem prorſus eſt gratia Chriſti perſonalis, qua anima eius iuſtificata eſt, cum illa, ſecundum quam totius Eccleſiæ caput eſt, & alios iuſtificat, quanquam ſecundum rationem diuerſa.

Respondeo dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantum eſt ens actu, oportet quòd idem ſit actus, quo aliquid eſt actu; & quo agit, ſicut idẽ eſt calor, quo ignis eſt calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid eſt actu, ſufficit ad hoc, quòd ſit principium agendi in alia: cùm enim agens ſit præſtantius patiente (vt Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam *: & Philoſophus in 3. de anima †) oportet quod agens in alia habeat actum ſecundum eminentiam quandam. Dictum eſt autem ſuprà *, quòd in anima Chriſti recepta eſt gratia ſecundum maximam eminentiam: & ideo ex eminentia gratiæ, quam accepit, competit ſibi quòd gratia illa ad alios deriuetur: quod pertinet ad rationẽ capitis. Et ideo eadem eſt ſecundum eſſentiam gratia perſonalis, qua anima Chriſti eſt iuſtificata, & gratia eius, ſecundum quam eſt caput Eccleſiæ, iuſtificans alios: differt tamen ſecundum rationem.

Aug. li. 12. c. 16. circa medium, tom. 3. † Ariſt. de anima l. 3. te 19 vet. 1. huius q. et q. 7. ar. 9

Ad primvm ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adam, quod eſt peccatum naturę, deriuatum eſt à peccato actuali ipſius, quod eſt peccatum perſonale: quia in eo perſona corrupit naturam: qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad poſteros, ſecũdum quòd natura corrupta corrumpit perſonam. Sed gratia non deriuatur à Chriſto in nos mediante natura humana, ſed per ſolam perſonalem actionem ipſius Chriſti. Vnde non oportet in Chriſto diſtinguere duplicem gratiam: quarum vna reſpondeat naturæ, alia perſonæ, ſicut in Adam diſtinguitur peccatum naturæ & perſonæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd diuerſi actus, quorum vnus eſt ratio, & cauſa alterius, non diuerſificant habitum: actus autem perſonalis gratiæ, qui eſt ſanctum facere formaliter habentem, eſt ratio iuſtificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde eſt quòd per huiuſmodi differentiam non diuerſificatur eſſentia habitus.

Ad tertivm dicendũ, quòd gratia perſonalis & gratia capitis ordinãtur ad aliquẽ actũ: gratia autẽ vnionis non ordinatur ad actum, ſed ad eſſe perſonale. Et ideo gratia perſonalis & gratia capitis conueniunt in eſſentia habitus, non autem gratia vnionis. Quanuis perſonalis gratia poſſit quodammodo dici gratia vnionis: prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et ſecundum hoc vna per eſſentiam eſt gratia vnionis & gratia capitis & gratia ſingularis perſonæ, ſed differentes ſola ratione.

ARTICVLVS VI.

Vtrum eſſe caput Eccleſiæ ſit proprium Chriſto.

Infrà ar. 7. c. Et ver q. 29 ar. 4. c. Et 1. cor. 11. co. 3.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd eſſe caput Eccleſiæ non ſit proprium Chriſto. Dicitur enim 1. Reg. 15. Cùm eſſes paruulus in oculis tuis, caput in tribub' Iſraël factus es. Sed vna eſt Eccleſia in nouo & veteri Teſtamento. Ergo videtur quòd eadẽ ratio-

ratione aliquis alius homo præter Chriſtum poterit eſſe caput Eccleſiæ.

¶ 2 Præterea, Ex hoc Chriſtus dicitur eſſe caput Eccleſiæ,quòd gratiam influit Eccleſiæ membris. Sed etiam ad alios pertinet gratiam aliis præbere: ſecundum illud Ephe.4.Omnis ſermo malus ab ore veſtro non procedat: ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationem fidei, vt det gratiã audientibus. Ergo videtur quòd etiam alij quàm Chriſto competat eſſe Eccleſiæ caput.

¶ 3 Præterea, Chriſtus ex eo quòd præeſt Eccleſiæ,nõ ſolùm dicitur caput, ſed etiam Paſtor & fundamentum Eccleſiæ. Sed non ſibi ſolùm Chriſtus retinuit nomen Paſtoris,ſecundum illud 1.Petri 5. Cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronam. Nec etiam nomen Fundamenti: ſecundum illud Apocal. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim.ergo videtur quòd nec etiam nomen Capitis ſibi ſoli retinuerit.

Sed contra eſt,quòd dicitur, Coloſ. 2. Caput Eccleſiæ eſt, ex quo corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum Dei. Sed hoc ſoli Chriſto conuenit. Ergo ſolus Chriſtus eſt caput Eccleſiæ.

Conclvsio.

Eſſe caput Eccleſiæ ſecundum interiorem influxum, proprium eſt Chriſto: ſecundum gubernationem verò exteriorem, commune fuit Chriſto & aliis eſſe caput Eccleſiæ.

Respondeo dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo quodam intrinſeco influxu: prout ſcilicet, virtus motiua & ſenſitiua, à capite deriuatur ad cætera membra. Alio modo ſecundum quandam exteriorem gubernationem:prout ſcilicet ſecundum viſum & alios ſenſus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non eſt ab aliquo,niſi à ſolo Chriſto:cuius humanitas ex hoc, quòd eſt diuinitati coniuncta, habet virtutem iuſtificandi. Sed influxus in membra Eccleſiæ,quantum ad exteriorem gubernationem, poteſt aliis conuenire. Et ſecundum hoc aliqui alij poſſunt dici capita Eccleſiæ:ſecundũ illud Amos.6. Optimates capita populorum. Differenter tamen à Chriſto: primò quidem quantũ ad hoc, quòd Chriſtus eſt caput omnium eorum, qui ad Eccleſiam pertinent, ſecundum omnem locum & tempus & ſtatum: alij autem homines dicuntur capita, ſecundum quædam ſpecialia loca, ſicut Epiſcopi ſuarum Eccleſiarum: vel etiam ſecundum determinatum tempus, ſicut Papa eſt caput totius Eccleſiæ, ſcilicet tempore ſui pontificatus: & ſecundum determinatum ſtatum, prout ſcilicet ſunt in ſtatu viatoris. Alio modo, quia Chriſtus eſt caput Eccleſiæ propria virtute & auctoritate. Alij verò dicuntur capita,in quantum vicem gerunt Chriſti: ſecundum illud 2.ad Corinth.2. Nam & ego quod donaui ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti,& ſecundum illud ſecundæ ad Corint. 5. Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur,ſecundũ quòd ratio capitis conſideratur ex exteriori gubernatiõe:prout dicitur Rex caput regni ſui.

Ad secvndvm dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, ſed exterius perſuadendo ad ea,quæ ſunt gratiæ.

Tract. 46. in medio illius, tom.9.

Ad tertivm dicendum,quòd ſicut Aug*.dicit ſuper Ioan.Si præpoſiti Eccleſiæ Paſtores ſunt,quomodo vnus paſtor eſt, niſi quia ſunt illi omnes vnius membra paſtoris?Et ſimiliter alij poſſunt dici fundamenta & capita,inquantum ſunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen ſicut Auguſt.ibidem dicit†,paſtorem eſſe dedit membris ſuis:oſtium verò nemo noſtrum ſe dicit:hoc ſibi ipſe proprium tenuit. Et hoc ideo,quia in oſtio importatur principalis auctoritas, inquantum oſtium eſt, per quod omnes ingrediuntur in domum: & ipſe ſolus Chriſtus eſt per quem acceſſum habemus in gratiam iſtam, in qua ſtamus. Per alia verò nomina prædicta poteſt importari auctoritas, non ſolùm principalis, ſed etiam ſecundaria.

Tract. 47. in ſ. ī. inter prin. & mediũ 10.9

Articvlvs vii.

Vtrum diabolus ſit caput omnium malorum.

Infr. art. 8. c.

Ad septimvm ſic proceditur.Videtur quòd diabolus non ſit caput malorum. Ad rationem enim capitis pertinet, quod influat ſenſum & motum in membra:vt dicit quędam glo.ſuper illud ad Ephe. 1.Ipſum dedit caput,&c. Sed diabolus non habet virtutẽ influendi malitiam peccati: quod ex voluntate peccantis procedit. Ergo diabolus non poteſt dici caput malorum.

¶ 2 Præterea, Per quodlibet peccatum fit homo malus.Sed non omnia peccata ſunt à diabolo. Quod quidẽ manifeſtum eſt de peccatis dæmonum, qui non ex perſuaſione alterius peccauerunt. Similiter etiam nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in lib.de Eccleſiaſticis * dogmatibus: Non omnes cogitationes noſtræ malæ, ſemper diaboli inſtinctu excitantur: ſed aliquoties ex motu arbitrij noſtri emergunt.ergo diabolus non eſt caput omnium malorum.

ca.82. habetur inter opera Aug. tom. 3.

¶ 3 Præterea, Vnum caput vni corpori præficitur. Sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur:quia malum malo contingit eſſe contrariũ: contingit etiam ex diuerſis defectibus, vt Diony.dicit 4. cap.de Diuinis nominibus *. Non ergo diabolus poteſt dici caput omnium malorum.

ca.4. part.4. inter medium & fin.

Sed contra eſt quod ſuper illud Iob. 18. Memoria illius pereat de terra.dicit gloſ†.De vnoquoq; iniquo dicitur,vt ad caput,id eſt diabolum reuertatur.

Eſt Greg. lib. 14. moral. c. 11 circ.princ.

Conclvsio.

Diabolus caput eſt omnium malorum, quantum ad exteriorem gubernationem.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictũ eſt *,caput non ſolùm interius influit membris,ſed etiam exterius gubernat, eorum actus dirigendo ad aliquem finem.Sic ergo poteſt dici aliquis caput alicuius multitudinis,vel ſecundum vtrunque, ſcilicet ſecundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem: & ſic eſt Chriſtus caput Eccleſiæ, vt dictum eſt *. Vel ſecundum ſolam exteriorem gubernationem:& ſic quilibet princeps vel prælatus eſt caput multitudinis ſibi ſubiectæ. Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorũ: nam,vt dicitur Iob 41. ipſe eſt Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Pertinet autem ad gubernatorem, vt eos quos gubernat,ad ſuum finem adducat: finis autem diaboli eſt auerſio rationalis creaturæ à Deo:vnde & à principio hominem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit. Ipſa autem auerſio à Deo,habet rationem finis, inquantum appetitur ſub ſpecie libertatis: ſecundum illud Hierem.2.A ſeculo confregiſti iugum,rupiſti vincula,& dixiſti, non ſeruiam. Inquantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando,ſub diaboli regimine & gubernatione cadunt: & ex hoc dicitur eorum caput.

Art.præced.

Art.præced.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti:tamen ſuggerendo inducit ad malum.

Ad secvndvm dicendum, quòd gubernator non ſuper ſuggerit ſingulis, vt ſuæ voluntati obediant, ſed proponit omnibus ſignum ſuæ voluntatis: ad cuius ſequelam aliqui excitantur inducti, alij propria ſponte. Sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum ſequuntur milites etiam nullo perſuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli (qui ab initio peccat,vt dicitur 1.Ioan.3.) propoſitum eſt omnibus ad ſequendum: quod quidam imitantur per ſuggeſtionem ipſius,quidam propria ſponte abſque

te abſque vlla ſuggeſtione. Et ſecundum hoc omnium malorum caput eſt diabolus, inquantum ipſum imitãtur: ſecundum illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius.

Ad tertium dicendum, quòd omnia peccata conueniunt in auerſione à Deo, licet abinuicem differant, ſecundũ conuerſionẽ ad diuerſa cõmutabilia bona.

Articulus VIII.

Vtrum Antichriſtus poſſit etiam dici caput omnium malorum.

1.2.q.84.arti.3.& 4. Et 3.di.13.q.2 ar.1.c. Et veri.q.29.ar.4 c. Et mal.q.8 ar.1.c. Et op. 3.c.223. Et 1.cor.11.col. 3.& 4.

Ad octavum ſic proceditur. Videtur quòd Antichriſtus non ſit caput malorum. Vnius enim corporis non ſunt diuerſa capita. Sed diabolus eſt caput multitudinis malorum: Non ergo Antichriſtus eſt eorum caput.

¶ 2 Præterea, Antichriſtus eſt membrum diaboli. Sed caput diſtinguitur à membris. ergo Antichriſtus non eſt caput malorum.

¶ 3 Præterea, Caput habet influentiã in mẽbra. Sed Antichriſtus nullam habet influentiam in malos, qui eum præceſſerunt. Ergo Antichriſtus non eſt caput malorum.

Eſt glo. Greg. li.15. Moral. c.28. in prin.

Sed contra eſt, quod Iob 21. ſuper illud, Interrogare quemlibet de viatoribus, dicit gloſ*. Dum de omnium malorum corpore loqueretur, ſubitò ad omnium iniquorum caput Antichriſtum verba conuertit.

Conclvsio.

Antichriſtus omnium malorum hominum caput eſt: non quidem ſecundum ordinem, vel virtutem, ſed ſecundum malitiæ perfectionem.

ar.1 huius q.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictũ eſt †, in capite naturali tria inueniuntur, ſcilicet ordo, perfectio & virtus influendi. Quantùm igitur ad ordinem temporis, non dicitur Antichriſtus eſſe malorum caput, quaſi eius peccatum præceſſerit, ſicut præceſſit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur eſſe caput malorum propter virtutem influendi: etſi enim aliquos ſui temporis ad malum ſit conuerſurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipſo ſunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam ſunt imitati, vnde ſecundum hoc non poſſet dici caput omnium malorum, ſed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde ſuper illud ſecundæ ad Theſſal. 2. Oſtendens ſe tanquam ſit Deus, dicit gloſſa *, Sicut in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichriſto omnis malitiæ plenitudo: nõ quidem ita quòd humanitas eius ſit aſſumpta à diabolo in vnitatem perſonæ, ſicut humanitas Chriſti à filio Dei: ſed quia diabolus ſuam malitiam eminentius ei influet ſuggerendo, quàm omnibus aliis. Et ſecundum hoc omnes alij mali qui præceſſerunt, ſunt quaſi quædam figura Antichriſti: ſecundum illud 2. ad Theſſ. 2. Myſterium iam operatur iniquitatis.

gloſ. ord. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quòd diabolus & Antichriſtus non ſunt duo capita, ſed vnum, quia Antichriſtus dicitur eſſe caput, inquantum pleniſſimè inuenitur in eo impreſſa malitia diaboli. Vnde ſuper illud ſecundæ ad Theſſ. 2. Oſtendens ſe tanquam ſit Deus: dicit gloſ *. In ipſo erit caput omnium malorum, ſcilicet diabolus, qui eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Non autem dicitur in eo eſſe per vnionem perſonalem, nec per intrinſecam inhabitationem (quia ſola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in lib. de Eccleſi. dog †.) ſed per malitiæ effectum.

gloſ. ord. ibid. *cap.83. inter opera Auguſt. tom.3.*

Ad secundum dicendum, quòd ſicut caput Chriſti eſt Deus, & tamen ipſe eſt caput Eccleſiæ (vt ſuprà dictum eſt *) ita Antichriſtus eſt membrum diaboli, & tamen eſt caput malorum.

ar.1 huius q.

Ad tertium dicendum, quòd Antichriſtus non dicitur caput omnium malorum propter ſimilitudinem influentiæ, ſed propter ſimilitudinem perfectionis, In eo enim diabolus quaſi malitiam ſuam ducet ad caput per modum, quo dicitur aliquis ad caput ſuum propoſitum ducere cùm illud perfecerit.

QVÆSTIO IX.

De ſcientia Chriſti in communi, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſcientia Chriſti. Circa quam duo cõſideranda ſunt. Primò, quam ſcientiam Chriſtus habuerit: ſecundò de vnaquaq; ſcientiarum ipſius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Chriſtus habuerit aliquã ſcientiam præter diuinam.

¶ Secundò, vtrum habuerit ſcientiam, quam habent Beati, vel comprehenſores.

¶ Tertiò, vtrum habuerit ſcientiam inditam vel infuſam.

¶ Quartò, vtrum habuerit aliquam ſcientiam acquiſitam.

Articvlvs I.

Vtrum Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam præter diuinam.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit aliqua ſcientia præter diuinam. Ad hoc enim neceſſaria eſt ſcientia, vt per eam aliqua cognoſcantur. Sed Chriſtus per ſcientiam diuinam cognoſcebat omnia: ſuperfluũ igitur fuiſſet quòd in eo eſſet alia ſcientia. *2.di.14.ar.1.q.1. Et ve. q.20.ar.2. et opu.3.c.223*

¶ 2 Præterea, Lux minor per maiorem offuſcatur. Sed omnis ſcientia creata cõparatur ad ſcientiam Dei increatam, ſicut lux minor ad maiorem. Ergo in Chriſto non refulſit alia ſcientia, quàm diuina.

¶ 3 Præterea, Vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta eſt in perſona, vt ex ſupradictis patet *. Ponitur autẽ in Chriſto ſecundum quoſdam quædam ſcientia vnionis: per quam ſcilicet Chriſtus ea quæ ad myſterium Incarnationis pertinent, plenius ſciuit, quàm aliquis alius. Cùm ergo vnio perſonalis cõtineat duas naturas, videtur quòd in Chriſto non ſint duæ ſcientiæ, ſed vna ſcientia pertinens ad vtranque naturam. *Q.2. art.2.*

Sed contra eſt quod Ambroſius dicit in lib. de Incarn *. Deus in carne perfectionem naturæ aſſumpſit humanæ, ſuſcepit ſenſum hominis, non ſenſum carnis inflatum. Sed ad ſenſum hominis pertinet ſcientia creata. Ergo in Chriſto fuit ſcientia creata. *In li. de incarnat. dom. ſac. ca.7. à medio tom.2.*

Conclvsio.

Neceſſarium fuit, in Chriſto fuiſſe aliquam ſcientiam creatam.

Respondeo dicendum, quod ſicut ex ſupradictis patet †, filius Dei humanam naturam integram aſſumpſit, id eſt, non ſolùm corpus, ſed etiam animam: nec ſolùm ſenſitiuam, ſed etiam rationalem. Et ideo oportuit quòd haberet ſcientiam creatam propter tria. Primò quidem propter animæ perfectionem. Anima enim ſecundum ſe conſiderata eſt in potẽtia ad intelligibilia cognoſcenda: eſt enim ſicut tabula, in qua nihil eſt ſcriptum, & tamen poſſibile eſt in ea ſcribi per intellectum poſſibilem, in quo eſt omnia fieri, vt dicitur in tertio de Anima *. Quod autem eſt in potentia, eſt imperfectum, niſi reducatur ad actum. Non autem fuit conueniens, quòd filius Dei humanam naturam imperfectam aſſumeret, ſed perfectam, vtpote qua mediante, totũ humanũ genus ad perfectũ erat reducendum. Et ideo oportuit, quòd anima Chriſti eſſet perfecta per aliquã ſcientiam, quæ eſſet propria perfectio eius. Et ideo oportuit in Chriſto eſſe aliquã ſcientiam præter ſcientiam diuinã, alioquin anima Chriſti eſſet imperfectior animabus aliorũ hominũ. Secundò, quia cùm quælibet res ſit propter ſuã operationẽ, vt dicitur in ſecũdo de Cœ *. fruſtra haberet Chriſtus animã intellectiuam ſi non intelligeret ſecundum illam, quod pertinet ad ſcien- *queſt.5.* *li.3. de anima tex.18 tom.2.* *li.2. de Celo. tex.17 to.2.*

ad ſcientiam creatam. Tertiò, quia aliqua ſcientia creata pertinet ad animæ humanæ naturam, ſcilicet illa, per quã naturaliter cognoſcimus prima principia: ſcientiam enim hic largè accipimus pro qualibet cognitione intellectus humani. Nihil autem naturalium Chriſto defuit: quia totam humanam naturam ſuſcepit, vt ſuprà dictum eſt *. Et ideo in ſexta Synodo damnata eſt poſitio negantium in Chriſto eſſe duas ſcientias, vel duas ſapientias.

Q. 5. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus cognouit omnia per ſcientiã diuinã operatione increata quæ eſt ipſa Dei eſſentia: Dei enim intelligere eſt ſua ſubſtantia, vt probat * Philoſophus 12. Meta. Vnde hic actus non potuit eſſe animæ Chriſti cùm ſit alterius naturæ. Si igitur non fuiſſet in anima Chriſti aliqua alia ſcientia præter diuinam, nihil cognouiſſet: & ita fuiſſet fruſtra aſſumpta, cùm omnis res ſit propter ſuam operationem.

li. 12. Meta. tex 39. & 3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſi duo lumina accipiantur eiuſdem ordinis, minus offuſcatur per maius, ſicut lumen ſolis offuſcat lumen candelæ, quorũ vtrũque accipitur in ordine illuminantis. Si verò accipiantur duo lumina, ita quòd maius ſit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuſcatur per maius, ſed magis augetur: ſicut lumen aëris per lumen ſolis. Et hoc modo lumen ſcientiæ nõ offuſcatur, ſed clareſcit in anima Chriſti per lumen ſcientiæ diuinę, quæ eſt lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, vt dicitur Ioan. 1.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex parte vnitorum ponitur ſcientia in Chriſto, & quantum ad naturam diuinam, & quantũ ad humanam: ita quod propter vnionem, ſecundũ quam eſt eadem hypoſtaſis Dei & hominis, id quod eſt Dei, attribuitur homini: & id quod eſt hominis, attribuitur Deo, vt ſuprà dictũ eſt *. Sed ex parte ipſius vnionis non poteſt poni in Chriſto aliqua ſcientia: nam vnio illa eſt ad eſſe perſonale, ſcientia autem non conuenit perſonæ, niſi ratione alicuius naturæ.

Q. 3. ar. 1. in arg. & 16. q.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus habuerit ſcientiam, quam habent Beati vel comprehenſores.

Inf. ar. 3. cor. Et opuſ. 3. c. 223.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit ſcientia Beatorum vel comprehenſorum. Scientia enim Beatorum eſt per participationem diuini luminis: ſecundum illud Pſalm. In lumine tuo videbimus lumen. Sed Chriſtus non habuit lumen diuinum tanquàm participatum, ſed ipſam diuinitatem in ſe habuit ſubſtantialiter manentem: ſecundum illud Coloſ. 2. In Chriſto inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ergo in Chriſto non fuit ſcientia Beatorum.

¶ 2 Præterea, Scientia Beatorum eos beatos facit ſecũdum illud Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum: & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Sed homo ille fuit beatus ex hoc ipſo, quòd fuit Deo vnitus in perſona: ſecundum illud Pſalm. Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti. Non ergo oportet ponere in ipſo ſcientiam Beatorum.

¶ 3 Præterea, Scientia duplex homini competit, vna ſecundum ſuam naturam, alia ſupra naturam. Scientia autem Beatorum, quæ in diuina viſione conſiſtit, non eſt ſecundum naturam hominis, ſed ſupra eius naturam. In Chriſto autem fuit alia ſupernaturalis ſcientia multò altior, ſcilicet ſcientia diuina. Non ergo oportuit in Chriſto eſſe ſcientiam Beatorum.

SED CONTRA, Scientia Beatorum in Dei cognitione conſiſtit. Sed ipſe plenè cognouit Deum, etiam ſecundum quòd homo: ſecundum illud Ioan. 8. Scio eum, & ſermonem eius ſeruo. Ergo in Chriſto fuit ſcientia Beatorum.

CONCLVSIO.

Cùm homines per Chriſti humanitatẽ ad beatitudinis finem perducantur, oportuit beatam cognitionem, quæ in Dei viſione conſiſtit, excellentiſſimè homini Chriſto conuenire.

RESPONDEO dicendum, quòd illud, quod eſt in potentia, reducitur in actum per id, quod eſt actu: oportet enim eſſe calidum id, per quod alia calefiunt. Homo autem eſt in potentia ad ſcientiam Beatorum (quæ in Dei viſione conſiſtit) & ad eam ordinatur ſicut ad finem: eſt enim creatura rationalis capax illius beatæ cognitionis, inquantum eſt ad imaginem Dei. Ad hunc autem finem beatitudinis homines reducuntur per Chriſti humanitatem, ſecundum illud Heb. 2. Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari. Et ideo oportuit quòd cognitio beata in Dei viſione conſiſtens excellentiſſimè Chriſto homini conueniret: quia ſemper cauſam oportet eſſe potiorẽ cauſato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diuinitas vnita humanitati Chriſti ſecundum perſonam, non ſecundũ eſſentiam vel naturam: ſed cum vnitate perſonæ remanet diſtinctio naturarũ. Et ideo anima Chriſti, quæ eſt pars humanæ naturæ, per aliquod lumen participatum à natura diuina, perfecta eſt ad ſcientiam beatam, qua Deus per eſſentiam videtur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ex ipſa vnione homo ille eſt beatus beatitudine increata, ſicut ex vnione eſt Deus. Sed præter beatitudinem increatam oportuit in natura humana Chriſti eſſe quandam beatitudinem creatam, per quam anima eius in vltimo fine humanæ naturæ conſtitueretur.

AD TERTIVM dicendum, quòd viſio ſeu ſcientia beata eſt quodammodo ſupra naturam animæ rationalis, inquantũ ſcilicet propria virtute ad eam peruenire non poteſt. Alio verò modo eſt ſecũdum naturam ipſius, inquantum ſcilicet ſecundũ naturam ſuam eſt capax eius, prout ſcilicet eſt ad imaginem Dei facta: vt ſupra dictum eſt *. Sed ſcientia increata, eſt omnibus modis ſupra naturam animæ humanæ.

In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus habuerit ſcientiam inditam vel infuſam.

Inf. q. 12. ar. 1. cor. Et 3. di. 14. art. 1. q. 5. Et veri. q. 20. ar. 2. c. fin. & art. 3. Et opuſ. 9. c. 223. Et opuſ. 2. q. 81.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non ſit alia ſcientia indita, vel infuſa præter ſcientiam beatam. Omnis enim alia ſcientia comparatur ad ſcientiam beatam, ſicut imperfectum ad perfectum. Sed præſente cognitione perfecta, excluditur cognitio imperfecta: ſicut manifeſta viſio faciei excludit ænigmaticam viſionem fidei, vt patet primæ ad Corinth. 13. Cùm igitur in Chriſto fuerit ſcientia beata (vt dictum eſt *) videtur quòd non potuerit in eo eſſe alia ſcientia indita.

** art. præced.*

¶ 2 Præterea, Imperfectior modus cognitionis diſponit ad perfectiorem: ſicut opinio, quæ eſt per ſyllogiſmum dialecticũ, diſponit ad ſcientiam, quæ eſt per ſyllogiſmũ demonſtratiuum. Habita autem perfectione nõ eſt vlterius neceſſaria diſpoſitio: ſicut habito termino, non eſt neceſſarius motus. Cùm ergo cognitio quæcunque alia creata comparetur ad cognitionem beatam, ſicut imperfectum ad perfectum, & ſicut diſpoſitio ad terminum: videtur quòd cùm Chriſtus habuerit cognitionem beatam, quòd non fuerit ei neceſſarium habere aliam cognitionem.

¶ 3 Præterea, Sicut materia corporalis eſt in potentia ad formam ſenſibilem, ita intellectus poſſibilis eſt in potentia ad formam intelligibilem. Sed materia corporalis non poteſt ſimul recipere duas formas ſenſibiles, vnam perfectiorem, & aliam minus perfectam. ergo neque anima poteſt ſimul recipere duplicem ſcientiam, vnam perfectiorẽ, & aliam minus perfectã: & ſic idem quod prius.

SED CONTRA eſt quod dicitur Colloſſenſ. 2. quòd

quòd in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientię abſconditi.

CONCLVSIO.

Præter diuinam & increatam ſcientiam, quæ fuit in Chriſto, neceſſarium fuit eſſe ſcientiam inditam, vel infuſam animæ eius, qua omnia ſibi nota fierent, vt ſunt in propria natura per ſpecies intelligibiles intellectui proportionatas.

Ar. 1 huius q.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, decebat vt natura humana aſſumpta à verbo Dei, imperfecta non eſſet. Omne autem quod eſt in potentia, eſt imperfectum, niſi reducatur ad actum. Intellectus autem poſsibilis humanus eſt in potentia ad omnia intelligibilia. Reducitur autem in actum per ſpecies intelligibiles, quæ ſunt quædam formæ completiuæ ipſius, vt patet ex his, quæ dicuntur in tertio de Anima*. Et ideo oportet in Chriſto ponere ſcientiam inditam, inquantum per verbum Dei, animæ Chriſti ſibi perſonaliter vnitæ, impreſſæ ſunt ſpecies intelligibiles ad omnia, ad quæ intellectus poſſibilis eſt in potentia. Sicut etiam per verbum Dei impreſſæ ſunt ſpecies intelligibiles menti angelicæ in principio creationis rerum: vt patet per Aug*. 2. ſuper Geneſ. ad literam. Et ideo ſicut in Angelis ſecundum eundem Aug†. ponitur duplex cognitio (vna ſcilicet matutina, per quam cognoſcūt res in verbo: & alia veſpertina, per quam cognoſcunt res in propria natura per ſpecies ſibi inditas) ita præter ſcientiam diuinam increatam eſt in Chriſto ſecundum eius animam ſcientia beata, qua cognoſcit verbum & res in verbo: & ſcientia infuſa ſiue indita, per quā cognoſcit res in propria natura per ſpecies intelligibiles humanæ menti proportionatas.

lib. 3. tex. 32. & 38. to. 2.

lib. 2. c. 8. to. 3.

† lib. 11. de ciu. Dei c. 7. à med. to. 5. Et lib. 4. ſu. gen. c. 24. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd viſio imperfecta fidei, in ſui ratione includit oppoſitum manifeſtæ viſionis, eo quòd de ratione fidei eſt, vt ſit de non viſis, vt in Secunda parte dictum eſt*. Sed cognitio, quæ eſt per ſpecies inditas non includit aliquid oppoſitum cognitioni beatæ. Et ideo non eſt eadem ratio vtrobique.

2. 2. q. 1. ar. 4

AD SECVNDVM dicendum, quòd diſpoſitio ſe habet ad perfectionem dupliciter. Vno modo ſicut via ducens ad perfectionem, alio modo ſicut effectus à perfectione procedēs. Per calorem enim diſponitur materia ad ſuſcipiendam formam ignis, qua tamen adueniēte, calor non ceſſat, ſed remanet quaſi quidā effectus talis formę. Et ſimiliter opinio ex ſyllogiſmo dialectico cauſata, eſt via ad ſcientiam, quæ per demonſtrationem acquiritur: qua tamen acquiſita, poteſt remanere cognitio, quæ eſt per ſyllogiſmum dialecticum, quaſi conſequens ſcientiā demonſtratiuam, quæ eſt per cauſam. Quia ille, qui cognoſcit cauſam, ex hoc etiam magis poteſt cognoſcere ſigna probabilia, ex quibus procedit dialecticus ſyllogiſmus. Et ſimiliter in Chriſto, ſimul cum ſcientia beatitudinis manet ſciētia indita, non quaſi via ad beatitudinem, ſed quaſi per beatitudinem confirmata.

AD TERTIVM dicendum, quod cognitio beata non fit per ſpeciem, quæ ſit ſimilitudo diuinæ eſſentiæ, vel eorum quæ in diuina eſſentia cognoſcuntur: vt patet ex his, quæ in Prima parte dicta ſunt*. ſed talis cognitio eſt ipſius diuinæ eſſentiæ immediatè per hoc, quòd ipſa eſſentia diuina vnitur menti beatæ, ſicut intelligibile intelligenti, quæ quidem eſſentia diuina eſt forma excedēs proportionem cuiuſlibet creaturæ. Vnde nihil prohibet, quin cum hac forma ſuperexcedente, ſimul inſint rationali menti ſpecies intelligibiles proportionatæ ſuæ naturæ.

P. p. q. 12. ar. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam acquiſitam.

Inf. q. 12. ar. 12. & q. 15. ar. 8. & opuſ. 3. c. 225. & 3. d. 14. ar. 3

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit aliqua ſcientia experimentalis acquiſita. Quicquid enim Chriſto conueniens fuit, excellentiſſimè habuit. Sed Chriſtus non habuit excellentiſſimè ſcientiam acquiſitam: non enim inſtitit ſtudio literarum, quo perfectiſſime ſcientia acquiritur: dicitur enim Ioan. 7. Mirabantur Iudæi dicentes, Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit? Ergo videtur quòd in Chriſto non fuerit aliqua ſcientia acquiſita.

q. 5. 3. & di. 8. ar. 3. 5. & veri. q. 20. ar. 3. 1.

¶ 2 Præterea, Ei quod eſt plenum, non poteſt aliquid ſuperaddi. Sed potentia animæ Chriſti fuit impleta per ſpecies intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum eſt*. Ergo non potuerunt ſuperuenire eius animæ aliquæ ſpecies acquiſitæ.

Art. præced.

¶ 3 Præterea, In eo qui iam habet habitum ſcientiæ, per ea, quæ à ſenſu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia ſic duæ formæ eiuſdem ſpeciei ſimul eſſent in eodem) ſed habitus qui prius inerat, confirmatur & augetur. Ergo cùm Chriſtus habuerit habitum ſcientiæ inditæ, nō videtur quod per ea, quæ ſenſu percepit, aliquam aliam ſcientiam acquiſierit.

SED CONTRA eſt quod Heb. 5. dicitur: Cùm eſſet filius Dei, didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiā. Glo*. id eſt, expertus eſt. Fuit ergo in Chriſto aliqua experimentalis ſcientia, quæ eſt ſcientia acquiſita.

gloſ. interlin. ibidem.

CONCLVSIO.

Præter ſcientiam inditam vel infuſam animæ Chriſti, fuit vlterius in illo ſcientia acquiſita lumine naturali intellectus agētis, per abſtractionem ſcilicet à phantaſmatibus.

RESPONDEO dicendum, quòd vt ex ſuprà dictis* patet, nihil eorum, quæ Deus in noſtra natura plantauit, defuit humanæ naturæ aſſumptæ à Dei verbo. Manifeſtum eſt autem, quòd in humana natura Deus plantauit non ſolùm intellectum poſſibilem: ſed etiam intellectum agentem. Vnde neceſſe eſt dicere, quòd in anima Chriſti fuit non ſolùm intellectus poſſibilis, ſed etiam intellectus agens. Si autem in alijs Deus & natura nihil fruſtra faciunt (vt Philoſophus dicit in 1. de Cæl*.) multò minus in anima Chriſti aliquid fuit fruſtra. Fruſtra autem eſt quod non habet propriam operationem, cùm omnis res ſit propter ſuam operationem: vt dicitur in ſecundo de Cæ*. Propria autem operatio intellectus agentis, eſt facere ſpecies intelligibiles actu, abſtrahendo eas à phantaſmatibus: vnde dicitur in 3†. de Anima, quòd intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere. Sic igitur neceſſe eſt dicere quòd in Chriſto fuerint aliquæ ſpecies intelligibiles, per actionem intellectus agētis in intellectu poſſibili eius receptæ: quod eſt eſſe in ipſo ſcientiam acquiſitam, quam quidam experimentalem nominant.

Art. 1 huius q. & q. 5.

li. de 1. ca te. 32. & lib. 2. tex. 59. to. 2.

** l. 2. de celo tex. 17. to. 2.*

† li. 3. de anima tex. 18. tom. 2.

Et ideo quamuis aliter alibi ſcripſerim*, dicendum eſt, in Chriſto fuiſſe ſcientiam acquiſitam: quæ propriè eſt ſciētia ſecundum modum humanum, non ſolum ex parte ſubiecti recipientis, ſed etiam ex parte cauſæ agentis. Nam talis ſcientia ponitur in Chriſto, ſecundum lumen intellectus agentis: quod eſt animæ humanæ connaturale. Scientia autem infuſa attribuitur animæ humanæ ſecundum lumen deſuper infuſum: qui modus cognoſcendi eſt proportionatus naturæ angelicæ. Scientia verè beata, per quam ipſa Dei eſſentia videtur, eſt propria & connaturalis ſoli Deo; vt in prima Parte dictum eſt*.

3. ſentent. di. 14. q. 3. ar. 3.

P. p. q. 12. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd cùm duplex ſit modus acquirendi ſcientiam, ſcilicet inueniendo & addiſcendo, modus qui eſt per inuentionem, eſt præcipuus: modus autem, qui eſt per diſciplinam, eſt ſecūdarius. Vnde dicitur in primo Ethicor*. Ille quidem eſt optimus, qui omnia per ſe ipſum intelligit: bonus autem rurſus eſt ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Chriſto magis competebat habere ſcientiam acquiſitam per inuentionem, quàm per diſciplinam, præſertim cùm ipſe daretur à Deo omnibus in doctorem: ſecundum illud Ioel 2. Lætamini in domino Deo veſtro, quia dedit vobis Doctorem iuſtitiæ.

lib. 1. c. 4. in fine to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, quod humana mens duplicem habet reſpectum. Vnum quidem ad ſuperiora: & ſecundum hunc reſpectum, anima Chriſti fuit plena

per ſcientiam inditam. Alius autem reſpectus eius eſt ad inferiora, id eſt, ad phantaſmata, quæ ſunt nata mouere mentem humanã per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam ſecũdum hunc reſpectum anima Chriſti, ſcientia impleretur: non quin prima plenitudo menti humanæ ſufficeret ſecundum ſeipſam: ſed oportebat eam perfici etiam ſecundum comparationem ad phantaſmata.

AD TERTIVM dicendum, quòd alia ratio eſt de habitu acquiſito, & de habitu infuſo. Nam habitus ſcientiæ acquiritur per comparationem humanæ mentis ad phantaſmata: vnde ſecundum eandem rationem non poteſt alius habitus iteratò acquiri. Sed habitus ſcientiæ infuſæ eſt alterius rationis: vtpote à ſuperiori deſcendens in animam, non ſecundum proportionem phantaſmatum. Et ideo non eſt eadem ratio de vtroque habitu.

QVÆSTIO X.

De ſcientia beata animæ Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

[Q. 14.] DEINDE conſiderandum eſt de qualibet prædictarum ſcientiarũ. Sed quia de ſcientia diuina dictum eſt* in Prima parte, reſtat nunc dicendum de alijs tribus: primò de ſcientia beata: ſecundò de ſcientia indita: tertiò de ſcientia acquiſita.

¶ Sed quia etiam de ſcientia beata, quę in Dei viſione conſiſtit, plura dicta ſunt in prima parte*: [Q. 12.] hic illa ſola videntur dicenda, quæ propriè pertinent ad animam Chriſti.

¶ Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm anima Chriſti comprehenderit Verbum ſiue diuinam eſſentiam.

¶ Secundò, vtrùm in Verbo cognouerit omnia.

¶ Tertiò, vtrùm anima Chriſti in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quartò, vtrùm videat Verbum ſiue diuinam eſſentiam clarius qualibet alia creatura.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima Chriſti cõprehenderit Verbũ ſiue diuinam naturam.

[3. di. 14. art. 2. q. 1. & 2. & veri. q. 20 ar. 4. & 5. c. et quol. 3. q. 2 art. 1. c. & opuſ. 3. c. 223. & 1. Timo. 6 lectio. 3. col. 2 ols. 3. de ſum. bono cap. 3 † lib. 3. orth. fid. cap. 6.]

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti comprehenderit & comprehendat Verbum ſiue diuinam eſſentiam. Dicit enim Iſido*. quod Trinitas ſibi ſoli nota eſt, & homini aſſumpto. Igitur homo aſſumptus communicat cum ſancta Trinitate in illa notitia ſui, quæ eſt ſanctæ Trinitati propria. Huiuſmodi autem eſt notitia comprehenſionis. Ergo anima Chriſti comprehendit diuinam eſſentiam.

¶ 2 Præterea, Magis eſt vniri Deo ſecundum eſſe perſonale, quàm ſecundum viſionem. Sed ſicut Damaſ†. dicit in 3. lib. tota diuinitas in vna perſonarum eſt vnita humanæ naturæ in Chriſto. Multò ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Chriſti: & ita videtur, quòd anima Chriſti comprehendat diuinam eſſentiam.

¶ 3 Præterea, Illud, quod conuenit filio Dei per naturam, conuenit filio hominis per gratiam: vt Auguſt*. dicit in primo de Trinit. [lib. 1. c. 13. to. 3.] Sed comprehendere diuinam eſſentiam, competit filio Dei per naturam. Ergo filio hominis competit per gratiam. Et ita videtur quòd anima Chriſti per gratiam Verbum comprehendat.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit in lib. 83. q*. [li 83. q. q. 14 in princ. to. 4.] Quod ſe comprehendit, finitum eſt ſibi. Sed eſſentia diuina non eſt finita in comparatione ad animam Chriſti, cùm in infinitum eam excedat. Ergo anima Chriſti non comprehendit Verbum.

CONCLVSIO.

Anima Chriſti nullo modo comprehendit Verbum vel diuinam eſſentiam. [Q. 2. ar. 1. & q. 6. ar. 6.]

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ex ſuprà dictis patet, ſic facta eſt vnio naturarũ in perſona Chriſti, quòd tamen proprietas vtriuſq; naturę inconfuſa permanſerit, ita ſcilicet quod increatum manſerit increatum, & creatum manſerit infra limites creaturæ: ſicut Damaſ*. dicit in 3. lib. [li. 3. c. 3. et 4.] Eſt autem impoſſibile, quòd aliqua creatura comprehendat diuinam eſſentiam (ſicut in Prima parte oſtenſum eſt†) eo quod infinitum non comprehenditur à finito. [P. p. q. 12. ar. 7.] Et ideo dicendum, quod anima Chriſti oullo modo comprehendit diuinam eſſentiam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo aſſumptus *conformatur diuinæ Trinitati in ſui cognitione, [*connumeratur.] non ratione comprehẽſionis, ſed ratione cuiuſdam excellentiſſimæ cognitionis præ cæteris creaturis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd nec etiam in vnione, quæ eſt ſecundum eſſe perſonale, natura humana cõprehendit Dei verbũ ſiue naturã diuinã. Quæ quanuis tota vnita fuerit humanę naturæ in vna perſona Filij, non tamen fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quaſi circunſcripta. Vnde Aug*. dicit in Epiſtola ad Voluſianũ, [Eſt epiſt. 3. nõ multum remote à prin. to. 2] Scire te volo, non hoc Chriſtianam habere doctrinam, quòd ita Deus infuſus ſit carni, vt curam gubernãdę vniuerſitatis vel deſeruerit, vel amiſerit, vel ad illud corpuſculum quaſi contractam, collectamque tranſtulerit. Et ſimiliter anima Chriſti totam Dei eſſentiam videt, non tamẽ eã cõprehendit: quia nõ totaliter eã videt, id eſt, nõ ita perfectè ſicut viſibilis eſt: vt in Prima parte *expoſitũ eſt. [P. p. q. 12. ar. 7.]

AD TERTIVM dicendum, quòd verbum illud Aug. eſt intelligendum de gratia vnionis, ſecũdum quam omnia, quæ dicuntur de filio Dei ſecũdum diuinam naturã, dicuntur de Filio hominis, propter identitatẽ ſuppoſiti. Et ſecundum hoc verè poteſt dici quòd filius hominis eſt comprehenſor diuinæ eſſentiæ: non quidem ſecundum animam, ſed ſecundum diuinam naturam. Per quem etiã modum poteſt dici quòd Filius hominis eſt creator.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Chriſti in Verbo cognouerit omnia.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti io Verbo non cognoſcat omnia. [3. di. 14. ar. 2. q. 2. & 4. ad 3. & 4. Et ve ri. q. 8. ar. 4. c et q. 20. ar. 4 & 5. et quol. 3. q. 2. ar. 1. c. & opuſ. 3. c. 223. & opuſ. 9. q. 81.] Dicitur enim Marci 13. De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius niſi Pater. Non ergo omnia ſcit in Verbo.

¶ 2 Præterea, Quantò aliquis perfectius cognoſcit aliquod principium, tãtò plura in illo principio cognoſcit. Sed Deus perfectius videt eſſentiam ſuam, quàm anima Chriſti. Ergo plura cognoſcit in Verbo, quàm anima Chriſti. Non ergo anima Chriſti in Verbo cognoſcit omnia.

¶ 3 Præterea, Quantitas ſcientiæ attenditur ſecundum quantitatem ſcibilium. Si ergo anima Chriſti ſciret in Verbo omnia, quæ ſcit Verbum, ſequeretur quòd ſcientia animæ Chriſti æquaretur ſcientiæ diuinæ, creatum videlicet increato: quod eſt impoſſibile.

SED CONTRA eſt, quòd ſuper illud Apoc. 5. Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt accipere diuinitatem & ſapientiam. Gloſ*. dicit, id eſt, omnium cognitionem. [gloſ. ordin. ibi.]

CONCLVSIO.

Anima Chriſti omnia nouit in Verbo propriè, quæ quandoque actu ſunt fuerunt, vel erunt, & quæcunque ſunt in potentia creaturæ, non tamen omnia in eo cognouit, quæ ſunt in potentia Dei creantis.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm quæritur an Chriſtus cognoſcat omnia in Verbo, ly omnia, poteſt dupliciter accipi: Voo modo propriè, vt diſtribuat pro omnibus, quæ quocunque modo ſunt vel erunt vel fuerunt vel facta vel dicta vel cogitata à quocunque, ſecundum quodcunque tempus. Et ſic dicendum eſt, quòd anima Chriſti in verbo cognoſcit omnia. Vnuſquiſque enim intellectus creatus, in Verbo cognoſcit, non quidem omnia ſimpliciter, ſed tantò plura, quantò perfectius videt Verbum. Nulli tamen intellectui beato deeſt,

quin

quin cognoſcat in Verbo omnia quæ ad ipſum ſpectant. Ad Chriſtum autem & ad eius dignitatem ſpectant quodammodo omnia, inquantum ei ſubiecta ſunt omnia. Ipſe etiam eſt omnium iudex conſtitutus à Deo, quia filius hominis eſt: vt dicitur Ioan. 5. Et ideo anima Chriſti in Verbo cognoſcit omnia exiſtentia, ſecũdum quodcunque tempus, & etiam hominum cogitatus, quorum eſt iudex: ita vt quod de eo dicitur Ioann. 2. Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine, poteſt intelligi non ſolùm quantum ad ſcientiam diuinam, ſed etiam quantum ad ſcientiam animæ eius, quam habet in Verbo. Alio modo ly omnia, poteſt accipi magis largè, vt extendatur non ſolùm ad omnia, quæ ſunt actu ſecundum quodcunque tempus, ſed etiam ad omnia quæcunque ſunt in potentia nunquam reducenda vel reducta ad actum. Horum autem quædam ſunt in ſola potentia diuina: & huiuſmodi non omnia cognoſcit in Verbo anima Chriſti. Hoc enim eſſet comprehendere omnia, quæ Deus poteſt facere: quod eſſet comprehendere diuinam virtutem, & per conſequens diuinam eſſentiam. Virtus enim quælibet cognoſcitur per cognitionem omniũ, in quæ poteſt. Quædam vero ſunt non ſolùm in potentia diuina, ſed etiam in potentia creaturæ: & huiuſmodi omnia ſcit anima Chriſti in Verbo. Comprehendit enim in Verbo omnis creaturæ eſſentiam, & per conſequens potentiam & virtutem, & omnia quæ ſunt in potentia creaturæ.

Q.9.ar.1

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum intellexerunt Arrius & Eunomius, non quantùm ad ſcientiam animæ, quam in Chriſto non ponebant (vt ſuprà dictum eſt*) ſed quantùm ad diuinam cognitionem filij, quem ponebant eſſe minorem Patre, quantùm ad ſcientiam. Sed illud ſtare non poteſt: quia per verbum Dei facta ſunt omnia, vt dicitur Ioan. 1. Et inter alia facta ſunt etiam per ipſum omnia tempora. Nihil autem per ipſum factum eſt, quod ab eo ignoretur. Dicitur ergo neſcire diem & horam iudicij, quia non facit ſcire. Interrogatus enim ſuper hoc ab Apoſtolis Act. 1. hoc eis noluit reuelare. Sicut econtrario legitur Geneſ. 22. Nunc cognoui, quòd timeas Deum, id eſt nunc cognoſcere feci. Dicitur autem Pater ſcire: quia huiuſmodi cognitionẽ tradidit Filio. Vnde in hoc ipſo, quòd dicitur, Niſi Pater, datur intelligi quòd Filius cognoſcit, & non ſolùm quantùm ad diuinam naturam, ſed etiam quantùm ad humanam: quia vt Chryſoſto*. argumentatur, ſi Chriſto homini datum eſt, vt ſciat, qualiter oporteat iudicare quod eſt maius, multò magis datum eſt ei ſcire quod minus eſt, ſcilicet tempus iudicij. Origenes tamen † hoc exponit de Chriſto ſecũdum corpus eius, quod eſt Eccleſia, quæ hoc tẽpus ignorat. Quidam autem dicunt hoc eſſe intelligẽdum de filio Dei adoptiuo, non de filio naturali.

Hom. 72. in Mat. to. 2. & hom. 14. in Mat. idem inuenit to. 2. *Hom. 30. in Mat. in ult. fol. illius hom. tom. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Deus in tantùm perfectius cognoſcit ſuam eſſentiam, quàm anima Chriſti, quòd eam comprehendit. Et ideo cognoſcit omnia non ſolùm quæ ſunt in actu, ſecundum quodcunq; tempus, quæ dicitur cognoſcere ſcientia viſionis: ſed etiam omnia quæcunque ipſe facere poteſt, quæ dicitur cognoſcere per ſimplicem intelligentiam, vt in primo habitum eſt*. Scit ergo anima Chriſti omnia, quæ Deus in ſeipſo cognoſcit per ſcientiam viſionis: non tamen omnia, quæ Deus in ſeipſo cognoſcit per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. Et ita plura ſcit Deus in ſeipſo, quàm anima Chriſti.

P.p.q.14.ar.9.

AD TERTIVM dicendum, quòd quantitas ſcientiæ non ſolùm attenditur ſecũdum numerum ſcibilium, ſed etiam ſecundum claritatem cognitionis. Quamuis igitur ſcientia animæ Chriſti, quam habet in Verbo, parificetur ſcientiæ viſionis, quam Deus habet in ſeipſo, quantum ad numerum ſcibilium: ſcientia tamen Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis, ſcientiam animæ Chriſti: quia lumen increatum diuini intellectus, in infinitum excedit lumen creatum, quodcunque receptum in anima Chriſti. Licet abſolutè loquendo, ſcientia diuina excedat ſcientiam animæ Chriſti, non ſolùm quantùm ad modum cognoſcendi, ſed etiam quantùm ad numerum ſcibilium, vt dictum eſt*.

In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti non poſſit cognoſcere infinita in Verbo. Quòd enim infinitum cognoſcatur, repugnat diffinitioni infiniti, prout dicitur in 3. Phyſic†. quod infinitum eſt, cuius quantitatem accipientibus, ſemper eſt aliquid extrà accipere. Impoſſibile autem eſt diffinitionem à diffinito ſeparari: quia hoc eſſet contradictoria eſſe ſimul. Ergo impoſſibile eſt, quòd anima Chriſti ſciat infinita.

1.q.14.ar.12 & 3.di.14. ar.2.q.2. ad 2. & q.4. ad 2. & veri.q. 20.ar.4.c. & ad 1.2.& 5. & quol.3.q. 2.ar.1. & opuſc.9.q.81 †lib.3.Phyſi. tex.63.to.2.

¶ 2 Præterea, Infinitorum ſcientia eſt infinita. Sed ſcientia animæ Chriſti non poteſt eſſe infinita: eſt enim capacitas eius finita, cùm ſit creata. Non ergo anima Chriſti poteſt cognoſcere infinita.

¶ 3 Præterea, Infinito non poteſt eſſe aliquid maius. Sed plura continentur in ſcientia diuina, abſolutè loquẽdo, quàm in ſcientia animæ Chriſti, vt dictum eſt*. Ergo anima Chriſti non cognoſcit infinita.

q. præced. ar. 1 & ſequentib.

SED CONTRA, Anima Chriſti cognoſcit totam ſuam potentiam, & omnia quæ poteſt. Poteſt autem in emundationem infinitorum peccatorum: ſecundum illud primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Ergo anima Chriſti cognoſcit infinita.

CONCLVSIO.

Anima Chriſti non cognoſcit infinita in actu, ſcit autem infinita in Verbo in potentia.

RESPONDEO dicendum, quòd ſcientia non eſt niſi entis, eo quòd ens & verum conuertuntur. Dupliciter autem dicitur aliquid ens. Vno modo ſimpliciter, quod ſcilicet eſt ens actu: alio modo ſecundum quid, quod ſcilicet eſt ens in potentia. Et quia, vt dicitur in 9. Meta*. vnumquodque cognoſcitur, ſecundum quòd eſt actu; non autem, ſecundum quod eſt in potentia: ſcientia primò & principaliter reſpicit ens actu, ſecundariò autem reſpicit ens in potentia. quod quidem non ſecundum ſeipſum cognoſcibile eſt, ſed ſecundum quòd cognoſcitur illud, in cuius potentia exiſtit. Quantùm igitur ad primum modum ſcientiæ, anima Chriſti non ſcit infinita quia nõ ſunt infinita in actu, etiã ſi accipiãtur omnia quę cunq; ſunt in actu, ſecundũ quodcunq; tempus, eo quòd ſtatus generationis & corruptionis non durat in infinitum. Vnde eſt certus numerus non ſolùm eorũ, quę ſunt abſque generatione & corruptione: ſed etiam generabilium & corruptibilium. Quantùm verò ad alium modũ ſciendi, anima Chriſti in Verbo ſcit infinita: ſcit enim, vt dictum eſt*, omnia quæ ſunt in potentia creaturæ. Vnde cùm in potentia creaturæ ſint infinita, per hunc modum ſcit infinita, quaſi quadam ſciẽtia ſimplicis intelligentiæ, non autem ſcientia viſionis.

lib.9.Metaph. tex.20.to.3.

Art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd infinitum (ſicut in Prima parte dictum eſt*) dupliciter dicitur. Vno modo ſecundum rationem formæ. Et ſic dicitur infinitũ negatiuè, ſcilicet id quod eſt forma vel actus non limitatus per materiam vel ſubiectum in quo recipiatur. Et huiuſmodi infinitum, quantum eſt de ſe, eſt maximè cognoſcibile, propter perfectionem actus, licet non ſit comprehenſibile à potentia finita creaturæ: ſic enim dicitur Deus infinitus. Et tale infinitũ anima Chriſti cognoſcit, licet non cõprehendat. Alio modo dicitur infinitũ ſecundum rationẽ materiæ: quod quidem dicitur priuatiuè, ex hoc ſcilicet, quòd non habet formã quam natũ eſt habere: & per hunc modum dicitur infinitum in quantitate. Tale

P.p.q.7.ar.1

Alias potentiam.

autem

autem infinitum ex ſui ratione eſt ignotum: quia ſcilicet eſt quaſi materia cum priuatione formæ (vt dicitur 3. Phy*.) omnis autem cognitio eſt per formam vel actum.

li. 3. tex. 65. tom. 2.

Sic ergo ſi huiuſmodi infinitum cognoſci debeat ſecundum modum ipſius cogniti, impoſſibile eſt quòd cognoſcatur: eſt enim modus ipſius vt accipiatur pars eius poſt partem, vt dicitur in 3. Phy*.

l. 3. Phyſ. tex. 63. & 62. to. 2.

Et hoc modo verum eſt, quod eius quantitatem accipientibus, ſcilicet parte accepta poſt partem, ſemper eſt aliquid extrà accipere. Sed ſicut materialia poſſunt accipi ab intellectu immaterialiter & multa vnitè: ita infinita poſſunt accipi ab intellectu non per modũ infiniti, ſed quaſi finitè: vt ſic ea quæ ſunt in ſeipſis infinita, ſint in intellectu cognoſcentis finita. Et hoc modo anima Chriſti ſcit infinita: in quantũ ſcilicet ſcit ea non diſcurrendo per ſingula, ſed in aliquo vno, puta in aliqua creatura, in cuius potentia exiſtunt infinita, & principaliter in ipſo Verbo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd nihil prohibet aliquid eſſe infinitum vno modo, quod eſt alio modo finitum: ſicut ſi imaginemur in quantitatibus ſuperficiem, quæ ſit ſecundum longitudinem infinita, ſecundum latitudinem autem finita. Sic igitur ſi eſſent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem ſecundum aliquid, ſcilicet ſecundum multitudinem; ſecundum tamen eſſentiæ rationem haberẽt finitatem, eo quòd omnium eſſentia eſſet limitata ſub ratione vnius ſpeciei. Sed id quod eſt ſimpliciter infinitum ſecundum eſſentiæ rationem, eſt Deus: vt in Prima parte dictum eſt*.

P. p. q. 7. ar. 2.

Proprium autem obiectum intellectus eſt quod quid eſt (vt dicitur 3.† de Anima) ad quod pertinet ratio ſpeciei.

lib. 3. de ani. tex. 26. to. 2.

Sic igitur anima Chriſti propter hoc, quod habet capacitatẽ finitam, id quod eſt ſimpliciter infinitum ſecundum eſſentiam, ſcilicet Deum, attingit quidem: ſed non comprehendit, vt dictum eſt*.

ar. 1. huius q.

Id autem infinitum, quod in creaturis eſt in potentia, poteſt comprehendi ab anima Chriſti: quia comparatur ad ipſam ſecundum eſſentiæ rationẽ: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noſter intelligit vniuerſale, puta naturam generis vel ſpeciei: quod quodammodo habet infinitatem, inquantũ poteſt de infinitis prædicari.

AD TERTIVM dicendum, quòd id quod eſt infinitum omnibus modis, non poteſt eſſe niſi vnum. Vnde & Philoſophus dicit in primo de Cœ*. quòd quia corpus eſt ad omnem partem dimenſionatum; impoſſibile eſt eſſe plura corpora infinita.

li. 1. tex. 2. to. 2.

Si tamen aliquid eſſet infinitũ vno modo tantùm, nihil prohiberet eſſe plura talia infinita: ſicut ſi intelligeremus plures lineas infinitas ſecundum longitudinem, protractas in aliqua ſuperficie finita ſecundum latitudinem.

Quia igitur infinitum non eſt ſubſtantia quædam, ſed accidit rebus, quę dicuntur infinitę (vt dicitur 3. Phyſ.)

lib. 3. tex. 37. & 38. tom. 2

ſicut infinitum multiplicatur ſecundum diuerſa ſubiecta, ita neceſſe eſt, quòd proprietas infiniti multiplicetur: ita quòd conueniat vnicuique illorum, ſecundum illud ſubiectum. Eſt autem quædam proprietas infiniti, quòd infinito non ſit aliquid maius. Sic igitur ſi accipiamus vnã lineam infinitam, in illa non eſt aliquid maius infinito. Et ſimiliter ſi accipiamus quamcunque aliarum linearum infinitarũ, manifeſtum eſt quòd vniuſcuiuſq; earum partes ſunt infinitæ. oportet ergo quòd omnibus illis partib⁹ infinitis nõ ſit aliquid maius in illa linea: tamẽ in alia linea & in tertia erũt plures partes etiam infinitæ præter iſtas. Et hoc etiã videmus in numeris accidere: nam ſpecies numerorum parium ſunt infinitæ, & ſimiliter ſpecies numerorũ imparium, & tamen numeri pares & impares ſunt plures quàm pares. Sic igitur dicendum eſt, quòd infinito ſimpliciter quo ad omnia, ſimpliciter nihil eſt maius: infinito autem ſecundum aliquid determinatum, non eſt maius in illo ordine; poteſt tamen accipi aliquid aliud maius extra illum ordinem. Per hunc igitur modum infinita ſunt in potentia creaturæ, & tamen plura ſunt in potẽtia Dei, quàm in potentia creaturæ: & ſimiliter anima Chriſti ſcit infinita ſcientia ſimplicis intelligentiæ; plura tamen ſcit Deus ſecundum hunc ſcientiæ modum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Chriſti videat Verbum ſiue diuinam eſſentiam clarius qualibet alia creatura.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti non perfectius videat Verbũ quàm quælibet alia creatura. Sup. q. 9. ar. 2 c. & inf. q. 11 ar. 5. ad 1.

Perfectio enim cognitionis eſt ſecundum medium cognoſcendi: ſicut perfectior eſt cognitio, quæ habetur per medium ſyllogiſmi demõſtratiui, quàm quæ habetur per medium ſyllogiſmi dialectici. Sed omnes Beati vident Verbum immediatè per ipſam diuinam eſſentiam, vt in Prima parte dictum eſt*. P. p. q. 12. ar. 2.

Ergo anima Chriſti non perfectius videt Verbum, quàm quælibet alia creatura.

¶ 2 Præterea, Perfectio viſionis non excedit potẽtiam viſiuam. Sed potentia rationalis animæ, qualis eſt anima Chriſti, eſt infra potentiam intellectiuam Angeli: vt patet per Diony*. 4. c. Cæl. hier. Ergo anima Chriſti non perfectius videt Verbum, quàm Angeli. c. 4. à medio illius.

¶ 3 Præterea, Deus in infinitum perfectius videt Verbum ſuum quàm anima. Sunt ergo infiniti gradus medij poſſibiles, inter modũ, quo Deus videt Verbum ſuũ, & inter modũ, quo anima Chriſti videt ipſum. Ergo non eſt aſſerendũ quòd anima Chriſti perfectius videat Verbũ vel eſſentiam diuinam, quàm quælibet alia creatura.

SED CONTRA eſt quod Apoſt. dicit ad Epheſ. 1. quòd Deus conſtituit Chriſtum ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomẽ quod nominatur, non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro. Sed in illa cæleſti gloria tantò aliquis eſt ſuperior, quantò perfectius cognoſcit Deum. Ergo anima Chriſti perfectius videt Deum, quàm quæuis alia creatura.

CONCLVSIO.

Anima Chriſti, cùm perfectiſſimè coniuncta fuerit verbo Dei, cæteris quoque creaturis diuinam eſſentiam perfectius & clarius intuetur.

RESPONDEO dicendum, quòd viſio diuinæ eſſentiæ conuenit omnibus Beatis, ſecundum participationem luminis deriuati in eos à fonte Verbi Dei: ſecundum illud Eccleſ. 1. Fons ſapientiæ, verbum Dei in excelſis. Huic autem verbo Dei propinquius coniungitur anima Chriſti, quæ eſt vnita Verbo in perſona, quàm quęuis alia creatura. Et ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipſo Verbo, quàm quæcunque alia creatura. Et ideo præ cæteris creaturis perfectius videt ipſam primam veritatem, quæ eſt Dei eſſentia. Vnde dicitur Ioann. 1. Vidimus gloriam eius, quaſi Vnigeniti à Patre, plenum non ſolùm gratiæ, ſed etiam veritatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quantum eſt ex parte cogniti, attenditur ſecundum medium, ſed quantùm eſt ex parte cognoſcentis, attenditur ſecundum potentiam vel habitum. Et inde eſt, quòd etiam inter homines per vnum medium, vnus perfectius cognoſcit aliquam concluſionem, quàm alius. Et per hunc modum, anima Chriſti, quę abundantiori repletur lumine, perfectius cognoſcit diuinam eſſentiam, quàm alij Beati: licet omnes ipſam Dei eſſentiam videant per ſeipſam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd viſio diuinæ eſſentiæ excedit naturalem potentiam cuiuſlibet creaturæ: vt in Prima parte dictum eſt*. P. p. q. 12. ar. 4.

Et ideo gradus in ipſo attẽduntur magis ſecundum ordinem gratiæ, in quo Chriſtus eſt excellentiſſimus, quàm ſecundum ordinem naturæ, ſecundum quem natura Angelica præfertur humanæ.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt* de gratia: quòd non poteſt eſſe maior gratia, quàm q. 7. art. 12.

gratia

gratia Chriſti, per reſpectum ad vnionem Verbi: idem etiam dicẽdum eſt, & de perfectione diuinæ viſionis, licet abſolutè conſiderãdo, poſſit eſſe aliquis gradus altior ſublimiorque ſecundum infinitatem diuinæ potentiæ.

QVÆSTIO XI.

De ſcientia indita, vel infuſa animæ Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſcientia indita vel infuſa animæ Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus ſciat omnia.

¶ Secundò, vtrùm hac ſcientia vti potuerit non conuertendo ſe ad phantaſmata.

¶ Tertiò, vtrùm hæc ſcientia fuerit collatiua.

¶ Quartò, de comparatione huius ſcientiæ ad ſcientiam Angelicam.

¶ Quintò, vtrum fuerit ſcientia habitualis.

¶ Sextò, vtrùm fuerit diſtincta per diuerſos habitus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſecundum ſcientiam inditam vel infuſam Chriſtus omnia ſciat.

Inf.q.12.ar.1 c.& 3. & 3. di.14 ar.q.1 & q.4.c. & q.5 ad.2. & veri.q.20.ar 6.& opuſ.3. c.223.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus non cognouerit omnia. Hæc enim ſcientia indita eſt Chriſto ad perfectionem poſſibilis intellectus eius. Sed intellectus poſſibilis animæ humanæ non videtur eſſe in potentia ad omnia ſimpliciter, ſed ad illa ſola, in quæ poteſt reduci in actum per intellectum agentem, qui eſt proprium actiuum ipſius, quæ quidem ſunt cognoſcibilia ſecundum rationem naturalem. Ergo ſecundum hanc ſciẽtiam non cognouit Chriſtus ea, quę naturalem rationem excedunt.

Ex lib.3.tex. 3.18.& 39. tom.2.

¶ 2 Præterea, Phantaſmata ſe habent ad intellectum humanum, ſicut colores ad viſum: vt dicitur tertio de Anima*. Sed non pertinet ad perfectionem viſiuę potentię cognoſcere ea quę ſunt omnino abſq; colore. Ergo neq; ad perfectionem intellectus humani pertinet cognoſcere ea, quorũ non poſſunt eſſe phãtaſmata, ſicut ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ. Sic ergo cùm huiuſmodi ſcientia fuerit in Chriſto ad perfectionẽm animæ intellectiuæ ipſius, videtur quòd per huiuſmodi ſcientiam non cognouerit ſubſtantias ſeparatas.

¶ 3 Præterea, Ad perfectionem intellectus non pertinet cognoſcere ſingularia. Videtur ergo quòd per huiuſmodi ſcientiam anima Chriſti ſingularia non cognouerit.

SED CONTRA eſt quod dicitur Iſa.11. quòd repleuit eum Spiritus ſapientiæ & intellectus, ſcientiæ & conſilij. Sub quibus comprehenduntur omnia cognoſcibilia: nam ad ſapientiam pertinet cognitio omnium diuinorum: ad intellectum autem pertinet cognitio omnium immaterialium: ad ſcientiam autem pertinet cognitio omnium concluſionum: ad conſilium autem cognitio omnium agibilium. Ergo videtur quòd Chriſtus ſecundum ſcientiam inditam ſibi per Spiritum ſanctum habuerit omnium cognitionem.

CONCLVSIO.

Cùm decuerit animam Chriſti verbo Dei vnitam, omnino perfectam eſſe per ſcientiam inditam, vel infuſam, omnia etiam neceſſario cognouit, excepta diuina eſſentia.

q.9.art.1.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut prius dictum eſt*, conueniens fuit vt anima Chriſti omnino eſſet perfecta per hoc quòd omnis eius potentialitas ſit reducta ad actum. Eſt autem conſiderandum, quòd in anima humana, ſicut in qualibet creatura, conſideratur duplex potentia paſſiua. Vna quidem per comparationem ad agens naturale. Alia verò per comparationem ad agẽs primum: quod poteſt quamlibet creaturam reducere in actum aliquem altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale: & hæc conſueuit vocari potentia obedientiæ in creatura. Vtraque autem potentia animæ Chriſti fuit reducta in actum, ſecundum hanc ſcientiam diuinitus inditã. Et ideo ſecundum eam anima Chriſti primò quidem cognouit quæcunque ab homine cognoſci poſſunt per virtutem luminis intellectus agentis: ſicut ſunt quæcunque pertinent ad ſcientias humanas. Secundò verò per hanc ſcientiam cognouit Chriſtus omnia illa, quæ per reuelationem diuinam hominibus innoteſcunt: ſiue pertineãt ad donum ſapientiæ, ſiue ad donum prophetiæ, ſiue ad quodcunque donum Spiritus ſancti. Omnia enim iſta abundantius & plenius cæteris cognouit anima Chriſti. Ipſam tamen Dei eſſentiam per hanc ſcientiam non cognouit, ſed ſolùm per primam, de qua ſuprà dictum eſt*. *q.præced.ar.1*

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de potentia naturali animę intellectiuę, quę ſcilicet eſt per comparationem ad agens naturale, quod eſt intellectus agens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd humana anima in ſtatu huius vitę, quo quodammodo eſt ad corpus obligata, vt ſine phantaſmate intelligere non poſſit, non poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas. Sed poſt ſtatũ huius vitæ, anima ſeparata poterit aliqualiter ſubſtantias ſeparatas per ſeipſas cognoſcere: vt in Prima parte dictum eſt*. Et hoc præcipuè manifeſtum eſt, circa animas Beatorum. Chriſtus autem ante paſſionem non ſolùm fuit viator, ſed etiam comprehenſor: vnde anima eius poterat cognoſcere ſubſtãtias ſeparatas per modum, quo cognoſcit anima ſeparata. *P.p.q.89.ar.1.*

AD TERTIVM dicendum, quòd cognitio ſingularium non pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ ſecundum cognitionem ſpeculatiuam. Pertinet tamen ad perfectionem eius ſecundum cognitionem practicam, quæ non perficitur abſque cognitione ſingularium, in quibus eſt operatio: vt dicitur in ſexto Ethico*. Vnde ad prudentiam requiritur memoria præteritorum, cognitio præſentium, & prouidẽtia futurorum: vt Tullius dicit in ſua Rhetorica*. Quia igitur Chriſtus habuit plenitudinem prudentiæ ſecundum donum conſilij, conſequens eſt quòd cognouerit omnia ſingularia præſentia, præterita & futura. *lib.6.c.7.circ. fin.tom.5.* *lib.2.de inuẽtione in fol.4. ante fin.libri.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus hac ſcientia vti potuerit, non conuertendo ſe ad phantaſmata.

Inf.ar.4.fin. et q.34.ar.2. 3.& 3.di.1. q.1.ar.22.2 & di.14.ar. 3.q.2.ar.3.c. & veri.q.20 ar.3.ad 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti non potuerit intelligere ſecundum hanc ſcientiam, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata. Quia, vt dicitur in tertio de Anima, phantaſmata comparantur ad animam intellectiuam humanam ſicut colores ad viſum. Sed potentia viſiua Chriſti non potuit exire in actum, niſi conuertẽdo ſe ad colores. Ergo etiam neque anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata.

¶ 2 Præterea, Anima Chriſti eſt eiuſdem naturæ cum animabus noſtris: alioquin ipſe non eſſet eiuſdem ſpeciei nobiſcum: contra id quod Apoſt. dicit Phil. 2. quòd eſt in ſimilitudinem hominum factus. Sed anima noſtra nõ poteſt intelligere, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata. Ergo etiam neque anima Chriſti.

¶ 3 Præterea, Senſus dati ſunt homini, vt deſeruiant intellectui. Si igitur anima Chriſti intelligere potuit abſque conuerſione ad phantaſmata, quæ per ſenſus accipiũtur, ſequeretur quòd ſenſus fruſtra fuiſſent in anima Chriſti: quod eſt inconueniens. Videtur igitur quòd anima Chriſti non potuerit intelligere, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata.

SED

Sed contra eſt, quòd anima Chriſti cognouit quædam quæ per phantaſmata cognoſci non poſſunt, ſcilicet ſubſtantias ſeparatas. Potuit igitur intelligere non conuertendo ſe ad phantaſmata.

Conclvsio.

Cùm Chriſtus fuerit viator & comprehenſor, per ſcientiam inditam potuit intelligere, non per conuerſionem ad phantaſmata.

Respondeo dicendum, quòd Chriſtus in ſtatu ante paſſionem, fuit ſimul viator & comprehenſor: vt infrà magis patebit*. Et præcipuè quidem cōditiones viatoris habuit ex parte corporis inquantum fuit paſſibile: conditiones verò comprehenſoris maximè habuit ex parte animæ intellectiuæ. Eſt autem hæc conditio animę comprehenſoris, vt nullo modo ſubdatur ſuo corpori, aut ab eo dependeat, ſed totaliter ei dominetur. Vnde & poſt reſurrectionem, ex anima gloria redundabit ad corpus. Ex hoc autem anima hominis viatoris indiget ad phātaſmata conuerti, quòd eſt corpori obligata, & quodammodo ei ſubiecta, & ab eo dependens. Et ideo animæ beatæ, & ante reſurrectionem & poſt, intelligere poſſunt abſque conuerſione ad phantaſmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Chriſti, quæ plenè habuit facultatem comprehenſoris.

Q. 15. ar. 10

Ad primvm ergo dicendū, quòd ſimilitudo illa, quam Philoſophus ponit, non attēditur quantū ad omnia. Manifeſtum eſt enim, quòd finis potentiæ viſiuæ eſt cognoſcere colores: finis autem potentiæ intellectiuæ non eſt cognoſcere phātaſmata, ſed cognoſcere ſpecies intelligibiles, quas apprehēdit à phātaſmatibus & in phātaſmatibus ſecundū ſtatu præſentis vitę. Eſt igitur ſimilitudo, quātùm ad hoc, ad ꝙ aſpicit vtraq; potētia: non autē quātū ad hoc, in quod vtriuſq; potētiæ conditio terminatur. Nihil autem prohibet, ſecundum diuerſos ſtatus ex diuerſis rem aliquam ad ſuum finem tendere: finis tamen proprius alicuius rei ſemper eſt vnus. Et ideo licet viſus nihil cognoſcat abſque colore, intellectus tamen ſecundum aliquem ſtatum poteſt cognoſcere abſque phantaſmate, ſed non abſque ſpecie intelligibili.

Ad secvndvm dicendū, quòd licet anima Chriſti fuerit eiuſdem naturæ cum animabus noſtris: habuit tamen aliquem ſtatum, quem animæ noſtræ non habent nunc in re, ſed ſolùm in ſpe, ſcilicet ſtatu cōprehenſionis.

Ad tertivm dicendum, quòd licet anima Chriſti potuerit intelligere, non conuertendo ſe ad phantaſmata: poterat tamen intelligere, ſe ad phantaſmata conuertendo. Et ideo ſenſus non fuerunt fruſtra in ipſa, præſertim cùm ſenſus non dētur homini ſolùm ad ſcientiam intellectiuam, ſed etiam ad neceſſitatem vitæ animalis.

Articvlvs III.

Vtrum hæc ſcientia fuerit collatiua.

3. di. 14. ar. 3 q. 3. et veri. q 20. ar. 3. ad 1 & lib. 3. c. 14. non procul à fin. & lib. 2. cap. 22.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti hanc ſcientiā non habuerit per modum collationis. Dicit enim Damaſ. in 3 lib*. In Chriſto non dicimus conſilium neque electionem. Non autem remouentur hæc à Chriſto, niſi inquantùm important collationem & diſcurſum. Ergo videtur quòd in Chriſto non fuerit ſcientia collatiua vel diſcurſiua.

¶ 2 Præterea, Homo indiget collatione & diſcurſu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat. Sed anima Chriſti cognouit omnia, vt ſuprà dictum eſt*. Non ergo in ea fuit ſcientia diſcurſiua vel collatiua.

Q. præc. ar. 2.

¶ 3 Præterea, Scientia animæ Chriſti ſe habuit per modum comprehenſorum, qui Angelis conformantur: vt dicitur Matth. 22. Sed in Angelis non eſt ſcientia diſcurſiua, ſeu collatiua: vt patet per Dio. 7. c. de Di. no. Ergo nec etiā in aīa Chriſti fuit ſcientia diſcurſiua ſeu collatiua.

c. 7. inter prin cip. et mediū.

Sed contra eſt, quòd Chriſtus habuit animam rationalem, vt ſuprà habitum eſt*. Propria autem operatio animæ rationalis eſt conferre & diſcurrere de vno in aliud. Ergo in Chriſto fuit ſciētia diſcurſiua vel collatiua.

Q. 5. ar. 3.

Conclvsio.

Cùm ſcientia fuerit animæ Chriſti infuſa, qua cùm volebat vti poterat, non fuit in ipſo ſcientia indita collatiua ſeu diſcurſiua, niſi quo ad vſum, non autem quo ad acquiſitionem.

Respondeo dicendum, quòd aliqua ſcientia poteſt eſſe diſcurſiua vel collatiua dupliciter. Vno modo, quantùm ad ſciētiæ acquiſitionem: ſicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoſcendum vnum per aliud, ſicut effectus per cauſas, vel econuerſo. Et hoc modo ſcientia animæ Chriſti non fuit diſcurſiua vel collatiua: quia hæc ſcientia, de qua nunc loquimur, fuit ſibi diuinitus indita, non per inueſtigationem rationis acquiſita. Alio modo poteſt dici aliqua ſcientia diſcurſiua vel collatiua, quantùm ad vſum: ſicut interdum ſcientes, ex cauſis concludunt effectus: non vt de nouo addiſcant, ſed volentes vti ſcientia, quam iam habent. Et hoc modo ſcientia animæ Chriſti poterat eſſe collatiua & diſcurſiua: poterat enim ex vno aliud concludere, ſicut ſibi placebat. Sicut Mat. 17. cùm Dominus quæſiſſet à Petro, à quibus Reges terræ tributū acciperēt, à filiis ſuis, an ab alienis, Petro reſpōdēte, ꝙ ab alienis, cōcluſit; Ergo liberi ſunt filij.

Ad primvm ergo dicendum, quòd à Chriſto excluditur conſilium, quod eſt cum dubitatione: & per conſequens electio, quæ in ſui ratione tale conſilium includit. Non autē à Chriſto excluditur vſus conſiliandi.

Ad secvndvm dicendum, quod ratio illa procedit de diſcurſu & collatione, prout ordinantur ad ſcientiam acquirendam.

Ad tertivm dicendum, quòd Beati conformantur Angelis, quantùm ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ eſt ſecundum naturam. Et ideo vti collatione & diſcurſu, eſt connaturale animabus Beatorum, non autem Angelis.

Articvlvs IIII.

Vtrum hæc ſcientia in Chriſto fuerit maior ſcientia Angelorum.

Sup. q. 10. ar. 4. & infr. ar. 6. 1. & q. 34 ar. 4. c. & q. 59. ar. 6. c. et 3. di. 14. art. 1. q. 2. 1. & ar. 2. qō. 2. c. & ar. 3. q. 2. c. & veri. q. 20. ar. 3. c et ar. 4. c. et 6. c. & opuſ. 3. c. 123.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd huiuſmodi ſcientia in Chriſto fuerit minor, quàm in Angelis. Perfectio enim proportionatur perfectibili. Sed anima humana ſecundum ordinem naturę eſt infra naturam angelicam. Cùm igitur ſcientia, de qua nunc loquimur, ſit indita animæ Chriſti ad perfectionem ipſius, videtur quòd huiuſmodi ſcientia fuerit infra ſcientiam, qua perficitur natura angelica.

¶ 2 Præterea, Scientia animæ Chriſti fuit aliquo modo collatiua & diſcurſiua: quod non poteſt dici de ſcientia angelica. Ergo ſcientia animæ Chriſti fuit inferior ſcientia Angelorum.

¶ 3 Præterea, Quantò aliqua ſcientia eſt magis immaterialis, tanto eſt potior. Sed ſcientia Angelorum eſt immaterialior, quàm ſcientia animæ Chriſti: quia anima Chriſti eſt actus corporis, & habet conuerſionē ad phantaſmata: quod de Angelis dici non poteſt. Ergo ſcientia Angelorum eſt potior, quàm ſcientia animæ Chriſti.

Sed contra eſt quod Apoſt. dicit Hebr. 2. Eū autem, qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum. Ex quo apparet, quòd propter ſolam paſſionem mortis dicatur Chriſtus ab Angelis minoratus: non ergo propter ſcientiam.

Conclvsio.

Scientia indita vel infuſa animæ Chriſti longè nobilior fuit ſecundum comparationem ad Deum influentem, quàm ſcientia Angelorum: ſecundum verò relationem recipientis inferior fuit Angelorum ſcientia.

Respondeo dicendum, quòd ſcientia indita animæ Chriſti, poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum illud, quod habuit à cauſa influente: alio modo ſecundum id, quod habuit ex ſubiecto recipiente. Quantùm igitur ad primum, ſcientia indita animæ Chriſti, fuit

multò

multò excellentior, quam Angelorum ſcientia, & quantum ad multitudinem cognitorum, & quantum ad ſcientiæ certitudinem: quia lumen ſpiritualis gratiæ, quod eſt inditum animæ Chriſti, eſt multò excellentius, quàm lumen, quod pertinet ad naturam angelicam. Quantùm autem ad ſecundum, ſcientia indita animæ Chriſti, eſt infra ſcientiam angelicã, ſcilicet quãtùm ad modum cognoſcendi, qui eſt naturalis animæ humanæ: qui ſcilicet eſt per conuerſionem ad phantaſmata, & per collationem & diſcurſum. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc ſcientia fuerit habitualis.

3. di. 14. ar. 1 q. 2. & 3. & veri. q. 20. art. 2. AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit habitualis ſcientia. Dictum eſt* enim, quòd animam Chriſti decuit maxima perfectio ſcientiæ. Sed maior eſt perfectio ſcientiæ exiſtentis in actu, quàm exiſtentis in potentia vel habitu. Ergo conueniens fuiſſe videtur, quòd omnia ſciret in actu. Non ergo habuit habitualem ſcientiam.

*q. 9. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Cùm habitus ordinetur ad actum, fruſtra videtur eſſe habitualis ſcientia, quæ nunquam in actũ reducitur. Cum autem Chriſtus ſciuerit omnia (ſicut iam
q. 10. art. 2. dictum eſt*) non potuiſſet actu omnia illa conſiderare, vnum poſt aliud cogitando: quia infinita non eſt enumerando pertranſire. Fruſtra igitur fuiſſet in eo quorundam ſcientia habitualis: quod eſt inconueniens. Habuit ergo actualem ſcientiam omniũ, quæ ſciuit, & non habitualẽ.

¶ 3 Præterea, Scientia habitualis eſt quædã perfectio ſcientis. Perfectio autem eſt nobilior perfectibili. Si igitur in anima Chriſti fuiſſet aliquis habitus ſcientiæ creatus, ſequeretur quòd aliquid creatum eſſet nobilius, quàm anima Chriſti. Non igitur in anima Chriſti fuit ſcientia habitualis.

SED CONTRA, Sciẽtia Chriſti de qua nunc loquimur, vniuoca fuit ſcientiæ noſtræ: ſicut & anima eius fuit vnius ſpeciei cum anima noſtra. Sed ſcientia noſtra eſt in genere habitus. Ergo & ſcientia Chriſti fuit habitualis.

CONCLVSIO.

Cùm ſcientia Chriſti fuerit vnius rationis cum ſcientia noſtra, & ea vti poterit cum volebat, neceſſariò fuit habitualis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum
Art. præced. eſt*, modus huius ſcientiæ inditæ animæ Chriſti fuit conueniens ipſi ſubiecto recipienti: nam receptum eſt in recipiente per modum recipientis. Eſt autem hic modus connaturalis animæ humanæ, vt quandoque ſit intelligens actu, quandoque in potentia. medium autem inter puram potentiam & actum completum, eſt habitus. eiuſdem autem generis eſt medium & extrema: & ſic patet quòd modus connaturalis animæ humanæ eſt, vt recipiat ſcientiam per modũ habitus. Et ideo dicendum eſt, quòd ſcientia indita animæ Chriſti fuit habitualis, & poterat ea vti quando volebat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in anima Chriſti fuit duplex cognitio, & vtraque ſuo modo perfectiſſima. Vna quidem excedens modum naturæ humanæ: qua ſcilicet vidit Dei eſſentiam, & alia in ipſa: & hæc fuit perfectiſſima ſimpliciter: & talis cognitio non fuit habitualis, ſed actualis reſpectu omnium, quæ hoc modo cognouit. Alia autem cognitio fuit in Chriſto ſecundum modum proportionatum humanæ naturæ: prout ſcilicet cognouit res per ſpecies ſibi diuinitus inditas, de qua cognitione nunc loquimur. Et hæc cognitio non fuit ſimpliciter perfectiſſima: ſed perfectiſſima in genere humanæ cognitionis: vnde non oportuit, quòd eſſet ſemper in actu.

AD SECVNDVM dicendum, quòd habitus reducitur in actum ad imperium voluntatis: nam habitus eſt, quo quis agit, cùm voluerit. Voluntas autem indeterminatè ſe habet ad infinita. Nec tamen hoc eſt fruſtra, licet non in omnia actualiter tendat, dummodo tendat actualiter in id, quod conuenit loco & tempori. Et ideo etiam habitus nõ eſt fruſtra, licet non omnia reducãtur in actũ, quæ habitui ſubiacent, dummodo reducatur in actum id, quod congruit ad debitum finem voluntatis, ſecundũ exigentiam negotiorum & temporis.

AD TERTIVM dicendum, quòd bonum, ſicut & ens, dupliciter dicitur. Vno modo ſimpliciter: & ſic bonũ & ens dicitur ſubſtantia, quæ in ſuo eſſe & ſua bonitate ſubſiſtit. Alio modo dicitur ens & bonum ſecundum quid: & hoc modo dicitur ens & bonum accidens: non quia ipſum habeat eſſe & bonitatem, ſed quia eius ſubiectum eſt ens & bonum. Sic igitur ſcientia habitualis non eſt ſimpliciter melior, aut dignior, quàm anima Chriſti, ſed ſecundum quid: cùm tota bonitas habitualis ſcientiæ cedat in bonitatem ſubiecti.

ARTICVLVS VI.

Vtrum hæc ſcientia fuerit diſtincta per diuerſos habitus.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd in anima Chriſti non fuerit niſi vnus habitus ſcientiæ. 3. di. 14. art. 3. q. 3.
Quantò enim ſcientia eſt perfectior, tantò eſt magis vnita: vnde & Angeli ſuperiores per formas magis vniuerſales cognoſcunt, vt in Prima parte dictum eſt*. P. p. q. 55. ar. 3.
Sed ſcientia Chriſti fuit perfectiſſima: ergo fuit maximè vna. Non ergo fuit diſtincta per plures habitus.

¶ 2 Præterea, Fides noſtra deriuatur à ſciẽtia Chriſti: vnde dicitur Heb. 12. Aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Ieſum. Sed vnus eſt habitus fidei de omnibus credibilibus: vt in Secunda parte dictum eſt*. Ergo multò magis in Chriſto non fuit niſi vnus habitus ſcientiæ. 2. 2. q. 4. art. 6.

¶ 3 Præterea, Scientiæ diſtinguuntur ſecũdum diuerſas rationes ſcibilium. Sed anima Chriſti omnia ſciuit ſecundum vnam rationem, ſcilicet ſecundum lumen diuinitus infuſum. Ergo in Chriſto fuit tantùm vnus habitus ſcientiæ.

SED CONTRA eſt quod Zachariæ 3. dicitur, quòd ſuper lapidem vnum, id eſt Chriſtum ſunt ſeptem oculi. Per oculum autem ſcientia intelligitur. Ergo videtur quòd in Chriſto fuerint plures habitus ſcientiæ.

CONCLVSIO.

Scientia indita animæ Chriſti diſtincta fuit in diuerſos habitus, ſecundum varia ſcibilium genera.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, ar. 4. huius q.
ſcientia indita animæ Chriſti habuit modum connaturalem animæ humanæ. Eſt autem connaturale animæ humanæ, vt recipiat ſpecies in minori vniuerſalitate, quàm Angeli: ita ſcilicet, quòd diuerſas naturas ſpecificas, per diuerſas ſpecies intelligibiles cognoſcat. Ex hoc autem contingit quòd in nobis ſint diuerſi habitus ſcientiarum, quia ſunt diuerſa ſcibilium genera: inquantum ſcilicet, ea quæ reducuntur in vnum genus, eodem habitu ſcientiæ cognoſcuntur. Sicut dicitur in primo Poſte*. quòd lib. 1. poſte.
vna ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis ſubiecti. Et ideo tex. 43. to. 1.
ſcientia indita animæ Chriſti, fuit diſtincta ſecundum diuerſos habitus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt*, ſcientia animæ Chriſti eſt perfectiſſima, & excedens Angelorum ſcientiam, ar. 4. huius q.
quantùm ad id quod cõſideratur in ea ex parte Dei influentis: eſt tamẽ infra ſcientiam angelicã, quantũ ad modũ recipientis. Et ad huiuſmodi modũ pertinet, ꝙ ſciẽtia illa per multos habitus diſtinguatur, quaſi per ſpecies magis particulares exiſtens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd fides noſtra innititur primæ veritati: & ideo Chriſt⁹ eſt auctor fidei noſtræ ſecundũ diuinam ſcientiam, quæ eſt ſimpliciter vna.

AD TERTIVM dicendum, quod lumen diuinitus infuſum, eſt cõmunis ratio intelligendi, quæ diuinitus reuelantur: ſicut & lumen intellectus agentis eorũ, quæ naturaliter cognoſcuntur. Et ideo oportuit eſſe in anima Chriſti proprias ſpecies ſingularum rerum ad cognoſcẽdum

dum cognitione propria vnumquodque. Et ſecundum hoc oportuit eſſe diuerſos habitus ſciẽtiæ in anima Chriſti: vt dictum eſt*.

In corp. art.

QVÆSTIO XII.

De ſcientia animæ Chriſti acquiſita, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſcientia animæ Chriſti acquiſita vel experimentali.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm ſecundum hanc ſcientiam cognouerit omnia.

¶ Secundò, vtrùm in hac ſcientia profecerit.

¶ Tertiò, vtrùm aliquid ab homine didicerit.

¶ Quartò, vtrùm acceperit aliquid ab Angelis.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus cognouerit omnia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus non omnia cognouerit. Huiuſmodi enim ſcientia per experientiam acquiritur. Sed Chriſtus non omnia expertus eſt. Non igitur omnia ſecundum hanc ſcientiam ſciuit.

¶ 2 Præterea, Homo ſcientiam per ſenſum acquirit. Sed non omnia ſenſibilia ſenſibus corporalibus Chriſti fuerunt ſubiecta. Non igitur ſecundum hanc ſcientiam omnia cognouit Chriſtus.

¶ 3 Præterea, Quantitas ſcientiæ attenditur ſecundũ ſcibilia. Si igitur ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus omnia ſciuiſſet, eſſet in eo ſcientia acquiſita ęqualis ſcientię infuſæ, & ſcientiæ beatæ: quod eſt inconueniens. Non ergo ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus omnia ſciuit.

SED CONTRA eſt quod nihil imperfectum fuit in Chriſto quantùm ad animam. Fuiſſet autem imperfecta hæc eius ſcientia, ſi ſecundũ eam non ſciuiſſet omnia: quia imperfectum eſt, cui poteſt fieri additio. Ergo ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus omnia ſciuit.

CONCLVSIO.

Sicut per ſcientiam inditam omnia cognouit, ad quæ quocunque modo intellectus poſſibilis eſt in potentia: ita per ſcientiam acquiſitam omnia attigit, ad quæ ſe extendit virtus intellectus agentis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſcientia acquiſita ponitur in anima Chriſti (vt ſuprà dictum eſt*) propter conuenientiam intellectus agentis, ne eius actio ſit otioſa, quæ facit intelligibilia in actu: ſicut & ſcientia indita vel infuſa ponitur in anima Chriſti ad perfectionem intellectus poſſibilis. Sicut autem intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, ita intellectus agẽs eſt quo eſt omnia facere: vt dicitur in tertio de Anima*. Et ideo ſicut per ſcientiam inditam ſciuit anima Chriſti omnia illa, ad quę intellectus poſſibilis eſt quocunque modo in potentia: ita per ſcientiam acquiſitam ſciuit omnia illa, quæ poſſunt ſciri per actionem intellectus agentis.

Q. 9. art. 4.

li. 3. de anima tex. 18. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſcientia rerum acquiri poteſt non ſolùm per experientiam ipſarum, ſed etiam per experientiam quarundam aliarum rerum: cùm ex virtute luminis intellectus agentis poſſit homo procedere ad intelligendum effectus per cauſas, & cauſas per effectus, & ſimilia per ſimilia, & contraria per contraria. Sicut igitur licet Chriſtus non fuerit omnia expertus: ex his tamen, quę expertus eſt, in omnium deuenit notitiam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd licet ſenſibus corporalibus Chriſti non fuerint ſubiecta omnia ſenſibilia: fuerunt tamen ſenſibus eius ſubiecta aliqua ſenſibilia, ex quibus propter excellentiſſimam vim rationis eius potuit in aliorum notitiam deuenire per modum prædictum*: ſicut videndo corpora cæleſtia, potuit comprehendere eorum virtutes & effectus, quos habent in iſtis inferioribus, qui eius ſenſibus non ſubiacebant. Et eadem ratione ex quibuſcunque alijs, in aliorum notitiam deuenire potuit.

In corp. art.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſecundũ iſtã ſcientiã anima Chriſti non ſimpliciter cognouit omnia: ſed illa omnia, quæ per lumen intellectus agentis homini ſunt cognoſcibilia. Vnde per hanc ſcientiam non cognouit eſſentias ſubſtantiarum ſeparatarum, nec etiam ſingularia præterita, præſentia, & futura, quæ tamen cognouit per ſcientiam inditam: vt ſuprà dictum eſt*.

In corp. ar. & q. præced. et q. 9. ar. 3. & 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus in hac ſcientia profecerit.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus non profecerit. Sicut enim ſecundum ſcientiam beatitudinis & ſecundum ſcientiã infuſam Chriſtus cognouit omnia: ita & ſecundum hanc ſcientiam acquiſitam, vt ex dictis patet†. Sed ſecundum illas ſcientias non profecit: ergo nec ſecundum iſtam.

Sup. q. 7. art. 1. 2. 3. et inf. ar. 3. 3. & q. 15. ar. 8. et 3. di. 13. lit. in fi. & di. 14. ar. 3. q. 5. & veri. q. 20. ar. 6. 3. & opuſ. 3. ca. 223. et Io. 1. l. 10. col. 1. ſ. et Hebr. 5. col. 6.

¶ 2 Præterea, Proficere eſt imperfecti: quia perfectum additionem non recipit. Sed in Chriſto non eſt ponere ſcientiam imperfectam. Ergo ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus non profecit.

¶ 3 Præterea, Damaſc*. dicit, Qui proficere dicunt Chriſtum ſapientia & gratia, vt additamentum ſenſus ſuſcipientem, non venerantur vnionem, quæ eſt ſecundũ hypoſtaſim. Sed impium eſt, illam vnionem non venerari. Ergo impium eſt dicere, quòd ſcientia eius additamentum acceperit.

† Ar. præced.

** li. 3. c. 21. orth. fid. paulo à princip.*

SED CONTRA eſt quod dicitur Luc. 2. quod Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia, apud Deum & homines. Et Ambr†. dicit quòd proficiebat ſecundum ſapientiam humanam. Humana autem ſapientia eſt, quæ humano modo acquiritur, ſcilicet per lumen intellectus agentis. Ergo Chriſtus ſecundum hanc ſcientiam profecit.

† l. de incarn. domini Sacr. c. 7. à medio. tom. 2.

CONCLVSIO.

Profecit Chriſtus in ſcientia & gratia, ſicut ætate, non quidem eſſentialiter, ſed effectiuè, ſiue ſignificatiuè, & ſecundum experientiam.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex eſt profectus ſcientiæ. Vnus quidem ſecundum eſſentiam: prout ſcilicet ipſe habitus ſcientiæ augetur. Alius autem ſecundum effectum: puta ſi aliquis ſecundum eundem & ęqualem ſcientiæ habitum, primò minora alijs demonſtret, & poſtea maiora & ſubtiliora. Hoc autem ſecundo modo manifeſtum eſt, quòd Chriſtus in ſcientia & gratia profecit, ſicut & in ætate: quia ſcilicet ſecundum augmentũ ætatis opera maiora faciebat, quæ ſcilicet maiorem ſcientiam & gratiam demonſtrabant. Sed quantum ad ipſum habitum ſcientiæ, manifeſtum eſt quòd habitus ſcientiæ infuſæ in eo non eſt augmentatus, cùm à principio plenariè fuerit ſibi omnium ſcientia infuſa: & multò minus ſcientia beata in eo augeri potuit. De ſcientia enim diuina quod non poſſit augeri, ſuprà in prima parte dictum eſt*. Si igitur præter habitum ſcientię infuſum, non ſit in anima Chriſti aliquis habitus ſcientiæ acquiſitæ (vt quibuſdam videtur†, & mihi aliquando viſum eſt) nulla ſciẽtia in Chriſto augmentata fuit ſecundum eſſentiam, ſed ſolùm per experientiam, id eſt conuerſionem ſpecierum intelligibilium, inditarum ad phantaſmata. Et ſecundum hoc dicunt, quòd ſcientia Chriſti profecit ſecundum experientiam: conuertendo ſcilicet ſpecies intelligibiles inditas ad ea quæ de nouo per ſenſum accepit. Sed quia inconueniens videtur quod aliqua naturalis actio intelligibilis, Chriſto deeſſet, cùm extrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, ſit quædam naturalis actio hominis ſecundum intellectum agentem, conueniens videtur

P. p. q. 14. ar. 15.

† 3. ſent. di. 14. q. 3. ar. 3.

tur hanc etiam actionem in Chriſto ponere. Et ex hoc ſequitur quòd in anima Chriſti aliquis habitus ſcientiæ fuerit, qui per huiuſmodi abſtractionem ſpecierum potuerit augmentari: ex hoc ſcilicet, quòd intellectus agens poſt primas ſpecies intelligibiles abſtractas à phantaſmatibus poterat etiam alias & alias abſtrahere.

In corp. ar. & q. præced. ar. q. 9. ar. 3. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd tam ſcientia infuſa animæ Chriſti, quàm ſcientia beata, fuit effectus agentis infinitæ virtutis, qui poteſt ſimul totum operari: & ita in neutra ſcientia Chriſtus profecit, ſed à principio eam perfectam habuit. Sed ſcientia acquiſita cauſatur ab intellectu agente, qui non ſimul totum operatur, ſed ſucceſſiuè. Et ideo ſecundum hanc ſcientiam Chriſtus non à principio ſciuit omnia, ſed paulatim, & poſt aliquod tempus, ſcilicet in perfecta ætate. Quod patet ex hoc, quòd Euangeliſta ſimul dicit eum profeciſſe ſcientia & ætate.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hæc etiam ſcientia ſemper fuit perfecta ſecundum tempus: licet non ſemper fuerit perfecta ſimpliciter & ſecundum naturam. Et ideo potuit habere augmentum.

Lib. 3. c. 22. AD TERTIVM dicendum, quod verbum Damaſc. intelligitur quantum ad illos, qui dicunt ſimpliciter fuiſſe factã additionem ſcientiæ Chriſti, ſcilicet ſecundum quancunque eius ſcientiam: & præcipuè ſecundum infuſam, quę cauſatur in anima Chriſti ex vnione ad Verbum. Non autem intelligitur de augmento ſcientiæ, quæ ex naturali agente cauſatur.

Sup. q. 7. ar. 1. 2. 3. et inf. ar. 3. 3. & q. 15. ar. 8. et 3 di. 13. & di. 14. ar. 3. q. 5. & veri. q. 20. a. 6. 3. & opuſ. 3. ca. 223. a 10. t l. 10. ad 1 ſ et Heb. 5 col. 6. † Ar. præced. & li. 3. c. 21. ante fi. parũ à princip.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus aliquid ab homine didicerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Luc. 2. quòd inuenerunt eum in templo in medio Doctorum interrogantem illos & reſpondentem. interrogare verò & reſpondere eſt addiſcentis. Ergo Chriſtus aliquid didicit ab hominibus.

† Li. de incar. dominicæ Sac. c. 7. à medio. tom. 2.

2 Præterea, Acquirere ſcientiam ab homine docente, videtur eſſe nobilius, quàm acquirere à rebus ſenſibilibus: quia in anima hominis docentis ſunt ſpecies intelligibiles in actu, in rebus autem ſenſibilibus ſunt ſpecies intelligibiles ſolùm in potentia. Sed Chriſtus accipiebat ſcientiam experimentalem ex rebus ſenſibilibus, vt dictũ eſt*. Ergo multò magis poterat accipere ſcientiam addiſcendo ab hominibus. Art. præced.

3 Præterea, Chriſtus ſecundum ſcientiã experimentalem non omnia à principio ſciuit, ſed in ea profecit, vt dictum eſt*. Sed quilibet audiens ſermonem ſignificatiuũ alicuius, poteſt addiſcere quod neſcit. Ergo Chriſtus potuit ab hominibus aliqua addiſcere, quæ ſecũdum hanc ſcientiam neſciebat. Art. præced.

SED CONTRA eſt quod dicitur Iſaiæ 55. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus. Præceptoris autem non eſt doceri, ſed docere. Ergo Chriſtus non accepit aliquam ſcientiam per doctrinam alicuius hominis.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus conſtitutus à Deo fuerit primum omnium hominum doctor, non congruit, ipſum ab aliquo homine doceri.

P. p. q. 14. ar. 15. † 3 ſent. di. 14. q. 3. ar. 3.

RESPONDEO dicendum, quòd in quolibet genere id quod eſt primum mouens, non mouetur ſecundum illam ſpeciem motus: ſicut primum alterans non alteratur. Chriſtus autem conſtitutus eſt à Deo caput Eccleſię, quinimo omnium hominũ (vt ſuprà dictum eſt*) vt non ſolum omnes per ipſum gratiam acciperent: ſed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipſe dicit Ioan. 18. In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Et ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt à quocunque homine doceretur. Q. 8. art. 3.

Hom. 19. in ſu. tom. 3. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Origen*. dicit ſuper Luc. Dominus interrogabat, non vt aliquid addiſceret: ſed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & reſpondere ſapienter. Vnde & ibidem in Euangelio ſequitur, quod ſtupebant omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia, & reſponſis eius.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ille qui addiſcit ab homine, non accipit immediatè ſcientiam à ſpeciebus intelligibilibus, quæ ſunt in mente ipſius, ſed mediantibus vocibus ſenſibilibus, tanquam ſignis intelligibilium conceptionum. Sicut autem voces ab homine formatæ ſunt ſigna intellectualis ſciẽtiæ ipſius, ita creaturæ à Deo conditę ſunt ſigna ſapientiæ eius. Vnde dicitur Eccleſ. 1. quòd Deus effudit ſapientiam ſuper omnia opera ſua. Sicut igitur dignius eſt doceri à Deo, quàm ab homine: ita dignius eſt accipere ſcientiam per ſenſibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

AD TERTIVM dicendũ, quòd Ieſus proficiebat in ſcientia experimẽtali, ſicut & in ætate: vt dictum eſt*. Sicut autem ætas opportuna requiritur ad hoc quòd homo accipiat ſcientiam per inuentionem: ita etiã ad hoc quod accipiat ſcientiam per diſciplinam. Dominus autem nihil fecit quod non congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ ſermonibus, non accommodauit auditum niſi in illo tempore, quo poterát etiam per viam experientiæ talem ſcientiæ gradum attigiſſe. Vnde Grego. dicit ſuper Ezech. Duodecimo anno ætatis ſuæ interrogare dignatus eſt homines in terra: quia iuxta rationis vſum doctrinæ ſermo non ſuppetit niſi in ætate perfecta. Art. præced. Hom. 2. parti à princip.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus aliquid acceperit ab Angelis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ab Angelis ſcientiam acceperit. Dicitur enim Luc. 22 quod apparuit Chriſto Angelus de cælo, confortãs eũ. Sed confortatio fit per verba confortatoria docentis: ſecundũ illud Iob. 4. Ecce docuiſti pluri mos, & manus laſſas roboraſti: vacillantes confirmauerũt ſermones tui. Ergo Chriſtus ab Angelis edoctus eſt. Inf. q. 30. ar. 2. 1. & di. 13. q. 2. ar. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 6.

2 Præterea, Diony*. dicit 4. Cæl. hier. Video enim quod & ipſe Ieſus, ſupercæleſtium ſubſtantiarum ſuperſubſtantialis ſubſtantia, ad noſtram intranſmutabiliter veniens, obedienter ſubijcitur Patris & Dei per Angelos formationibus. Videtur igitur quòd ipſe Chriſtus ordinationi legis diuinæ ſubijci voluerit, per quam homines mediantibus Angelis erudiuntur. c. 4. nõ procul à fine cap.

3 Præterea, Sicut corpus humanum naturali ordine ſubijcitur corporibus cæleſtibus: ita etiam humana mens Angelicis mentibus. Sed corpus Chriſti ſubiectum fuit impreſſionibus cæleſtium corporũ: paſſus eſt enim calorem æſtate, & in hyeme frigus, ſicut & alias humanas paſſiones. Ergo etiam eius mens humana ſubiacebat illuminationibus ſupercæleſtium ſpirituum.

SED CONTRA eſt quod Dion*. dicit 7. cap. Cæl. hierar. quòd ſupremi Angeli ad ipſum Ieſum quæſtionem faciunt, diuinique illius operis, & pro nobis aſſumptæ carnis ſcientiam diſcunt, & eos ipſe Ieſus ſine medio docet. Non eſt autem eiuſdẽ docere & doceri. Ergo Chriſtus non accepit ſcientiam ab Angelis. cap. 7. poſt medium ipſius

CONCLVSIO.

Anima Chriſti perfecta fuit experimentali ſcientia abſque aliquo Angelorum miniſterio, ſeu lumine, & ſcientia diuina, ſolo lumine diuinitatis, quo fuit repleta.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut anima humana media eſt inter ſpirituales ſubſtantias & res corporales: ita duobus modis nata eſt perfici. Vno quidem modo per ſcientiam acceptam ex rebus ſenſibilibus: alio modo per ſcientiam inditam ſiue impreſſam ex illuminatione ſpiritualiũ ſubſtãtiarũ. Vtroq; autẽ modo anima Chriſti fuit perfecta ex ſenſibilibus quidem ſecundum ſcien-

riam experimentalem, ad quam quidem non requiritur lumen Angelicum, ſed ſufficit lumen intellectus agentis: ex impreſſione verò ſuperiori ſecũdum ſciẽtiam infuſam: quam eſt immediatè adeptus à Deo. Sicut enim ſupra communem modum creaturæ anima illa vnita eſt Verbo in vnitate perſonæ: ita ſupra communem modum hominum, immediatè ab ipſo Dei verbo repleta eſt ſcientia & gratia. Non autem mediantibus Angelis, qui etiam ex influentia verbi, rerum ſcientiam in ſui principio acceperunt, ſicut in 2. ſuper Gen. ad literam Aug*. dicit.

li.2.c.8.to.3

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa confortatio Angeli non fuit per modum inſtructionis, ſed ad demonſtrandam proprietatem humanæ naturæ. Vnde Beda dicit ſuper Luc*. In documento vtriuſque naturæ, & Angeli ei miniſtraſſe, & eum confortaſſe dicuntur. Creator enim creaturæ ſuæ non eguit præſidio: ſed homo factus, ſicut propter nos triſtis eſt, ita propter nos cõfortatur, vt ſcilicet in nobis fides Incarnationis ipſius cõfirmetur.

li.6.in Luc. ca.92. ſecundũ ord. Bedæ, circa me.10.l.

Ad secvndvm dicẽdum, quod Dion. dicit Chriſtum fuiſſe formationibus Angelicis ſubiectum: non ratione ſuiipſius, ſed ratione eorum, quæ circa eius incarnationem agebantur, & circa miniſtrationem eius in infantili ætate conſtituti. Vnde ibidẽ ſubdit, quòd per medios Angelos nũciatur Ioſeph à Patre diſpẽſata Ieſu ad Aegyptu receſſio, & rurſum ad Iudæã de Aegypto traductio.

Ad tertivm dicendum, quòd filius Dei aſſumpſit corpus paſſibile (vt infrà dicetur*) ſed animam perfectam ſcientia & gratia. Et ideo corpus eius conuenienter fuit ſubiectum impreſſioni cœleſtium corporum: anima verò eius non fuit ſubiecta impreſſioni cæleſtiũ ſpirituũ.

Q.14.ar.1

QVÆSTIO XIII.

De potentia animæ Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de potentia animæ Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm habuerit omnipotentiam ſimpliciter.

¶ Secundò, vtrùm habuerit omnipotẽtiam reſpectu immutationis creaturarum.

¶ Tertiò, vtrùm habuerit omnipotentiam reſpectu proprij corporis.

¶ Quartò, vtrùm habuerit omnipotentiam reſpectu executionis ſuæ voluntatis.

Articvlvs I.

Vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam ſimpliciter.

Inf. 3.ar. huius q. et q.21 ar.1.1. & 1 di.43.q.1. ar.2.2. & 3 di.14.art.4.

AD primvm ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti habuerit omnipotentiã. Dicit enim Ambro*. ſuper Luc. Potentiam, quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus: Sed hoc præcipuè videtur eſſe ſecundum animam, quæ eſt potior pars hominis. Cùm ergo filius Dei ab æterno omnipotentiam habuerit, videtur quòd anima Chriſti ex tempore omnipotentiam acceperit.

*glo. ord. ad habet ex Ambr. Luc. 1. ſuper illud Hic erit magnus.

¶ 2 Præterea, Sicut potentia Dei eſt infinita, ita etiam & eius ſcientia. Sed anima Chriſti habet omnium ſcientiam, quæ ſcit Deus, quodammodò: vt ſuprà dictum eſt†. Ergo etiam habet omniũ potentiã, & ita eſt omnipotẽs.

†Q.10.ar.2

¶ 3 Præterea, Anima Chriſti habet omnem ſcientiam. Sed ſcientiarum quædam eſt practica, quædam ſpeculatiua. Ergo habet eorũ, quę ſcit, ſcientiam practicam, vt ſcilicet ſciat facere ea, quæ ſcit. Et ſic videtur, quòd omnia facere poſſit.

Sed contra, illud quod eſt proprium Dei, non poteſt alicui creaturæ conuenire. Sed proprium eſt Dei eſſe omnipotentem: ſecundum illud Exod. 15. Iſte Deus meus, & glorificabo eum. Et poſtea ſubditur, Omnipotens nomen eius. Ergo anima Chriſti cùm ſit creatura, non habet omnipotentiam.

Conclvsio.

Impoſsibile fuit animam Chriſti habere omnipotentiam ſimpliciter, tam ſibi retinente natura diuinitatis.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt*, in myſterio incarnationis ita facta eſt vnio in perſona, quòd tamen remanſit diſtinctio naturarum, vtraq; ſcilicet natura retinente id quod ſibi eſt proprium. Potentia autem actiua cuiuſlibet rei, ſequitur formam ipſius, quæ eſt principium agendi. Forma autem vel eſt ipſa natura rei, ſicut in ſimplicibus: vel eſt conſtituens ipſam rei naturam, in his ſcilicet, quæ ſunt compoſita ex materia & forma. Vnde manifeſtum eſt, quòd potentia actiua cuiuſlibet rei, conſequitur naturam ipſius. Et per hunc modum, omnipotentia conſequẽter ſe habet ad diuinam naturam. Quia enim natura diuina eſt ipſum eſſe Dei incircumſcriptum (vt patet per Dion*. 5. c. de Di. no.) inde eſt quòd habet potentiam actiuam reſpectu omnium, quę poſſunt habere rationem entis: quod eſt habere omnipotentiam. Sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam reſpectu eorum, ad quæ ſe extendit perfectio ſuæ naturę: ſicut calidum ad calefaciendum. Cùm igitur anima Chriſti ſit pars humanæ naturæ, impoſſibile eſt, quod omnipotentiam habeat.

Q.2.ar.1.et 2.

c.5.ante me.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius Dei habuit ab æterno, per ipſam vnionem perſonæ: ex qua factum eſt, vt ſicut homo dicitur Deus, ita dicatur omnipotens. Non quaſi ſit alia omnipotentia hominis, quàm filij Dei, ſicut nec alia deitas: ſed eo quòd eſt vna perſona Dei, & hominis.

Ad secvndvm dicendũ, quòd alia ratio eſt de ſcientia & de potentia actiua: ſicut quidam dicunt. Nam potentia actiua conſequitur ipſam naturam rei, eo quòd actio conſideratur vt egrediens ab agente. Sciẽtia autem non ſemper habetur per ipſam eſſentiam ſcientis, ſed poteſt haberi per aſſimilationem ſcientis ad res ſcitas, ſecundum ſimilitudines ſuſceptas. Sed hæc ratio non videtur ſufficere: quia ſicut aliquis poteſt cognoſcere per ſimilitudinem ſuſceptam ab alio, ita etiam poteſt agere per formam ab alio ſuſceptam: ſicut aqua vel ferrum calefacit per calorem ſuſceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin ſicut anima Chriſti per ſimilitudines omnium rerum ſibi à Deo inditas, poteſt omnia cognoſcere, ita per eaſdem ſimilitudines poſſit ea facere.

Eſt igitur vlterius conſiderandum, quod id quod à ſuperiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem perfectione & virtute recipitur ab aqua, qua eſt in igne. Quia igitur anima Chriſti inferioris naturæ eſt, quàm natura diuina, ſimilitudines rerum non recipiuntur in ipſa anima Chriſti ſecundum eandẽ perfectionẽ & virtutem, ſecundum quam ſunt in natura diuina. Et inde eſt, quòd ſcientia animæ Chriſti eſt inferior ſcientia diuina, quantùm ad modum cognoſcendi, quia Deus perfectius cognoſcit res, quàm anima Chriſti: & quãtum etiam ad numerum ſcitorum, quia anima Chriſti non cognoſcit omnia, quæ Deus poteſt facere, quæ tamen Deus cognoſcit ſcientia ſimplicis intelligentiæ, licet cognoſcat omnia præſentia, præterita & futura, quæ Deus cognoſcit ſcientia viſionis. Et ſimiliter ſimilitudines rerum animæ Chriſti inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt ſcilicet poſſint omnia agere, quæ Deus poteſt, vel etiam eo modo agere, ſicut Deus agit: qui agit infinita virtute, cuius creatura non eſt capax. Nulla autẽ res eſt, ad cuius cognitionem aliqualiter habendã requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoſcendi ſit virtutis infinitę: quædã tamẽ ſunt quę nõ poſſunt fieri niſi à virtute infinita, ſicut creatio, & alia huiuſmodi: vt patet ex his, quę in prima parte dicta ſunt*. Et ideo anima Chriſti, quæ cùm ſit creatura, eſt virtutis finitæ, poteſt quidẽ omnia cognoſcere, ſed non

P.p.q.45.

per

per omnem modum: non autē poteſt omnia facere: quod pertinet ad rationem omnipotentiæ: Et inter cætera manifeſtum eſt, quòd non poteſt creare ſeipſam.

Ad tertium dicendum, quòd anima Chriſti habuit & ſcientiam practicam & ſpeculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat ſcientiam practicam, quorum habuit ſcientiam ſpeculatiuā. Ad ſciētiam enim ſpeculatiuam habendam, ſufficit ſola conformitas vel aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam: ad ſcientiam autem practicā requiritur, quòd formæ rerū, quæ ſunt in intellectu, ſint factiuæ. Plus autem eſt habere formā, & imprimere formam habitam in alterum, quàm ſolùm habere formā: ſicut plus eſt lucere & illuminare, quàm ſolùm lucere. Et inde eſt quòd anima Chriſti habet quidē ſpeculatiuam ſcientiam creandi (ſcit enim qualiter Deus creat) ſed non habet huius rei ſciētiam practicam: quia non habet ſcientiam creationis factiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti habeat omnipotētiam reſpectu immutationis creaturarū. Dicit enim ipſe Matt. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Sed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura: vt patet cùm dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. Ergo videtur quòd anima Chriſti habeat omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

¶ 2 Præterea, Anima Chriſti eſt perfectior qualibet creatura: ſed quælibet creatura poteſt moueri ab aliqua creatura: dicit enim Aug. in 3. de Trin. *(lib.3.c.4. nō procul à princip. tom.3.)* quòd ſicut corpora craſſiora & inferiora, per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora per ſpiritum vitæ rationalem, & ſpiritus vitæ rationalis deſertor atque peccator, per ſpiritum vitæ rationalem, pium & iuſtum. Anima autem Chriſti etiam ipſos ſupremos ſpiritus mouet, Illuminando eos: vt dicit Dionyſ. 7. c. Cæl. hier. *(c.7.poſt med.)* Ergo videtur quòd anima Chriſti habeat omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

¶ 3 Præterea, Anima Chriſti habuit pleniſſimè gratiā miraculorum ſeu virtutum, ſicut & cæteras gratias. Sed omnis immutatio creaturæ poteſt ad gratiam miraculorum pertinere, cùm etiam miraculoſè cæleſtia corpora à ſuo ordine immutata fuerint: ſicut Dionyſi. probat in Epiſt. ad Polycarpum. *(Per totā epiſt.)* Ergo anima Chriſti habuit omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

SED CONTRA, quòd eiuſdem eſt tranſmutare creaturas, cuius eſt eas conſeruare. Sed hoc eſt ſolius Dei, ſecundū illud Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis ſuæ. Ergo ſolius Dei eſt habere omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animæ Chriſti.

CONCLVSIO.

Anima Chriſti reſpectu immutationis creaturarū non habet omnipotentiam, ſed ſecundum propriam virtutem habuit potentiam ad eos effectus faciendum, qui eius animæ conueniebant: & vt fuit inſtrumentum Verbi, habuit poteſtatem quæcunque miracula faciendi, quæ incarnationis aduenientia erant, non tamen omnia redigendi in nihilum.

RESPONDEO dicendum, quòd hîc duplici diſtinctione eſt opus. Quarum prima eſt ex parte tranſmutationis creaturarū: quæ triplex eſt. Vna quidem eſt naturalis, quæ ſcilicet fit à proprio agente ſecundū ordinem naturæ. Alia verò eſt miraculoſa: quæ fit ab agēte ſupernaturali, ſupra conſuetum ordinem & curſum naturæ: ſicut reſuſcitatio mortuorū. Tertia autē eſt ſecundū quòd omnis creatura vertibilis eſt in nihil. Secunda autem diſtinctio eſt accipienda ex parte animæ Chriſti, quæ dupliciter cōſiderari poteſt. Vno modo ſecundum propriam naturam & virtutem, alio modo prout eſt inſtrumentum verbi Dei, ſibi perſonaliter vniti. Si ergo loquamur de anima Chriſti ſecundum propriam naturam & virtutem, ſiue naturalem, ſiue gratuitam, potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui ſunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad diſponēdos humanos actus, & etiam ad illuminandū per gratiæ, & ſcientiæ plenitudinē, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modū, quo hoc eſt conueniēs creaturæ rationali. Si autem loquamur de anima Chriſti ſecundū quòd eſt inſtrumentum Verbi ſibi vniti, ſic habuit inſtrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculoſas faciendas, ordinabiles ad incarnationis finē: qui eſt inſtaurare omnia, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terris ſunt. Immutationes verò creaturarū, ſecundum quòd ſunt vertibiles in nihil, correſpondent creationi rerū: prout ſcilicet producuntur ex nihilo. Et ideo ſicut ſolus Deus poteſt creare, ita ſolus poteſt creaturas in nihilum redigere: qui etiam ſolus eas in eſſe conſeruat, ne in nihilum decidāt. Sic ergo dicendū eſt, quòd anima Chriſti non habet omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Hieron. dicit, *(ſuper illud Matt. 28. data eſt mihi omnis poteſtas tom. 9.)* Illi poteſtas data eſt, qui paulò antè crucifixus, qui ſepultus in tumulo, qui poſtea reſurrexit, id eſt Chriſto, ſecundum quòd homo. Dicitur autem ſibi omnis poteſtas data, ratione vnionis: per quam factum eſt, vt homo eſſet omnipotens: vt ſuprà dictū eſt. *(1. ar. præc. ad 1)* Et quamuis hoc ante Reſurrectionem innotuerit Angelis, poſt Reſurrectionem tamen innotuit omnibus hominibus: vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quādo innoteſcunt: & ideo poſt Reſurrectionem dicit Dominus ſibi datam omnem poteſtatem in cælo & in terra.

AD SECVNDVM dicendū, quòd licet omnis creatura ſit mutabilis ab alia creatura præter ſupremum Angelum, qui tamen poteſt illuminari ab anima Chriſti, non tamen immutatio omnis quę poteſt fieri circa creaturā, poteſt fieri à creatura: ſed quædā immutationes poſſunt fieri à ſolo Deo. Quęcunq; tamen immutationes poſſunt fieri per creaturas, poſſunt etiā fieri per animā Chriſti, ſecundum quòd eſt inſtrumentum Verbi: non autem ſecūdum propriam naturam & virtutem: quia quædam huiuſmodi immutationum non pertinent ad animam, neque quantum ad ordinem naturæ, neque quantum ad ordinem gratiæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut dictum eſt in Secunda parte) *(P.2 q.111. art.1.)* gratia virtutum ſeu miraculorum datur animæ alicuius Sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, ſed vt per virtutem diuinam huiuſmodi miracula fiant. Et hæc quidem gratia excellentiſſimè data eſt animæ Chriſti, vt ſcilicet non ſolùm ipſe miracula faceret, ſed etiam vt hanc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matth. 10. quòd conuocatis duodecim Diſcipulis, dedit eis poteſtatem ſpirituum immūdorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

ARTICVLVS III.

Vtrū anima Chriſti habuerit omnipotentiā reſpectu proprij corporis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu proprij corporis. Dicit enim Damaſc. in 3. lib. *(li.3. orth. fid. ca.20.&23)* quòd omnia naturalia fuerunt Chriſto voluntaria: volens enim eſuriuit, volens ſitiuit, volens timuit, volens mortuus eſt, &c. Sed ex hoc Deus dicitur omnipotens, quia omnia quæcunque voluit fecit. Ergo videtur quòd anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu naturalium operationum proprij corporis.

¶ 2 Præterea, In Chriſto fuit perfectius humana natura quàm in Adā. In quo ſecundū originalē iuſtitiā, quā habuit in innocentiæ ſtatu, corpus habebat omnino ſubiectum animæ, vt nihil in corpore poſſet accidere contra animæ voluntatem. Ergo multò magis anima Chriſti ha-

buit omnipotentiam reſpectu ſui corporis.

¶ 3 Præterea, Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tantò magis, quantò magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitū eſt. Sed anima Chriſti habuit virtutē perfectiſſimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. Ergo anima Chriſti fuit omnipotens in reſpectu ad corpus proprium.

Sed contra eſt quod dicitur Hebr. 2. quod debuit per omnia fratribus aſſimilari, & præcipuè in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ. Sed ad cōditionem humanę naturę pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis ſeu voluntatis non ſubdātur: quia naturalia ſoli Deo qui eſt actor naturæ, ſubduntur. Ergo nec in Chriſto ſubdebantur. Non igitur anima Chriſti fuit omnipotens reſpectu proprij corporis.

Conclvsio.

Anima Chriſti ſecundum propriam virtutem reſpectu proprij corporis non habuit omnipotentiam, ſed vt inſtrumentū Verbi fuit, omnipotentiam habuit ſui corporis.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, anima Chriſti poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum propriam naturam & virtutem. Et hoc modo ſicut non poterat immutare exteriora corpora à curſu & ordine naturæ, ita etiam non poterat immutare proprium corpus à naturali diſpoſitione: quia anima ſecundum propriam naturam, habet determinatam proportionem ad ſuum corpus. Alio modo poteſt conſiderari anima Chriſti, ſecundum quòd eſt inſtrumentum vnitum verbo Dei in perſona. Et ſic ſubdebatur eius poteſtati totaliter omnis diſpoſitio proprij corporis. Quia tamen virtus actionis non propriè attribuitur inſtrumento, ſed principali agenti: talis omnipotentia magis attribuitur ipſi verbo Dei, quàm animæ Chriſti.

Art. præced.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verbum Damaſ*. eſt intelligendum quantum ad voluntatem Chriſti diuinam: quia ſicut ipſe in præcedenti ca†. dicit, beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

**citatū in arg. †li. 3. c. 15. à med. & c. 14*

Ad secvndvm dicendum, quòd non pertinebat hoc ad originalem iuſtitiam, quam Adam habuit in ſtatu innocentiæ, quòd anima hominis haberet virtutem trāſmutandi proprium corpus in quamcunque formam: ſed quod poſſet ipſum conſeruare abſque omni nocumento. Et hanc etiam virtutem Chriſtus aſſumere potuiſſet, ſi voluiſſet. Sed cùm ſint tres ſtatus hominum, ſcilicet innocentiæ, culpę & gloriæ: ſicut de ſtatu gloriæ aſſumpſit cōprehenſionem, & de ſtatu innocentiæ immunitatem à peccato, ita & de ſtatu culpę aſſumpſit neceſſitatem ſubiacendi pœnalitatibus huius vitę: vt infrà *dicetur.

Q. 14. ar. 2.

Ad tertivm dicendū, quòd imaginationi, ſi fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua: puta quantum ad caſum de trabe in alto poſita: quia imaginatio nata eſt eſſe principium motus localis: vt dicitur 3. de Anima*. Similiter etiam quantum ad alterationem, quæ eſt ſecundum calorem & frigus, & alia conſequentia: eò quòd ex imaginatione conſequenter natæ ſunt conſequi animæ paſſiones, ſecundum quas mouetur cor, & ſic per cōmotionem ſpirituum, totum corpus alteratur. Alię verò diſpoſitiones corporales, quę non habent naturalem ordinem ad imaginationem, non tranſmutātur ab imaginatione, quantumcunque ſit fortis: puta figura manus vel pedis vel aliquid ſimile.

l. 3. de anima, tex. 48. & ſequentib. to. 2.

Articvlvs IIII.

Vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu exequutionis ſuæ voluntatis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti non habuerit omnipotentiam reſpectu exequutionis propriæ voluntatis. Dicitur enim Mar. 7. quod ingreſſus domū, neminē voluit ſcire, & non potuit latere. Non ergo potuit in oībus exequi propoſitū ſuę volūtatis.

¶ 2 Præterea, Præceptum eſt ſignum voluntatis: vt in Prima parte dictum eſt*. Sed Dominus quædam facienda præcepit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Mat. 9. quòd cæcis illuminatis, comminatus eſt Ieſus dicens, Videte ne quis ſciat: illi autem exeuntes, diffamauerunt illum per totam terram illam. Non ergo in omnibus potuit exequi propoſitum ſuæ voluntatis.

P. p. q. 19. ar. 12.

¶ 3 Præterea, Id quod poteſt aliquis facere, non petit ab alio. Sed Dominus petiuit à Patre, orando illud quod fieri volebat: dicitur enim Luc. 6. quod exiit in montem orare, & erat pernoctās in oratione Dei. Ergo non potuit exequi in omnibus propoſitum ſuę voluntatis.

Sed contra eſt, quòd dicit Auguſt*. in libr. de Quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti: Impoſſibile eſt, vt Saluatoris voluntas non impleatur: nec poteſt velle quod ſcit fieri non debere.

in lib. q. ex no no teſt. qui incipit: Deus quidē perfectus eſt q. 77. in princip. tom. 4.

Conclvsio.

Anima Chriſti quicquid voluit per ſeipſum exequendum, potuit: quicquid voluit efficiendum diuina virtute, non niſi inſtrumentaliter potuit.

Respondeo dicendum, quòd anima Chriſti dupliciter aliquid voluit. Vno modo quaſi per ſe implendū. Et ſic dicendum eſt, quòd quicquid voluit, potuit: non enim conueniret ſapientiæ eius, vt aliquid vellet per ſe facere, quòd ſuæ virtuti non ſubiaceret. Alio modo voluit aliquid vt implendum virtute diuina: ſicut reſuſcitationis proprij corporis, & alia huiuſmodi miraculoſa opera. Quæ quidem non poterat propria virtute, ſed ſecundum quòd erat inſtrumētum diuinitatis: vt dictum eſt*.

Ar. 1. huius q.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Aug†. dicit in lib. de Quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti. Quod factum eſt, hoc voluiſſe dicendus eſt Chriſtus. Aduertendum eſt enim, quòd illud in finibus geſtum eſt Gentilium, quibus adhuc tempus prędicandi non erat: vltrò tamen venientes ad fidem, non ſuſcipere, inuidię erat. A ſuis ergo noluit prædicari, requiri autem ſe voluit: & ita factum eſt. Vel poteſt dici, quod hæc voluntas Chriſti non fuit de eo, quod per eam fiendum erat: ſed de eo, quod erat fiendum per alios: quod non ſubiacebat humanæ voluntati ipſius. Vnde in Epiſtola* Agathonis Papæ, quæ eſt recepta in ſexta Synodo, legitur†, Ergóne ille omnium Conditor ac Redemptor, in terris latere volens non potuit, niſi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter eſt dignatus aſſumere, redigatur?

†l. et c. citatis in arg. ſed cōt.

**Quæ habetur in 6 ſyn. general Conſtant. à med. aliàs in actione 4. †recepta eſt in 8 actione 6. ſynod. general. et lecta fuit in actione 4.*

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Greg*. dicit 19. Mor. per hoc, quòd Dominus præcepit taceri virtutes ſuas, ſeruis ſuis ſe ſequentibus exemplum dedit, vt ipſi quidem virtutes ſuas occultari deſiderēt: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. Sic ergo præceptum illud deſignabat voluntatem ipſius, qui humanam gloriam refugiebat: ſecundum illud Ioan. 8. Ego gloriam meam non quęro. Volebat tamen abſolutè præſertim ſecundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculoſum factum, propter aliorum vtilitatem.

**al. 19. c. 18. poſt medium.*

Ad tertivm dicendū, quòd Chriſtus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his etiam, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Chriſti dependebant à Deo: qui operatur in nobis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2.

QVÆSTIO XIIII.

De defectibus corporis aſſumptis à filio Dei, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de defectibus, quos Chriſtus in humana natura aſſumpſit. Et primò de defectibus corporis, ſecūdò de defectibus animæ.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò,

¶ Primò, vtrùm filius Dei aſſumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundò, vtrùm aſſumpſerit neceſſitatem his defectibus ſubiacendi.

¶ Tertiò, vtrùm hos defectus contraxerit.

¶ Quartò, vtrùm omnes huiuſmodi defect⁹ aſſūpſerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius Dei in humana natura aſſumere debuerit corporis defectus.

3.di.15.q.1.ar.1.et di.22 q.2.ar.1.q.6 & 4.cōtra c.55.11.& opuſc.3.c.42.& 47.
Q.7.ar.9.& q.9.ar.1.
q.9.art.2.
Epiſt.56.non multū ante mediam tom.2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei non debuerit aſſumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita eſt perſonaliter verbo Dei, ita & corpus. Sed anima Chriſti habuit omnimodam perfectionem & quantum ad gratiam, & quantum ad ſcientiam: vt ſuprà dictū eſt*. Ergo etiam corpus eius debuit eſſe omnibus modis perfectum, nullum in ſe habens defectum.

¶ 2 Præterea, Anima Chriſti videbat verbum Dei ea viſione, qua Beati vident (vt ſuprà dictum eſt*) & ſic anima Chriſti erat beata. Sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Auguſtinus* in Epiſtola ad Dioſcorum, Tam potenti natura Deus fecit animā, vt ex eius pleniſſima beatitudine redundet etiam in inferiorem naturam, quæ eſt corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis eſt propria, ſed plenitudo ſanitatis, id eſt, incorruptionis vigor. Corpus igitur Chriſti fuit incorruptibile, & abſque omni defectu.

¶ 3 Præterea, Pœna conſequitur culpam: ſed in Chriſto non fuit aliqua culpa: ſecundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum non fecit. Ergo nec defectus corporales, qui ſunt pœnales, in eo eſſe debuerunt.

¶ 4 Præterea, Nullus ſapiens aſſumit id quod impedit ipſum à proprio fine. Sed per huiuſmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis Incarnationis. primò quidem, quia propter huiuſmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur: ſecundum illud Iſa. 53. Deſiderauimus eum deſpectum & nouiſſimū virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus: vnde nec reputauimus eum. Secundò, quia ſanctorum Patrum deſiderium non videtur impleri: ex quorum perſona dicitur Iſa. 51. Conſurge, conſurge, induere fortitudinem, brachium Domini. Tertiò, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem videbatur & poteſtas diaboli poſſe ſuperari, & humana infirmitas poſſe ſanari. Nō ergo videtur cōueniens fuiſſe, q̄ fili⁹ Dei humanā naturā aſſumpſerit cū corporalib⁹ infirmitatibus, ſiue defectib⁹.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Heb. 2. In eo, in quo paſſus eſt & tentatus, potens eſt & eis, qui tentantur, auxiliari. Sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ergo cōueniens fuit, vt filius Dei carnem aſſumpſerit, infirmitatibus humanis ſubiacentem, vt in ea poſſit pati & tentari: & ſic auxilium nobis ferre.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit, corpus humanum à filio Dei aſſumptum, corporalibus defectibus ſubiacere.

RESPONDEO dicendum, conueniens fuiſſe, corpus aſſumptum à filio Dei humanis infirmitatibus & defectibus ſubiacere. & præcipuè, propter tria. Primò quidem, quia ad hoc filius Dei carne aſſumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis ſatisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius ſatisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in ſe ſuſcipit. Huiuſmodi autem defect⁹ corporales, ſcilicet mors, fames, ſitis, & huiuſmodi, ſunt pœna peccati, quod eſt in mundum per Adam introductum: ſecundum illud Roman. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem Incarnationis, quòd huiuſmodi pœnalitates in noſtra natura ſuſciperet vice noſtra, ſecundum illud Iſa. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit. Secundò, propter fidem Incarnationis aſtruendam. Cùm enim natura humana non aliter eſſet nota hominibus, niſi prout huiuſmodi corporalibus defectibus ſubiacet, ſi ſine his defectibus filius Dei humanam naturam aſſumpſiſſet, videretur non fuiſſe verus homo, nec veram carnem habuiſſe, ſed phantaſticam, vt Manichæi poſuerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominū factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aſpectum vulnerum eſt ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertiò, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, paſſiones & defectus humanos fortiter tolerando. vnde dicitur Hebr. 12. Suſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini, animis veſtris deficientes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſatisfactio pro peccatis alterius, habet quidem quaſi materiam pœnas, quas aliquis pro peccato alterius ſuſtinet: ſed pro principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendū ſatisfacere pro alio, & ex quo ſatisfactio efficaciam habet. Non enim eſſet efficax ſatisfactio, niſi ex charitate procederet: vt infrà dicetur*. Et ideo oportuit animam Chriſti & perfectam eſſe, quantum ad habitus ſcientiarum & virtutum, vt haberet facultatem ſatisfaciendi: & quòd corpus eius eſſet ſubiectum infirmitatibus, vt ei ſatisfactionis materia non deeſſet. *In materia de ſatisf. id erat factum non completum.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſecundum naturalem habitudinem, quæ eſt inter animam, & corpus, ex gloria animæ redundat gloria ad corpus. Sed hæc naturalis habitudo in Chriſto ſubiacebat voluntati diuinitatis ipſius: ex qua factum eſt, quòd beatitudo remaneret in anima, & non deriuaretur ad corpus, ſed caro pateretur quæ conueniunt naturæ paſſibili, ſecundum illud quod Damaſc*. dicit, quòd beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati & operari quæ propria. *lib.3.c.15.à med.& c.14*

AD TERTIVM dicendū, quòd pœna ſemper ſequitur culpam actualem vel originalem: quandoque quidem eius qui punitur: quandoque autem alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, ſatisfacit. Et ita accidit in Chriſto, ſecundum illud Iſaiæ 53. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra.

AD QVARTVM dicendum, quòd infirmitas aſſumpta à Chriſto non impediuit finem Incarnationis, ſed maximè promouit: vt dictum eſt*. Et quanuis per huiuſmodi infirmitates abſconderetur eius diuinitas: manifeſtabatur tamen humanitas, quæ eſt via ad diuinitatem perueniendi: ſecundum illud Roman. 5. Acceſſum habemus per Ieſum Chriſtum ad Deum. Deſiderabant autem antiqui Patres in Chriſto, non quidem fortitudinem corporalem, ſed ſpiritualem, per quam & diabolum vicit, & humanam infirmitatem ſanauit. *In corp. art.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus neceſſitatē his defectibus ſubiacendi aſſumpſerit.

Inf q.15 ar.5 1.& 3.di.3.q.1.art.2.q.1.c.ſ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ex neceſſitate his defectibus ſubiacuerit. Dicitur enim Iſa. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & loquitur de oblatione ad paſſionem. Sed voluntas opponitur neceſſitati. Ergo Chriſtus non ex neceſſitate ſubiacuit corporalibus defectibus.

¶ 2 Præterea, Damaſc*. dicit in 3 libr. Nihil coactum in Chriſto conſideratur, ſed omnia voluntaria. Sed quod eſt voluntarium, non eſt neceſſarium. Ergo huiuſmodi defectus non fuerunt ex neceſſitate in Chriſto. *lib.3.c.20.in fine.*

¶ 3 Præterea, Neceſſitas infertur ab aliquo potentiori. Sed nulla creatura eſt potentior, quàm anima Chriſti, ad quam pertinebat proprium corpus conſeruare. Ergo huiuſmodi defectus ſeu infirmitates non fuerunt in Chriſto ex neceſſitate.

Sed contra eſt quod Apoſt. dicit Ro.8. Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudinē carnis peccati. Sed conditio carnis peccati eſt, quòd habeat neceſſitatem moriendi, & ſuſtinendi alias huiuſmodi paſſiones. Ergo talis neceſſitas ſuſtinendi hos defectus fuit in carne Chriſti.

Conclvsio.

Corpus Chriſti naturali neceſsitate ſequente materiam, ex qua fuit compoſitum, morti cæteriſque corporalibus defectibus ſubiectum neceſſariò fuit, ſecundum autem propria naturæ conditionem neceſsitati coactionis repugnantis naturæ corporali ſimiliter ſubditum fuit: nulla tamen erat in Chriſto coactionis neceſsitas repugnantis diuinæ, vel humanæ voluntati abſolutè.

Respondeo dicendum, quòd duplex eſt neceſſitas. Vna quidem coactionis, quę fit ab agente extrinſeco. Et hæc quidem neceſſitas contrariatur & naturæ & voluntati: quorum vtrunque eſt principium intrinſecum. Alia autem eſt neceſſitas naturalis, quæ conſequitur principia naturalia, puta formam, ſicut neceſſarium eſt ignē calefacere: vel materiam, ſicut neceſſarium eſt corpus ex contrarijs compoſitum diſſolui. Secundum igitur hanc neceſſitatem, quæ conſequitur materiam, corpus Chriſti ſubiectum fuit neceſſitati mortis & aliorum huiuſmodi defectuū: quia ſicut dictum eſt*, beneplacito diuinę voluntatis, carni Chriſti permittebatur agere & pati quæ propria. Hæc autem neceſſitas cauſatur ex principiis carnis humanæ: vt dictum eſt*. Si autem loquamur de neceſſitate coactionis, ſecundum quidem quòd repugnat naturæ corporali; ſic, iterum corpus Chriſti ſecundū conditionem propriæ naturæ neceſſitati ſubiacuit & claui perforantis & flagelli percutientis. Secundum verò quòd neceſſitas talis repugnat voluntati, manifeſtum eſt quòd in Chriſto non fuit neceſſitas horum defectuum, neque per reſpectum ad diuinam voluntatem, neque per reſpectum ad voluntatem humanam Chriſti abſolutè, prout ſequitur rationem deliberantem, ſed ſolùm ſecundum naturalem motum voluntatis, prout ſcilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta.

ar. praec. ad 2 — *In ipſo art.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur oblatus, quia voluit & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors eſſet contra naturalem motum voluntatis humanæ, vt Damaſc*. dicit.

** lib. 3. c. 23. et 24.*

Ad secvndvm patet reſponſio ex dictis†.

† In corp. art.

Ad tertivm dicendum, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Chriſti abſolutè: nihil tamen prohibet aliquid fuiſſe potentius, quantum ad hunc effectum: ſicut clauis ad perforandum. Et hoc dico, ſecundum quòd anima Chriſti conſideratur ſecundum propriam naturam & virtutem.

Articvlvs III.

Vtrum Chriſtus defectus corporales contraxerit.

3. di. 15. q. 1. ar. 3. et di. 21 q. 1. ar. 2. c. et opuſ. 5. c. 223

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod ſimul cum natura ex origine trahimus. Sed Chriſtus ſimul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per ſuam originem traxit à matre, cuius caro huiuſmodi defectibus ſubiacebat. Ergo videtur quòd hos defectus contraxerit.

¶ 2 Præterea, Id quod ex principiis naturæ cauſatur, ſimul cum natura trahitur, & ita contrahitur. Sed huiuſmodi pœnalitates cauſantur ex principiis naturę humanæ. Ergo eas Chriſtus contraxit.

¶ 3 Præterea, Secundum huiuſmodi defectus Chriſtus alijs hominibus ſimilatur: vt dicitur Hebr. 2. Sed alij homines huiuſmodi defectus contrahunt: ergo videtur quòd etiam Chriſtus huiuſmodi defectus contraxerit.

Sed contra eſt, quòd huiuſmodi defectus contrahuntur ex peccato: ſecundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors. Sed in Chriſto non habuit locum peccatum. Ergo huiuſmodi defectus Chriſtus non cōtraxit.

Conclvsio.

Chriſtus non aliquo peccati debito corporales defectus contraxit, ſed illos propria voluntate ſuſcepit.

Respondeo dicendum, quòd in verbo Contrahendi intelligitur ordo effectus ad cauſam: vt ſcilicet illud dicatur contrahi, quod ſimul cum ſua cauſa ex neceſſitate trahitur. Cauſa autem mortis & horum defectuū in humana natura eſt peccatum, quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo illi propriè dicuntur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Chriſtus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt Auguſt*. dicit exponens illud Ioann. 3. Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt: de ſurſum venit Chriſtus, id eſt, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam abſque peccato, in illa puritate, in qua erat in ſtatu innocentiæ: & ſimili modo potuiſſet aſſumere humanam naturam abſq; defectibus. Sic igitur patet, quòd Chriſtus non contraxit hos defectus, quaſi ex debito peccati eos ſuſcipiēs, ſed ex propria voluntate.

** refertur 3. ſent. di. 16. et habetur in gl. ordinar. ſuper hunc locum.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd caro Virginis concepta fuit in originali peccato: & ideo hos defectus contraxit. †Sed Chriſtus naturam ex Virgine aſſumpſit abſque culpa. Et ſimiliter potuiſſet naturam aſſumere abſque pœna: ſed voluit ſuſcipere pœnā propter opus noſtræ redemptionis implēdum: vt dictum eſt*. Et ideo habuit huiuſmodi defectus, non contrahendo, ſed voluntariè aſſumendo.

† Alias Sed caro Chriſti ex Virgine ſumpſit naturā abſque culpa. — ** ar. 1. huius q.*

Ad secvndvm dicendum, quòd cauſa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, eſt duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, inquantum eſt ex contrarijs compoſitum, ſed hæc cauſa impediebatur per originalem iuſtitiam. Et ideo proxima cauſa mortis & aliorum defectuum, eſt peccatum: per quod ſubtracta eſt originalis iuſtitia. Et propter hoc, quia Chriſtus fuit ſine peccato, dicitur non contraxiſſe huiuſmodi defectus: ſed voluntariè aſſumpſiſſe.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus in huiuſmodi defectibus, aſſimilatus eſt aliis hominibus, quantum ad qualitatem defectuum: non autem quantum ad cauſam. Et ideo Chriſtus non contraxit huiuſmodi defectus, ſicut alij.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus omnes defect⁹ corporales hominū aſſumere debuerit.

Sup. q. 12. ar. 4. 3. & inf. q. 15. ar. 1. c. et q. 46 ar. 4. 3. & 3. di. 1. q. 2. r. et di. 15 q. 1. ar. 1. & di. 22. q. 2. ar 1. q. 1. & 4. contra g. c. 55. 11. & opuſ. 3 c. 223 et 238

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus omnes defectus corporales hominum aſſumere debuerit. Dicit enim Dam*. Quod eſt inaſſumptibile, eſt incurabile. Sed Chriſtus venerat omnes defectus noſtros curare. Ergo omnes defectus noſtros aſſumere debuit.

** lib. 3. c. 6. & 18.*

¶ 2 Præterea, Dictum eſt†, quòd ad hoc quòd Chriſtus pro nobis ſatisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore. Sed Chriſtus ex parte animæ aſſumpſit plenitudinem omnis gratię. Ergo ex parte corporis debuit aſſumere omnes defectus.

† Art. 1.

¶ 3 Præterea, Inter omnes defectus corporales, præcipuum locū tenet mors. Sed Chriſtus mortem aſſumpſit. Ergo multò magis omnes alios defect⁹ aſſumere debuit.

Sed contra eſt, quòd contraria non poſſunt ſimul fieri in eodem. Sed quædam infirmitates ſunt ſibi ipſis contrariæ: vtpote ex contrarijs principiis cauſatæ. Ergo non potuit eſſe, quòd Chriſtus omnes infirmitates humanas aſſumeret.

Conclvsio.

Cum oporteret, vt pro omnibus Chriſtus ſatisfaceret, illum eſſe ſcientia & gratia perfectum, non omnes corporales defectus aſſumere

mori deuenit, ſed illos tantùm qui totam naturã peccato lapſam, conſecuti fuerant.

Ar. 1. & 2. huius q. RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, Chriſtus defectus humanos aſſumpſit, ad ſatisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: ad quod requirebatur, quòd haberet perfectionem ſcientiæ & gratiæ in anima. Illos ergo defectus Chriſtus aſſumere debuit, qui conſequuntur ex peccato communi totius naturæ, nec tamen repugnant perfectioni ſcientiæ & gratiæ. Sic igitur non fuit conueniens, vt omnes defectus ſeu infirmitates humanos aſſumeret. Sunt enim quidam defectus, qui repugnant perfectioni ſciẽtiæ & gratiæ: ſicut ignorantia, pronitas ad malum & difficultas ad bonum. Quidam autem defectus ſunt, qui non conſequuntur communiter totam humanã naturam, propter peccatum primi Parentis, ſed cauſantur in aliquibus hominibus ex quibuſdam particularib9 cauſis: ſicut lepra, & morbus caducus, & alia huiuſmodi. Qui quidem defectus quandoque cauſantur ex culpa hominis, puta ex inordinato victu: quandoque autem ex defectu virtutis formatiuæ. Quorum neutrum conuenit Chriſto: quia & caro eius de Spiritu ſancto concepta eſt, qui eſt infinitę ſapiẽtiæ & virtutis, errare & deficere non potens: & ipſe nihil inordinatum in regimine ſuæ vitæ exercuit. Sunt autem tertij defectus, qui in omnibus hominibus communiter inueniuntur, ex peccato primi Parẽtis: ſicut mors, fames, ſitis, & alia huiuſmodi. Et hos defectus omnes Chriſtus ſuſcepit, quos vocat Dam*. naturales & indetractibiles paſſiones. naturales quidẽ, quia conſequuntur cõmuniter totã naturam humanã: indetractibiles autem, quia defectum ſciẽtiæ & gratiæ non importãt. *l. 1. orth. fid. c. 14. in fine: & lib. 3. c. 20.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes particulares defectus hominum, cauſantur ex corruptibilitate & paſſibilitate corporis ſuperadditis quibuſdam particularibus cauſis. Et ideo cùm Chriſtus curauerit paſſibilitatem & corruptibilitatem corporis noſtri, per hoc quòd eam aſſumpſit, ex conſequẽti oẽs alios defectus curauit.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd plenitudo omnis gratiæ & ſcientiæ, animæ Chriſti ſecundum ſe debebatur ex hoc ipſo, quòd erat à verbo Dei aſſumpta: & ideo abſolutè omnem plenitudinem ſapiẽtiæ & gratiæ Chriſtus aſſumpſit. Sed defectus noſtros diſpenſatiuè aſſumpſit, vt pro peccato noſtro ſatisfaceret, non quia ei ſecundum ſe competerent. Et ideo non oportuit, quòd omnes aſſumeret, ſed ſolùm illos, qui ſufficiebant ad ſatisfaciẽdum pro peccato totius humanæ naturæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd mors in omnes homines deuenit ex peccato primi Parentis: non autem quidam alij defectus, licet ſint morte minores. Vnde non eſt ſimilis ratio.

QVÆSTIO XV.

De defectibus animæ, à Chriſto aſſumptis, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de defectibus pertinentibus ad animam.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrùm in Chriſto fuerit peccatum.

¶ Secundò, vtrùm in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertiò, vtrùm in eo fuerit ignorãtia.

¶ Quartò, vtrùm anima eius fuerit paſſibilis.

¶ Quintò, vtrùm in eo fuerit dolor ſenſibilis.

¶ Sextò, vtrùm in eo fuerit triſtitia.

¶ Septimò, vtrùm in eo fuerit timor.

¶ Octauò, vtrùm in eo fuerit admiratio.

¶ Nonò, vtrùm in eo fuerit ira.

¶ Decimò, vtrùm ſimul fuerit viator & comprehẽſor.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in Chriſto fuerit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit peccatum. Dicitur enim in Pſal. Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti, longè à ſalute mea verba delictorum meorum. Sed hæc verba dicuntur ex perſona ipſius Chriſti: vt patet ex hoc, quòd ipſe ea in cruce protulit. Ergo videtur quod in Chriſto fuerint delicta. *Inf. q. 32. ar. 7. & 3. di. 3. q. 1. c. ſi. et di. 12. q. 1. c. & quol. 4. q. 11. ar. 1.*

¶ 2 Præterea, Rom. 5. dicit Apoſtolus, quòd in Adam omnes peccauerunt: quia ſcilicet in eo originaliter fuerunt. Sed Chriſtus etiam originaliter fuit in Adam. Ergo in eo peccauit.

¶ 3 Præterea, Apoſtolus dicit Heb. 2. quòd in eo, in quo Chriſtus paſſus eſt, & tentatus, potens eſt & his, qui tentantur auxiliari. Sed maximè indigebamus auxilio eius contra peccatum. Ergo videtur quòd in eo fuerit peccatum.

¶ 4 Præterea, Secundæ ad Cor. 5. dicitur quòd Deus eum, qui non nouerat peccatum, ſcilicet Chriſtum, pro nobis peccatum fecit. Sed illud verè eſt, quod à Deo factum eſt. Ergo in Chriſto verè fuit peccatum.

¶ 5 Præterea, Sicut Aug*. dicit in lib. de Agone Chriſtiano; in homine Chriſto ſe nobis ad exemplum vitæ præbuit filius Dei. Sed homo indiget exemplo non ſolùm ad rectè viuendum, ſed etiam ad hoc, quòd pœniteat de peccatis. Ergo videtur, quòd in Chriſto debuerit eſſe peccatum, vt de peccatis pœnitendo, pœnitentiæ nobis daret exemplum. *c. 11. in fin. tom. 3.*

SED CONTRA eſt, quòd ipſe dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

CONCLVSIO.

Cùm venerit Chriſtus pro peccatis ſatisfacere, nullo modo peccatum aſſumpſit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt*, Chriſtus ſuſcepit defectus noſtros, vt pro nobis ſatisfaceret, & vt veritatem humanæ naturæ cõprobaret: & vt nobis fieret exẽplum virtutis. Secundũ quæ tria manifeſtũ eſt, quòd defectũ peccati aſſumere non debuit. primò quidem, quia peccatũ nihil operatur ad ſatisfactionẽ: quinimò virtutem ſatisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 34. dona iniquorum non probat Altiſſimus. Similiter etiam ex peccato non demonſtratur veritas humanæ naturæ: quia peccatũ non pertinet ad humanam naturam, cuius Deus eſt cauſa: ſed magis eſt contra naturam, per ſeminationem diaboli introductum: vt Dam*. dicit. Tertiò, peccando exẽplum virtutis præbere non potuit: cùm peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Chriſtus nullo modo aſſumpſit defectum peccati, nec originalis nec actualis: ſecundum illud quod dicitur 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. *Ar. 1. & 2. huius q.* *li. 2. c. 30. & lib. 3. cap. 20.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Dam*. dicit in 3. lib. dupliciter dicitur aliquid de Chriſto. Vno modo ſecundum proprietatem naturalem & hypoſtaticam: ſicut dicitur quòd Deus factus eſt homo, & quòd paſſus eſt pro nobis. Alio modo ſecundum proprietatem perſonalem & habitualem: prout ſcilicet aliqua dicuntur de ipſo in perſona noſtra, quæ ſibi ſecundum ſe nullo modo conueniunt. Vnde & inter ſeptem regulas Ticonij, quas Aug*. ponit in 3. de Doctr. Chriſtiana, prima ponitur de Domino & eius corpore: cùm ſcilicet Chriſti & Eccleſiæ vna perſona æſtimatur. Et ſecundum hoc Chriſtus ex perſona membrorum ſuorum loquens dicit, Verba delictorum meorum, non quòd in ipſo capite delicta fuerint. *lib. 3. orth. ſi. cap. 25.* *lib. 3. c. 31. to. 3.*

AD SECVNDVM dicẽdum, quod ſicut dicit Aug*. 10. ſuper Gen. ad literam, non omni modo Chriſtus fuit in Adam & in alijs Patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam ſecundum ſeminalem rationem, & ſecundum corpulentam ſubſtantiam: quia ſcilicet, vt ipſe ibidem dicit, cùm ſit in ſemine & viſibilis corpulentia & inuiſibilis ratio, vtrunque currit ex Adam. Sed Chriſtus viſibilem carnis ſubſtantiam de carne *li. 10. c. 19. & 20. to. 3.*

Virginis ſumpſit: ratio verò conceptionis eius non à ſemine virili, ſed longè aliter, ac deſuper venit. Vnde non fuit in Adam ſecundum ſeminalem rationem, ſed ſolùm ſecundum corpulentam ſubſtantiam. Et ideo Chriſtus non accepit actiuè ab Adam humanam naturam, ſed ſolùm materialiter: actiuè verò à Spiritu ſancto. Sicut & ipſe Adam materialiter ſumpſit corpus ex limo terræ, actiuè autem à Deo. Et propter hoc Chriſtus nõ peccauit in Adam, in quo fuit ſolum ſecundùm materiam.

Ad tertium dicendu, quòd Chriſtus ex ſua tentatione & paſſione nobis auxiliatus eſt, pro nobis ſatiſfaciẽdo: ſed peccatum non cooperatur ad ſatiſfactionem:
In corp. ar. & q. 4. ar. 6 ad 2 ſed magis ipſam impedit: vt dictum eſt*. Et ideo non oportuit, quòd peccatum in ſe haberet, ſed omnino eſſet purus à peccato: alioquin pœna, quam ſuſtinuit, fuiſſet ſibi debita pro proprio peccato.

Ad qvartvm dicendum, quòd Deus fecit Chriſtum peccatum: non quidem vt in ſe peccatum haberet, ſed quia fecit eum hoſtiam pro peccato. Sicut & Oſeę. 4 dicitur, Peccata populi mei comedẽt, ſcilicet Sacerdotes, qui ſecundum legẽ comedebãt hoſtias pro peccato oblatas. Et ſecundum hunc modũ dicitur Iſa. 53 quòd Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium: quia ſcilicet eum tradidit, vt eſſet hoſtia pro peccatis omnium hominum, vel fecit eum peccatum, id eſt, habentem ſimilitudinem carnis peccati: vt dicitur Ro. 8. & hoc propter corpus paſſibile & mortale, quod aſſumpſit.

Ad qvintvm dicendum, quòd pœnitens laudabile exemplum dare poteſt, non ex eo quòd peccauit: ſed in hoc, quòd voluntariè pœnam ſuſtinet pro peccato. Vnde Chriſtus dedit maximum exemplum pœnitẽtibus: dum non pro peccato proprio, ſed pro peccatis aliorum voluit pœnam ſubire.

Articvlvs II.

Vtrum in Chriſto fuerit fomes peccati.

Inf. q. 27. ar. 3. & 1. & 3. di. 17. ar. 1 q. 1. 4. & opuſ. 3. c. 231 Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio derivatur fomes peccati & paſſibilitas corporis ſiue mortalitas, ſcilicet ex ſubtractione originalis iuſtitiæ: per quam ſimul inferiores vires animę ſubdebantur rationi, & corpus animæ. Sed in Chriſto fuit paſſibilitas corporis & mortalitas. Ergo etiam in eo fuit fomes peccati.

lib. 3. orth. fid. c. 15. à med. et c. 14. ¶ 2 Præterea, Sicut Dam*. dicit in 3. lib. Beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni Chriſti pati & operari quæ propria. Sed proprium eſt carni, vt concupiſcat delectabilia ſibi. Cùm igitur nihil aliud ſit fomes, quàm concupiſcẽtia (vt dicitur in Gloſ. Rom. 7.) videtur quòd in Chriſto fuerit fomes peccati.

¶ 3 Præterea, Ratione fomitis peccati, caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ: vt dicitur Gal. 5. Sed tantò ſpiritus oſtẽditur fortior & magis dignus corona, quãtò magis ſuperat hoſtem, ſcilicet concupiſcentiam carnis: ſecundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit. Chriſtus autem habuit fortiſſimum & victorioſiſſimum ſpiritum, & maximè dignum corona, ſecundum illud Apoc. 6. Data eſt ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Videtur ergo quòd in Chriſto maximè debuerit eſſe fomes peccati.

Sed contra eſt quod dicitur Matth. 1. Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Sed Spiritus ſanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quæ importatur nomine Fomitis. Ergo in Chriſto non fuit fomes peccati.

Conclvsio.

Cùm in Chriſto gratia fuerit ſecundum perfectiſſimum gradum, nullo modo fuit in ipſo fomes peccati.

q. 7. art. 2. & 9. Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum
¹Alias irrationali. eſt*, Chriſtus perfectiſſimè habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autem moralis, quæ eſt¹ in rationali parte animæ, eam facit eſſe rationi ſubiectam: & tantò magis, quantò perfectior fuerit virtus: ſicut temperantia concupiſcibilem, & fortitudo & manſuetudo iraſcibilẽ: vt in Secunda parte dictum eſt*. ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio ſenſualis appetitus in id, quod eſt contra rationem. P. S. q. 56. ar. 4. Sic igitur patet, quòd quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tantò magis in eo debilitatur vis fomitis. Cùm igitur in Chriſto fuerit virtus ſecundũ perfectiſſimũ gradũ, conſequens eſt, quòd in eo fomes peccati non fuerit, cùm etiã iſte defectus nõ ſit ordinabilis ad ſatiſfaciendũ: ſed potius inclinet ad contrariũ ſatiſfactioni.

Ad primvm ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad ſenſibilem appetitum, naturaliter ſunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorum corporalium, vel etiam ipſius animæ vegetabilis: vt patet in primo Ethic.*. Et ideo perfectio virtutis, quæ eſt lib. 1. Eth. ca. vlt. to. 5. ſecundum rationem rectam, non excludit paſſibilitatem corporis: excludit autem fomitem peccati: cuius ratio conſiſtit in reſiſtentia ſenſualis appetitus ad rationem.

Ad secvndvm dicendum, quòd caro naturaliter concupiſcit id quod eſt ſibi delectabile concupiſcentia appetitus ſenſitiui: ſed caro hominis (qui eſt animal rationale) hoc concupiſcit ſecũdum modum & ordinẽ rationis. Et hoc modo caro Chriſti concupiſcẽtia appetitus ſenſitiui, naturaliter appetebat eſcam & potũ & ſomnũ, & alia quæ ſecundum rectam rationem appetuntur: vt patet per Dam*. in 3. lib. Ex hoc autem non ſequitur, quòd lib. 3. orth. fi. cap. 14. in Chriſto fuerit fomes peccati, qui importat concupiſcentiam delectabilium præter ordinem rationis.

Ad tertivm dicendu, quòd fortitudo ſpiritus aliqualis oſtenditur, ex hoc quòd reſiſtit concupiſcentiæ carnis ſibi contrariãtis, ſed maior fortitudo ſpiritus oſtenditur, ſi per eius virtutem totaliter caro comprimatur, ne contra ſpiritum concupiſcere poſſit. Et ideo hoc competebat Chriſto, cuius ſpiritus ſummum fortitudinis gradum attigerat. Et licet non ſuſtinuerit impugnationem interiorem ex parte fomitis, ſuſtinuit tamen exteriorem impugnationem ex parte mundi & diaboli: quos ſuperando victoriæ coronam promeruit.

Articvlvs III.

Vtrum in Chriſto fuerit ignorantia.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit ignorantia. 3. di. 17. ar. 1 q. 2. 5. Illud enim verè fuit in Chriſto, quod ſibi competit ſecundùm humanam naturam, licet ei non competat ſecundum diuinam, ſicut paſſio & mors. Sed ignorantia conuenit Chriſto, ſecundũ humanam naturam: dicit enim Dam*. in 3 lib. quòd ignorantem & ſeruilem aſſumpſit naturam. lib. 3. orth. fid. c. 21 in princ. ergo ignorantia verè fuit in Chriſto.

¶ 2 Præterea, Aliquis dicitur ignorans per notitiæ defectum. Sed aliqua notitia defuit Chriſto: dicit enim Apoſt. 2. ad Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit. ergo in Chriſto fuit ignorantia.

¶ 3 Præterea, Iſa. 8. dicitur, Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci. Puer autem ille eſt Chriſtus. ergo in Chriſto fuit aliquarum rerum ignorantia.

Sed contra, Ignorantia per ignorantiam non tollitur. Chriſtus autem ad hoc venit, vt ignorantias noſtras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent. ergo in Chriſto ignorantia non fuit.

Conclvsio.

Sicut in Chriſto ex ſcientia & gratia plenitudine nullus fuit peccati fomes, ita nec ignorantia eſſe potuit.

Respondeo dicendum, quòd ſicut in Chriſto fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipſo fuit plenitudo omnis ſcientiæ, vt ex præmiſſis* patet. q. 7. ar. 9. & q. 9. ar. 1. Sicut autem in Chriſto

Chriſto plenitudo gratiæ & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo ſcientiæ excludit ignorantiam, quæ ſcientiæ opponitur. Vnde ſicut in Chriſto non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

Loco citato in arg. pri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura à Chriſto aſſumpta poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, ſecundum rationem ſuæ ſpeciei: & ſecundum hoc dicit Damaſ*. eam eſſe ignorantem & ſeruilem. Vnde ſubdit, Nam ſerua quidem eſt hominis natura eius, qui fecit ipſam, Dei ſcilicet, & non habet futurorum cognitionẽ. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum id, quod habet ex vnione ad hypoſtaſim diuinam, ex qua habet plenitudinem ſcientiæ & gratiæ: ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quaſi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Et hoc modo natura humana in Chriſto ignorantiam non habuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus dicitur non nouiſſe peccatum, quia neſciuit per experientiam, ſciuit autem per ſimplicem notitiam.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd loquitur ibi Propheta de ſcientia humana Chriſti. Dicit ergo, Antequam ſciat puer, ſcilicet ſecũdum humanitatem, vocare patrem ſuum, ſcilicet Ioſeph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem ſuam, ſcilicet Mariã, auferetur fortitudo Damaſci. Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi aliquando fuerit homo, & hoc neſciuerit: ſed antequam ſciat, id eſt, antequam fiat homo ſcientiam habens humanam, auferetur: vel ad literam, fortitudo Damaſci & ſpolia Samariæ, per regem Aſſyriorum: vel ſpiritualiter, quia nondum natus, populum ſuum ſola inuocatione ſaluabit, vt gloſ*. Hier. ibi exponit. Aug. tamen in ſermo †. de Epi. dicit, hoc eſſe completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequã per humanam carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damaſci, ſcilicet diuitias, in quibus Damaſcus præſumebat: in diuitiis autem principatus auro defertur. Spolia verò Samariæ idem ipſi erant: Samaria namq; pro idololatria ponitur: illic enim populus ad idola colenda cõuerſus eſt. Hęc igitur prima ſpolia puer idololatriæ detraxit. Et ſecundum hoc intelligitur, antequam ſciat, id eſt, antequàm oſtendat ſe ſcire.

Hier. ibi. to. 5
† Aug. in ſer. 4. qui eſt 32. in ordine ante mediũ. to. 10

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Chriſti fuerit paſſibilis.

3. diſ. 13. q. 1. art. 2. q. 1. 2. & di. 15. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. et di. 33 li. Et op. 3. c. 48 Et opu. 60. c. 3. ro. 5.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti non fuerit paſſibilis. Nihil enim patitur niſi à fortiori: quia agens præſtantius eſt patiente, vt patet per Aug. 12. ſuper Gen*. ad literam, & per Philoſ. 3. de Anima †. Sed nulla creatura fuit præſtãtior, quàm anima Chriſti. Ergo anima Chriſti nõ potuit ab aliqua creatura pati: & ita non fuit paſſibilis: fruſtra enim in ea fuiſſet potẽtia patiẽdi, ſi à nullo pati potuiſſet.

** Aug. li. 12. ca. 16. in medio, tom. 3.*
† Ariſt. 3. de ani. text 19. tom. 2.

¶ 2 Præterea, Tullius in lib*. de Tuſculanis quæſtionibus dicit, quòd paſſiones animæ ſunt quædam ægritudines. Sed in anima Chriſti nõ fuit aliqua ægritudo: nam ægritudo animæ ſequitur peccatum: vt patet per illud Pſal. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Ergo in Chriſto non fuerunt animæ paſſiones.

** li. 4. in ſol. 3 à prin. lib & ſequentibus.*
† Art. 2. huius quæſt.

¶ 3 Pręterea, Paſſiones animæ videntur idem eſſe cum fomite peccati, vnde & Apoſtolus Rom. 7. vocat eas paſſiones peccatorum. Sed in Chriſto non fuit fomes peccatĩ: vt ſuprà dictum eſt †. Ergo videtur quòd non fuerint in eo animæ paſſiones: & ita anima Chriſti non fuit paſſibilis.

Aug. gl. in hoc loco. pſal. 87. tom. 8.

SED CONTRA eſt quod in Pſal. dicitur ex perſona Chriſti, Repleta eſt malis anima mea. Non quidem peccatis, ſed humanis malis, id eſt, doloribus: vt gloſ*. ibi exponit. Sic ergo anima Chriſti fuit paſſibilis.

CONCLVSIO.

Anima Chriſti paſſibilis fuit corporali paſſione, animali etiam, quòd in illo appetitus ſenſitiui affectiones fuerunt, quæ magis propaſſiones, quàm paſſiones appellari digna ſunt.

Q. 14. art. 1.
P. 2. q. 22. arti. 2. & 3.
li. 14. c. 9. parum ante medium, tom. 5.

RESPONDEO dicendum, quod animam in corpore conſtitutam dupliciter contingit pati. Vno modo paſſione corporali: alio modo paſſione animali. Paſſione quidem corporali patitur per corporis læſionem. Cùm enim anima ſit forma corporis, conſequens eſt quòd vnũ ſit eſſe animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream paſſionem, neceſſe eſt quòd anima per accidens perturbetur, ſcilicet quantum ad eſſe, quod habet in corpore. Quia igitur corpus Chriſti fuit paſſibile & mortale (vt ſuprà habitum eſt*) neceſſe fuit, vt etiã eius anima hoc modo paſſibilis eſſet. Paſſione autem animali pati dicitur anima ſecundum operationem, quæ vel eſt propriæ animæ, vel principalius eſt animæ, quàm corporis. Et quamuis etiam ſecundum intelligere & ſentire dicatur hoc modo anima aliquid pati: tamen ſicut in ſecunda parte dictum eſt †, propriiſſimè dicuntur paſſiones animæ, affectiones appetitus ſenſitiui: quæ in Chriſto fuerunt, ſicut & cætera, quæ ad naturam hominis pertinent. Vnde Augu. dicit in 14. de Ciuit. Dei*, Ipſe Dominus in forma ſerui vitam agere dignatus, humanitus adhibuit eas, vbi adhibendas eſſe iudicauit: neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus affectus. Sciendum tamen eſt, quòd huiuſmodi paſſiones aliter fuerũt in Chriſto, quàm in nobis, quantum ad tria. primò quidem quantum ad obiectum: quia in nobis plerunque huiuſmodi paſſiones feruntur ad illicita: quod in Chriſto non fuit. Secundò quantum ad principium: quia huiuſmodi paſſiones frequenter in nobis præueniunt iudicium rationis: ſed in Chriſto omnes motus ſenſitiui appetitus oriebantur ſecundum diſpoſitionem rationis. Vnde Augu. dicit 14. de ciuit. Dei*, quòd hos motus certiſſimæ diſpenſationis gratia ita cùm voluit Chriſtus ſuſcepit animo humano, ſicut cùm voluit, factus eſt homo. Tertiò quantum ad effectũ: quia in nobis quandoque huiuſmodi motus non ſiſtunt in appetitu ſenſitiuo, ſed trahunt rationem: quod in Chriſto non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, ſic ex eius diſpoſitione in appetitu ſenſitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo impediebatur facere quæ conueniebant. Vnde Hier †. dicit ſuper Mat. quòd Dominus noſter, vt veritatem aſſumpti probaret hominis, verè quidem contriſtatus eſt: ſed ne paſſio in animo illius dominaretur per propaſſionem, dicitur quòd cœpit contriſtari: vt paſſio perfecta intelligatur, quando animo, id eſt, rationi dominatur: propaſſio autem, quando eſt inchoata in appetitu ſenſitiuo, ſed vlterius non ſe extendit.

li. 14. c. 9. parum ante medium, tom. 5.
c. 26. in Mat. ſuper illud Capet triſta. to. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Chriſti poterat quidem reſiſtere paſſionibus, vt ei non ſuperuenirent, præſertim virtute diuina: ſed propria voluntate ſe paſſionibus ſubiiciebat tam corporalibus quàm animalibus.

Loco citato in argu. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Tullius* ibi loquitur ſecundum opinionem Stoicorum, qui non vocabant paſſiones quoſcunque motus appetitus ſenſitiui, ſed ſolùm inordinatos: tales autem paſſiones manifeſtum eſt in Chriſto non fuiſſe.

AD TERTIVM dicendum, quòd paſſiones peccatorum, ſunt motus appetitus ſenſitiui in illicita tendentes: quod non fuit in Chriſto, ſicut nec fomes peccati.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Chriſto fuerit dolor ſenſibilis.

Inf. q. 46. ar. 6. c. Et 3. di. 15. q. 2. ar. 3 q. 1. Et ve. q. 26. ar. 8. cor. & 8. Et op. 3. c. 239.
** Hil. li. 10. in 2. fol. à prin. lib.*
† li. 10. de tri. ante med. lib.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit verus dolor ſenſibilis. Dicit enim Hilarius in 10. de Trin*. Cùm pro Chriſto mori ſit vita, quid ipſe in mortis ſacramento voluiſſe æſtimandus eſt, qui pro ſe morientibus vitam rependit? Et infrà dicit †, Vnigenitus Deus hominem verum, non deſiſtens à ſe Deo ſumpſit: in quo quamuis aut ictus incideret, aut vulnus deſcenderet, aut nodi concurrerent, aut

ſuſpenſio eleuaret, afferrent quidem hæc impetum paſſio-
nis, non tamen dolorem paſſionis inferrent. Non igitur
in Chriſto fuit verus dolor.

¶ 2 Præterea, Hoc proprium videtur eſſe carni in pec-
cato conceptę, quòd neceſſitati doloris ſubiaceat. Sed ca-
ro Chriſti non eſt cum peccato concepta, ſed ex Spiritu
ſancto in vtero virginali. Non ergo ſubiacuit neceſſitati
patiendi dolorem.

¶ 3 Preterea, Delectatio contemplationis diuinorum
diminuit ſenſum doloris: vnde & Martyres in paſſioni-
bus ſuis tolerabilius ſuſtinuerũt ex conſideratione diuini
amoris. Sed anima Chriſti ſummè delectabatur in cõtem-
platione Dei, quem per eſſentiam videbat: vt ſuprà dictũ
Q.9.art.2. eſt *. Non ergo poterat ſentire aliquem dolorem.

Sed contra eſt, quod Iſa. 53. dicitur, Verè do-
lores noſtros ipſe tulit.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſti corpus paſſibile & mortale fuerit, animáque eius habuerit omnes ſuas naturales potentias perfectas, in illo etiam dolor eſſe potuit.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut patet ex
P.2.q.35. his *, quæ in ſecunda parte dicta ſunt) ad veritatem dolo-
ris ſenſibilis, requiritur læſio corporis & ſenſus læſionis.
Corpus autem Chriſti lædi poterat: quia erat paſſibile &
Q.14.art.1. mortale: vt ſuprà habitum eſt †. Nec defuit ei ſenſus læ-
ſionis: cùm anima Chriſti perfectè haberet omnes poten-
tias naturales. Vnde nulli dubium debet eſſe, quin in Chri
ſto fuerit verus dolor.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in omnibus
illis verbis & ſimilibus, Hilarius à carne Chriſti non ve-
ritatem doloris, ſed neceſſitatem excludere intendit. Vnde
Loco citato in poſt præmiſſa verba ſubdit *, Neque enim cùm ſitiuit,
argu. aut eſuriuit, aut fleuit, bibiſſe Dominus aut manducaſſe,
aut doluiſſe monſtratus eſt: ſed ad demonſtrandam cor-
poris veritatem, corporis conſuetudo ſuſcepta eſt: ita vt
naturæ noſtræ conſuetudine, conſuetudini ſit corporis
ſatisfactum, vel cùm potum & cibum accepit, non ſe ne-
ceſſitati corporis, ſed conſuetudini tribuit. Quia nõ acce-
pit neceſſitatem per comparationem ad cauſam primam
Q.14.art.2. horum defectuum, quæ eſt peccatum: vt ſuprà dictũ eſt †:
& ar.3. ad 2 vt ſcilicet ea ratione dicatur caro Chriſti non ſubiacuiſſe
neceſſitati horum defectuum, quia non fuit in ea pecca-
li.10. de Tri. tum. Vnde ſubdit *: Habuit enim, ſcilicet Chriſtus, cor-
ante me. illum pus, ſed originis ſuæ proprium, neque ex vitiis humanæ
conceptionis exiſtens, ſed in forma corporis noſtri, virtu-
tis ſuæ poteſtate ſubſiſtens. Quantum tamen ad cauſam
propinquam horum defectuum, quæ eſt compoſitio con-
trariorum, caro Chriſti ſubiacuit neceſſitati horum defe-
Q.14.art.2. ctuum: vt ſuprà dictum eſt *.

Ad secvndvm dicendum, quòd caro in pecca-
to concepta ſubiacet dolori, non ſolùm ex neceſſitate na-
turalium principiorum, ſed etiam ex neceſſitate reatus
peccati. Quæ quidem neceſſitas in Chriſto non fuit: ſed
ſolùm neceſſitas naturalium principiorum.

Q.34.art.1. Ad tertivm dicendum, quòd ſicut ſuprà di-
ad 2. ctum eſt *, virtute diuinitatis Chriſti, diſpenſatiuè ſic bea-
titudo in anima continebatur, quòd non deriuabatur ad
corpus, vt eius paſſibilitas & mortalitas tolleretur. Et ea-
dem ratione delectatio cõtemplationis, ſic retinebatur in
mente, quòd non deriuabatur ad vires ſenſibiles, vt per
hoc dolor ſenſibilis excluderetur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Chriſto fuerit triſtitia.

Inf.q.46.ar. AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd in
3. Et 3. di.15 Chriſto non fuerit triſtitia. Dicitur enim de Chri-
q.2. ar.3. q.3 ſto, Iſa. 42. Non erit triſtis nec turbulentus.
c. & 5. Et op. ¶ 2 Præterea, Prouerb. 12. dicitur, Non contriſtabit
3. ca. 239. iuſtum quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici
aſſignabant, quia nullus triſtatur niſi de amiſſione ſuo-
rum bonorum: iuſtus autem non reputat bona ſua niſi
iuſtitiam & virtutem, quas non poteſt amittere: alioquin
ſubiiceretur iuſtus fortunæ, ſi pro amiſſione bonorum
fortunæ triſtaretur. Sed Chriſtus fuit maximè iuſtus: ſe-
cundum illud Hier. 23. Hoc eſt nomen quod vocabunt
eũ Dominus Iuſtus noſter. Ergo in eo non fuit triſtitia.

¶ 3 Præterea, Philoſo. dicit in 7 *. ethi. quòd omnis li.7 eth.c.13
triſtitia eſt malum & fugiendum. Sed nullum malum & 14. tom.5
fugiendũ fuit in Chriſto. Ergo in Chriſto nõ fuit triſtitia.

¶ 4 Præterea, Sicut Aug †. dicit 14. de Ciuit. Dei, triſti- li.14.c.6. in
tia eſt de his quæ nobis nolentibus accidunt. Sed nihil medio, tom.5
paſſus eſt Chriſtus contra ſuam voluntatem: dicitur enim
Iſa. 53. Oblatus eſt, quia voluit. Non ergo in Chriſto fuit
triſtitia.

Sed contra eſt quod dicit Dominus Matth.
26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et Amb. di-
cit in 3. de Trin *. Vt homo triſtitiam habuit: ſuſcepit e- li.2 de fide ad
nim triſtitiam meam confidenter: triſtitiam nomino qui Grat.c.2 poſt
crucem prædico. medium, to.2

CONCLVSIO.

Cùm anima Chriſti potuerit interius aliquid apprehendere vt nociuum, ſicut in illo potuit verus eſſe dolor ita & triſtitiam in eo aliquam potuiſſe eſſe, non inconueniens fuit.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt †, art.prae.ad 3
delectatio diuinæ contemplationis ita per diſpenſatio-
nem diuinæ virtutis retinebatur in mente Chriſti, quòd
non deriuabatur ad vires ſenſitiuas, vt per hoc dolor ſen-
ſibilis excluderetur. Sicut autem dolor ſenſibilis eſt in
appetitu ſenſitiuo, ita & triſtitia. Sed eſt differentia ſe-
cundum motiuum ſiue obiectum: nam obiectum &
motiuum doloris, eſt læſio ſenſu tactus percepta: ſicut
cùm aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuum
triſtitiæ, eſt nociuum ſeu malum interius apprehenſum
ſiue per rationem, ſiue per imaginationem (vt in Secun-
da parte habitum eſt *) ſicut cùm aliquis triſtatur de amiſ- P.2. q.35.
ſione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Chriſti in- art.2.
terius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad
ſe, ſicut paſſio & mors eius fuit: & quantum ad alios, ſi-
cut peccatum Diſcipulorum, vel etiam Iudæorum occi-
dentium ipſum. Et ideo ſicut in Chriſto potuit eſſe verus
dolor, ita potuit in eo eſſe vera triſtitia. Alio tamen modo
quàm in nobis: ſecundum illa tria quæ ſuprà aſſignata
ſunt *, cùm communiter de paſſionibus animæ Chriſti ar.4. huius q.
loqueremur.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd triſtitia remoue-
tur à Chriſto ſecundum paſſionem perfectam; fuit tamen
in eo initiata ſecundum propaſſionem. Vnde dicitur
Matth. 26. Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Aliud enim
eſt contriſtari, aliud incipere contriſtari, vt Hierony †. ibi- Hier. in Mat.
dem dicit. 26. tom.9.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Aug. dicit
in 14. de Ciui. Dei *, pro tribus perturbationibus, ſcilicet, Aug.li.14.c.
cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, id eſt, 8. in princip.
bonas paſſiones, in animo ſapientis poſuerunt, ſcilicet pro tom.5.
cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu
cautionem. ſed pro triſtitia negauerunt aliquid poſſe eſſe
in animo ſapientis: quia triſtitia de malo eſt, quod iam ac-
cidit. nullum autem malum exiſtimant poſſe accidere ſa-
pienti. Et hoc ideo eſt: quia non credebant aliquid eſſe
bonum niſi honeſtum, quod homines bonos facit: nec
aliquid eſſe malum niſi inhoneſtum, per quod homines
mali fiunt. Quamuis autem honeſtum ſit principale ho-
minis bonum, & inhoneſtum principale hominis ma-
lum (quia hæc pertinent ad ipſam rationem, quæ eſt prin
cipalis in homine) ſunt tamen quædam ſecundaria homi-
nis bona, quæ pertinent ad ipſum corpus, vel ad exterio-
res res corpori deſeruientes. Et ſecundum hoc poteſt in
animo ſapientis eſſe triſtitia, quantum ad appetitum ſen-
ſitiuum, ſecundum apprehenſionem huiuſmodi malo-
rum: non tamen ita quòd iſta triſtitia perturbet rationem.
Et ſecundum hoc intelligitur, quòd non contriſtabit iu-

ſtum

ſtum quicquid ei acciderit: quia ſcilicet ex nullo accidente eius ratio perturbatur. Et ſecundum hoc triſtitia fuit in Chriſto ſecundum propaſſionem, non autem ſecundum paſſionem.

AD TERTIVM dicendum, quòd omnis triſtitia eſt malum pœnæ, non autem eſt ſemper malum culpæ: ſed ſolùm quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Auguſt. dicit 14. de Ciuit. Dei*: Cum rectam rationem ſequuntur iſtæ affectiones, & quando, & vbi oportet: adhibentur, quis eas tunc morbidas ſeu vitioſas paſſiones audeat dicere?

li. 14. c. 9. ante med. tom. 5

AD QVARTVM dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid eſſe contrarium voluntati ſecundum ſe, quod tamen eſt volitum ratione finis, ad quem ordinatur: ſicut medicina amara non eſt ſecundum ſe volita, ſed ſolùm ſecundum quòd ordinatur ad ſanitatem. Et hoc modo mors Chriſti & eius paſſio fuit ſecundum ſe conſiderata inuoluntaria, & triſtitiam cauſans: licet fuerit voluntaria in ordine ad finem, qui eſt redemptio humani generis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Chriſto fuerit timor.

ſup. q. 7. ar. 6. Et 3. di. 15. q. 2. ar. 2. q. 3

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit timor. Dicitur enim Prouer. 18. Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit. Sed Chriſtus fuit maximè iuſtus. Ergo in Chriſto non fuit aliquis timor.

li. 10. in 2. fo. à princ. lib.

¶ 2 Præterea, Hilarius dicit 10. de Trini*. Interrogo eos, qui hoc ita exiſtimant, an ratione ſubſiſtat, vt mori timuerit, qui omnem ab Apoſtolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos ſit martyrij exhortatus. Non ergo in Chriſto rationabile eſt fuiſſe timorem.

¶ 3 Præterea, Timor non videtur eſſe niſi de malo, quod non poteſt homo vitare. Sed Chriſtus poterat vitare & malum pœnę, quod paſſus eſt, & malum culpæ, quod alijs accidit. Ergo in Chriſto non fuit aliquis timor.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Marc. 14. Cœpit Ieſus pauere & tædere.

CONCLVSIO.

Fuit quidem timor in Chriſto reſpectu imminentis futuri mali, nõ fuit autem timor in illo quoad euentus incertitudinem.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut triſtitia cauſatur ex apprehenſione mali præſentis, ita timor cauſatur ex apprehenſione mali futuri. Apprehenſio autem mali futuri ſi omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philoſophus dicit in 2. Rhet*. quòd timor non eſt niſi vbi eſt aliqua ſpes euadendi. Nam quando nulla ſpes eſt euadendi, apprehenditur malum vt pręſens: & ſic magis cauſat triſtitiam, quàm timorem.

li. 2. Rhet. ca. 5. circa med. tom. 6.

Sic ergo timor poteſt cõſiderari quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus ſenſitiuus, naturaliter refugit corporis læſionem: & per triſtitiam, ſi ſit præſens; & per timorem, ſi ſit futura. Et hoc modo timor fuit in Chriſto, ſicut & triſtitia. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum incertitudinem futuri aduentus: ſicut quando nocte timemus ex aliquo ſonitu, quaſi ignorantes quid hoc ſit. Et quantum ad hoc timor non fuit in Chriſto, vt Damaſ*. dicit in 3. lib.

lib. 3. orthod. fid. cap. 23.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iuſtus dicitur eſſe abſque terrore, ſecundum quòd terror importat perfectam paſſionem, auertentem hominem ab eo quod eſt rationis. Et ſic timor non fuit in Chriſto, ſed ſolum ſecundum propaſſionem. Et ideo dicitur quòd Ieſus cœpit pauere, quaſi ſecundum propaſſionem, vt Hierony*. exponit.

Hier. in c. 26 Matth. to. 9.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Hilarius eo modo à Chriſto excludit timorem, quo excludit triſtitiam, ſcilicet quo ad neceſſitatem timendi. Sed tamen ad comprobandam veritatem humanæ naturæ, voluntariè timorem aſſumpſit, ſicut etiam & triſtitiam.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet Chriſtus potuerit vitare mala futura ſecundum virtutem diuinitatis: erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia ſecundum infirmitatem carnis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Chriſto fuerit admiratio.

4. 3. c. 33. f. & Matth. 7. col. 5. fin.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit admiratio. Dicit enim Philoſophus in primo Metaph*. quòd admiratio cauſatur ex hoc, quod aliquis videt effectum, & ignorat cauſam. Et ſic admirari non eſt niſi ignorantis. Sed in Chriſto non fuit ignorantia, vt dictum eſt†. Ergo in Chriſto non fuit admiratio.

**li. 1. Met. c. 2. in me. to. 3 †arti. 3. huius quæſt.*

¶ 2 Præterea, Damaſc. dicit in 2. lib*. quòd admiratio eſt timor ex magna imaginatione: & ideo Philoſophus dicit in 4. Ethi†. quòd magnanimus non eſt admiratiuus. Sed Chriſtus fuit maximè magnanimus. Ergo in Chriſto non fuit admiratio.

**li. 2. ca. 15. li. 4. eth. c. 3. declin. ad fin. tom. 5.*

¶ 3 Præterea, Nullus admiratur de eo, quod ipſe facere poteſt. Sed Chriſtus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. Ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Mat. 7. Audiens Ieſus, (ſcilicet verba Centurionis) miratus eſt.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſto ſecundum diuinam & infuſam ſcientiam, nihil nouum fuerit, non potuit in illo aliqua admiratio eſſe niſi ſecundum ſcientiam experimentalem.

RESPONDEO dicendum, quòd admiratio propriè eſt de aliquo nouo & inſolito. In Chriſto autem non poterat eſſe aliquid nouum & inſolitum, quantum ad ſcientiam diuinam, neque etiam quantum ad ſcientiam humanam, qua cognoſcit res in Verbo, vel qua cognoſcit res per ſpecies inditas; potuit tamen aliquid eſſe ſibi nouum & inſolitum ſecundum ſcientiam experimentalem, ſecundum quam ſibi poterant quotidie aliqua noua occurrere.

Et ideo ſi loquamur de ipſo, quantum ad ſcientiam diuinam, & ſcientiam beatam, vel etiam infuſam, non fuit in Chriſto admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad ſcientiam experimentalem, ſic admiratio in eo eſſe potuit. Et aſſumpſit hunc* defectum ad noſtram inſtructionem, vt ſcilicet doceat eſſe mirandum, quod etiam ipſe mirabatur. Vnde dicit Auguſt. in primo ſuper Gen†. contra Manichæos. Quod mirabatur Dominus, nobis mirandum eſſe ſignificat: quibus adhuc opus eſt ſic moueri. Omnes ergo tales motus eius non perturbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſterium.

**Aliàs affectum. †li. 1. c. 8. nõ procul à fin. tom. 1.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Chriſtus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius ſcientiæ, ex quo admiratio cauſaretur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd eſſet magna quantum ad ipſum, ſed quia erat magna quantum ad alios.

AD TERTIVM dicendum, quòd ipſe poterat facere omnia ſecũdum virtutem diuinam: ſecundũ quam in eo admiratio non erat, ſed ſolum ſecundum humanam ſcientiam experimentalem, vt dictum eſt*.

In corp. art.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in Chriſto fuerit ira.

3. di. 15. q. 2. ar. 2. q. 2.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit ira. Dicitur enim Iacob. 1. Ira viri, iuſtitiam Dei non operatur. Sed quicquid fuit in Chriſto, ad iuſtitiam Dei pertinuit: ipſe enim factus eſt nobis iuſtitia à Deo: vt dicitur 1. Corinth. 1. Ergo videtur quòd in Chriſto non fuerit ira.

¶ 2 Præ-

li.4. ethi. ca. 5. tom. 5.

¶ 2 Præterea, Ira manſuetudini opponitur: vt patet in 4. Ethic*. Sed Chriſtus fuit manſuetus. Ergo in eo non fuit ira.

†li. 5. Mor. c. 33. non procul a principio.

¶ 3 Præterea, Greg. dicit in 5. Mora †. quòd ira per vitium, excæcat oculum mentis, ira verò per zelum, ipſum turbat. Sed in Chriſto mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. Ergo in Chriſto ooo fuit nec ira per viõu, nec ira per zelum.

Sed contra eſt quod Ioan. 2. de eo dicitur eſſe impletum quod in Pſalm. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

Conclvsio.

Cùm in Chriſto fuerit triſtitia & vindictæ appetitus, non contra vel præter rationis ordinem, impoſsibile fuit in eo eſſe iram per vitium, ſed per zelum diuini honoris.

*1. 2. q. 46 ar. 3 ad 3. Et 2. 2. q. 158. ar. 1. 2. & 3. Et Mal. q. 12. ar. 1. & 2. *P. 2. q. 46. ar. 1. & art. 3 ad 3. †art. 6 huius quæſt.*

Respondeo dicendum, quòd ſicut in Secunda parte dictum eſt*, ira eſt effectus triſtitiæ. Ex triſtitia enim alicui illata, conſequitur in eo circa ſenſitiuam partem, appetitus impellendi illatam iniuriam vel ſibi vel aliis. Et ſic ira eſt paſſio compoſita ex triſtitia & appetitu vindictæ. Dictum eſt autem †, quòd in Chriſto triſtitia eſſe potuit. Appetitus etiam vindictæ quandoq; eſt cum peccato, quando ſcilicet aliquis vindictam quærit abſque ordine rationis, & ſic ira in Chriſto eſſe non potuit: huiuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque verò talis appetitus eſt ſine peccato, imò eſt laudabilis: puta cùm aliquis appetit vindictam ſecundum ordinem iuſtitiæ: & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enim Auguſt. ſuper Ioan †. quòd zelo domus Dei comeditur, quia omnia peruerſa, quæ videt, cupit emendare: & ſi emendare non poteſt, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Chriſto.

*Tract. 10. in Ioan. ſuper illud: zelus domus tuæ comedit me, to. 9 *li. 5. Moral. cap. 33.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Greg. dicit 5. Moral*. ira dupliciter ſe habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam ſecum ad operandum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti. Et ſecundum hoc intelligitur, quòd ira viri, iuſtitiã Dei non operatur. Quandoque verò ira ſequitur rationem, & eſt quaſi inſtrumentum ipſius: & tunc operatio, quæ eſt iuſtitiæ, non attribuitur iræ, ſed rationi.

Ad secvndvm dicendum, quòd ira quæ tranſgreditur ordinem rõonis, opponitur manſuetudini, non autem ira, quę eſt moderata, & ad medium reducta per rationem: nam manſuetudo medium tenet in ira.

Ad tertivm dicendum, quòd in nobis ſecundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuò ſe impediunt: ita ſcilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intenſa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus irę, etiam ſi ſit ſecundum rationẽ moderatus, vtcunq; impedit oculũ animę contemplantis. Sed in Chriſto per moderationẽ diuinæ virtutis, vnicuiq; potentiæ permittebatur agere quod erat ei propriũ: ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo ſicut delectatio mentis contemplantis non impediebat triſtitiam vel dolorẽ inferioris partis, ita etiam econuerſo paſſiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

Articvlvs X.

Vtrum Chriſtus ſimul fuerit viator & comprehenſor.

3. di. 14. art. 2. & di. 18. ar. 2. Et ver. q. 26. ar. 10. & q. 29 art. 6. Et quo lib. 11. q. 1. ar. 2. Et opuſc. 3. c. 238. Et opu. 58. ca. 7. epi. 56. ante medium, to. 2.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit ſimul viator & comprehenſor. Viatori enim competit moueri ad finem beatitudinis; comprehenſori autem competit in fine quieſcere. Sed non poteſt eidem ſimul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quòd quieſcat in fine. Ergo nõ potuit ſimul eſſe, quòd Chriſtus eſſet viator & comprehenſor.

¶ 2 Præterea, Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini ſecundum corpus, ſed ſecundum animam: vnde Auguſtinus dicit in Epiſtola* ad Dioſcorum, quòd ad inferiorem naturam, quę eſt corpus, redundat ab anima, non beatitudo, quę propria eſt fruentis & intelligentis, ſed plenitudo ſanitatis, id eſt, incorruptionis vigor. Sed Chriſtus, licet haberet corpus paſſibile, tamen ſecundum mentem plenè Deo fruebatur. Non igitur Chriſtus fuit viator, ſed purus comprehenſor.

¶ 3 Præterea, Sancti, quorum animæ ſunt in cælo, & corpora in ſepulchris, fruuntur quidem beatitudine ſecundum animam, quamuis eorum corpora morti ſubiaceant: tamen non dicuntur viatores, ſed ſolùm comprehenſores. Ergo pari ratione licet corpus Chriſti fuerit mortale: quia tamen mens eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehenſor, & nullo modo viator.

Sed contra eſt, quòd dicitur Hier. 14. Quia colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum.

Conclvsio.

Chriſtus fuit ſimul comprehenſor vt propriam animæ beatitudinem habuit; viator autem, vt ſecundum corpus in illam tendebat.

Respondeo dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo quod tendit in beatitudinem: comprehenſor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinem obtinet, ſecundum illud 1. Cor. 9. Sic currite vt comprehendatis. & Philip. 3. Sequor autem, ſi quomodo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta conſiſtit in anima & corpore: vt in ſecunda parte habitum eſt*. In anima quidem quantum ad id quod eſt ei proprium, ſecundũ quòd mens videt, & fruitur Deo. In corpore verò, ſecundum quòd corpus reſurgit ſpirituale & in virtute, & in gloria, & in incorruptione: vt dicitur 1. Cor. 15. Chriſtus autem ante paſſionem ſecundum mentem plenè videbat Deum: & ſic habebat beatitudinem, quãtum ad id quod eſt proprium animæ, ſed quantum ad alia deerat ei beatitudo: quia & anima eius erat paſſibilis, & corpus paſſibile & mortale: vt ex ſuprà dictis patet*. Et ideo ſimul erat comprehenſor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ: & ſimul viator, inquantum tendebat in beatitudinem, ſecundum id quod ei de beatitudine deerat.

1. 2. q. 4 ar. 6 ar. 4. huius q. & q. 14 ar. 1

Ad primvm ergo dicendum, quòd impoſſibile eſt moueri ad finem, & quieſcere in fine ſecundum idem. Sed ſecundum diuerſa nihil hoc prohibet: ſicut aliquis homo ſimul eſt ſciens, quantum ad ea, quæ iam nouit: & addiſcens, quantum ad ea, quæ nondum nouit.

Ad secvndvm dicendum, quòd beatitudo principaliter & propriè conſiſtit in anima & ſecundum mentem: ſecundariò tamen & quaſi inſtrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philoſophus dicit in primo Ethi †. quòd exteriora bona organice deſeruiunt beatitudini.

li. 1. ethi. c. 8 circa finē. 5.

Ad tertivm dicendum, quòd non eſt eadem ratio de animabus Sanctorum & de Chriſto, propter duo: primò quidem, quia animæ Sanctorum non ſunt paſſibiles, ſicut fuit anima Chriſti: ſecundò, quia corpora non agunt aliquid per quod in beatitudinem tendant, ſicut Chriſtus ſecundum corporis paſſiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad gloriam corporis.

QVÆSTIO XVI.

De conſequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Chriſto quantum ad eſſe & fieri, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de his, quæ conſequuntur vnionem. Et primò quantum ad ea, quæ conueniunt Chriſto ſecundum ſe. Secundò, de his, quæ conueniunt Chriſto per comparationem ad Deum patrem. Tertiò, de his, quæ conueniũt Chriſto per comparationem ad nos.

¶ Circa primum duplex conſideratio occurrit, prima quidem de

dem de his, quæ conueniunt Chriſto, ſecundum eſſe & fieri. Secunda de his, quę conueniunt Chriſto ſecundum rationem vnitatis.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrum hæc ſit vera, Deus eſt homo.

¶ Secundò, vtrum hæc ſit vera, Homo eſt Deus.

¶ Tertiò, vtrum Chriſtus poſſit dici homo Dominicus.

¶ Quartò, vtrum ea quæ conueniunt Filio hominis, poſſint prædicari de filio Dei, & econtrario.

¶ Quintò, vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, poſſint prædicari de diuina natura: & de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

¶ Sextò, vtrum hæc ſit vera, Filius Dei factus eſt homo.

¶ Septimò, vtrum hæc ſit vera, Homo factus eſt Deus.

¶ Octauò, vtrum hæc ſit vera, Chriſtus eſt creatura.

¶ Nono, vtrum hæc ſit vera, Iſte homo, demonſtrato Chriſto, incepit eſſe, vel fuerit ſemper.

¶ Decimò, vtrum hæc ſit vera, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt creatura.

¶ Vndecimò, vtrum hæc ſit vera, Chriſtus, ſecundũ quod homo, eſt Deus.

¶ Duodecimò, vtrum hęc ſit vera, Chriſtus, ſecundũ quod homo, eſt hypoſtaſis vel perſona.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc ſit vera, Deus eſt homo.

3. d. 7. q. 1. ar. 1. Et vni. ar. 4. ca. fin.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, Deus eſt homo. Omnis enim propoſitio affirmatiua in materia remota eſt falſa. Sed hæc propoſitio, Deus eſt homo, eſt in materia remota: quia formæ ſignificatæ per ſubiectum & prædicatum, ſunt maximè diſtantes. Cùm ergo propoſitio prædicta ſit affirmatiua, videtur quòd ſit falſa.

¶ 2 Præterea, Magis conueniunt tres perſonæ diuinæ adinuicem, quàm humana natura & diuina. Sed in myſterio Trinitatis vna perſona non prædicatur de alia: non enim dicimus, quòd pater eſt filius, vel econtrario. Ergo videtur quòd nec humana natura poſſit prędicari de Deo, vt dicatur quòd Deus eſt homo.

In ſuo fidei ſymbolo.

¶ 3 Præterea, Athanaſius dicit *, quòd ſicut anima & corpus vnus eſt homo: ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus. Sed hæc eſt falſa, Anima eſt corpus. ergo etiam hæc eſt falſa, Deus eſt homo.

P. p. q. 39. articu. 3.

¶ 4 Pręterea, Sicut in Prima parte habitum eſt †, quod prædicatur de Deo non relatiuè, ſed abſolutè, conuenit toti Trinitati & ſingulis perſonis. Sed hoc nomen homo non eſt relatiuum, ſed abſolutum. Si ergo verè prædicatur de Deo, ſequeretur quòd tota Trinitas & quælibet perſona ſit homo. quod patet eſſe falſum.

SED CONTRA eſt quod dicitur Philip. 2. Qui cùm in forma Dei eſſet, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et ſic ille qui eſt in forma Dei, eſt homo. Sed ille qui eſt in forma Dei, eſt Deus. Ergo Deus eſt homo.

CONCLVSIO.

Iſta propoſitio, Deus eſt homo, eſt ſempiternæ veritatis, vbi Deus pro ſuppoſito diuino, quod eſt Verbum, ſupponere neceſſe eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd iſta propoſitio, Deus eſt homo, ab omnibus Chriſtianis conceditur: non tamen ab omnibus ſecundum eandem rationem. Quidã enim hanc propoſitionem concedunt, non ſecundũ propriam acceptionem horum terminorum. Nam Manichęi verbum Dei, dicunt eſſe hominem, non quidem verum, ſed ſimilitudinarium, inquantum dicunt filium Dei corpus phantaſticum aſſumpſiſſe: vt ſic dicatur Deus homo, ſicut cuprum figuratum dicitur homo, quia habet ſimilitudinem hominis. Similiter etiam illi, qui poſuerũt, quòd in Chriſto anima & corpus non fuerũt vnita, non poſſunt dicere quòd Deus ſit verus homo; ſed quòd dicatur homo figuratiuè ratione partium. Sed vtraque harum opinionũ ſuprà improbata eſt *. Alij verò econuerſo ponunt veritatem ex parte hominis: ſed negant veritatem ex parte Dei. *Q. 5. arti. 1. & 2.* Dicunt enim Chriſtum, qui eſt Deus & homo, eſſe Deum non naturaliter, ſed participatiuè, ſcilicet per gratiam: ſicut & omnes ſancti viri dicuntur dij: excellentius tamen Chriſtus præ alijs, propter gratiam abundantiorem. Et ſecundum hoc, cùm dicitur, Deus eſt homo; ly Deus, non ſupponit verum & naturalem Deum. Et hæc eſt hæreſis Photini, quæ ſuprà improbata eſt †. *Q. 2. arti. 6.* Alij verò concedũt hanc propoſitionem cum veritate vtriuſque termini, ponentes Chriſtum & verum Deum eſſe, & verum hominem: ſed tamen veritatem prædicationis nõ ſaluant. Dicunt enim quòd homo prædicatur de Deo per quandam coniunctionem vel dignitatis, vel auctoritatis, vel etiam affectionis aut inhabitationis. Et ſic poſuit Neſtorius Deũ hominẽ eſſe: vt per hoc nihil aliud ſignificetur, quàm quòd Deus eſt homini coniunctus tali coniunctione, quòd homo inhabitetur à Deo, & vniatur ei ſecũdũ affectũ & ſecũdũ participationẽ auctoritatis & honoris diuini. Et in ſimilẽ errorẽ incidunt quicunque ponunt duas hypoſtaſes vel duo ſuppoſita in Chriſto: quia non eſt poſſibile intelligi, quòd duorum, quæ ſunt ſecundum ſuppoſitum vel hypoſtaſim diſtincta, vnum propriè prædicetur de alio, ſed ſolùm ſecundum quandam figuratiuam locutionem, inquantum in aliquo coniunguntur: puta ſi dicamus Petrum eſſe Ioannem, quia habent aliquam coniunctionem adinuicem. Et hæ etiam opiniones ſuprà improbatæ ſunt *. *quæſt. 2. ar. 6* Vnde ſupponendo ſecundum veritatem catholicæ fidei, quòd vera natura diuina, vnita eſt cum vera natura humana nõ ſolùm in perſona, ſed etiam in ſuppoſito vel hypoſtaſi, dicimus hanc propoſitionem eſſe veram & propriam, Deus eſt homo, non ſolùm propter veritatem terminorum (quia ſcilicet Chriſtus eſt verus Deus & verus homo) ſed etiam propter veritatem prædicationis. Nomen enim ſignificans naturam communẽ in concreto, poteſt ſupponere pro quolibet contentorũ ſub natura communi: ſicut hoc nomen homo poteſt ſupponere pro quolibet homine ſingulari. Et ita hoc nomẽ Deus ex ipſo modo ſuæ ſignificationis poteſt ſupponere pro perſona filij Dei, vt etiam in Prima parte habitum eſt *. *P. p. q. 39. ar. 4. & 3.* De quolibet autem ſuppoſito alicuius naturæ, poteſt verè & propriè prædicari nomen ſignificans illam naturam in concreto: ſicut de Sorte & Platone propriè & verè prædicatur homo. Quia ergo perſona filij Dei (pro qua ſupponit hoc nomen Deus) eſt ſuppoſitum naturæ humanæ, verè & propriè hoc nomen homo, poteſt prædicari de hoc nomine Deus, ſecundum quòd ſupponit pro perſona filij Dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando formæ diuerſę non poſſunt conuenire in vnum ſuppoſitum, tũc oportet quòd propoſitio ſit in materia remota, cuius ſubiectum ſignificat vnam illarum formarum & prædicatum aliam. Sed quando duæ formæ poſſunt conuenire in vnum ſuppoſitum, non eſt materia remota, ſed naturalis vel contingens: ſicut cum dico, album eſt muſicum. Natura autem diuina & humana, quanuis ſint maximè diſtantes: tamen conueniunt per Incarnationis myſteriũ in vno ſuppoſito: cui neutra illarum ineſt per accidens, ſed per ſe. Et ideo hæc propoſitio, Deus eſt homo, nõ eſt neque in materia remota, neque in materia contingenti: ſed in materia naturali. Et prædicatur homo de Deo, non per accidens, ſed per ſe, ſicut ſpecies de ſua hypoſtaſi: non quidem ratione formæ ſignificatæ per hoc nomen Deus, ſed ratione ſuppoſiti, quod eſt hypoſtaſis humanæ naturæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd tres perſonæ diuinæ conueniunt in natura, diſtinguuntur tamen in ſuppoſito, & ideo non prædicantur de inuicem. In myſterio autẽ incarnationis naturę quidem quia diſtinctę ſunt, de inuicem non prædicantur, ſecundum quòd ſignificantur

tur

tur in abſtracto (non enim natura diuina eſt humana) ſed quia conueniunt in ſuppoſito, prędicantur de inuicem in concreto.

AD TERTIVM dicēdum, quòd anima & caro ſignificantur vt in abſtracto, ſicut diuinitas & humanitas. In concreto verò dicuntur animatum & carneum, ſiue corporeum, ſicut & ex alia parte Deus & homo. Vnde vtrobique abſtractum non prędicatur de abſtracto: ſed ſolùm concretum de concreto.

AD QVARTVM dicendum, quòd hoc nomen homo prædicatur de Deo ratione vnionis in perſona: quæ quidem vnio relationem importat. Et ideo non ſequitur regulam eorum nominum quæ abſolutè prædicantur de Deo ab æterno.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc ſit vera, Homo eſt Deus.

Locis ſup. ar. 1. inductis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, homo eſt Deus. Deus enim eſt nomen incōmunicabile. Sed Sap. 13. reprehenduntur idololatræ, de hoc quod hoc nomen Deus, quod eſt incōmunicabile, lignis & lapidibus impoſuerut. Ergo pari ratione videtur eſſe incōueniens, quod hoc nomen Deus prædicetur de homine.

¶ 2 Prętereа, Quicquid prędicatur de prędicato, prędicatur de ſubiecto. Sed hęc eſt vera, Deus eſt Pater, vel, Deus eſt Trinitas. Si ergo hæc ſit vera, Homo eſt Deus, videtur quòd hęc etiam ſit vera, homo eſt Pater, vel, homo eſt Trinitas. Quas quidē patet eſſe falſas. ergo & primā.

¶ 3 Præterea, In Pſalm. dicitur: Non erit in te Deus recens. Sed homo eſt quiddam recens: nō enim Chriſtus ſemper fuit homo, Ergo hęc eſt falſa, Homo eſt Deus.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Rom. 9. Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Sed Chriſtus ſecundum carnem eſt homo. Ergo hæc eſt vera, Homo eſt Deus.

CONCLVSIO.

Sicut hæc eſt vera, Deus eſt homo: ita & iſta, homo eſt Deus.

RESPONDEO dicendum, quòd ſuppoſita veritate vtriuſque naturæ, diuinæ ſcilicet, & humanę, & vnione in perſona & hypoſtaſi, hæc eſt vera & propria, Homo eſt Deus, ſicut & iſta, Deus eſt homo. Hoc enim nomen homo, poteſt ſupponere pro qualibet hypoſtaſi humanæ naturæ: & ita poteſt ſupponere pro perſona filij Dei, quum dicimus eſſe hypoſtaſim humanæ naturæ. Manifeſtum eſt autem quòd de perſona filij Dei verè & propriè prædicatur hoc nomen Deus, vt in prima parte habitum eſt †. Vnde relinquitur quòd hæc ſit vera & propria, Homo eſt Deus.

P. p. q. 39. ar. 3. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, ſecundum quod in ſua natura conſiderantur: quia putabant in illis aliquid numinis eſſe. Nos autem non attribuimus nomen Deitatis homini ſecundū humanam naturam: ſed ſecundū ſuppoſitum æternum, quod eſt etiam per vnionem ſuppoſitum humanæ naturæ: vt dictum eſt •.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus ſecundum quòd hoc nomen Deus ſupponit pro perſona Patris. ſic autem nō prædicatur de perſona Filij: quia perſona Filij non eſt perſona Patris: Et per cōſequēs nō oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prędicatur hoc nomen Deus: inquantum ly homo ſupponit pro perſona Filij.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet humana natura in Chriſto ſit quiddam recens: tamen ſuppoſitum humanæ naturæ non eſt recens, ſed æternum. Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine ratione humanæ naturæ, ſed ratione ſuppoſiti, non ſequitur quòd ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, ſi poneremus, quòd homo ſupponit ſuppoſitum creatum, ſecundum quòd oportet dicere eos, qui in Chriſto ponunt duo ſuppoſita.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus poſſit dici homo dominicus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus poſſit dici homo dominicus. Dicit enim Auguſt •. in lib. 83. q. Monendum eſt, vt illa bona expectentur, quæ fuerunt in illo homine dominico. Loquitur autem de Chriſto. Ergo videtur quòd Chriſtus ſit homo dominicus.

3. diſt. 7. q. 1. art. 2.
• q. 36. circa mediū, tom. 4

¶ 2 Præterea, Sicut dominium conuenit Chriſto ratione diuinæ naturæ, ita etiam humanitas pertinet ad humanam naturam. Sed Deus dicitur humanatus: vt patet per Damaſ. in 3. lib •. vbi dicit quòd humanatio eam, quę ad hominē, copulationem demonſtrat. Ergo pari ratione poteſt dici denominatiuè, quòd homo ille ſit dominicus.

lib. 3. orthod. fid. ca. 11.

¶ 3 Præterea, Sicut dominicus denominatiuè dicitur à domino, ita diuinus denominatiuè dicitur à Deo. Sed Dion •. Chriſtum nominat diuiniſſimū Ieſum. Ergo pari ratione poteſt dici quòd Chriſtus ſit homo dominicus.

cap. 4. Eccleſ. hier. par. 3. in ſum. Contem. in princip.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit in lib. Retract †. Non video vtrum rectè dicatur, homo dominicus Ieſus Chriſtus, cùm ſit vtique dominus.

lib. 1. retract. c. 19. nō procul à fin. to. 1

CONCLVSIO.

Non propriè & verè ille homo, ſcilicet Chriſtus, eſt homo dominicus, ſed dominus.

RESPONDEO dicendum, quod ſicut ſuprà dictū eſt •, cùm dicitur homo Chriſtus Ieſus, deſignatur ſuppoſitum æternum, quod eſt perſona filij Dei: propter hoc, quòd eſt vnum ſuppoſitum vtriuſque naturæ. De perſona autem filij Dei prædicatur Deus & Dominus eſſentialiter, & ideo non debet prædicari denominatiuè: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cùm Dominicus dicatur denominatiuè à Domino, non poteſt verè & propriè dici, quòd homo ille ſit dominicus, ſed magis quod ſit dominus. Si autem per hoc, quod dicitur, homo Chriſtus Ieſus, deſignaretur ſuppoſitum aliquod creatum, ſecundum illos, qui ponunt in Chriſto duo ſuppoſita, poſſet dici homo ille dominicus, inquantum aſſumitur ad participationem honoris diuini: ſicut Neſtoriani poſuerunt. Et hoc etiam modo humana natura non dicitur eſſentialiter dea, ſed deificata: non quidem per conuerſionem ipſius in diuinam naturam, ſed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypoſtaſi, vt patet per Dam. in tertio lib •.

Art. præc. ad 3

lib. 3. orth. fid. cap. 3. 4. 15. & 17.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augu. verba illa & ſimilia retractat in lib. Retracta. Vnde poſt verba præmiſſa in lib. Retracta •. ſubdit, Vbicunq; hoc dixi, ſcilicet quòd Chriſtus Ieſus ſit homo dominicus, dixiſſe me nollem: poſtea quippe vidi non eſſe dicendum. Quamuis nonnulla ratione poſſet defendi, quia ſcilicet poſſet aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam ſignificat hoc nomen homo: non autem ratione ſuppoſiti.

lib. 1. retract. c. 19. circa ad fin. tom. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud vnum ſuppoſitum, quod eſt humanæ & diuinæ naturæ, primò quidem fuit diuinæ naturæ, ſcilicet ab æterno: poſtea autem ex tempore per incarnationem factum eſt ſuppoſitum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum: non quia aſſumpſerit hominem, ſed quia aſſumpſit humanam naturam. Non autem ſic eſt econuerſo, quòd ſuppoſitū humanæ naturę aſſumpſerit diuinam naturam: vnde non poteſt dici homo deificatus vel dominicus.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc nomen diuinum, conſueuit prædicari etiam de his, de quibus prędicatur eſſentialiter hoc nomen Deus. Dicimus enim, quòd diuina eſſentia eſt Deus, ratione idētitatis: & quòd eſſentia eſt Dei ſiue diuina, propter diuerſum modum ſignificandi, & verbum diuinum, cùm tamen verbum ſit Deus. Et ſimiliter dicimus perſonam diuinam ſicut & perſonam

nam Platonis, propter diuerſum modum ſignificandi. Sed dominicus non dicitur de his, de quibus dominus prædicatur: non enim conſueuit dici, quòd aliquis homo, qui eſt dominus, ſit dominicus. Sed illud quod qualitercunque eſt domini, dominicum dicitur: ſicut dominica voluntas, vel dominica manus vel dominica paſſio. Et ideo ipſe homo Chriſtus, qui eſt dominus, non poteſt dici dominicus: ſed poteſt caro eius dici caro dominica, & paſſio eius poteſt dici paſſio dominica.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, poſſint prædicari de filio Dei, & econuerſo.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ea, quæ ſunt humanæ naturæ, non poſſint dici de Deo. Impoſſibile enim eſt oppoſita de eodem prædicari. Sed ea quæ ſunt humanæ naturæ, ſunt contraria his, quę ſunt propria Dei: Deus enim eſt increatus, immutabilis & æternus: ad humanam autem naturam pertinet, vt ſit creata, temporalis & mutabilis. Ergo ea quæ ſunt humanæ naturæ, non poſſunt dici de Deo.

¶ 2 Præterea, Attribuere Deo ea, quæ ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blaſphemiam pertinere. Sed ea, quæ ſunt humanæ naturæ, defectum quendam continent: ſicut pati, mori & alia huiuſmodi. Ergo videtur quòd nullo modo ea, quæ ſunt humanæ naturæ, poſſint dici de Deo.

¶ 3 Præterea, Aſſumi conuenit humanæ naturæ. Non autem hoc conuenit Deo. Nam ergo ea quæ ſunt humanę naturę, de Deo dici poſſunt.

li. 3. orth. fid. c. 6. in medio

SED CONTRA eſt quod Damaſc *. dicit in 3. lib. quòd Deus ſuſcepit ea quæ ſunt carnis idiomata, id eſt, proprietates: dum Deus paſſibilis nominatur, & Deus gloriæ crucifixus eſt.

CONCLVSIO.

Quæcunque Filio hominis conueniunt, conuenire & prædicari poſſunt de filio Dei.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc quæſtionem diuerſitas fuit inter Neſtorianos & Catholicos. Neſtoriani enim voces, quę dicuntur de Chriſto, diuidere volebant hoc modo, vt ea quæ pertinent ad humanam naturam, non dicerentur de Deo: nec ea quæ pertinent ad diuinam naturam, dicerentur de homine. Vnde Neſtorius dixit: Si quis Dei verbo tentat paſſiones tribuere, anathema ſit. Si qua verò nomina ſunt quæ pertinere poſſunt ad vtranque naturam, de talibus prędicabant ea quę ſunt vtriuſque naturę: ſicut hoc nomen Chriſtus vel Dominus. Vnde concedebant Chriſtum eſſe natum de Virgine, & fuiſſe ab ęterno: non tamen dicebant vel Deú natum de Virgine, vel hominem ab ęterno fuiſſe. Catholici verò poſuerunt huiuſmodi quæ dicuntur de Chriſto, ſiue ſecundum diuinam naturam, ſiue ſecundum humanam, dici poſſe tam de Deo, quàm de homine. Vnde Cyrillus dicit *, Si quis duabus perſonis ſeu ſubſtantiis, id eſt hypoſtaſibus eas quæ in Euangelicis & Apoſtolicis conſcriptionibus ſunt diuidit voces, vel ea quæ de Chriſto à Sanctis dicuntur, vel ab ipſo Chriſto de ſemetipſo, & aliquas quidem ex his homini applicandas crediderit, aliquas verò ſoli Verbo deputauerit, anathema ſit. Et huius ratio eſt: quia cùm ſit eadem hypoſtaſis vtriuſque naturæ, eadem hypoſtaſis ſupponitur nomine vtriuſque naturæ. Siue ergo dicatur homo, ſiue Deus, ſupponitur hypoſtaſis diuinæ & humanæ naturæ. Et ideo de homine poſſunt dici ea quæ ſunt diuinæ naturæ, tanquam de hypoſtaſi diuinæ naturæ: & de Deo poſſunt dici ea quæ ſunt humanæ naturæ, tanquam de hypoſtaſi humanæ naturę. Sciendum tamen, quòd in propoſitione, in qua aliquid de aliquo prædicatur, non ſolùm attenditur quid ſit illud, de quo prędicatur prædicatum: ſed etiam ſecundum quid de illo prędicetur. Quamuis ergo non diſtinguantur ea quę prędicantur de Chriſto; diſtinguuntur tamen ſecundum id, ſecundū quod vtrunque prædicatur. Nam ea quę ſunt diuinæ naturę, prędicantur de Chriſto ſecundum diuinam naturam: ea autem quæ ſunt humanæ naturæ, prędicantur de eo ſecundum humanam naturam. Vnde Aug. dicit in primo de Trin †. Diſtinguamus quid in Scripturis ſonet, ſecundum formam Dei, &, quid ſecundū formā ſerui. Et infrà, quid & propter quid, & quid ſecūdū quid dicatur, prudens & diligēs & pius lector intelliget.

In conc. ephe. 1. cui præfuit Cyril. can. 4. tom. 1. conci.

li. 1. c. 11. in princ. tom. 3 eodem loco.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oppoſita prædicari de eodem ſecundum idem, eſt impoſſibile: ſed ſecundum diuerſa nihil prohibet. Et hoc modo oppoſita prædicantur de Chriſto, non ſecundum idem, ſed ſecundum diuerſas naturas.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſi ea quæ ad defectum pertinent, Deo attribuerentur ſecundum diuinam naturam, eſſet blaſphemia, quaſi pertinens ad diminutionem honoris ipſius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, ſi attribuantur ei ſecundùm naturam aſſumptam. Vnde in quodam ſermone Epheſini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod eſt occaſio ſalutis hominibus: nihil enim abiectorum quæ elegit propter nos, iniuriam facit illi naturæ, quæ non poteſt eſſe ſubiecta iniuriis, propria verò facit in inferiora, vt ſaluet naturam noſtram. Quando ergo abiecta & vilia ſunt, diuinam naturam non iniuriantur, ſed ſalutem hominibus operantur. Quomodo dicis ea quæ cauſa noſtræ ſalutis ſunt, iniuriæ occaſionem Deo fuiſſe?

AD TERTIVM dicendum, quòd aſſumi conuenit humanæ naturæ, non ratione ſuppoſiti, ſed ratione ſuiipſius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea quæ conueniunt Filio hominis, poſſint prædicari de diuina natura: & de humana, ea quæ conueniunt filio Dei.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ea quæ ſunt humanæ naturæ, poſſint dici de natura diuina. Ea enim quæ ſunt humanæ naturę, prędicantur de filio Dei & de Deo. Sed Deus eſt ſua natura. Ergo ea quæ ſunt naturæ humanæ, poſſunt prædicari de diuina natura.

¶ 2 Præterea, Caro pertinet ad naturam humanam. Sed ſicut dicit Damaſc *. in 3. lib. dicimus naturam Verbi incarnatam eſſe, ſecundum beatos Athanaſium & Cyrillum. Ergo videtur quòd pari ratione ea quæ ſunt humanæ naturæ, poſſint dici de diuina natura.

li. 3. orth. fid. c. 6. circa fin. et c. 7. à med.

¶ 3 Pręterea, Ea quæ ſunt diuinæ naturę, conueniunt humanę naturę in Chriſto: ſicut cognoſcere futura, & habere ſaluiferam virtutem. Ergo videtur quòd pari ratione ea quæ ſunt humanæ naturę, poſſint dici de diuina natura.

SED CONTRA eſt, quod Damaſc *. dicit in 3. lib. Deitatem quidem dicentes non nominamus de ea, quæ humanitatis idiomata ſunt, id eſt proprietates: non enim dicimus deitatem paſſibilem, vel creabilem. Deitas autem eſt diuina natura. Ergo ea, quę ſunt humanę naturę, non poſſunt dici de diuina natura.

li. 3. ca. 4.

CONCLVSIO.

Quæcunque Filio hominis conueniunt, non poſſunt de diuina natura in abſtracto prædicari, ſed in concreto.

RESPONDEO dicendum, quòd ea quę ſunt propria vnius, non poſſunt verè de alio prędicari, niſi de eo quod eſt idem illi: ſicut riſibile non conuenit niſi ei quod eſt homo. In myſterio autem Incarnationis non eſt eadem natura diuina & humana, ſed eadem eſt hypoſtaſis vtriuſque naturę: & ideo ea, quę ſunt vnius naturę, non poſſunt de alia prędicari, ſecundum quòd in abſtracto ſignificatur. Nomina verò concreta ſupponunt hypoſtaſim naturę: & ideo indifferenter prędicari poſſunt ea quę ad vtranque naturam pertinent, de nominibus concretis. Siue illud nomen de quo dicuntur, det intelli-

gere

gere vtranque naturam: ſicut hoc nomen Chriſtus: in quo intelligitur & diuinitas vngens, & humanitas vncta. Siue ſolum diuinã naturã: ſicut hoc nomen Deus vel filius Dei. Siue ſolũ naturã humanã, ſicut hoc nomẽ homo vel Ieſus. Vnde Leo Papa dicit in Epiſtola ad Palæſtinos *: Non intereſt, ex qua Chriſtus ſubſtantia nominetur. cùm inſeparabiliter manente vnitate perſonæ, idem ſit & totus hominis filius, propter carnem, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatem.

Eſt epi 83. in ter mediũ & fin. illius.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in diuinis realiter eſt idem perſona cum natura: & ratione huius identitatis diuina natura prædicatur de filio Dei. Non tamen eſt idem modus ſignificandi: & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura: ſicut dicimus quòd filius Dei eſt genitus, non tamen dicimus quòd natura diuina ſit genita: vt in Prima parte habitum eſt *. Et ſimiliter in myſterio Incarnationis dicimus, quòd filius Dei paſſus eſt: non autem dicimus quòd diuina natura ſit paſſa.

P.p.q.39. art.5.

Ad secvndvm dicendum, quòd Incarnatio magis importat vnionem ad carnem, quàm carnis proprietatẽ. Vtraq; autẽ natura in Chriſto, eſt vnita alteri in perſona: ratione cuius vnionis & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata: vt ſuprà dictũ eſt *.

Q.3. art.2.

Ad tertivm dicendum, quòd ea quæ ſunt diuinæ naturæ, dicuntur de humana natura, non ſecundum quòd eſſentialiter competunt diuinæ naturæ: ſed ſecundum quòd participatiuè deriuantur ad humanam naturam. Vnde ea quæ participari non poſſunt à natura humana (ſicut eſſe increatum, aut omnipotentem.) nullo modo de humana natura dicũtur. Diuina autem natura nihil participatiuè recipit ab humana natura: & ideo ea quæ ſunt humanæ naturæ, nullo modo poſſunt dici de diuina natura.

Articvlvs VI.

Vtrum hæc ſit vera, Deus factus eſt homo.

Inf.q.33.ar.3.c. Et 3.di.5 q.5.art.3.c. & diſt. 7. q.2. Et opu.1 c.18. Et op.2 c.0. Et Rom. 1.l.2.co.3

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, Deus factus eſt homo. Cùm enim homo ſignificet ſubſtantiam fieri hominem, eſt fieri ſimpliciter. Sed hęc eſt falſa, Deus factus eſt ſimpliciter. Ergo hæc eſt falſa, Deus factus eſt homo.

¶ 2 Præterea, Fieri hominem eſt mutari. Sed Deus nõ poteſt eſſe ſubiectum mutationis: ſecundũ illud Malach. 3. Ego dominus, & non mutor. Ergo videtur quòd hæc ſit falſa, Deus factus eſt homo.

¶ 3 Pręterea, Homo ſecundum quòd de Chriſto dicitur, ſupponit perſonam filij Dei. Sed hęc eſt falſa, Deus factus eſt perſona filij Dei. Ergo hęc eſt falſa, Deus factus eſt homo.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factum eſt. Et ſicut Athanaſius dicit in Epiſtola ad Epictetum * quod dixit, Verbum caro factum eſt, ſimile eſt ac ſi diceretur, quòd Deus homo factus eſt.

poſt medium illius et incip. Ego arbitra.

Conclvsio.

Hæc propoſitio eſt vera, Deus factus eſt homo.

Respondeo dicendum, quòd vnumquodque dicitur eſſe factum illud quod de nouo incipit prædicari de ipſo. Eſſe autem hominem, verè prædicatur de Deo (ſicut dictum eſt †) ita tamen quòd non conuenit Deo eſſe hominem ab æterno, ſed ex tempore per aſſumptionem humanæ naturæ. Et ideo hæc eſt vera, Deus factus eſt homo. Diuerſimodè tamen intelligitur à diuerſis, ſicut & hæc, Deus eſt homo, vt ſuprà dictum eſt *.

ar.1. huius q.

ar.1. huius q.

Ad primvm ergo dicendum, quòd fieri hominem, eſt fieri ſimpliciter in omnibus, in quibus humana natura incipit eſſe in ſuppoſito de nouo creato. Deus autem dicitur factus homo: eo quòd humana natura incępit eſſe in ſuppoſito diuinæ naturæ, ab æterno pręexiſtente. Et ideo Deum fieri hominem, non eſt Deum fieri ſimpliciter.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut dictum eſt †, fieri importat, quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde quandocunque aliquid de nouo prædicatur de altero cũ mutatione eius, de quo dicitur, tunc fieri eſt mutari. Et hoc contingit in omnibus quæ abſolutè dicuntur: non enim poteſt albedo aut nigredo de nouo aduenire alicui, niſi per hoc quòd de nouo mutatur ad albedinem vel nigredinem. Ea verò quæ relatiuè dicuntur, poſſunt de nouo prædicari de aliquo abſque eius mutatione: ſicut homo de nouo fit dexter abſq; ſua mutatione, per motum illius, qui fit ei ſiniſter. Vnde in talibus nõ oportet omne quod dicitur fieri, eſſe mutatum, quia hoc poteſt accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum ad Deum dicimus, Domine refugium factus es nobis. Eſſe autem hominem, conuenit Deo ratione vnionis, quæ eſt relatio quædam, & ideo eſſe hominem prædicatur de nouo de Deo abſq; eius mutatione per mutationem humanæ naturę quę aſſumitur in diuinam perſonam. Et ideo cùm dicitur, Deus factus eſt homo, non intelligitur aliqua mutatio ex parte Dei, ſed ſolùm ex parte humanæ naturę.

In corp. art.

Ad tertivm dicendum, quòd homo ſupponit perſonam filij Dei, non nudam, ſed prout ſubſiſtit in humana natura. Et ideo quamuis hæc ſit falſa, Deus factus eſt perſona filij Dei: eſt tamen hæc vera, Deus factus eſt homo, ex eo quòd eſt vnitus humanæ naturæ.

Articvlvs VII.

Vtrum hæc ſit vera, Homo factus eſt Deus.

Locis ſup. ar. 6. citatis.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit vera, Homo factus eſt Deus. Dicitur enim Rom. primo, Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis, de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Sed Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt ex ſemine Dauid ſecũdum carnem. Ergo homo factus eſt filius Dei.

¶ 2 Præterea, Auguſt. dicit in primo de Trinit *. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed ratione illius ſuſceptionis hæc eſt vera, Deus factus eſt homo. Ergo ſimiliter hæc eſt vera, Homo factus eſt Deus.

Li.1.c.13. circa princ. to.3

¶ 3 Pręterea, Gregorius Nazanzenus dicit in Epiſt. ad Elidonium †, Deus quidem humanatus eſt, homo autem deificatus, vel quolibet aliter nominauerit. Sed Deus ea ratione dicitur humanatus, qua eſt homo factus. Ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua eſt factus Deus. Et ita hęc eſt vera, Homo factus eſt Deus.

In epiſt.1. ad Elidoniũ inter princ. & med.

¶ 4 Præterea, Cùm dicitur, Deus factus eſt homo, ſubiectum factionis vel mutationis non eſt Deus: ſed humana natura, quam ſignificat hoc nomen homo. Sed illud videtur eſſe ſubiectum factionis, cui factio attribuitur. Ergo hęc magis eſt vera, Homo factus eſt Deus, quàm iſta, Deus factus eſt homo.

Sed contra eſt quod Damaſc. dicit in 3. lib *. Non hominem deificatum dicimus, ſed Deum humanatum. Idem autem eſt fieri Deum quod deificari. Ergo hęc eſt falſa, Homo factus eſt Deus.

Li.3.c.2. non longe à fine.

Conclvsio.

Tametſi hæc eſt vera, Deus eſt factus homo. hæc tamen, Homo factus eſt Deus, falſa eſt.

Respondeo dicendũ, quòd iſta propoſitio, Homo factus eſt Deus, tripliciter poteſt intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet abſolutè vel ſubiectum, vel prædicatum. Et in hoc ſenſu eſt falſa: quia neque homo ille de quo Deus prædicatur, eſt factus, neque Deus eſt factus, vt infrà dicetur *. Et ſub eodem ſenſu hęc eſt falſa, Deus factus eſt homo. Sed ſub hoc ſenſu non quęritur hic de iſtis propoſitionibus. Alio modo poteſt intelligi, vt ly Factus determinet compoſitionem: vt ſit ſenſus, Homo factus eſt Deus, id eſt, factum eſt, vt homo

arti.8. & 9. huius q.

homo ſit Deus. Et ſub hoc ſenſu vtraque eſt vera, Homo factus eſt Deus, & Deus factus eſt homo. Sed hic non eſt proprius ſenſus harum locutionum: niſi fortè intelligatur ſecundum quòd ly homo, non habet perſonalem ſuppoſitionem, ſed ſimplicem. Licet enim hic homo non ſit factus Deus, quia hoc ſuppoſitum, ſcilicet perſona filij Dei, ab æterno fuit Deus: tamen homo, communiter loquendo, non ſemper fuit Deus. Tertio modo propriè intelligitur, ſecundum quòd hoc participium factus, ponit fieri circa hominem in reſpectu ad Deum ſicut ad terminum factionis. Et in hoc ſenſu, ſuppoſito quòd in Chriſto ſit eadem perſona, & hypoſtaſis, & ſuppoſitum Dei & hominis (vt ſuprà oſtenſum eſt †) iſta propoſitio eſt falſa: quia cùm dicitur, Homo factus eſt Deus, ly homo, habet perſonalem ſuppoſitionem. Non enim eſſe Deum, verificatur de homine ratione humanæ naturæ, ſed ratione ſuppoſiti ſui: ſuppoſitum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur eſſe Deum, eſt idem quod hypoſtaſis ſeu perſona filij Dei, quæ ſemper fuit Deus. Vnde non poteſt dici, quòd iſte homo incepit eſſe Deus, vel quòd fiat Deus, aut quòd factus ſit Deus. Si verò eſſet alia perſona vel hypoſtaſis Dei & hominis, ita quòd eſſe Deum, prædicaretur de homine, & econuerſo, per quandã coniunctionem ſuppoſitorum, vel dignitatis perſonalis, vel affectionis vel inhabitationis (vt Neſtoriani dixerunt) tunc pari ratione poſſet dici, quòd homo factus eſt Deus, id eſt, coniunctus Deo, ſicut & quòd Deus factus eſt homo, id eſt, coniunctus homini.

q.2.art.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in verbis illis Apoſtoli hoc relatiuum Qui, quod refert perſonam filij Dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quaſi aliquis exiſtens ex ſemine Dauid ſecundũ carnem ſit factus filius Dei: in quo ſenſu obiectio procedebat, ſed debet intelligi ex parte ſubiecti: vt ſit ſenſus, quòd filius Dei factus eſt, ſcilicet homo, ad honorem Patris (vt Gloſſ. exponit) exiſtens ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Ac ſi diceret, filius Dei factus eſt habens carnem ex ſemine Dauid, ad honorem Dei.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud verbum Auguſtin. * eſt intelligendum in illo ſenſu, ſecundũ quòd ex illa ſuſceptione Incarnationis factum eſt, vt homo eſſet Deus, & Deus eſſet homo. In quo ſenſu ambæ locutiones ſunt veræ: vt dictum eſt †.

poſitũ in arg.
In corp. art.

Et ſimiliter dicendum eſt ad tertium: nam deificari idẽ eſt quod fieri Deum.

AD QVARTVM dicendum, quòd terminus in ſubiecto poſitus tenetur materialiter, id eſt pro ſuppoſito: poſitus verò in prædicato, tenetur formaliter, id eſt pro natura ſignificata. Et ideo cùm dicitur, Homo factus eſt Deus, ipſum fieri, non attribuitur humanæ naturæ, ſed ſuppoſito humanæ naturæ, quod eſt ab æterno Deus, & ideo non conuenit ei fieri Deum. Cùm autem dicitur, Deus factus eſt homo, factio intelligitur terminari ad ipſam humanam naturam. Et ideo propriè loquendo, hæc eſt vera, Deus factus eſt homo: ſed hæc eſt falſa, Homo factus eſt Deus. Sicut ſi Sortes cùm prius fuerit homo, poſtea factus eſt albus, demonſtrato Sorte, hæc eſt vera, Hic homo hodie factus eſt albus: hæc tamen eſt falſa, Hoc album hodie factum eſt homo. Si tamen ex parte ſubiecti poneretur aliquod nomen ſignificans naturam humanam in abſtracto, poſſet hoc modo ſignificari vt ſubiectum factionis, puta ſi dicatur, quòd natura humana facta eſt filij Dei.

Inf. q.20. ar. 1. ad 1. Et 1. q.41. ar. 3. c. & 4. Et 3. di. 4. q.2. art. 2. ad 4. & diſt. 11. q. 1. ar. 2 & diſ. 11. q. 1. ar. 3. ad 2. Et 4. cõ. c. 48 Et veri. c. 29 ar. 1. ad 1. Et op. 3. c. 223. Et 1. Cor. 15. l. 2. col. 1. ſ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc ſit vera, Chriſtus eſt creatura.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit vera, Chriſtus eſt creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio: Deus qui eſt & erat, fit creatura. Sed illud poteſt prædicari de Chriſto, quòd filius Dei factus eſt per Incarnationem. Ergo hæc eſt vera, Chriſtus eſt creatura.

¶ 2 Præterea, Proprietates vtriuſque naturæ, poſſunt prædicari de hypoſtaſi communi vtriuſque naturæ quocunque nomine ſignificetur, vt ſuprà dictum eſt *. Sed proprietas humanæ naturæ eſt eſſe creaturam: ſicut & proprietas diuinæ naturæ eſt eſſe creatorem. Ergo vtrunque poteſt dici de Chriſto, ſcilicet quod ſit creatura, & quòd ſit increatus & creator.

ar. 5. huius q.

¶ 3 Præterea, Principalior pars hominis eſt anima, quàm corpus. Sed Chriſtus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur eſſe ſimpliciter natus de Virgine. Ergo ratione animæ, quæ creata eſt à Deo, debet ſimpliciter dici quòd Chriſtus ſit creatura.

SED CONTRA eſt quod Ambro. dicit in libr. de Trin †. Nunquid dicto factus eſt Chriſtus? nunquid mandato creatus eſt Chriſtus? quaſi dicat, non. Vnde ſubdit, Quo modo autem creatura in Deo eſſe poteſt? etenim Deus naturæ ſimplicis eſt, non coniunctæ: Ergo hæc nõ eſt concedenda, Chriſtus eſt creatura.

In li. 2. de fide c. 7. circa medium, tom. 2.

CONCLVSIO.

Non abſolutè dicendum eſt, Chriſtus eſt creatura niſi ſecundum quod homo.

RESPONDEO dicendũ, quòd ſicut Hiero *. dicit, ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæreſis. Vnde cũ hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici Chriſtum dixerunt eſſe creaturam, & minorem Patre, non ſolum ratione humanæ naturæ, ſed etiam ratione diuinæ perſonæ. Et ideo non eſt abſolutè dicendum, quòd Chriſtus ſit creatura vel minor Patre, ſed cum determinatione, ſcilicet ſecundum humanam naturam. Ea verò, de quibus ſuſpicari non poteſt, quòd diuinæ perſonæ conueniant ſecundum ſeipſam, poſſunt ſimpliciter dici de Chriſto ratione humanæ naturæ, ſicut ſimpliciter dicimus Chriſtum eſſe paſſum, mortuum & ſepultum. Sicut etiam in rebus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire poſſunt, an conueniant toti vel parti, ſi inſunt alicui parti, non attribuimus toti ſimpliciter, id eſt, ſine determinatione: non enim dicimus quòd Aethiops eſt albus, ſed quòd eſt albus ſecundum dentes. Dicimus autem abſque determinatione, quòd eſt criſpus: quia hoc non poteſt ei conuenire niſi ſecundum capillos.

refer. in 4. ſen tent. di. 13. in fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando ſancti doctores cauſa breuitatis determinatione omiſſa, nomine Creaturæ vtuntur circa Chriſtum: eſt tamen in eorum dictis ſubintelligenda determinatio inquantum homo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd omnes proprietates humanæ naturæ, ſicut & diuinæ, poſſunt æqualiter dici de Chriſto. Vnde & Damaſc *. dicit in 3. lib. quòd Chriſtus, qui De° eſt & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis. Sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non ſunt dicenda abſque determinatione. Vnde ipſe poſtea alibi ſubdit †, Ipſa vna hypoſtaſis, ſcilicet Chriſti, & increata eſt deitate, & creata eſt humanitate. Sicut & econuerſo non eſſet dicendum ſine determinatione, Chriſtus eſt incorporeus vel impaſſibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui poſuit Chriſtum verum corpus non habuiſſe, nec verè paſſum eſſe: ſed dicendum eſt cum determinatione, quòd Chriſtus ſecundum deitatem eſt incorporeus & impaſſibilis.

lib. 3. c. 4. in fine & cap. 3 à medio.
li. 4. cap. 5. à medio.

AD TERTIVM dicendum, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio poteſt eſſe, quòd conueniat perſonæ filij Dei, ſicut poteſt eſſe de creatione. Et ideo non eſt ſimilis ratio vtrobique.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hæc ſit vera, Iſte homo, demonſtrato Chriſto, incepit eſſe.

3.di.12.q.1 art.unico. *Tract.105. à medio, to.9*

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonſtrato Chriſto inceperit eſſe. Dicit enim Aug. ſuper Ioan*. Priuſquam mundus eſſet, nec nos eramus, nec ipſe mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus. Sed illud quod non ſemper fuit incepit eſſe. Ergo ille homo, demõſtrato Chriſto, incepit eſſe.

¶ 2 Prætereа, Chriſtus incepit eſſe homo. Sed eſſe hominem eſt eſſe ſimpliciter. Ergo ille homo incepit eſſe ſimpliciter.

¶ 3 Prætereа, Homo importat ſuppoſitum humanæ naturæ. Sed Chriſtus non ſemper fuit ſuppoſitum humanæ naturæ. Ergo ille homo incepit eſſe.

SED CONTRA eſt quod dicitur Hebr. vlti. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula.

CONCLVSIO.

Hæc propoſitio, Hic homo, demonſtrato Chriſto, incepit eſſe, eſt ſimpliciter falſa.

RESPONDEO dicendum, quòd non eſt dicendũ, quòd ille homo, demonſtrato Chriſto, inceperit eſſe, ſi nihil addatur. & hoc duplici ratione. Primò quidem: quia hæc locutio eſt ſimpliciter falſa, ſecundum ſententiam catholicæ fidei: qua ponimus in Chriſto vnum ſuppoſitum & vnam hypoſtaſim, ſicut & vnam perſonam. Secundum hoc enim oportet, quod in hoc quod dicitur, iſte homo, demonſtrato Chriſto, deſignetur ſuppoſitũ æternum: cuius æternitati repugnat incipere eſſe. Vnde hæc eſt falſa, hic homo incepit eſſe. Nec obſtat quòd incipere eſſe conuenit humanæ naturæ, quæ ſignificatur per hoc nomen homo: quia terminus in ſubiecto poſitus non tenetur formaliter pro natura, ſed magis materialiter pro ſuppoſito, vt ſuprà dictum eſt*. *ar.7. huius q. ad 4.* Secundò, quia etiam ſi eſſet vera, non tamen eſſet ea vtendum abſque determinatione, ad euitandum hæreſim Arrij: quia ſicut perſonæ filij Dei attribuit, quòd eſſet creatura, & quòd eſſet minor Patre, ita attribuit ei quòd eſſe inceperit, dicens, quòd erat, quando non erat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritas iſta eſt intelligenda cum determinatione: vt ſcilicet dicamus quòd homo Ieſus Chriſtus non fuit antequam mundus eſſet, ſecundum humanitatem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd cum hoc verbo Incipit, non ſequitur argumentum ab inferiori ad ſuperius: non enim ſequitur, hoc incipit eſſe album, ergo incipit eſſe coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nunc eſſe, & non prius: non autem ſequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Eſſe autem ſimpliciter, eſt ſuperius ad eſſe hominem: vnde non ſequitur, Chriſtus incepit eſſe homo, ergo incepit eſſe.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc nomen homo, ſecundum quòd accipitur pro Chriſto, licet ſignificet humanam naturam, quæ incepit eſſe: tamen ſupponit ſuppoſitum æternum, quod eſſe non incepit. Et ideo quia ſecundum quòd ponitur in ſubiecto, tenetur pro ſuppoſito, ſecundum autem quòd ponitur in prædicato, refertur ad naturam: ideo hæc eſt falſa, homo Chriſtus eſſe incepit: ſed hæc eſt vera, Chriſtus incepit eſſe homo.

ARTICVLVS X.

Vtrum hæc ſit vera, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt creatura.

3.diſ.4.q.1. ar.2.q.1.c.& q.2.ad 1. Et diſ.10.q.1. ar.1.q.2. & diſt.11.ar.3.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura, vel incepit eſſe. Nihil enim in Chriſto eſt creatum niſi humana natura. Sed hæc eſt falſa, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt humana natura. Ergo hęc etiam eſt falſa, Chriſtus, ſecũdũ quod homo, eſt creatura.

¶ 2 Pręterea, Prædicatum magis prædicatur de termino in reduplicatione poſito, quàm de ipſo ſubiecto propoſitionis: ſicut ſi dicam, corpus, ſecundum quòd coloratum, eſt viſibile, ſequitur quòd coloratum ſit viſibile. Sed hæc non eſt abſolutè (ſicut dictum eſt*) *Art. præced.* concedenda, homo Chriſtus eſt creatura. Ergo neque hæc, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt creatura.

¶ 3 Prætereа, Quicquid prędicatur de quocunque homine, ſecundum quòd homo, prædicatur de eo per ſe & ſimpliciter: idem enim eſt per ſe, & ſecundũ quòd ipſum, vt dicitur 5. Meta*. *li.5. Metaph. text.28.to.3* Sed hæc eſt falſa, Chriſtus eſt per ſe & ſimpliciter creatura. Ergo etiam hæc eſt falſa, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt creatura.

SED CONTRA, Omne quod eſt, vel eſt creator vel creatura. Sed hæc eſt falſa, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creator. Ergo hæc eſt vera, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creatura.

CONCLVSIO.

Hæc propoſitio, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creatura, ſimpliciter vt vera concedenda eſt: hæc verò, Chriſtus ſecundum quòd hic homo, eſt creatura magis negãda, quàm cõcedenda eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm dicitur, Chriſtus, ſecundum quòd homo, hoc nomen homo, poteſt reſumi in reduplicatione, vel ratione ſuppoſiti, vel ratione naturæ. Si quidem reſumatur ratione ſuppoſiti, cùm ſuppoſitum humanę naturę in Chriſto, ſit æternum increatum, hęc erit falſa, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt creatura. Si verò reſumatur ratione humanæ naturæ, ſic eſt vera: quia ratione humanæ naturæ, ſiue ſecundum humanam naturam, conuenit ſibi eſſe creaturam, vt ſuprà dictum eſt*. *ar.8. huius q.* Sciendum tamen, quòd nomen ſic reſumptum in reduplicatione, magis propriè tenetur pro natura, quàm pro ſuppoſito: reſumitur enim in vi prędicati, quod tenetur formaliter. Idem enim eſt dictu, Chriſtus ſecundum quòd homo, acſi diceretur, Chriſtus ſecundum quòd eſt homo. Et ideo hęc magis eſt concedenda quàm neganda, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura. Si tamen adderetur aliquid, per quod traheretur ad ſuppoſitum, eſſet propoſitio magis neganda, quàm concedenda: puta ſi diceretur, Chriſtus, ſecundum quòd hic homo, eſt creatura.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Chriſtus non ſit humana natura: eſt tamen habens humanam naturam. Nomen autem creaturę natum eſt prędicari nõ ſolùm de abſtractis, ſed etiam de concretis: dicimus enim quòd humanitas eſt creatura, & quòd homo eſt creatura.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ly homo, ſecundum quòd ponitur in ſubiecto, magis reſpicit ſuppoſitum: ſecundum autem quòd ponitur in reduplicatione, magis reſpicit naturam, vt dictum eſt*. *In corp. art.* Et quia natura eſt creata, ſuppoſitum verò increatum: ideo licet non concedatur iſta ſimpliciter, Homo Chriſtus eſt creatura: conceditur tamen iſta, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt creatura.

AD TERTIVM dicendum, quòd cuilibet homini, qui eſt ſuppoſitum ſolius naturę humanæ, competit quòd non habeat eſſe, niſi ſecundum humanam naturã, & ideo de quolibet tali ſuppoſito ſequitur, ſi ſecundum quòd homo eſt creatura, quòd ſit creatura ſimpliciter. Sed Chriſtus non ſolum eſt ſuppoſitum humanæ naturę, ſed etiam diuinæ, ſecundum quam habet eſſe increatum: & ideo non ſequitur, ſi ſecundum quòd homo, eſt creatura, quod ſit ſimpliciter creatura.

ARTICVLVS XI.

Vtrum hæc ſit vera, Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt Deus.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo, ſit Deus. *3.di.10.q.1 ar.1.q.1.& q.3.c.* Chriſtus enim eſt Deus per gratiam vnionis. Sed Chriſtus, ſecundum quòd homo, habet gratiam vnionis. Ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt Deus.

¶ 2 Prætereа, Dimittere peccata, eſt proprium Dei, ſecundum illud Iſa.43. Ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Chriſtus ſecundum quòd homo, dimittit peccata: ſecundum illud Matth.9. Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra di-

mittendi

mittendi peccata,&c. Ergo Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt Deus.

¶ 3 Præterea, Chriſtus non eſt homo communis, ſed eſt homo iſte particularis. Sed Chriſtus, ſecundum quòd eſt iſte homo, eſt Deus: quia in iſto homine deſignatur ſuppoſitum æternum, quod naturaliter eſt Deus. Ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt Deus.

SED CONTRA, Illud quod conuenit Chriſto, ſecundum quòd homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt Deus, ſequitur quòd omnis homo ſit Deus: quod patet eſſe falſum.

CONCLVSIO.

Tametſi hæc, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt Deus, concedi poſſit vt vera, dummodo homo teneatur pro ſuppoſito, non autem pro natura: magis tamen neganda eſt, quam concedenda.

RESPONDEO dicendum, quòd iſte terminus, homo, in reduplicatione poſitus, poteſt dupliciter accipi. Vno modo quantum ad naturam: & ſic non eſt verum, quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo, ſit Deus: quia humana natura eſt diſtincta à diuina ſecundum differentiã naturæ. Alio modo poteſt accipi ratione ſuppoſiti: & ſic cùm ſuppoſitum naturæ humanæ in Chriſto, ſit perſona filij Dei, cui per ſe conuenit eſſe Deum, verum eſt quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo, ſit Deus. Quia tamen terminus in reduplicatione poſitus magis propriè tenetur pro natura, quàm pro ſuppoſito (vt ſuprà dictũ eſt*) ideo magis eſt iſta neganda, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt Deus, quàm ſit affirmanda.

art. præced. in corp. & ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non ſecundum idem conuenit alicui moueri ad aliquid, & eſſe illud: nam moueri conuenit alicui ratione materiæ vel ſubiecti, eſſe autem in actu, ratione formæ. Et ſimiliter non ſecundum idem conuenit Chriſto ordinari ad hoc, quòd ſit Deus per gratiam vnionis, & eſſe Deum. Sed primum conuenit ſibi ſecundum humanam naturam, ſecundum verò ſecundùm diuinam. Et ideo hæc eſt vera, Chriſtus ſecundum quòd homo, habet gratiam vnionis: non tamen iſta, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt Deus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd filius hominis habet in terra poteſtatem dimittendi peccata, non virtute humanæ naturæ, ſed virtute naturæ diuinæ. In qua quidem natura conſiſtit poteſtas dimittendi peccata per auctoritatem: in humana autem natura conſiſtit inſtrumentaliter & per miniſterium. Vnde Chryſ. ſuper Matt*. hoc exponens dicit: Signanter dixit, In terra dimittendi peccata: vt oſtenderet, quòd humanæ naturæ poteſtatem diuinitatis vniuit indiuiſibili vnione: quia etſi factus eſt homo, tamen Dei verbum permanſit.

hom. 30. in Mat. circa medium, tom. 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd cùm dicitur, iſte homo, pronomen demonſtratiuum, hoc nomen homo trahit ad ſuppoſitum. Et ideo magis eſt hæc vera, Chriſtus, ſecundum quòd iſte homo, eſt Deus: quàm iſta, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt Deus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum hæc ſit vera, Chriſtus ſecundum quod homo, eſt hypoſtaſis, vel perſona.

3 di. 10. q. 1 ar. 2. Et Ro. 8 le. 3. col.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſecundum quod homo, ſit perſona. Illud enim quod conuenit cuilibet homini, conuenit Chriſto, ſecũdum quod eſt homo: eſt enim aliis hominibus ſimilis: ſecundum illud Phil. 2. In ſimilitudinem hominum factus: Sed omnis homo eſt perſona. Ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt perſona.

¶ 2 Præterea, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt ſubſtantia rationalis naturæ, nõ autẽ ſubſtantia vniuerſalis: ergo ſubſtantia indiuidua. Sed nihil aliud eſt perſona quàm rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, vt Boëtius dicit in libr. de duabus nat*. Ergo Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt perſona.

aliquantulũ à princi. ſ. in 3. pagin.

¶ 3 Præterea, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt res humanæ naturæ, & ſuppoſitum & hypoſtaſis eiuſdem naturæ. Sed omnis hypoſtaſis & ſuppoſitum & res humanæ naturæ, eſt perſona. Ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt perſona.

SED CONTRA, Chriſtus ſecundum quòd homo, non eſt perſona æterna. Si ergo Chriſtus ſecundum quòd homo, ſit perſona, ſequeretur quod in Chriſto ſint duæ perſonæ, vna temporalis & alia æterna. Quod eſt erroneum, vt ſupra dictum eſt*.

q. 2. ar. 2. et 6

CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum quod homo, eſt hypoſtaſis, vel perſona, ſi ly homo, teneatur pro ſuppoſito, vel pro natura cui debetur perſonari non propria, ſed aliena perſonalitate.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt*, iſte terminus homo, in reduplicatione poſitus, poteſt accipi vel ratione ſuppoſiti, vel ratione naturæ. Cùm ergo dicitur, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt perſona, ſi accipiatur ratione ſuppoſiti, manifeſtum eſt quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt perſona, quia ſuppoſitum humanæ naturæ nihil eſt aliud, quàm perſona filij Dei. Si autem accipiatur ratione naturæ, ſic poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt intelligatur, quòd naturæ humanæ competat eſſe in aliqua perſona. Et hoc etiam modo verum eſt: omne enim quod ſubſiſtit in humana natura, eſt perſona. Alio modo poteſt intelligi, vt naturæ humanæ in Chriſto propria perſonalitas debeatur, cauſata ex principiis humanæ naturæ. Et ſic Chriſtus ſecundum quòd homo, non eſt perſona: quia humana natura non eſt per ſe ſeorſum ſubſiſtens à diuina natura: quod requirit ratio perſonæ.

arti. 10. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omni homini conuenit eſſe perſonam, ſecundum quòd omne ſubſiſtens in humana natura eſt perſona. Sed hoc eſt proprium homini Chriſto, quòd perſona ſubſiſtens in humana natura eius, non ſit cauſata ex principiis humanæ naturæ, ſed ſit æterna. Et ideo vno modo eſt perſona, ſecundum quòd homo, alio modo non, ſicut dictum eſt*.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſubſtantia indiuidua, quæ ponitur in diffinitione perſonæ, importat ſubſtantiam completam per ſe ſubſiſtentem ſeparatim ab aliis, alioquin manus hominis poſſet dici perſona, cùm ſit ſubſtantia quædam indiuidua: quia tamen eſt ſubſtantia indiuidua ſicut in alio exiſtens, non poteſt dici perſona. Et eadem ratione nec humana natura in Chriſto: quæ tamen poteſt dici indiuiduum vel ſingulare quoddam.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut perſona ſignificat quid completum, & per ſe ſubſiſtens in natura rationali, ita hypoſtaſis, ſuppoſitum & res naturæ in genere ſubſtantiæ ſignificant quiddam per ſe ſubſiſtens. Vnde ſicut humana natura non eſt per ſe perſona ſeorſum à perſona filij Dei, ita etiam non eſt per ſe hypoſtaſis vel ſuppoſitum vel res naturæ. Et ideo in ſenſu, in quo negatur iſta, Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt perſona, oportet etiam negari omnes alias.

QVÆSTIO XVII.

De pertinentibus ad vnitatem in Chriſto quantum ad eſſe, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his quæ pertinent ad vnitatem in Chriſto in communi. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatẽ in ſpeciali, ſuis locis determinandũ eſt, ſicut ſupra* determinatũ eſt, *quæſt. 9.*

quaſt.35. quòd in Chriſto non eſt vna tantum ſcientia, & infrà• determinabitur quòd in Chriſto non eſt vna tantũ natiuitas.

Conſiderandũ eſt ergo primo de vnitate Chriſti quantum ad eſſe. ſecundò quantum ad velle. tertiò, quantum ad operari.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum Chriſtus ſit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrum in Chriſto ſit tantum vnum eſſe.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus ſit vnum, vel duo.

3. di.6.q.2. ar.1.& diſ. 21.q.1. arti. 1.q.26. Et 4 cont.c.38.ſ. Et 4.cont.ca. 38.fin. Et vnio.arti 2.2. & 7.& ar.3 & 4.per totũ & ar.5.14 ol.1.de Tri. c.7.in ſi 10.3 †Enchi.c.35 à medio,to.3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſit vnum, ſed duo. Dicit enim Aug. in primo de Trinit•. quia forma Dei accepit formam ſerui, vtrunque Deus propter accipientem Deum: vtrunque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrunque dici non poteſt, niſi vbi ſunt duo. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 2 Præterea, Vbicunq; eſt aliud & aliud, ibi ſunt duo. Sed Chriſtus eſt aliud & aliud: dicit enim Aug†. in Enchi. Cum in forma Dei eſſet, formam ſerui accepit, vtrunque vnus, ſed aliud propter Verbum, aliud propter hominem. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 3 Præterea, Chriſtus non eſt tantum homo: quia ſi purus homo eſſet. Ergo eſt aliquid aliud, quàm homo: & ita in Chriſto eſt aliud & aliud. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 4 Præterea, Chriſtus eſt aliquid quod eſt Pater, & eſt aliquid quod non eſt Pater. Ergo Chriſtus eſt aliquid & aliquid. Ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 5 Præterea, Sicut in myſterio Trinitatis ſunt tres perſonę in vna natura: ita in myſterio Incarnationis ſunt duæ naturæ in vna perſona. Sed propter vnitatem naturæ, non obſtãte diſtinctione perſonæ, Pater & Filius ſunt vnum: ſecundum illud Ioan. 10. Ego & Pater vnum ſumus. Ergo non obſtante vnitate perſonæ, propter dualitatem naturarum, Chriſtus eſt duo.

li.3.text.18. tom.2. ¶ 6 Præterea, Philoſophus dicit in 3. Phyſic •. quòd vnum & duo denominatiuè dicuntur. Sed Chriſtus habet dualitatem naturarum. Ergo Chriſtus eſt duo.

In prædica. in c.de diffe. to. 1. inter opera Anſ. ¶ 7 Præterea, Sicut forma accidentalis facit alterũ, ita forma ſubſtantialis aliud: vt Porphyrius dicit †. Sed in Chriſto ſunt duæ naturæ ſubſtantiales, humana ſcilicet & diuina. Ergo Chriſtus eſt aliud & aliud. Ergo Chriſtus eſt duo.

In li. an omne quod eſt, bonum ſit. SED CONTRA eſt quod Boet. dicit in libr. de duab. natu •. Omne quod eſt, inquantum eſt, vnum eſt. Sed Chriſtum eſſe confitemur. Ergo Chriſtus eſt vnum.

CONCLVSIO.

Cùm in Chriſto ſit vnum ſuppoſitum & vna perſona, ipſum eſſe vnum & vnus dici poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd natura ſecundum ſe conſiderata prout in abſtracto ſignificatur, non verè poteſt prædicari de ſuppoſito ſeu perſona niſi in Deo, in quo non differt quod eſt, & quo eſt: vt in Prima parte habitum eſt •. *P.p.q.3.ar.3 & 4.* In Chriſto autem cùm ſint duæ naturæ, diuina ſcilicet & humana, altera earum, ſcilicet diuina, poteſt de eo prædicari, & in abſtracto & in concreto: dicimus enim quòd filius Dei, qui ſupponitur in hoc nomine Chriſtus, & eſt diuina natura, & eſt Deus. Sed humana natura non poteſt prædicari de Chriſto ſecundum ſe in abſtracto, ſed ſolum in concreto, prout ſcilicet ſignificatur in ſuppoſito. Non enim verè poteſt dici, quòd Chriſtus ſit humana natura: quia natura humana non eſt nata prædicari de ſuo ſuppoſito. Dicitur autem, quòd Chriſtus eſt homo, ſicut & quòd Chriſtus eſt Deus. Deus autem ſignificat habentem deitatem: & homo ſignificat habentem humanitatem. Aliter tamen habens humanitatem ſignificatur per hoc nomen homo, & aliter per hoc nomen Ieſus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo importat habentem humanitatem indiſtinctè, ſicut & hoc nomen Deus, indiſtinctè importat habentem deitatem: hoc autem nomen Petrus vel Ieſus, importat diſtinctè habentem humanitatem, ſcilicet ſub determinatis indiuidualibus proprietatibus: ſicut & hoc nomẽ filius Dei, importat habentem deitatem ſub determinata proprietate perſonali. Numerus autem dualitatis in Chriſto ponitur circa ipſas naturas, & ideo ſi ambæ naturæ in abſtracto prædicarentur de Chriſto, ſequeretur quòd Chriſtus eſſet duo. Sed quia duæ naturæ nõ prædicantur de Chriſto, vt prout ſignificantur in ſuppoſito, oportet ſecundum rationem ſuppoſiti prædicari de Chriſto vnum vel duo. Quidam autem poſuerunt in Chriſto duo ſuppoſita, ſed vnam perſonam, quæ quidem videtur ſe habere ſecundum eorum opinionem tanquam ſuppoſitum cõpletum vltima completione. Et ideo quia ponebant in Chriſto duo ſuppoſita, dicebant Chriſtum eſſe duo neutraliter, ſed quia ponebant vnam perſonam, dicebant Chriſtum vnũ maſculinè. Nam neutrum genus deſignat quiddam informe & imperfectum: genus autẽ maſculinũ deſignat quiddam formatũ & perfectũ. Neſtoriani autẽ ponentes in Chriſto duas perſonas, dicebant Chriſtum non ſolùm eſſe duo neutraliter, ſed etiam duos maſculinè. Quia verò nos ponimus in Chriſto vnam perſonã & vnum ſuppoſitum (vt ex ſupra dictis patet •) ſequitur quòd dicamus quòd non ſolùm Chriſtus eſt vnus maſculinè, ſed etiam quòd eſt vnum neutraliter. *q.2.ar.2.et 6*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Aug•. non eſt ſic intelligendũ, quòd ly vtrunque teneatur ex parte prædicati, quaſi dicat, ꝙ Chriſtus ſit vtrunq;, ſed tenetur ex parte ſubiecti. Et tunc ly vtrunque ponitur non quaſi pro duobus ſuppoſitis, ſed pro duobus nominibus ſignificantibus duas naturas in concreto. Poſſum enim dicere, quòd vtrunque, ſcilicet Deus & homo, eſt Deus propter accipientem Deum: & vtrunque, ſcilicet Deus & homo, eſt homo propter acceptum hominem. *citatũ in arg.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd cùm dicitur, Chriſtus eſt aliud & aliud, locutio eſt exponenda, vt ſit ſenſus, habens aliam & aliam naturam. Et hoc modo exponit Aug•. in lib. contra Felicianum. Vbi cùm dixiſſet, In mediatore Dei & hominum, aliud Dei filius, aliud hominis filius, ſubdit, Aliud inquam pro diſcretione ſubſtantiæ, non alius pro vnitate perſonæ. Vnde Greg. Nazanzenus in Epiſt. ad Elidonium dicit•, Si oportet compendioſé dicere, aliud quidem & aliud, ea, ex quibus Saluator eſt: ſiquidem non idem eſt inuiſibile viſibili, & quòd abſque tempore ei, quod ſub tempore, non autem alius & alius, abſit: hæc enim ambo vnum. *ca.11.in fine tom.6.* *Ad Elido.epi. 1.inter princ. & medium. Incipit: Homo reuerendiſsimo.*

AD TERTIVM dicendum, quòd hæc eſt falſa, Chriſtus eſt tantùm homo: quia non excludit aliud ſuppoſitum, ſed aliam naturam: eo quòd termini in prædicato poſiti, formaliter tenentur. Si verò adderetur, aliquid per quod traheretur ad ſuppoſitum, eſſet vera locutio: puta Chriſtus eſt tantùm id quod eſt homo. Non tamen ſequitur, quod ſit aliquid aliud, quàm homo: quia ly aliud cùm ſit relatiuum diuerſitatis ſubſtantiæ, propriè refertur ad ſuppoſitum (ſicut & omnia relatiua facientia perſonalem relationẽ) ſequitur autem, ergo habet aliã naturam.

AD QVARTVM dicendũ, quòd cùm dicitur, Chriſtus eſt aliquid quod eſt Pater. ly aliquid, tenetur pro natura diuina: quæ etiam in abſtracto prædicatur de Patre & Filio. Sed cùm dicitur, Chriſtus eſt aliquid quod non eſt Pater, ly aliquid tenetur non pro ipſa natura humana, ſecundum quod ſignificatur in abſtracto, ſed ſecundum quod ſignificatur in concreto: non quidem ſecundum ſuppoſitum diſtinctum, ſed ſecundum ſuppoſitum indiſtinctum, prout ſcilicet ſubſtat naturæ, non autem proprietatibus indiuiduantibus. Et ideo non ſequitur, quod Chriſtus ſit aliud, & aliud, vel quòd ſit duo: quia ſuppoſitũ humanæ naturæ in Chriſto, quòd eſt perſona filij Dei, non ponit in numerum cum natura diuina, quæ prædicatur de Patre & Filio.

AD

Ad qvintvm dicendum, quòd in myſterio diuinæ Trinitatis natura diuina prædicatur etiam in abſtracto de tribus perſonis: & ideo ſimpliciter poteſt dici, quòd tres perſonæ ſint vnũ. Sed in myſterio Incarnationis non prædicantur ambæ naturę in abſtracto de Chriſto: & ideo non poteſt ſimpliciter dici, quòd Chriſtus ſit duo.

Ad sextvm dicendum, quòd duo dicitur, quaſi habens dualitatẽ non quidem in aliquo alio, ſed in ipſo, de quo duo prædicatur. Fit autem prædicatio de ſuppoſito, quod importatur per hoc nomen Chriſtus. Quamuis igitur Chriſtus habeat dualitatem naturarum: quia tamẽ non habet dualitatem ſuppoſitorum, nõ poteſt dici Chriſtus eſſe duo.

Ad septimvm dicendum, quòd alterum importat diuerſitatem accidentis: & ideo diuerſitas accidentis ſufficit ad hoc, quòd aliquid ſimpliciter dicatur alterum. Sed aliud importat diuerſitatem ſubſtantiæ: ſubſtantia autem dicitur non ſolùm natura, ſed etiam ſuppoſitum: vt dicitur in quinto Meta *. & ideo diuerſitas naturæ nõ ſufficit ad hoc, quòd aliquid ſimpliciter dicatur aliud, niſi adſit diuerſitas ſecundum ſuppoſitum. Sed diuerſitas naturæ facit aliud ſecundum quid, ſcilicet ſecundum naturam, ſi non adſit diuerſitas ſuppoſiti.

li. 5. metaph. tex. 15. 16. 3.

Articvlvs II.

Vtrum in Chriſto ſit tantum vnum eſſe.

*3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. co. ſu. & diſt. 6. q. 2. art. 2. Et vnio art. 4. Et quol. 9. q. 2. art. 2. Et opu. 3. c. 216 & 219. *li. 3. ca. 13.*

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non ſit tantum vnum eſſe, ſed duo. Dicit enim Damaſc *. in 3. lib. quòd ea quæ conſequuntur naturam, in Chriſto duplicantur. Sed eſſe conſequitur naturam: eſſe enim eſt à forma. Ergo in Chriſto ſunt duo eſſe.

¶ 2 Præterea, Eſſe filij Dei eſt ipſa natura diuina, & eſt æternum. Eſſe autem hominis Chriſti non eſt diuina natura: ſed eſt eſſe temporale. Ergo in Chriſto non eſt tantum vnum eſſe.

¶ 3 Præterea, In Trinitate quamuis ſint tres perſonæ, eſt tamen vnum eſſe propter vnitatem naturæ. Sed in Chriſto ſunt duæ naturæ, quamuis ſit vna perſona. Ergo in Chriſto non eſt tantum vnum eſſe, ſed duo.

¶ 4 Præterea, In Chriſto anima dat aliquod eſſe corpori, cùm ſit forma eius. Sed non dat ſibi eſſe diuinum, cùm ſit increatum. Ergo in Chriſto eſt aliud eſſe, præter eſſe diuinum: & ſic in Chriſto non eſt tantum vnum eſſe.

Sed contra, Vnumquodque ſecundum hoc dicitur ens ſecundum quòd dicitur vnum: quia vnum & ens conuertuntur. ſi ergo in Chriſto eſſent duo eſſe, & nõ tantum vnum, Chriſtus eſſet duo, & non vnum.

Conclvsio.

Cum humana natura adiuncta ſit filio Dei in perſona & non accidentaliter, ſunt tantum vnum eſſe perſonale in Chriſto.

Respondeo dicendum, quòd quia in Chriſto ſunt duæ naturæ & vna hypoſtaſis, neceſſe eſt quòd ea quæ ad naturam pertinent in Chriſto, ſint duo: quæ autem pertinent ad hypoſtaſim in Chriſto, ſint vnum tantum. Eſſe autem pertinet & ad naturã & ad hypoſtaſim. Ad hypoſtaſim quidem, ſicut ad id quod habet eſſe: ad naturam autem, ſicut ad id quo aliquid habet eſſe. Natura enim ſignificatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid eſt ſicut albedine eſt aliquid album, & humanitate eſt aliquis homo. Eſt autem conſiderandum, quòd ſi eſt aliqua forma vel natura, quæ non pertineat ad eſſe perſonale hypoſtaſis ſubſiſtentis, illud eſſe non dicitur eſſe illius perſonæ ſimpliciter, ſed ſecũdum quid, ſicut eſſe album, eſt eſſe Sortis, nõ inquantum eſt Sortes, ſed inquantum eſt albus. Et huiuſmodi eſſe nihil prohibet multiplicari in vna hypoſtaſi vel perſona: aliud enim eſt eſſe, quo Sortes eſt albus, & quo Sortes eſt muſicus. Sed illud eſſe, quod pertinet ad ipſam hypoſtaſim vel perſonam ſecundum ſe impoſſibile eſt in vna hypoſtaſi vel perſona multiplicari: quia impoſſibile eſt, quòd vnius rei non ſit vnum eſſe. Si igitur humana natura adueniret filio Dei non hypoſtaticè vel perſonaliter, ſed accidentaliter (ſicut quidam poſuerunt) oporteret ponere in Chriſto duo eſſe: vnum quidem, ſecundũ quòd eſt Deus, aliud autem, ſecundum quòd eſt homo. Sicut in Sorte ponitur aliud eſſe, ſecundum quòd eſt albus, & aliud, ſecundum quòd eſt homo, quia eſſe album, non pertinet ad ipſum eſſe perſonale Sortis. Eſſe autem capitatum, & eſſe corporeum, & eſſe animatum, totum pertinet ad vnam perſonam Sortis: & ideo ex omnibus his non fit niſi vnũ eſſe in Sorte. Et ſi contingeret, quòd poſt conſtitutionẽ perſonæ Sortis, adueniret Sorti manus vel pedes vel oculi (ſicut accidit in cæco nato) ex his non accreſceret Sorti aliud eſſe, ſed ſolùm relatio quædam ad huiuſmodi, quia ſcilicet diceretur eſſe non ſolùm ſecundum ea, quæ prius habebat, ſed etiam ſecundum ea, quæ ſibi poſtmodum aduenıunt. Sic igitur cùm humana natura coniungatur filio Dei hypoſtaticè vel perſonaliter (vt ſuprà dictũ eſt *) & non accidentaliter, conſequens eſt quòd ſecundum humanam naturam non adueniat ſibi nouum eſſe perſonale, ſed ſolùm noua habitudo eſſe perſonalis præexiſtentis ad naturam humanam, vt ſcilicet perſona illa iam dicatur ſubſiſtere, non ſolum ſecundum diuinam naturam, ſed etiam ſecundum humanam. *q. 2. art. 6.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd eſſe conſequitur naturam: non ſicut habentem eſſe, ſed ſicut qua aliquid eſt: perſonam autem ſiue hypoſtaſim conſequitur, ſicut habentem eſſe. Et ideo magis retinet vnitatem ſecundum vnitatem hypoſtaſis, quàm habeat dualitatem ſecundum dualitatem naturæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd illud eſſe æternum filij Dei, quod eſt diuina natura, fit eſſe hominis, inquantum humana natura aſſumitur à filio Dei in vnitatem perſonæ.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut in Prima parte dictum eſt *, quia perſona diuina eſt idem cum natura, in perſonis diuinis non eſt aliud eſſe perſonæ præter eſſe naturæ: & ideo tres perſonæ non habent niſi vnum eſſe. Haberent autem triplex eſſe, ſi in eis eſſet aliud eſſe perſonæ, & aliud eſſe naturæ. *P. p. q. 3. art. 3. & 4.*

Ad qvartvm dicendum, quòd anima in Chriſto dat eſſe corpori, inquantum facit ipſum actu animatum: quod eſt dare ei complementum naturæ & ſpeciei. Sed ſi intelligatur corpus perfectum per animam abſque hypoſtaſi habente vtrunque, hoc totum compoſitum ex anima & corpore (prout ſignificatur nomine humanitatis) non ſignificatur vt quod eſt, ſed vt quo aliquid eſt. Et ideo ipſum eſſe eſt perſonæ ſubſiſtentis, ſecundum quòd habet habitudinem ad talem naturam: cuius habitudinis cauſa eſt anima, inquantum perficit humanam naturam, informando corpus.

QVÆSTIO XVIII.

De pertinentibus ad vnitatem in Chriſto quantum ad voluntatem, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vnitate quantum ad voluntatem.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum in Chriſto ſit alia voluntas diuina, & alia humana.

¶ Secundò, vtrũ in humana natura Chriſti, ſit alia volũtas ſenſualitatis, & alia rationis.

¶ Tertiò, vtrum ex parte rationis fuerint in Chriſto plures voluntates.

¶ Quartò, vtrum in Chriſto fuerit liberum arbitrium.

¶ Quintò, vtrum voluntas humana Chriſti, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

¶ Sextò, vtrũ in Chriſto fuerit aliqua cõtrarietas volũtatũ.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Chriſto ſint duæ voluntates.

3.di.14.ar.1 q.1.cor. & di.17.art.1. q.1.Et 4.cõ. c.36. Et po. q.10.arti.4. t 3.Et opu.3. c.218.Et 10. 6.l.4.col.3 ſ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non ſint duæ voluntates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim eſt primum mouẽns & imperans in vnoquoque volente. Sed in Chriſto primum mouens & imperans fuit voluntas diuina: quia omnia humana in Chriſto mouebantur ſecundum voluntatem diuinam. Ergo videtur quòd in Chriſto non fuerit niſi vna voluntas, ſcilicet diuina.

¶ 2 Præterea, Inſtrumentum non mouetur propria voluntate, ſed voluntate mouentis. Sed natura humana fuit in Chriſto, ſicut inſtrumentum diuinitatis eius. Ergo natura humana in Chriſto non mouebatur propria voluntate, ſed diuina.

¶ 3 Præterea, Illud ſolum multiplicatur in Chriſto quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur ad naturã pertinere: quia ea quę ſunt naturalia, ſunt ex neceſſitate. Quod autem eſt voluntarium, non eſt neceſſarium. Ergo voluntas eſt vna tantum in Chriſto.

Lib.3.orthod. fid.cap.14.

¶ 4 Præterea, Damaſc *. dicit in 3. lib. quòd aliqualiter velle non eſt naturæ, ſed noſtræ intelligentiæ, ſcilicet perſonalis. Sed omnis voluntas eſt aliqualis voluntas: quia nihil eſt in genere quod non ſit in aliqua eius ſpecie. Ergo omnis voluntas ad perſonam pertinet: ſed in Chriſto fuit, & eſt vna tantum perſona. Ergo in Chriſto eſt vna tantum voluntas.

li.2.de fid. ad Gratia c.3.à à medio, to.2 † Super illud Luc. Nõ ſicut ego volo. li.10 in Luc. to.5.

SED CONTRA eſt quod Dominus dicit Luc. 22. Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me: veruntamen nõ mea voluntas, ſed tua fiat. Quod inducens Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit *, Sicut ſuſceperat voluntatẽ meam, ſuſcepit triſtitiam meam. Et ſuper Luc. dicit †, Voluntatem ſuam ad hominem retulit, Patris ad diuinitatẽ: voluntas enim hominis eſt temporalis, voluntas diuinitatis æterna.

CONCLVSIO.

Cùm filius Dei humanam naturam perfectam aſſumpſerit, & per hoc nihil diuinæ eius naturæ ademptum fuerit, duas in ipſo volũtates fuiſſe neceſſariũ eſt, diuinam ſcilicet & humanam.

Li.3.de anima text.42.to.2

RESPONDEO dicendum, quod quidam poſuerunt in Chriſto eſſe vnam ſolam voluntatem: ſed ad hoc ponendum diuerſimodè moti eſſe videntur. Apollinarius enim non poſuit animam intellectualem in Chriſto: ſed quòd Verbum eſſet loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cùm voluntas ſit in ratione (vt Philoſophus dicit in 3. de Anima *) ſequebatur quòd in Chriſto nõ eſſet voluntas humana: & ita in eo non eſſet niſi vna voluntas. Et ſimiliter Euthices, & omnes qui poſuerunt vnam naturam compoſitam in Chriſto, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Neſtorius etiam, quia poſuit vnionem Dei, & hominis eſſe factam ſolũ ſecundũ affectum & voluntatem, poſuit vnam voluntatem in Chriſto. Poſtmodum verò Macharius Antiochenus patriarcha, & * Ciprus Alexandrinus, & Sergius Conſtantinopolitanus, & quidam eorum ſequaces, poſuerunt in Chriſto vnam voluntatem: quamuis ponerent duas naturas in Chriſto ſecundũ hypoſtaſim vnitas: quia opinabantur quòd humana natura in Chriſto nunquam mouebatur proprio motu, ſed ſolum ſecundum quòd erat mota à diuinitate: vt patet ex epiſtola ſynodica Agathonis Papæ †. Et ideo in ſexta Synodo apud Conſtantinopolim celebrata, determinatum eſt oportere dici, quòd in Chriſto ſint duæ voluntates. Vbi ſic legitur *: Iuxta quod olim Prophetæ de Chriſto, & ipſe nos erudiuit, & ſanctorum Patrum nobis tradidit Symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc neceſſarium fuit dici. Manifeſtum eſt enim quòd filius Dei aſſumpſit humanam naturam perfectam: ſicut ſuprà oſtenſum eſt †. Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ eſt naturalis eius potentia, ſicut & intellectus: vt patet ex his quæ in Prima parte dicta ſunt *. Vnde neceſſe eſt dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem aſſumpſerit in humana natura. Per aſſumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem paſſus eſt filius Dei in his quæ pertinent ad diuinam naturam: cui competit voluntatem habere, vt in Prima parte habitum eſt *. Vnde neceſſe eſt dicere, quòd in Chriſto ſint duæ voluntates, vna ſcilicet diuina, & alia humana.

** Aliàs Ciprus, ſeu Tipus.*

Hæc epi. miſſa fuit ad Synodũ lecta in actione 4. & recepta in 8. ola epi. Agat. quæ fuit lecta in actio. 4. Synodi 6. gener.

† q.2.art.5

P.p.q.79 & 80.

P.p.q.80

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quicquid fuit in humana natura Chriſti, mouebatur nutu voluntatis diuinæ. non tamen ſequitur quòd in Chriſto non fuerit motus voluntatis proprius naturæ humanæ: quia etiã aliorum Sanctorum piæ voluntates mouentur ſecundum voluntatem Dei qui operatur in eis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2. Licet enim voluntas non poſſit interius moueri ab aliqua creatura: interius tamen mouetur à Deo, vt in Prima parte dictum eſt *. Et ſic etiam Chriſtus ſecundum voluntatem humanam, ſequebatur voluntatem diuinam: ſecundum illud Pſal. Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui. Vnde Augu. dicit contra Maximinum †, Vbi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, ſed quod tu vis: quid te adiuuat, quòd tua verba ſubiungis & dicis, Oſtendit verè ſuam voluntatem, ſubiectã ſuo genitori: quaſi nos negemus hominis voluntatem, voluntati Dei debere eſſe ſubiectam?

P.p.q.105. arti.4.

li.3.c.19.ante med. tom.6

AD SECVNDVM dicendum, quòd proprium eſt inſtrumenti, quòd moueatur à principali agente: diuerſimodè tamen ſecũdum proprietatem naturæ ipſius. Nam inſtrumentum inanimatum, ſicut ſecuris aut ſerra, mouetur ab artifice per ſolum motum corporalem. Inſtrumentum verò animatum anima ſenſibili, mouetur per appetitum ſenſitiuum: ſicut equus à ſeſſore. Inſtrumentum verò animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius: ſicut per imperium domini mouetur ſeruus ad aliquid agendum, qui quidem ſeruus eſt ſicut inſtrumentũ animatum; vt Philoſophus dicit in 1. Politico *. Sic ergo humana natura in Chriſto fuit inſtrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem.

li.1. Polit.c. 3.& 4.& li. 8.ethi.c.11. tom.5.

AD TERTIVM dicendum, quòd ipſa potentia voluntatis eſt naturalis, & conſequitur naturam ex neceſſitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quandoque quidem eſt naturalis & neceſſarius, puta reſpectu felicitatis: quandoque autem ex libero arbitrio rationis proueniens, & non neceſſarius neque naturalis (ſicut patet ex his, quæ in Prima parte dicta ſunt †) & tamen etiam ipſa ratio, quæ eſt principium huius motus, eſt naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinam, oportet in Chriſto ponere voluntatem humanam: non ſolum, prout eſt potentia naturalis, aut prout eſt motus naturalis, ſed etiam prout eſt motus rationalis.

p.2.q.5.art. 8.& q.6.ar.1

AD QVARTVM dicendum, quòd per hoc quòd dicitur aliqualiter velle, deſignatur determinatus modus volendi: determinatus autem modus ponitur circa ipſam rem, cuius eſt modus. Vnde cum voluntas pertineat ad naturam ipſam, etiam quòd eſt aliqualiter velle, pertinet ad naturam: non ſecundum quòd eſt abſolutè conſiderata, ſed ſecundum quòd eſt in tali hypoſtaſi. Vnde etiam voluntas humana Chriſti habuit quendam determinatum modum, ex eo quòd fuit in hypoſtaſi diuina, vt ſcilicet moueretur ſemper ſecundum nutum diuinæ voluntatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Chriſto fuerit aliqua voluntas ſenſualitatis, præter rationis voluntatem.

Inf.ar.5.cor. Et 3.diſ.17. ar.1.q.2. Et opu.3.c.239 ol.3.de anima, text.42. tom.2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit aliqua voluntas ſenſualitatis præter rationis voluntatem. Dicit enim Philoſophus in 3. de Anima *, quòd voluntas in ratione eſt, in ſenſitiuo autem appetitu eſt iraſcibilis & concupiſcibilis. Sed ſenſualitas ſignificat appetitum ſenſitiuum. Ergo non fuit in Chriſto voluntas ſenſualitatis.

¶ 2 Præ-

li. 12. ca. 13. paulo poſt princ. tom. 3. † ex tract. 12 à medio poſt collig. tom. 9

¶ 2 Præterea, Secundum Aug. 12. de Trin *. ſenſualitas ſignificatur per ſerpentem. Sed nihil ſerpentinum fuit in Chriſto: habuit enim ſimilitudinem animalis venenoſi ſine veneno: vt Aug. dicit † ſuper illud Ioan. 3. Sicut exaltauit Moyſes ſerpentem in deſerto. Ergo in Chriſto non fuit voluntas ſenſualitatis.

Art. præced.

¶ 3 Præterea, Voluntas ſequitur naturam, vt dictum eſt *. Sed in Chriſto non fuit niſi vna natura præter diuinam. Ergo in Chriſto non fuit, niſi vna voluntas humana.

li. 2. de fide ad Grat. ca. 3. à medio. tom. 2 · 1. 2. q. 23 ar. 1. & 3.

SED CONTRA eſt, quod Ambr. dicit in 2. ad Gratianum †, Mea eſt voluntas, quam ſuam dixit, quia vt homo ſuſcepit triſtitiam meam. Ex quo datur intelligi, quòd triſtitia pertinet ad humanam voluntatem in Chriſto. Sed triſtitia pertinet ad ſenſualitatem: vt in Secunda parte habitum eſt *. Ergo videtur quòd in Chriſto ſit voluntas ſenſualitatis, præter voluntatem rationis.

CONCLVSIO.

Præter rationalem appetitum voluntatis, qui fuit in Chriſto, alius fuit appetitus ſenſualis, qui participata voluntas dicitur.

Art. præced. · li. 1. ethi. ca. vlt. tom. 5. · † Art. præce.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut prædictum eſt *, filius Dei humanam naturam aſſumpſit cum omnibus, quæ pertinent ad perfectionem ipſius naturæ humanæ. In humana autem natura includitur etiam natura animalis, ſicut in ſpecie includitur genus. Vnde oportet quòd filius Dei aſſumpſerit cum humana natura, etiam ea quæ pertinẽt ad perfectionem naturæ animalis, inter quæ eſt appetitus ſenſitiuus, qui ſenſualitas dicitur: & ideo oportet dicere, quòd in Chriſto fuit ſenſualitas. Sciendũ eſt etiam, quòd ſenſualitas, ſiue ſenſualis appetitus, inquãtum eſt natus obedire rationi, dicitur rationale per participationem, vt patet per Philoſophum 1. Ethi *. Et quia voluntas eſt in ratione (vt dictum eſt †) pari ratione poteſt dici quòd ſenſualitas ſit voluntas per participationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de voluntate eſſentialiter dicta, quæ non eſt niſi in parte intellectiua. Sed voluntas participatiuè dicta, poteſt eſſe in parte ſenſitiua, inquantum obedit rationi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſenſualitas ſignatur per ſerpentem: non quantum ad naturam ſenſualitatis, quam Chriſtus aſſumpſit: ſed quantum ad corruptionem fomitis, quæ in Chriſto non fuit.

AD TERTIVM dicendum, quòd vbi eſt vnum propter alterum, ibi vnum tantum eſſe videtur: ſicut ſuperficies, quæ eſt viſibilis per colorem, eſt vnum viſibile cum colore. Et ſimiliter quia ſenſualitas non dicitur voluntas, niſi quia participat voluntatem rationis: ſicut vna natura humana in Chriſto, ita etiam ponitur vna voluntas humana in Chriſto.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Chriſto fuerint duæ voluntates, quantum ad rationem.

Sup. ca. q. ar. 2. 2. Et infr. arti. 4. & 5. cor. Et 3. diſ. 17. arti. 1. q. 3. Et opuſ. 3. c. 239. · li. 2. c. 22. & li. 3. cap. 14. & 18

AD TERTIVM, ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerint duæ voluntates quantum ad rationem. Dicit enim Damaſc *. in 2. lib. quòd duplex eſt hominis voluntas, ſcilicet naturalis, quæ vocatur theliſis: & voluntas rationalis, quæ vocatur buliſis. Sed Chriſtus in humana natura habuit quicquid ad perfectionem humanæ naturæ pertinet. Ergo vtraque prædictarum voluntatum fuit in Chriſto.

¶ 2 Præterea, Vis appetitiua diuerſificatur in homine ſecundum diuerſitatem virtutis apprehenſiuæ: & ideò ſecundum differentiam ſenſus & intellectus diuerſificatur in homine appetitus ſenſitiuus & intellectiuus. Sed ſimiliter quantum ad apprehenſionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrunque fuit in Chriſto. Ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rationalis.

¶ 3 Prętereа, A quibuſdam ponitur in Chriſto voluntas pietatis, quæ non poteſt poni niſi ex parte rationis. Ergo in Chriſto ex parte rationis ſunt plures voluntates.

SED CONTRA eſt quod in quolibet ordine eſt vnum primum mouens, ſed voluntas eſt primum mouens in genere humanorum actuum. Ergo in vno homine non eſt niſi vna voluntas propriè dicta, quæ eſt voluntas rationis: Chriſtus autem eſt vnus homo. Ergo in Chriſto eſt vna tantum voluntas humana.

CONCLVSIO.

Vna tantum fuit in Chriſto eſſentialiter voluntas, duæ autem in ipſo ſecundum actum voluntates diſtinguuntur quo ad voluntatis diuerſos actus.

ar. 1. huius q. ad 3. · P. 2. q. 8. ar. 2. & 3. · Loco citato in argu. 1. · Loco citato in argu. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictũ eſt *, voluntas quandoque accipitur pro potentia, & quandoque pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, ſic oportet in Chriſto ex parte rationis ponere duas voluntates, id eſt duas ſpecies actuum voluntatis. Voluntas enim vt in Secunda parte dictum eſt †, & eſt finis, & eſt eorum, quæ ſunt ad finem, & alio modo fertur in vtrunque. Nam in finem fertur ſimpliciter & abſolutè, ſicut in id quod eſt ſecundum ſe bonum. In id autem, quod eſt ad finem, fertur cum quadam comparatione, ſecundum quòd habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis eſt actus voluntatis, ſecundum quòd fertur in aliquid, quod eſt ſecũdum ſe volitum: vt ſanitas (quod à Damaſc *. vocatur theliſis, id eſt, ſimplex voluntas: & à Magiſtris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis eſt actus voluntatis, ſecundum quòd fertur in aliquid quod eſt volitum ſolum ex ordine ad alterum: ſicut eſt ſumptio medicinæ: quem quidem voluntatis actum Damaſc †. vocat buliſim, id eſt, conſiliatiuam voluntatem, à Magiſtris autem vocatur voluntas vt ratio. Hæc autem diuerſitas actus non diuerſificat potentiam: quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod eſt bonum. Et ideo dicendum eſt, quòd ſi loquamur de potentia voluntatis, in Chriſto eſt vna ſola voluntas humana, eſſentialiter, & nõ participatiuè dicta. Si verò loquamur de voluntate, quæ eſt actus, ſic diſtinguitur in Chriſto voluntas, quæ eſt vt natura, quæ dicitur theliſis: & voluntas, quæ eſt vt ratio, quæ dicitur buliſis.

In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illæ duæ voluntates non diuerſificantur ſecundum potentiam, ſed ſolum ſecundum differentiam actus, vt dictum eſt *.

P. p. q. 79. articu. 8.

AD SECVNDVM dicendum, quòd etiam intellectus & ratio non ſunt diuerſæ potentiæ: vt in Prima parte dictum eſt †.

AD TERTIVM dicendum, quòd voluntas pietatis non videtur eſſe aliud quàm voluntas, quæ conſideratur vt natura, inquantum ſcilicet refugit alienum malum abſolutè conſideratum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Chriſto fuerit liberum arbitrium.

*3. di. 14. ar. 1 q. 1. cor. et di. 17. ar. 1. q. 3. 5. Et diſ. 18. arti. 2. 5 · * li. 3. c. 14. nõ procul à fi. · li. 3. ethi. c. 3 circa fin. to. 5*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit liberum arbitrium. Dicit enim Damaſc *. in 3. libr. Gnomen autem, id eſt, ſententiam vel mentem vel excogitationem, & prohæreſim, id eſt electionem, in Domino dicere impoſſibile eſt, ſi propriè loqui volumus. Maximè autem in his, quæ ſunt fidei, eſt propriè loquendum. Ergo in Chriſto non fuit electio, & per conſequens nec liberum arbitrium, cuius actus eſt electio.

¶ 2 Præterea, Philoſophus dicit in 3. Ethic †. quòd electio eſt appetitus præconſiliati. Sed conſilium non videtur fuiſſe in Chriſto, quia non conſiliamur, de quibus certi ſumus: Chriſtus autem de omnibus certitudinem habuit. Ergo in Chriſto non fuit electio, & ſic nec liberum arbitrium.

¶ 3 Præterea, Liberum arbitrium ſe habet ad vtrunq;.

Sed voluntas Chriſti fuit determinata ad bonum : quia non potuit peccare, ſicut ſuprà dictum eſt *. Ergo in Chriſto non fuit liberum arbitrium.

q. 15. arti. 1. & 2.

Sed contra eſt quod dicitur Iſa. 7. Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum: quod eſt actus liberi arbitrij. Ergo in Chriſto fuit liberum arbitrium.

CONCLVSIO.

Cùm in Chriſto fuerit electio, neceſſe quoque fuit in illo eſſe liberum arbitrium.

art. 1. huius q. ad 3.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt †, in Chriſto fuit duplex actus volūtatis. Vnus quidem quo eius voluntas ferebatur in aliquid, ſicut ſecundum ſe volitum: quod pertinet ad rationem finis. Alius autem, ſecundum quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinem ad aliud: quod pertinet ad rationem eius, quod eſt ad finem. Differt autem, vt Philoſophus dicit in 3. Ethi *. electio à voluntate in hoc, quòd voluntas, per ſe loquendo, eſt ipſius finis: electio autem eorum quę ſunt ad finē. Et ſic ſimpliciter voluntas, eſt idem quod voluntas vt natura. Electio autem eſt idem quod voluntas vt ratio: & eſt proprius actus liberi arbitrij: vt in Prima parte dictum eſt †. Et ideo cùm in Chriſto ponatur voluntas vt ratio, neceſſe eſt etiam ponere electionem, & per conſequens liberum arbitrium, cuius actus eſt electio : vt in Prima parte habitum eſt *.

li. 3. ethi. c. 2 vel 3. tom. 5.
P. p. q. 83. art. 4.
P. p. q. 83. art. 3. & p. 2. q. 13. art. 1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Damaſc. excludit à Chriſto electionem, ſecundum quod intelligit in nomine Electionis importari dubitationem. Hæc tamen dubitatio non eſt de neceſſitate electionis: quia etiā Deo conuenit eligere: ſecundum illud Epheſ. 1. Elegit nos in ipſo, &c. cum tamē in Deo nulla ſit dubitatio. Accidit tamen dubitatio electioni, inquantum eſt in natura ignorante. Et idem dicendum eſt de aliis, de quibus fit mentio in auctoritate prædicta †.

citata marg. t

Ad secvndvm dicendum, quòd electio præſupponit conſilium: non tamen ſequitur ex conſilio niſi iam determinato per iudicium. Illud enim quod iudicamus agendum, poſt inquiſitionem conſilij eligimus: vt in 3. Ethic. dicitur *. Et ideo ſi aliquid iudicetur vt agendum abſque dubitatione & inquiſitione præcedente, hoc ſufficit ad electionem. Et ſic patet quòd dubitatio ſiue inquiſitio non per ſe pertinet ad electionem, ſed ſolum ſecundum quòd eſt in natura ignorante.

li. 3. ethi. c. 2. & 3. tom. 5.

Ad tertivm dicendum, quòd voluntas Chriſti licet ſit determinata ad bonum : non tamen eſt determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Chriſtum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, ſicut ad Beatos.

ARTICVLVS V.

Vtrum voluntas humana Chriſti, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

Inf. q. 21. art. 3. & 4. Et 3. di. 17. art. 2. q. 1. Et 4. contra cap. 36 fi.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd voluntas humana in Chriſto non voluerit aliud, quàm Deus vult. Dicitur enim in Pſalm. ex perſona Chriſti, Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui. Sed ille qui vult voluntatem alicuius facere, vult quod ille vult. Ergo videtur quòd volūtas humana Chriſti nihil aliud voluerit, quàm voluntas diuina ipſius.

¶ 2 Præterea, Anima Chriſti habuit perfectiſſimam charitatem, quæ etiam comprehenſionem noſtræ ſcientię excedit: ſecundum illud Epheſ. 3. Supereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti. Sed charitatis eſt facere, quòd homo idem velit quod Deus. vnde & Philoſophus in 9. Ethi *. dicit, quòd vnum de amicabilibus eſt eadem velle & eligere. Ergo voluntas humana in Chriſto nihil aliud voluit, quàm diuina.

li. 9. c. 4 to. 5

¶ 3 Præterea, Chriſtus fuit verus comprehenſor. Sed Sancti, qui ſunt comprehenſores in patria, nihil aliud volunt, quàm quod Deus vult: alioquin non eſſent Beati, quia non haberent quicquid vellent : Beatus enim eſt qui habet quæcunque vult, & nihil mali vult: vt Aug. dicit in li. de Trin *. Ergo Chriſtus nihil aliud voluit ſecundum voluntatē humanam, quàm voluerit volūtas diuina.

li. 1 de tri. c. 3 & li. 13. c. 5 in fin. & c. 6 tom. 3.

Sed contra eſt quod Aug. dicit contra Maximinum †: In hoc quod Chriſtus ait, Non quod volo, ſed quod tu, aliud ſe oſtendit voluiſſe, quàm Pater: quod niſi humano corde non poſſet, cùm infirmitatem noſtram in ſuum, non diuinum, ſed humanum transfiguraret affectum.

† li. 3 cō. Maxi. ca. 19. in medio. tom. 6.

CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum voluntatem ſenſualitatis, & rationis per modum naturæ aliud velle poterat quàm Deus : per modum autem rationis, ſemper idem volui quod Deus.

Respondeo dicendū, quòd ſicut dictum eſt *, in Chriſto ſecūdū humanā naturā ponitur duplex volūtas, ſ. volūtas ſenſualitatis, quæ participatiuè voluntas dicitur: & voluntas rationalis, ſiue conſideretur per modum naturæ, ſiue per modum rationis. Dictum eſt autem ſupra *, quòd ex quadam diſpenſatione filius Dei ante ſuam paſſionem permittebat carni agere & pati quæ ſunt ei propria. Et ſimiliter etiam permittebat omnibus viribus animæ agere & pati quæ propria Manifeſtum eſt autem, quòd voluntas ſenſualitatis, refugit naturaliter dolores ſenſibiles & corporis læſionem. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea quæ ſunt naturæ contraria, & quæ ſunt ſecundum ſe mala: puta mortem, & alia huiuſmodi. ſed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere poteſt ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine ſenſualitas eius, & etiam voluntas abſolutè conſiderata refugit vſtionem : quam tamen voluntas ſecundum rationem eligit propter finem ſanitatis. Voluntas autē Dei erat, vt Chriſtus dolores & paſſiones & mortem pateretur : non quòd iſta eſſent à Deo volita ſecundum ſe, ſed ex ordine ad finem humanæ ſalutis. Vnde patet, quòd Chriſtus ſecundum voluntatem ſenſualitatis, & ſecundum voluntatem rationis, quæ conſideratur per modū naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus. Sed ſecundum voluntatem, quæ eſt per modum rationis, ſemper idem volebat quod Deus. Quod patet ex hoc ipſo quod dicit, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Volebat enim ſecundum rationem, voluntatem diuinam impleri: quamuis aliud dicat ſe velle ſecundum quandam aliam eius voluntatem.

art. 1. 2. & 3 huius q.
q. 14. arti. 1. ad 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus per voluntatem rationalem voluit vt diuina voluntas impleretur: non autem per voluntatem ſenſualitatis, cuius motus non ſe extendit vſque ad voluntatem Dei : neque per voluntatem, quæ conſideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta abſolutè conſiderata, & non in ordine ad diuinam voluntatem.

Ad secvndvm dicendum, quòd conformitas voluntatis humanæ ad voluntatem diuinam, attenditur ſecundum voluntatem rationis: ſecundum quam etiam voluntates amicorum concordant, inquantum ſcilicet ratio conſiderat aliquod volitum in ordine ad voluntatem amici.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus fuit ſimul comprehenſor & viator, inquantum ſcilicet per mentem fruebatur Deo, & habebat carnem paſſibilem. Et ideo ex parte carnis paſſibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali voluntati ipſius, & etiam appetitui ſenſitiuo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Chriſto fuerit contrarietas voluntatum.

3. di. 17. art. 2. q. 2. & 3. Et opu. 3. ca. 239. fin.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit contrarietas voluntatum. Contrarietas namque voluntatum attenditur ſecundum

contra-

contrarietatem obiectorum: ſicut etiam contrarietas motuum attenditur ſecundum contrarietatem terminorum: vt patet per Philoſophum in 5. Phyſicor*. Sed Chriſtus ſecundum diuerſas voluntates contraria volebat: nam ſecundum voluntatem diuinam volebat mortem, quam refugiebat ſecundum voluntatem humanam. Vnde Ath. dicit in lib. aduerſus Apollinarium, Quando Chriſtus dicit Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: & tamen non mea, ſed tua voluntas fiat. & iterũ, Spiritus promptus eſt, caro autem infirma: duas volũtates hic oſtendit. humanam, quæ propter infirmitatem carnis refugiebat paſſionem, & diuinam eius, promptam ad paſſionem. Ergo in Chriſto fuit contrarietas voluntatum.

lib. 5. Phyſic. tex. 49. vſq; ad 52. to. 2.

¶ 2 Præterea, Ad Galat. 5. dicitur, quòd caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: & ſpiritus aduerſus carnem. Eſt igitur contrarietas voluntatum, quando ſpiritus vnum concupiſcit & caro aliud. Sed hoc fuit in Chriſto: nam per voluntatem charitatis, quam Spiritus ſanctus in eius mente faciebat, volebat paſſionẽ: ſecundum illud Iſa. 53. Oblatus eſt, quia voluit: ſecundum autem carnem, paſſionem refugiebat. Ergo erat in eo contrarietas voluntatum.

¶ 3 Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat. Sed agonia videtur importare quandam compugnationem animi in contraria tendentis. Ergo videtur, quòd in Chriſto fuerit contrarietas voluntatum.

Sed contra eſt quod in determinatione ſextæ Synodi dicitur*, Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quod impij aſſerunt hæretici) ſed ſequentem eius humanam voluntatem, & non reſiſtentem vel reluctantem, ſed potius ſubiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati.

habetur in Epiſt. Agathõ. ad 6. Synod. general. & legitur ibi actione 4. & iterum actione 8.

Conclusio.

Nulla fuit in Chriſto contrarietas voluntatum.

Respondeo dicendum, quòd contrarietas non poteſt eſſe niſi oppoſitio attendatur in eodem, & ſecundũ idem. Si autem ſecundum diuerſa & in diuerſis exiſtat diuerſitas, non ſufficit hoc ad rationem contrarietatis, ſicut nec ad rationem contradictionis, puta quòd homo ſit pulcher aut ſanus ſecundum manum, & non ſecundum pedem. Ad hoc ergo, quòd ſit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd ſecundum idem attendatur diuerſitas voluntatum. Si enim vnius voluntas ſit de aliquo fiendo ſecundum quandam rationẽ vniuerſalem, & alterius voluntas ſit de eodem non fiendo ſecundum quandam rationem particularem, non eſt omnino contrarietas voluntatum. Puta, ſi Rex vult ſuſpẽdi latronem propter bonum publicum, & aliquis eius conſanguineus nolit eum ſuſpendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis: niſi fortè intantum ſe extendat voluntas hominis priuati, vt bonum publicum velit impedire, vt conſeruetur bonum priuatũ: tunc enim circa idem attenditur repugnantia voluntatum. Secundò autem requiritur ad contrarietatem voluntatis, quòd ſit circa eandem voluntatem. Si enim homo vult vnum ſecundum appetitum rationis, & vult aliud ſecundum appetitum ſenſitiuum, non eſt hîc aliqua contrarietas: niſi fortè appetitus ſenſitiuus in tantùm præualeat, quòd vel immutet vel retardet appetitum rationis: ſic enim iam ad ipſam voluntatẽ rationis perueniret aliquid de motu contrario appetitus ſenſitiui.

Sic igitur dicendum eſt, quòd licet voluntas naturalis & voluntas ſenſualitatis in Chriſto aliquid aliud voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipſius: non tamen fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primò quidem, quia neque voluntas naturalis, neque voluntas ſenſualitatis repudiabat illam rationem, ſcilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanæ in Chriſto paſſionem volebat. Volebat enim etiam voluntas abſoluta in Chriſto ſalutem humani generis: ſed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud. Motus autem ſenſualitatis ad hoc ſe extendere non valebat. Secundò, quia neque voluntas diuina neque voluntas rationis in Chriſto impediebatur aut retardabatur per voluntatem naturalem, aut per appetitũ ſenſualitatis. Similiter etiam nec econtrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Chriſto, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanæ, & motum ſenſualitatis in Chriſto. Placebat enim Chriſto ſecũdum voluntatem diuinam, & etiam ſecundum voluntatem rationis, vt voluntas naturalis in ipſo & voluntas ſenſualitatis, ſecundum ordinem ſuæ naturæ mouerentur. Vnde patet, quòd in Chriſto nulla fuit repugnantia vel contrarietas voluntatum.

Ad primum ergo dicendũ, quòd hoc ipſum, quòd aliqua voluntas humana in Chriſto aliud volebat, quàm eius voluntas diuina, procedebat ex ipſa voluntate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus propriis mouebatur in Chriſto, vt Damaſc*. dicit.

lib. 3. orth. f. c. 15. à med.

Ad secundum dicendum, quòd in nobis per concupiſcentiam carnis impeditur aut retardatur concupiſcentia ſpiritus, quod in Chriſto non fuit. Et ideo in Chriſto non fuit contrarietas carnis ad ſpiritum, ſicut in nobis.

Ad tertium dicendum, quod agonia non fuit in Chriſto, quãtum ad partem animæ rationalem, ſecundum quòd importat concertationem voluntatum ex diuerſitate rationum procedentem. Puta cùm aliquis, ſecundum quòd ratio conſiderat vnum, vult hoc: & ſecundum quòd conſiderat aliud, vult contrarium. Hoc enim contingit propter debilitatem rationis, quæ non poteſt diiudicare quid ſit ſimpliciter melius. Quod in Chriſto non fuit: quia per ſuam rationem iudicabat ſimpliciter eſſe melius, quòd per eius paſſionem impleretur voluntas diuina circa ſalutem generis humani. Fuit tamen in Chriſto agonia, quantum ad partem ſenſitiuam, ſecundum quòd importat timorem infortunij imminentis: vt dicit Damaſc*. in 3. libro.

lib. 3. c. 18. 20. & 23.

QVÆSTIO XIX.

De pertinentibus ad virtutem Chriſti quantum ad operationem, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vnitate operationis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm in Chriſto ſit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundò, vtrùm in Chriſto ſint plures operationes ſecundum humanam naturam.

¶ Tertiò, vtrùm Chriſtus ſecundum humanam operationem aliquid ſibi meruerit.

¶ Quartò, vtrùm per eam aliquid meruerit nobis.

Articulus I.

Vtrum Chriſto ſit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis.

Inf. q. 25. ar. 1. & 2. & 3 diſ. 10. q. 1. ar. 2. q. 1. 3. & di. 18. ar. 1. & 4. contra c. 36. & veri. q. 20. ar. 1. 2. & 6 & vnio ar. 1 & 6. & ar. 5. & opuſ. 3. c. 219.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto ſit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion*. in 2. cap. de Di. no. Diſcreta autem eſt benigniſſima circa nos Dei operatio per hoc, quòd ſecundum nos ex nobis integrè vereq́ue humanatum eſt Verbum, quod eſt ſupra ſubſtantiam, & operari & pati quæcunque humanæ eius diuinæq́ue operationi congruunt. Vbi vnam operationem nominat humanam & diuinam, quæ in Græco dicitur theandrica, id eſt, Dei virilis. Videtur igitur eſſe vna operatio compoſita in Chriſto.

** c. 2. inter ſi nẽ et mediũ c.*

¶ 2 Præterea, Principalis agentis & inſtrumenti eſt vna

ſola operatio. Sed humana natura in Chriſto fuit inſtrumentum diuinæ, vt ſuprà dictum eſt*. Ergo eadem eſt diuinæ & humanæ naturæ in Chriſto operatio.

Q.13.art.2. & 3.

¶ 3 Præterea, Cùm in Chriſto ſint duæ naturæ in vna hypoſtaſi vel perſona, neceſſarium eſt vnum & idem eſſe, quod pertinet ad hypoſtaſim vel perſonam. Sed operatio pertinet ad hypoſtaſim vel perſonam: nihil enim operatur niſi ſupplementum ſubſiſtens: vnde ſecundum Philoſophum actus ſunt ſingularium*. Ergo in Chriſto eſt vna & eadem operatio diuinitatis & humanitatis.

li.1.Metaph. c.1.ante medium tom.3.

¶ 4 Præterea, Sicuti eſſe eſt hypoſtaſis ſubſiſtentis, ita etiam operari. Sed propter vnitatē hypoſtaſis eſt in Chriſto vnum eſſe: vt ſuprà dictum eſt*. Ergo etiam propter eandem vnitatem eſt in Chriſto vna operatio.

Q.17.art.2.

¶ 5 Præterea, Vbi eſt vnum operatum, ibi eſt vna operatio. Sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis: ſicut ſanatio leproſi, vel ſuſcitatio mortui. Ergo videtur quòd in Chriſto ſit vna tātùm operatio diuinitatis & humanitatis.

li.2.de fide c.4.in 2. pag. à princ. s. tom. 2

SED CONTRA eſt quod Ambroſ*. dicit in 2. lib. ad Gratianum Imperatorem. Quemadmodum eadem operatio diuerſæ eſt poteſtatis, nunquid ſic poteſt minor quemadmodum maior operari, aut vna operatio poteſt eſſe, vbi diuerſa ſubſtantia eſt?

CONCLVSIO.

Non vnam, ſed duas operationes fuiſſe in Chriſto aſſerendum eſt, cùm fuerint in illo duæ naturæ, diuina ſcilicet & humana.

q. præced. ar. 1

RESPONDEO dicendum, quòd ſuprà* dicti hæretici, qui poſuerunt in Chriſto vnam voluntatem, poſuerunt etiam in Chriſto vnam operationem. Et vt eorum opinio erronea melius intelligatur, conſiderandum eſt, quòd vbicunque ſunt plura agentia ordinata, inferius mouetur à ſuperiori: ſicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principij ſunt magis operata quędam, quàm operationes: id autem quod pertinet ad ſupremum principium, eſt propriè operatio. Puta, ſi dicamus in homine quòd ambulare, quod eſt pedum, & palpare, quod eſt manuum, ſunt quædam hominis operata: quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. Et quia eſt eadem anima operans per vtrunque, ex parte ipſius operantis, quod eſt primum principium mouens, eſt vna & indifferens operatio: ex parte autem ipſorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus ſenſitiuus à rationali, ita in Domino Ieſu Chriſto humana natura mouebatur & regebatur à diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem eſt operatio & indifferens ex parte ipſius diuinitatis operantis: ſunt tamen diuerſa operata, inquantū ſcilicet diuinitas Chriſti aliud agebat per ſeipſam, ſicut quòd portabat omnia verbo virtutis ſuæ: aliud autem per humanam naturam, ſicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in ſexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, ſic dicentis, Ea quæ agebantur & operabantur ab vno Chriſto, multum differunt. Quædam enim ſunt Deo decibilia: quædam humana: veluti corporaliter vadere ſuper terram, profectò humanum eſt: cruribus verò vexatis, & ambulare ſuper terram penitus non valentibus, ſanum greſſum donare, Deo decibile eſt. Sed vnus, ſcilicet incarnatum Verbum, hoc & illud operatus eſt: & nequaquam hoc quidem huius, hoc verò huius eſt naturæ: neque eo quòd diuerſa ſunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atque formas iuſtè deferimus. Sed in hoc decipiebātur: quia actio eius quod mouetur ab altero, eſt duplex. Vna quidem, quam habet ſecundum propriā formā, alia autem, quam habet, ſecundum quòd mouetur ab alio. Sicut ſecuris operatio ſecundū propriā formam, eſt inciſio: ſecundū autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius eſt facere ſcamnū. Operatio igitur, quæ eſt alicuius rei ſecūdum ſuam formā, eſt propria eius: nec pertinet ad mouentem, niſi ſecundū quòd vtitur huiuſmodi re ad ſuam operationem. Sicut calefacere eſt propria operatio ignis, non autem fabri, niſi quatenus vtitur igne ad calefaciendum ferrum. Sed illa operatio, quæ eſt rei ſolùm ſecundum quòd mouetur ab alio, non eſt alia præter operationem mouentis ipſum: ſicut facere ſcamnum, non eſt ſeorſum operatio ſecuris ab operatione artificis, ſed ſecuris participat inſtrumētaliter operationē artificis. Et ideo vbicūq; mouēs & motū habēt diuerſas formas ſeu virtutes operatiuas, ibi oportet ꝙ ſit alia operatio mouētis, & alia operatio propria moti: licet motū participet operationem mouētis, & mouens vtatur operatione moti, & ſic vtrūq; agat cum cōmunione alterius. Sic igitur in Chriſto humana natura habet propriā formā & virtutem, per quam operatur, & ſimiliter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem diſtinctam ab operatione diuinę, & econuerſo. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanę, ſicut operatione ſui inſtrumenti: & ſimiliter humana natura participat operationem diuinę naturæ, ſicut inſtrumentum participat operationem principalis agentis. Et hoc eſt quod dicit Leo papa in Epiſtola ad Flauianum*: Agit vtraque forma, ſcilicet tam natura diuina, quàm humana in Chriſto cum alterius communione, quod proprium eſt: Verbo ſcilicet operāte quod Verbi eſt, & carne exequēte quod carnis eſt. Si verò eſſet vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis in Chriſto, oporteret dicere, vel quòd humana natura nō haberet propriam formam & virtutem (de diuina enim hoc dici eſt impoſſibile) ex quo ſequeretur, quòd in Chriſto eſſet tantùm diuina operatio: vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana eſſet conflata in Chriſto vna virtus, quorum vtrunque eſt impoſſibile. Nam per primum horū ponitur natura humana in Chriſto eſſe imperfecta: per ſecundum verò ponitur confuſio naturarum. Et ideo rationabiliter in ſexta Synodo* hæc opinio eſt condemnata, in cuius determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuiſè, inconuertibiliter, inconfuſè, inſeparabiliter, in eodem domino Ieſu Chriſto vero Deo noſtro glorificamus, hoc eſt, diuinam operationem, & humanam operationem.

Eſt epiſt. 10. c. 4. paulo à principio.

in 6. Syno. generali, actione 4. & 8. & 9

loco citato in argumento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dion*. ponit in Chriſto operationem theandricam, id eſt diuinam virilē, vel diuinā humanam, non per aliquā confuſionē operationum ſeu virtutū vtriuſq; naturę, ſed per hoc, quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutē diuinæ operationis. Vnde ſicut ipſe dicit in quadam Epiſtola ad Caium*: Super hominē operabatur ea quæ ſunt hominis: quod monſtrat, Virgo ſupernaturaliter cōcipiens, & aqua inſtabilis, terrenorū pedū ſuſtinēs grauitatē. Manifeſtū eſt enim, quòd concipi eſt humanæ naturæ, ſimiliter & ambulare, ſed vtrunque fuit in Chriſto ſupernaturaliter. Et ſimiliter diuina operabatur humanitus: ſicut cùm ſanauit leproſum tāgendo. Vnde in eadē Epiſtola ſubdit*: Non ſecundū Deū diuina faciens, non humana ſecundum hominem, ſed Deo homine facto, nouā quadā Dei & hominis operatione. Quòd autem intellexerit duas eſſe operationes in Chriſto, vnā diuinæ naturę, aliam autem humanæ: patet ex his quę dicit in 2. cap. de Di*. no. vbi dicit, quòd his quæ pertinent ad humanam eius operationem, Pater & Spiritus ſanctus nulla ratione cōmunicant, niſi quis dixerit ſecundū benignissimā & miſericordē voluntatē: inquantū ſcilicet Pater & Spiritus ſanctus ex ſua miſericordia voluerūt Chriſtum agere & pati humana. Addit autē & oēm ſublimiſſimam & ineffabilē Dei operationē, quā homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profectò De* & Dei verbū. Sic igitur patet, quòd alia eſt operatio humana, in qua Pater, & Spiritus ſanctus non cōmunicāt niſi ſecundū acceptationē miſericordię ſuę: & alia eſt ei* operatio, inquātū eſt Dei verbū, in qua cōmunicāt Pater, & Spirit* ſanct*.

In epiſtol. quæ incip. Quærens quidem, circa medium.

In prædicta epiſt. in fine.

cap. 2. inter princ. & med. partis 1.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd inſtrumentũ dicitur aliquid agere ex eo quòd mouetur à principali agẽte, quod tamen præter hoc poteſt habere propriam operationem ſecundum ſuam formam, vt de igne dictũ eſt*. *In corp. art.* Sic igitur actio inſtrumenti, inquantum eſt inſtrumentũ, non eſt alia ab actione principalis agentis: poteſt tamen habere aliam operationem, prout eſt res quædam. Sic igitur operatio, quæ eſt humanæ naturæ in Chriſto, inquantum eſt inſtrumentum diuinitatis, non eſt alia ab operatione diuinitatis: non enim eſt alia ſaluatio, qua ſaluat humanitas Chriſti & diuinitas eius. Habet tamen humana natura in Chriſto, inquantum eſt natura quædam, quandam propriam operationẽ præter diuinã: vt dictum eſt*.

In corp. art. AD TERTIVM dicendum, quòd operari eſt hypoſtaſis ſubſiſtentis, ſed ſecundũ formam & naturam, à qua operatio ſpeciem recipit. Et ideo à diuerſitate formarum ſeu naturarum eſt diuerſa ſpecies operationũ: ſed ab vnitate hypoſtaſis eſt vnitas ſecundum numerum, quantum ad operationem ſpeciei. Sicut ignis habet duas operationes ſpecie differentes, ſcilicet illuminare & calefacere, ſecundum differentiam lucis & caloris: & tamen eſt vna numero illuminatio ignis ſemel illuminantis. Et ſimiliter in Chriſto oportet quòd ſint duæ operationes ſpecie differentes ſecundum eius duas naturas. quælibet tamen operationum eſt vna numero in Chriſto ſemel facta, ſicut vna ambulatio & vna ſanatio.

AD QVARTVM dicendum, quòd eſſe & operari eſt perſonæ à natura, aliter tamen & aliter. Nam eſſe pertinet ad ipſam conſtitutionem perſonæ: & ſic quantum ad hoc ſe habet in ratione termini. Et ideo vnitas perſonæ requirit vnitatem ipſius eſſe completi & perſonalis. Sed operatio eſt quidam effectus perſonę ſecundum aliquam formam vel naturam: vnde pluralitas operationum non præiudicat vnitati perſonali.

AD QVINTVM dicendum, quòd aliud eſt propriũ operatum operationis diuinæ & operationis humanæ in Chriſto: ſicut operatum proprium diuinæ operationis eſt ſanatio leproſi, operatum autem proprium humanæ naturæ, eſt eius contactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatum, ſecundum quòd vna natura agit cum communione alterius: vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Chriſto ſint plures operationes humanæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto ſint plures humanę operationes. Chriſtus enim, inquantum homo, communicat cum plantis in natura nutritiua, cum animalibus autem in natura ſenſitiua, cum Angelis autem in natura intellectiua, ſicut & cæteri homines. Sed alia eſt operatio plantæ, inquantum eſt planta: & alia animalis, inquantum eſt animal. Ergo Chriſtus, inquantum eſt homo, habet plures operationes.

¶ 2 Præterea, Potentiæ & habitus diſtinguuntur ſecundum actus. Sed in anima Chriſti fuerunt diuerſæ potentiæ & diuerſi habitus. Ergo & diuerſæ operationes.

¶ 3 Præterea, Inſtrumenta debent eſſe proportionata operationibus. Corpus autem humanum habet diuerſa membra differentia ſecundum formam. Ergo diuerſis operationibus debent eſſe accommodata. Sunt ergo in Chriſto diuerſæ operationes ſecũdum humanã naturam.

E. 3. c. 14. ad princ. et c. 15 SED CONTRA eſt, quòd ſicut Dam. dicit in 3 lib. operatio ſequitur naturam. Sed in Chriſto eſt tantũ vna natura humana. Ergo in Chriſto fuit vna tantum operatio humana.

CONCLVSIO.

In Chriſto eſt vna humana operatio magis quàm in quocunque alio homine.

RESPONDEO dicendum, quòd quia homo eſt id quod eſt ſecũdum rationem, illa operatio dicitur eſſe ſimpliciter humana, quæ à ratione procedit per voluntatem, quæ eſt rationis appetitus. Si qua autem operatio eſt in homine quæ non procedit à ratione & voluntate, non eſt ſimpliciter operatio humana: ſed cõuenit homini ſecundum aliquam partem humanæ naturæ. Quandoque quidem ſecundum ipſam naturam elementi corporalis, ſicut ferri deorſum. Quandoque verò ſecundum virtutem animæ vegetabilis: ſicut nutriri & augeri. Quandoq; verò ſecundũ partem ſenſitiuam, ſicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiſcere & iraſci. Inter quas operationes eſt differentia. Nam operationes animæ ſenſitiuæ ſunt aliqualiter obediẽtes rationi, & ideo ſunt aliqualiter rationales & humanæ, inquantum ſcilicet obediunt rationi, vt patet per Philoſophum in 1. Ethi. *lib. 1. ethic. c. vltim. tom. 5* Operationes verò quæ ſequuntur animam vegetabilem, vel etiam naturam elementaris corporis, non ſubiiciuntur rationi, vnde nullo modo ſunt rationales, nec humanæ ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundum partem humanæ naturæ. Dictum eſt autem ſuprà, quod quando agens inferius agit *Art. præced.* per propriam formam, tunc eſt alia operatio inferioris agentis & ſuperioris: quãdo verò agens inferius non agit, niſi ſecundum quòd eſt motum à ſuperiori agente, tunc eſt eadem operatio ſuperioris agentis & inferioris. Sic igitur in quocunque homine puro alia eſt operatio elementaris corporis & animæ vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ eſt propriè humana. Et ſimiliter etiam operatio animæ ſenſitiuæ, quantum ad id quod non mouetur à ratione: ſed quantum ad id quod mouetur à ratione, eſt eadem operatio partis ſenſitiuæ & rationalis. Ipſius autem animæ rationalis eſt vna operatio, ſi attendamus ad ipſum principium operationis: quod eſt ratio vel voluntas. Diuerſificatur autem ſecundum reſpectum ad diuerſa obiecta, quam quidem diuerſitatem aliqui appellauerunt diuerſitatem operatorum magis, quàm operationum, iudicantes de vnitate operationis ſolùm ex parte operatiui principij. Sic enim nunc quæritur de vnitate vel pluralitate operationum in Chriſto. Sic igitur in quolibet puro homine eſt tantùm vna operatio, quæ propriè humana dicitur: præter quam tamen ſunt in homine puro quædam aliæ operationes, quæ non ſunt propriè humanę, ſicut dictum eſt*. *In iſto art.* Sed in homine Ieſu Chriſto nullus erat motus ſenſitiuę partis, qui non eſſet ordinatus à ratione. Ipſę etiam operationes naturales & corporales aliqualiter ad eius voluntatem pertinebant, inquantùm voluntatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur quæ ſunt ſibi propria, vt dictum eſt ſuprà*. *q. præced. ar. 5* Et ideo multò magis eſt vna operatio in Chriſto, q̃ in quocũq; alio homine.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd operatio partis ſenſitiuę & etiam nutritiuæ non eſt propriè humana: ſicut dictum eſt. *In corp. art.* Et tamẽ in Chriſto huiuſmodi operationes fuerunt magis humanæ, quàm in aliis.

AD SECVNDVM dicẽdum, quod potẽtiæ & habitus diuerſificãtur per cõparationem ad obiecta. Et ideo diuerſitas operationum hoc modo reſpondet diuerſis potẽtiis & habitibus, ſicut etiam reſpõdet diuerſis obiectis. Talem autem diuerſitatem operationũ non intendimus excludere ab humanitate Chriſti, ſicut nec eam, quæ eſt ſecundum aliud & aliud inſtrumentum: ſed ſolùm illam, quæ eſt ſecundum primum principium actiuum, vt dictum eſt*. *In corp. art.* Vnde patet etiam reſponſio ad tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum actio humana Chriſti potuerit eſſe ſibi meritoria.

3. di. 18. ar. 2 3. 4. & 5. & veri. q. 29. ar. 7. 6. & opuſ. 3. c. 238. fin.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd actio humana Chriſti nõ potuit ei eſſe meritoria. Chriſt⁹ enim ante mortẽ fuit cõprehẽſor, ſicut & modò eſt. Sed cõprehenſoris nõ eſt mereri. charitas enim cõprehẽſoris pertinet ad præmiũ beatitudinis, cùm ſecundũ eam attẽdatur fruitio: vnde nõ videtur eſſe principiũ merẽdi, cùm nõ ſit idẽ meritũ & præmiũ. Ergo Chriſtus ante paſſionem non merebatur, ſicut nec modò meretur.

¶ 2 Præterea, Nullus meretur id quod eſt ſibi debitũ.

Sed

Sed ex hoc, quòd Chriſtus eſt filius Dei per naturam, debetur ſibi hæreditas æterna, quam alij homines per bona opera merentur. Non ergo Chriſtus aliquid ſibi mereri potuit: quia à principio fuit filius Dei.

¶ 3 Præterea, Quicunque habet id quod eſt principale, non propriè meretur id quod ex illo habito ſequitur. Sed Chriſtus habuit gloriam animæ, ex qua ſecundum communem ordinem ſequitur gloria corporis: vt Aug. dicit in Epiſtola ad Dioſcorum: in Chriſto tamen diſpenſatiuè factum eſt, quòd gloria animę nõ deriuaretur ad corpus. Non ergo Chriſtus meruit gloriam corporis.

Eſt epiſt. 56. nõ multũ ſemote ante medium tom. 2.

¶ 4 Præterea, Manifeſtatio excellentiæ Chriſti non eſt bonum ipſius Chriſti, ſed eorum, qui eum cognoſcunt: vnde & pro præmio promittitur dilectoribus Chriſti, vt eis manifeſtetur: ſecundum illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Ergo Chriſtus non meruit manifeſtationem ſuæ altitudinis.

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus dicit Phil. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediendo ſuam exaltationem: & ita aliquid ſibi meruit.

Conclvsio.

Potuit Chriſtus ſicut & cæteri homines per humanas actiones aliquid ſibi mereri, ſicut meruit gloriam exaltationis per obedientiæ operationem.

Respondeo dicendum, quòd habere aliquod donum per ſe, eſt nobilius, quàm habere illud per aliud: ſemper enim cauſa, quæ eſt per ſe, potior eſt ea, quæ eſt per aliud: vt dicitur in 8. Phyſic*. Hoc autem dicitur aliquis habere per ſeipſum, cuius eſt ſibi aliquo modo cauſa. Prima autem cauſa omnium bonorum noſtrorum per auctoritatem eſt Deus. Et per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per ſeipſam: ſecundum illud primæ ad Corinth. 4. Quid habes quod non accepiſti? Poteſt tamen ſecundariò aliquis eſſe cauſa ſibi alicuius boni habendi: inquantum ſcilicet in hoc ipſo Deo cooperatur. Et ſic ille, qui habet aliquid per meritum proprium, habet quodammodo illud per ſeipſum. vnde nobilius habetur id quod habetur per meritum, quàm id quod habetur ſine merito.

lib. 8. Phyſic. tex. 39. to. 2.

Quia autem omnis perfectio & nobilitas Chriſto eſt attribuenda, conſequens eſt quòd ipſe per meritum habuerit illud quod alij per meritũ habent: niſi ſit tale quid, cuius carentia magis dignitati Chriſti & perfectioni præiudicet, quàm per meritum accreſcat: Vnde nec gratiam nec ſcientiam, nec beatitudinem animæ, nec diuinitatem meruit. Quia cum meritum non ſit niſi eius quod nondum habetur, oporteret quòd Chriſtus aliquando iſtis caruiſſet: quibus carere, magis diminuit dignitatẽ Chriſti, quàm augeat meritum. Sed gloria corporis, vel ſi quid aliud huiuſmodi eſt, minus eſt quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis. Et ideo dicendũ eſt, quòd Chriſtus gloriam corporis, & ea quæ pertinent ad exteriorem eius excellentiam (ſicut eſt aſcenſio, veneratio, & alia huiuſmodi) habuit per meritum. Et ſic patet, quòd aliquid ſibi mereri potuit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd fruitio, quæ eſt actus charitatis, pertinet ad gloriã animę, quam Chriſtus non meruit: & ideo ſi per charitatem aliquid meruit, non ſequitur, quod idem ſit meritum & præmium. Nec tamen per charitatem meruit, inquantum erat charitas comprehenſoris, ſed inquantum erat viatoris: nam ipſe fuit ſimul viator & comprehenſor: vt ſuprà habitum eſt*. Et ideo quia nunc non eſt viator, non eſt in ſtatu merendi.

Q. 15. ar. 10

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſto, ſecundũ quòd eſt Deus & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominiũ omnium, ſicut primo & ſupremo domino. Nihilominus tamen debetur ei gloria ſicut homini beato, quàm quantum ad aliquid debuit habere ſine merito, & quantum ad aliquid cum merito: vt ex ſuprà dictis patet*.

In corp. art.

Ad tertivm dicendũ, quòd redundantia gloriæ ex anima ad corpus, eſt ex diuina ordinatione ſecundum congruentiam humanorum meritorum, vt ſcilicet ſicut homo meretur per actum animæ, quem exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriam animæ, redundantem ad corpus. Et propter hoc non ſolùm gloria animæ, ſed etiam gloria corporis cadit ſub merito: ſecundũ illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora noſtra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere ſub merito Chriſti.

Ad qvartvm dicendum, quòd manifeſtatio excellentiæ Chriſti, pertinet ad bonum eius, ſecundum eſſe quod habet in notitia aliorum: quamuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoſcunt, ſecundum eſſe quod habent in ſeipſis. Sed etiam hoc ipſum refertur ad Chriſtum, inquantum ſunt membra eius.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus aliis mereri potuerit.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus alijs mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Ergo pari ratione anima quæ meretur, ipſa remunerabitur. Nõ ergo eſt poſſibile quòd Chriſtus aliis meruerit.

Inf. q. 48. ar. 1. co. & art. 6. & q. 49. ar 1. co. & 2 & 3. 20. q. 2. ar. 3 3. ar 3. di. 18 ar. 6. et vert. q. 26 art. 6. 20. & q. 29 art. 7.

¶ 2 Præterea, De plenitudine gratiæ Chriſti omnes acceperunt: vt dicitur Ioan. primo. Sed alij homines habentes gratiam Chriſti, non poſſunt aliis mereri: dicitur enim Ezec. 14. quòd ſi fuerint in ciuitate Noë, Daniel & Iob, filium & filiam non liberabunt: ſed ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas. Ergo nec Chriſtus potuit aliquid nobis mereri.

¶ 3 Præterea, Merces, quam quis meretur, debetur ſecundum iuſtitiam, & non ſecundũ gratiam: vt patet Ro. 4. Si ergo Chriſtus meruit ſalutem noſtrã, ſequitur quòd ſalus noſtra non ſit ex gratia Dei, ſed ex iuſtitia: & quòd iniuſtè agat cum eis, quos non ſaluat, cùm meritũ Chriſti ad omnes ſe extendat.

Sed contra eſt quod dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiã in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Sed demeritum Adæ deriuatur ad condemnationem aliorum. Ergo multò magis meritum Chriſti ad alios deriuatur.

Conclvsio.

Cùm in Chriſto fuerit gratia non ſolùm vt quodam ſingulari homine, ſed vt in totius eccleſiæ capite, non ſibi tantùm, ſed aliis mereri potuit.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt*, in Chriſto non ſolùm fuit gratia, ſicut in quodã homine ſingulari, ſed ſicut in capite totius Eccleſię, cui omnes vniuntur, ſicut capiti membra: ex quibus conſtituitur myſticè vna perſona. Et exinde eſt, quod meritum Chriſti ſe extendit ad alios, inquantum ſunt mẽbra eius, ſicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius: quia non ſolùm ſibi ſentit, ſed omnibus membris.

Quæſt. 8.

Ad primvm ergo dicendum, quòd peccatum ſingularis perſonæ non nocet niſi ſibiipſi: ſed peccatũ Adæ, qui conſtitutus eſt à Deo principium totius naturæ, ad alios per carnis propaginem deriuatur. Et ſimiliter meritum Chriſti, qui eſt à Deo conſtitutus caput omnium hominum, quantùm ad gratiam, ſe extendit ad omnia eius membra.

Ad secvndvm dicendum, quòd alij de plenitudine Chriſti accipiunt, non quidem fontem gratiæ, ſed quandam particularem gratiã: & ideo non oportet quòd alij homines poſſint aliis mereri, ſicut Chriſtus.

Ad tertivm dicendũ, quòd ſicut peccatum Adę, non

non deriuatur ad alios, niſi per carnalem generationem: ita meritum Chriſti non deriuatur ad alios, niſi per generationem ſpiritualem quæ fit in Baptiſmo, per quam homines Chriſto incorporantur: ſecundum illud ad Gal. 3. Omnes quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Et hoc ipſum eſt gratiæ, quod homini conceditur regenerari in Chriſto: & ſic ſalus hominis eſt ex gratia.

QVÆSTIO XX.

De conuenientibus Chriſto, ſecundum quòd Patri fuit ſubiectus, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his quæ conueniunt Chriſto per comparationem ad Patrem. Quorum quędam dicuntur de ipſo ſecundum habitudinem ipſius ad Patrē: puta quòd eſt ei ſubiectus, quòd ipſum orauit, quòd ei in ſacerdotio miniſtrauit. Quædam verò dicuntur vel dici poſſent ſecundum habitudinem Patris ad ipſum: puta ſi Pater eum adoptaſſet, & quòd eum prædeſtinauit.

¶ Primò, igitur conſiderandũ eſt de ſubiectione Chriſti ad Patrem. Secundò, de eius oratione. Tertiò, de ipſius ſacerdotio. Quartò, de adoptione, an ei cōueniat. Quintò, de eius prædeſtinatione.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Chriſtus ſit ſubiectus Patri.

¶ Secundò, vtrùm ſit ſubiectus ſibiipſi.

ARTICVLVS I.

Vtrum dicendum ſit Chriſtum eſſe ſubiectum Patri.

1.q.42.ar.4. 1.& q.4-3.ar 7.1.& 3.di. 11.ar. 1.2. & di.17.ar. 3.q.1.cor. et 1.Cor.15 lec. 3.fin.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit dicendum, Chriſtum eſſe ſubiectum Patri. Omne enim quod ſubiicitur Deo Patri, eſt creatura: quia, vt dicitur in lib*. de Eccleſiaſticis dogmatibus, in Trinitate nihil eſt ſeruiens neque ſubiectum. Sed non eſt ſimpliciter dicendum quòd Chriſtus ſit creatura, vt ſuprà dictum eſt†. Ergo etiam non eſt ſimpliciter dicendum, quòd Chriſtus ſit Deo patri ſubiectus.

** ca.4.habetur hic lib. inter opera Aug. tom.3.*
† q.16.ar. 8
° li 3.orth.fide.ca.21.parũ ante med.

¶ 2 Præterea, Ex hoc dicitur aliquid Deo ſubiectum, quod eſt eius dominio ſeruiens. Sed humanæ naturæ in Chriſto non poteſt attribui ſeruitus. Dicit enim Dam°. in 3. lib. Sciendum eſt, quòd neque ſeruam ipſam, ſcilicet humanam naturam Chriſti dicere poſſumus: ſeruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ ſunt nomina cognitionisq́ue ſigna, ſed eorum, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina. Ergo Chriſtus ſecundum humanam naturam non eſt ſubiectus Deo patri.

¶ 3 Præterea, Prioris ad Cor.15. dicitur, Cùm autem ſubiecta illi fuerint omnia, tunc ipſe filius ſubiectus erit illi, qui ſibi ſubiecit omnia. Sed ſicut dicitur Heb.2. Nũc necdum videmus omnia ſubiecta ei. Ergo nondum ipſe eſt ſubiectus Patri, qui ei ſubiecit omnia.

li.1. de Trin. c.7.ante med. tom.3.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Ioan.14. Pater maior me eſt. Et Aug. dicit in primo de Trin*. Non immeritò Scriptura vtrunq; dicit, æqualem Patri Filium, & Patrem Filio maiorem: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam ſerui ſine vlla confuſione intelligitur. Sed minor eſt ſubiectus maiori. Ergo Chriſtus ſecundum formam ſerui eſt Patri ſubiectus.

CONCLVSIO.

Chriſtus Deo patri ſubiectus fuit ſecundum bonitatem, ſeruitutem & obedientiam.

RESPONDEO dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea quę ſunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex ſui conditione habet triplicem ſubiectionem ad Deum. Vnam quidem ſecũdum gradum bonitatis: prout ſcilicet diuina natura eſt ipſa eſſentia bonitatis: vt patet per Dionyſ°. primo cap. de Di. no. natura autem creata habet quandam participationem diuinę bonitatis quaſi radiis illius bonitatis ſubiecta. Secundo, humana natura ſubiicitur Deo, quantum ad Dei poteſtatem, prout ſcilicet natura humana, ſicut & qualibet creatura ſubiacet operationi diuinæ diſpoſitionis. Tertio modo ſpecialiter humana natura Deo ſubiicitur, quantum ad proprium ſuum actum: inquantum ſcilicet propria voluntate obedit mãdatis eius. Et hanc triplicem ſubiectionem ad Patrem Chriſtus de ſeipſo confitetur. Primam quidem Matth.19. Quid me interrogas de bono? vnus eſt bonus Deus. Vbi Hieron°. dicit, quòd quia eum magiſtrum vocauerat bonum, & non Deũ vel Dei filium confeſſus erat, dixit, hominem, quamuis ſanctum, in comparatione Dei non eſſe bonum. Per quod dedit intelligere, quòd ipſe ſecundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. Et quia in his quæ non mole magna ſunt, idem eſt eſſe maius quod melius: vt Auguſt. dicit in 6. de Trin*. ex hac ratione Pater dicitur maior Chriſto ſecundum humanam naturam. Secunda etiam ſubiectio Chriſto attribuitur, inquantum omnia, quæ circa humanitatem Chriſti acta ſunt, diuina diſpoſitione geſta creduntur. vnde Diony†. dicit 4. cap. Cæl. hierar. quòd Chriſtus ſubiicitur Dei patris ordinationibus. Et hæc eſt ſubiectio ſeruitutis, ſecundum quòd omnis creatura Deo ſeruit, eius ordinationi ſubiecta: ſecundum illud Sap.16. Creatura tibi factori deſeruiens. Et ſecundum hoc etiam filius Dei Philippenſ. 2. dicitur, formam ſerui accepiſſe. Tertiam etiam ſubiectionem attribuit ſibiipſi Ioan.8. dicens, Quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Et hæc eſt ſubiectio obedientiæ patris vſque ad mortem. Vnde dicitur Philip.2. quòd factus eſt obediẽs Patri vſque ad mortem.

Ca.1. à med. illius.
ſuper illud Quid me interrogas de bono? tom.9.
li.6.de Trini. c.8.circa medium tom.3.
c.4. circa fin. illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut non eſt ſimpliciter intelligendum, quòd Chriſtus ſit creatura, ſed ſolùm ſecundum humanam naturam, ſiue apponatur ei determinatio, ſiue nõ (vt ſuprà dictum eſt*) ita etiam non eſt ſimpliciter intelligẽdum, quòd Chriſtus ſit ſubiectus Patri, ſed ſolùm ſecundum humanam naturam, etiam ſi hæc determinatio non apponatur: quam tamen conuenientius eſt apponere, ad euitandum errorem Arrij, qui poſuit filium minorem Patre. *Q.16.ar.8.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd relatio ſeruitutis & dominij fundatur ſuper actione & paſſione: inquantum ſcilicet ſerui eſt moueri à domino ſecundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ ſicut agenti, ſed perſonæ: actus enim ſuppoſitorum ſunt & ſingulariũ, ſecundum Philoſophum*. Attribuitur tamen actio naturæ, ſicut ei ſecundum quam perſona vel hypoſtaſis agit. Et ideo quamuis non propriè dicatur quòd natura ſit domina vel ſerua, poteſt tamen propriè dici quòd quælibet hypoſtaſis vel perſona ſit domina vel ſerua ſecundũ hanc vel illam naturam. Et ſecundum hoc nihil prohibet, Chriſtum dicere Patri ſubiectum, vel ſeruum ſecundum humanam naturam.

li.1. metaph. paul.poſt principiũ tom.3.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Auguſt°. dicit in 1. de Trinit. tunc Chriſtus tradet regnum Deo & Patri, quando iuſtos, in quibus nunc regnat per fidem, perducturus eſt ad ſpeciem: vt ſcilicet videãt ipſam eſſentiam communem Patri & filio. Et tunc totaliter erit Patri ſubiectus non ſolùm in ſe, ſed etiam in membris ſuis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiã omnia erunt plenè ei ſubiecta per finalem impletionem ſuæ voluntatis de eis: licet etiã modò ſint omnia ei ſubiecta quantum ad poteſtatem: ſecundum illud Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

li.1.de Trini. c.8. ante medium: tom.3.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus ſit ſubiectus ſibiipſi.

AD

In ſynod. I. Epheſina miſſa ad Neſtor. in medio illius. † l. 3. fid. orth. c. 21. parum à medio.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſit ſubiectus ſibiipſi. Dicit enim Cyrillus in Epiſtola ſynodica*:quam ſcilicet ſynodus Epheſina recepit: Neque ipſe Chriſtus ſibi ſeruus eſt nec dominus, fatuum enim eſt, magis autem & impium ita dicere & ſapere. Et hoc etiam aſſerit Damaſc†. in 3. lib, dicens: Vnum enim ens Chriſtus non poteſt ſeruus eſſe ſuiipſius & dominus. Sed intantum Chriſtus dicitur ſeruus Patris, inquantū eſt ei ſubiectus. Ergo Chriſtus non eſt ſubiectus ſibiipſi.

li. 3. non mul tū remote ante finem.

¶ 2 Præterea, Seruus refertur ad dominum. Sed relatio non eſt alicuius ad ſeipſum. vnde & Hilarius dicit in lib. de Trin*. quòd nihil eſt ſibi ſimile aut æquale. Ergo Chriſtus non poteſt dici ſeruus ſuiipſius, & per conſequens nec ſibi eſſe ſubiectus.

in ſuo ſymbolo fidei.

¶ 3 Præterea, Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus: vt Athanaſ*. dicit. Sed homo non dicitur ſubiectus ſibiipſi, vel ſeruus ſuiipſius, aut maior ſeipſo propter hoc, quòd corpus eius ſubiectum eſt animæ. Ergo neque Chriſtus dicitur ſubiectus ſibiipſi propter hoc, quòd eius humanitas ſubiecta eſt diuinitati ipſius.

li. 1. c. 7. ante med. tom. 3.

SED CONTRA eſt, quòd Aug*. dicit in 1. de Trin. Veritas oſtendit ſecundum iſtum modum, quo ſcilicet Pater maior eſt Chriſto ſecundum humanam naturam, & ſeipſo minorem Filium.

¶ 4 Præterea, Sicut ipſe argumentatur ibidem, ſic accepta eſt à Filio Dei forma ſerui, vt non amitteretur forma Dei. Sed ſecundum formam Dei, quæ eſt communis Patri, & Filio, Pater eſt filio maior ſecundum humanam naturam. Ergo etiam Filius eſt maior ſeipſo ſecundum humanam naturam.

¶ 5 Præterea, Chriſtus ſecundum humanam naturam eſt ſeruus Dei patris, ſecundum illud Ioan. 20. Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. Sed quicunque eſt ſeruus Patris, eſt ſeruus Filij: alioquin non omnia quę ſunt Patris, eſſent Filij. Ergo Chriſtus eſt ſeruus ſuiipſius, & ſibi ſubditus.

CONCLVSIO.

Chriſtus non eſt ſibi ſubiectus, ſi dominium & ſubiectio ad diuinam referatur perſonam: eſt autem ſibi ſubiectus ſecundum humanam naturam.

Art. præc. ad 2

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) eſſe dominum & ſeruum attribuitur perſonæ vel hypoſtaſi ſecundum aliquam naturā. Cùm ergo dicitur Chriſtus eſſe dominus vel ſeruus ſuiipſius, vel quòd verbū Dei eſt dominus hominis Chriſti: hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc eſſe dictum ratione alterius hypoſtaſis vel perſonæ, quaſi alia ſit perſona verbi Dei dominantis, & alia hominis ſeruientis: quod pertinet ad hæreſim Neſtorij. Vnde in condemnatione Neſtorij dicitur in ſynodo Epheſina*: Si quis dicit Deum vel dominum eſſe Chriſti ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur ſimul Deum & hominem, vtpote verbum factum carnem, ſecundum Scripturas, anathema ſit. Et hoc modo negatur à Cyrillo & Damaſc†. Et ſub eodem ſenſu negandum eſt, Chriſtum eſſe minorem ſeipſo, vel eſſe ſibi ſubiectum. Alio modo poteſt intelligi ſecundum diuerſitatem naturarum in vna perſona vel hypoſtaſi. Et ſic dicere poſſumus ſecundum vnam earum, in qua cum Patre conuenit ſimul cum eo Patre præeſſe, & dominari: ſecundum verò alteram naturam, in qua nobiſcum conuenit, ipſum ſubeſſe & ſeruire. Et per hunc modum dicit Augu*. Filium eſſe ſeipſo minorem. Sciendum tamen, quòd cùm hoc nomen Chriſtus ſit nomen perſonæ, ſicut & hoc nomen Filius, illa per ſe & abſolutè poſſunt dici de Chriſto, quæ conueniunt ei ratione ſuæ perſonæ, quę eſt ęterna: & maximè huiuſmodi relationes, quę magis propriè videtur ad perſonā vel hypoſtaſim pertinere. Sed ea quæ conueniunt ſibi ſecundum humanam naturam, ſunt ei potius attribuēda cum determinatione, vt videlicet dicamus Chriſtū eſſe ſimpliciter maximum, & dominū & præſidentē: quòd autē ſit ſubiectus vel ſeruus vel minor, eſt ei attribuendū cum determinatione, ſcilicet ſecundum humanam naturam.

In concil. I. Epheſi. cui præfuit Cyrillus can. 6. † locis in arg. I. citatis. lib. 1. de Trin. cap. 7. ante med. tom. 3.

locis in arg. I. citatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Cyrillus & Damaſc. negant Chriſtum eſſe dominum ſuiipſius, ſecundum quòd per hoc importatur pluralitas ſuppoſitorum: quæ requiritur ad hoc, quòd aliquis ſimpliciter ſit dominus alicuius.

AD SECVNDVM dicendū, quòd ſimpliciter quidem oportet eſſe alium dominum, & alium ſeruū: poteſt tamen aliqua ratio dominij & ſeruitutis ſeruari, prout idē eſt Dominus & ſeruus ſuiipſius, ſecundū aliud & aliud.

li. 5. Ethic. c. vlt. tom. 5.

AD TERTIVM dicendum, quòd propter diuerſas partes hominis, quarum vna eſt ſuperior & alia inferior: dicit etiam Philoſophus in 5. Ethi*. quòd eſt hominis ad ſeipſum iuſtitia, inquantum iraſcibilis & concupiſcibilis obediunt rationi. Vnde per hunc modum etiam vnus homo poteſt dici ſibi ſubiectus & ſeruiens ſecundum diuerſas ſui partes.

li. 1. de Trin. c. 7. tom. 3.

Ad alia autem argumenta patet reſponſio ex dictis. Nam Aug*. aſſerit Filium ſeipſo minorem eſſe, vel ſibi ſubiectum, ſecundum humanam naturam, non ſecundum diuerſitatem ſuppoſitorum.

QVÆSTIO XXI.

De oratione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de oratione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrū Chriſto cōueniat orare.

¶ Secundò, vtrùm conueniat ſibi ſecundum ſuam ſenſualitatem.

¶ Tertiò, vtrùm conueniat ſibi orare pro ſeipſo, an tantùm pro aliis.

¶ Quartò, vtrùm omnis eius oratio ſit exaudita.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſto competat orare.

*3. di. 17. ar. 3 q. 1. & 4. di. 15. q. 4. ar. 6 q. 2. 1. & 10. 11 Io. 6. col. 2. fin. * lib. 3. c. 24. in princip.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non competat orare. Nam ſicut Dam*. dicit, oratio eſt petitio decentium à Deo. Sed cùm Chriſtus omnia facere poſſet, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. Ergo videtur quòd Chriſto non conueniat orare.

¶ 2 Præterea, Non oportet orando petere illud, quod aliquis ſcit pro certo eſſe futurū (ſicut non oramus quod ſol oriatur cras) neque eſt etiam conueniēs quod aliquis orādo petat, quod ſcit nullo modo eſſe futurū. Sed Chriſtus ſciebat circa omnia quid eſſet futurum. Ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

li. 3. orth. fid. c. 24. in prin.

¶ 3 Præterea, Dam*. dicit in li. 3. quod oratio eſt aſcenſus intellectus in Deum. Sed intellectus Chriſti non indigebat aſcenſione in Deum: quia ſemper intellectus eius erat Deo coniunctus, non ſolùm ſecundū vnionē hypoſtaſis, ſed etiam ſecundum fruitionem beatitudinis. Ergo Chriſto non conueniebat orare.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Luc. 6. Factum eſt, in illis diebus exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

CONCLVSIO.

Chriſto ſecundum quòd eſt homo, conuenit orare, & Deum deprecari vt ſuam voluntatem impleat.

2. 2. q. 83. art. 1. & 2.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt* in Secunda parte) oratio eſt quædam explicatio propriæ voluntatis apud Deum, vt eam impleat. Si igitur in Chriſto eſſet vna tantùm volūtas, ſcilicet diuina, nullo modo competeret ſibi orare, quia voluntas diuina per ſeipſam eſt effectiua eorum, quæ vult: ſecundū illud Pſal. Omnia quæ-

quæcunque voluit Dominus, fecit. Sed quia in Chriſto eſt alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana non eſt per ſeipſam efficax ad implendum quæ vult, niſi per virtutem diuinã: inde eſt quòd Chriſto, ſecundũ q̄ eſt homo, & humanã voluntatẽ habens, competit orare.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd Chriſtus poterat perficere omnia quæ volebat, ſecundum quod Deus, non autem ſecundum quòd homo: quia ſecundũ quod homo, non habuit omnipotẽtiam, vt ſuprà habitum eſt*. Nihilominus tamen ipſe idem Deus exiſtẽs & homo, voluit ad Patrem orationem porrigere: non quod ipſe eſſet impotens, ſed propter noſtram inſtructionem. Primò quidem, vt oſtẽderet ſe eſſe à Patre. Vnde ipſe dicit Ioã. 11. propter populum qui circunſtat, Dixi, ſcilicet verba orationis, vt credant, quia tu me miſiſti. Vnde Hilarius in 10. de Tri*. dicit: Non prece eguit, pro nobis orauit, ne Filius ignoraretur. Secundò, vt nobis exẽplum orandi daret. Vnde Amb. dicit ſuper Luc†. Noli inſidiatrices aperire aures, vt putes filium Dei quaſi infirmum rogare, vt impetret quòd implere non poſſit; poteſtatis enim actor, obediẽtiæ magiſter, ad præcepta virtutis ſuo nos informat exẽplo. Vnde & Aug*. dicit ſuper Ioã. Poterat Dominus in forma ſerui, ſi hoc opus eſſet, orare ſilentio: ſed ita ſe Patri exhibere voluit precatorem, vt meminiſſet noſtrum ſe eſſe doctorem.

q. 13. ar. 1.
lib. 10. parum ante fin.
† l. 5. in Luc. c. 6. titul. illi° c. eſt De oratio ne Ieſu in mõte paulo à principio tom. 5.
** tract. 104. parum ante med. tom. 9.*

Ad secvndvm dicẽdum, quòd inter alia, quæ Chriſtus ſciuit futura, ſciuit quædã eſſe fiẽda propter ſuã orationem: & huiuſmodi non incõuenienter à Deo petiit.

Ad tertivm dicendum, quòd aſcenſio nihil eſt aliud, quàm motus in id quod eſt ſurſum. motus autem, vt habetur in 3. de Anima*, dupliciter dicitur. Vno modo propriè, ſecundùm quod importat exitũ de potentia in actum, prout eſt actus imperfecti: & ſic aſcendere competit ei quod eſt potentia ſurſum, & non actu. Et hoc modo, vt Dam†. dicit in 3 lib. intellectus humanus Chriſti non eget aſcẽſione in deũ: cùm ſit ſemper Deo vnitus, & ſecundum eſſe perſonale, & ſecundum contemplationem beatam. Alio modo dicitur motus qui eſt actus perfecti, id eſt exiſtentis in actu: ſicut intelligere & ſentire dicuntur quidam motus. Et hoc modo intellectus Chriſti ſemper aſcendit in Deum: quia ſemper contemplatur ipſum, vt ſupra ſe exiſtentem.

l. 3. de anima. tex. 28. to. 2.
lib. 3. cap. 24 circa princip.

Articvlvs II.

Vtrum Chriſto conueniat orare, ſecundum ſuam ſenſualitatem.

Inf. ar. 4. co. et 4. et 3. di. 17 ar. 3. q. 3. & opu. 3. c. 240 & opuſ. 7.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto conueniat orare ſecundum ſuam ſenſualitatẽ. Dicitur enim in Pſ. ex perſona Chriſti, Cor meum & caro mea exultauerũt in Deũ viuũ. Sed ſenſualitas dicitur appetitus carnis. Ergo ſenſualitas Chriſti potuit aſcẽdere in Deũ viuũ, exultãdo, & pari modo orãdo.

¶ 2 Præterea, Eius videtur eſſe orare, cuius eſt deſiderare illud quod petitur. Sed Chriſtus petiuit aliquid quod deſiderauit eius ſenſualitas, cùm dixit, Trãſeat à me calix iſte: ſicut dicitur Mat. 26. Ergo ſenſualitas Chriſti orauit.

¶ 3 Præterea, Magis eſt vniri Deo in perſona, quàm aſcendere in Deũ per orationẽ. Sed ſenſualitas fuit aſſumpta à Deo in vnitatẽ perſonæ, ſicut & quælibet pars humanæ naturæ. Ergo multò magis potuit aſcẽdere in Deũ orãdo.

Sed contra eſt quòd dicitur Phil. 2. quòd filius Dei ſecundum naturam quam aſſumpſit, in ſimilitudinem hominum factus eſt. Sed alij homines non orant ſecundum ſenſualitatem. Ergo nec Chriſtus orauit ſecundum ſenſualitatem.

Conclvsio.

Non potuit Chriſtus ſecundum ſenſualitatem orare: ita quòd oratio fuerit ſenſualitatis actus, ſed ſecundum ſenſualitatẽ orauit, pro quanto ſenſualitatis affectus materia eſſe potuit orationis.

Respondeo dicendum, quòd orare ſecundum ſenſualitatem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, quòd ipſa oratio ſit actus ſenſualitatis: & hoc modo Chriſtus ſecundum ſenſualitatem non orauit: quia eius ſenſualitas eiuſdẽ naturæ & ſpeciei fuit in Chriſto & in nobis. In nobis autem non poteſt ſenſualitas orare duplici ratione. Primò quidem: quia motus ſenſualitatis non poteſt ſenſibilia tranſcendere: & ideo non poteſt in Deum aſcendere: quod requiritur ad orationem. Secundò, quia oratio importat quandam ordinationem: prout ſcilicet aliquis deſiderat aliquid quaſi à Deo implendum: & hoc eſt ſolius rationis. Vnde oratio eſt actus rationis: vt in Secunda parte habitum eſt*. Alio modo poteſt dici aliquis orare ſecundum ſenſualitatem, quia ſcilicet eius ratio orãdo Deo proponit quod eſt in appetitu ſenſualitatis ipſius. & ſecundũ hoc Chriſtus orauit ſecundũ ſenſualitatẽ: inquantũ ſcilicet oratio eius exprimebat ſenſualitatis affectũ tanquã ſenſualitatis aduocata: & hoc vt nos de trib° inſtrueret. Primò quidẽ, vt oſtẽderet, ſe verã naturã humanã ſuſcepiſſe cũ oĩbus naturalibus affectibus. Secũdò, vt oſtẽderet quòd homini licet ſecũdum naturalẽ affectũ aliquid velle, quod Deus non vult. Tertiò, vt oſtẽdat quòd propriũ affectũ debet homo diuinæ voluntati ſubiicere. Vnde Aug*. in Enchi. dicit. Sic Chriſtus hominem gerens oſtendit priuatam quandam hominis voluntatem, cùm dicit, Tranſeat à me calix iſte. Hæc enim erat humana voluntas, proprium aliquid & tanquàm priuatum volens. Sed quia rectum vult eſſe hominem, & ad eum dirigi: ſubdit, Veruntamẽ non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Ac ſi dicat, Videte in me: quia potens ſum aliquid proprium velle, etſi Deus aliud velit.

2. 2. q. 83. art. 1.
Pſa. 32. concione 1. ſuper illud: Rectos decet collaudatio, tom. 8.

Ad primvm ergo dicendum, quòd caro exultat in Deum viuum, non per actum carnis aſcendentem in Deum: ſed per redundantiã à corde in carnẽ: inquantum appetitus ſenſitiuus ſequitur motũ appetitus rationalis.

Ad secvndvm dicendum, quòd licet ſenſualitas hoc voluerit quod ratio petebat: hoc tamen orãdo petere non erat ſenſualitatis, ſed rationis. vt dictum eſt*. *In corp. art.*

Ad tertivm dicendum, quòd vnio in perſona eſt ſecundum eſſe perſonale: quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturæ. Sed aſcenſio orationis eſt per actum, qui non conuenit niſi rationi, vt dictum eſt*. Vnde non eſt ſimilis ratio. *In corp. art.*

Articvlvs III.

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum pro ſe orare.

3. di. 17. ar. 3 q. 2. & opuſ. 7. & Ioa. 12 lec. 4. col. 2. vel. 10. parum ante finem.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non fuerit conueniens pro ſe orare. Dicit enim Hilar*. in 10. de Trin. Cùm ſibi non proficeret deprecationis ſermo, ad profectum tamen noſtræ fidei loquebatur. Sic ergo videtur quòd Chriſtus non ſibi, ſed nobis orauerit.

¶ 2 Præterea, Nullus orat niſi pro eo quod vult: quia ſicut dictum eſt†, oratio eſt quædam explicatio voluntatis per Deum implendæ. Sed Chriſtus volebat pati ea, quę patiebatur: dicit enim Aug*. 26. contra Fauſtum, Homo plerunque etſi nolit, contriſtatur: etſi nolit dormit, etſi nolit eſurit, aut ſitit. ille autẽ, ſcilicet Chriſtus, omnia iſta habuit, quia voluit. Ergo ei non cõpetebat pro ſeipſo orare.

ar. 1. huius q.
li. 16. c. 8. in fin. tom. 6.

¶ 3 Præterea, Cyprianus dicit in li*. de oratione Dominica: Pacis & vnitatis Magiſter noluit ſigillatim & priuatim preces fieri, vt quis cùm precatur, pro ſe tantùm precetur. Sed Chriſtus illud impleuit quod docuit, ſecundum illud Actuum primo, Cœpit Ieſus facere & docere. Ergo Chriſtus nunquam pro ſe ſolo orauit.

aliquantulum a princ. incip. Euãgelica præcepta.

Sed contra eſt, quòd ipſe Dominus orando dicit Ioan. 17. Clarifica filium tuum.

Conclvsio.

Cùm voluntas Chriſti ſimpliciter Deo ſemper fuerit conformis, ſemper eius oratio à Deo patre fuit exaudita.

Respondeo dicendũ, quòd Chriſtus pro ſe orauit dupliciter. Vno modo exprimendo affectũ ſenſualitatis, (vt ſupra dictũ eſt*) vel etiã voluntatis ſimplicis, quæ conſideratur vt natura, ſicut cùm orauit à ſe calicem paſſionis *Art. praeced.*

trans-

transferri. Alio modo, exprimendo affectum voluntatis deliberatæ, quę conſideratur vt ratio: ſicut cùm petiit gloriam reſurrectionis. Et hoc rationabiliter. Sicut enim dictum eſt*, Chriſtus ad hoc vti voluit oratione ad Patrem, vt nobis daret exemplum orandi, & vt oſtenderet, Patrem ſuum eſſe auctorem, à quo & æternaliter proceſſit ſecundum diuinam naturam, & ſecundum naturam humanam ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura, quædam bona habebat à Patre iam percepta, ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondum habita, ſed percipienda. Et ideo ſicut pro bonis iam perceptis in humana natura gratias agebat Patri, recognoſcendo eum auctorem (vt patet Matth. 26. & Ioan. 11.) ita etiam vt Patrem auctorem recognoſceret, ab eo orando petebat ea quæ ſibi deerant, ſecundum humanam naturam. puta gloriam corporis, & alia huiuſmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis à nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando poſtulemus.

Ar. 1. huius quæſt. ad 1.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd Hilarius loquitur quantùm ad orationem vocalem, quæ non erat ei neceſſaria propter ipſum, ſed ſolùm propter nos. vnde ſignanter dicit quòd ſibi non proficiebat deprecationis ſermo. Si enim deſiderium pauperum exaudit Dominus (vt in Pſal. dicitur) multò magis ſola voluntas Chriſti habet vim orationis apud Patrem. Vnde ipſe dicebat Ioan. 11. Ego ſciebam, quoniam ſemper me audis, ſed propter populũ qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſtus volebat quidem pati illa quæ patiebatur, pro tẽpore illo: ſed nihilominus volebat, vt poſt paſſionem, gloriam corporis conſequeretur, quam nondum habebat. Quam quidem gloriã expectabat à Patre ſicut ab Auctore, & ideo conuenienter ab ipſo eam petebat.

Ad tertivm dicendum, quod ipſa gloria quam Chriſtus orando petebat, pertinebat ad ſalutem aliorum, ſecundum illud Rom. 4. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Et ideo illa etiam oratio, quam pro ſe faciebat, erat quodammodo pro aliis. Sicut & quicunque homo aliquod bonum à Deo poſtulat, vt vtatur illo ad vtilitatem aliorum: non ſibi ſoli, ſed etiam aliis orat.

Articvlvs IIII.

Vtrum oratio Chriſti ſemper fuerit exaudita.

3. di. 17. ar. 3 q. 3. et 4. & op. 7. & Pſa. 3. c. 140. & opuſ. 7. et Pſ. 20. c. 4. & Ioan. 12. l. 4. col. 2. & Heb 5. col. 5.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd oratio Chriſti non ſemper fuerit exaudita. Petiit enim à ſe remoueri calicem paſſionis: vt patet Mat. 26. Qui tamen ab eo fuit tranſlatus. Ergo videtur quòd non omnis oratio eius fuerit exaudita.

¶ 2 Præterea, Ipſe orauit, vt peccatum crucifixoribus ſuis ignoſceretur: vt patet Luc. 22. Non tamen omnibus peccatum illud fuit dimiſſum: nam Iudæi fuerunt pro illo peccato puniti. Ergo videtur quòd non omnis eius oratio ſit exaudita.

¶ 3 Præterea, Dominus orauit pro his qui erant credituri per verbum Apoſtolorum in ipſum, vt omnes in eo vnum eſſent, & vt peruenirent ad hoc, quòd eſſent cũ ipſo. Sed non omnes ad hoc perueniunt. Ergo non omnis eius oratio eſt exaudita.

¶ 4 Præterea, In Pſal. dicitur in perſona Chriſti: Clamabo per diem, & non exaudies. Non ergo omnis oratio Chriſti fuit exaudita.

Sed contra eſt quod Apoſt. dicit ad Heb. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia.

Conclvsio.

Cùm voluntas Chriſti ſimpliciter Deo ſemper fuerit conformis, ſemper eius oratio à Deo patre fuit exaudita.

Ar. prece. arg. 2. & art. 1. huius q.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) oratio eſt quodammodo interpretatiua volũtatis humanæ. Tunc ergo alicuius orantis, exauditur oratio, quando eius voluntas adimpletur. Voluntas autem ſimpliciter hominis eſt rationis voluntas: hoc enim abſolutè volumus, quod ſecundum deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus, ſecundum motum ſenſualitatis, vel etiam ſecundum motum voluntatis ſimplicis, quę conſideratur vt natura, non ſimpliciter volumus, ſed ſecũdum quid, ſcilicet ſi aliud non obſiſtat, quod per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis eſt dicenda velleitas, quàm abſoluta volũtas, quia ſcilicet hoc vellet, ſi aliud non obſiſteret. Secundum autem voluntatem rationis, Chriſtus nihil aliud voluit, niſi quod ſciuit Deum velle. Et ideo omnis abſoluta volũtas Chriſti, etiam humana fuit impleta, quia fuit Deo conformis: & per conſequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & ſecundum hoc aliorum orationes implentur, quòd ſunt eorum voluntates Deo conformes: ſecundum illud Rom. 8. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit, id eſt approbat, quid deſideret ſpiritus, id eſt quid faciat Sanctos deſiderare: quoniam ſecundum Deum, id eſt ſecundum conformitatem diuinæ voluntatis, poſtulat pro Sanctis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa petitio de tranſlatione calicis, diuerſimode à Sanctis exponitur. Hilarius enim ſuper Matth. dicit*, Quòd autem vt à ſe tranſeat, rogat, non vt ipſe prætereatur, orat: ſed vt in alterum id quod à ſe tranſit, accedat atq; ideo pro his orat, qui paſſuri poſt ſe erant: vt ſit ſenſus, Quomodo à me bibitur calix iſte paſſionis: ita ab his bibatur ſine ſpei diffidentia, ſine ſenſu doloris, ſine metu mortis. Vel ſecundũ Hieron*. Signanter dicit, Calix iſte hoc eſt populi Iudæorum: qui excuſationem ignorantiæ habere non poſſunt, ſi me occiderint habentes leges & Prophetas, qui me vaticinantur. Vel ſecundum Diony. Alexandrinum: Quòd dicit, Transfer calicem iſtum à me, non hoc eſt, non adueniat mihi: niſi enim aduenerit, transferri non poterit. Sed ſicut quod præterit, nec intactum eſt nec permanens, ſic Saluator leuiter inuadentem tentationem flagitat pelli. Ambroſ*. autem dicit & Origen. & Chryſoſt. quòd hoc petiit quaſi homo, naturali voluntate mortem recuſans.

canone 31. in Mat. paulò à medio.

ſuper illum locũ Mat. 9. 30.

Amb. l. 10. in Luc. hom. 15 Orig. hom. 35 in Matt. in 6 fol. à princ. illius tom. 2. Chryſoſ. hom. 84. in Matt. tom. 2.

Sic ergo ſi intelligatur quòd petierit per hoc alios Martyres ſuæ paſſionis imitatores fieri ſecundum Hilar†. vel ſi petiit quòd timor bibendi calicis eum nõ perturbaret, vel quòd mors eum non detineret: omnino impletũ eſt quod petiuit. Si verò intelligitur petiſſe, quòd non biberet calicem mortis & paſſionis, vel quòd non biberet ipſum à Iudæis, non quidem eſt factum quod petiit: quia ratio quæ petitionem propoſuit, nolebat vt hoc impleretur: ſed ad inſtructionem noſtram volebat demonſtrare nobis ſuam voluntatem naturalem & motum ſenſualitatis, quem ſicut homo habebat.

† Hilar. cano. 31. in Matt.

Ad secvndvm dicendum, quòd Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neq; etiam pro omnibus, qui erant credituri in eum: ſed pro his ſolum, qui erant prædeſtinati, vt per ipſum vitam conſequerentur æternam.

Vnde patet etiam reſponſio ad tertivm.

Ad qvartvm dicendum, quòd cùm dicit, Clamabo, & non exaudies, intelligendum eſt quantum ad effectum ſenſualitatis, quæ mortem refugiebat. exauditur tamen quantum ad effectum rationis: vt dictum eſt*.

In corp. art.

QVÆSTIO XXII.

De Sacerdotio Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſacerdotio Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm conueniat Chriſto eſſe ſacerdotem.

¶ Secundò, de hoſtia huius ſacerdotis.

¶ Tertiò,

¶ Tertiò, de effectu huius ſacerdotij.

¶ Quartò, vtrum effectus ſacerdotij eius pertineat ad ipſum, vel ſolùm ad alios.

¶ Quintò, de æternitate ſacerdotij eius.

¶ Sextò, vtrum debeat dici ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedec.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſto conueniat eſſe ſacerdotem.

Inf. q. 31. ar. 2. ad 2. et 2. et q. 59. ar. 4. 1 et 4. cont. 76 col. 2. et opu. 20. li. 3. col. 12. fi. et Pſa. 2. col. 6. et 7. et Pſal. 44. col 10. et Hebr. 1. lec. 4. fi.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non conueniat eſſe ſacerdotem. Sacerdos enim eſt minor Angelo: vnde dicitur Zach. 3. Oſtendit mihi Deus ſacerdotem magnum ſtantem coram Angelo Domini. Sed Chriſtus eſt maior Angelis: ſecundum illud Hebr. primo, Tantò melior Angelis effectus, quātò differentius præ illis nomen hæreditauit. Ergo Chriſto non conuenit eſſe ſacerdotem.

¶ 2 Præterea, Ea quæ fuerunt in veteri Teſtamēto, fuerunt figuræ Chriſti ſecundum illud Col. 2. Quę ſunt vmbra futurorum. Sed Chriſtus non traxit carnis originem ex ſacerdotibus veteris Legis. dicit enim Apoſtolus ad Heb. 7. Manifeſtum eſt, quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter; in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moyſes locutus eſt. Ergo Chriſto non conuenit eſſe ſacerdotem.

¶ 3 Præterea, In veteri lege, quæ eſt figura Chriſti, non fuit ibidem legiſlator & ſacerdos: vnde dicit Dominus ad Moyſen legiſlatorem Exod. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt ſacerdotio fungatur mihi. Chriſtus autem eſt lator nouæ legis: ſecundū illū Hier. 3. Dabo legē meam in cordibus eorū. ergo Chriſto non cōuenit eſſe ſacerdotē.

SED CONTRA eſt quod dicitur Heb. 4. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Ieſum filium Dei.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus fuerit Dei & hominum mediator & quantùm ad reconciliationem, & per quem ſunt hominibus diuina dona collata, maximè illi conuenit ſacerdotem eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd propriè officium ſacerdotis eſt eſſe mediatorem inter Deum & populum: inquantum ſcilicet diuina populo tradit (vnde dicitur ſacerdos, quaſi ſacra dans) ſecundum illud Malach. 2. Legem requirent ex ore eius, ſcilicet ſacerdotis: & iterum, Inquantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter ſatisfacit. Vnde Apoſtolus dicit ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Hoc autē maximè conuenit Chriſto: nam per ipſum diuina dona hominibus ſunt collata: ſecundum illud 2. Pet. 1. Per quem, ſcilicet Chriſtum maxima & precioſa nobis promiſſa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ conſortes naturæ. Ipſe etiam humanum genus Deo reconciliauit: ſecundum illud Coloſſ. 1. In ipſo, ſcilicet Chriſto, complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia. Vnde Chriſto maximè conuenit eſſe ſacerdotem.

Cap. 6. Eccl. hierar. parte 3. à medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd poteſtas hierarchica conuenit quidem Angelis, inquātum & ipſi ſunt medij inter Deum & hominem, vt patet per Dionyſ. in lib. Cæ. hie. ita quod ipſe ſacerdos, inquantum eſt medius inter Deum & populum, Angeli nomen habet: ſecundū illud Malach. 2. Angelus Domini exercituum eſt. Chriſtus autem maior Angelis fuit non ſolùm ſecundum diuinitatem: ſed etiam ſecundum humanitatem inquantum habuit plenitudinem gratiæ & gloriæ. Vnde etiam excellentiori modo hierarchicam ſeu ſacerdotalem poteſtatem præ angelis habuit: ita etiam quòd ipſi Angeli fuerunt miniſtri ſacerdotij eius: ſecundum illud Matthæi quarto. Acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei; ſecundum tamen paſſibilitatem carnis, modico ab Angelis minoratus eſt, vt Apoſtolus dicit Heb. 2. Et ſecundum hoc conformis fuit hominibus viatoribus in ſacerdotio conſtitutis.

lib. 3. orth. fi. 1. c. 26. circa fi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Dam. dicit in 3. lib. quod in omnibus eſt ſimile, idem vtiq; erit, & non extraneum. Quia igitur ſacerdotium veteris legis erat figura ſacerdotij Chriſti, noluit Chriſtus naſci de ſtirpe figuralium ſacerdotum, vt oſtēderetur non eſſe omnino idem ſacerdotium: ſed differre ſicut verum à figurali.

q. 8. ar. 4. & alijs eiuſd. q.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut ſuprà dictū eſt, alij homines particulariter habent quaſdam gratias, ſed Chriſtus tanquam omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum. Et ideo quantū ad alios pertinet, alius eſt Legiſlator, & alius Sacerdos, & alius Rex: ſed hæc omnia concurrunt in Chriſto tanquàm in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Iſa. 33. Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus Rex noſter: ipſe veniet & ſaluabit nos.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus ſimul fuerit ſacerdos & hoſtia.

Inf. q. 84. ar. 7. 4. & opuſ. 69. c. 18. co. 6.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ipſe Chriſtus non fuerit ſimul ſacerdos & hoſtia. Sacerdotis enim eſt hoſtiam occidere. Sed Chriſtus non ſeipſum occidit. Ergo ipſe nec fuit ſimul ſacerdos & hoſtia.

¶ 2 Præterea, Sacerdotium Chriſti magis eſt ſimile ſacerdotio Iudæorum, quod erat à Deo inſtitutum, quàm ſacerdotio Gentilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nunquàm homo in ſacrificium offerebatur: quod maximè reprehenditur in ſacrificiis Gentilium: ſecundum illud Pſa. Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quos ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaan. Ergo in ſacerdotio Chriſti non debuit eſſe ipſe homo Chriſtus hoſtia.

¶ 3 Præterea, Omnis hoſtia ex hoc quòd Deo offertur, Deo ſanctificatur. Sed ipſa Chriſti humanitas à principio fuit ſanctificata, & Deo coniuncta. Ergo non conueniēter poteſt dici, quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo, fuerit hoſtia.

SED CONTRA eſt quod Apoſt. dicit ad Epheſ. 5. Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

CONCLVSIO.

Cùm per Chriſtum fuerint hominum peccata deleta, & gratia donata, ac gloriæ perfectionem conſecuti fuerimus, non modo ſacerdos fuit, ſed ſacrificium & hoſtia perfecta, pro peccato videlicet, pacifica & holocauſtum.

lib. 10. cap. 5. com. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in 10. de Ci. Dei, omne ſacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt ſacrum ſignum eſt. Inuiſibile autem ſacrificium eſt, quo homo Deo ſpiritum ſuum offert: ſecundum illud Pſal. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Et ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc ꝙ ſpiritus hominis feratur in Deum, poteſt dici ſacrificiū.

Indiget igitur homo ſacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remiſſionē peccati, per quod à Deo auertitur. & ideo Apo. dicit ad Heb. 5. quòd ad ſacerdotem pertinet, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Secundò, vt homo in ſtatu gratiæ conſeruetur, ſemper Deo inhærens, in quo eius pax & ſalus conſiſtit. Vnde & in veteri lege immolabatur hoſtia pacifica pro offerentiū ſalute: vt habetur Leui. 3. Tertiò ad hoc, quòd ſpiritus hominis perfectè Deo vniatur: quod maximè erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocauſtum quaſi totum incenſum: vt dicitur Leui. 1. Hæc autem per humanitatem Chriſti nobis prouenerunt. Nam primò quidem noſtra peccata deleta ſunt: ſecundum illud Rom. 4. traditus eſt propter delicta noſtra. Secundò gratiam nos ſaluantem per ipſum accepimus: ſecundum illud Heb. 5. Factus eſt omnibus obtēperātibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ. Tertiò per ipſum perfectionem gloriæ adepti ſumus. Heb. 10. Habemus fiduciam per ſanguinem eius in introitum Sanctorum, ſcilicet in gloriam cæleſtem. Et ideo ipſe Chriſtus inquantū homo,non

mo, non ſolùm fuit ſacerdos, ſed etiam hoſtia perfecta, ſimul exiſtens hoſtia pro peccato, & hoſtia pacifica, & holocauſtum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus non ſe occidit, ſed ſeipſum voluntariè morti expoſuit: ſecundum illud Iſa. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit: & ideo dicitur ſeipſum obtuliſſe.

Ad secvndvm dicendū, quod hominis Chriſti occiſio poteſt ad duplicem voluntatem comparari. Vno modo ad voluntatem occidētium. Et ſic non habet rationem hoſtiæ: non enim dicuntur occiſores Chriſti, hoſtiam Deo obtuliſſe, ſed grauiter deliquiſſe. Et huius peccati ſimilitudinem gerebant impia Gentilium ſacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo poteſt conſiderari occiſio Chriſti per comparationem ad voluntatem patientis, qui voluntariè ſe obtulit paſſioni. Et ex hac parte habet rationem hoſtiæ in quo non conuenit cum ſacrificiis Gentilium.

Ad tertivm dicitur, quòd ſanctitas humanitatis Chriſti à principio nō impedit, quin ipſamet humana natura, quū in paſſione oblata eſt Deo, ſanctificata nouo modo fuerit, ſcilicet vt hoſtia actualiter tunc exhibita. Acquiſiuit enim actualē hoſtię ſāctificationē tūc ex antiqua charitate & gratia vnionis ſāctificāte eandē abſolutè.

Articvlvs III.

Vtrum effectus ſacerdotij Chriſti ſit expiatio peccatorum.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd effectus ſacerdotij Chriſti non ſit expiatio peccatorum. Solius enim Dei eſt peccata delere, ſecundū illud Iſa. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Chriſtus non eſt ſacerdos, ſecundum quòd Deus, ſed ſecundum quòd homo. Ergo ſacerdotiū Chriſti non eſt expiatiuum peccatorum.

¶ 2 Præterea, Apoſt. dicit Heb. 10. quòd hoſtiæ veteris Teſtamēti non poterant perfectos facere: alioquin ceſſaſſent offerri, eo quòd nullam haberēt conſciētiam peccati cultores ſufficienter ſemel mundati, ſed in ipſis cōmemoratio peccatorū per ſingulos annos fit. Sed ſimiliter ſub ſacerdotio Chriſti fit cōmemoratio peccatorū, cū dicitur, Dimitte nobis debita noſtra. Mat. 6. offertur etiā cōtinuè ſacrificiū in Eccleſia. vnde & ibidem dicitur, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ergo per ſacerdotium Chriſti non expiantur peccata.

¶ 3 Præterea, In veteri lege maximè immolabatur hircus pro peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato ſacerdotis, vt patet Leui. 4 Sed Chriſtus nulli horū cōparatur, ſed agno, ſecundū illud Hie. 11. Ego quaſi agnꝰ māſuetꝰ, qui portatur ad victimā. Ergo videtur ꝙ eiꝰ ſacerdotiū nō ſit expiatiuū peccatorū.

Sed contra eſt quod Apoſt. dicit Heb. 9. Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſeipſum obtulit immaculatum Deo, emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. Ergo ſacerdotium Chriſti habet virtutem emundandi peccata.

Conclvsio.

Cùm virtute Chriſti collata fuerit nobis iuſtificationis gratia, & pro nobis ſatisfecerit, eius ſacerdotium plenam vim peccati expiandi habuiſſe certum eſt.

Respondeo dicendum, quòd ad peccatorū perfectam emundationem duo requiruntur, ſecundum quòd duo ſunt in peccato, ſcilicet macula culpę, & reatus pœnę. Macula quidem culpæ deletur per gratiam, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnæ, totaliter tollitur per hoc, ꝙ homo Deo ſatisfacit. Vtrunq; autē horū efficit ſacerdotiū Chriſti. Nam virtute ipſius gratia nobis datur, qua corda noſtra conuertuntur ad Deum: ſecundū illud Ro. 3. Iuſtificati gratis per gratiā ipſius, per redēptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu: quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Ipſe etiam pro nobis plenariè ſatisfecit, inquantū ipſe languores noſtros tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Vnde patet, ꝙ Chriſti ſacerdotium habet plenam vim expiandi peccata.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet Chriſtus non fuerit ſacerdos ſecundū quod Deus, ſed ſecundū quòd homo: vnus tamen & idem fuit ſacerdos & Deus. Vnde in ſynoꝰ. Epheſ. legitur: Si quis Pontificem dicit & Apoſtolum noſtrū fieri, non ipſum ex Deo Verbū, quando factū eſt caro, & ſecundum nos homo, ſed tanquā alterū præter eum ſeorſum hominē ex muliere: anathema ſit. Et ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuinitatis, illud ſacrificiū erat efficaciſſimū ad delēda peccata. Propter quod Aug. dicit in 4. de Trinꝰ. Vt quoniam quatuor conſiderantur in omni ſacrificio, cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idem ipſe vnus veruſq; Mediator, per ſacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebatur: vnum in ſe faceret, pro quibus offerebatur: vnus ipſe eſſet, qui offerebat & quod offerebat.

In ſynod. 1. Epheſin. cui præfuit Cyril. canone 10.

li. 4. c. 14. circa fin. tom. 3.

Ad secvndvm dicendum, quòd peccata non cōmemorantur in noua lege, propter inefficaciā ſacerdotij Chriſti, quaſi per ipſum non ſufficienter expiētur peccata: ſed cōmemorantur quantū ad illos, qui vel eius ſacrificij nolunt eſſe participes (ſicut ſunt infideles) pro quorū peccatis oramus, vt conuertantur: vel etiam quantum ad illos, qui poſt participationem huius ſacrificij, ab eo deuiant, qualitercunque peccando. Sacrificium autem quod quotidie in Eccleſia offertur, non eſt aliud à ſacrificio, quod ipſe Chriſtus obtulit, ſed eius commemoratio: vnde Aug. dicit in 10. de Ciuitꝰ. Dei. Sacerdos ipſe Chriſtus offerēs, ipſe & oblatio: cuius rei ſacramentum, quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium.

li. 10. de Ciuit. dei. c. 20 in med. to. 5.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut Origeꝰ. dicit ſuper Ioā. Licet diuerſa animalia in veteri lege offerrētur, quotidianum tamen ſacrificium, quod offerebatur mane & veſpere, erat agnus: vt habetur Num. 28. Vnde ſignificabatur, quòd oblatio agni veri, id eſt Chriſti, eſſet ſacrificium conſummatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi.

**Sup. illud Ioan. 1. Ecce agnus Dei fol. 103. qui liber primo in lucem prodijt anno Domi. 1555. ex officina Carola guillani Pariſ.*

Articvlvs IIII.

Vtrum effectus ſacerdotij Chriſti non ſolùm ad alios pertinuerit, ſed etiam ad ipſum.

4. di. 4. q. 1. art. 3. q. 5.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd effectus ſacerdotij Chriſti non ſolùm pertinuerit ad alios, ſed etiam ad ipſum. Ad officium enim ſacerdotis pertinet, pro populo orare: ſecundum illud 2. Mach. 1. Orationē faciebant ſacerdotes, dum conſummaretur ſacrificium. Sed Chriſtus non ſolùm pro alijs orauit, ſed etiam pro ſeipſo: ſecundum quod ſuprà dictū eſt *, ſicut expreſſè dicitur Heb. 5. quòd in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationeſq; ad Deū, qui poſſit illū ſaluū facere à morte, cū clamore valido & lachrymis obtulit. Ergo ſacerdotiū Chriſti effectū habuit nō ſolùm in aliis, ſed etiā in ſeipſo.

Q. 21. art. 3.

¶ 2 Præterea, Chriſtus ſacrificium obtulit ſeipſum in ſua paſſione. Sed per paſſionem ſuam non ſolùm alijs meruit, ſed etiam ſibi: vt ſuprà habitum eſtꝰ. Ergo ſacerdotium Chriſti non ſolùm habuit effectum in alijs, ſed etiam in ſeipſo.

Q. 19. art. 3. & 4.

¶ 3 Præterea, Sacerdotium veteris legis fuit figura ſacerdotij Chriſti. Sed ſacerdos veteris legis non ſolùm pro alijs, ſed etiam pro ſeipſo ſacrificium offerebat. Dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingreditur Sanctuarium, vt roget pro ſe, & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu filiorum Iſraël. Ergo etiam ſacerdotium Chriſti non ſolum in aliis, ſed in ſeipſo effectum habuit.

Sed contra eſt quòd in Epheſina ꝰſynodo legitur: Si quis dicit Chriſtum pro ſe obtuliſſe oblationem, & non magis pro nobis ſolum (non enim indiguit ſacrificio, qui peccatum neſcit) anathema ſit. Sed in ſacrificio offerendo, potiſſimè ſacerdotis conſiſtit officium. Ergo ſacerdotium

Canon. 10. concil. 1. Epheſ. cui præfuit Cyril tom. 2 Concil.

cerdotium Chriſti non habuit effectum in ipſo Chriſto.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus per ſeipſum ad Deum acceſſerit, non decuit ipſum propriꝫ ſacerdotij effectum in ſe ſuſcipere.

ar. 1. huius q. RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, ſacerdos conſtituitur medius inter Deum & populum. Ille autem indiget medio ad Deum, qui per ſeipſum accedere ad Deum non poteſt, & talis ſacerdotio ſubijcitur, effectum ſacerdotij participans. Hoc autem Chriſto non competit: dicit enim Apoſt. ad Heb. 7. Accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens, ad interpellandū pro nobis. Et ideo Chriſto non conuenit effectum ſacerdotij in ſe ſuſcipere, ſed potius ipſum alijs communicare. Primū enim agens in quolibet genere, ita eſt influens, quod non eſt recipiens in genere illo: ſicut ſol illuminat, ſed non illuminatur: & ignis calefacit, ſed non calefit. Chriſtus autem eſt fons totius ſacerdotij: nam ſacerdos legalis erat figura ipſius: ſacerdos autem nouæ legis in perſona ipſius operatur: ſecundum illud 2. ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, ſiquid donaui, propter vos in perſona Chriſti. Et ideo non cōpetit Chriſto effectum ſacerdotij recipere.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd oratio etſi conueniat ſacerdotibus: non tamen eſt eorum officio propria. Cuilibet enim conuenit & pro ſe & pro aliis orare: ſecundum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, vt ſaluemini. Et ſic poſſet dici, quòd oratio qua Chriſtus pro ſe orauit, non erat actus ſacerdotij eius. Sed hæc reſponſio videtur excludi per hoc, quod Apoſtolus Heb. 5. cùm dixiſſet, Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec, *In argum. 1.* ſubdit, Qui in diebus carnis ſuæ preces, &c. vt ſuprà*. Et ita videtur quòd oratio, qua Chriſtus orauit, ad eius ſacerdotium pertineat. Et ideo oportet dicere, quòd alij ſacerdotes effectum ſacerdotij ſui participant: non inquantum ſacerdotes, ſed inquantū peccatores, vt infrà dicetur. Chriſtus autē, ſimpliciter loquēdo, peccatum non habuit. Habuit tamen ſimilitudinem peccati in carne: vt dicitur Ro. 8. Et ideo non ſimpliciter dicendum eſt, quòd ipſe effectū ſacerdotij participauerit, ſed ſecūdum quid, ſcilicet ſecundum paſſibilitatem carnis. Vnde ſignanter dicit: Qui poſſit illum ſaluum facere à morte.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in oblatione ſacrificij cuiuſcunq; ſacerdotis, duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum ſacrificium oblatū, & deuotio offerentis. Proprius autē effectus ſacerdotij eſt id quod ſequitur ex ipſo ſacrificio. Chriſtus autem conſecutus eſt per ſuam paſſionem, gloriā reſurrectionis, non quaſi ex vi ſacrificij quod offertur per modum ſatisfactionis: ſed ex ipſa deuotione, qua ſecundum charitatem humiliter paſſionem ſuſtinuit.

AD TERTIVM dicendū quòd figura non poteſt adæquare veritatem. Vnde ſacerdos figuralis veteris legis non poterat ad hanc perfectionem pertingere, vt ſacrificio ſatisfactorio non indigeret: ſed Chriſtus non indiguit: vnde non eſt ſimilis ratio de vtroque. Et hoc eſt quod Apoſtolus dicit, Lex homines conſtituit ſacerdotes, infirmitatem habentes: ſermo autem iuriſiurandi, qui poſt legem eſt, Filium in æternum perfectum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſacerdotium Chriſti permaneat in æternum.

*Ad ſequē. ar. & q. 6. 3. ar. 5. ar. et 1. 2. q. 106. ar 4. ar. 3. ad. 22. q. 1. art. 1. ad 4. *art. præced.*

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdotium Chriſti non permaneat in æternum. Quia (vt dictum eſt*) illi ſoli effectu ſacerdotij indigent, qui habent infirmitatem peccati: quæ per ſacerdotis ſacrificium expiari poteſt. Sed hoc erit in æternū: quia in Sanctis nulla erit infirmitas: ſecundum illud Iſa. 60. Populus tuus omnes iuſti. Peccatorū autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla eſt redemptio. Ergo ſacerdotium Chriſti fruſtra remaneret in æternum.

¶ 2 Præterea, Sacerdotium Chriſti præcipuè manifeſtatum eſt in eius paſſione & morte: quando per propriū ſanguinem introiuit in Sancta: vt dicitur Hebr. 9. Sed paſſio & mors Chriſti non erit in æternum: ſecundum illud Rom. 6. Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur. Ergo ſacerdotium Chriſti non eſt in æternum.

¶ 3 Præterea, Chriſtus eſt ſacerdos non ſecundum quod Deus, ſed ſecundum quòd homo. Sed Chriſtus quandoque non fuit homo, ſcilicet in triduo mortis. Ergo ſacrificium Chriſti, non eſt in æternum.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur in Pſal. Tu es ſacerdos in æternum.

CONCLVSIO.

Sacerdotium Chriſti æternum fuit quo ad omnem ſacerdotij conſummationem.

RESPONDEO dicendum, quòd in officio ſacerdotis duo poſſunt conſiderari. Primò quidem ipſa oblatio ſacrificij. Secundò, ipſa ſacrificij conſummatio. Quæ quidem conſiſtit in hoc, quòd illi, pro quibus ſacrificiū offertur, finem ſacrificij conſequuntur. Finis autem ſacrificij, quod Chriſtus obtulit, non fuerunt bona temporalia, ſed æterna, quæ per eius mortem adipiſcimur (vnde dicitur Heb. 9. ꝙ Chriſtus eſt aſſiſtens Pontifex futurorū bonorū) ratione cuius Chriſti ſacerdotiū dicitur eſſe æternum.

Et hæc quidem conſummatio ſacrificij Chriſti, præfigurabatur in hoc ipſo, quòd Pontifex legalis ſemel in anno cum ſanguine hirci & vituli intrabat in Sancta ſanctorū; vt dicitur Leuit. 16. cùm tamen hircum & vitulum non immolaret in Sanctis ſanctorum, ſed extra. Et ſimiliter Chriſtus in Sancta ſanctorum, id eſt in ipſum cælum intrauit: & nobis viam parauit intrādi, per virtutem ſanguinis ſui, quem pro nobis in terra effudit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Sancti qui erunt in patria, non indigebūt vlterius expiari per ſacerdotium Chriſti: ſed expiati iam indigebunt conſummari per ipſum Chriſtum, à quo gloria eorum dependet. Vnde dicitur Apocal. 21. quòd claritas Dei illuminat illam, ſcilicet ciuitatem Sanctorum, & lucerna eius eſt agnus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd licet paſſio & mors Chriſti de cætero non ſit iterāda: tamen virtus illius hoſtiæ ſemel oblatæ, permanet in æternum.

Et per hoc patet reſponſio ad TERTIVM: quia, vt dicitur ad Heb. 10. vna oblatione cōſummauit in æternum ſanctificatos. Vnitas autem huius oblationis figurabatur in lege, per hoc quòd ſemel in anno legalis Pontifex cum ſolenni oblatione ſanguinis intrabat in Sancta: vt dicitur Leui. 16. Sed deficiebat figura à virtute in hoc, quòd illa hoſtia non habebat ſempiternam virtutem: & ideo annuatim illæ hoſtiæ reiterabantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſacerdotium Chriſti fuerit ſecundum ordinem Melchiſedec.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdotium Chriſti non fuerit ſecundum ordinē Melchiſedec. Chriſtus enim eſt fons totius ſacerdotij, tanquam principalis ſacerdos. Sed illud quod eſt principale, non ſequitur ordinem alterius, ſed alia ſequuntur ordinem ipſius. Ergo Chriſtus non debet dici ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedec. *Inf. q. 61. ar. 3. ad 3. et 4. d. 8. q. 1. ar. 2. q. 3.*

¶ 2 Præterea, Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit ſacerdotio Chriſti, quàm ſacerdotium quod fuit ante legem. Sed ſacramēta tantò expreſſius ſignificabant Chriſtum, quātò propinquiora fuerunt Chriſto: vt patet ex his, quæ in Secunda parte dicta* ſunt. Ergo ſacerdotium Chriſti magis debet denominari ſecundum ſacerdotium legale, quàm ſecundum ſacerdotium Melchiſedec: quod fuit ante legem. *1. 2. q. 2. art. 7.*

¶ 3 Præterea, Heb. 7. dicitur, quòd eſt Rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque numerum dierum neque finem vitæ habens. Quæ quidem conueniunt ſoli filio Dei. Ergo non debet dici Chriſtus ſecundum ordinem Melchiſedec, tanquam

cuiuſdam alterius, ſed ſecundum ordinem ſuiipſius.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur in Pſalmo, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedec.

CONCLVSIO.

Chriſti ſacerdotium fuit ſecundum ordinem Melchiſedec, ſecundũ excellentiam veri ſacerdotij ad figurale ſacerdotium legis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum
Art.4 huius q.22.3. eſt*, legale ſacerdotium fuit figura ſacerdotij Chriſti: non quidem quaſi adæquans veritatem, ſed multum ab ea deficiens. Tum quia ſacerdotium legale non mundabat peccata: tum etiam quia non erat ęternum, ſicut ſacerdotium Chriſti. Ipſa autem excellentia ſacerdotij Chriſti ad ſacerdotium Leuiticum fuit figurata in ſacerdotio Melchiſedec, qui ab Abraham decimas ſumpſit: in cuius lumbis decimatus eſt quodammodo ipſe ſacerdos legalis. Et ideo ſacerdotium Chriſti dicitur eſſe ſecundum ordinem Melchiſedec, propter excellentiã veri ſacerdotij ad figurale ſacerdotium legis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Chriſtus non dicitur eſſe ſecundum ordinem Melchiſedec, quaſi principalioris ſacerdotis, ſed quaſi præfigurantis excellentiam ſacerdotij Chriſti ad ſacerdotium Leuiticum.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in ſacerdotio Chriſti duo poſſunt conſiderari: ſcilicet ipſa oblatio Chriſti, & participatio eius. Quãtùm ad ipſam oblationẽ, expreſſius figurabat ſacerdotium Chriſti ſacerdotiũ legale per ſanguinis effuſionem, quàm ſacerdotium Melchiſedec, in quo ſanguis non effundebatur, ſed quantùm ad participationem huius ſacrificij & eius effectum (in quo præcipuè attenditur excellentia ſacerdotij Chriſti ad ſacerdotium legale) expreſſius præfigurabatur per ſacerdotium Melchiſedec, qui offerebat panem & vinum, ſigni-
refertur de cõſecrat. diſt. 2 c. Quia paſſus. ficantia (vt Aug. dicit) eccleſiaſticam vnitatem, quam conſtituit participatio ſacrificij Chriſti. Vnde etiam in noua lege verum Chriſti ſacrificium cõmunicatur fidelibus ſub ſpecie panis & vini.

AD TERTIVM dicendum, quod Melchiſedec, dictus eſt ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogia, & ꝙ non habet initium dierum neq; finem: non quia iſta non habuerit, ſed quia in Scriptura ſacra iſta de eo non leguntur. Et per hoc ipſum (vt Apoſtolus ibidem dicit) aſſimilatus eſt filio Dei: qui in terris eſt ſine patre & in cælis ſine matre, & ſine genealogia: ſecundum illud Iſa. 53. Generationem eius quis enarrabit? & ſecũdum diuinitatem neque principium neque finem dierum habet.

QVÆSTIO XXIII.

De Adoptione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt, an adoptio Chriſto conueniat.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Deo conueniat adoptare filios.

¶ Secundò, vtrùm hoc conueniat ſoli Deo patri.

¶ Tertiò, vtrùm ſit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quartò, vtrùm Chriſtus poſſit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deo conueniat filios adoptare.

3.diſt.10.q.2 ar.1.q.1. & 4. contra ca. 37 fin. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus enim adoptat niſi extraneam perſonam in filium: ſecũdum quòd Iuriſtæ dicunt. Sed nulla perſona eſt extranea à Deo, qui eſt omnium creator. Ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶ 2 Præterea, Adoptio videtur eſſe introducta in defe-
1.1.q.33. art.3. ctum filiationis naturalis. Sed in Deo inuenitur naturalis filiatio: vt in Prima parte habitum eſt*. Ergo non conueniat Deo filios adoptare.

¶ 3 Præterea, Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hęreditate adoptantis ſuccedat. Sed in hæreditate Dei non videtur aliquis poſſe ſuccedere: quia ipſe nunquam decedit. Ergo Deo non conuenit adoptare.

SED CONTRA, eſt quod dicitur Eph. primo: Prędeſtinauit nos in adoptionem filiorum Dei. Sed prædeſtinatio Dei non eſt irrita. Ergo Deus aliquos ſibi adoptat in filios.

CONCLVSIO.

Cùm Deo ex ſua eſſentiali bonitate conueniat homines ad diuinæ beatitudinis hæreditatem admittere, ipſi etiam conuenire homines in filios adoptare neceſſe eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium ſibi in filium, in quantum ex ſua bonitate admittit eum ad participationem ſuæ hæreditatis. Deus autem eſt infinitæ bonitatis: ex qua contingit, quòd ad participationem bonorum ſuorum ſuas creaturas admittit. Et præcipuè rationales creaturas: quę inquantum ſunt ad imaginem Dei factę, ſunt capaces beatitudinis diuinę. Quæ quidem conſiſtit in fruitione Dei: per quam etiam ipſe Deus beatus eſt, & per ſeipſum diues, inquantum ſcilicet ſeipſo fruitur. Hoc autem dicitur hæreditas alicuius, ex quo ipſe eſt diues. Et ideo inquantum Deus ex ſua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cæleſtẽ percipiendã. Homo autẽ non facit idoneũ eum, quẽ adoptat, ſed potius eum iam idoneũ eligit adoptãdo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in ſua natura conſideratus, non eſt extraneus à Deo, quantum ad bona naturalia quę recipit: eſt tamen extraneus, quantum ad bona gratiæ & glorię, & ſecundũ hoc adoptatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hominis eſt operari ad ſupplendam ſuam indigentiam: non autem Dei, cui conuenit operari ad communicandam ſuæ perfectionis abundantiam. Et ideo ſicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, ſecundum quandam ſimilitudinem; ita per actum adoptionis communicatur ſimilitudo naturalis filiationis hominibus, ſecundum illud Rom. 8. Quos præſciuit conformes fieri imaginis Filij ſui.

AD TERTIVM dicendũ, quòd bona ſpiritualia poſſunt ſimul à pluribus poſſideri, non autem bona corporalia. Et ideo hæreditatem corporalem nullus poteſt percipere, niſi ſuccedens decedenti: hæreditatem autem ſpiritualem ſimul omnes ex integro accipiunt ſine detrimẽto Patris ſemper viuẽtis. Quãuis poſſet dici, quòd Deus decedit, ſecundùm quòd eſt in nobis per fidem, & incipiet in nobis eſſe per ſpeciem: ſicut gloſſa dicit Rom. 8. ſuper gloſ. ord. ibid. illud, Si filij, & hæredes.

ARTICVLVS II.

Vtrum adoptare conueniat toti Trinitati.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd 3.diſt.10.q.2 adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio art.1.q.2. & enim dicitur in diuinis ad ſimilitudinem rerum 3. humanarũ. Sed in rebus humanis ſoli illi cõuenit adoptare, qui poteſt filios generare: quod in diuinis conuenit ſoli Patri. Ergo in diuinis ſolus Pater poteſt adoptare.

¶ 2 Præterea, Homines per adoptionem efficiuntur fratres Chriſti: ſecundum illud Rom. 8. Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui ſunt filij vnius patris. vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum. Ergo ſolus Pater Chriſti habet filios adoptiuos.

¶ 3 Præterea, Galat. 4. dicitur, Miſit Deus Filium ſuũ, vt adoptionem filiorum dei reciperemus. quoniam autem eſtis filij Dei, miſit Deus ſpiritum Filij ſui in corda veſtra, clamantem, Abba, pater. Ergo eius eſt adoptare, cuius eſt Filium

eſt Filium,& Spiritum ſanctum habere. Sed hoc eſt ſolius perſonæ Patris. Ergo adoptare conuenit ſoli perſonæ Patris.

SED CONTRA, Eius eſt adoptare nos in filios, quem nos patrem poſſumus nominare. vnde dicitur Ro. 8. Accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Sed cùm Deo dicimus, Pater noſter, hoc pertinet ad totam Trinitatem: ſicut & cætera nomina, quæ dicuntur de Deo relatiuè ad creaturã, vt in Prima *P. p. q. 39. ar. 7.* parte habitũ eſt*. Ergo adoptare cõuenit toti Trinitati.

CONCLVSIO.

Adoptare homines in filios Dei conuenit toti Trinitati.

RESPONDEO dicendum, quòd hæc eſt differentia inter filium Dei adoptiuum & naturalẽ, quòd filius Dei naturalis eſt genitus, non factus: filius autem adoptiuus eſt factus, ſecundum illud Ioan. primo, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Dicitur tamen quandoque filius adoptiuus eſſe genitus propter ſpiritualem regenerationem: quæ eſt gratuita, non naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Voluntariè genuit nos Verbo veritatis. Quamuis autem generare in diuinis, ſit proprium perſonæ Patris, tamen facere quemcunque effectum in creaturis, eſt commune toti Trinitati propter vnitatem naturæ: quia vbi eſt vna natura, oportet quòd ſit vna virtus & vna operatio. vnde Dominus dicit Ioan. 5. Quæcunque Pater facit, hæc & filius ſimiliter facit. Et ideo adoptare homines in filios Dei, conuenit toti Trinitati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes perſonæ humanæ non ſunt vnius naturę ſecundum numerum, vt oporteat vnam eſſe omnium operationem & vnum effectum: ſicut accidit in diuinis. Et ideo, quãtum ad hoc, non potuit attendi ſimilitudo vtrobique.

AD SECVNDVM dicendũ, quod nos per adoptionem efficimur fratres Chriſti quaſi eundẽ patrem habentes cum ipſo: qui tamen alio modo eſt pater Chriſti, & alio modo eſt pater noſter. Vnde ſignãter Dominus Ioã. 20. ſeorſum dixit, Patrem meum: & ſeorſum dixit, Patrẽ veſtrũ: eſt enim Pater Chriſti, naturaliter generãdo: quod eſt proprium ſibi. Eſt autem pater noſter voluntariè aliquid faciẽdo, quod eſt cõmune ſibi & Filio & Spiritui ſancto. Et ideo Chriſt⁹ nõ eſt filius toti⁹ Trinitatis, ſicut nos.

Art. praeced. AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, filiatio adoptiua eſt quædam ſimilitudo filiationis æternę: ſicut oĩa quę in tempore facta ſunt, ſimilitudines quędam ſunt eorũ quæ ab æterno fuerunt. Aſſimilatur autem homo ſplẽdori æterni filij, per gratiæ claritatẽ, quæ attribuitur Spiritui ſancto. Et ideo adoptatio licet ſit cõmunis toti Trinitati: appropriatur tamen Patri vt actori, Filio vt exemplari, Spiritui ſancto vt imprimenti in nobis huius ſimilitudinem exemplaris.

ARTICVLVS III.

Vtrum adoptari ſit proprium rationalis creaturæ.

3. ſi. 10. q. 2. ar. 2. q. 1. et 2 et 4. cor. c. 17 5. & 21. fin. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd adoptari non ſit propriũ rationalis creaturæ. Non enim dicitur Deus pater creaturæ, niſi per adoptionem. Dicitur autem pater creaturæ etiam irrationalis: ſecundum illud Iob. 38. Quis eſt pluuiæ pater, & ſtillas roris quis genuit? Ergo adoptari non eſt proprium rationalis creaturæ.

¶ 2 Præterea, Per adoptionem dicũtur aliqui filij Dei. Sed eſſe filios Dei, in Scriptura propriè videtur attribui Angelis, ſecundum illud Iob. 1. Quadam autem die cùm aſſiſterent filij Dei coram Domino. Ergo non eſt proprium creaturæ rationalis adoptari.

¶ 3 Præterea, Quod eſt proprium alicui naturę, conuenit omnibus habentibus naturam illam: ſicut riſibile conuenit omnibus hominibus. Sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. Ergo adoptari non eſt proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA eſt, quòd filij adoptati ſunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas conuenit ſoli rationali creaturæ. Ergo proprium eſt creaturæ rationalis adoptari.

CONCLVSIO.

Rationali Creaturæ tantum conuenit in filios Dei adoptari, at non omni, ſed charitatem habenti.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, filiatio adoptionis eſt quædam ſimilitudo filiationis naturalis. Filius autem Dei naturaliter procedit à Patre, vt *Ar. praced. ad 3. & art. 1.* verbum intellectuale, vnũ cum ipſo Patre exiſtens. Huic ergo Verbo tripliciter poteſt aliquid aſſimilari. Vno quidem modo ſecundum rationem formæ, non autem ſecũdum intellectualitatẽ ipſius: ſicut forma domus exterius conſtitutæ aſſimilatur verbo mentali, artificis ſecundum ſpeciem formæ, non autem ſecundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non eſt intelligibilis, ſicut erat in mente artificis. Et hoc modo Verbo æterno aſſimilatur qualibet creatura, cùm ſit facta per Verbum. Secũdo modo aſſimilatur creatura Verbo non ſolùm quãtum ad rationem formæ, ſed etiam quantum ad intellectualitatem ipſius, ſicut etiam ſcientia, quæ fit in mente diſcipuli, aſſimilatur verbo quod eſt in mẽte magiſtri. Et hoc modo creatura rationalis etiam ſecundum ſuam naturam aſſimilatur verbo Dei. Tertio modo aſſimilatur creatura verbo Dei æterno, ſecundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem: vnde Dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus. Et talis aſſimilatio perficit rationem adoptionis, quia ſic aſſimilatis debetur hæreditas æterna. Vnde manifeſtum eſt, quòd adoptari conuenit ſoli creaturæ rationali, non tamen omni, ſed ſolùm habenti charitatem, quæ eſt diffuſa in cordibus noſtris, per Spiritũ ſanctum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo Roman. 8. Spiritus ſanctus dicitur ſpiritus adoptionis filiorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non propriè per adoptionem, ſed per creationem, ſecundum primam participationem ſimilitudinis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Angeli dicuntur filij Dei filiatione adoptionis: non quia ipſis primò cõueniat, ſed quia ipſi primò adoptionẽ filiorũ receperunt.

AD TERTIVM dicendum, quòd adoptio non eſt proprium conſequens naturam, ſed conſequens gratiam, cuius natura rationalis eſt capax. Et ideo non oportet quòd omni rationali creaturæ cõueniat, ſed quòd omnis rationalis creatura ſit capax adoptionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus, ſecundum quòd homo, ſit filius Dei adoptiuus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus, ſecundum quod homo, ſit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilar*. de Chriſto loquens, *Inf. q. 32. ar. 3. q. 43 ar. 1 cor. et 3. di. 10 q. 2. ar. 2 q. 3. & 4. contra c. 4 & veri. q. 29 ar. 1 ad 1.* Poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. Ergo Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt filius adoptiuus.

¶ 2 Præterea, Aug†. dicit in lib. de Prædeſtina. Sanct. quòd eadem gratia ille homo eſt Chriſtus, qua gratia ab initio fidei quicunque homo eſt Chriſtianus. Sed alij homines ſunt Chriſtiani per gratiam adoptionis. Ergo & ille homo eſt Chriſtus per adoptionem, & ita videtur eſſe filius adoptiuus. **l. 2. de Trin. à med. † c. 15 ante med. tom. 7.*

¶ 3 Præterea, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt ſeruus. Sed dignius eſt eſſe filium adoptiuum, quàm ſeruũ. Ergo multo magis Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt filius adoptiuus.

SED CONTRA eſt quod Ambroſ*. dicit in lib. de Incarn. Adoptiuum filium, non dicimus filium eſſe natura, ſed eum dicimus natura eſſe filium, qui verus eſt filius. **In l. de incar. dom. sa. fac. c. 8 in fin. to. 2.* Chriſtus autem eſt verus & naturalis Dei filius, ſecundũ illud 1. Ioan. vlt. Vt ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Ergo Chriſtus ſecundũ quòd homo, non eſt filius adoptiu⁹.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus ſit Dei naturalis filius, impoſſibile eſt ipſum eſſe filium adoptiuum.

1.ſ.q.33.artic.2.& 3. — *Ar.præced. in corp. & locis ibi citatis.*

· RESPONDEO dicendum, quòd filiatio propriè conuenit hypoſtaſi, vel perſonæ, non autem naturæ: vnde & in Prima parte dictum eſt*, quòd filiatio eſt proprietas perſonalis. In Chriſto autem non eſt alia perſona vel hypoſtaſis, quàm increata, cui conuenit eſſe filium per naturam. Dictum eſt autem ſuprà*, quòd filiatio adoptionis eſt participata ſimilitudo filiationis naturalis. Non autem accipitur, aliquid dici participatiuè quod per ſe dicitur. Et ideo Chriſtus qui eſt filius Dei naturalis, nullo modo poteſt dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Chriſto duas perſonas, vel duas hypoſtaſes, ſeu duo ſuppoſita, nihil rationabiliter prohiberet Chriſtũ hominem dici filium adoptiuum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut filiatio non propriè conuenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cùm dicitur quòd carnis humanitas adoptatur, impropria eſt locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturæ ad perſonam filij.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſimilitudo illa Aug. eſt intelligenda, quantùm ad principium, quia ſcilicet ſicut ſine meritis quilibet homo habet vt ſit Chriſtianus, ita iſte homo ſine meritis habuit vt eſſet Chriſtus. Eſt tamen differentia, quantùm ad terminum. quia ſcilicet Chriſtus per gratiam vnionis eſt filius naturalis, alius autem per gratiam habitualem eſt filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Chriſto non facit de non filio filiũ adoptiuum, ſed eſt quidam effectus filiationis in anima Chriſti, ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quaſi Vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis.

AD TERTIVM dicendum, quòd eſſe creaturam & etiam ſeruitus vel ſubiectio ad Deum, non ſolùm reſpicit perſonam, ſed etiam naturam: quod non poteſt dici de filiatione. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

QVÆSTIO XXIIII.

De prædeſtinatione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de prædeſtinatione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Chriſtus ſit prædeſtinatus.

¶ Secundò, vtrùm ſit prædeſtinatus, ſecundum quòd homo.

¶ Tertiò, vtrum eius prædeſtinatio ſit exemplar noſtræ prædeſtinationis.

¶ Quartò, vtrùm ſit cauſa prædeſtinationis noſtræ.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſto conueniat prædeſtinatum eſſe.

1.di.in 40.q.2.cor.fin. & ad 5.ar.3.di.7.q.3.ar.2.3.2.& q.3.ar.2.q.3.& 4.cõt.c.9.ad 2. & Ro.1.li.1.col.4.
q.præs.ar.4

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non conueniat prædeſtinatum eſſe. Terminus enim prædeſtinationis videtur eſſe adoptio filiorum, ſecundum illud Epheſ. 1. Prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum. Sed Chriſto non conuenit eſſe filium adoptiuum: vt dictum eſt*. Ergo Chriſto non conuenit prædeſtinatum eſſe.

¶ 2 Præterea, In Chriſto duo eſt conſiderare, ſcilicet naturam humanam & perſonam. Sed non poteſt dici, quòd Chriſtus ſit prædeſtinatus ratione humanæ naturæ, quia hæc eſt falſa, humana natura eſt filius Dei. Similiter etiam neque ratione perſonę, quia illa perſona non habet ex gratia quòd ſit filius Dei, ſed ex natura. prædeſtinatio autem eſt eorum quę ſunt ex gratia: vt in Prima parte dictũ eſt*. Ergo Chriſtus non eſt prædeſtinatus filius Dei.

1.1.q.23.ar.5.

¶ 3 Pręterea, Sicut illud quod eſt factum, non ſemper fuit: ita & illud quod eſt prædeſtinatum, eo quòd prædeſtinatio anteceſſionem quandam importat. Sed quia Chriſtus ſemper fuit Deus & filius Dei, non propriè dicitur quòd homo ille ſit factus filius Dei. Ergo pari ratione nõ debet dici quòd Chriſtus ſit prædeſtinatus filius Dei.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſtol. dicit Rom. primo de Chriſto loquens, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute.

CONCLVSIO.

Cùm Deum eſſe hominem, & econtra, factum fuerit in tempore per vnionis gratiam, & à Deo ab æterno præordinatum, neceſſariò Chriſtus fuit prædeſtinatus.

1.1.q.23.art.1.& 4.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut patet ex his quæ in Prima* parte dicta ſunt, prędeſtinatio propriè accepta, eſt quędam diuina pręordinatio ab æterno, de his quę per gratiam Dei ſunt fienda in tempore. Eſt autem hoc in tempore factum per gratiam vnionis à Deo, vt homo eſſet Deus, & deus eſſet homo. Nec poteſt dici, quod Deus ab æterno non præordinauerit hoc ſe facturum in tempore: quia ſequeretur quòd diuinæ menti aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipſa vnio naturarum in perſona Chriſti cadat ſub æterna Dei prædeſtinatione: & ratione huius Chriſtus dicitur eſſe prædeſtinatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apoſt. ibi loquitur de prædeſtinatione, qua nos prædeſtinamur vt ſimus filij adoptiui. Sicut autem Chriſtus ſingulari modo præ alijs eſt Dei filius naturalis: ita quodam ſingulari modo eſt prædeſtinatus.

Gloſ. or di. ſuper illud Qui prædeſtinatus eſt filius Dei.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut dicitur in Gloſſ*. Rom. 1. quidam dixerunt prædeſtinationem intelligendam eſſe de natura, non de perſona: quia ſcilicet humanæ naturæ facta eſt hæc gratia, vt vniretur filio Dei in vnitate perſonæ. Sed ſecundum hoc locutio Apoſtoli eſt impropria, propter duo. Primò quidem ratione communi. Non enim dicimus naturam alicuius prædeſtinari, ſed ipſum ſuppoſitum: quia prædeſtinari eſt dirigi in ſalutem, quod quidem eſt ſuppoſiti agentis propter beatitudinis finem. Secundo ratione ſpeciali: quia eſſe filiũ Dei, non conuenit humanæ naturæ: eſt enim hæc falſa, Humana natura eſt filius Dei: niſi forte quis velit ſic exponere extorta expoſitione. Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, id eſt prædeſtinatum eſt, vt humana natura vniretur filio Dei in perſona. Relinquitur ergo, quòd prædeſtinatio attribuatur perſonæ Chriſti: non quidem ſecundum ſe, vel ſecundũ quod ſubſiſtit in diuina natura, ſed ſecundũ quòd ſubſiſtit in humana natura. Vnde cùm prædixiſſet Apoſtolus, Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem, ſubiunxit, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, vt daret intelligere, quòd ſecundum hoc, quòd eſt factus ex ſemine Dauid ſecundum carnem eſt prædeſtinatus filius Dei in virtute. Quamuis enim ſit naturale illi perſonæ ſecũdum ſe conſideratæ, quod ſit filius Dei in virtute: non tamen eſt ei naturale ſecundum humanam naturam, ſecundum quam hoc ſibi conuenit per gratiam vnionis.

Ad Rom. 1. ſuper illud verbum Pauli. tom. 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd Origenes ſuper Epiſtolam ad Rom*. dicit hanc eſſe literam Apoſt. Qui prędeſtinatus eſt filius Dei in virtute: ita quòd nõ deſignetur aliqua anteceſſio: & ſic nihil habet difficultatis. Alij verò anteceſſionẽ, quæ deſignatur in hoc participio Prædeſtinatus, referunt, non ad id quod eſt eſſe filiũ Dei, ſed ad eius manifeſtationem: ſecundum illum conſuetũ modum loquendi in Scripturis, quo res dicũtur fieri, quando innoteſcunt, vt ſit ſenſus, quòd Chriſtus prædeſtinatus eſt manifeſtari filius Dei. Sed ſic non propriè prædeſtinatio accipitur: nam aliquis dicitur propriè prædeſtinari ſecundum quod dirigitur in finem beatitudinis: beatitudo autem Chriſti non dependet ex noſtra cognitione. Et ideo

melius

melius dicendum eſt, quòd illa anteceſſio, quam importat hoc participium Prędeſtinatus, non refertur ad perſonam ſecundum ſeipſam, ſed ratione humanæ naturæ: quia ſcilicet perſona illa etſi ab æterno fuerit filius Dei, hoc tamẽ nõ fuit ſemper, quòd ſubſiſtẽs in natura humana, fuerit filius Dei. Vnde Auguſtinus dicit in libro de Prædeſtinatione Sanctorum*. Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum carnem filius Dauid, eſſet in virtute filius Dei.

Cap. 15. à med. tom. 7.

Et eſt conſiderandum quòd licet hoc participium Prędeſtinatus, importet anteceſſionem, ſicut & hoc participium Factus: aliter tamen & aliter. Nam fieri pertinet ad ipſam rem, ſecundum quòd in ſe eſt: prædeſtinari autem pertinet ad aliquem, ſecundum quòd eſt in apprehenſione alicuius præordinantis. Id autem quod ſubeſt alicui formæ vel naturæ ſecundum rem, poteſt apprehendi, vel prout eſt ſub forma illa, vel etiam abſolutè. Et quia abſolutè non conuenit perſonæ Chriſti, quòd inceperit eſſe filius Dei, conuenit autem ei, ſecundum quòd intelligitur vel apprehenditur vt in natura humana exiſtens (quia ſcilicet hoc aliquando incepit eſſe, quòd in natura humana exiſtens eſſet filius Dei) ideo magis eſt hæc vera, Chriſtus eſt prædeſtinatus filius Dei, quàm iſta, Chriſtus eſt factus filius Dei.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatum eſſe filius Dei.

3. d. 10. q. 1. ar. 1. q. 3. & 4. contra e. 9 ad 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei. Hoc enim eſt vnuſquiſque ſecundum aliquod tempus, quod eſt prædeſtinatus eſſe, eo quòd prædeſtinatio Dei non fallitur. Si ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei, videtur ſequi quòd ſit filius Dei, ſecundum quòd homo. Hoc autem eſt falſum: ergo & primum.

¶ 2 Præterea, Illud quod conuenit Chriſto, ſecundum quod homo, conuenit cuilibet homini, eo quòd ipſe eſt vnius ſpeciei cum aliis hominibus. Si ergo Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei, ſequeretur, quòd cuilibet homini hoc conueniat. Hoc autem eſt falſum: ergo & primum.

¶ 3 Præterea, Hoc ab æterno prædeſtinatur, quod eſt aliquando fiendum in tempore. Sed magis hæc eſt vera, Filius Dei factus eſt homo, quàm iſta, Homo factus eſt filius Dei: vt ſuprà habitum eſt*. Ergo magis hæc eſt vera, Chriſtus, ſecundum quòd eſt filius Dei, prædeſtinatus eſt eſſe homo, quàm econuerſo, Chriſtus, ſecundum quòd eſt homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei.

q. 16. ar. 6. et 7.

SED CONTRA eſt, quòd Aug*. dicit in lib. de Prędeſt*. San. Ipſum Dominum glorię, inquantum homo factus eſt Dei filius, prædeſtinatum eſſe dicimus.

Cap. 15. in med. tom. 7.

CONCLVSIO.

Cùm humana natura non ſemper verbo Dei fuerit vnita, & ei hoc per gratiam collatum fuerit: neceſſario fuit filius Dei, ſecundum illam prædeſtinatus.

RESPONDEO dicendum, quòd in prædeſtinatione duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem ex parte ipſius prædeſtinationis æternæ, & ſecundum hoc importat anteceſſionem quandam reſpectu eius, quod ſub prædeſtinatione cadit. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum effectum temporalem: qui quidem eſt aliquod gratuitum Dei donum. Dicendum eſt ergo, quòd ſecundum vtrunque iſtorum attribuitur prædeſtinatio Chriſto, ratione ſolius humanæ naturæ. Nam humana natura non ſemper fuit Verbo vnita: & ei etiam hoc per gratiam eſt collatũ, vt filio Dei in perſona vniretur. Et ideo ſolùm ratione humanæ naturæ prædeſtinatio competit Chriſto: vnde Auguſtinus dicit in lib*. de Præde. San. prædeſtinata eſt iſta humanę naturæ tanta & tam excelſa ſubiectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, ſecundũ ꝙ homo, quod ei conuenit ratione humanæ naturę. Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei.

Cap. 15. post med. tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur, Chriſtus ſecundum quod homo, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei, hæc determinatio, ſecundum quòd homo, poteſt referri ad actum ſignificatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit ſub prędeſtinatione: & hoc modo eſt falſa. Eſt enim ſenſus, quòd prædeſtinatum ſit, vt Chriſtus, ſecundum quòd homo, ſit filius Dei: & in hoc ſenſu procedit obiectio. Alio modo poteſt referri ad ipſam propriam rationem actus: prout ſcilicet prædeſtinatio importat in ſui ratione anteceſſionem & effectum gratuitum. Et hoc modo conuenit Chriſto ratione humanæ naturæ: vt dictum eſt*. Et ſecundũ hoc dicitur prædeſtinatus, ſecundum quod homo. *In corp. art.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd aliquid poteſt conuenire alicui homini ratione humanæ naturę dupliciter. Vno modo ſic, quòd humana natura ſit cauſa illius ſicut eſſe riſibile conuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principiis cauſatur. Et hoc modo prędeſtinari non conuenit nec Chriſto nec alteri homini ratione humanæ naturæ, & in hoc ſenſu procedit obiectio. Alio modo dicitur cõuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ, cuius humana natura eſt ſuſceptiua, & ſic dicimus Chriſtũ eſſe prædeſtinatum ratione humanæ naturæ: quia prædeſtinatio refertur ad exaltationem humanæ naturæ in ipſo, vt dictum eſt*.

In corp. art.

AD TERTIVM dicendũ quòd ſicut Aug. dicit in li. de Prędeſt†. Ipſa eſt illa ineffabiliter facta hominis à Deo verbo ſuſceptio ſingularis, vt filius hominis ſimul propter ſuſceptum hominem, & filius Dei propter ſuſcipientem vnigenitum Deum veraciter & propriè diceretur. Et ideo quia illa ſuſceptio ſub prædeſtinatione cadit, tanquam gratuita, vtrumque poteſt dici, ſcilicet quod & filius Dei prædeſtinatus ſit eſſe homo, & filius hominis prędeſtinatus ſit eſſe filius Dei. Quia tamen gratia nõ eſt facta filio Dei vt eſſet homo, ſed potius humanæ naturæ, vt filio Dei vniretur: magis propriè poteſt dici, quòd Chriſtus ſecundum quod homo, eſt prędeſtinatus eſſe filius Dei, quàm quòd Chriſtus ſecundum quòd filius Dei, ſit prædeſtinatus eſſe homo.

3. d. 7. q. 3. a. 1. & ar. 2. q. 2.
†Cap. 15. à med. tom. 7.

ARTICVLVS III.

Vtrùm prædeſtinatio Chriſti ſit noſtræ prædeſtinationis exemplar.

3. d. 10. q. 3. ar. 3. & Ro. 1. l. 3. col. 2. fin.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd prędeſtinatio Chriſti non ſit exemplar noſtræ prædeſtinationis. exemplar enim præexiſtit exemplato. Nihil autem præexiſtit æterno. Cum igitur prædeſtinatio noſtra ſit æterna, videtur quòd prædeſtinatio Chriſti non ſit exemplar noſtræ prædeſtinationis.

¶ 2 Præterea, Exemplar ducit in cognitionem exemplati. Sed non oportuit quòd Deus duceretur in cognitionem noſtræ prædeſtinationis ex aliquo alio, cùm dicatur Rom. 8. Quos præſciuit, hos prædeſtinauit. Ergo prędeſtinatio Chriſti non eſt exemplar noſtræ prædeſtinationis.

¶ 3 Præterea, Exemplar eſt conforme exemplato. Sed alterius rationis videtur eſſe prædeſtinatio Chriſti quàm prædeſtinatio noſtra: quia nos prædeſtinamur in filios adoptiouis: Chriſtus autem eſt prædeſtinatus filius Dei in virtute, vt dicitur Rom. 1. Ergo eius prędeſtinatio non eſt exemplar noſtræ prædeſtinationis.

SED CONTRA eſt quòd Aug. dicit in lib. de prædeſt. San*. Eſt præclariſſimũ lumẽ prędeſtinationis & gratiæ ipſe Saluator ipſe Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Dicitur autem lumen prædeſtinationis & gratiæ, inquantum per eius prædeſtinationem & gratiam manifeſtatur noſtra prædeſtinatio: quod videtur ad rationem exemplaris pertinere. Ergo prædeſtinatio Chriſti eſt exemplar noſtræ prædeſtinationis.

Cap. 15. in princ. tom. 7.

CONCLVSIO.

Chriſti prædeſtinatio ſecundum actum prædeſtinantis non fuit noſtræ prædeſtinationis exemplar, ſed quo ad terminum prædeſtinationis.

RESPONDEO dicẽdum, quòd prædeſtinatio dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum ipſum actum prædeſtinantis: & ſic prædeſtinatio Chriſti non poteſt dici exemplar noſtræ prædeſtinationis: vno enim modo, & eodem actu æterno prædeſtinauit Deus nos & Chriſtũ. Alio modo poteſt prædeſtinatio conſiderari ſecundum illud, ad quod aliquis prædeſtinatur: quod eſt prædeſtinationis terminus & effectus. Et ſecundum hoc prædeſtinatio Chriſti eſt exemplar noſtræ prædeſtinationis. & hoc dupliciter. Primò quidem quantũ ad bonum, ad quod prædeſtinamur. Ipſe enim eſt prædeſtinatus ad hoc, quòd eſſet Dei filius naturalis: nos autẽ prædeſtinamur ad filiationem adoptionis, quæ eſt quædã participata ſimilitudo filiationis naturalis. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præſciuit, hos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui. Alio modo quantũ ad modum conſequendi iſtud bonum: quod eſt per gratiam, quod quidẽ in Chriſto eſt manifeſtiſſimum: quia natura humana in Chriſto nullis ſuis præcedẽtibus meritis eſt vnita filio Dei. Et de plenitudine gratię eius nos omnes accepimus: vt dicitur Io. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædeſtinantis. Et ſimiliter dicendum ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quòd non eſt neceſſarium, quòd exemplatum exemplari quantum ad omnia conformetur, ſed ſufficit quod exemplatum aliqualiter imitetur ſuum exemplar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit cauſa noſtræ prædeſtinationis.

3. di. 10 q. 3 ar. 3. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd prædeſtinatio Chriſti non ſit cauſa noſtræ prædeſtinationis: æternum enim non habet cauſam. Sed prædeſtinatio noſtra eſt æterna. Ergo prædeſtinatio Chriſti non eſt cauſa noſtræ prædeſtinationis.

¶ 2 Præterea, Illud quod dependet ex ſimplici Dei voluntate, non habet aliam cauſam niſi Dei voluntatem. Sed prædeſtinatio noſtra ex ſimplici voluntate Dei dependet. dicitur enim Epheſ. 1. Prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui omnia operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuæ. Ergo prædeſtinatio Chriſti non eſt cauſa noſtræ prædeſtinationis.

¶ 3 Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed remota prædeſtinatione Chriſti, non remouetur noſtra prædeſtinatio: quia etiam ſi filius Dei non incarnaretur, erat alius modus poſſibilis noſtræ ſalutis, vt Aug. dicit in lib. de Trinit. Prædeſtinatio ergo Chriſti non eſt
In li. 13. cap. 10. non procul a princi- cauſa noſtræ prædeſtinationis.
pio. tom. 3.

SED CONTRA eſt quod dicitur Epheſ. 1. Prædeſtinauit nos in adoptionẽ filiorum per Ieſum Chriſtum.

CONCLVSIO.

Non fuit noſtræ prædeſtinationis cauſa Chriſti prædeſtinatio quo ad actum prædeſtinantis, ſed ſecundum prædeſtinationis terminum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſi conſideretur prædeſtinatio ſecundum ipſum prædeſtinationis actum, prædeſtinatio Chriſti non eſt cauſa noſtræ prædeſtinationis, cum vno & eodem actu Deus prædeſtinauerit ipſum & nos. Si autem conſideretur prædeſtinatio ſecundum terminum prædeſtinationis, ſic prædeſtinatio Chriſti eſt cauſa noſtræ prædeſtinationis. Sic enim Deus præordinauit noſtram ſalutem, ab æterno prædeſtinando, vt per Ieſum Chriſtum compleretur. Sub prædeſtinatione enim æterna non ſolum cadit id, quod eſt fiendum in tempore, ſed etiam modus & ordo, ſecundum quem eſt complendum in tempore.

AD PRIMVM ergo & SECVNDVM dicendum, quòd rationes illę procedunt de prædeſtinatione ſecundum prædeſtinantis actum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſi Chriſtus non fuiſſet incarnandus, Deus præordinaſſet homines ſaluari per aliam cauſam: ſed quia præordinauit incarnationem Chriſti, ſimul cum hoc præordinauit, vt eſſet noſtræ ſalutis cauſa.

QVÆSTIO XXV.

De adoratione Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his quæ pertinent ad Chriſtum in comparatione ad nos. Et primo de adoratione Chriſti: qua ſcilicet nos eum adoramus. ſecundo, de hoc quod eſt Mediator noſter ad Deũ.

¶ Et circa primum quæruntur ſex.

¶ Primo, vtrum vna & eadem adoratione ſit adoranda diuinitas Chriſti & eius humanitas.

¶ Secundo, vtrum caro Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ.

¶ Tertio, vtrum adoratio latriæ ſit exhibenda imagini Chriſti.

¶ Quarto, vtrum ſit exhibenda cruci Chriſti.

¶ Quinto, vtrum ſit exhibenda matri eius.

¶ Sexto, de adoratione reliquiarum Sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vna & eadem adoratione ſit adoranda diuinitas Chriſti & eius humanitas.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non eadem adoratione adoranda ſit humanitas Chriſti, & eius diuinitas. Diuinitas enim Chriſti eſt adoranda: quia eſt communis Patri & Filio: vnde dicitur Ioan. 5. Omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. Sed humanitas Chriſti non eſt communis ei & Patri. Ergo non eadem adoratione adoranda eſt humanitas Chriſti & eius diuinitas. Inf. q. 58. ar. 3. c. & ſ. et primum. Et 3. diſ. 9. q. 1. ar. 2. q. 1. Et diſt. 19 articulo 1. 4. Et veri. q. 29 ar 4. quarto

¶ 2 Præterea, Honor eſt propriè præmium virtutis, vt Philoſophus dicit in 4. Ethic.* Meretur autem virtus ſuum præmium per actum. Cùm igitur in Chriſto ſit alia operatio diuinæ & humanæ naturæ (vt ſupra habitum eſt†) videtur quòd alio honore ſit veneranda humanitas Chriſti & alio eius diuinitas. *ca. 3. To. 5. †Quaſt. 19. art. 1.

¶ 3 Præterea, Anima Chriſti ſi non eſſet verbo vnita, eſſet veneranda propter excellentiam ſapientiæ & gratiæ, quam habet. Sed nihil dignitatis eſt ei ſubtractum per hoc, quòd eſt vnita Verbo. Ergo natura humana in Chriſto eſt quædam propria adoratione veneranda, præter venerationem, quæ exhibetur diuinitati ipſius.

SED CONTRA eſt quod in capitulis quintæ Synodi ſic legitur†. Si quis duabus naturis adorari dicit Chriſtum (ex quo duæ adorationes introducuntur) ſed non vna adoratione Deum verbum incarnatum cum propria ipſius carne adorat ſicut ab initio Dei Eccleſiæ traditum eſt: talis anathema ſit. In Concil. 2. Conſtantino. quod eſt 5 generale can. 9

CONCLVSIO.

Cùm fuerit vna in Chriſto hypoſtaſis, vel perſona diuina, diuerſáque fuerint in illo duarum naturarum attributa, vnam quoque fuiſſe Chriſti adorationem ex parte diuinæ perſonæ, plures autem ſecundum cauſas diuinæ, ſeu humanæ naturæ, haud dubium fuit.

RESPONDEO dicendum, quòd in eo qui honoratur, duo poſſumus cõſiderare, ſcilicet eum cui honor exhibetur, & cauſam honoris. Propriè autem honor exhibetur toti rei ſubſiſtenti: non enim dicimus quòd manus hominis honoretur, ſed quòd homo honoretur. Et ſi quandoque contingat, quòd dicatur honorari manus vel pes alicuius, hoc non dicitur ea ratione, quòd huiuſmodi partes ſecundum ſe honorentur: ſed quia in iſtis partibus hono-

bus honoratur totum, per quem etiam modum aliquis homo poteſt honorari in aliquo exteriori: puta in veſte, aut in imagine, aut in nuntio. Cauſa autem honoris eſt id, ex quo ille qui honoratur, habet aliquam excellẽtiam. Nam honor eſt reuerentia alicui exhibita propter ſui excellentiam, vt in Secunda parte dictum eſt *. Et ideo ſi in vno homine ſunt plures cauſæ honoris (puta prælatio, ſcientia & virtus) erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur, plures tamen ſecundum cauſas honoris: homo enim eſt qui honoratur, & propter ſciẽtiam & propter virtutem. Sic ergo cum in Chriſto ſit tantum vna perſona diuinæ & humanæ naturæ, & etiam vna hypoſtaſis & vnum ſuppoſitum: eſt quidem eius vna adoratio & vnus honor ex parte eius qui adoratur. Sed ex parte cauſæ qua honoratur, poſſunt dici eſſe plures adorationes, vt ſcilicet alio honore honoretur propter ſapientiam increatã, & alio propter ſapientiã creatam. Si autẽ ponerentur in Chriſto plures perſonæ ſeu hypoſtaſes, ſequeretur quòd ſimpliciter eſſent plures adorationes. Et hoc eſt quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli †, Si quis audet dicere aſſumptum hominem coadorari oportere Deo verbo, quaſi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuelem, ſecundum quòd factum eſt caro Verbum: anathema ſit.

1.2. q. 103. art. 1.

† habetur in conc. 1. epheſi. cans. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Trinitate ſunt tres qui honorantur, ſed eſt vna cauſa honoris. In myſterio autem Incarnationis eſt econuerſo. Et ideo alio modo eſt vnus honor Trinitatis, & alio modo eſt vnus honor Chriſti.

AD SECVNDVM dicendum, quòd operatio non eſt quæ honoratur, ſed eſt ratio honoris. Et ideo per hoc quòd in Chriſto ſunt duæ operationes, non oſtenditur quòd ſint duæ adorationes, ſed quòd ſint duæ adorationis cauſæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd anima Chriſti, ſi non eſſet vnita Dei verbo, eſſet id quod eſt principaliſſimum in homine illo: & ideo ſibi præcipuè deberetur honor: quia homo eſt id quod eſt potiſſimum in eo. Sed quia anima Chriſti eſt vnita perſonæ digniori, illi perſonæ præcipuè debetur honor, cui anima Chriſti vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animæ Chriſti, ſed augetur, vt etiam ſuprà dictum eſt *.

q. 2. artic. 2. ad 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum humanitas Chriſti adoranda ſit adoratione latriæ.

3. diſ. 9. q. 1. art. 2 q 1. & q. 4. ad 1.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd humanitas Chriſti non ſit adoranda adoratione latriæ. Quia ſuper Pſal. Adorate ſcabellum pedẽ eius, quoniam ſanctum eſt dicit Gloſ. Caro à Verbo Dei aſſumpta, ſine impietate adoratur à nobis: quia nemo carnem eius ſpiritualiter mãducat, niſi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria eſt, quæ ſoli Creatori debetur. Caro autem Chriſti eſt pars humanitatis. Ergo humanitas Chriſti non eſt adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præterea, Cultus latriæ nulli creaturæ debetur: ex hoc enim reprobantur Gentiles quòd coluerunt & ſeruierunt creaturæ: vt dicitur Rom. 1. Sed humanitas Chriſti eſt creatura. Ergo non eſt adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præterea, Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij: ſecundum illud Deute. 6. Dominum Deum tuum * adorabis, & illi ſoli ſeruies. Sed Chriſtus, ſecundum quòd eſt homo, eſt minor Patre. Ergo humanitas eius non eſt adoratione latriæ adoranda.

† alias, timebis.

SED CONTRA eſt, quod Damaſc. dicit in 3 libr *. Adoratur autem caro Chriſti incarnato verbo Deo, non propter ſeipſam, ſed propter vnitum ei ſecundum hypoſtaſim verbum Dei. Et ſuper illud Pſal. Adorate ſcabellum pedum eius, dicit Gloſſ †. Qui adorat corpus Chriſti, non terram intuetur: ſed illum potius, cuius ſcabellũ eſt, cuius in honore ſcabellum adorat. Sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latriæ. Ergo & corpus eius, ſiue eius humanitas.

li. 4. ortho. fidei c. 3. circa principium.

Pſal. 98. Eſt Aug. ibi. 10. 8

CONCLVSIO.

Humanitas Chriſti vt res, adoranda eſt latriæ adoratione, vt ratio autem, non niſi duliæ.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt *, honor adorationis propriè debetur hypoſtaſi ſubſiſtenti: tamen ratio honoris poteſt eſſe aliquid non ſubſiſtens, propter quod honoratur perſona, cui illud ineſt. Adoratio igitur humanitatis Chriſti dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, vt ſit eius ſicut rei adoratæ: & ſic adorare carnem Chriſti, nihil eſt aliud, quàm adorare Verbum Dei incarnatum, ſicut adorare veſtẽ Regis, nihil eſt aliud quàm adorare Regem veſtitum. Et ſecundum hoc adoratio humanitatis Chriſti eſt adoratio latriæ. Alio modo poteſt intelligi adoratio humanitatis Chriſti, quæ fit ratione humanitatis Chriſti perfectæ omni munere gratiarum, & ſic adoratio humanitatis Chriſti non eſt adoratio latriæ, ſed adoratio duliæ. Ita ſcilicet quòd vna & eadem perſona Chriſti adoretur adoratione latriȩ, propter ſuam diuinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.

Art. praced.

Nec hoc eſt inconueniens: quia ipſi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominium quo gubernat creaturam. Vnde ſuper illud Pſal. Domine Deus meus in te ſperaui, dicit Gloſ *. Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia: Deus omniũ per creationem, cui debetur latria.

Pſal. 7. gloſ. interlinearis ibid.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gloſ. illa non eſt ſic intelligẽda, quaſi ſeorſum adoretur caro Chriſti ab eius diuinitate: hoc enim contingeret ſolùm hoc modo, ſi eſſet alia hypoſtaſis Dei & hominis. Sed quia, vt Damaſc †. dicit, ſi diuidas ſubtilibus intelligentiis quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis eſt vt creatura, ſcilicet adoratione latriæ. Et tunc ſic intellectæ, vt ſeparatæ à Dei verbo deberetur ſibi adoratio duliæ: non cuiuſcunque (puta quæ communiter exhibetur aliis creaturis) ſed cuiuſdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

li. 4. c. 3 circa principium.

Et per hoc etiam patet reſponſio ad SECVNDVM & TERTIVM: quia adoratio latriæ non exhibetur humanitati Chriſti ratione ſuipſius, ſed ratione diuinitatis, cui vnitur, ſecundum quam Chriſtus non eſt minor Patre.

ARTICVLVS III.

Vtrum imago Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd imago Chriſti non ſit adoranda adoratione latriȩ. Dicitur enim Exod. 20. Nõ facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem. Sed nulla adoratio eſt facienda contra Dei præceptum. Ergo imago Chriſti non eſt adoranda adoratione latriæ.

2. 2. q. 81. art. 3. ad 3. & q. 49. ar. 2. ad 1. Et inf. ar. 4 cor & art. 5. ad 2. Et 3. di. 9. q. 1. art. 2. q. 2.

¶ 2 Præterea, Operibus Gentilium non debemus communicare, vt Apoſt. dicit Epheſ. 5. Sed Gentiles de hoc præcipuè inculpantur, quòd commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Rom. 1. Ergo imago Chriſti non eſt adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præterea, Chriſto debetur adoratio latriȩ ratione diuinitatis, non ratione humanitatis. Sed imagini diuinitatis eius, quæ eſt animæ rationali impreſſa, non debetur adoratio latriæ. Ergo multò minus imagini corporali, quȩ repræſentat humanitatem ipſius.

¶ 4 Præterea, Nihil videtur eſſe in cultu diuino faciendũ, niſi quod eſt à Deo inſtitutũ. vnde & Apo. 1. ad Cor. 11. traditurus doctrinam de ſacrificio Eccleſiæ, dicit, Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis. Sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. Ergo imago Chriſti non eſt adoranda adoratione latriæ.

SED CONTRA eſt quod Damaſ. inducit Baſilium dicentem *, Imaginis honor ad prototypum peruenit, id

li. 4. c. 17. nõ longè à princ.

eſt exemplar. Sed ipſum exemplar, ſcilicet Chriſtus, eſt adorandus adoratione latriæ. Ergo & eius imago.

CONCLVSIO.

Cum Chriſtus latriæ adoratione ſit honorandus, imago quoque eius eadem adoratione adoranda eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Philoſophus dicit in lib. de Memoria & reminiſcentia: duplex eſt motus animæ in imaginem. Vnus quidem in ipſam imaginem, ſecundum quòd res quædam eſt, alio modo in imaginem, inquantum eſt imago alterius. Et inter hos duos motus eſt hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt eſt res quædam, eſt alius à motu, qui eſt in rem: ſecundus autem motus qui eſt in imaginem, inquantum eſt imago, eſt vnus & idem cum illo qui eſt in rem. Sic ergo dicendum eſt, quòd imagini Chriſti, inquantum eſt res quædam (puta lignum ſculptũ vel pictum) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia non niſi rationali naturæ debetur. Relinquitur ergo quòd exhibeatur ei reuerentia ſolum, inquantum eſt imago, & ſic ſequitur quòd eadem reuerentia exhibeatur imagini Chriſti & ipſi Chriſto. Cùm ergo Chriſtus adoretur adoratione latriæ, conſequens eſt quòd eius imago ſit adoratione latriæ adoranda.

cap. 2. circa mediũ, tom. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non prohibetur illo præcepto facere quancunque ſculpturam vel ſimilitudinem, ſed facere adorandam. Vnde ſubdit, Non adorabis ea, neque coles. Et quia, ſicut dictum eſt, idem eſt motus in imaginem & in rem, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei, cuius imago eſt. Vnde ibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas Gentiles faciebant in venerationem deorum ſuorum, id eſt dæmonum. Et ideo præmittitur, Non habebis deos alienos coram me. Ipſi autem vero Deo cùm ſit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, vt Dam. dicit, inſipientiæ ſummæ eſt & impietatis, figurare quod eſt diuinum. Sed quia in nouo Teſtamento Deus factus eſt homo, poteſt in ſui imagine corporali adorari.

li. 4. c. 15. ante medium.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Apoſtolus prohibet operibus infructuoſis Gentilium communicare, communicare autem vtilibus eorum operibus Apoſtolus non prohibet. Adoratio autem imaginum eſt inter infructuoſa opera computanda quantum ad duo. Primò quidem quantum ad hoc, quòd quidam eorum adorabãt ipſas imagines vt res quaſdam, credẽtes in eis eſſe aliquod numen propter reſponſa quæ dæmones in eis dabant, & alios huiuſmodi effectus mirabiles. Secundò, propter res, quarum erant imagines: ſtatuebant enim huiuſmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latriæ venerabantur. Nos autem adoramus adoratione latriæ imaginem Chriſti qui eſt verus Deus: non propter ipſam imaginem, ſed propter rem, cuius imago eſt, ſicut dictum eſt.

In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, quòd creaturæ rationali debetur reuerentia propter ſeipſam: & ideo ſi creaturæ rationali, in qua eſt imago Dei, exhiberetur adoratio latriæ, poſſet eſſe erroris occaſio, vt ſcilicet motus adorantis ſiſteret in homine, inquantum eſt res quædam, & nõ ferretur in Deũ, cuius eſt imago. Quod nõ poteſt cõtingere de imagine ſculpta vel picta in materia ſenſibili.

AD QVARTVM dicendum, quòd Apoſtoli familiari inſtinctu Spiritus ſancti quædam Eccleſiis tradiderunt ſeruanda, quæ non reliquerunt in ſcriptis, ſed in obſeruatione Eccleſiæ per ſucceſſionem fidelium. Vnde ipſe dicit 2. ad Theſſa. 2, State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſcilicet ore prolatum, ſiue per Epiſtolam, ſcilicet ſcripto tranſmiſſam. Et inter huiuſmodi traditiones eſt imaginum Chriſti adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxiſſe Chriſti imaginem, quæ Romæ habetur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum crux Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd crux Chriſti non ſit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur contumeliam patris ſui: puta flagellũ quo flagellatus eſſet, vel lignũ in quo fuiſſet ſuſpenſus: ſed magis illud abhorreret. Chriſtus autem in ligno crucis opprobrioſiſſimam mortem paſſus eſt, ſecundum illud Sap. 2. Morte turpiſſima condemnemus eum. Ergo non debemus crucem venerari, ſed magis abhorrere.

2. 2. q. 103. ar. 4. ad 3. Et 3. diſ. 9. q. 1. ar. 2. q. 4.

¶ 2 Preterea, Humanitas Chriſti adoratione latriæ adoratur, inquantum eſt vnita filio Dei in perſona. Quod de cruce dici non poteſt. Ergo crux Chriſti non eſt adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præterea, Sicut crux Chriſti fuit inſtrumentum paſſionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta claui, corona & lancea) quibus tamen non exhibemus latriæ cultum. Ergo videtur quòd crux Chriſti non ſit adoratione latriæ adoranda.

SED CONTRA eſt quod illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus ſpem ſalutis. Sed in cruce Chriſti ponimus ſpem ſalutis: cantat enim Eccleſia, O crux, aue ſpes vnica, hoc paſſionis tempore auge piis iuſtitiam, reiſque dona veniam. Ergo crux Chriſti eſt adoranda adoratione latriæ.

In Dominica de paſſione domini in Hym.

CONCLVSIO.

Cum in cruce Chriſti fuerit tota noſtra ſalutis ſpes, adoratione latriæ pro tanto adoranda eſt, quòd in ea affixus eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictũ eſt, honor ſeu reuerentia non debetur niſi rationali naturæ: creaturæ autem inſenſibili non debetur honor vel reuerentia niſi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter. Vno modo, inquantum repræſentat rationalem naturam: alio modo, inquantum ei quocunque modo coniungitur. Primo modo conſueuerunt homines venerari Regis imaginem: ſecundo modo eius veſtimentum. Vtrunque autem venerantur homines eadem veneratione qua venerantur & Regem. Si ergo loquamur de ipſa cruce, in qua Chriſtus crucifixus eſt, vtroque modo eſt à nobis veneranda: vno ſcilicet modo inquantum repræſentat nobis figuram Chriſti extenſi in ea: alio modo ex contactu ad membra Chriſti, & ex hoc quòd eius ſanguine eſt perfuſa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Chriſto, ſcilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiam crucem alloquimur & deprecamur quaſi ipſum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Chriſti in quacunque alia materia (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri) ſic veneramur crucem tantum, vt imaginem Chriſti, quam veneramur adoratione latriæ: vt ſuprà dictum eſt.

art. præced. ad 3. argu.

art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in cruce Chriſti quantũ ad intentionem vel opinionem infideliũ conſideratur opprobrium Chriſti: ſed quantum ad effectũ noſtræ ſalutis conſideratur virtus diuina ipſius, quæ de hoſtibus triumphauit: ſecundum illud Coloſſ. 2. Ipſum tulit de medio, affigens illud cruci, & ſpolians principatus & poteſtates, traduxit confidẽter, palàm triumphans illos in ſemetipſo. Et ideo dicit Apoſtolus 1. ad Cor. 1. Verbũ crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt: his autem, qui ſalui fiunt, id eſt nobis, virtus Dei eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd crux Chriſti, licet non fuerit vnita verbo Dei in perſona: fuit tamen ei vnita aliquo alio modo, ſcilicet per repræſentationem & contactum. Et hac ſola ratione exhibetur ei reuerentia.

AD TERTIVM dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Chriſti, adoramus non ſolum crucem, ſed etiam omnia quæ ſunt Chriſti. Vnde Damaſc. dicit in 4. lib. pretioſum lignum vt ſanctificatũ tactu ſancti corporis & ſanguinis, decenter adorandum, clauos,

li. 4. cap. 12. circa medium

clauos, indumenta, lanceam, & ſacra eius tabernacula, quæ ſunt præſepe, ſpelunca, & huiuſmodi. Iſta tamen non repræſentant imaginem Chriſti, ſicut crux, quæ dicitur ſignum filij hominis, quod apparebit in cælo: vt dicitur Matt. 24. Ideoque mulieribus dixit Angelus, Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, ſed crucifixum. Et inde eſt quòd crucem Chriſti veneramur in quacunque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcunque huiuſmodi.

ARTICVLVS V.

Vtrum mater Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ.

[2.2. q. 105. ar. 4. 2. Et 3. di. 9. q. 1. ar. 2. q. 3.]

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd mater Dei ſit adoranda adoratione latriæ. Videtur enim idem honor eſſe exhibendus matri Regis, & Regi: vnde dicitur 2. Reg. 1. quòd poſitus eſt thronus matri Regis, quæ ſedet ad dexteram eius. Et Aug. dicit in ſermone de Aſſumptione *, Thronum Dei, & thalamum Domini cæli, atque tabernaculum Chriſti dignum eſt ibi eſſe, vbi eſt ipſe. Sed Chriſtus adoratur adoratione latriæ, ergo & mater eius. [* In lib. de aſſumptiõe beatæ Mariæ c. 6 circa medium tom. 9]

¶ 2 Præterea, Damaſc †. dicit in 4. libr. quòd honor Matris refertur ad filium. Sed filius adoratur adoratione latriæ, ergo & Mater. [† lib. 4. ca. 15. poſt medium.]

¶ 3 Præterea, Coniunctior eſt Chriſto mater eius quàm crux. Sed crux adoratur adoratione latriæ, ergo & mater Chriſti eſt adoratione latriæ adoranda.

SED CONTRA eſt, quod mater Dei eſt pura creatura. Non ergo ei debetur adoratio latriæ.

CONCLVSIO.

Beata Virgo, cum ſit creatura rationalis, non latria, ſed hyperdulia, adoranda eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd quia latria ſoli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam ſecundum ſe veneramur. Licet autem creaturæ inſenſibiles non ſint capaces venerationis ſecundum ſeipſas: creatura tamen rationalis eſt capax venerationis ſecundum ſeipſam: & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cum igitur beata Virgo ſit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ: ſed ſolum veneratio duliæ, eminentius tamen quàm cæteris creaturis, inquantum ipſa eſt mater Dei. Et ideo dicitur quòd debetur ei non qualiſcunque dulia, ſed hyperdulia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matri Regis non debetur æqualis honor honori, qui debetur Regi: debetur tamen ei quidam honor conſimilis ratione cuiuſdam excellētiæ. Et hoc ſignificāt auctoritates * inductæ. [* In arg. 1.]

AD SECVNDVM dicendum, quòd honor matris refertur ad filium, quia ipſa mater eſt propter filium adoranda. Non tamen eo modo quo honor imaginis refertur ad exemplar: quia ipſa imago prout in ſe conſideratur vt res quædam, nullo modo eſt veneranda.

AD TERTIVM dicendum, quòd crux non eſt capax venerationis prout in ſe conſideratur, vt dictum eſt *: ſed beata Virgo ſecundum ſeipſam eſt venerationis capax. Et ideo non eſt ſimilis ratio. [* Ar. præced.]

ARTICVLVS VI.

Vtrum reliquiæ Sanctorum ſint adorandæ.

[2. 2. q. 96. ar. 4. 3.]

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo ſint adorandæ. Nō enim eſt aliquid faciendum, quod poſſit eſſe occaſio erroris. Sed adorare mortuorum reliquias, videtur ad errorem Gentium pertinere, qui mortuis hominibus honorificentiam impendebant. Ergo non ſunt Sanctorum reliquiæ adorandæ.

¶ 2 Præterea, Stultum videtur rem inſenſibilem venerari. Sed Sanctorum reliquiæ ſunt inſenſibilia corpora. Ergo Stultum eſt eas venerari.

¶ 3 Præterea, Corpus mortuum non eſt eiuſdem ſpeciei cum corpore viuo: & per conſequens non videtur eſſe numero idem. Ergo videtur quòd poſt mortem alicuius Sancti corpus eius non ſit adorandum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in li. Eccleſiaſticis dogmatibus *, Sanctorum corpora, & præcipuè beatorū Martyrum reliquias, ac ſi Chriſti membra, ſyncerißimè honoranda, ſcilicet credimus. Et poſtea ſubditur, Si quis contra hanc ſententiam velit eſſe; non Chriſtianus, ſed Eunomianus & Vigilantianus creditur. [* c. 73. in prin. habetur inter opera Aug. tom. 3.]

CONCLVSIO.

Cum ſanctos Dei veneremur, eorum quoque corpora, & reliquias venerari nos oportet.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in lib. de Ciuit. Dei †. Si paterna veſtis & annulus, ac ſi quid eſt huiuſmodi, tanto carius eſt poſteris, quanto erga parentes eſt maior affectus, nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtique multo familiarius atque coniunctius quàm quælibet indumenta geſtamus. hæc enim ad ipſam naturam hominis pertinent. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem, etiam ea quæ de ipſo poſt mortem relinquuntur, veneratur: non ſolum corpus aut partes corporis eius, ſed etiam aliqua exteriora, puta veſtes, & ſimilia. Manifeſtum eſt autem, quòd Sanctos Dei in veneratione habere debemus, tanquam membra Chriſti, Dei filios, & amicos, & noſtros interceſſores. Et ideo eorum reliquias qualeſcunque, honore congruo in eorum memoriam venerari debemus, & præcipuè eorum corpora, quæ fuerunt templa & organa Spiritus ſancti in eis habitantis & operantis, & ſunt corpori Chriſti configuranda per glorioſam Reſurrectionem. Vnde & ipſe Deus huiuſmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum * præſentiam miracula faciendo. [† lib. 1. ca. 13. tom. 5.] [* aliàs, præſentia.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba introducit Hiero †. in lib. quem contra eum ſcribit, dicentis, Propè ritum Gentilium videmus ſub prætextu religionis intraductum, puluiſculum neſcio quem in modico vaſculo, pretioſo linteamine circumdatum oſculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epiſtola ad Ripatium **: Nos non dico Martyrum reliquias, ſed nec Solem nec Lunam nec Angelos adoramus, ſcilicet adoratione latriæ, honoramus autem reliquias Martyrum, vt eum cuius ſunt Martyres, adoremus: honoramus ſeruos, vt honor ſeruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias Sanctorum, non incidimus in errorem Gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant. [† In epi. ad Ripariũ non procul à prin. tom. 3.] [** Incipit epiſt. Acceptis primū litteris tuis to. 3. habetur non procul à principio.]

AD SECVNDVM dicendum, quòd corpus illud inſenſibile non adoramus propter ſeipſum, ſed propter animam, quæ fuit ei vnita, quæ nunc fruitur Deo: & propter Deum, cuius fuerunt miniſtri.

AD TERTIVM dicendum, quòd corpus * mortui alicuius Sancti non eſt idem numero quod primò fuit dum viueret, propter diuerſitatem formæ, quæ eſt anima: eſt tamen idem identitate materiæ, quæ eſt iterum ſuæ formæ vnienda. [* aliàs, mortuum.]

QVÆSTIO XXVI.

De eo, quòd Chriſtus Mediator Dei hominum dicitur, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de hoc, quod dicitur Chriſtus Dei & hominū mediator. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum eſſe mediatorem Dei, & hominum, ſit proprium Chriſto.

¶ Secundò, vtrum hoc conueniat ei ſecundum humanam naturam.

ARTICVLVS I.

Vtrum eſſe mediatorem Dei & hominum, ſit proprium Chriſto.

[3. di. 19. ar. 5 q. 3. Et opu. 3 c. 22. Et opu. 60. c. 9. Et Gal. 3. le. 7 ſ.]

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd eſſe mediatorem Dei & hominum, non ſit proprium Chriſto. Sicut enim Sacerdos, ita &

ita & Propheta videtur eſſe mediator inter Deum & homines: ſecundum illud Deut. 5. Ego illo tempore ſequeſter fui & medius inter Deum & vos. Sed eſſe Prophetam & Sacerdotem, non eſt proprium Christo. Ergo etiam eſſe mediatorem.

¶ 2 Præterea, Illud quod conuenit Angelis bonis & malis, non poteſt dici eſſe proprium Chriſto. Sed eſſe medium inter Deum & homines, conuenit Angelis bonis, vt Dionyſ. dicit 4. cap. de Diui. nom. *. conuenit etiam Angelis malis, id eſt dæmonibus: habent enim quædam communia cum Deo, ſcilicet immortalitatem, quædam cum hominibus, ſcilicet quòd ſunt animo paſſiui, & per conſequens miſeri: vt patet per Aug. in 9. de Ciui. Dei †. Ergo eſſe mediatorem Dei & hominum non eſt proprium Chriſto.

ca. 4. nõ multum procul à principio.

†*li. 9. c. 8. to. 5*

¶ 3 Præterea, Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum, inter quos eſt mediator pro altero. Sed Spiritus ſanctus, ſicut dicitur Rom. 8. interpellat pro nobis ad Deū gemitibus inenarrabilibus. Ergo Spiritus ſanctus eſt mediator inter Deum & homines. Non ergo eſt proprium Chriſto.

Sed contra eſt quod dicitur primæ ad Tim. 2. Vnus eſt mediator Dei & hominū, homo Ieſus Chriſtus.

Conclvsio.

Soli Chriſto conuenit eſſe mediatorem ſimpliciter & perfectiuè, quù non prohibeat multos alios eſſe ſecundum quid mediatores, ſcilicet diſpoſitiuè & miniſterialiter.

Respondeo dicendū, quòd ad Mediatoris officium propriè pertinet, cōiungere & vnire eos inter quos eſt mediator. Nam extrema vniuntur in medio. Vnire autem homines Deo perfectiuè quidem conuenit Chriſto, per quem homines ſunt reconciliati Deo, ſecundum illud 2. ad Corint. 5. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Et ideo ſolus Chriſtus eſt perfectus Dei & hominum mediator, inquantum per ſuam mortem humanum genus Deo reconciliauit. vnde cum Apoſtolus dixiſſet, Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſubiunxit, Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus. Nihil tamen prohibet aliquos alios ſecundum quid, dici mediatores inter Deum & homines: prout ſcilicet cooperantur ad vnionem hominum cum Deo diſpoſitiuè vel miniſterialiter.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Prophetæ & Sacerdotes veteris Teſtamenti, dicti ſunt mediatores inter Deum & homines diſpoſitiuè, & miniſterialiter, inquantum ſcilicet prænuntiabant & præfigurabant verum & perfectum Dei & hominum mediatorem. Sacerdotes verò noui Teſtamenti poſſunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum ſunt miniſtri veri Mediatoris, vice ipſius ſalutaria ſacramenta hominibus exhibentes.

Ad secvndvm dicendum, quòd Angeli boni, vt Auguſt. dicit in 9. de Ciuita. Dei *, non rectè poſſunt dici mediatores inter Deū & homines. Cùm enim vtrunque habeant commune cum Deo & beatitudinem & immortalitatem, nihil autem horum cum hominibus miſeris & mortalibus, quomodo non potius remoti ſunt ab hominibus, Deoque coniuncti, quàm inter vtroſque medij conſtituti? Diony *. tamen dicit eos eſſe medios, quia ſecundum gradum naturæ ſunt infra Deum & ſupra homines conſtituti: & mediatores officium exercent, non quòd principaliter & perfectiuè, ſed miniſterialiter & diſpoſitiuè. Vnde Matt. 4. dicitur, quòd acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei, ſcilicet Chriſto. Dæmones autem habent communem cum Deo immortalitatem, cum hominibus autem miſeriam: ad hoc enim ſe interponit medium dæmon immortalis & miſer, vt ad immortalitatem beatam tranſire non ſinat, ſed perducat ad miſeriam immortalem. Vnde eſt, ſicut malus medius, qui ſeparat amicos. Chriſtus autem habuit communem cum Deo beatitudinem, cum hominibus autem mortalitatem. & ideo ad hos ſe interpoſuit mediū vt mortalitate tranſacta & ex mortuis faceret immortales (quod in ſe reſurgendo monſtrauit) & ex miſeris beatos, vnde nunquam ipſe deceſſit. Et ideo ipſe eſt bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

li. 9. & li. 24 c. 15. à medio tom. 5.

...hoc citato in argu.

Ad tertivm dicendum, quòd Spiritus ſanctus cùm ſit per omnia Deo æqualis, non poteſt dici medius vel mediator inter Deum & homines, ſed ſolus Chriſtus, qui licet ſecundum diuinitatem æqualis ſit Patri, tamen ſecundum humanitatem minor eſt Patre, vt ſuprà dictum * eſt. Vnde ſuper illud ad Gal. 3. Chriſtus eſt mediator, dicit Gloſ †. Non Pater nec Spiritus ſanctus. Dicitur autem Spiritus ſanctus interpellare pro nobis, quia ipſe interpellare nos facit.

**q. 20. arti. 1.*

†*Implicite habetur in gloſ. ordinaria ibi.*

Articvlvs II.

Vtrum Chriſtus, ſecundum quod homo, ſit mediator Dei & hominum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſit mediator Dei & hominum, ſecundum quòd homo. Dicit * enim Aug. in lib. contra Felicianum: Vna eſt Chriſti perſona, ne ſit non vnus Chriſtus, non vna ſubſtantia, nec mediatoris diſpēſatione ſubmota, aut Dei tantùm dicatur aut hominis filius. Sed non eſt Dei & hominis filius, ſecundum quòd homo, ſed ſimul ſecundum quòd Deus & homo. Ergo neque dicendū eſt, quòd ſit mediator Dei & hominum ſolùm ſecundū quòd homo.

3. di. 19. ar. 5 q. 2. Et 4. diſ. 43. ar. 2. q. 1 co. Et diſ. 48. q. 1. art. 2. Et ver. q. 29. ar. 5. ad 5. Et 1. Tim. 2. l. 1 ſ. Et 1. Tim. 2, col. 2.

**ca. 10. parū ante medium tom. 6.*

¶ 2 Præterea, Sicut Chriſtus, inquantum eſt Deus, conuenit cum Patre & Spiritu ſancto, ita inquantum eſt homo, conuenit cum hominibus. Sed propter hoc, quòd inquantum eſt Deus, conuenit cum Patre & Spiritu ſancto, non poteſt dici mediator, inquantum eſt Deus: quia ſuper illud 1. ad Tim. 2. Mediator Dei & hominum, &c. dicit gloſ †. In quantum eſt Verbū non medius eſt: quia æqualis eſt Deo, & Deus apud Deum, & ſimul vnus Deus. Ergo nec etiam inquantum eſt homo, poteſt dici mediator, propter conuenientiam quam cum hominibus habet.

†*Eſt ſumpta ex Aug. li. 10 Cōfeſ. ca. 43 ante medium Tom. 1.*

¶ 3 Præterea, Chriſtus dicitur mediator, inquantum reconciliauit nos Deo: quod quidem fecit, auferendo peccatum, quod nos ſeparabat à Deo. Sed auferre peccatum, conuenit Chriſto non inquantum eſt homo, ſed inquantū eſt Deus. Ergo Chriſtus, inquantum eſt homo, nō eſt mediator, ſed inquantum eſt Deus.

Sed contra eſt quod Augu. dicit * in libr. 9. de Ciuit. Dei. Non ob hoc mediator eſt Chriſtus, quia eſt verbum: maximè quippe immortale & maximè beatum Verbum, longè à mortalibus miſeris: ſed mediator ſecundum quòd homo.

**Lib. 9. ca. 15 non procul à fine. tom. 5.*

Conclvsio.

Cùm Chriſtus, ſecundum quòd Deus, nullo modo à Deo ipſo diſtet, nec quippiam non ſuum alteri deferat, nullo pacto conuenit ſibi eſſe mediatorem, inquantum Deus eſt, ſed inquantum homo.

Respondeo dicendum, quòd in mediatore duo poſſumus conſiderare. Primò quidem rationem medij: ſecundò, officium coniungēdi. Eſt autem de ratione medij, quòd diſtet ab vtroque extremorum: coniungit autē mediator per hoc, quòd ea quæ vnius ſunt, defert ad alterum. Neutrum autem horum poteſt conuenire Chriſto ſecundum quòd Deus, ſed ſolùm ſecundum quòd homo. Nam ſecundum quòd Deus, non differt à Patre & Spiritu ſancto in natura & poteſtate dominij. Nec etiā Pater & Spiritus ſanctus aliquid habent quod non ſit filij: vt ſic poſſit id quod eſt Patris vel Spiritus ſancti quaſi quod eſt aliorū, ad alios deferre. Sed vtrunque conuenit ei, inquantum eſt homo: quia ſecundum quòd eſt homo, diſtat & à Deo in natura & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam eſt homo, conuenit ei coniungere homines Deo, præcepta & dona Dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo ſatiſfaciendo, & interpellando. Et

ideo veriſſimè dicitur mediator ſecundum quòd homo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſi ſubtraharur diuina natura à Chriſto, ſubtrahetur per conſequens ab eo ſingularis plenitudo gratiarum, quæ conuenit ei, in quantum eſt vnigenitus à Patre: vt dicitur Ioan. 1. Ex qua quidem plenitudine habet, vt ſit ſuper omnes homines conſtitutus: & propinquius ad Deum accedens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus, ſecūdum quòd Deus, eſt per omnia æqualis Patri, ſed etiam in humana natura excedit alios homines. Et ideo ſecundum quòd homo, poteſt eſſe mediator, non autem ſecundum quòd Deus.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet auctoritatiuè peccatum auferre conueniat Chriſto ſecūdum quòd eſt Deus, tamen ſatisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, ſecundum quòd eſt homo. Et ſecundum hoc dicitur Dei & hominum mediator.

QVÆSTIO XXVII.

De Beatæ virginis Mariæ ſanctificatione, in ſex articulos diuiſa.

In q. præced.

POST prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quæ vnionem conſequuntur, tractatum eſt: reſtat conſiderandum de his, quę filius Dei incarnatus, in natura humana ſibi vnita geſſit vel paſſus eſt. Quæ quidem conſideratio quadripartita erit. Nam primò conſiderabimus de his quæ pertinent ad ingreſſum eius in mundum. Secundò, de his quæ pertinent ad progreſſum vitæ ipſius in hoc mundo. Tertiò, de exitu ipſius ab hoc mundo. Quartò, de his quæ pertinent ad exaltationem ipſius poſt hanc vitam.

¶ Circa primum quatuor conſideranda occurrunt. primò quidem de conceptione Chriſti. ſecundò, de eius natiuitate. tertiò, de eius circumciſione. quartò, de eius baptiſmo.

¶ Circa conceptionem autem eius oportet primò aliqua conſiderare quantum ad matrem concipientem: ſecundò quantum ad modum conceptionis. tertiò, quantū ad perfectionem prolis conceptæ.

¶ Ex parte autem Matris occurrit conſiderandū. primò quidem de ſanctificatione eius: ſecundò de virginitate eius: tertiò de deſponſatione eiuſdem: quartò de annuntiatione ipſius: quintò, de præparatione ipſius ad concipiendum.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero.

¶ Secundò, vtrùm fuerit ſanctificata ante animationem.

¶ Tertiò, vtrùm per huiuſmodi ſanctificationē fuerit ſibi totaliter ſublatus fomes peccati.

¶ Quartò, vtrùm per huiuſmodi ſanctificationem fuerit conſecuta, vt nunquam peccaret.

¶ Quintò, vtrùm per huiuſmodi ſanctificationē adepta fuerit plenitudinem gratiarum.

¶ Sextò, vtrùm ſic ſanctificari, fuerit proprium ſibi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero.

3. diſ. 3. q. 1. ar. 1. q. 3. Et quol. 6. q. 5. ar. 1. cor. Et opu. 3. c. 231 Et pſal. 45. co. 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo non fuerit ſanctificata ante natiuitatē ex vtero. Dicit enim Apoſtolus 1. ad Cor. 15. Non prius quod ſpirituale eſt, ſed prius quod eſt animale, deinde quod eſt ſpirituale. Sed per gratiam ſanctificantem naſcitur homo ſpiritualiter in filium Dei ſecūdū illud Ioan. 1. Ex Deo nati ſunt. Natiuitas autē ex vtero, eſt natiuitas animalis. Non ergo beata Virgo fuit prius ſanctificata, quàm ex vtero naſceretur.

¶ 2 Præterea, Auguſt. dicit in Epiſtola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templum Dei non niſi renatorum. Nemo autem renaſcitur niſi prius naſcatur. Ergo beata Virgo non fuit prius ſanctificata, quàm ex vtero naſceretur. *In epiſt. 57. à medio, tom. 2*

¶ 3 Præterea, Quicunque eſt ſanctificatus per gratiā, eſt mundatus à peccato originali & actuali. Si ergo beata Virgo fuit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero, conſequens eſt quòd tunc fuerit emundata ab originali peccato. Sed ſolùm originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cæleſtis. Si ergo tunc mortua fuiſſet, videtur quòd ianuam regni cęleſtis introiſſet. Quòd tamen fieri non potuit ante paſſionem Chriſti: habemus enim fiduciam in introitum Sanctorū per ſanguinem eius: vt dicitur Hebr. 10. Videtur ergo quòd beata Virgo non fuerit ſanctificata antequam ex vtero naſceretur.

¶ 4 Præterea, Peccatum originale contrahitur ex origine, ſicut peccatum actuale ex actu. Sed quandiu aliquis eſt in actu peccandi, non poteſt à peccato actuali mundari. Ergo etiam nec beata Virgo à peccato originali mundari potuit dum eſſet adhuc in ipſo actu originis, in materno vtero exiſtens.

SED CONTRA eſt quod Eccleſia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, non autem celebratur feſtum in Eccleſia niſi pro aliquo ſancto. Ergo beata Virgo in ipſa ſua natiuitate fuit ſancta. Fuit ergo in vtero ſanctificata.

CONCLVSIO.

Rationabiliter creditur, beatam Virginem Mariam fuiſſe in vtero ſanctificatam, ſicut ſanctificati in vtero multi leguntur.

RESPONDEO dicendum, quòd de ſanctificatione beatæ Mariæ, quòd ſcilicet fuerit ſanctificata in vtero, nihil in Scriptura canonica traditur: quæ etiam nec de eius natiuitate mentionem facit. Sic tamen Aug. in ſermone de Aſſumptione ipſius Virginis, rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore ſit aſſumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari poſſumus, quòd fuerit ſanctificata in vtero. Rationabiliter enim creditur, quòd illa quæ genuit Vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis maiora priuilegia gratiæ acceperit. Vnde, vt legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibuſdam aliis hoc priuilegialiter eſſe conceſſum, vt in vtero ſanctificarentur, ſicut Hieremiæ, cui dictum eſt, Hieremiæ 1: Antequam exires de vulua, ſanctificaui te, & ſicut Ioannes Baptiſta, de quo dictum eſt Luc. 1. Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Vnde rationabiliter creditur quòd beata Virgo ſanctificata fuerit, antequam ex vtero naſceretur. *In li. de aſſumptione beatæ Mariæ cap. 6 præcipue, to. 9*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod eſt animale, & poſt id quod eſt ſpirituale: quia prius fuit ſecundum carnem concepta, & poſtea ſecundum Spiritum ſanctificata.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Aug. loquitur ſecundum legem communem, ſecundum quam per ſacramenta non regenerantur aliqui niſi prius nati. Sed Deus huic legi ſacramentorum, potentiam ſuam non alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam ſuam conferre poſſit, antequam naſcantur ex vtero.

AD TERTIVM dicendum, quòd beata Virgo ſanctificata fuit in vtero à peccato originali, quantum ad maculam perſonalem: non tamen fuit liberata à reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, vt ſcilicet non intraret in paradiſum niſi per Chriſti hoſtiam, ſicut & de ſanctis Patribus dicitur, qui fuerunt ante Chriſtum.

AD QVARTVM dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine, inquantum per eam communicatur humana natura, quam propriè reſpicit peccatum originale: quod quidem fit quando proles concepta animatur. Vnde poſt animationem nihil prohibet prolem conceptam ſanctificari: poſtea enim nō manet in materno vtero

no vtero ad accipiendam humanam naturam, ſed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

Articvlvs II.

Vtrum beata Virgo fuerit ſanctificata ante animationem.

3.di. 3.q. 1. artic.1. Et quo.6.q.5.artic.1.co. Et opu.3 c.23.1 uart.praced.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo ſanctificata fuerit ante animationem. Quia (vt dictum eſt *) plus gratiæ eſt collatum Virgini matri Dei, quàm alicui Sanctorum. Sed quibuſdam videtur eſſe conceſſum, quod ſanctificarentur ante animationem: quia vt dicitur Hiere. 1. Priuſquam te formarem in vtero, noui te. Non autem infunditur anima ante corporis formationẽ. Similiter etiam de Ioan. Bapt. dicit Ambr †. ſuper Luc. quòd nondum inerat ei ſpiritus vitæ, & iam inerat ei Spiritus gratiæ. Ergo multo magis beata Virgo ante animationem ſanctificari potuit.

lib.1. in Luc. in tit. de turba ti Zacharia confirmat. parum ante medium, tom. 5.

¶ 2 Præterea, Conueniens fuit (ſicut Anſel *. dicit in li. de conceptu Virginali) vt illa Virgo ea puritate niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur, Tota pulchra es amica mea, macula non eſt in te. Sed maior puritas fuiſſet beatæ Virginis, ſi nunquam anima eius fuiſſet inquinata contagio originalis peccati. Ergo hoc ei præſtitum fuit, vt antequam animaretur caro eius, ſanctificaretur.

†ca. 18. parũ à principio.

ar.1. huius q. arg. Sed cont.

¶ 3 Præterea, Sicut dictum eſt *, non celebratur feſtũ niſi de aliquo Sancto. Sed quidam celebrant feſtum conceptionis beatæ Virginis. Ergo videtur quòd in ipſa ſua conceptione fuerit ſancta, & ita quòd ante animationem fuerit ſanctificata.

¶ 4 Præterea, Apoſtolus dicit Rom 11. Si radix ſancta, & rami: radix autem filiorum ſunt parẽtes eorum. Potuit ergo beata Virgo ſanctificari etiam in ſuis parentibus ante animationem.

SED CONTRA eſt, quod ea quæ fuerunt in veteri Teſtamento ſunt figura noui, ſecundum illud 1. ad Corinth. 10: Omnia in figura contingebant illis. Sed per ſanctificationem Tabernaculi, de qua dicitur in Pſal. Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus, videtur ſignificari ſanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur: ſecundum illud Pſal. In ſole poſuit tabernaculum ſuum. De Tabernaculo autem dicitur Exod. vltim. Poſtquam cuncta perfecta ſunt, operuit nubes Tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud. Ergo etiam beata Virgo non fuit ſanctificata niſi poſtquam cuncta eius perfecta ſunt, ſcilicet & corpus & anima.

Conclvsio.

Non fuit beata Virgo ante animationem ſanctificata, ſed poſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſanctificatiò beatæ Virginis, non poteſt intelligi ante eius animationẽ, duplici ratione. Primò quidem, quia ſanctificatio, de qua loquimur, non eſt niſi emundatio à peccato originali: ſanctitas enim eſt perfecta munditia, vt Diony *. dicit in 12. cap. de Diui. no. Culpa autem non poteſt emundari niſi per gratiam: cuius ſubiectum eſt ſola creatura rationalis. Et ideo ante infuſionem animæ rationalis beata Virgo ſanctificata non fuit. Secundò, quia cùm ſola creatura rationalis ſit ſuſceptiua culpæ, ante infuſionem animæ rationalis proles concepta non eſt culpæ obnoxia. Et ſic quocunque modo ante animationem beata Virgo ſanctificata fuiſſet, nunquam incurriſſet maculam originalis culpæ: & ita non indiguiſſet redẽptione & ſalute, quæ eſt per Chriſtum: de quo dicitur Mat. 1. Ipſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Hoc autem inconueniẽs eſt, quòd Chriſtus nõ ſit ſaluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timoth. Vnde relinquitur quòd ſanctificatio beatæ Virginis fuerit poſt eius animationem.

cap.12. parũ à principio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus dicit, ante formationem in vtero ſe Hieremiam nouiſſe, notitia ſcilicet prædeſtinationis: ſed ſanctificaſſe dicit eũ non ante formationem, ſed antequam exiret de ventre. Quod autem Ambr *. dicit, quòd Ioanni Baptiſtę nondum inerat ſpiritus vitæ, cùm iam habebat Spiritum gratiæ, non eſt intelligendum, ſecundum quòd ſpiritus vitæ dicitur anima viuificans: ſed ſecundum quòd ſpiritus vitæ dicitur aër exterius reſpiratus. Vel poteſt dici, quòd nondum inerat ei ſpiritus vitæ, id eſt anima, quantum ad manifeſtas & completas operationes ipſius.

loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſi nunquam anima beatæ Virginis fuiſſet contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Chriſti, ſecundum quã eſt vniuerſalis omnium ſaluator. Et ideo ſub Chriſto, qui ſaluari non indiguit, tanquam vniuerſalis ſaluator, maxima fuit beatæ Virginis puritas. Nam Chriſtus nullo modo contraxit originale peccatum, ſed in ipſa ſui conceptione fuit ſanctus, ſecundum illud Luc. 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei. Sed beata Virgo contraxit quidem originale peccatũ, ſed ab eo fuit mundata, antequam ex vtero naſceretur. Et hoc ſignatur Iob. 3. vbi de nocte originalis peccati dicitur: Expectet lucem, id eſt Chriſtum, & non videat (quia nihil inquinatum incurrit in illam: vt dicitur Sapien. 7.) nec ortum ſurgentis auroræ, id eſt beatæ Virginis, quæ in ſuo ortu à peccato originali fuit immunis.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet Romana Eccleſia conceptionem beatæ Virginis non celebret, tolerat tamen conſuetudinem aliquarum Eccleſiarum illud feſtum celebrantium. Vnde talis celebritas non eſt totaliter reprobanda. Nec tamen per hoc quod feſtum conceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in ſua conceptione fuerit ſancta: ſed quia quo tempore ſanctificata fuerit ignoratur, celebratur feſtum ſanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipſius.

AD QVARTVM dicendum, quòd duplex eſt ſanctificatio. Vna quidem totius naturæ, inquantum ſcilicet tota natura humana ab omni corruptione culpæ & pœnæ liberatur: & hæc erit in reſurrectione. Alia verò eſt ſanctificatio perſonalis, quę nõ tranſit in prolem carnaliter genitam: quia talis ſanctificatio non reſpicit carnem, ſed mentem. Et ideo ſi parentes beatæ Virginis fuerunt mundati à peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatum originale contraxit: cùm fuerit concepta ſecundum carnis concupiſcentiam ex commixtione maris & fœminæ: dicit enim Auguſt *. in li. de nuptiis & concupiſcentia, omnem, quæ de concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati.

cap.12. circa princ. tom.7

Articvlvs III.

Vtrum per ſanctificationem fuerit beatæ Virgini fomes totaliter ſublatus.

3.diſ.3.q.2. arti.2. & ibidem in expoſitione primæ partis text. Et opu.3.c.231

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo nõ fuerit emundata ab infectione fomitis. Sic enim pœna originalis peccati eſt fomes, qui conſiſtit in inferiorum virium rebellione ad rationẽ, ita etiam pœna originalis peccati eſt mors & cæterę pœnalitates corporales. Sed beata Virgo fuit ſubiecta huiuſmodi pœnalitatibus. Ergo etiam fomes ab ea totaliter remotus non fuit.

¶ 2 Præterea, Secundæ ad Corinth. 12. dicitur, Virtus in infirmitate perficitur: & loquitur ibi de infirmitate fomitis, ſecundum quam patiebatur ſtimulum carnis. Sed nihil, quod pertinet ad perfectionem virtutis, fuit beatæ Virgini ſubtrahendum. Ergo non fuit beatæ Virgini totaliter ſubtrahendus fomes.

¶ 3 Præterea, Damaſc *. dicit, quòd in beatam Virginẽ ſuperuenit Spiritus ſanctus purgans eam ante conceptionem filij Dei. Quod non poteſt intelligi niſi de purgatione à fomite: nam peccatum non fecit, vt Augu †. dicit in li. de Natura & gratia: Ergo per ſanctificationem in vtero non fuit liberè mundata à fomite.

li.4. ortho.f. ca.15.

ca.36. tom.7

SED CONTRA eſt, quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Fomes autem

tem ad maculam pertinet, ſaltem carnis: ergo in beata Virgine fomes non fuit.

Conclvsio.

Remanſit fomes in beata Virgine poſt ſanctificationem ſecundum eſſentiam, ligatus tamen quo ad exercitium, ſine operatione vſq; ad filij Dei conceptionem, in qua fuit totaliter ſublatus.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc fuint diuerſæ opiniones. Quidam enim dixerunt quòd ipſa ſanctificatione beatæ Virginis, qua fuit ſanctificata in vtero, totaliter fuit ei fomes ſubtractus. Quidam verò dicũt, quòd remanſit fomes quantũ ad hoc, quòd facit difficultatem ad bonum, ſublatus tamen fuit quantum ad hoc, quòd facit pronitatem ad malum. Alij verò dixerũt quòd ſublatus fuit fomes, inquãtum pertinet ad corruptionem perſonæ, prout impellit ad malum, & difficultatẽ facit ad bonum: remanſit tamen inquantũ pertinet ad corruptionem naturæ: prout ſcilicet eſt cauſa traducendi originale peccatum in prolem. Alij verò dicunt, quòd in prima ſanctificatione remanſit fomes ſecundum eſſentiam, ſed ligatus, in ipſa autem conceptione filij Dei fuit totaliter ſublatus.

Ad horum autem intellectum oportet conſiderare, quòd fomes nihil eſt aliud, quàm inordinata concupiſcentia ſenſibilis appetitus, habitualis tamen, quia actualis cõcupiſcentia eſt motus peccati: Dicitur autẽ concupiſcentia ſenſualitatis eſſe inordinata, inquantũ repugnat rationi, quod fit inquantum inclinat ad malum, vel difficultatem facit in bono. Et ideo ad ipſam rationem fomitis pertinet, quòd inclinet ad malum, vel difficultatem faciat in bono. Vnde ponere quòd remanſerit fomes in beata Virgine nõ inclinãs ad malũ, eſt ponere duo oppoſita ſimul. Similiter etiã videtur oppoſitionẽ implicare, quòd remãſerit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ, non autem inquantum pertinet ad corruptionem perſonæ. Nam ſecundum Auguſt.* in lib. de Nup. & concupiſcentia, libido eſt quæ peccatum originale tranſmittit in prolem. Libido autem importat inordinatã concupiſcentiam, quæ non totaliter ſubditur rationi. Et ideo ſi totaliter fomes ſubtraheretur, inquantum pertinet ad corruptionem perſonæ, non poſſet remanere, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ.

ca. 24. tom. 7

Reſtat ergo vt dicamus quòd vel totaliter fomes fuerit ab ea ſublatus per primam ſanctificationem: vel quod remanſerit ligatus. Poſſet enim intelligi quòd totaliter fuerit ſublatus fomes hoc modo, quòd præſtitum fuerit beatę Virgini ex abundantia gratiæ, deſcendentis in ipſam, vt talis eſſet diſpoſitio virium animæ in ipſa, quod inferiores vires nunquam mouerentur ſine arbitrio rationis: ſicut dictum eſt *fuiſſe in Chriſto, quem conſtat peccati fomitem non habuiſſe, & ſicut fuit in Adam ante peccatum, per originalem iuſtitiam. Ita quòd quantum ad hoc gratia ſanctificationis in Virgine habuit vim originalis iuſtitiæ. Et quamuis hæc poſitio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Chriſti, abſque cuius virtute nullus à prima damnatione liberatur. Et quamuis per fidem Chriſti, aliqui ante Chriſti incarnationem ſint ſecundum ſpiritum ab illa damnatione liberati: tamen quòd ſecundum carnem aliquis ab illa damnatione liberetur, non videtur fieri debuiſſe niſi poſt incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere. Et ideo ſicut ante immortalitatem carnis Chriſti reſurgentis nullus adeptus fuit carnis immortalitatem; ita inconueniens videtur dicere, quod ante Chriſti carnem, in qua nullum fuit peccatum, caro virginis matris eius, vel cuiuſcunque alterius, fuerit abſq; fomite, qui dicitur lex carnis, ſiue membrorum. Et ideo videtur melius dicendum, quòd per ſanctificationem in vtero non fuerit ſublatus beatæ Virgini fomes ſecundum eſſentiam, ſed remanſerit ligatus. Non quidem per actũ rationis ſuæ, ſicut in viris ſanctis, quia non habuit vſum liberi arbitrij, adhuc in ventre matris exiſtens: hoc enim eſt ſpeciale priuilegium Chriſti: ſed per abundantiam gratiæ, quam in ſanctificatione recepit, & etiã perfectius per diuinam prouidentiam ſenſualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentẽ. Poſtmodũ verò in ipſa conceptione carnis Chriſti, in qua primò debuit refulgere peccati immunitas, credendũ eſt quòd ex prole redundauerit in matrem, totaliter fomite ſubtracto. Et hoc ſignatur Ezech. 43. vbi dicitur: Ecce, gloria Dei Iſraël ingrediebatur per viã Orientalẽ, id eſt per beatã Virginem, & terra, id eſt caro ipſius, ſplendebat à maieſtate eius, ſcilicet Chriſti.

q. 15. art. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd mors & huiuſmodi pœnalitates, de ſe non inclinant ad peccatum. Vnde etiam Chriſtus licet aſſumpſerit huiuſmodi pœnalitates, fomitẽ tamen non aſſumpſit. Vnde etiam in beata Virgine, vt Filio conformaretur (de cuius plenitudine gratiam accipiebat) primò quidem fuit ligatus fomes, & poſtea ſublatus, non autem liberata fuit à morte, & alijs huiuſmodi pœnalitatibus.

Ad secvndvm dicendum, quòd infirmitas carnis ad fomitem pertinens, eſt quidem in ſanctis viris perfectæ virtutis occaſio: non tamen cauſa ſine qua perfectio haberi non poſſit. Sufficit autem in beata Virgine ponere perfectam virtutẽ ex abũdantia gratiæ: nec oportet in ea ponere omnem occaſionem perfectionis.

Ad tertivm dicendum, quòd Spiritus ſanctus in beata Virgine duplicem purgationẽ fecit. Vnam quidem quaſi præparatoriam ad Chriſti conceptionem, quæ non fuit ab aliqua impuritate culpæ vel fomitis: ſed mentem eius magis in vnum colligens, & à multitudine ſuſtollens. Nam & Angeli purgari dicuntur, in quibus nulla impuritas inuenitur: vt Diony.* dicit 6. cap. Eccle. hierar. Aliam verò purgationem operatus eſt in ea Spiritus ſanctus mediante conceptione Chriſti, quæ eſt Spiritus ſancti opus. Et ſecundum hoc poteſt dici quòd purgauit eam totaliter à fomite.

ca. 6. part. 3 à medio.

Articvlvs IIII.

Vtrùm per huiuſmodi ſanctificationem fuerit conſecrata, vt nunquam peccaret.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur, quòd per ſanctificationem in vtero nõ fuerit beata Virgo præſeruata ab omni peccato actuali. Quia, vt dictum eſt*, poſt primam ſanctificationem fomes peccati remanſit in Virgine. Motus autem fomitis etiam ſi rationem præueniat, eſt peccatum veniale, licet leuiſſimũ: vt Auguſt. dicit in lib. de Trinit†. Ergo in beata Virgine fuit aliquod peccatum veniale.

¶ 2 Præterea, Super illud Luc. 2. Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, dicit Auguſt*. in lib. veteris & noui Teſtamenti, quòd beata Virgo in morte Domini, ſtupore quodam dubitauit. Sed dubitare de fide, peccatum eſt. Ergo beata Virgo non fuit præſeruata immunis ab omni peccato.

¶ 3 Pręterea, Chryſ†. ſuper Matt. exponens illud, Ecce, mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes te, dicit: Manifeſtum eſt, quòd ſolum ex vana gloria hoc faciebant. Et Ioan. 2. ſuper illud, Vinum non habent, dicit idẽ Chryſ*. quòd volebat illis ponere gratiam, & ſeipſam clariorem facere per Filium: & fortaſſis quid humanum patiebatur, quemadmodum & fratres eius dicẽtes, Manifeſta teipſum mundo. Et poſt pauca ſubdit, Nõdum enim, quam oportebat, de eo opinionem habebat. Quod totum cõſtat eſſe peccatum. Ergo beata virgo non fuit præſeruata immunis ab omni peccato.

3. diſ. 3. q. 2. ar. 3 et di. 13 q. 1. art. 2. q. 1. cor. Et 4. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 2. cor. Et opu. 3. c. 228 & 231. Et opu. 7. ca. 6. prin. col. 2. Et opu. 60. c. 3.
**art. praced.*
†ca. 12 tom. 3 circ. med.
**In q. ex nou. teſt. q. 73. circa mediũ, to. 4*
†homi. 45. in Matt. tom. 2.
**Hom. 20. in Ioan cir. med. illius, tom. 3.*

Sed contra eſt, quòd Auguſt*. dicit in li. de Natura & gratia, De ſancta Virgine Maria propter honorem Chriſti, nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionẽ. Inde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendũ ex omni parte peccatũ,

**ca. 36. ante medium. to. 7*

quòd

quòd concipere ac parere meruit, eum quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.

CONCLVSIO.

Fatendum ſimpliciter eſt beatam Virginem tantum diuinæ gratiæ lumine perfuſam, vt nullum mortale nec veniale vnquam cõmiſerit crimen.

RESPONDEO dicendum, quòd illos, quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat & diſponit, vt ad id ad quod eliguntur, inueniantur idonei, ſecundum illud ſecundæ ad Cor. 3. Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti. Beata autẽ Virgo fuit electa diuinitus, vt eſſet mater Dei: & ideo non eſt dubitandum quòd Deus per ſuam gratiã eam ad hoc idoneam reddidit, ſecundum quòd Angelus ad eam dicit, Inueniſti gratiam apud Deum: ecce concipies, &c. Non autem fuiſſet idonea mater Dei, ſi peccaſſet aliquando: tum quia honor parentum redundat in prolem, ſecundum illud Prou. 17. Gloria filiorum, patres eorum: vnde & per oppoſitum ignominia matris ad filiũ redundaſſet. Tum etiam, quia ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem ſecundæ ad Corint. 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? Tum etiam, quia ſingulari modo Dei filius, qui eſt Dei ſapientia, in ipſa habitauit: non ſolum in anima, ſed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam nõ introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Et ideo ſimpliciter fatendum eſt, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commiſit, nec mortale, nec veniale: vt ſic in ea impleatur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in beata Virgine poſt ſanctificationem in vtero remanſit quidem fomes peccati, ſed ligatus: ne ſcilicet prorumperet in aliquem motum inordinatum, qui rationem præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia ſanctificationis: nõ tamen ad hoc ſufficiebat: alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuiſſet præſtitum, vt nullus motus poſſet eſſe in ſenſualitate eius, niſi ratione præuentus: & ſic fomitem non habuiſſet, quod eſt contra ſupradicta*. Vnde oportet dicere, quòd complementum illius ligationis fuit ex diuina prouidentia, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.

In corp. & ar. praced.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud verbum Simeonis Origenes†, & quidam alij doctores exponunt de dolore, quem paſſa eſt in Chriſti paſſione. Ambr*. autem per gladium dicit ſignificari prudentiam Mariæ, nõ ignaram myſterij cæleſtis: viuum eſt enim verbum Dei & validum, & acutius omni gladio acutiſſimo.

Hom. 18. in Luc. in medio & deinceps, tom. 3.
**Ambr. li. 2. in Luc. in ca. cuius titul. eſt De Simeone et Anna, to. 5*

Quidam verò per gladium dubitationem intelligunt. quæ tamen non eſt intelligenda dubitatio infidelitatis, ſed admirationis & diſcuſſionis. Dicit enim Baſilius in Epiſtola ad Optimum, quòd beata Virgo aſſiſtens cruci, & aſpiciens ſingula, poſt teſtimonium Gabrielis, poſt ineffabilem diuinæ conceptionis notitiam, poſt ingentem miraculorum oſtenſionem, animo fluctuabat: ex vna ſcilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte conſiderans eius mirifica.

AD TERTIVM dicendum, quòd in verbis illis Chryſoſtomus exceſſit. Poſſunt tamen exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuiſſe non inordinatum inanis glorię motum quantum ad ipſam, ſed id quod ab aliis poſſet æſtimari.

3. diſt. 3. q. 1 art. 2. q. 3. c. & di. 13. q. 1 art. 2. q. 1. c. Et opu. 8. Et opu 60. c 3. co. 2. Et Io. 1. 16. co. 3. Et Ro 8 li. 5. co. l. fi.

ARTICVLVS V.

Vtrum beata Virgo per huiuſmodi ſanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo per ſanctificationem in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinem ſiue perfectionẽ. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Chriſti: ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quaſi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Sed ea quæ ſunt propria Chriſti, non ſunt alteri attribuenda. Ergo beata Virgo plenitudinem gratiarum non accepit in ſanctificatione.

¶ 2 Præterea, Ei quod eſt plenum & perfectum, non reſtat aliquid addendum: quia perfectum eſt cui nihil deeſt: vt dicitur in tertio Phyſ*. Sed beata Virgo poſtmodum additionem gratiæ ſuſcepit, & quando Chriſtum concepit (dictum eſt enim Luc. 1. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te) & iterum quando in gloria eſt aſſumpta. Ergo videtur quòd non habuerit in ſua prima ſanctificatione plenitudinem gratiarum.

li. 3. tex. 63. & 64. to. 2.

¶ 3 Præterea, Deus non facit aliquid fruſtra: vt dicitur in 1. de Cælo†. Fruſtra autem habuiſſet quaſdam gratias, cùm earum vſum nunquam exercuerit: non enim legitur aut docuiſſe, quod eſt actus ſapientiæ: aut miracula feciſſe, quod eſt actus gratiæ gratis datæ. Non igitur habuit plenitudinem gratiarum.

li. 1. tex. 32. & li. 2. text. 59. tom. 2

SED CONTRA eſt quod Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena. Quod exponens Hiero*. in ſermone de Aſſumptione dicit, Bene gratia plena: quia cæteris per partes præſtatur, Mariæ verò ſe totam ſimul infundit gratiæ plenitudo.

In ſe. 2. a princip. ſerm. to. 2.

CONCLVSIO.

Maiorem beata virgo Maria gratiæ præ cæteris plenitudinem à Chriſto obtinere debuit, quæ mater illius eſſe meruit, qui eſt omnis gratiæ origo ac principium.

RESPONDEO dicendum, quòd quantò aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tantò magis participat effectum illius principij, vnde Dionyſ*. dicit 4. c. Cæl. hierar. quòd Angeli qui ſunt Deo propinquiores, magis participant de bonitatibus diuinis, quàm homines. Chriſtus autem eſt principium gratiæ, ſecundũ diuinitatem quidem auctoritatiuè, ſecundum humanitatem verò inſtrumentaliter: vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. beata autem virgo Maria propinquiſſima Chriſto fuit ſecundum humanitatem: quia ex ea accepit humanam naturam. Et ideo præ cæteris maiorem debuit à Chriſto gratiæ plenitudinem obtinere.

cap. 4. ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnicuique à Deo datur gratia ſecundum hoc ad quod eligitur. Et quia Chriſtus, inquantum eſt homo, ad hoc fuit prædeſtinatus & electus vt eſſet filius Dei, in virtute ſanctificandi, hoc fuit ſibi proprium vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quòd redundaret in omnes: ſecundum quòd dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed beata virgo Maria tantam gratiæ obtinuit plenitudinem, vt eſſet propinquiſſima Auctori gratiæ: ita quòd eũ qui eſt plenus omni gratia, in ſe reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in rebus naturalibus, primò quidem eſt perfectio diſpoſitionis, puta cùm materia eſt perfectè ad formam diſpoſita. Secundò autem eſt perfectio formæ, quæ eſt potior: nam & ipſe calor eſt perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis diſponebat. Tertiò autem eſt perfectio finis: ſicut ignis perfectiſſimè habet proprias qualitates, cum ad locum ſuum peruenerit. Et ſimiliter in beata Virgine fuit triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quaſi diſpoſitiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd eſſet mater Chriſti: & hæc fuit perfectio ſanctificationis. Secunda autem perfectio gratiæ fuit in beata Virgine ex præſentia filij Dei in eius vtero incarnati. Tertia autem eſt perfectio finis, quam habet in gloria.

Quòd autem ſecunda perfectio ſit potior quàm prima, & tertia quàm ſecunda, patet quidem vno modo per liberationem à malo. Nam primò in ſua ſanctificatione fuit liberata à culpa originali: ſecundò in conceptione filij Dei, fuit totaliter à fomite mundata: tertiò verò in ſui glorificatione, fuit liberata etiam ab omni miſeria. Alio modo

mo lo per ordinem ad bonum. Nam primò in ſua ſanctificatione adepta eſt gratiam inclinantem eam ad bonũ: in conceptione autem filij Dei conſummata eſt eius gratia confirmans eam in bono: in ſui verò glorificatione conſummata eſt eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

Ad tertium dicendum, quòd non eſt dubitandum quin beata Virgo acceperit excellenter donũ ſapientiæ & gratiã virturũ, & etiã gratiam Prophetiæ: non tamen accepit vt haberet omnes vſus harũ & ſimiliũ gratiarum, ſicut habuit Chriſtus, ſed ſecundũ quod cõueniebat conditioni ipſius. Sapientiæ enim vſum habuit in contemplando, ſecundũ illud Luc. 2. Maria autẽ conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Non autẽ habuit vſum ſapientiæ quantũ ad docendũ: quia hoc nõ conueniebat ſexui muliebri: ſecundũ illud 1. ad Tim. 2. Docere autẽ mulieri non permitto. Miraculorum autem vſus ſibi non competebat dum viueret: quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Chriſti miraculis, & ideo ſoli Chriſto & eius diſcipulis, qui erant baiuli doctrinæ Chriſti, conueniebat miracula facere. Propter quod etiam de Ioanne Baptiſta dicitur Ioan. 10. quòd ſignum fecit nullum: vt ſcilicet omnes Chriſto intenderent. Vſum autẽ prophetiæ habuit, vt patet in Cantico quod fecit, Magnificat anima mea Dominum, &c.

Articulus VI.

Vtrum ſit ſanctificari fuerit proprium beatæ Virgini.

3. diſ. 3. q. 1. ar. 1. 2. q. 1. 4. Et quol. 6. q. 5. art. 1. cor. in fi. Et opu. 3 cap. 131. Et pſal. 45. co. 5 & ex ar. 3. et 4 huius q.

Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd ſanctificari in vtero poſt Chriſtũ propriũ fuerit beatæ Virgini. Dictum * eſt enim quod propter hoc beata Virgo fuit ſanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc vt eſſet mater Dei. Sed hoc eſt proprium ſibi. ergo ſola ipſa fuit ſanctificata in vtero.

¶ 2 Præterea, Aliqui videntur propinquius acceſſiſſe ad Chriſtũ, quàm Hieremias & Ioannes Baptiſta, qui dicuntur ſanctificati in vtero, nã Chriſtus ſpecialiter dicitur filius Dauid & Abrahã propter promiſſionẽ eis ſpecialiter factã de Chriſto. Iſaias etiã expreſſiſſimè de eo prophetauit: Apoſtoli etiã cũ ipſo Chriſto conuerſati ſunt. Nec tamen leguntur ſanctificati in vtero. ergo neque etiam Hieremiæ & Ioanni Baptiſtæ conuenit ſanctificati in vtero.

¶ 3 Præterea, Iob de ſe dicit Iob. 31. Ab infantia creuit mecũ miſeratio, & de vtero egreſſa eſt mecũ. Nec tamen propter hoc dicimus eum ſanctificatum in vtero, ergo neque etiam Ioannem Baptiſtam & Hieremiam cogimur dicere ſanctificatos in vtero.

Sed contra eſt, quod dicitur de Hieremia, Hier. 1. Antequam exires de ventre, ſanctificaui te. Et de Ioanne Baptiſta dicitur Luc. 1. Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ.

Conclusio.

Non ſoli beatæ Virgini, vt in vtero ſanctificaretur, diuinæ gratiæ munus conceſſum eſt, ſed aliis, ſcilicet Hieremiæ, & Ioanni Baptiſtæ, quorum ſanctificatio ſanctificationis per Chriſti paſſionem, & Baptiſmum fiendæ figura fuit.

Eſt epiſt. 57. circ. medi. & deinceps, to. 2.

Respondeo dicendum, quòd Auguſt. in Epiſtola * ad Dardanum, dubiè videtur loqui de horum ſanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioãnis in vtero (vt ipſe dicit) eſſe ſignificatio rei tantæ (ſcilicet quòd mulier eſſet mater Dei) à maioribus cognoſcendæ, non à paruulo cognitæ: vnde in Euangelio non dicitur, credidit infans in vtero, ſed exultauit. Videmus autẽ exultationẽ nõ ſolũ paruulorum, ſed etiam pecorũ eſſe: ſed hæc inuſitata extitit, quia in vtero, & ideo ſic ſolent miracula fieri, facta eſt diuinitus in infante, non humanitus ab infante. Quanquã etiã ſi vſq; adeò eſt in illo puero acceleratus vſus rationis & voluntatis, vt intra viſcera materna iã poſſet agnoſcere, credere, conſentire (ad quod in aliis paruulis ætas expectatur, vt poſſint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. Sed quia expreſsè in Euangelio dicitur, quòd Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ, & de Hieremia expreſsè dicitur, Antequã exires de vulua, ſanctificaui te: aſſerendũ videtur eos ſanctificatos in vtero: quãuis in vtero vſum liberi arbitrij nõ habuerint. De quo Aug*. quæſtionẽ mouet, ſicut pueri, qui ſanctificantur per Baptiſmũ, non ſtatim habent vſum liberi arbitrij. Nec eſt credendũ aliquos alios ſanctificatos eſſe in vtero, de quibus Scriptura mentionem non facit, quia huiuſmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communẽ, ordinantur ad vtilitatem aliorum (ſecundum illud 1. ad Cor. 12. Vnicuiq; datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatẽ) quę nulla proueniret ex ſanctificatione aliquorum in vtero, niſi Eccleſiæ innoteſceret. Et quanuis iudiciorum Dei non poſſit ratio aſſignari, quare ſcilicet huic & non alij hoc munus gratiæ conferat: conueniens tamẽ videtur fuiſſe vtrunque dictorum ſanctificari in vtero, ad pręfigurandam ſanctificationem per Chriſtum faciendã. Primò quidem per eius paſſionem, ſecundum illud Heb. vlti. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populũ, extra portam paſſus eſt: quam quidem paſſionem Hieremias & verbis & myſteriis apertiſſimè pronuntiauit, & ſuis paſſionibus expreſſiſsimè præfigurauit. Secundo per Baptiſmum, primæ ad Cor. 6. Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis. Ad quem quidem Baptiſmum Ioãnes ſuo Baptiſmo homines præparauit.

ead. epi. dicta tom. 2

Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo quæ fuit à Deo electa in matrem, ampliorem ſanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptiſta & Hieremias, qui ſunt electi vt ſpeciales pręfiguratores ſanctificationis Chriſti. Cuius ſignum eſt, quòd beatæ Virgini præſtitum eſt, vt de cætero non peccaret, nec mortaliter nec venialiter: aliis autem ſanctificatis creditur præſtitum eſſe, vt de cætero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

Ad secundum dicendum, quòd quantum ad alia potuerunt Sancti eſſe Chriſto coniunctiores quàm Hieremias & Ioannes Baptiſta, qui tamen fuerunt ei coniunctiſſimi quantum ad expreſſam figuram ſanctificationis ipſius: vt dictum eſt *. *In corp. art.*

Ad tertium dicendum, quòd miſeratio, de qua ibi Iob loquitur, non ſignificat virtutẽ infuſam, ſed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

QVÆSTIO XXVIII.

De Virginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de virginitate matris.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum fuerit virgo in concipiendo.

¶ Secundò, vtrum fuerit virgo in partu.

¶ Tertiò, vtrũ permãſerit virgo poſt partũ.

¶ Quartò, vtrum votum virginitatis emiſerit.

Articulus primus.

Vtrum beata Maria fuerit virgo in concipiendo.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd mater Dei non fuerit virgo in concipiendo Chriſtum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex virgine matre concipitur. Sed Chriſtus non ſolum dicitur habere matrem, ſed etiam patrem: dicitur enim Luc. 2. Erant pater eius & mater mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo, & infrà eadem mater dicit, Ecce enim pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Ergo Chriſtus non eſt conceptus ex virgine matre.

4. cõtr. c. 45. Et opuſ. 3. c. 232. Et opu. 60. c. 4.

¶ 2 Præterea, Matth. primo probatur, quòd Chriſtus fuerit filius Abrahę & Dauid, per hoc ꝙ Ioſeph ex Dauid

deſcendit. Quæ quidem probatio nulla eſſet, ſi Ioſeph pater Chriſti non fuiſſet. Ergo videtur quòd mater Chriſti eum ex ſemine Ioſeph conceperit, & ita non videtur fuiſſe virgo in concipiendo.

¶ 3 Præterea, Gal. 4. dicitur, Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere. Mulier autem conſueto modo loquendi dicitur quæ eſt viro cognita: ergo Chriſtus non fuit conceptus ex Virgine matre.

¶ 4 Præterea, Eorum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, eſt idem modus generationis, quia generatio recipit ſpeciem à termino, ſicut & cæteri motus. Sed Chriſtus eſt eiuſdem ſpeciei cum alijs hominibus, ſecundũ illud Phil. 2. In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Cùm ergo alij homines generentur ex cõmixtione maris & fœminæ, videtur quòd etiam Chriſtus ſimili modo fuerit generatus: & ita non videtur fuiſſe conceptus ex Virgine matre.

¶ 5 Præterea, Quælibet forma naturalis habet materiam ſibi determinatam, extra quam eſſe non poteſt. Materia autem formæ humanæ videtur ſemen maris & fœminæ. Si ergo corpus Chriſti non fuerit conceptum ex ſemine maris & fœminæ, non verè fuit corpus humanum, quod eſt inconueniens. videtur igitur non fuiſſe conceptus ex virgine matre.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iſa. 7. Ecce, virgo concipiet.

CONCLVSIO.

Confitendum ſimpliciter eſt Chriſti matrem Virginem concepiſſe.

RESPONDEO dicendũ, quòd ſimpliciter cõfitendũ eſt matrem Chriſti virginem concepiſſe: contrariũ enim pertinet ad hereſim Hebionitarũ * & Cherinti: qui Chriſtum purum hominem arbitrabantur, & de vtroque ſexu eum natum putauerunt. Quòd enim Chriſtus ſit conceptus ex Virgine, conueniens eſt propter quatuor.

Vt patet ex Aug. li. de hæreſi. c. 8. & 10. tom. 6

Primò propter mittentis Patris dignitatem conſeruandam: cùm enim Chriſtus ſit verus & naturalis Dei filius, non fuit conueniens quòd alium patrem haberet, quàm Deum, ne dignitas Dei patris transferatur ad aliũ. Secundò, hoc fuit conueniens proprietati ipſius Filij, qui mittitur, qui quidem eſt verbum Dei. Verbum autem abſque omni corruptione cordis concipitur: quinimo cordis corruptio perfecti verbi conceptionem non patitur. Quia ergo caro ſic fuit à verbo Dei aſſumpta, vt eſſet caro verbi Dei, conueniens fuit quòd etiam ipſa ſine corruptione matris conciperetur. Tertiò hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Chriſti, in qua locum peccatum habere non debuit per quam peccatum mundi tollebatur: ſecundum illud Ioan. primo: Ecce agnus Dei, ſcilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non poterat autem eſſe, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro naſceretur ſine infectione originalis peccati. Vnde Aug. * dicit in lib. de Nuptijs & concupiſcentia: Solus nuptialis concubitus ibi non fuit, ſcilicet in matrimonio Mariæ & Ioſeph: quia in carne peccati fieri non poterant ſine vlla carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato. Quartò propter ipſum finem incarnationis Chriſti: quæ ad hoc fuit, vt homines renaſcerentur in filios Dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo, id eſt Dei virtute. Cuius rei exemplar apparere debuit in ipſa conceptione Chriſti. Vnde Auguſtin. * dicit in lib. de ſancta Virginitat.: Oportebat caput noſtrum inſigni miraculo ſecundum corpus naſci de Virgine: vt ſignificaret membra ſua de virgine Eccleſia ſecundum ſpiritum naſcitura.

ca. 12. in principio, tom. 7

ca. 6. ante medium, to. 6

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Beda * dicit ſuper Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioſeph, non quòd verè iuxta Photinianos pater fuerit ei: ſed quòd ad famam Mariæ conſeruandam pater ſit ab omnibus æſtimatus. Vnde & Luc. 3. dicitur, Vt putabatur filius Ioſeph. Vel ſicut Augu. * dicit in lib. de Bono coniugali, Eo modo pater Chriſti dicitur Ioſeph, quo & vir Mariæ intelligitur, ſine commixtione carnis, ipſa copulatione coniugij: multò videlicet coniunctius, quàm ſi eſſet aliunde adoptatus. Neque enim propterea non erat appellandus Ioſeph pater Chriſti: quia non eum genuerat concumbendo: quandoquidem pater eſſet etiam ei, quẽ non ex ſua coniuge procreatum aliunde adoptaſſet.

lib. 1 in Luc. c. 3. ſecundum eius ordinem à medio, tom. 2

li. 1 de Nuptijs & cõcup. c. 11 parum à principio, to. 7

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Hiero. dicit * ſuper Matthæ. cùm Ioſeph non ſit pater Domini ſaluatoris, ordo generationis eius vſque ad Ioſeph deducitur. Primò quidem, quia non eſt conſuetudinis Scripturarũ, vt mulierũ in generationibus ordo texatur. Deinde ex vna tribu fuit Ioſeph & Maria: vnde & lege eam accipere cogebatur vt propinquam. Et vt Aug. * dicit in lib. de Nuptijs & concupiſcentia, fuit generationum ſeries vſque ad Ioſeph perducenda: ne in illo coniugio virili ſexui vtique potiori fieret iniuria, cùm veritati nihil deperiret, quia ex ſemine Dauid & Ioſeph erat & Maria.

Mat. c. 1 ſuper illud, Chriſti generatio ſic erat, to. 9

ca. 11. nõ longe à fin. to. 7.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Gloſ. * dicit ibidẽ, mulierem pro fœmina poſuit, more locutionis Hebræorum: vſus enim Hebrææ locutionis mulieres dicit non virginitate corruptas, ſed fœminas.

Eſt Augu. lib. 23. cont. Fauſtum, ca. 7. in medio, tom. 6.

AD QVARTVM dicendum, quòd ratio illa habet locum in his quæ procedunt in eſſe per viam naturæ: eo quòd natura ſicut eſt determinata ad vnum effectum, ita etiam eſt determinata ad vnum modum producendi illũ. Sed virtus ſupernaturalis diuina cum ſit infinita, ſicut nõ eſt determinata ad vnum effectum; ita non eſt determinata ad modum producendi quemcunque effectum. Et ideo ſicut virtute diuina fieri potuit, vt primus homo de limo terræ formaretur: ita etiam fieri potuit, vt diuina virtute corpus Chriſti formaretur de Virgine abſque virili ſemine.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſecundum Philoſophum * in lib. de generatione animalium, ſemen maris non eſt ſicut materia in conceptione animalis, ſed ſolum ſicut agens: ſola autem fœmina materiam ſubminiſtrat conceptui. Vnde per hoc quòd ſemen maris defuit conceptione corporis Chriſti, non ſequitur quòd defuerit ei debita materia. Si tamen ſemen maris eſſet materia fœtus concepti in animalibus: manifeſtum eſt quòd non eſt materia permanens in eadem forma, ſed materia tranſmutata. Et quamuis virtus naturalis non poſſit tranſmutare ad certam formam niſi determinatam materiam: virtus tamen diuina quę eſt infinita, poteſt tranſmutare omnem materiam in quancunq; formam. Vnde ſicut tranſmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Chriſti tranſmutare potuit materiam à matre miniſtratam, etiam ſi non eſſet ſufficiens materia ad naturalem conceptum.

li. 1. ca. 2. & 19. tom. 4

ARTICVLVS II.

Vtrum mater Dei fuerit virgo in partu.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd mater Chriſti non fuerit virgo in partu. Dicit enim Ambroſ. * ſuper Lucã, Qui vuluam ſanctificauit alienam, vt naſceretur Propheta, hic eſt qui aperuit matris ſuæ vuluam, vt immaculatus exiret. Sed apertio vuluæ virginitatem excludit. ergo mater Chriſti non fuit virgo in partu.

Opuſ. 5. cap. 222.

**li. 2. in Luc. in c. cuius tit. eſt, de circum. ſaluatoris in fin. tom. 5*

¶ 2 Præterea, Nihil in myſterio Chriſti eſſe debuit, per quod corpus eius phantaſticum appareret. Sed hoc non videtur vero corpori, ſed phantaſtico conuenire, vt poſſit per clauſa tranſire: eo quòd duo corpora ſimul eſſe non poſſunt. Non igitur debuit ex matris vtero clauſo corpus Chriſti prodire, & ita nõ decuit q; eſſet virgo in partu.

¶ 3 Præterea, Sicut Grego. dicit in homil. Octauarum Paſchæ, per hoc quòd ianuis clauſis ad diſcipulos poſt reſurrectionem intrauit Dominus, oſtendit corpus ſuum eſſe

Eſt hom. 26. in euang. parũ à princip.

eſſe eiuſdem naturæ & alterius gloriæ. Et ſic per clauſa tranſire, videtur ad gloriam corporis pertinere. Sed corpus Chriſti in ſua conceptione non fuit glorioſum, ſed paſſibile, habens ſimilitudinem carnis peccati: vt Apoſtolus dicit Rom. 8. Non ergo exiuit per Virginis vterum clauſum.

SED CONTRA eſt quod in quodã ſermone Epheſini concilij dicitur: Natura poſt partum neſcit vlterius virginem: gratia verò & parientem oſtendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. Fuit ergo mater Chriſti virgo in partu.

CONCLVSIO.

Non modo Dei matrem virginem concepiſſe, ſed & in partu virginem extitiſſe aſſerendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd abſque omni dubio aſſerendum eſt matrem Chriſti etiam in partu virginem fuiſſe. Nam Propheta non ſolum dicit, Ecce virgo concipiet: ſed etiam addit, Et pariet filium. Et hoc quidẽ conueniens fuit propter tria.

Primò quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui naſcebatur, qui eſt verbũ Dei. Nam verbũ non ſolũ in corde abſque corruptione concipitur, ſed etiam abſq; corruptiõe ex corde procedit. Vnde vt oſtẽderetur, quod illud eſſet corpus ipſius verbi Dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero naſceretur. Vnde in ſermone quodam Epheſini concilij legitur, Quæ parit carnem puram à virginitate ceſſat: ſed quia natum eſt carne Verbum, Deus cuſtodit virginitatem, ſeipſum oſtendens per hoc Verbum. Neq; enim noſtrum verbum cum paritur, corrumpit mentem: neque Deus verbum, ſubſtantialem partem eligens, peremit virginitatem. Secundò, hoc eſt conueniens quantum ad effectum incarnationis Chriſti. Nam ad hoc venit vt noſtram corruptionem tolleret. vnde non fuit conueniens, vt virginitatem matris, naſcendo corrumperet. Vnde Auguſti. † dicit in quodam ſermo. de natiuitate Domini, Fas non erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat ſanare corrupta. Tertiò fuit conueniens, ne matris honorem naſcendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

In ſerm. 6. à med. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ambr. dicit hoc, exponens illud quod Euangeliſta de lege induxit, Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. Quod quidẽ, vt * Beda dicit, conſuetæ natiuitatis more loquitur: non quòd Dominus ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit. Vnde illa adapertio non ſignificat reſerationem communem clauſtri pudoris virginei: ſed ſolum exitum prolis de vtero matris.

L. 1. in Luc. c. 8 ſecũdũ eius ordinẽ to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ita Chriſtus voluit veritatem ſui corporis demonſtrare, quod etiam eius diuinitas declararetur: & ideo permiſcuit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum oſtenderetur, naſcitur ex fœmina. ſed vt oſtenderetur eius deitas, proceſſit ex virgine: talis enim partus decet Deum: vt Ambroſius dicit in hymno * Natiuitatis.

In hym. qui cantatur in veſperis natalis Domini.

AD TERTIVM dicendum, quòd quidam dixerunt Chriſtum in ſua natiuitate dotem ſubtilitatis aſſumpſiſſe, ſicut quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare, dicunt eum aſſumpſiſſe dotem agilitatis: ſed hoc nõ cõuenit his quæ * ſuprà determinata ſunt: huiuſmodi enim dotes corporis glorioſi proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infra * dicetur, cum tractabitur de corporibus glorioſis. Dictum eſt autẽ * ſuprà, quòd Chriſtus ante paſſionem permittebat carni ſuæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum eſt quòd omnia iſta facta ſunt miraculoſè per virtutem diuinam. Vnde Auguſti. † dicit ſuper Ioan. Moli corporis vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permanſit. Et Dionyſius * dicit in quadã Epiſtola, quòd Chriſtus ſuper hominem operabatur ea quæ ſunt hominis: & hoc monſtrat Virgo ſupernaturaliter concipiens, & aqua inſtabilis, terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem.

Quæſt. 14.
Non cõpletur.
Quæſt. 14. art. 1 ad 2.
Tract. 121. à medio to. 9.
In epiſt. ad Caiũ monac. incipit, Quæris tu quidem.

ARTICVLVS III.

Vtrum mater Dei permanſerit virgo poſt partum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd mater Chriſti non permanſerit virgo poſt partum. Dicitur enim Matthæ. 1. Antequam conuenirent Ioſeph & Maria, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto. Non autem Euãgeliſta diceret, antequam conuenirent, niſi de conuenturis: quia nemo dicit de non pranſuro, antequam pranderet. Ergo videtur quòd Beata virgo quandoque conuenerit carnali copula cũ Ioſeph, & ita non permanſerit virgo poſt partum.

Opuſ. 3. ca. 232.

¶ 2 Præterea, Ibidem ſubditur ex verbis angeli loquẽtis ad Ioſeph: Ne timeas Mariam accipere coniugem tuam. Coniugium autem conſummatur per carnalem copulam. Ergo videtur quòd quandoque carnalis copula interuenerit inter Mariã & Ioſeph, & ita videtur quòd non permanſerit virgo poſt partum.

¶ 3 Præterea, Ibidem poſt pauca ſubditur: Et accepit coniugem ſuam, & non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Hoc autem aduerbium, Donec, conſueuit determinatum tempus ſignare, quo impleto fiat id quod vſque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoſcendi ibi ad coitum refertur, ſicut & Geneſ. quarto dicitur, quòd Adam cognouit vxorem ſuam. Ergo videtur quòd poſt partum beata virgo fuerit carnaliter à Ioſeph cognita. ergo videtur quòd non permanſerit virgo poſt partum.

¶ 4 Præterea, Primogenitus non poteſt dici niſi qui habeat fratres ſubſequentes: vnde & Roma. 8. dicitur, Quos præſciuit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Sed Euangeliſta nominat Chriſtum primogenitum matris eius. Ergo habuit alios filios poſt Chriſtum: & ita videtur quòd mater Chriſti nõ manſerit virgo poſt partum.

¶ 5 Præterea, Ioan. 2. dicitur, Poſt hæc deſcendit Capharnaum ipſe, ſcilicet Chriſtus, & mater eius & fratres eius. Sed fratres dicuntur qui ex eodem parente geniti ſunt. Ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios poſt Chriſtum.

¶ 6 Præterea, Matthæ. 27. dicitur, Erant ibi, ſcilicet iuxta crucem Chriſti, mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa, miniſtrantes ei: inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi & Ioſeph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quæ hic dicitur Iacobi & Ioſeph mater, eſſe etiã mater Chriſti: dicitur enim Ioan. 19. quòd ſtabat iuxta crucẽ Ieſu Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Chriſti non permanſerit virgo poſt partum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ezech. 44. Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam, quoniam dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per eam. Quod exponens Auguſti. in quodam ſermone * dicit, Quid eſt porta in domo Domini clauſa, niſi quòd Maria ſemper erit intacta? Et quid eſt, homo non tranſibit per eam, niſi quòd Ioſeph non cognoſcet eam? Et quid eſt, Dominus ſolus intrat, & egreditur per eam, niſi quòd Spiritus ſanctus prægnabit eam, & Angelorum dominus naſcetur per eam? Et quid eſt, clauſa erit in æternum, niſi quòd Maria virgo eſt ante partum & virgo in partu, & virgo poſt partum?

In ſer. 14. de natali domini qui eſt 18. de temp. non longe à principio tom. 10.

CONCLVSIO.

Sicut Dei mater virgo concepit, & peperit, ita ſimpliciter aſſerendum eſt quòd virgo in æternum permanſerit.

RESPONDEO dicendum, quòd abſque

omni

omni dubio deteſtandus eſt error Eluidij, qui dicere præſumpſit matrem Chriſti poſt partum à Ioſeph eſſe carnaliter cognitam, & alios filios genuiſſe. Hoc enim primò derogat Chriſti perfectioni: qui ſicut ſecundum diuinam naturam vnigenitus eſt Patris, tanquã perfectus per omnia filius eius: ita decuit vt eſſet vnigenitus matris tanquam perfectiſſimum germen eius. Secundò hic error iniuriam facit Spiritui ſancto, cuius ſacrarium fuit vterus virginalis: in quo carnem Chriſti formauit, vnde non decebat quòd de cætero violaretur per commixtionem virilem. Tertiò derogat dignitati & ſanctitati matris Dei, quæ ingratiſſima videretur, ſi tanto filio contenta non eſſet: & ſi virginitatem, quæ in ea miraculosè conſeruata fuerat, ſponte perdere vellet per carnis concubitũ. Quartò etiam ipſi Ioſeph eſſet ad maximam præſumptionem imputandũ, ſi eam quam reuelãte angelo de Spiritu ſancto Deum concepiſſe cognouerat, polluere attentaret. Et ideo ſimpliciter eſt aſſerendum, quòd mater Dei ſicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo poſt partum in ſempiternum permanſit.

Tit. huius li. eſt de perpetua virg. Maria, nõ procul à prin. li. to. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut Hierony*. dicit in lib. contra Eluidium) intelligendum eſt, quòd hæc propoſitio Ante, licet ſæpe conſequentia indicet, tamen nonnunquam ea tantum quę prius cogitabantur oſtendit: nec neceſſe eſt vt cogitata fiant, cum ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata ſunt fierent. Sicut ſi aliquis dicat, Antequam in portu prandere͂ nauigaui: non intelligitur quòd in portu prandeat poſtquã nauigauerit: ſed quia cogitabatur in portu pranſurus. Et ſimiliter Euangeliſta dicit, Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto: non quia poſtea conuenerint: ſed dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritum ſanctum: ex quo factum eſt, vt vlterius non conuenirent.

ca. 11. nõ longè à prin. to. 7

lib. 2. in Luc. c. 1 à me. to. 5

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Augu. dicit in lib. de Nupt*. & concupiſcentia. Coniux Ioſeph, vocatur mater Dei ex prima deſponſationis fide, quam per concubitum non cognouerat nec fuerat cogniturus. Vt enim Ambr †. dicit ſuper Lucam: non virginitatis ereptio, ſed coniugij teſtificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

ho. 1. in Mat. in ope. imper. ſuper illud: Et non cognouit eã, donec. to. 2

In ſ. cõment. ad 1. c. Mat. tom. 9

AD TERTIVM dicendum, quòd quidam dixerunt hoc non eſſe intelligendum de cognitione coitus, ſed de cognitione notitiæ. Dicit enim Chryſ*. quòd non cognouit eam Ioſeph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: ſed poſtquam peperit tũc cognouit eam: quia per ipſius prolẽ ſpatioſior & dignior facta fuerat quàm totus mundus: quia quẽ totus mundus capere non poterat, in anguſto cubiculo vteri ſui ſola ſuſcepit. Quidã verò hoc referunt ad notitiã viſus: ſicut enim Moyſi cũ Deo colloquentis glorificata eſt facies, vt non poſſent intendere in eũ filij Iſraël; ſic Maria claritate virtutis Altiſſimi obumbratæ, cognoſci non poterat à Ioſeph, donec pareret: poſt partum autem à Ioſeph agnita inuenitur ſpecie faciei, non tactu libidinis. Hierony*. autem concedit hoc eſſe intelligendũ de cognitione coitus: ſed dicit quòd vſq; vel donec, in Scripturis dupliciter poteſt intelligi. Quandoq; enim deſignat certũ tempus: ſecundũ illud Gal. 3. Propter tranſgreſſionem lex poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat. Quandoq; verò ſignat infinitum tempus: ſecundum illud Pſal. Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri: ex quo non eſt intelligendum, quòd poſt impetratã miſericordiam, oculi auertantur à Deo. Et ſecundum hunc modum loquendi ſignificantur ea, de quibus poſſet dubitari, ſi ſcripta nõ fuiſſent: cætera verò noſtræ intelligentiæ derelinquuntur. Et ſecundum hoc Euangeliſta dicit matrem Dei non eſſe cognitam à viro vſq; ad partum: vt multò magis intelligamus cognitam non fuiſſe poſt partum.

Alias, ſecũdum legem ſacerdotibus, &c.

AD QVARTVM dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum eſt, vt primogenitum vocent non ſolum eum quem fratres ſequuntur, ſed eum, qui primus natus ſit. Alioquin ſi non eſt primogenitus niſi quem ſequũtur fratres, tandiu * ſecundum legem primogenita non debentur, quandiu & alia fuerint procreata. Quod patet eſſe falſum: cum intra vnum menſem primogenita redimi mandentur ſecundum legem.

circa ſ. cõmẽ. ad 12. cap. Mat. to. 9

AD QVINTVM dicendum, quòd quidam, ſicut Hierony*. dicit ſuper Matt. fratres Domini de alia vxore, Ioſeph filios ſuſpicantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris, ſororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur, ſcilicet natura, gente, cognatione, & effectu. Vnde fratres Domini dicti ſunt, non ſecundũ naturam, quaſi ab eadem matre nati: ſed ſecundum cognationem quaſi conſanguinei eius exiſtentes. Ioſeph autem, ſicut Hieron*. dicit contra Eluidium, magis credendus eſt virgo permanſiſſe: quia aliam vxorem habuiſſe non ſcribitur, & fornicatio in ſanctum virum non cadit.

habetur c. 1. in Mat. ſuper illud, Cũ eſſet deſpõſata to. 9

Et etiã cõtra Eluidium in vlti fol. ante ſi. lib. tom. 3

AD SEXTVM dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioſeph mater, non intelligitur eſſe mater Domini: quæ in Euangelio non conſueuit nominari, niſi cũ cognominatione huius dignitatis, quòd ſit mater Ieſu. Hæc autem Maria eſſe intelligitur vxor Alphæi: cuius filius eſt Iacobus minor, qui dictus eſt frater Domini.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater Dei virginitatem vouerit.

4. di. 30. q. 2 art. 1. q. 1. Et Matth. 1. col. 20. ſi.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd mater Dei virginitatẽ non vouerit. Dicitur enim Deute. 7. Non erit apud te ſterilis vtriuſq; ſexus. Sterilitas autem ſequitur virginitatem. Ergo ſeruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis. Sed adhuc lex vetus habebat ſtatũ antequã Chriſtus naſceretur, ergo non potuit licitè beata Virgo vouere virginitatem pro tempore illo.

¶ 2 Præterea, Apoſtolus primæ ad Cor. 7. dicit, De virginibus autem præceptum Domini non habeo, conſiliũ autem do. Sed perfectio conſilij à Chriſto debuit inchoari, qui eſt finis legis: vt Apoſtolus dicit Roma. 10. Non ergo conueniens fuit quòd beata Virgo votum virginitatis emitteret.

q. 27. art. 4

¶ 3 Præterea, Apoſtolus dicit primæ ad Timoth. 5. quòd vouentibus caſtitatem, non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere, damnabile eſt. Sed mater Chriſti nullũ peccatum damnabile commiſit: vt ſuprà habitum eſt*. Cùm ergo deſponſata fuerit (vt habetur Luc. 1.) videtur quòd ipſa virginitatis votum non emiſerit.

c. 4. circa principio. tom. 6

SED CONTRA eſt quod Auguſt. dicit* in libr. de ſancta Virginitate: Annuntianti angelo Maria reſpondit, Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò non diceret, niſi prius ſe virginem Deo vouiſſet.

CONCLVSIO.

Ante deſponſationem mater Dei non ſimpliciter virginitatem vouit, ſed poſt decreuit, vt virginitatem ſuam Deo perpetuò per votum conſecraret.

2. 2. q. 88. art. 6

† art. 1. huius quæſ.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Secunda parte habitum eſt*, perfectionis opera magis ſunt laudabilia ſi ex voto celebrentur. virginitas autẽ in matre Dei præcipuè debuit pollere, vt ex ſuprà † dictis rationibus patet, & ideo conueniens fuit vt virginitas eius ex voto eſſet Deo cõſecrata. Verum quia tẽpore Legis oportebat generationi inſiſtere tam mulieres quàm viros (quia ſecundum carnis originem, cultus Dei propagabatur antequam ex illo populo Chriſtus naſceretur) mater Dei non creditur antequam deſponſaretur Ioſeph, abſolutè virginitatem vouiſſe: ſed licet eam in deſiderio habuerit, ſuper hoc tamen voluntatem ſuam diuino commiſit arbitrio.

trio. Poſtmodùm verò accepto ſponſo, ſecundum quòd mores illius temporis exigebant, ſimul cum eo votum virginitatis emiſit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia videbatur eſſe lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum ſemen ſuper terram, ideo non ſimpliciter virginitatem vouit Dei genitrix: ſed ſub conditione, ſi Deo placeret. Poſtquam autem ei innotuit hoc eſſe Deo acceptum, abſoluté vouit antequàm ab Angelo annuntiaretur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut gratiæ plenitudo perfectè quidem fuit in Chriſto, & tamen aliqua eius inchoatio præceſſit in matre: ita etiam obſeruatio conſiliorum, quę per gratiam Dei fit, perfectè quidem incępit in Chriſto, ſed aliquo modo fuit inchoata in virgine matre eius.

AD TERTIVM dicendum, quòd Verbum illud Apoſtoli eſt intelligendum de illis quæ abſoluté caſtitatem vouent. Quod quidem mater Dei non fecit antequã Ioſeph deſponſaretur: ſed poſt deſponſationem ex communi voluntate ſimul cũ ſponſo ſuo votum virginitatis emiſit.

QVÆSTIO XXIX.

De matris Dei deſponſatione, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de deſponſatione matris Dei.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum Chriſtus debuerit de deſponſata naſci.

¶ Secundò, vtrũ fuerit verũ matrimonium inter Mariam matrẽ Domini & Ioſeph.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus naſci debuerit de Virgine deſponſata.

4. d. 30. q. 2. ar. 1. q. 2. & 3. Et Mat. 1. co. 13.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit de Virgine deſponſata naſci. Deſponſatio enim ad carnalem copulam ordinatur. Sed mater Domini nunquam voluit carnali copula viri vti: quia hoc derogaret virginitati mentis ipſius. Ergo non debuit eſſe deſponſata.

Epiſt. 3. ante medium illius tom. 2.

¶ 2 Præterea, Quòd Chriſtus ex Virgine naſceretur, miraculum fuit, vnde Aug *. dicit in Epiſtola ad Voluſianum: Ipſa Dei virtus per inuiolata matris virginea viſcera, membra infantis eduxit: quæ poſtea per clauſa oſtia, mẽbra iuuenis introduxit: hic ſi ratio quæritur, nõ erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Sed miracula fiunt ad confirmationẽ fidei, vnde debent eſſe manifeſta. Cùm igitur per deſponſationem hoc miraculum fuerit obumbratum, videtur non fuiſſe conueniens, quòd Chriſtus de deſponſata naſceretur.

ca. 1. in Mat. ſuper illud, Cũ eſſet deſponſata. to. 9

¶ 3 Præterea, Ignatius martyr, vt Hiero *. dicit ſuper Matt. hanc cauſam aſſignauit deſponſationis matris Dei, vt partus eius diabolo celaretur, dum eum putat non de Virgine, ſed de vxore generatum. Quæ quidẽ cauſa nulla eſſe videtur: tũ quia diabolus ea quæ corporaliter fiunt, perſpicacitate ſui ſenſus cognoſcit: tum etiam quia poſtmodum per multa euidentia ſigna dæmones aliqualiter Chriſtum cognouerunt. vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in ſpiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene, veniſti ante tempus perdere nos? ſcio quòd ſis ſanctus Dei. Non ergo videtur cõueniens fuiſſe, quòd mater Dei eſſet deſponſata.

Super illud Mat. 1. Cum eſſet deſponſata tom. 9

¶ 4 Præterea, Aliam rationem aſſignat Hiero *. ne lapidaretur mater Dei à Iudæis, ſicut adultera. Hæc autem ratio nulla eſſe videtur: ſi enim non eſſet deſponſata, non poſſet de adulterio condemnari. Et ita non videtur rationabile fuiſſe, quòd Chriſtus de deſponſata Virgine naſceretur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 1. Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, & Luc. 1. Miſſus eſt Gabriel Angelus ad Mariam virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph.

CONCLVSIO.

Decuit Chriſtum ex deſponſata Virgine naſci.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum de deſpõſata Virgine naſci: tum propter ipſum, tum propter matrem, tum etiam propter nos. Propter ipſum quidem Chriſtum quadruplici ratione. Primò quidem, ne ab infidelibus tanquam illegitimè natus abiceretur. Vnde Ambroſ *. dicit ſuper Luc. Quid Iudæis, quid Herodi poſſet aſcribi, ſi natum viderentur ex adulterio perſequuti? Secundò, vt conſueto modo eius genealogia per virum deſcriberetur. Vnde dicit Ambro †. ſuper Luc. Qui in ſeculum venit, ſeculi debuit more deſcribi. viri autem perſona quæritur, qui in ſenatu & reliquis curiis ciuitatum generis aſſerit dignitatem. Conſuetudo etiam nos inſtruit Scripturarum, quæ ſemper viri originẽ quærit. Tertiò ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procuraſſet. Et ideo Ignatius dicit * ipſam fuiſſe deſponſatam, vt partus eius diabolo celaretur. Quartò, vt à Ioſeph nutriretur: vnde & pater eius dictus eſt, quaſi nutritius. Fuit etiam conueniens ex parte Virginis. Primò quidem: quia per hoc redditur immunis à pœna, ne ſcilicet lapidaretur à Iudæis tanquàm adultera: vt Hierony †. dicit. Secundò, vt per hoc ab infamia liberaretur. Vnde dicit Ambr *. ſuper Luc. quòd deſponſata eſt, ne temeratæ virginitatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur inſigne præferre. Tertiò, vt ei à Ioſeph miniſterium exhiberetur: vt Hierony †. dicit.

** lib. 2. in Luc. c. 1. inter principium & medium tom. 5.*
† li. 3. in Luc. non procul à princip. illius tom. 5.
** vt refert Hieron. 1. c. Mat. tom. 9.*
† ſuper illud Matt. 1 Cum eſſet deſponſata, tom. 9.
** li. 2. in Luc. non procul à princi. li. to. 5*

Ex parte etiam noſtra hoc fuit conueniens: Primò quidem: quia teſtimonio Ioſeph comprobatum eſt Chriſtũ ex Virgine natum. Vnde Ambr *. dicit ſuper Luc. Locupletior teſtis pudoris maritus adhibetur, qui poſſet & dolere iniuriam, & vindicare opprobrium, ſi non agnoſceret ſacramentum. Secundò, quia ipſa verba Virginis matris magis credibilia redduntur, ſuam virginitatem aſſerentis. Vnde Ambr †. dicit ſuper Luc. Fides Mariæ verbis magis adſciſcitur, & mendacij cauſa remouetur. Videretur enim culpam obumbrare voluiſſe innupta mendacio prægnans: cauſam autem mentiendi deſponſata non habuit, cùm coniugij præmium & gratia nuptiarum partus ſit fœminarum. Quæ quidem duo pertinent ad firmitatem fidei noſtræ. Tertiò, vt tolleretur excuſatio virginibus quæ propter ſuam incautelam non vitant infamiam. Vnde Ambr *. dicit, Non decuit virginibus ſiniſtra opinione viuentibus, velamen excuſationis relinqui, quòd infamata mater quoque Domini videretur. Quartò, quia per hoc ſignificatur vniuerſa Eccleſia: quæ cum virgo ſit, deſponſata tamen eſt vni viro Chriſto, vt Auguſt †. dicit in lib. de ſancta Virginitate. Poteſt etiam & quinta ratio eſſe, quòd mater Domini fuit deſponſata virgo: quia in perſona ipſius & virginitas & matrimonium honoratur, contra hæreticos alteri horum detrahentes.

† loco antea dicto: & cõtra Eluidiũ li. de perpetua virginitate Mariæ, tom. 3
** li. 2. in Luc. c. 1. ante medium, tom. 5*
† li. 2. in Luc. ca. 1. ante medium, tom. 5.
** li. 2. in Luc. non procul à princ. to. 5*
† cap. 12. ante medium, to. 6

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo mater Dei, ex familiari inſtinctu Spiritus ſancti credenda eſt deſponſari voluiſſe, confidens de diuino auxilio, quòd nunquam ad carnalem copulam perueniret. Hoc tamen diuino commiſit arbitrio, vnde in nullo detrimentum paſſa eſt virginitas.

** li. 2. in Luc. non procul à princi. li. to. 5*

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Ambroſius * dicit ſuper Lucam: maluit Dominus aliquos de ſuo ortu quàm de matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram eſſe Virginis verecundiam & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus ſui fidẽ, matris iniurijs aſtruendam. Sciendum tamen, quòd miraculorum Dei quædam ſunt, de quibus eſt fides: ſicut miraculum virginei partus, & reſurrectionis Domini & etiam Sacramenti altaris. Et

Ideo Dominus voluit iſta occultiora eſſe, vt fides eorum magis meritoria eſſet. Quædam verò miraculoſa ſunt ad fidei comprobationem: & iſta debent eſſe manifeſta.

li.3.ca.c.7 et 8 uolũ.to.3

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit * in 3. de Trinit. diabolus multa poteſt virtute ſuæ naturæ, à quibus tamen prohibetur virtute diuina. Et hoc modo poteſt dici quòd virtute naturæ ſuæ diabolus cognoſcere poterat matrem Dei non fuiſſe corruptam, ſed virginem: prohibebatur tamen à Deo cognoſcere modũ partus diuini. Quod autem poſt modum eum aliqualiter cognouit diabolus eſſe filium Dei, non obſtat: quia iam tempus erat, vt Chriſtus ſuam virtutem contra diabolum oſtenderet, & perſecutionem ab eo concitatam pateretur. Sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eum acrius perſequeretur, quando Chriſtus nec pati diſpoſuerat, nec virtutem ſuam oſtendere: ſed in omnibus aliis infantibus ſe ſimilem exhibebat. Vnde Leo * Papa in ſermone de Epiphania dicit, quòd Magi inuenerunt puerum Ieſum quantitate paruum, alienæ opis indigentem, fandi impotentem, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate diſcretum. Ambroſ †. tamen ſuper Luc. videtur hoc magis referre ad membra diaboli. Præmiſſa enim hac ratione, ſcilicet de fallendo principem mundi, ſubdit, Sed tamen magis feſellit principes ſeculi: dæmonum enim malitia facilè etiam occultata deprehendit: at verò qui ſecularibus vanitatibus occupantur, ſcire diuina non poſſunt.

In ſer.4.de epiphania, in medio, incipit hujus. Iuſtu et rationabile.
† li.2 in Luc. c. circa medium, to.5

AD QVARTVM dicendum, quòd iudicio adulterarum lapidabatur ſecundum legem non ſolum illa quæ iam erat deſponſata vel nupta, ſed etiam illa quæ in domo patris cuſtodiebatur, vt virgo quandoque nuptura. Vnde dicitur Deute. 22. Si non eſt in puella inuenta virginitas, lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Iſraël, vt fornicaretur in domo patris ſui. Vel poteſt dici ſecundum quoſdam, quòd beata Virgo erat de ſtirpe Aaron: vnde erat cognata Eliſabet, vt dicitur Luc. 1. Virgo autem de genere ſacerdotali, propter ſtuprum occidebatur: legitur enim Leuit. 21. Sacerdotis filia, ſi deprehenſa fuerit in ſtupro, & violauerit nomen patris ſui, flammis exuretur. Quidam referunt verbum Hieron. ad lapidationem infamiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter Mariam & Ioſeph fuerit verum matrimonium.

4.di.30.q.2 ar.2. & opu. 60 c.2.to.3 Et Mat.1.co. 20 fin.
† Tu. li.aſt de ſancta virginitate beatæ Mariæ aliquã ſub à princi. tom 3.
† in 1. cap. Mat.to.9

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd inter Mariam & Ioſeph non fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hiero *. contra Eluidium, quòd Ioſeph Mariæ cuſtos fuit potius, quàm maritus eius. Sed ſi fuiſſet verum matrimonium, verè Ioſeph maritus eius fuiſſet. Ergo videtur quòd non fuerit verum matrimonium inter Mariam & Ioſeph.

¶ 2 Præterea, Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ, dicit Hieronymus †. Cum virum audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarum: ſed recordare conſuetudinis Scripturarum, quòd ſponſi viri, & ſponſæ vxores vocantur. Sed verum matrimonium non efficitur ex ſponſalibus, ſed ex nuptiis. Ergo non fuit matrimoniũ inter beatam Virginem & Ioſeph.

¶ 3 Preterea, Matth. 1. dicitur, Ioſeph vir eius cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, ſcilicet in domum ſuam ad cohabitationem aſſiduam, voluit eam occultè dimittere, id eſt tempus nuptiarum mutare: vt Remigius exponit. Ergo videtur quòd nondum nuptiis celebratis, nondum eſſet verum matrimonium: præſertim cùm poſt matrimonium contractum non liceat alicui ſponſam dimittere.

li.2.c.7.ante medium, to.4

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt *. dicit in li. de conſenſu Euangeliſtarum, Non eſt fas, vt Ioſeph ob hoc à coniugio Mariæ ſeparandum Euangeliſta putaret, quòd non ex eius concubitu, ſed Virgo peperit Chriſtum. Hoc enim exemplo magnificè inſinuatur fidelibus coniugatis, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere vocariq́ue coniugium, non permixto corporis ſexu.

CONCLVSIO.

Inter Chriſti matrem & Ioſeph fuit verum & legitimum matrimonium, non quidem quòd conſenſerint in copulam carnalem ſimpliciter, ſeu concubitu, ſed quantum ad conſenſum mutuæ fidelitatis, & educandæ prolis debitum.

RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium ſiue coniugium dicitur verum ex hoc quòd ſuam perfectionem attingit. Duplex eſt autem rei perfectio, prima & ſecunda. Prima quidem rei perfectio conſiſtit in ipſa forma, ex qua ſpeciem ſortitur: ſecunda verò perfectio conſiſtit in operatione rei, per quam res aliqualiter ſuum finẽ attingit. Forma autem matrimonij conſiſtit in quadam indiuiſibili coniunctione animorum, per quam vnus coniugum indiuiſibiliter alteri fidem ſeruare tenetur. Finis autem matrimonij eſt proles generanda & educanda. Ad quorum primum peruenitur per concubitum coniugalem: ad ſecundum per alia opera viri & vxoris, quibus ſibiinuicem obſequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum eſt, quòd quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimonium Virginis matris Dei & Ioſeph: quia vterque conſenſit in copulam coniugalem: non autem expreſsè in copulam carnalem, niſi ſub conditione, ſi Deo placeret. Vnde & Angelus vocat Mariam coniugem Ioſeph, dicens ad Ioſeph, Mat. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod exponens Auguſt *. in lib. de Nuptiis & concupiſcentia dicit: Coniunx vocatur ex prima deſponſationis fide: quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quantum verò ad ſecundam perfectionem, quæ eſt per actum matrimonij, ſi hoc referatur ad carnalem concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium conſummatum. Vnde Ambro †. dicit ſuper Luc. Non te moueat, quòd frequenter Mariam Scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis ereptio, ſed coniugij teſtificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud matrimonium etiam ſecundam perfectionem quantum ad prolis educationem. Vnde Auguſt. dicit * in li. de Nuptiis & concupiſcentia: Omne nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides & ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum dominum Ieſum: fidem, quia nullum adulterium: ſacramentum, quia nullum diuortium, ſolus ibi nuptialis concubitus non fuit.

cap.11. circa princi.to.7
lib 2. in Luc. ca.1 à medio tom.5.
cap.11. in fi. tom.7

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hier. accipit ibi maritum ab actu matrimonij conſummati.

AD SECVNDVM dicendum, quòd nuptias Hier. vocat nuptialem concubitum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Chryſo. dicit * ſuper Matth. Beata Virgo ſic fuit deſponſata Ioſeph, quòd etiam eſſet domi habita. Nam ſicut in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio naturalis: ſic in ea quæ extra domũ concipit, eſt ſuſpecta coniunctio. Et ita non eſſet ſufficienter prouiſum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit deſponſata, niſi etiam fuiſſet domi habita. Vnde quòd dicitur, Et nollet eam traducere, melius intelligitur, id eſt, nollet eam diffamare in publicum, quàm quòd intelligatur de traductione in domum. Vnde & Euangeliſta ſubdit, quòd voluit occultè dimittere eam. Quamuis tamen eſſet domi habita propter primam deſponſationis fidem, nondum tamen interuenerat ſolennis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter conuenerant. Vnde ſicut Chryſ *. dicit, Non dicit Euangeliſta, antequam duceretur in domum ſpõſi: etenim intus erat. Conſuetudo enim fuit veteribus, multoties in domo deſponſatas habere. Et ideo etiam Angelus dicit Ioſeph, Ne timeas accipere Mariam coniugem tuam, id eſt, non timeas nuptias eius ſolenni-

ho.2. in Mat. in ope imperfecto in fo. 2. ante fi.to.2
ho.4. in Mat. ſupe illud Antequã conuenirent.to.2.

tet co-

ter celebrare. Licet alij dicant, quòd nondum erat in domum inducta, ſed ſolum deſponſata. Primum tamen magis conſonat Euangelio.

QVÆSTIO XXX.

De beata Maria virginis annuntiatione; in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de annuntiatione beatæ Virginis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum conueniens fuerit ei annuntiari quod in ea generandum erat.

¶ Secundò, per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶ Tertiò, per quem modum ei annuntiari debebat.

¶ Quartò, de ordine annuntiationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum neceſſarium fuerit annuntiari beata Virgini quod in ea erat generandum.

3. di. 3. q. 3. ar. 1. q. 1. & di. 30. ar. 4

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit neceſſarium beatæ Virgini annuntiari quod in ea fiendum erat. Annuntiatio enim ad hoc ſolum neceſſaria eſſe videbatur, vt Virginis conſenſus haberetur. Sed conſenſus eius non videtur neceſſarius fuiſſe: quia conceptus Virginis prænuntiatus fuit prophetia prædeſtinationis, quæ ſine noſtro completur arbitrio: vt dicit quædam gloſſ. Matth. 1. Non ergo neceſſarium fuit quòd talis annuntiatio fieret.

¶ 2 Præterea, Beata virgo Incarnationis fidem habebat, ſine qua nullus eſſe poterat in ſtatu ſalutis: quia vt dicitur Roman. 3. Iuſtitia Dei per fidem eſt Ieſu Chriſti. Sed de eo, quòd aliquis per certitudinē credit, non indiget vlterius inſtrui. Ergo beatę Virgini non fuit neceſſarium, vt ei Incarnatio filij Dei annuntiaretur.

¶ 3 Præterea, Sicut beata Virgo corporaliter Chriſtū concepit, & ita quælibet ſancta anima concipit ipſum ſpiritualiter. vnde Apoſtol. dicit Gal. 4. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Sed illis, qui ſpiritualiter debēt Chriſtum concipere, talis conceptio non annuntiatur. Ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, quòd eſſet in vtero conceptura filium Dei.

SED CONTRA eſt quod habetur Luc. 1. quòd Angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

CONCLVSIO.

Decuit beatæ Virgini annuntiari, quòd eſſet Chriſtum conceptura.

RESPONDEO dicendum, quòd congruum fuit beatæ Virgini annuntiari quòd eſſet Chriſtum conceptura. Primò quidem, vt ſeruaretur congruus ordo coniunctionis filij Dei ad Virginem: vt ſcilicet prius mens eius de ipſo inſtrueretur, quàm carne eum conciperet. Vnde Auguſtin*. dicit in libr. de Virginitate, Beatior eſt Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti. Et poſtea ſubdit†, Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi felicius Chriſtum corde quàm carne geſtaſſet. Secundò, vt poſſet eſſe certior teſtis huius ſacramenti, quando ſuper hoc diuinitus erat inſtructa. Tertiò, vt voluntaria ſui obſequij munera Deo offerret: ad quod ſe promptam obtulit dicens, Ecce ancilla Domini. Quartò, vt oſtenderetur eſſe quoddam ſpirituale matrimonium inter filium Dei & humanam naturam: & ideo per annuntiationem expectabatur conſenſus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

* ca. 4. à med. tom. 6.
† ca. 3. in fin. tom. 6

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prophetia prædeſtinationis completur ſine noſtro arbitrio cauſante: non tamen ſine noſtro arbitrio conſentiente.

AD SECVNDVM dicendum, quòd beata Virgo expreſſam fidem habebat Incarnationis futuræ: ſed cùm eſſet humilis, non tam alta de ſe ſapiebat: & ideo ſuper hoc erat inſtruenda.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſpiritualem conceptionem Chriſti, quæ eſt per fidē, præcedit annuntiatio, quæ eſt per fidei prædicationem, ſecundum quòd fides eſt ex auditu: vt dicitur Roma. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo ſcit ſe gratiam habere, ſed ſcit veram fidem eſſe, quam accepit.

ARTICVLVS II.

Vtrum annuntiatio beatæ Virgini fieri debuerit per Angelum.

3. diſ. 3. q. 3. ar. 2. q. 1 & 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd beatæ Virgini non debuerit annuntiatio fieri per Angelum. Supremis enim Angelis fit reuelatio immediatè à Deo: vt Dionyſ*. dicit 7. ca. Cæl. Hier. Sed mater Dei eſt ſuper omnes Angelos exaltata. Ergo videtur quòd immediatè à Deo debuerit ſibi annuntiari Incarnationis myſterium, & non per Angelum.

* ca. 7. parum à med.

¶ 2 Præterea, Si in hoc oportebat ſeruari communem ordinem, ſecundum quem diuina hominibus per Angelos reuelantur, ſimiliter diuina ad mulierem per virum deferuntur. vnde & Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 14. Mulieres in Eccleſiis taceant: ſi quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annuntiari myſterium Incarnationis per aliquem virum: præſertim quia Ioſeph vir eius ſuper hoc fuit ab Angelo inſtructus: vt legitur Matth. 1.

¶ 3 Præterea, Nullus poteſt congruè annuntiare quod ignorat. Sed etiam ſupremi Angeli non plenè cognouerunt Incarnationis myſterium. vnde dicit Dionyſ. 7. Cæleſt*. Hier. ex eorum perſona eſſe intelligendam quæſtionem, quæ ponitur Iſa. 63. Quis eſt iſte qui venit de Edom? Ergo videtur quòd per nullū Angelum potuit conuenienter annuntiatio Incarnationis fieri.

* cap. 7. à med.

¶ 4 Præterea, Maiora ſunt per maiores nuntios annuntianda. Sed myſterium Incarnationis eſt maximum inter omnia quæ per Angelos ſunt hominibus annuntiata. Ergo videtur quòd ſi per aliquem Angelum debuit annuntiari, quòd ille debuerit eſſe de ſupremo ordine. Sed Gabriel non eſt de ſupremo ordine, cùm ſit de ordine Archangelorum, qui eſt penultimus, vnde Eccleſia cantat, Gabrielem Archangelum ſcimus diuinitus te eſſe affatum. Non ergo huiuſmodi annuntiatio per Gabrielem archangelum conuenienter facta eſt.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc. 1. Miſſus eſt Gabriel Angelus à Deo, &c.

CONCLVSIO.

Myſterium diuinæ Incarnationis conueniens fuit, vt matri Dei per Angelum annuntiaretur.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit matri Dei annuntiari per Angelum diuinæ Incarnationis myſterium, propter tria. Primò quidem, vt in hoc etiam ſeruaretur diuina ordinatio: ſecundum quam mediantibus Angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Dionyſ*. dicit. 4. ca. Cæleſt. Hier. quòd diuinum Ieſu benignitatis myſterium Angeli primò edocti ſunt: poſtea per ipſos ad nos cognitionis gratia tranſiuit. Sic ergo diuiniſſimus Gabriel Zachariam quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipſo naſciturum: Mariam autem quomodo in ipſa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis myſterium. Secundò hoc fuit conueniens reparationi humanæ, quæ futura erat per Chriſtū. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ reſtaurationis principium, vt Angelus à Deo mitteretur ad Virginem partu conſecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ fuit cauſa, cùm ſerpens à Diabolo mittebatur ad mulierem ſpiritu ſuperbiæ

* cap. 4. à med.

In 2. ſo. è vir. cip. ſerm. 10. 2.

decipiendam. Tertiò, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hieron. dicit in ſermone Aſſumptionis, Bene Angelus ad Virginem mittitur, quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas. Profectò in carne præter carnem viuere, non terrena vita eſt, ſed cæleſtis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mater Dei ſuperior erat Angelis, quantum ad dignitatem, ad quam diuinitus eligebatur: ſed quantum ad ſtatum præſentis vitæ, inferior erat Angelis. Quia & ipſe Chriſtus ratione paſſibilis vitæ, modico ab Angelis minoratus eſt: vt dicitur Heb. 2. Sed tamen quia Chriſtus ſimul fuit viator & comprehenſor, quátum ad cognitionem diuinorum non indigebat ab Angelis inſtrui. Sed mater Dei nondú erat in ſtatu comprehenſorum, & ideo de diuino cóceptu per Angelos inſtruenda erat.

In libello de aſſump. beatæ Mariæ c. 4. à medio, tom. 9

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in ſermone de Aſſumptione, beata virgo Maria vera æſtimatione à quibuſdam generalibus excipitur: quia nec conceptus multiplicauit, nec ſub viri, id eſt mariti, poteſtate fuit, quæ integerrimis viſceribus de Spiritu ſancto Chriſtum ſuſcepit. Et ideo non debuit mediante viro inſtrui de myſterio Incarnationis, ſed mediante Angelo. Propter quod etiam ipſa eſt prius inſtructa, quàm Ioſeph: nã ipſa inſtructa eſt ante conceptum, Ioſeph autem poſt eius conceptum.

circa princip. cap. 4.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut patet ex auctoritate Dion. inducta, Angeli Incarnationis myſteriũ cognouerunt: ſed tamen interrogabant, perfectius ſcire cupientes à Chriſto huius myſterij rationes, quæ ſunt incomprehenſibiles omni creato intellectui. Vnde Maximus dicit, Quòd Angeli nouerint futuram Incarnationem, ambigere non oportet. Latuit autem eos inueſtigabilis Domini conceptio atque modus, qualiter totus in genitore, totus manebat in omnibus, necnon & in virginea cellula.

AD QVARTVM dicendum, quòd quidam dicunt Gabrielem fuiſſe de ſupremo ordine angelorum: propter quod Gregor. dicit, ſummum angelum venire dignum fuerat, qui ſummũ omniũ nuntiabat. Sed ex hoc non habetur quòd fuerit ſummus inter omnes ordines, ſed reſpectu Angelorũ: fuit enim de ordine Archangelorũ. Vnde & Eccleſia eum Archangelum nominat: & Greg. ipſe dicit in Homil. de centum ouibus, quòd Archangeli dicuntur, qui ſumma annuntiant. Satis eſt ergo credibile, quòd ſit ſummus in ordine Archangelorum. Et ſicut Gregor. dicit, hoc nomen officio ſuo congruit: Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinẽ nuntiandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio, ad debellandas poteſtates aëreas veniebat.

hom. 34. ante medi. illius.

hom. 34. in euang. ante medium eius.

eod. loco nũc proxime dicto

ARTICVLVS III.

Vtrùm Angelus annuntians debuerit beatæ virgini viſione corporali apparere.

3. di. 3. q. 3. ar. 1. q. 2.

li. 12. c. 25 & 30. & 14. tom. 3

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Angelus annuntians non debuerit Virgini apparere viſione corporali. Dignior enim eſt intellectualis viſio quàm corporalis: vt Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam. Et præcipuè ipſi Angelo eſt magis conueniens: nam viſione intellectuali videtur Angelus in ſui ſubſtãtia, viſione autẽ corporali videtur in aſſumpta figura corporea. Sed ſicut ad annuntiandũ conceptũ diuinum decebat venire ſummũ nuntiũ, ita etiã videtur, q decuerit eſſe ſummũ genus viſionis. Ergo videtur quòd Angelus annuntians apparuerit Virgini viſione intellectuali.

¶ 2 Præterea, Viſio imaginaria videtur etiam eſſe nobilior quàm viſio corporalis: ſicut imaginatio eſt altior potentia, quàm ſenſus. Sed Angelus apparuit Ioſeph in ſomnis ſecundum imaginariam viſionem: vt patet Matt. 1. & 2. Ergo videtur quòd etiam apparere debuerit beatæ Virgini imaginaria viſione, & non corporali.

¶ 3 Præterea, Corporalis viſio ſpiritualis ſubſtantiæ, videntes ſtupefacit: vnde & de ipſa Virgine cantatur, Expaueſcit Virgo de lumine. Sed melius fuiſſet quòd à tali turbatione mens eius eſſet præſeruata. Non ergo fuit conueniens quòd huiuſmodi annuntiatio fieret per viſionem corporalem.

SED CONTRA eſt quod Auguſtin. in quodam ſermone inducit beatam Virginem ſic dicentem, Venit ad me Gabriel archangelus, facie rutilans, veſte coruſcãs, inceſſu mirabilis. Sed hæc non poſſunt pertinere niſi ad corpoream viſionem. Ergo corporea viſione Angelus annuntians beatæ Virgini apparuit.

In ſer. 14. de natali domini ante medium tom. 10

CONCLVSIO.

Angelus annuntians beatæ Virgini conceptionem filij Dei, corporali viſione illi apparuit.

RESPONDEO dicendum, quòd angelus annuntians apparuit matri Dei corporea viſione: & hoc conueniens fuit. Primò quidem quantum ad id quod annũtiabatur: venerat enim Angelus annuntiare incarnationem inuiſibilis Dei. Vnde etiam cóueniens fuit, vt ad huius rei declarationem, inuiſibilis creatura formam aſſumeret, in qua viſibiliter appareret: cùm etiam omnes apparitiones veteris Teſtamenti ad hanc apparitionem præordinentur, qua filius Dei in carne apparuit. Secundò fuit congruum dignitati matris Dei, quæ non ſolum in mente, ſed in corporeo ventre erat Dei filium receptura. & ideo non ſolum mens eius, ſed etiam ſenſus corporei erant viſione angelica reficiendi. Tertiò congruit certitudini eius, quod annuntiabatur: ea enim, quæ ſunt oculis ſubiecta, certius apprehendimus, quàm ea quæ imaginamur. Vnde Chryſ. dicit ſuper Mat. quòd Angelus non in ſomnis, imò viſibiliter Virgini aſtitit: nam quia magnam valde reuelationem accipiebat ab Angelo, egebat ante tantæ rei euentum, viſione ſolenni.

ho. 4. in Mat. parum ante medium, to. 2.

**Alias, relatione accipiebat ab angelo, egebat tantæ rei euentus viſione ſolẽni.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd intellectualis viſio eſt potior, quàm viſio imaginaria vel corporalis, ſi ſit ſola. Sed ipſe Aug. dicit quod excellentior eſt prophetia, quæ habet ſimul intellectualem & imaginariã viſionem, quàm illa quæ habet alteram tantum: beata autem Virgo non ſolum percepit viſionem corporalem, ſed etiam intellectualem illuminationem, vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuiſſet tamen nobilior ſi ipſum Angelum intellectuali viſione in ſua ſubſtantia vidiſſet: ſed hoc non patiebatur ſtatus hominis viatoris, quòd Angelum per eſſentiam videret.

li. 12. ſuper Gen. c. 9. cir. medi. tom. 3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd imaginatio eſt quidem altior potentia, quàm ſenſus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis eſt ſenſus, in eo conſiſtit maxima certitudo: quia ſemper oportet quòd principia cognitionis ſint certiora. Et ideo Ioſeph, cui Angelus in ſomnis apparuit, non ita excellentem apparitionem habuit, ſicut beata Virgo.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Ambr. dicit ſuper Luc. perturbamur & à noſtro alienamur affectu, quando reſtringimur alicuius ſuperioris poteſtatis occurſu. Et hoc contingit non ſolum in viſione corporali, ſed etiam in viſione imaginaria. Vnde Gen. 15. dicitur, quòd cum ſol occubuiſſet, ſopor irruit ſuper Abraham, & horror magnus & tenebroſus inuaſit eũ. Talis tamen perturbatio hominis, non tantum homini nocet, vt propter eam debeat angelica apparitio prætermitti. Primò quidem, quia ex hoc ipſo quòd homo ſupra ſeipſum eleuatur (quod ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo prouenit perturbatio prædicta: ſicut etiã calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremũt. Secũdò, quia ſicut Orig. dicit ſuper Luc. Angelus apparens, ſciens hanc eſſe humanã naturam, primũ perturbationi humanæ medetur, vnde tam Zachariæ quàm Mariæ poſt turbationem dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Antonij, non difficilis eſt beatorum ſpirituum malorumque diſcretio. Si enim poſt timorem ſucceſ-

lib. 1. in Luc. in in. de Angeli apparitione in ſi. illius, tom. 5.

ho. 4. in Luc. in princi. to. 3

ſucceſſerit gaudium, à Domino veniſſe ſciamus auxilium: quia ſecuritas animæ præſentis maieſtatis indicium eſt. Si autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui videtur. ipſa etiam turbatio Virginis, conueniens fuit verecundiæ virginali: quia vt Ambr.* dicit ſuper Lucam, trepidare virginum eſt, & ad omnes viri ingreſſus pauere, omnes viri affatus vereri. Quidam tamen dicunt, quòd cùm beata Virgo aſſueta eſſet viſionibus Angelorum, non turbata fuit in viſione Angeli: ſed in admiratione eorum, quę ei ab Angelo dicebantur, quia de ſe tam magnifica non cogitabat. Vnde & Euangeliſta non dicit, quòd turbata fuerit in viſione Angeli, ſed in ſermone eius.

lib.2. in Luc. 1.c. cuius titulus eſt: De ſalutat. Mariæ tom.5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum annuntiatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Annuntiatio eius non fuerit conuenienti ordine perfecta. Dignitas enim matris Dei dependet ex prole concepta. Sed cauſa prius debet manifeſtari, quàm effectus. ergo primò debuit Angelus Virgini annuntiare conceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam ſalutando.

¶ 2 Præterea, Probatio aut prętermitti debet in his quę dubia non ſunt, aut prætermitti in his, quę dubia eſſe poſſunt: ſed Angelus primò videtur annũtiaſſe id de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicens, Quomodo fiet iſtud? & poſtea probationem adiunxit, tum ex exemplo Eliſabet, tum ex Dei omnipotentia, ergo in conuenienti ordine annuntiatio per Angelum eſt effecta.

¶ 3 Præterea, Maius non poteſt probari ſufficienter per minus. Sed maius fuit Virginem parere, quàm vetulam. Ergo non fuit ſufficiens probatio Angeli, probantis conceptum Virginis ex conceptu ſenis.

SED CONTRA eſt quod dicitur Rom. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Angelus autem miſſus eſt à Deo ad hoc quòd Virgini annuntiaret: vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatiſſimè fuit annuntiatio per Angelum completa.

CONCLVSIO.

Congruo ordine perfecta fuit per Angelum annuntiatiò Dominica.

RESPONDEO dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per Angelum eſt perfecta. Tria enim Angelus intendebat circa Virginem. Primò quidem, reddere mentem eius attentam ad tantæ rei cõſiderationem: quod quidem fecit, eam ſalutando quadam noua & inſolita ſalutatione. Vnde Origen.* dicit ſuper Lucam, quod ſi ſciuiſſet ad alium quępiam ſimilem eſſe factum ſermonem (vtpote quæ habebat legis ſcientiam) nunquam eam quaſi peregrina talis ſalutatio terruiſſet. In qua quidem ſalutatione præmiſit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quod dixit, Gratia plena: expreſſit conceptũ, in hoc quod dixit, Dominus tecum: & prænuntiauit honorem conſequentem, cùm dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundò autem intendebat eam inſtruere de myſterio Incarnationis, quod in ea erat implendum. Quod quidem fecit in prænuntiando conceptum & partum, dicens, Ecce concipies in vtero, &c. & oſtendendo dignitatem prolis concipiendæ, cùm dixit, Hic erit magnus: & etiam demonſtrando modum conceptionis, cùm dixit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Tertiò intendebat animum eius inducere ad conſenſum. quod quidem fecit exemplo Elizabet, & ratione ex diuina omnipotentia ſumpta.

Homil. 6. in Luc. à med. ſitum tom.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd animo humili nihil eſt mirabilius quàm auditus ſuæ excellentię: admiratio autem maximè attentionem animi facit. Et ideo Angelus volens mentem Virginis attentam reddere ad auditum tanti myſterij, ab eius laude incepit.

l.2. in Luc. c. 2. cuius titul. eſt: De Mariæ interrogatione etc. tom.5

AD SECVNDVM dicendum, quòd Amb*. expreſsè dicit ſuper Lucã, quòd beata Virgo de verbis Angeli non dubitauit. Dicit enim, Temperãtior eſt Mariæ reſponſio, quàm verba ſacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet iſtud? ille reſpondit, Vnde hoc ſciam? Negat ille ſe credere, qui negat ſe ſcire iſta, non dubitat eſſe faciendum, quod quomodo fieri poſſit inquirit. Auguſt*. tamen videtur dicere quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quęſtionum veteris & noui Teſtamenti: Ambigenti Mariæ de conceptu, poſſibilitatem Angelus prędicat. Sed talis dubitatio magis eſt admirationis, quàm incredulitatis. Et ideo probationẽ Angelus inducit non ad auferendam infidelitatem, ſed magis ad remouendam eius admirationem.

In li.q. ex nouo Teſtam.q. 51. in princi. reſponſ. 10. 4.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Amb. dicit in Hexameron, ob hoc multæ ſteriles præuenerunt, vt partus credatur Virginis. Et ideo conceptus Eliſabet ſterilis inducitur, non quaſi ſufficiens argumentum, ſed quaſi quoddam figurale exemplum. Et ideo ad confirmationem huius exempli ſubditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

QVÆSTIO XXXI.

De conceptione Saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum eſt, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ipſa conceptione Saluatoris. primò, quantum ad materiam, de qua eius corpus conceptum eſt. Secundò, quantum ad conceptionis auctorem. Tertiò, quantum ad modum & ordinem conceptionis.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm caro Chriſti fuerit ſumpta de Adam.
¶ Secundò, vtrùm fuerit ſumpta de Dauid.
¶ Tertio, de genealogia Chriſti, quæ in Euangeliis ponitur.
¶ Quarto, vtrum decuerit Chriſtum naſci de fœmina.
¶ Quinto, vtrum fuerit de puriſſimis ſanguinibus Virginis corpus eius formatum.
¶ Sextò, vtrum caro Chriſti fuerit in antiquis Patribus, ſecundum aliquid ſignatum.
¶ Septimò, vtrum caro Chriſti in Patribus fuerit peccato obnoxia.
¶ Octauò, vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum caro Chriſti fuerit ſumpta de Adam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd caro Chriſti nõ fuerit ſumpta ex Adam. Dicit enim Apoſtolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis. Primus autem homo eſt Adam, ſecundus eſt Chriſtus. ergo Chriſtus non eſt ex Adam, ſed habet ab eo diſtinctam originem.

¶ 2 Præterea, Cõceptio Chriſti debuit eſſe maximè miraculoſa. Sed maius eſt miraculum formare corpus hominis ex limo terrę, quàm ex materia humana, quæ de Adam trahitur. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum ab Adam carnem ſumpſiſſe. ergo videtur quòd corpus Chriſti non debuerit formari de maſſa humani generis deriuata ab Adam, ſed de aliqua alia materia.

¶ 3 Præterea, Peccatum in hunc mundum intrauit per vnum hominem, ſcilicet per Adam: quia omnes in eo originaliter exiſtentes, peccauerunt: vt patet Rom. 5. Sed ſi corpus Chriſti fuiſſet ab Adam ſumptum, ipſe etiam in Adam originaliter fuiſſet, quando peccauit. ergo peccatum originale contraxiſſet, quod non decebat Chriſti puritatem. Non ergo corpus Chriſti eſt formatum de materia ſumpta ab Adam.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſt. dicit ad Hebr. 2. Nuſquam Angelos apprehendit, ſcilicet filius Dei: ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Semen autem Abrahæ ſumptũ eſt ex Adam. Ergo corpus Chriſti fuit formatum de materia ex Adam ſumpta.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus naturam aſſumpſerit humanam vt eam à corruptione purgaret, fuit conueniens vt carnem ex Maria ſumeret ex Adam deriuata.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus humanam naturam aſſumpſit, vt eam à corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, niſi ſecundũ quòd infecta erat per originem vitiatam, qua ex Adam deſcendebat. Et ideo conueniens fuit, vt carnem ſumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipſa natura per aſſumptionem curaretur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſecũdus homo, id eſt, Chriſtus, dicitur eſſe de cælo, non quidem quantũ ad materiam corporis: ſed vel quãtum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipſam eius diuinitatem. Secundum autem materiam corpus Chriſti fuit terrenum, ſicut & corpus Adæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut ſuprà di-

q.29.ar.1.ad 2.

ctum eſt*, myſterium Incarnationis Chriſti eſt quiddam miraculoſum: non ſicut ordinatum ad cõfirmationem fidei, ſed ſicut articulus fidei. Et ideo in myſterio Incarnationis non requiritur quid ſit maius miraculum, ſicut in miraculis quæ fiunt ad confirmationem fidei: ſed quid ſit diuinæ ſapientiæ conuenientius, & magis expediens humanæ ſaluti: quod requiritur in omnibus quæ fidei ſunt. Vel poteſt dici, quòd in myſterio Incarnationis nõ ſolùm attenditur miraculum ex materia conceptus: ſed magis ex modo conceptionis & partus: quia ſcilicet Virgo concepit & peperit.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum

ex cap. ar. & q.4.ar.6.

eſt*, corpus Chriſti fuit in Adam ſecundum corpulẽtam ſubſtantiam: quia ſcilicet ipſa materia corporis Chriſti deriuata eſt ab Adam. Non autem fuit ibi ſecundum ſeminalem rationem: quia non eſt concepta ex virili ſemine. Et ideo non contraxit originale peccatum: ſicut cæteri, qui ab Adam per viam virilis ſeminis deriuantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum caro Chriſti fuerit ſumpta de Dauid.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſumpſerit carnem de ſemine Dauid. Matthæus enim genealogiam Chriſti texens, eam ad Ioſeph perducit. Ioſeph autem non fuit pater Chriſti: vt ſuprà dictum eſt*. Non ergo videtur, quòd Chriſtus de genere Dauid deſcenderit.

q.29.ar.2.et q.28.ar.1. ad 2.

¶ 2 Præterea, Aaron fuit de tribu Leui: vt patet Exo. 6. Maria autem mater Chriſti cognata dicitur Eliſabet, quæ eſt filia Aaron: vt patet Luc. 1. Cum ergo Dauid fuerit de tribu Iuda (vt patet Mat. 1.) videtur quòd Chriſtus de ſemine Dauid non deſcenderit.

¶ 3 Præterea, Hier. 22. dicitur de Iechonia: Scribe iſtum virum ſterilẽ, nec enim erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid. Sed de Chriſto dicitur Iſa. 9. Super ſolium Dauid ſedebit. Ergo Chriſtus non fuit de ſemine Iechoniæ, & per conſequens nec de genere Dauid: quia Matt. à Dauid per Iechoniã ſeriem generationũ perducit.

SED CONTRA eſt quod dicitur Ro. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem.

CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum carnem filius fuit Abrahæ & Dauid, cum in ſalutem venerit & circumciſioni, & electioni Gentilium.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus ſpecialiter duorum antiquorum patrũ filius dicitur eſſe, Abrahæ ſcilicet & Dauid: vt patet Matth. 1. Cuius eſt multiplex ratio: prima quidẽ, quia ad hos ſpecialiter de Chriſto promiſſio facta eſt: dictum eſt enim Abrahæ Gen. 22. Benedicentur in ſemine tuo omnes gẽtes terræ. Quod Apoſt. de Chriſto exponit, dicens Gal. 3. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius: non dicit & ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Ad Dauid autem dictum eſt, De fructu vẽtris tui ponam ſuper ſedem tuam. Vnde & populus Iudæorum, vt Regem honorificè ſuſcipientes, dicebant Matth. 21. Oſanna filio Dauid. Secunda ratio eſt, quòd Chriſtus futurus erat Rex, Propheta, & Sacerdos: Abraham autem ſacerdos fuit: vt patet ex hoc quòd Dominus dixit ad eum Gen. 15. Sume tibi vaccam triennem, &c. Fuit etiam Propheta, ſecundum illud quod dicitur Gen. 20. Propheta eſt, & orabit pro te. Dauid autem Rex fuit & Propheta. Tertia ratio eſt: quia in Abraham primò incepit circuncíſio: in Dauid autem maximè manifeſtata eſt Dei electio: ſecundũ illud quod dicitur 1. Re. 13. Quæſiuit Domin⁹ ſibi viri iuxta cor ſuum. Et ideo vtriuſq; filius Chriſt⁹ ſpecialiſſimè dicitur: vt oſtẽdatur eſſe in ſalutẽ & circũciſioni, & electioni Gentiliũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc obiectio fuit Fauſti Manichæi, volentis probare Chriſtũ non eſſe filium Dauid, quia non eſt conceptus ex Ioſeph, vſq; ad quem ſeriem generationis Matth. perducit. Contra quem Aug*. reſpondet 23. lib. contra Fauſtum, quòd cùm *l.23.c.8. poſt medium to. 6* idem Euangeliſta dicat & virum Mariæ eſſe Ioſeph, & Chriſti matrem virginem eſſe, & Chriſtum eſſe ex ſemine Dauid, quid reſtat niſi credere Mariam non fuiſſe extraneam à cognatione Dauid? & eam Ioſeph coniugem non fruſtra appellatam, propter animorum confœderationem, quamuis ei non fuerit carne commixtus: & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vſq; ad Ioſeph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuiſſe de cognatione Dauid: quia Scripturis credimus quæ vtrunque dicunt, & Chriſtum ex ſemine Dauid ſecundum carnem, & eius matrem Mariam, non cum viro concumbendo, ſed Virgine. Vt enim dicit Hier*. ſuper *Mat. 1. ſuper illud: Chriſti generatio ſic erat, tom. 9.* Matt. Ex vna tribu fuit Ioſeph & Maria: & ſecundum legem eam accipere cogebatur vt propinquã. propter quod & ſimul cẽſentur in Bethleẽ quaſi de vna ſtirpe generati.

AD SECVNDVM dicendum, quod huic obiectioni Grego. Nazan. reſpondet dicens, quòd hoc nutu ſuperno contigit, vt regium genus ſacerdotali ſtirpi iũgeretur, vt Chriſtus, qui Rex eſt & ſacerdos, ab vtriſque naſceretur ſecundum carnem. Vnde & Aaron qui fuit primus ſacerdos ſecundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Eliſabet filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Eliſabet aliquam vxorem habuerit de ſtirpe Dauid: ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de ſtirpe Dauid, eſſet Eliſabet cognata. Vel potius è conuerſo, quòd pater beatæ Mariæ de ſtirpe Dauid exiſtẽs, vxorem habuerit de ſtirpe Aaron. Vel ſicut Aug*. dicit 23. contra Fauſtum, Si Ioachim pa *lib. 23. cap. 9 a med. ad fin. tom. 6.* ter Mariæ de ſtirpe Aaron fuit (vt Fauſtus hæreticus per quaſdam ſcripturas apocryphas aſſerebat) credendum eſt quòd mater Ioachim fuerit de ſtirpe Dauid vel etiam vxor eius: ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuiſſe de ſtirpe Dauid.

AD TERTIVM dicendũ, quòd per illam auctoritatem propheticã (ſicut Ambr. dicit ſuper Lucam*) non ne- *l. 3. in Luc. circa fin. 2. fol. ante fin. libri tom. 5.* gatur ex ſemine Iechoniæ poſteros naſcituros, & ideo de ſemine eius Chriſtus eſt. Et quòd regnauit Chriſtus, non contra prophetiã eſt: non enim ſeculari honore regnauit. Ipſe enim dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter genealogia Chriſti ab Euangeliſtis texatur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd genealogia Chriſti inconuenienter ab Euangeliſtis *Matt. 1. Luc. 1. 2. 3. et 4.* texatur: Dicitur enim Iſa. 53. de Chriſto, Generationem eius quis enarrabit? Ergo non fuit generatio Chriſti enarranda.

¶ 2 Præterea, Impoſſibile eſt vnum hominem duos patres habere. Sed Math. dicit, quòd Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioſeph fuiſſe filium Heli. ergo contraria ſibi inuicem ſcribunt.

¶ 3 Præterea, Videntur in quibuſdam à ſe inuicem diuerſificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, deſcendẽdo vſque ad Ioſeph, quadraginta duas gene-

generationes enumerat: Lucas autem poſt Baptiſmum Chriſti, generationem Chriſti ponit, incipiens à Chriſto, & perducens generationum numerum vſque ad Deum, ponens generationes ſeptuaginta ſeptem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Chriſti deſcribant.

¶ 4 Præterea, Quarti Reg. 8. legitur, quòd Ioram genuit Ochoziam: cui ſucceſſit Ioas filius eius: huic autẽ ſucceſſit filius eius Amaſias, poſtea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui ſucceſſit Ioathan filius eius. Matthæus autem dicit, quòd Ioram genuit Oziam: ergo videtur inconuenienter generationem Chriſti deſcribere, tres Reges in medio prætermittens.

4. Reg. c. 11. ibi. ſup. c. 12. ibi ſuprà c. 14 ibi ſup. c. 15.

¶ 5 Præterea, Omnes qui in Chriſti generatione deſcribuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiam ex eis fratres habuerunt: Mat. autem in generatione Chriſti tres tantum enumerat matres, ſcilicet Thamar, Ruth, & vxorem Vriæ: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterum Phares & Zaram. Quorum nihil poſuit Lucas. Ergo videntur Euangeliſtæ inconuenienter genealogiam Chriſti deſcripſiſſe.

Sed contra eſt auctoritas Scripturæ.

Conclvsio.

Conuenienti ordine Chriſti genealogia ab Euangeliſtis ſcripta eſt.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dicitur 2. ad Timot. 3. Omnis ſcriptura ſacra eſt diuinitus inſpirata. Quæ autem diuinitus fiunt, ordinatiſſimè fiunt: ſecundũ illud Ro. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Chriſti eſt ab Euãgeliſtis ſcripta.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Hier. dicit ſuper Mat. Iſaias loquitur de generatione diuinitatis Chriſti: Matth. autem enarrat generationem Chriſti ſecũdum humanitatem. Non quidem explicans modum Incarnationis, quia hoc etiam eſt ineffabile: ſed enumerans Patres, ex quibus Chriſtus ſecundum carnem proceſſit.

In c. 1. Matt. in princ. to. 9.

Ad secvndvm dicendum, quòd ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus Apoſtata, diuerſimodè ab aliquibus reſpondetur. Quidam enim (vt Greg. Nazan. dicit) dicũt eoſdẽ eſſe, quos vterq; Euangeliſta enumerat: ſed ſub diuerſis nominibus, quaſi binomios. Sed hoc ſtare non poteſt: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, ſcilicet Salomonem: Lucas autem ponit alium, ſcilicet Nathan: quos ſecundum hiſtoriam libri Regum conſtat fratres fuiſſe. Vnde alij dixerunt, quòd Matthæus veram genealogiam Chriſti tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incepit, Vt putabatur filius Ioſeph. Erant enim aliqui ex Iudæis, qui propter peccata Regum Iuda credebant Chriſtum ex Dauid non per Reges, ſed per aliam eius ſtirpem hominum priuatorum, eſſe naſciturum. Alij verò dixerunt, quòd Matthæus poſuit patres carnales. Lucas verò poſuit patres ſpirituales, ſcilicet iuſtos viros, qui dicũtur patres propter ſimilitudinem honeſtatis. In lib. verò de Quæſtionibus veteris & noui teſtamenti* reſpondetur, quòd non eſt intelligendum, quòd Ioſeph à Luca dicatur eſſe filius Heli, ſed quòd Heli & Ioſeph fuerunt patres Chriſti diuerſimodè à Dauid deſcendentes. Vnde de Chriſto dicitur, quòd putabatur filius Ioſeph, & quòd ipſe etiã Chriſtus fuit Heli filius: quaſi diceret quòd Chriſtus ea ratione qua dicitur filius Ioſeph, poteſt dici filius Heli, & omnium eorum, qui ex ſtirpe Dauid deſcenderunt: ſicut Apoſt. dicit Rom. 9. Ex quibus, ſcilicet Iudæis, Chriſtus eſt ſecundum carnem.

in li. q. ex nouo. teſt. qui incipit: De certe perfect* eſt. q. 56. Et in alio lib. qui incip. Cur facta & dicta. q. 6 tom. 4.*

Aug. verò in lib. de Quæſt. Euang. tripliciter ſoluit dicens, Tres cauſæ occurrunt: quarum aliquam Euangeliſta ſecutus eſt. Aut enim vnus Euangeliſta patrem Ioſeph, à quo genitus eſt, nominauit: alter verò vel auum maternũ, vel aliquem de cognatis maioribus poſuit. Aut vnus erat Ioſeph naturalis pater & alter eum adoptauerat. Aut more Iudæorũ, cùm ſine filiis vnus deceſſiſſet, eius vxorem propinquus accipiens, filiũ quem genuit, propinquo mortuo deputauit. Quod etiam quoddã genus adoptionis legalis eſt, vt ipſe Aug. dicit in 2. de conſenſu Euang. Et hæc vltima cauſa eſt verior, quam & Hier. ſuper Mat. ponit: & Euſeb†. Cæſarienſis in Eccleſiaſtica hiſtoria ab Aphricano Hiſtoriographo traditam aſſerit. Dicunt enim quòd Nathan & Melchi diuerſis temporibus de vna eademq; vxore Ieſca nomine ſingulos filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem deſcendit, vxorem eam primùm ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defunctus eſt: poſt cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi qui per Nathan genus ducit, cùm eſſet ex eadem tribu, ſed non ex eodem genere, relictam Nathan accepit vxorem: ex qua etiam ipſe ſuſcepit filium nomine Heli. Et ſic ex diuerſo patrum genere efficiuntur Iacob & Heli vterini fratres: quorũ alter, id eſt Iacob fratris ſui Heli ſine liberis defuncti, ex mandato legis accipiẽs vxorem, genuit Ioſeph: natura quidem *generis ſuum filium, ſecundum verò legis præceptum Heli efficitur filius. Et ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioſeph: ſed Lucas, quia legalem generationem deſcribit, nullum nominat aliquem genuiſſe.

lib. 2 c. 5. ante med. tom. 4

l. 2. c. 3. circa princip. to. 4.

† Euſeb. lib. 1 hiſt. eccleſ. c. 6. parum ante med. Idem habet etiã Ambro. in Luc. li. 3. inter princ. et med. tom. 5

Alias germinis.

Et quamuis Dam. dicat, quòd beata virgo Maria Ioſeph attinebat ſecundum illam originem, qua pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi deſcendiſſe: tamen credendũ eſt, quòd etiam ex Salomone originem duxerit ſecundum aliquem modum per illos Patres, quos enumerat Matthæus, qui carnalem Chriſti generationem dicitur enarrare, præſertim cùm Ambr*. dicat Chriſtum de ſemine Iechoniæ deſcendiſſe.

l. 4. orth. fi. lib. c. 15. ante medium.

lib. 3. in Luc. declinando ad fin. tom. 5.

Ad tertivm dicendũ, quòd ſicut dicit Auguſt†. in lib. de conſenſu Euang. Matt. regiam in Chriſto inſtituerat inſinuare perſonam, Luc. autem ſacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi ſignificatur noſtrorum ſuſceptio peccatorum à domino Ieſu Chriſto: inquantum ſcilicet per carnis originem ſimilitudinem carnis peccati aſſumpſit. In generationibus autem Luc. ſignatur noſtrorum* ablutio peccatorum, quæ eſt per ſacrificium Chriſti. Et ideo generationes Matthæus deſcendẽs enumerat, Lucas autem aſcendẽs. Inde etiam eſt, quòd Matthæus ab ipſo Dauid per Salomonem deſcendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas verò ad ipſum Dauid per Nathan aſcendit, per cuius nominis Prophetã Deus peccatũ illius expiauit. Et inde eſt etiam, quod quia Matthæus ad mortalitatem noſtram Chriſtum deſcendentẽ voluit ſignare; ipſas generationes ab Abrahã vſque ad Ioſeph, & vſque ad ipſius Chriſti natiuitatem deſcendendo, commemorauit ab initio Euangelij ſui. Lucas autem non ab initio ſed à Baptiſmo, Chriſti generationem narrat, nec deſcẽdendo, ſed aſcẽdendo tanquam ſacerdotem in expiãdis peccatis magis aſſignãs, vbi teſtimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit peccatum mundi. Aſcendendo autẽ tranſit ab Abraham, & peruenit ad Deum: cui mundati & expiati reconciliamur. Meritò etiam adoptionis originẽ ipſe* ſuſcepit: quia per adoptionem efficimur filij Dei: per carnalẽ verò generationem filius Dei filius hominis factus eſt. Satis autem demonſtrauit non ſe ideo dixiſſe Ioſeph filiũ Heli, quòd de illo ſit genitus: ſed quòd ab illo fuerit adoptatus, cùm & ipſum Adam filium Dei dixerit, cùm ſit factus à Deo. Numerus etiam quadragenarius ad tempus præſentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi: in quo mortalem vitam ducimus ſub Chriſto regnante. Quadraginta autem quater habent decem, & ipſa decem ab vno vſque ad quatuor progrediente numero conſummantur. Poſſet etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præſentem vitam, vel etiam ad quatuor Euangelia, ſecundum quòd Chriſtus regnat in nobis. Et ideo Mat. regiam perſonam Chriſti cõmendans, quadraginta perſonas poſuit, excepto ipſo.

† li. 2. c. 4. in princ. et poſt mediũ ſimul tom. 4.

Aliàs abolitio.

Aliàs ſcripſit.

Sed hoc intelligendum eſt, ſi ſit idem Iechonias, qui ponitur in fine ſecundi quaterdenarij & in principio tertij vt Aug.

l. 2. de conſen ſu euang. c. 4 ante me. to. 4

vt Aug. vult. Quod dicit factum eſſe ad ſignificandum, quòd in Iechonia facta eſt quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam tranſmigratum eſt: quod præfigurabat Chriſtum à circuncıſione ad præputium migraturum. Hieron. autem dicit duos fuiſſe, Ioachin, id eſt Iechoniam, patrem ſcilicet & filium, quorum vterque in generatione Chriſti aſſumitur, vt conſtet diſtinctio generationum, quas Euangeliſta per tres quaterdenarios diſtinguit, quòd aſcendit ad quadraginta duas perſonas. Qui etiam numerus ſanctæ conuenit Eccleſiæ. Hic enim numerus conſurgit ex ſenario, qui ſignat laborem præſentis vitæ: & ſeptenario, qui ſignificat quietem vitæ futuræ. Sexies enim ſeptem ſunt quadraginta duo. Ipſe etiā quaterdenarius: quia ex denario & quaternario cōſtituitur per aggregationem, ad eandem ſignificationem pertinere poteſt, quæ attributa eſt quadragenario, qui conſurgit ex eiſdem numeris ſecundum multiplicationem.

Mat. 1. ſuper illud Et poſt tranſmigratio nē Babylonis. tom. 9. Idem habet Amb. in Luc li. 3. non multum procul à fine. tom. 5.

Numerus autem quo Lucas vtitur in generationibus Chriſti, ſignificat vniuerſitatem peccatorum. Denarius enim tanquam iuſtitiæ numerus in decem præceptis legis oſtenditur. Peccatum autem eſt legis trāſgreſſio. Denarij verò numeri tranſgreſſio eſt vndenarius. Septenarius autem ſignificat vniuerſitatem: quia vniuerſum tempus ſeptenario dierum numero voluitur: ſepties autem vndecim ſunt ſeptuaginta ſeptē, & ita per hoc ſignificatur vniuerſitas peccatorum, quæ per Chriſtum tolluntur.

Mat. 1. ſuper illud, Ioram genuit Oziam tom. 9.
†hom. 1. in opere imperfecto tom. 2.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut Hier. ſuper Mat. dicit, quia Ioram rex generi ſe miſcuerat impiſſimæ Iezabelis. idcirco vſque ad tertiam generationē, eius memoria tollitur, ne in ſanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita vt Chry†. dicit, quāta benedictio facta eſt ſuper Ieu, qui vindictam fecerat ſuper domum Achab & Iezabel, tāta eſt maledictio ſuper domum Ioram, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vſque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero Regum: ſicut ſcriptum eſt Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vſque ad tertiam & quartam generationem.

Aug. in l. q. ex veteri Teſt. quæſtion. Deus certe tom. 4.

Eſt etiam attendēdum, quòd & alij Reges fuerunt peccatores, qui in genealogia Chriſti ponuntur: ſed non fuit eorum continua impietas. Nam vt dicitur in li. Quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, Salomon merito patris ſui dimiſſus in regno eſt, Roboam merito Aſa filij ſui. horum autem trium continuauit impietas.

†Mat. 1. ſup. illud, Iudas genuit Phares, tom. 9.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut dicit Hier†. ſuper Matth. In genealogia Saluatoris nulla ſanctarum mulierum aſſumitur, ſed eas quas Scriptura reprehendit: vt qui propter peccatores venerat de peccatoribus naſcēs, omnia peccata deleret. Vnde ponitur Thamar, quæ reprehenditur de ſocerino concubitu: & Raab, quæ fuit meretrix: & Ruth, quę fuit alienigena: & Barſabee vxor Vriç, quæ fuit adultera. Quæ tamen proprio nomine non ponitur, ſed ex nomine viri deſignatur: tum propter peccatū ipſius, quæ fuit adulterij & homicidij conſcia: tum etiam vt nominato viro, peccatum Dauid ad memoriam reuocetur. Et quia Lucas Chriſtum deſignare intendit vt peccatorum expiatorem, talium mulierum mentionem non facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt oſtendat eos ad Dei populum pertinere: cùm tamē Iſmaël frater Iſaac, & Eſau frater Iacob à populo Dei fuerint ſeparati, propter quod in generatione Chriſti non cōmemorantur, & etiā vt ſuperbiam de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: ſed omnes ſimul erant Patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram ſimul nominantur (vt Ambr. dicit ſuper Lucam) quia per eos gemina deſcribitur vita populorum: vna ſecundum legem, quæ ſignificatur per Zaram: altera ſecundum fidem, quæ ſignificatur per Phares. Fratres autem Iechoniæ ponit: quia omnes regnauerant diuerſis temporibus, quod in alijs Regibus non acciderat, vel quia eorum ſimilis fuit & iniquitas & miſeria.

lib. 3. in Luc. aliquāſi eum nomen ante medium tom. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum decuerit Chriſtum naſci de fœmina.

3. di. 12. q. 3 ar. 2. q. 2. & opuſ. c. 228.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd materia corporis Chriſti non debuerit eſſe aſſumpta de fœmina. Sexus enim maſculinus eſt nobilior quàm ſexus fœmineus. Sed maximè decuit vt Chriſtus aſſumeret id quod eſt perfectum in humana natura. Ergo videtur quòd non debuerit de fœmina carnem aſſumere, ſed magis de viro: ſicut & Eua de coſta viri formata eſt.

¶ 2 Præterea, Quicunque ex fœmina concipitur, vtero fœminæ includitur. Sed Deo qui cælum & terram implet (vt dicitur Hierem. 23.) non competit quòd paruo fœminæ vtero includatur. Ergo videtur quòd non debuerit concipi de fœmina.

¶ 3 Præterea, Illi qui concipiuntur ex fœmina, quandā immunditiam patiuntur. Vnde dicitur Iob. 25. Nunquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Sed in Chriſto nulla immunditia eſſe debuit: ipſe enim eſt Dei ſapientia: de qua dicitur Sapientiæ. 7. Nihil inquinatum in illam incurrit. Ergo non videtur quòd debuerit carnem aſſumere de fœmina.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Gal. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

CONCLVSIO.

Quanquam filius Dei humanam potuiſſet ſumere carnem ex quacunque voluiſſet materia, decuit tamen vt de fœmina ſuſciperet.

q. 11. in med. to. 4.

RESPONDEO dicendum, quòd licet filius Dei carnem humanam aſſumere potuerit, de quacunque materia voluiſſet: conuenientiſſimum tamen fuit, vt de fœmina carnem acciperet. Primò quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata eſt. Vnde Auguſt. dicit lib. 83. Quæſtionum, Hominis liberatio in vtroque ſexu debuit apparere. Ergo, quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conueniens erat vt fœminei ſexus liberatio hinc appareret, quòd ille vir de fœmina natus eſt. Secundò, quia per hoc veritas incarnationis aſtruitur. Vnde Ambr. dicit in lib. de incarn. Multa in Chriſto ſecūdum naturam inuenies, & vltra naturam, ſecundum conditionem etenim naturæ in vtero fœminei, ſcilicet corporis fuit, ſed ſupra conditionem virgo concepit, virgo generauit: vt crederes, quia Deus erat qui innouabat naturam, & homo erat, qui ſecundum naturam naſcebatur ex homine. Et Aug. dicit in Epiſtola ad Voluſia. Si omnipotens Deus hominem vbicunque formatum, non ex materno vtero crearet, ſed repētinum inſerret aſpectibus, nónne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum ſuſcepiſſe, vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod miſericorditer fecit? Nunç verò ita inter Deum & hominem mediator apparuit, vt in vnitate perſonæ copulans vtranque naturā, & ſolita ſublimaret inſolitis, & inſolita ſolitis tēperaret. Tertiò, quia per hunc modum completur omnis diuerſitas generationis humanæ. Nam primus homo productus eſt ex limo terræ ſine viro & fœmina: Eua verò producta eſt ex viro ſine fœmina: alij verò homines naſcuntur ex viro & fœmina. Vnde hoc quartum quaſi Chriſto proprium relinquebatur, vt produceretur ex fœmina ſine viro.

c. 6. circa me. tom. 2.
Eſt epiſt. 3. ante med. tom. 2

cap. 11. circa med. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quia ſexus maſculinus eſt nobilior quàm fœmineus, ideo humanam naturam in maſculino ſexu aſſumpſit: ne tamen ſexus fœmineus contemneretur, cōgruum fuit vt carnem aſſumeret de fœmina. Vnde Aug. dicit in lib. de Agone Chriſtiano: Nolite voſipſos contemnere viri, filius Dei virum ſuſcepit: nolite voſipſas contemnere fœminæ, filius Dei natus ex fœmina eſt.

li. 23. c. 10. ante me. to. 6

AD SECVNDVM dicendū, quòd ſicut Aug. dicit 23. libr. contra Fauſtum (qui hac obiectione vtebatur)

Non

Non planè, inquit, catholica fides, quæ Chriſtum Dei fi-
lium, natum ſecundum carnem credit ex virgine, vllo
modo eundem Dei filium ſicut in vtero mulieris includit,
quaſi extrà non ſit, quaſi cæli & terræ adminiſtrationem
deſeruerit, quaſi à Patre receſſerit: ſed vos Manichæi cor-
de illo, quo nihil poteſtis niſi corporalia phantaſmata co-
eſt Epiſt.3. a loquentalii à princ.tom.2. gitare, iſta omnino non capitis. Vt enim dicit in Epiſtola*
ad Voluſia. Hominum iſte ſenſus eſt nihil niſi corpora
valentium cogitare: quorum nullum poteſt eſſe vbique to
tum: quoniam per innumerabiles partes aliud alibi habeat
neceſſe eſt. Longè alia eſt animæ natura quàm corporis:
quantò magis Dei, qui creator eſt animæ & corporis, &
nouit vbique totus eſſe & nullo contineri loco: nouit ve-
nire, non recedendo vbi erat: nouit abire, non deſerendo
quo venerat.

Ad tertium dicendum, quòd in conceptione
viri ex fœmina non eſt aliquid immundum, inquantum
eſt opus Dei: vnde dicitur Act. 10. Quod Deus creauit,
tu ne commune dixeris, id eſt immundum. Eſt ibi tamen
aliqua immunditia ex peccato proueniens prout cum libi-
dine quis concipitur ex commixtione maris & fœminæ,
q.19.art. 2. quod tamen in Chriſto non fuit, vt ſuprà oſtenſum eſt*.

Si tamen aliqua eſſet ibi immunditia, ex ea non inqui-
naretur Dei verbum quod nullo modo eſt immutabile
c.6.circa medium tom.6. vel alterabile. Vnde Aug*. dicit in lib. contra quinq; hæ-
reſes. Dicit Deus creator hominis, Quid eſt quod te per-
mouet in mea natiuitate? non ſum libidinis conceptus cu
piditate: ego matrem de qua naſcerer feci. Si ſolis radius
cloacarum ſordes ſiccare nouit, eis inquinari non nouit:
quantò magis ſplendor lucis æternæ, quocunque radiaue-
rit mundare poteſt, & ipſe pollui non poteſt?

ARTICVLVS V.

*Vtrum corpus Chriſti de puriſſimis ſanguinibus Virginis forma-
tum fuerit.*

3.d.3.q.2. art.5. AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd
caro Chriſti non fuerit concepta ex puriſſimis ſan
guinibus Virginis. Dicitur enim in collecta, quòd
Deus verbum ſuum de Virgine carnẽ ſumere voluit. Sed
caro differt à ſanguine Virginis. Ergo corpus Chriſti non
eſt ſumptum de ſanguine Virginis.

¶ 2 Præterea, Sicut mulier formata eſt miraculosè de vi
ro, ſic corpus Chriſti miraculosè formatum eſt de Virgi-
ne. Sed mulier non dicitur eſſe formata de ſanguine viri,
ſed magis de carne & oſſibus eius, ſecundum illud quod
dicitur Gen. 2. Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de
carne mea. Ergo videtur quòd nec etiam corpus Chriſti
formari debuerit de ſanguine Virginis, ſed de carnibus &
oſſibus eius.

¶ 3 Præterea, Corpus Chriſti fuit eiuſdem ſpeciei cum
corporibus aliorum hominum. ſed corpora aliorũ homi-
num non formantur ex puriſſimo ſanguine, ſed ex ſemine
& ſanguine menſtruo. Ergo videtur quòd nec etiam cor-
pus Chriſti fuerit conceptum ex puriſſimis ſanguinibus
Virginis.

l.3.orth.fid.c 2.in medio. SED CONTRA, eſt quod Damaſcenus* dicit in
3. lib. quòd filius Dei conſtruxit ſibiipſi ex caſtiſſimis &
puriſſimis ſanguinibus Virginis carnem animatam anima
rationali.

CONCLVSIO.

*Conceptum fuit Chriſti corpus ex puriſſimis & caſtiſſimis virgi-
nis ſanguinibus ad ampliorem digeſtionem per virtutem gene-
ratiuam beatæ virginis reductis.*

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum
Art. præced. eſt*, in conceptione Chriſti fuit ſecundum cõditionem na
turæ, quòd eſt natus ex fœmina, ſed ſupra conditionem
naturæ, quòd eſt natus ex Virgine. Habet autem hoc na-
li.1.c. 19.in fin præcipuè: & l.2.c.4.et 3.tom.4. turalis cõditio, quòd in generatione animalis fœmina ma
teriam miniſtret, ex parte autem maris ſit principium a-
ctiuum in generatione, ſicut probat Philoſophus in libr.
de Generatione animalium. Fœmina autem quæ ex ma-
re concipit, non eſt virgo. & ideo ad ſupernaturalem mo-
dum generationis Chriſti pertinet, quòd actiuum princi-
pium in generatione illa fuerit virtus ſupernaturalis diui-
na. Sed ad naturalem modum generationis eius pertinet,
quòd eius materia, de qua corpus eius conceptum eſt, ſit
conformis materiæ quam aliæ fœminæ ſubministrant ad
conceptionem prolis. Hæc autem materia ſecundũ Phi-
loſophum* in lib. de generatione animalium, eſt ſanguis l.1.ex c.18.
mulieris non quicunque, ſed perductus ad quandam am- et 19.tom.4
pliorem digeſtionem per virtutem generatiuam matris, vt
ſit materia apta ad conceptum. & ideo ex tali materia fuit
corpus Chriſti conceptum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd cùm beata virgo
fuerit eiuſdem naturæ cum alijs fœminis, conſequens eſt
quòd habuerit carnem & oſſa eiuſdem naturæ. Carnes
autem & oſſa in aliis fœminis ſunt actuales corporis par-
tes, ex quibus conſtituitur integritas corporis, & ideo ſub-
trahi non poſſunt ſine corruptione corporis vel diminu-
tione. Chriſtus autem, qui venerat corrupta reparare, nul-
lam corruptionem aut diminutionem integritati matris
eius inferre debuit, vt ſuprà dictum eſt*. Et ideo non de- q.28.ar.1.et
buit corpus Chriſti formari de carne vel oſſibus Virginis, 2.
ſed de ſanguine, qui nondum eſt actu pars, ſed eſt poten-
tia totum, vt dicitur in lib. de Generatione animaliũ. Et
ideo dicitur carnem de Virgine ſumpſiſſe: non quòd ma-
teria corporis eius fuerit actu caro, ſed ſanguis, qui eſt po-
tentia caro.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſicut in prima par-
te dictum eſt*, Adam, quia inſtitutus erat, vt principium 1.1.q.92.ar
quoddã humanæ naturæ, habebat in ſuo corpore aliquid 3.ad2.arg.
carnis & oſſis, quod nõ pertinebat ad integritatẽ perſona-
lem ipſius, ſed ſolùm inquantũ erat naturæ humanæ prin-
cipium: & de tali formata eſt mulier abſque viri detrimẽ-
to. Sed nihil tale fuit in corpore Virginis: ex quo corpus
Chriſti poſſet formari ſine corruptione materni corporis.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſemen fœminæ
non eſt generationi aptum, ſed eſt quoddam imperfectum
in genere ſeminis, quod non potuit perduci ad perfectum
ſeminis complementum, propter imperfectionem virtu-
tis fœmineæ. Et ideo tale ſemen non eſt materia, quę de
neceſſitate requiratur ad conceptum: ſicut Philoſophus
dicit in lib. de Generatione animalium. Et ideo in con-
ceptione corporis Chriſti non fuit: præſertim quia licet ſit
imperfectum, in genere ſeminis tamen, cum quadam con
cupiſcentia reſoluitur, ſicut & ſemen maris. In illo autem
conceptu virginali, concupiſcẽtia locum habere non po-
tuit. & ideo Damaſce*. dicit, quòd corpus Chriſti non ſe- li.3.orth.fid.
minaliter conceptum eſt. Sanguis autem mẽſtruus, quem c.1.4.6.et 7.
fœminæ per ſingulos menſes emittunt, impuritatẽ quan-
dam naturalem habet corruptionis: ſicut & cæteræ ſuper-
fluitates, quibus natura non indiget, ſed eas expellit. Ex ta
li autem menſtruo corruptionem habente, quod natura
repudiat, non formatur conceptus: ſed hoc eſt purga-
mentum quoddam illius puri ſanguinis, qui digeſtione
quadam eſt præparatus ad conceptum: quaſi purior & per-
fectior alio ſanguine. Habet tamen impuritatem libidi-
nis in conceptione aliorum hominum: inquantum ex
ipſa commixtione maris & fœminæ, talis ſanguis ad locũ
generationi congruum attrahitur. Sed hoc in conceptio-
ne Chriſti non fuit: quia operatione Spiritus ſancti talis
ſanguis in vtero Virginis adunatus eſt & formatus in
prolem. Et ideo dicitur corpus Chriſti ex caſtiſſimis &
puriſſimis ſanguinibus Virginis formatum.

ARTICVLVS VI.

*Vtrum corpus Chriſti in antiquis patribus fuerit ſecundum aliquid
ſignatum.*

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd cor- 3.diſt.3.q.4
pus Chriſti fuerit ſecundum aliquid ſignatum in art.2.
Adam & in alijs Patribus. Dicit enim Aug*. 10. *l.10.c.19
ſuper gene. ad literam quòd caro Chriſti fuit in Adam & & 20.to.3.
Abraham.

Abraham ſecundum corpulentam ſubſtantiam. Sed ſubſtantia corpulẽta eſt quiddam ſignatum. Ergo caro Chriſti fuit in Adam & Abraham & alijs Patribus ſecundum aliquid ſignatum.

¶ 2 Præterea, Rom. 1. dicitur quòd Chriſtus factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Sed ſemen Dauid fuit aliquid ſignatũ in ipſo. Ergo Chriſtus fuit in Dauid ſecundũ aliquid ſignatũ, & eadẽ ratione in aliis Patribus.

¶ 3 Præterea, Chriſtus ad humanum genus affinitatem habet, inquantũ ex humano genere carnem aſſumpſit. Sed ſi caro illa non fuit ſecundum aliquid ſignatum in Adam, nullam videtur habere affinitatem ad humanum genus, quod ex Adam deriuatur: ſed magis ad alias res, vnde materia carnis eius aſſumpta eſt. Videtur ergo quòd caro Chriſti fuerit in Adam & in aliis Patribus ſecundum aliquid ſignatum.

l. 10. ex c. 19 et 26. colligitur. tom. 3. SED CONTRA eſt, quòd Auguſt.* dicit 10. ſuper Gen. ad literam: Quocunque modo Chriſtus fuit in Adã & Abraham & aliis Patribus, alij homines etiam ibi fuerunt, ſed non conuertitur. Alij autem homines non fuerũt in Adam & Abraham, ſecundum aliquam materiam ſignatam, ſed ſolùm ſecundum originem, vt in Prima parte habitum eſt*. *1. p. q. vlti. art. 1.* ergo neq; Chriſtus fuit in Adam & Abraham ſecundum aliquid ſignatum, & eadem ratione nec in aliis Patribus.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſti corpus originis relationem ad Adam & cæteros Patres non habuerit, niſi medio matris ſuæ corpore, non fuit in illis ſecundum aliquid ſignatum & determinatum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſuprà dictũ eſt*, *Art. præced.* materia corporis Chriſti non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliquid, quod fuerit actu pars corporis eius, ſed ſanguis, qui eſt potẽtia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine à parentibus acceptum, fuit actu pars corporis beatæ Virginis. Vnde illud quod fuit in beata Virgine à parẽtibus acceptum, non fuit materia corporis Chriſti. Et ideo dicendum eſt quòd corpus Chriſti non fuit in Adam & aliis Patribus ſecundum aliquid ſignatum, ita ſcilicet quòd aliqua pars corporis Adæ vel alicuius alterius poſſet deſignari determinatè, vt diceretur quòd ex hac materia determinatè formabitur corpus Chriſti: ſed fuit ibi ſecundum originem, ſicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Chriſti habet relationem ad Adam & alios Patres mediante corpore matris eius. Vnde nullo alio modo fuit in Patribus corpus Chriſti quàm corpus matris eius: quod non fuit in Patribus ſecundum materiam ſignatam, ſicut nec corpora aliorũ hominũ: vt in 1. parte dictũ eſt*. *1. p. q. vlti. art. 1.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur Chriſtus fuiſſe in Adam ſecundum corpulentam ſubſtantiam, non eſt intelligẽdum hoc modo, quòd corpus Chriſti in Adam fuerit quædam corpulenta ſubſtantia: ſed quia corpulenta ſubſtantia corporis Chriſti, id eſt, materia, quam ſumpſit ex Virgine, fuit in Adam, ſicut in principio actiuo, non autem ſicut in materiali principio: quia ſcilicet per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam deſcendentium vſque ad beatam Virginem, factum eſt vt illa materia præpararetur ad conceptum corporis Chriſti. Non autem fuit materia illa formata in corpus Chriſti, per virtutem ſeminis ab Adam deriuatam. Et ideo Chriſtus dicitur fuiſſe in Adam originaliter, ſecundum corpulentam ſubſtantiam: non autem ſecundum ſeminalem rationem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis corpus Chriſti non fuerit in Adam & in aliis Patribus, ſecundum ſeminalem rationem: corpus tamen beatæ Virginis, quod ex ſemine maris eſt cõceptũ, fuit in Adam & in aliis Patribus ſecundum rationem ſeminalem. Et ideo mediante beata Virgine, Chriſtus ſecundum carnem dicitur eſſe ex ſemine Dauid per modum originis.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd Chriſtus habet affinitatem ad humanum genus ſecundum ſimilitudinẽ ſpeciei. Similitudo autẽ ſpeciei attenditur, non ſecundũ materiã remotã: ſed ſecundũ materiam proximã, & ſecundũ principiũ actiuum, quod generat ſibi ſimile in ſpecie. Sic igitur affinitas Chriſti ad humanũ genus ſufficiẽter conſeruatur: per hoc quòd corpus Chriſti formatum eſt ex ſanguinibus Virginis, deriuatis ſecundum originem ab Adam, & aliis Patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecunque materia illorum ſanguinum ſumpta fuerit: ſicut nec hoc refert in generationem aliorum hominum, ſicut in Prima parte dictum eſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrum caro Chriſti in Patribus fuerit peccato obnoxia.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd caro Chriſti in antiquis Patribus peccato infecta non fuerit. *3. di. 3. q. 4. art. 1.* Dicitur enim Sapien. 7. quòd in diuinam ſapientiam nihil inquinatum incurrit. Chriſtus autem eſt Dei ſapiẽtia, vt dicitur 1. ad Cor. 1. Ergo caro eius nunquam peccato inquinata fuit.

¶ 2 Præterea, Damaſc.* dicit in 3. lib. quòd Chriſtus primitias noſtræ naturæ aſſumpſit. *l. 3. c. 6. et 7. non longe à princip. & c. 2. à medio.* Sed in primo ſtatu caro humana non erat peccato infecta. Ergo caro Chriſti non fuit infecta, nec in Adam nec in aliis Patribus.

¶ 3 Præterea, Aug.† dicit. 10. ſuper Gen. ad literam, *lib. 10. c. 20 à med. tom. 3* quòd natura humana ſemper habuit cum vulnere vulneris medicinam. Sed id quod eſt infectum, non poteſt eſſe vulneris medicina, ſed magis ipſum indiget medicina. Ergo ſemper in natura humana fuit aliquid nõn infectum, ex quo poſtmodum eſt corpus Chriſti formatum.

SED CONTRA eſt, quod corpus Chriſti non refertur ad Adã & ad alios Patres, niſi mediãte corpore beatæ Virginis de qua carnem aſſumpſit. Sed corpus beatæ Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt ſuprà dictum eſt*: *q. 27. ar. 2. et q. 14. ar. 3. ad 1.* & ita etiam ſecundum quod fuit in Patribus, fuit peccato obnoxium. Ergo caro Chriſti, ſecundũ quod fuit in Patribus, fuit peccato obnoxia.

CONCLVSIO.

Tametſi tota caro Patrum peccato obnoxia fuit, Chriſti tamen caro, vt ad Chriſtum Spiritu ſancto operte eſt, non virili ſemine deducenda, immunis à peccato extitit.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm dicimus Chriſtum vel carnem eius fuiſſe in Adam & in aliis Patribus, comparamus ipſum vel carnem eius ad Adam & ad alios Patres. Manifeſtum autem eſt quòd alia fuit conditio Patrum, & alia Chriſti: nam Patres fuerunt ſubiecti peccato, Chriſtus autem fuit omnino à peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo vt attribuamus Chriſto vel carni eius cõditionem, quæ fuit in Patribus: puta ſi dicamus, ꝙ Chriſtus in Adam peccauit: quia in eo aliquo modo fuit, quod eſt falſum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Chriſtum peccatum Adæ perueniret: quia non deriuatur ab eo ſecundum concupiſcentiæ legem, ſiue ſecundum rationem ſeminalem, vt ſuprà dictum eſt*. *Art. præce. ad 1. et q. 15. art. 1. ad 2.* Alio modo contingit errare, ſi attribuamus ei, quod actu fuit in Patribus, conditionem Chriſti vel carnis eius, vt ſcilicet, quia caro Chriſti, ſecundũ quod in Chriſto fuit, non fuit peccato obnoxia: ita etiam in Adam & in aliis Patribus fuerit aliqua pars corporis eius, quæ non fuit peccato obnoxia, ex qua poſtmodum corpus Chriſti formaretur: ſicut quidam poſuerunt. Quod quidem eſſe non poteſt. Primò, quia caro Chriſti non fuit ſecundum aliquid ſignatum in Adam & in aliis Patribus, quod poſſet diſtingui à reliqua eius carne, ſicut purum ab impuro: ſicut iam ſuprà dictum eſt*. *Art. præce. et q. 15. art. 1. ad 2.* Secundò, quia cùm caro humana peccato inficiatur ex hoc, quòd eſt per concupiſcentiam concepta: ſicut tota caro alicuius hominis per concupiſcentiam concipitur, ita tota peccato inquinatur. Et ideo dicendũ eſt, quòd tota caro antiquorũ Patrũ fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliquid à peccato immune-

immune, de quo poſtmodum corpus Chriſti formaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus non aſſumpſit carnem humani generis ſubiectam peccato, ſed ab omni infectione peccati mundatam. Et ideo in Dei ſapientiam nihil inquinatum incurrit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus dicitur primitias noſtræ naturæ aſſumpſiſſe quantum ad ſimilitudinem conditionis: quia ſcilicet aſſumpſit carnē peccato non infectam, ſicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur ſecundum continuationem puritatis: ita ſcilicet q̃ illa caro puri hominis cōſeruaretur à peccato immunis, vſq; ad formationē corporis Chriſti.

AD TERTIVM dicendum, quòd in humana natura ante Chriſtū erat vulnus, id eſt, infectio originalis peccati in actu: medicina autē vulneris non erat ibi actu, ſed ſolum ſecundum virtutem originis: prout ab illis Patribus propaganda erat caro Chriſti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Chriſtus in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

3. d. 3. q. 4. ar. 3. q. 2. & 4. et. 1 q. 2. ar. 2. q. 3. ad 1. et d. 2. q. 1. ar. 2. ad 4.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus fuerit in lumbis Abrahæ decimatus. Dicit enim Apoſtolus ad Hebr. 7. quòd Leui pronepos Abrahæ decimatus fuit in Abraham, quia eo decimas dante Melchiſedec, adhuc Leui erat in lumbis eius. Sed ſimiliter Chriſtus erat in lumbis Abrahæ, quando decimas dedit. Ergo ipſe etiā Chriſtus fuit decimatus in Abraham.

¶ 2 Præterea, Chriſtus eſt ex ſemine Abrahæ ſecundum carnem, quam de matre accepit. Sed mater eius fuit decimata in Abraham. Ergo pari ratione Chriſtus.

l. 10. c. 20. poſt med. to. 3

¶ 3 Præterea, Illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt Aug*. dicit 10. ſuper Gen. ad literā. Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. Cùm igitur caro Chriſti fuerit peccato obnoxia (ſicut dictum eſt*) videtur quòd caro Chriſti in Abraham fuerit decimata.

Ar. præced. in fine corp.

¶ 4 Præterea, Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Chriſti: nihil enim prohibet patre alicuius Pōtificis decimas dante alicui ſacerdoti, filium eius Pontificem maiorem eſſe ſimplici ſacerdote. Licet ergo dicatur Chriſtus decimatus Abraham decimas dante Melchiſedec, non tamen propter hoc excluditur, quin Chriſtus ſit maior quàm Melchiſedec.

lib. 10. c. 20. poſt med. to. 3

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt*. dicit 10. ſuper Gen. ad literam, quòd Chriſtus ibi, ſcilicet in Abraham, decimatus non eſt: cuius caro inde non feruorem vulneris, ſed materiam medicaminis traxit.

CONCLVSIO.

Cùm caro Chriſti nullo modo fuerit peccato obnoxia, non fuit etiam decimatus in lumbis Abrahæ.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum intētionem Apoſtoli oportet dicere, quòd Chriſtus in lumbis Abrahæ non fuerit decimatus. Probat enim Apoſtolus, maius eſſe ſacerdotium, quod eſt ſecūdum ordinem Melchiſedec, ſacerdotio Leuitico, per hoc quod Abraham decimas dedit Melchiſedec, adhuc Leui exiſtente in lumbis eius, ad quem pertinet legale ſacerdotium. Si autem Chriſtus etiam in Abraham decimatus eſſet, eius ſacerdotium non eſſet ſecundum ordinem Melchiſedec, ſed minus ſacerdotio Melchiſedec. Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus non eſt decimatus in lūbis Abrahæ, ſicut Leui. Quia enim ille qui decimas dat, nouem ſibi retinet, & decimam alij tribuit, quod eſt perfectionis ſignū (inquantū eſt quodammodo terminus omniū numerorū, qui procedūt vſq; ad decē) inde eſt, q̃ ille, qui decimas dat, proteſtatur, ſe imperfectum, & perfectionē alij tribuere. Imperfectio autem humani generis eſt propter peccatū, quod indiget perfectione eius, qui à peccato curat. Curare autē à peccato, eſt ſolius Chriſti: ipſe enim eſt agnus, qui tollit peccatū mundi, vt dicitur Ioā. 1. Figurā autē eius gerebat Melchiſedec, vt Apoſt. probat Heb. 7. Per hoc ergo, quòd Abrahā Melchiſedec decimas dedit, præfigurauit ſe velut in peccato conceptū: & omnes qui ab eo deſcenſuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ eſt per Chriſtum. Iſaac autē & Iacob & Leui & omnes alij ſic fuerunt in Abraham, vt ex eo deriuarentur, non ſolum ſecundum corpulentam ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum rationem ſeminalem, per quam originale peccatū cōtrahitur. Et ideo omnes in Abraham ſunt decimati, id eſt, præfigurati indigere curatione, quæ eſt per Chriſtum. Solus autem Chriſtus ſic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur non ſecundum rationem ſeminalem, ſed ſecūdum corpulentam ſubſtantiam. Et ideo non fuit in Abraham ſicut curatione indigens, ſed magis ſicut vulneris medicina, & ideo non fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet reſponſio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quia beata Virgo fuit in originali concepta, fuit in Abraham ſicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde deſcēdens ſecundum ſeminalem rationem. De corpore autem Chriſti non eſt ſic, vt dictum eſt*.

Ar. præced. & locis in corp. & in arg. Sed contra citatis.

AD TERTIVM dicendū, quòd caro Chriſti dicitur fuiſſe in antiquis Patribus peccato obnoxia, ſecundū qualitatem, quam habuit in ſuis parentibus, qui fuerunt decimati: non autem ſecundū qualitatem, quam habet, prout eſt actu in Chriſto, qui non eſt decimatus.

AD QVARTVM dicēdum, quòd ſacerdotium Leuiticum ſecundum carnis originem deriuabatur: vnde non minus fuit in Abrahā, quàm in Leui. Vnde per hoc quod Abraham decimas dedit Melchiſedec, tanquam maiori, oſtenditur ſacerdotium Melchiſedec, inquantum gerit figurā Chriſti, eſſe maius ſacerdotio Leuitico. Sacerdotium autem Chriſti non ſequitur carnis originem, ſed gratiam ſpiritualem. Et ideo poteſt eſſe quod pater det decimas alicui ſacerdoti tanquam minor maiori: & tamen filius eius ſi ſit pontifex, eſt maior illo ſacerdote non propter carnis originē, ſed propter gratiā ſpiritualē, quā habet à Chriſto.

QVÆSTIO XXXII.

De conceptione Chriſti, quo ad actiuum principium, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de principio actiuo in conceptione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Spiritus ſanctus fuerit principium actiuum conceptionis Chriſti.

¶ Secundò, vtrum poſſit dici quòd Chriſtus ſit conceptus de Spiritu ſancto.

¶ Tertiò, vtrum poſſit dici, quòd Spiritus ſanctus ſit pater Chriſti ſecundum carnem.

¶ Quartò, vtrum beata Virgo aliquid actiuè egerit in cōceptione Chriſti.

ARTICVLVS I.

Vtrum Spiritus ſanctus fuerit principium actiuum conceptionis Chriſti.

2. di. 1 ar. 2. q. 1. et 4. cō. g. 45. & 46. et opuſ. 3. c. 226. et loan. 12. l. 4. col. 2 fin.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd efficere cōceptionē Chriſti, non debet attribui Spiritui ſancto. Quia vt Aug*. dicit in primo de Tri. Indiuiſa ſunt opera Trinitatis ſicut & indiuiſa eſt Trinitatis eſſentia. Sed efficere conceptionem Chriſti, eſt quoddam opus diuinum. Ergo videtur quod non magis ſit attribuendum Spiritui ſancto quàm Patri vel Filio.

* li. 1. c. 4. in fin. & 5. in princip. to 3.

¶ 2 Præterea, Apoſt. dicit Gal. 4. Cùm venit plenitudo tēporis, miſit Deus filiū ſuū factū ex muliere. Quod exponēs Aug. in 4. de Tri†. dicit: Eo vtiq; miſſum, quo factum ex muliere. Sed miſſio Filij attribuitur præcipuè Patri, vt in Prima parte habitum eſt*. Ergo & conceptio ſecundū quam factus eſt ex muliere, debet præcipuè Patri attribui.

† lib. 4. c. 20. parū ante medium to. 3. * 1. p. q 43. ar. 5.

¶ 3 Præterea,

¶ 3 Præterea, Prouer. 9. dicitur: Sapiẽtia ædificauit ſibi domum. Eſt autem ſapientia Dei ipſe Chriſtus: ſecundum illud 1. ad Cor. 1. Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Domus autem huius ſapientiæ eſt corpus Chriſti, quod etiam dicitur templum eius, ſecũdum illud Ioã. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis ſui. Ergo videtur quod efficere conceptionem corporis Chriſti, debet præcipuè attribui Filio, non ergo Spiritui ſancto.

Sed contra eſt, quòd dicitur Luc. 1. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, &c.

CONCLVSIO.

Chriſti corpus quanquam à tota fuerit Trinitate, rationabiliter tamen attribuitur Spiritui ſancto.

Respondeo dicendum, quòd conceptionẽ corporis Chriſti tota Trinitas eſt operata: attribuitur tamen hoc Spiritui ſancto triplici ratione. Primò quidem: quia hoc congruit cauſæ incarnationis, quæ cõſideratur ex parte Dei. Spiritus enim ſanctus eſt amor Patris & Filij, vt

1. 1. q. 37. ar. 1. in Prima parte habitum eſt. Hoc autem ex maximo Dei amore prouenit, vt filius Dei carnem ſibi aſſumeret in vtero virginali. Vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Secũdò: quia hoc congruit cauſæ incarnationis ex parte naturæ aſſumptæ. Per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura aſſumpta eſt à filio Dei in vnitatem perſonæ, non ex aliquibus meritis, ſed ex ſola gratia: quæ Spiritui ſancto attribuitur, ſecundum illud 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum

Enchir. c. 40 non longe à princ. tom. 3. ſunt, idem autem Spiritus. Vnde Aug. dicit in Enchirid. Iſte modus quo eſt natus Chriſtus de Spiritu ſancto, inſinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipſo primo exordio naturæ ſuæ quo eſſe cœpit, verbo Dei copularetur in tantam perſonæ vnitatem, vt idem ipſe eſſet filius Dei. Tertiò: quia hoc congruit termino Incarnationis. Ad hoc enim terminata eſt Incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, eſſet ſanctus & filius Dei. Vtrunque autem horum attribuitur Spiritui ſancto. Nam per ipſum efficiuntur homines filij Dei: ſecundum illud Galat. 4. Quoniam eſtis filij Dei, miſit Deus Spiritũ filij ſui in corda veſtra, clamantem Abba, pater. Ipſe eſt etiam Spiritus ſanctificationis: vt dicitur Ro. 1. Sicut ergo alij per Spiritum ſanctum ſanctificantur ſpiritualiter, vt ſint filij Dei adoptiui: ita Chriſtus per Spiritum ſanctum eſt in ſanctitate conceptus, vt eſſet filius Dei naturalis.

Ex gloſ. ordinar. & Orig. Vnde Rom. 1. ſecundum vnam gloſſ. quod præmittitur, ſcilicet, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, manifeſtatur per id quod immediatè ſequitur, Secundum Spiritum ſanctificationis, id eſt, per hoc quod eſt conceptus de Spiritu ſancto. & Angelus annuntians ex hoc quod præmiſerat, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, concludit, Ideoq́ue & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.

Ad primum ergo dicendum, quòd opus conceptionis commune quidem eſt toti Trinitati, ſecũdum tamen modum aliquem attribuitur ſingulis perſonis. Nam Patri attribuitur auctoritas reſpectu perſonæ filij, qui per huiuſmodi conceptionem ſibi aſſumpſit humanam naturam. Filio autem attribuitur ipſa carnis aſſumptio. Sed Spiritui ſancto attribuitur formatio corporis, quod aſſumitur à Filio. Nam ipſe Spiritus ſanctus eſt ſpiritus Filij, ſecundum illud Gal. 4. Miſit Deus Spiritum filij ſui. Sicut autem virtus animæ, quæ eſt in ſemine, per ſpiritum qui in ſemine includitur, format corpus in generatione aliorum hominum: ita virtus Dei, quæ eſt ipſe filius (ſecũdum illud 1. ad Cor. 1. Chriſtum Dei virtutem) per Spiritum ſanctum corpus formauit, quod aſſumpſit. Et hoc etiam verba Angeli demonſtrant, dicentis, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, quaſi ad præparandam & formandam materiam corporis Chriſti, & virtus Altiſſimi, id eſt, Chriſtus obumbrabit tibi, id eſt, corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis. Vmbra enim à

lumine formatur & corpore: vt Grego. dicit 18. Mora. *lib. 18. c. 12. in princi.* Altiſſimus autem intelligitur Pater cuius virtus eſt Filius.

Ad secundum dicendum, quòd miſſio refertur ad perſonam aſſumentem, quæ à Patre mittitur: ſed conceptio refertur ad corpus aſſumptum, quod operatione Spiritus ſancti formatur. Et ideo licet miſſio & conceptio ſint idem ſubiecto: quia tamen differunt ratione, miſſio attribuitur Patri, efficere autem conceptionem Spiritui ſancto: ſed carnem aſſumere attribuitur Filio.

Ad tertium dicendum, quod ſicut Aug. dicit in lib. de Quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti, quæ- *In 2. parte q. ex nouo Teſt. q. 51. in prin. tom. 4.* ſtio iſta gemina ratione poteſt intelligi. Primùm enim domus Chriſti Eccleſia eſt, quam ædificauit ſibi ſanguine ſuo. Deinde poteſt & corpus eius dici domus ipſius, ſicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritus ſancti factum filij Dei eſt, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus debeat dici conceptus de Spiritu ſancto.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debeat dici conceptus de Spiritu ſancto. Quia ſuper illud Rom. 2. Ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, dicit gloſ. Aug. Attendendum, quòd non ait de ipſo, ſed ex ipſo: ex ipſo enim cælum ſunt & terra, quia fecit ea: non autẽ de ipſo, quia non de ſubſtantia ſua. Sed Spiritus ſanctus non formauit corpus Chriſti de ſubſtantia ſua. Ergo Chriſtus non debet dici conceptus de Spiritu ſancto. *3. di. 4. q. 1. ar. 1. q. 4. & 4. cõtra c. 46 et opuſ. 3. c. 226. Aug. in l. de natura boni c. 27. tom. 6.*

¶ 2 Præterea, Principium actiuum, de quo aliquid concipitur, ſe habet ſicut ſemen in generatione. Sed Spiritus ſanctus non ſe habuit ſicut ſemen in conceptione Chriſti. Dicit enim Hieron. in expoſitione Catholicæ fidei, non *Ante med. illius tom. 2.* ſicut quidam ſceleratiſſimi opinantur, Spiritum ſanctum dicimus fuiſſe pro ſemine, ſed potentia ac virtute Creatoris dicimus eſſe operatũ, id eſt, formatum corpus Chriſti. Non ergo debet dici quod Chriſtus ſit conceptus de Spiritu ſancto.

¶ 3 Præterea, Nihil vnum de duobus formatur, niſi aliquo modo commixtis. Sed corpus Chriſti formatum eſt de virgine Maria. Si ergo Chriſtus dicatur conceptus de Spiritu ſancto, videtur quòd facta ſit cõmixtio quædam Spiritus ſancti & materiæ, quam Virgo miniſtrauit: quod patet eſſe falſum. Non ergo Chriſtus debet dici conceptus de Spiritu ſancto.

Sed contra eſt quod dicitur Matthæ. primo, Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.

CONCLVSIO.

Filius Dei conuenienter de Spiritu ſancto conceptus in Scripturis dicitur, quia eius opere corpus formatum eſt, & ei æqualis in ſubſtantia conceptus eſt.

Respondeo dicendum, quòd conceptio non attribuitur ſoli corpori Chriſti, ſed etiam ipſi Chriſto ratione ipſius corporis. In Spiritu autem ſancto duplex habitudo conſideratur reſpectu Chriſti. Nam ad ipſum filium Dei, qui dicitur eſſe conceptus, habet habitudinem conſubſtantialitatis: ad corpus autem eius habet habitudinem cauſæ efficientis. Hæc autem præpoſitio De, vtráque habitudinem deſignat, ſicut cùm dicimus hominem aliquem eſſe de ſuo patre. Et ideo conuenienter dicere poſſumus Chriſtum eſſe cõceptum de Spiritu ſancto, hoc modo, quòd efficiẽtia Spiritus ſancti referatur ad corpus aſſumptũ: conſubſtantialitas verò ad perſonã aſſumẽtem.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus Chriſti, quia non eſt conſubſtantiale Spiritui ſancto, non propriè poteſt dici de Spiritu ſancto conceptum, ſed magis ex Spiritu ſancto. Sicut Amb. dicit in lib. de Spiritu ſancto, *lib. 2. c. 5. nõ* quod ex aliquo eſt, aut ex ſubſtantia, aut ex poteſtate eius *procul à fine* eſt. Ex ſubſtantia, ſicut filius, qui à patre eſt: ex poteſtate, *tom. 3.* ſicut ex Deo omnia: quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritu ſancto.

AD

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſuper hoc videtur eſſe quædam diuerſitas Hieron. ad quoſdam alios doctores, qui aſſerunt Spiritum ſanctum in conceptione Chriſti

ho. 1. in Mat. in opere imperfecto in vlt. fol. ante fin. tom. 2.

fuiſſe pro ſemine. Dicit enim Chryſoſtom*. ſuper Mat. Vnigenito Dei in Virginem ingreſſuro præceſſit Spiritus ſanctus, vt præcedente Spiritu ſancto in ſanctificationem, naſcatur, ſcilicet Chriſtus ſecundum corpus, diuinitate ingrediente pro ſemine. Et Damaſcen*. dicit in 3. lib. Obumbrauit ſuper ipſam Dei ſapientia & virtus, velut diuinum ſemen.

** 3. orth. fid. c. 2. circa princ.*

Sed hoc de facili ſoluitur: quia ſecundum quòd in ſemine intelligitur virtus actiua, ſic Chryſoſt†. & Damaſc. comparant ſemini Spiritum ſanctum: vel etiam Filium qui eſt virtus Altiſſimi. Secundum autem quòd in ſemine intelligitur ſubſtantia corporalis, quæ in conceptione tranſmutatur, negat Hiero*. Spiritum ſanctum fuiſſe pro ſemine.

† locis nũc proxime dictis.

† Hier. in loco citato in arg.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſicut Aug. dicit in Enchir. non eodem modo dicitur Chriſtus conceptus aut natus de Spiritu ſancto & de Maria virgine, ſed de Maria virgine materialiter, de Spiritu ſancto verò effectiuè. Et ideo non habuit hic locum commixtio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritus ſanctus dici debeat pater Chriſti ſecundum carnem.

*3. di. 4. q. 1. art. 2. q. 1. & q. 2. ad 1. 4. et in expo. lit. ad 2. et 4. cõtra g. c. 47. & op. 3. c. 210. *. li. 2. c. 3. et 4 to. 4.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Spiritus ſanctus debeat dici pater Chriſti ſecundum humanitatem. Quia ſecundum Philoſoph*. in li. de Generatione animalium, pater dat principium actiuũ in generatione, mater verò miniſtrat materiam. Sed beata Virgo dicitur mater Chriſti propter materiam quam in conceptione eius miniſtrauit. Ergo videtur quòd etiam Spiritus ſanctus poſſit dici pater eius, propter hoc, quòd fuit principium actiuum in conceptione ipſius.

¶ 2 Præterea, Sicut mentes aliorum ſanctorũ formantur per Spiritum ſanctum, ita etiam corpus Chriſti eſt per Spiritum ſanctum formatum. Sed alij Sancti propter prędictam formationem dicuntur filij totius Trinitatis, & per conſequens Spiritus ſancti. Videtur ergo quòd Chriſtus debeat dici filius Spiritus ſancti, inquantum corpus eius eſt Spiritu ſancto formatum.

¶ 3 Pręterea, Deus dicitur pater noſter ſecundum hoc, quod nos fecit, ſecundum illud Deute. 32. Nónne ipſe eſt pater tuus qui poſſedit, & fecit, & creauit te? Sed Spiritus ſanctus fecit corpus Chriſti, vt dictum eſt*. Ergo Spiritus ſanctus debet dici pater Chriſti ſecundum corpus ab ipſo formatum.

ar. 1. huius q.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt*. dicit in Enchi. Natus eſt Chriſtus de Spiritu ſancto non ſicut filius, & de Maria virgine ſicut filius.

Enchi. c. 38. tom. 3.

CONCLVSIO.

Chriſtus, cùm ſit filius Dei ſecundum perfectam filiationis rationem, nullo modo filius Spiritus ſancti, vel totius Trinitatis dicendus eſt, ſed ſolius Dei patris.

RESPONDEO dicendum, quòd nomina paternitatis & maternitatis & filiationis generationem conſequuntur, non tamen quamlibet, ſed propriè generationem viuentium, & præcipuè animaliũ. Non enim dicimus, quod ignis generatus ſit filius ignis generantis, niſi fortè ſecundum metaphoram, ſed hoc dicimus in animalibus, quorum generatio eſt magis perfecta. Nec tamen omne quod in animalibus generatur, filiationis accipit nomen, ſed ſolùm illud quod generatur in ſimilitudinem generãtis. Vnde, ſicut Auguſtinus* dicit, non dicimus quod capillus qui naſcitur ex homine, ſit filius hominis: nec etiam dicimus quod homo qui naſcitur, ſit filius ſeminis: quia nec capillus habet ſimilitudinem hominis, nec homo qui naſcitur ex ſemine, habet ſimilitudinem ſeminis, ſed hominis generantis. Et ſiquidem perfecta ſit ſimilitudo, erit perfecta filiatio, tam in diuinis quàm in

Enchi. c. 39. circa princ. tom. 3.

humanis. Si autem ſit ſimilitudo imperfecta, erit etiam filiatio imperfecta. Sicut in homine eſt quædam ſimilitudo Dei imperfecta, & inquantum creatus eſt ad imaginẽ Dei; & inquantum recreatus eſt ſecũdum ſimilitudinem gratiæ. Et ideo vtroq; modo poteſt homo dici filius Dei: & quia ſcilicet eſt creatus ad imaginem eius: & quia eſt ei aſſimilatus per gratiam. Eſt autem conſiderandum, quòd illud quod de aliquo dicitur ſecundum perfectam rationem, non eſt dicendum de eo ſecundum rationem imperfectam, ſicut quia Sortes dicitur naturaliter homo ſecundum propriam rationem hominis, nunquam dicitur homo ſecundum illam ſignificationem, qua pictura hominis dicitur homo, licet fortè ipſe aſſimiletur alteri homini. Chriſtus autem eſt filius Dei ſecundum perfectam rationem filiationis: vnde quamuis ſecũdum humanam naturam ſit creatus & iuſtificatus, non tamẽ debet dici filius Dei, neque ratione creationis, neque ratione iuſtificationis, ſed ſolùm ratione generationis æternæ, ſecundum quam eſt filius Patris ſolius. Et ideo nullo modo debet dici Chriſtus filius Spiritus ſancti, nec etiam totius Trinitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus conceptus eſt de Maria virgine materiam miniſtrante in ſimilitudinem ſpeciei: & ideo dicitur filius eius. Chriſtus autem ſecundum quòd homo conceptus eſt de Spiritu ſancto ſicut de actiuo principio, non tamen ſecundum ſimilitudinem ſpeciei, ſicut homo naſcitur de patre ſuo: & ideo Chriſtus non dicitur filius Spiritus ſancti.

AD SECVNDVM dicendum, quòd homines, qui ſpiritualiter formantur à Spiritu ſancto, non poſſunt dici filij Dei ſecundum perfectam rationẽ filiationis. Et ideo dicuntur filij Dei ſecũdum filiationem imperfectam, quæ eſt ſecundum ſimilitudinem gratiæ, quæ eſt à tota Trinitate. Sed de Chriſto eſt alia ratio: vt dictum eſt*. Et ſimiliter dicendum eſt ad TERTIVM.

In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Chriſti.

Inf. q. 33 ar. 4. ad 2. et 3. di. 3. q. 2. articu. 1.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione corporis Chriſti. Dicit enim Damaſc*. in 3. lib. quòd Spiritus ſanctus ſuperuenit Virgini, purgans ipſam, & virtutem ſuſceptiuam verbi Dei tribuens, ſimul autem & generatiuam. Sed virtutem generatiuam paſſiuam habebat à natura, ſicut & quælibet fœmina. Ergo dedit ei virtutem generatiuam actiuam, & ſic aliquid actiuè egit in conceptione Chriſti.

** lib. 3. c. 2. paũ ante me.*

¶ 2 Præterea, Omnes virtutes animæ vegetabilis ſunt virtutes actiuæ: ſicut Commen. dicit in 2. de Anima. Sed potentia generatiua tam in mare quàm in fœmina pertinet ad animam vegetabilem: ergo tam in mare quàm in fœmina actiuè operatur ad conceptionem prolis.

¶ 3 Præterea, Fœmina ad cõceptionẽ prolis materiam miniſtrat, ex qua naturaliter corpus prolis formatur. Sed natura eſt principium motus intrinſecum. ergo videtur quòd in ipſa materia quam beata virgo miniſtrauit ad cõceptum Chriſti, fuerit aliquod principium actiuum.

SED CONTRA eſt, quod principium actiuum in generatione dicitur ratio ſeminalis. Sed ſicut Aug*. dicit 10. ſuper Geneſ. ad literam, corpus Chriſti in ſola materia corporali, per diuinam conceptionis formationiſque rationem de Virgine aſſumptum eſt, non autem ſecũdum aliquam rationem ſeminalem humanam. Ergo beata Virgo nihil actiuè fecit in conceptione corporis Chriſti.

li. 10. ca. 20. tom. 3.

CONCLVSIO.

Quanquam beata Virgo ante filij Dei conceptionem aliquid egerit, materiam præparando: nihil tamen in illius conceptione egit, ſed ſolum materiam miniſtrauit, cùm à Spiritu ſancto acceperit vt illius tantùm mater eſſet.

RESPONDEO dicẽdum, quòd quidam dicunt beatam Virginem aliquid actiuè operatã eſſe in conceptione Chriſti, & naturali virtute, & ſupernaturali. Naturali quidem virtute, quia ponunt quòd in qualibet materia naturali eſt aliquod actiuũ principium: alioquin credunt, quòd non eſſet tranſmutatio naturalis. In quo decipiuntur: quia tranſmutatio dicitur naturalis propter principium intrinſecũ, non ſolùm actiuum, ſed etiam paſſiuum. Expreſsè enim dicit Philoſo. in 8. Phy. quòd in grauibus & leuibus eſt principium paſſiuum motus naturalis & non actiuum. Nec eſt poſſibile, quòd materia agat ad ſui formationem: quia non eſt actu. Nec eſt etiam poſſibile, quòd aliquid moueat ſeipſum, niſi diuidatur in duas partes, quarum vna ſit mouens, & alia ſit mota: quod in ſolis animatis contingit: vt probatur 8. Phy. Supernaturali autem virtute: quia dicunt ad matrem requiri, quòd non ſolùm materiam miniſtret (quæ eſt ſanguis menſtruus) ſed etiam ſemen, quod commixtum virili ſemini habet virtutem actiuam in generatione. Et quia in beata Virgine nulla fuit facta reſolutio ſeminis propter integerrimam eius virginitatẽ, dicũt quòd Spiritus ſanctus ſupernaturaliter ei tribuit virtutem actiuam in conceptione corporis Chriſti, quam aliæ matres habent per ſemen reſolutum.

li. 8. tex. 29. 30. 31. 32. & c. tom. 2.

Lib. 8. tex. 30 tom. 2.

Sed hoc non poteſt ſtare, quia cùm quælibet res ſit propter ſuam operationem (vt dicitur ſecundo de Cælo) natura non diſtingueret ad opus generationis ſexum maris & fœminæ, niſi eſſet diſtincta operatio maris ab operatione fœminæ. In generatione autem diſtinguitur operatio agentis & patientis. Vnde relinquitur quòd tota virtus actiua ſit ex parte maris: paſſio autem ex parte fœminæ: Propter quod in plantis, in quibus vtraque vis commiſcetur, non eſt diſtinctio maris & fœminæ.

li. 2. tex. 17. tom. 2.

Quia igitur beata Virgo non hoc accepit, vt eſſet pater Chriſti, ſed mater, conſequens eſt quòd non acceperit potentiam actiuã in conceptione Chriſti: ſiue aliquid egerit, ex quo ſequitur ipſam fuiſſe patrem Chriſti: ſiue nihil egerit (vt quidam dicunt) ex quo ſequitur huiuſmodi potentiam actiuam ſibi fruſtra fuiſſe collatam. Et ideo dicendum eſt, quòd in ipſa cõceptione Chriſti beata Virgo nihil actiuè operata eſt, ſed ſolam materiam miniſtrauit. Operata tamen eſt ante conceptionem aliquid actiuè, præparando materiam, vt eſſet apta conceptui.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd illa conceptio tria priuilegia habuit, ſcilicet quod eſſet ſine peccato originali: quod eſſet non puri hominis, ſed Dei & hominis: item quòd eſſet conceptio Virginis. Et hæc tria habuit à Spiritu ſancto. Et ideo dicit Damaſc. quantum ad primum, quòd Spiritus ſanctus ſuperuenit Virgini purgans ipſam, id eſt præſeruans, ne cum peccato originali conciperet. Quantum ad ſecundum dicit, & virtutem ſuſceptiuam verbi Dei tribuens, id eſt vt conciperet verbũ Dei. Quantum autem ad tertium dicit, ſimul autem & generatiuam: vt ſcilicet manẽs virgo poſſet generare, non quidem actiuè, ſed paſſiuè: ſicut aliæ matres hoc conſequuntur ex ſemine viri.

loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendum, quòd potentia generatiua in fœmina eſt imperfecta reſpectu potentiæ generatiuæ, quæ eſt in mare. Et ideo ſicut in artibus ars inferior diſponit materiam: ars autem ſuperior inducit formam, vt dicitur in 2. Phy. ita etiam virtus generatiua fœminæ præparat materiam, virtus autem actiua maris format materiam præparatam.

li. 2. Phy. tex. 25. tom. 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd ad hoc quòd tranſmutatio ſit naturalis, non requiritur, quòd in materia ſit principium actiuum, ſed ſolùm paſſiuum: vt dictum eſt.

in corp. art.

QVÆSTIO XXXIII.

De Modo & Ordine conceptionis Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de modo & ordine conceptionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum corpus Chriſti in primo inſtanti conceptionis fuerit formatum.

¶ Secundò, vtrum in primo inſtanti conceptionis fuerit animatum.

¶ Tertiò, vtrum in primo inſtanti conceptionis fuerit à Verbo aſſumptum.

¶ Quartò, vtrum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculoſa.

ARTICVLVS I.

Vtrum corpus Chriſti fuerit formatum in primo inſtanti conceptionis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti non fuerit formatum in primo inſtanti ſuæ conceptionis. Dicitur enim Ioan. 2. Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc. Quod exponens Aug. in 4. de Trin. dicit, Hic numerus perfectioni Dominici corporis apertè congruit. Et in lib. 83. Quæſtionum dicit, Non abſurdè 46. annis dicitur fabricatum eſſe templum, quod corpus eius figurabat, vt quot anni fuerunt in fabricatione tẽpli, tot dies fuerint in corporis Dominici perfectione. Non ergo in primo inſtanti conceptionis corpus Chriſti fuit perfectè formatum.

3. di. 3. q. 5. ar. 2. & 4. cõtra. c. 44.

l. 4. de Trin. c. 5. in princ. tom. 3.

li. 3. q. 8. q. 4. 56. in fin. tom. 4.

¶ 2 Præterea, Ad formationem corporis Chriſti requirebatur motus localis quo puriſſimi ſanguines de corpore Virginis ad locum generationi congruum peruenirent. Nullum autem corpus poteſt moueri localiter in inſtãti: eo quòd tempus motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis: vt probatur in 6. Phy. Ergo corpus Chriſti non fuit in inſtanti formatum.

li. 6. Phyſic. tex. 37. 38. & 39. tom. 2.

¶ 3 Præterea, Corpus Chriſti formatũ eſt ex puriſſimis ſanguinibus Virginis, vt ſuprà habitum eſt. Non autem potuit eſſe materia illa in eodem inſtanti ſanguis & caro: quia ſic materia ſimul fuiſſet ſub duabus formis. Ergo aliud fuit inſtans, in quo vltimò fuit ſanguis, & aliud in quo primò fuit caro formata. Sed inter quælibet duo inſtantia eſt tempus medium. ergo corpus Chriſti non fuit in inſtanti formatum, ſed per aliquod tempus.

q. 31. ar. 5.

¶ 4 Præterea, Sicut potentia augmentatiua requirit determinatum tẽpus in ſuo actu, ita etiam & virtus generatiua: vtraque enim eſt potentia naturalis, ad vegetatiuã animã pertinens. Sed corpus Chriſti fuit determinato tempore augmentatum ſicut & aliorum hominum corpora: dicitur enim Luc. 2. quòd proficiebat ſapientia & ætate. ergo videtur quòd pari ratione formatio corporis eius, quæ pertinet ad vim generatiuam, non fuerit in inſtanti, ſed determinato tempore, quo aliorum hominum corpora formantur.

SED CONTRA eſt, quòd Greg. dicit 18. Moraliũ, Angelo nuntiante, & Spiritu ſancto adueniente, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro.

li. 18. ca. 35. in princip.

CONCLVSIO.

Cum Spiritus ſancti opere conceptum fuerit filij Dei corpus, quod aſſumpſit, decuit vt in inſtanti eodem conceptum formaretur, & à filio Dei aſſumeretur.

RESPONDEO dicendum, quòd in cõceptione corporis Chriſti tria eſt cõſiderare. Primò quidẽ motum localẽ ſanguinis ad locum generationis: ſecundò formationem corporis ex tali materia. tertiò autem augmentum, quo perducitur ad quantitatem perfectam. In quorum medio ratio conceptionis conſiſtit, nam primum eſt conceptioni præambulum, tertium autem cõceptionem conſequitur. Primum autem non potuit eſſe in inſtanti: quia

hoc

hoc eſt contra ipſam rationem motus localis corporis cuiuſcunque, cuius partes ſucceſſiuè ſubintrant locum. Similiter & tertium oportet eſſe ſucceſſiuum: tum quia augmentum non eſt ſine motu locali, tum etiam quia procedit ex virtute animæ iam in corpore formato operatis, quæ non operatur niſi in tempore. Sed ipſa formatio corporis, in qua principaliter ratio conceptionis conſiſtit, fuit in inſtanti, duplici ratione. Primò quidem propter virtutem agentis infinitam, ſcilicet Spiritus ſancti, per
q. preced. ar. 1 quem corpus Chriſti eſt formatum, vt ſuprà dictum eſt*. Tantò enim aliquod agens citius poteſt materiam diſponere, quantò maioris virtutis eſt. Vnde agens infinitæ virtutis poteſt in inſtanti materiam diſponere ad debitam formam. Secundò ex parte perſonæ Filij, cuius corpus formabatur: non enim erat congruum vt corpus humanum aſſumeret niſi formatum. Si autem ante formationem perfectam aliquod tempus conceptionis præceſſiſſet, non poſſet tota conceptio attribui filio Dei, quæ non attribuitur ei niſi ratione aſſumptionis. Et ideo in primo inſtanti quo materia adunata peruenit ad locum generationis, fuit perfectè formatum corpus Chriſti & aſſumptum. Et per hoc dicitur ipſe filius Dei conceptus: quod aliter dici non poſſet.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verbum Auguſt. vtrobique non refertur ad ſolam formationem corporis Chriſti, ſed ad formationem ſimul cum determinato augmento vſque ad tempus partus. Vnde ſecundum rationem illius numeri dicit perfici tempus nouem menſium, quo Chriſtus fuit in vtero Virginis.

Ad secvndvm dicendũ, quòd motus ille localis non comprehenditur infra ipſam conceptionem, ſed eſt conceptioni præambulus.

Ad tertivm dicendum, quòd non eſt aſſignare vltimum inſtans, in quo materia illa fuit ſanguis, ſed eſt aſſignare vltimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum inſtans, in quo fuit caro Chriſti formata. Et hoc inſtans fuit terminus temporis motus localis materiæ ad locum generationis.

Ad qvartvm dicendum, quòd augmentum fit per potentiam augmentatiuam ipſius quod augetur. Sed formatio corporis fit per potentiã generatiuam, non eius qui generatur, ſed ipſius generantis ex ſemine, in quo operatur vis formatiua ab anima Patris deriuata. Corpus autem Chriſti non fuit formatum ex ſemine viri (ſicut ſu-
q. preced. ar. 1 prà dictum eſt*) ſed ex operatione Spiritus ſancti, & ideo talis debuit eſſe formatio, vt Spiritum ſanctum deceret. Sed augmentum corporis Chriſti fuit factum ſecundum potentiam augmentatiuam animæ Chriſti; quæ cùm ſit ſpecie conformis animæ noſtræ, eodem modo debuit corpus illud augmentari, ſicut & alia hominum corpora augmentãtur, vt ex hoc oſtẽderetur veritas humanę naturę.

Articvlvs II.

Vtrum corpus Chriſti fuerit animatum in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

3. di. 3. q. 5. ar. 2. ad 3. et 4. cõtr. c. 44. et 45. ad 2. et op. 3. c. 223. et 224. et lo. 1. l. 15. co. 2. & c. 2. l. 3. col. 3.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti non fuerit animatum in primo inſtanti ſuæ conceptionis. Dicit enim Leo Papa in Epiſtola ad Iulianum*: Non alterius naturæ erat caro Chriſti quàm noſtra, nec alio illi quàm cæteris hominibus anima eſt inſpirata principio. Sed alijs hominibus non infunditur anima in primo inſtanti ſuę conceptionis, ergo nec corpori Chriſti anima debuit infundi in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

** Eſt epiſt. 11 ad Iulianũ Epiſc. Coenſem non remote à fine illius.*

¶ 2 Prǽterea, anima ſicut quælibet forma naturalis requirit determinatam quantitatem in ſua materia. Sed in primo inſtanti conceptionis corpus Chriſti non habuit tantam quantitatem, quantam habent corpora aliorum hominum, quando animantur: alioquin ſi continuè fuiſſet poſtmodum augmentatum, vel citius fuiſſet natum: vel in ſua natiuitate fuiſſet maioris quantitatis, quàm alij infantes. Quorum primum eſt contra Aug*. 4. de Trin. *l. 4. c. 5. to. 3.*
vbi probat eum ſpatio nouem menſium in vtero Virginis fuiſſe. ſecundum autem eſt contra Leonem Papam, qui *In ſerm. 4. circa med. illius incip. Iuſtum et rationabile.*
in ſermone Epiphaniæ dicit, quòd Magi inuenerunt puerum Ieſum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate diſcretum. Non ergo corpus Chriſti fuit animatum in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

¶ 3 Præterea, Vbicunque eſt prius & poſterius, oportet eſſe plura inſtantia. Sed ſecundum Philoſoph*. in lib. de Generatione animalium, in generatione hominis requiritur prius & poſterius: prius enim eſt viuum, & poſtea animal, & poſtea homo. Ergo non potuit animatio Chriſti perfici in primo inſtanti ſuæ conceptionis. *l. 2. c. 4. to. 4*

Sed contra eſt, quod Dam*. dicit in 3. lib. Simul caro, ſimul Dei verbi caro, ſimul caro animata anima rationali & intellectuali. *l. 3. c. 2. à med.*

Conclvsio.

Cùm filius Dei conceptus fuerit ex Spiritu ſancto, ita quòd corpus mediante anima aſſumpſit, corpus eius in inſtanti ſuæ conceptionis animatum fuit anima rationali.

Respondeo dicendum, quòd ad hoc quòd conceptio ipſi filio Dei attribuatur (vt in Symbolo * confitemur, dicentes, Qui cõceptus eſt de Spiritu ſancto) neceſſe eſt dicere, quòd ipſum corpus Chriſti, dum conciperetur, eſſet à verbo Dei aſſumptum. Oſtenſum eſt autem ſuprà,* quòd verbum Dei aſſumpſit corpus mediãte anima, & animam mediante ſpiritu, id eſt intellectu. Vnde oportuit quòd in primo inſtanti cõceptionis corpus Chriſti eſſet animatum anima rationali. *In ſymb. Apo.* *q. 6. ar. 1.*

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd principiũ inſpirationis animæ, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum diſpoſitionem corporis: & ſic non ab alio principio inſpirata eſt anima corpori Chriſti, & corporibus aliorum hominum: ſicut enim ſtatim formato corpore alterius hominis, infunditur anima: ita fuit in Chriſto. Alio modo poteſt conſiderari dictum principium ſolùm ſecundum tempus: & ſic quia prius tempore formatum fuit perfectè corpus Chriſti, prius tempore fuit etiam animatum.

Ad secvndvm dicendum, quòd anima requirit debitam quantitatem in materia, cui infunditur, ſed iſta quantitas quandam latitudinem habet: quia & in maiori & in minori quantitate ſaluatur. Quantitas autem corporis, quam habet cum primo, ſibi infunditur anima, proportionatur quantitati perfectæ, ad quam per augmentũ peruenit: ita ſcilicet quòd maiorum hominum maiorem quantitatem corpora habent in prima animatione. Chriſtus autem in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quantitatem, cui proportionabatur quantitas quam corpus eius habuit in tempore, quo aliorum hominũ corpora animantur: minorem tamen habuit in principio ſuę conceptionis. Sed tamen illa parua quãtitas non erat tam parua, vt in ea non poſſet ratio animati corporis conſeruari, cùm in tali quantitate quorundam paruorum hominum corpora animentur.

Ad tertivm dicendum, quòd in generatione aliorum hominum locum habet quod dicit Philoſoph*. propter hoc quòd ſucceſſiuè corpus formatur & diſponitur ad animam. Vnde primò, tanquam imperfectè diſpoſitum, recipit animam imperfectam: & poſtmodum quando perfectè eſt diſpoſitum, recipit animam perfectam. Sed corpus Chriſti propter infinitatem virtutis agentis fuit perfectè diſpoſitum in inſtanti, vnde ſtatim in primo inſtanti recepit formam perfectam, id eſt animam rationalem. *loco citato in argum.*

Articvlvs III.

Vtrum corpus Chriſti in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuerit à Verbo aſſumptum.

3. di. 2. q. 2. ar. 3. et di. 3. q. 5. ar. 2. ar 4 contr. c. 44. & 45.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd caro Chriſti prius fuerit concepta, & poſtmodum aſſumpta. Quod enim non eſt, nõ poteſt aſſumi. Sed caro Chriſti per conceptionem eſſe incepit. ergo videtur quòd fuerit aſſumpta à verbo Dei, poſtquam fuit concepta.

¶ 2 Preterea, Caro Chriſti fuit aſſumpta à verbo Dei mediante anima rationali. Sed in termino conceptionis accepit animam rationalem. ergo in termino cõceptionis fuit aſſumpta, ſed in termino conceptionis dicitur iam concepta: ergo prius fuit concepta & poſtmodum aſſumpta.

¶ 3 Præterea, In omni generato prius tempore eſt id quod eſt imperfectum, eo quod eſt perfectũ: vt patet per Philoſophum in 9. Metaphyſ.*. Sed corpus Chriſti eſt quiddam generatum. Ergo ad vltimam perfectionem, quæ conſiſtit in vnione ad verbum Dei, non ſtatim in primo inſtanti conceptionis peruenit, ſed primò fuit caro concepta, & poſtmodum aſſumpta. *l. 9. tex. 13. tom. 3.*

SED CONTRA eſt quod Aug*. dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmiſſimè tene & nullatenus dubites, carnẽ Chriſti non fuiſſe conceptã in vtero Virginis, priuſquam ſuſciperetur à Verbo. *c. 18. in princip. tom. 3.*

CONCLVSIO.

Non prius caro Chriſti in vtero concepta fuit, quàm à verbo Dei aſſumpta.

q. 16. ar. 6. & 7.

RESPONDEO dicendũ, quod (ſicut ſuprà dictũ eſt*) propriè dicimus Deum factũ eſſe hominem, non autem propriè dicimus, quòd homo factus ſit Deus: quia ſcilicet Deus aſſumpſit ſibi id quod eſt hominis: non autem præextitit id quod eſt hominis, quaſi per ſe ſubſiſtens antequam ſuſciperetur à Verbo. Si autem caro Chriſti fuiſſet cõcepta, antequã ſuſciperetur à Verbo, habuiſſet aliquando aliquã hypoſtaſim preter hypoſtaſim verbi Dei, quod eſt cõtra rationẽ Incarnationis: ſecundũ quam ponimus verbũ Dei eſſe vnitũ humanæ naturæ, & omnibus partibus eius in vnitate hypoſtaſis. Nec fuit conueniens quòd hypoſtaſim præexiſtentem humanæ naturæ vel alicuius partis eius, verbum Dei ſua aſſumptione deſtrueret. Et ideo contra fidem eſt dicere, quòd caro Chriſti prius fuerit concepta & poſtmodum aſſumpta à verbo Dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſi caro Chriſti non fuiſſet in inſtanti formata, ſeu concepta, ſed per temporis ſucceſſionem, oporteret alterum duorum ſequi, vel quòd aſſumptum nondum eſſet caro, vel quòd prius eſſet conceptio carnis, quàm eius aſſumptio. Sed quia ponimus, conceptionem in inſtanti eſſe perfectã, conſequẽs eſt quòd in illa carne ſimul fuit concipi & conceptum eſſe. Et ſicut Auguſt*. dicit in libr. de fide ad Petrum: dicimus ipſum Dei verbum ſuæ carnis acceptione conceptum, ipſámque carnem Verbi incarnatione conceptam. *Cap. 18. to. 3*

Et per hoc patet etiam reſponſio ad ſecundum. Nam ſimul dum caro illa concipitur, concepta eſt, & animatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd in myſterio Incarnationis, non conſideratur aſcenſus quaſi alicuius præexiſtentis proficientis vſque ad vnionis dignitatem: ſicut poſuit Photinus hæreticus, ſed potius conſideratur ibi deſcenſus ſecundum quod perfectum Dei verbum imperfectionem naturæ noſtræ ſibi aſſumpſit, ſecundum illud Ioan. 6. Deſcendit de cælo.

3. di. 3. q. 2. ar. 2. et 4. contra c. 45. et quol. 6. q. 10 & opuſ. 3. c. 225. vſque 223. et Iſa. 7 lib. 2. col. 2. princip.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conceptio Chriſti fuerit naturalis vel miraculoſa.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd conceptio Chriſti fuerit naturalis. Secundũ enim conceptionem carnis, Chriſtus dicitur filius hominis. Eſt autem verus & naturalis filius hominis, ſicut verus & naturalis Dei filius: ergo eius conceptio fuit naturalis.

¶ 2 Præterea, Nulla creatura producit operationẽ miraculoſam. Sed conceptio Chriſti attribuitur beatæ Virgini, quæ eſt pura creatura: dicitur enim quòd Virgo Chriſtum concepit. Ergo videtur quòd non ſit miraculoſa conceptio, ſed naturalis.

¶ 3 Præterea, Ad hoc quòd aliqua tranſmutatio ſit naturalis, ſufficit quòd principium paſſiuum ſit naturale: vt ſuprà habitum eſt*. Sed principium paſſiuum ex parte matris in conceptione Chriſti fuit naturale: vt ex dictis patet*. Ergo conceptio Chriſti fuit naturalis. *q. præc. ar. 4.* *q. 32. ar. 4.*

SED CONTRA eſt quod Dion. dicit in Epiſtola ad Caium monachum*: Super hominẽ operabatur Chriſtus ea, quæ ſunt hominis: & hoc monſtrat Virgo ſupernaturaliter concipiens. *In epiſt. quæ incip. Quæris tu quidem. circa med. illius.*

CONCLVSIO.

Quanquam à parte materiæ fuerit Chriſti conceptio naturalis, miraculoſa tamen & ſupernaturalis ſimpliciter fuit ex parte Dei operantis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Ambr*. dicit in libro de Incarnatione, multa in hoc myſterio & ſecundum naturam inuenies, & vltra naturam. Si enim cõſideremus id quod eſt ex parte materiæ conceptus quam mater miniſtrauit, totum eſt naturale. Si verò conſideremus id quod eſt ex parte virtutis actiuæ, totum eſt miraculoſum. Sed quia vnumquodque magis iudicatur ſecundum formam, quàm ſecundum materiam, & ſimiliter ſecundum agens, quàm ſecundum patiens: inde eſt, quòd conceptio Chriſti debet dici ſimpliciter miraculoſa & ſupernaturalis, ſed ſecundum aliquid naturalis. *ca. 6. circa medium tom. 2.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur naturalis filius hominis, inquantum habet naturam humanam veram, per quam eſt filius hominis: licet eam miraculoſè habuerit. Sicut cæcus illuminatus, videt naturaliter per potentiam viſiuam, quam miraculoſè accepit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd conceptio attribuitur Virgini beatę, non tanquam principio actiuo: ſed quia miniſtrauit materiam conceptui, & in eius vtero eſt conceptio celebrata.

AD TERTIVM dicendũ, quòd principium paſſiuum naturale ſufficit ad tranſmutationem naturalem, quando naturali & conſueto modo mouetur à principio actiuo proprio. Sed hoc in propoſito non habet locum. Et ideo conceptio illa non poteſt dici ſimpliciter naturalis.

QVÆSTIO XXXIIII.

De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de perfectione prolis conceptæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum in primo inſtanti conceptionis Chriſtus fuerit ſanctificatus per gratiam.

¶ Secundò, vtrum in eodem inſtanti habuerit vſum liberi arbitrij.

¶ Tertiò, vtrum in eodem inſtanti potuerit mereri.

¶ Quartò, vtrum in eodem inſtanti fuerit plenè comprehenſor.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuerit ſanctificatus per gratiam.

3. di. 5. q. 5. ar. 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit ſanctificatus in primo inſtanti ſuæ conceptionis. Dicitur enim primæ ad Cor. 15. Non prius ſpirituale, ſed quod animale, demum quod ſpirituale eſt. Sed ſanctificatio gratiæ pertinet ad ſpiritualitatem. Non ergo ſtatim à principio ſuæ conceptionis

ceptionis Chriſtus percepit gratiam ſanctificationis, ſed poſt aliquod ſpatium temporis.

¶ 2 Præterea, Sanctificatio videtur eſſe à peccato, ſecundum illud primæ ad Cor. 6. Et hoc quidem fuiſtis aliquando, ſcilicet peccatores, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis. ſed in Chriſto nunquam fuit peccatum: ergo non conuenit ſibi ſanctificari per gratiam.

¶ 3 Præterea, Sicut per verbum Dei omnia facta ſunt, ita per Verbum incarnatum ſunt omnes homines ſanctificati, qui ſanctificantur: Hebr. 2. Qui ſanctificat, & qui ſanctificantur ex vno omnes. Sed verbum Dei, per quod facta ſunt omnia, non eſt factum, vt Aug. dicit in 1. de Trin. ergo Chriſtus per quem ſanctificantur omnes, non eſt ſanctificatus.

li. 1. c. 6. non procul à princip. tom. 3.

Sed contra eſt quod dicitur Luc. 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Et Ioan. 10. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum.

Conclvsio.

Cùm Chriſti corpus in primo inſtanti ſuæ conceptionis animatum fuerit, et à Dei verbo aſſumptum, neceſſariò habuit in eodem inſtanti plenitudinem omnium gratiarum, qua ſanctificaretur anima, & corpus eius.

Respondeo dicẽdum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) abundantia gratiæ ſanctificantis animam Chriſti, deriuatur ex ipſa Verbi vnione, ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quaſi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Oſtenſum eſt autem ſuprà, quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis corpus Chriſti animatum fuit, & à verbo Dei aſſumptũ. vnde conſequens eſt, quòd in primo inſtanti cõceptionis Chriſtus habuerit plenitudinem gratiæ ſanctificantis animam & corpus eius.

q. 7. art. 1.
q. præced. ar. 1

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd ille ordo quem ponit ibi Apoſtolus, pertinet ad eos, qui per profectum ad ſpiritualem ſtatum perueniunt. In myſterio autem Incarnationis magis conſideratur deſcẽſus diuinæ plenitudinis in naturam humanam, quàm profectus humanæ naturæ, quaſi præexiſtentis in Deum: & ideo in homine Chriſto à principio fuit perfecta ſpiritualitas.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſanctificari, eſt aliquid fieri ſanctum. Fit autem aliquid non ſolùm ex contrario, ſed etiam ex negatiuè vel priuatiuè oppoſito, ſicut album fit ex nigro, & etiam ex non albo. nos autem ex peccatoribus ſancti efficimur, & ita ſanctificatio noſtra eſt ex peccato. Sed Chriſtus quidem ſecundũ hominem factus eſt ſanctus, quia hanc gratiæ ſanctitatem non ſemper habuit: non tamen factus eſt ſanctus ex peccatore: quia peccatum nunquam habuit, ſed factus eſt ſanctus ex non ſancto ſecundum hominem, non quidem priuatiuè, vt ſcilicet aliquando fuerit homo & non fuerit ſanctus: ſed negatiuè, quia ſcilicet quando non fuit homo, non habuit ſanctitatem humanam, & ideo ſimul factus fuit homo & ſanctus homo. Propter quod Angelus dicit Lucæ 1. Quod naſcetur ex te ſanctum. Quod exponens Greg. 18. Moral. dicit: Ad diſtinctionem noſtræ ſanctitatis Ieſus ſanctus naſciturus aſſeritur, nos quippe ſi ſancti efficimur, non tamen naſcimur: quia ipſa naturæ corruptibilis conditione conſtringimur: ille autem ſolus veraciter ſanctus natus eſt, qui ex coniunctione carnalis copulæ conceptus non eſt.

l. 18. c. 34. circa medium.

Ad tertivm dicendum, quòd aliter operatur Pater creationem rerum per Filium, aliter tota Trinitas ſanctificationem hominum per hominem Chriſtũ. Nam verbum Dei eſt eiuſdem virtutis & operationis cum Deo Patre: vnde Pater non operatur per Filiũ ſicut per inſtrumentum, quod mouet motum. Humanitas autem Chriſti eſt ſicut inſtrumentum diuinitatis: vt ſuprà dictum eſt: & ideo humanitas Chriſti eſt ſanctificans & ſanctificata.

q. 13. art. 3.

Articvlvs II.

Vtrum Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuerit vſum liberi arbitrij.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſecundum hominem non habuerit vſum liberi arbitrij in primo inſtanti ſuæ conceptionis. Prius eſt enim eſſe rei, quàm agere vel operari. Vſus autẽ liberi arbitrij eſt quædam operatio. Cum ergo anima Chriſti eſſe inceperit in primo inſtanti cõceptionis (vt ex prædictis patet) videtur eſſe impoſſibile quòd in primo inſtanti conceptionis habuerit vſum liberi arbitrij.

3. di. q. 2. ar. 8. col.
ar. præced. & loco ibi. citato

¶ 2 Præterea, Vſus liberi arbitrij eſt electio. Electio autem præſupponit deliberationem conſilij: dicit enim Philoſophus in 10. Ethic. quòd electio eſt appetitus præconſiliati. Ergo videtur impoſſibile, quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus habuerit vſum liberi arbitrij.

l. 3. Ethi. c. 3 circa fin. to. 5

¶ 3 Præterea, Liberum arbitrium eſt facultas voluntatis & rationis (vt in prima parte habitum eſt) & ita vſus liberi arbitrij eſt actus voluntatis & rationis ſiue intellectus. Sed actus intellectus præſupponit actum ſenſus, qui eſſe non poteſt ſine conuenientia organorum, quæ non videtur fuiſſe in primo inſtanti conceptionis Chriſti. Ergo videtur quòd Chriſtus non potuerit habere vſum liberi arbitrij in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

1. p. q. 83.

Sed contra, eſt quod Aug. dicit in libr. de Trin. Mox vt Verbum venit in vterum, ſeruata veritate propriæ naturæ factum eſt caro & perfectus homo. Sed perfectus homo habet vſum liberi arbitrij: ergo Chriſtus habuit in primo inſtanti ſuæ conceptionis vſum liberi arbitrij.

Id habet Greg. l. 9 in regiſtro c. 61. à medio. Et Auguſt. 13. de Trin. c. 9. 10 17. & 19. tom. 3.

Conclvsio.

Cùm Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuerit ſecundum animam perfectus, in eodem quoque inſtanti habuit vſum liberi arbitrij.

Respondeo dicendũ, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) humanæ naturæ, quam Chriſtus aſſumpſit, conuenit ſpiritualis perfectio, in qua non profecit, ſed eam ſtatim à principio habuit. Perfectio autem vltima non conſiſtit in potentia vel in habitu, ſed in operatione, vnde in 2. de Anima dicitur, quod operatio eſt actus ſecũdus. Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuit illam operationem animæ, quæ poteſt in inſtanti haberi. Talis autem eſt operatio voluntatis & intellectus, in qua conſiſtit vſus liberi arbitrij. Subitò enim & in inſtãti perficitur operatio intellectus & volũtatis, multò magis quàm viſio corporalis, eo quòd intelligere, velle & ſentire, non eſt motus qui ſit actus imperfecti (quod ſucceſſiuè perficitur) ſed eſt actus iam perfecti: vt dicitur in 3. de Anima. Et ideo dicẽdum eſt quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuit vſum liberi arbitrij.

q. 7. ar. 12. et q. 19. ar. 3. et q. 33. art. 3.
l. 2. de anima tex. 5. tom. 2.
li. 3. de anima tex. 28. to. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd eſſe eſt prius natura quàm agere: non tamen eſt prius tẽpore, ſed ſimul cùm agens habet eſſe perfectum, incipit agere, niſi ſit aliquid impediens, ſicut ignis ſimul dum generatur. incipit calefacere & illuminare. Sed calefactio non terminatur in inſtanti, ſed per temporis ſucceſſionem: illuminatio autem perficitur in inſtanti. Et talis operatio eſt vſus liberi arbitrij, vt dictum eſt.

In corp. art.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſimul cùm terminatur conſilium vel deliberatio, poteſt eſſe electio. Illi autem qui deliberatione conſilij indigẽt, in ipſa terminatione conſilij primò habent certitudinem de eligendis. & ideo non ſtatim eligunt. Ex quo patet quòd deliberatio conſilij non præexigitur ad electionẽ, niſi propter inquiſitionem incerti. Chriſtus autem in primo inſtãti ſuæ conceptionis, ſicut habuit plenitudinem gratiæ ſanctificantis, ita habuit plenitudinem veritatis cognitæ: ſecũdum illud, Plenum gratiæ & veritatis. Vnde quaſi habens omnium certitudinem, potuit ſtatim in inſtanti eligere.

AD TERTIVM dicendum, quòd intellectus Chriſti ſecundum ſcientiam infuſam poterat intelligere, etiam q.11.art.2. non conuertẽdo ſe ad phantaſmata: vt ſuprà habitum eſt*. vnde poterat in eo eſſe operatio voluntatis & intellectus abſque operatione ſenſus. Sed tamen potuit in eo eſſe etiam operatio ſenſus in primo inſtanti ſuæ conceptionis, maximè quantum ad ſenſum tactus, quo ſenſu proles concepta ſentit in matre, etiam antequam animam rationalem obtineat, vt dicitur in libro* de Generatione animalium. l.2.c.4.& 3 tom.4. Vnde cùm Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuerit animam rationalem, formato iam & organizato corpore eius, multò magis in eodem inſtanti poterat habere operationem ſenſus tactus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis mereri potuerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis mereri non potuerit. 3.di.13 q.1 ar 2.q.3. & di.14.ar.3. q.6.& di.18 ar.3.& 5.c. & ver.q.29 ar.8.& opuſ. 3.c.223.& 228. Sicut enim ſe habet liberum arbitrium ad merendum, ita ad demerendum. Sed diabolus in primo inſtanti ſuæ creationis non potuit peccare: vt in prima parte habitum eſt*. Ergo neque anima Chriſti in primo inſtanti ſuæ creationis (quod fuit primum inſtans conceptionis Chriſti) potuit mereri.

¶ 2 Præterea, Illud quod homo habet in primo inſtanti ſuæ conceptionis, videtur ei eſſe naturale: quia hoc eſt ad quod terminatur ſua generatio naturalis. *1.p.q.63. art.5. Sed naturalibus non meremur, vt patet ex his quæ dicta ſunt in Secunda parte. Ergo videtur quòd vſus liberi arbitrij, quem Chriſtus habuit ſecundum hominem in primo inſtanti ſuæ conceptionis, non fuerit meritorius.

¶ 3 Præterea, Id quod ſemel aliquis meruit, iam fecit quodammodo ſuum: & ita non videtur quòd iterum poſſit illud mereri, quia nullus meretur quod ſuum eſt. Si ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruit, ſequitur quòd poſtea nihil meruerit. quod patet eſſe falſum. Non ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruit.

SED CONTRA eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Exod. Non habuit omnino Chriſtus iuxta animæ meritũ, quo potuiſſet proficere. Potuiſſet autem proficere in merito, ſi in primo inſtanti ſuæ conceptionis non meruiſſet: ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruit Chriſtus.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuerit ſanctificatus, vt aliorum ſanctificator eſſet, eodem quoque inſtanti eum meruiſſe dicendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum art.1 huius q. eſt*) Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis ſanctificatus fuit per gratiam. Eſt autem duplex ſanctificatio: vna quidem adultorum, qui ſecundum proprium actum ſanctificantur. Alia autem puerorum, qui non ſanctificantur ſecundum proprium actum fidei, ſed ſecundum fidem parentum vel Eccleſiæ. Prima autem ſanctificatio eſt perfectior, quàm ſecunda: ſicut actus eſt perfectior, quàm habitus: & quod eſt per ſe, eo quod eſt per aliud. Cùm ergo ſanctificatio Chriſti fuerit perfectiſſima (quia ſic ſanctificatus eſt vt eſſet aliorum ſanctificator) cõſequens eſt quòd ipſe ſecundum proprium motum liberi arbitrij in Deum, fuerit ſanctificatus, qui quidem motus liberi arbitrij eſt meritorius. Vnde conſequens eſt quòd in primo inſtanti ſuæ conceptionis, Chriſtus meruerit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd liberum arbitrium non eodem modo ſe habet ad bonũ & ad malum. Nam ad bonum ſe habet per ſe & naturaliter, ad malum autem ſe habet per modum defectus & præter naturam. l.2.tex.1?. tom.2. Sicut autem Philoſophus dicit* in ſecundo de Cælo, Poſterius eſt quod eſt præter naturam, eo quod eſt ſecũdum naturam: quia id quod eſt præter naturam, eſt quædam exciſio ab eo quod eſt ſecundum naturam. Et ideo liberum arbitrium creaturæ in primo inſtanti creationis poteſt moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, ſi tamen natura ſit integra.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud, quod homo habet in principio ſuæ creationis ſecundum communem naturæ curſum, eſt homini naturale: nihil tamen prohibet quin aliqua creatura in principio ſuæ creationis, aliquod beneficium gratiæ à Deo conſequatur. Et hoc modo anima Chriſti in principio ſuæ creationis cõſecuta eſt gratiam, qua poſſet mereri. & ea ratione gratia illa, ſecundum quãdam ſimilitudinem dicitur fuiſſe illi homini naturalis: vt patet per Auguſt*. in Enchir. c.40. à med. tom.3.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd nihil prohibet idem eſſe alicuius ex diuerſis cauſis. Et ſecundum hoc Chriſtus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo inſtanti ſuæ conceptionis, potuit etiam poſterioribus actibus & paſſionibus mereri, non quidem vt eſſet ſibi magis debita, ſed vt ſibi ex pluribus cauſis deberetur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus fuerit perfectus comprehenſor in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit perfectus cõprehenſor in primo inſtanti ſuæ conceptionis. Locis ſup. ar. 3 adductis. Meritũ enim præcedit præmium, ſicut & culpa pœnam. Sed Chriſtus in primo inſtanti ſuæ cõceptionis meruit: ſicut dictum eſt*. Art. præced. Cum ergo ſtatus comprehẽſoris ſit principale præmium, videtur quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis non fuerit comprehenſor.

¶ 2 Præterea, Dominus dicit Luc. vltim. Hæc oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Sed gloria pertinet ad ſtatum comprehenſoris. Ergo Chriſtus non fuit in ſtatu comprehenſoris in primo inſtanti ſuæ conceptionis, quando adhuc nullam ſuſtinuerat paſſionem.

¶ 3 Præterea, Illud quod non conuenit nec homini nec Angelo, videtur eſſe proprium Deo, & ita non conuenit Chriſto ſecundum quòd homo. Sed ſemper eſſe beatum, non conuenit nec homini nec Angelo: ſi enim fuiſſent conditi beati, poſtmodum non peccaſſent. Ergo Chriſtus ſecundum quod homo, non fuit beatus in primo inſtanti ſuæ conceptionis.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur in Pſal. Beatus, quem elegiſti & aſſumpſiſti: quod ſecundum gloſ*. refertur ad humanam naturam Chriſti, quæ aſſumpta eſt à verbo Dei in vnitatem perſonæ. Aug. hoc loco Pſa.49.10.8 Sed in primo inſtanti conceptionis fuit aſſumpta humana natura à verbo Dei in vnitatem perſonæ. Ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus, ſecundum quòd homo, fuit beatus, quod eſt eſſe comprehenſorem.

CONCLVSIO.

Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit actu comprehenſor, Deum per eſſentiam cæteris clarius videndo.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ex dictis patet*) non fuit conueniens, vt Chriſtus in ſua conceptione Art. præced. acciperet gratiam habitualem tantùm abſq; actu. accepit enim gratiam non ad menſuram, vt ſuprà habitum eſt*. q.7.ar.9.10 & 12. Gratia autem viatoris cùm ſit deficiens à gratia comprehenſoris, habet menſuram minorem reſpectu gratiæ cõprehenſoris. Vnde manifeſtum eſt, quòd Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis, accepit non ſolùm tantam gratiam quantam comprehenſores habent, ſed etiam omnibus comprehenſoribus maiorem. Et quia gratia illa non fuit ſine actu, conſequens eſt quòd actu fuerit comprehenſor, videndo Deum per eſſentiam clarius cæteris creaturis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) Chriſtus non meruit gloriam animæ, ſecũdum q.19.ar.3. quam dicitur cõprehenſor, ſed gloriam corporis ad quam per ſuam paſſionem peruenit.

Vnde patet reſponſio ad SECVNDVM.

AD

AD TERTIVM dicendum, quod Chriſtus ex hoc quòd fuit Deus & homo, in ſua humanitate habuit aliquid præ cæteris creaturis: vt ſcilicet ſtatim à principio eſſet beatus.

QVÆSTIO XXXV.

De natiuitate Chriſti, in octo articulos diuiſa.

CONSEQVENTER poſt Chriſti conceptionem agendum eſt de eius natiuitate. Et primò, quantum ad ipſam natiuitatem. ſecundò quantum ad natiuitatis manifeſtationem.

¶ Circa primum quęruntur octo.

¶ Primò, vtrum natiuitas ſit naturę vel perſonæ.

¶ Secundò, vtrum Chriſto ſit attribuenda alia natiuitas præter æternam.

¶ Tertiò, vtrum ſecundum natiuitatem temporalem beata Virgo ſit mater eius.

¶ Quartò, vtrum debeat dici mater Dei.

¶ Quintò, vtrum Chriſtus ſecundum duas filiationes ſit filius Dei patris & Virginis matris.

¶ Sextò, de modo natiuitatis.

¶ Septimò de loco.

¶ Octauo, de tempore natiuitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum natiuitas ſit naturæ vel perſonæ.

3. di. 8. ar. 2. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd natiuitas naturæ conueniat magis, quàm perſonæ. Dicit enim Aug. in lib*. de fide ad Petrum. Natura æterna atque diuina, non poſſet concipi & naſci ex humana natura, niſi ſecundum veritatem humanæ naturæ. Si igitur diuinæ naturæ conuenit concipi & naſci ratione humanæ naturæ, multò magis conuenit humanæ naturæ.

c. 40. in med. tom. 3.

l. 5. Metaph. tex. 5. tom. 3 ¶ 2 Præterea, Secundum Philoſophum in 5. Meta* nomen naturæ à naſcendo ſumptum eſt. Sed denominationes fiunt ſecundũ ſimilitudinis cõuenientiam; ergo videtur, ꝙ natiuitas magis pertineat ad naturã, ꝗ̃ ad perſonã.

¶ 3 Pręterea, Illud propriè naſcitur quod per natiuitatẽ incipit eſſe. Sed per natiuitatẽ Chriſti non incepit eſſe perſona Chriſti, ſed eius humana natura. ergo videtur quòd natiuitas propriè pertineat ad naturã, non ad perſonam.

l. 3. c. 6. parũ à princ. SED CONTRA eſt, quod Dam*. dicit in 3. lib. Natiuitas hypoſtaſis eſt, non naturæ.

CONCLVSIO.

Natiuitas vt ſubiecto, quod naſcitur, attribuitur diuinæ perſonæ, naturæ verò vt termino.

RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas poteſt attribui alicui dupliciter. vno modo ſicut ſubiecto: alio modo ſicut termino. Sicut ſubiecto quidem attribuitur ei quod naſcitur. hoc autem propriè eſt hypoſtaſis, non natura. Cùm enim naſci ſit quoddam generari, ſicut generatur aliquid ad hoc quod ſit, ita naſcitur aliquid ad hoc quod ſit. Eſſe autem propriè eſt rei ſubſiſtentis: nam forma, quæ non ſubſiſtit, dicitur eſſe ſolùm, quia ea aliquid eſt. Perſona autem vel hypoſtaſis ſignificatur per modum ſubſiſtentis: natura autem ſignificatur per modum formę, in qua aliquid ſubſiſtit. Et ideo natiuitas tãquam ſubiecto naſcenti, propriè attribuitur perſonæ vel hypoſtaſi non naturæ. Sed ſicut termino attribuitur natiuitas naturæ: terminus enim generationis & cuiuſlibet natiuitatis eſt forma: natura autem per modum formæ ſignificatur. Vnde natiuitas dicitur eſſe via in naturam, vt patet per Philoſophum 2. Phyſ*. terminatur enim naturæ intentio ad formam ſeu naturam ſpeciei. *l. 2. Phyſ. tex. 14. to. 2.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd propter identitatẽ, quę in diuinis eſt inter naturã & hypoſtaſim, quandoque natura ponitur pro perſona vel hypoſtaſi. Et ſecũdum hoc dicit Aug*. naturam diuinam eſſe conceptã & natam: quia ſcilicet perſona Filij eſt concepta & nata ſecundum humanam naturam. *loco citato in argum.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd nullus motus ſeu mutatio denominatur à ſubiecto quod mouetur: ſed à termino motus, à quo ſpeciem habet. Et propter hoc natiuitas non denominatur à perſona quæ naſcitur, ſed à natura, ad quam natiuitas terminatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd natura propriè loquendo, non incipit eſſe, ſed magis perſona incipit eſſe in aliqua natura: quia (ſicut dictum eſt*) natura ſignificatur, vt quo aliquid eſt: perſona autem ſignificatur, vt quæ habet eſſe ſubſiſtens. *In corp. art.*

ARTICVLVS II.

Vtrum attribuenda ſit Chriſto aliqua natiuitas temporalis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non ſit attribuenda aliqua natiuitas temporalis. Naſci enim eſt velut quidam motus rei non extantis, antequam naſcatur, id agẽs beneficio natiuitatis, vt ſit. Sed Chriſtus ab æterno fuit: ergo non potuit temporaliter naſci. *3. di. 14 q. 1 ar. 2. ad. 4. et 3. ti. 8. ar. 4. q. 1. & 2. vnio ar. 2. ad 16.*

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt in ſe perfectum, natiuitate non indiget. Sed perſona filij Dei ab ęterno fuit perfecta. Non ergo indiget temporali natiuitate. Et ita videtur quòd non ſit temporaliter natus.

¶ 3 Pręterea, Natiuitas propriè perſonæ conuenit. Sed in Chriſto eſt vna tantum perſona. ergo in Chriſto eſt tantùm vna natiuitas.

¶ 4 Præterea, Quod duabus natiuitatibus naſcitur, bis naſcitur. Sed hęc videtur eſſe falſa, Chriſtus eſt bis natus, quia natiuitas eius, qua de Patre eſt natus, interruptionẽ non patitur, cùm ſit æterna: quod tamẽ requiritur ad hoc aduerbium bis. Ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. Ergo videtur quòd in Chriſto non ſit ponenda duplex natiuitas.

SED CONTRA eſt, quòd Damaſ*. dicit in 3. lib. Confitemur duas Chriſti natiuitates: vnam quæ eſt ex Patre æternam, & vnam, quæ eſt in vltimis temporibus propter nos. *l. 3. orth. fid. c. 7. in medio.*

CONCLVSIO.

Cùm duæ fuerint in Chriſto naturæ, neceſſe eſt duas illi attribuere natiuitates, vnam æternam, qua æternaliter à Patre proceſſit, aliam temporalem, qua temporaliter à matre natus eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) natura comparatur ad natiuitatem, ſicut terminus ad motum vel mutationem. Motus autem diuerſificatur ſecundum diuerſitatem terminorum: vt patet per Philoſophũ in 5. Phyſ*. In Chriſto autem ſunt duæ naturæ, diuina ſcilicet & humana: quarum vnam accepit ab æterno à Patre, alteram accepit temporaliter à matre. Et ideo neceſſe eſt attribuere Chriſto duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus eſt à Patre: aliam, qua temporaliter natus eſt à matre. *ar. præcedẽt.* *l. 5. Phy. tex. 41. & ſequẽtibus tom. 2.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio cuiuſdam Feliciani hæretici: quam Aug*. in lib. contra Felicianum ſic ſoluit, Fingamus, inquit, ſicut plerique volunt, eſſe in mundo animam generalem, quæ ſic ineffabili motu ſemina cuncta viuificet, vt non ſit concreta cum genitis, ſed vitam præſtet ipſa gignẽdis. Nempe cùm hæc in vterum, paſſibilem materiã ad vſus ſuos formatura peruenerit, vnam facit ſecum eſſe perſonam eius rei, quam non eandem conſtat habere ſubſtantiam: & fit operante anima & patiente materia, ex duabus ſubſtantijs vnus homo. Sicque animam naſci fatemur ex vtero, non quia antequã naſceretur, quantum ad ſe attinet, ipſa penitus non fuiſſet. Sic ergo, imò ſublimiùs natus eſt de matre filius Dei ſecundum hominem, eo pacto quo cum corpore naſci docetur & animus: non quia vtriuſq; *ca. 12. paulo poſt princip. tom. 6.*

ſit vna ſubſtantia: ſed quia ex vtraque ſit vna perſona. Non tamen ab initio carnis incępiſſe dicimus Dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem, non ab æterno filij Dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, ſed quandam eum ſuſcepiſſe putemus imaginem.

In concil. Calcedon. actione 1. in epiſt. ad Neſtorium cō tra mediam. A D ſ E C V N D V M dicendum, quòd hæc* fuit ratio Neſtorij, quam ſoluit Cyrillus in quadam Epiſtola dicẽs, Nõ dicimus, quòd filius Dei indiguerit neceſſariò propter ſe ſecunda natiuitate poſt eam, quæ ex Patre eſt. eſt enim fatuum & indoctum, exiſtentem ante omnia ſecula, & conſempiternum Patri indigere dicere initio, vt ſit ſecundò. Quoniam autem propter nos & propter noſtram ſalutem viniens ſibi ſecundum ſubſiſtentiam, quod eſt humanum, proceſſit ex muliere, ob hoc dicitur naſci carnaliter.

A D T E R T I V M dicendũ, quòd natiuitas eſt perſonæ vt ſubiecti, naturæ autem vt termini. Poſſibile eſt autem vni ſubiecto plures tranſmutationes in eſſe, quas tamen neceſſe eſt ſecundum terminos variari. Quod tamẽ non dicimus, quaſi æterna natiuitas ſit tranſmutatio aut motus, ſed quia ſignificatur per modum mutationis, aut motus.

A D Q V A R T V M dicendum, quòd Chriſtus poteſt dici bis natus ſecundum duas natiuitates. Sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita poteſt dici bis naſci, qui ſemel naſcitur æternitate, & ſemel in tempore: quia æternitas & tempus multò magis differũt quàm duo tempora, cùm tamen vtrunque deſignet menſuram durationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſecundum temporalem Chriſti natiuitatem, beata Virgo poſſit dici mater eius.

3. diſt. 3. q. 2. art. 1. et 2. & di. 4. q. 2. ar. 2. & 4. cõtr. c. 32. §. 4. et c. 34. et 44. & opuſc. 3. c. 229. & 230 & opuſ. 60. c. 3. col. 4. * q. 32. ar. 4. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſecundum temporalem natiuitatem Chriſti beata Virgo non poſſit dici mater eius. Vt enim ſuprà dictum eſt*, beata virgo Maria nihil actiuè in generatione Chriſti operata eſt, ſed ſola materiã miniſtrauit. Sed hoc non videtur ſufficere ad rationem matris: alioquin lignum diceretur eſſe mater lecti aut ſcamni. Ergo videtur quòd beata Virgo non poſſit dici mater Chriſti.

¶ 2 Prętereа, Chriſtus ex beata Virgine miraculosè natus eſt. Sed miraculoſa generatio non ſufficit ad rationem maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuiſſe filiam Adæ. Ergo videtur quòd nec Chriſtus debeat dici filius beatæ Virginis.

¶ 3 Præterea, Ad matrem pertinere videtur deciſio ſe- Lib. 3. c. 2. 4. & 7. minis. Sed ſicut Dam*. dicit in 3. lib. corpus Chriſti non ſeminaliter, ſed conditiuè à Spiritu ſancto formatum eſt. ergo videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Chriſti.

S E D C O N T R A eſt, quòd dicitur Matthæi primo, Chriſti generatio ſic erat: Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu Maria, Ioſeph, &c.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſti corpus de Virgine matre ſumptum ex puriſsimis eius ſanguinibus formatum fuerit, verè beata Virgo mater illius dicitur.

R E S P O N D E O dicendum, quòd beata Virgo eſt vera & naturalis mater Chriſti. Sicut enim ſuprà dictũ eſt*, q. 5. art. 2. corpus Chriſti non eſt de cœlo allatũ, ſicut Valentinus hæreticus poſuit. ſed de Virgine matre ſumptum, & ex puriſſimis ſanguinibus eius formatum. Et hoc ſolum requiritur ad rationem matris; vt ex ſuprà dictis patet*. Vnde q. 31. art. 5. beata Virgo verè eſt mater Chriſti.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd (ſicut ſuprà di- q. 32. art. 3. ctum eſt*) paternitas ſiue maternitas & filiatio, non competunt in quacunque generatione, ſed in ſola generatione viuentium. Et ideo ſi aliqua inanimata ex aliqua materia fiant: non propter hoc conſequitur in eis relatio maternitatis & filiationis: ſed ſolùm in generatione viuentium, quæ propriè natiuitas dicitur.

A D S E C V N D V M dicendũ, quòd ſicut Damaſ*. dicit l. 3. c. 7. circa medium. in 3. lib. natiuitas temporalis, qua Chriſtus eſt natus propter noſtram ſalutem, eſt quodammodo ſecundum nos: quoniam natus eſt homo ex muliere: & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniam non ex ſemine, ſed ex Spiritu ſancto & ſancta Virgine, ſupra legem conceptionis. Sic igitur ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, ſed ex parte operationis Spiritus ſancti fuit miraculoſa. vnde beata Virgo eſt vera & naturalis mater Chriſti.

A D T E R T I V M dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) reſolutio ſeminis fœminę, non pertinet ad ne- q. 32. ar. 4. ceſſitatem conceptus. & ideo reſolutio ſeminis non ex neceſſitate requiritur ad matrem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Dei. Non e- 3. di. 4. q. 2. ar. 3. & 4. cõtra c. 34. 43 et 45. fin. et opu. 3. c. 229 nim dicendum eſt circa diuina myſteria, niſi quod ex ſacra Scriptura habetur. Sed nunquam in ſacra Scriptura legitur, quòd ſit mater aut genitrix Dei, ſed quòd ſit mater Chriſti vel mater pueri: vt patet Matth. 1. Ergo non eſt dicendum quod beata Virgo ſit mater Dei.

¶ 2 Præterea Chriſtus dicitur Deus ſecundum diuinam naturam. Sed diuina natura non accepit initium eſſendi ex Virgine. ergo beata Virgo non eſt dicenda mater Dei.

¶ 3 Præterea, Hoc nomen Deus communiter prędicatur de Patre & Filio & Spiritu ſancto. Si ergo beata Virgo eſt mater Dei, videtur ſequi, quòd beata Virgo ſit mater Patris & Filij & Spiritus ſancti, quod eſt inconueniens. Non ergo beata Virgo debet dici mater Dei.

S E D C O N T R A eſt quod in capitulis Cyrilli* ap- Canon. 1. concil. Epheſ. 1. to. 1. concil. probatis in Epheſina ſynodo, legitur: Si quis non confitetur Deum eſſe ſecundum veritatem Emanuël, & propter hoc Dei genitricem ſanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnem factam ex Deo Verbum) anathema ſit.

CONCLVSIO.

Beata Virgo verè fuit mater Dei, & contrarium aſſerere, hæreticum eſt.

R E S P O N D E O dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt*) omne nomen ſignificans in concreto naturam ali- q. 16. art. 1. quam, poteſt ſupponere pro qualibet hypoſtaſi illius naturæ. Cùm autẽ vnio Incarnationis ſit facta in hypoſtaſi (ſicut ſuprà dictum eſt*) manifeſtum eſt quòd hoc nomẽ q. 2. ar. 2. et 3. Deus, poteſt ſupponere pro hypoſtaſi habente humanam naturam & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ vel humanæ, poteſt attribui illi perſonæ: ſiue ſecũdum quòd pro ea ſupponit nomen ſignificans diuinam naturam, ſiue ſecundum quòd pro ea ſupponit nomen ſignificans humanam naturam. Concipi autem & naſci, perſonæ attribuitur & hypoſtaſi, ſecũdum naturam illam, in qua cõcipitur & naſcitur. Cùm igitur in ipſo principio conceptionis fuerit humana natura aſſumpta à diuina perſona (ſicut prædictum eſt*) conſequens eſt quòd verè poſ- q. 33. art. 3. ſit dici Deum eſſe conceptũ & natum de Virgine. Ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quod eum cõcepit & genuit: vnde conſequens eſt, quòd beata Virgo verè dicatur mater Dei. ſolùm enim ſic negare poſſet, beatam Virginem eſſe matrem Dei, ſi vel humanitas prius fuiſſet ſubiecta conceptioni & natiuitati, quàm homo ille fuiſſet filius Dei (ſicut Photinus poſuit) vel humanitas non fuiſſet aſſumpta in vnitatem perſonæ vel hypoſtaſis verbi Dei, ſicut poſuit Neſtorius. Vtrunque autem horum eſt erroneum, vnde hæreticum eſt negare beatam Virginem eſſe matrem Dei.

A D P R I M V M ergo dicendũ, quòd hęc fuit obiectio Neſtorij. Quæ quidem ſoluitur ex hoc, quòd licet non

nueniatur expreſsè in Scriptura dictum, quòd beata Virgo ſit mater Dei: inuenitur tamen expreſsè in Scriptura quòd Ieſus Chriſtus eſt verus Deus, vt patet 1. Ioan. vlti. & quòd beata Virgo eſt mater Ieſu Chriſti, vt patet Mat. 1. vnde ſequitur ex neceſſitate ex verbis Scripturæ, quòd ſit mater Dei. Dicitur etiam Rom. 9. quòd ex Iudæis eſt ſecundum carnem Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Non autem eſt ex Iudæis niſi mediante beata Virgine. Vnde ille, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, eſt verè natus ex beata Virgine, ſicut ex ſua matre.

Ad secvndvm dicendum, quòd illa eſt obiectio Neſtorij: ſed Cyrillus in quadam epiſtola cõtra Neſtorium, eam ſoluit, ſic dicens, Sicut hominis anima cum proprio corpore naſcitur, & tanquam vnum reputatur, & ſi voluerit quiſpiam dicere, quòd eſt genitrix carnis, non tamen & animæ genitrix, nimis ſuperfluè loquitur. Tale aliquid geſtum percipimus in generatione Chriſti: natum eſt enim ex Dei Patris ſubſtantia, Dei verbum: quia verò carnem aſſumpſit, neceſſarium eſt confiteri, quia natum eſt ſecundum carnem ex muliere. Dicendum eſt ergo, quòd beata Virgo dicitur mater Dei, non quia ſit mater diuinitatis, ſed quia perſonæ habentis diuinitatem & humanitatem eſt mater ſecundum humanitatem.

Ad tertivm dicendum, quòd hoc nomẽ Deus, quamuis ſit commune tribus perſonis: tamen ſupponit quandoque pro ſola perſona Patris, quandoque pro ſola perſona Filij, vel Spiritus ſancti: vt ſuprà habitum eſt*. Et ita cùm dicitur, beata Virgo eſt mater Dei, hoc nomen Deus ſupponit pro ſola perſona Filij incarnata.

P. p. q. 39. ar ti. 7

Articvlvs V.

Vtrum in Chriſto ſint duæ filiationes.

3. di. 8. ar. 5. Et quol. 1. ar. 2. Et quol. 9. q. 2. ar. 3. Et opu. 3. c. 219

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto ſint duæ filiationes. Natiuitas enim eſt cauſa filiationis. Sed in Chriſto ſunt duæ natiuitates ergo etiam in Chriſto ſunt duæ filiationes.

¶ 2 Præterea, Filiatio, qua quis dicitur filius alicuius, vt matris vel patris, dependet aliqualiter ab ipſo, quia eſſe relationis eſt ad aliud aliqualiter ſe habere: vnde & interempto vno relatiuorum, interimitur aliud. Sed filiatio æterna, qua Chriſtus eſt filius Dei patris, non dependet à matre: quia nullũ æternũ dependet à tẽporali. ergo Chriſtus non eſt filius matris filiatione æterna. Aut ergo nullo modo eſt filius eius (quod eſt contra prædicta*) aut oportet quòd ſit filius eius quadam alia filiatione temporali. Sunt ergo in Chriſto duæ filiationes.

art. præced.

¶ 3 Præterea, Vnum relatiuorum ponitur in diffinitione alterius, ex quo patet, quòd vnum relatiuorum ſpecificatur ex alio. Sed vnum & idem non poteſt eſſe in diuerſis ſpeciebus. ergo impoſſibile videtur quòd vna & eadem relatio terminetur ad extrema omnino diuerſa. Sed Chriſtus dicitur filius Patris æterni, & matris temporalis, qui ſunt termini omnino diuerſi. ergo videtur quòd non poſſit eadem relatione Chriſtus dici filius Patris & matris. Sunt ergo in Chriſto duæ filiationes.

Li. 3. ortho. fi. c. 13 in med. Sed contra eſt, quod ſicut Damaſc*. dicit in lib. 3. Ea quæ ſunt naturæ, multiplicantur in Chriſto, & non ea quæ ſunt perſonæ. Sed filiatio maximè pertinet ad perſonam: eſt enim proprietas perſonalis, vt patet ex his quę in Prima parte dicta ſunt†. Ergo in Chriſto eſt vna tantum filiatio.

P. p. q. 40 ar. 2. 3. & 4.

Conclvsio.

Cum duæ fuerint in Chriſto natiuitates, duas quoque eadem ratione filiationes eſſe neceſſe eſt, vnam æternam, aliam verò temporalem: quia autem vnum tantum eſt filiationis ſubiectum, perſona ſcilicet diuina, vna quoque in illo filiatio eſt.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc ſunt diuerſæ opiniones. Quidam enim attendentes ad cauſam filiationis, quæ eſt natiuitas, ponunt in Chriſto duas filiationes, ſicut & duas natiuitates. Alij verò attendentes ad ſubiectum filiationis, quod eſt perſona vel hypoſtaſis, ponunt in Chriſto vnam tantum filiationem, ſicut & vnam hypoſtaſim vel perſonam. Vnitas enim relationis vel eius pluralitas, non attenditur ſecundum terminos, ſed ſecundum cauſam vel ſubiectum. Si enim ſecundum terminos attenderetur, oporteret quod quilibet homo in ſe duas filiationes haberet: vnam, qua refertur ad Patrem, & aliam qua refertur ad matrem. Sed rectè conſideranti apparet eadem relatione referri vnumquodque ad ſuum patrem & matrem, propter vnitatem cauſæ, eadem enim natiuitate homo naſcitur ex patre & matre, vnde eadem relatione ad vtrunque refertur. Et eadem ratio eſt de magiſtro, qui docet multos diſcipulos eadem doctrina: & de domino, qui gubernat diuerſos ſubiectos eadem poteſtate, Si verò ſint cauſæ diuerſæ ſpecie differentes, ex conſequenti videntur etiam relationes ſpecie differre. vnde nihil prohibet, plures tales relationes eidem ineſſe: ſicut ſi aliquis eſt aliquorum magiſter in Grammatica, & aliorũ in Logica, alia eſt ratio magiſterij vtriuſque, & ideo relationibus diuerſis vnus & idem homo poteſt eſſe magiſter, vel diuerſorum, vel eorundem ſecundum diuerſas doctrinas. Contingit autem quandoque, quòd aliquis habet relationem ad plures ſecundum diuerſas cauſas, eiuſdem tamen ſpeciei: ſicut cùm aliquis eſt pater diuerſorum filiorum ſecundum diuerſos generationis actus: vnde paternitas non poteſt ſpecie differre, cùm actus generationum ſint iidem ſpecie. Et quia plures formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt ſimul ineſſe eidem ſubiecto: non eſt poſſibile quòd ſint plures paternitates in eo, qui eſt pater plurium filiorum, generatione naturali. Secus autem eſſet, ſi eſſet pater vnius generatione naturali, & alterius per adoptionem. Manifeſtum autem eſt, quòd non vna & eadem natiuitate Chriſtus eſt natus ex patre ab æterno & ex matre ex tempore, nec natiuitas eſt vnius ſpeciei. vnde quantum ad hoc oporteret dicere in Chriſto eſſe diuerſas filiationes, vnam temporalem, & aliam æternam. Sed quia ſubiectum filiationis non eſt natura, aut pars naturę, ſed ſolum perſona vel hypoſtaſis, in Chriſto autem non eſt hypoſtaſis vel perſona niſi æterna: non poteſt in Chriſto eſſe aliqua filiatio niſi quæ ſit in hypoſtaſi æterna. Omnis autem relatio, quæ ex tempore de Deo dicitur, non ponit in ipſo Deo æterno aliquid ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantùm: ſicut in prima parte* habitũ eſt. Et ideo filiatio, qua Chriſtus refertur ad matrem, non poteſt eſſe realis relatio: ſed ſolùm ſecundum rationem. P. p. q. 13 ar ti. 7 Et ſic quantum ad aliquid vtraque opinio verum dicit: nam ſi attendamus ad perfectas rationes filiationis, oportet dicere duas filiationes, ſecundum dualitatem natiuitatum. Si autem attendamus ad ſubiectum filiationis, quòd non poteſt eſſe niſi ſuppoſitum æternum, non poteſt in Chriſto eſſe realiter niſi filiatio æterna. Dicitur tamen relatiuè filius ad matrem relatione, quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Chriſtum. Sic etiam Deus dicitur dominus relatione, quæ cointelligitur reali relationi, qua creatura ſubiicitur Deo. Et quamuis relatio dominij non ſit realis in Deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali ſubiectione creaturæ ad ipſum. Et ſimiliter Chriſtus dicitur realiter filius virginis matris, ex relatione reali maternitatis ad Chriſtum.

Ad primvm ergo dicitur, quòd natiuitas tẽporalis cauſaret in Chriſto temporalẽ filiationem realẽ, ſi eſſet ibi ſubiectũ huiuſmodi filiationis capax. Quod quidẽ eſſe nõ poteſt, ipſum enim ſuppoſitũ æternũ non poteſt eſſe ſuſceptiuum relationis temporalis: vt dictum eſt*. Nec In corp. Ar. poteſt dici quòd ſit ſuſceptiuum filiationis temporalis ratione humanæ naturæ, ſicut etiam & temporalis natiuitatis: quia oporteret naturam humanam aliqualiter eſſe ſubiectam filiationi, ſicut eſt aliqualiter ſubiecta natiuitati: cũ enim Aethiops dicitur albus ratione dentis; oportet quòd Aethiopis dens ſit albedinis ſubiectum. Natura

autem humana nullo modo poteſt eſſe ſubiectum filiationis: quia hæc relatio directè reſpicit perſonam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd filiatio æterna non dependet à matre tẽporali: ſed huic filiationi æternæ cointelligitur quidã reſpectus tẽporalis dependens à matre, ſecundum quam Chriſtus dicitur filius matris.

li. 4. text. 3. tom. 3
li. 5. metaph. tex. 20. to. 3

AD TERTIVM dicendum, quòd vnum & ens ſe conſequuntur: vt dicitur in 4. Met *. Et ideo ſicut contingit, quòd in vno extremorum relatio ſit quoddam ens, in alio autem non ſit ens, ſed ratio tantum (ſicut de ſcibili & ſcientia Philoſophus dicit in 5. Met *.) ita etiam contingit quòd ex parte vnius extremi eſt vna relatio, ex parte autem alterius extremi ſunt multæ relationes. Sicut in hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ ſunt ſpecie differentes, propter hoc quòd alia ratione pater, & alia mater eſt generationis principium. Si verò eſſent plures eadem ratione, principium vnius actionis (puta cùm multi ſimul trahunt nauem) in omnibus eſſet vna & eadem relatio. Ex parte autem prolis eſt vna ſola filiatio ſecundum rem: ſed duplex ſecundum rationem, inquantum correſpondet vtrique relationi parentum, ſecundum duos reſpectus intellectus. Et ſic etiam quantum ad aliquid in Chriſto eſt vna tantum filiatio realis, quæ reſpicit patrem æternum: eſt tamen ibi alius reſpectus temporalis, qui reſpicit matrem temporalem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Chriſtus fuerit natus ſine dolore matris.

2. 2. q. 164. ar. 2. ad 3

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit natus ſine dolore matris. Sicut enim mors hominum ſubſecuta eſt ex peccato primorum parentum (ſecundum illud Gen. 2. Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini) ita etiã dolor partus, ſecundum illud Gene. 3. In dolore paries filios. Sed Chriſtus mortẽ ſubire voluit, ergo videtur quòd pari ratione eius partus eſſe debuerit cum dolore.

¶ 2 Præterea, Finis proportionatur principio. Sed finis vitæ Chriſti fuit cum dolore, ſecundum illud Iſa. 53. Verè dolores noſtros ipſe tulit. Ergo videtur quòd etiam in ſua natiuitate fuerit dolor partus.

¶ 3 Præterea, In li. de ortu Saluatoris narratur, quòd ad Chriſti natiuitatẽ obſtetrices occurrerunt, quæ videntur eſſe neceſſariæ parienti propter dolorem: ergo videtur quòd beata Virgo peperit cum dolore.

In ſermo. 14. paulo à princ. tom. 10

SED CONTRA eſt quod Auguſtin *. dicit in Sermone de Natiuitate, alloquens Virginem matrem. Nec in conceptione, inquit, inuenta es ſine pudore, nec in partu inuenta es cum dolore.

CONCLVSIO.

Non modo dolorem beata Virgo non ſenſit in pariendo Chriſtum, ſed maxima eſt iucunditate affecta, cùm Deum & hominem ſe peperiſſe conſpexit.

q. 28. art. 2

RESPONDEO dicendum, quòd dolor parientis cauſatur ex apertione meatuum, per quos proles egreditur. Dictum eſt * autem ſuprà, quòd Chriſtus eſt egreſſus ex clauſo vtero matris: & ſic nulla violentia apertionis meatuum ibi fuit, & propter hoc in illo partu nullus fuit dolor, ſicut nec aliqua corruptio. Sed fuit ibi maxima iucunditas, ex hoc quòd homo Deus eſt natus in mũdum, ſecundum illud Iſa. 35. Germinans germinabit ſicut lilium, & exultabit lætabunda & laudans.

ca. 4. paulo à princi. incip. it hic ſer. Ad interrogata: & habetur, to. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dolor partus conſequitur in muliere commixtionem virilem. Vnde Gen. 3. poſtquam dictũ eſt, In dolore paries, ſubditur, Et ſub viri poteſtate eris. Sed ſicut dicit Aug *. in ſermone de Aſſumptione beatæ Virginis, ab hac ſententia excipitur virgo mater Dei: quæ quia ſine peccati colluuione & ſine virilis admixtionis detrimento Chriſtum ſuſcepit, ſine dolore genuit: & ſine integritatis violatione, pudore virginitatis integra permanſit. Chriſtus autem mortem ſuſcepit ſpontanea voluntate: vt pro nobis ſatisfaceret, nõ quaſi ex neceſſitate illius ſententiæ: quia ipſe mortis debitor non erat.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Chriſtus moriendo deſtruxit mortem noſtram, ita ſuo dolore nos à doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore. Sed dolor parientis matris non pertinebat ad Chriſtũ, qui pro peccatis noſtris ſatisfacere veniebat: & ideo non oportuit, quòd mater eius pareret cum dolore.

AD TERTIVM dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quòd beata Virgo ipſum puerũ, quem pepererat, pannis inuoluit, & poſuit in præſepio. Et ex hoc oſtenditur narratio illius libri, qui eſt apocryphus, eſſe falſa. Vnde Hieronym. dicit contra Eluidium: Nulla ibi obſtetrix, nulla muliercularũ ſedulitas interceſſit, & mater & obſtetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & poſuit in præſepio. Quæ ſententia apocryphorum deliramenta conuincit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Chriſtus debuerit in Bethleem naſci.

Inf. q. 46. ar. tic. 10. 1. Et Mat. 2. co. 6. Et opu. 60. c. 4. co. 3

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit in Bethleem naſci. Dicitur enim Iſa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Sed Chriſtus eſt verè verbum Dei, ergo de Hieruſalem debuit prodire in mundum.

¶ 2 Præterea, Matth. 2. dicitur ſcriptum eſſe de Chriſto, quòd Nazarenus vocabitur: quod ſumitur ex eo quod ſcribitur Iſa. 11. Flos de radice eius aſcendet. Nazareth enim flos interpretatur. Sed maximè aliquis denominatur à loco ſuæ natiuitatis. ergo videtur quòd in Nazareth naſci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ 3 Præterea, Ad hoc dominus natus eſt in mundo, vt veritatis fidem annuntiaret: ſecundum illud Ioan. 18. In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimoniũ perhibeam veritati. Sed hoc facilius fieri potuiſſet, ſi natus fuiſſet in ciuitate Romana, quæ tunc dominatum orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis ſcribens dicit Roman. primo: Fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo. Ergo videtur, quòd non debuerit in Bethleem naſci.

SED CONTRA eſt quod dicitur Michææ 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.

CONCLVSIO.

Chriſtus naſci voluit in Bethleem, ſicut pati voluit in Hieruſalem.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus in Bethleem naſci voluit duplici ratione. Primò quidem, quia factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, vt dicitur Roma. 1. Cui etiam facta fuerat repromiſſio ſpecialis de Chriſto, ſecundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui conſtitutum de Chriſto Dei Iacob. Et ideo in Bethleem, de qua natus fuit Dauid, naſci voluit, vt ex ipſo loco natiuitatis, promiſſio ei facta impleta oſtenderetur, & hoc deſignat Euangeliſta dicens, Eo quòd eſſet de domo & familia Dauid. Secundò, quia (vt Greg. dicit in Homi *.) Bethleem domus panis interpretatur. Ipſe autem Chriſtus eſt qui ait, Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. *homil. 8. in euang. nõ procul à princ.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Dauid in Bethleem natus eſt, ita etiam Hieruſalem elegit, vt in ea ſedem regni conſtitueret, & templum Dei ibi ædificaret, & ſic Hieruſalem elegit, vt eſſet ciuitas ſimul regalis & ſacerdotalis. Sacerdotium autem Chriſti & eius regnum, præcipuè conſummatum eſt in eius paſſione: & ideo conuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hieruſalẽ verò paſſioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam confutauit, qui gloriantur de hoc, quòd ex ciuitatibus nobilibus originem ducunt, in quibus etiam præcipuè volunt honorari. Chriſtus autem econuerſo, in ciuitate ignobili naſci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

AD SE-

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus florere voluit ſecundum virtuoſam conuerſationem, non ſecundum carnis originem. Et ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quaſi peregrè naſci. Quia, vt Gregor*. dicit, per humanitatem, quam aſſumpſerat, quaſi in alieno naſcebatur: non ſecundum poteſtatem, ſed ſecundum naturam. Et etiam (vt Beda† dicit) in diuerſorio loco egebat, vt nobis multas manſiones in domo Patris ſui præpararet.

Homi. 8. in euang. non remote à princ.
†ca. 2. in Luc. ſuper illud: Et reclinauit eũ in præſepio: eſt ca. 5. ſecundũ ordi. Bed. to. 2

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut dicitur in quodam ſermone Epheſini concilij, Si maximam Romanam elegiſſet ciuitatem propter potentiam ciuium, mutationem orbis terrarum putarent, ſi filius fuiſſet Imperatoris, poteſtati vtilitatem aſcriberent. Sed vt diuinitas cognoſceretur orbem transformaſſe terrarum, pauperculã elegit matrem, & pauperiorem patriam. Elegit autem Deus infirma mundi, vt confundat fortia, ſicut dicitur primæ ad Corinth. 1. Et ideo vt ſuam poteſtatem magis oſtenderet in ipſa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Eccleſiæ ſuæ ſtatuit, in ſignum perfectæ victoriæ. Vt exinde fides deriuaretur ad vniuerſum mundum: ſecundum illud Iſa. 26. Ciuitatem ſublimem humiliabit: & cõculcabit eam pes pauperis, ſcilicet Chriſti, greſſus egenorum, id eſt, Apoſtolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Chriſtus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit congruo tempore natus. Ad hoc enim Chriſtus venerat, vt ſuos in libertatem reuocaret. Natus eſt autem tempore ſeruitutis, quo ſcilicet totus orbis præcepto Auguſti deſcribitur, quaſi tributarius factus: vt habetur Luc. 2. Ergo videtur quòd non congruo tempore Chriſtus fuerit natus.

¶ 2 Præterea, Promiſſiones de Chriſto naſcituro Gentibus non fuerant factæ: ſecundum illud Roma. 9. Quorum ſunt promiſſa. Sed Chriſtus natus eſt tempore, quo Rex alienigena dominabatur: ſicut patet Matth. 2. Cùm natus eſſet Ieſus in diebus Herodis regis. Ergo videtur quòd non fuerit congruo tempore natus.

¶ 3 Præterea, Tempus præſentiæ Chriſti in mundo diei comparatur, propter id, quòd ipſe eſt lux mũdi: vnde ipſe dicit Ioã. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt. Sed in æſtate ſunt dies lõgiores, quàm in hyeme: ergo cum natus fuerit in profundo hyemis XVIII. Calendas Ianuarij, videtur quòd non fuerit conuenienti tempore natus.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Galat. 4. Cùm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus ſecundum diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem natus fuerit, conuenientiſſimo etiam tempore natus dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd hæc eſt differentia inter Chriſtum & alios homines, quòd alij homines naſcuntur ſubiecti neceſſitati temporis Chriſtus autem tanquam dominus & conditor omnium temporum elegit ſibi tempus, in quo naſceretur, ſicut & matrem & locum. Et quia quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, & conuenienter diſpoſita: conſequens eſt quòd conuenientiſſimo tempore Chriſtus naſceretur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Chriſtus venerat nos in ſtatum libertatis reducere de ſtatu ſeruitutis. Et ideo ſicut mortalitatem noſtram ſuſcepit, vt nos ad vitam reduceret: ita (vt Beda dicit*) eo tempore dignatus eſt incarnari, quo mox natus, cenſui Cæſaris aſcriberetur, atque ob noſtri liberationẽ ipſe ſeruitio ſubderetur.

Sup. illud Lu. 2. vt profiteretur cũ Maria eſt c. 5. ſecundum ordi. Bedæ, tom. 2

Tempore etiam illo quo totus orbis ſub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mundo, & ideo decebat, vt illo tempore Chriſtus naſceretur, qui eſt pax noſtra faciens vtraque vnum: vt dicitur Epheſ. 2. Vnde Hierony*. dicit ſuper Iſa. Veteres ſi reuoluamus hiſtorias, inueniemus vſque ad vigeſimum octauum annum Cæſaris Auguſti, in toto orbe terrarum fuiſſe diſcordiam: orto autem Domino, omnia bella ceſſauerunt, ſecundũ illud Iſa. 2. Non leuabit gens contra gentem gladium. Congruebat etiam vt in illo tempore quo vnus princeps dominabatur in mundo, Chriſtus naſceretur qui venerat congregare ſuos in vnum, vt eſſet vnum ouile & vnus paſtor, vt dicitur Ioan. 10.

ſup. illud Eſa. 2. Nõ leuabit gens cõt. gentem, tom. 5

AD SECVNDVM dicendum, quòd ideo Chriſtus, Regis alienigenæ tempore naſci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Gene. penult. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Quia vt Chryſ*. dicit ſuper Mat. quandiu Iudaica gens ſub Iudæis regibus, quamuis peccatoribus, tenebatur, Prophetæ mittebantur ad remediũ eius. Nunc autem quando lex Dei, ſub poteſtate Regis iniqui tenebatur, naſcitur Chriſtus: quia magna deſperabilis infirmitas, medicum artificioſiorem quærebat.

ho. 2 in Mat. in ope. imperf. non longe à princ. tom. 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut dicitur in lib†. de q. veter. & noui Teſta. tunc Chriſtus naſci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere: vt oſtenderetur, quòd ipſe venerat vt homines creſcerent in lucem diuinam, ſecundum illud Luc. primo, Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent. Similiter etiam aſperitatem hyemis elegit ad natiuitatem: vt ex tunc carnis afflictionem pateretur pro nobis.

In li. q. ex no. Teſt. qui incipit, Deus certè perſe. q. 53 to. 4. inter ope. Aug.

QVÆSTIO XXXVI.

De manifeſtatione Chriſti nati, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de manifeſtatione Chriſti nati:

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum natiuitas Chriſti debuerit eſſe omnibus manifeſta.

¶ Secundò, vtrum debuerit aliquibus manifeſtari.

¶ Tertiò, quibus manifeſtari debuerit.

¶ Quartò, vtrum debuerit ipſe ſe manifeſtare, vel potius manifeſtari per alios.

¶ Quintò per quæ alia manifeſtari debuerit.

¶ Sextò, de ordine manifeſtationum.

¶ Septimò, de ſtella per quam manifeſtata fuit eius natiuitas.

¶ Octauò, de veneratione Magorũ, qui per ſtellam, Chriſti natiuitatem cognouerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum natiuitas Chriſti debuerit eſſe omnibus manifeſta.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſti natiuitas debuerit eſſe omnibus manifeſta. Impletio enim promiſſioni debet reſpondere. Sed de promiſſione aduentus Chriſti dicitur in Pſal. Deus manifeſtè veniet. Venit autem per carnis natiuitatem: ergo videtur quòd eius natiuitas debuerit eſſe toti mundo manifeſta.

Inf. q. 39. ar. 8. 3.

¶ 2 Præterea, Primæ ad Tim. primo dicitur: Chriſtus in hũc mundũ venit peccatores ſaluos facere. Sed hoc non fit, niſi inquantum eis gratia Chriſti manifeſtatur, ſecundum illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, & piè, & iuſtè viuamus in hoc ſeculo. Ergo videtur quòd Chriſti natiuitas debuerit eſſe omnibus manifeſta.

¶ 3 Præterea, Deus ſuper omnia pronior eſt ad miſerandum, ſecundum illud Pſalm. Miſerationes eius ſuper

omnia opera eius. Sed in ſecundo aduentu, quo iuſtitias iudicabit, veniet omnibus manifeſtus: ſecundum illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vſque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Ergo multò magis primus aduentus, quo natus eſt in mundo, ſecundũ carnem, debuit eſſe omnibus manifeſtus.

Sed contra eſt, quòd dicitur Iſa. 45. Verè tu es Deus abſconditus, ſanctus Iſraël ſaluator. Et Iſa. 53. Quaſi abſconditus eſt vultus eius & deſpectus.

Conclvsio.

Chriſti natiuitas non debuit communiter eſſe omnibus manifeſta.

Respondeo dicendum, quòd natiuitas Chriſti non debuit eſſe communiter omnibus manifeſta. Primò quidem: quia per hoc impedita fuiſſet humana redemptio, quæ per crucem eius peracta eſt. Quia, vt dicitur primæ ad Corinth. 2. Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

Secundò, quia hoc diminuiſſet meritum fidei, per quã venerat homines iuſtificare: ſecundum illud Rom. 3. Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti. Si enim manifeſtus indiciis Chriſto naſcente eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei: quæ eſt argumentum non apparentium, vt dicitur Hebr. 11. Tertiò, quia per hoc veniſſet in dubium veritas humanitatis ipſius: vnde Aug * dicit in Epiſtola ad Voluſianum, Si nullas ex paruulo in iuuentutem mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet ſomnos, nónne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum nullo modo ſuſcepiſſe crederetur? & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod miſericorditer fecit.

Eſt epi. 3. non multũ remote ante medium tom. 2.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd auctoritas illa intelligitur de aduentu Chriſti ad iudicium: ſecundum quòd gloſſa ibidem exponit.

Ad secvndvm dicendum, quòd de gratia Dei ſaluatoris erudiendi erant omnes homines ad ſalutem, non in principio natiuitatis eius: ſed poſtea tẽpore procedente, poſtquàm operatus eſt ſalutem in medio terræ. Vnde poſt paſſionem & reſurrectionem ſuam dicit diſcipulis ſuis, Mat. vlt. Euntes docete omnes Gentes.

Ad tertivm dicendum, quòd ad iudicium requiritur quod auctoritas iudicis cognoſcatur: & propter hoc oportet, quòd aduentus Chriſti ad iudicium ſit manifeſtus. Sed primus aduentus fuit ad omnium ſalutem, quæ eſt per fidem, quæ quidem eſt de non apparentibus: & ideo primus Chriſti aduentus debuit eſſe occultus.

Articvlvs II.

Vtrum natiuitas Chriſti debuerit aliquibus manifeſtari.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd natiuitas Chriſti nulli debuerit manifeſtari. Quia vt dictum eſt *, hoc erat congruum humanæ ſaluti, vt primus Chriſti aduentus eſſet occultus. Sed Chriſtus venerat, vt omnes ſaluaret, ſecundum illud primæ ad Tim. 4. Qui eſt ſaluator omnium, maximè fidelium. Ergo natiuitas Chriſti nulli debuit manifeſtari.

art. praced. ad 3. argu.

¶ 2 Præterea, Ante natiuitatem Chriſti, manifeſtata erat beatæ Virgini & Ioſeph futura Chriſti natiuitas. Nõ ergo erat neceſſariũ Chriſto nato, eandẽ aliis manifeſtari.

¶ 3 Præterea, Nullus ſapiens manifeſtat id ex quo turbatio naſcitur, & detrimentum aliorum. Sed manifeſtata Chriſti natiuitate, ſubſecuta eſt turbatio: dicitur enim Matt. 2. quòd audiens Herodes Chriſti natiuitatem, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Ceſſit etiam hoc in detrimentum aliorum: quia ex hac occaſione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infra. Ergo videtur quòd non fuerit cõueniens Chriſti natiuitatem aliquibus manifeſtari.

Sed contra eſt, quòd Chriſti natiuitas nulli fuiſſet proficua, ſi omnibus eſſet occulta. Sed oportebat Chriſti natiuitatem eſſe proficuam: alioquin fruſtra natus fuiſſet. Ergo videtur quòd aliquibus manifeſtari debuerit Chriſti natiuitas.

Conclvsio.

Sicut non decuit Chriſtum reſurgentem manifeſtum fieri omnibus, ſed tantùm teſtibus præordinatis à Deo, ita non debuit eius natiuitas omnibus, ſed quibuſdam manifeſtari, ex quibus aliis manifeſtaretur.

Respondeo dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Rom. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Pertinet autem ad diuinæ ſapientiæ ordinem, vt Dei dona & ſecreta ſapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, ſed immediatè ad quoſdam perueniant, & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad reſurrectionis myſterium, dicitur Act. 10. quòd Deus dedit Chriſtum reſurgentem manifeſtũ fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo. Vnde & hoc etiam debuit circa ipſius natiuitatem obſeruari, vt non omnibus Chriſtus manifeſtaretur, ſed quibuſdã, per quos poſſet ad alios deuenire.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut fuiſſet in præiudicium ſalutis humanæ, ſi omnibus hominibus Dei natiuitas innotuiſſet, ita etiam etſi nulli nota fuiſſet. Vtroque enim modo tollitur fides: tam ſcilicet per hoc quòd aliquid eſt totaliter manifeſtum, quàm etiam per hoc, quod à nullo cognoſcitur, à quo poſſit teſtimonium audiri: Fides enim eſt ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

Ad secvndvm dicendum, quòd Maria & Ioſeph inſtruendi erant de Chriſti natiuitate antequam naſceretur: quia ad eos pertinebat reuerentiã exhibere proli conceptæ in vtero, & etiam obſequi naſcituræ. Eorum autem teſtimonium propter hoc quod erat domeſticũ, fuiſſet habitum ſuſpectum circa magnificentiam Chriſti, & ideo oportuit vt aliis manifeſtaretur extraneis, quorum teſtimonium ſuſpectum eſſe non poſſet.

Ad tertivm dicendum, quòd ipſa turbatio ſubſecuta ex natiuitate Chriſti manifeſtata, congruebat Chriſti natiuitati. primò quidem, quia per hoc manifeſtatur cæleſtis Chriſti dignitas. Vnde Gregor. dicit in Homil.*. Cæli Rege nato, Rex terræ turbatus eſt: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cùm celſitudo cæleſtis aperitur. Secundò, quia per hoc figurabatur iudiciaria Chriſti poteſtas. Vnde Auguſt†. dicit in quodam ſermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quando ſuperbos Reges cuna terrebat infantis? Tertiò, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli: quia vt Leo Papa dicit in ſermone Epiphaniæ*: Non tantùm Herodes in ſemetipſo turbabatur, quantùm diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominem æſtimabat, ſed diabolus Deum, & vterque regni ſui ſucceſſorem timebat, diabolus cæleſtẽ, ſed Herodes terrenum. Superfluè tamen: quia Chriſtus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo† Papa dicit Herodi loquens: Non capit Chriſtum regia tua: nec mundi dominus, poteſtatis tuæ ſceptri eſt contentus anguſtiis.

Homil. 10. in Euãg. in principio.

In ſerm. 2. qui eſt 30. in ordine ante mediũ. to. 10

**Id formaliter habet Chryſo. Homil. 2. in Matth. ante mediũ, in opere imperfecto. tom. 2.*

†In ſerm. 4. de Epipha inter principiũ & medium.

Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamẽ magis gaudere debuerant, aut hoc eſt, quia, vt Chryſoſt*. dicit, de aduentu iuſti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi quem timebant: populus enim plus iuſto fauet eis, quos crudeles ſuſtinet. Quod autem pueri ab Herode ſunt interfecti, non ceſſit in eorum detrimẽtum, ſed in eorum profectum. Dicit enim Auguſtinus in ſermone quodam de Epiphania: Abſit, vt ad liberandos homines Chriſtus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis à quibus interficiebatur, orauit.

**Homil. 2. in Matt in opere imperfecto ſuper illud, Audiens Herodes turbatus eſt. tom. 2.*

Articvlvs III.

Vtrum ſint conuenienter electi illi, quibus eſt Chriſti natiuitas manifeſtata.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſint conuenienter electi illi, quibus eſt Chriſti natiuitas manifeſtata. Dominus enim Matth. 10. mandauit diſcipulis, In viam Gentium ne abieritis, vt ſcilicet prius manifeſtaretur Iudæis quàm Gentibus. Ergo videtur quod multò minus à principio fuerit reuelanda Chriſti natiuitas Gentilibus, qui ab Oriente venerũt: vt habetur Matthæi 2.

¶ 2 Præterea, Manifeſtatio diuinæ veritatis præcipuè debet fieri ad Dei amicos: ſecundum illud Iob. 36. Annuntiat de ea amico ſuo. Sed Magi videntur eſſe Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini. Non ergo debuit Chriſti natiuitas Magis manifeſtari.

¶ 3 Præterea, Chriſtus venerat totum mundum à poteſtate diaboli liberare: vnde dicitur Malach. 1. Ab Ortu ſolis vſque ad Occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus. Non ergo ſolum in Oriente poſitis debuit manifeſtari, ſed etiam vbique terrarum.

¶ 4 Præterea, Omnia ſacramenta veteris legis erant Chriſti figura. Sed ſacramenta veteris legis diſpenſabantur per miniſterium ſacerdotum legalium. Ergo videtur quòd magis debuerit Chriſti natiuitas manifeſtari ſacerdotibus in templo, quàm paſtoribus in agro.

¶ 5 Præterea, Chriſtus ex Virgine matre natus eſt, & ætate paruulus erat. Conuenientius igitur videtur fuiſſe, quòd Chriſtus manifeſtaretur iuuenibus & virginibus, quàm ſenibus & coniugatis, vel viduis: ſicut Simeoni & Annæ.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Ioan. 13. Ego ſcio quos elegerim. Quæ autem fiunt ſecundum Dei ſapientiam, conuenienter fiunt. Ergo cõuenienter ſunt electi illi, quibus eſt manifeſtata Chriſti natiuitas.

CONCLVSIO.

Cùm ſalus per Chriſtum futura ad hominum omnium diuerſitatem pertineret, congrui omnibus hominum conditionibus eius natiuitatem manifeſtari, ſcilicet, Magis, Simeoni, & Annæ, ac Paſtoribus.

RESPONDEO dicendum, quòd ſalus, quæ erat futura per Chriſtum, ad omnem diuerſitatem hominum pertinebat, quia ſicut dicitur Col. 3. In Chriſto Ieſu nõ eſt maſculus & fœmina, Gentilis & Iudæus, ſeruus & liber, & ſic de aliis huiuſmodi. Et vt hoc in ipſa Chriſti natiuitate præfiguraretur, vt omnibus conditionibus hominũ eſt manifeſtatus, quia vt Auguſtinus * dicit in ſermone de Epiphania. Paſtores fuerunt Iſraëlitæ, Magi Gentiles, illi propè, iſti longè: vtrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt. Fuit etiam inter eos alia diuerſitas: nam Magi fuerunt ſapientes & potentes: Paſtores autem ſimplices & viles. Manifeſtatus etiam eſt iuſtis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus, ſcilicet Magis: Manifeſtatus eſt etiam & viris * & mulieribus: vt per hoc oſtenderetur, nullam conditionem hominum excludi à Chriſti ſalute.

In ſerm. 4. qui eſt 32. in ord. non procul à princ. to. 10.

Alias, & mulieri, ſcilicet

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifeſtatio natiuitatis Chriſti fuit quædam prælibatio plenæ manifeſtationis quæ erat futura. Et ſicut in ſecunda manifeſtatione primò annuntiata eſt gratia Chriſti per Chriſtum & eius Apoſtolos Iudæis, & poſtea Gentilibus: ita ad Chriſtum primò peruenerunt Paſtores, qui erant primitiæ Iudæorum, tanquàm propè exiſtentes: & poſtea venerunt Magi à remotis, qui fuerunt primitiæ Gentium: vt Auguſt. dicit *.

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut Auguſti. dicit † in ſermo. de Epipha.) Sicut præualet imperitia in ruſticitate Paſtorum, ita præualet impietas in ſacrilegiis Magorum: vtroſque tamen ſibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit ſtulta eligere, vt confunderet ſapientes: & non vocare iuſtos, ſed peccatores: vt nullus magnus ſuperbiret, nullus infirmus deſperaret. Quidam tamen dicũt, quòd iſti Magi nõ fuerũt malefici, ſed ſapientes Aſtrologi: qui apud Perſas vel Chaldæos Magi vocãtur.

ſer. 2. de epipha. qui eſt 30. in ordine, circa princip. tom. 10

† in ſer. 2. epiph. à medio tom. 10

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Chryſo. dicit *, Ab Oriente venerunt Magi, quia vnde dies naſcitur, inde initium fidei proceſſit: quia fides lumen eſt animarum. Vel quia omnes qui ad Chriſtum veniunt, ab ipſo & per ipſum veniunt, de quo dicitur Zachariæ 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab Oriente, ad literam, veniſſe; vel quia de vltimis Orientis partibus venerunt, ſecundum quoſdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus Iudææ venerunt, quæ tamẽ ſunt regionis Iudæorum ad Orientem. Credibile tamen eſt, etiam in aliis partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Chriſti apparuiſſe, ſicut Romæ fluxit oleum, & in Hiſpania apparuerũt tres ſoles, paulatim in vnum coëuntes.

ho. 2. Matth. in ope. imper. ſuper illud, Ecce magi ab oriente, to. 2

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut Chryſoſt. dicit, Angelus manifeſtans Chriſti natiuitatem, non iuit Hieroſolymam, non requiſiuit Scribas & Phariſæos: erãt enim corrupti & præ inuidia cruciabantur. Sed paſtores erant ſynceri antiquam conuerſationem Patriarcharum & Moyſi colentes. Per hos etiam paſtores ſignificabantur doctores Eccleſiæ, quibus Chriſti myſteria reuelantur, quæ latebant Iudæos.

AD QVINTVM dicendũ, quòd ſicut Ambroſ * . dicit, generatio domini non ſolũ à iuuenibus, ſed etiã à ſenioribus & iuſtis accipere debuit teſtimoniũ, quorũ etiam teſtimonio propter iuſtitiam magis credebatur.

li. 2. in Luc. ca. cuius initium eſt de Simeone & Anna. tom. 5

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus per ſeipſum natiuitatẽ ſuam manifeſtare debuerit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus per ſeipſum natiuitatem ſuam manifeſtare debuerit. Cauſa enim quæ eſt per ſe, ſemper eſt potior ea quæ eſt per aliud: vt dicitur in octauo Phyſicorum *. Sed Chriſtus ſuam natiuitatem manifeſtauit per alios, puta paſtoribus per Angelos, & Magis per ſtellam. Ergo multò magis per ſeipſum debuit ſuam natiuitatem manifeſtare.

lib. 8. Phyſic. tex. 59. to. 2.

¶ 2 Præterea, Eccleſiaſtici 20. dicitur, Sapientia abſcondita & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque? Sed Chriſtus à principio ſuæ conceptionis plenè habuit ſapientiæ & gratiæ theſaurum. Niſi ergo hanc plenitudinem manifeſtaſſet per opera & verba, fuiſſet fruſtra ei data ſapientia & gratia: quod eſt inconueniens: quia Deus & natura nihil fruſtra facit: vt dicitur in primo de Cælo *.

li. 1. de Cælo. tex. 32. to. 2.

¶ 3 Præterea, In libr. de Infantia Saluatoris legitur, quòd Chriſtus in ſua pueritia multa miracula fecit. Et ita videtur quòd ſuã natiuitatẽ per ſeipſum manifeſtauerit.

SED CONTRA eſt, quod Leo Papa dicit †, quòd Magi inuenerunt puerum Ieſum nulla ab humanæ infantiæ generalitate diſcretum. Sed alij infantes non ſeipſos manifeſtãt. Ergo neq; decuit, quòd Chriſtus per ſeipſum ſuam natiuitatem manifeſtaret.

In ſerm. 4. de epiph. in med. Incipit hoc ſer. iuſtum & rationabile.

CONCLVSIO.

Decuit Chriſtum non per ſeipſum, ſed per alias creaturas natiuitatem ſuam manifeſtare, ne fidei propagandæ derogaretur.

RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas Chriſti ad humanam ſalutem ordinabatur, quæ quidem eſt per fidem. Fides autem ſalutaris diuinitatem & humanitatẽ Chriſti confitetur. Oportebat igitur ita manifeſtari natiuitatem Chriſti, vt demonſtratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipſius non præiudicaret. Hoc autem factum eſt, dum Chriſtus in ſeipſo natiuitatem ſimilem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in ſe monſtrauit. Et ideo Chriſtus non per ſeipſum ſuam natiuitatem manifeſtauit, ſed per quaſdam alias creaturas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & motus oportet per imperfecta ad perfectum perueniri. Et ideo Chriſtus prius manifeſtatus eſt per alias creaturas: & poſtea manifeſtauit ſe per ſeipſum manifeſtatione perfecta.

Ad secvndvm dicendum, quòd licet ſapientia abſcondita ſit inutilis: non tamen ad ſapientem pertinet, vt quolibet tempore manifeſtet ſeipſum, ſed tempore congruo. Dicitur enim Eccleſiaſti. 10. Eſt tacens non habens ſenſum loquelæ, & eſt tacens ſciens tempus apti temporis. Sic ergo ſapientia Chriſto data non fuit inutilis, quia ſeipſum tempore congruo manifeſtauit & hoc ipſum, quòd tempore congruo abſcondebatur, eſt ſapientiæ iudicium.

Ad tertivm dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris eſt apocryphus. Et Chryſ. dicit ſuper Ioan. quòd Chriſtus non fecit miracula antequam aquam conuertit in vinum, ſecundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus. Si enim ſecundum primam ætatem miracula feciſſet, non indiguiſſent Iſraëlitę alio manifeſtante eum: cùm tamen Ioannes Baptiſta dicat Ioan. primo, Vt manifeſtetur in Iſraël, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem non incepit facere ſigna in prima ætate: exiſtimaſſent enim phātaſma eſſe Incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidiſſent liuore liquefacti.

ho.22 in Ioā. nō lōgè à prin. tom.3

Articvlvs v.

Vtrū natiuitas Chriſti debuerit per Angelos & ſtellā manifeſtari.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd non debuerit manifeſtari per Angelos Chriſti natiuitas. Angeli enim ſunt ſpirituales ſubſtantiæ ſecundum illud Pſal. Qui facit Angelos ſuos ſpiritus. Sed Chriſti natiuitas erat ſecundum carnem, non autem ſecundum ſpiritualem eius ſubſtantiam. Ergo non debuit per Angelos manifeſtari.

¶ 2 Præterea, Maior eſt affinitas iuſtorum ad Angelos quàm ad quoſcunque alios, ſecundum illud Pſal. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Sed iuſtis, ſcilicet Simeoni & Annæ, non eſt manifeſtata Chriſti natiuitas per Angelos. Ergo nec paſtoribus per Angelos manifeſtari debuit.

¶ 3 Præterea, Videtur quòd nec magis debuerit manifeſtari per ſtellam. Hoc enim videtur eſſe erroris occaſio, quantum ad illos, qui æſtimant ſydera natiuitatibus hominum dominari. Sed occaſiones peccandi ſunt hominibus auferendæ. Non ergo fuit conueniens, quòd per ſtellam Chriſti natiuitas manifeſtaretur.

¶ 4 Præterea, Signum oportet eſſe certum ad hoc, quòd per ipſum aliquid manifeſtaretur. Sed ſtella non videtur eſſe ſignum certum natiuitatis Chriſti. Ergo inconuenienter fuit Chriſti natiuitas per ſtellam manifeſtata.

Sed contra eſt, quod dicitur Deuter. 32. Dei perfecta ſunt opera. Sed talis manifeſtatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia ſigna fuit effecta.

Conclvsio.

Cum diuino quodam opere manifeſtata fuerit Chriſti natiuitas, congruè per Angelos Paſtoribus, per ſtellam Magis manifeſtari debuit.

Respondeo dicendū, quòd ſicut manifeſtatio ſyllogiſtica fit per ea quæ ſunt magis nota ei, cui eſt aliquid manifeſtādum: ita manifeſtatio quę fit per ſigna, debet fieri per ea quæ ſunt familiaria illis, quibus manifeſtatur. Manifeſtum eſt autem, quod viris iuſtis eſt familiare & conſuetum interiori Spiritus ſancti inſtinctu edoceri, abſque ſignorum ſenſibilium demonſtratione, ſcilicet per Spiritum prophetiæ. Alij verò corporalibus rebus dediti, per ſenſibilia ad intelligibilia adducuntur. Iudęi autem conſueti erant diuina reſponſa per Angelos accipere, per quos etiam legem acceperant: ſecundum illud Actuū 7. Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum. Gentiles verò & maximè Aſtrologi conſueti ſunt ſtellarum curſus inſpicere. Et ideo iuſtis, ſcilicet Simeoni & Annę, manifeſtata eſt Chriſti natiuitas per interiorem inſtinctum Spiritus ſancti: ſecundum illud Luc. 2. Reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtū domini. Paſtoribus autē & Magis tanquam rebus corporalibus deditis manifeſtata eſt Chriſti natiuitas per viſibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat purè terrena, ſed quodammodo cæleſtis, ideo per ſigna cæleſtia vtriuſque Chriſti natiuitas reuelatur. Vt enim Aug. dicit in ſermo. de Epiph. Cælos Angeli habitant, & ſydera ornant, vtriuſque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem paſtoribus tanquam Iudæis, apud quos frequenter factæ ſunt apparitiones Angelorum, reuelata eſt natiuitas Chriſti per Angelos. Magis autem aſſuetis in conſideratione cęleſtium corporum, manifeſtata eſt per ſignū ſtellæ: quia (vt Chryſ. dicit) per cōſueta eos Dominus vocare voluit, eis condeſcendēs. Eſt autē alia ratio: quia vt Greg. dicit, Iudęis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id eſt Angelus prędicare debuit. Gentiles verò, quia vti ratione neſciebant ad cognoſcendum Dominū, non per vocem, ſed per ſigna perducuntur. Et ſicut Dominum iam loquentem annunciauerunt Gentilibus prędicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prędicauerunt. Eſt etiam & alia ratio: quia vt Auguſt. dicit in ſerm. Epipha. Abrahæ innumerabilis fuerat promiſſa ſucceſſio non carnis ſemine, ſed fidei fœcunditate generanda. Et ideo ſtellarum multitudini eſt comparata, vt cæleſtis progenies ſperaretur. Et ideo Gentiles in ſyderibus deſignati, ortu noui ſyderis excitantur, vt perueniant ad Chriſtum, per quem efficiuntur ſemen Abrahæ.

ho.6. in Mat. ſup. illud: Ecce ſtella quā viderāt, 10.2

Greg. ho.10 in euang. circa princip.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illud manifeſtatione indiget, quod de ſe eſt occultum: non autem illud quod de ſe eſt manifeſtū. Caro autem eius, qui naſcebatur, erat manifeſta, ſed diuinitas erat occulta. Et ideo conuenienter manifeſtata eſt illa natiuitas per Angelos, qui ſunt Dei miniſtri. Vnde & cum claritate Angelus apparuit, vt oſtenderetur quòd ille qui naſcebatur, erat ſplendor paternæ gloriæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd iuſti non indigebant viſibili apparitione Angelorum: ſed eis ſufficiebat interior inſtinctus Spiritus ſancti propter eorum perfectionem.

Ad tertivm dicendum, quòd ſtella natiuitatem Chriſti manifeſtans, omnem occaſionem erroris ſubtraxit. Vt enim Auguſt. dicit contra Fauſtum, nulli aſtrologi ita conſtituerunt naſcentium hominum facta ſub ſtellis, vt aliquam ſtellarum homine aliquo nato circuitus ſui ordinē reliquiſſe, & ad eum, qui natus eſt perrexiſſe aſſererent: ſicut accidit circa ſtellam, quæ demonſtrauit natiuitatem Chriſti. Et ideo per hoc non confirmatur error eorum, qui ſortem naſcentium hominum aſtrorum ordini colligari arbitrantur, non autem credunt aſtrorum ordinem ad hominis natiuitatem poſſe mutari. Similiter etiam, vt Chryſo. dicit, Non eſt hoc aſtronomiæ opus, à ſtellis ſcire eos qui naſcuntur: ſed ab hora natiuitatis futura prędicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt: vt hinc ſumentes initium, à ſtellarum motu futura cognoſcerent, ſed potius econuerſo.

li.2.c.5. à medio, tom.6

ho.6. in Mat. non procul à princi. tom.2

Ad qvartvm dicendum, quòd ſicut Chryſ. refert, in quibuſdam ſcripturis apocryphis legitur, quòd quędam gens in extremo Orientis iuxta Oceanum, ſcripturam quandam habebat ex nomine Seth de hac ſtella, & muneribus huiuſmodi offerendis, quæ gens diligenter obſeruabat huius ſtellæ exortum, poſitis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus de nocte aſcendebant in montem, in quo poſtmodum eam viderunt, habentem in ſe quaſi paruuli formam, & ſuper ſe ſimilitudinem crucis.

ho.2. in Mat. in ope. imperf. ſup. illud. Vidimus ſtellam eius, tom.2.

Vel dicendum, quòd ſicut dicitur in lib. de Quæſtionibus veter. & noui Teſtament. Magi illi traditionem Balaam ſequebantur, qui dixit, Orietur ſtella ex Iacob. Vnde videntes ſtellam extra ordinem mundi, hanc eſſe intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudęorum

in Quæ. ex no. teſt. q.39. to. 4.

in ſer. 7. qui eſt 35. in ord. ante med. to. 10.

deorum prophetauerat. Vel dicendum, ſicut Augu ✱. dicit in ſermo. de Epiphania, quod ab Angelis aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd ſtella Chriſtũ natum ſignificaret: & probabile videtur quod à bonis, quando in Chriſto adorando ſalus eorum iam quęrebatur. Vel ſicut Leo Papa † dicit in ſermone de Epiphania, pręter illam ſpeciem, quę corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, quod ad illuminationem fidei pertinebat.

In ſer. 4. parũ ante medium

ARTICVLVS VI.

Vtrum natiuitas Chriſti ordine conuenienti fuerit manifeſtata.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienti ordine Chriſti natiuitas fuerit manifeſtata. Illis enim debuit primò manifeſtari Chriſti natiuitas, qui Chriſto propinquiores fuerunt, & qui magis Chriſtum deſiderabant: ſecundum illud Sapien. 6. Pręoccupat eos, qui ſe concupiſcunt, vt ſe priorem illis oſtendat. Sed iuſti propinquiſſimi erant Chriſto per fidem, & maximè eius aduentum deſiderabant: vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iuſtus & timoratus, expectans redemptionem Iſraël. Ergo prius debuit manifeſtari Chriſti natiuitas Simeoni, quàm paſtoribus, vel Magis.

In ſerm. 2. de epiph. to. 10

¶ 2 Prȩterea, Secundum Augu ✱. Magi fuerunt primitię Gentium Chriſto crediturarum. Sed primò plenitudo Gentium intrat ad fidem, & poſtmodum omnis Iſraël ſaluus fiet: vt dicitur Roma. 11. Ergo primò debuit manifeſtari Chriſti natiuitas Magis, quàm paſtoribus.

¶ 3 Pręterea, Matth. 2. dicitur, quod Herodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis. Et ſic videtur quòd per duos annos poſt Chriſti natiuitatem Magi ad Chriſtum peruenerint. Inconuenienter igitur poſt tantum tempus fuit Gentilibus Chriſti natiuitas manifeſtata.

SED CONTRA eſt quod dicitur Danie. 2. Ipſe mutat tempora & ætates. Et ita tempus manifeſtationis natiuitatis Chriſti videtur congruo ordine eſſe diſpoſitum.

CONCLVSIO.

Conuenientiſſime fuit manifeſtata ordine Saluatoris noſtri natiuitas, vt ipſo die natiuitatis Paſtoribus, tertiadecima verò die Magis, quadrageſima verò Simeoni & Annæ manifeſtaretur.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſti natiuitas primò quidem manifeſtata eſt paſtoribus ipſo die natiuitatis Chriſti. vt enim dicitur Luc. 2. Erant in regione eadem vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum: & vt diſceſſerunt ab eis Angeli in cælum, loquebantur adinuicem, tranſeamus vſque Bethleem, & venerunt feſtinantes. Secundò autem Magi peruenerunt ad Chriſtum decimatertia die natiuitatis eius: quo die feſtum Epiphaniæ celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiam duobus annis veniſſent, non inueniſſent eum in Bethleem: cùm ſcriptum ſit Luc. 2. quòd poſtquam perfecerunt omnia ſecundum legem Domini (offerentes ſcilicet puerum Ieſum in templum) reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth. Tertiò manifeſtata eſt iuſtis in templo quadrageſimo die à natiuitate Chriſti; vt habetur Luc. 2. Et huius ordinis ratio eſt: quia per paſtores ſignificantur Apoſtoli & alij credentes ex Iudęis, quibus primò manifeſtata eſt fides Chriſti: inter quos nõ fuerunt multi potentes, nec multi nobiles: vt dicitur 1. ad Corinth. 1. Secundò autem fides Chriſti peruenit ad plenitudinem Gentium, quę eſt pręfigurata per Magos. Tertiò autem peruenit ad plenitudinem Iudęorum, quę eſt pręfigurata per iuſtos: vnde & in templo Iudęorum eſt eis Chriſtus manifeſtatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Apoſt. dicit Rom. 9. Iſraël ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitię non peruenit: ſed Gentiles qui non quęrebant iuſtitiam, Iudęos communiter in iuſtitia fidei pręuenerunt. Et in huius figuram Simeon, qui expectabat conſolationem Iſraël, vltimò Chriſtum natum cognouit, & pręceſſerunt eum Magi & paſtores, qui Chriſti natiuitatem nõ ita ſollicitè expectabant.

AD SECVNDVM dicendum, quòd licet plenitudo Gentium prius intrauerit ad fidem, quàm plenitudo Iudæorum: tamen primitiæ Iudęorum pręuenerunt in fide primitias Gentium, & ideo paſtoribus primò manifeſtata eſt Chriſti natiuitas, quàm Magis.

AD TERTIVM dicendum, quòd de apparitione ſtellæ, quæ apparuit Magis, eſt duplex opinio. Chryſ °. enim ſuper Matth. & Augu ſ †. in ſermo. Epipha. dicunt, quòd ſtella Magis apparuit per biennium ante Chriſti natiuitatem; & tunc pręmeditantes & ſe ad iter præparantes, à remotiſſimis partibus Orientis peruenerunt ad Chriſtum tertiadecima die à ſua natiuitate. Vnde & Herodes ſtatim poſt receſſum Magorum, videns ſe ab eis illuſum, mandauit occidi pueros à bimatu & infra, dubitans ne tunc Chriſtus natus eſſet, quando ſtella apparuit, ſecundum quòd à Magis audierat.

Aug. in ſer. 7 ante med. & in alio ſer. de epiph. poſt ſer. ad ſia. in here mo. to. 10
† Chry. ho. 10 in Matt. ante med. tom. 2

Alij verò dicunt ſtellam apparuiſſe primò, cùm Chriſtus natus eſt: & ſtatim Magi viſa ſtella iter arripientes, longiſſimũ iter in tredecim diebus peregerunt, partim quidem adiuti diuina virtute, partim autẽ dromedariorum velocitate. Et hoc dico, ſi venerunt ex extremis partibus Orientis. Quidam tamen dicunt eos veniſſe de regione propinqua, vnde fuerat Balaam, cuius doctrinæ ſectatores fuerunt. Dicuntur autem ab Oriente veniſſe, quia terra illa eſt ad Orientalem partem terræ Iudęorum. Et ſecundum hoc Herodes non ſtatim recedentibus Magis, ſed poſt biennium pueros interfecit. Vel quia dicitur interim accuſatus Romam iuiſſe: vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, à cura interficiendi puerum interim deſtitiſſe. Vel quia potuit credere Magos fallacis ſtellæ viſione deceptos, poſtquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuiſſe ad ſe redire: vt Auguſt ✱. dicit in lib. de Conſenſu Euangeliſtarum. Ideo autem non ſolum bimos pueros interfecit, ſed etiam infrà: quia (vt Aug. dicit in quodam ſermone Innocentum) timebat ne puer, cui ſydera famulantur, ſpeciem ſuam paulò ſupra ætatem vel infra transformaret.

li. 2. c. 11. inter med. & fi. tom. 4

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſtella quæ Magis apparuit, fuerit vna de cæleſtibus ſtellis.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſtella quę magis apparuit, fuerit vna de cęleſtibus ſtellis. Dicit enim Auguſtin. in quodam ſermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cælo ſydus effulſit. Fuit igitur ſtella cęleſtis, quę Magis apparuit.

Opu. 60. c. 7 Et Matth. 2. co. 4.

¶ 2 Pręterea, Auguſtin ✱. dicit in ſermone quodam Epiphanię: Paſtoribus Angeli, Magis ſtella Chriſtum demonſtrat, vtriſque loquitur lingua cęlorum: quia lingua ceſſauit Prophetarum. Sed Angeli paſtoribus apparentes, fuerunt verè de cęleſtibus Angelis. Ergo & ſtella magis apparens, fuit verè de cęleſtibus ſtellis.

in ſer. 2. epiphan. qui eſt 30. in ordine & ſermo. 3. eiuſdem feſti, tom. 10

¶ 3 Prætereа, Stellę quę non ſunt in cęlo, ſed in aëre, dicuntur ſtellę cometę, quę non apparent in natiuitatibus Regum, ſed magis ſunt indicia mortis eorum. Sed illa ſtella deſignabat Regis natiuitatem: vnde Magi dicunt Matth. 2. Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudęorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente. Ergo videtur quòd fuerit de cęleſtibus ſtellis.

SED CONTRA eſt quod Auguſtin ✱. dicit in lib. 2. contra Fauſtum: Non ex illis erat ſtellis, quę ab initio creaturę itinerum ſuorum ordinem ſub creatoris lege cuſtodiunt, ſed nouo virginis partu nouum ſydus apparuit.

li. 2. cap. 5. à med. tom. 6

CON-

CONCLVSIO.

Conſentaneum valde rationi eſſe videtur, vt ſtella, quæ Magos ad Chriſtum natum perduxit, non fuerit vna cæleſtium ſtellarum, ſed ad hoc à Deo de nouo creata.

ho. 6. poſt medium primi fol. à princi. hom. tom. 2.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Chryſoſt.* dicit ſuper Matt. quòd illa ſtella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cæleſtium ſtellarum, multipliciter manifeſtum eſt. Primò quidem, quia nulla alia ſtellarum hac via incedit, hæc enim ſtella ferebatur à Septẽtrione in Meridiem: ita enim Iudæa iacet ad Perſidem, vnde Magi venerunt. Secundò apparet hoc ex tempore: non enim ſolum apparebat in nocte, ſed etiam in media die, quod non eſt virtutis ſtellæ, ſed nec etiam lunæ. Tertiò, quia quandoque apparebat, & quandoque occultabatur. Cùm enim intrauerunt Hieroſolymam, occultauit ſeipſam: deinde vbi Herodem reliquerunt, ſeipſam monſtrauit. Quartò, quia non habebat continuum motum, ſed cum oportebat ire Magos, ibat, cùm oportebat ſtare, ſtabat, ſicut & de columna nubis erat in deſerto. Quintò, quia non ſurſum manens, partum Virginis demonſtrabat, ſed deorſum deſcendens, hoc faciebat. Dicitur enim Mat. 2. quòd ſtella, quam viderunt Magi in Oriente, antecedebat eos, vſq; dum veniens ſtaret ſuprà vbi erat puer. Ex quo patet quòd verbum Magorum dicentium, Vidimus ſtellam eius in Oriente, non eſt ſic intelligendum, quaſi ipſis in Oriente poſitis ſtella apparuerit exiſtens in terra Iuda, ſed quia viderunt eam in Oriente exiſtentem, & præceſſit eos vſque in Iudæam, quamuis hoc à quibuſdam ſub dubio relinquatur. Non autem potuiſſet diſtinctè domum demonſtrare, niſi eſſet terræ vicina. Et ſicut ipſe dicit, hoc non videtur proprium ſtellæ, ſed virtutis rationalis cuiuſdam. Vnde videtur hæc ſtella virtutis inuiſibilis fuiſſe in talem apparentiam transformata. Vnde quidam dicunt, quòd ſicut Spiritus Sanctus deſcendit ſuper baptizatum Dominum in ſpecie columbæ: ita apparuit Magis in ſpecie ſtellæ. Alij verò dicunt, quòd Angelus qui apparuit paſtoribus in humana ſpecie, apparuit magis in ſpecie ſtellæ.

Probabilius tamen videtur, quòd fuerit ſtella de nouo creata, non in cælo, ſed in aëre vicino terræ, quæ ſecundũ diuinam voluntatem mouebatur. Vnde Leo Papa dicit *In ſer. 1. non longè à princ.* in ſermone Epiphaniæ: Tribus Magis in regione Orientis, ſtella nouæ claritatis apparuit: quæ illuſtrior cæteris pulchriorq; ſyderibus, in ſe intuentium oculos animoſque conuerteret, vt confeſtim aduerteretur, non eſſe otioſum quod tam inſolitum videbatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum in ſacra Scriptura quandoque dicitur aër: ſecundum illud, Volucres cæli, & piſces maris.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ipſi Angeli cæleſtes ex ſuo officio habent, vt ad nos deſcẽdant in miniſterium miſſi: ſed ſtellæ cæleſtes ſuum ſitum non mutant. Vnde non eſt ſimilis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut ſtella illa nõ eſt ſequuta modum ſtellarum cæleſtium, ita nec etiam ſtellarum cometarum: quæ nec de die apparent, nec curſum ordinarium mutant. Et tamen non omnino aberat ſignificatio cometarum, quia cæleſte regnum Chriſti cõminuit, & conſumit vniuerſa regna terræ, & ipſum ſtabit in æternum: vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Magi conuenienter ad Chriſtum adorandum venerint.

Mat. 2. prin.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd Magi non conuenienter ad Chriſtum venerandũ venerint. Vnicuique enim Regi reuerentia debetur à ſuis ſubiectis: Magi autem non erant de regno Iudæorum. Ergo cùm ex viſione ſtellæ cognouerunt natum eſſe Regem Iudæorum, videtur quòd inconuenienter venerint ad eum adorandum.

¶ 2 Præterea, Stultum eſt viuente Rege aliquo, extraneum Regem annuntiare. Sed in regno Iudææ regnabat Herodes. Ergo ſtultè fecerunt Magi, alterius Regis natiuitatem annuntiantes.

¶ 3 Præterea, Certius eſt cæleſte iudicium, quàm iudicium humanum. Sed Magi ducatu cæleſtis iudicij ab Oriente venerant in Iudæam. Stultè ergo egerunt, præter ducatum ſtellæ, humanum iudicium requirendo, dicentes; Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum?

¶ 4 Præterea, Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur niſi regibus iam regnantibus. Sed Magi non inuenerunt Chriſtum regia dignitate fulgentem. Ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Iſa. 60. Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Sed qui diuino lumine ducuntur, non errant. Ergo Magi abſque errore Chriſto reuerentiam exhibuerunt.

CONCLVSIO.

Credendũ eſt, Magos à Spiritu ſancto inſpiratos, ſapienter ad adorandum Chriſtum natum veniſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, *artic. 6. huius q. arg. 2* Magi ſunt primitiæ Gentium in Chriſtum credentium: in quibus apparuit ſicut in quodam præſagio fides, deuotio Gentium venientium à remotis ad Chriſtum. Et ideo ſicut deuotio & fides Gentium eſt abſque errore per inſpirationem Spiritus ſancti; ita etiam credendum eſt, Magos à Spiritu ſancto inſpiratos, ſapienter Chriſto reuerentiam exhibuiſſe.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Augu.* *In ſer. 2. qui eſt 30. in med. ante medium illam, tom. 10* dicit in ſermone Epiphaniæ, cùm multi Reges Iudæorũ nati fuiſſent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandũ quæſierunt. Non itaque Regi Iudæorum, quales illic eſſe ſolebant, hunc tam magnum honorem longinqui alienigenæ, & ab eodem regno prorſus extranei, à ſe deberi arbitrabantur: ſed talem natum eſſe didicerunt, in quo adorando, ſe ſalutem, quæ ſecundum Deum eſt, conſecuturos minimè dubitauerunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per illam annuntiationem Magorum præſignabatur conſtantia Gentium, Chriſtum vſque ad mortem confitentium. Vnde Chryſo.* dicit ſuper Matth. *ho. 2. in Mat. in ope. imper. ſuper illud: Vidimus ſtellam tom. 2* quòd dum conſiderabant Regem futurum, non timebant Regem præſentem: adhuc non viderant Chriſtum, & iam parati erant pro eo mori.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Auguſt.* dicit in ſermo. Epiphaniæ: *In ſer. 6. & eſt 34. in ord. à med. to. 10.* Stella quæ magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine Deus infans, poterat eos ad ipſam perducere ciuitatem Bethleem, in qua natus eſt Chriſtus: ſed tamen ſubtraxit ſe, donec de ciuitate, in qua Chriſtus naſceretur, etiam Iudæi teſtimonium perhiberent: vt ſic geminato teſtimonio confirmati (ſicut Leo Papa* dicit) *In ſerm. 4. de Epipha. inter prin. & med.* attentiori fide expeterent, quem & ſtellæ claritas & prophetiæ manifeſtabat auctoritas. Et ita ipſi annuntiant Iudæis Chriſti natiuitatem & interrogant locum, credunt & quærunt, tanquam ſignificantes eos qui ambulant per fidem, & deſiderant ſpeciem: vt Augu. dicit* in ſermo. Epiphaniæ. *In ſer. 6. qui eſt 34. in ord. de tẽpo. paulo à prin. to. 10.* Iudæi autem indicantes eis locum natiuitatis Chriſti, ſimiles facti ſunt fabris arcæ Noë, qui aliis vbi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt. Audierunt & abierunt inquiſitores, dixerunt & remanſerunt doctores ſimiles lapidibus milliariis, qui viam oſtendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factũ eſt, vt aſpectu ſtellæ ſubtracto, Magi humano ſenſu in Hieruſalem irent, quærentes in ciuitate regia Regem natum, vt in Hieruſalem primò Chriſti natiuitas publicè annuntiaretur (ſecundum illud Iſa. 2. De Sion exibit lex, & verbum domini de Hieruſalem) & vt etiã ſtudio Magorum de longè venientium, damnaretur Iudæorum pigritia propè exiſtentium.

AD QVARTVM dicendum, quòd Chryſo.* dicit *ho. 2. in Mat. in ope. imp. ſuper illud: Et intr. do. to. 2.* ſuper Matth. Si Magi terrenum regem quærentes veniſſent; fuiſſent confuſi: quia tanti itineris laborem ſine

causa

cauſa ſuſcepiſſent, vnde nec adoraſſent, nec munera obtuliſſent. Nunc autem quia cęleſtem regem quærebant, etſi nihil regalis excellentiæ in eo viderent: tamen ſolius ſtellę teſtimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoſcunt Deum. Et offerunt munera dignitati Chriſti congruentia: aurum quidem, quaſi Regi magno: thus quod in Dei ſacrificio ponitur, immolatur vt Deo: myrrha, qua mortuorum corpora conduntur, præbetur tanquàm pro ſalute omnium morituro. In quo

hom. 10. in euang. poſt me dium illius. etiam, vt Greg. dicit, inſtruimur, vt nato Regi aurum (per quod ſignificatur ſapientia) offeramus, in conſpectu eius, ſapientiæ lumine ſplendentes. Thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus Deo, ſi per orationum ſtudia Deo redolere valeamus. Myrrham autem, quæ ſignificat mortificationem carnis, offerimus, ſi carnis vitia per abſtinentiam mortificemus.

QVÆSTIO XXXVII.

De legalibus circa puerum Ieſum ſeruatis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de circunciſione Chriſti. Et quia circuncitio eſt quædam profeſſio legis obſeruandę (ſecundum illud Gal. 5. Teſtificor homini circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ) ſimul cum hoc quærendum eſt de alijs legalibus circa puerum Ieſum obſeruatis.

Vnde quæruntur quatuor.

¶ Primò, de eius circunciſione.

¶ Secundò, de nominis impoſitione.

¶ Tertiò, de eius oblatione.

¶ Quartò, de matris purgatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus debuerit circuncidi.

Inf. q. 40. ar. 4. cor. Et 4. diſ. 1. c. q. 2. ar. 2. q. 3. Et opuſ. 60. c. 5. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit circuncidi. Veniente enim veritate, ceſſat figura. Sed circunciſio fuit Abrahæ præcepta, in ſignum fœderis quod erat de ſemine naſcituro: vt patet Gene. 17. Hoc autem fœdus fuit in Chriſti natiuitate completum. Ergo circunciſio ſtatim ceſſare debuit.

¶ 2 Preterea, Omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio, vnde dicitur Ioan. 13. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Sed nos non debemus circuncidi: ſecundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil proderit. Ergo videtur quòd nec Chriſtus debuerit circuncidi.

¶ 3 Præterea, Circunciſio eſt ordinata in remedium originalis peccati. Sed Chriſtus non contraxit originale

q. 15. art. 1. peccatum: vt ex ſuprà dictis patet. Ergo Chriſtus non debuit circuncidi.

SED CONTRA eſt quod dicitur Luc. 2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circunciderétur puer.

CONCLVSIO.

Debuit Chriſtus circuncidi, ad comprobandam carnis ſuæ veritatem, & ad exemplum omnium, qui legibus parere recuſant, ad noſtram liberationem, quam ipſe fuerat paraturus, ſignificandam.

RESPONDEO dicendum, quòd pluribus de cauſis Chriſtus debuit circuncidi. Primo quidem, vt oſtendat veritatem carnis humanæ, contra Manichæum, qui dixit eum habuiſſe corpus phantaſticum: & contra Apollinarium, qui dixit corpus Chriſti eſſe diuinitati conſubſtantiale: & contra Valentinum, qui dixit Chriſtum de cælo corpus attuliſſe. Secundò, vt approbaret circunciſionem, quam olim Deus inſtituerat.

Tertiò, vt comprobaret ſe eſſe de genere Abrahæ, qui circunciſionis mandatum acceperat in ſignum fidei, quá de ipſo habuerat. Quartò, vt Iudæis excuſationem tolleret, ne eum reciperent, ſi eſſet incircuncíſus.

Quintò, vt obediendi virtutem nobis ſuo commendaret exemplo. Vnde & octaua die circunciſus eſt, ſicut in lege erat præceptum.

Sextò, vt quia in ſimilitudinem carnis peccati aduenerat, remedium quo caro peccati conſueuerat mundari, nõ reſpueret. Septimò, vt legis onus in ſe ſuſtinens, alios à legis onere liberaret, ſecundum illud Gal. 4. Miſit Deus Filium ſuum factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circunciſio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, ſignificabat ſpoliationem vetuſtæ generationis, à qua quidem vetuſtate liberamur per paſſionem Chriſti. Et ideo veritas huius figuræ non fuit plenè impleta in Chriſti natiuitate, ſed in eius paſſione, antequam circunciſio ſuam virtutem & ſtatum habebat. Et ideo decuit Chriſtum ante ſuam paſſionem tanquam filium Abrahæ circuncidi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus circunciſionem ſuſcepit eo tempore, quo erat ſub præcepto. Et ideo ſua actio in hoc eſt nobis imitanda, vt obſeruemus ea, quæ ſunt noſtro tempore in præcepto: quia vnicuique negotio eſt tempus, & opportunitas: vt dicitur

Orig. ho. 14. in Luc. in princ. to. 3 Eccle. 8. Et præterea, vt Orig. dicit, ſicut mortui ſumus cum illo moriente, & conſurreximus Chriſto reſurgenti: ita circunciſi ſumus ſpirituali circunciſione per Chriſtum, & ideo carnali circunciſione nõ indigemus. Et hoc eſt quod Apoſtolus dicit Coloſ. 2. In quo, ſcilicet Chriſto, circunciſi eſtis circunciſione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in circunciſione domini noſtri Ieſu Chriſti.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Chriſtus propria voluntate mortem noſtram ſuſcepit, quæ eſt effectus peccati (nullum in ſe habens peccatum) vt nos à morte liberaret, & ſpiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circunciſionem, quæ eſt remedium originalis peccati, ſuſcepit abſque hoc quòd haberet originale peccatum: vt nos à legis iugo liberaret, & vt in nobis ſpiritualem circunciſionem efficeret: vt ſcilicet ſuſcipiendo figuram, impleret veritatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerit Chriſto nomen impoſitum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Chriſto nomen impoſitũ. Opu. 60. c. 6 Veritas enim Euangelica debet prænuntiationi propheticæ reſpondere. Sed prophetæ aliud nomen de Chriſto prænuntiauerunt: dicitur enim Iſa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prædari. Et 9. Vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis. & Zacha. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriens nomen eius. Ergo inconuenienter vocatum eſt nomen eius Ieſus.

¶ 2 Preterea, Iſa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomẽ nouũ quod os domini nominauit. Sed hoc nomen Ieſus non eſt nomen nouum, ſed pluribus fuit in veteri Teſtamẽto impoſitum: vt patet etiam ex ipſa genealogia Chriſti Luc. 3. ergo videtur quòd inconuenienter vocatum eſt nomen eius Ieſus.

¶ 3 Præterea, Hoc nomen Ieſus ſalutem ſignificat: vt patet per id quod dicitur Matth. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Sed ſalus per Chriſtum non eſt facta ſolùm in circunciſione, ſed etiam in præputio: vt patet per Apoſto. Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen

men fuit Chriſto impoſitum in ſua circunciſione.

SED CONTRA eſt auctoritas Scripturæ: in qua dicitur Luc. 2. quòd poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circunciderετur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſto hoc diuinæ gratiæ munus collatum fuerit, vt omnium ſaluator eſſet, conuenienter ei nomen Ieſus ab Angelo impoſitum fuit.

RESPONDEO dicendũ, quòd nomina debent proprietatibus rerum reſpondere. Et hoc patet in nominibus generum & ſpecierum: quia, vt dicitur 4. Metaph. ratio, quam ſignificat nomen, eſt diffinitio, quæ deſignat propriam rei naturam. Nomina autem ſingularium hominum ſemper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel à tempore, ſicut imponuntur nomina aliquorum ſanctorum his, qui in eorum feſtis naſcũtur. Vel cognatione: ſicut cùm filio imponitur nomen patris. Vel alicuius de cognatione eius: ſicut propinqui Ioannis Baptiſtæ volebant eum vocare nomine patris ſui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: ſicut Ioſeph vocauit primogenitum ſuum Manaſſem, dicens, Obliuiſci fecit me Deus omnium laborum meorum. Geneſ. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: ſicut Geneſ. 25. dicitur, quòd quia qui primus egreſſus eſt de vtero matris, ruffus erat, & totus in morem pellis hiſpidus, vocatum eſt nomen eius Eſau, quod interpretatur rubeus. Nomina autem quæ imponuntur aliquibus diuinitus, ſemper ſignificant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: ſicut Geneſ. 17. dictum eſt Abrahæ, Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium conſtitui te. Et Matth. 16. dictum eſt Petro, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Quia igitur Chriſto hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipſum omnes ſaluarentur: ideo conuenienter vocatum eſt nomen eius Ieſus, id eſt Saluator, Angelo hoc nomen prænunciante, non ſolùm matri, ſed etiam Ioſeph, qui erat futurus eius nutritius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omnibus illis nominibus quodammodo ſignificatur hoc nomen Ieſus, quod eſt ſignificatiuum ſalutis. Nam in hoc quod dicitur, Emanuel, quod interpretatur, nobiſcum Deus, deſignatur cauſa ſalutis, quæ eſt vnio diuinæ & humanæ naturæ in perſona Filij Dei, per quam factum eſt vt Deus eſſet nobiſcum, quaſi particeps noſtræ naturæ. Per hoc autem quod dicitur, Voca nomen eius, accelera, ſpolia detrahe, &c. deſignatur à quo nos ſaluauit, quia à diabolo, cuius ſpolia abſtulit, ſecundum illud Coloſſ. 2. Expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter. In hoc autem quod dicitur, Vocabitur nomen eius Admirabilis, &c. deſignatur via & terminus noſtræ ſalutis, inquantum ſcilicet admirabili diuinitatis conſilio & virtute, ad hæreditatem futuri ſeculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum Dei, ſub ipſo principe Deo. Quod verò dicitur, Ecce, vir, Oriens nomen eius, ad idem refertur ad quod primum, ſcilicet ad Incarnationis myſteriũ, ſecundum quod exortum eſt in tenebris lumen rectis corde.

AD SECVNDVM dicendum, quòd his qui fuerũt ante Chriſtum, potuit conuenire hoc nomen Ieſus ſecundum aliquam aliam rationem, puta quia aliquam particularem & temporalem ſalutem attulerunt. Sed ſecundum rationem ſpiritualis & vniuerſalis ſalutis hoc nomẽ proprium eſt Chriſto: & ſecundum hoc dicitur eſſe nomen nouum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Gen. 17. legitur, ſimul Abraham ſuſcepit nominis impoſitionem à Deo, & circunciſionis mandatum. Et ideo apud Iudæos conſuetum erat, vt ipſo die circunciſionis nomina pueris imponerentur: quaſi ante circunciſionem perfectum eſſe non haberent. Sicut etiam nunc pueris in Baptiſmo nomina imponuntur. Vnde ſuper illud Prouerb. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus coram matre mea, dicit gloſſ. Quare Salomon ſe vnigenitum coram matre nominat, quem fratrem vterinum præceſſiſſe Scriptura teſtatur, niſi quia ille mox natus, ſine nomine quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit? Et ideo Chriſtus ſimul cùm fuit circunciſus, nominis impoſitionem accepit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter fuerit Chriſtus in templo oblatus. Dicitur enim Exodi. 13. Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vuluam in filijs Iſraël. Sed Chriſtus exiuit de clauſo Virginis vtero: & ita matris vuluam non aperuit. Ergo Chriſtus ex hac lege non debuit in templo offerri. *op. 60. ar. 8.*

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt ſemper præſens alicui, nõ poteſt ei præſentari. Sed Chriſti humanitas ſemper fuit Deo maximè præſens, vtpote ei coniuncta in vnitate perſonæ. Ergo non oportuit, quod corã domino ſiſteretur.

¶ 3 Preterea, Chriſtus eſt hoſtia principalis, ad quam omnes hoſtiæ veteris legis referuntur ſicut figura ad veritatem. Sed hoſtiæ non debet eſſe alia hoſtia. Ergo non fuit conueniens, vt pro Chriſto alia hoſtia offerretur.

¶ 4 Præterea, Inter legales hoſtias pręcipua fuit agnus, qui erat iuge ſacrificium: vt habetur Numeri 28. vnde etiam Chriſtus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus Dei. Magis ergo fuit conueniens quòd pro Chriſto offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

SED IN CONTRARIVM eſt auctoritas Scripturæ, quæ hoc factum eſſe teſtatur, Luc. 2.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus voluerit ſub lege fieri, & ex matre fuerit primogenitus natus, congruum fuit, vt in templum præſentaretur cum oblationibus in Lege præceptis.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt, *artic. 1 huius*
Chriſtus voluit ſub lege fieri, vt eos qui ſub lege erant, *q. in corp. &*
redimeret: & vt iuſtificatio legis in ſuis mẽbris ſpiritua- *ad 3.*
liter impleretur. De prole autem nata duplex præceptum in lege traditur. Vnum quidem generale, quo ad omnes: vt ſcilicet completis diebus purificationis matris offerretur ſacrificium pro filio, ſiue pro filia: vt habetur Leui. 12. Et hoc quidem ſacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad conſecrationem quandam ipſius: quia tunc primò præſentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocauſtum, & aliquid pro peccato. Aliud autem præceptum erat ſpeciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quàm in iumentis. Sibi enim dominus deputauerat omne primogenitum filiorum Iſraël: pro eo quod ad liberationem populi Iſraël percuſſerat primogenita Aegypti, ab homine vſque ad pecus, primogenitis filiorum Iſraël reſeruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. in quo etiam præfigurabatur Chriſtus, qui eſt primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Rom. 8. Quia igitur Chriſtus ex muliere natus, erat quaſi primogenitus, & voluit fieri ſub lege, hæc duo Euangeliſta Lucas circa eum fuiſſe obſeruata oſtendit. primò quidem id quod pertinet ad primogenitos, cùm dicit, Tulerunt illum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum domino: ſicut ſcriptum eſt in lege domini: Quia omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum domino vocabitur. ſecundò, illud quod pertinet communiter ad omnes, cùm dicit, Vt darent hoſtiam, ſecundum quod dictum erat in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Greg. Nicenus dicit, Illud legis præceptum in ſolo incarnato

Deo.

Deo ſingulariter & ab aliis differenter impleri videtur. Ipſe nanque ſolus ineffabiliter conceptus ac incomprehenſibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea connubio reſeratũ, ſeruans poſt partum inuiolabiliter ſignaculum caſtitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens vuluã, deſignat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam ſpecialiter dicitur maſculinus, quia nihil de fœmineitate culpæ portauit. Singulariter etiam ſanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non ſenſit.

Ad secundum dicendum, quòd ſicut filius Dei non propter ſeipſum factus eſt homo & circunciſus in carne, ſed vt nos per gratiam faceret deos, & vt ſpiritualiter circuncidamur: ſic propter nos ſiſtitur domino, vt diſcamus Deo præſentare noſmetipſos. Et hoc poſt circunciſionem eius factum eſt, vt oſtendat neminem niſi circunciſum vitiis, dignum eſſe diuinis conſpectibus.

Ad tertium dicendũ, quòd propter hoc ipſum voluit hoſtias legales pro ſe offerri, qui erat vera hoſtia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur: contra illos, qui Deum legis negant à Chriſto fuiſſe in Euangelio prædicatum. Non enim putandũ
ho.14 in Lu. à medio illum tom. 3 eſt (vt Orige *. dicit) quòd filium ſuum bonus Deus ſub lege naſci fecerit, quam ipſe non dederat.

Ad quartum dicendum, quòd Leuit. 12. præcipitur, vt qui poſſent, agnum pro filio aut filia, ſimul & turturem ſiue columbam offerrent: qui verò non ſufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo qui cum diues eſſet, propter nos egenus factus eſt, vt illius inopia diuites eſſemus: vt dicitur 2. ad Corint. 8. pro ſe pauperum hoſtiam voluit offerri: ſicut & in ipſa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præſepio. Nihilominus tamen huiuſmodi aues figuræ congruunt, turtur enim quia eſt auis loquax, prædicationem, & confeſſionem fidei ſignificat: quia verò eſt animal caſtum, ſignificat caſtitatem: quia verò eſt animal ſolitarium, ſignificat contemplationem. Columba verò eſt animal manſuetum & ſimplex, manſuetudinem & ſimplicitatem ſignificans. Eſt etiam animal gregale: vnde ſignificat vitam actiuam. Et ideo huiuſmodi hoſtia figurabat perfectionem Chriſti & membrorum eius. Vtrunque etiam animal propter conſuetudinem gemendi, præſentes Sanctorum luctus deſignat: ſed turtur, quæ eſt ſolitaria, ſignificat ſecretas orationum lachrymas. Columba verò, quæ eſt gregalis, ſignificat publicas orationes Eccleſiæ. Vtrunque verò animal duplicatum offertur, vt ſanctitas ſit non ſolùm in anima, ſed etiã in corpore.

Articulvs IIII.

Vtrum mater Dei conuenienter ad templum purganda acceſſerit.

opu.60. c.3. co.1. Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter mater Dei purganda ad templum acceſſerit. Purgatio enim non videtur eſſe niſi ab immunditia. Sed in beata Virgine nulla fuit immundi-
ar prec. ad 1. tia, vt ex ſupra dictis patet *. Ergo non debuit vt purganda ad templum accedere.

¶ 2 Præterea, Leuitic. 12. dicitur: Mulier quæ ſuſcepto ſemine peperit maſculum, immunda erit ſeptem diebus: & ideo præcipitur quòd non ingrediatur Sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius. Sed beata Virgo peperit maſculum ſine virili ſemine. Non ergo debuit ad templum venire purganda.

¶ 3 Præterea, Purgatio ab immunditia non fit niſi per gratiam. Sed ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant, ſed ipſa potius ſecum gratiæ actorem habebat. Non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

Sed contra eſt auctoritas Scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti ſunt dies purgationis Mariæ, ſecundum legem Moyſi.

Conclvsio.

Quanquam beata Virgo peccato non fuerit obnoxia, decuit tamen ex humilitatis ſua gratia, vt in templo vti purganda præſentaretur.

Respondeo dicendum, quòd ſicut plenitudo gratiæ à Chriſto deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij conformaretur: humilibus enim Deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo ſicut Chriſtus licet non eſſet legi obnoxius, voluit tamen circunciſionem & alia legis onera ſubire, ad demonſtrandum humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occaſionem Iudęis tolleret: propter eandẽ rationem voluit & matrem ſuam implere legis obſeruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamen purgationis obſeruantiam implere: non propter indigentiam, ſed propter legis præceptũ. Et ideo ſignanter Euangeliſta dicit, quòd completi ſunt dies purgationis eius ſecundum legem: ipſa enim ſecundum ſe purgatione non indigebat.

Ad secundum dicendum, quòd ſignanter Moyſes videtur fuiſſe locutus ad excipiendam ab immunditia matrem Dei, quæ non peperit ſuſcepto ſemine. Et ideo patet, quòd non obligabatur ad impletionem illius præcepti, ſed voluntariæ purgationis obſeruantiam adimpleuit, vt dictum eſt *. In corp. art.

Ad tertium dicendum, quòd legalia ſacramenta non purgabant ab immunditia culpæ, quæ fit per gratiam, ſed hanc purgationem præfigurabant. Purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiuſdam: ſicut in Secunda parte † dictum P.2.q.102.
eſt. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxe- art.5.
rat: & ideo non indigebat purgari.

QVÆSTIO XXXVIII.

De Baptiſmo Ioannis, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de Baptiſmo, quo Chriſtus baptizatus eſt. Et quia Chriſtus baptizatus eſt baptiſmo Ioãnis, primò cõſiderãdũ eſt de baptiſmo Ioãnis in cõmuni. ſecũdò, de baptizatiõe Chriſti.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundò, vtrum ille baptiſmus fuerit à Deo.

¶ Tertiò, vtrum contulerit gratiam.

¶ Quartò, vtrum alij præter Chriſtum illo baptiſmo debuerint baptizari.

¶ Quintò, vtrum baptiſmus ille ceſſare debuerit Chriſto baptizato.

¶ Sextò, vtrum baptizati baptiſmo Ioann. eſſent poſtea baptizandi baptiſmo Chriſti.

Articvlvs primvs.

Vtrum fuerit conueniens Ioannem baptizare.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd 4. diſ.2.q.2.
non fuerit conueniens Ioannem baptizare. Om- art.2.4.
nis enim ritus ſacramentalis ad aliquam pertinet legem. Sed Ioannes non introduxit nouam legem. Ergo inconueniens fuit quòd nouum ritum baptizandi introduceret.

¶ 2 Præterea, Ioannes fuit miſſus à Deo in teſtimonium tanquã propheta: ſecundum illud Luc. 1. Tu puer propheta Altiſſimi vocaberis. Sed prophetæ qui fuerũt ante Chriſtũ, non introduxerunt nouũ ritũ, ſed ad obſeruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti.

Mementote legis Moyſi ſerui mei. ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶ 3 Præterea, Vbi eſt alicuius rei ſuperfluitas, non eſt ad illud aliquid addendum. Sed Iudæi excedebant in ſuperfluitate baptiſmatum. dicitur enim Matt. 7. quod Phariſæi & omnes Iudæi niſi crebrò lauent manus, non manducant, & à foro niſi baptizentur non comedunt, & alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum & vrceorum & æramentorum & lectorum. Ergo inconueniens fuit, quòd Ioannes baptizaret.

SED CONTRA eſt auctoritas Scripturæ, Matth. 3. vbi præmiſſa ſanctitate Ioannis, ſubditur, Quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit, vt Ioannes baptizaret, vt Chriſtus baptizaretur, & manifeſtaretur, & vt homines ad Chriſti baptiſmũ aſſuefacti, faciliùs ad pœnitentiam, & baptiſmi ſacramento idonei redderentur.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primò quidem, quia oportebat Chriſtum à Ioanne baptizari, vt baptiſmum conſecraret, vt Auguſtin. dicit ſuper Ioannem. Secundò, vt Chriſtus manifeſtaretur. Vnde ipſe Ioannes Baptiſta dicit Ioannis primo, vt manifeſtetur, ſcilicet Chriſtus in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad baptiſmum annũtiabat Chriſtum: quod quidem faciliùs ſic factum eſt, quàm ſi per ſingulos diſcurriſſet, vt Chryſ. dicit ſuper Ioan. Tertiò, vt ſuo baptiſmo aſſuefaceret homines ad baptiſmum Chriſti. Vnde Greg. dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcurſionis ſuæ ordinem ſeruans, qui naſciturum dominum naſcendo præuenerat, baptizando quoque baptizaturum præueniret. Quartò, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad dignè ſuſcipiendum baptiſmum Chriſti. Vnde ibidem Beda dicit, quòd quantum catechumenis nondum baptizatis prodeſt doctrina fidei, tantũ profuit baptiſma Ioannis ante baptiſma Chriſti. Quia ſicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptiſmum Chriſti prænuntiabat, & in cognitionem veritatis quæ mundo apparuit attrahebat: ſic miniſtri Eccleſiæ primò erudiunt, poſt redarguũt, demum in baptiſmo Chriſti remiſſionem peccatorũ promittunt.

Habetur ex ſermo. 1. de epip. tom. 10

Chryſ. ho. 16 in Ioan. ante med. tom. 3

ho. 7. in euã. paru ante me.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd baptiſmus Ioannis non erat per ſe ſacramentum: ſed quaſi quoddam ſacramentale diſponens ad baptiſmum Chriſti. Et ideo aliqualiter pertinebat ad legem Chriſti, non autem ad legem Moyſi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Ioannes nõ ſolum fuit propheta, ſed pluſquam propheta, vt dicitur Matt. 11. fuit enim terminus legis & initium Euangelij. Et ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem Chriſti, quàm ad obſeruantiam veteris legis.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmata illa Phariſæorum erant inania, vtpote ad ſolam munditiam carnis ordinata. Sed baptiſmus Ioannis ordinabatur ad munditiam ſpiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam: vt dictum eſt.

In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptiſmus Ioannis fuerit à Deo.

4. diſ. 2. q. 2. art. 1. q. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus Ioannis non fuerit à Deo. Nihil enim ſacramentale quod eſt à Deo, denominatur ab homine puro, ſicut baptiſmus nouæ legis non dicitur Petri vel Pauli, ſed Chriſti. Sed ille baptiſmus denominatur à Ioanne: ſecundum illud Matth. 21. Baptiſmus Ioannis vnde erat, è cælo an ex hominibus? Ergo baptiſmus Ioannis non fuit à Deo.

¶ 2 Præterea, Omnis doctrina de nouo à Deo procedens, aliquibus ſignis confirmatur. vnde & Dominus Exod. 4. dedit Moyſi poteſtatem ſigna faciendi. Et Heb. 2. dicitur, Cùm fides noſtra principium accepiſſet enarrari à Deo, per eos qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis & prodigiis. Sed de Ioanne Baptiſta dicitur Ioan. 10. Ioannes ſignum fecit nullum. Ergo videtur quòd baptiſmus quo baptizauit, non eſſet à Deo.

¶ 3 Præterea, Sacramenta quæ ſunt diuinitus inſtituta, aliquibus ſacræ ſcripturæ præceptis continentur. Sed baptiſmus Ioannis non præcipitur aliquo præcepto ſacræ Scripturæ. Ergo videtur quòd non fuerit à Deo.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Ioan. 1. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum, &c.

CONCLVSIO.

Baptiſmus Ioannis quo ad ritum fuit à Deo, non autem quo ad effectum, cum nihil efficeret quod humanas excederet vires.

RESPONDEO dicendum, quòd in baptiſmo Ioannis duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſe ritus baptizandi, & effectus baptiſmi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, ſed à Deo: qui familiari Spiritus ſancti reuelatione Ioannem ad baptizandum miſit. Effectus autem illius baptiſmi fuit ab homine: quia nihil in illo baptiſmo efficiebatur quod homo facere non poſſet. Vnde non fuit à ſolo Deo, niſi inquantum Deus in homine operatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptiſmum nouæ legis homines interius per Spiritum ſanctum baptizantur: quod facit ſolus Deus. Per baptiſmum autem Ioannis, ſolùm corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matthæi 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto. Et ideo baptiſmus Ioannis denominatur ab ipſo: quia ſcilicet nihil in eo agebatur quod ipſe non ageret. Baptiſmus autem nouæ legis non denominatur à miniſtro, qui principalem baptiſmi effectum non agit, ſcilicet interiorem emundationem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad Chriſtum, qui multitudine ſignorum, & ſuam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes ſigna feciſſet, homines ex æquo Ioanni & Chriſto attendiſſent. Et ideo vt homines principaliter Chriſto intenderent, non eſt datum Ioanni, vt faceret ſignum: Iudæis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit ſuum officium auctoritate Scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deſerto, &c. vt dicitur Ioan. 1. Ipſa etiam auſteritas vitæ, eius officium commendabat, quia vt Chryſ. dicit ſupra Matth. mirabile erat, in humano corpore tantam patientiam videre.

homil. 10. in Mat. ante medium, to. 2

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmus Ioannis non fuit ordinatus à Deo, niſi vt modico tempore duraret, propter cauſas prædictas. Et ideo non fuit commendatus aliquo præcepto communiter edito in ſacra Scriptura, ſed familiari quadam reuelatione Spiritus ſancti, vt dictum eſt.

In art. 1. huius q.

Ex articu. 1. huius q.

ARTICVLVS III.

Vtrum in baptiſmo Ioannis, gratia daretur.

4. diſ. 2. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd in baptiſmo Ioannis gratia daretur. Dicitur enim Marc. primo, Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Sed pœnitentia & remiſſio peccatorum eſt per gratiam: Ergo baptiſmus Ioannis gratiam conferebat.

¶ 2 Præterea, Baptizandi à Ioanne confitebantur peccata ſua, vt habetur Matth. 3. & Marc. primo. Sed confeſſio peccatorum ordinatur ad peccatorum remiſſionem quæ fit per gratiam. Ergo in baptiſmo Ioannis, gratia conferebatur.

¶ 3 Præterea, Baptiſmus Ioãnis propinquior erat baptiſmo

Chriſti,

Beda in hom. circumciſionis inter princip. & medium. Eam habes in homil. tertiæ anni.

Chriſti, quàm circuncisio. Sed per circuncisionẽ remittebatur peccatum originale: quia, vt * Beda dicit, idem ſalutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originales peccati vulnus agebat, quod nunc baptiſmus agere reuelatæ gratiæ tempore conſueuit. Ergo multò magis baptiſmus Ioannis remiſſionem peccatorum operabatur, quod ſine gratia fieri non poteſt.

SED CONTRA eſt quod Matth. 3. dicitur, Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Quod exponens Greg *. in quadam Homil. dicit, Ioannes non in Spiritu, ſed in aqua baptizat: quia peccata ſoluere non valebat. Sed gratia eſt à Spiritu ſancto, & per eam peccata tollũtur. Ergo baptiſmus Ioannis gratiam nõ conferebat.

ho. 7. in euan. parum ante medium.

CONCLVSIO.

Baptiſmus Ioannis gratiam non conferebat, ſed ad illa diſponebat, per doctrinam ad fidem & baptiſmum, & pœnitentiam inducentem, & diſponentem.

ar. 1 huius q.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt *, tota doctrina & operatio Ioannis præparatoria erat ad Chriſtum: ſicut miniſtri & inferioris artificis eſt præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Chriſtum: ſecundum illud Ioan. primo, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et ideo baptiſmus Ioannis gratiam non conferebat, ſed ſolùm ad gratiam præparabat tripliciter. Vno quidem modo per doctrinam Ioannis inducentem homines ad fidem Chriſti. Alio modo aſſuefaciendo homines ad ritum baptiſmi Chriſti. Tertio modo per pœnitentiam, præparando homines ad ſuſcipiendum effectũ baptiſmi Chriſti.

ſup. illud Marci. 1. fuit Ioãnes in deſerto baptizãs: Eſt ca. 3. ſecundũ ordinem Bedæ

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis verbis (vt Beda dicit †) poteſt intelligi duplex baptiſmus. Vnus quidem, quem Ioannes baptizando conferebat, qui dicitur baptiſmus pœnitentiæ: quià ſcilicet ille baptiſmus erat quoddam inductiuum ad pœnitentiã: & quaſi quædam proteſtatio, qua profitebantur homines ſe pœnitentiam acturos. Alius autem eſt baptiſmus Chriſti, per quem peccata remittuntur: quem Ioannes dare non poterat: ſed ſolum prædicabat, dicens, Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto. Vel poteſt dici, quòd prædicabat baptiſmum pœnitentiæ, id eſt inducentem ad pœnitentiam: quæ quidẽ pœnitentia ducit homines in remiſſionem peccatorum. Vel poteſt dici, quòd per baptiſmum Chriſti (vt Hieron. dicit *) gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem conſummatur per ſpõſum, initiatur per paranymphum, ſcilicet per Ioannem. Vnde dicitur, quòd baptizabat & prædicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionẽ peccatorum: non quia hoc ipſe perficeret, ſed quia præparando ad hoc homines diſponebat.

ſup. illud Marci 1. prædicãs baptiſ. pœnit. tom. 9.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illa confeſſio peccatorum nõ fiebat ad remiſſionem peccatorum ſtatim per baptiſmum Ioannis exhibendam: ſed conſequendam per pœnitentiam conſequentem, & per baptiſmũ Chriſti, ad quem pœnitentia illa præparabat.

AD TERTIVM dicendum, quòd circuncisio inſtituta erat ad remedium originalis peccati. Sed baptiſmus Ioannis ad hoc non erat inſtitutus: ſed ſolum erat præparatorius ad baptiſmum Chriſti: vt dictum eſt *. Sacramenta autẽ ex vi inſtitutionis, ſuũ habent effectum.

in corp. & ar. 1. huius q.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum alij præter Chriſtum, baptiſmo Ioannis baptizari debuerint.

*4. diſ. 2. q. 2. art. 3. q. 2. * art. 1. † tract. 13. in Ioan. inter princ. & med. tom. 9.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmo Ioannis ſolus Chriſtus debuerit baptizari. Quia ſicut dictum eſt *, ad hoc Ioannes baptizauit, vt Chriſtus baptizaretur: ſicut Aug †. dicit ſuper Ioannem. Sed quod eſt proprium Chriſto, non debet aliis conuenire. Ergo nulli alij debuerunt illo baptiſmo baptizari.

¶ 2 Præterea, Quicunq; baptizatur, aut accipit aliquid à baptiſmo, aut baptiſmo aliquid confert. Sed à baptiſmo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum eſt *) nec aliquis baptiſmo aliquid conferre poterat, niſi Chriſtus, qui tactu mundiſſimæ ſuæ carnis aquas ſanctificauit. Ergo videtur quòd ſolus Chriſtus baptiſmo Ioannis debuerit baptizari.

art. præced.

¶ 3 Præterea, Si alij illo baptiſmo baptizabantur, hoc non erat niſi vt præpararentur ad baptiſmum Chriſti: & ſic conueniens videbatur, quòd ſicut baptiſmus Chriſti omnibus confertur, & magnis & paruis, & Gentilibus & Iudæis, ita etiam & baptiſmus Ioannis conferretur. Sed non legitur quòd ab eo pueri baptizarentur, nec etiam Gentiles: dicitur enim Marc. 1. quòd egrediebantur ad illum Iſraëlitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo. Ergo videtur quòd ſolus Chriſtus à Ioanne debuerit baptizari.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Luc. 3. Factum eſt, cùm baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato & orante, aperti ſunt cæli.

CONCLVSIO.

Non modo Chriſtum, ſed alios oportuit baptiſmo Ioannis baptizari.

tract. 4. in Io. à med. & tract. 5. inter princ. & med. tom. 9

RESPONDEO dicendum, quòd duplici de cauſa oportuit alios à Chriſto baptizari baptiſmo Ioannis. Primò quidem (vt Auguſt *. dicit ſuper Ioan.) quia ſi ſolus Chriſtus baptiſmo Ioannis baptizatus eſſet, non defuiſſent qui dicerent, baptiſmum Ioannis, quo Chriſtus eſt baptizatus, digniorem eſſe baptiſmo Chriſti, quo alij baptizantur. Secundò, quia oportebat per baptiſmum Ioannis alios ad baptiſmum Chriſti præparari: ſicut dictum eſt *.

arti. 1. & 3. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd non propter hoc ſolum fuit Ioannis baptiſmus inſtitutus, vt Chriſtus baptizaretur, ſed etiam propter alias cauſas, vt dictum eſt *. Et tamen ſi ad hoc ſolum eſſet inſtitutus, vt Chriſtus eo baptizaretur: oportebat prædictum inconueniens vitari, aliis hoc baptiſmo baptizatis.

ar. 1. huius q.

AD SECVNDVM dicendum, quòd alij qui ad baptiſmum Ioannis accedebant, non poterant quidem baptiſmo aliquid conferre, nec tamen à baptiſmo gratiã accipiebant, ſed ſolum pœnitentiæ ſignum.

AD TERTIVM dicendum, quòd quia ille baptiſmus erat pœnitentiæ, quæ pueris non conuenit, ideo baptiſmo illo pueri non baptizabantur. Conferre autem Gentibus viam ſalutis, ſoli Chriſto reſeruabatur: qui eſt expectatio Gentium, vt dicitur Geneſ. penult. Sed & ipſe Chriſtus Apoſtolis inhibuit Gentilibus Euangelium prędicare, ante paſſionem & reſurrectionẽ. vnde multò minus conueniebat per Ioannem Gentiles ad baptiſmum admitti.

ARTICVLVS V.

Vtrum baptiſmus Ioannis debuerit ceſſare Chriſto baptizato.

4. diſ. 2. q. 1. ar. 1. q. 3. 1. & q. 4. per totum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus Ioannis ceſſare debuerit, poſtquam Chriſtus fuit baptizatus. Dicitur enim Ioan. 1. Vt manifeſtetur in Iſraël, propterea veni in aqua baptizans. Sed Chriſto baptizato ſufficienter fuit manifeſtatus: tum per teſtimonium Ioannis, tum per deſcenſum columbæ, tum etiam teſtimonio paternæ vocis. Ergo videtur quòd non debuerit poſtea baptiſmus Ioannis durare.

tra. 4 in Ioã. inter med. & fin. tom. 9

¶ 2 Præterea, Auguſtin *. dicit ſuper Ioan. Baptizatus eſt Chriſtus, & ceſſauit Ioannis baptiſmus. Ergo videtur quòd Ioannes poſt Chriſtum baptizatum, non debuerit baptizare.

¶ 3 Pręterea, Baptiſmus Ioannis erat præparatorius ad baptiſmum Chriſti. Sed baptiſmus Chriſti incepit ſtatim Chriſto baptizato: quia tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis, vt Beda dicit. Ergo videtur quòd baptiſmus Ioannis ceſſauerit Chriſto baptizato.

Sed contra eſt, quòd dicitur Ioann. 3. quòd venit Ieſus in Iudæam terram,& baptizabat, erat autem & Ioannes baptizans. Sed Chriſtus non baptizauit niſi poſtquàm fuit baptizatus. Ergo videtur quòd poſtquàm Chriſtus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

Conclvsio.

Non decuit Chriſto baptizato, ceſſare Ioannis baptiſmum.

Respondeo dicendum, quòd baptiſmus Ioannis ceſſare non debuit Chriſto baptizato. Primò quidem: quia (vt Chryſoſt *. dicit) ſi ceſſaſſet Ioannes baptizare Chriſto baptizato, exiſtimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundò: quia ſi ceſſaſſet à baptizando, Chriſto baptizante, diſcipulos ſuos in maiorem zelum immiſiſſet. Tertiò, quia perſiſtens in baptizando, ſuos auditores mittebat ad Chriſtum.

ho. 28. in Io. non multũ remote à princ. tom. 3.

Quartò, quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis: nec debuit præcurſor ceſſare, donec veritas manifeſtaretur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd nondum Chriſtus erat plenè manifeſtatus eo baptizato: & ideo adhuc neceſſarium erat, quòd Ioannes baptizaret.

Ad secvndvm dicendum, quòd baptizato Chriſto ceſſauit baptiſmus Ioannis: non tamen ſtatim, ſed eo incarcerato. Vnde Chryſoſt *. dicit ſuper Ioannem, Aeſtimo propter hoc permiſſam eſſe mortem Ioannis, & eo ſublato de medio, Chriſtum maximè prædicare cœpiſſe, vt omnis multitudinis affectio ad Chriſtum tranſiret, & non vltrà his, quæ de vtroque erant, ſententiis ſcinderetur.

ho. 28. in Io. non remote à prin. to. 3

Ad tertivm dicendum, quòd baptiſmus Ioannis præparatorius erat, non ſolum ad hoc quòd Chriſtus baptizaretur, ſed etiam ad hoc quòd alij ad Chriſti baptiſmum accederent. Quod nondum fuit impletum Chriſto baptizato.

Articvlvs VI.

Vtrum baptizati baptiſmo Ioannis, eſſent poſtea baptiſmo Chriſti baptizandi.

Inf. q. 66. ar. 9. 2. Et 4. di. 2. q. 2. ar. 4

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd baptizati baptiſmo Ioannis, non fuerint baptizandi baptiſmo Chriſti. Ioannes enim non fuit minor Apoſtolis: cùm de eo ſcriptum ſit Matth. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Sed illi qui baptizabantur ab Apoſtolis, non iterum baptizabantur, ſed ſolummodo addebatur eis impoſitio manuum. Dicitur enim Act. 8. quòd aliqui baptizati tantum erant à Philippo in nomine domini Ieſu: tunc Apoſtoli, ſcilicet Petrus & Ioannes, imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Ergo videtur quòd baptizati à Ioanne, non debuerint baptizari baptiſmo Chriſti.

¶ 2 Præterea, Apoſtoli fuerunt baptizati baptiſmo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum diſcipuli Ioannis, vt patet Ioan. 1. Sed Apoſtoli non videntur eſſe baptizati baptiſmo Chriſti: dicitur enim Ioan. 4. quòd Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius. Ergo videtur quòd baptizati baptiſmo Ioannis, nõ erant baptizandi baptiſmo Chriſti.

¶ 3 Præterea, Minor eſt qui baptizatur, quàm qui baptizat. Sed ipſe Ioannes nõ legitur baptizatus baptiſmo Chriſti. Ergo multò minus illi qui à Ioanne baptizabantur, indigebant baptiſmo Chriſti.

¶ 4 Præterea, Act. 19. dicitur, quòd Paulus inuenit quoſdam de diſcipulis, dixitque ad eos, Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. Ille verò ait, In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt, In Ioannis baptiſmate. Et ſequitur quòd baptizati ſunt iterum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Sic ergo videtur quòd quia Spiritum Sanctum neſciebant, oportuit eos iterum baptizari: ſicut Hieronymus * dicit ſuper Ioëlem, & in Epiſtola de viro vnius vxoris, & Amb†. in lib. de Spiritu ſancto. Sed quidam fuerunt baptizati baptiſmo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. Ergo non erãt baptizandi iterum baptiſmo Chriſti.

co. 2. Ioelis nõ multũ remote à fin. to. 6
† Amb. li. 1. c. 3. circa prin. tom. 2.

¶ 5 Preterea, Roma. 10. ſuper illud, Hoc eſt Verbum fidei, quod prædicamus, dicit gloſ. Auguſt *. Vnde eſt iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente Verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur. Ex quo patet quòd virtus baptiſmi dependet ex fide. Sed forma baptiſmi Ioannis ſignificauit fidem Chriſti, in qua nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuum 19. Ioannes baptizabat baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, In eum qui venturus eſt poſt ipſum, vt crederent, hoc eſt in Ieſum. Ergo videtur quòd non oportebat baptizatos baptiſmo Ioannis, iterum baptizari baptiſmo Chriſti.

Eſt gloſ. Aug. tract. 80. in Io. à medio illius. tom. 9.

Sed contra eſt, quod Auguſtin*. dicit ſuper Ioan. Qui baptizati ſunt baptiſmate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptiſmate Chriſti.

tract. 5. in Io. inter prin. & med. tom. 9

Conclvsio.

Omnes baptizatos baptiſmo Ioannis Chriſti rurſus baptiſmo rebaptizari oportuit, quo ſolo & character, & ſalutis gratia confertur.

Respondeo dicendum, quòd ſecundum opi. Magiſtri in 2. diſti 4. ſent *. illi, qui baptizati ſunt à Ioanne, neſcientes Spiritum ſanctum eſſe, ac ſpem ponentes in illius baptiſmo, poſtea baptizati ſunt baptiſmo Chriſti. Illi verò qui ſpem non poſuerunt in baptiſmo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritum ſanctum credebant, non fuerunt poſtea baptizati, ſed impoſitione manuum ab Apoſtolis ſuper eos facta, Spiritum ſanctum receperunt. Et hoc quidem verum eſt, quantum ad primam partem, quod multis auctoritatibus confirmatur.

lib. 4. diſt. 2. paragr. vlt.

Sed quantum ad ſecundam partem eſt penitus irrationabile quod dicitur. Primò quidem: quia baptiſmus Ioannis, neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, ſed erat ſolum in aqua, vt ipſemet dicit Matth. 3. Vnde baptizatis fides vel ſpes, quam habebant in Chriſtũ, non poterat hunc defectum ſupplere.

Secundò: quia quando in ſacramento omittitur quod eſt de neceſſitate ſacramenti, non ſolum oportet ſuppleri quod fuerat omiſſum, ſed oportet totaliter innouari. Eſt autem de neceſſitate baptiſmi Chriſti, quòd fiat non ſolum in aqua, ſed etiam in Spiritu ſancto: ſecundum illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnde illis qui tantum in aqua baptizati erant baptiſmo Ioannis, non ſolum erat ſupplendum quod deerat (vt ſcilicet daretur eis Spiritus ſanctus per impoſitionem manuum) ſed erant iteratò totaliter baptizandi in aqua & Spiritu.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Augu*. dicit ſuper Ioan ideo poſt Ioannem baptizatum eſt: quia non dabat baptiſmum Chriſti, ſed ſuum: quod autem dabatur à Petro, & ſi quod datum eſt à Iuda, Chriſti erat. Et ideo ſi quos baptizauit Iudas, non ſunt iterum baptizandi. baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur, non qualis ille, cuius miniſterio datur. Et inde eſt etiam quòd baptizati à Philippo diacono, qui baptiſmũ Chriſti dabat, non ſunt iterum baptizati: ſed acceperunt manus impoſitionem per Apoſtolos: ſicut baptizati per ſacerdotes, confirmantur per Epiſcopos.

tract. 5. in Io. inter prin. & medi. to. 9

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit ad Seleucianum, Intelligimus diſcipulos Chriſti fuiſſe baptizatos, ſiue baptiſmo Ioannis, (ſicut nonnulli arbitrantur) ſiue, quod magis credibile eſt, baptiſmo Chriſti; neque enim miniſterio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit humilitatis miniſterio, quando eis pedes lauit.

epi. 108. à medio præcipue, tom. 2

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut Chryſ*. dicit ſuper Matth. per hoc quod Chriſtus Ioanni dicenti, Ego à te debeo baptizari, reſpondit, Sine modo: oſtenditur quòd poſtea Chriſtus baptizauit Ioannem. Et hoc

ho. 4. in Mat. in ope. imperf. ſup. illud: Sine modo, tom. 2

dicit

Mat. 3. ſuper illud Sine modo, tom. 9

dicit in quibuſdam libris apocryphis manifeſte ſcriptum eſſe. Certum tamen eſt, vt Hieronymus * dicit ſuper Matthæ. quòd ſicut Chriſtus fuit baptizatus in aqua à Ioanne, ita Ioannes à Chriſto erat in Spiritu baptizandus.

AD QVARTVM dicendum, quòd non eſt tota cauſa quare illi fuerunt baptizati poſt baptiſmum Ioann. quia Spiritum ſanctum non cognouerant, ſed quia non erant baptiſmo Chriſti baptizati.

AD QVINTVM dicendũ, quòd ſicut dicit Auguſt. contra Fauſtum, Sacramenta noſtra ſunt ſigna præſentis gratiæ: ſacramenta verò veteris legis fuerunt ſigna gratiæ futuræ. Vnde ex hoc ipſo quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptiſmum Chriſti, qui eſt ſacramentum nouæ legis.

QVÆSTIO XXXIX.

De Baptizatione Chriſti, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de baptizatione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum Chriſtus debuerit baptizari.

¶ Secundò, vtrum debuerit baptizari baptiſmo Ioannis.

¶ Tertiò de tempore baptiſmi.

¶ Quartò de loco.

¶ Quintò, de hoc quòd ei ſunt cæli aperti.

¶ Sextò, de Spiritu ſancto apparente in ſpecie columbæ.

¶ Septimò, vtrum illa columba fuerit verum animal.

¶ Octauò, de voce paterni teſtimonij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum baptizari.

4. diſ. 2. q. 2. art. 3. q. 1. Et q. 3. art. 2. q. 1 cor. Et Mat. 3. col. 12. op. 60. to. 9

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum baptizari. Baptizari enim eſt ablui. Sed Chriſto non conuenit ablui: in quo nulla fuit impuritas. Ergo videtur quòd Chriſtum non decuerit baptizari.

¶ 2 Præterea, Chriſtus circumciſionem ſuſcepit, vt impleret legem. Sed baptiſmus non pertinebat ad legem. Ergo non debebat baptizari.

¶ 3 Præterea, Primum mouens in quolibet genere, eſt immobile ſecundum illum motum: ſicut cælum quod eſt primum alterans, non eſt alterabile. Sed Chriſtus eſt primum baptizans ſecundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. Ergo ipſum non decuit baptizari.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 3. quòd venit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

CONCLVSIO.

Quanquam Chriſtus non indiguerit baptizari, voluit tamen baptizari, vt aquas ſanctificaret, noſtraſque ſordes ablueret, & quod à nobis faciendum erat, exponeret.

li. 2 in Luc. c. vlt. in princi. tom. 5
ho. 4. in ope. imperf. nõ remote à princ. tom. 2

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum baptizari. Primò quidem: quia vt Ambroſ *. dicit ſuper Luc. Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Chriſti, quæ peccatũ non cognouit, baptiſmatis vim haberent: & vt ſanctificatas aquas relinqueret poſtmodum baptizandis, ſicut Chryſoſt †. dicit ſuper Matth. Secundo, quia ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. quamuis ipſe non eſſet peccator, tamen naturam ſuſcepit peccatricem, & ſimilitudinem carnis peccati: propterea etſi pro ſe baptiſmate non indigebat, tamen in aliis carnalis natura opus habebat. Et ſicut Greg *. Nazan. dicit, Baptizatus eſt Chriſtus, vt totum veteranum Adam immergat aquæ.

In orat. in epiphan. lumina à medio.

Tertiò baptizari voluit, ſicut Auguſt. dicit in ſermone de Epiphania: quia voluit facere quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc eſt quod ipſe dicit, Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. Vt enim Ambro *. dixit ſuper Luc. Hæc eſt iuſtitia, vt quod alterum facere velis, prior ipſe incipias, & tuo alios horteris exemplo.

li. 2. in Luc. c. vlt. à med. tom. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus non fuit baptizatus vt ablueretur, ſed ablueret, ſicut dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus non ſolùm debebat implere ea quæ erant veteris legis, ſed etiam inchoare ea quæ ſunt nouæ legis. Et ideo non ſolum voluit circuncidi, ſed etiam baptizari.

AD TERTIVM dicendum, quòd Chriſtus eſt primum baptizans ſpiritualiter: & ſic non eſt baptizatus, ſed ſolùm in aqua

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus baptiſmo Ioannis debuerit baptizari.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit baptizari baptiſmo Ioannis. Baptiſmus enim Ioannis fuit baptiſmus pœnitentiæ. Sed pœnitentia Chriſto non conuenit: quia nullum habuit peccatum. Ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptiſmo Ioannis.

homil. 12. in Mat. nõ longè à medio, to. 2.

¶ 2 Præterea, Baptiſmus Ioannis, ſicut dicit Chryſo *. medium fuit inter baptiſmum Iudæorum & Chriſti baptiſmum. Sed medium ſapit naturam extremorum. Cùm ergo Chriſtus non fuerit baptizatus baptiſmate legali, nec etiam baptiſmate ſuo; videtur quod pari ratione baptiſmate Ioannis baptizari non debuerit.

¶ 3 Præterea, Omne quod in rebus humanis eſt optimum, debet attribui Chriſto. Sed baptiſmus Ioannis non tenet ſupremum locum inter baptiſmata. Ergo non conuenit Chriſtum baptizari baptiſmo Ioannis.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matth. 3. quòd venit Ieſus in Iordanem, vt baptizaretur à Ioanne.

CONCLVSIO.

Congruum fuit Chriſtum baptizari baptiſmo Ioannis, vt Ioannis baptiſmum comprobaret.

trac. 13 in Io. aliquantulũ à prin. tom. 9

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dicit Aug *. ſuper Ioan. baptizatus Dominus baptizabat, non eo baptiſmate, quo baptizatus eſt. Vnde cùm ipſe baptizaret baptiſmo proprio, conſequens eſt quòd non fuerit baptizatus ſuo baptiſmate, ſed baptiſmate Ioannis. Et hoc fuit conueniens, primò quidem propter conditionem baptiſmi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu, ſed ſolum in aqua, Chriſtus autem ſpirituali baptiſmate nõ indigebat, qui à principio ſuæ conceptionis gratia Spiritus ſancti repletus fuit, vt patet ex dictis *, & hæc eſt ratio Chryſ. † Secundò vt Beda * dicit, baptizatus ex baptiſmo Ioannis, vt baptiſmo ſuo baptiſmum Ioannis comprobaret. Tertiò, ſicut Grego †. Nazan. dicit, Accedit Chriſtus ad baptiſmum Ioannis, ſanctificaturus baptiſmum.

q. 34. ar. 4
† ho. 3. & 4. in ope. imper. tom. 2
** Beda Mar. 1 circa prin. c. 4 tom. 2*
† Nazan. in orat. epiphan. lumina, à medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt *, Chriſtus baptizari voluit, vt nos ſuo exemplo induceret ad baptiſmum. Et ideo ad hoc, quòd eſſet efficacior eius inductio, voluit baptizari baptiſmo, quo manifeſtè non indigebat, vt homines ad baptiſmum accederent, quo indigebant. Vnde Ambroſ †. dicit ſuper Luc. Nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Chriſtus lauacrum pœnitentiæ non refugit.

† arti. preced.
† li. 2. in Luc. c. vlt. à med. tom. 5.

AD SECVNDVM dicendum, quòd baptiſmus Iudæo-

Iudæorum in lege præceptus, erat ſolùm figuralis: baptiſmus autem Ioannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abſtinendum à peccatis: baptiſmus autem Chriſti habet efficaciam mundandi à peccato, & gratiam conferẽdi. Chriſtus autem neque indigebat percipere remiſſionem peccatorum, quæ in eo non erant: neque recipere gratiam, qua plenus erat: ſimiliter etiam cùm ipſe ſit veritas, non competebat ei id quod in ſola figura gerebatur. Et ideo magis congruum fuit quòd baptizaretur baptiſmo medio, quàm aliquo extremorum.

Ad tertium dicendũ, quòd baptiſmus eſt quoddam ſpirituale remedium. Quantò autem aliquid eſt magis perfectum, tantò minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipſo quòd Chriſtus eſt maximè perfectus, conueniẽs fuit quòd non baptizaretur perfectiſſimo baptiſmo: ſicut ille qui eſt ſanus, non indiget efficaci medicina.

Articvlvs III.

Vtrum Chriſtus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

4. diſ. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. c. & di. 44. in princ. expoſitionis literæ.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienti tempore Chriſtus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Chriſtus baptizatus eſt, vt ſuo exemplo alios ad baptiſmũ prouocaret. Sed fideles Chriſti laudabiliter baptizantur, non ſolùm ante trigeſimum annum, ſed in infantili ætate. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

¶ 2 Præterea, Chriſtus non legitur docuiſſe vel miracula feciſſe ante baptiſmum. Sed vtilius fuiſſet mundo, ſi priori tempore docuiſſet, incipiens à viceſimo anno, vel etiam prius. Ergo videtur, quòd Chriſtus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigeſimum annum debuerit baptizari.

¶ 3 Præterea, Iudicium ſapientiæ diuinitus infuſæ, maximè debuit manifeſtari in Chriſto. Eſt autem manifeſtatum in Daniele tempore ſuæ pueritiæ: ſecundum illud Daniel. 13. Suſcitauit Dominus ſpiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multo magis Chriſtus in ſua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ 4 Præterea, Baptiſmus Ioannis ordinatur ad baptiſmũ Chriſti, ſicut ad finem. Sed finis eſt prior in intentione, & poſterior in executione. ergo vel Chriſtus debuit primus à Ioanne baptizari, vel vltimus.

Sed contra eſt, quòd dicitur Luc. 3. Factum eſt cum baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato, & orante: & infrà, Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta.

Conclvsio.

Congruit vt Chriſtus trigeſimo ætatis ſuæ anno baptizaretur, vt idoneus docere & prædicare exiſtimaretur.

Respondeo dicendum, quòd Chriſtus conueniẽter fuit in trigeſimo anno baptizatus. Primò quidẽ, quia Chriſtus baptizabatur quaſi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas: qualis eſt triginta annorum. Vnde legitur Geneſ. 41. quòd triginta annorum erat Ioſeph, quando accepit regimen Aegypti. Similiter etiam 2. Reg. 5. legitur de Dauid, quòd triginta annorum erat cùm regnare cœpiſſet. Ezechiel etiam in trigeſimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundò, quia ſicut Chryſo. dicit ſuper Matth. futurũ erat, vt poſt baptiſmum Chriſti, lex ceſſare inciperet. Et ideo hac ætate Chriſtus ad baptiſmum venit, qui poteſt omnia peccata ſuſcipere, vt lege ſeruata, nullꝰ dicat, quòd ideo eam ſoluit, quia implere non potuit. Tertiò, quia per hoc quòd Chriſtus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi, quod baptiſmus parit viros perfectos: ſecundum illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Vnde & ipſa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: cõſurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Chriſtianæ conſiſtit.

hom. 10. non remote à principio tom. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Grego. Nazanzenus dicit, Chriſtus non eſt baptizatus quaſi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi immineret periculum differendo baptiſmum, ſed cuiuis alij non in paruum redundat periculum, ſi exeat ex hac vita, non indutus veſte incorruptionis, ſcilicet gratia. Et licet bonum ſit baptiſmi, munditiam cuſtodire, potius tamen eſt (vt ipſe dicit) interdum pauliſper maculari, quàm gratia omnino carere.

In orat. in Epiphan luminũ poſt med. *eodem loco.*

Ad secundum dicendum, quòd vtilitas, quæ à Chriſto prouenit hominibus, præcipuè eſt per fidem & humilitatem, ad quorum vtrunque valet, quòd Chriſtus in pueritia, vel adoleſcentia non cœpit docere, ſed in perfecta ætate. Ad fidem quidem: quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quòd per temporum incrementa corporaliter profecit, & ne huiuſmodi profectus putaretur eſſe phantaſticus, noluit ſapientiam ſuam vel virtutem manifeſtare ante perfectam corporis ætatem. Ad humilitatem verò, ne ante perfectam ætatem aliquis præſumptuosè prælationis gradum, & docendi officium aſſumat.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo oſtendi id quod competit omnibus ſecundũ legem communem: vt ſcilicet in ætate perfecta doceret. Sed ſicut Greg. Nazan. dicit, non eſt lex cõmunis quod raro contingit, ſicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam ſpeciali diſpenſatione, ſecundum diuinę ſapientiæ ordinem conceſſum eſt præter legem communem, vt ante perfectam ætatem, officium vel præſidendi, vel docendi haberẽt: ſicut Solomon, Daniel & Hieremias.

loco citato ad argum. 1.

Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus nec primus nec vltimus debuit à Ioanne baptizari: quia vt Chryſoſt. dicit ſuper Matth. Chriſtus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationem & baptiſmum Ioannis: & vt teſtimonium acciperet à Ioanne. Non autem creditum fuiſſet teſtimonio Ioannis, niſi poſtquam fuerunt multi baptizati ab ipſo. Et ideo non debuit primus à Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus: quia (ſicut ipſe ibidem ſubdit) ſicut lux Solis nõ expectat occaſum Luciferi, ſed eo procedente egreditur, & ſuo lumine obſcurat illius candorem: ſic & Chriſtus non expectauit, vt curſum ſuum Ioannes impleret, ſed adhuc eo docente & baptizante, apparuit.

homil. 4. in Mat. in opere imperfecto circa princ. illius tom. 2.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus debuerit in Iordane baptizari.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet reſpondere figuræ. Sed figura baptiſmi præceſſit in tranſitu maris Rubri: vbi Aegyptij ſunt ſubmerſi, ſicut peccata delentur in baptiſmo. Ergo videtur quòd Chriſtus magis debuerit baptizari in mari, quàm in flumine Iordanis.

Mat. 3. col. 4 fin.

¶ 2 Pręterea, Iordanis interpretatur deſcenſus. Sed per baptiſmum aliquis aſcendit magis, quàm deſcendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur, quòd baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Ergo videtur inconueniens fuiſſe, quòd Chriſtus in Iordane baptizaretur.

¶ 3 Pręterea, Tranſeuntibus filijs Iſraël, aquę Iordanis conuerſæ ſunt retrorſum, vt legitur Ioſuæ 4. & ſicut etiã in Pſalm. dicitur. Sed illi qui baptizantur, non retrorſum, ſed in antea progrediuntur. Non ergo fuit conueniens quòd Chriſtus in Iordane baptizaretur.

Sed contra eſt, quòd dicitur Marci 1. quòd baptizatus eſt Ieſus à Ioanne in Iordane.

Con-

CONCLVSIO.

Conueniens fuit, Chriſtum baptizari in Iordanis fluuio, quo in regnum Dei deſignatur ingreſſus.

RESPONDEO dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quem filij Iſraël in terram promiſſionis intrauerunt. Hoc autem habet baptiſmus Chriſti ſpeciale præ omnibus baptiſmatibus, quòd introducit in regnũ Dei: quod per terram promiſſionis ſignificatur. Vnde dicitur Ioannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Ad quod etiam pertinet quòd Helias diuiſit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia ſcilicet tranſeuntibus per aquam baptiſmi, per ignem Spiritus ſancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniens fuit, vt Chriſtus in Iordane baptizaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tranſitus maris Rubri præfigurauit baptiſmum, quantum ad hoc quòd baptiſmus delet peccata. Sed tranſitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cæleſtis, qui eſt principalior effectus baptiſmi, & per ſolum Chriſtum impletus. Et ideo conuenientius fuit, quòd Chriſtus in Iordane, quàm in mari baptizaretur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in baptiſmo eſt aſcenſus per profectum gratiæ, qui requirit deſcenſum humilitatis: ſecundum illud Iaco. 4. Humilibus autem dat gratiam. Et ad talem deſcenſum referendum eſt nomen Iordanis.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in ſer. de Epiph. Sicut antea aquæ Iordanis retrorſum conuerſæ fuerant, ita modo Chriſto baptizato retrorſum peccata conuerſa ſunt. Vel etiã per hoc ſignificatur, quòd contra deſcenſum aquarum, benedictionum fluuius ſurſum ferebatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſto baptizato, cæli debuerint aperiri.

Infrà q. 49. ar. 5. 3. Et 3. diſ. 18. ar. 6. q. 3. 2. et diſ. 22. q. 3. ar. 1. 4. Et opuſ. 60. cap. 9.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto baptizato non debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi ſunt cæli, qui indiget intrare in cælum, quaſi extra cælum exiſtens. Sed Chriſtus ſemper erat in cælo: ſecundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui eſt in cælo. Ergo videtur quòd non debuerint ei cæli aperiri.

¶ 2 Præterea, Apertio cælorum aut intelligitur ſpiritualiter, aut corporaliter. Sed non poteſt intelligi corporaliter: quia corpora cæleſtia ſunt impaſſibilia, & infrangibilia: ſecundum illud Iob 37. Tu forſitan cum eo fabricatus es cęlos, qui ſolidiſſimi, quaſi ęre fuſi ſunt. Similiter etiam nec poteſt intelligi ſpiritualiter: quia ante oculos filij Dei cæli antea clauſi non fuerant. Ergo videtur inconuenienter dici, quòd baptizato Chriſto, aperti fuerint ei cæli.

¶ 3 Pręterea, Fidelibus cælum apertum eſt per Chriſti paſſionem, ſecundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Chriſti. Vnde etiam nec Chriſti baptiſmo baptizati, ſi qui ante eius paſſionẽ deceſſerint, cælos intrare potuerũt. Ergo magis debuerunt aperiri cæli Chriſto patiẽte, quàm eo baptizato.

SED CONTRA eſt quod dicitur Lucæ 3. Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cælum.

CONCLVSIO.

Chriſto baptizato & orante, conuenienter aperti ſunt cæli.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictũ eſt, Chriſtus baptizari voluit, vt ſuo baptiſmo conſecraret baptiſmum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptiſmo Chriſti ea demonſtrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam noſtri baptiſmi. Circa quam tria ſunt conſideranda. Primò quidem principalis virtus, ex qua baptiſmus habet efficaciam. Quæ quidem eſt virtus cæleſtis. Et ideo baptizato Chriſto, apertum eſt cælũ, vt oſtenderetur quòd de cætero cæleſtis virtus baptiſmum ſanctificaret.

Secundò operatur ad efficaciam baptiſmi fides Eccleſiæ, & eius qui baptizatur, vnde & baptizati fidem profitentur, & baptiſmus fidei dicitur ſacramentum. Per fidẽ autem inſpicimus cæleſtia, quæ ſenſum & rationem humanam excedunt. Et ad hoc ſignificandum Chriſto baptizato aperti ſunt cæli.

Tertiò, quia per baptiſmum Chriſti [*] ſpecialiter apetitur nobis introitus regni cæleſtis: qui primo homini præcluſus fuerat per peccatum. Vnde baptizato Chriſto, aperti ſunt cæli: vt oſtenderetur quòd baptizatis patet via in cælum. Poſt baptiſmum autem neceſſaria eſt homini iugis oratio, ad hoc quòd cælum introeat. Licet enim per baptiſmum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnãs interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo ſignanter dicitur Luc. 3. quòd Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cælum: quia ſcilicet fidelibus neceſſaria eſt oratio poſt baptiſmũ. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipſum quòd per baptiſmum cælum aperitur credentibus, eſt ex virtute orationis Chriſti. Vnde ſignanter Matth. 3. dicitur, quòd apertum eſt ei cælũ, id eſt omnibus propter eum. ſicut ſi Imperator alicui pro alio petenti dicat, Ecce, hoc beneficiũ non illi do, ſed tibi, id eſt propter te illi: vt Chryſoſt. dicit ſuper Matth.[*]

[*] Alias ſpiritualiter.

[*] Hom. 4. in Matth. à medio illum, in opere imperfecto tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Chryſoſtom. dicit ſuper Matth.[†] ſicut Chriſtus ſecundum diſpenſationem humanam baptizatus eſt, quamuis ipſe propter ſe baptiſmo non indigeret: ſic etiam ſecundum humanam diſpenſationem aperti ſunt ei cæli, ſecundum autem naturam diuinam ſemper erat in cælis.

[†] Homil. 4. in Matth. in opere imperfecto in medio illius tom. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Hieron. dicit ſuper Matth.[*] cæli aperti ſunt Chriſto baptizato, nõ reſeratione elementorum, ſed ſpiritualibus oculis: ſicut & Ezechiel in principio voluminis ſui cælos apertos eſſe cõmemorat. Et hoc probat Chryſoſt. ſuper Matth.[†] dicens, Quod ſi ipſa[*] creatura, ſcilicet cælorum, rupta fuiſſet, non dixiſſet, aperti ſunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus eſt apertum. Vnde etiam Marci primo expreſſè dicitur, quòd Ieſus ſtatim aſcendens de aqua, vidit apertos cælos: quaſi ipſa apertio cælorum ad viſionẽ Chriſti referatur. Quod quidẽ aliqui referunt ad viſionem corporalẽ, dicentes, quòd circa Chriſtum baptizatum tantus ſplendor fulſit in baptiſmo, vt viderentur cæli aperti. Poteſt etiam referri ad imaginariam viſionem: per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos. Formabatur enim ex virtute diuina & voluntate rationis, talis viſio in imaginatione Chriſti: ad deſignandum, quòd per baptiſmum, cæli aditus hominibus aperitur. Poteſt etiam & ad viſionem intellectualem referri, prout ſcilicet Chriſtus vidit iam baptiſmo ſanctificato, apertum eſſe cælũ hominibus: quod tamen etiam antè viderat fiendum.

[*] Circa finem commentarij in 3. ca. Mat. tom. 9.

[†] Hom. 4. in Matth. in opere imperfecto circa medium illum. tom. 2.

[*] Alias cataracta.

AD TERTIVM dicendum, quod per paſſionẽ Chriſti aperitur cælum omnibus, ſicut per cauſam communẽ apertionis cælorum. Oportet tamen hanc cauſam cõmunem apertionis cælorum, ſingulis applicari ad hoc quòd cælum introeant. Quod quidem fit per baptiſmum: ſecundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptiſmo, quàm in paſſione Chriſti.

Vel ſicut Chryſ. dicit ſuper Matth. [*] baptizato Chriſto, cæli tantum ſunt aperti: poſtquam verò tyrannum vicit per crucem, quia non erant neceſſarię portæ cælo, nunquam claudendo: non dicunt Angeli, Aperite portas, iam enim erant apertæ, ſed, Tollite portas. Per quod das intelligere Chryſ. quod obſtacula, quibus prius obſiſtentibus animæ defunctorum introire non poterant cælos, ſunt totaliter per paſſionem Chriſti ablata: ſed in baptiſmo Chriſti ſunt aperta, quaſi manifeſtata iam via, per quam homines erant in cælum intraturi.

[*] Ho. 4. in Mat. in opere imperfecto à medio illum. tom. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum baptizatum deſcenderit in ſpecie columbæ.

Inf. q. 46. ar. 4. 2. & opuſ. 60. c. 9.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Spiritus ſanctus ſuper Chriſtũ baptizatum dicatur deſcendiſſe in ſpecie columbę. Spiritus enim ſanctus habitat in homine per gratiam. Sed in homine Chriſto fuit plenitudo gratiæ à principio ſuæ conceptionis, quo fuit vnigenitus à patre: vt ex ſupradictis patet*. Non ergo debuit Spiritus ſanctus ad eum mitti in baptiſmo. *q. 34. ar. 4.*

¶ 2 Præterea, Chriſtus dicitur in mundum deſcendiſſe per myſteriũ Incarnationis, quia exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens. Sed Spiritus ſanctus non eſt incarnatus. Ergo inconueniẽter dicitur, quòd Spiritus ſanctus deſcenderit ſuper eum.

¶ 3 Præterea, In baptiſmo Chriſti oſtendi debuit, ſicut in quodam exemplari id quod fit in noſtro baptiſmo. Sed in noſtro baptiſmo non fit aliqua miſſio viſibilis Spiritus ſancti. Ergo nec in baptiſmo Chriſti debuit fieri viſibilis miſſio Spiritus Sancti.

¶ 4 Præterea, Spiritus ſanctus à Chriſto in omnes alios deriuatur: ſecundũ illud Ioan. primo: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed ſuper Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendit, non in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis. Ergo nec ſuper Chriſtũ debuiſſet deſcendere in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc. 3. Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum.

CONCLVSIO.

Cum omnes baptiſmo Chriſti baptizati, ſint per ipſum Spiritus ſancti gratiam recepturi, niſi ficte accedant, conueniens fuit vt ſuper illum baptizatum Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie appareret.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc quod circa Chriſtum factum eſt in eius baptiſmo (ſicut Chryſ*. dicit ſuper Matt.) pertinet ad myſterium omnium, qui poſtmodum fuerant baptizandi. Omnes autem qui baptiſmo Chriſti baptizantur, Spiritum ſanctum recipiunt, niſi ficti accedant, ſecundum illud Matth. 3 ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto. Et ideo conueniens fuit, vt ſuper Chriſtũ baptizatum Spiritus ſanctus deſcenderet. *homil. 4. in Mat. in opere imper. à med. precip. tom. 2*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit 15. de Trinit. abſurdiſſimum eſt dicere, quòd Chriſtus cùm iam triginta eſſet annorum, acceperit Spiritum ſanctum, ſed venit ad baptiſmum, ſicut ſine peccato, ita non ſine Spiritu ſancto. Si enim de Ioanne ſcriptum eſt, quòd Spiritu ſancto replebitur ab vtero matris ſuæ, quid de homine Chriſto dicendum eſt, cuius carnis ipſa conceptio non carnalis, ſed ſpiritualis fuit? Tunc ergo, id eſt in baptiſmo, corpus ſuum, id eſt Eccleſiã, præfigurare dignatus eſt, in qua baptizati præcipuè accipiunt Spiritum ſanctum. *li. 15. c. 26. à med. tom. 3.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit in 2. de Trin. Spiritus ſanctus deſcẽdiſſe dicitur ſuper Chriſtum corporali ſpecie, ſicut columba: non quia ipſa ſubſtãtia Spiritus ſancti videretur, quæ eſt inuiſibilis, neq; ita quòd illa viſibilis creatura in vnitatem perſonę diuinę aſſumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritus ſanctus ſit columba, ſicut dicitur, quòd filius Dei eſt homo ratione vnionis. Neq; etiam hoc modo Spiritus ſanctus viſus eſt in ſpecie columbæ, ſicut Ioannes vidit agnum occiſum in Apocalypſi: vt habetur Apocalyp. 2. illa enim viſio facta fuit in Spiritu per ſpirituales imagines corporum: de illa verò columba nullus vnquam dubitauit, quin oculis viſa ſit. Nec etiam hoc modo in ſpecie colũbæ Spiritus ſanctus apparuit, ſicut dicitur 1. ad Cor. 10. Petra autẽ erat Chriſtus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modũ nuncupata eſt nomine Chriſti, quem ſignificabat: illa autem columba ad hoc tantùm ſignificandum repente extitit, & poſtea ceſſauit, ſicut flãma, quę in rubo apparuit Moyſi. *l. 2. c. 6. to. 3.*

Dicitur ergo Spiritus ſanctus deſcendiſſe ſuper Chriſtum, non ratione vnionis ad columbam: ſed vel ratione ipſius colũbæ ſignificantis Spiritũ ſanctum, quæ deſcendendo ſuper Chriſtum venit. Vel etiam ratione ſpiritualis gratiæ, quæ à Deo per modum cuiuſdam deſcenſus in creaturam deriuatur: ſecundum illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de ſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Chryſoſt*. dicit ſuper Matt. in principijs ſpiritualium rerum ſemper ſenſibiles apparent viſiones, propter eos qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ ſuſcipere poſſunt: vt ſi poſtea non fiant, ex his quæ ſemel facta ſunt, recipiant fidem. Et ideo circa Chriſtum baptizatum corporali ſpecie Spiritus ſanctus viſibiliter deſcendit, vt ſuper omnes baptizandos, inuiſibiliter poſtea credatur deſcendere. *homil. 12. in Mat. ante medium tom. 2.*

AD QVARTVM dicẽdum, quòd Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuit ſuper Chriſtum baptizatũ propter tria. Primò quidẽ propter diſpoſitionẽ quæ requiritur in baptizato, vt ſcilicet non fictus accedat: quia ſicut dicitur Sap. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Columba autem eſt animal ſimplex, aſtutia & dolo carẽs: vnde dicitur Matth. 10. Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Secundò ad deſignãdum ſeptem dona Spiritus ſancti, quæ columba ſuis proprietatibus ſignificat. Columba enim ſecus fluenta habitat, vt inde viſo accipitre, mergat ſe, & euadat: quod pertinet ad donum ſapientiæ, per quam ſancti ſecus Scripturæ diuinæ fluenta reſident, vt incurſum diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum ſcientiæ, qua Sancti ſententias ſanas, quibus paſcantur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum conſilij, quo ſancti homines, qui fuerunt pulli, id eſt, imitatores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item columba non lacerat roſtro: quod pertinet ad donũ intellectus, quo ſancti bonas ſcientias lacerando non peruertunt, hæreticorum more. Item columba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam ſancti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis petræ nidificat: quod pertinet ad donũ fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis Chriſti, qui eſt petra firma, nidum ponũt, id eſt, ſuum refugium & ſpem. Item columba gemitum pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo ſancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie colũbæ propter effectum proprium baptiſmi, qui eſt remiſſio peccatorum & reconciliatio ad Deum, columba enim eſt animal manſuetum. Et ideo ſicut Chryſoſt*. dicit ſuper Matth. in diluuio apparuit hoc animal, ramum ferens oliuæ, & communem orbis terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc etiam columba apparet in baptiſmo, liberationem nobis demonſtrans. Quartò apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Dominum baptizatum, ad deſignandum communem effectum baptiſmi, qui eſt conſtructio eccleſiaſticæ vnitatis. vnde dicitur Epheſiorum quinto: quòd Chriſtus tradidit ſemetipſum, vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, lauans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spiritus ſanctus in baptiſmo demonſtratus eſt in ſpecie colũbæ, quæ eſt animal amicabile & gregale: vnde & Cantic. quinto: dicitur de Eccleſia, Vna eſt columba mea. Super Apoſtolos autem in ſpecie ignis Spiritus ſanctus deſcendit propter duo. Primò quidem ad oſtendendum feruorem, quo corda eorum erant commouenda, ad hoc quòd Chriſtum vbique inter preſſuras prædicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Vnde Auguſtinus dicit ſuper Ioan*. Duobus modis oſtendit viſibiliter Dominus Spiritum ſanctum, per columbam ſuper Dominum baptizatum, & per ignem ſuper diſcipulos congregatos: ibi ſimplicitas, hic feruor oſtenditur. Ergo ne Spiri- *homil. 12. in Mat. parũ ante med. tom. 2.* *Tract. 6. in Ioan. aliquantulũ à principio tom. 9.*

ne Spiritu ſanctificati dolum habeant, in columba demonſtratus eſt: & ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratus eſt. Nec te moueat, quia linguæ diuiſæ ſunt, vnitatem in columba cognoſce.

Secundò: quia ſicut Chryſoſt. dicit, cùm oportebat delictis ignoſcere (quod fit in baptiſmo) manſuetudo neceſſaria erat, quæ demonſtratur in columba: ſed vbi adepti ſumus gratiam, reſtat iudicij tempus, quod ſignificatur per ignem.

Articvlvs VII.

Vtrum illa columba, in qua apparuit Spiritus ſanctus, fuerit verum animal.

Ioã. t. l. 20. col. 2. et opu. 60. c. 9.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd illa columba in qua Spiritus ſanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur ſpecie tenus apparere, quod ſecundum ſimilitudinem apparet. Sed Luc. 2. dicitur, quòd deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum. Non ergo fuit vera columba, ſed quædam ſimilitudo columbæ.

l. 1 de cel. tex tu 32 to. 2. †l. 2. de Trin. c. 6. in fi. to. 2

¶ 2 Præterea, Sicut natura nihil facit fruſtra: ita nec Deus, vt dicitur in primo de Cælo*. Sed cùm columba illa non aduenerit niſi vt aliquid ſignificaret, atque præteriret (vt Auguſtinus† dicit in 2. de Trinit.) fruſtra fuiſſet vera columba: quia hoc ipſum fieri poterat per columbæ ſimilitudinem. Non ergo illa columba fuit verum animal.

¶ 3 Præterea, Proprietates cuiuſlibet rei ducunt in cognitionem naturæ illius rei. Si ergo fuiſſet illa columba verum animal, proprietates columbæ ſignificaſſent naturam veri animalis, non autem effectus Spiritus ſancti. Non ergo videtur quòd illa columba fuerit verum animal.

c. 22. à med. tom. 3.

SED CONTRA eſt quod Auguſtin*. dicit in lib. de agone Chriſtiano, Neque hoc ita dicimus, vt dominum Ieſum Chriſtum dicamus ſolùm verum corpus habuiſſe, Spiritum autem ſanctum fallaciter apparuiſſe oculis hominum, ſed ambo illa corpora vera eſſe credimus.

Conclvsio.

Sicut veritas verum hominẽ, ita columba illa, quæ apparuit in Chriſti baptiſmo, accepit verum animal.

q. 5. art. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) non decebat vt filius Dei, qui eſt veritas Patris, aliqua fictione vteretur: & ideo non phantaſticum, ſed verum corpus accepit. Et quia Spiritus ſanctus dicitur ſpiritus veritatis, vt patet Ioan. 16. ideo etiam ipſe veram columbam formauit, in qua appareret: licet non aſſumeret ipſam in vnitatem perſonæ. Vnde poſt prædicta verba Auguſtin*. ſubdit, Sicut non oportebat vt homines falleret filius Dei, ſic etiam non oportebat vt falleret Spiritus ſanctus: ſed omnipotenti Deo, qui vniuerſam creaturam ex nihilo fabricauit, non erat difficile, verum corpus columbæ ſine aliorum columborum miniſterio figurare, ſicut non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ ſine virili ſemine fabricare, cùm creatura corporea & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandum columbam, imperio Domini voluntatique ſeruiret.

eod. l. de agone Chriſtiano c. 22. poſt med. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Spiritus ſanctus dicitur deſcendiſſe in ſpecie vel ſimilitudine columbæ: non ad excludendam veritatem columbæ, ſed ad oſtendendum quòd ipſe non apparuit in ſpecie ſuæ ſubſtantiæ.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd non fuit ſuperfluũ formare veram columbam, vt in ea Spiritus ſanctus appareret: quia per ipſam veritatem columbæ ſignificatur veritas Spiritus ſancti, & effectuum eius.

AD TERTIVM dicendũ, quòd proprietates columbæ eodem modo ducunt ad ſignificãdum naturam columbæ, & ad ſignificandos effectus Spiritus ſancti. Per hoc enim quòd columba habet tales proprietates, * contingit quod columba ſignificat Spiritum ſanctum.

Alias oſtenditur.

Articvlvs VIII.

Vtrum conuenienter Chriſto baptizato fuerit vox Patris audita, filium proteſtantis.

Inf. q. 45. ar. 4. et q. 66. ar. 6. cor. et opuſ. 60. ca. 9.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Chriſto baptizato fuerit vox Patris audita, Filium proteſtantis. Filius enim & Spiritus ſanctus ſecũdum hoc quòd ſenſibiliter apparuerũt, dicuntur viſibiliter eſſe miſſi. Sed patri non conuenit mitti, vt patet per Aug*. in 2. de Trin. Ergo etiã nec apparere.

l. 2. de Trinit. c. 12. in fin. tom. 3.

¶ 2 Præterea, Vox eſt ſignificatiua verbi in corde concepti. Sed Pater non eſt verbum. ergo inconuenienter manifeſtatur in voce.

¶ 3 Præterea, Homo Chriſtus non incepit eſſe filius Dei in baptiſmo, ſicut quidam hæretici putauerunt, ſed à principio ſuæ conceptionis fuit filius Dei. Magis ergo in natiuitate debuit vox Patris proteſtari Chriſti diuinitatem, quàm in eius baptiſmo.

SED CONTRA eſt, quod Matth. 3. dicitur, Ecce vox de cælis dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Conclvsio.

Conueniens fuit, vt Chriſto baptizato, Patris vox audiretur Filium proteſtantis.

ar. 6. huius q.

RESPONDEO dicendũ, quod (ſicut ſuprà dictũ eſt*) in baptiſmo Chriſti, qui fuit exemplar noſtri baptiſmi, demonſtrari debuit quod in noſtro baptiſmo perficitur. Baptiſmus autem quo baptizantur fideles, conſecratur in inuocatione & virtute Trinitatis, ſecundum illud Matth. vltimo: Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Et ideo in baptiſmo Chriſti (vt Hieron*. dicit) myſterium Trinitatis demonſtratur. Dominus enim in natura humana baptizatur, Spiritus ſanctus deſcendit in habitu columbæ, Patris vox teſtimoniũ Filio perhibẽtis auditur. Et ideo cõueniẽs fuit, vt in illo baptiſmo Pater declararetur in voce.

In commenta. 3. c. Mat. circa fin. tom. 9

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd miſſio viſibilis addit aliquid ſuper apparitionem, ſcilicet auctoritatem mittentis. Et ideo Filius & Spiritus ſanctus, qui ſunt ab alio, dicuntur mitti viſibiliter, & non ſolum apparere: Pater autem, qui non eſt ab alio, apparere quidem poteſt, viſibiliter autem mitti non poteſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Pater non demonſtratur in voce niſi ſicut actor vocis, vel loquens per vocem. Et quia proprium eſt Patri, producere verbum, quod eſt dicere vel loqui: ideo cõuenientiſſimè Pater per vocem manifeſtatus eſt, quæ ſignificat verbum. Vnde & ipſa vox à Patre emiſſa, filiationem Verbi proteſtatur. Et ſicut ſpecies columbæ, in qua demonſtratus eſt Spiritus ſanctus, non eſt ipſa natura Spiritus ſancti, nec ſpecies hominis, in qua demonſtratus eſt ipſe Filius, eſt ipſa natura filij Dei: ita etiam ipſa vox non pertinet ad naturam verbi vel Patris loquentis. Vnde Ioannis 5. Dominus dicit: Neq; vocem eius, id eſt patris vnquã audiſtis, neque ſpeciem ei9 vidiſtis. Per quod (ſicut Chry*. dicit ſuper Ioã.) paulatim eos in philoſophicum dogma inducẽs, oſtẽdit, quoniã neq; vox circa Deũ eſt, neq; ſpecies, ſed ſuperior eſt & figuris & loquelis talibus. Et ſicut colũbam, & etiã humanã naturã à Chriſto aſſumptã tota Trinitas operata eſt, ita etiã & formationẽ vocis. Sed tamẽ in voce declaratur ſolus Pater, vt loquẽs, ſicut naturã humanã ſolus Filius aſſumpſit, & ſic in colũba ſolus Spiritus ſanctus demonſtratus eſt, vt patet per Aug*. in lib. de Fide ad Petrũ.

homil. 59. in Ioan. a med. tom. 3.

c. 9. circa principium tom. 3

AD TERTIVM dicendũ, quòd diuinitas Chriſti non debuit omnibus in eius natiuitate manifeſtari: ſed magis occultari in defectibus infantilis ætatis. Sed quando iam peruenit ad perfectã ætatem, in qua oportebat eum docere, & miracula facere, & homines ad ſe cõuertere, tũc teſtimonio Patris erat ei9 diuinitas manifeſtãda: vt eius doctrina credibilior fieret: vnde & ipſe dicit Ioã. 5. Qui miſit me

ſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibet de me. Et hoc præcipuè in baptiſmo, per quem homines renaſcuntur in filios Dei adoptiuos. Filij autem Dei adoptiui inſtituuntur ad ſimilitudinem filij naturalis: ſecũdum illud Rom. 8. Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri canone 2. in Mat circa ſ. imaginis Filij ſui. Vnde Hilarius dicit ſuper Mat*. quòd ſuper Ieſum baptizatum deſcendit Spiritus ſanctus, & vox Patris audita eſt, dicẽtis, Hic eſt filius meus dilectus: vt ex his, quæ conſummabantur in Chriſto, cognoſceremus poſt aquę lauacrum, & de cœleſtibus portis ſanctum in nos Spiritum inuolare, & paternę vocis adoptione, Dei filios fieri.

QVÆSTIO XL.
De modo conuerſationis Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER poſt ea quæ pertinẽt ad ingreſſum Chriſti in mundũ, vel ad eius principium, conſiderandum reſtat de his quæ pertinent ad progreſſum ipſius.

¶ Et primò conſiderandum eſt de modo conuerſationis ipſius: ſecundò, de tentatione eius: tertiò, de doctrina: quartò, de miraculis.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere, an inter homines conuerſari.

¶ Secundò, vtrum debuerit auſteram vitam ducere in cibo & potu & veſtitu, an aliis communem.

¶ Tertiò, vtrum debuerit abiectè viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quartò, vtrum debuerit ſecundum legem viuere.

ARTICVLVS I.
Vtrum conueniens fuerit, Chriſtum inter homines conuerſari.

Inf. ar. 2. cor. & ad 3. ar 2. 2. q. 25. ar. 6 ad 5. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit inter homines conuerſari, ſed ſolitariam vitam agere. Oportebat enim quòd Chriſtus ſua conuerſatione non ſolùm ſe hominẽ oſtenderet eſſe, ſed etiam Deum. Sed Deum non cõuenit cum hominibus cõuerſari: dicitur enim Dan. 2. Exceptis diis, quorum non eſt cum hominibus conuerſatio. Et Philo- l. 1. c. 2. à medio tom. 5. ſophus* dicit in primo Politicæ, quòd ille qui ſolitarius viuit, aut eſt beſtia, ſi ſcilicet propter ſæuitiam hoc faciat: aut eſt Deus, ſi hoc faciat propter contemplandam veritatem. Ergo videtur quòd non fuerit conueniẽs Chriſtum inter homines conuerſari.

¶ 2 Præterea, Chriſtus dum in carne mortali vixit, debuit perfectiſſimam vitam ducere. Perfectiſſima autẽ vita 2. 2. q. 182. art. 4. eſt contemplatiua, vt in Secunda parte habitum eſt*. Ad vitam autem contemplatiuam maximè competit ſolitudo: ſecundum illud Oſeę 2. Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius: ergo videtur, quòd Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere.

¶ 3 Præterea, Conuerſatio Chriſti debuit eſſe vniformis: quia ſemper in eo debuit apparere id quod optimum eſt. Sed quandoque Chriſtus ſolitaria loca quærebat, turbas declinans. Vnde Remigius dicit ſuper Matthæ. Tria refugia legitur Dominus habuiſſe, nauim, montem, & deſertum: ad quorum alterum quotieſcunque à turbis comprimebatur, conſcendebat. Ergo & ſemper debuit ſolitariam vitam agere.

SED CONTRA eſt quod dicitur Baruch 3. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.

CONCLVSIO.

Cum Chriſtus in hunc mundum venerit manifeſtare veritatem, & vt peccatores ſaluos faceret, & per ipſum haberemus acceſſum ad Deum, decuit vt ſocialem vitam in mundo duceret, & ſolitariam non niſi ad tempus.

RESPONDEO dicendum, quòd conuerſatio Chriſti talis debuit eſſe, vt cõueniret fini Incarnationis, ſecundum quam venit in mundum. Venit autem in mundum, primò quidem ad manifeſtãdum veritatem: ſicut ipſe dicit Ioan. 18. In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundũ, vt teſtimonium perhibeam veritati. Et ideo non debebat ſe occultare, vitam ſolitariam agens: ſed in publicũ procedere, publicè prædicando. Vnde Luc. 4. dixit illis, qui volebant eum detinere: Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum. Secundò venit ad hoc, vt homines à peccato liberaret: ſecundum illud primæ ad Timoth. 1. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum, peccatores ſaluos facere. Et ideo vt Chryſoſt. dicit in eodem loco manendo poſſet Chriſtus ad ſe omnes attrahere, vt eius prædicationem audirent: non tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, vt perambulemus & requiramus pereuntem: ſicut paſtor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum.

Tertiò venit, vt per ipſum habeamus acceſſum ad Deũ: vt dicitur Ro. 5. & ideo familiariter cum hominibus cõuerſando, conueniens fuit, vt hominibus fiduciam daret ad ſe accedendi. Vnde dicitur Matth. 9. Factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Quod exponens Hier*. dicit, viderant publicani, à peccatis ad meliora conuerſum, locum inueniſſe pœnitentiæ: In c. 9. Mat. tom. 9. & ob id etiam ipſi non deſperant ſalutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus per humanitatem ſuam, voluit manifeſtare diuinitatem. Et ideo conuerſando cum hominibus (quod eſt proprium hominis) manifeſtauit omnibus ſuam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & iuſtè inter homines conuerſando.

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte dictum eſt*) vita contemplatiua ſimpliciter eſt 2. 2. q. 182. melior quàm actiua, quę occupatur circa corporales a- ar. 4. & q. ctus. Sed vita actiua ſecundum quam aliquis prędicando, 188. ar. 6. & docendo, contemplata aliis tradit, eſt perfectior quàm vita, quæ ſolùm contemplatur: quia talis vita preſupponit abundantiam contemplationis. Et ideo Chriſtus talem vitam elegit.

AD TERTIVM dicendũ, quòd actio Chriſti fuit noſtra inſtructio. Et ideo vt daret exemplum prædicatoribus, quòd non ſemper ſe darent in publicum, ideo quandoque Dominus ſe à turbis retraxit. Quod quidem legitur feciſſe propter tria. Quandoque quidem propter corporalem quietem. Vnde Marci 6. dicitur, quòd Dominus dixit diſcipulis, Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec ſpatiũ manducandi habebant. Quandoque verò cauſa orationis. Vnde dicitur Luc. 6. Factum eſt in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Vbi ait Ambroſi*. quòd ad præ- l. 5. in Luc. c. cuius titulus eſt: De oratione Ieſu in mõte ante med. tom. 5. cepta virtutis ſuo nos informat exemplo. Quandoque verò, vt doceret fauorem humanum vitare, vnde ſuper illud Matth. 5. Videns Ieſus turbas, aſcendit in montem. dicit Chryſoſt†. Per hoc quòd non in ciuitate & foro, ſed in monte & ſolitudine ſedit & erudiuit nos, nihil ad oſtentationem facere, & à tumultibus abſcedere, & maximè, cùm de neceſſariis diſputare oporteat. † Hom. 15. in Mat. circa princ. tom. 2.

ARTICVLVS II.
Vtrum Chriſtus auſteram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus debuerit auſteram vitam ducere in hoc Inf. q. 41. art. 3. ad 1. mundo. Chriſtus enim multò magis prædicauit perfectionem vitæ quàm Ioãnes. Sed Ioannes auſteram vitam duxit, vt ſuo exemplo homines ad perfectionem vitæ prouocaret: dicitur enim Matthæ. 3. quòd ipſe Ioãnes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos, eſca autem eius erat locuſtæ

& mel

Hom. 10. in Mat. ante medium tom. 2.

& mel ſyluestre. Quod exponens Chryſo. dicit, Erat mirabile in humano corpore, tantam patientiā videre: quod & Iudæos magis attrahebat. Ergo videtur quòd multò magis Christum decuerit austeritas vitæ.

¶ 2 Præterea, Abſtinentia ad continentiam ordinatur: dicitur enim Oſeę 4. Comedent, & non ſaturabuntur: fornicati ſunt, & non ceſſauerunt. Sed Chriſtus continentiam in ſe ſeruauit, & aliis ſeruandam propoſuit, cùm dixit Matth. 19. Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum: qui poteſt capere capiat. Ergo videtur quòd Chriſtus in ſe & in ſuis diſcipulis auſteritatem vitæ ſeruare debuerit.

¶ 3 Præterea, Ridiculum videtur, vt aliquis diſtrictiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem reuertatur: poteſt enim dici contra eum quod habetur Luc. 14. Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. Chriſtus autem diſtrictiſſimam vitam incepit poſt baptiſmum, manens in deſerto, & ieiunans quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Ergo videtur non fuiſſe congruum, quòd poſt tantam vitæ diſtrictionem ad communem vitam rediret.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matthæ. 11. Venit Filius hominis manducans & bibens.

CONCLVSIO.

Decuit Christum, vt non ſolitariam & auſteram niſi ad tempus, ſed communem cum alijs vitam duceret, & cum illis conuerſaretur.

Art. præced.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) congruum erat Incarnationis fini, vt Chriſtus non ageret ſolitariam vitam, ſed cum hominibus cōuerſaretur. Qui autem cum aliquibus conuerſatur, conuenientiſſimum eſt, vt ſe eis in conuerſatione conformet, ſecundū illud Apoſtoli primæ ad Corinth. 9. Omnibus omnia factus ſum. Et ideo conuenientiſſimum fuit, vt Chriſtus in cibo & potu communiter ſe ſicut alij haberet. Vnde Auguſtin*. dicit contra Fauſtum, quòd Ioannes dictus eſt non manducans neque bibens, quia illo victu quo Iudæi vtebantur, non vtebatur. Hoc ergo niſi Dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bibenſque diceretur.

L. 16. c. 30. ante med. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus in ſua conuerſatione exemplum perfectionis dedit omnibus, quæ per ſe pertinent ad ſalutem. Ipſa autem abſtinentia cibi & potus, non per ſe pertinet ad ſalutem: ſecundum illud Rom. 14. Non eſt regnum Dei eſca & potus. Et Aug*. dicit in lib. de Quæſtionibus Euang. exponēs illud Math. 11. Iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis: quia ſcilicet ſancti Apoſtoli intellexerunt regnum Dei non eſſe in eſca & potu, ſed in æquanimitate tolerandi: quos nec copia ſubleuat, nec deprimit egeſtas. Et in tertio* doctrina Chriſtiana dicit, ꝙ in omnibus talibus non vſus rerū, ſed libido vtentis in culpa eſt. Vtraque autem vita eſt licita & laudabilis: vt ſcilicet aliquis à conſortio hominum ſegregatus abſtinentiam ſeruet, & vt in ſocietate aliorum poſitus, communi vita vtatur. Et ideo Dominus voluit vtriuſque vitæ exemplum dare hominibus. Ioannes autem (ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth.) nihil plus oſtendit præter vitam & iuſtitiam: Chriſtus autem & à miraculis teſtimonium habebat: dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipſe contraria inceſſit via, ad menſam intrās Publicanorum & manducans & bibens.

l. 2. c. 11. ante med. tom. 4

l. 3. c. 12. parū à princ. tom. 3

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut alij homines per abſtinentiam conſequuntur virtutem continēdi, ita etiā Chriſtus in ſe & in ſuis diſcipulis per virtutē ſuæ diuinitatis carnem comprimebat. Vnde ſicut Matthæ. 9. dicitur, Phariſæi & diſcipuli Ioannis ieiunabant, non autem diſcipuli Chriſti. Quod exponens Beda dicit*, quòd Ioannes vinum & ſiceram non bibit: quia illi abſtinentia meritum auget, cui potētia nulla inerat naturę. Dominus autē, cui naturaliter ſuppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abſtinentibus poterat reddere puriores?

ſup. illud Marci 2. Quare discipuli tui non ieiunant? Eſt c. 12. ſecūdum ord. Bedæ to. 2

AD TERTIVM dicendum, quod ſicut Chryſo. dicit ſuper Matthæ. Vt diſcas quàm magnum bonum eſt ieiunium, & quale ſcutum eſt aduerſus diabolū, & quoniam poſt baptiſmum non laſciuiæ, ſed ieiunio intendere oportet: & ipſe ieiunauit, non eo indigens, ſed nos inſtruēs. Non autem vltra proceſſit ieiunando, quàm Moyſes & Helias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio. Secundum myſterium autem, vt Greg*. dicit, quadragenarius numerus exemplo Chriſti in ieiunio cuſtoditur: quia virtus decalogi per libros quatuor ſancti Euangelij impletur: denarius enim quater ductus, in quadragenarium ſurgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis ſubſiſtimus: per cuius voluntatem, præceptis dominicis contrahimus quæ per decalogū ſunt accepta. Vel ſecundum Aug*. in lib. 83. Quæſtionum, omnis ſapientiæ diſciplina eſt Creatorem creaturamque cognoſcere. Creator eſt Trinitas, Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Creatura verò partim eſt inuiſibilis, ſicut anima, cui ternarius numerus attribuitur: diligere enim Deum tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Partim viſibilis, ſicut corpus: cui quaternarius debetur, propter calidum, humidum, frigidum, & ſiccum. Denarius ergo numerus, qui totam inſinuat diſciplinam, quater ductus, id eſt numero qui corpori tribuitur, multiplicatus, quadragenarium conficit numerum. & ideo tempus quo ingemiſcimus & dolemus, quadragenario numero celebratur. Nec tamen incongruum fuit, vt Chriſtus poſt ieiunium & deſertum, ad communem vitam rediret: hoc enim conuenit vitæ ſecundum quam aliquis contēplata alijs tradit, quam Chriſtus dicitur aſſumpſiſſe, vt primò contemplationi vacet, & poſtea ad publicum actionis deſcendat, alijs conuiuendo. Vnde & Beda dicit ſuper Marc*. Ieiunauit Chriſtus, ne præceptum declinaret: manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cernens, agnoſceres poteſtatem.

homil. 13. in Matt. non remote à princ. tom. 2.

Homil. 16. in euang. poſt medium illam.

l. 83. q. q. 81 in princ. to. 4

Id habet formaliter Amb. l. 2. in Luc. in ca. de Maria turbata conſolatione non remote à princ. tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in hoc mūdo non debuerit pauperem vitam ducere. Chriſtus enim debuit eligibiliſſimam vitam aſſumere. Sed eligibiliſſima vita eſt quæ eſt mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tātùm victui meo neceſſaria. Ergo Chriſtus non debuit pauperem vitam ducere, ſed moderatam.

4. contra c. 55 ad 10. 2. & opuſ. 17. c. 15 & opu. 20. l. 3. cap. 15.

¶ 2 Præterea, Exteriores diuitiæ ad vſum corporis ordinantur, quantum ad victum & veſtitum. Sed Chriſtus in victu & veſtitu communem vitam duxit, ſecundum modum aliorum, quibus conuiuebat. Ergo videtur quòd in diuitiis & paupertate communem modum viuendi ſeruare debuerit, & non vti maxima paupertate.

¶ 3 Præterea, Chriſtus maximè homines inuitauit ad exemplum humilitatis: ſecundum illud Matthæ. 11. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Sed humilitas maximè commendatur in diuitibus: vnde dicitur primæ ad Timothe. vltim. Diuitibus huius ſeculi præcipe, non altum ſapere. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit ducere pauperem vitam.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matthæ. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet, quaſi dicat, ſecundum Hieronym*. Cur me propter diuitias & ſeculi lucra cupis ſequi, cùm tantæ ſim paupertatis, vt nec hoſpitiolum quidem habeam, & tecto vtar non meo? Et ſuper illud Matthæ. 17. vt non ſcandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hieronym†. Hoc ſimpliciter intellectum ædificat auditorem, dum audit tātæ Dominum fuiſſe paupertatis, vt vnde tributa pro ſe & Apoſtolo redderet non haberet.

In illud Mat. 8. Accedēs vnus ſcriba, ait illi. tom. 9.

† circa fin. cōment. adc. 17 Matt. tom. 9.

CON-

CONCLVSIO.

Decuit Chriſtum, qui omnibus ſalutem prædicaturus aduenerat, pauperem ducere vitam.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtum decuit in hoc mundo pauperẽ vitam ducere. Primò quidem: quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter quod veniſſe ſe dicit Marc. 1. Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino vacent prædicationi, omnino à ſecularium rerum cura eſſe abſolutos: quod facere non poſſunt qui diuitias poſſident. Vnde & ipſe Dominus Apoſtolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matthæ. 10. Nolite poſſidere aurum neque argẽtum. Et ipſi Apoſtoli dicunt, Act. 6. Non eſt æquum nos relinquere verbũ Dei, & miniſtrare menſis. Secundò, quia ſicut mortem corporalem aſſumpſit, vt nobis vitam largiretur ſpiritualẽ: ita corporalem paupertatem ſuſtinuit, vt nobis diuitias ſpirituales largiretur: ſecũdum illud ſecundæ ad Corinth. 8. Scitis gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, vt illius inopia diuites eſſetis.

In illud Matt. 10 nolite poſſidere aurum tom. 9.

Tertiò, ne ſi diuitias haberet, cupiditati eius prædicatio aſcriberetur. Vnde Hieronym⁹. dicit ſuper Matthæ. Quòd ſi diſcipuli eius diuitias habuiſſent, viderentur non cauſa ſalutis hominum, ſed cauſa lucri prædicaſſe. & eadem ratio eſt de Chriſto. Quartò, vt tantò maior virtus diuinitatis eius oſtenderetur, quantò per paupertatem videbatur abiectior. Vnde dicitur in quodã ſermone Epheſini cõcilij: Omnia paupera & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obſcura, vt diuinitas cognoſceretur orbem transformaſſe terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egens fit pecuniis: & hoc tibi exponit præſepe.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſuperabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur ab his qui volunt viuere ſecundum virtutem, inquantum ſunt occaſiones peccandi. Abundantia nanque diuitiarum eſt ſuperbiendi occaſio: mendicitas autem eſt occaſio furandi & mentiendi, aut etiam periurandi. Quia verò Chriſtus peccati capax non erat, propter hanc cauſam, ex qua Salomon hoc vitabat, Chriſto vitanda non erant. Neque tamen quælibet mendicitas eſt furandi & periurandi occaſio, vt ibidem Salomon ſubdere videtur, ſed ſola illa quæ eſt contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & periurat. Sed paupertas voluntaria hoc periculũ non habet: & talem paupertatem Chriſtus elegit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & veſtitum, poteſt aliquis non ſolum diuitias poſſidendo: ſed etiam à mulieribus, & diuitibus neceſſaria accipiendo. Quod etiam circa Chriſtũ factum eſt: dicitur enim Lucæ 8. quòd mulieres quędam ſequebantur Chriſtum, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Vt enim Hierony⁹. dicit contra Vigilantium, conſuetudinis Iudaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de ſubſtantia ſua victum atque veſtitum præceptoribus ſuis miniſtrarent. Sed quia hoc ſcandalũ facere poterat in nationibus, Paulus ſe abieciſſe commemorat. Sic ergo communis victus poterat eſſe ſine ſolicitudine impediente prædicationis officium: non autem diuitiarum poſſeſſio.

hoc habet ſuramalius c. 27. Mat. ſuper illud: Erant ibi mulieres. to. 9

AD TERTIVM dicendum, quòd in eo qui ex neceſſitate pauper eſt, humilitas non multum commendatur: ſed in eo, qui volũtariè pauper eſt (ſicut fuit Chriſt⁹) ipſa paupertas eſt maximè humilitatis indicium.

Sup. q. 37. per totũ. et inf. q. 47. ar. 2. ad 2. et 3. di. 14 ar. 3. q. 6. ad 3. et 4. di. 1. q 2. ar. 2. q. 3. et opuſ. 60. c. 13.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus in hac vita ſecundum legem conuerſatus fuerit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit cõuerſatus ſecundum legem. Lex enim pręcipiebat vt nihil operis in ſabbato

fieret: ſicut Deus die ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrarat. Sed ipſe in ſabbato curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum ſuum: ergo videtur quòd non fuerit ſecundum legem conuerſatus.

¶ 2 Præterea, Eadem Chriſtus fecit & docuit, ſecundũ illud Act. primo, Cœpit Ieſus facere & docere. Sed ipſe Matthæ. 15. docuit, quòd omne quod intrat in os, non coinquinat hominem, quod eſt contra præceptum legis, quæ per eſum & contactum quorundam animalium dicebat hominem immundum fieri: vt patet Leuit. 11. Ergo videtur ꝙ ipſe non fuerit ſecundũ legem cõuerſatus.

¶ 3 Præterea, Idem iudicium videtur eſſe facientis & conſentientis: ſecundum illud Rom. 1. Non ſolum illi qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus. Sed Chriſtus cõſenſit diſcipulis ſuis ſoluẽtibus legem, in hoc quòd ſabbatho ſpicas vellebãt, excuſando eos: vt habetur Matt. 12. Ergo videtur quòd Chriſtus non conuerſatus fuerit ſecundum legem.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matthæ. 5. Nolite putare quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas. Quod exponens Chyſoſt⁹. dicit: Legem impleuit, primò quidem, nihil tranſgrediendo legalium. ſecundò iuſtificando per fidem, quod lex per literã facere non valebat.

homil. 16. in Matt. 3. pag. à princ. illum tom. 2.

CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum legis præcepta in hoc mundo conuerſatus eſt.

RESPONDEO dicendũ, quod Chriſtus in omnibus ſecundum legis præcepta cõuerſatus eſt. In cuius ſignum etiam voluit circuncidi: circunciſio enim eſt quædã proteſtatio legis implendæ: ſecundum illud Gal. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Voluit autem Chriſtus ſecundũ legem conuerſari, primò quidem, vt legem veterem approbaret. Secundò, vt eam obſeruando, in ſeipſo conſummaret & terminaret: oſtendens quod ad ipſum erat ordinata. Tertiò vt Iudæis occaſionem calumniandi ſubtraheret. Quartò, vt homines à ſeruitute legis liberaret: ſecundum illud Gal. 4. Miſit Deus Filium ſuum factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus ſuper hoc ſe excuſat à tranſgreſſione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de ſanctificatione ſabbati non interdicitur opus diuinum, ſed opus humanum: quamuis enim Deus die ſeptimo ceſſauerit à nouis creaturis condendis, ſemper tamen operatur in rerum conſeruatione & gubernatione. Quòd autem Chriſtus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipſe dicit Ioannis quinto, Pater meus vſque modò operatur, & ego operor. Secundò, excuſat ſe per hoc, quòd illo præcepto non prohibentur opera quæ ſunt de neceſſitate ſalutis etiam corporalis. Vnde ipſe dicit Luc. 13. Vnuſquiſq; veſtrum ſabbato non ſoluit bouem ſuum aut aſinum à præſepio, & ducit adaquare. Et infrà 14. Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati? Manifeſtum eſt autem, quòd opera miraculorum, quæ Chriſtus faciebat, ad ſalutem corporis & animæ pertinebant. Tertiò, quia illo præcepto non prohibentur opera, quæ pertinent ad Dei cultum. Vnde dicitur Matth. 12. An non legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt? & Ioãnis ſeptimo dicitur, quòd circunciſionem accipit homo in ſabbato. Quòd autem Chriſtus paralytico mandauit, vt lectum ſuum ſabbatho portaret, ad cultum Dei pertinebat, id eſt ad laudem virtutis diuinæ. Et ſic patet quòd ſabbatum non ſoluebat: quamuis hoc ei Iudæi falsò obiicerent, dicentes Ioannis 9. Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus voluit oſtendere per illa verba, quòd homo non redditur immũdus ſecundum animam ex vſu ciborum quorumcunque ſecundum ſuam naturam, ſed ſolùm ſecundum quandam ſignifica-

ſignificationem. Quòd autem in lege quidam cibi dicũtur immundi, hoc eſt per quandam ſignificationẽ. Vnde Aug. dicit contra Fauſtum: Si de porco & agno requiratur, vtrum natura mundus eſt, dicimus quòd omnis creatura Dei bona eſt: quadam verò ſignificatione agnus mundus, porcus immundus eſt.

Li. 6. c. 7. non longe à princ. to. 6.

AD TERTIVM dicendũ, quòd etiam diſcipuli, qui eſurientes, ſpicas ſabbatho vellebant, à tranſgreſſione legis excuſantur propter neceſſitatem famis. Sicut & Dauid non fuit tranſgreſſor legis, quando propter famis neceſſitatem comedit panes, quos ei edere non licebat.

QVÆSTIO XLI.

De tentatione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de tentatione Chriſti.
¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primò, vtrum fuerit conueniens Chriſtum tentari.
¶ Secundò, de loco tentationis.
¶ Tertiò, de tempore.
¶ Quartò, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum conueniens fuerit, Chriſtum tentari.

Opu. 60. c. 11 princ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto tentari non conueniebat. Tentare enim eſt experimentum ſumere, quod quidem non fit niſi de re ignota. Sed virtus Chriſti erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Luc. 4. quòd non ſinebat dæmones loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum. Ergo videtur quòd non decuerit Chriſtum tentari.

¶ 2 Præterea, Chriſtus ad hoc venerat, vt opera diaboli diſſolueret: ſecundum illud Ioannis 3. In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli. Sed non eſt eiuſdẽ diſſoluere opera alicuius, & ea pati. Et ita videtur inconueniens fuiſſe, quòd Chriſtus pateretur ſe tentari à diabolo.

¶ 3 Præterea, Triplex eſt tẽtatio, ſcilicet à carne, à mundo, & à diabolo. Sed Chriſtus non fuit tentatus nec à carne, nec à mundo. Ergo nec etiã debuit tentari à diabolo.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 4. Ductus eſt Ieſus à Spiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.

CONCLVSIO.

Chriſtus vt nobis contra tentationes exemplum, & auxiliũ præſtaret, & qualiter eas ſuperare valeremus inſtrueret, tentari voluit.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus tentari voluit. Primò quidem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. Vnde Greg. dicit in homil. Non erat indignum Redemptori noſtro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi: vt ſic tentationes noſtras ſuis tentationibus vinceret, ſicut mortem noſtram ſua morte ſuperauit.

Hom. 16. in Euang. non lõge à princip.

Secundò, propter noſtram cautelam, vt nullus quantumcunque ſanctus ſe æſtimet ſecurũ & immunem à tentatione. Vnde & poſt baptiſmum tentari voluit: quia, ſicut Hilarius dicit ſuper Matth. in ſanctificatis maximè diaboli tentamenta graſſantur: quia victoria magis eſt ei exoptata de ſanctis. Vnde & Eccleſ. 2. dicitur, Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

canone 3. in Matt. non longe à princip.

Tertiò, propter exẽplum, vt ſcilicet nos inſtrueret qualiter diaboli tentationes vincamus. Vnde Auguſt. dicit in quarto de Trinita. quòd Chriſtus diabolo ſe tentandũ præbuit: vt ad ſuperandas tentationes eius mediator eſſet, non ſolùm per adiutorium, verùm etiam per exemplum.

l. 4. c. 13 aliquantulũ à princ. tom. 3.

Quartò, vt nobis fiduciam de ſua miſericordia largiretur. Vnde dicitur Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatũ autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in 9. de ciui. Dei. Chriſtus tantùm innotuit dæmonibus, quantum voluit: non per id quòd eſt vita æterna, ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta: ex quibus quandam coniecturam habebant Chriſtum eſſe filiũ Dei. Sed quia rurſus in eo quædam ſigna humanæ infirmitatis videbant, non pro certo cognoſcebant eum eſſe filium Dei: & ideo eum tentare voluit. Et hoc ſignatur Matthæ. 4. vbi dicitur, quòd poſt quàm eſuriit, acceſſit Tentator ad eum: quia vt Hilarius dicit, tentare Chriſtũ diabolus non fuiſſet auſus, niſi in eo per eſuriei infirmitatem, quæ ſunt hominis, recognoſceret. Et hoc etiam patet ex ipſo modo tentandi, cùm dixit, Si filius Dei es. Quod exponens Ambr. dicit, Quid ſibi vult talis ſermonis exorſus, niſi quia cognouerat Dei filium eſſe venturum, ſed veniſſe per infirmitatẽ corporis non putabat?

lib. 9. c. 21. à princ. tom. 5.

Canone 3. in Mat. nõ remote à princip.

Amb. l. 4. in Luc. c. 14. in ord. in titul. de 1 tentatione Chriſti to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus venerat diſſoluere opera diaboli, non poteſtatiuè agẽdo, ſed magis ab eo & eius membris patiendo, vt ſic diabolũ vinceret iuſtitia, non poteſtate, ſicut Aug. dicit 13. de Trin. quòd diabolus non potentia Dei, ſed iuſtitia ſuperandus fuit. Et ideo circa tentationem Chriſti conſiderandũ eſt, quid propria voluntate fecit, & quid à Diabolo paſſus fuit. Quòd enim Tentatori ſe offerret, fuit propriæ voluntatis. Vnde dicitur Matthæ. 4. Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Quod Gregor. intelligendum dicit de Spiritu Sancto: vt ſcilicet illuc eũ Spiritus ſuus duceret, vbi eum ad tentandum ſpiritus malignus inueniret. Sed à diabolo paſſus eſt, vt aſſumeretur, vel ſupra pinnaculũ templi, vel etiam in montem excelſum valde. Nec eſt mirum (vt Gregor. dicit) ſi ſe ab illo permiſit in montem duci; qui ſe permiſit à membris ipſius crucifigi. Intelligitur autem à diabolo aſſumptus non quaſi ex neceſſitate: ſed quia (vt Origen. dicit ſuper Luc.) ſequebatur eum ad tentationẽ, quaſi athleta ſponte procedens.

l. 13. c. 13. in princ. tom. 3.

hom. 16. in Euang. non longe à princ.

ho. 16. in Euang. quæ canitur Domin. 1 in quadrag.

hom. 31. in Luc. in princ. tom. 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit, Chriſtus in omnibus tentari voluit abſque peccato. Tentatio autem quæ eſt ab hoſte, poteſt eſſe ſine peccato: quia fit per ſolam exteriorem ſuggeſtionem. Tentatio autem quæ eſt à carne, non poteſt eſſe ſine peccato: quia huiuſmodi tentatio fit per delectationem & concupiſcentiã. Et ſicut Aug. dicit, nonnullum peccatum eſt quando caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Et ideo Chriſtus tentari voluit ab hoſte, ſed non à carne.

l. 19. de ciuit. Dei, c. 4. à medio tom. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus in deſerto tentari debuerit.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit tentari in deſerto. Chriſtus enim tentari voluit propter exemplum noſtrum: vt dictum eſt. Sed exemplum debet manifeſtè proponi illis, qui ſunt per exemplum informandi. Non ergo debuit in deſerto tentari.

Art. præced.

¶ 2 Præterea, Chryſoſt. dicit ſuper Matth. quòd tunc maximè inſtat diabolus ad tentandum, cùm viderit ſolitarios: vnde & in principio mulierem tentauit, ſine viro eam inueniens. Et ſic videtur per hoc, quòd in deſertum iuit, vt tentaretur, quòd tentationi ſe expoſuit. Cùm ergo eius tentatio ſit noſtrum exemplum, videtur quòd etiam alij debeant ſe ingerere ad tentationes ſuſcipiendas: quod tamen videtur eſſe periculoſum, cùm magis tentationum occaſiones vitare debeamus.

homil. 13. in Matt. paulo poſt princ. tom. 2.

¶ 3 Præterea, Matthæ. 4. ponitur ſecunda Chriſti tentatio, qua diabolus Chriſtum aſſumpſit in ſanctam ciuitatẽ, & ſtatuit eũ ſuper pinnaculũ tẽpli. Quod quidẽ non erat in deſerto. Non ergo tentatus eſt ſolùm in deſerto.

SED CONTRA eſt quod dicitur Marc. 1. quòd erat Ieſus in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana.

CONCLVSIO.

Chriſtum decuit in deſerto tentari, vt hominem de deſerto, hoc eſt, de mundo liberaret.

Ar. præc. ad 2.

RESPONDEO dicẽdum, quòd (ſicut dictum eſt*) Chriſtus propria voluntate ſe diabolo exhibuit, ad tentandum, ſicut etiam propria voluntate membris eius ſe exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus veniread eũ non auderet. Diabolus autem magis attentat aliquem, cùm eſt ſolitarius: quia, vt dicitur Eccl. 4. ſi quiſpiã præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei. Et inde eſt quòd Chriſtus in deſertum exiuit, quaſi ad campum certaminis, vt ibi à diabolo tentaretur. Vnde Ambr*. dicit ſuper Lucam, quòd Chriſtus agebatur in deſertum cõſilio, vt diabolum prouocaret: nam niſi ille certaſſet, ſcilicet diabolus, non iſte viciſſet, id eſt Chriſtus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Chriſtum feciſſe myſterio, vt Adam de exilio liberaret, qui ſcilicet de paradiſo in deſertum eiectus eſt: & exemplo, vt oſtenderet nobis diabolũ ad meliora tendentibus inuidere.

l. 4. in Luc. in titul. de ductu Ieſu in deſertũ non longe à fine tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus propoſitus eſt omnibus in exemplum per fidem: ſecundum illud Hebr. 12. Aſpicientes in Auctorem fidei & conſummatorem Ieſum. Fides autem (vt dicitur Rom. 10.) eſt ex auditu: non autem ex viſu. Quinimo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderũt & crediderũt. Et ideo ad hoc quòd tentatio Chriſti eſſet nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, ſed ſufficiẽs fuit quòd hominibus narraretur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd duplex eſt tentationis occaſio. Vna quidem ex parte hominis, puta cùm aliquis ſe peccato propinquum facit, occaſiones peccandi non euitans. Et talis occaſio tentationis eſt vitanda, ſicut dictum eſt* Lot. Gen. 19. Ne ſteteris in omni regione circa Sodomam. Alia verò tentationis occaſio eſt ex parte diaboli, qui ſemper inuidet ad meliora tendentibus: vt Ambr†. dicit. Et talis tentationis occaſio non eſt vitanda. Vnde dicit Chryſoſtomus* ſuper Mat. quòd non ſolùm Chriſtus ductus eſt in deſertum à Spiritu, ſed omnes filij Dei habentes Spiritum ſanctum. Non enim ſunt contenti ſedere otioſi, ſed Spiritus ſanctus vrget eos aliquod magnum apprehendere opus. Quod eſt eſſe in deſerto, quantum ad diabolum: quia non eſt ibi iniuſtitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus eſt deſertum quantum ad carnem & mundum: quia non eſt ſecundum voluntatem carnis & mũdi. Talem autem occaſionem tentationis dare diabolo, non eſt periculoſum: quia magis eſt auxilium Spiritus ſancti, qui eſt perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.

Ar. præc. ad 3. & 2. 2. q. 68 ar. 4. ad 2.
† Amb. l. 4. in Luc. c. de ductu Ieſu in deſertũ non procul à fin. to. 5
** ho. 5 in Mat in opere imperfecto. in 3. pa. à princ. tom. 2*

AD TERTIVM dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuiſſe in deſerto. Quorum quidam dicunt, quòd Chriſtus ductus eſt in ſanctam ciuitatem, non realiter, ſed ſecundum imaginariam viſionem. Quidam autem dicunt, quòd etiam ipſa ciuitas ſancta, id eſt, Hieruſalem, deſertum dicitur: quia erat derelicta à Deo. Sed hoc non eſt neceſſariũ: quia Marcus dicit, quòd in deſerto tentabatur à diabolo: non autem dicit quòd ſolùm in deſerto.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſti tentatio debuerit eſſe poſt ieiunium.

q. præc. ar. 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſti tentatio non debuerit eſſe poſt ieiunium. Dictum eſt enim ſuprà*, quòd Chriſtum non decebat conuerſationis auſteritas. Sed maximè auſteritatis fuiſſe videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia ſcilicet in illis diebus nullum omnino cibum ſumpſit: vt Greg*. dicit. Ergo non videtur quòd debuerit huiuſmodi ieiunium tentationi præmittere.

homil. 16. in euang. circa medium.

¶ 2 Præterea, Mar. primo dicitur, quòd erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana. Sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur quòd non poſt ieiuniũ, ſed ſimul dum ieiunaret, ſit tentatus à diabolo.

¶ 3 Præterea, Chriſtus non legitur niſi ſemel ieiunaſſe. Sed non ſolùm ſemel fuit tẽtatus à diabolo. dicitur enim Luc. 4. quòd conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus. Sicut ergo ſecundæ tentationi non præmiſit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matth. 4. Cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit, & tunc acceſſit ad eum Tentator.

CONCLVSIO.

Conuenienter Chriſtus poſt ieiunium tentari voluit ad exemplum & inſtructionem noſtram, quatenus humiles eſſe diſcamus, vbi in nobis aliquid boni eſſe conſpicimus.

RESPONDEO dicendum, quòd conuenienter Chriſtus poſt ieiunium tentari voluit. Primò quidem propter exemplum: quia cum omnibus (ſicut dictum eſt*) immineat ſe contra tentationes tueri, per hoc quòd ipſe ante tentationem futuram ieiunauit, docuit quòd per ieiuniũ nos oportet contra tentationes armari, vnde inter arma iuſtitiæ Apoſtolus ieiunia connumerat, ſecundæ ad Corinth. ſexto. Secundò, vt oſtenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, ſicut alios, qui bonis operibus vacant: & ideo ſicut poſt baptiſmum, ita poſt ieiunium Chriſtus tentatur. Vnde Chryſoſtomus* dicit ſuper Matthæum, vt diſcas quàm magnum bonum eſt ieiunium, & qualiter ſcutum eſt aduerſus diabolum, & quoniam poſt baptiſmum non laſciuiæ, ſed ieiunio intẽdere oportet: ideo Chriſtus ieiunauit, non ieiunio indigens, ſed nos inſtruens. Tertiò, quia poſt ieiunium ſecuta eſt eſuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi: ſicut dictum eſt*. Cùm autem eſuriit Dominus (vt Hilarius dicit ſuper Matthę.†) non fuit ex ſurreptione inediæ, ſed naturæ ſuæ hominem dereliquit: non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincẽdus. Vnde etiam vt Chryſoſtomus* dicit, non vltrà proceſſit in ieiunando quàm Moyſes & Helias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio.

ar. 1. huius q.
homil. 13. in Matt. paulo poſt prin. to. 2.
ar. 1. ad 1. arg
† Canon. 3. in Matt. non longe à principi.
** Homil. 5. in Matth. in opere imperf. ante med. to. 2. et hom. 1. in Geneſ. à med. tom. 1.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtũ non decuit conuerſatio auſterioris vitæ, vt ſe communem exhiberet illis quibus prædicauit. Nullus autem debet aſſumere prædicationis officium, niſi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, ſicut & de Chriſto dicitur Actuum 1. quòd cœpit Ieſus facere & docere. Et ideo Chriſtus ſtatim poſt baptiſmum auſteritatem vitæ aſſumpſit, vt doceret poſt carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium tranſire: ſecundum illud Apoſtoli, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar.

AD SECVNDVM dicendum, quòd verbum illud Marci, poteſt ſic intelligi, quòd erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ſcilicet ieiunauit. Quod autem dicitur, Et tentabatur à Satana, intelligendum non eſt in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quib' ieiunauit, ſed poſt illos: eo quòd Matt. dicit, Quòd cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit: ex quo ſumpſit Tentator occaſionem accedendi ad ipſum. Vnde & quod ſubditur, Et Angeli miniſtrabant ei, conſecutiuè intelligendum eſſe oſtenditur ex hoc quod Matthęi quarto dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, ſcilicet poſt tentationem, & ecce angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei. Quod verò interponit Mar. Eratque cum beſtijs, inducitur, ſecundũ Chryſoſt*. ad oſtẽdendum quale erat deſertum, quia ſcilicet erat

Homil. 15. in Matt. paulo à princ. tom. 2.

ſicet erat inuium hominibus, & beſtiis plenum. Tamen ſecūdum expoſitionem Bedę* Dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Sed hoc intelligendum eſt non de illis tentationibus viſibilibus, quas narrant Matthæ. & Lucas, quæ manifeſtè factæ ſunt poſt ieiunium: ſed de quibuſdam aliis impugnationibus, quas fortè illo ieiunij tempore Chriſtus eſt à diabolo paſſus.

c. 1. Mar. in c. 5. ſecund. eius ord. tom. 2.

L. 4. in Luc. c. de 3. tentat. Chriſt. à me. tom. 3.

AD TERTIVM dicendū, quòd ſicut Amb*. dicit ſuper Lucam, receſſit diabolus à Chriſto vſque ad tempus, quia poſtea non tētaturus, ſed apertè pugnatur⁹ aduenit: tempore ſcilicet paſſionis. Et tamen per illam impugnationem videbatur Chriſtum tentare de triſtitia & odio proximorum: ſicut in deſerto de delectatione gulæ & contemptu Dei per idololatriam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens ordo & modus tentationis Chriſti.

Opuſc. 60. c. 11. circa med.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens tētationis modus & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit. Sed ſi Chriſtus ſubueniſſet corporali fami, conuertendo lapides in panem, non peccaſſet: ſicut non peccauit, cùm panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum) vt turbæ eſurienti ſubueniret. Ergo videtur quòd nulla fuerit illa tentatio.

¶ 2 Præterea, Nullus perſuaſor conuenienter ſuadet contrarium eius, quod intendit. Sed diabolus ſtatuens Chriſtum ſupra pinnaculum templi, intendebat, eum de ſuperbia ſeu vana gloria tentare. Ergo inconueniēter perſuadet ei vt ſe mittat deorſum: quod eſt contrarium ſuperbiæ vel vanæ gloriæ, quæ ſemper quærit aſcendere.

¶ 3 Præterea, Vna tentatio conueniens eſt, vt ſit de vno peccato. Sed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata perſuaſit, ſcilicet cupiditatem & idololatriam. Non ergo conueniens videtur fuiſſe tentationis modus.

1. 2. q. 84. ar. 4.

¶ 4 Præterea, Tentationes ad peccata ordinantur. Sed ſeptem ſunt vitia capitalia: vt in Secunda parte habitum eſt*. Non autem tentauit niſi de tribus, ſcilicet gula, vana gloria & cupiditate. non ergo videtur ſufficiens tentationis modus fuiſſe.

In regul. 3. nō remot. à prin. tom. 1.

† Super illud Mat. 4. nō in ſolo pane viuit homo to. 9

¶ 5 Præterea, Poſt victoriam omnium vitiorum, remanet homini tentatio ſuperbiæ vel vanæ gloriæ: quia ſuperbia etiam bonis operibus inſidiatur, vt pereant: ſicut dicit Aug*. Inconuenienter ergo Matth. vltimam ponit tentationem cupiditatis in monte: mediam autem inanis gloriæ in tēplo: præſertim cùm Luc. ordinet econuerſo.

¶ 6 Præterea, Hieronym†. dicit ſuper Matth. Quod propoſitum Chriſti fuit diabolū humilitate vincere, non poteſtate. Ergo non imperioſè & obiurgādo, eum repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

¶ 7 Præterea, Narratio Euangelij videtur falſum continere. Non enim videtur poſſibile, quòd Chriſtus ſupra pinnaculum tēpli ſtatui potuerit, quin ab aliis videretur: neque aliquis mons tam altus inuenitur, vt inde totus mūdus inſpici poſſit, vt ſic ex eo potuerint Chriſto omnia regna mundi oſtendi. Inconuenienter ergo videtur deſcripta Chriſti tentatio.

SED CONTRA eſt, Scripturæ ſacræ auctoritas.

CONCLVSIO.

Conuenienti ordine ab Euangeliſtis deſcripta eſt Domini trina in deſerto tentatio.

Ho. 16. in Euang. paul. poſt princ.

L. 31. Moral. c. 32. in princ.

RESPONDEO dicendum, quòd tentatio, quę eſt ab hoſte, fit per modum ſuggeſtionis: vt Greg*. dicit. Non autem eodem modo poteſt aliquid omnibus ſuggeri, ſed vnicuique ſuggeritur aliquid ex his circa quæ eſt affectus. Et ideo diabolus hominem ſpiritualem non ſtatim tētat de grauibus peccatis: ſed paulatim à leuioribus incipit, vt poſtmodū ad grauiora perducat. Vnde Greg*. 31. moral. exponens illud Iob. 39. Procul odoratur bellū, exhortationem ducum & vlulatum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti ſunt exercitus vlulare: quia prima vitia, deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe ingerunt: ſed innumera quæ ſequuntur, dum hanc ad omnem inſaniā pertrahunt, quaſi beſtiali clamore cōfundunt. Et hoc idem diabolus obſeruauit in tentatione primi hominis. nam primò ſolicitauit mentem primi hominis de ligni vetiti eſu, dicens Gen. 3. Cur pręcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi? ſecūdò, de inani gloria, cùm dixit, Aperiētur oculi veſtri. tertiò perduxit tentationem ad extremā ſuperbiā, cùm dixit, Eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Et hunc etiam tentandi ordinē ſeruauit in Chriſto. Nam primò tentauit ipſum de eo quod appetunt quantumcunque ſpirituales viri, ſcilicet de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum: ſecundò proceſſit ad id, quo ſpirituales viri quandoque deficiunt: vt ſcilicet aliqua ad oſtentationem operentur, quod pertinet ad inanē gloriā. tertiò perduxit tentationem ad id quod iam non eſt ſpiritualium virorū, ſed carnaliū, ſcilicet vt diuitias & gloriam mundi concupiſcant vſq; ad contēptum Dei. Et ideo in primis duabus tētationibus dixit, Si filius Dei es, non autem in tertia, quæ non poteſt cōuenire ſpiritualibus viris (qui ſunt per adoptionem filij Dei) ſicut duæ primæ. His autē tentationibus Chriſtus reſiſtit teſtimonijs legis, non poteſtate virtutis: vt hoc ipſo & plus hominem honoraret, & aduerſarium plus puniret: cùm hoſtis generis humani non quaſi à Deo, ſed quaſi ab homine vinceretur: ſicut dicit Leo Papa*.

In ſerm. 1. de quadrag. parũ ante med.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd vti neceſſariis ad ſuſtētationem, non eſt peccatum gulę: ſed quod ex deſiderio huius ſuſtentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad vitium gulæ pertinere poteſt. Eſt autem inordinatum, quòd aliquis, vbi poteſt recurſus haberi ad humana ſubſidia, pro ſolo corpore ſuſtentando, miraculosè ſibi cibū quærere velit. Vnde & Dominus filiis Iſraël miraculosè manna præbuit in deſerto, vbi aliunde cibus haberi nō poterat, & ſimiliter Chriſt⁹ in deſerto turbas pauit: miraculosè, vbi aliter cibi haberi nō poterāt. Sed Chriſtus ad ſubueniendum fami, poterat aliter ſibi prouidere ꝗ̄ miracula faciendo: ſicut & Ioannes Baptiſta fecit (vt legitur Matt. 3.) vel etiā ad loca proxima properando. Et ideo reputabat diabolus quòd Chriſtus peccaret, ſi ad ſubueniendu fami miracula facere attētaret ſi eſſet pur⁹ homo.

l. 2. c. 19. in med. tom. 4.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per humiliationem exteriorem, frequenter quærit aliquis gloriam, qua exaltetur circa ſpiritualia bona. Vnde Aug*. dicit in lib. de ſermone Domini in monte. Animaduertendū eſt, non in ſolo rerum corporearū nitore atq; pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus luctuoſis eſſe poſſe iactantiam. Et ad hoc ſignificandum diabolus Chriſto ſuaſit, vt ad quærendum gloriam ſpiritualem, corporaliter mitteret ſe deorſum.

l. 4. in Luc. in titul. de 3. tentat. Chriſti, à med. tom. 5.

AD TERTIVM dicēdum, quòd diuitias & honores mundi appetere peccatum eſt, quando huiuſmodi inordinatè appetūtur. Hoc autē pręcipuè manifeſtatur ex hoc, quòd pro huiuſmodi adipiſcendis homo aliquid inhoneſtum facit. Et ideo non fuit contentus diabolus perſuadere cupiditatem diuitiarū & honorū: ſed induxit ad hoc quòd propter huiuſmodi adipiſcenda Chriſtus eum adoraret, quod eſt maximum ſcelus, & contra Deum. Nec ſolùm dixit, Si adoraueris me: ſed addidit, Si cadēs: quia vt dicit Ambr*. habet ambitio domeſticum periculum: vt enim dominetur alijs, pri⁹ ſeruit, & curuatur obſequio, vt honore dominetur: & dum vult eſſe ſublimior, fit remiſſior. Et ſimiliter etiam in præcedentibus tētationibus, ex appetitu vnius peccati in aliud peccatū inducere eſt conatus, ſicut ex deſiderio cibi, conatus eſt inducere in vanitatem, ſine cauſa miracula faciendi: & ex cupiditate gloriæ, conatus eſt ducere ad tentandū Deum, per præcipitium.

l. 4. c. de receſſu Diaboli à Chriſto circa princ. tom. 5.

AD QVARTVM dicēdum, quòd (ſicut dicit Amb*. ſuper Luc.) non dixiſſet Scriptura quòd conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo, niſi in tribus premiſſis eſſet omnium materia delictorum: quia cauſæ tētatio-

tationum, cauſæ ſunt cupiditatum, ſcilicet carnis oble-ctatio, ſpes gloriæ, & auiditas potentiæ.

l.2.c.16.circa med.to.4.

AD QVINTVM dicendũ, quòd ſicut Auguſt. dicit in lib*. de conſenſu Euangel. incertum eſt quid prius fa-ctum ſit, vtrùm regna terræ prius demonſtrata ſint ei, & poſtea in pinnaculum templi locatus ſit, an hoc prius, & illud poſtea. nihil tamen ad rem, dum omnia facta eſſe manifeſtum ſit. Videntur autem Euangeliſtæ diuerſum ordinem tenuiſſe: quia quandoque ex inani gloria venitur ad cupiditatem, quandoque econuerſo.

AD SEXTVM dicendum, quòd Chriſtus cùm paſſus fuiſſet tentationis iniuriam, dicente ſibi diabolo, Si filius Dei es, mitte te deorſum, non eſt turbatus, nec diabolum increpauit. Quando verò diabolus, Dei ſibi vſurpauit honorem, dicens, Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me, exaſperatus eſt, & repulit eum dicens, Vade Satana. Vt nos illius diſcamus exemplo noſtras quidẽ iniurias magnanimiter ſuſtinere, Dei autem iniurias nec vſque ad auditum ſufferre.

ho.5.in Mat. circa med. in opere imperf. tom.2.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd ſicut Chryſ*. dicit, diabolus ſic Chriſtum aſſumebat in pinnaculum templi, vt ab omnibus videretur, ipſe autem neſciente diabolo ſic agebat, vt à nemine videretur. Quod autẽ dicit, & oſtẽdit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, non eſt intelligẽdum, quòd videret ipſa regna, vel ciuitates eorum, vel populos, vel aurum vel argentum. Sed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum vel ciuitas poſita eſt, diabolus Chriſto digito demonſtrabat: & vniuſcuiuſque regni honores & ſtatum verbis exponebat. Vel ſecundum Origen*. oſtendit ei quomodo ipſe per diuerſa vitia regnabat in mundo.

ho.30.in Luc paulo à princ. tom 3.

QVÆSTIO XLII.

De doctrina Chriſti in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de doctrina Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Chriſtus debuerit prædicare ſolùm Iudæis, an etiam Gẽtilibus.

¶ Secundò, vtrum in ſua prędicatione debuerit turbationem Iudæorum vitare.

¶ Tertiò, vtrum debuerit prædicare publicè, vel occultè.

¶ Quartò, vtrum debuerit docere ſolùm verbo, vel etiam ſcripto.

¶ De tempore autem, quo docere incepit, ſuprà dictum eſt*, cùm de baptiſmo eius ageretur.

q.39.ar.3.

ARTICVLVS I.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtum Iudæis & non Gentibus prædicare.

3.di.1.in expoſition. lit. circa med.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſolùm Iudæis, ſed etiam Gentilibus debuerit prædicare. Dicitur enim Iſa.49. Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iſraël, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. Sed lumen & ſalutem Chriſtus præbuit per ſuam doctrinam: ergo videtur parũ fuiſſe ſi ſolùm Iudæis & non Gentilibus prædicauit.

¶ 2 Præterea, Sicut dicitur Matth. 7. Erat docens eos ſicut poteſtatem habens. Sed maior poteſtas doctrinę oſtenditur in inſtructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant Gentiles. vnde Apoſtolus dicit Roma. 15. Sic prædicauit Euangelium, non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamẽtum ædificarem. Ergo multò magis Chriſtus prædicare debuit Gentibus, quàm Iudæis.

¶ 3 Præterea, Vtilior eſt inſtructio multorum, quàm vnius. Sed Chriſtus aliquos Gentilium inſtruxit: ſicut mulierem Samaritanam, Ioan.4. & Chananæam, Matt. 15. Ergo videtur quòd multò fortius Chriſtus debuerit multitudini Gentium prædicare.

SED CONTRA eſt quod Dominus dicit Matth. 15. Non ſum miſſus niſi ad oues quę perierunt domus Iſraël. Sed Rom.10. dicitur, Quomodo prædicabunt niſi mittantur? ergo Chriſtus non debuit prædicare niſi Iudæis.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit vt Chriſtus tam per ſe, quàm per Apoſtolos ſuos, ſalutem in principio Iudæis ſolis prædicaret, vt in ipſo adimpletas fuiſſe oſtenderet patrum promiſſiones.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit prædicationem Chriſti tam per ipſum quàm per Apoſtolos à principio ſolis Iudæis exhiberi. Primò quidem, vt oſtenderet per ſuum aduentum impleri promiſſiones antiquitus factas Iudæis, non autem Gentilibus. Vnde Apoſtolus dicit Rom. 15. Dico Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circuncíſionis (id eſt Apoſtolum & prædicatorem Iudæorum) propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones Patrum. Secundò, vt eius aduentus oſtenderetur eſſe à Deo. Quæ enim à Deo ſunt, ordinata ſunt: vt dicitur Rom.13. Hoc autem debitus ordo exigebat, vt Iudæis, qui Deo erãt propinquiores per fidem & cultum vnius Dei, prius doctrina Chriſti proponeretur, & per eos tranſmitteretur ad Gentes. Sicut etiam in cæleſti hierarchia, per ſuperiores Angelos ad inferiores, diuinę illuminationes deueniunt. Vnde ſuper illud Matt.15. Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël, dicit Hieron*. Non hoc dicit, quin & ad Gentes miſſus ſit: ſed ꝙ primum ad Iſraël miſſus eſt. Vnde & Iſa. vlt. dicitur: Mittam ex eis, qui ſaluati fuerint (ſcilicet ex Iudæis) ad Gentes, & annuntiabunt gloriam meam Gentibus. Tertiò, vt Iudæis auferret calumniandi materiam. vnde ſuper illud Matth. 10. In viam Gentium ne abieritis, dicit Hieron*. Oportebat primùm aduentum Chriſti nuntiari Iudæis, ne iuſtam haberent excuſationem, dicentes, ideo ſe Dominum reieciſſe, quia ad Gentes & Samaritanos, Apoſtolos miſerit. Quartò, quia Chriſtus per crucis victoriam, meruit poteſtatem & dominium ſuper Gẽtes. Vnde dicitur Apoc.2. Qui vicerit dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, ſicut & ego accepi à Patre meo. & Phil. 2. dicitur, quod quia factus eſt obediens vſque ad mortem crucis, Deus exaltauit illum, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, & omnis lingua ei confiteatur. Et ideo ante paſſionem ſuam noluit Gentibus prædicari ſuam doctrinã: ſed poſt paſſionem dixit diſcipulis, Mat. vlt. Euntes docete omnes Gentes. Propter quod, vt legitur Ioã. 12. cùm imminente paſſione quidam Gentiles vellent Ieſum videre, reſpondit, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolùm manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et, ſicut Aug*. dicit ibidem, ſe dicebat granum mortificandum in infidelitate Iudæorum, & multiplicandum in fide populorum.

In illud verbũ Mat.15. Non ſum miſſ. to.9

In illud Matt. 10. In viam gentium to.9.

Tract.51. in Ioan. circa medium illius. to.9

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus fuit in lumen & ſalutem Gentium per diſcipulos ſuos, quos ad prædicandum Gentibus miſit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non eſt minoris poteſtatis, ſed maioris facere aliquid per alios, quàm per ſeipſum. Et ideo in hoc maximè poteſtas diuina in Chriſto monſtrata eſt, quòd diſcipulis ſuis tantam virtutẽ contulit in docendo, vt Gentes, quæ nihil de Chriſto audierant, conuerterent ad ipſum. Poteſtas autẽ Chriſti in docendo attenditur & quantum ad miracula, per quæ doctrinam ſuam confirmabat, & quantum ad efficaciã perſuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis: quia loquebatur quaſi dominium habens ſuper legem, cùm diceret, Ego autem dico vobis: & etiam quantum ad virtutem rectitudinis quam in ſua conuerſatione monſtrabat, ſine peccato viuendo.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſicut Chriſtus non debuit à principio indifferenter Gentilibus ſuam doctrinam

nam communicare, vt Iudæis tanquam primogenito populo deditus obſeruaretur: ita etiam non debuit Gentiles omnino repellere, ne ſpes ſalutis eis præcluderetur. Et propter hoc aliqui Gentilium particulariter ſunt admiſſi, propter excellentiam fidei & deuotionis eorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus debuerit Iudæis ſine eorum offenſione prædicare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus debuerit Iudæis ſine eorum offenſione prædicare. Quia, vt Aug.* dicit in lib. de Agone Chriſtiano, in homine Ieſu Chriſto ſe nobis ad exemplū vitæ præbuit filius Dei. *c. 11. in fine, tom. 3.* Sed nos debemus vitare offenſionem non ſolùm fidelium, ſed etiam infidelium: ſecundū illud primæ ad Cor. 10. Sine offenſione eſtote Iudæis & Gentibus & eccleſiæ Dei. Ergo videtur quòd etiam Chriſtus in ſua doctrina offenſionem Iudæorum vitare debuerit.

¶ 2 Præterea, Nullus ſapiens debet facere vnde effectum ſui operis impediat. Sed per hoc quòd ſua doctrina Chriſtus Iudæos turbauit, impediebatur effectus eius doctrinæ. dicitur enim Lucæ. 11. quòd cùm Dominus Phariſæos & Scribas reprehenderet, cœperunt grauiter inſiſtere, & os eius opprimere de multis, inſidiātes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, vt accuſarent eum. Non ergo videtur conueniens fuiſſe, quòd eos in ſua doctrina offenderet.

¶ 3 Præterea, Apoſtolus dicit primæ ad Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Sed ſacerdotes & principes Iudæorum erant illius populi ſeniores. Ergo videtur quòd non fuerint duris increpationibus arguendi.

SED CONTRA eſt, quod Iſa. 8. fuerat prophetizatum, quòd Chriſtus eſſet in lapidem offenſionis & petram ſcandali duabus domibus Iſraël.

CONCLVSIO.

Cum Scribæ & Phariſæi, Iudæorúmque principes communi omniū aduerſarentur ſaluti, debuit Dominus non obſtante eorum offenſione, publicè veritatem docere, & durè eorum redarguere errores.

RESPONDEO dicēdum, quòd ſalus multitudinis eſt præferenda paci quorumcunque ſingularium hominū. Et ideo quando aliqui ſua peruerſitate multitudinis ſalutem impediunt, non eſt timenda eorum offenſio à prædicatore vel doctore, ad hoc quòd multitudinis ſaluti prouideat. Scribæ autem & Phariſæi & principes Iudæorū, ſua malitia plurimùm impediebant populi ſalutem: tum quia repugnabant Chriſti doctrinæ, per quam ſolam poterat eſſe ſalus. tum etiam quia prauis ſuis moribus vitam populi corrumpebant. Et ideo Dominus non obſtante offenſione eorum, publicè veritatem docebat, quam illi odiebāt, & eorum vitia arguebat. Et ideo dicitur Mat. 15. quòd diſcipulis Domino dicentibus, Scis quia Iudæi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt? reſpondit, Sinite illos, cæci ſunt, duceſque cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo ſic debet eſſe ſine offenſione omnibus, vt nulli det ſuo facto vel dicto minus recto occaſionem ruinæ. Sed cùm de veritate ſcandalum oritur, magis eſt ſuſtinendum ſcandalum, quàm veritas relinquatur: vt Greg.* dicit. *Ho. 7 in Ezechiel. aliquan ſtulū à princ.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd per hoc quòd Chriſtus publicè Scribas & Phariſæos arguebat, non impediuit, ſed magis promouit effectum ſuæ doctrinæ, quia cùm eorum vitia populo innoteſcebant, minus auertebatur à Chriſto propter verba Scribarum & Phariſæorum, qui ſemper doctrinæ Chriſti obſiſtebant.

AD TERTIVM dicendum, quòd illud verbum Apoſtoli eſt intelligendum de illis ſenioribus, qui non ſolùm ætate vel auctoritate, ſed etiam honeſtate ſunt ſenes, ſecundum illud Num. 11. Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſraël, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint. Si autem auctoritatem ſenectutis in inſtrumentum malitiæ vertant, publicè peccando, ſunt manifeſtè & acriter arguendi: ſicut & Daniel dixit Dan. 13. Inueterate dierum malorum, &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus omnia publicè docere debuerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non omnia publicè docere debuerit. *Opuſc. 60. c. 14.* Legitur enim multa ſeorſum diſcipulis dixiſſe: ſicut patet in ſermone Cœnæ. vnde & matth. 10. dixit: Quod in aure audiſtis in cubilibus, prædicabitur in tectis. Non ergo omnia publicè docuit.

¶ 2 Præterea, Profunda ſapientiæ non ſunt niſi perfectis exponenda: ſecundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Sed doctrina Chriſti continebat profundiſſimam ſapientiam. Non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

¶ 3 Præterea, Idem eſt, veritatem aliquam occultare ſilentio, & obſcuritate verborum. Sed Chriſtus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obſcuritate verborū: quia ſine parabolis nō loquebatur ad eos: vt dicitur Mat. 13. ergo pari ratione poterat occultare ſilentio.

SED CONTRA eſt, quòd ipſe dicit Ioan. 18. In occultò locutus ſum nihil.

CONCLVSIO.

Non fuit Chriſti doctrina occulta, vel quòd eam communicare noluerit, vel quia mala, ſed quo ad modum, reſpectu quorundam quos latere illam voluit, per ænigmata videlicet.

RESPONDEO dicendum, quòd doctrina alicuius poteſt eſſe in occultò tripliciter. Vno modo quantum ad intentionem docentis, qui intendit ſuam doctrinam non manifeſtare multis, ſed magis occultare. Quod quidem contingit dupliciter, quandoque ex inuidia docentis: qui vult per ſuam ſcientiam excellere, & ideo ſcientiam ſuam non vult alijs communicare. Quod in Chriſto locū non habuit: ex cuius perſona dicitur Sapien. 7. Quam ſine fictione didici, & ſine inuidia communico, & honeſtatem illius non abſcondo. Quandoque verò hoc contingit propter inhoneſtatem eorum, quæ docentur. ſicut Aug.* dicit ſuper Ioan. quòd quædam ſunt mala quæ portare non poteſt qualiſcunque pudor humanus. *Tract. 96. circa fin tom. 9.* vnde de doctrina hæreticorum dicitur Prouerb. 9. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. Doctrina autem Chriſti non eſt neque de errore, neque de immunditia. & ideo Dominus dicit Mar. 4. Nunquid venit lucerna, id eſt vera & honeſta doctrina, vt ſub modio ponatur?

Alio modo aliqua doctrina eſt in occulto, quia paucis proponitur. & ſic Chriſtus etiam nihil docuit in occulto: quia Chriſtus omnem doctrinā ſuam vel turbæ toti propoſuit, vel omnibus ſuis diſcipulis in communi. Vnde Aug.* dicit ſuper Ioan. Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur, præſertim ſi hoc loquitur paucis, quod per eos velit innoteſcere multis? *Tract. 113. in Ioan. in med. tom. 9.* Tertiò modo aliqua doctrina eſt in occulto quantum ad modū docendi. Et ſic Chriſtus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis vtens ad annunciāda ſpiritualia myſteria, ad quæ capiēda non erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, vel ſic ſub tegumento parabolarum, ſpiritualium doctrinam audire quàm omnino ea priuari. Harum tamen parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus diſcipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui eſſent idonei; ſecundum illud 2. Timo. 2. Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Et hoc ſignatū eſt Num. 4. vbi mandatur quòd filij Aaron inuoluerent vaſa Sanctuarij, quæ Leuitæ inuoluta portarent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut Hilarius* dicit ſuper Matt. exponens illud verbum inductū) *canon. 10. in Matt. parum à medio.*

 non legi-

non legimus Dominum ſolitum fuiſſe noctibus ſermocinari, & doctrinam tradidiſſe in tenebris: ſed hoc dicit, quia omnis ſermo eius carnalibus tenebræ ſunt, & verbum eius infidelibus nox eſt. Itaque quod ab eo dictum eſt inter infideles, cum libertate fidei & confeſſionis eſt loquendum. Vel ſecundum *Hiero. comparatiuè loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco reſpectu totius mundi, in quo erat per Apoſtolorum prædicationem doctrina Chriſti publicanda.

Super verbũ Matth. enarrã in eag. tom. 9.

Ad secvndvm dicendum, quòd Dominus non omnia profunda ſuæ ſapientię ſua doctrina manifeſtauit, non ſolum turbis, ſed nec etiam diſcipulis, quibus dixit Ioann. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modò. Sed tamen quodcunque dignum duxit aliis tradere de ſua ſapientia, non in occulto, ſed palàm propoſuit: licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Auguſt*. dicit ſuper Ioan. Intelligendum eſt ita dixiſſe Dominum, Palàm locutus ſum mundo: ac ſi dixiſſet, Multi me audierunt. & rurſus non erat palàm, quia non intelligebant.

Tract. 113. in Ioan. in medio illius. tom. 9.

Ad tertivm dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur (ſicut dictum eſt*) quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam diſcipulis exponebat. Quòd autem dicitur, quòd ſine parabolis non loquebatur eis, ſecundum Chryſoſt*. intelligendum eſt quantum ad illum ſermonem: quamuis aliàs ſine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel ſecundum Auguſt†. in lib. de Quęſtionibus Euang. hoc dicitur, non quia nihil propriè locutus eſt, ſed quia nullũ ferè ſermonem explicauit, vbi non per parabolam aliquid ſignificauerit: quamuis in eo aliqua propriè dixerit.

In corp. art.

Homil. 48. in Matth. circa principium illius, tom. 2.

† In li. quæſt. ex Matth. ca. 15. tom. 4. in principio.

Articvlvs IIII.

Vtrùm Chriſtus debuerit doctrinam ſuam ſcripto tradere.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus doctrinã ſuam debuerit ſcripto tradere. Scriptura enim inuenta eſt ad hoc, quòd doctrina commendetur memoriæ in futurum. Sed doctrina Chriſti duratura erat in æternum: ſecundum illud Luc. 21. Cęlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Ergo videtur quòd Chriſtus debuerit ſuam doctrinã ſcripto mandare.

Ad Hebræ. 8. lect. 2.

¶ 2 Præterea, Lex vetus in figura Chriſti præceſſit: ſecundum illud Hebr. 10. Vmbram habet lex futurorũ bonorum. Sed lex vetus à Deo fuit deſcripta: ſecundũ illud Exod. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi. Ergo videtur quòd etiam Chriſtus doctrinam ſuam ſcribere debuerit.

¶ 3 Præterea, Ad Chriſtum qui venerat illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis ſedent (vt dicitur Lucæ primo) pertinebat erroris occaſiones excludere, & viam fidei aperire. Sed hoc feciſſet, doctrinam ſuam ſcribendo: dicit enim Aug*. in primo de cõſenſu Euang. quod ſolet nonnullos mouere, cur ipſe Dominus nihil ſcripſerit, vt aliis de illo ſcribentibus neceſſe ſit credere. Hoc enim illi, & maximè Pagani quærunt, qui Chriſtũ culpare aut blaſphemare non audent, eique tribuunt excellentiſſimã ſapientiam, ſed tamen tanquã homini. Diſcipulos verò eius dicunt magiſtro ſuo amplius tribuiſſe, quàm erat: vt eum filium Dei dicerent, & verbum Dei per quod facta ſunt omnia. Et poſtea ſubdit*, Videntur parati fuiſſe hoc de illo credere, quod de ſe ipſe ſcripſiſſet, non quod alij de illo pro ſuo arbitrio prędicaſſent. Ergo videtur quòd Chriſtus ipſe doctrinam ſuam ſcripto tradere debuerit.

Lib. 1. cap. 7. ante medium, tom. 4.

Eod. lib. 1. de cõſenſu euãg. cap. 7. circa medium, to. 4.

Sed contra eſt, quòd nulli libri ab eo ſcripti habentur in canone Scripturæ.

Conclvsio.

Conueniens fuit, vt alij, non ipſe ſuam doctrinam ſcriberet.

Respondeo dicendum, conueniens fuiſſe Chriſtum doctrinam ſuam non ſcripſiſſe. Primò, quidem propter dignitatem ipſius. Excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinæ debetur. & ideo Chriſto tanquam excellentiſſimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam ſuam auditorũ cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matth. 7. quòd erat docens eos ſicut poteſtatem habens. Vnde etiam apud Gentiles Pythagoras & Socrates, qui fuerũt excellentiſſimi doctores, nihil ſcribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impreſſionem doctrinæ in cordibus auditorum, ſicut ad finem. Secundò, propter excellentiam doctrinæ Chriſti, quæ literis comprehendi non poteſt: ſecundum illud Ioan. vlt. Sunt & alia multa quæ fecit Ieſus; quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros. Quos ſicut Auguſt*. dicit, non ſpatio locorum credendum eſt mundum capere non poſſe: ſed capacitate legentium comprehendi non poſſe. Si autem Chriſtus ſcripto doctrinam ſuam mandaſſet, nihil altius de eius doctrina homines æſtimarẽt, quàm quod Scriptura contineret. Tertiò, vt ordine quodam ab ipſo doctrina ad omnes perueniret, dum ipſe ſcilicet diſcipulos ſuos immediatè docuit, qui poſtmodum alios verbo & ſcripto docuerunt. Si autem ipſemet ſcripſiſſet, eius doctrina immediatè ad omnes perueniſſet. Vnde & de ſapientia Dei dicitur Prou. 9. quòd miſit ancillas ſuas vocare ad arcem. Sciendum tamẽ eſt (ſicut Auguſt*. dicit in primo de conſenſu Euang.) aliquos Gentiles exiſtimaſſe Chriſtũ quoſdam libros ſcripſiſſe, continẽtes quædam magica, quibus miracula faciebat, quæ diſciplina Chriſtiana condemnat. Et illi tamen, qui Chriſti libros tales ſe legiſſe affirmant, nulla talia faciunt, qualia illũ libris talibus feciſſe mirantur. Diuino enim iudicio ſic errant, vt eoſdem libros ad Petrum & Paulum dicant tanquam epiſtolari titulo prænotatos, eo quòd in pluribus locis ſimul eós cum Chriſto pictos viderunt. Nec mirum, ſi à pingentibus fingentes decepti ſunt; toto enim tempore quo Chriſtus in carne mortali cum ſuis diſcipulis vixit, nondum erat Paulus diſcipulus eius.

Tract. vlt. in euãg. Ioã. non procul à fine. tom. 9.

lib. 1. ca. 9. et 10. tom. 4.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd (ſicut Auguſt. dicit in eodem libro) omnibus diſcipulis ſuis tanquam membris ſui corporis Chriſtus caput eſt. Itaque cùm illi ſcripſerunt quæ ille oſtendit & dixit, nequaquam dicendum eſt, quòd ipſe non ſcripſerit: quandoquidem membra eius id operata ſunt, quod dictante capite cognouerunt. Quicquid enim ille de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc ſcribendum illis tanquam ſuis manibus imperauit.

Ad secvndvm dicendum, quòd quia lex vetus in ſenſibilibus figuris dabatur, ideo etiã conueniẽter ſenſibilibus ſignis ſcripta fuit. Sed doctrina Chriſti quæ eſt lex Spiritus vitæ, ſcribi debuit non atramento, ſed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus: vt Apoſt. dicit 2. ad Corinth. 3.

Ad tertivm dicendum, quòd illi qui Scripturæ Apoſtolorum de Chriſto credere noluerunt, nec ipſi Chriſto ſcribenti credidiſſent: de quo opinabantur, quòd magicis artibus feciſſet miracula.

QVÆSTIO XLIII.

De Miraculis à Chriſto factis in generali, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de miraculis à Chriſto factis: & primò in generali. ſecundò, in ſpeciali de ſingulis miraculorũ generibus. tertiò, in particulari de transfiguratione ipſius.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Chriſtus debuerit miracula facere.

¶ Secundò, vtrùm fecerit ea virtute diuina.

¶Tertiò,

¶ Tertiò, in quo tempore inceperit miracula facere.
¶ Quartò, vtrum per miracula fuerit ſufficienter oſtenſa eius diuinitas.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus debuerit facere miracula.

Opuſ. 2. c. 7. et opuſ. 3. c. 135. et opuſ. 11. ar. 17. & opu. 60. c. 15 princ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus miracula facere non debuerit. Factum enim Chriſti verbo ipſius debuit concordare. Sed ipſe dicit Matthæ. 16. Generatio mala & adultéra ſignum quærit,& ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Non ergo debuit miracula facere.

¶ 2 Præterea, Sicut Chriſtus in ſecundo aduentu venturus eſt in virtute magna & maieſtate (vt dicitur Matt. 25.) ita in primo aduentu venit in infirmitate: ſecundum illud Iſa. 53. Virum dolorum & ſcientem infirmitatem. Sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutem quàm ad infirmitatem. Ergo non fuit conueniens quòd in primo aduentu miracula faceret.

¶ 3 Pręterea, Chriſtus venit ad hoc vt homines ſaluaret per fidem ſecundum illud Heb. 12. Aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Ieſum. Sed miracula diminuũt meritum fidei. vnde Dominus Ioan. 4. dicit, Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Ergo non videtur quòd Chriſtus debuerit miracula facere.

SED CONTRA eſt, quod ex perſona aduerſariorũ dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit.

CONCLVSIO.

Cùm fuerit hominibus manifeſtandum Deum fuiſſe in Chriſto non per adoptionis, ſed vnionis gratiam, et eius doctrinam fuiſſe à Deo, conueniens fuit vt in terris miracula faceret.

RESPONDEO dicendum, quòd diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primò quidem & principaliter ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea quæ ſunt fidei, humanam rationem excedunt, nec poſſunt per rationes humanas probari: ſed oportet quòd probentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dum aliquis facit opera, quæ ſolus Deus facere poteſt, credantur ea quæ dicuntur eſſe à Deo, ſicut cùm aliquis defert literas anulo Regis ſignatas, creditur ex voluntate Regis proceſſiſſe quod in illis continetur. Secundò, ad oſtendendam præſentiam Dei in homine per gratiã Spiritus ſancti: vt dum ſcilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam. Vnde dicitur Gal. 3. Qui tribuit nobis Spiritum ſanctum, operatur virtutes in nobis. Vtrunque autem circa Chriſtum erat hominibus manifeſtandum, ſcilicet quòd Deus eſſet in eo per gratiam, non adoptionis, ſed vnionis: & quòd eius ſupernaturalis doctrina eſſet à Deo. Et ideo conuenientiſſimum fuit vt miracula faceret. Vnde ipſe dicit Ioannis decimo, Si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi pater vt faciam, ipſa ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicit, Signum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ, intelligendum eſt, vt Chryſoſt*. dicit, quòd tunc non acceperunt tale ſignum quale petebant, ſcilicet de cælo: non quòd nullum ſignum eis dederit, vel quia ſigna faciebat, non propter eos, quos ſciebat lapideos eſſe, ſed vt alios emẽdaret: & ideo non eis, ſed aliis illa ſigna dabãtur. *homil. 54. in Matth. ante med. tom. 2.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd licet Chriſtus venerit in infirmitate carnis, quod manifeſtatur per paſſiones: venit tamen in virtute Dei, quod erat manifeſtandum per miracula.

AD TERTIVM dicendũ, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hoc oſtenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea quæ ſcripturis diuinis probantur, niſi per miracula. Et tamen melius eſt eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidem, quàm quòd omnino in infidelitate permaneant: dicitur enim primæ

ad Cor. 14. quòd ſigna data ſunt infidelibus, vt ſcilicet conuertantur ad fidem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus fecerit miracula diuina virtute.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina eſt omnipotẽs. Sed videtur quod Chriſtus non fuerit omnipotens in miraculis faciendis: dicitur enim Mar. 6. quòd non poterat ibi, ſcilicet in patria ſua virtutem vllam facere. Ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina. *3. di. 15. q. 1. ar. 3. cor. et di. 16. q. 1. ar. 3 cor. & ad 4. et 4. di. 5. q. 1 ar. 1. et opuſc. 11. c. 17.*

¶ 2 Præterea, Dei non eſt orare. Sed Chriſtus aliquando in miraculis faciendis orabat: vt patet in ſuſcitatione Lazari Ioan. 11. & in multiplicatione panũ, vt patet Mat. 14. Ergo videtur quòd nõ fecerit miracula virtute diuina.

¶ 3 Pręterea, Ea quæ virtute diuina fiunt, non poſſunt virtute alicuius creaturæ fieri. Sed ea quæ Chriſtus faciebat, poterant fieri in virtute alicuius creaturę: vnde & Phariſæi dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorũ eiiciebat dæmonia. Ergo videtur quòd Chriſtus non fecerit miracula virtute diuina.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipſe facit opera.

CONCLVSIO.

Chriſtus quæcunque miracula fecit, diuina virtute facta fuere, cùm vera miracula eſſent.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Prima parte habitũ eſt*, vera miracula ſola virtute diuina fieri poſſunt: quia ſolus Deus poteſt mutare naturæ ordinẽ: quod pertinet ad rationem miraculi. Vnde Leo Papa dicit in Epiſtola *ad Flauianum, quòd in Chriſto ſunt duæ naturæ: vna ſcilicet diuina, quæ fulget miraculis: altera ſcilicet humana, quę ſuccumbit iniuriis. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum ſcilicet humana natura eſt inſtrumentũ diuinæ actionis, & actio humana virtutem accepit à natura diuina, ſicut ſuprà habitum eſt*. *1. 1. q. 110. ar. 4.* *Epiſt. 10. c. 4 parum à prin.* *q. 13. ar. 5.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd hoc quod dicitur, non poterat ibi vllam virtutem facere, non eſt referendum ad potentiam abſolutam: ſed ad id quod poteſt fieri congruenter: nõ enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde ſubditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum: ſecundum quem modum dicitur Gen. 18. Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut Chry*. dicit ſuper illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piſcibus, aſpiciens in cælum, benedixit & fregit) oportebat credi de Chriſto quoniam à Patre eſt, & quòd ei æqualis eſt. Et ideo vt vtrunque oſtendat, nunc quidẽ cum poteſtate, nunc autem orans miracula fecit: & in minoribus quidem reſpicit in cælum, puta in multiplicatione panum; in maioribus autem, quæ ſunt ſolius Dei, cum poteſtate agit: puta quando peccata dimiſit, mortuos ſuſcitauit. Quòd autem dicitur Ioan. 11. quòd in ſuſcitatione Lazari oculos ſurſum leuauit, non propter neceſſitatem ſuffragij, ſed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populum qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti. *homil. 50. in Mat. pag. 2. à princ. tom 2.*

AD TERTIVM dicendũ, quòd Chriſtus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute ſuperiorum dæmonum ita dæmones à corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum quantum ad animam: non enim contra regnum ſuum diabolus agit. Sed Chriſtus dęmones expellebat non ſolùm à corpore, ſed multò magis ab anima. Et ideo Dominus blaſphemiam Phariſæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia eiicere, reprobauit primò quidem per hoc, quòd Satanas contra

ſeipſum non diuiditur, ſecundò, exemplo aliorum qui dęmonia eijciebant per Spiritū Dei. tertio, quia dæmonia expellere non poſſet, niſi ipſum viciſſet virtute diuina. quartò, quia nulla conuenientia in operibus nec in effectu erat ſibi & Satanæ: cùm Satanas diſpergere cuperet quos Chriſtus colligebat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus inceperit facere miracula in nuptijs.

4 di. 44. in expoſitione lit. et opuſc. 11. ar. 18. et Io. 2. le. 21. co. 1. et c. 2. l. 1. ſ. fi. et c. 15. le. 5. fin.

AD TERTIVM ſic proceditur: Videtur quòd Chriſtus non inceperit miracula facere in nuptiis, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Saluatoris, quòd Chriſtus in ſua pueritia multa miracula fecit. Sed miraculum de conuerſione aquæ in vinum fecit in nuptijs triceſimo vel triceſimo primo anno ſuæ ætatis. Ergo videtur quòd non inceperit tunc miracula facere.

¶ 2 Pręterea, Chriſtus faciebat miracula ſecūdum virtutem diuinam. Sed virtus diuina in eo à principio ſuæ conceptionis erat: ex tunc enim fuit Deus & homo. Ergo videtur quòd à principio miracula fecerit.

¶ 3 Præterea, Chriſtus poſt baptiſmum & tentationem cœpit diſcipulos congregare: vt legitur Matth. 4. & Ioan. 1. Sed diſcipuli præcipuè congregati ſunt ad ipſum propter miracula, ſicut dicitur Luc. 5. quòd Petrum vocauit obſtupeſcentem propter miraculum quod fecerat in captura piſcium. Ergo videtur quòd ante miraculum quod fecit in nuptiis, fecerit alia miracula.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ.

CONCLVSIO.

Cùm quæ miracula Chriſtus fecit, ad confirmandam eius doctrinam, & diuinitatis teſtimonium eſſent facta, non debuit niſi in ætate perfecta poſt prædicationem ſuam miracula facere, vt in nuptiis fecit.

RESPONDEO dicendū, quod miracula facta ſunt à Chriſto propter confirmationem doctrinæ eius, & ad oſtendendam virtutem diuinam in ipſo. Et ideo quantum ad primum non debuit ante miracula facere, quàm docere inciperet. Non autem debuit incipere docere ante perfectam ætatem, vt ſuprà habitum eſt*, cùm de baptiſmo eius ageretur. Quantum autem ad ſecundum, ſic debuit per miracula deitatem oſtēdere, vt crederetur veritas humanitatis ipſius. Et ideo ſicut dicit Chryſoſt*. ſuper Ioan. decenter non incepit ſigna facere in prima ætate: exiſtimaſſent enim phantaſma eſſe Incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidiſſent.

q. 39. ar. 3.

ho. 20. in Ioā. parum ante med. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Chryſo*. dicit ſuper Ioan. ex verbo Ioannis Baptiſtæ dicentis, Vt manifeſtetur in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizans, manifeſtum eſt quod illa ſigna quæ quidam dicunt in pueritia à Chriſto facta, mendacia & fictiones ſunt. Si enim à prima ætate miracula feciſſet Chriſtus, nequaquá Ioannes eum ignoraſſet, neque reliqua multitudo indiguiſſet magiſtro ad manifeſtandum eum.

ho. 16. in Ioā. circa med. illius tom. 3.

AD SECVNDVM dicendū, quòd Dei virtus operabatur in Chriſto, ſecundum quod erat neceſſarium ad ſalutem humanā, propter quam carnē aſſumpſerat. Et ideo ſic miracula fecit virtute diuina, vt fidei de veritate carnis eius, præiudicium non fieret.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc ipſum ad laudem diſcipulorum pertinet, quòd Chriſtum ſecuti ſunt, cùm nulla eum miracula facere vidiſſent: ſicut Greg*. dicit in quadam homil. Et, vt Chryſ*. dicit, tūc ſigna maximè neceſſariū erat facere, quando diſcipuli iam congregati erant & deuoti, & attendentes his quæ fiebant. Vnde ſubditur, Et crediderunt in eum diſcipuli eius: non quia tunc primùm crediderunt, ſed quia tunc diligentiùs & perfectius crediderunt. Vel diſcipulos vocat eos, qui futuri erant diſcipuli: ſicut exponit Augu*. in libro de conſenſu Euangeliſtarum.

Greg. ho. 5. in euang. in prin. Chryſ. hom. 22. in Ioā. paulo à prin. to. 3

lib. 2. c. 17. à med. to. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miracula per Chriſtum facta ſufficienter eius diuinitatem oſtenderint.

3. d. 15. q. 1. ar. 1. et di. 16 q. 1. ar. 3. cō. et 1. cont. c. 6 et li. 4. c. 55. ad 8. et quol. 2. ar. 6. ad 4. et Ioā. 15. le. 5. col. 2.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd miracula quæ Chriſtus fecit, non fuerint ſufficiētia ad oſtendendam diuinitatem ipſius. Eſſe enim Deum & hominem, proprium eſt Chriſto. Sed miracula quæ Chriſtus fecit, etiam ab alijs ſunt facta. Ergo videtur quòd non fuerint ſufficientia ad oſtendendam diuinitatem ipſius.

¶ 2 Præterea, Virtute diuina nihil eſt maius. Sed aliqui fecerunt maiora miracula, quàm Chriſtus. dicitur enim Ioan. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Ergo videtur quòd miracula quæ Chriſtus fecit, non fuerint ſufficientia ad oſtendendam diuinitatem ipſius.

¶ 3 Prętere, Ex particulari non ſufficienter oſtenditur vniuerſale. Sed quodlibet miraculorū Chriſti fuit quoddam particulare opus. Ergo ex nullo eorū potuit manifeſtari ſufficienter diuinitas Chriſti, ad quam pertinet vniuerſalem virtutem habere de omnibus.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi Pater vt faciam, ipſa teſtimonium perhibent de me.

CONCLVSIO.

Miracula, quæ Chriſtus fecit, ſufficientia diuinitatis eius teſtimonia erant.

RESPONDEO dicendum, quòd miracula quę Chriſtus fecit, ſufficientia erant ad manifeſtandam diuinitatem ipſius, ſecundum tria. Primò quidem, ſecundum ipſam ſpeciem operum, quæ tranſcēdebant omnem poteſtatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri niſi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A ſeculo non eſt auditum, quia aperuit quis oculos cęci nati: niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam.

Secundò propter modum miracula faciendi: quia ſcilicet quaſi ex propria poteſtate miracula faciebat: non autem orando, ſicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Per quod oſtenditur (ſicut Cyrillus dicit) quòd non accipiebat alienā virtutem: ſed cùm eſſet naturaliter Deus, propriam virtutem ſuper infirmos oſtendebat, & propter hoc innumerabilia miracula faciebat. Vnde ſuper illud Matt. 8. Eiiciebat ſpiritus verbo, & omnes malè habentes curauit, dicit Chry*. Intende quantam multitudinē curatam tranſcurrunt Euangeliſtæ, non vnumquodque curatum enarrantes, ſed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc oſtendebatur, quòd haberet virtutem coæqualem Deo patri, ſecundum illud Ioan. 5. Quæcunque Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit. Et ibidem, Sicut Pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertiò ex ipſa doctrina, qua ſe Deum dicebat: quę niſi vera eſſet, non confirmaretur miraculis diuina virtute factis. Et ideo dicitur Marci 1. Quęnam doctrina hæc noua: quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

hom. 28. in Mat. paulo à princ. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio Gentilium. Vnde Aug*. dicit in Epiſtola ad Voluſianum, nulla, inquiunt, competentibus ſignis tantæ maieſtatis indicia claruerunt: quia carnalis illa purgatio, qua ſcilicet dæmones effugabat, debilium cura reddita vita defunctis, ſi & alia conſiderentur, Deo parua ſunt. Et ad hoc reſpondet Aug*. Fatemur & nos talia quidem feciſſe Prophetas: ſed & ipſe Moyſes & cæteri Prophetæ dominum Ieſum prophetizauerunt, & ei gloriam magnam dederunt. Qui propterea talia & ipſe facere voluit, ne eſſet abſurdum quod per illos fecerat, ſi ipſe etiam non faceret. Sed tamen & aliquid proprium facere debuit, naſci de virgine, reſurgere à mortuis, cælum aſcendere: hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro.

Epiſt. 3. poſt med. illi* to. 2.

Epiſt. 3. à me. illius tom. 2.

Non ho-

Non homine aſſumpto alium mundum facere debuit, vt eum eſſe crederemus, per quem factus eſt mūdus. Sed nec maior mundus nec iſti æqualis in hoc fieri poſſet. Si autē minorem faceret infra iſtum, ſimiliter hoc quoque parum putaretur. Quæ tamen alij fecerunt, Chriſtus excellentius fecit. Vnde ſuper illud Ioan. 15. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit Aug*. Nulla in operibus Chriſti videtur eſſe maiora, quàm ſuſcitatio mortuorum: quod ſcimus etiam antiquos feciſſe Prophetas. Fecit tamē aliqua Chriſtus, quę nemo alius fecit. Sed reſpondetur nobis, & alios feciſſe quæ nec ipſe, nec alius fecit. Sed qui iam multa vitia & malas valetudines vexationeſque mortalium tanta poteſtate ſanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Vt enim taceam quos iubendo, ſicut occurrebant, ſaluos ſingulos fecit. Marcus dicit, quòd quocunque loco introibat in vicos, aut in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabātur eum vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, ſalui fiebant. Hęc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum eſt quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, ſed prorſus in eis, quia ſanauit eos. Nec tamen alius quicunque in eis talia opera fecit, quoniā quiſquis alius homo aliquid eorum fecit ipſo faciente facit: hoc autem ipſe non illis facientibus fecit.

Innuitur 23. tract. in Io. ſuper illud, Maiora demōſtrabit illi, tom. 9 l. 1. de Trin. c. 6. circa med. tom. 3.

A D S E C V N D V M dicendum, quòd Auguſt*. exponens illud verbum Ioan. inquirit quæ ſint iſta opera maiora quæ credentes in eum erant facturi: an fortè quòd ægros ipſis tranſeuntibus etiam eorum vmbra ſanabat? maius eſt enim quòd ſanet vmbra quàm fimbria. Veruntamen quando iſta Chriſtus dicebat, verborum ſuorum facta & opera commendabat. Cùm enim dixit, Pater in me manens ipſe facit opera: quæ opera tunc dicebat, niſi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus diſcipulis non tam pauci quàm illi erant: ſed Gentes etiam crediderunt. Nónne ab ore ipſius diues ille triſtis abſceſſit: & tamen poſtea quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cùm per diſcipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus à credentibus, quàm locutus eſt audientibus. Verùm hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apoſtolos fecit: non autem ipſos tantùm ſignificās ait, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Audi ergo & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Prius ego facio, deinde & ipſe faciet: quia facio vt faciat. Quæ opera niſi vt ex impio iuſtus fiat, quod vtiq; in illo, ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, quàm creare cælum & terram. cælum enim & terra tranſeunt, prædeſtinatorum autem ſalus & iuſtificatio permanebit. Sed & in cælis Angeli ſunt opera Chriſti, nunquid etiam his operibus maiora facit, qui cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem? Iudicet qui poteſt vtrùm maius ſit iuſtos creare, quàm impios iuſtificare. Certè ſi æqualis eſt vtrunque potentiæ, hoc maioris eſt miſericordiæ. Sed omnia opera Chriſti intelligere, vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos neceſſitas cogit: horum enim forſitan dixit, quę illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus eſt verba iuſtitiæ prędicare (quod fecit pręter nos) quàm impios iuſtificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

Tract. 71. in Ioan. à med. tom. 9.

A D T E R T I V M dicendum, quòd quando aliquod particulare opus proprium eſt alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, ſicut cùm ratiocinari ſit proprium hominis, oſtenditur aliquis eſſe homo ex hoc ipſo quòd ratiocinatur circa quodcunque particulare propoſitum. Et ſimiliter cùm propria virtute miracula facere ſit ſolius Dei, ſufficienter oſtenſum eſt, Chriſtum eſſe Deum, ex quocunque miraculo quod propria virtute fecit.

QVÆSTIO XLIIII.

De ſingulis miraculorum ſpeciebus, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſingulis miraculorum ſpeciebus.

¶ Et primò de miraculis quę fecit circa ſpirituales ſubſtantias.

¶ Secundò, de miraculis quę fecit circa cęleſtia corpora.

¶ Tertiò, de miraculis quæ fecit circa homines.

¶ Quartò, de miraculis quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS I.

Vtrum miracula facta per Chriſtum circa ſpirituales ſubſtantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd miracula quæ fecit Chriſtus circa ſpirituales ſubſtantias, non fuerunt conuenientia. Inter ſpirituales enim ſubſtantias ſancti Angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Aug*. dicit in 3. de Trin. ſpiritus vitæ rationalis deſertor atque peccator, regitur per ſpiritum vitę rationalem pium & iuſtum. Sed Chriſtus non legitur aliqua miracula feciſſe circa Angelos bonos. Ergo nec etiā circa dæmones aliqua miracula facere debuit.

l. 3. c. 4. non procul a prin. tom. 3.

¶ 2 Pręterea, Miracula Chriſti ordinabantur ad manifeſtandam diuinitatem ipſius. Sed diuinitas Chriſti non erat dæmonibus manifeſtanda, quia per hoc impeditum fuiſſet myſterium paſſionis eius, ſecundū illud 1. Cor. 2. Si cognouiſſent, nūquā Dominum gloriæ crucifixiſſent. Ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶ 3 Præterea, Miracula Chriſti ad gloriam Dei ordinabantur, vnde dicitur Mat. 9. quòd videntes turbæ paralyticum ſanatum à Chriſto, timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatē talem hominibus. Sed ad dæmones non pertinet glorificare Deum, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, vt dicitur Eccle. 15. Vnde & ſicut dicitur Mar. 1, & Luc. 4. non ſinebat dęmonia loqui ea quæ ad gloriā ipſius pertinebāt. Ergo videtur non fuiſſe conueniens q; circa dæmones aliqua miracula faceret.

¶ 4 Præterea, Miracula à Chriſto facta, ad ſalutem hominum ordinantur. Sed quædā dæmonia ab hominibus eiecta fuerunt cum hominum detrimēto, quandoq; quidem corporali, ſicut dicitur Marci 9. quòd dæmon ad præceptum Chriſti exclamans, & multum diſcerpens hominem, exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus: ita vt multi dicerent, quia mortuus eſt. Quandoq; etiam cum dāno rerum: ſicut quando dæmones ad eorum preces miſit in porcos, quos præcipitauerunt in mare. Vnde ciues illius regionis rogauerunt eum, vt tranſiret à finibus eorū, vt legitur Mat. 7. Ergo videtur inconuenienter feciſſe huiuſmodi miracula.

S E D C O N T R A eſt quod Zach. 13. hoc prænuntiatū fuerat vbi dicitur, Spiritū immundum auferam de terra.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit vt Chriſtus à dæmone omnes obſeſſos diuinitatis virtute liberaret.

R E S P O N D E O dicēdum, quòd miracula quæ Chriſtus fecit, argumenta quædam fuerunt fidei, quam ipſe docebat. Futurum autem erat, vt per virtutem diuinitatis eius excluderet dæmonum poteſtatem ab hominibus credituris in eum: ſecundum illud Ioan. 12. Nunc princeps huius mūdi eiicietur foras. Et ideo conueniens fuit quòd inter alia miracula etiā obſeſſos à dæmonibus liberaret.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd homines ſicut per Chriſtum erant à poteſtate dæmonum liberandi, ita per eum erant Angelis conſociandi: ſecundum illud Col. 1. Pacificans per ſanguinem crucis eius, quæ in cælis

& quæ in terris ſunt. Et ideo circa Angelos alia miracula hominibus demonſtrare non conueniebat, niſi vt Angeli hominibus apparerent, quod quidem factum eſt in natiuitate ipſius, & in reſurrectione & aſcenſione eius.

l.9.c.21. parum à princ. tom.5.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit 9. de Ciuit. Dei, Chriſtus tantum innotuit dæmonibus, quantùm voluit, tantum autem voluit, quantũ oportuit. Sed innotuit eis non ſicut Angelis ſanctis per id quòd eſt vita æterna: ſed per quędam temporalia ſuæ virtutis effecta. Et primò quidem videntes Chriſtum eſurire poſt ieiunium, æſtimauerunt eum non eſſe filiũ Dei. Vnde ſuper illud Luc. 4. Si filius Dei es, &c. dicit Ambr. Quid ſibi vult talis ſermonis exorſus, niſi quia cognouerat Dei filium eſſe venturum, ſed veniſſe per infirmitatem corporis non putauit? Sed poſtmodum viſis miraculis, ex quadam ſuſpicatione coniecturauit eum eſſe filium Dei. Vnde ſuper illud Marci 1. Scio quòd ſis ſanctus Dei, dicit Chryſoſt. quòd non certam aut firmam aduentus Dei habebat notitiam, ſciebat tamen ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum. Vnde dicitur Luc. 4. Quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Quòd autem ipſum confitebantur eſſe filium Dei, magis erat ex quadam ſuſpitione quàm ex certitudine. Vnde Beda dicit ſuper Luc. Et dæmonia filium Dei confitentur. Et ſicut poſtea dicitur, Sciebant eum eſſe Chriſtum: quia cùm ieiunio fatigatum eum diabolus videret, verum hominem intellexit. Sed quia tentando non præualuit, verum filius Dei eſſet dubitabat. Nunc autem per ſignorum potentiam, vel intellexit, vel potius ſuſpicatus eſt eſſe filium Dei. Non ideo igitur Iudæis eum crucifigere perſuaſit, quia Chriſtum Dei filium non eſſe putauit: ſed quia ſe morte illius non præuidit eſſe damnandum. De hoc enim myſterio à ſeculis abſcondito, dicit Apoſtolus, quòd nemo principum huius ſeculi cognouit: ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

l.4. in Luc. c. 14. in titulo de 1. tentat. Christi, nō procul à princ. tom.5.

ſup. illud Luc. 4. Sciebāt ipſum eſſe Chriſtū. Eſt c. 14. ſecund. ordin. Beda. tom.2.

Ad tertivm dicendum, quod miracula in expulſione dæmonum non fecit Chriſtus propter vtilitatẽ dæmonum, ſed propter vtilitatem hominũ, vt ipſi eum glorificarent. Et ideo prohibuit eos loqui ea quæ ad laudem ipſius pertinebant. primò quidem propter exemplũ: quia, vt dicit Athanaſ. compeſcebat eius ſermonem, quamuis vera fateretur: vt nos etiam aſſuefaciat, ne curemus de talibus, etiam ſi vera loqui videantur. Nefas eſt enim vt cùm aſſit nobis Scriptura diuina, inſtruamur à diabolo. Eſt enim hoc periculoſum: quia veritati frequẽter dæmones immiſcent mendacia. Secundò, quia (ſicut Chryſ. dicit) non oportebat eos ſurripere officij Apoſtolici gloriam: nec decebat Chriſti myſterium lingua fœtida publicari: quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatorum. Tertiò, quia (vt Beda dicit) nolebat ex hoc inuidiam accẽdere Iudæorum. Vnde etiam ipſi Apoſtoli iubentur reticere de ipſo, ne diuina maieſtate prædicata, paſſionis diſpenſatio differatur.

Id habet Chryſoſt. concione, 2. de Lazaro autem me. to.2 & Theophyl. Luc. 4. & Marc.1.

c.4. in Luc. Eſt in c.14. ſecundũ ord. Bedæ, circa finẽ illius tom. 2.

Ad qvartvm dicẽdum, quòd Chriſtus ſpecialiter venerat docere & miracula facere propter vtilitatẽ hominum, principaliter quantum ad animę ſalutem. Et ideo permiſit dæmones, quos eijciebat, hominibus aliquod nocumentum inferre vel in corpore vel in rebus propter animæ humanæ ſalutem, ad hominũ ſcilicet inſtructionem. Vnde Chryſoſt*. dicit ſuper Matth. quòd Chriſtus permiſit dæmonibus in porcos ire, non quaſi à dæmonibus perſuaſus: ſed primò quidem, vt inſtruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui hominibus inſidiantur. ſecundò, vt omnes diſcerent, quoniam nec aduerſus porcos auderent aliquid facere, niſi ipſe conſenſerit. tertiò, vt oſtenderet quòd grauiora in illos homines operati eſſent, quàm in illos porcos, niſi eſſent diuina prouidentia adiuti. Et propter eaſdem etiam cauſas permiſit eum, qui à dæmonibus liberabatur, ad horam grauius affligi, à qua tamen afflictione eum continuò liberauit. per hoc etiam oſtẽditur (vt Beda dicit) quod ſæpe dum conuerti ad Deũ poſt peccata conamur, maioribus nouiſque antiqui hoſtis pulſamur inſidijs. Quod facit, vel vt odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet iniuriam. Factus eſt etiam homo ſanatus velut mortuus (vt Hierony*. dicit) quia ſanatis dicitur, Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.

homil. 29. in Matt. circa med. tom. 2.

Mar. 9. ſuper verbũ in arg. citat. tom. 9.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter facta fuerint miracula per Chriſtum circa cæleſtia corpora.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerint à Chriſto facta miracula circa cæleſtia corpora. vt enim Dion*. dicit 4. ca. de Diui. no. diuinæ prouidentiæ non eſt naturam corrũpere, ſed ſaluare. Corpora autem cæleſtia ſecundum ſuam naturã ſunt incorruptibilia & inalterabilia: vt probatur in primo de cælo. Ergo non fuit conueniens, vt per Chriſtũ fieret aliqua immutatio circa ordinẽ cæleſtiũ corporum.

c.4 non mul. tũ remot. à ſi.

l.1. à tex. 20 vſq; ad 31. tom.2.

¶ 2 Præterea, Secundum motum cęleſtium corporum, temporum curſus deſignantur, ſecundum illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & ſint in ſigna & tẽpora & dies & annos. Sic ergo mutato curſu cæleſtium corporum, mutatur temporum diſtinctio & ordo. Sed non legitur hoc eſſe perceptum ab Aſtrologis, qui contẽplantur ſidera, & cõputant menſes: vt dicitur Iſa. 47. Ergo videtur quòd per Chriſtum non fuerit aliqua mutatio facta circa curſum cæleſtium corporum.

¶ 3 Præterea, Magis competebat Chriſto facere miracula viuens & docens, quàm moriens: tum quia, vt dicitur ſecundæ ad Cor. vltimo, Crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei, ſecundum quam miracula faciebat: tum etiam quia eius miracula confirmatiua erant doctrinæ ipſius. Sed in vita ſua non legitur, Chriſtum aliquod miraculum circa cæleſtia corpora feciſſe: quinimo Phariſæis petentibus ab eo ſignum de cælo, eis dare renuit: vt habetur Matt. 12. & 16. Ergo videtur quòd nec in morte circa cæleſtia corpora aliquod miraculum facere debuerit.

Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 23. Tenebræ factæ ſunt in vniuerſa terra vſque ad horam nonam: & obſcuratus eſt ſol.

Conclvsio.

Decuit Chriſtum non modò circa inferiores creaturas, ſed & circa cæleſtia corpora miracula facere, vt magis ſuam diuinitatem comprobaret.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) miracula Chriſti talia eſſe debebant, vt ſufficiẽter eũ eſſe Deum oſtenderent. Hoc autem non ita euidenter oſtẽditur per trãſmutationes corporum inferiorum, quæ etiam ab alijs cauſis moueri poſſunt, ſicut per tranſmutationem curſus cæleſtiũ corporũ, quæ à ſolo Deo ſunt immobiliter ordinata. Et hoc eſt quod Dion. dicit in Epiſtola ad Polycarp. Cognoſcere oportet non aliter aliquãdo poſſe aliquid peruerti cæleſtis ordinationis & motus, niſi cauſam haberet ad hoc mouentẽ, quę facit omnia, & mutat ſecundũ ſuum ſermonẽ. Et ideo conueniẽs fuit, vt Chriſtus miracula faceret etiam circa cæleſtia corpora.

Ar.4. q. præc.

parum ante medium epiſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut inferioribus corporibus naturale eſt moueri à cæleſtibus corporibus (quæ ſunt ſuperiora ſecundum naturæ ordinem) ita etiam naturale eſt cuilibet creaturę, vt trãſmutetur à Deo ſecundum eius voluntatem. Vnde Aug*. dicit 26. contra Fauſtum, & habetur in glo. Rom. 11. ſuper illud, Contra naturam inſertus es, &c. Deus creator & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit, quia id eſt cuique rei natura, quod facit. Et ita non corrumpitur natura cęleſtium corporum, cùm eorũ curſus immutatur, à Deo: corrumperetur autem, ſi ab aliqua alia cauſa immutaretur.

l.26. c.3. ante med. tom.6

Ad secvndvm dicendum, quòd per miraculum à Chriſto

à Chriſto factum, non eſt peruerſus ordo temporum. Nã ſecundum quoſdam illæ tenebræ vel ſolis obſcuratio, quę in paſſione Chriſti accidit, fuit propter hoc, quòd ſol ſuos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cæleſtium corporum, ſecundum quem tempora menſurantur. Vnde Hiero*. dicit ſuper Matth. Videtur luminare maius retraxiſſe radios ſuos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impij blaſphemantes ſua luce fruerentur. Talis autẽ retractio non eſt ſic intelligenda, quaſi ſol in ſua poteſtate habeat radios emittere vel retrahere: non enim ex electione, ſed ex natura radios emittit: vt dicit Dion†.4.c.p. de Din. no. ſed ſol dicitur retraxiſſe radios, inquantum diuina virtute factum eſt, vt ſolis radij ad terram non peruenirent. Origenes* autem dicit hoc accidiſſe per interpoſitionem nubium. Vnde ſuper Matt. dicit, Conueniens eſt intelligere quaſdam tenebroſiſſimas nubes multas & magnas concurriſſe ſuper Hieruſalem & terram Iudææ: & ideo factæ ſunt tenebræ profundæ à ſexta hora vſque ad nonam. Arbitror enim ſicut cætera ſigna quæ facta ſunt in paſſione, ſcilicet quòd velum eſt ſciſſum, quòd terra tremuit, &c. in Hieruſalem tantummodo facta ſunt, ita & hoc. Aut ſi latius voluerit quis extendere ad terram Iudææ, propter hoc quòd dicitur, Tenebræ factæ ſunt in vniuerſa terra. Quod intelligitur de terra Iudææ, ſicut in tertio libr. Regum dixit Abdias ad Eliam, Viuit dominus Deus tuus, quia non eſt gens aut regnum, vbi non miſerit dominus meus quærere te, oſtendens quòd eum quæſierat in gentibus quæ ſunt circa Iudæam. Sed circa hoc magis credendum eſt Dion. qui oculata fide inſpexit hoc accidiſſe per interpoſitionem lunæ inter nos & ſolem. Dicit enim in Epiſtola ad Polycarpum*, Inopinabiliter ſoli lunam incidentẽ videbamus, in Aegypto ſcilicet exiſtentes: vt ibidem dicitur. Et deſignat ibi quatuor miracula.

In ca. 27. ſu. illud Ab hora 6 tenebræ factæ ſunt, to. 9

cap. 4. circa principium.

**homi. 35. in Mat. in 5. fo. ante fin. hom. tom. 3*

In epi. ad Polycarpum poſt med. illius.

Quorum primum eſt, quòd naturalis eclipſis ſolis, per interpoſitionem lunæ, nunquam accidit niſi tempore cõiunctionis ſolis & lunę: tunc autem erat luna in oppoſitione ad ſolem, decimaquinta exiſtens: quia erat Paſcha Iudæorum. Vnde dicit†, Non enim erat coniunctionis tempus. Secundum miraculum eſt, quòd cum circa horã ſextam luna viſa fuiſſet ſimul cum ſole in medio cæli, in veſperis apparuit ſuo loco, id eſt in Oriente oppoſita ſoli. Vnde dicit†, Rurſus ipſam vidimus, ſcilicet lunam, à nona hora (in qua ſcilicet receſſit à ſole ceſſantibus tenebris) vſque ad veſperam ſupernaturaliter reſtitutam ad diametrum ſolis, id eſt vt diametraliter eſſet ſoli oppoſita. Et ſic patet quòd non eſt turbatus conſuetus temporũ curſus: quia diuina virtute factum eſt, & quòd ad ſolem ſupernaturaliter accederet præter tempus debitum, & quòd à ſole recedens, in loců propriũ reſtitueretur tempore debito. Tertium miraculum eſt, quòd naturalis eclipſis ſemper incipit ab Occidentali parte ſolis, & peruenit vſque ad Orientalem. Et hoc ideo: quia luna ſecundum proprium motum, quo mouetur ab Occidente in Orientem, eſt velocior ſole in ſuo proprio motu, & ideo luna ab Occidente veniens attingit ſolem, & pertranſit ipſum, ad Orientem tendens. Sed tunc luna iam pertranſiuerat ſolem, & diſtabat ab eo quaſi per medietatem circuli, in oppoſitione exiſtens, vnde oportuit quòd reuerteretur ad Orientem verſus ſolem, & attingeret ipſum primò ex parte Orientali, procedens verſus Occidentem. Et hoc eſt quod dicit, Eclipſim etiam ipſam ex Oriente vidimus inchoatam, & vſque ad ſolarem terminum venientem (quia totum ſolem eclipſauit) poſtea regredientem. Quartum miraculum fuit, quòd in naturali eclipſi ex eadem parte incipit ſol prius reapparere, ex qua parte incipit prius obſcurari: quia ſcilicet luna ſe ſoli ſubiciẽs, naturali ſuo motu ſolem pertranſit verſus Orientem: & ita partem Occidentalem ſolis quam primò occupat, primò etiam dereliquit. Sed tunc luna miraculosè ab Oriente verſus Occidentem rediens, non pertranſiuit ſolem, vt eſſet eo orientalior: ſed poſtquàm peruenit ad terminum ſolis, reuerſa eſt verſus Orientem: & ita partem ſolis, quã vltimò occupauit, primò etiam dereliquit. Et ſic ex parte Orientali inchoata fuit eclipſis: ſed in parte Occidentali prius incepit claritas apparere. Et hoc eſt quod dicit, Et rurſus vidimus non ex eodem, id eſt non ex eadem parte ſolis & defectum & purgationem, ſed econuerſo ſecundum diametrum factam. Quintum miraculũ addit Chryſoſt*. ſuper Matth. dicens, quod tribus horis tunc tenebræ permanſerunt, cum eclipſis ſolis in momento pertranſeat. non enim habet moram, vt ſciunt illi qui conſiderauerunt. Vnde datur intelligi quòd luna quieuerit ſub ſole, niſi fortè velimus dicere quòd tempus tenebrarum computatur ab inſtanti, quo ſol incepit obſcurari, vſq; ad inſtans in quo totaliter fuit repurgatus. Sed ſicut Origenes* dicit ſuper Matth. aduerſus hoc filij ſeculi huius dicunt, Quomodo hoc factum tam mirabile nemo Græcorum aut Barbarorum ſcripſit? Et dicit, quòd quidam nomine Phlegon in Chronicis ſuis ſcripſit hoc in principatu Tiberij Cæſaris factum: ſed non ſignauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc contingere, quia Aſtrologi vbique terrarum tunc temporis exiſtentes non ſolicitabantur de obſeruanda eclipſi, quia tempus non erat: ſed illam obſcuritatem ex aliqua paſſione aëris accidere putauerunt. Sed in Aegypto, vbi rarò nubes apparent propter aëris ſerenitatem permotus eſt Dio. & ſocij eius, vt prædicta circa illam obſcuritatem obſeruarent.

Loco nunc dicto.

In prædic. epi. ad Polycarpũ à medio illius.

homil. 89. in Mat. nõ multum longe à princ. tom. 2.

homil. 35. in Mat. fo 4. & 5. in fine ante finẽ hom. to. 3

AD TERTIVM dicendum, quòd tunc præcipuè oportebat in Chriſto diuinitatem per miracula oſtendere, quando in eo maximè apparebat infirmitas ſecundum humanam naturam. Et ideo in Chriſti natiuitate ſtella noua in cælo apparuit. Vnde Maximus dicit in ſermone Natiuitatis, Si præſepe deſpicis, erige parumper oculos: & nouam in cælo ſtellam, proteſtantem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In paſſione autem adhuc maior infirmitas circa humanitatem Chriſti apparuit, & ideo oportuit vt maiora miracula oſtenderentur circa principalia mundi luminaria. Et ſicut Chryſ*. dicit ſuper Matt. hoc eſt ſignũ quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera ſignũ quęrit & ſignũ non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ, crucem ſignificans & reſurrectionem. Etenim multò mirabilius eſt in eo qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo ſuper terram.

homil. 89. in Matth. circa princ. to. 2

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter Chriſtus circa homines miracula fecerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Chriſtus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior eſt anima quàm corpus. Sed circa corpora multa miracula Chriſtus fecit, circa animas verò nulla miracula legitur feciſſe: nam neque aliquos incredulos ad fidem virtuoſe conuertit, ſed admonendo & exteriora miracula oſtendendo, neque etiam aliquos fatuos ſapientes legitur feciſſe. Ergo videtur quòd non conuenienter ſit circa homines miracula operatus.

¶ 2 Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt*, Chriſtus faciebat miracula virtute diuina, cuius proprium eſt ſubitò operari & perfectè abſque adminiculo alicuius. Sed Chriſtus non ſemper ſubitò homines curauit quantum ad corpus: dicitur enim Marc. 8. quòd apprehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impoſitis manibus, interrogauit eum ſi quid videret: & aſpiciẽs ait, Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum impoſuit manus ſuper oculos eius, & cœpit videre, & reſtitutus eſt ei viſus, ita vt clarè videret omnia. Et ſic patet quòd non ſubitò eum curauit ſed primò quidem imperfectè & per ſputum. Ergo videtur non conuenien-

q. præc. art. 2

ter circa homines miracula feciſſe.

¶ 3 Prȩterea, Quæ ſe inuicem non conſequuntur, non oportet quòd ſimul tollantur. Sed ægritudo corporalis nõ ſemper ex peccato cauſatur: vt patet per illud quod Dominus dicit Ioan. 9. Neque hic peccauit neque parentes eius, vt cæcus naſceretur. Non ergo oportuit vt hominibus corporis curationẽ quȩrentibus peccata dimitteret: ſicut legitur feciſſe circa paralyticum, Matth. 9. præſertim quia ſanatio corporalis cùm ſit minus, quàm remiſſio peccatorum, non videtur eſſe ſufficiens argumentum, quòd poſſit peccata dimittere.

¶ 4 Præterea, Miracula Chriſti facta ſunt ad confirmationẽ doctrinæ ipſius, & teſtimonium diuinitatis eius: vt ſupra dictum eſt *. Sed nullus debet impedire finem operis ſui. Ergo videtur inconuenienter Chriſtus quibuſdã miraculoſe curatis præcepiſſe, vt nemini dicerent: vt patet Matth. 9. & Marc. 8. præſertim quia quibuſdam aliis mandauit, vt miracula circa ſe facta publicarent: ſicut Mar. 5 legitur, quòd dixit ei, quem à dæmonibus liberauerat, Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia eis quãta tibi Dominus fecerit.

q. 43. ar. 4

SED CONTRA eſt quod dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

CONCLVSIO.

Vt Chriſtus omnium Deum & ſaluatorem ſe eſſe oſtenderet, decuit vt circa homines miracula faceret.

RESPONDEO dicendum, quòd ea, quæ ſunt ad finem, debent fini eſſe proportionata. Chriſtus autem ad hoc in mundum venerat, & docebat, vt homines ſaluos faceret: ſecundum illud Ioan. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Et ideo conueniens fuit, vt Chriſtus particulariter homines miraculoſè curando, oſtenderet ſe eſſe vniuerſalem & ſpiritualem hominum ſaluatorem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt ad finem, diſtinguuntur ab ipſo fine. Miracula autem à Chriſto facta ordinabantur ſicut ad finem, ad rationalis partis ſalutem quæ conſiſtit in ſapientiæ illuſtratione & hominum iuſtificatione: quorum primum præſupponit ſecundum: quia, vt dicitur Sapient. primò, in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Iuſtificare autem homines, non conueniebat niſi eis volentibus: hoc enim eſſet & contra rationem iuſtitiæ, quæ rectitudinem voluntatis importat, & etiam contra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda eſt, non autem per coactionem. Chriſtus ergo virtute diuina interius homines iuſtificauit, non tamen eis inuitis: nec hoc ad miracula pertinet, ſed ad miraculorum finem. Et ſimiliter etiam virtute diuina ſimplicibus diſcipulis diuinam ſapientiam infudit. Vnde dicit eis Lucæ. 21. Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Quod quidem quantum ad interiorem illuminationem inter viſibilia miracula non numeratur: ſed ſolùm quantum ad exteriorem actum, inquantum ſcilicet videbant homines eos qui fuerant illiterati & ſimplices, tam ſapienter & conſtanter loqui. Vnde dicitur Actu. 4. Videntes Iudæi Petri conſtantiam & Ioannis, comperto quòd homines eſſent ſine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiuſmodi ſpirituales effectus, etſi à miraculis viſibilibus diſtinguuntur, ſunt tamen quædam teſtimonia doctrinæ & virtutis Chriſti, ſecundum illud Hebr. 2. Conteſtante Deo ſignis & portentis & variis virtutibus & Spiritus ſancti diſtributionibus. Sed tamen circa animas hominum, maximè quantum ad immutandas inferiores vires, Chriſtus aliqua miracula fecit. Vnde Hieron *. ſuper illud Matth. 9. Surgens ſecutus eſt eum, dicit, Fulgor ipſe & maieſtas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu. Et ſuper illud Matt. 21. Eiciebat omnes vendentes & ementes, &c. dicit idem Hieron †. Mihi inter omnia ſigna quæ fecit Dominus, hoc videtur eſſe mirabilius, quod vnus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam eiicere multitudinẽ. Igneum enim quiddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie eius. Et Orige *. dicit ſuper Ioan. Hoc eſt maius miraculum eo, quo aqua conuerſa eſt in vinum: eo quòd illic inanimata ſubſiſtit materia, hic verò tot millium hominum domantur ingenia. Et ſuper illud Ioan. 18. Abierunt retrorſum & ceciderunt in terram, dicit Auguſtin †. Vna vox turbam odiis ferocem, armiſque terribilem ſine telo vllo percuſſit, repulit, ſtrauit: Deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet quod dicitur Luc. 4. quòd Ieſus trãſiens per medium illorum ibat. Vbi dicit Chryſ. quòd ſtare in medio inſidiantium & non apprehendi, diuinitatis eminentiam oſtendebat. Et quòd dicitur Ioann. 8. Ieſus abſcondit ſe & exiuit de templo. vbi Auguſtin. dicit, Non abſcondit ſe in angulo templi quaſi timens, vel poſt murum aut columnam diuertens: ſed diuina poteſtate ſe inuiſibilem inſidiantibus conſtituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet, quòd Chriſtus quando voluit, virtute diuina animas hominum immutauit: non ſolùm iuſtificãdo, & ſapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: ſed etiam exterius alliciendo, vel terrendo, vel ſtupefaciendo, quod pertinet ad ipſa miracula.

ſuper illud Matth. 9. Cum tranſiret inde Ieſus vidit hominem ſedentem, tom. 9

† ſuper illud Mat. 21. Videntes princi. & ſcribæ mirabilia quæ fecit, tom. 9

** in fol. 128. qui liber primùm in lucem prodiit anno Domini 1555. Pariſiis apud Carolã Guillard.*

† tract. 112. in Ioan. poſt medium, tom. 9.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus venerat ſaluare mundum, non ſolùm virtute diuina, ſed per myſterium Incarnationis ipſius. Et ideo frequenter in ſanatione infirmorum non ſola poteſtate diuina vtebatur, curando per modum imperij, ſed etiam aliquid ad humanitatem ipſius pertinens apponendo. Vnde ſuper illud Luc. 4. Singulis manus imponens, curabat omnes, dicit Cyrillus, Quamuis vt Deus potuiſſet omnes verbo pellere morbos: tangit tamen omnes, oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtanda remedia. Et ſuper illud Marc. 8. Expuens in oculos eius impoſitis manibus, &c. dicit Chryſ *. Spuit quidem & manus imponit cæco, volens oſtendere quòd verbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus enim operationis eſt oſtenſiua, ſputum ſermonis ex ore prolati. Et ſuper illud Ioan. 9. Fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos cæci, dicit Auguſt †. De ſaliua ſua lutum fecit, quia verbum caro factum eſt. Vel etiam ad ſignificandum, quòd ipſe erat qui ex limo terræ hominem formauerat: vt Chryſo. dicit. Eſt autem circa miracula Chriſti, conſiderandum, quòd communiter perfectiſſima opera faciebat. Vnde ſuper illud Ioann. 2. Omnis homo primum bonum vinum ponit, dicit Chryſo *. Talia ſunt Chriſti miracula, vt multo his quȩ per naturam fiunt, ſpecioſiora & vtiliora fiant. Et ſimiliter in inſtanti infirmis perfectam ſanitatem conferebat. Vnde ſuper illud Matth. 8. Et ſurrexit, & miniſtrabat illis, dicit Hierony †. Sanitas quæ confertur à Domino, tota ſimul redit. Specialiter autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipſius: vt Chryſo *. dicit. Vel ſicut Beda † dicit, Quem vno verbo totum ſimul curare poterat, paulatim curat, vt magnitudinẽ humanæ cæcitatis oſtendat: quæ vix & quaſi per gradus ad lucem redeat, & gratiam ſuam nobis indicet, per quam ſingula perfectionis incrementa adiuuat.

ho. 9. in Mar. circa medium tom. 2

† tract. 44. in Io. non remote à princ. to. 9

** ho. 21. in Io. poſt me. illius tom. 3*

† ſuper illud Matt 8. Cum veniſſet Ieſus in domũ Petri tom. 9

** ho. 9 in Mar. inmutus.*

† Beda Mar. 8 in c. 34. ſecundum eius ord. tom. 2

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt *, Chriſtus miracula faciebat virtute diuina. Dei autem perfecta ſunt opera, vt dicitur Deuter. 32. Non eſt autem aliquid perfectum, ſi finem non conſequatur. finis autem exterioris curationis per Chriſtum factæ, eſt curatio animæ, & ideo non conueniebat Chriſto, vt alicuius

** q. pre. ar. 2.*

cor-

corpus curaret, niſi eius curaret animam. Vnde ſuper illud Ioan. 7. Totum hominem ſanum fecit in ſabbato, dicit Auguſt*. quòd curatus eſt, vt ſanus eſſet in corpore: & credidit, vt ſanus eſſet in anima. Specialiter autem paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata: quia vt Hierony †. dicit ſuper Matth. datur ex hoc nobis intelligentia propter peccata pleriſque euenire corporum debilitates: & ideo fortiſitan prius dimittuntur peccata, vt cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur. Vnde & Ioan 5. dicitur, Iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Vbi dicit Chryſoſto *. Diſcimus quòd ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quanuis autem, vt Chry †. dicit ſuper Matth. quantò animo eſt potior corpore, tantò peccatum dimittere maius ſit, quàm corpus ſanare: quia tamen illud non eſt manifeſtum, facit minus quod eſt manifeſtius: vt demonſtraret maius & non manifeſtum.

tract. 30. in Ioã. à medio, tom. 9
† Mat. 9. ſup. illud, quid eſt facilius dicere tom. 9
ho. 37. in Io. tom. 3
† homi. 30. in Matt. à med. tom. 2.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſuper illud Matth. 9. Videte ne quis ſciat, dicit Chryſ*. Non eſt hoc contrarium quod hic dicitur, ei quod alteri dicit, Vade & annuntia gloriam Dei. Erudit enim nos prohibere eos qui volunt nos propter nos laudare: ſi autem ad gloriam Dei refertur, non debemus prohibere, ſed magis iniungere, vt hoc fiat.

homil. 33. in Mat. nõ mult. longè à princ. tom. 2

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter Chriſtus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd inconueniẽter fecerit Chriſtus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia ſunt nobiliora plantis. Sed Chriſtus fecit aliquod miraculum circa plantas: puta cum ad verbum eius eſt ſiccata ficulnea: vt dicitur Matth. 21. Ergo videtur quod etiam circa animalia bruta miracula facere debuiſſet.

¶ 2 Præterea, Pœna non iuſtè infertur niſi pro culpa. Sed non fuit culpa ficulneæ, quòd in ea Chriſtus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuum. Ergo videtur quòd inconuenienter eam ſiccauerit.

¶ 3 Præterea, Aqua & aër ſunt in medio cæli & terræ. Sed Chriſtus aliqua miracula fecit in cælo (ſicut ſuprà dictum eſt *) ſimiliter etiam in terra, quando in eius paſſione terra mota eſt. Ergo videtur quòd etiã in aëre & aqua aliqua miracula facere debuerit, vt mare diuideretur, ſicut fecit Moyſes: vel etiam flumen, ſicut fecerunt Ioſue & Helias, & vt fierent in aëre tonitrua, ſicut factum eſt in monte Sinai, quando lex dabatur: & ſicut Helias fecit 3. Reg. 13.

arti. 1. & 2. huius q.

¶ 4 Præterea, Opera miraculoſa pertinent ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam. Hoc autem opus præſupponit creationem. Inconueniens ergo videtur quòd Chriſtus in ſuis miraculis vſus eſt creatione, quando ſcilicet multiplicauit panes. Non ergo conuenientia videntur fuiſſe eius miracula circa irrationales creaturas.

Sed contra eſt, quòd Chriſtus eſt Dei ſapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd diſponit omnia ſuauiter.

Conclvsio.

Non modò in hominibus, ſed circa irrationales etiam creaturas oportuit Chriſtum miracula facere, vt eius magis oſtenderetur diuinitas, cui omnia ſubiecta ſunt.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) miracula Chriſti ad hoc ordinabantur, quòd virtus diuinitatis cognoſceretur in ipſo ad hominũ ſalutem. Pertinet autem ad virtutem diuinitatis, vt omnis creatura ſit ei ſubiecta. Et ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eum facere oportuit, & non ſolùm in hominibus, ſed etiam in irrationalibus creaturis.

art. præced.

Ad primvm ergo dicendum, quòd animalia bruta propinquè ſe habent ſecundum genus ad hominẽ, vnde & in eodem die cum homine facta ſunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorum animalium aliqua miracula faceret: præſertim quia quantum ad naturam ſenſibilem & corporalẽ, eadem ratio eſt de hominibus & de aliis animalibus, præcipuè terreſtribus. Piſces autem cùm viuant in aqua, magis à natura hominum differunt, vnde & alio die ſunt facti. In quibus miraculum Chriſtus fecit in copioſa piſcium captura: vt legitur Luc. 5. & Ioan. vlti. & etiam in piſce, quem Petrus cepit: & in eo inuenit ſtaterem. Quòd autem porci in mare præcipitati ſunt, non fuit operatio diuini miraculi: ſed operatio dæmonum ex permiſſione diuina.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Chryſ*. dicit ſuper Matthæ. cùm in plantis vel brutis aliquid tale Dominus operatur, non quæras qualiter iuſtè ſiccata eſt ficus, ſi tempus non erat. Hoc enim quærere eſt vltimæ dementiæ: quia ſcilicet in talibus non inuenitur culpa & pœna: ſed miraculum inſpice, & admirare miraculi factorem. Nec facit creator iniuriam poſſidenti, ſi creatura ſua ſuo arbitrio vtatur ad aliorum ſalutem: ſed magis (vt Hilar *. dicit ſuper Matthæ.) in hoc bonitatis diuinæ argumẽtum reperimus. Nam vbi afferre voluit procurare per ſe ſalutis exemplum, virtutis ſuæ poteſtatem in humanis corporibus exercuit. vbi verò in contumaces formam ſeueritatis conſtituebat, futuri ſpeciem damnatio arboris indicauit, & præcipuè (vt Chryſ †. dicit) in ficulnea, quæ eſt humidiſſima, vt miraculum maius appareat.

homil. 68. in Matt. diu agit de hiſto. ficulnea. tom. 3
Cano. 21. in Matt. parum ante medium
loco iã dicto in princi. huius ſolutionis.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus etiam in aqua & in aëre fecit miracula quę ſibi conueniebant: quãdo ſcilicet, vt legitur Matth. 8. imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei qui omnia in ſtatum pacis & tranquillitatis reuocare venerat, vt vel turbationem aëris vel diuiſionem aquarũ faceret. Vnde Apoſtolus dicit Heb. 12. Non acceſſiſtis ad tractabilem & acceſſibilem ignem, & turbinem & caliginem & procellam. Circa paſſionem tamen diuiſum eſt velum, ad oſtendendũ reſerationẽ myſteriorum legis. Aperta ſunt monumenta, ad oſtendendum quòd per eius mortem, mortuis vita daretur. Terra mota eſt & petræ ſciſſæ ſunt, ad oſtendendum quòd lapidea hominum corda per eius paſſionem emollirentur, & quòd totus mundus virtute paſſionis eius erat in melius commutandus.

Ad qvartvm dicendum, quòd multiplicatio panum non eſt facta per modum creationis, ſed per additionem extraneæ materiæ in panes conuerſæ. Vnde Aug. ſuper Ioan. dicit*, Vnde multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinq; panes. Manifeſtatum eſt autẽ quòd per conuerſionem grana multiplicantur in ſegetes.

trac. 24 in Io. non procul à princ. tom. 9.

QVÆSTIO XLV.

De Transfiguratione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de transfiguratione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum conueniens fuerit Chriſtum transfigurari.

¶ Secundò, vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas glorioſa.

¶ Ter-

¶ Tertiò, de teſtibus transfigurationis.

¶ Quartò, de teſtimonio Paternæ vocis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum transfigurari.

ep.60.c.16

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum transfigurari. Non enim competit vero corpori vt in diuerſas figuras mutetur, ſed corpori phantaſtico. Corpus autem Chriſti non fuit phantaſticum, ſed verum: vt ſuprà habitum eſt *. Ergo videtur quòd transfigurari non debuerit.

q.5.ar.1.

¶ 2 Prꝗterea, Figura eſt in quarta ſpecie qualitatis, claritas autem eſt in tertia, cùm ſit ſenſibilis qualitas. Aſſumptio ergo claritatis à Chriſto transfiguratio dici non debet.

¶ 3 Præterea, Corporis glorioſi ſunt quatuor dotes (vt infrà dicetur †) ſcilicet impaſſibilitas, agilitas, ſubtilitas & claritas. Non ergo debuit transfigurari magis ſecundũ aſſumptionem claritatis, quàm ſecundum aſſumptionem aliarum dotium.

non cōplenit morte prænoſ tm.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matth. 17. quòd Ieſus transfiguratus eſt ante tres diſcipulorum ſuorum.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit vt Chriſtus transfiguratione gloriam ſuæ & aliorum reſurrectionis oſtenderet.

RESPONDEO dicendum, quòd Dominus diſcipulos ſuos prænuntiata ſua paſſione, induxerat eos ad ſuæ paſſionis ſequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directè procedat in via, quòd finem aliqualiter præcognoſcat, ſicut ſagittator non rectè iaciet ſagittam, niſi prius ſignum proſpexerit in quod iaciendum eſt. Vnde & Thomas dixit Ioan. 14. Domine, neſcimus quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire? Et hoc præcipuè neceſſarium eſt, quando via eſt difficilis & aſpera, & iter laborioſum, finis verò iucundus. Chriſtus autem per ſuam paſſionem ad hoc peruenit, vt gloriam obtineret non ſolùm animæ, quam habuit à principio ſuæ conceptionis, ſed etiam corporis, ſecundum illud Luc. vlti. Hæc oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Ad quã etiam perducit eos, qui veſtigia ſuæ paſſionis ſequuntur, ſecundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, vt diſcipulis ſuis gloriam ſuæ claritatis oſtenderet, quod eſt ipſum transfigurari. Cui ſuos configurabit, ſecundum illud Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Vnde Beda * dicit ſuper Matth. Pia prouiſione factum eſt, vt contemplatione ſemper manentis gaudij ad breue tempus delibata, fortius aduerſa tolerarent.

Mat.9. parũ à princ. tom.2

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Hierony *. dicit ſuper Matth. nemo putet Chriſtum per hoc quòd transfiguratus dicitur, priſtinam formam & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem, & aſſumpſiſſe corpus ſpirituale vel aëreum. Sed quomodo transformatus ſit, Euangeliſta demonſtrat dicens, Reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. Vbi ſplendor faciei oſtenditur, & candor deſcribitur veſtium: non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur.

ſuper illud Mat.17. trãſfiguratus eſt ante eos, to.9.

AD SECVNDVM dicendum, quòd figura circa extremitatem corporis conſideratur: eſt enim figura quæ termino vel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa quæ circa extremitatem corporis conſiderantur, ad figuram quodammodo pertinere videntur. Sicut autem color, ita & claritas corporis non tranſparentis, in eius ſuperficie attenditur. Et ideo aſſumptio claritatis, transfiguratio dicitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes ſola claritas eſt qualitas ipſius perſonæ in ſeipſa: aliæ verò tres dotes non percipiuntur niſi in aliquo actu, vel motu ſeu paſſione. Oſtendit igitur Chriſtus in ſeipſo aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cùm ſupra vndas maris ambulauit: ſubtilitatis, quando de clauſo vtero Virginis exiuit: impaſſibilitatis, quando de manibus Iudæorum vel præcipitare vel lapidare eum volentium illæſus euaſit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, ſed propter ſolam claritatem quæ pertinet ad aſpectum perſonæ ipſius.

ARTICVLVS II.

Vtrum claritas Chriſti in transfiguratione fuerit claritas glorioſa.

3. di.16.q.2. ar.2

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd illa claritas non fuerit claritas glorioſa. Dicit enim quædam gloſſ. Bedæ ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt coram eis. In corpore, inquit, mortali, oſtendit non immortalitatem, ſed claritatem ſimilem futuræ immortalitati. Sed claritas gloriæ eſt claritas immortalitatis. Non ergo illa claritas, quam Chriſtus diſcipulis oſtendit, fuit claritas gloriæ.

¶ 2 Præterea, Super illud Luc. 9. Non guſtabunt mortem, niſi videant regnum Dei, dicit gloſſ *. Bedæ, id eſt glorificationem corporis in imaginaria repræſentatione futuræ beatitudinis. Sed imago alicuius rei non eſt ipſa res. Ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

ca.38. in Lu. ſecundũ ſeriẽ Bed. ante me. to.2.

¶ 3 Præterea, Claritas gloriæ non eſt niſi in corpore humano. Sed claritas illa transfigurationis apparuit non ſolùm in corpore Chriſti: ſed etiam in veſtimentis eius, & in nube lucida, quę diſcipulos obumbrauit. Ergo videtur quòd illa claritas non fuerit claritas gloriæ.

SED CONTRA eſt, quòd ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos, dicit Hierony *. Qualis futurus eſt tempore iudicij, talis Apoſtolis apparuit. Et ſuper illud Matth. 16. Donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo, dicit Chryſoſt †. Volens monſtrare quid eſt illa gloria, in qua poſtea venturus eſt, eis in præſenti vita reuelauit, ſicut poſſibile erat eos diſcere: vt neq; in Domini morte iam doleant.

ſu. illud Mat. 17. transfiguratum eſt ante eos, tom.9

† hom. 57. in Matth. circa princ. tom.2

CONCLVSIO.

Claritas, quam Chriſtus in ſua transfiguratione oſtendit, fuit gloriæ claritas eſſentialiter, licet non ſecundum modum, cùm erit per modum tranſeuntis qualitatis.

RESPONDEO dicendum, quòd claritas illa, quam Chriſtus in transfiguratione aſſumpſit, fuit claritas gloriæ quantum ad eſſentiam, non tamen quantum ad modum eſſendi. Claritas enim corporis glorioſi deriuatur ab animæ claritate: ſicut Augu *. dicit in Epiſtola ad Dioſcorum. Et ſimiliter claritas corporis Chriſti in transfiguratione deriuata eſt & à diuinitate ipſius (vt Damaſce. dicit) & à gloria animæ eius. Quòd enim à principio conceptionis Chriſti, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam diſpenſatione diuina factum eſt, vt in corpore paſſibili noſtræ redemptionis expleret myſteria: ſicut ſuprà dictum eſt *. Non tamen per hoc adempta eſt Chriſto poteſtas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quantum ad gloriæ claritatem in transfiguratione. Aliter tamen quàm in corpore glorificato: nam ad corpus glorificatum redũdat claritas ab anima, ſicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens: vnde fulgere corporaliter, nõ eſt miraculoſum in corpore glorioſo. Sed ad corpus Chriſti in transfiguratione deriuata eſt claritas à diuinitate & anima eius, non per modum qualitatis immanentis & afficientis ipſum corpus, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis: ſicut cùm aër illuminatur à ſole. Vnde ille fulgor tunc in corpore Chriſti apparens, miraculoſus fuit: ſicut & hoc ipſum quòd ambulauit ſuper vndas maris. Vnde Dionyſ *. dicit in Epiſtola 4. ad Caiũ, Super hominẽ operabatur Chriſtus ea quæ ſunt hominis: & hoc monſtrat Virgo ſupernaturaliter cõcipiens, & aqua inſtabilis, materialium & terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem. Vnde non eſt dicendum (ſicut Hugo de ſanct. Vic. dicit) quòd Chriſtus aſſumpſit quatuor dotes:

epiſ.56. ante med. tom.2

q.14. arti.1. ad 1.

incipit hæc epiſ. Quaris tu quidem: circa med. illius.

tes: claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando ſuper mare: ſubtilitatis, egrediẽdo de clauſo vtero Virginis: & impaſſibilitatis in cœna, quando dedit corpus ſuũ ad edendum, ſine hoc quòd diuideretur, quia dos nominat quandam qualitatem immanentem corpori glorioſo. Sed miraculosè habuit ea quæ pertinent ad dotes. Et eſt ſimile quantum ad animam de viſione, qua Paulus vidit Deum in raptu: vt in Secunda parte dictum eſt*.

2.2.q.175. art.3.ad 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex illo verbo non oſtenditur quòd claritas Chriſti non fuerit claritas gloriæ, ſed quòd non fuit claritas corporis glorioſi: quia corpus Chriſti nondũ erat immortale. Sicut enim diſpenſatiuè factum eſt, vt in Chriſto gloria animę non redundaret ad corpus, ita fieri potuit diſpenſatiuè, vt redundaret quantum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impaſſibilitatis.

Ad secvndvm dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuiſſe, non quin eſſet vera claritas gloriæ: ſed quia erat quędam imago repræſentans illam gloriæ perfectionem, ſecundum quam corpus erit glorioſum.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut claritas quæ erat in corpore Chriſti, repræſentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas veſtimentorum eius deſignat futuram claritatem Sanctorum, quæ ſuperabitur à claritate Chriſti, ſicut candor niuis ſuperatur à ſplendore ſolis. Vnde Gregor*. dicit 32. Moralium, quòd veſtimenta Chriſti facta ſunt ſplendentia: quia in ſupernæ claritatis culmine Sancti omnes, ei luce iuſtitiæ fulgẽtes adhærebunt. veſtium enim nomine iuſtos quos ſibi adiunget ſignificat: ſecundum illud Iſai. 49. His omnibus velut ornamento veſtieris. Nubes autem lucida ſignificat Spiritus ſancti gloriam vel virtutem paternam (vt Orig. dicit*) per quam Sancti in futura gloria protegẽtur. Quamuis etiam conuenienter ſignificare poſſit claritatem mundi innouati, quæ erit Sanctorum tabernaculum. Vnde Petro diſponente tabernacula facere, nubes lucida diſcipulos obumbrauit.

lib.32.ca.5. in fine.

ho.3. in Mat. inter medium & fin. to.3

Articvlvs III.

Vtrùm teſtes transfigurationis conuenienter fuerint inducti.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint teſtes transfigurationis. Vnuſquiſque enim maximè poteſt perhibere teſtimonium de notis. Sed qualis eſſet futura gloria, tempore transfigurationis Chriſti nulli homini per experimentum erat adhuc notum, ſed ſolis Angelis. Ergo teſtes transfigurationis magis debuerunt eſſe Angeli quàm homines.

¶ 2 Prætere a, Teſtes veritatis non decet aliqua fictio, ſed veritas. Moyſes autem & Helias non ibi verè affuerunt, ſed imaginariè: dicit enim quædam gloſſ*. ſuper illud Luc. nono, Erãt autem Moyſes & Helias, &c. Sciendum eſt, inquit, non corpora vel animas Moyſi & Heliæ ibi apparuiſſe, ſed in ſubiecta creatura illa corpora fuiſſe formata. Poteſt etiam credi angelico miniſterio hoc factum eſſe, vt Angeli eorum perſonas aſſumerent. Non ergo videtur quòd fuerint conuenientes teſtes.

Ex li. 3. de mirabilibus ſacra ſcriptura ca. 13. colligitur: inter ope. Aug. tom. 3

¶ 3 Pręterea, Act. 10. dicitur quòd Chriſto omnes Prophetæ teſtimonium perhibent. Ergo non ſoli Moyſes & Helias debuerunt adeſſe tanquam teſtes, ſed etiam omnes Prophetæ.

¶ 4 Præterea, Gloria Chriſti omnibus Chriſti fidelibus repromittitur: quos per ſuam transfigurationem ad illius gloriæ deſiderium accendere voluit. Non ergo ſolos Petrum & Iacobum & Ioannem in teſtimonium ſuæ transfigurationis aſſumere debuit, ſed omnes diſcipulos.

In contrarivm eſt Euangelicæ ſcripturæ auctoritas.

Conclvsio.

Congruum fuit, vt hi teſtes transfigurationis vocarentur, quos euangelica prodit hiſtoria, de præcedentibus ſanctus Moyſes & Helias: de ſequentibus Petrus, Iacobus, ac Ioannes, vt omnes ſe eſſe per gloriam ſuam glorificaturum oſtenderet.

Respondeo dicendum, quòd Chriſtus transfigurari voluit, vt gloriam ſuam hominibus oſtenderet, & ad eam deſiderandam homines prouocaret: ſicut ſuprà dictum eſt*. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducuntur homines per Chriſtum, non ſolùm qui poſt eum fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt. Vnde eo ad paſſionem properante, tam turbæ, quæ ſequebantur, quàm quæ præcedebant, ei clamabant Hoſanna: vt dicitur Mat. 21. quaſi ſalutem ab eo petentes. Et ideo conueniens fuit, vt de præcedentibus ipſum teſtes adeſſent, ſcilicet Moyſes & Helias, & de ſequentibus ipſum, ſcilicet Petrus & Iacobus & Ioannes, vt in ore duorum * vel trium teſtium ſtaret hoc verbum.

ar. 1. huius q.

Aliàs, &

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus per ſuam transfigurationem manifeſtauit diſcipulis corporis gloriam, quæ ad ſolos homines pertinet. Et ideo conuenienter non Angeli, ſed homines ad hoc pro teſtibus inducuntur.

Ad secvndvm dicendum, quòd gloſ. illa dicitur eſſe ſumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus ſacræ Scripturę, qui non eſt liber autenticus, ſed ſalsò aſcribitur Auguſt. & ideo illi gloſſæ non eſt ſtandum. Dicit enim expreſſe Hierony*. ſuper Matth. Conſiderandum eſt, quòd Scribis & Phariſæis de cælo ſigna poſcentibus dare noluit; hic verò vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cælo: Helia inde deſcendente, quò conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente. Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit: ſed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, ſed de aliquo eminenti loco, in quod fuerat in curru igneo raptus.

ſuper illud Math. 17. Et apparuit illis Moſes & Helias, tom. 9

Ad tertivm dicendum, quòd (ſicut Chryſ*. dicit ſuper Matth.) Moyſes & Helias in mediũ adducuntur propter multas rationes. Prima eſt hæc: quia enim turbæ dicebant eum eſſe Heliam, vel Hieremiam, aut vnũ ex Prophetis: capita Prophetarum ſecum ducit, vt ſaltem hinc appareat differentia ſeruorum & Domini. Secunda ratio eſt: quia Moyſes legem dedit, Helias pro gloria Domini æmulator fuit. Vnde per hoc quòd ſimul cum Chriſto apparent, excluditur calumnia Iudæorum accuſantiũ Chriſtum tanquam transgreſſorem legis, & blaſphemum, Dei ſibi gloriam vſurpantem. Tertia ratio eſt, vt oſtendat ſe habere poteſtatem mortis & vitæ, & eſſe iudicem mortuorum & viuorum: per hoc quòd Moyſem iam mortuũ & Heliam adhuc viuentem, ſecum ducit. Quarta ratio eſt: quia ſicut Lucas dicit, Loquebantur cum eo de exceſſu, quem completurus erat in Hieruſalem, id eſt de paſſione & morte ſua. Et ideo vt ſuper hoc diſcipulorum animos confirmaret, inducit eos in medium, qui ſe morti expoſuerunt pro Deo. Nam Moyſes cum periculo mortis ſe obtulit Pharaoni: Helias verò Regi Achab. Quinta ratio eſt: quia volebat vt diſcipuli ſui æmularentur Moyſi manſuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar*. vt oſtenderet, ſcilicet ſe per legem quam dedit Moyſes, & per Prophetas, inter quos fuit Helias pręcipuus, eſſe prædicatum.

homil. 57. in Mat. ſuper illud, Apparuerunt Moſes & Helias, tom. 2.

canon. 17. in Mat. nõ remote à principio.

Ad qvartvm dicendum, quòd alta myſteria nõ ſunt omnibus exponenda immediatè: ſed per maiores ſuo tempore ad alios debent deuenire. Et ideo, vt Chryſo†. dicit, aſſumpſit tres tanquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Chriſtum, & iterũ in poteſtate ſibi commiſſa. Ioan. verò in priuilegio amoris, quo à Chriſto diligebatur propter ſuam virginitatem: & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam martyrij. Et tamẽ hos ipſos

homil. 57. in Matt. nõ procul à princip. tom. 2.

hos ipſos noluit hoc quod viderant, aliis annunciare ante Reſurrectionem, ne (vt Hieronym *. dicit) & incredibile eſſet pro rei magnitudine, & poſt tantam gloriam, ſequẽs crux ſcandalum faceret, vel etiam totaliter impediretur à populo: & vt eũm eſſent Spiritu ſancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent.

ſuper illud Mat. 17. Nemini dixeritis viſionẽ, to. 9.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter auditum fuerit teſtimonium paternæ vocis in transfiguratione.

In cat. au. Math. 17. lib. 2. & Marc. 9. lib. 1.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter auditum fuerit teſtimonium paternæ vocis dicentis, Hic eſt filius meus dilectus. Quia, vt dicitur Iob. 33. ſemel loquitur Deus, ſecundò idipſum non repetit. Sed in baptiſmo hoc ipſum paterna vox fuerat proteſtata. Non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum proteſtaretur in transfiguratione.

¶ 2 Præterea, In baptiſmo ſimul cum voce paterna affuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, quod in transfiguratione factum non fuit. Non ergo conueniens videtur fuiſſe Patris proteſtatio.

¶ 3 Prtęterea, Chriſtus docere incepit poſt baptiſmum, & tamen in baptiſmo vox Patris ad eum audiendum homines non induxerat, ergo nec in transfiguratione inducere debuit.

¶ 4 Præterea, Non debent aliquibus dici ea, quæ ferre non poſſunt, ſecundum illud Ioan. 19. Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ non poteſtis portare modo. Sed diſcipuli vocem Patris ferre non poterant, dicitur enim Matth. 17. quòd audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. ergo non debuit vox paterna ad eos fieri.

IN CONTRARIVM eſt auctoritas Euangelicæ Scripturæ.

CONCLVSIO.

Quanquam alio modo, quam per paſſionem potuerit Deus humanum genus liberare, ſuppoſita tamen diuina præſcientia, fuit impoſsibile alio modo quàm per paſsionem hoc tantum bonum humano generi præſtari.

RESPONDEO dicendum, quòd adoptio filiorum Dei eſt per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidem fit dupliciter. primò quidem fit per gratiam viæ, quæ eſt conformitas imperfecta. Secundò, per gloriam patriæ, quæ erit conformitas perfecta, ſecundum illud primæ Ioan. 3. Nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Quia igitur gratiam per baptiſmum conſequimur, in transfiguratione autem præmonſtrata eſt claritas futuræ glorię, ideo tã in baptiſmo, quàm in trãsfiguratione cõueniens fuit manifeſtari naturalẽ Chriſti filiationẽ teſtimonio Patris, quia ſolus eſt perfectè conſcius illius perfectæ generationis ſimul cum Filio & Spiritu ſancto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud verbũ referendũ eſt ad æternam Dei locutionem, qua Deus pater verbum vnicum protulit ſibi coæternum. Et tamen poteſt dici, quòd licet idem corporali voce Deus protulerit, non tamen propter idem, ſed ad oſtendendum diuerſum modum, quo homines participare poſſunt ſimilitudinem filiationis æternæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut in baptiſmo vbi declaratum fuit myſterium primæ regenerationis, oſtenſa eſt operatio totius Trinitatis per hoc quod fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce: ita etiã in transfiguratione, quæ eſt ſacramentum ſecundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritus ſanctus in nube clara. Quia ſicut in baptiſmo dat innocentiam, quæ per ſimplicitatem columbę deſignatur, ita in reſurrectione dabit electis ſuis claritatẽ gloriæ & refrigerium ab omni malo, quæ deſignantur in nube lucida.

AD TERTIVM dicendum, quòd Chriſtus venerat gratiam actualiter dare: gloriam verò promittere verbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, vt ipſum audiant, non autem in baptiſmo.

AD QVARTVM dicendum, quòd conueniens fuit diſcipulos voce paterna terreri & proſterni, vt oſtenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonſtrabatur, excedit omnem ſenſum & facultatem mortalium, ſecundum illud Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Et hoc eſt quod Hieronym *. dicit ſuper Matth. quòd humana fragilitas conſpectum maioris glorię ferre non ſuſtinet. Ab hac autem fragilitate ſanantur homines per Chriſtum, eos in gloriam adducendo: quod ſignificatur, per hoc quod dixit eis, Surgite, nolite timere.

ſuper illud Mat. 17. Audientes diſcipuli ceciderũt in facies, to. 9

QVÆSTIO XLVI.

De Paſsione Chriſti in duodecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de his, quæ pertinent ad exitũ Chriſti de mundo. Et primò de paſſione eius. ſecundò de morte. tertiò de ſepultura. quartò, de deſcenſu ad inferos.

Circa paſſionem occurrit triplex conſideratio. prima de ipſa paſſione. ſecunda de cauſa efficiente paſſionis. tertia de fructu paſſionis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrum neceſſe fuerit Chriſtum pati pro liberatione hominum.

¶ Secundò, vtrum fuerit alius modus poſſibilis liberationis humanæ.

¶ Tertiò, vtrum ille modus fuerit conuenientior.

¶ Quartò, vtrum fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶ Quintò de generalitate paſſionis eius.

¶ Sextò, vtrum dolor, quem in paſſione ſuſtinuit, fuerit maximus.

¶ Septimò, vtrum tota anima eius pateretur.

¶ Octauò, vtrum paſſio eius impediuerit gaudium fruitionis.

¶ Nonò, de tempore paſſionis.

¶ Decimò, de loco.

¶ Vndecimò, vtrum conueniens fuerit, ipſum cum latronibus crucifigi.

¶ Duodecimò, vtrum paſſio ipſius Chriſti ſit diuinitati attribuenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit neceſſarium Chriſtum pati pro liberatione humani generis.

2. di. 20. art. 1. q. 3. & art. 4. q. 1. Et op. 2. c. 7.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit neceſſarium Chriſtum pati pro humani generis liberatione. Humanum enim genus liberari non poterat niſi à Deo: ſecundum illud Iſa. 45. Nunquid non ego Dominus, & non eſt vltrà Deus abſque me? Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me. In Deo autem non cadit aliqua neceſſitas: quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipſius. Ergo nõ fuit neceſſarium Chriſtũ pati.

¶ 2 Prtęterea, Neceſſarium voluntario opponitur. Sed Chriſtus propria voluntate eſt paſſus: dicitur enim Iſa. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit, non ergo neceſſarium fuit eum pati.

¶ 3 Prtęterea, Sicut in Pſal. dicitur, Vniuerſę vię Domini miſericordia & veritas. Sed nõ videtur neceſſariũ, quòd pateretur ex parte miſericordiæ diuinę: quę ſicut gratis dona tribuit, ita videtur quòd gratis debita relaxet abſque ſatiſfactione, neque etiam ex parte diuinæ iuſtitiæ, ſecundum quam homo æternam damnationem meruerat. Ergo videtur

detur non fuiſſe neceſſarium quòd Chriſtus pro liberatione hominum pateretur.

¶ 4 Præterea, Angelica natura eſt excellentior, quàm humana, vt patet per Dion *. 4. ca. de di. no. ſed pro reparatione angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Chriſtus non eſt paſſus. Ergo videtur quòd nec etiam fuerit neceſſarium eum pati pro ſalute humani generis.

ca. 4. nõ remo te à princip.

Sed contra eſt, quòd dicitur Ioann. 3. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ſic oportet exaltari Filium hominis, vt omnis qui credit in eum, nõ pereat, ſed habeat vitam æternam. Quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur quòd Chriſtũ oportuerit pati.

Conclvsio.

Quanquam neceſſarium non fuerit Chriſtum pati aliqua coactionis neceſſitate vel ex parte Dei, qui ipſum pati diffinierat, nec ipſius, qui voluntariè paſſus fuit: neceſſarium tamen, & expediens fuit, vt ſibi, & nobis vitam promereretur æternã, pro nobis Patri ſatisfaciens, & vt omnem in hoc impleret Scripturã.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut Philoſophus docet in quinto Meta *.) neceſſarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod ſecundum ſui naturam impoſſibile eſt aliter ſe habere: & ſic manifeſtum eſt, quòd non fuit neceſſarium Chriſtum pati, neque ex parte Dei, neque ex parte hominis. Alio modo dicitur aliquid neceſſarium ex aliquo exteriori. Quod quidem ſi ſit cauſa efficiens vel mouens, facit neceſſitatem coactionis: vt puta cùm aliquid non poteſt ire propter violentiam detinentis ipſum. Si verò illud exterius, quod neceſſitatẽ inducit, ſit finis, dicetur aliquid neceſſarium ex ſuppoſitione finis: quando ſcilicet finis aliquis aut nullo modo poteſt eſſe, aut non poteſt eſſe conuenienter niſi tali fine præſuppoſito. Non ergo fuit neceſſarium Chriſtum pati neceſſitate coactionis, neque ex parte Dei, qui Chriſtum diffiniuit pati, neque etiam ex parte ipſius Chriſti, qui voluntariè paſſus eſt. Fuit autem neceſſarium neceſſitate finis: qui quidem poteſt tripliciter intelligi. Primò quidem ex parte noſtra, qui per eius paſſionem liberati ſumus: ſecundum illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Secundò, ex parte ipſius Chriſti, qui per humilitatem paſſionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ vlt. Nonne oportuit Chriſtũ pati, & ſic intrare in gloriam ſuam? Tertiò, ex parte Dei: cuius diffinitionem circa paſſionem Chriſti prænuntiatam in Scripturis, & præfiguratam in obſeruantia veteris Teſtamenti, oportebat impleri. Et hoc eſt quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, ſecundũ quod diffinitum eſt, vadit. Et Luc. vltim. Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcũ, quoniã neceſſe eſt impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis & Pſalmis de me.* Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis.

lib. 5. text. 6. tom. 3

Aliàs, & quoniã ſcriptũ eſt, quoniã oportebat, &c.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de neceſſitate coactionis ex parte Dei.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa procedit de neceſſitate coactionis ex parte hominis Chriſti.

Ad tertivm dicendum, quòd hominẽ liberari per paſſionẽ Chriſti, conueniens fuit & miſericordiæ, & iuſtitię eius. Iuſtitiæ quidem: quia per paſſionem ſuã Chriſtus ſatisfecit pro peccato humani generis: & ita homo per iuſtitiam Chriſti liberatus eſt. Miſericordię verò, quia cùm homo per ſe ſatisfacere nõ poſſet pro peccato totius humanæ naturæ (vt ſuprà habitũ eſt*) Deus ei ſatisfactorem dedit filiũ ſuum, ſecundũ illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionẽ, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorẽ per fidem in ſanguine ipſius. Et hoc fuit abundantioris miſericordiæ, quàm ſi peccata abſq; ſatisfactione dimiſiſſet. Vnde dicitur Epheſ. 2. Deus, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.

q. 1. art. 2.

Ad qvartvm dicendum, quòd peccatum Angeli non fuit remediabile ſicut peccatum hominis, vt ex ſupradictis in Prima parte patet *.

P. p. q. 64. ar tic. 2.

Articvlvs II.

Vtrum fuerit poſſibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per paſſionem Chriſti.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit poſſibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per paſſionem Chriſti. Dicit enim dominus Ioan. 12. Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Aug*. quòd ſeipſum granum dicebat. Niſi ergo mortem paſſus eſſet, aliter fructum noſtræ liberationis non feciſſet.

3. di. ar. 4. q. 1. Et opuſ. 1. ca. 17.

trac. 51 in Io. circa medium tom. 9

¶ 2 Præterea, Matth. 26. dominus dicit ad Patrem, Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua. Loquitur autem ibi de calice paſſionis. ergo paſſio Chriſti præterire non poterat. Vnde & Hila*. dicit, ideo calix tranſire non poteſt niſi illum bibat: quia reparari niſi ex eius paſſione non poſſumus.

canone. 31. in Mat. non multum remote à fine.

¶ 3 Præterea, iuſtitia Dei exigebat, vt homo à peccato liberaretur, Chriſto per paſſionẽ ſatisfaciente. Sed Chriſtus ſuam iuſtitiam non poteſt præterire: dicitur enim 2. ad Timo. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt. Seipſum autem negaret, ſi iuſtitiã ſuam negaret, cum ipſe ſit iuſtitia. ergo videtur quòd nõ fuerit poſſibile alio modo hominem liberari, quàm per paſſionem Chriſti.

¶ 4 Pręterea, Fidei non poteſt ſubeſſe falſum. Sed antiqui Patres crediderunt Chriſtum paſſurum. ergo videtur quòd non potuerit eſſe, quin Chriſtus pateretur.

Sed contra eſt, quòd Aug*. dicit 13. de Trin. Modum quo nos per mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, Deus liberare dignatur, aſſerimus bonum & diuinę congruum dignitati. verum etiam oſtendamus, nõ alium modum poſſibilem Deo defuiſſe, cuius poteſtati cuncta æqualiter ſubiacent.

li. 13. ca. 16. circa princip. tom. 3.

Conclvsio.

Quanquam alio modo, quam per paſſionem potuerit Deus humanum genus liberare, ſuppoſita tamen diuina præſcientia, fuit impoſſibile alio modo quam per paſſionem hoc tantum bonum humano generi præſtari.

Respondeo dicendum, quòd aliquid poteſt dici poſſibile vel impoſſibile dupliciter. Vno modo ſimpliciter & abſolutè, alio modo ex ſuppoſitione. Simpliciter igitur & abſolutè loquẽdo, poſſibile fuit Deo alio modo hominem liberare, quam per paſſionem Chriſti: quia nõ eſt impoſſibile apud Deum omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua ſuppoſitione facta fuit impoſſibile: quia enim impoſſibile eſt Dei præſcientiam falli, & eius voluntatem ſeu diſpoſitionem caſſari, ſuppoſita præſcientia & præordinatione Dei de paſſione Chriſti, non erat ſimul poſſibile Chriſtum non pati, vel hominem alio modo, quàm per eius paſſionem liberari. Et eſt eadem ratio de omnibus his quæ ſunt præſcita & præordinata à Deo, vt in Prima parte habitum eſt *.

P. p. q. 14. ar tic. 13

Ad primvm ergo dicendum, quòd dominus ibi loquitur ſuppoſita præſcientia & præordinatione Dei, ſecundum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ ſalutis non ſequeretur, niſi Chriſto patiente. Et ſimiliter intelligendum eſt quod ſecundo obiicitur, Si non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, ſcilicet propter hoc, quòd tu ita diſpoſuiſti. vnde ſubdit, Fiat voluntas tua.

Ad tertivm dicendũ, quòd hæc etiã iuſtitia depẽdet ex volũtate diuina, ab humano genere ſatisfactionẽ exigẽte pro peccato. nã ſi voluiſſet abſq; omni ſatisfactiõe hominẽ à peccato liberare, cõtra iuſtitiã nõ feciſſet.

Ille

Ille enim Iudex nõ poteſt ſalua iuſtitia culpã ſine pœna dimittere, qui habet punire culpã in aliũ cõmiſſam: puta vel in aliũ hominẽ, vel in totam rempublicã, ſiue in ſuperiorem principem. Sed Deus non habet aliquem ſuperiorem, ſed ipſe eſt ſupremum & commune bonum totius vniuerſi. Et ideo ſi dimittat peccatum, quod habet rationem culpæ ex eo quòd contra ipſum committitur, nulli facit iniuriam: ſicut quicunque homo remittit offenſam in ſe commiſſam abſque ſatisfactione, misericorditer & non iniuſtè agit. Et ideo Dauid miſericordiam petens, dicebat, Tibi ſoli peccaui: quaſi dicat, potes ſine iniuſtitia mihi dimittere.

AD QVARTVM dicendum, quòd fides humana, & etiam Scripturæ diuinæ, quibus fides inſtruitur, innituntur præſcientiæ & præordinationi diuinæ. Et ideo eadem ratio eſt de neceſſitate, quæ prouenit ex ſuppoſitione eorum, & de neceſſitate, quæ prouenit ex præſcientia & voluntate diuina.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit aliquis modus conuenientior ad liberationem humani generis, quàm per paſſionem Chriſti.

3. di. 18. ar. 6 q. 3 cor. Et di. 20. ar. 4. q. 2 Et quol. 2. artic. 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd alius modus conuenientior fuiſſet liberationis humanæ, quàm per paſſionem Chriſti. Natura enim in ſua operatione imitatur opus diuinum, vtpote à Deo mota & regulata. Sed natura non facit per duo quod per vnũ poteſt facere. Cum ergo Deus potuerit hominem liberare ſola propria volũtate, non videtur cõueniens fuiſſe, quòd ad liberationem humani generis Chriſti paſſio adderetur.

¶ 2 Præterea, Ea quæ fiunt per naturam, conuenientius fiunt, quàm ea quæ fiunt per violentiam: quia violentia eſt quædam exciſio ſeu caſus ab eo quod eſt ſecundũ naturam: vt dicitur in lib. 3. de Cælo. Sed paſſio Chriſti mortem violentam induxit. ergo conuenientius fuiſſet, vt Chriſtus naturali morte moriendo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

Ex. li. 2. text. 18. tom. 2

¶ 3 Præterea, Conuenientiſſimum videtur, quòd ille qui violenter & iniuſtè detinet aliquid, per ſuperioris potentiam ſpolietur. vnde Iſa. 52. dicitur: Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Sed diabolus nullum ius in homine habebat: quem per fraudem deceperat, & per quandam violentiam ſeruituti ſubiectum detinebat. Ergo videtur conuenientiſſimum fuiſſe, quòd Chriſtus diabolũ per ſolam potentiã ſpoliaret abſque ſua paſſione.

li. 13. ca. 10. paulo poſt princ. tom. 3

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit 13. de Trinit. Sanandæ noſtræ miſeriæ conuenientior modus alius nõ fuit, quàm per Chriſti paſſionem.

CONCLVSIO.

Conuenientius fuit hominem liberari per paſſionem Chriſti, cùm maiora & potiora bona per eam conſecuti fuerimus, quàm per Dei voluntatem.

RESPONDEO dicendum, quòd tantò aliquis modus conuenientior eſt ad aſſequendum finem, quantò per ipſum plura concurrunt, quæ ſunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Chriſti paſſionem eſt liberatus, multa concurrerunt ad ſalutem hominis pertinentia præter liberationem à peccato. Primò enim per hoc homo cognoſcit, quantum Deus hominẽ diligat, & per hoc prouocatur ad eum diligendum, in quo perfectio humanæ ſalutis conſiſtit. Vnde Apoſt. dicit Rom. 5. Commendat ſuam charitatem Deus in nobis: quoniam cùm inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Secundò, quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, conſtantiæ, iuſtitiæ, & cæterarum virtutum in paſſione Chriſti oſtenſarum: quæ ſunt neceſſariæ ad humanam ſalutem. Vnde dicitur primæ Petr. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Tertiò, quia Chriſtus per paſſionem ſuam non ſolùm hominem à peccato liberauit, ſed etiam gratiam iuſtificantem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infrà dicetur. Quartò, quia per hoc eſt homini inducta maior neceſſitas, ſe immunem à peccato conſeruandi, qui ſe ſanguine Chriſti redemptum cogitat à peccato: ſecundum illud primæ Corint. 6. Empti enim eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Quintò, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis ceſſit: vt ſicut homo victus fuerat & deceptus à diabolo, ita etiam homo eſſet qui diabolum vinceret: & ſicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem ſuperaret: vnde dicitur primæ ad Corint. 15. Deo gratia, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum. Et ideo conuenientius fuit, quòd per paſſionem Chriſti liberaremur, quàm per ſolam Dei voluntatem. q. 48.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura etiam vt aliquid conuenientius faciat, plura ad vnum aſſumit, ſicut duos oculos ad videndum. Et idem patet in aliis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Chryſ. dicit, Chriſtus non ſui mortem, quam non habebat, cùm ſit vita: ſed hominum mortem venerat conſumpturus. Vnde non propria morte corpus depoſuit, ſed ab hominibus illatam ſuſtinuit. Sed etſi ægrotauiſſet corpus eius, & in conſpectu omnium ſolueretur, inconueniens erat eum, qui ſanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum languoribus. Sed & ſi abſque morte corpus alicubi ſeorſum depoſuiſſet, ac deinde ſe offerret, nõ crederetur ei de reſurrectione diſſerenti. Quomodo enim pateret Chriſti in morte victoria, niſi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis probaſſet extinctam?

AD TERTIVM dicendum, quòd licet diabolus iniuſtè inuaſerit hominem: tamen homo propter peccatum, iuſtè erat ſub ſeruitute diaboli derelictus à Deo. Et ideo conueniens fuit, vt per iuſtitiam homo à ſeruitute diaboli liberaretur, Chriſto ſatisfaciente pro ipſo per ſuã paſſionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam ſuperbiam diaboli, qui eſt deſertor iuſtitiæ, & amator potentiæ, vt Chriſtus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per ſolam potentiam deitatis, ſed etiam per iuſtitiam & humilitatem paſſionis, vt Auguſtin. dicit 13. de Trinitate.

li. 13. ca. c. 13 & 19. ſimul tom. 3

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus pati debuerit in cruce.

3. di. 20. ar. 4 q. 2. ad 1. Et 4. cõt. c. 55. ad 17. & 18 Et 2. quol. q. 1 ar. 2. Et op. 3. c. 235.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet reſpondere figuræ. Sed in figura Chriſti præceſſerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & poſtmodum igni cremabantur. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit pati in cruce, ſed magis gladio vel igne.

lib. 3. ortho. fid. ca. 20

¶ 2 Preterea, Damaſc. dicit, quòd Chriſtus non debuerit aſſumere deteſtabiles paſſiones. Sed mors crucis videtur fuiſſe maximè deteſtabilis & ignominioſa. vnde dicitur Sapientiæ 2. Morte turpiſſima condemnemus eum. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit pati mortem crucis.

¶ 3 Præterea, De Chriſto dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matthæ. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, ſecundum illud Deute. 21. Maledictus eſt à Deo, qui pẽdet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum crucifigi.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Philip. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.

CONCLVSIO.

Congruum fuit, vt is, qui pro omnium ſalute moriturus aduenerit, & pro peccato primi hominis ſatisfacturus, non aliã, quàm mortem crucis pateretur.

RESPONDEO dicendum, quòd conuenientiſſimum fuit Chriſtum pati mortem crucis. Primò quidem pro-

q. 83. quaeſt. q. 25. in prin. tom. 4 propter exemplum virtutis. Dicit enim Aug. in lib. 83. quaeſt. Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo rectè viveremus, ſuſcepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non ſunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quamuis mortem ipſam non timeant, genus tamen mortis horreſcunt. Vt ergo nullum genus mortis rectè viuenti homini metuendum eſſet, illius hominis cruce oſtendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius & formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis maximè conueniens erat ſatisfactioni pro peccato primi parentis: quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti ſumpſit. Et ideo conueniens fuit, quòd Chriſtus ad ſatisfaciendum pro illo peccato ſeipſum pateretur ligno affigi, quaſi reſtituens quod Adam ſuſtulerat: ſecundum illud Pſalm. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Vnde Auguſt. dicit in quodam ſermone de paſſione, Contempſit Adam præceptum, accipiens ex arbore pomum: ſed quicquid Adam perdidit, Chriſtus in cruce inuenit. Tertia ratio eſt, quia, vt Chryſoſt. dicit in ſermone de paſſione, in excelſo ligno, & non ſub tecto paſſus eſt, vt etiam ipſius aëris natura mundetur: ſed & ipſa terra ſimile beneficium ſentiebat decurrentis de latere ſanguinis ſtillatione mundata. Et ſuper illud Ioan. tertio, Oportet exaltari Filium hominis, dicit, Exaltari audiens ſuſpenſionem intelligas in altum, vt ſanctificaret aërem, qui ſanctificauerat terram ambulando in ea. Quarta ratio eſt: quia per hoc quod in alto moritur, aſcenſum nobis parat in cælum, vt Chryſoſtom. dicit. Et inde eſt, quòd ipſe dicit Ioan. 12. Ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Quinta ratio eſt, quia hoc competit vniuerſali ſaluationi totius mundi. Vnde Grego. Nicen. dicit, quod figura crucis à medio contactu in quatuor extrema partita, ſignificat virtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffuſam. Chryſoſt. etiam dicit quòd in cruce expanſis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera, eos qui ex Gentibus ſunt, trahat. Sexta ratio eſt: quia per hoc genus mortis diuerſæ virtutes deſignantur. Vnde Auguſtin. dicit in lib. de gratia vete. & noui Teſtamenti, Non fruſtra tale genus mortis elegit, vt latitudinis & altitudinis & longitudinis & profunditatis, de quibus Apoſtolus loquitur, magiſter exiſteret. Nam latitudo eſt in eo ligno quod tranſuerſum deſuper figitur. hoc ad bona opera pertinet: quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipſo ligno vſque ad terram conſpicitur: ibi enim quodammodo ſtatur, id eſt perſiſtitur & perſeueratur, quod longanimitati tribuitur. Altitudo eſt in ea ligni parte, quæ ab illa quæ tranſuerſum figitur, ſurſum verſus relinquitur, hoc eſt ad caput crucifixi: quia bene ſperantium ſuperna expectatio eſt. Iam verò illud ex ligno quod fixum occultatur, vnde totum illud exurgit, profunditatem ſignificat gratuitæ gratiæ. Et ſicut Auguſtin. ſuper Ioan. dicit, Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magiſtri docentis. Septima ratio eſt: quia hoc genus mortis plurimis figuris reſpondet. Vt enim Auguſtin. dicit in ſermone de paſſione, de diluuio aquarum, humanum genus arca lignea liberauit. De Aegypto Dei populo recedente, Moyſes mare virga diuiſit, & Pharaonem proſtrauit, & populum Dei redemit. Idem Moyſes lignum in aquam miſit, & amaram aquam in dulcedinem commutauit. Ex lignea virga de ſpirituali petra ſalutaris vnda profertur. Et vt Amalec vinceretur, contra virgam Moyſes expanſis manibus extenditur. Et lex Dei, arcæ Teſtamenti creditur ligneæ. Vt his omnibus ad lignum crucis, quaſi per quoſdam gradus veniatur.

In ho. de cruce et latrone qua incipit: Hodierna die. nō remote à principio, to. 3

Alias, tractu

in epiſt. 120. c. 16. à medio tom. 2

tract. 119. in Ioan. parum à princ. to. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd altare holocauſtorum, in quo ſacrificia animalium offerebantur, erat factum de lignis, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc veritas reſpondet figuræ. Non autè oportet quòd quantum ad omnia: quia iam non eſſet ſimilitudo, ſed veritas, vt Damaſce. dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chryſoſt. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, neque ſectus eſt, vt Iſaias: vt corpus integrum & indiuiſibile morti ſeruet, & non fiat occaſio volentibus Eccleſiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocauſto Chriſti, ignis charitatis. *l. 3. orth. fid. c. 26 nō longè à fin.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus deteſtabiles paſſiones aſſumere renuit, quæ pertinebant ad defectum ſcientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam: quinimò, vt dicitur Hebr. 12. ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut Auguſt. dicit 14. contra Fauſtum) peccatum maledictum eſt, & per conſequens mors & mortalitas ex peccato proueniēs. Caro autem Chriſti mortalis fuit, ſimilitudinem habens carnis peccati: & propter hoc Moyſes eam nominat maledictum: ſicut & Apoſtolus nominat eam peccatum: dicens ſecundæ ad Corint. 5. Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ſcilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia eſt: quia dixit, Maledictus eſt à Deo: niſi enim Deus peccatum odiſſet, non ad eam ſuſcipiendam atque tollendam filium ſuum mitteret. Confitere ergo maledictum ſuſcepiſſe pro nobis, quē confiteris mortuum eſſe pro nobis. Vnde ad Galat. 3. dicitur, Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. *l. 14. c. 3. & 4. tom. 6*

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſtus omnes paſſiones ſuſtinuerit.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus omnes paſſiones ſuſtinuerit. Dicit enim Hilar. 10. de Trin. Vnigenitus Dei ad peragendum mortis ſuæ ſacramentum, conſummaſſe ſe omne humanarum genus paſſionum teſtatur, cùm inclinato capite emiſit ſpiritum. Videtur ergo quod omnes paſſiones humanas ſuſtinuerit. *Inf. q. 48. art. 2.* *l. 10. in 2. ſeu à prin. libri*

¶ 2 Præterea, Iſa. 52. dicitur, Ecce intelliget ſeruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit valde, ſicut obſtupuerunt ſuper eum multi, ſic ingloriius erit inter viros aſpectus eius, & forma eius inter filios hominum. Sed Chriſtus eſt exaltatus ſecundum hoc quòd habuit omnem gratiam & omnem ſcientiam, pro quo ſuper eum multi admirantes obſtupuerunt. Ergo videtur quod ingloriius fuerit, ſuſtinendo omnem paſſionem humanam.

¶ 3 Præterea, Paſſio Chriſti ordinata eſt ad liberationem hominis à peccato, vt ſuprà dictum eſt. Sed Chriſtus venit liberare homines ab omni genere peccatorum, ergo debuit pati omne genus paſſionum. *art. 3. huius q.*

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ioan. 19. quòd milites primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus eſt cum eo: ad Ieſum autem cùm veniſſent, non fregerunt eius crura. Non ergo paſſus eſt omnem humanam paſſionem.

CONCLVSIO.

Paſſus eſt Chriſtus omnes paſſiones humanas, non quidē ſecundum ſpeciem ſed ſecundum genus, vt omnium hominum etiam ex hoc liberaſſe genus diceretur.

RESPONDEO dicendum, quòd paſſiones humanæ poſſunt conſiderari dupliciter. Vno modo quantum ad ſpeciem, & ſic non oportuit Chriſtum pati omnem paſſionem, quia multæ paſſionum ſpecies ſibiinuicem contrariantur, ſicut combuſtio in igne & ſubmerſio in aqua. Loquimur enim nunc de paſſionibus ab extrinſeco illatis: quia paſſiones ab intrinſeco cauſatas (ſicut ſunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt ſuprà dictum eſt. Sed ſecundum genus paſſus eſt omnem paſſionem humanam. Quod quidem poteſt conſiderari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, à quibus paſſus eſt. Paſſus eſt enim aliquid & à Gentilibus & à Iudæis & à maſculis *q. 14 ar. 4.*

& à fœminis, vt patet de ancillis accuſantibus Petrum. Paſſus eſt etiam & à principibus & à miniſtris eorum & popularibus, ſecundum illud Pſal. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominu, & aduerſus Chriſtum eius. Paſſus eſt etiam à familiaribus & notis: ſicut patet de Iuda eum prodente, & Petro ipſum negante. Alio modo patet idem ex parte eorum in quibus homo poteſt pati. Paſſus eſt enim Chriſtus in ſuis amicis, eum deſerentibus. In fama, per blaſphemias cõtra eum prolatas. In honore & gloria per irriſiones & contumelias ei illatas. In rebus, per hoc quod etiam veſtibus ſpoliatus eſt. In anima per triſtitiam, tædium & timorẽ. In corpore per vulnera & flagella. Tertiò poteſt conſiderari quantum ad corporis membra. Paſſus eſt enim Chriſtus in capite, pungentium ſpinarũ coronam, in manibus & pedibus fixionem clauorum, in facie alapas & ſputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam paſſus ſecundum omnem ſenſum corporeum, ſecundum tactum quidem, flagellatus & clauis confixus: ſecundũ guſtum, felle & aceto potatus: ſecundum olfactum, in loco fœtido cadauerum mortuorum (qui dicitur Caluariæ) appenſus patibulo: ſecundum auditum, laceſſitus vocibus blaſphemantium & irridentium: ſecundum viſum, videns matrem & diſcipulum, quem diligebat, flentes.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud Hil. eſt intelligendum quantũ ad omnia genera paſſionum, non autem quantum ad omnes ſpecies.

Ad secundum dicendum, quod ſimilitudo ibi attenditur, non quantum ad numerum paſſionum & gratiarum, ſed quantum ad magnitudinem vtriuſq;: quia ſicut ſublimatus eſt in donis gratiæ ſuper alios, ita deiectus eſt infrà alios per ignominiam paſſionis.

Ad tertium dicendum, quòd ſecundum ſufficientiá vna minima paſſio Chriſti ſuffeciſſet ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis: ſed ſecundũ conuenientiam, ſufficiens fuit quòd pateretur omnia genera paſſionum, ſicut iam dictum eſt. *in corp. art.*

Articvlvs VI.

Vtrum dolor paſſionis Chriſti fuerit maior omnibus doloribus.

3. ſ. 15. q. 2. art. 3. q. 3. Et opu. 3. c. 238 & 239. Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd dolor paſſionis Chriſti non fuerit maior omnibus aliis doloribus. Dolor enim patientis augetur ſecundum grauitatem & diuturnitatem paſſionis. Sed quidam martyres, grauiores paſſiones & diuturniores ſuſtinuerunt quàm Chriſtus, ſicut patet de Laurentio, qui eſt aſſatus in craticula: & de Vincentio, cuius carnes ſunt vngulis ferreis laceratæ. ergo videtur quòd dolor Chriſti patientis non fuerit maximus.

¶ 2 Præterea, Virtus mentis eſt mitigatiua doloris, intantum quòd Stoici poſuerunt, triſtitiá in animũ ſapientis non cadere, & Ariſto. poſuit quòd virtus moralis medium tenet in paſſionibus. Sed in Chriſto fuit perfectiſſima virtus mentis. ergo videtur quòd in Chriſto non fuerit maximus dolor. *li. 2. Ethi. c. 3 6. & 9. lo. 5.*

¶ 3 Præterea, Quantò aliquod patiens eſt magis ſenſibile, tantò maior ſequitur dolor paſſionis. Sed anima eſt ſenſibilior, quàm corpus, cùm corpus ſentiat ex anima. Adam etiam in ſtatu innocentiæ videtur corpus ſenſibilius habuiſſe, quàm Chriſtus, qui aſſumpſit corpus humanum cum naturalibus defectibus. ergo videtur quòd dolor animæ patientis in purgatorio vel in inferno, vel etiá dolor Adæ, ſi paſſus fuiſſet, maior fuiſſet quàm dolor paſſionis Chriſti.

¶ 4 Præterea, Maioris boni amiſſio cauſat maiorem dolorem. Sed peccator peccando amittit maius bonum, quàm Chriſtus patiendo: quia vita gratiæ eſt melior quàm vita naturæ. Chriſtus etiam qui amiſit vitam, poſt triduum reſurrecturus, minus aliquid amiſiſſe videtur, quàm illi qui amittunt vitam permanſuri in morte. Ergo videtur quod dolor Chriſti non fuerit maximus dolorũ.

¶ 5 Præterea, Innocentia patientis diminuit dolorem paſſionis. Sed Chriſtus innocenter eſt paſſus, ſecundum illud Hiere. 11. Ego autem quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur quòd dolor paſſionis Chriſti non fuerit maximus.

¶ 6 Præterea, In his quæ Chriſti ſunt, nihil fuit ſuperfluum. Sed minimus dolor Chriſti ſuffeciſſet ad finem ſalutis humanæ. habuiſſet enim infinitam virtutem ex perſona diuina. Ergo ſuperfluum fuiſſet aſſumere maximum dolorem.

Sed contra eſt, quod Thren. 1. dicitur ex perſona Chriſti, Attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.

Conclvsio.

Dolores, quos Chriſtus paſſus eſt, omnes exceſſerunt dolores, quos homines pati poſſunt in hac vita.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt, cùm de defectibus aſſumptis à Chriſto ageretur, in *q. 15 arti. 5. & 6.* Chriſto patiente fuit verus dolor, & ſenſibilis, qui cauſatur ex corporali nociuo: & dolor interior qui cauſatur ex apprehenſione alicuius nocumẽti, qui triſtitia dicitur. Vterq; autem dolor in Chriſto fuit maximus inter dolores præſentis vitæ, quod quidem contigit propter quatuor. Primò quidem, propter cauſas doloris. nam doloris ſenſibilis cauſa fuit læſio corporalis, quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem paſſionis, de qua dictum eſt, *q. 15. & ar. præced.* tum etiam ex genere paſſionis: quia mors confixorum in cruce eſt acerbiſſima: quia configũtur in locis neruoſis & maximè ſenſibilibus, ſcilicet in manibus & pedibus, & ipſum pondus corporis pendentis continuè auget dolorem, & cum hoc etiam eſt doloris diuturnitas: quia non ſtatim moriuntur, ſicut hi qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris cauſa fuit primò quidem omnia peccata humani generis, pro quibus ſatisfaciebat patiendo, vnde ea quaſi ſibi aſcribit dicens in Pſalm. Verba delictorum meorum. ſecundò, ſpecialiter caſus Iudæorum & aliorum in eius morte delinquentium, & præcipuè diſcipulorum, qui ſcandalum paſſi ſunt in Chriſti paſſione. tertiò, etiam amiſſio vitæ corporalis, quæ naturaliter eſt horribilis humanæ naturæ. Secundò poteſt magnitudo doloris eius conſiderari ex perceptibilitate patientis, & ſecundum animam & ſecundum corpus. Nam & ſecundum corpus erat optimè complexionatus, cùm corpus eius fuerit formatum miraculosè operatione Spiritus ſancti, ſicut & alia, quæ per miracula facta ſunt, fuerunt aliis potiora (vt Chryſo. dicit de vino, in quod Chriſtus aquá conuertit in nuptiis) & ideo in eo maximè viguit ſenſus *ho. 21. in Io. à medio eius tom. 3.* tactus: ex cuius perceptione ſequitur dolor. Anima etiam ſecundum vires interiores, efficaciſſimè apprehendit omnes cauſas triſtitiæ. Tertiò magnitudo doloris Chriſti patientis poteſt conſiderari ex doloris & triſtitiæ puritate. Nam in aliis patientibus mitigatur triſtitia interior, & etiam dolor exterior, ex aliqua conſideratione rationis, per quandam deriuationem ſeu redundantiam à ſuperioribus viribus ad inferiores. Quod in Chriſto patiente non fuit: quia vnicuiq; viriũ, permiſit agere quod eſt ſibi propriũ, ſicut Damaſc. dicit. Quartò poteſt conſiderari magni- *li. 3. c. 15. à medio.* tudo doloris Chriſti patientis, ex hoc quòd paſſio illa & dolor à Chriſto fuerunt aſſumpta voluntariè, propter finem liberationis hominum à peccato. Et ideo tantam quantitatem doloris aſſumpſit, quæ eſſet proportionata magnitudini fructus, qui inde ſequebatur. Ex his igitur omnibus cauſis ſimul cõſideratis, manifeſtè apparet, quòd dolor Chriſti fuerit maximus.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ratio illa procedit ex vno tantum prædictorũ, ſcilicet ex læſione corporali, quæ eſt cauſa ſenſibilis doloris. Sed ex aliis cauſis multò magis dolor Chriſti patiẽtis augetur, vt dictũ eſt. *In corp. art.*

Ad se-

Ad secvndvm dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat triſtitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem ſenſibilem. Triſtitiam enim interiorē diminuit directè, in ea medium conſtituendo, ſicut in propria materia. Medium autem in paſſionibus virtus moralis conſtituit (vt in Secunda parte habitum eſt *) non ſecundum quantitatem rei, ſed ſecūdum quantitatem proportionis, vt ſcilicet paſſio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quòd nulla triſtitia eſſet ad aliquid vtilis: ideo credebant quòd totaliter à ratione diſcordaret, & per conſequens quòd totaliter eſſet ſapienti vitanda. Sed ſecundum rei veritatem triſtitia aliqua laudabilis eſt (vt Aug*. probat in 14. de Ciui. Dei,) quando ſcilicet procedit ex ſancto amore, vtputa cùm aliquis triſtatur de peccatis propriis vel alienis. Aſſumitur etiam, vt vtilis ad finē ſatisfactionis pro peccato: ſecundum illud Apoſto. 2. ad Cor. 7. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalute ſtabilem operatur. Et ideo Chriſtus vt ſatisfaceret pro peccatis omnium hominum, aſſumpſit triſtitiā, maximam quidem quantitate abſoluta: nō tamen excedentem regulam rationis.

P. 2. q. 64. ar tic. 1. & 2.

lib. 14. ca. 9. tom. 5

Dolorem autem exteriorem ſenſus, virtus moralis directè non minuit: quia talis dolor non obedit rationi, ſed ſequitur corporis naturam. Diminuit tamen ipſum indirectè, per redundantiā à ſuperioribus viribus in inferiores, quod in Chriſto non fuit, vt dictum eſt.

Ad tertivm dicendum, quòd dolor animæ ſeparatæ patientis, pertinet ad ſtatum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum huius vitæ, ſicut Sanctorum gloria excedit omne bonum præſentis vitæ. Vnde cùm dicimus Chriſti dolorem eſſe maximum, non comparamus ipſum dolori animæ ſeparatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat niſi peccaret, & ſic fieret mortale & paſſibile, & minus doleret patiens, quàm corpus Chriſti, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quòd etiam ſi per impoſſibile ponatur, quòd Adam in ſtatu innocentiæ paſſus fuiſſet, minor fuiſſet dolor eius quàm Chriſti.

Ad qvartvm dicendum, quòd Chriſtus non ſolum doluit pro amiſſione vitæ corporalis propriè, ſed etiam pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Chriſto exceſſit omnem dolorem cuiuſcunque contriti: tum quia ex maiori ſapientia & charitate proceſſit, ex quibus dolor contritionis augetur, tum etiam quia pro omnibus peccatis ſimul doluit: ſecundum illud Iſa. 53. Verè dolores noſtros ipſe tulit. Vita autem corporalis Chriſti fuit tantæ dignitatis, & præcipuè propter diuinitatem vnitā, quòd de eius amiſſione etiam ad horam, magis eſſet dolendum, quàm de amiſſione vitæ alterius hominis per quantumcunque tempus. Vnde & Philoſophus dicit 3. Ethic*. quòd virtuoſus plus diligit vitam ſuam, quantò ſcit eam eſſe meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et ſimiliter Chriſtus vitam ſuam maximè dilectam, expoſuit propter bonum charitatis, ſecundum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

li. 3. c. 9. circa mediū to. 5

Ad qvintvm dicendum, quòd innocentia patientis minuit dolorem paſſionis quantum ad numerum: quia cùm nocens patitur, dolet non ſolùm de pœna, ſed etiam de culpa: innocens autem ſolùm de pœna. Qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantum apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum. Vnde etiam & alij magis ſunt reprehenſibiles, ſi ei non compatiuntur, ſecundum illud Iſa. 57. Iuſtus autem perit, & non eſt qui recogitet in corde ſuo.

Ad sextvm dicendum, quòd Chriſtus voluit genus humanum à peccatis liberare non ſola poteſtate, ſed iuſtitia. Et ideo non ſolùm attendit quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, ſed etiam quantū dolor eius ſufficeret ſecundum humanam naturam ad tantam ſatisfactionem.

Articvlvs VII.

Vtrum Chriſtus paſſus fuerit ſecundum totam animam.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit paſſus ſecundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidens, inquantum eſt corporis actus. Sed anima non eſt actus corporis ſecundum quamlibet partem eius: nam intellectus nullius corporis actus eſt, vt dicitur in 3. de anima*. Ergo videtur quòd Chriſtus nō fuerit paſſus ſecundum totam animam.

3. di. 15. q. 2. art. 1. q. 3. & art. 3. q. 2. Et ver. q. 26. ar. 3. ad 1. & ar. 8. & 9. Et quol. 7. ar. 5. Et opuſ. 3. c. 235

¶ 2 Præterea, Quælibet potentia animæ patitur à ſuo obiecto. Sed ſuperioris partis rationis obiectum ſunt rationes æternæ: quibus inſpiciendis & conſulendis intendit, vt Auguſt†. dicit 12. de Trinit. Ex rationibus autem æternis nullum potuit Chriſtus pati nocumentum, cùm in nullo ei contrarientur. Ergo videtur quòd non fuerit paſſus ſecundum totam animam.

sex lib. 3 ex tex. 6. & 12. tom. 2

† li. 12. ca. 7. in fin. tom. 3.

¶ 3 Præterea, Quando paſſio ſenſibilis vſque ad rationē pertingit, tunc dicitur completa paſſio, quæ in Chriſto nō fuit, ſed ſolū propaſſio, vt Hiero*. dicit. Vnde & Dion. dicit in Epiſt†. ad Ioannē Euangeliſtam, quòd paſſiones ſibi illatas patiebatur ſecundum iudicare ſolum. Non ergo videtur quòd Chriſtus ſecundum totam animam pateretur.

Hiero. ſuper illud Mat. 26. Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe, to. 9.

¶ 4 Præterea, Paſſio dolorē cauſat. Sed in intellectu ſpeculatiuo non eſt dolor: quia delectationi, quæ eſt ab eo quod eſt conſiderare, nulla triſtitia opponitur, vt Philoſophus* dicit in 1. Topic. Ergo videtur quòd Chriſtus non pateretur ſecundum totam animam.

* incipit hac ep. Diony. Salutat te anima, &c. circa medium illius.

Sed contra eſt, quòd in Pſal. dicitur ex perſona Chriſti, Repleta eſt malis anima mea. Gloſſa†, non vitiis, ſed doloribus, quibus anima carni compatitur, vel malis, ſcilicet pereuntis populi compatiendo. Non autem fuiſſet anima eius his malis repleta, ſi non ſecundum totam animam paſſus eſſet. Ergo Chriſtus eſt ſecundum totam animam paſſus.

1 Topic. c. 13 in loco. Ab his in quibus reperitur alterum cōtrariū, to. 1

† Pſal. 87. Eſt Aug. ibi. to. 8

Conclvsio.

Cū tota eſſentia animæ coniungatur corpori, exiſtens tota in toto & tota in qualibet corporis parte, patiēte corpore paſſus fuit Chriſtus ſecundū totam animā, & ſecundum omnes eius inferiores potentias, non autem ſecundum rationem ex parte obiecti, quod ſunt illi ratio delectationis & gaudij, paſſus fuit autem ſecundum omnes paſſiones vt radicantur in eſſentia animæ.

Respondeo dicendum, quòd totum dicitur reſpectu partium: partes autem animæ dicuntur potentiæ eius. Sic ergo dicitur anima tota pati, inquantum patitur ſecundum ſuam eſſentiam, vel inquantum ſecundū omnes ſuas potentias patitur. Sed conſiderandum eſt, quòd aliqua potentia animæ poteſt pati dupliciter. Vno modo paſſione propria, quæ quidem eſt ſecundum quòd patitur à ſuo obiecto, ſicut ſi viſus patiatur ex ſuperabundanti viſibili. Alio modo aliqua potentia patitur paſſione ſubiecti, ſuper quod fundatur, ſicut viſus patitur patiente ſenſu tactus in oculo, ſuper quem fundatur viſus, puta cùm oculus pungitur, aut etiam diſtemperatur per calorem. Sic igitur dicendum eſt, quòd ſi intelligamus totam animam ratione ſuæ eſſentiæ, ſic manifeſtum eſt totam animam Chriſti paſſam eſſe. Nam tota eſſentia animæ coniungitur corpori, ita quòd tota eſt in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, & diſpoſito ad ſeparationem ab anima, tota anima patiebatur. Si verò intelligamus totam animam ſecundum omnes potentias eius ſic loquendo de paſſionibus propriis potentiarum, patiebatur quidem ſecundum omnes vires inferiores: quia in ſingulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid quod erat cauſa doloris Chriſti: ſicut ex ſupradictis

patet.

arti.5. & 6. huius q.

patet *. Sed ſecundum hoc ſuperior ratio non patiebatur in Chriſto ex parte ſui obiecti, ſcilicet Dei: qui non erat animæ Chriſti cauſa doloris, ſed delectationis & gaudij. Secundum autem illum modum paſſionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte ſui ſubiecti, ſic omnes potentiæ animæ Chriſti patiebantur: omnes enim potentiæ animæ radicantur in eſſentia eius, ad quam peruenit paſſio, paſſo corpore, cuius eſt actus.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet intellectus, ſecundum quod eſt potentia quædam, non ſit corporis actus: eſſentia tamen animæ eſt corporis actus; in qua radicatur potentia intellectiua, vt in Prima parte habitum eſt *.

P.p.q.77.ar ti.1.& 8.

Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de paſſione quæ eſt ex parte proprij obiecti: ſecundum quam ſuperior ratio in Chriſto paſſa non fuit.

Ad tertium dicendum, quòd dolor tunc dicitur eſſe paſſio perfecta, per quam anima perturbatur, quando paſſio ſenſitiuæ partis pertingit vſque ad immutandu rationē à rectitudine ſui actus, vt ſcilicet ſequatur paſſionem, & non habeat liberū arbitrium ſuper eam. Sic autem paſſio ſenſitiuæ partis non peruenit in Chriſto vſq; ad rationem, ſed ex parte ſubiecti, ſicut dictum eſt *.

in corp. art.

Ad quartum dicendum, quòd intellectus ſpeculatiuus non poteſt habere dolorem vel triſtitiam ex parte ſui obiecti, quod eſt verum abſolutè conſideratum: quod eſt perfectio eius. Poteſt tamen ad ipſum pertingere dolor vel cauſa doloris per modum iam dictum *.

in corp. art.

Articvlvs VIII.

Vtrum tota anima Chriſti in paſſione frueretur fruitione beata.

3.di.15.q.2 ar.3.q.2. & veri.q.10.ar ti.11.ad 3.et q.26.ar.9.et 10. Et quol. 1.q.2.arti.2. Et opu.3. ca.238. & 239.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti in articulo illius paſſionis non tota frueretur fruitione beata. Impoſſibile eſt enim ſimul dolere & gaudere, cùm dolor & gaudium ſint contraria. Sed anima Chriſti tota patiebatur dolorem in tempore paſſionis: vt ſuprà habitum eſt *. Non ergo poterat eſſe vt tota frueretur.

*q.15.ar.10 †li.10.c.5 et li.7 c. vlt. *art.6. huius quæſt †P.2.q.4 *li.1.ex c.4. & 10.tom.3*

¶ 2 Præterea, Philoſophus dicit in ſeptimo Ethico †. quòd triſtitia ſi ſit vehemens, nō ſolùm impedit delectationem contrariam, ſed quancunque, & econuerſo. Dolor autem paſſionis Chriſti fuit maximus (vt oſtenſum eſt *) & ſimiliter delectatio fruitionis eſt maxima: vt in principio Secundæ partis habitū eſt †. Non ergo potuit eſſe quòd anima Chriſti tota ſimul pateretur & frueretur.

¶ 3 Prǽterea, Fruitio beata eſt ſecundum cognitionem & amorem diuinorum, vt patet per Augu *. in primo de doctrina Chriſtiana. Sed non omnes vires animæ attingunt ad cognoſcendum & amandum Deum. Non ergo tota anima Chriſti fruebatur.

lib 3.ca.15. poſt medium.

Sed contra eſt, quòd Damaſc *. dicit in 3. lib. quod diuinitas Chriſti permiſit carni agere & pati quæ propria. Ergo pari ratione cùm proprium eſſet animę Chriſti inquantum erat beata, quòd frueretur, paſſio eius fruitionem non impediebat.

Conclvsio.

Quanquam tota anima Chriſti per eſſentiam Deo frueretur in paſſione, non tamen ſecundum omnes ſuas poteſtates, ſed ſolum ſuperior in illo rationis pars proprio actu beatorum fruitione fruebatur.

artic. præced.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum *eſt prius, tota anima poteſt intelligi & ſecundùm eſſentiam, & ſecundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur ſecundum eſſentiam, ſic tota anima fruebatur, inquantum eſt ſubiectum ſuperioris partis animæ, cuius eſt frui diuinitate: vt ſicut paſſio ratione eſſentiæ attribuitur ſuperiori parti animæ: ita econuerſo fruitio ratione ſuperioris partis animæ attribuatur eſſentiæ. Si verò accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum eius, ſic non tota anima fruebatur, nec directè quidem, quia fruitio non poteſt eſſe actus cuiuſlibet partis animæ, nec per redundantiā glorię: quia dum Chriſtus erat viator, nō fiebat redundantia gloriæ à ſuperiori parte in inferiorem nec ab anima in corpus. Sed quia nec econuerſo ſuperior pars animę impediebatur circa id quod eſt ſibi proprium, per inferiorem, conſequens eſt quod ſuperior pars animæ perfectè fruebatur Chriſto patiente.

Ad primum ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directè dolori paſſionis: quia non ſunt de eodem. nihil autem prohibet contraria eidē ineſſe non ſecundum idem. Et ſic gaudium fruitionis poteſt pertinere ad ſuperiorem partem rationis per proprium actum dolor autem paſſionis ſecūdum ſuum ſubiectum. Ad eſſentiam verò animæ pertinet dolor paſſionis ex parte corporis, cuius eſt forma: gaudium verò fruitionis ex parte potentiæ, cui ſubiicitur.

Ad secundum dicendum, quòd verbum illud Philoſophi habet veritatē ratione redundātiæ, quo naturaliter fit ab vna potentia animæ in aliam. Sed hoc in Chriſto non fuit, vt ſuprà dictum eſt *. *in corp. artic. & art.6*

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ quantum ad eius potentias.

Articvlvs IX.

Vtrum Chriſtus fuerit conuenienti tempore paſſus.

Infra art. 10. cor.

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit conuenienti tempore paſſus. Paſſio enim Chriſti figurabatur per immolationem agni Paſchalis, vnde & Apoſt. dicit primæ ad Corin. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Sed agnus Paſchalis immolabatur decimaquarta die ad veſperam: vt dicitur Exod. 12. Ergo videtur quòd Chriſtus tunc debuerit pati, quod patet eſſe falſum. nam tunc Paſcha cum ſuis diſcipulis celebrauit (ſecundum illud Marc. 14. primo die azymorum quando Paſcha immolabant) ſequenti autem die paſſus fuit.

¶ 2 Prǽterea, Paſſio Chriſti dicitur eius exaltatio: ſecūdum illud Ioan. 3. oportet exaltari filium hominis. Ipſe autem Chriſtus dicitur ſol iuſtitiæ: vt patet Malach. vlti. Ergo videtur quòd debuerit pati hora ſexta, quando ſol eſt in ſua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id quod dicitur Marc. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

¶ 3 Præterea, Sicut ſol in hora ſexta maximè exaltatur quolibet die, ita in ſolſtitio æſtiuali maximè exaltatur quolibet anno. Debuit ergo magis pati circa tempus ſolſtitij æſtiualis, quàm circa tempus æquinoctij vernalis.

¶ 4 Prǽterea, Per præſentiam Chriſti in mundo, mundus illuminabatur, ſecundum illud Ioan. 9. Quandiu ſum in mundo, lux ſum mundi. Conueniens igitur fuiſſet humanæ ſaluti, vt diutius in hoc mundo vixiſſet, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, ſed magis in ſenili.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 13. Sciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat de hoc mundo ad Patrem. Et Ioan. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit Augu *. Vbi tantum fecit quantū ſufficere iudicauit: venit hora eius, non neceſſitatis, ſed voluntatis. Conuenienti igitur tempore paſſus eſt. *trac. 8. in Io. non procul à fine. tom.9*

Conclvsio.

Conuenienti tempore Chriſtus paſſus fuiſſe dicitur in ſacris Spiritus ſancti eloquiis.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) paſſio Chriſti ſubiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina ſapientia: quæ omnia conuenienter & ſuauiter diſponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum eſt, quòd cōuenienti tempore paſſio Chriſti celebrata eſt. Vnde Aug in libr. Quæſtionum vete. & no. Teſta. dicit, Omnia propriis locis & temporibus geſſit Saluator. *art.1. huius q.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd quidam dicunt

dicunt Chriſtum fuiſſe paſſum decimaquarta luna, quando Iudæi Paſcha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd Iudæi non introierunt prætorium Pilati ipſo die paſſionis, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha. Vbi Chryſ*. dicit quòd tunc Iudæi faciebant Paſcha, ipſe verò ante vnam diem celebrauit Paſcha reſeruãs ſuam occiſionem ſextę feriæ, quando vetus Paſcha fiebat. Cui videtur conſonare quod dicitur Ioan. 13. quòd ante diem feſtum Paſchæ Chriſtus facta cœna, pedes diſcipulorum lauit. Sed contra hoc videtur eſſe quod dicitur Matth. 26. quòd prima die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Ex quo patet, quòd cum primus dies azymorũ dicatur decimus quartus dies mẽſis primi, quãdo agnus immolatur & luna pleniſſima eſt (vt Hierony*. dicit) conſtat decimaquarta luna Chriſtum cœnam feciſſe, & decimaquinta eum eſſe paſſum. Et hoc expreſſius manifeſtatur per id quod dicitur Marc. 14. Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant, &c. & Luc. 22. Venit dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha.

ho. 82. in Ioannem à medio, tom. 3

Super illud Mat. 26. prima die azymorum acceſſerunt. to. 9

Et ideo quidam dicunt quòd Chriſtus die conuenienti in decimaquarta luna Paſcha cum diſcipulis ſuis manducauit, demonſtrans quòd vſque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chryſoſt*. dicit ſuper Matth. Sed Iudæi occupati circa procurationem mortis Chriſti contra legem celebrationem Paſchæ in craſtinũ diſtulerũt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die paſſionis Chriſti noluerunt intrare Prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha.

ho. 8. in Mat. paulo à princ. tom. 2

Sed nec iſtud videtur eſſe conſonum verbis Mar. dicẽtis: Primo die azymorum quando Paſcha immolabãt. Simul ergo Chriſtus & Iudæi vetus Paſcha celebrauerũt. Et ſicut Beda dicit ſuper Mar*. licet Chriſtus, qui eſt Paſcha noſtrum, ſit crucifixus ſequenti die, hoc eſt decimaquinta luna: attamen nocte qua agnus immolabatur, corporis ſanguiniſque ſui diſcipulis tradens myſteria celebranda, & à Iudæis tentus ac ligatus ipſius immolationis, hoc eſt paſſionis ſuæ ſacrauit exordium. Cùm autẽ dicitur Ioan. 13 Ante diem feſtum Paſchæ, intelligitur hoc fuiſſe decimaquarta luna, quod tunc euenit quinta feria: nam luna exiſtente decimaquinta erat dies ſolenniſſimus Paſchæ apud Iudæos. Et ſic eundem diem quem Ioannes nominat ante diem feſtum Paſchæ, propter diſtinctionẽ naturalem dierum, Matth. nominat primam diem azymorum: quia ſecundum ritum Iudaicæ feſtiuitatis, ſolennitas incipiebat à veſpera præcedentis diei. Quòd autem dicitur, eos comeſturos eſſe Paſcha in decimaquinta luna, intelligendum eſt quòd ibi Paſcha nõ dicitur agnus Paſchalis (qui immolatus fuerat decimaquarta luna) ſed dicitur cibus Paſchalis, id eſt azymi panes: quos oportebat comedi à mundis. Vnde Chryſ*. ibidem aliam expoſitionem ponit, quòd Paſcha poteſt accipi pro toto feſto Iudæorum, quod ſeptem diebus agebatur.

Beda Mar. 14 in c. 43. ſecundum Bedæ ordinem, to. 2

ho. 82. in Io. à medio, to. 3

Ad secundum dicendum, quòd ſicut Auguſt*. dicit in lib. de conſ. Euan. hora erat quaſi ſexta, cũ traditus eſt Dominus crucifigendus à Pilato: vt Ioan. dicit. Non enim erat plenè ſexta, ſed quaſi ſexta, id eſt peracta quinta, & aliquid etiam de ſexta eſſe cœperat, donec completa ſexta, Chriſto pendente in cruce, tenebræ fierẽt. Intelligitur autem fuiſſe hora tertia, cùm clamauerunt Iudæi vt Dominus crucifigeretur: & veraciſſimè demonſtratur, tunc eos crucifixiſſe quando clamauerunt. Ergo ne quiſquam cogitationem tanti criminis auerſus à Iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerunt eum, vt illi eum potius crucifixiſſe inueniantur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quanquam non deſunt qui per paraſceuen, quam Ioan. commemorat, dicens, Erat paraſceue hora quaſi ſexta, horam diei tertiam velint intelligi. Paraſceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem Paſcha quod in paſſione Domini celebratur, incepit præparari ab hora noctis nona, quando ſcilicet omnes principes Sacerdotum dixerunt, Reus eſt mortis. Ab illa ergo noctis hora, vſque ad Chriſti crucifixionem, occurrit hora paraſceues, ſexta ſecundum Ioan. & hora diei tertia ſecundum Mar. Quidam tamen dicunt, quòd hæc diuerſitas ex peccato ſcriptoris apud Græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & ſex repræſentantur, ſatis ſunt propinquæ apud eos.

li. 3. c. 13. nõ procul à prin. tom. 4.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut dicitur in lib. de Quæſtionibus vet. & no. Teſtamenti*, tunc voluit Dominus paſſione ſua mundum redimere & reformare, quando eum creauerat, id eſt in æquinoctio. Et tunc dies ſuper nocte increſcit: quia per paſſionem Saluatoris à tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in ſecundo aduentu Chriſti: ideo tempus ſecundi aduentus æſtati comparatur. Matth. 24. vbi dicitur, Cùm ramus eius iam tener fuerit & folia nata, ſcitis quia propè eſt æſtas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, ſcitote quia propè eſt & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Chriſti exaltatio.

in li. q. ex no. teſt. qui incipit, Deus certè perfectus q. 55 in princi. to. 4. inter opera Auguſt.

Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus in iuuenili ætate pati voluit propter tria. Primò quidem, vt ex hoc magis ſuam dilectionem commendaret, quòd vitam ſuam pro nobis dedit, quando erat in perfectiſſimo ſtatu. Secundò, quia non conueniebat vt in eo appareret naturæ diminutio, ſicut nec morbus, vt ſuprà dictum eſt. Tertiò, vt in iuuenili ætate moriens & reſurgens, futuram reſurgentium qualitatem in ſeipſo Chriſtus præmonſtraret. Vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.

Articvlvs X.

Vtrum Chriſtus fuerit conuenienti loco paſſus.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienti loco Chriſtus paſſus fuerit. Chriſtus enim paſſus eſt ſecundum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. Ergo videtur quòd non in Hieruſalem, ſed in Nazareth vel in Bethleem pati debuerit.

ſup. q. 35. ar. 7. ad 1. & inf. q. 83. ar. 3. ad 1. Et op. 60. c. 18. col. 2

¶ 2 Pręterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed paſſio Chriſti figurabatur per ſacrificia veteris legis. Sed huiuſmodi ſacrificia offerebantur in templo. Ergo videtur quòd & Chriſtus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

¶ 3 Præterea, Medicina debet morbo reſpondere. Sed paſſio Chriſti fuit medicina contra peccatum Adæ. Adam autem non fuit ſepultus in Hieruſalem ſed in Hebron, dicitur enim Ioſue 14. Nomen Hebron antea vocabatur Cariath-arbe, Adam maximus ibi in terra * Enachim ſitus eſt. Ergo videtur quòd Chriſtus in Hebron, & non in Hieruſalem, pati debuerit.

Alias, inter.

Sed contra eſt quod dicitur Lucæ 13. Non capit prophetam perire extra Hieruſalem. Sed Chriſtus fuit propheta. Conuenienter ergo paſſus eſt in Hieruſalem.

Conclvsio.

Sicut Chriſtus conuenienti tempore, ita & conuenienti loco, extra ciuitatem in Caluariæ monte paſſus fuiſſe dicitur.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dicitur in libr*. Quæſtionum, omnia proprijs locis & temporibus geſſit Saluator: quia ſicut omnia tempora ſunt in manu eius, ita etiam omnia loca. Et ideo ſicut conuenienti tempore Chriſtus paſſus eſt, ita etiam conuenienti loco.

Aug. in li. q. ex no. teſt. qui incipit: Deus certè q. 55. in princ. to. 4

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus conuenientiſſimè in Hieruſalem paſſus eſt. Primò quidem: quia Hieruſalem erat locus à Deo electus, ad ſacrificia ſibi offerenda. Quæ quidem figuralia ſacrificia figurabant Chriſti paſſionem, quod eſt verum ſacrificium, ſecundum illud

illud Epheſ. 5. Tradidit ſemetipſum hoſtiam & oblationem in odorem ſuauitatis. Vnde Beda * dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora paſsionis, Dominus appropinquare voluit loco paſsionis, ſcilicet in Hieruſalem, quo peruenit ante ſex dies Paſchæ, ſicut agnus Paſchalis ante ſex dies Paſchæ, id eſt decima luna ſecundum præceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundò: quia virtus paſsionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, id eſt, in Hieruſalem. Vnde dicitur in Pſalm. Deus autem rex noſter, ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terræ, id eſt in Hieruſalem: quæ dicitur eſſe vmbilicus terræ. Tertiò, quia hoc maximè conueniebat humilitati eius: vt ſcilicet ſicut turpiſsimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confuſionem pati non recuſauit. Vnde Leo Papa dicit in quodam ſermone Epiphaniæ †, Qui ſerui ſuſceperat formam, Bethleem prælegit natiuitati, Hieruſalem paſsioni. Quartò, vt oſtenderet à principibus populi Iudæorum exortam eſſe iniquitatem occidentium ipſum: & ideo in Hieruſalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum quarto, Conuenerunt in iſta ciuitate aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Iſraël.

ho. in dominica palmarũ in prin. quare cũ in homiliario ſecũ anni.

in ſer. 1. ante medium.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſtus non in templo aut in ciuitate, ſed extra portam paſſus eſt propter tria. Primo quidem, vt veritas reſponderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui ſolenniſsimo ſacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra caſtra comburebantur: vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremãtur extra caſtra: propter quòd & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Secundò, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi à mundana conuerſatione. Vnde ibidem ſubditur, Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Tertiò, vt Chryſoſtom *. in ſermo. de paſsio. dicit, Noluit Dominus pati ſub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudæi ſubtraherent ſacrificium ſalutare, ne putares pro illa tantum plebe oblatum. Et ideo foras ciuitatem, foras muros, vt ſcias ſacrificium eſſe commune, quod totius terræ eſt oblatio, quod communis eſt purificatio.

in ſer. quiinci pit: hodierna die dominus noſter: aliquãtulum à principio. tom. 3

Ad tertivm dicendum, quòd (ſicut Hieronym *. dicit ſuper Matthæum,) Quidam expoſuit Caluariæ locum, in quo ſepultus eſt Adam, & ideo ſic appellatum: quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput. Fauorabilis interpretatio & mulcens aurem populi, nec tamẽ vera. Extra vrbem enim & foras portam, loca ſunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Caluariæ, id eſt, decollatorum ſumpſere nomen.

Super illud Matt. 27. Et venerũt in locum qui dicitur Golgotha, tom. 9

Propterea autem ibi crucifixus eſt Ieſus, vbi prius erat area damnatorum, vt ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam verò ſepultum iuxta Hebron & Arbee in Ieſu filij Naue volumine legimus. Magis autem Ieſus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta ſepulchrum Adæ, vt oſtenderetur quòd crux Chriſti non ſolùm erat in remedium contra peccatũ perſonale ipſius Adæ, ſed etiam contra peccatum totius mundi.

Articvlvs XI.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtum cum latronibus crucifigi.

AD vndecimvm ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum cum latronibus crucifigi. dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Sed Chriſtus factus eſt nobis iuſtitia à Deo, iniquitas autem pertinet ad latrones. Non ergo fuit conueniens, vt Chriſtus ſimul cum latronibus crucifigeretur.

¶ 2 Præterea, Super illud Matthæ. 26. Si oportuerit me mori tecum, non te negabo, dicit Origenes †, Mori cum Ieſu pro omnibus moriente, hominum non erat. Et Ambroſ *. dicit ſuper illud Luc. 22. Paratus ſum tecum & in carcerem & in mortem ire. paſsio, inquit, Domini æmulos habet, pares non habet. Multò igitur minus conueniens videtur, quòd Chriſtus ſimul cum latronibus pateretur.

Orig. ho. 35. in Mat. poſt 5. fol. à. prin. hom. 10. 3
**li. 10. in Luca. cuius tum. eſt, reſponſione premij, to. 5*

¶ 3 Præterea, Mat. 27. dicitur, ꝙ latrones qui crucifixi erãt cũ eo, improperabãt ei. Sed Luc. 23. dicitur ꝙ vnus eorũ, qui crucifixus erat cũ Chriſto, ei dicebat, Memẽto mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Ergo videtur quòd præter latrones blaſphemantes fuerit cum eo crucifixus alius non blaſphemans. Et ſic videtur inconuenienter ab Euangeliſtis narratum, quòd Chriſtus fuerit cum latronibus crucifixus.

Sed contra eſt, quòd Iſa. 53. fuerat prophetatum: Et cum ſceleratis reputatus eſt.

Conclvsio.

Congruit vt ſecundum diuinam ordinationem Chriſtus cum duobus crucifigeretur latronibus.

Respondeo dicendum, quòd Chriſtus inter latrones crucifixus eſt, alia quidem ratione quantùm ad intentionem Iudæorum, alia verò quantum ad Dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem Iudæorũ, duos latrones vtrinq; crucifixerũt (ſicut dicit Chryſo.) vt eorũ ſuſpitionis fieret particeps. Sed nõ ita euenit: nam de illis nihil dicitur. Huius autem vbique crux honoratur: Reges diademata deponentes, aſſumunt crucem in purpureis, in diadematibus, in armis, in menſa ſacrata vbique terrarum crux emicat. Quantum verò ad Dei ordinationem, Chriſtus cum latronibus crucifixus eſt: quia vt Hieron *. dicit ſuper Matth. Sicut pro nobis maledictũ crucis factus eſt Chriſtus, ſic pro omniũ ſalute inter noxios quaſi noxius crucifigitur.

homil. 88. in Mat. aliquãtulũ à princi. tom. 2

Mat. 27. ſup. illud, Venerũt in locum qui dicitur Golgotha. tom. 9

Secundò, vt dicit Leo * papa in ſermone de paſſione, duo latrones vnus ad dexteram & alius ad ſiniſtram crucifiguntur: vt in ipſa patibuli ſpecie monſtraretur illa quę in iudicio ipſius, omnium hominum facienda eſt diſcretio. Et Auguſt †. dicit ſuper Ioan. Ipſa crux, ſi attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice conſtituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui inſultauit, damnatus eſt: iam ſignificabat quod facturus eſt de viuis & mortuis, alios poſiturus ad dextram, alios verò ad ſiniſtram.

**in 4. ſer. de paſſione parũ à princi.*
†Aug. trac. 31 in Ioã. in fin. to. 9.

Tertiò, ſecundum Hilarium * duo latrones læuæ ac dextræ affiguntur, omnem humani generis vniuerſitatẽ vocari ad ſacramentum paſſionis Domini oſtendentes. Sed quia per diuerſitatem fidelium ac infidelium, fit omnium ſecundum dextram ſiniſtramq́ue diuiſio, vnus ex duobus ad dextram eius ſitus, fidei iuſtificatione ſaluatur.

canon. 33. in Mat. ante medium.

Quartò, quia vt Beda * dicit ſuper Mar. latrones, qui cum Domino crucifixi ſunt, ſignificant eos, qui ſub fide & confeſſione Chriſti vel agonem martyrij, vel quælibet arctioris diſciplinæ inſtituta ſubeunt. Sed qui hoc pro æterna gloria gerunt, dextri latronis fide deſignantur: qui verò humanæ laudis intuitu, ſiniſtri latronis mẽtem imitantur & actus.

c. 15. in Mar. in c. 44. ſecundum eius ord. circa medium tom. 2

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Chriſtus debitum mortis non habuit, ſed mortem voluntariè ſubiit, vt ſua virtute vinceret mortem: ita etiam non habuit meritum, vt cum latronibus poneretur, ſed voluit cum iniquis deputari, vt ſua virtute iniquitatẽ deſtrueret. Vnde Chryſoſt †. dicit ſuper Ioan. quòd latronem in cruce conuertere, & in paradiſum inducere, non minus fuit, quàm concutere petras.

ho. 84. in Io. non remote à princ. to. 3
**ſinitis 5. folo prioribus à princi. ho. 35. in Mat. monſtrando. tom. 3.*

Ad secvndvm dicendum, quòd non cõueniebat, vt cum Chriſto aliquis alius pateretur ex eadem cauſa. Vnde Orig *. ibidem ſubdit, Omnes fuerant in peccatis, & om-

& omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipſi pro aliis.

li.3.ca.16 in medio, tom.4 AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit in lib. de conſenſu Euangeliſtarum, poſſumus intelligere Matth. poſuiſſe pluralem numerũ pro ſingulari: cùm dixit, latrones improperabant ei. Vel poteſt dici ſecundum Hieron†. quòd primùm vterque blaſphemauerit, deinde viſis ſignis, vnus eorum crediderit. *†Super illud Matt.27. latrones improperabant ei, tom.9*

ARTICVLVS XII.

Vtrùm paſſio Chriſti ſit eius diuinitati attribuenda.

4.cõt.ca.55. ad 14. AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd paſſio Chriſti ſit eius diuinitati attribuenda. Dicitur enim primæ ad Corinth.2. Si cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Sed dominus gloriæ eſt Chriſtus ſecundum diuinitatem. ergo paſſio Chriſti competit ei ſecundum diuinitatem.

¶ 2 Præterea, Principium ſalutis humanæ eſt ipſa diuinitas, ſecundum illud Pſal. Salus autem iuſtorum à Domino. Si ergo paſſio Chriſti ad eius diuinitatem non pertineret, videretur quòd non poſſet nobis eſſe fructifera.

¶ 3 Præterea, Iudæi puniti ſunt pro peccato occiſionis Chriſti, tanquam homicidæ ipſius Dei: quod magnitudo pœnæ demonſtrat. Hoc autem non eſſet, ſi paſſio ad diuinitatem non pertineret. ergo paſſio Chriſti ad diuinitatem eius pertinuit.

incipit hec epiſt. Ego arbitrabar. SED CONTRA eſt, quod Athanaſius dicit in Epiſtola ad Epicterum*, Natura Deus manens verbum eſt impaſſibile. Sed impaſſibile non poteſt pati. Paſſio ergo Chriſti non pertinebat ad eius diuinitatem.

CONCLVSIO.

Attinet Chriſti paſſio ad diuinæ naturæ ſuppoſitum non diuinæ, ſed humanæ naturæ ratione, quæ paſſibilis fuerat.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) vnio humanæ naturæ & diuinæ facta eſt in perſona & hypoſtaſi & ſuppoſito, manẽte tamen diſtinctione naturarum: vt ſcilicet ſit eadem perſona & hypoſtaſis diuinæ & humanæ naturæ, ſalua tamen vtriuſque naturę proprietate. Et ideo (ſicut ſupra dictum† eſt) ſuppoſito diuinę naturæ attribuenda eſt paſſio, non ratione diuinæ naturę, quæ eſt impaſſibilis, ſed ratione humanæ naturæ. Vnde in Epiſtola ſynodali Cyrillus dicit*, Si quis non confitetur Dei verbum paſſum carne, & crucifixum carne, anathema ſit. Pertinet ergo paſſio Chriſti ad ſuppoſitum diuinæ naturæ ratione naturæ paſſibilis aſſumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impaſſibilis. *q.2.ar.2.ar 3* *q.16.art.5* *habetur in prima ſynodo Epheſi.can.12*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non ſecundum quòd eſt dominus gloriæ: ſed ſecundum quòd erat homo paſſibilis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut dicitur in quodam ſermone Epheſini concilii) mors Chriſti tanquam facta mors Dei, ſcilicet per vnionem in perſona, deſtruxit mortem: quoniam Deus & homo erat qui patiebatur. Non enim natura Dei læſa eſt, ſed humana, neque mutatione ſua ſuſcepit paſſiones.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut ſubditur ibidem, non purum hominem crucifixerunt Iudæi, ſed Deo intulerunt præſumptiones. Pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediens, chartam diſrumpat, ad mortis ſententiam deducetur: non tanquam chartam diſrumpens, ſed tanquam verbum imperiale diſrumpens. Non ergo ſecurus ſit Iudæus, tanquã purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quaſi charta erat: quod autem in ea celabatur, imperiale verbum erat natum ex natura, non prolatum per linguam.

QVÆSTIO XLVII.

De cauſa efficiente Paſsionis Chriſti.

DEINDE conſiderandum eſt de cauſa efficiente paſsionis Chriſti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum Chriſtus fuerit ab aliis occiſus, vel à ſeipſo.

¶ Secundò, ex quo motiuo ſeipſum paſſioni tradiderit.

¶ Tertiò, vtrum Pater tradiderit eum ad patiendum.

¶ Quartò, vtrum fuerit conueniens, vt per manus Gentiũ pateretur, vel potius à Iudæis.

¶ Quintò, vtrum occiſores eius eum cognouerint.

¶ Sextò, de peccato eorum qui Chriſtum occiderunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus fuerit ab alio occiſus, an à ſeipſo. *Inf.q.50.ar.1.ad 2.& q.51.ar.3.cor. Et opuſ.3.ca.337.& 338*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit ab alio occiſus, ſed à ſeipſo. Dicit enim ipſe Ioan.10. Nemo tollit animam meã à me, ſed ego pono eam. Ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. Non eſt ergo Chriſtus ab aliis occiſus, ſed à ſeipſo.

¶ 2 Præterea, Illi qui ab aliis occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt, & maximè hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit Auguſtin*. In 4. de Trini. longa morte cruciabantur ligno ſuſpenſi. In Chriſto autem non hoc accidit: nam clamans voce magna, emiſit ſpiritum: vt dicitur Mat.27. Non ergo Chriſtus eſt ab aliis occiſus, ſed à ſeipſo. *li.4.c.13 paulo poſt princ. tom.3.*

¶ 3 Præterea, Illi qui ab aliis occiduntur, per violentiam moriuntur, & ita non voluntariè: quia violentum opponitur voluntario. Sed Auguſt†. dicit in 4. de Trinit. quòd ſpiritus Chriſti non deſeruit carnem inuitus, ſed quia voluit, quando voluit, & quomodo voluit. Non ergo Chriſtus eſt ab aliis occiſus, ſed à ſeipſo. *li.4.c.13.nõ longe à princ. tom.3*

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc.18. Poſtquam flagellauerint, occident eum.

CONCLVSIO.

Chriſtus non à ſeipſo, ſed à ſuis perſecutoribus fuit occiſus, ſuæ tamen mortis cauſa fuiſſe dicitur, non eam prohibendo, cum poſſet.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid poteſt eſſe cauſa alicuius effectus dupliciter. Vno modo directè ad illud agendo. Et hoc modo perſecutores Chriſti eum occiderunt, quia ſufficientem cauſam mortis ei intulerunt cum intentione occidendi ipſum & effectu ſubſequẽte: quia ſcilicet ex illa cauſa eſt mors ſubſecuta. Alio modo dicitur aliquis cauſa alicuius indirectè, ſcilicet quia non impedit, cùm impedire poſsit, ſicut ſi dicatur aliquis alium perfundere, quia non clauſit feneſtram, per quam imber ingreditur. Et hoc modo ipſe Chriſtus fuit cauſa ſuæ paſsionis & mortis: poterat enim ſuam paſsionem & mortem impedire. Primò quidem aduerſarios reprimendo, vt eum aut non vellent, aut non poſſent interficere. Secundò, quia ſpiritus eius habebat poteſtatem conſeruandi naturam carnis ſuæ, ne à quocunq; læſiuo inflicto opprimeretur. Quod quidem habuit anima Chriſti, quia erat verbo Dei coniuncta in vnitate perſonæ: vt Auguſt*. dicit in quarto de Trinit. Quia ergo anima Chriſti non repulit à proprio corpore nocumentum illatum: ſed voluit quòd natura corporalis illi nocumento ſuccumberet, dicitur ſuam animam poſuiſſe, vel voluntariè mortuus eſſe. *li.4.c.13.de Trini.to.3*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur, Nemo tollit animam meam à me, intelligitur, me inuito: quod enim aliquis ab inuito aufert, qui reſiſtere non poteſt, illud propriè dicitur tolli.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vt Chri-

ſtus oſtenderet, quòd paſſio illata per violentiã, eius animam non eripiebat, naturam corporalem in ſua fortitudine conſeruauit, vt etiam in extremis poſitus voce magna clamaret, quod inter alia miracula mortis eius computatur. Vnde dicitur Marc. 15. Videns autem Centurio qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait, Verè hic homo filius Dei erat. Fuit etiam & mirabile in Chriſti morte, quòd velocius mortuus fuit aliis, qui ſimili pœna afficiebantur.

Vnde dicitur Ioan. 19. quòd eorum qui cum Chriſto crucifixi erant, fregerunt crura, vt citò morerentur: ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et Mar. 15. dicitur, quòd Pilatus mirabatur, ſi iam obiiſſet. Sicut enim eius voluntate, natura corporalis conſeruata eſt in ſuo vigore vſque ad extremum: ſic etiam quando voluit, ſubitò ceſſit nocumento illato.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus ſimul & violentiam paſſus eſt vt moreretur, & tamen voluntariè mortuus fuit: quia violentia corpori eius illata eſt, quę tamen tantum corpori eius præualuit, quantum ipſe voluit.

Articvlvs II.

Vtrum Chriſtus fuerit ex obedientia mortuus.

Inf. q. 48. ar. 2. & 3. cor. Et 4. cōra c. 55. ad 13. & 16. Et op. 3. c. 234. Et Ro. 5. l. 2. ſi. & l. 5. co. 5. ſi.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit ex obedientia mortuus. Obedientia enim reſpicit præceptum. Sed non legitur Chriſto fuiſſe præceptum, quòd ipſe pateretur. Non ergo ex obedientia paſſus fuit.

¶ 2 Præterea, Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex neceſſitate præcepti. Chriſtus autem, non ex neceſſitate, ſed voluntariè paſſus fuit. Non ergo paſſus eſt ex obedientia.

¶ 3 Præterea, Charitas eſt excellentior virtus, quàm obedientia. Sed Chriſtus legitur ex charitate paſſus: ſecundum illud Epheſ. 5. Ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Ergo paſſio Chriſti magis debet attribui charitati, quàm obedientiæ.

Sed contra eſt, quod dicitur Philip. 2. Factus eſt obediens Patri vſque ad mortem.

Conclvsio.

Conuenientiſſimum fuit vt Chriſtus ex obedientia pateretur, vt humanæ reconciliationis perfectum Deo patri exhiberetur ſacrificium.

Respondeo dicendum, quòd conuenientiſſimum fuit, quòd Chriſtus ex obedientia pateretur. Primò quidem, quia hoc conueniebat iuſtificationi humanæ: vt ſicut per vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius hominis obedientiam, iuſti conſtituantur multi, vt dicitur Roma. 5. Secundò hoc conueniens fuit reconciliationi Dei ad homines. Vnde dicitur Ro. 5. Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, inquantum ſcilicet ipſa mors Chriſti fuit quoddam ſacrificium acceptiſſimum Deo: ſecundum illud Epheſ. 5. Tradidit ſeipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Obedientia verò omnibus ſacrificiis antefertur: ſecundum illud primi Reg. 15. Melior eſt obedientia quàm victimæ. Et ideo conueniens fuit, vt ſacrificium paſſionis & mortis Chriſti ex obedientia procederet. Tertiò hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit. Non enim miles vincere poteſt, niſi duci obediat, & ita homo Chriſtus victoriam obtinuit * per hoc quòd Deo fuit obediens: ſecundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias.

*Aliàs, pro eo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus mandatũ accepit à Patre, vt pateretur: dicitur enim Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, & hoc mandatum accepi à Patre meo, ſcilicet ponendi animam, & ſumendi eam. Ex quo (vt Chryſoſt. * dicit) non eſt intelligendum, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit diſcere: ſed voluntarium monſtrauit proceſſum, & contrarietatis ad Patrem ſuſpicionem deſtruxit. Quia tamen in morte Chriſti lex vetus conſummata eſt (ſecundum illud quod ipſe moriens dixit Ioan. 19. Conſummatum eſt) poteſt intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, impleuit inquantum paſſus eſt, & ex dilectione Patris (ſecundum illud Ioan. 14. Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio, ſurgite eamus hinc, ſcilicet ad locum paſſionis) & etiam ex dilectione proximi: ſecundum illud Galat. 2. Dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Cæremonialia verò præcepta legis quæ ad ſacrificia & oblationes pręcipuè ordinantur, impleuit Chriſtus ſua paſſione, inquantum omnia antiqua ſacrificia, figuræ fuerunt illius veri ſacrificij, quod Chriſtus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Coloſ. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti: eo ſcilicet, quòd Chriſtus comparatur ad illa, ſicut corpus ad vmbram. Præcepta verò iudicialia legis quæ præcipuè ordinantur ad ſatisfaciendum iniuriam paſſis, impleuit Chriſtus ſua paſſione: quoniam (vt in Pſal. 68. dicitur) quæ non rapuit exoluit, permittens ſe ligno affigi, pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra Dei mandatum.

ho. 59. in Io. in pagin. 3. à princ. tom. 3

Ad secvndvm dicendum, quòd obedientia etſi importat neceſſitatem reſpectu eius quod præcipitur, tamen importat voluntatem reſpectu impletionis præcepti, & talis fuit obedientia Chriſti. Nam ipſa paſſio & mors ſecundum ſe conſiderata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Chriſtus Dei voluntatem circa hoc implere: ſecundum illud Pſalm. Vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui. Vnde dicebat Matth. 26. Si non poteſt tranſire à me calix iſte, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.

Ad tertivm dicendum, quòd eadem ratione Chriſtus paſſus eſt ex charitate & obedientia: quia & pręcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediens fuit ex dilectione ad patrem præcipientem.

Articvlvs III.

Vtrum Deus pater tradiderit Chriſtum paſſioni.

3. di. 20 ar. 5 q. 1. Et quol. 1. art. 3. ſi. & Mat. 26 co. 2.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Deus pater non tradiderit Chriſtum paſſioni. Iniquum enim & crudele videtur eſſe, quòd innocens paſſioni & morti tradatur. Sed, ſicut dicitur Deut. 32. Deus fidelis & abſque vlla iniquitate. Ergo Chriſtum innocentem non tradidit paſſioni & morti.

¶ 2 Præterea, Non videtur quòd aliquis à ſeipſo & ab alio morti tradatur. Sed Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis: ſecũdum quod dicitur Iſa. 53. Tradidit in mortem animam ſuam. Non ergo videtur quòd Deus pater eum tradiderit.

¶ 3 Præterea, Iudas vituperatur ex eo quòd tradidit Chriſtum Iudæis: ſecundum illud Ioan. 6. Vnus ex vobis diabolus eſt: quod dicebat propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur Iudæi, qui eum tradiderunt Pilato: ſecundum quod ipſe dicit Ioan. 18. Gens tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipſum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioan. 19. Non eſt autem participatio iuſtitiæ cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corin. 6. Ergo videtur quòd Deus pater non tradiderit Chriſtum paſſioni.

Sed contra eſt, quod dicitur Rom. 8 Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.

Con-

CONCLVSIO.

Tradidit Deus pater Chriſtum paſſioni, præordinando ipſum pro humani generis liberatione pati, tantámque charitatem illi infundendo vt pati vellet, & ipſum à paſſione non liberando, ſed perſequentibus exponendo.

Art. præced. RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) Chriſtus paſſus eſt voluntariè ex obedientia Patris. Vnde ſecundum tria, Deus pater tradidit Chriſtum paſſioni. Vno quidem modo, ſecundum quòd ſua æterna voluntate præordinauit paſſionem Chriſti ad humani generis liberationem, ſecundum illud quod dicitur Iſaiæ 53. Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrorum: & iterum, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundò, inquantum inſpirauit ei voluntatem patiendi pro nobis, infundendo ei charitatem. Vnde ibidem ſequitur, Oblatus eſt, quia voluit. Tertiò, non protegendo eũ à paſſione, ſed exponendo perſequentibus. Vnde & legitur Matth. 27. quòd pendens in cruce Chriſtus dicebat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? quia ſci-
In epiſt. 120. licet poteſtati perſequentium eum expoſuit, vt Aug*. di-
ex c. 6. et 10. cit, de gratia noui Teſtam.
tom. 2. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innocentem hominem paſſioni & morti tradere contra eius voluntatem, eſt impium & crudele: ſic autem Deus pater Chriſtum non tradidit, ſed inſpirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo oſtenditur & Dei ſeueritas, qui peccatum ſine pœna dimittere noluit (quod ſignat Apoſtolus dicens, Proprio filio ſuo non pepercit) & bonitas eius in eo, quòd cùm homo ſufficiẽter ſatisfacere non poſſet per aliquam pœnam quam pateretur, ei ſatisfactorem dedit. Quod ſignauit Apoſtolus dicens, Pro nobis omnibus tradidit illum. & Ro. 3. dicit, Quem ſcilicet Chriſtũ, propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus ſecundum quod Deus, tradidit ſemetipſum in mortem eadem voluntate & actione qua & Pater tradidit eum: ſed inquantum homo, tradidit ſeipſum voluntate à Patre inſpirata. Vnde non eſt contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Chriſtum, & ipſe tradidit ſemetipſum.

AD TERTIVM dicendum, quòd eadem actio diuerſimodè iudicatur in bono vel in malo, ſecũdum quòd ex diuerſa radice procedit. Pater enim tradidit Chriſtum, & ipſe ſemetipſum, ex charitate, & ideo laudantur. Iudas autem tradidit ipſum ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cęſarem, & ideo ipſi vituperantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens, Chriſtum pati à Gentilibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Chriſtum pati à Gentilibus. Quia enim per mortẽ Chriſti homines erant à peccato liberandi, conueniens videbatur, vt pauciſſimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autẽ in morte eius Iudæi, ex quorum perſona dicitur Mat. 21. Hic eſt hęres, venite occidamus eum. Ergo videtur conueniens fuiſſe, quòd in peccato occiſionis Chriſti Gentiles, non implicarentur.

¶ 2 Pręterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed figuralia ſacrificia veteris legis non Gentiles, ſed Iudæi offerebant. Ergo neque paſſio Chriſti, quæ fuit verum ſacrificium, impleri debuit per manus Gentilium.

¶ 3 Præterea, ſicut dicitur Ioan. 5. Iudæi quærebant Chriſtum interficere, non ſolùm quia ſoluebat ſabbatũ, ſed quia patrem ſuum dicebat Deum, ęqualem ſe Deo faciens. Sed hoc videbatur eſſe ſolùm contra legem Iudęorum, vnde & ipſi dicunt Ioan. 19. Secundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. videtur ergo conueniens fuiſſe, quòd Chriſtus non à Gentilibus, ſed à Iudæis pateretur, & falſum eſſe quod dixerunt, Nobis non licet interficere quemquam: cùm multa peccata ſecundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

SED CONTRA eſt quod ipſe Dominus dicit Matt. 20. Tradent eum Gentibus, ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit vt Chriſti paſſio à Iudæis inciperet, & his mediantibus per Gentiles finiretur.

RESPONDEO dicẽdum, quòd in ipſo modo paſſionis Chriſti præfiguratus eſt effectus ipſius. Primò enim paſſio Chriſti effectum ſalutis habuit in Iudæis: quorum plurimi in morte Chriſti baptizati ſunt: vt patet Actuum 2. & 3.

Secundò verò Iudæis prædicantibus, effectus paſſionis Chriſti tranſiuit ad Gentes. Et ideo conueniens fuit vt Chriſtus à Iudæis pati inciperet, & poſtea Iudæis tradentibus, per manus Gentilium, eius paſſio finiretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus ad oſtendendam abundantiam charitatis ſuæ, ex qua patiebatur, in cruce poſitus veniam perſecutoribus poſtulauit. Et ideo vt huius petitionis fructus ad Iudæos & Gentiles perueniret, voluit Chriſtus ab vtriſque pati.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd paſſio Chriſti fuit ſacrificij oblatio, inquantum Chriſtus propria voluntate mortem ſuſtinuit ex charitate. Inquantum autem à perſecutoribus eſt paſſus, non fuit ſacrificium, ſed peccatum grauiſſimum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit, Tract. 114. in
Iudæi dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, Ioã. circa me.
intellexerunt non ſibi licere interficere quenquam, pro- tom. 9.
pter feſti diei ſanctitatem, quam celebrare iam cœperant.
Vel hoc dicebant (vt Chryſo*. dicit) quia volebãt eum ho. 82. in Ioã.
occidi, non tanquam tranſgreſſorem legis, ſed tanquam poſt med. illi*
publicum hoſtẽ, quia Regem ſe fecerat: de quo non erat tom. 3.
eorũ iudicare. Vel quia non licebat eis crucifigere (quod cupiebant) ſed lapidare: quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum eſt, quòd per Romanos, quibus erant ſubiecti, erat eis poteſtas occidendi interdicta.

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſti perſecutores eum cognouerint.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd opuſ. 60. c. 18
perſecutores Chriſti eum cognouerint. Dicitur in fin. et 1 ad
enim Matt. 21. quòd agricolæ videntes filium, cor. 2. le. 2.
dixerunt intra ſe, Hic eſt hæres, venite occidamus eum. co. c.
Vbi dicit Hier*. Manifeſtè Dominus probat ex verbis *Id innuit c.
Iudæorum, principes non per ignorantiam, ſed per inui- 21. Mat. in f.
diam, Dei filium crucifixiſſe: intellexerunt enim eum eſſe illius tom 9.
illum, cui Pater per Prophetam dicit, Poſtula à me, & da- & etiam in
bo tibi Gentes hæreditatem tuam. Ergo videtur quod gloſ. ordina.
cognouerint eum eſſe Chriſtum vel filium Dei.

¶ 2 Præterea, Ioan. 15. Dominus dicit, Nunc autem & viderunt & oderunt & me & Patrem meum. Quod autem videtur, manifeſtè cognoſcitur. Ergo Iudæi cognoſcentes Chriſtum, ex cauſa odij, ei paſſionem intulerunt.

¶ 3 Pręterea, In quodam ſermone Epheſini concilij dicitur, Sicut qui chartam imperialem diſcerpſerit, tanquam Imperatoris diſrumpens verbum, ad mortem addicitur: ſic crucifigens Iudæus quẽ viderat, pœnas dabit, tãquam in ipſum Deum verbum præſumptionis iniiciens. Hoc autem non eſſet, ſi eum eſſe Dei filium, non cognouiſſent: quia ignorantia eos excuſaſſet. Ergo videtur quòd Iudæi crucifigentes Chriſtum cognouerint eum eſſe filium Dei.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. ad Cor. 2. Si cognouiſſent, nunquam Dominum glorię crucifixiſſent. & Act. 3. dicit Petrus, Iudæis loquens, Scio quia per ignorantiã feciſtis, ſicut & principes veſtri. & Dominus in cruce pendens dicit, Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.

CONCLVSIO.

Maiores Iudæorum quamquàm nouerint Ieſum fuiſſe Meſsiam in

lege promiſſum, ignorauerint tamen ipſum fuiſſe Deum verum, quorum ignorantia inexcuſabilis fuit: minores vero non cognouerunt illum fuiſſe filium Dei, nec Meſsiam.

Respondeo dicendum, quòd apud Iudæos quidã erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem qui eorum principes dicebantur*, (vt dicitur in lib. Quæſtionum vete. & nou. Teſt.) ſicut & dæmones, cognouerunt eum eſſe Chriſtum promiſſum in lege: omnia enim ſigna videbant in eo, quæ dixerant futura Prophetæ. Myſterium autem diuinitatis eius ignorabant: & ideo Apoſtolus dicit, Quòd ſi cognouiſſent, nunquam Dominũ gloriæ crucifixiſſent. Sciendũ tamen, quòd eorum ignorantia non eos excuſabat à crimine: quia erat quodammodo ignorantia affectata. videbant enim euidentia ſigna diuinitatis ipſius: ſed ex odio & inuidia Chriſti, ea peruertebant, & verbis eius, quibus ſe Dei filium fatebatur, credere noluerunt. Vnde ipſe de eis dicit Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habẽt de peccato ſuo. Et poſtea ſubdit, Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et ſic ex perſona eorum accipi poteſt quod dicitur Iob. 21. Dixerunt Deo, Recede à nobis, ſciẽtiam viarum tuarum nolumus. Minores verò, id eſt populares, qui myſteria Scripturæ nõ nouerant, non plenè cognouerunt ipſum eſſe nec Chriſtum nec filium Dei: licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et ſi aliquando dubitauerunt, an ipſe eſſet Chriſtus, propter ſignorũ multitudinem & efficaciam doctrinæ (vt habetur Ioan. 7.) tamen poſtea decepti fuerũt à ſuis principibus, vt eum non crederent, neq; filium Dei neque Chriſtum. Vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri: quia ſcilicet per principes ſeducti erant.

Aug. in lib. q. ex no. teſt. que incipit, Deus erit q. 66. à medio, to. 4

Ad primum ergo dicendum, quòd illa verba dicuntur ex perſona colonorum vineæ, per quos ſignificantur rectores illius populi: qui eum cognouerunt eſſe hæredem, inquantum cognouerunt eum eſſe Chriſtum promiſſum in lege. Sed contra hanc reſponſionem eſſe videtur, quòd illa verba Pſalmi, Poſtula à me, & dabo tibi Gẽtes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Si ergo cognouerunt eũ eſſe illum cui dictum eſt, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, ſequitur quòd cognouerint eum eſſe filium Dei. Chryſoſt*. etiam ibidem dicit, quod cognouerunt eum eſſe filium Dei. Beda etiam dicit ſuper illud† Luc. 23. Quia neſciunt quid faciunt. Notandum, inquit, quòd non pro eis orat, qui quem filium Dei intellexerunt, crucifigere, quàm confiteri maluerunt. Sed ad hoc poteſt reſponderi, quòd cognouerunt eum eſſe filium Dei, non per naturam, ſed per excellentiam gratiæ ſingularis. Poſſumus tamen dicere, quòd etiam verum Dei filium cognouiſſe dicũtur, quia euidentia ſigna huius rei habebant: quibus tamen aſſentire, propter odium & inuidiam noluerũt, vt eum cognoſcerent eſſe filium Dei.

homil. 40. in Matt. in opere imper. à med. tom. 2.
tc. 94. ſecũd. ord. Beda circa princ. to. 2.

Ad secundum dicendum, quòd ante illa verba præmittitur, Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & poſtea ſubditur, Nunc autem viderunt & oderunt & me & Patrem meum. Per quod oſtenditur, quòd videntes opera Chriſti mirifica, ex odio proceſſit quòd eum filium Dei non cognouerunt.

Ad tertium dicendũ, quòd ignorantia affectata non excuſat à culpa, ſed magis videtur culpam aggrauare: oſtendit enim hominem ſic vehementer eſſe affectum ad peccandum, quòd vult ignorãtiam incurrere, ne peccatum vitet. Et ideo Iudæi peccauerunt, non ſolùm hominis Chriſti, ſed etiam tanquam Dei crucifixores.

Articvlvs VI.

Vtrum peccatum Chriſtum crucifigentium fuerit grauiſſimum.

Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd peccatum crucifigentium Chriſtum, non fuerit grauiſſimum. Non enim eſt grauiſſimum peccatum, quod excuſationem habet. Sed ipſe Dominus excuſauit peccatum crucifigentium eum, dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Non ergo peccatum eorum fuit grauiſſimum.

Sup. ar. 4. ad 2. & 1. et opuſ. 60. c. 28. §.

¶ 2 Præterea, Dominus dixit Pilato Ioan. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ipſe autem Pilatus fecit Chriſtum crucifigi per ſuos miniſtros. Ergo videtur fuiſſe maius peccatum Iudæ proditoris, peccato crucifigentium Chriſtum.

¶ 3 Præterea, Secundum Philoſophum* in 5. Ethic. Nullus patitur iniuſtum volẽs, & ſicut ipſe ibidem dicit, Nullo patiente iniuſtum, nullus facit iniuſtum: ergo volenti nullus facit iniuſtũ. Sed Chriſtus voluntariè eſt paſſus: vt ſuprà habitũ eſt*. Nõ ergo iniuſtũ fecerũt crucifixores Chriſti. & ita eorum peccatum non fuit grauiſſimũ.

l. 5. Ethic. c. 9 tom. 5.
ar. 2. huius q.

Sed contra eſt, quod ſuper illud Matth. 23. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum, dicit Chryſo. Quantum ad veritatem exceſſerunt menſuram patrum ſuorũ: illi enim occiderũt homines, iſti Deũ crucifixerũt.

homil. 45. in Matt. in opere imperf. aliquã tulum à med. tom. 2.

Conclvsio.

Peccatum principum Iudæorum crucifigentium Chriſtum fuit grauiſsimum ex ſuo genere, & voluntatis illorum malitia: aliorũ verò Iudæorum minus fuit ex circunſtantia ignorantia: Gentiliũ vero magis fuit excuſabile ex ignorãtia legis et ſcripturarũ.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, principes Iudæorum cognouerunt Chriſtum: & ſi aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos non poterat excuſare. Et ideo peccatum eorum fuit grauiſſimũ: tum ex genere peccati, tum ex malitia volũtatis. Minores autem Iudæi, grauiſſimè peccauerunt quantum ad genus peccati: in aliquo tamen diminuebatur eorum peccatum, propter eorum ignorantiam. Vnde ſuper illud Luc. 23. Neſciunt quid faciunt: dicit Beda*, Pro illis rogat qui neſcierunt quid facerent: zelum Dei habentes, ſed non ſecundum ſcientiam. Multò autem magis fuit excuſabile peccatum Gentilium, per quorum manus crucifixus eſt, qui legis ſcientiam non habebant.

ar. præced. in arg. 1. & in reſponſione.
c. 94. ſecund. ord. Beda, circa princip.

Ad primum ergo dicendum, quòd excuſatio illa Domini non refertur ad principes Iudæorum, ſed ad minores de populo: ſicut dictum eſt*.

In corp. art.

Ad secundum dicendũ, quòd Iudas tradidit ipſum, non Pilato, ſed principibus Sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato: ſecundum illud Ioan. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. Horum tamen omniũ peccatum fuit maius, quàm Pilati, qui timore Cæſaris, Chriſtum occidit. Et etiam quàm peccatum militum, qui mandato præſidis, Chriſtum crucifixerunt: non ex cupiditate, ſicut Iudas, nec ex inuidia & odio, ſicut principes Sacerdotum.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus voluit quidem ſuam paſſionem, ſicut & Deus eam voluit. Iniquam tamen actionem Iudæorum non voluit, & ideo occiſores Chriſti ab iniuſtitia non excuſantur. Et tamen ille qui occidit hominem, iniuriam facit, non ſolùm homini occiſo: ſed etiam Deo & reipublicæ. Sicut etiam & ille qui occidit ſeipſum, vt Philoſophus dicit in 5. Ethi*. Vnde & Dauid damnauit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum vt occideret Chriſtũ Domini, quamuis eo petente: vt legitur 2. Reg. 1.

l. 5. ethic. c. vltim. non lõge à princ. to. 5.

QVÆSTIO XLVIII.

De Modo paſsionis Chriſti quantum ad effectum, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de effectu paſſionis Chriſti. Et primò de modo efficiendi: ſecundò de ipſo effectu.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum paſſio Chriſti cauſauerit

noſtram ſalutem per modum meriti.
¶ Secundò, vtrum per modum ſatisfactionis.
¶ Tertiò, vtrum per modum ſacrificij.
¶ Quartò, vtrum per modum redemptionis.
¶ Quintò, vtrum eſſe redēptorem, ſit proprium Chriſti.
¶ Sextò, vtrum cauſauerit effectum noſtræ ſalutis per modum efficientiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum paſsio Chriſti cauſauerit noſtram ſalutem per modum meriti.

Inf. q. 62. ar. 5. et 3. di. 18. ar. 5. & 4. di. 1. q. 1. ar. 4. q 3. & veri. q. 26. ar. 6. ad 20. et 13. 4. fi. q. 19. ar. 4. et q. 34. ar. 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd paſſio Chriſti non cauſauerit noſtram ſalutem per modum meriti. Paſſionum enim principia non ſunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, niſi per id, cuius principium eſt in ipſo. Ergo paſſio Chriſti nihil eſt operata per modum meriti.

¶ 2 Præterea, Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis meruit & ſibi & nobis: vt ſuprà dictum eſt*. Sed ſuperfluū eſt aliquem iterum mereri id quod ante meruerat. Ergo Chriſtus per ſuam paſſionem non meruit noſtram ſalutem.

¶ 3 Præterea, Radix merendi eſt charitas: Sed charitas Chriſti non fuit magis augmentata in paſſione, quàm ante. Ergo non magis meruit ſalutem noſtram patiendo, quàm antè fecerat.

Tract. 104. in Ioan. non procul à fin. to. 9

SED CONTRA eſt quod ſuper illud Philip. 2. Propter quod & Deus exaltauit illum, &c. dicit Aug*. Humilitas paſſionis, claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium. Sed ipſe clarificatus eſt, non ſolùm in ſeipſo, ſed etiam in ſuis fidelibus: vt ipſe dicit Ioan. 17. Ergo videtur quòd ipſe meruerit ſalutem ſuorum fideliū.

CONCLVSIO.

Chriſtus per ſuam paſsionem non modo ſibi, ſed omnibus membris ſuis æternam promeruit ſalutem.

quaſt. 8.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictū eſt*) Chriſto data eſt gratia, nō ſolum ſicut ſingulari perſonæ, ſed inquantum eſt caput Eccleſiæ: vt ſcilicet ab ipſo redundaret ad membra. Et ideo opera Chriſti hoc modo ſe habent tam ad ſe, quàm ad ſua membra, ſicut ſe habēt opera alterius hominis in gratia conſtituti ad ipſum. Manifeſtum eſt autem quòd quicunque in gratia cōſtitutus, propter iuſtitiam patitur, ex hoc ipſo meretur ſibi ſalutē, ſecundum illud Matt. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Vnde Chriſtus per ſuam paſſionem non ſolùm ſibi, ſed etiam omnibus membris ſuis meruit ſalutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd paſſio, inquantum huiuſmodi non eſt meritoria: quia habet principium ab exteriori. Sed ſecundùm quòd eam aliquis voluntariè ſuſtinet: ſic habet principium ab interiori: & hoc modo eſt meritoria.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus à principio ſuæ conceptionis meruit nobis ſalutem æternam: ſed ex parte noſtra erant quædam impedimenta, quibus impediebamur conſequi effectum præcedentium meritorum. Vnde ad remouendum illa impedimenta oportuit Chriſtum pati: vt ſuprà dictum eſt*. *q. 46. ar. 3.*

AD TERTIVM dicendū, quòd paſſio Chriſti habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedētia merita: non propter maiorem charitatem, ſed propter genus operis, quòd erat conueniens tali effectui: vt patet ex rationibus* ſuprà inductis de conuenientia paſſionis Chriſti. *q. 46. ar. 3. et aliis.*

ARTICVLVS II.

Vtrum paſsio Chriſti cauſauerit noſtram ſalutem per modum ſatisfactionis.

4. sent. d. 15. ad 23. et 24. et opuſ. 60. c. 18. col. 6.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd paſſio Chriſti non cauſauerit noſtram ſalutem per modum ſatisfactionis. Eiuſdem enim videtur eſſe ſatisfacere, cuius eſt peccare: ſicut patet in aliis pœnitentiæ partibus: eiuſdem enim eſt conteri & confiteri, cuius eſt peccare. Sed Chriſtus non peccauit: ſecundum illud 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. Ergo ipſe non ſatisfecit propria paſſione.

¶ 2 Præterea, Nulli ſatisfit per maiorem offenſam. Sed maxima offenſa fuit perpetrata in Chriſti paſſione: quia grauiſſimè peccauerunt qui eum occiderunt: vt ſuprà dictum eſt*. Ergo videtur quòd per paſſionem Chriſti non potuerit Deo ſatisfieri. *q. praeced. ar. 6*

¶ 3 Præterea, Satisfactio importat æqualitatem quandam ad culpam, cùm ſit actus iuſtitiæ. Sed paſſio Chriſti non videtur eſſe æqualis omnibus peccatis humani generis: quia Chriſtus non eſt paſſus ſecūdum diuinitatem, ſed ſecundum carnem: ſecundum illud 1. Pet. 4. Chriſto igitur paſſo in carne. Anima autem in qua eſt peccatum, potior eſt quàm caro. Non ergo Chriſtus ſua paſſione ſatisfecit pro peccatis noſtris.

SED CONTRA eſt quod in perſona eius dicitur in Pſalm. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfectè non ſatisfacit. Ergo videtur quòd Chriſtus patiendo, perfectè ſatisfecerit pro peccatis noſtris.

CONCLVSIO.

Paſsio Chriſti non ſolùm ſufficiens, ſed ſuperabundans ſatisfactio fuit pro peccatis humani generis.

RESPONDEO dicēdum, quòd ille propriè ſatisfacit pro offenſa, qui exhibet offenſo id, quod æquè vel magis diligit, quàm oderit offenſam. Chriſtus autem ex charitate & obedientia patiendo, magis Deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompenſatio totius offenſæ humani generis. Primò quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundò, propter dignitatem vitæ ſuæ, quam pro ſatisfactione ponebat: quæ erat vita Dei & hominis. Tertiò, propter generalitatem paſſionis, & magnitudinem doloris aſſumpti; vt ſuprà dictum eſt*. *q. 46. ar. 6.* Et ideo paſſio Chriſti non ſolùm ſufficiens, ſed etiam ſuperabūdans ſatisfactio fuit pro peccatis humani generis: ſecundū illud 1. Ioā. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nō pro noſtris autē tātùm, ſed etiā pro totius mūdi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & mēbra ſunt quaſi vna perſona myſtica. & ideo ſatisfactio Chriſti ad omnes fideles pertinet, ſicut ad ſua membra. Inquantum etiam duo homines ſunt vnum in charitate, vnus pro alio ſatisfacere poteſt, vt infrà patebit. Non autem eſt ſimilis ratio de confeſſione & contritione: quia ſatisfactio conſiſtit in actu exteriori: ad quem aſſumi poſſunt inſtrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

AD SECVNDVM dicendum, quòd maior fuit charitas Chriſti patientis, quàm malitia crucifigentium. Et ideo plus potuit Chriſtus ſatisfacere ſua paſſione, quàm crucifixores offendere occidendo: intantùm quòd paſſio Chriſti ſufficiens fuit, & ſuperabundans ad ſatisfaciēdum pro peccatis occidentium ipſum.

AD TERTIVM dicendum, quòd dignitas carnis Chriſti non eſt exiſtimanda ſolùm ſecundum carnis naturam, ſed ſecundum perſonam aſſumentem, inquantum ſcilicet erat caro Dei, ex quo habebat dignitatē infinitā.

ARTICVLVS III.

Vtrum paſsio Chriſti operata ſit per modum ſacrificij.

Inf. q. 49. ar. 4. cor. et q. 73 ar. 4. cor. & ad 3. et q. 83 art. 1 cor. & opuſc. 60. ca. 18. col. 6.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd paſſio Chriſti non ſit operata per modum ſacrificij. Veritas enim debet reſpondere figuræ. Sed in ſacrificijs veteris legis, quæ erant figuræ Chriſti, nunquam offerebatur caro humana, quinimo hæc ſacrificia nefanda habebantur: ſecundum illud Pſalm. Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarū ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaam. Ergo videtur quòd paſſio Chriſti ſacrificiū dici non poſſit.

l. 10. c. 5. pau lo à princ. to. 5

¶ 2 Præterea, Aug*. dicit in 10. de Ciui. Dei, quòd ſacrificium

ficium viſibile,inuiſibilis ſacrificij ſacramentum,id eſt,ſacrum ſignum eſt. Sed paſſio Chriſti non eſt ſignum, ſed magis ſignatum per alia ſigna. Ergo videtur quòd paſſio Chriſti non ſit ſacrificium.

¶ 3 Præterea, Quicunque offert ſacrificium, aliquod ſacrum facit, vt ipſum nomen Sacrificij demonſtrat. Illi autem qui Chriſtum occiderunt, non fecerunt aliquod ſacrum, ſed magnam malitiam perpetrauerunt. Ergo paſſio Chriſti magis fuit maleficium, quàm ſacrificium.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit Eph. 5. Tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus paſſionem ſuam ſuſtinendo, opus Deo acceptiſſimum reddiderit, eius paſſio verum extitit ſacrificium.

RESPONDEO dicendũ, quod ſacrificium propriè dicitur aliquid factum in honorem propriè Deo debitũ *l. 10. c. 6. in princ. tom. 5.* ad eum placandum. Et inde eſt quod Augu. dicit in 10. de Ciui. Dei, Verum ſacrificium eſt omne opus quod agitur, vt charitate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſumus. Chriſtus autem (vt ibidem ſubditur) ſeipſum obtulit in paſſione pro nobis, & hoc ipſum opus quod voluntariè paſſionem ſuſtinuit, Deo maximè acceptum fuit, vtpote ex charitate prouenìens. Vnde manifeſtum eſt quòd paſſio Chriſti fuerit verum ſacrificium. Et ſicut ipſe poſtea ſubdit in eodem lib. Huius veri ſacrificij, multiplicia variaque ſigna erant ſacrificia priſca Sanctorũ: cùm hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multum cõmendaretur. Et cùm quatuor conſiderentur in omni ſacrificio (vt Aug. dicit in 4. *l. 4. c. 14. non longe à fin. tom. 3.* de Trin.) ſcilicet cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipſe vnus veruſque mediator per ſacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in ſe faceret, pro quibus offerebat, vnus ipſe eſſet qui offerebat, & quod offerebat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet veritas reſpondeat figuræ, quantũ ad aliquid: non tamen quantũ ad omnia: quia oportet quòd veritas figuram excedat. Et ideo conuenienter figura huius ſacrificij, quo caro Chriſti offertur pro nobis, fuit caro non hominum, ſed aliorũ animalium ſignificantium carnem Chriſti, quæ eſt perfectiſſimum ſacrificium. Primò quidem, quia ex eo quòd eſt humanæ naturæ caro, congruè pro hominibus offertur, & ab eis ſumitur ſub ſacramento. Secundò, quia ex eo quòd erat paſſibilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertiò, quia per hoc quòd erat ſine peccato, efficax erat ad emundãda peccata. Quartò, quia ex eo quòd erat caro ipſius offerentis, erat Deo accepta propter charitatẽ, ſuam carnem offerentis. Vnde Aug. dicit in 4. de Trini. *l. 4. c. 14. in med. tom. 3.* Quid tam congruenter ab hominibus ſumeretur, quod pro eis offerretur, quàm humana caro? & quid tam aptum huic immolationi, quàm caro mortalis? & quid tam mundum pro mundandis vitiis mortalium, quàm ſine contagione carnalis concupiſcentiæ caro, nata in vtero & ex vtero Virginali? & quid tam gratè offerri & ſuſcipi poſſet, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri?

loco citato in argum. AD SECVNDVM dicendum, quòd Aug. ibi loquitur de ſacrificiis viſibilibus figuralibus. Et etiam ipſa paſſio Chriſti licet ſit aliquid ſignatum per alia ſacrificia figuralia, eſt tamen ſignum alicuius rei obſeruandæ à nobis: ſecundum illud primæ Pet. 4. Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis, vt iam non hominum deſideriis, ſed voluntate Dei, quod reliquum eſt in carne viuat temporis.

AD TERTIVM dicendum, quòd paſſio Chriſti ex parte occidentiũ ipſum, fuit maleficiũ: ſed ex parte ipſius ex charitate patientis, fuit ſacrificium. Vnde hoc ſacrificium ipſe Chriſtus obtuliſſe dicitur: non autem illi, qui eum occiderunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum paſſio Chriſti operata ſit noſtram ſalutem per modum redemptionis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd paſſio Chriſti non ſit operata noſtram ſalutem per *Inf. q. 47. ar. 2. et 2. di. 19 ar. 2. et 3. di. 19. ar. 4. et opu. 60. c. 18 col. 6.* modum redẽptionis. Nullus enim emit vel redimit quod ſuum eſſe non deſiit. Sed homines nunquam deſierunt eſſe Dei: ſecundum illud Pſal. Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Ergo videtur quòd Chriſtus non redemerit nos ſua paſſione.

¶ 2 Præterea, Sicut Aug. dicit 13. de Trinita. Diabolus à Chriſto iuſtitia ſuperãdus fuit. Sed hoc exigit iuſtitia, *l. 13. de Trin. c. 13. in prin. tom. 3.* vt ille qui inuaſit doloſè rem alienam, debeat priuari: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, vt etiam iura humana dicunt. Cùm ergo diabolus creaturam Dei, ſcilicet hominem, doloſè deceperit, & ſibi ſubiugauerit: videtur quòd non debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi poteſtate.

¶ 3 Præterea, Quicunque emit aut redimit aliquid, pretium ſoluit ei, qui poſſidebat. Sed Chriſtus non ſoluit ſanguinem ſuum (qui dicitur eſſe pretium redemptionis noſtræ) diabolo, qui nos captiuos tenebat. Non ergo Chriſtus ſua paſſione nos redemit.

SED CONTRA eſt quod dicitur 1. Pet. 1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine, quaſi agni immaculati & incõtaminati Chriſti. Et Gal. 3. dicitur, Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum, inquantum pro nobis paſſus eſt in ligno, vt ſuprà dictum eſt. Ergo per paſſionem ſuam nos *q. 46. ar. 4. ad 3. arg.* redemit.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſti paſſio fuerit ſuperabundans pro peccatis et reatu humani generis ſatisfactio, fuit noſtram ſalutem operata per modum redemptionis.

RESPONDEO dicendum, quòd per peccatum dupliciter homo obligatus erat. Primò quidem ſeruitute peccati, quia qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: vt dicitur Ioan. 8. & 2. Pet. 2. A quo quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt. Quia igitur diabolus hominem ſuperauerat, inducendo eum ad peccatum, homo ſeruituti diaboli addictus erat. Secundò, quantũ ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus ſecundum Dei iuſtitiam. Et hic etiam eſt ſeruitus quædam. ad ſeruitutem enim pertinet, quòd aliquis patiatur quod non vult: cùm liberi hominis ſit vti ſeipſo, vt vult. Quia igitur paſſio Chriſti fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccato & reatu pœnæ generis humani: eius paſſio fuit quaſi quoddam pretium, per quod liberati ſumus ab vtraque obligatione. Nam ipſa ſatisfactio qua quis ſatisfacit, ſiue pro ſe ſiue pro alio, pretium quoddam dicitur, quo ſeipſum vel alium redimit à peccato & à pœna: ſecundum illud Danie. 4. Peccata tua eleemoſynis redime. Chriſtus autem ſatisfecit non quidem pecuniam dando, aut aliquid huiuſmodi: ſed dando id quod fuit maximum, ſeipſum ſcilicet, pro nobis. Et ideo paſſio Chriſti dicitur eſſe noſtra redemptio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd homo dicitur eſſe Dei dupliciter. Vno modo inquantum ſubiicitur poteſtati eius. Et hoc modo nunquam homo deſiit Dei eſſe: ſecundum illud Danie. 4. Dominatur Excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud. Alio modo per vnionem charitatis ad eum: ſecundum quod dicitur Romanor. 8. Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Primo ergo modo nunquàm homo deſijt eſſe Dei. ſecundo verò modo deſiit eſſe Dei per peccatum.

tum. Et ideo inquantum fuit à peccato liberatus Chriſto paſſo ſatisfaciente, dicitur per paſſionem Chriſti eſſe redemptus.

Ad secundum dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & Deo & diabolo: quantum enim ad culpam Deum offenderat, & diabolo ſe ſubdiderat, ei cõſentiens. Vnde ratione culpæ non erat factus ſeruus Dei: ſed potius à Dei ſeruitute recedẽs, diaboli ſeruitutem incurrerat, Deo iuſtè hoc permittente, propter offenſam in ſe commiſſam. Sed quantum ad pœnam, principaliter homo erat Deo obligatus ſicut ſummo iudici; diabolo autem tanquam tortori: ſecundum illud Matth. 5. Ne forte tradat te aduerſarius tuus iudici, & iudex tradat te miniſtro, id eſt Angelo pœnarum crudeli: vt Chryſoſt*. dicit. Quamuis igitur diabolus iniuſtè, quantum in ipſo erat, hominem ſua fraude deceptum ſub ſeruitute teneret, & quãtum ad culpam, & quantum ad pœnam: iuſtum tamen erat hoc hominem pati, Deo permittente quantum ad culpam, & ordinante quantum ad pœnam. Et ideo per reſpectum ad Deum, iuſtitia exigebat, quòd homo redimeretur, non autem per reſpectum ad diabolum.

homil. 11. in Mat. in opere imperf. non longe à fin. to. 2.

Ad tertium dicendum, quòd quia redemptio requirebatur ad hominis liberationem per reſpectum ad Deum, non autem per reſpectum ad diabolum, non erat pretium ſoluẽdum diabolo, ſed Deo; & ideo Chriſtus ſanguinem ſuum (qui eſt pretium noſtrę redemptionis) non dicitur obtuliſſe diabolo, ſed Deo.

Articvlvs V.

Vtrum eſſe redemptorem ſit proprium Chriſti.

in. 6. 3. di. 19 ar. 4. q. 2.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd eſſe redemptorem, non ſit proprium Chriſti. Dicitur enim in Pſalm. Redemiſti me domine Deus veritatis. Sed eſſe dominum Deum veritatis, conuenit toti Trinitati. Non ergo eſt proprium Chriſto.

¶ 2 Præterea, Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptionis. Sed Deus pater dedit filium ſuum redẽptionem pro peccatis noſtris, ſecundum illud Pſalm. Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. Gloſſ*. id eſt Chriſtum, qui dat redemptionem captiuis. Ergo non ſolùm Chriſtus, ſed etiam Deus pater nos redemit.

gloſ. interlin. ibidem.

¶ 3 Præterea, Non ſolùm paſſio Chriſti, ſed etiam aliorum Sanctorum proficua fuit ad noſtram ſalutem: ſecundum illud Coloſſ. 1 Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore eius, quod eſt Eccleſia. Ergo nõ ſolùm Chriſtus debet dici redemptor, ſed etiam alij Sancti.

Sed contra eſt, quòd dicitur Galat. 3. Chriſtus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum. Sed ſolus Chriſtus factus eſt pro nobis maledictũ. Ergo ſolus Chriſtus debet dici noſter redemptor.

Conclvsio.

Quanquam toti Trinitati aſcribi poſſit redemptionis opus vt primæ cauſæ: eſſe tamen redemptorem, proprium fuit Chriſto ſecundum humanam naturam, qui proprium ſanguinem & vitam propriam pro omnium redemptione expoſuit.

Respondeo dicendũ, quòd ad hoc quòd aliquis redimat, duo requiruntur, ſcilicet actus ſolutionis, & pretium ſolutum. Si enim aliquis ſoluat pro redemptione alicuius rei, pretium quod non eſt ſuum, ſed alterius, ipſe non dicitur redimere principaliter: ſed magis ille, cuius eſt pretium. Pretium autem redemptionis noſtræ eſt ſanguis Chriſti, vel vita eius corporalis, quę eſt in ſanguine, quam ipſe Chriſtus exoluit. Vnde vtrunque iſtorum ad Chriſtum pertinet immediatè, inquantum eſt homo, ſed ad totam Trinitatem, ſicut ad cauſam primam & remotam: cuius erat & ipſa vita Chriſti, ſicut primi actoris, & à quá inſpiratum fuit ipſi homini Chriſto, vt pateretur pro nobis. Et ideo eſſe immediatè redemptorem, propriũ eſt Chriſti, inquantum eſt homo: quamuis ipſa redemptio poſſit attribui toti Trinitati, ſicut primæ cauſæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Gloſſ*. hoc ſic exponit, Tu domine Deus veritatis, redemiſti me in Chriſto clamante: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Et ſic redemptio immediatè pertinet ad hominem Chriſtum: principaliter autem ad Deum.

elicitur ex glo. ordinar. ibid.

Ad secvndvm dicendũ, quòd pretium redẽptionis noſtræ homo Chriſtus ſoluit immediatè: ſed de mandato Patris, ſicut primordialis actoris.

Ad tertivm dicendum, quòd paſſiones Sanctorum proficiunt Eccleſiæ, non quidem per modum redẽptionis, ſed per modum exempli & exhortationis, ſecundum illud 2. ad Corint. 1. Siue tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute.

Articvlvs VI.

Vtrum paſſio Chriſti operata ſit noſtram ſalutem per modum efficientiæ.

Inf. q. 49. ar. 1. cor. Et opu. 3. c. 238. fi. et ad Ro. 4 fi. et 1 Co. 1. lect. 2. co. 4.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd paſſio Chriſti non ſit operata noſtram ſalutem per modum efficientiæ. Cauſa enim efficiens noſtræ ſalutis, eſt magnitudo diuinæ virtutis: ſecũdum illud Iſa. 59. Ecce non eſt abbreuiata manus eius, vt ſaluare non poſſit. Chriſtus autem crucifixus eſt ex infirmitate: vt dicitur 2. ad Cor. 13. Non ergo paſſio Chriſti efficienter operata eſt noſtram ſalutem.

¶ 2 Præterea, Nullum agens corporale efficienter agit niſi per contactum, vnde etiam & Chriſtus tangendo, mundauit leproſum, vt oſtenderet carnem ſuam ſalutiferam virtutem habere: ſicut Chryſ*. dicit. Sed paſſio Chriſti non potuit contingere omnes homines. Ergo non potuit efficienter operari ſalutem omnium hominum.

homil 26. in Mat. et in opere imperf. ho. 21. ad medium. tom. 2.

¶ 3 Præterea, Non videtur eiuſdẽ eſſe operari per modum meriti, & per modum efficientiæ: quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio. Sed paſſio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem per modum meriti. Non ergo per modum efficientiæ.

Sed contra eſt quod dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbum crucis, his qui ſalui fiunt, eſt virtus Dei. Sed virtus Dei efficienter operatur noſtram ſalutem: Ergo paſſio Chriſti in cruce efficienter operata eſt noſtram ſalutem.

Conclvsio.

Quamuis noſtræ ſalutis efficiens principale Deus ſit, paſſio Chriſti tamen efficiens inſtrumentale fuit ſalutis noſtræ.

Respondeo dicendum, quòd duplex eſt efficiẽs, principale, & inſtrumentale. Efficiens quidem principale humanæ ſalutis eſt Deus. Quia verò humanitas Chriſti eſt diuinitatis inſtrumentum (vt ſuprà dictum eſt*) ex conſequenti omnes actiones & paſſiones Chriſti, inſtrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad ſalutem humanam. Et ſecundum hoc paſſio Chriſti efficienter cauſat ſalutem humanam.

q. 13. ar. 2. et 3. et q. 43. ar. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd paſſio Chriſti relata ad Chriſti carnem, cõgruit infirmitati aſſumptę. Relata verò ad diuinitatem, conſequitur ex ea infinitam virtutem, ſecundum illud 1. ad Cor. 1. Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus: quia ſcilicet ipſa infirmitas Chriſti, inquantum eſt Dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

Ad secvndvm dicendum, quòd paſſio Chriſti, licet ſit corporalis, habet tamen ſpiritualem virtutem ex diuinitate vnita. Et ideo per ſpiritualem contactum efficaciam ſortitur, ſcilicet per fidem & fidei ſacramenta: ſecundum illud Apoſtoli, Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.

Ad tertivm dicendum, quòd paſſio Chriſti ſecundum quòd comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: inquantum verò comparatur ad voluntatẽ animæ Chriſti, agit per modũ meriti: ſecundũ verò quod cõſideratur in ipſa carne Chriſti, agit per modũ ſatiſfactionis, inquantũ per eam liberamur à reatu pœnæ: per modũ verò redemptionis, inquantum per eam liberamur à ſer-

mur à ſeruitute culpę: per modū autem ſacrificij, inquantum per eam reconciliamur Deo, vt infrà dicetur*. q.49.ar.4.

QVÆSTIO XLIX.

De Effectibus paſsionis Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ipſis effectibus paſſionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati à peccato.

¶ Secundò, vtrum per eam ſimus liberati à poteſtate diaboli.

¶ Tertiò, vtrum per eam ſimus liberati à reatu pœnæ.

¶ Quartò, vtrum per eam ſimus Deo reconciliati.

¶ Quintò, vtrum per eam ſit nobis aperta ianua cæli.

¶ Sextò, vtrum per eam Chriſtus adeptus ſit exaltationē.

ARTICVLVS I.

Vtrum per paſsionem Chriſti ſimus liberati à peccato.

3.di.19.ar.1 AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per paſſionem Chriſti non ſimus liberati à peccato. Liberare enim à peccato, eſt proprium Dei, ſecundū illud Iſa.43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. Chriſtus autem non eſt paſſus ſecundum quòd Deus, ſed ſecundum quòd homo. Ergo per paſſionem Chriſti non ſumus liberati à peccato.

¶ 2 Præterea, Corporale non agit in ſpirituale. Sed paſſio Chriſti eſt corporalis, peccatum autem non eſt niſi in anima, quę eſt ſpiritualis creatura. Ergo paſſio Chriſti non potuit nos emundare à peccato.

¶ 3 Præterea, Nullus poteſt liberari à peccato quod nondum commiſit, ſed quod in poſterum eſt cōmiſſurus. Cùm igitur multa peccata poſt Chriſti paſſionē ſint commiſſa, & tota die committantur, videtur quòd per paſſionem Chriſti non ſimus liberati à peccato.

¶ 4 Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, nihil aliud requiritur ad effectum inducendum. Requiruntur autem adhuc alia ad remiſſionem peccatorum, ſcilicet baptiſmus & pœnitentia. Ergo videtur quòd paſſio Chriſti non ſit ſufficiens cauſa remiſſionis peccatorum.

¶ 5 Præterea, Prouerb. 10. dicitur, Vniuerſa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per miſericordiam & fidē purgantur peccata. Sed multa ſunt alia de quibus habemus fidem, & quæ ſunt prouocatiua charitatis. ergo paſſio Chriſti non eſt propria cauſa remiſſionis peccatorum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

CONCLVSIO.

Paſsio Chriſti cauſa fuit remiſsionis peccatorum inquantum per eam prouocamur ad charitatē, & per eam redēpti ſumus, & vt ea fuit diuinitatis inſtrumentū, quo peccata omniū expulſa ſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt propria cauſa remiſſionis peccatorum tripliciter. Primò quidem, per modum prouocantis ad charitatem: quia vt Apoſt. dicit Rom. 5. Commendat Deus ſuam charitatē in nobis, quoniam cùm adhuc inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Per charitatem autem conſequimur veniam peccatorum, ſecundum illud Luc. 7. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multū. Secundò paſſio Chriſti cauſat remiſſionem peccatorum per modum redemptionis: quia enim ipſe eſt caput noſtrum per paſſionem ſuam, quam ex charitate & obedientia ſuſtinuit, liberauit nos tanquam membra ſua à peccatis: quaſi per pretiū ſuæ paſſionis. Sicut ſi homo per aliquod opus meritorium, quod manu exerceret, redimeret ſe à peccato quod pedibus commiſiſſet. Sicut enim naturale corpus eſt vnū, ex mēbrorum diuerſitate conſiſtēs, ita tota Eccleſia, quæ eſt myſticum corpus Chriſti, computatur quaſi vna perſona cum ſuo capite quòd eſt Chriſtus. Tertiò, per modum efficientiæ, inquantum caro ſecundum quam Chriſtus paſſionem ſuſtinuit, eſt inſtrumentum diuinitatis, ex quo eius paſſiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Chriſtus non ſit paſſus ſecudum quòd Deus, tamen caro eius eſt diuinitatis inſtrumentum. Et ex hoc paſſio eius habet quandam diuinam virtutem ad expellendum peccatum, vt dictum eſt†. In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd paſsio Chriſti licet ſit corporalis: ſortitur tamen quādam ſpiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita eſt inſtrumētum. Secundum quam quidem virtutem, paſſio Chriſti eſt cauſa remiſſionis peccatorum.

AD TERTIVM dicendū, quòd Chriſtus ſua paſſione nos à peccato liberauit cauſaliter, id eſt, inſtituens cauſam noſtræ liberationis, ex qua poſſent quæcunque peccata quandocunque remitti, vel præterita, vel præſentia, vel futura. Sicut ſi medicus faciat medicinam, ex qua poſſint quicunque morbi ſanari, etiam in futurum.

AD QVARTVM dicēdum, quòd quia paſſio Chriſti præceſsit, vt cauſa quędam vniuerſalis remiſsionis peccatorum (ſicut dictum eſt*) neceſſe eſt quòd ſingulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum. Hoc autem fit per baptiſmum & pœnitentiam & alia ſacramēta, quæ habent virtutē ex paſsione Chriſti, vt infrà patebit*. q.46.ar.4. et aliis. q.62.ar.5.

AD QVINTVM dicendū, quòd etiam per fidē applicatur nobis paſsio Chriſti ad percipiendum fructum ipſius: ſecundum illud Ro.3. Quē propoſuit Deus propitiatorem per fidē in ſanguine eius. Fides autē per quam à peccato mundamur, non eſt fides informis: quę poteſt eſſe etiam cum peccato, ſed eſt fides formata per charitatē, vt ſic paſsio Chriſti nobis applicetur, non ſolum quantū ad intellectū, ſed etiam quantū ad affectum. Et per hūc etiā modū peccata dimittūtur ex virtute paſsionis Chriſti.

ARTICVLVS II.

Vtrum per paſsionem Chriſti ſimus liberati à poteſtate diaboli.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd per paſsionem Chriſti non ſimus liberati à poteſtate diaboli. Ille enim non habet poteſtatem ſuper aliquos, in quibus nihil ſine permiſsione alterius facere poteſt. Sed diabolus nunquam potuit aliquid in nocumentum hominum facere, niſi ex permiſsione diuina: ſicut patet Iob 1. & 2. quòd poteſtate diuinitus accepta, cum primò in rebus, & poſtea in corpore læſit. Et ſimiliter Mat.8. dicitur, quòd dæmones niſi Chriſto cōcedente, non potuerunt in porcos intrare. Ergo diabolus nunquam habuit in hominibus poteſtatem. Et ita per paſsionem Chriſti non ſumus liberati a poteſtate diaboli. 2.di.19.ar.2. & 3.di.19. ar.3. et veri. q.29.ar.7. ad 9. et opuſ. 63.c.18.10.8 & Heb.2.lec. 4.c.1.

¶ 2 Præterea, Diabolus poteſtatem ſuam in homines exercet tentando, & corporaliter vexando. Sed hęc adhuc in hominibus operatur poſt Chriſti paſsionem. Ergo nō ſumus per paſsionem Chriſti ab eius poteſtate liberati.

¶ 3 Præterea, Virtus paſsionis Chriſti in perpetuum durat (ſecundū illud Heb.10. Vna oblatione conſummauit ſanctificatos in ſempiternum) ſimiliter etiam vbique extenditur. Sed liberatio à poteſtate diaboli, nec eſt vbique (quia in multis partibus mūdi adhuc ſunt idololatrę) nec etiam erit ſemper: quia tempore Antichriſti maximè ſuam poteſtatem exercebit diabolus in hominum nocumentum: de quo dicitur 2. ad Theſſ. 2. quòd eius aduentus erit ſecundum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis. Ergo videtur quòd paſsio Chriſti non ſit cauſa liberationis humani generis à poteſtate diaboli.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Ioan. 12. imminente paſsione, Nunc princeps huius mundi eiicietur foras: & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipſum. Eſt autē exaltatus à terra per crucis paſsionē. Ergo per eam diabolus eſt à poteſtate hominū eiectus.

CON-

CONCLVSIO.

Cùm per Chriſti paſsionem remiſſa fuerint nobis peccata & Deo patri fuerimus reconciliati, et temerariè fuerit in morte Chriſti diabolus machinatus, neceſſariò ſumus ab illius poteſtate per illam liberati.

RESPONDEO dicẽdum, quòd circa poteſtatem, quam diabolus in homines exercebat ante Chriſti paſsionem, tria ſunt conſideranda. Primum quidem ex parte hominis, qui ſuo peccato meruit, vt in poteſtatem traderetur diaboli, per cuius tentationẽ fuerat ſuperatus. Aliud autem eſt ex parte Dei, quem homo peccãdo offenderat, qui per ſuam iuſtitiam hominem reliquerat poteſtati diaboli. Tertium eſt ex parte ipſius diaboli, qui ſua nequiſsima voluntate hominem à conſecutione ſalutis impediebat. Quantum ergo ad primum, homo eſt à poteſtate diaboli liberatus per paſsionem Chriſti, inquantum paſsio Chriſti eſt cauſa remiſsionis peccatorum. Quantum autem ad ſecundum dicendum, quòd paſsio Chriſti nos à poteſtate diaboli liberauit, inquantum nos Deo re-
ar. 3 huius q. conciliauit, vt infrà dicetur†. Quantum verò ad tertium, paſsio Chriſti nos à diabolo liberauit, inquantum in paſsione Chriſti exceſsit modum poteſtatis ſibi traditæ à Deo, machinando in mortem Chriſti, qui non habebat
l. 13. c. 14. nõ merituum mortis, cùm eſſet abſque peccato. Vnde Aug*.
lõge à ſi. to. 3. dicit in 13. de Tri. Iuſtitia Chriſti victus eſt diabolus, quia cùm in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum: tamẽ & vtiq; iuſtũ eſt, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittãtur, in eũ credentes, quem ſine vllo debito occidit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non dicitur ſic diabolus in homines poteſtatem habuiſſe, quaſi poſſet eis nocere, Deo non permittente. Sed quia iuſtè permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad ſuum conſenſum perduxerat.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd diabolus etiam nunc poteſt quidem Deo permittente homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus. Sed tamen præparatum eſt homini remediũ ex paſsione Chriſti: quo ſe poteſt tueri cõtra hoſtis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicunque ante paſsionẽ Chriſti diabolo reſiſtebãt, per fidẽ paſsionis Chriſti hoc facere poterant, licet paſsione Chriſti nondũ peracta. Quantũ autẽ ad aliquid nullus poterat diaboli manus euadere: vt ſcilicet non deſcenderet in infernũ à quo poſt paſsionẽ Chriſti, ſe poſſũt homines ei' virtute tueri.

AD TERTIVM dicendum, quòd Deus permittit diabolo poſſe decipere homines in certis perſonis, temporibus & locis, ſecũdum occultam rationem iudiciorũ ſuorum. Semper tamen per paſsionem Chriſti, eſt paratu hominibus remedium ſe tuendi contra nequitias dæmonũ, etiam tẽmpore Antichriſti. Sed ſi aliqui hoc remedio vti negligant, nil deperit efficaciæ paſsionis Chriſti.

ARTICVLVS III.

Vtrum per paſsionem Chriſti homines ſint liberati à pœna peccati.

Inf. q. 52. ar. 5. cor. et q. 86 ar. 4. ad 3. Et 3. di. 19. ar. 3 et ver. q. 29 ar. 7. ad 9.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd per paſsionem Chriſti non ſint homines liberati à pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati eſt æterna damnatio. Sed illi qui damnati erant in inferno pro ſuis peccatis, non ſunt per per Chriſti paſſionem liberati: quia in inferno nulla eſt redemptio. Ergo videtur quòd paſsio Chriſti non liberauit homines à pœna peccati.

¶ 2 Præterea, Illis qui ſunt liberati à reatu pœnæ, non eſt aliqua pœna iniungenda. Sed pœnitẽtibus iniungitur pœna ſatisfactoria. Non ergo per paſsionem Chriſti ſunt homines liberati à reatu pœnæ.

¶ 3 Præterea, Mors eſt pœna peccati: ſecundum illud Rom. 6. Stipendia peccati mors. Sed adhuc poſt paſsionem Chriſti homines moriuntur. ergo per paſsionẽ Chriſti non ſunt homines liberati à reatu pœnæ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iſa. 53. Verè lãguores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.

CONCLVSIO.

Paſsio Chriſti cùm fuerit ſufficiens pro peccatis ſatisfactio, et qua ſunt nobis remiſſa peccata, per eam ſumus à reatu pœnæ liberati.

RESPONDEO dicendum, quòd per paſsionẽ Chriſti liberati ſumus à reatu pœnæ dupliciter. Vno modo directè, inquantum ſcilicet paſſio Chriſti fuit ſufficiens & ſuperabundãs ſatisfactio pro peccatis totius humani generis. Exhibita autem ſatisfactione ſufficienti, tollitur reatus pœnæ. Alio modo indirectè, inquantum ſcilicet paſſio Chriſti eſt cauſa remiſſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd paſſio Chriſti ſortitur effectum ſuum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatem, & per fidei ſacramenta. Et ideo damnati in inferno, qui prædicto modo paſſioni Chriſti non coniunguntur, effectum eius percipere non poſſunt.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd (ſicut ſuprà dictũ
eſt*) ad hoc quòd conſequamur effectum paſsionis Chri- ar. 1 huius q.
ſti, oportet nos ei configurari. Configuramur autem ei in In cor. et ad 4
baptiſmo ſacramentaliter: ſecundum illud Rom. 6. Conſepulti ſumus ei per baptiſmum in mortem. Vnde baptizatis nulla pœna ſatisfactoria imponitur: quia ſunt totaliter liberati per ſatisfactionem Chriſti. Quia verò Chriſtus ſemel tantùm pro peccatis noſtris mortuus eſt (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non poteſt homo ſecundariò configurari morti Chriſti per ſacramentum baptiſmi. Vnde oportet, quòd illi qui poſt baptiſmum peccant, configurẽtur Chriſto patienti per aliquid pœnalitatis vel paſsionis, quam in ſeipſis ſuſtineãt: quę tamẽ multò minor ſufficit quã eſſet condigna peccato cooperante ſatisfactione Chriſti.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſatisfactio Chriſti habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei
vt membra ſuo capiti: ſicut ſuprà dictum eſt*. Membra ar. 1 huius q.
autem oportet capiti conformari. Et ideo ſicut Chriſtus primò quidem habuit gratiam in anima cum paſsibilitate corporis, & per paſsionem ad gloriam immortalitatis peruenit, ita & nos qui ſumus membra eius, per paſsionẽ ipſius liberamur quidem à reatu cuiuſlibet pœnæ: ita tamen quòd primò recipimus in anima ſpiritum adoptionis filiorum, quo aſcribimur ad hæreditatem gloriæ immortalis, adhuc corpus paſsibile & mortale habentes. Poſt modum verò configurati paſsionibus & morti Chriſti, in gloriam immortalem perducimur: ſecundum illud Apoſtoli Rom. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti; ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per paſsionem Chriſti ſimus Deo reconciliati.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd per
paſsionẽ Chriſti nõ ſimus Deo reconciliati. Recõ Suprà q. 49.
ciliatio enim non habet locum inter amicos. Sed ar. 4. cor et 3.
Deus ſemper dilexit nos: ſecundũ illud Sa. 11. Diligis o- di. 19. ar. 5.
mnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorũ quæ feciſti. Ergo paſ- q 1 et opuſc.
ſio Chriſti non reconciliauit nos Deo. 60. c. 18. et.
8.

¶ 2 Præterea, Non poteſt idem eſſe principium & effectus: vnde gratia, quæ eſt principium merendi, non cadit ſub merito. Sed dilectio Dei eſt principiũ paſsionis Chriſti: ſecundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Non ergo videtur quòd per paſsionem Chriſti ſimus recõciliati Deo, ita quòd de nouo nos amare inciperet.

¶ 3 Præterea, Paſsio Chriſti impleta eſt per homines Chriſtum occidentes, qui ex hoc grauiter Deum offenderunt: Ergo paſsio Chriſti eſt magis cauſa indignationis, quàm reconciliationis Dei.

SED CONTRA eſt quod Apoſtolus dicit Rom. 5. Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius.

CONCLVSIO.

Paſsio Chriſti fuit pro nobis Deo patri recõciliatio, inquantũ per eam redempti ſumus à peccato, & ei fuit acceptiſsimum ſacrificium.

RES-

RESPONDEO dicẽdum, quòd paſſio Chriſti eſt cauſa reconciliationis noſtræ ad Deum dupliciter. Vno modo, inquantum remouit peccatum per quod homines cõſtituuntur inimici Dei. ſecundum illud Sap. 14. Similiter odio ſunt Deo impius & impietas eius. & in Pſal. Odiſti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo inquantum eſt ſacrificium Deo acceptiſſimum: eſt enim hoc propriè ſacrificij effectus, vt per ipſum placetur Deus. Sicut cùm homo offenſam in ſe commiſſam remittit propter aliquod obſequium acceptũ, quod ei exhibetur. Vnde dicitur 1. Reg. 26. Si Domin[*] incitat te aduerſum me, odoretur ſacrificium. Et ſimiliter tantum bonum fuit, quòd Chriſtus voluntariè paſſus eſt, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum Deus placatus eſt ſuper omni offenſa generis humani, quantum ad eos, qui Chriſto paſſo coniunguntur ſecundum modum præmiſſum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipſe fecit: ſed odit omnes quantum ad culpam, quam contra eum homines committunt: ſecundum illud Eccl. 12. Altiſſimus odio habet peccatores.

AD SECVNDVM dicendum, quòd paſſio Chriſti non dicitur quantum ad hoc Deo nos reconciliaſſe, quòd de nouo nos amare inciperet: cùm ſcriptum ſit Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te. Sed quia per paſſionem Chriſti, ſublata eſt odij cauſa, tum per ablutionem peccati, tum per recompenſationem acceptabilioris boni.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut occiſores Chriſti homines fuerunt, ita & Chriſtus occiſus. Maior autem fuit charitas Chriſti patientis quàm iniquitas occiſorum. Et ideo paſſio Chriſti magis valuit[*] ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

Alias, ad reconciliandũ Deo totum humanum genus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſtus ſua paſſione aperuerit nobis ianuam cæli.

3. di. 18. ar. 6 q. 2. ar. 3. & di. 19. art. 3. & in 4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 6. & veri. q. 29 ar. 7. ad 9.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſua paſſione non aperuit nobis ianuã cæli. Dicitur enim Prouerb. 11. Seminanti iuſtitiã, merces fidelis. Sed merces iuſtitiæ eſt introitus regni cæleſtis. Ergo videtur quòd ſancti Patres qui operati ſunt opera iuſtitiæ, fide conſecuti eſſent introitum regni cæleſtis etiam abſq; Chriſti paſſione. Non ergo paſſio Chriſti eſt cauſa apertionis ianuæ regni cæleſtis.

¶ 2 Præterea, Ante paſſionem Chriſti Helias raptus eſt in cælum: vt dicitur 4. Reg. 2. Sed effectus non præcedit cauſam. Ergo videtur quòd apertio ianuæ cæleſtis non ſit effectus paſſionis Chriſti.

¶ 3 Præterea, Sicut legitur Matt. 3. Chriſto baptizato aperti ſunt ei cæli. Sed baptiſmus præceſſit paſſionẽ. Ergo apertio cæli non eſt effectus paſſionis Chriſti.

¶ 4 Præterea, Mich. 2. dicitur, Aſcẽdit pandens iter ante eos. Sed nihil aliud videtur eſſe pandere iter cęli, quàm eius ianuam aperire. Ergo videtur quòd ianua cæli ſit nobis aperta, non per paſſionem Chriſti, ſed per aſcenſionem eius.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit Hebr. 10. Habemus fiduciam in introitum Sanctorum, ſcilicet cæleſtium, in ſanguine Chriſti.

CONCLVSIO.

Cùm per Chriſti paſſionem liberati fuerimus non modò à peccato originali communi humanæ naturæ quo ad culpam & pœnam, ſed à peccatis ſingulorum hominum, per eam nobis aperta eſt ianua regni cælorum.

RESPONDEO dicendũ, quod clauſio ianuę eſt obſtaculum quoddam prohibens homines ab ingreſſu. Prohibebantur autem homines ab ingreſſu regni cæleſtis propter peccatum: quia ſicut dicitur Iſa. 35. via illa ſancta vocabitur, & non tranſibit per eam pollutus. Eſt autem duplex peccatum impediens ab ingreſſu regni cæleſtis. Vnum quidem commune totius humanæ naturæ, quod eſt peccatum primi parentis, & per hoc peccatum præcludebatur homini aditus regni cæleſtis. Vnde legitur Gen. 3. quòd poſt peccatum primi parentis, collocauit Deus cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiẽdam viam ligni vitæ. Aliud autem eſt peccatum ſpeciale vniuſcuiuſque perſonæ, quod per proprium actũ cõmittitur vniuſcuiuſque hominis. Per paſſionem autem Chriſti liberati ſumus, non ſolùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantum ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipſo ſoluente pretium pro nobis, ſed etiam à peccatis proprijs ſingulorum, qui communicant eius paſſioni per fidem & charitatem & fidei ſacramenta. Et ideo per paſſionem Chriſti aperta eſt nobis ianua regni cæleſtis. Et hoc eſt quòd Apoſt. dicit Hebræorum nono, quòd Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Et hoc figuratur Numeri 35. vbi dicitur, quod homicida manebit ibi, ſcilicet in ciuitate refugij, donec Sacerdos magnus, qui oleo ſancto vnctus eſt, moriatur, quo mortuo poterit in domum ſuam redire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſancti Patres operando opera iuſtitiæ, meruerunt introitum regni cæleſtis per fidem paſſionis Chriſti (ſecundum illud Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam) per quam etiam vnuſquiſq; à peccato purgabatur, quantum pertinet ad emundationem propriæ perſonæ. Non tamen alicuius fides vel iuſtitia, ſufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ creaturæ: quod quidem remotum eſt pretio ſanguinis Chriſti. Et ideo ante paſſionem Chriſti nullus intrare poterat regnum cæleſte, adipiſcendo ſcilicet beatitudinem æternam, quæ conſiſtit in plena Dei fruitione.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Helias ſubleuatus eſt in cælum aërẽu: non autem in cælum empyreũ, qui eſt locus Sãctorum. Et ſimiliter etiam Enoch raptus eſt ad paradiſum terreſtrẽ: vbi cum Helia ſimul creditur viuere vſque ad aduentum Antichriſti.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt[*]) Chriſto baptizato aperti ſunt cęli, non propter ipſum Chriſtum, cui ſemper cælum patuit. ſed ad ſignificandum quòd cælum aperitur baptizatis baptiſmo Chriſti, qui habet efficaciam ex paſſione ipſius. q. 39. ar. 5.

AD QVARTVM dicendum, quòd Chriſtus ſua paſſione meruit nobis introitum regni cæleſtis, & impedimentum remouit. Sed per ſuam aſcenſionem nos quaſi in poſſeſſionem regni cæleſtis introduxit. Et ideo dicitur quòd aſcendit pandens iter ante eos.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Chriſtus per ſuam paſſionem meruerit exaltari.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus per ſuam paſſionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis eſt proprium Deo, ita & ſublimitas: ſecundum illud Pſal. Excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cælos gloria eius. Sed Chriſtus, ſecundum quod homo, habuit cognitionẽ omnis veritatis, non ex aliquo merito præcedente, ſed ex ipſa vnione Dei & hominis: ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Ergo neq; exaltationem habuit ex merito paſſionis, ſed ex ſola vnione. 3. di. 18. ar. 4 q. 3.

¶ 2 Præterea. Chriſtus meruit ſibi à primo inſtanti ſuę conceptionis, vt ſuprà habitum eſt[*], non antè maior charitas fuit in eo tempore paſſionis quàm ante. Cùm ergo charitas ſit merendi principium, videtur quòd non magis meruerit per paſſionem, ſuam exaltationem quàm antè. q. 19. ar. 4. et q. 34. ar. 2.

¶ 3 Præterea, Gloria corporis reſultat ex gloria animæ, vt Aug.

Epiſt. 56. ante med. co. 2. vt Aug. dicit in Epiſtola ad Dioſcorum. Sed Chriſtus per paſſionem ſuam non meruit exaltationem quantum ad gloriam animæ: quia anima eius fuit beata à primo inſtanti ſuę conceptionis. Ergo neque etiam per paſſionem meruit exaltationem, quantum ad gloriam corporis.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Philip. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

CONCLVSIO.

Sicut Chriſtus per ſuam paſſionem humiliauit ſeipſum, ita per eam exaltatus eſt, vt ſurrexerit glorioſus & in cælum aſcēderit, vbi ad dexteram Dei patris ſedens, inde venturus eſt in paternæ maieſtate iudicare omnes.

RESPONDEO dicēdum, quòd meritum importat quandam æqualitatem iuſtitię: vnde & Apoſtolus dicit Rom. 4. quòd ei, qui operatur, merces imputatur ſecūdum debitum. Cùm autem aliquis ex ſua iniuſta voluntate ſibi attribuit plus quàm ſibi debeatur, iuſtum eſt vt diminuatur etiam quantū ad id quod ſibi debebatur: ſicut cùm furatur quis vnam ouem, reddet quatuor, vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, inquantū per hoc punitur eius iniqua voluntas. Ita etiam cū aliquis ſibi ex iuſta voluntate ſubtrahit quod debebat habere, meretur vt ſibi amplius ſuperaddatur, quaſi merces iuſtæ voluntatis. Et inde eſt, quòd ſicut dicitur Luc. 14. Qui ſe humiliat, exaltabitur. Chriſtus autem in ſua paſſione ſeipſum humiliauit infra ſuam dignitatem, quantum ad quatuor. Primò quidem, quantū ad paſſionem & mortem, cuius debitor non erat. Secundò, quantum ad locum: quia corpus eius poſitum eſt in ſepulchro, & anima in inferno. Tertiò, quantum ad confuſionem & opprobria, quæ ſuſtinuit. Quartò, quātum ad hoc, quòd eſt traditus humanæ poteſtati, ſecundum quòd ipſe dicit Pilato Ioan. 19. Nō haberes in me poteſtatem, niſi datum tibi eſſet deſuper. Et ideo per ſuam paſſionem meruit exaltationem quantum ad quatuor. Primò quidem quantum ad reſurrectionem glorioſam: vnde dicitur in Pſal. Tu cognouiſti ſeſſionem meam, id eſt humilitatem meæ paſſionis, & reſurrectionem meā. Secundò, quantum ad aſcenſionem in cælum: vnde dicitur Ephe. 4. Deſcendit primùm in inferiores partes terræ: qui autem deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cælos. Tertiò, quantum ad conſeſſum paternæ dexteræ, & manifeſtationem diuinitatis ipſius: ſecundum illud Iſa. 52. Exaltabitur & eleuabitur, & ſublimis erit valde: ſicut obſtupuerunt ſuper eum multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus eius. Et Phil. 2. dicitur, Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: vt ſcilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant ſicut Deo. Et hoc eſt quod ſubditur, Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Quartò, quantum ad iudiciariam poteſtatem: dicitur enim Iob. 36. Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt, cauſam iudiciumque recipies.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium merendi eſt ex parte animæ, corpus autem eſt inſtrumētum meritorij actus. Et ideo perfectio animæ Chriſti, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, ſicut perfectio corporis, quod fuit paſſionis ſubiectū, & per hoc fuit ipſius meriti inſtrumentum.

AD SECVNDVM dicendū, quòd per priora merita Chriſtus meruit exaltationē ex parte ipſius animæ, cuius voluntas charitate & aliis virtutibus informabatur. Sed in paſſione meruit ſuam exaltationem per modum cuiuſdam recompenſationis, etiam ex parte corporis: iuſtum eſt enim, vt corpus quod fuerat ex charitate paſſionis ſubiectum, acciperet recompenſationem in gloria.

AD TERTIVM dicendum, quòd diſpēſatione quadam factum eſt in Chriſto, vt gloria animę ante paſſionem non redundaret ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per paſſionem meruiſſet. Gloriam autem animę differri non conueniebat, quia anima immediatè vniebatur Verbo. vnde decēs erat vt gloria repleretur ab ipſo Verbo. ſed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVÆSTIO L.

De Morte Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de morte Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum conueniens fuerit Chriſtum mori.

¶ Secundò, vtrum per mortem fuerit ſeparata diuinitas à carne.

¶ Tertiò, vtrum fuerit ſeparata diuinitas ab anima.

¶ Quartò, vtrum Chriſtus in triduo mortis fuerit homo.

¶ Quintò, vtrum corpus eius fuerit idem numero viuum & mortuum.

¶ Sextò, vtrum mors eius ſit aliquid operata ad noſtram ſalutem.

ARTICVLVS I.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtum mori.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit cōueniens Chriſtum mori. Illud enim quod eſt primum principium in aliquo genere, non diſponitur per illud quod eſt contrarium illi generi: ſicut ignis, qui eſt principium caloris, nūquam poteſt eſſe frigidus, ſed filius Dei eſt fons & principium omnis vitæ: ſecundum illud Pſalm. Apud te eſt fons vitæ. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum mori. Inf. q. 52. ar. 1. cor. et 4. cō. c. 55. ad 1 & quol. 2. ar. 1. cor. & opuſ. 2. c. 7. et opuſ. 3. c. 234. et 238. ſ. & opuſ. 60. c. 19.

¶ 2 Prętérea, Maior eſt defectus mortis quàm morbi: quia per morbum peruenitur ad mortem. Sed non fuit conueniens Chriſtū aliquo morbo langueſcere: vt Chryſ. dicit. Ergo etiam non fuit conueniens Chriſtum mori.

¶ 3 Præterea, Dominus dicit, Ioan. 10. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed oppoſitū non perducit ad oppoſitum. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum mori.

SED CONTRA eſt quod dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gēs pereat. Quod quidem Caiphas propheticè dixit, vt Euangeliſta teſtatur.

CONCLVSIO.

Non modò pati Chriſtum, ſed mori oportuit, vt pro omnium peccatis ſatisfaceret, & veritatem aſſumptæ carnis oſtenderet, & à mortis timore nos eripiens, mori nos peccato moneret, & ad futuram reſurrectionem animos noſtros pararet.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Chriſtum mori. Primò quidem, ad ſatisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum: ſecundum illud Geneſ. 2. Quacunque die comederitis, morte moriemini. Eſt autem conueniēs ſatiſfaciendi pro alio modus, cum aliquis ſe ſubiicit pœnæ, quam alius meruit. Et ideo Chriſtus mori voluit, vt moriendo, pro nobis ſatisfaceret: ſecundum illud 1. Pet. 3. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt. Secūdò, ad oſtendendum veritatem naturæ aſſumptæ: ſicut enim Euſebius dicit, Si aliter poſt conuerſationem cum hominibus, euaneſcens ſubitò euolaret fugiens mortem, ab omnibus compararetur phantaſmati. Tertiò, vt moriēdo, nos à timore mortis liberaret: vnde dicitur ad Hebræ. 2. quòd communicauit carni & ſanguini, vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti. Quartò, vt corporaliter moriendo ſimi-

litudini peccati, id eſt, pœnalitati daret nobis exemplum moriendi ſpiritualiter peccato, vnde dicitur Ro. 6. Quòd enim mortuus eſt peccato: mortuus eſt ſemel: quòd autē viuit, viuit Deo: ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo. Quintò, vt à mortuis reſurgendo, & virtutem ſuam oſtenderet, qua mortem ſuperauit, & nobis ſpem reſurgendi à mortuis daret. Vnde Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 15. Si Chriſtus prædicatur quòd reſurrexit à mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, quòd reſurrectio mortuorum non eſt?

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ Chriſtus eſt ſons vitæ ſecundum quod Deus, non autem ſecundum quod homo: mortuus eſt autem ſecundum quod homo, non ſecundum quòd Deus. Vnde Aug*. dicit cōtra Felician. Abſit quòd Chriſtus ſic ſenſerit mortem, vt quantum in ſe eſt vita, vitam perdiderit: ſi enim hoc ita eſſet, vitę ſons aruiſſet. Senſit ergo mortem participatione humani affectus, quem ſponte ſuſceperat: naturæ ſuæ perdidit potentiam, per quam cuncta viuificat.

l. cōt. Felicia. c. 14 in prin, tom. 6.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſtus non ſuſtinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex neceſſitate mori propter infirmitatem naturæ. Sed ſuſtinuit mortem ab exteriori illatam: cui ſe ſpontaneum obtulit, vt mors eius voluntaria oſtenderetur.

Ad tertivm dicendum, quòd vnum oppoſitum, per ſe non ducit ad aliud, ſed quandoque per accidens: ſicut frigidum, quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Chriſtus per ſuam mortem nos perduxit ad vitam, dum ſua morte mortem noſtram deſtruxit: ſicut ille qui pœnam pro alio ſuſtinet, remouet pœnam eius.

Articvlvs II.

Vtrum in morte Chriſti fuerit ſeparata diuinitas à carne.

*3. ſē. 2. q. 2. ar. 1. q. 1. & di. 21. q. 1. ar. 1. q. 1. et quol. 2. ar. 1. cor. et quol. 4. art. 6 cor. et opuſ. 3. c. 236. & 237. et opuſ. 60. c. 16. ſi. * l. 10. in Lu. an titul. de cōmend. ſpiritu Ieſu, in med. tom. 5. † q. 6. ar. 1.*

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd in morte Chriſti fuerit ſeparata diuinitas à carne. Vt enim dicitur Mat. 27. Dominus in cruce pendēs clamabat, Deus meus, Deus me*, vt quid dereliquiſti me? Quod exponens Amb*. dicit, Clamabat homo, ſeparatione diuinitatis moriturus: nā cùm diuinitas à morte libera ſit, vtique mors ibi eſſe non poterat, niſi vita diſcederet: quia vita diuinitas eſt. Et ſic videtur, quòd in morte Chriſti ſit diuinitas ſeparata à carne.

¶ 2 Præterea, Remoto medio, ſeparantur extrema. Sed diuinitas vnita eſt carni mediante anima, vt ſuprà habitū eſt†. Ergo videtur quòd cum in morte Chriſti anima ſit ſeparata à carne, quòd per conſequens diuinitas ſit à carne ſeparata.

¶ 3 Præterea, Maior eſt virtus viuificatiua Dei quàm animę. Sed corpus mori non poterat, niſi anima ſeparata: ergo multò minus mori poterat, niſi ſeparata diuinitate.

Sed contra eſt, quod ea quæ ſunt humanæ naturæ, non dicuntur de filio Dei, niſi ratione vnionis, vt ſuprà habitum eſt†. Sed de filio Dei dicitur id quod conuenit corpori Chriſti poſt mortem, ſcilicet eſſe ſepultum: vt patet in Symbolo fidei, vbi dicitur quòd filius Dei conceptus eſt, & natus ex Virgine, paſſus, mortuus & ſepultus. Ergo corpus Chriſti non fuit in morte à diuinitate ſeparatum.

q. 16. ar. 4.

Conclvsio.

Cùm nulla in Chriſto fuerit culpa, impoſſibile fuit in illius morte aliquomodo diuinitatem à corpore ſeparari.

Respondeo dicendum, quòd illud, quod per gratiam Dei conceditur, nunquam abſque culpa reuocatur. vnde dicitur Rom. 11. quòd ſine pœnitentia ſunt dona Dei & vocatio. Multò autem maior eſt gratia vnionis, per quam diuinitas vnita eſt carni Chriſti in perſona, quàm gratia adoptionis, per quam alij ſanctificantur, & etiam magis permanens ex ſui ratione: quia hæc gratia ordinatur ad vnionem perſonalem, gratia autem adoptionis ad quandam vnionem affectualem, & tamen videmus quòd gratia adoptionis nunquam perditur ſine culpa. Cum igitur in Chriſto nullum fuerit peccatū, impoſſibile fuit quod ſolueretur vnio diuinitatis à carne ipſius. Et ideo ſicut ante mortem caro Chriſti vnita fuit ſecundum perſonam & hypoſtaſim verbo Dei, ita & remanſit vnita poſt mortē, vt ſcilicet non eſſet alia hypoſtaſis verbi Dei & carnis Chriſti poſt mortem, vt Dam*. dicit in 3. li.

l. 3. orth. fid. c. 27. circa fin.

Ad primvm ergo dicendum, quòd derelictio illa non eſt referenda ad ſolutionem vnionis perſonalis, ſed ad hoc quòd Deus pater eum expoſuit paſſioni. Vnde derelinquere ibi, non eſt aliud, quàm non protegere à perſequentibus. Vel dicit ſe derelictum quantum ad illam orationem, qua dixerat, Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte: vt Auguſtinus * exponit in lib. de Gratia noui Teſtam.

in epiſt. 120. ex c. 6. et 10 tom. 2.

Ad secvndvm dicendum, quòd verbum Dei dicitur vnitum carni mediante anima, inquantum caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam filius Dei aſſumere intendebat: non autem ita quòd anima ſit quaſi medium ligans vnita. Habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam, etiam poſtquam anima ſeparatur ab ea: inquantum ſcilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo reſurrectionis. Et ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

Ad tertivm dicendū, quòd anima habet vim viuificandi formaliter: & ideo ea præſente, & vnita formaliter, neceſſe eſt corpus eſſe viuum. Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter, ſed effectiuè: non enim poteſt eſſe corporis forma. Et ideo non eſt neceſſe, quòd manente vnione diuinitatis ad carnem, caro ſit viua: quia Deus non ex neceſſitate agit, ſed ex voluntate.

Articvlvs III.

Vtrum in morte Chriſti fuerit facta ſeparatio diuinitatis ab anima.

3. ſē. 21 q. 1. ar. 1. q. 2. & quol. 2. ar. 1. cor. et opuſc 3 c 236. et opu. 60. c. 19 ſi et 1 ſ. 22. ar. 2.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd in morte Chriſti fuerit facta ſeparatio diuinitatis ab anima. Dicit enim Dominus Ioā. 10. Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam. Non autē videtur quòd corpus animam ponere poſſit, eam à ſe ſeparando: quia anima non ſubiicitur poteſtati corporis, ſed potius econuerſo. Et ſic videtur quòd Chriſto, ſecundum quod eſt verbum Dei, conueniat animam ſuam ponere. Hoc autem eſt eam à ſe ſeparare. Ergo per mortem anima eius fuit à diuinitate ſeparata.

¶ 2 Præterea, Athanaſ*. dicit maledictum, qui totum hominem quem aſſumpſit Dei filius, denuo aſſumptum vel liberatum, tertia die à mortuis reſurrexiſſe non confitetur. Sed non potuit totus homo denuo aſſumi, niſi aliquando fuerit totus homo à verbo Dei ſeparatus. Totus autem homo componitur ex anima & corpore. Ergo aliquādo fuit facta ſeparatio diuinitatis & à corpore & ab anima.

refertur 3. ſententi. di. 2. parte, cap. 6.

¶ 3 Præterea, Propter vnionē ad totum hominē, filius Dei verè dicitur homo. Si ergo ſoluta vnione animæ & corporis per mortem verbum Dei remanſit vnitum animæ, ſequeretur ꝙ vere dici potuiſſet, filium Dei eſſe animam: Hoc autem eſt falſum: quia cùm anima ſit forma corporis, ſequeretur quòd verbum Dei fuerit corporis forma, quod eſt impoſſibile. ergo in morte Chriſti anima fuit à verbo Dei ſeparata.

¶ 4 Præterea, Anima & corpus ab inuicē ſeparata, non ſunt vna hypoſtaſis, ſed duæ. Si igitur verbum Dei remāſit vnitum tam corpori quàm animæ Chriſti, ſeparatis eis ab inuicem per mortem Chriſti, videtur ſequi quòd verbum Dei durante morte Chriſti, fuerit duæ hypoſtaſes: quod eſt inconueniens. Non ergo poſt mortem Chriſti remanſit anima verbo vnita.

Sed contra eſt, quod dicit Dam*. in 3. lib. Etſi Chriſtus mortuus eſt vt homo, & ſancta ei* anima ab incontaminato diuiſa eſt corpore: diuinitas tamen inſeparabilis ab vtriſq; permanſit, ab anima dico, & corpore.

l. 3. orth. fid. c. 27. in med.

Con-

CONCLVSIO.

Cùm non fuerit in morte Chriſti diuinitas à corpore ſeparata, multò minus fuit ab anima ſeparata.

RESPONDEO dicendũ, quòd anima vnita eſt verbo Dei immediatius & per prius quàm corpus, cùm corpus vnitum ſit verbo Dei mediante anima, vt ſuprà dictũ eſt*. Cùm ergo verbum Dei non ſit ſeparatum in morte à corpore, multò minus ſeparatum eſt ab anima. Vnde ſicut de filio Dei prædicatur id quod conuenit corpori ab anima ſeparato, ſcilicet eſſe ſepultum: ita de eo in Symbolo dicitur, quòd deſcendit ad inferos, quia anima eius à corpore ſeparata, deſcendit ad inferos.

ar. præc. in arg. 2. et q. 6. ar. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug*. exponens illud verbum Ioan. inquirit, cùm Chriſtus ſit verbum anima & caro, vtrum ex eo quod eſt verbum, ponat animam, an ex eo quod eſt anima, an iterum ex eo quod eſt caro. Et dicit quòd ſi dixerimus, quòd verbum Dei animam poſuit, ſequitur quòd aliquando anima illa ſeparata eſt à verbo, quod eſt falſum: mors enim corpus ab anima ſeparauit, à verbo autem animam ſeparatam non dico. Si verò dixerimus, quòd ipſa ſe anima ponat, ſequitur quòd anima ipſa à ſe ſeparata ſit: quod eſt abſurdum. Relinquitur ergo, quòd ipſa caro animam ſuam ponit, & iterum eam ſumit, non poteſtate ſua, ſed poteſtate Verbi inhabitantis carnem: quia ſicut ſuprà dictum eſt*, per mortem non eſt ſeparata diuinitas Verbi à carne.

Tract. 47. in Ioã. poſt med. tom. 9.

In corp. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in verbis illis Athanaſius non intellexit quòd totus homo denuò ſit aſſumptus, id eſt omnes partes eius, quaſi verbum Dei partes humanæ naturæ depoſuerit per mortem: ſed quòd iteratò totalitas naturæ aſſumptæ ſit in reſurrectione redintegrata per iteratam vnionẽ animæ & corporis.

AD TERTIVM dicendum, quòd verbum Dei propter vnionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura: ſed dicitur homo, quod eſt habẽs humanam naturam. Anima autem & corpus ſunt partes eſſentiales humanæ naturæ. Vnde propter vnionem Verbi ad vtrunq; eorum, non ſequitur quòd verbum Dei ſit anima vel corpus, ſed quòd ſit habens animam vel corpus

AD QVARTVM dicẽdum, quòd ſicut Dam*. dicit in 3. lib. quòd in morte Chriſti eſt ſeparata anima à carne, non eſt vna hypoſtaſis in duas hypoſtaſes diuiſà. nam & corpus & anima Chriſti ſecundum idem ex principio in verbi hypoſtaſi habuerunt exiſtentiam, & in morte inuicem diuiſa, ſingulum eorum manſit, vnam hypoſtaſim verbi habens. Quare vna Verbi hypoſtaſis, Verbi & animæ & corporis extitit hypoſtaſis: nunquam enim neque anima neque corpus propriam habuerunt hypoſtaſim, præter Verbi hypoſtaſim. Vna enim ſemper Verbi hypoſtaſis & nunquam duæ.

L. 3. orth. fid. c. 27. à med.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus in triduo mortis fuerit homo.

3. di. 22. q. 1. ar. 1. et quol. 2. ar. 1. & quol. 3. ar. 4. cor. ſi. et quol. 4. ar. 1. et opu. 3. c. 236. & opu. 60. c. 20 ſ.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in triduo mortis fuerit homo. Dicit enim Aug*. in primo de Trin. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed illa ſuſceptio non ceſſauit per mortem. Ergo videtur quòd per mortem non deſierit eſſe homo.

¶ 2 Præterea, Phil†. dicit in 9. Eth. quòd vnuſquiſque homo eſt ſuus intellectus. vnde & poſt mortem, animam Petri alloquentes dicimus, Sancte Petre ora pro nobis. Sed poſt mortem filius Dei non fuit ſeparatus ab anima intellectuali. Ergo in illo triduo filius Dei fuit homo.

** lib. 1. c. 13. circa princip. tom. 3.*

† l. 9. c. 4. ante med. tom. 5

¶ 3 Præterea, Omnis ſacerdos eſt homo. Sed in illo triduo mortis, Chriſtus fuit ſacerdos: aliter enim non verum eſſet quod dicitur in Pſ. Tu es ſacerdos in æternum. Ergo Chriſtus in illo triduo fuit homo.

SED CONTRA, Remoto ſuperiori, remouetur inferius. Sed viuum ſiue animatum eſt ſuperius ad animal & ad hominem: nam animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Sed in illo triduo mortis corpus Chriſti non fuit viuum neque animatum. Ergo non fuit homo.

CONCLVSIO.

Chriſtum in triduo mortis fuiſſe hominem aſſerere, hæreticũ eſt, cùm eum mortem credere ſit articulus fidei.

RESPONDEO dicendũ, quòd Chriſtum verè fuiſſe mortuũ, eſt articulus fidei. Vnde aſſerere omne illud, per quod tollitur veritas mortis Chriſti, eſt error contra fidem. Propter quod in epiſtola ſynodali *Cyrilli dicitur, Si quis non confitetur Dei verbum paſſum carne, & crucifixum carne, & quòd mortem guſtauit carne, anathema ſit. Pertinet autem ad veritatem mortis hominis vel animalis, quòd per mortem deſinat eſſe homo vel animal, mors enim hominis vel animalis prouenit ex ſeparatione animæ, quæ complet rationem animalis, vel hominis. Et ideo dicere Chriſtum in triduo mortis hominem fuiſſe, ſimpliciter & abſolutè loquendo, erroneum eſt. Poteſt tamen dici quòd Chriſtus in triduo fuit homo mortuus.

habetur in Conc. 1. Epheſi. can. 12.

Quidam tamen confeſſi ſunt Chriſtum in triduo hominem fuiſſe: dicentes quidem verba erronea, ſed ſenſum erroris non habẽtes in fide. Sicut Hugo de ſancto Vict*. qui ea ratione dixit Chriſtum in triduo mortis fuiſſe hominẽ, quia dicebat animã eſſe hominem, quod tamen eſt falſum: vt in prima Parte oſtenſum eſt†. Magiſter etiam ſententiarũ in 22. diſt*. tertij lib. poſuit, quòd Chriſtus in triduo mortis fuit homo alia ratione: quia credidit quòd vnio animę & carnis non eſſet de ratione hominis, ſed ſufficit ad hoc, quòd aliquid ſit homo, quòd habeat animam humanam & corpus, ſiue cõiuncta ſiue non coniuncta. Quod etiam patet eſſe falſum ex his quę*dicta ſunt in 1. parte: & ex his quæ ſuprà dicta ſunt† circa modũ vnionis.

in l. 2. de ſacr. 1. parte c. 11.

q. 75. ar. 4.

** l. 3. ſent. di. 22. paragr. 1*

** 1. p. q. 75. ar. 4.*

† q. 2. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Dei ſuſcepit animam & carnem vnitam: & ideo illa ſuſceptio fecit Deum hominem & hominem Deum. Non autem ceſſauit illa ſuſceptio per ſeparationem Verbi ab anima vel à carne, ceſſauit tamen vnio carnis & animæ.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd homo dicitur eſſe ſuus intellectus, non quia intellectus ſit totus homo, ſed quia intellectus eſt principalior pars hominis, in quo virtualiter conſiſtit tota diſpoſitio hominis. Sicut ſi rector ciuitatis dicatur tota ciuitas, quia in eo conſiſtit tota diſpoſitio ciuitatis.

AD TERTIVM dicendum, quòd eſſe ſacerdotem, conuenit homini ratione animæ: in qua eſt ordinis character. Vnde per mortẽ homo non perdit ordinẽ ſacerdotalem, & multo minus Chriſtus, qui eſt totius ſacerdotij origo.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit idem numero corpus Chriſti viuentis & mortui.

quol. 2. ar. 1. & quol. 3. ar. 4. ad 1 et quol. 4. q. 5.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit idem numero corpus Chriſti viuentis & mortui. Chriſtus enim verè mortuus fuit, ſicut & alij homines moriuntur. Sed corpus cuiuſcunque alterius hominis, non eſt ſimpliciter idem numero mortuum & viuum: quia differunt eſſentiali differentia. Ergo neque corpus Chriſti, eſt ſimpliciter idem numero mortuum & viuum.

¶ 2 Præterea, Secundum Philoſ*. in 5. Metaph. Quæcunque ſunt diuerſa ſpecie, ſunt etiam diuerſa numero. Sed corpus Chriſti viuum & mortuum fuit diuerſum ſpecie, quia non dicitur oculus aut caro mortui, niſi æquiuocè: vt patet per Philoſophum in 2. de Anima. & 7. Meta*. Ergo corpus Chriſti non fuit ſimpliciter idem numero viuum & mortuum.

l. 5. metaphy. tex. 12. to. 3.

l. 2. de anima, tex. 9. et 7. metaph. text. 35. to. 2. et 3

¶ 3 Præterea, Mors eſt corruptio quædã. Sed illud quod corrumpitur corruptione ſubſtãtiali, poſtquã corruptũ eſt, iam non eſt: quia corruptio eſt mutatio de eſſe in non eſſe. Corpus ergo Chriſti poſtquam mortuum fuit, non remãſit idẽ numero, cùm mors ſit ſubſtantialis corruptio.

circa med. Epiſtolæ. Incip. Ego arbitrabar.

Sed contra eſt, quòd Athanaſ*. dicit in Epiſtola ad Epictetum: Circunciſo corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impaſſibile & incorporeum Dei verbum, hoc erat in ſepulchro poſitum. Sed corpus Chriſti viuum fuit circunciſum & in ligno affixum. Corpus autē Chriſti mortuum fuit poſitum in ſepulchro. Ergo hoc idē corpus, quod fuit viuum, fuit etiam mortuum.

Conclvsio.

Corpus Chriſti mortuum fuit idem numero ſimpliciter viuum & mortuum, cùm idem ſuppoſitum fuerit viui & mortui, diuinum ſcilicet, non autem fuit idem numero totaliter.

Respondeo dicendū, quòd hoc quod dico ſimpliciter, poteſt accipi dupliciter. Vno modo ſecūdū quod ſimpliciter idem eſt quod abſolutè: ſicut ſimpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, vt Philoſo*. dicit. Et hoc

l. 2. Topic. in fin. alias to. 1.

modo corpus Chriſti mortuum & viuū, ſimpliciter fuit idem numero: dicitur enim aliquid eſſe idem numero ſimpliciter, quia eſt ſuppoſito idem. Corpus autem Chriſti viuum & mortuum, fuit ſuppoſito idem: quia non habuit aliam hypoſtaſim viuum & mortuum, præter hypoſtaſim verbi Dei, vt ſuprà dictum eſt*. Et hoc modo loquitur Athan†. in auctoritate inducta. Alio modo ſimpliciter idem eſt quod omnino vel totaliter: & ſic corpus Chriſti mortuū & viuum non fuit ſimpliciter idem numero: quia non fuit totaliter idem, cùm vita ſit aliquid de eſſentia corporis viuentis: eſt enim prædicatum eſſentiale, non accidentale. Vnde conſequens eſt, quòd corpus, quod deſinit eſſe viuum, non totaliter idem remaneat. Si autem diceretur quòd corpus Chriſti mortuum totaliter idem remaneret, ſequeretur quòd non eſſet corruptū, corruptione dico mortis: quod eſt hæreſis Gaianitarum, vt Iſido*. dicit & habetur in Decretis† 24. q. 3. Et Dam*. dicit in 3. lib. quòd Corruptionis nomen duo ſignificat: vno modo ſeparationē animę à corpore, & alia huiuſmodi: alio modo perfectam diſſolutionem in elemēta. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini ſecundū Iulianum & Gaianum ſecūdum primum corruptionis modum ante reſurrectionē, eſt impium, quia corpus Chriſti non eſſet conſubſtantiale nobis, nec in veritate mortuum eſſet, nec ſecundum veritatem ſaluati eſſemus. Secundo autem modo corpus Chriſti fuit incorruptum.

ar. 2. huius q.
† In arg. Sed contra.
Iſid. 8. etymol. c. 5.
† In Decret. 24. q. 3. cap. Quidā autē hæreticiā me.
**Damaſ. l. 3. c. 28. in prin.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd corpus mortuum cuiuſcunque alterius hominis, non remanet vnitū alicui hypoſtaſi permanenti, ſicut corpus Chriſti mortuum. Et ideo corpus mortuum cuiuſcunque alterius hominis, non eſt idē ſimpliciter, ſed ſecundum quid: quia eſt idem ſecundum materiam, non autem idem ſecundum formam. Corpus autem Chriſti remanet idem ſimpliciter propter identitatem ſuppoſiti: vt dictum eſt†.

In corp. art.

Ad secvndvm dicēdum, quòd quia idem numero dicitur aliquid ſecundū ſuppoſitū, idē autem ſpecie eſt idem ſecundū formam, vbicunque ſuppoſitum ſubſiſtit in vna ſola natura, oportet quòd ſublata vnitate ſpeciei, auferatur vnitas numeralis. Sed hypoſtaſis verbi Dei ſubſiſtit in duabus naturis, & ideo quanuis in Chriſto non remaneat corpus idem ſecundū ſpeciē humanę naturę, remanet tamē idē numero ſecundū ſuppoſitum verbi Dei.

Ad tertivm dicendum, quòd corruptio & mors non competit Chriſto ratione ſuppoſiti, ſecundum quod attenditur vnitas, ſed ratione naturæ, ſecundum quam inuenitur differentia mortis & vitæ.

Articvlvs VI.

Vtrum mors Chriſti aliquid operata ſit ad noſtram ſalutem.

Inf. q. 52. ar. 2. cor. et q. 56 ar. 1. ad 4. et ad Gal. 1. col. 4.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd mors Chriſti nihil operata ſit ad noſtram ſalutē. Mors enim eſt quædam priuatio: eſt enim priuatio vitæ. Sed priuatio, cùm non ſit res aliqua, non habet aliquam virtutem agendi. Ergo non potuit aliquid operari ad noſtram ſalutem.

¶ 2 Præterea, Paſſio Chriſti operata eſt ad noſtram ſalutem per modum meriti. Sic autem non potuit operari mors Chriſti: nam in morte ſeparatur anima à corpore, quæ eſt merendi principium. Ergo mors Chriſti non eſt operata aliquid ad noſtram ſalutem.

¶ 3 Præterea, Corporale non eſt cauſa ſpiritualis: Sed mors Chriſti fuit corporalis, non ergo potuit eſſe cauſa ſpiritualis noſtræ ſalutis.

Sed contra eſt quod Auguſtin*. dicit in 4. de Trin. Vna mors noſtri Saluatoris, ſcilicet corporalis, duabus mortibus noſtris, id eſt animæ & corporis, ſaluti fuit. *l. 4. c. 3. circa fin. tom. 3.*

Conclvsio.

Mors Chriſti in facto eſſe non niſi per modum efficientiæ, virtute ſcilicet diuinitatis, operata fuit noſtram ſalutem, eripiendo nos à morte animæ & corporis.

Respondeo dicendum, quòd de morte Chriſti dupliciter loqui poſſumus. Vno modo, ſecundum quòd eſt in fieri: alio modo, ſecundum quòd eſt in facto eſſe. Dicitur autem mors eſſe in fieri, quando aliquis per aliquā paſſionem vel naturalem vel violētam tendit in mortem. Et hoc modo idem eſt loqui de morte Chriſti & de paſſione ipſius. Et ita ſecundum hunc modum mors Chriſti cauſa eſt ſalutis noſtræ ſecundum id quod de paſſione ſuprà dictum eſt*. Sed in facto eſſe mors Chriſti conſideratur, ſecundum quod iam facta eſt ſeparatio corporis & animæ, & ſic nunc loquimur de morte Chriſti. Hoc autem modo mors Chriſti non poteſt eſſe cauſa ſalutis noſtræ per modum meriti, ſed ſolùm per modum efficientiæ: inquantum ſcilicet nec per mortem diuinitas ſeparata fuit à Chriſti carne. & ideo quicquid contigit circa carnem Chriſti, etiam anima ſeparata, fuit nobis ſalutiferum virtute diuinitatis vnitæ. Conſideratur autem propriè alicuius cauſæ effectus ſecundum ſimilitudinem cauſę. vnde quia mors eſt quædam priuatio vitæ propriæ, effectus mortis Chriſti attenditur circa remotionem eorum quæ contrariantur noſtræ ſaluti, quæ quidem ſunt mors animæ & mors corporis. & ideo per mortem Chriſti dicitur eſſe deſtructa in nobis & mors animæ, quæ eſt per peccatum noſtrum (ſecundum illud Rom. 4. Traditus eſt, ſcilicet in mortem, propter delicta noſtra) & mors corporis, quæ conſiſtit in ſeparatione animæ: ſecundum illud primæ ad Cor. 15. Abſorpta eſt mors in victoria. *queſt. 49.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd mors Chriſti eſt operata ſalutem noſtram ex virtute diuinitatis vnitæ, & non ex ſola ratione mortis.

Ad secvndvm dicendū, quòd mors Chriſti ſecūdum quòd conſideratur in facto eſſe, etſi non eſt ad noſtram ſalutem operata per modum meriti: eſt tamen operata per modum efficientiæ: vt dictum eſt*. *In corp. art.*

Ad tertivm dicendum, quòd mors Chriſti fuit quidem corporalis: ſed corpus illud fuit inſtrumentum diuinitatis ſibi vnitæ, operans in virtute eius etiam mortuum.

QVAESTIO LI.

De ſepultura Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſepultura Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum conueniens fuerit Chriſtum ſepeliri.

¶ Secundò, de modo ſepulturæ eius.

¶ Tertiò, vtrum corpus eius fuerit in ſepulchro reſolutum.

¶ Quartò, de tempore quo iacuit in ſepulchro.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit conueniens Christum ſepeliri.

Inf q. 52. ar. 4. co. et op. 3c 241. et 242. et opuſ 60. c. 20. princ. et 1 Co. 15. l. 1. c. 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum ſepeliri. De Chriſto enim dicitur in Pſa. Factus eſt ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber. Sed in ſepulchro includũtur corpora mortuorum, quod videtur eſſe contrarium libertati. Ergo non videtur fuiſſe conueniens, quòd corpus Chriſti ſepeliretur.

¶ 2 Præterea, Nihil circa Chriſtum fieri debuit, quod non eſſet ſaluti ferum nobis. Sed in nullo videtur ad ſalutem hominum pertinere, quòd Chriſtus fuit ſepultus. Ergo non fuit conueniens Chriſtum ſepeliri.

¶ 3 Præterea, Inconueniẽs eſſe videtur quòd Deus qui eſt ſuper cælos excelſus, in terra ſepeliretur. Sed illud quod conuenit corpori Chriſti mortuo, attribuitur Deo ratione vnionis. Ergo inconueniens videtur, Chriſtum fuiſſe ſepultum.

SED CONTRA eſt quod Dominus dicit Matt. 26. de muliere quæ eum inunxerat, Opus bonum operata eſt in me. & poſtea ſubdit: Mittens enim hoc vnguentum in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit ad comprobandam Chriſti veram mortem, & vt ſpes reſurgendi mortuis daretur, & ſpiritualis mortis & ſepulturæ peccatorum fieret hominibus exemplum, vt Chriſtus non modo moreretur, ſed vt ſepeliretur.

RESPONDEO dicendũ, quòd conueniens fuit Chriſtum ſepeliri. Primò quidem ad comprobandum veritatem mortis: non enim in ſepulchro aliquis ponitur, niſi quando iam de veritate mortis conſtat. Vnde & Marc. 15. legitur, quòd Pilatus antequam concederet Chriſtum ſepeliri, diligenti inquiſitione cognouit eum mortuum eſſe. Secundò, quia per hoc quòd Chriſtus de ſepulchro reſurrexit, datur ſpes reſurgendi per ipſum, his qui ſunt in ſepulchro: ſecundum illud Ioan. 5. Omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Tertiò, ad exemplum eorum qui per mortem Chriſti, ſpiritualiter moriuntur peccatis: qui ſcilicet abſconduntur à conturbatione hominum. Vnde dicitur Coloſ. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Vnde & baptizati, qui per mortem Chriſti moriuntur peccatis, quaſi conſepeliũtur Chriſto per immerſionem, ſecundum illud Rom. 6. Conſepulti ſumus cum Chriſto, per baptiſmum in mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus ſepultus, ſe inter mortuos liberum fuiſſe oſtendit, in hoc quòd per incluſionẽ ſepulchri, non potuit impediri, quin ab eo reſurgendo exiuerit.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd ſicut mors Chriſti efficiẽter operata eſt noſtram ſalutem, ita etiam & eius ſepultura. Vnde Hieron. dicit ſuper Mar. Sepultura Chriſti reſurgimus. Et Iſa. 53. ſuper illud, Dabit impios pro ſepultura, dicit glo*. id eſt, Gentes, quæ ſine pietate erant, Deo patriq́; dabit: quia mortu* & ſepultus eos acquiſiuit.

glos. ord. ibid. ad habet.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut dicitur in quodã ſermone cõcilij Epheſini, nihil horum qui ſaluant homines, iniuriã Deo facit, qui oſtendunt eũ non paſſibilem, ſed clemẽtem. Et in alio ſermone eiuſdem concilij legitur: Nihil putat iniuriam Deus, quod eſt occaſio ſalutis hominibus: tu quidem non ita vilem Dei naturam arbitraberis, tanquam quæ aliquando ſubiecta poſſit eſſe iniuriis.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienti modo Chriſtus fuerit ſepultus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur non conuenienti modo Chriſtum fuiſſe ſepultum. Sepultura enim eius reſpondet morti ipſius. Sed Chriſtus fuit paſſus mortem abiectiſſimam: ſecundum illud Sap. 2. Morte turpiſſima condemnemus eum. Ergo

inconueniens videtur fuiſſe, quòd Chriſto exhibita fuit honorabilis ſepultura: inquantum à magnatibus fuit tumulatus, ſcilicet à Ioſeph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (vt habetur Marc. 15.) & à Nicodemo, qui erat princeps Iudæorum: vt habetur Ioan. 3.

¶ 2 Præterea, Circa Chriſtum non debuit aliquid fieri, quod eſſet ſuperfluitatis exemplum. Videtur autem ſuperfluitatis fuiſſe, quòd ad ſepeliendum Chriſtum Nicodemus venit ferens mixturam myrrhæ & aloës quaſi libras centum (vt dicitur Ioan. 19.) præſertim cùm mulier præuenerit corpus eius vngere in ſepulturam, vt dicitur Marc. 14. Non ergo fuit hoc conuenienter circa Chriſtum factum.

¶ 3 Præterea, Non eſt conueniens vt aliquod factum ſibiipſi ſit diſſonum. Sed ſepultura Chriſti fuit ſimplex ex vna parte: quia ſcilicet Ioſeph inuoluit corpus eius in ſindone munda (vt dicitur Mat. 27.) non autem auro aut gemmis, aut ſerico, vt Hieronym*. ibidem dicit: ex alia verò parte videtur, fuiſſe ambitioſa, inquantum eum cum aromatibus ſepelierunt. Ergo videtur non fuiſſe conueniẽs modus ſepulturæ Chriſti.

ſu hoc verb. 6 Mat. 27. to 9

¶ 4 Præterea, Quæcunque ſcripta ſunt, præcipuè de Chriſto, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt dicitur Ro. 15. Sed quædam ſcribuntur in Euãgelijs circa ſepulchrũ Chriſti, quæ in nullo videntur ad noſtram doctrinam pertinere: ſicut quòd fuit ſepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & exciſo in petra. Inconueniens ergo fuit modus ſepulturæ Chriſti.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Iſa. 11. Et erit ſepulchrum eius glorioſum.

CONCLVSIO.

Conuenienti ordine & modo Chriſtum fuiſſe ſepultum Scriptura exponit euangelica.

RESPONDEO dicendũ, quòd modus ſepulturæ Chriſti oſtenditur eſſe conueniens quantum ad tria. Primò quidem quantum ad confirmandam fidem mortis & reſurrectionis ipſius. Secundò, ad commendandam pietatem eorum, qui eum ſepelierunt. Vnde Aug*. dicit in 1. de Ciuitat. Dei: Laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atq́; honorificè tegendum ſepeliendumque curarunt. Tertiò, quantum ad myſterium, per quod informantur illi qui Chriſto conſepeliuntur in mortem.

l. 1. c. 13. circa med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa mortem Chriſti commendantur patientia & conſtãtia ipſius, qui mortem eſt paſſus: & tantò magis quantò mors fuit abiectior. Sed in ſepultura honorifica conſideratur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorificè ſepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium qui erant Chriſto mortuo ſeruituri.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in hoc, quòd Euãgeliſta dicit, Quòd ſepelierũt eum, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire (ſicut Aug*. dicit ſuper Ioan.) admonuit in huiuſmodi officiis, quæ mortuis exhibẽtur, morem cuiuſlibet gentis eſſe ſeruandum. Erat autem iſtius gentis conſuetudo, vt mortuorum corpora variis aromatibus condirẽtur, vt diutius ſeruarentur illæſa. Vnde & in tertio de doctrina Chriſtiana dicitur*, quòd in omnibus talibus, non vſus rerum, ſed libido vtentis in culpa eſt. Et poſtea ſubdit†, quòd in alijs perſonis plerunque flagitium eſt: in diuina vel prophetica perſona, maximè cuiuſdam rei ſignum eſt. Myrrha enim & aloës propter ſui amaritudinẽ ſignificant pœnitentiã: per quam aliquis in ſeipſo Chriſtum conſeruat abſque corruptione peccati. odor autem aromatum ſignificat bonam famam.

Tract. 120. in euang. Ioa. circa medio tom. 9.

l. 3. c. 12 parum à princ. tom. 3.

† eod. loco nũc dicto.

AD TERTIVM dicendum, quòd myrrha & aloës adhibebantur corpori Chriſti, vt immune à corruptione ſeruaretur, quod videbatur ad quandam neceſſitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum quòd licitè poſſu-

mus aliquibus pretioſis vti medicinaliter pro neceſſitate noſtri corporis conſeruandi. Sed inuolutio corporis pertinebat ad ſolam quandam decẽtiam honeſtatis: & in talibus ſimplicibus debemus eſſe contenti. Per hoc tamen ſignificabatur (vt Hier*. dicit) quòd ille in ſindone munda inuoluit Ieſum, qui mente pura eum ſuſceperit. Et hinc, vt Beda† dicit ſuper Mat. Eccleſiç mos obtinuit, vt ſacrificium altaris non in ſerico neque in panno tincto, ſed in lino terreno celebretur: ſicut corpus Domini eſt in ſindone munda ſepultum.

ſup illud Mat. 27. tom. 9. *† Beda in prædictum verb. Marc. c. 44. ſecund. ord. ſinda, nó procul à fin.*

Ad qvartvm dicẽdum, quòd Chriſtus ſepelitur In horto, ad ſignificandum quòd per mortem & ſepulturam ipſius, liberamur à morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradiſi cõmiſſum. Ideo autem Saluator in aliena ponitur ſepultura (vt Aug*. dicit in quodam ſermone) quia pro aliorum moriebatur ſalute: ſepulchrum autem mortis eſt habitaculum. Per hoc etiam conſiderari poteſt paupertatis abundãtia pro nobis ſuſceptæ: nam qui domum in vita non habuit, poſt mortem quoque in alieno ſepulchro reconditur, & nudus exiſtẽs, à Ioſeph cooperitur. In nouo autem ponitur monumẽto (vt Hieronym*. dicit) ne poſt reſurrectionem, cæteris corporibus remanentibus, ſurrexiſſe alius fingeretur. Poteſt autem & nouum ſepulchrum, Mariæ virginalem vterum demonſtrare. Per hoc etiam datur intelligi, quòd per Chriſti ſepulturam omnes innouamur morte & corruptione deſtructa.

Serm. 2. in vigi. Paſcha qui eſt 133. in ordine poſt med. tom. 10. *ſuper hoc verbum Matth. 27. tom. 9.*

In monumento autem exciſo in petra conditus eſt (vt Hieron†. dicit) ne ſi ex multis lapidibus ædificatum fuiſſet, tumuli fundamentis ſuffoſſis ablatus furto diceretur. Vnde & ſaxum magnum quod appoſitum fuit, oſtendit quòd non abſque auxilio plurimorum ſepultura potuiſſet reſerari. Si etiam ſepultus fuiſſet in terra, dicere potetant, Suffoderunt terram, & furati ſunt eum: ſicut Aug*. dicit. Significatur autẽ myſticè per hoc, (vt Hilar†. dicit) quòd per Apoſtolorum doctrinã in pectus duritiæ Gentilis quodam doctrinæ opere exciſum, Chriſtus infertur, rude ſcilicet ac nouũ, & nullo antea ingreſſu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora noſtra penetrare, lapis oſtio aduoluitur. Et ſicut Origen*. dicit, non fortuitu ſcriptum eſt, quod Ioſeph inuoluit corpus Chriſti ſindone munda, & poſuit in monumento nouo, & quod aduoluit lapidem magnum: quia omnia quæ ſunt circa corp⁹ Ieſu, mũda ſunt, & noua, & valde magna.

ſup. hoc verb. Mat. 27. to. 9 *In vigil Paſchæ in ſerm. 2 à med. to. 10.* *† Hilar. cano. vlt. in Matt. non multum procul à fin.* ** Hom. 35. in Mat in vlt. fol. tom. 10. 3*

Articvlvs III.

Vtrum corpus Chriſti in ſepulchro fuerit incineratum.

Inf. q. 53. ar. 1 con. et adi. Ecc. 3. di. 21. q. 1. ar. 2. & q 2. ar. 1. adi et opuſc. 3. c. 241. et opuſ. 60. c. 20. co. 2

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti in ſepulchro fuerit incineratũ. Sicut enim mors eſt pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum eſt enim primo homini poſt peccatum, Puluis es, & in puluerem reuerteris: vt dicitur Gen. 3. Sed Chriſtus mortẽ ſuſtinuit, vt nos à morte liberaret. Ergo etiam incinerari debuit corpus eius, vt nos ab incineratione liberaret.

¶ 2 Præterea, Corpus Chriſti fuit eiuſdem naturę cum corporibus noſtris. Sed corpora noſtra ſtatim poſt mortem reſolui incipiunt, & ad putredinem diſponuntur: quia exhalante calido naturali, ſuperuenit calor extraneus, qui putrefactionem cauſat. Ergo videtur quod ſimiliter in corpore Chriſti acciderit.

ar. 1 huius q.

¶ 3 Prętereà, Sicut dictũ eſt*, Chriſtus ſepeliri voluit, vt daret hominibus ſpem reſurgẽdi etiam de ſepulchris. Ergo etiam incinerationem pati debuit, vt ſpem reſurgendi incineratis poſt incinerationem, daret.

Sed contra eſt quod in Pſal. dicitur, Non dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ. Quod Dam*. exponit in 3. lib. de corruptione quæ eſt per reſolutionẽ in elemẽta.

l. 3. orth. fi. d. c. 28.

Conclvsio.

Mors Chriſti ne infirmitati naturæ eius aſcriberetur, neceſſariũ fuit vt in ſepulchro corpus integrum & incorruptum ſeruaretur vnione diuinitatis, quæ illud nunquam deſeruit.

Respondeo dicendũ, quòd non fuit conueniẽs corpus Chriſti putrefieri, vel quocunque modo incinerari: quia putrefactio cuiuſcunque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non poteſt amplius corpus continere in vnum. Mors autem Chriſti (ſicut ſuprà dictum eſt*) non debuit eſſe ex naturæ infirmitate, ne crederetur non eſſe voluntaria. & ideo non ex morbo, ſed ex paſſione illata voluit mori, cui ſe obtulit ſponte. Et ideo Chriſtus, ne mors eius naturæ infirmitati aſcriberetur, noluit corpus ſuum qualitercunq; putrefieri, aut qualitercunque reſolui: ſed ad oſtenſionẽ virtutis diuinæ voluit corpus illud incorruptum permanere. Vnde Chryſo. dicit, quòd viuentibus aliis hominibus, his ſcilicet qui egerunt ſtrenuè, arrident propria geſta: his autem pereuntibus, pereunt. Sed in Chriſto eſt totum contrarium: nam ante crucem omnia ſunt mœſta & infirma: vt autem crucifixus eſt, omnia clariora ſunt facta, vt noſcas non purum hominem crucifixum.

q. præc. ar. 1 ad 2. *In trac. qui dicitur, aduerſus gentiles demõſtratio, quod Chriſtus ſit Deus, parũ ante med. tom. 5*

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus cùm non eſſet ſubiectus peccato, neque morti erat obnoxius, neque incinerationi: voluntariè tamen mortem ſuſtinuit propter noſtram ſalutem, ſecũdum rationes ſupradictas*. Si autem corpus eius fuiſſet putrefactum vel reſolutum, magis hoc fuiſſet in detrimentum ſalutis humanæ: dum non crederetur in eo eſſe virtus diuina. Vnde ex perſona eius in Pſalm. dicitur, Quę vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem? quaſi dicat, Si corpus meum putreſcat, perditur effuſi ſanguinis vtilitas.

In corp. ar. & q. 50. art. 1.

Ad secvndvm dicendũ, quòd corpus Chriſti quantum ad conditionem naturæ paſſibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritũ putrefactionis, quod eſt peccatum. Sed virtus diuina corpus Chriſti à putrefactione præſeruauit, ſicut & reſuſcitauit à morte.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus de ſepulchro reſurrexit virtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc quòd à ſepulchro ſurrexit, ſufficiẽs argumentum fuit, quòd homines erant reſuſcitandi virtute diuina non ſolùm de ſepulchris, ſed etiam de quibuſcunque cineribus.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus fuerit in ſepulchro ſolùm vna die & duabus noctibus.

Inf. q. 52. ar. 4. cor. et q. 53 ar. 2. co. & opuſ. 3. c. 243 et opuſ. 60. c. 20. co. 2. fin. & 1. cor. 15. l. 1. co. ** hom. 21. in euang. declinãdo ad fin.*

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit in ſepulchro ſolùm vna die & duabus noctibus. Dicit enim ipſe Mat. 12. ſicut fuit Ionas in vẽtre ceti trib⁹ diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Sed in corde terrę fuit in ſepulchro exiſtẽs. Nõ igitur fuit in ſepulchro ſolùm vna die & duab⁹ noctibus.

¶ 2 Præterea, Greg*. dicit in Hom. Paſchali, quòd ſicut Samſon abſtulit media nocte portas Gazæ, ita Chriſtus media nocte auferens portas inferni, reſurrexit. Sed poſtquam reſurrexit, non fuit in ſepulchro. Ergo non fuit in ſepulchro duabus noctibus integris.

¶ 3 Præterea, Per mortem Chriſti lux præualuit tenebris. Sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. Ergo conuenientius fuit quòd corpus Chriſti fuerit in ſepulchro duobus diebus & vna nocte, quàm econuerſo.

Sed contra eſt, quod ſicut Aug*. dicit in 4. de Trin. à veſpere ſepulturæ vſque ad diluculũ reſurrectionis triginta ſex horæ ſunt, id eſt nox tota cum die tota & nocte tota.

l. 4. c. 5. poſt med. tom. 4.

Conclvsio.

Decuit vt qui non pro peccato, ſed ex charitate mori voluit, vt à peccatorum & corporis morte liberaret omnes, vna die tantum, & duabus noctibus eſſet in ſepulchro.

Respondeo dicendũ, quod ipſum tempus, quo Chriſtus in ſepulchro manſit, effectum mortis eius repręſentat. Dictum eſt autem ſuprà*, quòd per mortem Chri-

ar. 6 q. præc.

ſti liberati ſumus à duplici morte, ſcilicet à morte animæ & à morte corporis. & hoc ſignificatur per duas noctes, quibus Chriſtus in ſepulchro permãſit: Mors autem eius, quia nõ fuit ex peccato proueniẽs, ſed ex charitate ſuſcepta, non habuit rationem noctis, ſed diei: & ideo ſignificatur per diem integrum, quo Chriſtus fuit in ſepulchro. Et ſic conueniens fuit, quòd Chriſtus vna die & duabus noctibus eſſet in ſepulchro.

l.3.c.13.to.4 AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit in lib. de Conſenſu Euangeliſtarum: Quidam modum loquutionis Scripturæ neſcientes, noctem voluerũt annumerare tres illas horas à ſexta vſque ad nonam, quibus ſol obſcuratus eſt, & diem tres horas alias quibus iterum terris eſt redditus, id eſt à nona vſque ad Occaſum: ſequitur enim nox futuri ſabbati, qua cum ſuo die computata erunt iam duæ noctes & duo dies. Poſt ſabbatum autem ſequitur nox primi ſabbati, id eſt illuceſcentis diei Dominici, in qua tunc Dominus reſurrexit. & ita adhuc non conſtabit ratio trium dierum, & trium noctiũ. Reſtat ergo, vt hoc inueniatur, illo Scripturarum vſitato loquendi modo, quo à parte totum intelligitur, ita ſcilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro vno die naturali. Et ſic primus dies computatur ab extrema parte ſui, qua Chriſtus in ſexta feria eſt mortuus & ſepultus: ſecundus autem dies eſt integer cum 24. horis nocturnis & diurnis: nox autem ſequens pertinet ad tertium diem. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapſum, à luce in noctem, ita iſti propter hominis reparationem, à tenebris computantur in lucem.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſicut Aug*. dicit
l.4.c.5.to.3. in 4. de Trinit. Chriſtus in diluculo reſurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarũ noctis. Vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cùm adhuc eſſent tenebræ, venerunt ad monumentum.
hom.21.in eu Ratione ergo harum tenebrarum Greg*. dicit Chriſtum
ang. non remo media nocte ſurrexiſſe: non quidem diuiſa nocte in duas
te, à fine. partes æquales, ſed infra ipſam noctem. Illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici poteſt propter cõuenientiam, quam cum vtroque habet.

AD TERTIVM dicendum, quòd in tantũ lux in morte Chriſti præualuit (quæ ſignificatur per vnam diẽ) quòd tenebras duarum noctium, id eſt duplicis mortis noſtræ,
In corp. art. remouit, vt dictum eſt*.

QVÆSTIO LII.

De deſcenſu Chriſti ad inferos, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de deſcenſu Chriſti ad inferos.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum fuerit conueniens Chriſtũ ad inferos deſcendere.

¶ Secundò, in quem infernũ deſcenderit.

¶ Tertiò, vtrum totus fuerit in inferno.

¶ Quartò, vtrum aliquam moram ibi traxerit.

¶ Quintò, vtrum ſanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶ Sextò, vtrum damnatos ab inferno liberauerit.

¶ Septimò, vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶ Octauò, vtrum liberauerit homines de purgatorio.

3.d.22.q.2. ARTICVLVS PRIMVS.

ar.1.q.1. & *Vtrum fuerit conueniens, Chriſtum ad infernum deſcendere.*

opu.3.c.242 & opuſ.60.c.21.princ. & epiſt.99. in ter. ſiue 19. & med. tom.2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum ad infernum deſcendere. Dicit enim Aug*. in Epiſtol. ad Enodium. Nec ipſos quidem inferos vſpiam Scripturarum in bono appellatos potui reperire. Sed anima Chriſti non deſcendit ad aliquod malum: quia nec animæ iuſtorum ad aliquod malum deſcendunt. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens, Chriſtum ad inferos deſcendere.

¶ 2 Præterea, Deſcendere ad inferos, non poteſt Chriſto conuenire ſecundum diuinam naturam (quæ eſt omnino immobilis) ſed ſolùm conuenire poteſt ei ſecundum naturam aſſumptam. Ea verò quæ Chriſtus fecit vel paſſus eſt in natura aſſumpta, ordinantur ad humanam ſalutem, ad quam non videtur neceſſarium fuiſſe, quòd Chriſtus deſcenderit ad inferos: quia per paſſionem ſuam, quam in hoc mũdo ſuſtinuit, nos liberauit à culpa & pœna, vt ſuprà dictum eſt*. Non igitur fuit conueniens, quòd Chri- q.50.art.6.
ſtus ad infernum deſcenderet.

¶ 3 Præterea, Per mortem Chriſti ſeparata eſt anima à corpore eius, quod quidem in ſepulchro poſitum fuit: vt ſuprà habitum eſt*. Non autem videtur, quòd ſecundũ quæſt. præc.
animam ſolam ad infernum deſcẽderit: quia anima, cùm ſit incorporea, non videtur quòd localiter poſſit moueri: hoc enim eſt corporum, vt probatur in ſexto Phyſ*. deſ- li.6.phyſ.tex
cenſus autem motum corporalem importat. Non ergo tu 32.tom.2
fuit conueniens, quòd Chriſtus ad infernum deſcenderet.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Symbolo, Deſcendit ad inferos. Et Apoſtolus dicit Ephe. 4. Quòd autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primùm ad
inferiores partes terræ? gl. id eſt ad inferos. Gloſ. interlin. ibid.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit Chriſtum ad infernum deſcendere, vt nos ex illo liberaret, ſicut oportuit illum mortem pati, vt à morte nos eriperet.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit, Chriſtum ad infernum deſcendere. Primò, quidem: quia ipſe venerat pœnam noſtram portare, vt nos à pœna eriperet, ſecundum illud Iſa. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non ſolùm mortem corporis, ſed etiam deſcenſum ad inferos. Et ideo ſicut fuit conueniens, eum mori, vt nos liberaret à morte; ita conueniens fuit eum deſcendere ad inferos, vt nos à deſcenſu ad inferos liberaret. Vnde dicitur Oſee 13. Ero mors tua ô mors, ero morſus tuus inferne. Secundò: quia conueniens erat, vt victo diabolo per paſſionem, vinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, ſecundum illud Zach. 9. Tu quoque in ſanguine Teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, Expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter. Tertiò, vt ſicut poteſtatem ſuam oſtendit, in terra viuendo & moriendo, ita etiam poteſtatem ſuam oſtenderet in inferno, ipſum viſitando & illuminando. Vnde dicitur in Pſalmo: Attollite portas principes veſtras. glo. id eſt principes inferni auferte pôteſtatem veſtram, qua vſque nunc homines in inferno detinebatis: & ſic in nomine Ieſu omnẽ genu flectatur, nõ ſolũ cęleſtiũ, ſed etiã infernorũ, vt dicitur Phi. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen Inferorum ſonat in malum pœnæ, non autem in malũ culpæ. Vnde decuit Chriſtum in infernum deſcendere, non tanquam ipſe eſſet debitor pœnæ, ſed vt eos qui erant pœnę obnoxij, liberaret.

AD SECVNDVM dicendum, quòd paſſio Chriſti fuit quaſi quædam cauſa vniuerſalis humanæ ſalutis, tam viuorũ quàm mortuorum. Cauſa autem vniuerſalis applicatur ad ſingulares effectus per aliquid ſpeciale. Vnde ſicut virtus paſſionis Chriſti applicatur viuẽtibus per ſacramẽta cõfigurantia nos paſſioni Chriſti, ita etiam applicata eſt mortuis per deſcenſum Chriſti ad inferos. Propter quod ſignãter dicitur Zach. 9. quòd eduxit vinctos de lacu in ſanguine Teſtamenti ſui, id eſt per virtutem paſſionis ſuæ.

AD TERTIVM dicendũ, quòd anima Chriſti non deſcendit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, ſed eo genere motus, quo Angeli mouentur, ſicut
in prima parte habitum eſt*. 1.p.q.53.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus deſcenderit ad infernum damnatorum.

3. di. 22. q. 2. ar. 1 q. 2. & opuſ 60. c. 21 circa med.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus deſcēderit etiam ad infernum damnatorum: dicitur enim ex ore diuinæ Sapientiæ Eccl. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorum ſecundū illud Pſal. Introibunt in inferiora terræ. Ergo Chriſtus, qui eſt Dei ſapientia, etiam vſque ad infernum damnatorum deſcendit.

¶ 2 Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd Deus Chriſtum ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni: iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. Sed dolores non ſunt in inferno Patrum, neque etiam in inferno puerorum: qui non puniuntur pœna ſenſus propter peccatum actuale, ſed ſolum pœna damni propter peccatum originale. Ergo Chriſtus deſcēdit in infernū dānatorum: vel etiā in purgatoriū, vbi homines puniuntur pœna ſenſus pro peccatis actualibus.

¶ 3 Præterea, 1. Pet. 3. dicitur quòd Chriſtus his qui in carcere concluſi erant, Spiritu veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. Quod, ſicut Athanaſ. dicit in Epiſtola ad Epictetum, intelligitur de deſcenſu Chriſti ad inferos: dicit enim quòd corpus Chriſti fuit in ſepulchro poſitum, quando ipſe perrexit prædicare his, qui in cuſtodia erant, ſpiritibus; ſicut dixit Petrus. Conſtat autem quòd increduli erant in inferno damnatorum. Ergo Chriſtus ad infernum damnatorum deſcendit.

circa med illi⁹

¶ 4 Præterea, Aug⁹. dicit in Epiſt. ad Enod. Si in illum Abrahæ ſinum, Chriſtum mortuum veniſſe ſacra Scriptura dixiſſet, non nominato inferno eiuſque doloribus, miror, ſi quiſquam ad inferos eum deſcendiſſe aſſerere auderet: ſed quia euidentia teſtimonia & infernum cōmemorant & dolores, nulla cauſa occurrit, cur illo credatur veniſſe Saluator: niſi vt ab eiſdem doloribus ſaluos faceret. Sed locus dolorum eſt infernus dānatorum. Ergo Chriſtus in infernum damnatorum deſcendit.

eſt epiſ. 99. in ter princ. & med tom. 2.

¶ 5 Præterea, Sicut Aug⁹. dicit in quodam ſermone de reſurrectione, Chriſtus ad infernum deſcendens, omnes Sanctos, qui originali peccato aſtricti tenebantur, abſoluit. Sed inter illos erat etiam Iob, qui de ſeipſo dicit, Iob. 16. In profundiſſimum infernum deſcēdent omnia mea. Ergo Chriſtus etiam vſq; ad profundiſſimum infernum deſcendit.

In ſerm. 2. de reſurrect. qui eſt in ord. 137 paulo à princ. tom. 10.

SED CONTRA eſt quod de inferno damnatorum dicitur, Iob. 10. Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Nulla autem eſt conuentio lucis ad tenebras, vt dicitur ſecundæ ad Cor. 6 Ergo Chriſtus qui eſt lux, ad illum infernum damnatorum non deſcendit.

CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum effectum in omnem inferni locum deſcendit: ſecundum verò ſubſtantialem præſentiam non niſi ad locū deſcendit iuſtorum.

RESPONDEO dicēdum, quòd dupliciter dicitur eſſe aliquid alicubi. Vno modo per ſuum effectum: & hoc modo Chriſt⁹ in quēlibet infernorū deſcēdit, aliter tamē & aliter. Nam in infernum damnatorum habuit hunc effectū, ꝙ deſcendens ad inferos, eos de ſua incredulitate & malitia confutauit. Illis verò, qui detinebantur in purgatorio, ſpem gloriæ conſequendæ dedit. Sanctis autem Patribus, qui pro ſolo peccato originali detinebantur in inferno, lumen æternæ gloriæ infudit. Alio modo dicitur aliquid eſſe alicubi per ſuam eſſentiam, & hoc modo anima Chriſti deſcendit ſolùm ad locum inferni, in quo iuſti detinebantur, vt quos ipſe per gratiam interius viſitabat ſecundum diuinitatem, eos etiam ſecundum animam viſitaret & loco. Sic autem in vna parte inferni exiſtens effectum ſuum aliqualiter ad omnes inferni partes deriuauit, ſicut & in vno loco terræ paſſus, totum mundum ſua paſſione liberauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus qui eſt Dei ſapiētia, penetrauit omnes inferiores partes terræ, non localiter ſecundum animam, omnes circumeundo, ſed effectum ſuæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendēdo. Ita tamen quod ſolos iuſtos illuminauit: ſequitur enim, Et illuminabo omnes ſperantes in Domino.

AD SECVNDVM dicendū, quòd duplex eſt dolor, vn⁹ de paſſione pœnæ, quē patiūtur homines pro peccato actuali: ſecundum illud Pſal. Dolores inferni circundederunt me. Alius autem dolor eſt de dilatione ſperatæ gloriæ: ſecundum illud Prouerb. 13. Spes quæ differtur, affligit animam. Quem quidem dolorem patiebantur ſancti Patres in inferno, ad quod ſignificandum Aug⁹. in ſermone de reſurrectione, dicit, quòd lacrymabili obſecratione Chriſtum orabant. vtroſque autem dolores Chriſtus ſoluit ad inferos deſcendens: aliter tamen & aliter. Nam dolores pœnarum ſoluit, præſeruando ab eis: ſicut medicus dicitur ſoluere morbum, à quo præſeruat per medicinam. dolores autem cauſatos ex dilatione gloriæ, actualiter ſoluit, gloriam præbendo.

In ſermo. 2. de reſurrect. qui eſt 137 in ordin. à medio tom. 10.

AD TERTIVM dicendum, quòd illud quod ibi dicit Petrus, à quibuſdam refertur ad deſcenſum Chriſti ad inferos, ſic exponentes verbum illud: His qui in carcere incluſi erant, id eſt inferno, ſpiritu, id eſt ſecundum animam, Chriſtus veniens prædicauit, qui increduli fuerāt aliquando. Vnde & Dam⁹. dicit in 3. lib. quòd ſicut his, qui in terra ſunt, euangelizauit: ita & his, qui in inferno. Non quidem vt incredulos ad fidem conuerteret, ſed vt eorum infidelitatem confutaret. Quia ipſa prædicatio nihil aliud intelligi poteſt, quàm manifeſtatio diuinitatis eius, quæ manifeſtata eſt infernalibus per virtuoſum deſcenſum Chriſti ad inferos. Aug⁹. tamen melius exponit in Epiſtola ad Enodiū, vt referatur non ad deſcenſum Chriſti ad inferos: ſed ad operationem diuinitatis eius, quam exercuit à principio mundi. Vt ſit ſenſus, quòd his qui in carcere cōcluſi erāt viuētes, ſcilicet in corpore mortali (quod eſt quaſi quidam carcer animæ) ſpiritu ſuæ diuinitatis veniēs prędicauit per internas inſpirationes: & etiam exteriores admonitiones per ora iuſtorum. His inquam prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, Noe ſcilicet prædicanti, quando expectabāt Dei patiētiam, per quam differebatur pœna diluuij: vnde ſubdit, in diebus Noe, cùm fabricaretur arca.

L. 3. orth. fid. c. 29.

epiſtol. 99. à med. illi⁹. to. 2.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſinus Abrahæ poteſt ſecundum duo conſiderari: vno modo ſecundū quietem quę ibi erat à pœna ſenſibili: & quantum ad hoc non cōpetit ei nec nomē inferni, nec ſunt ibi aliqui dolores. Alio modo poteſt cōſiderari quantū ad priuationē gloriæ ſperatę: & ſecundum hoc habet rationem inferni, & doloris. Et ideo nunc dicitur ſinus Abrahę illa requies Beatorum, non tamen dicitur infernus, nec dicuntur nunc in ſinu Abrahæ eſſe dolores.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut Greg⁹. ibidem dicit, ipſa ſuperiora loca inferni profundiſſimū infernū vocat. Si enim quantum ad celſitudinē cęli, aër iſte caliginoſus infernus eſt, quantū ad eiuſdē aëris altitudinē, terra quę inferius iacet; & infernus intelligi & profundus poteſt. Quantū verò ad eiuſdē terrę altitudinē, & loca illa inferni, quæ ſuperiora ſunt aliis receptaculis inferni, hoc modo inferni profundiſſimi appellatione ſignificantur.

Li. 13. Moral. c. 22. à med.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus fuerit totus in inferno.

opu. 3. c. 236

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nō fuerit totus in inferno. Corpus enim Chriſti eſt pars eius. Sed corpus Chriſti non fuit in inferno: ergo totus Chriſtus non fuit in inferno.

¶ 2 Præterea, Nihil cuius partes ab inuicem ſeparatæ ſunt, poteſt dici totum. Sed corpus & anima quæ ſunt par-

tes hu-

tes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicẽ ſeparata poſt mor-
q.50.art.4 tem: vt ſuprà dictum eſt *. Deſcendit autem ad infer-
num mortuus exiſtens. Non ergo potuit eſſe totus in
inferno.

¶ 3 Præterea, Illud totum dicitur eſſe in aliquo loco,
cuius nihil eſt extra locum illum. Sed aliquid Chriſti erat
extra infernum: quia & corpus erat in ſepulchro, & diui-
nitas vbique. Ergo Chriſtus non fuit totus in inferno.

li.3.c.7.circ. SED CONTRA eſt, quod Auguſtin*. dicit in libr.
princ.tom.9. de Symbolo: Totus Filius apud Patrem, totus in cælo,
totus in terra: totus in vtero Virginis, totus in cruce, to-
tus in inferno, totus in paradiſo, quò Latronẽ introduxit.

CONCLVSIO.

Cum nunquam fuerit corpus & anima Chriſti à perſona filij Dei ſeparata, fuit totus Chriſtus in ſepulchro, in inferno & vbique.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut patet ex
P.p.q.31.ar. his, quæ in Prima * parte dicta ſunt, maſculinum genus
2.ad 4.arg. refertur ad hypoſtaſim vel perſonam, neutrum autem ge-
nus pertinet ad naturam. In morte autem Chriſti, licet
anima fuerit ſeparata à corpore, neutrum tamen fuit ſe-
q.50.ar.2.3 paratum à perſona filij Dei, vt ſuprà dictum eſt *. Et ideo
& 4. in illo triduo mortis Chriſti dicendum eſt, quod totus
Chriſtus fuit in ſepulchro: quia tota perſona fuit ibi per
corpus ſibi vnitum: & ſimiliter totus fuit in inferno: quia
tota perſona Chriſti fuit ibi ratione animæ ſibi vnitæ. to-
tus etiam Chriſtus tunc erat vbique ratione diuinæ na-
turæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus quod tunc erat in ſepulchro, non eſt pars perſonæ increatæ, ſed naturæ aſſumptæ. Et ideo per hoc quòd corpus Chriſti non fuit in inferno, non excluditur, quin totus Chriſtus fuerit: ſed oſtenditur quòd non fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, conſtituitur totalitas humanæ naturæ, non autem totalitas diuinæ perſonæ. Et ideo ſoluta vnione animæ & corporis per mortem, remanſit totus Chriſtus, ſed non remanſit humana natura in ſua totalitate.

AD TERTIVM dicendum, quòd perſona Chri-
ſti eſt tota in quolibet loco, ſed non totaliter: quia nullo
loco circunſcribitur. Sed nec omnia loca ſimul accepta,
eius immenſitatem comprehẽdere poſſunt, quinimo ipſe
ſua immenſitate omnia comprehendit. Hoc autem locũ
habet in his, quæ corporaliter & circunſcriptiuè ſunt in
loco. quòd ſi totum ſit alicubi, nihil eius ſit extrà. ſed hoc
lib.3.ca.7.in in Deo locum non habet. Vnde Augu *. dicit in ſermone
medio.to.9 de Symbolo, Non per diuerſa tempora vel loca dicimus
vbiq; Chriſtum eſſe totum, vt modo ibi totus ſit, & alio
tempore alibi totus, ſed vt ſemper vbique ſit totus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus aliquam moram traxerit in inferno.

3.di.22.q.2 AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd
ar.1.q.3. Et Chriſtus nullam moram traxerit in inferno. Chri-
opu.62.c.28 ſtus enim ad hoc in infernum deſcendit, vt ex eo
circa fin. homines liberaret. Sed hoc ſtatim ab eo factum eſt in
ipſo ſuo deſcenſu: facile enim eſt in conſpectu Dei, ſubi-
tò honeſtare pauperem: vt dicitur Eccleſ. 11. Ergo videtur
quòd nullam moram in inferno traxerit.

in ſer.2.de re ¶ 2 Præterea, Auguſti *. dicit in ſermone de reſurrect.
ſurrec. qui eſt quòd ſine aliqua mora, ad imperium Domini ac Salua-
in ordi. 137. toris, omnes ferrei confracti ſunt vectes: vnde ex perſo-
de tēp. à med. na Angelorum concomitantium Chriſtum dicitur, Tol-
illius to.10 lite portas principes veſtras. Ad hoc autem Chriſtus illuc
deſcendit, vt vectes inferni confringeret. ergo Chriſtus in
inferno nullam moram traxit.

¶ 3 Præterea, Luc. 23. dicitur, quòd Dominus in cruce pendens dixit Latroni, Hodie mecum eris in paradiſo. Ex quo patet quòd eodem die Chriſtus fuit in paradiſo. Nõ autem ſecundum corpus, quod poſitum fuit in ſepulchro, ergo ſecundum animam, quæ ad infernum deſcenderat. Et ita videtur quòd non traxerit moram in inferno.

SED CONTRA eſt, quod Petrus dicit Act. 2. Quẽ Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. Ergo videtur quòd vſq; ad horam reſurrectionis manſerit in inferno.

CONCLVSIO.

Animam Chriſti tandiu fuiſſe in inferno credendum eſt, quandiu corpus eius fuit in ſepulchro.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Chriſtus vt noſtras pœnas in ſe ſuſciperet, voluit corpus ſuum in ſepulchro poni, ita etiam voluit animam ſuam ad infernũ deſcendere. Corpus autem eius manſit in ſepulchro per diem integrum & duas noctes ad comprobandum veritatem mortis ſuæ. Vnde etiam tantundem credendum eſt, animam eius fuiſſe in inferno: vt ſimul anima eius educeretur de inferno, & corpus de ſepulchro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus ſtatim ad infernum deſcendens, ſanctos ibi exiſtentes liberauit, non quidem educendo eos de loco inferni, ſed in ipſo inferno eos luce gloriæ illuſtrando. Et tamen conueniens fuit, vt tandiu anima eius remaneret in inferno, quandiu corpus manebat in ſepulchro.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus ſancti Patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis: quos Chriſtus, ſtatim deſcẽdens ad inferos, virtute ſuæ paſſionis & mortis confregit. Et tamen voluit in inferno aliquandiu remanere propter rationem prædictam.

AD TERTIVM dicendũ, quòd illud verbũ Domi-
ni; eſt intelligendum non de paradiſo terreſtri corporeo,
ſed de paradiſo ſpirituali: in quo eſſe dicuntur quicunque
diuina gloria perfruuntur. Vnde Latro, loco quidem cum
Chriſto ad infernum deſcendit, vt cum Chriſto eſſet: quia
dictum eſt ei, * Mecum eris in paradiſo. Sed præmio in pa- Luc.23.
radiſo fuit: quia ibi diuinitate Chriſti fruebatur, ſicut &
alij Sancti.

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſtus deſcendens ad inferos, ſanctos Patres inde liberauerit.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd 3.di.22.q.2
Chriſtus deſcendens ad inferos, ſanctos Patres in- ar.2.q 1. Et
de non liberauerit. Dicit enim Aug. in epiſtola ad op.3.c.242.
Enodiũ †, Illis iuſtis qui in ſinu erant Abrahæ, cùm Chri- †eſt epi.99 de
ſtus in inferna deſcenderet, nondum quid contuliſſet in- clinando ad
ueni: à quibus eum ſecundum * beatificam præſentiam mediũ illius,
ſuæ diuinitatis, nunquam video receſſiſſe. Multum autem tom.2
eis contuliſſet, ſi eos ab inferis liberaſſet. Non ergo vide- Alias, bene-
tur quòd Chriſtus ſanctos Patres ab inferis liberauerit. ficam.

¶ 2 Præterea, Nullus in inferno detinetur, niſi propter peccatum. Sed ſancti Patres dum adhuc viuerent, per fidẽ Chriſti iuſtificati fuerant à peccato. Ergo non indigebant liberari ab inferno, Chriſto ad inferos deſcendente.

¶ 3 Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed
cauſa deſcendendi ad inferos eſt peccatum, quod fuit re-
motum per paſſionem Chriſti, vt ſuprà dictum eſt *. Nõ q.50.ar.6
ergo per deſcenſum Chriſti ad inferos, ſancti Patres ſunt
de inferno educti.

SED CONTRA eſt, quod Aug *. dicit in ſermone in ſer.2.de re
de reſurrectione, quòd Chriſtus quando ad inferos deſcẽ- ſurrec. qui eſt
dit, portam inferni & vectes confregit, & omnes iuſtos, 137. in ordi.
qui originali peccato aſtricti tenebantur, abſoluit. poſt medium.
tom.10

CONCLVSIO.

Cum per Chriſti paſſionem fuerint homines omnes liberati ab omni reatu pœnæ tam originali, quàm actuali peccato debita, credendum eſt Chriſtum ad inferos deſcendentẽ Patres omnes ex inferno liberaſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ
eſt *) Chriſtus deſcendens ad inferos, operatus eſt in virtu- ar.præc.ad 2.
te ſuæ paſſionis. Per paſſionem autem Chriſti liberatum arg.

eſt genus humanum, non ſolùm à peccato, ſed etiam à reatu pœnę, vt ſuprà dictum eſt•. Dupliciter autem homines reatu pœnæ erant aſtricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in ſua perſona cõmiſerat. Alio modo pro peccato totius humanæ naturæ, quod à primo parente in omnes originaliter deuenit: vt dicitur Ro. 5. Cuius quidem peccati pœna, eſt mors corporalis, & excluſio à vita gloriæ (vt patet ex his quæ dicuntur Gen. 2. & 3.) nam Deus hominem de paradiſo poſt peccatũ eiecit, cui ante peccatum mortem fuerat comminatus, ſi peccaret. Et ideo Chriſtus deſcendens ad inferos, virtute ſuæ paſſionis ab hoc reatu Sanctos abſoluit, quo erant à vita gloriæ excluſi, vt poſſent Deum per eſſentiam videre, in quo conſiſtit perfecta hominis beatitudo, vt in Secunda parte dictum eſt•. Per hoc autẽ ſancti Patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et ſic Chriſtus deſcendens ad inferos, ſanctos Patres ab inferis liberauit. Et hoc eſt quod dicitur Zacha. 9. Tu verò in ſanguine Teſtamenti tui, eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col. 2. dicitur, quòd expolians principatus & poteſtates, ſcilicet infernales, auferendo Abraham, Iſaac & Iacob & cæteros iuſtos, traduxit eos, id eſt longè ab hoc regno tenebrarum, ad cælum duxit, vt glo•. ibidem dicit.

[margin: q.49.ar.3.et q.50.ar.6 — P.2.q.3.ar.8 — gl. interlinea. & ord. ſimul]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug†. ibi loquitur contra quoſdam qui æſtimabant antiquos iuſtos ante aduentũ Chriſti, in inferno doloribus pœnarũ fuiſſe ſubiectos. Vnde• parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam Sanctis fuiſſe conceſſum, vt Dominus cùm in infernu veniſſet, à doloribus ſoluerentur. Sed quonam modo intelligatur Abraham, in cuius ſinum etiam pauper ille ſuſceptus eſt, in illis fuiſſe doloribus: ego quidem nõ video. Et ideo cùm poſtea ſubdit, ſe nondum inueniſſe quid deſcenſus Chriſti ad inferos, antiquis iuſtis contulerit, intelligendum eſt quantum ad abſolutionem à doloribus pœnarum: contulit tamen eis quantum ad adeptionem gloriæ: & per conſequens ſoluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen ſpe magnum gaudium habebant: ſecundum illud Ioan. 8. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum. Et ideo ſubdit, A quibus eum ſecundum beatificam præſentiam ſuæ diuinitatis, nunquam video receſſiſſe: inquantum, ſcilicet ante aduentum Chriſti erant beati in ſpe, licet nondum eſſent perfectè beati in re.

[margin: † loco citato in argum. •q. epiſt. 99 circa medium tom. 2.]

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſancti Patres dum adhuc viuerent, liberati fuerunt per fidem Chriſti ab omni peccato tam originali quàm actuali, & à reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamen à reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur à gloria, nondũ ſoluto pretio redemptionis humanæ. Sicut etiam nunc fideles Chriſti liberãtur per baptiſmũ à reatu actualiũ peccatorum, & à reatu originalis quantum ad excluſionem à gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantũ ad neceſſitatem corporaliter moriendi: quia renouantur ſecundum ſpiritum, ſed nondum ſecundum carnem: ſecundum illud Roma. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtificationem.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſtatim Chriſto mortem patiente, anima eius ad infernũ deſcendit, & ſuæ paſſionis fructum exhibuit Sanctis in inferno detentis, quamuis ex loco illo non exierint, Chriſto apud inferos commorante: quia ipſa Chriſti præſentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Chriſtus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

[margin: 3.d.22.q.2 ar.2.q.2. Et opu.3.c.242]

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus aliquos damnatos ab inferno liberauerit. Dicitur enim Iſa. 24. Congregabũtur cõgregatione vnius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & poſt multos dies viſitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cęli adorauerant. Ergo videtur quòd etiã damnati, Chriſto deſcendẽte ad inferos, ſunt viſitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

¶ 2 Præterea, Super illud Zacha. 9. Tu autem in ſanguine Teſtamenti tui, eduxiſti vinctos de lacu, in quo nõ erat aqua, dicit glo•. Tu eos liberaſti, qui tenebãtur vincti carceribus, vbi nulla miſericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat. Sed ſoli damnati includũtur carceribus abſque miſericordia: ergo Chriſtus liberauit aliquos de inferno damnatorum. [margin: glo. interlinea ris ibid.]

¶ 3 Prętерea, Potentia Chriſti non fuit minor in inferno, quàm in hoc mundo: vtrobiq; enim operatus eſt per potentiam ſuæ diuinitatis. Sed in hoc mundo, de quolibet ſtatu aliquos liberauit: ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de ſtatu damnatorum.

SED CONTRA eſt quod dicitur Oſeæ 13. Ero mors tua ò mors, morſus tuus ero inferne, gloſ•. Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo. Sed ſoli reprobi ſunt in inferno damnati. Ergo per deſcenſum Chriſti ad inferos, non ſunt aliqui de inferno damnatorũ liberati. [margin: gl. interlinearis ibid.]

CONCLVSIO.

Cum damnati nullam in Chriſtum fidem charitate formatam habuerint, nullo modo illos fuiſſe liberatos ab inferno per illum deſcenſum credendum.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt•) Chriſtus deſcendens ad inferos, operatus eſt in virtute ſuæ paſſionis. Et ideo eius deſcenſus ad inferos, illis ſolis liberationis contulit fructum, qui fuerunt paſſioni Chriſti coniuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorum, aut penitus fidem paſſionis Chriſti non habuerant, ſicut infideles: aut ſi fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Chriſti patientis. Vnde nec à peccatis ſuis erant mũdati. Et propter hoc deſcenſus Chriſti ad inferos non contulit eis liberationẽ à reatu pœnæ infernalis. [margin: art. præced.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſto deſcendente ad inferos, omnes qui erant in quacunque parte inferni, ſunt aliqualiter viſitati: ſed quidam ad ſuam conſolationem, & liberationem, quidam autem ad ſuam confutationem & confuſionem, ſicut damnati. Vnde ibidem ſubditur, Et erubeſcet luna, & confundetur ſol, &c.

Poteſt etiam hoc referri ad viſitationem, qua viſitabuntur in die iudicij: non vt liberentur, ſed vt amplius condemnentur: ſecundum illud Sophoniæ primo, Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd cùm dicitur in gloſ•. Vbi nulla miſericordia eos refrigerabat, intelligendum eſt quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia ſancti Patres ab illis inferni carceribus ante Chriſti aduentum non poterant liberari. [margin: poſita in arg. 2.]

AD TERTIVM dicendum, quòd non fuit propter Chriſti impotentiam, quòd non ſunt aliqui liberati de quolibet ſtatu infernaliũ, ſicut de quolibet ſtatu mundanorum: ſed propter diuerſam vtrorunq; conditionem. Nam homines quandiu viuunt poſſunt ad fidem & charitatem conuerti: quia in hac vita non ſunt homines confirmati in bono vel malo, ſicut poſt exitum ab hac vita.

ARTICVLVS VII.

Vtrum qui cum originali deceſſerant, fuerint à Chriſto liberati.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri qui cum originali deceſſerant, fuerint per deſcenſum Chriſti, liberati ab inferno. Non enim tenebantur in inferno, niſi pro peccato originali, ſicut & ſancti Patres, ſed ſancti Patres ſunt ab inferno liberati per Chriſtum, vt ſuprà dictum eſt•. Ergo & pueri ſimiliter per Chriſtum ſunt ab inferno liberati. [margin: 3.di.22.q.2 art.2.q.3. Et opu.3.c.242 — ar.4. huius q. ad 2.]

¶ 2 Præterea, Apoſtolus dicit Rom. 5. Si vnius delicto

multi

multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti, in plures abũdauit. Sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedentes, in inferno detinentur. Ergo multo magis per gratiam Chriſti ſunt ab inferno liberati.

¶ 3 Præterea, Sicut baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ita & deſcenſus eius ad inferos, vt ex dictis patet *. *art. 5. & 6. præced.* Sed pueri per baptiſmum liberantur à peccato originali & ab inferno. Ergo ſimiliter liberati ſunt per deſcenſum Chriſti ad inferos.

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus dicit Rom. 3. quod Deus propoſuit Chriſtum propitiatorem per fidem in ſanguine eius. Sed pueri, qui cum ſolo peccato originali deceſſerant, nullo modo fuerant participes fidei Chriſti. Ergo non perceperunt fructũ propitiationis Chriſti, vt per ipſum ab inferno liberarentur.

Conclvsio.

Chriſtus ad inferos deſcendens non liberauit pueros qui cum originali peccato deceſſerant, cùm nullam habuerint cum dilectione in Chriſtum fidem.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) *art. præced.* deſcenſus Chriſti ad inferos, in illis ſolis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem paſſioni Chriſti coniungebantur: in cuius virtute deſcenſus Chriſti ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali deceſſerant, nullo modo fuerant coniuncti paſſioni Chriſti per fidem & dilectionem. Neque enim fidem propriam habere potuerant: quia non habuerant vſum liberi arbitrij: neque per fidem parentum, aut per aliquod fidei ſacramentum fuerant à peccato originali mundati. Et ideo deſcenſus Chriſti ad inferos, huiuſmodi pueros non liberauit ab inferno. Et præterea ſancti Patres ab inferno ſunt liberati, per hoc quod ſunt ad gloriam diuinæ viſionis admiſſi, ad quam nullus poteſt peruenire niſi per gratiam, ſecundum illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Cùm igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſancti Patres, etſi adhuc tenerentur aſtricti reatu originalis peccati, inquantum reſpicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Chriſti ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis, quam Chriſtus attulit deſcendens ad inferos. Sed hoc de pueris dici non poteſt, vt *In corp. art.* ex ſuprà dictis patet *.

Ad secvndvm dicendum, quòd cum Apoſtolus dicit, quòd gratia Dei in plures abũdauit, ly plures, non eſt accipiendum comparatiuè: quaſi plures numero ſint ſaluati per gratiam Chriſti, quàm damnati per peccatum Adæ, ſed abſolutè: acſi diceret, quòd gratia vnius Chriſti abundauit in multos, ſicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos. Sed ſicut peccatum Adæ ad eos tantum peruenit, qui per ſeminalem rationem carnaliter ab eo deſcenderit, ita gratia Chriſti ad illos tantum peruenit, qui ſpirituali regeneratione, eius membra ſunt facti, quod non competit pueris decedentibus cum originali peccato.

Ad tertivm dicendum, quòd baptiſmus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo poteſt tranſmutari de culpa in gratiam, ſed deſcenſus Chriſti ad inferos, exhibitus fuit animabus poſt hanc vitam, vbi non ſunt capaces tranſmutationis prædictæ. Et ideo per baptiſmum pueri liberantur à peccato originali & ab inferno: non autem per deſcenſum Chriſti ad inferos.

3 di. 22. q. 2 art. 2. q. 4. Et opuſ. 3. capite 242.

Artscvlvs viii.

Vtrum Chriſtus ſuo deſcenſu liberauerit animas à purgatorio.

eſt epi. 69 in ord. epiſtolarũ nõ remote ante med. tom. 2

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſuo deſcenſu ad inferos, liberauerit animas à purgatorio. Dicit enim Auguſtinus in Epiſtola ad Enodiũ *, Quia euidentia teſtimonia & infernum commemorant & dolores, nulla cauſa occurrit, cur illò credatur veniſſe Saluator, niſi vt ab eiſdem doloribus ſaluos faceret. Sed vtrum omnes quos in eis inuenit, an quoſdam quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro, fuiſſe tamen Chriſtum apud inferos, & in eorum doloribus conſtitutis, hoc beneficium præſtitiſſe non dubito. Non autem præſtitit beneficium liberationis damnatis: ſicut ſuprà dictum eſt *. *ar. 6. huius q.* Præter eos autem nulli ſunt in doloribus pœnalibus conſtituti, niſi illi, qui ſunt in purgatorio. Ergo Chriſtus animas de purgatorio liberauit.

¶ 2 Præterea, Ipſa Chriſti præſentia non minorem effectum habuit, quàm ſacramenta ipſius. Sed per ſacramenta Chriſti liberantur animæ à purgatorio, & præcipuè per Euchariſtiæ ſacramentum, vt infra dicetur *. *q. 79. ar. 2.* Ergo multò magis per præſentiam Chriſti ad inferos deſcendentis, ſunt animæ à purgatorio liberatæ.

¶ 3 Præterea, Chriſtus quoſcunque curauit in hac vita, totaliter curauit, vt Auguſt *. dicit in lib. de Pœnitentia. *in lib. de vera & falſa pæni. c. 9. poſt medium to. 4* & Ioan. 7. Dominus dicit, Totum hominem ſaluum feci in ſabbato. Sed Chriſtus eos qui in purgatorio erant, liberauit à reatu pœnæ damni, quo excludebantur à gloria. Ergo etiam liberauit eos à reatu pœnæ purgatorij.

Sed contra eſt, quòd Greg *. dicit in 13. Moraliũ: *li. 13. ca. 20. circa finem.* Dum conditor ac redẽptor noſter clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit. Patitur autem nos ire ad purgatorium: ergo deſcendens ad inferos, animas à purgatorio non liberauit.

Conclvsio.

Animæ in purgatorio tunc, tales quales ſunt illæ, quæ nunc ibi detinentur, non fuerunt per Chriſti deſcenſum liberatæ, ſed quæ tales tunc, quales nunc liberantur, fuerunt per Chriſti deſcenſum à purgatorio liberatæ.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſæpe dictũ eſt *) *ar. 4. 5. 6. & 7. huius q.* deſcenſus Chriſti ad inferos, liberatorius fuit in virtute paſſionis ipſius. Paſſio autem eius non habet temporalem virtutem & tranſitoriam, ſed ſempiternam, ſecundum illud Heb. 10. Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Et ſic patet, quòd non habuit tũc maiorem efficaciam paſſio Chriſti, quàm habeat nunc. Et ideo illi, qui fuerunt tales quales nunc ſunt, qui in purgatorio detinentur, non fuerunt à purgatorio liberati per deſcenſum Chriſti ad inferos. Si qui autem inuenti ſunt tales quales etiam nunc virtute paſſionis Chriſti à purgatorio liberantur, tales nihil prohibet per deſcenſum Chriſti ad inferos, à purgatorio eſſe liberatos.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex illa auctoritate Augu. non poteſt concludi quòd omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint à purgatorio liberati, ſed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum: illis ſcilicet qui iam ſufficienter purgati erant, vel etiam qui dum adhuc viuerent, meruerunt per fidem & deuotionem ad mortem Chriſti, vt eo deſcendente, liberarentur à temporali purgatorij pœna.

Ad secvndvm dicendum, quòd virtus Chriſti operatur in ſacramentis per modum ſanationis & expiationis cuiuſdam, vnde ſacramentum euchariſtiæ liberat hominem à purgatorio, inquantum eſt ſacrificium quoddam ſatisfactorium pro peccato. Deſcenſus autem Chriſti ad inferos, non fuit ſatisfactorius, operabatur tamen in virtute paſſionis, quæ fuit ſatisfactoria: vt ſuprà habitũ eſt *. *q. 49. ar. 3. et alibi eiuſdem quæſt.* Sed erat ſatisfactoria in generali: cuius virtutem oportebat applicari ad vnumquemque per aliquid ſpecialiter ad ipſum pertinens. Et ideo non oportet quòd per deſcenſum Chriſti ad inferos, omnes fuerint à purgatorio liberati.

Ad tertivm dicendũ, quòd illi defectus, à quibus Chriſtus in hoc mundo ſimul homines liberabat,

erant

erant perſonales, propriè ad vnumquemque pertinentes: ſed excluſio à gloria Dei, erat quidem defectus generalis, pertinẽs ad totam humanam naturam. Et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Chriſtum eſſe liberatos ab excluſione à gloria: non autem à reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad proprium defectũ. Sicut econtrario ſancti Patres ante Chriſti aduentum liberati ſunt à proprijs defectibus: non autem à defectu communi, ſicut ſuprà dictum eſt*.

q.49.ar.5.

QVÆSTIO LIII.

De Reſurrectione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de his quæ pertinent ad exaltationem Chriſti. Et primò de eius reſurrectione. ſecundò, de eius aſcenſione. tertiò, de eius ſeſſione ad dexteram Patris. quartò, de iudiciaria poteſtate ipſius.

Circa primum occurrit quadruplex conſideratio. Quarum prima eſt de ipſa Chriſti reſurrectione. Secunda de qualitate reſurgentis. Tertia de manifeſtatione reſurrectionis. Quarta de eius cauſalitate.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, de neceſſitate reſurrectionis eius.
¶ Secundò, de tempore.
¶ Tertiò, de ordine.
¶ Quartò, de cauſa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere.

2.di.21.q.2 ar.1. Et opuſ. 60.ca.22. princ. et li. 4. ortho. fid.ca.vlti.in princ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere. Dicit enim Damaſc *. in quarto lib. Reſurrectio eſt ſecunda eius quod diſſolutum eſt, & cecidit, animalis reſurrectio. Sed Chriſtus non cecidit per peccatum, nec corpus eius eſt diſſolutum, vt ex ſuprà dictis patet †. Non ergo propriè conuenit ſibi reſurgere.

† q.51.ar.3.

¶ 2 Præterea, Quicunque reſurgit, ad aliquid altius promouetur: quia ſurgere eſt ſurſum moueri. Sed corpus Chriſti remanſit poſt mortem diuinitati vnitum, & ita non potuit in aliquid altius promoueri. Ergo non competebat ſibi reſurgere.

¶ 3 Prçterea, Ea quæ circa humanitatem Chriſti ſunt acta, ad noſtram ſalutem ordinantur. Sed ſufficiebat ad ſalutem noſtram paſſio Chriſti: per quam ſumus liberati à pœna & culpa, vt ex ſuprà dictis patet*. Non ergo fuit neceſſarium quod Chriſtus à mortuis reſurgeret.

q.44.ar.5.& per totam q.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc. vlt. Oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis.

CONCLVSIO.

Neceſſarium fuit Chriſtum à mortuis reſurgere, vt noſtræ reſurrectionis cauſa eſſet, & noſtri plenam per eam iuſtificationem operaretur.

RESPONDEO dicendum, quòd neceſſarium fuit Chriſtum reſurgere propter quinque. Primò quidem, ad commendationem diuinæ iuſtitiæ, ad quam pertinet exaltare illos qui ſe propter Deum humiliant: ſecundum illud Luc. 1. Depoſuit potẽtes de ſede, & exaltauit humiles. Quia igitur Chriſtus propter charitatem & obedientiam Dei, ſe humiliauit vſque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur à Deo vſque ad glorioſam reſurrectionem. Vnde ex eius perſona dicitur in Pſalmo, Tu cognouiſti, id eſt, approbaſti, ſeſſionem meam, id eſt humilitatẽ & paſſionem, & reſurrectionẽ meã, id eſt glorificationẽ in reſurrectione: ſicut gloſ *. exponit. Secundò, ad fidei noſtræ inſtructionem: quia per eius reſurrectionem confirmata eſt fides noſtra circa diuinitatem Chriſti, quia vt dicitur 2. ad Corint. vlti. Et ſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei. Et ideo primæ ad Corinth. 15. dicitur, Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides noſtra. Et in Pſalm. dicitur, Quæ vtilitas in ſanguine meo, id eſt in effuſione ſanguinis mei, dum deſcendo, quaſi per quoſdam gradus malorum, in corruptionem? quaſi dicat, nulla. Si enim ſtatim non reſurgo, corruptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt gloſ *. exponit. Tertiò, ad ſubleuationem noſtræ ſpei, quia dum videmus Chriſtũ reſurgere, qui eſt caput noſtrum, ſperamus & nos reſurrecturos. Vnde dicitur primæ ad Corin. 15. Si Chriſtus prędicatur quod reſurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt? Et Iob 19. dicitur, Scio ſcilicet per certitudinem fidei, quòd redemptor meus, id eſt Chriſtus, viuit, à mortuis reſurgens, & ideo in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Quartò, ad informationem vitæ fidelium: ſecundum illud Roma. 6. Quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infrà, Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo. Quintò, ad complementum noſtræ ſalutis: quia ſicut per hoc quòd mala ſuſtinuit (humiliatus eſt) moriendo, vt nos liberaret à malis: ita glorificatus eſt reſurgendo, vt nos promoueret ad bona: ſecundum illud Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

gloſ. interlinearis ibid.

Pſal. 29. gloſ. ordi. adiuncta et interlinear. ex Aug.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Chriſtus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia ſicut peccatum eſt caſus à iuſtitia, ita mors eſt caſus à vita. Vnde ex perſona Chriſti poteſt intelligi, quod dicitur Mich. 7. Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi, conſurgam. Similiter etiam licet corpus Chriſti non fuerit diſſolutum per incinerationem, ipſa tamen ſeparatio animæ à corpore, diſſolutio quædam fuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd diuinitas erat carni Chriſti poſt mortem vnita vnione perſonali: nõ autem vnione naturæ, ſicut anima vnitur corpori vt forma ad cõſtituendam humanã naturam. Et ideo per hoc quòd corpus eius vnitum eſt animæ, promotum eſt in altiorem ſtatum naturæ, non autem in altiorem ſtatum perſonæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd paſſio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem, propriè loquendo, quantum ad remotionem malorum: reſurrectio autem, quantũ ad inchoationem & exemplar bonorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum tertia die reſurgere.

Sup. q. 51 ar. 4. Et 3. di. 21 q.2. art. 2. Et di. 22. q. 2. artic. 2. q. 2 ad 1. Et opu. 3 c. 243. Et opu. 60. c. 20. circa fi. Et Pſal. 15. col. 6. Et Io. 2. lec. 3. col. 2. fin.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Chriſtum tertia die reſurgere. Membra enim debent capiti conformari. Sed nos qui ſumus membra Chriſti, non reſurgimus à morte tertia die, ſed noſtra reſurrectio differtur vſque ad finem mundi. Ergo videtur quod Chriſtus, qui eſt caput noſtrum, non debuerit tertia die reſurgere: ſed debuerit eius reſurrectio differri vſque ad finem mundi.

¶ 2 Prçterea, Act. 2. dicit Petrus, quod impoſſibile erat Chriſtum detineri ab inferno & morte. Sed quandiu aliquis eſt mortuus, detinetur à morte. Ergo videtur quòd Chriſti reſurrectio non debuerit differri vſque ad tertiam diem, ſed ſtatim eadem die reſurgere, prçcipuè cùm gloſſ. ſuprà* inducta, dicat, nullam eſſe vtilitatẽ in effuſione ſanguinis Chriſti, ſi non ſtatim reſurgeret.

ar. præ. in cor.

¶ 3 Præterea, Dies incipere videtur ab ortu ſolis, qui ſua præſentia diem cauſat. Sed ante ortum ſolis Chriſtus reſurrexit: dicitur enim Ioan. 20. Quòd vna ſabbati Maria Magdalene venit mane, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & tamen Chriſtus iam reſurrexerat: quia ſequitur, Et vidit lapidem ſublatum à monumento. Non

ergo

Non ergo reſurrexit Chriſtus tertia die.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matt. 20. Tradent eum Gentibus ad illudendum,& flagellandum, & crucifigendum,& tertia die reſurget.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit vt Chriſtus tertia die à mortuis reſurgeret.

arti. præce.

RESPONDEO dicendum,quod (ſicut dictum eſt •) reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit ad inſtructionem fidei noſtræ. Eſt autem fides noſtra & de diuinitate & humanitate Chriſti:non enim ſufficit alterum ſine altero credere, vt ex prædictis patet *. Et ideo ad hoc,quòd confirmaretur fides de veritate diuinitatis ipſius, oportuit quòd citò reſurgeret:& eius reſurrectio non differretur vſque ad finem mundi. Ad hoc autē quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius , oportuit moram eſſe inter mortem & reſurrectionem. ſi enim ſtatim poſt mortem reſurrexiſſet, videri poſſet quòd eius mors vera non fuerit,& per conſequens nec reſurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Chriſti manifeſtandam , ſufficiebat quòd vſque ad tertiam diem eius reſurrectio differretur: quia non contingit,quin infra hoc tempus,in homine qui mortuus videtur cùm viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam quòd tertia die reſurrexit , commendatur perfectio ternarij : qui eſt numerus omnis rei,vtpote habens principium,medium & finem:vt dicitur in primo de Cælo •. Oſtenditur etiam ſecundum myſterium,quòd Chriſtus vna morte ſua , quæ fuit lux propter iuſtitiam, ſcilicet corporali, duas noſtras mortes deſtruxit , ſcilicet corporis & animæ: quæ ſunt tenebroſæ propter peccatū. Et ideo vna die integra & duabus noctibus permanſit in morte,vt Auguſt •. dicit in quarto de Trin. Per hoc etiam ſignificatur , quòd per reſurrectionem Chriſti , tertium tempus incipiebat:nam primum fuit ante legem,ſecundū ſub lege, tertium ſub gratia. Incepit etiam in Chriſti reſurrectione tertius ſtatus Sanctorum:nam primus fuit ſub figuris legis: ſecundus ſub veritate fidei:tertius erit in æternitate gloriæ,quam Chriſtus inchoauit reſurgendo.

2. 2. q. 2. ar. 7. & 8.

lib. 1. tex. 2. tom. 2.

li. 4. c. 5. to. 3

AD PRIMVM ergo dicendum , quòd caput & membra conformantur in natura, ſed non in virtute: excellentior eſt enim virtus capitis,quàm membrorum. Et ideo ad demonſtrādam excellentiam virtutis Chriſti,conueniens fuit,ipſum tertia die reſurgere,aliorum reſurrectione dilata vſque ad finem mundi.

AD SECVNDVM dicendum , quòd detentio coactionem quandam importat: Chriſtus autem nulla neceſſitate mortis tenebatur aſtrictus, ſed erat inter mortuos liber. Et ideo aliquandiu in morte manſit:non quaſi detentus,ſed propria voluntate , quandiu iudicauit hoc eſſe neceſſarium ad inſtructionem fidei noſtræ . Dicitur autē ſtatim fieri quod fit breui interpoſito tempore.

q. 51. arti. 4. ad 3.

AD TERTIVM dicendum , quòd (ſicut ſuprà dictum eſt •) Chriſtus reſurrexit circa diluculum illuceſcente iam die, ad ſignificandum quòd per ſuam reſurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat : ſicut mortuus eſt aduesperaſcēte iam die,& tendente in tenebras,ad oſtendendum quòd per ſuam mortem deſtrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die reſurrexiſſe,accipiendo diem pro die naturali , qui continet ſpatium 24. horarū. Et ſicut dicit Auguſt •. in 4. de Trin. nox vſq; ad diluculum quo Domini reſurrectio declarata eſt,ad tertiū pertinet diem:quia Deus,qui dixit,de tenebris lucem clareſcere,vt per gratiam noui Teſtamenti , & participationem reſurrectionis Chriſti, audiremus: Fuiſtis aliquando tenebræ, nūc autē lux in Domino,inſinuat nobis quodāmodo,quòd à nocte dies ſumat initium. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapſum à luce in noctē: ita iſti propter hominis reparationem à tenebris ad lucem computantur. Et ita patet quòd etiam ſi media nocte ſurrexiſſet, poſſet dici eum die tertia ſurrexiſſe, intelligendo de die naturali. Nunc autem cum diluculo ſurrexerit , poteſt dici quòd tertia die ſurrexit, etiam accipiendo diem artificialem,quæ cauſatur ex præſentia ſolis: quia iam ſol incipiebat aërem illuſtrare. Vnde & Mar. vltim. dicitur, quod mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole . Quod non eſt contrarium ei quod Ioan. dicit,Cùm adhuc tenebræ eſſent: vt Auguſt •. dicit in lib. de conſenſu Euangeliſtarum: quia die ſurgente, reliquiæ tenebrarum tantò magis extenuantur,quantò magis oritur lux. Quod autem dicit Marcus,Orto iam ſole,non ſic accipiendum eſt , tanquam iam ſol ipſe videretur ſuper terram , ſed tanquam de proximo adueniente in has partes.

li. 4. c. 5. ante medium, to. 3

li. 3. c. 24 in tex primo. & medium, to. 4

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus primò reſurrexerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus non primò reſurrexerit. Nam in veteri Teſtamento per Heliam & Heliſæum aliqui reſuſcitati leguntur:ſecundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Similiter & Chriſtus ante paſſionem ſuam tres mortuos ſuſcitauit. non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentium.

4. di. 43. art. 3. q. 1. ad 3. Et opuſ. 3. ca. 243 246. et 247. & 1. Cor. 5. lect. 3. in prin. Et ad Col. 1 lect. 5. col. 1.

¶ 2 Pręterea, Matth. 27. inter alia miracula quæ in paſſione Chriſti acciderunt, narratur quòd monumenta aperta ſunt : & multa corpora Sanctorum , qui dormierant, ſurrexerunt. Non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentiū.

¶ 3 Præterea, Sicut Chriſtus per ſuam reſurrectionem eſt cauſa noſtræ reſurrectionis : ita per ſuam gratiam eſt cauſa noſtræ gratiæ: ſecundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Chriſtus : ſicut omnes Patres veteris Teſtamenti . Ergo etiam aliqui prius ad reſurrectionem corporalem peruenerunt,quàm Chriſtus.

SED CONTRA eſt, quod dicitur primæ ad Corin. 15. Chriſtus reſurrexit à mortuis,primitię dormientium. gloſ •. Quia prius tempore & dignitate ſurrexit.

gl. inter linea. ibid.

CONCLVSIO.

Chriſtus perfecta reſurrectione primus fuit , qui reſurrexit à mortuis, cùm non amplius, vt cæteri, moriturus reſurrexerit.

RESPONDEO dicendum , quòd reſurrectio eſt reparatio à morte in vitam. Dupliciter autem aliquis eripitur à morte. Vno modo ſolum à morte in actu, vt ſcilicet aliquis viuere incipiat qualitercunque poſtquā mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur nō ſolum à morte, ſed etiam à neceſſitate: & quod plus eſt, à poſſibilitate moriendi. Et hæc eſt vera & perfecta reſurrectio: quia quandiu aliquis viuit ſubiectus neceſſitati moriendi,quodammodo mors ei dominatur: ſecundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum. Illud etiam quod poſſibile eſt eſſe,ſecundū quid dicitur eſſe, id eſt, potentialiter. Et ſic patet quòd illa reſurrectio, qua quis eripitur ſolùm ab actuali morte , eſt reſurrectio imperfecta. Loquendo igitur de reſurrectione perfecta , Chriſtus eſt primus reſurgentium : quia ipſe reſurgendo , primò peruenit ad vitam penitus immortalem,ſecundū illud Rom. 6. Chriſtus reſurgens ex mortuis , iam non moritur. Sed reſurrectione imperfecta , quidam alij ſurrexerunt ante Chriſtum, ad præmonſtrandum quaſi in quodam ſigno reſurrectionem ipſius. Et ſic patet reſponſio ad primum: quia & illi qui ſuſcitati in veteri Teſtamento ſunt , & illi qui ſuſcitati ſunt à Chriſto, ſic redierunt ad vitam, vt iterum morerentur.

AD SECVNDVM dicendum , quòd de illis qui reſurrexerunt cum Chriſto,duplex eſt opinio: quidam enim aſſerunt , quod redierunt ad vitam tanquam non iterum morituri: quoniam magis illis eſſet tormentum ſi iterum morerentur,quàm ſi non reſurgerent. Et ſecundum hoc intelligendum erit,ſicut Hier *. dicit ſuper Matth. quòd non ante ſurrexerunt , quàm reſurgeret Dominus. vnde & Euangeliſta dicit, quòd exeuntes de monumētis, poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam Ciuitatem , & appa-

in illud Mat. 27. Et multa corpora ſanctorum, to. 9

epi. 99. nõ lon ge ante med. tom. 2

apparuerunt multis. Sed Auguſt.*, in Epiſtola ad Enodiũ hanc opinionem commemorans dicit, Scio quibuſdam videri morte Domini Chriſti iam talem reſurrectionem præſtitam iuſtis, qualis nobis in fine promittitur. Qui ſi non iterum repoſitis corporibus dormierunt, videndum eſt, quomodo intelligatur Chriſtus primogenitus à mortuis, ſi eum in illam reſurrectionẽ tot præceſſerunt. Quod ſi reſpondetur, hoc eſſe dictum per anticipationem, vt monumenta illo terræ motu aperta intelligantur, cùm Chriſtus in cruce penderet, reſurrexiſſe autem iuſtorum corpora non tunc, ſed cum ille prior reſurrexiſſet: adhuc reſtat quod moueat, quomodo Petrus non de Dauid, ſed de Chriſto aſſeruit fuiſſe prædictum, carnem eius non vidiſſe corruptionem, per hoc quod apud eos erat monumentum Dauid: & ſic illos non conuincebat, ſi corpus Dauid ibi iam non erat: quia etſi antè in recenti ſua morte reſurrexiſſet, nec caro eius vidiſſet corruptionem, poſſet illud monumentum manere. Durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa reſurrectione iuſtorum, ſi eis iam æterna donata eſt, cuius Chriſtus ex ſemine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Heb. de iuſtis antiquis dicitur, Ne ſine nobis perficerentur, ſi iam in illa reſurrectionis incorruptione conſtituti ſunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. Sic ergo Auguſt*. ſentire videtur, quòd reſurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere quod Hieron†. dicit ſuper Matt. Quòd ſicut Lazarus reſurrexit, ſic & multa corpora Sanctorum reſurrexerunt, vt Dominum oſtenderent reſurgentem. quamuis hoc in ſermone de Aſſumptione ſub dubio relinquat, rationes tamen Auguſtin. multò efficaciores videntur.

in præd. verbis ex epiſt. 99. tom. 2

†eadẽ loco citato circa princip. ſolutionis huius.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut ea quæ præceſſerunt Chriſti aduentũ, fuerunt præparatoria ad Chriſtum, ita gratia eſt diſpoſitio ad gloriam. Et ideo ea quæ ſunt gloriæ ſiue quantum ad animam (ſicut perfecta Dei fruitio) ſiue quantum ad corpus (ſicut reſurrectio glorioſa) prius tempore debuerunt eſſe in Chriſto ſicut in auctore gloriæ: gratiam verò conueniebat prius eſſe in his quæ ordinabantur ad Chriſtum.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis.

Pſal. 40. co. 2 Et lo. 2. & 3 co. 2 & ad Rom. 4. fin.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis. Quicunque enim ſuſcitatur ab alio, non eſt ſuæ reſurrectionis cauſa. Sed Chriſtus ſuſcitatus eſt ab alio, ſecundum illud Actu. 2. Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. & Rom. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra, &c. Ergo Chriſtus non eſt cauſa ſuæ reſurrectionis.

tract. 104. in Ioã. nõ remote à fin. to. 9

¶ 2 Præterea, Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipſe eſt cauſa. Sed Chriſtus ſua paſſione meruit reſurrectionem (ſicut Augu*. dicit ſuper Ioan. quòd humilitas paſſionis meritum eſt gloriæ reſurrectionis) ipſe etiam petiit à Patre ſe reſuſcitari: ſecundum illud Pſalm. Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me. Ergo non fuit cauſa ſuæ reſurrectionis.

li. 4 ortho fid. ca. vlt.

¶ 3 Præterea, Sicut Damaſc*. probat in quarto lib. reſurrectio non eſt animæ, ſed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non poteſt ſibi animam vnire, quæ eſt eo nobilior. ergo id quod reſurrexit in Chriſto, non potuit eſſe cauſa ſuæ reſurrectionis.

Sed contra eſt quod Dominus dicit Ioan 10. Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam. Sed nihil eſt aliud reſurgere, quàm iteratò animam ſumere. Ergo videtur quòd Chriſtus propria virtute ſurrexerit.

Conclvsio.

Chriſtus ſecundum virtutem ſuæ diuinitatis cauſa fuit ſuæ reſurrectionis, ſecundum humanitatem verò fuit à Deo & non propria virtute reſuſcitatus.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt*) per mortem non fuit ſeparata diuinitas, nec ab anima Chriſti, nec ab eius carne. Poteſt igitur tam anima Chriſti mortui, quàm eius caro conſiderari dupliciter. Vno modo ratione diuinitatis. Alio modo ratione ipſius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitæ diuinitatis virtutem, & corpus reſumpſit animam, quam depoſuerat, & anima corpus reſumpſit, quod dimiſerat: & ſic Chriſtus propria virtute reſurrexit. Et hoc eſt quod de Chriſto dicitur 2. ad Corint. vlti. quòd etſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, ſed viuit ex virtute Dei. Si autem conſideremus corpus & animam Chriſti mortui ſecundum virtutem naturæ creatæ, ſic non potuerunt ſibimuicem reuniri, ſed oportuit Chriſtum reſuſcitari à Deo. *q. 50. ar. 2. & 3.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd eadem eſt diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo ſeſe conſequuntur, quòd Chriſtus ſit ſuſcitatus diuina virtute Patris, & ſuiipſius.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſtus orando petiit & meruit ſuam reſurrectionem inquantum homo: non autem inquantum Deus.

Ad tertivm dicendum, quòd corpus ſecundum naturam creatam non eſt potentius anima Chriſti, eſt tamen ea potentius ſecundum virtutem diuinam: quæ etiam rurſus ſecundum diuinitatem vnitam eſt potentior corpore, ſecundum naturam creatam. Et ideo ſecundum virtutem diuinam corpus & anima mutuò ſe reſumpſerunt: non autem ſecundum virtutem naturæ creatæ.

QVÆSTIO LIIII.

De qualitate Chriſti reſurgentis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de qualitate Chriſti reſurgentis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum poſt reſurrectionem Chriſtus habuerit verum corpus.

¶ Secundò, vtrum reſurrexerit cum corporis integritate.

¶ Tertiò, vtrum corpus eius fuerit glorioſum.

¶ Quartò, de cicatricibus in corpore eius apparentibus.

Articvlvs primvs.

Vtrum Chriſtus poſt reſurrectionem habuerit verum corpus.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum corpus. Verum enim corpus non poteſt ſimul eſſe cum alio corpore in eodem loco. Sed corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit ſimul cum alio corpore in eodem loco: intrauit enim ad diſcipulos ſuos ianuis clauſis, vt dicitur Ioann. 20. Ergo videtur quòd Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum corpus. *Inf. ar. 3. cor. Et op. 60. c. 22. col. 4.*

¶ 2 Præterea, Verum corpus non euaneſcit ab aſpectu intuentium, niſi fortè corrumpatur. Sed corpus Chriſti euanuit ab oculis diſcipulorũ eum intuentium, vt dicitur Luc. vlti. Ergo videtur quòd Chriſtus poſt reſurrectionẽ non habuerit verum corpus.

¶ 3 Præterea, Cuiuſlibet veri corporis eſt determinata figura. Sed corpus Chriſti apparuit diſcipulis in alia effigie, vt patet Mar. vltim. Ergo videtur quòd Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum corpus humanum.

Sed contra eſt, quod dicitur Luc. vltim. quòd Chriſto diſcipulis apparente, conturbati & conterriti exiſtimabant ſe ſpiritum videre, ac ſi non haberet verum corpus, ſed phantaſticum. Ad quod remouendum ipſe poſtea ſubdit, Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Non ergo habuit corpus phantaſticum, ſed verum.

Con-

CONCLVSIO.

Corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit verum corpus, eiuſdem naturæ, cuius fuerat prius.

F. 4. c. 28. & eſt vlt. li. non multũ à pin.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Damaſc. dicit in 4. lib. illud reſurgere dicitur, quod cecidit. Corpus autem Chriſti per mortem cecidit, inquãtum ſcilicet fuit ab eo anima ſeparata, quę erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc, quod eſſet vera Chriſti reſurrectio, vt idem corpus Chriſti iteratò eidem animæ vniretur. Et quia veritas naturæ corporis eſt ex forma, conſequens eſt quòd corpus Chriſti poſt reſurrectionẽ & verum corpus fuerit, & eiuſdem naturæ, cuius fuerat prius. Si autem eius corpus fuiſſet phantaſticum, non fuiſſet vera reſurrectio, ſed apparens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Chriſti poſt reſurrectionem, non ex miraculo, ſed ex conditione gloriæ (ſicut quidam dicunt) clauſis ianuis ad diſcipulos introiuit: ſimul cum alio corpore in eodem loco exiſtens. Sed vtrum hoc habere poſſit corpus glorioſum ex aliqua proprietate ſibi indita, vt ſimul cum alio corpore in eodem loco exiſtat, inferius diſcutietur: vbi agetur de reſurrectione communi. Nunc autem quantũ ad propoſitum, ſufficit dicere, quòd non ex natura corporis, ſed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corpus ad diſcipulos (licet verum eſſet) ianuis clauſis introiuit. Vnde Auguſt. dicit in quodam ſermone Paſchali, quòd quidam ſic diſputant, Si corpus erat, ſi hoc ſurrexit de ſepulchro quod pependit in ligno, quomodo per oſtia clauſa intrare potuit? Et reſpondet, Si comprehendis modum, non eſt miraculum: vbi deficit ratio, ibi eſt fidei ædificatio. Et ſuper Ioan. dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permanſit. Et idem dicit Greg. in quadam Homil. de octaua Paſchæ.

nõ complexiue præuẽimus. — in ſermo. 3. in dominica in octaua paſchæ eſt ſer. 149 in ordine, to. 10 — tract. 121. in Ioã. à med. tom. 9 — Ho. 26. in euange. circa princ. illius.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut dictum eſt, Chriſtus reſurrexit ad immortalem glorię vitam. Hęc eſt autem diſpoſitio corporis glorioſi, vt ſit ſpirituale, id eſt ſubiectum ſpiritui, vt Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quod ſit omnino corpus ſubiectum ſpiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, ſubdatur ſpiritus voluntati. Quod autem aliquid videatur, fit per actionem viſibilis in viſum, vt patet per Philoſophum in 2. de Anima. Et ideo quicunque habet corpus glorificatum, in poteſtate ſua habet, videri quando vult & quando non vult, non videri. Hoc tamen habuit Chriſtus non ſolum ex conditione corporis glorioſi: ſed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri poteſt, vt etiam corpora non glorioſa miraculosè non videantur: ſicut præſtitum fuit beato Bartholomæo miraculosè, vt ſi vellet videretur: nõ autẽ videretur ſi non vellet. Dicitur ergo quòd Chriſtus ab oculis diſcipulorum euanuit, non quia corrumperetur aut reſolueretur in aliqua inuiſibilia: ſed quia ſua voluntate deſijt ab eis videri, vel eo præſente, vel etiam eo abſcedente velociter per dotem agilitatis.

li. 2. tex. 74. & 75. & præced. tom. 2

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſicut Seuerianus dicit in ſermone Paſchali, Nemo putet Chriſtum ſua reſurrectione ſui vultus effigiem commutaſſe. Quod eſt intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Chriſti per Spiritũ ſanctũ concepto, quod in reſurrectione corrigendum eſſet. accepit tamen in reſurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidẽ ſubdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis: vt hoc ſit acquiſiuiſſe vultus gloriam, non vultus ſubſtantiam perdidiſſe. Nec tamen illis diſcipulis in ſpecie glorioſa apparuit: ſed ſicut in poteſtate eius erat, vt corpus ſuum videretur vel nõ videretur, ita in poteſtate eius erat vt ex eius aſpectu formaretur in oculis intuentium, vel forma glorioſa vel non glorioſa, aut etiam commixta, vel qualitercunque ſe habens. Modica tamen differentia, ſufficit ad hoc quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſti corpus reſurrexerit integrum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti non reſurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis caro & ſanguis, quæ Chriſtus non videtur habuiſſe: dicitur enim 1. ad Corint. 15. Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Chriſtus autem reſurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo quòd non habuerit carnem & ſanguinem. *Locis ſuprà ar. 1. induct.*

¶ 2 Præterea, Sanguis eſt vnus de quatuor humoribus. Si ergo Chriſtus habuit ſanguinem, pari ratione habuit alios humores, ex quibus cauſatur corruptio in corporibus animalium. Sic ergo ſequeretur quòd corpus Chriſti fuerit corruptibile, quod eſt inconueniens. Non igitur Chriſtus habuit carnem & ſanguinem.

¶ 3 Pręterea, Corpus Chriſti quod reſurrexit, in cælũ aſcendit. Sed aliquid de ſanguine eius in quibuſdam Eccleſijs reſeruatur pro reliquijs. Non ergo reſurrexit corpus Chriſti cum integritate omnium ſuarum partium.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Luc. vlti. poſt reſurrectionem diſcipulis loquens, Spiritus carnem & oſſa non habent, ſicut me videtis habere.

CONCLVSIO.

Corpus Chriſti in reſurrectione omni ex parte glorioſum fuit, & integrum.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) corpus Chriſti in reſurrectione fuit eiuſdem naturæ, ſed alterius gloriæ. Vnde quicquid ad naturã corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Chriſti reſurgentis. Manifeſtũ eſt autẽ, quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & oſſa & ſanguis, & alia huiuſmodi. Et ideo omnia iſta in corpore Chriſti reſurgentis fuerunt, & etiam integraliter abſque omni diminutione, alioquin non fuiſſet perfecta reſurrectio, ſi non fuiſſet redintegratum quicquid per mortem ceciderat. Vnde & Dominus fidelibus ſuis promittit dicens Matth. 10. Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt: & Luc. 21. dicitur, Capillus de capite veſtro non peribit. Dicere autem quòd corpus Chriſti carnem & oſſa non habuerit, & alias huiuſmodi partes humano corpori naturales, pertinet ad errorem Euthicij, Conſtantinopolitanæ vrbis Epiſcopi: qui dicebat quòd corpus noſtrũ in illa reſurrectionis gloria erit impalpabile ventis aëreq. ſubtilius: & quòd Dominus poſt confirmata corda diſcipulorum palpantium, omne illud quod in eo palpari potuit, in ſubtilitatẽ aliquam redegit. Quod ibidem improbat Grego. quia corpus Chriſti poſt reſurrectionem, immutatum nõ fuit, ſecundum illud Roma. 6. Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur. Vnde & ille quæ dixerat, in morte retractauit. Si enim inconueniens eſt, vt Chriſtus alterius naturæ corpus in ſua conceptione acciperet, puta cæleſte, ſicut Valentinus aſſeruit, multò magis inconueniens eſt, quòd in reſurrectione alterius naturæ corpus reſumpſerit, quia corpus in reſurrectione, reſumpſit ad vitam immortalem, quod in conceptione aſſumpſerat ad vitam mortalem.

ar. præced. — hom. 26. in euang. nõ longè à princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro & ſanguis ibi non accipitur pro natura carnis & ſanguinis, ſed vel pro culpa carnis & ſanguinis: ſicut Greg. dicit in 14. Mor. Vel pro corruptiõe carnis & ſanguinis: quia (vt Aug. dicit ad Conſentium †, de reſurrectione carnis) nõ ibi erit corruptio & mortalitas carnis & ſanguinis. Caro igitur ſecundũ ſubſtantiam poſſidet regnũ Dei. ſecundum quod dictum eſt *, Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Caro autem cum ſecundũ corruptionem intelligitur, non poſſidebit, vnde continuò additum eſt in verbis Apoſtoli, Neque corruptio incorruptelam.

*li. 14. mor. c. 31. nõ procul à fine. — † Augu. epiſt. 146. to. 2 — * Luc. vlti.*

epi. 146. non multum longe à princ. to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in eodem libro*, fortaſſis accepta occaſione ſanguinis, vrgebit nos moleſtior perſcrutator, & dicet, Si ſanguis in corpore Chriſti reſurgentis fuit, cur non & pituita, id eſt, phlegma, cur non & fel flauum, id eſt cholera, & fel nigrum, id eſt melancholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ diſciplina teſtatur? Sed quodlibet quiſquis addat, corruptionem addere caueat, ne ſuæ fidei ſanitatem caſtitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de iſta viſibili atque tractabili natura corporum, quibuſdam manẽtibus auferre, quas voluerit qualitates, vt abſit labes, ſcilicet corruptionis, aſſit effigies, aſſit motio, abſit fatigatio, aſſit veſcendi poteſtas, abſit eſuriendi neceſſitas.

AD TERTIVM dicendum, quòd totus ſanguis, qui de corpore Chriſti fluxit, cùm ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Chriſti reſurrexit: & eadem ratio eſt de omnibus particulis ad veritatem & integritatem humanæ naturæ pertinentibus. Sanguis autem ille, qui in quibuſdam Eccleſiis pro reliquiis conſeruatur, non fluxit de latere Chriſti, ſed miraculoſè dicitur effluxiſſe de quadam imagine Chriſti percuſſa.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Chriſti corpus reſurrexerit glorioſum.

Inf. q. 25. ar. 6. ad 4. Et quol. 5. q. 3. ar. 1. Et opu. 3. c. 245.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd corpus Chriſti non reſurrexerit glorioſum. Corpora enim glorioſa ſunt fulgentia, ſecũdum illud Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorũ, ſed corpora fulgentia videntur ſecundum rationem lucis, non autem ſecundum rationem coloris. Cùm ergo corpus Chriſti viſum fuerit ſub coloris ſpecie, ſicut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit glorioſum.

hom. 26. in euange. paulo poſt princ.

¶ 2 Præterea, Corpus glorioſum eſt incorruptibile. Sed corpus Chriſti non videtur fuiſſe corruptibile: fuit enim palpabile, ſicut & ipſe dicit Lucæ vlt. Palpate, & videte. Dicit autem Gregorius in quadam Homilia*, quòd corrumpi neceſſe eſt quod palpatur, & palpari non poteſt quod non corrumpitur. Non ergo corpus Chriſti fuit glorioſum.

¶ 3 Præterea, Corpus glorioſum non eſt animale, ſed ſpirituale: vt patet primæ ad Corinthios 15. Sed corpus Chriſti videtur fuiſſe animale poſt reſurrectionem: quia cum diſcipulis manducauit & bibit: vt legitur Lucæ vltimo, & Ioannis vltimo. Ergo videtur quòd corpus Chriſti non fuerit glorioſum.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.

CONCLVSIO.

Corpus Chriſti debuit glorioſum reſurgere, cùm reſurrectio noſtra futura ſit cauſa glorioſa reſurrectionis.

RESPONDEO dicendum, quòd corpus Chriſti in reſurrectione fuit glorioſum, & hoc apparet triplici ratione. Primò, quidem quia reſurrectione Chriſti fuit exemplar & cauſa noſtræ reſurrectionis, vt habetur primæ ad Corinthios. 15. Sancti autem in reſurrectione habebunt corpora glorioſa, ſicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Vnde cùm cauſa ſit potior cauſato, & exemplar exemplato, multò magis corpus Chriſti reſurgentis fuit glorioſum. Secundò, quia per humilitatem paſſionis meruit gloriam reſurrectionis. Vnde & ipſe dicebat, Nunc anima mea turbata eſt: quod pertinet ad paſſionem. & poſtea ſubdit, Pater clarifica nomen tuum: in quo petit gloriam reſurrectionis. Tertiò, quia ſicut ſuprà habitum eſt*, anima Chriſti à principio ſuæ cõceptionis fuit glorioſa per fruitionem diuinitatis perfectam. Eſt autem diſpenſatiuè factum (ſicut ſupra dictũ eſt*) vt ab anima gloria non redundaret in corpus, ad hoc quòd myſterium noſtrę redemptionis ſua paſſione impleret. Et ideo peracto hoc myſterio paſſionis & mortis, Chriſti ſtatim anima in corpus in reſurrectione reſumptum, ſuam gloriam deriuauit: & ita factum eſt corpus illud glorioſum.

q. 34. ar. 4
q. 14. arti. 1. ad 2 arg.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo ſecundum modũ recipientis. Quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima (vt Auguſt*. dicit in Epiſtola ad Dioſcorum) fulgor ſeu claritas corporis glorioſi eſt ſecundum colorem humano corpori naturalem: ſicut vitrum diuerſimodè coloratum recipit ſplendorem ex illuſtratione ſolis ſecũdum modum ſui coloris. Sicut autem in poteſtate hominis glorificati eſt, vt corpus eius videatur, vel non videatur (ſicut dictum eſt*) ita in poteſtate eius eſt, quòd claritas eius videatur vel non videatur, vnde poteſt in ſuo colore ſine aliqua claritate videri: & hoc modo Chriſtus ſuis diſcipulis poſt reſurrectionem ſuam apparuit.

epiſt. 56. ante medium, to. 2
ar. 1. huius q. ad 2. arg.

AD SECVNDVM dicendum, quòd corpus aliquod dicitur eſſe palpabile, non ſolum ratione reſiſtentiæ, ſed ratione ſuæ ſpiſſitudinis. Ad rarum autem & ſpiſſum ſequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiuſmodi contraria, & quæ ſunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde corpus quod eſt palpabile humano tactu, eſt naturaliter corruptibile. Si autem ſit aliquod corpus reſiſtens tactui, quod non ſit diſpoſitum ſecundum prædictas qualitates, quæ ſunt propria obiecta tactus humani (ſicut eſt corpus cæleſte) tale corpus non poteſt dici palpabile. Corpus autem Chriſti poſt reſurrectionem verè fuit ex elementis compoſitum, habens in ſe tangibiles qualitates, ſecundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et ſi nihil aliud habuiſſet ſupra corporis humani naturam, fuiſſet etiam corruptibile. Habuit autem aliquid aliud quod ipſum incorruptibile reddidit: non quidem naturã cæleſtis corporis, vt quidam dicunt (de quo infrà* magis inquiretur) ſed gloriam redundantem ab anima beata, quia vt Augu†. dicit in Epiſtola ad Dioſcorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius pleniſſima beatitudine, redundet in corpus plenitudo ſanitatis, id eſt incorruptionis vigor. Et ideo ſicut Grego*. dicit ibidem, Oſtenditur corpus Chriſti poſt reſurrectionẽ fuiſſe eiuſdem naturæ, ſed alterius gloriæ.

materiã de de tabus videtur reſpicere quã nõ compleuit.
† epi. 56. ante medium, to. 2
hom. 26. in euang. non remote a princ.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſicut Auguſt†. dicit 13. de Ciui. Dei. Saluator noſter poſt reſurrectionem, iam quidem in ſpirituali carne, ſed tamen vera, cibum & potũ cum diſcipulis ſumpſit non alimentorum indigentia, ſed ea qua hoc poterat poteſtate. Vt enim Beda* dicit ſuper Lucam, aliter abſorbet aquam terra ſitiens, aliter ſolis radius calens: illa indigentia, iſte potentia. Manducauit ergo poſt reſurrectionem, non quaſi cibo indigens, ſed vt eo modo naturam corporis reſurgentis aſtrueret. Et propter hoc non ſequitur quòd fuerit eius corpus animale, quod eſt indigens cibo.

† li. 13. c. 22. circa fin. to. 5
Beda c. 97. et eſt vlt. in Lu. ſuper illud: Habetis aliquid vt manducetur?

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm corpus Chriſti debuerit cum cicatricibus reſurgere.

3. di. 21. q. 2. ar. 4. q. 3. Et opu. 3. c. 245 Et opu. 60. c. 22. to. 4.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti non debuerit cum cicatricibus reſurgere. Dicitur enim primæ ad Corint. 15. quòd mortui reſurgent incorrupti. Sed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinent & defectum. Non ergo fuit conueniens, vt Chriſtus, qui eſt reſurrectionis auctor, cum cicatricibus reſurgeret.

arti. 2. huius quæſt.

¶ 2 Præterea, Corpus Chriſti integrum reſurrexit: ſicut dictum eſt*. Sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas diſcontinuatur corpus. Non ergo videtur fuiſſe conueniens, quòd in corpore Chriſti aperturæ vulnerum remanerent: etſi remanerent ibi quædam vulnerum inſignia, quæ ſufficiebant ad aſpectum ad quem Thomas credidit: cui dictum eſt, Quia vidiſti me Thoma, credidiſti.

¶ 3 Præ-

lib. 4. ca. 29. paulo ante finem.

¶ 3 Præterea, Damaſcen. dicit in quarto lib. quòd poſt reſurrectionem de Chriſto dicuntur quædam verè, quæ non habuit ſecundum naturam, ſed ſecundum diſpenſationem, ad certificandum quòd ipſum quod paſſum eſt corpus, reſurrexit, vt cicatrices. Ceſſante autem cauſa, ceſſat effectus. Ergo videtur quod certificatis diſcipulis de ſua reſurrectione, cicatrices vlterius non habuerit. Sed non conueniebat immutabilitati gloriæ quòd aliquid aſſumeret quod perpetuo in eo non remaneret. Ergo videtur quòd non debuerit corpus cum cicatricibus in reſurrectione reſumere.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus ſed fidelis.

CONCLVSIO.

Decuit animam Chriſti in reſurrectione corpus cũ cicatricibus reſumere, & vt victoria ſuæ triumphum circumferret, & dubios in fide firmaret.

RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit animam Chriſti in reſurrectione corpus cum cicatricibus reſumere. Primò quidem propter gloriam ipſius Chriſti: dicit enim Beda ſuper* Lucam, quòd non ex impotentia curandi, cicatrices ſeruauit, ſed vt in perpetuum victoriæ ſuæ circunferat triumphum. Vnde & Auguſtinus dicit in 22.† de Ciuitate Dei, Quod fortaſſis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt. Non enim deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam, quanuis in corpore, nõ corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundò ad confirmandum corda diſcipulorum circa fidem ſuæ reſurrectionis. Tertiò, vt Patri pro nobis ſupplicãs, quale genus mortis pro homine pertulerit, ſemper oſtendat. Quartò, vt ſua morte redemptis, quàm miſericorditer ſint adiuti, propoſitis eiuſdem mortis indiciis, inſinuet. Poſtremò, vt in iudicio quàm iuſtè damnentur, ibidem denunciet. Vnde ſicut Auguſtin. dicit in lib. 2. de Symbolo cap. 8. Sciebat Chriſtus quare cicatrices in ſuo corpore ſeruaret: ſicut enim demonſtrauit Thomæ non credenti niſi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonſtraturus eſt ſua, vt conuincens eos veritas dicat: Ecce hominem quem crucifixiſtis, videtis vulnera quæ infixiſtis, agnoſcitis latus quod pupugiſtis: quoniam per vos & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis.

Super illud Luc. oſtendit eis manus. ca. 97. in Luc. & eſt vltimum.

Lib. 22. cap. 20. in principio Tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cicatrices illæ quæ in corpore Chriſti permanſerunt, non pertinent ad corruptionem vel defectũ: ſed ad maiorem cumulum gloriæ inquantum ſunt quædam virtutis inſignia, & in illis locis vulnerum quidam ſpecialis decor apparebit.

AD SECVNDVM dicendum, quod illa apertura vulnerum, quanuis ſit cum quadam ſolutione continuitatis, totum tamen hoc recompenſatur per maiorem decorem gloriæ, vt corpus non ſit minus integrum, ſed magis perfectum: Thomas autem non ſolùm vidit, ſed etiam vulnera tetigit: quia (vt dicit Leo Papa) ſufficit ſibi ad fidem propriam, vidiſſe quod viderat, ſed nobis operatus eſt, vt tangeret quem videbat.

AD TERTIVM dicendum, quòd Chriſtus in ſuo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non ſolùm ad certificandum diſcipulorum fidem, ſed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quod ſemper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia (vt Auguſtinus* dicit ad Conſentium, de reſurrectione carnis) Domini corpus in cælo eſſe credo, vt erat quando aſcendit in cælum. Et Grego.† 14. Morali. dicit. Quod ſi quid in corpore Chriſti poſt reſurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli ſententiam, poſt reſurrectionem Dominus redit in mortem: quod quis dicere vel ſtultus præſumat, niſi qui veram carnis reſurrectionem denegat? Vnde patet quod cicatrices, quas Chriſtus poſt reſurrectionem in ſuo corpore oſtendit, nunquam poſtmodum ab illo corpore ſunt remotæ.

Aug. epiſt. 146. paulò à principio. Tom. 2.

† Lib 14. mor. cap. 31. à medio.

QVÆSTIO LV.

De manifeſtatione reſurrectionis, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de manifeſtatione reſurrectionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum Chriſti reſurrectio omnibus manifeſtari debuerit, an ſolùm quibuſdam ſpecialiter perſonis.

¶ Secundò, vtrum fuiſſet conueniens, quòd eis videntibus reſurgeret.

¶ Tertiò, vtrùm poſt reſurrectionem debuerit cum ſuis diſcipulis conuerſari.

¶ Quartò, vtrùm fuerit conueniens, quòd ſuis diſcipulis in aliena effigie appareret.

¶ Quinto, vtrùm reſurrectionem ſuam argumentis manifeſtare debuerit.

¶ Sextò, de ſufficientia illorum argumentorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica (ſecundum illud primæ ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue) ita merito publico debetur præmium publicum. Sed claritas reſurrectionis eſt præmium humilitatis paſſionis: vt Aug. dicit ſuper Ioan.* Cùm ergo paſſio Chriſti fuerit omnibus manifeſtata, eo publicè patiente, videtur quòd gloria reſurrectionis ipſius omnibus manifeſtari debuerit.

Super. q. 36. ar. 2. cor. Et opuſ. 3. ca. 245. Et 1. Corin. 15. col. 3.

** tract. 104. in Ioan. circa finem tom. 9.*

¶ 2 Præterea, Sicut paſſio Chriſti ordinatur ad noſtram ſalutem, ita & eius reſurrectio: ſecundum illud Rom. 4. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Sed illud quod ad communem vtilitatem pertinet, omnibus debet manifeſtari. Ergo reſurrectio Chriſti omnibus debuit manifeſtari, & non ſpecialiter quibuſdam.

¶ 3 Præterea, Illi quibus manifeſtata eſt reſurrectio Chriſti, fuerunt reſurrectionis teſtes: vnde dicitur Act. 4. Quem Deus ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus. Hoc autem teſtimonium ferebant publicè prædicando. Quod quidem non conuenit mulieribus: ſecundum illud primæ ad Corinth. 14. Mulieres in Eccleſiis taceant: & primæ ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. Ergo videtur quòd inconuenienter reſurrectio Chriſti manifeſtata fuerit primo mulieribus, quàm omnibus communiter.

SED CONTRA eſt quod dicitur Act. 10. Quem Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo.

CONCLVSIO.

Chriſti glorioſa reſurrectio non omni populo manifeſtari debuit, ſed quibuſdam à Deo præordinatis, per quos manifeſtata ab aliis crederetur.

RESPONDEO dicendum, quòd eorum, quæ cognoſcuntur, quædam cognoſcuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoſcuntur ex ſpeciali munere gratiæ: ſicut ea quæ diuinitùs reuelantur. Quorum quidem vt Diony. dicit in lib. Cæle. Hierar.* hæc eſt lex diuinitus inſtituta, vt à Deo immediatè ſuperioribus reuelētur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores, ſicut patet in ordinatione cæleſtium ſpirituum. Ea verò, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedunt: ſecundum illud Iſa. 64. Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Et ideo eiuſmodi ab homine non cognoſcũtur niſi diuinitus reuo-

cap. 4. cal. hierar. à medio illius.

reuelata, ſicut Apoſtolus dicit primæ ad Corinthios 2. Nobis reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. Quia igitur Chriſtus reſurrexit glorioſa reſurrectione, ideo eius reſurrectio non omni populo manifeſtata eſt, ſed quibuſdam quorum teſtimonio deferretur in aliorum notitiam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd paſſio Chriſti peracta eſt in corpore adhuc habente naturam paſſibilē, quæ communi lege nota eſt omnibus. & ideo paſſio Chriſti omni populo immediatè manifeſtari potuit. Reſurrectio autem Chriſti facta eſt per gloriam Patris: vt Apoſt. dicit Rom. 6. & ideo immediatè manifeſtata eſt, non omnibus ſed quibuſdam. Quòd autem publicè peccantibus pœna publica imponitur, intelligendum eſt de pœna præſentis vitæ: & ſimiliter publica merita publicè præmiari oportet, vt alij prouocentur. Sed pœnæ & præmia futuræ vitæ non publicè omnibus manifeſtantur, ſed ſpecialiter illis, qui ad hoc præordinati ſunt à Deo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd reſurrectio Chriſti ſicut eſt ad communem omnium ſalutem, ita in notitiam omnium peruenit. Non quidem ſic, quòd immediatè omnibus manifeſtaretur, ſed quibuſdam, per quorum teſtimonium deferretur ad omnes.

AD TERTIVM dicendum, quod mulieri non permittitur publicè docere in Eccleſia: permittitur autem ei priuatim aliquos domeſtica admonitione inſtruere. Et ideo ſicut Ambro. dicit ſuper Luc.* Ad eos fœmina mittitur, qui domeſtici ſunt, non autem mittitur ad hoc quòd reſurrectionis teſtimonium ferat ad populum.

cap. vlt. in Luc. non mul tum ante medium tom. 5.

Ideo autem primò mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primò nũtium mortis ad hominem detulit, primò etiam vitam reſurgentis Chriſti in gloria nuntiaret. Vnde Cyrillus* dicit, Fœmina quæ quondam mortis fuit miniſtra, venerandum reſurrectionis myſterium prima percepit, & nuntiat: adeptum eſt igitur fœmineum genus, & ignominiæ abſolutionem, & maledictionis repudium.

lib. 12. in Ioan. cap. 32. ſuper illud, Vade ad fratres tuos, & dic eis.

Similiter etiam per hoc oſtenditur, quòd quantum ad ſtatum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur fœmineus ſexus: ſed ſi maiori charitate feruebunt, maiori etiam gloria ex viſione diuina potientur, eò quòd mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, intantum, vt ab eius ſepulchro diſcipulis etiam recedentibus non recederent, primò viderunt Dominum in gloria reſurgentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuiſſet conueniens, quod diſcipuli viderent Chriſtum reſurgere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur conueniens fuiſſe, quòd diſcipuli viderent Chriſtum reſurgere. Ad diſcipulos enim pertinebat reſurrectionem Chriſti teſtificari: ſecundum illud Actu. 4. Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri. Sed certiſſimum eſt teſtimonium de viſu. Ergo conueniens fuiſſet, vt ipſam reſurrectionem Chriſti viderent.

¶ 2 Præterea, Ad certitudinem fidei habendam, diſcipuli aſcenſionem Chriſti viderunt, ſecũdum illud Act. 1. Videntibus illis, eleuatus eſt. Sed ſimiliter oportet de reſurrectione Chriſti certam fidem habere. Ergo videtur quòd diſcipulis videntibus, debuerit Chriſtus reſurgere.

¶ 3 Præterea, Reſurrectio Lazari quoddam indicium fuit futuræ reſurrectionis Chriſti. Sed diſcipulis videntibus, Dominus Lazarum ſuſcitauit: ergo videtur quòd etiam Chriſtus reſurgere debuerit, diſcipulis videntibus.

SED CONTRA eſt quod dicitur Mar. vlti. Reſurgens Dominus mane prima ſabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ. Sed Maria Magdalena non vidit eum reſurgere: ſed cùm eum quæreret in ſepulchro, audiuit ab angelo, Surrexit, non eſt hic Ergo nullus vidit eũ reſurgere.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus reſurgens ad vitam communiter omnibus notam minimè redierit, non debuit eius reſurrectio immediatè ab hominibus videri, ſed eis ab Angelis nuntiari.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dicit Apoſt. Rom. 13. quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Eſt autem hic ordo diuinitus inſtitutus, vt ea quæ ſupra homines ſunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion.* 4. ca. Cæ. hier. Chriſtus autem reſurgens non rediit ad vitam communiter hominibus notam, ſed ad vitã quandam immortalem & Deo conformem: ſecundum illud Rom. 6. Quòd enim viuit, viuit Deo. Et ideo ipſa Chriſti reſurrectio non debuit immediatè ab hominibus videri, ſed eis ab angelis nuntiari. Vnde Hilarius dicit ſuper Matth. † quòd ideo angelus prior reſurrectionis eſt index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis reſurrectio nuntiaretur.

cap. 4. à med.

canone vlt. in Mat. circa finem illum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apoſtoli potuerunt teſtificari Chriſti reſurrectionem etiam de viſu: quia Chriſtum poſt reſurrectionem viuentem, oculata fide viderunt, quem mortuum ſciuerant. Sed ſicut ad viſionem beatam peruenitur per auditum fidei: ita ad viſionem Chriſti reſurgentis, peruenerunt homines per ea quæ prius ab angelis audierunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd aſcenſio Chriſti quantum ad terminum à quo, non tranſcendebat hominum communem notitiam: ſed ſolùm quantum ad terminum ad quem. Et ideo diſcipuli potuerunt videre aſcenſionem Chriſti quantum ad terminum à quo, id eſt, ſecundum quod eleuabatur à terra: non autem viderunt ipſam, quantum ad terminũ ad quem, quia non viderunt quomodo reciperetur in cælo. Sed reſurrectio Chriſti tranſcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum à quo (ſecundum quod anima rediit ab inferis, & corpus de ſepulchro clauſo exiuit) & quantum ad terminum ad quem: ſecundum quod eſt adeptus vitam glorioſam. Et ideo non debuerit reſurrectio fieri ſic quòd ab homine videretur.

AD TERTIVM dicendum, quòd Lazarus reſuſcitatus eſt, vt rediret ad vitam, quam priùs habuerat: quæ communem notitiam hominum non tranſcendit. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Chriſtus poſt reſurrectionem debuerit continuè cum diſcipulis conuerſari.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus poſt reſurrectionem debuerit continuè cum diſcipulis conuerſari. Ad hoc enim diſcipulis poſt reſurrectionem apparuit, vt eos de fide reſurrectionis certificaret, & conſolationem perturbatis adferret: ſecundum illud Ioan. 20. Gauiſi ſunt diſcipuli viſo Domino. Sed magis fuiſſent certificati & conſolati, ſi eis continuè ſuam præſentiam exhibuiſſet. ergo videtur quòd continuè cum eis debuerit conuerſari.

3. diſt. 21. q. 2. art. 3. cor. & diſt. 22. q. 3. art. 2. q. 3. cor. Et Ioan. 20. l. 6. princ. & ca. 21. princ.

¶ 2 Præterea, Chriſtus reſurgens à mortuis non ſtatim aſcendit in cælum, ſed poſt dies quadraginta, vt habetur Actu. primo. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius eſſe, quàm vbi diſcipuli eius erant pariter congregati. ergo videtur quòd continuè cum eis conuerſari debuerit.

¶ 3 Præterea, Ipſo die reſurrectionis Dominicæ, quinquies Chriſtus apparuiſſe legitur: vt Auguſtin.* dicit in lib. de Conſenſu Euangeliſtarum. Primò quidem mulieribus ad monumentum: ſecundò, eiſdem regredientibus à monumento in itinere: tertiò, Petro: quartò, duobus diſcipulis euntibus in caſtellum: quintò pluribus in Hieruſalem, vbi non erat Thomas. Ergo etiam videtur quòd & aliis diebus ante ſuam aſcenſionem, ad minus pluries debuerit apparere.

lib. 3. ca. vlt. in pag. 2. ante finem lib. tom. 4.

¶ 4 Præterea, Dominus ante paſſionem eis dixerat

Matt.

Matt. 26. Poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam: quod etiam angelus & ipſemet Dominus poſt reſurrectionem mulieribus dixit. Et tamen antea in Hieruſalem ab eis viſus eſt, & ipſo die reſurrectionis (vt dictum eſt †) & etiam die octauo, vt legitur Ioan. 20. Non ergo videtur quod conuenienti modo poſt reſurrectionem cum diſcipulis fuerit conuerſatus.

Argum. præced.

SED CONTRA eſt quod Ioan. 20. dicitur, quòd poſt dies octo, Chriſtus diſcipulis apparuit. Non ergo continuè conuerſabatur cum eis.

CONCLVSIO.

Non debuit Chriſtus poſtquam ſurrexit à mortuis, diu cum diſcipulis ſuis conuerſari, ne ad vitam rediſſe mortalē putaretur: ſed aliquanto tempore, vt ſe verè reſurrexiſſe oſtenderet.

RESPONDEO dicendum, quòd circa reſurrectionem Chriſti duo erant diſcipulis declaranda, ſcilicet ipſa veritas reſurrectionis, & gloria reſurgentis. Ad veritatem autem reſurrectionis manifeſtandam, ſufficit quòd pluries eis apparuit, & cum eis familiariter eſt locutus & comedit & bibit, & ſe eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem reſurgentis manifeſtandam, noluit continuè conuerſari cum eis, ſicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam reſurrexiſſe, qualem prius habuerat. Vnde Luc. vlti. dicit eis, Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos cùm adhuc eſſem vobiſcum. Tunc quidem erat cum eis præſentia corporali, ſed ante cum eis fuerat non ſolùm corporali præſentia, ſed etiam per ſimilitudinem mortalitatis. Vnde Beda* prædicta verba exponens dicit, Cùm adhuc eſſem vobiſcum, id eſt, cùm adhuc eſſem in carne mortali, in qua eſtis & vos: tunc quidem in eadem carne reſuſcitatus erat, ſed cum illis in eadē mortalitate nō erat.

cap. 97. in Luc. & eſt vltimum parum ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequens Chriſti apparitio ſufficiebat ad certificandum diſcipulos de veritate reſurrectionis. Conuerſatio autem continua eos potuiſſet ducere in errorem, vt ad ſimilē vitam eum reſurrexiſſe crederent, quam prius habuerat. Conſolationem autem de continua ſui præſentia eis in alia vita repromiſit: ſecundum illud Ioan. 16. Iterum videbo vos & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus non ideo non continuè conuerſabatur cum diſcipulis, quia reputaret ſe alibi conuenientius eſſe: ſed quia hoc diſcipulis inſtruendis conuenientius iudicabat, ſi non continuè conuerſaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum autem eſt quibus in locis intermedio tempore corporaliter eſſet: cùm hoc Scriptura non tradat, & in omni loco ſit dominatio eius.

AD TERTIVM dicendum, quòd ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura indicia erant admonendi, vt à principio fidem reſurrectionis reciperent. Poſtquam autem iam eam receperant, non oportebat eos iam certificatos, tam frequētibus apparitionibus inſtrui. Vnde in Euangelio non legitur, quòd poſt primum diem eis apparuerit niſi quinquies: vt enim Auguſt. † dicit in lib. de Conſenſu Euangeliſtarum, poſt primas quinque apparitiones. Sextò eis apparuit, vbi vidit eum Thomas. Septimò ad mare Tyberiadis in captione piſciū. Octauò in monte Galileæ, ſecundum Matt. Nonò, quòd dicit Mar. Nouiſſimè recumbentibus: quia iam non erant in terra cum illo conuiuaturi. Decimò in ipſo die Aſcenſionis, non iam in terra: ſed eleuatus in nube, cùm in cælum aſcenderet. Sed non omnia ſcripta ſunt: ſicut Ioan. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuerſatio, priuſquam aſcendiſſet in cælum: & hoc ad conſolationem ipſorum. Vnde & 1. ad Corin. 15. dicitur, quòd viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Iacobo, de quibus apparitionibus in Euangelio non habetur mentio.

lib. 3. in pag. 2. ante finem lib. tom. 4.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut Chryſoſt †. dicit, exponens illud quod dicitur Matth. 16. Poſtquam me reſurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: ſed in ipſa gente & in ipſis ferè regionibus, in quibus cum eo plurimum fuerant conuerſati: vt & hinc crederent, quoniam qui crucifixus eſt, ipſe eſt & qui reſurrexit. Propter hoc etiam in Galilæam ſe ire dicit, vt à timore Iudæorum liberarentur. Sic ergo, vt Amb. * dicit ſuper Luc. Dominus mandauerat diſcipulis, vt in Galilæa eum viderent: ſed illis ob metum intra conclaue reſidentibus, ipſe primum ſe obtulit (nec hoc eſt promiſſi tranſgreſſio, ſed potius feſtinata ex benignitate impletio) poſtea verò confirmatis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obſtat, ſi dicamus pauciores intra cōclaue, & quamplures in monte fuiſſe. Vt enim Euſebius dicit, duo Euāgeliſtæ, ſcilicet Lucas & Ioannes ſolis vndecim hunc ſcribunt apparuiſſe in Hieruſalem: cæteri verò duo in Galilæam properare, non ſolis vndecim, ſed vniuerſis diſcipulis & fratribus dixerunt angelum & Saluatorem iuſſiſſe. De quibus & Paulus meminit dicens, Deinde apparuit pluſquam quingentis fratribus ſimul. Eſt autem verior ſolutio, quòd prius in Hieruſalem latitantibus ſemel aut bis viſus eſt, ad eorum conſolationem: in Galilæa verò non clàm aut ſemel aut bis, ſed cum multa poteſtate oſtēſionem ſui fecit, præbens ſe eis viuentem, poſt paſſionem in ſignis multis: vt Lucas teſtatur in Actibus.

Hom. 83. in Ma. ante medium tom. 2.

Ambroſ. in fine commētariorū in Lu. tom. 5.

Vel, ſicut dicit Auguſt. † in lib. de Conſenſu Euangeliſtarum, quòd ab angelo & Domino dictum eſt, quòd præcederet eos in Galilæam, propheticè accipiendum eſt: in Galilæa enim ſecundum tranſmigrationis ſignificationem intelligendum occurrit, quod Chriſti gratia de populo Iſraël tranſmigratura erat ad Gentes, quibus Apoſtoli prædicantes non crederentur, niſi eis ipſe Dominus viam in cordibus hominum præpararet, & hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam. Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma ſerui intelligendus eſt, ſed in illa in qua æqualis eſt Patri, quam promiſit dilectoribus ſuis, quo nos præcedens non deſeruit.

lib. 3. nō procul ante finē lib. tom. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuerit diſcipulis in alia effigie apparere. Non enim poteſt apparere ſecundum veritatem niſi quod eſt. Sed in Chriſto non fuit niſi vna effigies. Si ergo Chriſtus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, ſed ficta: quod eſt inconueniens, quia vt Auguſt. † dicit in lib. 83. q. Si fallit Chriſtus, veritas non eſt, eſt autem veritas Chriſtus. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.

3. diſt. 21. q. 2. art. 4. q. 1. ad 3. Et opuſ. 60. cap. 22. co. 5. f.

li. 83. queſt. q. 14. tom. 4.

¶ 2 Præterea, Nihil poteſt in alia effigie apparere, quàm habeat, niſi oculi intuentium aliquibus præſtigiis detineantur. Huiuſmodi autem præſtigia cùm fiant magicis artibus, non conueniunt Chriſto ſecundum illud 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? Ergo videtur quod non debuerit in alia effigie apparere.

¶ 3 Præterea, Sicut per ſacram ſcripturam noſtra fides certificatur, ita diſcipuli certificati ſunt de fide reſurrectionis, per Chriſti apparitiones. Sed ſicut Auguſt. * dicit in Epiſtola ad Hieronym. ſi vel vnum mendacium in ſacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota ſacræ Scripturæ auctoritas. Ergo ſi vel in vna apparitione Chriſtus diſcipulis apparuit aliter quàm eſſet, infirmabitur quicquid diſcipuli poſt reſurrectionem viderunt in Chriſto: quod eſt inconueniens. Non ergo debuit in alia effigie apparere.

Epiſt. 18. 19 in ordine, tom. 4.

SED CONTRA eſt quod dicitur Marc. vltim. Poſt hæc duobus ex eis ambulantibus, oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam.

CONCLVSIO.

Debuit Chriſtus ad credendum diſpoſitis in propria poſt reſurrectionem apparere effigie, cæteris autem minus diſpoſitis effigiem mutare pro varia illorum diſpoſitione.

ex art. 1. & 2. huius quæſt.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) reſurrectio Chriſti manifeſtanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reuelantur. Innoteſcunt autem diuina hominibus diuerſimodè, ſecundum quod diuerſimodè ſunt affecti. Nam illi, qui habent mentem bene diſpoſitam, ſecũdum veritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui nõ habent mentẽ bene diſpoſitam, diuina percipiunt cum quadam confuſione dubietatis, vel erroris. Animalis enim homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, vt dicitur 1. ad Corinth. 2. Et ideo Chriſtus quibuſdam ad credendum diſpoſitis, poſt reſurrectionem apparuit in ſua effigie. Illis autem in alia effigie apparuit, qui iam videbantur circa fidem tepeſcere. Vnde dicebant, Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſraël. Vnde Greg. dicit in Homil.† quòd talem ſe exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat à fide, ire ſe longius finxit, ſcilicet ac ſi eſſet peregrinus.

†Homil. 23. in Euangel. non procul à princip.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in lib. de Quæſtionibus Euangelij.* Non omne quod fingimus, mendacium eſt: ſed quando illud fingimus, quod nihil ſignificat, tunc eſt mendacium. cùm autem fictio noſtra refertur in aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à ſapientibus & ſanctis viris, vel etiam ab ipſo Domino figuratè dicta ſunt, mendacia deputabuntur: quia ſecundum vſitatum intellectum non conſiſtit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta ſine mendacio ad aliquam rem ſignificandam, & ita factum eſt hic: vt dictum eſt.†

**lib. 2. ca. vlt. in principio tom. 4.*

†in iſtamet ſolutione.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſicut Auguſt. dicit in lib. de Conſenſu Euang.* Dominus poterat transformare carnem ſuam, vt alia reuera eſſet effigies ab illa, quam ſolebant intueri: quandoquidem & ante paſſionem ſuam transformatus eſt in monte, vt facies eius clareſceret ſicut ſol: ſed non ita nunc factum eſt. Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus. Vnde Luc. vlt. dicitur, quòd oculi eorũ tenebantur, ne eum agnoſcerent.

**lib. 3. cap. 26. aliquantulum à prin. tom. 4.*

AD TERTIVM dicendum, quòd ratio illa ſequeretur, ſi ab alienæ effigiei aſpectu non fuiſſent reducti ad verè videndum Chriſti effigiem. Sicut enim Auguſt. dicit ibid.* Tantum à Chriſto facta eſt permiſſio, vt ſcilicet prædicto modo oculi eorum tenerentur vſque ad ſacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Chriſtus poſſit agnoſci. Vnde ibidem ſubditur, quòd aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum: nõn quòd antè clauſis oculis ambularent: ſed inerat aliquid quo non ſinerentur agnoſcere quod videbant, quod ſcilicet caligo & aliquis humor efficere ſolet.

**lib. 3. cap. 25 in 2. pag. à princ. tom. 4.*

ARTICVLVS V.

Vtrùm Chriſtus veritatem reſurrectionis debuerit argumentis declarare.

3. diſt. 21. q. 2. ar. 3. & 4. Et opuſ. 9. c. 245. Et opuſ. 60. cap. 22. to. 4.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus veritatem reſurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambroſ.* Tolle argumenta vbi fides quæritur, ſed circa reſurrectionem Chriſti quæritur fides. Non ergo habent ibi locum argumenta.

**lib. 1. de fid. cap. 5. non procul à fine, tom. 2.*

¶ 2 Præterea, Gregor. dicit,† Fides non habet meritũ, vbi humana ratio præbet experimentum. Sed ad Chriſtum non pertinebat meritũ fidei euacuare. Ergo ad eum non pertinebat reſurrectionem per argumẽta confirmare.

†Hom. 26. in Euã. in princ. album.

¶ 3 Præterea, Chriſtus in mundum venit, vt per eum homines beatitudinem adipiſcantur: ſecundum illud Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed per huiuſmodi oſtenſiones argumentorum videtur humanæ beatitudini impedimentum præſtari: dicitur enim Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit per aliqua argumenta reſurrectionem ſuam manifeſtare.

SED CONTRA eſt quòd dicitur Act. 1. quòd apparuerit diſcipulis Chriſtus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno Dei.

CONCLVSIO.

Chriſtus non probauit reſurrectionem ſuam per euidentia diſcipulis argumenta, ſed ſacræ Scripturæ teſtimonio contentus eſt: probauit autem ſecundum quædam euidentia ſigna, ſe verè à mortuis reſurrexiſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd argumentum dicitur dupliciter. Quandoque dicitur argumentum quæcunque ratio, rei dubiæ faciens fidem. Quandoque autem dicitur argumentum aliquod ſenſibile ſignum, quod inducitur ad alicuius veritatis manifeſtationem: ſicut etiam Ariſtot.* in libris ſuis aliquando vtitur nomine Argumenti. Primo igitur modo accipiendo argumentum, Chriſtus nõ probauit diſcipulis ſuam reſurrectionem per argumenta, quia talis probatio argumentatiua proceſſiſſet ex aliquibus principiis, quæ ſi non eſſent nota diſcipulis, nihil per ea eis manifeſtaretur: quia ex ignotis nõ poteſt aliquid fieri notũ. Si autem eſſent eis nota, non tranſcenderent rationem humanam, & ita non eſſent efficacia ad fidem reſurrectionis adſtruendam, quæ rationem humanam excedit. Oportet enim principia ex eodem genere aſſumi, vt dicitur in primo Poſteriorum.† Probauit autem eis reſurrectionem ſuam per auctoritatem ſacræ Scripturæ (quæ eſt fidei fundamentum) cùm dixit, Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege & Pſalmis & Prophetis de me, vt habetur Luc. vlt. Si autem accipiatur ſecundo modo argumentũ, ſic dicitur Chriſtus ſuam reſurrectionem argumentis declaraſſe, inquantum per quædam euidentia ſigna, ſe verè reſurrexiſſe oſtendit. Vnde in Græco, vbi nos habemus, In multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmerion, quod eſt ſignum euidens ad probandum. Quæ quidem ſigna reſurrectionis Chriſtus oſtendit diſcipulis propter duo. primò quidem, quia non erant corda eorum diſpoſita, ad hoc quòd de facili fidem reſurrectionis acciperent, vnde ipſe dicit eis Luc. vltimo. O ſtulti & tardi corde ad credendum. & Mar. vltim. exprobrauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis.

**In Rhetor. ad Alexandrum, capit. 14. à medio, tom. 6*

†li. 1. text. 20 tom. 1.

Secundò, vt per huiuſmodi ſigna eis oſtenſa, efficacius eorum teſtimonium redderetur: ſecundum illud 1. Ioan. 1. Quod vidimus, & audiuimus, & manus noſtræ contrectauerunt, hoc teſtamur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ambroſ. ibi loquitur de argumentis ſecundum rationem humanam procedentibus, quæ inualida ſunt ad ea quæ ſunt fidei oſtẽdenda: ſicut oſtenſum eſt.†

†in corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd meritum fidei eſt ex hoc, quòd homo ex mandato Dei credit quòd non videt. Vnde illa ſola ratio meritum excludit, quæ facit videri per ſcientiam id quod credendo proponitur, & talis eſt ratio demonſtratiua. Huiuſmodi autem rationes Chriſtus non induxit ad reſurrectionẽ ſuam declarandã.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut dictũ eſt†) meritum beatitudinis, quod cauſat fides, non totaliter excluditur, niſi homo nollet credere, niſi ea quæ videt, ſed quòd aliquis ea quæ non videt, credat per aliqua ſigna viſa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius. Sicut & Thomas, cui dictum eſt, Quia vidiſti me, credidiſti, aliud vidit & aliud credidit: vidit vulnera, & credidit Deũ. Eſt autem perfectioris fidei qui non requirit huiuſmodi auxilia ad credendum. Vnde ad arguendum defectum

†in ſolutione præced. ad 2.

fidei

fidei in quibuſdam Dominus dicit Ioan. 4. Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Et ſecundum hoc poteſt intelligi, quòd illi qui ſunt tam prompti animi, vt credant Deo etiam ſignis nõ viſis, ſint beati per comparationem ad illos, qui non credunt niſi talia videant.

ARTICVLVS VI.

Vtrum argumenta, quæ Chriſtus induxit, ſufficienter manifeſtauerint reſurrectionem eius.

Locis ſuprà art. 5. not.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd argumenta quæ Chriſtus induxit, non ſufficienter manifeſtauerint veritatẽ reſurrectionis eius. Nihil enim oſtendit Chriſtus diſcipulis poſt reſurrectionem quod etiam angeli hominibus apparentes, vel non oſtenderint vel oſtendere non potuerint: nam angeli frequenter in humana effigie ſe hominibus oſtenderunt: & cum eis loquebantur, & conuerſabantur, & comedebant, ac ſi eſſent homines veri: ſicut patet Geneſ. 18. de angelis, quos Abraham ſuſcepit hoſpitio. & in libro Tobiæ, de angelo qui eum duxit & reduxit. Et tamen angeli non habent vera corpora naturaliter ſibi vnita, quod requiritur ad reſurrectionem. Non ergo ſigna quæ Chriſtus diſcipulis exhibuit, fuerunt ſufficientia ad reſurrectionem eius manifeſtandam.

¶ 2 Præterea, Chriſtus reſurrexit reſurrectione glorioſa, id eſt habens ſimul humanam naturam cum gloria. Sed quædam Chriſtus oſtendit diſcipulis quæ videntur eſſe contraria naturæ humanæ (ſicut quòd ab oculis eorum euanuit, & quòd ad eos ianuis clauſis intrauit) quædam autem videntur eſſe contraria gloriæ: puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit vulnerum cicatrices. Ergo videtur quod illa argumenta non fuerint ſufficientia neque conuenientia ad fidem reſurrectionis oſtendendam.

¶ 3 Præterea, Corpus Chriſti non erat tale poſt reſurrectionem, vt tangi deberet ab homine mortali, vnde & ipſe dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum. Non ergo fuit cõueniens, quod ad manifeſtandam veritatem reſurrectionis ſuæ, ſeipſum diſcipulis palpandum exhiberet.

¶ 4 Præterea, Inter dotes glorificati corporis, præcipua videtur eſſe claritas, quam tamen in reſurrectione nullo argumento oſtendit. Ergo videtur quòd inſufficientia fuerint illa argumenta ad manifeſtandam qualitatem reſurrectionis Chriſti.

Argumentum ſuppletum.

¶ 5 Præterea, *Angeli in teſtes reſurrectionis inducti, ex iſta diſſonantia Euangeliſtarum, inſufficientes videntur. Nam apud Matt. Angelus ſuper lapidem reuolutum, apud Marcum verò, intus angelus deſcribitur viſus à mulieribus ingreſſis monumentum. Et rurſus ab iſtis vnus, à Ioanne duo ſedentes, à Luca verò duo ſtantes deſcribuntur. Inconuenientia ergo videntur teſtimonia reſurrectionis.

SED CONTRA eſt, quod Chriſtus, qui eſt Dei ſapientia, ſuauiter & conuenienter diſponit omnia: vt dicitur Sap. 8.

CONCLVSIO.

Sufficientibus argumentis, ſeu in ſuo genere ſignis, oſtendit Chriſtus verè ſe reſurrexiſſe à mortuis.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus reſurrectionem ſuam dupliciter manifeſtauit, ſcilicet teſtimonio & argumento, ſiue ſigno. Et vtraque manifeſtatio in ſuo genere fuit ſufficiens. Eſt enim vſus duplici teſtimonio ad manifeſtandam ſuam reſurrectionem diſcipulis: quorum neutrum poteſt refelli. Quorum primum eſt teſtimonium angelorum, qui mulieribus reſurrectionem annuntiauerunt: vt patet per omnes Euangeliſtas. Aliud autem eſt teſtimonium Scripturarum, quas ipſe propoſuit ad oſtenſionẽ ſuæ reſurrectionis: vt dicitur Luc. vlti.

Argumenta etiam fuerunt ſufficientia ad oſtendendam veram reſurrectionem, & glorioſam. Quòd autem fuerit vera reſurrectio, oſtendit vno modo ex parte corporis. Circa quod tria oſtendit. primò quidem quod eſſet corpus verum & ſolidum, non corpus phantaſticum vel rarum, ſicut eſt aër. Et hoc oſtendit per hoc quòd corpus ſuum palpabile præbuit. Vnde ipſe dicit Luc. vltim. Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Secundò oſtendit quod eſſet corpus humanum, oſtendendo eis veram effigiem, quam oculis intuerentur. Tertiò oſtendit eis quod eſſet idem numero corpus, quod prius habuerat, oſtendendo eis vulnerum cicatrices. Vnde vt legitur Luc. vlti. dixit eis, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Alio modo oſtendit eis veritatem ſuæ reſurrectionis ex parte animæ, iterato corpori vnitæ. Et hoc oſtendit per opera triplicis vitæ. Primò quidem per opus vitæ nutritiuæ, in hoc quòd cum diſcipulis manducauit & bibit: vt legitur Luc. vltim. Secundò per opera vitæ ſenſitiuæ, in hoc quòd diſcipulis ad interrogata reſpondebat, & præſentes ſalutabat, in quo oſtendebat ſe & videre & audire. Tertiò per opera vitæ intellectiuæ, in hoc quod eis loquebatur & de Scripturis diſſerebat. Et ne quid deeſſet ad perfectionem manifeſtationis, oſtendit etiam ſe habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piſcibus capiendis, & vlterius per hoc quòd eis videntibus aſcendit in cælum: quia vt dicitur Ioan. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cælo. Gloriam etiam ſuæ reſurrectionis oſtendit diſcipulis, per hoc quòd ad eos ianuis clauſis intrauit: ſecundum enim quod Gregor.* dicit in Homil. palpandam carnem Dominus præbuit, quam ianuis clauſis introduxit: vt eſſe poſt reſurrectionem oſtenderet corpus ſuum, & eiuſdẽ naturæ & alterius gloriæ. Similiter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat, quod ſubito ab oculis eorũ euanuit, vt dicitur Lucæ vlt. quia per hoc oſtendebatur quòd in poteſtate eius erat videri & nõ videri: quod pertinet ad conditionem corporis glorioſi, vt ſuprà* dictum eſt.

Homil. 26. in Euan. non remotè à princ.

Quæſt. 54. art. 1. ad 2. arg. & ar. 3. ad 1. arg.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet ſingula argumentorum non ſufficerent ad manifeſtandam perfectè Chriſti reſurrectionem, tamen omnia ſimul accepta perfectè Chriſti reſurrectionem manifeſtant: maximè propter Scripturæ teſtimonium & angelorum dicta, & etiam ipſius Chriſti aſſertionem miraculis confirmatam. Angeli autem apparentes non aſſerebant ſe homines eſſe: ſicut aſſeruit Chriſtus verè ſe hominem eſſe. Et tamen aliter Chriſtus manducauit, & aliter angeli. Nam quia corpora ab angelis aſſumpta, non erant corpora viua vel animata, non erat vera comeſtio, licet eſſet vera cibi contritio, & traiectio in interiorem partẽ corporis aſſumpti. Vnde & angelus dixit Tobiæ 10. Cùm eſſem vobiſcum, videbar quidem vobiſcum manducare & bibere: ſed ego cibo inuiſibili vtor. Sed quia corpus Chriſti verè fuit animatum, vera fuit eius comeſtio. Vt enim Auguſt.† dicit 13. de Ciuit. Dei, non poteſtas, ſed egeſtas edendi, corporibus reſurgentium aufertur. Vnde ſicut Beda* dicit, Chriſtus manducauit poteſtate, non egeſtate.

lib. 13. c. 22. circa fin. to. 5

**cap. 97. in Luc. parum ante med. tom. 2.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) argumenta quædam inducebantur à Chriſto ad probandam veritatem humanæ naturę, quędam verò ad probandam gloriam reſurgentis. Conditio autem naturæ humanæ ſecundum quod in ſe conſideratur (quantũ ſcilicet ad ſtatum præſentem) contrariatur conditioni gloriæ: ſecundum illud 1. ad Corint. 15. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Et ideo ea quæ inducuntur ad oſtendendam conditionem gloriæ, videntur habere contrarietatem ad naturam, non ſimpliciter, ſed ſecundum ſtatum præſentem: & econuerſo. Vnde Gregor.* dicit in Homil. quòd duo mira & iuxta humanã rationẽ ſibi valde contraria, Dominus oſtẽdit, dũ poſt reſurrectionẽ corpus ſuũ, & incorruptibile & tamẽ palpabile demõſtrauit.

Homil. 26. in Euang. paulò à princip.

Tract. 121. à med. illius. tom. 9.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut Auguſt.* dicit ſuper Ioan.) hoc quod Dominus dixit, Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrem meum: ſic dictum eſt, vt in illa fœmina figuraretur Eccleſia de Gẽtibus, quę in Chriſtum non credidit, niſi cùm aſcẽdiſſet ad Patrem: aut ſic in ſe credi voluit Ieſus, hoc eſt ſic ſe ſpiritualiter tangi, quòd ipſe & pater vnum ſunt. Eius quippe intimis ſenſibus quodam modo aſcẽdit ad Patrem, qui ſic in eo profecerit, vt Patri agnoſcat æqualem. hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem ſicut hominem flebat. Quòd autem Maria alibi legitur Chriſtum tetigiſſe, quando ſimul cum aliis mulieribus acceſſit, & tenuit pedes eius, quæſtionem non facit, vt Seuerianus dicit. Siquidem illud de figura eſt, hoc de ſexu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura. Vel ſicut Chryſoſt.* dicit, volebat hæc mulier adhuc cum Chriſto conuerſari, ſicut & ante paſſionem, & præ gaudio nihil magnum cogitabat: quamuis caro Chriſti multo melior facta fuerit reſurgendo. Et ideo dixit, Nõdum aſcendi ad Patrem meum: quaſi dicat, Non æſtimes me iam terrenam vitam agere: quòd enim in terris me vides, hoc eſt, quia nondum aſcendi ad Patrem meum, ſed in promptu eſt quod aſcendam. vnde ſubditur, Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum.

Homil. 85. in Ioan. ſuper illud, Noli me tangere. to. 3.

In dialog. 65. quæſt. q. 14. an princ. to. 4.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut Aug.* dicit in Dial. ad Oroſium, Clarificata carne Dominus reſurrexit: ſed noluit in ea clarificatione diſcipulis ſuis apparere, quia non poſſent oculis ſuis talem claritatem proſpicere. Si enim antequam moreretur pro nobis, & reſurgeret, quando transfiguratus eſt in monte diſcipuli ſui eum videre nõ potuerunt, quanto magis glorificata carne Dñi, eum videre non potuerunt? Eſt etiam conſiderandũ, quòd poſt reſurrectionem Dominus hoc præcipuè volebat oſtendere, quòd idem ipſe eſſet, qui mortuus fuerat. quod multum poterat impedire, ſi eis ſui corporis claritatem oſtenderet. Nam immutatio quæ fit ſecundum aſpectum, maximè oſtendit diuerſitatem eius quod videtur: quia ſenſibilia cõmunia (inter quæ eſt vnum & multa, vel idem & diuerſum) maximè diiudicat viſus. Sed ante paſſionem, ne infirmitatem paſſionis eius diſcipuli deſpicerent, intendebat Chriſtus eis gloriam maieſtatis ſuæ oſtendere: quam maximè demonſtrat claritas corporis. Et ideo ante paſſionem, gloriam ſuam demonſtrauit diſcipulis per claritatem: poſt reſurrectionem autem per alia indicia.

Lib. 3. ca. 24. tom. 4.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut Auguſt.† dicit in libro de Conſenſu Euang. poſſumus intelligere vnum angelum viſum à mulieribus, ſecundum Matt. & Mar. vt eas ingreſſas in monumentum accipiamus: in aliquod ſcilicet ſpatium, quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi vidiſſe angelum* ſedentem à dextris: quod dicit Marcus. Deinde dum introſpicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, viſos ab eis alios duos angelos, primò quidem ſedentes (vt dicit Ioan.) & poſtea eos ſurrexiſſe, vt ſtantes viderentur: vt dicit Lucas.

**Supra lapidem reuolutũ à monumẽto, ſicut dicit Matt. vt hoc ſit ſedentem.*

QVAESTIO LVI.

De reſurrectionis Chriſti cauſalitate, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de cauſalitate reſurrectionis Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.

¶ Secundò, vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ iuſtificationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum.

4. diſ. 43. ar. 2. q. 1. Et 4. con. cap. 78. Et veri. q. 27 art. 3. ad 7. Et opuſ. 3. c. 246. Et opuſ. 60. c. 22 co. 7. Et 1. co. 15. lec. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio Chriſti non ſit cauſa reſurrectionis corporum. Poſita enim cauſa ſufficienti, neceſſe eſt effectum poni. Si ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa ſufficiens reſurrectionis corporum, ſtatim eo reſurgente omnes mortui reſurgere debuerunt.

¶ 2 Præterea, Cauſa reſurrectionis mortuorum eſt diuina iuſtitia, vt ſcilicet corpora ſimul præmientur vel puniantur cum animabus, ſicut communicauerunt in merito vel peccato: vt dicit Dionyſ.* vlt. c. Cæleſt. hier. & etiam Damaſc.† in 3. lib. Sed iuſtitiam Dei neceſſe eſſet impleri, etiam ſi Chriſtus non reſurrexiſſet. Ergo etiam Chriſto non reſurgente, mortui reſurgerent. Non ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis corporũ.

*co. 2. *ca. vlt. par. 3. à med. †Damaſ. lib. 4 cap. 28.*

¶ 3 Præterea, Si reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum, aut eſſet cauſa exemplaris, aut cauſa effectiua, aut meritoria. Sed non eſt cauſa exemplaris: quia reſurrectionem corporum Deus operabitur: ſecundum illud Ioan. 5. Sicut pater ſuſcitat mortuos, Deus autem non indiget, inſpicere ad aliquod exemplar extra ſe. Similiter etiam non eſt cauſa effectiua: quia cauſa efficiens non agit niſi per contactum vel ſpiritualem vel corporalem. manifeſtum eſt autem quòd reſurrectio Chriſti non habet contactum corporalem ad mortuos, qui reſurgent, propter diſtantiam temporis & loci, ſimiliter etiam nec contactum ſpiritualem, qui eſt per fidem & charitatem: quia etiam infideles & peccatores reſurgent. Neque etiam eſt cauſa meritoria: quia Chriſtus reſurgens iam non erat viator, & ita non erat in ſtatu merendi. Et ita nullo modo reſurrectio Chriſti videtur eſſe cauſa noſtræ reſurrectionis.

¶ 4 Præterea, Cùm mors ſit priuatio vitæ, nihil videtur eſſe aliud deſtruere mortem, quàm reducere vitam: quod pertinet ad reſurrectionem. Sed Chriſtus moriendo, mortem noſtram deſtruxit. Ergo mors Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, non ergo eius reſurrectio.

SED CONTRA eſt quod ſuper illud 1. ad Corint. 15. Si Chriſtus prædicatur, quòd reſurrexit à mortuis, &c. dicit gloſſ. Qui eſt cauſa ſufficiens reſurrectionis noſtræ.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus reſurrexerit primitiæ omnium dormientium, ipſa eius reſurrectio cauſa eſt noſtræ reſurrectionis.

RESPONDEO dicendum, quòd illud, quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa omnium, quæ ſunt poſt, vt dicitur in 2. Meta.* Primum autem in genere noſtræ reſurrectionis fuit reſurrectio Chriſti, ſicut ex ſupradictis† patet. Vnde oportet quod reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. Et hoc eſt quod Apoſt. dicit 1. ad Corinth. 15. Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et hoc rationabiliter, nam principium humanæ viuificationis eſt verbum Dei, de quo dicitur in Pſalm. Apud te eſt fons vitæ. Vnde & ipſe dicit Ioan. 5. Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & Filius quos vult viuificat. Habet autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus inſtitutus, vt qualibet cauſa primo operetur in id quod eſt ſibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: ſicut ignis primo calefacit aërem ſibi propinquum, per quem calefacit corpora diſtantia, & ipſe Deus primo illuminat ſubſtantias ſibi propinquas, per quas illuminat magis remotas, vt Dionyſ.† dicit 13. c. Cæleſt. hierarc. Et ideo verbum Dei primo tribuit vitam immortalem corpori ſibi naturaliter vnito, & per ipſum operatur reſurrectionem in omnibus aliis.

lib. 2. com. 4. tom. 3. †quæſt. 53. art. 3.

cap. 13. non multum procul à princip.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtrę reſurrectionis per virtutẽ Verbi vniti, quod quidem operatur ſecundum voluntatem. Et ideo non oportet quod ſtatim ſequatur

In corp. art.

quatur effectus: ſed ſecundum diſpoſitionem verbi Dei: vt ſcilicet primò conformemur Chriſto patienti & morienti in hac vita paſſibili & mortali, deinde perueniamus ad participandum ſimilitudinem reſurrectionis ipſius.

Ad secvndvm dicendum, quòd iuſtitia Dei eſt cauſa prima reſurrectionis noſtræ: reſurrectio autem Chriſti eſt cauſa ſecundaria & quaſi inſtrumentalis. Licet autem virtus principalis agentis non determinetur ad hoc inſtrumentum determinatè: tamen ex quo per hoc inſtrumentum operatur, inſtrumentum illud eſt cauſa efficiens. Sic ergo diuina iuſtitia, quantum eſt de ſe, non eſt obligata ad reſurrectionem noſtram cauſandam per reſurrectionem Chriſti: potuit enim alio modo nos Deus liberare, quàm per Chriſti paſſionem & reſurrectionem, vt ſuprà* dictum eſt. *quæſt. 46. ar. 2. & 3.* Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifeſtum eſt, quòd reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis.

Ad tertivm dicendum, quòd reſurrectio Chriſti non eſt, propriè loquendo, cauſa meritoria noſtræ reſurrectionis: ſed eſt cauſa efficiens & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas Chriſti ſecundum quam reſurrexit, eſt quodammodo inſtrumentum diuinitatis ipſius, & operatur in virtute eius: vt ſuprà dictum eſt †. *quæſt. 13. ar. 2. & 3.* Et ideo ſicut alia quæ Chriſtus in ſua humanitate fecit, vel paſſus eſt, ex virtute diuinitatis eius ſunt nobis ſalutaria (vt ſupradictum eſt*) *q. 48. art. 6.* ita & reſurrectio Chriſti eſt cauſa efficiens noſtræ reſurrectionis virtute diuina: cuius proprium eſt mortuos viuificare. Quæ quidem virtus præſentialiter attingit omnia loca & tempora, & talis contactus virtualis ſufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (vt dictum eſt†) *In ſolut. præced. ad 2.* primordialis cauſa reſurrectionis humanæ eſt diuina iuſtitia: ex qua Chriſtus habet poteſtatem iudicium facere, inquantum filius hominis eſt, virtus effectiua reſurrectionis eius ſe extendit, non ſolùm ad bonos, ſed etiam ad malos, qui ſunt eius iudicio ſubiecti. Sicut autem reſurrectio corporis Chriſti, ex eo quod corpus illud eſt perſonaliter Verbo vnitum, eſt prima tempore, ita etiam eſt prima dignitate & perfectione: vt dicit gloſſ. 1. ad Cor. 15. Semper autem id quod eſt perfectiſſimum, eſt exemplar eius quod eſt minus perfectum ſecundum ſuum modum: & ideo reſurrectio Chriſti eſt cauſa exemplaris noſtræ reſurrectionis. Quod quidem neceſſarium eſt, non ex parte reſuſcitantis, qui non indiget exemplari, ſed ex parte reſuſcitatorũ, quos oportet illi reſurrectioni conformari: ſecundum illud Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. Licet autem efficientia reſurrectionis Chriſti ſe extendat ad reſurrectionem tam bonorũ, quàm malorum: exemplaritas tamen eius ſe extendit propriè ſolum ad bonos, qui ſunt facti conformes filiationis ipſius, vt dicitur Rom. 8.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſecundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex virtute diuina, communiter tam mors Chriſti, quàm etiam reſurrectio, eſt cauſa tam deſtructionis mortis, quàm reparationis vitæ. Sed ſecundum rationem exemplaritatis, mors Chriſti, per quam receſſit à vita mortali, eſt cauſa deſtructionis mortis noſtræ: reſurrectio verò eius, per quam inchoauit vitam immortalem, eſt cauſa reparationis vitæ noſtræ. Paſſio tamen Chriſti eſt inſuper cauſa meritoria: vt ſuprà dictum eſt*. *Quæſt. 48. art. 1.*

Articvlvs II.

Vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis animarum.

Locis ſuprà art. 1. not.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio Chriſti non ſit cauſa reſurrectionis animarum. Dicit enim Aug*. ſuper Ioan. **Tract. 23. in Euang. Ioan. ante med. tom. 9.* quòd corpora reſurgunt per diſpenſationem humanam, ſed animæ reſurgunt per ſubſtantiam Dei. Sed reſurrectio Chriſti non pertinet ad ſubſtantiam Dei, ſed ad diſpenſationem humanam. Ergo reſurrectio Chriſti, & ſi ſit cauſa reſurrectionis corporum, non tamen videtur eſſe cauſa reſurrectionis animarum.

¶ 2 Præterea, Corpus nõ agit in ſpiritũ. Sed reſurrectio Chriſti pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortem. Ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa reſurrectionis animarum.

¶ 3 Præterea, Quia reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis corporũ, omniũ corpora reſurgẽt: ſecundũ illud 1. ad Corint. 15. Omnes quidẽ reſurgemus. Sed nõ omniũ animæ reſurgẽt: quia quidã ibunt in ſuppliciũ æternũ, vt dicitur Matt. 25. Ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa reſurrectionis animarum.

¶ 4 Præterea, Reſurrectio animarũ fit per remiſſionẽ peccatorũ. Sed hoc factũ eſt per Chriſti paſſionem: ſecundũ illud Apoc. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Ergo reſurrectionis animarum, magis eſt cauſa Chriſti paſſio, quàm eius reſurrectio.

Sed contra eſt quod Apoſt. dicit Rom. 4. Reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtrã. Quę nihil aliud eſt, quàm reſurrectio animarũ. Et ſuper illud Pſal. Ad veſperũ demorabitur fletus, dicit gloſſ. quòd reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis noſtræ & animæ in præſenti, & corporis in futuro.

Conclvsio.

Non modo corporum, ſed animarum Chriſti reſurrectio cauſa effectiua & exemplaris eſt.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictũ eſt*) *art. præced. ad 3.* reſurrectio Chriſti agit in virtute diuinitatis, quę quidẽ ſe extẽdit, nõ ſolùm ad reſurrectionẽ corporũ, ſed etiã ad reſurrectionẽ animarũ: à Deo enim eſt, & quod anima viuat per gratiã, & quòd corpus viuat per animã. Et ideo reſurrectio Chriſti habet inſtrumentaliter virtutẽ effectiuã, nõ ſolùm reſpectu reſurrectionis corporũ, ſed etiã reſpectu reſurrectionis animarũ. Similiter etiã habet rationẽ exẽplaritatis reſpectu reſurrectionis animarũ: quia Chriſto reſurgẽti debemus etiã ſecũdũ animã cõformari, vt ſicut, ſecundũ Apo. Rõ. 6. Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriã Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & ſicut ipſe reſurgẽs ex mortuis, iam nõ moritur, ita & nos exiſtimemus nos mortuos eſſe peccato, vt iterũ viuam᷒ cũ illo.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd Aug* . dicit reſurrectionẽ animarũ fieri per Dei ſubſtantiã, quantum ad participationẽ: *Tract. 23. in Ioan. inter princ. & medium tom. 9.* quia ſcilicet participãdo diuinã bonitatẽ, animę fiunt bonę & iuſtę, nõ autẽ participãdo quancũq; creaturã. Vnde cùm dixiſſet†, Animę reſurgũt per ſubſtãtiã Dei, ſubdit, *†Eodem loco nunc dicto.* Participatione enim Dei fit anima beata, nõ participatione animæ ſanctæ. Sed participãdo gloriã corporis Chriſti, efficiuntur corpora noſtra glorioſa.

Ad secvndvm dicendum, quòd efficientia reſurrectionis Chriſti pertingit ad animas, non per propriam virtutem ipſius corporis reſurgentis: ſed per virtutem diuinitatis, quia perſonaliter vnitur.

Ad tertivm dicendum, quòd reſurrectio animarum pertinet ad meritum, quod eſt effectus iuſtificatoris: ſed reſurrectio corporum ordinatur ad pœnam vel præmium, quæ ſunt effectus iudicantis. Ad Chriſtum autẽ nõ pertinet iuſtificare omnes, ſed iudicare: & ideo omnes reſuſcitat ſecũdũ corpus, ſed nõ omnes ſecũdũ animã.

Ad qvartvm dicendum, quod in iuſtificatione animarum duo concurrunt, ſcilicet remiſſio culpæ, & nouitas vitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ eſt per virtutem diuinam, tam paſſio Chriſti quàm reſurrectio eſt cauſa iuſtificationis quoad vtrunque. Sed quantum ad exemplaritatem propriè paſſio & mors Chriſti, eſt cauſa remiſſionis culpæ, per quam morimur peccato; reſurrectio autem Chriſti, eſt cauſa nouitatis vitæ, quæ eſt per gratiã ſiue iuſtitiã. Et ideo Apoſt. dicit Rõ. 4. quòd traditus eſt, ſcilicet in mortẽ, propter delicta noſtra, ſcilicet tollẽda, & reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtrã. *art. præced. ad 3. arg.* ſed paſſio Chriſti eſt etiam cauſa meritoria: vt dictũ eſt*.

QVÆSTIO LVII.

De aſcenſione Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de aſcenſione Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum fuerit conueniens Chriſtum aſcendere.

¶ Secundò, ſecundũ quam naturam conueniat ſibi aſcenſio.

¶ Tertiò, vtrum propria virtute aſcenderit.

¶ Quartò, vtrum aſcenderit ſuper omnes cælos corporeos.

¶ Quintò, vtrum aſcenderit ſuper omnes ſpirituales creaturas.

¶ Sextò, de effectu aſcenſionis.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit conueniens Chriſtum aſcendere.

3. diſt. 22. q. 3. art. 1. Et opuſ. 3. c. 247. Et opuſ. 60. c. 23. princip.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Chriſtum aſcendere. Dicit enim Philoſophus* in 2. de Cæl. quòd illa quæ optimo modo ſe habent, poſſident ſuum bonũ ſine motu. Sed Chriſtus optimè ſe habuit: quia & ſecundũ diuinam naturam eſt ſummum bonum, & ſecundum humanam naturam, eſt ſummè glorificatus: ergo ſuum bonum habet ſine motu. Sed aſcenſio eſt quidam motus. ergo non fuit conueniens, quòd Chriſtus aſcenderet.

**li. 2. cõ. 64. 65. 66. to. 2*

¶ 2 Præterea, Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius. Sed Chriſto non fuit melius eſſe in cælo, quàm in terra: nihil enim accreuit ſibi per hoc quod fuit in cælo: neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. Ergo videtur quòd Chriſtus non debuerit in cælum aſcendere.

¶ 3 Præterea, Filius Dei humanam naturam aſſumpſit ad noſtram ſalutem. Sed magis fuiſſet ſalutare hominibus, quòd ſemper conuerſaretur nobiſcum in terris: vnde ipſe dixit diſcipulis ſuis Luc. 17. Veniẽt dies, quando deſideretis videre vnum diem Filij hominis: & non videbitis. Videtur ergo quòd non fuerit conueniens Chriſtum aſcendere in cælum.

li. 14. ca. 31. à med.

¶ 4 Præterea, Sicut Greg.* dicit 14. Moral. Corpus Chriſti in nullo mutatum fuit poſt reſurrectionem. Sed non immediatè poſt reſurrectionem aſcendit in cælum: quia ipſe dicit poſt reſurrectionem Ioan. 20. Nondum aſcendi ad Patrem meum. Ergo videtur quòd nec poſt quadraginta dies aſcendere debuerit.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Ioan. 20. Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum.

CONCLVSIO.

Non decuit Chriſtum poſt reſurrectionem ſuam in terris remanere, ſed ſuper omnes cælos aſcendere.

RESPONDEO dicendum, quòd locus debet eſſe proportionatus locato. Chriſtus autem poſt reſurrectionem, vitam immortalem & incorruptibilem inchoauit. Locus autem, in quo nos habitamus, eſt locus generationis & corruptionis, ſed locus cæleſtis eſt locus incorruptionis. Et ideo non fuit conueniens, quòd Chriſtus poſt reſurrectionem remaneret in terris, ſed conueniens fuit quòd aſcenderet in cælum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optimè ſe habens, quod ſine motu poſſidet ſuum bonum, eſt ipſe Deus: quia eſt omnino immutabilis, ſecundum illud Malach. 3. Ego Deus, & non mutor. Qualibet autem creatura eſt mutabilis, aliquo modo: vt patet per Aug.* 8. ſuper Geneſ. ad literam. Et quia natura aſſumpta à filio Dei, remanſit creatura (vt patet ex his quæ ſuprà† dicta ſunt) non eſt inconueniens, ſi ei aliquis motus attribuatur.

**lib 8. cap. 14 tom. 3. †queſt. 2. art. 6.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd per hoc, quod Chriſtus aſcendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ ſunt de eſſentia gloriæ, ſiue ſecundum corpus, ſiue ſecundum animam, tamen accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam: quod eſt ad bene eſſe gloriæ: non quòd corpus eius aliquid aut perfectionis aut conſeruationis acquireret ex corpore cæleſti, ſed ſolummodo propter quandam decentiam, hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidem quod tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cælum aſcendit: ſed quia nouo modo de hoc gauiſus eſt, ſicut de re impleta. Vnde ſuper illud Pſalm. 15. Delectationes in dextera tua vſque in finem, dicit gloſſ. Delectatio & lætitia erit mihi in conſeſſu tuo, humanis obtutibus ſubtracto.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet præſentia corporalis Chriſti fuerit ſubtracta fidelibus per aſcenſionem, præſentia tamen diuinitatis ipſius ſemper adeſt fidelibus: ſecundum quod ipſe dicit Matt. vlt. Ecce, ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Qui enim aſcendit in cælos, non deſerit adoptatos: vt Leo Papa dicit. Sed ipſa aſcenſio Chriſti in cælum, qua corporalem ſuam præſentiam nobis ſubtraxit, magis fuit vtilis nobis, quàm præſentia corporalis fuiſſet. Primò quidem propter fidei augmentum, quæ eſt de non viſis. Vnde ipſe Dominus dicit diſcipulis ſuis Ioan. 16. quòd Spiritus ſanctus adueniens arguet mundum de iuſtitia, ſcilicet eorum qui credunt: vt Auguſt.* dicit ſuper Ioann. Ipſa quippe fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio. Vnde ſubdit, Quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me: beati enim qui non vident & credunt. Erit igitur veſtra iuſtitia, de qua mundus arguetur: quoniã in me quem non videbitis credetis. Secundò, ad ſpei ſubleuationem. Vnde ipſe dicit Ioan. 14. Si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ego ſum, & vos ſitis. Per hoc enim, quòd Chriſtus humanam naturam aſſumptam, in cælo collocauit, dedit nobis ſpem illuc perueniendi: quia vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ: vt dicitur Matth. 24. Vnde & Mich. 2. dicitur, Aſcendit pandens iter ante eos. Tertiò ad erigendum charitatis affectum in cæleſtia. Vnde dicit Apoſt. Col 3. Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram: vt enim dicitur Matth. 6. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Et quia Spiritus ſanctus eſt amor, nos in cæleſtia rapiens, ideo Dominus dicit diſcipulis Ioan. 16. Expedit vobis vt ego vadam: ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Quod exponens Auguſt.* ſuper Ioan. dicit, Non poteſtis capere Spiritum, quandiu ſecundum carnẽ noſſe perſiſtitis Chriſtum. Chriſto autem diſcedente corporaliter, non ſolùm Spiritus ſanctus, ſed & Pater & Filius illis affuit ſpiritualiter.

Tract. 95. in Ioã. ante medium tom. 9.

Tract. 94. in Ioã. poſt med. tom. 9.

AD QVARTVM dicendum, quòd licet Chriſto reſurgenti in vitam immortalem congrueret locus cæleſtis: tamen aſcenſionem diſtulit, vt veritas reſurrectionis comprobaretur. Vnde dicitur Act. 1. quòd poſt paſſionẽ ſuam præbuit ſeipſum viuũ diſcipulis, in multis argumẽtis per dies quadraginta. Vbi dicit quædã gloſſ.* quòd quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus ſe viuere confirmat. Vel per quadraginta dies tẽpus præſentis ſeculi, quo Chriſtus in Eccleſia conuerſatur, poteſt intelligi: quia homo conſtat ex quatuor elementis, & eruditur contra tranſgreſſionem decalogi.

gloſſ. ordinaria ibid.

ARTICVLVS II.

Vtrum conueniat Chriſto aſcendere in cælũ ſecundũ diuinã naturam.

3. diſt. 22. q. 3. ar. 1. ad 2. Et opuſ. 3. c. 247.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd aſcendere in cælum conueniat Chriſto ſecundum diuinam naturam. Dicitur enim in Pſal. Aſcendit Deus in iubilatione. & Deut. 33. A cenſor cæli, auxiliator

tuus.

tutus. Sed iſta dicuntur de Deo etiam ante Chriſti incarnationem. Ergo Chriſto conuenit aſcendere in cælum, ſecundum quod Deus.

¶ 2 Præterea, Eiuſdem eſt aſcendere in cælum, cuius eſt deſcendere de cælo: ſecundum illud Ioan. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit. & Epheſ. 4. Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit. Sed Chriſtus deſcendit de cælo, non ſecundum quod homo, ſed ſecundũ quod Deus: non enim humana eius natura antè in cælo fuerat, ſed diuina. ergo videtur quòd Chriſtus aſcenderit in cælum, ſecundum quod Deus.

¶ 3 Præterea, Chriſtus ſua aſcenſione aſcendit ad Patrem, ſed ad Patris æqualitatem non peruenit, ſecundum quod homo, ſic enim dicit, Pater maior me eſt. ergo videtur quòd Chriſtus aſcendit ſecundum quod Deus.

Sed contra eſt, quod Epheſ. 4. ſuper illud, Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit? dicit gloſſ. * Conſtat quòd ſecundum humanitatem Chriſtus deſcendit & aſcendit.

Ex gloſſ. interlineari.

CONCLVSIO.

Aſcendit Chriſtus in cælum non ſecundum diuinam naturam, quæ nunquam cælum deſeruit, ſed ſecundum quod homo virtute diuinitatis penetrauit cælos.

Respondeo dicendum, quòd ly ſecundum duo poteſt notare, ſcilicet conditionẽ aſcendentis, & cauſam aſcenſionis. Et ſiquidem deſignet conditionem aſcẽdentis, tunc aſcendere non poteſt conuenire Chriſto ſecundum conditionem diuinæ naturæ, tum quia nihil eſt diuinitate altius, quo poſſit aſcẽdere; tum etiam quia aſcenſio eſt motus localis, qui diuinæ naturæ non cõpetit, quæ eſt immobilis & illocalis. Sed per hunc modũ aſcẽſio cõpetit Chriſto ſecundũ humanam naturam, quæ continetur loco, & motui ſubiici poteſt. Vnde ſub hoc ſenſu poterimus dicere, quòd Chriſtus aſcendit in cælũ ſecundũ quod homo, nõ ſecundũ quod Deus. Si verò ly ſecundũ quod, deſignet cauſam aſcenſionis, cùm Chriſtus ex virtute diuinitatis in cælũ aſcenderit, non autem ex virtute humanæ naturæ, dicendũ eſt quòd Chriſtus aſcendit in cælum, non ſecundum quod homo, ſed ſecundum quod Deus. Vnde Aug. † dicit in ſerm. de Aſcenſione, De noſtro fuit, quòd filius Dei pependit in cruce, ſed de ſuo, quòd aſcendit.

In ſerm. 3. et eſt 176. in ordine à med. tom. 10.

Ad primvm ergo dicendum, quòd auctoritates illę propheticè dicuntur de Deo, ſecundũ quod erat incarnandus. Poteſt tamen dici, quòd aſcendere, etſi non propriè conuenit diuinæ naturę, poteſt tamen ei metaphoricè conuenire, prout ſcilicet dicitur in cor hominis aſcẽdere, quando cor hominis ſe ſubiicit, & humiliat Deo. Et eodẽ modo metaphoricè dicitur aſcendere, reſpectu cuiuſlibet creaturæ, ex eo quòd eam ſubiicit ſibi.

Ad secvndvm dicendum, quòd ipſe idẽ eſt qui aſcendit & qui deſcendit (dicit enim Aug. † in lib. de Symbolo, Quis eſt qui deſcẽdit? Deus homo. quis eſt qui aſcẽdit? idem ipſe Deus homo.) Deſcenſus tamẽ duplex attribuitur Chriſto: vnus quidẽ, quo dicitur deſcendiſſe de cęlo, qui quidem attribuitur Deo homini, ſecundum quod Deus. Non enim eſt iſte deſcenſus intelligendus ſecundũ motum localem, ſed ſecundũ exinanitionem, qua cùm in forma Dei eſſet, ſerui formã ſuſcepit. Sicut enim dicitur exinanitus nõ ex eo quod ſuam plenitudinẽ amiſerit, ſed ex eo quòd noſtram paruitatẽ ſuſcepit: ita dicitur deſcendiſſe de cælo, non quòd cælum deſeruerit, ſed quia naturam terrenam aſſumpſit in vnitatem perſonæ. Alius autẽ eſt deſcenſus, quo deſcendit in inferiores partes terræ: vt dicitur Epheſ. 4. Qui quidem eſt deſcenſus localis, vnde cõpetit Chriſto ſecundum conditionẽ humanæ naturę.

Lib. 4. cap. 7. circa princip. tom. 9.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus dicitur ad Patrem aſcendere, inquantum aſcendit ad conſeſſum paternæ dexteræ. Quod quidẽ conuenit Chriſto aliqualiter ſecundum diuinam naturam, aliqualiter autem ſecundum humanam, ſecundum quod infrà dicetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus aſcenderit propria virtute.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non aſcenderit propria virtute. Dicitur enim Marc. vlt. quòd Dominus Ieſus poſtquam locutus eſt diſcipulis, aſſumptus eſt in cælum. Et Act. 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Sed illud quod aſſumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri. Ergo Chriſtus non propria virtute, ſed aliena ferebatur in cælum.

Opuſ. 3. c. 247. Et opuſ. 60. c. 23. & c. 2.

¶ 2 Præterea, Corpus Chriſti fuit terrenum, ſicut & corpora noſtra. Corpori autem terreno, contra naturam eſt ferri ſurſum. Nullus autem motus eſt ex propria virtute eius, quod contra naturam mouetur. Ergo Chriſtus non aſcendit propria virtute in cælum.

¶ 3 Præterea, Propria virtus Chriſti eſt virtus diuina. Sed motus ille non videtur fuiſſe ex virtute diuina: quia cùm virtus diuina ſit infinita, motus ille fuiſſet in inſtanti, & ſic non potuiſſet videntibus diſcipulis eleuari in cælum: vt dicitur Act. 1. Ergo videtur quòd Chriſtus non aſcenderit propria virtute.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſai. 63. Iſte formoſus in ſtola ſua gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Et Gregor. * dicit in Homil. Aſcenſionis, Notandum eſt, quod Helias in curru legitur aſcendiſſe: vt videlicet apertè demonſtraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redemptor autem noſter non curru, non angelis ſubleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, ſuper omnia ſua virtute ferebatur.

Homil. 29. in Euang. circa med.

CONCLVSIO.

Chriſtus aſcendit in cælum propria virtute, ſcilicet diuina, ſecundò virtute animæ glorificatæ mouentis corpus, prout volebat.

Respondeo dicendum, quòd in Chriſto eſt duplex natura, diuina ſcilicet & humana, vnde ſecundum vtranque naturam poteſt accipi propria virtus eius. Sed ſecundum humanam naturam poteſt accipi duplex virtus Chriſti. Vna quidem naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ, & tali virtute manifeſtum eſt quòd Chriſtus in cælum non aſcendit. Alia autem virtus in humana natura Chriſti, eſt virtus gloriæ, ſecundum quam Chriſtus in cælum aſcendit. Cuius quidem virtutis rationem quidam accipiunt ex natura quintæ eſſentiæ, quæ eſt lux, vt dicunt, quam ponunt eſſe de compoſitione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in vnum. Ita quòd in ſtatu huius mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis dominatur: & ideo ſecundum naturam elementi prædominantis, corpus humanum naturali virtute deorſum fertur. In ſtatu autem gloriæ prædominabitur natura cæleſtis: per cuius inclinationem & virtutem corpus Chriſti & alia Sanctorum corpora feruntur in cælum. Sed de hac opinione & in Prima parte * habitũ eſt, & infrà magis agetur in tractatu de Reſurrectione † communi.

P. p. quæſt. 76. art. 7.
† Non compleuit.

Hac autem opinione prætermiſſa, alij aſſignant rationem prædictæ virtutis ex parte animæ glorificatæ, ex cuius redundantia glorificabitur corpus, vt Auguſt. * dicit ad Dioſc. Erit enim tanta obedientia corporis glorioſi ad animam beatam (vt ſicut Aug. † dicit 22. de Ciuit. Dei) Vbi volet ſpiritus, ibi protinus erit corpus, nec volet aliquid ſpiritus, quod nec ſpiritum poſſit decere, nec corpus. Decet autem corpus glorioſum & immortale eſſe in loco cæleſti, ſicut dictũ eſt *. Et ideo ex virtute animæ volẽtis, corpus Chriſti aſcendit in cælũ. Sicut autem corpus efficitur glorioſum participatione animæ, ita vt Aug † dicit ſuper Ioan. participatione Dei fit anima beata. Vnde prima origo aſcenſionis in cælum eſt virtus diuina. Sic igitur Chriſtus aſcendit in cęlum propria virtute, primò quidem virtute diuina, ſecundò virtute animæ glorificatæ, mouentis corpus, prout vult.

Epiſt. 56 ante med. to. 2.
† lib. 22. cap. vlt. nõ remotè à prin. to. 5
Art. 1.
Tract. 23. in Ioan. inter princip. & med. tom. 9.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut Chriſtus dicitur propria virtute ſurrexiſſe, & tamen eſt ſuſcitatus à Patre, eò quòd eadem eſt virtus Patris & Filij: ita etiam Chriſtus ex propria virtute aſcendit in cælu, & tamen à Patre eſt eleuatus & aſſumptus.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa probat quòd Chriſtus non aſcendit in cælum propria virtute, quæ eſt naturæ humanæ naturalis: aſcendit tamen in cælum propria virtute, quæ eſt virtus diuina; & propria virtute, quæ eſt animæ beatæ. Et licet aſcēdere ſurſum, ſit contra naturam humani corporis ſecundum ſtatum præſentē, in quo corpus non eſt omnino ſubiectū ſpiritui: tamen non erit contra naturam neque violentum corpori glorioſo, cuius tota natura eſt omnino ſubiecta ſpiritui.

Ad tertivm dicendū, quòd etſi virtus diuina ſit infinita, & infinitè operetur quantū eſt ex parte operantis: tamen effectus virtutis eius recipitur in rebus ſecundū earum capacitatem, & ſecundum Dei diſpoſitionē. Corpus autem non eſt capax, vt in inſtanti localiter moueatur: quia oportet quòd commetiatur ſe ſpatio, ſecundum
li.6.tex.37. 38.& 39. tom.2. cuius diuiſionem diuiditur tempus: vt dicitur 6.* Phyſ. Et ideo non oportet quòd corpus motū à Deo, moueatur in inſtanti: ſed mouetur ea velocitate, qua Deus diſponit.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſtus aſcenderit ſuper omnes cælos.

3.diſt.22.q. 3.ar.3.q.1. & 4. contra cap.87. Et opuſ.6.ca.9. Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non aſcenderit ſuper omnes cælos. Dicitur enim in Pſal. Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius. Quod autem eſt in cælo, non eſt ſupra cælum. ergo Chriſtus non aſcendit ſuper omnes cælos.

¶ 2 Præterea, Super omnes cælos non eſt aliquis lo-
li.1.tex.69. tom.2. cus, vt probatur in primo de Cælo.* Sed omne corpus oportet eſſe in loco. Ergo corpus Chriſti non aſcendit ſuper omnes cælos.

¶ 3 Præterea, Duo corpora non poſſunt eſſe in eodem loco. Cùm igitur non ſit tranſitus de extremo in extremum, niſi per medium, videtur quòd Chriſtus non potuiſſet aſcendere ſuper omnes cælos, niſi cælum diuideretur, quod eſt impoſſibile.

¶ 4 Præterea, Act. 1. dicitur, quòd nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Sed nubes non poſſunt eleuari ſupra cælum. ergo Chriſtus non aſcendit ſuper omnes cælos.

¶ 5 Præterea, Ibi credimus Chriſtum in perpetuū permanſurum, quò aſcendit. Sed quod contra naturam eſt, non poteſt eſſe ſempiternum: quia id quod eſt ſecundum naturam, eſt vt in pluribus, & vt frequentius. Cùm ergo contra naturam ſit corpori terreno, eſſe ſupra cælum, videtur quòd corpus Chriſti ſupra cælum non aſcenderit.

Sed contra eſt, quod dicitur Ephe. 4. Aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia.

Conclvsio.

Cùm corpus Chriſti glorioſum perfectiſſimo modo diuinam participauerit bonitatem, decuit vt ſuper omnes cælos eleuaretur.

Respondeo dicendum, quòd quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatē diuinam, tantò ſunt ſuperiora corporali ordine, qui eſt ordo localis. Vnde videmus quòd corpora quæ ſunt magis formalia, ſunt naturaliter ſuperiora (vt patet per Philoſophum in quarto
lib.2.de cælo, text.30. Phyſ. & in ſecundo* de Cælo) per formam enim vnumquodque corpus participat diuinū eſſe, vt patet in 1. Phy-
† lib.1. text. 81.tom.2. ſic†. Plus autem participat de diuina bonitate corpus per gloriam, quàm quodcunque corpus naturale per formam ſuæ naturæ. Et inter cætera corpora glorioſa, manifeſtum eſt, quòd corpus Chriſti maiori refulget gloria. vnde conuenientiſſimum eſt ſibi, quòd ſit ſupra omnia corpora conſtitutum in alto. Et ideo ſuper illud Eph. 4. Aſcendēs in altum, dicit gloſſ. Loco & dignitate.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſedes Dei dicitur eſſe in cælo, non ſicut in continente, ſed magis ſicut in contento. Vnde non oportet aliquam partem cæli eo ſuperiorem eſſe: ſed ipſum eſſe ſuper omnes cælos, ſicut & in Pſal. dicitur, Eleuata eſt magnificentia tua, ſuper cælos, Deus.

Ad secvndvm dicendum, quòd locus habet rationem continentis. vnde primum continens habet rationem primi locantis, quod eſt primum cælum. Inquantū igitur corpora indigent eſſe in loco per ſe, inquantum indigent contineri à corpore cæleſti. Corpora autem glorioſa, & maximè corpus Chriſti, non indigent tali continentia: quia nihil recipit à corporibus cæleſtibus, ſed à Deo mediante anima. Vnde nihil prohibet, corpus Chriſti eſſe extra totam continentiam cæleſtium corporum, & non eſſe in loco continente. Nec tamen oportet, quod extra cælum ſit vacuum: quia non eſt ibi locus. Nec eſt ibi aliqua potentia ſuſceptiua alicuius corporis: ſed potentia illuc perueniendi, eſt in Chriſto. Quod autē Ariſtoteles* probat 1. de Cælo. text. quòd extra cælum non eſt corpus, intelligendum eſt de corporibus in ſolis naturalibus conſtitutis: vt per probationem apparet. *lib.1.te.69. tom.2.*

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis de natura corporis non ſit, quòd poſſit eſſe in eodem loco cum alio corpore: tamen poteſt hoc Deus facere per miraculum, quod in eodem loco poſſit eſſe cum alio corpore: ſicut & fecit vt corpus Chriſti de clauſo vtero beatæ Virginis exiret, & quòd intrauit ianuis clauſis ad diſcipulos: ſicut dicit beatus Gregor. † Corpus ergo Chriſti ſimul poteſt eſſe cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis: ſed per virtutem diuinam aſſiſtentem, & hoc operantem. *Homil.26.in Euan.nō procul à princip.*

Ad qvartvm dicendum, quòd nubes illa non præbuit adminiculum Chriſto aſcendenti per modum vehiculi: ſed apparuit in ſignum diuinitatis, ſecundum quod gloria Dei Iſraël apparebat ſuper tabernaculum in nube.

Ad qvintvm dicendum, quòd corpus glorioſum non habet ex principiis ſuæ naturæ, quòd poſſit in cælo aut ſupra cælum eſſe: ſed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam. Et ſicut motus glorioſi corporis ſurſum non eſt violentus, ita nec quies violenta: vnde nihil prohibet eam eſſe ſempiternam.

Articvlvs V.

Vtrum corpus Chriſti aſcenderit ſuper omnem creaturam ſpiritualem.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti nō aſcenderit ſuper omnem creaturam ſpiritualem. Eorum enim quæ non dicuntur ſecundum vnam rationem, non poteſt conuenienter fieri comparatio. Sed locus non eadem ratione attribuitur corporibus & ſpiritualibus creaturis, vt patet ex his quæ dicta ſunt in Prima parte †. Ergo videtur quòd non poſſit dici corpus Chriſti aſcendiſſe ſuper omnem creaturam ſpiritualem. *Infrà q.58. art.2. cor. Et Pſal.8.fin. Et Epheſ.1. lec.7.fin. & c.4.lec.3.fi. †queſt.52.*

¶ 2 Præterea, Auguſt.* dicit in lib. de Vera relig. quòd omni corpori ſpiritus præfertur. Sed nobiliori rei ſublimior debetur locus. Ergo videtur, quòd Chriſtus non aſcenderit ſuper omnem ſpiritualem creaturam. *capit.55.ab-quantulum à princ.tom.1.*

¶ 3 Præterea, In omni loco eſt aliquod corpus, cùm nihil ſit vacuum in natura. Si ergo nullum corpus obtinet altiorem locum, quàm ſpiritus in ordine naturalium corporum, nullus locus erit ſuper omnem ſpiritualem creaturam. Non ergo corpus Chriſti potuit aſcendere ſuper omnem ſpiritualem creaturam.

Sed contra eſt, quod dicitur Epheſ. 1. Conſtituit illum ſupra omnem principatum & poteſtatem, & ſupra omne nomen quod nominatur ſiue in hoc ſeculo, ſiue in futuro.

Conclvsio.

Quanquam Chriſti corpus ſecundum ſuæ naturæ conditionem ſit infra.

infra ſubſtantias ſpirituales, vt coniunctum autem Deo in perſona, cùm ſit omnibus ſpiritualibus ſubſtantiis excellentius, decuit vt ſuper omnem creaturam eleuaretur.

Respondeo dicendum, quòd tantò alicui rei debetur altior locus, quanto eſt nobilior, ſiue debeatur ei locus per modum contactus corporalis, ſicut corporibus: ſiue per modum contactus ſpiritualis, ſicut ſpiritualibus ſubſtantiis. Exinde enim ſpiritualibus ſubſtantiis debetur ſecundum quandam congruentiam locus cæleſtis, qui eſt ſupremus locorum, quia illæ ſubſtantiæ ſunt ſupremæ in ordine ſubſtantiarum. Corpus autem Chriſti, licet conſiderando conditiones naturæ corporeæ, ſit infra ſpirituales ſubſtantias, conſiderãdo tamen dignitatem vnionis, qua eſt perſonaliter Deo coniunctum, excellit dignitatem omnium ſpiritualium ſubſtantiarũ. Et ideo ſecundum prædictæ congruentiæ rationem debetur ſibi locus altior vltra omnem creaturam, etiam ſpiritualem. Vnde & Gregor.* dicit in homil. Aſcenſionis, quòd qui fecerat omnia, ſuper omnia ſua virtute ferebatur.

Homil. 29. in Euang. in med.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet alia ratione attribuatur locus corporali & ſpirituali ſubſtantiæ: tamen hoc eſt in vtraq; ratione commune, quòd digniori rei attribuitur ſuperior locus.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa procedit de corpore Chriſti ſecundum conditionem naturæ corporeæ, non autem ſecundum rationem vnionis.

Ad tertivm dicendum, quòd comparatio iſta poteſt attendi vel ſecundum rationem locorum: & ſic nullus locus eſt tam altus, qui excedat dignitatem ſpiritualis ſubſtantiæ, ſecundum quod procedit obiectio. Vel ſecundum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus: & ſic corpori Chriſti debetur, vt ſit ſupra ſpirituales creaturas.

Articvlvs VI.

Vtrum aſcenſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd aſcenſio Chriſti non ſit cauſa noſtræ ſalutis: Chriſtus enim fuit cauſa noſtræ ſalutis, inquantum ſalutem noſtram meruit. Sed per aſcenſionem nihil nobis meruit: quia aſcenſio pertinet ad præmium exaltationis eius. Non eſt autem idem meritũ & præmium, ſicut nec via & terminus. ergo videtur quòd aſcenſio Chriſti non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ 2 Præterea, Si aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, maximè hoc videtur quantũ ad hoc, quòd aſcẽſio eius ſit cauſa noſtræ aſcenſionis. ſed hoc collatum eſt nobis per eius paſſionem: quia, vt dicitur Heb. 10. habemus fiduciam in introitu Sanctorũ per ſanguinem ipſius. Ergo videtur quòd aſcenſio Chriſti non fuerit cauſa noſtræ ſalutis.

¶ 3 Præterea, Salus nobis per Chriſtũ collata, eſt ſempiterna: ſecundum illud Iſa. 51. Salus autem mea in ſempiternum erit. Sed Chriſtus non aſcendit in cælum, vt ibi in ſempiternum eſſet: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cælum, ita veniet. Legitur etiam, multis Sanctis ſe demonſtraſſe in terris poſt ſuam aſcenſionem: ſicut de Paulo legitur Act. 9. Ergo videtur quòd eius aſcenſio non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

Sed contra eſt, quod ipſe dicit Ioan. 16. Expedit vobis, vt ego vadam, id eſt, vt recedam à vobis per aſcenſionem.

Conclvsio.

Aſcenſio Chriſti ſuper omnes cælos ſua & noſtra ex parte ſalutis cauſa fuit.

Respondeo dicendum, quòd aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis dupliciter. Vno modo ex parte noſtra: alio modo ex parte ipſius. Ex parte quidem noſtra, inquantum per Chriſti aſcenſionem mens noſtra mouetur in ipſum: quia per eius aſcenſionem (ſicut ſuprà* dictum eſt) primò quidem datur locus fidei; ſecundò ſpei, tertiò charitati. Quartò etiã per hoc reuerentia noſtra augetur ad ipſum, dum iam non exiſtimamus eum ſicut hominẽ terrenum, ſed ſicut Deum cæleſtem, ſicut & Apoſtolus dicit 2. ad Corint. 5. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, (id eſt mortalem, per quod putauimus eum tantũ hominem: vt gloſſ.* exponit) ſed nũc iam non nouimus. Ex parte autem ſua quantum ad ea quæ ipſe fecit, aſcendens propter noſtram ſalutem: primò quidem viam nobis præparauit aſcendendi in cælum, ſecundum quod ipſe dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum: & Mich. 2. Aſcendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipſe eſt caput noſtrum, oportet illuc ſequi membra, quò caput præceſſit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego ſum, & vos ſitis. Et in huius ſignum, animas Sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit: ſecundum illud Pſalm. Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatem: quia ſcilicet, eos qui fuerant à diabolo captiuati, ſecum duxit in cælum, quaſi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione captiuos, vtpote per victoriam acquiſitos. Secundò, quia ſicut Pontifex in veteri Teſtamento, intrabat Sanctuarium, vt aſſiſteret Deo pro populo: ita & Chriſtus intrauit cælum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Hebr. 7. Ipſa enim repræſentatio ſui ex natura humana, quam in cælum intulit, eſt quædam interpellatio pro nobis: vt ex quo Deus humanam naturam ſic exaltauit in Chriſto, etiam eorum miſereatur, pro quibus filius Dei humanam naturam aſſumpſit. Tertiò, vt in cælorum ſede quaſi Deus & Dominus conſtitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, ſecundum illud Eph. 4. Aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia, ſcilicet donis ſuis, ſecundum gloſſam.

art. 1. huius quæſt. ad 3.

gloſſ. ordinaria & interlinearis ibid.

Ad primvm ergo dicendum, quòd aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, non per modum meriti, ſed per modum efficientiæ: ſicut ſuprà* de Reſurrectione dictum eſt.

quæſt. 56. ar. 1 ad. 3.

Ad secvndvm dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt cauſa noſtræ aſcenſionis in cælum, propriè loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti. aſcenſio autem Chriſti eſt directè cauſa aſcenſionis noſtræ, quaſi inchoando ipſam in capite noſtro, cui oportet membra coniungi.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus ſemel aſcendens in cælum, adeptus eſt ſibi & nobis in perpetuum, ius & dignitatem manſionis cæleſtis. Cui tamen dignitati non derogat, ſi ex aliqua diſpenſatione Chriſtus quandoque corporaliter ad terrã deſcendat, vel vt oſtẽdat ſe omnibus, ſicut in iudicio: vel vt oſtendat ſe alicui ſpecialiter, ſicut Paulo, vt habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuiſſe, non Chriſto ibi corporaliter præſente, ſed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quod ipſe Apoſtolus dicit primæ ad Corinth. 15. ad confirmandam reſurrectionis fidem, Nouiſſimè omnium tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. Quæ quidem viſio veritatem reſurrectionis non probaret, niſi verum Chriſti corpus viſum fuiſſet ab eo.

Qvæstio LVIII.

De ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Chriſtus ſedeat ad dexteram Dei Patris.

¶ Secundò, vtrum hoc conueniat ſibi ſecundum diuinam naturam.

¶ Tertiò, vtrum conueniat ſibi ſecundum humanam naturam.

¶ Quartò, vtrum hoc ſit proprium Chriſti.

Arti-

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſto conueniat ſedere ad dextram Dei patris.

3. diſt. 32. q. 3. art. 3 q. 2. Et opuſ. 1. c. 247. Et opuſ. cap. 9. Et ad Heb. 8. lec. 1. co. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto non conueniat ſedere ad dextram Dei patris. Dextera enim & ſiniſtra ſunt differentiæ poſitionum corporalium. Sed nihil corporale cōuenit Deo: quia Deus ſpiritus eſt, vt habetur Ioan. 4. Ergo videtur quòd Chriſtus non ſedeat ad dextram Patris.

¶ 2 Præterea, Si aliquis ſedet ad dextram alicuius, ille ſedet ad ſiniſtram eius. Si ergo Chriſtus ſedet ad dextram Patris, ſequitur quod Pater ſedeat ad ſiniſtram Filij: quod eſt inconueniens.

¶ 3 Præterea, Sedere & ſtare videntur oppoſitionem habere. Sed Stephanus dicit Act. 7. Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei. Ergo videtur quod Chriſtus nō ſedeat ad dextram Patris.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Mar. vlt. Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſcendit in cælum, & ſedet à dextris Dei.

CONCLVSIO.

Conuenit Chriſto ad dextram Dei patris ſedere, inquantum æternaliter incorruptibilis manet in gloria Patris, & illi conregnans ab eo ſuſcipit omnium iudiciariam poteſtatem.

RESPONDEO dicendum, quòd nomine Seſſionis poſſumus duo intelligere, videlicet quietem, ſecundum illud Luc. vlti. Sedete hic in ciuitate: & etiam regiam vel iudiciariam poteſtatem, ſecundum illud Prouerb. 20. Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malū intuitu ſuo. Vtroque ergo modo Chriſto conuenit ſedere ad dextram Patris. Vno quidem modo inquantum æternaliter manet incorruptibilis in beatitudine Patris, quæ eius dextra dicitur: ſecundum illud Pſal. Delectationes in dextra tua vſque in finem. Vnde Auguſt.* dicit in lib. de Symbolo, Sedet ad dextram Patris: Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocunque homine, in illa patria ſedit per tres annos. Sic ergo credite Chriſtum habitare in dextra Dei patris: beatus enim eſt, & ipſius beatitudinis nomen eſt dextra Patris. Alio modo dicitur Chriſtus ſedere in dextra Dei patris, inquantum Patri conregnat, & ab eo habet iudiciariam poteſtatem: ſicut ille qui conſidet Regi ad dexteram, aſſidet ei in regnando, & iudicando. Vnde Auguſt. † dicit in alio ſermone de Symbolo, Ipſam dexteram, intelligite poteſtatem quam accepit ille homo ſuſceptus à Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus.

** lib. 1. ca. 4. in princ. tom. 9.*
† li. 2. de Sym. ca. 7. nō longè à princ. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut Damaſc.* dicit in 4. lib.) nō localem dexteram Patris dicimus: qualiter enim qui incircunſcriptibilis eſt, localē adipiſcetur dexteram? Dextra enim & ſiniſtra eorum quæ circunſcribuntur ſunt. Dexteram autem Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis.

** Lib. 4. orthod. fid. cap. 2.*

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa procedit, ſecundum quod ſedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde Auguſt. † dicit in quodam ſermone de Symbolo, Si carnaliter acceperimus quod Chriſtus ſedet ad dexteram Patris, ille erit ad ſiniſtrā. Ibi autem, ſcilicet in æterna beatitudine, omnis dextera eſt: quia nulla eſt ibi miſeria.

† li. 1. de Sym. capit. 4. circa med. tom. 9.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut Greg. † dicit in Homil. aſcenſionis) ſedere iudicantis eſt: ſtare verò pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis poſitus, ſtantem vidit, quem adiutorem habuit. Sed hunc poſt aſcenſionem Marc. ſedere deſcribit: quia poſt aſcenſionis ſuę gloriam, iudex in fine videbitur.

† Homil. 29. in Euang. poſt med. illius.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſedere ad dextram Patris, conueniat Chriſto ſecundum quod Deus.

Heb. 1. lec. 3. co. 1. & lec. 6 princip. & ca. 8. le. 1. co. 4 & 1. col. 4

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſedere ad dextram Patris, non conueniat Chriſto, ſecundum quod Deus. Chriſtus enim, ſecundum quod eſt Deus, eſt dextra Patris. Sed non videtur idem eſſe dextra alicuius, & ille qui ſedet ad dextram eius. Ergo Chriſtus, ſecundum quod eſt Deus, non ſedet ad dextram Patris.

¶ 2 Præterea, Mar. vlt. dicitur, quòd dominus Ieſus aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei. Chriſtus autem non eſt aſſumptus in cælum, ſecundum quod Deus. ergo etiam neque, ſecundum quod Deus, ſedet à dextris Dei.

¶ 3 Præterea, Chriſtus, ſecundum quod Deus, eſt æqualis patri & Spiritui ſancto. Ergo ſi Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ad dextram Patris, pari ratione & Spiritus ſanctus ſedebit ad dexterā Patris & Filij, & ipſe Pater ad dexteram Filij & Spiritus ſancti, quod nuſquam inuenitur.

SED CONTRA eſt quod Damaſc. dicit, quod dexteram Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis, in qua filius Dei extitit ante ſecula, vt Deus & patri conſubſtantialis. *lib. 4. cap. 2.*

CONCLVSIO.

Chriſtus, ſecundum quod Deus, conuenienter dicitur ad dexteram Dei patris ſedere, inquantum habet vnam cum Patre deitatis gloriam, & beatitudinem & iudiciariam poteſtatem.

RESPONDEO dicendum, quòd vt ex prædictis† patet, nomine dexteræ tria intelligi poſſunt. Vno modo, ſecundum Damaſ. †gloria diuinitatis: alio modo, ſecundum Aug. * beatitudo Patris: tertio modo, ſecundum eundem, iudiciaria poteſtas. Seſſio autem, vt dictum eſt†, vel habitationem, vel regiam ſeu iudiciariam dignitatem deſignat. Vnde ſedere ad dexteram Patris nihil aliud eſt, quàm ſimul cum patre habere gloriam diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariam poteſtatem: & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio Dei, ſecundum quòd Deus. Vnde manifeſtum eſt, quòd Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ad dexteram Patris. Ita tamen quod hæc præpoſitio ad, quæ tranſitiua eſt, ſolam diſtinctionem perſonalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus eſt in diuinis perſonis. vt in prima parte habitum eſt†.

† Art. præced.
† lib. 4. cap. 2.
** lib. 1. de Symb. cap. 4. tom. 9.*
† art. præced.
† P. p. quæſt. 42. art. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod filius Dei dicitur dextera Patris appropriatè, per modum, quo etiam dicitur virtus Patris. Sed dextera Patris ſecundum tres ſignificationes prædictas†, eſt aliquid commune tribus perſonis. *† In corp. art.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt aſſumptus ad diuinum honorem, qui in prædicta ſeſſione deſignatur. Sed tamen ille honor diuinus conuenit Chriſto, inquantum eſt Deus, non per aliquam aſſumptionem, ſed per æternā originē.

AD TERTIVM dicendum, quòd nullo modo poteſt dici, quòd pater ſedeat ad dexteram Filij vel Spiritus ſancti: quia Filius & Spiritus ſanctus trahunt originem à Patre, & non econuerſo. Sed Spiritus ſanctus propriè poteſt dici ſedere ad dexteram Patris vel Filij, ſecundum ſenſum * prædictum: licet ſecundū quandam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas: ſicut dicit Auguſt. † quòd in Patre eſt vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritu ſancto, vnitatis æqualitatiſque connexio.

** In corp. art.*
† li. 1. de doct. Chriſt. ca. 5. circa finem tom. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſedere ad dexteram Patris, conueniat Chriſto, ſecundum quod homo.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſedere ad dexteram Patris, non conueniat Chriſto ſecundum quod homo. Vt enim Damaſc. *dicit, dexteram Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis. Sed honor & gloria diuinitatis non conuenit Chriſto, ſecundum quod homo. Ergo videtur quòd Chriſtus, ſecundum quod homo, non ſedeat ad dextram Patris.

Locis ſuprà art. 1. inductis.
** li. 4. ca. 2. à med.*

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Sedere ad dexteram regnantis, ſubiectionem excludere videtur: quia qui ſedet ad dexteram regnantis, quodam modo illi conregnat. Chriſtus autem, ſecundum quòd homo, eſt ſubiectus Patri: vt dicitur primæ ad Corinth. 15. Ergo videtur quòd Chriſtus, ſecundũ quòd homo, non ſit ad dexteram Patris.

gloſſ. Ambroſ. in hoc loco, tom. 5. gloſſ. interlinearis ibid. ¶ 3 Præterea, Rom. 8. ſuper illud, Qui eſt ad dexteram Dei, exponit gloſſ.† id eſt æqualis Patri in honore, quo Deus Pater eſt, vel ad dexteram Patris, id eſt in potioribus bonis Dei. Et ſuper illud Heb. 1. Sedet ad dexteram Dei in excelſis. gloſſ.* id eſt ad æqualitatem Patris, ſuper omnia, & loco, & dignitate. Sed eſſe æqualem Deo, non conuenit Chriſto, ſecundum quod homo: nam ſecundum hoc ipſe dicit Ioan. 14. Pater maior me eſt. Ergo videtur quòd ſedere ad dexteram Patris, non conueniat Chriſto, ſecundum quod homo.

lib. 2. de ſymbolo, cap. 7. non longe à princip. to. 9. SED CONTRA eſt, quod Auguſt.† dicit in ſermone de Symbolo, Ipſam dexteram, intelligite poteſtatem, quam accepit ille homo ſuſceptus à Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus.

CONCLVSIO.

Chriſtus ſecundum quòd Deus ſedere dicitur ad dexteram Patris, prout vnam cum illo naturam habet: ſecundum quòd homo autem ſedet ad illius dexteram, vt homo diuinum denotat ſuppoſitum, eodem dignum honore in natura aſſumpta, & in potioribus bonis Patris conſtitutum.

art. praced. RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt†) nomine dexteræ Patris, intelligitur vel ipſa gloria deitatis ipſius, vel beatitudo æterna eius, vel poteſtas iudiciaria & regalis. Hæc autem præpoſitio Ad, quendam acceſſum ad dexteram deſignat, in quo deſignatur con-
art. praced. uenientia cum quadam diſtinctione, vt ſuprà dictum eſt*.

¶ Quod quidem poteſt eſſe tripliciter. Vno modo, vt ſit conuenientia in natura, & diſtinctio in perſona: & ſic Chriſtus, ſecundum quòd filius Dei, ſedet ad dexteram Patris: quia habet eandem naturam cum Patre. Vnde
in iſtomet ar. prædicta† conueniunt eſſentialiter Filio, ſicut & Patri, & hoc eſt eſſe in æqualitate Patris. Alio modo ſecundum gratiam vnionis, quæ importat econuerſo diſtinctionem naturæ & vnitatem perſonæ. Et ſecundum hoc Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt filius Dei, & per conſequens ſedens ad dexteram Patris: ita tamen quòd ly ſecundum quòd, non deſignet conditionem naturæ, ſed vnitatem ſuppoſiti: vt ſuprà expoſitum eſt*. Tertio modo poteſt
Quæſt. 16. ar. 10. & 11 prædictus acceſſus intelligi ſecundum gratiam habitualem, quæ abundantior eſt in Chriſto præ omnibus alijs creaturis, intantum quòd ipſa natura humana in Chriſto, eſt beatior cæteris creaturis, & ſuper omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam poteſtatem. Sic igitur ſi ly ſecundum quòd, deſignet conditionem naturæ, Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ad dexteram Patris, id eſt in æqualitate Patris: ſecundum autem quòd homo, ſedet ad dexteram Patris, id eſt in bonis paternis potioribus, præ cæteris creaturis, id eſt in maiori beatitudine, & habens iudiciariam poteſtatem. Si verò ly ſecundum quòd, deſignet vnitatem ſuppoſiti, ſic etiam ſecundum quòd homo, ſedet ad dexteram Patris ſecundum æqualitatem honoris: inquantum ſcilicet, eodem honore veneramur ipſum filium Dei cum natura aſſum-
Quæſt. 25. art. 1. pta, vt ſuprà dictum eſt.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd humanitas Chriſti ſecundum conditiones ſuæ naturæ nõ habet gloriam vel honorem deitatis: quam tamen habet ratione
lib. 4. cap. 2. à medio. perſonæ, cui vnitur. Vnde ibidem Damaſ.† ſubdit, In qua, ſcilicet gloria deitatis, Dei filius exiſtens ante ſecula, vt Deus & Patri conſubſtantialis, ſedet conglorificata ei
Al. Adoratur enim cum ſua carne ab omni creatura. carne eius :* adoratur enim vna hypoſtaſis vna adoratione cum carne eius, ab omni creatura.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, ſubiectus eſt Patri, prout ly ſecundum quòd, deſignat conditionem naturæ, & ſecundum hoc non competit ei ſedere ad dexteram Patris, ſecundum rationem æqualitatis, ſecundum quòd eſt homo. Sic autem competit ei ſedere ad dexteram Patris, ſecundum quòd per hoc deſignatur excellentia beatitudinis & iudiciaria poteſtas ſuper omnem creaturam.

AD TERTIVM dicendum, quòd eſſe in æqualitate Patris, non pertinet ad ipſam naturam humanam Chriſti, ſed ſolùm ad perſonam aſſumentem: ſed eſſe in potioribus bonis Dei, ſecundũ quòd importat exceſſum aliarũ creaturarum, conuenit etiam ipſi naturæ aſſumptæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſedere ad dexteram Patris, ſit proprium Chriſti.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſedere ad dexteram Patris, non ſit proprium Chriſti. Dicit enim Apoſtolus Epheſ. 2. quòd Deus conreſuſcitauit nos, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu. Sed reſuſcitari non eſt proprium Chriſti. Ergo etiam pari ratione nec ſedere ad dexteram Dei in excelſis. *3. diſtin 22. quæſt. 3. ar. 3 q. 3.*

¶ 2 Præterea, Sicut Auguſt. dicit in libr.* de Symbolo, Chriſtum ſedere ad dexteram Patris, hoc eſt habitare in eius beatitudine. Sed hoc multis alijs conuenit. Ergo videtur quòd ſedere ad dexteram Patris, nõ ſit proprium Chriſti. *lib. 1. de ſymbolo. cap. 4. ante medium tom. 9.*

¶ 3 Præterea, Ipſe dicit Apoc. tertio, Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius. Sed per hoc ſedet Chriſtus ad dexteram Patris, quòd ſedet in throno eius. ergo etiam & alij qui vincunt, ſedent ad dexteram Patris.

¶ 4 Præterea, Matth. 20. Dominus dicit, Sedere ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Hoc autem fruſtra diceretur, niſi eſſet aliquibus paratum. Non ergo ſedere ad dexteram, conuenit ſoli Chriſto.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede à dextris meis? id eſt in meis bonis potioribus, vel mihi ſecundum diuinitatem æqualis: quaſi dicat, ad nullum. Sed angeli ſunt ſuperiores alijs creaturis. ergo multò magis nulli alij conuenit ſedere ad dexteram Patris, quàm Chriſto.

CONCLVSIO.

Soli Chriſto, non angelo, vel homini conuenit ad dexteram Dei Patris ſedere, cum ſolus ſit in natura patri æqualis ſecundum diuinitatem, & in excellentiſſima bonorum patris poſſeſſione ſuper omnes creaturas conſtitutus, inquantum homo.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt)* Chriſtus dicitur ſedere ad dexteram Patris inquantum ſecundum diuinam naturam eſt in æqualitate Patris, ſecundum autẽ humanã naturam in excellenti poſſeſſione diuinorum bonorũ præ cæteris alijs creaturis. Vtrunque autem ſoli Chriſto conuenit. Vnde nulli alij, nec angelo, nec homini conuenit ſedere ad dexteram Patris, niſi ſoli Chriſto. *art. 1. 2. & 3. huius qu.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia Chriſtus eſt caput noſtrum, illud quod collatum eſt Chriſto, eſt etiam nobis in ipſo collatum. Et propter hoc quia ipſe iam reſuſcitatus eſt, dicit Apoſtolus, quòd Deus nos quodammodo ei conreſuſcitauit, qui tamen in nobiſipſis nondum ſumus reſuſcitati, ſed reſuſcitandi: ſecundum illud Rom. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra. Et ſecundum eundem modum loquendi ſubdit Apoſtolus, quòd conſedere nos fecit in cæleſtibus, ſcilicet in hoc ipſo, quòd caput noſtrum, quod eſt Chriſtus, ibi ſedet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quia dextera eſt diuina beatitudo, ſedere in dextera, nõ ſignificat ſimpliciter eſſe in beatitudine, ſed habere beatitudinẽ cum quadã dominatiua poteſtate, & quaſi propriam & naturalem,

quod

quod ſoli Chriſto conuenit, nulli autem alij creaturæ. Poteſt tamen dici, quòd omnis ſanctus, qui eſt in beatitudine, eſt ad dexteram Dei conſtitutus. vnde & dicitur Matth. 25. Quòd ſtatuet oues à dextris.

AD TERTIVM dicendum, quòd per thronum ſignificatur iudiciaria poteſtas, quam Chriſtus habet à Patre: & ſecundum hoc dicitur ſedere in throno Patris. Alij autem Sancti habent eam à Chriſto: & ſecundum hoc dicuntur in throno Chriſti ſedere: ſecundum illud Mat. 19. Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.

Homil. 66. in Matth. inter principium et med. tom. 2.

AD QVARTVM dicendũ, quòd (ſicut Chryſ.* dicit ſuper Matth.) locus ille, id eſt conſeſſus dexteræ, inuius eſt omnibus, non ſolùm hominibus, ſed etiam angelis. ſicut enim præcipuum vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autem angelorum dixit vnquam, ſede à dextris meis? Dominus ergo non quaſi exiſtentibus quibuſdã, qui ſeſſuri ſint, ſed condeſcendens interrogantium *ſupplicationi reſpondit: hoc enim vnum ſolùm quærebant præ alijs, ſtare apud ipſum. Poteſt tamen dici quòd petebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ alijs in participando iudiciariam poteſtatem eius. Vnde non petebant quòd ſederent ad dexteram vel ſiniſtram Patris, ſed ad dexteram vel ſiniſtram Chriſti.

Alias, ſuſpicationi.

QVAESTIO LIX.

De iudiciaria poteſtate Chriſti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de iudiciaria poteſtate Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum iudiciaria poteſtas ſit attribuenda Chriſto.

¶ Secundò, vtrum conueniat ſibi, ſecundum quod eſt homo.

¶ Tertiò, vtrum eam fuerit ex meritis adeptus.

¶ Quartò, vtrum eius poteſtas iudiciaria, ſit vniuerſalis reſpectu omnium hominum.

¶ Quintò, vtrum præter iudiciũ quod agit in hoc tempore, ſit expectandum aliud vniuerſale iudicium futurum per ipſum.

¶ Sextò, vtrum eius iudiciaria poteſtas etiam ad Angelos ſe extendat.

Non completur morte placentus.

¶ De executione autem finalis iudicij * conuenientius agetur, cùm conſiderabimus de his quæ pertinent ad finem mundi: nunc autem ſufficit ea ſola tangere, quę pertinent ad Chriſti dignitatem.

ARTICVLVS I.

Vtrum iudiciaria poteſtas ſit ſpecialiter Chriſto attribuenda.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd iudiciaria poteſtas non ſit ſpecialiter attribuenda Chriſto. Iudiciũ enim aliquorũ videtur pertinere ad Dominum. vnde dicitur Rom. 14. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Sed eſſe Dominum creaturarũ, eſt commune toti Trinitati. Non ergo ſpecialiter debet attribui Chriſto iudiciaria poteſtas.

¶ 2 Præterea, Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum ſedit. & poſtea ſubditur, Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Sed antiquus dierum intelligitur Pater: quia, vt Hilarius* dicit, in Patre eſt æternitas. Ergo iudiciaria poteſtas magis eſt attribuenda Patri quàm Chriſto.

lib. 2. de Tri. paulo à princip. & lib. de ſynodis, paulò poſt princip.

¶ 3 Præterea, Eiuſdem videtur eſſe iudicare, cuius eſt arguere. Sed arguere, pertinet ad Spiritum ſanctum. dicit enim Dominus Ioan. 16. Cùm autem venerit ille (ſcilicet Spiritus ſanctus) arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. Ergo iudiciaria poteſtas magis debet attribui Spiritui ſancto, quàm Chriſto.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Actuum 10. de Chriſto, Hic eſt, qui conſtitutus eſt à Deo, iudex viuorũ & mortuorum.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus ſit ſapientia genita & veritas à Patre procedens, ipſum perfectè repræſentans, illi ſoli conuenit iudiciaria poteſtas.

RESPONDEO dicendum, quòd ad iudicium faciendum tria requiruntur. Primò quidem poteſtas ſubditos coërcendi. vnde dicitur Ecclеſ. 7. Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundò requiritur rectitudinis zelus: vt ſcilicet aliquis nõ ex odio vel liuore, ſed ex amore iuſtitiæ iudicium proferat: ſecundum illud Prou. 3. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio cõplacet ſibi. Tertiò requiritur ſapientia, ſecundũ quam formatur iudicium. vnde dicitur Eccleſ. 10. Iudex ſapiens iudicabit populum ſuum.

Prima autem duo præexiguntur ad iudicium. ſed propriè tertium eſt, ſecundum quod accipitur forma iudicij: quia ipſa ratio iudicij, eſt lex ſapientiæ vel veritatis, ſecundum quam iudicatur. Et quia Filius eſt ſapientia genita, & veritas à Patre procedens, & ipſum perfectè repræſentans, ideò propriè iudiciaria poteſtas attribuitur filio Dei. Vnde Auguſt. † dicit in lib. de Vera religione. Hæc eſt incommutabilis illa veritas, quæ lex omnium artium rectè dicitur, & ars omnipotentis artificis. Vt autem nos & omnes animæ rationales, ſecundum veritatem de inferioribus rectè iudicamus, ſic de nobis quando eidem cohæremus, ſola ipſa veritas iudicat. De ipſa verò nec Pater: non enim minus eſt, quàm ipſe. Et ideo quæ Pater iudicat, per ipſam iudicat. Et poſtea concludit, Pater ergo non iudicat quenquam: ſed omne iudicium dedit Filio.

capit. 31. in princ. tom. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur quòd iudiciaria poteſtas ſit communis toti Trinitati: quod verum eſt. Sed tamen per quandam appropriationem, iudiciaria poteſtas attribuitur Filio, vt dictum eſt*.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Auguſt.† dicit in ſexto de Trinit. Patri attribuitur æternitas propter commendationẽ principij: quod importatur in ratione æternitatis. Ibidẽ etiam Auguſt.* dicit, quòd Filius eſt ars Patris. Sic igitur auctoritas iudicandi attribuitur Patri, inquantum eſt principium Filij. Sed ipſa ratio iudicij attribuitur Filio, qui eſt ars & ſapientia Patris: vt ſcilicet, ſicut Pater facit omnia per Filium, inquantum eſt ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquantũ eſt ſapientia & veritas eius. Et hoc ſignificatur in Daniele: vbi primò dicitur, quòd Antiquus dierum ſedit: & poſtea ſubditur, quòd Filius hominis peruenit vſq; ad Antiquũ dierum, & dedit ei poteſtatem & honorem & regnũ. Per quod datur intelligi, quòd auctoritas iudicandi eſt apud Patrem, à quo Filius accepit poteſtatem iudicandi.

lib. 6. ca. 10. circa princip. tom. 3.
** eodem nunc. dicto cap. 10. tom. 3.*

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut Auguſt.* dicit ſuper Ioã.) ita dixit Chriſtus quòd Spiritus ſanctus arguet mũdum de peccato: tanquam diceret, ille diffundet in cordibus veſtris charitatẽ. ſic enim timore depulſo, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui ſancto attribuitur iudicium, nõ quantum ad iudicij rationem, ſed quantum ad affectum iudicandi quem homines habent.

Tract. 95. in Ioannẽ, inter princ. et med. tom. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudiciaria poteſtas conueniat Chriſto ſecundum quod eſt homo.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd iudiciaria poteſtas non conueniat Chriſto, ſecundum quòd eſt homo. Dicit enim Auguſt.* in lib. de Vera religione. quòd iudicium attribuitur Filio, inquantum eſt ipſa lex primæ veritatis. Sed hoc pertinet ad Chriſtum, ſecundum quòd eſt Deus. Ergo iudiciaria poteſtas non conuenit Chriſto, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

cap. 31. circa princ. tom. 1.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Ad iudiciariam poteſtatem pertinet præmiare bene agentes, ſicut & punire malos. Sed præmium bonorum operum eſt beatitudo æterna, quæ non datur
Tract. 23. in Ioan. inter princ. et med. tom. 9. niſi à Deo: dicit enim Auguſt.* ſuper Ioan. quòd participatione Dei fit anima beata, non autem participatione animæ ſanctæ. Ergo videtur quòd iudiciaria poteſtas non conueniat Chriſto, ſecundum quòd eſt homo, ſed ſecundum quòd eſt Deus.

¶ 3 Præterea, Ad iudiciariam Chriſti poteſtatem pertinet iudicare occulta cordium: ſecundum illud primæ ad Corint. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Sed hoc pertinet ad ſolam virtutem diuinam: ſecundū illud Hier. 17. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? ego Dominus ſcrutans corda, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam ſuam. Ergo iudiciaria poteſtas non conuenit Chriſto, ſecundum quòd eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

Sed contra eſt, quod dicitur Ioan. 5. Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis eſt.

Conclvsio.

Cùm Chriſtus ſecundum quod homo, caput fuerit totius Eccleſiæ, ei ſecundum quod homo, conuenit habere iudiciariam poteſtatē.

Homil. 38. in Ioan. parum ante mediū. tom. 3. Respondeo dicendum, quòd Chryſoſt.* ſuper Ioan. ſentire videtur, quòd iudiciaria poteſtas non conueniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo, ſed ſolùm ſecundum quod eſt Deus. Vnde auctoritatem Ioan. inductam, ſic exponit: Poteſtatem dedit ei iudicium facere, (& poſtea ſubditur) quia Filius hominis eſt, nolite mirari hoc, non enim propterea ſuſcepit iudicium, quoniam homo eſt: ſed quia ineffabilis Dei filius eſt, propterea iudex eſt: quia verò ea quæ dicebantur, erant maiora, quàm ſecundum hominem: ideo hanc opinionem ſoluens dixit, Ne miremini, quia Filius hominis eſt: etenim ipſe eſt etiā filius Dei. Quod quidē probat per reſurrectionis effectum. Vnde ſubdit, Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei. Sciendum tamen, quòd quamuis apud Deum remaneat primæua auctoritas iudicandi: hominibus tamen committitur à Deo iudiciaria poteſtas reſpectu eorum, qui eorum iuriſdictioni ſubiiciuntur. Vnde dicitur Deut. 1. Quod iuſtum eſt iudicate. & poſtea ſubditur, Quia Dei eſt iudicium, cuius ſcilicet auctoritate vos iudicatis. dictum
Quæſt. 8. eſt autem ſuprà* quòd Chriſtus etiam in natura humana eſt caput totius Eccleſiæ, & quòd ſub pedibus eius Deus omnia ſubiecit. Vnde ad eum pertinet, etiam ſecundum naturam humanam, habere iudiciariam poteſtatem. Pro-
Tract. 19. in Ioan. poſt medium tom 9. pter quod Auguſt.† auctoritatem prædictam Euangelij ſic dicit eſſe intelligendam. Poteſtatem dedit ei iudiciū facere, quia Filius hominis eſt, non quidem propter conditionem naturæ: quia omnes homines huiuſmodi po-
Homil. 38. in Ioan. parum ante medium tom. 3. teſtatem haberent (vt Chryſoſt.* obiicit) ſed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Chriſtus in humana natura accepit. Competit autem Chriſto hoc modo ſecundū humanam naturam iudiciaria poteſtas, propter tria. Primò quidem propter conuenientiam & affinitatem ipſius ad homines: ſicut enim Deus per cauſas medias, tanquam propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Chriſtum homines, vt ſit ſuauius iudicium hominibus. Vnde Apoſtolus dicit Heb. 4. Non habemus ponti-
Al. pro ſimilitudine ficem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia * per ſimilitudinem abſque peccato:
† Tract. 23. in Ioan. ante med. tom. 9. adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius. Secundò, quia in finali iudicio (vt Auguſt.† dicit ſuper Ioā.) erit reſurrectio corporum mortuorum, quæ ſuſcitat Deus
In ſerm. 64 & eſt vltimus a medio circum. to. 10. per Filium hominis, ſicut per eundem Chriſtum ſuſcitat animas, inquantum eſt filius Dei. Tertiò, quia, vt Aug.* dicit in lib. de verbis Domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: reſtabat vt in iudicio, forma ſerui & bonis & malis oſtenderetur: forma Dei ſolis bonis ſeruaretur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd iudicium pertinet ad veritatem, ſicut ad regulam iudicij: ſed ad hominem, qui eſt veritate imbutus, pertinet ſecundū quod eſt vnum quodammodo cum ipſa veritate, quaſi quædam lex & quædam iuſtitia animata. Vnde & ibidem Aug.* *lib. de ver. relig. cap. 31. à med. tom. 1.*
introducit quod dicitur 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Chriſti præ cæteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta: ſecundum illud Ioan. 1. Vidimus eū plenū gratiæ & veritatis. Et ſecundū hoc ad animā Chriſti, maximè pertinet omnia iudicare.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſolius Dei eſt, ſui participatione animas beatas facere. Sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Chriſto, inquantum eſt caput & auctor ſalutis eorum: ſecundum illud Hebr. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari.

Ad tertivm dicendum, quòd cognoſcere occulta cordiū & diiudicare, per ſe quidem pertinet ad ſolū Deum. Sed ex refluentia diuinitatis ad animam Chriſti, conuenit etiam ei cognoſcere & iudicare occulta cordium: vt ſuprà* dictum eſt, cùm de ſcientia Chriſti ageretur. Et ideo dicitur Rom. 2. In die cùm iudicabit Deus occulta hominum per Ieſum Chriſtum. *quæſt. 10. art. 2.*

Articvlvs III.

Vtrum Chriſtus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam poteſtatem.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nō ex meritis fuerit adeptus iudiciariam poteſtatem. Iudiciaria enim poteſtas aſſequitur regiam dignitatem, ſecundum illud Prouerb. 20. Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malum intuitu ſuo. Sed regiam dignitatem Chriſtus obtinuit abſque meritis: competit enim ei ex hoc ipſo quòd eſt vnigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. Dabit ei Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Ergo Chriſtus iudiciariam poteſtatem non obtinuit ex meritis. *4. diſt. 48. q. 1. ar. 1. Et 4. contra c. 95. prin. Et opuſ. 3. cap. 249.*

¶ 2 Præterea Sicut dictum eſt†, iudiciaria poteſtas cō- *art. præced.*
petit Chriſto, inquantum eſt caput noſtrum. Sed gratia capitis non competit Chriſto ex meritis, ſed conſequitur perſonalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ: ſecundum illud, Vidimus gloriam eius quaſi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, quod pertinet ad rationem capitis. Ergo videtur quòd Chriſtus non habuerit ex meritis iudiciariam poteſtatem.

¶ 3 Præterea, Apoſtolus dicit primæ ad Corint. 2. Spiritualis iudicat omnia. Sed homo efficitur ſpiritualis per gratiam, quæ non eſt ex meritis: alioquin iam non eſſet gratia, vt dicitur Rom. 11. Ergo videtur quòd iudiciaria poteſtas non conueniat nec Chriſto nec aliis ex meritis, ſed ex ſola gratia.

Sed contra eſt, quod dicitur Iob. 36. Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt, iudicium cauſamque recipiens. & Auguſt.† dicit in lib. de verbis Domini, Sedebit iu- *In ſerm. vlt aliquantulū à med. tom. 10*
dex, qui ſtetit ſub iudice: damnabit verò reos, qui falsò factus eſt reus.

Conclvsio.

Quanquam iudiciaria poteſtas debeatur Chriſto propter diuinam perſonam, & capitis dignitatem, & gratiæ plenitudinem, eam tamen promeruit, vt ſecundum Dei iuſtitiam iudex eſſet, qui pro iuſtitia pugnauit, & vicit.

Respondeo dicendum, quòd nihil prohibet vnum & idem deberi alicui ex cauſis diuerſis, ſicut gloria corporis reſurgentis, debita fuit Chriſto non ſolùm propter congruentiam diuinitatis, & propter gloriā animæ, ſed etiam ex merito humilitatis paſſionis. Et ſimiliter dicendum eſt, quòd iudiciaria poteſtas homini Chriſto

compe-

competit & propter diuinam perſonam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam obtinuit, vt ſcilicet ſecundum Dei iuſtitiam iudex eſſet, qui pro Dei iuſtitia pugnauit & vicit,& iniuſtè iudicatus eſt. Vnde ipſe dicit Apoc. 3. Ego vici,& ſedi in throno Patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria poteſtas, ſecundum illud Pſal. Sedes ſuper thronum,qui iudicas iuſtitiam.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudiciaria poteſtate, ſecundum quod debetur Chriſto ex ipſa vnione ad verbum Dei.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ eſt perfectiua animæ Chriſti. Per hoc tamen quòd his modis debetur Chriſto iudiciaria poteſtas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

Articvlvs IIII.

Vtrum Chriſto conueniat iudiciaria poteſtas quantum ad omnes res humanas.

Quolibet 10. art. 2. cor.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd ad Chriſtum non pertineat iudiciaria poteſtas quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12. Cùm quidam de turba Chriſto diceret, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem: ille reſpondit, Homo quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos? Non ergo habet iudicium ſuper omnes res humanas.

¶ 2 Præterea, Nullus habet iudicium, niſi ſuper ea quæ ſunt ſibi ſubiecta. Sed Chriſto nondum videmus omnia eſſe ſubiecta: vt dicitur Hebr. 2. Ergo videtur quòd Chriſtus non habeat ſuper omnes res humanas iudicium.

lib. 20. ca. 2. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Auguſt. dicit 20. de Ciui. Dei, * quòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quod interdum boni affliguntur in hoc mundo, & interdum proſperantur, & ſimiliter mali. Sed hoc fuit etiam ante Chriſti incarnationem. Ergo non omnia iudicia Dei circa res humanas pertinent ad iudiciariam poteſtatem Chriſti.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit filio.

Conclvsio.

Ad iudiciariam Chriſti poteſtatem omnes res humanæ, & alia quæcunque attinent, tam ſecundum humanam, quàm diuinam naturam.

Respondeo dicendum, quòd ſi de Chriſto loquamur ſecundum diuinam naturam, manifeſtum eſt, quod omne iudicium Patris pertinet ad Filiũ: ſicut enim Pater facit omnia verbo ſuo, ita & omnia iudicat verbo ſuo. Si verò loquamur de Chriſto ſecundum naturam humanam, ſit etiam manifeſtum eſt, quod omnes res humanæ ſubduntur eius iudicio. Et hoc manifeſtum eſt, primò quidem ſi conſideremus habitudinẽ animæ Chriſti ad verbum Dei: Si enim ſpiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corin. 2.) inquantum mens eius verbo Dei inhæret, multò magis anima Chriſti, quæ eſt plena veritate Verbi Dei, ſuper omnia iudicium habet.

Secundò apparet idem ex merito mortis eius: quia, vt dicitur Rom. 14. in hoc Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo ſuper omnes habet iudicium: propter quod & Apoſtolus ibi ſubdit, quod omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Et Daniel 7. dicitur, quod dedit ei poteſtatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus & linguę ſeruient ei.

Tertiò apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finem humanæ ſalutis. Cuicunque enim committitur principale, committitur & acceſſorium. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ eſt ſalus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Chriſti: vt patet Matt. 25. Et ideo manifeſtum eſt quòd ad iudiciariam poteſtatem Chriſti pertinent omnes res humanæ.

Ad primvm ergo dicendum, quod ſicut dictum eſt, * iudiciaria poteſtas conſequitur regiam dignitatem. Art. praced. in arg. 1.
Chriſtus autem quamuis eſſet rex conſtitutus à Deo: non tamen in terris viuens, terrenum regnum temporaliter adminiſtrare voluit: vnde ipſe dicit Ioan. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Similiter etiam iudiciariam poteſtatem exercere noluit ſuper res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre: vnde Ambr. ibidem dicit, * Bene terrena declinat qui propter diuina Lib. 7. in Luc. ſuper illud: Quis me conſtituit iudicẽ inter vos?
deſcenderat: nec iudex dignatur eſſe litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſto ſunt omnia ſubiecta quantum ad poteſtatem, quam à Patre tom. 5.
ſuper omnia accepit: ſecundum illud Mat. vlti. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Nondum tamen ſunt omnia ei ſubiecta quantum ad executionem ſuæ poteſtatis, quod quidem erit in futuro: quando de omnibus voluntatem ſuam adimplebit, quoſdam quidem ſaluando, quoſdam autem puniendo.

Ad tertivm dicendum, quòd ante Incarnationem huiuſmodi iudicia exercebantur per Chriſtum, inquantum Dei verbum eſt, cuius poteſtatis facta eſt particeps per Incarnationem anima ei perſonaliter vnita.

Articvlvs V.

Vtrum poſt iudicium quod agitur in præſenti tempore, reſtet aliud iudicium.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd 4. diſt. 47. q.
poſt iudicium, quod in præſenti tempore agitur, 1. ar. 1. q. 1.
non reſtet aliud iudicium generale. Poſt vltimam Et 4. contra
enim retributionem præmiorum & pœnarum, fruſtra ad- c. 95. princi.
hiberetur iudicium. Sed in hoc præſenti tempore fit re- Et opuſ. 3. c.
tributio præmiorum & pœnarum: dixit enim Dominus 249. Et opuſ.
Latroni in cruce Luc. 23. Hodie mecum eris in paradi- 10. art. 27.
ſo, & Luc. 16. dicitur, quòd mortuus eſt diues & ſepultus Et Iſa. 30.
eſt in inferno. Ergo fruſtra expectatur finale iudicium. lec. 3. princi.

¶ 2 Præterea, Nahum primo dicitur ſecundum aliam litteram, Non iudicabit Deus bis in idipſum. Sed in hoc tempore Dei iudicium exercetur, & quantum ad temporalia, & quantum ad ſpiritualia. Ergo videtur quòd non ſit expectandum aliud finale iudicium.

¶ 3 Præterea, Præmium & pœna reſpondent merito & demerito. Sed meritum & demeritum non pertinent ad corpus, niſi inquantum eſt animæ inſtrumentum, ergo nec præmium ſeu pœna debetur corpori niſi propter animam. Non ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Erit ergo quoddam iudicium in nouiſſimo die præter iudicium quod nunc agitur.

Conclvsio.

Præter iudicium, quod in cuiuſlibet hominis morte fit, finale iudicium eſſe oportet in nouiſſimo die.

Respondeo dicendum, quòd iudicium de aliqua re mutabili, perfectè dari nõ poteſt ante eius cõſummationem: ſicut iudicium de aliqua actione, qualis ſit perfectè dari non poteſt, antequam ſit conſummata, & in ſe & in ſuis effectibus: quia multæ actiones videntur eſſe vtiles quæ ex effectibus demonſtrantur nociuæ. Et ſimiliter de homine aliquo iudicium perfectè dari non poteſt, quo ad eius vitam terminetur, eò quòd multipliciter poteſt mutari de bono in malum, aut è conuerſo vel de bono in melius, aut de malo in peius. Vnde Apo-

ſtolus

ſtolus dicit Hebr. 9. quòd hominibus ſtatutum eſt ſemel mori, poſt hoc autem, iudicium.

Sciendum tamen, quòd licet per mortem vita hominis temporalis terminetur ſecundum ſe, remanet tamen ex futuris, ſecundum quid dependens. Vno quidem modo, ſecundum quòd adhuc viuit in memoriis hominum, in quibus quandoq; contra veritatem remanet bonæ famæ vel malæ. Alio modo in filiis, qui ſunt quaſi aliquid patris (ſecundum illud Eccle. 30. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe) & tamen multorum bonorum ſunt mali filij, & econtrario.

Tertio modo, quantum ad effectum ſuorum operum, ſicut ex deceptione Arrij & aliorum ſeductorum, pullulat infidelitas vſque ad finem mundi: & vſque tunc proficit fides ex prædicatione Apoſtolorum. Quarto modo, quantum ad corpus, quòd quandoque honorificè traditur ſepulturæ, quandoque vero relinquitur inſepultum, & tandem incineratum omnino reſoluitur. Quinto modo quantum ad ea, in quibus homo ſuum affectum defixit: puta in quibuſcunque temporalibus rebus, quorum quædam citius finiuntur, quædam diutius durant. Omnia autem hæc ſubduntur exiſtimationi iudicij diuini. Et ideo de his omnibus perfectum & manifeſtum iudicium haberi non poteſt, quamdiu huius temporis curſus durat. Et propter hoc oportet eſſe finale iudicium in nouiſſimo die: in quo perfectè id quod ad vnumquemq; hominem pertinet, quocunque modo, perfectè & manifeſtè iudicetur.

Ad primum ergo dicendum, quòd opinio quorundam fuit, quòd animæ Sanctorum non præmiantur in cœlo, nec animæ damnatorum puniuntur in inferno vſque ad diem Iudicij. Quod quidem apparet falſum ex hoc, quod Apoſtolus ſecundæ ad Corint. 5. dicit. Audemus, & bonam voluntatem habemus peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominũ: quod eſt iam non ambulare per fidem, ſed per ſpeciem, vt patet ex his quæ ſubſequuntur. Hoc autem eſt videre Deum per eſſentiam, in quo conſiſtit vita æterna: vt patet Ioan. 17. Vnde manifeſtum eſt animas à corporibus ſeparatas eſſe in vita æterna. Et ideo dicẽdum eſt, quòd poſt mortem quantum ad ea quæ ſunt animæ, homo ſortitur quendam immutabilem ſtatum. Et ideo quantum ad præmium animæ, non oportet vlterius differri iudicium. Sed quia quædam alia ſunt ad hominem pertinentia, quæ toto temporis curſu aguntur, quæ non ſunt aliena à diuino iudicio, oportet iterum in fine temporis, omnia hæc in iudicium adduci. Licet enim homo ſecundum hæc non mereatur neq; demereatur: tamen pertinent ad aliquod eius præmium vel pœnam. Vnde oportet hæc omnia æſtimari in finali iudicio.

Ad secundum dicendum, quòd Deus non iudicabit bis in idipſum, id eſt ſecundum idem: ſed ſecundum diuerſa, non eſt inconueniens Deum bis iudicare.

Ad tertium dicendum, quòd licet præmium vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animæ: tamen quia anima non eſt mutabilis niſi per accidẽs, propter corpus ſtatim ſeparata à corpore, habet ſtatum immutabilem, & accipit ſuum iudicium. Sed corpus remanet mutabilitati ſubiectum vſque ad finem temporis. Et ideo oportet quòd tunc recipiat ſuum præmium vel pœnam in finali iudicio.

Articvlvs VI.

Vtrum iudiciaria poteſtas Chriſti ſe extendat ad Angelos.

Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd poteſtas Chriſti iudiciaria non ſe extendat ad Angelos. Angeli enim tam boni quàm mali iudicati ſunt à principio mundi, quando quibuſdam cadentibus per peccatum, alij ſunt in beatitudine confirmati. Sed illi qui iudicati ſunt, non indigent iterum iudicari. Ergo poteſtas iudiciaria Chriſti non ſe extendit ad Angelos.

¶ 2 Præterea, Non eſt eiuſdem iudicare & iudicari. Sed angeli venient cum Chriſto iudicaturi: ſecundum illud Matt. 25. Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo. Ergo videtur quòd angeli non ſint iudicandi à Chriſto.

¶ 3 Præterea Angeli ſunt ſuperiores aliis creaturis. Si ergo Chriſtus eſt iudex non ſolùm hominum, ſed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum. Quod videtur eſſe falſum, cùm hoc ſit proprium prouidentiæ Dei. Vnde dicitur Iob. 34 Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt? non ergo Chriſtus eſt iudex angelorum.

Sed contra eſt quod Apoſtolus dicit 1. Cor. 6. An neſcitis quoniam angelos iudicabimus? Sed ſancti non iudicabunt niſi auctoritate Chriſti. Ergo multò magis Chriſtus habet iudiciariam poteſtatem ſuper angelos.

Conclvsio.

Non modò iudiciariæ Chriſti poteſtati Angeli ſubduntur ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum humanam.

¶ Respondeo dicendum, quòd angeli ſubſunt iudiciariæ poteſtati Chriſti, non ſolùm quantum ad diuinam naturam, prout eſt verbum Dei, ſed etiam ratione humanæ naturæ. Quod patet ex tribus. Primò quidem, ex propinquitate naturæ aſſumptæ ad Deum: quia, vt dicitur Hebr. 2. nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Et ideo anima Chriſti magis eſt repleta virtute verbi Dei quàm aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat: ſicut Diony. dicit 7. cap. Cælc. hierar. Cap. 7. à medio.
Vnde de eis habet iudicare. Secundò, quia per humilitatem paſſionis, humana natura in Chriſto, meruit exaltari ſuper angelos: ita ſicut dicitur Philip. 2. Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Et ideo Chriſtus habet iudiciariam poteſtatem, etiam ſuper omnes angelos, & bonos & malos. In cuius ſignum dicitur Apoca. 7. quod omnes angeli ſtabant in circuitu throni. Tertiò ratione eorum quæ circa homines operantur: quorum Chriſtus ſpeciali quodam modo eſt caput. Vnde dicitur Hebr. 1. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſteriũ miſſi, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.

Subſunt autem iudicio Chriſti, vno quidem modo quantum ad diſpenſationem eorum, quę per ipſos aguntur, quæ quidem diſpẽſatio fit etiam per hominem Chriſtum: cui angeli miniſtrabant, vt dicitur Matt. 4. & à quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur: vt dicitur Matth. 8.

Secundò, quantum ad alia accidentalia præmia bonorum angelorum, quæ ſunt gaudia, quæ habent de ſalute hominum: ſecundum illud Luc. 15. Gaudium erit angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente: & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum: quibus torquentur vel hic, vel recluduntur in inferno. Et hoc etiam pertinet ad hominem Chriſtum. Vnde Marc 1. dicitur, quòd dæmon clamauit: Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti ante tempus perdere nos.

Tertiò, quantum ad præmium eſſentiale bonorum angelorum, quod eſt beatitudo æterna: & quantum ad pœnam eſſentialem angelorum malorum, quæ eſt damnatio æterna. Sed hoc factum eſt per Chriſtum inquantum eſt verbum Dei, à principio mundi.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium eſſentiale, & pœnam principalem.

Ad secundum dicẽdum, quòd ſicut dicit† Auguſt. in lib. de Verá religione, licet ſpiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipſa veritate. Et ideo licet angeli, ex eo quòd ſunt ſpirituales, iudicent: iudicantur tamen à Chriſto, inquantum eſt veritas. capit. 31. tom. 1.

AD TERTIVM dicendum, quòd Chriſtus habet iudicium non ſolum ſuper angelos; ſed etiam ſuper adminiſtrationem totius creaturæ. Si enim, vt * Auguſti. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur à Deo per ſuperiora, oportet dicere quòd omnia regantur per animam Chriſti, quæ eſt ſupra omnem creaturam. Vnde & Apoſtolus dicit Hebr. 2. Non enim angelis ſubiecit Deus orbem terræ, futurum (ſcilicet ſubiectum) ei, de quo loquimur, id eſt Chriſto. Nec tamen propter hoc alium conſtituit Deus ſuper terram: quia vnus & idem eſt & Deus & homo, dominus Ieſus Chriſtus. De cuius Incarnationis myſterio ad præſens dicta ſufficiant.

Lib. 3. cap. 4. tom. 3.

QVAESTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos diuiſa.

POST conſiderationem eorum quæ pertinent ad myſteria Verbi incarnati, conſiderandum eſt de Eccleſię ſacramentis, quę ab ipſo verbo incarnato efficaciam habent. Et prima conſideratio erit de ſacramentis in communi. Secunda de vnoquoque ſacramentorum in ſpeciali.

¶ Circa primum quinque conſideranda ſunt.
¶ Primò, quid ſit ſacramentum.
¶ Secundò de neceſſitate ſacramentorum.
¶ Tertiò, de effectibus ſacramentorum.
¶ Quartò, de cauſa eorum.
¶ Quinto, de numero.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm ſacramentum ſit in genere ſigni.
¶ Secundò, vtrùm omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.
¶ Tertiò, vtrùm ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum, vel plurium.
¶ Quartò, vtrùm ſacramentum ſit ſignum quod eſt res ſenſibilis.
¶ Quintò, vtrùm ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.
¶ Sextò, vtrùm ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.
¶ Septimò, vtrum requirantur determinata verba.
¶ Octauò, vtrū illis verbis poſſit aliquid addi vel ſubtrahi.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Sacramentum ſit in genere ſigni.

4. diſ. 1. q. 1. art. 1. q. 1. & ar. 3. ad. 1. & art. 4. qō. 1. ad. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni. Videtur enim ſacramentum dici à ſacrando, ſicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem cauſæ, quā ad rationem ſigni. Ergo ſacramentum magis eſt in genere cauſę, quàm in genere ſigni.

¶ 2 Præterea, Sacramentum videtur aliquid occultum ſignificare: ſecundum illud Tobiæ 12. Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt. Et Epheſ. 3. Quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculis in Deo. Sed illud quod eſt abſconditum, videtur eſſe contra rationem ſigni. Nam ſignum eſt quod * præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: vt patet per † Auguſtinum in 2. de Doctrina Chriſtiana. Ergo videtur quòd ſacramentum nō ſit in genere ſigni.

* Alias per. Lib. 2. ca. 1. circa princip. tom. 3.

¶ 3 Præterea, Iuramentum quandoque ſacramentum nominatur: dicitur enim in † Decre. 22. q. 5. Paruuli qui ſine ętate rationabili ſunt, nō cogantur iurare: & qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum, id eſt iuramentum accedat. Sed iuramentū non pertinet ad rationem ſigni, ergo videtur quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni.

22. q. 5. cap. Paruuli qui ſine ætate.

SED CONTRA eſt, quod * Aug. dicit in 10. de Ciu. Dei, Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt ſacrum ſignum eſt.

Li. 10. ca. 5. non procul à princi. tom. 5.

CONCLVSIO.

Sacramentum eſt ſacrum ſignum ſacrificij inuiſibilis.

RESPONDEO dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuerſimodè ab illo denominari poſſunt: ſicut à ſanitate, quæ eſt in animali, denominatur ſanum, non ſolùm animal, quod eſt ſanitatis ſubiectum, ſed dicitur, medicina ſana, inquantum eſt ſanitatis effectiua, diæta verò, inquantum eſt conſeruatiua eiuſdem, & vrina inquantum eſt ſignificatiua ipſius. Sic igitur ſacramentum poteſt aliquid dici, vel quia in ſe habet aliquam ſanctitatem occultam (& ſecundum hoc ſacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hanc ſanctitatem, vel cauſæ, vel ſigni, vel ſecundum quamcumque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de ſacramentis, ſecundum quòd important habitudinem ſigni, & ſecundum hoc ſacramentum ponitur in genere ſigni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia medicina ſe habet vt cauſa effectiua ſanitatis, inde eſt quòd omnia denominata à medicina, dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat cauſalitatem quandam. Sed ſanctitas, à qua denominatur ſacramentum, nō ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed magis per modum cauſæ formalis vel finalis: & ideo non oportet, quòd ſacramentum ſemper importet cauſalitatem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procedit, ſecundum quod Sacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum. Dicitur autem non ſolùm Dei ſecretum, ſed etiam Regis, eſſe ſacrum & ſacramentum, quia ſecundum antiquos ſancta vel ſacro ſancta dicebantur, quæcunque violari non licebat: ſicut etiam muri ciuitatis, & perſonæ in dignitatibus conſtitutæ. Et ideo illa ſecreta ſiue diuina, ſiue humana, quæ non licet violari, quibuſlibet publicando, dicuntur ſacra vel ſacramenta.

AD TERTIVM dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res ſacras: inquantum ſcilicet eſt quædam cōteſtatio facta per aliquod ſacrum. Et ſecundum hoc dicitur iuramentum eſſe ſacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de ſacramentis, non tamen æquiuocè, ſumpto nomine Sacramenti, ſed analogicè, ſcilicet ſecundum diuerſam habitudinem ad aliquid vnum, quod eſt res ſacra.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omne ſignum rei ſacræ ſit Sacramentum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum. Omnes enim creaturę ſenſibiles ſunt ſigna rerum ſacrarum; ſecundum illud Roma. primo, Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur. Nec tamen omnes res ſenſibiles poſſunt dici ſacramenta. Non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

Infrà q. 64. ar. 2. Et 1. 2. q. 101. ar. 4. co. & q. 102. ar. 5. co. Et 4. di. 1. q. 1. art. 1. qō. 1.

¶ 2 Præterea, Omnia quæ in veteri lege fiebāt, Chriſtum figurabant: qui eſt ſanctus ſanctorum: ſecundum illud primæ ad Corint. 10. Omnia in figura contingebant illis. Et Coloſſ. 2. Quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Nec tamen omnia geſta Patrum veteris Teſtamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis ſunt ſacramenta: ſed quædam ſpecialiter: ſicut in Secunda parte habitum eſt. † Ergo videtur quòd non omne ſignum rei ſacræ ſit Sacramentum.

P. ſecunda q. 101. art. 4.

¶ 3 Præterea, Etiam in nouo Teſtamento multa geruntur in ſignum alicuius rei ſacræ, quæ tamen non dicuntur ſacramenta: ſicut aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio altaris, & ſimilia. Non ergo omne ſignum rei ſacræ, eſt ſacramentum.

SED

SED CONTRA eſt, quòd diffinitio conuertitur cum diffinito. Sed quidam diffiniunt ſacramentum per hoc quod eſt ſacræ rei ſignum, & hoc etiam videtur ex auctoritate *Auguſt. ſuprà inducta. Ergo videtur quòd omne ſignum rei ſacræ, ſit ſacramentum.

In art. præce. arg. Sed con.

CONCLVSIO.

Non omnis ſacræ rei ſignum ſacramentum eſt, ſed rei ſacræ ſanctificantis homines.

RESPONDEO dicendum, quòd ſigna propriè dantur hominibus, quorum eſt, per nota ad ignota peruenire. Et ideo propriè dicitur ſacramentum, quod eſt ſignum alicuius rei ſacræ ad homines pertinentis: vt ſcilicet propriè dicatur Sacramentum, ſecundum quòd nunc de ſacramentis loquimur, quod eſt ſignum rei ſacræ, inquantum eſt ſanctificans homines.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creaturæ ſenſibiles ſignificant aliquid ſacrum, ſcilicet ſapientiam & bonitatem diuinam, inquantum ſunt in ſeipſis ſacra: non autem inquantum nos per ea ſanctificamur. Et ideo non poſſunt dici ſacramenta, ſecundum quòd nunc loquimur de ſacramentis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quædam ad vetus Teſtamentum pertinentia, ſignificabant ſanctitatem Chriſti, ſecundum quod in ſe ſanctus eſt. Quædam verò ſignificabant ſanctitatem eius, inquantum per ea nos ſanctificamur: ſicut immolatio agni Paſchalis ſignificabat immolationem Chriſti, qua ſanctificati ſumus. Et talia dicuntur propriè veteris Legis ſacramenta.

AD TERTIVM dicendum, quòd res denominatur à fine & complemento: diſpoſitio autem nõ eſt finis, ſed perfectio. Et ideo quæ ſignificant diſpoſitionem ad ſanctitatem, non dicuntur ſacramenta (de quibus procedit obiectio) ſed ſolùm ea quæ ſignificant perfectionẽ ſanctitatis humanæ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantùm.

4. diſt. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4. & arti. 3. cor.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum non ſit ſignum niſi vnius rei. Id enim quo multa ſignificantur, eſt ſignum ambiguũ, & per conſequens fallendi occaſio: ſicut patet de nominibus æquiuocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Chriſtiana Religione: ſecundum illud Coloſſ. 2. Videte, ne quis vos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur quòd Sacramentum non ſit ſignum plurium rerum.

Art. præced.

¶ 2 Præterea, Sicut dictum eſt† ſacramentum ſignificat rem ſacram, inquantum eſt humanæ ſanctificationis cauſa. Sed vna ſola eſt cauſa humanæ ſanctificationis, ſcilicet ſanguis Chriſti, ſecundum illud Hebr. vlti. Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinẽ populum, extra portam paſſus eſt. Ergo videtur quòd ſacramentum non ſignificet plura.

Ar. præ. ad. 3

¶ 3 Præterea, Dictum eſt, quòd ſacramentum propriè ſignificat ipſum finem ſanctificationis. Sed finis ſanctificationis eſt vita æterna: ſecundum illud Roma. 6. Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem verò vitam æternam. Ergo videtur quòd ſacramentum nõ ſignificet niſi vnam rem, ſcilicet vitam æternam.

De conſe. diſ. 2. ca. hoc eſt quòd dicimus

SED CONTRA eſt, quòd in Sacramento altaris eſt duplex res ſignificata, ſcilicet corpus Chriſti verum, & myſticum, vt† Aug. dicit in lib. ſentent. Proſperi.

CONCLVSIO.

Sacramentum eſt ſignum rememoratiuum paſſionis Chriſti, & diuinæ gratiæ demonſtratiuum, ac futuræ gloriæ prognoſticum.

Arti. præced.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictũ eſt*) ſacramentũ propriè dicitur quod ordinatur ad ſignificãdã noſtrã ſanctificationẽ. In qua tria poſſunt cõſiderari, videlicet ipſa cauſa ſanctificationis noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti: & forma noſtræ ſanctificationis, quæ conſiſtit in gratia & virtutib', & vltimus finis ſanctificationis noſtræ, qui eſt vita æterna. Et hæc omnia per ſacramẽta ſignificantur. Vnde ſacramentũ eſt & ſignũ rememoratiuum eius quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti, & demonſtratiuum eius quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcilicet gratiæ, & prognoſticum, id eſt prænuntiatiuum futuræ gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc eſt ſignum ambiguum, præbens occaſionem fallendi, quando ſignificat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud. Sed quando ſignificat multa, ſecundum quod ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc non eſt ſignum ambiguum, ſed certum: ſicut hoc nomen homo ſignificat animam & corpus, prout ex eis conſtituitur humana natura. Et hoc modo ſacramentum ſignificat tria prædicta, ſecundum quod quodam ordine ſunt vnum. *In corp. arti.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſacramentum in hoc quòd ſignificat rem ſanctificantem, oportet quòd ſignificet effectum, qui intelligitur in ipſa cauſa ſanctificante, prout eſt ſanctificans.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſufficit ad rationem ſacramenti, quòd ſignificet perfectionem quæ eſt forma: nec oportet quòd ſolùm ſignificet perfectionem, quæ eſt finis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum non ſemper ſit aliqua res ſenſibilis. Quia ſecundum Philoſophum in libr. Priorum, omnis effectus, ſuæ cauſæ ſignũ eſt. Sed ſicut ſunt quidã effectus ſenſibiles, ita etiã ſunt quidã effectus intelligibiles, ſicut ſciẽtia eſt effectus demõſtrationis. Ergo nõ omne ſignum eſt ſenſibile. Sufficit autem ad rationem ſacramenti, quòd ſit ſignum alicuius rei ſacræ, inquãtum per eam homo ſanctificatur: vt dictum eſt†. Non ergo requiritur ad ſacramentum, quòd ſit aliqua res ſenſibilis.

4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & ar. 2. q. 1. & ar. 3. cor. Et 4. cõtra c. 56. & 10. 3. cor. 4.

ar. 2. huius q.

¶ 2 Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res ſenſibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. dicitur enim Ioan. 4. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Et Roman. 14. Non eſt regnum Dei, eſca & potus. Ergo res ſenſibiles non requiruntur ad ſacramentum.

¶ 3 Præterea, *Auguſt. dicit in libro de Libero arbitrio, quòd res ſenſibiles ſunt minima bona, ſine quibus homo rectè viuere poteſt. Sed ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis humanæ (vt infrà patebit*) & ita ſine eis homo rectè viuere non poteſt. Non ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.

Lib. 2 c. 19. tom. 1.

Quæſt. 61.

SED CONTRA eſt quod † Auguſtinus dicit ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et loquitur ibi de elemẽto ſenſibili, quod eſt aqua. Ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.

tract. 80. in Euang. Ioan. poſt me. 11. 9.

CONCLVSIO.

Cùm per Sacramenta ſignificentur homini ſpiritualia & intelligibilia, oportet per ſenſibilia, ſacramenta ipſa hominibus proponi.

RESPONDEO dicendum, quòd ſapientia diuina vnicuique rei prouidet ſecundum ſuum modum: & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd ſuauiter diſponit omnia. Vnde & Matth. 25. dicitur, quòd dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem. Eſt autem homini connaturale, vt per ſenſibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem eſt, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. Vnde, cùm res ſacræ, quæ per Sacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia & intelligibilia bona, quibus homo ſanctificatur, conſequens eſt, vt per aliquas res ſenſibiles ſignificatio Sacramenti impleatur: ſicut etiam per ſimilitudinem

ſenſibilium rerum in diuina Scriptura res ſpirituales nobis deſcribuntur. Et inde eſt quòd ad Sacramenta requiruntur res ſenſibiles: vt etiã Diony. probat in primo cap. Cæle. hierar.

Capit. 1. inter medium & finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipuè denominatur & diffinitur ſecundu id quod conuenit ei primò & per ſe, non autem ſecundum id quod conuenit ei per aliud. Effectus autem ſenſibilis, per ſe habet quòd ducat in cognitionem alterius, quaſi primò & per ſe homini innoteſcens: quia omnis noſtra cognitio à ſenſu oritur: effectus autem intelligibiles non habent quòd poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per aliud manifeſtati, id eſt per aliqua ſenſibilia. Et inde eſt quòd primò & principaliter dicuntur ſigna, quæ ſenſibus offeruntur: ſicut Auguſt. dicit in 2. de doctrina Christiana: vbi dicit quòd ſignum eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autẽ intelligibiles non habent rationẽ ſigni, niſi ſecundũ quæ ſunt manifeſtati per aliqua ſigna. Et per hunc etiã modũ, quædam quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infra agetur.

Lib. 2. de doct. Chriſt. circa principiũ lib. Tom. 3.

Quæſt. 63. art. 1. ad. 2.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd res ſenſibiles, vt in ſua natura conſiderantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei: ſed ſolùm ſecundũ quòd ſigna ſpiritualium rerum, in quibus regnum Dei conſiſtit.

AD TERTIVM dicendum, quòd Auguſt. ibi loquitur de rebus ſenſibilibus, ſecundum quod ſunt in ſua natura: non autem ſecundu quod aſſumuntur ad ſignificandum ſpiritualia, quę ſunt maxima bona.

ARTICVLVS V.

Vtrum requirantur determinatæ res ad Sacramenta.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad Sacramenta. Res enim ſenſibiles aſſumuntur in ſacramentis ad ſignificandum, vt dictum† eſt. Sed nihil prohibet diuerſis rebus ſenſibilibus idem ſignificari: ſicut in ſacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè ſignificatur per lapidem, quandoque per leonẽ, quandoque per ſolem, aut aliquid aliud huiuſmodi. Ergo videtur quòd diuerſæ res poſſint congruere eidem ſacramento. Non ergo determinatæ res in Sacramentis requiruntur.

Arti. 3 huius quæſt.

¶ 2 Præterea, Magis eſt neceſſaria ſalus animæ, quàm ſalus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad ſalutem corporis ordinantur, poteſt vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multò magis in ſacramentis, quæ ſunt medicinę ſpirituales ad ſalutem animæ ordinatæ, poterit vna res aſſumi pro alia quando illa defuerit.

¶ 3 Præterea, Non eſt conueniens, vt hominis ſalus arctetur per legem diuinam, & pręcipuè per legẽ Chriſti, qui venit omnes ſaluare. Sed in ſtatu legis naturæ nõ requirebantur in ſacramentis aliquæ res determinatæ, ſed ex voto aſſumebantur, vt patet Gen. 28. vbi Iacob vouit ſe Deo decimas hoſtias pacificas oblaturũ. Ergo videtur quòd nõ debuerit arctari homo, & pręcipuè in noua lege ad alicuius rei determinatæ vſum in ſacramentis.

SED CONTRA eſt quod Dominus dicit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum Dei.

CONCLVSIO.

In ſacramentis nouæ legis, rebus vti oportet, lege, ſeu inſtitutione diuina determinatis.

RESPONDEO dicendum, quòd in vſu ſacramẽtorum duo poſſunt conſiderari, ſcilicet cultus diuinus, & ſanctificatio hominis. Quorũ primũ pertinet ad hominẽ per comparationem ad Deum, ſecundũ autem econuerſo pertinet ad Deum per comparationẽ ad hominem. Non pertinet autem ad aliquẽ determinare quod in poteſtate alterius, ſed ſolùm id quod eſt in ſua poteſtate. Quia ergo ſanctificatio hominis eſt in poteſtate Dei ſanctificantis, non pertinet ad hominem ſuo iudicio aſſumere res, quibus ſanctificetur, ſed hoc debet eſſe ex diuina inſtitutione determinatum. Et ideo in ſacramentis nouæ Legis, quibus homines ſanctificãtur (ſecundum illud primæ ad Cor. 6. Abluti eſtis, ſanctificati eſtis) oportet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etſi idem poteſt per diuerſa ſigna ſignificari: determinare tamen quo ſigno ſit vtendum ad ſignificandum, pertinet ad ſignificantem. Deus autẽ eſt qui nobis ſignificat ſpiritualia per res ſenſibiles in ſacramentis, & per verba ſimilitudinaria in Scripturis. Et ideo ſicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis Scripturæ locis res ſpirituales ſignificentur, ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatum, quæ res ad ſignificandum aſſumantur in hoc vel in illo ſacramento.

AD SECVNDVM dicendum, quòd res ſenſibiles habent naturaliter ſibi inditas virtutes conferẽtes ad corporalem ſalutẽ: & ideo non refert, ſi duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur. Sed ad ſanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute ſibi naturaliter indita, ſed ſolùm ex inſtitutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus ſenſibilibus ſit in ſacramentis vtendum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum, diuerſa ſacramenta diuerſis temporibus congruunt: ſic etiam diuerſis verbis ſignificantur diuerſa tempora, ſcilicet præſens, præteritum & futurum. Et ideo ſicut in ſtatu Legis naturæ, homines nulla Lege exterius data, ſed ſolo interiori inſtinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiãm ex interiori inſtinctu determinabatur eis, quibus rebus ſenſibilibus ad Dei cultum vterentur. Poſtmodum verò neceſſe fuit etiam exterius legem dari: tum propter obſcurationẽ legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expreſſiorem ſignificationem gratiæ Chriſti, per quam humanum genus ſanctificatur. Et ideo etiam neceſſe fuit res determinari, quibus homines vterentur in ſacramentis. Nec propter hoc arctatur via ſalutis: quia res quarum vſus eſt neceſſarius in ſacramentis, vel communiter habentur, vel paruo ſtudio adhibito haberi poſſunt.

Lib 19. cap. 16. & 17. Tom. 6.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in ſignificatione ſacramentorum requirantur verba.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd in ſignificatione ſacramentorum non requirantur verba. dicit enim Auguſt. contra Fauſtum *li. 19. Quid ſunt aliud quæque corporalia ſacramenta, niſi quaſi quædam verba viſibilia? Et ſic videtur quod addere verba rebus ſenſibilibus in ſacramentis, ſit addere verba verbis. Sed hoc eſt ſuperfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus ſenſibilibus in ſacramentis.

*4. di. 1. q. 1. art. 3. & di. 23. q. 1. art. 2. q. 6, ad ſecundũ. Et verũ. q. 27. arti. 4. ad decimũ. *Lib. 19. ca. 16. circa medium Tom. 6.*

¶ 2 Pręterea, Sacramentum eſt aliquid vnum. Ex his autem quæ ſunt diuerſorum generum, non videtur poſſe aliquid vnum fieri. Cùm igitur res ſenſibiles & verba ſint diuerſorum generum (quia res ſenſibiles ſunt à natura, verba autem à ratione) videtur quòd in ſacramentis non requirantur verba cum rebus ſenſibilibus.

¶ 3 Præterea, Sacramenta nouæ Legis ſucceſſerunt ſacramentis veteris Legis: quia illis ablatis, iſta ſunt inſtituta, vt Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum. Sed in Sacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in Sacramentis nouæ Legis.

Lib. 19. cap. 16. & 17. in fine tom. 6.

SED CONTRA eſt quòd Apoſtolus dicit Epheſi. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Auguſtin. dicit ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.

Tract. 80. in Ioan. poſt medium Tom. 9.

CON

CONCLVSIO.

Cùm ſacramenta ad hominum ſanctificationem adhibeantur, conuenienſ fuit ſenſibilibus rebus, quibus vtimur in ſacramentis, applicari verba, tanquam formas ſacramentorum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta (ſicut dictum eſt) adhibentur ad hominum ſanctificationem ſicut quædam ſigna. Tripliciter ergo conſiderari poſſunt: & quolibet modo congruit eis quòd verba rebus ſenſibilibus adiungantur. Primò enim poſſunt conſiderari ex parte cauſæ ſanctificantis, quæ eſt verbum incarnatum, cui ſacramentum quodammodo conformatur, in hoc quòd rei ſenſibili verbum adhibetur, ſicut in myſterio Incarnationis carni ſenſibili eſt verbum Dei vnitum. Secundò poſſunt conſiderari ſacramenta ex parte hominis qui ſanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur ſacramentalis medicina: quæ per rem viſibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde Auguſt. dicit ſuper illud Ioan. 15. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem. &c. vnde eſt iſta tanta virtus aquæ vt corpus tangat, & cor abluat niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur? Tertiò poſſunt conſiderari ex parte ipſius ſignificationis ſacramentalis. Dicit autẽ Aug. in 2. de Doctrina Chriſtiana, quòd verba inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi: quia verba diuerſimodè formari poſſunt ad ſignificandos diuerſos conceptus mentis: & propter hoc per verba, magis diſtinctè poſſumus exprimere quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem ſignificationis ſacramentalis, neceſſe fuit vt ſignificatio rerũ ſenſibilium, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem. Sed cùm dicitur, Ego te baptizo, manifeſtatur quòd aqua vtimur in baptiſmo ad ſignificandam emundationẽ ſpiritualem.

Art. 2. ad. 3.

tract. 80. in Ioan. poſt medium tom. 9.

lib. 2. cap. 3. circa medium tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd res viſibiles ſacramentorum dicuntur verba per quandam ſimilitudinem, inquantum ſcilicet participant quandam vim ſignificandi, quæ principaliter eſt in ipſis verbis, vt dictum eſt. Et ideo non eſt ſuperflua ingeminatio verborum, cùm in ſacramentis, rebus viſibilibus verba addũtur: quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum eſt.

In corp. art.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quanuis verba & aliæ res ſenſibiles ſint in diuerſo genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione ſignificandi, quæ perfectius eſt in verbis, quàm in aliis rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodam modo vnum in ſacramentis, ſicut ex forma & materia: inquantum ſcilicet per verba perficitur ſignificatio rerũ, vt dictum eſt. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipſi actus ſenſibiles: puta ablutio, inunctio, & alia huiuſmodi: quia in his eſt eadem ratio ſignificandi & in rebus.

Art. 3. ad. 1.

AD TERTIVM dicendũ, quòd (ſicut Auguſt. dicit contra Fauſtũ) alia debent eſſe ſacramẽta rei præſentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Chriſti venturi: & ideo non ita expreſſe ſignificabãt Chriſtum, ſicut ſacramẽta nouæ Legis: quæ ab ipſo Chriſto effluunt, & quandam ſimilitudinem ipſius in ſe habent: vt dictum eſt. Vtebantur tamen in veteri Lege aliquibus verbis, in his quæ ad cultũ Dei pertinent, tam ſacerdotes, qui erant ſacramentorũ illorum miniſtri (ſecundum illud Nume. 6. Sic benedicetis filijs Iſraël, & dicetis eis, Benedicat tibi Dominus, &c.) quàm etiam illi qui illis ſacramentis vtebantur: ſecundum illud Deut. 26. Profiteor coram domino Deo tuo, &c.

Lib. 19. cap. 6. tom. 6.

In corp. art.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm requirantur determinata verba in ſacramentis.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in ſacramẽtis. Vt enim Philoſophus dicit, voces nõ ſunt eædem apud omnes. Sed ſalus quæ per ſacramenta quæritur, eſt eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in ſacramentis.

lib. 1. perihe. parũ à principio to. 1

¶ 2 Præterea, Verba requiruntur in ſacramentis inquantum ſunt principaliter ſignificatiua: ſicut dictũ eſt. Sed cõtingit per diuerſa verba idem ſignificari. Ergo non requiruntur determinata verba in ſacramentis.

Art. præced.

¶ 3 Præterea, Corruptio cuiuſlibet rei variat eius ſpeciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur ſacramentorum effectus impediri: alioquin illiterati & balbi qui iſta ſacramenta conferunt, frequenter defectum in ſacramentis inducerent. Ergo videtur quòd non requirãtur in ſacramentis determinata verba.

SED CONTRA eſt quod Dominus determinata verba protulit in conſecratione ſacramenti Euchariſtiæ, dicens Matth. 26. Hoc eſt corpus meum. Similiter etiam mandauit diſcipulis, vt ſub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. vlti. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

CONCLVSIO.

Cùm determinata ſit ſacramentorum materia, determinata ſcilicet ſenſibiles res, oportet determinatam eſſe verborum in ſacramentis formam.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) in ſacramentis verba ſe habent per modum formæ, res autẽ ſenſibiles per modum materiæ. In omnibus autem compoſitis ex materia & forma, principium determinationis eſt ex parte formæ, quæ eſt quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad eſſe rei determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt ſit proportionata determinatæ formæ. Cùm igitur in ſacramentis requirantur determinatæ res ſenſibiles, quæ ſe habent in ſacramentis ſicut materia, multò magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Art. præced. ad. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Auguſtinus dicit ſuper Ioan. verbum operatur in ſacramentis, non quia dicitur, id eſt, non ſecundum exteriorem ſonum vocis: ſed quia creditur, id eſt ſecundum ſenſum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem ſenſus eſt idem apud omnes, licet non eædem voces ſint quantum ad ſonum. Et ideo cuiuſcunque linguæ verbis proferatur talis ſenſus, perficitur ſacramentum.

tract. 80. à medio tom. 9.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd licet in qualibet lingua cõtingat diuerſis vocibus idem ſignificari, ſemper tamen aliqua illarum vocum eſt, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc ſignificandum: & talis vox aſſumi debet in ſignificatione ſacramenti. Sicut etiam inter res ſenſibiles illa aſſumitur ad ſignificationem ſacramenti, cuius vſus eſt communior ad actum, per quẽ ſacramenti effectus ſignificatur: ſicut aqua cõmunius vtuntur homines ad ablutionẽ corporalem, per quã ſpiritualis ablutio ſignificatur: & ideo aqua aſſumitur vt materia in baptiſmo.

AD TERTIVM dicendum, quòd ille, qui corruptè profert verba ſacramentalia, ſi hoc ex induſtria facit, non videtur intẽdere facere quod facit Eccleſia: & ita non videtur perfici ſacramentũ. Si autem hoc faciat ex errore vel lapſu linguæ, ſi ſit tanta corruptio, quæ omnino auferat ſenſum locutionis, nõ videtur perfici ſacramentũ. Et hoc præcipuè contingit, quãdo fit corruptio ex parte principij dictionis: puta ſi loco eius quod eſt in nomine Patris, dicat, in nomine matris. Si verò non totaliter auferatur ſenſus locutionis per huiuſmodi corruptelam, nihilominus perficitur ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit quando fit corruptio ex parte finis: puta ſi aliquis dicat in nomine patrias & filias. Quanuis enim huiuſmodi verba

corruptè prolata, nihil ſignificent ex virtute impoſitionis: accipiuntur tamen vt ſignificantia ex accommodatione vſus. Et ideo licet mutetur ſonus ſenſibilis, remanet tamen idem ſenſus. *In iſtamet ſolutione.* Quod autem dictum eſt de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat ſignificationem: variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat conſignificationem: quæ tamen apud Græcos variatur etiam ſecundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex vtraque parte poteſt eſſe tam parua, quòd non aufert ſenſum verborum: & tam magna, quòd aufert. ſed vnum horum facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

Articvlvs VIII.

Vtrùm liceat aliquid addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum.

4. di. 3. ar. 2. q. 2. 3. & 4. Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd nihil liceat addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum. Non enim minoris ſunt neceſſitatis huiuſmodi verba ſacramentalia, quàm verba ſacræ Scripturæ. Sed verbis ſacræ Scripturæ nihil licet addere vel minuere: dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apocal. vltim. Conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri huius: ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet ſuper eum Deus plagas ſcriptas in lib. iſto: & ſi quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Ergo videtur quòd neque in formis ſacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

¶ 2 Præterea, Verba ſe habent in ſacramentis per modum formæ, vt dictum eſt*. *Art. præced.* Sed in formis quælibet additio vel ſubtractio variat ſpeciem, ſicut & in numeris, vt dicitur 8. Met. *lib. 8. metaphyſ. text. 8. com. 3.* Ergo videtur quod ſi aliquid addatur vel ſubtrahatur à forma ſacramenti, non erit idem ſacramentum.

¶ 3 Præterea, Sicut ad formam ſacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel ſubtractio non aufert ſacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec tranſpoſitio verborum, aut etiam interpellatio pronuntiationis.

Sed contra eſt, quòd in formis ſacramentorum quædam apponuntur à quibuſdam, quæ ab aliis non apponuntur, ſicut Latini baptizant ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Græci autem ſub iſta, baptizetur ſeruus Chriſti N. in nomine Patris. &c. Et tamen vtrique verum conferunt ſacramentum. Ergo in formis ſacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

Conclvsio.

Tollere, vel diminuere de his quæ pertinent ad formas ſacramentorum, nominè licet.

Respondeo dicendum, quòd circa omnes iſtas mutationes quæ poſſunt in formis ſacramentorum contingere, duo videntur eſſe conſideranda. Vnum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad ſacramentum, vt infrà dicetur*. *Q. 64. art. 8.* Et ideo ſi intendat per huiuſmodi additionem vel diminutionem alium ritum inducere, qui non ſit ab Eccleſia receptus, non videtur perfici ſacramentum: quia non videtur quòd intendat facere id quod facit Eccleſia. Aliud autem eſt conſiderandum ex parte ſignificationis verborum. Cùm enim verba operentur in ſacramentis quantum ad ſenſum, quem faciunt (vt ſuprà dictum eſt) oportet conſiderare vtrum per talem mutationem tollatur debitus ſenſus verborum: *Art. præced. ad 1. & ad 3.* quia ſic manifeſtú eſt quòd tollitur veritas ſacramenti. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi diminuatur aliquid eorum quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum: & ideo non perficitur ſacramentum. Vnde Didymus dicit in lib. de ſpiritu ſancto: *Lib. 2. de Spiritu ſancto paulò à principio. Habetur hic liber inter opera S. Hieron.* Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus prætermittat (ſcilicet Patris & Filij & Spiritus ſancti) ſine perfectione baptizabit. Si autem ſubtrahatur aliquid quod non ſit de ſubſtantia formæ, talis diminutio non tollit debitum ſenſum verborum, & per conſequens nec ſacramenti perfectionem. Sicut in forma Euchariſtię, quæ eſt, Hoc eſt enim corpus meum, ly enim ſublatum, non tollit debitum ſenſum verborum: & ideo non impedit perfectioné ſacramenti: quamuis poſſit contingere, quòd ille qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi quod eſt corruptiuum debiti ſenſus: puta ſi aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris & Filij minoris: ſicut Ariani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem ſacramenti. Si verò ſit talis additio, quæ non auferat debitum ſenſum, non tollitur ſacramenti veritas. Nec refert vtrùm talis additio fiat in principio, medio vel in fine: vt ſi aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritus ſancti paracleti, erit verum baptiſma. Et ſimiliter ſi quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptiſma. Fortè autem ſi diceret, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beatæ virginis Mariæ, non eſſet baptiſmus: quia dicitur 1. ad Corint. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Sed hoc verum eſt, ſi ſic intelligatur in nomine beatæ Virg. baptizari, ſicut in nomine Trinitatis, quo baptiſmus conſecratur: talis enim ſenſus eſſet contrarius veræ fidei, & per conſequens tolleret veritatem ſacramenti. Si verò ſic intelligatur quod additur, & in nomine beatæ Virginis, non quaſi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptiſmo, ſed vt eius interceſſio proſit baptizato ad conſeruandam gratiam baptiſmalem, non tollitur perfectio ſacramenti.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ad verba ſacræ Scripturæ non licet aliquid apponere: quantú ad ſenſum, ſed quantum ad expoſitionem ſacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba ſacrę Scripturæ apponere, ita quòd dicantur eſſe de integritate ſacræ Scripturæ, quia hoc eſſet vitium falſitatis. Et ſimiliter ſi quis diceret aliquid eſſe de neceſſitate formæ, quod non eſt.

Ad secvndvm dicendum, quòd verba pertinent ad formam ſacramenti ratione ſenſus ſignificati. Et ideo quæcunq; fiat additio vel ſubtractio verborum, quæ non addat aliquid aut ſubtrahat debito ſenſui, nó tollitur ſpecies ſacramenti.

Ad tertivm dicendum, quòd ſi ſit tanta interruptio verború, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur ſenſus ſacramenti, & per conſequens veritas eius: non autem tollitur quando eſt parua interruptio, quæ intentioné proferentis & intellectú verbum non aufert. Et idé eſt etiam dicendum de tranſpoſitione verborum: quia ſi tollit ſenſum locutionis, non perficitur ſacramentum, ſicut patet de negatione præpoſita vel poſtpoſita ſigno. Si autem ſit talis tranſpoſitio, quæ ſenſum locutionis non variet, non tollitur veritas ſacramenti: quia, ſecundum quod Philoſophus* dicit, nomina & verba tranſpoſita idem ſignificant. *Lib. 2. Perihermen. cap. 1. parú ante finem. tom. 1.*

QVAESTIO LXI.

De neceſſitate ſacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de neceſſitate ſacramentorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm ſacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem humanam.

¶ Secundò, vtrùm fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.

¶ Tertiò, vtrùm fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.

¶ Quartò, vtrùm fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentũ.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramenta ſint neceſſaria ad humanam ſalutem.

4. d. 1. q. 1. art. 2. q. 1. Et 3. cont. c. 120. Et lib. 4. c. 55. fin. & ca. 56. — ** Q. præced. art. 6. ad 2.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem. Dicit enim Apoſtolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt. Sed vſus ſacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem: eo quòd ſacramenta perficiuntur in ſignificatione ſenſibiliũ rerum & verborum, vt dictum eſt*. ergo ſacramenta non ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.

¶ 2 Præterea, Secundæ ad Corint. 12. Apoſtolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Non autem ſufficeret, ſi ſacramenta eſſent neceſſaria ad ſalutem. Non ſunt ergo ſacramenta ſaluti humanæ neceſſaria.

¶ 3 Præterea, Poſita cauſa ſufficiẽti, nihil aliud videtur eſſe neceſſariũ ad effectũ. Sed paſſio Chriſti ſufficiẽs cauſa noſtræ ſalutis. Dicit enim Apoſtolus ad Rom. 5. Si cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius, multo magis recõciliati ſalui erimus in vita ipſius. Non ergo requiruntur ſacramenta ad ſalutem humanam.

Lib. 19. c. 11. in princ. tom. 6.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum: In nullum nomen religionis ſeu verum ſeu falſum, coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur. Sed neceſſarium eſt ad humanam ſalutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. Ergo ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.

CONCLVSIO.

Sacramenta ſunt ad humanam ſalutem neceſſaria.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem triplici ratione. Quarum prima ſumenda eſt ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium eſt, vt per corporalia & ſenſibilia, in ſpiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidentiam, vt vnicuique rei prouideat ſecundum modum ſuæ conditionis. Et ideo conuenienter diuina ſapientia homini auxilia ſalutis confert ſub quibuſdam corporalibus & ſenſibilibus ſignis, quæ ſacramenta dicuntur. Secunda ratio ſumenda eſt ex ſtatu hominis, qui peccando ſe ſubdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbum. Et ideo conueniens fuit, vt Deus per quædam corporalia ſigna, homini ſpiritualem medicinam adhiberet: nam ſi ſpiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non poſſet, corporalibus deditus. Tertia autem ratio ſumenda eſt ex ſtudio actionis humanæ, quæ præcipuè circa corporalia verſatur. Ne ergo eſſet homini durum, ſi totaliter à corporalibus actibus abſtraheretur, propoſita ſunt ei corporalia exercitia in ſacramentis, quibus ſalubriter exerceatur ad euitanda ſuperſtitioſa exercitia, quæ conſiſtunt in cultu dæmonum, vel qualitercunque noxia, quæ conſiſtunt in actibus peccatorum. Sic igitur per ſacramentorum inſtitutionem, homo conuenienter ſuæ naturæ eruditur per ſenſibilia: humiliatur, ſe corporalibus ſubiectum cognoſcens, dum ſibi per corporalia ſubuenitur: præſeruatur etiam à noxijs actionibus per ſalubria exercitia ſacramentorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, inquantum eſt corporalis, non multum vtilis eſt. Sed exercitatio per vſum ſacramentorum, non eſt purè corporalis, ſed quodammodo eſt ſpiritualis, ſcilicet per ſignificationem & cauſalitatem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd gratia Dei eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis: ſed Deus dat hominibus gratiam ſecundum modum eis conuenientem: & ideo neceſſaria ſunt hominibus ſacramenta ad gratiam conſequendam.

AD TERTIVM dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis. Nec propter hoc ſequitur quòd ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem: quia operantur in virtute paſſionis Chriſti, & paſſio Chriſti quodammodo applicatur hominibus per ſacramenta, ſecundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta. Quia ſicut dictum eſt*, ſacramenta ſunt neceſſaria homini ad gratiam conſequendam. Sed etiam in ſtatu innocentiæ homo indigebat gratia: ſicut in Prima parte habitum eſt*. Ergo etiam in ſtatu illo erant neceſſaria ſacramenta.

4. diſ. 1. q. 1. art. 2. q. 3. — *Art. præced. ad 2.* — *P. p. q. 95. art. 4. ad 1.*

¶ 2 Præterea, Sacramenta ſunt neceſſaria homini ſecundum conditionem humanæ naturæ, ſicut dictum eſt*. Sed eadem eſt natura hominis ante peccatum & poſt peccatum. Ergo videtur quòd etiam ante peccatum homo indiguerit ſacramentis.

Art. præced.

¶ 3 Præterea, Matrimonium eſt quoddam ſacramentum: ſecundum illud Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & Eccleſia. Sed matrimonium fuit inſtitutum ante peccatum, vt dicitur Gen. 2. Ergo ſacramenta erant neceſſaria homini ante peccatum.

SED CONTRA eſt, quòd medicina non eſt neceſſaria niſi ægroto, ſecundum illud Matth. 9. Non eſt opus ſanis medicus. Sed ſacramenta ſunt quædam ſpirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt neceſſaria ante peccatum.

CONCLVSIO.

In ſtatu innocentiæ homo non indigebat ſacramentis, nec pro remedio peccati, nec pro perfectione animæ.

RESPONDEO dicendum, quòd in ſtatu innocentiæ ante peccatum ſacramenta neceſſaria non fuerunt. Cuius ratio accipi poteſt ex rectitudine ſtatus illius, in quo ſuperiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens ſuberat Deo, ita menti ſuberant inferiores animæ vires, & ipſi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem eſſet, ſi anima perficeretur vel quantum ad ſcientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in ſacramentis. Et ideo in ſtatu innocentiæ homo ſacramentis non indigebat, non ſolùm inquantum ſacramenta ordinantur ad remedium peccati, ſed etiam inquantum ipſa ordinantur ad animæ perfectionem.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd homo in ſtatu innocentiæ gratia indigebat: non tamen vt eam conſequeretur per aliqua ſenſibilia ſigna, ſed ſpiritualiter & inuiſibiliter.

AD SECVNDVM dicendum, quòd eadem eſt natura hominis ante peccatum & poſt peccatum, nō tamen eſt idem naturę ſtatus. Nam poſt peccatum, anima etiam quantum ad ſuperiorem partem, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad ſui perfectionem, quod in illo ſtatu homini neceſſe non erat.

AD TERTIVM dicendum, quòd matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, non ſecundum quòd eſt Sacramentum, ſed ſecundum quòd eſt in officium naturæ. ex conſequenti tamen aliquid ſignificabat futurum circa Chriſtum & Eccleſiam: ſicut & omnia alia in figura Chriſti præceſſerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrùm poſt peccatum ante Chriſtum, Sacramenta debuerint eſſe.

4. di. 1. q. 1. art. 2. q. 4.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd poſt peccatum ante Chriſtum Sacramenta non debuerint eſſe. Dictum * eſt enim, quòd per Sacramenta paſſio Chriſti hominibus applicatur; & ſic paſſio Chriſti comparatur ad ſacramenta, ſicut cauſa ad effectum. Sed effectus non præcedit cauſam. Ergo ſacramenta non debuerunt eſſe ante Chriſti aduentum.

art. 1. huius quæſt. ad 3.

Lib. 19. c. 16 & 17. to. 6.

¶ 2 Præterea, Sacramenta debent eſſe conuenientia ſtatui humani generis: vt patet per † Auguſt. 19. contra Fauſtum. Sed ſtatus humani generis non fuit mutatus poſt peccatum, vſque ad reparationem factam per Chriſtum. Ergo neque ſacramenta debuerunt immutari, vt præter ſacramenta legis naturæ, alia ſtatuerentur in lege Moyſi.

¶ 3 Præterea, Quantò aliquid eſt magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei aſſimilari. Sed perfectio ſalutis humanæ per Chriſtum facta eſt, cui propinquiora fuerunt Sacramenta veteris Legis, quàm ea quæ fuerunt ante legem. Ergo debuerunt eſſe ſimiliora Sacramentis Chriſti. Cuius tamen contrarium apparet, ex eo quòd Sacerdotium Chriſti prædicetur eſſe futurum, ſecundum ordinem Melchiſedec, & non ſecundum ordinem Aaron: vt habetur Hebr. 7. Non ergo conuenienter fuerunt diſpoſita ante Chriſtum ſacramenta.

Li. 19. c. 13. in princ. tom. 6.

SED CONTRA eſt, quòd * Auguſtin. dicit 19. contra Fauſtum, quod prima ſacramenta quæ celebrabantur & obſeruabantur ex Lege, prænuntia erant Chriſti venturi. Sed neceſſarium erat ad humanam ſalutem, vt aduentus Chriſti prænuntiaretur. Ergo neceſſarium erat ante Chriſtum ſacramenta quædam diſponi.

CONCLVSIO.

Neceſſariò præceſſerunt Chriſti aduentum poſt peccatum aliqua ſacramenta, quibus fidem ſuam in Chriſtum homo proteſtaretur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta neceſſaria ſunt ad humanam ſalutem, inqnātum ſunt quædam ſenſibilia ſigna inuiſibilium rerum, quibus homo ſanctificatur. Nullus autem ſanctificari poteſt poſt peccatum, niſi per Chriſtum, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui ex fide eſt Ieſu Chriſti. Et ideo oportebat ante Chriſti aduentum eſſe quædam ſigna viſibilia, quibus homo fidem ſuam proteſtaretur de futuro Saluatoris aduētu. Et huiuſmodi ſigna dicuntur ſacramenta. Et ſic patet quòd ante Chriſti aduentum, neceſſe fuit quædam ſacramenta inſtitui.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd paſſio Chriſti eſt cauſa finalis veterū ſacramentorū: quæ ſcilicet ad ipſam ſignificandam ſunt inſtituta. Cauſa autem finalis non præcedit tempore, ſed ſolum in intentione agentis. Et ideo nō eſt inconueniens aliqua ſacramēta ante Chriſti paſſionem fuiſſe.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſtatus humani generis poſt peccatū & ante Chriſtum, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum fidei rationem: & ſic ſemper vnus & idem permāſit: quia ſcilicet iuſtificabantur homines per fidem futuri Chriſti aduentus. Alio modo poteſt cōſiderari ſecundum intentionem & remiſſionem peccati, & expreſſæ cognitionis de Chriſto. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari: intantum quòd ratione hominis per peccatum obtenebrata, nō ſufficerent homini ad rectè viuendum præcepta Legis naturæ, ſed neceſſe fuit determinari præcepta in lege ſcripta, & cum his quædam fidei ſacramenta. Oportebat etiam quòd per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia vt Gregor. † dicit. Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmētum. Et ideo etiam neceſſe fuit, quòd in veteri Lege quædam ſacramenta fidei, quam habebant de Chriſto venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad ſacramenta, quæ fuerunt ante legem, ſicut determinatum ad indeterminatum: quia ſcilicet ante legem non fuit determinatè præfixum homini, quibus ſacramentis vteretur, ſicut fuit per legem, quod erat neceſſarium, & propter obtenebrationē legis naturalis, & vt eſſet determinatior fidei ſignificatio.

Homil. 16. in Ezech. à med.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſacramentū Melchiſedec, quod fuit ante Legem, magis aſſimilatur ſacramento nouæ legis in materia, inquantum ſcilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Geneſ. 14.) ſicut etiam ſacrificium nouæ Legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Moſaicæ magis aſſimilantur rei ſignificatæ per Sacramentum, ſcilicet paſſioni Chriſti, vt patet de agno Paſchali, & aliis huiuſmodi. Et hoc ideo ne propter continuitatem temporis, ſi permaneret eadem ſacramentorum ſpecies, videretur ſacramenti eiuſdem eſſe continuatio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua ſacramenta.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd poſt Chriſtum non debuerint eſſe aliqua ſacramenta. Veniēte enim veritate, debet ceſſare figura. Sed gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, vt dicitur Ioan. 1. Cum igitur ſacramēta ſint veritatis ſigna ſiue figuræ, videtur quòd poſt Chriſti paſſionem, Sacramenta eſſe non debuerint.

4 di. 1. q. 1. ar. 2 q. 5. & eo di. 2. ar. 4. q. 1. Et 4. cōtra gen. cap. 57.

¶ 2 Præterea, Sacramenta in quibuſdam elementis conſiſtunt, vt ex ſupra dictis patet †. Sed Apoſtolus dicit Galat. 4. Cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes; nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non ſumus paruuli. Ergo videtur quòd non debeamus Deo ſeruire ſub elementis huius mundi, corporalibus ſacramentis vtendo.

quæſt. præced. art. 4. & 5.

¶ 3 Præterea, Apud Deum non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio, vt dicitur Iacob. 1. Sed hoc videtur ad quandam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia ſacramēta nunc hominibus exhibeat ad ſanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Chriſtum. Ergo videtur quòd poſt Chriſtum non debuerint alia ſacramenta inſtitui.

SED CONTRA eſt, quod * Aug. dicit contra Fauſtum 19. quòd ſacramenta veteris legis ſunt ablata, quia impleta: & alia ſunt inſtituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

lib. 19. c. 13. tom. 6.

CONCLVSIO.

Præter veteris Legis ſacramenta, quibus Chriſti myſteria futura prænuntiabantur, oportuit alia quadam eſſe in noua lege ſacramenta, quibus ſignificarentur ea, quæ præceſſerunt in Chriſto.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut antiqui Patres ſaluati ſunt per fidem Chriſti venturi, ita & nos ſaluamur per fidem Chriſti iam nati & paſſi. Sunt autem ſacra-

ſacramenta, quædam ſigna proteſtantia fidem, qua homo iuſtificatur. Oportet autem aliis ſignis ſignificari futura, præterita, ſeu præſentia. Vt enim †Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum, eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta: ſicut ipſa verba, paſſurus & paſſus, non ſimiliter ſonant. Et ideo oportet quædam alia ſacramenta eſſe in noua lege, quibus ſignificentur ea quæ præceſſerunt in Chriſto, præter ſacramenta veteris legis, quibus prænuntiabantur futura.

Lib. 19. cap. 16. tom. 6.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut •Diony. dicit in 5. cap. eccle. hierar. ſtatus nouæ legis, medius eſt inter ſtatum veteris Legis, cuius figuræ implentur in noua Lege, & inter ſtatum gloriæ, in qua omnis nudè & perfectè manifeſtabitur veritas. Et ideo tunc nulla erunt ſacramenta. Nunc autem quandiu per ſpeculum & in ænigmate cognoſcimus, (vt dicitur 1. ad Corin. 13.) oportet nos per aliqua ſenſibilia ſigna, in ſpiritualia deuenire. Quod pertinet ad rationem ſacramentorum.

cap. 5. eccleſ. hierar. par. 1 ant. 1. à med.

Ad secvndvm dicendum, quòd Sacramenta veteris legis Apoſtolus vocat egena & infirma elementa: quia gratiam nec continebant, nec cauſabant. Et ideo vtentes illis ſacramentis, dicit Apoſtolus ſub elementis mundi Deo ſeruiſſe: quia ſcilicet nihil aliud erant quàm elementa huius mundi. Noſtra autem ſacramenta gratiam continent & cauſant: & ideo non eſt de eis ſimilis ratio.

Ad tertivm dicendũ, quòd ſicut Paterfamiliâs non ex hoc habere monſtratur mutabilem voluntatem, quod diuerſa præcepta familiæ ſuæ proponit pro temporũ varietate, non eadem præcipiens hyeme & æſtate: ita non oſtenditur aliqua mutatio eſſe circa Deum, ex hoc quòd alia ſacramenta inſtituit poſt Chriſti aduentum, & alia tempore Legis: quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ: hæc autem ſunt congrua gratiæ præſentialiter demonſtrandæ.

QVÆSTIO LXII.

De principali effectu ſacramentorum qui eſt gratia, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de effectu Sacramentorum. Et primò de effectu eorum principali, qui eſt gratia. Secundò de effectu ſecundario, qui eſt Character.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm Sacramenta nouæ Legis ſint cauſa gratiæ.

¶ Secundò, vtrùm gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

¶ Tertiò, vtrum ſacramenta contineant gratiam.

¶ Quartò, vtrùm ſit in eis aliqua virtus ad cauſandum gratiam.

¶ Quintò, vtrùm talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſſione Chriſti.

¶ Sextò, vtrùm ſacramẽta veteris legis, gratiã cauſarent.

Infrà artic. 6. & q. 64. art. 1. Et 3. diſt. 40. art. 3. Et 4. diſt. 1. q. 1 & art. 4. q. 1 & ar. 5. q. 1. Et 4. cont. c. 57. & 74. princ. & col. 2. in princ. & veri. qõ. 27. ar. 4. Et quolibet 12. arti. 15.

Articvlvs I.

Vtrum ſacramenta ſint cauſa gratiæ.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd ſacramenta non ſint cauſa gratiæ. Non enim idem videtur eſſe ſignũ & cauſa: eo quòd ratio ſigni videtur magis effectui competere. Sed ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Non igitur eſt cauſa eius.

¶ 2 Præterea, Nullum corporale agere poteſt in rem ſpiritualem: eo quòd agens honorabilius eſt patiente, vt †Auguſtinus dicit 12. ſuper Geneſ. ad literam. Sed ſubiectum gratiæ eſt mens hominis, quæ eſt res ſpiritualis. Nõ ergo ſacramenta poſſunt gratiam cauſare.

•li. 12. c. 16 in medio to. 3.

¶ 3 Præterea, Illud quod eſt proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed cauſare gratiam, eſt proprium Dei, ſecundum illud Pſalm. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Cùm ergo ſacramenta conſiſtant in quibuſdam verbis & rebus creatis, nõ videtur quòd poſſint gratiam cauſare.

Sed contra eſt quòd •Aug. dicit ſupra Ioan. quòd aqua baptiſmalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluitur niſi per gratiam. Ergo cauſat gratiam, & pari ratione alia Eccleſiæ ſacramenta.

•Tract 80. à medio 10. 9.

Conclvsio.

Tametſi ſolus Deus effectiua & principalis cauſa gratiæ ſit, ſacramenta tamen nouæ legis cauſant ipſam per modum inſtrumenti.

Respondeo dicendum, quòd neceſſe eſt dicere Sacramenta nouæ Legis, per aliquem modum gratiam cauſare. Manifeſtum eſt enim quòd per ſacramenta nouæ Legis, homo Chriſto incorporatur: ſicut de baptiſmo dicit Apoſtolus ad Galat. 3. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non autem efficitur homo membrum Chriſti, niſi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quòd non ſunt cauſa gratiæ aliquid operando, ſed quia Deus ſacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, qui afferẽs denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem, ſed hoc operatur ſola voluntas Regis. Vnde & †Bernard. dicit in quodam ſermone de cœna Domini, Sicut inueſtitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Epiſcopus per anulum, ſic diuiſiones gratiarum diuerſæ ſunt traditæ ſacramentis.

Bernardus in ſerm. de cœna ante medium illius.

Sed ſiquis rectè conſideret, iſte modus non tranſcendit rationem ſigni. Nam denarius plumbeus, non eſt niſi quoddam ſignum regiæ ordinationis de hoc quòd pecunia recipiatur ab iſto. Similiter liber eſt quoddam ſignum, quo deſignatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, ſacramenta nouæ legis nihil plus eſſent quàm ſigna gratiæ: cùm tamen ex multis ſanctorum auctoritatibus habeatur, quòd ſacramenta nouæ Legis non ſolùm ſignificant, ſed cauſant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quòd duplex eſt cauſa agens, principalis & inſtrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus: ſicut ignis ſuo calore calefacit. Et hoc modo non poteſt cauſare gratiam, niſi Deus: quia gratia nihil eſt aliud quàm quædam participata ſimilitudo diuinæ naturæ, ſecundum illud 2. Petr. 1. Magna nobis & pretioſa promiſſa donauit, vt diuinæ ſimus conſortes naturæ. Cauſa verò inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolum per motum, quo mouetur à principali agente. vnde effectus non aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti: ſicut lectus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti, quæ eſt in mente artificis. Et hoc modo ſacramenta nouæ Legis gratiam cauſabant. Adhibentur enim ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis cauſandam. Vnde †Auguſtinus dicit 19. contra Fauſtum. Hæc omnia, ſcilicet ſacramentalia, fiunt & tranſeunt: virtus tamen, ſcilicet Dei, quæ per iſta operatur, iugiter manet. Hoc autem propriè dicitur inſtrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde & Tit. 3. dicitur: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

Capit. 16. in princ. tom. 6.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cauſa principalis non propriè poteſt dici ſignum effectus, licet occulti, etiam ſi ipſa ſit ſenſibilis & manifeſta. Sed cauſa inſtrumentalis ſi ſit manifeſta, poteſt dici ſignum effectus occulti: eo quòd non ſolùm eſt cauſa, ſed quodammodo effectus, inquantum mouetur à principali agente. Et ſecundum hoc, ſacramenta nouæ Legis, ſimul ſunt cauſæ & ſigna: & inde eſt quòd ſicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfectè rationem ſacramenti, inquantum ordinantur

nantur ad aliquid ſacrum, non ſolùm per modum ſigni, ſed etiam per modum cauſæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd inſtrumentum habet duas actiones. Vnam inſtrumentalem: ſecundum quam operatur non in virtute propria, ſed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam: ſicut ſecuri competit ſcindere ratione ſuæ acuitatis, facere autem lectum, inquantum eſt inſtrumentum artis. Non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam: ſcindendo enim facit lectum. Et ſimiliter ſacraměta corporalia, per propriã operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem inſtrumentalem ex virtute diuina circa animam: ſicut aqua baptiſmi abluendo corpus ſecundum propriam virtutem abluit animam, inquantum eſt inſtrumentum virtutis diuinę: nam ex anima & corpore vnum fit. Et hoc eſt quod †Auguſtinus dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit.

Loco citato in arg. Sed cont.

Ad tertivm dicendum, quòd ratio illa procedit de eo quod eſt cauſa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim eſt proprium Dei, vt dictum eſt*.

In corp. art.

Articvlvs II.

Vtrùm gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Infrà q. 72. ar. 7. ad ſecundum. Et 4. di. 7. q. 2. art. 2. q. 3. Et d. 17 q. 1. ar. 4 q. 5

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd gratia ſacramentalis non addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum perficitur anima ſufficienter, & quantum ad eſſentiam animæ, & quantum ad potentias eius, vt patet ex his quæ in *Secunda parte dicta ſunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia ſacramentalis non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.

P. ſec. q. 110 art. 3. & 4.

¶ 2 Præterea, Defectus animæ ex peccatis cauſantur. Sed omnia peccata ſufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum eſt peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo ſacramentalis, cùm ordinetur ad defectus animæ tollendos, non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.

¶ 3 Præterea, Omnis additio vel ſubtractio in formis, variat ſpeciem: vt dicitur 8.† Metamorp. Si ergo gratia ſacramentalis addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum, ſequitur quòd æquiuocè dicatur gratia. Et ſic nihil certum nobis oſtenditur, ex hoc quòd ſacramenta dicuntur gratiam cauſare.

Li. 8. tex. 10. tom. 3.

Sed contra eſt, quòd ſi gratia ſacramentalis non addit aliquid ſuper gratiam donorum & virtutum, fruſtra ſacramenta habentibus & dona & virtutes conferrentur. In operibus autem Dei nihil eſt fruſtra. Ergo videtur quòd gratia ſacraměntalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Conclvsio.

Gratia ſacramentalis ſuper gratiam virtutum & donorum addit quoddam diuinum auxilium ad finem Sacramenti conſequendum, ſicut dona & virtutes ſuper gratiam addere videntur quandam perfectionem determinatam ad proprios potentiarum actus perficiendos.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte dictum eſt†) gratia ſecundum ſe conſiderata, perficit eſſentiam animę, inquantum participat quandam ſimilitudinem diuini eſſe. Et ſicut ab eſſentia animæ fluunt eius potentiæ, ita à gratia fluunt quędam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona: quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad ſuos actus.

P. ſecunda q. 110. artic. 3. & 4.

Ordinantur autem ſacramenta ad quoſdam ſpeciales effectus neceſſarios in vita Chriſtiana: ſicut baptiſmus ordinatur ad quandam ſpiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis, & fit membrum Chriſti, qui quidem effectus eſt aliquid ſpeciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio eſt in aliis ſacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt ſuper gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinatè ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad conſequendum Sacramenti finem. Et per hunc modum gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam virtutum & donorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum ſufficienter perficit eſſentiam & potentias animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quãtum ad quoſdam effectus ſpeciales, qui requiruntur in vita Chriſtiana, requiritur ſacramentalis gratia.

Ad secvndvm dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur ſufficienter vitia & peccata, quantum ad præſens & futurum: inquantum ſcilicet impeditur homo per virtutes & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ tranſeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium ſpecialiter per Sacramenta.

Ad tertivm dicendum, quòd ratio ſacramentalis gratię ſe habet ad gratiam communiter dictam, ſicut ratio ſpeciei ad genus. Vnde ſicut non æquiuocè dicitur animal communiter dictum, & pro homine ſumptum: ita non æquiuocè dicitur gratia communiter ſumpta, & gratia ſacramentalis.

Articvlvs III.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Sacramenta nouæ Legis nõ contineant gratiam, contentum enim videtur eſſe in continente. Sed gratia non eſt in Sacramento, neque ſicut in ſubiecto (quia ſubiectum gratiæ non eſt corpus, ſed ſpiritus) neque ſicut in vaſe: quia vas eſt locus mobilis, vt dicitur in 4.† Phyſicor. Eſſe autem in loco, non conuenit accidẽti. Ergo videtur quòd Sacramenta nouæ Legis non contineant gratiam.

4. diſt. 2. art. 4. q. 4. Et veri. q. 27. ar tic. 7.

Libr. 4. tex. 41. tom. 2.

¶ 2 Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam conſequantur. Sed gratia cùm ſit accidens, nõ poteſt tranſire de ſubiecto in ſubiectum. Ergo pro nihilo eſſet gratia in ſacramentis.

¶ 3 Præterea, Spirituale non continetur à corporali, etiam ſi in eo ſit: non enim anima continetur à corpore, ſed potius continet corpus. Ergo videtur, quòd gratia, cùm ſit quiddam ſpirituale, non cõtineatur in ſacramento corporali.

Sed contra eſt, quod * Hugo de ſancto Victore dicit, quòd ſacramentum ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam continet.

lib. de ſacram. part. 19. ca. 2.

Conclvsio.

Sacramenta nouæ Legis continent gratiam, ſicut cauſa inſtrumentalis effectum continere dicitur.

Respondeo dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur eſſe in alio: inter quos duplici modo gratia eſt in ſacramentis. Vno modo ſicut in ſigno: nam Sacramentum eſt ſignum gratiæ. Alio modo ſicut in cauſa: nam ſicut dictum eſt, † Sacramentum nouæ legis eſt inſtrumentalis gratiæ cauſa. Vnde gratia eſt in ſacramento nouę legis, non quidem ſecundum ſimilitudinem ſpeciei, ſicut effectus eſt in cauſa vniuoca: neque etiam ſecundum aliquam formam propriam & permanentem

Art. praeced.

proportio-

proportionatam ad talem effectum, ſicut ſunt effectus in cauſis non vniuocis, puta res generatæ in ſole. Sed ſecundum quandam inſtrumentalem virtutem, quæ eſt Art. ſequenti. fluens & incompleta in eſſe naturæ, vt infra dicetur.†

Ad primvm ergo dicendum, quod gratia non dicitur eſſe in ſacramento ſicut in ſubiecto: neque ſicut in vaſe, prout vas eſt locus quidam: ſed prout vas dicitur inſtrumentum alicuius operis faciendi, ſecundum quod dicitur Ezech. 9. Vnuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis accidens non tranſeat à ſubiecto in ſubiectum: tranſit tamen à cauſa per inſtrumentum aliqualiter in ſubiectum, non vt eodem modo ſit in eis, ſed in vnoquoque ſecundum propriam rationem.

Ad tertivm dicendum, quòd ſpirituale exiſtens perfectè in aliquo, continet ipſum, & non continetur ab eo. Sed gratia eſt in ſacramento ſecundum eſſe fluens & incompletum. Et ideo non inconuenienter ſacramentum dicitur continere gratiam.

Articvlvs IIII.

Vtrùm in ſacramentis ſit aliqua virtus gratiæ cauſatiua.

Infrà q̃. 78. art. 4. Et 4. d. 1. q. 1. ar. 4 q. 2. & d. 8. q. 2. art. 3. Et quol. 12. art. 15.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd in ſacramentis non ſit aliqua virtus, gratiæ cauſatiua. Virtus enim gratiæ cauſatiua, eſt virtus ſpiritualis. Sed in corpore non eſt virtus ſpiritualis, neque ita quòd ſit propria ei (quia virtus fluit ab eſſentia rei, & ita non poteſt eam tranſcendere) neque ita quòd recipiat eam ab alio: quia quod recipitur ab aliquo, eſt in eo per modum recipientis. Ergo in ſacramentis non poteſt eſſe aliqua virtus gratiæ cauſatiua.

¶ 2 Præterea, Omne quod eſt, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni. Sed non eſt dare in quo genere entis ſit talis virtus (vt patet diſcurrenti per ſingula) nec etiam poteſt reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim eſt inter minima bona quia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis: neque etiam inter media bona, cuiuſmodi ſunt potentiæ animæ, quæ ſunt quædam potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec eſt gratia nec virtus mentis. Ergo videtur quòd in ſacramentis nulla ſit virtus, gratiæ cauſatiua.

¶ 3 Præterea, Si talis virtus eſt in ſacramentis, non cauſatur in eis, niſi per creationem à Deo. Sed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, ſtatim eſſe deſinat ſacramento perfecto. Ergo videtur, quòd nulla virtus ſit in ſacramentis ad gratiam cauſandam.

¶ 4 Præterea, Idem non poteſt eſſe in diuerſis. Sed ad ſacramenta concurrũt diuerſa, ſcilicet verba & res. Vnius autem ſacramenti non poteſt eſſe niſi virtus vna. Ergo videtur quòd in ſacramentis nulla ſit virtus.

† Aug. tract. 80. in Ioan. poſt medium tom. 9. ° In ho. Bed. quod canit. in oct. epiphan. ad habetur. In homiliario totius anni inuenies.

Sed contra eſt quod † Auguſtinus dicit ſuper Ioan. Vnde tanta vis aquæ vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda °dicit, quòd Dominus tactu ſuæ mundiſſimę carnis vim regeneratiuam contulit aquis.

Conclvsio.

Eſt in ſacramentis quadam inſtrumentalis virtus ad inducendam gratiam, quæ eſt ſacramenti effectus, proportionata inſtrumẽto, non quidem permanens, ſed fluens, cùm ſit ipſum inſtrumentum, prout mouetur à principali agente.

Respondeo dicendum, quòd illi, qui ponunt quòd ſacramenta non cauſant gratiam niſi per quandam concomitantiam, ponunt quòd in Sacramento non ſit aliqua virtus, quæ operetur ad ſacramenti effectum, eſt tamen virtus diuina ſacramento aſſiſtens, quæ ſacramentalem effectum operatur. Sed ponendo quòd Sacramentum eſt inſtrumentalis cauſa gratiæ, neceſſe eſt ſimul ponere, quod in ſacramento ſit quædam virtus inſtrumentalis ad inducendum ſacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur inſtrumento. Vnde comparatur ad virtutem abſolutam & perfectam alicuius rei, ſicut comparatur inſtrumentum ad agens principale. Inſtrumentum enim (vt dictum eſt°) non operatur niſi inquantum eſt motum à principali agente quod per ſe operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum eſſe in natura: virtus autem inſtrumẽtalis habet eſſe trãſiens ex vno in aliud, & incompletum: ſicut & motus eſt actus imperfectus, ab agente in patiens. ° ar. 1 huius q.

Ad primvm ergo dicendum, quòd virtus ſpiritualis non poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis & completæ, ſicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore eſſe virtutem ſpiritualem inſtrumentaliter: inquantum ſcilicet corpus poteſt moueri ab aliqua ſubſtantia ſpirituali, ad aliquem effectum ſpiritualem inducendum. Sicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit à conceptione mentis. Et hoc modo vis ſpiritualis eſt in ſacramentis, inquantum ordinantur à Deo ad effectum ſpiritualem.

Ad secvndvm dicendum, quod ſicut motus, eo quòd eſt actus imperfectus, non propriè eſt in aliquo genere, ſed reducitur ad genus actus perfecti (ſicut alteratio ad qualitatem) ita virtus inſtrumentalis non eſt, propriè loquendo, in aliquo genere, ſed reducitur ad genus & ſpeciem virtutis perfectę.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut virtus inſtrumentalis acquiritur inſtrumento, ex hoc ipſo quòd mouetur ab agente principali; ita & ſacramentum conſequitur ſpiritualem virtutem ex benedictione Chriſti, & applicatione miniſtri ad vſum ſacramenti. Vnde Auguſtinus dicit in quodam ſermone de Epiphania: Nec mirum quòd aquam, hoc eſt ſubſtantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus peruenire: peruenit planè & penetrat conſcientiæ vniuerſa latibula: quamuis enim ipſa ſit ſubtilis & tenuis, benedictione tamen Chriſti facta ſubtilior, occultas vitę cauſas, ad ſecreta mentis ſubtili rore pertranſit.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſicut eadem vis principalis agentis, inſtrumentaliter inuenitur in omnibus inſtrumentis ordinatis ad effectum, prout ſunt quodam ordine vnum: ita etiã eadem vis ſacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum ſacramentum.

Articvlvs V.

Vtrùm Sacramenta nouæ Legis habeant virtutem ex paſſione Chriſti.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd Sacramenta nouæ Legis non habeant virtutem ex paſſione Chriſti. Virtus enim ſacramentorum eſt ad gratiam cauſandã in anima, per quam ſpiritualiter viuit. Sed ſicut † Auguſtin. dicit ſuper Ioan. verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas, ſecundum autẽ quòd eſt caro factum, viuificat corpora. Cum igitur paſſio Chriſti pertineat ad verbum, ſecundum quod eſt caro factum; videtur quòd non poſſit cauſare virtutem ſacramentorum. Infrà q̃. 64. art. 2. & 4. d. 1. q. 1. ar. 4. q. 3. & d. 5. q. 2. artic. 2. quæſt. 1. † tract. 19. à med. & 23. ante medium tom. 9.

¶ 2 Præterea, Virtus ſacramentorum videtur ex fide dependere: quia ſicut dicit °Aug. ſuper Ioan. Verbum Dei perficit ſacramentũ, non quia dicitur, ſed quia creditur. Sed fides noſtra non ſolùm reſpicit paſſionem Chriſti, ſed etiam ° Tract. 80. in euãg. Ioã. poſt med. tom. 9.

ſed etiam alia myſteria humanitatis ipſius, & principalius etiam diuinitatem eius. Ergo videtur quòd ſacramenta non habeant ſpecialiter virtutẽ à paſſione Chriſti.

¶ 3 Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum iuſtificationem: ſecundum illud 1. ad Corinth. 6. Abluti eſtis, & iuſtificati eſtis. Sed iuſtificatio attribuitur reſurrectioni: ſecundum illud Rom. 4. reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ergo videtur quòd ſacramenta magis habeant virtutem à reſurrectione Chriſti, quàm ab eius paſſione.

Gloſ. ordinaria ſuper illud qui eſt factus forma futuri ſecula. SED CONTRA eſt, quòd ſuper illud Roma. 5. In ſimilitudinẽ præuaricationis Adæ•, &c. dicit glo. ex latere Chriſti dormientis in cruce fluxerunt ſacramenta per quæ ſaluata eſt Eccleſia. Sic ergo ſacramenta videntur habere virtutem ex paſſione Chriſti.

CONCLVSIO.

Cùm per Chriſti humanitatem & paſſionem non modo meritoriè ſed ſatisfactoriè operatus fuerit Deus noſtrã à peccatis liberationem & ſanctificationem, omnem ſuam efficaciam habere oportet nouæ legis ſacramenta paſſione Chriſti.

Art. 1. huius quæſt. RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt•) ſacramentum operatur ad gratiam cauſandam per modum inſtrumenti. Eſt autem duplex inſtrumentum, vnum quidem ſeparatum, vt baculus: aliud autem coniunctum, vt manus. Per inſtrumentum autem coniunctum mouetur inſtrumentum ſeparatum, ſicut baculus per manum. Principalis autem cauſa efficiens gratiæ, eſt ipſe Deus, ad quem comparatur humanitas Chriſti, ſicut inſtrumentum coniunctum: ſacramentum autem ſicut inſtrumentum ſeparatum. & ideo oportet quòd virtus ſalutifera, à diuinitate Chriſti, per eius humanitatem, in ipſa ſacramenta deriuetur. Gratia autem ſacramentalis ad duo præcipuè ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, inquantum tranſeũt actu, & remanẽt reatu: & iterum ad perficiendam animam in his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum religionem vitæ Chriſtianæ. Manifeſtum eſt autem ex his quæ ſupra dicta ſunt•, quòd Chriſtus liberauit nos à peccatis noſtris, præcipuè per ſuam paſſionem: *Quæſt. 49. et 48.* non ſolùm efficienter & meritoriè, ſed etiam ſatisfactoriè. Similiter etiam per ſuam paſſionem initiauit ritum Chriſtianæ religionis, offerens ſeipſum oblationem & hoſtiam Deo, vt dicitur Epheſ. 5. Vnde manifeſtum eſt, quòd ſacramenta Eccleſiæ, ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per ſuſceptionem ſacramentorum. In cuius ſignum de latere Chriſti pendentis in cruce, fluxerunt aqua & ſanguis, quorum vnum pertinet ad baptiſmum, aliud ad Euchariſtiam, quę ſunt potiſſima ſacramenta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum prout erat in principio apud Deum viuificat animas, ſicut agens principale: caro tamen eius, & myſteria in ea perpetrata, operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non ſolùm inſtrumentaliter: ſed etiam per quandam exemplaritatem, vt ſupra dictum eſt•. *Q. 56. art. 1.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd per fidem Chriſtus habitat in nobis (vt dicitur Epheſ. 3.) & ideo virtus Chriſti copulatur nobis per fidem. Virtus autem remiſſiua peccatorum, ſpeciali quodammodo pertinet ad paſſionem ipſius Chriſti: & ideo per fidem paſſionis eius, ſpecialiter homines liberantur à peccatis: ſecundum illud Roma. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo virtus ſacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè eſt ex fide paſſionis Chriſti.

AD TERTIVM dicendum, quòd iuſtificatio attribuitur reſurrectioni ratione termini ad quem, qui eſt nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen paſſioni ratione termini à quo, ſcilicet quantum ad dimiſſionem culpæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd etiam ſacramenta veteris legis, gratiam cauſarent. Quia (ſicut dictum eſt•) ſacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide paſſionis Chriſti. Sed fides paſſionis Chriſti fuit in veteri lege, ſicut & in noua: habemus enim eundem Spiritum fidei: vt habetur 2. ad Corinth. 4. Sicut ergo ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam ſacramenta veteris legis gratiam conferebant. *1. 2. q. 103. art. 2. & q. 107. art. 1. ad 3. & 4. di. 1. q. 1. art. 5. q. 1. •Art. præced.*

¶ 2 Præterea, Sanctificatio non fit niſi per gratiam. Sed per ſacramenta veteris legis, homines ſanctificabantur: dicitur enim Leuitici. 8. Cùmq; ſanctificaſſet Moyſes Aaron & filios eius in veſtitu ſuo, &c. Ergo videtur quòd ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 3 Præterea, Sicut Beda• dicit in homilia Circunciſionis, Idem ſalutiferæ curationis auxilium, circunciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptiſmus agere reuelatæ tempore gratiæ conſueuit. Sed baptiſmus nunc confert gratiam. Ergo circunciſio gratiam conferebat. Et pari ratione alia ſacramenta legalia: quia ſicut baptiſmus eſt ianua ſacramentorum nouæ legis, ita & circunciſio erat ianua ſacramentorum veteris legis. Propter quod & Apoſtolus dicit Galat. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe: quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. *Inter principium & medium illius. In homiliario totius anni eam inuenies.*

SED CONTRA eſt, quòd Galat. 4. dicitur, Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa. Gloſſa•, id eſt ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfectè non iuſtificat. Sed gratia perfectè iuſtificat. Ergo ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant. *Gloſ. ordinaria ibid.*

CONCLVSIO.

Veteris legis ſacramenta nullam in ſe virtutem habebant, qua operarentur ad gratiam conducendam, ſed ſolam fidem illos iuſtificantem oſtendebant.

RESPONDEO dicendum, quòd non poteſt dici, quòd ſacramenta veteris legis conferrent gratiam iuſtificantem per ſeipſa, id eſt, propria virtute: quia ſic non fuiſſet neceſſaria paſſio Chriſti, ſecundum illud Galat. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt. Sed nec poteſt dici, quòd ex paſſione Chriſti virtutem haberet conferendi gratiam iuſtificandi. Sicut enim ex prædictis patet•, virtus paſſionis Chriſti copulatur nobis per fidem & ſacramenta, differenter tamen. *Art. præced.* Nam continuatio, quæ eſt per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem quæ eſt per ſacramẽta, fit per vſum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id quod eſt poſterius tempore antequam ſit, mouere ſecundum quod præcedit in actu animæ: ſicut finis qui eſt poſterior tempore, mouet agentem, ſecundum quod eſt apprehenſus & deſideratus ab ipſo. Sed illud quod nondum eſt in rerum natura, non mouet ſecundum vſum exteriorum rerum. Vnde cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior in eſſe, ordine durationis, ſicut cauſa finalis. Sic ergo manifeſtum eſt, quòd paſſione Chriſti, quę eſt cauſa humanæ iuſtificationis* conuenienter deriuatur virtus iuſtificatiua ad ſacramenta nouæ legis, non autem ad ſacramenta veteris legis, & tamen per fidem paſſionis Chriſti iuſtificabantur antiqui patres, ſicut & nos. **Aliàs conſequenter.* Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei proteſtationes, inquantũ ſignificabant paſſionẽ Chriſti & effectus eius. Sic ergo patet, quòd ſacramenta veteris legis, non habebãt in ſe aliquam virtutem:

virtutem, quæ operarentur ad conferendam gratiam iuſtificantem, ſed ſolùm ſignificabant fidem, per quam iuſtificabantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd antiqui Patres habebant fidem de paſſione Chriſti futura, quæ ſecundum quod erat in apprehenſione animæ, poterat iuſtificare. Sed nos habemus fidem de paſſione Chriſti præcedenti, quæ poteſt iuſtificare etiam ſecundum realem
In corp. art. vſum ſacramentalium rerum, vt dictum eſt.†

AD SECVNDVM dicendum, quòd illa ſanctificatio erat figuralis: per hoc enim ſanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui diuino ſecundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum paſſionem Chriſti.

AD TERTIVM dicendum, quòd de circunciſione multiplex fuit opinio; quidam enim dixerunt quòd per circunciſionem non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum. Sed hoc non poteſt eſſe: quia homo non iuſtificatur à peccato, niſi per gratiam: ſecundum illud Roma. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et ideo alij dixerunt, quòd per circunciſionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur eſſe falſum: quia per circunciſionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Et præterea ſecundum ordinem cauſæ formalis, priores ſunt naturaliter effectus poſitiui quàm priuatiui, licet ſecundum ordinem cauſæ materialis ſit econuerſo: forma enim non excludit priuationem, niſi informando ſubiectum. Et ideo alij dicunt, quòd circunciſio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt facere dignum vita æterna: non tamen quantum ad hoc quod eſt reprimere concupiſcentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi viſum eſt: ſed diligentius cõſideranti apparet hoc etiam non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & mereri vitam æternam. Et ideo melius dicendum videtur, quòd circunciſio ſicut & alia ſacramenta veteris legis, erat ſolùm ſignum fidei iuſtificantis. Vnde Apoſtolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit ſignum circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei. Et ideo in circunciſione conferebatur gratia, inquantum erat ſignum paſſionis Chriſti
Quæſt. 70. art. 4. futuræ: vt infra patebit*.

QVÆSTIO LXIII.

De effectu Sacramentorum, qui eſt character, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de alio effectu ſacramentorum, qui eſt character.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.

¶ Secundò, quid ſit ille character.

¶ Tertio, cuius ſit character.

¶ Quartò, in quo ſit ſicut in ſubiecto.

¶ Quintò, vtrum inſit indelebiliter.

¶ Sextò, vtrùm omnia ſacramenta imprimant aliquem characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

4. d. 4. q. 1. art. 4. q. 1. 2. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod ſacramentum non imprimat aliquem characterẽ in anima. Character enim ſignificare videtur quoddam ſignũ diſtinctiuũ. Sed diſtinctio membrorũ Chriſti ab aliis, fit per æternam prædeſtinationem, quæ non
P. p. q. 23. art. 3. ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolùm in Deo prædeſtinante; vt in Prima parte habitum eſt. Dicitur enim 2. Timoth. 2. Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: nouit Dominus qui ſunt eius. Ergo ſacramenta non imprimunt characterem in anima.

¶ 2 Præterea, Character ſignum eſt diſtinctiuum. Signum autem (vt Auguſtinus dicit in 2. de Doctrina Lib. 2. circa Chriſtia.) eſt quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſi- principium bus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil Tom. 3. autem eſt in anima, quod aliquam ſpeciem ſenſibus ingerat. Ergo videtur quod in anima non imprimatur aliquis character per ſacramenta.

¶ 3 Præterea, Sicut per ſacramenta nouæ Legis diſtinguitur fidelis ab infideli: ita etiam per ſacramenta veteris Legis. Sed ſacramenta veteris Legis, non imprimebant aliquem characterem in anima: vnde & dicuntur iuſtitiæ carnis, ſecundum Apoſt. ad Hebr. 9. Ergo videtur quòd neque ſacramenta nouæ legis.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſtolus dicit ſecundæ ad Corinth. 1. Qui vnxit nos, Deus eſt: & qui ſignauit nos, & dedit pignus, Spiritus in cordibus noſtris. Sed nihil aliud importat character quàm quãdam ſignationem. Ergo videtur quod Deus per ſacramenta nobis ſuum characterem imprimat.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſti fideles per ſacramenta ad aliquid diuinum ad Dei cultum ſpectans deputentur, oportet illos per ſacramenta aliquo ſpirituali charactere inſigniri.

RESPONDEO dicẽdum, quòd ſicut ex prædictis* Quæſt. 62. patet, ſacramenta nouæ Legis, ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendum art. 5. animam in his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum ritum Chriſtianæ vitæ. Quicunque autem ad aliquid certum deputatur, conſueuit ad illud conſignari, ſicut milites qui aſcribebantur ad militiam antiquitus, ſolebant quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri: eo quòd deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cùm homines per ſacramenta deputentur ad aliquid ſpirituale pertinens ad cultum Dei; conſequens eſt quòd per ea fideles aliquo ſpirituali charactere inſigniantur. Vnde Auguſti.† dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterem in corpore ſuo non militans pauidus ex- Li. 2. ca. 13. horruerit: & ad clementiam Imperatoris confugerit Parum à meac prece fuſa, & venia impetrata militare iam cœperit, dio tom. 7. nunquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur; ac non potius agnitus approbatur? an fortè minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quàm corporalis hæc nota?

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fideles Chriſti ad primum quidem futuræ gloriæ deputantur ſignaculo prædeſtinationis diuinæ. Sed ad actus conuenientes præſenti Eccleſiæ deputantur quodam ſpirituali ſignaculo eis inſignito, qui character nuncupatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd character animæ impreſſus, habet rationem ſigni inquantum per ſenſibile ſacramentum imprimitur: per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinem, omne quod cõfigurat alicui vel diſtinguit ab alio, etiam ſi non ſit ſenſibile: ſicut Chriſtus dicitur figura vel character paternæ ſubſtantiæ, ſecundum Apoſtolum, Hebr. primo.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt,* ſacramẽta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem, ad aliquem ſpiritualem effectum o- Quæſt. 62. perantem. Et ideo in illis ſacramentis non requirebatur art. 6. aliquis ſpiritualis character: ſed ſufficiebat ibi corporalis circunciſio, quam Apoſtolus ſignaculum nominat Roma. 4.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm character ſit ſpiritualis poteſtas.

4. diſt. 4. q. 1. artic. 1.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd character non ſit ſpiritualis poteſtas. Character enim idem videtur eſſe quod figura: vnde Heb. 1. vbi dicitur, Figura ſubſtantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character. Sed figura eſt in quarta ſpecie qualitatis, & ita differt à poteſtate, quæ eſt in ſecunda ſpecie qualitatis. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

cap. 2. eccleſ. hierar. part. 3. parum ante medium.

¶ 2 Præterea, Dionyſ. * dicit 2. cap. Eccleſ. hier. quod diuina beatitudo accedentem ad beatitudinem in ſui participationem recipit, & proprio ſuo lumine, quaſi quodã ſigno, ipſi tradit ſuam participationem. Et ſic videtur quòd character ſit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam ſpeciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character eſt poteſtas, quæ videtur ad ſecundam ſpeciem qualitatis pertinere.

¶ 3 Præterea, A quibuſdam character ſic diffinitur: Character eſt ſignum ſanctum communionis fidei, & ſanctæ ordinationis, datum à hierarcha. Signum autem eſt in genere relationis, non autem in genere poteſtatis. Non ergo character eſt ſpiritualis poteſtas.

lib. 5. metap. text. 17. to. 3

¶ 4 Præterea, Poteſtas habet rationem cauſæ & principij: vt patet quinto Meta. * Sed ſignum, quod ponitur in diffinitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

lib. 2. ethic. ca. 5. in principio tom. 5.
Art. 5. huius quæſt.

SED CONTRA eſt, quòd * Philoſophus dicit in 2. Ethico. Tria ſunt in anima, potentia, habitus & paſſio. Sed character non eſt paſſio quia paſſio citò trãſit, character autẽ indelebilis eſt, vt infrà dicetur*. Similiter etiam nõ eſt habitus: quia nullus habitus eſt qui ſe poſſit ad bene & malè habere: character autem ad vtrunque ſe habet: vtuntur enim eo quidam bene: alij verò malè. Quod in habitibus non contingit: nam habitu virtutis, nullus vtitur malè: & habitu malitiæ, nullus bene. Ergo relinquitur quòd character ſit potentia.

CONCLVSIO.

Cùm charactere homines per ſacramenta inſigniantur ad ea peragenda, quæ diuini ſunt cultus, neceſſarium eſt illum eſſe quandam animæ collatam ſpiritualem poteſtatem, quæ ad genus qualitatis ſub ſecunda eius reducitur ſpecie.

Art. præcedẽti.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, ſacramenta nouæ legis, characterem imprimunt, inquantum per ea deputantur homines ad cultum Dei, ſecundum ritum Chriſtianæ religionis. Vnde Dionyſ*. in 2. cap. Eccleſ. hier. cùm dixiſſet, quòd Deus in quodam ſigno tradit ſui participationem accedenti ad baptiſmum, ſubiungit, Perficiens eum diuinum, & communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus conſiſtit vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo alijs. Ad vtrunque autem horum requiritur quædam potentia. nam ad tradendum aliquid alijs, requiritur potentia actiua: ad recipiendum autem requiritur potentia paſſiua. Et ideo character importat quandam potentiam ſpiritualem, ordinatam ad ea quæ ſunt diuini cultus. Sciendum tamen, quòd hæc ſpiritualis potentia eſt inſtrumentalis: ſicut etiam ſuprà dictum eſt * de virtute, quæ eſt in ſacramentis. Habere enim ſacramenti characterem competit miniſtris Dei. miniſter autem habet ſe per modum inſtrumenti: vt Philoſophus * dicit in 1. Politic. Et ideo ſicut virtus, quæ eſt in ſacramentis, non eſt in genere per ſe, ſed per reductionem, eo quòd eſt quiddam fluens & incompletum: ita etiam character non propriè eſt in genere vel ſpecie, ſed reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis.

cap. 2. eccleſ. hiera. part. 3. parũ ante medium.
Quæſt. præc. art. 4.
lib. 1. cap. 3. aliquantulũ à principio. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd figura eſt quædam terminatio quãtitatis. vnde propriè loquẽdo, nõ eſt niſi in rebus corporeis: in ſpiritualibus autẽ dicitur metaphoricè. Non autẽ ponitur aliquid in genere vel ſpecie, niſi per id quod de eo propriè prædicatur. Et ideo character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis, licet hoc quidam poſuerint.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles paſſiones, vel ſenſibiles qualitates. Character autem non eſt lumen ſenſibile: & ideo non eſt in tertia ſpecie qualitatis, vt quidã dixerunt.

AD TERTIVM dicendum, quòd relatio quæ importatur in nomine Signi, oportet quòd ſuper aliquid fundetur. Relatio autem huius ſigni quod eſt character, non poteſt fundari immediatè ſuper eſſentiam animæ: quia ſic conueniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, ſuper quod fundetur talis relatio: & hoc eſt eſſentia characteris. Vnde non oportebit quòd ſit in genere relationis: ſicut quidam poſuerunt.

AD QVARTVM dicendum, quòd character habet rationem ſigni per comparationem ad ſacramentum ſenſibile, à quo imprimitur: ſed ſecundum ſe conſideratus, habet rationem principij, per modum iam dictum*.

In corp. art. & art. præcedẽti.

ARTICVLVS III.

Vtrùm character ſacramentalis ſit character Chriſti.

4. diſt. 4. q. 1. ar. 2. & art. 3. q. 5.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd character ſacramentalis non ſit character Chriſti. Dicitur enim Epheſ. 4. Nolite contriſtare Spiritum ſanctũ Dei, in quo ſignati eſtis. Sed conſignatio importatur in nomine characteris. Ergo character ſacramentalis, magis debet attribui Spiritui ſancto quàm Chriſto.

¶ 2 Præterea, Character habet rationem ſigni. Eſt autem ſignum gratiæ, quæ per ſacramentũ confertur: gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate. Vnde dicitur in Pſalmo, Gratiã & gloriam dabit Dominus. Ergo videtur quòd character ſacramentalis non debeat ſpecialiter attribui Chriſto.

lib. 18. cap. 18. in principio tom. 3.

¶ 3 Præterea, Ad hoc aliquis characterẽ accipit, vt eo à cæteris diſtinguatur. Sed diſtinctio ſanctorũ ab alijs, fit per charitatẽ: quæ ſola diſtinguit inter filios regni & filios perditionis: vt Aug*. dicit 15. de Trin. vnde & ipſi perditionis filij characterẽ beſtię habere dicitur: vt patet Apoc. 13. Charitas autẽ non attribuitur Chriſto, ſed magis Spiritui ſancto: ſecundũ illud Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritũ ſanctũ, qui datus eſt nobis. Vel etiam Patri, ſecundũ illud 2. ad Corinth. vlti. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei. Ergo videtur quòd character ſacramentalis, non ſit attribuendus Chriſto.

SED CONTRA eſt quòd quidam ſic diffiniunt characterem. Character eſt diſtinctio à charactere æterno impreſſa animæ rationali, ſecundum imaginem conſignans trinitatem creatam Trinitati creanti & recreanti, & diſtinguens à non configuratis ſecundum ſtatum fidei. Sed character æternus eſt ipſe Chriſtus: ſecundum illud Hebr. primo. Qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura vel character ſubſtantiæ eius. Ergo videtur quòd character ſit propriè attribuendus Chriſto.

CONCLVSIO.

Character, qui per ſacramenta imprimitur ad ea peragenda, quæ diuini ſunt cultus, character Chriſti eſt, quo Chriſto fideles ei configurantur.

Art. 1. huius quæſt.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ex ſupradictis patet*) character propriè eſt ſignaculum quoddam, quo aliquid inſignitur, vt ordinatum in aliquem finem: ſicut charactere inſignitur denarius ad vſum commutationum, & milites charactere inſigniuntur, quaſi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primò quidem & principaliter ad fruitionem gloriæ. Et

riæ. Et ad hoc inſignitur ſignaculo gratiæ: ſecundũ illud Ezech. 9. Signa Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium. Et Apocalip. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. Secundò autem deputatur quiſque fidelis ad recipiendum vel tradendum aliis ea quæ pertinent ad cultum Dei: & ad hoc propriè deputatur character ſacramentalis. Totus autem ritus Chriſtianæ religionis deriuatur à ſacerdotio Chriſti. Et ideo manifeſtum eſt, quòd character ſacramentalis ſpecialiter eſt character Chriſti cuius ſacerdotio configurantur fideles ſecundum ſacramentales characteres. Qui nihil aliud ſunt quàm quædam participationes ſacerdotij Chriſti, ab ipſo Chriſto deriuatæ.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd Apoſtolus ibi loquitur de conſignatione, ſecundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam. Quæ ſpiritui ſancto attribuitur, inquantum ex amore procedit, quòd Deus nobis aliquid gratis largitur: quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem ſanctus amor eſt: vnde & 1. ad Corint. 12. dicitur, Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.

Ad secvndvm dicendum, quòd character ſacramentalis eſt res reſpectu ſacramenti exterioris, & eſt ſacramentum reſpectu vltimi effectus. Et ideo dupliciter poteſt aliquid characteri attribui. Vno modo ſecundum rationem ſacramenti: & hoc modo eſt ſignum inuiſibilis gratiæ, quæ in ſacramento confertur. Alio modo ſecundum propriam rationẽ characteris: & hoc modo eſt ſignum configuratiuum alicui principali, apud quem reſidet auctoritas eius ad quod aliquis deputatur: ſicut milites qui deputantur ad pugnam, inſigniuntur ſigno ducis: quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum Chriſtianum, cuius auctor eſt Chriſtus, characterem accipiunt, quo Chriſto configurantur. Vnde propriè eſt character Chriſti.

Ad tertivm dicendum, quòd charactere diſtinguitur aliquis ab alio, per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit: ſicut dictum eſt* de charactere militari, quo in ordine ad pugnam diſtinguitur miles Regis à milite hoſtis. Et ſimiliter character fidelium, eſt quo diſtinguũtur fideles Chriſti à ſeruis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præſentis Eccleſiæ. Quorum primum fit per charitatem & gratiã vt obiectio procedit, ſecundum autem fit per characterem ſacramentalem. Vnde & character beſtiæ intelligi poteſt per oppoſitum, vel obſtinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel profeſſio illiciti cultus.

artic. 1. huius quæſt.

Articvlvs IIII.

Vtrùm character ſit in potentijs animæ ſicut in ſubiecto.

4. di. 4. q. 1. ar. 1. ccr. & ar. 3. q. 3. P. 2. quæſt. 110. art. 4.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd character non ſit in potentijs animæ ſicut in ſubiecto. Character enim dicitur eſſe diſpoſitio ad gratiam. Sed gratia eſt in eſſentia animæ, ſicut in ſubiecto, vt in Secunda parte dictum eſt*. Ergo videtur quòd character ſit in eſſentia animæ, non autem in potentijs.

¶ 2 Præterea, Potentia animæ non videtur eſſe ſubiectum alicuius, niſi habitus vel diſpoſitionis. Sed character (vt dictum eſt*) non eſt habitus vel diſpoſitio, ſed magis potentia, cuius ſubiectum nõ eſt niſi eſſentia animæ. Ergo videtur quòd character non ſit ſicut in ſubiecto in potentia animæ, ſed magis in eſſentia ipſius.

art. 2. huius quæſt.

¶ 3 Præterea, Potentiæ animæ rationalis diſtinguũtur per cognitiuas & appetitiuas. Sed non poteſt dici quòd character ſit tantùm in potentia cognitiua, neque etiam tantùm in potentia appetitiua (quia non ordinatur, neque ad cognoſcendum tantùm, neque ad appetendum) ſimiliter etiam non poteſt dici quòd ſit in vtraque, quia idem accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. Ergo videtur quòd character non ſit in potentia animæ ſicut in ſubiecto, ſed magis in eſſentia.

Sed contra eſt, quòd (ſicut in præmiſſa diffinitione* characteris continetur) character imprimitur animæ rationali ſecundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima, attenditur ſecundum potentias. Ergo character in potentiis animæ exiſtit.

art. præcedẽti in arg. ſed contra.

Conclvsio.

Cùm charactere inſigniantur fideles ad ſuſcipiendum, vel aliis tradendum, quæ ſunt diuini cultus, quod actibus perficitur, non in eſſentia, ſed in potentia animæ neceſſe eſt characterem eſſe.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) character eſt quoddam ſignaculum, quo anima inſignitur ad ſuſcipiendum, vel aliis tradendum ea quæ ſunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibuſdam actibus conſiſtit. Ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ, ſicut eſſentia ordinatur ad eſſe. Et ideo character non eſt ſicut in ſubiecto in eſſentia animæ, ſed in eius potentia.

art. præcedẽti.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſubiectum alicui accidenti attribuitur ſecundum rationem eius ad quod propinquè diſponit: non autem ſecundum rationem eius, ad quod diſponit remotè vel indirectè. Character autem directè quidem & propinquè diſponit animam ad ea, quæ ſunt diuini cultus exequenda. & quia hæc idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ (quia vt dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant Deum, in ſpiritu & veritate adorare oportet) ex conſequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis eſt attribuendum ſubiectum, ſecundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm ſecundum rationem gratiæ.

Ad secvndvm dicendũ, quòd eſſentia animæ eſt ſubiectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis eſſentiæ procedit. Talis autem potentia non eſt character: ſed eſt quædam ſpiritualis potentia, ab extrinſeco adueniens. Vnde ſicut eſſentia animæ, per quam eſt naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima ſpiritualiter viuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per ſpiritualem potentiam, quæ eſt character. Habitus enim & diſpoſitio pertinent ad potentiam animæ: eo quòd ordinantur ad actus, quorum potentiæ ſunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, eſt potentiæ tribuendum.

Ad tertivm dicendum, quòd (ſicut dictũ eſt*) character ordinatur ad ea, quæ ſunt diuini cultus. Qui quidem eſt quædam fidei proteſtatio per exteriora ſigna. Et ideo oportet quòd character ſit in cognitiua potentia animæ, in qua eſt fides.

In corp. art.

Articvlvs V.

Vtrùm character inſit animæ indelebiliter.

4. diſt. 4. quæ. 1. ar. 3. q. 4. Et Rom. 7. col. 2.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd character non inſit animæ indelebiliter. Quantò enim aliquod accidens eſt perfectius, tantò firmius inhæret. Sed gratia eſt perfectior quàm character: quia character ordinatur ad gratiam ſicut ad vlteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multò magis character.

¶ 2 Præterea, Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, ſicut dictum eſt*. Sed aliqui à cultu diuino tranſeunt ad contrarium cultum, per apoſtaſiam à fide. Ergo videtur quòd tales amittant characterem ſacramentalem.

art. 1. & 2. huius quæſt.

¶ 3 Præterea, Ceſſante fine, ceſſare debet & id quod eſt ad finem, alioquin fruſtra remaneret: ſicut poſt reſur-

reſurrectionem non erit matrimonium, quia ceſſabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, ſed totum in nuda veritate. Ergo character ſacramentalis non manet in perpetuum in anima: & ita non ineſt indelebiliter.

Li.2. ca.13. à med. To.7. SED CONTRA eſt quod Auguſt. * dicit in ſecundo contra Parmenianum: Non minus hærent ſacramenta Chriſtiana quàm corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, ſed agnitus approbatur in eo qui veniam meretur ab Imperatore poſt culpam. Ergo nec character ſacramentalis deleri poteſt.

CONCLVSIO.

Cùm character ſit quædam in fidelibus ſacramentalis participatio ſacerdotij Chriſti, neceſſe eſt indelebiliter animæ ineſſe.

RESPONDEO dicendum quòd (ſicut dictum eſt †) Arti. 3. huius quæſt. character ſacramentalis, eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti in fidelibus eius: vt ſcilicet ſicut Chriſtus habet plenam ſpiritualis ſacerdotij poteſtatem, ita fideles eius ei configurentur in hoc, quod participant aliquam ſpiritualem poteſtatem reſpectu ſacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum. Et propter hoc etiam Chriſto non competit habere characterem, ſed poteſtas ſacerdotij eius comparatur ad characterem: ſicut id quod eſt plenum & perfectum ad aliquam ſui participationem. Sacerdotium autem Chriſti eſt æternum: ſecundum illud Pſalm. Tu es Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedec. Et inde eſt, quòd omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium eius, eſt perpetua, re conſecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis: nam Eccleſiæ vel altaris manet conſecratio ſemper, niſi deſtruatur. Cùm igitur anima ſit ſubiectum characteris ſecundum intellectiuam partem, in qua eſt fides, Art. præce. ad 3 argu. (vt dictum eſt *) manifeſtum eſt, quòd ſicut intellectus perpetuus eſt & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliter eſt in anima gratia, & aliter character. Nam gratia eſt in anima ſicut quædam forma habens eſſe completum in ea: character autem eſt in anima, ſicut quædã virtus inſtrumentalis: *Art. 2. vt ſupra † dictum eſt. Forma autem completa eſt in ſubiecto, ſecundum conditionem ſubiecti; & quia anima eſt mutabilis ſecundum liberum arbitrium, quandiu eſt in ſtatu viæ, conſequens eſt quòd gratia inſit animæ mutabiliter. Sed virtus inſtrumentalis magis attenditur ſecundum conditionem principalis agentis: & ideo character indelebiliter ineſt animæ, non propter ſui perfectionem, ſed propter perfectionem ſacerdotij Chriſti, à quo deriuatur character: ſicut quædam inſtrumentalis virtus.

Lib. 1. contra Dona. parum à princ. To. 7. AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut * Auguſti. dicit ibidem: Nec ipſos apoſtatas videmus carere baptiſmate: quibus vtique per pœnitentiã redeuntibus non reſtituitur: & ideo amitti non poſſe iudicatur. Et huius ratio eſt: quia character eſt virtus inſtrumẽtalis, vt † dictum eſt. In ſolutione præced. Ratio autem inſtrumenti conſiſtit in hoc quòd ab alio moueatur: nõ autem in hoc quòd ipſum ſe moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcunque voluntas moueatur in contrarium character non remouetur, propter immobilitatem principalis mouentis.

AD TERTIVM dicendũ, quòd quamuis poſt hanc vitam non remaneat exterior cultus: remanet tamẽ finis illius cultus. Et ideo poſt hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam: & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui ſunt victi, ad pœnam.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.

ARTIC. VI.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character. Per omnia enim ſacramenta nouæ legis fit aliquis particeps ſacerdotij Chriſti. Sed character ſacramentalis nihil eſt aliud quàm participatio ſacerdotij Chriſti: *vt dictum eſt. Ergo videtur quod per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character. Infrà q. 72. art. 5. Et 4. di. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. & 3. & q. 3. ar. 2. quæſt. 3. * Et di. 7. q. 2. ar. 1. q. 1. & q. 3. art. 3. q̃ 3. & diſt. 23. q. 1. artic. 2. quæſt. 3. * Ar. 3. et. 5. huius quæſt.

¶ 2 Præterea, Character ſe habet ad animam in qua eſt, ſicut conſecratio ad res conſecratas. Sed per quodlibet ſacramentum nouæ legis homo recipit gratiam ſanctificantem: † vt ſuprà dictum eſt. Ergo videtur quòd per quodlibet ſacramentum nouæ Legis, imprimatur character.

¶ 3 Præterea, Character eſt res & ſacramentum. In quolibet autem ſacramento nouæ legis eſt aliquid quod eſt res tantum, & aliquid quod eſt ſacramentum tantum, & aliquid quod eſt res & ſacramentum. Ergo per quodlibet ſacramentum nouæ legis imprimitur character. † Quæſt. præ. Ar. 1.

SED CONTRA eſt quod ſacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quòd character eſt indelebilis, † vt dictum eſt. Art. præced. Quædam autem ſacramenta iterantur, ſicut patet de pœnitentia & matrimonio. Ergo non omnia ſacramenta imprimunt characterem.

CONCLVSIO.

Per tria tantum nouæ legis ſacramenta character imprimitur, per Baptiſmum, videlicet Confirmationem & Ordinem, non autem per Eucharistiæ Sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quòd (*ſicut ſuprà dictum eſt) ſacramenta nouæ legis ad duo ordinantur, ſcilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Quæſt. 62. art. 1. & 5. Eſt autem omnibus ſacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt. Non autem omnia ſacramenta ordinantur directè ad diuinum cultum: ſicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato: non autem per hoc ſacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinũ cultum, ſed reſtituitur in ſtatum priſtinum. Pertinet autem aliquod ſacramentum ad diuinum cultum tripliciter: vno modo per modum ipſius actionis: alio modo per modũ agentis: tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipſius actionis pertinet ad diuinum cultum Eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus conſiſtit, inquantum eſt Eccleſiæ ſacrificium. Et per hoc idem ſacramẽtum non imprimitur homini character: quia per hoc ſacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vlterius agendum, vel recipiendum in ſacramentis: cum potius ſit finis & conſummatio omnium ſacramentorum, vt † Diony. dicit 3. cap. Eccleſ. hierar. Continet tamen in ſeipſum Chriſtum, in quo non eſt character: ſed tota ſacerdotij plenitudo. Cap. 3. eccle. hierar. circa princi. illius.

Sed ad agentes in ſacramentis, pertinet ſacramentum ordinis: quia per hoc ſacramentum deputantur homines ad ſacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet ſacramentum baptiſmi: quia per ipſum homo accipit poteſtatem recipiendi alia Eccleſiæ ſacramenta. Vnde Baptiſmus dicitur eſſe ianua omnium ſacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio: vt infra ſuo loco dicetur †. Et ideo per hæc tria ſacramenta character imprimitur, ſcilicet per Baptiſmum, Quæſt. 72. arti. 5. Confirmationem & Ordinem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia ſacramenta fit homo particeps ſacerdotij Chriſti, vtpote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia ſacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiẽdum, quod pertineat ad cultũ ſacerdotij Chriſti. Quod quidem exigitur ad hoc quod ſacramentum characterem imprimat.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per omnia ſacramenta ſanctificatur homo: ſecundum quòd ſanctitas importat munditiam à peccato, quæ fit per gratiam. Sed ſpecialiter per quædam ſacramenta, quæ characterem imprimunt, homo ſanctificatur quadam conſecratione, vtpote deputatus ad diuinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ ſanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet character ſit res ad ſacramentum: non tamen oportet omne id quod eſt res & ſacramentum, eſſe characterem. Quid autem ſit res & ſacramentum, in aliis ſacramentis infra* dicetur.

In materia cuiuſque in ſpeciali.

QVÆSTIO LXIIII.

De cauſa Sacramentorum, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de cauſa ſacramentorum, ſiue per auctoritatem, ſiue per miniſterium.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis.

¶ Secundò, vtrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolùm à Deo.

¶ Tertiò, de poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.

¶ Quartò, vtrum illam poteſtatem potuerit aliis communicare.

¶ Quintò, vtrum poteſtas miniſterij in ſacramentis, conueniat malis.

¶ Sextò, vtrum mali peccent diſpenſando ſacramenta.

¶ Septimò, vtrum angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.

¶ Octauò, vtrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis.

¶ Nonò, vtrum requiratur ibi recta fides: ita ſcilicet, quòd infidelis non poſſit tradere ſacramenta.

¶ Decimò, vtrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſolus Deus operetur interius ad effectum ſacramenti.

Infra art. 5. Et 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nō ſolus Deus, ſed etiam miniſter interius operetur ad effectum ſacramenti. Interior enim ſacramenti effectus, eſt vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam. Sed ad miniſtros Eccleſiæ pertinet purgare, illuminare & perficere: vt patet per Dionyſ.* in 5. ca. Cæle. hierar. Ergo videtur quòd non ſolus Deus, ſed etiam miniſtri Eccleſiæ interius operentur ad ſacramenti effectum.

cap. 5. 1. par. per totum.

¶ 2 Præterea, In collatione ſacramentorum quædam orationum ſuffragia proponuntur. Sed orationes iuſtorum ſunt magis apud Deum exaudibiles, quàm quorumcumque, ſecundum illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur quòd maiorem effectum ſacramēti conſequatur ille, qui recipit ipſum à bono miniſtro. Sic ergo & miniſter aliquid operatur ad interiorem effectū, & non ſolus Deus.

¶ 3 Præterea, Dignior eſt homo quàm res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectū: nam aqua corpus tāgit, & cor abluit: vt Aug.* dicit ſuper Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum ſacramenti, & non ſolus Deus.

Tract. 80. in Ioā. poſt med. tom. 9.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Rom. 8. Deus eſt qui iuſtificat. Cùm ergo interior effectus omnium ſacramentorum ſit iuſtificatio, videtur quòd ſolus Deus operetur interiorem effectum ſacramenti.

CONCLVSIO.

Quanquàm Deus ſolus ad interiorem effectum ſacramenti operetur miniſterialiter tamen homo ad idem operari poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd operari aliquem effectum, contingit dupliciter vno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum inſtrumenti. Primo igitur modo ſolus Deus operatur interiorem effectum ſacramenti: tū quia ſolus Deus illabitur animæ, in qua ſacramenti effectus exiſtit, non autem poteſt aliquid immediatè operari, vbi non eſt. Tum quia gratia quæ eſt interior ſacramenti effectus, eſt à ſolo Deo: vt in Secunda parte dictum eſt*. Character etiam, qui eſt interior quorundam ſacramentorum effectus, eſt virtus inſtrumentalis, quæ manat à principali agente, quod eſt Deus. Secundò autem modo homo poteſt operari ad interiorem effectum ſacramenti, inquantum operatur per modum miniſtri. nam eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti: vtriuſque enim actio exterius adhibetur. Sed ſortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus.

P. ſ. quæſt. 112. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd purgatio, ſecundum quòd attribuitur miniſtris Eccleſiæ, non eſt à peccato. Sed dicuntur diaconi purgare, inquantum vel immundos eijciunt à cœtu fidelium: vel eos ſacris admonitionibus diſponunt ad ſacramentorum receptionem. Similiter etiam ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populum: non quidem gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo, vt patet per Dionyſ.* ibidem.

loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendum, quòd orationes quæ dicuntur in ſacramentorū collatione proponuntur Deo, non ex parte ſingularis perſonæ, ſed ex parte totius Eccleſiæ, cuius preces ſunt apud Deum exaudibiles: ſecundum illud Matth. 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quancunque petierint, fiet illis à patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio viri iuſti, ad hoc aliquid operetur. Illud tamen quod eſt ſacramenti effectus, non impetratur oratione Eccleſiæ vel miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti, cuius virtus operatur in ſacramentis: vt dictū eſt*. Vnde effectus ſacramenti non datur melior per meliorē miniſtrū. Aliquid tamē annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentum, per deuotionē miniſtri. Nec tamen miniſter illud operatur, ſed impetrat operandum à Deo.

q. 62. art. 5.

AD TERTIVM dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, niſi inſtrumentaliter, vt dictum eſt*. Et ſimiliter homines non operantur ad ſacramentorum effectum, niſi per modum miniſterij: vt dictum eſt.

In corp. art. Ibid.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſacramenta ſint ſolùm ex inſtitutione diuina.

4. diſt. 3. q. 1. art. 2. q. 2. cor. & diſt. 5. qō. 1. art. 1.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramenta non ſint ſolùm ex inſtitutione diuina. Ea enim quæ ſunt diuinitus inſtituta, traduntur nobis in ſacra Scriptura. Sed quædam aguntur in ſacramentis, de quibus nulla fit mentio in ſacra Sriptura, puta de criſmate, quo homines confirmantur: & de oleo, quo ſacerdotes inungūtur; & de multis aliis tam verbis quàm factis, quibus vtimur in ſacramentis. Non ergo ſacramenta ſunt ſolùm ex inſtitutione diuina.

¶ 2 Præterea, Sacramenta ſunt quædam ſigna. Res autem ſenſibiles naturaliter quædem ſignificant, nec poteſt dici quòd Deus quibuſdam ſignificationibus delectetur, & non aliis: quia ipſe omnia quæ fecit approbat.

lib. 21. ca. 6. parum ante med. tom. 5.

Hoc autem proprium videtur eſſe dæmonum, vt quibuſdam ſignis ad aliquid alliciantur: dicit enim Aug*. 21. de Ciuit. Dei. Illiciuntur dæmones per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectabilibus pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis. Non ergo videtur quod ſacramenta indigeant eſſe ex inſtitutione diuina.

¶ 3 Præterea, Apoſtoli vicem Dei geſſerunt in terris: vnde Apoſtolus dicit ſecundæ ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, ſiquid donaui propter vos in perſona Chriſti, id eſt ac ſi ipſe Chriſtus donaſſet. Sic ergo videtur quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores poſſint noua ſacramenta inſtituere.

Art. præced. et Q. 62. art. 1. & 5.

Sed contra eſt, quòd ille inſtituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem: ſicut patet de inſtitutoribus legum. Sed virtus ſacramenti eſt à ſolo Deo, vt patet† ex prædictis. Ergo ſolus Deus poteſt inſtituere ſacramẽtum.

Conclvsio.

Cùm virtus ſacramenti ſit à ſolo Deo, ſolus ille ſacramentorum inſtitutor eſt.

art. præced.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ex ſupradictis patet†) ſacramenta inſtrumentaliter operantur ad ſpirituales effectus. Inſtrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem reſpectu ſacramẽti eſt duplex, ſcilicet inſtituens ſacramentum, & vtens ſacramento inſtituto, applicando ſcilicet ipſum ad inducendum effectum. Virtus autem ſacramenti non poteſt eſſe ab eo, qui vtitur ſacramento: quia non operatur niſi per modum miniſterij. Vnde relinquitur quòd virtus ſacramenti ſit ab eo, qui inſtituit ſacramentum. Cùm igitur virtus ſacramenti ſit à ſolo Deo, conſequens eſt quòd ſolus Deus ſit ſacramentorum inſtitutor.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd illa quæ aguntur in ſacramentis per homines inſtituta, non ſunt de neceſſitate ſacramenti: ſed ad quandam ſolennitatem, quæ adhibetur ſacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his qui ſacramenta ſuſcipiunt. Ea verò quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ab ipſo Chriſto inſtituta ſunt, qui eſt Deus & homo. Et licet non ſint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Eccleſia ex familiari Apoſtolorum traditione: ſicut Apoſtolus dicit primæ ad Cor. 11. Cætera cùm venero, diſponam.

lib. 1. de ſacram. part. 9. cap. 2.

Ad secvndvm dicendum, quòd res ſenſibiles aptitudinem quandam habent ad ſignificandum ſpirituales effectus ex ſui natura: ſed iſta aptitudo determinatur ad ſpecialem ſignificationem ex inſtitutione diuina. Et hoc eſt quod Hug*. de ſancto Vic. dicit, quòd ſacramentum ex inſtitutione ſignificat. Prælegit tamen Deus quaſdam res aliis ad ſignificationes ſacramentales, non quia ad eas contrahatur eius effectus, ſed vt ſit conuenientior ſignificatio.

Ad tertivm dicendum, quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores, ſunt vicarij Dei, quantum ad regimen Eccleſiæ, conſtitutæ per fidem & fidei ſacramenta. Vnde ſicut non licet eis conſtituere aliam Eccleſiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque inſtituere alia ſacramenta: ſed per ſacramẽta, quæ de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt, dicitur eſſe fabricata Eccleſia Chriſti.

Articvlvs III.

Vtrùm Chriſtus, ſecundum quòd homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum.

Infra art. 4. co. Et 4. diſt. 5. q. 1. art. 2. & q. 2. art. 2. q. 2.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptiſta, vt habetur Ioan. 1. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizauit in Spiritu ſancto. Sed baptizare in ſpiritu ſancto eſt interius gratiam Spiritus ſancti conferre. Spiritus ſanctus autem deſcendit ſuper Chriſtum, inquantum homo, non inquantum Deus: quia ſic ipſe dat Spiritum ſanctum. Ergo videtur quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, habuerit poteſtatem, interiorem effectum ſacramentorum cauſandi.

¶ 2 Præterea, Matt. 9. Dominus dicit, Sciatis quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Sed remiſſio peccatorum eſt interior effectus ſacramenti. Ergo videtur quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo, interiorem effectum ſacramentorum operetur.

¶ 3 Præterea, Inſtitutio ſacramentorum pertinet ad eum, qui tanquam principale agens operatur ad interiorem ſacramenti effectum. Manifeſtum eſt autem quòd Chriſtus ſacramenta inſtituit. Ergo ipſe eſt qui interius operatur ſacramentorum effectum.

¶ 4 Præterea, Nullus poteſt ſine ſacramento effectum ſacramenti conferre, niſi propria virtute ſacramenti effectum operetur. Sed Chriſtus ſine ſacramento contulit ſacramenti effectum: vt patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur quod Chriſtus, ſecundum quòd homo, operetur interiorem ſacramenti effectum.

¶ 5 Præterea, Illud, in cuius virtute ſacramentum operatur, eſt principale agens ad interiorem effectum. Sed ſacramenta habent virtutem ex paſſione Chriſti & inuocatione nominis eius: ſecundum illud primæ ad Corin. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Ergo Chriſtus inquantum homo, operatur interiorem effectum ſacramenti.

Habetur 1. q. 1. cap. Multi ſecularium: à med. illius. Simile habet Aug. li. 3. cõtra Donatiſt. ca. 10. à med. tom. 7.

Sed contra eſt quod Auguſt*. dicit, quòd in ſacramentis diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Diuina autem virtus eſt Chriſti, ſecundum quòd eſt Deus, non autem ſecundũ quod eſt homo. Ergo Chriſtus non operatur interiorem ſacramenti effectum, ſecundum quòd eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

Conclvsio.

Chriſtus inquantum Deus, poteſtatem authoritatis in ſacramentis habuit: inquantum verò homo habuit miniſterij principalis poteſtatem ſeu excellentia, pro quanto ipſe eſt qui per paſſionem ſuam meritoriè & effectiuè operatus fuit omnium ſalutem, & meruit, vt in illius nomine ſanctificarentur, & inſtituerentur ſacramenta, qui abſque ſacramentis potuit ſolus homines iuſtificare.

q. 48. & 49. — q. 13. art. 2. & 3. — art. 1. huius quæſt. — q. 62. art. 5.

Respondeo dicendum, quòd interiorem ſacramentorum effectum operatur Chriſtus, & ſecundum quod eſt Deus, & ſecundum quod eſt homo: aliter tamen & aliter. Nam ſecundum quod eſt Deus, operatur in ſacramentis per auctoritatem: ſecundum autem quod eſt homo, operatur ad interiores effectus ſacramentorum meritoriè & efficienter, ſed inſtrumentaliter. Dictũ eſt* enim quod paſſio Chriſti, quæ competit ei ſecundum humanam naturam, cauſa eſt noſtræ iuſtificationis, & meritoriè & effectiuè, non quidem per modum principalis agentis, ſiue per auctoritatem: ſed per modum inſtrumenti, inquantum humanitas eſt inſtrumentum diuinitatis eius: vt ſuprà dictum eſt*. Sed tamen quia eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati in perſona, habet quandam principalitatem & cauſalitatem reſpectu inſtrumentorum extrinſecorum, qui ſunt miniſtri Eccleſiæ, vt ex ſupradictis patet. † Et ideo ſicut Chriſtus inquantum Deus, habet poteſtatem auctoritatis in ſacramentis: ita inquantum homo, habet poteſtatem miniſterij principalis, ſiue poteſtatem excellentiæ. Quæ quidem conſiſtit in quatuor. Primò quidem in hoc, quòd meritum & virtus paſſionis eius operatur in ſacramentis, vt ſuprà dictum eſt†. Et quia virtus paſſionis copulatur nobis per fidem (ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius) quam fidem per inuocationem nominis Chriſti proteſtamur, ideo ſecundò ad poteſtatem excellentiæ, quam Chriſtus habet in ſacramentis, pertinet quod in eius nomine ſa-

cra-

cramenta ſanctificantur. Et quia ex eius inſtitutione ſacramenta virtutem obtinent, inde eſt quod tertiò ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe qui dedit virtutem ſacramentis potuit inſtituere ſacramenta. Et quia cauſa non dependet ab effectu, ſed potius è conuerſo, quartò ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quòd ipſe potuit effectum ſacramentorum ſine exteriori ſacramento conferre.

In corp. art.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta, vtraque enim pars obiectionũ, ſecundum aliquid vera eſt: vt dictu eſt†.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, potuerit miniſtris communicare.

4. diſt. 5. q. 1 art. 2. & art. 3. q. 1. & 2.
**lib. 3. contra Maxi. cap. 7. ad fin. tom. 6.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus poteſtatem ſuam quam habuit in ſacramentis, non potuerit miniſtris communicare. Vt enim argumentatur Auguſt*. contra Max. Si potuit & non voluit, inuidus fuit. Sed inuidia longè fuit à Chriſto, in quo fuit ſumma plenitudo charitatis. Ergo cùm Chriſtus non communicauerit ſuam poteſtatem miniſtris, videtur quod non potuerit communicare.

Tract. 72. in Ioã. poſt med. tom. 9.
**Alias miniſtris.*

¶ 2 Præterea, Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Auguſt†. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, ſcilicet vt ex impio iuſtus fiat, quàm creare cœlum & terram. Sed Chriſtus non potuit communicare * diſcipulis, quod crearent cælum & terram. Ergo neque quod iuſtificarent impium. Cùm igitur iuſtificatio impij fiat per poteſtatem Chriſti, quam habet in ſacramentis, videtur quod poteſtatem ſuam, quam in ſacramentis habuit; non potuerit miniſtris communicare.

¶ 3 Præterea, Chriſto, inquantum eſt caput Eccleſiæ; competit vt ab ipſo gratia deriuetur ad alios: ſecundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed hoc non fuit aliis communicabile: quia ſic Eccleſia eſſet monſtruoſa, multa capita habens. Ergo videtur quòd Chriſtus poteſtatem ſuam non potuerit miniſtris communicare.

Tract. 5. in Euang. Ioan. non multum ante med. tom. 9.

SED CONTRA eſt, quod ſuper illud Ioan*. 1. Ego neſciebam eum, dicit Auguſt. quod non nouerat poteſtatem baptiſmi, ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum. Hoc autem non ignoraſſet Ioannes, ſi talis poteſtas communicabilis non eſſet. Potuit ergo ſuam poteſtatem Chriſtus miniſtris communicare.

CONCLVSIO:

Non potuit Chriſtus auctoritatis poteſtatem cuiquam conferre, ſicut nec diuinam eſſentiam: ſed excellentiæ poteſtatẽ poterat puro homini cõmunicare, vt merito ſuo ex gratiæ plenitudine operarentur effectum ſacramentorum, & vt in illorum nomine ſanctificarentur atq; inſtituerentur, & ſolo imperio abſque ſacramentorum ritu, effectum ſacramenti conferrent.

art. præced.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt†. Chriſtus in ſacramentis habuit duplicem poteſtatem. Vnam auctoritatis, quæ competit ei ſecundũ quòd Deus, & talis poteſtas nulli creaturæ potuit communicari, ſicut nec diuina eſſentia. Aliam poteſtatem habuit excellentiæ quæ competit ei ſecundum quòd homo. Et talem poteſtatem potuit miniſtris communicare, dando ſcilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operaretur ad ſacramentorum effectus, vt ad inuocationem nominum ipſorum, ſanctificarentur ſacramenta, & vt ipſi poſſent ſacramenta inſtituere, & ſine ritu ſacramentorum effectum ſacramentorum conferre ſolo imperio. Poteſt enim inſtrumentum coniunctum quanto fuerit fortiùs, tantò magis virtutem ſuam inſtrumento ſeparato tribuere, ſicut manus baculo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Chriſtus non ex inuidia prætermiſit, poteſtatem excellentiæ, Eccleſiæ miniſtris communicare: ſed propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent, & ne eſſent diuerſa ſacramenta. Ex quibus diuiſio in Eccleſia oriretur: ſicut apud illos, qui dicebant, Ego ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ: vt dicitur primæ ad Cor. 1.

gloſſ. ordinar. ibid.

AD SECVNDVM dicendum, quod obiectio illa procedit de poteſtate auctoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecundum quod eſt Deus: licet & poteſtas excellentiæ poſſit auctoritas nominari per comparationem ad alios miniſtros. Vnde ſuper illud primæ ad Corint. 1. Diuiſus eſt Chriſtus, dicit gloſſ†. quòd potuit eis dare auctoritatem baptiſmi, quibus contulit miniſterium.

AD TERTIVM dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandum, ne ſcilicet multa capita in Eccleſia eſſent. Chriſtus noluit poteſtatem ſuæ excellentiæ miniſtris communicare. Si tamen communicaſſet, ipſe eſſet caput principaliter, alij verò ſecundariò.

ARTICVLVS V.

Vtrùm per malos miniſtros ſacramenta conferri poſſint.

Infra art. 9. co. Et 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. & diſt. 7. q. 3. art. 1. q. 1. 2. & diſ. 24. q. 3. ar. 3. q. 5. ad 3. Et 4. contra cap. 76.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd per malos miniſtros ſacramenta conferri non poſſint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali, cùm ſint immundi, non poſſunt alios à peccato mundare (ſecundum illud Eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cùm gratiam non habeant, non videtur quòd gratiam conferre poſſint: quia nullus dat quod nõ habet. Non ergo videtur quod per malos ſacramenta conferri poſſint.

Art. 3. huius quæſt.

¶ 2 Præterea, Tota virtus ſacramentorum deriuatur à Chriſto: vt dictum eſt†. Sed mali ſunt præciſi à Chriſto: quia non habent charitatem, per quam membra capiti vniuntur: ſecundum illud primæ Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ergo videtur quòd per malos ſacramenta conferri non poſſint.

¶ 3 Præterea, Si deſit aliquid horum, quæ debitum eſt eſſe in ſacramentis, non perficitur ſacramentum: ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia. Sed debitus miniſter ſacramenti eſt ille, qui caret macula peccati: ſecundum illud Leui. 21. Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ante miniſterium eius. Ergo videtur quod ſi miniſter ſit malus, nihil efficiatur in ſacramento.

Tract. 5. in Ioan. circa med. tom. 9.

SED CONTRA eſt, quòd Aug.* dicit ſuper illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum, &c. Quid non nouerat Ioan. poteſtatem baptiſmi, ipſum Dominum habiturum & ſibi retenturum, ſed miniſterium planè tranſiturum in bonos & malos: quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt dominus?

CONCLVSIO.

Miniſtri Eccleſiæ, cùm inſtrumentaliter operentur in ſacramentis, ſacramenta conferre poſſunt, ſiue boni vel mali ſint.

art. 1. & 3. huius quæſt.
quæſt. 62. art. 1. & 3.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt†. miniſtri Eccleſiæ inſtrumentaliter operantur in ſacramẽtis, eò quòd quodammodo eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti: Sicut autem ſuprà dictum eſt†.* inſtrumentum non agit ſecundum propriam formam aut virtutem, ſed ſecundum virtutem eius, à quo mouetur. Et ideo accidit inſtrumento inquantum eſt inſtrumentum, qualemcunque formam, vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem inſtrumenti, ſicut quòd corpus medici (quod eſt inſtrumentum animæ habentis artem) ſit ſanum vel infirmum: & ſicut quòd fiſtula per quam tranſit aqua, ſit argentea vel plumbea. Vnde miniſtri Eccleſiæ poſſunt ſacramenta conferre, etiam ſi ſint mali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod miniſtri Eccleſiæ neque à peccatis mundant homines ad ſacramenta accedentes, neque gratiam conferunt ſua virtute: ſed hoc facit Chriſtus ſua poteſtate per eos, ſicut per quędam inſtrumenta. Et ideo effectus conſequitur, in ſuſcipientibus ſacramenta; non ſecundum ſimilitudinem miniſtrorum, ſed ſecundum configurationem ad Chriſtum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per charitatẽ

membra Chriſti vniuntur ſuo capiti, vt ab eo vitam recipiant: quia, vt dicitur primæ Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Poteſt autem aliquis operari per inſtrumentum carens vita, & à ſe ſeparatum, quantum ad corporis vnionem, dummodo ſit coniunctum per quandam motionem: aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per ſecurim. Sic igitur Chriſtus operatur in ſacramentis & per bonos, tanquam per membra viuentia, & per malos, tanquam per inſtrumenta carentia vita.

Ad tertium dicendum, quòd aliquid eſt debitum eſſe in ſacramento dupliciter. Vno modo ſicut exiſtens de neceſſitate ſacramenti, quod quidem ſi deſit, non perficitur ſacramentum: ſicut ſi deſit debita forma vel debita materia. Alio modo eſt aliquid debitum eſſe in ſacramento ſecundum quandam decentiam, & hoc modo debitum eſt, vt miniſtri ſacramentorum ſint boni.

Articvlvs VI.

Vtrùm mali miniſtrantes ſacramenta, peccent.

4. diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 4. cor. & diſt. 19. q. 2. art. 2. cor. Et diſt. 24. q. 1. art. 2. qō. 1. & art. 3. qō. 1. & 5.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd mali miniſtrantes ſacramenta, non peccent. Sicut enim miniſtratur Deo in ſacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Heb. vlti. beneficentię & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Sed mali non peccant ſi miniſtrent Deo in operibus charitatis, quinimo hoc eſt eis conſulendum: ſecundum illud Daniel 4. Conſilium meum tibi placeat, peccata tua eleemoſynis redime. Ergo videtur quòd mali non peccent ſacramenta miniſtrando.

¶ 2 Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipſe eſt reus peccati, ſecundum illud Rom. 1. Digni ſunt morte, non ſolùm qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Sed ſi mali miniſtri peccent, ſacramenta miniſtrando, illi qui ab eis ſacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipſi peccarent, quod videtur inconueniens.

¶ 3 Præterea, Nullus videtur eſſe perplexus: quia ſic homo cogeretur deſperare, quaſi non potens peccatum euadere. Sed ſi mali peccarent, ſacramenta tradendo, eſſent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, ſi ſacramenta non traderent: puta cùm eis ex officio incumbit neceſſitas (dicitur enim primæ Corinth. 9. Væ mihi ſi non euangelizauero, neceſſitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum: ſicut ſi puer in periculo mortis exiſtens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur quòd mali non peccent, ſacramenta miniſtrando.

*cap. 1 eccleſ. hierar. declinando ad fin. *. Incipit hæc epiſtola: Hebreorum hiſtoria tradūt. ipſarum ante med.*

Sed contra eſt quod Dionyſ. dicit 1. c. Eccleſ. Hierarch. quod malis non eſt fas nec tangere ſymbola, id eſt ſacramentalia ſigna. Et in Epiſtola ad Demophilum* dicit, Talis, ſcilicet peccator, audax videtur, ſacerdotalibus manum apponens: & non timet neque verecundatur, diuina prçter diuinitatem exequens, & Deum putans ignorare quæ ipſe in ſemetipſo cognouit, & decipere æſtimat falſo nomine Patrem ab ipſo appellatum, & audet immundas infamias (non dicam orationes) ſuper diuina ſigna Chriſti formiter enuntiare.

Conclvsio.

Mali miniſtros ſe exhibentes Dei & eccleſiæ in ſacramentorum diſpenſatione, peccant, quorum peccatum ex ſuo genere mortale eſt.

*Ex lib. 2. ethic. c. 3. & 6. haberi poteſt. Et lib. 3. eca. 7. tom. 5. *art. praced. ad 3.*

Respondeo dicendum, quòd aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur non ſecundum quòd oportet, vt patet per philoſophum in lib. Ethic. Dictum eſt autem conueniens eſſe*, vt ſacramentorum miniſtri ſint iuſti, quia miniſtri debent Domino conformari, ſecundum illud Leuitic. 19. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum: & Eccleſiaſtici 10. Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Et ideo non eſt dubium, quin mali exhibentes ſe miniſtros Dei & Eccleſiæ in diſpenſatione ſacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam Dei, & contaminationem ſacramentorum, quantum eſt ex parte ipſius peccatoris (licet ſacramenta ſecūdum ſeipſa incontaminabilia ſint) conſequens eſt quòd tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale.

Ad primvm ergo dicendum, quòd opera charitatis non ſunt aliqua conſecratione ſanctificata, niſi ſicut quædam iuſtitiæ partes:* & ideo homo qui ſe exhibet Deo miniſtrum in operibus charitatis, ſi ſit iuſtus, amplius ſanctificatur: ſi verò ſit peccator, per hoc ad ſanctitatem diſponitur. Sed ſacramenta in ſeipſis ſanctificationem quandam habent per myſticam conſecrationem. & ideo præexigitur in miniſtro ſanctitas iuſtitiæ, vt congruat ſuo miniſterio. Et ideo incongruè agit & peccat ſi in peccato exiſtens ad tale miniſterium accedat.

Al. ſed ipſæ pertinent ad iuſtitiæ ſanctitatē, ſicut quædam iuſtitiæ partes.

Ad secvndvm dicendum, quòd ille qui ad ſacramentum accedit, ſuſcipit ſacramenta à miniſtro Eccleſię, non inquantum eſt talis perſona, ſed inquantum eſt miniſter Eccleſiæ. Et ideo quandiu ab Eccleſia toleratur in miniſterio, ille qui ab eo ſuſcipit ſacramentum, non communicat peccato eius: ſed communicat Eccleſiæ, quæ eum tanquam miniſtrum exhibet. Si verò ab Eccleſia non toleretur (puta cùm degradatur, vel excommunicatur vel ſuſpenditur) peccat qui ab eo accipit ſacramentum: quia communicat peccato ipſius.

Ad tertivm dicendum, quòd ille qui eſt in peccato mortali, non eſt perplexus ſimpliciter, ſi ex officio ei incumbat ſacramenta diſpenſare: quia poteſt pœnitere de peccato, & licitè miniſtrare. Non eſt autem incōueniens, quòd ſit perplexus ſuppoſito quodam, ſcilicet quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen neceſſitatis non peccaret baptizando in caſu in quo etiam poſſet laicus baptizare: ſic enim patet quòd non exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubueniret neceſſitatem patienti. Secus eſt autem in aliis ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut baptiſmus: vt infra patebit. *queſt. 67. ar. 3. & 4.*

Articvlvs VII.

Vtrum angeli poſſint ſacramenta miniſtrare.

4. diſt. 5. queſt. 2. art. 3.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd angeli poſſint ſacramenta miniſtrare. Quicquid enim poteſt miniſter inferior, poteſt & ſuperior: ſicut quicquid poteſt diaconus, poteſt ſacerdos: ſed non conuertitur. Sed angeli ſunt ſuperiores miniſtri in ordine hierarchico, quàm etiam quicunque homines: vt patet per Dionyſ. in libr. Cæle. hierarch. Ergo cùm homines poſſint miniſtrare in ſacramentis, videtur quòd multò magis angeli. *c. 9. Cæl. hierar. parum ante med.*

¶ 2 Præterea, Homines ſancti aſſimilantur angelis in cælo: vt dicitur Matth. 22. Sed aliqui ſancti in cælo exiſtentes, poſſent miniſtrare in ſacramentis: quia character ſacramentalis eſt indelebilis, vt dictum eſt †. Ergo videtur, quòd etiam angeli poſſint in ſacramentis miniſtrare. *queſt. praced. art. 5.*

¶ 3 Præterea, Sicut ſupra dictum eſt*, diabolus eſt caput malorum, & mali ſunt membra eius. Sed per malos poſſunt miniſtrari ſacramenta. Ergo videtur quòd etiam per dæmones. *queſt. 8. ar. 7*

Sed contra eſt quod dicitur Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum. Sed angeli boni vel mali, non ſunt ex hominibus. Ergo ipſi non conſtituuntur miniſtri in his quę ſunt ad Deum, id eſt in ſacramētis.

Conclvsio.

Cùm ſoli homines Chriſto conformentur, ipſi & non angeli miniſtrare ſacramenta poſſunt, quanquam angelis conferri poſſit poteſtas miniſtrandi ſacramenta.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt *) tota virtus ſacramentorum à paſſione Chri- *q. præſenti art. 3.*

Chriſti deriuatur, quæ eſt Chriſti, ſecundum quod eſt homo: cui in natura conformantur homines, non autem angeli, ſed potius ſecundum paſſionem dicitur modico ab angelis minoratus: vt patet Hebr. 2. Et ideo ad homines pertinet diſpenſare ſacramenta, & in eis miniſtrare: non autem ad angelos. Sciendum tamen, quòd ſicut Deus virtutem ſuam non alligauit ſacramentis, quin poſſit ſine ſacramentis effectum ſacramentorum conferre: ita etiam virtutem ſuam non alligauit Eccleſiæ miniſtris, quin etiam angelis poſſit virtutem tribuere miniſtrandi in ſacramentis. Et quia boni angeli ſunt nuntij veritatis ſi aliquod ſacramentale miniſterium à bonis angelis perficeretur, eſſet ratum habendum: quia deberet conſtare hoc fieri voluntate diuina, ſicut quędam templa dicuntur angelico miniſterio cõſecrata. Si verò dæmones, qui ſunt ſpiritus mendacij, aliquod ſacramentale miniſterium exhiberent, non eſſet ratum habendum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud quod faciunt homines inferiori modo, ſcilicet per ſenſibilia ſacramenta, quæ ſunt proportionata naturæ ipſorum, faciũt angeli tanquam ſuperiores miniſtri ſuperiori modo, ſcilicet inuiſibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſancti, qui ſunt in cælo, ſunt ſimiles angelis quantum ad participationem gloriæ: non autem quantum ad conditionem naturæ, & per conſequens neque quantum ad ſacramenta.

AD TERTIVM dicendum, quòd mali homines non habent quod poſſint miniſtrare in ſacramentis, ex hoc, quòd per malitiam ſunt membra diaboli. Et ideo non ſequitur quod diabolus, qui eſt eorum caput, magis hoc poſſit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

Suprà, q. 60. art. 8. cor. Et 4. diſt. 6. qõ. 1. art. 2. q. 1. & diſt. 7. qõ. 1. ad 3. & diſt. 8. q. 2. art. 4. q. 3 ad 1. & diſ. 30 q. 1. art. 3. ad 3.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd intentio miniſtri non requiratur ad perfectionem ſacramenti. Miniſter enim in ſacramento inſtrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur ſecundum intentionem inſtrumenti, ſed ſecundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio miniſtri non requiritur ad perfectionem ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Nõ poteſt homini eſſe nota intentio alterius. Si igitur intẽtio miniſtri requiratur ad perfectionẽ ſacramenti, non poſſet homini ad ſacramentũ accedenti eſſe notum, quod ſacramentum ſuſcepiſſet. Et ita non poſſet habere certitudinem ſalutis, præcipuè cùm quædam ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis, vt infrà dicetur*.

Quæſt. 65. art. 3. & 4.

¶ 3 Præterea, Intentio hominis non poteſt eſſe ad id, circa quod non eſt attentus. Sed aliquando illi qui in ſacramentis miniſtrant, non attendunt ad ea quæ dicunt vel faciunt, alia cogitantes. Ergo ſecundum hoc non perficeretur ſacramentum, propter intentionis defectum.

SED CONTRA eſt, quòd ea quæ ſunt præter intentionem, ſunt caſualia. Quod non eſt dicendum de operatione ſacramentorum. Ergo ſacramenta requirunt intentionem miniſtri.

CONCLVSIO.

Cùm ea quæ in ſacramẽtis geruntur poſſint diuerſimode, et propter diuerſa agi, neceſſaria eſt in ſacramentorum adminiſtratione intentio miniſtrantis ſeu eccleſiæ.

RESPONDEO dicendum, quòd quando aliquid ſe habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad vnum, ſi illud effici debeat. Ea verò quæ in ſacramentis aguntur, poſſunt diuerſimodè agi: ſicut ablutio aquæ, quæ fit in baptiſmo, poteſt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiuſmodi. Et ideo oportet quod determinetur ad vnum, id eſt ad ſacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in ſacramentis dicuntur: puta cùm dicit: Ego te baptizo in nomine Patris &c.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd inſtrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem reſpectu effectus: ſed loco intentionis eſt motus, quo mouetur à principali agente. Sed inſtrumentum animatum (ſicut eſt miniſter) non ſolum mouetur: ſed etiam quodammodo mouet ſeipſum, inquantum ſua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intentio, qua ſe ſubiiciat principali agenti: vt ſcilicet intendat facere quod facit Chriſtus & Eccleſia.

AD SECVNDVM dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd requiritur mentalis intentio in miniſtro: quæ ſi deſit, non perficitur ſacramentum, ſed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad ſacramentum) ſupplet Chriſtus, qui interius baptizat: in adultis autem, qui intendunt ſacramentum ſuſcipere, ſupplet illum defectum fides & deuotio. Sed hoc ſatis poſſet dici quantum ad vltimum effectum, qui eſt iuſtificatio à peccatis: ſed quantum ad effectum, qui eſt res & ſacramentum, ſcilicet quantum ad characterem, non videtur quod per deuotionem accedentis poſſit ſuppleri: quia character nunquam imprimitur niſi per ſacramentum. Et ideo alij melius dicunt, quòd miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, cuius eſt miniſter. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur ex parte miniſtri vel recipientis ſacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem* habitualem, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti: puta cùm ſacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Eccleſia. Vnde ſi poſtea in ipſo exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur ſacramentum. Quamuis ſtudioſè curare debeat ſacramenti miniſter, vt etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non eſt totaliter poſitum in hominis poteſtate: quia præter intentionem, cùm homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, ſecundum illud Pſalm. Cor meum dereliquit me.

Alias actualem.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti.

4. diſt. 6. q. 1. art. 3. q. 2.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quod fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti. Sicut enim dictum eſt*, intentio miniſtri eſt neceſſaria ad ſacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit: vt Auguſt †. dicit contra Iulianum. Ergo ſi deſit vera fides in miniſtro, non perficitur ſacramentum.

**art præced.*

Id habet Auguſt. in præfat. Pſal. 31. nõ longè ante med. tom. 8.

¶ 2 Præterea, Si miniſter Eccleſiæ veram fidem non habeat, videtur eſſe hæreticus. Sed hæretici, vt videtur, non poſſunt ſacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in Epiſtola* contra hæreticos, Omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia ſunt, & inania, & falſa: ita vt nihil eorum quæ illi geſſerint, à nobis probari debeat. & Leo papa dicit in Epiſtola † ad Leonem Auguſtum, Manifeſtum eſt per crudeliſſimam & inſaniſſimam veſaniam, in Alexandrina ſede omnium cæleſtium ſacramentorum lumen extinctum, intercepta eſt ſacrificij oblatio, defecit chriſmatis ſanctificatio, & parricidialibus manibus impiorum, omnia ſeſe ſubtraxere myſteria. Ergo vera fides miniſtri eſt de neceſſitate ſacramenti.

**lib. 1. Epiſt. ep. 12. nõ remotè à fin. Incipit: Cum ſimul in conſilio.*

† Leo in epiſt. quæ incipit: Litteras clementiæ tuæ: à med.

¶ 3 Præterea, Illi qui non habent veram fidem, videntur eſſe per excommunicationem ad Eccleſia ſeparati: dicitur enim in ſecunda Canonica Ioann. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei: & ad Tit. 3. Hæreticũ hominem poſt primam & ſecundam correctionẽ deuita.

Sed excommunicatus non videtur poſſe conferre Eccleſiæ ſacramentum, cùm ab Eccleſia ſit ſeparatus, ad cuius miniſterium pertinet ſacramentorum diſpenſatio. Ergo videtur quod vera fides miniſtri, ſit de neceſſitate ſacramenti.

lib. 1. ca. 47. circa finem tom. 7.

SED CONTRA eſt quod Auguſt*. dicit cõtra Petilianum Donatiſtam: Mementote, ſacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quod illa vel non ſint, vel minus ſancta ſint.

CONCLVSIO.

Quemadmodum mali miniſtri extra charitatem exiſtentes, miniſtrare ſacramenta poſſunt: ita & infideles, dummodo ea nõ omittantur quæ de neceſſitate ſunt ſacramenti.

Art. 5. huius quæſt. & q. 62. art. 1. & 2.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt†, quia miniſter in ſacramentis inſtrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, ſed in virtute Chriſti. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Vnde ſicut non requiritur ad perfectionem ſacramenti quod miniſter ſit in charitate, ſed poſſunt etiam peccatores ſacramenta conferre, vt ſuprà dictum eſt*: ita non requiritur ad perfectionem ſacramenti fides eius: ſed infidelis poteſt verum ſacramentum præbere, dummodo cetera adſint, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti.

Art. 5. & 6. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod poteſt contingere quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem ſacramenti, quod exhibet: puta ſi aliquis credat iuramentum eſſe in omni caſu illicitum: & tamen credat baptiſmum efficaciam habere ad ſalutem: & ſic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi ſacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipſum ſacramentum quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius, nullum ſequi interiorem effectum, non tamen ignorat quod Eccleſia catholica intendit per huiuſmodi quæ exterius aguntur, præbere ſacramentum. Vnde non obſtante infidelitate, poteſt intendere facere id quod facit Eccleſia, licet æſtimet id nihil eſſe. Et talis intentio ſufficit ad ſacramentum: quia ſicut ſuprà dictum eſt†, miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ: ex cuius fide ſuppletur id quod deeſt fidei miniſtri.

Art. 8. huius quæſt.

AD SECVNDVM dicendũ, quod hæreticorũ quidam in collatione ſacramentorum, formam Eccleſiæ nõ ſeruant: & tales neque ſacramentũ conferũt, neq; rem ſacramenti. Quidam verò ſeruant Eccleſiæ formã, & tales conferũt quidẽ ſacramentũ, ſed non conferunt rem ſacramenti. Et hoc dico, ſi ſunt manifeſtè ab Eccleſia præciſi: quia ex hoc ipſo quod aliquis accipit ſacramenta ab eis, peccat: & per hoc impeditur ne effectũ ſacramenti conſequatur. Vnde Aug*. dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmiſſime tene & nullatenus dubites, extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perniciem. Et per hunc modum dicit Leo papa†, in ſede Alexandrina ſacramentorum lumen eſſe extinctum, ſcilicet quantum ad rem ſacramenti, non autem quantum ad ipſum ſacramentum. Cyprianus autem nullo modo ſacramentum conferre hæreticos poſſe, credebat: ſed in hoc eius ſententia non tenetur. Vnde Auguſt. dicit martyrem Cyprianum, qui apud hæreticos vel ſchiſmaticos datum baptiſmum nolebat cognoſcere, tanta merita vſque ad triumphum martyrij ſecuta ſunt: vt charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur.

cap. 36. vſq; ad med. to. 3.

Epiſt. 65. à med. illum.

AD TERTIVM dicendum, quòd poteſtas miniſtrandi ſacramenta, pertinet ad ſpiritualem characterem, qui indelebilis eſt, vt ex ſupradictis patet†. Et ideo per hoc, quòd aliquis ſi ab Eccleſia ſuſpenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam vtendi hac poteſtate. Et ideo ſacramentum quidem confert: ſed tamen peccat conferendo: & ſimiliter ille qui ab eo accipit ſacramentum. Et ſic non percipit rem ſacramenti, niſi fortè per ignorantiam excuſetur.

quæſt præced. art. 5.

ARTICVLVS X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

Infrà q. 74. art. 2. ad 2. Et 4. diſt. 6. qũ. 1 art. 2. q. 2. & diſt. 11. qõ. 2. ar. q. 1. 3. ad. 1. & diſt. 10. qõ. 1. art. 3. ad 3.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti. Intentio enim miniſtri debet conformari intentioni Eccleſiæ, vt ex dictis patet*. Sed intentio Eccleſiæ ſemper eſt recta. Ergo de neceſſitate ad ſacramenti perfectionem requiritur intentio recta miniſtri.

¶ 2 Præterea, Peruerſa intentio deterior eſſe videtur, quàm intentio iocoſa. Sed intentio iocoſa tollit ſacramentum: puta ſi aliquis non ſerio, ſed ludo aliquem baptizaret. Ergo multo magis peruerſa intentio aufert ſacramentum: puta ſi aliquis aliquem baptizaret, vt poſtmodum eum occideret.

art. 8. & 9.

¶ 3 Præterea, Peruerſa intentio facit totum opus vitioſum: ſecundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Sed ſacramenta Chriſti non poſſunt inquinari per malos homines: ſicut Auguſt. dicit contra Petilianum. Ergo videtur quod ſi ſit peruerſa intentio miniſtri, non ſit ibi verum ſacramentum.

SED CONTRA eſt, quòd peruerſa intentio pertinet ad malitiam miniſtri. Sed malitia miniſtri non tollit ſacramentum. Ergo nec peruerſa intentio.

CONCLVSIO.

Intentio miniſtri peruerſa & mala reſpectu ſacramenti, tollit veritatem ſacramenti, non autem ſi ſit mala intentio reſpectu illorum, quæ ſequuntur ſacramentum.

RESPONDEO dicendum, quòd intentio miniſtri poteſt peruerti dupliciter. Vno modo reſpectu ipſius ſacramenti: puta cùm aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed deriſoriè aliquid agere. Et talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti, præcipuè quando ſuam intentionem exterius manifeſtat. Alio modo poteſt peruerti intentio miniſtri quantum ad id quod ſequitur ſacramentum: puta ſi ſacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, vt abutatur ea: vel ſi intendat conficere corpus Chriſti, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius non dependet à poſteriori, inde eſt quod talis intentionis peruerſitas veritatem Sacramenti non tollit, ſed ipſe miniſter ex tali intentione grauiter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Eccleſiæ intentio recta eſt & quantum ad ſacramenti perfectionem, & quantum ad ſacramenti vſum: ſed prima rectitudo perficit ſacramentum, ſecunda operatur ad meritum. Et ideo miniſter qui conformat intentionem ſuam Eccleſiæ quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad ſecundam, perficit quidem ſacramentum, ſed non eſt ſibi ad meritum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd intentio ludicra vel iocoſa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur ſacramentum: & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quòd peruerſa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex peruerſa intentione miniſtri, peruertitur id quod agit in ſacramentis, inquantum eſt opus eius, non inquantum eſt opus Chriſti, cuius eſt miniſter. Et eſt ſimile, ſi miniſter alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemoſynam, quam Dominus recta intentione mandaret.

QVAESTIO LXV.

De numero Sacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de numero ſacramentorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm ſint ſeptem ſacramenta.

¶ Secundò, de ordine eorum ad inuicem.

¶ Tertiò, de comparatione eorum.

¶ Quartò, vtrùm omnia ſint de neceſſitate ſalutis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm debeant eſſe ſeptem ſacramenta Eccleſiæ.

4.diſt.1.q.1.art.2. Et 4.cõ.c.58. Et 1.co.prin.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non debeant eſſe ſeptem ſacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina & ex virtute paſſionis Chriſti. Sed vna eſt virtus diuina, & vna Chriſti paſſio: vna enim oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos: vt dicitur Hebr. 10. Ergo non debuit eſſe niſi vnum ſacramentum.

¶ 2 Præterea, Sacramentum ordinatur contra defectum peccati: Hic autem eſt duplex, ſcilicet pœna & culpa. ergo ſufficeret eſſe duo ſacramenta.

cap.2 eccleſ. hierar.par.3.

¶ 3 Præterea, Sacramenta pertinent ad actiones eccleſiaſticæ hierarchiæ: vt per Dion.† patet. Sed, ſicut ipſe dicit, tres ſunt actiones Hierarchicæ, ſcilicet purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo non debent eſſe niſi tria ſacramenta.

lib.19.ca.13 à med.to.6.

¶ 4 Præterea, Auguſt*. dicit 19. contra Fauſtum, Sacramenta nouæ legis ſunt numero pauciora, quàm ſacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod ſacramentum, quod reſponderet Confirmationi & extremæ vnctioni. Ergo neque hæc debent numerari inter ſacramenta nouæ legis.

2.2.q.154. art.3.

¶ 5 Præterea, Luxuria non eſt grauius inter cætera peccata: vt patet ex his quæ in ſecunda parte dicta ſunt†. Sed contra alia peccata non inſtituitur aliquod ſacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit inſtitui ſacramentum matrimonij.

SED CONTRA, videtur, quod ſint plura ſacramenta. Sacramenta enim dicuntur quaſi quædam ſacra ſigna. Sed multæ aliæ ſanctificationes fiunt in Eccleſia ſecundum ſenſibilia ſigna, ſicut aqua benedicta, conſecratio altaris, & alia huiuſmodi. Ergo ſunt plura ſacramenta quàm ſeptem.

lib.1.de ſacram.part. 12.cap.10.

¶ 7 Præterea, Hug†. de ſancto Victore dicit, quòd ſacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ & ſacrificia. Sed ſacrificium Eccleſię eſt vnum ſacramentum, quod dicitur Euchariſtia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici ſacramenta.

¶ 8 Præterea, Tria ſunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur baptiſmus, contra mortale autem pœnitentia. Ergo deberet eſſe aliud præter ſeptem, quod ordinetur contra veniale.

CONCLVSIO.

Septem ſunt conuenienter eccleſiæ ſacramenta: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, Extrema vnctio: quibus homo ſufficienter perficitur in his, quæ pertinent ad diuinum cultum.

q.62.art.3. & q.63.art.1.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſupra† dictum eſt) ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad duo, ſcilicet ad perficiendum hominem, in his quæ pertinent ad cultum Dei ſecundum religionem Chriſtianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroque autem modo conuenienter ponuntur ſeptem ſacramenta. Vita enim ſpiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalē, ſicut & cætera corporalia conformitatem quandam ſpiritualium habent. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Vno modo quantum ad perſonam propriam, alio modo per reſpectum ad totam communitatem ſocietatis, in qua viuit: quia homo naturaliter eſt animal ſociale. Reſpectu autem ſuipſius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per ſe, acquirendo ſcilicet aliquam vitæ perfectionem: alio modo per accidens, ſcilicet remouendo impedimenta vitæ, puta ægritudines, vel aliquid huiuſmodi. Per ſe autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primò quidem per generationem, per quam homo incipit eſſe & viuere. Et loco huius in ſpirituali vita eſt baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio: ſecundum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis, &c. Secundò, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem. Et loco huius in ſpirituali vita, eſt confirmatio, in qua datur Spiritus ſanctus ad robur. Vnde dicitur diſcipulis iam baptizatis Luc. vlt. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertiò, per nutritionem, qua conſeruatur in homine vita & virtus. Et loco huius in vita ſpirituali eſt Euchariſtia: vnde dicitur Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidem ſufficeret homini, ſi haberet & corporaliter & ſpiritualiter impaſſibilem vitam. Sed quia homo incurrit interdum & corporalē infirmitatem & ſpiritualem ſcilicet peccatum, ideo neceſſaria eſt homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem eſt duplex, vna quidem eſt ſanatio, quæ ſanitatem reſtituit. Et loco huius in ſpirituali vita eſt pœnitentia, ſecundum illud Pſal. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Alia autem eſt reſtitutio valetudinis priſtinæ per conuenientem diætam & exercitium. Et loco huius in ſpirituali vita eſt extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur Iac. 5. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Vno modo per hoc, quòd accipit poteſtatem regendi multitudinem & exercendi actus publicos. Et loco huius in ſpirituali vita eſt ſacramentum ordinis: ſecundum illud Hebr. 7. quòd ſacerdotes hoſtias offerunt non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro populo. Secundò, quantum ad naturalem propagationem: quod fit per matrimonium tam in corporali quàm in ſpirituali vita, eò quòd eſt non ſolùm ſacramentum, ſed naturæ officium. Ex his etiam patet ſacramentorum numerus, ſecundum quod ordinantur contra defectum peccati. Nam baptiſmus ordinatur contra carentiam vitæ ſpiritualis: Confirmatio contra infirmitatem animi, quę in nuper natis inuenitur: Euchariſtia contra labilitatem animi ad peccandum: Pœnitentia contra actuale peccatum, poſt baptiſmum commiſſum: Extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ ſcilicet non ſunt ſufficienter per pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: Ordo contra diſſolutionem multitudinis: Matrimonium in remedium contra concupiſcentiam perſonalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam verò accipiunt numerum ſacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparū & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei reſpondet baptiſmus, & ordinatur contra culpam originalē: ſpei Extrema vnctio, & ordinatur contra culpā venialē: charitati Euchariſtia, & ordinatur cōtra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ Ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iuſtitiæ Pœnitentia, & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ Matrimonium, & ordinatur contra concupiſcentiam: fortitudini Confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod idem agens principale vtitur diuerſis inſtrumentis ad diuerſos

effectus ſecundũ congruentiam operum. Et ſimiliter virtus diuina & paſsio Chriſti operatur in nobis per diuerſa ſacramenta, quaſi per diuerſa inſtrumenta.

Ad secundum dicendum, quòd culpa & pœna diuerſitatem habent & ſecundum ſpeciem, inquantu ſunt diuerſæ ſpecies culparum & pœnarum, & ſecundũ diuerſos hominum ſtatus & habitudines. Et ſecundum hoc oportuit multiplicari ſacramenta, vt ex dictis* patet. *In corp. art.*

Ad tertium dicendum, quòd in actionibus hierarchicis cõſiderantur & agentes & recipientes & actiones. Agentes autem ſunt miniſtri Eccleſiæ: ad quos pertinet ordinis ſacramentum. Recipientes autẽ ſunt illi qui ad ſacramentum accedunt, qui producũtur per matrimonium. Actiones autem ſunt purgatio, illuminatio & perfectio. Sed ſola purgatio non poteſt eſſe ſacramentũ nouę legis, quòd gratiam cõfert: ſed pertinet ad quædam ſacramentalia, quæ ſunt catechiſmus & exorciſmus. Purgatio autem & illuminatio ſimul, ſecundum Dion.* pertinent ad baptiſmum: & propter reciduum, ſecundario pertinẽt ad pœnitentiam & extremam vnctionem. Perfectio autẽ quantum ad virtutem quidẽ (quæ eſt quaſi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem: quantum autem ad conſecutionem finis, pertinet ad Euchariſtiam. *Eccl. 3. part. 1. circa fin.*

Ad quartum dicendum, quòd in ſacramento confirmationis datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur: in extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediatè gloriam. Quorum neutrum competit veteri Teſtamento: & ideo nihil potuit his ſacramentis in veteri lege reſpondere. Nihilominus tamen ſacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuerſitatem ſacrificiorum & cæremoniarum.

Ad quintum dicendum, quòd contra concupiſcentiam venereorũ, oportuit ſpecialiter remedium adhiberi per aliquod ſacramentum. Primò quidem, quia per huiuſmodi concupiſcentiam non ſolùm vitiatur perſona, ſed etiam natura. Secundò, propter vehementiam eius, quæ rationem abſorbet.

Ad sextum dicendum, quòd aqua benedicta & aliæ conſecrationes non dicuntur ſacramenta: quia non perducunt ad ſacramenti effectum, qui eſt gratiæ cõſecutio. Sed ſunt diſpoſitiones quædam ad ſacramenta, vel remouendo prohibens: ſicut aqua benedicta ordinatur contra inſidias dæmonum, & contra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad ſacramenti perfectionem, & perceptionem, ſicut conſecrantur altare & vaſa, propter reuerentiam Euchariſtiæ.

Ad septimum dicendum, quòd oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quàm in lege Moyſi ordinatæ non ſolùm in ſubſidium miniſtrorum & pauperum, ſed etiam in figuram, & ideo erant ſacramenta: nũc autem nõ remanſerunt inquantum ſunt figuralia: & ideo non ſunt ſacramenta.

Ad octavum dicendum, quòd ad deletionem venialis peccati non requiritur infuſio gratiæ. Vnde cùm in quolibet ſacramento nouæ legis gratia infundatur, nullũ ſacramentum nouæ legis inſtituitur directè contra veniale, quod tollitur per quædam ſacramentalia: puta per aquam benedictam, & alia huiuſmodi. Quidam tamen dicunt extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari: ſed de hoc ſuo loco* dicetur. *Non cõpleuit mente præuentum.*

Articvlvs II.

Vtrum ſacramenta conuenienter ordinentur ſecundum modum prædictum.

4. diſt. 2. q. 1. ar. 3. Et diſt. 7. q. 1. ar. 1. q. 3. Et Eph. 5. fin. *Art. præced.*

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ſacramenta ordinentur ſecundum modum prædictum†. Vt enim Apoſtolus dicit primæ Corinth. 15. Prius eſt quod eſt animale, deinde quod ſpirituale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ eſt animalis: per baptiſmum autem regeneratur homo ſecunda generatione, quæ eſt ſpiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere baptiſmum.

¶ 2 Præterea, Per ſacramentum ordinis aliquis accipit poteſtatem agendi actiones ſacramentales. Sed agens eſt prior ſua actione. Ergo ordo debet præcedere & baptiſmum, & alia ſacramenta.

¶ 3 Præterea, Euchariſtia eſt ſpirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem eſt cauſa augmenti, & per conſequens prius eo. Ergo Euchariſtia eſt prior confirmatione.

¶ 4 Præterea, Pœnitentia præparat hominem ad Euchariſtiam. Sed diſpoſitio præcedit perfectionem. Ergo pœnitentia debet præcedere Euchariſtiam.

¶ 5 Præterea, Quod eſt propinquius fini vltimo, eſt poſterius. Sed extrema vnctio inter omnia ſacramenta propinquior eſt vltimo fini beatitudinis: ergo debet habere vltimum locum inter ſacramenta.

In contrarium eſt, quòd communiter ordinantur ab omnibus ſacramenta, ſicut prius dictum eſt*. *Art. præced.*

Conclvsio.

Inter ſacramenta ordo & matrimonium vltimò ponuntur: Pœnitentia verò & extrema vnctio poſteriora ſunt baptiſmo, confirmatione, & Euchariſtia, poſterior tamen eſt extrema vnctio pœnitentia. Ex tribus autem, baptiſmus confirmationem, & Euchariſtiam præcedit.

Respondeo dicendum, quòd ratio ordinis ſacramentorum apparet ex his quæ ſuprà† dicta ſunt. Nam ſicut vnum eſt prius quàm multitudo: ita ſacramenta quę ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ naturaliter, præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo vltimò inter ſacramenta ponuntur ordo & matrimonium, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen poſt ordinem: eò quòd minus participat de ratione ſpiritualis vitæ, ad quam ordinantur ſacramenta. Inter ea verò, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ, naturaliter ſunt priora illa quæ per ſe ordinantur ad perfectionem ſpiritualis vitæ, quàm illa quæ ordinantur per accidens, ſcilicet ad remouendum accidens nociuum ſuperueniens: cuiuſmodi ſunt pœnitentia & extrema vnctio. Poſterior tamen eſt naturaliter extrema vnctio, quæ conſummat ſanationem: pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia verò tria manifeſtum eſt, quòd baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, eſt prius: & deinde confirmatio; quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis: & poſtmodum Euchariſtia, quæ ordinatur ad* perfectionem finis. *Art. præced.* *Alias, conſequutionem.*

Ad primum ergo dicendum, quòd matrimonium, ſecundum quod ordinatur ad animalem vitam, eſt naturæ officium: ſed ſecundum quod habet aliquid ſpiritualitatis, eſt ſacramentum. Et quia minimum habet de ſpiritualitate, vltimò ponitur inter ſacramenta.

Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quod aliquid ſit agens, præſupponitur quòd ſit in ſe perfectum. Et ideo priora ſunt ſacramenta, quibus aliquis in ſeipſo perficitur, quàm ſacramentum ordinis, quo aliquis conſtituitur perfector aliorum.

Ad tertium dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentum, ſicut cauſa eius, & ſubſequitur augmentum, ſicut conſeruans hominem in perfecta quãtitate & virtute. Et ideo poteſt Euchariſtia præmitti confirmationi, vt Dionyſ. facit in lib. de Cæleſt. Hier. & poteſt poſtponi, ſicut Magiſter facit in quarto ſententiarũ.

Ad quartum dicendum, quòd ratio illa rectè procederet, ſi pœnitentia ex neceſſitate requireretur, vt præparatoria ad Euchariſtiam. Sed hoc non eſt verum: nam ſi aliquis eſſet ſine peccato mortali, non indigeret pœnitentia ad ſumptionem Euchariſtiæ. Et ſic patet quòd per accidens pœnitentia præparat ad Euchariſtiam, ſcilicet ſuppoſito peccato: vnde dicitur 2. Paral. vltimo, Tu

Domine

Domine iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis.

AD QVINTVM dicendum, quòd extrema vnctio propter rationem inductam*, eſt vltimũ inter ſacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ.

In argument.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſacramentum Euchariſtia ſit potiſſimum inter ſacramenta.

4. diſ. 7. q. 1. ar. 1. q. 3. co. Et diſt. 8. q. 1 art. 1. q. 1. Et 4. con. ca. 74 col. 2. Et opuſ. 3. q. 27. art. 4. cor. fin.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentũ Euchariſtiæ nõ ſit potiſſimũ inter ſacramenta. Bonum enim commune potius eſt quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethic*. Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune ſpeciei humanæ, per viam generationis. ſacramentum autem Euchariſtiæ ordinatur ad bonum proprium ſumentis. Ergo non eſt potiſſimum ſacramentorum.

**lib. 1. ethic. cap. 2. in fin. tom. 5.*

¶ 2 Præterea, Digniora ſacramenta eſſe videntur, quæ per maiorem miniſtrum conferuntur. Sed ſacramentum confirmationis & ſacramentum ordinis non conferuntur niſi per Epiſcopum, qui eſt maior miniſter, quàm ſimplex ſacerdos, per quem confertur Euchariſtiæ ſacramentum. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

¶ 3 Præterea, Sacramenta tantò ſunt potiora, quantò maiorem virtutem habent. Sed quædam ſacramenta imprimunt characterem (ſcilicet baptiſmus, confirmatio & ordo) quod non facit Euchariſtia. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

¶ 4 Præterea, Illud videtur eſſe potius, ex quo alia dependent: & non econuerſo. Sed ex baptiſmo dependet Euchariſtia: non enim poteſt aliquis Euchariſtiam accipere, niſi fuerit baptizatus. Ergo baptiſmus eſt potior Euchariſtia.

**cap. 3. eccleſ. hierar. nõ remotè à princ.*

SED CONTRA eſt, quòd Dionyſ.* dicit 3. c. Eccleſ. Hierarc. quòd non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, niſi per diuiniſſimam Euchariſtiam. Ergo hoc ſacramentum eſt potiſſimum omnium aliorum.

CONCLVSIO.

Inter omnia ſacramenta Euchariſtia ſacramentum potiſſimum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſimpliciter loquendo, ſacramentum Euchariſtiæ eſt potiſſimum inter alia ſacramenta. Quod quidem tripliciter apparet: primò quidem, ex eo quòd continetur in ſacramentis: nam in ſacramento Euchariſtiæ continetur ipſe Chriſtus ſubſtantialiter, in aliis autem ſacramentis continetur quædam virtus inſtrumentalis participata à Chriſto; vt ex ſuprà dictis* patet. Semper autem quod eſt per eſſentiam, potius eſt eo quod eſt per participationem. Secundò, hoc apparet ex ordine ſacramentorum adinuicem: nam omnia alia ſacramenta ordinari videntur ad hoc ſacramentum, ſicut ad finem. Manifeſtum eſt enim, quòd ſacramentum ordinis ordinatur ad Euchariſtiæ conſecrationem. Sacramentum verò baptiſmi ordinatur ad Euchariſtiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur ſe ſubtrahere à tali ſacramento. Per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad dignè ſumendum corpus Chriſti. Matrimonium etiam ſaltem ſua ſignificatione attingit hoc ſacramentum, inquantum ſignificat coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Cuius vnitas per ſacramentum Euchariſtiæ figuratur: vnde & Apoſtolus dicit Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Tertiò, hoc apparet ex ritu ſacramentorum. Nam ferè omnia ſacramenta in Euchariſtia conſummantur: vt Diony.† dicit 3. Eccleſ. Hierar. ſicut patet quòd ordinati communicant, & etiam baptizati, ſi ſint adulti. Aliorum autem ſacramentorum comparatio adinuicem, poteſt eſſe multiplex. Nam in via neceſſitatis, baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum. In via autem perfectionis ſacramentum ordinis. Medio autem modo ſe habet ſacramentum confirmationis. Sacramentum verò pœnitentiæ & extremæ vnctionis ſunt inferioris gradus à prædictis ſacramentis: quia ſicut dictum eſt*, ordinantur ad vitam Chriſtianam, non per ſe, ſed quaſi per accidens, ſcilicet in remedium ſuperuenientis defectus. Quæ tamen extrema vnctio comparatur ad pœnitentiam, ſicut confirmatio ad baptiſmum: ita ſcilicet quòd pœnitentia eſt maioris neceſſitatis, ſed extrema vnctio eſt maioris perfectionis.

**Quæſt. 62. art. 4. & 3.* *†ca. 3. Eccleſ. hierar. circa princip.* **art. 1. huius quæſt.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter. Sed bonum commune ſpirituale totius Eccleſiæ, continetur ſubſtantialiter in ipſo Euchariſtiæ ſacramento.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Chriſti ad aliqua ſpecialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideo tradere huiuſmodi ſacramenta, pertinet ad ſolum Epiſcopum, qui eſt quaſi princeps in Eccleſia. Per ſacramẽtum verò Euchariſtiæ non deputatur homo ad aliquod officium, ſed magis hoc ſacramentum eſt finis omnium officiorum, vt dictum eſt*. **In corp. art.*

AD TERTIVM dicendum, quòd character ſacramentalis (ſicut ſuprà† dictum eſt) eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti. Vnde ſacramentum quod ipſum Chriſtum coniungit homini, eſt dignius ſacramento, quod imprimit Chriſti characterem. *†q. 63. art. 3.*

AD QVARTVM dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte neceſſitatis: ſic enim baptiſmus, cùm ſit maximè neceſſitatis, eſt potiſſimum ſacramentorum. Sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione miniſterij, & matrimonium ratione ſignificationis. Nihil enim prohibet aliquid eſſe ſecundũ quid dignius, quod tamen non eſt dignius ſimpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.

4. diſ. 7. q. 1. art. 1. q. 2. & q. 3. art. 2. q. 1.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. Illud enim quod non eſt neceſſarium, videtur eſſe ſuperfluum. Sed nullum ſacramentum eſt ſuperfluum: quia Deus nihil facit fruſtra. Ergo omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.

¶ 2 Præterea, Sicut de baptiſmo dicitur, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, ita de Euchariſtia dicitur Ioann. 6. Niſi manducaueritis carnẽ Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergo ſicut baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita Euchariſtia.

¶ 3 Præterea, Sine ſacramento baptiſmi poteſt aliquis ſaluus fieri, dummodo non contemptus religionis, ſed neceſſitas ſacramentum excludat: vt infrà* dicetur. Sed in quolibet ſacramento contemptus religionis impedit hominis ſalutem. Ergo pari ratione omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis. **q. 68. art. 1. & 2.*

SED CONTRA eſt, quod pueri ſaluantur per ſolum baptiſmum, ſine aliis ſacramentis.

CONCLVSIO.

Tria ſunt ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: Baptiſmus abſolutè, pœnitentia exiſtenti in mortali, ordo reſpectu Eccleſiæ: cætera verò ſacramenta ſunt, quibus commodè potius effectum ſalutis conſequimur.

RESPONDEO dicendum, quòd neceſſarium reſpectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, ſine quo non poteſt haberi finis: ſicut cibus eſt neceſſarius vitæ humanæ. Et hoc eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem.

Alio modo dicitur eſſe neceſſarium id, ſine quo nõ habetur finis ita conuenienter: ſicut equus neceſſarius eſt ad iter. Hoc autem nõ eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem. Primo igitur modo neceſſitatis ſunt tria ſacramenta neceſſaria. duo quidẽ perſonæ ſingulari: baptiſmus quidem

ſimpliciter & abſoluté, pœnitentia autem ſuppoſito peccato mortali poſt baptiſmum. Sacramentum autem ordinis eſt neceſſarium Eccleſiæ: quia vbi non eſt gubernator, populus corruet: vt dicitur Prouerbiorum 11. Sed ſecundo modo ſunt neceſſaria alia ſacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptiſmum, extrema vnctio pœnitentiam: matrimonium verò, Eccleſiæ multitudinem per propagationem conſeruat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ad hoc quod aliquid non ſit ſuperfluum, ſufficit quòd ſit neceſſarium primo vel ſecundo modo. Et ſic ſunt neceſſaria omnia ſacramenta: ſicut dictum eſt*. *In corp. art.*

Ad secvndvm dicendum, quòd illud verbum Domini eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali: vt Auguſt.* exponit ſuper Ioan. *Tract. 26. & 27.*

Ad tertivm dicendum, quòd licet omnium ſacramentorum contemptus ſit ſaluti contrarius: Non tamen eſt contemptus ſacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere ſacramentum, quod non eſt de neceſſitate ſalutis: alioquin omnes qui nõ accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiuſmodi ſacramenta.

QVÆSTIO LXVI.

De pertinentibus ad Sacramentum Baptiſmi, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſingulis ſacramentis in ſpeciali. Et primò de baptiſmo. Secundò de confirmatione. Tertiò de Euchariſtia. Quartò de pœnitentia. Quintò, de extrema vnctione. Sextò, de ordine. Septimò, de matrimonio.

¶ Circa primum occurrit duplex conſideratio. Prima, de ipſo baptiſmo. Secunda, de præparatoriis ad baptiſmum.

¶ Circa primum quatuor conſideranda occurrunt. Primò, de his quæ pertinent ad ſacramentum baptiſmi. Secundò, de miniſtro huius ſacramenti. Tertiò, de recipientibus hoc ſacramentum. Quartò, de effectu huius ſacramenti.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò quid ſit baptiſmus, vtrum ſcilicet ſit ablutio.

¶ Secundò, de inſtitutione huius ſacramenti.

¶ Tertiò, vtrum aqua ſit propria materia huius ſacramenti.

¶ Quartò, vtrum requiratur aqua ſimplex.

¶ Quintò, vtrum hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

¶ Sextò, vtrum ſub hac forma poſſit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Chriſti.

¶ Septimò, vtrum immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

¶ Octauò, vtrum requiratur trina immerſio.

¶ Nonò, vtrum baptiſmus poſſit iterari.

¶ Decimò, de ritu baptiſmi.

¶ Vndecimò, de diſtinctione baptiſmatum.

¶ Duodecimò, de comparatione baptiſmatum.

4. diſt. 3. art. 1. Et 4. cõ. c. 80. ub. 4. ca. 10. circa med.

Articvlvs I.

Vtrum baptiſmus ſit ipſa ablutio.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus non ſit ipſa ablutio. Ablutio enim corporalis tranſit. Baptiſmus autem permanet. Ergo baptiſmus non eſt ipſa ablutio, ſed potius regeneratio & ſigillum, & cuſtodia, & illuminatio, vt Damaſ.* dicit in 4. lib.

† Hugo lib. 2. de ſacram. in par. 6. c. 2. in princip.

¶ 2 Præterea, Hug. de ſancto Vict.† dicit, quòd baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata per verbum Dei. Aqua autem non eſt ipſa ablutio, ſed ablutio eſt quidam vſus aquæ. Ergo, &c.

¶ 3 Præterea, Auguſt. dicit* ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Elementum autem eſt ipſa aqua in ſacramẽto baptiſmi. Ergo baptiſmus eſt ipſa aqua, non autem ablutio. *Tract. 80. in Ioã. poſt med. tom. 9.*

Sed contra eſt quod dicitur Eccl. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Videtur ergo quòd baptiſmus ſit ipſa ablutio ſiue lauatio.

Conclvsio.

Sacramentum tantùm in baptiſmo non eſt aqua, vel ipſa tantùm corporis exterior ablutio, ſed cum præſcripta verborum forma: res tantùm eſt interior ipſa hominis iuſtificatio, res tantùm & ſacramentum & ipſe character baptiſmalis.

Respondeo dicendum, quòd in ſacramento baptiſmi eſt tria conſiderare: aliquid ſcilicet quod eſt ſacramentum tantum, aliquid autem quod eſt res & ſacramentum, aliquid verò quod eſt res tantum. Sacramẽtum tantùm eſt aliquid viſibile exterius exiſtens, quod ſcilicet eſt ſignum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationẽ ſacramenti. Exterius autem ſuppoſitum ſenſui, eſt & ipſa aqua, & eius vſus, qui eſt ablutio. Quidam ergo exiſtimauerunt, quòd ipſa aqua ſit ſacramẽtum, quod quidem ſonare videntur verba Hug.* de ſancto Vict. Nam ipſe in communi diffinitione ſacramenti dicit, quòd eſt materiale elementum: & in diffinitione baptiſmi dicit, quòd eſt aqua. *Poſita in arg. 2. & loco ibi citato.* Sed hoc non videtur eſſe verum. Cùm enim ſacramenta nouæ legis ſanctificationem quandam operentur, ibi perficitur ſacramentum, vbi perficitur ſanctificatio. In aqua autem non perficitur ſanctificatio, ſed eſt ibi quædã ſanctificationis virtus inſtrumentalis, non permanens, ſed fluens in hominem, qui eſt verę ſanctificationis ſubiectũ. Et ideo ſacramentum non perficitur in ipſa aqua, ſed in applicatione aquæ ad hominem, quæ eſt ablutio. Et ideo Magiſter* in 3. diſt. 4. ſententiarum dicit, quòd baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma præſcripta verborum. *lib. 4. diſt. 3. in princip.* Res autem & ſacramentum, eſt character baptiſmalis, qui eſt res ſignificata per exteriorem ablutionem: & eſt ſignum ſacramentale interioris iuſtificationis, quæ eſt res tantum huius ſacramenti, ſcilicet ſignificata & non ſignificans.

Ad primvm ergo dicendum, quòd id quod eſt ſacramentum tantùm in baptiſmo, tranſit: permanet autem & id quod eſt ſacramentũ & res, ſcilicet character & id quod eſt res tãtùm, ſcilicet interior iuſtificatio: ſed character permanet indelebiliter (vt ſuprà* dictum eſt) iuſtificatio autem permanet, ſed amiſſibiliter. *q. 63. art. 5.* Damaſ.† ergo baptiſmum diffiniuit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod eſt ſacramentum tantùm: ſed quantùm ad id quod eſt interius. *† loco citato in arg.* Vnde poſuit duo pertinentia ad characterem, ſcilicet ſigillum & cuſtodiam: inquantum ipſe character (qui ſigillum dicitur) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Duo etiam poſuit pertinentia ad vltimam rem ſacramenti, ſcilicet regenerationem (quę ad hoc pertinet, quòd per baptiſmum homo inchoat nouam vitam iuſtitiæ) & illuminationem, quæ pertinet ſpecialiter ad fidem, per quam homo ſpiritualem vitam accepit: ſecundum illud Abac. 2. Iuſtus ex fide viuit. Baptiſmus autem eſt quædam fidei proteſtatio: vnde dicitur fidei ſacramentum. Et ſimiliter Dio. baptiſmum diffiniuit per ordinem ad alia ſacramenta, dicens† 2. c. Eccleſ. hierarc. quòd eſt quoddam principium ſanctiſſimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptiuam opportunitatem, formans noſtros animales habitus. *cap. 2. eccleſ. hierar. nõ procul à princip.* Et iterum* in ordine ad cæleſtem gloriam (quæ eſt vltimus finis ſacramentorum) cùm ſubdit, ad ſupercæleſtis quietis anagogen, noſtrum iter faciens. **eodem loco nunc dicto.* Et iterum quantum ad principium ſpiritualis vitæ, per hoc quod ſubdit,† Sacræ & di- *† eod. ca. prædicto, parum à princip.*

& diuiniſſimæ noſtræ regenerationis traditio.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut dictũ eſt*, opinionem Hug. de ſanct. Vict. in hac parte ſequi non oportet. Poteſt tamen verificari, vt baptiſmus dicatur eſſe aqua: quia aqua eſt materiale baptiſmi principium, & ſic erit prædicatio per cauſam.

AD TERTIVM dicendum, quòd accedente verbo ad elementum, fit ſacramentum, non quidem in ipſo elemento, ſed in homine, cui adhibetur elementũ per vſum ablutionis. Et hoc etiam ſignat verbum, quod accedit ad elementum, cùm dicitur, Ego te baptizo, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem.

4. diſt. 3. art. 5. Et diſt. 8. q. 1. art. 3. q. 3. ad 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem. Cauſa enim præcedit effectum. Sed paſſio Chriſti operatur in ſacramentis nouæ legis. Ergo paſſio Chriſti præcedit inſtitutionem ſacramentorum nouæ legis, & præcipuè intentionem baptiſmi: cùm Apoſtolus dicat Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, &c.

¶ 2 Præterea, Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Chriſti. Sed Chriſtus mandatum baptizandi dedit diſcipulis poſt paſſionem & reſurrectionem ſuam, dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c. vt habetur Matth. vlt. Ergo videtur quòd poſt paſſionem Chriſti, baptiſmus fuerit inſtitutus.

quæſt. præced. art. 4.

¶ 3 Præterea, Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis (vt ſuprà* dictum eſt) & ita videtur, quòd ex quo baptiſmus inſtitutus fuit, homines obligarentur ad baptiſmũ. Sed ante paſſionem Chriſti, homines non obligabantur ad baptiſmum: quia adhuc circumciſio ſuam virtutem habebat, in cuius locum ſucceſſit baptiſmus. Ergo videtur quòd baptiſmus non fuerit inſtitutus ante paſſionem Chriſti.

In ſermon. 1. dominica infra oct. epiph. à med. 10. 10.

SED CONTRA eſt quod Auguſt.* dicit in quodam ſermone de Epiphania, Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Chriſti paſſionem. Ergo videtur quòd baptiſmus ante Chriſti paſſionem fuerit inſtitutus.

CONCLVSIO.

Baptiſmus, inquantum ſacramentum eſt, fuit inſtitutus in Chriſti baptiſmo, fuit tamen quo ad neceſſitatem vtendi illo inſtitutus poſt Chriſti paſſionem.

q. 62. art. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt ſuprà*) ſacramenta ex ſui inſtitutione habent, quòd conferant gratiam. Vnde tunc videtur aliquod ſacramentum inſtitui, quando accipit virtutem producendi ſuum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptiſmus, quando Chriſtus eſt baptizatus. Vnde tunc verè baptiſmus inſtitutus fuit, quantum ad ipſum ſacramentum.

Sed neceſſitas vtendi hoc ſacramento, indicta fuit hominibus poſt paſſionem & reſurrectionem: tum quia in paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia ſacramenta, quibus ſuccedit baptiſmus & alia ſacramenta nouæ legis: tum etiam, quia per baptiſmum configuratur homo paſſioni & reſurrectioni Chriſti, inquantum moritur peccato, & incipit nouam iuſtitiæ vitam. Et ideo oportuit Chriſtum prius pati & reſurgere, quàm hominibus indiceretur neceſſitas ſe configurandi morti & reſurrectioni eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam ante paſſionem Chriſti baptiſmus habebat efficaciam à Chriſti paſſione, inquantum eam præfigurabat. Aliter tamen quàm ſacramenta veter. legis: nam illa erant figuræ tantùm: baptiſmus autem ab ipſo Chriſto virtutem habebat iuſtificandi, per cuius virtutem ipſa etiam paſſio ſalutifera fuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figuris* arctari per Chriſtum, qui venerat ſua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante paſſionem ſuam baptiſmum inſtitutum non poſuit ſub præcepto, ſed voluit ad eius exercitium homines aſſueſieri, & præcipuè in populo Iudæorum, apud quem omnia facta figuralia erant: vt Auguſt.* dicit contra Fauſtũ. Poſt paſſionem verò & reſurrectionem, non ſolùm Iudæis, ſed etiam Gẽtilibus ſub præcepto neceſſitatem baptiſmi impoſuit, dicens, Euntes docete omnes Gentes.

*Al. aggrauari.

lib. 4. cap. 2. circa med. præcipuè 10. 6

In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſacramenta non ſunt obligatoria, niſi quando ſub præcepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante paſſionem, vt dictum eſt*. Quod enim Dominus ante paſſionem Nicodemo dixit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum reſpicere, quàm ad præſens tempus.

ARTICVLVS III.

Vtrum aqua ſit propria materia baptiſmi.

4. diſt. 3. art. 3. q. 1. Et di. 17. q. 3. art. 4. q. 3. Et 4. cõ. c. 59. Et quol. 2. art. 10. co. Et io. 3. co. 4.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd aqua non ſit propria materia baptiſmi. Baptiſmus enim ſecundum Dion. & Damaſ.* habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maximè cõpetit igni. Ergo baptiſmus magis debet fieri in igne quàm in aqua: præſertim cùm Ioan. Baptiſta prænuntians Chriſti baptiſmum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.

*Damaſ. lib. 4 ca. 10. circa med.

¶ 2 Præterea, In baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum. Sed multa alia ſunt ablutiua, quàm aqua: ſicut vinum, & oleum, & huiuſmodi alia. Ergo etiam in his poteſt fieri baptiſmus. Non ergo aqua eſt propria materia baptiſmi.

†quæſt. 62. art. 5.

¶ 3 Præterea, Sacramenta Eccleſiæ fluxerunt de latere Chriſti, pendentis in cruce: vt ſuprà† dictum eſt. Sed inde fluxit non ſolùm aqua, ſed etiam ſanguis. ergo videtur quòd etiam in ſanguine poſſit fieri baptiſmus. Qui etiam videtur magis conuenire cum cauſa & effectu baptiſmi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

¶ 4 Præterea, Sicut Auguſt. & Beda dicunt, Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuam contulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Chriſtus tetigit ſua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua poſſit fieri baptiſmus. & ita aqua, inquantum huiuſmodi, non eſt propria materia baptiſmi.

¶ 5 Præterea, Si aqua ſecundũ ſe eſſet propria baptiſmi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quòd in ea baptiſmus fieret. Sed in ſolenni baptiſmo aqua, in qua debet celebrari baptiſmus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua ſecundum ſe non ſit propria baptiſmi materia.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

CONCLVSIO.

Conueniens baptiſmi materia, aqua potius eſt quàm ignis.

RESPONDEO dicendum, quòd ex inſtitutione diuina, aqua eſt propria materia baptiſmi. Et hoc conuenienter. Primò quidem, quantum ad ipſam rationem baptiſmi, qui eſt regeneratio in ſpiritualem vitam: quod maximè congruit aquæ. Vnde & ſemina, ex quibus generãtur omnia viuẽtia, ſcilicet plãtæ & animalia, humida ſunt: & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philoſophi poſuerunt aquam omnium rerum principium.

Secundò, quantũ ad effectus baptiſmi, quibus cõpetunt aquæ proprietates, quæ ſua humiditate lauat: ex quo cõueniens eſt ad ſignificandã & cauſandã ablutionẽ peccatorum. Sua frigiditate etiam temperat ſuperfluitatem caloris: & ex hoc competit ad mitigandã concupiſcentiam

fomi-

fonitis. Sua diaphanitate eſt luminis ſuſceptiua: vnde competit baptiſmo inquantum eſt fidei ſacramentum.

Tertiò, quia conuenit ad repræſentandum myſteria Chriſti quibus iuſtificamur. Vt enim dicit Chryſoſt *. ſuper illud Ioan. 5. Niſi quis renatus fuerit, &c. ſicut in quodam ſepulchro, in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, & deinde nouus rurſus aſcendit.

Homil. 24 in Ioan. à med. tom. 3.

Quartò, quia ratione ſuæ communitatis & abundantiæ eſt conueniens materia neceſſitate huius ſacramenti. Poteſt enim vbique de facili haberi.

Ad primum ergo dicendum, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiuè. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, ſed illuminatus per fidem, quæ eſt ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Et ideo magis competit aqua baptiſmo, quàm ignis. Quod autem dicitur, Baptizabit vos in Spiritu ſancto & igni, poteſt per ignem (vt Hier†. dicit) intelligi Spiritus ſanctus, qui ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit: vt dicitur Act. 2. Vel per ignem poteſt intelligi tribulatio: vt Chryſ*. dicit. ſuper Matth. quia tribulatio peccata purgat, & concupiſcentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar†. dicit ſuper Matth. baptizatis in Spiritu ſancto: reliquum eſt conſummari igne iudicij.

ſuper iſtud verbũ Mat. 3. tom. 9.
**Homil. 3. in opere imperf. tom. 2.*
†Hilar. cano. 2. in Matth. poſt med. illum.

Ad secundum dicendum, quòd vinum & oleum non communiter aſſumuntur ad vſum ablutionis, ſicut aqua. Nec etiam ita perfectè abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem: quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, ſicut aqua.

Ad tertium dicendum, quòd ex latere Chriſti fluxit aqua ad abluendum: ſanguis autem ad redimendum. Et ideo ſanguis competit ſacramento Euchariſtiæ: aqua autem ſacramento baptiſmi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute ſanguinis Chriſti.

Ad quartum dicendum, quòd virtus Chriſti deriuata eſt ad omnem aquam, non propter continuitatem loci: ſed propter ſimilitudinem ſpeciei. Vnde dicit Auguſt*. in quodam ſermone Epiphaniæ. Quæ de Saluatoris baptiſmate benedictio fluxit, tanquam fluuius ſpiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuerſorum fontium venas impleuit.

In ſermon. 1. dominica infra oct. Epipha. à med. tom. 10.

Ad quintum dicendum, quòd illa benedictio quæ adhibetur aquæ, non eſt de neceſſitate baptiſmi: ſed pertinet ad quandam ſolennitatem; per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur aſtutia dæmonis, ne impediat baptiſmi effectum.

Articvlvs IIII.

Vtrùm ad baptiſmum requiratur aqua ſimplex.

4. diſt. 3. art. 3. q. 2. Et 4. c. 58.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quod ad baptiſmum non requiratur aqua ſimplex. Aqua enim, quæ apud nos eſt, non eſt aqua pura, quod præcipuè apparet de aqua maris, in qua plurimum admiſcetur de terreſtri, vt patet per Philoſoph. in lib. Meteor†. Et tamen in tali aqua poteſt fieri baptiſmus. Ergo non requiritur aqua ſimplex, & pura ad baptiſmum.

lib. 2. cap. 3. tom. 2.

¶ 2 Præterea, In ſolenni celebratione baptiſmi, aquæ infunditur chriſma. Sed hoc videtur impedire puritatem & ſimplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & ſimplex non requiritur ad baptiſmum.

¶ 3 Præterea, Aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce, fuit ſignum baptiſmi: vt dictum eſt*. Sed aqua illa non videtur fuiſſe aqua pura: eò quòd in corpore mixto (cuiuſmodi fuit corpus Chriſti) non ſunt elementa in actu. Ergo videtur quod non requiratur aqua pura vel ſimplex ad baptiſmum.

art. præced.

¶ 4 Præterea, Lixiuium non videtur eſſe aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, ſcilicet calefaciendi & deſiccandi; & tamen in lixiuio videtur poſſe fieri baptiſmus: ſicut & in aquis balneorum, quę tráſeunt per venas ſulphureas, ſicut & lixiuium colatur per cineres. Ergo videtur quòd aqua ſimplex non requiratur ad baptiſmum.

¶ 5 Præterea, Aqua roſacea fit per ſublimationem à roſis, ſicut etiam aquæ Alchimicæ generantur per ſublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, vt videtur, poteſt fieri baptiſmus, ſicut & in aquis pluuialibus, quæ per ſublimationem vaporum generantur. Cùm igitur huiuſmodi aquæ non ſint puræ & ſimplices, videtur quod aqua pura et ſimplex nõ requiratur ad baptiſmũ.

Sed contra eſt, quòd propria materia baptiſmi eſt aqua, vt dictum eſt†. Sed ſpeciem aquæ non habet niſi aqua ſimplex. ergo aqua pura & ſimplex de neceſſitate requiritur ad baptiſmum.

art. præced.

Conclvsio.

In quacunque aqua quomodocunque tranſmutata, dummodo non ſoluatur ſpecies aquæ, poteſt fieri baptiſmus.

Respondeo dicendum, quòd aqua ſuam puritatem & ſimplicitatem poteſt amittere dupliciter. Vno modo per mixtionem alterius corporis, alio modo per alterationem. Vtrunque autem horum contingit fieri dupliciter, ſcilicet per artem & per naturam. Ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam ſubſtantialem, quod ars facere non poteſt. Sed omnes formæ artificiales ſunt accidentales, niſi fortè apponendo proprium agens ad propriam materiam: ſicut ignem combuſtibili, per quem modum à quibuſdam quædam animalia per putrefactionem generantur. Quæcunque igitur tranſmutatio circa aquam facta eſt per artem, ſiue commiſcendo, ſiue alterando, non tranſmutatur ſpecies aquæ. Vnde in tali aqua poteſt fieri baptiſmus, niſi fortè aqua admiſceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compoſitum magis ſit aliud quàm aqua: ſicut lutum magis eſt terra quàm aqua: & vinum lymphatum magis eſt vinum quàm aqua. Sed tranſmutatio, quæ fit à natura, quandoque quidem ſpeciem aquæ ſoluit: & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de ſubſtantia alicuius corporis mixti: ſicut aqua conuerſa in liquorem vuæ, eſt vinum, vnde non habet ſpeciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam tranſmutatio aquæ ſine ſolutione ſpeciei, & hoc tam per alterationem (ſicut patet de aqua calefacta à ſole) quam etiam per mixtionem: ſicut patet de aqua fluminis, turbida ex permixtione terreſtrium partium. Sic ergo dicendum eſt, quòd in qualibet aqua qualitercunque tranſmutata, dummodo non ſoluatur ſpecies aquæ, poteſt fieri baptiſmus: ſi verò ſoluatur ſpecies aquæ, non poteſt fieri baptiſmus.

Ad primum ergo dicendum, quod tranſmutatio facta in aqua maris, & etiam in aliis aquis, quæ penes nos ſunt, non eſt tanta, quod ſoluat ſpeciem aquæ. Et ideo in huiuſmodi aquis poteſt fieri baptiſmus.

Ad secundum dicendũ, quod admixtio chriſmatis, non ſoluit ſpeciem aquæ: ſicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiuſmodi. Niſi fortè ſit facta tãta reſolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de aliena ſubſtantia, quàm de aqua, quod ex ſpiſſitudine perſpici poteſt. Si tamen ex liquore ſic inſpiſſato exprimatur aqua ſubtilis, poteſt in ea fieri baptiſmus: ſicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptiſmus fieri non poſſit.

Ad tertium dicendum, quòd aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce, non fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt. In tali enim humore non poſſet fieri baptiſmus: ſicut nec in ſanguine animalis, aut in vino, aut quocunque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculosè egrediens à corpore mortuo, ſicut & ſanguis, ad comprobandã veritatẽ Dominici corporis, contra Manichęorũ errorẽ, vt ſcilicet per aquam (quæ eſt vnum quatuor elementorũ) oſtenderetur corpus Chriſti verè fuiſſe cõpoſitum ex quatuor elementis: per

ſanguinem verò oſtenderetur eſſe compoſitum ex quatuor humoribus.

Ad qvartvm dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis ſulphureorum balneorum, poteſt fieri baptiſmus: quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, ſed ſolum alterationem quandam recipiunt, ex hoc quod tranſeunt per aliqua corpora.

Ad qvintvm dicendum, quòd aqua roſacea eſt liquor roſæ reſolutus. Vnde in ea non poteſt fieri baptiſmus, & eadem ratione nec in aquis alchimicis, ſicut nec in vino. Nec eſt eadem ratio de aquis pluuialibus: quæ generantur ex maiori parte ex ſublimatione vaporum reſolutorum ex aquis. Minimum autem eſt ibi de liquoribus corporum mixtorum: qui tamen per huiuſmodi ſublimationem virtute naturæ, quæ eſt fortior arte, reſoluuntur in veram aquam: quod ars facere non poteſt. Vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis mixti: quod de aquis roſaceis & aquis alchimicis dici non poteſt.

Articvlvs V.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma baptiſmi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Infrà q.34. art.3.co. Et 4.diſt.3. art.2.q.1. Et 1.co.1. lec.2.col.3. †quæſt.64. art.1.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd hæc non ſit conueniens forma baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm miniſtro. Sed in ſacramento miniſter agit vt inſtrumentum (vt ſupra dictum eſt†) principale autem agẽs in baptiſmo eſt Chriſtus, ſecundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. Inconuenienter ergo miniſter dicit, Ego te baptizo: præſertim quia in hoc quod dicitur Baptizo, intelligitur ego: & ſic videtur ſuperfluè apponi.

¶ 2 Præterea, Non oportet quod ille qui aliquem actũ exercet, de actu exercito faciat mentionem: ſicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem ſimul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes, &c. Ergo non oportet quod in forma baptiſmi fiat mentio de actu baptiſmi.

¶ 3 Præterea, Ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba: puta ſi ſit ſurdus aut puer. Fruſtra autem ad talem ſermo dirigitur: ſecundum illud Eccl. 32. Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem. Ergo inconuenienter dicitur, Ego te baptizo, ſermone directo ad eum qui baptizaretur.

¶ 4 Præterea, Contingit ſimul plures baptizari à pluribus: ſicut Apoſtoli baptizauerunt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Act. 2. & 4. Non ergo debet forma baptiſmi determinari in ſingulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: ſed poteſt dici, nos vos baptizamus.

¶ 5 Præterea, Baptiſmus virtutem habet à paſſione Chriſti. Sed per formam baptiſmus ſanctificatur. Ergo videtur quod in forma baptiſmi debeat fieri mentio de paſſione Chriſti.

P.p. quæſt. 32.art.3.

¶ 6 Præterea, Nomen deſignat proprietatem rei. Sed tres ſunt proprietates perſonales diuinarum perſonarum, vt in Prima parte dictũ eſt†. Non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, ſed, in nominibus.

¶ 7 Præterea, Perſona Patris non ſolùm ſignificatur nomine Patris, ſed etiam nomine Innaſcibilis & Genitoris. Filius autem ſignificatur nomine Verbi & Imaginis & Geniti. Spiritus etiam ſanctus poteſt ſignificari nomine Doni & Amoris procedentis, ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptiſmus.

Sed contra eſt quod Dominus dicit, Matt. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Conclvsio.

Hæc eſt conueniens baptiſmi forma, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti.

Respondeo dicendum, quòd baptiſmus per ſuam formam conſecratur: ſecundum illud Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & Aug*. dicit in lib. de vnico baptiſmo, quòd baptiſmus verbis euangelicis conſecratur. Et ideo oportet, quod in forma baptiſmi exprimatur cauſa baptiſmi. Eſt autem eius duplex cauſa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet: quæ eſt ſancta Trinitas. Alia autem inſtrumentalis, ſcilicet miniſter, qui tradidit exterius ſacramentum. Et ideo oportet, in forma baptiſmi, de vtraque fieri mentionem. Miniſter autem tangitur, cùm dicitur, Ego te baptizo. Cauſa autem principalis, cùm dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Vnde hæc eſt conueniens forma baptiſmi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

li.6 de Bapt. contra Donatiſt.c.25.to.7.Et lib.4.c.15.refertur de conſecr. diſt.4.cap. Satis oſtendimus.

Ad primvm ergo dicendum, quod actio attribuitur inſtrumento ſicut immediatè agenti: attribuitur autem huiuſmodi actio principali agenti, ſicut in cuius virtute inſtrumentum agit. Et ideo in forma baptiſmi conuenienter ſignificatur miniſter, vt exercens actum baptiſmi, per hoc quod dicitur, Ego te baptizo: ſicut & ipſe Dominus baptizandi actum attribuit miniſtris, dicens, Baptizantes eos, &c. Cauſa autem principalis ſignificatur, vt in cuius virtute ſacramentum agitur, per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: non enim Chriſtus baptizat ſine Patre & Spiritu ſancto. Græci autem non attribuunt actum baptiſmi miniſtris: ad euitandum antiquorum errorem qui virtutem baptiſmi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego ſum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur ſeruus Chriſti, talis, in nomine Patris, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per miniſtrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur ſacramentum. Quod autem additur, Ego in forma noſtra, non eſt de ſubſtantia formæ, ſed ponitur ad maiorem expreſſionem intentionis.

Ad secvndvm dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri poteſt, oportet quod determinetur in verbis formæ ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: quia omnia in tali nomine facere debemus: vt habetur Coloſſ. 3. Et ideo ſi non exprimatur actus baptiſmi vel per modum noſtrum, vel per modum Græcorum, non perficitur ſacramentum, ſecundum illam Dec. Alex†. 3. Si quis puerum ter in aqua immerſerit in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, amen: & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti amen, non eſt puer baptizatus.

de Baptiſmo & eius effectu cap. 1.

Ad tertivm dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis ſacramentorum, non pronuntiantur ſolùm cauſa ſignificandi, ſed etiam cauſa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta ſunt omnia. Et ideo conuenienter diriguntur non ſolùm ad homines (non intelligentes) ſed etiam ad creaturas inſenſibiles, vt cùm dicitur, Exorcizo te creatura ſalis.

Ad qvartvm dicendum, quòd plures ſimul non poſſunt vnum baptizare: quia actus multiplicatur ſecundum multiplicationem agentium, ſi perfectè ab vnoquoque agatur. Et ſic ſi conuenirent duo, quorum vnus eſſet mutus, qui non poſſet proferre verba, & alius carens manibus, qui non poſſet exercere actum: non poſſent ambo ſimul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Poſſunt autem (ſi neceſſitas exigit) plures ſimul baptizari: quia nullum eorum reciperet niſi vnum baptiſmum. Sed tunc oportebit dicere, Ego baptizo vos. Nec erit mutatio formæ: quia vos nihil aliud eſt, quàm te, & te. Quod autem dicitur, nos, non eſt idem dicere, quod ego & ego, ſed ego & tu, & ſic iam

muta-

mutaretur forma. Similiter autem mutaretur ſi diceretur, Ego baptizo me. Et ideo nullus poteſt baptizare ſeipſum: propter quod & Chriſtus à Ioanne voluit baptizari: vt dicitur extra de baptiſmo† & eius effectu, c. debitū.

In decretal. lib. 3. tit. 42. ca. Debitum.

Ad qvintvm dicendum, quòd paſſio Chriſti, etſi ſit principalis cauſa reſpectu miniſtri: eſt tamen cauſa inſtrumentalis reſpectu ſanctæ Trinitatis. Et ideo potius commemoratur Trinitas, quàm paſſio Chriſti.

Ad sextvm dicendum, quòd etſi ſint tria nomina perſonalia trium perſonarum: eſt tamen nomen vnum eſſentiale. Virtus autem diuina quæ operatur in baptiſmo, ad eſſentiam pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non, in nominibus.

Ad septimvm dicendum, quòd ſicut aqua ſumitur ad baptiſmum: quia eius vſus eſt communior ad abluendum: ita ad ſignificandum tres perſonas, in forma baptiſmi aſſumuntur illa nomina, quibus communius conſueuerunt nominari perſonæ in illa lingua. Nec in aliis nominibus perficitur ſacramentum.

Articvlvs VI.

Vtrum in nomine Chriſti poſſit dari baptiſmus.

4. diſt. 3. art. 1. q. 2. ad 3. Et 1. co. 1. lec. 2. col. 4.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quod in nomine Chriſti poſſit dari baptiſmus. Sicut enim vna eſt fides, ita eſt vnū baptiſma, vt dicitur Ephe. 4. Sed Act. 8. dicitur, quòd in nomine Chriſti baptizabantur viri & mulieres. Ergo etiam nūc poteſt dari baptiſmus in nomine Chriſti.

Lib. 1. cap. 3. ante med. tom. 3.

¶ 2 Præterea, Ambr.* dicit, Si Chriſtū dicas, & Patrē, à quo vnctus eſt, & ipſum, qui vnctus eſt Filiū, & Spiritum ſanctū, quo vnctus eſt, deſignaſti. Sed in nomine Trinitatis poteſt fieri baptiſmus. Ergo & in nomine Chriſti.

de cōſecr. diſt. 4. ca. A quodam Iudæo. Lib. 1. de Spiritu ſancto. c. 3. ante med. tom. 2.

¶ 3 Præterea, Nicolaus papa* ad cōſulta Bulgarorū reſpondens, dicit, Qui in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti (ſicut in Act. Apoſtolorū legitur) baptizati ſunt (vnū quippe idemq; eſt, vt ſanctus ait Ambroſ.†) rebaptizari nō debent. Rebaptizarentur autem, ſi in hac forma baptizati, ſacramentum baptiſmi non reciperent. Ergo poteſt conferri baptiſmus in nomine Chriſti, ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine Chriſti.

**de conſecr. diſt. 4. c. Si reuera.*

Sed contra eſt, quod Pelagius papa* ſcribit Gaudentio Epiſcopo, Si hi qui in locis dilectionis tuæ vicinis cōmorari dicuntur, ſe ſolummodo in nomine Domini baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cuiuſcunque dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes, in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Didymus etiam dicit:* in libro de Spiritu ſancto, Licet quis poſſit exiſtere mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus (ſcilicet trium perſonarum) prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit.

In lib. 2. paulò à princip. habetur hic liber, in fine operū Hieron.

Conclvsio.

Non poteſt baptiſmus ritè dari quocunque omiſſo, quod ad plenam Trinitatis inuocationem requiritur.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſupra dictū eſt*) ſacramenta habēt efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo ſi prætermittatur aliquid eorū, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentū, efficacia caret, niſi ex ſpeciali diſpenſatione eius, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum baptiſmi dari cum inuocatione Trinitatis. Et ideo quicquid deſit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptiſmi. Nec obſtat quòd in nomine vnius perſonæ intelligitur alia (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quòd ille qui nominat vnam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad ſacramentū requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Vnde non ſufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramēti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Vnde & in baptiſmo Chriſti (vbi fuit origo ſanctificationis noſtri baptiſmi) affuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis, ſcilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus ſanctus in columba.

art. 2. huius quæſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex ſpeciali Chriſti reuelatione Apoſtoli, in primitiua Eccleſia in nomine Chriſti baptizabant: vt nomen Chriſti (quod erat odioſum Iudæis & Gentilibus) honorabile redderetur, per hoc, quòd ad eius inuocationem Spiritus ſanctus dabatur in baptiſmo.

Ad secvndvm dicendum, quòd Ambroſ. aſſignat rationem, quare conuenienter talis diſpenſatio fieri potuit in primitiua Eccleſia: quia ſcilicet in nomine Chriſti tota Trinitas intelligitur. Et ideo ſeruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Chriſtus tradidit in Euangelio.

Ad tertivm dicendum, quòd Nicolaus papa dictum ſuum cōfirmat ex duobus præmiſſis. Et ideo eius reſponſio patet ex primis duabus ſolutionibus.

Articvlvs VII.

Vtrum immerſio in aqua, ſit de neceſſitate baptiſmi.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd immerſio in aqua, ſit de neceſſitate baptiſmi. Vt enim dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. Sed apud multos communis modus baptizandi eſt per immerſionem. Ergo videtur quòd non poſſit eſſe baptiſmus ſine immerſione. *4. diſt. 3. art. 4 q. 1.*

¶ 2 Præterea, Apoſtolus dicit Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortē. Sed hoc fit per immerſionē: dicit enim Chryſoſt.* ſuper illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. Sicut in quodā ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouus rurſus aſcendit. Ergo videtur quòd immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi. *Homil. 24. in Ioannem, poſt med. tom. 3.*

¶ 3 Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri baptiſmus, ſequeretur quòd pari ratione ſufficeret, quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens: quia originale peccatum, contra quod præcipuè datur baptiſmus, non eſt in vna tantùm corporis parte. Ergo videtur quòd requiratur immerſio ad baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

Sed contra eſt, quod Heb. 10. dicitur, Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aſperſi corde à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.

Conclvsio.

Cùm in baptiſmo aſſumatur aqua ad corporis ablutionem, non modo per immerſionem neceſſarium eſt fieri baptiſmum, ſed fieri poteſt etiam vel per aſperſionem, vel effuſionem, ſecundum varios neceſſitatis caſus.

Respondeo dicendum, quòd aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi, ad vſum ablutionis corporalis: per quam ſignificatur interior ablutio peccatorū. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolùm per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis vel effuſionis. Et ideo quamuis tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis, ſecundum illud Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et hoc præcipuè propter neceſſitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum: vt patet Act. 2. & 4. vbi dicitur, quòd crediderunt vna die tria millia, & alia 5. millia. Quandoque autē poteſt imminere neceſſitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptizandum: vel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quòd immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt per accidens, non variant ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad baptiſmum corporalis ablutio per aquā. Vnde

& baptiſmus lauacrum nominatur: ſecundum illud Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quòd fiat ablutio hoc vel illo modo, accedit baptiſmo. Et ideo talis diuerſitas non tollit vnitatem baptiſmi.

Ad secvndvm dicendum, quod in immerſione expreſſius repræſentatur figura ſepulturæ Chriſti: & ideo hic modus baptizandi eſt cõmunior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repræſentatur aliquo modo, licet non ita expreſsè. Nam quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

Ad tertivm dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipuè quantum ad exteriora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus, & interiores & exteriores. Et ideo, ſi totum corpus aqua non poſſit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere: in quo manifeſtatur principium animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quàm caput: quia per baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipuè lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, inſtitutum erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ. Cuius fidem circunciſio ſignificabat: vt dicitur Rom. 4.

Articvlvs VIII.

Vtrum trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

4. diſt. 3. art. 4. q. 2. & 3. Et diſt. 23. q. 1. art. 1. q. 2. cor.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi. Dicit enim Auguſt.† in quodam ſermone de Symbolo ad baptizatos, Rectè tertiò merſi eſtis: quia accepiſtis baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis. rectè tertiò merſi eſtis: quia accepiſtis baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti, qui tertia die reſurrexit à mortuis: illa enim tertiò repetita immerſio, typum Dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in baptiſmo. Sed vtrunque videtur ad neceſſitatē baptiſmi pertinere, ſcilicet & quòd ſignificetur in baptiſmo Trinitas perſonarũ, & quòd fiat configuratio ad ſepulturam Chriſti. Ergo videtur quòd trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

†Refertur hoc in Decret. de cõſecr. diſ. 4. c. Poſtquam.

¶ 2 Præterea, Sacramenta ex mandato Chriſti efficaciam habent. Sed trina immerſio eſt ex mandato Chriſti. ſcribit enim Pelagius papa * Gaudentio Epiſcopo, Euangelicum præceptum ipſo Domino Deo & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina immerſione ſanctum baptiſmum vnicuique tribuere. Ergo ſicut baptizare in nomine Trinitatis, eſt de neceſſitate baptiſmi, ita etiam baptizare trina immerſione, videtur eſſe de neceſſitate baptiſmi.

De conſecrat. diſt. 4. cap. Multi ſunt.

¶ 3 Præterea, Si trina immerſio non ſit de neceſſitate baptiſmi, ergo ad primam immerſionem aliquis baptiſmi conſequitur ſacramentum. Si ergo addatur ſecunda vel tertia, videtur quòd ſecundò vel tertiò baptizetur: quod eſt inconueniens. Non ergo vna immerſio ſufficit ad ſacramentum baptiſmi, ſed trina immerſio videtur eſſe de neceſſitate ipſius.

Lib. 1. epiſt. 41. à med. *Alias Leonardo.

Sed contra eſt, quod Gregor.† dicit ſcribens *Leandro epiſcopo, Reprehẽſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate vel tertiò, vel ſemel immergere, quoniam & in tribus immerſionibus perſonarum Trinitas, & vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.

Conclvsio.

Licitè poteſt baptiſmi ſacramentum vnica, vel trina perfici immerſione. quod tamen temporibus mutatum fuit: nunc tamen non ſine peccato miniſtraretur ſacramentum baptiſmi abſque trina immerſione.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut prius dictũ eſt *) ad baptiſmum per ſe requiritur ablutio aquæ, quæ eſt de neceſſitate ſacramenti: modus autem ablutionis per accidens ſe habet ad ſacramentum. Et ideo, ſicut ex prædicta auctoritate Greg. * patet, quantum eſt de ſe, vtrunque licitè fieri poteſt, ſcilicet & ſemel & ter immergere: quia vnica immerſione ſignificatur vnitas mortis Chriſti & vnitas deitatis; per trinam autem immerſionem ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti, & etiam Trinitas perſonarum. Sed diuerſis ex cauſis ſecundum ordinationem Eccleſiæ, quandoque inſtitutus eſt vnus modus, quandoque alius. Quia enim à principio naſcentis Eccleſiæ, quidam de Trinitate malè ſentiebant, Chriſtum purum hominem eſſe æſtimantes, nec dici filium Dei & Deum niſi propter meritum eius, quod præcipuè fuit in morte: ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, ſed in commemoratione mortis Chriſti, & vna immerſione. Quod reprobatum fuit in primitiua Eccleſia. Vnde in canonibus Apoſtolorum * legitur, Si quis presbyter aut epiſcopus non trinam immerſionem vnius miniſterij, ſed ſemel merget in baptiſmate, quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Poſtmodum verò inoleuit quorundam ſchiſmaticorum & hæreticorum error, homines rebaptizantium: ſicut de Donatiſtis Auguſt.* narrat ſuper Ioan. Et ideo in deteſtationem erroris eorum, fuit ſtatutum † in concilio Toletano, quòd fieret vna ſola immerſio. Vbi ſic legitur, Propter vitandum ſciſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum, ſimplam teneamus baptiſmi immerſionem. Sed ceſſante tali cauſa communiter obſeruatur in baptiſmo trina immerſio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum Eccleſiæ non obſeruans: nihilominus tamen eſſet baptiſmus.

art. præced. ad 1.

In argum. Sed contra.

In canon. 49. Et habetur de conſecrat. diſt. 4. ca. Si quis presbyter.

Tract. 11. tom. 9.

† In concil. Tolet. 4. canon. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Trinitas eſt ſicut agens principale in baptiſmo. Similitudo autem agentis peruenit ad effectum ſecundum formam, & non ſecundum materiam. Et ideo ſignificatio Trinitatis fit in baptiſmo per verba formæ: nec eſt de neceſſitate, quòd ſignificetur Trinitas per vſum materiæ: ſed hoc fit ad maiorem expreſſionem. Similiter etiam mors Chriſti figuratur ſufficienter in vnica immerſione. Triduum autem ſepulturæ non eſt de neceſſitate ſalutis noſtræ: quia etiam ſi vno die fuiſſet fuiſſet ſepultus vel mortuus, ſuffeciſſet ad perficiendam noſtram redemptionem: ſed triduum illud ordinatur ad manifeſtandum veritatem mortis: vt ſuprà * dictum eſt. Et ideo patet quòd trina immerſio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte paſſionis Chriſti, eſt de neceſſitate ſacramenti.

* quæſt. 51. ar. 4. & 53. art. 2.

Ad secvndvm dicendum, quòd Pelagius papa† intelligit trinam immerſionem eſſe de mandato Chriſti in ſuo ſimili: in hoc ſcilicet quòd Chriſtus præcepit baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. nõ tamẽ eſt ſimilis ratio de forma & de vſu materiæ, vt dictũ eſt*.

† loco citato in argum.

* In ſolu. præ.

Ad tertivm dicendum, quòd (ſicut ſupra† dictum eſt) intentio requiritur ad baptiſmũ: & ideo ex intentione miniſtri Eccleſiæ, qui intendit vnum baptiſmũ dare trina immerſione, efficitur vnum baptiſma. Vnde Hierony. dicit* ſuper Epiſtolam ad Philip. Licet ter baptizetur, id eſt immergatur, propter myſterium Trinitatis: tamen vnum baptiſma reputatur. Si verò intenderet, & ad vnumquanque immerſionem vnum baptiſma dare, ad ſingulas immerſiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in ſe eſt, plures baptizans.

† quæſt. 64. art. 8.

* In com. c. 4. ad Eph ſuper illud: Vna fides, vnũ baptiſma. to. 9. refertur de cõſec. diſt. 4. c. Eodem modo. 4. diſt. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Et 4. cõ. trac. 59. ſ. & ca. 70. & 71.

Articvlvs IX.

Vtrum baptiſmus poſſit iterari.

Et Io. 3. col. 4. Et Eph 4. lec. 2. col. 1. ſ n.

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus poſſit iterari. Baptiſmus enim videtur inſtitutus ad ablutionem peccatorum. Sed

peccata

peccata iterantur. Ergo multò magis baptiſmus debet iterari: quia miſericordia Chriſti tranſcendit hominis culpam.

¶ 2 Præterea, Ioannes baptiſta præcipuè fuit à Chriſto commendatus, cùm de eo dictum ſit Matthæ. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Sed baptizati à Ioanne, iterum baptizabantur: vt habetur Act. 19. vbi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos qui erant baptizati baptiſmo Ioannis, ergo multò fortius illi qui ſunt baptizati ab hæreticis vel peccatoribus, ſunt rebaptizandi.

In concil. 1. Nica. can. 19

¶ 3 Præterea, In Niceno concilio ſtatutum eſt, Si quis confugerit ad Eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere. Videtur autem eſſe eadem ratio de aliis hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶ 4 Præterea, Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem. Sed de quibuſdam baptizatis aliquando dubitatur, an ſint baptizati. Ergo videtur quod debeant iterum baptizari.

q. præced. art. 3.

¶ 5 Præterea, Euchariſtia eſt perfectius ſacramentum quàm baptiſmus: vt ſupra dictum eſt. Sed ſacramentum Euchariſtiæ iteratur. Ergo videtur quòd multò magis baptiſmus poſſit iterari.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma.

CONCLVSIO.

Cùm baptiſmus ſit quædam animæ ſpiritualis regeneratio, qua configuramur morti Chriſti, in remedium originalis criminis adhibitus, nullo modo iterari poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd baptiſmus iterari non poteſt. primò quidem, quia baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio: prout ſcilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit nouam vitam agere. Vnde dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnius autem non eſt niſi vna regeneratio: & ideo non poteſt baptiſmus iterari, ſicut nec carnalis generatio. Vnde Auguſt*. dicit ſuper illud Ioan. 3. Nunquid poteſt in ventrem matris ſuę iterato introire, & renaſci? Sic tu, inquit, intelligite natiuitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim vterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. Secundò, quia in morte Chriſti baptizamur, per quam morimur peccato, & reſurgimus in nouitatem vitæ: Chriſtus autem ſemel tantum mortuus eſt: & ideo baptiſmus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quoſdam rebaptizari volentes dicitur, Rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei. vbi gloſſ. dicit*, Vna Chriſti mors vnum baptiſma conſecrauit. Tertiò, quia baptiſmus imprimit characterem, qui eſt indelebilis, & cum quadam conſecratione datur. vnde ſicut aliæ conſecrationes non iterantur in Eccleſia, ita nec baptiſmus. Et hoc eſt quod Auguſt†. dicit in 2. contra Epiſtolam Parmeniani, quòd character militaris non repetitur, & quòd non minus hæret ſacramentum Chriſti, quàm corporalis hæc nota, cùm videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus, non reſtituitur. Quartò, quia baptiſmus principaliter datur cōtra originale peccatum: & ideo ſicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptiſmus iteratur: quia, vt dicitur Roman. 5. Sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſtitiam, in omnes homines in iuſtificationem vitæ.

Tract. 11. in Euā. Ioā. ante med. to. 9.

gloſſ. ordinar. ſuper illud: Renouari rurſus ad pœnitentiam.

†li. 2. ca. 13. à med. to. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti: ſicut ſupra dictum eſt*. Et ideo ſicut peccata ſequentia virtutem paſſionis Chriſti non auferunt, ita etiam non auferunt baptiſmum, vt neceſſe ſit ipſum iterari. Sed pœnitentia ſuperueniente tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptiſmi.

Art. 2. huius quæſt.

AD SECVNDVM dicendum, quod ſicut Aug†. dicit ſuper illud Ioan. primo, Sed ego neſciebam eum. Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt, poſt homicidam non eſt baptizatum: quia Ioan. dedit baptiſmum ſuum, homicida dedit baptiſmum Chriſti: quod ſacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur.

Tract. 5. de cliuādo ad fin. tom. 9.

AD TERTIVM dicendum, quòd Pauliani & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Vnde Gregor.* dicit ſcribens* Quirino Epiſcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizabant, ſicut ſunt Bonoſiani & Cataphrygæ (qui ſcilicet idem ſentiebant cum Paulianis: quia & illi Chriſtum Deum non credunt, exiſtimantes, ipſum ſcilicet eſſe purum hominem: & iſti ſcilicet Cataphrygæ, Spiritum ſanctum peruerſo ſenſu eſſe purum hominem montanum, ſcilicet credunt) tales cùm ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizentur, quia baptiſma non fuit, quod in errore poſiti, ſanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Sed (ſicut in regulis Eccleſiaſticis† dicitur) Si qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizabant, & veniunt ad catholicā fidē, recipiantur vt baptizati.

In regiſt. lib. 9. epiſt. 61. paulo à princ.

** Alias Quiduno ſeu Quirino.*

De eccleſiaſt. dogm. ca. 52. tom. 3. in Au.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut dicit Decre. Alexandri† III. De quibus dubium eſt an baptizati fuerint, baptizētur his verbis præmiſſis. Si baptizatus es, ego non te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari quod neſcitur eſſe factum.

De Bapt. & eius effectu c. De quibus eſt cap. 2.

AD QVINTVM dicendum, quòd vtrunque ſacramentum, ſcilicet baptiſmi & Euchariſtiæ eſt repræſentatiuum Dominicæ mortis & paſſionis: aliter tamen & aliter. Nam in baptiſmo commemoratur mors Chriſti inquantum homo Chriſto commoritur & in nouam vitam regeneratur. Sed in Sacramento Euchariſtiæ commemoratur mors Chriſti, inquantum ipſe Chriſtus paſſus exhibetur nobis, quaſi paſchale conuiuium: ſecundum illud primæ Corinth. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur. Et quia homo ſemel naſcitur multotiens autem cibatur: ſemel tantum datur baptiſmus, multotiens autem Euchariſtia.

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo Eccleſia in baptizando vtitur, ſit conueniens.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit conueniens ritus, quo Eccleſia vtitur in baptizando. Vt enim dicit Chryſ. nunquam aquæ baptiſmi purgare peccata credentium poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent. Hoc autem factum fuit in baptiſmo Chriſti, qui celebratur in feſto Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari ſolennis baptiſmus in feſto Epiphaniæ, quàm in vigilia Paſchæ, & in vigilia Pentecoſtes.

4. diſ. 2. q. 1. art. 3. ad ſeptimum. & de. 6. q. 2. art. 1. q. 3.

Inſertur de cōſecr. diſt. 4. c. Nunquam.

¶ 2 Præterea, Ad idem ſacramentum non videtur pertinere diuerſarum materiarum vſus. Sed ad baptiſmum pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo ſancto. primùm in pectore, deinde inter ſcapulas, & tertio chriſmate in vertice.

¶ 3 Præterea, In Chriſto Ieſu non eſt maſculus & fœmina, Barbarus & Scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiuſmodi differentiæ. Multo igitur minus diuerſitas veſtium aliquid operatur in fide Chriſti. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida veſtis.

¶ 4 Præterea, Sine huiuſmodi obſeruantiis poteſt baptiſmus celebrari. Hæc igitur quæ dicta ſunt, videntur eſſe ſuperflua, & ita inconuenienter ab Eccleſia inſtituta eſſe in ritu baptiſmi.

SED CONTRA eſt, quòd Eccleſia regitur Spiritu ſancto, qui nihil inordinatum operatur.

CONCLVSIO.

Quæcunque ſeruat Eccleſia in baptizando, præter illa quæ neceſſariò ad ſacramentum requiruntur, ſunt conuenienter inſtituta.

Respondeo dicendum, quòd in ſacramento baptiſmi aliquid agitur quod eſt de neceſſitate ſacramenti, & aliquid eſt quod ad quandam ſolennitatem ſacramenti pertinet. De neceſſitate quidem ſacramenti eſt forma, quæ deſignat principalem cauſam ſacramenti: & miniſter, qui eſt cauſa inſtrumentalis: & vſus materiæ, ſcilicet ablutio in aqua, quæ deſignat principalem ſacramenti effectum. Cætera verò omnia, quæ in ritu baptizandi obſeruat Eccleſia, magis pertinent ad quandam ſolennitatem ſacramenti. Quæ quidem adhibentur ſacramento propter tria. primò quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad ſacramentum. Si enim ſimpliciter fieret ablutio in aqua, abſque ſolennitate, de facili ab aliquibus æſtimaretur, quaſi quædam communis ablutio. Secūdò ad fideliū inſtructionē. Simplices enim, qui literis nō erudiuntur, oportet erudire per aliqua ſenſibilia ſigna: puta per picturas, & aliqua huiuſmodi. Et per hunc modū per ea, quæ in ſacramentis aguntur, vel inſtruūtur vel ſollicitantur ad quærēdum de his quæ per ſenſibilia ſigna ſignificantur. Et ideo quia præter principalem ſacramenti effectum, oportet quædam alia ſcire circa baptiſmum, conueniens fuit, vt etiam quibuſdam exterioribus ſignis repræſentarentur. Tertiò, quia per orationes & benedictiones & alia huiuſmodi, cohibetur vis dæmonis ab impedimento ſacramentalis effectus.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus in Epiphania baptizatus eſt baptiſmo Ioannis: vt ſuprà dictum eſt*. Quo quidem baptiſmo non baptizantur fideles: ſed potius baptiſmo Chriſti. Qui quidem habet efficaciam ex paſſione Chriſti (ſecundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus) & ex Spiritu ſancto: ſecundum illud Ioannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. & ideo ſolennis baptiſmus agitur in Eccleſia, & in vigilia Paſchæ, quando fit commemoratio Dominicæ ſepulturæ & reſurrectionis eiuſdem (propter quod & Dominus poſt reſurrectionem, præceptum de baptiſmo diſcipulis dedit, vt habetur Matt. vltimo.) & in vigilia Pentecoſtes quando incipit celebrari ſolennitas Spiritus ſancti. Vnde & Apoſtoli leguntur ipſo die Pentecoſtes, quo Spiritum ſanctum receperunt, tria millia hominum baptizaſſe.

artic. 2. huius q. & q. 39. art. 3

Ad secundum dicendum, quòd vſus aquæ adhibetur in baptiſmo quaſi pertinens ad ſubſtantiam ſacramenti: ſed vſus olei vel chriſmatis adhibetur ad quandam ſolennitatem. nam primò baptizandus inungitur oleo ſancto, & in pectore & in ſcapulis, quaſi athleta Dei: vt Ambroſ*. dicit in lib. de ſacramentis: Sicut pugiles inungi conſueuerunt. Vnde ſicut Innocent. dicit in quadam Decret†. de ſacra vnctione, Baptizandus in pectore inungitur, vt per Spiritus ſancti donum errorem abiiciat & ignorantiam: & fidem rectam ſuſcipiat, quia iuſtus ex fide viuit. Inter ſcapulas autem inungitur, vt per Spiritus ſancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides ſine operibus mortua eſt: vt per fidei ſacramentum, ſit munditia cogitationum in pectore & fortitudo laborum in ſcapulis. Poſt baptiſmum verò (vt Rabanus* dicit) ſtatim ſignatur in cerebro à presbytero cum ſacro chriſmate, ſequente ſimul & oratione, vt Chriſti regni particeps fiat, & à Chriſto Chriſtianus poſſit vocari. vel ſicut Ambro†. dicit, Vnguentum ſuper caput effunditur, quia ſapientis ſenſus in capite eius: vt ſcilicet ſit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

lib. 1. c. 2. li. 3. c. 1. to. 4
† li. 1 Decret. tit. 15. ca. Cū veniſſet, à me dio illum.
li. 1. de inſtit. cleric. ca. 28. refertur de conſec. di. 4. ca. Poſtquam.
† li. 3. de ſacr. c. 1 in princ. tom. 4.

Ad tertium dicendum, quòd veſtis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quod non liceat ei aliis veſtibus vti: ſed in ſignum gloriæ reſurrectionis, ad quam homines per baptiſmum regenerantur, & ad ſignificandam puritatem vitæ, quam debet poſt baptiſmum obſeruare. ſecundum illud Roma. 6. In nouitate vitæ ambulemus.

Ad quartum dicendum, quòd ea pertinent ad ſolennitatem ſacramenti, etſi non ſint de neceſſitate ſacramenti: non tamen ſunt ſuperflua, quia ſunt ad bene eſſe ſacramenti, vt dictum eſt*.

in corp. art.

Articvlvs XI

Vtrum conuenienter deſcribantur tria baptiſmata.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter deſcribantur tria baptiſmata, ſcilicet aquæ, ſanguinis, & flaminis, ſcilicet Spiritus ſancti. Quia Apoſtolus dicit Ephe. 4. Vna fides, vnū baptiſma. Sed non eſt niſi vna fides. Ergo non debent poni tria baptiſmata.

4. diſ. 4. q. 3 ar. 3. Et quol. 6. ar. 4. Et Io. 3. lec. 1 & He br. 6. co. 3. ſ.

¶ 2 Præterea, Baptiſmus eſt quoddam ſacramentum, vt ex ſuprà dictis patet*. Sed ſolus baptiſmus aquæ, eſt ſacramentum. Ergo non debent poni alia duo baptiſmata.

q. 65. art. 1.

¶ 3 Præterea, Damaſce†. in 4 lib. determinat plura alia genera baptiſmatum. Non ergo debent poni ſolum tria baptiſmata.

li. 4. ortho. fidei c. 10. poſt medium.

Sed contra eſt, quòd ſuper illud Hebr. 6. Baptiſmatum doctrinæ, dicit gloſſ*. Pluraliter dicit: quia eſt baptiſmus aquæ, pœnitentiæ, & ſanguinis.

gloſ. ordinar. ibid.

Conclvsio.

Cùm homo poſſit non modò per baptiſmi aquam ſanctificari, ſed per Chriſti ſanguinem, conformando ſe Chriſti paſſioni, mala ſuſtinendo, & per virtutem Spiritus ſancti interius operantē, tria ſunt in ſcripturis baptiſmata, baptiſmum aquæ, ſanguinis, & flaminis.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictū eſt*) baptiſmus aquæ efficaciam habet à paſſione Chriſti (cui aliquis configuratur per baptiſmum) & vlterius ſicut à prima cauſa à Spiritu ſancto. Licet autem effectus dependeat à prima cauſa, cauſa tamen ſuperexcedit effectū, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptiſmum aquæ, poteſt aliquis conſequi ſacramenti effectum ex paſſione Chriſti, inquantum quis ei conformatur, pro Chriſto patiendo. Vnde dicitur Apocal. 7. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione: & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus ſancti conſequitur effectum baptiſmi: non ſolùm ſine baptiſmo aquæ. ſed etiam ſine baptiſmo ſanguinis: inquantum ſcilicet alicuius cor per Spiritum ſanctū mouetur ad credendū, & diligendum Deū, & pœnitēdū de peccatis. vnde etiā dicitur baptiſmus pœnitētiæ. Et de hoc dicitur Iſa. 4. Si abluerit Dominus ſordes filiarū Sion, ſanguinē Hieruſalem lauerit de medio eius, in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris. Sic igitur vtrunque aliorum baptiſmatum nominatur baptiſmus, inquantum ſupplet vicem baptiſmi aquæ. Vnde dicit Auguſt*. in 4. lib. de Vnico baptiſmo paruulorum: Baptiſmi vicem aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo, beatus Cyprianus non leue documentum aſſumit: quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio non tantū paſſionem pro nomine Chriſti, id quod baptiſmo deerat poſſe ſupplere: ſed etiam fidem, confeſſionemque cordis, ſi fortè ad celebrandum myſterium baptiſmi, in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.

q. 62. ar. 5 et q. 66. ar. 2
li. 4. de bapt. contra Donatiſtas ca. 22. in princ. to. 7

Ad primum ergo dicendum, quòd alia duo baptiſmata includuntur in baptiſmo aquæ: qui efficaciam habet & ex paſſione Chriſti & ex Spiritu ſancto. Et ideo per hoc non tollitur vnitas baptiſmatis.

Ad secundum dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) ſacramentum habet rationem ſigni. Alia verò duo conueniunt cum baptiſmo aquæ, non quidem quantum ad rationem ſigni, ſed quantum ad effectum baptiſmatis, & ideo non ſunt ſacramenta.

q. 60. art. 1

Ad tertium dicendum, quod Damaſc. ponit quædam baptiſmata figuralia: ſicut diluuium, quod fuit

li. 4. ortho fi. ca. 10. à med.

ſignum noſtri baptiſmi, quantum ad ſaluationem fideliũ in Eccleſia, ſicut tunc paucæ animæ ſaluæ factæ ſunt in arca: vt dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam tranſitum maris Rubri: qui ſignificat noſtrum baptiſma, quantum ad liberationem à ſeruitute peccati. Vnde & Apoſtolus dicit 1. Corinth. 10. quòd omnes baptizati ſunt in nube & in mari.

Ponit etiam ablutiones diuerſas, quæ fiebant in veteri lege præfigurantes noſtrum baptiſma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam baptiſmum Ioannis, qui fuit præparatorius ad noſtrum baptiſma.

ARTICVLVS XII.

Vtrum baptiſmus ſanguinis ſit potiſſimus inter alia baptiſmata.

4. di. 4. q. 3. art. 3. q. 4. Et Heb. 6 co. 3 fi.

AD DVODICIMVM ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus ſanguinis non ſit potiſſimus inter tria prædicta baptiſmata. Baptiſmus enim aquæ imprimit characterem. Quod quidem baptiſmus ſanguinis non facit. Ergo baptiſmus ſanguinis non eſt potior, quàm baptiſmus aquæ.

¶ 2 Præterea, Baptiſmus ſanguinis non valet ſine baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatem: dicitur enim 1. ad Cori. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Sed baptiſmus flaminis valet ſine baptiſmo ſanguinis: non enim ſoli martyres ſaluantur. Ergo baptiſmus ſanguinis nõ eſt potiſſimus.

¶ 3 Præterea, Sicut baptiſmus aquæ, habet efficaciam à paſſione Chriſti (cui ſecundum prædicta reſpondet baptiſmus ſanguinis) ita paſſio Chriſti efficaciam habet à Spiritu ſancto: ſecundum illud Hebr. 9. Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum obtulit ſemetipſum pro nobis, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, &c. Ergo baptiſmus flaminis potior eſt, quàm baptiſmus ſanguinis. Non ergo baptiſmus ſanguinis eſt potiſſimus.

habetur in li. de eccleſ. dogmat. ca. 74. tom. 3.

SED CONTRA eſt, quod Aug. ad Fortunatum, loquens de comparatione baptiſmatum, dicit, Baptizatus confitetur fidem ſuam coram ſacerdote, martyr corã perſecutore: ille poſt confeſſionem aſpergitur aqua: hic ſanguine: ille per impoſitionem manus Pontificis, recipit Spiritum ſanctum: hic templum efficitur Spiritus ſancti.

CONCLVSIO.

Secundum ſacramenti effectum, baptiſmus ſanguinis, præcipuum ſacramenti baptiſmi eſt, inter baptiſmum aquæ, & flaminis, & ſanguinis.

art. præced.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) effuſio ſanguinis pro Chriſto, & operatio interior Spiritus ſancti, dicuntur baptiſmata, inquantum efficiunt effectum baptiſmi aquæ. Baptiſmus autem aquæ efficaciam

art. præced.

habet à paſſione Chriſti, & à Spiritu ſancto, vt dictu eſt*. Quæ quidem duæ cauſæ operantur in quolibet horum trium baptiſmatum: excellentiſſimè tamen in baptiſmo ſanguinis. Nam paſſio Chriſti, operatur quidem in baptiſmo aquæ, per quandam figuralem repræſentationem: in baptiſmo autem flaminis vel pœnitentiæ, per quandã affectionem: ſed in baptiſmo ſanguinis, per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus ſancti operatur in baptiſmo aquæ, per quandam virtutem latentem: in baptiſmo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, ſed in baptiſmo ſanguinis, per potiſſimum dilectionis & affectionis feruorem: ſecundum illud Ioannis 15. Maiorẽ hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character eſt res & ſacramentum. Non autem dicimus quòd baptiſmus ſanguinis, præeminentiã habeat ſecundum rationẽ ſacramenti: ſed quantum ad ſacramenti effectum.

AD SECVNDVM dicendum, quod effuſio ſanguinis non habet rationem baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex

ca. 3. eccl. hierar. part. 2. in 3.

quo patet, quòd baptiſmus ſanguinis includit baptiſmũ flaminis, & non econuerſo. Vnde ex hoc ipſo probatur perfectior.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmus ſanguinis præeminentiam habet, non ſolùm ex parte paſſionis Chriſti, ſed etiam ex parte Spiritus ſancti: vt dictũ eſt*. *in corp. art.*

QVÆSTIO LXVII.

De miniſtris, per quos traditur baptiſmi ſacramentum in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de miniſtris, per quos traditur ſacramentum baptiſmi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum ad diaconum pertineat baptizare.

¶ Secundò, vtrum pertineat ad presbyterũ, vel ſolum ad epiſcopum.

¶ Tertiò, vtrum laicus poſſit ſacramentum baptiſmi conferre.

Quartò, vtrum hoc poſſit facere mulier.

¶ Quintò, vtrum non baptizatus poſſit baptizare.

¶ Sextò, vtrum plures poſſint ſimul baptizare vnum & eundem.

¶ Septimò, vtrum neceſſe ſit aliquem eſſe qui baptizatum de ſacro fonte recipiat.

¶ Octauò, vtrum ſuſcipiens aliquem de ſacro fonte, obligetur ad eius inſtructionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ad officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim iniungitur à Domino officium prædicandi Euangelium & baptizandi: ſecundum illud Matth. vlti. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Sed ad officium diaconi pertinet euangelizare. Ergo videtur quòd etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

4. diſ. 5. q. 2. ar. 1. q. 2. & di. 7. q. 3. ar. 1. q. 1 cor. & diſt. 23. q. 2. ar. 5. q. 2 cor.

¶ 2 Præterea, Secundum Diony†. 5. ca. Eccleſ. hier. purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio à peccatis maximè fit per baptiſmum: ſecundum illud Ephe. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Ergo videtur quod baptizare pertineat ad diaconum.

ca. 5. in part. 1. à medio vſque ad fin. illius patet.

¶ 3 Præterea, De beato Laurentio legitur, quòd cùm ipſe eſſet diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur quòd ad diaconos pertineat baptizare.

SED CONTRA eſt quod Gelaſ*. papa dicit, & habetur in Decret. 93. diſti †. Diacones propriam conſtituimus obſeruare menſuram, & infrà, Abſque Epiſcopo vel presbytero baptizare non audeant, niſi prædictis ordinibus longius conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.

Gelaſ. 1 in epiſt. ad epiſc. per Lucaniã cap. 9
† diſt. 93. ca. Diacones.

CONCLVSIO.

Non pertinet ad diaconem ex proprio officio baptiſmi ſacramentũ conferre, ſed in illius & aliorum collatione aſſiſtere, & maioribus miniſtrare.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut cæleſtium ordinũ proprietates & eorũ officia ex eorum nominibus accipiuntur (vt Diony*. dicit 7. cap. cæleſt. hier.) ita etiã ex nominibus eccleſiaſticorum ordinum accipi poteſt quid ad vnumquenque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quaſi miniſtri: quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod ſacramentum principaliter, & quaſi ex proprio officio præbere: ſed adhibere miniſterium aliis maioribus, in ſacramentorum exhibitione. Et ſic ad diaconem non pertinet quaſi ex proprio officio tradere ſacramentum baptiſmi: ſed in collatione huius ſacramenti & aliorum, aſſiſtere & miniſtrare maioribus. Vnde Iſidor†. dicit, ad diaconum pertinet aſſiſtere & miniſtrare ſacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in ſacramentis Chriſti: in baptiſmo, ſcilicet in chriſmate, in patina & calice.

ca. 7. cæle. hierar. in princi. & ca. 8. circa princip.

habetur in decret. di. 25 ca. Perlectis. Et dicitur eſſe ex epi. ad Ludifredum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare Euangelium in Eccleſia, & prædicare ipſum

ca.3.eccl. hie rar.par.2.& 3.

ipſum per modum catechizantis. Vnde & Diony*. dicit, quòd diaconi habent officium ſuper immundos: inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id eſt exponere Euangelium, pertinet propriè ad epiſcopum, cuius actus eſt perficere: ſecundum Diony†. 5. ca. Eccleſiaſt. hier. Perficere autem idem eſt quod docere. Vnde non ſequitur quod ad diacones pertineat officium baptizandi.

ca.5. in ritu. de ſacerdotum perfectionibus

**ca.2.par.1. & 2.*

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Diony*. dicit in 2. c. Eccleſ. hier. baptiſmus non ſolùm habet purgatiuam, ſed etiam illuminatiuam virtutem. Et ideo excedit officium diaconi: ad quem pertinet ſolùm purgare, ſcilicet vel repellendo immundos, vel diſponendo eos ad ſacramenti ſuſceptionem.

Ad tertivm dicendũ, quòd quia baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, permittitur diaconibus neceſſitate vrgente in abſentia maiorum baptizare: ſicut patet ex auctoritate Gelaſij* ſuprà inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus exiſtens baptizauit.

**In argu. Sed contra.*

Articvlvs II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

4.diſ 5.2.2. ar.1.q.1. Et di.7.q 3.ar. 1.q.3.cor. Et di.17q.3.ar. 3 q art.3.q. 2.cor. Et diſ. 23.q.2.art. 2.ad 1.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd baptizare non pertineat ad officium presbyterorum, ſed ſolùm epiſcoporum. Quia (ſicut dictum eſt*) ſub eodem præcepto iniungitur Matth. vltim. officium docendi & baptizandi. Sed docere quod eſt perficere, pertinet ad officium epiſcopi: vt patet per Dion†. 5. & 6. ca. Eccle. hierar. Ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Epiſcopi.

**q. præce. ar. 5. arg. 2.*
†ca 5. in par. 1. à medio.

¶ 2 Præterea, Per baptiſmum annumeratur aliquis populo Chriſtiano, quod quidem videtur ad officium ſolius principis pertinere. Sed principatum in Eccleſia tenent epiſcopi: qui, vt dicitur in gloſ*. Luc. 10. tenent locum Apoſtolorum: de quibus dicitur in Pſalm. Conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Ergo videtur quòd baptizare pertineat ſolùm ad officium epiſcopi.

**eſt glo Beda Luc.10. ſup. illud. Deſignauit ieſus.72.*

¶ 3 Præterea, Iſidor†, dicit, quod ad epiſcopum pertinet baſilicarum conſecratio, vnctio altaris & confectio chriſmatis, ipſe ordines eccleſiaſticos diſtribuit, & ſacras virgines benedicit. Sed his omnibus maius eſt ſacramentum baptiſmi. Ergo videtur quòd multò magis ad officiũ ſolius epiſcopi pertineat baptizare.

diſ.ipul. 10.2 †habetur in decre.diſ.25. ca. Perlectis: & dicitur eſſe in epiſt ad Ludifredum.

Sed contra* eſt, quod Iſidor*. dicit in libr. de officiis: Conſtat baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe traditũ.

**li.2.c.24nũ multũ remote ante finem.*

Conclvsio.

Propriè ad ſacerdotes pertinet baptiſmi ſacramentum miniſtrare.

Respondeo dicendum, quòd ſacerdotes ad hoc conſecrantur, vt ſacramentum corporis Chriſti conficiant, ſicut ſuprà dictum eſt*. Illud autem eſt ſacramentum eccleſiaſticæ vnitatis, ſecundum illud Apoſtoli 1. Corinth. 10. Vnus panis & vnum corpus multi ſumus omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Per baptiſmum autem aliquis fit particeps eccleſiaſticæ vnitatis, vnde & accipit ius ad menſam Domini accedendi. Et ideo ſicut ad ſacerdotem pertinet conſecrare Euchariſtiam (ad quod principaliter ſacerdotium ordinatur) ita ad propriũ officium ſacerdotis pertinet baptizare. Eiuſdem enim videtur eſſe operari totum, & partem in toto diſponere.

**q.63.ar.1.2 & 6.*

Ad primvm ergo dicendum, quod vtrumq; officium, ſcilicet docendi & baptizandi, Dominus Apoſtolis iniunxit, quorum vicem gerunt epiſcopi: aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commiſit eis Chriſtus, vt ipſi per ſe illud exercerent, tanquam principaliſſimum. vnde & ipſi Apoſtoli dixerunt Act. 6. Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Officium autem baptizandi commiſit Apoſtolis, vt per alios exercendum. Vnde & Apoſtolus dicit 1. Corinth. 1. Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare. Et hoc ideo quia in baptizando nihil operatur meritum & ſapientia miniſtri, ſicut in docendo, vt patet ex ſupradictis*. In cuius etiam ſignum nec ipſe Dominus baptizauit, ſed diſcipuli eius: vt dicitur Ioannis 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin epiſcopi poſſint baptizare: quia quod poteſt poteſtas inferior, poteſt & ſuperior. Vnde & Apoſtolus ibidem dicit ſe quoſdam baptizaſſe.

**q.64.ar.5.6 & 9.*

Ad secvndvm dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ ſunt minora, pertinent ad minora officia, maiora verò maioribus reſeruantur: ſecundum illud Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipſi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet diſponere de infimo populo: ad ſummos autem principes pertinet diſponere ea quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptiſmum autem non adipiſcitur aliquis, niſi infimum gradum in populo Chriſtiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Eccleſiæ, id eſt ad presbyteros, qui tenent locum ſeptuaginta duorum diſcipulorum Chriſti: vt dicit gloſ*. Lucæ 10.

**eſt gloſſ. Beda loco citato in argu.*

Ad tertivm dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt†) ſacramentum baptiſmi eſt potiſſimum neceſſitate: ſed quantum ad perfectionem, ſunt quædam alia potiora quæ epiſcopis reſeruantur.

†q.65.ar.3. ad 4.

Articvlvs III.

Vtrum laicus poſſit baptizare.

2.2.q.100. art 2.ad primũ. Et 4.diſ. 5.q.2.ar.1. q.1.& 3.& di.6.q.1.ar. 3.q.2.& 3.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd laicus baptizare non poſſit. Baptizare enim (ſicut dictum eſt*) propriè pertinet ad ordinem ſacerdotalem. Sed ea quæ ſunt ordinis, non poſſunt committi nõ habenti ordinem. Ergo videtur quòd laicus qui non habet ordinem, baptizare non poſſit.

**artic. præced.*

¶ 2 Præterea, Maius eſt baptizare, quàm alia ſacramentalia baptiſmi perficere: ſicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptiſmalem benedicere. Sed hæc non poſſunt fieri à laicis, ſed ſolùm à ſacerdotibus. Ergo videtur, quod multo minus laici poſſint baptizare.

¶ 3 Præterea, Sicut baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & pœnitentia. Sed laicus non poteſt abſoluere in foro pœnitentiali. Ergo neque poteſt baptizare.

Sed contra eſt, quod Gelaſius papa & Iſidor*. dicunt, quod baptizare neceſſitate imminente, laicis Chriſtianis plerunque conceditur.

**in locis citatis art præced. in vtroque arg. Sed cõtra.*

Conclvsio.

Non modo ſacerdotes, ſed & Laici, in neceſſitate conſtituti poſſunt ſacramentum baptiſmi miniſtrare.

Respondeo dicendum, quòd ad miſericordiam eius qui vult omnes homines ſaluos fieri, pertinet, vt in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem ſacramenta maximæ neceſſitatis eſt baptiſmus, qui eſt regeneratio hominis in vitam ſpiritualem: quia pueris aliter omnino ſubueniri non poteſt: & adulti non poſſunt aliter quam per baptiſmum plenam remiſſionem conſequi, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo vt homo circa remedium tam neceſſarium defectum pati non poſſit, inſtitutum eſt, vt & materia baptiſmi ſit* communis, ſcilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi poteſt, & miniſter baptiſmi etiam ſit quicunque non ordinatus, ne propter defectum baptiſmi, homo ſalutis ſuæ diſpendium patiatur.

**Alias, cõmuniſſima.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem ſacerdotalem, ſecundum quandam conuenientiam & ſolennitatem: non autem hoc eſt de neceſſitate ſacramenti. Vnde etiam ſi extra neceſſitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamen ſacramentum baptiſmi confert: nec eſt rebaptizandus ille qui ſic eſt baptizatus.

Ad secvndvm dicendũ, quòd illa ſacramẽtalia baptiſ-

baptiſmi pertinent ad ſolennitatem: non autem ad neceſſitatem baptiſmi. Et ideo fieri non debent nec poſſunt à laico, ſed ſolum à ſacerdote: cuius eſt ſolenniter baptizare.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) pœnitentia non eſt tantæ neceſſitatis ſicut baptiſmus. *q. 65. arti. 3. & 4.* Poteſt enim per contritionem ſuppleri defectus ſacerdotalis abſolutionis, quæ non liberat à tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non eſt ſimile de baptiſmo, cuius effectus per nihil aliud ſuppleri poteſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier poſſit baptizare.

Sup. ar. 3 & locis ibidem inductis. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd mulier non poſſit baptizare. Legitur enim in Carthaginenſi concilio*, quòd mulier, quamuis docta & ſancta, viros in conuentu docere vel aliquos baptizare non præſumat. **in Concil. 4. Cartha. text. 99.* Sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu: ſecundum illud 1. Corinth. 14. Turpe eſt mulieri in eccleſia loqui. ergo videtur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ 2 Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis, vnde à ſacerdotibus habētibus curam animarum debet accipi baptiſmus. Sed hoc non poteſt competere mulieri: ſecundum illud 1. Timo. 2. Docere mulieri non permitto: nec dominari in virum, ſed ſubditā eſſe. Ergo mulier baptizare non poteſt.

¶ 3 Præterea, In ſpirituali regeneratione videtur aqua habere locū materni vteri (vt Aug*. dicit ſuper illud Ioā. 3. Nunquid homo poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?) **trac. 11 paule ante med. tom. 9* ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non poteſt.

SED CONTRA eſt, quod Vrbanus Papa dicit*, & habetur in Decretis† 30. q. 3. **de cōſe. di. 4. ca. mulier. Vrba. Vitali presbytero Brixienſ. ſcribens. †30. q. 3. ca. Super quibus.* Super quibus conſuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis hac ſententia reſpondendum, vt baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate fœmina puerum in nomine ſanctæ Trinitatis baptizauerit.

CONCLVSIO.

Poſſunt mulieres in neceſſitatis caſu baptizare, ſi viri copia non aſſit, ſicut & laicus vbi non adeſt ſacerdos, qui tamen præſente epiſcopo baptizare poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd Chriſtus eſt qui principaliter baptizat, ſecundum illud Ioan. 1. Super quē videris Spiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. Dicitur autem Coloſ. 3. quòd in Chriſto nō eſt maſculus & fœmina. Et ideo ſicut maſculus laicus poteſt baptizare quaſi miniſter Chriſti, ita etiā & fœmina. Quia tamen caput mulieris eſt vir, & caput viri eſt Chriſtus (vt dicitur 1. Corint. 11.) non debet mulier baptizare, ſi aſſit copia viri: ſicut nec laicus præſente clerico, nec clericus præſente ſacerdote, qui tamen poteſt baptizare præſente epiſcopo: eo quòd hoc pertinet ad officium ſacerdotis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut mulieri non permittitur publicè docere, poteſt tamen priuata doctrina vel monitione, aliquem inſtruere: ita non permittitur ei publicè & ſolenniter baptizare, ſed tamen poteſt baptizare in neceſſitatis articulo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quando baptiſmus ſolenniter & ordinariè celebratur, debet aliquis ſacramentum baptiſmi ſuſcipere à presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamen non requiritur in articulo neceſſitatis, in quo poteſt mulier baptizare.

AD TERTIVM dicendum, quòd in generatione carnali maſculus & fœmina operantur ſecundum virtutem propriæ naturæ, & ideo fœmina non poteſt eſſe principium generationis actiuū, ſed paſſiuū tantū. Sed in generatione ſpirituali neuter operatur in virtute propria, ſed inſtrumentaliter tantùm per virtutem Chriſti: & ideo eodem modo poteſt vir & mulier in caſu neceſſitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra caſum neceſſitatis baptizaret, non eſſet rebaptizandus: ſicut & de laico dictum eſt*. *art. præced.* Peccaret tamen ipſa baptizās, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel baptiſmum ab ea ſuſcipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus, poſsit ſacramentum baptiſmi conferre.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ille qui non eſt baptizatus, non poſſit ſacramentum baptiſmi conferre. *ſuprà ar. 3 et locis ibid. notatis.* Nullus enim dat quod non habet: ſed non baptizatus non habet ſacramentum baptiſmi. Ergo non poteſt ipſum conferre.

¶ 2 Præterea, Sacramentum baptiſmi confert aliquis, inquantum eſt miniſter Eccleſiæ. Sed ille qui non eſt baptizatus, nullo modo pertinet ad eccleſiā, ſcilicet nec re, nec ſacramento. Ergo non poteſt ſacramentum baptiſmi conferre.

¶ 3 Præterea, Maius eſt ſacramentum conferre, quàm ſuſcipere. Sed non baptizatus non poteſt alia ſacramenta ſuſcipere. Ergo multò minus poteſt aliquod ſacramentū conferre.

SED CONTRA eſt, quod Iſidor*. dicit, Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, ſed ſpiritū Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licet Paganus ſit qui baptizat. **refertur. 1. q. 1. ca. Si quis per ignorantiā. Et de conſecr. di. 4. c. Romanus.* Sed ille qui eſt baptizatus, non dicitur Paganus. Ergo etiam non baptizatus poteſt conferre ſacramentum baptiſmi.

CONCLVSIO.

Poteſt non baptizatus baptiſmum in debita Eccleſiæ forma, & in caſu neceſsitatis conferre: aliter tamen faciens, grauiter peccaret.

RESPONDEO dicendum, quòd hanc quæſtionem Augu*. indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra Epiſtolam Parmeniani: **li. 2. c. 13 poſt med. tom. 7* Hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum & ab his, qui nunquam fuerunt Chriſtiani, poſſit baptiſmus dari: nec aliquid temere inde affirmandum eſt, ſine auctoritate tanti * concilij, quantum tantæ rei ſufficit. **Alias, conſilij.* Poſtmodum verò per Eccleſiam determinatum eſt, quòd non baptizati, ſiue ſint Iudæi, ſiue Pagani, poſſunt ſacramentum baptiſmi conferre: dummodo in forma Eccleſiæ baptizent. Vnde Nicolaus papa reſpondet, de conſe. diſt. 4. ad conſulta Bulgar. c. 3. *De conſec di. 4. ca. A quodam Iudæo.* A quodā, Iudæo neſcitis, vtrū Chriſtiano an Pagano, multos in patria veſtra aſſeritis baptizatos: & quid inde ſit agēdū, cōſulitis. Hi profectò ſi in nomine Trinitatis baptizati ſunt, rebaptizari non debēt: ſi autem forma Eccleſiæ non fuerit obſeruata, ſacramentum baptiſmi non confertur. Et ſic intelligendū eſt quod Greg*. 2. ſcribit Boniſacio epiſcopo, Quos à Paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti, ſcilicet Eccleſiæ forma non ſeruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. **habetur de cōſecr. di. 4. ca. Quos à paganis.* Et huius ratio eſt, quia ſicut ex parte materiæ quantum ad neceſſitatem ſacramenti, ſufficit quæcunque aqua, ita etiam ſufficit ex parte miniſtri quicunque homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo neceſſitatis baptizare poteſt: vt ſic duo non baptizati ſeinuicem baptizent, dum prius vnus baptizaret aliū, & poſtea baptizaretur ab eodē, & conſequeretur vterq; non ſolū ſacramentum, ſed etiam rem ſacramenti. Si verò extra articulum neceſſitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, ſcilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur baptiſmi effectus, licet non tolleretur ipſum ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantùmodo miniſteriū exterius: ſed Chriſtus eſt qui interius baptizat, qui poteſt vti omnibus hominib* ad quodcunq; voluerit. Et ideo nō baptizati poſſunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptiſmus nō eſt illorum, ſcilicet baptizantium, ſed eius, ſcilicet Chriſti. *De conſe. di. 4. ca. A quodā Iudæo in fine.*

AD

AD SECVNDVM dicendum, quòd ille qui non eſt baptizatus quamuis non pertineat ad Eccleſiam re vel ſacraméto, poteſt tamen ad eam pertinere intentione & ſimilitudine actus: inquantum ſcilicet intendit facere quod facit Eccleſia, & formam Eccleſiæ ſeruat in baptizando. Et ſic operatur vt miniſter Chriſti, qui virtutem ſuam nõ alligauit baptizatis, ſicut nec etiam ſacramentis.

AD TERTIVM dicendum, quòd alia ſacramenta non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut baptiſmus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus poſſit baptizare, quàm quòd poſſit alia ſacramenta ſuſcipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures poſſint ſimul vnum baptiʒare.

4. ſ. 3. ar. 2. q. 2. ad primũ & 2. ds. 6. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd plures poſſint ſimul vnum baptizare. In multitudine enim continetur vnum, ſed non conuertitur. Vnde videtur quòd quicquid poteſt facere vnus, poſſint facere multi, & non econuerſo: ſicut multi trahunt nauẽ quam vnus trahere non poſſet. Sed vnus homo poteſt baptizare. Ergo & plures poſſunt ſimul vnum baptizare.

¶ 2 Præterea, Difficilius eſt quod vnum agens agat in plura, quàm quòd plures agentes agant ſimul in vnum. Sed vnus homo poteſt ſimul plures baptizare. Ergo multò magis plures poſſunt ſimul vnum baptizare.

¶ 3 Preterea, Baptiſmus eſt ſacramentum maximæ neceſſitatis. Sed in aliquo caſu videtur eſſe neceſſarium, quod plures ſimul vnum baptizent: puta ſi aliquis paruulus eſſet in articulo mortis, & adeſſent duo, quorum alter eſſet mutus, & alter manibus & brachiis careret: tunc enim oporteret quod mutilatus verba proferret, & mutus actum baptiſmi exerceret. Ergo videtur quòd plures poſſint ſimul vnum baptizare.

SED CONTRA eſt, quod vnius agentis eſt vna actio. Si ergo plures vnum baptizarent, videretur ſequi quòd eſſent plures baptiſmi: quod eſt contra id quod dicitur Ephe. 4. Vna fides, vnum baptiſma.

CONCLVSIO.

Poſſunt plures dummodo debitam Eccleſiæ formam ſeruent, & vterque dicat ſimul, Ego te baptizo, ſacramentum baptiſmi verum conferre, quanquam grauiter peccantes puniendi ſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi præcipuè habet virtutem ex forma, quam Apoſtolus nominat verbum vitæ, Epheſ. 5. Et ideo conſiderare oportet, ſi plures ſimul vnum baptizarent, qua forma vterentur. Si enim dicerent, Nos te baptizamus in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, dicunt quidam quòd non conferretur ſacramentum baptiſmi, eo quòd non ſeruaretur forma Eccleſiæ: quæ ſic habet, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Sed hoc excluditur per formã baptizandi, qua vtitur Eccleſia Græcorũ: poſſent enim dicere, Baptizetur ſeruꝰ Chriſti N. in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, &c. Sub qua forma Græci baptiſmum ſuſcipiunt: quæ tamen forma multò magis diſſimilis eſt formæ, qua nos vtimur, quàm ſi dicatur, Nos te baptizamus. Sed conſiderandum eſt, quòd ex tali forma, Nos te baptizamus, exprimitur talis intentio quòd plures conueniant ad vnum baptiſmum conferendum. Quod quidem videtur eſſe contra rationem miniſterij: homo enim non baptizat, niſi vt miniſter Chriſti, & vicem eius gerens. Vnde ſicut vnus eſt Chriſtus, ita oportet eſſe vnum miniſtrum, qui Chriſtum repræſentet: propter quod ſignanter Apoſtolus dicit, Epheſ. 4. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Et ideo contraria intentio videtur excludere baptiſmi ſacramentum. Si verò vterque diceret, Ego te baptizo, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, vterque exprimeret ſuam intentionem, quaſi ipſe ſingulariter baptiſmum conferret.

Quod poſſet contingere in eo caſu, in quo contentioſe vterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifeſtũ eſt, quòd ille, qui prius verba proferret, daret baptiſmi ſacramentum: alius verò quantumcunque ius * baptizandi haberet, nihil faceret: etſi verba pronuntiare præſumeret, eſſet puniendus tanquam rebaptizator. *Alias, intentionem.* Si autem omnino ſimul ambo verba proferrent, & hominem immergerent aut aſpergerent, eſſent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptiſmi: quia vterque intenderet non baptizatum baptizare. Et vterque quantum eſt in ſe baptizaret. Nec traderent aliud & aliud ſacramentum, ſed Chriſtus qui eſt vnus, interius baptizans, vnum ſacramentum per vtrumque conferret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa locum habet in his quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, ſed virtute Chriſti: qui cùm ſit vnus, per vnum miniſtrum perficit ſuum opus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in caſu neceſſitatis vnus poſſet ſimul plures baptizare ſub hac forma, Ego vos baptizo puta ſi immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiuſmodi, quod omnino moram non pateretur, vt ſigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diuerſificaretur forma Eccleſiæ: quia plurale non eſt niſi ſingulare geminatum, præſertim cùm pluraliter dicatur Matth. vlti. Baptizantes eos, &c. Nec eſt ſimile de baptizante & baptizato: quia Chriſtus qui principaliter baptizat, eſt vnus, ſed multi per baptiſmum efficiuntur vnũ in Chriſto.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt *) integritas baptiſmi conſiſtit in forma verborum & in vſu materiæ. *q. 66. arti. 5. & 8.* Et ideo neque ille qui tantum verba profert baptizat, neque ille qui immergit. Et ideo ſi vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit eſſe conueniens: neque enim poterit dici, Ego te baptizo (cùm ipſe non immergat, & per conſequens non baptizet) neque etiam poterit dici, Nos te baptizamus, cùm neuter baptizet. Si enim duo ſint, quorum vnus vnam partem libri ſcribat, & alius aliam, non erit propria locutio, Nos ſcripſimus librum iſtum, ſed ſynecdochica, inquantum totum ponitur pro parte.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in baptiſmo requiratur aliquis qui baptiʒatum leuet de ſacro fonte.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in baptiſmo non requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte leuet. *Inſ. artic. 8. ad 1.* Baptiſmus enim noſter per baptiſmum Chriſti conſecratur, & ei conformatur. Sed Chriſtus baptizatus non eſt ab aliquo de fonte ſuſceptus: ſed ſicut dicitur Matthæ. 3. Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Ergo videtur quòd nec in aliorum baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat.

¶ 2 Preterea, Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio: vt dictum eſt *. *ar. 3. huius q.* Sed in carnali generatione non requiritur niſi principium actiuum, quod eſt pater, & principium paſſiuum, quod eſt mater. Igitur cùm in baptiſmo locum patris obtineat ille qui baptizat, locum autem matris, ipſa aqua baptiſmi (vt Augu *. dicit in quodam ſermone Epiphaniæ) videtur quòd non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de ſacro fonte leuet. *in ſer. 8. Dominica intra octa. epipha. tom. 10*

¶ 3 Præterea, In ſacramentis Eccleſiæ, nihil deriſoriũ fieri debet. Sed hoc deriſorium videtur, quòd adulti baptizati, qui ſeipſos ſuſtentare poſſunt, & de ſacro fonte exire, ab alio ſuſcipiantur. Ergo videtur quòd non requiratur aliquis præcipuè in baptiſmo adultorum, qui baptizatum de ſacro fonte leuet.

SED CONTRA eſt, quod Diony *. dicit 2. c. Cæl. hier. quòd ſacerdotes aſſumentes baptizatum, tradũt eum adductionis ſuſceptori & duci. *cap. 2. par. 2. declin. ad fin.*

CONCLVSIO.

Sicut paruuli nuper carnali generatione nati nutricibus & pædagogis instruendi traduntur, ita in ſpirituali per baptiſmum regeneratione aliquis requiritur, qui baptizatum de ſacro fonte baptiſmatis ſuſcipiens ipſum tueatur & inſtituat in his, quæ ad diuinum pertinent cultum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſpiritualis regeneratio quæ fit per baptiſmum, aſſimilatur quodammodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri ſecundo, Sicut modò geniti infantes rationabiles & ſine dolo, lac concupiſcite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in ſpirituali generatione baptiſmi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pædagogi, informando & inſtruendo eum, quaſi nouitium in fide, de his quæ pertinent ad fidem & vitam Chriſtianam. Ad quod prælati Eccleſiæ vacare non poſſunt, circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent ſpeciali cura præter communem. Et ideo requiritur quòd aliquis ſuſcipiat baptizatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionem & tutelam. Et hoc eſt quod Dionyſ*. dicit vlti. ca. Cæleſt. hierar. Diuinis noſtris ducibus (id eſt Apoſtolis) ad mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes ſecundum iſtũ ſanctum modum, quòd naturales pueri parentes, traderẽt puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum ſub ipſo puer ageret, ſicut ſub diuino patre & ſaluationis ſanctæ ſuſceptore.

ca. 7. eccl. hierar. nõ multũ procul à fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus nõ eſt baptizatus, vt ipſe regeneraretur, ſed vt alios regeneraret. Et ideo poſt baptiſmum non indiguit pædagogo tanquam paruulus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex neceſſitate niſi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obſtetrix & nutrix & pædagogus, quorum vicem implet in baptiſmo ille qui puerum de ſacro fonte leuat. Vnde non eſt de neceſſitate ſacramenti: ſed vnus ſolus poteſt in aqua baptizare, neceſſitate imminente.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptizatus non ſuſcipitur à patrino de ſacro fonte propter imbecillitatẽ corporalem: ſed propter imbecillitatem ſpiritualem, vt dictum eſt*.

In corp. art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui aliquem leuat de ſacro fonte, teneatur ad eius inſtructionem.

Inf. q. 71. ar. 1 ad 3. Et 4. di. 6. q. 2. ar. 2. 3. cor. & ad 3.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd ille qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, non obligetur ad eius inſtructionem. Quia nullus poteſt inſtruere niſi inſtructus. Sed etiam quidam non inſtructi, ſed ſimplices admittuntur leuare aliquem de ſacro fonte. Ergo ille qui ſuſcipit baptizatum, non obligatur ad eius inſtructionem.

¶ 2 Præterea, Filius magis poteſt à patre inſtrui quàm ab alio extraneo: nam filius habet à patre eſſe, nutrimentũ & diſciplinam: vt Philoſ*. dicit in 8. Ethic. Si ergo ille qui ſuſcipit baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis eſſet conueniens quòd pater carnalis filium ſuum de baptiſmo ſuſciperet, quàm aliquis alius. Quod tamen videtur eſſe prohibitum: vt habetur in Decreta*. 30. q. 1. peruenit. & dictum eſt†.

li. 8. ethi. ca. 12. circa medium. & ca. 11. nõ longè à principio.

** 30 q 1. ca. Peruenit: & ca. dictũ eſt.*

† arti. præced.

¶ 3 Præterea, Plures magis poſſunt inſtruere quàm vnus ſolus. Si ergo ille qui ſuſcipit aliquem baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis deberent plures ſuſcipere, quàm vnus ſolus, cuius contrariũ habetur ex Decr*. Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem, quàm vnus accedant, ſiue vir ſiue mulier.

** loco citato in argu. 2*

SED CONTRA eſt, quod Aug†. dicit in quodam ſermone Paſchali, Vos ante omnia tam viros quàm mulieres, qui filios in baptiſmate ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud Deũ extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.

† hoc dictum Aug. refertur de cõſec. di. 4. ca. Vos ante omnia.

CONCLVSIO.

Non niſi in caſu neceſſitatis, qui aliquem de ſacro baptiſmatis fonte leuauit, tenetur eum inſtruere, quoſcilicet animaduerterit illum malis moribus imbui.

RESPONDEO dicendum*, quòd vnuſquiſque obligatur ad exequendum officium quod accepit. *Dictũ eſt autem, quòd ille qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſibi officium pædagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipſo, ſi neceſſitas immineret: ſicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed vbi nutriuntur inter catholicos Chriſtianos, ſatis poſſunt ab hac cura excuſari, præſumendo quòd à ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocunque modo ſentirent contrarium, tenerentur ſuum modum, ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere.

art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vbi immineret periculum, oporteret eſſe aliquem doctum in diuinis, ſicut Diony*. dicit, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſciperet. Sed vbi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter catholicos, admittuntur quicunq; ad hoc officium: quia ea quæ pertinent ad Chriſtianam vitam & fidem, publicè omnibus nota ſunt. Et tamen ille qui non eſt baptizatus, non poteſt ſuſcipere baptizatum (vt eſt declaratum in concilio Moguntino*) licet non baptizatus poſſit baptizare, quia perſona baptizantis eſt de neceſſitate ſacramenti, non autem perſona ſuſcipientis: ſicut dictum eſt*.

ca. 7 Eccl hierar. non multũ procul à fine.

** refertur de conſecr di. 4. ca. in baptiſmate*

** art. præced.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut eſt alia generatio ſpiritualis à carnali, ita etiam debet eſſe alia diſciplina: ſecundum illud Hebræ. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multò magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & viuemus? Et ideo alius debet eſſe pater ſpiritualis à patre carnali, niſi neceſſitas contrarium exigat.

AD TERTIVM dicendum, quòd confuſio eſſet diſciplinę, niſi eſſet vnus principalis inſtructor. Et ideo in baptiſmo vnus debet eſſe principalis ſuſceptor. Alij tamẽ poſſunt admitti, quaſi coadiutores.

QVÆSTIO LXVIII.

De ſuſcipientibus baptiſmum, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſuſcipientibus baptiſmum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrum omnes teneantur ad ſuſcipiendum baptiſmum.

¶ Secundò, vtrum aliquis poſſit ſaluari ſine baptiſmo.

¶ Tertiò, vtrum baptiſmus ſit differendus.

¶ Quartò, vtrum peccatores ſint baptizandi.

¶ Quintò, vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponẽda opera ſatisfactoria.

¶ Sextò, vtrum requiratur confeſſio peccatorum.

¶ Septimò, vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.

¶ Octauò, vtrum requiratur fides.

¶ Nonò, vtrum pueri ſint baptizandi.

¶ Decimò, vtrum pueri Iudæorum ſint baptizandi inuitis parentibus.

¶ Vndecimò, vtrum aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes.

¶ Duodecimò, vtrum furioſi & amentes ſint baptizandi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi.

AD

Inf. q. 70. ar. 2. ad 3. & 4. Et 4. di. 4. q. 3. art. 3. q. 2. cor. & ad 3. Et di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. contra c. 72

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non teneantur omnes ad ſuſceptionem baptiſmi. Per Chriſtum enim non eſt hominibus arctata via ſalutis. Sed ante Chriſti aduentum poterant homines ſaluari ſine baptiſmo. Ergo & poſt Chriſti aduẽtum.

¶ 2 Pręterea, Baptiſmus maximè videtur eſſe inſtitutus in remedium peccati originalis. Sed ille qui eſt baptizatus, cùm non habeat originale peccatum, non videtur quòd poſſit illud transfundere in prolem. Ergo filij baptizatorum non videntur eſſe baptizandi.

¶ 3 Pręterea, Baptiſmus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam à peccato mundetur. Sed hoc conſequuntur illi qui ſunt ſanctificati in vtero, ſine baptiſmo. Ergo non tenentur ad ſuſcipiendum baptiſmum.

SED CONTRA eſt quod dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Et in lib. de Eccleſiaſticis[1] dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter ſalutis eſſe credimus.

In lib. de eccl. dogma. c. 24. & 74. Habetur inter opera Aug. tom. 3

CONCLVSIO.

Omnes homines de neceſſitate ſalutis tenentur ad baptiſmum.

RESPONDEO dicendum, quòd ad illud homines tenentur, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt. Manifeſtum eſt autem, quòd nullus poteſt ſalutem conſequi, niſi per Chriſtum. vnde & Apoſt. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictũ in omnes homines in cõdemnationẽ, ſic & per vnius iuſtitiã, in omnes homines in iuſtificationẽ vitæ. Ad hoc autem datur baptiſmus, vt aliquis per ipſum regeneratus, incorporetur Chriſto, factus membrũ ipſius. vnde dicitur Gal. 3. Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Vnde manifeſtum eſt, quòd omnes ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nunquam homines potuerunt ſaluari etiam ante Chriſti aduentum, niſi fierent membra Chriſti: quia, vt dicitur Act. 4. non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Sed ante aduentum Chriſti, homines Chriſto incorporabantur per fidem futuri aduentus: cuius fidei ſignaculum erat circumciſio, vt Apoſt. dicit Rom. 4. Antè verò quàm circumciſio inſtitueretur, ſola fide (vt Gregor.* dicit) cum ſacrificiorum oblatione, quibus ſuam fidem antiqui patres profitebantur, homines Chriſto incorporabantur. Poſt aduentum etiam Chriſti, homines per fidem Chriſto incorporantur: ſecundum illud Ephe. 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Sed alio ſigno manifeſtatur fides rei iam præſentis, quam demonſtraretur, quando erat futura: ſicut etiam aliis verbis ſignificatur præſens, præteritum, & futurũ. Et ideo licet ipſum ſacramentũ baptiſmi non ſemper fuerit neceſſarium ad ſalutem: fides tamen cuius baptiſmus ſacramentum eſt, ſemper neceſſaria fuit.

li. 4. Mora. c. 2. circa med.

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte dictum eſt*) illi qui baptizantur, renouantur per baptiſmum ſecundum ſpiritum, corpus tamen remanet ſubiectum vetuſtati peccati: ſecundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtificationem. Vnde & Aug.* probat in libr. contra Iulianum, quòd non baptizatur in homine, quicquid in eo eſt. Manifeſtum eſt autem, quòd homo non generat generatione carnali ſecundum ſpiritum, ſed ſecundum carnem. Et ideo filij baptizatorum, cum peccato originali naſcuntur: vnde indigent baptizari.

**P. 2. q. 81. ar. 3. ad 2.*

li. 6. c. 6. ante med. ad fi. to. 7

AD TERTIVM dicendũ, quòd illi qui ſunt ſanctificati in vtero, conſequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali: non tamen ex hoc ipſo conſequuntur characterẽ, quo Chriſto cõfigurentur. Et propter hoc ſi aliqui nunc ſanctificarentur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari: vt per ſuſceptionem characteris, aliis membris Chriſti conformarentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſine baptiſmo aliquis poſſit ſaluari.

1. 2. q. 113. ar. 3. ad 1. Et 4. di. 4. q. 3. ar. 3. q. 2. cor. & ad 3. Et 4. contr. ca. 72. col. 2. Et quol. 1. ar. 4. Et 10. 6. lec. 7. col. 1. & ca. 74. to. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari. Dicit enim Dominus Ioan 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Sed illi ſoli ſaluantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus poteſt ſaluari ſine baptiſmo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spiritu ſancto.

¶ 2 Præterea, In lib.* de Eccleſiaſticis dogmatibus dicitur, Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi totum ſacramentum baptiſmi completur. Sed ſi aliquis ſine baptiſmo poſſet ſaluari, maximè hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari.

¶ 3 Præterea, Sicut ſupra dictum eſt[†], ſacramentum baptiſmi eſt de neceſſitate ſalutis. Neceſſarium autẽ eſt, ſine quo non poteſt aliquid eſſe: vt dicitur 5. Met*. Ergo videtur quòd ſine baptiſmo nullus poſſit conſequi ſalutẽ.

q. 65. arti. 3. & 4.

lib. 5. Meta. tex. 6. to. 3

SED CONTRA eſt quod Auguſt[‡]. dicit ſuper Leuiticum, Inuiſibilem ſanctificationẽ quibuſdam affuiſſe & profuiſſe, ſine viſibilibus ſacramentis, viſibilem vero ſanctificationem (quæ fit ſacramento viſibili) ſine inuiſibili poſſe adeſſe, ſed non poſſe prodeſſe. Cùm igitur ſacramentum baptiſmi ad viſibilem ſanctificationem pertineat, videtur quòd ſine ſacramẽto baptiſmi, aliquis poſſit ſalutem conſequi per inuiſibilem ſanctificationem.

[‡]in lib. q. in Leuit. q. 84. à med. to. 4

CONCLVSIO.

Minimè ſaluari poſſunt qui re & voto baptiſmi ſacramentum non ſuſceperint: qui verò ſaltem voto ſacramentum baptiſmi ſuſceperint, etſi non re, ſaluari eos tamen poſſibile eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi dupliciter poteſt alicui deeſſe. Vno modo & re & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt: quod manifeſtè ad contemptum ſacramenti pertinet, quantum ad illos qui habent vſum liberi arbitrij. Et ideo hi quibus hoc modo deeſt baptiſmus, ſalutem conſequi non poſſunt: quia nec ſacramẽtaliter nec mentaliter Chriſto incorporantur, per quem ſolum eſt ſalus. Alio modo poteſt ſacramentũ baptiſmi alicui deeſſe re, ſed non voto: ſicut cùm aliquis baptizari deſiderat, ſed aliquo caſu præuenitur morte, antequam baptiſmum ſuſcipiat. Et talis ſine baptiſmo actuali, ſalutem conſequi poteſt, propter deſiderium baptiſmi, quod procedit ex fide per dilectionem operantem: per quam Deus interius hominem ſanctificat, cuius potentia ſacramentis viſibilibus non alligatur. Vnde Ambr.* dicit de Valentiniano, Qui catechumenus mortuus fuit, quem regeneraturus eram, amiſi: verumtamen ille gratiam, quam popoſcit, non amiſit.

in li. de obitu Valent. parùm ante med. Habetur l. 5. epi. immediate poſt epi. 35 tom. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut dicitur 1. Reg. 16. Homines vident quæ apparent, Dominus autem intuetur cor. Ille autẽ qui deſiderat per baptiſmum regenerari ex aqua & Spiritu ſancto, corde quidem regeneratus eſt, licet non corpore: ſicut & Apoſt. dicit Rom. 2. quòd circumciſio cordis eſt in Spiritu, non in litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quod nullus peruenit ad vitam æternam, niſi abſolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidẽ vniuerſalis abſolutio fit in perceptione baptiſmi & in martyrio: propter quod dicitur quòd in martyrio omnia ſacramenta baptiſmi complentur, ſcilicet quantum ad plenam liberationem à culpa & pœna. Si quis ergo catechumenus ſit habens deſiderium baptiſmi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non poſſunt eſſe ſine fide per dilectionem operante)

talis decedens non ſtatim peruenit ad vitam æternam, ſed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipſe tamen ſaluus erit ſic quaſi per ignem: vt dicitur 1. ad Corin. 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd pro tanto dicitur ſacramentum baptiſmi eſſe de neceſſitate ſalutis, quia nō poteſt eſſe hominis ſalus, niſi ſaltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

ARTICVLVS III.

Vtrum baptiſmus ſit differendus.

4. diſ. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. & diſt. 17. q. 3. artic. 1. q. 4. co. Et mal. q. 4. art. 1.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus ſit differendus. Dicit enim Leo *Papa, Duo tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſte ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè præfixa ſunt: vnde dilectionem veſtram monemus, vt nullos alios dies huic obſeruationi miſceatis. Videtur ergo quòd oporteat non ſtatim aliquem baptizari, ſed vſque ad prædicta tempora baptiſmum differri.

*habetur de cōſec. di. 4. ca. Duo tépora. Et ſumitur ex epiſt. eius 4. cap. 5.

¶ 2 Præterea, In concilio Agathenſi † legitur, Iudæi, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit: ſi ad leges catholicas venire voluerint: octo menſes inter catechumenos Eccleſiæ limen introeant: & ſi pura fide venire noſcantur, tunc demum baptiſmi gratiam mereantur. Non ergo ſtatim ſunt homines baptizandi, ſed vſque ad certū tempus eſt differendum baptiſma.

† in cōcil. Agath. ca. 25

¶ 3 Preterea, Sicut dicitur Iſa. 27. Iſte eſt omnis fructus vt auferatur peccatū. Sed magis videtur auferri peccatum vel etiam diminui, ſi baptiſmus diu differatur. primò quidem, quia peccantes poſt baptiſmum, grauius peccant: ſecundum illud Hebr. 10. Quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit: in quo ſanctificatus eſt, ſcilicet per baptiſmum? Secundò, quia baptiſmus tollit peccata præterita, non autem futura: vnde quantò magis baptiſmus differtur, tanto plura peccata tollit. Videtur ergo quòd baptiſmus debeat differri.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Eccleſi. 5. Non tardes conuerti ad Dominū, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conuerſio ad Deum, eſt eorum, qui regenerantur in Chriſto per baptiſmum: Nō ergo debet baptiſmus differri de die in diem.

CONCLVSIO.

Puerorum baptiſmus differendus nequaquam eſt, ſed ſtatim ſunt baptizandi: adulti verò non ſtatim, ſed ad certum tempus baptizari debent, niſi fuerint in fide inſtructi, & in manifeſto mortis periculo.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc diſtinguendum eſt, vtrùm ſint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri ſint baptizandi, non eſt differēdum baptiſma. primò quidem, quia non expectatur in eis maior inſtructio, aut etiam plenior conuerſio. ſecundò, propter periculum mortis: quia non poteſt eis alio remedio ſubueniri, niſi per ſacramentum baptiſmi. Adultis verò ſubueniri poteſt per ſolum baptiſmi deſiderium, vt ſuprà dictū eſt*. Et ideo adultis non ſtatim, cùm conuertuntur, eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: ſed oportet differre vſque ad aliquod certum tempus. Primò quidem propter cautelam Eccleſiæ, ne decipiatur, ſacramentum fictè accedentibus conferens: ſecūdum illud 1. Ioan. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint. Quę quidem probatio ſumitur de accedentibus ad baptiſmū, quando per aliquod ſpatium, eorum fides & mores examinantur. Secundò hoc eſt neceſſarium, ad vtilitatem eorum, qui baptizantur: quia aliquo temporis ſpatio indigent, ad hoc quòd plenè inſtruantur de fide, & exerceantur in his, quæ pertinent ad vitam Chriſtianam. Tertiò hoc eſt neceſſarium ad quandam reuerentiam ſacramēti, dum in Solennitatibus præcipuis, ſcilicet Paſchæ & Pentecoſtes, homines ad baptiſmum admittuntur: & ita deuotius ſacramentum ſuſcipiunt. Hæc tamen dilatio eſt prætermittenda duplici ratione. Primò quidē quando illi qui ſunt baptizandi, apparent perfectè inſtructi in fide, & ad baptiſmum idonei: ſicut Philippus ſtatim baptizauit Eunuchum (vt habetur Actu. 8.) & Petrus Cornelium, & eos qui cum eo erant: vt habetur Actu. 10. Secundò propter infirmitatem, aut aliquod periculum mortis. Vnde Leo Papa* dicit, Hi qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragij, vrgentur, omni tempore debent baptizari. Si tamen aliquis morte præuениatur, articulo neceſſitatis ſacramentum excludente, dum expectat tempus ab Eccleſia inſtitutum, ſaluatur, licet per ignem, vt ſuprà dictum eſt †. Peccat autem ſi vltra tempus inſtitutum ab Eccleſia, differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria & licentia prælatorum Eccleſiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum alijs deleri poteſt per ſuccedentem contritionem, quæ ſupplet vicem baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt*.

art. præced.

*habetur de Cōſecrat. diſt. 4. ca. Si qui neceſſitate. ſumitur ex epi. eius 4. ca. 6

† ar. præced.

*in corp. ar. & art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis Papæ de obſeruandis duobus temporibus in baptiſmo, intelligendum eſt de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod ſemper in pueris eſt timendum: vt dictum eſt†.

† in corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud de Iudæis, eſt inſtitutum ad Eccleſiæ cautelam: ne ſimplicium fidem corrumpant, ſi non fuerint plenè conuerſi. Et tamen, vt ibidem ſubditur, ſi infra tempus præſcriptum, aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmus per gratiam quam confert, non ſolùm remouet peccata præterita, ſed etiam impedit peccata futura ne fiant. Hoc autem præcipuè deſiderandum eſt, vt homines non peccēt. ſecundariò autem, vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur. Secundum illud primę Ioan. 2. Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatores ſint baptizandi.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd peccatores ſint baptizandi. Dicitur enim Zachar. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptiſmali. Ergo videtur quòd ſacramentum baptiſmi ſit etiam peccatoribus exhibendum. Inf. ar. 8. ad 4

¶ 2 Præterea, Dominus dicit Matth. 9. Non eſt opus valentibus medicus, ſed malè habentibus. Malè autem habentes, ſunt peccatores. Cùm igitur ſpiritualis medici, ſcilicet Chriſti, medicina ſit baptiſmus, videtur quòd peccatoribus ſit ſacramentum baptiſmi exhibendum.

¶ 3 Preterea, Nullum ſubſidium debet peccatoribus ſubtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipſo charactere baptiſmali ſpiritualiter adiuuantur, cùm ſit quædam diſpoſitio ad gratiam. Ergo videtur quòd ſacramentum baptiſmi ſit peccatoribus exhibendum.

SED CONTRA eſt * quod Auguſt†. dicit, Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Sed peccator cùm habeat voluntatem non diſpoſitam, non cooperatur Deo. Ergo fruſtra adhiberetur ſibi baptiſmus ad iuſtificationem.

*Alias, quia Aug. ad Bonifaciū dicit, In baptiſmo aliquis membrū Chriſti efficitur. Sed nullus peccator perſiſtens in voluntate peccandi poteſt fieri membrū Chriſti, quod eſt incorporari Chriſto. Ergo huiuſmodi peccator non eſt baptizandus: quia fruſtra baptizaretur.

† colligitur ex trac. 72. in Ioan.

CONCLVSIO.

Peccatoribus exiſtentibus in mortali peccato, vel in propoſito peccandi non eſt baptiſmi ſacramentum conferendum.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculam & reatū præteritum. Et ſic peccatoribus eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur:

ſecun-

ſecundum illud Ephes.5. Mundans eam, ſcilicet Eccleſiã, lauacro aquæ in verbo vitę. Alio modo poteſt dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & propoſito perſiſtendi in peccato. Et ſic peccatoribus non eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: primò quidem, quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur: ſecundũ illud Gal.3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quandiu autem aliquis habet voluntatẽ peccandi, non poteſt eſſe Chriſto coniunctus: ſecundũ illud 2. Cor.6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Vnde & Aug*. dicit in lib. de Pœnitentia, quòd nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt nouã vitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pœniteat. Secundò, quia in operibus Chriſti & Eccleſiæ nihil debet fieri fruſtra. Fruſtra autem eſt, quod non pertingit ad finem ad quem eſt ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, ſimul poteſt à peccato mundari, ad quod ordinatur baptiſmus: quia hoc eſſet ponere contradictoria eſſe ſimul. Tertiò, quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas. Eſt autem ſignum falſum, cui res ſignificata non reſpondet. Ex hoc autem, quòd aliquis lauandum ſe præbet per baptiſmum, ſignificatur quòd ſe diſponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propoſitum perſiſtendi in peccato. Vnde manifeſtum eſt, quòd talibus ſacramẽtum baptiſmi non eſt conferendum.

l. de medicina pœnitẽt. c. 2. non procul à princ. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum eſt intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatẽ recedendi à peccato.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſpiritualis medicus, ſcilicet Chriſtus, operatur dupliciter. Vno modo interius per ſeipſum: & ſic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat. Alio modo operatur per miniſtros, exterius adhibendo ſacramenta: & ſic operatur perficiendo exterius id quod eſt interius inchoatum. Et ideo ſacramentum baptiſmi non eſt exhibendum, niſi ei, in quo interioris conuerſionis aliquod ſignum apparet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmus eſt fidei ſacramentum. Fides autem informis non ſufficit ad ſalutem, nec ipſa eſt fundamẽtum: ſed ſola fides formata, quæ per dilectionem operatur: vt Auguſtinus* dicit in li. de Fide & operibus. Vnde nec ſacramentum baptiſmi ſalutem conferre poteſt cum voluntate peccandi: quæ fidei formam excludit. Non eſt autem per impreſſionem characteris baptiſmalis aliquis diſponendus ad gratiã, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia Deus neminem ad virtutem compellit, ſicut Dam*. dicit.

c. 16. tom. 4.

l. 2. orth. fid. c. 30. circ. prin.

ARTICVLVS V.

Vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatiſfactoria.

Sup. q. 49. ar. 3 ad 2. et inf. ar. 6. c. et 2. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. et 3. di. 19. ar. 3 q. 2. ad 1. & 4. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. c. 58 et Ro. 11. le. 4. col. 4. & 5.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda. Hoc enim ad iuſtitiam Dei pertinere videtur: vt pro quolibet peccato aliquis puniatur ſecundũ illud Eccl. vlt. Cũcta quæ fiũt, adducet Deus in iudicium. Sed opera ſatisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur quòd peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda.

¶ 2 Præterea, Per opera ſatisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuerſi ad iuſtitiam, & ſubtrahuntur occaſiones peccandi: nam ſatisfacere eſt peccatorum cauſas excidere, & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maximè eſt neceſſariũ nuper baptizatis. Ergo videtur quòd baptizatis ſint opera ſatisfactoria iniungenda.

¶ 3 Præterea, Non minus debitum eſt vt homo Deo ſatisfaciat, quàm proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum eſt, vt ſatisfaciant proximis, ſi eos læſerint. Ergo etiã eſt eis iniungendum, vt Deo ſatisfaciant per opera pœnitentiæ.

SED CONTRA eſt quod Amb*. ſuper illud Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei, dicit, Gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum neq; planctũ, vel etiam opus aliquod: ſed ſolam fidem, & omnia gratis condonat. *eſt glo. D. Ambroſ. in illũ locum tom. 5.*

CONCLVSIO.

Ei, qui baptizatur, nullum eſt ſatisfactionis opus iniungendum, cùm paſſio & mors Chriſti, quam baptiſmus præfigurat, pro peccatis omnium plenè ſatisfecerit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Apoſt. dicit Rom.6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem, ita ſcilicet quòd homo per baptiſmum incorporatur ipſi morti Chriſti. Manifeſtum eſt autẽ ex ſupradictis*, quòd mors Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter pro peccatis, non ſolùm noſtris, ſed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Ioã. 2. Et ideo ei, qui baptizatur, pro quibuſcunque peccatis, non eſt aliqua ſatisfactio iniungenda: hoc enim eſſet iniuriam facere paſſioni & morti Chriſti, quaſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizatorum. *q. 49. & 48.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Aug†. dicit in lib. de baptiſmo paruulorum, ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporẽtur, vt membra eius. Vnde ipſa pœna Chriſti fuit ſatisfactoria pro peccatis baptizatorum, ſicut & pœna vnius membri poteſt eſſe ſatisfactoria pro peccato alterius membri. Vnde Iſa. 53. dicitur: Verè lãguores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. *l. 1. de bapt. paruul. c. 26. a med. tom. 7*

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd nuper baptizati, exercitandi ſunt ad iuſtitiam, non per opera pœnalia, ſed per opera facilia: vt quaſi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora: vt gloſ*. dicit ſuper illud Pſal. 130. Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua. Vnde & dominus diſcipulos ſuos de nouo conuerſos, à ieiunio excuſauit: vt patet Mat. 9. Et hoc eſt quod dicitur primæ Pet. 2. Sicut modò geniti infantes, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem. *gl. ordin. ibid.*

AD TERTIVM dicendũ, quòd reſtituere malè ablata proximis, & ſatisfacere eis de iniuriis illatis, eſt ceſſare à peccando: quia hoc ipſum quod eſt detinere aliena, & proximum læſum non placare, eſt peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungendum eſt, quòd ſatisfaciant proximis: ſicut & quòd deſiſtant à peccato: non eſt autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ad baptiſmum accedentes teneantur ſua peccata confiteri.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd peccatores ad baptiſmum accedentes, teneantur ſua peccata confiteri. Dicitur enim Matt. 3. quòd baptizabãtur multi à Ioanne in Iordane, confitentes peccata ſua. Sed baptiſmus Chriſti eſt perfectior quàm baptiſmus Ioannis. Ergo videtur quòd multò magis illi qui ſunt baptizandi baptiſmo Chriſti, debeant ſua peccata confiteri. *3. di. 19. ar. 3 q. 2. ad 1. & 4. cõt. c. 58 et Rom. 11. l. 4. col. 4. & 5.*

¶ 2 Præterea, Prouerb. 28. dicitur, Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Ergo baptizandi debent ſua peccata confiteri.

¶ 3 Præterea, Pœnitentia requiritur ante baptiſmum, ſecundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Sed confeſſio eſt pars pœnitentiæ. Ergo videtur quòd confeſſio peccatorum requiratur ante baptiſmum.

SED CONTRA eſt, quòd confeſſio peccatorum

Aug. in l. de vera et fal. pœnitent. c. 14. non procul à princ. tom. 4.
† Amb. ad Ro. 11. ſuper illud Sine pœni. ſunt dona Dei tom. 5.

debet eſſe cum fletu: dicit enim Aug*. in lib. de Pœnitentia, Omnis iſta varietas conſideranda eſt & deflenda. Sed ſicut Amb†. dicit, gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum neque planctum. Ergo à baptizandis non eſt requirenda confeſſio peccatorum.

CONCLVSIO.

Accedentes ad Baptiſmum non oportet confiteri peccata ſacerdoti, ſed ſoli Deo, interius corde præterita ac male vita dolendo.

RESPONDEO dicendũ, quòd duplex eſt peccatorum confeſſio. Vna quidem interior, quæ fit Deo. Et talis confeſſio peccatorum requiritur ante baptiſmum, vt ſcilicet homo ſua peccata recogitans, de eis doleat. Non enim poteſt inchoare nouam vitam niſi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit Aug*. in lib. de pœnitentia. Alia verò eſt confeſſio peccatorum exterior, quæ fit ſacerdoti. Et talis confeſſio non requiritur ante baptiſmum. Primò quidem: quia talis confeſſio cùm reſpiciat perſonam miniſtri, pertinet ad pœnitentiæ ſacramentum, quod non requiritur ante baptiſmum: quia eſt ianua omnium ſacramẽtorum. Secundò, quia confeſſio exterior, quæ fit ſacerdoti, ordinatur ad hoc quòd ſacerdos confitetem abſoluit à peccatis, & liget ad opera ſatisfactoria, quę baptizatis non ſunt imponenda, vt ſuprà dictum eſt*. Nec etiam baptizati indigent remiſſione peccatorum per claues Eccleſię, quibus omnia remittuntur per baptiſmum. Tertiò, quia ipſa particularis confeſſio homini facta, eſt pœnoſa propter verecundiam confitentis: Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo à baptizatis non requiritur ſpecialit confeſſio peccatorum: ſed ſufficit generalis, quam faciunt, cùm ſecundum ritum Eccleſiæ abrenuntiant Satanæ & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit quædã glo*. Mat. 3. q in baptiſmo Ioannis, exẽplum dabatur baptizãdis cõfitẽdi peccata, & promittẽdi meliora. Si qui tamẽ baptizãdi, ex deuotione ſua peccata cõfiteri vellet, eſſet eoru confeſſio audienda, non ad hoc quòd eis ſatisfactio imponeretur: ſed ad hoc quòd contra peccata conſueta eis ſpiritualis informatio vitæ traderetur.

in l. de medic. pœnit. c. 2. nõ procul à prin. tom. 9.
Ar. præced.
In gloſ. ord. ſuper illud: Exibant vt bapti zarẽtur ab eo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in baptiſmo Ioannis non remittebãtur peccata: ſed erat baptiſmus pœnitentiæ. Et ideo conuenienter accedentes ad illud baptiſma, confitebantur peccata: vt ſecundum qualitatem peccatorum, eis pœnitentia determinaretur. Sed baptiſmus Chriſti eſt ſine exteriori pœnitentia, vt Ambroſ*. dicit. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Amb. loco citato in arg. Sed contra.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd baptizatis ſufficit confeſſio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quòd dirigantur & miſericordiam conſequantur. Nec requiritur confeſſio ſpecialis exterior: ſicut dictum eſt*.

In corp. ar.

AD TERTIVM dicendum, quòd confeſſio eſt pars pœnitentiæ ſacramẽtalis, quæ non requiritur ante baptiſmum, vt dictum eſt: Sed requiritur interioris pœnitentiæ virtus.

In corp. art.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ex parte baptizati requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ex parte baptizati non requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi. Baptiſatus enim ſe habet ſicut patiens in ſacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, ſed ex parte agentis. Ergo videtur quòd ex parte baptizati, non requiratur intentio ſuſcipiendi baptiſmum.

Inf. q. 69. art. 9. Et 4. di. 6. q. 1. ar. 2. q. 3. & di. 27. q. 1. ar. 2. q. 4. cor.

¶ 2 Præterea, Si prætermittatur id quod requiritur ad baptiſmum, homo eſt denuo baptizandus: ſicut cum prætermittitur inuocatio Trinitatis: vt ſuprà dictu eſt*. Sed ex hoc non videtur aliquis eſſe denuo baptizãdus, quòd intentionẽ non habebat ſuſcipiendi baptiſmũ: alioquin cùm de intentione baptizati non conſtet, quilibet poſſet petere ſe denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo quòd intentio requiratur ex parte baptizati, vt ſuſcipiat ſacramentum.

q. 66 ar. 6.

¶ 3 Præterea, Baptiſmus cõtra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur ſine intentione naſcentis. Ergo baptiſmus (vt videtur) intentionem non requirit ex parte baptizati.

SED CONTRA eſt, quod ſecundum ritum Eccleſiæ baptizandi profitentur ſe petere ab Eccleſia baptiſmum, per quod profitentur ſuam intentionem de ſuſceptione ſacramenti.

CONCLVSIO.

Oportet illum qui ſuſcipit baptiſmi ſacramentum, habere intentionem ſuſcipiendi illud, ipſe, vel parentes.

RESPONDEO dicendu, quod per baptiſmum aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem: ſecundum illud Rom. 6. Conſepulti ſumus Chriſto per baptiſmum in mortẽ, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et ideo ſicut ad hoc quòd homo moriatur veteri vitæ, requiritur ſecundũ Aug*. in habente vſum libe. arbit. voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat, ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ nouitatem: cuius principium eſt ipſa ſuſceptio ſacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, ſiue intentio ſuſcipiendi ſacramentum.

In l. de medic. pœnit. c. 2. nõ longe à princ. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod in iuſtificatione, quæ fit per baptiſmum, non eſt paſſio coacta, ſed voluntaria. Et ideo requiritur intentio recipiendi id quod ei datur.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſi in adulto deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum, eſſet rebaptizandus. Si tamen hoc non conſtaret, eſſet dicendum, Si non es baptizatus, ego te baptizo.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmus ordinatur non ſolùm contra originale peccatum, ſed etiam contra actualia, quæ per voluntatem & intentionem cauſantur

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides requiratur ex parte baptizati.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptiſmi à Chriſto eſt inſtitutum Sed Chriſtus formam baptiſmi tradens, fidem baptiſmo præmittit, dicens Mar. vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. Ergo videtur quòd niſi ſit fides, non poſſit eſſe ſacramentum baptiſmi.

4. di. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. et q. 2. ar. 2. q. 3. cor. & di. 9. ar. 2. q. 2. ad 2.

¶ 2 Præterea, Nihil fruſtra in ſacramentis Eccleſię agitur. Sed ſecundum ritum Eccleſiæ, ille qui accedit ad baptiſmum, de fide interrogatur, cùm dicitur, Credis in Deum patrem, &c. Ergo videtur quòd fides ad baptiſmum requiratur.

¶ 3 Præterea, Ad baptiſmum requiritur intentio ſuſcipiendi ſacramentum. Sed hoc non poteſt eſſe ſine recta fide, cùm baptiſmus ſit rectæ fidei ſacramentum. per eũ enim incorporantur homines Chriſto (vt Aug*. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum) hoc autem non poteſt eſſe ſine recta fide, ſecundum illud Epheſ. 3. Habitare Chriſtũ per fidem in cordibus veſtris. Ergo videtur quòd ille qui non habet rectam fidem, non poſſit ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.

l. 1. de peccat. meri. & remiſ. c. 26. à med. tom. 7.

¶ 4 Præterea, Infidelitas eſt grauiſſimum peccatum, vt in Secunda parte habitum eſt*. Sed permanentes in peccato, non ſunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes in infidelitate.

2. 2. q. 10 ar. 3.

SED CONTRA eſt, quòd Greg*. ſcribens† Quirico epiſcopo dicit, Ab antiqua patrum inſtitutione didicimus, vt qui apud hæreſim, in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut vnctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur. Hoc autem non eſ-

** In regiſtro l. 9. epiſ. 61 nõ longe à princ.*
† Alias, Quirino.

non eſſet, ſi recta fides eſſet de neceſſitate baptiſmi. Non ergo recta fides ex neceſſitate requiritur ad ſuſceptionem baptiſmi.

CONCLVSIO.

Ex parte gratiæ, quam quis per baptiſmum ſuſcepturus eſt, exigitur in ſuſcipiente fides, ex parte verò characteris, nõ neceſſaria eſt.

RESPONDEO dicendum*, quòd ſicut ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptiſmum, ſcilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum. Vno modo ſine quo gratia haberi non poteſt, quæ eſt vltimus effectus ſacramenti. Et hoc modo recta fides ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum: quia ſicut dicitur Rom. 3. Iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Alio modo requiritur aliquid ex neceſſitate ad baptiſmum, ſine quo character baptiſmatis imprimi non poteſt. Et ſic recta fides baptizati non requiritur ex neceſſitate ad baptiſmum, ſicut nec recta fides baptizantis, dũmodo adſint cætera quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti. Non enim ſacramentum perficitur per iuſtitiam hominis, dantis vel ſuſcipiẽtis baptiſmum, ſed per virtutẽ Dei.

*q.66.art.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus loquitur ibi de baptiſmo, ſecundum quòd perducit homines ad ſalutem per gratiam iuſtificantem. Quod quidem ſine recta fide eſſe non poteſt: & ideo ſignãter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Eccleſia intendit homines baptizare, vt emundentur à peccato: ſecundum illud Iſa. 27. Hic eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et ideo quantum eſt de ſe, non intendit dare baptiſmum niſi habentibus rectam fidem, ſine qua non eſt remiſſio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptiſmum, an credant. Si tamen ſine recta fide aliquis baptiſmum ſuſcipiat extra Eccleſiam, non percipit illud ad ſuam ſalutem. Vnde Aug*. dicit, Eccleſia paradiſo comparata indicat nobis, poſſe quidem baptiſmũ eius, homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.

*l.4.de Bapt. cont. Dona. in princ. tom. 7.

AD TERTIVM dicendum, quòd etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, poteſt habere rectã fidem circa ſacramentum baptiſmi, & ita non impeditur quin poſſit habere intentionem ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi. Si tamen etiam circa hoc ſacramẽtum non rectè ſentiat, ſufficit ad perceptionem ſacramenti generalis intentio, qua intendit ſuſcipere baptiſmum, ſicut Chriſtus inſtituit, & ſicut Eccleſia tradit.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut ſacramentũ baptiſmi non eſt conferendum ei qui non vult ab aliis peccatis recedere: ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deſerere. Vterque tamen ſuſcipit ſacramentum, ſi ei conferatur: licet non ad ſalutem.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri ſint baptizandi.

4.di.4.q.3. ar.1.q.1. & Mal.q.4.ar. 1.co.prin. & quol.4.ar.10 cor. Et quol.9 ar.12.cor.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri non ſint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intentio ſuſcipiendi ſacramentum: vt ſuprà dictum eſt*. Huiuſmodi autem intentionem non poſſunt pueri habere, cùm non habeant vſum liberi arbitrij. Ergo videtur quòd non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.

*ar.7.hui9 q.

¶ 2 Præterea, Baptiſmus eſt fidei ſacramentum, vt ſuprà dictum eſt†. Sed pueri non habent fidem, quæ conſiſtit in credentium voluntate: vt Aug*. dicit ſuper Ioan. Nec etiam poteſt dici quòd ſaluentur in fide parentum: quia quandoque parentes ſunt infideles, & ſic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur quòd pueri non poſſunt baptizari.

†q.65.ar.1.
*In l. de prædeſtin. ſanct. c.5 in fin. tom. 7.

¶ 3 Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quòd homines ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordiũ, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. Sed pueri neque conſcientiam habent bonam vel malam (cùm non habeant vſum rationis) neque etiam conuenienter ipſi interrogantur, cùm non intelligant. Non ergo pueri debent baptizari.

SED CONTRA eſt, quod Diony*. dicit vltimo ca. Eccleſ. Hierar. Diuini noſtri duces, ſcilicet Apoſtoli, probauerunt infantes recipi ad baptiſmum.

*c.7.eccle.hierar. non procul à fin.

CONCLVSIO.

Pueri baptizandi ſunt, cùm ſint originali peccato obnoxij, & ad bonum faciliores.

RESPONDEO dicendum, quod ſicut Apoſtolus dicit Rom. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, ſcilicet per Adam, multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitię accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Pueri autẽ ex peccato Adæ, peccatum originale contrahunt. Quod patet ex hoc quòd ſunt mortalitati ſubiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertranſiit, vt Apoſtolus ibidem dicit. Vnde multò magis pueri poſſunt per Chriſtum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna. Ipſe autem Dominus dicit Ioan. 3. Quòd niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnde neceſſarium fuit pueros baptizari, vt ſicut per Adam damnationem incurrerunt naſcendo, ita per Chriſtum ſalutem conſequantur renaſcendo.

Fuit etiam conueniens pueros baptizari, vt à pueritia nutriti in his quæ ſunt Chriſtianæ vitæ, firmius in ea perſeuerent, ſecundum illud Prouer. 22. Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit non recedet ab ea. Et hanc rationem aſſignat Dion†. vlt. ca. Eccl. hierar.

†c.7.eccle.hierar. non procul à fin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regeneratio ſpiritualis, quæ fit per baptiſmum, eſt quodammodo ſimilis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quòd ſicut pueri in maternis vteris conſtituti, non per ſeipſos nutrimentum accipiunt, ſed ex nutrimento matris ſuſtentantur: ita etiam pueri nondum habentes vſum rationis, quaſi in vtero matris Eccleſię conſtituti, non per ſeipſos, ſed per actum Eccleſiæ ſalutem ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus† dicit in lib. de peccatorum meritis & remiſſione*. Mater Eccleſia os maternum paruulis præbet, vt ſacris myſteriis imbuantur: quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem†. Si autẽ propterea rectè fideles vocãtur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba geſtantium, diabolo & huic ſæculo abrenunciare monſtrentur? Et eadẽ ratione poſſunt dici intẽdentes, non per actum propriæ intẽtionis, cùm ipſi quandoq; contranitantur & plorẽt: ſed per actũ eorũ à quibus offeruntur.

†l.1.c.25.circa fin tom.7.
*Alias, de meritis & remiſſione peccatorũ.
*eod.l.c.19. circa fin to.7.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Aug*. ſcribens Bonifacio dicit, in Eccleſia ſaluatoris paruuli per alios credunt, ſicut ex aliis, quæ in baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum ſalus, ſi parentes ſint infideles: quia ſicut †Auguſt. dicit, eidem Bonifacio ſcribens, offeruntur paruuli ad percipiendã ſpiritualẽ gratiam, non tam ab eis, quorũ geſtantur manibus (quamuis & ab ipſis ſi & ipſi boni fideles ſunt) quàm ab vniuerſa ſocietate ſanctorũ atq; fideliũ. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autẽ propriorum parentũ, etiam ſi eos poſt baptiſmum dæmoniorũ ſacrificiis imbuere conẽtur, pueris non nocet: quia vt Aug*. ibidem dicit, puer ſemel generatus per aliorum voluntatẽ, deinceps nõ poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, vbi nulla ſua voluntate conſentit, ſecundum illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea eſt, ita & anima filij: anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quòd ſacramẽti illius gratia ſolueretur: quia nondũ erat anima ſeparatim viuẽs. Fides autem vnius, imò totius Eccleſię paruulo prodeſt per operationẽ Spiritus ſancti, qui vnit Eccleſiã, & bona vnius alteri communicat.

*epiſt.23 to.2.
†In ead. epiſt. 23 in med. to. 2.
*ead. epiſt. 23. circa princ. tom. 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut puer cùm baptizatur non per ſeipſum, ſed per alios credit: ita non per ſeipſum, ſed per alios interrogatur: & interrogati confitẽtur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei ſacramentum. Conſcientiam autem bonã conſequitur puer etiam in ſeipſo: non quidem actu, ſed habitu per gratiam iuſtificantem.

ARTICVLVS X.

Vtrum pueri Iudæorum vel aliorum infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

2.2.q.10.ar.12 et quol.2 ar.7. et quol. 2.ar.7.11. cor.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri Iudæorum vel aliorum infidelium ſint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini ſubueniri contra periculum mortis æternæ, quàm contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis exiſtenti eſt ſubueniendum, etiam ſi parentes per malitiam contrauiterentur. Ergo multò magis eſt ſubueniendum pueris infidelium filijs, per baptiſmũ contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

¶ 2 Præterea, Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum. Sed Iudæi ſunt ſerui, & regum & principũ, & quicunque etiam alij infideles. Ergo abſque omni iniuria poſſunt principes filios Iudæorum vel aliorum ſeruorum infidelium facere baptizari.

¶ 3 Præterea, Quilibet homo eſt magis Dei, à quo habet animam, quàm patris carnalis, à quo habet corpus. Non eſt ergo iniuſtum, ſi pueri infidelium filij parẽtibus carnalibus auferantur, & Deo per baptiſmum conſecrentur.

dist.45 c.de Iudæ. Ex cõcil. Tolet.4. c.55.

SED CONTRA eſt quod in Decr*. diſt. 45. ex concilio Toletano ſic dicitur de Iudæis, Præcepit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.

CONCLVSIO.

Non ſunt infidelium pueri & filij inuitis parentibus baptizandi, niſi habeant rationis, & liberi arbitrij vſum, tunc enim moneri, & ad fidem induci poſſunt inuitis parentibus.

RESPONDEO dicendum, quòd pueri infidelium filij, aut habent vſum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam quantum ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe. Et ideo propria voluntate inuitis parentibus poſſunt baptiſmum ſuſcipere, ſicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licitè moneri poſſunt & induci ad ſuſcipiendum baptiſmum. Si verò nondum habent vſum liberi arbitrij, ſecundum ius naturale ſunt ſub cura parentum, quandiu ipſi ſibi prouidere non poſſunt. vnde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quòd ſaluabuntur in fide parentum. Et ideo contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: ſicut etiam ſi aliquis habens vſum rationis baptizaretur inuitus. Eſſet etiã periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem rediirẽt, propter naturalẽ affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Eccleſiæ conſuetudo, quòd filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd à morte corporali non eſt aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis: puta ſi aliquis à ſuo iudice cõdemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Vnde nec aliquis debet irrũpere ordinem iuris naturæ, quo filius eſt ſub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd Iudæi ſunt ſerui principum ſeruitute ciuili: quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

AD TERTIVM dicendum, quòd homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoſcere poteſt. Vnde puer antequam vſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter ſubiacet, & ſecundum eorum diſpoſitionem ſunt circa ipſum diuina agenda.

ARTICVLVS XI.

Vtrum pueri in maternis vteris poſiti, ſint baptizandi.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri in maternis vteris exiſtẽtes poſſint baptizari. Efficacius enim eſt donum Chriſti ad ſalutem, quàm peccatum Adæ ad damnationem, vt Apoſt. dicit Rom. 5. ſed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis ſaluari poſſunt per donum Chriſti: quod quidem fit per baptiſmũ. Ergo pueri in maternis vteris exiſtẽtes poſſunt baptizari. — 4.di.6.q.1. ar.1.q.1. & di.23.q.2.ar 2.q.1.ad 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Puer in vtero matris exiſtens, aliquid matris eſſe videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quicquid eſt eius intra ipſam exiſtens. Ergo videtur quod baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius exiſtens.

¶ 3 Præterea, Mors æterna peior eſt, quàm mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum eſt eligendũ. Si ergo puer in vtero matris exiſtẽs baptizari non poteſt, melius eſſet quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur abſq; baptiſmo decedens.

¶ 4 Præterea, Contingit quandoque quòd aliqua pars pueri prius egreditur: ſicut legitur Geneſ. 38. quod pariente Thamar, in ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum, in qua obſtetris ligauit coccinum dicens, Iſte egredietur prior, illo verò manum retrahente, egreſſus eſt alter. Quandoque autem in tali caſu imminet periculum mortis. Ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero exiſtente.

SED CONTRA eſt, quòd Aug*. dicit in Epiſt. ad Dardanum, Nemo renaſcitur niſi primò naſcatur. Sed baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio Non ergo debet aliquis baptizari priuſquam ex vtero naſcatur. — epiſt. 57. inter med. & fin. to.2.

CONCLVSIO.

Nullo modo poſſunt pueri in maternis vteris exiſtentes baptizari, ſed prius ſecundum carnem naſci, deinde per baptiſmi realem ablutionem ſecundum ſpiritum renaſci & renouari.

RESPONDEO dicendum, quòd de neceſſitate baptiſmi eſt, quòd corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cùm baptiſmus ſit quædam ablutio: vt ſuprà dictum eſt*. Corpus autem infantis antequam naſcatur ex vtero, non poteſt aliquo modo ablui aqua, niſi fortè dicatur, quòd ablutio baptiſmalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre exiſtentem perueniat. Sed hoc eſſe non poteſt: tum quia anima pueri, ad cuius ſanctificationem ordinatur baptiſmus, diſtincta eſt ab anima matris: tum quia corpus puerperij animati, iam eſt formatum, & per conſequens à corpore matris diſtinctum. Et ideo baptiſmus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris exiſtentem. Vnde Augu*. dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum geſtaret in vtero. Nunc verò cùm ipſe etiam, ſcilicet infans baptizetur, non vtique ad maternũ corpus, cùm eſſet in vtero, pertinebat. Et ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris exiſtentes, baptizari poſſunt. — q.66.ar.1. — li.6.c.5. non longe ante medium tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris exiſtentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum alijs hominibus vitam ducant. Vnde non poſſunt ſubijci actioni humanæ, vt per eorum miniſterium ſacramenta recipiant ad ſalutem. Poſſunt tamen ſubijci operationi Dei, apud quem viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ ſanctificationem conſequantur: ſicut patet de ſanctificatis in vtero.

AD SECVNDVM dicendum, quòd membrum interius matris eſt aliquid eius per continuationem & vnionem

vnionem naturalem partis ad totum. Puer autem in vtero matris exiſtēs, eſt aliquid eius per quandam colligationem corporũ diſtinctorum. Vnde non eſt ſimilis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quòd non ſunt faciēda mala, vt veniant bona: vt dicitur Rom. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

AD QVARTVM dicendum, quòd expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex vtero ad baptiſmum, niſi mors immineat. Si tamen primò caput egrediatur, in quo fundantur omnes ſenſus, debet baptizari periculo imminēte: & non eſt poſtea rebaptizandus ſi eu perfectè naſci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcunque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitę ita cōſiſtit ſicut in capite, videtur quibuſdam quòd propter dubium, quacunque alia parte corporis abluta, puer poſt perfectam natiuitatem ſit baptizandus ſub hac forma, Si non es baptizatus, ego te baptizo.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furioſi & amentes debeant baptizari.

4. di. 4. q. 3. ar. 2. q. 3. Et di. 28. q. 2. ar 3. q. 2. co. & verit. q. 28. ar 3. ad 2.
*ar. 7. hui' q.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd furioſi & amentes non debeant baptizari. Ad ſuſceptionem enim baptiſmi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt ſuprà dictum eſt*. Sed furioſi & amentes, cùm careant vſu rationis, non poſſunt habere ordinatam intentionem. ergo non debent baptizari.

¶ 2 Prĕterea, Homo bruta animalia ſuperexcedit in hoc quòd habet rationem. Sed furioſi & amentes non habēt vſum rationis: & quādoque etiam in eis non expectatur, ſicut expectatur in pueris. Ergo videtur quòd ſicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furioſi & amētes debeant baptizari.

¶ 3 Præterea, Magis eſt ligatus vſus rationis in furioſis vel amentibus, quàm in dormientibus. Sed baptiſmus non conſueuit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furioſis.

l. 4. c. 4. parũ ante med. to. 1

SED CONTRA eſt, quòd Aug*. dicit 4. Confeſ. de amico ſuo, qui cùm deſperaretur, baptizat' eſt neſciēs: & tamen baptiſmus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus vſu rationis, aliquando baptiſmus dari debet.

CONCLVSIO.

Sunt nonnunquam amentes ad baptiſmum inducendi, vel ſi ſint à natiuitate tales, cũ ſint ſicut pueri, vel ſi prius fuerunt ſapientes, & intentionē ſuſcipiēdi baptiſmũ habuerũt, vel ſi habent aliqua lucida interualla, baptizandi ſunt, ſi tamen petant.

RESPONDEO dicendum, quòd circa amentes & furioſos eſt diſtinguendum. Quidam enim ſunt à natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla: in quibus etiam nullus vſus rationis apparet. Et de talibus quantum ad baptiſmi ſuſceptionem, videtur eſſe idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Eccleſiæ, vt ſuprà dictum eſt*. Alij verò ſunt amētes, qui ex ſana mēte quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales ſunt iudicandi ſecundum voluntatem quam habuerunt, dum ſanæ mentis exiſterent. Et ideo ſi tunc apparuit in eis voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, debet eis exhiberi in furia & amentia conſtitutis: etiam ſi tunc actu contradicant: alioquin ſi nulla voluntas ſuſcipiendi baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptizandi. Quidam verò ſunt, qui etſi à natiuitate fuerint furioſi vel amentes, habent tamē aliqua lucida interualla, in quibus recta ratione vti poſſunt. Vnde ſi tunc baptizari voluerint, baptizari poſſunt etiam in amentia conſtituti. Et debet eis tunc ſacramentum conferri ſi periculum timeatur: alioquin melius eſt, vt tēpus expectetur in quo ſint ſanæ mentis, ad hoc quòd deuotius ſuſcipiant ſacramentum. Si autem tēpore lucidi interualli non appareat in eis voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, baptizari non debent in amentia conſtituti. Quidam verò ſunt, qui etſi non omnino ſanæ mentis exiſtant, intantum tamen ratione vtuntur, quòd poſſunt de ſua ſalute cogitare, & intelligere ſacramenti virtutem. Et de talibus idem eſt iudicium, ſicut de his qui ſanæ mentis exiſtunt, qui baptizantur volētes, non autem inuiti.

ar. 9. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd amentes qui nunquam habuerunt, nec habent vſum rationis, baptizātur ex intentiōe Eccleſiæ, ſicut & ex* actu Eccleſiæ credunt & pœnitent: ſicut ſuprà de pueris dictum eſt†. Illi verò qui aliquo tempore habuerunt vel habent vſum rationis, ſecundum propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore ſanæ mentis.

Alias, ritu.
†ar. 9. hui' q.

AD SECVNDVM dicendum, quod furioſi vel amētes carent vſu rationis per accidēs, ſcilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autē propter defectum animæ rationalis, ſicut bruta animalia. vnde non eſt de his ſimilis ratio.

AD TERTIVM dicendũ, quòd dormiētes non ſunt baptizandi niſi periculum mortis immineat: in quo caſu baptizari debent, ſi prius in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi baptiſmum, ſicut & de amētibus dictum eſt*. Sicut Aug†. narrat in 4. lib. Confeſſio. de amico ſuo, qui baptizatus eſt neſciens, propter periculum mortis.

In corp. art.
†l. 4. c. 4. parũ ante med. to. 1

QVÆSTIO LXIX.

De effectibus Baptiſmi, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectibus baptiſmi.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrum per baptiſmum auferantur omnia peccata.

¶ Secundò, vtrum per baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.

¶ Tertiò, vtrũ baptiſmus auferat pœnalitates huius vitæ.

¶ Quartò, vtrum per baptiſmum cōferantur homini gratiæ & virtutes.

¶ Quintò, de effectibus virtutum, qui per baptiſmũ conferuntur.

¶ Sextò, vtrum etiam paruuli in baptiſmo gratias & virtutes accipiant.

¶ Septimò, vtrum per baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cæleſtis.

¶ Octauò, vtrum baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.

¶ Nonò, vtrum fictio impediat effectum baptiſmi.

¶ Decimò, vtrum recedente fictione, baptiſmus obtineat ſuum effectum.

ARTICVLVS I.

Vtrum per baptiſmum tollantur omnia peccata.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum non tollantur omnia peccata. Baptiſmus enim eſt quędam ſpiritualis regeneratio, quæ contraponitur generationi carnali. Sed per generationem carnalem homo contrahit ſolùm originale peccatum. Ergo per baptiſmum ſoluitur ſolùm originale peccatum.

2. di. 32. q. 1 ar. 1. & 4. di. 4. q. 2. ar 1. q 1. et di. 17. q 3. ar 5. q. 1. et 4. co. c. 59 et 72. co. 2. et He. 6. le. 3 f.

¶ 2 Præterea, Pœnitentia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum. Sed ante baptiſmum in adultis requiritur pœnitentia, ſecundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Ergo baptiſmus nihil operatur circa remiſſionem actualium peccatorum.

¶ 3 Præterea, Diuerſorum morborũ diuerſæ ſunt medicinæ: quia ſicut Hiero*. dicit, non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per baptiſmũ tollitur, eſt aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per baptiſmum.

Mat. 9. ſup illud verb. Hoc genus dæmoniorũ non eiicitur, niſi. to. 9.

SED

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.

CONCLVSIO.

Per ſacramentum baptiſmi omnia tolluntur peccata.

RESPONDEO dicendum, quod ſicut Apoſtolus dicit Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſtea concludit, Ita & vos exiſtimate mortuos quidē eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu domino noſtro. Ex quo patet quòd per baptiſmum homo moritur vetuſtati peccati: & incipit viuere nouitate gratiæ. Omne autem peccatum ad priſtinam vetuſtatem pertinet. Vnde conſequēs eſt, quòd omne peccatum per baptiſmum tollatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ſicut Apoſtolus dicit Rom. 5. Peccatum Adæ non tantum poteſt, quantum poteſt donum Chriſti, quod in baptiſmo percipitur. Nam iudicium ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Vnde & Aug. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum, quòd generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.

L.1. de peccat. meritis & remiſ. c. 15. in fin. tom. 7.

AD SECVNDVM dicendū, quòd nullius peccati remiſſio fieri poteſt niſi per virtutem paſſionis Chriſti: vnde & Apoſtolus dicit Heb. 9. quòd ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vnde motus humanæ voluntatis, qui eſt in pœnitente, non ſufficeret ad remiſſionem culpæ, niſi adeſſet fides paſſionis Chriſti: & propoſitum participandi ipſam vel ſuſcipiendo baptiſmum, vel ſubiiciendo ſe clauibus Eccleſiæ. Et ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptiſmum accedit, conſequitur quidem remiſſionem omnium peccatorum ex propoſito baptiſmi: perfectius autem ex reali ſuſceptione baptiſmi.

AD TERTIVM dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptiſmus autem operatur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina omnium peccatum. Et ideo per baptiſmum omnia peccata tolluntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum per baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup. q. 68. ar. 5 et 3. di. 19 ar. 3. q. 2. Et 4. di. 4. q. 2. ar. 1. q. 2. & ar. 3 q. 1. & di. 7. q. 1. & di. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. et 4 cō c. 58. 59. & 72. co. 2. & Ro. 12 le. 4. col. 4. et 5. Et Heb. 6. co. 3. fi.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur non per baptiſmum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apoſtolus Rom. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Sed culpa non ordinatur, niſi per pœnam, vt Aug. dicit. Ergo per baptiſmum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.

¶ 2 Præterea, Effectus ſacramenti aliquam ſimilitudinem habet cum ipſo ſacramento: quia ſacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: vt ſuprà dictum eſt[t]. Sed ablutio baptiſmalis habet quidem aliquam ſimilitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem ſimilitudinem habere videtur cum ſubtractione reatus pœnæ. Non ergo per baptiſmum tollitur reatus pœnæ.

¶ 3 Præterea, Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita iniuſtum eſſet eum puniri. Si igitur per baptiſmum tollitur reatus pœnæ, iniuſtum eſſet, poſt baptiſmum ſuſpendere latronem, qui antè homicidium commiſit: & ita per baptiſmum tolleretur rigor humanæ diſciplinæ: quod eſt inconueniens. Non ergo per baptiſmum tollitur reatus pœnæ.

ol. 1. retract. c. 9. & l. 3. de lib. arb. c. 18. tom. 1. t q. 62. ar. 3. a Sup. illud ad Ro. 11. tom. 5

SED CONTRA eſt quod Ambr. dicit ſuper illud Ro. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei. Gratia, inquit, Dei in baptiſmo gratis omnia condonat.

CONCLVSIO.

Per baptiſmi ſacramentum liberatur homo ab omni reatu pœnæ, cùm per baptiſmum ſibi communicetur meritum paſſionis Chriſti.

Ar. præced. & q. 68. ar. 5. ad 1. & ar. 2.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) per baptiſmum aliquis incorporatur paſſioni & morti Chriſti, ſecundum illud Rom. 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiam viuemus cum eo. Ex quo patet quòd omni baptizato cōmunicatur paſſio Chriſti ad remedium, acſi ipſe paſſus & mortuus eſſet. Paſſio autem Chriſti (ſicut dictum eſt) eſt ſufficiens ſatiſfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ, ſibi debitæ pro peccatis, acſi ipſe ſufficienter ſatisfeciſſet pro omnibus peccatis ſuis. q. 68. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna paſſionis Chriſti communicatur baptizato, inquantum fit membrum Chriſti, acſi ipſe pœnam illam ſuſtinuiſſet, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam paſſionis Chriſti.

AD SECVNDVM dicēdum, quòd aqua non ſolùm abluit, ſed etiam refrigerat. Et ita ſuo refrigerio ſignificat ſubtractionem reatus pœnæ, ſicut ſua ablutione ſignificat emundationem à culpa.

AD TERTIVM dicendum, quòd in pœnis quæ iudicio humano inferuntur, non ſolum attenditur qua pœna ſit homo dignus quo ad Deum, ſed etiam in quo ſit obligatus quo ad homines, qui læſi & ſcandalizati ſunt per peccatum alicuius. Et ideo licet homicida per baptiſmum liberetur à reatu pœnæ quo ad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quo ad homines, quos iuſtum eſt ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa. Piè tamen talibus princeps poſſet pœnam indulgere.

ARTICVLVS III.

Vtrum per baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ. Vt enim Apoſt. dicit Ro. 5. Donum Chriſti potentius eſt quàm peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apoſtolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per conſequens omnes aliæ pœnalitates præſentis vitæ. Ergo multò magis per donum Chriſti, quod in baptiſmo percipitur, homo à pœnalitatibus præſentis vitæ debet liberari.

2. di. 32 q. 1. ar. 1. q. 2. & di. 33. q. 1. ar. 2. & 3. di. 19 ar 3. q. 2. & 4. di. 4. q. 2. a. 1. q. 3. et 4. co. c. 52. p. et 55. ad 5. et 27. & c. 59. et quol. 6 ar. 15.

¶ 2 Præterea, Baptiſmus aufert & culpam originalem & actualem, ſicut ſuprà dictum eſt. Sic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ conſequente actualem culpam. Ergo etiam liberat à pœnalitatibus præſentis vitæ, quæ ſunt pœna originalis peccati.

Ar. 1. huius q

¶ 3 Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed cauſa harum pœnalitatum eſt peccatum originale, quod tollitur per baptiſmum. Ergo non debent huiuſmodi pœnalitates remanere.

SED CONTRA eſt, quòd ſuper illud Rom. 6. Deſtruatur corpus peccati, dicit gloſſ. Per baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur, non ita vt in ipſo viuente carnis concupiſcentia reſperſa & innata, repente abſumatur, & non ſit: ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. Ergo pari ratione nec aliæ pœnalitates per baptiſmum tolluntur.

eſt gl. Aug. l. 1. de bapiſ. paruul. c. 39. inter princ. et med. to. 7.

CONCLVSIO.

Per ſacramentum baptiſmi quanquam vitæ præſentis pœnalitates auferantur, non tamen pro hac vita decuit, vt auferrentur, ſed in futura reſurrectione.

RESPONDEO dicendū, quòd baptiſmus habet virtutem auferendi pœnalitates præſentis vitæ, non tamen eas aufert in præſenti vita: ſed eius virtute auferentur à iuſtis in reſurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt dicitur primæ Corinth. 15. Et hoc rationabiliter. primò quidem: quia per baptiſmum homo incorporatur Chriſto, & efficitur membrum eius, vt ſuprà dictum eſt. Et ideo conueniens eſt, vt id agatur in mēbro incorporato, quod eſt actum in capite. Chriſtus autem à principio ſuæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamen corpus paſſibile, quod poſt paſſionem & mortem eſt ad vitam glorioſam reſuſcitatum. Vnde & Chriſtianus in baptiſmo gratiam conſe-

q. 68. ar. 5. ad 1. & ar. præc.

quitur, quantum ad animam: habet tamen corpus paſſibile, in quo pro Chriſto poſſit pati, ſed idem reſuſcitabitur ad impaſſibilem vitam. Vnde Apoſtolus dicit Ro. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis. & infrà eodem, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & ſimul glorificemur. Secundò hoc eſt conueniens propter ſpirituale exercitium, vt videlicet contra concupiſcentiam & alias paſſibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. Vnde ſuper illud Rom. 6. Vt deſtruatur corpus peccati, dicit gloſſ. Si poſt baptiſmum vixerit homo in carne, habet concupiſcentiam cum qua pugnet, eamque adiuuante Deo ſuperet. In cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ ſunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraëlem, & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus & habere conſuetudinē præliandi. Tertiò hoc fuit conueniens, ne homines ad baptiſmum accederent propter impaſſibilitatem præſentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Vnde & Apoſtolus dicit primæ Cor. 15. Si in hac vita tantùm ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.

Eſt Aug. l. 1. de Baptiſ. par nul. c. 39. circa pen. to. 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd (ſicut gloſſ. dicit Rom. 6. ſuper illud, Vt vltra non ſeruiamus peccato) ſicut aliquis capiens hoſtem atrociſſimum, non ſtatim interficit eum, ſed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulum viuere: ita & Chriſtus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

gloſ. ordin. ſuper illud ad Rom. 6. homo noſter ſimul crucifixus.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ibidem dicit gloſſ. duplex eſt pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehēnalem prorſus deleuit Chriſtus, vt eam non ſentiant baptizati & verè pœnitentes. Temporalem verò nondum penitus tulit: manet enim fames, ſitis & mors, & huiuſmodi. Sed regnum & dominium eius deiecit, vt ſcilicet hoc homo non timeat. & tandem in nouiſſimo eandem penitus exterminabit.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte dictum eſt*) peccatum originale hoc modo proceſſit, quòd primò perſona infecit naturam, poſtmodū verò natura infecit perſonam. Chriſtus verò conuerſo ordine prius reparat id quod perſonæ eſt, & poſtmodum ſimul in omnibus reparabit id quod naturæ eſt. Et ideo culpā originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ viſionis diuinæ, quæ reſpiciunt perſonam, ſtatim per baptiſmū tollit ab homine: ſed pœnalitates præſentis vitę (ſicut mors, fames, ſitis, & alia huiuſmodi) reſpiciunt naturā, ex cuius principijs cauſantur, prout eſt deſtituta originali iuſtitia. Et ideo iſti defectus non tollentur, niſi in vltima reparatione naturæ, per reſurrectionem glorioſam.

1. 2. quæ. 81 art. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd per baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes. Quia ſicut ſuprà dictum eſt*, ſacramēta nouæ legis efficiunt quod figurāt. Sed per ablutionem baptiſmi ſignificatur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur quòd per baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes.

Inf. q. 71. ar. 3. cor. et 4. di. 5. ar. 1. q. 3. c et q. 3. ar. 1. q. 2. ad 2. et di. 4. q. 1. ar. 2. q 2 & di. 9. ar. 1. q. 2. cor. et di. 18. q. 1 ar. 3. q. 1. cor. * q. 60. ar. 2. et 62 ar. 3. et q. præc. art. 2.

¶ 2 Præterea, Illud quod iam aliquis adeptus eſt, non indiget iterum ſuſcipere. Sed aliqui accedunt ad baptiſmum, iam habentes gratiam & virtutes: ſicut Act. 10. legitur, Vir quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus & timēs Deum: qui tamen poſtea à Petro baptizatus eſt. Non ergo per baptiſmum conferuntur gratia & virtutes.

¶ 3 Præterea, Virtus eſt habitus, ad cuius rationē pertinet, quòd ſit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed poſt baptiſmum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & conſequitur difficultatem quis ad bonum, quod eſt actus virtutis. Ergo per baptiſmum non conſequitur homo gratiam & virtutes.

Sed contra eſt, quod ad Titum 3 dicit Apoſtolus, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, (id eſt per baptiſmum) & renouationis Spiritus Sancti, ſcilicet quem effudit in nos abundè, id eſt, ad remiſſionem peccatorum & copiā virtutum: vt gloſ. ibi exponit. Sic ergo in baptiſmo datur gratia Spiritus ſancti & copia virtutū.

gl. interlin. ibid.

CONCLVSIO.

Cùm per baptiſmum Chriſto incorporentur, non modo gratiam ſed omnes virtutes per ipſius ſuſceptionem homines conſequuntur.

Reſpondeo dicendū, quòd (ſicut Auguſtinus dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum) ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius. A capite autem Chriſto, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur. ſecundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ per baptiſmū aliquis conſequitur gratiā & virtutes.

l. 1. c. 26. à med. tom. 7.

Ad primum ergo dicendū, quòd (ſicut aqua baptiſmi per ſuam ablutionem ſignificat emundationē culpæ, & per ſuum refrigerium ſignificat liberationem à pœna: ita per naturalem claritatem ſignificat ſplendorem gratiæ & virtutum.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, quòd remiſſionem peccatorum aliquis conſequitur ante baptiſmum, ſecundum quòd habet baptiſmum in voto vel explicitè vel implicitè: & tamen cùm realiter ſuſcipit baptiſmum, fit plenior remiſſio quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante baptiſmum Cornelius & alij ſimiles conſequuntur gratiam & virtutes, per fidem Chriſti & deſiderium baptiſmi implicitè vel explicitè, poſtmodum tamen in baptiſmo maiorem copiam gratiæ & virtutum conſequuntur. Vnde ſuper illud Pſal. Super aquas refectionis educauit me, dicit gloſſ. Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptiſmo.

q. 68. ar. 2.

ex gloſ. interl. colligitur ibid.

Ad tertium dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: ſed propter concupiſcentiam, quæ non tollitur in baptiſmo. Sicut tamen per baptiſmum diminuitur concupiſcentia, vt non dominetur: ita etiam diminuitur vtrunque dictorum*, ne homo ab his ſuperetur.

In iſta ſolut.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur baptiſmo quidam actus virtutum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptiſmo pro effectibus quidam actus virtutum, ſcilicet incorporatio ad Chriſtum, illuminatio, & fœcundatio. Non enim baptiſmus datur adulto, niſi fideli, ſecundum illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Chriſto ſecundum illud Epheſio 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Ergo nullus baptizatur niſi iam Chriſto incorporatus. Non ergo eſt effectus baptiſmi incorporari Chriſto.

4. d. 4. q. 2. ar. 2. q 3. 4. et 5. & di. 5. q 2 ar. 1. q. 1. cor. & ad 1 & ar. 3. q. 1. cor. et di. 18. q. 1. art. 1. q. 1 ad 1. & quo. 6. art. 4. co.

¶ 2 Præterea, Illuminatio fit per doctrinam: ſecundū illud Epheſ. 3. Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit baptiſmum in catechiſmo. Non ergo eſt effectus baptiſmi.

¶ 3 Præterea, fœcunditas pertinet ad generationem actiuam: ſed per baptiſmum aliquis regeneratur ſpiritualiter: ergo fœcunditas non eſt effectus baptiſmi.

Sed contra eſt quod Auguſt. dicit in libro de Baptiſmo paruulorū, quòd ad hoc valet baptiſmus, vt baptizati Chriſto incorporētur. Dion*. etiā 2. c. eccl. hierarch, Illuminationem attribuit baptiſmo. Et ſuper illud

li. 1. c. 26. à med tom. 7. * c. 2 eccleſ. hierar. par. 1. & 2.

Eſt 2. Caſsio. ſuper hunc locum Pſ. 22.

illud Pſalm. ſuper aquam refectionis, dicit gloſſ. quòd anima peccatorum ariditate ſterilis, fœcundatur per baptiſmum.

CONCLVSIO.

Per baptiſmum aſſequũtur homines, vt non ſolùm Chriſto incorporentur, ſed vt illuminentur circa veritatis cognitionẽ, & fœcundentur bonorum operum fœcunditate per gratiæ infuſionem.

RESPONDEO dicendum, quòd per baptiſmũ aliquis regeneratur in ſpiritualem vitam, quæ eſt propria fidelium Chriſti: ſicut Apoſtolus dicit Gal. 2. Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Vita autem non eſt niſi membrorum capiti vnitorũ, à quo ſenſum & motum ſuſcipiunt: & ideo neceſſe eſt quòd per baptiſmum aliquis incorporetur Chriſto quaſi membrum ipſius. Sicut autem à capite naturali deriuatur ad membra ſenſus & motus: ita à capite ſpirituali, quod eſt Chriſtus, deriuatur ad membra eius, ſenſus ſpiritualis, qui conſiſtit in cognitione veritatis: & motus ſpiritualis, qui eſt per gratiæ inſtinctum. Vnde Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo conſequens eſt, quòd baptizati illuminentur à Chriſto circa cognitionem veritatis & fœcundẽtur ab eo fœcũditate bonorũ operũ per gratię infuſionẽ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti prius credentes in Chriſtum, ſunt incorporati mentaliter: ſed poſtmodum cùm baptizantur, incorporãtur ei quodammodo corporaliter, ſcilicet per viſibile ſacramentum, ſine cuius propoſito nec mentaliter incorporari potuiſſent.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd doctor illuminat exterius per miniſterium, catechizando: ſed Deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam Veritatis, ſecundum illud Ioan. 6. Eſt ſcriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei.

AD TERTIVM dicendum, quòd effectus baptiſmi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: nõ autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Chriſto: ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 4. In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pueri in baptiſmo conſequantur gratiam & virtutes.

22. q. 47. ar. 1. & ad 3. et 4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 1. et di. 17. q. 1. ar. 3 q. 2. cor. ad 3 et di. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. cor. & epiſ. 23. non remote à fin. tom. 2.
† tract. 72. in Ioan. à med. tom. 9.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri in baptiſmo non conſequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur ſine fide & charitate. Sed fides, vt Aug*. dicit, conſiſtit in credentium voluntate, ſimiliter etiam charitas conſiſtit in diligentium voluntate: cuius vſum pueri non habent, & ſic non habent fidem & charitatem. Ergo pueri in baptiſmo non recipiunt gratiam & virtutes.

¶ 2 Prętcrea, Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug†. quòd ex impio iuſtus fiat in illo, ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Sed puer cùm nõ habeat vſum liberi arbitrij, non cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem: imò quandoque pro poſſe renititur. Ergo non iuſtificatur per gratiam & virtutes.

¶ 3 Præterea, Rom. 4. dicitur, Ei qui non operatur, credenti autem in eũ qui iuſtificat impiũ, reputatur fides ei ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Sed puer non eſt credens in eum, qui iuſtificat impium. Ergo non conſequitur gratiam iuſtificantem neque virtutes.

¶ 4 Præterea, Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere ſpiritualem effectum. Sed quandoque pueri ad baptiſmum deferuntur carnali intentione, vt ſcilicet corporaliter ſanentur. Non ergo conſequuntur ſpiritualem effectum gratiæ & virtutum.

Enchir. c. 52. ante me. to. 3.

SED CONTRA eſt, quòd Aug. dicit in Enchir. Paruuli renaſcendo moriuntur illi peccato, quod naſcendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem (ſubditur autem) vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis, per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Sed nouitas vitæ eſt per gratiam & virtutes. Ergo pueri in baptiſmo gratiam & virtutes conſequuntur.

CONCLVSIO.

Pueri non characterem Chriſti tantùm conſequuntur per baptiſmum, ſed gratiam & virtutes.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam antiqui poſuerunt quòd pueris in baptiſmo non dantur gratia & virtutes, ſed imprimitur eis character Chriſti, cuius virtute, cùm ad perfectam ætatem venerint, cõſequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet eſſe falſum dupliciter. Primò quidem quia pueri ſicut & adulti, in baptiſmo efficiuntur membra Chriſti: vnde neceſſe eſt quòd à capite recipiant influxũ gratiæ & virtutis. Secundò, quia ſecundum hoc pueri decedentes poſt baptiſmum, non peruenirent ad vitam æternam: quia, vt dicitur Roman. 6. Gratia Dei eſt vita æterna. Et ita non profuiſſet eis ad ſalutem, baptizatos fuiſſe. Cauſa autem erroris fuit, quia neſcierunt diſtinguere inter habitum & actum. Et ſic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos poſt baptiſmum nullatenus virtutem habere. Sed iſta impotentia operandi, nõ accidit pueris ex defectu habituũ, ſed ex impedimẽto corporali: ſicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter ſomnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas conſiſtunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ eſt in pueris: ſed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non eſt in pueris. Et hoc modo Aug. dicit libro de Baptiſmo paruulorum, quòd paruulum, etſi nondum illa fides quæ in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei ſacramentum (quod ſcilicet cauſat habitum fidei) fidelem facit.

Epiſt. 23. ad Bonif. nõ procul à fin. to. 2.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd (ſicut Aug. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu ſancto renaſcitur niſi volens. Quod non de paruulis, ſed de adultis intelligendum eſt. Et ſimiliter de adultis intelligendum eſt, quòd homo à Chriſto ſine ipſo non iuſtificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus poſſunt, reluctantur, non eis imputatur: quia intantum neſciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Aug*. dicit in lib. de Præſentia Dei ad Dardanum.

Epiſt. 57. poſt med. tom. 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut Aug. dicit) paruulis mater Eccleſia aliorum pedes accommodat, vt veniant: aliorum cor vt credant: aliorum linguam vt fateantur. Et ita pueri credunt, non per actum proprium, ſed per fidem Eccleſiæ, quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

De conſecrat. di. 4. c. Mater eccleſ. Epiſt. 23. parũ ante med. to. 2. & l. 1. de peccat. meri. ca. 25 in fin. to. 7.

AD QVARTVM dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad baptiſmum, nihil eis nocet, ſicut nec culpa vnius nocet alteri niſi conſentiat. Vnde Auguſt. dicit in Epiſtola ad Bonifacium, Non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpirituali ad vitam regenerentur æternam: ſed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum effectus baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cæleſtis.

4. di. 3. ar. 1. q. 3. & 4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 6. & 4. co. c. 59. & 7. co 3. & Ioan. 3. le. 1. ſ.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd effectus baptiſmi non ſit apertio ianuæ regni cæleſtis. Illud enim quod eſt apertum, non indiget apertione. Sed ianua regni cæleſtis eſt aperta per paſſionem Chriſti: vnde Apocalyp. 4. dicitur, Poſt hæc vidi oſtium magnum apertum in cælo. Non eſt ergo effectus baptiſmi, apertio ianuæ regni cæleſtis.

¶ 2 Prętcrea, Baptiſmus omni tempore ex quo inſtitutus fuit, habet ſuum effectum. Sed quidam baptizati ſunt

baptiſmo

baptiſmo Chriſti ante eius paſſionem (vt habetur Ioan. 3.) quibus ſi tunc deceſſiſſent, introitus regni cæleſtis nõdum patebat, in quod nullus ante Chriſtum introiuit: ſecundum illud Mich. 2. Aſcendit pandens iter ante eos. Non eſt ergo effectus baptiſmi apertio regni cæleſtis.

ar. 3. huius q.

¶ 3 Præterea, Baptizati adhuc ſunt obnoxij morti & aliis pœnalitatibus vitæ præſentis: vt ſuprà dictũ eſt*. Sed nulli eſt apertus aditus regni cæleſtis, quandiu obnoxius eſt pœnæ: ſicut patet de his qui ſunt in purgatorio. Non ergo effectus baptiſmi eſt apertio ianuæ regni cæleſtis.

Beda Luc. 3. in c. 10. ſecundum ſuum ordin tom. 2.

SED CONTRA eſt, quod ſuper illud Luc. 3. Apertũ eſt cælũ, dicit glo*. Bedæ. Virtus hic baptiſmatis oſtẽditur, de quo quiſque cùm egreditur, regni cœleſtis ei ianua aperitur.

CONCLVSIO.

Cùm per baptiſmum quæuis culpa & pœna omnis reatus tollatur, ipſi quoque ianuam regni cæleſtis apertam credendum eſt.

Art. 1. & 2. huius quæſt.

RESPONDEO dicendum, quòd aperire ianuam regni cæleſtis, eſt amouere impedimentum, quo quis impeditur regnum cæleſte introire. Hoc autem impedimentũ eſt culpa & reatus pœnæ. Oſtenſum eſt autẽ ſuprà*, quòd per baptiſmum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Vnde conſequens eſt, quòd effectus baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cæleſtis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptiſmus intantum aperit baptizato ianuam regni cæleſtis, inquantum incorporat eum paſſioni Chriſti, virtutem eius homini applicando.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd quando paſſio Chriſti nondum erat realiter perfecta, ſed ſolùm in fide credentium, baptiſmus proportionaliter cauſabat ianuæ apertionem, non quidem in re, ſed in ſpe. Baptizati enim tunc decedentes, ex certa ſpe introitum regni cæleſtis expectabant.

AD TERTIVM dicendũ, quòd baptizatus non eſt obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præſentis, propter reatum perſonæ, ſed propter ſtatum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cæleſtis, quando anima ſeparatur à corpore per mortem, quaſi iam perſoluto eo quod naturæ debebatur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum baptiſmus habuerit in omnibus æqualem effectum.

4. di. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. et di. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd baptiſmus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptiſmi eſt remotio culpæ. Sed in quibuſdam plura peccata tollit, quàm in aliis. nam in pueris tollit ſolum peccatum originale: in adultis autem etiam peccata actualia, in quibuſdam plura, in quibuſdam verò pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptiſmus in omnibus.

¶ 2 Præterea, Per baptiſmum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam poſt baptiſmum videntur habere maiorem gratiam & perfectiorem virtutẽ, quàm alij baptizati. Non ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.

¶ 3 Præterea, Natura perficitur per gratiam ſicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia ſecundum eius capacitatem. Cùm ergo in quibuſdam baptizatis etiam pueris, ſit maior capacitas naturalium quàm in aliis, videtur quòd quidam maiorem gratiam conſequantur, quàm alij.

¶ 4 Præterea, Quidam in baptiſmo cõſequuntur non ſolum ſpiritualem ſalutem, ſed etiam corporalem: ſicut patet de Conſtantino, qui in baptiſmo mundatus eſt à lepra. Non autem omnes infirmi corporalem ſalutẽ conſequuntur in baptiſmo. Baptiſmus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

SED CONTRA eſt quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. Vniformis autem cauſæ eſt vniformis effectus. Ergo baptiſmus habet æqualem effectũ in omnibus.

CONCLVSIO.

Quanquam omnes æqualiter per baptiſmi ſuſceptionem in ſpiritualem vitam regenerentur, & adulti, qui per propriam fidem baptizantur, poſſint pro illorum deuotione maiorem nouitatis gratiam conſequi, non tamen omnes æqualiter ſuſcipiunt effectus baptiſmi, etſi eadem accedant deuotione, qui diuina prouidentia & voluntate baptizatis diſpenſantur.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex eſt effectus baptiſmi, vnus per ſe, & alius per accidens. Per ſe quidem effectus baptiſmi, eſt id ad quod baptiſmus eſt inſtitutus, ſcilicet ad regenerandum homines in ſpiritualem vitam. Et hunc effectũ æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter ſe habent ad baptiſmũ. Vnde quia omnes pueri æqualiter ſe habẽt ad baptiſmũ (quia non in fide propria, ſed in fide Eccleſiæ baptizantur) omnes æqualẽ effectum percipiũt in baptiſmo. Adulti verò, qui per propriam fidẽ ad baptiſmum accedunt, non æqualiter ſe habent ad baptiſmum: quidã enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptiſmum accedũt, & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum eſt de ſe, æqualiter ad omnes ſuum calorem effundat. Effectus autem baptiſmi per accidens eſt ad quem baptiſmus non eſt ordinatus, ſed diuina virtus, hoc in baptiſmo miraculosè operatur. Sicut ſuper illud Rom. 6. Vt vltra non ſeruiamus peccato. dicit glo*. Non hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili Creatoris, vt lex peccati, quæ eſt in membris, prorſus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter ſuſcipiũtur ab omnibus baptizatis, etiam ſi cum æquali deuotione accedant: ſed diſpenſantur huiuſmodi effectus ſecundum ordinem prouidentiæ diuinæ.

Eſt gloſ. Aug. l. 1. de peccat. merit. & remiſ. c. 39. to. 7

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd minima gratia baptiſmalis ſufficiens eſt ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non eſt propter maiorem efficaciam baptiſmi, quòd in quibuſdam plura, in quibuſdam autem pauciora peccata ſoluit: ſed propter conditionem ſubiecti, quia in quolibet ſoluit quotcunque inuenerit.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd hoc quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, poteſt dupliciter contingere. Vno modo quia vnus in baptiſmo percipit maiorem gratiam, quàm alius, propter deuotionẽ maiorem: vt dictum eſt*. Alio modo, quia etiam ſi æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur: ſed vnus ſtudioſius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deeſt.

In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, quòd diuerſa capacitas naturalium in hominibus, non eſt ex diuerſitate mentis, quæ per baptiſmũ renouatur, cùm omnes homines eiuſdem ſpeciei exiſtentes, in forma conueniant, ſed eſt ex diuerſa diſpoſitione corporum. Secus autem eſt in angelis qui differunt ſpecie. Et ideo Angelis dantur dona gratuita ſecundum diuerſam capacitatem naturalium: non autem hominibus.

AD QVARTVM dicendũ, quòd ſanitas corporalis non eſt per ſe effectus baptiſmi: ſed eſt quoddam miraculoſum opus prouidentiæ diuinæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fictio impediat effectum baptiſmi.

4. di. 4. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. & q. 3. ar. 2. q. 2. per to. Et di. 1. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 3.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd fictio non impediat effectum baptiſmi. Dicit enim Apoſtolus Gal. 3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Sed omnes qui baptiſmum Chriſti ſuſcipiunt, baptizantur in Chriſto. Ergo omnes induũt Chriſtum, quod eſt percipere baptiſmi effectum. Et ita fictio non impedit baptiſmi effectum.

¶ 2 Præterea, In baptiſmo operatur virtus diuina, quæ poteſt

poteſt voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus cauſæ agentis non poteſt impediri per id quod ab illa cauſa poteſt auferri. Ergo fictio non impedit baptiſmi effectum.

¶ 3 Præterea, Effectus baptiſmi eſt gratia, cui peccatũ opponitur. Sed multa ſunt alia peccata grauiora quàm fictio, de quibus non dicitur, quod effectum baptiſmi impediant. Ergo neque fictio impedit effectũ baptiſmi.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Sap. 1. Spiritus ſanctus, diſciplinę effugiet fictum. Sed effectus baptiſmi eſt à Spiritu ſancto. Ergo fictio impedit effectum baptiſmi.

CONCLVSIO.

Fictè accedentes, effectum baptiſmi minimè aſſequuntur.

l. 2. orth. fi. c. 30.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut Damaſc. dicit) Deus non cogit hominem ad iuſtitiam. Et ideo ad hoc quòd aliquis iuſtificetur per baptiſmum, requiritur quòd volũtas hominis amplectatur baptiſmum, & baptiſmi effectum. Dicitur autẽ aliquis fictus, per quod voluntas eius contradicit vel baptiſmo, vel eius effectui. Nam ſecundũ Aug. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille qui non credit: cùm tamẽ baptiſmus ſit fidei ſacramentum. Alio modo per hoc quòd contemnit ipſũ ſacramentum. Tertio modo per hoc quòd aliter celebrat ſacramentum, non ſeruans ritum Eccleſiæ. Quartũ modo per hoc quòd aliquis indeuotè accedit. Vnde manifeſtum eſt, quòd fictio impedit effectum baptiſmi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizari in Chriſto, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo in Chriſto, id eſt in Chriſti conformitate. Et ſic quicunque baptizãtur in Chriſto, conformati ei per fidẽ & charitatem, induunt Chriſtum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Chriſto, inquantum accipiunt ſacramentum Chriſti. Et ſic omnes induunt Chriſtum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quando Deus voluntatem hominis de malo in bonũ mutat, tunc homo non accedit fictus: ſed non ſemper hoc Deus facit. Nec ad hoc ſacramentum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis nõ fictus, ſed vt non fictus aliquis accedens iuſtificetur.

AD TERTIVM dicendũ, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonſtrat ſe aliquid velle quod non vult. Quicunque autem accedit ad baptiſmum, ex hoc ipſo oſtendit ſe rectam fidem Chriſti habere, & ſacramentum venerari, & velle ſe † Chriſto conformari, & velle à peccato recedere. Vnde cuicũque peccato vult homo inhęrere, ſi ad baptiſmum accedit, fictus accedit: quod eſt indeuotè accedere. Sed hoc intelligendum eſt de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur: non autem de peccato veniali. Vnde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

† Alias, Eccleſiæ conformari.

ARTICVLVS X.

Vtrùm fictione recedente, baptiſmus ſuum effectum conſequatur.

4. di. 4. q. 3. ar. 2. q. 3. & di. 17. q. 3. ar. 4. q. 1.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd fictione recedente, baptiſmus ſuum effectum non conſequatur. Opus enim mortuum, quod eſt ſine charitate, non poteſt vnquam viuificari. Sed ille qui fictus accedit ad baptiſmum, recipit ſacramentum ſine charitate. Ergo nunquam poteſt viuificari hoc modo vt gratiam conferat.

¶ 2 Præterea, Fictio videtur eſſe fortior quàm baptiſmus, cùm impediat eius effectum. Sed fortius non tollitur à debiliori. Ergo peccatum fictionis non poteſt tolli per baptiſmum fictione impeditũ. Et ſic baptiſmus non conſequetur ſuum effectum, qui eſt remiſſio omnium peccatorum.

¶ 3 Præterea, Contingit quod aliquis fictè accedat ad baptiſmum, & poſt baptiſmum multa peccata cõmittat. Quæ tamen per baptiſmum non tolluntur: quia baptiſmus tollit peccata præterita, non futura. Ergo baptiſmus talis nunquam conſequetur ſuum effectum, qui eſt remiſſio omnium peccatorum.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt. dicit in lib. de Baptiſmo, Tunc valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cùm illa fictio veraci cõfeſſione receſſerit, quæ corde in malitia vel ſacrilegio perſeuerante, peccatorum †ablutionem non ſinebat fieri.

l. 1. de baptiſ. contra Donat. c. 12. ante me. tom. 7.

† Alias, abolitionem.

CONCLVSIO.

Recedente fictione ſtatim quis baptiſmi effectum conſequitur.

q. 66. ar. 9.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt) baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Cùm autem aliquid generatur, ſimul cũ forma recipit effectũ formæ, niſi ſit aliquid impediens, quo remoto forma rei generatæ perficit ſuũ effectum: ſicut ſimul cùm corpus graue generatur, mouetur deorſu, niſi ſit aliquid prohibens, quo remoto ſtatim incipit moueri deorſum. Et ſimiliter quando aliquis baptizatur, accipit characterem quaſi formam, & conſequitur proprium effectum, qui eſt gratia remittens omnia peccata. Impeditur autẽ quandoque per fictionem: vnde oportet quod remota ea per pœnitentiam, baptiſmus ſtatim conſequatur ſuũ effectũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſacramẽtum baptiſmi eſt opus Dei, & non hominis. Et ideo non eſt mortuum in ficto, qui ſine charitate baptizatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd fictio non remouetur per baptiſmum, ſed per pœnitentiam ſubſequẽtem: qua remota, baptiſmus aufert culpam & reatum omnium peccatorum præcedentium baptiſmum, & etiã ſimul exiſtentium cum baptiſmo. Vnde Auguſt. dicit in lib. de Baptiſmo: Soluitur heſternus dies, & quicquid ſupereſt, ſoluitur & ipſa hora momentumq; ante baptiſmum & in baptiſmo: deinceps autem continuò reus eſſe incipit. Et ſic ad baptiſmi effectum conſequendum concurrit baptiſmus & pœnitentia, ſed baptiſmus ſicut cauſa per ſe agens: pœnitentia ſicut cauſa per accidens, id eſt remouens prohibens.

l. 1. de baptiſ. paruul. c. 12. in fin. tom. 7.

AD TERTIVM dicendum, quòd effectus baptiſmi non eſt tollere peccata futura, ſed præſentia vel præterita. Et ideo recedẽte fictione, peccata ſequẽtia remittuntur quidem, ſed per pœnitentiam, non per baptiſmũ. Vnde non remittuntur quantum ad totum reatum, ſicut peccata præcedentia baptiſmum.

QVÆSTIO LXX.

De Circuncisione quæ præceſſit baptiſmum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de præparatoriis ad baptiſmum. Et primò de præparatorio quod præceſſit baptiſmum, id eſt, de circunciſione. Secũdò, de præparatorijs, quæ concurrunt ſimul cum baptiſmo, ſcilicet de catechiſmo & exorciſmo.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum circunciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

¶ Secundò, de inſtitutione ipſius.

¶ Tertiò, de ritu eius.

¶ Quartò, de effectu ipſius.

ARTICVLVS I.

Vtrum circunciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

Sup. q. 68. ar. 1. ad 1. & 1. 2. q. 102. ar. 5. cor. ad 1. et 3. et 4. di. 1. q. 2. ar. 1. q. 1 co. & di. 2. q. 1. ar. 2. ad 5. & Ro. 2. le. 2 co. 2. & lec. 4 co. 4.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd circunciſio non fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi. Omnis enim figura habet aliquam ſimilitudinem cum ſuo figurato. Sed circunciſio nullam habet ſimilitudinem cum baptiſmo. Ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

¶ 2 Præterea, Apoſtolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis

quis Patribus loquens, quod omnes in nube & in mari baptizati ſunt. Non autem dicit, quod in circunciſione baptizati ſint. Ergo protectio columnæ nubis, & tranſitus maris rubri, magis fuerũt præparatoria ad baptiſmum & figuratiua ipſius, quàm circunciſio.

q.38.ar.1.2 & 3.
¶ 3 Præterea, Suprà dictum eſt*, quòd baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad baptiſmum Chriſti. Si ergo etiã circunciſio fuit pręparatoria & figuratiua baptiſmi Chriſti, videtur quòd baptiſmus Ioãnis fuerit ſuperfluus, quod eſt inconueniens. Non ergo circunciſio fuit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

Sed contra eſt, quòd Apoſt. dicit Col. 2. Circuncisi eſtis circunciſione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed circunciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo.

CONCLVSIO.

Circuncisio, quam Sancti patres in fidei proteſtationem ſuſceperunt, præparatoria fuit ad baptiſmum & præfiguratiua ipſius.

Respondeo dicendum, quod baptiſmus dicitur ſacramentum fidei: inquantum ſcilicet in baptiſmo ſit quædam fidei profeſſio, & per baptiſmum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem eſt fides noſtra & antiquorum Patrum, ſecundum illud Apoſtoli 2. Cor. 4. Habentes eundem Spiritum fidei, credimus. Circunciſio autem erat quædam proteſtatio fidei. vnde dicitur Rom. 4. quòd Abraham accepit circunciſionem tanquam ſignaculum fidei, quando & per circunciſionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Vnde manifeſtũ eſt, quod circunciſio fuit præparatoria ad baptiſmum, & præfiguratiua ipſius, ſecundum quòd antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor. 10.) ſicut & fides eorum erat de futuro.

Ad primvm ergo dicendũ, quod circunciſio habebat ſimilitudinem cum baptiſmo, quãtum ad ſpiritualem effectum baptiſmi. Nam ſicut per circunciſionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptiſmum homo expoliatur à carnali conuerſatione.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd protectio columnæ nubis, & tranſitus maris Rubri, fuerunt quædam figuræ noſtri baptiſmi: quo renaſcimur ex aqua ſignificata per mare Rubrum, & Spiritu ſancto ſignificato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua profeſſio fidei, ſicut per circunciſionem. Et ideo prædicta* duo erant tantum figuræ, & non ſacramenta. Circunciſio autem erat etiam ſacramentum præparatorium ad baptiſmum: minus tamen expreſſè figurans baptiſmum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. Et ideo Apoſtolus potius fecit mentionem de prædictis quàm de circunciſione.

In iſta ſolut. & in argum.

Ad tertivm dicendum, quòd baptiſmus Ioãnis fuit præparatorius ad baptiſmum Chriſti, quãtum ad exercitium actus. Sed circunciſio quantum ad profeſſionem fidei quæ requiritur in baptiſmo, ſicut dictum eſt*.

In corp. ar.

ARTICVLVS II.

Vtrum circunciſio fuerit conuenienter inſtituta.

1.2.q.102. ar.5 ad 1. & q.103.ar.1. ad 3. & 4. dì. 1.ar.2. q. 4. co. & q.2.ar. 1. q.3. per to. *ar. præced.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd circunciſio fuerit inconuenienter inſtituta. Sicut enim dictum eſt*, in circunciſione fiebat quędam fidei profeſſio. Sed à peccato primi hominis nullus vnquam ſaluari potuit niſi per fidem paſſionis Chriſti: ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Ergo ſtatim poſt peccatum primi hominis, circunciſio inſtitui debuit, & non tempore Abrahæ.

¶ 2 Præterea, In circunciſione homo profitebatur obſeruantiam veteris legis, ſicut in baptiſmo profitetur obſeruantiã nouæ legis, vnde Apoſt. dicit Gal. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniverſæ legis faciendæ. Sed legalis obſeruantia non eſt tràdita tempore Abrahæ, ſed magis tẽpore Moyſi. Ergo inconuenienter inſtituta eſt circunciſio tempore Abrahæ.

¶ 3 Præterea, Circunciſio fuit figuratiua & præparatiua baptiſmi. Sed baptiſmus exhibetur omnibus populis: ſecundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes Gẽtes, baptizantes eos. Ergo circunciſio non debuit inſtitui, vt obſeruanda tantum ab vno populo Iudæorũ, ſed ab omnibus populis.

¶ 4 Præterea, Carnalis circunciſio debet reſpõdere ſpirituali, ſicut figura figurato. Sed ſpiritualis circunciſio quę fit per Chriſtum, indifferẽter conuenit vtrique ſexui: quia in Chriſto Ieſu non eſt maſculus & fœmina: vt dicitur Galat. 3. Ergo inconuenienter eſt circunciſio inſtituta, quæ competit ſolis maribus.

Sed contra eſt, quòd ſicut legitur Gen. 17. circunciſio eſt inſtituta à Deo, cuius perfecta ſunt opera.

CONCLVSIO.

Cùm Abraham primus Chriſti naſcituri promiſſionem ſuſceperit, & primus ſe ab infidelium ſocietate ſegregauerit, fuit in ipſo conuenienter circunciſio inſtituta.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) circunciſio erat præparatoria ad baptiſmum, inquantum erat quædam profeſſio fidei Chriſti, quam etiam nos in baptiſmo profitemur. Inter antiquos antẽ Patres primus Abraham promiſſionẽ accepit de Chriſto naſcituro, cùm dictũ eſt ei Gen. 22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipſe etiam primus ſe à ſocietate infidelium ſegregauit, ſecundum mandatum Dei dicentis ſibi, Egredere de terra tua & de cognatione tua. Et ideo cõuenienter circunciſio fuit inſtituta in Abraham. Art. præced.

Ad primvm ergo dicendum, quòd immediate poſt peccatum primi parentis, propter doctrinam ipſius Adę (qui plene inſtructus fuerat de diuinis adhuc) fides & ratio naturalis intantum vigebat in homine, quòd non oportebat determinari hominibus aliqua ſigna fidei & ſalutis: ſed vnuſquiſq; pro ſuo libito fidem ſuam* aliquibus ſignis proteſtabatur. Sed circa tempus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obſcurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiſcentiæ vſque ad peccatum contra naturam. Et ideo conuenienter tunc & non antè fuit inſtituta circunciſio ad profitendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiſcentiam.

Aliàs profitentibus.

Ad secvndvm dicendum, quòd legalis obſeruantia tradi non debuit niſi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum: vt in Secunda parte dictũ eſt*. Populus autem fidelium congregandus erat aliquo ſigno ſenſibili, quod eſt neceſſarium ad hoc quòd homines in quacunque religione adunẽtur: ſicut Auguſt†. dicit contra Fauſtum. Et ideo oportuit prius inſtitui circunciſionem, quàm lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias ſuas inſtruxerunt de diuinis, per modum paternæ admonitionis. Vnde & dominus dicit de Abraham, Scio quòd præcepturus ſit filiis ſuis & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.

1.2.q.90. ar.2.
†li.19.ca.11 in fine, tom.6

Ad tertivm dicendum, quòd baptiſmus in ſe continet perfectionem ſalutis, ad quam Deus omnes homines vocat, ſecundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines ſaluos fieri. Et ideo baptiſmus omnibus populis proponitur. Circunciſio autem non continebat perfectionem ſalutis, ſed figurabat ipſam vt fiendã per Chriſtum, qui erat ex Iudæorum populo naſciturus. Et ideo illi ſoli populo data eſt circunciſio.

Ad qvartvm dicendum, quòd circunciſio inſtituta eſt, vt ſignũ fidei Abrahæ, qui credidit ſe patrem futurum Chriſti ſibi repromiſſi: & ideo conuenienter ſolis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod ſpecialiter circunciſio ordinabatur, à patre trahitur, non à matre: vt in Secunda parte dictum eſt*. Sed

1.2.q.81.ar. 5.ad 2.et ar. 1 ad 2.

baptiſmus continet virtutem Chriſti: qui eſt vniuerſalis cauſa ſalutis omnium, & remiſſionis omnium peccatoru.

ARTICVLVS III.

Vtrum ritus circunciſionis fuerit conueniens.

4. di. 1. q. 2. ar. 3. q. 1. & ar. 3. q. 2. & 3. & Io. 7. le. 2. col. 5. & Ro. 4. lect. 2. co. 3. * Ar. 1. & 2. huius q.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ritus circunciſionis non fuerit conueniens. Circunciſio enim (ſicut dictum eſt*) fidei quædam profeſſio eſt. Sed fides in vi apprehenſiua exiſtit, cuius operationes maximè apparent in capite. Ergo magis debuit ſignum circunciſionis dari in capite, quàm in membro generationis.

¶ 2 Præterea, Ad vſum ſacramentorum aſſumimus ea quorum eſt communior vſus: ſicut aquam ad abluẽdum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius vtimur cultello ferreo quàm lapideo. Ergo circunciſio non debuit fieri cultello lapideo.

¶ 3 Præterea, Sicut baptiſmus inſtituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circũciſio: ſicut Beda dicit*. Sed baptiſmus non differtur vſque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, ſi nondum baptizati decedant) quandoq; etiam traditur baptiſmus poſt octauum diem. Ergo circunciſioni non debuit determinari octauus dies, ſed debebat quandoque præueniri, ſicut etiam quandoque tardabatur.

In hom. circũciſionis inter princ. & med. in hom. totius anni repetes.

SED CONTRA eſt, quod Rom. 4. ſuper illud, Et ſignum accepit circunciſionis, determinatur in glo*. prædictus circunciſionis ritus.

In gloſ. ordin. ſuper illud, Signum accepit circunciſionis. † ar. praceden. huius queſt.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit circunciſionis ritus in lege præceptus.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictũ eſt†) circunciſio quoddã ſignum fidei eſt, inſtitutum à Deo, cuius ſapientiæ non eſt numerus. Determinare autem conuenientia ſigna, eſt ſapientiæ opus. Et ideo concedendum eſt, quòd ritus circunciſionis fuit conueniens.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd circunciſio conuenienter fiebat in membro generationis. Primò quidẽ: quia ſignum erat fidei, qua Abraham credidit Chriſtum ex ſuo ſemine naſciturum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertiò, quia ordinabatur ad diminutionẽ carnalis concupiſcentiæ: quæ præcipuè in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de neceſſitate circunciſionis: vnde non inuenitur tale inſtrumentũ præcepto diuino determinatũ. Neq; etiam cõmuniter tali inſtrumẽto Iudæi vtebantur ad circũcidendũ, ſicut neq; modò vtũtur. Legũtur tamẽ aliquæ circũciſiones famoſæ, cultello lapideo factæ: ſicut legitur Exod. 4. quòd tulit Sephora acutiſſimam petram, & circuncidit præputium filij ſui. & Ioſue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circuncide ſecundò filios Iſraël. Per quod figurabatur circunciſionem ſpiritualem eſſe fiendam per Chriſtum: de quo dicitur 1. Corin. 10. Petra autem erat Chriſtus.

AD TERTIVM dicendum, quòd octauus dies determinabatur circunciſioni, tum propter myſterium: quia in octaua ætate (quæ erit ætas reſurgentiũ) quaſi in octauo die perficitur per Chriſti ſpiritualis circunciſio, quãdo auferet ab electis non ſolùm culpam, ſed etiam omnẽ pœnalitatem, tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. Vnde etiam de alijs animalibus Leuit. 22, præcipitur, Bos, ouis & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ, die autẽ octauo & deinceps offerri poterunt domino. Erat autem octauus dies de neceſſitate præcepti: ita ſcilicet, quòd octauum diem prætermittẽtes, peccabant etiam ſi eſſet ſabbathum: ſecundum illud Ioann. 7. Circunciſionẽ accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi. Non tamẽ erat de neceſſitate ſacramenti: quia ſi aliqui omittebant octauum diem, poſtea poterãt circuncidi. Quidam etiam dicũt, quòd propter periculũ imminẽtis mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex auctoritate Scripturę, nec ex conſuetudine Iudæorum haberi poteſt. Vnde melius dicendum eſt, ſicut etiam Hug*. de ſan. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla neceſſitate præueniebatur. Vnde ſuper illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit gloſ†. quòd alius Berſabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per conſequens nec circunciſus.

Poteſt colligi ex l. 1. de ſacram part. 12 cap. 2. † Gloſ. ordin. ibid.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum circunciſio conferebat gratiam iuſtificantem.

Sup. q. 62. ar. 6. ad 3. & 4 di. 1. q. 1. art. 4. & veri. q. 28. art. 2. ad 12 & ro. 4. le. 2. col. 3. & c. 9. le. 5. col. 1. fin.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd circunciſio non conferebat gratiam iuſtificãtem: dicit enim Apoſtolus Gal. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, id eſt ſine cauſa. Sed circunciſio erat quædam obligatio legis implendæ: ſecundum illud Gal. 6. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Ergo ſi ex circunciſione eſt iuſtitia, Chriſtus gratis, id eſt ſine cauſa, mortuus eſt. Sed hoc eſt inconueniens. non ergo ex circunciſione erat gratia iuſtificans à peccato.

¶ 2 Præterea, Ante inſtitutionem circunciſionis ſola fides ad iuſtificationem ſufficiebat: dicit enim Greg†. in Mora. Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres pro paruulis ſola fides. Sed virtus fidei non eſt imminuta per mandatũ circunciſionis. ergo ſola fides paruulos iuſtificabat, & non circunciſio.

Li. 4. c. 2. circa med.

¶ 3 Præterea, Ioſue 5. legitur, quòd populus qui natus eſt in deſerto per quadraginta annos, incircuncíſus fuit. Si ergo per circunciſionem auferebatur peccatum originale, videtur quòd omnes qui in deſerto mortui ſunt, tã paruuli quàm adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio eſt de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circunciſionis: qui præueniri non debebat, vt dictum eſt*.

Ar. praced. ad 3. argum.

¶ 4 Præterea, Nihil impedit introitum regni cæleſtis niſi peccatum. Sed circunciſi ante paſſionem Chriſti impediebantur ab introitu regni cæleſtis. Non ergo per circunciſionem homines iuſtificabantur à peccato.

¶ 5 Præterea, Peccatum originale non dimittitur ſine actuali: quia impium eſt à Deo dimidiam ſperare veniam, vt Aug*. dicit. Sed nuſquam legitur quòd per circũciſionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

In l. de ver. et falſ. penit. c. 9. non longe à princ. to. 4.

SED CONTRA eſt quod Aug†. dicit ad Valerium contra Iulianum, Ex quo inſtituta eſt circunciſio in populo Dei,* quæ erat ſignaculum fidei iuſtitię Dei, ad ſanctificationem purgationis valebat paruulis originalis veteriſque peccati: ſicut & baptiſmus ex illo cœpit valere tempore ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt.

† l. 2. de nuptiis et concup. c. 11. in fin. tom. 7. * Alias, quæ erat ſignaculũ iuſtitię fidei ad purgationẽ, valebat magnis & paruulis, &c.

CONCLVSIO.

Quanquam in circunciſione ſicut in baptiſmo conferretur gratia quantum ad omnes gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptiſmo: nã in circunciſione eſt gratia ex fide, non ex vi circunciſionis: ex baptiſmo autem ex vi ſacramenti acquiritur gratia.

RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus cõmuniter ponitur, quod in circunciſione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt quòd non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum, quod Magiſter ponit in prima diſt*. 4. ſent. & Roma. 4. in gloſ†. Sed hoc non poteſt eſſe: quia culpa non remittitur niſi per gratiam, ſecundum illud Ro. 3. Iuſtificati gratis per gratiam, &c. Et ideo alij dixerunt, quòd per circunciſionem conferebatur gratia quãtum ad effectus remiſſionis culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circunciſione collata ſufficiebat ad implendum mandata legis, & ita ſuperfluus

di. 1. in §. penult. † gloſ. ordin. ſuper illud. Signum accepit circunciſionis.

ſtatus fuerit aduentus Christi. Sed hæc etiam poſitio ſtare non poteſt. primò quidem, quia per circunciſionē dabatur pueris facultas ſuo tempore perueniendi ad gloriam, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. ſecundò, quia priores ſunt naturaliter ſecundū ordinem cauſæ formalis effectus poſitiui, quàm priuatiui, licet ſecundum ordinē cauſæ materialis ſit econuerſo. forma enim non excludit priuationem, niſi informando ſubiectum. Et ideo alij dixerunt, quòd in circunciſione conferebatur gratia etiā quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt facere dignum vita æterna, ſed non quātum ad omnes effectus: quia non ſufficiebat reprimere concupiſcentiam fomitis, nec ad implendum mandata legis. Quod etiam aliquando mihi viſum eſt. Sed diligenter conſideranti apparet hoc non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcētiæ, & vitare omne peccatum mortale quod committitur in tranſgreſſione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quàm cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum eſt, quòd in circunciſione conferebatur gratia quantum ad omnes gratiæ effectus, aliter tamen, quàm in baptiſmo. Nam in baptiſmo confertur gratia ex virtute ipſi⁹ baptiſmi, quam habet inquantum eſt inſtrumentum paſſionis Christi iam perfectę.* In circunciſione autem conferebatur gratia, non ex virtute circunciſionis, ſed ex virtute fidei paſſionis Christi, cuius ſignū erat circunciſio: ita ſcilicet, quòd homo qui accipiebat circunciſionem, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem: vel adultus pro ſe, vel alius pro paruulis. Vnde & Apoſtolus dicit Roma 4 quòd Abraham accepit ſignum circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quia ſcilicet iuſtitia erat ex fide ſignificata, non ex circunciſione ſignificante. Et quia baptiſmus operatur inſtrumentaliter in virtute paſſionis Christi, non autem circūciſio; ideo baptiſm⁹ imprimit characterē incorporātem hominem Christo, & copioſiorem gratiam confert quàm circunciſio: maior enim eſt effectus rei iam pręſentis, quàm ſpei.

Alias, circunciſio autem conferebat gratiam inquantū erat ſignū fidei paſſionis Christi futuræ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi ex circunciſione eſſet iuſtitia aliter quàm per fidem paſſionis Christi.

Ad secvndvm dicendū, quòd ſicut ante inſtitutionem circūciſionis, ſola fides Christi futuri iuſtificabat tam pueros, quàm adultos: ita etiam & circunciſione data. Sed antea nō requirebatur aliquod ſignū proteſtatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, ſeorſum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen eſt, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionē eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces & ſacrificia offerebant.

Ad tertivm dicendum, quòd populus in deſerto prætermittens mandatum circunciſionis, excuſabatur: tum quia neſciebant quando caſtra mouenda erant, tum quia (vt Damaſc*. dicit) non neceſſe erat eos aliquod ſignum diſtinctionis habere, cùm ſeorſum ab aliis populis habitabant. Et tamē, vt Aug†. dicit, inobedientiā incurrebant qui ex contemptu pretermittebant. Videtur tamē quòd nulli incircunciſi mortui fuerint in deſerto: quia, vt in Pſalm. dicitur, non erat in tribubus eorum infirmus: ſed illi ſoli videntur mortui in deſerto, qui fuerant in Aegypto circunciſi. Si tamen aliqui incircunciſi mortui ſunt, eadem ratio eſt de his, & de his qui moriebantur ante circūciſionis inſtitutionem. Quod etiam intelligēdum eſt de pueris, qui moriebantur ante octauum diem tempore legis.

Dama. l. 4. c. 26. circa princip.
† in l. q. ſup. lo ſue, c. 6. a medio. tom. 4.

Ad qvartvm dicendum, quòd in circūciſione auferebatur originale peccatū ex parte perſonæ: remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit ſublatum per paſſionem Christi. Et ideo etiam baptiſmus ante paſſionem Christi non introducebat in regnum. Sed & circunciſio ſi haberet locum poſt paſſionem Christi, introduceret in regnum.

Ad qvintvm dicendum, quòd adulti quando circuncidebantur, conſequebantur remiſſionē, non ſolùm originalis peccati, ſed etiā actualium peccatorum. Non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, ſicut fit in baptiſmo: in quo confertur copioſior gratia.

QVÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ ſimul concurrunt, cum baptiſmo, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de præparatorijs, quę ſimul concurrunt cum baptiſmo.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

¶ Secundò, vtrum baptiſmum debeat pręcedere exorciſmus.

¶ Tertiò, vtrum ea quę aguntur in catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant vel ſolum ſignificent.

¶ Quartò, vtrum baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per ſacerdotes.

Articvlvs I.

Vtrum catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd catechiſmus non debeat præcedere baptiſmū. Per baptiſmum enim regenerantur homines in vitam ſpiritualem. Sed prius homo accepit vitam quàm doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id eſt doceri, quàm baptizari. *4. di. 6. 2. q. ar. 2. q. 1.*

¶ 2 Præterea, Baptiſmus exhibetur non ſolùm adultis, ſed etiam pueris, qui non ſunt doctrinæ perceptibiles: eo quòd non habent vſum rationis. Ergo ridiculum eſt eos catechizare.

¶ 3 Præterea, In catechiſmo confitetur catechizatus ſuam fidem. Sed pueri non poſſunt ſuam fidem confiteri, neque per ſeipſos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus poteſt alium ad aliquid obligare: tum etiam quia non poteſt aliquis ſcire, vtrum pueri cùm ad legitimam ætatem peruenerint, aſſentiant fidei. Non ergo debet catechiſmus præcedere baptiſmum.

Sed contra eſt quod Rabanus de inſtitutione clericali dicit*, Ante baptiſmum, catechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. *l. 1. c. 25. à med. illius.*

Conclvsio.

Ante baptiſmum conuenienter præcedit Catechiſmus, ſiue fidei inſtructio.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt•) baptiſmus eſt fidei ſacramentum, cùm ſit quędam profeſſio fidei Christianæ. Ad hoc autem quòd aliquis fidem accipiat, requiritur quòd de fide inſtruatur, ſecundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicāte? Et ideo ante baptiſmum conuenienter præcedit catechiſmus. Vnde & Dominus præceptum baptizandi diſcipulis tradens, præmittit doctrinam baptiſmo dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. *q. præc. art. 1.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptiſmum, præſupponit vitam naturę rationalis: in qua homo poteſt eſſe particeps doctrinæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut mater Eccleſia (vt ſuprà dictum eſt•) accommodat pueris baptizādis aliorum pedes, vt veniant; & aliorum cor, vt credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intelle- *q. 69. ar. 6. ad 3. arg. & ibi. art. 9.*

intellectum, vt per alios inſtruantur. Et ideo eadem ratione ſunt catechizandi, qui ſunt baptizandi.

AD TERTIVM dicendum, quòd ille qui pro puero baptizato reſpondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cùm ad legitimos annos peruenerit: alioquin diceret, Credet. Sed profitetur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, cui communicatur, cuius ſacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non eſt enim inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Similiter etiam patrinus pro puero reſpondens promittit ſe operam daturum ad hoc quòd puer credat. Quod tamen non ſufficeret in adultis, vſum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum exorciſmus debeat præcedere baptiſmum.

Inf. ar. 3. ad 3 & 4. di. 6. q. 2. art. 3. q. 1. per tot. & q. 2. ad 4.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd exorciſmus non debeat præcedere baptiſmum. Exorciſmus enim contra energumenos, id eſt, arreptitios ordinatur. Sed non omnes baptizādi ſunt tales. Ergo exorciſmus non debet præcedere baptiſmum.

¶ 2 Præterea, Quandiu homo ſubiacet peccato, diabolus in eum habet poteſtatem: quia vt dicitur Ioan. 8. qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed peccatum tollitur per baptiſmum. Non ergo ante baptiſmum ſunt homines exorcizandi.

¶ 3 Præterea, Ad arcendum dæmonum poteſtatem introducta eſt aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorciſmos.

Celeſt. 1. in 1 epiſt. ad Epiſ. Galliæ c. 12. in princ. tom. 1. Concil.

SED CONTRA eſt, quòd Cæleſtinus papa dicit*, Siue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniāt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum ſpiritus immundus ab eis abiiciatur.

CONCLVSIO.

Conueniens eſt ante baptiſmi ſuſceptionem Dæmones & malos ſpiritus per ſacros exorciſmos expelli.

RESPONDEO dicendū, quòd quicunque ſapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimēta ſui operis: vnde dicitur Hier. 4. Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus autem hoſtis eſt humanæ ſalutis, quæ homini per baptiſmum* exhibetur: & habet poteſtatem aliquam in hominem, ex hoc ipſo quòd ſubditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptiſmum expelluntur dæmones per exorciſmos, ne ſalutem hominis impediant: quam quidem expulſionem ſignificat exufflatio. Benedictio autem cum manus impoſitione, præcludit expulſo viam, ne redire poſſit. Sal autem in os miſſum, & narium & auriū ſputo linitio, ſignificat receptionem doctrinæ fidei quantum ad aures, & approbationem quantum ad nares, & confeſſionem quantum ad os. Olei verò inunctio ſignificat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

Alias, acquiritur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes ex intrinſeca operatione diaboli. Et quamuis non omnes accedentes ad baptiſmum corporaliter ab eo vexentur: omnes tamen non baptizati poteſtati dæmonum ſubiiciuntur, ſaltem propter originalis peccati reatum.

AD SECVNDVM dicēdum, quòd in baptiſmo per * ablutionem peccati excluditur poteſtas dęmonis ab homine, quantum ad hoc quòd impedit eum à perceptione gloriæ. Sed exorciſmi excludunt poteſtatem dæmonis, inquantum impedit hominem à perceptione ſacramenti.

Alias, ablationem.

AD TERTIVM dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab exteriori: ſed exorciſmus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab interiori. vnde & energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicēdum, quòd ſicut in remedium contra peccatum, ſecundò datur pœnitentia, quia baptiſmus non iteratur: ita in remedium contra impugnationes dæmonum, ſecundò datur aqua benedicta, quia exorciſmi baptiſmales non iterantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ea quæ aguntur in exorciſmo, non efficiāt aliquid, ſed ſolùm ſignificent. Si enim puer poſt exorciſmos moriatur ante baptiſmum, ſalutem non conſequitur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in ſacramentis aguntur, vt homo conſequatur ſalutem. vnde & Marc. vlt. dicitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ergo ea quæ agūtur in exorciſmo, nihil efficiūt, ſed ſolùm ſignificant.

¶ 2 Præterea, Hoc ſolùm requiritur ad ſacramentum nouæ legis, vt ſit ſignum & cauſa: vt ſuprà dictum eſt*. Si ergo ea quę aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant, videtur quòd ſingula ſint quædam ſacramenta. q. 62. ar. 1. & 2.

¶ 3 Præterea, Sicut exorciſmus ordinatur ad baptiſmum, ita etiam ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur ad effectum baptiſmi. Sed diſpoſitio ex neceſſitate præcedit formam perfectam: quia forma non recipitur niſi in materia diſpoſita. Sequeretur ergo, quòd nullus poſſet conſequi effectum baptiſmi, niſi prius exorcizetur. quod patet eſſe falſum. Non ergo ea quæ aguntur in exorciſmis, aliquem effectum habent.

¶ 4 Præterea, Sicut quædam aguntur in exorciſmo ante baptiſmum, ita etiam quædam aguntur poſt baptiſmum, ſicut quòd ſacerdos baptizatum chriſmate vngit in vertice. Sed ea quæ poſt baptiſmum aguntur, non videntur aliquid efficere: quia ſecundum hoc effectus baptiſmi eſſet imperfectus. Ergo nec ea quæ ante baptiſmum aguntur in exorciſmo.

SED CONTRA eſt, quòd Aug*. dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur fruſtra per Eccleſiam. Ergo per huiuſmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum poteſtas expellatur. l. 1. de ſymbo. c. 1. circa fin. tom. 9.

CONCLVSIO.

Non modo aliquid ſignificant quæ in exorciſmis aguntur, ſed efficiunt hoc, quòd à Dæmone liberāt, & hominis ſenſus ad diuina percipienda aperiunt.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt ea, quæ in exorciſmo aguntur, nihil efficere, ſed ſolùm ſignificare. Sed hoc patet eſſe falſum, per hoc quòd Eccleſia in exorciſmis, imperatiuis verbis vtitur ad expellendam dæmonis poteſtatem: puta cùm dicit, Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum eſt, quòd aliquem effectum habent: differenter tamen ab ipſo baptiſmo. Nam per baptiſmum datur homini gratia ad plenā remiſſionē culparum. Per ea verò quæ in exorciſmo agūtur, excluditur duplex impedimentū ſalutaris gratiæ percipiendæ. Quorum vnum eſt impedimentum extrinſecū, prout dæmones hominis ſalutem impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exufflationes, quibus poteſtas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta auctoritate Aug*.) quantum ſcilicet ad hoc quòd non præſtet impedimentum ſacramento ſuſcipiendo. In arg. ſed cōt. Manet tamen poteſtas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati & reatum pœnæ, quouſque peccatum per baptiſmum tollatur. Et ſecundum hoc Cyprianus dicit*, Scias diaboli nequitiam poſſe remanere vſque ad aquam ſalutarē: in baptiſmo autem omnem nequitiam amittere. In li. 4. epiſt. 7. poſt med. Aliud impedimentum eſt intrinſecum: prout ſcilicet homo ex infectione originalis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipienda ſalutis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione clericorum dicit*, quòd per ſaliuam typicam & ſacerdotis tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutē catechu- l. 1. c. 27. poſt medium.

meni ope-

menl operatur, vt aperiantur ei nares, ad percipiendum odorem notitiæ Dei: vt aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: vt aperiantur illi ſenſus, in intimo corde, ad reſpondendum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod per ea quæ agũtur in exorciſmo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur poſt mortem: ſed ſolùm tolluntur impedimenta recipiendi remiſſionem culpæ per ſacramẽtum, vnde poſt mortẽ exorciſmus non valet ſine baptiſmo. Præpoſitiuus tamen dicit, quòd pueri exorcizati, ſi moriantur ante baptiſmum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum: quia tenebræ illæ ſunt carẽtia diuinæ viſionis, quæ non recipit magis & minus.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd de ratione ſacramẽti eſt, quòd perficiat principalem effectum, qui eſt gratia remittens culpam, vel ſupplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea quæ aguntur in exorciſmo: ſed ſolùm huiuſmodi impedimẽta tolluntur. Et ideo non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quædam.

AD TERTIVM dicendum, quòd diſpoſitio ſufficiens ad ſuſcipiendam gratiam baptiſmalem, eſt fides & intentio, vel propria eius qui baptizatur, ſi ſit adultus: vel ipſius Eccleſiæ, ſi ſit paruulus. Ea verò quæ aguntur in exorciſmo, ordinantur ad remouendum impedimenta: & ideo ſine eo poteſt aliquis conſequi effectum baptiſmi. Non tamen ſunt huiuſmodi prætermittenda, niſi in neceſſitatis articulo. Et tunc ceſſante periculo, debent ſuppleri, vt ſeruetur vniformitas in baptiſmo. Nec fruſtra ſupplentur poſt baptiſmum: quia ſicut impeditur effectus baptiſmi, antequam percipiatur, ita poteſt impediri poſtquam fuerit perceptus.

AD QVARTVM dicendum, quòd eorum quæ agũtur poſt baptiſmum circa baptizatũ, aliquid eſt quod non ſolum ſignificat, ſed efficit: puta inunctio quæ fit in vertice, quæ operatur * conſeruationem gratiæ baptiſmalis. Aliquid autem eſt quod nihil efficit, ſed ſolùm ſignificat: ſicut quòd datur ei veſtis candida, ad ſignificandum nouitatem vitæ.

Alias, ad conſeruationẽ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ ſit officiũ ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandũ.

4. di. 6. q. 2. art. 3. q. 3.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim miniſtrorum pertinet habere operationem ſuper immundos: vt Diony*. dicit 5. c. Eccl. hie. Sed catechumeni qui inſtruuntur in catechiſmo, & energumeni qui purgantur in exorciſmo, computantur inter immundos: vt ibidem Dionyſ†. dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium ſacerdotis, ſed potius miniſtrorum.

c. 5. in tit. de ſacerdotũ perfectionibus: et in contempla.

¶ 2 Præterea, Catechumeni inſtruuntur de fide per ſacram Scripturam, quæ in Eccleſia per miniſtros recitatur: ſicut enim per lectores in Eccleſia legitur vetus Teſtamentum, ita etiam per diaconos & ſubdiaconos legitur nouum. Et ſic ad miniſtros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad miniſtros pertinet: dicit enim Iſid*. in quadam Epiſtola, Ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manuſque ſuper energumenos & catechumenos in exorciſmo imponere. Non ergo pertinet ad officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare.

refertur in di. 25. ca. Perlectis. et dicitur eſſe in epiſ. ad Ludifredum.

¶ 3 Præterea, Catechizare idem eſt quod docere, & hoc idem eſt quod perficere. Quod ad officium epiſcoporum pertinet, vt dicit Dionyſ*. 5. c. Eccl. hier. Non ergo pertinet ad officium ſacerdotis.

Loco citato in arg. 1.

SED CONTRA eſt quod Nicol*. Papa dicit, Catechiſmi baptizandorum à ſacerdotibus vniuſcuiuſq; Eccleſiæ fieri poſſunt. Vnde Greg†. etiam ſuper Ezech. dicit, Sacerdotes cùm per exorciſmi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, niſi quòd dæmonia eiiciunt?

refertur de cõſecr. di. 4. c. Catechiſmi. †Greg. hom. 29. in euang. circa medium.

CONCLVSIO.

Sacerdotis munus eſt baptizandos in fide inſtruere, & per exorciſmos illos mundare.

RESPONDEO dicendum, quod miniſter comparatur ad ſacerdotem, ſicut ſecundarium & inſtrumentale agens ad principale, vt indicat ipſum nomen Miniſtri. Agens autem ſecundariũ non agit ſine principali agente, ſed cooperatur principali agenti in operando. Quãtò autem potior eſt operatio, tantò principale agens potioribus indiget inſtrumentis ſeu miniſtris. Potior autem eſt operatio ſacerdotis, inquantum confert ipſum ſacramentum, quàm in præparatorijs ad ſacramentum. Et ideo ſupremi miniſtri, qui dicuntur diacones, cooperantur ſacerdoti in ipſa collatione ſacramentorum. dicit enim Iſidor*. quòd ad diaconem pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus quæ aguntur in ſacramẽtis Chriſti, in baptiſmo, ſcilicet in chriſmate, patina, & calice. Inferiores autem miniſtri cooperantur ſacerdotibus in his quæ ſunt præparatoria ad ſacramentum: ſicut lectores in catechiſmo, & exorciſtæ in exorciſmo.

de conſecr. di. 25. ca. perlectis. dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſuper immundos miniſtri habent operationem miniſterialem, & quaſi inſtrumentalem, ſed ſacerdos principalem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd lectores & exorciſtæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidẽ principaliter, ſed ſicut in his ſacerdoti miniſtrãtes.

AD TERTIVM dicendum, quòd multiplex eſt inſtructio, vna converſiua ad fidem: quam Diony*. tribuit epiſcopo in 2. eccl. hier. & poteſt competere cuilibet prædicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda eſt inſtructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter ſe debeat habere in ſuſceptione ſacramentorum: & hæc pertinet ſecundariò quidem ad miniſtros, principaliter autem ad ſacerdotes. Tertia eſt inſtructio de conuerſatione Chriſtianę vitę: & hęc pertinet ad patrinos. Quarta eſt inſtructio de profundis myſterijs fidei, & perfectione Chriſtianæ vitæ: & hæc ex officio pertinet ad epiſcopos.

c. 2. eccl. hier. p. 1. 2.

QVÆSTIO LXXII.

De ſacramento Confirmationis, in duodecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de ſacramento confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrum confirmatio ſit ſacramentum.

¶ Secundò, de materia eius.

¶ Tertio, vtrũ ſit de neceſſitate ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per epiſcopum conſecratũ.

¶ Quartò, de forma ipſius.

Quinto, vtrum imprimat characterem.

¶ Sextò, vtrum character confirmationis præſupponat characterem baptiſmalem.

¶ Septimò, vtrum conferat gratiam.

¶ Octauò, cui competat recipere hoc ſacramentum.

¶ Nonò, in qua parte.

¶ Decimò, vtrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum.

¶ Vndecimò, vtrum hoc ſacramentum per ſolos epiſcopos detur.

¶ Duodecimò, de ritu eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio ſit ſacramentum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd confirmatio non ſit ſacramentum. Sacramenta enim ex diuina inſtitutione efficaciam habent: ſicut ſuprà dictum eſt*. Sed cõfirmatio non legitur à Chriſto inſtituta. Ergo non eſt ſacramentum.

Sup q. 65. ar. 1. et 4. di. 2. q. 1. ar. 2. co. et di. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. per to. et 4. cont. c. 58.

¶ 2 Prętereа, Sacramẽta nouę legis, in veteri lege pręfigurata

*q. 64. ar. 2.

gurata fuerunt. vnde Apoſtolus dicit 1. Corin. 10. quòd omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Sed confirmatio non fuit præfigurata in veteri Teſtamento. Non ergo eſt ſacramentum.

¶ 3 Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum ſalutem. Sed ſine confirmatione poteſt eſſe ſalus: nam pueri baptizati, ſine confirmatione decedentes, ſaluantur. Ergo confirmatio non eſt ſacramentum.

¶ 4 Præterea, Per omnia ſacramenta Eccleſiæ, homo Chriſto conformatur, qui eſt ſacramentorum auctor. Sed per confirmationem non videtur homo Chriſto conformari: qui non legitur eſſe confirmatus. Ergo confirmatio non eſt ſacramentum.

Habetur de conſecr. diſt. 5. c. De his quib⁹. et eſt parum ante med. illius epiſt. to. 1. Concil.

SED CONTRA eſt, quod Melchiades papa ſcribit Hiſpaniarum epiſcopis: De his, ſuper quibus rogaſtis nos, vos informari, vtrum maius ſit ſacramentum, manus impoſitio epiſcoporum, an baptiſmus, ſcitote vtrunque magnum eſſe ſacramentum.

CONCLVSIO.

Præter Baptiſmum eſt ſpeciale Confirmationis ſacramentũ, quo homo quaſi quandam ſpiritualis vitæ ætatem & robur ſuſcipit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta nouę legis, ordinantur ad ſpeciales gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit aliquis ſpecialis effectus gratię, ibi ordinatur ſpeciale ſacramentum. Quia verò ſenſibilia & corporalia gerunt ſpiritualium & intelligibilium ſimilitudinem, ex his quæ in vita corporali aguntur, percipere poſſumus quid in ſpirituali vita gratiæ ſpeciali exiſtat. Manifeſtum autem eſt, quòd in vita corporali ſpecialis quędam perfectio eſt, quòd homo ad perfectam ætatem perueniat, & perfectas actiones hominis agere poſſit. Vnde & Apoſtolus dicit 1. Cor. 13. Cùm autem factus ſum vir, euacuaui quę erant paruuli. Et inde eſt etiam, quòd præter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, eſt motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam ſpiritualem homo accipit per baptiſmũ, qui eſt ſpiritualis regeneratio. In confirmatione autem homo accipit, quaſi quandã perfectam ætatem ſpiritualis vitæ. Vnde Melchiades papa dicit*, Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum pręſtat ad gratiam, in baptiſmo regeneramur ad vitã, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnã, in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmũ roboramur. Et ideo manifeſtũ eſt, ꝙ cõfirmatio eſt ſpeciale ſacramẽtum.

In epiſt. ad Hiſpaniarum epiſc. a med. illi⁹. to. 1. Concil.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd circa inſtitutionem huius ſacramenti eſt triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc ſacramentum non fuit inſtitutum nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed poſtea, proceſſu temporis in quodam concilio. Alij verò dixerunt, quòd fuit inſtitutum ab Apoſtolis. Sed hoc non poteſt eſſe, quia inſtituere nouum ſacramentum, pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ competit ſoli Chriſto.

Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittẽdo: ſecundum illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quæ non erat danda ante Chriſti reſurrectionem & aſcẽſionem: ſecundum illud Ioann. 7. Nondum erat Spiritus datus: quia Ieſus nondum erat glorificatus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quia confirmatio eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid reſpondens in veteri Teſtamento: quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

q. 65. ar. 4. ad 3. argum.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt*) omnia ſacramenta ſunt aliqualiter neceſſaria ad ſalutem, ſed quædam ſine quibus non eſt ſalus: quędam verò ſicut quæ operantur ad perfectionem ſalutis. Et hoc modo confirmatio eſt de neceſſitate ſalutis, quamuis ſine ea poſſit eſſet ſalus, dum tamen non prætermittatur ex contemptu ſacramenti.

AD QVARTVM dicendũ, quòd illi qui cõfirmationem accipiunt, quę eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, Chriſto conformantur, inquantum ipſe à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit plenus gratię & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata eſt in baptiſmo, quando Spiritus ſanctus deſcendit corporali ſpecie ſuper eum. Vnde & Luc. 4. dicitur, quòd Ieſus plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane. Non autem cõueniebat dignitati Chriſti (qui eſt ſacramentorum auctor) vt à ſacramento plenitudinem gratiæ acciperet.

ARTICVLVS II.

Vtrum chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd chriſma non ſit conueniens materia huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum (vt dictum eſt*) inſtitutum eſt à Chriſto promittente diſcipulis Spiritum ſanctum. Sed ipſe miſit eis Spiritum ſanctum abſque omni chriſmatis inunctione. ipſi etiam Apoſtoli hoc ſacramentũ conferebant per ſolam manus impoſitionẽ abſq; chriſmate: dicitur enim Act. 8. quòd Apoſtoli imponebãt manus ſuper baptizatos, & accipiebãt Spiritum ſanctum. Ergo chriſma non eſt materia huius ſacramẽti: quia materia eſt de neceſſitate ſacramenti.

*In 4. 84. ar. 1 ad 1. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 2. q 1. & 2. Et 4. cont. c. 60. *Art. præced. ad 1. arg.*

¶ 2 Præterea, Confirmatio quodammodo perficit ſacramentum baptiſmi (ſicut ſuprà dictum eſt*) & ita debet ei conformari, ſicut perfectio perfectibili. Sed in baptiſmo eſt materia, ſimplex elementum, ſcilicet aqua. Ergo huius ſacramenti non eſt conueniens materia chriſma, quod perficitur ex oleo & balſamo. *q. 65. ar. 4.*

¶ 3 Præterea, Oleum aſſumitur in materia huius ſacramenti ad inungendum. Sed quolibet oleo poteſt fieri inunctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuſcunque aliis rebus. Non ergo ſolum oleum oliuarum debet aſſumi ad huiuſmodi ſacramentum.

¶ 4 Præterea, Suprà dictum eſt*, quod aqua aſſumitur vt materia ad baptizandum: quia vbique de facili inuenitur. Sed oleum oliuarum non vbique inuenitur, & multò minus balſamum. Non ergo chriſma, quod ex his conficitur, eſt conueniens materia huius ſacramenti. *q. 66. ar. 3.*

SED CONTRA eſt, quod Greg*. dicit in Regiſtro, Presbyteri baptizatos infantes ſignare in frontibus ſacro chriſmate, non præſumant. Ergo chriſma eſt materia huius ſacramenti. *l. 3. c. 9. à medio illius.*

CONCLVSIO.

Oleum balſamo permiſtum conueniens eſt confirmationis materia.

RESPONDEO dicendum, quòd chriſma eſt conueniens materia huius ſacramenti. Sicut enim dictum eſt*, in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur ſpirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem cùm ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam cõmunicare actiones ſuas ad alios, antea verò quaſi ſingulariter ſibiipſis viuit. Gratia verò Spiritus ſancti in oleo deſignatur: vnde Chriſtus dicitur eſſe vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinẽ Spiritus ſancti quam habuit. Et ideo oleum competit materiæ huius ſacramenti. Admiſcetur autem balſamum propter fragrantiam odoris, quę redundat ad alios: vnde Apoſtolus dicit 2. Cor. 2. Chriſti bonus odor ſumus Deo, &c. Et licet multa alia ſint odorifera: tamen præcipuè accipitur balſamum propter hoc, quod habet pręcipuum odorem, & quia etiam incorruptionem præſtat. vnde Eccleſ. 24. dicitur, Quaſi balſamum non mixtum odor meus. *Ar. præced.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Chriſtus ex poteſtate excellẽtię, quã habet in ſacramẽtis, cõtulit Apoſtolis rem huius ſacramenti, id eſt plenitudinem Spiritus

ſancti

ſancti ſine ſacramento: eo quod ipſi primitias Spiritus ſancti acceperunt: ſicut dicitur Rom. 8. Nihilominus tamen aliquid conforme materiæ huius ſacramenti, exhibitum fuit Apoſtolis ſenſibiliter in collatione Spiritus ſancti. Quòd etiam ſenſibiliter Spiritus ſanctus ſuper eos deſcendit in ſpecie ignis, ad eandem ſignificationem refertur, ad quam refertur oleũ, niſi quod ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim paſſiuam, inquantum eſt materia & fomentũ ignis. Et hoc ſatis competebat: nam per Apoſtolos gratia Spiritus ſancti erat ad alios deriuanda. Super Apoſtolos etiam Spiritus ſanctus deſcendit in figura linguæ, quod ad idem ſignificandũ refertur, quod ſignificat balſamum: niſi quòd lingua per locutionem eſt communicatiua ad alterũ, balſamũ verò per odorem: quia ſcilicet Apoſtoli replebantur Spiritu ſancto, vt fidei doctores: alij autem fideles, vt operatores eorũ, quæ pertinẽt ad ædificationem fideliũ. Similiter etiam ad impoſitionẽ manus Apoſtolorum, & etiam ad eorum prædicationem, deſcendebat plenitudo Spiritus ſancti ſuper fideles ſub viſibilibus ſignis, ſicut & à principio deſcenderat ſuper Apoſtolos: vnde Petrus dicit Act. 11. Cùm cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. Et ideo non erat neceſſaria ſenſibilis materia ſacramentalis, vbi ſenſibilia ſigna miraculosè exhibebantur diuinitus. Vtebantur tamen Apoſtoli communiter chriſmate in exhibitione ſacramenti, quando huiuſmodi
ca. 4. in prin. viſibilia ſigna non exhibebantur. dicit enim Dionyſ.* 4. ca. Eccle. hierar. Eſt quædam perfectiua operatio, quam duces noſtri (id eſt Apoſtoli) chriſmatis hoſtiam nominãt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd baptiſmus datur ad ſpiritualem vitam ſimpliciter conſequendam: & ideo competit illi ſacramento materia ſimplex. Sed hoc ſacramentum datur ad plenitudinem conſequendam Spiritus ſancti, cuius eſt multiformis operatio: ſecundum illud Sap. 7. eſt enim in illa Spiritus ſancti virtus multiplex, & 1. ad Corinth. 12. dicitur, Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Et ideo conuenienter huius ſacramenti eſt materia compoſita.

AD TERTIVM dicendum, quòd proprietates olei quibus ſignificatur Spiritus ſanctus, magis inueniuntur in oleo oliuarum, quàm in quocunque alio oleo. Vnde & ipſa oliua ſemper frondibus virens, virorem & miſericordiam Spiritus ſancti ſignificat. Hoc etiam oleum propriè dicitur oleũ, & maximè habetur in vſu vbi haberi poteſt. Quilibet autem alius liquor, ex ſimilitudine huius oleum nominatur: nec eſt in vſu communi, in ſupplementum apud eos, quibus deeſt oleum oliuarum. Et ideo hoc oleũ ſolum aſſumitur in vſum huius, & quorundam aliorum ſacramentorum.

AD QVARTVM dicendum, quòd baptiſmus eſt ſacramentum abſolutæ neceſſitatis: & ideo eius materia debet inueniri vbique. Sufficit autem quòd materia huius ſacramenti quod non eſt tantæ neceſſitatis, poſſit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per epiſcopum conſecratum.

4. diſ. 7. q. 1. ar. 2. q. 3. AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit de neceſſitate huius ſacramẽti, quod chriſma quod eſt materia huius ſacramẽti, fuerit prius per epiſcopum conſecratum. Baptiſmus enim, in quo fit plena remiſſio peccatorum, non eſt minoris efficaciæ, quàm hoc ſacramentum. Sed licet quædam ſanctificatio adhibeatur aquæ baptiſmali ante baptiſmum, non tamen eſt de neceſſitate ſacramenti: quia in articulo neceſſitatis prætereri poteſt. Ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per epiſcopum conſecratum.

¶ 2 Præterea, Idem non debet bis conſecrari. Sed materia ſacramenti ſanctificatur in ipſa collatione ſacramenti, per formam verborum, qua confertur ſacramentũ. vnde & Auguſtin.* dicit ſuper Ioan. Accedit verbum ad *tract. 80. in Ioan. à medio tom. 9* elementum, & fit ſacramentum. Non ergo debet prius chriſma conſecrari, quàm hoc ſacramentum tradatur.

¶ 3 Præterea, Omnis conſecratio, quæ fit in ſacramentis, ad conſecutionem gratiæ ordinatur. Sed materia ſenſibilis confecta ex oleo & balſamo, non eſt capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua conſecratio adhiberi.

SED CONTRA eſt quod Inno. papa* dicit, Presbyteris, cùm baptizant, chriſmate baptizatos vngere liceat *habetur de cõſect. di. 4. ca. Presbyteris.* quod ab epiſcopo fuerat conſecratum: non tamen frontẽ ex eodem oleo ſignare, quod ſolum debetur epiſcopis, cùm tradunt Paracletum. Quod quidem fit in hoc ſacramento. Ergo ad hoc ſacramentum requiritur chriſma per epiſcopum conſecratum.

CONCLVSIO.

Chriſma & ſanctum Oleum prius à ſuis debet benedici & conſecrari epiſcopis, quàm exhiberi ad vſum ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quòd tota ſacramentorum ſanctificatio à Chriſto deriuatur, vt ſuprà dictũ eſt*. *q. 64. ar. 3* Eſt autem conſiderandum, quòd quibuſdam ſacramentis habentibus materiam corpoream, Chriſtus eſt vſus, ſcilicet baptiſmo & etiam Euchariſtia. Et ideo ex ipſo vſu Chriſti, materiæ horum ſacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem ſacramenti. Vnde Chryſo.* dicit, quòd nunquam aquæ baptiſmi purgare peccata cre- *refertur de conſect. di. 4. ca. Nunquid aqua* dentium poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent. Et ſimiliter ipſe Dominus accipiens panẽ, benedixit: ſimiliter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc non eſt de neceſſitate horũ ſacramentorum, quòd materia prius benedicatur: quia ſufficit benedictio Chriſti. Si qua verò benedictio adhibeatur, pertinet ad ſolennitatem ſacramenti, non autem ad neceſſitatem. Vnctionibus autem viſibilibus Chriſtus non eſt vſus, ne fieret iniuria inuiſibili vnctioni, qua eſt vnctus præ conſortibus ſuis. Et ideo tam chriſma quàm oleum ſanctum infirmorum, prius benedicuntur quàm adhibeantur ad vſum ſacramenti.

AD PRIMVM ergo patet reſponſio ex dictis*. *in corp. art.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd vtraque conſecratio chriſmatis non refertur ad idem. Sicut enim inſtrumentum virtutem inſtrumentalem acquirit dupliciter, ſcilicet quando accipit formã inſtrumenti, & quando mouetur à principali agente ad effectum: ita etiam materia ſacramenti duplici ſanctificatione indiget: per quarum vnam fit propria materia ſacramenti, per aliam verò applicatur ad effectum.

AD TERTIVM dicendum, quòd materia corporalis non eſt capax gratiæ quaſi gratiæ ſubiectum, ſed ſolum ſicut gratiæ inſtrumentum, vt ſuprà dictum eſt* *q. 62. arti. 1. 2. & 3.* Et ad hoc materia ſacramenti conſecratur: vel ab ipſo Chriſto, vel ab epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti, Conſigno te ſigno crucis, &c.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc non ſit conueniens forma huius ſacramenti, *Inf. q. 84. ar. 3. cor. & 4. di. 7. q. 1. ar. 3. q. 3. Et op. 22. ca. 1.* Conſigno te ſigno crucis, & cõfirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, amẽ. Vſus enim ſacramentorum à Chriſto & ab Apoſtolis deriuatur. Sed neque Chriſtus hanc formam inſtituit, nec Apoſtoli ea vſi leguntur. Ergo hæc non eſt conueniens forma huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Sicut ſacramentum eſt idem apud omnes, ita & forma debet eſſe eadem: quia quælibet res habet vnitatem, ſicut & eſſe à ſua forma. Sed hac forma non omnes vtuntur: quidam enim dicunt, confirmo te chriſ-

mate ſanctificationis. Ergo hæc non eſt conueniens forma huius ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Sacramentum hoc debet conformari baptiſmo, ſicut perfectiuo perfectibili: vt ſuprà dictum eſt *. (q.6 5. art. 4. & art. 2. huius q. arg. 2) Sed in forma baptiſmi non fit mentio de conſignatione characteris, nec etiam de cruce Chriſti (cùm tamen per baptiſmum homo Chriſto commoriatur, vt Apoſtolus dicit Rom. 6.) nec etiam fit mentio de effectu ſalutis, cùm tamē baptiſmus ſit de neceſſitate ſalutis. In forma etiam baptiſmi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur perſona baptizantis, cùm dicitur, Ego te baptizo. Cuius contrarium apparet in forma prædicta *. (in initio arti. poſita.) Non ergo eſt conueniens forma huius ſacramenti.

Sed contra eſt auctoritas Eccleſiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Conclvsio.

Hæc eſt conueniens ſacramenti Confirmationis forma, Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti.

(poſita in initio art.) Respondeo dicendum, quòd prædicta * forma eſt conueniens huic ſacramēto. Sicut enim forma rei naturalis dat ei ſpeciem: ita forma ſacramenti continere debet quicquid pertinet ad ſpeciem ſacramenti. Sicut autem ex ſupradictis patet *. (art. 1 huius q.) In hoc ſacramento datur Spiritus ſanctus ad robur ſpiritualis pugnæ.

Et ideo in hoc ſacramento tria ſunt neceſſaria, quæ continentur in forma prædicta. * (poſita in 1. arg.) Quorum primum eſt, cauſa conferens plenitudinem roboris ſpiritualis, quæ eſt ſancta Trinitas, quæ exprimitur cum dicitur, In nomine Patris, &c. Secundum eſt ipſum robur ſpirituale, quod homini confertur per ſacramentum materiæ viſibilis, ad ſalutem. Quod quidem tangitur, cum dicitur, Confirmo te chriſmate ſalutis. Tertium eſt ſignum quod pugnatori datur: ſicut & in pugna corporali, milites inſignijs ducū inſigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur, Conſigno te ſigno crucis, in quo ſcilicet Rex noſter triumphauit: vt dicitur Coloſſ. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum * eſt) (art. 2 huius q. ad 1. arg.) per miniſterium Apoſtolorum quandoq; dabatur effectus huius ſacramenti, ſcilicet plenitudo Spiritus ſancti, quibuſdam viſibilibus ſignis miraculosè à Deo effectis: qui poteſt effectum ſacramenti ſine ſacramento conferre. Et tunc non erat neceſſaria nec materia nec forma huius ſacramenti. Quandoq; autē tanquā miniſtri ſacramentorū, hoc ſacramentum præbebant, & tūc ſicut materia, ita & forma ex mandato Chriſti vtebantur. Multa enim ſeruabant Apoſtoli in ſacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propoſitis nō ſunt tradita. Vnde Diony *. (cap. 7. eccle. hier. part. 3. inter medium & finem.) dicit in fine Eccle. hier. Conſummatiuas inuocationes, id eſt verba quibus perficiuntur ſacramenta, non eſt iuſtū Scripturas interpretantibus neq; myſticum earum, aut in ipſis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere: ſed noſtra ſacra traditio, ſine pompa, id eſt occultè eas edocet. Vnde & Apoſtolus dicit, loquens de celebratione Euchariſtiæ, 1. Cor. 11. Cætera, cùm venero, diſponam.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſanctitas eſt ſalutis cauſa. Et ideo in idem redit quod dicitur chriſmate ſalutis & ſanctificationis.

Ad tertivm dicendū, quòd baptiſmus eſt regeneratio in ſpiritualem vitam, qua homo viuit in ſeipſo: & ideo non ponitur in forma baptiſmi, niſi vnus actus ad ipſum hominem ſanctificandum pertinens. Sed hoc ſacramentum non ſolùm ordinatur ad hoc quòd homo ſanctificetur in ſeipſo, ſed exponitur cuidam pugnæ exteriori. Et ideo non ſolùm fit mentio de interiore ſanctificatione cùm dicitur, confirmo te chriſmate ſalutis: ſed etiam conſignatur homo exterius quaſi vexillo crucis ad pugnam ſpiritualem, quod ſignificatur cùm dicitur, Conſigno te ſigno crucis. In ipſo autē verbo baptizandi, quod ablutionem ſignificat, poteſt intelligi & materia, quæ eſt aqua abluens, & effectus ſalutis, quæ non intelliguntur in verbo Confirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum eſt ſuprà *, quòd hoc quod dicitur, ego, non eſt de neceſſitate formę baptiſmalis: quia intelligitur in verbo primę perſonæ: (q. 66. art. 5. ad 1.) apponitur tamen ad exprimendam intentionē. Quod non eſt ita neceſſarium in confirmatione, quæ nō exhibetur niſi ab excellenti miniſtro, vt infrà * dicetur. (art. 11. huius quaeſt.)

Articvlvs V.

Vtrum ſacramentum confirmationis imprimat characterem.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum confirmationis non imprimat characterē: (4. diſ. 7. q. 2. art. 1. q. 1. & q. 3 art. 3 q. 3) Character enim importat quoddā ſignū diſtinctiuum. Sed per Sacramentum confirmationis non diſtinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptiſmum: neque etiam ab alijs fidelibus, quia hoc ſacramentum ordinatur ad pugnam ſpiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc ſacramento imprimitur aliquis character.

¶ 2 Præterea, Suprà dictum eſt *, quòd character eſt (q. 63. art. 2.) quædam potentia ſpiritualis. Potentia autem non eſt niſi actiua vel paſſiua. Potentia autem actiua in ſacramentis, confertur per ſacramentum ordinis: potentia autē paſſiua ſiue receptiua per ſacramentum baptiſmi. Ergo per ſacramentum confirmationis nullus character imprimitur.

¶ 3 Præterea, In circuncisione, quæ eſt character corporalis, non imprimitur aliquis ſpiritualis character. Sed in hoc ſacramento imprimitur quidam character corporalis: dum ſcilicet homo chriſmate ſignatur ſigno crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc ſacramento character ſpiritualis.

Sed contra, In omni ſacramento quod non iteratur imprimitur character. Sed hoc ſacramentum non iteratur, dicit enim Gregor *. de homine, qui à Pontifice (refertur de conſecr. di. 5. ca. de homine.) confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda eſt. Ergo in confirmatione imprimitur character.

Conclvsio.

Cùm per confirmationis ſacramentū ſuſcipiant homines poteſtatē & robur ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei, neceſſe eſt per illius ſuſceptionem imprimi characterem.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) (q. 63. art. 2) character eſt quædam ſpiritualis poteſtas ad aliquas ſacras actiones ordinata. Dictū eſt autem ſuprà †, (art. 1. huius q.) quòd ſicut baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio in vitam Chriſtianam; ita etiam confirmatio eſt quoddā ſpirituale augmētū promouēs hominē in ſpirituale ætatē perfectam. Manifeſtum eſt autem ex ſimilitudine corporalis vitæ, quòd alia eſt actio hominis ſtatim nati: & alia actio, quæ competit ei cùm ad perfectam ætatem peruenerit. Et ideo per ſacramentum confirmationis datur homini poteſtas ſpiritualis ad quaſdam alias actiones ſacras, præter illas ad quas datur ei poteſtas in baptiſmo. Nam in baptiſmo accepit homo poteſtatem ad ea agenda, quę ad propriam pertinent ſalutem: prout ſcilicet ſecundum ſeipſum viuit. Sed in confirmatione accipit homo poteſtatem ad agendum ea quę pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei. Sicut patet ex exemplo Apoſtolorum: qui antequam plenitudinem Spiritus ſancti acciperent, erant in cœnaculo perſeuerantes in oratione: poſtmodum verò egreſſi, non verebantur publicè fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Chriſtianæ. Et ideo manifeſtum eſt, quòd in ſacramento confirmationis imprimitur character.

Ad primvm ergo dicendum, quòd pugna ſpiritualis contra hoſtes inuiſibiles, omnibus competit. Sed contra hoſtes viſibiles, id eſt, contra perſecutores fidei, pugnare, nomen Chriſti publicè confitendo, eſt confirmatorum: qui iam ſunt perducti ſpiritualiter ad virilem ætatem: ſecundū quod dicitur primæ Ioan. 2. Scribo vobis

iuue. nes

iuuenes quoniam fortes eſtis,& verbum Dei in vobis manet,& viciſtis malignum. Et ideo character confirmationis eſt ſignum diſtinctiuum, non infidelium à fidelibus, ſed ſpiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur: Sicut modo geniti infantes.

Ad secvndvm dicendũ, quòd omnia ſacramẽta ſunt quædam fidei proteſtationes. Sicut igitur baptizatus accipit poteſtatem ſpiritualem ad proteſtandam fidẽ per ſuſceptionem aliorum ſacramentorum: ita confirmatus accipit poteſtatem publicè fidem Chriſti verbis profitendi,quaſi ex officio.

Ad tertivm dicendũ, quòd ſacramenta veteris legis dicuntur iuſtitiæ carnis(vt patet Hebr.9.) quia ſcilicet interius nihil efficiebant. Et ideo in circuncitione imprimebatur character ſolùm in corpore, non autẽ in anima. Sed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur ſimul character ſpiritualis:eo quod eſt ſacramentum nouæ legis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum character confirmationis præſupponat characterem baptiſmi.

4. di. 7. q. 2. ar. 1. q. 3. Et diſt. 24. q. 1. artic. 2. q. 3. & 4.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præſupponat ex neceſſitate characterem baptiſmalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publicè fidem Chriſti. Sed multi etiam ante baptiſmum ſunt fidẽ Chriſti publicè confeſſi, ſanguinem fundentes pro fide. Ergo character confirmationis non præſupponit characterem baptiſmalem.

¶ 2 Præterea, De Apoſtolis non legitur quòd fuerint baptizati(præſertim cùm dicatur Ioan.4.quòd ipſe Chriſtus non baptizabat, ſed diſcipuli eius) & tamen poſtea fuerunt confirmati per aduentum Spiritus ſancti. Ergo ſimiliter alij poſſunt confirmari antequam baptizentur.

¶ 3 Pręterea, Act.10.dicitur,quòd adhuc loquente Petro,cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos qui audiebant verbum,& audiebant eos loquẽtes linguis. Et poſtea Petrus iuſſit eos baptizari. Ergo pari ratione poſſunt alij prius confirmari,quàm baptizentur.

li. 1. c. 30. in principio.

Sed contra eſt, quod Rabanus dicit in lib*.de inſti.cleri. Nouiſſimè à ſummo Sacerdote,per impoſitionem manus Paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum.

CONCLVSIO.

Confirmationis ſacramentum ſupponit baptiſmalem characterem, ita quòd confirmatus non baptizatus iterum poſt baptiſmum confirmandus eſt.

Respondeo dicendum, quòd character confirmationis ex neceſſitate præſupponit characterẽ baptiſmalem: ita ſcilicet, quòd ſi aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, ſed oporteret iteratò ipſum confirmari poſt baptiſmum. Cuius ratio eſt: quia ſicut ſe habet confirmatio ad baptiſmum, ita augmentum ad generationem: vt ex ſupradictis patet*. (ar. 1. huius q.) Manifeſtum eſt autem, quòd nullus poteſt promoueri in ætatem perfectam, niſi primò fuerit natus. Et ſimiliter niſi primò aliquis fuerit baptizatus, non poteſt ſacramentum confirmationis accipere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd virtus diuina non eſt alligata ſacramentis. Vnde poteſt conferre homini ſpirituale robur ad confitendum publicè fidem Chriſti abſque ſacramento confirmationis,ſicut etiam poteſt conſequi remiſſionem peccatorum ſine baptiſmo. Sicut tamen nullus conſequitur effectũ baptiſmi ſine baptiſmi voto,ita nullus conſequitur effectũ cõfirmationis ſine voto ipſius. Quod poteſt haberi etiam ante ſuſceptionem baptiſmi.

epi. 108. à medio. tom. 2.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut Aug*. dicit ex hoc quòd Dominus dicit Ioan.13.Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet,intelligimus,Petrũ & alios Chriſti diſcipulos fuiſſe baptizatos ſiue baptiſmo Ioannis(ſicut nonnulli arbitrantur)ſiue,quod magis credibile eſt,baptiſmo Chriſti: neque enim renuit miniſterium baptizandi,vt haberet & baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret.

Ad tertivm dicendum, quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculosè:non tamen confirmationis ſacramentum. Dictũ eſt autem*, quod effectus confirmationis poteſt alicui conferri ante baptiſmum, non autem ſacramentum confirmationis. (ar. 4. & 2. ad 1. argu.) Sicut enim effectus confirmationis, qui eſt robur ſpirituale, præſupponit effectum baptiſmi, qui eſt iuſtificatio: ita ſacramentum confirmationis præſupponit ſacramentum baptiſmi.

ARTICVLVS VII.

Vtrum per ſacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

4. diſ. 7. q. 2. artic. 2.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum gratia gratum faciens, non conferatur. Gratia enim gratum faciens,ordinatur contra culpam. Sed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt*)non exhibetur niſi baptizatis, qui ſunt à culpa mundati. (ar. praced.) Ergo per hoc ſacramentum, gratia gratum faciens non confertur.

¶ 2 Pręterea, Peccatores maximè indigent gratia gratum faciente,per quam ſolam iuſtificari poſſunt. Si ergo per hoc ſacramentum gratia gratum faciens confertur,videtur quòd deberet dari hominibus in peccato exiſtentibus. Quod tamen non eſt verum.

¶ 3 Pręterea,Gratia gratum faciens,ſpecie non differt, cùm ad vnum effectum ordinetur. Sed duæ formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Cùm ergo gratia gratũ faciens conferatur homini per baptiſmum,videtur quòd per ſacramentũ confirmationis,quod non exhibetur niſi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

in epi. ad Hiſpaniarũ epiſco. à medio illius. tom. 1. Concil.

Sed contra eſt,quod Melchiades Papa dicit*, Spiritus ſanctus in fonte baptiſmi, plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præſtat ad gratiam.

CONCLVSIO.

Per confirmationis ſacramentum gratia gratum faciens ſuſcipitur ſicut per baptiſmum.

Respondeo dicendum,quòd in hoc ſacramento (ſicut dictum eſt*) datur baptizato Spiritus ſanctus ad robur, (ar. 1. 2. & 3 huius q.) ſicut Apoſtolis datus eſt in die Pentecoſtes, (vt legitur Act. 2.) & ſicut dabatur baptizatis per impoſitionẽ manus Apoſtolorum: vt dicitur Actuum 8. Oſtenſum eſt autem in Prima parte*,quòd miſſio ſeu datio Spiritus ſancti non eſt niſi cum gratia gratum faciente. (P. p. q. 43. artic. 3.) Vnde manifeſtum eſt, quòd gratia gratum faciens confertur in hoc ſacramento.

Ad primvm ergo dicendum,quòd gratiæ gratum facientis primus effectus eſt remiſſio culpæ. Habet tamen & alios effectus:quia ſufficit ad hoc quòd promoueat hominem per omnes gradus vſque in vitam æternã, ſecundum illud Rom.6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictum eſt 2. Corint. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipſe dicit 1.Cor.15. Gratia Dei ſum id quod ſum. Et ideo gratia gratum faciens,non ſolùm datur ad remiſſionem culpæ,ſed etiam ad augmentum & firmitatem iuſtitiæ. Et ſic confertur in hoc ſacramento.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut ex ipſo nomine apparet, hoc ſacramentum datur ad confirmandum quod prius inuenerit: & ideo non debet dari his,qui non habent gratiam. Et propter hoc ſicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, niſi per pœnitentiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianenſi concilio*, Vt ieiuni ad confirmationem veniant, vt moneantur confeſſionem facere prius, vt mũdi donũ (habetur de conſecr. di. 5. ca. Vt ieiuni.)

Spi-

Spiritus ſancti valeant accipere. Et tunc per hoc ſacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, ſicut & baptiſmi: quia per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequitur pœnitens pleniorem remiſſionem peccati. Et ſi aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequetur remiſſionem peccatorum.

Q. 62. art. 2.
Aliàs ſpiritualis.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam gratum facientem communiter ſumptam, aliquid effectiuum* ſpecialis effectus, ad quod ordinatur ſacramentum. Si ergo conſideretur gratia in hoc ſacramento collata, quantum ad id quod eſt commune: ſic per hoc ſacramentum non confertur aliqua alia gratia, quàm per baptiſmum: ſed quæ prius inerat, augetur. Si autem conſideretur quantum ad illud ſpeciale quod ſuperadditur, ſic non eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſa.

Articvlvs VIII.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum.

4. diſt. 7. q. 3. art. 2. q. 2. & 3. & diſt. 25. q. 2. art. 1. q°. 2. cor.
* Art. 2. huius q°. ad 2. & art. 4.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non ſit omnibus exhibendum. Hoc enim ſacramentũ ad quandam excellentiam datur: vt dictum eſt*. Sed id quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus. Ergo hoc ſacramentum non debet omnibus dari.

¶ 2 Præterea, Per hoc ſacramentum augetur aliquis ſpiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

† In epiſt. ad Hiſpan. Epiſc. à medio illius to. 1. Concil. hoc nũc proxime citato. & habetur de conſecr. diſt. 5. cap. Spiritus ſanctus.

¶ 3 Præterea, Sicut Melchiades papa dicit †, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatẽ ſexus. Ergo nec mulieribus hoc ſacramentum dari debet.

¶ 4 Præterea, Melchiades papa dicit*, quòd quamuis continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen confirmationis beneficia neceſſaria ſunt: quia confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi huius & prælia, reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum acquiſita innocẽtia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte: quia iam non poteſt peccare poſt mortem. Ergo ſtatim morituris non debet hoc ſacramentum conferri: & ſic non debet omnibus dari.

Sed contra eſt, quòd dicitur Act. 2. quòd Spiritus ſanctus adueniens repleuit totam domum (per quam ſignificatur Eccleſia) & poſtea ſubditur, quòd repleti ſunt omnes Spiritu ſancto: Sed ad illam plenitudinem conſequendam hoc ſacramentum datur. Ergo eſt omnibus, qui ſunt in Eccleſia, exhibendum.

Conclvsio.

Confirmationis ſacramentum debet communiter omnibus baptizatis exhiberi, & omni tempore.

ar. 1 huius q.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) per hoc ſacramentum promouetur homo ſpiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem eſt de intentione naturæ, vt omnis qui corporaliter naſcitur, ad perfectam ætatem perueniat: ſed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multò autem magis de intentione Dei eſt omnia ad perfectionem perducere: ex cuius imitatione hoc natura participat. vnde & Deut. 32. dicitur, Dei perfecta ſunt opera. Anima autem, ad quam pertinet & ſpiritualis natiuitas, & ſpiritualis ætatis perfectio, immortalis eſt, & ſicut poteſt tempore senectutis ſpiritualem natiuitatem conſequi, ita tempore iuuentutis vel pueritiæ cõſequi perfectã ętatem: quia huiuſmodi corporales ętates, animæ nõ præiudicãt. Et ideo hoc ſacramentum debet omnibus exhiberi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum datur ad quandam excellentiam: non quidem vnius hominis ad alium (ſicut ſacramentum ordinis) ſed hominis ad ſeipſum: ſicut idem perfectus vir exiſtens, habet excellentiam ad ſe puerum.

Ad secvndvm dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) ætas corporalis non præiudicat animæ. Vnde etiam in puerili ætate homo poteſt conſequi perfectionem ſpiritualis ætatis: de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis eſt non diuturna, neque numero annorum cõputata. Et inde eſt, quòd multi in puerili ætate propter robur Spiritus ſancti perceptum, vſque ad ſanguinem fortiter certauerunt pro Chriſto. — In corp. art.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut Chryſ. dicit in homilia de Machabæis, In mundanis agonibus, ætatis, ac formæ generiſque dignitas requiritur: & ideo ſeruis ac mulieribus, & ſenibus ac pueris ad eos aditus denegatur. in cæleſtibus autem, omni perſonæ & ætati ac ſexui, indiſcreta facultate ſtadiũ patet. Et in homil. de Militia ſpirituali dicit*, Apud Deũ fœmineus etiam militat ſexus. Multæ namq; fœminæ animo virili ſpiritualem militiam geſſerunt: quædam enim interioris hominis virtute, viros æquauerunt in agonibus martyrũ: quædam etiam fortiores viris extiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc ſacramentum conferendum eſt. — Inter principium & medium illius: & habetur hoc hom. 10. 1. in fine illius. *hom. 6. in numero ſexdecim homiliarũ à med. to. 5.

Ad qvartvm dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) anima, ad quam pertinet ſpiritualis ætas, immortalis eſt. Et ideo etiam morituris hoc ſacramentum dandum eſt, vt in reſurrectione perfecti appareant, ſecundum illud Epheſ. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Et ideo Hug. de ſanct. Vict. dicit*, Omnino periculoſum eſſet, ſi ab hac vita ſine confirmatione migrare contingeret: non quia damnaretur, niſi fortè propter contemptum, ſed quia detrimentum perfectionis pateretur. Vnde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam conſequuntur, ſicut & hic maiorem obtinent gratiam. Auctoritas autem illa intelligitur, quantum ad hoc, quòd morituris non eſt neceſſarium hoc ſacramentum propter periculum pugnæ præſentis. — In corp. art. Li. 2. de ſacra. part. 7. ca. 3. circa princ.

Articvlvs IX.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit conferendum homini in fronte.

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non ſit conferendũ homini in fronte. Hoc enim ſacramentum eſt perfectiuum baptiſmi: vt ſuprà dictum eſt*. Sed ſacramentum baptiſmi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc ſacramentum non debet conferri ſolùm in fronte. — Inf. ar. 11 ad 3. Et 4. di. 7. q. 3 ar. 3. q. 2. Et 4. contr. c. 60. Et quol. 11. ar. 7. cor. Et Ro. 1. lect. 5. ſi. & c. 10 le. 2. cor. 2.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale: vt ſuprà dictum eſt †. Sed ſpirituale robur maximè conſiſtit in corde. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri ſupra cor, quàm in fronte. — * q. 65. ar. 4. † ar. 1. & 2. huius q.

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum datur homini ad hoc, quòd liberè fidem Chriſti confiteatur. Sed ore fit confeſſio ad ſalutem: vt dicitur Rom. 10. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

Sed contra eſt, quòd Rabanus dicit* in lib. de inſtitutione clericorum: Signatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem: per Pontificem verò in fronte. — lib. 1 ca. 30. circa princ.

Conclvsio.

Signantur confirmandi chriſmate ſigno crucis in fronte, & vt in manifeſto ſe oſtendant Chriſtianos eſſe, & ne nomen Chriſti ob timorem vel erubeſcentiam prætermittant.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) in hoc ſacramento homo accipit Spiritũ ſanctum ad robur ſpiritualis pugnæ: vt fortiter etiam inter aduerſarios fidei, Chriſti fidem confiteatur. Vnde conuenienter ſignatur chriſmate ſigno crucis in fronte propter duo. primo quidem, quia inſignitur ſigno crucis, ſicut miles ſigno ducis. Quod quidẽ debet eſſe euidẽs & manifeſtum. Inter omnia autẽ loca corporis humani, maximè frons manifeſta eſt, quæ quaſi nunquã obtegitur. Et ideo linitur confirmatus chriſmate in fronte, vt in manife- — ar. 1. 2. & 4 huius q.

feſto demonſtraret ſe eſſe Chriſtianum: ſicut & Apoſtoli poſt acceptum Spiritum ſanctum ſe manifeſtauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundò, quia aliquis impeditur à libera confeſſione nominis Chriſti, propter duo, ſcilicet propter timorem & propter verecundiam. Vtriuſq; autem horum ſignum, maximè manifeſtatur in fronte propter duo, ſcilicet propter propinquitatem imaginationis: & propter hoc quòd ſpiritus à corde directè ad frontem aſcendunt. Vnde verecundati erubeſcunt, timentes autem palleſcunt, vt dicitur in 4. Ethi*. Et ideo in fronte ſignatur chriſmate, vt neque propter timorem, neque propter erubeſcentiam, nomen Chriſti confiteri prætermittant.

E.4.ca. vlti. circa princip. tom.5

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptiſmum regeneramur ad vitam ſpiritualem: quæ ad totum hominem pertinet. Sed in confirmatione roboramur ad pugnam: cuius ſignum ferendum eſt in fronte, quaſi in euidenti loco.

AD SECVNDVM dicendum, quòd principium fortitudinis eſt in corde: ſed ſignum apparet in fronte. Vnde dicitur Ezech. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ, quo homo in ſeipſo confirmatur, pertinet ad cor: ſecundum illud Pſal. Panis cor hominis confirmet. Sed ad ſacramentum confirmationis requiritur ſignum fortitudinis ad alios: & ideo exhibetur in fronte.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc ſacramentũ datur ad liberè confitendum, non autem ad confitendum ſimpliciter: quia hoc fit etiam in baptiſmo. Et ideo non debet dari in ore, ſed in fronte, vbi apparent ſigna paſſionum, quibus libera confeſſio impeditur.

ARTICVLVS X.

Vtrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

4.diſ.7.q.3. ar.3.q.1

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim ſacramentum non ſolùm pueris, ſed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per ſeipſos ſtare poſſunt. Ergo ridiculum eſt, quòd ab alio teneantur.

¶ 2 Præterea, Ille qui iam eſt de Eccleſia, liberum habet acceſſum ad Eccleſiæ principem, qui eſt epiſcopus. Sed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt*) non exhibetur niſi baptizato, qui iam eſt membrum Eccleſiæ. Videtur ergo quòd non debeat per alium exhiberi epiſcopo, ad hoc ſacramentum recipiendum.

ar.6.huius q.

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale: quod magis viget in viris, quàm in mulieribus: ſecundum illud Prouerb. vlti. Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

SED CONTRA eſt quod Inno. papa* dicit, & habetur in Decret. 30. q. 4. Si quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, &c. Ergo ſicut requiritur quod aliquis baptizatum de ſacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad ſacramentum confirmationis accipiendum.

Inn. Exuperio Toletano epiſco. Habetur 30 q.4.ca. Si quis ex vno.

CONCLVSIO.

Quicunque ad confirmationis ſacramentum accedunt, indigent aliquo, quo ſuſtententur & leuentur, ac tanquam adhuc in ſpirituali pugna imbecilles, & pueri, ad perfectionem deducantur.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*.) hoc ſacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis. Sicut autem aliquis de nouo natus, indiget inſtructore in his quæ pertinent ad conſeruationem vitæ (ſecundum illud Hebr. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui aſſumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus, à quibus inſtruantur de his quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus conſtituuntur duces & Centuriones, per quos alij gubernentur. Et propter hoc etiam ille qui accepit hoc ſacramentum, ab alio tenetur, quaſi per alium in pugna ſpirituali erudiendus. Similiter etiam, & quia per hoc ſacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis (ſicut dictum eſt*) ideo ille, qui ad hoc ſacramentum accedit, ſuſtentatur, quaſi adhuc ſpiritualiter imbecillus & puer.

ar.præced.

ar.2.4. & 5 huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet ille qui confirmatur, ſit adultus corporaliter: nondum tamen eſt adultus ſpiritualiter.

AD SECVNDVM dicendum, quòd licet baptizatus ſit effectus membrum Eccleſiæ: nondum tamen eſt aſcriptus militiæ Chriſtianæ. Et ideo epiſcopo tanquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Chriſtianæ aſcriptum. Non enim debet alium ad confirmationẽ tenere, qui nondum eſt confirmatus.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut dicitur Coloſ. 3.) in Chriſto Ieſu non eſt maſculus & fœmina. Et ideo non differt vtrum maſculus vel fœmina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ſolus epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit.

*4.diſ.7.q 3. ar.1.q.2. & di 23.q.1 ar 1ic.1.q.2. & di.25.q.1 ar ti 1 co.Et 4. cõtr.c.60. Et quol.19 ar.7 *li.3. epiſtol. epiſ.26.in fi.*

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſolum epiſcopus hoc ſacramentũ conferre poſſit. Greg*. enim ſcribens Ianuario epiſcopo dicit: Peruenit ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quòd presbyteros chriſmate tangere eos qui baptizati ſunt, prohibuimus: & nos quidem ſecundum veterẽ vſum noſtræ Eccleſiæ fecimus: ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, vbi epiſcopi deſunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus. Sed illud quod pertinet ad neceſſitatẽ ſacramentorum, non eſt propter vitandũ ſcandalum immutandum. Ergo videtur quòd non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab epiſcopo conferatur.

¶ 2 Præterea, Sacramentum baptiſmi videtur maioris efficaciæ quàm ſacramentum confirmationis: quia per baptiſmum fit plena remiſſio peccatorum, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc ſacramento. Sed ſimplex ſacerdos ex ſuo officio poteſt tradere ſacramentum baptiſmi, & in neceſſitate quilibet etiam nõ ordinatus poteſt baptizare. Ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab epiſcopo conferatur.

¶ 3 Præterea, Summitas capitis, vbi ſecũdum medicos eſt locus rationis, ſcilicet particularis (quæ dicitur virtus cogitatiua) eſt nobilior fronte, vbi eſt locus imaginatiuæ virtutis. Sed ſimplex ſacerdos poteſt baptizatos vngere chriſmate in vertice. Ergo multò magis poteſt eos chriſmate ſignare in fronte, quod pertinet ad hoc ſacramentũ.

SED CONTRA eſt quod Euſeb. papa dicit*, Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt: quod ab aliis perfici non poteſt niſi à ſummis Sacerdotibus, nec tempore Apoſtolorum ab aliis quàm ab ipſis Apoſtolis legitur aut ſcitur peractum eſſe, nec ab aliis, quàm qui eorum locum tenent, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet: nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter eccleſiaſtica vnquam reputabitur ſacramenta. Eſt igitur de neceſſitate huius ſacramenti, quod dicitur ſacramentum manus impoſitionis, quòd ab epiſcopo tradatur.

epi.3. ad epiſco. Tuſciæ, et habetur de con ſect. di. 5. ca. Manus impoſitionis.

CONCLVSIO.

Solus Epiſcopus confirmationis ſacramentum exhibere poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd in quolibet opere vltima conſummatio ſupremæ arti aut virtuti reſeruatur: ſicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, ſuperior autem dat formam, ſupremus autem eſt ad quẽ pertinet vſus, qui eſt finis artificiatorũ, & epiſtola, quæ à notario ſcribitur, à domino Papa ſignatur. Fideles autem Chriſti ſunt quoddam diuinum opus (ſecundum illud 1. ad Corint. 3. Dei ædificatio eſtis) ſunt etiam quaſi quædam

dam epiſtola, Spiritu Dei ſcripta, ſicut dicitur ſecundæ Corinth. 3. Hoc autem confirmationis ſacramentum eſt quaſi vltima conſummatio ſacramenti baptiſmi: ita ſcilicet quòd per baptiſmum ædificatur homo in domum ſpiritualem, & conſcribitur quaſi quædam ſpiritualis epiſtola. ſed per ſacramentum confirmationis quaſi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus ſancti: & quaſi epiſtola conſcripta ſignatur ſigno crucis. Et ideo collatio huius ſacramenti epiſcopis reſeruatur, qui obtinent ſummam poteſtatem in Eccleſia: ſicut & in primitiua Eccleſia, per impoſitionem manus Apoſtolorum, quorum vicem gerunt epiſcopi, plenitudo Spiritus ſancti dabatur: vt habetur Act. 8. vnde Vrbanus papa * dicit, Omnes fideles, per manus impoſitionem epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.

Vrbanus t. in epiſ. ad omnes Chriſtianos: habetur de cõſecr. diſ. 5. ca. Omnes fideles

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd Papa in Eccleſia habet plenitudinem poteſtatis, ex qua poteſt quædam quæ ſunt ſuperiorum ordinum, committere quibuſdam inferioribus, ſicut quibuſdam presbyteris concedit conferre minores ordines: quòd pertinet ad poteſtatem epiſcopalem. Et ex hac plenitudine poteſtatis conceſſit beatus Greg * papa, quòd ſimplices ſacerdotes hoc ſacramentum conferrent, quandiu ſcandalum tolleretur.

li. 3. epiſtol. epiſ. 26. in fi.

A D S E C V N D V M dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi eſt efficacius quàm hoc ſacramentum quantum ad remotionem mali: eo quòd eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe in eſſe. Hoc autẽ ſacramentum eſt efficacius ad proficiẽdum in bono: quia eſt quoddam ſpirituale augmentum de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum, & ideo hoc ſacramentum digniori miniſtro committitur.

A D T E R T I V M dicendum, quòd ſicut * Rabanus dicit in lib. de inſtitutione clericorum, ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione, ſignificetur ſuper ipſum Spiritus ſancti deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam: in ſecunda quoque, vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & virtutis, venire in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, ſed propter potiorem effectum, hæc vnctio epiſcopis reſeruatur.

li. 1. c. 30. circa principium

A R T I C V L V S X I I.

Vtrum ritus huius ſacramenti ſit conueniens.

4. diſ. 7. q. 3. art. 3. q. 2. ad tertium & in expoſitione literæ.

A D D V O D E C I M V M ſic proceditur. Videtur quòd ritus huius ſacramenti non ſit conueniens. Sacramentum enim baptiſmi eſt maioris neceſſitatis quàm hoc ſacramentum: vt ſuprà dictum eſt *. Sed baptiſmo deputantur certa tempora, ſcilicet Paſcha & Pentecoſte. Ergo etiam huic ſacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

** art. 1. huius q. ad 3. & q. 65. art. 4.*

¶ 2 Præterea, Sicut hoc ſacramentum requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & ſacramentum baptiſmi. Sed in ſacramẽto baptiſmi non requiritur quòd à ieiunis ſumatur vel conferatur. Ergo videtur inconuenienter ſtatutum in concilio Aurelianenſi *, vt ieiuni ad confirmationem veniant: & in concilio Meldenſi, vt epiſcopi non niſi ieiuni, per impoſitionem manuum, Spiritum ſanctum tradant.

referũtur hæc de conſe. di. 5 ca. Vt ieiuni: Et vt epiſc.

¶ 3 Præterea, Chriſma eſt quoddam ſignum plenitudinis Spiritus ſancti: vt ſuprà dictum eſt *. Sed plenitudo Spiritus ſancti data eſt fidelibus Chriſti in die Pentecoſtes: vt habetur Act. 2. Magis ergo debet chriſma confici & benedici in feſto Pẽtecoſtes, quã in cœna Domini.

** art. 2. huius q.*

S E D C O N T R A eſt, vſus Eccleſiæ: quæ à Spiritu ſancto gubernatur.

C O N C L V S I O.

Conueniens eſt ritus confirmationis eccleſiæ auctoritate ſeruatus.

R E S P O N D E O dicendum, quòd Dominus Matth. 18 fidelibus ſuis promiſit, dicens, Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum eſt, quòd ordinationes Eccleſiæ dirigantur ſecundum ſapientiam Chriſti. Et propter hoc certum eſſe debet, ritus quos Eccleſia obſeruat in hoc, & in aliis ſacramentis eſſe conuenientes.

A D P R I M V M ergo dicendũ, quòd ſicut Melchiades papa * dicit, ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta (ſcilicet baptiſmi & confirmationis) vt ab inuicem niſi morte præueniente nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero rite perfici non poſſit. Et ideo eadem tempora ſunt præfixa baptiſmo ſolenniter celebrando, & huic ſacramento. Sed quia hoc ſacramentum à ſolis epiſcopis datur, qui non ſunt ſemper præſentes, vbi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad communem vſum ſacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

** in epi. ad Hiſpan. epiſc. ante med. tom. 1 Concil.*

A D S E C V N D V M dicendum, quod ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes: ſicut in ſtatuto Meldẽſis * concilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, ſuſtinetur vt hoc ſacramentum (quod non niſi ab epiſcopis dari poteſt) etiam à non ieiunis detur vel accipiatur: quia vnus epiſcopus præcipuè in magna diœceſi, non ſufficeret ad tot homines confirmandos, ſi eis tempus arctaretur. Vbi tamen congruè obſeruari poteſt, conuenientius eſt vt à ieiunis detur & accipiatur.

** vt patet de cõſecr. di. 5. ca. Vt Epiſc.*

A D T E R T I V M dicendum, quòd ſicut ex concilio Martini papæ * habetur, omni tempore licebat chriſma conficere. Sed quia ſolennis baptiſmus, ad quem requiritur vſus chriſmatis, in vigilia Paſchæ celebratur: congruè ordinatum eſt, vt per biduum antè ab epiſcopo chriſma benedicatur, vt poſſit per diœceſim deſtinari. Dies etiam ille ſatis congruit ad materias ſacramentorum benedicendas, in quo fuit Euchariſtiæ ſacramentum inſtitutum, ad quod omnia alia ſacramenta quodammodo ordinantur: ſicut ſuprà dictum eſt *.

** habetur de cõſecr. di. 4. ca. Omni tẽpore.*

** q. 65. ar. 3*

Q V Æ S T I O L X X I I I.

De ſacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe, in ſex articulos diuiſa.

C O N S E Q V E N T E R conſiderandum eſt de ſacramento Euchariſtiæ. Et primò de ipſo ſacramento. ſecundò de materia. tertiò de forma. quartò de effectibus. quintò de recipientibus hoc ſacramẽtum. ſextò de miniſtro. ſeptimò de ritu.

Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.
¶ Secundò, vtrum ſit vnum vel plura.
¶ Tertiò, vtrum ſit de neceſſitate ſalutis.
¶ Quartò, de nominibus eius.
¶ Quintò, de inſtitutione ipſius.
¶ Sextò, de figuris eius.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.

A D P R I M V M ſic proceditur. Videtur quòd Euchariſtia non ſit ſacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo ſacramenta: quia vnumquodque ſacramentum efficax eſt ad ſuum effectum producendum. Cùm ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & Euchariſtia (vt dicit Dion * 4. Eccle. hier.) videtur Euchariſtia non eſſe ſacramentum, cùm confirmatio ſit ſacramentum, vt prius habitum eſt †.

Infr. ar. 4. & q. 79. art. 5. & 7. Et 4. di. 8. q. 1. ar. 1. q. 1.

** ca. 2. Eccle. hier. ante medium: & ca. 4. in principio.*

† q. 65. art. 4. & q. præc. art. 1.

¶ 2 Præterea, In quolibet ſacramento nouæ legis id quod viſibiliter ſubiicitur ſenſui, efficit inuiſibilem effectum ſacramenti: ſicut ablutio aquæ, cauſat & characterẽ baptiſmalem, & ablutionem ſpiritualem: ſicut ſuprà dictũ eſt *. Sed ſpecies panis & vini, quæ ſubiiciuntur ſenſui in hoc ſacramento, non efficiunt neque ipſum corpus Chriſti verum

** q. 62. et 65 art. 1.*

ſti verum, quod eſt res & ſacramentum, neque corpus myſticum, quod eſt res tantum in Euchariſtia. Ergo videtur quòd Euchariſtia non ſit ſacramentum nouæ legis.

¶ 3 Præterea, Sacramenta nouæ legis habentia materiam, in vſu materiæ perficiuntur: ſicut baptiſmus in ablutione, & cõfirmatio in chriſmatis conſignatione. Si ergo Euchariſtia ſit ſacramentum, perficeretur in vſu materiæ, non in conſecratione ipſius materiæ. Quod patet eſſe falſum: quia forma huius ſacramenti, ſunt verba quæ in conſecratione materiæ dicuntur: vt infrà patebit*. Ergo Euchariſtia non eſt ſacramentum. *q. 78. ar. 1*

SED CONTRA eſt, quod in collecta dicitur, Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam.

CONCLVSIO.

Præter baptiſmi, & confirmationis ſacramentum, oportuit in Eccleſia Dei eſſe Euchariſtiæ ſacramentum, tanquam animarum ſpirituale alimentum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad ſubueniendum homini in vita ſpirituali: Vita autem ſpiritualis, vitæ corporali conformatur: eo quòd corporalia, ſpiritualium ſimilitudinẽ gerunt. Manifeſtum eſt autem, quòd ſicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ: ita etiam requiritur alimentum, quo homo conſeruatur in vita. Et ideo ſicut ad vitam ſpiritualem oportuit eſſe baptiſmum, qui eſt ſpiritualis generatio; & confirmationẽ, quæ eſt ſpirituale augmentum: ita oportuit eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt ſpirituale alimentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex eſt perfectio. Vna quæ eſt in ipſo homine, ad quam perducitur per augmentum: & talis perfectio competit confirmationi. Alia autem eſt perfectio, quam homo conſequitur ex adiunctione alicuius extrinſeci, hominem conſeruantis: puta ex adiunctione cibi, vel indumenti, vel alicuius huiuſmodi, & talis perfectio competit Euchariſtię, quæ eſt ſpiritualis refectio.

AD SECVNDVM dicendum, quòd aqua baptiſmi non cauſat aliquem ſpiritualem effectum propter ipſam aquam, ſed propter virtutes Spiritus ſancti in aqua exiſtentem. Vnde Chryſo. dicit ſuper illud Ioan. 5. Angelus Domini ſecundum tempus, &c. In baptizatis non ſimpliciter aqua operatur: ſed cùm ſpiritus ſancti ſuſceperit gratiam, tunc omnia ſoluit peccata. Sicut autem ſe habet virtus Spiritus ſancti ad aquam baptiſmiata ſe habet corpus Chriſti verum ad ſpecies panis & vini. Vnde ſpecies panis & vini non efficiunt aliquid niſi virtute corporis Chriſti veri. *homil. 35. in Io. ante princip. & mediũ tom. 3*

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſacramentum dicitur ex eo quòd continet aliquid ſacrum. Poteſt autem aliquid eſſe ſacrum dupliciter, ſcilicet abſolutè, & in ordine ad aliud.

Hæc autem eſt differentia inter Euchariſtiam & alia ſacramenta habentia materiam ſenſibilem, quòd Euchariſtia continet aliquid ſacrum abſolutè, ſcilicet ipſum Chriſtum, aqua verò baptiſmi continet aliquid ſacrum in ordine ad aliud, ſcilicet virtutem ad ſanctificandum, & eadem ratio eſt de chriſmate & ſimilibus. Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ perficitur in ipſa conſecratione materiæ, alia verò ſacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum.

Et ex hoc etiam conſequitur alia differentia, nam in ſacramento Euchariſtiæ id quod eſt res & ſacramentum, eſt in ipſa materia: id autem quod eſt res tantũ, eſt in ſuſcipiente, ſcilicet gratia quæ confertur: in baptiſmo autem vtrunque eſt in ſuſcipiente, ſcilicet & character, qui eſt res & ſacramentum, & gratia remiſſionis peccatorum, quæ eſt res tantum, & eadem ratio eſt de aliis ſacramentis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit vnum vel plura.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd Euchariſtia non ſit vnum ſacramentum, ſed plura. Dicitur enim in collecta, Purificent nos Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus. Quod quidem dicitur propter Euchariſtiæ ſuſceptionem. Ergo Euchariſtia non eſt vnum ſacramentum, ſed plura. *Inf q. 78. ar. 6. ad 2. Et 4. di. 8. q. 1. art. 1. q. 2*

¶ 2 Præterea, Impoſſibile eſt multiplicato genere, non multiplicari ſpeciem, ſicut quòd vnus homo ſit plura animalia. Sed ſignum eſt genus ſacramenti: vt ſupra dictum eſt*. Cùm igitur in Euchariſtia ſint plura ſigna, ſcilicet panis & vinum, videtur conſequens eſſe quòd ſint plura ſacramenta. *q. 60. ar. 1*

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum conficitur in conſecratione materiæ: ſicut dictum eſt*. Sed in hoc ſacramento eſt duplex materiæ conſecratio. ergo eſt duplex ſacramentum. *art. præced.*

SED CONTRA eſt, quòd Apoſt. dicit 1. Corint. 10. Vnus panis & vnum corpus multi ſumus omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus, ex quo patet, quòd Euchariſtia eſt ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis. Sed ſacramentum ſimilitudinem gerit rei, cuius eſt ſacramentum. Ergo Euchariſtia eſt vnum ſacramentum.

CONCLVSIO.

Quanquam multa ſint in hoc ſacramento à parte materiæ, cibus & potus, ſeu panis & vinum: vnum tamen ſacramentum eſt ad vnam perfectam animæ refectionem inſtitutum.

RESPONDEO dicẽdum, quòd ſicut dicitur 5. Met*. vnum dicitur non ſolùm quod eſt indiuiſibile, vel quod eſt cõtinuum, ſed etiam quod eſt perfectum: ſicut dicitur vna domus, & vnus homo. Eſt autem vnum in perfectione, ad cuius integritatẽ concurrũt omnia, quæ requiruntur ad finẽ eiuſdem: ſicut homo integratur ex omnibus membris neceſſariis ad operationẽ animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ ſunt neceſſariæ ad inhabitandum: & ſic hoc ſacramentum dicitur vnum. Ordinatur enim ad ſpiritualem refectionẽ, quæ corporali conformatur. Ad corporalẽ autẽ refectionem duo requiruntur, ſcilicet cibus, qui eſt alimentũ ſiccũ: & potus, qui eſt alimentum humidum. Et ideo etiã ad integritatem huius ſacramenti duo concurrunt, ſcilicet ſpiritualis cibus & ſpiritualis potus: ſed illud Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Ergo hoc ſacramentum multa quidẽ eſt materialiter, ſed vnum formaliter & perfectiuè. *li. 5. metaph. à tex. 1. 9. vſq; ad 12. tom. 3*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eadem collecta & pluraliter dicitur primò, Purificent nos ſacramẽta quæ ſumpſimus: & poſtea ſingulariter ſubditur, Hoc tuũ ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam, ad oſtẽdendum, quod hoc ſacramentũ quodammodo eſt multa: ſimpliciter autem vnum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd panis & vinum materialiter quidem ſunt plura ſigna: formaliter verò & perfectiuè vnum, inquantum ex eis perficitur vna refectio.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex hoc quod eſt duplex conſecratio materię huius ſacramenti, non poteſt plus haberi, niſi quòd hoc ſacramentum materialiter eſt multa, vt dictum eſt*. *in corp. art.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm Euchariſtia ſit de neceſſitate ſalutis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc ſacramento manducatur caro Chriſti, & bibitur ſanguis eius. Ergo ſine hoc ſacramento non poteſt homo habere ſalutem ſpiritualis vitæ. *Inf. q. 80. ar. 11. Et 4. di. 9 ar. 1. q. 1. & diſt. 12. q. 3. ar. 2. q. 1. Et Io. 6. le. 7. col. 1.*

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentũ eſt quoddam ſpirituale

alimen-

alimentum. Sed alimentum corporale eſt de neceſſitate corporalis ſalutis. Ergo etiam hoc ſacramentum eſt de neceſſitate ſpiritualis ſalutis.

¶ 3 Præterea, Sicut baptiſmus eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, ſine qua non eſt ſalus: ita & Euchariſtia: dicit enim Apoſtolus 1. Cor. 11. Quotieſcunque manducaueritis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Ergo ſicut baptiſmus eſt de neceſſitate ſalutis, ita etiam hoc ſacramentum.

Sed contra eſt, quod Aug. ſcribit Bonifacio cõtra Pelagianos *, Nec illud cogitetis, paruulos vitam habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti.

li. 4. cõt. duas epi. Pelag. ca. 11 in medio, tom. 7.

CONCLVSIO.

Quanquam non ſicut baptiſmus Euchariſtia ſacramentum ad ſalutem neceſſarium ſit, eſt tamen ex parte rei neceſſarium ad ſalutem.

Respondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento duo eſt conſiderare, ſcilicet ipſum ſacramentum, & rem ſacramenti. dictum eſt autem, quòd res huius ſacramenti eſt vnitas corporis myſtici, ſine qua non poteſt eſſe ſalus: nulli enim patet aditus ſalutis extra Eccleſiam, ſicut nec in diluuio abſque arca Noë, quæ ſignificat Eccleſiam: vt habetur 1. Pet. 3. dictum eſt * autẽ ſuprà, quòd res alicuius ſacramenti haberi poteſt ante perceptionem ſacramenti, ex ipſo voto ſacramenti percipiendi. Vnde ante perceptionem huius ſacramenti, poteſt homo habere ſalutem ex voto percipiendi hoc ſacramentum: ſicut & ante baptiſmum ex voto baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt *. Eſt tamen differentia quantum ad duo. Primò quidem, quia baptiſmus eſt principium ſpiritualis vitæ, & ianua ſacramentorum: Euchariſtia verò eſt quaſi conſummatio ſpiritualis vitæ, & omnium ſacramentorum finis (vt ſuprà dictum eſt *) per ſanctificationes enim omnium ſacramentorum, fit præparatio ad ſuſcipiendam vel conſecrandam Euchariſtiam. Et ideo perceptio baptiſmi eſt neceſſaria ad inchoandam ſpiritualem vitam, perceptio autem Euchariſtiæ eſt neceſſaria ad conſummandam ipſam: non ad hoc quòd ſimpliciter habeatur, ſed ſufficit eam habere in voto, ſicut & finis habetur in deſiderio & intentione. Alia differentia eſt: quia per baptiſmum ordinatur homo ad Euchariſtiam: & ideo ex hoc ipſo quòd pueri baptizãtur, ordinantur per Eccleſiam ad Euchariſtiam, & ſic ſicut ex fide Eccleſiæ credunt, ſic ex intentione Eccleſiæ deſiderant Euchariſtiam, & per conſequens recipiunt rem ipſius. Sed ad baptiſmum non ordinatur per aliud præcedens ſacramentum. Et ideo ante ſuſceptionem baptiſmi, non habent pueri aliquomodo baptiſmum in voto, ſed ſoli adulti: vnde rem ſacramenti non poſſunt percipere ſine perceptione ſacramenti. Et ideo hoc ſacramentũ in hoc modo eſt de neceſſitate ſalutis, ſicut baptiſmus.

q. 68. ar. 2 — *q. 68. ar. 2* — *q. 65. ar. 3*

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Aug *. dicit, exponens illud verbum Ioan. Hunc cibum & potum, ſcilicet carnis ſuæ & ſanguinis ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorũ quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis, & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis, & fidelibus eius. Vnde ſicut ipſe dicit in Epiſt *. ad Bonifacium, Nulli eſt aliquatenus ambigendum, tunc vnumquẽq; fidelium corporis ſanguiniſque Domini participem fieri, quando in baptiſmate membrũ corporis Chriſti efficitur nec alienari ab illius panis caliciſque conſortio, etiam ſi antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc ſeculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat.

trac. 26. in Io. tom. 9 — *refertur de con ſecr. di. 4. ca. Nulli.*

Ad secundum dicendum, quòd hæc eſt differentia inter alimentum corporale & ſpirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in ſubſtantiam eius, qui nutritur: & ideo non poteſt homini valere ad vitæ conſeruationem alimentum corporale, niſi realiter ſumatur. Sed alimentum ſpirituale conuertit hominẽ in ſeipſum: ſecundum illud quod Augu *. dicit in lib. Confeſ. quòd quaſi audiuit vocem Chriſti dicẽtis ſibi, Nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Poteſt autem aliquis in Chriſtum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam ſine huius ſacramenti perceptione. Et ideo non eſt ſimile.

li. 7. Confeſ. c. 10. à medio tom. 1.

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus eſt ſacramentum mortis & paſſionis Chriſti prout homo regeneratur in Chriſto virtute paſſionis eius: ſed Euchariſtia eſt ſacramentum paſſionis Chriſti, prout homo perficitur in vnione ad Chriſtum paſſum. Vnde ſicut baptiſmus dicitur ſacramentum fidei, quæ eſt fundamentum ſpiritualis vitæ, ita Euchariſtia dicitur ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, vt dicitur Col. 3.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent reſpõdere rebus. Sed hoc ſacramentum eſt vnum: vt dictũ eſt *. Ergo non debet pluribus nominibus nominari.

Inf. q. 79. ar. 2. ad 1. Et 4. di. 8. q. 1. ar. 1. q. 3. — *ar. 1. huius q.*

¶ 2 Præterea, Species non notificatur conuenienter per id quod eſt commune toti generi. Sed Euchariſtia eſt ſacramentum nouæ legis. Omnibus autem ſacramentis commune eſt, quòd in eis confertur gratia: quod ſignificat nomen Euchariſtiæ, quod eſt idem quod bona gratia. omnia etiam ſacramenta remedium nobis afferunt in via præſentis vitæ: quod pertinet ad rationem viatici, in omnibus etiam ſacramentis fit aliquid ſacrum: quod pertinet ad rationem ſacrificij. Et per omnia ſacramenta ſibi inuicem communicant fideles: quod ſignificat hoc nomẽ ſynaxis in Græco, vel communio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic ſacramento.

¶ 3 Præterea, Hoſtia videtur eſſe idem quod ſacrificiũ. Sicut ergo non propriè dicitur ſacrificium, ita nec propriè dicitur hoſtia.

Sed contra eſt, quòd vſus fidelium habet.

Conclvsio.

Euchariſtia ſacramentum, vt eſt Dominicæ paſſionis commemoratiuum, Sacrificium nominatur: vt verò vnum Chriſti corpus myſticum deſignat, Communio: vt autem beatæ & æternæ fruitionis præfiguratiuum, Euchariſticum dicitur.

Respondeo dicendum, quòd hoc ſacramentũ habet triplicem ſignificationem. Vnam quidem reſpectu præteriti: inquantum ſcilicet eſt commemoratiuum Dominicæ paſſionis, quæ fuit verum ſacrificium, vt ſuprà dictum eſt *: et ſecundum hoc nominatur ſacrificiũ. Aliam autem ſignificationem habet reſpectu rei præſentis, ſcilicet eccleſiaſticæ vnitatis; cui homines aggregantur per hoc ſacramentum. Et ſecundum hoc nominatur communio vel ſynaxis. dicit enim Damaſce *. 4. lib. quòd dicitur communio, quia communicamus per ipſam Chriſto, & quia participamus eius carne & deitate, & quia communicamus & vnimur adinuicem per ipſam. Tertiam ſignificationem habet reſpectu futuri: inquantum ſcilicet hoc ſacramentum eſt præfiguratiuum fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et ſecundum hoc dicitur viaticum: quia hic præbet nobis viam illuc perueniendi. Et ſecundum hoc etiam dicitur Euchariſtia, id eſt bona gratia: quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Chriſtum, qui eſt plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepſis, id eſt aſſumptio: quia vt Damaſce * [illegible], per hoc filij deitatem aſſumimus.

q. 48. ar. 3 — *lib. 4. orthod. fid. ca. 14. à med.* — *lib. 4. orthod. fid. ca. 14*

Ad primvm ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, ſecundum diuerſas proprietates vel effectus.

Ad secvndvm dicendum, quòd id quod eſt cõmune omnibus ſacramentis, attribuitur antonomaſticè ei propter eius excellentiam.

Ad tertium dicendum, quòd hoc ſacramentum dicitur ſacrificium, inquantum repræſentat ipſam paſſionē Chriſti. Dicitur autem hoſtia, inquantū cōtinet ipſum Chriſtū, qui eſt hoſtia ſalutaris: vt dicitur Epheſ. 5.

Articvlvs v.

Vtrùm inſtitutio huius ſacramenti fuerit conueniens.

Inſ. q. 74. ar. 4. co. & ad 1. & q. 80. art. 8. ad 1. & 4. diſt. 8. qō. 1. art. 3. & 1. cor. 11. le. 4. & c. 4. & le. 5. col. 1. fin.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniēs inſtitutio iſtius ſacramenti. Vt enim Philoſophus * dicit in 2. de Generatione, Ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Sed per baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio, accipimus eſſe ſpirituale vt Dionyſ. † dicit 2. cap. eccleſ. hierar. Ergo per baptiſmum etiam nutrimur. Non ergo fuit neceſſarium inſtituere hoc ſacramentū, quaſi ſpirituale nutrimentū.

** lib. 2. text. 50. tom. 2. † ca. 2. eccleſ. hierar. part. 1 à medio.*

¶ 2 Præterea, Per hoc ſacramentum homines Chriſto vniuntur, ſicut membra capiti. Sed Chriſtus eſt caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt ſuprà dictum eſt. * Ergo non debuit inſtitutio huius ſacramenti differri vſque ad cœnam Domini.

** Quæſt. 8.*

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum dicitur eſſe memoriale Dominicæ paſſionis ſecundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationē, ſed memoria eſt præteritorū. Ergo hoc ſacramētum non debuit inſtitui ante Chriſti paſſionem.

¶ 4 Præterea, Per baptiſmum aliquis ordinatur ad Euchariſtiam, quæ non niſi baptizatis dari debet. Sed baptiſmus inſtitutus fuit poſt Chriſti paſſionem & reſurrectionem: vt patet Matth. vlt. Ergo inconuenienter hoc ſacramentum fuit ante paſſionem Chriſti inſtitutum.

Sed contra eſt, quòd hoc ſacramentū eſt inſtitutum à Chriſto: de quo dicitur Matt. 7. Bene omnia fecit.

Conclvsio.

Conuenientiſſimum fuit Euchariſtia ſacramentum à Chriſto in vltima cœna inſtitui quo eius memoria firmius fidelium diſcipulorum cordibus firmaretur.

Respondeo dicendum, quòd conuenienter hoc ſacramentum inſtitutū fuit in Cœna in qua ſcilicet Chriſtus vltimò, cum ſuis diſcipulis fuit conuerſatus. Primò quidem ratione continentiæ huius ſacramenti. Continetur enim ipſe Chriſtus in Euchariſtia ſicut in ſacramento. Et ideo quando ipſe Chriſtus in propria ſpecie à diſcipulis diſceſſurus erat, in ſacramentali ſpecie ſeipſum eis reliquit: ſicut in abſentia Imperatoris exhibetur veneranda eius imago. Vnde Euſebius Emiſſenus * dicit, Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſideribus, neceſſe erat vt die Cœnæ ſacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret nobis, vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium. Secundò, quia ſine fide paſſionis Chriſti nunquam potuit eſſe ſalus: ſecūdum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo oportuit omni tempore apud homines eſſe aliquid repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Cuius in veteri quidem Teſtamento præcipuum ſacramentum erat agnus Paſchalis, vnde & Apoſtolus dicit 1. Corinth. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Succeſſit autem ei nouo Teſtamento Euchariſtiæ ſacramentum: quod eſt rememoratiuum præteritæ paſſionis, ſicut & illud fuit præfiguratiuum futuræ. Et ideo conueniens fuit vt imminente paſſione, celebrato priori ſacramento, nouum ſacramentum inſtitueret. Vnde Leo * papa dicit, quòd, vt vmbræ cederent corpori, antiqua obſeruantia nouo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſtiuitas, dum mutatur, impletur. Tertiò, quia ea quæ vltimò dicuntur, maximè ab amicis recedentibus, magis memoriæ cōmendantur: præſertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos. Ea verò, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt beatus Alexand. * papa dicit) nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt quàm corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt: ideo vt in maiori veneratione haberetur, Dominus in vltimo diſceſſu ſuo à diſcipulis, hoc ſacramentū inſtituit. Et hoc eſt quod Auguſtinus † dicit in lib. reſponſionum ad Ianuarium. Saluator, quo vehementius commendaret myſterij huius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat.

** habetur de cōſecr. diſt. 4 c. Quia corpus aſſumptum homil. 4. in Paſcha domini non longe à principio.*

** In ſerm. 7. de Paſſione Domini inter principium et medium.*

** Alexand. 1. in epiſt. ad omnes orthod. à medio illius tom. 1. concil. † In epi. 118. cap. 6. à med. tom. 2.*

Ad primvm ergo dicendū, quòd ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus, non tamen eodem modo nobis aduenientibus. Nam ea, ex quibus ſumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem inquantum ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationem. Vnde & ſicut per baptiſmum regeneramur in Chriſto, ita per Euchariſtiam manducamus Chriſtum.

Ad secvndvm dicendum, quòd Euchariſtia eſt Sacramentū perfectum Dominicæ paſſionis, tanquam continens ipſum Chriſtū paſſum. Et ideo non potuit inſtitui ante Incarnationē: ſed tūc habebant locū ſacramenta, quæ erant tantum præfiguratiua Dominicæ paſſionis.

Ad tertivm dicendum, quòd ſacramentum iſtud fuit inſtitutum in cœna, vt in futurum eſſet memoriale Dominicæ paſſionis, ea perfecta. Vnde ſignanter dicit, Hoc quotieſcunque feceritis, de futuro loquens.

Ad qvartvm dicendum, quòd inſtitutio reſpondet ordini intentionis. Sacramentum autem Euchariſtiæ, quamuis ſit poſterius baptiſmo in perceptione, eſt tamen prius in intentione. Et ideo debuit prius inſtitui. Vel poteſt dici quòd baptiſmus iam erat aliqualiter inſtitutus in ipſo Chriſti baptiſmo. Vnde & iam aliqui ipſo Chriſti baptiſmo erant baptizati, vt legitur Ioan. 3.

Articvlvs vi.

Vtrùm agnus Paſchalis fuerit præcipua figura huius ſacramenti.

Inſ. q. 80. ar. 10. ad ſecundum. & 4. diſt. 8. q. 1. art. 2. & diſt. 12. q. 3. art. 1. q. 3. ad primum.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd agnus Paſchalis non fuerit præcipua figura huius ſacramenti. Chriſtus enim dicitur ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedec, propter hoc quòd Melchiſedec geſſit figuram ſacrificij Chriſti, offerēs panem & vinum. Sed expreſſio ſimilitudinis facit quòd vnum ab alio denominetur. Ergo videtur quòd oblatio Melchiſedec, fuerit potiſſima figura huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Tranſitus maris Rubri fuit figura baptiſmi: ſecundum illud primæ Cor. 10. Omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paſchalis præceſſit tranſitū maris Rubri, quem ſubſecutū eſt manna, ſicut Euchariſtia ſequitur baptiſmū. Ergo manna eſt expreſſior figura huius ſacramēti, quàm agnus Paſchalis.

¶ 3 Præterea, Potiſſima virtus huius ſacramenti eſt, quòd introducit nos in regnum cælorum, ſicut quoddam viaticum. Sed hoc maximè præfiguratum fuit in ſacramento expiationis, quando Pontifex intrabat ſemel in anno cum ſanguine in Sancta ſanctorum: ſicut Apoſtolus probat Hebræ. 9. Ergo videtur quòd illud ſacrificium fuerit expreſſior figura huius ſacramenti, quàm agnus Paſchalis.

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus dicit primæ Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis.

Conclvsio.

Quanquā multis figuris fuiſſet Euchariſtiæ ſacramentū præfiguratum, præcipua tamen eius figura fuit agnus in lege præcipuus.

Respondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento tria conſiderare poſſumus, ſcilicet id quod eſt ſacramentum tantùm, quod eſt panis & vinum: & id quod eſt res & ſacramentum, ſcilicet corpus Chriſti verū: & quod eſt res tantùm, ſcilicet effectus huius ſacramenti. Quan-

tum igitur ad id quod eſt ſacramentum tantùm, potiſſima figura fuit huius ſacramẽti oblatio Melchiſedec, qui obtulit panem & vinum. Quantum autem ad ipſum Chriſtum paſſum, qui continetur in hoc ſacramento, figuræ eius fuerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamẽti: præcipuè ſacrificium expiationis, quod erat ſolenniſſimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna: quod habebat in ſe omnis ſaporis ſuauitatem (vt dicitur Sapient. 16.) ſicut & gratia huius ſacramenti, quantum ad omnia reficit mentem. ſed agnus Paſchalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc ſacramentum. Quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis: ſecundũ illud Exod. 12. Edent carnes, & azymos panes. Quantum verò ad ſecundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Iſraël decimaquarta luna, quod fuit figura paſſionis Chriſti, qui propter innocẽtiam dicitur agnus. Quantum verò ad effectum, quia per ſanguinẽ agni Paſchalis protecti ſunt filij Iſraël à deuaſtante Angelo, & educti de Aegyptiaca ſeruitute. Et quãtum ad hoc ponitur præcipua figura huius ſacramenti agnus Paſchalis: quia ſecundum omnia ipſum repræſentat.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

QVÆSTIO LXXIIII.

De materia Euchariſtiæ quantum ad ſpeciem, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de materia huius ſacramenti. Et primò de ſpecie materiæ. ſecũdò, de conuerſione panis & vini in corpus Chriſti, tertiò de modo exiſtendi corpus Chriſti in hoc ſacramento. quartò, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc ſacramento remanent.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm panis & vinum ſint materia huius ſacramenti.

¶ Secũdò, vtrùm ad materiam huius ſacramenti, requiratur determinata quantitas.

¶ Tertiò, vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis triticeus.

¶ Quartò, vtrùm ſit panis azymus, vel fermentatus.

¶ Quintò, vtrùm materia ſacramenti ſit vinum de vite.

¶ Sextò, vtrùm ſit admiſcenda aqua.

¶ Septimò, vtrùm aqua ſit de neceſſitate huius ſacramẽti.

¶ Octauò, de quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis & vinum.

4. diſt. 11. q. 2. art. 1. q. 1. & 2. & 4. contra gen. 61. & 68. & 1. cor. 11. lec. 5. & 2. & 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd materia huius ſacramenti non ſit panis & vinũ. Hoc enim ſacramentum perfectius debet repræſentare paſſionẽ Chriſti quàm ſacramẽta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erãt materiæ ſacramentoru veteris legis, expreſſius repræſentant paſſionẽ Chriſti quàm panis & vinum. Ergo materia huius ſacramenti magis debet eſſe carnes animalium quàm panis & vinum.

¶ 2 Præterea, Hoc Sacramentum eſt vbiq; celebrandum. Sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur vinum: ergo panis & vinum non ſunt conueniens materia huius ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentũ competit ſanis & infirmis. Sed vinum nocet quibuſdam infirmis. Ergo videtur, quòd vinum non debeat eſſe materia huius ſacramenti.

Alex. 1. in ep. ad oẽs orthod. à medio illius tom. 1. concil.

SED CONTRA eſt, quod Alexand*. papa dicit, In ſacramentorum oblationibus panis tantum & vinum aqua permixtum, in ſacrificium offerantur.

CONCLVSIO.

Conueniens materia ſacramenti Euchariſtiæ eſt non panis & caſeus, vel infantium ſanguis farina permiſtus, vel aqua, ſed panis & vinum, quæ Chriſtus inſtituit.

RESPONDEO dicendum, quòd circa materiam huius ſacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ (vt Aug*. dicit in lib. de hæreſibus) offerunt panem & caſeum in hoc ſacramento: dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouium fuiſſe celebratas. Alij verò, ſcilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis ſanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam conficere perhibentur, miſcentes eum farinæ, panemque inde facientes. Quidam verò, qui dicuntur Aquarij, aquam ſolam ſub ſpecie ſobrietatis in hoc ſacramento offerunt. Omnes autem hi errores & ſimiles excluduntur, per hoc quòd Chriſtus hoc ſacramentum ſub ſpecie panis & vini inſtituit: vt patet Matth. 26. Vnde panis & vinum ſunt materia conueniẽs huiuſmodi ſacramenti. Et hoc rationabiliter. Primò quidem quantũ ad vſum huius ſacramenti, qui eſt manducatio. Sicut enim aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi ad vſum ſpiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua: ita panis & vinum, quibus communius homines reficiuntur, aſſumuntur in hoc ſacramento ad vſum ſpiritualis manducationis. Secũdò quantum ad paſſionem Chriſti: in qua ſanguis eſt à corpore ſeparatus. Et ideo in hoc ſacramento, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſeorſum ſumitur panis, vt ſacramentum corporis: & vinum, vt ſacramentum ſanguinis. Tertiò, quantum ad effectũ conſideratum in vnoquoque ſumentium: quia vt Ambr*. dicit ſuper epiſtolam ad Cor. hoc ſacramẽtum valet ad tuitionẽ animæ & corporis. Et ideo corpus Chriſti ſub ſpecie panis pro ſalute corporis, ſanguis verò ſub ſpecie vini pro ſalute animæ offertur, ſicut dicitur Leu. 17. ꝙ anima carnis in ſanguine eſt. Quartò, quantũ ad effectum reſpectu totius Eccleſiæ, quæ conſtituitur ex diuerſis fidelibus: ſicut panis conficitur ex diuerſis granis, & vinũ fluit ex diuerſis vuis: vt dicit* glo. ſuper illud primæ Cor. 10. Multi vnũ corpus ſumus, &c.

lib. de hæreſi. cap. 28. to. 6.

1. ad cor. 11. ſuper illud, hoc poculum nouũ teſtamentũ eſt tom. 5.

Id habet Beda in hunc locum ex Aug. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet carnes animalium occiſorum expreſſius repreſentẽt Chriſti paſſionem: tamen minus competunt ad communẽ vſum huius ſacramenti, & ad eccleſiaſticam vnitatẽ ſignificãdam.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd licet non in omnibus terris naſcatur triticũ vel vinũ: tamẽ de facili, ad omnes terras deferri poteſt, quantũ ſufficit ad vſum huius ſacramenti. Nec propter defectũ alterius eſt vnũ tantùm ſine altero conſecrandũ: quia nõ eſſet perfectũ ſacramentũ.

AD TERTIVM dicendum, quòd vinum in modica quantitate ſumptum, non poteſt multum ægrotanti nocere. Et tamen ſi nocumentũ timeatur, non eſt neceſſe quòd omnes accipientes corpus Chriſti, etiam accipiant ſanguinem: vt infrà dicetur*. *Q. 80. ar. 12.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti.

4. diſt. 11. q. 2. art. 1. q. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti. Effectus enim gratiæ non ſunt minus ordinati, quàm effectus naturæ. Sed ſicut dicitur* in ſecundo de anima, omnium natura conſtantiũ, poſitus eſt terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multò magis in hoc ſacramẽto (quod dicitur Euchariſtia, id eſt bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.

lib. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

¶ 2 Præterea, Miniſtris Eccleſiæ non eſt à Chriſto data poteſtas ad ea quæ pertinent ad irriſionem fidei & ſacramentorum eius. ſecundum illud ſecundæ Cor. 10. Secundum poteſtatem quam dedit nobis Deus in ædificationem, & nõ in deſtructionem. Sed hoc eſſet ad irriſionem ſacramenti, ſi ſacerdos vellet conſecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod eſt in cellario. Ergo hoc facere non poteſt.

¶ Præ-

¶ 2 Preterea, Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris ſanctificatur per formam baptiſmi: ſed ſolùm aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in hoc ſacramento ſuperflua quantitas panis & vini conſecrari poteſt.

SED CONTRA eſt, quòd multũ opponitur pauco, & magnum paruo. Sed nulla eſt ita parua quantitas panis aut vini, quæ non poſſit conſecrari. Ergo etiam nulla eſt ita magna, quæ conſecrari non poſſit.

CONCLVSIO.

Non eſt determinata materiæ huius ſacramenti quantitas, ſed tanta ſufficiens eſt, quæ vſui eius conueniat.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd ſacerdos non poſſet conſecrare immenſam quantitatem panis aut vini: puta totum panem, qui venditur in foro aut totum vinum quod eſt in dolio. Sed hoc non videtur eſſe verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ ſumitur ex ordine ad finem, ſicut materia ſerræ eſt ferrum, vt ſit apta ſectioni. Finis autem huius ſacramenti eſt vſus fidelium. Vnde oportet quòd quantitas materiæ huius ſacramenti determinetur per comparationem ad vſum fidelium. Non autem poteſt eſſe quòd determinetur ad vſum fidelium, qui nunc occurrunt: alioquin ſacerdos paucos parochianos habens, non poſſet conſecrare multas hoſtias. Vnde relinquitur, quòd materia huius ſacramenti determinetur per comparationem ad vſum fidelium abſolutè. Numerus autem fidelium eſt indeterminatus. Vnde non poteſt dici, quòd quantitas materiæ huius ſacramenti ſit determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cuiuſlibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem ſecundum cõparationem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum vſum ordinatur hoc ſacramentum, non eſt determinatus. Vnde non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd poteſtas miniſtrorum Eccleſiæ ad duo ordinatur. Primò quidem ad effectum proprium. Secundo, ad finem effectus. ſecundum autem non tollit primũ. Vnde ſi ſacerdos intendat conſecrare corpus Chriſti propter aliquem malum finem (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionẽ mali finis peccat: nihilominus tamen propter poteſtatem ſibi datam perficit ſacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmi ſacramentum perficitur in vſu materiæ: & ideo per formam baptiſmi non plus de aqua ſanctificatur, quàm quantum venit in vſum. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Et ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius ſacramenti, quòd ſit panis triticeus.

4. *diſt.* 11 *q.* 1. *art.* 2. *q.* 1. *& diſt.* 19 *q.* 1. *art.* 2. *q.* 3 *ad primum & 4 cõtra* r. 68. *&* 1. *Co.* 11. *lect.* 7. *in princ.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd non requiratur ad materiã huius ſacramenti quòd ſit panis triticeus. Hoc enim ſacramentum eſt rememoratiuum Dominicæ paſſionis. Sed magis videtur eſſe conſonum Dominicæ paſſioni panis ordeaceus, qui eſt aſperior, & de quo etiã Chriſtus pauit turbas in monte (vt dicitur Ioan. 6.) quàm panis triticeus. Ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Figura eſt ſignum ſpeciei in naturalibus rebus. Sed quædam frumenta ſunt, quæ habent ſimilem figuram grano tritici, ſicut, far, & ſpelta, de qua etiam in quibuſdam locis panis conficitur ad vſum huius ſacramenti. Ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Permixtio ſpeciẽ ſoluit: ſed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumẽti permixtionẽ non habeat, niſi fortè de electis granis ſtudioſè fiat. Nõ ergo videtur ꝙ panis triticeus ſit ꝓpria materia huius ſacramẽti.

¶ 3 Præterea, Illud quod eſt corruptum, videtur eſſe alterius ſpeciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iã non videtur eſſe panis triticeus. Ergo videtur quòd talis panis non ſit propria materia huius ſacramenti.

SED CONTRA eſt, quòd in hoc ſacramento continetur Chriſtus, qui ſe grano frumenti cõparat Ioan. 12. dicens, Niſi granum frumẽti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Ergo panis frumenti, ſiue triticeus, eſt materia huius ſacramenti.

CONCLVSIO.

Panis triticeus, ſiue frumenti conueniens eſt ſacramenti Euchariſtiæ materia, cùm eo communiter homines pro alimento vtantur.

RESPONDEO dicẽdum, quòd ſicut dictum eſt, ad vſum ſacramentorum aſſumitur talis materia, quæ communius apud homines in talem vſum venit. Inter alios autem panes communius homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur eſſe introducti in huius panis defectum. Et ideo Chriſtus creditur in huius panis ſpecie hoc ſacramentum inſtituiſſe. qui etiam panis magis confortat hominem, & ita conuenientius ſignificat effectum huius ſacramenti. Et ideo propria materia huius ſacramenti, eſt panis triticeus. *Art.* 1. *huius quæſt. & Q.* 66. *art.* 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd panis ordeaceus competit ad ſignificandam duritiẽ veteris legis propter duritiẽ panis. tum etiam, quia vt Aug*. dicit in lib. 83. Quæſtionum, ordei medulla, quæ tenaciſſima palea tegitur, vel ipſam legem ſignificat, quæ ita data erat, vt in ea vitale animæ alimentum corporalibus ſacramentis obtegeretur, vel ipſum populum nondum expoliatũ carnali deſiderio, quod tanquam palea cordi eius inhærebat. Hoc autem ſacramentum pertinet ad ſuaue iugum Chriſti, & ad veritatem iam manifeſtatã, & ad populum ſpiritualem. Vnde non eſſet materia conueniens huius ſacramenti, panis ordeaceus. *Q.* 61. *circa principium tom.* 4.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd generans generat ſibi ſimile in ſpecie. fit tamen aliqua diſſimilitudo generantis ad genitum quantum ad accidẽtia, vel propter materiam vel propter debilitatem virtutis generatiuæ. Et ideo ſi qua frumenta ſunt, quæ ex ſemine tritici generari poſſunt (ſicut ex grano tritici ſeminato in malis terris, naſcitur ſiligo) ex tali frumento panis confectus, poteſt eſſe materia huius ſacramenti. Quod tamen non videtur habere locum neque in ordeo, neque in ſpelta, neque etiam in farre, quod inter omnia eſt grano tritici ſimilius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur ſignificare propinquitatẽ, quàm identitatem ſpeciei: ſicut ex ſimilitudine figuræ manifeſtatur quòd canis & lupus ſunt propinquæ ſpeciei, non autem eiuſdem. Vnde ex talibus frumentis, quæ nullo modo poſſunt ex ſemine tritici generari, non poteſt confici panis, qui ſit debita materia huius ſacramenti. *Aliàs grani.*

AD TERTIVM dicendum, quòd modica permixtio non ſoluit ſpeciem: quia id quod eſt modicum, quodammodo aſſumitur à plurimo. Ideo ſi ſit modica admixtio alterius frumenti ad multò maiorem quantitatẽ tritici, poterit exinde confici panis, qui eſt materia huius ſacramenti. Si verò ſit magna permixtio (puta ex æquo vel quaſi) talis permixtio ſpeciem mutat. vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius ſacramenti.

AD QVARTVM dicendum, quòd aliquando eſt tanta corruptio panis, quòd ſoluitur ſpecies panis: ſicut cùm cõtinuitas ſoluitur, & ſapor, & color, & alia accidẽtia mutantur: vnde ex tali materia non poteſt confici corpus Chriſti. Aliquando verò non eſt tanta corruptio, quæ ſpeciem ſoluat, ſed eſt aliqua diſpoſitio ad corruptionem: quod declarat aliqualis immutatio ſaporis. Et ex tali pane poteſt confici corpus Chriſti: ſed peccat conficiens propter irreuerentiam ſacramenti.

Et quia amidũ eſt ex tritico corrupto, nõ videtur quòd

panis ex eo confectus, poſſit fieri corpus Chriſti: quamuis quidam contrarium dicant.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hoc ſacramentum debeat confici ex pane azymo.

4. diſt. 11 q. 2. art. 2. q. 3. & 4. cō. c. 68 & opuſ. 1. ca. 61. & Ioan. 13. col. 2.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc ſacramento imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus videtur hoc ſacramentum inſtituiſſe in pane fermentato: quia ſicut legitur Exod. 12. Iudęi ſecundum legem incipiebant vti azymis in die Paſchę (quod celebratur decima quarta luna) Chriſtus autem inſtituit hoc ſacramentum in cœna, quā celebrauit ante diē feſtu Paſchæ, vt habetur Ioā. 13. Ergo & nos debemus hoc ſacramentum celebrare in pane fermentato.

¶ 2 Præterea, Legalia non ſunt obſeruanda tempore gratiæ. Sed vti azymis, fuit quædam legalis cæremonia: vt patet Exod. 12. Ergo in hoc ſacramento gratiæ non debemus azymis vti.

Quaeſt. 73. art. 3. ad 3.

¶ 3 Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt*, Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, ſicut baptiſmus fidei: vt ſuprà dictum eſt. Sed feruor charitatis ſignificatur per fermentum: vt patet in gloſ.* ſuper illud Matt. 13. Simile eſt regnum cælorum fermento. &c. Ergo hoc ſacramentū debet confici de pane fermentato.

gloſ. interlinearis ibid.

¶ 4 Præterea, Azymum & fermentatum ſunt accidentia panis, non variantia eius ſpeciem. Sed in materia baptiſmi nulla diſcretio adhibetur circa differentiā accidentium aquę, puta ſi ſit ſalſa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc ſacramēto aliqua diſcretio adhiberi non debet, vtrùm panis ſit azymus vel fermentatus.

In decret. lib. 3. tit. 41. cap. literas, & eſt vltimū illius tituli.

SED CONTRA eſt, quòd extra de celebratione* miſſarū, c. literas. punitur ſacerdos qui in pane fermētato & ſcypho ligneo miſſarū ſolennia celebrare præſumpſit.

CONCLVSIO.

Quamuis confici poſſit Euchariſtiæ ſacramentum ex quocunque fermentato pane, ſecundū cuiuſque eccleſiæ ſuæ vſum: conuenientius tamen eſt, vt ex pane conficiatur azymo.

RESPONDEO dicendum, quòd circa materiam huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari, ſcilicet quid ſit neceſſarium, & quid conueniens. Neceſſariū quidem eſt, vt ſit panis triticeus (ſicut dictum eſt*) ſine quo non perficitur ſacramentum. Non eſt autem de neceſſitate ſacramenti, quòd ſit azymus vel fermentatus, quia in vnoquoque confici poteſt. Conueniens autem eſt, vt vnuſquiſque ſeruet ritum ſuæ Eccleſiæ in ſacramenti celebratione. Super hoc autem ſunt diuerſæ Eccleſiarum conſuetudines. Dicit enim beatus Greg. in regiſtro: Romana eccleſia offert azymos panes, propterea quòd Dominus ſine vlla commixtione ſuſcepit carnem: ſed ceteræ Eccleſiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd verbum Patris indutum eſt carne, ſicut fermentum miſcetur farinæ. Vnde ſicut peccat presbyter in Eccleſia Latinorum, celebrans de pane fermentato: ita peccaret presbyter Græcus in Eccleſia Gręcorum, de pane azymo, quaſi peruertens Eccleſiæ ſuę ritum. Et tamen conſuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior eſt. Primò quidem, propter inſtitutionem Chriſti: qui hoc ſacramentū inſtituit prima die azymorū (vt habetur Matt. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus Iudęorū eſſe debebat: vt habetur Exod. 12. Secundò quia panis eſt propriè ſacramentū corporis Chriſti (quod ſine corruptione conceptum eſt) magis quàm diuinitatis ipſius: vt infrà patebit.* Tertiò, quia hoc magis competit ſynceritati fidelium, quæ requiritur ad vſum huius ſacramenti: ſecundū illud primæ Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaq; epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. Habet tamē hęc conſuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter ſignificationem quam tangit Greg.* in deteſtationem hęreſis Nazaræorum, qui legalia Euangelio miſcebant.

Art. præced. — *Q. 76. art. 1.* — *loco citato in illomet art.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut legitur Exod. 12. ſolennitas Paſchalis incipiebat* in veſperis decimæquartæ lunæ: & tunc Chriſtus poſt immolationem agni Paſchalis hoc ſacramentum inſtituit. Vnde hæc dies à Ioan. dicitur præcedere diem Paſchę, & à tribus alijs Euangeliſtis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus Iudæorum non inueniebatur: vt dictum eſt*. Et de hoc ſuprà notatū eſt plenius in tractatu Dominicæ paſſionis†.

** Alias. 2.* — *In corp. art.* — *† Q. 40. art. 9. ad 1. arg.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd conficientes ex azymo, non intendunt cæremonias legis ſeruare, ſed conformare ſe inſtitutioni Chriſti. Et ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent: quia Iudæi panes primitiarum, fermentatos offerebant.

AD TERTIVM dicendum, quòd fermentum ſignificat charitatem propter aliquem effectum: quia ſcilicet panem facit ſapidiorem & maiorem. Sed corruptionem ſignificat ex ipſa ratione ſuæ ſpeciei.

AD QVARTVM dicendum, quòd quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum (vt dictum eſt*) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quàm circa aquam baptiſmi, differentia calidi & frigidi. Poſſet enim tanta eſſe corruptio fermenti, quòd ex eo non poſſet confici ſacramentum.

Art. 3. huius q̄. ad 4. arg.

ARTICVLVS VI

Vtrùm vinum vitis ſit propria materia huius ſacramenti.

4. di. 11. q. 2. ar. 3. q. 1. & 1. Co. 11. le. 7 princ.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit propria materia huius ſacramenti vinum vitis. Sicut enim aqua eſt materia baptiſmi, ita vinum eſt materia huius ſacramenti. Sed in qualibet aqua poteſt fieri baptiſmus. Ergo in quolibet vino (puta malorum granatorum, vel mororum, aut huiuſmodi) poteſt confici hoc ſacramentum, præſertim cùm in quibuſdam terris, vites non creſcant.

¶ 2 Præterea, Acetum eſt quædam ſpecies vini, quod de vite ſumitur: vt Iſido.* dicit. Sed de aceto non poteſt confici hoc ſacramentum. Ergo videtur quòd vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.

Iſidorus lib. 20. etymol. cap. 3. circa medium.

¶ 3 Præterea, Sicut de vite ſumitur vinum depuratum, ita etiam agreſta & muſtum. Sed de his non videtur poſſe confici hoc ſacramentum: ſecundum illud* quod in ſexta ſynodo legitur, Didicimus, quòd in quibuſdam Eccleſiis ſacerdotes ſacrificio oblationis coniungunt vuas: & ſic ſimul vtrunq; populo diſpenſant; præcepimus igitur, vt nullus ſacerdos hoc vlterius faciat. Et Iulius Papa† reprehendit quoſdam, qui expreſſum vinum in ſacramento Dominici calicis offerunt. Ergo videtur quod vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.

In 6. ſynodo can. 28. et habetur de conſecr. diſt. 2. c. Didicimus. — *† Iulius 1. in decretal. 7. à medio illius: & eſt Decretum 7. inter eius decretal. 10. quæ ſunt ab alijs ſeparata.*

SED CONTRA eſt, quòd ſicut Dominus ſe comparauit grano frumenti, ita etiam ſe comparauit viti, dicens Ioan. 15. Ego ſum vitis vera. Sed ſolus panis de frumento, eſt materia huius ſacramenti vt dictum eſt.* Ego ſolum vinū de vite, eſt propria materia huius ſacramēti.

** art. 3. huius quaeſt.*

CONCLVSIO.

Solum vinum vitis propria eſt materia huius ſacramenti, quam Chriſtus inſtituit.

RESPONDEO dicendum, quòd de ſolo vino vitis poteſt confici hoc ſacramētum. Primò quidem propter inſtitutionē Chriſti, qui in vino vitis hoc ſacramentum inſtituit: vt patet ex eo quod ipſe dicit Matth. 26. circa inſtitutionem huius Sacramenti, Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundò, quia ſicut dictum eſt*, ad materiam ſacramētorum aſſumitur id quod propriè & communiter habet talem ſpeciem. Propriè autem vinum dicitur quod de vite ſumitur: alij verò liquores, vinum dicuntur ſecundum quandam ſimilitudinem ad vinum vitis.

art. 3. huius quaeſt.

Tertiò, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius

huius ſacramenti, qui eſt ſpiritualis lætitia: quia ſcriptum eſt, quòd vinum lætificat cor hominis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores non dicũtur propriè vinum, ſed ſecũdum ſimilitudinem. Poteſt autẽ verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non creſcunt, quantum ſufficit ad hoc ſacramentũ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vinum fit acetum per corruptionem: vnde non fit reditus de aceto in vinum: vt dicitur 8. Meta*. Et ideo ſicut de pane totaliter corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum, ita nec de aceto. Poteſt tamen confici de vino aceſcenti, ſicut & de pane, qui eſt in via ad corruptionem: licet peccet conficiens, vt prius dictum eſt*.

li. 8. metaph. text. 14. to. 3

Arti. 3 huius q̃. ad 4. arg

AD TERTIVM dicendum, quòd agreſta eſt in via generationis: & ideo nondum habet ſpeciem vini: & propter hoc de ea non poteſt confici hoc ſacramentum. Muſtum autem iam habet ſpeciẽ vini; nam eius dulcedo atteſtatur digeſtioni, quę eſt cõpletio à naturali calore: vt dicitur in 4. Meteo*. & ideo de muſto poteſt confici hoc ſacramentũ. Non tamen debent vuæ integræ huic ſacramento miſceri: quia iam eſſet ibi aliquid præter vinum.

lib. 4. c. 3. parum à princip.

Prohibetur etiam ne muſtũ ſtatim expreſſum de vua, in calice offeratur: quia hoc eſt indecens propter impuritatem muſti. Poteſt tamen in neceſſitate fieri. dicitur* enim ab eodem Iulio Papa, Si neceſſe fuerit, botrus in calicem prematur.

Eod. loco in arg citato. & habetur de cõſecr. diſt. 2. ca. cum omne crimẽ: in med.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm aqua ſit vino permiſcenda.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd aqua non ſit vino permiſcenda. Sacrificium enim Chriſti figuratum fuit per oblationem Melchiſedec, qui Geneſ. 14. non legitur obtuliſſe niſi panem & vinum. Ergo videtur quòd in hoc ſacramento non debeat adiungi aqua

4. diſt. 11. q. 2. art. 4 q. 1. Et 1. Cor. 11 le. 6. cap 5.

¶ 2 Præterea, Diuerſorum ſacramentorum diuerſæ ſunt materiæ. Sed aqua eſt materia baptiſmi. Ergo non debet aſſumi ad materiam huius ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Panis & vinũ ſunt materia huius ſacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

SED CONTRA eſt, quòd Alex*. Papa ſcribit: In ſacramentorum oblationibus quæ inter miſſarum ſolennia Domino offeruntur, panis tantùm & vinũ aqua permixtum, in ſacrificium offerantur.

Alexand. 1. in epiſt. ad oẽs fideles à medio illius com. 1. Concil.

CONCLVSIO.

Congruit vt Euchariſtia ſacramentum conficeretur in vino aqua permiſto, ſecundum quod Chriſtus illud inſtituiſſe creditur.

RESPONDEO dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc ſacramento, debet aqua miſceri. Primò quidem propter inſtitutionem: probabiliter enim creditur, quòd Dominus hoc ſacramentum inſtituerit in vino aqua permiſto, ſecundum morem illius terræ. Vnde & Prouerb. 9. dicitur, Bibite vinum quod miſcui vobis. Secundò, quia hoc conuenit repræſentationi dominicæ paſſionis. Vnde dicit Alex*. Papa, Non debet in calice Domini aut vinũ ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrunque permixtum: quia vtrunq; ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur. Tertiò, quia hoc conuenit ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtum: quia vt Iulius Papa dicit†, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtẽdi ſanguinem Chriſti: ergo cùm in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur. Quartò, quia hoc competit ad vltimum effectũ huius ſacramenti, qui eſt introitus ad vitam æternam. vnde Ambr*. dicit in lib. de ſacramentis, redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam.

Alexand. 1. in epiſt. ad oẽs orthod. à medio illius to. 1 Concil.

† Habetur de conſer. diſt. 2. c. cũ omne crimẽ: circa medium.

lib. 5. de ſacram ca. 1. à medio tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſicut Ambr†. dicit ibidem, ſicut ſacrificium Chriſti ſignificatum eſt per oblationem Melchiſedec, ita etiam ſignificatum eſt per aquã, quæ in eremo fluxit de petra: ſecundũ illud primæ Corinth. 10. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra.

† eod li 5. ca. 1 tom. 4.

AD SECVNDVM dicendum, quòd aqua aſſumitur in baptiſmo ad vſum ablutionis. In hoc autem ſacramento aſſumitur ad vſum refectionis: ſecundũ illud Pſalm. Super aquam refectionis educauit me.

AD TERTIVM dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur. Et ideo cùm vino aqua miſcetur, neutrum ſine aqua exiſtit.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm permixtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd permixtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramẽti. Dicit enim Cyprian*. ad Cæcilium: Sic calix Domini non eſt aqua ſola & vinum ſolum, niſi vtrunq; miſceatur, quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, niſi vtrunque, ſcilicet farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admixtio aquæ ad farinam, eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione admixtio aquæ ad vinum.

Infr. q. 83. art. 6. ad 4. & 6. & 4. diſt. 11. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. & 1. cor. 11. le. 6. c. 5.

** li. 2. epiſtol. epiſt. 3. inter finẽ & med.*

¶ 2 Præterea, In Paſſione domini, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale, ſicut de latere eius exiuit ſanguis, ita & aqua. Sed vinum quod eſt ſacramentum ſanguinis, eſt de neceſſitate huius ſacramenti: ergo pari ratione & aqua.

¶ 3 Præterea, Si aqua non eſſet de neceſſitate huius ſacramenti, non referret quæcunq; aqua huic ſacramento apponeretur: & ita poſſet apponi aqua roſacea, vel quęcunque alia huiuſmodi aqua. Quod non habet vſus Eccleſiæ. Aqua ergo eſt de neceſſitate huius ſacramenti.

SED CONTRA eſt, quòd Cypria*. dicit, Si aliquis de anteceſſoribus noſtris, vel ignoranter, vel ſimpliciter non obſeruauit, vt ſcilicet aquam vino miſceret in ſacramento, poteſt ſimplicitati eius venia concedi. Quod non eſſet, ſi aqua eſſet de neceſſitate ſacramenti, ſicut eſt vinum vel panis. Non ergo aquæ admixtio eſt de neceſſitate ſacramenti.

lib. 2. epiſt. 3 inter finem & medium.

CONCLVSIO.

Non eſt aqua vino permiſcenda de neceſſitate ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quòd iudicium de ſigno, ſumendum eſt ex eo, quod ſignificatur. Appoſitio autem aquæ ad vinum refertur ad ſignificandam participationem huius ſacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam mixtam vino, ſignificatur populus adunatus Chriſto, vt dictum eſt*. Sed & hoc ipſum quod de latere Chriſti pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur: quia per aquam ſignificatur ablutio peccatorũ, quæ fiebat per paſſionem Chriſti. Dictum eſt * autem ſuprà, quòd hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, vſus autem fidelium non eſt de neceſsitate ſacramenti, ſed eſt aliquid conſequens ad ſacramentum. Et ideo conſequens eſt, quòd appoſitio aquæ, non ſit de neceſſitate ſacramenti.

Art. præced.

Queſt. 73. art. 1. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani eſt intelligendum, ſecundum quod dicitur illud eſſe non poſſe, quod conuenienter eſſe non poteſt. Et ſic ſimilitudo illa attenditur quantum ad id quod debet fieri: non autem quantum ad neceſſitatem: nam aqua eſt de eſſentia panis, non autem de eſſentia vini.

AD SECVNDVM dicendum, quòd effuſio ſanguinis directè pertinebat ad ipſam Chriſti paſſionem: eſt enim naturale corpori humano vulnerato, quòd ex eo profluat ſanguis. Sed effuſio aquæ non fuit de neceſsitate paſſionis: ſed ad demonſtrandum effectum paſſionis, qui eſt ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiſcentiæ. Et ideo aqua non ſeorſum offertur à vino in ſacramẽto, ſicut vinũ offertur ſeorſum à pane. Sed aqua offertur vino permixta: vt oſtendatur quòd vinum per ſe pertinet ad hoc ſacramentum, tanquam de eius neceſſitate exiſtens, aqua autem ſecundum quòd adiungitur vino.

Ad tertium dicendum, quòd quia admixtio aquæ ad vinum non eſt de neceſſitate ſacramenti, non refert quantum ad ſacramenti neceſſitatem, quæcunq; aqua miſceatur vino, ſiue naturalis, ſiue artificialis, vt roſacea. Quamuis quantum ad conuenientiam ſacramenti, peccet qui aliam aquam miſcet, niſi naturalem & veram: quia de latere Chriſti pendentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad oſtendendum quòd corpus Chriſti erat verè compoſitum ex quatuor elementis, ſicut per ſanguinem fluentem oſtendebatur quòd erat compoſitum ex quatuor humoribus, vt Innocentius ſecundus dicit in quadam decretal*. Quia verò admixtio aquæ ad farinam, eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vtpote conſtituens ſubſtantiam panis, ſi farinæ admiſceretur aqua roſacea, vel quicunque alius liquor, quàm vera aqua, non poſſet ex eo confici ſacramentum: quia non eſſet verus panis.

In decretal. li. 3. tit. 41. cap. 8.

Articvlvs viii.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

4. diſt. 11. q. 2. art. 4. q. 4. & 1. cor. 11. lect. 6. col. 5.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim ſanguis de latere Chriſti ſenſibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, teſtimonium perhibuit. Sed aqua non poſſet ſenſibiliter eſſe in hoc ſacramēto, niſi in magna quantitate poneretur. Ergo videtur quòd aqua debeat apponi in magna quantitate.

¶ 2 Preterea, Parua aqua multo vino admixta, corrūpitur. Quod autē corruptū eſt, iā non eſt. Ergo idem eſt apponere parū de aqua in hoc ſacramēto, & nihil apponere. Sed nō licet nihil apponere. Ergo nō licet parū apponere.

¶ 3 Preterea, Si ſufficeret parum apponere, per conſequens eſſet ſufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium proiiceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non ſufficit, quòd parua quantitas apponatur.

Sed contra eſt, quòd extra de celebratione miſſarū dicitur*: Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus, videlicet quòd in maiori quantitate de aqua in ſacrificio ponitur, quàm de vino: cùm ſecundum rationabilē conſuetudinem Eccleſiæ generalis, plus in ipſo ſit de vino quàm de aqua ponendum.

In Decretal. lib. 3. tit. 41. ca. Pernicioſus.

Conclvsio.

In tanta quantitate aqua vino permiſcenda eſt in conficiendo Euchariſtiæ ſacramento, vt non ſoluatur vini ſpecies.

Respondeo dicēdum, quòd circa aquā adiunctam vino, ſicut Innocentius tertius* dicit in quadā Decreta. triplex eſt opinio. Quidam enim dicūt, quòd aqua adiuncta vino per ſe manet vino conuerſo in ſanguinē. Sed hæc opinio ſtare non poteſt: quia in ſacramento altaris poſt conſecrationem nihil eſt niſi corpus & ſanguis Chriſti (ſicut enim Ambroſ†. dicit in lib. de Officiis, Ante benedictionem illa ſpecies nominatur: poſt benedictionem * corpus ſignificatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. Et ideo alij dixerunt, quòd ſicut vinum conuertitur in ſanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Chriſti fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici poteſt, quia ſecundum hoc aqua ſeorſum conſecraretur à vino, ſicut vinum à pane. Et ideo ſicut ipſe dicit, aliorum opinio probabilior eſt: qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in ſanguinem. Hoc autem fieri non poſſet, niſi adeò modicum apponeretur de aqua, quod conuerteretur in vinum. Et ideo ſemper tutius eſt parum de aqua apponere, & præcipuè ſi vinum ſit debile: quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ, vt ſolueretur ſpecies vini, non poſſet perfici ſacramentum. Vnde Iulius Papa* reprehendit quoſdam, qui pannum lineum muſto intinctum, per totum annum ſeruant, & in tempore ſacrificij, aqua partem eius lauant, & ſic offerunt.

** de celebrat. miſſarum ca. cum Martha. paragrapho. Quaſiuiſti.*
† In lib. de his qui myſteriis initiantur ca. 9. à medio tom. 4.
** Alias corpus Chriſti.*
Iulius 1. ſcribendo Epiſc. per Aegyptū. Et habetur de cōſec. diſ. 2. c. cū omne crimē

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſufficit ad ſacramenti huius ſignificationem, quòd ſentiatur aqua,

cùm apponitur vino: non autem oportet quòd ſit ſenſibilis poſt mixtionem.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſi aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur ſignificatio. Sed cùm aqua in vinum conuertitur, ſignificatur quòd populus Chriſto incorporatur.

Ad tertivm dicendum, quòd ſi aqua apponeretur dolio, non ſufficeret ad ſignificationem huius ſacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipſam celebrationem ſacramenti.

QVÆSTIO LXXV.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandū eſt de cōuerſione panis & vini in corpus & ſanguinē Chriſti.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm in hoc ſacramēto ſit corpus Chriſti ſecundū veritatem, an ſolùm ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno.

¶ Secundò, vtrùm in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

¶ Tertiò, vtrùm ſubſtantia panis vel vini poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.

¶ Quartò, vtrùm panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.

¶ Quintò, vtrùm in hoc ſacramento poſt conuerſionem remaneant accidentia panis & vini.

¶ Sextò, vtrùm facta conſecratione remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

¶ Septimò, vtrùm iſta conuerſio fiat in inſtanti.

¶ Octauò, vtrùm hæc ſit falſa, Ex pane fit corpus Chriſti.

Articvlvs i.

Vtrùm in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd in hoc ſacramento non ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem, ſed ſolùm ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno. Dicitur enim Ioan. 6. quòd cùm Dominus dixiſſet, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c. multi ex diſcipulis eius audientes, dixerunt, Durus eſt hic ſermo: quibus ipſe dixit, Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam: quaſi diceret ſecundum expoſitionem Auguſt*. ſuper Pſal. 98. Spiritualiter intelligite quæ locutus ſum: non hoc corpus quod videtis manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt qui me crucifigent: ſacramentum aliquod vobis cōmendaui, ſpiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodeſt quicquam.

Sup. q. 65. ar. 3. cor. prin. & infr. q. 76. per totū et 4. diſ. 10. art. 1. & diſt. 11. prin. & 4. cōtra c. 61. et 1. Cor. 11. lec. 5. col. 2. & 4.
** In Pſal. 98. non procul à med. expoſitionis, tom. 8.*

¶ 2 Præterea, Dominus dicit Matth. vlt. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Quod exponens Auguſt*. dicit, Donec ſeculum finiatur, ſurſum eſt Dominus: ſed tamen nobiſcum eſt veritas Domini: corpus enim in quo reſurrexit, in vno loco oportet eſſe, veritas autem eius vbique diffuſa eſt. Non ergo ſecundum veritatem eſt corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſed ſolùm ſicut in ſigno.

Refertur hoc de conſecr. diſt. 2. cap. prim.

¶ 3 Præterea, Nullū corpus poteſt eſſe ſimul in pluribus locis: cùm nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione poſſet eſſe vbique. Sed corpus Chriſti eſt verum corpus, & eſt in cælo. Ergo videtur quòd non ſit ſecundū veritatē in ſacramento altaris, ſed ſolùm ſicut in ſigno.

¶ 4 Præterea, Sacramenta Eccleſiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur. Sed ſecūdum Greg*. in quadam homil. regulus reprehenditur quòd quærebat corporalem Chriſti præſentiam: Apoſtoli etiā impediebātur recipere Spiritum ſanctum, propter hoc quod affecti erant ad eius præſentiam corporalem: vt Auguſt†. dicit ſuper illud Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos.

** de regulo id habet Grego. hom. 28. in euang.*
† tract. 94. in Ioan. à medio tom. 9.

Non

Non ergo Chriſtus ſecundũ præſentiam corporalem eſt in ſacramento altaris.

lib. 8. inter principium et medium lib.

SED CONTRA eſt, quòd Hilar. dicit in 8. de Trin. de veritate carnis & ſanguinis Chriſti, Non eſt relictus ambigendi locus: nũc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra caro eius verè eſt cibus, & ſanguis eius verè eſt potus. Et Ambr* dicit 6. de ſacramentis. Sicut verus Dei filius eſt Dominus Ieſus Chriſtus, ita vera Chriſti caro eſt, quam accipimus, & verus ſanguis eius eſt potus.

lib. 6. cap. 1. in principio tom. 4.

CONCLVSIO.

Quanquam verum Chriſti corpus & ſanguinem ſub ſacramento hoc eſſe ſenſu non deprehendimus: verum nihilominus hoc eſſe ſola fide certum eſt, quæ diuinæ in hoc innititur auctoritati.

RESPONDEO dicendũ, quòd verum corpus Chriſti & ſanguinem eſſe in hoc ſacramento, ſenſu deprehẽdi non poteſt: ſed ſola fide, quę auctoritati diuinæ innititur: Vnde ſuper illud Luc. 22. Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus, Non dubites an hoc verum ſit, ſed potius ſuſcipe verba ſaluatoris in fide. cum enim ſit veritas, non mentitur. Hoc autem conueniens eſt. Primò quidem perfectioni nouæ legis. Sacramẽta enim veteris legis illud verũ ſacrificiũ paſſionis Chriſti continebant ſolùm in figura: ſecundum illud Hebr. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum imaginem. Et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet ſacramentorum nouæ legis à Chriſto inſtitutum: vt ſcilicet contineret ipſum Chriſtum paſſum, non ſolùm in ſignificatione vel figura, ſed etiam in rei veritate. Et ideo hoc ſacramentum, quod ipſum Chriſtum realiter continet (vt Dio. dicit 4. c. Cæl. hiera.) eſt perfectiuum omnium aliorum ſacramentorum, in quibus virtus Chriſti participatur. Secundò hoc competit charitati Chriſti, ex qua pro ſalute noſtra corpus verum noſtræ naturæ aſſumpſit. Et quia maximè proprium amicitiæ eſt conuiuere amicis (vt Philoſophus* dicit. 9. Ethic.) ſui præſentia corporalem nobis repromittit in præmium, dicens Mat. 24. Vbi fuerit corpus, illuc cõgregabuntur & aquilæ. Interim tamen nec ſua præſentia corporali nos in hac peregrinatione deſtituit, ſed per veritatẽ corporis & ſanguinis ſui, nos ſibi coniungit in hoc ſacramento. vnde ipſe dicit Ioan. 6. Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde hoc ſacramentũ eſt maximæ charitatis ſignum, & noſtræ ſpei ſubleuamentum, ex tam familiari cõiunctione Chriſti ad nos. Tertiò hoc cõpetit perfectioni fidei, quæ ſicut eſt de diuinitate Chriſti, ita eſt de eius humanitate: ſecundum illud Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Et quia fides eſt inuiſibilium, ſicut diuinitatem ſuam nobis exhibet Chriſtus inuiſibiliter: ita & in hoc ſacramento carnem ſuam nobis exhibet inuiſibili modo. Quæ quidam non attendentes, poſuerũt corpus & ſanguinem Chriſti nõ eſſe in hoc ſacramento, niſi ſicut in ſigno, quod eſt tanquam hæreticum abiiciendum, vtpote verbis Chriſti contrarium. Vnde & Berengarius*, qui primus huius erroris auctor fuerat, poſtea coactus eſt ſuum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.

lib. 9. cap. 4. & lib. 8. cap. 5. tom. 5.

habetur de cõſecr. diſt. 2. c. Ego Berengarius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hac auctoritate prędicti hæretici occaſionem errandi ſumpſerunt, malè verba Auguſt. intelligentes. Cum enim Auguſt† dicit, Non hoc corpus quod videtis mãducaturi eſtis: non intendit excludere veritatẽ corporis Chriſti, ſed quòd non erat mãducandum in hac ſpecie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autẽ quod ſubdit: Sacramentũ quod vobis commendaui ſpiritualiter intellectũ, viuificabit vos, non intẽdit quòd corpus Chriſti ſit in hoc ſacramẽto ſolùm ſecundũ myſticã ſignificationẽ, ſed ſpiritualiter dici, id eſt inuiſibiliter, & per virtutem Spiritus ſancti. Vnde ſuper Ioan.* exponẽs id quod dicitur, Caro non prodeſt quicquam, dicit. Sed quomodo illi intellexerũt carnẽ quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur: non quomodo ſpiritu vegetatur, accedat ſpiritus ad carnem, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro nihil prodeſſet, verbũ caro nõ fieret, vt habitaret in nobis.

† In expoſitione Pſal. 98 tom. 8

tract. 27. in euang. Ioan. inter principium & medium tom. 9.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd verbũ illud Aug. & omnia ſimilia ſunt intelligenda de corpore Chriſti ſecundum quòd videtur in propria ſpecie (ſecundum quod etiam ipſe Dominus dicit Matth. 26. Me autem non ſemper habebitis) inuiſibiliter tamen ſub ſpeciebus huius ſacramenti eſt, vbicunque hoc ſacramentum perficitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd corpus Chriſti non eſt eo modo in hoc ſacramento, ſicut corpus in loco, quod ſuis dimenſionibus loco commenſuratur: ſed quodam ſpeciali modo, qui eſt proprius huic ſacramento. Vnde dicimus quòd corpus Chriſti eſt in diuerſis altaribus: non ſicut in diuerſis locis, ſed ſicut in ſacramento. Per quod non intelligimus, quòd Chriſtus ſit ibi ſolùm ſicut in ſigno, licet ſacramentum ſit in genere ſigni: ſed intelligimus corpus Chriſti hic eſſe (ſicut dictum eſt*) ſecundum modum proprium huic ſacramento.

In corp. art.

AD QVARTVM dicendum, quòd ratio illa procedit de præſentia corporis Chriſti, prout eſt præſens per modum corporis, id eſt prout eſt in ſua ſpecie viſibili: non autem prout eſt ſpiritualiter, id eſt inuiſibili modo & virtute ſpiritus. Vnde Auguſt* dicit ſuper Ioan. Si intellexiſti ſpiritualiter verba Chriſti de carne ſua, ſpiritus & vita tibi ſunt: ſi intellexiſti carnaliter, etiam ſic ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt.

tract. 27. in Ioan. parum ante medium tom. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

Infr. ar. 6. cor. & q. 77. art. 2. et 5. et 4. di. 11. q. 1. art. 1 q. 1. & diſt. 12. q. 1 art. 1 q. 3 & 4. con. c. 63. prin. & quo. 7. art. 9. & quo. 9. art. 5 ad 3. et 1. Co. 11 le. 4. col. le. 4. col. 6. & lect. 5 co. 5.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem. Dicit enim Damaſ.† in 4 lib. Quia cõſuetudo eſt hominibus comedere panem, & vinum bibere, coniugauit eis diuinitatem, & fecit ea corpus & ſanguinem ſuum: & ita panis communicationis non panis ſimplex eſt, ſed vnitus diuinitati. Sed coniugatio eſt rerum actu exiſtentium. Ergo panis & vinum ſimul ſunt in hoc ſacramento cum corpore & ſanguine Chriſti.

¶ 2 Præterea, Inter Eccleſiæ ſacramenta debet eſſe conformitas. Sed in alijs ſacramentis, ſubſtantia materiæ manet: ſicut in baptiſmo ſubſtantia aquæ, & in confirmatione ſubſtantia chriſmatis. Ergo & in hoc ſacramento ſubſtantia panis & vini manet.

† lib. 4. ca. 14 in medio.

¶ 3 Præterea, Panis & vinum aſſumuntur in hoc ſacramento, inquantum ſignificãt eccleſiaſticam vnitatem: prout vnus panis fit ex multis granis, & vnum vinum ex multis racemis: vt Aug*. dicit in lib. de Symbolo. Sed hoc pertinet ad ipſam ſubſtantiam panis & vini. Ergo ſubſtantia panis & vini remanet in hoc ſacramento.

tract. 26. in Ioã. inter medium & finẽ tom. 9.

SED CONTRA eſt, quòd Ambr. dicit in lib. de ſacramentis, Licet figura panis & vini videatur: tamen nihil aliud quàm caro Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt.

colligitur ex l. 4. ca. 4. & li. 6. cap. 1. to. 4. refertur de conſecr. diſt. 2 cap. Omnia.

CONCLVSIO.

Impoſsibile eſt poſt conſecrationem remanere in ſacramento cum Chriſti corpore ſubſtantiam panis & vini.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam poſuerunt poſt conſecrationem ſubſtãtiam panis & vini in hoc ſacramento remanere. Sed hæc poſitio ſtare non poteſt. Primò quidem: quia per hanc poſitionem tollitur veritas huius ſacramenti ad quam pertinent, vt verũ corpus Chriſti in hoc ſacramento exiſtat: quod quidem ibi non eſt ante conſecrationẽ. Non autem aliquid poteſt eſſe alicubi vbi prius nõ erat, niſi vel per loci mutationẽ, vel per alterius conuerſionẽ in ipſum: ſicut in domo aliqua de nouo incipit eſſe ignis, aut quia illuc defertur, aut ibi generatur. Manifeſtum eſt autem, quòd corpus Chriſti non incipit

eſſe

eſſe in hoc ſacramento per motum localem. Primò quidem, quia ſequeretur quod deſineret eſſe in cælo: nō enim quod localiter mouetur peruenit de nouo ad aliquem locum, niſi deſerat priorem. Secundò, quia omne corpus localiter motum, pertranſit omnia media, quod hic dici nō poteſt. Tertiò, quia impoſſibile eſt quod vnus motus eiuſdem corporis localiter moti terminetur ſimul ad diuerſa loca: cùm tamē in pluribus locis corpus Chriſti ſub hoc ſacramento ſimul eſſe incipiat, & ideo relinquitur quod non poſſit aliter corpus Chriſti incipere eſſe de nouo in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Quod autem conuertitur in aliquid, facta conuerſione non manet. Vnde relinquitur quòd ſalua veritate huius ſacramenti ſubſtantia panis poſt conſecrationem remanere non poſſit. Secundò, quia hæc poſitio contrariatur formæ huius ſacramenti, in qua dicitur, hoc eſt corpus meum: quod non eſſet verum, ſi ſubſtantia panis ibi remaneret, nunquam enim ſubſtantia panis eſt corpus Chriſti: ſed potius eſſet dicēdum, hic eſt corpus meum. Tertiò, quia contrariatur venerationi huius ſacramenti, ſi aliqua ſubſtantia creata eſſet ibi, quæ nō poſſet adoratione latriç adorari. Quartò, quia contrariatur ritui Eccleſię, ſecundum quem poſt corporalem cibum non licet ſumere corpus Chriſti: cùm tamen poſt vnam hoſtiam conſecratam liceat ſumere aliam. Vnde hæc poſitio vitanda eſt tanquam hæretica.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd Deus coniugauit diuinitatem ſuam, id eſt diuinam virtutem, panı & vino: non vt remaneant in hoc ſacramento, ſed vt faciat inde corpus & ſanguinem ſuum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in aliis Sacramentis non eſt ipſe Chriſtus realiter, ſicut in hoc ſacramento. Et ideo in aliis ſacramentis manet ſubſtantia materiæ, non autem in iſto.

Q. 77. artic. 3. & 4. AD TERTIVM dicendum, quòd ſpecies quæ remanent in hoc ſacramento (vt infra dicetur*) ſufficiunt ad ſignificationem huius ſacramenti; nam per accidentia cognoſcitur ratio ſubſtantiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſubſtantia panis vel vini poſt conſecrationem huius Sacramenti annihiletur.

4. di. 11. q. 1. artic. 2. & 4. cont. c. 63. & quol. 5. ar. 11 et quol. 9 art. 5. ad 3. & 1. cor. 11. lec. 5. col. 5. †Art. præced.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti, annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur. Quod enim eſt aliquid corporale, oportet alicubi eſſe. Sed ſubſtantia panis, quæ eſt quiddam corporale, non manet in hoc ſacramento (vt dictum eſt†) nec etiā eſt dare aliquem locum vbi ſit, ergo non eſt aliquid poſt conſecrationē. Igitur aut eſt annihilata, aut in præiacentem materiam reſoluta.

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt terminus à quo in qualibet mutatione, non remanet, niſi fortè in potentia materiæ: ſicut quum ex aëre fit ignis, forma aëris non manet niſi in potentia materiæ: & ſimiliter quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc ſacramento ſubſtantia panis aut vini ſe habet ſicut terminus à quo, corpus autem vel ſanguis Chriſti ſicut terminus ad quem: dicit enim *Ambr. in lib. de Officiis, ante benedictionem alia ſpecies nominatur: poſt benedictionem corpus ſignificatur. Ergo facta conſecratione, ſubſtantia panis vel vini non manet, niſi fortè reſoluta in ſuam materiam.

In libr. de his qui myſteriis initiantur. ca. 9. à med. to. 4 refertur de cōſecr. diſt. 2. c. Ante.

¶ 3 Præterea, Oportet alterum cōtradictoriorum eſſe verum. Sed hæc eſt falſa, Facta conſecratione, ſubſtantia panis vel vini eſt aliquid. Ergo hęc eſt vera, Subſtantia panis vel vini eſt nihil.

lib. 83. quæſt. Q. 21. in medio tom. 4.

SED CONTRA eſt, quòd †Auguſtinus dicit in libro 83. quæſtionū: Deus non eſt cauſa tendendi in non eſſe. Sed hoc ſacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in hoc ſacramento non annihilatur ſubſtantia panis aut vini.

CONCLVSIO.

Poſt conſecrationem ſubſtantia panis vel vini non reſoluitur in præiacentem materiam, nec annihilatur, ſed conuertitur in verum Chriſti corpus.

RESPONDEO dicendum, quòd quia ſubſtantia panis vel vini non manet in hoc ſacramento, quidam impoſſibile reputātes, quòd ſubſtantia panis vel vini in corpus vel ſanguinem Chriſti conuertatur, poſuerunt quòd per conſecrationem ſubſtantia panis vel vini vel reſoluitur in præiacentem materiam, vel quòd annihiletur. Præiacens autem materia, in quam corpora mixta reſolui poſſunt, ſunt quatuor elementa. Non enim poteſt reſolutio fieri in materiam primam, ita quòd ſine forma exiſtat: quia materia ſine forma eſſe non poteſt. Cùm autem poſt conſecrationem, nihil ſub ſpeciebus ſacramēti remaneat niſi corpus & ſanguis Chriſti, oportebit dicere quòd elementa, in quæ reſoluta eſt ſubſtantia panis & vini, inde diſcedāt per motum localē: quod ſenſu perciperetur.

Similiter etiam ſubſtantia panis vel vini manet vſque ad vltimum inſtans conſecrationis. In vltimo autem inſtanti conſecrationis iam eſt ibi ſubſtantia corporis vel ſanguinis Chriſti: ſicut in vltimo inſtāti generationis, iam ineſt forma. Vnde non erit dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia. Non enim poteſt dici quòd paulatim ſubſtātia panis vel vini reſoluatur in præiacentem materiam, vel ſucceſſiuè egrediatur de loco ſpecierum: quia ſi hoc inciperet fieri in vltimo inſtanti ſuę conſecrationis, ſimul ſub aliqua parte hoſtię eſſet corp⁹ Chriſti cum ſubſtantia panis, quod eſt cōtra prędicta*. Si verò hoc incipiat fieri ante conſecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo ſub aliqua parte hoſtiæ neque erit ſubſtantia panis, neque erit corpus Chriſti, quod eſt incōueniens: & hoc ipſimet perpendiſſe videtur. Vnde poſuerūt aliud ſub diſiunctione, ſcilicet †quod annihiletur. Sed nec hoc poteſt eſſe: quia non eſt dare aliquem modum, quo corpus Chriſti verum eſſe incipiat in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, quę quidem conuerſio tollitur poſita vel annihilatione ſubſtantię panis, vel reſolutione in præiacentem materiam. Similiter etiam non eſt dare, vnde talis reſolutio, vel annihilatio in hoc ſacramento cauſetur, cùm effectus ſacramenti ſignificetur per formam: neutrum autem horum ſignificatur per hæc verba formæ, hoc eſt corpus meum. Vnde patet prædictam poſitionem eſſe falſam.

In iſto art. & præced.

†Vel, quod in pręiacentē materiam reſoluatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſubſtantia panis vel vini facta conſecratione, neque ſub ſpeciebus ſacramenti manet, neque alibi. Non tamen ſequitur, quòd annihiletur: conuertitur enim in corpus Chriſti. Sicut nō ſequitur: Si aër ex quo generatus eſt ignis, non ſit ibi vel alibi, quòd ſit annihilatus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd forma, quæ eſt terminus à quo, non cōuertitur in aliam formam, ſed vna forma ſuccedit alteri in ſubiecto: & ideo prima forma nō remanet niſi in potentia materiæ. Sed hîc ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti: vt ſupra dictum eſt*. vnde ratio non ſequitur.

*In corp. arti. & in præced.

AD TERTIVM dicendū, quòd licet poſt conſecrationem hęc ſit falſa, Subſtantia panis eſt aliquid: id tamen in quod ſubſtantia panis eſt conuerſa, eſt aliquid. Et ideo ſubſtantia panis non eſt annihilata.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.

Infrà ar. 6. co. & art. 8. con. & ad 3. et 4. di. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. ad. 1. & q. 3. ad. 3. et artic. 3. q. 1. per to. et 4. cōtra cap. 63. et quol. 5. ar. 11 Et opuſ. 2. ca. 8. et 1. cor. 11 lect. 4. col. 6. et lect. 5. col. 3 †li. 3. text. 6. tom. 2.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd panis non poſſit conuerti in corpus Chriſti; conuerſio enim quædam mutatio eſt. Sed in omni mutatione oportet eſſe ſubiectum quod prius eſt in potētia, & poſtea eſt in actu: vt enim dicitur 3. †Phyſic. motus eſt actus exiſtens in potentia. Non eſt autem dare aliquod ſubiectum ſubſtātiæ panis & corporis Chriſti: quia de ratione ſubſtantiæ eſt, quòd ſit non in ſubiecto: vt di-

citur

In cap. de ſubſtant. com. 1.

citur in prædicamentis. Non ergo poteſt eſſe quòd tota ſubſtantia panis conuertatur in corpus Chriſti.

¶ 2 Præterea, Forma illius, in quod aliquid cõuertitur, de nouo incipit eſſe in materia eius, quod in ipſum conuertitur: ſicut cùm aër conuertitur in ignem prius non exiſtentem, forma ignis incipit de nouo eſſe in materia aëris: & ſimiliter cùm cibus conuertitur in hominẽ prius non exiſtentem, forma hominis incipit eſſe de nouo in materia cibi. Si ergo panis conuertitur in corpus Chriſti, neceſſe eſt quòd forma corporis Chriſti, de nouo incipiat eſſe in materia panis; quod eſt falſum. Nõ ergo panis conuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

Lib. 1. text. 42 & ſeq. to. 2.

¶ 3 Præterea, Ea quæ ſunt ſecundum ſe diuerſa, nunquam vnum eorum fit alterum: ſicut albedo nunquam fit nigredo, ſed ſubiectum albedinis fit ſubiectum nigredinis: vt dicitur in primo Phyſico. Sed ſicut duæ formæ contrariæ ſunt ſecundum ſe diuerſæ (vtpote principia formalis differentiæ exiſtentes) ita duæ materiæ ſignatæ ſunt ſecundum ſe diuerſæ, vtpote exiſtẽtes principia materialis diſtinctionis. Ergo non poteſt eſſe, quòd hæc materia panis fiat hæc materia qua indiuiduatur corpus Chriſti. Et ita non poteſt eſſe, quod ſubſtantia huius panis conuertatur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

Refertur de cõſec. diſt. 2. ca. Quia corpus aſſumptum in medio.

Sed contra eſt quòd †Euſe. Emiſſ. dicit: Nouum tibi & impoſſibile eſſe non debet, quòd in Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia conuertuntur.

Conclvsio.

Cùm verum Chriſti corpus non incipiat eſſe in ſacramento per aliquam loci mutationem, neceſſarium eſt ibi eſſe per panis & vini in ipſum tranſſubſtantiationem, ita quòd panis & vini ſubſtantia in verum corpus Chriſti mutetur.

ar. 1. huius q. — ar. 2. huius q.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt†, cùm in hoc ſacramento ſit verum corpus Chriſti, nec incipiat ibi eſſe de nouo per motum localem: cùm etiam nec corpus Chriſti ſit ibi ſicut in loco (vt ex dictis patet) neceſſe eſt dicere quòd incipiat ibi eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Hæc tamen conuerſio non eſt ſimilis conuerſionibus naturalibus, ſed eſt omnino ſupernaturalis, ſola Dei virtute effecta. Vnde †Ambroſius dicit in lib. de Sacramentis, Liquet quòd præter naturæ ordinẽ Virgo generauit & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine eſt: quid ergo quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine? Et ſuper illud Ioan. 6. Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſcilicet de hoc ſacramento, ſpiritus & vita ſunt, dicit Chryſoſt. id eſt ſpiritualia ſunt, nihil habentia carnale, neque conſequentiam naturalem, ſed eruta ſunt ab omni tali neceſſitate, quæ in terra, & à legibus quæ hic poſitæ ſunt. Manifeſtum eſt enim quòd omne agens agit inquantum eſt actu. Quodlibet autem agens creatum eſt determinatum in ſuo actu, cùm ſit determinati generis, & ſpeciei, & ideo cuiuſlibet agentis creati actio fertur ſuper aliquem determinatum actum: determinatio autem cuiuſlibet rei in eſſe actuali, eſt per eius formã. Vnde nullum agens naturale ſeu creatum poteſt agere niſi ad immutationem formę, & propter hoc omnis conuerſio, quæ fit ſecundũ leges naturæ, eſt formalis. Sed Deus eſt actus infinitus (vt in Prima parte habitum eſt†) vnde eius actio ſe extendit ad totam naturam entis. Non igitur ſolum poteſt perficere conuerſionem formalem, vt ſcilicet diuerſæ formæ ſibi in eodem ſubiecto ſuccedant: ſed conuerſionem totius entis, vt ſcilicet tota ſubſtantia huius conuertatur in totam ſubſtantiam illius. Et hoc agitur diuina virtute in hoc ſacramento: nam tota ſubſtantia panis conuertitur in totam ſubſtantiam corporis Chriſti, & tota ſubſtantia vini, in totã ſubſtantiã ſanguinis Chriſti. Vnde hæc conuerſio non eſt formalis, ſed ſubſtantialis: nec continetur inter ſpecies motus naturalis, ſed proprio nomine poteſt dici tranſſubſtãtiatio.

In libr. de his qui myſterijs initiantur ca. 9. parum à medio tom. 4.

Homil. 48. in Ioan. nõ multum ante medium tom. 3.

Q. 7. artic. 1. & q. 25. ar. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd obiectio procedit de mutatione formali: quia formæ proprium eſt in materia vel ſubiecto eſſe. Nõ autem habet locum in conuerſione totius ſubſtantiæ. Vnde cùm hæc conuerſio ſubſtantialis, importet quendam ordinem ſubſtãtiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt ſicut in ſubiecto in vtraque ſubſtantia, ſicut ordo & numerus.

Ad secvndvm dicendum, quòd illa obiectio procedit de conuerſione formali ſeu mutatione: quia oportet, ſicut dictum eſt, formam eſſe in materia vel ſubiecto. Non autem habet locũ in conuerſione totius ſubſtantiæ, cuius non eſt accipere aliquod ſubiectum.

In cor. et ar. 3

Ad tertivm dicendum, quòd virtute agentis finiti non poteſt forma in formam mutari, nec materia in materiã. Sed virtute agentis infiniti (quòd habet actionem in totum ens) poteſt talis conuerſio fieri. quia vtrique formæ & vtrique materiæ eſt cõmunis natura entis, & id quod eſt entitatis in vna, poteſt actor entis conuertere in id quod eſt entitatis in altera, ſublato eo, per quod ab illa diſtinguebatur.

Articvlvs V.

Vtrùm in hoc Sacramento remaneant accidentia panis & vini, poſt conuerſionem.

Suprà art. 2. ad 3. & infrà q. 76. art. 1. ad 3. & 4. diſt. 11. q. 1. art. 1. q. 2. Et di. 12. qõ. 1. art. 1. q. 2. & 1. cor. 11 lec. 5. co. 2. & fi. & col. 6.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd in hoc ſacramento non remaneant accidentia panis, & vini. Remoto enim priori, remouetur & poſterius. Sed ſubſtantia eſt naturaliter prior accidente: vt probatur 7. †Metam. Cùm igitur facta conſecratione, non remaneat ſubſtantia panis in hoc Sacramento; videtur, quòd non poſſint remanere accidentia eius.

†Lib. 7 text. 4. tom. 3.

¶ 2 Præterea, In ſacramento veritatis non debet eſſe aliqua deceptio. Sed per accidentia iudicamus de ſubſtantia. Videtur ergo quòd decipiatur humanum iudicium: ſi remanentibus accidentibus, ſubſtantia panis non remaneat. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento.

2. 2. qõ. 10. art. 1. ad. 1.

¶ 3 Præterea, Quamuis fides noſtra non ſit ſubiecta rationi, non tamen eſt contra rationem, ſed ſupra ipſam, vt in principio huius operis dictum eſt†. Sed ratio noſtra habet ortum à ſenſu, ergo fides noſtra non debet eſſe contra ſenſum. Eſt autem contra ſenſum dum ſenſus iudicat eſſe panem, & fides credit eſſe ſubſtantiam corporis Chriſti. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento, quòd accidentia panis ſubiecta ſenſibus maneant, & ſubſtantia panis non maneat.

¶ 4 Præterea, Illud quod manet conuerſione facta, videtur eſſe ſubiectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent cõuerſione facta, videtur quòd ipſa accidentia ſint conuerſionis ſubiectum. Quod eſt impoſſibile: nam accidentis non eſt accidens. Non ergo in hoc ſacramento debent remanere accidentia panis & vini.

Refertur de conſec. diſt. 2. cap. Nos autẽ.

Sed contra eſt, quod †Auguſt. dicit in lib. ſentent. Proſpert. Nos in ſpecie panis & vini, quã videmus, res inuiſibiles, id eſt carnem & ſanguinẽ honoramus.

Conclvsio.

Decuit ad fidelium in fide exercitationem, & meritum ſacrum Chriſti corpus in ſacramẽto non ſub propria, ſed panis ac vini ſpecie & accidentibus comedendum proponi.

Respondeo dicendum, quòd ſenſu apparet, facta conſecratione, omnia accidentia panis & vini remanere. Quod quidẽ rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primò quidem: quia non eſt conſuetum hominibus, ſed horribile carnem hominis comedere, & ſanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & ſanguis Chriſti ſumẽda ſub ſpeciebus illorum, quæ frequẽtius in vſum hominis veniunt, ſcilicet panis & vini. Secundo, ne hoc ſacramentum ab infidelibus irrideatur, ſi ſub ſpecie propria Dominum noſtrum manducemus. Tertiò, vt dum inuiſibiliter corpus & ſanguinẽ Domini noſtri ſumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

In propoſ. 1. Habetur hic liber inter opa ea Ariſt. to. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut dicitur in libr. †de cauſis effectus, plus dependet à cauſa prima quàm

quàm à cauſa ſecunda. Et ideo virtute Dei, qui eſt cauſa prima omnium, fieri poteſt vt remaneant poſteriora prioribus ſublatis.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in hoc ſacramento nulla eſt deceptio: ſunt enim ibi ſecundu rei veritatem accidentia quæ ſenſibus diiudicantur: intellectus autem, cuius eſt proprium obiectum ſubſtantia (vt dicitur in tertio de anima†) per fidem à deceptione præſeruatur. Li.3.text.26 com.2.

Et ſic patet reſpõſio ad tertiũ. Nam fides nõ eſt contra ſenſum, ſed eſt de eo, ad quod ſenſus non attingit.

Artic 4.huius qu.ad.1.et 2. AD QVARTVM dicendu, quòd hæc conuerſio non propriè habet ſubiectum, vt dictum eſt*, ſed tamen accidentia quę remanẽt, habẽt aliquã ſimilitudinẽ ſubiecti.

ARTICVLVS VI.

Infrà qõ.77. art.1.& 6. cor. & 4.diſ. 11.q.1 art. 1.q.3.et diſ. 12.q 1.ar.1 qõ.3.cor. & quol.9.ar.5. ad.3. & 1. cor.11.lect. 4.fin.

Vtrùm facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtãtialis panis. Dictum eſt enim*, quòd facta conſecratione, remanent accidentia. Sed cùm panis ſit quoddam artificiale: etiam forma eius eſt accidens. Ergo remanet facta conſecratione.

¶ 2 Præterea, Forma corporis Chriſti eſt anima: dicitur enim in Secundo de anima†, quòd anima eſt actus corporis Phyſici, potentia vitam habentis. Sed non poteſt dici quòd forma ſubſtantialis panis conuertatur in animam. Ergo videtur quòd remaneat facta cõſecratione. *Art. præced. †li.2.text. 4 & 6.com.2.

¶ 3 Præterea, Propria operatio rei ſequitur formam ſubſtantialem eius. Sed illud quod remanet in hoc ſacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quam faceret panis exiſtens. Ergo forma ſubſtantialis panis remanet in hoc ſacramento facta conſecratione.

SED CONTRA, Forma ſubſtãtialis panis eſt de ſubſtantia panis. Sed ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti: ſicut dictum eſt*. Ergo forma ſubſtantialis panis non manet. *arti.2.& 4. huius quæſt.

CONCLVSIO.

Quanquam poſt conſecrationem panis & vini accidentia remaneant, ſubſtantiam tamen illorum remanere impoſſibile eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam poſuerunt, quòd facta conſecratione non ſolùm remanent accidentia panis, ſed etiam forma ſubſtantialis eius. Sed hoc eſſe non poteſt. Primò quidem, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Chriſti, niſi ſola materia. Et ita ſequeretur quòd non conuerteretur in corpus Chriſti totum, ſed in eius materiã, quod repugnat formæ ſacramenti, qua dicitur, hoc eſt corpus meum. Secundo, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut à materia ſeparata. Primum autem eſſe non poteſt: quia ſi remaneret in materia panis, tunc tota ſubſtantia panis remaneret: quod eſt contra prædicta†. In alia autem materia remanere non poſſet: quia propria forma nõ eſt niſi in propria materia. Si autem remaneret à materia ſeparata, iam eſſet forma intelligibilis actu, & etiam intelligẽs: nam omnes formæ à materia ſeparatæ, ſunt tales. Tertiò eſſet inconueniens huic ſacramento. Nam accidẽtia panis in hoc ſacramento remanent: vt ſub eis videatur corpus Chriſti: non autem ſub propria ſpecie, ſicut ſuprà dictum eſt†. Et ideo dicendũ eſt, quòd forma ſubſtantialis panis non remanet. †ar.2.huius q. †Art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma nõ eſt accidens, ſed forma ſubſtantialis: ſicut arte poſſunt produci ranæ & ſerpentes: talem enim formam nõ producit ars virtute propria, ſed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam ſubſtãtialem panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd anima eſt forma corporis, dans ei totum ordinem eſſe perfecti, ſcilicet eſſe & eſſe corporeum, & eſſe animatum: & ſic de aliis. Conuertitur igitur forma panis in formã corporis Chriſti: ſecundum quòd dat eſſe corporeum, non autem ſecundum quòd dat eſſe animatum tali anima.

AD TERTIVM dicendum, quòd operationum panis, quædam conſequuntur ipſum ratione accidentium, ſicut immutare ſenſum. Et tales operationes inueniuntur in ſpeciebus panis poſt conſecrationem, propter ipſa accidentia, quæ remanent. Quædam autẽ operationes conſequuntur panem, vel ratione materiæ, ſicut quòd cõuertatur in aliquid, vel ratione formæ ſubſtantialis, ſicut eſt operatio conſequens ſpeciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc ſacramento: non propter formam vel materiam quæ remaneat: ſed quia miraculosè conferuntur ipſis accidentibus: vt infrà dicetur†. †Q.77. art. 3.5.& 6.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm iſta conuerſio fiat in inſtanti.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd iſta conuerſio non fiat in inſtãti, ſed ſit ſucceſſiua. In hac enim conuerſione prius eſt ſubſtantia panis, & poſtea ſubſtãtia corporis Chriſti. Non ergo vtrunque eſt in eodem inſtanti, ſed in duobus inſtantibus. Sed inter quælibet duo inſtantia eſt tempus medium. Ergo oportet quòd hæc conuerſio fiat ſecundum ſucceſſionem temporis, quod eſt inter vltimũ inſtans quo eſt ibi panis: & primũ inſtans, quo eſt ibi corpus Chriſti Suprà art. 3. co.et infra q. 78 ar.2.et 5 cor.& 4.diſ. 11 q.1.ar.2 cor.& art.3. q 2.per to. Et.4. contra cap.73.

¶ 2 Præterea, In omni conuerſione eſt fieri & factum eſſe. Sed hæc duo non ſunt ſimul: quia quod fit, non eſt: quod autem factum eſt, iam eſt. Ergo in hac conuerſione eſt prius & poſterius, & ita oportet quòd non ſit inſtantanea, ſed ſucceſſiua.

¶ 3 Præterea, *Ambr. dicit in lib. de Sacr. quòd iſtud ſacramentũ, Chriſti ſermone conficitur. Sed ſermo Chriſti ſucceſſiuè profertur. Ergo hæc conuerſio fit ſucceſſiuè. *lib.4.cap.4. parum à principio tom.4.

SED CONTRA eſt, quod hæc conuerſio perficitur virtute infinita, cuius eſt ſubito operari.

CONCLVSIO.

Cùm conuerſio panis & vini verũ Chriſti corpus virtute profſus diuina perficiatur, eã fieri in inſtãti, & nõ ſucceſſiuè, neceſſarium eſt.

RESPONDEO dicendũ, quòd aliqua mutatio eſt inſtantanea triplici ratione. Vno quidẽ modo ex parte formæ, quę eſt terminus mutationis. Si enim ſit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, ſucceſſiuè acquiritur ſubiecto: ſicut ſanitas. Et ideo quia forma ſubſtantialis nõ recipit magis & minus, inde eſt quòd ſubitò fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte ſubiecti quod quandoq; ſucceſſiuè præparatur ad ſuſceptionẽ formæ: & ideo aqua ſucceſſiuè calefit. Quando verò ipſum ſubiectũ eſt in vltima diſpoſitione ad formam, ſubitò recipit ipſam: ſicut diaphanum ſubitò illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod eſt infinitę virtutis. Vnde ſtatim poteſt materiã ad formã diſponere: ſicut dicitur Mar.7. quòd cùm Chriſtus dixiſſet, Ephetha, quod eſt adaperire, ſtatim apertæ ſunt aures hominis, & ſolutũ eſt vinculu linguæ eius. Ex his tribus rationibus hæc conuerſio eſt inſtantanea. Primò quidem, quia ſubſtantia corporis Chriſti, ad quam terminatur iſta cõuerſio, non ſuſcipit magis neq; minus. Secundò, quia in hac conuerſione non eſt aliquod ſubiectum, quod ſucceſſiuè præparetur. Tertiò, quia agitur Dei virtute infinita.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quidã nõ ſimpliciter concedunt, quòd inter quælibet duo inſtãtia ſit tempus mediũ. Dicunt enim quòd hoc habet locu in duobus inſtãtibus, quæ referuntur ad eundẽ motũ, nõ autẽ in duobus inſtãtibus, quę referũtur ad diuerſa; vnde inter inſtãs quod menſurat finem quietis, & aliud inſtans quod menſurat principium motus, non eſt tempus medium. Sed in hoc decipiuntur: quia vnitas temporis & inſtantis, vel etiã pluralitas eorum, non accipitur ſecundum quoſque motus, ſed ſecundum primum motum cœli, qui eſt menſura

om-

omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc cõcedunt in tẽpore, quod menſurat motum dependẽtem ex motu cœli. Sunt autem quidam motus, ex motu cœli non dependentes, nec ab eo mẽſurati: ſicut in Prima parte dictum eſt† de motibus angelorum; vnde inter duo inſtantia illis motibus reſpondentia, non eſt tempus medium. Sed hoc nõ habet locum in propoſito: quia quamuis iſta cõuerſio ſecundum ſe non habeat ordinem ad motum cœli, conſequitur tamen prolationem verborum, quã neceſſe eſt motu cœli menſurari. Et ideo neceſſe eſt inter quælibet duo inſtantia circa iſtam conuerſionem ſignata, eſſe tempus medium. Quidam ergo dicunt, quòd inſtans, in quo vltimò eſt panis, & inſtans in quo primò eſt corpus Chriſti, ſunt quidem duo per comparationem ad menſurata, ſed ſunt vnum per comparationem ad tempus menſurans: ſicut cùm duæ lineę ſe contingunt, ſunt duo puncta ex parte duarum linearum, vnum autẽ punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non eſt ſimile: quia inſtans & tempus, particularibus motibus non eſt menſura intrinſeca, ſicut linea & punctus corporibus, ſed ſolùm extrinſeca, ſicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quòd eſt idem inſtans re, ſed aliud ratione. Sed ſecundum hoc ſequeretur, quòd realiter oppoſita eſſent ſimul: nam diuerſitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum eſt, quòd hæc conuerſio (ſicut dictum eſt†) perficitur per verba Chriſti, quæ à ſacerdote proferuntur: ita quòd vltimum inſtans prolationis verborum, eſt primum inſtans, in quo eſt in ſacramento corpus Chriſti: in toto autẽ tempore præcedente eſt ibi ſubſtantia panis, cuius temporis non eſt accipere aliquod inſtans, proximo præcedens vltimum: quia tempus non componitur ex inſtantibus conſequẽter ſe habentibus, vt probatur 6.* Phyſic. Et ideo eſt quidem dare primum inſtans, in quo eſt corpus Chriſti: non eſt autem dare vltimum inſtans, in quo ſit ſubſtãtia panis, ſed eſt dare vltimum tempus. Et idem eſt in mutationibus naturalibus, vt patet per Philoſophũ in octauo Phyſic†.

P.P. Quæſt. 53. art. 3. — *In corp. artic.* — *Lib. 6 Phyſ. à princip. lib. per 10. text. com. 2.* — *Lib. 8. text. 72. com. 2.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd in mutationibus inſtantaneis ſimul eſt fieri & factum eſſe: ſicut ſimul eſt illuminari & illuminatum eſſe. Dicitur enim in talibus factum eſſe, ſecundum quod iam eſt: fieri autem, ſecundum quòd antè non fuit.

AD TERTIVM dicendum, quòd iſta conuerſio (ſicut dictum eſt*) fit in vltimo inſtanti prolationis verborum: tunc enim cõpletur verborum ſignificatio, quæ eſt efficax in ſacramentorum formis. Et ideò non ſequitur quòd iſta conuerſio ſit ſucceſſiua.

** in ſolutione ad 1. in iſto articulo.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm hæc ſit falſa, Ex pane fit corpus Chriſti.

4. diſt. 11. q. 1. artic. 4.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd hęc ſit falſa: Ex pane fit corpus Chriſti. Omne enim id ex quo fit aliquid, eſt id quod fit iſtud, ſed non conuertitur: dicimus enim quòd ex albo fit nigrum, & quòd album fit nigrum: & licet dicamus quòd homo fiat niger, non tamen dicimus quòd ex homine fiat nigrum, vt patet in primo Phyſic. Si ergo verũ eſt, quòd ex pane fiat corpus Chriſti, verum erit dicere, quòd panis fiat corpus Chriſti. Quod videtur eſſe falſum: quia panis nõ eſt ſubiectum factionis, ſed magis eſt terminus. Ergo non verè dicitur, quòd ex pane fiat corpus Chriſti.

¶ 2 Præterea, Fieri terminatur ad eſſe vel ad factum eſſe: ſed hæc nunquam eſt vera, Panis eſt corpus Chriſti, vel Panis eſt factus corpus Chriſti, vel etiam, Panis erit corpus Chriſti. Ergo videtur quòd nec etiã hæc ſit vera, Ex pane fit corpus Chriſti.

¶ 3 Præterea, Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id quod fit ex eo. Sed hæc videtur eſſe falſa, Panis conuertitur in corpus Chriſti: quia hęc conuerſio videtur eſſe miraculoſior, quàm creatio mundi, in qua tamẽ non dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. Ergo videtur quòd etiam hæc ſit falſa, Ex pane fit corpus Chriſti.

¶ 4 Præterea, Illud ex quo fit aliquid, poteſt eſſe illud. ſed hæc eſt falſa: Panis poteſt eſſe corpus Chriſti. Ergo & hæc eſt falſa, Ex pane fit corpus Chriſti.

SED CONTRA eſt, quòd *Ambr. dicit in libro de Sacramentis, Vbi accedit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti.

Lib. 4. cap. 4. circa princip. tom. 4.

CONCLVSIO.

Suſcipitur à Chriſti fidelibus huiuſmodi ſermo, ex pane, ſeu de pane fieri verum Chriſti corpus, intelligẽdo, id quod prius panis ſpeciebus contentum erat, ſcilicet ſubſtantiam panis fuiſſe conuerſum in Chriſti verum corpus.

RESPONDEO dicendum, quòd hæc conuerſio panis in corpus Chriſti, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum tranſmutatione naturali: & quantum ad aliquid, differt ab vtroque. Eſt enim commune his tribus ordo terminorum, ſcilicet vt poſt hoc ſit hoc (in creatione enim eſt, eſſe poſt non eſſe: in hoc ſacramẽto, corpus Chriſti poſt ſubſtantiam panis, in tranſmutatione naturali album poſt nigrum, vel ignis poſt aërem) & quòd prædicti termini non ſint ſimul. Cõuenit autem conuerſio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum eſt aliquod commune ſubiectum vtrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni tranſmutatione naturali. Conuenit verò hæc conuerſio cum tranſmutatione naturali in duobus, licet non ſimiliter. Primò quidem, quia in vtraque vnum extremorũ tranſit in aliud (ſicut panis in corpus Chriſti, & aër in ignem) non autẽ non ens conuertitur in ens. Aliter tamẽ hoc accidit vtrobique: nam in hoc ſacramẽto tota ſubſtantia panis tranſit in totum corpus Chriſti, ſed in tranſmutatione naturali materia vnius ſuſcipit formam alterius, priori forma depoſita. Secundò, conueniunt in hoc, quòd vtrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in tranſmutatione naturali remanet eadem materia vel ſubiectum, in hoc autẽ ſacramento remanent eadem accidentia. Et ex his poteſt accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extrema ſunt ſimul, ideo in nullo eorum poteſt vnum extremum de alio prædicari per verbum ſubſtantiuum præſentis temporis: non enim dicimus, non ens eſt ens, vel panis eſt corpus Chriſti, vel aër eſt ignis, vel album eſt nigrum. Propter ordinẽ verò extremorum poſſumus vti in omnibus hac prępoſitione Ex, quæ ordinem deſignat: poſſumus enim verè & propriè dicere, quòd ex nõ ente fit ens, & ex pane corpus Chriſti, & ex aëre ignis, vel ex albo nigrum. Quia verò in creatione vnum extremorum non tranſit in alterum, nõ poſſumus in creatione vti verbo Cõuerſionis: vt dicamus, quòd non ens conuertitur in ens. Quo tamen verbo vti poſſumus in hoc ſacramento, ſicut & in tranſmutatione naturali. Sed quia in hoc ſacramento tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam mutatur: propter hoc hæc conuerſio propriè tranſſubſtantiatio vocatur. Rurſus, quia huius conuerſionis non eſt accipere aliquod ſubiectum, ea quæ verificantur in conuerſione naturali ratione ſubiecti, non ſunt concedenda in hac conuerſione. Et primò quidem manifeſtum eſt, quòd potentia ad oppoſitum, conſequitur ſubiectum: ratione cuius dicimus, quòd album poteſt eſſe nigrum, & aër poteſt eſſe ignis: licet hæc non ſit ita propria, ſicut prima. Nam ſubiectum albi (in quo eſt potentia ad nigredinem) eſt tota ſubſtantia albi, non enim albedo eſt pars eius: ſubiectum autem formæ aëris, eſt pars eius; vnde cùm dicitur, aër poteſt eſſe ignis, verificatur ratione partis per ſynecdochen. Sed in hac conuerſione, & ſimiliter in creatione, quia nullũ eſt ſubiectũ, nõ dicitur ꝙ vnũ extremũ poſſit eſſe aliud, ſicut quòd non ens poſſit eſſe ens, vel quòd panis poſſit eſſe corpus Chriſti. Et eadẽ ratione non poteſt propriè dici, quòd de non ente fiat ens, vel quòd de pane

fiat

fiat corpus Chriſti: quia hæc præpoſitio De, deſignat cauſam conſubſtantialem, quæ quidem conſubſtantialitas extremorũ in tranſmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiam in ſubiecto. Et ſimili ratione non conceditur, quòd panis erit corpus Chriſti, vel quòd fiat corpus Chriſti, ſicut neque conceditur in creatione, quòd non ens erit ens, vel quòd non ens fiat ens: quia hic modus loquendi verificatur in tranſmutationibus naturalibus ratione ſubiecti: puta cùm dicimus quòd album fit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamē in hoc ſacramento, facta conuerſione, aliquid idem manet, ſcilicet accidentia panis (vt ſuprà dictum eſt*) ſecundum quãdam ſimilitudinem aliquæ harum locutionum poſſunt concedi, ſcilicet ꝙ panis ſit corpus Chriſti: vel panis erit corpus Chriſti, vel de pane fit corpus Chriſti. Vt nomine Panis nõ intelligatur ſubſtantia panis, ſed in vniuerſali hoc quod ſpeciebus panis cõtinetur ſub quibus prius continetur ſubſtantia panis, & poſtea corpus Chriſti.

Art. 5. huius queſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quandoq; quidem importat ſimul ſubiectum cum vno extremorũ tranſmutationis: ſicut cùm dicitur, ex albo fit nigrũ; & ſic etiã dici poteſt, hoc fit illud, id eſt, album fit nigrum. Quandoq; verò importat ſolum oppoſitum vel extremum: ſicut cùm dicitur, ex mane fit dies: & ſic non conceditur quòd hoc fiat illud, id eſt, quòd mane fiat dies. Et ita etiã in propoſito, licet propriè dicatur, quòd ex pane fiat corpus Chriſti: non tamen propriè dicitur, quòd panis fiat corpus Chriſti, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem, vt dictum eſt*.

In corp. art.

Ad secundum dicendũ, ꝙ illud, ex quo fit aliquid, quãdoque erit illud propter ſubiectũ quod importatur. Et ideo cùm huius conuerſionis non ſit aliquod ſubiectum, non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quòd in hac conuerſione ſunt plura difficilia quàm in creatione, in qua hoc ſolũ difficile eſt, quòd aliquid fit ex nihilo: quod tamē pertinet ad propriũ modũ productionis primæ cauſæ, quæ nihil aliud præſupponit. Sed in hac conuerſione nõ ſolùm eſt difficile, quòd hoc totum conuertitur in illud totum, ita quòd nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modũ productionis alicuius cauſæ) ſed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant corrupta ſubſtantia: & multa alia, de quibus in ſequētibus agetur*. Tamen verbum Conuerſionis recipitur in hoc ſacramento, non autem in creatione: ſicut dictum eſt*.

Queſt. 77.
In corp. art.

Ad quartum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, potentia pertinet ad ſubiectum: quod non eſt accipere in hac cõuerſione. Et ideo non conceditur, quòd panis poſſit eſſe corpus Chriſti: non enim hæc conuerſio fit per potentiam paſſiuam creaturæ, ſed per ſolam potentiam actiuam creatoris.

QVAESTIO LXXVI.

De modo quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de modo, quo Chriſtus exiſtit in hoc ſacramento.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.

¶ Secundò, vtrùm totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti.

¶ Tertiò, vtrùm totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.

¶ Quartò vtrùm dimenſiones corporis Chriſti totæ ſint in hoc ſacramento.

¶ Quintò, vtrùm corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento localiter.

¶ Sextò, vtrùm corpus Chriſti moueatur ad motum hoſtiæ, vel calicis poſt conſecrationem.

¶ Septimo, vtrum corpus Chriſti prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo ſaltē glorificato.

¶ Octauò, vtrùm verum corpus Chriſti remaneat in hoc ſacramento, quando miraculoſè apparet ſub ſpecie pueri vel carnis.

Articvlvs I.

Vtrum totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd nõ totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento. Chriſtus enim incipit eſſe in hoc ſacramento per conuerſionem panis & vini: ſicut dictum eſt*. Sed manifeſtum eſt, quòd panis & vinum non poſſunt conuerti, neque in diuinitatē Chriſti, neq; in eius animã. Cũ ergo Chriſtus exiſtat ex tribus ſubſtantiis, ſcilicet diuinitate, anima & corpore (vt ſuprà habitum eſt†) videtur quòd totus Chriſtus non ſit ſub hoc ſacramento.

Infrà, q. 79. art. 1. ad 3. & 4. diſt. 10. art. 2. & quol. 7. art. 8. & Ioan. 6. lect. 6. f.
**queſt. 75. art. 4.*
† Queſt. 2.

¶ 2 Præterea, Chriſtus eſt in hoc ſacramento, ſecundũ quòd competit refectioni fideliũ, quę in cibo & potu conſiſtit: ſicut ſuprà dictum eſt*. Sed Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Ergo ſolùm caro & ſanguis Chriſti continentur in hoc ſacramento. Sunt autem multæ aliæ partes corporis Chriſti: puta nerui, oſſa, & alia huiuſmodi. Non ergo totus Chriſtus continetur ſub hoc ſacramento.

q. 74. art. 1.

¶ 3 Præterea, Corpus maioris quantitatis, non poteſt totũ contineri ſub minoris quantitatis menſura. Sed menſura panis & vini conſecrati, eſt multo minor quàm propria menſura corporis Chriſti. Non poteſt ergo eſſe quòd totus Chriſtus ſub hoc ſacramento contineatur.

Sed contra eſt, quòd Ambr. dicit in lib. de Offi. In illo ſacramento Chriſtus eſt.

refertur de cõſecra. diſt. 2. cap. ante benedictionem: & cap. In ſacramento. Et habetur de his qui myſteriis initiantur. cap. 9.

Conclvsio.

Totũ Chriſtũ in ſacramento contineri ſimpliciter credendum eſt.

Respondeo dicendum, quod omnino neceſſe eſt confiteri ſecundũ fidem catholicã, quòd totus Chriſtus ſit in hoc ſacramento. Sciendũ tamen, quòd aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramēto dupliciter. Vno modo quaſi ex vi ſacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidē ſacramenti eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti, id in quod directè conuertitur ſubſtantia panis & vini præexiſtens: prout ſignificatur per verba formæ, quæ ſunt effectiua in hoc ſacramento: ſicut & in cæteris, puta cùm dicitur, hoc eſt corpus meũ, vel, hic eſt ſanguis meus. Ex naturali autē concomitantia eſt in hoc ſacramento illud, quod realiter eſt coniunctũ ei, in quod prædicta cõuerſio terminatur. Si enim aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicunq; eſt vnũ realiter, oportet & aliud eſſe. Sola enim operatiõe animę diſcernũtur quæ realiter ſunt cõiuncta.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia conuerſio panis & vini non terminatur ad diuinitatē vel animã Chriſti, conſequēs eſt quòd diuinitas vel anima Chriſti non ſit in hoc ſacramento ex vi ſacramenti, ſed ex reali concomitantia. Quia enim diuinitas corpus aſſumptum nunquàm depoſuit: vbicunq; eſt corpus Chriſti, neceſſe eſt & eius diuinitatē eſſe: & ideo in hoc ſacramēto neceſſe eſt eſſe diuinitatē Chriſti, concomitantē eius corpus. Vnde in Symbolo Epheſino legitur, Participes efficimur corporis & ſanguinis Chriſti, non vt communē carnē percipientes, nec viri ſanctificati & verbo coniũcti ſecundum dignitatis vnitatem, ſed verè viuificatricem, & ipſius Verbi propriam factam. Anima verò realiter ſeparata fuit à corpore, vt ſuprà dictũ eſt†. Et ideo ſi in illo triduo mortis fuiſſet hoc ſacramentum celebratum, non fuiſſet ibi anima Chriſti, nec ex vi ſacramenti, nec ex reali concomitantia. Sed quia Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur Rom. 6.) anima eius ſemper eſt realiter corpori eius vnita. Et ideo in hoc ſacramēto corpus quidem Chriſti eſt ex vi ſacramenti, anima autē Chriſti ex reali concomitantia.

habetur in concil. Epheſino 1. in epiſt. ad Neſtorium à medio illius. Et refertur de conſecr diſt. 2. c. neceſſarie.
† q. 50. ar. 2. 3. & 4.

Ad

AD SECVNDVM dicẽdum, quod ex vi ſacramẽti ſub hoc ſacramento continetur quantum ad ſpecies panis, non ſolùm caro, ſed totũ corpus Chriſti, ſcilicet oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Et hoc apparet ex forma huius ſacramenti: in qua non dicitur, hæc eſt caro mea, ſed hoc eſt corpus meum. Et ideo cùm Dominus dixit Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore: quia ſecundum cõſuetudinem humanam videtur eſſe magis manducationi accommodata: prout ſcilicet homines carnibus animalium veſcuntur communiter, non autem oſſibus vel aliis huiuſmodi.

Q. 75. art. 5

AD TERTIVM dicendũ, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt†) facta cõuerſione panis in corpus Chriſti, vel vini in ſanguinem, accidentia vtriuſque manent. Ex quo patet ꝙ dimenſiones panis vel vini non conuertuntur in dimenſiones corporis Chriſti, ſed ſubſtantia in ſubſtantiam. Et ſic ſubſtantia corporis Chriſti vel ſanguinis, eſt ſub hoc ſacramento ex vi ſacramenti, non autẽ dimenſiones corporis vel ſanguinis Chriſti. Vnde patet ꝙ corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autem totalitas ſubſtantiæ continetur indifferenter in parua vel magna quantitate: ſicut tota natura aëris in magno vel paruo aëre, & tota natura hominis in magno vel paruo homine. Vnde & tota ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti continetur in hoc ſacramẽto poſt conſecrationẽ, ſicut ante cõſecrationem cõtinebatur ibi tota ſubſtantia panis & vini.

ARTICVLVS II.

Vtrùm totus Chriſtus contineatur ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti.

Infrà q. 78. art. 6. ad. 2. & q. 79. art. 1. ad 3. et q. 80. art. 12. ad 3. et 4. di. 11. q. 2. art. 1. q. 1. ad 2. Et Io. 6. lect. 7. c. 2 & 1. Cor. 11. lect. 6. co 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſub vtraq; ſpecie huius ſacramẽti totus Chriſtus contineatur. Hoc enim ſacramentum ad ſalutem fidelium ordinatur, non virtute ſpecierum, ſed virtute eius quod ſub ſpeciebus continetur: quia ſpecies erãt etiam ante conſecrationem, ex qua eſt virtus huius ſacramenti. Si ergo nihil continetur ſub vna ſpecie, quod non contineatur ſub alia, ſed totus Chriſtus continetur ſub vtraque, videtur quod altera illarũ ſuperfluat in hoc Sacramento.

† Art. præced.

¶ 2 Præterea, Dictum eſt†, quod ſub nomine carnis omnes aliæ partes corporis cõtinentur: ſicut oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Sed ſanguis eſt vna partium humani corporis: ſicut patet per *Ariſt. in lib. de Anim. Si ergo ſanguis Chriſti continetur ſub ſpecie panis, ſicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet ſeorſum ſanguis conſecrari, ſicut neque ſeorſum conſecratur aliqua alia pars corporis.

Li. 3. de generat. animaliũ. cap. 2. tom. 4

¶ 3 Præterea, Quod iam factũ eſt, iterum fieri nõ poteſt. Sed corpus Chriſti iam incepit eſſe in hoc ſacramento per conſecrationẽ panis. Ergo nõ poteſt eſſe quòd de nouo incipiat eſſe per conſecrationẽ vini. Et ita ſub ſpecie vini non cõtinebitur corpus Chriſti, & per conſequẽs nec totus Chriſtus. Non ergo ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus continetur.

Gloſ. ordinar. ſuper illud: Accipite & manducate.

SED CONTRA eſt, quod 1. Cor. 11. Super illud: Et calicem. dicit *gloſſ. quod ſub vtraque ſpecie, ſcilicet panis & vini, idem ſumitur. Et ita videtur ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus eſſe.

CONCLVSIO.

Quanquam totum Chriſtũ eſſe in ſacramento ſub vtraque ſpecie credendum ſit, aliter tamen corpus & ſanguis eius ſub panis ſpecie. & aliter ſanguis & caro eius ſub vini ſpecie eſſe ſuſcipiendum eſt.

RESPONDEO dicendũ, certiſſimè tenendũ eſſe, ꝙ ſub vtraq; ſpecie ſacramẽti totus eſt Chriſtus, aliter tamẽ & aliter. Nã ſub ſpeciebus panis, eſt quidẽ corpus Chriſti ex vi ſacramẽti, ſanguis autẽ ex reali cõcomitantia, ſicut ſuprà dictũ eſt de anima & diuinitate Chriſti. Sub ſpeciebus verò vini, eſt quidẽ ſanguis Chriſti ex vi ſacramenti, corpus autẽ Chriſti ex reali concomitãtia, ſicut anima & diuinitas: eo quòd nunc ſanguis Chriſti non eſt ab eius corpore ſeparatus: ſicut fuit tẽpore paſſionis & mortis. Vnde ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentũ celebratũ ſub ſpeciebus panis, fuiſſet corpus Chriſti ſine ſanguine, & ſub ſpeciebus vini ſanguis ſine corpore, ſicut erat in rei veritate.

Artic. præced. ad. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis totus Chriſtus ſit ſub vtraq; ſpecie: non tamẽ fruſtra. Nam primò quidẽ hoc valet ad repræſentandam paſſionẽ Chriſti, in qua ſeorſum fuit ſanguis à corpore ſeparatus: vnde & in forma conſecrationis ſanguinis, fit mentio de eius effuſione. Secũdò, hoc eſt conueniẽs vſui huius ſacramẽti, vt ſeorſum exhibeatur fidelibus corpus Chriſti in cibũ, & ſanguis in potũ. Tertiò, quantũ ad effectũ, ſecundũ quod ſuprà dictum eſt†, quod corpus exhibetur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ. *Q. 74. art. 1.*

AD SECVNDVM dicendũ quòd in paſſione Chriſti (cuius hoc ſacramentũ eſt memoriale) non fuerũt aliæ partes corporis abinuicẽ ſeparatæ, ſicut ſanguis, ſed corpus indiſſolutũ permanſit, ſecundũ quod legitur Exod. 12. Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur ſanguis à corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſicut dictum eſt†, *In corp. art.* corpus Chriſti nõ eſt ſub ſpecie vini ex vi ſacramenti, ſed ex reali concomitantia. Et ideo per cõſecrationem vini, non fit ibi corpus Chriſti per ſe, ſed concomitanter.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierũ panis vel vini.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod nõ ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierũ panis vel vini. Species enim illæ diuidi poſſunt in infinitum. Si ergo Chriſtus totus eſt ſub qualibet parte ſpecierum prædictarũ, ſequeretur quòd infinities eſſet in hoc ſacramento. Quod eſt inconueniens: nam infinitum repugnat non ſolùm naturæ, ſed etiam gratiæ.

4. diſt. 10. art. 3. q. 3 et diſt. 12. q. 1. ar. 3. q. 2 ad. 3. & 4. sent. c. 67 Et quol. 4. ar. 8. cor. fin.

¶ 2 Præterea, Corpus Chriſti cùm ſit organicũ, habet partes determinatè diſtantes: eſt enim de ratione organici corporis, determinata diſtantia ſingularum partium abinuicem: ſicut oculi ab oculo, & oculi ab aure. Sed hoc non poſſet eſſe ſi ſub qualibet parte ſpecierum eſſet totus Chriſtus: oporteret enim quod ſub qualibet parte eſſet quælibet pars: & ita vbi eſſet vna pars, eſſet & alia. Non ergo poteſt eſſe, quòd totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte hoſtiæ, vel vini contenti in calice.

¶ 3 Præterea, Corpus Chriſti ſemper veram retinet corporis naturam, nec vnquam mutatur in ſpiritum. Sed de ratione corporis eſt, vt ſit quantitas poſitionem habens: vt patet in *Prædicamentis. Sed ad rationem huius quantitatis pertinet, quòd diuerſæ partes in diuerſis partibus loci exiſtant. Non ergo poteſt eſſe (vt videtur) quòd totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.

In ca. de quãtitate tom. 1.

SED CONTRA eſt, quòd †Auguſt dicit in quodã ſermone: Singuli accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulas minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.

Refertur de cõſecr. diſt. 2. c. Singuli.

CONCLVSIO.

Totus Chriſtus in Sacramento ſub qualibet panis, vel vini ſpecierum parte continetur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ex ſuprà dictis patet†, quia in hoc ſacramento ſubſtãtia corporis Chriſti eſt ex vi ſacramenti, quãtitas autem dimenſiua ex vi realis concomitantiæ. Et ideo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, id eſt per modũ quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus, non autẽ per modũ dimenſionum, id eſt, non per modum illum, quo quantitas dimenſiua alicuius corporis, eſt ſub quãtitate dimenſiua loci. Manifeſtũ eſt autẽ, quod natura ſubſtantiæ tota eſt ſub qualibet parte dimenſionũ, ſub quibus cõtinetur: ſicut

Art. 1. huius q. et ar. præc.

ſub

ſub qualibet parte aëris eſt tota natura aëris, & ſub qualibet parte panis eſt tota natura panis. Et hoc indifferenter, ſiue ſint dimenſiones actu diuiſæ (ſicut cùm aër diuiditur vel panis ſecatur) vel etiam ſint actu indiuiſæ, diuiſibiles verò potentia. Et ideo manifeſtũ eſt, quòd totus Chriſtus eſt ſub qualibet parte ſpecierũ panis, etiã hoſtia integra manente, & nõ ſolùm cùm frangitur: ſicut quidã dicunt, ponentes exemplum de imagine quæ apparet in ſpeculo, quę apparet vna in ſpeculo integro: ſpeculo autem fracto, apparẽt ſingulæ in ſingulis partibus. Quod quidẽ nõ eſt omnino ſimile: quia multiplicatio huiuſmodi imaginũ accidit in ſpeculo fracto propter diuerſas reflexiones ad diuerſas partes ſpeculi: hic autem non eſt niſi vna conſecratio, propter quam corpus Chriſti eſt in hoc Sacramento.

Ad primvm ergo dicendum, quòd numerus ſequitur diuiſionem. Et ideo quandiu quãtitas manet indiuiſa actu, neque ſubſtantia alicuius rei eſt pluries ſub dimenſionibus propriis, neque corpus Chriſti ſub dimenſionibus panis: & per conſequens neque infinities, ſed toties, in quot partes diuiditur.

Ad secvndvm dicendũ, quòd illa determinata diſtantia partiũ in corpore organico, fundatur ſuper quãtitate dimenſiua: ipſa autem natura ſubſtantiæ, præcedit etiam quantitatem dimenſiuam. Et quia conuerſio ſubſtantiæ panis, directè terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſecundum cuius modum propriè & directè eſt in hoc ſacramento corpus Chriſti, talis diſtantia partium eſt quidem in ipſo corpore Chriſti vero: ſed non ſecundum hanc diſtantiam comparatur ad hoc ſacramentum, ſed ſecundum modum ſuæ ſubſtantię, ſicut dictum eſt*.

In corp. art. & art. 1. ad. 3.

Ad tertivm dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet ſecũdum quantitatem dimenſiuam. Dictum eſt autem†, quòd corpus Chriſti non comparatur ad hoc ſacramentum, ratione quantitatis dimẽſiuæ: ſed ratione ſuæ ſubſtãtiæ, ſicut dictum eſt†.

In corp. & art. 1. huius q.
† In corp. art.

Articvlvs IIII.

Vtrùm tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc Sacramento.

4. diſt. 10. ar. 2. q. 3. & 4. & diſ. 12. q. 1. art. 2. q. 1. cor. & 4. con. ca. 63. 64. & 67. Et quol. 7. artic. 8. cor.
† Art. preced.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quod nõ tota quãtitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramẽto. Dictũ eſt enim†, quòd totũ corpus Chriſti cõtinetur ſub qualibet parte hoſtiæ conſecratæ. Sed nulla quãtitas dimenſiua tota cõtinetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo eſt impoſſibile quod tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti contineatur in hoc Sacramento.

¶ 2 Præterea, Impoſſibile eſt, duas quantitates dimenſiuas eſſe ſimul, etiam ſi vna ſit ſeparata, & alia in corpore naturali: vt patet per *Philoſ. in 5. Metap. Sed in hoc ſacramento remanet quãtitas dimẽſiua panis, vt ſenſu apparet. Non ergo eſt ibi quantitas dimẽſiua corporis Chriſti.

Li. 3. text. 9. com. 3.

¶ 3 Præterea, Si duæ quantitates dimenſiuæ inæquales iuxta ſe ponantur, maior extenditur vltra minorem. Sed quãtitas dimenſiua corporis Chriſti, eſt multò maior quàm quantitas dimenſiua hoſtiæ conſecratæ, ſecundum omnem dimenſionẽ. Si ergo in hoc ſacramento ſit quantitas dimenſiua corporis Chriſti cum quantitate dimenſiua hoſtiæ: quantitas dimenſiua corporis Chriſti extendetur vltra quantitatem hoſtiæ, quæ tamen non eſt ſine ſubſtantia corporis Chriſti. Ergo ſubſtantia corporis Chriſti erit in hoc ſacramento etiam præter ſpecies panis. Quod eſt inconueniens, cùm ſubſtantia corporis Chriſti non ſit in hoc ſacramento, niſi per conſecrationem panis, vt dictum eſt†. Impoſſibile ergo videtur, quod tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

art. 1. huius q.

Sed contra, Quantitas dimenſiua corporis alicuius, non ſeparatur ſecundum eſſe à ſubſtantia eius. Sed in hoc ſacramento eſt tota ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſuprà habitum eſt*. Ergo tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento.

Art. preced.

Conclvsio.

Tota dimenſiua corporis Chriſti quantitas eſt in hoc ſacramento, ſecundum concomitantiam ad verum Chriſti corpus.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt†) dupliciter aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramẽto. Vno modo ex vi ſacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem ſacramenti quãtitas dimenſiua corporis Chriſti nõ eſt in hoc ſacramento. Ex vi enim ſacramenti eſt in hoc ſacramẽto illud, in quòd directè conuerſio terminatur. Conuerſio autẽ, quæ fit in hoc ſacramento, directè terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti: non autẽ ad dimenſiones eius. Quod patet ex hoc, quòd quantitas dimenſiua panis remanet facta conſecratione, ſola ſubſtantia panis tranſeunte. Quia tamen ſubſtantia corporis Chriſti, realiter non *denudatur à ſua quantitate dimenſiua, & ab aliis accidẽtibus: inde eſt quòd ex vi realis concomitantiæ, eſt in hoc ſacramento tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti, & omnia accidentia eius.

Art. 1. huius quæſt. ad. 1.
** Alias diuiditur.*

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd modus eſſendi cuiuſlibet rei determinatur, ſecundum id quod eſt ei per ſe, non autem ſecundum id quod eſt ei per accidens: ſicut corpus eſt in viſu, ſecundum quod eſt album, non autem ſecundum quod eſt dulce, licet idem corpus ſit album & dulce: vnde & dulcedo eſt in viſu ſecundũ modũ albedinis, nõ ſecundũ modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius ſacramẽti eſt in altare ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas autẽ dimenſiua eius eſt ibi cõcomitanter, & quaſi per accidens: ideo quãtitas dimẽſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ſecundũ propriũ modũ (vt ſcilicet ſit tota in toto, & ſingulę partes in ſingulis partibus) ſed per modum ſubſtantiæ, cuius natura eſt tota in toto, & tota in qualibet parte.

Ad secvndvm dicendum, quòd duæ quantitates dimenſiuę nõ poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodẽ, ita quòd vtraque ſit ibi ſecundũ proprium modũ quãtitatis dimẽſiuæ. In hoc autẽ ſacramento quãtitas dimenſiua panis eſt ſecundũ propriũ modum, ſcilicet ſecundũ cõmenſurationem quãdam, nõ autẽ quantitas dimẽſiua corporis Chriſti, ſed eſt ibi per modum ſubſtãtiæ, vt dictũ eſt†.

In corp. art. & art. 1.

Ad tertivm dicendum, quòd quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecũdum modum commenſurationis, qui eſt proprius quantitati: ad quẽ pertinet quòd maior quantitas extẽdatur vltra minorem, ſed eſt ibi per modum iam dictum*.

In corp. artic.

Articvlvs V.

Vtrùm corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſicut in loco.

Infra. artic. 6. cor. & ad. 1. & 4. diſ. 10. artic. 1. ad. 5. 6. 7. et 8. & art. 3. q. 2. ad 2. & 4. con. cap. 64. fin. Et quol. 1. ar. 22. ad. 2.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quod corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſicut in loco. Eſſe enim in aliquo diffinitiuè vel circunſcriptiuè, eſt pars eius quod eſt eſſe in loco. Sed corpus Chriſti videtur eſſe diffinitiuè in hoc ſacramento (quia ita eſt vbi ſunt ſpecies panis vel vini, quod non eſt in alio loco altaris) videtur etiam ibi eſſe circunſcriptiuè: quia ita continetur ſuperficie hoſtiæ conſecratæ, quòd nec excedit nec exceditur. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc Sacramento ſicut in loco.

¶ 2 Præterea, Locus ſpecierum panis non eſt vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec eſt ibi ſubſtantia panis, vt ſuprà habitũ eſt†, ſed eſt ibi ſolùm corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti replet locum illũ. Sed omne quod replet locum aliquem, eſt in eo localiter. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Q. præced. ar. 1. 2. & 5.

¶ 3 Præterea, Sicut dictum eſt*, in hoc ſacramẽto eſt corpus Chriſti cum ſua quantitate dimenſiua, & cum omnibus ſuis accidentibus. Sed eſſe in loco, eſt accidens corporis: vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Art. præced. & 3. huius quæſ.

Li.4. Phyſic. text.30.to.2

SED CONTRA eſt, quod oportet locum & locatum eſſe æqualia, vt patet per ⁎ Philoſ. in 4. Phyſic. Sed locus, vbi eſt hoc ſacramentum, eſt multò minor quàm corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus ſit in hoc ſacramento non per modũ quantitatis dimenſiuæ, ſed per modum ſubſtantiæ, non ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ eſt in eo, quomodo videlicet à dimenſionibus ſubſtantia contineri dicitur.

artic.3. huius quæſtion.

RESPONDEO dicendũ, quòd (ſicut iam dictũ eſt†) corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramẽto ſecundu propriu modum quantitatis dimenſiuæ, ſed magis ſecundu modũ ſubſtantiæ. Omne autẽ corpus locatũ eſt in loco ſecundũ modu quantitatis dimenſiuæ, inquantũ ſcilicet cõmenſuratur loco ſecundum ſuam quantitatẽ dimenſiuã. Vnde relinquitur, quòd corpus Chriſti nõ eſt in hoc ſacramẽto ſicut in loco, ſed per modu ſubſtantiæ: eo ſcilicet modo, quo ſubſtantia cõtinetur à dimenſionibus. Succedit enim ſubſtãtia corporis Chriſti in hoc ſacramẽto ſubſtãtię panis; vnde ſicut ſubſtãtia panis nõ erat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modũ ſubſtantię, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti, nõ tamen ſubſtantia corporis Chriſti eſt ſubiectũ illarũ dimenſionũ, ſicut erat ſubſtantia panis. Et ideo ſubſtãtia panis ratione ſuarũ dimenſionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locũ illũ mediãtibus propriis dimẽſionibus. Subſtantia autẽ corporis Chriſti comparatur ad locum illũ mediantibus dimẽſionibus alienis ita quòd econuerſo dimẽſiones propriæ corporis Chriſti comparãtur ad locum illum mediante ſubſtãtia, quod eſt contra rationem corporis locati. Vnde nullo modo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento diffinitiuè; quia ſic non eſſet alibi quàm in hoc altari, vbi cõficitur hoc ſacramentum: cùm tamen ſit & in cælo in propria ſpecie, & in multis aliis altaribus ſub ſpecie ſacramenti. Similiter etiam patet, quòd non eſt in hoc ſacramento circunſcriptiuè: quia non eſt ibi ſecundum commenſurationem proprię quantitatis: vt dictum eſt†. Quod autem non eſt extra ſuperficiem ſacramenti, nec eſt in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quòd ſit ibi diffinitiuè vel circunſcriptiuè, ſed ad hoc quòd incepit ibi eſſe per conſecrationem & conuerſionem panis & vini, vt ſuprà dictum eſt⁎.

Art.3. & 4. huius quæſt.

Q. præced. ar. 3. & 4.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd locus ille in quo eſt corpus Chriſti, non eſt vacuus, neque tamẽ propriè eſt repletus ſubſtantia corporis Chriſti, quæ non eſt ibi localiter, ſicut dictum eſt†. Sed eſt repletus ſpeciebus ſacramentorum: quæ habent replere locum, vel propter naturam dimenſionum, vel ſaltem miraculosè, ſicut & miraculosè ſubſiſtunt per modum ſubſtantiæ.

In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, quòd accidentia corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento (ſicut ſuprà dictũ eſt†) ſecundũ realem concomitantiã. Et ideo illa accidẽtia corporis Chriſti, ſunt in hoc ſacramẽto quę ſunt ei intrinſeca. Eſſe autem in loco, eſt accidẽs per comparationem ad extrinſecum continens. Et ideo non oportet quòd Chriſtus ſit in hoc ſacramento ſicut in loco.

Artic. præced.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento.

4. di.10. ar.3 q.4. Et opuſ. 11 ar.34.

⁎ lib.2. cap.3 in declaratione 14. loci tom.1.

† art.1. huius quæſt.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento. Dicit enim ⁎ Philoſophus in 2. Top. quod mouentibus nobis, mouentur ea quę in nobis ſunt. Quod quidem eſt verum etiam de ſpirituali ſubſtantia animæ. Sed Chriſtus eſt in hoc ſacramento, vt ſuprà habitum eſt†. Ergo mouetur ad motum ipſius.

¶ 2 Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui erat figura huius ſacramenti, non remanebat quicquã vſque mane, ſicut præcipitur Exo.12. Ergo neque etiam ſi hoc ſacramentum reſeruetur in craſtinum, erit ibi corpus Chriſti. Et ita non eſt immobiliter in hoc ſacramento.

¶ 3 Præterea. Si corpus Chriſti remaneat ſub hoc ſacramento etiam in craſtino, pari ratione remanebit, & per totum ſequens tempus: non enim poteſt dici quod deſinat ibi eſſe ceſſantibus ſpeciebus: quia eſſe corporis Chriſti non dependet à ſpeciebus illis. Non autem remanet ſub hoc ſacramẽto Chriſtus per totum tempus futurum. Videtur ergo quòd ſtatim in craſtino, vel poſt modicum tempus, deſinat eſſe ſub hoc ſacramento. Et ita videtur quòd Chriſtus mobiliter ſit in hoc ſacramento.

SED CONTRA, Impoſſibile eſt idem eſſe motum & quietum: quia ſic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Chriſti in cælo quietum reſidet. Non ergo eſt mobiliter in hoc ſacramento.

CONCLVSIO.

Non niſi fortè per accidens exiſtit Chriſtus in hoc ſacramento mobiliter, ſed immobiliter.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm aliquid eſt vnum ſubiecto, & multiplex ſecundum eſſe, nihil prohibet ſecundum aliquid moueri, & ſecundum aliquid immobile permanere: ſicut corpori eſt aliud eſſe album, & aliud eſſe magnum: vnde poteſt moueri ſecundum albedinem, & permanere immobile ſecundũ magnitudinem. Chriſto autem nõ eſt idem eſſe ſecundũ ſe, & eſſe ſub hoc ſacramẽto: quia per hoc quod dicimus ipſum eſſe ſub hoc ſacramento, ſignificatur quædam habitudo eius ad hoc ſacramentum. Secundum igitur hoc eſſe non mouetur Chriſtus per ſe ſecundum locum, ſed ſolùm per accidens: quia Chriſtus non eſt in hoc ſacramento ſicut in loco, ſicut prædictum eſt†. Quod autẽ non eſt in loco, non mouetur per ſe in loco, ſed ſolùm ad motum eius, in quo eſt. *Art. præced.* Similiter autem neque per ſe mouetur ſecundu eſſe quod habet in hoc ſacramento, quacunque alia mutatione puta quantum ad hoc quòd deſinat eſſe ſub hoc ſacramento: quia illud quod de ſe habet eſſe indeficiens, non poteſt eſſe deficiendi principium: ſed alio deficiẽte, hoc deſinit eſſe in eo, ſicut Deus, cuius eſſe eſt indeficiẽs immortale, deſinit eſſe in aliqua creatura corruptibili: per hoc quòd creatura corruptibilis deſinit eſſe. Et hoc modo cùm Chriſtus habeat de ſe eſſe indeficiẽs, & incorruptibile, nõ deſinit eſſe ſub ſacramento: neque per hoc quòd ipſum deſinat eſſe, neque etiam per modum localem ſin (vt ex dictis patet⁎) ſed ſolùm per hoc quòd ſpecies huius ſacramenti deſinunt eſſe. *Art. præced.* Vnde patet quòd Chriſtus per ſe loquendo, immobiliter eſt in hoc ſacramento.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motum noſtri mouentur ea quæ in nobis ſunt. Aliter tamen ea quæ per ſe poſſunt eſſe in loco, ſicut corpora, & aliter ea quæ per ſe non poſſunt eſſe in loco: ſicut formæ, & ſpirituales ſubſtãtiæ. Ad quem modum poteſt reduci, quòd dicimus Chriſtum moueri per accidens ſecundum eſſe quod habet in hoc ſacramento, in quo non eſt ſicut in loco.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hac ratione moti videntur fuiſſe quidã, ponentes quòd corpus Chriſti non remanet ſub hoc ſacramento, ſi in craſtinum reſeruetur. Contra quos Cyrillus dicit: Inſaniunt quidam, dicentes myſticam benedictionẽ ceſſare à ſanctificatione, ſi quæ eius reliquiæ remanſerint in diem ſubſequentẽ: non enim mutatur ſacratum corpus Chriſti, ſed virtus benedictionis & viuificatiua gratia, iugis in eo eſt. Sicut etiam omnes aliæ conſecrationes immobiliter manent, permanentibus rebus conſecratis: propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ reſpondeat, tamen figura non poteſt eam adæquare.

AD TERTIVM dicendũ, quòd corpus Chriſti remanet in hoc ſacramẽto, nõ ſolùm in craſtino, ſed etiã in

futuro

futuro quouſque ſpecies ſacramentales manent. Quibus ceſſantibus deſinit eſſe corpus Chriſti ſub eis: non quia ab eis dependeat, ſed quia tollitur habitudo corporis Chriſti ad illas ſpecies: per quem modum Deus deſinit eſſe dominus creaturæ deſinentis.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm corpus Chriſti prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Infr. ar. 8. co. & 4. di. 10. art. 2. q. 2. ad 3. & ar. 4. q. 1. per to. et q. 4. ar. 2. & in expo. li. ad 1. 2. & 4.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramēto, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato. Oculus enim noſter impeditur à viſione corporis Chriſti in hoc ſacramento exiſtentis, propter ſpecies ſacramentales ipſum circumuelantes. Sed oculus glorificatus non poteſt ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat prout ſunt. Ergo oculus glorificatus poteſt videre corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento.

¶ 2 Præterea, Corpora glorioſa ſanctorū, erunt configurata corpori claritatis Chriſti: vt dicitur Philip. 3. Sed oculus Chriſti videt ſeipſum prout eſt in hoc Sacramēto. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus poteſt ipſum videre.

¶ 3 Præterea, Sancti in reſurrectione erunt æquales angelis: vt dicitur Luc. 20. Sed angeli vident corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento: quia etiam dæmones inueniuntur huic ſacramento reuerentiam exhibere: & ipſum timere. Ergo pari ratione oculus glorificatus poteſt Chriſtum videre, prout eſt in hoc ſacramento.

SED CONTRA, Nihil idem exiſtens, poteſt ſimul ab eodem videri in diuerſis ſpeciebus. Sed oculus glorificatus ſemper videt Chriſtum, prout eſt in ſua ſpecie, ſecundū illud Iſa. 33. Regem in decore ſuo videbunt. Ergo videtur quod non videat Chriſtum, prout eſt ſub ſpecie huius Sacramenti.

CONCLVSIO.

Cùm Chriſtus ſit in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, non niſi à viatoribus per fidem, à beatis verò lumine gloriæ perfuſis videri poteſt quomodo ſit in hoc ſacramento.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex eſt oculus, ſcilicet corporalis propriè dictus, & intellectualis, qui per ſimilitudinem dicitur. A nullo autē oculo corporali corpus Chriſti poteſt videri, prout eſt in hoc ſacramēto. Primò quidem, quia corpus viſibile per ſua accidentia immutat mediū. Accidentia autem corporis Chriſti ſunt in hoc Sacramento mediante ſubſtantia, ita ſcilicet quod accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem, neque ad hoc ſacramentū, neq; ad corpora, quæ ipſum circunſtant. Et ideo nō poſſunt immutare mediū, vt ſic ab aliquo corporali oculo videri poſſint. Secundò

Art. 1. huius q. ad. 3.

quia ſicut ſuprà dictum eſt†, corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtātiæ. Subſtantia autē inquantum huiuſmodi, non eſt viſibilis oculo corporali, neque ſubiacet alicui ſenſui, ſed nec etiā imaginationi: ſed ſoli intellectui, cuius obiectum eſt quod quid eſt: vt dicitur in

Li. 3. de anima, text. 26. com. 2.

3. de Animaꝰ†. Et ideo propriè loquēdo, corpus Chriſti ſecundum modum eſſendi, quem habet in hoc ſacramēto, neque ſenſu neque imaginatione perceptibile eſt, ſed ſolo intellectu qui dicitur oculus ſpiritualis. Percipitur autem diuerſimodè à diuerſis intellectibus. Quia enim modus eſſendi, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis, à ſupernaturali intellectu, ſcilicet diuino, ſecundum ſe viſibilis eſt, & per conſequens ab intellectu beato, vel angeli, vel hominis: qui ſecundum participatam claritatem diuini intellectus videt ea quæ ſupernaturalia ſunt, per viſionem diuinæ eſſentiæ; ab intellectu autem hominis viatoris non poteſt conſpici niſi per fidem, ſicut & cætera ſupernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus ſecundum ſua naturalia ſufficit ad hoc intuendum. Vnde dæmones non poſſunt videre per intellectū Chriſtum in hoc ſacramēto niſi per fidem, cui non voluntariè aſſentiunt, ſed ad eam euidentia ſignorum conuincuntur: prout dicitur Iac. 2. Quòd dæmones credunt, & contremiſcunt.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd oculus noſter corporeus per ſpecies ſacramentales impeditur à viſione corporis Chriſti ſub eis exiſtentis, nō ſolùm per modum tegumenti, ſicut impedimur videre id quod eſt velatum quocunque corporali velamine: ſed quia corpus Chriſti non habet habitudinem ad medium, quod circunſtat hoc ſacramētum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd oculus corporalis Chriſti, videt ſeipſum ſub ſacramento exiſtentem: nō tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi, quo eſt ſub ſacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum. Nec tamen eſt ſimile de alio oculo glorioſo: quia etiā ipſe oculus Chriſti eſt ſub hoc ſacramento, in quo non conformatur ei alius oculus glorioſus.

AD TERTIVM dicendum, quòd angelus bonus vel malus non poteſt aliquid videre oculo corporeo: ſed ſolum oculo intellectuali. Vnde non eſt ſimilis ratio, vt ex dictis patet. *In corp. art.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm quando in hoc ſacramento apparet miraculosè caro vel puer, ſit ibi verè corpus Chriſti.

4. diſ. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 4. q. 2. & 3. Et opuſ. 58. ca. 11.

† Art. præced. 6. ad 3. arg.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd quando in hoc ſacramento miraculosè apparet caro vel puer, nō ſit ibi vere corpus Chriſti. Corpus enim Chriſti deſinit eſſe ſub hoc ſacramēto, quando deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales: vt dictum eſt†. Sed quando apparet caro vel puer, deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales. Ergo non eſt ibi verè corpus Chriſti.

¶ 2 Præterea, Vbicunque eſt corpus Chriſti, vel eſt ibi ſub ſpecie propria, vel ſpecie ſacramēti. Sed quando tales apparitiones fiunt, manifeſtum eſt quòd nō eſt ibi Chriſtus ſub ſpecie propria (quia in hoc ſacramēto totus Chriſtus continetur, qui permanet integer in forma, qua aſcendit in cælum: cùm tamen id quod miraculosè apparet in hoc ſacramento, quandoque videatur vt quædam parua caro, quādoque autem vt paruus puer) manifeſtum eſt etiam quòd non eſt ibi ſub ſpecie ſacramenti, quæ eſt ſpecies panis vel vini. Ergo videtur quòd corpus Chriſti nullo modo ſit ibi.

¶ 3 Præterea, Corpus Chriſti incipit eſſe in hoc ſacramento per conſecrationem & conuerſionem, vt ſuprà dictum eſt†. Sed caro & ſanguis miraculosè apparens, nō ſunt conſecrata nec conuerſa in verum corpus & ſanguinem Chriſti. Non ergo ſub his ſpeciebus eſt corpus vel ſanguis Chriſti. *Q. 75. art. 2.*

SED CONTRA eſt, quòd tali apparitione facta, eadē reuerentia exhibetur ei quod apparet, quæ etiam primò exhibebatur. Quod quidem non fieret, ſi verè non eſſet ibi Chriſtus, cui reuerentiā latriæ exhibemus. Ergo etiā tali apparitione facta, Chriſtus eſt ſub hoc ſacramento.

CONCLVSIO.

Remanentibus in ſacramento dimenſionibus, quæ prius fuerant, quanquam miraculosè appareat ibi puer, vel caro, verum nihilominus Chriſti corpus in eo continetur.

RESPONDEO dicendum, quòd dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc ſacramento miraculoſe videtur caro aut ſanguis, aut etiā aliquis puer. Quandoq; enim hoc cōtingit ex parte videntiū, quorum oculi immutātur tali immutatione, ac ſi expreſsè viderēt exterius carnem vel ſanguinem vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte Sacramenti. Et hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur ſub ſpecie carnis vel pueri, aliis tamen videtur ſicut & prius ſub ſpecie panis: vel quando eidem ad horam videtur ſub ſpecie carnis vel pueri, & poſtmodum ſub ſpecie panis.

Nec

Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, ſicut accidit in magorum præſtigiis: quia talis ſpecies diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc ſcilicet quòd manifeſtetur verè corpus Chriſti eſſe ſub hoc ſacramẽto, ſicut etiam Chriſtus abſque deceptione apparuit diſcipulis euntibus in Emaus. Dicit enim Auguſt.* in lib. de Quæſtio. Euangeliſt. quòd cùm fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte ſacramenti, manifeſtũ eſt quòd non deſinit Chriſtus eſſe ſub hoc ſacramento tali apparitione facta. Quandoque verò contingit talis apparitio nõ per ſolam immutationem videntium, ſed ſpecie, quæ videtur, realiter exterius exiſtẽte. Et hoc quidem videtur eſſe quando ſub tali ſpecie ab omnibus videtur, & non ad horam: ſed per longum tempus ita permanet. Et in hoc caſu quidam dicunt, quòd eſt propria ſpecies corporis Chriſti: nec obſtat quòd quandoque nõ videtur ibi totus Chriſtus, ſed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in ſpecie iuuenili, ſed in effigie puerili, quia in poteſtate corporis glorioſi eſt, quòd videatur ab oculo non glorificato, vel ſecundum totum, vel ſecundum partem, & in effigie vel propria vel aliena: vt infrà* dicetur. Sed hoc videtur eſſe inconueniens, primò quidem, quia corpus Chriſti non poteſt in propria ſpecie videri, niſi in vno loco, in quo diffinitiuè continetur. Vnde cùm videatur in propria ſpecie, & adoretur in cælis, ſub propria ſpecie non videtur in hoc ſacramento.

lib. 2. ca. vlt. non procul à princ. tom. 4.

Non abſoluit morte præuẽtus: ſed vide in ſentent. li. 2. diſt. 44. q. 2. art. 4.

Secundò: quia corpus glorioſum quod apparet vt vult, poſt apparitionem cùm voluerit diſparet; ſicut dicitur Luc. vltimo, quòd Dominus ex oculis diſcipulorum euanuit. Hoc autem quod ſub ſpecie carnis in hoc ſacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quandoque eſſe incluſum, & multorum epiſcoporum conſilio in pixide reſeruatum, quod nephas eſſet de Chriſto ſentire ſecundum propriam ſpeciem. Et ideo dicendũ eſt, quòd manentibus dimenſionibus, quæ prius fuerant, fit miraculosè quædam immutatio circa alia accidentia (puta figuram & colorem, & alia huiuſmodi) vt videatur caro vel ſanguis aut etiam puer. Et ſicut prius dictũ eſt*, hoc non eſt deceptio: quia fit in figuram cuiuſdam veritatis, ſcilicet ad oſtendendum per hanc miraculoſam apparitionem, quòd in ſacramẽto eſt verè corpus & ſanguis Chriſti. Et ſic patet quòd remanentibus dimenſionibus, quæ ſunt fundamenta aliorum accidentium, vt infrà* dicetur, remanet verè corpus Chriſti in hoc ſacramento.

In ipſomet ar.

q. ſequent. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta tali apparitione ſpecies ſacramentales quandoque quidem totaliter manent in ſeipſis, quandoque autem ſecundum id quod eſt principale in eis: vt dictum eſt*.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in huiuſmodi apparitionibus (ſicut dictum eſt*) non videtur propria ſpecies Chriſti, ſed ſpecies miraculosè formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipſis ſacramentalibus dimenſionibus: vt dictum eſt*.

In corp. art.

Ibid.

AD TERTIVM dicendum, quòd dimenſiones panis & vini conſecrati manent, immutatione circa eas miraculosè facta, quantum ad alia accidentia, vt dictũ eſt*.

q. 75. art. 3. & 6.

QVÆSTIO LXXVII.

De remanentibus in ſacramento accidentibus, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de accidentibus remanentibus in hoc ſacramento.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum accidentia quæ remanent, ſint ſine ſubiecto.

¶ Secundò, vtrum quantitas dimenſiua ſit ſubiectum aliorum accidentium.

¶ Tertiò, vtrum huiuſmodi accidentia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum.

¶ Quartò, vtrum poſſint corrumpi.

¶ Quintò, vtrum ex eis poſſit aliquid generari.

¶ Sextò, vtrum poſſint nutrire.

¶ Septimò, de fractione panis conſecrati.

¶ Octauo, vtrum vino conſecrato poſſit aliquid permiſceri.

ARTICVLVS I.

Vtrum accidentia remaneant ſine ſubiecto in hoc ſacramento.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd accidentia non remaneant in hoc ſacramento ſine ſubiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet eſſe in hoc ſacramento veritatis. Sed accidentia eſſe ſine ſubiecto, eſt contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cùm accidentia naturaliter ſint ſigna naturæ ſubiecti. Ergo in hoc ſacramento non ſunt accidentia ſine ſubiecto.

Suprà q. 75. art. 5. Et 4. diſt. 47. ar. 4. co. Et 4. diſt. 12. q. 1. art. 1. Et 4. con. c. 63. & 65. Et quol. 3. ar. 1. Et quol. 4. ar. 5. Et opuſ. 2. c. 8. Et 1. co. 21. lec. 5. co. 5.

¶ 2 Præterea, Fieri non poteſt etiam miraculosè, quòd diffinitio rei ab ea ſeparetur, vel quòd vni rei conueniat diffinitio alterius rei (puta quòd homo manens homo, ſit animal irrationale) ad hoc enim ſequeretur contradictoria eſſe ſimul: hoc enim quod ſignificat nomen rei, eſt diffinitio, vt dicitur in 4. Metaph*. Sed ad diffinitionẽ accidentis pertinet quòd ſit in ſubiecto; ad diffinitionem verò ſubſtãtiæ, quòd per ſe ſubſiſtat nõ in ſubiecto. Non ergo poteſt miraculosè fieri quòd in hoc ſacramento ſint accidentia ſine ſubiecto.

lib. 4. metap. text. 28. to. 3.

¶ 3 Præterea, Accidens indiuiduatur ex ſubiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc ſacramento ſine ſubiecto, nõ erunt indiuidua, ſed vniuerſalia. Quod patet eſſe falſum, quia ſic nõ eſſent ſenſibilia, ſed intelligibilia tãtùm.

¶ 4 Præterea, Accidentia per conſecrationem huius ſacramenti, non adipiſcuntur aliquam compoſitionem. Sed ante conſecrationem non erant compoſita, neque ex materia & forma, neque ex quo eſt, & quod eſt. Ergo etiã poſt conſecrationem non ſunt compoſita altero horum modorum. Quod eſt inconueniens: quia ſic eſſent ſimpliciora quàm angeli: cùm tamen hæc accidentia ſint ſenſibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc ſacramento ſine ſubiecto.

SED CONTRA eſt, quòd Gregor.* dicit in Homil. Paſchali, quòd ſpecies ſacramentales ſunt illarum rerum vocabula, quæ antè fuerunt, ſcilicet panis & vini. Et ita cùm non remaneat ſubſtantia panis & vini, videtur quòd huiuſmodi ſpecies remaneant ſine ſubiecto.

Refertur de conſecr. diſt. 2. c. Species.

CONCLVSIO.

Remanent accidentia panis & vini in ſacramento non alicui ſubiecto inexiſtentia, ſed ſola diuina virtute ſine ſubiecto exiſtunt.

RESPONDEO dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ ſenſu deprehenduntur in hoc ſacramento remanere poſt conſecrationem, non ſunt ſicut in ſubiecto in ſubſtantia panis & vini, quæ non manet (vt ſuprà* habitum eſt) neque etiam in forma ſubſtantiali, quæ non manet: & ſi remaneret, ſubiectum eſſe non poſſet, vt patet per Boëtium* in lib. de Trin. Manifeſtum eſt etiam, quòd huiuſmodi accidentia non ſunt in ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti ſicut in ſubiecto, quia ſubſtãtia humani corporis nullo modo poteſt his accidẽtibus affici, neque etiam eſt poſſibile, quòd corpus Chriſti glorioſum & impaſſibile exiſtens, alteretur ad ſuſcipiendas huiuſmodi qualitates.

Q. 75. art. 3 & 6.

In li. de Trin. ante med.

¶ Dicunt autem quidam, quòd ſunt ſicut in ſubiecto in aëre circunſtante. Sed nec hoc eſſe poteſt. Primò quidem, quia aër non eſt huiuſmodi accidentium ſuſceptiuus. Secundò, quia huiuſmodi accidentia non ſunt vbi eſt aër: quinimò ad motum harũ ſpecierũ, aër depellitur.

Tertiò, quia accidentia non tranſeunt de ſubiecto in ſubiectum: vt ſcilicet idem accidens numero quod primò fuit in vno ſubiecto, poſtmodu fiat in alio. accidens enim numerū accipit à ſubiecto: vnde nō poteſt eſſe, quod idem numero manens, ſit quandoque in hoc, quandoque in illo ſubiecto. Quartò, quia cùm aër non ſpolietur accidentibus propriis, ſimul haberet accidentia propria & aliena. Nec poteſt dici quod hoc fiat miraculosè virtute cōſecrationis: quia verba cōſecrationis hoc nō ſignificāt: quæ tamen non efficiunt niſi ſuum ſignificatū. Et ideo relinquitur, quod accidentia in hoc ſacramento, manent ſine ſubiecto. Quod quidem virtute diuina fieri poteſt. Cùm enim effectus magis dependeat à cauſa prima, quàm à cauſa ſecunda, Deus qui eſt prima cauſa ſubſtantiæ & accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare poteſt in eſſe accidens, ſubtracta ſubſtātia, per quam conſeruabatur in eſſe ſicut per propriam cauſam: ſicut etiam alios effectus naturalium cauſarum poteſt producere ſine naturalibus cauſis: ſicut humanum corpus formauit in vtero Virginis ſine virili ſemine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid eſſe ordinatum ſecundum communem legem naturæ, cuius tamen cōtrarium eſt ordinatū ſecundū ſpeciale priuilegium gratiæ: vt patet in reſuſcitatione mortuorū, & in illuminatione cæcorum: prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex ſpeciali priuilegio præter legem communem. Et ita etiam licet ſit ſecundum communem naturę ordinem, quòd accidens ſit in ſubiecto, ex ſpeciali tamen ratione ſecundū ordinem gratiæ, accidentia ſunt in hoc ſacramento ſine ſubiecto, propter rationes ſuprà inductas*. *In corp. art.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd cùm ens non ſit genus, hoc ipſum quod eſt eſſe, non poteſt eſſe eſſentia ſubſtantię vel accidentis. Nō eſt ergo diffinitio ſubſtātię, ens per ſe ſine ſubiecto; nec diffinitio accidentis, ens in ſubiecto: ſed quidditati ſeu eſſentiæ ſubſtantiæ competit habere eſſe non in ſubiecto: quidditati autem ſiue eſſentiæ accidentis competit habere eſſe in ſubiecto. In hoc autem ſacramento non datur accidentibus, quòd ex vi ſuæ eſſentiæ non ſint in ſubiecto, ſed ex diuina virtute ſuſtentante. Et ideo non deſinunt eſſe accidentia: quia nec ſeparatur ab eis diffinitio accidentis, nec competit eis diffinitio ſubſtantiæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd huiuſmodi accidentia acquiſierunt eſſe indiuiduū in ſubſtantia panis & vini: quæ cōuerſa in corpus & ſanguinē Chriſti, remanēt virtute diuina accidentiā in illo eſſe indiuiduato, quod prius habebant. Vnde ſunt ſingularia & ſenſibilia.

AD QVARTVM dicendum, quòd accidentia huiuſmodi, manente ſubſtantia panis & vini, non habebāt ipſa eſſe nec alia accidentia, ſed ſubiecta eorū habebant huiuſmodi eſſe per ea: ſicut nix eſt alba per albedinē. Sed poſt conſecrationem ipſa accidentia quæ remanent, habent eſſe, vnde ſunt cōpoſita ex eſſe, & quod eſt (ſicut in Prima parte de angelis dictum eſt†) & cum hoc habent, cōpoſitionem partium quantitatiuarum. *†P.p.q.50. art.2.& 3.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis vel vini, ſit aliorum accidentium ſubiectum.

4.diſt.12.q.1.art.1.q.3.& 4.co.c.62 co.2.& c.64.Et 1.co.22.le.4.co.5.fi.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis vel vini, non ſit aliorum accidentium ſubiectum. Subiectum enim accidentis non eſt accidens: nulla enim forma poteſt eſſe ſubiectū, cùm ſubiici pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimenſiua eſt quoddam accidens. Ergo quantitas dimenſiua non poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium.

¶ 2 Præterea, Sicut quantitas indiuiduatur ex ſubſtantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimenſiua panis aut vini remanet indiuiduata ſecundū eſſe prius habitum, in quo conſeruatur, pari ratione & alia accidentia remanēt indiuiduata ſecundu eſſe quod prius habebāt in ſubſtantia. Non ergo ſunt in quantitate dimenſiua ſicut in ſubiecto, cùm omne accidens indiuiduetur per ſuum ſubiectum.

¶ 3 Præterea, Inter alia accidentia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiam ſenſu rarum & dēſum, quæ non poſſunt eſſe in quantitate dimenſiua præter materiam exiſtente, quia rarum eſt quod habet parum de materia ſub magnis dimenſionibus: denſum autem quod habet multum de materia ſub paruis dimenſionibus: vt dicitur 4. Phyſi†. Non ergo videtur quod quantitas dimenſiua poſſit eſſe ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento. *†lib.4.text.84.tom.2.*

¶ 4 Præterea, Quantitas à ſubiecto ſeparata, videtur eſſe quantitas mathematica, quæ non eſt ſubiectum qualitatum ſenſibilium. Cùm ergo accidentia, quæ remanēt in hoc ſacramento, ſint ſenſibilia, videtur quòd non poſſint eſſe in hoc ſacramēto ſicut in ſubiecto in qūantitate dimenſiua panis & vini remanente poſt conſecrationem.

SED CONTRA eſt quod qualitates non ſunt diuiſibiles niſi per accidens ratione ſubiecti. Diuiduntur autē qualitates remanentes in hoc ſacramento per diuiſionem quantitatis dimenſiuæ: ſicut patet ad ſenſum. Ergo quantitas dimenſiua eſt ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.

CONCLVSIO.

Quamuis accidentia, quæ remanent in ſacramento, quamuis in nulla ſint ſubſtantia, ſunt tamen in quantitate dimenſiua panis & vini tanquam in ſubiecto.

RESPONDEO dicendum, quòd neceſſe eſt dicere accidentia alia quæ remanent in hoc ſacramento, eſſe ſicut in ſubiecto in quantitate dimenſiua panis, vel vini remanente. Primò quidem per hoc, quòd ad ſenſum apparet aliquid quantum eſſe ibi coloratum, & aliis accidentibus affectum: nec in talibus ſenſus decipitur. Secūdò, quia prima diſpoſitio materiæ eſt quantitas dimenſiua, vnde & Plato* poſuit primas differentias materiæ, magnum & paruum. Et quia primum ſubiectum eſt materia, conſequens eſt quòd omnia alia accidentia referantur ad ſubiectum mediante quantitate dimenſiua (ſicut & primum ſubiectum coloris dicitur eſſe ſuperficies) ratione cuius quidam poſuerunt dimenſiones eſſe ſubſtantias corporum: vt dicitur in primo Meta†. Et quia ſubtracto ſubiecto, remanent accidentia ſecundum eſſe, quod prius habebant, conſequens eſt quod omnia accidentia remaneant fundata ſuper quantitatem dimēſiuam. Tertiò, quia cùm ſubiectū ſit principium indiuiduationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium ſubiectum, eſſe aliquo modo indiuiduationis principium. Eſt enim de ratione indiuidui, quòd non poſſit in pluribus eſſe. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, quia non eſt natum eſſe in aliquo: & hoc modo formæ immateriales ſeparatæ, per ſe ſubſiſtentes, ſunt etiam per ſeipſas indiuiduæ. Alio modo ex eo quòd forma ſubſtantialis vel accidentalis eſt quidem nata in aliquo eſſe, non tamen in pluribus: ſicut hæc albedo, quæ eſt in hoc corpore. **Apud Ariſt. li.1.metaph. text.6.& 7.* *†lib.1.text.19 & ſequentib. tom.3.*

Quantum igitur ad primum, materia eſt indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus: quia cùm huiuſmodi formæ quantum eſt de ſe, ſint natæ in aliquo eſſe, ſicut in ſubiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non eſt in alio, iam nec forma ipſa ſic exiſtens poteſt in alio eſſe.

Quantum autem ad ſecundum, dicendum eſt, quòd indiuiduationis principium eſt quantitas dimenſiua. Ex hoc enim aliquid eſt natum eſſe in vno ſolo, quòd illud eſt in ſe indiuiſum, & diuiſum ab omnibus aliis. Diuiſio autem accidit ſubſtantiæ ratione quantitatis: vt dicitur in primo Phyſic†. Et ideo ipſa quantitas dimenſiua eſt *†lib.1.phyſ. text.15.to.2*

quod-

quoddam indiuiduationis principiū huiuſmodi formis, inquantum ſcilicet diuerſæ formæ numero ſunt in diuerſis partibus materiæ. Vnde & ipſa quantitas dimenſiua ſecundum ſe habet quandam indiuiduationem: ita quod poſſumus imaginari plures lineas ſeparatas eiuſdem ſpeciei, differentes poſitione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimenſioni quòd ſit quantitas poſitionem habens. Et ideo potius quantitas dimenſiua poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium quàm econuerſo.

Alias non habetur ly ſeparatas.

Ad primvm ergo dicendum, quod accidens per ſe non poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis: quia per ſe non eſt. Secundum verò quod eſt in alio, vnum accidens dicitur eſſe ſubiectum alterius, inquantum vnum accidens recipitur in ſubiecto, alio mediante, ſicut ſuperficies dicitur eſſe ſubiectum coloris. Vnde quando accidenti datur diuinitus vt per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubiectum eſſe.

Ad secvndvm dicendum, quod alia accidentia etiam ſecundum quòd erant in ſubſtantia panis, indiuiduabantur mediante quantitate dimenſiua: ſicut dictum eſt*. Et ideo potius quantitas dimenſiua eſt ſubiectum aliorum accidentium remanentium in hoc ſacramento, quàm econuerſo.

In corp. art.

Ad tertivm dicendum, quòd rarum & denſum, ſunt quædam qualitates conſequentes corpora ex hoc quod habent multum vel parum de materia ſub dimenſionibus: ſicut etiam omnia alia accidentia conſequuntur ex principiis ſubſtantiæ. Et ideo ſicut ſubtracta ſubſtantia, diuina virtute conſeruantur alia accidentia: ita ſubtracta materia, diuina virtute conſeruātur qualitates materiam conſequentes: ſicut rarum & denſum.

Ad qvartvm dicendum, quòd quantitas mathematica non abſtrahit à materia intelligibili, ſed à materia ſenſibili: vt dicitur 7. Metaph †. Dicitur autem materia ſenſibilis ex hoc quòd ſubiicitur ſenſibilibus qualitatibus. Et ideo manifeſtum eſt, quòd quantitas dimenſiua quæ remanet in hoc ſacramento ſine ſubiecto, non eſt quantitas mathematica.

† Lib. 7. c. 35. text. 3.

Articvlvs III.

Vtrùm ſpecies quæ remanent in hoc ſacramento poſſint immutare aliquid extrinſecum.

4. diſt. 12. q. 1. art. 2. q. 1. & 2.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies quæ remanent in hoc ſacramento, non poſſint immutare aliquid extrinſecum. Probatur enim 7. Phyſic. quòd formæ quæ ſunt in materia, fiunt à formis, quæ ſunt in materia, non autem à formis, quæ ſunt ſine materia: eò quòd ſimile agit ſibi ſimile. Sed ſpecies ſacramentales ſunt ſpecies ſine materia: quia remanent ſine ſubiecto, vt ex dictis patet†. Non ergo poſſunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

† Art. 1. huius quæſt.

¶ 2 Præterea, Ceſſante actione principalis agentis, neceſſe eſt quod ceſſet actio inſtrumenti: ſicut quieſcente fabro, non mouetur martellus. Sed omnes formæ accidentales agunt inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis tanquam principalis agentis. Cùm ergo in hoc ſacramento non remaneat forma ſubſtantialis panis & vini (ſicut ſuprà habitum eſt*) videtur quòd formæ accidentales remanentes, agere non poſſint ad immutationem exterioris materiæ.

** q. 75. art. 2. & 6.*

¶ 3 Præterea, Nihil agit vltra ſuam ſpeciem: quia effectus non poteſt eſſe potior cauſa. Sed ſpecies ſacramentales omnes ſunt accidentia. Non ergo poſſunt exteriorē materiam immutare, ad minus ad formam ſubſtantialem.

Sed contra eſt, quod ſi non poſſent immutare exteriora corpora, non poſſent ſentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur ſenſus à ſenſibili: vt dicitur 2. de anima*.

** Lib. 2. text. 51. 74. 121. c. 10. 2.*

Conclvsio.

Quamuis in ſacramento ſubſtantia panis & vini tranſierit, ſpecies tamen remanentes immutare poſſunt exteriora corpora, diuina hoc illis largiente virtute.

Respondeo dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantum eſt ens actu, conſequens eſt quod vnūquodq; ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habeat ad agere. Quia igitur ſecundum prædicta*, ſpeciebus ſacramentalibus datū eſt diuina virtute, vt remaneāt in ſuo eſſe quod habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente, conſequēs eſt quod etiam remaneant in ſuo agere: & ideo omnē actionē quam poterant agere, ſubſtantia panis & vini exiſtente, poſſunt etiam agere, ſubſtantia panis & vini tranſeunte in corpus & ſanguinem Chriſti. Vnde non eſt dubium quod poſſunt immutare exteriora corpora.

** Art. 1. huius quæſt. ad 3.*

Ad primvm ergo dicendū, quòd ſpecies ſacramentales licet ſint formæ ſine materia exiſtentes: retinent tamē idem eſſe, quod habebant prius in materia. Et ideo ſecundum ſuum eſſe aſſimilantur formis, quæ ſunt in materia.

Ad secvndvm dicendum, quòd ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ. Et ideo ſicut diuina virtute datur ſpeciebus ſacramentalibus, vt poſſint eſſe ſine ſubſtantia: ita datur eis vt poſſint agere ſine forma ſubſtantiali, virtute Dei, à quo ſicut à primo agente dependet omnis actio formæ & ſubſtantialis & accidentalis.

Ad tertivm dicendum, quòd immutatio quæ eſt ad formam ſubſtantialem, non fit à forma ſubſtantiali immediatè, ſed mediantibus qualitatibus actiuis & paſſiuis, quæ agunt in virtute formæ ſubſtantialis. Hæc autē virtus inſtrumentalis cōſeruatur in ſpeciebus ſacramētalibus diuina virtute, ſicut & prius erat. Et ideo poſſunt agere ad formam ſubſtantialem inſtrumentaliter. Per quē modū aliquid poteſt agere vltra ſuam ſpeciem, non quaſi virtute propria, ſed virtute principalis agentis.

Articvlvs IIII.

Vtrùm ſpecies ſacramentales poſſint corrumpi.

Inf. art. 5. ea. Et 4. diſt. 12. q. 1. art. 2. quæſt. 3. Et 4. contra G. 66.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quod ſpecies ſacramentales corrumpi non poſſint. Corruptio enim accidit per ſeparationem formæ à materia. Sed materia panis non remanet in hoc ſacramēto: ſicut ex ſupradictis patet †. Ergo huiuſmodi ſpecies non poſſunt corrumpi.

† q. 75. art. 2. & 6.

¶ 2 Præterea, Nulla forma corrumpitur niſi per accidens, corrupto ſubiecto: vnde formæ per ſe ſubſiſtentes, incorruptibiles ſunt, ſicut patet in ſubſtātiis ſpiritualibus. Sed ſpecies ſacramentales ſunt formæ ſine ſubiecto: ergo corrumpi non poſſunt.

¶ 3 Præterea, Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter aut miraculosè. Sed non naturaliter (quia non eſt ibi aſſignare aliquod corruptionis ſubiectum, quod maneat corruptione terminata) ſimiliter etiam nec miraculosè: quia miracula quæ ſunt in hoc ſacramento, fiunt virtute conſecrationis, per quam ſpecies ſacramentales conſeruantur, non eſt autem idem cauſa conſeruationis & corruptionis. Ergo nullo modo ſpecies ſacramentales corrumpi poſſunt.

Sed contra eſt, quòd ſenſu deprehenditur, hoſtias conſecratas putrefieri & corrumpi.

Conclvsio.

Sicut ante conſecrationem ſpecies accidentium panis & vini corrumpi poterant: ita & poſt conſecrationem, poſſunt corrumpi vel per ſe, vel per accidens.

Respondeo dicendum, quòd corruptio eſt motus ex eſſe in non eſſe. Dictum eſt autem ſuprà*, quod ſpecies ſacramētales retinēt idē eſſe quod prius habebant, ſubſtātia panis & vini exiſtēte. Et ideo ſicut eſſe horū accidentium poterat corrūpi, ſubſtātia panis & vini exiſtēte:

** Art. præced.*

ita etiam poteſt corrumpi, illa ſubſtantia abeunte. Poterant autem huiuſmodi accidentia primo corrumpi dupliciter. vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem ſicut per alterationem qualitatum, & augmentum vel diminutionem quantitatis. Nō quidem per modum augmenti vel diminutionis, qui inuenitur in ſolis corporibus animatis (qualia non ſunt ſubſtantia panis & vini) ſed per additionem vel diuiſionem. Nam ſicut dicitur 3. Met. per diuiſionem vna dimenſio corrumpitur, & fiunt duæ, per additionem autem econuerſo ex duabus fit vna. Et per hunc modum manifeſtè poſſunt corrumpi huiuſmodi accidentia poſt conſecrationem: quia & ipſa quantitas dimenſiuè remanens poteſt diuiſionem & additionem recipere: & cum ſit ſubiectum qualitatum ſenſibilium (ſicut dictum eſt *) poteſt etiam eſſe ſubiectum alterationis earum, puta ſi alteretur color aut ſapor panis aut vini. Alio modo poterāt corrumpi per accidens, per corruptionem ſubiecti. & hoc modo poſſunt corrumpi etiam poſt conſecrationem. Quamuis enim ſubiectum non remaneat, remanet tamen eſſe quod habebant huiuſmodi accidentia in ſubiecto, quod quidem eſt proprium & conforme ſubiecto. Et ideo huiuſmodi eſſe poteſt corrumpi à contrario agente, ſicut corrumpebatur ſubſtantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur niſi præcedente alteratione circa accidentia.

Art. 2. huius quæſt.

Diſtinguendum tamen eſt inter vtramque prædictarum corruptionum: quia cùm corpus Chriſti & ſanguis ſuccedant in hoc ſacramento ſubſtantiæ panis & vini, ſi fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non ſufficeſſet ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non deſinit corpus & ſanguis Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento, ſiue fiat immutatio ex parte qualitatis (puta cùm modicum immutatur color aut ſapor panis vel vini) ſiue ex parte quantitatis: ſicut cùm diuiditur panis aut vinum in tales partes, quòd adhuc in eis poſſit ſaluari natura panis aut vini.

Si verò fiat tanta immutatio, quòd fuiſſet corrupta ſubſtantia panis & vini, non remanent corpus & ſanguis Chriſti ſub hoc ſacramento. Et hoc ſiue ex parte qualitatum, ſicut cum ita immutatur color & ſapor & aliæ qualitates panis & vini, quòd nullo modo poſſent compati naturam panis aut vini: ſiue etiam ex parte quantitatis, puta ſi pulueriſetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat ſpecies panis vel vini.

Ad primvm ergo dicendum, quod ad corruptionem per ſe pertinet, quòd auferat eſſe rei, vnde inquantum eſſe alicuius formæ eſt in materia, conſequens eſt quod per corruptionem ſeparetur forma à materia. Si verò huiuſmodi eſſe non eſſet in materia, ſimile tamen ei quod eſt in materia, poſſet per corruptionem auferri etiam materia non exiſtente: ſicut accidit in hoc ſacramento, vt ex dictis patet†.

In corp. art.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſpecies ſacramentales licet ſint formæ non in materia: habent tamen eſſe quod prius in materia habebant.

Ad tertivm dicendum, quòd corruptio illarum ſpecierum non eſt miraculoſa, ſed naturalis. Præſupponit tamen miraculum quod eſt factum in conſecratione, ſcilicet quod illæ ſpecies ſacramentales retineant eſſe ſine ſubiecto quod prius habebant in ſubiecto: ſicut & cæcus miraculoſè illuminatus, naturaliter videt.

Inf. art. 8. ad ſecundum Et diſt. 4. t. 2. q. 1. art. 2. q. 4 Et 4. cōtra c. 66. Et quol. 9. ar. 5 ad 3. Et 1. co. 11. lec. 4. fin.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid poſſit generari.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quāuis ex nihilo fiat aliquid per creationē. Sed ſpeciebus ſacramētalibus non ſubeſt aliqua materia niſi corporis Chriſti, quod eſt incorruptibile. Ergo videtur quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari.

¶ 2 Præterea, Ea quæ non ſunt vnius generis, non poſſunt ex ſe inuicem fieri: non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & ſubſtantia differunt genere. Cùm ergo ſpecies ſacramentales ſint accidentia, videtur quòd ex eis non poſſit aliqua ſubſtantia generari.

¶ 3 Præterea, Si ex eis generetur aliqua ſubſtantia corporea, illa ſubſtantia non erit ſine accidente. Si ergo ex ſpeciebus ſacramentalibus generetur aliqua ſubſtantia corporea, oportet quod ex accidente generetur ſubſtantia & accidens, duo ſcilicet ex vno. Quod eſt impoſſibile. Ergo impoſſibile eſt, quòd ex ſpeciebus ſacramentalibus aliqua ſubſtantia corporea generetur.

Sed contra eſt, quòd ad ſenſum videri poteſt ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generari, vel cineres, ſi comburantur, vel vermes, ſi putreſiant, vel puluetes, ſi conterantur.

Conclvsio.

Poteſt ex ſacramentalibus ſpeciebus, quanquam nulla aſſit materia, aliquid generari, quantitate tamen earum dimenſiua vicem materiæ gerente.

Respondeo dicendum quòd cùm corruptio vnius ſit generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione*, neceſſe eſt ꝙ ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generetur, cùm corrumpantur, vt dictum eſt †. Nō enim ſic corrumpuntur, vt omnino diſpereant, quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſtè aliquid ſenſibile eis ſuccedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari poſſit, difficile eſt videre. Manifeſtum eſt enim quòd ex corpore & ſanguine Chriſti, quæ ibi veraciter ſunt, non generatur aliquid, cùm ſint incorruptibilia. Si autem ſubſtantia panis, aut vini remaneret in hoc ſacramento, vel eorum materia, facile eſſet aſſignare quòd ex eis generatur illud ſenſibile quod ſuccedit, vt quidam poſuerunt. ſed hoc eſt falſum, vt ſuprà habitum eſt†. Et ideo quidā dixerunt, quod ea quæ generantur, non fiunt ex ſpeciebus ſacramentalibus, ſed ex aëre circunſtante. Quod quidem multipliciter apparet eſſe impoſſibile. Primò, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aëre circunſtante: vnde ex eo vermes, vel cineres non generantur. Secundò, quia natura aëris non eſt talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia poteſt contingere in magna quantitate hoſtias conſecratas comburi vel putrefieri: nec eſſet poſſibile tantum de corpore terreno ex aëre generari, niſi magna & valde ſenſibili inſpiſſatione aëris facta. Quartò, quia idem poteſt accidere corporibus ſolidis circunſtantibus (puta ferro aut lapidibus) quæ integra remanent poſt prædictorum generationem. Vnde hæc poſitio ſtare non poteſt: quia contrariatur ei quod ad ſenſum apparet. Et ideo alij dixerunt, quòd redit ſubſtantia panis & vini in ipſa corruptione ſpecierū: & ſic ex ſubſtantia panis & vini redeunte generātur cineres, aut vermes, aut aliquid huiuſmodi. Sed hæc poſitio videtur eſſe impoſſibilis. Primò quidem, quia ſi ſubſtantia panis & vini, conuerſa eſt in corpus & ſanguinem Chriſti (vt ſuprà habitum eſt *) non poteſt ſubſtantia panis aut vini redire, niſi corpore aut ſanguine Chriſti iterū conuerſo in ſubſtantiam panis vel vini, quod eſt impoſſibile: ſicut ſi aër ſit conuerſus in ignem, non poteſt aër redire, niſi iterum ignis conuertatur in aërem. Si verò ſubſtantia panis aut vini ſit annihilata, non poteſt iterum redire: quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, niſi fortè dicatur redire prædicta ſubſtantia, quia Deus de nouo creat aliam nouam ſubſtantiam loco primæ. Secundò videtur hoc eſſe impoſſibile: quia non eſt dare, quando ſubſtantia panis redeat. Manifeſtum eſt enim ex ſupradictis†,

Lib. 1. text. 17 tom. 2.
† Art. præced.
q. 75. art. 2. & 6.
q. 75. ar. 4. & 2.

[*art.4.huius quæſt. & q. 76.art.6.ad 3.*] dictis†, quòd manentibus ſpeciebus panis & vini, manet corpus & ſanguis Chriſti, quæ non ſunt ſimul cum ſubſtantia panis & vini in hoc ſacramento, ſecundum præhabita*. Vnde ſubſtantia panis & vini non poteſt redire, [**q.75.art.2*] ſpeciebus ſacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis ceſſantibus: quia iam ſubſtãtia panis & vini eſſet ſine propriis accidentibus: quod eſt impoſſibile. Niſi fortè dicatur, quòd in ipſo vltimo inſtanti corruptionis ſpecierum redit non quidem ſubſtantia panis & vini (quia illud idem inſtans eſt, in quo primo habent eſſe ſubſtantiæ generatæ ex ſpeciebus) * ſed materia panis & vini, quæ magis de nouo creata diceretur quàm rediens, propriè loquendo. [*Al. ſed materia panis magis, quaſi de noua creata, &c.*] Et ſecundum hoc poſſet ſuſtineri prædicta poſitio. Verùm, quia non rationabiliter videtur dici, quòd miraculosè aliquid accidat in hoc ſacramento, niſi ex ipſa conſecratione, ex qua non eſt quòd materia creetur vel redeat, melius videtur dicendum, quòd in ipſa conſecratione miraculosè datur quantitati dimenſiuæ panis & vini: quod ſit primũ ſubiectum ſubſequentium formarũ. Hoc autem eſt proprium materiæ. & ideo ex conſequenti datur prædictæ quantitati dimenſiuæ omne illud quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis vel vini, ſi adeſſet, totũ poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiua panis vel vini: non quidem nouo miraculo, ſed ex vĩ miraculi prius facti.

Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis non ſit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimenſiua ſupplet vicem materiæ, vt dictum eſt*. [*In corp. art.*]

Ad secundum dicendum, quòd illæ ſpecies ſacramentales, ſunt quidem accidentia: habent tamen actũ. & vim ſubſtantiæ: vt dictum eſt*. [*Ibidem.*]

Ad tertium dicendum, quòd quantitas dimenſiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculosè vim & proprietatem ſubſtantiæ. Et ideo poteſt tranſire in vtrunque, id eſt in ſubſtantiam & dimenſionem.

Articvlvs VI.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint nutrire.

[*4.diſt.12.q.1.ar.2.q.5. Et 4.contra g.66. Et 1.cor.11.lec.4.fin.*] Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies ſacramentales non poſſint nutrire. Dicit enim Ambroſ.* in lib. de ſacramentis, Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. ſed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iſte non nutrit. Et eadem ratio eſt de vino. [**lib.5.de ſacram.ca.4.in med tom.4.*]

¶ 2 Præterea, Sicut dicitur 2.† de Generatione, ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Species autem ſacramentales ſunt accidentia, ex quibus homo non conſtat: non enim accidẽs eſt pars ſubſtantiæ. Ergo videtur quòd ſpecies ſacramentales nutrire non poſſunt. [*†libr.2.text.50.tom.2.*]

¶ 3 Præterea, Philoſophus 2.* de Anima dicit, quòd alimentum nutrit prout eſt ſubſtantia quædam, auget autem prout eſt aliquid quantum. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſubſtantia. Ergo non poſſunt nutrire. [*lib.2.tex.47 tom.2.*]

Sed contra eſt, quod Apoſtolus 1.Cor.11. loquens de hoc ſacramẽto, dicit, Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Vbi dicit gloſ. quòd notat illos, qui poſt celebrationem ſacri myſterij & conſecrationem panis & vini, ſuas oblationes vendicabant, & aliis non communicantes, ſoli ſumebãt, ita vt inde etiã inebriarentur. Quod quidem non poſſet contingere, ſi ſacramentales ſpecies non nutrirent. Ergo ſpecies ſacramentales nutriunt.

Conclvsio.

Quemadmodum ex ſacramentalibus ſpeciebus aliquid generari poteſt, ita & nutriri quippiam poſſibile eſt.

[**li.2.de anima,text.45.& 46.to.2. †art.præced.*] Respondeo dicendum, quòd hæc quæſtio difficultatem non habet, præcedenti quæſtione ſoluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2.de Anima*) cibus nutrit, quòd conuertitur in ſubſtantiam nutriti. Dictum eſt autẽ†, quòd ſpecies ſacramentales poſſunt conuerti in ſubſtantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autem rationem poſſunt conuerti in corpus humanum, per quam poſſunt conuerti in cineres vel in vermes. & ideo manifeſtum eſt quòd nutriunt. Quòd autem quidam dicunt, quòd non verè nutriunt, quaſi in corpus humanum conuertantur, ſed reficiunt & confortant quadam ſenſuum immutatione (ſicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad ſenſum patet eſſe falſum. Talis enim refectio non diu ſufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem reſtauratione indiget: & tamen homo diu ſuſtentari poſſet, ſi hoſtias & vinum cõſecratum ſumeret in magna quantitate. Similiter etiam non poteſt ſtare quod quidam dicunt, quòd ſpecies ſacramentales nutriunt, propter formam ſubſtantialem panis & vini, quæ remanet, tum quia non remanet, vt ſuprà * habitum eſt: [*q.75.art.6.*] tum quia non eſt actus formæ nutrire: ſed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur * in 2. de Anima, quòd nutrimentum in principio eſt diſſimile, in fine autem ſimile. [*lib.2. de anima, text.45. tom.2.*]

Ad primum ergo dicendum, quòd facta conſecratione dupliciter poteſt dici panis in hoc ſacramento. Vno modo ipſæ ſpecies panis, quæ retinent nomen prioris ſubſtantiæ: vt Gregor.* dicit in homil. Paſchali. Alio modo poteſt dici panis ipſum corpus Chriſti: quod eſt panis myſticus de cælo deſcendens. Ambr.† ergo cùm dicit, quòd iſte panis non tranſit in corpus, accipit panem ſecundo modo: quia ſcilicet corpus Chriſti non conuertitur in corpus hominis, ſed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto. [*Refertur de conſec. diſ.2. cap. Species. †loco citato in arg.*]

Ad secundum dicendum, quòd ſpecies ſacramentales etſi non ſint eæ, ex quibus corpus hominis cõſtat, tamen in eas conuertuntur: ſicut dictum eſt*. [*In corp. art.*]

Ad tertium dicendum, quòd ſpecies ſacramentales, quamuis non ſint ſubſtantia, habent tamen virtutem ſubſtantiæ: ſicut dictum eſt*. [*Ibid.*]

Articvlvs VII.

Vtrum ſpecies ſacramentales frangantur hoc in ſacramento.

Ad septimum ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies ſacramentales non frangantur in hoc ſacramento. Dicit enim Philoſophus * 4. Meteor. quòd corpora dicuntur frangibilia propter determinatam diſpoſitionem pororum. quod non poteſt attribui ſacramentalibus ſpeciebus. Ergo ſacramentales ſpecies non poſſunt frangi. [*4.diſt.10.art.1.ad.1.& diſt.12.q.1.ar.3.q.1.& 2. Et 4 contra g.67. Et opuſ.2.c.8. Et 1.co.11 lec.5.co.6.*]

¶ 2 Præterea, Fractionem ſequitur ſonus. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles. Dicit enim Philoſ.† 2. de Anima, quòd ſonabile eſt corpus durũ, habens ſuperficiem lenem. Ergo ſpecies ſacramentales non franguntur. [**li.4. in ſumma 3.cap.2. ante med. †li.2. ex tex.77.& 78. tom.2.*]

¶ 3 Præterea, Eiuſdem videtur eſſe, manducari, frangi & maſticari. Sed verum corpus Chriſti eſt quod manducatur: ſecundum illud Ioan.6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem. ergo corpus Chriſti eſt quod frangitur & maſticatur. Vnde & in confeſſione Berengarij† dicitur, Conſentio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & corde & ore profiteor panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem verum corpus & ſanguinẽ Chriſti eſſe, & in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui ſacramentalibus ſpeciebus. [*De conſecr. diſt.2.ca. Ego Berengarius.*]

Sed contra eſt, quod fractio fit per diuiſionem quanti. Sed nullũ quantũ ibi diuiditur, niſi ſpecies ſacramentales: quia neque corpus Chriſti, quod eſt incorruptibile, neque ſubſtantia panis, quæ nõ manet, *neque ſubſtantia vini. Ergo ſpecies ſacramentales franguntur. [*Aliàs non habetur hic neq; ſubſtantia vini.*]

Conclvsio.

Species ſacramentales frangi poſſunt in ſacramento ſecundũ quantitatem dimenſiuam illarum: nõ autem frangitur Chriſti corpus, ſed in qualibet particula integrum manet.

RESPONDEO dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quòd non erat in hoc ſacramento fractio ſecundum rei veritatem, ſed ſolum ſecundum aſpectū intuentium. Sed hoc non poteſt ſtare: quia in hoc ſacramento veritatis ſenſus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipſum pertinet, inter quæ eſt fractio: per quam ex vno fiunt multa: quæ quidem ſunt ſenſibilia communia, vt patet in lib. † de Anima. Vnde alij dixerunt, quòd erat quidem ibi vera fractio ſine ſubiecto * exiſtente. Sed hoc etiam ſenſui contradicit. Apparet enim in hoc ſacramento aliquid quantum prius vnum exiſtens, poſtea in multa partitum, quod quidē oportet eſſe ſubiectum fractionis. Non autē poteſt dici, quòd ipſum corpus Chriſti verum frangatur. primò quidem, quia eſt incorruptibile & impaſſibile. Secundò, quia eſt totum ſub qualibet parte (vt ſupra habitum eſt †) quod quidem eſt contra rationem eius, quod frangitur. Vnde relinquitur, quòd fractio ſit ſicut in ſubiecto in quātitate dimēſiua panis, ſicut & alia accidentia. Et ſicut ſpecies ſacramentales ſunt ſacramentum corporis Chriſti veri, ita fractio huiuſmodi ſpecierū eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, quæ fuit in corpore Chriſti vero.

lib. 2. text. 64. & 33. tom. 2. — ** Aliàs nō habetur lj exiſtente.* — *q. 76. art. 3.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut in ſpeciebus ſacramentalibus remanet rarum & denſum (vt ſuprà dictum eſt †) ita etiam remanet ibi poroſitas, & per conſequens frangibilitas.

art. 2. huius quæſt. ad 3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd denſitatem ſequitur duritia. Et ideo ex quo in ſpeciebus ſacramentalibus remanet denſitas, conſequens eſt quòd remaneat ibi duritia, & per conſequens ſonabilitas.

AD TERTIVM dicendum, quòd illud quod manducatur in propria ſpecie, ipſum & frangitur & maſticatur in ſua ſpecie. Corpus autem Chriſti non manducatur in ſua ſpecie, ſed in ſpecie ſacramentali. Vnde & ſuper illud Ioannis 6. Caro non prodeſt quicquam, dicit Auguſt*. Hoc eſt intelligendum ſecundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipſum corpus Chriſti non frangitur niſi ſecundum ſpeciem ſacramentalem. Et hoc modo intelligenda eſt confeſſio Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad ſpeciem ſacramētalem, ſub qua verè eſt corpus Chriſti.

Tract. 27. in Ioann. inter princip. & med. tom. 9.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor poſſit vino conſecrato commiſceri.

4. diſt. 12. q. 1. art. 2. q. 6. Et quo. 10. art. 3.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd vino conſecrato non poſſit aliquis liquor miſceri. Omne enim quod permiſcetur alicui, recipit qualitatem ipſius. Sed nullus liquor poteſt recipere qualitatem ſacramentalium ſpecierum: quia accidentia illa ſunt ſine ſubiecto, vt dictum eſt*. Ergo videtur quòd nullus liquor poſſit permiſceri ſpeciebus ſacramentalibus vini.

Art. 1. huius quæſt.

¶ 2. Præterea, Si aliquis liquor permiſceatur illis ſpeciebus, oportet quòd ex his fiat aliquid vnum. Sed non poteſt fieri aliquid vnum neque ex liquore (qui eſt ſubſtantia) & ſpeciebus ſacramentalibus, quæ ſunt accidentia: neque ex liquore & ſanguine Chriſti, qui ratione ſuæ incorruptibilitatis neque additionem recipit neque diminutionem. Ergo nullus liquor poteſt admiſceri vino conſecrato.

¶ 3 Præterea, Si aliquis liquor admiſceatur vino conſecrato, videtur quòd etiam ipſum efficiatur conſecratum: ſicut aqua quæ admiſcetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vinum conſecratum eſt verè ſanguis Chriſti. Ergo etiam liquor permixtus eſſet ſanguis Chriſti. Et ita aliquid fieret ſanguis Chriſti aliter, quàm per conſecrationem: quod eſt inconueniens. Non ergo vino conſecrato poteſt aliquis liquor permiſceri.

¶ 4 Præterea, Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mixtio: vt dicitur in primo* de generatione. Sed ad permixtionem cuiuſcunque liquoris, videtur corrumpi ſpecies ſacramentalis vini, ita quòd ſub ea deſinat eſſe ſanguis Chriſti. tum quia magnum & paruum ſunt differentiæ quantitatis, & diuerſificant ipſam, ſicut album & nigrum colorem. tum etiam quia liquor permixtus, cùm non habeat obſtaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, qui non eſt ibi ſimul cum alia ſubſtantia. Non ergo aliquis liquor poteſt permiſceri vino conſecrato.

lib. 1. à text. 82. vſque ad 90. tom. 2.

SED CONTRA eſt, quod ad ſenſum patet, alium liquorem vino permiſceri poſſe poſt conſecrationem, ſicut & antè.

CONCLVSIO.

Poſſibile eſt vino conſecrato permiſceri liquorem aliquando in tanta quantitate, vt vini ſpecies mutetur in aliam, & deſinat ibi eſſe ſanguis Chriſti, vel aliquando in modica quantitate, quòd non varietur ſpecies, & ibi adeſſe poſſit ſanguis Chriſti.

RESPONDEO dicendum, quòd iſtius quæſtionis veritas manifeſta eſt ex præmiſſis*. Dictum eſt enim ſuprà, quòd ſpecies in hoc ſacramento remanentes, ſicut adipiſcuntur virtute conſecrationis modum eſſendi ſubſtantiæ, ita etiam conſequuntur modum agendi & patiendi: vt ſcilicet agere & pati poſſint quicquid ageret vel pateretur ſubſtantia, ſi ibi præſens exiſteret. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi eſſet ibi ſubſtantia vini, liquor aliquis poſſet ei permiſceri. Huius tamen permixtionis diuerſus eſſet effectus, & ſecundum formam liquoris, & ſecundum quantitatem. Si enim permiſceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quòd poſſet diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum. Quod autem eſt commixtū ex duobus, neutrum miſcibiliū eſt: ſed vtrunq; tranſit in quoddā tertium ex his compoſitum. Vnde ſequeretur quòd vinum prius exiſtens, non remaneret: ſed ſi liquor permixtus eſſet alterius ſpeciei (puta ſi permiſceretur aqua) ſolueretur ſpecies vini, & eſſet liquor alterius ſpeciei. ſi autem eſſet eiuſdem ſpeciei liquor adiunctus (puta ſi vinum permiſceretur vino) remaneret quidem eadem ſpecies, ſed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuerſitas accidentium: puta ſi vnum vinum eſſet album, & aliud rubeum. Si verò liquor adiunctus eſſet tam paruæ quantitatis, quòd non poſſet perfundi per totum, non fieret totum vinum permixtum, ſed aliqua pars eius. Quæ quidem non remaneret eadem numero propter permixtionem extraneæ materiæ: remaneret tamen eadem ſpecie, non ſolum ſi paruus liquor permixtus eſſet eiuſdem ſpeciei: ſed etiam ſi eſſet alterius ſpeciei: quia gutta aquæ multo vino permixta, tranſit in ſpeciem vini, vt dicitur in primo* de Generatione. Manifeſtum eſt autem ex prædictis †, quòd corpus & ſanguis Chriſti remanent in hoc ſacramento, quandiu illæ ſpecies manent eædem numero: conſecratur enim hic panis, & hoc vinum. Vnde ſi fiat tanta permixtio liquoris cuiuſcunque, quòd pertingat ad totum vinum conſecratum, & fiat permixtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi ſanguis Chriſti. Si verò fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non poſſit diffundi per totum, ſed vſque ad aliquam partem ſpecierum, deſinet eſſe ſanguis Chriſti ſub illa parte vini conſecrati, remanebit tamen ſub alia.

Art. 1. & 3. huius quæſt. — *lib. 1. text. 74. 39. & 88. tom. 2.* — *† Ar. 4. huius quæſt. & q. 76. art. 6. ad 3.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Innocent. III.* dicit in quadam Decret. quòd ipſa accidentia vinum appoſitum videntur afficere: quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit: contingit igitur accidentia mutare ſubiectum, ſicut & ſubiectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Hoc tamen non eſt ſic intelligendum, quaſi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante cōſecrationem, poſtmodum fiat in vino

In decret. lib. 3. tit. 41. ca. Cum Martha paragr. Quæ ſuiſti.

appoſi-

appoſito: ſed talis permutatio fit per actionem. Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem ſubſtantiæ ſecundum prædicta*: & ita immutando, afficiunt liquorem appoſitum. *In corp. art.*

Ad secvndvm dicendum, quòd liquor appoſitus vino conſecrato, nullo modo miſcetur ſubſtantiæ ſanguinis Christi: miſcetur tamen ſpeciebus ſacramentalibus. Ita tamen quòd permixtione facta, corrumpuntur prædictæ ſpecies, vel in toto, vel in parte: ſecundum modum quo ſuprà dictum eſt*, quòd ex ſpeciebus illis poteſt aliquid generari. *Ibidem.* Et ſi quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæſtio: quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimenſio ſecundum continuitatem quantitatis, non tamen vna ſecundum modum eſſendi: quia vna pars eius erit ſine ſubiecto, alia erit in ſubiecto, ſicut ſi aliquod corpus conſtituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus ſecundum rationem quantitatis, non tamen vnum ſecundum ſpeciem naturæ.

Ad tertivm dicendũ, quòd ſicut Innoc. III. dicit in Decretali prædicta*, ſi poſt cõſecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, neque ſanguini commiſcetur: ſed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod ſub eis latet, vndique circũſunditur, nõ madidans circunfuſum. *loco citato in ſolut. præced.* Quod quidem intelligendum eſt, quando non fit tanta permixtio liquoris extranei, quòd ſanguis Chriſti deſinat eſſe ſub toto: tunc enim dicitur vndique circunfundi, nõ quia tangat ſanguinem Chriſti ſecundum eius proprias dimẽſiones, ſed ſecundum dimenſiones ſacramẽtales, ſub quibus continetur. Nec eſt ſimile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa ſubſtantiam aquæ, ſicut facit conſecratio vini.

Ad qvartvm dicendum, quòd quidam poſuerunt quòd quantumcumque paruа fiat extranei liquoris permixtio, ſubſtantia ſanguinis Chriſti deſinit eſſe ſub toto: & hac ratione inducta*. *In argum.* Quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuerſificant quantitatẽ dimenſiuam, non quantum ad eius eſſentiam, ſed quantum ad determinationem menſuræ. Similiter etiam liquor appoſitus adeò poteſt eſſe paruus, quòd ſua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non ſolis dimenſionibus: quæ licet ſint ſine ſubiecto, tamen obſtant alteri liquori, ſicut & ſubſtantia, ſi ibi adeſſet ſecundum ea, quæ præmiſſa ſunt.

QVÆSTIO LXXVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de forma huius ſacramenti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.
¶ Primò, quæ ſit forma huius ſacramẽti.
¶ Secundo, vtrum ſit conueniens forma conſecrationis panis.
¶ Tertiò, vtrum ſit conueniens forma conſecrationis ſanguinis.
¶ Quartò, de virtute vtriuſque formæ.
¶ Quintò, de veritate loquutionis.
¶ Sextò, de comparatione vnius formæ ad aliam.

Articvlvs I.

Vtrum hæc ſit forma huius ſacramenti, hoc eſt corpus meum, &, hic eſt calix ſanguinis mei.

4. diſt. 8. q. 2. art. 2. & 3. Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd hæc non ſit forma huius ſacramenti, hoc eſt corpus meum, &, hic eſt calix ſanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius ſacramenti, quibus Chriſtus corpus ſuum & ſanguinem conſecrauit. Sed Chriſtus antè benedixit panem acceptum, & poſtea dixit, Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum (vt habetur Matthæi 26.) & ſimiliter fecit de calice. Ergo prædicta verba non ſunt forma huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Euſebius Emiſſenus dicit*, quòd inuiſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſuum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius ſacramenti. Et eadem ratio eſt de verbis pertinentibus ad ſanguinem. *Refertur de conſecr. diſ. 2. ca. Quia corpus aſſumptum.*

¶ 3 Præterea, In forma baptiſmi exprimitur perſona miniſtri & actus eius, cum dicitur, Ego te baptizo. Sed in præmiſſis verbis nulla fit mentio de perſona miniſtri, nec de actu eius. Ergo non eſt conueniens forma ſacramenti.

¶ 4 Præterea, Forma ſacramenti ſufficit ad perfectionem ſacramenti: vnde ſacramentum baptiſmi quandoque perfici poteſt ſolis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermiſſis. Si ergo prædicta verba† ſunt forma huius ſacramenti, videtur quòd aliquando poſſit hoc ſacramentum perfici his ſolis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermiſſis, quæ in miſſa dicuntur. *In arg. 1. poſita.* Quod tamẽ videtur eſſe falſum: quia vbi verba alia prætermitterẽtur, prædicta verba* acciperentur ex perſona ſacerdotis proferentis, in cuius corpus & ſanguinẽ panis & vini non cõuertuntur. *Ibid.* Non ergo prædicta verba ſunt forma huius ſacramenti.

Sed contra eſt, quod Ambroſius* dicit in lib. de ſacramentis: Conſecratio fit verbis & ſermonibus Domini Ieſu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. *lib. 4. cap. 4. paulo à princip. tom. 4.* Vbi autem ſacramentum conficitur, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos vtitur, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum.

Conclvsio.

Conueniens eſt forma ſacramenti Euchariſtiæ, quam Chriſtus expreſſit. & corporis quidem, hoc eſt corpus meum: ſanguinis verò, hic eſt calix ſanguinis mei.

Respondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum ab aliis ſacramentis differt in duobus: primò quidem, quantum ad hoc, quod hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: alia verò ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ conſecratæ.

Secundò, quia in aliis ſacramentis conſecratio materiæ conſiſtit ſolùm in quadam benedictione, ex qua materia conſecrata accipit inſtrumentaliter quandam ſpiritualem virtutem, quæ per miniſtrum, qui eſt inſtrumentum animatum, poteſt ad inſtrumenta inanimata procedere. Sed in hoc ſacramento conſecratio materiæ conſiſtit in quadam miraculoſa conuerſione ſubſtantiæ, quæ à ſolo Deo perfici poteſt. Vnde miniſter in hoc ſacramento perficiendo non habet alium actum niſi prolationẽ verborum. Et quia forma debet eſſe cõueniens rei, ideo forma huius ſacramenti differt à formis aliorum ſacramentorum in duobus: primò quidem, quia formæ aliorum ſacramentorum important vſum materiæ, puta baptizationem vel conſignationem: ſed forma huius ſacramenti importat ſolam conſecrationẽ materiæ, quæ in tranſſubſtantiatione conſiſtit: putà cùm dicitur, hoc eſt corpus meum, vel, hic eſt calix ſanguinis mei. Secundò, quia formæ aliorum ſacramentorum proferuntur ex perſona miniſtri, ſiue per modũ exercentis actum: ſicut cùm dicitur, Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: ſiue per modũ imperantis, ſicut in ſacramento ordinis dicitur, Accipe poteſtatem, &c. ſiue per modum deprecantis, ſicut cùm in ſacramento extremæ vnctionis dicitur, Per iſtam vnctionẽ & noſtram interceſſionem, &c. Sed forma huius ſacramẽti profertur quaſi ex perſona ipſius Chriſti loquentis, vt detur intelligi quòd miniſter in perfectione huius ſacramẽti nihil agit, niſi quòd profert verba Chriſti.

Ad primvm ergo dicendum, quod circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Chriſtus qui habebat poteſtatem excellentiæ in ſacramētis, abſque omni forma verborum hoc ſacramentū perfecit, & poſtea verba protulit, ſub quibus alij poſtmodū conſecrarent. Quod videtur ſonare verba Innocen. III* dicentis, Sanè dici poteſt, quòd Chriſtus virtute diuina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedicerent. Sed contra hoc expreſsè ſunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quod Chriſtus benedixit: quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta eſt. Vnde prædicta verba Innocen. ſunt opinatiuè magis dicta, quàm determinatiuè. Quidam autem dixerunt, quòd benedictio illa facta eſt quibuſdam alijs verbis nobis ignotis. Sed nec hoc ſtare poteſt: quia benedictio conſecrationis nunc perficitur per recitationem eorum quæ tunc acta ſunt. Vnde ſi tunc per hæc verba non eſt facta conſecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quòd illa benedictio eiſdem etiam verbis facta eſt, quibus modò fit, ſed Chriſtus ea bis protulit. Primò quidem ſecretè ad conſecrandum: ſecundò manifeſtè ad inſtruendum. Sed nec hoc ſtare poteſt: quia ſacerdos conſecrat, proferens hæc verba, non vt à Chriſto in occulta benedictione dicta, ſed vt publicè prolata. Vnde cùm non habeant vim huiuſmodi verba, niſi ex Chriſti prolatione, videtur quod etiam Chriſtus manifeſtè ea proferens conſecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quòd Euangeliſtæ non ſemper eundem ordinem in recitando ſeruauerunt quo res ſunt geſtæ: vt patet per Auguſtinum* in lib. de Conſenſu Euangeliſtarum. Vnde intelligendum eſt ordinem rei geſtæ ſic exprimi poſſe. Accipiens panem benedixit, dicens, hoc eſt corpus meum, & deinde fregit, & dedit diſcipulis ſuis. Sed idem ſenſus haberi poteſt etiam verbis Euangelij non mutatis: nam hoc participium Dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur ſolùm reſpectu vltimi verbi prolati: quaſi Chriſtus tunc iſta verba protulerit, quando dedit diſcipulis ſuis. Sed poteſt intelligi concomitantia reſpectu totius præcedentis: vt ſit ſenſus, Dum benediceret, frangeret, & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit, Accipite, &c.

Id habet in lib. 4. de ſacro altaris myſterio, cap. 6. circa fin.

Lib. 2. colligitur ex ca. 30 & 31. & 44. tom. 4.

Ad secvndvm dicendum, quòd in his verbis Accipite & comedite, intelligitur vſus materiæ conſecratæ: qui non eſt de neceſſitate huius ſacramenti (vt ſupra habitum eſt†) & ideo nec hæc verba ſunt de ſubſtantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem ſacramenti pertinet materiæ conſecratæ vſus (ſicut operatio non eſt prima, ſed ſecunda perfectio rei) ideo per omnia iſta verba exprimitur tota perfectio huius ſacramenti. Et hoc modo Euſebius intellexit* his verbis confici ſacramentum, quantum ad primam & ſecundam perfectionem ipſius.

q. 74. art. 7.

loco citato in arg.

Ad tertivm dicendum, quòd in ſacramento baptiſmi miniſter aliquem actum exercet circa vſum materiæ, qui eſt de eſſentia ſacramenti: quod non eſt in hoc ſacramento. & ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad qvartvm dicendum, quòd quidam dixerūt, hoc ſacramentum perfici non poſſe, prædictis verbis prolatis, & alijs prætermiſſis, præcipuè quæ ſunt in canone miſſæ. Sed hoc patet eſſe falſum, tum ex verbis Ambro*. ſuprà inductis, tum etiam quia canon miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundum omnia tempora, ſed diuerſa ſunt à diuerſis appoſita. Vnde dicendum eſt, quòd ſi ſacerdos ſola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum: quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur quaſi ex perſona Chriſti prolata, etiam ſi verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Grauiter tamen peccaret ſacerdos ſic conficiens hoc ſacramentū, vtpote ritū Eccleſiæ non ſeruans. Nec eſt ſimile de baptiſmo, quod eſt ſacramentum neceſſitatis: defectum autem huius ſacramenti poteſt ſuppleri ſpiritualis manducatio, ſicut Auguſtinus† dicit.

In arg. Sed contra.

Tract. 26. in Ioan. tom. 9. Colligitur etiā ex eo quod ex Aug. refertur, de conſec. diſ. 4. cap. Nulli.

Articvlvs II.

Vtrum hæc ſit conueniens forma conſecrationis panis, hoc eſt corpus meum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd hæc non ſit conueniens forma conſecrationis panis, hoc eſt corpus meum. Per formam enim ſacramenti debet exprimi ſacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in conſecratione panis, eſt conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quæ magis exprimitur per hoc verbum Fit, quàm per hoc verbum Eſt. Ergo in forma conſecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

Suprà q. 60. art. 8. cor. & q. 85. art. 2. cor. & inf. q. 83. art. 4 ad 1. & q. 84. art. 3. cor. Et 4. diſt. 8. q. 2 art. 1. q. 1. et 2. & art. 4. q. 3. & 1. co. 11 lec. 5. co. 4.

¶ 2 Præterea, Ambroſ.† dicit in lib. de ſacramentis: Sermo Chriſti hoc conficit ſacramentum: quis ſermo Chriſti? hic, quo facta ſunt omnia: Iuſſit Domin', & facta ſunt cæli & terra. Ergo & forma huius ſacramenti conuenientior eſſet per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc ſit corpus meum.

†lib. 4. ca. 4. non procul à princ. tom. 4.

¶ 3 Præterea, Per ſubiectum huius locutionis importatur illud quod conuertitur, ſicut per prædicatum importatur conuerſionis terminus. Sed ſicut eſt determinatum id in quod fit conuerſio (non enim fit conuerſio niſi in corpus Chriſti) ita eſt determinatum id quod conuertitur: non enim conuertitur in corpus Chriſti niſi panis. Ergo ſicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte ſubiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis eſt corpus meum.

¶ 4 Præterea, Sicut id, in quod terminatur conuerſio, eſt determinatæ naturæ (quia eſt corpus) ita etiam eſt determinatæ perſonæ. Ergo ſicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandam perſonam deberet dici, hoc eſt corpus Chriſti.

¶ 5 Præterea, In verbis formæ non debet poni aliquid quod non ſit de ſubſtantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibuſdam libris hæc coniunctio, Enim, quę non eſt de ſubſtantia formæ.

Sed contra eſt quod Dominus hac forma in conſecrando eſt vſus, vt patet Matthæi 26.

Conclvsio.

Conuenientiſſima cōſecrationis panis forma eſt, qua vſus eſt Chriſtus, videlicet: hoc eſt corpus meum.

Respondeo dicendum, quòd hæc eſt conueniens forma cōſecrationis panis. Dictum eſt enim*, quòd hæc conſecratio conſiſtit in conuerſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti. Oportet autem formam ſacramenti ſignificare id, quod in ſacramento efficitur. Vnde & forma conſecrationis panis debet ſignificare ipſam conuerſionem panis in corpus Chriſti. In qua tria conſiderantur ſcilicet ipſa conuerſio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuerſio autem poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto eſſe. Non autem debuit ſignificari conuerſio in hac forma, vt in fieri, ſed vt in facto eſſe. Primò quidem: quia hæc conuerſio non eſt ſucceſſiua (vt ſuprà dictum eſt*) ſed inſtantanea. In huiuſmodi autem mutationibus fieri, non eſt niſi factum eſſe. Secundò, quia ita ſe habent formæ ſacramentales ad ſignificandum effectum ſacramenti, ſicut ſe habent formæ artificiales ad repræſentandum effectum artis. Forma autem artificialis, eſt ſimilitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: ſicut forma artis in mente ædificatoris, eſt forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per conſequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuerſio, vt in facto eſſe ad quod fertur intentio. Et quia ipſa conuerſio exprimitur in hac forma, vt in facto eſſe, neceſſe eſt quòd extrema conuerſionis ſignificentur, vt ſe habent in facto eſſe conuerſionis. Tunc autem terminus ad

art. præced.

q. 75. art. 7.

quem, habet propriam naturam ſuæ ſubſtantiæ: ſed terminus à quo, non manet ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed ſolùm ſecundum accidentia, quibus ſenſui ſubiacet, & ad ſenſum determinari poteſt. Vnde conuenienter terminus conuerſionis à quo, exprimitur per pronomen demonſtratiuum relatum ad accidentia ſenſibilia, quæ manent: terminus autem ad quem, exprimitur per nomen ſignificans naturam eius, in quod fit conuerſio. Quod quidem eſt totum corpus Chriſti, & non ſola caro eius, vt dictum eſt†. Vnde hæc forma eſt conuenientiſſima, hoc eſt corpus meum. (q. 76. art. 1. ad 2.)

Ad primvm ergo dicendum, quòd fieri non eſt vltimus effectus huius conſecrationis, ſed factum eſſe: vt dictum eſt*. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma. (In corp. art.)

Ad secvndvm dicendum, quod ſermo Dei operatus eſt in creatione rerũ, qui etiam operatur in hac cõſecratione: aliter tamẽ & aliter. Nam hic operatur effectiuè & ſacramentaliter, id eſt ſecundum vim ſignificationis. Et ideo oportet in hoc ſermone ſignificari vltimum effectum conſecrationis per verbum ſubſtantiuum indicatiui modi & præſentis temporis. Sed in creatione rerum operatus eſt ſolùm effectiuè: quæ quidem efficientia eſt per imperium ſuæ ſapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur ſermo diuinus per verbum imperatiui modi: ſecundum illud Geneſ. 1. Fiat lux. & facta eſt lux.

Ad tertivm dicendum, quòd terminus à quo in ipſo facto eſſe conuerſionis, non retinet naturam ſuæ ſubſtantiæ, ſicut terminus ad quem. & ideo non eſt ſimile.

Ad qvartvm dicendum, quod per hoc pronomen Meum, quod includit demonſtrationem primæ perſonæ (quæ eſt perſona loquentis) ſufficienter exprimitur perſona Chriſti: ex cuius perſona hæc proferuntur, vt dictum eſt.* (art. praced.)

Ad qvintvm dicendum, quòd hæc coniunctio, Enim, apponitur in hac forma ſecundum conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ, à beato Petro Apoſtolo deriuatam: & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non eſt de forma: ſicut nec verba præcedentia formam. (& art. 1.)

Articvlvs III.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma conſecrationis vini, hic eſt calix ſanguinis mei. &c.

(4. diſt. 8. q. 2. art. 2. q. 1. & 3. Et 1. co. 11. lect. 6 co. 3. 4. et 5.)

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd hæc non ſit conueniens forma conſecrationis vini, hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Chriſti ex vi conſecrationis, ita & vinum in ſanguinem Chriſti, ſicut ex prædictis patet†. Sed in forma conſecrationis panis, ponitur in recto corpus Chriſti, nec aliquid aliud additur. Inconuenienter ergo in hac forma ponitur ſanguis Chriſti in obliquo, & additur calix in recto, cùm dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei. (q. 76. art. 1. & 2.)

¶ 2 Præterea, Non ſunt maioris efficaciæ verba quæ proferuntur in conſecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in cõſecratione vini, cum vtraq; ſint verba Chriſti. Sed ſtatim dicto, hoc eſt corpus meum, eſt perfecta conſecratio panis. Ergo ſtatim cùm dictum eſt, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt perfecta conſecratio ſanguinis: & ita ea quæ ſequuntur, non videntur eſſe de ſubſtantia formæ, præſertim cùm pertineant ad proprietates huius ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Teſtamentum nouum pertinere videtur ad internam inſpirationem: vt patet ex hoc quod Apoſtolus ad Hebr. 8. introducit verba quæ habentur Hiere. 31. Conſummabo ſuper domum Iſraël Teſtamentum nouum, dando leges meas in mentibus eorum. Sacramentum autem exterius viſibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma ſacramenti dicitur, noui Teſtamenti.

¶ 4 Præterea, Nouum dicitur aliquid ex eo quòd eſt propè principium ſui eſſe. æternum autem non habet principium ſui eſſe. Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni: quia videtur contradictionem implicare.

¶ 5 Præterea, Occaſiones erroris ſunt hominibus ſubtrahendæ: ſecundum illud Iſa. 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, æſtimantes myſticè ſolùm eſſe corpus & ſanguinem Chriſti in hoc ſacramento. Ergo in hac forma inconuenienter ponitur myſterium fidei.

¶ 6 Præterea, Suprà dictum eſt*, quòd ſicut baptiſmus eſt ſacramentum fidei, ita Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quàm fides. (q. 73. art. 2. ad 3.)

¶ 7 Præterea, Totum hoc ſacramentũ & quantum ad corpus & quantum ad ſanguinem, eſt memoriale Dominicæ paſſionis: ſecundum illud primæ Corinth. 11. Quotieſcunque mãducabitis panem hunc, & calicem biberis, mortem Dñi annuntiabitis. Non ergo magis debuit in forma conſecrationis ſanguinis fieri mentio de paſſione Chriſti & eius fructu, quàm in forma conſecrationis corporis, præſertim cùm Luc. 22. Dominus dixerit, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur.

¶ 8 Preterea, Paſſio Chriſti (vt ſupra habitum eſt†) ad ſufficientiam profuit omnibus: quantum verò ad efficientiam, profuit multis. Debuit ergo dici, Qui effundetur pro omnibus aut pro multis, ſine hoc quod adderetur, pro vobis. (q. 48. & 49. art. 2.)

¶ 9 Præterea, Verba quibus hoc ſacramentum conficitur, efficaciam habent ex inſtitutione Chriſti. Sed nullus Euangeliſta recitat Chriſtum hæc omnia verba dixiſſe. Ergo hæc non eſt cõueniens forma cõſecrationis vini.

Sed contra eſt, quod Eccleſia ab Apoſtolis inſtructa†, vtitur hac forma in conſecratione vini. (De celebrat. miſſarum ca. Cũ Martha.)

Conclvsio.

Conueniens forma conſecrationis vini ea eſt, qua vſus eſt Chriſtus: videlicet, hic eſt calix ſanguinis mei noui et æterni Teſtamẽti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Respondeo dicendum, quòd circa hanc formam eſt duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod de ſubſtantia formæ huius eſt hoc ſolum quod dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, non autem ea quæ ſequuntur. Sed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ ſequuntur, ſunt quædam determinationes prædicati, id eſt ſanguinis Chriſti: vnde pertinẽt ad integritatem eiuſdem locutionis. (Alias non habetur ly eiuſdem.) Et propter hoc ſicut alij melius dicunt, omnia ſequẽtia ſunt de ſubſtantia formæ vſq; ad hoc, quod poſtea ſequitur, Hoc quotieſcunque feceritis: quod pertinet ad vſum huius ſacramenti: vnde non eſt de ſubſtantia formę. Et inde eſt, quòd ſacerdos eodem ritu & modo, ſcilicet tenendo calicẽ in manibus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interponuntur verba ſequentia verbis pręmiſſis, cùm dicitur, Hic calix nouum Teſtamẽtum eſt in meo ſanguine. Dicendũ eſt ergo, quòd omnia prædicta verba ſunt de ſubſtantia formæ. (poſita in arg. 1.) Sed per prima verba, cùm dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificatur ipſa conuerſio vini in ſanguinem, eo modo quo dictum eſt† in forma conſecrationis panis. (art. praced.) Per verba autem ſequẽtia deſignatur virtus ſanguinis effuſi in paſſione quæ operatur in hoc ſacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primò quidem & principaliter ad adipiſcendam æternam hæreditatem: ſecundum illud Hebræ. 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum per ſanguinem eius. Et ad hoc deſignandum dicitur, noui & æterni Teſtamenti. Secundò, ad iuſtitiam gratiæ, quæ eſt per fidem, ſecundum illud Roman. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem

torem per fidem in ſanguine eius, vt ſit ipſe iuſtus iuſtificans eum, qui ex fide eſt Ieſu Chriſti. & quantum ad hoc ſubditur, myſterium fidei. Tertio autem ad remouendum impedimenta vtriuſque prædictorum, ſcilicet peccata: ſecundum illud Hebr. 9. Sanguis Chriſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis, id eſt à peccatis. Et quantum ad hoc ſubditur, Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd, cùm dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt locutio figuratiua. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſecundum metonymiam, qua ponitur continens pro contento: vt ſit ſenſus, Hic eſt ſanguis meus contentus in calice, de quo fit hic mentio: quia ſanguis Chriſti in hoc ſacramento conſecratur, inquantum eſt potus fidelium, quod non importatur in ratione ſanguinis, & ideo oportuit hoc deſignari per vas huic vſui accommodatum. Alio modo poteſt intelligi ſecundum metaphoram: prout per calicem ſimilitudinariè intelligitur paſſio Chriſti, quę ad ſimilitudinem calicis inebriat (ſecundum illud Thren. 3. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio. vnde & ipſe Dominus paſſionem ſuam calicem nominat, Matth. 26. dicens, Tranſeat à me calix iſte.) Vt ſit ſenſus, hic eſt calix paſſionis meæ, de qua fit mentio in ſanguine ſeorſum à corpore conſecrato: quia ſeparatio ſanguinis à corpore fuit per paſſionem.

Ad secvndvm dicendum, quòd quia (vt dictum eſt†) ſanguis ſeorſum conſecratus, expreſsè paſſionem Chriſti repræſentat: ideo potius in conſecratione ſanguinis fit mentio de effectu paſſionis, quam in conſecratione corporis, quod eſt paſſionis ſubiectũ. Quod etiã deſignatur in hoc quod Dominus dicit, Quod pro vobis tradetur: quaſi diceret, Quod pro vobis paſſioni ſubiicietur.

† In corp. art. & q. 76. art. 2. ad 1.

Ad tertivm dicendum, quòd Teſtamentum eſt diſpoſitio hæreditatis. Hæreditatem autem cæleſtem diſpoſuit Deus hominibus dandam per virtutem ſanguinis Ieſu Chriſti: quia vt dicitur Heb. 9. Vbi eſt Teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Sanguis autem Chriſti dupliciter eſt hominibus exhibitus. primò quidem in figura: quod pertinet ad vetus Teſtamentum. Et ideo Apoſtolus ibidem concludit, Vnde nec primum Teſtamentum ſine ſanguine dedicatum eſt. Quod patet ex hoc, quòd ſicut dicitur Exodi 24. Lecto omni mandato legis à Moſe, omnem populum aſperſit, dicens, Hic eſt ſanguis Teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus. Secundò autem eſt exhibitus in rei veritate: quod pertinet ad nouum Teſtamentum. Et hoc eſt quod Apoſtolus ibidem præmittit dicens, Ideo noui Teſtamenti mediator eſt Chriſtus, vt morte intercedente, repromiſſionem accipiant qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic ſanguis noui Teſtamenti, quia iam non in figura, ſed in veritate exhibetur. vnde ſubditur, Qui pro vobis effundetur. Interna autẽ inſpiratio ex huius ſanguinis virtute procedit: ſecũdũ quod paſſione Chriſti iuſtificamur.

Ad qvartvm dicendum, quòd hoc Teſtamentum eſt nouum ratione exhibitionis. Dicitur autẽ æternum tam ratione æternæ Dei pręordinationis, quàm etiã ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc Teſtamentum diſponitur. Ipſa etiam perſona Chriſti, cuius ſanguine Teſtamentum diſponitur, eſt æterna.

Ad qvintvm dicendum, quòd myſterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, ſed ad oſtendendam occultationem: quia & ipſe ſanguis Chriſti occulto modo eſt in hoc ſacramento, & ipſa paſſio Chriſti occulte fuit figurata in veteri Teſtamento.

Ad sextvm dicendum, quòd dicitur myſterium fidei, quaſi fidei obiectum: quia quod ſanguis Chriſti ſecundum veritatem ſit in hoc ſacramẽto, ſola fide tenetur: ipſa etiam Chriſti paſſio per fidẽ iuſtificat. Baptiſmus autem dicitur ſacramentum fidei, quia eſt quædã fidei proteſtatio. Hoc autem eſt ſacramentum charitatis, quaſi figuratiuum & effectiuum.

Ad septimvm dicendum, (quòd ſicut† dictum eſt) ſanguis ſeorſum conſecratus à corpore, expreſſius repræſentat paſſionem Chriſti. Et ideo potius in conſecratione ſanguinis fit mentio de paſſione Chriſti & fructu ipſius, quàm in conſecratione corporis.

In ſolut. ad 2. & locis ibi citatis.

Ad octavvm dicendum, quòd ſanguis paſſionis Chriſti, non ſolùm habet efficaciam in Iudæis electis, quibus exhibitus eſt ſanguis veteris Teſtamenti, ſed etiã in Gentilibus, nec ſolum in ſacerdotibus, qui hoc conficiunt ſacramentum, vel aliis, qui ſumunt, ſed etiã in illis pro quibus offertur. Et ideo ſignanter dicit, pro vobis Iudæis, & pro multis, ſcilicet Gentilibus: vel, pro vobis mãducantibus, & pro multis pro quibus offertur.

Ad nonvm dicendum, quòd Euangeliſtæ non intendebant tradere formas ſacramentorum quas in primitiua Eccleſia oportebat eſſe occultas: vt dicit Dionyſ. in fine Eccleſ. hierar. ſed intenderunt hiſtoriam de Chriſto texere. Et tamen hæc omnia ferè verba ex diuerſis Scripturæ locis accipi poſſunt. Nam quod dicitur, hic eſt calix, habetur Luc. 22. & primæ Corinth. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorũ. Quòd autem additur, æterni, & iterum, myſterium fidei: ex traditione Domini habetur, quæ ad Eccleſiam per Apoſtolos peruenit: ſecundum illud primæ Corinth. 11. Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis.

cap. 7. eccleſ. hierar. part. 3. inter med. & fin.

Articvlvs IIII.

Vtrùm prædictis verbis formarum inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd prædictis verbis† formarum non inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis. Dicit enim Damaſ.* in quarto lib. Sola virtute Spiritus ſancti fit cõuerſio panis in corpus Chriſti: ſed virtus Spiritus ſancti eſt virtus increata. Ergo nulla virtute creata horum verborũ conficitur hoc ſacramentum.

¶ 2. Præterea, Opera miraculoſa non fiunt aliqua virtute creata, ſed ſola virtute diuina: vt in Prima parte habitum eſt†. Sed conuerſio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, eſt opus non minus miraculoſum, quàm creatio rerum, vel etiam formatio corporis Chriſti in vtero virginali. Quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc ſacramentum conſecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

¶ 3. Præterea, Prædicta verba† nõ ſunt ſimplicia, ſed ex multis compoſita: nec ſimul, ſed ſucceſſiuè proferuntur. Conuerſio autem prædicta (vt ſuprà dictum eſt*) fit in inſtanti: vnde oportet quod fiat per ſimplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

Infra art. 5. cor. Et 4. diſt. 1. q. 1. art. 4. q. 2. & diſt. 8. q. 2. art. 3. & diſt. 10. in expoſ. lit. ad 6. & 7.
† art. 2. & 3.
* li. 4. orthod. fid. c. 14. circa medium.
† 1. 1. q. 110. art. 4.
† poſita in art. 2. & 3. in arg. 1.
* q. 75. art. 7.

Sed contra eſt, quòd Amb.† dicit in lib. de Sacramentis: Si tanta eſt vis in ſermone domini Ieſu, vt inciperet eſſe quod non erat, quantò magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud cõmutentur? Et ſic quod erat panis ante cõſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt cõſecrationem: quia ſermo Chriſti creaturam mutat.

† lib. 4. cap. 4. ante med. tom. 4.

Conclvsio.

Cùm Euchariſtia ſacramentum cæteris ſit dignius, verba formalia huius ſacramenti neceſſe eſt habere virtutem quandã creatam conſecrationis effectiuam.

Respondeo dicendum, quòd quidam dixerunt nullam virtutem creatam eſſe nec in prædictis verbis† ad tranſſubſtantiationem faciendam, nec etiam in aliis ſacramentorum formis, vel etiam in ipſis ſacramentis ad inducendos ſacramentorum effectus. Quod (ſicut ſuprà habitum eſt†) & dictis ſanctorum repugnat, & derogat dignitati ſacramentorum nouæ legis. Vnde cùm hoc ſacramentum ſit prę cęteris dignius (ſicut ſuprà dictũ eſt*) conſequens eſt quod in verbis formalibus huius ſacramẽti

† Art. 2. & 3. poſitis in arg. 1.
† q. 62. art. 1. 2. 3. 4.
* q. 65. art. 3.

ſit.

ſit quædam virtus creata ad conuerſionem huius ſacramenti faciendam, inſtrumentalis tamen, ſicut & in aliis ſacramentis: ſicut ſupra dictum eſt†. Cùm enim hæc verba ex perſona Chriſti proferantur, ex eius mandato conſequuntur virtutem inſtrumentalem à Chriſto: ſicut & cætera eius facta vel dicta habent inſtrumentaliter ſalutiferam virtutem, vt ſuprà dictum eſt*.

q. 62. art. 1. & 4.
q. 62. art. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd cùm dicitur ſola virtute Spiritus ſancti panem in corpus Chriſti conuerti, non excluditur virtus inſtrumentalis, quæ eſt in forma huius ſacramenti: ſicut cùm dicitur, Solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli.

AD SECVNDVM dicendum, quòd opera miraculoſa, nulla creatura poteſt facere quaſi agens principale, poteſt tamen ea facere inſtrumentaliter: ſicut ipſe tactus manus Chriſti ſanauit leproſum. Et per hunc modum verba Chriſti conuertunt panem in corpus Chriſti. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Chriſti qua corpus Chriſti formabatur, vt aliquid à corpore Chriſti procedens haberet inſtrumentalem virtutem ad ipſius corporis formationem. In creatione autẽ non fuit aliquod extremũ, in quod inſtrumentalis actio creaturæ poſſet terminari: vnde non eſt ſimile.

poſita in art. 2. & 3. in arg. 1.

AD TERTIVM dicendum, quòd prædicta verba* quibus fit conſecratio, ſacramentaliter operantur. Vnde vis conuerſiua, quæ eſt in formis horum ſacramentorum, conſequitur ſignificationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur. Et ideo in vltimo inſtanti prolationis verborum, prædicta verba conſequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus eſt ſimplex ratione ſimplici ſignificati: licet in ipſis verbis exterius prolatis, ſit quædam compoſitio.

ARTICVLVS V.

Vtrùm prædictæ locutiones ſint veræ.

4. diſt. 8. q. 2. art. 1. q. 4.
Art. 2.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd prædictæ locutiones non ſint veræ. Cùm enim dicitur, hoc eſt corpus meum, ly hoc, eſt demonſtratiuum ſubſtantiæ. Sed ſecundum prædicta†, quando profertur hoc pronomẽ, hoc, adhuc eſt ibi ſubſtantia panis: quia tranſſubſtantiatio fit in vltimo inſtanti prolationis verborum. Sed hæc eſt falſa, panis eſt corpus Chriſti: ergo & hæc eſt falſa, hoc eſt corpus meum.

¶ 2 Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum. Sed ſpecies ſenſibiles quæ ſunt in hoc ſacramento, neque ſunt ipſum corpus Chriſti neque accidentia corporis Chriſti. Ergo hæc locutio non poteſt eſſe vera, hoc eſt corpus meum.

Art. præced.

¶ 3 Præterea, Hæc verba (ſicut dictum eſt*) ſua ſignificatione efficiunt conuerſionem panis in corpus Chriſti. Sed cauſa effectiua præintelligitur effectui. Ergo ſignificatio horum verborum præintelligitur cõuerſioni panis in corpus Chriſti. Sed ante conuerſionem hæc eſt falſa, hoc eſt corpus meum. Ergo ſimpliciter eſt iudicandum quòd ſit falſa. Et eadem ratio eſt de hac locutione, hic eſt calix ſanguinis mei, &c.

SED CONTRA eſt quod hæc verba proferuntur ex perſona Chriſti: qui de ſe dicit Ioannis 14. Ego ſum veritas.

CONCLVSIO.

Veriſſima fuiſſe conſecrationis corporis & ſanguinis Chriſti verba credendum eſt, quæ veritas proferre dignata eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod in hac locutione, hoc eſt corpus meũ, hæc dictio, hoc, importat demonſtrationem vt conceptam, & non vt exercitã: quia tota iſta locutio ſumitur materialiter, cùm recitatiuè proferatur. Recitat enim ſacerdos Chriſtum dixiſſe, hoc eſt corpus meum. Sed hoc ſtare non poteſt: quia ſecundum hoc verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præſentem; & ita non perficeretur ſacramẽtum: dicit enim Aug.† ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et præterea ex hoc totaliter nõ euitatur difficultas huius quæſtionis: quia eædem rationes manent circa primam prolationem, qua Chriſtus hæc verba protulit: quare manifeſtum eſt, quòd non materialiter, ſed ſignificatiuè ſumebantur. Et ideo dicendum eſt, quòd etiam quando proferuntur à ſacerdote ſignificatiuè & non tantum materialiter ſumuntur. Nec obſtat quod ſacerdos ea recitatiuè profert, quaſi à Chriſto dicta: quia propter infinitam virtutem Chriſti, ſicut ex contactu carnis ſuæ, vis regeneratiua peruenit non ſolum ad illas aquas, quæ Chriſtum tetigerunt, ſed ad omnes vbique terrarum, per omnia futura ſecula, ita etiam ex prolatione ipſius Chriſti, hæc verba virtutem conſecratiuam ſunt conſecuta à quocunque ſacerdote dicantur, ac ſi Chriſtus ea præſentialiter proferret. Et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonſtrationem, non ad ſenſum, ſed ad intellectum: vt ſit ſenſus, hoc eſt corpus meum, id eſt ſignificatum per hoc, eſt corpus meum. Sed nec hoc ſtare poteſt: quia cùm in ſacramentis hoc efficiatur quod ſignificatur, nõ fieret per hanc formã, vt corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſecundum veritatem, ſed ſolùm ſicut in ſigno. Quod eſt hæreticũ, vt ſuprà dictum eſt*. Et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum, ſed intelligitur hæc demonſtratio, non pro illo inſtanti locutionis quo profertur hæc dictio, ſed pro vltimo inſtanti locutionis: ſicut cùm aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc, facit demonſtrationem pro inſtanti immediatè ſequenti locutionem. eſt enim ſenſus, ſtatim his verbis dictis, taceo. Sed nec hoc ſtare poteſt: quia ſecundum hoc, huius locutionis eſſet ſenſus, corpus meum eſt corpus meum. Quod prædicta locutio non facit: quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum: vnde nec hoc prædicta locutio ſignificat. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd ſicut prædictum eſt*, hæc locutio habet virtutem factiuã conuerſionis panis in corpus Chriſti. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent ſolùm vim ſignificatiuam, & non factiuam, ſicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ eſt factiua rei, conceptioni intellectus noſtri ſpeculatiui, quæ eſt accepta à rebus: nam voces ſunt ſigna intellectuum, ſecundũ Philoſophũ*. Et ideo ſicut conceptio intellectus practici nõ præſupponit rem conceptam, ſed facit eam; ita veritas huius locutionis non præſupponit rem ſignificatam, ſed facit eam. ſic enim ſe habet verbum Dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuerſio non fit ſucceſſiuè, ſed in inſtanti: ſicut dictum eſt†. Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem ſecundum vltimum inſtans prolationis verborum: non tamen ita quod præſupponatur ex parte ſubiecti id quod eſt terminus conuerſionis, ſcilicet quòd corpus Chriſti, ſit corpus Chriſti; neque etiam illud quod fuit ante conuerſionem, ſcilicet panis: ſed id quod communiter ſe habet quantum ad vtrunque, ſcilicet contentum in generali ſub iſtis ſpeciebus. Non enim faciunt hæc verba quòd corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, neque quòd panis ſit corpus Chriſti; ſed quod contentum ſub his ſpeciebus, quod prius erat panis, ſit corpus Chriſti. Et ideo ſignanter non dicit Dominus, hic panis eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum ſecundæ opinionis: neque, hoc corpus meum eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum tertiæ. ſed in generali, hoc eſt corpus meum, nullo nomine appoſito à parte ſubiecti: ſed ſolo pronomine, quod ſignificat ſubſtantiam in communi, ſine qualitate, id eſt forma determinata.

Tract. 80. in Ioan. à med. tom. 9.
q. 75. art. 1.
In iſto art. in arg. 3. & art. præced. ad 3.
lib. 1. perihermen. in princ. libr. tom. 1.
art. 2. huius quæſt. & q. 75. art. 7.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod hęc dictio, hoc, demonſtrat ſubſtantiam: ſed abſque determinatione propriæ naturæ, ſicut dictum eſt†.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc pronomẽ,

hoc,

hoc, non demonſtrat ipſa accidentia: ſed ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, quæ primò fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti. Quod licet non informetur his accidentibus, tamen ſub eis continetur.

Ad tertium dicendum, quòd ſignificatio huius locutionis præintelligitur rei ſignificatæ ordine naturæ, ſicut cauſa naturaliter eſt prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc cauſa ſimul habet ſecum ſuum effectum. Et hoc ſufficit ad veritatem locutionis.

Articvlvs VI.

Vtrum forma conſecrationis panis, conſequatur ſuum effectum, antequam perficiatur forma conſecrationis vini.

4.diſt.8.q.2 ar.4 q.2. & diſt.11.qo.2 art.1.q 1.ad 4.Et 1. co. 11.lec.6. col.1. — Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd forma conſecrationis panis, non conſequatur ſuum effectum, quouſque perficiatur forma conſecrationis vini. Sicut enim per conſecrationem panis incipit eſſe corpus Chriſti ſub hoc ſacramento, ita per conſecrationem vini incipit eſſe ſanguis. Si ergo verba conſecrationis panis haberent ſuum effectum ante conſecrationem vini, ſequeretur quòd in hoc ſacramento inciperet eſſe corpus Chriſti * ſine ſanguine, quod eſt inconueniens. (Alias, exangue.)

¶ 2 Præterea, Vnum ſacramentum, vnum habet complementum: vnde licet in baptiſmo ſint tres immerſiones, non tamen prima immerſio conſequitur ſuum effectum, quouſque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc ſacramentum eſt vnum, vt ſuprà dictum eſt*. (q.73.art.2.) Ergo verba quibus conſecratur panis, non conſequuntur ſuum effectum ſine verbis ſacramentalibus, quibus conſecratur vinum.

¶ 3 Præterea, Ipſa forma conſecrationis panis, ſunt plura verba, quorum prima non conſequuntur effectum, niſi prolato vltimo: ſicut dictum eſt*. (art.4. huius quæſt. ad 3.) Ergo pari ratione nec verba, quibus conſecratur corpus Chriſti, habent effectum, niſi prolatis verbis, quibus ſanguis Chriſti conſecratur.

Sed contra eſt quòd ſtatim dictis verbis conſecrationis panis, hoſtia conſecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, ſi non eſſet ibi corpus Chriſti: quia ſic ad idololatriã pertineret. Ergo verba conſecrationis panis, ſuum effectum conſequuntur, antequam proferantur verba conſecrationis vini.

Conclvsio.

Verba conſecrationis panis effectum ſuum conſequuntur, non prolatis verbis conſecrationis vini.

Respondeo dicendum, quòd quidam antiqui doctores dixerunt, quòd hæ duæ formæ, ſcilicet conſecrationis panis & vini, ſeinuicem expectant in agendo: ita ſcilicet quòd prima non perficit ſuum effectum antequam proferatur ſecunda. Sed hoc ſtare non poteſt: quia (ſicut dictum eſt*) (art. 2. & 5. huius quæſt.) ad veritatem huius locutionis, hoc eſt corpus meum, requiritur propter verbum præſentis temporis, quòd res ſignificata ſimul tempore ſit cum ipſa ſignificatione locutionis, alioquin ſi in futurum expectaretur res ſignificata, apponeretur verbũ futuri temporis, non autem verbum præſentis: ita ſcilicet quòd non diceretur: hoc eſt corpus meum, ſed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur ſtatim completa locutione horum verborum: & ideo oportet rem ſignificatam ſtatim adeſſe. Quæ quidem eſt effectus huius ſacramenti: alioquin locutio non eſſet vera. Eſt etiam hæc poſitio contra ritum Eccleſiæ: quæ ſtatim poſt prolationem verborum, corpus Chriſti adorat. Vnde dicendum eſt, quòd prima forma non expectat ſecundam in agendo, ſed ſtatim habet ſuum effectum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuiſſe decepti illi, qui prædictam poſitionem poſuerunt. Vnde intelligendum eſt, quòd facta conſecratione panis, eſt quidem corpus Chriſti ibi ex vi ſacramenti, & ſanguis ex reali concomitantia: ſed poſtmodum per conſecrationem vini, ſit ibi econuerſo ſanguis Chriſti ex vi ſacramenti; corpus autem ex reali concomitantia. Ita quòd totus Chriſtus eſt ſub vtraque ſpecie: ſicut ſuprà dictum eſt*. (q.76.art.2. & 1.)

Ad secvndvm dicendum, quòd hoc ſacramentum eſt vnum perfectione (ſicut ſuprà dictũ eſt*) (*q.73.art.2.) inquantum ſcilicet conſtituitur ex duobus, ſcilicet cibo & potu, quorum vtrunque per ſe habet ſuam perfectionem. Sed tres immerſiones baptiſmi ordinantur ad vnum ſimplicem effectum. Et ideo non eſt ſimile.

Ad tertivm dicendum, quòd diuerſa verba quæ ſunt in forma conſecrationis panis, conſtituunt veritatem vnius locutionis: non autem verba diuerſarum formarum. Et ideo non eſt ſimile.

QVÆSTIO LXXIX.

De effectibus ſacramenti Euchariſtiæ, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de effectibus huius ſacramenti.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum hoc ſacramentum conferat gratiam.

¶ Secundò, vtrum effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

¶ Tertiò, vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

¶ Quartò, vtrum per hoc ſacramentum remittatur peccatum veniale.

¶ Quintò, vtrum per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

¶ Sextò, vtrum hoc ſacramentum homines præſeruet à peccatis futuris.

¶ Septimò, vtrum hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

¶ Octauò, de impedimento effectus huius ſacramenti.

Articvlvs I.

Vtrum per hoc ſacramentum conferatur gratia.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum non conferatur gratia. Hoc enim ſacramentum eſt nutrimentum ſpirituale. (Inf.art.4.co. ra & 4.diſ. 12.q.2.art. 2.qo.1.ad 1.) Nutrimentum autem non datur niſi viuenti. Cùm ergo vita ſpiritualis ſit per gratiam, non cõpetit hoc ſacramentum niſi habenti gratiam. Non ergo per hoc ſacramentum confertur gratia, vt primò habeatur, ſimiliter etiam nec ad hoc quod augeatur: quia augmentũ ſpirituale pertinet ad ſacramentum confirmationis, vt dictũ eſt*. (q.72.art.1. & 7.) Non ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum cõfertur vt quædam ſpiritualis refectio. Sed refectio ſpiritualis magis videtur pertinere ad vſum gratiæ, quàm ad gratiæ collationẽ. Ergo videtur quòd per hoc ſacramentũ gratia nõ cõferatur.

¶ 3 Præterea, Sicut ſuprà dictũ eſt*, (q.74.art.2. & 76.art.2. ad 2.) in hoc ſacramento corpus Chriſti offertur pro ſalute corporis, ſanguis autem pro ſalute animæ. Sed corpus nõ eſt ſubiectum gratiæ, ſed anima: vt in Secunda parte † habitum eſt. († 1.2.q.110 art.4.) Ergo ad minus quantum ad corpus per hoc ſacramentum gratia non confertur.

Sed contra eſt quod Dominus dicit Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Sed vita ſpiritualis eſt per gratiam. Ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.

Conclvsio.

Sacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum gratiam conferre neceſſarium eſt, cùm Chriſtum, qui omnis gratiæ origo eſt, contineat.

Respondeo dicendũ, quòd effectus huius ſacramenti

menti debet conſiderari, primò quidem & principaliter ex eo quod in hoc ſacramento continetur, quod eſt Chriſtus: Qui ſicut in mundum viſibiliter veniens, contulit mundo vitam gratiæ (ſecundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt) ita in hominem ſacrâmentaliter veniens, vitam gratiæ operatur: ſecundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyri.* dicit, Viuificatiuũ Dei verbũ, vniens ſeipſum propriæ carni, fecit ipſam viuificatiuam: decebat ergo eum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem & pretioſum ſanguinem: quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane & vino. Secundò, conſideratur ex eo quòd per hoc ſacramentum repræſentatur, quod eſt paſſio Chriſti: ſicut ſuprà dictum eſt †. Et ideo effectum, quem paſſio Chriſti fecit in mundo, hoc ſacramentum facit in homine. Vnde ſuper illud Ioan. 19. Continuò exiuit ſanguis & aqua, dicit Chryſoſt.* Quia hinc ſuſcipiunt principium ſacra myſteria cùm acceſſeris ad tremendum calicem, vt ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ita accedas. Vnde & ipſe dominus dicit Matth. 26. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum. Tertiò conſideratur effectus huius ſacramenti ex modo, quo traditur hoc ſacramentum, quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quòd ſcilicet ſuſtentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc ſacramentum quantum ad vitam ſpiritualem. Vnde Amb *. dicit in lib. de Sacramentis: Iſte panis eſt vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Et Chryſoſt. † dicit ſuper Ioan. Præſtat nobis deſiderantibus & palpare, & comedere, & amplecti. Vnde & ipſe Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Quartò conſideratur effectus huius ſacramenti ex ſpeciebus, in quibus traditur hoc ſacramentum. Vnde Auguſt*. ibidem dicit, Dominus noſter corpus & ſanguinem ſuum in eis rebus commẽdauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud, ſcilicet panis, ex multis granis in vnũ conſtat, aliud, ſcilicet vinum, in vnum ex multis acinis confluit. Et ideo ipſe alibi dicit ſuper Ioan†. O ſacramentum pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis. Et quia Chriſtus & eius paſſio eſt cauſa gratiæ & ſpiritualis refectio, & charitas ſine gratia eſſe non poteſt, ex omnibus præmiſſis manifeſtum eſt, quod hoc ſacramentum gratiam confert.

li. 4. in Ioan. c. 12. & 14. — *q. 76. art. 2. ad 1. & 2. & q. 74. art. 1.* — **Hom. 84. in Ioan. circa med. tom. 3.* — *lib. 5. c. 4. in med. tom. 4.* — *†Hom. 45. in Ioan. à med. illius tom. 3.* — *Tract. 26. in Ioã. non multum remotè à fin. tom. 9.* — *Tract. 26. in Ioan. inter fi. & med. illius tom. 9.*

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum ex ſeipſo virtutem habet gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante ſuſceptionem huius ſacramenti, vel niſi ex aliquo voto ipſius, vel per ſeipſum, ſicut adulti: vel voto Eccleſiæ, ſicut paruuli: ſicut ſuprà dictum eſt †. Vnde ex efficacia virtutis ipſius eſt, quòd etiam ex voto ipſius aliquis gratiam conſequatur, per quam ſpiritualiter viuificetur. Reſtat igitur, vt cùm ipſum ſacramentũ realiter ſumitur, quod gratia augeatur, & vita ſpiritualis perficiatur. Aliter tamen quàm per ſacramentũ confirmationis, in quo augetur & perficitur gratia ad perſiſtendũ contra exteriores impugnationes inimicorũ Chriſti. Per hoc autem ſacramentum augetur gratia, & perficitur ſpiritualis vita, ad hoc quòd homo in ſeipſo perfectus exiſtat per coniunctionem ad Deum.

q. 73. art. 3.

Ad secundum dicendũ, quod hoc ſacramentum confert gratiam ſpiritualiter cum virtute charitatis. Vnde Damaſc. comparat hoc ſacramentum carboni, quẽ Iſaias vidit. Iſa. 6. Carbo enim lignũ ſimplex non eſt, ſed vnitũ igni: ita & panis communionis non ſimplex panis eſt, ſed vnitus diuinitati. Sicut Gregor*. dicit in Homil. Pentec. Amor Dei non eſt otioſus: magna enim operatur, ſi eſt. Et ideo per hoc ſacramentum quantum eſt ex ſui virtute, non ſolum habitus gratiæ & virtutis confertur, ſed etiã excitatur in actum: ſecundũ illud ſecundæ Corinth. 5. Charitas Chriſti vrget nos. Et inde eſt quòd ex virtute huius ſacramenti anima ſpiritualiter reficitur per hoc quòd anima ſpiritualiter delectatur, & quodãmodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ: ſecundũ illud Cã. 5. Comedite amici, et bibite, et inebriamini chariſſimi.

Lib. 4. orthod. fid. cap. 14. à med. — **Hom. 30. in Euan. nõ lõgè à princip.*

Ad tertium dicendum, quòd quia ſacramenta operantur ſalutem, quam ſignificant; ideo ſecundum quandam aſſimilationem dicitur, quòd in hoc ſacramento corpus offertur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ, quamuis vtrunque ad ſalutem vtriuſque operetur, cum ſub vtroque totus ſit Chriſtus: vt ſuprà dictum eſt †. Et licet corpus non ſit immediatum ſubiectum gratiæ, ex anima tamen redundat effectus gratię ad corpus, dum in præſenti membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Deo (vt habetur Roman. 6.) & in futuro corpus noſtrum ſortietur incorruptionẽ & gloriam animæ.

q. 76. art. 1. & 2.

Articvlvs II.

Vtrum effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

Ad secundvm ſic proceditur. Videtur quòd effectus huius ſacramenti non ſit adeptio gloriæ. Effectus enim proportionatur ſuę cauſæ. Sed hoc ſacramentum competit viatoribus: vnde & viaticum dicitur. Cùm igitur viatores nondum ſint capaces gloriæ, videtur quod hoc ſacramentum non cauſat adeptionem gloriæ.

Infrà q. 80. art. 2. ad 1. Et Io. 6.

¶ 2 Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc ſacramentum, qui nunquam peruenient ad gloriam: vt patet per Aug*. 21. de Ciui. Dei. Nõ ergo hoc ſacramẽtũ eſt cauſa adeptionis glorię.

li. 21. c. 25. in fin. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Maius non efficitur à minori: quia nihil agit vltra ſuam ſpeciem. Sed minus eſt accipere Chriſtũ ſub ſpecie aliena, quod fit in hoc ſacramento, quàm frui eo in ſpecie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc ſacramentum non cauſat adeptionem gloriæ.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Sed vita æterna eſt vita gloriæ. Ergo effectus huius ſacramenti eſt adeptio gloriæ.

Conclvsio.

Per Euchariſtiæ ſacramentum ad vitam præparamur æternam, & gloriæ beatitudinem.

Respondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento poteſt conſiderari & id, ex quo habet effectum, ſcilicet ipſe Chriſtus contentus, & paſſio eius repræſentata, & id per quod habet effectum, ſcilicet vſus ſacramenti, & ſpecies eius. Et quantum ad vtrunque competit huic ſacramento, quòd cauſet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipſe Chriſtus per ſuam paſſionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ: ſecundum illud Hebr. 9. Noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente, qui vocati ſunt, accipiant repromiſſionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius ſacramenti dicitur: Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni Teſtamenti. Similiter etiam refectio cibi ſpiritualis, & vnitas ſignificata per ſpecies panis & vini, habentur quidem in præſenti, ſed imperfectè: perfectè autem in ſtatu gloriæ. Vnde Auguſt. † dicit ſuper illud Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus: Cùm cibo & potu id appetant homines, vt non eſuriant neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit in ſocietate Sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta.

Tract. 26. in Euang. non multũ remotè à fin. tom. 9.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti, in cuius virtute hoc ſacramentum operatur, eſt quidem cauſa ſufficiens glorię, nõ tamen ita, quòd ſtatim per ipſum introducamur in gloriam, ſed oportet, vt prius ſimul cõpatiamur, vt poſtea ſimul glorificemur (ſicut dicitur Rom. 8.) ita hoc ſacramentum non ſtatim nos in gloriam introducit, ſed dat nobis virtutem perueniẽdi ad glo-

gloriam, & ideo viaticum dicitur. In cuius figuram legitur 3. Reg. 19. quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vſque ad montem Dei Oreb.

Ad ſecundum dicendũ, quòd ſicut paſſio Chriſti non habet ſuum effectum, in his qui ſe ad eam non habent, vt debent: ita & per hoc ſacramentum non adipiſcuntur gloriam qui indecenter ipſum ſuſcipiunt. Vnde

Tract. 26 in Ioan. parum à med. tom. 9.

Aug.* dicit ſuper Ioan. exponens illa verba, Aliud eſt ſacramentũ, & aliud virtus ſacramenti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cæleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde non eſt mirum, ſi illi qui innocentiam non ſeruant, effectum huius ſacramenti non conſequuntur.

Ad tertium dicendum, quòd hoc quod Chriſtus ſub aliena ſpecie ſumitur, pertinet ad rationem ſacramenti, quòd inſtrumentaliter agit. Nihil autẽ prohibet, cauſam inſtrumentalem producere potiorem effectum:

q. 77. art. 3. ad 3. arg.

vt ex ſupradictis* patet.

Articvlvs III.

Vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

4. diſt. 9. art. 3. q. 2. cor. ſi. Et diſ. 12. q. 2. ar. 2. q. 2.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd effectus huius ſacramẽti ſit remiſſio peccati mortalis. Dicitur enim in quadam collecta, Sit hoc ſacramentum ablutio ſcelerum. Sed ſcelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc ſacramentum peccata mortalia abluuntur.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum agit in virtute paſſionis Chriſti, ſicut & baptiſmus. Sed per baptiſmum dimittuntur peccata mortalia: vt ſuprà* dictum eſt. Ergo &

q. 69. art. 1.

per hoc ſacramentum, præſertim cùm in forma huius ſacramenti dicatur, Qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

¶ 3 Præterea, Per hoc ſacramentum gratia confertur: vt dictum eſt†. Sed per gratiam iuſtificatur homo à peccatis mortalibus: ſecundum illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Ergo per hoc ſacramentum remittuntur peccata mortalia.

Art 1. huius quæſt.

Sed contra eſt, quod dicitur primæ Corin. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Dicit autem gloſſ. ibidem, quòd ille manducat & bibit indignè, qui in crimine eſt vel irreuerenter tractat, & talis manducat & bibit ſibi iudicium, id eſt damnationem. Ergo ille qui eſt in peccato mortali, per hoc quod accipit hoc ſacramentum, magis accumulat ſibi peccatũ, quàm remiſſionem ſui peccati conſequatur.

Conclvsio.

Percipientes ſacramentum bene diſpoſiti, & contriti, & veniam & remiſſionem peccatorum conſequuntur.

Respondeo dicendum, quòd virtus huius ſacramenti poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum ſe, & ſic hoc ſacramentum habet virtutem ad remittendum quæcunque peccata ex paſſione Chriſti, quæ eſt fons & cauſſa remiſſionis peccatorum.

Alio modo poteſt conſiderari per comparationem ad eum qui recipit hoc ſacramentum, prout in eo inuenitur vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius ſacramenti effectum. Quicunque autẽ habet conſcientiam peccati mortalis, habet in ſe impedimentum percipiendi effectum huius ſacramenti, eò quòd non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti, tum quia non viuit ſpiritualiter, & ita non debet ſpeciale nutrimentũ ſuſcipere, quod non eſt niſi viuentis: tum quia non poteſt vniri Chriſto (quod fit per hoc ſacramentũ) dum eſt in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, vt dicitur in lib. *de Eccleſiaſticis dogmatibus, ſi mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc ſacramentum in eo qui ipſum percipit in conſciẽtia peccati mortalis, non operatur remiſſionem peccati. Poteſt tamen hoc ſacramentum operari remiſſionem peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cùm quis prius iuſtificatur à peccato. Alio modo etiam perceptũ ab eo, qui eſt in peccato mortali, cuius cõſcientiam & affectum non habet. Fortè enim primò non fuit ſufficienter contritus: ſed deuotè & reuerenter accedens, conſequetur per hoc ſacramẽtum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remiſſionem peccati.

ca. 53. parũ à princ. tom. 3. inter opera Aug.

Ad primum ergo dicendum, quòd petimus vt hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerum: vel eorum, quorum conſcientiam non habemus (ſecundũ illud Pſal. Ab occultis meis munda me Domine) vel vt cõtritio in nobis perficiatur ad ſcelerum remiſſionem: vel etiam vt nobis robur detur ad ſcelera vitanda.

Ad secundum dicendum, quòd baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali in eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis. Et ideo quantum ad vtrunque, non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſcientiam peccati mortalis. Sed per hoc ſacramentum homo ſumit in ſe Chriſtũ per modum ſpiritualis nutrimenti, quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quòd gratia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis peccati mortalis: non tamen actu remittit peccatum mortale, niſi cùm primò datur peccatori. Sic autem non datur in hoc ſacramento. Vnde ratio non ſequitur.

Articvlvs IIII.

Vtrum per hoc ſacramentum remittantur peccata venialia.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim ſacramentum, vt Aug.* dicit ſuper Ioan. eſt ſacramentum charitatis. Sed venialia peccata non contrariantur charitati: vt in Secunda parte †habitum eſt. Cùm ergo contrarium tollatur per ſuum contrarium, videtur quòd peccata venialia per hoc ſacramẽtum non remittantur.

Inf. q. 87. art. 3. cor. & 4. diſt. 12. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. & art. 2. q. 1. per tot.
**Tract. 26. in Ioã. à med. tom. 9. Et refertur de conſecr. diſt. 1. c. Hoc ſacramentum.*
†1. 2. q. 88. art. 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Si peccata venialia per hoc ſacramentum remittantur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia. Sed non videtur quòd omnia remittantur: quia ſic frequenter aliquis eſſet abſque omni peccato veniali, cõtra id quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatũ non habemus, ipſi nos ſeducimus. Non ergo per hoc ſacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

¶ 3 Præterea, Contraria mutuò ſe expellunt. Sed peccata venialia non prohibent à perceptione huius ſacramenti: dicit enim Aug.* ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Innocentiam, inquit, ad altare apportate: peccata, etſi ſunt quotidiana, non ſunt mortifera. Ergo nec peccata venialia per hoc ſacramentum tolluntur.

Tract. 26. in Ioan. parum à med. tom. 9.

Sed contra eſt quod Innocentius III.* dicit, quòd hoc ſacramentum venialia delet, & cauet mortalia.

In lib. 4. de ſacro myſterio altaris, c. 44. ante med.

Conclvsio.

Non modò mortalia cauere poſſunt ſacramentum Euchariſtiæ dignè ſumentes, ſed & venialia vitare & delere.

Respondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum ſacramentum & res ſacramenti. Et ex vtroque apparet, quòd hoc ſacramentum habet virtutem ad remiſſionem venialium peccatorum. Nam hoc ſacramentum ſumitur ſub ſpecie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi eſt neceſſarium corpori ad reſtaurãdum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiſcentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorẽ charitatis; vt in Secunda parte* habitũ eſt. Et ideo cõpetit huic ſacramento, vt remittat peccata venialia. Vnde & Amb.† dicit in libro de Sacramentis, quòd iſte panis quotidianus ſumitur in remediũ quotidianæ infirmitatis. Res autẽ huius ſacramenti

**2. 2. q. 24. art. 10.*
†lib. 5. c. 4. à med. tom. 4.

menti, eſt charitas non ſolùm quantũ ad habitũ, ſed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc ſacramento: per *quod peccata venialia ſoluuntur. Vnde manifeſtum eſt, quòd virtute huius ſacramẽti remittũtur peccata venialia.

**Al. quem*

Ad primvm ergo dicendum, quòd peccata venialia etſi non contrarientur charitati, quantum ad habitum: contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc ſacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad secvndvm dicendum, quòd illud verbum non eſt intelligendum, quin aliqua hora poſſit homo eſſe abſque omni reatu peccati venialis: ſed quia vitam iſtam ſancti non ducunt ſine peccatis venialibus.

Ad tertivm dicendum, quòd maior eſt virtus charitatis, cuius eſt hoc ſacramentũ, quàm venialium peccatorũ. Nam charitas tollit per ſuum actum peccata venialia, quæ tamen non poſſunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio eſt de hoc ſacramento.

Articvlvs v.

Vtrum per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

4. diſt. 4. q. 2. art. 1. quæſt. 2. ad 3. & diſt. 12. q. 2. art. 2. q. 3.
**art. 1. & 2.*
†q. 69. art. 2

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc ſacramentum ſuſcipit in ſe effectum paſſionis Chriſti (vt dictum eſt*) ſicut & per baptiſmum. Sed per baptiſmum percipit homo remiſſionem omnis pœnæ, virtute paſſionis Chriſti: quæ ſufficienter ſatisfecit pro omnibus peccatis, vt ex ſupradictis† patet. Ergo videtur quòd per hoc ſacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

Alexander 1. in epiſt. ad omnes orthod. poſt med. illius.

¶ 2 Præterea, Alexander Papa dicit*, Nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti. Sed per ſacrificia veteris legis, homo ſatisfaciebat pro peccatis ſuis: dicitur enim Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud pro peccato ſuo, & remittetur ei. Ergo multò magis hoc ſacramentum valet ad remiſſionem omnis pœnæ.

¶ 3 Præterea, Conſtat quòd per hoc ſacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur: vnde & in ſatisfactionẽ, aliquibus iniungitur, quòd pro ſe miſſas faciant celebrari. Sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia: cùm virtus Chriſti quæ in hoc ſacramento continetur, ſit infinita. Ergo videtur quòd per hoc ſacramentum tota pœna tollatur.

Sed contra eſt quod ſecundum hoc non eſſet homini alia pœna iniungenda: ſicut nec baptizato iniungitur.

Conclvsio.

Non tota deletur pœna ex ſacramento Euchariſtiæ, ſed ſecundum quantitatem deuotionis ſumentium tantùm de pœna minuitur.

Respondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum ſimul eſt ſacrificium & ſacramentum. Sed rationem ſacrificij habet, inquantum offertur: rationem autem ſacramenti, inquantum ſumitur. Et ideo effectum ſacramenti habet in eo, qui ſumit: effectum autem ſacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur conſideretur vt ſacramentum, habet effectum dupliciter. Vno modo, directè ex vi ſacramenti, alio modo quaſi ex quadam concomitantia: ſicut & circa continentiam ſacramenti dictum eſt*. Ex vi quidem ſacramenti directè habet illum effectum, ad quem eſt inſtitutum. Nõ eſt autem inſtitutum ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum per vnionem ad Chriſtum & ad membra eius: ſicut & nutrimentum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem: ex cuius feruore aliquis conſequitur remiſſionem non ſolùm culpæ, ſed etiam pœnæ: inde eſt quod ex conſequenti per quandam concomitantiam ad principalem effectum, homo conſequitur remiſſionem pœnæ, non quidem totius, ſed ſecundum modum ſuæ deuotionis, & feruoris. Inquantum verò eſt ſacrificium, habet vim ſatisfactiuam. Sed in ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. Vnde & Dominus dicit Luc. 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus miſit. Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna: tamẽ fit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna.

q. 76. art. 1. & 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi directè ordinatur ad remiſſionem pœnæ & culpæ, non autem Euchariſtia: quia baptiſmus datur homini quaſi commorienti Chriſto; Euchariſtia autẽ quaſi nutriendo & perficiendo per Chriſtum. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad secvndvm dicendum, quòd alia ſacrificia & oblationes non operantur remiſſionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati: ſicut hoc ſacrificiũ, neque quantum ad deuotionem hominis: ex qua contingit quòd etiam hîc non tollitur tota pœna.

Ad tertivm dicendum, quòd hoc, quòd tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc ſacramentum, non contingit ex defectu virtutis Chriſti, ſed ex defectu deuotionis humanæ.

Articvlvs vi.

Vtrum per hoc ſacramentum præſeruetur homo à peccatis futuris.

4 diſt. 12. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. & diſt. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd per ſacramentum non præſeruetur homo à peccatis futuris. Multi enim dignè ſumentes hoc ſacramentum, poſtea in peccatum cadunt. Quod non accideret, ſi hoc ſacramentum præſeruaret à peccatis futuris. Non ergo effectus huius ſacramenti eſt, à peccatis futuris præſeruare.

Art. 4. huius quæſt. ad 3.
†2. 2. q. 24. art. 11.

¶ 2 Præterea, Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, vt ſupra* dictum eſt. Sed charitas non videtur præſeruare à peccatis futuris: quia ſemel habita poteſt amitti per peccatum: vt in Secunda parte† habitum eſt. Ergo videtur, quòd nec hoc ſacramentum præſeruet hominem à peccato.

¶ 3 Præterea, Origo peccati in nobis, eſt lex peccati, quæ eſt in membris noſtris: vt patet per Apoſt. Rom. 7. Sed mitigatio fomitis, qui eſt lex peccati, non ponitur effectus huius ſacramenti, ſed magis baptiſmi. Ergo præſeruare à peccatis futuris, non eſt effectus huius ſacramenti.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Ioan. 6. Hic eſt panis de cælo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Quod quidem manifeſtũ eſt, non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur, quòd hoc ſacramentũ præſeruet à morte ſpirituali, *quæ eſt peccatum.

**Al. quæ eſt per peccatũ*

Conclvsio.

Cùm per Euchariſtiæ ſacramentum, quo Deo coniungimur, & paſſio ipſa Chriſti ſignificatur, intus animo homines roborentur, & exterius omnis dæmonum depellatur incurſio, eo præſeruari hominem à futuris criminibus certum eſt.

Respondeo dicendum, quòd peccatum eſt quædam ſpiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præſeruatur aliquis à peccato futuro, quo præſeruatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Vno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua: & ſic præſeruatur à morte per cibum & medicinam. Alio modo per hoc quòd munitur contra exteriores impugnationes, & ſic præſeruatur per arma, quibus munitur corpus. Vtroque autem modo hoc ſacramentum præſeruat à peccato. Nam primo quidem per hoc quod Chriſto coniungit per gratiam, roborat ſpiritualem vitam hominis, tanquam ſpiritualis cibus & ſpiritualis medicina: ſecundũ illud Pſal. Panis cor hominis confirmat. & Aug.* dicit ſuper Ioan. Securus accede, panis eſt, non venenum. Alio modo, inquantum eſt quoddam ſignum paſſionis Chriſti, per quam victi ſunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem

Tract. 26. in Ioan. a med. tom. 9.

Homil. 45. in Ioan. à med. tom. 3. tionem. vnde Chryſoſt. * dicit ſuper Ioan. Vt leones flammã ſpirantes, ſic ab illa menſa diſcedimus terribiles effecti diabolo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus huius ſacramenti recipitur in homine ſecundum hominis conditionẽ: ſicut cótingit de qualibet cauſa actiua, quòd eius effectus recipitur in materia ſecundum modum materiæ. Homo autem in ſtatu viæ eſt huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius poteſt flecti in bonum & malum. Vnde licet hoc ſacramentum quantum eſt de ſe, habeat virtutem præſeruatiuam à peccato: non tamẽ aufert homini poſſibilitatem peccandi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd etiam charitas, quantum eſt in ſe, præſeruat hominem à peccato: ſecundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbit. contingit, quòd aliquis poſt habitam charitatem peccat, ſicut & poſt ſuſceptionem huius ſacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quòd licet hoc ſacramentum non directè ordinetur ad diminutionẽ fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, inquantum auget charitatem: quia ſicut Aug. * dicit in lib. 83. Quæſtionum, Augmentum charitatis eſt diminutio cupiditatis. Directè autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præſeruatur homo à peccato. *q. 36. paulò à princ. tom. 4.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

Supr. q. 78. ar. 3. ad 8. et præſentiq. ar. 5. cor. Et 4. diſt. 12. q. 2. artic. 2. q. 2. ad 4. & diſt. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3. Et 10. 6. lect. 6. fi.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non proſit niſi ſumenti. Hoc enim ſacramentum eſt vnius generis cum aliis ſacramentis, vtpote aliis condiuiſum, ſed alia ſacramenta non proſunt niſi ſumentibus: ſicut effectum baptiſmi nõ ſuſcipit niſi baptizatus. Ergo nec hoc ſacramentum prodeſt aliis niſi ſumenti.

¶ 2 Præterea, Effectus huius ſacramenti eſt adeptio gratiæ & gloriæ, & remiſſio culpæ ad minus venialis. Si ergo hoc ſacramentum haberet effectum in aliis, quàm in ſumentibus, poſſet contingere, quòd aliquis adipiſceretur & gratiam & gloriam & remiſſionem culpæ, abſque actione & paſſione propria, alio ſumente vel offerẽte hoc ſacramentum.

¶ 3 Præterea, Multiplicata cauſa, multiplicatur effectus. Si ergo hoc ſacramentum prodeſſet aliis, quàm ſumentibus, ſequeretur quòd magis prodeſſet alicui, ſi multi ſumerent hoc ſacramentum, multis hoſtiis in vna miſſa conſecratis. Quod non habet Eccleſiæ conſuetudo, vt ſcilicet multi communicent pro alicuius ſalute. Non ergo videtur quòd hoc ſacramentum proſit niſi ſumenti.

SED CONTRA eſt, quod in celebratione huius ſacramenti fit pro multis aliis deprecatio. Quod fruſtra fieret, niſi hoc ſacramentum aliis prodeſſet. Hoc ergo ſacramentum non ſolum ſumentibus prodeſt.

CONCLVSIO.

Quanquam Chriſti fidelibus ſumentibus Euchariſtia ſacramentum proſit, vt ſacrificium & ſacramentum, non ſumentibus tamen prodeſſe poteſt per modum ſacrificij tantum.

art. 5. huius quæſt. RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut prius * dictum eſt) hoc ſacramentum nõ ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam eſt ſacrificium. Inquantum enim in hoc ſacramento repræſentatur paſſio Chriſti, qua Chriſtus obtulit ſe hoſtiam Deo (vt dicitur Epheſ. 5.) habet rationem ſacrificij: inquantum verò in hoc ſacramento traditur inuiſibilis gratia ſub viſibili ſpecie, habet rationem ſacramenti. Sic ergo hoc ſacramentum ſumentibus quidem prodeſt & per modum ſacramenti, & per modum ſacrificij: quia pro omnibus ſumẽtibus offertur. Dicitur enim in canone miſſæ, Quotquot ex hac altaris participatione, ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti & gratia repleamur. Sed aliis, qui non ſumunt, prodeſt per modum ſacrificij, inquantum pro ſalute eorum offertur. Vnde & in canone miſſæ dicitur, Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, hoc ſacrificiũ laudis, pro ſe ſuiſque omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ. Et vtrunque modum proficiendi Dominus expreſſit, dicens Matth. 26. & Luc. 25. Qui pro vobis, ſcilicet ſumentibus, & pro multis, ſcilicet aliis, effundetur in remiſſionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc ſacramẽtum præ aliis habet, quod eſt ſacrificium. Et ideo nõ eſt ſimilis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti prodeſt quidem omnibus, quantum ad ſufficientiam, & ad remiſſionem culpæ, & adeptionem gratiæ & gloriæ: ſed effectum non habet niſi in illis, qui paſſioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem: ita & hoc ſacrificium, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, nõ habet effectum niſi in illis, qui coniunguntur huic ſacramento per fidem & charitatem. Vnde & Aug. * dicit ad Renatum, Quis offerat corpus Chriſti niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti? Vnde & in canone miſſæ non oratur pro his, qui ſunt extra Eccleſiam: illis tamen prodeſt plus vel minus ſecundùm modum deuotionis eorum. *In lib. de anima, & eius origine. ca. 9. tom. 7.*

AD TERTIVM dicendùm, quòd ſumptio pertinet ad rationem ſacramenti, ſed oblatio pertinet ad rationem ſacrificij. Et ideo ex hoc quòd aliquis ſumit corpus Chriſti, vel etiam plures, non accreſcit aliis aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc quòd ſacerdos plures hoſtias conſecrat in vna miſſa, non multiplicatur effectus huius ſacramenti: quia non eſt niſi vnum ſacrificium. Nihil enim plus eſt virtutis in multis hoſtiis conſecratis, quàm in vna: cùm ſub omnibus & ſub vna non ſit niſi totus Chriſtus. Vnde nec ſi aliquis ſimul in vna miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, participabit maiorem effectũ ſacramenti. In pluribus verò miſſis multiplicatur ſacrificij oblatio. Et ideo multiplicatur effectus ſacrificij & ſacramenti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum per veniale peccatum impediatur effectus huius ſacramenti.

4. diſt. 12. diſt. 2. art. 1. qõ. 3. & art. 2. q. 1. ad 2.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd per veniale peccatum non impediatur effectus huius ſacramenti. Dicit enim Auguſt. * ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna, &c. Panem cæleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate, peccata etſi ſint quotidiana, non ſunt mortifera. Ex quo patet quòd venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, ſpiritualem manducationem non impediũt. Sed ſpiritualiter manducantes, effectum huius ſacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius ſacramenti. **Tract. 26. in Ioan. poſt med. tom. 9.*

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum non eſt minoris virtutis, quàm baptiſmus. Sed effectum baptiſmi (ſicut ſuprà † dictum eſt) impedit ſola fictio. Ad quam non pertinent peccata venialia: quia ſicut Sap. 1. dicitur, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neque effectum huius ſacramenti impediunt peccata venialia. *q. 69. art. 9.*

¶ 3 Præterea, Nihil quod remouetur per actionem alicuius cauſæ, poteſt impedire eius effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc ſacramentum. Ergo nõ impediunt eius effectum.

SED CONTRA eſt, quod Damaſ. * dicit in 4. lib. Ignis eius, quod in nobis eſt, deſiderij, aſſumens eam quę ex carbone, id eſt, ex hoc ſacramento ignitionem, comburat noſtra peccata, & illuminet corda noſtra, vt participatione diuini ignis igniamur & deificemur. Sed ignis noſtri deſiderij vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ *lib. 4. orthod. fid. cap. 14. à med.*

lia, quæ impediunt feruorem charitatis: vt in Secunda parte* habitum eſt. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius ſacramenti.

2.2.q. 81. art.4. & 2.2.q.24 art. 10.

CONCLVSIO.

Quanquam venialia præterita omnino effectum ſacramenti minime impediant, actu tamẽ exercita poſſunt ex parte effectum illum impedire.

RESPONDEO dicendum, quòd peccata venialia dupliciter accipi poſſunt. Vno modo, prout ſunt præterita: alio modo, prout ſunt actu exercita. Primo quidem modo peccata venialia nullo modo impediunt effectum huius ſacramenti. Poteſt enim contingere, quòd aliquis poſt multa peccata venialia commiſſa, deuotè accedat ad hoc ſacramentum, & plenariè huius ſacramenti conſequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius ſacramenti effectum, ſed in parte. Dictum eſt enim*, quòd effectus huius ſacramenti non ſolùm eſt adeptio habitualis gratiç vel charitatis: ſed etiam quædam actualis refectio ſpiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, ſi aliquis accedat ad hoc ſacramentum, per peccata venialia mente diſtractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.

Art. 1. & 2. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, qui cum actu venialis peccati ad hoc ſacramentum accedit, habitualiter quidem manducat ſpiritualiter, ſed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius ſacramenti percipit, non autem actualem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd baptiſmus non ita ordinatur ad actualem effectum, id eſt feruorem charitatis, ſicut hoc ſacramentum. Nam baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ eſt habitus vel forma. Hoc autem ſacramentum eſt ſpiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

AD TERTIVM dicendum, quòd illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc ſacramentum tolluntur.

QVÆSTIO LXXX.

De vſu ſeu ſumptione huius ſacramenti in commune, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de vſu ſiue ſumptione huius ſacramenti. Et primò quidem in communi. ſecundò, quomodo Chriſtus eſt vſus hoc ſacramento.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrum ſint duo modi manducandi hoc ſacramentum, ſcilicet ſacramentaliter & ſpiritualiter.

¶ Secundò, vtrum ſoli homini conueniat manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

¶ Tertiò, vtrum ſolius hominis iuſti ſit manducare ſacramentaliter.

¶ Quartò, vtrum peccator manducans ſacramentaliter, peccet.

¶ Quintò, de quantitate huius peccati.

¶ Sextò, vtrum peccator accedens ad hoc ſacramentum ſit repellendus.

¶ Septimò, vtrum nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.

¶ Octauò, vtrum ſit ſolùm à ieiunis ſumendum.

¶ Nonò, vtrum ſit exhibendum non habentibus vſum rationis.

¶ Decimò, vtrum ſit quotidie ſumendum.

¶ Vndecimò, vtrum liceat omnino abſtinere.

¶ Duodecimò, vtrum liceat percipere corpus ſine ſanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum diſtingui debeant duo modi manducandi corpus Chriſti.

Infr. art. 2. & 3. cor. Et 4. diſt. 9. art. 1. q. 1. ad 1. & q. 3. per totã. Et Io. 6. le. 7 col. 1. & 2. Et 1. Cor. 11. lec. 7. c. 3. f. Et opuſ. 58. c. 17. 18. 19 & 20.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non debeant diſtingui duo modi manducãdi corpus Chriſti, ſcilicet ſacramẽtaliter & ſpiritualiter. Sicut enim baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio (ſecundũ illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.) ita etiã ſacramentũ eſt ſpiritualis cibus, vnde Dominus de hoc ſacramẽto loquens, dicit Ioãn. 6. Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed circa baptiſmum non diſtinguitur duplex modus ſumendi, ſcilicet ſacramentalis & ſpiritualis. Ergo neque circa hoc ſacramentum debet hæc diſtinctio adhiberi.

¶ 2 Præterea, Ea, quorum vnum eſt propter alterum, nõ debent abinuicem diuidi: quia vnum ab alio ſpeciem trahit. Sed ſacramentalis manducatio ordinatur ad ſpiritualem, ſicut ad finem. Non ergo debet ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuidi.

¶ 3 Præterea, Ea, quorum vnum poteſt eſſe ſine altero, non debent contra ſe diuidi. Sed videtur quòd nullus poſſit manducare ſpiritualiter, niſi etiam ſacramentaliter manducet: alioquin antiqui patres hoc ſacramentum ſpiritualiter manducaſſent, fruſtra etiam eſſet ſacramentalis manducatio, ſi ſine ſpirituali eſſe poſſet. Non igitur conuenienter diſtinguitur circa hoc ſacramentum duplex manducatio, ſcilicet ſacramentalis & ſpiritualis.

SED CONTRA eſt, quod ſuper illud primæ Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, &c. dicit gloſſ.* Duos dicimus eſſe modos manducandi: vnum ſacramentalem, & alium ſpiritualem.

gloſſ. ordinar. ibid.

CONCLVSIO.

Duo ſunt manducandi ſacramentum modi: alter ſacramentalis, per quem ſolum percipitur ſacramentum: alter ſpiritualis, per quem ſuſcipitur effectus ſacramenti, quo homo ſpiritualiter Chriſto coniungitur.

RESPONDEO dicendum, quòd in ſumptione huius ſacramenti duo ſunt conſideranda, ſcilicet ipſum ſacramentum, & effectus ipſius, de quorũ vtroque iam ſuprà* dictũ eſt. Perfectus igitur modus ſumendi hoc ſacramentum, eſt quando aliquis ita hoc ſacramentũ ſuſcipit, quòd percipit eius effectũ, contingit autem quandoque (ſicut ſuprà dictũ eſt*) quòd aliquis impeditur à percipiendo effectu huius ſacramenti. Et talis ſumptio huius ſacramenti eſt imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectũ diuiditur, ita ſacramentalis manducatio, per quam ſumitur ſolùm ſacramentum ſine effectu ipſius, diuiditur contra ſpiritualem manducationem: per quam quis percipit effectum huius ſacramẽti, quo ſpiritualiter homo Chriſto coniungitur per fidem & charitatem.

q. præced.

q. præced. art. 3. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam circa baptiſmum & alia huiuſmodi ſacramenta ſimilis diſtinctio adhibetur. Nam quidã ſuſcipiunt tantùm ſacramentum, quidam verò ſacramentum & rem ſacramẽti. In hoc tamen differunt, quia cùm alia ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ, percipere ſacramentum, eſt ipſa perfectio ſacramenti: hoc autem ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. & ideo vterque vſus eſt conſequẽs hoc ſacramentum: In baptiſmo etiam & aliis ſacramẽtis characterem imprimentibus, illi qui accipiunt ſacramentum, recipiunt aliquem ſpiritualem effectum, ſcilicet characterem, quod non accidit in hoc ſacramento. Et ideo magis in hoc ſacramento diſtinguitur vſus ſacramentalis à ſpirituali, quàm in baptiſmo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſacramentalis manducatio, quæ pertingit ad ſpiritualem, non diuiditur contra ſpiritualẽ, ſed includitur ab ea. Sed illa ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuiditur, quæ effectum non conſequitur: ſicut imperfectum quod non pertingit ad perfectionem ſpeciei, diuiditur contra perfectum.

q.66.art.11. q.68.art.2. q.73.art.3.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt*) effectus ſacramẽti poteſt ab aliquo percipi, ſi ſacramentũ habeat in voto, quanuis non accipiat in re. Et ideo ſicut aliqui baptizantur baptiſmo flaminis propter deſiderium baptiſmi, antequam baptizentur baptiſmo aquæ; ita etiam aliqui manducant ſpiritualiter hoc ſacramentum antequam ſacramentaliter ſumant. Sed hoc cõtingit dupliciter. Vno modo propter deſiderium ſumendi ipſum ſacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare ſpiritualiter & non ſacramentaliter, illi qui deſiderant ſumere hæc ſacramenta iam inſtituta. Alio modo propter figurã: ſicut dicit Apoſtolus primę Cor. 10. Quòd antiqui patres baptizati ſunt in nube & in mari, & quod ſpiritualem eſcam manducauerunt, & ſpiritualem potum biberunt. Nec tamen fruſtra adhibetur ſacramentalis manducatio: quia plenius inducit ſacramenti effectum ipſa ſacramenti ſuſceptio, quàm ſolum deſiderium: ſicut ſuprà circa baptiſmum dictum eſt*.

q.69.art.4.

ARTICVLVS II.

ad 2.q.66. art.11.& 12 4.diſt.9.art. 2.q.3.& 5. Et,1.Co.11. le.7.co.3.

Vtrùm ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere, ſed etiam angelorum. Quia ſuper illud Pſalm. Panem angelorum manducauit homo, dicit gloſſ. id eſt corpus Chriſti, qui eſt verè cibus angelorum. Sed hoc non eſſet, ſi angeli ſpiritualiter Chriſtum non manducarent. Ergo angeli ſpiritualiter Chriſtum manducant.

Tract. 26. in Ioan. tom. 9. *Alias quod

¶ 2 Præterea, Aug†. dicit ſuper Ioan. Hunc cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, *quæ eſt Eccleſia in prædeſtinatis. Sed ad iſtam ſocietatem non ſolùm pertinent homines, ſed etiam ſancti angeli. Ergo ſancti angeli ſpiritualiter manducant.

¶ 3 Præterea, Auguſt.* in lib. de Verbis Domini dicit, Spiritualiter manducandus eſt Chriſtus, quoniam ipſe dicit, Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Sed hoc conuenit non ſolùm hominibus, ſed etiam ſanctis angelis: in quibus per charitatem eſt Chriſtus, & ipſi in eo. Ergo videtur quod ſpiritualiter manducare, non ſolum ſit hominum, ſed etiam angelorum.

Tract. 26. in Ioã. paru poſt med. tom 9. refertur de conſec. diſt. 2 c. Panem de altari.

SED CONTRA eſt quod Auguſt.† dicit ſuper Ioan. Panem de altari ſpiritualiter manducare, eſt innocentiam ad altare portare. Sed angelorum non eſt accedere ad altare, tanquam aliquid inde ſumpturi. Ergo angelorum non eſt ſpiritualiter manducare.

CONCLVSIO.

Spiritualiter Chriſtum manducare in propria ſpecie ſolis angelis eſt proprium, qui perfecta charitate eo perfruuntur, manducãt autem ipſum ſpiritualiter homines, ſumentes ipſum ſub ſpeciebus huius ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quòd in hoc ſacramento continetur ipſe Chriſtus: nõ quidem in ſpecie propria, ſed in ſpecie ſacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare ſpiritualiter ipſum Chriſtum. Vno modo prout in ſua ſpecie conſiſtit. Et hoc modo angeli manducant ſpiritualiter ipſum Chriſtum, inquantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & viſione manifeſta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, ſicut nos ei hic vnimur. Alio modo contingit ſpiritualiter manducare Chriſtum, prout eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti: inquantum ſcilicet aliquis credit in Chriſtum cum deſiderio ſumendi hoc ſacramentum. Et hoc non ſolùm eſt ſpiritualiter manducare Chriſtum, ſed etiam ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli ſpiritualiter manducent Chriſtũ: non tamen conuenit eis ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſumptio Chriſti ſub hoc ſacramento, ordinatur ſicut ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea quæ ſunt ad finem, deriuantur à fine: inde eſt quòd iſta manducatio Chriſti, qua eum ſumimus ſub ſacramento, quodammodo deriuatur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Chriſto in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorum: quia primo & principaliter eſt angelorũ qui eo fruuntur in ſpecie propria: ſecundario autẽ eſt hominum, qui Chriſtum ſub ſacramento accipiunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad ſocietatem corporis myſtici pertinent quidem & homines & angeli, ſed homines per fidem, angeli autem per manifeſtam viſionem. Sacramenta autem proportionantur fidei, per quam veritas videtur in ſpeculo & in ænigmate. Et ideo propriè loquendo, non angelis, ſed hominibus conuenit manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quòd Chriſtus manet in hominibus ſecundum præſentem ſtatum per fidem, ſed in angelis beatis eſt per manifeſtam viſionem. Et ideo non eſt ſimile: ſicut dictum eſt*.

In ſolutionib. praced. arg. 1. & 2. in iſto art.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſolus homo iuſtus poſſit Chriſtum ſacramentaliter manducare.

4.diſt.9.art. 2.q.1.& 2. & ar.3.q.2 c.ſ. Et diſt. 12.q.1.ar.2 q.2.co. *Trac. 25. in Ioã. parũ ante med. tom. 9. Refertur de conſec. diſt. 2. ca. Vt quid paras.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd nullus poſſit manducare Chriſtum ſacramentaliter niſi homo iuſtus. Dicit enim Aug.† in lib. de Remedio pœnitentiæ, Vt quid paras dentem & ventrem, crede, & manducaſti. credere enim in eum, hoc eſt panem viuum manducare. Sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere in Deum: vt in Secunda parte habitum eſt*. Ergo peccator non poteſt manducare hoc ſacramentum, quod eſt panis viuus.

2.2.q.4. art.5. *† q. præced. ar.4. ad 3. arg.*

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum maximè dicitur eſſe ſacramentum charitatis: vt ſuprà dictum eſt†. Sed ſicut infideles priuantur fide: ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autem non videntur poſſe ſacramentaliter ſumere hoc ſacramentum, cùm in forma huius ſacramenti dicatur myſterium fidei. Ergo pari ratione neque aliquis peccator poteſt corpus Chriſti ſacramentaliter manducare.

¶ 3 Præterea, Peccator magis eſt abominabilis Deo, quàm creatura irrationabilis: dicitur enim in Pſal. de homine peccatore, Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Sed animal brutum (puta, mus aut canis) non poteſt ſumere hoc ſacramentum: ſicut etiam non poteſt ſumere ſacramentum baptiſmi. Ergo videtur quod pari ratione neque peccatores hoc ſacramẽtũ mãducent.

Tract. 26. in Ioan. parum à med. ſuper illud: Ego ſum panis vitæ. tom. 9.

SED CONTRA eſt, quòd ſuper illud Ioan. 6. (Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt) dicit Aug†. Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apoſt. Iudicium ſibi manducat & bibit, ſed non moriuntur ſumendo niſi peccatores. Ergo peccatores corpus Chriſti ſacramentaliter manducant, & non ſolum iuſti.

CONCLVSIO.

Non modo iuſti, ſed peccatores Chriſti corpus ſacramentaliter ſuſcipere valent.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Chriſti nec etiã ſacramentaliter à peccatoribus ſumitur, ſed quàm cito labiis peccatoris contingitur, tam cito ſub ſpeciebus ſacramentalibus deſinit eſſe corpus Chriſti. Sed hoc eſt erroneum, derogat enim veritati huius ſacramẽti, ad quam pertinet (ſicut ſuprà dictum eſt*) quod manẽtibus ſpeciebus corpus Chriſti ſub eis eſſe non deſinat. Species autem manent, quandiu ſubſtantia panis maneret, ſi ibi adeſſet, vt ſuprà dictum eſt†. Manifeſtum eſt autem quod ſubſtantia panis aſſumpta à peccatore, non ſtatim eſſe deſinit, ſed manet quandiu per calorem naturalem digeratur.

q.76.art.6. ar.3. & q. 77.art.8. † q.77.ar.5. & 8. & aliis eiuſdẽ quæſt.

tatur. Vnde tandiu corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus manet à peccatoribus ſumptis. Vnde dicendum eſt, quòd peccator ſacramentaliter corpus Chriſti manducare poteſt, & non ſolùm iuſtus.

Ad primvm ergo dicẽdum, quod verba illa & ſimilia ſunt intelligenda de ſpirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum verborum videtur prædictus error proceſſiſſe, dũ neſcierunt diſtinguere inter corporalem & ſpiritualem manducationem.

Ad secvndvm dicendum, quòd etiam, ſi infidelis ſumat ſpecies ſacramentales, corpus Chriſti ſub ſacramento ſumit. Vnde manducat Chriſtum ſacramentaliter, ſi ly ſacramentaliter, determinat verbum ex parte manducati. Si autem ex parte manducantis, tunc propriè loquendo, non manducat ſacramentaliter: quia non vtitur eo quod accipit vt ſacramento, ſed vt ſimplici cibo: niſi fortè infidelis intenderet recipere illud quo Eccleſia confert, licet non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc ſacramentum.

Ad tertivm dicendum, quòd etiam ſi mus vel canis hoſtiam conſecratam manducet, ſubſtantia corporis Chriſti non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, quandiu ſpecies illæ manent: hoc eſt, quandiu ſubſtantia panis maneret ſicut etiam ſi proiiceretur in lutum. Nec hoc vergit in detrimentum dignitatis corporis Chriſti, qui voluit à peccatoribus crucifigi abſque diminutione ſuæ dignitatis: præſertim cùm mus aut canis non tangat ipſum corpus Chriſti, ſecundum propriam ſpeciem, ſed ſolùm ſecundum ſpecies ſacramentales. Quidam autem dixerunt, quòd ſtatim cum ſacramentum tangitur à mure vel cane, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti. Quod etiam derogat veritati ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt*.

In corp. art.

Nec tamen dicendum eſt, quod animal brutum ſacramentaliter corpus Chriſti manducet: quia non eſt natum vti eo vt ſacramento. Vnde non ſacramentaliter, ſed per accidens corpus Chriſti manducat: ſicut manducaret ille, qui ſumeret hoſtiam conſecratam, neſciens eam eſſe conſecratam. Et quia id quod eſt per accidens, non cadit in diuiſione alicuius generis: ideo hic modus manducandi corpus Chriſti, non ponitur tertius præter ſacramentalem & ſpiritualem.

Articvlvs IIII.

Vtrùm peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, peccet.

Infrà, art. 7. & 8. cor. & 4. diſt. 9. art. 3. q. 1. & 2. & art. 4. q. 2 cor. Et 1. Corint. 11. le. 7. co. 2.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, non peccet. Nõ enim eſt maioris dignitatis Chriſtus ſub ſpecie ſacramenti, quàm ſub ſpecie propria. Sed peccatores tangentes corpus Chriſti ſub ſpecie propria, non peccabãt, quin etiam veniam peccatorum conſequebantur: ſicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, Quicunque tetigerunt fimbriam veſtimenti eius, ſalui facti ſunt. Ergo non peccant, ſed magis ſalutem conſequuntur, ſacramentum corporis Chriſti ſumendo.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum, ſicut & alia, eſt quędam ſpiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad ſalutem: ſecundum illud Mat. 9. Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus. Infirmi autem vel malè habẽtes ſpiritualiter, ſunt peccatores.* Ergo hoc ſacramentum abſque culpa ſumere poſſunt.

**Aliàs Ergo hoc ſacramentũ corporaliter abſque culpa ſumi poteſt.*

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum cùm in ſe Chriſtum cõtineat, eſt de maximis Bonis. Maxima autem bona (ſecundũ Auguſt.† in lib. de Libero arbit.) ſunt quibus nullus male poteſt vti. Nullus autem peccat, niſi per abuſum alicuius rei. Ergo nullus peccator ſumens hoc ſacramentum peccat.

†lib. 2. c. 19. non longè à princ. tom. 1.

¶ 4 Præterea, Sicut hoc ſacramentum ſentitur guſtu & tactu, ita & viſu. Si ergo peccator ex eo, quòd ſumit hoc ſacramentũ, peccet, videtur etiam quod peccaret vidẽdo. Quod patet eſſe falſum: cùm eccleſia omnibus hoc ſacramentum videndum & adorandum proponat. Ergo peccator non peccat ex hoc quod mãducat hoc ſacramentũ.

¶ 5 Præterea, Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conſcientiam ſui peccati, nec tamen talis peccare videtur, corpus Chriſti ſumendo: quia ſecundum hoc omnes peccarent qui ſumunt, quaſi periculosè exponentes: cùm Apoſtolus dicat primæ Corinth. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Non ergo videtur quod peccatori cedat in culpam, ſi hoc ſacramentum ſumat.

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus dicit 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, id eſt, condemnationem. Dicit autem gloſſ. ibidem, quòd indignè manducat & bibit qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat. Ergo qui eſt in peccato mortali, ſi hoc ſacramentum accipiat, damnationem acquirit mortaliter peccans.

Conclvsio.

Peccatores ſumentes hoc ſacramentum cum mortali peccato, mortaliter peccant.

Respondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento ſicut in aliis, id quod eſt ſacramentum, eſt ſignum eius, quod eſt res ſacramenti. Duplex autem eſt res huius ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt*. Vna quidem, quæ eſt *q. 73. art. 6.* ſignificata & contenta, ſcilicet ipſe Chriſtus: alia autem eſt ſignificata & non contenta, ſcilicet corpus Chriſti myſticum, quod eſt ſocietas Sanctorum. Quicunq; ergo hoc ſacramentum ſumit, ex hoc ipſo ſignificat ſe eſſe Chriſto vnitum, & membris eius incorporatum. Quod quidem fit per fidem formatam: quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifeſtum eſt, quod quicunq; cum peccato mortali hoc ſacramentum ſumit, falſitatem in hoc ſacramento committit: & ideo incurrit ſacrilegium, tanquam ſacramenti violator: & propter hoc mortaliter peccat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Chriſtus in propria ſpecie apparens, non exhibebat ſe tangendum hominibus in ſignum ſpiritualis vnionis ad ipſum, ſicut exhibetur ſumendus in hoc ſacramento. Et ideo peccatores cum in propria ſpecie tangentes, non incurrebant crimen falſitatis circa diuina, ſicut peccatores ſumentes hoc ſacramẽtum. Et præterea Chriſtus adhuc gerebat ſimilitudinem carnis peccati: & ideo conuenienter ſe peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota ſimilitudine carnis peccati per gloriam reſurrectionis, ſe tangi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipſum patiebatur, ſecundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nõdum enim aſcẽdi ad Patrem meum, ſcilicet in corde tuo: vt Aug.* exponit. Et ideo peccatores qui defectum fidei formatę patiuntur circa Chriſtum, repelluntur à contactu huius ſacramenti.

Tract. 121. in Ioan. à med. illius inuenitur tom. 9.

Ad secvndvm dicendum, quòd non quælibet medicina competit ſecundum quemlibet ſtatum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis à febre, ad confortationem noceret, ſi daretur adhuc febricitãtibus. Ita etiam baptiſmus & pœnitentia ſunt quaſi medicinæ purgatiuę, quę dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem ſacramentum eſt medicina confortatiua, quæ non debet dari niſi liberatis à peccato.

Ad tertivm dicendum, quòd maxima bona intelligit Aug†. virtutes animæ, quibus nullus malè vtitur quaſi principiis mali vſus. Vtitur tamen eis aliquis malè, quaſi obiectis mali vſus: vt patet in his, qui de virtutibus ſuperbiunt. Ita & hoc ſacramentum quantum eſt ex ſe, non eſt principiũ mali vſus, ſed obiectũ. Vnde Aug* dicit, Multi indignè accipiunt corpus Chriſti: per quod docemur, quàm cauendum ſit malè accipere bonum. Ecce enim per bonum factum eſt malum, dum malè accipitur bonum: ſicut econtra Apoſtolo per malum factum eſt

†loco in arg. citato.

Tract. 62. in Ioan. circa princ. tom. 9.

bonum,

bonum, cùm bene accepit malum, ſcilicet cùm ſtimulum Satanæ patienter portauit.

Ad qvartvm dicendum, quòd per viſum non accipitur ipſum corpus Chriſti, ſed ſolum ſacramentum eius: quia ſcilicet non pertingit viſus ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed ſolùm ad ſpecies ſacramẽtales: vt ſuprà dictum eſt*. Sed ille qui manducat, non ſolùm ſumit ſpecies ſacramentales, ſed etiam ipſum Chriſtum, qui eſt ſub eis. Et ideo à viſione corporis Chriſti nullus prohibetur, qui ſit ſacramentum Chriſti conſecutus, ſcilicet baptiſmum. Non baptizati autem non ſunt admittendi etiam ad inſpectionem huius ſacramenti; vt patet per Dionyſ.* in lib. Eccleſ. Hierar. Sed ad manducationem non ſunt admittendi, niſi ſoli illi, qui non ſolùm ſacramentaliter, ſed etiam realiter ſunt Chriſto coniuncti.

q. 76. art. 7.

cap. 7. eccleſ. hierar. part. 3 paulo à princ.

Ad qvintvm dicendum, quòd hoc quod non habet aliquis conſcientiam ſui peccati, poteſt contingere dupliciter. Vno modo per culpã ſuam: vel quia per ignorantiam iuris, quæ non excuſat, reputat nõ eſſe peccatum quod eſt peccatum (puta ſi aliquis fornicator reputaret ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum mortale) vel quia negligens eſt in examinatione ſuiipſius: contra id quod Apoſtolus dicit primæ Corinth. 11. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Et ſic nihilominus peccat peccator ſumens corpus Chriſti: licet non habeat conſcientiam peccati, quia ipſa ignorantia eſt ei peccatum. Alio modo poteſt contingere ſine culpa ipſius: puta cùm doluit de peccato, ſed non eſt ſufficienter contritus. Et in tali caſu non peccat ſumendo corpus Chriſti: quia homo per certitudinem ſcire non poteſt, vtrum ſit verè contritus. Sufficit enim, ſi in ſe ſigna contritionis inueniat, puta ſi doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si verò ignorat hoc quod fecit, eſſe actum peccati, propter ignorantiam facti, quæ excuſat (puta ſi acceſſit ad non ſuam, quam credebat eſſe ſuam) non eſt ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam ſi totaliter eſt peccatum oblitus, ſufficit ad eius deletionem generalis contritio: vt infrà dicetur*. Vnde iam nõ eſt dicendus peccator.

Non compleuit morte præuentus.

Articvlvs V.

Vtrum accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſit grauiſſimum omnium peccatorum.

4. diſt. 9. art. 3. q. 3. Et 1. Co. 10. le. 5. co. 3.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſit grauiſſimum omnium peccatorũ. Dicit enim Apoſtolus primæ ad Cor. 11. Quicunque manducauerit panẽ, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. gloſ. ibidẽ*. Hoc eſt, ac ſi Chriſtum occiderit, punietur. Sed peccatum Chriſtũ occidentium, videtur fuiſſe grauiſſimũ. Ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conſcientia peccati ad menſam Chriſti accedit, videtur eſſe grauiſſimum.

gloſſ. interlinearis ibi in ſententia.

¶ 2 Præterea, Hier. dicit in quadam Epiſtola, Quid tibi cum feminis, qui ad altare cum Deo fabularis? dic ſacerdos, dic clerice, qualiter eiſdem labiis filium Dei oſcularis, quibus oſculatus es labia meretricis? ô Iuda, oſculo Filium hominis tradis. Et ſic videtur fornicator ad menſam Chriſti accedens peccare, ſicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauiſſimum. Sed multa alia peccata ſunt grauiora, quàm peccatum fornicationis, & præcipuè peccatum infidelitatis. Ergo cuiuſlibet peccatoris ad menſam Chriſti accedentis peccatum eſt grauiſſimum.

¶ 3 Præterea, Magis eſt abominabilis Deo immunditia ſpiritualis, quàm corporalis. Sed ſi quis proiiceret corpus Chriſti in lutum vel ſterquilinium, grauiſſimum reputaretur eius peccatum. Ergo grauius peccat, ſi ipſum ſumat cum peccato, quod eſt immunditia ſpiritualis. Ergo hoc peccatum eſt grauiſſimum.

Sed contra eſt quod ſuper illud Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. dicit Auguſt*. hoc intelligendum eſſe de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur hoc peccatum non eſſe grauiſſimum, ſed magis peccatum infidelitatis.

Tract. 89. in Ioã. inter medium et princip. tom. 9.

Conclvsio.

Accedentium ad ſacramentum cum mortalis criminis conſcientia, peccatum quanquam ſecundum ſuam ſpeciem grauius ſit cæteris, non tamen omnium grauiſſimum eſt.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte dictum eſt*) dupliciter aliquod peccatũ poteſt dici grauius alio. Vno modo per ſe: alio modo per accidens. Per ſe quidem ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, quæ attẽditur ex parte obiecti. Et ſecundũ hoc, quantò id cõtra quod peccatur, eſt maius, tantò peccatum eſt grauius. Et quia diuinitas Chriſti eſt maior humanitate ipſius, & ipſa humanitas eſt potior quàm ſacramẽta humanitatis, inde eſt quòd grauiſſima peccata ſunt quæ committuntur in ipſam diuinitatem: ſicut eſt peccatum infidelitatis & blaſphemiæ. Secundariò autem ſunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Chriſti. Vnde & Matth. 12. dicitur, Qui dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Tertio autem loco ſunt peccata quæ committuntur contra ſacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Chriſti. Et poſt hoc ſunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatum eſt grauius alio ex parte peccantis: puta peccatũ quod eſt ex ignorantia vel infirmitate, eſt leuius peccato quod eſt ex contemptu vel ex certa ſcientia. Et eadem ratio eſt de aliis circunſtantiis. Et ſecundum hoc iſtud peccatum in quibuſdam poteſt eſſe grauius: ſicut in his qui ex actuali contemptu, cum conſcientia peccati ad hoc ſacramentum accedunt. in quibuſdam verò minus graue: puta in his qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conſcientia peccati ad hoc ſacramentum accedunt. Sic ergo patet quòd hoc peccatum eſt multis aliis grauius ſecundum ſuam ſpeciem: non tamen eſt omnium grauiſſimum.

1. 2. q. 73. ar. 6. & 2. 2. q. 73. art. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd peccatum indignè ſumentium hoc ſacramentum, comparatur peccato occidentium Chriſtum, ſecundum ſimilitudinem (quia vtrunque committitur contra corpus Chriſti) non tamen ſecundum criminis quantitatem. Peccatum enim occidentium Chriſtum, fuit multò grauius. Primò quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Chriſti in ſpecie propria: hoc autem peccatũ eſt contra corpus Chriſti, in ſpecie ſacramẽti. ſecundò, quia illud peccatũ proceſſit ex intentione nocendi Chriſto, non autem hoc peccatum.

Ad secvndvm dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Chriſti, comparatur Iudæ Chriſtum oſculanti, quantum ad ſimilitudinem criminis (quia vterque ex ſigno charitatis Chriſtum offendit) non tamen quantum ad criminis quantitatem: ſicut etiam prius dictũ eſt†. Hæc tamen criminis ſimilitudo nõ minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Chriſti, cuius ſignum eſt hoc ſacramentum, & tantò magis, quantò peccata ſunt grauiora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptũ ad perceptionem huius ſacramenti: inquantum ſcilicet per hoc peccatum ſpiritus maximè carni ſubiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc ſacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipſius charitatis, quàm feruoris eius. Vnde & peccatũ infidelitatis, quod funditus ſeparat hominem ab Eccleſiæ vnitate, ſimpliciter loquendo, maximè hominem ineptum reddit ad ſuſceptionem huius ſacramenti: quod eſt ſacramentũ eccleſiaſticæ vnitatis, vt ſuprà dictum eſt*. Vnde & grauius peccat infidelis accipiens hoc ſacramentum, quàm fidelis peccator: & magis

In ſolut. præced.

q. 79. art. 1. et q. 73. ar. 4

magis contemnit Chriſtum, ſecundum quòd eſt ſub hoc ſacramento, præſertim ſi non credat Chriſtum verè ſub hoc ſacramēto eſſe: quia quantū eſt in ſe, diminuit ſanctitatem huius ſacramenti, & virtutem Chriſti operantis in hoc ſacramento: quod eſt contemnere ipſum Chriſtum in ſeipſo. Fidelis autem, qui cum conſcientia peccati ſumit, contemnit hoc ſacramentum, non in ſeipſo, ſed quantum ad vſum, indignè accipiens. Vnde & Apoſtolus primæ Cor. 11. aſſignans rationes huius peccati dicit, Non diiudicans corpus Domini, id eſt, non diſcernens ipſum ab aliis cibis, quòd maximè facit ille, qui nō credit Chriſtum eſſe ſub hoc ſacramento.

Ad tertium dicendum, quòd ille qui proiiceret hoc ſacramentum in lutum, multo grauius peccaret quam ille qui cum conſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentum accedit. Primò quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic ſacramento, quod non intendit peccator indigne corpus Chriſti accipiens. Secundò, quia homo peccator eſt capax gratiæ, vnde etiã magis eſt aptus ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quàm quæcunque alia irrationalis creatura. Vnde maxime inordinatè vteretur hoc ſacramento, qui proiiceret ipſum canibus ad manducandum, vel qui proiiceret in lutum conculcandum.

Articvlvs VI.

Vtrùm ſacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti.

Infrà q. 81. art. 2. cor. & ad 2. & 4. diſt. 9. art. 5. q. 1. per to. et q. 2. cor. Et quol. 5. art. 12.

Ad sextum ſic proceditur. Videtur quod ſacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti. Non enim eſt faciendum contra Chriſti præceptum, propter vitandum ſcandalum vel infamiam alicuius. Sed Dominus præcepit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Maximè autem datur ſanctum canibus, cùm hoc ſacramentū peccatoribus exhibetur. Ergo neque propter vitandum ſcandalum, neque propter vitãdam infamiam alicuius, debet hoc ſacramentū peccatori petenti dari.

¶ 2 Præterea, De duobus malis minus eſt eligendum. Sed minus malum eſſe videtur, ſi peccator infametur, vel etiam ſi ei hoſtia non conſecrata detur, quàm ſi ſumens Corpus Chriſti, mortaliter peccet. Videtur ergo hoc potius eſſe eligendum, quòd vel infametur peccator petens corpus Chriſti, vel etiã quòd detur ei hoſtia nō cōſecrata.

¶ 3 Præterea, Corpus Chriſti interdum datur ſuſpectis de crimine, ad eorum manifeſtationem: legitur enim in Decr†. 2. q. 4. Sæpe contingit, vt in monaſteriis monachorum, furta perpetrentur: idcirco ſtatuimus, vt quãdo ipſi fratres de talibus expurgare ſe debent, miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo ex præſentibus fratribus, & ſic expleta miſſa, omnes communicentur in hæc verba, Corpus Chriſti ſit tibi hodie ad probationem. & infra, Si epiſcopo aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, in ſingulis miſſa celebrari debet & communicari, & de ſingulis ſibi imputatis, innocentem ſe oſtendere. Sed peccatores occultos non oportet manifeſtari. quia ſi frontem verecundiæ abiecerint, liberius peccabunt: vt Aug. dicit in lib. de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis non eſt corpus Chriſti dandum: etiam ſi petant.

In decret. 2. q. 4. ca. Sæpe contingit.

Sed contra eſt quod ſuper illud Pſal. Manducauerunt & adorauerūt omnes pingues terræ, dicit Aug*. Non prohibebat diſpenſator pingues terræ, id eſt, peccatores, menſam Domini manducare.

Refertur de cōſec. diſt. 2. c. Non prohibeat. tom. 9.

Conclvsio.

Manifeſtis ac publicis peccatoribus etiam petentibus eſt ſacra deneganda communio, non autem occultis.

Respondeo dicendum, quòd circa peccatores diſtinguendum eſt. Quidam enim ſunt occulti, quidam vero manifeſti, ſcilicet per euidentiam facti: ſicut publici vſurarij, aut publici raptores: vel etiam per aliquod iudicium eccleſiaſticum vel ſeculare. Manifeſtus ergo peccatoribus non debet etiam petentibus ſacra communio dari. Vnde Cypr. † ſcribit ad quendam, Pro dilectione tua conſulendum me exiſtimaſti, quid mihi videatur de hiſtrionibus, & mago illo, qui apud vos conſtitutus adhuc in artis ſuæ dedecore perſeuerat, an talibus ſacra communio cū ceteris Chriſtianis debeat dari, puto nec maieſtati diuinæ, nec Euangelicæ diſciplinæ congruere, vt pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si verò non ſunt manifeſti peccatores, ſed occulti; nō poteſt eis petentibus ſacra cōmunio denegari. Cùm enim quilibet Chriſtianus ex hoc ipſo quòd eſt baptizatus, ſit admiſſus ad Dominicam menſam, non poteſt ei ius ſuum tolli, niſi pro aliqua cauſa manifeſta. Vnde ſuper illud Primæ Cor. 5. Si is qui frater nominatur inter vos, &c. dicit gloſſ. Aug.* Nos à communione quenquam prohibere non poſſumus, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo iudicio eccleſiaſtico vel ſeculari nominatum atque conuictum. Poteſt tamen ſacerdos, qui eſt conſcius criminis occultè monere peccatorem occultum, vel etiã in publico generaliter omnes, ne ad menſam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & Eccleſiæ recōcilientur. Nam poſt pœnitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non eſt communio deneganda, præcipuè in articulo mortis. Vnde in cōcilio Carthaginenſi† legitur, Scenicis atque hiſtrionibus, cæteriſque huiuſmodi perſonis vel apoſtatis conuerſis ad Deum, reconciliatio non negetur.

lib. 1. epiſtol. epiſt. 10. in princip.

In lib. de medicina pœnitentia, cap. 3 in med. to. 9.

In concil. 3. Carthag. can. 35.

Ad primvm ergo dicendum, quod ſancta prohibentur dari canibus, id eſt, peccatoribus manifeſtis. Sed occulta non poſſunt publicè puniri, ſed ſunt diuino iudicio reſeruanda.

Ad secvndvm dicendum, quod licet peius ſit peccatori occulto peccare mortaliter, ſumendo corpus Chriſti, quàm infamari: tamen ſacerdoti miniſtranti corpus Chriſti, peius eſt peccare mortaliter, infamando iniuſtè peccatorem occultum, quàm quod ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale committere, vt alium liberet à peccato. Vnde Aug.† dicit in lib. Quæſt. ſuper Geneſ. periculoſiſſime admittitur hæc compenſatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indignè ad menſam Domini accedere. Hoſtia tamen non conſecrata nullo modo debet dari loco conſecratæ: quia ſacerdos hoc faciens, quantum in ſe eſt, facit idololatrare illos, qui credunt eſſe hoſtiam conſecratam, ſiue alios præſentes, ſiue etiam ipſum ſumentem: quia vt Aug.* dicit, nemo carnem Chriſti manducet, niſi prius adoret. Vnde extra de celebratione miſſarum, c. de homine dicitur, Licet is qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter, ſi ſe ingerat: grauius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare.

In queſt. 42. tom. 4.

In Pſal. 98. circa med. expoſitionis. tom. 8.

Ad tertivm dicendum, quòd decreta illa ſunt abrogata per contraria documenta Romanorum pontificum. Dicit enim Stephanus papa, Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione, confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri canones non concedunt. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione, publicata delicta commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare: occulta verò & incognita, illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus†, c. ex tuarum. In omnibus enim talibus eſſe videtur Dei tentatio, vnde ſine peccato fieri non poſſunt. Et grauius videretur, ſi in hoc ſacramento, quod eſt inſtitutum ad remedium ſalutis, aliquis incurreret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Chriſti debet dari alicui ſuſpecto de crimine, quaſi ad examinationem.

Refertur de conſecr. diſt. 2. c. Cōſuluiſti.

In decret. lib. 5. tit. 34. c. 8 Ex tuarum.

Articvlvs VII.

Vtrùm nocturna pollutio aliquem impediat à ſumptione huius ſacramenti.

2.2.q.154. art.5. & 4. diſt.9.ar.4. q.2. Et ver. q.28.ar.3. ad 6.

**li.12.c.15. in med.to.3.*

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nocturna pollutio non impediat aliquem à ſumptione corporis Chriſti. Nullus enim impeditur à ſumptione corporis Chriſti, niſi propter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit ſine peccato: dicit enim Auguſt.* 12. ſuper Gen. ad litteram, Ipſa phantaſia, quæ fit in cogitatione ſermocinantis, cùm expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam & veram coniunctionem corporum non diſcernatur, continuò mouetur caro, & ſequitur quod eum motum ſequi ſolet, cùm hoc tam ſine peccato fiat, quàm ſine peccato à vigilantibus dicitur: quod vt diceretur, proculdubio cogitatum eſt. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab eius ſacramenti ſumptione.

In fin. lib. 12 regiſtri ad 10 interrogationem. Aug. ca. 10. nõ longè à fine.

¶ 2 Præterea, Greg.† dicit in Epiſtola ad Aug. epiſcopum Anglorum, Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis raptus, ſed tantum creandorum liberorum gratia vtitur, ille profectò ſiue de ingreſſu Eccleſię ſiue de ſumẽdo corporis Dominici myſterio, ſuo eſt iudicio relinquẽdus: quia prohiberi à nobis nõ debet accipere, qui in igne poſitus, neſcit ardere. Ex quo patet quod carnalis pollutio etiam vigilantis, ſi ſit ſine peccato, non prohibet hominem à ſumptione corporis Chriſti. Multò igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

loco nunc dicto, parũ ante med. cap. 10.

¶ 3 Præterea, Nocturna pollutio videtur ſolam immũditiam corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ ſecundum legem impediebant ab ingreſſu Sanctorum, in noua lege non impediunt à ſumptione huius ſacramenti: ſicut de muliere pariente, vel menſtruata, vel fluxum ſanguinis patiente, ſcribit beatus Grego*. Auguſtino Anglorum epiſcopo. Ergo videtur quod neque etiam nocturna pollutio impediat hominẽ à ſumptione huius ſacramenti.

¶ 4 Præterea, Peccatum veniale non impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti, ſed nec etiam peccatum mortale poſt pœnitentiam. Sed dato quòd nocturna pollutio proueniat ex aliquo peccato præcedenti (ſiue crapulæ, ſiue turpium cogitationum) plerunque tale peccatum eſt veniale: & ſi aliquando ſit mortale, poteſt contingere quod de mane pœnitet, & peccatum ſuum confitetur. Ergo videtur quod nõ debeat impediri à ſumptione huius ſacramenti.

¶ 5 Præterea, Grauius peccatum eſt homicidij, quàm fornicationis. Sed ſi aliquis de nocte ſomniet ſe homicidium perpetrare, aut furtum aut quodcunque aliud peccatum, non propter hoc impeditur à ſumptione corporis Chriſti. Ergo videtur quòd multò minus fornicatio ſomniata cum pollutione ſubſequente, impediat à ſumptione huius ſacramenti.

SED CONTRA eſt, quòd Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur ſemen coitus, immundus erit vſque ad veſperum. Sed immundis non patet aditus ad ſacramẽta. Ergo videtur quod propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur à ſumptione huius ſacramenti, quod eſt maximum ſacramentum.

CONCLVSIO.

Quanquam nocturna pollutio, quam nullum mortale crimen præceſſit, vel cauſauit, non impediat à ſacramenti perceptione: deceret tamen ſic indiſpoſitum abſtinere.

RESPONDEO dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem, ratione cuius ex neceſſitate impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex neceſſitate impedit hominem, ſed ex quadam congruentia. Ex neceſſitate quidem impedit hominem ab huius ſacramenti perceptione ſolum peccatum mortale. Et quanuis nocturna ipſa pollutio ſecundum ſe conſiderata, peccatum mortale eſſe non poſſit: nihilominus tamen ratione ſuæ cauſæ quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo conſideranda eſt cauſa pollutionis nocturnæ. Quandoque enim prouenit à cauſa extrinſeca ſpirituali, ſcilicet ex dæmonum illuſione: qui ſicut in Prima parte habitum eſt†, phantaſmata commouere poſſunt ex quorum apparitione pollutio interdum ſubſequitur. *q.111.art.3* Quandoque verò prouenit pollutio ex cauſa intrinſeca ſpirituali, ſcilicet ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex cauſa intrinſeca corporali, vel ex ſuperfluitate ſiue debilitate naturæ, ſiue etiam ex ſuperfluitate cibi vel potus. Quælibet autem harum trium cauſarum poteſt & ſine peccato & cum peccato veniali vel mortali exiſtere. Et ſi quidem ſit ſine peccato vel cum peccato veniali, non ex neceſſitate impedit ſumptionem huius ſacramenti: ita ſcilicet quod homo ſumendo ſit reus corporis & ſanguinis Domini. Si verò ſit cum peccato mortali, impedit ex neceſſitate. Illuſio enim dæmonum quandoque prouenit ex præcedenti negligentia præparationis ad * deuotionẽ, quæ poteſt eſſe & mortale & veniale peccatum. **Alias, deuotionem & orationem.* Quandoque verò prouenit ex ſola nequitia dæmonum, volentium impedire hominem à ſumptione huius ſacramenti. Vnde legitur in collationibus patrum, quod cùm quidam frater pateretur pollutionem ſemper in feſtis, in quibus erat communicandum: ſeniores comperto, quod nulla cauſa ab ipſo præceſſerat, decreuerunt quod propter hoc à communione non ceſſaret, & ita ceſſauit illuſio dæmonum. Similiter etiam præcedentes cogitationes laſciuiæ, quandoque poſſunt eſſe omnino ſine peccato: puta cùm aliquis cauſa lectionis vel diſputationis cogitur de talibus cogitare. Et ſi hoc ſit ſine concupiſcentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, ſed honeſtæ, ex quibus tamen pollutio ſequi poteſt, ſicut patet ex auctoritate Auguſt.* ſuprà inducta. *In arg. 1.* Quandoque verò præcedentes cogitationes ſunt ex concupiſcentia & delectatione; & ſi adſit conſenſus, erit peccatum mortale: ſi autem deſit, erit veniale. Similiter etiam & cauſa corporalis quandoque eſt ſine peccato: puta cùm eſt ex infirmitate naturæ. vnde & quidam etiam in vigilando abſque peccato fluxum ſeminis patiuntur. Vel etiam ſi ſit ex ſuperfluitate naturæ: ſicut enim contingit ſanguinem fluere abſque peccato, ita & ſemen quod eſt ſuperfluitas ſanguinis, ſecundum Philoſophum†. *lib. 1. de generat. animalium. c. 18. à med. & c. 19 parũ à princ.* Quandoque verò eſt cum peccato: puta cùm prouenit ex ſuperfluitate cibi vel potus, & hoc etiam poteſt eſſe peccatum veniale vel mortale: licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem conſenſus, quàm circa ſumptionem cibi & potus. Vnde & Greg*. ſcribens Aug. Anglorum epiſcopo dicit, ceſſandum eſſe à communione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit: non autem quando prouenit ex ſuperfluitate cibi vel potus, præſertim ſi neceſſitas adſit. *loco citato in arg. 1. et 2. c. 11. et habetur 33. q. 4. cap. Vir cum propria.* Sic igitur ex cauſa pollutionis conſiderari poteſt, vtrum nocturna pollutio impediat ex neceſſitate ſumptionem huius ſacramenti. Ex quadam verò congruentia impedit quantum ad duo, quorum vnum ſemper accidit, ſcilicet quędam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiam ſacramenti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid ſacrum, manus lauant) niſi fortè talis immunditia ſit perpetua vel diuturna: ſicut eſt lepra, vel fluxus ſanguinis, vel aliquid huiuſmodi. Aliud autem eſt euagatio mentis quæ ſequitur pollutionem nocturnam, præcipuè quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, poſtponi debet propter aliquam neceſſitatem, puta vt Grego†. dicit, cùm fortaſſe aut feſtus dies exigit aut exhibere miniſteriũ pro eo quòd ſacerdos alius deeſt, ipſa neceſſitas compellit. *loco iam nunc dicto ad interrog. 11. Aug. c. 11.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex neceſſitate quidem non impeditur homo à ſumptione huius ſacramenti, niſi propter peccatum mortale, ſed ex quadam cõuenientia poteſt homo impediri propter alias cauſas: ſicut dictum eſt*. *In corp. art.*

AD

AD SECVNDVM dicendum, quod coitus coniugalis ſi ſit ſine peccato (puta ſi fiat cauſa prolis generandæ, vel cauſa reddendi debitum) non alia ratione impedit ſumptionem huius ſacramenti, niſi ſicut dictum eſt † de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſcilicet propter immunditiam corporalem & mentis diſtractionem. Ratione cuius Hier. † dicit ſuper Matth. Si panes propoſitionis ab his qui vxores tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis, qui de cælo deſcendit, non poteſt ab his, qui cõiugalibus paulò ante * vacauere amplexibus, violari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus: ſed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare carnalibus operibus non debemus. Sed quia hoc ſecundum congruitatem, & non ſecundum neceſſitatem eſt intelligendum, Greg. † dicit, quòd talis eſt ſuo iudicio relinquendus. Si verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere (vt ibidem Gregor. ſubdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc ſacramentum.

In corp. art.
Refertur 33. q. 4. ca. Sciatis.
** Alias hæſere complexibus.*
loco citato in arg. & habetur 33. q. 4. c. Vir cum propria.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Gregor. † dicit in epiſtola ſupradicta ad Auguſt. Anglorum epiſcopum, in veteri Teſtamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis ſpiritualiter intelligit. Vnde huiuſmodi corporales immunditiæ, ſi ſint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt ſumptionem huius ſacramenti ſalutaris, ſicut impediebant acceſſum ad ſacramenta figuralia. Si verò citò tranſeant (ſicut immunditia pollutionis nocturnę) ex quadam congruentia impediunt ſumptionem huius ſacramenti, per illum diem, quo hoc accidit. Vnde & Deuter. 23. dicitur: Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & non reuertetur priuſquam ad veſperam lauetur aqua.

† In ſi. regiſtri ad interrogat. 10. à med.

AD QVARTVM dicendum, quod licet per contritionem & confeſſionem auferatur reatus culpæ: non tamen aufertur corporalis immunditia, & diſtractio mentis ex pollutione conſecuta.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſomnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam diſtractionem mentis, ſicut fornicatio ſomniata propter delectationis intentionem. Si tamen ſomnium homicidij proueniat ex cauſa, quæ eſt peccatum, præſertim mortale, impedit à ſumptione huius ſacramenti, ratione ſuæ cauſæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm cibus vel potus præaſſumptus impediat ſumptionem huius ſacramenti.

Infra, art. 9. cor. Et 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2. Et 4. diſt. 4. q. 1. art. 4. q. 1. & 2. Et 1. Co. 11. le. 4. co. 4.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quod cibus vel potus præaſſumptus non impediat ſumptionem huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum eſt à Domino inſtitutum in cœna. Sed Dominus poſtquam cœnauit, hoc ſacramentum diſcipulis ſuis tradidit: ſicut patet Luc. 22. & primæ Cor. 11. Ergo videtur quòd etiam poſt alios cibos aſſumptos nos debeamus ſumere hoc ſacramentum.

¶ 2 Præterea, Primæ Cor. 11. dicitur, Cùm conuenitis ad manducandum, ſcilicet corpus Domini, inuicem expectate: ſi quis autem eſurit, domi manducet. Et ita videtur quod poſtquam aliquis domi manducauerit, poſſit in Eccleſia corpus Chriſti manducare.

¶ 3 Præterea, In concilio Carthaginenſi legitur, & habetur de conſecr. diſt. 1. * Sacramenta altaris non niſi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo cœna Domini celebratur. Ergo ſaltem illa die aliquis poteſt corpus Chriſti poſt alios cibos ſumere.

In concil. 3. Carthag. can. 29. & habetur de conſec. diſt. 1. c. Sacramenta altaris.

¶ 4 Præterea, Sumptio aquæ vel medicinæ vel alterius cibi vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manentium, neque ieiunium Eccleſiæ ſoluit, neque ſobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc quòd aliquis reuerenter ſumat hoc ſacramentum. Ergo per prædicta non impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti.

¶ 5 Præterea, Quidam de nocte profunda comedunt aut bibunt, & fortè totam noctem inſomnem ducentes, de mane percipiunt ſacra myſteria nondum plenè digeſti. Minus autem impediretur ſobrietas hominis, ſi in mane parum comederet, & poſtea circa nonam ſumeret hoc ſacramentum: cùm etiam ſit quandoque maior diſtantia temporis. Ergo videtur quod talis cibi præaſſumptio nõ impediat hominem ab hoc ſacramento.

¶ 6 Præterea, Non minor reuerentia debetur huic ſacramento iam ſumpto, quàm ante ſumptionem. Sed ſumpto ſacramento licet cibum aut potum ſumere. Ergo & ante ſumptionem.

SED CONTRA eſt quod Auguſt. † dicit in lib. reſponſionum ad Ianuarium, Placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti, prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.

Epiſt. 118. c. 6. ante med. tom. 2.

CONCLVSIO.

Solum mortale crimen impedit ſecundum ſe huius ſumptionem ſacramenti; cibus verò vel potus præaſſumptus non niſi ex rationabili Eccleſiæ ſtatuto.

RESPONDEO dicendum quòd aliquid impedit ſumptionem huius ſacramenti dupliciter. Vno modo ſecundum ſe: ſicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad ſignificatum huius ſacramenti, vt ſuprà dictũ eſt*. Alio modo propter prohibitionem Eccleſiæ. Et ſic impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti poſt cibum & potum aſſumptum, triplici ratione. Primò quidẽ ſicut Aug. † dicit, in honorem huius ſacramenti: vt ſcilicet in os hominis intret nondũ aliquo cibo vel potu infectũ.

Art præced. et art. 4. huius quæſt.
† Epiſt. 118. cap. 6. ante med. tom. 2.

Secundò, propter ſignificationem, vt ſcilicet detur intelligi, quod Chriſtus (qui eſt res huius ſacramenti) & charitas eius, debet primò fundari in cordibus noſtris: ſecundum illud Matthæ. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertiò, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc quod homines inordinatè cibis vtuntur: ſicut & Apoſtolus dicit primæ Cor. 11. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui ſtatim communicandi ſunt etiam poſt cibum, ſi de eorum periculo dubitatur, ne ſine communione decedant; quia neceſſitas legem nõ habet. Vnde dicitur de conſec. † diſt. 2. Presbyter infirmum ſtatim communicet, ne ſine communione moriatur.

† De conſecr. diſt. 2. cap. Presbyter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Auguſt*. in eodem lib. dicit, Neque quia poſt cibos Dominus dedit, propterea pranſi aut cœnati fratres ad hoc ſacramentum accipiendum conuenire debent, aut menſis ſuis miſcere: ſicut faciebant quos Apoſtolus arguit & emendat. Nanque Saluator, vt vehementius commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorũ. Et ideo non præcepit, quòd deinceps tali ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc * locũ.

** Epiſt. 118. c. 6. in med. tom. 2.*
** Al. modũ.*

AD SECVNDVM dicendum, quod illud verbum in gloſſ. ſic exponitur †: Si quis eſurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos ſuos, id eſt, pane terreno paſcatur, nec pòſt Euchariſtiam ſumat.

Ex gloſſ. interlineari ibi colligitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd capitulum illud loquitur ſecundum conſuetudinem aliquando apud aliquos obſeruatam, vt in repræſentationem Dominicę cœnæ illo die à non ieiunis corpus Chriſti ſumeretur. Sed nunc hoc abrogatum eſt. nam ſicut Aug*. in lib. prædicto dicit: Per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur: vt ſcilicet corpus Chriſti à ieiunis ſumatur.

In ep. 118. cap. 6. ante med. tom. 2.

AD QVARTVM dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte habitum eſt*) duplex eſt ieiunium. Primum eſt ieiunium naturæ: quod importat priuationẽ cuiuſcunque præaſſumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiunium requiritur ad hoc ſacramẽtum propter prædicta †. Et ideo

2. 2. q. 147. art. 6. ad 2. arg.
† In corp. art.

neque poſt aſſumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantuncunque parua quantitate, licet hoc ſacramentum accipere. Nec refert vtrum aliquid huiuſmodi nutriat vel non nutriat, aut per ſe, aut cum aliis, dummodo ſumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, ſi caſualiter transglutiantur, non impediunt ſumptionem huius ſacramenti: quia non traiiciuntur per modũ cibi, ſed per modum ſaliuæ. Et eadem ratio eſt de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur: dummodo non traiiciantur in magna quantitate, ſed permixtæ ſaliuæ, quod vitari non poteſt. Aliud autem eſt ieiunium Eccleſiæ: quod inſtituitur ad carnis macerationem. Et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, ſed magis ad alterandum ſumuntur.

Ad qvintvm dicendũ, quòd cùm dicitur, quòd hoc ſacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Chriſtiani intrare, non eſt intelligendum abſolutè reſpectu totius temporis: alioquin qui ſemel comediſſet vel bibiſſet, nunquam poſſet poſtea hoc ſacramentum accipere, ſed eſt intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet principium diei ſecundum diuerſos diuerſimodè ſumatur: nam quidam à meridie, quidam ab occaſu, quidam à media nocte, quidam ab ortu ſolis, diem incipiunt: eccleſia tamen Romana diem à media nocte incipit. Et ideo ſi poſt mediam noctem aliquis ſumpſerit aliquid per modum cibi vel potus, non poteſt eadem die hoc ſumere ſacramentum: poteſt verò, ſi ante mediam noctem: Nec refert vtrum poſt cibum vel potum aſſumptum dormierit, aut etiam digeſtus ſit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter inſomneitatem vel indigeſtionem. Ex quibus ſi mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad ſumptionem huius ſacramenti.

Ad sextvm dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramenti: quia tunc percipitur ſacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per ſequẽtia: & ideo magis eſt inſtitutum quòd homines ieiunent ante ſumptionem huius ſacramenti, quàm poſt. Debet tamen eſſe aliqua mora inter ſumptionem huius ſacramenti & reliquos cibos. Vnde & in miſſa, oratio gratiarum actionis poſt communionem dicitur, & communicantes etiam ſuas priuatas orationes dicunt. Secundum tamen antiquos canones ſtatutum fuit à papa Clemente (vt habetur
De conſecr. diſt. 2. cap. Tribus gradibus.
de conſecr. diſt. 2.*) Si mane Dominica portio editur, vſque ad ſextam ieiunent miniſtri, qui eam ſumpſerunt: & ſi 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vſque ad veſperum. Antiquitus enim rarius miſſarum ſolennia celebrabantur, & cum maiori præparatione: nunc autem, quia oportet frequentius ſacra myſteria celebrare, non poſſet de facili obſeruari, & ideo per contrariam conſuetudinem eſt abrogatum.

Articvlvs IX.

Vtrum non habentes vſum rationis, debeant ſuſcipere hoc ſacramentum.

4. diſt. 3. art. 5. q. 3. & 4. & diſt. 25. q. 2. ar. 2. q. 4. & Et Io. 6 lect. 7. co. 8.

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd non habentes vſum rationis, non debeant hoc ſacramentum ſuſcipere. Requiritur enim quòd aliquis ad hoc ſacramentum cum deuotione, & præcedente ſui examinatione accedat: ſecundum illud primæ Cor. 11. Probet ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc non poteſt eſſe in his, qui carent vſu rationis. Ergo non debet eis hoc ſacramentum dari.

¶ 2 Præterea, Inter alios qui carent vſu rationis, ſunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur. Sed tales etiam ab inſpectione huius ſacramenti arcentur: ſecundũ Dionyſ.* in lib. Eccleſ. hier. Ergo carentibus vſu rationis, hoc ſacramentum dari non debet.
cap. 3. eccleſ. hierar. part. 2.

¶ 3 Præterea, Inter alios carentes vſu rationis, maximè pueri videntur eſſe innocentes. Sed pueris hoc ſacramentum non exhibetur. Ergo multò minus aliis carentibus vſu rationis.

Sed contra eſt, quod legitur in concilio Arauſico* (& habetur in Decret. 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt. Et ita eſt eis conferendum hoc ſacramentum: quod eſt ſacramentum pietatis.
In Arauſicano concil. can. 3. habetur de conſecr. diſt. 2. c. Qui recedunt,

Conclvsio.

Non quicunque vſu rationis carentes arcendi ſunt à ſumptione Eucharistiæ, ſed hi, qui nunquam habuerunt vſum rationis: his verò qui in principio habuerunt rationis vſum, & poſtea caruerunt, in articulo mortis exhiberi poteſt ſacramentum, niſi forte vomitus vel expuitionis periculum timeatur.

Respondeo dicendum, quòd aliqui dicuntur non habere vſum rationis dupliciter. Vno modo, quia habent debilem vſum rationis, ſicut dicitur non videns, qui malè videt. Et quia tales poſſunt aliquam deuotionem huius ſacramenti concipere, non eſt eis hoc ſacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vſum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vſum rationis: ſed ſic à natiuitate permanſerũt. Et ſic talibus non eſt hoc ſacramẽtum exhibendum: quia in eis nullo modo præceſſit huius ſacramenti deuotio. Aut non ſemper caruerunt vſu rationis: & tunc ſi prius, quando erant compotes ſuæ mentis, apparuit in eis deuotio huius ſacramenti, debet eis in articulo mortis hoc ſacramentum exhiberi: niſi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde in concilio Carthaginenſi legitur* (& habetur in Decret. 26. q. 2.) Is qui infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuerſus fuerit, dent teſtimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori eius Euchariſtia.
In concil. 4. Carthag. cap. 76. & habetur 26. q. 6. c. Is qui infirmitate.

Ad primvm ergo dicendum, quòd carentes vſu rationis poſſunt deuotionem ad ſacramentum habere, quantum ad aliquos quidem præſentem, quantũ ad alios autem præteritam.

Ad secvndvm dicendum, quòd Dion.* loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis: in quibus ſcilicet nondum eſt vis dæmonis extincta: quæ viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis ſpiritibus vexantur, eſt eadem ratio, & de aliis amentibus. Vnde Caſſianus dicit, Eis qui ab immundis vexantur ſpiritibus, communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris nunquam meminimus interdictam.
loco citato in arg.

Ad tertivm dicendum, quòd eadem ratio eſt de pueris recenter natis, & de amentibus, qui nunquam habuerunt vſum rationis, vnde talibus non ſunt ſacra myſteria danda. Quamuis quidam Græci contrarium faciant, propter hoc quòd Dionyſ. 2.* Cæleſt. hierar. dicit, baptizatis eſſe ſacram communionem dandam: non intelligentes quòd Dionyſ. ibi loquitur de baptiſmo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc quòd Dominus dicit Ioannis 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia ſicut Auguſt*. ſcribit Bonifacio: Tunc vnuſquiſque fidelium, corporis & ſanguinis Domini particeps fit, ſcilicet ſpiritualiter, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur. Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vſum rationis habere, vt poſſint deuotionem concipere huius ſacramenti, tunc poteſt eis hoc ſacramentum conferri.
ca. 2. in parte 2. in fin.
Refertur de conſecr. diſt. 4. cap. Nulli.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.

4. diſt. 12. q. 3. ar. 1. Et 1. Cor. 11. lect. 7. co. 5.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere. Sicut enim baptiſmus repræſentat Dominicam paſſionem, ita & hoc ſacramentum. Sed non licet pluries baptizari, ſed ſemel tantùm: quia Chriſtus ſemel tantùm pro peccatis noſtris mortuus eſt: vt dicitur primę Pet. 3. Ergo videtur quòd non liceat hoc ſacramentum quotidie ſuſcipere.

¶ 2 Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed agnus Paſchalis, qui fuit figura præcipua huius ſacramenti (vt ſuprà dictum eſt*) non manducabatur niſi ſemel in anno. Semel etiã in anno Eccleſia celebrat Chriſti paſſionem, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale. Ergo videtur quòd non liceat quotidie ſumere hoc ſacramentum, ſed ſolùm ſemel in anno.

q. 73. art. 6.

¶ 3 Præterea, Huic ſacramento, in quo totus Chriſtus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc ſacramento abſtineat. vnde & laudatur Centurio, qui dixit Matth. 8. Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. & Petrus, qui dixit Luc. 5. Exi à me Domine, quia homo peccator ego ſum. Ergo non eſt laudabile, quòd homo quotidie hoc ſacramentum ſuſcipiat.

¶ 4 Præterea, Si eſſet laudabile, frequenter hoc ſacramentum accipere, quantò frequentius ſumeretur, tantò eſſet laudabilius. Sed maior eſſet frequentia, ſi homo pluries in die ſumeret hoc ſacramentum. Ergo eſſet laudabile, quòd homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Eccleſiæ conſuetudo. Non ergo videtur eſſe laudabile, quòd aliquis quotidie hoc ſacramẽtum accipiat.

¶ 5 Prçterea, Eccleſia intendit ſuis ſtatutis fidelium vtilitati prouidere. Sed ex ſtatuto Eccleſiæ fideles tenentur ſolùm ſemel communicare in anno: vnde dicitur* extrà de pœnit. & remiſ. Omnis vtriuſque ſexus fidelis ſuſcipiat reuerenter, ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi fortè de proprij ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus eius perceptione duxerit abſtinendum. Non ergo eſt laudabile, quòd quotidie hoc ſacramentum ſumatur.

In decret. lib. 5. tit. 38. ca. Omnis vtriuſque: eſt ca. 8.

SED CONTRA eſt, quod Auguſt.† dicit in libr. de verbis Domini: Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit.

In ſerm. 28. parum ante med. tom. 10.

CONCLVSIO.

Non expedit hominibus quotidie ad ſanctum ſacramentum accedere, ſed quandocunque ad illud ſe homo inuenerit præparatum.

RESPONDEO dicendum, quòd circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem ex parte ipſius ſacramenti: cuius virtus eſt hominibus ſalutaris. Et ideo vtile eſt quotidie ipſum ſumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambroſ.* dixit in lib. de Sacramentis, Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper accipere: qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Alio modo poteſt conſiderari ex parte ſumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc ſacramentum accedat. Et ideo ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile eſt quòd quotidie ſumat. Vnde Auguſt.* cùm dixiſſet, Accipe quod quotidie tibi proſit, ſubiungit, ſic viue, vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indiſpoſitionem vel animæ: non eſt vtile omnibus hominibus quotidie ad hoc ſacramentum accedere, ſed quotieſcunque ſe ad illud homo inuenerit præparatum. Vnde in lib. de Eccleſiaſtic. dogmatibus* dicitur, Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

Lib. 4 ca. 6. à med. tom. 4.

In ſerm. 28. de verb. dom. parum ante med. tom. 10.

*cap. 53. in princip. habetur liber hic inter opera Aug. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ſacramentum baptiſmi configuratur homo morti Chriſti, in ſe ſuſcipiens eius characterem. & ideo ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt: ita ſolùm ſemel debet homo baptizari. Sed per hoc ſacramentum non recipit homo Chriſti characterem, ſed ipſum Chriſtum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Hebr. 10. dicitur, Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. & ideo quia quotidie homo indiget ſalutifera Chriſti virtute, quotidie poteſt laudabiliter hoc ſacramentum ſuſcipere. Et quia præcipuè baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, ideo ſicut homo ſemel carnaliter naſcitur, ita debet ſemel ſpiritualiter renaſci per baptiſmum: vt Auguſt.* dicit ſuper illud Ioan. 3. Quomodo poteſt homo naſci cùm ſit ſenex? Sed hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis: vnde ſicut cibus corporalis quotidie ſumitur; ita & hoc ſacramentum quotidie ſumere, laudabile eſt. Vnde Dominus Luc. 11. docet petere, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. In cuius expoſitione Auguſt.* dicit in lib. de verbis Domini, Si quotidie accipis, ſcilicet hoc ſacramentum, quotidie tibi eſt hodie, tibi quotidie Chriſtus reſurgit: hodie enim eſt, quando Chriſtus reſurgit.

Tract. 9. in Euang. Ioan. non multum ante med. tom. 9.

In ſer. 28. de verb. dom. à med. tom. 10.

AD SECVNDVM dicendum, quòd agnus Paſchalis præcipuè fuit figura huius ſacramenti, quantum ad paſſionem Chriſti, quę repręſentatur per hoc ſacramentũ. Et ideo ſemel tantùm in anno ſumebatur: quia Chriſtus ſemel mortuus eſt, & propter hoc etiam Eccleſia celebrat ſemel in anno memoriam paſſionis Chriſti. Sed in hoc ſacramento traditur nobis memoriale paſſionis Chriſti per modum cibi, qui quotidie ſumitur. Et ideo quantum ad hoc ſignificatur per manna, quod quotidie dabatur populo in deſerto.

AD TERTIVM dicendum, quòd reuerentia huius ſacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad Deum, dicitur timor filialis: vt in Secunda parte* dictum eſt) ex amore enim prouocatur deſiderium ſumendi, ex timore autem conſurgit humilitas reuerendi. Et ideo vtrunque pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, & quòd quotidie ſumatur, & quòd aliquãdo abſtineatur. Vnde Aug.* dicit, Si dixerit quiſpiam non quotidie accipiendã Euchariſtiam, alius contrà: faciat vnuſquiſque quod ſecundum fidem ſuam piè credit eſſe faciendum. Neque enim litigauerunt inter ſe Zacchæus & ille Centurio: cùm alter eorum gaudens ſuſcepit Dominum: alter dixit, Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum: ambo Saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: amor tamen & ſpes, ad quæ ſemper Scriptura nos prouocat, pręferuntur timori. Vnde & cùm Petrus dixiſſet, Exi à me Domine, quia homo peccator ſum, reſpondit Ieſus, Noli timere.

1. 2. q. 67. art. 4 ad 2. & 2. 2. q. 19 ar. 9. et alibi.

*Epiſt. 118. c. 3. tom. 2.

AD QVARTVM dicendum, quòd quia Dominus dicit, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non eſt pluries in die communicandum, vt ſaltem per hoc quòd aliquis ſemel in die communicat, repræſentetur vnitas paſſionis Chriſti.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſecundum diuerſum ſtatum Eccleſiæ, diuerſa circa hoc ſtatuta emanauerunt. Nam in primitiua Eccleſia, quando magna vigebat deuotio fidei Chriſtianæ, ſtatutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. Vnde Anacletus papa* dicit, Peracta conſecratione, omnes communicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia. Poſtmodum verò diminuto fidei feruore, Fabianus papa† indulſit, vt ſi non frequentius, ſaltem ter in anno, omnes communicent, ſcilicet in Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini. Soter* etiam papa in cœna Domini dicit eſſe communicandum, vt habetur in Decret. de conſecrat. diſt. 2. Poſtmodũ propter iniquitatis abundantiam refrigeſcente charitate multorum, ſtatuit Innocentius III.† vt ſal-

*In ep. ſua 1. in med. illius. et habetur de conſecr. diſt. 1. ca. Epiſcopus.

† De conſecr. diſt. 2. cap. Etſi non frequentius.

* In epiſt. ad Epiſc. Italiæ, de conſe. diſt. 2. c. In cœna.

† Innoc. III. in concil. Lateran. can. 21

tem ſemel in anno, ſcilicet in Paſcha, fideles communicent. Conſulitur tamen in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus*, omnibus diebus Dominicis eſſe communicandum.

cap. 53 circa princ. habetur lib. hic inter opera Auguſt. tom. 3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino à communione ceſſare.

4. diſt. 12. q. 3. art. 2.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd liceat ceſſare omnino à communione. Laudatur enim Centurio de hoc quod dicit Matthæi octauo, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat à communione ſibi eſſe abſtinendum, vt dictum eſt*. Cùm ergo nunquam legatur Chriſtum in eius domum veniſſe, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ ſuæ à communione abſtinere.

Art. præced. in arg. 3.

¶ 2 Præterea, Cuilibet licet abſtinere ab his, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis. Sed hoc ſacramentum non eſt de neceſſitate ſalutis, vt ſuprà dictum eſt†. Ergo licet à ſumptione huius ſacramenti omnino ceſſare.

q. 73. art. 3.

¶ 3 Præterea, Peccatores non tenentur communicare. vnde Fabianus papa* cum dixiſſet, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, niſi fortè quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non ſunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris cõditionis ſint peccatores, quàm iuſti: quod eſt inconueniens. Ergo videtur quòd etiam iuſtis liceat à communione ceſſare.

Habetur de conſec. diſ. 2. c. Etſi nõ frequentius.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

CONCLVSIO.

Quanquam ſacramentaliter non omnes teneantur de neceſſitate ſalutis ſumere; tamen ſpiritualiter, ſeu voto omnes ſumere tenentur.

Art. 1. huius quæſt. & q. 73. art. 3. ad 1.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà* dictum eſt) duplex eſt modus percipiendi hoc ſacramentum, ſcilicet ſpiritualis & ſacramentalis. Manifeſtum eſt autem, quòd omnes tenentur ſaltem ſpiritualiter manducare: quia hoc eſt Chriſto incorporari, vt ſuprà† dictũ eſt. Spiritualis autem manducatio includit votum ſeu deſiderium percipiendi hoc ſacramentum, vt ſuprà* dictum eſt. Et ideo ſine voto percipiendi hoc ſacramentũ, non poteſt homini eſſe ſalus. Fruſtra autem eſſet votum, niſi impleretur, quando opportunitas adeſſet. Et ideo manifeſtum eſt, quòd homo tenetur hoc ſacramentum ſumere, non ſolùm ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex mandato Domini, dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Ex ſtatuto autem Eccleſiæ† ſunt determinata tempora exequendi Chriſti præceptum.

q. 73. art. 3. Ibidem. cap. Omnis vtriuſque ſexus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Greg.* dicit in Paſtorali, Illa eſt vera humilitas, cùm ad reſpuendum quod vtiliter præcipitur, pertinax non eſt. Et ideo non poteſt eſſe laudabilis humilitas, ſi contra præceptum Chriſti & Eccleſiæ aliquis omnino à communione abſtineat: neque enim Centurioni præceptum fuit, vt Chriſtum in ſua domo reciperet.

** In 1. partis cap. 6. circa princip.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc ſacramentum dicitur non eſſe neceſſitatis, ſicut baptiſmus, quantum ad pueros: quibus poteſt eſſe ſalus ſine hoc ſacramento, non autem ſine ſacramento baptiſmi. quantum verò ad adultos, vtrunque eſt neceſſitatis.

AD TERTIVM dicendum, quòd peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc quòd repelluntur à perceptione huius ſacramenti, vnde per hoc non ſunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes non excuſentur propter hoc à tranſgreſſione præcepti: pœnitentes tamen, qui, vt Innoc.* dicit, ſecundum conſilium ſacerdotis abſtinent, excuſantur.

Innoc. in concil. Lateran. can. 21. & habetur li. 5. decretal. tit. 38. cap. 12.

ARTICVLVS XII.

Vtrum liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine.

Infrà, q. 82. art. 4. Et 4. diſt. 12. q. 3. art. 2. q. 2.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine. Dicit enim Gelaſius papa*, & habetur de conſecrat. diſt. 2. Comperimus, quòd quidam ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, à calice ſacrati cruoris abſtinent: qui proculdubio, quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur aſtringi, aut integra ſacramẽta percipiant, aut ab integris arceantur. Non ergo licet ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine.

** de conſecr. diſt. 2. cap. Comperimus.*

¶ 2 Præterea, Ad perfectionem huius ſacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio ſanguinis: vt ſuprà habitum eſt†. Si ergo ſumatur corpus ſine ſanguine, erit ſacramentum imperfectum, quod ad ſacrilegium pertinere videtur. Vnde ibidem Gelaſ.* ſubdit, Quia diuiſio vnius eiuſdemque myſterij, ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.

q. 74. art. 1. & 76. art. 2. ad arg. 1. Loco citato in arg. 1.

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum celebratur in memoriam Dominicæ paſſionis (vt ſuprà dictum eſt†) & ſumitur pro animæ ſalute. Sed paſſio Chriſti magis exprimitur in ſanguine quàm in corpore: ſanguis etiam pro ſalute animæ offertur: vt ſuprà habitum eſt*. Potius ergo eſſet abſtinendum à ſumptione corporis, quàm à ſumptione ſanguinis. Ergo accedentes ad hoc ſacramentum, non debent ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine.

*q. 74. art. 1. & 76. art. 2. ad 1. * q. 76. art. 2. ad 1.*

SED CONTRA eſt multarum Eccleſiarum vſus: in quibus populo communicanti datur corpus Chriſti ſumendum, non autem ſanguis.

CONCLVSIO.

Solus ſacerdos Eucharistiam non ſine ſanguine ſumere debet: cæteros tamen, ſub vtraque ſpecie communicare non decet.

RESPONDEO dicendum, quòd circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari. Vnum ex parte ipſius ſacramenti: aliud ex parte ſumentium. Ex parte quidem ipſius ſacramenti conuenit, quòd vtrunque ſumatur, ſcilicet & corpus & ſanguis: quia in vtroque conſiſtit perfectio ſacramenti. Et ideo quia ad ſacerdotem pertinet hoc ſacramentum conſecrare & perficere, nullomodo debet corpus Chriſti ſumere ſine ſanguine. Ex parte autem ſumentium requiritur ſumma reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat quod vergat ad iniuriam tanti myſterij. Quod præcipuè poſſet accidere in ſanguinis ſumptione: qui quidem ſi incautè ſumeretur, de facili poſſet effundi. Et quia creuit multitudo populi Chriſtiani, in qua continẽtur ſenes & iuuenes & paruuli, quorum quidam non ſunt tantæ diſcretionis, vt cautelam debitam circa vſum huius ſacramenti adhibeant: ideo prouidè in quibuſdã Eccleſiis obſeruatur, vt populo ſanguis ſumendus non detur, ſed ſolùm à ſacerdote ſumatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gelaſius loquitur quantum ad ſacerdotes: qui ſicut totum conſecrant ſacramentum, ita etiam toti communicare debent. Vt enim legitur in concilio Toletano*, Quale erit ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur.

De conſecr. diſt. 2. cap. Relatum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd perfectio huius ſacramenti non eſt in vſu fidelium, ſed in conſecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius ſacramenti, ſi populus ſumat corpus ſine ſanguine, dummodo ſacerdos conſecrans ſumat vtrunque.

AD TERTIVM dicendum, quòd repræſentatio Dominicæ paſſionis agitur in ipſa conſecratione huius ſacramenti: in qua non debet corpus ſine ſanguine conſecrari. Poteſt autem à populo corpus ſine ſanguine ſumi. Nec exinde ſequitur aliquod detrimentum: quia ſacerdos in perſona omnium ſanguinem offert, & ſumit, & ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus continetur, vt ſuprà* habitum eſt.

q. 76. art. 2.

QVAE-

QVÆSTIO LXXXI.

De modo quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de vſu huius ſacramenti, quo Chriſtus vſus eſt in prima ſui inſtitutione.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

¶ Secundò, vtrum Iudæ dederit.

¶ Tertiò, quale corpus ſumpſerit aut dederit, vtrum ſcilicet paſſibile vel impaſſibile.

¶ Quartò, quomodo ſe habuiſſet Chriſtus ſub hoc ſacramento, ſi fuiſſet in triduo mortis reſeruatum, aut conſecratum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

Infrà, q. 84. art. 7. ad 4. Et 4. diſt. 11 qõ. 3. art. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non ſumpſerit corpus ſuum & ſanguinem. Non enim de factis Chriſti & dictis aſſeri debet, quod auctoritate ſacræ Scripturæ non traditur. Sed in Euangeliis non habetur, quòd Chriſtus corpus ſuum manducauerit, aut ſanguinem ſuum biberit. Non ergo eſt hoc aſſerendum.

¶ 2 Præterea, Nihil poteſt eſſe in ſeipſo, niſi fortè ratione partium: prout ſcilicet vna pars eius eſt in alia, vt habetur* 4. Phyſ. Sed illud quod manducatur & bibitur, eſt in manducante & bibente. Cùm igitur totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti, videtur impoſſibile fuiſſe, quòd ipſe ſumpſerit hoc ſacramentum.

lib. 4. tex. 34 tom. 2.

¶ 3 Præterea, Duplex eſt ſumptio huius ſacramenti, ſcilicet ſpiritualis & ſacramentalis. Sed ſpiritualis non competebat Chriſto (quia nihil à ſacramento accepit) & per conſequens nec ſacramentalis: quæ ſine ſpirituali eſt imperfecta, vt ſuprà * habitum eſt. Ergo Chriſtus nullo modo hoc ſacramentum ſumpſit.

q. præced. art. 11.

SED CONTRA eſt, quod Hieron. * dicit ad Heſbiam, Dominus Ieſus Chriſtus ipſe conuiua & conuiuiũ; ipſe comedens, & qui comeditur.

*q. 2. ad Hedibiam. to. 4. refertur de cõſecr. diſt. 2. c. Nec Moſes.

CONCLVSIO.

Chriſtus non modo ſui corporis ſacramentum inſtituit ſumendum aliis, ſed ipſum etiam ſumpſit.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd Chriſtus in cœna corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis tradidit, non tamen ipſe ſumpſit. Sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Chriſtus ea, quæ ab aliis obſeruanda inſtituit, ipſe primitus obſeruauit. Vnde & ipſe prius baptizari voluit, quàm aliis baptiſmum imponeret: ſecundum illud Actuum primo, Cœpit Ieſus facere, & docere. Vnde & primò ipſe corpus ſuum & ſanguinem ſumpſit, & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit. Et hoc eſt quod Ruth 3. ſuper illud, Cumque comediſſet & bibiſſet, &c. dicit gloſſ*. quòd Chriſtus comedit & bibit in cœna, cùm corporis & ſanguinis ſui ſacramentum diſcipulis tradidit. vnde quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe participauit eiſdem.

gloſſ. ordinar. ibid.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Euangeliis legitur, quòd Chriſtus accepit panem & calicem, non eſt autem intelligendum quòd acceperit ſolùm in manibus, vt quidam dicũt: ſed eo modo accepit, quo aliis accipiendum tradidit. Vnde cùm diſcipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendũ eſt quòd ipſe accipiens comederit & biberit. Vnde & quidã metricè dixerunt, Rex ſedet in cœna, turba cinctus duodena, Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus.

q. 76. art. 5.

AD SECVNDVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà* dictum eſt) Chriſtus, ſecundum quod eſt ſub hoc ſacramento, comparatur ad locum: nõ ſecundum proprias dimenſiones, ſed ſecundum dimenſiones ſpecierum ſacramentalium: ita quòd in quocunque loco vbi ſunt illæ ſpecies, eſt ipſe Chriſtus. Et quia ſpecies illæ potuerunt eſſe in manibus, & in ore Chriſti, ipſe totus Chriſtus potuit eſſe in ſuis manibus & in ſuo ore. Nõ autem hoc potuiſſet eſſe, ſecundum quod comparatur ad locum per proprias dimenſiones.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà *dictũ eſt) effectus huius ſacramenti eſt nõ ſolum augmentũ habitualis gratiæ, ſed etiam quædã actualis delectatio ſpiritualis dulcedinis. Quamuis autẽ Chriſto gratia non fuerit augmentata ex ſuſceptione huius ſacramẽti: habuit tamẽ quandã ſpiritualẽ delectationẽ in noua inſtitutione huius ſacramẽti. Vnde ipſe dicebat Luc. 22. Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcũ, quod Euſebius exponit de nouo myſterio noui Teſtamenti: quod tradebat diſcipulis. Et ideo ſpiritualiter manducauit, & ſimiliter ſacramentaliter, inquantum corpus ſuum ſub ſacramẽto ſumpſit: quod ſacramentũ ſui corporis intellexit & diſpoſuit: Aliter tamen quàm cæteri ſacramentaliter & ſpiritualiter ſumant, *qui augmentum gratiæ ſuſcipiunt ſub ſacramẽtalibus ſignis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.

q. 79. art. 1.

*Alias, qui augmentũ gratiæ ſuſcipiunt, & ſacramentalibus ſignis indigent, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus dederit Iudæ corpus ſuum.

4. diſt. 11. q. 3 art. 2. q. 1 & 2. Et Io. 13. lec. 3. co. 4. ſi. & lec. 4 co. 3. ſi.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus Iudæ non dederit corpus ſuum. Vt enim legitur Mat. 26. Poſtquã dedit Dominus corpus ſuũ, & ſanguinẽ diſcipulis, dixit eis, Nõ bibam amodo de hoc genimine vitis, vſq; in diem illũ, cùm illud bibam vobiſcũ nouũ in regno Patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus ſuum & ſanguinẽ dederat, cũ eo eſſent iterum bibituri. Sed Iudas poſtea cum ipſo non bibit. Ergo nõ accepit cũ aliis diſcipulis corpus Chriſti, & ſanguinẽ.

¶ 2 Præterea, Dominus impleuit quod præcepit: ſecundum illud Act. 1. cœpit Ieſus facere & docere. Sed ipſe præcepit Matt. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Cùm ergo ipſe cognoſceret Iudam eſſe peccatorem, videtur quòd ei corpus ſuum & ſanguinem non dederit.

¶ 3 Præterea, Chriſtus ſpecialiter legitur Iudæ panem intinctũ porrexiſſe, Ioã. 13. Si ergo corpus ſuum ei dedit, videtur quòd ſub buccella ei dederit, præcipuè cùm legatur ibidẽ, quòd poſt buccellã introiuit in eũ Satanas. Vbi Aug. *dicit, Hinc nos docemur, quàm ſit cauendũ malè accipere bonũ: ſi enim corripitur qui non diiudicat, id eſt nõ diſcernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo nõ damnabitur qui ad eius menſam fingens ſe amicũ, accedit inimicus? Sed cũ buccella intincta nõ accepit corpus Chriſti: vt enim Aug. *dicit ſuper illud Ioã. 13. Cùm intinxiſſet panẽ, dedit Iudæ Simonis Scariothis: nõ, vt putãt quidam, negligenter legẽtes, tunc Iudas corpus Chriſti accepit. Ergo videtur quòd Iudas corpus Chriſti nõ acceperit.

Tract. 62. in Ioann. circa princ. tom. 9.

Tract. 62. in Ioan. in med. tom. 9.

SED CONTRA eſt, quod Chryſoſt. † dicit, Iudas particeps exiſtens myſteriorum, conuerſus non eſt. Vnde fit ſcelus eius vtrinque immanius, tum quia tali propoſito imbutus adiit myſteria: tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Homil. 46. in Ioan. non remotè ante fi. tom. 3.

CONCLVSIO.

Tametſi Chriſtus indignum cognouit Iudam ſui corporis communione, decuit tamen ipſum vt illum cum aliis diſcipulis communicaret, ne iniuſtum ſine accuſatore damnaſſe videretur.

RESPONDEO dicendum, quòd Hilarius * poſuit ſuper Matthæum, quòd Chriſtus Iudæ corpus ſuum & ſanguinem non dedit. Et hoc quidẽ conueniens fuiſſet, conſiderata malitia Iudæ. Sed quia Chriſtus nobis debuit eſſe exemplum iuſtitiæ, non conueniebat eius magiſterio, vt Iudam occultum peccatorem, ſine accuſatore & euidẽti probatione ab aliorũ cõmunione ſepararet, ne per hoc daretur exemplum prælatis Eccleſiæ, ſimilia faciendi, & ipſe Iudas exaſperatus, inde ſumeret occaſionem peccandi. Et ideo dicẽdum eſt, quòd Iudas cũ aliis diſcipulis

Canone 30. in Mat. circa med.

corpus

*Dionyſ.ca.3. eccleſ. hierar. part.3. non longè à princ. † Aug. tract. 62. in Euan. Ioan. tom.9. * loco citato in corp art.*

corpus Domini & ſanguinem ſuſcepit: vt dicit Dio.* in lib. Eccleſ. hier. & Auguſt.† ſuper Ioan.

Ad primvm ergo dicendum, quod illa eſt ratio Hilar.* ad oſtendendum quòd Iudas corpus Chriſti non ſumpſit. Non tamen cogit: quia Chriſtus loquitur diſcipulis, à quorum collegio Iudas ſe ſeparauit, non autem Chriſtus eum excluſit. Et ideo Chriſtus quantum eſt in ſe, etiam cum Iuda vinum in regno Dei bibit: ſed hoc conuiuium ipſe Iudas repudiauit.

Ad secvndvm dicendum, quòd Chriſto nota erat Iudæ iniquitas, ſicut Deo: non autem erat ſibi nota per modum, quo hominibus innoteſcit. Et ideo Chriſtus Iudam non repulit à communione: vt daret exemplum, tales peccatores occultos non eſſe ab aliis ſacerdotibus expellendos.

Tract. 62. in Ioann. circa med. tom.9.

Ad tertivm dicendum, quòd ſine dubio Iudas ſub pane intincto corpus Chriſti non ſumpſit, ſed ſimplicem panem. Significatur autem fortaſſis (vt Auguſt*. ibidem dicit) per panis intinctionem fictio Iudę: vt enim inficiantur nonnulla, tinguntur. Si autem bonum aliquid hic ſignificat tinctio (ſcilicet dulcedinẽ bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione ſapidior redditur) idem bonum ingratum non immerito eſt ſecuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id quod eſt bonum, factum eſt ei malum: ſicut accidit circa ſumentes corpus Chriſti indignè. Et ſicut Aug.† ibidem dicit intelligendũ eſt, quod Dominus iam antea diſtribuerat omnibus diſcipulis ſuis ſacramentum corporis & ſanguinis ſui: vbi & ipſe Iudas erat, ſicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi ſecundum narrationem Ioan. Dominus per buccellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit proditorem.

Ibid.

Articvlvs III.

Vtrùm Chriſtus ſumpſerit & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile.

*4. diſt. 11. q. 3. art. 3. & diſt. 12. q. 1. art. 3. q. 1. cor. * gloſſ. ordin. ibid. † Ibidem.*

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſumpſerit, & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile. Quia ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos: dicit quædam gloſſ*. Illud corpus quod habuit per naturam, dedit diſcipulis in cœna non mortale & paſſibile. Et Leuit 2. ſuper illud, Si oblatio tua fuerit de ſartagine, dicit gloſſ. † Crux ſuper omnia fortis, carnem Chriſti, quæ ante paſſionem nõ videbatur eſui apta, poſt aptam fecit. Sed Chriſtus dedit corpus ſuum vt aptum ad manducandum. Ergo dedit tale quale habuit poſt paſſionem, ſcilicet impaſſibile: & immortale.

¶ 2 Præterea, Omne corpus paſſibile, per contactum & manducationem patitur. Si ergo corpus Chriſti erat paſſibile, per contactum & comeſtionem diſcipulorum paſſum fuiſſet.

¶ 3 Præterea, Verba ſacramentalia non ſunt modò maioris virtutis, quando proferuntur à ſacerdote in perſona Chriſti, quàm tunc quando fuerunt prolata ab ipſo Chriſto. Sed nunc virtute verborum ſacramentalium, in altari conſecratur corpus Chriſti impaſſibile & immortale. ergo multo magis tunc.

In lib. 4. de ſacro myſter. altaris c. 12. poſt med.

Sed contra eſt, quòd ſicut Innoc. III†. dicit, tale corpus tunc dedit diſcipulis, quale habuit. Habuit autem tunc corpus paſſibile & mortale. Ergo corpus paſſibile & mortale diſcipulis dedit.

Conclvsio.

Quanquam impaſſibili modo, paſſibile tamen corpus ſuum commedendum diſcipulis tradidit.

Respondeo dicendum, quòd Hugo de ſancto Vict. poſuit, quòd Chriſtus ante paſſionem diuerſis temporibus quatuor dotes corporis glorificati aſſumpſerit. ſcilicet ſubtilitatem in natiuitate, quando exiuit de clauſo vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare: claritatem in transfiguratione: impaſſibilitatem in cœna, quando corpus ſuum diſcipulis tradidit manducandum, & ſecundum hoc dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum impaſſibile & immortale. Sed quicquid ſit de aliis (de quibus ſupra dictum eſt*, quid ſentiri debeat) circa impaſſibilitatem tamen impoſſibile eſt eſſe quod dicitur. Manifeſtum eſt enim, quod idem corpus Chriſti erat quod à Diſcipulis tunc in propria ſpecie videbatur, & in ſpecie ſacramenti ſumebatur. Non autem erat impaſſibile, ſecundum quod in propria ſpecie videbatur, quinimo erat paſſioni paratum. Vnde nec ipſum corpus Chriſti, quod in ſpecie ſacramenti dabatur, impaſſibile erat. Impaſſibili tamen modo erat ſub ſpecie ſacramenti, quod in ſe erat paſſibile: ſicut inuiſibiliter quod in ſe erat viſibile. Sicut enim viſio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circunſtans medium viſionis, ita paſſio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt. Corpus autem Chriſti ſecundum quod eſt ſub ſacramento (vt ſuprà dictum eſt†) non comparatur ad ea quæ circunſtant, mediantibus propriis dimenſionibus quibus corpora ſe tangunt, ſed mediantibus dimenſionibus ſpecierum panis & vini. Et ideo ſpecies illæ ſunt quæ patiuntur & videntur, non autem ipſum corpus Chriſti.

q. 28. art. 2. ad 3. & q. 54. art. 1. ad 1.

q. 76. art. 4. 5. & 6.

Ad primvm ergo dicẽdum, quod Chriſtus dicitur nõ dediſſe corpus ſuũ mortale & paſſibile: quia nõ dedit mortali & paſſibili modo. Crux autem fecit carnẽ Chriſti aptam manducationi: inquantum hoc ſacramentum repræſentat paſſionem Chriſti.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi corpus Chriſti ſicut erat paſſibile, ita paſſibili modo fuiſſet ſub ſacramento.

Ad tertivm dicendum, (quòd ſicut ſuprà dictum eſt*) accidentia corporis Chriſti ſunt in ſacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi ſacramenti, ex qua eſt ibi ſubſtantia corporis Chriſti. Et ideo virtus verborum ſacramentalium ad hoc ſe extendit, vt ſit ſub ſacramento corpus Chriſti, ſcilicet quibuſcunque accidentibus realiter in eo exiſtentibus.

q. 76. art. 4.

Articvlvs IIII.

Vtrùm ſi hoc ſacramentũ tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum vel conſecratum, ibi moreretur.

4. diſ. 10. ar. 2. q. 1. co. & diſt. 11. q. 3 art. 4. & 4. contra c. 64. Et quol. 5. ar. 11. ad 1. Et Io. 6. lec. 6. fin. & 1. cor. 11. lec. 6. ſeq. 1. fin.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum in pixide, vel ab aliquo Apoſtolorum conſecratum, non ibi moreretur. Mors enim Chriſti accidit per eius paſſionem: Sed Chriſtus impaſſibili modo etiã tunc erat in hoc ſacramento. Ergo non poterat mori in hoc ſacramento.

¶ 2 Præterea, In morte Chriſti ſeparatus fuit ſanguis eius à corpore. Sed in hoc ſacramento ſimul eſt corpus Chriſti & ſanguis. Ergo Chriſtus in hoc ſacramento non moreretur.

¶ 3 Præterea, Mors accidit per ſeparationem animæ à corpore. Sed in hoc ſacramento continetur tam corpus quàm anima Chriſti. Ergo in hoc ſacramento non poterat Chriſtus mori.

Sed contra eſt, quod idem Chriſtus, qui erat in cruce fuiſſet, in ſacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in ſacramento conſeruato moreretur.

Conclvsio.

Idem Chriſtus ſeruatus in ſacramento mortuus fuiſſet: qui in cruce mortuus fuit.

Respondeo dicendum, quòd corpus Chriſti idem in ſubſtantia eſt in hoc ſacramento & in propria ſpecie, ſed non eodem modo. Nam in propria ſpecie contingit circunſtantia corpora per proprias dimenſiones, non autem prout eſt in hoc ſacramento: vt ſuprà dictum eſt.* Et ideo quicquid pertinet ad Chriſtum ſecundum quod in ſe eſt, poteſt attribui ei & in propria ſpecie & in

Art. præced. & q. 76. art. 4. 5. & 6.

in ſacramento exiſtenti: ſicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatū eſſe, & cætera huiuſmodi. Quæcūque verò conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinſeca, poſſunt ei attribui in propria ſpecie exiſtenti, non autem prout eſt in ſacramento: ſic irrideri, conſpui, crucifigi, flagellari, & cetera huiuſmodi. Vnde & quidam metricè dixerunt, Pixide ſeruato poteris ſignare dolorem Innatum, ſed non illatus conuenit illi.

In corp. art. Ad primvm ergo dicendum, quod (ſicut dictū eſt†) paſſio conuenit corpori paſſo per comparationem ad agens extrinſecum. Et ideo Chriſtus, ſecundum quòd eſt ſub hoc ſacramento, pati non poteſt: poteſt tamen mori.

q. 76. art. 1. ad 1. Ad secvndvm dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti ex vi conſecrationis: ſanguis autem ſub ſpecie vini. Sed nunc quidem, quando realiter ſanguis Chriſti non eſt ſeparatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & ſanguis Chriſti eſt ſub ſpecie panis ſimul cum corpore, & corpus ſub ſpecie vini ſimul cum ſanguine. Sed ſi tempore paſſionis Chriſti, quando realiter ſanguis fuit ſeparatus à corpore Chriſti, fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum: ſub ſpecie panis fuiſſet ſolum corpus, & ſub ſpecie vini fuiſſet ſolùm ſanguis.

In ſolut. præced. et loco ibi citato. Ad tertivm dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictū eſt†) anima Chriſti eſt in hoc ſacramento ex reali concomitantia, quia non eſt ſine corpore: non autem ex vi conſecrationis. Et ideo ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum vel peractum, quando anima erat à corpore realiter ſeparata, non fuiſſet anima Chriſti ſub hoc ſacramento: non propter defectum virtutis verborum, ſed propter aliam diſpoſitionem rei.

QVAESTIO LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de miniſtro huius ſacramenti.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrum conſecrare hoc ſacramētum ſit proprium ſacerdotis.

¶ Secundò, vtrùm plures ſacerdotes ſimul poſſint eandē hoſtiam conſecrare.

¶ Tertiò, vtrùm diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem.

¶ Quartò, vtrùm liceat ſacerdoti conſecranti à communione abſtinere.

¶ Quintò, vtrùm ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum.

¶ Sextò, vtrùm miſſa mali ſacerdotis minus valeat quàm boni.

¶ Septimò, vtrùm hæretici ſchiſmatici vel excommunicati poſſint conficere hoc ſacramentum.

¶ Octauò, vtrùm degradati.

¶ Nonò, vtrùm peccent, à talibus communionem recipientes.

¶ Decimò, vtrùm liceat ſacerdoti omnino à celebratione abſtinere.

4. diſt. 13. q. 1. art. 1. q͞o. 1 Et diſt. 17. q͞o. 3. art. 3. q͞o. 1. cor. Et diſt. 24. q. 2. art. 1. q. 2. cor. co. 2. & ar. 3. ad 2.

Articvlvs I.

Vtrùm conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdotis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd conſecratio huius ſacramenti non ſit propria ſacerdotis. Dictum eſt enim* ſuprà, quòd hoc ſacramentum conſecratur virtute verborum, quæ ſunt forma huius ſacramenti. Sed illa verba non mutantur, ſiue dicantur à ſacerdote, ſiue à quocunque alio. Ergo videtur ** q. 78. ar. 4.* quòd non ſolus ſacerdos, ſed etiam quilibet alius poſſit hoc ſacramentum conſecrare.

¶ 2 Præterea, Sacerdos hoc ſacramentū conficit in perſona Chriſti. Sed laicus ſanctus eſt vnitus Chriſto per charitatem. Ergo videtur quòd etiam laicus poſſit hoc ſacramentum conficere. Vnde & Chryſo*. dicit ſuper Matth. quòd omnis ſanctus eſt ſacerdos. *Chryſoſt. homil. 43. in Mat. in opere imperf. no remotè à princ. tom. 2.*

¶ 3 Præterea, Sicut baptiſmus ordinatur ad hominum ſalutem, ita & hoc ſacramentum: ſicut ex ſupradictis patet†. Sed etiam laicus poteſt baptizare: vt ſuprà dictum eſt*. Non ergo eſt proprium ſacerdotis conficere hoc ſacramentum. *† q. 79.* ** q. 67. art. 3*

¶ 4 Præterea, Hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Sed alias materias conſecrare, ſcilicet chriſma & oleum ſanctum, & oleum benedictum, pertinet ad ſolum Epiſcopum: quarum tamen conſecratio non eſt tantæ dignitatis, ſicut conſecratio Euchariſtiæ, in qua eſt totus Chriſtus. Ergo non eſt proprium ſacerdotis, ſed ſolius epiſcopi, hoc ſacramentum conficere.

Sed contra eſt quod Iſidor.† dicit in quadam epiſtola, & habetur in Decret. di. 25. Ad presbyterum pertinet ſacramentum corporis & ſanguinis Domini in altari Dei conficere. *In decret. diſ. 25. ca. Perlectis: Et dicitur Iſidorus id habere in epiſtol. ad Ludifredum.*

Conclvsio.

Proprium ſacerdotum munus eſt ſacrum Euchariſtiæ ſacramentum conficere.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) hoc ſacramentum eſt tantæ dignitatis, quòd non conficitur niſi in perſona Chriſti. Quicunque autem aliquid agit in perſona alterius, oportet hoc fieri per poteſtatem ab illo conceſſam. Sicut autem baptizato conceditur à Chriſto poteſtas ſumendi hoc ſacramentum: ita ſacerdoti, cùm ordinatur, confertur poteſtas hoc ſacramentum conſecrandi in perſona Chriſti. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum eſt à Domino: Hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum eſt, quòd proprium eſt ſacerdotum conficere hoc ſacramentum. *q. 78. art. 1. & 4.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd virtus ſacramentalis in pluribus conſiſtit, & non in vno tantum: ſicut virtus baptiſmi conſiſtit in ipſis verbis, & in aqua. Vnde & virtus conſecratiua non ſolùm conſiſtit in ipſis verbis: ſed etiam in poteſtate ſacerdoti tradita in ſua conſecratione & ordinatione: cùm ei dicitur ab epiſcopo, Accipe poteſtatem offerendi in Eccleſia ſacrificium, tam pro viuis quàm pro mortuis. Nam & virtus inſtrumentalis in pluribus inſtrumentis conſiſtit, per quæ agit principale agens.

Ad secvndvm dicendum, quòd laicus iuſtus vnitus eſt Chriſto vnione ſpirituali per fidem & charitatem, non autem per ſacramentalem poteſtatem. Et ideo habet ſpirituale ſacerdotium ad offerendum ſpirituales hoſtias: de quibus dicitur in Pſal. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. & Roman. 12. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem. Vnde & primæ Petri 2. dicitur: Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.

Ad tertivm dicendum, quòd perceptio huius ſacramenti non eſt tantæ neceſſitatis, ſicut perceptio baptiſmi, vt ex ſupradictis patet*. Et ideo licet in neceſſitatis articulo laicus poſſit baptizare, non tamen poteſt hoc ſacramentum conficere. *q. præced. art. 11. ad 2. & q. 73. art. 3.*

Ad qvartvm dicendum, quòd epiſcopus accipit poteſtatem vt agat in perſona Chriſti ſuper corpus eius myſticum, id eſt ſuper Eccleſiam. Quam quidem poteſtatem non accipit ſacerdos in ſua conſecratione: licet poſſit eam habere ex epiſcopi commiſſione. Et ideo ea, quæ non pertinent ad diſpoſitionem corporis myſtici, non reſeruantur epiſcopo: ſicut conſecratio huius ſacramenti.

menti. Ad epiſcopum vero pertinet tradere non ſolùm populo, ſed etiam ſacerdotibus ea, ex quibus poſſunt proprijs officijs vti. Et quia benedictio chriſmatis & olei ſancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ conſecrantur (puta altaris, Eccleſiæ veſtium, & vaſorũ) præſtat quandã idoneitatem ad ſacramenta perficienda, quæ pertinent ad officium ſacerdotum: ideo tales cõſecrationes epiſcopo reſeruantur, tanquam principi totius Eccleſiaſtici ordinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum plures ſacerdotes poſſint vnam & eandem hoſtiam conſecrare.

4. diſt. 13. q. 1. art. 2. q. 2. **q. 67. art. 6.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd plures ſacerdotes non poſſunt vnam & eandem hoſtiam conſecrare. Dictum eſt enim ſuprà*, quòd plures non poſſunt ſimul vnum baptizare. Sed non minor vis eſt ſacerdotis conſecrantis, quàm hominis baptizantis. Ergo etiam non poſſunt ſimul plures vnam hoſtiam conſecrare.

¶ 2 Præterea, Quod poteſt fieri per vnũ, ſuperfluè fit per multos. In ſacramentis autẽ nihil debet eſſe ſuperfluum. Cùm ergo vnus ſufficiat ad conſecrandum, videtur quòd plures non poſſint vnam hoſtiam conſecrare.

Tract. 26. in Ioan. tom. 9.

¶ 3 Præterea, Sicut dicit Auguſt.* ſuper Ioan. hoc ſacramentum eſt ſacramentum vnitatis. Sed contrarium vnitati eſſe videtur multitudo. Ergo non videtur conueniens eſſe huic ſacramẽto, quòd plures ſacerdotes eandem hoſtiam conſecrent.

SED CONTRA eſt, quod ſecundum conſuetudinẽ quarundam Eccleſiarum, ſacerdotes, cùm de nouo ordinantur, concelebrant epiſcopo ordinanti.

CONCLVSIO.

Poſſunt plures ſacerdotes de nouo ordinati ſimul eandem hoſtiam conſecrare, dummodo ſimul cum epiſcopo eadem verba in eodem inſtanti proferant.

art. præced.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) ſacerdos, cùm ordinatur, conſtituitur in gradu eorum, qui à Domino acceperunt poteſtatem conſecrandi in cœna. Et ideo ſecundum conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, ſicut Apoſtoli Chriſto cœnanti concœnauerunt; ita noui ordinati, epiſcopo ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur conſecratio ſuper eandem hoſtiam: quia ſicut Innocent. III.* dicit, omnium intentio debet ferri ad idem inſtans conſecrationis.

lib. 4. de ſacro. altaris myſterio, c. 25. circa med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus nõ legitur ſimul baptizaſſe cum Apoſtolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſi quilibet ſacerdotũ operaretur in virtute propria, ſuperfluerent alij celebrantes, vno ſufficienter celebrante. Sed quia ſacerdos non conſecrat niſi in perſona Chriſti, multi autem ſunt vnum in Chriſto, ideo non refert vtrùm per vnum aut per multos hoc ſacramentum conſecretur: niſi quòd oportet ritum Eccleſiæ ſeruari.

AD TERTIVM dicendum, quòd Euchariſtia eſt ſacramentum vnitatis Eccleſiaſticæ, quæ attenditur ſecundum hoc, quòd multi ſunt vnum in Chriſto.

ARTICVLVS III.

Vtrum diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ſolùm ad ſacerdotem.

4. diſt. 13. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3. Et diſt. 13. q. 1. art. 3. q. 1. & 2. **vt habetur in eius legenda.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd non pertineat ſolùm ad ſacerdotem diſpenſatio huius ſacramenti. Sanguis enim Chriſti non minus pertinet ad hoc ſacramentum, quàm corpus. Sed ſanguis Chriſti diſpenſatur per diacones: vnde & beatus Laurent.* dixit beato Sixto, Experire vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui cõmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem. Ergo & pari ratione diſpenſatio corporis Chriſti non pertinet ad ſolos ſacerdotes.

¶ 2 Præterea, Sacerdotes conſtituuntur miniſtri ſacramentorum. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, non in vſu, ad quem pertinet diſpenſatio. Ergo videtur quòd non pertineat ad ſacerdotem corpus Domini diſpenſare.

cap. 3. eccleſ. hier. part. 1. & cap. 4.

¶ 3 Præterea, Dionyſ.* dicit in lib. eccleſ. hier. quòd hoc ſacramentum habet perfectiuam virtutem, ſicut & chriſma. Sed ſignare chriſmate baptizatos, non pertinet ad ſacerdotem, ſed ad epiſcopum. Ergo etiam diſpenſare hoc ſacramentum, pertinet ad epiſcopum: non ad ſacerdotem.

De conſecr. diſt. 2. cap. Peruenit.

SED CONTRA eſt, quod dicitur* de conſec. diſt. 2. Peruenit ad notitiam noſtram, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit ſynodus, ne talis præſumptio vlterius fiat: ſed presbyter per ſemetipſum infirmos communicet.

CONCLVSIO.

Cùm ſacerdotes in Chriſti perſona perficiant ſacramentum, & medij ſint inter Deum & populum, ad eos maximè tanti ſacramenti diſpenſatio pertinet.

art. 1. huius quæſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ad ſacerdotem pertinet diſpenſatio corporis Chriſti, propter tria. Primò quidem, quia (ſicut dictum eſt*) ipſe conſecrat in perſona Chriſti. Ipſe autem Chriſtus ſicut conſecrauit corpus ſuum in cœna, ita & alijs ſumendum dedit. Vnde ſicut ad ſacerdotem pertinet conſecratio corporis Chriſti, ita ad eum pertinet diſpenſatio. Secundò, quia ſacerdos conſtituitur medius inter Deum & populum. Vnde ſicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet dona ſanctificata diuinitus, populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius ſacramenti, nulla re contingitur niſi conſecrata. Vnde & corporale & calix conſecrantur, & ſimiliter manus ſacerdotis, ad tangendum hoc ſacramentum. Vnde nulli alij tangere licet, niſi in neceſſitate: puta ſi caderet in terram, vel in aliquo alio neceſſitatis caſu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diaconus quaſi propinquus ordini ſacerdotali, aliquid participat de eius officio: vt ſcilicet diſpenſet ſanguinẽ, non autem corpus, niſi in neceſſitate iubente epiſcopo vel presbytero. Primò quidem, quia ſanguis Chriſti continetur in vaſe: vnde non oportet quòd tangatur à diſpenſante, ſicut tangitur corpus Chriſti. Secundò, quia ſanguis deſignat redemptionem à Chriſto in populum deriuatam: vnde & ſanguini admiſcetur aqua, quæ ſignificat populum. Et quia diaconi ſunt inter ſacerdotem & populum, magis conuenit diaconibus diſpenſatio ſanguinis, quàm diſpenſatio corporis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd eiuſdem eſt, hoc ſacramentum diſpenſare & conſecrare, ratione iam dicta†. *In corp. art.*

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutem ſacerdotis, inquantum diſpenſat ſanguinem: ita ſacerdos participat perfectiuam diſpẽſationem epiſcopi, inquantum diſpenſat hoc ſacramentum, quo perficitur hoc ſecũdum ſe per comparationem ad Chriſtum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, epiſcopo reſeruantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſacerdos conſecrans teneatur ſumere hoc ſacramentum.

Suprà q. 80. art. 12. Et 4. diſt. 12. q. 3. art. 2. q. 1.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos conſecrans non teneatur ſumere hoc ſacramentum. In alijs enim conſecrationibus, ille qui conſecrat materiam, non vtitur ea: ſicut epiſcopus conſecrans chriſma, non linitur eodem. Sed hoc ſacramentum conſiſtit in conſecratione materiæ. Ergo ſacerdos perficiens hoc ſacramentum, non neceſſe habet vti eodem: ſed poteſt licitè aſſumptione eius abſtinere.

¶ Præte-

¶ 2 Præterea, In aliis ſacramentis miniſter non præbet ſacramentum ſibiipſi: nullus enim baptizare poteſt ſeipſum, vt ſuprà dictum eſt*. Sed ſicut baptiſmus ordinatè diſpenſatur, ita & hoc ſacramentum. Ergo ſacerdos perficiens hoc ſacramentum, non debet ipſum ſumere à ſeipſo.

q.66.art.5. ad 4.arg.

¶ 3 Præterea, Contingit quandoque, quòd miraculoſè corpus Chriſti in altari apparet ſub ſpecie carnis, & ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, quæ non ſunt apta cibo & potui: vnde (ſicut ſuprà† dictũ eſt) propter hoc ſub alia ſpecie traduntur, ne ſint horrori ſumentibus. Ergo ſacerdos conſecrans, non ſemper tenetur ſumere hoc ſacramentum.

q.75.art.5. & q.76.art. 8.

Sed contra eſt, quod in concilio Toletano legitur, & habetur* de conſec. diſt. 2. c. relatum. Modis omnibus tenendum eſt, vt quotieſcunque ſacrificans corpus Chriſti & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti in altari immolat: totiens perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.

In concil. Tolet. 5. can. 5. de cõſec. diſt. 2. c. Relatum

Conclvsio.

Sacerdos quandocunque conſecrat, ſumere ſacramentum debet.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà* dictum eſt) Euchariſtia non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam ſacrificium. Quicunque autem ſacrificium offert, debet ſacrificij fieri particeps: quia exteri* ſacrificiũ quod offertur, ſignum eſt interioris ſacrificij, quo quis ſeipſum offert Deo: vt Auguſt.† dicit 10. de Ciuit. Dei. Vnde per hoc quod participat ſacrificio, oſtendit ad ſe ſacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc quod ſacrificium populo diſpenſat, oſtendit ſe eſſe diſpenſatorem diuinorum, quorum ipſe primò debet eſſe particeps: ſicut Dionyſ.* dicit in lib. Eccleſ. hier. Et ideo ipſe antè ſumere debet, quàm populo diſpenſet. Vnde & in prædicto ca.† legitur, Quale eſt ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur? Per hoc autẽ fit particeps, quòd de ſacrificio ſumit: ſecundum illud Apoſtoli 1. Cor. 10. Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? Et ideo neceſſe eſt quòd ſacerdos quotieſcunque conſecrat, ſumat integrè hoc ſacramentum.

q.79.art.5. & 7. *lib.10.cap.5 nu.5.* *cap.3. eccleſ. hier. declinãdo ad fin.* *† Eod. can. 5. 12. concilij Tolet.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd conſecratio chriſmatis vel cuiuſcunque alterius materiæ, non eſt ſacrificium, ſicut conſecratio Euchariſtiæ. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſacramentum baptiſmi perficitur in ipſo vſu materiæ. Et ideo nullus poteſt baptizare ſeipſum, quia in ſacramento non poteſt eſſe idem agens & patiens. Vnde nec in hoc ſacramento ſacerdos conſecrat ſeipſum, ſed panem & vinum. In qua conſecratione perficitur ſacramentum, vſus autem ſacramenti eſt conſequenter ſe habens ad hoc ſacramentum. Et ideo non eſt ſimile.

Ad tertivm dicendum, quòd ſi miraculoſè corpus Chriſti in altari ſub ſpecie carnis appareat, aut ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, non eſt ſumendũ. Dicit enim Hier.† ſuper Leuit. De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quã Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundum ſe nulli edere licet. Nec propter hoc ſacerdos transgreſſor efficitur: quia ea quæ miraculoſè fiunt, legibus non ſubduntur. Conſulendum tamen eſſet ſacerdoti, quòd iterato corpus & ſanguinem Domini conſecraret & ſumeret.

Refertur de conſec. diſt. 2 cap. De hac.

Articvlvs V.

4. diſt. 13. q. 1. art. 2. q. 3. ad 2.

Vtrum malus ſacerdos Euchariſtiam conſecrare poſſit.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd malus ſacerdos Euchariſtiam conſecrare non poſſit. Dicit enim Hieron.* ſuper Soph. Sacerdotes qui Euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem Domini populis diuidunt, impiè agunt in lege Chriſti, putantes Euchariſtiam precantis facere verba non vitam, & neceſſariam eſſe ſolennem orationem, & ſacerdotis merita: de quibus dicitur, Sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed ſacerdos peccator cùm ſit maculoſus, nec vitam habet nec merita huic conuenientia ſacramento. Ergo ſacerdos peccator non poteſt conſecrare Euchariſtiam.

**Super illud Soph. 3. Sacerdotes polluerunt ſanctum. tom. 6.*

¶ 2 Præterea, Damaſ.* dicit in 4. lib. quòd panis & vinum per aduentũ ſancti Spiritus, ſupernaturaliter tranſit in corpus & ſanguinem Domini. Sed Gelaſius papa dicit (ſicut habetur† in Decret. 1. q. 1. c. ſacroſancta) quomodo ad diuini myſterij conſecrationẽ, cæleſtis Spiritus inuocatus adueniet, ſi ſacerdos, qui eũm adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum ſacerdotem non poteſt Euchariſtia conſecrari.

lib. 4. orthod. fid. c. 14. non longè à med. *† In decret. 1. q. 1. c. Sacroſancta.*

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentũ ſacerdotis benedictione conſecratur. Sed benedictio ſacerdotis peccatoris non eſt efficax ad conſecrationem huius ſacramenti: cùm ſcriptum ſit Mala. 2. Maledicam benedictionibus veſtris. & Dionyſ.* dicit in Epiſtola ad Demophilum monachum, Perfectè cecidit à ſacerdotali ordine, qui non eſt illuminatus: & audax quidem nimium mihi videtur talis, ſacerdotalibus manum apponens: & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) ſuper diuina ſymbola Chriſti firmiter enunciare.

circa med. illius.

Sed contra eſt quod Auguſt.* dicit in lib. de corpore Domini, Intra Eccleſiam catholicam, in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur ſacerdote: quia non immeritò conſecrantis, ſed in verbo perficitur Creatoris & virtute Spiritus ſancti.

Refertur 1. q. 1. c. Intra catholicam. Et de cõſecr. diſt. 2. c. Vtrũ ſub.

Conclvsio.

Cùm ſacerdotes non propria, ſed Chriſti virtute conficiant ſacramentum, poſſunt etiam ſi mali fuerint, perficere ſacramentum.

Respondeo dicẽdum, quòd (ſicut ſuprà* dictum eſt) ſacerdos conſecrat hoc ſacramentum non virtute propria, ſed ſicut miniſter Chriſti, in cuius perſona conſecrat hoc ſacramentum. Non autem ex hoc ipſo deſinit aliquis miniſter eſſe Chriſti, quòd eſt malus: habet enim Dominus bonos & malos miniſtros ſeu ſeruos. Vnde Matth. 24. Dominus dicit, Quiſputas eſt fidelis ſeruus & prudens, &c. & poſtea ſubdit, Si autem dixerit malus ille ſeruus in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus dicit 1. Corinth. 5. 4. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti: & tamen poſtea ſubdit, Nihil mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Erat ergo certus ſe eſſe miniſtrum Chriſti: tamen non erat certus ſe eſſe iuſtum. Poteſt ergo aliquis eſſe miniſter Chriſti, etiam ſi iuſtus non ſit. Et hoc ad excellentiam Chriſti pertinet: cui ſicut vero Deo ſeruiunt non ſolùm bona, ſed etiam mala, quæ per ipſius prouidentiam in eius gloriam ordinantur. Vnde manifeſtum eſt, quòd ſacerdotes etiam ſi non ſint iuſti, ſed peccatores, poſſunt Euchariſtiam conſecrare.

art. 1. & 2. huius quæſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Hieronym.* per illa verba improbat errorem ſacerdotum, qui credebant ſe dignè poſſe Euchariſtiam conſecrare, ex hoc ſolo quòd ſunt ſacerdotes: etiam ſi ſint peccatores. Quod improbat Hieron. per hoc, quòd maculoſi ad altare accedere, prohibentur. Non tamen remouetur, quin ſi acceſſerint, ſit verum ſacrificium quod offerunt.

loco citato in arg.

Ad secvndvm dicendum, quòd ante illa verba Gelaſius papa* præmittit, Sacroſancta religio, quæ catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reuerentiam vendicat: vt ad eam quilibet niſi pura conſcientia non audeat peruenire. Ex quo manifeſtè apparet eius intentionis eſſe, quòd peccator ſacerdos non debet ad hoc ſacramentum accedere. Vnde per hoc quod ſubdit, Quomodo cæleſtis Spiritus aduocatus adueniet, intelligi oportet quòd non aduenit ex merito ſacerdotis, ſed ex virtute Chriſti, cuius verba profert ſacerdos.

In princ. cap. citati in arg. 1.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut eadem actio, inquãn-

inquantum fit ex praua intentione miniſtri, poteſt eſſe mala: bona autem, inquantum fit ex bona intentione Domini: ita benedictio ſacerdotis peccatoris, inquantum ab ipſo indignè fit, eſt maledictione digna (& quaſi infamia ſiue blaſphemia, & non oratio reputatur) inquantum autem profertur ex perſona Chriſti, eſt ſacta & efficax ad ſanctificandum. Vnde ſignanter dicitur, Maledicam benedictionibus veſtris.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm miſſa mali ſacerdotis minus valeat, quàm miſſa ſacerdotis boni.

4 diſt. 13. q. 1. art. 1. q. 5. † Refertur hoc in decret. 1. q. 1. c. Multi. ante med.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quod miſſa ſacerdotis mali non minus valeat quàm miſſa ſacerdotis boni. Dicit enim Greg.† in Regiſtro, Heu in quàm magnum laqueum incidunt qui diuina & occulta myſteria, plus ab aliis ſanctificata poſſe fieri credunt: cùm vnus idemque Spiritus ſanctus ea myſteria occultè atque inuiſibiliter operando ſanctificet. Sed hæc occulta myſteria celebrantur in miſſa. Ergo miſſa mali ſacerdotis non minus valet, quàm miſſa boni.

¶ 2 Præterea, Sicut baptiſmus traditur à miniſtro in virtute Chriſti, qui baptizat, ita & hoc ſacramentum in perſona Chriſti conſecratur. Sed non melior baptiſmus datur à meliori miniſtro: vt ſuprà dictum eſt*. Ergo etiam neque melior miſſa eſt, quæ celebratur à meliori ſacerdote.

q. 64 art. 5. & q. 67 art. 5. & alibi.

¶ 3 Præterea, Sicut merita ſacerdotum differunt per bonum & melius: ita etiam differunt per bonum & malũ. Si ergo miſſa melioris ſacerdotis eſt melior, ſequitur quòd miſſa mali ſacerdotis ſit mala. Quod eſt inconueniens: quia malitia miniſtrorum non poteſt redundare in Chriſti myſteria: ſicut Auguſt.* dicit in lib. de Baptiſmo. Ergo neque miſſa melioris ſacerdotis eſt melior.

lib. 2. contra literas Petiliani c. 47. circa fin. aliis verbis. tom. 7

SED CONTRA eſt, quòd habetur in Decretis 1. quæſtio. 1†. Quanto ſacerdotes fuerint digniores, tantò facilius in neceſſitatibus, quibus clamant, exaudiuntur.

† in decret. 1. q. 1. cap. Ipſi ſacerdotes.

CONCLVSIO.

Quo ad ſacramentũ mali ſacerdotis miſſa non minus valet quàm boni, quo ad orationes tamen, melioris ſacerdotis magis eſt fructuoſa: quanquam ſi in perſona Eccleſiæ fiat, non modo boni ſacerdotis miſſa, ſed etiam mali fructuoſa ſit.

RESPONDEO dicendum, quòd in miſſa duo eſt conſiderare, ſcilicet ipſum ſacramentum, quod eſt principale: & orationes, quæ in miſſa fiunt pro viuis & mortuis. Quantum ergo ad ſacramentum, non minus valet miſſa ſacerdotis mali, quàm boni: quia vtrobique idem conficitur ſacramentum. Oratio etiam quæ fit in miſſa, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo inquantum habet efficaciam ex deuotione ſacerdotis orantis. Et ſic non eſt dubium, quòd miſſa melioris ſacerdotis magis eſt fructuoſa. Alio modo inquantum oratio in miſſa profertur à ſacerdote in perſona totius Eccleſiæ, cuius ſacerdos eſt miniſter. Quod quidem miniſterium etiam in peccatoribus manet: ſicut ſuprà dictũ eſt† de miniſterio Chriſti. Vnde etiam quantum ad hoc eſt fructuoſa non ſolùm oratio ſacerdotis peccatoris in miſſa: ſed etiã omnes eius orationes, quas facit in Eccleſiaſticis officiis, in quibus gerit perſonam Eccleſiæ: licet orationes eius priuatæ non ſint fructuoſæ: ſecundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Greg. loquitur ibi quantum ad ſanctitatem diuini ſacramenti.

AD SECVNDVM dicendum, quod in ſacramento baptiſmi non fiunt ſolennes orationes, pro omnibus fidelibus, ſicut in miſſa. Et ideo quantum ad hoc non eſt ſimile. Eſt autem ſimile quantum ad effectum ſacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quòd per virtutem Spiritus ſancti (qui per vnitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Chriſti) fit quòd bonum priuatum quod eſt in miſſa ſacerdotis boni, eſt fructuoſum aliis. Malum autem priuatum vnius hominis non poteſt alteri nocere, niſi per aliquem conſenſum: vt Aug†. dicit in lib. contra Parmenianum.

lib. 2. ex cap. 13. tom. 7. & ex tract. 5 in Ioan. to. 9.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati poſſint conſecrare.

4 diſt. 13. q. 1. art. 1. q. 3. & in expo. in princip. & diſt. 18. q. 1. art. 2. q. 3. ad 2. & diſ. 19 q. 1. art. 2. q. 3. ad primũ. Et quol. 12. art. 16.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hæretici, ſchiſmatici & excommunicati, Euchariſtiam conſecrare non poſſint. Dicit enim Aug.† quòd extra Eccleſiam catholicam nõ eſt locus veri ſacrificij. Et Leo papa dicit*, & habetur in Decretis 1. quæſt. 1. Aliter, ſcilicet quàm in Eccleſia, quę corpus Chriſti eſt nec rata ſunt ſacerdotia, nec vera ſacrificia. Sed hæretici, ſchiſmatici & excommunicati ſunt ab Eccleſia ſeparati. Ergo non poſſunt verum ſacrificium conficere.

¶ 2 Præterea, Sicut ibidem legitur, Inno.† Papa dicit, Arrianos ceteraſque eiuſmodi peſtes, quia laicos eorum ſub imagine pœnitentiæ ſuſcipimus, non videntur clerici eorum cum ſacerdotij aut cuiuſpiam myſterij ſuſcipiendi dignitate eſſe: quibus ſolum baptiſma ratum eſſe permittimus. Sed non poteſt aliquis conſecrare Euchariſtiam, niſi ſit cum ſacerdotij dignitate. Ergo hæretici & ceteri huiuſmodi, non poſſunt Euchariſtiam conſecrare

† In li. ſentẽt. ex Aug. collectarum. c. 15 tom. 3.
** Leo in epiſ. 38. habetur 1. q. 1. ca. In Eccleſia Dei.*
† 1. q. 1. cap. Arrianos.

¶ 3 Præterea, Ille qui eſt extra Eccleſiam, non videtur aliquid poſſe agere in perſona totius Eccleſię, ſed ſacerdos conſecrans Euchariſtiam, hoc agit in perſona totius Eccleſiæ: quod patet ex hoc, quod omnes orationes proponit in perſona Eccleſiæ. Ergo videtur quòd illi qui ſunt extra Eccleſiam, ſcilicet hæretici, ſchiſmatici & excõmunicati, non poſſint conſecrare Euchariſtiam.

SED CONTRA eſt, quod Auguſt*. dicit in 2. cõtra Parmenianum, Sicut baptiſmus in eis, ſcilicet hæreticis, ſchiſmaticis & excommunicatis, ita ordinatio manſit integra. Sed ex vi ordinationis ſacerdos poteſt conſecrare Euchariſtiam: Ergo hæretici, ſchiſmatici & excommunicati, cùm in eis maneat ordinatio integra, videtur quod poſſint conſecrare Euchariſtiam.

lib. 2. c. 13. tom. 7.

CONCLVSIO.

Quanquam non rectè, & non ſine mortali crimine, poſſunt tamen ſchiſmatici, atque excommunicati hoſtiam conſecrare, dummodo ſint ordinati, cum conſecratio ſit actus conſequens ordinis poteſtatem.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd hæretici, ſchiſmatici & excommunicati, quia ſunt extra Eccleſiam, non poſſunt conficere hoc ſacramentum. Sed in hoc decipiuntur: quia ſicut Auguſtinus* dicit in 2. contra Parmenianum, aliud eſt aliquid omnino non habere, aliud autem non rectè habere: & ſimiliter etiam eſt aliud non dare, & aliud non rectè dare. Illi igitur, qui intra Eccleſiam conſtituti, receperunt poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam in ordinatione ſacerdotij, rectè quidem habent poteſtatem, ſed non rectè ea vtuntur, ſi poſtmodum per hæreſim aut ſchiſma vel excommunicationem, ab Eccleſia ſeparentur. Qui autem ſic ſeparati ordinantur, nec rectè habent poteſtatem, nec rectè vtuntur. Quod tamen vtrique poteſtatem habeant, patet per hoc, quòd (ſicut Auguſtinus† ibidem dicit) cùm redeunt ad vnitatem Eccleſiæ, non reordinantur, ſed recipiuntur in ſuis ordinibus. Et quia conſecratio Euchariſtiæ eſt actus conſequens ordinis poteſtatem, illi qui ſunt ab Eccleſia ſeparati per hæreſim, aut ſchiſma, vel excommunicationem, poſſunt quidem conſecrare Euchariſtiam, quæ ab eis conſecrata verum corpus & ſanguinem Chriſti continet: non tamen hoc rectè faciunt, ſed peccant facientes. Et ideo fructum ſacrificij nõ percipiunt: quod eſt ſacrificium ſpirituale.

lib. c. 13. ante med. tom. 7.
libr. 2. contra Parmenianũ. c. 13. tom. 7.

AD

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd auctoritates illæ & ſimiles intelligendæ ſunt quantum ad hoc quòd non rectè extra Eccleſiam ſacrificium offertur. Vnde, extra Eccleſiam non poteſt eſſe ſpirituale ſacrificium, quod eſt verum veritate fructus, licet ſit verũ veritate ſacramenti: ſicut etiam ſuprà dictum eſt†, quòd peccator ſumit corpus Chriſti ſacramentaliter, ſed non ſpiritualiter.

Q.80.art.3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſolus baptiſmus permittitur eſſe ratus hæreticis & ſchiſmaticis, quia poſſunt licitè baptizare in articulo neceſſitatis. In nullo autem caſu licitè poſſunt Euchariſtiam conſecrare, vel alia ſacramenta conferre.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſacerdos in miſſa in orationibus quidem loquitur in perſona Eccleſiæ, in cuius vnitate conſiſtit. Sed in conſecratione ſacramenti loquitur in perſona Chriſti, cuius vicem in hoc gerit per ordinis poteſtatem. Et ideo ſi ſacerdos ab vnitate Eccleſiæ præciſus, miſſam celebret, quia poteſtatem ordinis non amittit, conſecrat verum corpus & ſanguinẽ Chriſti: ſed quia eſt ab Eccleſiæ vnitate ſeparatus, orationes eius efficaciam non habent.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm ſacerdos degradatus poſſit hoc ſacramentum conficere.

4.diſt.13.q.1.art.1.q.4. Et quol. 12. art.16.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos degradatus non poſſit hoc ſacramentum cõficere. Nullus enim conficit hoc ſacramẽtum niſi per poteſtatem conſecrandi quam habet. Sed degradatus non habet poteſtatem conſecrandi, licet habeat poteſtatem baptizandi: vt dicit Canon.1.q.1.cap.quidã.† Ergo videtur quòd presbyter degradatus non poſſit Euchariſtiam conſecrare.

Habetur in decretis 1.q.1.cap. Quod quidam, circa medium.

¶ 2 Præterea, Ille qui aliquid dat, poteſt etiam auferre. Sed Epiſcopus dat presbytero poteſtatem conſecrandi, ordinando ipſum. Ergo etiam poteſt ei auferre, degradando eum.

¶ 3 Præterea, Sacerdos per degradationẽm aut amittit poteſtatem conſecrandi, aut ſolam executionem. Sed non ſolam executionem: quia ſic non plus amitteret degradatus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur quòd amittat poteſtatem conſecrandi. Et ita videtur quòd non poſſit conficere hoc ſacramentum.

Lib.2.ca.13 tom.7.

SED CONTRA eſt, quòd †Auguſtinus in 2. contra Parmenianum probat, quòd apoſtatæ à fide non carent baptiſmate, per hoc quòd per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur. Sed ſimiliter degradatus, ſi reconcilietur, non eſt iterum ordinandus. Ergo non amiſit poteſtatem conſecrandi. Et ita ſacerdos degradatus poteſt conficere hoc ſacramentum.

CONCLVSIO.

Poteſt ſacerdos degradatus ſacramentum conficere, cum per degradationem characterem non amiſerit.

RESPONDEO dicendũ, quòd poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, pertinet ad characterem ſacerdotalis ordinis. Character autem cuilibet, quia cum quadam conſecratione datur, indelebilis eſt. vt ſuprà dictũ eſt*, ſicut & quarumcunque rerum conſecrationes perpetuæ ſunt, nec amitti, nec reiterari poſſunt. Vnde manifeſtum eſt, quòd poteſtas conſecrandi non amittitur per degradationem. Dicit enim †Auguſtinus in Secundo contra Parmenianum. Vtrunque, ſcilicet baptiſmus & ordo, ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrunque homini datur: illud, cùm baptizatur; iſtud, cùm ordinatur: ideoque non licet à catholicis vtrunque iterari. Et ſic patet, quòd Sacerdos degradatus poteſt conficere hoc Sacramentum.

Q.63.art.5.

Lib.2.ca.13 à medio to.7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Canon ille non loquitur aſſertiuè, ſed inquiſitiuè: ſicut ex circunſtãtia literæ haberi poteſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Epiſcopus nõ dat poteſtatẽ ſacerdotalis ordinis propria virtute, ſed inſtrumentaliter, ſicut miniſter Dei. Cuius effectus per hominem tolli non poteſt: ſecundũ illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et ideo epiſcopus non poteſt hanc poteſtatẽ auferre: ſicut nec ille qui baptizat, poteſt auferre characterem baptiſmalem.

AD TERTIVM dicendum, quòd excommunicatio eſt medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio ſacerdotalis poteſtatis, quaſi in perpetuum, ſed ad correctionem vſque ad tempus. Degradatis autem aufertur executio quaſi in perpetuum condemnatis.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, ſeu peccatoribus, communionem recipere, & eorum miſſam audire.

Suprà q.64. art.9. ad ſecundum & tert. Et 4. di. 13. q.1. art. 3. quæſt.3.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquis licitè poſſit communionem recipere à ſacerdotibus hæreticis vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis miſſam audire. Sicut enim †Aug. contra Petilianum dicit: Neque in homine bono, neque in homine malo aliquis Dei fugiat ſacramenta. Sed Sacerdotes quamuis ſint peccatores & hæretici, vel excommunicati, verum conficiunt ſacramentum. Ergo videtur quòd non ſit vitandum ab eis communionem accipere, vel eorum miſſam audire.

†Refertur hoc in decr. 1. q. 1. ca. Neque. in principio.

¶ 2 Præterea, Corpus Chriſti verum, figuratiuum eſt corporis myſtici: ſicut ſuprà dictum eſt†. Sed à prædictis ſacerdotibus verum corpus Chriſti conſecratur. Ergo videtur quòd illi qui ſunt de corpore myſtico, poſſint eorũ ſacrificiis communicare.

Q.80. art.4.

¶ 3 Præterea, Multa peccata ſunt grauiora quàm fornicatio. Sed non eſt prohibitum audire miſſas ſacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet eſſe prohibitum audire miſſas ſacerdotum fornicariorum.

SED CONTRA eſt, quòd Canon dicit 32.*diſtinct. Nullus miſſam audiat ſacerdotis, quẽ indubitanter concubinam nouit habere: Et †Gregor. dicit in 3. dial. quòd pater perfidus Arrianum epiſcopũ miſit ad filium, vt de eius manu ſacrilega conſecrationis communionẽ perciperet: ſed vir Deo deditus Arriano epiſcopo venienti exprobrauit, vt debuit.

diſt. 32. ca. Nullus. Gregor. lib. 3. Dialog. c. 31. parum à principio.

CONCLVSIO.

Non licet ab excommunicatis, & hæreticis & ſchiſmaticis, ſeu publicis peccatoribus ſacramentũ ſuſcipere, vel miſſam audire.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt*) ſacerdotes ſi ſint hæretici, vel ſchiſmatici, vel excõmunicati, vel etiam peccatores, quamuis habeant poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, non tamen ea rectè vtuntur, ſed peccant vtentes. Quicunque autem communicat alicui in peccato, ipſe particeps peccati efficitur. Vnde & in ſecunda Canon. Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (ſcilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. Et ideo non licet à prædictis communionem accipere, aut eorum miſſam audire. Differt tamen inter prædictas ſectas. Nam hæretici & ſchiſmatici & excommunicati, ſunt per ſententiam Eccleſiæ, executione conſecrandi priuati: & ideo peccat quicũque eorum miſſam audit, vel ab eis accipit ſacramenta. Sed non omnes peccatores ſunt per ſententiam Eccleſiæ executione huius poteſtatis priuati. Et ſic quamuis ſint ſuſpenſi quantum ad ſe ex ſententia diuina: non tamen quantum ad alios ex ſententia Eccleſię. Et ideo vſque ad ſententiam Eccleſiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum miſſam audire. Vnde ſuper illud 1. Corinth. 5. Cum huiuſmodi nec cibum ſumere, dicit glo. †Auguſt. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpitionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio: ſed potius ex lege Dei ſecundum ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro confeſſum, ſiue accuſatum & conuictum.

Art.5. 7. & 8. huius q.

circa finem illius.

Eſt Aug. in li. de vtilitate pœnit. à med. tom.9. Habetur etiã hic li. 10. homiliarum 50. homil. & eſt vltima.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in hoc quòd refugimus audire miſſas talium ſacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus Dei ſacramenta: ſed potius ea veneramur. Vnde hoſtia à talibus ſacerdotibus conſecrata, eſt adoranda: & ſi reſeruetur, licitè poteſt ſumi à ſacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indignè miniſtrantium.

Ad secvndvm dicendum, quòd vnitas corporis myſtici eſt fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indignè percipiunt vel miniſtrant, priuantur fructu: vt ſuprà dictum eſt†. Et ideo non eſt ſumendum ex eorũ diſpenſatione ſacramentum, ab eis qui non ſunt in vnitate Eccleſiæ.

Q. 80. art. 4. & art. 7. huius quæſt.

Ad tertivm dicendum, quòd licet fornicatio non ſit grauior cæteris peccatis: tamen ad eam proniores ſunt homines propter carnis concupiſcentiam. Et ideo ſpecialiter hoc peccatum ſacerdotibus prohibitũ eſt ab Eccleſia, & ne aliquis audiat miſſam concubinarij ſacerdotis. Sed hoc intelligendum eſt de notorio vel per ſententiam, quæ fertur in conuictum, vel per confeſſionem in iure factam, vel quando non poteſt peccatum aliqua tergiuerſatione celari.

Articvlvs X.

Vtrùm liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere.

4. diſt. 12. q. 3. art. 2. q. 3. & diſt. 13. q. 1. art. 1. q. 1.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur quòd liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere. Sicut enim ad officium ſacerdotis pertinet Euchariſtiam conſecrare, ita etiam baptizare, in alijs ſacramentis miniſtrare. Sed ſacerdos nõ tenetur miniſtrare in alijs ſacramentis, niſi propter curam animarũ ſuſceptam. Ergo videtur, quòd nec etiam teneatur Euchariſtiam conſecrare, ſi curam non habeat animarum.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur facere quod ſibi non licet: alioquin eſſet perplexus. Sed ſacerdoti peccatori vel etiam excommunicato, non licet Euchariſtiam conſecrare: vt ſuprà dictum eſt†. Ergo videtur quòd tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij: alioquin ex ſua culpa commodum reportarent.

Artic. 7. huius quæſt.

¶ 3 Præterea, Dignitas ſacerdotalis non perditur per ſubſequentem infirmitatem: dicit enim *Gelaſius Papa, & habetur in decretis diſt. 55. Præcepta canonica ſicut non patiuntur venire ad ſacerdotium debiles corpore, ita ſi quis in eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus: amittere non poteſt quod tempore ſuæ ſynceritatis accepit. Contingit autem quandoque quòd ordinati in ſacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur, ſicut eſt lepra vel morbus caducus, vel aliquid aliud huiuſmodi. Non ergo videtur quòd ſacerdotes ad celebrandum teneantur.

Gelaſ. Palladio Epiſt. ſcribens: Habetur in decretis di. 55. cap. Præcepta canonica

Sed contra eſt, quod Ambr. dicit in quadã oratione: Graue eſt, quòd ad menſam tuam mundo corde & manibus innocẽtibus nõ venimus, ſed grauius eſt, ſi dum peccata metuimus, etiam ſacrificium non reddamus.

Conclvsio.

Non licet ſacerdoti, etſi curam non habeat animarum, omnino à conſecratione abſtinere, ſed ſaltem diebus feſtiuis, quibus maximè Chriſti fideles communicare conſueuerunt, celebrare tenetur.

Respondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd ſacerdos poteſt omnino à conſecratione licitè abſtinere, niſi teneatur ex cura ſibi commiſſa celebrare populo & ſacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia vnuſquiſque tenetur vti gratia ſibi data, cùm fuerit opportunum: ſecundum illud 2. ad Cor. 6. Hortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autẽ ſacrificium offerendi, non ſolùm attenditur per comparationem ad fideles Chriſti, quibus oportet ſacramenta miniſtrari, ſed principaliter per comparationem ad Deũ, cui conſecratione huius ſacramenti ſacrificium offertur. Vnde ſacerdoti etiam ſi non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione ceſſare: ſed ſaltem videtur quòd celebrare teneatur in præcipuis feſtis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare cõſueuerunt. Et hinc eſt quod 1. Mach. 4. contra quoſdã ſacerdotes dicitur, quod iam nõ circa altaris officia dediti erãt contempto templo, & ſacrificiis neglectis.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd alia ſacramẽta perficiuntur in vſu fidelium. Et ideo in alijs miniſtrare non tenetur niſi ille qui ſuper fideles ſuſcipit curam. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione Euchariſtiæ, in qua ſacrificium Deo offertur: ad quod ſacerdos obligatur Deo ex ordine iam ſuſcepto.

Ad secvndvm dicendũ, quòd ſacerdos peccator, ſi per ſententiam Eccleſiæ ſit executione ordinis priuatus, vel ſimpliciter vel ad tempus, redditus eſt impotẽs ad ſacrificium offerẽdum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit ſibi in detrimẽtum ſpiritualis fructus magis quàm in emolumentum.

Si verò non ſit priuatus poteſtate celebrandi, non ſoluitur obligatio; nec tamen perplexus eſt: quia poteſt de peccato pœnitere, & celebrare.

Ad tertivm dicendũ, quòd debilitas vel ægritudo ſuperueniens ordini ſacerdotali, ordinem non tollit: executionem tamen ordinis tollit quantum ad conſecrationem Euchariſtiæ. Quandoque quidem propter impoſſibilitatem executionis: ſicut ſi priuetur oculis, aut digitis, aut vſu linguæ. Quandoque autem propter periculum, ſicut patet de eo qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunque alienationem mentis. Quandoque propter abominationem: ſicut patet de leproſo, qui non debet publicè celebrare. Poteſt tamen miſſam dicere occultè, niſi lepra adeò inualuerit, quod per corroſionem membrorum, eum ad hoc reddiderit impotentem.

QVAESTIO LXXXIII.

De ritu huius ſacramenti, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ritu huius ſacramenti.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm in celebratione huius myſterij Chriſtus immoletur.

¶ Secundò, de tempore celebrationis.

¶ Tertiò, de loco & alijs, quæ pertinent ad *apparatum huius celebrationis. *Alias aptitudinẽ.

¶ Quartò, de his quæ in celebratione huius myſterij dicuntur.

¶ Quintò, de his quæ circa celebrationem huius myſterij fiunt.

¶ Sextò, de defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramenti occurrunt.

Articvlvs I.

Vtrùm in hoc ſacramento Chriſtus immoletur.

Infrà artic. 2. cor. & ad 1. & 2.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd in celebratione huius ſacramenti, Chriſtus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quòd Chriſtus vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Chriſtus ergo non immolatur in celebratione huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Immolatio Chriſti facta eſt in cruce, in qua tradidit ſemetipſum oblationẽ & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis: vt dicitur Epheſ. 5. Sed in celebratione huius myſterij Chriſtus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

¶ 3 Præterea, Sicut *Auguſt. dicit in 4. lib. de Trinit. in immolatione Chriſti idem eſt ſacerdos & hoſtia. Sed in celebratione huius ſacramenti non eſt idem ſacerdos & ho-

Li. 4. ca. 14. in fine: & ca. 7. in princ. to. 3

& hoſtia. Ergo celebratio huius ſacramenti non eſt Chriſti immolatio.

Habetur de cõſecr. diſt. 2. c. Semel immolatus.

SED CONTRA eſt, quod† Auguſt. dicit in lib. ſent. Proſperi: Semel immolatus eſt in ſemetipſo Chriſtus, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.

CONCLVSIO.

Quia huius ſacramenti celebratio imago quædam eſt paſſionis Chriſti, conuenienter dicitur Chriſti immolatio.

In li. quæſt. ad Simplicia. q. 3 parum ante mediũ tom. 4.

Q. 79. art. 1. & 3. & 73. art. 6.

In cap. 10. ad Heb. nõ procul à princip. to. 5

RESPONDEO dicendum, quòd duplici ratione celebratio huius ſacramẽti dicitur immolatio Chriſti. Primò quidem: quia ſicut dicit * Auguſt. ad Simplicium: ſolent imagines earũ rerum nominibus appellari, quarum imagines ſunt: ſicut cùm intuẽtes tabulam aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero eſt, & ille Saluſtius. Celebratio autem huius ſacramẽti (ſicut ſuprà dictũ eſt†) imago quædam eſt repræſentatiua paſſionis Chriſti, quæ eſt vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius ſacramenti dicitur Chriſti immolatio. Vnde† Ambr. dicit ſuper Epiſtolam ad Hebr. In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia, ad ſalutem ſempiternam potens; quid ergo nos, nónne per ſingulos dies offerimus? ſed ad recordationem mortis eius. Alio modo quantum ad effectum paſſionis Chriſti: quia ſcilicet per hoc ſacramentum participes efficimur fructus Dominicæ paſſionis. Vnde in quadam Dominicali oratione ſecreta dicitur: Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum, poterat dici Chriſtus immolari etiam in figuris veteris Teſtamenti. Vnde & Apoc. 13. dicitur: Quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Sed quantum ad ſecundum modum proprium eſt huic ſacramento, quòd in eius celebratione Chriſtus immoletur.

In cap. 10. ad Hebræos, nõ longe à principio tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſicut † Ambr. ibidem dicit: Vna eſt hoſtia (quam ſcilicet Chriſtus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius. Sicut enim quod vbique offertur, vnum eſt corpus & nõ multa corpora, ita & vnum ſacrificium.

AD SECVNDVM dicẽdum, quod ſicut celebratio huius ſacramẽti eſt imago repræſentatiua paſſionis Chriſti, ita altare eſt repræſentatiuũ crucis ipſius, in qua Chriſtus in propria ſpecie immolatus eſt.

Quæſt. 82. art. 1. & 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd per eandem rationem etiam ſacerdos gerit imaginem Chriſti, in cuius perſona & virtute verba pronuntiat ad conſecrandum: vt ex ſupradictis patet*. Et ita quodammodo idem eſt ſacerdos & hoſtia.

ARTICVLVS II.

Vtrùm conuenienter ſit determinatum tempus celebrationis.

4. diſt. 13. q. 1. ar. 1. 2. q. 4.

art. præcedẽti

In præfat. 2. Pſal. 21. circa principium tom. 8.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ſit determinatum tempus celebrationis huius myſterij. Hoc enim ſacramẽtum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis: vt dictum eſt†. Sed commemoratio Dominicæ paſſionis fit in Eccleſia ſemel in anno. Dicit enim *Aug. ſuper Pſal 21. Quotieſcunque Paſcha celebratur, nunquid toties Chriſtus occiditur: ſed tamẽ anniuerſaria recordatio repræſentat quod olim factum eſt: & ſic nos facit moueri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominũ. Ergo hoc ſacramentum non debet celebrari niſi ſemel in anno.

¶ 2 Præterea, Paſſio Chriſti commemoratur in Eccleſia ſexta feria ante Paſcha, nõ autem in feſto Natalis. Cùm ergo hoc ſacramentum ſit commemoratiuũ Dominicæ paſſionis, videtur inconueniens eſſe, quòd in die Natalis ter celebretur hoc ſacramẽtum: in paraſceue autem totaliter intermittitur.

¶ 3 Præterea, In celebratione huius ſacramẽti Eccleſia debet imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus cõſecrauit hoc ſacramentum hora ſerotina. Ergo videtur, ꝙ hora tali debeat hoc ſacramentum celebrari.

Leo in Epiſt. 81. cap. 2. circa principiũ. Et habetur de conſecr. diſ. 1 ca. Neceſſe eſt.

¶ 4 Præterea, Sicut habetur de conſecrat. diſt. 1. † Leo Papa ſcribit Dioſcoro Alexandrino epiſcopo, quòd in prima parte diei miſſas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte: vt ſuprà dictũ eſt. Ergo videtur quòd etiã poſt mediam noctem liceat celebrare.

¶ 5 Præterea, In quadã Dominicali oratione ſecreta dicitur: Concede nobis Domine quæſumus hæc frequentare myſteria. Sed maior erit frequentia, ſi etiã pluribus horis in die ſacerdos celebret. Ergo videtur ꝙ nõ debeat prohiberi ſacerdos pluries celebrare in die.

SED IN CONTRARIVM eſt conſuetudo, quã ſeruat Eccleſia ſecundum Canonum ſtatuta.

CONCLVSIO.

Quia Dominicæ paſſionis fructu quotidie indigemus, & à tertia vſque ad horam nonam paſſus eſt Chriſtus, congruè quotidie & tali hora in Eccleſia Dei ſolenniter celebratur.

Art. præc. & q. 79. art. 1.

In ſerm. 28. parum à medio tom. 10.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ (ſicut dictum eſt*) in celebratione huius myſterij attenditur repræſentatio Dominicæ paſſionis, & participatio fructus eius. Et ſecundum vtrunque oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius ſacramenti. Quia enim fructu Dominicæ paſſionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in Eccleſia regulariter hoc ſacramentũ offertur. Vnde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panẽ noſtrũ quotidianũ da nobis hodie; quod exponẽs † Aug. lib. de verbis Dñi dicit: Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodũ Græci in Oriente facere conſueuerunt? accipe quotidie quod quotidie tibi proſit. Quia verò Dominica paſſio celebrata eſt à tertia hora vſque ad nonam: ideo regulariter in illa parte diei, ſolenniter hoc ſacramentum in Eccleſia celebratur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc ſacramento recolitur paſſio Chriſti, ſecundum quòd eius effectus ad fideles deriuatur. Sed tempore paſſionis recolitur paſſio Chriſti ſolùm ſecundum hoc quòd in ipſo capite noſtro fuit perfecta. Quod quidẽ factum eſt ſemel: quotidie autem fructum Dominicæ paſſionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio fit ſemel in anno, hoc autem quotidie & propter fructũ & propter iugem memoriam.

In corp. & locis ibidem citatis.

Q. 78 art. 3. ad 2. & q. 76. art. 2. ad 2.

De conſ. diſt. 1 cap. Nocte.

AD SECVNDVM dicendum, quòd veniente veritate, ceſſat figura. Hoc autem ſacramentum eſt figura quædam & exemplum Dominicæ paſſionis: ſicut dictum eſt*. Et ideo in die quo ipſa paſſio Domini recolitur, prout realiter geſta eſt, non celebratur conſecratio huius ſacramenti; ne tamen Eccleſia ea etiam die ſit ſine fructu paſſionis per hoc ſacramentum nobis exhibito, corpus Chriſti conſecratum in die præcedenti reſeruatur ſumendum in illo die. non autem ſanguis, propter periculum, & quia ſanguis ſpecialius eſt imago Dominicæ paſſionis: vt ſuprà dictum eſt†. Nec verum eſt quod quidam dicunt, quòd per immiſſionem particulæ corporis Chriſti in vinum, cõuertatur vinum in ſanguinem: hoc enim aliter fieri non poteſt, quàm per conſecrationem factam ſub debita forma verborum. In die autem Natiuitatis plures miſſæ celebrantur propter triplicem Chriſti natiuitatem. Quarum vna eſt æterna, quæ quantum ad nos eſt occulta. Et ideo vna miſſa cantatur in nocte: in cuius introitu dicitur: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem eſt temporalis, ſed ſpiritualis: qua ſcilicet Chriſtus oritur tanquam lucifer in cordibus noſtris: vt dicitur 2. Petri 1. Et propter hoc cantatur miſſa in aurora: in cuius introitu dicitur: Lux fulgebit hodie ſuper nos. Tertia eſt Chriſti natiuitas temporalis & corporalis: ſecundum quam viſibilis nobis proceſſit ex vtero Virginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia miſſa in clara luce: in cuius introitu dicitur: Puer natus eſt nobis. Licet econuerſo poſſit dici quòd natiuitas æterna ſecundum ſe eſt in plena luce:

& ob hoc in Euangelio tertię miſſæ fit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem, ad literam natus eſt de nocte, in ſignum quòd ueniebat ad tenebras infirmitatis noſtræ. Vnde & in miſſa nocturna dicitur Euangelium de corporali Chriſti natiuitate. Sicut etiam & in alijs diebus, in quibus occurrũt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures miſſæ celebrantur in die: puta vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut dictum eſt
Q. 73. art. 5
ſuperius*) Chriſtus voluit vltimo hoc ſacramentum diſcipulis tradere, vt fortius eorũ cordibus imprimeretur. Et ideo poſt cœnam in fine diei hoc ſacramentum conſecrauit, & diſcipulis ſuis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ paſſionis, ſcilicet diebus feſtis in tertia, quando crucifixus eſt linguis Iudæorum: vt dicitur Marc. 15. & quando Spiritus ſanctus deſcendit ſuper diſcipulos, vel diebus profeſtis in ſexta: quando crucifixus eſt in manibus militum: vt habetur Ioan. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emiſit ſpiritum: vt dicitur Matth. 27.

Poteſt tamen tardari, maximè quando ſunt ordines faciendi, & præcipuè in ſabbato ſancto, tum propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinẽt ad diem Do-
Decr. di. 75. cap. Quod à patribus.
minicam: vt habetur in Decret. diſtin. 75. cap†. quod à patribus. Poſſunt tamen miſſæ celebrari in prima parte diei propter aliquam neceſſitatem: vt dicitur de conſecr.
De conſ. diſt. 1. ca. Neceſſe eſt.
†diſtinct. 1. cap. Neceſſe eſt, &c.

AD QVARTVM dicendum, quòd regulariter miſſa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipſe Chriſtus eſt præſens in hoc ſacramento: qui dicit Ioann. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox quãdo nemo poteſt operari, quandiu in mundo ſum, lux ſum mundi. Ita tamen quòd principium diei accipiatur non à media nocte: nec etiam ab ortu ſolis, id eſt, quando ſubſtantia ſolis apparet ſuper terrã, ſed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur ſol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. Vnde & Marc. 16. dicitur, quod mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole: cùm tamen venerint, cùm adhuc tenebræ eſſent ad monumentum: vt dicitur
Li. 3. ca. 24. aliquãtulum à princ. to. 4.
Ioan. 20. Sic enim hanc cõtrarietatem ſoluit †Auguſt. in lib. de conſen. Euang. Specialiter tamen in nocte natalis Domini miſſa celebratur, propter hoc quòd Dominus in nocte natus eſt: vt dicitur de conſecr. *diſtinct. 1.
De conſ. diſt. 1. cap. Nocte.
cap. Nocte, &c. Et ſimiliter etiam in ſabbato ſancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte ſurrexit, id eſt, cùm adhuc tenebræ eſſent ante manifeſtũ ſolis ortum.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut habetur de conſecr. diſtinct. 1. ex Decreto † Alexand. Papæ, ſuffi-
De conſ. diſt. 1. ca. Sufficit
cit ſacerdoti vnã miſſam in die vna celebrare: quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit: & valde fœlix eſt, qui vnam dignè celebrare poteſt. Quidã tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram de die, ſi neceſſe ſit. Qui verò pro pecunia aut adulationibus ſecularium, vna die præſumunt plures celebrare miſſas, non æſtimo euadere damnationem. Et extra de celebr. miſſ. dicit *Inno-
In decretal. li. 3. tit. 41. c. Conſuluiſti.
centius tertius, quòd excepto die natiuitatis Dominicæ, (niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat) ſufficit ſacerdoti ſemel in die vnam miſſam ſolummodo celebrare.

ARTICVLVS III.

Vtrùm oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris.

4. di. 13. q. 1. art. 2. q. 5. et diſt. 24. q. 2. art. 2. ad nonum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat hoc ſacramentũ celebrari in domo & vaſis ſacris. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Sed Chriſtus non eſt paſſus in domo, ſed extra portam ciuitatis: ſecundum illud Hebr. vlti. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinẽ populum, extra portã paſſus eſt. Ergo videtur quòd hoc ſacramentum non debeat celebrari in domo, ſed magis ſub dio.

¶ 2 Præterea, In celebratione huius ſacramẽti debet eccleſia imitari morẽ Chriſti & Apoſtolorũ. Sed domus, in qua primò Chriſtus hoc ſacramentum confecit, non fuit conſecrata: ſed fuit quoddam commune cœnaculum, à quodam patrefamilias præparatum: vt habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actorum 2. quòd Apoſtoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & ſumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modo oportet domos eſſe conſecratas, in quibus hoc ſacramentum celebratur.

¶ 3 Præterea, Nihil fruſtra in Eccleſia fieri debet, quæ Spiritu ſancto gubernatur. Sed fruſtra videtur adhiberi conſecratio Eccleſiæ, vel altari, & huiuſmodi rebus inanimatis, quæ non ſunt ſuſceptiuæ gratiæ vel ſpiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiuſmodi conſecrationes in Eccleſia fiunt.

¶ 4 Præterea, Solum diuina opera debent recoli cum quadam ſolennitate: ſecundum illud Pſalm. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Eccleſia vel altare opere humano conſecratur, ſicut & calix & miniſtri, & alia huiuſmodi. Sed horum conſecrationes non recoluntur celebriter in Eccleſia. Ergo neque conſecratio Eccleſiæ vel altaris, cum ſolennitate recoli debet.

¶ 5 Præterea, Veritas debet reſpondere figurę. Sed in veteri Teſtamento, quod gerebat figurã noui, non fiebat altare de lapidibus ſectis. Dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi. quod ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Exod etiã 27. mãdatur fieri altare de lignis Sethim veſtitis ære, vel etiã auro, vt habetur Exod. 25. Ergo videtur inconuenienter obſeruari in Eccleſia, quòd altare fiat ſolùm de lapide.

¶ 6 Præterea, Calix cum patina repræſentat ſepulchrum Chriſti, quod fuit exciſum in petra: vt in Euangelijs habetur. Ergo calix debet de petra fieri, & non ſolùm de argento vel auro vel ſtanno.

¶ 7 Præterea, Sicut aurum pretioſius eſt inter materias vaſorum: ita panni ſerici pretioſiores ſunt inter alios pannos. Ergo ſicut calix fit de auro, ita pallæ altaris debent de ſerico fieri, & non ſolum de panno lineo.

¶ 8 Præterea, Diſpenſatio ſacramentorum, & ordinatio eorundem ad miniſtros eccleſiæ pertinet, ſicut diſpenſatio rerum temporalium ſubiacet ordinationi principum ſecularium; vnde & Apoſtolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores myſteriorum Dei. Sed ſi circa diſpẽſationem rerum temporalium aliquid fiat contra ſtatuta principum, habetur irritum. Ergo ſi hæc quæ dicta*ſunt, conuenienter ſunt *dicta in titu. & in argum.*
ſtatuta per prælatos Eccleſię, videtur quòd ſine his corpus Chriſti confici non poſſit. Et ſic videtur ſequi quòd verba Chriſti non ſint ſufficientia ad hoc ſacramentum conficiendum, quod eſt inconueniens. Non ergo videtur conueniens fuiſſe, quod hęc circa celebrationem huius ſacramenti ſtatuerentur.

SED CONTRA eſt, quod ea quæ per Eccleſiam ſtatuuntur, ab ipſo Chriſto ordinantur: qui dicit Matthæi 18. Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

CONCLVSIO.

Non debet regulariter hoc ſacramẽtum celebrari, niſi in conſecratis domibus & altaribus, cæteris autem in locis non conſecratis vel violatis, ſi vrgeat neceſſitas, de conſenſu tamen Epiſcopi, conſecrari poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd in his quæ circunſtant hoc ſacramentum, duo conſiderantur. Quorum vnum pertinet ad repræſentationem eorum, quæ circa Dominicam paſſionem ſunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, in quo Chriſtus ſecundum veritatem continetur, & non ſolùm in figura. Vnde & conſecrationes adhibentur his rebus,

quæ

quæ veniunt in vſum huius ſacramēti: tum propter ſacramenti reuerentiam, tum ad repræſentandum effectum * ſacramenti, qui ex paſſione Chriſti prouenit, ſecundũ illud Hebræ. vltim. Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum. &c.

Alias ſanctitatis.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd regulariter hoc ſacramentum celebrari debet in domo, per quam ſignificatur Eccleſia: ſecundum illud primæ Timoth. 3. Vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui. Extra Eccleſiam enim nō eſt locus veri ſacrificij: vt * Auguſtinus dicit. Et quia Eccleſia non erat concludenda ſub finibus gentis Iudaicæ, ſed erat in vniuerſo mundo fundanda, ideo paſſio Chriſti non eſt celebrata intra ciuitatem Iudæorum; ſed ſub diuo: vt ſic totus mundus ſe haberet ad paſſionem Chriſti, vt domus. Et tamen, vt dicitur de conſecratione †, diſtinct, 1. cap. concedimus, in itinere poſitis ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentorio, ſi tabula altaris conſecrata, cæteráque ſacra myſteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, miſſarum ſolennia celebrari concedimus.

In li. ſent. quæ ex Aug. decerptæ ſunt. c. 15 tom. 3. in fin.

de conſecr di. 1. ca. Concedimus, in medio illam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd domus, in qua hoc ſacramentum celebratur, Eccleſiam ſignificat: ſicut & Eccleſia nominatur, quæ conuenienter conſecratur: tum ad repræſentandam ſanctificationem, quam Eccleſia conſecuta eſt per paſſionem Chriſti, tum etiam ad ſignificandam ſanctitatem, quæ requiritur in his qui hoc ſacramentum ſuſcipere debent. Per altare autem ſignificatur ipſe Chriſtus: de quo dicit Apoſtolus Hebræ. vltim. Per ipſum offerimus hoſtiam laudis Deo. Vnde & conſecratio altaris ſignificat ſanctitatem Chriſti: de qua dicitur Lucæ primo: Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Vnde de conſecratione diſtinct. prima dicitur †: Altaria placuit non ſolùm vnctione chriſmatis, ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc ſacramentum niſi in domibus conſecratis. Vnde ſicut habetur de conſecratione, diſtinct. prima: Nullus presbyter miſſas celebrare præſumat, niſi in conſecratis ab Epiſcopo locis. Propter quod etiam quia Pagani non ſunt de Eccleſia, nec alij infideles, ideo eadem diſtinctione legitur †, Eccleſiam, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde euulſis corporibus, & raſis parietibus vel tignis eius loci, reædificetur: ſed ſi hæc conſecrata prius fuerit, miſſas in ea celebrare licet, tamen ſi fideles fuerunt, qui in ea ſepulti ſunt. Propter neceſſitatem tamen poteſt hoc ſacramentũ peragi in domibus non conſecratis, vel violatis: ſed tamen de conſenſu Epiſcopi. Vnde in eadem diſtinctione legitur †: Miſſarum ſolennia non vbique, ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus. Non tamen ſine altari portatili conſecrato. Vnde in eadem diſtinct. legitur †: Cōcedimus ſi Eccleſiæ fuerint incenſę vel combuſtæ in Capellis cum tabula conſecrata, miſſas iterum celebrari. Quia enim ſanctitas Chriſti fons eſt totius eccleſiaſticæ ſanctitatis, ideo in neceſſitate ſufficit ad peragendum hoc ſacramentum, altare ſanctificatum. Propter quod etiam nunquam Eccleſia ſine altari conſecratur: tamen ſine Eccleſia quandoque conſecratur altare cum Reliquiis Sanctorum, quorum vita abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Vnde in eadem diſtinctione legitur*: Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyris conditę probantur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur.

De cōſecr. di. 1. cap. altaria in 2.

de conſecr di. 1. cap. Nullus presbyter.

De cōſecr. diſ. 1. ca. Eccleſiā.

De cōſ. diſt. 1 ca. Miſſarum.

Ead. diſt. 1. de conſecr. cap. Concedimus.

De conſ. diſt. 1. ca. Placuit.

AD TERTIVM dicendum, quòd Eccleſia, & altare, & alia huiuſmodi inanimata, conſecrantur, non quia ſint gratiæ ſuſceptiua, ſed quia ex conſecratione adipiſcuntur quandam ſpiritualem virtutem, per quam apta redduntur diuino cultui: vt ſcilicet homines deuotionem quandam exinde percipiant, vt ſint paratiores ad diuina, niſi hoc propter irreuerentiam impediatur. Vnde & 2. Machabæorum 3. dicitur: Verè Dei virtus quædam eſt in loco: nam ipſe qui habet in cælis habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius. Et inde eſt, quòd huiuſmodi ante conſecrationem emundantur & exorcizantur: vt exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunque ſemine pollutæ fuerint, reconciliantur: quia per peccatum ibi commiſſum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem diſtinctione legitur †: Eccleſias Arrianorum vbicunque inueneritis Catholicas, eas diuinis precibus & operibus abſque vlla mora conſecrate. Vnde & quidam probabiliter dicunt, quòd per ingreſſum eccleſię conſecratæ homo conſequitur remiſſionem peccatorum venialium, ſicut & per aſperſionē aquæ benedictæ: inducentes quod in Pſalm. dicitur: Benedixiſti Domine terram tuam, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutem, quæ ex conſecratione Eccleſiæ acquiritur, conſecratio Eccleſiæ non iteratur. Vnde in eadem diſtinctione ex concilio Niceno legitur †: Eccleſiis ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſque ſemine pollutę fuerint: quia ſicut infans à qualicunque ſacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus, non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, eſt iterum conſecrandus, niſi propter cauſas, quas ſuperius nominauimus: ſi tamen fidem ſanctę Trinitatis tenuerint qui conſecrauerunt, alioquin qui ſunt extra Eccleſiam, conſecrare non poſſunt. Sed ſicut in eadem diſtinct. legitur: † Eccleſiæ vel altaria quæ ambigua ſunt de conſecratione, conſecrentur. Propter hoc etiā quòd aliquam ſpiritualem virtutem adipiſcũtur per conſecrationem, in eadē diſtinctione ſtatutũ legitur †: Ligna eccleſiæ dedicatæ, non debent ad aliud opus iungi, niſi ad aliā Eccleſiam, vel igni comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus: in laicorum autem opera non debent admitti. Et ibidem legitur †: Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur: cineres quoque eorum in baptiſterio inferantur, aut in pariete, aut in foſſis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

De cōſecr. diſ. 1. cap. Eccleſ. Arrianorum.

De cōſec diſt. 1. ca. Eccleſiis ſemel.

De cōſecr. diſ. 1. cap. Eccleſia vel. Cap. Ligna eccleſia.

De conſ. di. 1 cap. Altaris palla.

AD QVARTVM dicendum, quòd quia conſecratio altaris repræſentat ſanctitatem Chriſti, conſecratio verò domus ſanctitatem totius Eccleſiæ: ideo conuenientius recolitur cum ſanctitate & ſolennitate conſecratio Eccleſiæ vel altaris, quàm aliorum quæ conſecrantur. Propter quod etiam octo diebus ſolennitas dedicationis agitur, ad ſignificandam beatam reſurrectionem Chriſti & membrorum Eccleſiæ. Nec eſt opus ſolius hominis conſecratio Eccleſiæ & altaris, cùm habeat ſpiritualem virtutem. Vnde de conſecratione diſtinct. eadem dicitur †: Solennitates dedicationum Eccleſiarum per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ. Quòd autem octo diebus encęnia ſint celebranda, in libr. Reg perfecta dedicatione templi, reperies, ſcilicet 3. Reg. 8.

De cōſ. diſ. 1. ca. Solennitates

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut legitur de conſecratione, * diſtinctione prima: altaria, ſi non ſint lapidea, Chriſmatis vnctione non conſecrentur. Quod quidem competit & ſignificationi huius ſacramenti: tum quia altare ſignificat Chriſtum. Dicitur autem primæ Corinthiorum decimo: Petra autem erat Chriſtus: tum etiam quia corpus Chriſti in ſepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad vſum ſacramenti. Lapis enim & ſolidus eſt, & de facili poteſt inuenire vbique; quod non erat neceſſarium in veteri Lege, vbi fiebat in vno loco altare. Quod autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus infectis, fuit ad idololatriam remouendam.

De conſecr. d. 1. cap. Altaria

AD SEXTVM dicendum eſt, quòd ſicut in

De cõſec. diſ. 1. ca. Vaſa, in quibus habetur hoc idẽ.

diſtinctione eadem dicitur cap. Vaſa†. quondam ſacerdotes non aureis, ſed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus autẽ Papa patinis vitreis miſſam celebrari conſtituit: deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Poſtmodum autem ſtatutum eſt, vt calix Domini cum patina, ſiue ex auro omnino ſiue ex argento fiat, vel ſaltem ſtanneus calix habeatur. De ære autem ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute æruginem parit, patiérque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo ſeu vitreo calice præſumat miſſam cantare: quia ſcilicet lignum poroſum eſt, & ſanguis conſecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile eſt, & poſſet fractionis periculum imminere, & eadem ratio eſt de lapide. Et ideo propter reuerentiam ſacramenti ſtatutum eſt, vt ex prædictis materiis calix fiat.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd vbi potuit ſine periculo fieri, Eccleſia ſtatuit circa hoc ſacramentum id quod expreſſius repræſentat paſſionem Chriſti. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali ſicut circa ſanguinem, qui continetur in calice. Et ideo licet calix non fiat de petra: corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Chriſti fuit inuolutum. Vnde in Epiſtola Silueſtri papæ in eadem diſtinctione legitur †: Cõſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno aut intincto, quiſquam celebrare miſſam præſumat: ſed in panno lineo ab Epiſcopo conſecrato, ſicut corpus Chriſti in ſindone linea & munda ſepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter ſui munditiam, ad ſignificandam conſcientiæ puritatem: & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad ſignificandã Chriſti paſſionem.

de cõſecr. diſ. 1. ca. Cõſulto

AD OCTAVVM dicendum, quòd diſpenſatio ſacramentorum pertinet ad miniſtros Eccleſiæ: ſed conſecratio eorum eſt ab ipſo Deo. Et ideo miniſtri Eccleſiæ non habent aliquid ſtatuere circa formam conſecrationis: ſed circa vſum Sacramenti, & modum celebrandi. Et ideo ſi ſacerdos verba conſecrationis proferat ſuper materia debita cum intentione cõſecrandi, abſque omnibus prædictis, ſcilicet domo & altari, calice & corporali conſecratis, & cæteris huiuſmodi per Eccleſiam inſtitutis, conſecrat quidem in rei veritate corpus Chriſti: peccat tamen grauiter, ritum Eccleſiæ non ſeruans.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm conuenienter ordinentur ea quæ circa hoc ſacramentum dicuntur.

4. diſt. 1. quæ. 1. art. 5. q. 1. ad ſecundum. Et diſt. 8. in expoſ. lit. Et diſt. 13. in expoſit. lit. principio. & diſt. 15. q. 4. art. 3. q. 1. cor. Et 1. Timoth. 2. lect. 1. Col. 2 in principio.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordinentur ea quæ circa hoc Sacramentum dicuntur. Hoc enim ſacramentum verbis Chriſti conſecratur: vt Ambroſ. dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc ſacramento dici, quàm verba Chriſti.

¶ 2 Præterea, Verba & facta Chriſti nobis per Euangelium innoteſcunt. Sed quædam dicuntur circa conſecrationem huius ſacramenti, quæ in Euangeliis non ponuntur: non enim legitur in Euangelio quòd Chriſtus in conſecratione huius ſacramẽti, oculos ad cælũ leuauerit, ſimiliter etiam in Euangeliis dicitur: Accipite, & comedite, nec ponitur omnes: cum in celebratione huius ſacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cælum: & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconuenienter ergo huiuſmodi verba dicuntur in celebratione huius ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Omnia ſacramẽta ordinantur ad ſalutẽ fidelium. Sed in celebratione aliorum ſacramentorũ non fit communis oratio pro ſalute fidelium defunctorum. Ergo inconuenienter fit in hoc Sacramento.

¶ 4 Præterea, Baptiſmus dicitur ſpecialiter fidei Sacramentum. Ea ergo quæ pertinent ad inſtructionẽ fidei, magis debent circa baptiſmum tradi, quam circa hoc ſacramentum, ſicut doctrina Apoſtolica & Euangelica.

¶ 5 Præterea, In omni ſacramento exigitur deuotio fidelium. Non ergo magis in hoc ſacramento, quàm in aliis deberet excitari deuotio fidelium per laudes diuinas, & per admonitiones: puta cum dicitur: Surſum corda.

¶ 6 Præterea, Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos: vt dictum eſt†. Omnia ergo quæ in hoc ſacramento dicuntur, à ſacerdote dici deberent: & non quædam à miniſtris, quædam à choro. Q. 82. art. 1.

¶ 7 Præterea, Hoc ſacramentum per certitudinem operatur virtus diuina. Superfluè ergo ſacerdos petit huius ſacramenti perfectionem, cùm dicit: Quam oblationem tu deus in omnibus. &c.

¶ 8 Præterea, Sacrificium nouæ Legis multo eſt excellentius, quàm ſacrificium antiquorum Patrum. Inconuenienter ergo Sacerdos petit, quòd hoc ſacrificium habeatur ſicut ſacrificium Abel, Abrahæ, & Melchiſedec.

¶ 9 Præterea, Corpus Chriſti, ſicut non incipit eſſe in hoc ſacramento per loci mutationem (vt ſuprà dictum eſt*) ita etiam nec eſſe deſinit. Inconuenienter ergo ſacerdos petit: Iube hoc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum. Q. 75. art. 2.

SED CONTRA eſt, quod dicitur de conſecratione diſtinct. 1. Iacobus frater Domini ſecundum carnem, & Baſilius Cęſarienſis epiſcopus * ediderunt miſſę celebrationem. Ex quorum auctoritate patet conuenienter ſingula circa hoc dici.

De cõſ. di. 1. c. Iacobus frater Domini.

* Alias in ſcripturis addiderunt nobis.

CONCLVSIO.

Quæcunque circa Eucharistiæ ſacramẽtum in miſſa aguntur, non ſine ratione inſtituta ſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd quia in ſacramento totum myſterium noſtræ ſalutis comprehẽditur, ideo præ cæteris ſacramentis cum maiori ſolennitate agitur. Et quia ſcriptum eſt Eccleſiaſt. 4. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Domini. Et Eccleſiaſt. 18. Ante orationem præpara animam tuam: ideo ante celebrationem huius myſterij, primò quidem præmittitur præparatio quædam, ad dignè agenda ea quæ ſequuntur. Cuius præparationis prima pars eſt laus diuina, quæ fit in introitu, ſecundum illud Pſalm. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. Et ſumitur hoc, vt plurìes de Pſalm. vel ſaltem cum Pſalm. cantatur: quia vt † Dionyſius dicit in tertio capit. Eccleſ. hierarch. Pſalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid in ſacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præſentis miſeriæ, dum miſericordia petitur, dicendo, Kyrie eleiſon, ter quidem pro perſona Patris, ter autem pro perſona Filij, cùm dicitur: Chriſte eleiſon: & ter pro perſona Spiritus ſancti, cùm ſubditur Kyrie eleiſon, contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ & pœnæ: vel ad ſignificandum quòd omnes perſonæ ſunt in ſe inuicem. Tertia autem pars commemorat cæleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam, dicendo: Gloria in excelſis Deo, quæ cantatur in feſtis, in quibus commemoratur cæleſtis gloria, intermittitur autem in officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam ſacerdos pro populo facit, vt digni habeantur tantis myſteriis. Secundò autem præmittitur inſtructio fidelis populi: quia hoc ſacramentum eſt myſterium fidei: vt ſupra habitum eſt. Quæ quidem inſtructio diſpoſitiuè quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, quæ in Eccleſia legitur per Lectores & Subdiaconos. Poſt quam lectionem cantatur à choro graduale, quod ſignificat profectum vitæ: & alleluia, quod ſignificat ſpiritualem exultatio-

Ca. 3. Eccleſ. hierarch. inter principium et medium.

Q. 78. art. 3.

exultationem, vel tractus in officiis luctuoſis, qui ſignificat ſpiritualem gemitum; hæc enim conſequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfectè autem populus inſtruitur per doctrinam Chriſti in Euangelio contentam, quæ à ſummis miniſtris legitur, ſcilicet à Diaconibus. Et quia Chriſto credimus tanquam diuinæ veritati (ſecundum illud Ioan. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) lecto Euangelio, ſymbolum fidei cantatur, in quo populus oſtendit, ſe per fidem Chriſti doctrinæ aſſentire. Cantatur autem hoc ſymbolum in feſtis, de quibus fit aliqua mentio in ſymbolo, ſicut in feſtis Chriſti & beatæ Virginis & Apoſtolorum (qui hanc fidem fundauerunt) & aliis huiuſmodi. Sic igitur populo præparato & inſtructo, conſequenter acceditur ad celebrationem myſterij, quod quidem & offertur vt ſacrificium, & conſecratur, & ſumitur vt ſacramentum. Vnde primò peragitur oblatio, ſecundò conſecratio materiæ oblatæ. Tertiò eiuſdem perceptio.

Circa oblationem verò duo aguntur, ſcilicet laus populi in cantu offertorij: (per quod ſignificatur lætitia offerentium) & oratio ſacerdotis, qui petit vt oblatio populi ſit Deo accepta, (vnde & 1. Paralipome. 29. dixit Dauid: Ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc, & populum tuum qui hîc repertus eſt, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria) & poſtea orat dicens: Domine Deus cuſtodi hanc voluntatem. Deinde circa conſecrationem, quæ ſupernaturali virtute agitur. Primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur ſurſum corda habere ad Dominum. Et ideo finita præfatione, populus deuotè laudat diuinitatem Chriſti, cum Angelis dicens: Sanctus, Sanctus, & humanitatem cum pueris dicens: Benedictus qui venit. Deinde ſacerdos ſecretò commemorat, primò quidem pro quibus hoc ſacrificium offertur, ſcilicet pro vniuerſali Eccleſia, & pro his qui in ſublimitate ſunt conſtituti 1. Timoth. 2. & ſpecialiter quoſdam qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundo commemorat ſanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cùm dicit: communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertiò petitionē concludit cùm dicit: vt hæc oblatio ſit illis pro quibus offertur ſalutaris. Deinde accedit ad ipſam conſecrationē, in qua primò petit conſecrationis effectum, cùm dicit: quā oblationē tu Deus, &c. Secundò conſecrationem peragit per verba Saluatoris, cùm dicit: Qui pridie, &c. Tertiò excuſat præſumptionem per obedientiam ad mandatum Chriſti, cùm dicit: Vnde & memores. Quartò petit hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptum, cùm dicit: Supra quæ propitio, &c. Quintò petit huius ſacrificij & ſacramenti effectum. Primò quidem, quantum ad ipſos ſumentes, cùm dicit: Supplices te rogamus. Secundò quantum ad mortuos, qui iam ſumere non poſſunt, cùm dicit: memento etiam Domine, &c. Tertiò, ſpecialiter quantum ad ipſos ſacerdotes offerentes, cùm dicit: Nobis quoque peccatoribus. Deinde agitur de perceptione ſacramenti, & primò præparatur populus ad percipiendum. Primò quidem, per orationem communem totius populi (quæ eſt oratio Dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam ſpecialiter ſacerdos pro populo offert, cùm dicit: Libera nos quæſumus Domine, &c. Secundò præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo: Agnus dei. Eſt enim hoc ſacramentum vnitatis & pacis: vt ſuprà dictum eſt†. In miſſis tamen defunctorum, in quibus ſacrificium offertur, non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum pax intermittitur. Deinde ſequitur perceptio ſacramenti primò percipiente ſacerdote, & poſtmodum aliis dante: quia vt *Dionyſ. dicit 3. ca. Eccleſ. hierarch. ille qui aliis diuina tradit, primò debet ipſe particeps eſſe. Vltimò autem tota miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterij (quod ſignificat cantus poſt communionem) & ſacerdote per orationem gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebrata cœna cum diſcipulis hymnum dixit, vt dicitur Matt. 26.

Q. 79. art. 1 et q. 73 ar. 4

Ca. 3. Eccleſ. hierarch. non multum procul à fine.

Ad primum ergo dicendum, quòd conſecratio ſolis verbis Chriſti conficitur. Alia verò neceſſe eſt addere ad præparationem populi ſumentis ſicut dictum eſt†.

In cor. initio.

Ad secundum dicendum, quòd ſicut dicitur Ioannis vltimo: Multa ſunt à Domino facta vel dicta quæ Euangeliſtæ non ſcripſerunt. Inter quæ fuit hoc, quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cælum: quod tamen Eccleſia ex traditione Apoſtolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt qui in ſuſcitatione Lazari (vt habetur Ioann. 11.) & in oratione, quam pro diſcipulis fecit, Ioan. 17. oculos leuauit ad Patrem, in huius ſacramenti inſtitutione multò magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, non differt quantum ad ſenſum: nec multum refert quid dicatur, præſertim cùm verba illa non ſint de forma, vt ſuprà dictum eſt†. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis Euangelij, licet non exprimatur: quia ipſe dixerat Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.

Q. 78. art. 3 & art. 1. ad 2. argum.

Ad tertium dicendum, quòd Euchariſtia eſt ſacramentum totius Eccleſiaſticæ vnitatis. Et ideo ſpecialiter in hoc ſacramēto magis quàm in alijs debet fieri mentio de omnibus quæ pertinent ad ſalutem totius Eccleſiæ.

Ad quartum dicendum, quòd inſtructio fidei eſt duplex. Vna quæ fit nouiter imbuendis, ſcilicet catechumenis: & talis inſtructio fit * per baptiſmum. Alia autem eſt inſtructio, qua inſtruitur fidelis populus, qui cōmunicat huic myſterio, & talis inſtructio fit in hoc ſacramento. Et tamen ab hac inſtructione nō repelluntur etiā catechumeni & infideles. Vnde dicitur de conſec. diſt. 1.* Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilē, ſiue hæreticum, ſiue Iudæū, vſque ad miſſam catechumenorum, in qua ſcilicet continetur inſtructio fidei.

**Alias circa.*

De conſecr. d. 1. c. Epiſcopus

Ad quintum dicendum, quòd in hoc ſacramento & maior deuotio requiritur quàm in alijs ſacramentis (propter hoc quod in hoc ſacramēto totus Chriſtus continetur) & etiam communior; quia in hoc ſacramento requiritur deuotio totius populi, pro quo ſacrificium offertur, & non ſolum percipientiū ſacramentum, ſicut in aliis ſacramentis. Et ideo vt †Cyprianus dicit: Sacerdos præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo: ſurſum corda, vt dum reſpondet plebs: habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe quàm Deum cogitare debere.

In li. de orat. dominic. non multum remote ante finem.

Ad sextum dicendum, quòd in hoc ſacramento (ſicut dictum eſt†) tanguntur ea quæ pertinent ad totam Eccleſiam. Et ideo quædam dicuntur à choro quæ pertinent ad populum. Quorum quædam chorus totaliter proſequitur, quæ ſcilicet toti populo inſpirantur. Quædam verò populus proſequitur, ſacerdote inchoante, qui perſonam Dei gerit, in ſignum quòd talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina, ſicut fides & gloria in excelſis deo. Et ideo ſacerdos inchoat Symbolum fidei, & Gloria in excelſis Deo. Quædam verò dicuntur per miniſtros, ſicut doctrina veteris & noui Teſtamenti, in ſignum, quòd per miniſtros à Deo miſſos, eſt doctrina hæc populis annunciata.

In ſolu. ad 3. arg. in illo ar.

Quædam verò ſacerdos ſolus proſequitur: quæ ſcilicet ad proprium officiū ſacerdotis pertinent, vt ſcilicet dona & preces offerat pro populo, ſicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publicè, ſcilicet quæ pertinent & ad ſacerdotem, et ad populū, ſicut ſunt orationes communes. Quædam verò pertinent ad ſolum ſacerdotem,

ſicut oblatio & cõſecratio: & ideo quæ circa hæc ſunt dicenda, occultè à ſacerdote dicuntur. In vtriſque tamen excitat attentionem populi dicendo: Dominus vobiſcum: & expectat aſſenſum dicentium, Amen. Et ideo etiam in his quæ ſecretè dicuntur, publicè præmittit Dominus vobiſcum, & ſubiungit, Per omnia ſæcula ſæculorum. Vel ſecretè aliqua ſacerdos dicit, in ſignum, quòd circa Chriſti paſſionem diſcipuli non niſi occultè confitebantur Chriſtum.

Ad septimvm dicendum, quòd efficacia verborum ſacramentalium impediri poteſt per intentionem ſacerdotis. Nec tamen eſt inconueniens quòd à Deo petamus id quod certiſſimè ſcimus ipſum facturum, ſicut Chriſtus Ioann. 17. petiit ſuam clarificationem. Non tamen videtur ibi ſacerdos orare, vt conſecratio impleatur, ſed vt nobis fiat fructuoſa. Vnde ſignanter dicit: Vt nobis corpus & ſanguis fiat. Et hoc ſignificant verba, quæ præmittit dicens: Hanc oblationem facere digneris benedictam, ſecũdum †Auguſtinum, id eſt, per quam benedicamur, ſcilicet per gratiam aſcriptam, id eſt per quam in cælo aſcribamur: ratam, id eſt, per quam de viſceribus Chriſti eſſe cenſeamur: rationabilem, id eſt, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilem, vt qui nobiſipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus.

De conſecrat. diſt. 2. capit. Vtrùm ſub. à medio.

Ad octavvm dicendum, quòd licet hoc ſacramentum ex ſeipſo præferatur omnibus antiquis ſacrificiis: tamen ſacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptiſſima ex eorum deuotione. Petit ergo ſacerdos, vt ſic hoc ſacrificium acceptetur à Deo ex deuotione offerentium, ſicut illa accepta fuerunt Deo.

Ad nonvm dicendum, quòd Sacerdos non petit neque quòd ſpecies ſacramentales deferantur in cælum, neque corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit; ſed petit hoc pro corpore myſtico (quod ſcilicet in hoc ſacramento ſignificatur) vt ſcilicet orationes ſacerdotis & populi Angelus aſſiſtens diuinis myſteriis, Deo repręſentet, ſecundum illud Apocalypſ. 8. Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus ſanctorum de manu Angeli. Sublime autem altare Dei dicitur vel ipſa Eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe Deus, cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non aſcendes ad altare meum per gradus, id eſt, in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt magni conſilij Angelus, qui corpus ſuum myſticum Deo patri coniungit, & Eccleſiæ triumphanti. Et propter hoc etiam miſſa nominatur: quia per Angelum ſacerdos preces ad Deum mittit, ſicut populus per ſacerdotem: vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo. Vnde & in fine miſſæ Diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens: Ite, miſſa eſt, ſcilicet hoſtia ad Deum per Angelum: vt ſcilicet ſit Deo accepta.

Articvlvs v.

Vtrùm ea quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, ſint conuenientia.

4. ſent. di. 12. in expoſit. lit. Et opuſc. 65. ca. 5. Et opuſc. 66. per totum

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ea quæ in celebratione huius Sacramenti aguntur, non ſint conuenientia. Hoc enim ſacramentum ad nouum Teſtamentum pertinet, vt ex forma ipſius apparet. In nouo autem Teſtamento non ſunt obſeruandæ cæremoniæ veteris Teſtamenti, ad quas pertinebat quòd ſacerdos & miniſtri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quãdo ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij; & quando acceſſuri ſunt ad altare. Non eſt ergo conueniens, quòd ſacerdos lauet manus ſuas inter miſſarum ſolennia.

¶ 2 Præterea, Ibidẽ Dominus mãdauit, quòd Aaron adoleret incenſum ſuaue fragrãs ſuper altare, quod erat ante propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad cęremonias veteris Teſtamenti. Inconuenienter ergo in miſſa ſacerdos thurificatione vtitur.

¶ 3 Præterea, Ea quę in ſacramentis Eccleſię aguntur, non ſunt iteranda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruce ſignationes ſuper hoc ſacramentum.

¶ 4 Præterea, Apoſtolus dicit Hebr. 7. Sine vlla contradictione, quòd minus eſt, à maiori benedicitur. Sed Chriſtus qui eſt in hoc ſacramento, poſt conſecrationem eſt multò maior ſacerdote. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt conſecrationem benedicit hoc ſacramentum, cruce ſignando.

¶ 5 Præterea, In ſacramento Eccleſiæ nihil debet fieri quod ridiculoſum videatur. Videtur autẽ ridiculoſum geſticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd ſacerdos quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & ſeipſum * inclinat. Ergo hoc nõ debet fieri in hoc ſacramento.

**Alias incuruat.*

¶ 6 Præterea, Ridiculoſum etiam videtur, quòd ſacerdos multoties ſe ad populum vertit, & multoties populum ſalutet. Non ergo debent hæc fieri in celebratione huius ſacramenti.

¶ 7 Præterea, Apoſt. 1. Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quòd Chriſtus diuiſus ſit. Sed poſt conſecrationẽ Chriſtus eſt in hoc ſacramento: inconuenienter ergo hoſtia frangitur à ſacerdote.

¶ 8 Præterea, Ea quæ in hoc ſacramento aguntur, paſſionem Chriſti repræſentant. Sed in paſſione Chriſti corpus fuit diuiſum in locis quinque vulnerum. Ergo corpus Chriſti in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

¶ 9 Præterea, Totum corpus Chriſti in hoc ſacramẽto ſeorſum conſecratur à ſanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius ſanguini miſcetur.

¶ 10 Præterea, Sicut corpus Chriſti proponitur in hoc ſacramento vt cibus, ita & ſanguis Chriſti vt potus. Sed ſumptioni corporis Chriſti non adiungitur in celebratione miſſæ alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt ſumptionem ſanguinis Chriſti, vinum non conſecratum ſumit.

¶ 11 Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui fuit figura huius ſacramenti, mandatur quòd non remaneret ex eo quicquam vſque mane. Inconuenienter igitur hoſtiæ conſecratæ reſeruantur, & non ſtatim ſumuntur.

¶ 12 Præterea, Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cùm dicit: Dominus vobiſcũ, & Gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni ſoli & maximè minori. Ergo inconueniens videtur, quòd ſacerdos vno tantum miniſtro præſente, celebret miſſam. Sic igitur videtur quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius ſacramenti.

Sed in contrarivm eſt Eccleſię cõſuetudo, quę errare nõ poteſt: vtpote Spiritu ſancto inſtructa.

Conclvsio.

Quæcunque cæremonialia circa hoc ſacramentum aguntur, ſunt certa ratione ſtatuta, vel ad repræſentandam Chriſti paſſionem, vel ad Dei deuotionem & reuerentiam

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt) in ſacramentis dupliciter aliquid ſignificatur, ſcilicet verbis & factis, ad hoc quòd ſit perfectior ſignificatio. Significantur autem verbis in celebratione huius ſacramenti quædam pertinentia ad paſſionem Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento, vel etiam ad corpus myſticum, quod ſignificatur in hoc ſacramento, & quædam pertinentia ad vſum huius Sacramenti, qui debet eſſe cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione

Quæſt. 60. art. 5. & 6.

huius

huius myſterij quædam aguntur ad repræſentandam paſſionem Chriſti, vel etiam diſpoſitionem corporis myſtici, & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius ſacramenti.

De manuũ & digitorum ablutione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ablutio manuũ fit in celebratione miſſæ propter reuerentiam huius ſacramenti. Et hoc dupliciter. Primò quidem: quia aliqua pretioſa tractare non conſueuimus, niſi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tantum ſacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secũdò, propter ſignificationẽ: quia vt Dionyſ.* dicit 3. eccleſ. hierar. extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam à minimis peccatis, ſecũdum illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo qui accedit ad hoc ſacramentum. Quod etiá ſignificatur per confeſſionem, quæ fit ante introitum miſſæ. Et hoc idem ſignificabat ablutio ſacerdotu in veteri lege: vt ibidẽ Dionyſ.* dicit. Nec tamen Eccleſia hoc ſeruat tanquá cæremoniale veteris legis præceptũ, ſed quaſi ab Eccleſia inſtitutum, ſicut quiddam ſecundũ ſe conueniens. Et ideo non eodem modo obſeruatur ſicut tunc: prætermititur enim pedum ablutio, & ſeruatur ablutio manuum, quæ poteſt fieri magis in promptu, * & quæ ſufficit ad ſignificandam perfectam mundationem. Cùm enim manus ſit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, vnde in Pſal. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

cap. 3. eccleſ. hierar. à medio illius.

Eodem loco nunc dicto.

*Alias quæ magis ſufficit.

lib. 3. tex. 38 tom. 2.

De thurificatione.

AD SECVNDVM dicendum, quòd etiam thurificatione non vtimur quaſi cæremoniali præcepto legis, ſed ſicut Eccleſiæ ſtatuto. Vnde non eodem modo vtimur, ſicut in lege veteri erat ſtatutum: Pertinet autem ad duo. primò quidem ad reuerentiam huius ſacramenti, vt ſcilicet per bonum odorẽ depellatur ſi quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod poſſet prouocare horrorem. Secundò pertinet ad repræſentandum effectum gratiæ, qua ſicut bono odore Chriſtus plenus fuit (ſecundum illud Gen. 27. Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni) & à Chriſto deriuatur ad fideles officio miniſtrorum: ſecundum illud 2. Corinth. 2. Odorem notitiæ ſuæ ſpargit per nos in omni loco. Et ideo vndique thurificato altari, per quod Chriſtus deſignatur, thurificátur omnes per ordinem.

De crucis varia in miſſa ſignificatione.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ſacerdos in celebratione miſſę vtitur cruce ſignatione, ad exprimendá paſſionem Chriſti, quæ ad crucẽ eſt terminata. Eſt autẽ paſſio Chriſti quibuſdam quaſi gradibus peracta. Nam primò ſicut Chriſti traditio, quæ facta eſt à Deo, Iuda, & Iudæis: quod ſignificat trina cruce ſignatio, ſuper illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Secundò fuit Chriſti venditio. eſt autem venditus Sacerdotibus, Scribis & Phariſæis. Ad quod ſignificandum fit iterum trina cruce ſignatio ſuper illa verba, Benedictam, aſcriptam, ratam. Vel ad oſtendendum pretium venditionis, ſcilicet triginta denarios. Additur autem & duplex ſuper illa verba, Vt nobis corpus & ſanguis, &c. ad deſignandam perſonam Iudæ venditoris & Chriſti venditi. Tertiò autem fuit præſignatio paſſionis Chriſti facta in cœna. Ad quod deſignandum fiunt tertiò duæ cruces, vna in conſecratione corporis, alia in conſecratione ſanguinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quartò autem fuit ipſa paſſio Chriſti. Vnde ad repræſentandum quinque plagas Chriſti, fit quartò quintuplex cruce ſignatio ſuper illa verba, Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ & calicem ſalutis perpetuæ. Quintò repræſentatur extenſio corporis & effuſio ſanguinis, & fructus paſſionis per trinam cruce ſignationem, quæ fit ſuper illis verbis, Corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione, &c. Sextò repręſentatur triplex oratio, quá fecit in cruce. Vnam pro perſecutoribus, cùm dixit, Pater ignoſce illis. Secũdam pro liberatione à morte, cùm dixit, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tertia pertinet ad adeptionẽ gloriæ, cùm dixit, Pater in manus tuas cõmendo Spiritum meum. Et ad hoc ſignificandũ fit trina cruce ſignatio ſuper illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis, &c. Septimò repræſentantur tres horæ quibus pependit in cruce, ſcilicet à ſexta vſque ad horam nonam. Et ad hoc conſignificandum fit iterum trina cruce ſignatio ad illa verba, Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo. Octauò autem repræſentatur ſeparatio animæ à corpore per duas cruces ſubſequenter extra calicem factas. Nonò autem repræſentatur reſurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Poteſt autem breuius dici, quòd conſecratio huius ſacramenti, & acceptatio huius ſacrificij, & fructus ipſius procedit ex virtute crucis Chriſti. Et ideo vbicunque fit mentio de aliquo horum, ſacerdos cruce ſignatione vtitur.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſacerdos poſt conſecrationem non vtitur cruce ſignatione ad benedicendum & conſecrandum, ſed ſolùm ad commemorandam virtutem crucis & modum paſſionis Chriſti: vt ex dictis patet.* *In ſolut. præced.*

AD QVINTVM dicendũ, quòd ea quæ ſacerdos in miſſa facit, non ſunt ridiculoſæ geſticulationes: fiũt enim ad aliquid repræſentãdum. Quod enim ſacerdos brachia extendit poſt conſecrationem, ſignificat extenſionem brachiorum Chriſti in cruce. Leuat etiam manus orando, ad deſignandum quòd oratio eius dirigitur pro populo ad Deum: ſecundum illud Thren. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cęlos. & Exod. 17. dicitur, quòd cùm leuaret Moyſes manus, vincebat Iſraël. Quòd autem manus interdum iungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt. Digitos autem iungit poſt conſecrationem, ſcilicet pollicem cum indice, quibus corpus Chriſti conſecratum tetigerat, vt ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur: quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti.

AD SEXTVM dicendum, quòd quinquies ſe ſacerdos vertit ad populum, ad ſignificandum quòd Dominus die reſurrectionis quinquies ſe manifeſtauit: vt ſuprà dictum eſt* in tractatu de reſurrectione Chriſti. Salutat autem ſepties populum, ſcilicet quinque vicibus, quibus ſe conuertit ad populum: & bis quando ſe non conuertit (ſcilicet cùm ante præfationem dicit, Dominus vobiſcũ: & cum dixit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum) ad deſignandũ ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti: Epiſcopus autem celebrans in feſtis, in prima ſalutatione dicit, Pax vobis: quod poſt reſurrectionẽ diſcipulis dixit Dominus: cuius perſonam repræſentat præcipuè Epiſcopus.

Quæſt. 55. art. 3. arg. 3.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd fractio hoſtię tria ſignificat. Primò quidem ipſam diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſſione. Secundò diſtinctionem corporis myſtici ſecundum diuerſos ſtatus. Tertiò diſtributionem gratiarum procedentium ex paſſione Chriſti. vt Dionyſ.* dicit 3. cap. eccleſ. hierar. Vnde talis fractio non inducit diuiſionem Chriſti.

cap. 3. eccleſ. hierar. à medio.

AD OCTAVVM dicendum, quòd ſicut Sergius Papa dicit* (& habetur de conſecratio. diſtinct. 2.) triforme eſt corpus Domini. Pars oblata in calicem miſſa, corpus Chriſti quod iam reſurrexit, monſtrat, ſcilicet ipſum Chriſtum & beatam Virginem, vel ſiqui alij ſancti cum corporibus iam ſunt in gloria. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terram, quia ſcilicet viuentes in terra, ſacramento* vtuntur, & paſſionibus conteruntur, ſicut & panis comeſtus conteritur dentibus. Pars in altari vſque ad finẽ miſſæ remanens, corpus in ſepulchro: quia vſque in finem ſeculi, corpora ſanctorũ in ſepulchris erunt: quo-

de cõſecr. diſt. 2. cap. triforme.

Alias vniuntur.

ſum tamen animæ ſunt vel in purgatorio vel in cælo. Hic tamen ritus non ſeruatur modò: vt ſcilicet vna pars ſeruetur vſque in finem miſſæ, propter periculum. Manet tamen eadem ſignificatio partium. Quam quidam metricè expreſſerunt dicentes.

Hoſtia diuiditur in partes, tincta beatos,
Plenè, ſicca notat viuos, ſeruata ſepultos.

Quidam tamen dicut, quòd pars in calicem miſſa, ſignificat eos, qui viuunt in hoc mundo: pars autem extra calicem ſeruata ſignificat plenè beatos, ſcilicet quantum ad animam & corpus: pars autẽ comeſta, ſignificat cæteros.

Ad nonum dicendum, quòd per calicem duo poſſunt ſignificari. Vno modo ipſa paſſio Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento. Et ſecũdum hoc per partem in calicem miſſam, ſignificantur illi, qui adhuc ſunt participes paſſionum Chriſti. Alio modo poteſt ſignificari fruitio beata, quæ etiam in hoc ſacramento præfiguratur. Et ideo illi quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine, ſignificãtur per partem in calicem miſſam. Et eſt notandum, quòd pars in calicem miſſa, non debet populo dari in ſupplementum communionis: quia panem intinctum non porrexit Chriſtus niſi Iudæ proditori.

Ad decimum dicendum, quòd vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutiuũ. Et ideo ſumitur poſt ſuſceptionem huius ſacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti. Vnde extra de celebratione miſſarum, cap. *ex parte: Semper ſacerdos vino os perfundere debet, poſtquam totum percepit Euchariſtię ſacramentum, niſi cum eodem die aliam miſſam debuerit celebrare, ne ſi fortè vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos quibus corpus Chriſti tetigerat.

In decret. lib. 3. tit. 41. ca. ex parte: & eſt cap. 5.

Ad vndecimum dicendum eſt, quòd veritas quantum ad aliquid debet reſpondere figuræ: quia ſcilicet non debet pars hoſtiæ conſecratæ, de qua ſacerdos & miniſtri vel etiam populus cõmunicat, in craſtinum reſeruari. Vnde, vt habetur de conſecratio. diſtinctio 2. Clemens Papa* ſtatuit, quòd tanta holocauſta in altari offerantur, quãta populo ſufficere debeãt. quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore & tremore clericorum diligentia conſumantur. Quia tamen hoc ſacramentum quotidie ſumendũ eſt (non autem agnus Paſchalis quotidie ſumebatur) ideo oportet alias hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare. Vnde in eadem diſtinct. legitur, *Preſbyter Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur.

de cõſec. diſt. 2. cap. Tribus gradibus.

de cõſecr. diſt. 2. cap. Preſbyter.

Ad duodecimum dicendũ, quòd in ſolenni celebratione miſſæ, plures debẽt adeſſe. Vnde Soter Papa dicit, vt habetur de conſecratio. diſtinctio 1. Hoc quoque ſtatutũ eſt, vt nullus preſbyterorum, miſſarũ ſolemnia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibiq́; reſpondentibus, ipſe tertius habeatur: quia cùm pluraliter ab eo dicitur: Dominus vobiſcum: & illud in ſecretis, orate pro me, apertiſsimè conuenit, vt ipſius reſpondeatur ſalutationi. Vnde & ad maiorem ſolennitatem, ibidem ſtatutum legitur, quòd Epiſcopus cum pluribus miſſarum ſolennia peragat. In miſſis tamen priuatis ſufficit vnum habere miniſtrum, qui gerit perſonam totius populi catholici, ex cuius perſona ſacerdoti pluraliter reſpondet.

de cõſecr. diſt. 2. cap. Hoc quoque ſtatutum eſt.

Articvlvs VI.

Vtrùm poſſit ſufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius ſacramenti occurrentibus, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando.

4. diſt. 13 in expoſi. lit.

Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd non poſſit ſufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationẽ huius ſacramẽti occurrunt, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando. Contingit enim quandoque quòd ſacerdos ante cõſecrationẽ, vel poſt moritur, vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne ſacramentum ſumere poſſit, & miſſam perficere. Ergo videtur quòd non poſſit impleri ſtatutum Eccleſiæ, quo præcipitur quòd ſacerdos conſecrans, ſuo ſacrificio communicet.

¶ 2 Præterea, Contingit quandoque, quòd ſacerdos ante conſecrationem vel poſt recolit ſe aliquid comediſſe vel bibiſſe, vel etiam alicui peccato mortali ſubiacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriam non habebat. neceſſe eſt ergo, quòd ille qui eſt in tali articulo conſtitutus, peccet mortaliter, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens, ſiue ſumat, ſiue non ſumat.

¶ 3 Præterea, Contingit quandoque quòd in calicem muſca vel aranea, vel aliquod animal venenoſum cadit poſt conſecrationem, vel etiam cognoſcit ſacerdos calici venenum eſſe immiſſum ab aliquo maleuolo cauſa occidendi ipſum. In quo caſu ſi ſumat, videtur mortaliter peccare, ſe occidendo vel Deum tentando; ſimiliter ſi non ſumat peccat, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens. Ergo videtur eſſe perplexus, & ſubiectus neceſſitati peccãdi, quod eſt inconueniens.

¶ 4 Præterea, Contingit quandoque quòd per negligentiã miniſtri aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc ſacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam caſu videtur eſſe perplexus, ſiue ſumat corpus ſine ſanguine (quaſi imperfectum faciens *ſacramẽtum) ſiue non ſumat nec corpus nec ſanguinem.

**Aliàs ſacrificium.*

¶ 5 Præterea, Contingit quandoque, quòd ſacerdos non recolit ſe dixiſſe verba conſecrationis, vel etiam alia quæ in celebratione huius ſacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc caſu, ſiue reiteret verba ſuper eandem materiam, quæ fortè iam dixerat, ſiue vtatur pane & vino non conſecratis, quaſi conſecratis.

¶ 6 Præterea, Contingit quandoque propter frigus, quòd ſacerdoti dilabitur hoſtia in calicem, ſiue ante fractionem, ſiue poſt. In hoc ergo caſu non poterit ſacerdos ritum Eccleſię implere, vel de ipſa fractione, vel etiam de hoc quòd ſola tertia pars mittatur in calicem.

¶ 7 Præterea, Contingit quandoque, quòd per negligentiam ſacerdotis ſanguis Chriſti effunditur, vel etiam quòd ſacerdos ſacramentum ſumptum vomit, aut etiam quòd hoſtiæ conſecratæ tandiu conſeruantur, vt putreſcant, vel etiam à muribus corrodãtur, vel etiam qualitercunque perdantur. In quibus caſibus non videtur poſſe huic ſacramento debita reuerentia exhiberi ſecundum Eccleſiæ ſtatuta. Non videtur ergo, quòd his defectibus ſeu periculis occurri poſſit, ſaluis Eccleſiæ ſtatutis.

Sed contra eſt, quòd ſicut Deus, ita Eccleſia non præcipit aliquid impoſſibile.

Conclvsio.

Quicunque defectus in miſſa occurrentes poſſunt ex Eccleſia ſtatutis emendari, vel præueniendo ne accedant, vel ſi ſequantur, emendãdo, vel adhibendo per pœnitentiam remedium, vt aliàs is caueat qui negligenter ſe circa illud geſſerit.

Respondeo dicendum, quòd periculis ſeu defectibus circa hoc ſacramentum contingentibus dupliciter poteſt occurri. Vno modo præueniẽdo, ne ſcilicet periculum accidat. Alio modo ſubſequendo, vt ſcilicet id quod accidit emendetur vel adhibendo remedium, vel ſaltem per pœnitentiam eius qui negligenter egit circa hoc ſacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſi ſacerdos morte aut infirmitate graui occupetur ante conſecrationem corporis & ſanguinis Domini, non oportet vt per alium ſuppleatur. Si verò incepta conſecratione hoc acciderit (puta conſecrato corpore ante conſecrationem ſanguinis, vel etiam conſecrato vtroque) debet miſſæ celebritas per alium expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæſtion. 1. cap. nihil, in Toletano* cõcilio legitur, Cenſuimus conuenire, vt cùm à ſacerdotibus miſſarum tempore myſteria ſacra conſecrantur, ſi ægritudinis accidat

Cõcil. 7. Tolet. can. 1. vel 2. ſecundũ diuerſos codices. Et habetur 7. Q. 1. cap. Nihil.

dat cuiuſlibet euentus quo cœptum nequeant explere myſterium, ſit liberum Epiſcopo vel presbytero alteri, conſecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud competit ad ſupplementum initiatis myſteriis, quàm vt aut incipientis aut ſubſequentis benedictione ſint completa ſacerdotis: quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfecto ordine cõpleantur. Cùm enim ſimus omnes vnum in Chriſto, nihil contrarium diuerſitas perſonarum format, vbi efficaciam proſperitatis vnitas fidei repræſentat. Ne tamen quod naturæ languoris cauſa conſulitur, in præſumptionis perniciem conuertatur, nullus abſque præuentu parentis moleſtiæ, miniſter vel ſacerdos, cum cœperit imperfecta officia, præſumat omnino relinquere. ſi quis hoc temerariè præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.

Ad secundum dicendum, quòd vbi difficultas occurrit, ſemper eſt accipiendũ illud quod habet minus de periculo. Maximè autem periculoſum circa hoc ſacramentum eſt, quòd eſt contra perfectionem huius ſacramẽti, quia hoc eſt immane ſacrilegium. Minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis. Et ideo ſi ſacerdos poſt conſecrationem inceptã, recordetur ſe aliquid comediſſe, vel bibiſſe, nihilominus debet perficere ſacrificium, & ſumere ſacramentum. Similiter ſi recordetur ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi: & ſic non indignè, ſed fructuoſè ſumere ſacramentum. Et eadem ratio eſt ſi meminerit ſe excommunicationi cuicunque ſubiacere. debet enim aſſumere propoſitum humiliter abſolutionem petendi, & ſic per inuiſibilem pontificem Ieſum Chriſtum abſolutionem conſequetur quantum ad hunc actum, quòd peragat diuina myſteria. Si verò ante conſecrationem alicuius prædictorum ſit memor, tutius reputarem, maximè in caſu manducationis & excommunicationis, quòd miſſam inceptam deſereret niſi graue ſcandalum timeretur.

Ad tertium dicendum, quòd ſi muſca vel aranea in calicẽ ante conſecrationẽ ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit eſſe immiſſum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni conſecrandum. Si verò aliquid horum poſt conſecrationem acciderit, debet animal cautè capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in ſacrarium mitti. Si verò venenum ibi eſſe deprehenderit immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alij dare, ne calix vitæ vertatur in mortem: ſed debet diligenter in aliquo vaſculo ad hoc apto cum reliquiis conſeruari. Et ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinũ apponere in calicẽ, & denuo reſumere à cõſecratione ſanguinis, & ſacrificiũ perficere.

Ad quartum dicendum, quòd ſi ſacerdos ante conſecrationem ſanguinis & poſt conſecrationem corporis percipiat aut vinũ aut aquam nõ eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare. Si verò poſt conſecrationis verba perceperit, quòd aqua deſit, debet nihilominus procedere: quia impoſitio aquæ (vt ſuprà dictũ eſt*) non eſt de neceſſitate ſacramẽti. Debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam conſecrato miſceri: quia ſequeretur corruptio ſacramenti pro aliqua parte, vt ſuprà dictum eſt*. Si verò percipiat poſt verba conſecrationis, quòd vinum non fuerit poſitum in calicem: ſi quidem hoc percipiat ante ſumptionẽ corporis, debet depoſita aqua, ſi ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & reſumere à verbis cõſecrationis ſanguinis. Si verò hoc perceperit poſt ſumptionem corporis, aliam hoſtiam apponere debet, iterum conſecrandam ſimul cũ ſanguine. Quod ideo dico: quia ſi diceret ſola verba conſecrationis ſanguinis, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi: & ſicut dicitur* in prędicto cap. Toletani cõcilij, perfecta videri non poſſunt ſacrificia, niſi perfecto ordine cõpleantur. Si verò inciperet à conſecratione ſanguinis, & repeteret omnia verba conſequentia, non competeret niſi adeſſet hoſtia conſecrata, cum in illis verbis illis occurrant quædam dicẽda & fienda non ſolùm circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum ſumere hoſtiam conſecratam & ſanguinem, non obſtãte etiam, ſi prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione ſacramenti maioris eſt ponderis, quàm præceptum quòd hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur, vt ſuprà dictum eſt.*

Q.74.art.7.

Q.77.art.8.

In concil. Tolet.7. can. 1. vel. 2. ſecundum aliquos codices.

Q.80.art.8. et q.82.art.4

Ad quintum dicendum, quòd licet ſacerdos non recolat ſe dixiſſe aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari; non enim qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: niſi fortè aliquid in dicendo apprehenderit ſub ratione iam dicti: ſic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde ſi aliquis attentè cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet ſe dicere illud, non multum poſtea recolit ſe dixiſſe. Sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantũ accipitur ſub ratione præteriti: ſicut dicitur* in lib. de memoria. Si tamen ſacerdoti probabiliter conſtet ſe aliqua omiſiſſe: ſiquidẽ non ſunt de neceſſitate ſacramenti, non exiſtimo quòd propter hoc debeat reſumere, immutando ordinem ſacrificij: ſed debet vlterius procedere. Si verò certificetur ſe omiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſcilicet formas conſecrationis, cùm forma conſecrationis ſit de neceſſitate ſacramenti, ſicut & materia, idem videtur faciendum quod dictum eſt* in defectu materiæ, vt ſcilicet reſumatur à forma conſecrationis, & cætera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo ſacrificij.

In lib. de memoria cap. 1. tom. 2. inter opera Ariſt.

In ſolut. ad 4. arg. hic in iſto art.

Ad sextum dicendum, quòd fractio hoſtię conſecratæ, & quòd vna ſola pars mittatur in calicem, reſpicit corpus myſticum, ſicut admixtio aquæ ſignificat populum. Et ideo horum prætermiſſio non facit imperfectionem ſacrificij, vt propter hoc ſit neceſſe aliquid reiterare circa celebrationem huius ſacramenti.

Ad septimum dicẽdum, quòd (ſicut legitur de conſe. diſtinct. 2. ex decreto Pij Papæ*) ſi per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni conſumetur, & cinis intra altare condetur, & ſacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteũ altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit decẽ diebus pœniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat: & linteamina quæ ſtillã tetigerit, tribus vicibus lauet miniſter calice ſubtus poſito: & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur. poſſet etiam ſumi in potum à miniſtro, niſi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburunt: & cinerem in altari vel ſacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ* presbyteri: Si quis per ebrietatem vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi laicus eſt; clerici vel monachi ſeu diaconi & presbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant; Epiſcopus, nonaginta. Si autem infirmitatis cauſa euomuerint, ſeptem diebus pœniteant. Et in eadem diſtinct. legitur ex concil. Arelatenſi†: Qui non bene cuſtodierit* ſacramentum, & mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus ſacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putreſiunt. Prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & à communione ceſſare. Penſatis tamen conditionibus negotij & perſonæ poteſt minui vel addi ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen obſeruandum eſt, quòd vbicunque ſpecies integræ inueniuntur,

de cõſec. diſt. 2. Si per negligentiam.

Ead. diſt. 2. ca. Si quis per ebrietatem.

†Ead. diſt. 2. cap. Qui bene non cuſtodierit.

*Aliàs ſacrificium.

ſunt

ſunt reuerenter conſeruandæ, vel etiam ſumendæ: quia manentibus ſpeciebus, manet ibi corpus Chriſti, vt ſuprà dictum eſt*. Ea verò, in quibus inueniuntur, ſi commodè fieri poteſt, ſunt comburenda, cinere in ſacrario recondito: ſicut de raſura tabulæ dictum eſt*.

Quæſt. 77. art. 5. & locis ibi citatis.
**In iſtius ſolutionis princip.*

QVAESTIO LXXXIIII.

De Sacramento Pœnitentiæ, in decem articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de ſacramento pœnitentię. circa quod primò conſiderandum eſt de ipſa pœnitentia. ſecundò de effectu ipſius. tertiò de partibus eius. quartò de ſuſcipientibus hoc ſacramentum. quintò de poteſtate miniſtrorum, quæ ad claues pertinet. ſextò de ſolennitate huius ſacramenti.

¶ Circa primum duo conſideranda ſunt. Primò de pœnitentia, ſecundum quod eſt ſacramentum. Secundò, de pœnitentia, ſecundum quod eſt virtus.

¶ Circa primum quæruntur decem.

¶ Primò vtrùm pœnitentia ſit ſacramentum.

¶ Secundò, de propria materia eius.

¶ Tertiò, de forma ipſius.

¶ Quartò, vtrùm impoſitio manus requiratur ad hoc ſacramentum.

Quintò, vtrùm hoc ſacramentũ ſit de neceſſitate ſalutis.

¶ Sextò, de ordine eius ad alia ſacramenta.

¶ Septimò, de inſtitutione eius.

¶ Octauò, de duratione ipſius.

¶ Nonò, de continuitate eius.

¶ Decimò, vtrùm poſſit iterari.

ARTICVLVS I.

Vtrùm pœnitentia ſit ſacramentum.

4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 1. & diſt. 22. q. 2. art. 3. q. 2. cor.
**Refertur 1. Quæſt. 1. ca. Multi ſecularium: circa medium.*

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non ſit ſacramentũ. Greg. enim dicit, & habetur in Decret.* 1. q. 1. Sacramẽta ſunt baptiſmus, chriſma, corpus & ſanguis Chriſti: quæ ob id ſacramenta dicuntur, quia ſub tegumento corporalium rerum diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Sed hoc non contingit in pœnitentia: quia non adhibentur aliquæ corporales res, ſub quibus diuina virtus operetur ſalutem. Ergo pœnitentia non eſt ſacramentum.

¶ 2 Præterea, Sacramenta Eccleſiæ à miniſtris Chriſti exhibentur: ſecundum illud 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Sed pœnitentia non exhibetur à miniſtris Chriſti: ſed interius à Deo hominibus inſpiratur, ſecundum illud Hiere. 31. Poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam. Ergo videtur, quòd pœnitentia non ſit ſacramentum.

Quæſt. 66.
Q. 66. art. 1.

¶ 3 Præterea, In ſacramentis, de quibus iam ſuprà diximus*, eſt aliquid, quod eſt ſacramentũ tantùm; aliquid, quod eſt res & ſacramentum: aliquid verò, quod eſt res tantùm: vt ex præmiſſis patet.* Sed hoc non inuenitur in pœnitentia. Ergo pœnitentia non eſt ſacramentum.

SED CONTRA eſt, quòd ſicut baptiſmus adhibetur ad purificandum à peccato, ita & pœnitentia. Vnde & Petrus dixit Simoni, Act. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. Sed baptiſmus eſt ſacramentum: vt ſuprà habitum eſt*. Ergo pari ratione & pœnitentia.

Q. 66. art. 1.

CONCLVSIO.

Pœnitentia, qua peccator ſe oſtendit à peccato receſſiſſe, & qua ſacerdos Dei remittẽtis opus ſignificat, eſt ſpeciale ſacramentum.

refertur loco citato in arg. 1.

RESPONDEO dicendũ, quòd ſicut Greg*. dicit in ca. ſuprà dicto, Sacramentum eſt in aliqua celebratione, cùm res geſta ita fit, vt aliquid ſignificatiuè accipiamus quod ſanctè accipiendũ eſt. Manifeſtũ eſt autem quòd in pœnitentia ita res geſta fit, quòd aliquid ſanctum ſignificatur tã ex parte peccatoris pœnitẽtis quàm ex parte ſacerdotis abſoluentis: nã peccator pœnitẽs, per ea quæ facit & dicit, oſtendit cor ſuũ à peccato receſſiſſe. ſimiliter etiam ſacerdos per ea quę agit & dicit circa pœnitentẽ, ſignificat opus Dei remittẽtis peccata. Vnde manifeſtũ eſt, quòd pœnitẽtia quæ in Eccleſia agitur, eſt ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd nomine corporalium rerũ intelligũtur largè etiam ipſi exteriores actus ſenſibiles: qui ita ſe habent in hoc ſacramẽto, ſicut aqua in baptiſmo, vel chriſma in cõfirmatione. Eſt autẽ attendendum quòd in illis ſacramẽtis, in quibus cõfertur excellẽs gratia, quæ ſuperabũdat omnẽ facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius: ſicut in baptiſmo, vbi fit plena remiſſio peccatorũ, & quantũ ad culpam & quantum ad pœnã: & in confirmatione, vbi datur plenitudo Spiritus ſancti: & in extrema vnctione, vbi confertur perfecta ſanitas ſpiritualis, quæ prouenit ex virtute Chriſti, quaſi ex quodã extrinſeco principio. Vnde ſi qui actus humani ſunt in talibus ſacramẽtis, nõ ſunt de eſſentia ſacramentorũ, ſed diſpoſitiuè ſe habent ad ſacramẽta. In illis autẽ ſacramentis, quę habẽt effectum correſpondentẽ humanis actibus, ipſi* actus humani ſunt loco materiæ, vt accidit in pœnitẽtia & matrimonio. Sicut etiam in medicinis corporalibus quædam ſunt res exterius adhibitæ, ſicut emplaſtra & electuaria: quædam verò ſunt actus ſanandorum, puta exercitationes quædam.

**Aliàs actus humani ſenſibiles.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd in ſacramentis, quæ habent corporalem materiam, oportet quòd illa materia adhibeatur à miniſtro Eccleſiæ, qui gerit perſonam Chriſti, in ſignum quòd excellentia virtutis in ſacramento operantis eſt à Chriſto. In ſacramento autem pœnitentiæ (ſicut dictum eſt*) ſunt actus humani pro materia, qui proueniũt ex inſpiratione interna. Vnde materia non adhibetur à miniſtro, ſed à Deo interius operante. Sed complementum ſacramẽti exhibet miniſter, dum pœnitentem abſoluit.

In ſolut. preced.

AD TERTIVM dicendũ, quòd etiam in pœnitentia eſt aliquid quod eſt ſacramentum tantùm, ſcilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem pœnitentem, quàm etiã per ſacerdotem abſoluentẽ: res autem & ſacramentum, eſt pœnitentia interior peccatoris: res autem tantùm & non ſacramentum, eſt remiſſio peccati. Quorum primum totũ ſimul ſumptum eſt cauſa ſecundi: primum autem & ſecundũ, ſunt quodammodo cauſa tertij.

ARTICVLVS II.

Vtrùm peccata ſint propria materia huius ſacramenti.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd peccata nõ ſunt propria materia huius ſacramẽti. Materia enim in alijs ſacramẽtis per aliqua verba prolata ſanctificatur, & ſanctificata effectum ſacramenti operatur. Peccata autẽ non poſſunt ſanctificari eo quod contrariantur effectui ſacramẽti qui eſt gratia remittẽs peccata. Ergo peccata nõ ſunt materia propria huius ſacramẽti.

¶ 2 Præterea, Aug.* dicit in lib. de pœnitentia: Nullus poteſt inchoare nouam vitam, niſi eum veteris vitæ pœniteat. Sed ad vetuſtatem vitæ pertinent non ſolùm peccata, ſed etiã pœnalitates præſentis vitæ. Non ergo peccata ſunt propria materia pœnitentiæ.

Li. de medicina pœnit. c. 2. non longe à principio tom. 9.

¶ 3 Præterea, Peccatorum quoddam eſt originale, quoddam mortale, quoddam veniale. Sed pœnitentiæ ſacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptiſmum, neque contra peccatũ mortale, quod tollitur per cõfeſſionem peccatoris, nec etiam contra veniale, quod tollitur per tonſionem pectoris, & per aquam benedictam, & alia huiuſmodi. Ergo peccata non ſunt propria materia pœnitentiæ.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſtolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia quam geſſerunt.

CONCLVSIO.

Proxima ſacramenti pœnitentiæ materia ſunt actus pœnitentis: remota verò ſunt peccata non acceptanda, ſed deteſtanda & deſtruenda.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex eſt materia, ſcilicet proxima & remota: ſicut ſtatuæ proxima materia eſt metallum, remota verò, aqua. Dictū eſt * autem, quòd materia proxima huius ſacramenti ſunt actus pœnitentis: cuius materia ſunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitetur: & pro quibus ſatisfacit. Vnde relinquitur quòd remota materia pœnitentiæ, ſunt peccata, non acceptanda, ſed deteſtanda & deſtruenda.

art. præced. ad 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de proxima materia ſacramenti.

AD SECVNDVM dicendū, quòd vetus & mortalis vita eſt obiectum pœnitentiæ, non ratione pœnæ: ſed rationæ culpæ annexæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd pœnitentia quodammodo eſt de quolibet peccatorū genere: non tamen eodē modo. Nam de peccato actuali mortali, eſt pœnitentia propriè & principaliter. Propriè quidem, quia propriè dicimur pœnitere de his quæ noſtra voluntate commiſimus. Principaliter autem: quia ad deletionē peccati mortalis, hoc ſacramentum eſt principaliter inſtitutum. De peccatis autem venialibus eſt quidem pœnitentia propriè, inquantum ſunt noſtra voluntate facta: non tamen contra hęc principaliter eſt hoc ſacramētum inſtitutū. De peccato verò originali pœnitentia nec principaliter eſt (quia contra ipſum non ordinatur hoc ſacramentum, ſed magis baptiſmus) nec etiam propriè: quia peccatum originale non eſt noſtra voluntate peractum, niſi fortè inquantum voluntas Adæ reputatur noſtra, ſecundum modum loquendi, quo Apoſt. dicit Rom. 5. In quo omnes peccauerunt. Inquantum tamen largè accipitur pœnitentia pro quacunque deteſtatione rei præteritæ, poteſt dici pœnitētia de peccato originali: ſicut loquitur Aug.* in lib. de pœnitentia.

In lib. de vera & falſa pœnit. c. 8. tom. 4. Et in lib. de pœniten. medicina, cap. 2. tom. 9.

ARTICVLVS III.

Vtrùm hæc ſit forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo.

4. diſt. 22. q. 2. art. 2. q. 2. & 3. et opuſ. 22.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc non ſit forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo. Formæ enim ſacramentorum ex inſtitutione Chriſti & Eccleſiæ vſu habentur. Sed Chriſtus non legitur hāc formam inſtituiſſe, neque etiam in communi vſu habetur, quinimò in quibuſdam abſolutionibus, quæ in Eccleſia publicè fiunt (ſicut in Prima & completorio, & in cœna Domini) abſoluens non vtitur oratione indicatiua, vt dicat, Ego vos abſoluo, ſed oratione deprecatiua, cùm dicit, Miſereatur veſtri omnipotens Deus, vel abſolutionem & remiſſionem tribuat vobis omnipotens Deus. Ergo hæc non eſt forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo.

¶ 2 Præterea, Leo Papa* dicit, quòd indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus ſacerdotum nequit obtineri. Loquitur autem de indulgentia Dei, quæ pręſtatur pœnitentibus. Ergo forma huius ſacramenti debet eſſe per modum deprecationis.

refertur de Pœnit. diſt. 1. ca. Multiplex non procul à principio: & dicitur eſſe in epiſt. ad Theodorum, quæ eſt 89. in Leone.

¶ 3 Præterea, Idem eſt abſoluere à peccato, quod peccatum remittere. Sed ſolus Deus peccatum remittit, qui etiam ſolus interius hominem à peccato mundat: vt Auguſt. dicit ſuper Ioan. Ergo videtur quòd ſolus Deus à peccato abſoluat. Non ergo debet ſacerdos dicere, Ego te abſoluo, ſicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶ 4 Præterea, Sicut Dominus dedit poteſtatem diſcipulis abſoluendi à peccatis, ita etiam dedit eis poteſtatem curandi infirmitates, & vt dæmonia eiicerent, & vt languores ſanarent, vt habetur Matth. 10. & Luc. 9. Sed ſanando infirmos Apoſtoli non vtebantur his verbis, ego te ſano, ſed, ſanet te Dominus Ieſus Chriſtus: ſicut Petrus dixit paralytico, vt habetur Act. 9. Ergo videtur quòd ſacerdotes habentes poteſtatē Apoſtolis à Chriſto traditam, non debeant vti hac forma verborum, Ego te abſoluo, ſed Abſolutionem tribuat tibi Chriſtus.

¶ 5 Pręterea, Quidam hac forma vtentes, ſic eam exponunt, Ego te abſoluo, id eſt abſolutū oſtendo. Sed nec hoc etiam ſacerdos facere poteſt, niſi ei diuinitus reueletur. vnde legitur Matth. 16. Antequàm Petro diceretur, Quodcunq; ſolueris ſuper terram. &c. dictum eſt ei, Beatus es Simon Bariona: quia caro & ſanguis nō reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cælis. Ergo videtur quòd ſacerdos, cui non eſt facta reuelatio, præſumptuosè dicat, Ego te abſoluo, etiam ſi exponatur, id eſt abſolutum oſtendo.

SED CONTRA eſt quòd ſicut Dominus dixit diſcipulis Matth. vlti. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos: ita dixit Petro, Matth. 16. Quodcūque ſolueris ſuper terram. Sed ſacerdos auctoritate illorum verborum Chriſti fretus dicit, Ego te baptizo. Ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc ſacramento, Ego te abſoluo.

CONCLVSIO.

Nulla magis eſt conueniens ſacramenti pœnitentiæ forma, quàm hæc verba, Ego te abſoluo.

RESPONDEO dicendum, quòd in qualibet re perfectio attribuitur formæ. Dictum eſt autem ſuprà* quòd hoc ſacramētum perficitur per ea quæ ſunt ex parte ſacerdotis. Vnde oportet quod ea quæ ſunt ex parte pœnitentis, ſiue ſint verba ſiue facta, ſint quædam materia huius ſacramenti: ea verò quæ ſunt ex parte ſacerdotis, ſe habeant per modum formæ. Cùm autem ſacramenta nouæ legis efficiant quod figurant (vt ſuprà dictum eſt*) oportet quòd forma ſacramenti ſignificet id quod in ſacramento agitur, proportionaliter materiæ ſacramenti. Vnde forma baptiſmi eſt, Ego te baptizo: & forma confirmationis eſt, Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, eo quòd huiuſmodi ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ. In ſacramento autem Euchariſtiæ, quòd conſiſtit in ipſa conſecratione materiæ, exprimitur veritas conſecrationis, cùm dicitur, Hoc eſt corpus meum. Hoc autem ſacramentum, ſcilicet pœnitentiæ, non conſiſtit in conſecratione alicuius materiæ nec in vſu alicuius materiæ ſanctificatæ, ſed magis in remotione cuiuſdā materiæ, ſcilicet peccati: prout peccata dicuntur eſſe materia pœnitentiæ: vt ex ſuprà dictis patet*. Talis autem remotio ſignificatur à ſacerdote cùm dicitur, Ego te abſoluo. Nam peccata ſunt quædam vincula, ſecundum illud Prouerb. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum quiſque conſtringitur. Vnde patet quòd hæc eſt conuenientiſſima forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo.

art. 1. huius quæſt. ad 2.

Q. 60. art. 2. & 62. art. 1. & 3.

art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd iſta forma aſſumitur ex ipſis verbis Chriſti, quibus Petro dixit, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. & tali forma Eccleſia vtitur in ſacramentali abſolutione. Huiuſmodi autē abſolutiones in publico factæ, non ſunt ſacramētales, ſed ſunt orationes quædam ordinatæ ad remiſſionem venialium peccatorum. Vnde in ſacramentali abſolutione non ſufficeret dicere, Miſereatur tui omnipotens Deus, vel Abſolutionem & remiſſionem tribuat tibi Deus, quia per hæc verba ſacerdos abſolutionem non ſignificat fieri, ſed petit vt fiat. Præmittitur tamen in ſacramentali abſolutione talis oratio, ne impediatur effectus ſacramenti ex parte pœnitentis: cuius actus materialiter quodammodo ſe habent in hoc ſacramento, non autem in baptiſmo vel in confirmatione.

AD SECVNDVM dicēdum, quòd verbū Leonis eſt intelligendū quantū ad deprecationem, quæ præmittitur abſolutioni: nō autē remouet quin ſacerdotes abſoluant.

AD TERTIVM dicendū, q̄ ſolus Deus per auctoritatē & à peccato abſoluit, & peccatū remittit. Sacerdotes tamen vtrunq; faciunt per miniſterium: inquantū ſcilicet

verba

verba ſacerdotis in hoc ſacramento inſtrumentaliter operantur in virtute diuina, ſicut etiam in aliis ſacramentis. Nam virtus diuina eſt, quæ interius operatur in omnibus ſacramentalibus ſignis, ſiue ſint res, ſiue verba: ſicut ex ſuprà dictis patet*. Vnde & Dominus expreſſit vtrunque; nam Matth. 16. dixit Petro, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. & Ioan. 20. dixit diſcipulis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Ideo tamen ſacerdos potius dicit: Ego te abſoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto: quia hoc magis congruit verbis, quæ Dominus dixit, virtutem clauium oſtendens, per quas ſacerdotes abſoluunt. Quia tamen ſacerdos ſicut miniſter abſoluit, conuenienter apponitur aliquid quod pertineat ad primam auctoritatem Dei, ſcilicet vt dicatur. Ego te abſoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti; vel per virtutē paſſionis Chriſti vel auctoritate Dei, ſicut Dionyſ*. exponit 3. c. cœleſt. hier. Quia tamen hoc non eſt determinatum ex verbis Chriſti, ſicut in baptiſmo, talis appoſitio relinquitur arbitrio ſacerdotis.

Q. 62. art. 4. & 64. art. 1. & 2.

cap. 7. eccleſ. hierar. nō multum procul à fine. Et in cæleſt. hierar. cap. 3.

AD QVARTVM dicendum, quòd Apoſtolis non eſt data poteſtas vt ipſi ſanarent infirmos, ſed vt ad eorum orationem infirmi ſanarentur. Eſt autem eis collata poteſtas operandi inſtrumētaliter ſiue miniſterialiter in ſacramentis. Et ideo magis poſſunt in formis ſacramētalibus exprimere actū ſuum, quàm in ſanationibus infirmitatū. In quibus tamē non ſemper modo deprecatiuo vtebātur, ſed quādoq; modo indicatiuo & imperatiuo: ſicut Act. 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo, hoc tibi do: in nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula.

AD QVINTVM dicendū, quòd iſta expoſitio, Ego te abſoluo, id eſt abſolutum oſtendo, quantū ad aliquid quidem vera eſt, non tamen eſt perfecta: ſacramenta enim nouæ legis, nō ſolùm ſignificant, ſed etiā faciunt quod ſignificāt. Vnde ſicut ſacerdos baptizando aliquē, oſtendit hominē interius ablutū per verba & facta, & non ſolùm ſignificatiuè, ſed etiam effectiuè: ita etiā cùm dicit, Ego te abſoluo, oſtendit hominē abſolutum non ſolùm ſignificatiuè, ſed etiam effectiuè. Nec tamen loquitur quaſi de re incerta: quia ſicut alia ſacramēta nouæ legis habent de ſe certū effectum ex virtute paſſionis Chriſti (licet poſſit impediri ex parte recipientis) ita etiā & in hoc ſacramento. Vnde Auguſt*. dicit in lib. de adult. coniu. Non eſt turpis nec difficilis poſt patrata & purgata adulteria recōciliatio cōiugij, vbi per claues regni cælorū non dubitatur fieri remiſſio peccatorū. vnde nec ſacerdos indiget ſpeciali reuelatione ſibi facta, ſed ſufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata. Vnde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuiſſe. Eſſet autem perfectior expoſitio: Ego te abſoluo, id eſt ſacramentum abſolutionis tibi impendo.

lib. 2. cap. 9. in principio tom. 6.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm impoſitio manuū ſacerdotis requiratur ad hoc ſacramentū.

4. contra gen. c. 71. & opuſ. 22. cap. 4.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd impoſitio manuum ſacerdotis requiratur ad hoc ſacramentum. Dicitur enim Mar. vltim. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Aegri autem ſpiritualiter ſunt peccatores qui recipiunt bonam habitudinem per hoc ſacramentum. Ergo in hoc ſacramento eſt manus impoſitio facienda.

¶ 2 Præterea, In ſacramēto pœnitentiæ recuperat homo ſpiritum ſanctum amiſſum: vnde ex perſona pœnitentis dicitur in Pſalm. 50. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & Spiritu principali cōfirma me. Sed Spiritus ſanctus datur per impoſitionē manuū: legitur enim Act. 8. quòd Apoſtoli imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. & Matth. 19 dicitur, quòd oblati ſunt Domino paruuli, vt eis manus imponeret. Ergo in hoc ſacramento eſt facienda manus impoſitio.

¶ 3 Præterea, Verba ſacerdotis in hoc ſacramento non ſunt maioris efficaciæ quàm in aliis ſacramentis. Sed in aliis ſacramentis non ſufficiunt verba miniſtri, niſi aliquem actum exerceat: ſicut in baptiſmo ſimul cum hoc, quod ſacerdos dicit, ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. Ergo etiam ſimul cum hoc quod ſacerdos dicit, ego te abſoluo, oportet quòd aliquem actum exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus.

SED CONTRA eſt, quòd cùm Dominus dixit Petro, Quodcunque ſolueris ſuper terram. &c. nullam mentionem de manus impoſitione fecit: neque etiam cū omnibus Apoſtolis ſimul dixit, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Non ergo ad hoc ſacramētum requiritur impoſitio manuum.

CONCLVSIO.

Cùm pœnitentia ſacramentum ad culparum potius remiſſionem, quàm ad aliquam gratia conſecutionem ordinetur ad ipſum, vt neque in baptiſmo, neceſſariò requiritur manus impoſitio, ſicut in ſacramento confirmationis & ordinis.

RESPONDEO dicendū, quòd impoſitio manuum in ſacramentis Eccleſiæ fit ad deſignandum aliquem copioſum gratię effectum: quo, illi quibus manus imponuntur, quodammodo per quandam ſimilitudinē continuantur miniſtris, in quibus copia gratiæ eſſe debet. Et ideo manus impoſitio fit in ſacramento cōfirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus ſancti: & in ſacramento ordinis, in quo confertur quædam excellentia poteſtatis in diuinis myſterijs. Vnde & 2. ad Timot. 1. dicitur, Reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. Sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad conſequendam aliquam excellentiam gratiæ, ſed ad remotionem peccatorum. Et ideo ad hoc ſacramentum non requiritur manuum impoſitio, ſicut etiam nec ad baptiſmū: in quo tamen fit plenior remiſſio peccatorū.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manus impoſitio non eſt ſacramentalis, ſed ordinatur ad miracula perficienda: vt ſcilicet per contactum manus hominis ſanctificati, etiā corporalis infirmitas tollatur. Sicut etiam legitur de Domino Mar. 6 quòd infirmos manibus impoſitis curauit: & Matth. 8. legitur, quòd leproſum mundauit per contactum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non quælibet acceptatio Spiritus ſancti requirit manus impoſitionem: quia etiā in baptiſmo accipit homo Spiritum ſanctum, nec tamen fit ibi manus impoſitio. ſed acceptio Spiritus ſancti cum plenitudine requirit manus impoſitionem: quod pertinet ad confirmationem.

AD TERTIVM dicendum, quòd in ſacramentis, quæ perficiuntur in vſu materiæ, miniſter habet aliquem actum corporalem exercere circa eum qui ſuſcipit ſacramentum: ſicut in baptiſmo & confirmatione & extrema vnctione. Sed hoc ſacramentum non conſiſtit in vſu alicuius materiæ exterius appoſitæ: ſed loco materiæ ſe habent ea quæ ſunt ex parte pœnitentis. Vnde ſicut in Euchariſtia ſacerdos ſola prolatione verborum ſuper materia perficit ſacramentum: ita etiam ſola verba ſacerdotis abſoluentis ſuper pœnitentē, perficiūt abſolutionis ſacramentum. Et ſi aliquis actus corporalis eſſet ex parte ſacerdotis neceſſarius, nō minus competeret crucis ſignatio, quæ adhibetur in Euchariſtia, quàm manus impoſitio, in ſignum quòd per ſanguinem crucis Chriſti remittuntur peccata. Et tamen non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, ſicut nec de neceſſitate Euchariſtiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis.

Sup. qō. 65. art. 1. cor. & art. 2. ad 4. & art. 4. cor. & 4. diſt. 14 q. 2. art. 5. et in princ. expoſit. & 4. cōtra c. 71.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non ſit de neceſſitate ſalutis. Quia ſuper illud Pſalm†. Qui ſemināt in lachrymis, &c. dicit gloſſ. Noli eſſe triſtis, ſi adſit tibi bona voluntas, vnde metitur pax. Sed triſtitia eſt de ratione pœnitentiæ: ſecundum illud 2. Corinth. 7. Quæ ſecundū Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.

† Aug. in hoc loco tom. 8.

ratur. Ego bona voluntas ſine pœnitentia ſufficit ad ſalutē.

¶ 2 Præterea, Prou. 10. dicitur, Vniuerſa delicta operit charitas. & infrà 15. Per miſericordiam & fidem purgantur peccata. Sed hoc ſacramentum non eſt niſi ad purgandum peccata. Ergo habendo charitatem & fidem & miſericordiam, poteſt quiſque ſalutem conſequi, etiam ſine pœnitentiæ ſacramento.

¶ 3 Præterea, Sacramenta eccleſiæ initium habent ab inſtitutione Chriſti: ſed ſicut legitur Ioan. 8. Chriſtus mulierem adulteram abſoluit abſque pœnitentia. Ergo videtur quòd pœnitentia non ſit de neceſſitate ſalutis.

SED CONTRA eſt, quòd Dominus dicit Luc. 8. Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimul peribitis.

CONCLVSIO.

Non abſolutè pœnitentiæ ſacramentum neceſſarium eſt vt baptiſmus, ſed ex ſuppoſitione, peccato videlicet ſubiacentibus.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid eſt neceſſarium ad ſalutem dupliciter. Vno modo abſolutè: alio modo ex ſuppoſitione. Abſolutè quidem neceſſarium eſt ad ſalutem illud, ſine quo nullus ſalutem cōſequi poteſt: ſicut gratia Chriſti, & ſacramentum baptiſmi per quod aliquis in Chriſto renaſcitur. Ex ſuppoſitione autem eſt neceſſarium ſacramentum pœnitentiæ. Quod quidem eſt neceſſarium non omnibus ſed peccato ſubiacentibus. dicitur enim 2. Para. vlt. Et tu Deus iuſtorū non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, Iſaac & Iacob, his qui tibi non peccauerunt. Peccatum autem cùm conſummatum fuerit, generat mortem: vt dicitur Iacobi 1. Et ideo neceſſarium eſt ad ſalutem peccatoris quòd peccatū remoueatur ab eo. Quod quidem non poteſt fieri ſine pœnitentiæ ſacramento: in quo operatur virtus paſſionis Chriſti per abſolutionem ſacerdotis ſimul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad deſtructionem peccati: ſicut enim dicit Aug.* ſuper Ioan. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Vnde patet quòd ſacramentum pœnitentiæ eſt neceſſarium ad ſalutem poſt peccatum: ſicut medicatio corporalis, poſtquam homo in morbum periculoſum inciderit.

ex tract. 72. colligitur to. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloſ. illa videtur eſſe intelligenda de eo, cui adeſt bona voluntas ſine interpollatione, quæ fit per peccatum: talis enim non habet triſtitiæ cauſam. Sed ex quo bona voluntas tollitur per peccatum, non poteſt reſtitui ſine triſtitia, qua quis dolet de peccato præterito: quod pertinet ad pœnitentiam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides & miſericordia nō liberant hominem à peccato ſine pœnitentia. Requirit enim charitas, quòd homo doleat de offenſa in amicum commiſſa, & quòd amico homo ſtudeat ſatisfacere. Requirit etiam ipſa fides, vt per virtutem paſſionis Chriſti, quæ in ſacramentis Eccleſiæ operatur, quærat iuſtificari à peccatis. requirit etiam & ipſa miſericordia ordinata, vt homo ſubueniat pœnitendo ſuæ miſeriæ quam per peccatum incurrit: ſecundum illud Prouerb. 14. Miſeros facit populos peccatum. Vnde Eccleſ. 30. dicitur, miſerere animæ tuę, placens Deo.

AD TERTIVM dicendum, quòd ad poteſtatem excellentiæ quam ſolus Chriſtus habuit (vt ſuprà dictum eſt*) pertinuit quod Chriſtus effectum ſacramenti pœnitentiæ, qui eſt remiſſio peccatorū, cōtulit mulieri adulterę ſine exterioris pœnitentiæ ſacramēto, licet non ſine interiori pœnitentia, quam ipſe in ea per gratiā eſt operatus.

Q. 64. art. 3. 4. diſ. 2 q. 1. art. 3. ad 5. et diſt. 14. q. 1. art. 2. q. 4. & diſt. 26. q. 4. art. 1. q. 1. ad 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non ſit ſecunda tabula poſt naufragium. Quia ſuper illud Iſa. 2. Peccatum ſuum quaſi Sodoma prędicauerūt. dicit gloſ*. Secūda tabula poſt naufragium, eſt peccata abſcondere. Pœnitentia autem non abſcondit peccata, ſed magis ea reuelat. Ergo pœnitentia non eſt ſecunda tabula.

glos. Hieron. in illum locum tom. 5.

¶ 2 Præterea, Fundamentum in ædificio, non tenet ſecundum, ſed primum locū. Pœnitentia autem in ſpirituali ædificio eſt fundamentum, ſecundum illud Heb. 6. Non rurſum iacientes fundamentū pœnitētię ab operibus mortuis, vnde & præcedit ipſum baptiſmum, ſecundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Ergo pœnitentia non debet dici ſecunda tabula.

¶ 3 Præterea, Omnia ſacramenta ſunt quędam tabulæ, id eſt remedia contra peccatum. Sed pœnitētia non tenet ſecundum locum inter ſacramenta, ſed magis quartum: vt ex ſuprà dictis patet*. Ergo pœnitentia non debet dici ſecunda tabula poſt naufragium.

Q. 65. art. 1. & 2.

SED CONTRA eſt, quod Hiero†. dicit, quòd ſecunda tabula poſt naufragium eſt pœnitentia.

† Hieron. ſuper illud Eſai. 2. peccatū ſuū quaſi Sodoma tom. 5.

CONCLVSIO.

Pœnitentia ſacramentum, cum non niſi ex ſuppoſitione neceſſarium ſit, ſuppoſitione ſcilicet peccati, eſt quaſi ſecunda poſt naufragium tabula.

RESPONDEO dicendum, quòd id quod eſt per ſe, naturaliter prius eſt eo quod eſt per accidens: ſicut & ſubſtantia prior eſt accidente. Sacramenta autē quædam per ſe ordinantur ad ſalutem hominis, ſicut baptiſmus, qui eſt ſpiritualis generatio: & confirmatio, quæ eſt ſpirituale augmentum: & Euchariſtia, quæ eſt ſpirituale nutrimentum. Pœnitentia autem ordinatur ad ſalutē hominis quaſi per accidens, ſuppoſito quodam, ſcilicet ex ſuppoſitione peccati. Niſi enim homo peccaret actualiter, pœnitentia non indigeret: indigeret tamen baptiſmo & cōfirmatione & Euchariſtia. Sicut & in vita corporali nō indigeret homo medicatione niſi infirmaretur: indigeret autem homo per ſe ad vitam generatione, augmento, & nutrimento. Et ideo pœnitentia tenet ſecundum locum reſpectu ſtatus integritatis, qui confertur & conſeruatur per ſacramenta prædicta. Vnde & metaphoricè dicitur ſecunda tabula poſt naufragium. Nam primum remedium mare tranſeuntibus, eſt vt cōſeruentur in naui integra: ſecundum autem remedium eſt poſt nauem fractam, vt quis tabulæ adhæreat. Ita etiam primum remedium in mari huius vitæ, eſt quòd homo integritatem ſeruet: ſecundum autem remedium eſt, ſi per peccatum integritatem perdiderit, quod per pœnitentiam redeat.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd abſcōdere peccata contingit dupliciter. Vno modo dum ipſa peccata fiunt. Eſt autē peius peccare publicè quàm occultè: tum quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare, tum etiam quia peccat cum ſcandalo aliorum. Et ideo quoddam remedium eſt in peccatis, quòd aliquis in occulto peccet. Et ſecundum hoc dicit * gloſ. quòd ſecunda tabula poſt naufragium eſt peccata abſcondere, non quòd per hoc tollatur peccatum ſicut per pœnitentiam, ſed quia per hoc peccatum ſit minus. Alio modo aliquis abſcondit peccatum prius factum per negligentiam confeſſionis: & hoc contrariatur pœnitentiæ. Et ſic abſcondere peccatum, non eſt ſecunda tabula: ſed magis contrarium tabulæ. dicitur enim Prouer. 28: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur.

citata in arg. 1.

AD SECVNDVM dicendū, quòd pœnitentia non poteſt dici fundamentum ſpiritualis ædificij ſimpliciter, id eſt in prima ædificatione: ſed eſt fundamentum in ſecunda reædificatione, quæ fit per deſtructionem peccati. Nam primò redeuntibus ad Deum occurrit pœnitentia. Apoſtolus tamen ibi loquitur de fundamento ſpiritualis doctrinæ. Pœnitentia autem, quæ baptiſmum præcedit, non eſt pœnitentię ſacramentum.

AD TERTIVM dicēdum, quòd tria præcedentia ſacramenta pertinent ad nauem integram, id eſt ad ſtatum integritatis: reſpectu cuius pœnitentia dicitur ſecunda tabula.

ARTIC-

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hoc ſacramentum fuerit conuenienter in noua lege inſtitutum.

4. diſt. 22. q. 2. art. 3. AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non fuerit conuenienter inſtitutum in noua lege. Ea enim quæ ſunt de iure naturali, inſtitutione non indigent. Sed pœnitere de malis quæ quis geſſit, eſt de iure naturali: non enim poteſt aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat. Ergo pœnitentia non fuit conuenienter inſtituta in noua lege.

¶ 2 Præterea, Illud quod fuit in veteri lege, inſtituendum non fuit in noua: Sed etiam in veteri lege, fuit pœnitentia. vnde & Dominus conqueritur Hier. 8. dicẽs, Nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, Quid feci? Ergo pœnitentia non debuit inſtitui in noua lege.

¶ 3 Præterea, Pœnitentia conſequenter ſe habet ad baptiſmum, cùm ſit ſecũda tabula, vt ſuprà dictum eſt*. *art. præcedẽti.* Sed pœnitentia videtur à Domino inſtituta ante baptiſmum: nam in principio prædicationis ſuæ dixiſſe Dominus legitur Matth. 4. Pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Ergo hoc ſacramentum non fuit conuenienter inſtitutum in noua lege.

¶ 4 Præterea, Sacramenta nouæ legis inſtitutionem habent à Chriſto: ex cuius virtute operantur, vt ſuprà dictum eſt*. *Q. 62. art. 5 & q. 64. art. 1.* Sed Chriſtus non videtur inſtituiſſe hoc ſacramentum, cùm ipſe non ſit vſus eo ſicut aliis ſacramentis quæ ipſe inſtituit. Ergo hoc ſacramentum non fuit conuenienter inſtitutum in noua lege.

SED CONTRA eſt, quòd dicit Dominus Luc. vlti. Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.

CONCLVSIO.

Conueniens fuit vt ſacramentum pœnitentiæ in noua lege inſtitueretur.

RESPONDEO dicendũ, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) *art. 3 huius q.* in hoc ſacramento actus pœnitentis ſe habet ſicut materia: id autem quod eſt ex parte ſacerdotis, qui operatur vt miniſter Chriſti, ſe habet vt formale & completiuum ſacramenti. Materia verò etiam in aliis ſacramentis præexiſtit à natura, vt aqua; vel ab arte, vt panis: ſed quòd talis materia ad ſacramentum aſſumatur, inſtitutione indiget hoc determinante. Sed forma ſacramenti & virtus ipſius totaliter eſt ex inſtitutione Chriſti, ex cuius paſſione procedit virtus ſacramentorum. Sic ergo huius ſacramẽti materia præexiſtit à natura (ex naturali enim ratione homo mouetur ad pœnitẽdum de malis quæ fecit) ſed quòd hoc vel illo modo homo pœnitentiam agat, eſt ex inſtitutione diuina. Vnde & Dominus in principio prædicationis ſuæ indixit hominibus, vt non ſolum pœniterent, ſed etiam pœnitentiam agerent, ſignificans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc ſacramentum. Sed id quod pertinet ad officium miniſtrorum, determinauit Matth. 16. vbi dixit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. Efficaciam autem huius ſacramenti & originem virtutis eius, manifeſtauit poſt reſurrectionem Luc. vlt. vbi dixit, quòd oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, præmiſſo de paſſione & reſurrectione: ex virtute enim nominis Ieſu Chriſti patientis & reſurgentis hoc ſacramentum efficaciam habet in remiſſionem peccatorum. Et ſic patet conuenienter hoc ſacramentum in noua lege inſtitutum fuiſſe.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de iure naturali eſt, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc quòd doleat ſe feciſſe, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua ſigna doloris oſtendat, ſicut & Niniuitæ fecerunt: vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamẽ aliquid fuit adiunctũ fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ: vt ſcilicet hoc agerent ſub ſpe veniæ conſequendæ à Deo: ſecundum illud quod ibi legitur, Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Sed ſicut alia quę ſunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex inſtitutione legis diuinæ (vt in Secunda parte dictum eſt*) *1. 2. q. 99. & 110 art. 1 & 95. art. 2* ita etiam & pœnitentia.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ea quæ ſunt iuris naturalis, diuerſimodè determinationem accipiunt in veteri & in noua lege: ſecundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni nouæ. Vnde & pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt eſſet magis in corde, quàm in exterioribus ſignis: ſecundum illud Ioel. 2. Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Quantum autem ad remedium doloris quærendum, vt aliquo modo miniſtris Dei peccata ſua confiterentur, ad minus in generali. Vnde Dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti iuxta menſuram æſtimationemq́ peccati: qui orabit pro eo, quod neſciens fecerit, & dimittetur ei. In hoc enim ipſo quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato ſuo, quodammodo ſuum peccatum ſacerdoti confitebatur: & ſecundum hoc dicitur Prou. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Nondum autem erat inſtituta poteſtas clauium, quæ à paſſione Chriſti deriuatur: & per conſequens nondum erat inſtitutũ, quòd aliquis doleret de peccato cum propoſito ſubiiciendi ſe per confeſſionem & ſatisfactionem clauibus Eccleſiæ, ſub ſpe conſequendæ veniæ virtute paſſionis Chriſti.

AD TERTIVM dicendum quòd ſi quis rectè conſideret ea quæ Dominus dixit de neceſſitate baptiſmi Ioan. 3. tempore præceſſerunt ea quæ dixit Matth 4 de neceſſitate pœnitentiæ: nam id quod dixit Nicodemo de baptiſmo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo poſtea ſubditur, quòd baptizabat: illud verò quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit poſt incarcerationem Ioannis. Si tamen prius ad pœnitentiam induxiſſet, quàm ad baptiſmum; hoc ideo eſſet quia etiam ante baptiſmum requiritur quædam pœnitentia: ſicut & Petrus dicit Act 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.

AD QVARTVM dicendum, quòd Chriſtus nõ eſt vſus baptiſmo, quem ipſe inſtituit: ſed eſt baptizatus baptiſmo Ioan. vt ſuprà dictum eſt*. *Q. 39. art. 1. & 2.* Sed nec etiam actiuè vſus eſt ſuo miniſterio: quia ipſe nõ baptizabat communiter, ſed diſcipuli eius: vt dicitur Ioan. 4. Quamuis credendum ſit, quòd diſcipulos ſuos baptizauerit: vt Aug.* *In epiſt. 108 to. 2. Habetur etiam lib. 3. de anima & eius origine c. 9. tom. 7.* dicit ad Seleucianum. Vſus autem huius ſacramenti ab eo inſtituti nullo modo ſibi competebat. Nec quantum ad hoc quòd ipſe pœniteret, in quo peccatum non fuit, neq; quantũ ad hoc ꝙ hoc ſacramentũ aliis præberet: quia ad oſtendendam miſericordiam & virtutem ſuam, effectum huius ſacramenti ſine ſacramẽto præbebat: vt ſuprà dictum eſt*. *art. 5. huius quæſt. ad 3.* Sacramentum autem Euchariſtiæ & ipſe ſumpſit, & aliis dedit, tum ad commendandam excellentiam huius ſacramẽti, tũ quia hoc ſacramentũ eſt memoriale ſuæ paſſionis, in qua Chriſtus eſt ſacerdos & hoſtia.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm pœnitentia debeat durare vſque ad finem vitæ.

Inf. art. 9. ad 1. & 4. diſt. 17. q. 2. art. 4. q. 1. & 2. AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non debeat durare vſque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati. Sed pœnitens ſtatim conſequitur remiſſionem peccatorum: ſecundum illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, vita viuet, & non morietur. Ergo non oportet vlterius pœnitentiam protendi.

Præ-

¶ 2 Præterea, Pœnitentiam agere, pertinet ad ſtatũ incipientiũ. Sed homo de hoc ſtatu debet procedere ad ſtatum proficientium, & vlterius ad ſtatum perfectorum. Ergo non debet homo pœnitentiam agere vſque ad finem vitæ.

¶ 3 Præterea, ſicut in aliis ſacramentis homo habet ſeruare ſtatuta Eccleſiæ, ita & in hoc ſacramento. Sed ſecundum canones determinata ſunt tempora pœnitendi, vt ſcilicet ille qui hoc vel illud peccatum commiſerit, tot annis pœniteat. Ergo videtur quòd non ſit pœnitẽtia extendenda vſque ad finem vitæ.

In lib de vera & falſa pœnit. ca. 13. circa medium tom. 4.

Sed contra eſt, quòd Auguſt*. dicit in lib. de pœnitent. Quid reſtat nobis niſi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia. Si verò pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia?

Conclvsio.

Quanquam interior pœnitẽtia durare debeat vſq; ad vitæ finem, exterior tamen non neceſſario durare debet vſque ad vitæ finẽ, ſed vſque ad determinatum tempus pro menſura peccati.

Respondeo dicendum, quòd duplex eſt pœnitentia, ſcilicet interior & exterior. Interior quidem pœnitentia eſt qua quis dolet de peccato commiſſo. Et talis pœnitentia debet durare vſque ad finem vitæ. Semper enim debet homini diſplicere quòd peccauit: ſi enim ei placeret peccaſſe, iam ex hoc ipſo peccatum incurreret, & fructum veniæ perderet. Diſplicentia autem dolorem cauſat in eo, qui eſt ſuſceptiuus doloris: qualis eſt homo in hac vita: poſt hanc vitam autem ſancti non ſunt ſuſceptiui doloris. Vnde diſplicebunt eis peccata præterita ſine omni triſtitia: ſecundum illud Iſa. 65. Obliuioni traditæ ſunt anguſtiæ priores.

¶ Pœnitentia verò exterior eſt, qua quis exteriora ſigna doloris oſtendit, & verbo tenus peccata ſua confitetur ſacerdoti abſoluenti, & iuxta eius arbitrium ſatisfacit. Et talis pœnitentia non oportet quòd duret vſque ad finem vitæ, ſed vſque ad determinatum tempus ſecundum menſuram peccati.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vera pœnitentia non ſolùm remouet peccata præterita, ſed etiam præſeruat hominem à peccatis futuris. Quanuis igitur homo in primo inſtanti veræ pœnitentiæ remiſſionem conſequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perſeuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

Ad secvndvm dicendum, quòd agere pœnitentiam interiorem ſimul & exteriorem, pertinet ad ſtatum incipientium: qui ſcilicet de nouo redeunt à peccato. Sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis: ſecundum illud Pſal. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarũ. Vnde & ipſe Paulus dicebat primæ Cor. 15. Non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiam Dei.

Ad tertivm dicendum, quòd illa tempora præfiguntur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pœnitentiæ.

Articvlvs IX.

Vtrùm pœnitentia poſſit eſſe continua.

4. diſt. 1. q. 1. art. 4. q. 1.

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non poſſit eſſe continua. Dicitur enim Hier. 31. Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis. Sed hoc eſſe non poſſet, ſi pœnitentia continuaretur, quę conſiſtit in ploratu & lachrymis. Ergo pœnitentia non poteſt continuari.

¶ 2 Pręterea, De quolibet bono opere debet homo gaudere, ſecundum illud Pſal. Seruite Domino in lætitia. Sed agere pœnitentiam eſt bonum opus: ergo de hoc ipſo debet homo gaudere. Sed non poteſt homo ſimul gaudere & triſtari: vt patet per Philoſophum in 9. Ethi. ergo non poteſt eſſe quòd pœnitens continue triſtetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. Ergo pœnitentia non poteſt eſſe continua.

¶ 3 Præterea, Secundæ ad Cor. 2. Apoſt. dicit, Conſolamini, ſcilicet pœnitentem, ne fortè abundantiori triſtitia abſorbeatur, quæ huiuſmodi eſt. Sed conſolatio depellit triſtitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentiæ. Ergo pœnitentia non debet eſſe continua.

Sed contra eſt, quod Auguſt*. dicit in lib. de pœnitentia, Dolor in pœnitẽtia continuè cuſtodiatur. *In lib. de vera & falſa pœnit. cap. 13 circa finem. tom. 4.*

Conclvsio.

Pœnitentiam ſecundum actum continuam eſſe impoſſibile eſt, ſecundum habitum verò continua eſſe debet.

Respondeo dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, ſecundum actum & ſecundum habitum. Actu quidem impoſſibile eſt, quòd homo continuè pœniteat: quia neceſſe eſt quòd actus pœnitentis ſiue interior, ſiue exterior, interpolletur ad minus ſomno, & aliis quæ ad neceſſitatem corporis pertinent. Alio modo dicitur pœnitere ſecundum habitum. Et ſic oportet quòd homo continuè pœniteat: & quantũ ad hoc quòd homo nunquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis diſpoſitio pœnitentis tollatur: & quantum ad hoc quod debet homo in propoſito gerere, quòd ſemper ſibi præterita peccata diſpliceant.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ploratus & lachrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non ſolùm non debet eſſe continuus, ſed nec etiam oportet quòd duret vſque ad finem vitæ: vt dictum eſt*. Vnde & ſignanter ibi ſubditur, quia eſt merces operi tuo. Eſt autem merces operis pœnitentis, plena remiſſio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam: poſt cuius conſecutionem nòn eſt neceſſe quòd homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat. Per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta eſt*. *art. præced.* *art. præced.*

Ad secvndvm dicendum, quòd de dolore & gaudio dupliciter loqui poſſumus. Vno modo ſecundum quòd ſunt paſſiones appetitus ſenſitiui. Et ſic nullo modo poſſunt eſſe ſimul: eo quòd ſunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cùm ſunt de eodem) vel ſaltem ex parte motus cordis: nam gaudium eſt cum dilatatione cordis, triſtitia verò cum conſtrictione. Et hoc modo loquitur Philoſophus* in 9. Ethic. Alio modo poſſumus loqui de gaudio & triſtitia, ſecundum quòd conſiſtunt in ſimplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel diſplicet. Et ſecundum hoc non poſſunt habere contrarietatem niſi ex parte obiecti, puta cùm ſunt de eodem & ſecundum idem. Et ſic non poſſunt ſimul eſſe gaudium & triſtitia: quia non poteſt ſimul idem ſecundũ idem placere & diſplicere. Si verò gaudium & triſtitia ſic accepta non ſint de eodem ſecundum idem, ſed vel de diuerſis, vel de eodem ſecundũ diuerſa, ſic non eſt cõtrarietas gaudij & triſtitiæ. Vnde nihil prohibet hominem ſimul gaudere & triſtari: puta ſi videamus, iuſtum affligi, ſimul placet nobis eius iuſtitia, & diſplicet eius afflictio. Et hoc modo ſimul poteſt alicui diſplicere quòd peccauit, & placere ꝙ hoc ei diſplicet cum ſpe veniæ: ita quòd ipſa triſtitia ſit materia gaudij. Vnde & Aug*. dicit in lib. de pœnitentia, Semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat. Si tamen triſtitia nullo modo compateretur ſibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, ſed actualis. *cap. citato in arg. 2.* *In lib. de vera & falſa pœnit. cap. 13 in fine tom. 4.*

Ad tertivm dicendũ, quòd ſecundum Philoſophum* in 2. Ethi. ad virtutem pertinet tenere medium in paſſionibus. Triſtitia autem quæ in appetitu ſenſitiuo pœnitentis conſequitur ex diſplicentia voluntatis, paſſio quædam eſt. Vnde moderanda eſt ſecundum virtutem, & eius ſuperfluitas eſt vitioſa: quia inducit in deſperationẽ. Quod ſignificat Apoſtolus ibidem dicens: Ne maiori triſtitia abſorbeatur, qui eiuſmodi eſt. Et ſic conſolatio, de qua ibi Apoſtolus loquitur, eſt moderatiua triſtitiæ: non autem totaliter ablatiua. *lib. 2. ex ca. 3 6. & 9. haberi poteſt. 10. 5.*

ARTICVLVS X.

Verùm ſacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

4. diſt. 14. q. 1. ar. 4. q. 3. & art. 5. q. 2. & Heb. 6. col. 3.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentū pœnitentiæ non debeat iterari. Dicit enim Apoſtolus Heb. 6. Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, & guſtauerunt cæleſte donum, & participes ſunt facti Spiritus ſancti, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam. Sed quicunque pœnituerunt, ſunt illuminati, & acceperunt donum Spiritus ſancti. Ergo quicunque peccat poſt pœnitentiam, non poteſt iterato pœnitere.

In lib. 2. de Pœnit. ca. 10. poſt medium tom. 1.

¶ 2 Præterea, Ambr.* dicit in lib. de pœnitentia: Reperiuntur qui ſæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Chriſto. nam ſi verè pœnitentiam agerent, iterandam poſtea non putarent: quia ſicut vnum eſt baptiſma, ita vna eſt pœnitentia. Sed baptiſmus non iteratur: ergo nec pœnitentia.

¶ 3 Præterea, Miracula, quibus Dominus infirmitates corporales ſanauit, ſignificant ſanationes ſpiritualiū infirmitatum, quibus ſcilicet homines liberātur à peccatis. Sed non legitur quòd Dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leproſum bis mundauerit, aut aliquē mortuum bis ſuſcitauerit. Ergo videtur quòd nec alicui peccatori bis per pœnitētiam veniā largiatur.

** Hom. 34. in Euang. poſt mediū illius. † lib. 2. c. 16. in principio. et habetur de pœnit. diſt. 3. cap. Irriſor.*

¶ 4 Præterea, Greg*. dicit in Homil. Quadrageſimę: Pœnitentia eſt, anteacta peccata deflere, & flenda iterum non committere. Et Iſid.† dicit in lib. de Summo bono, Irriſor eſt & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo aliquis verè pœniteat, non iterum peccabit. Ergo non poteſt eſſe quòd pœnitentia iteretur.

¶ 5 Præterea, Sicut baptiſmus habet efficaciam ex paſſione Chriſti, ita & pœnitentia. Sed baptiſmus non iteratur propter vnitatem paſſionis & mortis Chriſti. Ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

Hoc habet Amb. ſerm. 8. in Pſal. 118. ante medium tom. 4. refertur 23. q. 4. cap. Eſt iniuſta, & dicitur eſſe Amb.

¶ 6 Præterea, Amb. dicit, quòd facilitas veniæ, incentiuum præbet delinquendi. Si ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, videtur quòd ipſe hominibus præbeat incentiuum delinquendi. Et ſic videretur delectari in peccatis. Quod eius bonitati non congruit. Non ergo poteſt pœnitentia iterari.

SED CONTRA eſt, quòd homo inducitur ad miſericordiam exemplo diuinæ miſericordiæ: ſecundum illud Luc. 6. Eſtote miſericordes ſicut & Pater veſter miſericors eſt. Sed Dominus hanc miſericordiam diſcipulis ſuis imponit, vt ſæpius remittant fratribus contra ſe peccantibus. vnde ſicut dicitur Matt. 18. Petro quærenti, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vſque ſepties? reſpondit Ieſus, Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Ergo etiam Deus ſæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præſertim cum doceat nos petere, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

CONCLVSIO.

Pœnitentiæ ſacramentum non ſemel, ſed pluries, reiterari poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd circa pœnitētiam quidam errauerunt, dicentes non poſſe hominem per pœnitentiam ſecundò conſequi veniam peccatorum. quorum quidam, ſcilicet Nouatiani hoc intantum extenderunt, vt dicerent poſt primam pœnitentiam, quæ agitur in baptiſmo, peccantem non poſſe per pœnitentiam iterato reſtitui. Alij verò fuerunt hæretici (vt Aug.* dicit in lib. de pœnitentia) qui poſt baptiſmum dicebant quidem eſſe vtilem pœnitentiam, non tamen pluries, ſed ſemel tantùm.

** In lib. de vera et falſa pœnit. cap. 5. tom. 4.*

Videntur autem huiuſmodi errores ex duobus proceſſiſſe. Primò quidem ex eo quòd errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur (ſine qua non delentur peccata) credebant quòd charitas ſemel habita non poſſit amitti, & per conſequens pœnitentia ſi ſit vera, nunquam per peccatum tollatur, vt ſic ſit neceſſe eam iterari. Sed hoc improbatum eſt* in Secunda parte, vbi oſtenſum eſt, quòd charitas ſemel habita propter libertatem arbitrij poteſt amitti, & per conſequens poſt veram pœnitentiam poteſt aliquis peccare mortaliter. Secundò ex eo quòd errabant circa æſtimationem grauitatis peccati. putabant enim adeò graue eſſe peccatum quod aliquis committit poſt veniam impetratam, quòd non ſit poſſibile ipſum remitti. In quo quidē errabant & ex parte peccati (quod etiam poſt remiſſionem conſecutam poteſt eſſe & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatū remiſſum) & multò magis contra infinitatem diuinæ miſericordiæ, quæ ſuperat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, ſecundū illud Pſal. 50. Miſerere mei Deus ſecūdum magnam miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Geneſ. 4. Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Et ideo miſericordia Dei peccantibus per pœnitentiā veniam præbet abſque vllo termino: vnde dicitur 2. Para. vlt. Immēſa & inueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ ſuper malitiam hominum. Vnde manifeſtum eſt quòd pœnitentia pluries eſt iterabilis.

** 2. 2. q. 24. art. 11.*

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quia apud Iudæos erant ſecundum legem quædam lauacra inſtituta, in quibus pluries ſe ab immunditiis purgabant, credebant aliqui Iudæorum quòd etiam per lauacrum baptiſmi aliquis pluries purificari poſſet. Ad quod excludendum, Apoſtolus ſcribit Hebræis, quòd impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, ſcilicet per baptiſmum, rurſum renouari ad pœnitentiam ſcilicet per baptiſmum qui eſt lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, vt dicitur ad Tit. 3. Et rationem aſſignat, ex hoc quòd per baptiſmum homo Chriſto commoritur, vnde ſubdit, Rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ Amb. loquitur de pœnitentia ſolēni quæ in Eccleſia nō iteratur, vt infrà dicetur.

** In lib. de vera et falſa pœnit. cap. 5. tom. 4.*

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerſo tempore Dominus illuminauit, & multos debiles cōfirmauit, oſtendens in diuerſis illis eadem ſæpe peccata dimitti: vt quem prius ſanauit leproſum, alio tempore illuminet cæcum. ideo enim tot ſanauit cæcos, claudos & aridos, ne deſperet de ſe peccator. Ideo non ſcribitur aliquem niſi ſemel ſanaſſe, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum ſe vocat, & non ſanis, ſed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum neſciret curare? medicorum eſt centies infirmum, centies curare: qui cæteris minor eſſet, ſi aliis poſſibilia ignoraret.

AD QVARTVM dicendum, quòd pœnitere eſt anteacta peccata deflere, & flenda non cōmittere: ſcilicet ſimul dum flet, vel actu vel propoſito. Ille enim eſt irriſor & non pœnitens, qui ſimul dum pœnitet agit quod pœnitet, vel proponit iterum ſe facturum quod geſſit, vel etiam actualiter peccat eodem vel alio genere peccati.

Quòd autem aliquis poſtea peccat, vel actu vel propoſito, non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nunquā enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium ſubſequentem. Sicut enim verè currit, qui poſtea ſedet: ita verè pœnituit, qui poſtea peccat.

AD QVINTVM dicendum, quòd baptiſmus habet virtutem ex paſſione Chriſti, ſicut quædam ſpiritualis generatio cum ſpirituali morte præcedentis vitæ. Statutum autem eſt hominibus ſemel mori, & ſemel naſci. Et ideo ſemel tantum debet homo baptizari. Sed pœnitentia habet virtutem ex paſſione Chriſti, ſicut ſpiritualis medicatio, quæ frequenter iterari poteſt.

In lib. de vera & falſa pœnit. cap. 5. non longe à principio to. 4.

AD SEXTVM dicendum, quòd ſecundùm Aug.* in lib. de pœnitentia, conſtat Deo multū diſplicere peccata:

qui ſemper præſto eſt ea deſtruere, ne ſoluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit, ſcilicet per deſperationem.

QVAESTIO LXXXV.

De ſacramento pœnitentiæ ſecundum quod eſt virtus, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de pœnitentia ſecundum quòd eſt virtus. Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm pœnitentia ſit virtus.
¶ Secundò, vtrùm ſit virtus ſpecialis.
¶ Tertiò, ſub qua ſpecie virtutis contineatur.
¶ Quartò, de ſubiecto eius.
¶ Quintò, de cauſa ipſius.
¶ Sextò, de ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS I.

Vtrùm pœnitentia ſit virtus.

4. diſt. 24. q. 1. art. 1. q. 2. & art. 3. q. 1 cor. & ad 2. et q. 2. & 4. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non ſit virtus. Pœnitẽtia enim eſt quoddam ſacramẽtum aliis ſacramentis connumeratum: vt ex* ſupradictis patet. Sed nullum aliud ſacramentorum eſt virtus. Ergo neque pœnitentia eſt virtus.

**q. præced. art. 1. & q. 65. art. 1.*

†lib. 4. cap. vlt. tom. 5. ¶ 2 Præterea, Secundum Philoſophum† 4. Ethic. verecundia non eſt virtus: tum quia eſt paſſio habens corporalem immutationem, tum etiam quia non eſt diſpoſitio perfecti: cùm ſit de turpi acto, quod non habet locum in homine virtuoſo. Sed ſimiliter pœnitentia eſt quædam paſſio habens corporalem immutationem, ſcilicet ploratum (ſicut Gregor* dicit: quod pœnitere eſt peccata præterita plangere) eſt etiam de turpibus factis, ſcilicet de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoſo. Ergo pœnitentia non eſt virtus.

Hom. 34. in euang. poſt. medium: Et in regiſtro lib. 9. cap. 39. nõ longè à fine.

¶ 3 Præterea, Secundum Philoſophum 4. Ethic. nullus eſt ſtultus eorum, qui ſunt ſecundum virtutem. Sed ſtultum videtur dolere de cõmiſſo præterito, quod non poteſt non eſſe, quod tamen pertinet ad pœnitẽtiam. Ergo pœnitentia non eſt virtus.

SED CONTRA eſt, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutũ: quia legiſlator intendit ciues facere virtuoſos: vt dicitur* 2. Ethicorum. Sed præceptum diuinę legis eſt de pœnitentia, ſecundum illud Matth. 4. Pœnitentiam agite, &c. Ergo pœnitentia eſt virtus.

lib. 2. ca. 1. à med. tom. 5.

CONCLVSIO.

Pœnitentia quæ in ſenſu, paſſio potius quàm virtus eſt: pœnitẽtia verò, quæ eſt in voluntate, virtus, vel eius actus neceſſariò eſt.

In iſto art. ex arg. 2. & q. præced. RESPONDEO dicendũ, quòd ſicut ex dictis* patet, pœnitere eſt de aliquo prius à ſe facto dolere. Dictum eſt aũt ſuprà† quod dolor vel triſtitia dupliciter dicitur. Vno modo ſecundũ quòd eſt paſſio quædã appetitus ſenſitiui, & quantum ad hoc pœnitentia non eſt virtus, ſed paſſio. Alio modo ſecundũ quòd conſiſtit in voluntate: & hoc modo eſt cum quadam electione. Quæ quidem ſi ſit recta, neceſſe eſt ꝙ ſit actus virtutis: *dicitur enim 2. Ethic. quòd virtus eſt habitus electiuus ſecundum rationem rectam. Pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum eſt, & eo modo & fine quo dolendum eſt. Quod quidem obſeruatur, in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens aſſumit moderatum dolorem de peccatis præteritis cũ intentione remouendi ea. Vnde manifeſtum eſt, quòd pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel eſt virtus, vel actus virtutis.

† Q. præced. art. 9.

lib. 2. cap. 2. & 6. tom. 5.

Q. præced. art. 1. 2. 3. AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd (ſicut dictum eſt*) in ſacramento pœnitentiæ materialiter ſe habent actus humani: quod non contingit in baptiſmo vel confirmatione. Et ideo cùm virtus ſit principium alicuius actus, potius pœnitentia eſt virtus vel cum virtute, quàm baptiſmus ſeu confirmatio.

In corp. art. AD SECVNDVM dicendũ, quòd pœnitẽtia ſecundum quod eſt paſſio, non eſt virtus: vt dictum eſt*: ſic autẽ habet corporalem tranſmutationẽ adiunctã. Eſt tamen virtus ſecundũ quod habet ex parte voluntatis electionem rectam. Quod tamen magis poteſt dici de pœnitentia quàm de verecundia: nam verecundia reſpicit turpe factum vt præſens, pro quo timet confundi: pœnitentia verò vt præteritum. Eſt autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in præſenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non eſt autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius cõmiſerit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cùm ex vitioſo fiat aliquis virtuoſus.

AD TERTIVM dicendum, quòd dolere de eo quod prius factum eſt, cum intentione conandi ad hoc quod factum non fuerit, eſſet ſtultũ. Hoc autẽ non intendit pœnitens, ſed dolor eius eſt diſplicentia ſeu reprobatio facti præteriti cũ intentione remouendi ſequelam ipſius, ſcilicet offenſam Dei & reatũ pœnæ. Et hoc non eſt ſtultum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm pœnitentia ſit ſpecialis virtus.

4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 2. 3. & 4. AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non ſit ſpecialis virtus. Eiuſdem enim rationis videtur eſſe gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis. Sed gaudium de bono prius facto, non eſt ſpecialis virtus, ſed eſt quidã affectus laudabilis ex charitate proueniẽs: vt patet per Aug*. 14. de Ciuitate Dei. vnde & Apoſtolus primæ ad Corint. 13. dicit, quòd charitas non gaudet ſuper iniquitate, cõgaudet autem veritati. Ergo pari ratiõne nec pœnitentia quæ eſt dolor de peccatis præteritis, eſt ſpecialis virtus, ſed eſt quidam affectus ex charitate proueniens.

lib. 14. c. 7. à medio tom. 5.

¶ 2 Præterea, Quælibet virtus ſpecialis habet materiam ſpecialem: quia habitus diſtinguũtur per actus, & actus per obiecta. Sed pœnitentia non habet materiam ſpecialem: ſunt enim eius materia peccata præterita circa quancunque materiam. Ergo pœnitentia non eſt ſpecialis virtus.

¶ 3 Præterea, Nihil expellitur niſi à ſuo contrario. Sed pœnitentia expellit omnia peccata: ergo contrariatur omnibus peccatis. Non ergo eſt ſpecialis virtus.

SED CONTRA eſt, quòd de ea datur ſpeciale legis præceptum: vt ſuprà habitum eſt*. *Q. præced. art. 5. & 7.*

CONCLVSIO.

Pœnitentia eſt quædam ſpecialis virtus, qua homo operatur ad præteriti peccati deſtructionem & deteſtationem.

1. 2. quæſt. 54. art. 1. ad 1. & art. 2. RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte habitum eſt*) ſpecies habituum diſtinguuntur ſecundum ſpecies actuum. Et ideo vbi occurrit ſpecialis actus laudabilis, ibi neceſſe eſt ponere ſpecialem habitum virtutis. Manifeſtum eſt autem quòd in pœnitentia inuenitur ſpecialis ratio actus laudabilis, ſcilicet operari ad deſtructionem peccati præteriti, inquantum eſt Dei offenſa: quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Vnde neceſſe eſt ponere, quòd pœnitentia eſt ſpecialis virtus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd à charitate deriuatur aliquis actus dupliciter. Vno modo ſicut ab ea elicitus. Et talis actus virtuoſus non requirit aliam virtutem præter charitatem: ſicut diligere bonum, gaudere de eo, & triſtari de oppoſito.

¶ Alio modo aliquis actus à charitate procedit, quaſi à charitate imperatus. Et ſic quia ipſa imperat omnibus virtutibus (vtpote ordinans eas ad finem ſuum) actus à charitate procedens, poteſt etiam ad aliam ſpecialem virtutem pertinere. Si ergo in actu pœnitentis conſideretur ſola diſplicentia peccati præteriti, hoc immedia-

tè ad charitatem pertinet:ſicut & gaudere de bonis præteritis. Sed intentio operandi deletionem peccati præteriti, requirit ſpecialem virtutem ſub charitate.

Ad secvndvm dicendū, quod pœnitentia habet quidem realiter generalem materiam, inquantum reſpicit omnia peccata: ſed tamè ſub ratione ſpeciali, inquantum ſcilicet ſunt emendabilia per actum hominis cooperantis Deo ad ſuam iuſtificationem.

Ad tertivm dicendum, quòd quælibet virtus ſpecialis formaliter expellit habitum vitij oppoſiti: ſicut albedo expellit nigredinem ab eodem ſubiecto. Sed pœnitentia expellit omne peccatum effectiuè: inquantum operatur ad deſtructionem peccati, prout eſt remiſſibile ex diuina gratia homine cooperante. Vnde non ſequitur, quòd ſit virtus generalis.

Articvlvs III.

Vtrùm virtus pœnitentiæ ſit ſpecies iuſtitiæ.

Infrà art. 4. cor. & 4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 4. ad 4. et q. 5. per to. & diſt. 15. q. 1. art. 1. q. 3. ad 4. et 1. 2. q. 62. art. 2. & 3.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd virtus pœnitentiæ non ſit ſpecies iuſtitiæ. Iuſtitia enim non eſt virtus theologica, ſed moralis, vt in Secunda parte patet. Pœnitētia autem videtur eſſe virtus theologica: quia habet Deum pro obiecto: ſatisfacit enim Deo: cui etiam reconciliat peccatorem. Ergo videtur quòd pœnitentia non ſit ſpecies iuſtitiæ.

¶ 2 Præterea, Iuſtitia cùm ſit virtus moralis, conſiſtit in medio. Sed pœnitentia non conſiſtit in medio, ſed in quodam exceſſu: ſecundum illud Hier. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum: Ergo pœnitentia non eſt ſpecies iuſtitiæ.

lib. 5. Ethic. cap. 4. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Duæ ſunt ſpecies iuſtitię (vt dicitur in 5. Ethic.) ſcilicet diſtributiua & commutatiua. Sed ſub neutra videtur pœnitentia contineri: ergo videtur quòd pœnitentia non ſit ſpecies iuſtitiæ.

gloſ ordinaria ibid.

¶ 4 Præterea, Super illud Luc. 6. Beati qui nunc fletis, dicit gloſ.* Ecce prudentia, qua oſtenditur quàm hæc terrena ſint miſera, & quàm beata cæleſtia. Sed flere eſt actus pœnitentiæ. Ergo pœnitentia magis eſt ſpecies prudentiæ quàm iuſtitiæ.

In lib. de vera & falſa pœnit. c. 8. à medio tom. 4. lib. 2. de inuentione fol. 4. ante finem.

Sed contra, eſt quod Auguſt. dicit in libr. de pœnitentia. Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, ſemper puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. Sed vindictam facere pertinet ad iuſtitiam: vnde Tullius* in ſua Rheto. ponit vindicatiuam vnam ſpeciem iuſtitiæ. Ergo videtur quòd pœnitentia ſit ſpecies iuſtitiæ.

Conclvsio.

Virtus pœnitentiæ ſpecies eſt iuſtitiæ commutatiuæ.

Art. præced.

Respondeo dicēdum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) pœnitentia nō habet quòd ſit virtus ſpecialis ex hoc ſolo quòd dolet de malo perpetrato (ad hoc enim ſufficeret charitas) ſed ex eo quòd pœnitēs dolet de peccato commiſſo, inquantum eſt offenſa Dei, cum emendationis propoſito. Emendatio autem offenſæ contra aliquē commiſſæ, nō fit per ſolam ceſſationem offenſæ ſed exigitur vlterius quædam recōpenſatio, quæ habet locum in offenſis in alterum cōmiſſis, ſicut & retributio: niſi quòd recompenſatio eſt ex parte eius qui offendit (vtputa cum ſatisfactione) retributio autem eſt ex parte eius, in quem eſt offenſa commiſſa. Vtrumque autem ad materiam iuſtitiæ pertinet: quia vtrumque eſt commutatio quædam. Vnde manifeſtum eſt, quòd pœnitentia ſecundum quod eſt virtus, eſt pars iuſtitiæ. Sciendum tamen eſt, quòd ſecundum Philoſophum* in 5. Ethi. dupliciter dicitur iuſtum, ſcilicet ſimpliciter & ſecundum quid. Simpliciter quidem iuſtum, eſt inter æquales, eo quòd iuſtitia eſt æqualitas quædam. Quod ipſe vocat iuſtum politicum vel ciuile, eo quòd omnes ciues æquales ſunt, quantum ad hoc quòd immediatè ſunt ſub principe, ſicut liberi exiſtentes. Iuſtum autem ſecundum quid dicitur, quod eſt inter illos, quorum vnus eſt ſub poteſtate alterius: ſicut ſeruus ſub domino, filius ſub patre, vxor ſub viro. Et tale iuſtum conſideratur in pœnitentia. Vnde pœnitens recurrit ad Deum cum emēdationis propoſito, ſicut ſeruus ad dominum, ſecundum illud Pſal. Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, ita oculi noſtri ad dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Et ſicut filius ad patrem, ſecundum illud Luc. 15. Pater peccaui in cælum & coram te. Et ſicut vxor ad virum: ſecundum illud Hier. 3. Fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus.

lib. 5. Ethic. cap. 6. to. 5.

lib. 5. cap. 1. non longe à fine tom. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd (ſicut in 5. Ethi. dicitur) iuſtitia eſt virtus ad alterum. Ille autem, ad quem eſt iuſtitia, non dicitur eſſe materia iuſtitiæ, ſed magis res quæ diſtribuuntur, vel commutantur. Vnde & materia pœnitentiæ non eſt Deus, ſed actus humani quibus Deus offenditur vel placatur: ſed Deus ſe habet, ſicut ille, ad quem eſt iuſtitia. Ex quo patet quòd* iuſtitia non eſt virtus theologica, quia non habet Deum pro obiecto vel materia.

*Alias pœnitentia.

lib. 5. cap. 1. & 2. tom. 5

lib. 8. cap. vlt. tom. 5.

Ad secvndvm dicendum, quòd medium iuſtitiæ eſt æqualitas, quæ conſtituitur inter illos, inter quos eſt iuſtitia: vt dicitur in 5. Eth. In quibuſdam autē non poteſt perfecta æqualitas conſtitui propter alterius excellentiam: ſicut inter patrem & filium, inter Deum, & hominem, vt Philoſophus* dicit in 8. Ethic. Vnde in talibus ille qui eſt deficiens, debet facere quicquid poteſt. Nec tamen hoc erit ſufficiens ſimpliciter: ſed ſolùm ſecūdum acceptationē ſuperioris. Et hoc ſignificatur per exceſſum, qui attribuitur pœnitentiæ.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut eſt commutatio quædam in beneficiis (cùm ſcilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam rependit) ita etiam eſt commutatio in offenſis, cùm aliquis pro offenſa in alterum commiſſa, vel inuitus punitur, quod pertinet ad vindicatiuam iuſtitiam: vel voluntariè recompenſat emendam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ reſpicit perſonam peccatoris, ſicut iuſtitia vindicatiua perſonam iudicis. Vnde manifeſtum eſt, quòd vtraque ſub iuſtitia commutatiua continetur.

Ad qvartvm dicendum, quòd pœnitentia licet ſit directè ſpecies iuſtitiæ: comprehendit tamen quodammodo ea quæ pertinent ad omnes virtutes. Inquantum enim eſt iuſtitia quædam hominis ad Deum, oportet quòd participet ea quæ ſunt virtutum theologicarum, quæ habent Deum pro obiecto. Vnde pœnitentia eſt cum fide paſſionis Chriſti, per quam iuſtificamur à peccatis: & cum ſpe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem. Inquantum verò eſt virtus moralis, participat aliquid prudentiæ, quæ eſt directiua omnium moralium virtutum. Sed ex ipſa ratione iuſtitiæ non ſolùm habet id quod iuſtitiæ eſt, ſed etiam ea quæ ſunt temperantiæ & fortitudinis, inquantum ſcilicet, ea quæ delectationem cauſant, ad temperantiam pertinent, vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in communionem iuſtitiæ veniunt. Et ſecundum hoc ad iuſtitiam pertinet & abſtinere à delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam: & ſuſtinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

Articvlvs IIII.

Vtrùm voluntas ſit propriè ſubiectum pœnitentiæ.

4. diſt. 14. q. 1. art. 3. q. 1. per to. et q. 4. cor.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd ſubiectum pœnitentiæ non ſit propriè voluntas. Pœnitentia enim eſt triſtitiæ ſpecies, ſed triſtitia eſt in concupiſcibili, ſicut & gaudium. Ergo pœnitentia eſt in concupiſcibili.

In lib. de vera & falſa pœnit. c. 8. à medio. tom. 4.

¶ 2 Præterea. Pœnitentia eſt vindicta quædam ſicut Aug. dicit in lib. de pœnitentia. Sed vindicta videtur ad iraſcibilem pertinere: quia ira eſt appetitus vindictę. Ergo videtur, quòd pœnitentia ſit in iraſcibili.

¶ Præ-

¶ 3 Præterea, Præteritum eſt proprium obiectum memoriæ, ſecundum Philoſophum* in lib. de Memoria. Sed pœnitentia eſt de præterito: vt dictum eſt. Ergo pœnitentia eſt in memoria ſicut in ſubiecto.

cap. 1. to. 2.

¶ 4 Præterea, Nihil agit vbi non eſt. Sed pœnitentia excludit peccatũ ab omnibus viribus animæ. Ergo pœnitentia eſt in qualibet vi animæ, & nõ in voluntate tantũ.

Sed contra, Pœnitentia eſt ſacrificium quoddam, ſecundum illud Pſal. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Sed offerre ſacrificium eſt actus voluntatis: ſecundum illud Pſal. Voluntariè ſacrificabo tibi. Ergo pœnitentia eſt in voluntate.

Conclvsio.

Pœnitentia, cum ſit quædam ſpecies iuſtitiæ, in voluntate eſt vt in ſubiecto, cuius actus eſt propoſitum emendandi illud, quod contra Deum commiſſum eſt.

Respondeo dicendum, quòd de pœnitentia dupliciter loqui poſſumus. Vno modo, ſecundum quòd eſt paſſio quædam. Et ſic cùm ſit ſpecies triſtitiæ, eſt in concupiſcibili ſicut in ſubiecto. Alio modo, ſecundum quòd eſt virtus. Et ſic ſicut dictum eſt*, eſt ſpecies iuſtitiæ. Iuſtitia autem (vt in ſecunda parte habitũ eſt†) habet pro ſubiecto appetitum rationis, qui eſt voluntas. Vnde manifeſtum eſt, quòd pœnitentia, ſecundum quòd eſt virtus, eſt in voluntate ſicut in ſubiecto, & proprius eius actus eſt propoſitum emendandi illud quod contra eum commiſſum eſt.

**art. præced.* †*1. 2. q. 56. art. 6.*

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de pœnitentia, ſecundum quòd eſt paſſio.

Ad secvndvm dicendum, quod vindictam appetere ex paſſione de alio, pertinet ad iraſcibilem. Sed appetere vel facere vindictam ex ratione de ſe vel de alio, pertinet ad voluntatem.

Ad tertivm dicendum quòd memoria eſt vis apprehenſiua præteriti. Pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehẽſiuam: ſed ad appetitiuam, quæ præſupponit actũ apprehenſiuæ. Vnde pœnitentia non eſt in memoria: ſed præſupponit eam.

Ad qvartvm dicendum, quòd voluntas (ſicut in Prima parte habitum eſt*) mouet omnes alias potentias animæ. Et ideo non eſt inconueniens, ſi pœnitentia in voluntate exiſtens, aliquid in ſingulis potentiis animæ operetur.

**1. 1. q. 82. art. 4.*

Articvlvs V.

Vtrùm principium pœnitentiæ ſit ex timore.

4. diſt. 14. q. 1. art. 2. q. 1. per to. & q. 2. cir.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd principium pœnitentiæ non ſit ex timore. Pœnitentia enim incipit in diſplicentia peccatorum. Sed hoc pertinet ad charitatẽ: vt ſuprà dictum eſt*. Ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore.

**art. 3. huius quæſt.*

¶ 2 Præterea, Ad pœnitentiam homines prouocantur per exſpectationẽ regni cæleſtis: ſecundũ illud Matth. 3. & 4. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Sed regnum cælorum eſt obiectum ſpei. Ergo pœnitentia magis procedit ex ſpe, quàm ex timore.

¶ 3 Præterea, Timor eſt quidam actus interior hominis. Pœnitentia autem non videtur in nobis eſſe ex opere hominis, ſed ex opere Dei: ſecundum illud Hier. 31. poſtquàm conuertiſti me, egi pœnitẽtiam: ergo pœnitentia non procedit ex timore.

Sed contra eſt, quòd Iſa. 26. dicitur: Sicut quæ concepit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis, ſic facti ſumus, ſcilicet per pœnitentiam. Et poſtea ſubditur ſecundum aliam literam. A timore tuo Domine, concepimus, & quaſi parturiuimus, & peperimus ſpiritum ſalutis, id eſt, pœnitentiæ ſalutaris: vt per præmiſſa patet*. Ergo pœnitentia procedit ex timore.

**ex q. præced. art. 6.*

Conclvsio.

Actus pœnitentiæ à ſeruili timore incipit ſicut à primo motu affectus ad hoc ordinato, à timore verò filiali ſicut ab immediato & proximo principio.

Respondeo dicendum, quòd de pœnitentia loqui poſſumus dupliciter. Vno modo quantũ ad habitum. Et ſic immediatè à Deo infunditur ſine nobis principaliter operantibus: non tamen ſine nobis diſpoſitiuè cooperantibus per aliquos actus. Alio modo poſſumus loqui de pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur. Quorum actuum primum principium eſt Dei operatio conuertentis cor: ſecundum illud Thren. vlti. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Secundus actus eſt motus fidei. Tertius eſt motus timoris ſeruilis, quo quis timore ſuppliciorum à peccatis retrahitur. Quartus actus eſt motus ſpei, quo quis ſub ſpe veniæ conſequendæ aſſumit propoſitum emendandi. Quintus actus eſt motus charitatis, quo alicui peccatum diſplicet ſecundum ſeipſum, & non iam propter ſupplicia. Sextus actus eſt motus timoris filialis, quo propter reuerentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert.

¶ Sic igitur patet, quòd actus pœnitẽtiæ à timore ſeruili procedit ſicut à primo motu affectus ad hoc ordinato: è timore autem filiali ſicut ab immediato, & proximo principio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd peccatum primò incipit homini diſplicere (maximè peccatori) propter ſupplicia, quæ reſpicit timor ſeruilis, quàm propter Dei offenſam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatem.

Ad secvndvm dicendum, quòd in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus Regis, non ſolùm præmiantis, ſed etiam punientis. Vnde & Matth. 3. Ioannes Baptiſta dicebat, Progenies viperarum, quis demonſtrabit vobis fugere à ventura ira?

Ad tertivm dicendũ, quòd ipſe etiam motus timoris procedit ex actu Dei conuertentis cor. vnde dicitur Deut. 5. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me? Et ideo per hoc, quòd pœnitentia à timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu Dei conuertentis cor.

Articvlvs VI.

Vtrùm pœnitentia ſit prima virtutum.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd pœnitentia ſit prima virtutũ. Quia ſuper illud Matth. 3. Pœnitentiam agite, dicit gloſ*. Prima virtus eſt, per pœnitentiam punire veterem hominem, & vitia odiſſe.

4. diſt. 14. q. 1. art. 1. q. 6. ad 6. & art. 2. q. 2. **gloſ. ordinaria ibid.*

¶ 2 Præterea, Recedere à termino, prius eſſe videtur, quàm accedere ad terminum. Sed omnes aliæ virtutes pertinere videntur ad acceſſum ad terminum (quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum) pœnitentia autem videtur ordinari ad receſſum à malo. Ergo pœnitentia videtur eſſe prior omnibus aliis virtutibus.

¶ 3 Præterea, Ante pœnitentiam eſt peccatum in anima. Sed ſimul cum peccato nulla virtus animæ ineſt. Ergo nulla virtus eſt ante pœnitentiam: ſed ipſa videtur eſſe prima, quæ aliis aditum aperit, excludẽdo peccatum.

Sed contra eſt, quòd pœnitentia procedit ex fide, ſpe & charitate: ſicut iam dictum eſt*. Non ergo eſt pœnitentia prima virtutum.

**art. præced.*

Conclvsio.

Virtus pœnitentiæ non eſt ſimpliciter prima virtutum ordine temporis, vel naturæ, ſed ſecundum quod ordine temporis tantum, actus pœnitentiæ præcedit alterum virtutum actus.

Respondeo dicendum, quòd in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia cùm virtutes ſint connexæ (vt in Secunda parte habitum eſt*) omnes ſimul incipiunt eſſe in anima. Sed dicitur vna earum

**1. 2. quæſt. 65 art. 1.*

earum eſſe prior altera ordine naturæ qui conſideratur ex ordine actuum: ſecundum ſcilicet, quòd actus vnius virtutis præſupponit actum alterius virtutis. Secundum hoc igitur dicendum eſt, quod actus quidam laudabiles etiam tempore præcedere poſſunt actum & habitum pœnitentiæ: ſicut actus fidei & ſpei informium, & actus timoris ſeruilis. Actus autem & habitus charitatis ſimul ſunt tempore cũ actu & habitu pœnitentiæ, & cum habitibus aliarũ virtutum. Nam ſicut in Secunda parte habitum eſt*, in iuſtificatione impij ſimul eſt motus liberi arbitrij in Deum (qui eſt actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrij in peccatum: qui eſt actus pœnitentiæ. Horum tamen duorũ actuum primus naturaliter præcedit ſecundum: nam actus virtutis pœnitentiæ eſt contra peccatum ex amore Dei, vnde primus actus eſt ratio & cauſa ſecundi. Sic igitur pœnitentia non eſt ſimpliciter prima virtutum, nec ordine temporis, nec ordine naturæ: quia ſecundum ordinem naturæ ſimpliciter præcedunt ipſam virtutes theologicæ. Sed quantum ad aliquid eſt prima inter cæteras virtutes ordine temporis, quantum ad eius actum, qui primus occurrit in iuſtificatione impij. Sed ordine naturæ videntur eſſe aliæ virtutes priores, ſicut quod eſt per ſe, eſt prius eo quod eſt per accidens. nam aliæ virtutes, per ſe videntur eſſe neceſſariæ ad bonum hominis. pœnitentia autem ſuppoſito quodam, ſcilicet peccato præexiſtenti: ſicut etiam dictum eſt* circa ordinem ſacramenti pœnitentiæ ad alia ſacramenta prædicta.

1.2.q.113. art.3.& 8.

Q.66.art.4

A D P R I M V M ergo dicendũ, quòd gloſſ. illa loquitur quantum ad hoc, quòd actus pœnitentiæ primus eſt tempore inter actus aliarum virtutum moralium.

A D S E C V N D V M dicendum, quòd in motibus ſucceſſiuis recedere à termino, eſt prius tẽpore quàm peruenire ad terminum: & prius natura, quantum eſt ex parte ſubiecti, ſiue ſecundum ordinem cauſæ materialis. Sed ſecundum ordinem cauſę agentis & finalis prius eſt peruenire ad terminum: hoc enim eſt quod primò agẽs intendit. Et hic ordo præcipuè attenditur in actibus animæ: vt dicitur in 2. Phyſ.

A D T E R T I V M dicendum, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ ſunt naturaliter priores: ita tamen aperit eis aditũ, ꝙ ipſę ſimul intrent cũ ipſa: nam in iuſtificatione impij ſimul cum motu liberi arbitrij in Deum & in peccatum, eſt remiſſio culpæ & infuſio gratię, cum qua ſimul infunduntur omnes virtutes, vt in Secunda parte habitum eſt*.

1.2.q.113. art.7.et 8. et q.65.art.3. & 2.

QVAESTIO LXXXVI.

De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remiſſionem, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de effectu pœnitentiæ. Et primò, quantum ad remiſſionem peccatorũ mortaliũ: ſecundò, quantum ad remiſſionẽ peccatorũ venialium: tertiò, quantum ad reditum peccatorum dimiſſorum: quartò quantum ad reſtitutionem virtutum.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.

¶ Secundò, vtrùm poſſint ſine pœnitentia tolli.

¶ Tertiò, vtrùm vnum poſſit remitti ſine alio.

¶ Quartò, vtrùm pœnitentia auferat culpam remanente reatu.

¶ Quintò, vtrùm remaneant reliquiæ peccatorum.

¶ Sextò, vtrùm auferre peccatum, ſit effectus pœnitẽtiæ inquantum eſt virtus, an inquantum eſt ſacramentum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. Dicit enim Apoſtolus Heb. 12. quod Eſau nõ inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam. gloſ.* id eſt, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. Et 2. Mach. 9. dicitur de Antiocho, Orabat ſceleſtus Deum, à quo non erat miſericordiam conſecuturus. Non ergo videtur quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

*Infrà, q. 87. art. 1. & 4. diſt. 14. q. 2. art. 1. q. 1 & diſt. 16. q. 1 art. 2. q. 3. & 3. contra cap. 156 et opuſ. 3. c. 146. *gloſ. interlinearis, ibid. †lib. 1. in vltimo fol. lib. tom. 4.*

¶ 2 Præterea, Auguſt†. dicit in lib. de ſermone Domini in monte, quòd tanta labes eſt illius peccati, ſcilicet cùm poſt agnitionẽ Dei per gratiã Chriſti, oppugnat aliquis fraternitatẽ, & aduerſus ipſam gratiã, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatẽ ſubire non poſſit, etiam ſi peccatum ſuum mala conſcientia agnoſcere & annuntiare cogatur. Non ergo omne peccatum poteſt per pœnitentiam tolli.

¶ 3 Præterea, Dominus dicit Matth. 12. Qui dixerit contra Spiritum ſanctum verbum, nõ remittetur ei neque in hoc ſeculo neque in futuro. Non ergo omne peccatum remitti poteſt per pœnitentiam.

S E D C O N T R A eſt, quod dicitur Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor amplius.

C O N C L V S I O.

Quodlibet peccatum in hac vita per verã pœnitentiã deleri poteſt.

R E S P O N D E O dicendum, quòd hoc quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli non poſſit, poteſt contingere dupliciter. Vno modo quia aliquis de peccato pœnitere non poſſet: alio modo quia pœnitentia non poſſet delere peccatũ. Primo quidem modo non poſſunt per pœnitentiam deleri peccata dæmonum & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorum ſunt confirmati in malo: ita quòd non poteſt eis diſplicere peccatum inquantum eſt culpa, ſed ſolùm diſplicet eis pœna, quam patiuntur. Ratione cuius aliquam pœnitentiam, ſed infructuoſam habent: ſecundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes. Vnde talis pœnitentia non eſt cum ſpe veniæ: ſed cum deſperatione. Tale autem non poteſt eſſe aliquod peccatum hominis viatoris: cuius liberum arbitrium flexibile eſt ad bonum & ad malum. Vnde dicere quòd aliquod peccatum ſit in hac vita, de quo quis pœnitere non poſſit, erroneum eſt. Primò quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrij. Secundò, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ: per quam moueri poteſt cor cuiuſcunque peccatoris ad pœnitendum, ſecundum illud Prouerb. 21. Cor regis in manu Dei: & quocunque voluerit, vertet illud. Quòd autem ſecundo modo non poſſit per veram pœnitentiam aliquod peccatum remitti, eſt etiam erroneum. Primò quidem, quia repugnat diuinæ miſericordiæ: de qua dicitur Ioël. 2. quòd benignus & miſericors eſt, & patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia. Vinceretur enim quodammodo Deus ab homine, ſi homo peccatum vellet deleri, quod Deus delere non vellet. Secundò, quia hoc derogaret virtuti paſſionis Chriſti, per quam pœnitentia operatur, ſicut & cætera ſacramenta, cùm ſcriptum ſit primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non ſolùm noſtris, ſed etiam totius mundi. Vnde ſimpliciter dicendum eſt, quod omne peccatum in hac vita per pœnitentiam veram deleri poteſt.

A D P R I M V M ergo dicẽdum, quòd Eſau non verè pœnituit. Quod patet ex hoc quòd dixit, Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meũ. Similiter etiam nec Antiochus verè pœnituit: dolebat enim de culpa præterita, non propter offenſam Dei, ſed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.

A D S E C V N D V M dicendũ, quòd illud verbũ Aug.

ſic intelligendum eſt: Tanta eſt labes illius peccati, vt depꝛecandi humilitatem ſubire non poſſit, ſcilicet de facili: ſecundum quod dicitur illud non poſſe ſanari, quod non poteſt de facili ſanari. Poteſt tamen hoc fieri per diuinæ gratiæ virtutem, quæ etiam interdum in profundum maris conuertit, vt dicitur in Pſalmo.

Ad tertium dicendum, quòd illud verbum, vel blaſphemia contra Spiritum ſanctum eſt finalis impœnitentia: vt Auguſt.* dicit in li. de verbis Domini. Quæ penitus irremiſſibilis eſt: quia poſt finem huius vitæ non eſt remiſſio peccatorum. Vel ſi intelligatur per blaſphemiam Spiritus ſancti peccatum, quod fit ex certa malitia, vel etiam ipſa blaſphemia Spiritus ſancti, dicitur non remitti, ſcilicet de facili: quia tale peccatum non habet in ſe cauſam excuſationis. Vel quia pro tali peccato punitur aliquis & in hoc ſeculo & in futuro, vt in Secunda parte expoſitum eſt*.

In ſerm. 11. à medio ad finem tom. 10.

2.2. q. 14. art. 1. 2. 3. & 4.

Articvlvs II.

Vtrùm ſine pœnitentia peccatum remitti poſſit.

Infrà art. 3. cor. & q. 87. art. 1. cor. & 4. diſt. 14. q. 2. art. 5. & diſt. 16. q. 1. art. 2. q. 1.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd ſine pœnitentia peccatu remitti poſſit. Non enim eſt minor virtus Dei circa adultos quàm circa pueros. Sed pueris peccata dimittit ſine pœnitentia. Ergo etiam & adultis.

¶ 2 Præterea, Deus virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Sed pœnitentia eſt quoddam ſacramētum. Ergo virtute diuina poſſunt peccata ſine pœnitentia dimitti.

¶ 3 Præterea, Maior eſt miſericordia Dei quàm miſericordia hominis. Sed homo interdum remittit offenſam ſuam homini etiam nō pœnitenti. Vnde & ipſe Dominus mandat Matth. 5. Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. Ergo multò magis Deus dimittit offenſam ſuam hominibus non pœnitentibus.

Sed contra eſt, quòd Dominus dicit Hiere. 18. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo quod fecit, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui, vt facerem ei. Et ſic econtrario videtur, quòd ſi homo pœnitentiam non agat, quòd Deus ei non remittat offenſam.

Conclvsio.

Nullum actuale peccatum ſine pœnitentia virtute poteſt in hac vita remitti.

Respondeo dicendum, quòd impoſſibile eſt peccatum actuale mortale ſine pœnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ eſt virtus. Cum enim peccatum ſit Dei offenſa eo modo Deus peccatu remittit, quo remittit offenſam in ſe commiſſam. Offenſa autem directè opponitur gratiæ: ex hoc enim dicitur aliquis alteri eſſe offenſus, quòd repellit eum à gratia ſua. Sicut autem habitum eſt* in Secunda parte, hoc intereſt inter gratiam Dei & gratiam hominis, quòd gratia hominis non cauſat, ſed præſupponit bonitatem veram vel apparentem in homine grato: ſed gratia Dei cauſat bonitatem in homine grato: eo quòd bona voluntas Dei, quæ in nomine gratiæ intelligitur, eſt cauſa omnis boni creati. Vnde poteſt contingere quod homo remittat offenſam, qua offenſus eſt alicui, abſque aliqua immutatione voluntatis eius: non autem contingere poteſt, quod Deus remittat offenſam alicui abſque immutatione voluntatis eius. Offenſa autem peccati mortalis, procedit ex hoc quòd voluntas hominis eſt auerſa à Deo per conuerſionem ad aliquod bonum commutabile. Vnde requiritur ad remiſſionem diuinę offenſæ, quod voluntas hominis ſic immutetur, vt conuertatur ad Deum cum deteſtatione conuerſionis prædictæ & propoſito emendæ, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ, ſecundum quod eſt virtus. Et ideo impoſſibile eſt quod peccatū alicui remittatur ſine pœnitentia, ſecundum quam eſt virtus. Sacramentū autem pœnitentiæ (ſicut ſuprà dictum eſt*) perficitur per officiu ſacerdotis ligantis & ſoluentis: ſine quo poteſt Deus peccatum remittere ſicut remiſit Chriſtus mulieri adulteræ, vt legitur Ioan. 8. & peccatrici, vt legitur Luc. ſeptimo. Quibus tamen non remiſit peccata ſine virtute pœnitentiæ: nā ſicut Greg.* dicit in Homil. per gratiam traxit intus, ſcilicet ad pœnitentiam, quam per miſericordiam ſuſcepit foris.

1.2. q. 110. art. 1.

q. 84. art. 3.

Hom. 33. in euang. nō longe à principio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in pueris non eſt niſi peccatum originale, quod non conſiſtit in actuali deordinatione voluntatis, ſed in quadam habituali deordinatione naturæ: vt in Secunda parte habitum eſt*. Et ideo remittitur eis peccatum cum habituali immutatione per infuſionem gratiæ & virtutum: non autem cum actuali. Sed adulto, in quo ſunt actualia peccata, quæ conſiſtunt in deordinatione actuali voluntatis, non remittuntur peccata etiam in baptiſmo ſine actuali immutatione voluntatis: quod fit per pœnitentiam.

1.2. qō. 82. art. 1.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa procedit de pœnitentia, ſecundum quòd eſt ſacramentum.

Ad tertivm dicendum, quòd miſericordia Dei eſt maioris virtutis quàm miſericordia hominis: in hoc quòd immutat voluntatem hominis ad pœnitendu, quod miſericordia hominis facere non poteſt.

Articvlvs III.

Vtrùm poſſit per pœnitentiā vnum peccatum ſine alio remitti.

1.2. q. 73. art. 1. & 3. di. 36 art. 5. & 4. diſt. 15. qō. 1 art. 3 qō. 1. cor. & diſt. 16. qō. 2. art. 1. q. 2 cor. & diſt. 18. q. 2. ar. 5. q. 3. ad 2

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd poſſit per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti. Dicitur enim Amos 4. Plui ſuper vnam ciuitatē & ſuper alterā ciuitatem nō plui: pars vna compluta eſt, & pars ſuper quā nō plui, aruit. Quod exponēs Greg.* ſuper Ezec. dicit: Cùm ille qui proximum odit, ab aliis vitiis ſe corrigit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia ſunt qui cum quædam vitia reſecant, in aliis grauiter perdurant. Ergo poteſt vnum peccatum per pœnitentiam dimitti ſine alio.

*Hom. 10. in Ezech. circa medium.

¶ 2 Præterea, Ambr.† dicit ſuper Beati immaculati in via: Prima conſolatio eſt, quia non obliuiſcitur miſereri Deus; ſecunda per punitionem, vbi etſi fides deſit, pœna ſatisfacit, & releuat. Poteſt ergo aliquis releuari ab aliquo peccato, manente peccato infidelitatis.

†In Pſal. 118 ſerm. 18. in principio 10. 4 referens de conſecr. diſt 3 cap. prima conſolatio

¶ 3 Præterea, Eorum quæ non neceſſe eſt eſſe ſimul, vnum poteſt auferri ſine alio. Sed peccata (vt in Secunda parte habitum eſt*) non ſunt connexa, & ita vnum eorum poteſt eſſe ſine alio. Ergo etiam vnum eorum poteſt remitti ſine alio per pœnitentiam.

*1. 2. qō. 73. art. 1.

¶ 4 Præterea, Peccata ſunt debita quæ nobis relaxari petimus, cùm dicimus in oratione Dominica, Dimitte nobis debita noſtra, &c. Sed homo quandoque dimittit vnum debitum ſine alio. Ergo etiam Deus per pœnitentiam dimittit vnum peccatum ſine alio.

¶ 5 Præterea, Per dilectionem Dei relaxantur hominibus peccata: ſecundum illud Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miſerans. Sed nihil prohibet, quin Deus diligat hominem quantum ad vnum, & ſit ei offenſus quantum ad aliud, ſicut peccatorem diligit quantum ad naturam: odit autem quantum ad culpam. Ergo videtur poſſibile quòd Deus per pœnitentiam remittat vnum peccatum ſine alio.

Sed contra eſt, quod Aug.* dicit in lib. de pœnitentia. Sunt plures quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino reſeruantes ſibi quædam in quibus delectentur: non animaduertentes Dominum ſimul mutum & ſurdum à dæmonio liberaſſe, per hoc docens non nunquam niſi de omnibus ſanari.

*In lib. de vera & falſa pœnit. cap. 6. parum ante medium tom. 4.

Conclvsio.

Impoſſibile eſt per virtutem pœnitentiæ peccatum vnum remitti, quin omnia remittantur.

Respondeo dicendum, quòd impoſſibile eſt per pœnitentiā vnum peccatū ſine alio remitti. Primò quidem, quia peccatum remittitur in quantum tollitur Dei offenſa per gratiam. Vnde in Secunda parte habitum eſt*

Q. 109. art. 7. & q. 113. art. 2.

quòd nullum peccatum poteſt remitti ſine gratia. Omne autem peccatum mortale contrariatur gratiæ, & excludit eam. Vnde impoſſibile eſt quòd vnum peccatum ſine alio remittatur. Secundò, quia (ſicut oſtenſum eſt*) peccatum mortale nõ poteſt ſine vera pœnitentia remitti: ad quam pertinet deſerere peccatum, inquãtum eſt contra Deum. Quod quidem eſt commune omnibus peccatis mortalibus. Vbi autem eſt eadem ratio, & idem effectus. Vnde non poteſt eſſe verè pœnitens, qui de vno peccato pœnitet, & non de alio. Si enim diſpliceret ei illud peccatum, quia eſt contra Deum ſuper omnia dilectu (quod requiritur ad rationem veræ pœnitentiæ) ſequeretur quòd de omnibus peccatis pœniteret. Vnde ſequitur, quòd impoſſibile ſit vnum peccatum per pœnitentiam remitti ſine alio. Tertiò, quia hoc eſſet contra perfectionem miſericordiæ Dei, cuius perfecta ſunt opera, vt dicitur Deut. 32. vnde cuius miſeretur, totaliter miſeretur. Et hoc eſt quod Aug. dicit in lib. de pœnitentia, Quædam impietas infidelitatis eſt, ab illo, qui iuſtus & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam.

art. præcedẽti

In lib. de ver. & falſa pœnit. cap. 6. nõ longe à fine, tom. 4.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illud verbum Gregor. non eſt intelligendum quantum ad remiſſionem culpæ, ſed quantum ad ceſſationem ab actu: quia interdum ille qui plura peccata conſueuit committere, deſerit vnũ, non tamen aliud. Quod quidem fit auxilio diuino, quod tamẽ non pertingit vſq; ad remiſſionẽ culpę.

Ad secvndvm dicendum, quòd in verbo illo Amb. Fides non poteſt accipi, qua creditur in Chriſtũ: quia vt Aug. dicit ſuper illud Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatũ non haberent, ſcilicet infidelitatis. Hoc enim eſt peccatum, quo tenentur cuncta peccata. Sed accipitur fides pro conſciẽtia: quia interdum per pœnas, quas quis patienter ſuſtinet, conſequitur remiſſionem peccati, cuius conſcientiam non habet.

tract. 89. in Ioan. inter principium et medium. to. 9.

Ad tertivm dicendum, quòd peccata quamuis nõ ſint connexa, quantum ad conuerſionem ad bonum commutabile: ſunt tamen connexa quantum ad auerſionem à bono incommutabili: in qua conueniunt omnia peccata mortalia. Et ex hac parte habent rationem offenſæ, quam oportet per pœnitentiam tolli.

Ad qvartvm dicendũ, ꝙ debitum exterioris rei (puta pecuniæ) nõ cõtrariatur amicitiæ, ex qua debitũ remittitur: & ideo poteſt vnũ dimitti ſine alio. Sed debitum culpę cõtrariatur amicitię: & ideo vna culpa vel offẽſa nõ remittitur ſine altera. ridiculũ enim videtur, ꝙ etiam ab homine aliquis veniã peteret de vna offenſa, & nõ de alia.

Ad qvintvm dicendũ, quòd dilectio qua Deus diligit hominis naturã, non ordinatur ad bonũ gloriæ, à quo impeditur homo per quodlibet peccatum mortale. Sed dilectio gratiæ per quã fit remiſſio peccati mortalis, ordinat hominẽ ad vitam æternã. ſecũdum illud Rom. 6. Gratia Dei, vita æterna. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Suprà q. 67. art. 3. ad tertiũ & q. 69. art. 10. ad 3. & 4. diſt. 14 q. 2. art. 1. & 10. 11. lect. 4. co. 4. Et Heb. 6. to. 4.

Articvlvs IIII.

Vtrùm remiſſa culpa per pœnitentiam, remaneat reatus pœnæ.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd remiſſa culpa per pœnitentiam, nõ remaneat reatus pœnæ. Remota enim cauſa, remouetur effectus. Sed culpa eſt cauſa reatus pœnæ: ideo enim eſt aliquis dignus pœna, quia culpam commiſit. Ergo remiſſa culpa, non poteſt remanere reatus pœnæ.

¶ 2 Prętérea, Sicut Apoſtolus dicit Ro. 5. Donũ Chriſti eſt efficacius quàm peccatũ. Sed peccando homo ſimul incurrit culpã & pœnæ reatũ. Ergo multò magis per donũ gratiæ, ſimul remittitur culpa, & tollitur pœnę reatus.

¶ 3 Prętérea, Remiſſio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem paſſionis: ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem, per fidem in ſanguine ipſius, propter remiſſionem præcedentium delictorum. Sed paſſio Chriſti eſt ſufficienter ſatisfactoria pro omnibus peccatis, vt ſuprà habitum eſt*. Non ergo poſt remiſſionem culpæ, remanet aliquis reatus pœnæ.

Q. 68. & 69. & q. 79. art. 5

Sed contra eſt, quod 2. Reg. 12. dicitur, quòd cum Dauid pœnitens dixiſſet ad Nathan, Peccaui domino, dixit Nathan ad illum, Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris: veruntamen filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Quod fuit in pœnam præcedentis peccati: vt ibidem dicitur. Ergo remiſſa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ.

Conclvsio.

Per virtutem pœnitẽtiæ quanquam homini remittitur pœna æterna remiſſa culpa, non tamen tota remittitur temporalis pœna, niſi gratiæ cooperantis plenum in ſe homo ſuſceperit effectum.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut in Secunda parte habitum eſt*.) in peccato mortali ſunt duo: ſcilicet auerſio ab incommutabili bono, & conuerſio ad commutabile bonum inordinata. Ex parte ergo auerſionis ab incõmutabili bono, conſequitur peccatum mortale reatus pœnæ æternæ; vt qui contra æternum bonum peccauit, in æternũ puniatur. Ex parte etiã conuerſionis ad bonum commutabile, inquantu eſt inordinata, conſequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpæ nõ reducitur ad ordinem iuſtitiæ niſi per pœnam. Iuſtum eſt enim, vt qui voluntati ſuæ plus indulſit quàm debuit, cõtra voluntatẽ ſuã aliquid patiatur: ſic enim erit æqualitas. Vnde Apoc. 18. dicitur, Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantũ date illi tormẽtum & luctum. Quia tamen conuerſio ad bonũ commutabile eſt finita, non habet ex hac parte peccatum quòd debeatur ei pœna æterna. Vnde ſi ſit inordinata conuerſio ad bonũ commutabile ſine auerſione à Deo (ſicut eſt in peccatis venialibus) non debetur peccato pœna æterna, ſed temporalis. Quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur auerſio animæ à Deo, inquantum per gratiam anima Deo coniungitur: vnde & per conſequens ſimul tollitur reatus pœnæ æternæ, poteſt tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

1. 2. q. 87. art. 4.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd culpa mortalis vtrunq; habet, & auerſionem à Deo & conuerſionem ad bonum creatum. Sed (ſicut in Secunda parte habitum eſt*) auerſio à Deo, eſt ibi ſicut formale: conuerſio autem ad bonum creatum, eſt ibi ſicut materiale. Remoto autem formali cuiuſcunq; rei, tollitur ſpecies, ſicut remoto rationali tollitur ſpecies humana. Et ideo ex hoc ipſo dicitur culpa mortalis remitti, ꝙ per gratiã tollitur auerſio mentis à Deo ſimul cũ reatu pœnæ æternæ. Remanet tamen illud quod eſt materiale, ſcilicet inordinata cõuerſio ad bonũ creatũ: pro qua debetur reatus pœnæ tẽporalis.

1. 2. q. 72. art. 6.

Ad secvndvm dicendũ, quòd (ſicut in Secunda parte habitum eſt*) ad gratiã pertinet operari in homine, iuſtificando ipſum à peccato, & cooperari homini ad rectè operandũ. Remiſſio igitur culpæ & reatus pœnę æternæ, pertinet ad gratiã operantẽ, ſed remiſſio reatus pœnæ tẽporalis pertinet ad gratiã cooperantem: inquãtum ſcilicet homo cũ auxilio diuinæ gratiæ patiẽter pœnas tolerando, abſoluitur etiam à reatu pœnæ temporalis. Sicut igitur prius eſt effectus gratiæ operantis, quàm gratiæ cooperantis; ita etiam prius eſt remiſſio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena abſolutio à pœna temporali: vtrũq; enim eſt à gratia, ſed primum à gratia ſola, ſecundum ex gratia & libero arbitrio.

1. 2. q. 109. art. 7. & q. 111. art. 2.

Ad tertivm dicendum eſt, quòd paſſio Chriſti de ſe ſufficiẽs eſt ad tollendũ omnẽ reatum pœnæ nõ ſolùm æternæ, ſed etiam tẽporalis: & ſecundũ modum quo homo participat virtutẽ paſſionis Chriſti, percipit etiam abſolutionẽ à reatu pœnæ. In baptiſmo autẽ homo participat totaliter virtutem paſſionis Chriſti (vtpote per aquam & ſpiritum Chriſto commortuus peccato, & in eo regeneratus ad nouam vitam) & ideo in baptiſmo

homo

homo conſequitur remiſſionem reatus totius pœnæ. In pœnitentia verò conſequitur virtutem paſſionis Chriſti, ſecundum modum propriorum actuum, qui ſunt materia pœnitentiæ, ſicut aqua baptiſmi, vt ſupra dictũ eſt*. Et ideo non ſtatim per primum actum pœnitentiæ quo remittitur culpa, ſoluitur reatus totius pœnę: ſed completis omnibus pœnitentiæ actibus.

Q. 84. artic. 2. & 3.

Suprà art. 4. ad 3. & 4. diſt. 14. q. 2 art. 1. q. 3. et 2. co. 11. lec. 7. co. 1. fin.

ARTICVLVS V.

Vtrùm remiſſa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quod remiſſa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati. Dicit enim †Auguſtinus in libro de Pœnitentia: Nunquam Dominus aliquem ſanauit, quem omnino non liberauit: totum enim hominem ſanauit in ſabbato: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione. Sed reliquiæ peccati pertinent ad infirmitatem peccati. Ergo non videtur poſſibile quòd remiſſa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

†In li. de vera & falſa pœnit. cap. 9 poſt medium tom. 4.

¶ 2 Præterea, Secundum Dionyſ. 4. ca. de Di. no.* bonum eſt efficacius quàm malum: quia malum non agit niſi virtute boni. Sed homo peccando, ſimul totam infectionem peccati incurrit. Ergo multò magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquiis.

Cap. 4. part. 4. inter principiũ & medium.

¶ 3 Præterea, Opus Dei efficacius eſt quàm opus hominis. Sed per exercitium humanorũ operum ad bonum, tolluntur reliquiæ peccati contrarij. Ergo multò magis tolluntur per remiſſionẽ culpæ, quæ eſt opus Dei.

SED CONTRA eſt, quod Marc. octauo legitur, quòd cæcus illuminatus à Domino, primò reſtitutus eſt ad imperfectum viſum; (vnde ait: Video homines velut arbores ambulantes) deinde reſtitutus eſt perfectè, ita vt videret clarè omnia. Illuminatio autem cæci, ſignificat liberationem peccatoris*. Poſt primam ergo remiſſionem culpæ, qua peccator reſtituitur ad viſum ſpiritualem, adhuc remanent in eo aliquæ reliquiæ peccati præteriti.

**Alias poſt pœnitentiam: ergo, &cet.*

CONCLVSIO.

Non inconuenit remiſſa culpa mortali remanere in anima ex parte conuerſionis aliquas peccatorum reliquias, quæ ex præcedentibus actibus cauſatæ fuerunt.

RESPONDEO dicendũ, quòd peccatum mortale ex parte conuerſionis inordinatæ ad bonum commutabile, quãdam diſpoſitionem cauſat in anima, vel etiam habitum, ſi actus frequenter iteretur. Sicut autem dictum eſt†: Culpa peccati mortalis remittitur, inquantum tollitur per gratiam auerſio mentis à Deo. Sublato autem eo quod eſt ex parte auerſionis, nihilominus remanere poteſt id quod eſt ex parte conuerſionis inordinatæ, cùm hanc contingat eſſe ſine illa, ſicut prius dictum eſt†. Et ideo nihil prohibet quin remiſſa culpa, remaneant diſpoſitiones ex præcedentibus actibus cauſatæ: quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debilitatæ & diminutæ*, ita quòd homini non dominentur. Et hoc magis per modum diſpoſitionũ, quàm per modum habituum: ſicut etiam remanet fomes poſt baptiſmum.

art. præced.

art. præcedẽti

**Alias ita ꝙ homini non dominentur magis per modũ diſpoſitionũ.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus totum hominem perfectè curat. Sed quandoque ſubitò: ſicut ſocrum Petri ſtatim reſtituit perfectæ ſanitati, ita vt ſurgens miniſtraret illis, vt legitur Lucæ 4. Quandoque autem ſucceſſiuè: ſicut * dictum eſt de cæco illuminato, Marc. 8. Et ita etiam ſpiritualiter quãdoque tanta commotione conuertit cor hominis, vt ſubitò perfectè conſequatur ſanitatem ſpiritualem, non ſolùm remiſſa culpa, ſed ſublatis omnibus peccati reliquiis, vt patet de Magdalena, Lucæ 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & poſtea per gratiam cooperantem ſucceſſiuè tollit peccati reliquias.

Q. 44. artic. 3. ad 2.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccatũ etiam quãdoque ſtatim inducit debilem diſpoſitionem: vtpote per vnum actum cauſatam. Quandoque autem fortiorem, cauſatam per multos actus.

AD TERTIVM dicendum, quòd vno actu humano non tolluntur omnes reliquiæ peccati: quia vt dicitur in Prædicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicum aliquid proficiet, vt melior ſit. Multiplicato autem exercitio, ad hoc peruenit, vt ſit bonus virtute acquiſita. Hoc autem multò efficacius facit diuina gratia ſiue vno, ſiue pluribus actibus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm remiſſio culpæ ſit effectus pœnitentiæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd remiſſio culpæ non ſit effectus pœnitentiæ, ſecundum quòd eſt virtus. Dicitur enim pœnitentia virtus, ſecundum quòd eſt principium humani actus. Sed humanus actus non operatur ad remiſſionem culpæ, qui eſt effectus gratiæ operantis. Ergo remiſſio culpæ non eſt effectus pœnitentiæ, ſecundum quod eſt virtus.

4. diſt. 14. q. 2. art. 1. q. 1.

¶ 2 Præterea, Quædam aliæ virtutes ſunt excellentiores pœnitentia. Sed remiſſio culpæ non dicitur effectus alicuius alterius virtutis. Ergo etiam non eſt effectus pœnitentiæ ſecundum quod eſt virtus.

¶ 3 Præterea, Remiſſio culpæ non eſt niſi ex virtute paſſionis Chriſti, ſecundum illud Hebr. 9. Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Sed pœnitẽtia, inquantum eſt ſacramentum, operatur in virtute paſſionis Chriſti, ſicut & cætera ſacramenta, vt ex ſupradictis patet†. Ergo remiſſio culpæ non eſt effectus pœnitentiæ inquantum eſt virtus, ſed inquantum eſt ſacramentum.

Q. 62. art. 2

SED CONTRA, Illud eſt propriè cauſa alicuius, ſine quo eſſe non poteſt: omnis enim effectus dependet à ſua cauſa. Sed remiſſio culpæ poteſt eſſe à Deo ſine pœnitentiæ ſacramento, non autem ſine pœnitentia ſecundum quòd eſt virtus: vt ſuprà dictũ eſt†. Vnde & ante ſacramenta nouæ Legis pœnitentibus Deus peccata remittebat. Ergo remiſſio culpæ eſt præcipuè effectus pœnitentiæ ſecundum quod eſt virtus.

art. præcedẽti.

CONCLVSIO.

Culparum remiſſio effectus eſt pœnitentiæ ſecundum quòd virtus eſt, principalius tamen vt ſacramentum eſt.

RESPONDEO dicendũ, quòd pœnitentia eſt virtus, ſecundum quòd eſt principium quorundam actuum humanorum. Actus autem humani, qui ſunt ex parte peccatoris, materialiter ſe habent in ſacramento pœnitẽtiæ. Omne autem ſacramentum producit effectum ſuũ non ſolùm virtute formæ, ſed etiam virtute materiæ: ex vtroque enim eſt vnum ſacramentum, vt ſuprà habitum eſt†. Vnde ſicut remiſſio culpæ fit in baptiſmo, non ſolùm virtute formæ, ſed etiam virtute materiæ, ſcilicet aquæ: principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipſa aqua virtutem recipit: ita etiam & remiſſio culpæ eſt effectus pœnitentiæ, principalius quidem ex virtute clauium, quas habent miniſtri, ex quorum parte accipitur id quod eſt formale in hoc ſacramento (vt ſuprà dictum eſt†) ſecundariò autem ex vi actuum pœnitentis, pertinentium ad virtutem pœnitentiæ: tamen prout hi actus aliqualiter ordinantur ad claues Eccleſiæ. Et ſic patet, quòd remiſſio culpæ eſt effectus pœnitentiæ, ſecundum quod eſt virtus; principalius tamen, ſecundum quòd eſt ſacramentum.

Q. 60. art. 6. ad 2. & art. 7

Q. 84. art. 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd effectus gratiæ operantis eſt iuſtificatio impij: vt in Secunda parte dictũ eſt†. In qua, vt ibidem dictũ eſt, non ſolùm eſt gratiæ infuſio & remiſſio culpæ, ſed etiam motus liberi arbitrij in Deum, qui eſt actus fidei formatæ, & motus liberi arbitrij in peccatũ, qui eſt actus pœnitentiæ. Hi tamẽ actus humani ſunt ibi; vt effectus gratiæ operantis, ſimul producti cum remiſſione culpæ. Vnde remiſſio culpæ non fit ſine actu pœnitentiæ virtutis, licet ſit effectus gratiæ operantis.

1. 2. q. 113. in diuiſione quæſtion.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in iuſtificatione impij non ſolùm eſt actus pœnitentiæ, ſed etiam actus

In ſolutione præcedenti. Et 1. 2. q. 113. art. 4.

fidei: vt dictũ eſt*. Et ideo remiſſio culpæ non ponitur effectus ſolùm pœnitentiæ virtutis: ſed principalius fidei & charitatis.

Ad tertium dicendum, quòd ad paſſionẽ Chriſti ordinatur actus pœnitentiæ virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues Eccleſiæ. Et ideo vtroq; modo cauſat remiſſionem culpæ virtute paſſionis Chriſti.

Ad id autem quod in contrarium obijcitur, dicendum eſt, quòd actus pœnitentiæ virtutis habet, quòd ſine eo non poſſit fieri remiſſio culpæ, inquantum eſt inſeparabilis effectus gratiæ, per quam principaliter culpa remittitur, quæ etiam operatur in omnibus ſacramentis. Et ideo per hoc non poteſt concludi niſi quòd gratia eſt principalior cauſa remiſſionis culpæ, quàm pœnitentię ſacramentum. Sciendum tamen, quòd etiam in veteri lege, & & in lege naturæ, erat aliqualiter ſacramentum pœnitentiæ: vt ſuprà dictum eſt*.

Q. 84. art. 7. ad 2.

QVAESTIO LXXXVII.

De Remiſſione venialium peccatorum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de remiſſione venialium peccatorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm ſine pœnitentia peccatum veniale poſſit dimitti.

¶ Secundò, vtrùm poſſit dimitti ſine gratiæ infuſione.

¶ Tertiò, vtrùm peccata venialia remittantur per aſperſionem aquæ benedictæ & epiſcopalem benedictionem & tunſionem pectoris, & orationẽ Dominicam, & alia huiuſmodi.

¶ Quartò, vtrùm veniale peccatum poſſit remitti ſine mortali.

Infrà, art. 2. ad 2. & 3. et art. 3. cor. et 4 diſt. 16. q. 2 art. 2. q. 2. ad 1. & diſt. 21 q. 2. art. 1. cor. & mal q. 7. ar. 12. cor. †Q. 84. art. 10. ad 4. arg.

Articvlvs I.

Vtrùm peccatum veniale poſſit remitti ſine pœnitentia.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd veniale peccatum poſſit remitti ſine pœnitẽtia. Pertinet enim (vt ſuprà dictum eſt†) ad rationem veræ pœnitentiæ, quòd non ſolum homo doleat de peccato præterito, ſed etiam proponat cauere de futuro. Sed ſine tali propoſito peccata venialia dimittuntur, cùm certum ſit, quòd homo ſine peccatis venialibus præſentem vitam ducere non poteſt. Ergo peccata venialia poſſunt remitti ſine pœnitentia.

¶ 2 Præterea, Pœnitentia nõ eſt ſine actuali diſplicentia peccatorum. Sed peccata venialia poſſunt dimitti ſine diſplicentia actuali eorum ſicut patet in eo qui dormiens occideretur propter Chriſtũ. Statim enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus: ergo peccata venialia poſſunt remitti ſine pœnitentia.

1. 2. q. 71. & 22. quæſt. 24. ar. 8. ad 2

¶ 3 Præterea, Peccata venialia opponuntur feruori charitatis: vt in Secunda parte dictum eſt*. Sed vnum oppoſitorum tollitur per aliud. Ergo per feruorem charitatis, quem contingit eſſe ſine actuali diſplicẽtia peccati venialis, fit remiſſio peccatorum venialium.

In lib. de medicina Pœnit. Et lib. de vtilitate Pœnit. cap. 2. tom. 9

Sed contra eſt, q; Aug* dicit in lib. de pœnitentia, q; eſt quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in Eccleſia pro peccatis venialibus. Quæ fruſtra eſſet, ſi ſine pœnitentia peccata venialia poſſent dimitti. Videtur ergo quòd peccata venialia nõ poſſint ſine pœnitẽtia dimitti.

Conclvsio.

Non poteſt venialium peccatũ aliquod abſque pœnitentia virtute remitti, etſi non tantum à Deo ſeparet quantum mortale.

Quæſt. præced. art. 2. & q. 86. art. 4.

Respondeo dicendum, quòd remiſſio culpæ (ſicut dictum eſt*) fit per coniunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter ſeparat culpa. Sed hæc ſeparatio perfectè quidem fit per peccatum mortale: imperfectè autem per peccatum veniale: nam per peccatum mortale mens omnino à Deo auertitur, vtpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne promptè in Deum feratur. Et ideo vtrunque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrunque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuerſionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non poteſt quandiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale: quia manente cauſa manet effectus. Exigitur autem ad remiſſionem peccati mortalis perfectior pœnitentia: vt ſcilicet homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur quantum in ipſo eſt: vt ſcilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum ſingula peccata mortalia, vt ſingula deteſtetur. Sed hoc non requiritur ad remiſſionem venialium peccatorum. Non tamen ſufficit habitualis diſplicentia quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitẽtiæ virtutis: quia ſic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet eſſe falſum. Vnde ſequitur quòd requiratur quædam virtualis diſplicẽtia: puta cùm aliquis hoc modo fertur ſecundum affectum in Deũ & res diuinas, vt quicquid ſibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe cõmiſiſſe: etiam ſi actu de illo nõ cogitaret. Quod tamen non ſufficit ad remiſſionem peccati mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

1. 2. q. 109. art. 8. & q. 74. art. 3 ad 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo in gratia conſtitutus poteſt vitare omnia peccata mortalia & ſingula: poteſt etiam vitare ſingula peccata venialia, ſed non omnia: vt patet ex his quæ in Secunda parte dicta ſunt*. Et ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quòd homo proponat abſtinere ab omnibus & ſingulis peccatis mortalibus: ſed ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quòd homo proponat abſtinere à ſingulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur. Debet tamẽ habere propoſitũ ſe pręparandi ad peccata venialia minuẽda, alioquin eſſet ei periculum deficiendi, cùm deſereret appetitum proficiendi, ſeu tollendi impedimenta ſpiritualis profectus, quæ ſunt peccata venialia.

Q. 66. ar. 12

Ad secvndvm dicendũ, quòd paſſio pro Chriſto ſuſcepta (ſicut ſuprà dictum eſt*) obtinet vim baptiſmi. Et ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærẽtem.

Q. 79. art. 4.

Ad tertivm dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat diſplicentiam venialium peccatorum, vt ſuprà dictum eſt*.

Articvlvs II.

Vtrùm ad remiſſionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infuſio.

Suprà, q. 65. art. 1. ad 8. & infrà præſenti. q. art. 3 co. & art. 4. ad 2. & 4. diſt. 16. q. 2 art. 2. q. 1. & mal q. 7. art. 11. cor. & ad 14. & art. 12. cor. & ad 1.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd ad remiſſionem venialium peccatorum requiratur gratię infuſio. Effectus enim non eſt ſine propria cauſa. Sed propria cauſa remiſſionis peccatorum eſt gratia: non enim ex meritis propriis peccata hominis remittuntur. vnde dicitur Epheſ. 2. Deus qui diues eſt in miſericordia propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis. Ergo peccata venialia non remittuntur ſine gratiæ infuſione.

¶ 2 Præterea, Peccata venialia non remittuntur ſine pœnitentia. Sed in pœnitentia infunditur gratia, ſicut & in aliis ſacramentis nouę legis: ergo peccata venialia non remittuntur ſine gratiæ infuſione.

¶ 3 Præterea, Peccatum veniale maculam quandam animæ infert. Sed macula non aufertur niſi per gratiam quæ eſt ſpiritualis animæ decor. Ergo videtur quòd peccata venialia non dimittantur ſine gratiæ infuſione.

Sed contra eſt, quod peccatum veniale adueniens,

tilens, non tollit gratiam, neque etiam diminuit eam, vt in Secunda parte habitũ eſt†. Ergo pari ratione ad hoc quòd peccatum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infuſio.

1. 2. q. 24. art. 10.

Conclvsio.

Cùm per peccatũ veniale magis remittatur charitatis feruor quàm tollatur, non neceſſario requiritur ad hoc vt tollatur pœnitentia, quanquam gratiæ & charitatis infuſionem omnium venialiũ in quocunque adulto conſequatur remiſſio.

Respondeo dicendũ, quòd vnumquodque tollitur per ſuum oppoſitum. Peccatum autẽ veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati: ſed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licet non contra Deum: vt in Secunda parte habitum eſt*. Et ideo ad hoc quòd peccatum veniale tollatur, non requiritur quòd infundatur aliqua habitualis gratia: ſed ſufficit aliquis motus gratiæ vel charitatis ad eius remiſſionem. Quia tamen in habẽtibus vſum liberi arbitrij, in quibus ſolis poſſunt eſſe venialia peccata, non contingit eſſe infuſionem gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrij in Deũ & in peccatum; ideo quandocunq; de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

1. 2. q. 88. art. 1. & in 22. q. 24. art. 10

Ad primvm ergo dicendum, quòd etiã remiſſio peccatorum venialiũ eſt effectus gratiæ, per actum ſcilicet quem de nouo elicit: non autem per aliquid habituale de nouo animæ infuſum.

Ad secvndvm dicẽdum, quod peccatũ veniale nunquam remittitur ſine aliquali actu pœnitentiæ virtutis, explicito ſcilicet vel implicito: vt ſuprà dictum eſt†. Poteſt tamen remitti peccatum veniale ſine pœnitentiæ ſacramẽto, quod in abſolutione ſacerdotis formaliter perficitur: vt ſuprà dictũ eſt*. Et ideo non ſequitur quod ad remiſſionem venialis peccati requiratur gratiæ infuſio: quæ licet ſit in quolibet ſacramento, non tamen eſt in quolibet actu virtutis.

Art. præced.

Q. præc. ar. 6.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut in corpore contingit eſſe maculam dupliciter: vno modo per priuationem eius, quod requiritur ad decorẽ, puta debiti coloris aut debitæ proportionis membrorum: alio modo per ſuperinductionem alicuius impedientis decorẽ: puta luti aut pulueris. Ita etiã animæ inducitur macula vno modo per priuationem decoris gratiæ per peccatũ mortale: alio modo per inclinationem affectus inordinatã ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. Et ideo ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infuſio gratiæ: ſed ad tollendam maculam venialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam remoueatur inordinata adhæſio ad rem temporalem.

Articvlvs III.

Vtrùm venialia peccata remittantur per aſperſionem aquæ benedictæ, & c. huiuſmodi.

Suprà q. 65. ar. 1. ad 6. & 8. & q. 83. art. 3. ad 3. et 4. di. 16. q. 2. art. 2. q. 4. et diſt. 17. q. 3. art. 3. q. 3. & diſt. 21. q. 2. art. 1. & 2. & mal. q. 7. art. 12.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd venialia peccata non remittantur per aſperſionẽ aquæ benedictæ, & epiſcopalẽ benedictionẽ, & alia huiuſmodi. Peccata enim venialia non remittuntur ſine pœnitentia, vt dictum eſt†. Sed pœnitentia per ſe ſufficit ad remiſſionem venialium peccatorum. Ergo iſta nihil operantur ad huiuſmodi remiſſionem.

† art. 1. huius quæſtionis.

¶ 2 Præterea, Quodlibet iſtorũ eandem relationem habet ad vnũ peccatum veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod iſtorũ remittitur aliquod peccatũ veniale, ſequitur quod pari ratione remittãtur omnia. Et ita per vnam tunſionẽ pectoris, vel per vnã aſperſionẽ aquæ benedictæ, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, quod videtur inconueniens.

¶ 3 Præterea, Peccata venialia inducunt reatum alicuius pœnę, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui ſuperædificat lignum, fœnum, & ſtipulam, quòd ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Sed huiuſmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullam vel minimã pœnam in ſe habent. Ergo non ſufficiunt ad plenam remiſſionem venialium peccatorum.

Sed contra eſt, quod† Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, quòd pro leuibus peccatis pectora noſtra tundimus, & dicimus: Dimitte nobis debita noſtra. Et ita videtur quòd tunſio pectoris & oratio Dominica cauſent remiſſionem venialium peccatorum. Et eadem ratio videtur eſſe de aliis.

In li. de medicina pœnit. ca. 2. tom. 9.

Conclvsio.

Quamuis noua gratiæ infuſio ad venialium remiſſionem minimè neceſſaria ſit, aliqua tamen gratiæ infuſionẽ ſequuntur, quibus venialia deleri poſſunt, vt generalis confeſſio, pectoris tunſio, & dominica oratio, prout motu quodam deteſtationis peccati fiunt: benedictio autẽ epiſcopalis, aſperſio aquæ benedictæ, & alia huiuſmodi eorundẽ operantur remiſſionem, & quodã fiunt reuerentia in Deum motu.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt†) ad remiſſionem venialis peccati non requiritur nouę gratiæ infuſio: ſed ſufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis deteſtetur peccatum veniale vel explicitè, vel ſaltem implicitè: ſicut cùm aliquis feruenter mouetur in Deum. Et ideo triplici ratione aliqua cauſant remiſſionẽ venialiũ peccatorum. Vno modo inquãtum in eis infunditur gratia: quia per infuſionẽ gratiæ tolluntur venialia peccata, vt ſuprà dictum eſt*. Et hoc modo per Euchariſtiam & extremã vnctionẽ, & vniuerſaliter per omnia ſacramenta nouæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. Secundò, inquãtum ſunt cũ aliquo motu deteſtationis peccatorũ. Et hoc modo confeſſio generalis, tunſio pectoris, & oratio Dominica, operantur ad remiſſionẽ venialiũ peccatorũ: nam in oratione Dominica petimus: Dimitte nobis debita noſtra. Tertio modo, inquantũ ſunt cum aliquo motu reuerentię in Deum, & ad res diuinas. Et hoc modo benedictio epiſcopalis, aſperſio aquæ benedictę, quælibet ſacramẽtalis vnctio, oratio in Eccleſia dedicata, & ſi aliqua alia ſunt huiuſmodi, operantur ad remiſſionem venialium peccatorum.

Art. 2. huius quæſtionis.

Ibidem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omnia iſta cauſant remiſſionem peccatorum venialium, inquantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ: qui eſt deteſtatio peccatorum, vel implicitè, vel explicitè.

Ad secvndvm dicendũ, quòd omnia iſta quantum eſt de ſe, operantur ad remiſſionẽ omniũ peccatorũ venialium. Poteſt tamen impediri remiſſio quantũ ad aliqua peccata venialia, quibus mens actualiter inhæret: ſicut & per fictionẽ interdũ impeditur effectus baptiſmi.

Ad tertivm dicendum, quòd per prædicta tolluntur quidem peccata venialia quantũ ad culpam, tum virtute alicuius ſatisfactionis, tum etiam virtute charitatis, cuius motus per prædicta excitatur. Non autem per quodlibet prædictorũ ſemper tollitur totus reatus pœnę: quia ſic qui eſſet omnino immunis à peccato mortali, aſperſus aqua benedicta, ſtatim euolaret. Sed reatus pœnæ remittitur per prædicta ſecundum modum feruoris in Deum, qui per prædicta excitatur, quandoque magis, quandoque autem minus.

Articvlvs IIII.

Vtrùm veniale peccatum poſſit remitti ſine mortali.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd veniale peccatũ poſſit remitti ſine mortali. Quia ſuper illud Ioan. 8. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Dicit quædam gloſſ. quòd omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebantur per cæremonias. Ergo veniale peccatũ poteſt remitti ſine mortali.

Infrà. q. 90. art. 4. ad 3. Et 4. diſ. 16. q. 2. art. 1. q. 2. & 3.

¶ 2 Præterea, Ad remiſſionem peccati venialis non requiritur gratiæ infuſio, requiritur autem ad remiſſionem mortalis. Ergo veniale peccatum poteſt remitti ſine mortali.

¶ 3 Præterea, Plus diſtat peccatum veniale à mortali, quàm ab alio veniali. Sed vnum veniale poteſt dimitti

Art. præced. ad 2. & qõ præced. art. 3.

ſine alio: vt dictum eſt†. Ergo veniale poteſt dimitti ſine mortali.

Sed contra eſt, quòd dicitur Matth. 5. Amen dico tibi, non exies inde. (ſcilicet ex carcere, in quem intruditur homo pro peccato mortali) donec reddas nouiſſimum quadrantem. Per quem ſignificatur veniale peccatum. Ergo veniale peccatum non remittitur ſine mortali.

Conclvsio.

Non poteſt venialium aliquod abſque mortali dimitti, cum nulla dimittatur culpa abſque gratiæ infuſione.

Q. præcedẽti, art. 6. & qõ 86. art. 3.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt†) remiſſio culpæ cuiuſcunque nunquam fit niſi per virtutem gratiæ: quia vt Apoſtolus dicit Roman. 4. Ad gratiam Dei pertinet, quòd Deus alicui nõ imputet peccatum: quod gloſſ. ibi exponit de veniali*. Ille autẽ qui eſt in peccato mortali, caret gratia Dei. Vnde nullum veniale ſibi remittitur.

gloſ. interlineari ibid. ſuper illud: Beatus cui nõ imputauit Dominus peccatum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd venialia ibi dicuntur irregularitates ſiue immunditiæ, quas contrahebant ſecundum legem.

Ad secvndvm dicendum, quòd licet ad remiſſionem peccati venialis non requiratur noua infuſio habitualis gratiæ: requiritur tamen aliquis gratiæ actus, qui non poteſt eſſe in eo qui ſubiacet peccato mortali.

Ad tertivm dicendũ, quòd peccatum veniale non excludit omnem actum gratiæ, per quem poſſunt omnia peccata venialia dimitti. Sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiæ: ſine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De reditu peccatorum per pœnitentiam dimiſſorum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de reditu peccatorum per pœnitẽtiam dimiſſorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm peccata per pœnitentiam dimiſſa, redeant ſimpliciter per ſequens peccatum.

¶ Secundò, vtrũ aliquo modo per ingratitudinẽ redeant ſpecialius ſecundum quædã peccata.

¶ Tertiò, vtrùm peccata redeant in æquali reatu.

¶ Quartò, vtrùm illa ingratitudo, per quam redeunt, ſit ſpeciale peccatum.

Articvlvs I.

Vtrùm peccata dimiſſa redeant per ſequens peccatum.

Infrà art. 2. & 3. ior. Et 4. diſ. 22. qõ 1. art. 1.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd peccata dimiſſa, redeant per ſequens peccatum. Dicit enim †Auguſtinus in libro de Baptiſmo: Redire dimiſſa peccata, vbi fraterna charitas non eſt, apertiſſimè Dominus in Euangelio docet in illo ſeruo, à quo dimiſſum debitum Dominus repetiit, eo quòd ille conſeruo ſuo debitum nollet dimittere. Sed fraterna charitas tollitur per quodlibet peccatum mortale. Ergo per quodlibet ſequẽs mortale peccatum, redeunt peccata prius per pœnitentiam dimiſſa.

†lib. 1. de baptiſmo, cõtra Donatiſt. ca. 12. in medio tom. 7.

¶ 2 Præterea, Super illud Lucæ 11. Reuertar in domum meam vnde exiui, dicit *Beda: Timendus eſt iſte verſiculus, necnon exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacãtes opprimat. Hoc autem nõ eſſet niſi rediret. Ergo culpa per pœnitentiam dimiſſa redit.

Beda in Luc. cap. 58. non multum remote ante finem tom. 5.

¶ 3 Præterea, Ezechiel. 18. Dominus dicit: Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitię eius, quas fecerat, non recordabuntur. Sed inter alias iuſtitias quas fecit, etiam præcedens pœnitẽtia continetur, cùm ſuprà dictum† ſit pœnitentiam eſſe partem iuſtitiæ. Ergo poſtquam pœnitens peccat, non imputatur ei præcedens pœnitentia, per quã conſecutus eſt veniam peccatorum. Redeunt ergo illa peccata.

Q. 85. art. 3.

¶ 4 Præterea, Peccata pręterita per gratiam teguntur, vt patet per Apoſtolum Roman. 4. inducentem illud Pſalmiſtæ: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Sed per peccatum mortale ſequens, gratia tollitur. Ergo peccata quæ fuerant prius cõmiſſa, remanent detecta. Et ita videtur quòd redeant.

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus dicit Roman. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei. Sed peccata pœnitentis ſunt dimiſſa per donum Dei. Ergo per peccatũ ſequens nõ redeunt dimiſſa peccata, quaſi Deus de dono remiſſionis pœniteat.

¶ Præterea, †Auguſtinus dicit in libr. reſponſionum Proſperi: Qui recedit à Chriſto, & alienatus à gratia, finit hanc vitam: quid niſi in perditionem vadit? ſed non in id, quod dimiſſum eſt recedit, nec pro originali peccato damnabitur.

Refertur hoc de pœnit. diſ. 4. cap. Qui recedit. id habet Proſper. in reſponſ. ad 2. rationem Gallorum.

Conclvsio.

Quanquam à parte conuerſionis non redeant ſimpliciter peccata dimiſſa per peccatum ſequens, à parte tamen auerſionis redire dicuntur, quo homo per peccatum ſequens redit ad priorẽ ſtatum in quo erat gratia & charitate priuatus.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) in peccato mortali ſunt duo, ſcilicet auerſio à Deo, & conuerſio ad bonum creatum. Quicquid autẽ eſt ex parte auerſionis in peccato mortali, ſecundum ſe conſideratum eſt commune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatum mortale homo auertitur à Deo. Vnde & per conſequens macula, quæ eſt per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ, communia ſunt omnibus peccatis mortalibus. Et ſecundum hoc intelligitur id quod dicitur Iacob. 2. Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus. Sed ex parte conuerſionis, peccata mortalia ſunt diuerſa, & interdum contraria. Vnde manifeſtum eſt, quòd ex parte conuerſionis, peccatum mortale ſequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin ſequeretur, quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel diſpoſitionem auaritię prius abolitę. Et ſic contrariũ eſſet cauſa ſui contrarij: quod eſt impoſſibile. Sed conſiderando in peccatis mortalibus id, quod eſt ex parte auerſionis abſolutæ, per peccatum mortale ſequens redit illud quod fuerat in prioribus peccatis ante dimiſſionem, inquantũ per peccatũ mortale ſequẽs, homo priuatur gratia, & fit reus pœnæ æternæ, ſicut & prius erat. Verùm quia auerſio in peccato mortali, ex cõuerſione quodammodo cauſatur, recipiunt ea quæ ſunt ex parte auerſionis quodammodo diuerſitatẽ per cõparationẽ ad diuerſas cõuerſiones ſicut ad diuerſas cauſas: ita quòd ſit alia auerſio, & alia macula, & alius reatus, prout cõſurgit ex alio & alio actu peccati mortalis. Et hoc modo in quæſtionẽ vertitur, vtrùm macula & reatus pœnæ æternę ſecundũ ꝙ cauſabantur ex actibus peccatorũ prius dimiſſorũ, redeant per peccatum mortale ſequens. Quibuſdã igitur viſum eſt, ꝙ ſimpliciter etiam hoc modo redeant. Sed hoc nõ poteſt eſſe: quia opus Dei per opus hominis irritari non poteſt. Remiſſio autẽ peccatorũ priorum, fuit opus diuinæ miſericordiæ. Vnde non poteſt irritari per ſequens peccatũ hominis, ſecundum illud Rom. 3. Nunquid incredulitas illorũ fidẽ Dei euacuauit? Et ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, ꝙ Deus non remittit peccata pœnitẽti poſtmodum peccaturo, ſecundũ præſcientiã, ſed ſolùm ſecundũ præſentẽ iuſtitiã; præſcit enim ſe pro his peccatis eum æternaliter puniturũ, & tamen per gratiã facit eum præſentialiter iuſtum. Sed nec hoc ſtare poteſt: quia ſi cauſa abſolutè ponatur, & effectus ponitur abſolutè. Si igitur non abſolutè

Q. 86. art. 4.

abſolutè fieret per gratiam, & gratiæ ſacramenta peccatorum remiſſio, ſed cum quadam conditione in futurũ dependente, ſequeretur quòd gratia & gratiæ ſacramenta non eſſent ſufficiens cauſa remiſſionis peccatorũ. Quod eſt erroneum, vtpote derogans gratiæ Dei. Et ideo nullo modo poteſt eſſe, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum, redeant ſecundum quòd ex talibus actibus cauſabantur. Contingit autem quòd ſequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati, inquantum ſcilicet aliquis homo ſecundò peccans, ex hoc ipſo videtur grauius peccare quàm prius peccauerat: ſecundũ illud Rom. 2. Secundũ duritiã tuam, & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ, ex hoc ſcilicet ſolo quòd contemnitur Dei bonitas, quę ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis cõtemnitur Dei bonitas, ſi poſt remiſſionẽ prioris peccati, ſecundò peccatũ iteretur: quãtò maius eſt beneficium peccatũ remittere, quàm peccatorẽ ſuſtinere. Sic igitur per peccatum ſequens pœnitentiam, redit quodammodo reatus peccatorum prius dimiſſorum, non inquãtum cauſabatur ex illis peccatis prius dimiſſis, ſed inquãtum cauſabatur ex peccato vltimo perpetrato, quod aggrauatur ex peccatis prioribus. Et hoc non eſt peccata dimiſſa redire ſimpliciter, ſed redire ſecundum quid, inquantum ſcilicet virtualiter in peccato ſequenti continentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Auguſt. videtur eſſe intelligendum de reditu peccatorũ, quantum ad reatum pœnæ æternæ in ſe conſideratũ: quia ſcilicet poſt pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnę æternæ, ſicut & prius. non tamen omnino propter eandem rationem. Vnde † Auguſt. in libr. de reſponſionibus Proſperi, cùm dixiſſet, quòd non id quod remiſſum eſt recidit, nec pro originali peccato damnatur: ſubdit, qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimiſſa debebatur: quia ſcilicet incurrit mortem æternam, quam meruerat per peccata præterita.

Proſper in reſponſione ad 2. rationem Gallorum. Et refertur de pœnit. diſtin. 4. cap. Qui recedit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in illis verbis nõ intendit dicere Beda, quòd culpa prius dimiſſa hominem opprimat per reditum reatus præteriti: ſed per iterationem actus.

AD TERTIVM dicendum, quòd per ſequens peccatum, iuſtitię priores obliuioni traduntur, inquantũ erãt meritoriæ vitæ æternæ: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccati. Vnde ſi aliquis peccet mortaliter, poſtquam reſtituit debitum, non efficitur reus, quaſi debitum non reddidiſſet. Et multò minus traditur obliuioni pœnitentia prius acta, quantum ad remiſſionem culpæ, cùm remiſſio culpæ magis ſit opus Dei, quàm hominis.

AD QVARTVM dicendum, quòd gratia ſimpliciter tollit maculam & reatum pœnæ æternę. Tegit autem actus peccati præteritos, ne ſcilicet propter eos Deus hominem gratia priuet, & reum habeat pœnæ æternæ. Et quod gratia ſemel fecit, perpetuò manet.

ARTICVLVS II.

Vtrùm peccata dimiſſa, redeant per ingratitudinem quæ ſpecialiter eſt ſecundum odium fraternum, apoſtaſiam à fide, contemptũ confeſſionis, & dolorem de pœnitentia habita.

4. diſt. 22. q. 1. art. 1. cor. & art. 3.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd peccata dimiſſa non redeant per ingratitudinem, quæ ſpecialiter eſt ſecũdum quatuor genera peccatorum, ſcilicet ſecundum odium fraternũ, apoſtaſiã à fide, contemptum confeſſionis, & dolorem de pœnitẽtia habita, ſecundũ quòd quidam metricè dixerunt:

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri.
Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit.

Tantò enim eſt maior ingratitudo, quantò grauius eſt peccatũ, quod qui cõtra Deum committit poſt beneficium remiſſionis peccatorum. Sed quædam alia peccata ſunt his grauiora: ſicut blaſphemia contra Deum, & peccatũ in Spiritũ ſanctum. Ergo videtur quòd peccata dimiſſa non redeant magis ſecundum ingratitudinem commiſſam, ſecundum hæc peccata, quàm ſecundum alia.

¶ 2 Præterea, *Rabanus dicit, Nequam ſeruũ tradidit Deus tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitũ, quia nõ ſolùm peccata quę poſt baptiſmũ homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, ſed & originalia, quæ in baptiſmo ſunt ei dimiſſa. Sed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus: Dimitte nobis debita noſtra. Ergo ipſa etiã redeunt per ingratitudinem. Et pari ratione videtur, ꝙ per peccata venialia redeant peccata prius dimiſſa, & non ſolum per peccata prædicta.

Habetur de pœnit. diſt. 4. ca. Si Iudas.

¶ 3 Præterea, Tantò eſt maior ingratitudo, quantò poſt maius beneficiũ acceptũ aliquis peccat. Sed beneficium Dei eſt etiã ipſa innocentia, qua peccatũ vitamus: dicit enim †Aug in 2. confeſſ. Gratiæ tuæ deputo quęcunque peccata non feci. Maius autẽ donũ eſt innocẽtia, quàm etiã remiſſio omniũ peccatorũ. Ergo nõ minus eſt ingratus Deo qui peccat poſt innocentiã, quàm qui peccat poſt pœnitentiã. Et ita videtur ꝙ per ingratitudinẽ, quę fit ſecundum peccata prædicta, non maximè redeant peccata dimiſſa.

Lib. 2. cõfeſ. ca. 7. ante medium, tom. 1.

SED CONTRA eſt, quod *Greg. dicit 18. Moral. Ex dictis Euãgelicis cõſtat, ꝙ ſi quid in nos delinquitur, ex corde nõ dimittimus, & illud rurſus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiã dimiſſam fuiſſe gaudebamus. Et ita propter odiũ fraternũ ſpecialiter peccata dimiſſa redeunt ſecundũ ingratitudinẽ. Et eadem ratio videtur de aliis.

Li. 4. dialog. cap. 60. circa finem.

CONCLVSIO.

Peccata per pœnitentiam dimiſſa per ſequens peccatum redire eò dicuntur, quo ingratitudinis ratione eorum reatus in ſequenti culpa virtualiter continetur.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) peccata dimiſſa, per pœnitẽtiam redire dicuntur, inquantum reatus eorũ ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato ſequenti. Ingratitudo autem poteſt committi dupliciter: vno modo ex eo quòd aliquid fit contra beneficium. Et hoc modo per omne peccatum mortale quo Deum offendit, redditur homo ingratus Deo, qui peccata remiſit. Et ſic per quodlibet peccatum mortale ſequens, redeunt peccata prius dimiſſa, ratione ingratitudinis. Alio modo committitur ingratitudo nõ ſolùm faciendo contra ipſum beneficium, ſed etiam faciendo contra formam beneficij præſtiti. Quæ quidẽ forma ſi attendatur ex parte benefactoris, eſt remiſſio debitorum. Vnde contra hanc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: ſed odium tenet. Si autem attendatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficium, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij. Quorum primus eſt motus liberi arbitrij in Deũ, qui eſt actus fidei formatę. Et cõtra hoc facit homo apoſtatãdo à fide. Secundus autẽ eſt motus liberi arbitrij in peccatum, qui eſt actus pœnitentiæ. Ad quem primò pertinet (vt ſuprà dictum eſt†) quòd homo deteſtetur peccata præterita, & contra hoc facit ille, qui dolet ſe pœnituiſſe. Secũdò pertinet ad actũ pœnitẽtiæ, vt pœnitens proponat ſe ſubiicere clauibus Eccleſiæ per cõfeſſionem: ſecundũ illud Pſal. 31. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiã meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Et contra hoc facit ille, qui contemnit confiteri ſecundum quod propoſuerat. Et ideo dicitur quòd ſpecialiter ingratitudo horum peccatorũ, facit redire peccata prius dimiſſa.

art. præcedẽti

Q. 85 art. 5. & 6.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd hoc nõ dicitur ſpecialiter de iſtis peccatis, quia ſint cæteris grauiora: ſed quia directiꝰ opponũtur beneficio remiſſionis peccatorũ.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd etiã peccata venialia & ipſum originale redeunt modo prædicto*, ſicut & peccata mortalia, inquantum contemnitur Dei beneficium, quo hęc peccata ſunt remiſſa. Non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit in ingratitudinẽ: quia homo peccando venialiter, non facit cõtra Deum, ſed præ-

In corp. art.

ter ipſum. Et ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimiſſa redeunt.

Ad tertivm dicendũ, quòd beneficium aliquod habet penſari dupliciter. Vno modo ex quantitate ipſius beneficij. Et ſecundũ hoc innocẽtia eſt maius Dei beneficiũ quàm pœnitentia, quæ dicitur ſecunda tabula poſt naufragium. Alio modo poteſt penſari beneficium ex parte recipientis, qui minus eſt dignus, & ſic magis ſit ſibi gratia: vnde & ipſe magis eſt ingratus ſi contemnat. Et hoc modo beneficium remiſſionis culpæ eſt maius, inquantum præſtatur totaliter indigno, & ideo ex hoc ſequitur maior ingratitudo.

Articvlvs III.

Vtrùm per ingratitudinem peccati ſequentis, cõſurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimiſſorum.

4. diſt. 22. q. 1. art. 2. q. 3.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd per ingratitudinẽ peccati ſequentis conſurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorũ prius dimiſſorum. Quia ſecundũ magnitudinẽ peccati eſt magnitudo beneficij, quo peccatũ remittitur, & per cõſequens magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficiũ contemnitur. Sed ſecundum quantitatem ingratitudinis, eſt quantitas reatus conſequentis. Ergo tantus eſt reatus qui conſurgit ex ingratitudine ſequentis peccati, quantus fuit reatus omnium præcedentium peccatorum.

¶ 2 Præterea, Magis peccat qui Deũ offendit, quàm qui offendit hominẽ. Sed ſeruus manumiſſus ab aliquo domino, reducitur in eandẽ ſeruitutẽ, à qua prius fuit liberatus, vel etiã in grauiorẽ. Ergo multò magis ille, qui contra Deum peccat poſt liberationẽ à peccato, reducitur in tantum reatum pœnæ quantum primò habuerat.

¶ 3 Præterea, Matth. 18. dicitur, quod iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimiſſa, propter ingratitudinẽ) tortoribus quoadusque redderet vniuerſum debitum. Sed hoc non eſſet, niſi cõſurgeret ex ingratitudine tantus reatus, quantus fuit omniũ præteritorũ peccatorum. Ergo æqualis reatus per ingratitudinem redit.

Sed contra eſt, quòd dicitur Deuter. 25. Pro menſura peccati erit & plagarũ modus. Ex quo patet, quòd ex paruo peccato non cõſurgit magnus reatus. Sed quandoque peccatum mortale ſequens, eſt multò minus quolibet peccatorum prius dimiſſorum. Non ergo ex peccato ſequenti redit tantus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimiſſorum.

Conclvsio.

Non oportet quòd ingratitudinis vitio per ſequens peccatum tantus redeat reatus, quantus fuerit præcedentium delictorum, ſed neceſſarium eſt proportionaliter quantò peccata prius dimiſſa plura fuerunt & maiora, tantò maior reatus per qualecunque peccatum ſequens redeat.

Respondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd ex peccato ſequenti, propter ingratitudinem conſurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorũ prius dimiſſorum ſuper reatum proprium huius peccati. Sed hoc nõ eſt neceſſarium: quia ſicut ſuprà dictũ eſt†, reatus præcedentium peccatorũ non redit per peccatũ ſequens, inquantum ſequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, ſed inquantum conſequitur actum ſequentis peccati. Et ideo oportet, quod quantitas reatus redeuntis ſit ſecundum grauitatem peccati ſubſequentis. Poteſt autem contingere, quòd grauitas peccati ſubſequentis adæquetur grauitati omnium peccatorũ præcedentium. Sed hoc non ſemper eſt neceſſe, ſiue loquamur de grauitate eius, quã habet ex ſua ſpecie (cùm quandoq; peccatũ ſequens ſit fornicatio ſimplex; peccata verò præterita fuerunt adulteria vel homicidia ſeu ſacrilegia) ſiue etiã loquamur de grauitate, quam habet ex ingratitudine annexa. Non enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis ſit abſolutè æqualis quãtitati beneficij ſuſcepti, cuius quãtitas attenditur ſecundũ quantitatẽ peccatorũ prius dimiſſorũ: contingit enim quòd contra idem beneficium vnus eſt multum ingratus vel ſecundum intenſionem cõtemptus beneficij, vel ſecundum grauitatẽ culpæ contra benefactorẽ commiſſæ, alius autem parum, vel quia minus cõtemnit, vel quia minus contra benefactorẽ agit. Sed proportionaliter quantitas ingratitudinis adæquatur quantitati beneficij: ſuppoſito enim æquali contemptu beneficij, vel offenſa benefactoris, tantò erit grauior ingratitudo, quãtò beneficium fuit maius. Vnde manifeſtum eſt, quod non eſt neceſſe, quòd propter ingratitudinẽ, ſemper per peccatum ſequens redeat tantus reatus, quantus fuit præcedentium peccatorũ: ſed neceſſe eſt quòd proportionaliter quantò peccata prius dimiſſa fuerãt plura & maiora, tantò redeat maior reatus per qualecunq; ſequẽs mortale peccatũ.

ar. 1. huius q.

Ad primvm ergo dicendum, quòd beneficiũ remiſſionis culpæ recipit quantitatẽ abſolutam ſecundum quantitatẽ peccatorũ prius dimiſſorũ. Sed peccatũ ingratitudinis non recipit quantitatẽ abſolutã ſecundũ quantitatem beneficij, ſed ſecundum quantitatẽ contemptus vel offenſæ: vt dictum eſt†. Et ideo ratio non ſequitur. *in corp. art.*

Ad secvndvm dicendũ, quòd etiã ſeruus manumiſſus non reducitur in priſtinã ſeruitutem pro qualicunque ingratitudine: ſed pro aliqua graui.

Ad tertivm dicendum, quòd illi cui peccata dimiſſa replicantur propter ſubſequentẽ ingratitudinẽ, redit vniuerſum debitũ, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine ſubſequenti, non autẽ abſolutè: vt dictum eſt*. *In corp. art.*

Articvlvs IIII.

Vtrùm ingratitudo, ratione cuius ſequens peccatum facit redire peccata prius dimiſſa, ſit ſpeciale peccatum. *2. 2. q. 107. art. 2. ad. 1. Et 4. diſ. 22. q. 1. ar. 3. q. 3*

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius ſequẽs peccatum facit redire peccata prius dimiſſa, ſit ſpeciale peccatũ. Retributio enim gratiarum pertinet ad contrapaſſum, quod requiritur in iuſtitia: vt patet per †Philoſophum. 5. Ethic. Sed iuſtitia eſt ſpecialis virtus. Ergo ingratitudo eſt ſpeciale peccatum. *Lib. 5. cap. 5 non remotè à princ. tom. 5.*

¶ 2 Præterea, *Tullius in 2. Rhetor. ponit quòd gratia eſt ſpecialis virtus. Sed ingratitudo opponitur gratiæ. Ergo ingratitudo eſt ſpeciale peccatum. *Lib. 2. de Inuent. folio 4. ante fin. libri.*

¶ 3 Præterea, Specialis effectus à ſpeciali cauſa procedit. Sed ingratitudo habet ſpecialem effectum, ſcilicet quòd facit aliqualiter redire peccata prius dimiſſa. Ergo ingratitudo eſt ſpeciale peccatum.

Sed contra, Illud quod cõſequitur omnia peccata, nõ eſt ſpeciale peccatum. Sed per quodcunque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus: vt ex præmiſſis patet*. Ergo ingratitudo nõ eſt ſpeciale peccatũ. *Art. 2. huius quæſt.*

Conclvsio.

Non ſemper, ſed aliquando ingratitudo peccati ſequentis ſpeciale peccatum eſt.

Respondeo dicendũ, quòd ingratitudo peccãtis quandoq; eſt ſpeciale peccatum: quandoq; autem nõ, ſed eſt circunſtantia generaliter conſequens omne peccatum mortale, quod contra Deum committitur. Peccatũ enim ſpeciem recipit ex intentione peccantis; vnde vt †Philoſ. dicit 5. Eth. Ille qui mœchatur, vt furetur, magis eſt fur, quàm mœchus. Si igitur aliquis peccator in contẽptum Dei & ſuſcepti beneficij aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad ſpeciẽ ingratitudinis. Et hoc modo ingratitudo peccãtis, eſt ſpeciale peccatũ. Si verò aliquis intendens aliquod peccatum cõmittere (puta homicidium, aut adulterium) nõ retrahatur ad hoc propter hoc quòd pertinet ad Dei contemptum, ingratitudo non erit ſpeciale peccatum: ſed trahetur ad ſpeciẽ alterius peccati, ſicut circunſtantia quædam. Vt autẽ *Aug. dicit in li. de natura & gratia, non omne peccatũ eſt ex contemptu, & tamen in omni peccato Deus cõtemnitur in ſuis præceptis. Vnde manifeſtum eſt, quòd ingratitudo peccãtis *Lib. 5. cap. 2 non remotè à princ. tom. 5.* *In lib. de natura & grat. c. 29. tom. 7.*

quandoque

quandoque eſt ſpeciale peccatum, ſed non ſemper. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam primæ rationes concludunt quòd ingratitudo ſecundum ſe ſit quædam ſpecies peccati. Vltima autẽ ratio concludit, quòd ingratitudo ſecundum quòd inuenitur in omni peccato, non ſit ſpeciale peccatum.

QVAESTIO LXXXIX.

De virtutum recuperatione per pœnitentiam, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de recuperatione virtutum per pœnitentiam.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum per pœnitentiam reſtituantur virtutes.

¶ Secundò, vtrum reſtituantur in æquali quantitate.

¶ Tertiò, vtrum reſtituatur pœnitenti æqualis dignitas.

¶ Quartò, vtrum opera virtutum, per peccatum ſequens mortificentur.

¶ Quintò, vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiſcant.

¶ Sextò, vtrum opera mortua, id eſt, abſque charitate facta, per pœnitentiam viuificentur.

ARTICVLVS I.

Vtrum per pœnitentiam virtutes reſtituantur.

Supr q. 152. art. 3. ad 3. Et 4. diſ. 14. q. 2. art. 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam virtutes non reſtituãtur. Non enim poſſent virtutes amiſſę, per pœnitentiam reſtitui, niſi pœnitentia virtutes cauſaret. Sed pœnitentia cùm ſit virtus, nõ poteſt eſſe cauſa omnium virtutum: præſertim cùm quædam virtutes ſint naturaliter priores pœnitẽtia, ſcilicet fides, ſpes, & charitas: vt ſuprà dictum eſt†. Ergo per pœnitentiam non reſtituuntur virtutes.

Q. 85. art. 6

¶ 2 Præterea, Pœnitentia in quibuſdam actibus pœnitentis conſiſtit. Sed virtutes gratuitæ non cauſantur ex actibus noſtris: dicit enim *Aug. in lib. de Libero arbitr. quòd virtutes Deus in nobis ſine nobis operatur. Ergo videtur quòd per pœnitentiam non reſtituãtur virtutes.

Ex li. 2. cap. 18. tom. 1.

¶ 3 Præterea, Habens virtutem ſine difficultate & delectabiliter actus virtutũ operatur: vnde †Philoſ. dicit in 1. Ethic. quòd non eſt iuſtus, qui non gaudet iuſta operatione. Sed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum. Non ergo per pœnitentiam reſtituuntur virtutes.

Lib. 1. cap. 8. à medio, to. 5

SED CONTRA eſt, quod Lucæ 15. legitur: Pater mandauit quòd filius pœnitens indueretur ſtola prima. Quæ ſecundum Ambr. eſt amictus ſapientiæ. Quam ſimul conſequuntur omnes virtutes: ſecũdum illud Sap. 8. Sobrietatem & iuſtitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus: ergo per pœnitentiam omnes virtutes reſtituuntur.

CONCLVSIO.

Cùm per pœnitentiam gratia infundatur, omnes virtutes animæ reſtituuntur.

Q. 86. ar. 1.

RESPONDEO dicendũ, quòd per pœnitentiam remittuntur peccata, vt dictum eſt†. Remiſſio autem peccatorum nõ poteſt eſſe niſi per infuſionem gratiæ. Vnde relinquitur quòd per pœnitentiam homini gratia infundatur. Ex gratia autem conſequuntur omnes virtutes gratuitæ, ſicut ex eſſentia animæ fluunt omnes potentiæ: vt in Secunda parte habitum eſt*. Vnde relinquitur quòd per pœnitentiam omnes virtutes reſtituantur.

1. 2. q. 110. art. 4. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd eodem modo pœnitentia reſtituit virtutes, per quem modum eſt cauſa gratiæ: vt iam dictum eſt†. Eſt autem cauſa gratiæ inquantum eſt ſacramentum: nam inquantum eſt virtus, eſt magis gratiæ effectus. Et ideo non oportet quòd pœnitentia, ſecundum quod eſt virtus, ſit cauſa omnium aliarum virtutum: ſed quòd habitus pœnitentiæ, ſimul cum habitibus aliarum virtutum, per ſacramentum pœnitentiæ cauſentur.

In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in ſacramento pœnitentiæ, actus humani ſe habẽt materialiter: ſed formalis vis huius ſacramenti dependet ex virtute clauium. Et ideo virtus clauium effectiuè cauſat gratiam & virtutes, inſtrumentaliter tamen: ſed actus primus pœnitentis ſe habet, vt vltima diſpoſitio ad gratiam conſequendam, ſcilicet contritio: alij verò ſequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia & virtutibus.

AD TERTIVM dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictũ eſt*) quandoque poſt primum actum pœnitentię, qui eſt contritio, remanent quædam reliquiæ peccatorum, ſcilicet diſpoſitiones ex prioribus actibus peccatorum cauſatæ, ex quibus præſtatur difficultas quædam pœnitenti, ad operandum opera virtutum. Sed quantum eſt ex ipſa inclinatione charitatis & aliarum virtutum, pœnitens opera virtutis delectabiliter & ſine difficultate operatur: ſicut ſi virtuoſus, per accidens difficultatem pateretur in executione actus virtutis propter ſomnũ, aut aliquam corporis indiſpoſitionem.

Q. 86. art. 5

ARTICVLVS II.

Vtrum poſt pœnitentiam reſurgat homo in æquali virtute.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd poſt pœnitentiam reſurgat homo in æquali virtute. Dicit enim Apoſt. Roman. 8. Diligentibus Deũ omnia cooperãtur in bonũ. Vbi dicit gloſſ. *Aug. quòd hoc adeo verum eſt, vt ſi qui horum deuient & exorbitent, hoc ipſum eis Deus faciat in bonũ proficere. Sed hoc non eſſet, ſi homo reſurgeret in minori virtute. Ergo videtur quòd nunquam pœnitens reſurgat in minori virtute.

Infrà art. 5. ad. 3. Et 3. d. 31. q. 1. art. 4 *Aug. in li. de cor. et. & gratia, ca. 9 poſt med. tom. 7.

¶ 2 Pręterea, †Ambroſ. dicit, quòd pœnitentia res optima eſt, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Sed hoc non eſſet, niſi virtutes in æquali quantitate recuperarentur. Ergo per pœnitentiam ſemper recuperatur ęqualis virtus.

Hoc habet Auguſt. 3. hypognoſticon à medio illi⁹ tom. 7.

¶ 3 Præterea, Super illud Gen. 1. Factũ eſt veſpere & mane dies vnus, dicit gloſſ. Veſpertina lux eſt, à qua quis cecidit: matutina, in qua reſurgit. Sed lux matutina eſt maior veſpertina. Ergo aliquis reſurgit in maiori gratia vel charitate, quàm prius habuerit. Quod etiam videtur per id quod Apoſt. dixit Rom. 5. Vbi abundauit delictũ, ſuperabundauit & gratia.

SED CONTRA, Charitas proficiens vel perfecta, eſt maior quàm charitas incipiens. Sed quandoq; aliquis cadit à charitate proficiente, reſurgit autem in charitate incipiẽte. Ergo ſemper reſurgit homo in minori virtute.

CONCLVSIO.

Cùm per pœnitentiam reſurgat homo nonnunquam in maiori, aliquando in minori ſeu æquali gratia, ita aliquando reſurgit in maiori vel minori, vel æquali virtute.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictũ eſt†) motus liberi arbitrij, qui eſt in iuſtificatione impij, eſt vltima diſpoſitiò ad gratiã. Vnde in eodẽ inſtanti eſt gratię infuſio, cum prædicto motu liberi arbitrij, vt in Secunda parte habitum eſt*. In quo quidem motu cõprehenditur actus pœnitentię, vt ſuprà dictũ eſt. Manifeſtũ eſt autem, ꝙ formæ quæ poſſunt recipere magis & minus, intẽduntur & remittuntur ſecundũ diuerſam diſpoſitionẽ ſubiecti, vt in Secunda parte habitũ eſt†. Et inde eſt, quòd ſecundũ quod motus liberi arbitrij, in pœnitẽtia eſt intenſior vel remiſſior, ſecundũ hoc pœnitens cõſequitur maiorem vel minorẽ gratiã. Contingit autẽ intenſionẽ motus pœnitentis quandoq; proportionatã eſſe maiori gratiæ, quàm illa, à qua ceciderat per peccatũ: quandoque autem æquali, quandoque verò minori. Et ideo pœnitens quandoque reſurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat, quandoq; autem in æquali, quandoq; etiã in minori. Et eadẽ ratio eſt de virtutibus, quę ex gratia cõſequuntur.

Art. præcedẽti ad 3.

Q. 113. art. 5. & 7. in 1. ſecunda.

1. 2. q. 52. art. 1. & 2. et q. 66. ar. 1

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligētibus Deum cooperatur in bonum hoc ipſum quod per peccatum à Dei amore cadunt: quod patet in his qui cadunt, & nunquam reſurgunt, vel qui reſurgunt, iterum caſuri. Sed his tantum qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, id eſt, prædeſtinatis, qui quotieſcunque cadunt, finaliter tamen reſurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia ſemper in maiori gratia reſurgant: ſed quia reſurgunt in permanentiori gratia. Non quidem ex parte ipſius gratiæ (quia quantò gratia eſt maior, tantò de ſe eſt permanentior) ſed ex parte hominis, qui tantò ſtabilius in gratia permanet, quantò
Aug. loco citato in arg. eſt cautior & humilior. Vnde & gloſſ.* ibidē ſubdit, quòd ideo proficit eis in bonum, quòd cadunt, quia humiliores redeunt atque doctiores.

AD SECVNDVM dicendū, quòd pœnitentia quantum eſt de ſe, habet virtutem reparandi defectus ad perfectum, & etiam promouendi in vlteriorē ſtatum. Sed hoc quandoq; impeditur ex parte hominis, qui remiſſius mouetur in Deum, & in deteſtationem peccati: ſicut etiam in baptiſmo aliqui adulti cōſequuntur maiorem vel minorem gratiam, ſecūdum quòd diuerſimode ſe diſponūt.

AD TERTIVM dicendum, quòd aſſimilatio illa vtriuſque gratiæ ad lucem veſpertinam & matutinam, fit propter ſimilitudinem ordinis: quia poſt lucem veſpertinam ſequuntur tenebræ noctis, poſt lucem autem matutinam ſequitur lux diei: nō autem propter ſimilitudinem maioris vel minoris quātitatis. Illud etiam verbum Apoſtoli intelligitur de gratia Chriſti: quæ ſuperat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem eſt verum in omnibus quòd quantò abundantius peccauit, tantò abundantiorem gratiam conſequatur, penſata quantitate habitualis gratiæ. Eſt tamen ſuperabundans gratia quantum ad ipſam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remiſſionis magis peccatori cōfertur. Quan-
**Alias non habetur hy abūdanter peccantes.* uis quandoque abundanter * peccantes abundanter doleant: & ſic abundantiorem habitum gratiæ & virtutum conſequuntur: ſicut patet in Magdalena.

¶ Ad id verò quod in contrarium obiicitur dicendum, quòd vna & eadem gratia maior eſt proficiens quàm incipiens. Sed in diuerſis hoc non eſt neceſſe, vnus enim inci-
**lib 2. ca. 2. ante medium.* pit à maiori gratia, quam alius habeat in ſtatu profectus, ſicut Greg*. dicit in 2. Dialog. Quatenus & præſentes & ſecuturi omnes agnoſcerent, benedictus puer conuerſationis gratiam à quanta perfectione cepiſſet.

ARTICVLVS III.

Vtrùm per pœnitentiam reſtituatur homo in priſtinā dignitatem.

3. di. 31. q. 1. art. 4. q. 1. ad 2. et 4 di. 14 q. 1. art. 5. q. 1. ad 3. & diſt. 19. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. et di 37. q. 2. art. 2. ad 4.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non reſtituatur homo in priſtinam dignitatem. Quia ſuper illud Amos 5. Virgo Iſraël cecidit. dicit gloſſ*. Non negat poſſe reſurgere, ſed non reſurget virgo Iſraël: quia ſemel aberrans ouis, etſi reportetur humeris paſtoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ nunquam errauit. Ergo per pœnitentiam non recuperat homo priſtinam dignitatem.

**gloſſ. ordinar ibid.*

¶ 2 Præterea, Hier. † dicit, Quicunq; dignitatem diuini gradus non cuſtodiunt, contenti fiant animam ſaluare, reuerti enim in priſtinum gradum difficile eſt. Et Inn. Papa.* dicit, quòd apud Nicæam conſtituti canones pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. Non ergo per pœnitentiam homo recuperat priſtinam dignitatem.

†refertur in Decret di. 50 c. quicunq;.
**Innoc. 1. epi. 6. ad Agapitū & Maced. habetur diſt. 50 cap 1. Canon aequū.*

¶ 3 Præterea, Ante peccatum poteſt aliquis ad maiorem gradum aſcendere. Non autem hoc poſt peccatum conceditur pœnitenti: dicitur enim Ezech. 44. Leuitæ qui receſſerunt à me, nunquam appropinquabunt mihi, vt ſacerdotio fungantur. Et ſicut habetur in Decret. diſtin. 50. in Hilerdenſi † concilio legitur, Hi qui ſancto altari deſeruiunt, ſi ſubitò in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino reſpiciente dignè pœnituerint, officiorum ſuorum ſic loca recipiant, vt non poſſint ad altiora officia vlterius promoueri. Non ergo pœnitentia reſtituit hominem in priſtinam dignitatem.

†In Decret. diſt. 50. c. hi qui altari.

SED CONTRA eſt, quòd ſicut in eadem diſt. legitur, Greg.* ſcribens Secundino, dicit, Poſt dignam ſatiſfactionem credimus hominem poſſe redire ad ſuum honorē. Et in concilio Agathenſi † legitur: Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab epiſcopis corrigantur: ita vt cùm eos pœnitentia correxerit, gradum ſuum dignitatemque recipiant.

**Greg. l. 7. ſui Regiſtri ca. 53 circa medium refertur diſt. 50. ca. Quia ſanctitas tua.*
†refertur diſt. 50. c. Contumaces, & ſumitur ex cōcil. Agathenſi ca. 2. vel 1. vt aliqui libri habent.

CONCLVSIO.

Poteſt homo per pœnitentiam ad principalem dignitatem, quam peccando amiſit, ad Dei videlicet filiationem redire, innocentiam autem amiſſam recuperare non poteſt: eccleſiaſticam verò dignitatem, quam peccando amiſit, recuperare prohibetur, vel quia non pœnitet, vel negligenter pœnitentiam facit, vel propter irregularitatem ſeu ſcandalum commiſſi criminis.

RESPONDEO dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: vnam quantum ad Deum: aliam verò quantum ad Eccleſiam. Quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem: vnam principalem, qua ſcilicet computatus erat inter filios Dei per gratiam. Et hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam: quod ſignificatur Luc. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater iuſſit reſtitui ſtolam primam & annulum & calciamenta. Aliam verò dignitatem amittit ſecundariam, ſcilicet innocentiam: de qua (ſicut ibidem legitur) gloriabatur filius ſenior dicens, Ecce tot annis ſeruio tibi, & nunquam mandatum tuum præteriui. Et hanc dignitatem pœnitens recuperare non poteſt. Recuperat tamen quandoq; aliquid maius: quia, vt Greg.* dicit in Homil. de centum ouibus, qui erraſſe à Deo ſe conſiderant damna præcedentia lucris ſequentibus recompenſant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui poſt fugam reuerſus hoſtem fortiter premit, quàm illum qui nunquā terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem eccleſiaſticam homo per peccatum perdit: quia indignum ſe reddit ad ea, quæ competunt dignitati eccleſiaſticæ exercenda. quam quidem recuperare prohibetur. Vno modo, quia non pœniteret. Vnde Iſidor. ad Miſſianum* epiſcopum ſcribit (ſicut in eadē diſt. † legitur cap. Domino.) Illos ad priſtinos gradus redire canones præcipiunt quos pœnitentiæ præceſſit ſatisfactio, vel condigna peccatorum confeſſio. at contra hi, qui à vitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundò, quia pœnitentiam negligenter facit. vnde in eadem diſtin. cap.* ſi quis diaconus dicitur, Cùm in aliquibus nec compunctio humilitatis nec inſtantia orādi appareat, nec ieiuniis, vel lectionibus eos vacare videamus, poſſumus agnoſcere ſi ad priſtinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent. Tertiò, ſi commiſit aliquod peccatum quod habet irregularitatem annexam. vnde in eadem diſtinc. † ex concilio Martini papæ dicitur, Si quis viduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum: quòd ſi irrepſerit, deiiciatur. Similiter ſi homicidij, aut facto, aut præcepto, aut conſilio, aut defenſione poſt baptiſmum conſcius fuerit. Sed hoc non eſt ratione peccati, ſed ratione irregularitatis. Quartò propter ſcandalum, vnde & in eadem diſt. legitur, c. de his vero. Rabanus* dicit, Hi qui deprehēſi vel capti fuerint publicè in periurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiuſmodi criminibus, ſecundum canonum ſacrorum inſtituta à proprio gradu decidant: quia ſcandalum eſt populo Dei, tales perſonas

**Hom. 34. in euang. in illud gaudium eſt in cælo ſuper vno.*
**Alias Maſſanum.*
†In Decret. diſt. 50. cap. Domino ſancto, parum à principio.
**In Decret. diſt. 50. cap. Si quis Diaconus: circa medium.*
†diſt. 50. ca. Si quis viduā.
**Rabanus in lib. Pœnit. c. 1 Refertur diſt. 50. cap. de his verò.*

ſuper

ſuper ſe poſitas habere. Qui autem de prædictis peccatis abſconſè à ſe commiſſis, occultè ſacerdoti confitentur, ſi ſe per ieiunia & eleemoſynas, vigiliáſque & ſacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio ſeruato ſpes veniæ de miſericordia Dei promittenda eſt. Et hoc eſt quod dicitur extrà de qualitate ordinandorum, c. quæſitum. Si crimina ordine iudiciario comprobata vel alias notoria non fuerint, præter reos homicidij, poſt pœnitentiam in ſuſceptis vel iam ſuſcipiendis ordinibus impediri non poſſunt.

In decr. lib. 1. tit. 11. Et eſt de temporibus ordinationum cap. 17 et eſt vltimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadē ratio eſt de recuperatione virginitatis & de recuperatione innocentiæ, quæ pertinet ad ſecūdariā dignitatē quo ad Deū.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Hier. in verbis illis non dicit eſſe impoſſibile, ſed eſſe difficile hominem recuperare poſt peccatū priſtinum gradum: quia hoc nō cōceditur niſi perfectè pœnitenti: vt dictum eſt†. Ad ſtatuta autē canonū, quæ hoc prohibere videntur, reſpondet †Aug. Bonifacio ſcribens: Vt conſtitueretur in Eccleſia, ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiā, clericatū accipiat, vel ad clericatū redeat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ: alioquin contra claues Eccleſiæ datas diſputabitur: de quibus dictū eſt. Quæcunq; * ſolueritis ſuper terram, ſoluta erit & in cælo. Et poſtea ſubdit: Nam & ſanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiā, & tamen in honore ſuo perſtitit: & beatū Petrum quando amariſſimas lachrymas fudit, vtique Dominum negaſſe pœnituit, & tamen Apoſtolus permāſit. Sed non ideo putanda eſt ſuperuacua poſteriorum doctorum diligentia: qui vbi ſaluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt: experti, vt credo, aliquorum fictas pœnitētias per affectatas honorum *potentias.

In corp. artic.

Aug. in epiſt. 50. ad Bonifaciū, aliquantulū ante finē epiſt. tom. 2.

Eodē loco nūc proximè dicto

**Alias pōpas*

AD TERTIVM dicendū, quòd illud ſtatutum intelligitur de illis qui publicam pœnitentiam agunt: qui poſtmodum non poſſunt ad maiorem prouehi gradum. Nam & Petrus poſt negationē, paſtor ouiū Chriſti conſtitutus eſt: vt patet Ioan. vlt. Vbi etiā Chryſ. dicit: quòd Petrus poſt negationē & pœnitentiā, oſtendit ſe habere maiorem fiduciam ad Chriſtum: qui enim in cœna non audebat interrogare, ſed Ioanni interrogationē commiſit, huic poſtea & præpoſitura fratrum credita eſt: & non ſolùm non cōmittit alteri interrogare quæ ad ipſum pertinent, ſed de reliquo ipſe pro Ioāne magiſtro interrogat.

Homil. 87. in Ioan. parum ante medium tom. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera virtutum in charitate facta poſſint mortificari.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd opera virtutum in charitate facta, mortificari non poſſint. Quod enim nō eſt, immutari nō poteſt. Sed mortificatio eſt quædā mutatio de vita in mortem. Cùm ergo opera virtutum poſtquam facta ſunt, iam nō ſint, videtur quòd vlterius mortificari non poſſint.

22. q. 132. art. 3. ad 1. et 3. & 36. art. 5. ad 1. & 4. di. 14. q. 2. art. 3. q. 2. et di. 21. q. 1. art. 1. q. 1. ad 3. Et diſt. 22. q. 1. art. 1. ad 6. & Hebra. 6. co. 1. fin.

¶ 2 Præterea, Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam æternā. Sed ſubtrahere mercedem merenti, eſt iniuſtitia quæ non cadit in Deum. Ergo non poteſt eſſe, quòd opera virtutum in charitate facta, per peccatum ſequens mortificentur.

¶ 3 Præterea, Fortius non corrumpitur à debiliori. Sed opera charitatis ſunt fortiora quibuſlibet peccatis: quia vt dicitur Prouerb. 10. Vniuerſa delicta operit charitas. Ergo videtur quòd opera in charitate facta, per ſequens mortale peccatum mortificari non poſſint.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Ezech. 18. Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.

CONCLVSIO.

Opera in charitate facta mortificari per mortale peccatum dicuntur, inquantum reatu dantur, vel impediunt effectum virtuoſarum operationum.

RESPONDEO dicendū, quòd res viua, per mortē perdit operationem vitæ. Vnde per quandam ſimilitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur à ſuo proprio effectu vel operatione. Effectus autem operū virtuoſorum, quæ in charitate fiunt, eſt perducere ad vitam æternam. Quod quidem impeditur per peccatū mortale ſequens, quod gratiam tollit. Et ſecundum hoc opera in charitate facta, mortificari dicuntur per ſequens peccatum mortale.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ſicut opera peccatorum tranſeūt actu, & manent reatu, ita opera in charitate facta, poſtquam tranſeunt actu, manent merito in Dei acceptatione. Et ſecundū hoc mortificantur, inquantum impeditur homo, ne cōſequatur ſuam mercedem.

AD SECVNDVM dicendū, quòd ſine iniuſtitia poteſt merces ſubtrahi merenti, quando ipſe reddidit ſe indignum mercede per culpam ſequentem. Nam & ea quę homo iam accepit, quandoq; iuſtè propter culpā perdit.

AD TERTIVM dicendum, quòd non eſt propter fortitudinem operum peccati, quòd mortificantur opera prius in charitate facta: ſed eſt propter libertatem voluntatis, quæ poteſt à bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

Vtrùm opera mortificata per peccatū, per pœnitentiā reuiuiſcant.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitentiā non reuiuiſcant. Sicut enim per pœnitentiā ſubſequētem remittuntur peccata præterita, ita etiam per peccatū ſequens mortificantur opera prius in charitate facta. Sed peccata dimiſſa per pœnitentiam non redeunt, vt ſuprà dictum eſt*. Ergo videtur quòd etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiſcant.

4. di. 14. q. 2. ar. 3. q. 3. Et diſt. 22. q. 1. art. 1 ad 6. et Hebra. 6. lec. 1. col. 2. et lect. 3. co. 2.

** q. prae. ar. 1.*

¶ 2 Præterea, Opera dicuntur mortificari, ad ſimilitudinem animaliū, quę moriuntur: vt dictu eſt†. Sed animal mortuum non poteſt iterum viuificari. Ergo nec opera mortificata, poſſunt iterum per pœnitentiā reuiuiſcere.

† art. præcedēti

¶ 3 Præterea, Opera in charitate facta, merentur gloriā ſecundum quātitatem gratiæ vel charitatis. Sed quandoque per pœnitentiam homo reſurgit in minori gratia vel charitate. Ergo non conſequitur gloriam ſecundum meritum priorū operum. Et ita videtur quòd opera per peccatum mortificata, non reuiuiſcant.

SED CONTRA eſt, quod ſuper illud Ioël. 2. Reddā vobis annos, quos comedit locuſta. Dicit *gloſſ. Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amiſiſtis. Sed illa vbertas eſt meritum bonorum operum, quod fuit perditum per peccatum. Ergo per pœnitētiam reuiuiſcunt opera meritoria prius facta.

** gloſſ. interlinearis ibidem*

CONCLVSIO.

Opera per peccata mortificata, per pœnitentiam reuiuiſcunt, inquantum per eam efficaciam perducendi ad vitam æternam ſuſcipiunt.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd opera meritoria per peccatum ſequens mortificata, non reuiuiſcunt per pœnitentiam ſubſequentem, conſiderantes, quòd opera illa non remaneant, vt iterum viuificari poſſint. Sed hoc impedire non poteſt, quin viuificentur. Non enim habēt vim perducendi in vitam æternam (quod pertinet ad eorum vitam) ſolùm, ſecundum quòd actu exiſtunt, ſed etiam poſtquā actu eſſe deſinunt, ſecundū quòd remanent in acceptatione diuina. Sic autē remanent quantum eſt de ſe, etiam poſtquam per peccatum mortificantur: quia ſemper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & ſancti de eis gaudebunt: ſecundum illud Apoc. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronā tuam. Sed quòd iſti, qui ea fecit, non ſint efficacia ad ducendum in vitam æternam, prouenit ex impedimento peccati ſuperuenientis, per quod ipſe redditus eſt indignus vita æterna. Hoc autem impedimētum tollitur per pœnitentiam, Inquantum per eam remittuntur peccata. Vnde reſtat, quòd opera prius mortificata, per

pœnitentiam

pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam: quod eſt ea reuiuiſcere. Et ita patet ꝙ opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiſcunt.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd opera peccati, per pœnitentiam abolentur ſecundũ ſe: ita ſcilicet quòd ex eis vlterius Deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur. Sed opera in charitate facta non abolentur à Deo, in cuius acceptione remanent: ſed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis. Et ideo remoto impedimento, quod eſt ex parte hominis operantis, Deus implet ex parte ſua illud quod opera merebantur.

Ad secvndvm dicendum, quòd opera in charitate facta non mortificantur ſecundum ſe (ſicut dictum
In corp. art. eſt†) ſed ſolùm per impedimentum ſuperueniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur ſecundum ſe, inquantum priuantur principio vitæ. Et ideo nõ eſt ſimile.

Ad tertivm dicendum, quòd ille qui per pœnitentiam reſurgit in minori charitate, cõſequetur quidem præmium eſſentiale ſecundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur. Habebit tamen gaudium maius de operibus in prima charitate factis, quàm de operibus quæ in ſecunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.

Articvlvs VI.

Vtrùm per pœnitentiam ſubſequentem, etiam opera mortua viuificentur.

4. diſt. 14 q. 2. art. 3. q. 1. Et di. 15. q. 1. ar. 3. q. 4. ar 5. Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam ſubſequentem etiam opera mortua (quæ ſcilicet non ſunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur quòd ad vitam perueniat illud quod fuit mortificatum (quod nunquam fit ſecundum naturam) quàm illud quod nunquam fuit viuum, viuificetur: quia ex non viuis, ſecundum naturam aliqua viua generantur. Sed opera mortificata, per pœnitentiam viuificantur: vt dictum eſt†. Ergo multò magis opera
Art. præced. mortua viuificantur.

¶ 2. Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed cauſa quare opera de genere bonorum ſine charitate facta, non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratiæ. Sed iſte defectus tollitur per pœnitentiam. Ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

¶ 3. Præterea, Hieron. dicit: Si quando videris inter
Sup illud Aggai 2. Seminaſti multum. to. 6. multa mala opera facere peccatorem quenquam aliqua quæ iuſta ſunt, nõ eſt tam iniuſtus Deus, vt propter multa mala obliuiſcatur paucorum bonorum. Sed hoc maximè videtur quando mala præterita per pœnitentiam tolluntur. Ergo videtur quod poſt pœnitentiam Deus remuneret priora bona opera in ſtatu peccati facta: quod eſt ea viuificari.

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus dicit primæ Corinth. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita, vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Hoc autem non eſſet, ſi ſaltem per pœnitẽtiam ſubſequentem viuificarentur. Non ergo pœnitẽtia viuificat opera prius mortua.

Conclvsio.

Opera mortua iterum viua fieri per pœnitentiam impoſſibile eſt.

Respondeo dicendũ, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Vno modo effectiuè: quia ſcilicet eſt cauſa mortis. Et ſecundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua: ſecundum illud Hebr. 9. Sanguis Chriſti emundabit cõſcientias noſtras ab operibus mortuis. Hæc igitur opera mortua non viuificantur per pœnitentiam, ſed magis abolentur: ſecundum illud Hebr. 6. Non rurſus iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiuè, ſcilicet quia carẽt vita ſpirituali, quę eſt ex charitate, per quam anima Deo coniũgitur, ex quo viuit ſicut corpus per animam. Et per hunc modum etiam fides, quæ eſt ſine charitate, dicitur mortua: ſecundum illud Iac. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Et per hunc etiam modũ omnia opera, quæ ſunt bona ex genere, ſi ſine charitate fiant, dicuntur mortua, inquantum ſcilicet non procedunt ex principio vitæ, ſicut ſi dicamus ſonũ citharæ vocem mortuam. Sic igitur differentia mortis & vitæ in operibus, eſt ſecundum comparationem ad principium, à quo procedunt. Opera autem non poſſunt iterum à principio procedere (quia tranſeunt) & iterum eadẽ numero reſumi non poſſunt. Vnde impoſſibile eſt quod opera mortua iterum fiant viua per pœnitentiam.

Ad primvm ergo dicẽdum, quod in rebus naturalibus, tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ. Sed opera dicuntur mortificata non ex parte principij, ex quo proceſſerunt, ſed ex parte impedimenti extrinſeci. Mortua autem dicuntur ex parte principij. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad secvndvm dicendũ, quòd opera de genere bonorum ſine charitate facta, dicuntur mortua propter defectum charitatis & gratię, ſicut principij. Hoc autem non præſtatur eis per pœnitentiam ſequentem, vt ex tali principio procedant. Vnde ratio non ſequitur.

Ad tertivm dicendum, quòd Deus recordatur bonorum, quæ quis facit in ſtatu peccati, non vt remuneret ea in vita æterna: quod debetur ſolis operibus viuis, id eſt, ex charitate factis. Sed remunerat ea temporali remuneratione: ſicut †Gregorius dicit in Homilia, de Diuite & Lazaro: quòd niſi diues ille aliquod bonũ egiſſet, & in præſenti ſeculo remunerationem accepiſſet, nequaquam ei Abraham diceret: Recepiſti bona in vita tua. Vel etiam hoc poteſt referri ad hoc quod patietur tolerabilius iudicium. Vnde dicit †Auguſtinus in libro de Patientia: Non poſſumus dicere, Schiſmatico melius fuiſſet, vt Chriſtum negando nihil eorum pateretur quæ paſſus eſt confitendo: ſed exiſtimandum eſt, tolerabilius ei futurum iudicium, quàm ſi Chriſtum negando, nihil eorum pateretur, vt illud quod ait Apoſtolus: Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt: intelligatur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi ſupplicij iudicium tolerabilius ſubeundum.

Homil. 40. in Euangel. circa medium illius

Lib. de patientia, ca. 26. in medio tom 4.

Qvaestio XC.

De partibus Pœnitentiæ generalis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de partibus pœnitentiæ.
¶ Et primò in generali.
¶ Secundò in ſpeciali de ſingulis.
¶ Circa primum quæruntur quatuor.
¶ Primò, vtrum pœnitẽtia habeat partes.
¶ Secundò, de numero partium.
¶ Tertiò, quales partes ſint.
¶ Quartò, de diuiſione eius in partes ſubiectiuas.

Articvlvs I.

Vtrum pœnitentiæ debeant partes aſſignari.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quod pœnitentiæ non debeant partes aſſignari. Sacramenta enim ſunt, in quibus diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Sed virtus diuina eſt vna & ſimplex. Non ergo pœnitentiæ cùm ſit ſacramẽtum, debent partes aſſignari. 4. d. 16. q. 1. ar. 1. q. 1. & 4.

¶ 2. Præterea, Pœnitentia & eſt virtus, & eſt ſacramentum. Sed ei, inquantum eſt virtus, non aſſignãtur partes; cùm virtus ſit habitus quidam, qui eſt ſimplex qualitas mentis, ſimiliter etiam & pœnitentiæ, inquantum eſt ſacramentum, non videtur quòd ſint partes aſſignandæ:

quia

quia baptiſmo & aliis ſacramentis non aſſignantur par-
tes. Ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes aſ-
ſignari.

Q.84.art.2 ¶ 3 Præterea, Pœnitentiæ materia eſt peccatum: vt ſu-
prà dictum eſt*. Sed peccato non aſſignantur partes. Er-
go etiam nec pœnitentiæ ſunt partes aſſignandæ.

SED CONTRA eſt, quod partes ſunt, ex quibus per-
fectio alicuius integratur. Sed pœnitentiæ perfectio inte-
gratur ex pluribus, ſcilicet ex contritione, confeſſione, &
ſatisfactione. Ergo pœnitentia habet partes.

CONCLVSIO.

*Cùm plures humani actus ad pœnitentiæ perfectionem requiran-
tur, contritio videlicet, confeſſio & ſatisfactio, plures quoque
partes ſacramenti pœnitentiæ neceſſe eſt eſſe.*

RESPONDEO dicendum, quòd partes rei ſunt, in
quas materialiter totum diuiditur. Habent enim ſe par-
Lib. 2. text. tes ad totum, ſicut materia ad formã. Vnde in 2. †Phyſ.
31. com. 2. partes ponũtur in genere cauſę materialis, totum autem
in genere cauſæ formalis. Vbicunque igitur ex parte ma-
teriæ inuenitur aliqua pluralitas, ibi eſt inuenire partium
Q.84. artic. rationem. Dictum eſt autem ſuprà*, quod in ſacramento
2. & 3. pœnitentię, actus humani ſe habẽt per modum materiæ.
Et ideo cùm plures actus humani requirantur ad pœnitẽ-
tiæ perfectionem, ſcilicet contritio, confeſſio, & ſatisfa-
Art. ſequent. ctio (vt infra patebit†) conſequens eſt quòd ſacramẽtum
pœnitentiæ habeat partes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quodlibet ſa-
cramẽtum habet ſimplicitatẽ ratione virtutis diuinę, quæ
in eo operatur. Sed virtus diuina propter ſui magnitudi-
nem, operari poteſt & per vnũ & per multa: ratione quo-
rum alicui ſacramento poſſunt partes aſſignari.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd pœnitentiæ, ſe-
cundum quòd eſt virtus, non aſſignantur partes: actus
enim humani qui multiplicantur in pœnitentia, nõ com-
parantur ad habitum virtutis, ſicut partes, ſed ſicut effe-
ctus. Vnde relinquitur quod partes aſſignentur pœniten-
tiæ, inquantum eſt ſacramentum, ad quod actus humani
comparantur, vt materia. In aliis autem ſacramentis ma-
teria non ſunt actus humani, ſed aliqua res exterior vna:
ſiue ſimplex, vt aqua vel oleum: ſiue compoſita, vt chriſ-
ma. Et ideo aliis ſacramentis non aſſignantur partes.

AD TERTIVM dicendum, quòd peccata ſunt ma-
teria remota pœnitentiæ: inquãtum ſcilicet ſunt materia
vel obiectum humanorum actuum, qui ſunt propria ma-
teria pœnitentiæ, prout eſt ſacramentum.

ARTICVLVS II.

*Vtrum conuenienter aſſignentur partes pœnitentiæ, contritio,
confeſſio, & ſatisfactio.*

4.di.16.q.1 AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd
art.1.q.2.& inconuenientèr aſſignentur partes pœnitentiæ, cõ-
4.& diſ.17. tritio, confeſſio, & ſatisfactio. Contritio enim eſt
q.3. art.3.q.ᵒ in corde (& ſic pertinet ad interiorem pœnitentiam) con-
4.col. & diſ. feſſio autem eſt in ore, & ſatisfactio in opere, & ſic duo
22.q.2. art. vltima pertinent ad exteriorem pœnitentiam. Pœniten-
1.q.2. ad 3. tia autem interior non eſt ſacramentum, ſed ſola pœni-
Et 2. Cor.7. tentia exterior, quæ ſenſui ſubiacet. Nõ ergo conuenien-
lect.3.col.2. ter aſſignantur hæ partes ſacramento pœnitentiæ.

¶ 2 Præterea, In ſacramento nouæ Legis confertur
Q.62. artic. gratia: vt ſuprà habitum eſt†. Sed in ſatisfactione non
1.& 3. confertur aliqua gratia. Ergo ſatisfactio non eſt pars
ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Non eſt idem fructus rei & pars. Sed ſa-
tisfactio eſt fructus pœnitentiæ, ſecundum illud Luc. 3.
Facite fructus dignos pœnitentiæ. Ergo non eſt pars pœ-
nitentiæ.

¶ 4 Præterea, Pœnitentia ordinatur contra peccatum.
Sed peccatum poteſt perfici ſolùm in corde, per conſen-
1.2.q.72. ſum: vt in Secunda parte habitum eſt*. Ergo & pœniten-
art.7. tia. Non ergo pœnitentię debent partes poni confeſſio
oris & ſatisfactio operis.

SED CONTRA, Videtur quòd debeant poni plures
partes pœnitentiæ. Pars enim hominis ponitur nõ ſolùm
corpus quod eſt eius materia, ſed etiam anima, quę eſt
eius forma. Sed tria prædicta*, cùm ſint actus pœnitẽtis, *poſita in ar-*
ſe habent ſicut materia: abſolutio autẽ ſacerdotis ſe ha- *gumento 1.*
bet per modum formæ. Ergo abſolutio ſacerdotis debet
poni quarta pars pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

*Tres ſunt partes ſacramenti pœnitentiæ ex parte pœnitentis, Con-
tritio, qua vult Deo recompenſare: Confeſſio, qua pro culpa
remiſſione ſubijciat ſe arbitrio ſacerdotis loco Dei: & Satiſ-
factio, qua Deo ſatisfaciat ſecundum eius miniſtri arbitrium.*

RESPONDEO dicendũ, quòd duplex eſt pars, vt di-
citur in quinto *Metaph. ſcilicet pars eſſentiæ, & pars
quantitatis. Partes eſſentiæ, ſunt naturaliter quidem for- Lib. 5. text.
ma & materia, logicè autẽ eſt genus & differentia. Hoc 7 com. 3.
autem modo quodlibet ſacramẽtum diſtinguitur in ma-
teriam & formam, ſicut in partes eſſentiæ. Vnde & ſuprà
dictum eſt†, quòd ſacramenta conſiſtunt in rebus & ver-
bis. Sed quia quantitas ſe tenet ex parte materiæ, partes Q.60.art.5
quantitatis ſunt partes materiæ. Et hoc modo ſacramen- & 6.
to pœnitentiæ ſpecialiter aſſignantur partes, (vt dictum
eſt*) quantum ad actus pœnitentis, qui ſunt materia hu- Art. præced.
ius ſacramenti. Dictum eſt autem ſuprà†, quòd alio
modo fit recompẽſatio offenſæ in pœnitentia, & in vin- Q.85.art.3
dicatiua iuſtitia. Nam in vindicatiua iuſtitia fit recom- ad 3.
penſatio ſecundum arbitrium iudicis, non ſecundum vo-
luntatem offendentis vel offenſi. Sed in pœnitentia fit
recompenſatio offenſæ ſecundum voluntatem peccan-
tis, & ſecundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia
hic non quæritur ſola redintegratio æqualitatis iuſtitiæ,
(ſicut in iuſtitia vindicatiua) ſed magis reconciliatio a-
micitiæ, quod fit dum offendens recompenſat ſecũdum
voluntatem eius, quem offendit. Sic igitur requiritur ex
parte pœnitentis: primò quidem voluntas recompen-
ſandi, quod fit per contritionem: ſecundò, quòd ſe ſubij-
ciat arbitrio ſacerdotis loco Dei; quod fit in cõfeſſione:
tertiò, quòd recompenſet ſecundum arbitrium miniſtri
Dei: quod fit in ſatisfactione. Et ideo cõtritio, confeſſio,
& ſatisfactio, ponuntur partes pœnitentiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contritio ſe-
cundum eſſentiam quidem eſt in corde, & pertinet ad
interiorem pœnitentiam. Virtualiter autem pertinet ad
exteriorem pœnitentiam: inquantum ſcilicet implicat
propoſitum confitendi & ſatisfaciendi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſatisfactio con-
fert gratiam, prout eſt in propoſito: & auget eam, prout
eſt in executione; ſicut etiam baptiſmus in adultis, vt ſu-
prà dictum eſt†. Q.68.art.2

AD TERTIVM dicendum, quòd ſatisfactio eſt & quæſt.69
pars pœnitentiæ ſacramenti, fructus autem pœnitentiæ art.8.
virtutis.

AD QVARTVM dicendum, quòd plura requirun-
tur ad bonum, quod procedit ex integra cauſa, quàm ad
malum, quod procedit ex ſingularibus defectibus, ſecun-
dum *Dionyſ. 4. cap. de Diui. nom. Et ideo licet pecca- Cap.4. part.
tum perficiatur in conſenſu cordis, ad perfectionẽ tamen 4. inter finem
pœnitentiæ requiritur & contritio cordis, & confeſſio & medium.
oris, & ſatisfactio operis.

Ad contraria verò patet ſolutio per ea quę dicta ſunt*. In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ prædi- 4.diſt.16.q.
cta tria non ſint partes integrales pœnitentię. Pœ- 1.art.1.q.3.
nitentia enim, vt dictum eſt†, contra peccatũ or- †Q.84 art.
dinatur. Sed peccatum cordis, oris & operis, ſunt partes 3.
ſubiectiuæ peccati, & non partes integrales: quia peccatũ
de quolibet horum prædicatur. Ergo etiã in pœnitentia
contritio cordis, confeſſio oris, & ſatisfactio operis, non
ſunt partes integrales.

¶ 2 Præterea,

¶ 2 Præterea, Nulla pars integralis in ſe continet aliã ſibi condiuiſam. Sed contritio continet in ſe confeſſionẽ & ſatiſfactionem in propoſito. Ergo non ſunt partes integrales.

¶ 3 Præterea, Ex partibus integralibus, ſimul & æqualiter conſtituitur totum: ſicut linea ex ſuis partibus. Sed hoc non contingit hic. Ergo prædicta non ſunt partes integrales pœnitentiæ.

Art. præc. poſit in arg. 1. SED CONTRA, Illæ dicuntur partes integrales, ex quibus perfectio totius integratur. Sed ex tribus prædictis† integratur perfectio ipſius pœnitentiæ. Ergo ſunt partes integrales pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

Contritio, Confeſſio, ac operis Satisfactio nõ partes ſubiectiuæ, vel potentiales pœnitentiæ ſunt, ſed integrales.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt hæc tria eſſe partes ſubiectiuas pœnitentiæ. Sed hoc non poteſt eſſe: quia ſingulis partibus ſubiectiuis adeſt tota virtus totius, & ſimul & æqualiter: ſicut tota virtus animalis, inquantum eſt animal, ſaluatur in qualibet ſpecie animalis, quæ ſimul & æqualiter diuidunt animal. Sed hoc non eſt in propoſito. Et ideo alij dixerunt, quòd ſunt partes potentiales. Sed nec hoc vero eſſe poteſt, quia ſingulis partibus potentialibus adeſt totum ſecundum totam eſſentiam: ſicut tota eſſentia animæ adeſt cuilibet eius potentiæ. Sed hoc non eſt in propoſito. Vnde relinquitur quòd prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ. Ad quarum rationem exigitur, vt totum non adſit ſingulis partibus, neque ſecundum totam virtutem eius, neque ſecundum totam eius eſſentiam, ſed omnibus ſimul.

ar. præc. ad. 4. AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd peccatum, quia rationem mali habet, poteſt in vno tantum perfici, vt dictum eſt†. Et ideo peccatum quod in ſolo corde perficitur, eſt vna ſpecies peccati. Alia verò ſpecies eſt peccatũ, quod perficitur in corde & ore. Tertia verò ſpecies eſt peccatum, quod perficitur in corde & opere. Et huiuſmodi peccati partes quaſi integrales ſunt, quod eſt in corde, & quod eſt in ore, & quod eſt in opere. Et ideo pœnitentiæ quę in his trib⁹ perficitur, hęc tria ſunt partes integrales.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vna pars integralis poteſt continere totum, licet non ſecundum eſſentiam: fundamentum enim quodammodo virtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet virtute totam pœnitentiam.

AD TERTIVM dicendũ, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicem. Sed quędam habent ordinem tantum in ſitu: ſiue conſequenter ſe habeãt ſicut partes exercitus: ſiue ſe tangant, ſicut partes acerui: ſiue etiam colligentur, ſicut partes domus, ſiue etiam continuentur, ſicut partes lineæ. Quædam verò habent inſuper ordinem virtutis, ſicut partes animalis, quarum prima virtute eſt cor, & aliæ quodam ordine virtutis dependent ab inuicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis: ſicut partes temporis & motus. Partes igitur pœnitentię habent adinuicem ordinem virtutis & temporis, quia ſunt actus: non autem ordinem ſitus, quia non habent poſitionem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiã ante baptiſmum, pœnitentiam mortaliũ, & pœnitentiam venialium.

4. di. 16. q. 1. art. 2. q. 1. & 3. cor. et Mat. 3. co. 2 fin. Q. 84. ar. 6 AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptiſmum, pœnitẽtiã mortalium & pœnitẽtiam venialium. Pœnitentia enim eſt ſecunda tabula poſt naufragium (vt ſuprà dictum eſt†) baptiſmus autem prima. Illud ergo quod eſt ante baptiſmum, non debet poni ſpecies pœnitentiæ.

¶ 2 Præterea, Quod poteſt deſtruere maius, poteſt etiã deſtruere minus. Sed mortale eſt maius peccatum, quàm veniale. Illa verò pœnitentia, quæ eſt de mortalibus, eadem etiam eſt de venialibus. Non ergo debent poni diuerſæ ſpecies pœnitentiæ.

¶ 3 Præterea, Sicut poſt baptiſmum peccat venialiter & mortaliter, ita etiam ante baptiſmum. Si ergo poſt baptiſmum diſtinguitur pœnitentia venialium & mortalium, pari ratione debet diſtingui ante baptiſmum. Non ergo conuenienter diuiditur pœnitentia per has ſpecies.

In li. de vtil. pœnit. & de medicina pœnit. cap. 2. tom. 9. SED CONTRA eſt quod Auguſt. in lib. de Pœnitentia, ponit prædictas tres pœnitentiæ ſpecies.

CONCLVSIO.

Pœnitentia vt virtus eſt, diuiditur in eam, quæ eſt ante baptiſmum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium.

RESPONDEO dicẽdum, quòd hæc diuiſio eſt pœnitentiæ, ſecundum quod eſt virtus. Eſt autem conſiderandum, quòd quælibet virtus operatur ſecundum congruentiam temporis, ſicut & ſecundum alias debitas circunſtantias. Vnde & virtus pœnitentiæ actum ſuum habet in hoc tempore, ſecundum quod conuenit nouæ Legi. Pertinet autem ad pœnitentiam, vt deteſtetur peccata præterita, cum propoſito immutandi vitam in melius, quod eſt quaſi pœnitentiæ finis. Et quia moralia recipiunt ſpeciem ſecundum finem (vt in Secunda parte habitum eſt†) conueniens eſt, quòd diuerſæ ſpecies pœnitentiæ accipiantur ſecundũ diuerſas immutationes, quas pœnitens intendit. Eſt autem triplex immutatio à pœnitente intenta. 1. 2. q. 1. art. 3 & q. 18. art. 4. & 6. Prima quidem per regenerationem in nouam vitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam, quæ eſt ante baptiſmum. Secunda autem immutatio eſt per reformationem vitæ præteritæ iam corruptæ, & hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium poſt baptiſmum. Tertia autem immutatio eſt in perfectiorem operationem vitæ: & hæc pertinet ad pœnitentiam venialium, quę remittuntur per aliquem feruentẽ actum charitatis, vt ſuprà dictum eſt†. Q. 87. art. 2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnitentia quæ eſt ante baptiſmum, non eſt ſacramentũ, ſed eſt actus virtutis, diſponens ad ſacramentum baptiſmi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd pœnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam venialia: ſed non conuertitur. Et ideo hæ duæ pœnitentiæ ſe habent, ſicut perfectum & imperfectum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ante baptiſmum non ſunt peccata venialia ſine mortalibus. Et quia veniale ſine mortali dimitti non poteſt (vt ſuprà dictum eſt†) Q. 87. art. 4. ideo ante baptiſmum non diſtinguitur pœnitentia mortalium & venialium.

FINIS.

TERTIÆ PARTIS SVMMÆ THEOLOGICAE, (QVAM D. THOMAS AQVINAS MORTE PRAEVENTVS PERFICERE NEQVIVIT) SVPPLEMENTVM, EX EIVSDEM AVCTORIS LVCVBRATIONIBVS SVMMA CVM DILIGENTIA ET FIDE COLLECTVM.

Quibus hac editione acceſſerunt, aliarum Summæ S. Thomæ partium Concordantiæ, & præterea mutilorum complurium locorũ reſtitutio, atque à mendis ſedula vindicatio, ex manuſcriptis exemplaribus vetuſtis.

QVÆSTIO I.

De partibus pœnitentiæ in ſpeciali. Et primo de contritione, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſingulis partibus pœnitentiæ. Et primò, de contritione. Secundò de confeſſione. Tertiò, de ſatisfactione. De contritione autẽ conſideranda ſunt quinq;. Primò, quid ſit. Secundò, de quo eſſe debeat. Tertiò, quanta eſſe debeat. Quartò, de duratione ipſius. Quintò de effectu ipſius.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum conuenienter definiatur.

¶ Secundò, vtrum contritio ſit actus virtutis.

¶ Tertiò, vtrum attritio poſſit fieri contritio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contritio ſit dolor pro peccatis aſſumptus, &c.

Tho.4.di.17 q.2.ar.1.q.1 & ſequent.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd contritio non ſit dolor pro peccatis aſſumptus, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi, vt quidam definiunt; quia ſicut Auguſtinus dicit in lib. de ciuit. Dei, Dolor eſt de his quæ nobis nolentibus accidunt: ſed peccata non ſunt huiuſmodi: ergo contritio non eſt dolor pro peccatis.

¶ 2 Præterea, Contritio nobis à Deo datur: ſed quod datur, nõ aſſumitur: ergo cõtritio nõ eſt dolor aſſumptus.

¶ 3 Præterea, Satisfactio & confeſſio ſunt neceſſaria ad hoc, quod pœna remittatur, quæ in cõtritione remiſſa non fuit: ſed quandoque tota pœna in contritione remittitur: ergo non eſt neceſſarium ſemper quòd contritus habeat propoſitum confitendi.

SED CONTRA eſt ipſa diffinitio.

CONCLVSIO.

Contritio eſt dolor pro peccatis aſſumptus, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi.

RESPONDEO dicendũ, quòd initiũ omnis peccati eſt ſuperbia, per quam homo ſenſui ſuo inhærens à mandatis diuinis recedit: & ideò oportet quòd illud quod deſtruit peccatum, hominem à proprio ſenſu diſcedere faciat. Ille autem, qui in ſuo ſenſu perſeuerat, rigidus & durus per ſimilitudinem vocatur: vnde & frangi dicitur aliquis quando à ſuo ſenſu diuellitur. Sed inter fractionem & comminutionem ſiue contritionem in rebus materialibus, vnde hæc nomina ad ſpiritualia transferuntur, hoc intereſt, vt dicitur in 4. Meteororũ, quia frangi dicuntur aliqua quando in magnas partes diuiduntur: ſed cõminui vel cõteri: quando ad partes minimas reducitur hoc quod in ſe ſolidum erat: & quia ad dimiſſionem peccati requiritur, quòd affectum peccati homo dimittat, quem per quandam continuitatem & ſoliditatem in ſenſu ſuo habebat: ideò actus ille, quo peccatum dimittitur, contritio dicitur per ſimilitudinem. In qua quidem contritione plura poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſa ſubſtantia actus, modus agendi, principium & effectus: & ſecundum hoc de contritione inueniuntur diuerſæ diffinitiones traditæ. Quantum enim ad ipſam ſubſtantiam actus datur prædicta diffinitio: & quia actus contritionis eſt actus virtutis, & eſt pars pœnitentiæ ſacramenti: ideò manifeſtatur in prædicta definitione, inquantum eſt actus virtutis in hoc quod ponitur genus ipſius, ſcilicet dolor, & obiectũ in hoc quod dicitur pro peccatis, & electio quæ requiritur ad actum virtutis in hoc quod dicitur aſſumptus. Sed inquantum eſt pars ſacramenti per hoc quòd tangitur ordo ad alias partes, cum dicitur, cum propoſito confitendi, &c. Alia etiam definitio inuenitur, quæ definit contritionem ſecundum quòd eſt actus virtutis tantum: ſed additur ad prædictam definitionem differentia contrahens ipſam ad ſpiritualem virtutem: ſcilicet pœnitentiam. Dicit enim, quòd contritio eſt dolor voluntarius pro peccato puniens quod dolet ſe commiſiſſe. In hoc enim, quod additur punitio, ad ſpiritualem virtutem contrahitur. Alia autem definitio inuenitur Iſidori, quæ talis eſt: Contritio & compunctio eſt humilitas mentis cum lachrymis, veniens de recordatione peccati & timore iudicij: & hic quidem tangit rationem nominis in hoc quòd dicit, humilitas mentis: quia ſicut per ſuperbiam aliquis in ſuo ſenſu redditur rigidus, ita per hoc quòd à ſuo ſenſu contritus recedit, humiliatur. Tangit etiam modum exteriorem in hoc quod dicit, cum lachrymis: & principium contritionis in hoc quod dicit, veniens de recordatione peccati, &c. Alia ſumitur ex verbis Auguſtini, qui tangit effectus contritionis, quæ eſt, Contritio eſt dolor remittens peccatum: alia ſumitur ex verbis Greg. quæ talis eſt: Contritio eſt humilitas ſpiritus annihilans peccatum inter ſpem & timorem: & hoc tangit rationem nominis in hoc quod dicit, quod contritio eſt humilitas ſpiritus, & effectus eius in hoc quod dicit, annihilans peccatum, & originem in hoc quod dicit, inter ſpem & timorem: nec ſolum ponit cauſam principalem quæ eſt timor: ſed etiam cauſam quæ eſt ſpes, ſine qua timor deſperationem facere poſſet.

2. Deſinit.

3. Deſinit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis peccata quando accidunt, voluntaria fuerunt: tamẽ quando eis conterimur, voluntaria non ſunt: & ideo nobis nolentibus accidunt, non quidẽ ſecundũ voluntatem, quam tunc habuimus cũ ea volebamus: ſed ſecundũ illam quã nunc habemus, qua vellemus, quòd nunquàm fuiſſent.

AD SECVNDVM dicendum, quòd contritio eſt à Deo ſolo quantũ ad formã qua informatur: ſed quantum ad ſubſtantiam actus ex libero arbitrio, & à Deo qui operatur in omnibus operibus, & naturæ & voluntatis.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis poſſit tota pœna per contritionem dimitti, tamen adhuc neceſſaria eſt confeſſio, & ſatisfactio: tum quia homo non poteſt eſſe certus de ſua contritione, quod fuerit ad totum tollendum ſufficiens, tum etiam quia confeſſio & ſatisfa-

ctio ſunt in præcepto. Vnde tranſgreſſor conſtitueretur, ſi non confiteretur, & non ſatisfaceret.

ARTICVLVS II.

Vtrum contritio ſit actus virtutis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd contritio non ſit actus virtutis. Paſſiones enim nõ ſunt actus virtutum, quia eis non laudamur, nec vituperamur, vt dicitur ſecundo Ethi. 10. ſed dolor eſt paſſio: cum ergo contritio ſit dolor, videtur quòd non ſit actus virtutis.

¶ 2 Præterea, Sicut contritio dicitur à terendo, ita & attritio: ſed attritio non eſt actus virtutis, vt ab omnibus dicitur, ergo neque contritio.

SED CONTRA, Nihil eſt meritorium niſi actus virtutis: ſed contritio eſt actus quidam meritorius, ergo eſt actus virtutis.

CONCLVSIO.

Cum contritio rectitudinem voluntatis importet, actus virtutis neceſſariò eſt, ſcilicet pœnitentiæ, cuius eſt deteſtari præterita delicta.

RESPONDEO dicendum, quòd contritio ſecundũ proprietatem nominis ſui non ſignificat actum virtutis, ſed potius quandam corporalem paſſionem: ſed hic non quæritur ſic de contritione: ſed de eo ad quod ſignificandum hoc nomen per ſimilitudinẽ adaptatur. Sicut enim inflammatio propriæ voluntatis ad malum faciendum importat quãtum eſt de ſe malum ex genere, ita illius voluntatis annihilatio & comminutio quædam de ſe importat bonum ex genere: quia hoc eſt deteſtari propriam voluntatem, qua peccatum eſt commiſſum, & ideo contritio, quæ hoc ſignificat, importat aliquam rectitudinem voluntatis, & propter hoc eſt actus virtutis illius, ſcilicet cuius eſt peccatum præteritum deteſtari & deſtruere, ſcilicet pœnitentiæ, vt patet ex his quæ in decimaquarta diſtinctione dicta ſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in cõtritione eſt duplex dolor de peccato: vnus in parte ſenſitiua quæ paſſio eſt, & hic non eſt eſſentialiter contritio, prout eſt actus virtutis, ſed magis effectus eius. Sicut enim pœnitentiæ virtus exteriorem pœnam ſuo corpori infligit ad recompenſandam offenſam quæ in Deum commiſſa eſt officio membrorum: ita etiam & ipſi concupiſcibili pœnam infert doloris peccati: quia etiã ipſa ad peccata cooperabatur. Sed tamen hic dolor poteſt pertinere ad contritionem inquantum eſt pars ſacramenti: quia ſacramenta non ſolum in interioribus actibus, ſed etiam in exterioribus, & in rebus ſenſibilibus nata ſunt eſſe. Alius dolor eſt in voluntate, qui nihil aliud eſt quàm diſplicentia alicuius mali, ſecundum quod affectus voluntatis nominatur per nomina paſſionum: vt in 3. diſtin. 26. dictum eſt: & ſic contritio eſt dolor per eſſentiam, & eſt actus virtutis pœnitentiæ.

AD SECVNDVM ergo dicendum, quòd attritio non dicit acceſſum ad perfectam contritionem: vnde in corporalibus dicuntur attrita, quæ aliquo modo diminuta ſunt, ſed non perfectè. Sed contritio dicitur quando omnes partes tritæ ſunt ſimul per diuiſionem ad minima: & ideo ſignificat attritio in ſpiritualibus quandam diſplicẽtiam de peccatis commiſſis: ſed non perfectam. Contritio autem perfectam.

ARTICVLVS III.

Vtrum attritio poſſit fieri contritio.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd attritio poſſit fieri contritio. Differt enim attritio à contritione, ſicut formatum ab informi, ſed fides informis fit formata: ergo attritio poteſt fieri contritio.

¶ 2 Præterea, Materia recipit perfectionem remota priuatione, ſed dolor ſe habet ad gratiam ſicut materia ad formam, quia gratia informat dolorem, ergo dolor qui prius erat informis culpa exiſtente, quæ eſt priuatio gratiæ, remota culpa, recipiet perfectionem informationis à gratia: & ſic idem quod prius.

SED CONTRA eſt, Quorum principia ſunt diuerſa omninò, eorum non poteſt fieri vnum id, quod eſt alterum: ſed attritionis principium eſt timor ſeruilis, contritionis autem timor filialis: ergo attritio non poteſt fieri contritio.

CONCLVSIO.

Attritio nullo modo poteſt fieri contritio, quam neceſſario charitas præcedit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſuper hoc eſt duplex opinio. Quidã dicunt, quòd attritio fit contritio: ſicut fides informis fit formata. Sed hoc vt videtur, eſſe nõ poteſt, quia quamuis habitus fidei informis fiat formatus, tamen nunquam actus fidei informis fit actus fidei formatæ: quia actus ille informis tranſit & non manet veniente charitate, attritio autem & contritio non dicũt habitum, ſed actum tantum: habitus autem virtutum infuſarum, qui voluntatem reſpiciunt, non poſſunt eſſe informes, cùm charitatem conſequantur, vt in tertio libr. dictum eſt. Vnde antequam gratia infundatur, non eſt habitus à quo actus contritionis poſtea elicitur: & ſic nullo modo attritio poteſt fieri contritio, & hoc alia opinio dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non eſt ſimile de fide & contritione, vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd remota priuatione à materia, quæ manet perfectione adueniente, formatur materia illa: ſed dolor ille qui erat informis, non manet charitate adueniente, & ideo formari non poteſt. Vel dicendum, quòd materia eſſentialiter non habet originem à forma: ſicut actus habet originem ab habitu quo formatur. Vnde non eſt inconueniens materiam informari aliqua forma de nouo, qua prius non informabatur, ſed hoc de actu eſt impoſſibile: ſicut impoſſibile eſt quòd aliquid idem numero oriatur à principio, à quo prius non oriebatur: quia res ſemel tantum in eſſe procedit.

QVÆSTIO II.

De obiecto contritionis, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de obiecto contritionis.

Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum debeat homo conteri de pœnis.

¶ Secundò, vtrum de peccato originali.

¶ Tertiò, vtrũ de omni actuali commiſſo.

¶ Quartò, vtrum de peccato actuali committendo.

¶ Quintò, vtrum de peccato alieno.

¶ Sextò, vtrum de ſingulis peccatis mortalibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo debeat conteri de pœnis, & non ſolum de culpa.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd homo debeat conteri de pœnis, & non ſolum de culpa. Auguſtinus enim libro de pœnitentia dicit: Nemo vitam æternam deſiderat, niſi eũ huius vitæ mortalis pœniteat, ſed mortalitas vitæ quædam pœna eſt, ergo debet pœnitens etiam de pœnis conteri.

Tho. vbi ſupra ar. 2 q. 1 & ſequen.

¶ 2 Præterea, Suprà habitum eſt ex verbis Aug. quòd pœnitens debet dolere ex hoc quod virtute ſe priuauit: ſed priuatio virtutis quædam pœna eſt, ergo contritio eſt dolor etiam de pœnis.

SED CONTRA, Nullus tenet illud de quo dolet, ſed pœnitens ſecundum ſuum nomẽ pœnam tenet: ergo non dolet de pœna: & ſic contritio quæ eſt dolor pœnitentialis, non eſt de pœna.

CON-

CONCLVSIO.

Et ſi de pœna malis poſſit eſſe dolor, non tamen contritio.

RESPONDEO dicendum, quod cõtritio importat, vt dictũ eſt, alicuius duri & integri comminutionem: hæc autem integritas & duritia inuenitur in malo culpæ: quia voluntas, quæ eſt ipſius cauſa in eo qui malè agit, in ſuis terminis ſtat, nec præcepto legis cedit: & ideo huius mali diſplicentia contritio per ſimilitudinem dicitur. hæc autem ſimilitudo non poteſt adaptari ad malum pœnæ, quia pœna ſimpliciter dicit diminutionem, & ideo de malis pœnæ poteſt eſſe dolor, ſed non contritio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pœnitentia ſecundum Aug. debet eſſe de hac mortali vita, non ratione ipſius mortalitatis: niſi pœnitentia largè dicatur omnis dolor, ſed ratione peccatorum, ad quæ ex infirmitate huius vitæ deducimur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ille dolor, quo quis dolet ex amiſſione virtutis per peccatum, non eſt eſſentialiter ipſa contritio, ſed eſt principium eius: ſicut aliquis mouetur ad appetendum aliquid propter bonum quod inde exſpectat, ita mouetur ad dolendum de aliquo propter malum, quod inde conſequutus eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum contritio eſſe debeat de originali.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd contritio eſſe debeat de peccato originali. De peccato enim actuali conteri debemus non ratione actus inquantum eſt ens quoddam, ſed ratione deformitatis: quia actus ſecundum ſuam ſubſtantiam bonum quoddam eſt, & à Deo: ſed peccatum originale habet deformitatem, ſicut & actuale: ergo de eo conteri debemus.

¶ 2 Præterea, Per peccatum originale homo fuit à Deo auerſus, quia pœna eius erat carentia diuinæ viſionis, ſed cuilibet debet diſplicere ſe fuiſſe à Deo auerſum: ergo homo debet habere diſplicentiam peccati originalis: & ſic debet de eo conteri.

SED CONTRA, Medicina debet eſſe proportionata morbo: ſed peccatum originale ſine noſtra voluntate contractum eſt: ergo non requiritur quòd per actum voluntatis, qui eſt contritio, ab ipſo purgemur.

CONCLVSIO.

Contritio propriè de originali peccato non eſt, cum non noſtra voluntate ſit inductum, ſed potius natura corrupta origine contractum, poteſt tamen de eo aliqua diſplicentia eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd cõtritio eſt dolor, vt dictum eſt, reſpiciens & quodammodo comminuens voluntatis duritiem: & ideò ſolum de illis peccatis poteſt eſſe, quæ ex duritia noſtræ voluntatis in nos proueniunt: & quia peccatum originale noſtra voluntate non eſt inductum, ſed ex vitiatæ naturæ origine contractum: ideò de ipſo non poteſt eſſe contritio propriè loquendo, ſed diſplicentia poteſt eſſe de eo vel dolor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contritio non eſt de peccato ratione ſubſtantiæ actus tantum, quia ex hoc non habet rationem mali: neque iterum ratione deformitatis tantum: quia deformitas de ſe non dicit rationem culpæ; ſed quandoque importat pœnam: debet autem de peccato eſſe contritio inquantum importat vtramque deformitatem ex actu voluntatis prouenientem: & hoc non eſt in peccato originali, & ideò de eo non eſt contritio.

Et ſimiliter dicendum ad ſecundum, quia auerſio voluntatis eſt illa cui debetur contritio.

ARTICVLVS III.

Vtrum de omni actuali peccato debeamus conteri.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non de omni actuali peccato commiſſo à nobis debeamus conteri. Quia contraria contrariis curantur: ſed quædam peccata per triſtitiam committuntur: ſicut accedia, & inuidia: ergo medicina eorum non debet eſſe triſtitia: quæ eſt contritio, ſed gaudium.

¶ 2 Præterea, Contritio eſt actus voluntatis, qui non poteſt eſſe de eo, quod cognitioni non ſubiacet: ſed quędam peccata ſunt, quæ in cognitione non habemus, ſicut oblita: ergo de eis non poteſt eſſe contritio.

¶ 3 Præterea, Per voluntariam contritionem delentur illa, quę per voluntatem committũtur: ſed ignorantia voluntarium tollit: vt patet per philoſophum 3. Ethic. ergo de his quæ per ignorantiam accidunt, non debet eſſe contritio.

¶ 4 Pręterea, De illo peccato non debet eſſe contritio, quod per contritionem non tollitur: ſed quædam peccata non tolluntur per contritionem: ſicut venialia, quę adhuc poſt contritionis gratiam manent: ergo non de omnibus peccatis præteritis debet eſſe contritio.

SED CONTRA, Pœnitentia eſt medicina contra omnia peccata actualia, ſed pœnitentia non eſt aliquorũ quorum non ſit contritio, quæ eſt prima pars eius: ergo & de omnibus peccatis debet eſſe contritio.

¶ Præterea, Nullum peccatum dimittitur, niſi quis iuſtificetur, ſed ad iuſtificationem requiritur contritio, vt prius dictum eſt: ergo de quolibet peccato conteri oportet.

CONCLVSIO.

Omne actuale peccatum per contritionem remitti oportet.

RESPONDEO dicendum, quòd omnis actualis culpa ex hoc contingit, quòd voluntas legi Dei non cedit, vel eam tranſgrediendo, vel omittendo, vel præter eam agendo: & quia durum eſt quod habet potentiam, vt nõ facilè patiatur: & ideò in omni actuali peccato duritia quædã eſt: & propter hoc ſi debeat peccatũ curari, oportet quòd per contritionem comminuentem remittatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (ſicut ex dictis patet) cõtritio opponitur peccato ex parte illa quæ ex electione voluntatis procedit, non ſequentis imperium diuinæ legis, non antè ex parte eius, quod eſt in peccato materiale, & hoc eſt illud ſuper quod cadit voluntatis electio. Cadit autem voluntatis electio non ſolum ſuper actus aliarum virium, quibus voluntas ad ſuum finem vtitur: ſed etiam ſuper actum proprium ipſius voluntatis; voluntas enim vult ſe velle aliquid. & ſic electio voluntatis cadit ſuper dolorem illum ſiue triſtitiam: quæ inuenitur in peccato inuidiæ huiuſmodi: ſiue dolor ille ſit in ſenſu ſiue in ipſa voluntate: & ideò illis peccatis contritionis dolor opponitur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd obliuio de aliquo poteſt eſſe dupliciter: aut ita quòd totaliter à memoria exciderit, & tunc non poteſt aliquis inquirere illud: aut ita quod partim à memoria exciderit, & partim maneat: ſicut cum recolo me aliquid audiuiſſe in generali, ſed neſcio quid in ſpeciali: & tunc requiro in memoria ad recognoſcendum: & ſecundum hoc etiam aliquod peccatum poteſt eſſe oblitum dupliciter: aut ita quod in generali memoria maneat, ſed non in ſpeciali: & tunc debet cogitare homo ad inueniendum peccatum: quia de quolibet peccato mortali tenetur homo ſpecialiter confiteri. Si autem inuenire non poſſit, iuſta adhibita diligentia, ſufficit de eo conteri ſecundum quòd in notitia tenetur: & debet homo non ſolum de peccato, ſed de obliuione eius dolere, quæ ex negligentia contigit. Si autem peccatum omninò ex memoria excidit, tunc ex impotentia faciendi excuſatur à debito: & ſufficit generalis contritio de omni eo in quo Deum offendit. Sed quando impotentia tollitur, ſicut cum ad memoriam reuocatur peccatũ: tunc tenetur homo ſpecialiter conteri: ſicut etiam eſt de paupere qui non poteſt ſoluere quod debet, excuſatur, & tamen tenetur cum primò poterit.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſi ignorantia omninò voluntatem tolleret malè agendi, excuſaret, & non eſſet peccatum: ſed quandoque non totaliter

tollit voluntatem,& tunc à toto non excuſat,ſed à tanto: & ideo de peccato per ignorantiam commiſſo debet homo conteri.

AD QVARTVM dicendum, quòd poſt contritionẽ de mortali,poteſt remanere veniale, ſed non poſt contritionẽ de veniali:& ideò de venialibus etiã debet eſſe contritio eo modo quo & pœnitẽtia: ſicut ſupra dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum de peccatis futuris quis debeat conteri.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd etiã de peccatis futuris aliquis debeat conteri. Cõtritio enim eſt actus lib.arbit.ſed lib.arb.magis ſe extendit ad futura,quã ad præterita: quia electio quæ eſt actus lib. arbit eſt de contingentibus futuris, vt dicitur 3. Ethic. ergo contritio magis eſt de peccatis futuris,quàm de præteritis.

¶ 2 Præterea, Peccatum aggrauatur ex contingenti effectu. Vnde Hieron.dicit,quod pœna Arrij nondum eſt terminata, quia adhuc eſt poſſibile aliquos per eius hæreſim ruere,quibus corruentibus eius pœna augetur,& ſimiliter eſt de illo qui iudicatur homicida ſi letaliter percuſſerit,etiam antequã percuſſus moriatur: ſed in illo interuallo medio debet peccator cõteri de peccato:ergo nõ ſolum ſecundũ quod habet quantitatẽ ex præterito actu,ſed etiã ſecundũ quòd habet quantitatem ex futuro,& ſic contritio reſpicit futurum.

SED CONTRA, Contritio eſt pars pœnitentiæ: ſed pœnitentia ſemper reſpicit præterita:ergo & contritio.

CONCLVSIO.

Contritio non niſi præterita peccata propriè reſpicit, futura autem præcauet, quatenus ipſi prudentia adiungitur.

RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus motoribus & mobilibus ordinatis ita eſt,quòd motor inferior habet motum proprium, & præter hoc ſequitur in aliquo motum ſuperioris motoris: ſicut patet in motu planetarum,qui præter motus proprios ſequuntur motum primi orbis. In omnibus autem virtutibus moralibus motor eſt ipſa prudentia, quæ dicitur auriga virtutum:& ideò quælibet virtus moralis cum motu proprio habet aliquid de motu prudentiæ: & ideo cum pœnitentia ſit quædam virtus moralis, quæ eſt pars iuſtitiæ, cum actu proprio conſequitur prudentiæ motum:proprius autem actus eius eſt in obiectum proprium, quod eſt peccatum commiſſum: & ideò actus eius principalis, ſcilicet contritio ſecundum ſuam ſpeciem reſpicit tantum peccatum præteritum: ſed ex conſequenti reſpicit peccatum futurum,ſecundũ quod habet aliquid de actu prudentiæ adiunctum: & tamen in illud futurum ſecundum rationem propriæ ſpeciei non mouetur. Et propter hoc ille qui conteritur,dolet de peccato præterito,& cauet futurum, ſed non dicitur eſſe contritio de peccato futuro: ſed magis cautio,quæ eſt pars prudentiæ,contritioni adiuncta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd libe. arbi. dicitur eſſe de contingentibus futuris, ſecundum quod eſt de actibus,ſed non ſecundum quod eſt de obiectis actuũ: quia homo poteſt cogitare ex libero arbitrio de rebus præteritis & neceſſariis, ſed tamen ipſe actus ſecundum quòd ſub libero arbitrio cadit, contingens futurum eſt: & ſic etiam actus contritionis contingens futurum eſt, ſecundum quòd ſub libero arbitrio cadit:ſed obiectum eius poteſt eſſe præteritum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ille effectus conſequens, qui peccatum aggrauat, iam in actum præceſſit velut in cauſa,& ideò quando commiſſum eſt, totã ſuam quantitatem habuit, & ex effectu conſequente non accreſcit ei aliquid,quo ad culpæ rationem: quamuis accreſcat quo ad pœnam accidentalem,ſecundum quòd plures habebit rationes dolendi in inferno de pluribus malis ex ſuo peccato conſequutis: & ſic loquitur Hierony. Vnde non oportet quòd contritio ſit niſi de peccatis præteritis.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo debeat conteri de peccato alieno

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd homo debeat conteri de peccato alieno. Non enim petit aliquis indulgentiam:niſi de peccato, de quo contritus eſt: ſed de peccatis alienis indulgentia petitur, in Pſal. 18. Ab alienis parce ſeruo tuo: ergo debet homo conteri de peccatis alienis.

¶ 2 Præterea, Homo ex charitate debet diligere proximum ſicut ſeipſum:ſed propter dilectionem ſui:& de malis ſuis dolet,& bona deſiderat: ergo cum teneamur proximo deſiderare bona gratiæ ſicut & nobis, videtur quòd debeamus de culpis eius dolere,ſicut & de noſtris:ſed contritio nihil eſt quàm dolor de peccatis, ergo debet conteri de peccatis alienis.

SED CONTRA, Contritio eſt actus pœnitentiæ virtutis:ſed nullus pœnitet niſi de his quæ ipſe fecit:ergo nullus conteritur de peccatis alienis.

CONCLVSIO.

De alienis peccatis nulla contritio eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd illud idem conteritur quod prius durum & integrum fuit: vnde oportet quòd cõtritio pro peccato ſit in eodẽ, in quo peccati duritia præceſſit:& ſic de alienis peccatis non eſt contritio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ab alienis peccatis ſibi parci Propheta precatur, inquantum ex conſortio peccatorum aliquis per conſenſum aliquam immunditiam contrahit: cum ſcriptum ſit Pſal. 17. Cum peruerſo peruerteris.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd de peccatis aliorum dolere debemus,non tamen oportet quòd de eis cõteramur: quia non omnis dolor de peccato præterito eſt contritio: vt ex dictis patet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum de ſingulis mortalibus requiratur contritio.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd non requiratur de ſingulis peccatis mortalibus contritio. Eſt enim motus contritionis in iuſtificatione in inſtanti: ſed in inſtanti non poteſt homo recogitare ſingula peccata: ergo non oportet quòd ſit contritio de ſingulis.

¶ 2 Præterea, Contritio debet eſſe de peccatis, ſecundũ quòd auertunt à Deo: quia conuerſio ad creaturam ſine auerſione à Deo contritionem non requirit: ſed omnia peccata mortalia in auerſione conueniunt: ergo contra omnia ſufficit vna contritio.

¶ 3 Præterea, Plus cõueniunt peccata mortalia actualia adinuicem, quàm actuale & originale: ſed baptiſmus delet omnia actualia & originale: ergo vna contritio generalis delet omnia peccata mortalia.

SED CONTRA, Diuerſorum morborum diuerſæ ſunt medicinæ: quia non ſanat oculum quod ſanat calcaneum: vt dicit Hierony. ſed contritio eſt medicina ſingularis contra vnum mortale: ergo non ſufficit vna communis de omnibus.

¶ Præterea, Contritio explicatur per confeſſionem: ſed oportet ſingula peccata mortalia confiteri: ergo & de ſingulis conteri.

CONCLVSIO.

Contritio quo ad ſuum principium, de ſingulis mortalibus eſt: quo ad terminum verò vna omnium contritio eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd contritio poteſt conſiderari dupliciter: ſcilicet quantum ad ſui principium & quantum ad terminum. Et dico principium contritionis cogitationem, quam quis cogitat de peccato & dolet, & ſi non dolore contritionis, ſaltem dolore attritionis. Terminus autem contritionis eſt quando dolor ille iam gratia informatur: quantum ergo ad principium contritionis

tritionis oportet quòd de ſingulis peccatis quæ quis in memoria habet conteratur: ſed quãtum ad terminum ſufficit quòd ſit vna communis de omnibus. Tunc enim ille motus agit in vi omnium diſpoſitionum præcedentium.

Et per hoc patet reſponſio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis omnia mortalia conueniant in auerſione: tamen differunt in cauſa & modo auerſionis, & quantitate elongationis à Deo: & hoc eſt ſecundum diuerſitatem conuerſionis.

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus agit in virtute meriti Chriſti, qui habuit infinitam virtutem ad delendum omnia peccata: & propterea vnus ſufficit contra omnia. Sed in contritione cum merito Chriſti requiritur actus noſter: & ideo oportet quòd ſingulis peccatis reſpondeat ſigillatim, cũ non habeat infinitam virtutẽ ad contritionẽ. Vel dicendum quòd baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, ſed pœnitentia quantũ ad attritionem, & alias ſui partes eſt ſpiritualis quædam ſanatio per modũ cuiuſdam alterationis. Patet autem in generatione corporali alicuius, quæ eſt cum corruptione, quod vna generatione remouentur omnia accidentia contraria rei generatæ, quę erant accidentia rei corruptæ: ſed in alteratione remouetur tantum vnum accidens accidenti contrarium, ad quod terminatur alteratio. Et ſimiliter vnus baptiſmus ſimul delet omnia peccata: nouã vitam inducendo: ſed pœnitentia nõ delet omnia peccata, niſi ad ſingula feratur, & ideò oportet de ſingulis conteri & confiteri.

QVÆSTIO III.

De quantitate contritionis, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de quantitate contritionis.

Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum contritio ſit maior dolor qui eſſe poſſit in natura.

¶ Secũdò, vtrum poſſit eſſe nimis magnus dolor.

¶ Tertiò, vtrum poſſit eſſe maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contritio ſit maior dolor qui eſſe poſſit in natura.

Th. vbi ſup. ar. 3. q. 1. & ſequent.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd contritio non ſit maior dolor, qui eſſe poſſit in natura. Dolor enim eſt ſenſus læſionis: ſed aliquæ læſiones magis ſentiuntur quàm læſio peccati, ſicut læſio vulneris: ergo non eſt maximus dolor contritio.

¶ 2 Præterea, Ex effectu ſumimus iudiciũ de cauſa: ſed effectus doloris ſunt lachrymæ: cum ergo aliquando contritus non emittat lachrymas corporales de peccatis, quas tamen emittit de morte amici, vel de percuſſione, vel aliquo huiuſmodi, videtur quòd contritio non ſit dolor maximus.

¶ 3 Prętereà, Quantò aliquid plus habet de admixtione contrarij, tantò eſt minus intenſum: ſed contritionis dolor habet multum de gaudio admixtum: quia contritus gaudet de liberatione, de ſpe veniæ, & de multis huiuſmodi, ergo dolor ſuus eſt minimus.

¶ 4 Prętereà, Dolor contritionis diſplicentia eſt quædam, ſed multa ſunt quæ magis diſplicent contrito, quã peccata præterita, non enim vellet pœnam inferni ſuſtinere potius quàm peccare: nec iterum ſuſtinuiſſe omnes pœnas temporales, aut etiam ſuſtinere: aliàs pauci inuenirentur contriti, ergo dolor contritionis non eſt maximus.

SED CONTRA, Secundum Auguſt. omnis dolor in amore fundatur, ſed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis, eſt maximus.

¶ 5 Prętereà, Dolor eſt de malo: ergo de magis malo debet eſſe maior dolor, ſed culpa eſt magis malum, quàm pœna: ergo dolor de culpa, qui eſt contritio, excedit omnem alium dolorem.

CONCLVSIO.

Contritio vt dolor eſt de peccatis in ipſa voluntate conſiſtens, omnium dolorum maximus eſt: vt verò in parte ſenſitiua deriuatur, ex rationis diſplicentia de peccatis, non eſt aliis doloribus maior.

RESPONDEO dicendum, quòd in contritione eſt duplex dolor: vnus eſt in ipſa voluntate: quæ eſt eſſentialiter ipſa contritio: quæ nihil aliud eſt quàm diſplicentia prętériti peccati, & talis dolor in contritione excedit omnes alios dolores: quia quantum aliquid placet, tantũ contrarium eius diſplicet: finis autem vltimus ſuper omnia placet, cum omnia propter ipſum deſiderentur: & ideò peccatum quod à fine vltimo auertit, ſuper omnia diſplicere debet. Alius dolor eſt in parte ſenſitiua, qui cauſatur ex ipſo dolore, vel ex neceſſitate naturæ, ſecundum quòd vires inferiores ſequuntur motum ſuperiorum, vel ex electione, ſecundum quod homo pœnitens in ſe ipſo habẽs hunc dolorem, excitatur vt de peccatis doleat, & neutro modo oportet, quod ſit maximus dolor, quia vires inferiores mouentur vehementius ab obiectis proprijs, quàm ex redundantia ſuperiorum virium. Et ideò quantò operatio ſuperiorum virium eſt propinquior obiectis inferiorum, tantò magis ſequuntur eorum motum: & ideo maior dolor eſt in ſenſitiua parte ex læſione ſenſibili, quàm ſit ille, qui in ipſa redundat ex ratione. Similiter maior qui redundat ex ratione de corporalibus deliberanti, quàm qui redundat ex ratione conſiderante ſpiritualia. Vnde dolor in ſenſitiua parte ex diſplicentia rationis proueniens de peccato, non eſt maior dolor aliis doloribus, qui in ipſa ſunt. Et ſimiliter nec dolor, qui eſt voluntariè aſſumptus; tum quia non obedit effectus inferior ſuperiori ad nutum, vt tanta & talis paſſio ſequatur in inferiori appetitu, qualem ordinat ſuperior, tum etiam quia paſſiones à ratione ſumuntur in actibus virtutum ſecundum menſuram, quam quandoque dolor, qui eſt ſine virtute, non ſequat, ſed excedit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut dolor ſenſibilis eſt de ſenſu læſionis, ita dolor interior eſt de cognitione alicuius nociui: & ideo quamuis læſio peccati ſecundum exteriorem ſenſum non percipiatur: tamen percipitur eſſe maxima ſecundum ſenſum interiorem rationis.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd corporales immutationes immediatè conſequuntur ad paſſiones ſenſitiuæ partis, & eis mediãtibus ad affectiones appetitiuæ ſuperioris: & inde eſt quòd ex dolore ſenſibili vel etiam ſenſibili vicino citius deſluũt lachrymæ corporales, quàm de dolore ſpirituali contritionis.

AD TERTIVM dicendum, quòd gaudium illud quod pœnitens de dolore habet, non minuit diſplicentiã: quia ei non contrariatur, ſed auget: ſecundũ quod omnis operatio augetur per propriam delectationem: vt dicitur in 10. Ethic. ſicut qui delectatur in addiſcendo aliquam ſcientiam, melius addiſcit: & ſimiliter qui gaudet de diſplicentia, vehementius diſplicentiam habet: ſed bene poteſt eſſe quod illud gaudium temperet dolorem ex ratione in partem ſenſitiuam reſultantem.

AD QVARTVM dicendum, quòd quantitas diſplicentiæ de aliqua re debet eſſe ſecundum quantitatem malitię ipſius, malitia autem in culpa mortali menſuratur ex eo, in quẽ peccatur, inquantũ eſt ei indigna: & ex eo qui peccat, inquantum eſt ei nociua, & quia homo debet magis Deum, quàm ſeipſum diligere, ideo plus debet odire culpam, inquantum eſt offenſa Dei, quàm inquantum eſt nociua ei. Eſt autem nociua ſibi principaliter, inquantum ſeparat ipſum à Deo, & ex hac parte ipſa ſeparatio à Deo, quæ pœna quædam eſt, magis debet diſplicere, quàm ipſa culpa,

culpa inquantum hoc nocumentum inducit : quia quod propter alterum oditur, minus oditur, ſed minus quàm culpa, inquátum eſt offenſa in Deum. Inter omnes autẽ pœnas malitiæ attẽditur quidam ordo ſecundum quantitatem nocumenti : & ideò cum hoc ſit maximũ nocumẽtum, quo maximum bonum priuatur, erit inter pœnas maxima ſeparatio à Deo. Eſt etiam alia quãtitas malitiæ accidentalis, quam oportet in diſplicentia attendere ſecũdum rationem præſentis & præteriti, quia quod præteritum eſt, iam non eſt, vnde habet minus de ratione malitiæ & bonitatis. Et inde eſt quod plus refugit homo ſuſtinere aliquid mali in præſenti vel futuro, quàm horreat de præterito. Vnde nec aliqua paſſio animæ directè reſpondet præterito, ſicut dolor reſpondet præſenti malo, & timor futuro, & propter hoc duobus malis præteritis illud magis abhorret animus, cuius maior effectus in præſenti remanet, vel in futurum timetur, etiam ſi in præterito minus fuerit. & quia effectus præcedentis culpæ non ita percipitur quandoque, ſicut effectus præteritæ pœnæ ; tũ quia culpa perfectius ſanatur, quàm quædam pœna, tum quia defect' corporalis magis eſt manifeſtus quàm ſpiritualis: ideo etiã homo bene diſpoſitus quãdoq; magis in ſe percipit horrorẽ pręcedẽtis pœnę, quã pręſentis culpę, quã uis magis eſſet paratus pati eandẽ pœnam, quàm cõmittere eandem culpam. Et eſt conſiderandum in comparatione culpæ & pœnæ, quòd quædam pœnæ habent inſeparabiliter coniunctã Dei offenſam, ſicut ſeparatio à Deo, quædã etiam addunt perpetuitatem, ſicut pœna inferni: ergo pœna illa quæ offenſam annexam habet, eodem modo cauenda eſt, ſicut etiam culpa, ſed illa quæ perpetuitatem addit, eſt magis quàm culpa ſimpliciter fugienda. Si tamen ab eis ſeparetur ratio offenſæ, & conſideretur tantum ratio pœnæ, minus habent de malitia, quàm culpa, inquantum eſt offenſa Dei, & propter hoc minus debent diſplicere. Sciendum eſt etiam quod quamuis talis debeat eſſe contriti diſpoſitio : non tamen de eis tentandus eſt: quia affectus ſuos homo non de facili menſurare poteſt: & quandoque illud quod minus diſplicet : videtur magis diſplicere : quia eſt propinquius nocumento ſenſibili, quod magis eſt nobis notum.

ARTICVLVS II.

Vtrum poſſit eſſe nimis magnus contritionis dolor.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non poſſit eſſe nimis magnus contritionis dolor. Nullus enim dolor poteſt eſſe immoderatior, quàm ille, qui proprium ſubiectum deſtruit: ſed dolor contritionis ſi eſt tãtus, quòd mortem, vel corruptionem corporis inducit, eſt laudabilis. Dicit enim Anſelmus, Vtinam ſic impinguentur viſcera animæ meæ, vt medullæ corporis mei exiccentur. Et Auguſtinus dicit ſe eſſe dignum oculos cæcare plorando: ergo dolor contritionis non poteſt eſſe nimius.

¶ 2 Præterea, Dolor contritionis ex amore charitatis procedit, ſed amor charitatis non poteſt eſſe nimius, ergo nec dolor contritionis.

SED CONTRA eſt, Omnis virtus moralis corrumpitur per ſuperabundantiam & defectum : ſed contritio eſt actus virtutis moralis, ſcilicet pœnitentiæ, cum ſit pars iuſtitię: ergo poteſt eſſe ſuperfluus dolor de peccatis.

CONCLVSIO.

Contritionis dolor, vt eſt in ratione, nimius nequaquam eſt; vt autem in ſenſu exceſſus aliquis, in eo culpabilis eſſe poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd contritio ex parte doloris, qui eſt in ratione, ſcilicet diſplicentiæ, quo peccatum diſplicet, inquantum eſt offenſa Dei, non poteſt eſſe nimia, ſicut nec amor charitatis, quo intenſo talis diſplicentia intenditur, non poteſt eſſe nimius, ſed quantum ad dolorem ſenſibilem poteſt eſſe nimia : ſicut etiã exterior corporis afflictio poteſt eſſe nimia. In his autem in omnibus debet accipi pro menſura conſeruatio ſubiecti: & bonæ habitudinis ſufficientis ad ea, quæ agenda incumbunt, & propter hoc dicitur Rom. 12. Rationabile ſit obſequium veſtrum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Anſelm. deſiderabat ex pinguedine deuotionis medullas corporales exiccari, non quantum ad humorem naturalem: ſed ad deſideria & concupiſcentias corporales. Auguſtin. autem quamuis dignum ſe cognoſceret amiſſione exteriorum oculorum propter peccatum, quia quilibet peccator non ſolum æterna, ſed etiam temporali morte dignus eſt, non tamen volebat ſibi oculos cæcare.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procedit de dolore, qui eſt in ratione: non autem procedit de dolore ſenſitiuæ partis.

ARTICVLVS III.

Vtrum debeat eſſe maior dolor de vno peccato, quàm de alio.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd nõ debeat eſſe maior dolor de vno peccato, quàm de alio. Hieronymus enim collaudat Paulum in hoc quòd minima peccata ſicut magna plangebat: ergo non eſt magis dolendum de vno, quàm de alio.

¶ 2 Præterea, Motus contritionis eſt ſubitus: ſed non poteſt eſſe vnus motus intenſior ſimul & remiſſior: ergo contritio non debet eſſe maior de vno, quàm de alio peccato.

¶ 3 Pręterea, De peccato præcipuè eſt contritio, ſecundum quòd à Deo auertit: ſed in auerſione omnia peccata mortalia conueniunt : quia omnia tollunt gratiam, qua anima Deo coniungitur: ergo de omnibus peccatis mortalibus æqualis debet eſſe contritio.

SED CONTRA Deut. 25. dicitur: Secundũ menſuram peccati erit & plagarum modus, ſed in contritione peccatis plagæ commenſurantur : quia contritio habet propoſitum ſatisfaciendi annexum, ergo contritio magis debet eſſe de vno peccato, quàm de alio.

¶ Præterea, De hoc debet homo conteri, quod debuit vitari, ſed homo debuit magis vitare vnum peccatũ, quàm aliud: quia grauius eſt ſi neceſſitas alterum faciendi incumberet, ergo & ſimiliter debet de vno : ſcilicet grauiori magis, quam de alio dolere.

CONCLVSIO.

Contritio maior de vno, quàm de alio neceſſario eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd de contritione dupliciter poſſumus loqui vno modo ſecundum quòd ſigillatim ſingulis peccatis reſpondet: & ſic quantum ad dolorem ſuperioris affectus requiritur, quod de maiori peccato quis doleat magis: quia ratio doloris eſt maior in vno quàm in alio, ſcilicet offenſa Dei ; ex magis enim inordinato actu Deus magis offenditur, ſimiliter etiam cùm maiori culpæ maior pœna debeatur, etiam dolor ſenſitiuæ partis : ſecundum quòd pro peccato ex electione aſſumitur, quia pœna peccati debet eſſe maior de maiori peccato, ſecundũ autẽ quod ex impreſſione ſuperioris appetitus naſcitur in inferiori, attenditur quantitas doloris ſecundũ diſpoſitionem partis inferioris ad recipiendam impreſſionem à ſuperiori, & non ſecundum quantitatem peccati. Alio modo poteſt accipi contritio, ſecundum quòd eſt ſimul de omnibus, ſicut in actu iuſtificationis: & hæc quidem contritio vel ex ſingulorum cõtritione procedit, & ſic quamuis ſit actus vnus, tamen diſtinctio peccatorum virtute manet in ipſo : vel ad minus habet propoſitum de ſingulis cogitandi annexum: & ſic etiam habitualiter eſt magis de vno, quàm de alio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Paulus non laudatur de hoc: quòd de omnibus peccatis doleret equaliter: ſed quia de paruis peccatis tantũ dolebat ac ſi eſſent magna per comparationem ad alios, qui de peccatis dolent: ſed ipſe multò amplius de maioribus doluiſſet.

Ad secvndvm dicendum, quod de illo contritionis motu ſubitaneo, quamuis actualiter diſtinctio intentionis reſpondens diuerſis peccatis inueniri nõ poſſet, tamen inuenitur ibi eo modo ſicut dictũ eſt, & etiam alio modo, ſecundum quòd ſingula peccata ordinem habent ad illud, de quo in illa contritione generali contrito dolendum occurrit, ſcilicet offenſa Dei. Qui enim aliquod totum diligit potentia, potius diligit partes etiam eius, quamuis non actu: & hoc modo, ſecundum quòd habent ordinem ad totum, quaſdam plus, quaſdam minus: ſicut qui aliquam communitatem diligit virtute, ſingulos diligit plus & minus ſecundum eorum ordinem in bono communi. Et ſimiliter qui dolet de hoc, quòd Deum offendit de diuerſis implicitè, dolet diuerſimodè, ſecundum quòd plus vel minus per ea Deum offendit.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis quodlibet peccatum mortale à Deo auertat & gratiam tollat, tamen quoddam plus elongat, quàm aliud: inquantum habet maiorẽ diſſonantiam ex ſua inordinatione ad ordinem diuinæ bonitatis, quàm aliud.

QVÆSTIO IIII.

De tempore contritionis, in tres articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de tempore contritionis. Circa quod tria quęruntur.

¶ Primò, vtrum tota vita hæc ſit contritionis tempus.

¶ Secundò, vtrum expediat cõtinuè de peccato dolere.

¶ Tertiò, vtrum poſt hanc vitam animæ de peccatis conterantur.

Articvlvs primvs.

Vtrum tota hæc vita ſit contritionis tempus.

Tho.4.di.17 q.2.ar.4.q.1. & ſequẽt.

AD primvm ſic proceditur. Videtur quòd non tota hæc vita ſit contritionis tempus. Sicut enim de peccato commiſſo debet eſſe dolor, ita & pudor: ſed non per totam vitam durat pudor de peccato: quia (ſicut dicit Ambr.) non habet quòd erubeſcat, cui peccatum dimiſſum eſt: ergo videtur quòd nec contritio quæ eſt dolor de peccato.

¶ 2 Præterea, Ioan. 4. dicitur, quòd perfecta charitas foras mittit timorem: quia timor pœnam habet: ſed dolor etiam pœnam habet, ergo in ſtatu perfectæ charitatis non poteſt dolor contritionis manere.

¶ 3 Præterea, De præterito non poteſt eſſe dolor, qui propriè eſt de malo præſenti: niſi ſecundum quòd aliquid de peccato præterito in præſenti maneret: ſed quandoq; peruenitur ad aliquem ſtatum in hac vita, in quo nihil de peccato præterito manet, neque diſpoſitio, neque culpa, neque reatus aliquis, ergo non oportet vlterius de illo peccato dolere.

¶ 4 Pręterea, Rom. 8. dicitur, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, vt dicit glo. ergo non oportet poſt remiſſionem peccati, quòd de ipſo doleat.

¶ 5 Pręterea, Contritio eſt pars pœnitentiæ contra ſatisfactionem diuiſa, ſed non oportet ſemper ſatisfacere: ergo nec conteri de peccato ſemper.

Sed contra, Augu. in lib. de pœnitentia dicit, Quòd vbi dolor finitur, deficit pœnitentia: vbi deficit pœnitentia, nihil relinquitur de venia: ergo videtur, cum oporteat veniam conceſſam non perdere, quòd oporteat ſemper de peccato dolere.

¶ Pręterea, Eccle. 5. dicitur de propiciato peccato. Noli eſſe ſine metu: ergo homo ſemper debet dolere ad peccatorum propitiationem habendam.

Conclvsio.

Toto præſentis vitæ tempore debet homo de præteritis peccatis conteri & dolere.

Respondeo dicendum, quòd in contritione eſt duplex dolor. Vnus rationis, qui eſt deteſtatio peccati à ſe commiſſi, alius ſenſitiuæ partis, qui ex iſto conſequitur, & quantum ad vtrumque contritionis tempus eſt totius vitæ præſentis ſtatus. Quandiu enim eſt aliquis in ſtatu, viæ deteſtatur incommoda, quibus à peruentione ad terminum viæ retardatur, vel impeditur, vnde cum propter peccatum præteritum viæ noſtræ curſus in Deum retardetur, quia tempus illud quod erat deputatum ad currendum recuperari non poteſt, oportet quòd in vitæ huius tempore ſtatus contritionis maneat, quantum ad peccati deteſtationem. Similiter etiam quantum ad ſenſibilem dolorem, qui vt pœna à voluntate aſſumitur: quia enim homo pœnam æternam peccando meruit, & contra æternum Deum peccauit, debet pœna æterna in temporalem mutata, ſaltem in toto hominis æterno, id eſt ſtatu huius vitæ manere. Et propter hoc dicit Hug. de ſancto Victore, quòd Deus abſoluens hominem à culpa & pœna æterna, ligat eum vinculo perpetuæ deteſtationis peccati.

Ad primvm ergo dicendum, quòd erubeſcentia reſpicit peccatũ ſolũ, inquantũ habet turpitudinẽ: & ideo poſtquàm peccatum quantum ad culpam remiſſum eſt, non manet pudori locus: manet autem dolori: qui nõ ſolum de culpa eſt, inquantum habet turpitudinem, ſed etiã inquantum habet nocumentum annexum.

Ad secvndvm dicendum, quòd timor ſeruilis quem charitas foras mittit, oppoſitionem habet ad charitatem ratione ſeruitutis: quia pœnam reſpicit; ſed dolor contritionis ex charitate cauſatur, vt dictum eſt, & ideò non eſt ſimile.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis per pœnitentiam peccator redeat ad gratiam priſtinam & immunitatem pœnę, nunquam tamen redit ad priſtinam dignitatem innocentiæ, & ideò ſemper ex præterito peccato aliquid in ipſo manet.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſicut non debet homo facere mala, vt veniant bona, ita non debet gaudere de malis, quia ex eis occaſionaliter proueniunt bona diuinitus à gratia vel prouidentia agente: quia illorum bonorum peccata cauſa non fuerunt, ſed magis impedimenta: ſed diuina prouidentia ea cauſauit, & de ea debet homo gaudere, de præteritis autem dolere.

Ad qvintvm dicendum, quòd ſatisfactio attenditur, ſecundum pœnam taxatam, quæ pro peccatis iniungi debet: & ideo poteſt terminari, vt non oporteat vlterius ſatisfacere. Hæc autem pœna præcipuè proportionatur culpæ ex parte conuerſionis, ex qua finitatem habet, ſed dolor contritionis reſpondet culpæ ex parte auerſionis, ex qua habet infinitatem: vnde & contritio ſemper debet manere, nec eſt inconueniens ſi remoto poſteriori manet prius.

Articvlvs II.

Vtrum expediat continuè de peccato dolere.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd nõ expediat continuè de peccato dolere. Expedit enim quandoque gaudere: vt patet Philip. 4. ſuper illud: Gaudete in Domino ſemper: dicit glo. Quòd neceſſarium eſt gaudere, ſed non eſt poſſibile gaudere ſimul & dolere, ergo non expedit continuè de peccato dolere.

¶ 2 Pręterea, Illud quod eſt de ſe malum & fugiendũ, non eſt aſſumẽdum niſi quatenus eſt neceſſarium, vt medicina ad aliquid, ſicut patet de vſtione & ſectione vulneris. Sed triſtitia de ſe mala eſt, vnde dicitur Eccle. 3. Triſtitiam longè expelle à te: & ſubditur cauſa; Multos occidit triſtitia, & nõ eſt vtilitas in illa. Hoc etiam Philoſophus

ſophus dicit in ſeptimo Ethicor.& 10. Ergo non debet amplius dolere de peccato; niſi quatenus ſufficit ad peccatum delendum, ſed ſtatim poſt primam contritionis triſtitiam peccatum deletum eſt: ergo non expedit vlterius dolere.

¶ 3 Præterea, Bernardus dicit, Dolor bonus eſt,ſi continuus non ſit:mel enim abſynthio eſt admiſcēdum:ergo videtur quòd non expedit continuè dolere.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſtin. dicit: Semper doleat pœnitens,& de dolore gaudeat.

¶ Præterea, Actus in quibus conſiſtit beatitudo, expedit ſemper continuare quantum poſſibile eſt:ſed huiuſmodi eſt dolor de peccato: quod patet Matth. 5. Beati qui lugent: ergo expedit dolorem continuare quantum poſſibile eſt.

CONCLVSIO.

Contritio, cùm ſit actus pœnitentiæ, maximè homini expedit continuè de peccatis conteri, & moderatè dolere, dummodo cæterarum virtutum officia non omittat.

RESPONDEO dicendum, quòd hæc eſt conditio in actibus virtutum inuenta, quòd non poteſt in eis accipi ſuperfluum & diminutum: vt in 2. Ethic. probatur: vnde cùm contritio quantū ad id quod eſt diſplicentia quædam in appetitu rationis, ſit actus pœnitentiæ virtutis, nunquam poteſt ibi eſſe ſuperfluum, ſicut nec quantum ad intenſionem, ita nec quantum ad durationem: niſi ſecūdum quòd actus vnius virtutis impedit actum alterius magis neceſſarium pro tempore illo. Vnde quantumcunque homo continuè in actibus diſplicentiæ eſſe poſſit, quòd magis, & melius eſt, dummodo actibus aliarum virtutum vacet ſuo tempore, ſecundum quòd oportet: ſed paſſiones poſſunt habere ſuperfluum & diminutum, & quantum ad intentionem, & quantum ad durationem, & ideo ſicut paſſio doloris, quam voluntas aſſumit, debet eſſe moderatè intenſa: ita debet moderatè durare, ne ſi nimis duret, homo in deſperationem & puſillanimitatem & huiuſmodi labatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gaudium ſæculi impeditur per dolorem contritionis, non autem gaudiū quod de Deo eſt, quia habet ipſum dolorē pro materia.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud Eccleſ. de triſtitia ſeculi loquitur:& Philoſoph. loquitur de triſtitia, quæ eſt paſſio, qua moderatè vtendum eſt, ſecundū quòd expedit ad finem, ad quem aſſumitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd Bernardus loquitur de dolore, qui eſt paſſio.

ARTICVLVS III.

Vtrum etiam poſt hanc vitam animæ de peccatis conterantur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd etiam poſt hanc vitam animæ de peccatis conterantur. Amor enim charitatis diſplicentiam de peccato cauſat: ſed poſt hanc vitam manet in aliquibus charitas & quantum ad actum & quantū ad habitū: quia charitas nunquam excidit, vt dicitur primæ Corinth. 13. ergo manet diſplicētiā de peccato commiſſo, quæ eſſentialiter eſt contritio.

¶ 2 Præterea, Magis eſt dolendum de culpa, quàm de pœna, ſed animæ in purgatorio dolent de pœna ſenſibili, & de dilatione gloriæ, ergo multo magis dolent de culpa ab eis commiſſa.

¶ 3 Præterea, Pœna purgatorij eſt ſatisfactoria de peccato, ſed ſatisfactio habet efficaciam ex vi contritionis, ergo contritio manet poſt hanc vitam.

SED CONTRA, Contritio eſt pars pœnitentiæ ſacramenti, ſed ſacramenta non manent poſt hanc vitam: ergo nec contritio.

¶ Præterea, Contritio poteſt eſſe tanta, quòd delet & culpā & pœnā: ſi ergo animæ in purgatorio conteri poſſent, poſſet vi contritionis earum reatus pœnæ eis dimitti, & ideò à pœna ſenſibili liberari: quod eſt falſum.

CONCLVSIO.

Poſt hanc vitam in purgatorio tantum, quanquam non meritorius, de peccatis contritionis dolor eſſe poteſt, non autem in patria, vel in inferno.

RESPONDEO dicendum, quòd in contritione tria conſideranda ſunt. Primū eſt contritionis genus quod eſt dolor. Secundum eſt contritionis forma, quæ eſt actus virtutis gratia informatus. Tertium eſt contritionis efficacia, quæ eſt actus meritorius & ſacramentalis & quodammodò ſatisfactorius. Animæ igitur poſt hanc vitam, quæ in patria ſunt, contritionem habere non poſſunt, quia carent dolore propter gaudij plenitudinem. Illæ verò quæ ſunt in inferno, carent contritione, quia & ſi dolorem habeant, deficit tamen eis gratia dolorem informans. Sed illi, qui in purgatorio ſunt, habent dolorem de peccatis gratia informatum, ſed non meritorium, quia non ſunt in ſtatu merendi. In hac autem vita omnia tria prædicta inueniri poſſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas non cauſat iſtum dolorē: niſi in illis qui doloris capaces ſunt, ſed plenitudo gaudij omnem capacitatem doloris excludit: & ideo quamuis charitatem habeant: tamen contritione carent.

AD SECVNDVM dicendum, quòd animæ in purgatorio dolent de peccatis: ſed ille dolor non eſt contritio, quia deeſt eis contritionis efficacia.

AD TERTIVM dicendum, quòd pœna illa, quam animæ in purgatorio ſuſtinent, non poteſt propriè dici ſatisfactio: quia ſatisfactio opus meritorium requirit: ſed largo modo dicitur ſatisfactio pœnæ debitæ ſolutio.

QVÆSTIO V.

De effectu contritionis, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectu contritionis. Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrum peccati remiſſio ſit contritionis effectus.

¶ Secundò, vtrum contritio poſſit totaliter tollere reatum pœnæ.

¶ Tertiò, vtrum parua contritio ſufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum remiſſio peccati ſit contritionis effectus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd peccati remiſſio non ſit contritionis effectus. Solus enim Deus peccata remittit, ſed contritionis non ſumus aliqualiter cauſa: quia actus noſter eſt, ergo contritio non eſt cauſa remiſſionis culpæ. *Th. vbi ſup. ar. 5. q. 1. & ſequent.*

¶ 2 Præterea, Contritio eſt actus virtutis, ſed virtus ſequitur peccati remiſſionem, quia virtus & culpa non ſunt ſimul in anima: ergo contritio non eſt cauſa remiſſionis culpæ.

¶ 3 Præterea, Nihil impedit à perceptione Euchariſtię niſi culpa: ſed contritus ante confeſſionem non debet accedere ad Euchariſtiam: ergo nondum eſt conſequutus remiſſionem culpæ.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur in gloſſ. ſuper illud Pſalmi 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, &c. Contritio cordis eſt ſacrificium, in quo peccata ſoluuntur.

¶ Præterea, Virtus & vicium eiſdem cauſis corrumpuntur & generantur, vt dicitur in ſecundo Ethicor. ſed per inordinatum amorem cordis peccatum committitur, ergo per dolorem ex amore charitatis ordinato tantum ſoluitur: & ſic peccatum contritio delet.

Con-

CONCLVSIO.

Contritio tam diſpoſitiuè, quàm effectiuè inſtrumentaliter remiſſionem peccatorum cauſat.

RESPONDEO dicendum, quòd contritio poteſt dupliciter conſiderari, vel inquantum eſt pars ſacramenti, vel inquantum eſt actus virtutis, & vtroq; modo eſt cauſa remiſſionis peccati, ſed diuerſimodè: quia inquantum eſt pars ſacramenti, primò operatur ad remiſſionem peccati inſtrumentaliter: ſicut & de aliis ſacramentis in prima diſtin. patuit. Inquantu autem eſt actus virtutis, ſic eſt quaſi cauſa materialis remiſſionis peccati, eo quòd diſpoſitio eſt quaſi neceſſitas ad iuſtificationem: diſpoſitio autem reducitur ad cauſam materialē, ſi accipiatur diſpoſitio quæ diſponit materiam ad recipiēdum: ſecus autem eſt de diſpoſitione agentis ad agendum, quia illa reducitur ad genus cauſæ efficientis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ſolus Deus eſt cauſa efficiens principalis remiſſionis peccati: ſed cauſa diſpoſitiua poteſt etiam eſſe ex nobis, & ſimiliter etiam cauſa ſacramentalis, quia formæ ſacramentorum verba ſunt à nobis prolata, quæ habent virtutem inſtrumentalem gratiam inducendi, qua peccata remittuntur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccati remiſſio vno modo præcedit virtutem & gratiæ infuſionem, & alio modo ſequitur, & ſecūdum hoc quòd ſequitur actus à virtute elicitus, poteſt eſſe cauſa aliqua remiſſionis peccati.

AD TERTIVM dicendū, quòd diſpenſatio Euchariſtiæ pertinet ad miniſtros eccleſię; & ideo ante remiſſionem peccati per miniſtros eccleſiæ non debet aliquis ad Euchariſtiam accedere, quamuis ſit ſibi culpa quo ad Deum remiſſa.

ARTICVLVS II.

Vtrum contritio poſsit totaliter tollere reatum pœna.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd contritio non poſſit totaliter tollere reatum pœnæ, quia ſatisfactio & confeſſio ordinantur ad liberationem à reatu pœnæ, ſed nullus ita perfectè conteritur, quin oporteat eum confiteri & ſatisfacere, ergo contritio nullo modo eſt tanta, quòd totaliter deleat reatum totum.

¶ 2 Præterea, In pœnitentia oportet eſſe quædam recompenſatio pœnæ ad culpam: ſed aliqua culpa per membra corporis exercetur, ergo cū oporteat ad debitam pœnæ recompenſationem: vt per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur, videtur quòd nunquam poſſit pœna talis peccati per contritionem abſolui.

¶ 3 Præterea, Dolor contritionis eſt finitus: ſed pro aliquo peccato, ſcilicet mortali, debetur pœna infinita: ergo nullo modo poteſt eſſe tanta contritio, quod totam pœnam deleat.

SED CONTRA eſt quod Deus plus affectum cordis acceptat, quàm etiam exteriorem actum: ſed per exteriores actus abſoluitur homo à pœna, & culpa: ergo & ſimiliter per cordis affectum, qui eſt contritio.

¶ Præterea, Exemplum huiuſmodi de Latrone habetur, cui dictum eſt, Hodie mecum eris in Paradiſo, propter vnicum pœnitentiæ actum. Vtrum autem totus reatus per contritionem ſemper tollatur, ſuprà diſtinct. 14. quæſitum eſt, vbi hoc ipſum de pœnitentia quærebatur.

CONCLVSIO.

Contritio quæ per charitatem perfecta fuerit, eo non modo culpa, ſed omnis pœna remiſsionem operari poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd intentio contritionis poteſt attendi dupliciter: Vno modo ex parte charitatis, quæ diſplicentiam cauſat: & ſic contingit tantum intendi charitatem in actu, quòd cōtritio inde ſequens merebitur non ſolum culpæ amotionem: ſed etiam abſolutionem ab omni pœna. Alio modo ex parte doloris ſenſibilis, quem voluntas ex contritione excitat: & quia illa etiam pœna quędam eſt, tantum poteſt intendi, quòd ſufficiet ad deletionem culpæ & pœnæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd aliquis non poteſt eſſe certus quòd contritio ſua ſit ſufficiens ad deletionem pœnæ & culpę: & ideo tenetur confiteri & ſatisfacere: maximè cum contritio vera non fuerit niſi propoſitū confitendi habuiſſet annexum: quod debet ad effectum reduci etiam propter præceptum, quod eſt de confeſſione datum.

AD SECVNDVM dicendū, quòd ſicut gaudium interius redundat etiam ad exteriores corporis partes, ita etiam dolor interior ad exteriora membra deriuatur. Vnde dicitur Prouerb. 17. Spiritus triſtis exiccat oſſa.

AD TERTIVM dicendum, quòd dolor contritionis quamuis ſit finitus quantum ad intenſionem, ſicut etiam pœna peccato mortali debita finita eſt, habet tamen infinitam virtutem ex charitate, qua informatur, & ſecundum hoc poteſt valere ad deletionem culpæ & pœnæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum parua contritio ſit ſufficiens ad deletionem magnorum peccatorum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd contritio parua non ſufficiat ad deletionem magnorum peccatorum, quia contritio eſt medicina peccati, ſed corporalis medicina, quæ ſanat corporalem morbum minorem, non ſufficit ad ſanandum maiorem: ergo minima contritio non ſufficit ad delendum maxima peccata.

¶ 2 Pręterea, Suprà dictum eſt, quod oportet de maioribus peccatis magis conteri, ſed contritio non delet peccatum, niſi ſit ſecūdum quod oportet, ergo minima contritio non delet omnia peccata.

SED CONTRA, Quælibet gratia gratum faciens, delet omnem culpam mortalem: quia ſimul ſtare cum ea non poteſt, ſed quælibet contritio eſt gratia gratum faciente informata: ergo quantumcunque ſit parua, delet omnem culpam.

CONCLVSIO.

Perfecta contritio omnem delet culpam.

RESPONDEO dicendum, quòd contritio (vt ſæpè dictum eſt) habet duplicem dolorem: vnum rationis, qui eſt diſplicētia peccati commiſſi, & hic poteſt eſſe paruus, adeò quòd non ſufficiet ad rationem contritionis, vt ſi minus diſpliceret ei peccatum, quàm debeat, diſpliceret ſeparatio à fine: ſicut etiam amor poteſt eſſe ita remiſſus, quòd non ſufficit ad rationem charitatis. Alium dolorem habet in ſenſu, & paruitas huiuſmodi non impedit rationem contritionis: quia non ſe habet per ſe ad contritionem, ſed quaſi ex accidenti ei adiungitur, & iterum non eſt in poteſtate noſtra: ſic ergo dicēdum, quòd quantumcunque paruus dolor, dummodò ad contritionis rationem ſufficiat, omnem culpam delet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd medicinæ ſpirituales habent efficaciam infinitam ex virtute infinita, quæ in eis operatur, & ideo illa medicina, quæ ſufficit ad curationem peccati parui, ſufficit etiam ad curationem magni: ſicut patet de baptiſmo, quo & magna & parua ſoluuntur: & ſimiliter eſt de contritione, dummodò ad rationem contritionis pertingat.

AD SECVNDVM dicendū, quòd hoc ſequitur ex neceſſitate, quòd vnus homo plus doleat de maiori peccato quàm de minori: ſecundum quod magis repugnat amori, qui dolorem cauſat. ſed ſi vnus alius haberet tantum de dolore pro maiori, quantum ipſe de minori, ſufficeret ad remiſſionem culpæ.

QVAESTIO VI.

De Confeſsione & eius neceſsitate, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de confeſſione, de qua ſex ſunt conſiderãda. Primò, de confeſſionis neceſſitate. Secundò, de eius quantitate. Tertiò, de ipſius miniſtro. Quartò, de qualitate eius. Quintò, de eius effectu. Sextò de eius ſigillo.

¶ Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem.

¶ Secundò, vtrum confeſſio ſit de iure naturali.

¶ Tertiò, vtrum omnes ad confeſſionem teneantur.

¶ Quartò, vtrum aliquis poſſit confiteri peccatum quod non habet.

¶ Quinto, vtrum ſtatim homines peccatum confiteri teneantur.

¶ Sextò, vtrum poſſit cum aliquo diſpenſari ne homini confiteatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum confeſsio ſit neceſſaria ad ſalutem.

Tho.4.d.17. q.3.ar.1.q.1 & ſequent.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non ſit neceſſaria ad ſalutẽ. Sacramentum enim pœnitentiæ propter remiſſionem culpę ordinatum eſt: ſed culpa per gratiæ infuſionem ſufficienter remittitur: ergo ad pœnitentiam de peccato agendam non eſt neceſſaria confeſſio.

¶ 2 Pręterea, Peccatum quod ex alio contractum eſt, ex alio debet habere medicinam: ergo peccatum actuale quod ex proprio motu quilibet commiſit, oportet ex ſe ipſo tantum habere medicinam, ſed contra tale peccatum ordinatur pœnitentia, ergo confeſſio non eſt de neceſſitate pœnitentiæ.

¶ 3 Præterea, Aliquibus eſt peccatum remiſſum ſine hoc: quod confeſſi legantur, ſicut patet de Petro & Magdalena & de Paulo, ſed non eſt minoris efficaciæ gratia remittens peccatum nunc, quàm tunc fuerit: ergo nec nunc de neceſſitate ſalutis eſt, quòd homo confiteatur.

¶ Præterea, Confeſſio ad hoc exigitur in iudicio, vt ſecundum quantitatem culpæ pœna infligatur: ſed homo poteſt pœnam ſibiipſi infligere maiorẽ, quàm etiam ab alio ſibi infligatur: ergo videtur quòd confeſſio non ſit de neceſſitate ſalutis.

SED CONTRA, Boëtius in libro de Conſo. Si opẽ medicantis expectas, oportet quòd morbum detegas, ſed de neceſſitate ſalutis eſt quòd homo de peccatis medicinam accipiat, ergo & de neceſſitate ſalutis eſt quod morbum per confeſſionem detegat.

¶ Præterea, In iudicio ſeculari non eſt idem iudex vel actor & reus, ſed iudicium ſpirituale eſt ordinatius, ergo peccator qui eſt reus, non debet eſſe ſuiipſius iudex, ſed ab alio iudicari: & ita oportet quòd confiteatur.

CONCLVSIO.

Sacramẽtalis confeſsio de neceſsitate ſalutis eius eſt, qui in peccatum actuale, vel mortale cecidit.

RESPONDEO dicendũ, quòd paſſio Chriſti, ſine cuius virtute nec originale, nec actuale peccatum dimittitur, in nobis operatur per ſacramentorũ ſuſceptionem, quæ ex ipſa efficaciam habent, & ideò ad culpæ remiſſionem & actualis & originalis requiritur ſacramentum Eccleſiæ, vel actu ſuſceptum, vel ſaltem voto: quando articulus neceſsitatis, non contemptus ſacramentum excludit, & per conſequens illa ſacramenta quæ ordinãtur contra culpam, cum qua ſalus eſſe non poteſt, ſunt de neceſſitate ſalutis: & ideò ſicut baptiſmus, quo deletur originale, eſt de neceſſitate ſalutis, ita & pœnitentiæ ſacramentum. Sicut autem aliquis per hoc, quod baptiſmum petit, ſe miniſtris Eccleſiæ ſubiicit, ad quos pertinet diſpenſatio ſacramenti, ita etiam per hoc, quod confitetur peccatum ſuum, ſe miniſtro Eccleſiæ ſubiicit, vt per ſacramentum pœnitentiæ ab eo diſpenſatum remiſſionem conſequatur, qui congruum remedium adhibere non poteſt, niſi peccatum cognoſcat, quod fit per confeſſionem peccantis, & ideò cõfeſſio eſt de neceſſitate ſalutis eius, qui in peccatum actuale vel mortale cecidit.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd gratiæ infuſio ſufficit ad culpæ remiſſionem, ſed poſt culpam remiſſam adhuc eſt peccator debitor pœnæ temporalis: ſed ad gratiæ infuſionem conſequendam ordinata ſunt gratiæ ſacramẽta, ante quorum ſuſceptionem vel actu vel propoſito aliquis gratiam non conſequitur. ſicut in baptiſmo patet. Et ſimiliter eſt de confeſſione, & vlterius per confeſſionis erubeſcentiam & vim clauium, quibus ſe confitens ſubiicit: & ſatisfactionem iniunctam, quam ſacerdos moderatur, ſecũdum qualitatem criminum ſibi per confeſſionem innoteſcentium, pœna temporalis expiatur. Sed tamen ex hoc, quòd operatur confeſſio ad pœnæ remiſſionem, non habet quod ſit de neceſſitate ſalutis, quia pœna iſta eſt temporalis, ad quam poſt culpæ remiſſionẽ aliquis remaneret ligatus. Vnde ſine hoc quòd in præſenti via expiaretur, eſſet via ſalutis: ſed habet quod ſit de neceſſitate ſalutis, ex hoc, quòd ad remiſſionem culpæ modo prædicto operatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccatum quod ex altero contractum eſt, ſcilicet originale, poteſt omnino ab extrinſeco remediũ habere, vt in paruulis patet, ſed peccatum actuale, quod ex ſeipſo quiſque commiſit; non poteſt expiari: niſi aliquid cooperetur ille qui peccauit, ſed tamen non ſufficit ad peccatum expiandum ex ſeipſo, ſicut ſufficienter peccatum commiſit: eo quòd peccatum ex parte conuerſionis eſt finitum, ex qua parte peccator in ipſum reducitur, ſed ex parte auerſionis habet infinitatem, ex qua parte oportet quod peccatĩ remiſſio ab alio incipiat; quia quod eſt vltimum in generatione, eſt primum in reſolutione, vt dicitur in 3. Ethicor. & ideò oportet quòd etiam peccatum actuale ex alio medicinam habeat.

AD TERTIVM dicendum, quòd etſi non legatur eorum confeſſio, potuit tamen fieri. Multa enim facta ſunt, quæ non ſunt ſcripta. Et præterea, Chriſtus habet poteſtatem excellentiæ in ſacramentis, vnde ſine his, quæ ad ſacramentum pertinent, potuit rem ſacramenti conferre.

AD QVARTVM dicendũ, quòd ſatisfactio non ſufficeret ad expiandam pœnam peccati ex quãtitate pœnę, quæ in ſatisfactione imponitur, ſed ſufficit inquantũ eſt pars ſacramenti virtutem ſacramentalem habens, & ideo oportet quòd per diſpenſatores ſacramentorum imponatur, & ideo neceſſaria eſt confeſſio.

ARTICVLVS II.

Vtrum confeſsio ſit de iure naturali.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio ſit de iure naturali. Adam enim & Cain non tenebantur, niſi ad præcepta legis naturæ, ſed reprehenduntur de hoc quòd peccatum ſuum non ſunt confeſſi: ergo confeſſio peccati eſt de iure naturali.

¶ 2 Pręterea, Præcepta illa, quæ manent in veteri lege & noua, ſunt de iure naturali, ſed confeſſio fuit in veteri lege, vt dicitur Iſa. 43. Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris, ergo eſt de iure naturali.

¶ 3 Præterea, Iob non erat ſubiectus niſi legi naturali, ſed ipſe peccata confitebatur: quod patet per hoc quod dicit Iob 31. Si abſcondi vt homo peccatum meum: ergo eſt de iure naturali.

SED CONTRA Iſid. dicit, quod ius naturale eſt idẽ apud omnes, ſed confeſſio non eſt eodem modo apud omnes: ergo non eſt de iure naturali.

¶ Præterea,

¶ Præterea, Cõfeſſio fit ei qui habet claues: ſed claues Eccleſię nõ ſunt de iure naturali inſtitutę, ergo nec cõfeſſio.

CONCLVSIO.

Sacramentalis confeſſio non de iure naturæ, ſed diuino eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta ſunt quædam fidei proteſtationes, vnde oportet ea fidei eſſe proportionata, fides autem eſt ſupra cognitionem rationis naturalis: vnde & ſacramenta ſunt ſupra rationis naturalis dictamen: & quia ius naturale eſt, quod non opinio genuit, ſed innata quædam vis inſeruit, vt Tullius dicit, ideo ſacramenta non ſunt de iure naturali, ſed de diuino, quod eſt ſupra naturale. Quod quandoque etiam naturale dicitur: ſecundum quòd cuiuſlibet rei illud eſt naturale, quod ei à ſuo creatore imponitur, tamen propriè dicuntur naturalia, quæ ex principiis naturæ cauſantur. Supra autem naturam ſunt quæ ipſe Deus ſibi reſeruat, ſiue naturæ miniſterio operanda, ſiue in operationibus miraculorum, ſiue in reuelationibus myſteriorum, ſiue in inſtitutionibus ſacramentorum, & ſic confeſſio quæ neceſſitatem ſacramentalem habet, non de iure naturali eſt, ſed de diuino.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod Adam vituperatur ex hoc quod peccatum ſuum coram Deo non recognouit: confeſſio enim, quæ fit Deo per recognitionem peccati, eſt de iure naturali: nunc autem loquimur de confeſſione quæ fit homini. Vel dicendũ, quod confiteri peccatum in caſu eſt de iure naturali, ſcilicet cùm quis in iudicio conſtitutus à iudice interrogatur: tunc enim non debet peccatum mentiri, de quo Adam & Cain vituperãtur, ſed confeſſio, quæ fit homini ſponte ad remiſſionem peccatorũ conſequendã, à Deo non eſt de iure naturali.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quòd præcepta legis naturę manẽt eodẽ modo in lege Moyſi, & in noua lege, ſed cõfeſſio quãuis aliqualiter eſſet in lege Moyſi, nõ tamẽ eodẽ modo; ſicut in lege noua, nec ſicut in lege naturę: in lege autem naturę ſufficiebat recognitio peccati interior apud Deũ, ſed in lege Moyſi oportebat aliquo ſigno exteriori peccatũ proteſtari: ſicut per oblationẽ hoſtię pro peccato, ex quo & homini innoteſcere poterat eum peccaſſe, non autem oportebat vt ſpeciale peccatum à ſe commiſſum manifeſtaret, aut peccati circunſtantias, ſicut in noua lege oportet.

AD TERTIVM dicendum, quòd Iob loquitur de illa abſconſione peccati, quã facit depræhenſus, peccatũ negando, aut excuſando, vt ex gloſſa ibidẽ haberi poteſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes ad confeſſionem teneantur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd non omnes ad confeſſionem teneantur, quia ſicut dicit Hiero. pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: ſed aliqui poſt baptiſmum naufragium nõ ſunt paſſi: ergo nec eis competit pœnitentia. & ſic nec confeſſio quæ eſt pœnitentiæ pars.

¶ 2 Præterea, Confeſſio facienda eſt iudici in quolibet foro, ſed aliqui ſunt qui non habent hominem iudicem ſupra ſe, ergo nec tenentur ad confeſſionem.

¶ 3 Præterea, Aliquis eſt qui non habet peccata niſi venialia, ſed de illis non tenetur homo confiteri: ergo non quilibet tenetur ad confeſſionem.

SED CONTRA eſt, quia confeſſio contra ſatisfactionem & contritionem diuiditur: ſed omnes tenentur ad contritionem, & ſatisfactionem: ergo & omnes tenentur ad confeſſionem.

¶ Præterea, Hoc patet per decre. de pœ. & re. vbi dicitur, Quòd omnes vtriuſque ſexus cùm ad annos diſcretionis peruenerint, tenentur peccata confiteri.

CONCLVSIO.

Quamquam peccatores tantùm ex diuino iure ad confeſſionem tenentur; ex vi tamen poſitiui iuris omnes Chriſti fideles ad eam ſemel ſaltem in anno tenentur.

RESPONDEO dicendum, quòd ad confeſſionem dupliciter obligamur. Vno modo ex iure diuino hoc ipſo, quòd eſt medicina, & ſecundum hoc non omnes tenẽtur ad confeſſionem, ſed illi tantùm, qui peccatum mortale incurrunt poſt baptiſmum. Alio modo, ex præcepto iuris poſitiui, & ſic tenentur ex inſtitutione Eccleſiæ edita in concilio generali ſub Innoc. 3. tum vt quilibet peccatorem ſe recognoſceret, quia omnes peccauerunt & egent gratia Dei, tum vt cum maiori reuerentia ad Euchariſtiam accedatur, tum vt eccleſiarum rectoribus ſui ſubditi innoteſcant, ne lupus intra gregem lateat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis homo in hac mortali vita poſt baptiſmum naufragium euadere poſſit, quod eſt peccatum mortale: non tamen euadere poteſt venialia quibus ad naufragium diſponitur, contra quæ etiam pœnitentia ordinatur: & ideo manet pœnitentiæ locus etiam in illis qui non mortaliter peccant, & per conſequens confeſſionis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd nullus eſt qui non habeat iudicem Chriſtum, cui per ſuum vicariũ confiteri debet, qui quamuis eo inferior ſit, inquantum prælatus eſt, tamen eſt eo ſuperior, inquãtum peccator eſt ipſe, & ille Chriſti miniſter.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex vi ſacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, ſed ex inſtitutione eccleſiæ quando non habet alia quæ confiteatur. Vel poteſt dici ſecundum quoſdam, quod ex decre. prædicta non obligantur niſi illi qui habent peccata mortalia, quod patet ex hoc quod dicit, quòd debet omnia peccata confiteri, quod de venialibus intelligi non poteſt: quia nullus omnia confiteri poteſt, & ſecundum hoc ille, qui non habet mortalia, non tenetur ad confeſſionem venialium, ſed ſufficit ad præceptum eccleſię implendum vt ſe ſacerdoti repræſentet, & ſe oſtendat abſque conſcientia mortalis eſſe, & hoc ei pro confeſſione reputatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis poſsit confiteri peccatum quod non habet.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquis licitè poſſit confiteri peccatum, quod non habet: quia vt dicit Greg. Bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt: ergo ad bonam mentem pertinet, vt de illis culpis ſe accuſet, quas non commiſit. *Thom. 4. d. 21. q. 2. artic. 3.*

¶ 2 Præterea, Aliquis per humilitatem reputat ſe deteriorem aliquo, qui eſt manifeſtus peccator, & in hoc eſt cõmendandus: ſed quod corde quis æſtimat, licet ore confiteri. Ergo licitè poteſt confiteri ſe habere grauius peccatum quàm habeat.

¶ 3 Præterea, Aliquis aliquando dubitat de peccato aliquo, vtrum ſit mortale vel veniale, & talis debet de illo, vt videtur, confiteri, vt de mortali: ergo aliquis debet confiteri aliquando peccatum quod non habet.

¶ 4 Præterea, Satisfactio ex confeſſione ordinatur: ſed aliquis poteſt ſatisfacere de peccato, quod non cõmiſit: ergo etiam poteſt confiteri peccatum quod non fecit.

SED CONTRA, Quicunque dicit ſe feciſſe, quod non fecit, mentitur: ſed nullus in confeſſione mentiri debet, cùm omne mendacium ſit peccatum: ergo nullus debet confiteri peccatum quod non fecit.

¶ Præterea, In iudicio exteriori non debet aliquod crimen aliter impingi quod non poteſt per teſtes idoneos probari: ſed teſtis in foro pœnitentiæ eſt conſcientia: ergo aliquis non debet ſe accuſare de peccato, quod conſcientia non habet.

CONCLVSIO.

Peccatum quod quis non habet, nullatenus confiteri licet.

RESPONDEO dicendũ, quòd per confeſſionẽ debet pœnitens ſe confeſſori ſuo manifeſtare: ille autem, qui aliud ſacerdoti de ſe loquitur, quàm ſua conſcientia habeat, ſiue in bonum, ſiue in malum, non ſe ſacerdoti manifeſtat,

alia, quàm alij homines, niſi ad quæ ex voto ſe obligauerunt.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd Hug. loquitur de illis, qui ſine ſacramento decedunt.

Ad secvndvm dicendum, quòd non eſt de neceſſitate ſalutis corporalis quod ſtatim medicum quærat, niſi quando neceſſitas curationis incumbit: & ſimiliter ad morbum ſpiritualem.

Ad tertivm dicendũ, quòd retentio rei alienæ inuito domino cõtrariatur præcepto negatiuo, quod obligat ſemper, & ad ſemper: & ideo tenetur ſemper ad ſtatim reddendum. Secus eſt autem de impletione præcepti affirmatiui, quod obligat ſemper, & non ad ſemper. Vnde non tenetur ad ſtatim implendum.

Articvlvs VI.

Vtrum poſsit cum aliquo diſpenſari, quòd non confiteatur.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd poſſit cum aliquo diſpenſari ne confiteatur homini peccata. Præcepta enim quæ ſunt de iure poſitiuo, ſubiacent diſpenſationi prælatorum Eccleſiæ, ſed confeſſio eſt huiuſmodi, vt ex dictis patet: ergo poteſt diſpenſari cum aliquo, vt non confiteatur.

¶ 2 Præterea, Illud quod ab homine inſtitutum eſt, poteſt etiam ab homine diſpẽſationem recipere, ſed confeſſio non legitur à Deo inſtituta, ſed ab homine. Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata veſtra: habet autem Papa poteſtatem diſpenſandi in his quę per Apoſtolos inſtituta ſunt: ſicut patet de bigamis: ergo etiam poteſt cum aliquo diſpenſari ne confiteatur.

Sed contra, Pœnitentia, cuius pars eſt confeſſio, eſt ſacramentum neceſſitatis, ſicut Baptiſmus: cùm ergo in Baptiſmo nullus diſpenſare poſſit, nec in confeſſione aliquis diſpenſare poterit.

Conclvsio.

Non poteſt aliqua humana authoritate diſpenſari, vt quis nunquam confiteatur, cùm ſit confeſsio ex diuino iure ad hominum ſalutem neceſſaria.

Respondeo dicendum, quòd miniſtri Eccleſiæ inſtituuntur in Eccleſia diuinitus fundata: & ideo inſtitutio Eccleſiæ præſupponitur ad operationẽ miniſtrorum, ſicut opus creationis præſupponitur ad opus naturæ: & quia Eccleſia fundatur in fide & in ſacramentis, ideo ad miniſtros, nouos articulos fidei edere, aut editos remouere, aut noua ſacramenta inſtituere, aut inſtituta remouere, non pertinet: ſed hoc eſt poteſtatis excellentiæ, quæ ſoli debetur Chriſto, qui eſt Eccleſiæ fundamentũ. Et ideo ſicut papa non poteſt diſpenſare, vt aliquis ſine Baptiſmo ſaluetur. ita nec quòd ſaluetur ſine confeſſione, ſecundum quòd obligat vi ſacramenti. Sed poteſt diſpenſare in cõfeſſione, ſecundum quòd obligatur de præcepto eccleſiæ vt poſſit ad diutius confeſſionem differre, quam ab eccleſia inſtitutum ſit.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd præcepta diuini iuris non minus obligant, quàm præcepta iuris naturalis: vnde ſicut non poteſt diſpẽſari in iure naturali, ita nec in iure poſitiuo diuino.

Ad secvndvm dicendum, quòd præceptum de confeſſione non eſt ab homine primo inſtitutum: quamuis ſit à Iacobo promulgatum: ſed à Deo inſtitutionem habuit, quamuis expreſſa ipſius inſtitutio non legatur: tamen quædã præfiguratio ipſius inuenitur, & in hoc quòd Ioanni confitebantur peccata qui Baptiſmo ipſius ad gratiam Chriſti præparabantur: & in hoc quòd dominus ſacerdotibus leproſos tranſmiſit: qui quamuis non eſſent noui Teſtamenti ſacerdotes, tamen in eis noui Teſtamenti ſacerdotium ſignabatur.

QVÆSTIO VII.

De Confeſsionis quiditate, in tres articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de quiditate confeſſionis. Et circa hoc tria quæruntur.

¶ Primò, vtrum Auguſtinus conuenienter definiat confeſſionem.

¶ Secundò, vtrũ confeſſio ſit actus virtutis.

¶ Tertiò, vtrum confeſſio ſit actus pœnitentiæ virtutis.

Articvlvs I.

Vtrum Auguſtinus conuenienter definiat confeſsionem.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd Auguſtinus inconuenienter definiat confeſſionem dicens: Confeſſio eſt per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur. Morbus enim contra quem confeſſio ordinatur, peccatum eſt: ſed peccatum aliquando eſt apertũ: ergo non debuit dicere morbum latentem eſſe, cuius confeſſio eſt medicina. *Tho. vbi ſup. ar. 2. q. 1. & ſequent.*

¶ 2 Pręterea, Principium pœnitentię eſt timor: ſed cõfeſſio eſt pars pœnitentię, ergo non debuit pro cauſa confeſſionis ponere ſpem, ſed magis timorem.

¶ 3 Præterea, Illud quod ſub ſigillo ponitur, non aperitur, ſed magis clauditur: ſed peccatum quod quis cõfitetur, ſub ſigillo confeſſionis ponitur: ergo non aperitur in confeſſione peccatum ſed magis clauditur.

¶ 4 Præterea, Inueniuntur aliæ quædam definitiones ab iſta differẽtes. Greg. enim dicit quod confeſſio eſt peccatorum deteſtatio & ruptio vulneris. Quidam verò dicunt, quòd confeſſio eſt coram ſacerdote legitima peccatorum declaratio. Quidam autem dicunt ſic: Confeſſio eſt ſacramentalis delinquentis accuſatio ex erubeſcentia, & per claues eccleſiæ ſatisfactoria, obligans ad peragendã pœnitentiam iniunctam: ergo videtur quòd præaſſignata definitio, cùm non omnia contineat, quæ in his continẽtur, inſufficiens ſit.

Conclvsio.

Confeſsio eſt per quam latens morbus ſpe veniæ aperitur.

Respondeo dicendum, quòd in actu confeſſionis plura conſideranda occurrunt. Primò, ipſa ſubſtantia actus ſiue genus eius, quod eſt manifeſtatio quædam. Secundò, de quo fit, ſcilicet peccato. Tertiò, cui fiat, ſcilicet ſacerdoti. Quartò, cauſa eius, ſcilicet ſpes veniæ. Quintò effectus, ſcilicet abſolutio à parte pœnæ, & obligatio ad aliam partem exoluendam. In prima ergo diffinitione Augu. tangitur & ſubſtantia actus in apertione, & de quo fit cõfeſſio, cum dicitur morbus latens, & cauſa in ſpe veniæ, & in alijs diffinitionibus tangitur aliqua de illis quinque aſſignatis, vt cuilibet inſpicienti patet.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd quamuis ſacerdos aliquando ſciat eius peccatum vt homo, non tamen ſcit vt Chriſti vicarius. Sicut etiam iudex aliquando ſcit aliquid vt homo, quod neſcit vt iudex: & quãtum ad hoc quod per confeſſionem aperitur, aliquando ſcit aliquid vt homo, quod neſcit vt iudex. Vel dicendum, quod quamuis actus exterior in aperto ſit, actus tamen interior qui principiũ eſt actus exterioris in occulto eſt, & ideò oportet quod per confeſſionem aperiatur.

Ad secvndvm dicendũ, quòd confeſſio præſupponit charitatem: qua quis viuus efficitur, vt in litera dicitur. Contritio autem eſt in qua datur charitas: timor autem ſeruilis qui eſt ſine ſpe, & eſt præuius ad charitatem, ſed habens charitatem magis mouetur ex ſpe, quàm ex timore: & ideò cauſa confeſſionis ponitur potius ſpes, quàm timor.

Ad

AD TERTIVM dicendum, quòd peccatum in qualibet confeſſione aperitur ſacerdoti, & clauditur alijs confeſſionis ſigillo.

AD QVARTVM dicendum, quòd non oportet in qualibet diffinitione omnia tangere, quæ ad rem diffinitam concurrunt, & ideo inueniuntur quædam definitiones: ſiue aſſignationes datæ penes vnam cauſam, quędam penes aliam.

ARTICVLVS II.

Vtrum confeſſio ſit actus virtutis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non ſit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis eſt de iure naturali, quia ad virtutes apti ſumus à natura: vt Philoſophus dicit in 2. Ethi. ſed cõfeſſio non eſt de iure naturali: ergo non eſt actus virtutis.

¶ 2 Præterea, Actus virtutis magis conuenire poteſt innocenti, quàm ei qui peccauit: ſed confeſſio peccati de qua loquimur, non poteſt innocenti conuenire: ergo non eſt actus virtutis.

¶ 3 Præterea, Gratia, quæ eſt in ſacramentis, aliquo modo differt à gratia, quæ eſt in virtutibus & donis: ſed confeſſio eſt pars ſacramenti: ergo non eſt actus virtutis.

SED CONTRA, Præcepta legis ſunt de actibus virtutum. ſed confeſſio cadit ſub præcepto: ergo eſt actus virtutis.

¶ Præterea, Non meremur, niſi actibus virtutum, ſed confeſſio eſt meritoria, quia cœlũ aperit: vt in litera Magiſter dicit: ergo videtur quòd ſit actus virtutis.

CONCLVSIO.

Confeſſio, quò vera eſt, eo actus virtutis eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid dicatur actus virtutis, vt prius dictũ eſt, ſufficit quòd in ſui ratione aliquam conditionem implicet, quę ad virtutem pertineat, quamuis autem non omnia quæ ad virtutem requiruntur importet confeſſio, tamen importat ex ſuo nomine manifeſtationem alicuius, quod in conſcientia tenet aliquis: ſic enim ſimul in vnum os & cor conueniunt. Si enim quis aliquid proferat ore, quod corde non teneat, non eſt confeſſio, ſed fictio: hęc autem conditio ad virtutem pertinet, vt aliquis ore confiteatur quod corde tenet: & ideò confeſſio eſt bonum ex genere, & eſt actus virtutis: ſed tamen poteſt malefieri niſi aliis debitis circunſtantijs veſtiatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad confeſſionem modo debito faciendam vt oportet, & cuius oportet, & quando in generali inclinat ratio naturalis, & ſecundũ hoc confeſſio eſt de iure naturali: ſed determinatio circunſtantiarum quando, & quomodo, & quid confiteri oporteat, & cui: hoc eſt ex inſtitutione iuris diuini, de qua loquimur: & ſic patet quòd ius naturale inclinat ad confeſſionem, mediante iure diuino, quo circunſtantiæ determinantur: ſicut etiam in omnibus eſt, quæ ſunt de iure poſitiuo.

AD SECVNDVM dicendum, quod illius virtutis, cuius obiectum eſt peccatum commiſſum, quamuis habitum poſſit innocens habere, tamẽ actum non habet innocentia permanente: & ideo etiam confeſſio peccatorũ, de qua nunc loquimur, non competit innocenti: quamuis ſit actus virtutis.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis gratia ſacramentorum & gratia virtutum ſit alia, & alia: non tamen ſunt contrariæ, ſed diſparatæ. Et ideo non eſt inconueniens vt idem ſit actus virtutis, ſecundum quòd ex libero arbitrio gratia informato procedit: & ſic ſacramentum vel pars ſacramenti, ſecundum quòd eſt medicina in remedium peccati ordinata.

ARTICVLVS III.

Vtrum confeſſio ſit actus pœnitentiæ virtutis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non ſit actus pœnitentiæ virtutis: quia actus illius virtutis eſt quę eſt cauſa eius: ſed cauſa confeſſionis eſt ſpes venię, vt ex definitione inducta apparet: ergo videtur quòd ſit actus ſpei & non pœnitentiæ

¶ 2 Præterea, Verecundia eſt pars temperantiæ, ſed cõfeſſio ex erubeſcentia operatur, vt ex præaſſignata definitione apparet: ergo eſt actus temperantiæ & non pœnitentiæ.

¶ 3 Præterea, Actus pœnitentiæ innititur diuinæ miſericordiæ: ſed confeſſio magis innititur ſapiẽtiæ propter veritatem, quæ in ipſa eſſe debet. ergo non eſt actus pœnitentiæ.

¶ 4 Præterea, Ad pœnitentiam mouet articulus de iudicio propter timorem, qui pœnitentiæ origo eſt: ſed ad cõfeſſionem mouet articulus de vita æterna: quia eſt propter ſpem veniæ: ergo non eſt actus pœnitentiæ.

¶ 5 Præterea, Ad virtutem veritatis pertinet, vt oſtẽdat ſe quis talem qualis eſt, ſed hoc facit confitens: ergo eſt actus virtutis, quæ dicitur veritas, & non pœnitentiæ.

SED CONTRA, Pœnitentia ordinatur ad deſtructionem peccati, ſed ad hoc idem ordinatur confeſſio: ergo eſt actus pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

Confeſſio eſt actus virtutis pœnitentia elicitus, quamuis ſecundum alias rationes ad multas virtutes pertinere poſſit.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc in virtutibus conſiderandum eſt, quod quando ſupra obiectum virtutis additur ſpecialis ratio boni & difficilis, requiritur ſpecialis virtus, ſicut magni ſumptus ad magnificentiam pertinent: quamuis communiter ſumptus mediocres & donationes pertineant ad liberalitatem: vt patet ſecundo Ethicorum & quarto. Et ſimiliter eſt in confeſſione veri, quæ quamuis ad veritatem virtutis pertineat abſolutè, tamen ſecundum quod aliqua ratio boni additur, ad aliam virtutem pertinere incipit: & ideò dicit philoſophus 4. Ethicorum, Quod confeſſio, quæ fit in iudiciis, non pertinet ad veritatis virtutem, ſed magis ad iuſtitiam: & ſimiliter confeſſio beneficiorum Dei in laudem diuinam non pertinet ad virtutem veritatis, ſed ad virtutem latriæ: & ita etiam confeſſio peccatorum ad remiſſionem eorum conſequendam non pertinet elicitiuè ad virtutem veritatis, vt quidam dicunt: ſed ad virtutem pœnitentiæ, imperatiuè autem ad multas virtutes pertinere poteſt, ſecundum quòd in finem multarum virtutũ trahi poteſt confeſſionis actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſpes eſt confeſſionis cauſa: non ſicut eliciens, ſed ſicut imperans.

AD SECVNDVM dicendum, quòd erubeſcentia in illa definitione non ponitur quaſi cauſa confeſſionis, cùm magis nata ſit impedire confeſſionis actum: ſed magis quaſi concauſa ad liberandum à pœna, inquantum ipſa erubeſcentia pœna quædam eſt: ſicut etiam claues Eccleſiæ concauſæ confeſſionis ad hoc ſunt.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſecundum quandam adaptationẽ partes pœnitentiæ tribus attributis perſonarum adaptari poſſunt: vt contritio miſericordiæ, vel bonitati reſpondeat propter dolorem de malo: confeſſio ſapientiæ propter veritatis manifeſtationẽ, ſatisfactio potentiæ propter ſatisfaciendi laborem: & quia contritio eſt prima pars pœnitentiæ, & efficaciam aliis partibus præbens: ideo eodem modo iudicatur de toto pœnitentia, ſicut de contritione.

AD QVARTVM dicendũ, quòd quia confeſſio magis ex ſpe procedit, quàm ex timore: ideo magis innititur articulo de vita æterna, quam reſpicit ſpes, quàm articulo de iudicio, quod reſpicit timor: quamuis pœnitentia ratione contritionis econuerſo ſe habeat.

AD QVINTVM patet ſolutio ex dictis.

QVÆSTIO VIII.

De Miniſtro confeſsionis in ſeptem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de miniſtro confeſſionis.

¶ Circa quod quæruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrum neceſſarium ſit confiteri ſacerdoti.

¶ Secundò, vtrũ in aliquo caſu liceat aliis quàm ſacerdotibus confiteri.

¶ Tertiò, vtrum extra caſum neceſſitatis poſſit aliquis nõ ſacerdos confeſſionem venialium audire.

¶ Quartò, vtrum ſit neceſſarium, quòd homo confiteatur proprio ſacerdoti.

¶ Quintò, vtrum poſſit aliquis alteri, quàm proprio ſacerdoti confiteri ex priuilegio, vel mãdato ſuperioris.

¶ Sextò, vtrum pœnitens in extremo vitæ ſuæ poſſit abſolui à quolibet ſacerdote.

¶ Septimò, vtrum pœna temporalis taxari debeat ſecundum quantitatem culpæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum neceſſarium ſit confiteri ſacerdoti.

Tho. vbi ſup. art. 3. q. 1. et ſequen.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit neceſſarium ſacerdoti confiteri. Ad confeſſionem enim nõ obligamur niſi ex diuina inſtitutione, ſed diuina inſtitutio nobis proponitur, Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata veſtra: vbi non fit mentio de ſacerdote, ergo non oportet confiteri ſacerdoti.

¶ 2 Præterea, Pœnitentia eſt neceſſitatis ſacramẽtum, ſicut & baptiſmus, ſed in baptiſmo propter neceſſitatis ſacramentum eſt miniſter quilibet homo, ergo & in pœnitentia: ſed miniſtro Eccleſiæ facienda eſt confeſſio, ergo ſufficit cuilibet confiteri.

¶ 3 Præterea, Confeſſio eſt ad hoc neceſſaria, vt taxetur pœnitenti ſatiſfactionis modus, ſed aliquis aliquando non ſacerdos diſcretius poſſet pœnitenti dare ſatiſfactionis modum, quàm multi ſacerdotes. Ergo non eſt neceſſarium quòd confeſſio fiat ſacerdoti.

¶ 4 Præterea, Confeſſio ad hoc eſt ordinata in eccleſia, vt rectores pecorum ſuorũ vultum cognoſcant: ſed quandoque rector vel Prælatus non eſt ſacerdos, ergo cõfeſſio non ſemper facienda eſt ſacerdoti.

SED CONTRA, Abſolutio pœnitentis, propter quã fit confeſſio, nõ fit niſi à ſacerdotibus, quibus claues commiſſæ ſunt. Ergo confeſſio debet fieri ſacerdoti.

¶ Præterea, Confeſſio præfiguratur in Lazari mortui viuificatione: ſed Dominus ſolùm diſcipulis præcepit, vt ſoluerent Lazarum, vt patet Ioann. 11. Ergo ſacerdotibus facienda eſt confeſſio.

CONCLVSIO.

Soli ſacerdoti facienda eſt ſacramentalis confeſsio.

RESPONDEO dicendum, quòd gratia, quæ in ſacramentis datur, à capite in membra deſcendit, & ideo ſolus ille miniſter eſt ſacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet miniſterium ſuper corpus Chriſti verũ, quod ſolius ſacerdotis eſt, qui conſecrare Euchariſtiam poteſt: & ideo cùm in ſacramẽto pœnitentiæ gratia conferatur, ſolus ſacerdos miniſter eſt huiuſmodi ſacramenti, & ideo ei ſoli facienda eſt ſacramentalis confeſſio, quæ miniſtro fieri debet.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod Iacobus loquitur ex præſuppoſitione diuinæ inſtitutionis: & quia diuinitùs inſtitutio præceſſerat de confeſſione ſacerdotibus facienda, per hoc quòd eis poteſtatem remittendi peccata in Apoſtolis dedit, vt patet Ioan. 20. ideo intelligendũ eſt, quòd Iacobus ſacerdotibus confeſſionem eſſe faciendam monuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd baptiſmus eſt magis ſacramentũ neceſſitatis, quã pœnitẽtia, quo ad confeſſionem & abſolutionẽ: quia quãdoque baptiſmus prætermitti non poteſt ſine periculo ſalutis æternæ, vt patet in pueris, qui non habẽt vſum rationis: ſed non eſt ita de confeſſione & abſolutione, quæ tantũ ad adultos pertinent: in quibus contritio cũ propoſito confitendi, & deſiderio abſolutionis ſufficit ad liberandum à morte æterna: & ideo non eſt ſimile de baptiſmo & confeſſione.

AD TERTIVM dicendum, quòd in ſatiſfactione non ſolum attendenda eſt quantitas pœnæ: ſed etiam virtus eius: ſecundum quod eſt pars ſacramenti: & ſic requirit ſacramentorum diſpẽſatorem, quamuis etiam ab alio, quàm à ſacerdote pœna taxari poſſit.

AD QVARTVM dicendum, quòd cognoſcere vultum pecoris, ad duo poteſt neceſſarium eſſe. Primò, quòd coordinetur gregi Chriſti: & ſic cognoſcere vultum pecoris pertinet ad curam & ſolicitudinem paſtoralem, quę incumbit quandoque illis, qui non ſunt ſacerdotes. Secundò, ad hoc quòd prouideatur ei competens medicamentum ſalutis, ſcilicet ſacramentũ Euchariſtiæ: & talia prębere pertinet ad ſacerdotem, & ad talem cognitionem pecoris confeſſio ordinatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum in aliquo caſu liceat alij quàm ſacerdoti confiteri.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in nullo caſu liceat aliis, quàm ſacerdotibus confiteri: quia confeſſio ſacramentalis accuſatio eſt: vt ex ſuppoſita definitione habetur: ſed diſpenſatio ſacramenti ad illum tantùm pertinet, qui eſt ſacramenti miniſter; cum ergo miniſter ſacramẽti proprius ſit ſacerdos, videtur quòd nulli alij ſit confeſſio facienda.

¶ 2 Præterea, Confeſſio in quolibet iudicio ad ſententiam ordinatur: ſed ſententia in foro contentioſo non à ſuo iudice lata, nulla eſt: & ideo non facienda eſt confeſſio niſi iudici: ſed iudex in foro conſcientiæ non eſt niſi ſacerdos, qui habet poteſtatem ligandi & ſoluendi. Ergo non eſt alij confeſſio facienda.

¶ 3 Præterea, In baptiſmo quilibet poteſt baptizare, quia ſi baptizat laicus, etiam abſque neceſſitate non debet à ſacerdote baptiſmus iterari: ſed ſi aliquis cõfiteatur laico in caſu neceſſitatis, iterum tenetur ſacerdoti confiteri, ſi articulum neceſſitatis euadat. Ergo confeſſio non poteſt fieri laico in caſu neceſſitatis.

SED CONTRA eſt, quòd in litera determinatur.

CONCLVSIO.

Non niſi in neceſsitatis articulo alteri quàm ſacerdoti peccatorum confeſsio fieri poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis: ita & pœnitentia. Baptiſmus autem, quia eſt ſacramentum neceſſitatis, duplicem habet miniſtrum: Vnum, cui ex officio baptizare incumbit, ſcilicet ſacerdotem. Alium, cui ratione neceſſitatis, diſpenſatio baptiſmi committitur: & ita etiam miniſter pœnitentiæ, cui cõfeſſio eſt facienda, eſt ſacerdos: ſed in neceſſitate etiam laicus vicem ſacerdotis ſupplet, vt ei confeſſio fieri poſſit.

AD PRIMVM ergo dicendùm, quòd in ſacramento pœnitentiæ, non ſolùm eſt aliquid ex parte miniſtri, ſcilicet abſolutio & ſatiſfactionis iniunctio, ſed etiam aliquid ex parte ipſius, qui ſuſcipit ſacramentum, quod eſt etiam de eſſentia ſacramenti, ſicut contritio & confeſſio. Satisfactio autem iam incipit eſſe à miniſtro, inquãtum eam iniungit: & à pœnitente, inquantum eam implet: & ad plenitudinẽ ſacramenti vtrunque debet cõcurrere, quãdo poſſibile eſt. Sed quãdo neceſſitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte ſua eſt, ſcilicet conteri & cõfiteri cui poteſt, quãuis ſacramentũ perficere nõ poſſit vt faciat id quod ex parte ſacerdotis eſt, abſolutionẽ ſcilicet, defectũ tamẽ ſacerdotis ſummus ſacerdos ſupplet: nihilominus.

nihilominus confeſſio laico ex deſiderio ſacerdotis facta ſacramentalis eſt quodammodo: quamuis non ſit ſacramentum perfectum: quia deeſt ei id quod eſt ex parte ſacerdotis.

Ad secvndvm dicendũ, quòd quamuis laicus non ſit iudex eius, qui ſibi confitetur abſolutè: tamen ratione neceſſitatis accipit iudicium ſuper eum, ſecundum quod confitens ex deſiderio ſacerdotis ſe ei ſubdit.

Ad tertivm dicendum, quòd per ſacramenta homo non ſolùm Deo, ſed eccleſiæ oportet quòd reconcilietur. Eccleſiæ autem reconciliari non poteſt niſi ſanctificatio eccleſiæ ad eum perueniat: in baptiſmo autem ſanctificatio eccleſiæ ad hominem peruenit per ipſum elementum exterius adhibitum, quod verbo vitæ ſanctificatur ſecundum formam Eccleſiæ à quocunque detur: & ideo ex quo ſemel baptizatus eſt à quocunq;, non oportet quòd iterum baptizetur. Sed in pœnitentia eccleſiæ ſanctificatio non peruenit ad hominem niſi per miniſtrũ: quia non eſt ibi aliquod elementum corporale exterius adhibitum, quod ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam conferat: & ideò quamuis ille laico confeſſus in articulo neceſſitatis conſequutus ſit veniam à Deo, eo quòd propoſitum confitendi, quod ſecundum mandatum Dei percepit, ſicut potuit impleuit: non tamen adhuc eccleſiæ reconciliatus eſt, vt ad ſacramenta Eccleſiæ admitti debeat, niſi prius à ſacerdote abſoluatur: ſicut ille qui baptiſmo flaminis baptizatus eſt, ad Euchariſtiã non admittitur. Et ideo oportet quòd iterum confiteatur ſacerdoti, cùm copiam habere potuerit: & præcipuè quia ſacramentum pœnitentiæ perfectũ non fuit. Vnde oportet quòd perficiatur, vt ex ipſa perceptione ſacramenti pleniorem effectum conſequatur, & vt mandatum de pœnitentiæ ſacramento recipiendo impleat.

Articvlvs III.

Vtrum extra caſum neceſſitatis poſsit aliquis non ſacerdos confeſſionem venialium audire.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd extra caſum neceſſitatis non poſſit aliquis non ſacerdos confeſſionem venialium audire. Quia ſacramentum aliquod committitur laico diſpenſandum ratione neceſſitatis: ſed cõfeſſio venialium non eſt de neceſſitate: ergo non committitur laico.

¶ 2 Præterea, Contra venialia ordinatur extrema vnctio, ſicut & pœnitentia: ſed illa non poteſt dari à laico: vt patet Iacobi vltimo: ergo nec confeſſio venialium poteſt ei fieri.

Sed contra eſt quod dicit Beda in litera.

Conclvsio.

Non eſt neceſſarium vt quis ſacerdoti venialia confiteatur, cùm per pectoris tunſionem & aquam benedictam remittantur.

Respondeo dicendum, quod per peccatum veniale homo nec à Deo, nec à ſacramẽto Eccleſiæ ſeparatur: & ideo non indiget nouæ gratiæ collatione ad eius dimiſſionẽ, neque indiget reconciliari eccleſiæ. Et propter hoc non oportet quod venialia aliquis ſacerdoti confiteatur: quia ipſa confeſſio laico facta ſacramẽtale quoddam eſt, quamuis non ſit ſacramentum perfectum, & ex charitate procedens: & talibus natum eſt veniale remitti, ſicut per tunſionem pectoris, & aquam benedictam.

Et per hoc patet ſolutio ad primum: quia venialia non indigent ſacramenti perceptione ad dimiſſionem ſui, ſed ſufficit ibi aliquid ſacramentale, vt aqua benedicta & aliquid huiuſmodi.

Ad secvndvm dicendum, quòd extrema vnctio non datur directè contra veniale nec aliquod ſacramentum.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſit neceſſarium quòd homo confiteatur proprio ſacerdoti.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd non ſit neceſſarium, quòd homo confiteatur proprio ſacerdoti. Gregorius enim dicit: Apoſtolico moderamine & pietatis officio à nobis conſtitutũ eſt quòd ſacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, cõmunionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitẽtiam imponere: atq; peccata ſoluere: ſed monachi non ſunt proprij ſacerdotes aliquorum, cum non habeant curam animarum: ergo cum confeſſio fiat propter abſolutionẽ, ſufficit quòd fiat cuicunque ſacerdoti.

¶ 2 Præterea, Sicut ſacerdos eſt miniſter huius ſacramenti, ita eſt Euchariſtiæ: ſed quilibet ſacerdos poteſt conficere: ergo quilibet poteſt ſacramentum pœnitentiæ miniſtrare: ergo non oportet quòd fiat proprio ſacerdoti.

¶ 3 Pręterea, Illud ad quod determinatè tenemur, non eſt in noſtra electione conſtitutum: ſed ſacerdos cui confiteri tenemur, eſt in noſtra electione conſtitutus: vt patet per Auguſtin. in litera. Dicit enim, Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat ſacerdotem, qui ſciat ſoluere & ligare: ergo videtur quod non ſit neceſſarium quòd ſacerdoti proprio confiteatur aliquis.

¶ 4 Præterea, Quidam ſunt, ſicut Papa, Prælati, qui non videntur habere proprium ſacerdotem: cùm non habeant ſuperiorem, ſed iſti tenentur ad confeſſionem: ergo non ſemper tenetur homo confiteri proprio ſacerdoti.

¶ 5 Pręterea, Illud quod eſt inſtitutum pro charitate, contra charitatem non militat, vt Bernard. dicit, ſed confeſſio quæ pro charitate inſtituta eſt, contra charitatem militaret, ſi homo ad confitendum vni ſacerdoti eſſet obligatus: vt puta ſi peccator ſciat ſacerdotem ſuum hæreticum, aut ſolicitatorem ad malum, aut fragilem qui ad peccatum quod quis confitetur ei, ſit pronus, vel ſi reuelator confeſſionis probabiliter exiſtimetur, vel ſi peccatum contra ipſum commiſſum ſit, de quo quis confiteri debet: ergo videtur quod non ſemper oporteat confiteri proprio ſacerdoti.

¶ 6 Pręterea, In eo quod eſt neceſſarium ad ſalutem, non ſunt homines arctandi, ne impediãtur à via ſalutis: ſed magna arctatio videtur ſi oporteat vni homini confiteri de neceſſitate, & per hoc multi poſſent à confeſſione retrahi, vel timore: vel verecundia, vel aliquo huiuſmodi: ergo cum confeſſio ſit de neceſſitate ſalutis, non debent homines ad hoc arctari (vt videtur) quòd proprio ſacerdoti confiteantur.

Sed contra eſt, decret. Innocen. qui inſtituit quòd omnes vtriuſque ſexus ſemel in anno proprio ſacerdoti confiteantur.

¶ Præterea, Sicut Epiſcopus ſe habet ad diœceſim ſuam, ita ſacerdos ad ſuam parochiam: ſed non licet vni Epiſcopo in diœceſi alterius Epiſcopale officium exercere: ſecundum ſtatuta canonum. ergo non licet vni ſacerdoti parochianum alterius audire.

Conclvsio.

Non modò ſacerdoti, ſed proprio ſacerdoti, qui impetrandi iuriſdictionem & poteſtatem habeat, confiteri peccata neceſſarium eſt.

Respondeo dicendum, quòd alia ſacramenta non conſiſtunt in hoc, quòd ad ſacramentum accedens, aliquid agat, ſed ſolum vt recipiat: ſicut patet in Baptiſmo & huiuſmodi: ſed actus recipientis requiritur ad percipiendum vtilitatem ſacramenti in eo, qui eſt ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus: quaſi remouens prohibẽs, ſcilicet fictionem: ſed in pœnitentia actus accedentis ad ſacramentum eſt de ſubſtantia ſacramenti, eo quo contritio, confeſſio, & ſatiſfactio ſunt pœnitentiæ partes, quę ſunt actus pœnitentis: actus autem noſtri, cùm in nobis

princi-

principium habeat, non poſſunt nobis ab aliis diſpenſari niſi per imperium. Vnde oportet quòd ille, qui diſpenſator huiuſmodi ſacramenti conſtituitur, ſit talis, qui poſſit imperare aliquid agendum. Imperium autem non competit alicui in alium, niſi qui habet ſuper eum iuriſdictionem: & ideo de neceſſitate huius ſacramenti eſt, non ſolùm vt miniſter habeat ordinem ſicut in aliis ſacramentis, ſed etiam quòd habeat iuriſdictionē. Et ideo ſicut ille, qui non eſt ſacerdos, non poteſt hoc ſacramentū conferre, ita nec ille qui non habet iuriſdictionē. Et propter hoc oportet ſicut ſacerdoti, ita proprio ſacerdoti confeſſionem fieri: cùm enim ſacerdos non abſoluat niſi ligando ad aliquid faciendum, ille ſolus poteſt abſoluere, qui poteſt per imperium ad aliquid faciendum ligare.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Gregorius loquitur de illis monachis, qui iuriſdictionem habent, vt pote quibus alicuius parochiæ cura eſt commiſſa: de quibus aliqui dicebant, quòd hoc ipſo quòd monachi erant, non poterant abſoluere, & pœnitentias iniungere, quod falſum eſt.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſacramentum Euchariſtiæ non requirit imperium in aliquem hominē, ſecùs autem eſt in hoc ſacramento, vt dictum eſt: & ideò ratio non ſequitur: & tamen non licet Euchariſtiam ab alio, quàm à proprio ſacerdote accipere, quamuis verum ſit ſacramentum quod ab eo percipitur.

Ad tertivm dicendum, quòd electio diſcreti ſacerdotis non eſt nobis commiſſa, vt noſtro arbitrio facienda, ſed de licentia Superioris, ſi fortè proprius ſacerdos eſſet minus idoneus ad apponendum peccato ſalutare remedium.

Ad qvartvm dicendum, quòd prælatis incumbit ſacramenta diſpenſare, quæ non niſi mundi tractare debent: ideo conceſſum eſt eis à iure, quòd poſſunt ſibi eligere proprios ſacerdotes confeſſores; qui quantum ad hoc ſunt eis ſuperiores, ſicut & vnus medicus ab alio curatur, non inquantum medicus, ſed inquantum infirmus.

Ad qvintvm dicendum, quòd in caſibus illis in quibus probabiliter timet pœnitens periculum ſibi vel ſacerdoti ex confeſſione ei facta, debet recurrere ad Superiorem: vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi. quòd ſi licentiam habere non poſſit, idem eſt iudicium, quod de illo, qui non habet copiam ſacerdotis: vnde magis debet eligere laico confiteri. nec in hoc tranſgreditur aliquod præceptum Eccleſiæ: quia præcepta iuris poſitiui non ſe extendūt vltra intentionem præcipientis, quæ eſt finis præcepti, hoc autem eſt charitas ſecundum Apoſtolum. Nec aliqua iniuria fit etiam ſacerdoti, quia priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate.

Ad sextvm dicendum, quòd in hoc quod oportet proprio ſacerdoti confiteri, non arctatur via ſalutis: ſed ſufficiens ad ſalutem via ſtatuitur. Peccaret autem ſacerdos, ſi non eſſet facilis ad præbendum licentiam alteri confiteri, quia multi ſunt adeò infirmi, quòd potius ſine confeſſione morerentur, quàm tali ſacerdoti confiterentur: vnde illi qui ſunt nimis ſoliciti, vt conſcientias per confeſſionem ſubditorum ſciant, multis damnationis laqueum iniiciunt, & per conſequens ſibiipſis.

Articvlvs V.

Vtrum aliquis poſſit alteri, quàm proprio ſacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato ſuperioris.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd non poſſit aliquis alteri quàm proprio ſacerdoti, confiteri, etiā ex priuilegio vel mandato ſuperioris. Quia non poteſt aliquod priuilegium indulgeri in præiudicium alterius, ſed hoc eſſet in præiudicium alterius ſacerdotis, ſi alius confeſſionem ſubditi ſui audiat. ergo non poteſt per priuilegium ſeu licentiam ſeu mandatum ſuperioris obtineri.

¶ 2 Præterea, Illud per quod impeditur diuinum mandatum, non poteſt per mandatum vel priuilegium alicuius hominis concedi: ſed mandatum diuinum eſt ad rectores Eccleſiarum, vt diligenter vultū pecoris ſui agnoſcant: Prouer. 7. quod impeditur ſi alius quàm ipſe confeſſionem eius audiat. ergo hoc non poteſt per alicuius hominis priuilegium vel mandatum ordinari.

¶ 3 Præterea, Ille qui audit confeſſionem alicuius, eſt proprius iudex eius, aliàs non poſſet eum ligare & ſoluere: ſed vnius hominis non poſſunt eſſe plures proprij ſacerdotes vel iudices: quia tunc tenetur pluribus obedire, quod eſt impoſſibile, ſi contraria præciperent, vel incompoſſibilia. ergo non poteſt aliquis confiteri niſi proprio ſacerdoti, etiam ex ſuperioris licentia.

¶ 4 Præterea, Iniuriam ſacramento facit, qui ſacramentum iterat ſuper eadem materia, vel ad minus inutiliter facit: ſed qui confeſſus eſt alij ſacerdoti, tenetur iterum confiteri proprio ſacerdoti, ſi petat: quia non eſt abſolutus ab obedientia, qua ei tenetur: ad hoc ergo non poteſt licitè fieri, quòd alij quàm proprio ſacerdoti confiteatur.

Sed contra, Ea, quæ ſunt ordinis, poſſunt habenti ſimilem ordinem committi ab eo, qui ea facere poteſt: ſed ſuperior, vt Epiſcopus, poteſt confeſſionem audire illius, qui eſt de parochia alicuius presbyteri: quia etiam aliquando aliqua ſibi reſeruat, cùm ſit ille principalior rector. ergo etiam poteſt committere alicui ſacerdoti quòd ipſum audiat.

¶ Præterea, Quicquid poteſt inferior, poteſt ſuperior: ſed ipſe ſacerdos poteſt ſuo parochiano dare licentiam quòd alteri confiteatur. ergo multò fortiùs eius ſuperior hoc poteſt.

¶ Præterea, Poteſtatem quam habet ſacerdos in populo, habet ab Epiſcopo: ſed ex illa poteſtate poteſt confeſſionem audire: ergo & eadem ratione alius, cui epiſcopus poteſtatem concedit.

Conclvsio.

Poteſt aliquis ex priuilegio, vel ſuperioris mandato, alij quàm proprio ſacerdoti ſuo confiteri peccata, & ab illo abſolui.

Respondeo dicendum, quòd ſacerdos aliquis poteſt dupliciter impediri, ne alicuius confeſſionem audiat. Vno modo propter defectum iuriſdictionis. Alio modo propter impedimentum executionis ordinis; ſicut excommunicati, & degradati, & huiuſmodi: quicunque autem iuriſdictionem habet, poteſt ea quæ ſunt iuriſdictionis committere: & ideo ſi aliquis impediatur, quòd alterius confeſſionem audire non poſſit per iuriſdictionis defectum, poteſt ſibi per quemcunque iuriſdictionem habentem immediatam in illos committi, quòd confeſſionem audiat & abſoluat: ſiue per ipſum ſacerdotem, ſiue per Epiſcopum, ſiue per Papam. Si autem propter executionis ordinis impedimentum audire non poſſit, poteſt ſibi concedi, quòd confeſſionem audiat per eū, qui impedimentum remouere poteſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd præiudicium non fit alicui, niſi ei ſubtrahatur, quod eſt in fauorem eius indultum. Iuriſdictionis autem poteſtas nō eſt commiſſa alicui homini in fauorem, ſuum, ſed in vtilitatem plebis, & honorem Dei. Et ideo ſi ſuperioribus prælatis expedire videatur ad ſalutem plebis & honorem Dei promouendum, quòd aliis quæ ſunt iuriſdictionis, committant, in nullo fit præiudicium inferioribus prælatis, niſi illis qui quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, &

ſti, & qui gregi præſunt, non vt eos paſcant, ſed vt ab eis paſcantur.

Ad ſecundum dicendum, quòd rector Eccleſiæ debet vultum pecoris ſui cognoſcere dupliciter. Vno modo per ſolicitam exterioris conuerſationis conſiderationem, qua inuigilare debet ſuper gregem ſibi commiſſum; & in hac cognitione non oportet quòd credat ſubdito, ſed certitudinem facti, inquantum poteſt, inquirat. Alio modo per confeſſionis manifeſtationem, & quantum ad hanc cognitionem, non poteſt maiorem certitudinem accipere, quàm vt ſubdito credat; quia hoc eſt ad ſubueniendum conſcientiæ ipſius. Vnde in foro confeſſionis creditur homini & pro ſe, & contra ſe, non autem in foro exterioris iudicij: & ideo ad hanc cognitionem ſufficit, quòd credat ſubdito dicenti ſe alteri abſoluere valenti fuiſſe confeſſum: & ſic patet quòd talis cognitio pecoris per priuilegium alteri indultum de cōfeſſione audienda non impeditur.

Ad tertium dicendum, quòd inconueniens eſſet, ſi duo æqualiter ſuper eandem plebem conſtituantur; ſi autem inæqualiter, non eſt inconueniens, & ſecundum hoc ſuper eandem plebem immediatè ſunt, & ſacerdos parochialis, & Epiſcopus, & Papa, & quilibet eorum poteſt ea quæ ſunt iuriſdictionis ad ipſum pertinentia, alteri committere. Sed ſi Superior committat, qui & principalior eſt, dupliciter poteſt committere. aut ita quòd eum vice ſui conſtituat, ſicut Papa & Epiſcopus ſuos pœnitentiarios conſtituunt: & tunc talis eſt principalior, quàm inferior prælatus: ſicut pœnitentiarius Papæ, quàm Epiſcopus, & pœnitentiarius Epiſcopi, quàm ſacerdos parochialis, & magis tenetur ei confitens obedire. Alio modo, vt eum coadiutorem illius ſacerdotis conſtituat, & quia coadiutor ordinatur ad eum, cui coadiutor datur, ideo coadiutor eſt minus principalis: & ideo pœnitens non tantùm obedire tenetur ei, quantum proprio ſacerdoti.

Ad quartum dicendum, quòd nullus tenetur confiteri peccata, quæ non habet: & ideo ſi aliquis pœnitentiario Epiſcopi, vel alteri ab Epiſcopo commiſſionem habenti confeſſus fuerit, cùm ſint ſibi dimiſſa peccata, & quo ad Eccleſiam, & quo ad Deum, non tenetur confiteri proprio ſacerdoti, quantumcunque petat: ſed propter ſtatutum Eccleſiæ de confeſſione facienda proprio ſacerdoti ſemel in anno, eodem modo ſe debet habere, ſicut & ille, qui habet ſolùm venialia. Talis enim ſolùm venialia confiteri debet, vt quidam dicunt; vel profiteri ſe à peccato mortali immunem, & ſacerdos ei in foro conſcientiæ credere debet, & tenetur. Si tamen iterum confiteri teneretur, non fruſtra primò confeſſus fuiſſet: quia quantò pluribus ſacerdotibus cōfitetur quis, tantò plus de pœna remittitur ei: tum ex erubeſcentia confeſſionis, quæ in pœnam ſatisfactoriam computatur, tum ex vi clauium. Vnde toties poſſet confiteri, quòd ab omni pœna liberaretur, nec reiteratio facit iniuriam ſacramento, niſi in quo ſanctificatio adhibetur, vel per characteris impreſſionem, vel per materiæ conſecrationem, quorum neutrum eſt in pœnitentia: vnde bonum eſt quòd ille qui auctoritate Epiſcopi confeſſionem audit, inducat confitentem quòd confiteatur proprio ſacerdoti: quod ſi noluerit, nihilominus eum abſoluere debet.

Articvlvs VI.

Vtrum pœnitens poſſit in fine vitæ à quolibet ſacerdote abſolui.

Tho. 4. diſt. 20 q. vnica, ar. 1. q. 2.

Ad sextum ſic proceditur. Videtur quòd in fine vitæ pœnitens non poſſit à quolibet ſacerdote abſolui. Quia ad abſolutionem requiritur aliqua iuriſdictio, vt dictum eſt: ſed ſacerdos non acquirit iuriſdictionem ſuper illum, qui in fine pœnitet. ergo nemo poteſt eum abſoluere.

¶ 2 Præterea, Ille qui ſacramentum Baptiſmi in articulo mortis ab alio, quàm proprio ſacerdote recipit, non debet à proprio ſacerdote iterum baptizari. Si ergo quilibet ſacerdos in articulo mortis poſſit abſoluere à quolibet peccato, non debet pœnitens, ſi euadit, ad ſuum ſacerdotem recurrere, quod falſum eſt: quia aliàs ſacerdos non haberet cognitionem de vultu pecoris ſui.

¶ 3 Præterea, In articulo mortis ſicut licet alieno ſacerdoti baptizare, ita etiam non ſacerdoti: ſed non ſacerdos nunquam poteſt abſoluere in foro pœnitentiali: ergo nec ſacerdos in articulo mortis eum, qui non eſt ſibi ſubditus.

Sed contra, Neceſſitas ſpiritualis eſt maior, quàm corporalis: ſed aliquis in neceſſitate vltima poteſt aliorum rebus vti, etiam inuitis dominis ad ſubueniendum corporali neceſſitati: ergo & in articulo mortis ad ſubueniendum ſpirituali neceſſitati poteſt à non ſuo ſacerdote abſolui. Præterea, Ad idem ſunt auctoritates poſitæ in litera.

Conclvsio.

Poteſt pœnitens à quouis ſacerdote in mortis articulo non modo à peccatis omnibus abſolui, ſed à qualibet excommunicatione à quocunque ſit lata.

Respondeo dicendum, quòd quilibet ſacerdos, quantum eſt de virtute clauium, habet poteſtatem indifferenter in omnes, & quantum ad omnia peccata: ſed quòd non poſſit omnes ab omnibus peccatis abſoluere, hoc eſt, quia per ordinationem Eccleſiæ habet iuriſdictionem limitatam, vel omnino nullam habet: ſed quia neceſſitas legem non habet, ideo quando neceſſitatis articulus imminet, per Eccleſiæ ordinationem non impeditur, quin abſoluere poſſit, ex quo habet claues etiam ſacramentaliter, & tantum conſequitur ex abſolutione alterius, ſicut ſi à proprio ſacerdote abſolueretur: nec ſolùm à peccatis tunc poteſt à quolibet ſacerdote abſolui, ſed etiam ab excommunicatione à quocunque ſit lata: & hæc abſolutio etiam ad iuriſdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis Eccleſiæ coarctatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquis poteſt vti iuriſdictione alterius ex eius voluntate: quia ea quæ iuriſdictionis ſunt, committi poſſunt. Vnde quia Eccleſia accepta, vt quilibet ſacerdos abſoluere poſſit in articulo mortis: ideò ex hoc ipſo quis vſum iuriſdictionis habet, quamuis iuriſdictione careat.

Ad secundum dicendū, quòd non oportet eum recurrere ad proprium ſacerdotem, vt iterum à peccatis ſoluatur, à quibus in articulo mortis abſolutus eſt: ſed vt innoteſcat ei, quòd eſt abſolutus. Nec ſimiliter oportet quòd abſolutus ab excommunicatione ad iudicem vadat, qui aliàs abſoluere potuiſſet, abſolutionem petens, ſed ſatisfactionem offerens.

Ad tertium dicendum, quòd Baptiſmus habet ex ipſa ſanctificatione materiæ efficacia: & ideo à quocunque conferatur alieno, ille ſacramentum recipit: ſed vis ſacramentalis pœnitentiæ conſiſtit in ſanctificatione miniſtri: & ideo ille qui laico confitetur, quamuis impleat quod ex parte eſt de ſacramentali confeſſione, tamē ſacramentalem abſolutionem non conſequitur: & ideo aliquid valet ei quantum ad diminutionem pœnæ, quæ fit per confeſſionis meritum & pœnam: ſed non conſequitur diminutionem illam pœnæ, quæ eſt ex vi clauium: & ideo oportet quòd iterū ſacerdoti confiteatur, & magis ſic confeſſus diſcedēs punitur poſt hanc vitam, quàm ſi ſacerdoti fuiſſet confeſſus.

Articvlvs VII.

Vtrum pœna taxetur ſecundum quantitatem culpæ.

Ad septimum ſic proceditur. Videtur quòd pœna temporalis, cuius reatus poſt pœnitentiam manet, non taxetur ſecundum quantitatem culpæ.

Tho. 4 diſt. 20. q. 1. ar. 2. q. 1.

pæ. Taxatur enim ſecundum quantitatem delectationis, quæ fuit in peccato, vt patet Apocalyp. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delitiis fuit, tantùm date illi tormentum & luctum: ſed quandoque vbi eſt maior delectatio, ibi eſt minor culpa: quia peccata carnalia plus habent delectationis, quàm ſpiritualia, ſecundum Gregorium. ergo pœna non taxatur ſecundum quantitatem culpæ.

¶ 2 Præterea, Eodem modo aliquis obligatur ad culpã per peccata mortalia in noua lege & veteri: ſed in vet. leg. debebatur pro peccatis pœna ſeptem dierum, vt ſcilicet ſeptẽ diebus immundi eſſent pro vno peccato mortali: cùm ergo in nouo Teſtamento imponatur pœna ſeptennis pro vno peccato mortali, videtur quòd quantitas pœnæ non reſpiciat quantitatem culpæ.

¶ 3 Præterea, Maius eſt peccatum homicidij in laico, quàm fornicationis in ſacerdote: quia circunſtantia, quæ ſumitur ex ſpecie peccati, magis aggrauat, quàm quę ſumitur ex conditione perſonæ, ſed laico pro homicidio imponitur ſeptennis pœnitentia, ſed ſacerdoti decem annorum, ſecundum canones: ergo pœna non taxatur ſecundum quantitatem culpæ.

¶ 4 Præterea, Maximum peccatum eſt quod in ipſum corpus Chriſti committitur: quia tantò grauiùs quis peccat quantò maior eſt in quem peccatur: ſed pro effuſione ſanguinis Chriſti in ſacramento altaris contenti iniungitur pœnitentia quadraginta dierum vel parù amplius, pro fornicatione ſimplici iniungitur pœnitentia ſeptennis, ſecundum Can. ergo quantitas pœnæ non reſpondet quantitati culpæ.

SED CONTRA, Iſa. 27. In menſura contra menſuram cùm abiecta fuerit, iudicabo eam: ergo quantitas iudicij punitionis peccati eſt ſecundum quantitatem culpæ.

¶ Præterea, Homo reducitur ad æqualitatem iuſtitiæ per pœnitentiam inflictã. ſed hoc non eſſet, ſi quantitas culpæ & pœnæ non ſibi reſponderent: ergo vnum alteri reſpondet.

CONCLVSIO.

Secundum quantitatem culpæ tametſi taxanda ſit ſatisfactionis pœna, quæ tamen pœnæ in peccatorum remedium iniunguntur, non ſecundum culpæ quantitatem, ſed conditionem perſonarum taxandæ ſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd pœna poſt dimiſſionem culpæ exigitur ad duo, ſcilicet ad debitum ſoluendum, & ad remedium præſtandum. Poteſt ergo taxatio pœnæ conſiderari quantum ad duo. Primò quantum ad debitum: & ſic quantitas pœnæ radicaliter reſpondet quantitati culpæ, antequam de ea aliquid dimittatur: ſecundum tamen quod per primum eorum, quæ pœnitentiam nata ſunt remittere, plus remittitur, ſecundum hoc per aliud minus remittendum vel ſoluendum reſtat: quia quantò per contritionem plus de pœna dimiſſum eſt, tantò per confeſſionem minus dimittendum reſtat. Secundò, quantum ad remedium vel illius, qui peccauit, vel aliorum, & ſic quandoque pro minori peccato iniungitur maior pœnitentia: vel quia peccato vnius difficilius poteſt reſiſti, quàm peccato alterius: ſicut iuueni imponitur pro fornicatione maior pœna, quàm ſeni, quamuis minus peccet, vel quia in eo peccatum eſt periculoſius, ſicut in ſacerdote, quàm in alio: vel quia multitudo magis prona eſt ad id peccatum: & ideo per pœnam vnius, alij ſunt exterrendi. Pœna ergo in foro pœnitentiæ quantum ad vtrunque taxanda eſt: & ideo non ſemper pro maiori peccato maior pœna imponitur. Sed pœna purgatorij ſolùm eſt ad ſoluendum debitum, quia vlterius non manet locus peccandi: & ideo illa pœna taxatur ſolùm ſecundum quantitatẽ peccati, conſiderata tamen contritionis quantitate, & confeſſione & abſolutione, quia per omnia de pœna aliquid dimittitur: vnde etiam à ſacerdote iniungendo ſatisfactionem, ſunt conſideranda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in verbis illis duo tanguntur ex parte culpæ, ſcilicet glorificatio & deliciæ, quorum primum pertinet ad elationem peccantis, qua Deo reſiſtit. Secundum ad delectationem peccati: quamuis autem ſit minor delectatio quandoque in maiori culpa, tamen eſt ibi ſemper maior elatio: & ideo ratio non procedit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illa pœna ſeptem dierum non erat expiatiua à pœna debita peccato, vnde & iam ſi poſt illos dies moreretur, in purgatorio puniretur: ſed expiabatur ab irregularitate, à qua omnia ſacrificia legalia expiabant. Nihilominus cæteris paribus plus peccat homo in noua lege, quàm in veteri, propter ſanctificationem ampliorem, qua ſanctificatur in Baptiſmo, & propter beneficia Dei, potiora humano generi exhibita, & hoc patet ex hoc, quod dicitur Heb. 10. Quantò putatis deteriora mereri ſupplicia, &c. Nec tamen hoc verum eſt vniuerſaliter, quòd exigatur pro quolibet peccato mortali ſeptennis pœnitentia, ſed hoc eſt quaſi quædam regula communis, vt in pluribus competens; quam tamen oportet dimittere, conſideratis diuerſis peccatorum circunſtantiis.

AD TERTIVM dicendum, quòd Epiſcopus vel ſacerdos cum maiori periculo ſuo & aliorum peccat: & ideo ſolicitiùs retrahunt eum Canones à peccato, quàm alios, maiorem pœnam iniungendo, ſecundum quod eſt in remedium: quamuis quandoque non debeatur tanta ex debito. Vnde in purgatorio non tanta ab eo exigitur.

AD QVARTVM dicendum, quòd pœna illa eſt intelligenda, quando nolente ſacerdote hoc accidit. Si enim ſponte funderetur, multò grauiori pœna dignus eſſet.

QVÆSTIO IX.

De qualitate confeßionis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de qualitate confeſſionis. Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm confeſſio poſſit eſſe informis.

¶ Secundò, vtrum oporteat confeſſionem eſſe integram.

¶ Tertiò, vtrum poſſit aliquis per alium, vel per ſcriptũ confiteri.

¶ Quartò, vtrum illæ conditiones, quæ à magiſtris aſſignantur, ad confeſſionem requirantur.

ARTICVLVS I.

Vtrum confeßio poßit eſſe informis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non poſſit eſſe informis: dicitur enim Eccleſ. 17. A mortuo, quaſi nihil, perit confeſſio: ſed ille qui non habet charitatem, eſt mortuus, quia ipſa eſt animæ vita: ergo abſque charitate non poteſt eſſe confeſſio.

¶ 2 Præterea, Confeſſio diuiditur contra contritionẽ & ſatisfactionem, ſed contritio & ſatisfactio nunquam poſſunt extra charitatem fieri: ergo nec confeſſio.

¶ 3 Præterea, In confeſſione oportet quòd os cordi concordet, quia hoc ipſum nomen confeſſionis requirit. ſed ille qui adhuc manet in affectu peccati quod confitetur, non habet cor ori conforme: quia corde peccatum tenet, quod ore damnat. ergo talis non confitetur.

Sed contra, Quilibet tenetur ad confeſſionem mortalium: ſed ſi aliquis ſemel confeſſus eſt etiam in mortali exiſtens, non tenetur vlterius ad cōfitendum ea peccata; quia cùm nullus ſciat ſe charitatem habere, nullus ſciret ſe confeſſum fuiſſe: ergo non eſt de neceſſitate confeſſionis, quòd ſit charitate formata.

Conclvsio.

Confeſſio, vt eſt pars ſacramenti, poteſt nonnunquam in eo eſſe, qui non contritus & ſine charitate eſt: vt verò actus virtutis eſt, non poteſt abſque charitate in aliquo eſſe.

Respondeo dicendum, quòd confeſſio eſt actus virtutis, & pars ſacramenti: ſecundum autem quod eſt actus virtutis, eſt actus meritorius propriè, & ſic confeſſio non valet ſine charitate, quæ eſt principium merendi: ſed ſecundum quod eſt pars ſacramenti, ſic ordinat confitentem ad ſacerdotem, qui habet claues Eccleſiæ, qui per confeſſionem confitentis conſcientiam cognoſcit, & ſecundum hoc confeſſio poteſt eſſe etiam in eo, qui non eſt contritus: quia poteſt peccata ſua confiteri ſacerdoti, & clauibus Eccleſiæ ſe ſubiicere: & quamuis tunc non percipiat abſolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet: & ſic etiam in aliis ſacramentis. Vnde non tenetur iterare confeſſionem, qui fictus accedit, ſed tenetur poſtmodum fictionem ſuam confiteri.

Ad primvm ergo dicendum, quòd auctoritas illa intelligenda eſt quantum ad fructum cōfeſſionis percipiendum, quem nullus extra charitatem exiſtens, percipit.

Ad secvndvm dicendum, quòd contritio & ſatisfactio fiunt Deo, ſed confeſſio fit homini: & ideo de ratione contritionis & ſatisfactionis, eſt quòd homo ſit Deo per charitatem vnitus, non autem de ratione cōfeſſionis.

Ad tertivm dicendum, quòd ille qui peccata quæ habet, narrat, verè loquitur: & ſic cor cōcordat voci vel verbis, quātum ad ſubſtantiam confeſſionis, quamuis diſcordet à confeſſionis fine.

Articvlvs II.

Vtrùm oporteat confeſſionem eſſe integram.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat confeſſionem eſſe integram: vt ſcilicet omnia peccata vni ſacerdoti confiteatur. Quia erubeſcentia facit ad diminutionem pœnæ: ſed quantò pluribus ſacerdotibus quis confitetur, tantò maiorem erubeſcentiam patitur. ergo fructuoſior eſt confeſſio, ſi pluribus ſacerdotibus diuidatur.

¶ 2 Præterea, Confeſſio ad hoc neceſſaria eſt in pœnitentia, vt pœna ſecundum arbitrium ſacerdotis peccato taxetur; ſed ſufficiens pœna poteſt imponi à diuerſis ſacerdotibus de diuerſis peccatis: ergo non oportet vni ſacerdoti omnia peccata confiteri.

¶ 3 Præterea, Poteſt contingere quòd poſt confeſſionem factam & ſatisfactionem perfectam recordetur quis alicuius peccati mortalis, quod dum confitebatur, memoria non habebat, & tunc copiam proprij ſacerdotis, cum quo primò confeſſus fuerit habere non poterit. ergo poterit id ſolùm peccatum alteri confiteri, & ſic diuerſa peccata diuerſis ſacerdotibus confitebitur.

¶ 4 Præterea, Sacerdoti non debet fieri confeſſio de peccatis niſi propter abſolutionem: ſed quandoque ſacerdos qui confeſſionem audit, poteſt de quibuſdam peccatis abſoluere, non de omnibus: ergo ad minus in tali caſu non oportet quòd confeſſio ſit integra.

Sed contra, Hypocriſis eſt impedimentum pœnitentiæ, ſed diuidere confeſſionem ad hypocriſim pertinet; vt Auguſtinus dicit: ergo confeſſio debet eſſe integra.

¶ Præterea, Confeſſio eſt pœnitentiæ pars: ſed pœnitentia debet eſſe integra: ergo & confeſſio.

Conclvsio.

Oportet omnia & ſingula confiteri peccata, ſi vera, & ſalubris confeſſio eſſe debeat.

Respondeo dicendum, quòd in medicina corporali oportet quòd medicus non vnum ſolùm morbum, contra quem medicinam dare debet, cognoſcat, ſed etiam vniuerſaliter totam habitudinem ipſius infirmi: eò quòd vnus morbus ex adiunctione alterius aggrauatur; & medicina quæ vni morbo competeret, alteri nocumentum præſtaret: & ſimiliter eſt in peccatis, quia vnum aggrauatur ex adiunctione alterius, & illud quod vni peccato eſſet conueniens medicina, alteri incentiuum præſtaret, cùm quandoque aliquis contrariis peccatis infectus ſit, vt Gregorius in Paſtoral. docet: & ideo de neceſſitate confeſſionis eſt, quòd homo omnia peccata confiteatur, quæ in memoria habet: quòd ſi non faciat, non eſt confeſsio: ſed confeſsionis ſimulatio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd etſi erubeſcentia ſit multiplicior quando diuidit diuerſa peccata diuerſis: tamen omnes ſimul non ſunt ita magnæ erubeſcentiæ, ſicut illa vna, qua quis omnia ſua ſimul confitetur: quia vnum peccatum per ſe conſideratum, non demonſtrat ita malam diſpoſitionem peccantis, ſicut quando eſt cum pluribus aliis conſideratum: quia in vnum peccatum aliquis quandoque ex ignorantia vel infirmitate labitur, ſed multitudo peccatorum demonſtrat malitiam peccantis, vel magnam corruptionem eiuſdem.

Ad secvndvm dicendum, quòd pœna à diuerſis ſacerdotibus impoſita non eſſet ſufficiens: quia quilibet conſideraret vnum per ſe: & non grauitatem ipſius quam habet ex adiunctione alterius, & quandoque pœna quæ contra vnum peccatum daretur, eſſet promotiua alterius peccati; & præterea ſacerdos confeſsionē audiens, vicem Dei gerit. & ideo debet ei fieri hoc modo confeſſio, ſicut fit Deo in contritione. Vnde ſicut non eſſet cōtritio, niſi quis de omnibus peccatis contereretur, ita nō eſſet confeſsio, niſi quis de omnibus, quæ memoriæ occurrerint, confiteatur.

Ad tertivm dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quando aliquis recordatur eorum, quæ prius oblitus erat, debet etiam ea quæ prius confeſſus fuit, confiteri, & præcipuè ſi non poteſt eundem habere, cui antè confeſſus fuerat, qui omnia cognoſcit, vt totius culpæ quantitas vni ſacerdoti innoteſcat. Sed hoc non videtur neceſſarium, quia peccatum habet quantitatem & ex ſeipſo, & ex adiunctione alterius: peccatorum autem, de quibus confeſſus eſt, manifeſtauit quantitatem, quam ex ſeipſis habent: ad hoc autem, quòd ſacerdos vtranque quantitatem peccati huiuſmodi cognoſcat: ſufficit quòd hoc peccatum confitens dicat explicitè, & alia in generali, dicendo: quòd cùm alia multa confiteretur, huius oblitus fuit.

Ad qvartvm dicendum, quòd etiam ſi ſacerdos non de omnibus poſsit abſoluere, tamen tenetur ſibi omnia confiteri, vt quantitatem totius culpæ cognoſcat, & de illis de quibus non poteſt abſoluere, ad ſuperiorem remittat.

Articvlvs III.

Vtrum quis poſſit per alium vel per ſcriptum confiteri.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd poſsit per alium quis confiteri, vel per ſcriptum; quia confeſsio neceſſaria eſt ad hoc, vt conſcientia pœnitentis ſacerdoti pandatur: ſed homo poteſt per alium vel per ſcriptum ſuam conſcientiam ſacerdoti manifeſtare. ergo ſufficit per alium vel per ſcriptum confiteri.

¶ 2 Præterea, Quidam non intelliguntur à propriis ſacer-

ſacerdotibus propter linguæ diuerſitatem, & tales non poſſunt niſi per alios confiteri. ergo non eſt de neceſſitate ſacramenti, quòd per ſeipſum quis confiteatur: & ita videtur quòd ſi per alium quis confeſſus fuerit qualitercunque, ſufficiat ei ad ſalutem.

¶ 2 Præterea, De neceſſitate ſacramenti eſt, quòd homo proprio ſacerdoti confiteatur, vt ex dictis patet: ſed aliquando proprius ſacerdos eſt abſens, cui non poteſt pœnitens propria voce loqui, poſſet autem per ſcriptum ei ſuam conſcientiam manifeſtare. ergo videtur quòd per ſcriptum ei ſuam conſcientiam tranſmittere debeat.

Sed contra, Homo ad confeſſionem peccatorum, ſicut ad confeſſionem fidei obligatur: ſed confeſſio fidei ore eſt facienda, vt patet Rom. 10. ergo & cōfeſſio peccatorum.

¶ Præterea, Qui per ſeipſum peccauit, per ſeipſum debet pœnitere: ſed confeſſio eſt pœnitentiæ pars. ergo pœnitens debet confiteri propria voce.

Conclvsio.

Proprio ore peccatorum confeſſio facienda eſt, niſi natura aliquod ad hoc impedimentum adfuerit.

Respondeo dicendum, quòd confeſſio non ſolùm eſt actus virtutis, ſed etiam pars ſacramenti: quanuis autem ad eam ſecundum quòd eſt actus virtutis, ſufficeret qualitercunque fieret, & ſi non eſſet tanta difficultas in vno modo ſicut in alio: tamen ſecundum quod eſt pars ſacramenti, habet determinatum actum, ſicut & alia ſacramenta habent determinatam materiam: & ſicut in baptiſmo ad ſignificandam interiorem ablutionem, aſſumitur illud elementum, cuius eſt maxima vis in abluendo: ita in actu ſacramenti confeſſionis ad manifeſtandum ordinatè aſſumitur ille actus, quo maximè conſueuimus manifeſtare. ſ. proprium verbum. Alij enim modi ſunt inducti in ſupplementum iſtius.

Ad primvm dicendum, quòd ſicut in baptiſmo non ſufficit qualitercunque abluere, ſed per elementum determinatum: ita nec in pœnitentia ſufficit qualitercunque peccata manifeſtare, ſed oportet quòd per actum determinatum manifeſtentur.

Ad secvndvm dicendum, quòd in eo qui vſum linguæ non habet, ſcriptum ſufficit quòd per aut per nutum aut interpretem confiteatur: quia non exigitur ab homine plus quàm poſſit, quanuis homo non poſſit vel debeat Baptiſmum accipere, niſi in aqua: quia aqua eſt omnino ab exteriori, & nobis ab alio exhibetur, ſed actus confeſſionis eſt à nobis: & ideo quando non poſſumus vno modo, debemus ſecundum quod poſſumus confiteri.

Ad tertivm dicendum, quòd in abſentia proprij ſacerdotis poteſt etiam laico fieri confeſſio: & ideo non oportet quòd per ſcriptum fiat: quia plus pertinet ad neceſſitatem confeſſionis actus, quàm ille, cui fit confeſſio.

Articvlvs IIII.

Vtrum conditiones aſſignatæ requirantur ad confeſſionem.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd illæ conditiones, quæ à magiſtris aſſignantur. his verſibus contentæ, non requirantur ad confeſſionem:

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis & accuſans, & ſit parêre parata.

Fides enim & ſimplicitas, & fortitudo ſunt per ſe virtutes: ergo non debent poni per ſe cōditiones confeſſionis.

¶ 2 Præterea, Purum eſt quod non habet permixtionem: ſimiliter ſimplex compoſitionem & permixtionem aufert; ergo ſuperfluè alterutrum ponitur.

¶ 3 Præterea, Peccatum ſemel commiſſum nullus tenetur confiteri niſi ſemel, ergo ſi homo peccatum non iterat, non oportet quòd ſit frequens eius pœnitentia.

¶ 3 Præterea, Confeſſio ad ſatisfactionem ordinatur, ſed ſatisfactio quandoq; eſt publica: ergo & confeſſio nō ſemper debet eſſe ſecreta.

¶ 4 Præterea, Illud quod non eſt in poteſtate noſtra, non requiritur à nobis: ſed lachrymas emittere, non eſt in poteſtate noſtra: ergo non requiritur ad confitentem.

Sed contra eſt magiſtrorum aſſignatio.

Conclvsio.

Oportet confeſſionem, vt actus virtutis eſt, eſſe diſcretam, libentem, puram, fortem, verecundam, lachrymabilem, humilem, veram, nudam, ſimplicem, integram: vt verò eſt pars ſacramenti, neceſſe eſt eſſe accuſantem, & parere paratam, atque ſecretam: vtile autem eſt, illam eſſe frequentem, & acceleratam.

Respondeo dicendum, quòd dictarum conditionum quædam ſunt de neceſſitate confeſſionis, quædam de bene eſſe ipſius. Ea autem quæ ſunt de neceſſitate confeſſionis, vel competunt ei ſecundum quod eſt actus virtutis, vel ſecundum quod eſt pars ſacramenti. Si primo modo, aut ratione virtutis in genere, aut ratione ſpecialis virtutis, cuius eſt actus, aut ex ipſa ratione actus. Virtutis autem in genere ſunt quatuor conditiones: vt in 2. Ethicor. dicitur. Prima eſt, vt aliquis ſit ſciens: & quantum ad hoc confeſſio dicitur eſſe diſcreta, ſecundum quod in actu omnis virtutis prudentia requiritur: eſt autem hæc diſcretio, vt maiora cum maiori pondere confiteantur. Secunda conditio eſt, vt ſit eligens, quia actus virtutum debent eſſe voluntarij, & quātum ad hoc dicit, libens. Tertia conditio eſt, vt propter hoc, ſcilicet debitum finem operetur: & quantum ad hoc, dicit quòd debet eſſe pura, vt ſcilicet recta ſit intentio. Quarta eſt, vt immobiliter operetur: & quantum ad hoc dicit quòd debet eſſe fortis: vt ſcilicet propter verecundiam dicere veritatē nō dimittat. Eſt autem confeſſio actus virtutis pœnitentiæ, quæ quidem primò initium ſumit in horrore turpitudinis peccati: & quantum ad hoc confeſſio debet eſſe verecunda: vt ſcilicet non ſe iactet de peccatis propter aliquam ſæculi vanitatem admixtam. Secundò progreditur ad dolorem de peccato commiſſo: & quantum ad hoc dicitur eſſe lachrymabilis. Tertiò, in abiectione ſui terminatur: & quantum ad hoc debet eſſe humilis, vt ſe miſerum confiteatur & infirmum. Sed ex propria ratione huiuſmodi actus, qui eſt confeſſio, habet quòd ſit manifeſtatiua, quæ quidem manifeſtatio per quatuor impediri poteſt. Primò, per falſitatem, & quantum ad hoc dicit, fidelis, id eſt vera. Secundò per obſcuritatem verborum: & contra hoc dicit, nuda, vt non inuoluat obſcuritatem verborum. Tertiò, per verborum multiplicationem: & propter hoc dicit, ſimplex, vt non recitet in confeſſione: niſi quod ad quantitatem peccati pertinet. Quartò, vt non ſubtrahatur aliquid de his quæ manifeſtanda ſunt, & contra hoc dicit, integra. Secundum autem quòd confeſſio eſt pars ſacramenti, ſic concernit iudicium ſacerdotis: qui eſt miniſter ſacramenti. Vnde oportet quòd ſit accuſans ex parte confitentis, parere parata per comparationem ad ſacerdotem. Secreta quantum ad conditionem fori, in quo de occultis conſcientiæ agitur. Sed de bene eſſe confeſſionis eſt, quòd ſit frequens, & quòd ſit accelerata, vt ſcilicet ſtatim confiteatur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd non eſt incōueniens, quòd conditio vnius virtutis in actu alterius inueniatur, qui ab ipſa imperatur, vel quia medium quod eſt vnius virtutis, principaliter etiam aliæ virtutes per participationem habent.

Ad secundum dicendum, quòd hæc conditio pura intentionis excludit peruerſitatẽ, à qua homo mundatur, ſi ſimpliciter alieni admixtionem excludit.

Ad tertium dicendum, quòd hoc non eſt de neceſſitate confeſſionis, ſed de bene eſſe.

Ad quartum dicendum, quòd propter ſcandalum aliorum qui poſſunt ex peccatis auditis ad malum inclinari: non debet confeſſio fieri in publico, ſed in occulto; ex pœna autem ſatisfactoria non ſcandalizatur ita aliquis: quia quandoque pro paruo, vel nullo ſimilia opera ſatisfactoria fiunt.

Ad quintum dicendum, quòd intelligendum eſt de lachrymis mentis.

QVÆSTIO X.

De effectu confeſſionis, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectu confeſſionis. Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum confeſſio liberet à morte peccati.

¶ Secundò, vtrum confeſſio liberet aliquo modo à pœna.

¶ Tertiò, vtrum confeſſio aperiat paradiſum.

¶ Quartò, vtrum confeſſio tribuat ſpem ſalutis.

¶ Quintò, vtrum cõfeſſio generalis deleat peccata mortalia præterita.

ARTICVLVS I.

Vtrum confeſſio liberet à morte peccati.

Tho. vbi ſupra art. 5. & q. 1. & ſequent.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non liberet à morte peccati. Confeſſio enim contritionem ſequitur, ſed contritio ſufficienter delet culpam: ergo confeſſio non liberat à morte peccati.

¶ 2 Præterea, Sicut mortale eſt culpa, ita etiam veniale, ſed per confeſſionem fit veniale, quod prius fuit mortale: vt in litera dicitur: ergo per confeſſionem non remittitur culpa, ſed culpa in culpam mutatur.

Sed contra eſt, Confeſſio eſt pars pœnitentiæ ſacramenti, ſed pœnitentia à culpa liberat: ergo & confeſſio.

CONCLVSIO.

Confeſſio, cùm ſit pars ſacramenti pœnitentiæ, liberat hominem à culpa, ſicut & Baptiſmus.

Respondeo dicendum, quòd pœnitentia inquantum eſt ſacramentum, præcipuè in confeſſione perficitur: quia per eam homo miniſtris Eccleſiæ ſe ſubdit, qui ſunt ſacramentorum diſpenſatores. Contritio enim votum confeſſionis annexum habet, & ſatisfactio pro iudicio ſacerdotis, cui fit confeſſio, taxatur, & quia in ſacramento Pœnitentiæ gratia infunditur, per quam fit remiſſio peccatorum, ſicut in Baptiſmo: ideò eo modo confeſſio ex vi abſolutionis coniunctæ remittit culpam, ſicut & Baptiſmus. Liberat enim Baptiſmus à morte peccati, non ſolùm ſecundum quod actu percipitur, ſed etiam ſecundum quod in voto habetur: ſicut patet in illis, qui iam ſanctificati ad Baptiſmum accedunt: & ſi aliquis impedimentum non præſtaret ex ipſa collatione Baptiſmi, gratiam conſequeretur remittentem peccata, ſi prius ei remiſſa non fuiſſent. Et ſimiliter dicendum eſt de confeſſione adiuncta abſolutioni: quia ſecundum quod in voto pœnitentis præceſſit, à culpa liberauit. Poſtmodum autem in actu confeſſionis & abſolutionis gratia augetur, & etiam remiſſio peccatorum daretur, ſi præcedens dolor de peccatis non ſufficiens ad contritionem fuiſſet, & ipſe tunc obicem gratiæ non præberet: & ideò ſicut de Baptiſmo dicitur, quòd liberat à morte: ita etiam de confeſſione dici poteſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd contritio habet votum confeſſionis annexum: & ideò eo modo liberat à culpa pœnitentes, ſicut deſiderium Baptiſmi baptizandos.

Ad secundum dicendum, quòd veniale non ſumitur pro culpa, ſed pro pœna de facili expiabili: vnde nõ ſequitur, quòd culpa in culpam conuertat, ſed penitus annihilet. Dicitur enim veniale tripliciter. Vno modo ex genere, ſicut verbum otioſum. Alio modo ex cauſa, id eſt, veniæ cauſam in ſe habens, ſicut peccatum ex infirmitate. Alio modo ex euentu, ſicut accipitur hic, quia per confeſſionem hoc euenit, quòd de culpa præterita homo veniam conſequatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum confeſſio liberet aliquo modo à pœna.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non liberet aliquo modo à pœna: quia peccato non debetur, niſi pœna æterna vel temporalis: ſed pœna æterna per contritionem dimittitur: pœna autem temporalis per ſatisfactionem. ergo per cõfeſſionem nihil dimittitur de pœna.

¶ 2 Præterea, Voluntas pro facto reputatur, vt in litera dicitur: ſed ille qui contritus eſt, habuit propoſitum confitendi. Ergo tantum valuit ſibi, ſicut ſi fuiſſet confeſſus: & ita per confeſſionem, quam poſteà facit, nihil de pœna dimittitur.

Sed contra, Pœnam habet confeſſio: ſed per omnia opera pœnalia expiatur pœna peccato debita: ergo & per confeſſionem.

CONCLVSIO.

Abſoluit hominem aliquo modo à pœna ipſa ſacramentalis peccatorum confeſſio, ſecundum maiorem vel minorem confitentis diſpoſitionem.

Respondeo dicendum, quòd confeſſio ſimul cum abſolutione habet vim liberandi à pœna dupliciter. vno modo ex ipſa vi abſolutionis: & ſic quidem liberat in voto exiſtens à pœna æterna: ſicut etiam à culpa; quæ quidem pœna eſt condemnans, & ex toto exterminans: à qua homo liberatus, adhuc manet obligatus ad pœnam temporalem, ſecundum quod pœna eſt medicina purgans & promouens: & hæc pœna reſtat in purgatorio patienda etiam his, qui à pœna inferni liberati ſunt, quæ quidem pœna eſt improportionata viribus pœnitentis in hoc mundo viuentis: ſed per vim clauium intantum minuitur, quòd proportionata viribus pœnitentis remanet, ita quòd ſatisfaciendo, ſe in hac vita purgare poteſt. Alio modo diminuit pœnam ex ipſa natura actus confitentis, qui habet pœnam erubeſcentiæ annexam: & ideo quantò aliquis pluries de ipſis peccatis confitetur, tantò magis pœna minuitur.

Et per hoc patet reſponſio AD PRIMVM.

Ad secundum dicendum, quòd voluntas pro facto non reputatur in his quæ ſunt ab alio, ſicut eſt de Baptiſmo. Non enim tantum valet voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, ſicut ipſius ſuſceptio: ſed reputatur voluntas pro facto in his quæ ſunt omnino ab homine: & iterum quantum ad præmium eſſentiale, non autem quantum ad pœnæ remotionem, & huiuſmodi reſpectu quorum attenditur meritum accidentaliter & ſecundario. & ideo confeſſus & abſolutus, minùs in purgatorio punietur, quàm contritus tantùm.

ARTICVLVS III.

Vtrum confeſſio aperiat paradiſum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio non aperiat paradiſum, quia diuerſorum ſacramentorum diuerſi ſunt effectus: ſed apertio paradiſi effectus eſt baptiſmi: ergo non eſt effectus confeſſionis.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Preterea, In id quod clauſum eſt, ante apertionem intrare non poteſt: ſed ante confeſſionem moriens intrare paradiſum poteſt. ergo confeſſio non aperit paradiſum.

SED CONTRA, Confeſſio facit hominem ſubiici clauibus Eccleſiæ: ſed per eas aperitur paradiſus. ergo & per confeſſionem.

CONCLVSIO.

Sacramentalis confeſſio ianuas paradiſi aperire dicitur, quo à culpa & pœna reatu abſoluit.

RESPONDEO dicendum, quòd à paradiſi introitu prohibetur aliquis per culpam & reatũ pœnæ: & quia huiuſmodi impedimenta confeſſio amouet, vt ex dictis patet, ideo dicitur paradiſum aperire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis Baptiſmus & pœnitentia ſint diuerſa ſacramenta, tamen agunt in vi vnius paſſionis Chriſti, per quam aditus paradiſi eſt apertus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ante votum confeſſionis paradiſus clauſus erat peccanti mortaliter, quamuis poſtea per contritionem in virtute voti confeſſionis apertus ſit, etiam ante confeſſionem actualiter factam, non tamen obſtaculum reatus eſt totaliter amotum ante confeſſionem & ſatisfactionem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum confeſſio ſpem tribuat ſalutis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd effectus confeſſionis poni non debeat, quòd tribuit ſpem ſalutis: quia ſpes ex omnibus meritoriis actibus prouenit: & ſic non videtur proprius effectus confeſſionis.

¶ 2 Præterea, Per tribulationem ad ſpem peruenimus, vt patet Rom. 5. ſed tribulationem homo præcipuè in ſatiſfactione ſuſtinet: ergo tribuere ſpem ſalutis magis eſt ſatiſfactionis, quàm confeſſionis.

SED CONTRA, Per confeſſionem homo fit humilior & mitior, ſicut in litera Magiſter dicit: ſed per hoc homo accipit ſpem ſalutis: ergo confeſſionis effectus eſt tribuere ſpem ſalutis.

CONCLVSIO.

Confeſſio ſacramentalis ſpem ſalutis tribuit, quo per eam homo ſe clauibus Eccleſiæ ſubiicit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſpes remiſſionis peccatorum non eſt nobis niſi per Chriſtum: & quia homo per confeſſionem ſe ſubiicit clauibus Eccleſiæ ex paſſione Chriſti virtutem habentibus: ideo dicitur quòd confeſſio ſpem ſalutis tribuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex actibus nõ poteſt eſſe ſpes ſalutis principaliter, ſed ex gratia Redemptoris: & quia confeſſio gratiæ Redemptoris innititur, ideo ſpem ſalutis tribuit, non ſolùm vt actus meritorius, ſed vt pars ſacramenti.

AD SECVNDVM dicendum, quòd tribulatio ſpem ſalutis tribuit per experimentum propriæ virtutis, & purgationem à pœna, ſed confeſſio etiam modo prædicto.

ARTICVLVS V.

Vtrum confeſſio generalis ſufficiat ad delenda mortalia oblita.

Tho.4.diſt. 21.q.2.ar.2 AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd confeſſio generalis non ſufficiat ad delendum peccata mortalia oblita. Peccatum enim per confeſſionem deletum, non eſt neceſſe iterum confiteri: ſi ergo peccata oblita, per confeſſionem generalem dimitterentur, non eſſet neceſſarium quod cum ad notitiam tederunt, aliquis confiteretur.

¶ 2 Præterea, Quicunque non eſt conſcius ſui peccati, vel non habet peccatum, vel eſt oblitus ſui peccati: ſi ergo per generalem cõfeſſionem peccata mortalia oblita dimittuntur, quicunque non eſt ſibi conſcius de aliquo peccato mortali, per generalem confeſſionem poteſt eſſe certus, quòd ſit immunis à peccato mortali: quod eſt contra Apoſtolum 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.

¶ 3 Præterea, Nullus ex negligentia reportat commodum: ſed non poteſt eſſe ſine negligentia, quod aliquis peccatum mortale obliuiſcatur antequam ei dimittatur: ergo non reportat ex hoc tale commodum, quòd ſine ſpeciali confeſſione de peccato ei dimittatur.

¶ 4 Præterea, Magis eſt elongatum à cognitione cõfitentis id quod eſt omnino ignoratum, quàm illud cuius eſt oblitus: ſed peccata per ignorantiam commiſſa, generalis confeſſio non delet: quia tunc hæretici qui neſciunt aliqua peccata, in quibus ſunt, eſſe peccata: aut etiam aliqui ſimplices per generalem confeſſionem abſoluerentur, quod falſum eſt: ergo generalis confeſſio non tollit peccata oblita.

SED CONTRA, Pſal. 33. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur: ſed iſte qui confitetur omnia quæ ſcit, accedit ad Deum quantũ poteſt. ergo non confunditur, vt repulſam patiatur, ſed veniam conſequitur.

¶ Præterea, Ille qui confitetur, veniam conſequitur, niſi ſit fictus: ſed ille, qui confitetur omnia peccata, quæ in memoria habet, aliquorum oblitus, non ex hoc eſt fictus: quia ignorantiam facti patitur, quæ à peccato excuſat: ergo veniam conſequitur, & ſic peccata, quæ oblita ſunt, relaxantur, cùm impium ſit dimidiam ſperare veniam.

CONCLVSIO.

Per confeſſionem generalem delentur peccata mortalia oblita: ſi verò peccatum mortale memoria teneat quis, confeſſione ſpeciali eſt opus, vt erubeſcentia peccati eſſe oſtendatur.

RESPONDEO dicendum, quòd confeſſio operatur præſuppoſita contritione, quæ culpam delet: & ſic confeſſio directè ordinatur ad dimiſſionem pœnæ, quod quidem facit ex erubeſcentia, quam habet ex vi clauium, quibus ſe confitens ſubiicit. Contingit autem quandoq; quod per contritionem præcedentem peccatum aliquod deletum eſt, quo ad culpam, ſiue in generali, ſi eius memoria tunc non habebatur, ſiue in ſpeciali: & tunc quando confitens alicuius peccati oblitus eſt, tunc confeſſio generalis ſacramentalis operatur ad dimiſſionem pœnæ ex vi clauium, quibus ſe confitens ſubiicit, nullum obſtaculum quantum in ipſo eſt ponens, ſed ex ipſa parte, qua erubeſcentia confeſſionis peccati, pœnam minuebat, pœna iſtius, de qua quis ſpecialiter coram ſacerdote non erubuit, non eſt diminuta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in confeſſione ſacramentali non ſolùm requiritur abſolutio, ſed Iudicium ſacerdotis ſatiſfactionem imponentis, expectatur ideo quamuis iſte abſolutione ſit functus, tamẽ tenetur confiteri, vt ſuppleatur quod defuit ſacramentali confeſſioni.

AD SECVNDVM dicendum, quòd confeſſio non operatur (vt dictum eſt) niſi contritione præſuppoſita, de qua an vera fuit, non poteſt aliquis ſcire: ſicut nec ſcire poteſt, an gratiæ habeat plenitudinem: & ideo non poteſt ſcire vtrum per confeſſionem generalem ſit ſibi peccatum oblitum dimiſſum per certitudinem, quamuis poſſit per coniecturas aliquas exiſtimare.

AD TERTIVM dicendum, quòd iſte non reportat commodum ex negligentia, quia non ita plenam remiſſionem conſequitur, ſicut aliàs cõſequutus fuiſſet: nec tantum meretur, & tenetur iterum confiteri, cùm ad memoriam peccatum venerit.

AD QVARTVM dicendum, quòd ignorantia Iuris non excuſat, quia ipſa peccatum eſt, ſed ignorantia facti excuſat. Vnde aliquis de hoc quòd non confitetur

peccata, quia neſcit eſſe peccata propter ignorãtiam Iuris diuini, non excuſatur à fictione: excuſaretur autem ſi neſciret ea eſſe peccata propter ignorantiam particularis circunſtantiæ: ſicut ſi cognouit alienam, quam credidit eſſe ſuam. Sed obliuio de actu peccati habet ignorantiam facti, & ideo excuſat à peccato fictionis in confeſſione, quod fructum abſolutionis & confeſſionis impedit.

QVAESTIO XI.

De Sigillo confeſſionis, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE quæritur de ſigillo cõfeſſionis.

¶ Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrùm in quolibet caſu teneatur homo celare ea, quæ habet ſub ſigillo confeſſionis.

¶ Secundò, vtrùm ſigillum confeſſionis ſe extendat ad alia, quàm illa quæ habita ſunt de confeſſione.

¶ Tertiò, vtrùm ſolus ſacerdos ſigillum confeſſionis habeat.

¶ Quartò, vtrùm ſacerdos poſſit aliis reuelare delicta confitentis.

¶ Quintò, vtrùm teneatur ea celare, etiam ſi aliter ea nouerit.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in quolibet caſu ſacerdos teneatur celare peccata, quæ ſub ſigillo confeſſionis nouit.

Tho 4. diſt. 21. q. 3. art. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non in quolibet caſu tenetur ſacerdos celare peccata quæ ſub ſigillo confeſſionis nouit: quia ſicut dicit Ber. Quod eſt inſtitutum pro charitate, contra charitatem non militat: ſed celatio confeſſionis in aliquo caſu contra charitatem militaret: ſicut ſi aliquis in confeſſione ſcit aliquem hæreticum, quem non poteſt inducere ad hoc, quòd deſiſtat à corruptione plebis: & ſimiliter de illo qui ſcit per confeſſionem affinitatem eſſe inter aliquos, qui contrahere volunt: ergo talis debet confeſſionem reuelare.

¶ 2 Præterea, Illud ad quod quis obligatur ex præcepto Eccleſiæ tantum, non eſt neceſſe obſeruari mandato Eccleſiæ in contrarium facto: ſed celatio confeſſionis eſt introducta ex ſtatuto Eccleſiæ tantum: ſi ergo per Eccleſiam præcipiatur, quòd quicunque ſcit aliquid de tali peccato, dicat ille qui ſcit, per confeſſionem debet dicere.

¶ 3 Præterea, Magis debet homo conſeruare conſcientiam ſuam, quàm famam alterius, quia charitas ordinata eſt. ſed aliquando aliquis peccatum celans, incurrit propriæ conſcientiæ damnum: ſicut cùm in teſtimonium adducitur pro peccato illo quod ſcit in confeſſione, & iurare cogitur de veritate dicenda: vel cum aliquis Abbas ſcit per confeſſionẽ alicuius Prioris ſubiecti ſibi peccatũ, ex cuius occaſione inducit ipſum ad ruinam, ſi ei prioratum dimittat: vnde tenetur ei auferre paſtoralis curæ dignitatem: auferendo autem videtur confeſſionẽ publicare: ergo videtur quod in aliquo caſu liceat confeſſionem publicare.

¶ 4 Præterea, Aliquis ſacerdos per cõfeſſionem alicuius, quem audiuit, poteſt accipere conſcientiam, quòd ſit prælatione indignus: ſed quilibet tenetur contradicere promotioni indignorum, ſi ſua interſit: cùm ergo contradicendo ſuſpitionem inducere videatur de peccato, & ſic quodammodo confeſſionem reuelare, videtur quòd quãdoque oporteat confeſſionem reuelare.

SED CONTRA eſt, quod dicit Decre. de pœniten. & re. Caueat ſacerdos ne verbo vel ſigno vel quouis modo prodat aliquatenus peccatorem.

¶ Præterea, Sacerdos debet Deo, cuius miniſter eſt, conformari: ſed Deus peccata quæ per confeſſionem panduntur, non reuelat, ſed tegit: ergo nec ſacerdos reuelare debet.

CONCLVSIO.

Quemadmodum Deus tegit peccatum eius qui ſe ſibi ſubiicit per pœnitentiam, ſic ſacerdos peccata confitentis celare debet: cum confeſſio exterior ad ſacerdotem ſit ſignum confeſſionis interioris, quæ fit ad Deum.

RESPONDEO dicendum, quòd in ſacramentis ea quæ exterius geruntur, ſunt ſigna rerum, quæ interius contingunt: & ideo confeſſio, qua quis ſacerdoti ſe ſubiicit, ſignum eſt interioris ſubiectionis, qua quis Deo ſubiicitur: Deus autẽ peccatum illius qui ſe ſibi ſubiicit, per pœnitentiam tegit. Vnde & hoc oportet in ſacramento pœnitentiæ ſignificari, & ideo de neceſſitate ſacramẽti eſt, quòd quis per confeſſionem celet, & tanquam violator ſacramenti peccat, qui cõfeſſionem reuelat. Et præter hoc ſunt aliæ vtilitates huius celationis, quia per hoc homines magis ad confeſſionem attrahuntur, & ſimpliciùs etiam peccata confitentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quidam dicunt quòd ſacerdos non tenetur ſeruare ſub ſigillo confeſſionis niſi peccata, de quibus pœnitens emendationem promittit: aliter poteſt ea dicere ei, qui poteſt prodeſſe & non obeſſe. Sed hæc opinio videtur erronea, cùm ſit contra veritatem ſacramenti. Sicut enim baptiſmus eſt ſacramentum, quamuis quis fictus accedat: nec eſt immutatũ aliquid propter hoc de eſſentialibus ſacramenti: ita confeſſio non deſinit eſſe ſacramentalis, quamuis ille qui confitetur, emendationem non proponat, & ideo nihilominus ſub occulto tenendum eſt, nec tamen ſigillum confeſſionis contra charitatem militat, quia charitas non requirit, quòd opponatur remedium peccato, quod homo neſcit. Illud autem quod ſub confeſſione ſcitur, eſt quaſi neſcitum, cum illud neſciat vt homo, ſed vt Deus. Tamen aliquod remedium adhibere debet in prædictis caſibus quantum poteſt ſine reuelatione confeſſionis, ſicut monendo eos qui confitentur, & aliis diligentiam apponendo ne corrumpantur per hæreſim. Poteſt etiam dicere prælato, quòd diligentius vigilet ſuper gregem ſuum, ita tamen quòd non dicat aliquid per quod verbo vel nutu confitentem prodat.

AD SECVNDVM dicendum, quod præceptum de confeſſione celanda conſequitur ipſum ſacramentum, & ideo ſicut præceptum de confeſſione ſacramentali facienda eſt de iure diuino, & non poteſt aliqua diſpenſatione vel iuſſione humana homo abſolui ab eo: ita nullus ad reuelationem confeſſionis poteſt ab homine cogi, vel licentiari. Vnde ſi præcipiatur ſub pœna excommunicationis iam latæ, quòd dicat, ſi aliquid ſcit de tali peccato, non debet dicere, quia debet exiſtimare quòd intentio præcipientis eſt, ſi ſciat vt homo, hoc autem non ſcit vt homo. Et ſi etiam exprimeret de confeſſione interrogatus, non deberet dicere, nec excommunicationem incurreret, quia non eſt ſubiectus ſuperiori ſuo, niſi vt homo: hoc autem non ſcit vt homo, ſed vt Deus.

AD TERTIVM dicendum, quòd homo non adducitur in teſtimonium, niſi vt homo: & ideo ſine læſione conſcientiæ poteſt iurare ſe neſcire quod ſcit tantum vt Deus. Similiter etiam poteſt prælatus ſine læſione conſcientiæ dimittere peccatum impunitum, quod ſcit tantùm vt Deus, vel ſine aliquo remedio, quia non tenetur adhibere remedium, niſi eo modo, quo ad ipſum refertur. Vnde in his quæ ad ipſum deferuntur in foro pœnitentiæ, debet in eodem foro, inquantum poteſt, adhibere remedium, vt Abbas in caſu prædicto admoneat eum vt prioratum reſignet: vel ſi noluerit, poteſt ex aliqua alia occaſione abſoluere eum à cura prioratus, ita tamen quod omnis ſuſpicio vitetur de confeſſionis reuelatione.

Ad qvartvm dicendum, quod ex multis aliis cauſis redditur quis indignus ad prælationis officium, quàm ex peccato, ſicut ex defectu ſcientiæ, vel ætatis, vel alicuius huiuſmodi, & ideo qui contradicit, nec ſuſpitionem de crimine facit, nec confeſſionem reuelat.

Articvlvs II.

Vtrùm ſigillum confeſſionis ſe extendat ad alia quàm ad ea quæ ſunt de confeſſione.

Tho. diſt. vbi ſup. art. 1. & ſeq.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd ſigillum cõfeſſionis ſe extendat ad alia quàm illa, quæ ſunt de confeſſione. Quia de confeſſione nõ ſunt, niſi peccata: ſed aliquando cum peccatis alia multa quis narrat, quę ad confeſſionem non pertinent: ergo cum illa ſacerdoti dicantur vt Deo, videtur quod etiam ad illa ſigillum confeſſionis ſe extendat.

¶ 2 Præterea, Aliquando aliquis dicit alicui aliquod ſecretum, & ille recipit ſub ſigillo confeſſionis, ergo ſigillum confeſſionis ſe extendit ad illa quæ non ſunt de confeſſione.

Sed contra, Sigillum confeſſionis eſt aliquid annexum ſacramentali confeſſioni, ſed ea quæ annexa ſunt alicui ſacramento, non ſe extendunt vltra ſacramentum illud, ergo ſacramentum confeſſionis non ſe extẽdit niſi ad ea, de quibus eſt confeſſio.

Conclvsio.

Cum ſigillum confeſſionis ſit aliquid annexum confeſſioni ſacramentali; ad ea ſolùm directè ſe extendit: de quibus & ſi ſacramentalis confeſſio: licet etiam indirectè ea quæ non ſe extendunt ad confeſſionem ſacramentalem, cadant in ſigillum confeſſionis, propter ſcandalum.

Respondeo dicendum, quòd ſigillum confeſſionis directè non ſe extendit, niſi ad illa, de quibus eſt ſacramentalis confeſſio: ſed indirectè id quod non cadit ſub ſacramentali confeſſione, etiam ad ſigillum confeſſionis pertinet, ſicut illa, per quæ poſſet peccator, vel peccatum deprehendi. Nihilominus tamen illa ſummo ſtudio ſunt celanda: tum propter ſcandalum, tu propter pronitatem, quæ ex conſuetudine accidere poſſet.

Et per hoc patet reſponſio ad primum.

Ad secvndvm dicendum, quòd aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo: ſi tamen recipiat, tenetur ex promiſſione hoc modo celare, ac ſi in cõfeſſione haberet, quamuis ſub ſigillo confeſſionis non habeat.

Articvlvs III.

Vtrùm ſolus ſacerdos habeat ſigillum confeſſionis.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd non ſolum ſacerdos ſigillum confeſſionis habeat. Quia aliquando aliquis confitetur ſacerdoti per interpretem neceſſitate vrgente: ſed interpres (vt videtur) tenetur confeſſionem celare: ergo etiam non ſacerdos aliquid ſub ſigillo confeſſionis habet.

¶ 2 Præterea, Aliquando aliquis in caſu neceſſitatis poteſt laico confiteri, ſed ille tenetur peccata celare, cùm ſibi dicantur, ſicut Deo, ergo nõ ſolum ſacerdos ſigillum confeſſionis habet.

¶ 3 Præterea, Aliquando aliquis ſe ſacerdotem fingit, vt conſcientiam alicuius exploret per hanc fraudẽ, & ille etiam (vt videtur) peccat ſi confeſſionem reuelet: ergo nõ ſolùm ſacerdos ſigillum confeſſionis habet.

Sed contra eſt, quod ſolus ſacerdos miniſter eſt huius ſacramenti, ſed ſigillum confeſſionis eſt annexũ huic ſacramento: ergo ſolus ſacerdos habet ſigillum confeſſionis.

¶ Præterea, Homo tenetur ea, quæ in confeſſione audit, celare ſi non ſcit ea vt homo, ſed vt Deus: ſed ſolus ſacerdos eſt miniſter Dei: ergo ſolus ſacerdos tenetur occultare.

Conclvsio.

Quemadmodum ſacerdoti competit ſigillum confeſſionis vt Dei miniſtro, ita et eccleſiaſtico, cui propter neceſſitatem confeſſionem audire contingit, competere dicitur peccata celare.

Respondeo dicendum, quod ſigillum confeſſionis competit ſacerdoti inquantum eſt miniſter huius ſacramenti, quod nihil aliud eſt quàm debitum confeſſionem celandi, ſicut clauis eſt poteſtas abſoluendi; tamẽ ſicut aliquis, qui non eſt ſacerdos, in aliquo caſu participat aliquid de actu clauis, dum confeſſionem audit, propter neceſſitatem: ita etiam participat aliquid de actu ſigilli confeſſionis, & tenetur celare, quamuis propriè loquendo ſigillum confeſſionis non habeat.

Et per hoc patet abſolutio ad obiecta.

Articvlvs IIII.

Vtrum de licentia confitentis poſſit ſacerdos dicere quæ habet in confeſſione.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd de licentia confitentis non poſſit ſacerdos peccatum, quod habet ſub ſigillo confeſſionis, aliquando prodere. Quòd enim non poteſt ſuperior, non poteſt inferior: ſed Papa non poſſet aliquem licẽtiare, quod peccatum, quod habet in confeſſione, alteri proderet: ergo nec ille qui confitetur poteſt ipſum licentiare: quod peccatũ quod habet in confeſſione alteri prodat.

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt inſtitutum propter bonũ commune Eccleſiæ, non poteſt ex arbitrio vnius irritari: ſed celatio confeſſionis eſt inſtituta propter bonum totius Eccleſiæ, vt homines confidentiùs ad confeſſionem accedant: ergo ille qui confitetur, non poteſt licentiare ſacerdotem ad dicendum.

¶ 3 Præterea, Si poſſit licentiari ſacerdos, videtur dari pallium malitiæ malis ſacerdotibus: quia poſſent prætendere ſibi licentiam datam: & ſic impune peccarent, quod eſt inconueniens: & ſic videtur quod non poſſint à confitente licentiari.

¶ 4 Præterea, Ille cui iſte reuelabit, non habebit peccatum hoc ſub ſigillo cõfeſſionis, & ſic poterit peccatum publicari, quod iam deletum eſt, quod eſt inconueniens: ergo non poteſt licentiare.

Sed contra, Superior poteſt mittere peccatorem cum literis ad inferiorem ſacerdotem de voluntate ipſius: ergo de voluntate confitentis, poteſt ſacerdos peccatum reuelare alteri.

¶ Præterea, Qui poteſt aliquid facere per ſe, poteſt etiam per alterum facere: ſed confitens poteſt peccatum ſuum, quod fecit, per ſe alteri reuelare: ergo poteſt per ſacerdotem facere.

Conclvsio.

Cùm confitens efficere poſſit, vt ſacerdos ſciat illud vt homo, quod ſciebat vt Deus, dum detegenda confeſſionis facultatem tribuit: ſi illam reuelet, non violat ſigillum confeſſionis, modo id citra ſcandalum fiat.

Respondeo dicendum, quòd duo ſunt propter quæ tenentur ſacerdotes peccatum occultare. Primò & principaliter, quia ipſa occultatio eſt de eſſentia ſacramenti, inquantum ſcit illud vt Deus, cuius vicem gerit in confeſſione. Alio modo propter ſcandalum vitandum: poteſt autem confitens facere, quod ſacerdos illud quod ſciebat vt Deus, ſciat etiam vt homo quod facit, dum licentiat eum ad dicendum: & ideo ſi dicat, non frangit ſigillum confeſſionis: tamen debet vitare ſcandalum dicendo, ne fractor ſigilli prædicti reputetur.

Ad primvm ergo dicendũ, quod Papa non poteſt licentiare ſacerdotem ad dicendum: quia non poteſt facere quòd illud ſciat vt homo, quod tamen facere poteſt ille qui confitetur.

Ad secvndvm dicendum, quòd non tollitur illud quod eſt inſtitutum propter bonum commune: quia ſigillum confeſſionis non frangitur, quia dicitur quod alio modo ſcitur.

Ad tertivm dicendum, quòd ex hoc nõ datur

aliqua impunitas malis ſacerdotibus: quia imminet eis probatio, ſi accuſantur, quod de licentia cōfitentis reuelauerunt.

AD QVARTVM dicendum, quod ille, ad quem notorio prædicta deuenit, mediante ſacerdote de voluntate confitentis, participat in aliquo actu ſacerdotis: & ideo ſimile eſt de eo & de interprete, niſi fortè velit quòd ille abſolutè ſciat & liberè.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ille qui ſcit aliquid per confeſſionem & per alium modum, etiam poſſit reuelare illud.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd illud quod quis ſcit per confeſſionem, & etiam alio modo, poſſit alteri reuelare. Non enim frangitur ſigillum confeſſionis, niſi dum peccatum, quod ſcitur, in confeſſione reuelatur: ſi ergo iſte reuelat peccatum quod in confeſſione audiuit, qualitercunque alias ſciat, ſigillum confeſſionis frangere videtur.

¶ 2 Præterea, Quicunque cōfeſſionem alicuius audit, ei obligatur ad hoc quòd peccata ipſius non reuelet: ſed ſi aliquis promitteret alicui tenere priuatum ei quod dicitur, quantumcunque poſt ſciret, deberet priuatum tenere: ergo quod quis in confeſſione audiuit, quantumcunque aliàs ſciat, debet priuatum habere.

¶ 3 Præterea, Duorum quod eſt altero potentius, trahit ad ſe reliquum: ſed ſcientia, qua quis ſcit peccatū, vt Deus, eſt potentior & dignior ſcientia, qua ſcit peccatum vt homo: ergo trahit ad ſe eam, & ita nō poterit reuelari ſecundum quòd ſcientia, qua ſcit vt Deus, exigit.

¶ 4 Præterea, Secretum confeſſionis inſtitutum eſt ad vitandum ſcandalum, & ne homines à confeſſionibus retrahantur: ſed ſi aliquis poſſet dicere illud quod in confeſſione audiuit, etiam ſi aliter ſciret, nihilominus ſcandalum ſequeretur: ergo nullo modo poteſt dicere.

SED CONTRA, Nullus poteſt aliū obligare ad quod non erat obligatus, niſi ſit ſuus prælatus qui obliget eum præcepto: ſed ille, qui ſciebat alicuius peccatū per viſum, non erat obligatus ad celandum: ergo ille, qui ei confitetur, cùm non ſit prælatus ſuus, non poteſt eum obligare ad celandum, per hoc quod ei confitetur.

¶ Præterea, Secundum hoc poſſet impediri iuſtitia Eccleſiæ, ſi aliquis vt euaderet ſententiam excōmunicationis, quæ in ipſum ferenda erat propter aliquod peccatum, de quo conuictus eſt, cōfiteretur ei qui ſententiam ferre debet: ſed iuſtitiæ executio eſt in præcepto: ergo non tenetur celare peccatum, quod quis in confeſſione audiuit ſi alias ipſum ſcit.

CONCLVSIO.

Si immineat neceſſitas, poteſt confeſſor prodere quæ ſibi in confeſſione dicta fuerunt, modo ante aut poſt confeſſionem ea reſciuerit; ita tamen vt ea dicat vt homo, non vt Deus.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc eſt triplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd illud, quod in confeſſione aliquis audiuit, non poteſt aliquo modo dicere ſi ſciat alias, ſiue ante ſiue poſt. Quidam verò dicunt quòd per confeſſionem præcluditur ſibi via, ne poſſit aliquid dicere quod priùs ſciuit: non autem quin poſſit dicere ſi poſt alio modo ſciat. Vtraque autem opinio dum nimium ſigillo confeſſionis attribuit, præiudicium veritate & iuſtitiæ ſeruandæ facit. Poſſet enim aliquis ad peccandum eſſe pronior, ſi non timeret ab illo accuſari, cui confeſſus eſt, ſi coram illo peccatum iteraret. Similiter etiam multum iuſtitiæ perire poterit, ſi teſtimonium ferre aliquis non poſſet de eo quod vidit poſt confeſſionem de hoc factam: nec obſtat quòd quidam dicunt, quod debet proteſtari ſe non tenere priuatum hoc: quia hoc non poſſet proteſtari, niſi poſtquam peccatum eſſet ſibi dictū. Et tunc quilibet ſacerdos poſſet reuelare peccatum, proteſtationem faciendo, ſi hoc ipſum ad reuelandum liberum redderet. Et ideo alia opinio eſt communior, quod illud, quod homo alias ſcit ſiue ante confeſſionem, ſiue poſt, non tenetur celare, quantum ad id, quod ſcit vt homo: poteſt enim dicere: Scio illud quod vidi: tenetur tamen celare illud, inquantum ſcit vt Deus: nō enim poteſt hoc dicere, ego audiui hoc in confeſſione: tamen propter ſcandalū vitandum debet abſtinere, ne de hoc loquatur, niſi immineat neceſſitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quando aliquis dicit ſe vidiſſe quod in confeſſione audiuit, non reuelat quod in confeſſione habet niſi per accidens. Sicut qui ſcit aliquid per auditum & viſum, non reuelat quod vidit, per ſe loquēdo, ſi dicat ſe audiuiſſe, ſed per accidens, quia dicit auditum, cui accidit viſum eſſe: & ideo talis ſigillum confeſſionis non frangit.

AD SECVNDVM dicendum, quod non obligatur audiens confeſſionem quod non reuelet peccatum ſimpliciter: ſed prout eſt in cōfeſſione auditum. Nullo enim caſu dicere debet ſe audiuiſſe in confeſſione.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc intelligendum eſt de duobus quæ habent oppoſitionem: ſed ſcientia qua ſcit aliquis peccatum vt Deus, & illa qua ſcit vt homo, non ſunt oppoſita: ideo ratio non procedit.

AD QVARTVM dicendū, quòd non debet ita vitari peccatū ex vna parte, quod ex alia iuſtitia relinquatur. Veritas enim non eſt propter ſcandalum dimittenda: & ideò quando imminet periculum iuſtitiæ & veritatis, non debet dimitti reuelatio eius quod quis in confeſſione audiuit, ſi aliter ſcit propter ſcandalum: dum tamen ſcandalum quantum in ſe eſt, euitare nitatur.

QVÆSTIO XII.

De ſatisfactione & eius quidditate, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſatisfactione: de qua quatuor conſideranda ſunt. Primo de eius quidditate. Secūdo, de ipſius poſſibilitate. Tertiò, de eius qualitate. Quartò, de his per quæ homo Deo ſatisfacit.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm ſatisfactio ſit virtus vel actus virtutis.

¶ Secundò, vtrùm ſit actus iuſtitiæ.

¶ Tertiò, vtrum definitio ſatisfactionis quæ in littera ponitur, conuenienter aſſignetur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſatisfactio ſit virtus vel actus virtutis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod ſatisfactio non ſit neque virtus neque actus virtutis. Omnis enim virtutis actus eſt meritorius: ſed ſatisfactio non eſt meritoria, vt videtur, quia meritum gratuitum eſt, ſed ſatisfactio debitum attendit: ergo ſatisfactio non eſt actus virtutis. Tho. 4. diſt. 15. q. 1. art. 3.

¶ 2 Præterea, Actus virtutis eſt voluntarius: ſed aliquando fit ſatisfactio eo inuito de aliquo, vt quando aliquis pro offenſa in alterum commiſſa à iudice punitur: ergo ſatisfactio non eſt virtutis actus.

¶ 3 Præterea, Secundum Philoſophum 8. Ethico. In virtute moris principale eſt electio: ſed ſatisfactio non fit per electionem, ſed reſpicit principaliter exteriora opera: ergo non eſt virtutis actus.

SED CONTRA, Satisfactio ad pœnitentiam pertinet, ſed pœnitentia eſt virtus: ergo ſatisfactio eſt actus virtutis.

¶ Præterea, Nullus actus operatur ad deletionem peccati, niſi ſit actus virtutis, quia contrarium deſtruitur per ſuum contrarium: ſed per ſatisfactionem peccatum totaliter annihilatur: ergo ſatisfactio eſt virtutis actus.

CON-

CONCLVSIO.

Satisfactio dicitur eſſe non ſolum actus virtutis materialiter (cùm malitiam implicitam vel defectum debitæ circumſtantiæ non habeat) ſed etiam formaliter cum ſuo nomine formam & rationem virtutis implicitam habere dicatur.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquis actus dicitur eſſe actus virtutis dupliciter. Vno modo materialiter: & ſic quilibet actus, qui malitiam non habet implicitam vel defectum debitæ circumſtantiæ, actus virtutis dici poteſt: quia quolibet tali actu poteſt vti virtus in ſuum finem, ſicut eſt ambulare, loqui & huiuſmodi. Alio modo dicitur actus aliquis eſſe actus virtutis formaliter, quia ipſe ſuo nomine formam, & rationem virtutis implicitam habet: ſicut fortiter ſuſtinere dicitur actus fortitudinis: formale autem cuiuſlibet virtutis moralis eſt ratio medij: vnde omnis actus, qui rationem medij importat, actus virtutis formaliter dicitur, & quia æqualitas medium eſt, quod ſuo nomine ſatisfactio importat: non enim dicitur aliquid ſatisfieri niſi ſecundum proportionem æqualitatis ad aliquid, conſtat quod ſatisfactio etiam formaliter eſt actus virtutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ſatisfacere in ſe ſit debitum: tamen inquantum ſatisfaciens voluntario hoc opus exequitur, rationem gratuiti accipit ex parte operantis, & ſic operans facit de neceſſitate virtutem: ex hoc enim debitum dimittere habet meritum, quod neceſſitatem importat, quæ voluntati contrariatur: vnde ſi voluntas neceſſitati aſſentiat, ratio meriti non tolletur.

AD SECVNDVM dicendum, quod actus virtutis non requirit voluntarium in eo qui patitur, ſed in eo qui facit, quia illius actus eſt. Et ideo cum ille, in quem iudex vindictam exercet; ſe habeat vt patiens ad ſatisfactionem, non vt agens: non oportet quod in eo voluntaria ſit ſatisfactio: ſed in iudice faciente.

AD TERTIVM dicendum, quòd principale in virtute poteſt accipi dupliciter. Vno modo principale in ipſa inquantum eſt virtus: & ſic ea quæ ad rationem pertinēt, vel magis ei propinqua ſunt, principaliora ſunt in virtute: & ſic electio & interiores actus in virtute, inquantum virtus eſt, principaliores ſunt. Alio modo poteſt accipi principale in virtute: inquantum eſt talis virtus: & ſic principalius in ipſa eſt illud, ex quo determinationem recipit actus interior, qui in aliquibus virtutibus determinatur per exteriores: quia electio, quæ eſt communis omnibus virtutibus ex hoc quod eſt electio talis actus, efficitur propria huius virtutis, & ſic actus exteriores in aliquibus virtutibus ſunt principaliores, & ita etiā eſt in ſatisfactione.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſatisfactio ſit actus iuſtitiæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod ſatisfactio nō ſit actus iuſtitiæ, quia ſatisfactio fit ad hoc quod recōcilietur ei quem offendit: ſed reconciliatio cùm ſit actus amoris, ad charitatem pertinet: ergo ſatisfactio eſt actus charitatis & non iuſtitiæ.

¶ 2 Præterea, Cauſæ peccatorum in nobis ſunt paſſiones animæ, quibus ad malum incitamur: ſed iuſtitia ſecundum Philoſophum non eſt circa paſſiones: ſed circa operationes: cùm ergo ad ſatisfactionem pertineat peccatorū cauſas excidere, vt in littera dicitur, videtur quod non ſit actus iuſtitiæ.

¶ 3 Præterea, Cauere in futurum non eſt actus iuſtitiæ, ſed magis prudentiæ, cuius pars ponitur cautela, ſed hoc pertinet ad ſatisfactionem: quia ipſius eſt ſuggeſtionibus peccatorum aditum non indulgere: ergo ſatisfactio non eſt actus iuſtitiæ.

SED CONTRA, Nulla virtus attendit rationem debiti niſi iuſtitia: ſed ſatisfactio honorem debitum Deo impendit, vt Anſel. ait: ergo ſatisfactio eſt actus iuſtitiæ.

¶ Præterea, Nulla virtus habet rerum exteriorū adæquationem perficere, niſi iuſtitia: ſed hoc fit per ſatisfactionem, qua conſtituitur æqualitas emendę ad offenſam præcedentem: ergo ſatisfactio eſt iuſtitiæ actus.

CONCLVSIO.

Cùm nomen ſatisfactionis adæquationē proportionis deſignet (nēpe æqualitatem reſpectu offenſæ præcedentis in faciente) & medium iuſtitiæ accipiatur ſecundum adæquationem rei ad rem in aliqua proportione: apparet quod ſatisfactio formaliter actus iuſtitiæ eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Philoſophum in 5. Ethicor. medium iuſtitiæ accipitur ſecundum adæquationem rei ad rem in proportionalitate aliqua, vnde cùm talem adæquationē ipſum nomen ſatisfactionis importet, quia hoc aduerbium, ſatis, æqualitatem proportionis deſignat, conſtat, quod ſatisfactio formaliter iuſtitiæ actus eſt, ſed iuſtitiæ actus ſecundum Philoſophum eſt vel ſui ad alterum, vt quando aliquis reddit alteri quod ei debet, vel alterius ad alterum: ſicut quando iudex facit iuſtitiam inter duos. Quando autem eſt actus iuſtitiæ ſui ad alterum: vt quando aliquis reddit alteri quod ei reddere debet, vel alterius ad alterū, vt quando Iudex facit iuſtitiam inter duos: quando autem eſt actus iuſtitiæ ſui ad alterum, æqualitas in ipſo faciente conſtituitur: quando autem alterius ad alterum, æqualitas conſtituitur in iniuſtum paſſo: & quia ſatisfactio æqualitatem in ipſo faciente exprimit, dicit actum iuſtitiæ, quę eſt ſui ad alterum, propriè loquendo: ſed ſui ad alterum poteſt aliquis facere iuſtitiam, vel in actionibus & paſſionibus, vel in rebus exterioribus, ſicut & iniuria fit alteri vel ſubtrahendo res, vel per aliquam actionem lædendo. & quia vſus rerum exteriorum eſt dare, ideo actum iuſtitiæ ſecundum quòd æqualitatem in rebus exterioribus conſtituit, propriè dicit hoc quod eſt reddere: ſed ſatisfacere manifeſte æqualitatem in actionibus demonſtrat, quamuis quandoque vnum pro alio ponatur. Et quia adæquatio non eſt, niſi inæqualium: ideo ſatisfactio inæqualitatem actionum præſupponit: quæ quidem offenſam conſtituit: & ideo habet reſpectum ad offenſam pręcedentem: nulla autem pars iuſtitiæ reſpicit offenſam præcedentem, niſi iuſtitia vindicatiua, quæ æqualitatem conſtituit in eo qui iniuſtum patitur indifferenter, ſiue ſit patiens idem quod agens, vt quando aliquis ſibiipſi pœnam infert: ſiue non ſit idem quod agens, vt quando iudex alium punit, ad vtrunque vindicatiua iuſtitia ſe habente: ſimiliter & pœnitentia quæ æqualitatem tantum in faciente importat, quia ipſemet pœnitens pœnam tenet: ſit, vt quodammodo pœnitentia vindicatiuæ iuſtitiæ ſpecies ſit: & per hoc conſtat quod ſatisfactio quæ æqualitatem reſpectu offenſæ præcedentis in faciente importat, opus iuſtitiæ eſt, quantum ad illam partem, quæ pœnitentia dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſatisfactio (vt ex dictis patet) eſt quædam iniuriæ illatæ recompenſatio: vnde ſicut iniuria illata immediatè ad inæqualitatem iuſtitię pertingebat, & per conſequens ad inæqualitatem amicitiæ oppoſitam; ita & ſatisfactio directè ad æqualitatem iuſtitiæ perducit, & ad æqualitatem amicitiæ ex conſequenti: & quia actus aliquis elicitiuè ab illo habitu procedit, ad cuius finem immediatè ordinatur: imperatiuè autem ab illo, ad cuius finem vltimo tendit: ideo ſatisfactio elicitiuè eſt à iuſtitia: ſed imperatiuè à charitate.

AD SECVNDVM dicendū, quòd quamuis iuſtitia ſit principaliter circa operationes, tamen etiam ex conſequenti eſt circa paſſiones, inquantum ſunt operationum cauſæ. Quare ſicut iuſtitia cohibet iram, ne alteri læſionē iniuſtè inferat, & cōcupiſcentiam, ne ad alienum thorum accedat, ſic etiam ſatisfactio poteſt peccatorum cauſas excidere.

Ad tertium dicendum, quòd quælibet virtus moralis participat actus prudentiæ, eò quòd formaliter ipſa complet in eis rationem virtutis: cùm ſecundũ eam medium accipiatur in ſingulis virtutibus moralibus, vt patet per definitionem virtutis in 2. Ethic.

Articvlvs III.

Vtrum definitio ſatisfactionis in litera conuenienter ponatur.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd definitio ſatisfactionis in litera inconuenienter ponatur ab Auguſtino, dicit enim, quòd ſatisfactio eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtionibus aditum non indulgere. Cauſa enim actualis peccati fomes eſt: ſed in hac vita non poſſumus fomitem excidere: ergo ſatisfactio non eſt peccatorum cauſas excidere.

¶ 2 Præterea, Cauſa peccati eſt fortior quàm peccatum: ſed homo per ſe non poteſt peccatum excidere: ergo multò minus cauſas peccati, & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Satisfactio cùm ſit pars pœnitẽtiæ, præteritum reſpicit, non futurum: ſed non indulgere aditũ ſuggeſtionibus peccatorum reſpicit futurum: ergo non debet poni in definitione ſatisfactionis.

¶ 4 Præterea, Satisfactio dicitur reſpectu offenſæ præteritæ, ſed de offenſa præcedenti nulla fit mentio, ergo inconuenienter aſſignatur definitio ſatisfactionis.

¶ 5 Præterea, Anſelmus ponit aliam definitionem in lib. Cur Deus homo: ſcilicet ſatisfactio, eſt honorem debitum Deo impendere: in qua nulla fit mentio horum quæ Auguſt. hic ponit, ergo altera earum videtur eſſe incompetens.

¶ 6 Præterea, Honorem debitum poteſt innocens impendere, ſed ſatisfacere non competit innocenti, ergo definitio Auguſtini eſt malè ordinata.

Conclvsio.

Cùm ſatisfactio reſpectu culpæ præteritæ, quam recompenſando curat, dicatur illatæ iniuriæ recompenſatio ſecundum iuſtitiæ æqualitatem, neceſſe eſt fateri, diffinitionem Anſelmi bonam eſſe, ſcilicet quòd ſatisfacere eſt honorem debitum Deo impendere: ſic & Auguſtini reſpectu præſeruationis culpæ futuræ.

Respondeo dicendum, quòd iuſtitia non ad hoc tantùm tendit: vt inæqualitatem præcedentem auferat puniendo culpam præteritam, ſed vt in futurum æqualitatem cuſtodiat, quia ſecundũ Philoſophum in 2. Ethic. Pœnæ medicinæ ſunt. Vnde & ſatisfactio quæ eſt iuſtitiæ actus pœnam inferentis, eſt medicina curans peccata præterita, & præſeruans à futuris, & ideò quando homo homini ſatisfacit, & præterita recompenſat, & de futuris cauet: & ſecundum hoc dupliciter poteſt ſatisfactio
1. Penitentia definitio. definiri. Vno modo reſpectu culpæ præteritæ, quam recompenſando curat, & ſic dicitur quòd ſatisfactio eſt illatæ iniuriæ recompenſatio ſecundum iuſtitiæ æqualitatem. Et in idem dicitur redire definitio Anſelmi qui dicit, quòd ſatisfacere eſt honorem debitum Deo impendere, vt conſideretur debitum ratione culpæ commiſſæ.
2. Defin. Alio modo poteſt definiri, ſecundum quod præſeruat à culpa futura, & ſic definit eam hic Auguſt. præſeruatio autem à morbo corporali fit per ablationem cauſarum, quibus morbus conſequi poteſt: eis enim ablatis non poteſt morbus ſequi. Sed in morbo ſpirituali non eſt ita: quia liberum arbitrium non cogitur, vnde cauſis præcedentibus poteſt vitari, quamuis difficulter cauſis amotis poteſt incurri: & ideo in ſatisfactionis definitione duo ponit, ſcilicet abſciſſionem cauſarum, quantum ad primum, & renitentiam liberi arbitrij ad ipſum peccatum, quantum ad ſecundum.

Ad primum ergo dicendum, quòd accipiendæ ſunt cauſæ proximæ peccati actualis, quæ dicuntur duæ, ſcilicet libido ex conſuetudine vel actu peccati relicta, & aliquæ reliquiæ peccati præteriti, & exteriores occaſiones ad peccandum, vt locus, mala ſocietas, & huiuſmodi: & tales cauſæ in hac vita per ſatisfactionem tolluntur, quamuis fomes, qui eſt cauſa remota peccati actualis non tollatur totaliter in vita per ſatisfactionem, etſi debilitetur.

Ad secvndvm dicendum, quòd quia cauſa mali vel priuationis eo modo quo cauſam habet, non eſt niſi bonum deficiens: bonum autem faciliùs tollitur quàm conſtituatur: ideò facilius eſt cauſas priuationis & mali abſcindere, quàm ipſum malum remouere, quod non remouetur niſi per conſtructionem boni, quod patet in cæcitate & cauſis eius. Et tamen cauſæ peccati prædictæ non ſunt ſufficientes cauſæ, cùm ex eis non de neceſſitate ſequatur peccatum, ſed ſunt occaſiones quædam, nec iterum ſatisfactio ſine Dei auxilio fit, quia ſine charitate eſſe non poteſt, vt dicitur.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis pœnitentia ex prima ſui intentione reſpiciat præteritum, tamẽ etiam ex conſequenti futurum reſpicit, inquantum eſt medicina præſeruans, & ſic etiam ſatisfactio.

Ad qvartvm dicendum, quòd Auguſtinus definit ſatisfactionem, ſecundum quod fit Deo, cui ſecundum rei veritatem nihil ſubtrahi poteſt, quamuis peccator, quantum in ſe eſt, aliquid ſubtrahat: & ideò in ſatiſfactione tali principalius requiritur emendatio in futuro quàm recompenſatio præteritorum: & propter hoc ex parte iſta Auguſtinus definiuit ſatisfactionẽ. Nihilominus tamen ex cautela futurorum cognoſci poteſt recompenſatio præteritorum, quæ fit circa eadem conuerſo modo. In præterito enim reſpicientes cauſas peccatorum propter peccata deteſtamur, à peccatis incipientes deteſtationis motum: ſed in cautela à cauſis incipimus, vt cauſis ſubtractis, faciliùs peccata vitemus.

Ad qvintvm dicendum, quòd non eſt inconueniens quòd de eodem dentur diuerſæ aſſignationes ſecundum diuerſa: quæ in ipſo inueniuntur, & ſic eſt in propoſito, vt ex dictis patet.

Ad sextvm dicendum, quod intelligitur debitum quod debemus Deo ratione culpæ commiſſæ, quia debitum pœnitentia reſpicit: vt prius dictum eſt.

QVÆSTIO XIII.

De ſatisfactionis poßibilitate, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de poſſibilitate ſatisfactionis.

¶ Circa quod duo quæruntur.

¶ Primò, vtrum homo poſſit Deo ſatisfacere.

¶ Secundò, vtrum aliquis pro alio ſatisfacere poſſit.

Articvlvs I.

Vtrum homo poſſit Deo ſatisfacere.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd homo non poſſit Deo ſatisfacere. Satisfactio enim debet æquari offenſæ, vt ex dictis patet: ſed offenſa in Deum commiſſa eſt infinita, quia quantitatem recipit ab eo in quem committitur, cùm plus offendat qui principem percutit, quàm alium quemquam: cùm ergo actio hominis non poſſit eſſe infinita, videtur quòd homo Deo ſatisfacere non poſſit. Tho. vbi ſup. art. 2.

¶ 2 Præterea, Seruus quia totum quod habet domini eſt, non poteſt pro aliquo debito recompenſare: ſed nos ſerui Dei ſumus, & quicquid boni habemus, ab ipſo habemus: cùm ergo ſatisfactio ſit recompenſatio offenſæ præteritæ, videtur quòd Deo ſatisfacere non poſſumus.

¶ 3 Præterea, Ille cuius totum quod habet non ſufficit ad vnum debitum exoluendum, non poteſt pro alio debito

bito ſatisfacere : ſed quicquid homo poteſt & habet, non ſufficit ad ſoluendum debitum, pro beneficio creationis. Vnde Iſa. 15. dicitur : Quod ligna Libani non ſufficient ad holocauſtum : ergo nullo modo poteſt ſatisfactio eſſe pro debito offenſæ commiſſæ.

¶ 4 Præterea, Homo totũ tempus ſuum debet in Dei ſeruitium expendere: ſed tempus amiſſum non poteſt recuperari, propter quod eſt grauis iactura temporis, vt Seneca dicit: ergo nõ poteſt homo recompenſationem Deo facere, & ſic idem quod prius.

¶ 5 Præterea, Peccatũ actuale mortale eſt grauius quàm originale : ſed pro originali nemo potuit ſatisfacere niſi Deus & homo: ergo neque pro actuali.

SED CONTRA, Sicut Hiero. dicit: Qui dicit Deũ aliquid impoſſibile homini præcepiſſe, anathema ſit : ſed ſatisfactio eſt in præcepto, Luc. 3. Facite dignos fructus pœnitentiæ: ergo poſſibile eſt Deo ſatisfacere.

¶ Præterea, Deus eſt magis miſericors quàm aliquis homo. ſed homini eſt poſſibile ſatisfacere, ergo & Deo.

¶ Præterea, Satisfactio eſt cùm pœna culpæ æquatur, quia iuſtitia eſt idem quod contrapaſſum, vt Pythagorici dixerunt: ſed contingit æqualem pœnam aſſumere delectationi, quæ fuit in peccando: ergo contingit Deo ſatisfacere.

CONCLVSIO.

Poteſt homo Deo ſatisfacere, cum quod poteſt Deo præſtat : videtur enim eſſe aliquomodo æqualis proportio inter hominis conatum & Dei gratiam. Si verò hæc dictio Satis importet propriè æqualitatem proportionum, ſatisfacere minimè poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd homo Deo debitor efficitur, vno modo ratione beneficij accepti, alio modo reſpectu peccati commiſſi. Et ſicut gratiarum actio vel latria vel aliquid huiuſmodi reſpicit debitum accepti beneficij, ita ſatisfactio reſpicit debitum peccati cõmiſſi. In his autem honoribus qui ſunt ad parentes & Deos, etiam ſecundum Philoſophum, impoſſibile eſt æquiualens reddere ſecundum quantitatem: ſed ſufficit, quod homo reddat quod poteſt, quia amicitia non exigit æquiualens. ſed quòd poſſibile, & hoc etiam eſt æquale aliqualiter, ſcilicet ſecundum proportionalitatem: quia ſicut ſe habet hoc quod Deo eſſet debitum ad ipſum Deum, ita hoc quod iſte poteſt reddere ad Deum, & ſic aliquo modo forma iuſtitiæ conſeruatur, & ſimiliter eſt ex parte ſatisfactionis. Vnde non poteſt homo Deo ſatisfacere, ſi ly Satis, æqualitatem quantitatis importet: contingit autẽ ſi importet æqualitatem proportionis, vt dictum eſt, & hoc, ſicut ſufficit ad rationem iuſtitiæ, ita ſufficit ad rationem ſatisfactionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ſicut offenſa habuit quandam infinitatem ex infinitate diuinæ maieſtatis, ita ſatisfactio accipit quandam infinitatem ex infinitate diuinæ miſericordiæ, prout eſt gratia informata, per quam acceptum redditur quod homo reddere poteſt. Quidam tamen dicunt quod habet infinitatem ex parte auerſionis, & ſic gratis dimittitur : ſed ex parte conuerſionis finita eſt, & ſic pro ea ſatisfieri poteſt : ſed hoc nihil eſt, quia ſatisfactio nõ reſpondet peccato niſi ſecundum quod eſt offenſa Dei, quod non habet ex parte conuerſionis, ſed ſolum ex parte auerſionis. Alij verò dicunt quòd etiam quantum ad auerſionem pro peccato ſatisfieri poteſt virtute meriti Chriſti, quod quodãmodo infinitum fuit, & hoc in idem redit quod prius dictum eſt: quia per fidem mediatoris gratia data credentibus eſt : ſi tamen alio modo gratiam daret, ſufficeret ſatisfactio per modum prædictum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd homo qui ad imaginem Dei factus eſt, aliquid libertatis participat, in quantum eſt dominus ſuorũ actuum per li. arbi. & ideo ex hoc quod per lib. arb. agit. Deo ſatisfacere poteſt: quia quãuis Dei ſit, prout à Deo eſt ſibi cõceſſum, tamẽ liberè traditum eſt, vt eius dominus ſit, quod ſeruo non competit.

AD TERTIVM dicendum, quòd ratio illa concludit quod Deo æquiualens ſatisfactio fieri non poſſit, non autẽ quod non poſſit ſibi ſufficiens fieri: quãuis enim poſſe ſuum totum homo debeat, non tamen ab eo exigitur de neceſſitate ſalutis, vt totum quod poſſit faciat: quia hoc eſt ei impoſſibile ſecundum ſtatum præſentis vitæ, vt totum poſſe ſuum in aliquid vnum expendat, cùm oporteat circa multa eſſe ſollicitum : ſed eſt quædam menſura homini adhibita, quæ ab eo requiritur, ſcilicet impletio mandatorum Dei, & ſuper ea poteſt aliquid erogare, vt ſatisfaciat.

AD QVARTVM dicendum, quod quamuis homo non poſſit tempus præteritum recuperare, poteſt tamen in futuro recompenſare illud quod in præterito facere debuiſſet, quia non debuit debito præcepti totum quod potuit, vt dictum eſt.

AD QVINTVM dicendum, quòd originale peccatum etſi minus habeat de ratione peccati, quàm actuale, tamen eſt grauius malum: quia eſt ipſius humanæ naturę infectio: & ideo per vnius hominis puri ſatisfactionem expiari non potuit ſicut actuale.

ARTICVLVS II.

Vtrùm vnus pro alio poſſit pœnam ſatisfactoriam explere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd pœnam ſatisfactoriam nõ poſſit vnus pro alio explere. Quia ad ſatisfactionem meritum requiritur: ſed vnus pro altero non poteſt mereri, vel demereri, cùm ſit ſcriptum : Reddes tu vnicuique ſecundum opera ſua, ergo vnus pro alio non poteſt ſatisfacere. Tho. 4. diſt. 20. q. vnic. art. 2. q. 3.

¶ 2 Præterea, Satisfactio contra contritionem & confeſſionem diuiditur, ſed vnus pro alio non poteſt confiteri, ergo nec ſatisfacere.

¶ 3 Præterea, Vnus pro alio orando etiam ſibi meretur: ſi ergo aliquis pro alio ſatisfacere poteſt, ſatisfaciendo pro alio pro ſe ſatisfacit : & ita ab eo qui pro altero ſatisfacit, non exigitur alia ſatisfactio pro peccatis propriis.

¶ 4 Præterea Si vnus pro alio ſatisfacere poteſt: ergo ex quo vnus ſoluit debitũ pœnæ, alius ſtatim à debito liberatur : ergo ſi moriatur poſtquã tota pœna debita pro alio ſuſcepta eſt ſtatim euolabit, vel ſi adhuc puniatur, duplex pœna redderetur pro eodem peccato, ſcilicet illius qui ſatisfacere incipit, & illius qui punitur in purgatorio.

SED CONTRA, Gal. 6. dicitur, Alter alterius onera portate: ergo videtur quòd vnus poſſit onus pœnitentiæ pro alio impoſitæ ſuſcipere.

¶ Præterea, Charitas magis poteſt apud Deum quàm apud homines: ſed vnus poteſt apud homines pro alterius amore debitum eius ſoluere : ergo multò fortiùs hoc in diuino iudicio fieri poteſt.

CONCLVSIO.

Poteſt quis pro alio pœnam ſatisfactoriam explere pro peccatis præcedentibus : ita vt ſolutio debiti conſequutura ſit. Quantum verò ſpectat ad remedium peccati ſequentis, ſatisfactio vnius non prodeſt alteri, niſi ſecundum accidens.

RESPONDEO dicendum, quòd pœna ſatisfactoria eſt ad duo ordinata ſcilicet ad ſolutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando : inquantum ergo eſt ad remedium ſequentis peccati, ſic ſatisfactio vnius non prodeſt alteri: quia ex ieiunio vnius, caro alterius non domatur, nec ex actibus vnius alius, bene agere conſueuit, niſi ſecundum accidens, inquantum aliquis per bona opera poteſt alteri mereri augmentum gratiæ, quæ efficaciſſimum remedium eſt ad vitandum peccatum : ſed hoc eſt per modum meriti magis quàm per modum ſatisfactionis, ſed quãtũ ad ſolutionẽ debiti, vnus poteſt pro alio ſatiſfacere, dũmodo ſit in charitate, vt opera eius ſatisfactoria eſſe poſſint. Nec oportet quod maior pœna imponatur ei qui pro altero ſatisfacit, quam principali imponeretur, vt quidam dicunt, hac ratione moti: quia pœna aliena

magis

magis ſatisfacit quàm propria, quia pœna habet vim maximè ſatisfaciendi ratione charitatis qua homo ipſam ſuſtinet. & quia maior charitas apparet in hoc quod aliquis pro altero ſatisfacit, quam ſi ipſe ſatisfaceret: ideo minor pœna requiritur in eo qui pro alio ſatisfacit, quàm pro principali requireretur. Vnde dicitur in vitis Patrum, quod propter charitatem vnius, qui alterius fratris charitate ductus, pœnitentiam fecit pro peccato quod non commiſerat, alteri peccatum quod commiſerat, dimiſſum eſt, nec exigitur quantum ad abſolutionem debiti, quòd ille pro quo fit ſatisfactio, ſit impotẽs ad ſatisfaciendum, quia etiam ſi eſſet potens alio ſatisfaciente pro ipſo, ipſe a debito immunis eſſet, ſed hoc requiritur inquantum pœna ſatisfactoria eſt in remediũ, vnde non eſt permittendum quod aliquis pro alio pœnitentiam agat, niſi defectus aliquis appareat in pœnitente: vel corporalis per quem ſit impotens ad ſuſtinendum, vel ſpiritualis per quem non ſit promptus ad portandum pœnam.

Ad primvm ergo dicendum, quòd præmium eſſentiale redditur ſecũdum diſpoſitionem hominis: quia ſecundum capacitatem videntium erit plenitudo viſionis diuinæ, & ideo ſicut vnus non diſponitur per actum alterius, ita vnus alteri non meretur præmium eſſentiale, niſi meritũ eius habeat efficaciam infinitã, ſcilicet Chriſti, cuius merito ſolo pueri per baptiſmum ad vitam æternam perueniunt, ſed pœna temporalis pro peccato debita poſt culpæ remiſſionem non taxatur, ſecundum diſpoſitionem eius cui debetur, quia quandoque ille qui eſt melior, habet maioris pœnæ reatum, & ideo quantum ad pœnæ remiſſionẽ vnus alteri poteſt mereri, & actus vnius efficitur alterius charitate mediante, per quam omnes vnum ſumus in Chriſto.

Ad secvndvm dicendum, quod contritio ordinatur contra culpam, quæ ad diſpoſitionem bonitatis vel malitiæ pertinet, & ideo per contritionem vnius, alius à culpa non liberatur: ſimiliter per confeſſionẽ homo ſe ſacramentis eccleſiæ ſubiicit, non autem poteſt vnus ſacramentum pro alio accipere, quia in ſacramento gratia ſuſcipienti datur non alij, & ideo non eſt ſimilis ratio de ſatisfactione, contritione, & confeſſione.

Ad tertivm dicendum, quòd in ſolutione debiti attenditur quantitas pœnæ, ſed in merito attenditur charitatis radix: & ideo ille qui ex charitate pro alio meretur, ſaltem merito congrui, & ſibi magis meretur: non autem qui pro alio ſatisfacit, quia illa quantitas per ſe nõ ſufficit ad vtrunque peccatum, tamen ſibi meretur maius quàm ſit dimiſſio pœnæ, ſcilicet vitam æternam.

Ad qvartvm dicendũ, quòd ſi ipſemet ad aliquam pœnam ſe obligaſſet, non prius à debito eſſet immunis, quàm ſi eam ſoluiſſet: & ideo pœnam ipſe patietur, quandiu ille ſatisfactionem pro eo fecerit: quam ſi non fecerit, tunc vterque eſt debitor illius pœnæ, vnus pro commiſſo, alius pro omiſſo, & ita non ſequitur quod peccatum vnum bis puniatur.

QVÆSTIO XIIII.

De qualitate ſatisfactionis, in quinque articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de qualitate ſatisfactionis.

¶ Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrùm homo poſſit de vno peccato ſatisfacere ſine alio.

¶ Secundò, vtrum ille qui de omnibus peccatis prius contritus fuit, & poſtea in peccatum incidit, de aliis peccatis quæ ſibi per contritionem fuerunt dimiſſa, ſatisfacere poſſit extra charitatem exiſtens.

¶ Tertiò, vtrùm homo poſtquam charitatem habuit, valere ſibi incipiat ſatisfactio præcedens.

¶ Quartò, vtrùm opera extra charitatem facta ſint alicuius boni meritoria.

¶ Quintò, vtrùm opera prædicta valeant ad pœnæ infernalis mitigationem.

Articvlvs I.

Vtrùm homo poſſit de vno peccato ſatisfacere ſine alio.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quod homo poſſit de vno peccato ſine alio ſatisfacere: eorũ enim quæ non habent connexionem adinuicẽ, vnum poteſt auferri ſine alio: ſed peccata non habent cõnexionem, alias qui haberet vnum, haberet omnia: ergo vnum poteſt expiari ſine alio per ſatisfactionem. *Tho. vbi ſup. art. 3. q. 1. & ſequent.*

¶ 2 Præterea, Deus eſt magis miſericors quàm homo: ſed homo recipit vnius debiti ſolutionem ſine alio: ergo & Deus ſatisfactionem vnius peccati ſine alio.

¶ 3 Præterea, Satisfactio (vt in littera dicitur) eſt peccatorum cauſas excidere, nec ſuggeſtionibus aditum indulgere. ſed contingit hoc de vno peccato ſine alio, vt ſcilicet luxuriam refrenet, & auaritiæ inſiſtat. ergo de vno peccato poteſt fieri ſatisfactio ſine alio.

Sed contra, Iſaiæ 58. Ieiunium eorum qui ad contentiones & lites ieiunabant, Deo acceptum nõ erat, licet ieiunium ſit ſatisfactionis opus: ſed non poteſt fieri ſatisfactio, niſi per opus Deo acceptum: ergo non poteſt qui habet aliquod peccatum, Deo ſatisfacere.

¶ Præterea, Satisfactio eſt medicina curans peccata præterita, & præſeruans à futuris, vt dictum eſt: ſed peccata non poſſunt ſine gratia euitari: ergo cùm quodlibet peccatum gratiam auferat, non poteſt de vno peccato ſine alio fieri ſatisfactio.

Conclvsio.

Cùm per ſatisfactionem tolli debeat offenſa præcedentis peccati, offenſæ autem oblatio ſit amicitiæ reſtitutio, & amicitiæ diuinæ reſtitutionem impediat quodus peccatum: fieri non poteſt, quod homo pro vno peccato ſatisfaciat, alio retento.

Respondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, quod poteſt de vno peccato ſatisfieri ſine alio, vt Magiſter in litera dicit: ſed hoc non poteſt eſſe: cùm enim per ſatisfactionẽ tolli debeat offenſa præcedens, oportet quod talis ſit modus ſatisfactionis, qui competat ad tollendum offenſam: offenſæ autem ablatio eſt amicitiæ reſtitutio, & ideo ſi aliquid ſit quod amicitiæ reſtitutionem impediat, etiam apud homines ſatisfactio eſſe non poteſt. cùm ergo quodlibet peccatum amicitiam charitatis impediat, quæ eſt hominis ad Deum, impoſſibile eſt quod homo de vno peccato ſatisfaciat alio retento: ſicut nec homini ſatisfaceret, qui pro alapa ſibi data eum proſterneret: & alteram ſimul daret.

Ad primvm ergo dicendum, quod quia peccata non habent connexionem ad inuicem in aliquo vno, vnum poteſt quis incurrere ſine alio: ſed vnum & idem eſt ſecundum quod omnia peccata remittuntur, & ideo remiſſiones diuerſorum peccatorũ connexæ ſunt, & ideo de vno ſine alio ſatisfieri non poteſt.

Ad secvndvm dicendum, quòd in obligatione debiti non eſt, niſi inæqualitas iuſtitiæ oppoſita: quia vnus rem alterius habet, & ideo ad reſtitutionem non exigitur: niſi quod reſtituatur æqualitas iuſtitiæ, quod quidem poteſt fieri de vno debito & non de alio: ſed vbi eſt offenſa, ibi eſt inæqualitas non tantum iuſtitiæ oppoſita, ſed etiam amicitiæ: & ideo ad hoc quod per ſatisfactionem offenſa tollatur, non ſolum oportet quod æqualitas iuſtitiæ reſtituatur per recompenſationem talis pœnæ, ſed etiam quod reſtituatur amicitiæ æqualitas, quod non poteſt fieri dum aliquid eſt quod amicitiam impediat.

Ad tertivm dicendum, quòd vnum peccatum ſuo pondere ad aliud trahit, vt Gregorius dicit. Ideo qui vnum peccatum retinet, non ſufficienter cauſas alterius peccati excidit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm quis extra charitatem exiſtens poſſit ſatisfacere de peccatis antè contritus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod qui de omnibus peccatis contritus fuit priùs, & poſtea in peccatum incidit, de aliis peccatis quæ ſibi per contritionem dimiſſa fuerunt, ſatisfacere poſſit extra charitatem exiſtens: dicit enim Daniel Nabuchodonoſor, Dani. 4. Peccata tua eleemoſynis redime: ſed ipſe adhuc peccator erat, quod ſequẽs pœna demonſtrat: ergo poteſt in peccato exiſtens ſatisfacere.

¶ 2 Præterea, Nemo ſcit vtrùm ſit dignus odio vel amore. Eccl. 9. Si ergo non poſſit fieri ſatisfactio niſi ab eo qui eſt in charitate, nullus ſciret ſe ſatisfacere, & hoc eſt inconueniens.

¶ 3 Præterea, Ex intẽtione quam homo habet in principio actus, totus actus informatur, ſed pœnitens quando pœnitentiam inchoauit, in charitate erat: ergo tota ſatisfactio ſequens ex illa charitate intentionem informante efficaciam habebit.

¶ 4 Præterea, Satisfactio conſiſtit in quadam adæquatione culpæ ad pœnam, ſed talis adæquatio pœnæ poteſt etiam fieri in eo qui charitatem non habet. ergo, &c.

SED CONTRA, Prouerb. 10. Vniuerſa delicta operit charitas: ſed ſatisfactionis eſt delere delicta: ergo ſine charitate non habet ſuam virtutem.

¶ Præterea, Præcipuum opus in ſatisfactione vel ſatisfaciendo eſt eleemoſyna: ſed eleemoſyna extra charitatem facta non valet: vt patet primæ Corinth. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum &c. ergo nec ſatisfactio aliqua eſt cum peccato mortali.

CONCLVSIO.

Cùm tanta ſit peccatorum connexio, ac tantum peccati etiam vnius cum Dei amicitia diſſidium, non poteſt quis extra charitatem Dei exiſtens, pro peccatis ante contritis ſatisfacere.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quod poſtquam omnia peccata per præcedentem contritionem remiſſa ſunt, ſi aliquis ante ſatisfactionem peractam in peccatum decidat, & in peccato exiſtens ſatisfaciat, quod ſatisfactio talis ei valeat, ita quod ſi in peccato moreretur, in inferno de illis peccatis non puniretur. Sed hoc non poteſt eſſe, quia in ſatisfactione oportet quòd etiam amicitia reſtituta, iuſtitiæ qualitas reſtituatur, cuius contrarium amicitiam tollit: vt Philoſophus in 9. Ethi. dicit. Aequalitas autem in ſatisfactione ad Deum non eſt ſecundum æquiualentiam, ſed magis ſecundum acceptationem ipſius: & ideò oportet quod etiam ſi iam offenſa ſit dimiſſa per præcedentem contritionem, quod opera ſatisfactoria ſint Deo accepta, quod dat eis charitas: & ideo ſine charitate opera facta non ſunt ſatisfactoria.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd conſilium Dan. intelligitur, quod à peccato ceſſaret & pœniteret, & ſic per eleemoſynas ſatisfaceret.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſicut homo neſcit pro certo vtrùm charitatem habuerit in ſatisfaciendo, vel habeat; ita etiam neſcit pro certo vtrum plenè ſatisfecerit: & ideo dicitur Eccleſ. de propitiatu peccatorum, Noli eſſe ſine metu: nec tamen exigitur quod propter hunc metum homo ſatisfactionẽ expletam iteret, ſi ſciẽtiam peccati mortalis non habet: quamuis enim pœnam non expiet per huiuſmodi ſatisfactionem, tamen non incurrit reatum commiſſionis ex ſatisfactione neglecta: ſicut nec ille qui accedit ad Euchariſtiam ſine conſcientia peccati mortalis, cui ſubiacet, reatum indignæ ſumptionis incurrit.

AD TERTIVM dicendum, quòd intentio illa interrupta eſt per peccatum ſequens: & ideo non dat vim aliquam operibus poſt peccatum factis.

AD QVARTVM dicendum, quòd non poteſt fieri adæquatio ſufficiens, nec ſecundum diuinam acceptationem, nec ſecundum æquiualentiam: & ideo ratio illa non ſequitur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm valere poſſit ſatisfactio præcedens, poſtquam charitatem habuerit.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd poſtquam homo charitatem habuerit, valere incipiat ſatisfactio præcedens. Super illud Leuit. 25. Si attenuatur frater tuus, &c. dicit gloſ. quòd fructus bonæ conuerſionis debent computari ex eo tempore quo peccauit: ſed non computarentur, niſi aliquam efficaciam acciperent ex charitate ſequenti: ergo poſt charitatem recuperatam valere incipiunt.

¶ 2 Præterea, Sicut efficacia ſatisfactionis impeditur per peccatum, ita efficacia Baptiſmi impeditur per fictionem: ſed Baptiſmus incipit valere recedente fictione: ergo ſatisfactio recedente peccato.

¶ 3 Præterea, Si alicui pro peccatis commiſſis iniuncta fuerunt ieiunia, & in peccatum cadens ea perfecerit, non iniungitur, cùm iterum confiteatur, vt ieiunia illa iteret: iniungeretur autem ei ſi per eam ſatisfactio non impleretur: ergo per pœnitentiam ſequentem opera præcedentia ſatisfaciendi efficaciam accipiunt.

SED CONTRA, Opera extra charitatem facta ideo non erant ſatisfactoria, quia fuerunt mortua: ſed per pœnitentiam non viuificantur: ergo nec incipiunt eſſe ſatisfactoria.

¶ Præterea, Charitas non informat actum niſi qui ab ipſa aliqualiter procedit: ſed opera non poſſunt eſſe Deo accepta, ac per hoc nec ſatisfactoria, niſi ſint charitate informata: ergo cum opera facta extra charitatem nullo modo ex charitate proceſſerint, vel de cætero procedere poſſint, nullo modo poterunt in ſatisfactionem computari.

CONCLVSIO.

Opera extra charitatem facta, per charitatem ſequentem non viuificantur: ac per hoc non valet ſatisfactio præcedens, etiam ſi charitas ſequatur.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd opera in charitate facta, quæ viua dicũtur, ſunt meritoria vitæ æternæ, & ſatisfactoria reſpectu pœnæ dimittendæ, & per charitatem ſequentem, opera extra charitatem facta viuificantur quantum ad hoc quod ſunt ſatisfactoria, ſed non quantum ad hoc quod ſunt meritoria vitæ æternæ: ſed hoc non poteſt eſſe. quia vtrunque habent ex eadem ratione opera ex charitate facta, ſcilicet ex hoc quod ſunt Deo grata: vnde ſicut charitas adueniens non poteſt ea gratificare quantum ad vnum, ita nec quantum ad aliud.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod non debet intelligi quòd fructus computentur à tempore quo primò in peccato fuit, ſed à tẽpore in quo peccare ceſſauit, quo ſcilicet vltimo in peccato fuit: vel intelligitur quando ſtatim poſt peccatum contritus fuit, & fecit multa bona antequam confiteretur. Vel dicendum, quòd quanto eſt maior contritio, tantò magis diminuit de pœna; & quanto aliquis plura bona facit in peccato exiſtens, magis ſe ad gratiam cõtritionis diſponit: & ideo probabile eſt quod minoris pœnæ ſit debitor, & propter hoc deberet à ſacerdote diſcretè computari, vt ei minorem pœnam iniungat, inquantum inuenit eum melius diſpoſitum.

AD SECVNDVM dicendum, quod baptiſmus imprimit characterem in anima, non autem ſatisfactio: & ideo adueniens charitas, quæ fictionem tollit & peccatũ, facit quòd baptiſmus effectum ſuum habeat, non autem facit hoc de ſatisfactione. Et præterea baptiſmus ex ipſo opere operato iuſtificat, quod non eſt hominis, ſed Dei: & ideo nõ eodem modo mortificatur, ſicut & ſatisfactio quæ eſt opus hominis.

Ad tertivm dicendum, quod aliquæ ſatisfactiones ſunt ex quibus manet aliquis effectus in ſatisfacientibus etiam poſtquam actus ſatisfactionis tranſit, ſicut ex ieiunio manet corporis debilitatio, ex eleemoſynarum largitione ſubſtantiæ diminutio: & ſic de ſimilibus. Et tales ſatisfactiones in peccatis factæ non oportet quòd iterentur, quia quantum ad hoc quòd de eis manet per pœnitentiam, Deo acceptę ſunt: ſatisfactiones autem quæ non relinquunt aliquem effectum in ſatisfaciente, poſtquam actus tranſit, oportet quod iterentur, ſicut eſt de oratione & ſimilibus. Actus autem interior, quia totaliter tranſit, nullo modo viuificatur, ſed oportet quod iteretur.

Articvlvs IIII.

Vtrùm bona facta extra charitatem ſint in aliquo meritoria.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd opera extra charitatem facta ſint alicuius boni meritoria ſaltem temporalis. Quia ſicut ſe habet pœna ad malum actum, ita ſe habet præmium ad bonú: ſed nullum malum factum apud Deum iuſtum iudicem eſt impunitum: ergo nec aliquod bonum irremuneratū, & ſic per illud bonum aliquid meretur.

¶ 2 Præterea, Merces non datur niſi merito: ſed operibus extra charitatem factis merces datur: vt dicitur Matth. 5. de illis qui propter gloriā humanā opera bona faciunt, quod receperunt mercedē ſuam: ergo illa fuerunt alicuius boni meritoria.

¶ 3 Præterea, Duo exiſtentes in peccato, quorū vnus multa bona facit ex genere & circunſtantia, alius autem nulla, nō æqualiter propinquè ſe habēt ad accipiendū bona à Deo, alias non eſſet ei conſulendū vt aliquid boni faceret: ſed magis qui appropinquat Deo, magis de bonis eius percipit: ergo iſte per opera bona quæ facit, aliquid à Deo meretur.

Sed contra eſt quod Auguſtinus dicit, quòd peccator nō eſt dignus pane quo veſcitur: ergo non poteſt aliquid à Deo mereri.

¶ Præterea, Qui nihil eſt, non poteſt aliquid mereri, ſed peccator non habens charitatem, nihil eſt ſecundum eſſe ſpirituale: vt patet primæ Corin. 13. ergo non poteſt aliquid mereri.

Conclvsio.

Opera bona extra charitatem facta, ex condigno nullo pacto meritoria ſunt, cùm ex diuina liberalitate donentur, per charitatem ad Deum ex cōgruo verò meritoria dici poſſunt, ſed impropriè.

Respondeo dicendum, quòd meritum propriè dicitur actio qua efficitur, vt ei, qui agit, ſit iuſtum aliquid dari, ſed iuſtitia dupliciter dicitur. Vno modo propriè, quę ſcilicet reſpicit debitum ex parte recipientis. Alio modo quaſi ſimilitudinariè, quæ reſpicit debitum ex parte dantis. Aliquid enim decet dantem dare, quod tamen non habet recipiens debitum recipiendi, & ſic iuſtitia dicitur decentia diuinæ bonitatis: ſicut Anſel. dicit, quòd Deus iuſtus eſt, cùm peccatoribus parcit; quia eum decet: & ſecundum hoc etiam meritum dupliciter dicitur. Vno modo per quem efficitur, vt ipſe agens habeat debitum recipiendi, & hoc vocatur meritum condigni. Alio modo per quod efficitur, vt ſit debitum dandi in dante ſecundū decentiam ipſius, & ideo hoc meritum dicitur meritum congrui. Cùm autem in omnibus illis, quæ gratis dantur, prima ratio dandi ſit amor, impoſſibile eſt quod aliquid tale ſibi debitum faciat qui amicitia caret: & ideo cùm omnia & temporalia & æterna ex diuina liberalitate donentur, nullus acquirere poteſt debitum recipiēdi aliquid illorum, niſi per charitatem ad Deum: & ideo opera extra charitatem facta, non ſunt meritoria ex condigno, neque æterni neque temporalis alicuius boni apud Deum. Sed quia diuinam bonitatem decet, vt vbicunque diſpoſitionem inuenit, perfectionem adiiciat: ideo ex merito congrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera bona extra charitatem facta, & ſecundum hoc opera iſta ad triplex bonum valent, ſcilicet ad temporalium conſecutionem, ad diſpoſitionem ad gratiam, & ad aſſuetudinem bonorum operum: quia tamen hoc meritum non propriè dicitur meritum, ideo magis concedendum eſt quòd huiuſmodi opera non ſint alicuius meritoria, quàm quod ſint.

Ad primvm ergo dicendū, quod Philoſophus dicit 8. Ethico. Quia filius per omnia quæ facere poteſt, nihil æquale reddere patri poteſt his quæ à patre recipit: ideo nunquam pater debitor filij efficitur, & multò minus homo poteſt propter æquiualentiam operis dominū ſibi conſtituere debitorem: & ideo nullum opus ex quantitate ſuæ bonitatis habet quod aliquid mereatur, ſed ex vi charitatis, quæ facit ea, quæ ſunt amicorum eſſe communia. Vnde quantumcunque ſit bonum extra charitatem factum, non facit propriè loquendo quòd aliquid recipiendi à Deo faciens debitum habeat: ſed opus malum ex quantitate ſuæ malitiæ ſecundum æquiualentiam pœnā meretur, quia ex parte Dei nō ſunt nobis aliqua mala facta ſicut bona: & ideo quamuis opus malū mereatur pœnam ex condigno, non tamen opus bonum ſine charitate meretur ex condigno præmium.

Ad secvndvm et tertivm dicendum, quod procedunt de merito congrui, aliæ autem rationes procedunt de merito condigni.

Articvlvs V.

Vtrùm opera prædicta valeant ad mitigationem pœnarum infernalium.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd opera prædicta non valent ad pœnę infernalis mitigationem, quia ſecundum quantitatem culpæ erit quātitas pœnę in inferno: ſed opera extra charitatem non minuunt quantitatem peccati: ergo nec infernalis pœnæ.

¶ 2 Præterea, Pœna infernalis quamuis ſit dura ratione infinitatis, tamen intentione finita eſt: ſed quodlibet finitum conſumitur aliqua finita ſubtractione facta: ſi ergo opera extra charitatem facta aliquid ſubtraherent de pœna debita pro peccatis, contingeret tantùm multiplicari illa opera quòd totaliter tolleretur pœna inferni, quod falſum eſt.

¶ 3 Præterea, Suffragia Eccleſiæ ſunt magis efficacia quàm opera extra charitatem facta: ſed ſicut ait Aug. in Enchi. Damnatis in inferno non proſunt ſuffragia Eccleſiæ; pœnæ ergo multò minùs per opera extra charitatem facta mitigantur.

Sed contra eſt quod Aug. dicit in Ench. Quia ad hoc proſunt, vt ſit pœna remiſſior, vel tolerabilior fiat damnatio.

¶ Præterea, Magis eſt facere bonum quàm dimittere malū: ſed dimittere malum ſemper vitat pœnā, etiam in eo qui charitate caret: ergo multo fortius facere bonum.

Conclvsio.

Opera extra charitatem facta, quantum ad hoc, quod quis liberetur à pœna, quam iam meruit, pœnam inferni mitigare non poſſunt: ſed quantum ad hoc, quod meritum pœnæ impediatur per opera extra charitatem facta pœna inferni mitigari poteſt.

Respondeo dicendum, quòd diminuere pœnam infernalem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quod quis liberetur à pœna quam iam meruit, & ſic cùm nullus liberetur à pœna niſi ſit abſolutus à culpa: quia effectus non diminuuntur, neque tolluntur, niſi diminuta vel ablata cauſa per opera extra charitatem facta, quia neque culpam tollere, neque diminuere poſſunt, pœna inferni mitigari non poteſt. Alio modo quod meritum pœnæ impediatur: & ſic huiuſmodi opera minuunt pœnam inferni. Primo, quia homo reatum omiſſionis euadit, qui huiuſmodi opera perficit. Secundò, quia huiuſ-

huiuſmodi opera aliquo modo ad bonum diſponunt, vt homo ex minori contemptu etiam peccata faciat, vel etiã à multis peccatis per huiuſmodi opera retrahitur: ſed diminutionem vel dilationem temporalis pœnæ merentur huiuſmodi opera: ſicut de Achab 3. Reg. 21. Eodem modo ſicut & bonorum temporalium conſecutionem. Quidam autem dicunt, quod diminuunt pœnam inferni non ſubtrahendo aliquid de ipſa quantum ad ſubſtantiam, ſed fortificando ſubiectum, vt melius ſuſtinere poſſit. Sed hoc non poteſt eſſe, quia fortificatio non eſt niſi ex abſolutione paſſibilitatis: paſſibilitas autem eſt ſecundum menſuram culpæ: & ideo ſi culpa non minuitur, nec ſubiectum fortificari poteſt. Quidam etiam dicunt, quòd diminuitur pœna quantum ad vermem ſcilicet conſcientiæ, licet non quantum ad ignem. Sed hoc etiam nihil eſt, quia ſicut pœna ignis æquatur culpæ, ita & pœna remorſionis conſcientiæ, vnde ſimilis ratio eſt de vtroque.

Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

QVÆSTIO XV.

De his, per quæ fit ſatisfactio, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his per quæ ſatisfactio fit.

Circa quòd quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum ſatisfactioné oporteat fieri per opera pœnalia.

¶ Secundò, vtrum flagella quibus à Deo in hac vita homo punitur, ſint ſatisfactoria.

¶ Tertiò, vtrum conuenienter enumerentur opera ſatisfactoria, cùm dicitur, quòd ſint tria, ſcilicet eleemoſyna, ieiunium, & oratio.

ARTICVLVS I.

Vtrum oporteat fieri ſatisfactionem per opera pœnalia.

Tho. vbi ſupra, art. 4. & q. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſatisfactionem non oporteat fieri per opera pœnalia, quia per ſatisfactionem oportet fieri recompenſationem ad diuinam offenſam: ſed nulla recompenſatio videtur fieri per opera pœnalia, quia Deus non delectatur in pœnis noſtris: ergo non oportet ſatisfactioné per opera pœnalia fieri.

¶ 2 Preterea, Quantò aliquod opus ex maiori charitate procedit, tantò minus eſt pœnale: quia charitas pœnam non habet: vt dicitur primæ Ioan. 4. ſi ergo oportet opera ſatisfactoria eſſe pœnalia, quantò magis ſunt ex charitate facta, minus erunt ſatisfactoria, quod falſum eſt.

¶ 3 Præterea, Satisfacere (vt dicit Anſel.) eſt honorem debitum Deo impendere: ſed hoc etiam aliis quàm operibus pœnalibus fieri poteſt: ergo ſatisfactioné non oportet pœnalibus operibus fieri.

SED CONTRA eſt, quòd Greg. dicit: Iuſtum eſt vt peccator tantò maiora ſibi inferat lamenta, per pœnitentiam quantò maiora intulit damna per culpam.

¶ Præterea, Per ſatisfactionem oportet peccati vulnus ſanari perfectè: ſed peccatorum medicinæ ſunt pœnæ: vt Philoſophus dicit 2. Ethi. ergo oportet quòd per pœnalia opera ſatisfactio fiat.

CONCLVSIO.

Satisfactio, ſiue referatur ad præteritam offenſam ſiue ad futuram culpam, per pœnalia opera fieri aſſeritur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſatisfactio reſpectum habet & ad præteritam offenſam, pro qua recompenſatio fit per ſatisfactionem, & etiam ad futuram culpam, à qua per eam præſeruamur, & quantum ad vtrunq; exigitur quod ſatisfactio per opera pœnalia fiat. Recompenſatio enim offenſæ importat adæquationem, quam oportet eſſe eius qui offendit ad eum in quem offenſa commiſſa eſt: adæquatio autem in humana iuſtitia attenditur per ſubtractionem ab vno qui plus habet iuſto, & additionem alterius, cui ſubtractum eſt aliquid. Deo autem quamuis ex parte ſua nihil ſubtrahi poſſit, tamen peccator quantum in ipſo eſt, aliquid ei ſubtraxit peccando (vt dictũ eſt.) Vnde oportet ad hoc quod recompenſatio fiat, quòd aliquid ſubtrahatur de peccante per ſatisfactionem, quod in honorem Dei cedit. Opus autem bonum ex hoc quòd eſt huiuſmodi, non ſubtrahit aliquid ab operante, ſed magis perficit ipſum. Vnde ſubtractio non poteſt fieri per opus bonum, niſi pœnale ſit, & ideo ad hoc quod aliquod opus ſit ſatisfactorium, oportet quòd ſit bonum: & in honorem Dei ſit, & pœnale, vt aliquid peccatori ſubtrahatur. Similiter etiam pœna à culpa futura præſeruat, quia non facilè homo ad peccata redit, ex quo pœnam expertus eſt. Vnde ſecũdum Philoſophum, Pœnæ medicinæ ſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis Deus non delectetur in pœnis, vt ſunt pœnæ, delectatur tamen in eis vt ſunt iuſtæ: & ſic ſatisfactoriæ eſſe poſſunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut in ſatisfactione conſideratur pœnalitas, ita & in merito conſideratur difficultas. Diminutio autem difficultatis ex parte ipſius actus diminuit cæteris paribus meritum: ſed diminutio difficultatis ex promptitudine voluntatis non diminuit meritum, ſed auget. Et ſimiliter diminutio pœnalitatis ex promptitudine voluntatis, quam facit charitas, non diminuit efficaciam ſatisfactionis, ſed auget.

AD TERTIVM dicendũ, quòd debitum pro peccato eſt recompenſatio offenſæ, quæ ſine pœna peccantis non fit, & de tali debito Anſelmus intelligit.

ARTICVLVS II.

Vtrum flagella præſentis vitæ ſint ſatisfactoria.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd flagella quibus à Deo in hac vita punimur, non poſſunt ſatisfactoria eſſe. Nihil enim poteſt eſſe ſatisfactorium: niſi quod eſt meritorium, vt ex dictis patet: ſed non meremur, niſi per ea quæ in nobis ſunt: cùm ergo flagella quibus à Deo punimur, non ſint in nobis, videtur quòd ſatisfactoria eſſe non poſſunt.

¶ 2 Præterea, Satisfactio tantũ bonorũ eſt: ſed huiuſmodi flagella in malis inducuntur, & præcipuè eis debentur: ergo non poſſunt eſſe ſatisfactoria.

¶ 4 Preterea, Satisfactio reſpicit peccata præterita: ſed aliquando iſta flagella infliguntur illis qui peccata non habent, ſicut de Iob patet, ergo videtur quod non ſint ſatisfactoria.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, id eſt, à peccato purgationem: vt gloſſ. ibidem dicit, ergo flagella huius vitæ peccata purgant, & ſic ſunt ſatisfactoria.

¶ Præterea, Ambr. dicit. Et ſi fides, id eſt peccati conſcientia deſit, pœna ſatisfacit, ergo huius vitæ flagella ſunt ſatisfactoria.

CONCLVSIO.

Flagella & caſtigationes huius vitæ, quæ à Deo peccatori infligũtur, ſi aliquo modo fiant illius patientis, rationem ſatisfactionis conſequuntur: ſin minus, hoc eſt, ſi eis omninò per impatientiam diſſentiat, cum non illius eſſe dicantur, non ſatisfactionis, ſed vindicationis nomen ſortiuntur.

RESPONDEO dicendum, quòd recompenſatio offenſæ præteritæ poteſt fieri ab eo qui offendit, & ab alio. Quando autem fit ab alio, talis recompenſatio vindicationis magis quam ſatisfactionis rationem habet: quando autem fit ab ipſo qui offendit, habet rationem ſatisfactionis. Vnde ſi flagella, quæ pro peccatis à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipſius patientis, rationem ſatisfactionis accipiunt: fiunt autem ipſius inquantum ea

acceptat ad purgationem peccatorum eis vtens patienter. Si autem omnino eis per impatientiam diſſentiat, tunc non efficiuntur aliquo modo ipſius: & ideò non habent rationem ſatisfactionis, ſed vindicationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis illa flagella non ſint omnino in poteſtate noſtra, tamen quã-tum ad aliquid ſunt, vt ſcilicet eis patienter vtamur, & ſic homo facit de neceſſitate virtutem: vnde & meritoria & ſatisfactoria eſſe poſſunt.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſicut ex eodem igne (vt Greg. dicit) aurum rutilat & palea fumat: ita etiã eiſdem flagellis & boni purgantur, & mali magis inficiun tur per impatientiam: & ideo quamuis flagella ſint communia, tamen ſatisfactio tantum eſt bonorum.

AD TERTIVM dicendum, quòd flagella reſpectum habent ad culpam præteritam ſemper, ſed non ſemper ad culpam perſonæ, ſed quandoque ad culpam naturæ. Si enim in humana natura nulla culpa præceſſiſſet, nulla pœna fuiſſet: ſed quia culpa in natura præceſſit, perſonę alicui diuinitus pœna infertur ſine culpa perſonę ad meritum virtutis, & cautelam peccati ſequentis, & etiam duo hæc neceſſaria ſunt in ſatisfactione. Oportet enim eſſe opus meritorium, vt honor Deo exhibeatur, & oportet eſſe virtutum cuſtodiam, vt à futuris peccatis præſeruemur.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerentur opera ſatisfactoria.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter enumerentur opera ſatisfactoria, cùm dicitur quòd ſunt tria, eleemoſyna, ieiuniũ, & oratio. Quia opus ſatisfactorium debet eſſe pœnale, ſed oratio pœnam non habet, ſed eſt contra pœnæ triſtitiam medicina ſecundum delectationem. Vnde dicitur Iacob. quinto. Triſtatur aliquis in vobis, oret æquo animo & pſallat: ergo non debet computari inter opera ſatisfactoria.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum vel eſt carnale, vel ſpirituale: ſed ſicut dicit Hieronymus, Ieiunio ſanantur peſtes corporis, oratione peſtes mentis: ergo non debet eſſe aliquod aliud opus ſatisfactorium.

¶ 3 Præterea, Satisfactio eſt neceſſaria ad emundationem peccatorum: ſed eleemoſyna ab omnibus peccatis emundat Lucæ 11. Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis: ergo alia duo ſunt ſuperflua.

SED CONTRA, Videtur quòd debeant eſſe plura. Quia contraria contrariis curantur, ſed multò plura ſunt peccatorum genera quàm tria: ergo debent plura ſatisfactionis opera computari.

¶ Præterea, Peregrinationes etiam iniunguntur pro ſatisfactione, & diſciplinæ, & flagellationes, quæ non computantur ſub aliquo horum: ergo inſufficienter enumerantur.

CONCLVSIO.

Opera ſatisfactoria ritè enumerata ſunt, ſcilicet eleemoſyna, ieiunium & oratio. Nam per eleemoſynam aliquid ſubtrahitur ex bonis fortunæ, concupiſcentia oculorum refrenatur, & peccatũ contra proximum tollitur, per ieiunium verò ex bonis corporis aliquid ſubtrahitur, concupiſcentia carnis refrenatur, & peccatum in noſipſos tollitur, per orationem autem totaliter ſubmittimur Deo, ſuperbia vitæ deprimitur, & peccatum in Deum tollitur: circa quæ verſantur opera ſatisfactoria.

RESPONDEO dicendum, quòd ſatisfactio debet eſſe talis per quam aliquid nobis ſubtrahamus ad honorem Dei, nos autem non habemus niſi tria bona, ſcilicet bona animæ, & bona corporis, & bona fortunæ, ſcilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunæ ſubtrahimus nobis aliquid per eleemoſynam, ſed ex bonis corporalibus per ieiunium; ex bonis autem animæ, non oportet quod aliquid ſubtrahamus nobis quantum ad eſſentiam, vel quan tum ad diminutionem ipſorum, quia per ea efficimur Deo accepti: ſed per hoc quòd ea ſubmittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem. Competit etiam iſte numerus ex parte illa, qua ſatisfactio peccatorum cauſas excidit: quia radices peccatorum tres ponuntur: primæ Ioã. 2. ſcilicet concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Contra concupiſcentiam carnis ordinatur ieiunium, contra concupiſcentiam oculorum ordinatur eleemoſyna, contra ſuperbiam vitæ ordinatur oratio: vt Auguſt. dicit ſuper Matth. Competit etiam ad hoc quòd ſatisfactio peccatorum eſt ſuggeſtionibus aditum non indulgere. Quia omne peccatum vel in Deum committimus, & contra hoc ordinatur oratio. Vel in proximum, & contra hoc eleemoſyna. Vel in noſipſos, & contra hoc ordinatur ieiunium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſecundum quoſdam duplex eſt oratio, quædam quæ eſt contemplatiuorum, quorum cõuerſatio in cœlis eſt: & talis quia totaliter eſt delectabilis non eſt ſatisfactoria. Alia eſt quæ pro peccatis gemitus fundit, & talis habet pœnam, & eſt ſatisfactionis pars. Vel dicendum melius, quod quædam orat[illegible]abet rationem ſatisfactionis, quia quamuis habet [illegible]atem ſpiritus, habet tamen afflictionem carnis: quia vt dicit Grego. ſuper Ezech. Dum creſcit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmamur proculdubio fortitudine carnis. vnde & neruus fœmoris Iacob ex lucta angeli emarcuiſſe legitur Gene. 32.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccatum carnale dicitur dupliciter. Vno modo, quòd in ipſa delectatione carnis completur, vt gula & luxuria. Alio modo, quòd completur in his quæ ad carnem ordinantur, quamuis nõ in delectatione carnis, ſed in delectatione animæ magis perficiatur vt auaritia. Vnde talia peccata ſunt quaſi media inter ſpiritualia & carnalia: & ideò oportet quòd eis etiam aliqua ſatisfactio reſpondeat propria, ſcilicet eleemoſyna.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis ſingula iſtorum per quandam conuenientiam ſingulis peccatis approprientur: quia congruum eſt in quo quis peccauerit, vt in hoc puniatur, & quòd peccati commiſſi per ſatisfactionem radix abſcindatur; tamen quodlibet horum pro quolibet peccato ſatisfacere poteſt. Vnde ei qui non poteſt vnum ex his perficere, iniungatur aliud, & præcipuè eleemoſyna aliorum vices ſupplere poteſt, inquantum alia ſatisfactionis opera per eleemoſynam quiſque ſibi mercatur quodammodo in illis quibus eleemoſynam tribuit. Vnde non oportet quòd ſi eleemoſyna omnia mundat peccata, quòd propter hoc aliæ ſatisfactiones ſuperfluant.

AD QVARTVM dicendum, quòd quamuis ſint multa peccata in ſpecie, tamen omnia alia ad illas tres radices, vel ad illa tria peccatorum genera, quibus diximus dictas ſatisfactiones reſpondere, reducuntur.

AD QVINTVM dicendum, quòd quicquid in afflictione corporis pertinet, totum ad ieiunium refertur: & quicquid in proximi vtilitate expenditur, totum eleemoſynæ rationem habet: & ſimiliter quæcunque latria exhibeatur Deo, orationis accipit rationem: & ideò etiam vnum opus poteſt habere plures rationes ſatiſfaciendi.

QVAESTIO

QVÆSTIO XVI.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſuſcipientibus hoc ſacramentum pœnitentiæ.

Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrum pœnitentia poſſit eſſe in innocentibus.

¶ Secundò, vtrum in ſanctis qui ſunt in gloria.

¶ Tertiò, vtrum in angelis bonis ſeu malis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia poſſit eſſe in innocentibus.

Tho. 4. di. 14 q. 1. ar. 3 q. 2 & ſequen. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in innocentibus pœnitentia eſſe non poſſit. Quia pœnitentia eſt commiſſa mala plangere, ſed innocentes nullum malum commiſerunt: ergo in eis pœnitentia non eſt.

¶ 2 Præterea, Pœnitentia ex ſuo nomine importat pœnam: ſed innocentibus non debetur pœna: ergo non eſt in eis pœnitentia.

¶ 3 Præterea, Pœnitentia in idem coincidit cum vindicatiua iuſtitia, ſed omnibus exiſtentibus innocentibus vindicatiua iuſtitia locum non haberet: ergo nec pœnitentia, & ita non eſt in innocentibus.

SED CONTRA, Omnes virtutes ſimul infunduntur: ſed pœnitētia eſt virtus: cum ergo in baptiſmo innocentibus infundantur aliæ virtutes, infunditur etiam pœnitentia.

¶ Præterea, Ille qui nunquam fuit infirmus corporaliter, dicitur ſanabilis: ergo & ſimiliter qui nunquam fuit infirmus ſpiritualiter: ſed ſicut ſanatio in actu à vulnere peccati, non eſt niſi per actum pœnitentiæ, ita nec ſanitas niſi per habitū pœnitentię: ergo ille qui nunquam habuit infirmitatem peccati, habet habitum pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

In innocentibus poteſt eſſe pœnitētia non actu, ſed potētia: nam remoto actu, non remouetur habitus, & per conſequens potentia.

RESPONDEO dicendum, quod habitus medius eſt inter potentiam & actum; & quia remoto priori, remouetur poſterius, non autem econuerſo: ideò remota potentia ad actum, remouetur habitus, nō autem remoto actu: & quia ſubtractio materiæ tollit actū propter hoc quod actus non poteſt eſſe ſine materia in quam tranſit: ideò habitus alicuius virtutis competit alicui cui non ſuppetit materia propter hoc quod ſuppetere poteſt, & ita in actum exire: ſicut pauper homo poteſt habere habitum magnificentiæ, ſed non actum: quia non habet magnificationem diuitiarum, quæ ſunt materia magnificentiæ, ſed poteſt habere habitum: & ideò cum innocentes in ſtatu innocētiæ non habeant peccata commiſſa, quæ ſunt materia pœnitentiæ, ſed poſſunt habere: actus pœnitentiæ in eis eſſe non poteſt, ſed habitus poteſt: ſed hoc ſi gratiam habeant, cum qua omnes virtutes infunduntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis nō commiſerint, poſſunt tamen committere, & ideò eis habitum pœnitentiæ habere competit: ſed tamen habitus iſte nunquam in actu exire poteſt, niſi fortè reſpectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollūt ipſum, nec tamen eſt fruſtra: quia eſt perfectio potētiæ naturalis.

AD SECVNDVM dicendum; quòd quamuis non ſit in eis debita pœna actu, tamen in eis eſt aliquid potentiale pro quo eis pœna debebatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicatiua iuſtitia ſecundum habitum, quamuis nō ſecundum actū, ſi peccata actu non eſſent.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſancti homines qui ſunt in gloria, habeant pœnitentiam.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſancti homines qui ſunt in gloria, non habeant pœnitentiam. Quia ſicut dicit Grego. in Moral. Beati peccatorum recordantur, ſicut nos ſani ſine dolore dolorum memoramur: ſed pœnitentia eſt dolor cordis: ergo ſancti in patria non habent pœnitentiam.

¶ 2 Præterea, Sancti in patria ſunt Chriſto conformes: ſed in Chriſto non fuit pœnitentia, quia nec fides quæ eſt principium pœnitentiæ: ergo nec ſanctis in patria erit pœnitentia.

¶ 3 Præterea, Fruſtra eſt habitus qui ad actum non reducitur: ſed ſancti in patria non pœnitebunt actu, quia ſic eis eſſet aliquid contra votum: ergo non eſt in eis habitus pœnitentiæ.

SED CONTRA, Pœnitentia eſt pars iuſtitiæ, ſed iuſtitia eſt perpetua & immortalis, & in patria remanebit: ergo & pœnitentia.

¶ Præterea, In vitis patrum legitur à quodam patre dictum, quod etiam Abraham pœnitebit de hoc quòd non plura bona fecit: ſed magis debet homo pœnitere de malo commiſſo quàm de bono omiſſo, ad quod non tenebatur, quia de bono tali loquitur: ergo erit ibi pœnitentia de malis commiſſis.

CONCLVSIO.

Sicut virtutes cardinales remanebunt in patria, ita etiam pœnitentiam, quæ eſt pars iuſtitiæ, quæ virtus eſt cardinalis, habebunt ſancti, qui ſunt in gloria.

RESPONDEO dicendum, quòd virtutes cardinales remanebunt in patria: ſed ſecundum actus quos habēt in fine ſuo: & ideò cum pœnitentia virtus ſit pars iuſtitię, quæ eſt habitus cardinalis, quicunque habet habitum pœnitentiæ in hac vita, habebit in futura: ſed non habebit eundem actum quem nunc habet, ſed alium, ſcilicet gratias agere Deo pro miſericordia relaxante peccata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa auctoritas probat, quòd non habent eundem actum quem hic habet pœnitentia, & hoc concedimus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Chriſtus non potuit peccare: & ideò materia huius virtutis non competit ſibi actu nec potentia, & propter hoc non eſt ſimile de ipſo & de aliis.

AD TERTIVM dicendum, quòd pœnitere propriè loquendo dicit actum pœnitentiæ, qui nunc eſt, qui non erit in patria: nec tamen habitus fruſtra erit, quia alium actum habebit.

QVARTVM concedimus. Sed quia quinta ratio probat quod etiam idem actus pœnitentiæ erit in patria, qui modo eſt:

Ideò dicendum ad QVINTVM, quòd voluntas noſtra in patria omninò erit conformis voluntati Dei. Vnde ſicut Deus voluntate antecedente vult omnia eſſe bona, & per conſequens nihil eſſe mali, non autem voluntate conſequente: ita etiam eſt de beatis, & talis voluntas propriè dicitur ab illo ſancto patre pœnitentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus ſit ſuſceptiuus pœnitentiæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd etiam angelus bonus ſiue malus ſit ſuſceptiuus pœnitentiæ. Quia timor eſt initium pœnitentiæ: ſed in eis eſt timor. Iaco. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt: ergo in eis poteſt eſſe pœnitentia.

¶ 2 Præterea, Philoſophus dicit 10. Ethic. quòd pœnitudine replentur mali, & hoc eſt maxima pœna eis: ſed dæmones maximè ſunt praui, nec aliqua pœna eis deeſt, ergo dæmones poſſunt pœnitere.

¶ 3 Præterea, Facilius mouetur aliquid in id quod eſt

 ſecundum

ſecundum naturam, quàm in id quod eſt cõtra naturam, ſicut aqua, quæ per violentiam calefacta eſt, etiam per ſeipſam ad naturalem proprietatem redit: ſed angelus poteſt mutari in peccatum, quod eſt contra communem naturam eorum: ergo multò fortius poteſt reuocari in id quod eſt ſecundum naturam: ſed hoc facit pœnitentia, ergo ſunt ſuſceptibiles pœnitentiæ.

¶ 4 Præterea, Idem iudicium eſt ſecundum Damaſ. de angelis & de animabus ſeparatis. Sed in animabus ſeparatis poteſt eſſe pœnitentia, vt quidam dicunt: ſicut in animabus beatis, quæ ſunt in patria: ergo & in angelis poteſt eſſe pœnitentia.

SED CONTRA, Per pœnitentiam homo conſequitur veniam de peccato commiſſo: ſed hoc eſt impoſſibile in angelis: ergo non ſunt ſuſceptibiles pœnitentiæ.

¶ Præterea, Damaſc. dicit quòd homo fungitur pœnitentia propter corporis infirmitatem: ſed angeli ſunt incorporei: ergo in eis non poteſt eſſe pœnitentia.

CONCLVSIO.

Pœnitentia, ſecundum quod eſt paſſio, competit malis angelis, nullo modo autem in angelis beatis eſſe poteſt: ſecundũ verò quod eſt virtus, non poteſt eſſe in malis angelis, cum peccatum illorum ſit irremiſſibile.

RESPONDEO dicendum, quòd pœnitentia in nobis dupliciter accipitur. Vno modo ſecundum quòd eſt paſſio, ſic enim nihil aliud eſt quàm dolor vel triſtitia de malo commiſſo: & quamuis ſecundum quòd eſt paſſio, non ſit niſi in concupiſcibili, tamen aliquis actus voluntatis ſimilitudinariè pœnitentia dicitur, quo quis deteſtatur quod facit: ſicut amor, & aliæ paſſiones dicuntur in intellectiuo appetitu. Alio modo accipitur ſecundum quòd eſt virtus, & hoc modo deteſtari malum commiſſum cum emendationis propoſito ex intentione expiandi, vel Deum placandi de offenſa commiſſa, eſt actus eius. Deteſtatio autem mali competit alicui, ſecundum quòd habet ordinem naturalem ad bonũ, & quia in nulla creatura talis ordinatio totaliter tollitur: ideò etiam in damnatis talis deteſtatio manet, & per conſequens pœnitentiæ paſſio vel ſimile: vt dicitur Sapien. 5. Intra ſe pœnitentiam agentes, &c. Et hæc quidem pœnitentia cùm nõ ſit habitus, ſed paſſio vel actus, nullo modo in beatis Angelis eſſe poteſt, in quibus peccata commiſſa non præceſſerunt, ſed in malis Angelis eſt, cùm ſit eadem ratio de his & de animabus damnatis, quia ſecundum Damaſ. Quod homini eſt mors, eſt Angelis caſus: ſed peccatum Angeli eſt irremiſſibile, & quia peccatum, vt remiſſibile eſt vel expiabile, eſt propria materia ipſius virtutis, quæ pœnitentia dicitur, ideò cum materia non poſſit eis competere, non adeſt eis potentia exeundi in actum, & ideò nec habitus eis conuenit: & ideò Angeli ſubiectum virtutis pœnitentiæ eſſe non poſſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex timore in eis generatur aliquis pœnitentiæ motus, ſed non quæ ſit virtus. Et ſimiliter dicendum ad ſecundum.

AD TERTIVM dicendum, quòd quicquid in eis eſt naturale, totum eſt bonum & ad bonum inclinans, ſed liberum arbitrium eſt in eis malitia obſtinatum, & quia motus virtutis & vitij non ſequitur inclinationem naturæ, ſed magis motũ liberi arbitrij, ideò non oportet quod quamuis naturaliter inclinentur ad bonum quòd motus virtutis in eis ſit vel eſſe poſſit.

AD QVARTVM dicendum, quòd non eſt eadem ratio de Angelis ſanctis, & de animabus ſanctis, quia in animabus ſanctis præceſſit vel præcedere potuit peccatum remiſſibile, non autem in Angelis, & ita quamuis ſint ſimiles quantum ad ſtatum præſentem, non tamen quantum ad ſtatum præteritum, quem pœnitentia reſpicit directè.

QVÆSTIO XVII.

De poteſtate clauium, in tres articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de poteſtate miniſtrorum huiuſmodi ſacramenti, quæ ad claues pertinet. Circa quòd primò videndum eſt de clauibus. Secundò, de excommunicatione. Tertiò, de indulgentia: hæc enim duo ſunt annexa poteſtati clauium. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primò, de entitate & quidditate clauium. Secundò, de effectu earum. Tertiò, de miniſtris clauium. Quartò, de his in quibus poteſt exerceri vſus clauũ. Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum claues in Eccleſia eſſe debeant.

¶ Secundò, vtrũ clauis ſit poteſtas ligandi atque ſoluendi.

¶ Tertiò, Vtrum ſint duæ claues vel vna.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum claues in Eccleſia eſſe debeant.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd claues in Eccleſia eſſe non debeant. Non enim requiruntur claues ad intrandum domum, cuius oſtium eſt apertum: ſed Apocal. 4. dicitur, Vidi, & ecce in cœlo oſtium apertum, quod Chriſtus eſt, qui de ſe ipſo dicit: Ego ſum oſtium: ergo ad introitum cœli Eccleſia clauibus non indiget. *Tho. diſt. 18. q. 1. ar. 1. q. 1 & ſequent.*

¶ 2 Præterea, Clauis eſt ad aperiendum & claudendũ: ſed hoc ſolius Chriſti eſt, qui aperit & nemo claudit. Apoc. 3. ergo Eccleſia in miniſtris ſuis claues non habet.

¶ 3 Præterea, Cuicũque clauditur cœlũ, aperitur infernus: & econtrariò: ergo quicunque habet claues cœli, habet claues inferni: ſed Eccleſia non dicitur habere claues inferni: ergo nec claues cœli habet.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 16. Tibi dabo claues regni cælorum.

¶ Præterea, Omnis diſpenſator debet habere claues eorum quæ diſpenſat: ſed miniſtri Eccleſiæ ſunt diſpenſatores diuinorum, vt patet primæ Corint. 4. ergo debent habere claues.

CONCLVSIO.

Cum Chriſtus claues regni cælorum habuerit, hoc eſt, poteſtatem aperiendi & claudendi regni cælorum, potuit eas dare Eccleſiæ. Quod re vera effectum eſt, cum ex latere illius dormientis in cruce Sacramenta fluxerunt, quibus Eccleſia fabricata eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd in corporalibus dicitur clauis inſtrumentum, quo oſtium aperitur: regni autem oſtium nobis per peccatum clauditur & quantũ ad maculam, & quantum ad reatum pœnæ: & ideò poteſtas, qua tale obſtaculũ remouetur, dicitur clauis. Hęc autẽ poteſtas eſt in diuina Trinitate per auctoritatem, & ideò dicitur à quibuſdam, quod habet clauem auctoritatis: ſed in Chriſto homine fuit hæc poteſtas ad remouendum prædictũ obſtaculũ per meritum paſſionis, quæ etiã dicitur ianuã aperire, & ideò dicitur habere, ſecundũ quoſdã, claues excellentiæ: ſed quia ex latere Chriſti dormientis in cruce ſacramenta fluxerunt, quibus Eccleſia fabricatur, ideò in ſacramentis Eccleſiæ efficacia paſſionis manet, & propter hoc etiam miniſtris Eccleſię, qui ſunt diſpenſatores ſacramentorum, poteſtas aliqua ad prædictũ obſtaculum remouendum eſt collata, non propria, ſed virtute diuina & paſſionis Chriſti, & hæc poteſtas metaphoricè clauis Eccleſiæ dicitur, quæ eſt clauis miniſterij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oſtium cœli, quantum eſt de ſe, ſemper eſt apertũ: ſed alicui clauſum dicitur propter impedimentum intrandi in cœlum, quod in ipſo eſt: impedimentum autem totius humanæ naturæ ex peccato primi hominis conſecutum, per

paſſi-

paſſionem Chriſti amotum eſt: & ideò Ioannes poſt paſſionem vidit in cœlo oſtium apertum: ſed adhuc quotidie alicui manet clauſum propter peccatum originale quod contraxit, vel actuale quod committit, & propter hoc indigemus ſacramentis & clauibus Eccleſiæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc intelligitur de clauſione qua limbum clauſit ne aliquis vltrà in illum deſcendat, & de apertione qua paradiſum aperuit remoto impedimento naturæ per ſuam paſſionem.

AD TERTIVM dicendum, quòd clauis inferni, qua aperitur & clauditur, eſt poteſtas gratiam conferendi per quam homini aperitur infernus, vt de peccato educatur, quod eſt inferni porta: & clauditur ne vltrà homo in peccato labatur: gratiam autem conferendi ſolius Dei eſt, & ideò clauem inferni ſibi ſoli retinuit: ſed clauis regni eſt poteſtas etiam dimittendi reatum pœnæ per quam homo à regno prohibetur: & ideò magis poteſt dari clauis regni quàm clauis inferni, non enim idem ſunt, vt ex dictis patet. Aliquis enim de inferno educitur per remiſſionem æternæ pœnæ quæ non ſtatim in regnum introducitur propter reatum temporalis pœnæ qui manet. Vel dicendum eſt, quòd eadem eſt clauis inferni & cœli: quia ex hoc ipſo quòd alicui aperitur vnum, clauditur alterũ, ſed denominatur à digniori.

ARTICVLVS II.

Vtrum clauis ſit poteſtas ligandi & ſoluendi.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd clauis non ſit poteſtas ligandi & ſoluendi: quia eccleſiaſticus iudex dignos recipere, indignos excludere debet à regno, vt ex litera habetur: & ex glo. Hiero. Matth. 16. Poteſtas enim ſpiritualis in ſacramento collata eſt idem quod character: ſed clauis & character non videntur idem eſſe: quia per characterem homo Deo comparatur, per claues autem ad ſubditos: ergo clauis non eſt poteſtas.

¶ 2 Præterea, Iudex eccleſiaſticus non dicitur niſi ille qui habet iuriſdictionem quæ ſimul cum ordine non datur. ſed claues in ordinis ſuſceptione conferuntur: ergo non debuit de eccleſiaſtico iudice in definitione clauium mentio fieri.

¶ 3 Præterea, Ad id quod aliquis habet ex ſeipſo, non indiget aliqua poteſtate actiua per quam inducatur ad actum: ſed eo ipſo quòd aliquis eſt dignus, ad regnum admittitur: ergo non pertinet ad poteſtatẽ clauium dignos ad regnum admittere.

¶ 4 Præterea, Peccatores indigni ſunt regno: ſed eccleſia pro peccatoribus orat vt ad regnum perueniant: ergo non excludit indignos, ſed magis admittit quantum in ſe eſt.

¶ 5 Præterea, In omnibus ordinatis agentibus vltimus finis pertinet ad principale agens, non ad agens inſtrumẽtale: ſed principale agens ad ſalutem hominis eſt Deus, ergo ad eum pertinet ad regnum admittere, quod eſt vltimus finis, & non ad habentem claues, qui eſt ſicut inſtrumentum vel miniſter.

CONCLVSIO.

Non abſolutè, ſed iuxta dignitatem vel indignitatem eorum quibus cœlum aut aperitur, aut clauditur, clauis dicitur poteſtas ligandi & ſoluendi.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Philoſophum in 2. de Anima, potentiæ per actus definiuntur: vnde cùm clauis ſit potentia quædam, oportet quòd per actum vel per vſum ſuum definiatur, & quòd in actu obiectum exprimatur, à quo ſpeciem recipit actus & modus agendi, ex quo apparet potentia ordinata: actus autem poteſtatis ſpiritualis nõ eſt vt cœlum aperiat abſolutè, quia iam apertum eſt (vt dictum eſt) ſed quantum ad hoc vt aperiat tali: quod quidem ordinatè fieri nõ poteſt, niſi ex idoneitate eius cui aperiendũ eſt cœlum, penſata, & ideò in prædicta definitione clauis ponitur genus, ſcilicet poteſtas, & ſubiectum poteſtatis. ſ. iudex eccleſiaſticus, & actus. ſ. excludere & recipere, ſecundum duos actus materialium clauium aperire & claudere, cuius obiectũ tangit in hoc quod dicit, à regno: modum autem in hoc quod dicit, dignitas, & indignitas in illis, in quos actus exercetur, penſatur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ad duo, quorum vnum eſt cauſa alterius, vna poteſtas ordinatur: ſicut in igne ad calefaciendum & diſſoluẽdum: & quia omnis gratia & remiſſio in corpore myſtico ex capite ſuo prouenit, ideò vna poteſtas eadem eſſe videtur per eſſentiam qua ſacerdos conficere poteſt, & qua poteſt ſoluere & ligare, ſi iuriſdictio adſit: nec differt niſi ratione, ſecundum quod ad diuerſos effectus comparatur: ſicut etiam ignis dicitur ſecundum aliam rationem calefactiuus & liquefactiuus: & quia nihil eſt aliud character ordinis ſacerdotalis, quàm poteſtas exercendi illud, ad quod principaliter ordo ſacerdotij ordinatur; ſuſtinẽdo quod ſit idem quod ſpiritualis poteſtas: ideò character & poteſtas conficiendi, & poteſtas clauium eſt vnum & idem per eſſentiam, ſed differt ratione.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd omnis poteſtas ſpiritualis datur cũ aliqua conſecratione, & ideo clauis cũ ordine datur: ſed executio clauis indiget materia debita, quę eſt plebs ſubdita per iuriſdictionẽ, & ideo antequã iuriſdictionẽ habeat, habet claues, ſed non habet actum clauium: & quia clauis per actum definitur, ideò in definitione clauis ponitur aliquid ad iuriſdictionem pertinens.

AD TERTIVM dicendũ, quòd aliquis poteſt eſſe dignus aliquo dupliciter: aut ita quod ipſum habendi ius habeat, & ſic quilibet dignus iam habet cœlum apertum, aut ita quòd inſit ei congruitas ad hoc quòd ei datur, & ſic dignos, quibus nondum apertum eſt cœlum, poteſtas clauium recipit.

AD QVARTVM dicẽdum, quòd ſicut Deus non obdurat impartiendo malitiam, ſed non conferendo gratiã, ita ſacerdos dicitur excludere: non quod impedimentum ad intrandum ponat, ſed quia impedimentum poſitum non amoueat: quia ipſe amouere non poteſt, niſi prius Deus amouerit: & ideo rogatur Deus vt ipſe abſoluat, vt ſic ſacerdotis abſolutio locum habeat.

AD QVINTVM dicendũ, quòd actus ſacerdotis nõ eſt immediatè ſuper regnum, ſed ſuper ſacramenta, quibus homo ad regnum peruenit.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſint duæ claues vel vna tantum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non ſint duæ claues, ſed tantum vna. Ad vnam enim ſeram non requiritur niſi vna clauis, ſed ſera ad quam amouendam ordinantur eccleſiæ claues, eſt peccatum: ergo contra vnum peccatum non indiget eccleſia duabus clauibus.

¶ 2 Prętерea, Claues in collatione ordinis conferũtur, ſed ſcientia non eſt ex infuſione ſemper, ſed quandoque ex acquiſitione, nec ab omnibus ordinatis habetur, ſed à quibuſdam non ordinatis: ergo ſcientia non eſt clauis, & ſic eſt vna tantum clauis, ſcilicet poteſtas iudicandi.

¶ 3 Præterea, Poteſtas quam habet ſacerdos ſuper corpus myſticum, dependet ex poteſtate quam habet ſuper corpus Chriſti verum: ſed poteſtas ad conficiendum corpus Chriſti verum eſt vna tantùm: ergo poteſtas quæ reſpicit corpus Chriſti myſticum, eſt vna tantum, & hæc eſt clauis. ergo, &c.

SED CONTRA, videtur quod ſint plures quàm duę, quia ſicut ad actum hominis requiritur ſcientia & potentia, ita & voluntas: ſed ſcientia diſcernẽdi ponitur clauis, & ſimiliter potentia iudicandi: ergo & voluntas abſoluendi debet dici clauis.

¶ Preterea, Tota Trinitas peccatum remittit: ſed ſacerdos per claues eſt miniſter remiſſionis peccatorum: ergo debet habere tres claues, vt Trinitati configuretur.

CONCLVSIO.

Cum in poteſtate clauium ſit actus qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duplex clauis eſſe dicitur: quarum vna ad iudicium de idoneitate eius qui abſoluendus eſt, altera ad abſolutionem ipſam (quæ ſcientia diſcernendi dicitur) pertinet, quæ poteſtas iudicandi appellatur.

RESPONDEO dicendum, quòd in omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo ſunt neceſſaria ei qui debet actum illum exercere: ſcilicet iudiciũ de idoneitate recipientis, & expletio actus: & ideo etiam in actu iuſtitiæ per quod redditur alicui hoc quo dignus eſt, oportet eſſe iudiciu quo diſcernatur an iſte ſit dignus, & ipſa redditio: & ad vtrunque horum auctoritas ſiue poteſtas quædam exigitur. Non enim dare poſſumus niſi quod in poteſtate noſtra habemus: vnde iudicium dici poteſt, eò quòd vim coactiuam habeat, eò quòd iudicium ad vnum iam terminatur: quæ quidem determinatio in ſpeculatiuis fit per virtutem priorum principiorum, quibus reſiſti non poteſt, & in practicis rebus per vim imperatiuam in iudicante exiſtentem: & quia actus clauis requirit idoneitatem in eo, in quem exercetur, quia recipit per clauem iudex eccleſiaſticus dignos, & excludit indignos, vt ex dicta definitione patet: ideò indiget iudicio diſcretionis, quo idoneitatem iudicat ex ipſo receptionis actu: & ad vtrunque poteſtas quædam ſiue auctoritas requiritur: & ſecundum hoc ſunt duæ claues, quarum vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius qui abſoluendus eſt, & alia ad ipſam ſolutionem, & hæ duæ claues non diſtinguuntur in eſſentia auctoritatis, quia vtrunque ad officium idem competit: ſed ex comparatione ad actus, quorum vnus alium præſupponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad vnam ſeram aperiendam vna clauis immediatè ordinatur: ſed non eſt inconueniens quòd vna ad actum alterius ordinetur, & ſic eſt in propoſito. Secunda enim clauis, quæ dicitur poteſtas ligandi & ſoluendi, eſt quæ immediatè ſeram aperit peccati: ſed clauis quæ dicitur ſcientia, oſtendit, cui aperienda ſit clauis illa.

AD SECVNDVM dicendum, quòd circa clauem ſcientiæ duplex eſt opinio. Quidam enim dixerunt quòd ſcientia ſecundum quod eſt habitus acquiſitus vel infuſus, dicitur hæc clauis, & quòd non eſt principalis clauis, ſed in ordine ad aliam clauem dicitur: & ideò quando eſt ſine alia claui, non dicitur clauis, ſicut in viro literato, qui non eſt ſacerdos. Et ſimiliter etiam quandoque hac claui aliqui ſacerdotes carent, quia non habent ſcientiam acquiſitam neque infuſam, qua abſoluere & ligare poſſint: ſed quandoque induſtria naturali ad hoc vtuntur, quæ ſecundum eos clauiola dicitur: & ſic clauis ſcientiæ, quamuis cum ordine non tradatur, traditur tamen cum ordine quòd ſit clauis: quod prius non erat: & hæc videtur opinio Magiſtri fuiſſe. Sed hoc non videtur verbis Euangelij concordare, quæ claues Petro dandas promittunt, & ita non ſolum vna, ſed duæ in ordine dantur. Et propter hoc alia opinio eſt, quod ſcientia quæ eſt habitus, non eſt clauis, ſed auctoritas ſcientiæ actum exercendi, quæ quandoque ſine ſcientia eſt, quandoque ſcientia ſine ipſa, ſicut patet etiam in iudicijs ſecularibus. Aliquis enim iudex ſecularis habet auctoritatem iudicandi, qui non habet iuris ſcientiam: & aliquis è contrariò habet iuris ſcientiam, qui non habet auctoritatem iudicandi: & quia actus iudicij ad quod quis ex auctoritate ſuſcepta ordinatur, non autem ex ſcientia habita, ſine vtroque bene fieri non
30 poteſt: ideo auctoritas iudicandi quæ clauis eſt, ſine ſcientia non poteſt ſine peccato accipi, ſed ſcientia ſine auctoritate ſine peccato haberi poteſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd poteſtas conficiendi eſt ad vnum tantum actum alterius generis: & ideò non connumeratur clauibus: nec multiplicatur ſicut poteſtas clauium, quæ eſt ad diuerſos actus, quamuis ſecundum auctoritatis eſſentiam ſit vna, vt dictum eſt.

AD QVARTVM dicendum, quòd velle vnicuique eſt liberum: & ideò ad volendum nõ exigitur auctoritas, & propter hoc voluntas non ponitur clauis.

AD QVINTVM dicendum, quòd tota Trinitas eodem modo remittit peccata, ſicut vna perſona: & ideò non oportet quòd ſacerdos qui miniſter eſt trinitatis, tres claues habeat, & præcipuè cum voluntas, quę ſpiritui ſancto appropriatur, clauem non requirat, vt dictum eſt.

QVÆSTIO XVIII.

De effectu clauium, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectu clauium. Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ.

¶ Secundò, vtrum ſacerdos poſſit remittere peccatum quò ad pœnam.

¶ Tertiò, vtrum ſacerdos per poteſtatem clauium ligare poſſit.

¶ Quartò, vtrum poſſit etiam ſoluere & ligare ſecundum proprium arbitrium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ. Ioan. 20. dicitur diſcipulis: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: ſed hoc non dicitur quantũ ad manifeſtationem, tantum vt Magiſter in litera dicit: Quia ſic ſacerdos noui Teſtamenti non haberet maiorem poteſtatem quàm ſacerdos veteris: ergo exercet poteſtatem in culpæ remiſſionem.

¶ 2 Præterea, In pœnitentia datur gratia ad remiſſionem peccati: ſed huius ſacramẽti diſpenſator eſt ſacerdos ex vi clauium: ergo cum gratia non opponatur peccato ex parte pœnæ, ſed ex parte culpæ, videtur quod ſacerdos ad remiſſionem culpæ operetur ex vi clauium.

¶ 3 Præterea, Maiorem virtutem recipit ſacerdos ex illa conſecratione, quàm aqua baptiſmi ex ſua ſanctificatione: ſed aqua baptiſmi vim accipit vt corpus tangat & cor abluat, ſecundum Augu. ergo multò fortiùs ſacerdos in ſui conſecratione hanc poteſtatem accipit, vt cor à culpæ macula abluere poſſit.

SED CONTRA, Suprà Magiſter dixit quòd Deus hanc poteſtatem non contulit miniſtro, quòd ad interiorem mundationem cooperaretur: ſed ſi peccata quo ad culpam remittat, cooperaretur ei in mundatione interiori: ergo poteſtas clauium non extendit ſe ad culpæ dimiſſionem.

¶ Præterea, Peccatum non remittitur, niſi per Spiritum ſanctum: ſed dare Spiritum ſanctum non eſt alicuius hominis, vt in lib. 1. Magiſter dixit, ergo nec peccata remittere quo ad culpam.

CONCLVSIO.

Solus Deus remittit per ſe culpam: ſacerdos verò miniſterialiter virtute poteſtatis clauium, quæ quodammodo ordinatur ad culpæ remiſſionem, non ſicut cauſans, ſed ſicut diſponens ad eam.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta (ſecundum Hugo.) ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam continent: ſed huiuſmodi ſanctificatio quandoque ad neceſſitatem ſacramenti requiritur, tam in materia quàm in miniſtro, ſicut patet in confirmatione, & tunc vis ſacramentalis eſt in vtroque coniunctim: quandoque autem ex neceſſitate ſacramenti non requiritur niſi ſanctificatio ma-

tio materiæ, ſicut eſt in baptiſmo: quia non habet miniſtrum determinatum quantum ad ſui neceſſitatem, & tūc tota vis ſacramentalis conſiſtit in materia: quandoque verò de neceſſitate ſacramenti requiritur conſecratio vel ſanctificatio miniſtri ſine aliqua ſanctificatione materię, & tunc tota vis ſacramentalis conſiſtit in miniſtro, ſicut eſt in pœnitentia. Vnde eodem modo ſe habet poteſtas clauium quæ eſt in ſacerdote ad effectum ſacramenti pœnitentiæ, ſicut ſe habet virtus quæ eſt in aqua baptiſmi ad effectum baptiſmi. Baptiſmus autem & ſacramentum pœnitentiæ conueniunt quodammodo in effectu, quia vtrunque contra culpam ordinatur directè, quod non eſt de alijs ſacramentis, ſed in hoc differunt: quia ſacramentum pœnitentiæ, eo quòd habet actus ſuſcipientis quaſi materiales, non poteſt dari, niſi adultis in quibus requiritur præparatio ad ſuſcipiendum effectum ſacramentorum. Sed baptiſmus quandoque datur adultis, & quandoque pueris & alijs carentibus vſu rationis: & ideo per baptiſmum datur gratia & remiſſio peccatorum pueris ſine aliqua ſui præparatione præcedente, non autem adultis in quibus præexigitur præparatio remouens fictionē, quæ quidem præparatio quandoque præcedit, ſufficiens ad gratiæ ſuſceptionem antequam baptiſmus actu percipiatur: licet non ante votum baptiſmi poſt tempus propalatæ veritatis. Quando autem talis præparatio tempore non præcedit, ſed eſt ſimul cum baptiſmi ſuſceptione, & tunc per baptiſmi ſuſceptionem gratia remiſſionis culpæ confertur, ſed per pœnitentiæ ſacramentum nunquam datur gratia niſi præparatio adſit, vel prius fuerit. Vnde virtus clauium operatur ad culpæ remiſſionem, vel in voto exiſtens: vel in actu ſe exercens, ſicut & aqua baptiſmi: ſed ſicut baptiſmus non agit ſicut principale agens, ſed ſicut inſtrumentum, non quidem pertingens ad ipſam gratiæ ſuſceptionem creandam etiam inſtrumentaliter, ſed diſponens ad gratiam, per quam fit remiſſio culpæ, ita eſt de poteſtate clauium. Vnde ſolus Deus remittit per ſe culpam & in virtute eius agit inſtrumentaliter Baptiſmus vt inſtrumentum inanimatum, & ſacerdos vt inſtrumentum animatum, quod dicitur ſeruus ſecundum Philoſophum 8. Ethic. & ideò ſacerdos agit vt inſtrumentum: & ſic patet quòd poteſtas clauium ordinatur aliquo modo ad remiſſionem culpæ, non ſicut cauſans, ſed ſicut diſponens ad eam. Vnde ſi ante abſolutionem aliquis non fuiſſet perfectè diſpoſitus ad gratiam ſuſcipiendam, in ipſa confeſſione & abſolutione ſacramentali gratiam conſequeretur ſi obicem non poneret. Si enim clauis nullo modo ad culpæ remiſſionem ordinaretur, ſed ad dimiſſionem pœnæ tantum, vt quidam dicunt, non exigeretur votum recipiendi effectum clauium ad culpæ remiſſionem: ſicut non exigitur votum ſuſcipiendi alia ſacramenta quæ non ordinantur ad culpæ dimiſſionem ſed contra pœnam, ſed hoc facit videri quòd non ordinatur ad culpæ dimiſſionem, quia ſemper vſus clauium ad hoc quod effectum habeat, requirit præparationem ex parte recipientis ſacramentum: & ſimiliter videtur de Baptiſmo ſi nunquam daretur niſi adultis.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Magiſter dicit in litera, ſacerdotibus commiſſa eſt poteſtas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc Dei eſt: ſed vt operationem Dei remittentis oſtendant tanquam miniſtri. Sed hoc contingit tribus modis. Vno modo, vt oſtendant eam non præſentem, ſed promittant eam futuram ſine hoc quòd aliquid operentur ad ipſam, & ſic ſacramenta veteris legis operationem Dei ſignificabant, & ſacerdos veteris legis oſtendebat tantum, & nihil operabatur. Alio modo vt ſignificent pręſentem, & nihil ad eam operentur: & ſic quidam dicunt quòd ſacramenta nouæ legis ſignant collationem gratiæ, quam Deus in ipſa ſacramentorū collatione dat, ſine hoc quod in ſacramentis ſit aliqua virtus operans ad gratiam. Et ſecundum hanc opinionem etiam poteſtas clauium eſſet tantum oſtendens diuinam gratiam in culpæ remiſſione in ipſa ſacramentali collatione facta. Tertio modo vt ſignificent diuinam operationem in remiſſionem culpæ præſentem, & ad ipſam aliquid diſpoſitiuè & inſtrumentaliter operetur: & ſic ſecundum aliam opinionem quæ ſuſtinetur communius, ſacramenta nouæ legis emundationem oſtendunt diuinitus factam, & hoc modo etiam ſacerdos noui Teſtamenti oſtendit abſolutos à culpa: quia proportionaliter oportet loqui de ſacramentis & poteſtate miniſtrorum, nec obſtat quin claues Eccleſiæ ad remiſſionem culpæ diſponunt, quia culpa iam eſt remiſſa: ſicut nec quòd Baptiſmus diſponat quantum in ſe eſt in eo qui iam ſanctificatus eſt.

Ad secundum dicendum, quòd neque ſacramentum pœnitentiæ, neque ſacramentum Baptiſmi, operando pertingit directè ad gratiam, nec ad culpæ remiſſionem, ſed diſpoſitiuè.

Vnde etiam patet reſponſio ad tertium. Aliæ rationes oſtendunt quòd ad remiſſionem culpæ directè clauium poteſtas non operetur, quod concedendum eſt.

Articulus II.

Vtrum ſacerdos poſſit remittere peccatum quo ad pœnam.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos non poſſit remittere peccatum quò ad pœnam. Peccato enim debetur pœna æterna & temporalis: ſed adhuc poſt abſolutionem ſacerdotis manet pœnitens obligatus ad pœnam temporalem in purgatorio, vel in hoc mundo faciendam: ergo non dimittit aliquo modo pœnam.

¶ 2 Præterea, Sacerdos non poteſt præiudicare iuſtitiæ diuinæ: ſed ex diuina iuſtitia taxata eſt pœnitentibus pœna quam debent ſubire: ergo ſacerdos nō poteſt de ea aliquid remittere.

¶ 3 Præterea, Ille qui paruum peccatum commiſit, nō eſt minus ſuſceptiuus effectus clauium, quàm ille qui cōmiſit maius peccatum: ſed ſi aliquid de pœna per officiū ſacerdotis de maiori peccato dimittitur, poſſibile eſt eſſe adeò paruum peccatum, cui non debeatur plus de pœna, quàm illud quod de maiori peccato dimiſſum eſt. ergo poterit totam pœnam illius peccati parui dimittere, quod falſum eſt.

¶ 4 Præterea, Tota pœna temporalis peccato debita eſt vnius rationis: ſi ergo per primam abſolutionem dimittatur aliquid de pœna, & per ſecundam ab eodem peccato abſolutionem poterit aliquid remitti: & ſic tantum poterit multiplicari abſolutio, quòd vi clauium tota pœna tolletur, cum ſecunda abſolutio, non ſit minoris efficaciæ quàm prima, & ſic peccatum remanebit omninò impunitum: quod eſt inconueniens.

Sed contra, Clauis eſt poteſtas ligandi & ſoluendi: ſed poteſt ſacerdos iniungere pœnam temporalem: ergo & poteſt abſoluere à pœna.

¶ Præterea, Sacerdos non poteſt dimittere peccatum quantum ad culpam, vt in litera dicitur: nec quantum ad pœnam æternam pari ratione. Si ergo non poteſt remittere quantum ad pœnam temporalem, nullo modo remittere poterit: quod eſt omninò contrarium dictis Euangelij.

Conclusio.

Etſi ex vi clauium non tota pœna remittitur, aliquid tamen de pœna temporali ſacerdos remittere poteſt.

Respondeo dicendum, quòd idem iudiciū eſt de effectu, quem poteſtas clauium exercita actualiter cōplet in eo in quo contritio tempore præceſſit & effectu baptiſmi, qui iam habenti gratiam datur. Aliquis enim per fidem & contritionem præcedentem baptiſmum gratiam remiſſionis peccatorum quantum ad culpam,

conſequutus eſt. ſed quando actualiter poſteà baptiſmum ſuſcipit, gratia augetur & à reatu pœnæ totaliter abſoluitur, eò quod fit particeps paſſionis Chriſti: & ſimiliter illi qui per contritionem conſecutus eſt remiſſionem peccatorum, quantum ad culpam, & per conſequens quantum ad reatum pœnæ æternæ, quæ ſimul cum culpa dimittitur ex vi clauium, ex paſſione Chriſti efficaciam habentiũ, augetur gratia, & remittitur temporalis pœna: cuius reatus adhuc remanſerat poſt culpæ remiſſionem, non tamen totus, ſicut in baptiſmo, ſed pars eius: quia in baptiſmo regeneratus homo configuratur paſſioni Chriſti, totaliter efficaciam paſſionis Chriſti (quæ ſufficit ad omnem pœnam delendam) in ſe ſuſcipiens, vt nihil de prioris peccati actualis pœna remaneat: quia non debet alicui imputari ad pœnam, niſi quod ipſemet fecit. In Baptiſmo autem homo nouam vitam ſuſcipiens fit per gratiam baptiſmalem nouus homo, & ideò nullus reatus pœnæ in eo remanet pro præcedenti peccato. Sed in pœnitentia non mutatur homo in aliam vitam, quia non eſt regeneratio, ſed ſanatio quædam: ideò ex vi clauium, quæ operatur in ſacramento pœnitentię, non tota pœna remittitur, ſed aliquid de pœna temporali cuius reatus poſt abſolutionem à pœna æterna remanere potuit, nec ſolum à pœna illa, quam hic pœnitens habet in confitendo, vt quidã dicunt: quia ſic confeſſio & ſacramentalis abſolutio non eſſet niſi in onus, quod non competit ſacramentis nouæ legis: ſed etiam de illa pœna quæ in purgatorio debetur, remittitur, vt aliquid minus in purgatorio puniatur, abſolutus ante ſatisfactionem decedens, quàm ſi ante abſolutionem decederet.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſacerdos non remittit totam pœnam temporalem, ſed partem: & ideò adhuc manet obligatus ad pœnam ſatisfactoriam.

Ad secvndvm dicendum, quòd paſſio Chriſti ſufficienter ſatisfecit pro peccatis totius mundi: & ideò ſine præiudicio diuinæ iuſtitiæ aliquid de pœna ſibi debita remitti poteſt, ſecũdum quòd effectus paſſionis ad ipſum per ſacramenta Eccleſiæ pertingit.

Ad tertivm dicendũ, quòd pro quolibet peccato oportet aliquam pœnam ſatisfactoriam remanere, & per quam medicina cõtra ipſum præſtetur: & ideò quamuis virtute abſolutionis dimittatur aliqua quantitas pœnæ debita pro aliquo magno peccato, non oportet quòd tanta quantitas pœnæ dimittatur reſpectu cuiuſlibet peccati, quia ſecundum hoc aliquod peccatum remaneret omninò ſine pœna: ſed virtute clauium de pœnis ſingulorum peccatorum proportionaliter dimittitur.

Ad qvartvm dicendum, quòd quidam dicunt, quòd in prima abſolutione tantum dimittitur vi clauiũ, quantum dimitti poteſt: ſed tamen valet iterata confeſſio, tũ propter inſtructionem, tum propter maiorem certitudinem, tum propter interceſſionem ſacerdotis vel confeſſoris, tum propter verecundiæ meritum. Sed hoc non videtur verum: quia ſi hæc eſſet ratio confeſſionem iterandi, non tamen eſſet ratio iterandi abſolutionem, præcipuè in eo qui non habet aliquam cauſam dubitationis de præcedenti abſolutione: ita enim poterit dubitare poſt ſecundam abſolutionem, ſicut poſt primam. Sicut videmus quòd ſacramentum extremæ vnctionis non iteratur ſuper eundem morbum, eò quòd totum quod per ſacramentum fieri potuit, ſemel factum eſt. Et præterea in ſecunda confeſſione non requireretur quòd haberet claues ille cui fit confeſſio, ſi nihil ibi vis clauium operatur. Et ideo dicunt alij, etiam in ſecunda abſolutione aliquid vi clauium dimitti de pœna: quia in ſecunda abſolutione gratiæ confertur augmentum, & quantò maior gratia recipitur, minus de impuritate præcedentis peccati manet, & ideò minor pœna purgans debetur. Vnde etiã in prima abſolutione alicui plus & minus dimittitur de pœna, ſecundũ quod plus ſe ad gratiã diſponit, & poteſt eſſe tanta diſpoſitio, quòd etiam ex vi contritionis tota pœna tollitur, vt prædictum eſt. Vnde etiam non eſt inconueniens ſi per frequentem confeſſionem etiam tota pœna tollatur, vt peccatum omninò remaneat impunitum, pro quo pœna Chriſti ſatisfecit.

Articvlvs III.

Vtrum ſacerdos per poteſtatem clauium poſſit ligare.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos per poteſtatem clauium ligare non poſſit, virtutes enim ſacramentales ordinantur contra peccatum vt medicina: ſed ligare non eſt medicina peccati, ſed magis aggrauatio morbi, vt videtur: ergo ſacerdos per vim clauium, quæ eſt vis ſacramentalis, non poteſt ligare.

¶ 2 Præterea, Sicut abſoluere vel aperire eſt amouere obſtaculum, ita ligare eſt obſtaculum ponere, ſed obſtaculum regni peccatum eſt, quod nobis ex alio imponi non poteſt: quia non niſi voluntate peccatur: ergo ſacerdos ligare non poteſt.

¶ 3 Præterea, Claues ex paſſione Chriſti efficaciam habent, ſed ligare nõ eſt effectus paſſionis: ergo ex clauium poteſtate non poteſt ſacerdos ligare.

Sed contra eſt, quod dicitur Matt. 16. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis.

¶ Præterea, Poteſtates rationales ſunt ad oppoſita: ſed poteſtas clauium eſt poteſtas rationalis, cum habeat diſcretionem adiunctam: ergo habet ſe ad oppoſita: ergo ſi poteſt ſoluere, poteſt & ligare.

Conclvsio.

Cum ſacerdos in vſu clauium ſit miniſter Dei, tanquam cauſa diſponens dimittit quodammodo culpam, non verò ligat niſi impropriè; in pœnam autem habet poteſtatem & ſoluendi & ligandi, ſoluendo à pœna quam remittit, & ligando ad pœnam, quæ remanet.

Respondeo dicendum, quòd operatio ſacerdotis in vſu clauium eſt conformis Dei operationi, cuius miniſter eſt: Deus autem habet operationem & in culpam & in pœnam. Sed in culpam ad abſoluendum quidem directè, ad ligandum autem indirectè, inquantum obdurare dicitur dum gratiam non largitur: ſed in pœnã habet operationem directè quantum ad vtrunque, quia & pœnam parcit & pœnam infligit. Similiter ergo ſacerdos, etſi in abſoluendo ex vi clauium habeat aliquam operationem ordinatam ad culpæ dimiſſionem modo iam prędicto, non tamen ligando aliquam operationem habet in culpam, niſi ligare dicatur, inquantum non abſoluit, ſed ligatos oſtendit: ſed in pœnam habet poteſtatem & ligandi & ſoluendi. Soluit enim à pœna quam dimittit: ſed ligat quantum ad pœnam quæ remanet. Sed ad hanc ligare dupliciter dicitur. Vno modo conſiderando ipſam quantitatem pœnæ in communi, & ſic non ligat, niſi inquantum non ſoluit, ſed ligatum oſtendit. Alio modo conſiderando pœnam hanc vel illam determinatè, & ſic ligat ad pœnam, imponendo eam.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illud reſiduum pœnæ ad quod obligat, eſt medicina purgans peccati impuritatem.

Ad secvndvm dicendum, quòd obſtaculum regni non ſolum eſt peccatũ, ſed etiam pœna, quam qualiter ſacerdos imponat dictum eſt.

Ad tertivm dicendum, quòd etiam paſſio Chriſti obligat nos ad pœnam aliquam, per quam ei conformemur.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſacerdos ſecundum proprium arbitrium poſſit ligare & ſoluere.

Ad qvar-

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos poſſit ligare & ſoluere ſecundum proprium arbitrium. Hieronymus enim dicit, Menſuram temporis in agendo pœnitentiam non ſatis aperte præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicat qualiter vnumquodque ſit emundandum, ſed magis arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuitur: ergo videtur quòd ipſe ſecundũ ſuum arbitrium poſſit ligare & ſoluere.

¶ 2 Præterea, Dominus laudauit villicum iniquitatis quod prudenter feciſſet, quia debitoribus domini ſui remiſiſſet largiter: ſed Deus eſt magis pronus ad miſerendum, quàm aliquis dominus temporalis: ergo videtur quòd laudabilior ſit ſacerdos quantum plus de pœna dimiſerit.

¶ 3 Præterea, Omnis actio Chriſti noſtra eſt inſtructio: ſed ipſe quibuſdam peccãtibus nullam pœnam impoſuit, ſed ſolum emendationem vitæ, vt patet de adultera. Io. 8. ergo videtur quòd ſecundum arbitrium ſuum poſſit etiã ſacerdos qui eſt vicarius Chriſti, dimittere totam pœnam vel partem.

SED CONTRA, Grego. dicit: Falſam pœnitentiam dicimus, quæ non ſecundum auctoritatem ſanctorum patrũ pro qualitate criminis imponitur: ergo videtur quod non omnino ſit in arbitrio ſacerdotis.

¶ Præterea, Ad actum clauium requiritur diſcretio: ſed ſi eſſet omnino in voluntate ſacerdotis dimittere & imponere de pœna quantum vellet, non eſſet ibi neceſſaria diſcretio: quia nũquam ibi indiſcretio poſſet accidere: ergo non eſt omnino in arbitrio ſacerdotis.

CONCLVSIO.

Cum ſacerdos operetur in vſu clauium ſicut miniſter & instrumentum Dei tanquam principalis agentis non poteſt ſoluere & ligare ad arbitrium, niſi inquantum à Deo ſibi præſcriptum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacerdos operatur in vſu clauium ſicut inſtrumentum & miniſter: nullum autem inſtrumentum habet efficacem actum niſi ſecundum quòd mouetur à principali agente: & ideo dicit Dionyſ. in fine Eccleſia. hierar. quòd ſacerdotibus vtendum eſt virtutibus hierarchicis, quando diuinitas eos mouerit: in cuius ſignum Matth. 16. ante poteſtatem clauium Petro traditam fit mentio de reuelatione diuinitatis eis facta. & Ioan. 20. præmittitur poteſtati remiſſionis Apoſtolis datæ Spiritus ſancti donum, quo filij Dei aguntur. Vnde ſi quis præter illum motum diuinum vti ſua poteſtate præſumpſerit, non conſequeretur effectum, vt Diony. dicit. Et præter hoc à diuino ordine auerteretur, & ſic culpam incurreret: & quia pœnæ ſatisfactoriæ infligendæ vt medicinæ ſunt, ſicut medicinæ in arte determinatæ non omnibus competunt, ſed variandæ ſunt ſecundum arbitrium medici non propriam voluntatem ſequentis, ſed ſcientiam medicinæ: ita pœnæ ſatisfactoriæ in canone determinatæ non competunt omnibus, ſed variandæ ſunt ſecundum arbitrium ſacerdotis diuino inſtinctu regulatum: ſicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam efficacem quæ ad morbi curationem ſufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur: ita ſacerdos diuino inſtinctu motus non ſemper totam pœnam, quæ vni peccato debetur iniungit, nè infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ deſperet, & à pœnitentia totaliter recedat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd arbitrium iſtud debet eſſe diuino inſtinctu regulatum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd etiam de hoc laudatur villicus quòd prudenter fecit: & ideo in remiſſione pœnæ debitæ diſcretio adhibenda eſt.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd Chriſtus habuit poteſtatem excellentiæ in ſacramentis: vnde ipſe ex auctoritate pœnam totã vel partẽ poterat dimittere ſicut volebat: nec eſt ſimile de his qui operãtur tãtùm, vt miniſtri.

QVÆSTIO XIX.

De Miniſtris clauium, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de miniſtris clauium, & vſu earum.

Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum ſacerdos legalis claues habuerit.

¶ Secundò, vtrum Chriſtus claues habuerit.

¶ Tertiò, vtrum ſoli ſacerdotes claues habeant.

¶ Quartò, vtrum ſancti homines non ſacerdotes claues vel vſum earum habeant.

¶ Quintò, vtrum mali ſacerdotes vſum clauium habeant efficacem.

¶ Sextò, vtrum ſchiſmatici & hæretici, excommunicati, & ſuſpenſi, & degradati vſum clauium habeant.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſacerdos legalis claues habuerit.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos legalis claues habuerit. Clauis enim eſt ſequela ordinis: ſed habuit ordinem ex quo ſacerdotes dicebantur: ergo etiam habuerunt clauem ſacerdotes legales.

¶ 2 Præterea, Sicut Magiſter dicit, claues ſunt duæ, ſcilicet ſcientia diſcernendi, & potentia iudicandi: ſed ad vtranque poteſtatem ſacerdotes legales habuerũt auctoritatem: ergo habebant claues.

¶ 3 Præterea, Sacerdos legalis habebat aliquam poteſtatem ſuper reliquum populum, non temporalem: quia ſic poteſtas regia non fuiſſet diſtincta à ſacerdotali: ergo ſpiritualem, & hoc eſt clauis: ergo habebat clauem.

SED CONTRA, Claues ordinantur ad aperiendum regnum cœlorum, quod aperiri non potuit ante Chriſti paſſionem: ergo ſacerdos legalis clauem non habuit.

¶ Præterea, Sacramenta Veteris legis gratiã non conferebant: ſed aditus regni cœleſtis aperiri non potuit niſi per gratiam: ergo per illa ſacramenta non poterat aperiri: & ſic etiam ſacerdos, qui miniſter eorum erat, claues regni cœleſtis non habebat.

CONCLVSIO.

Cum poteſtas ſacerdotum legalium non ſe extenderet ad cœleſtia, ſed ſolùm ad figuras cœleſtium, non habebant claues, ſed eis clauium figura tradita eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd in veteri lege erant claues apud ſacerdotes: quia eis erat commiſſum imponere pœnam pro delicto, vt dicitur Leuit. 5. quod ad claues pertinere videtur: ſed fuerunt tunc incompletæ: nunc autem per Chriſtum in ſacerdotibus nouæ legis perfectæ ſunt. Sed hoc videtur eſſe contra intentionem Apoſtoli, in Epiſtola ad Hebr. cap. 9. Ibi enim ſacerdotium Chriſti præfertur ſacerdotio legali, per hoc quòd Chriſtus aſſiſtit Pontifex futurorum bonorum ad tabernaculum cœleſte introducens per propriũ ſanguinem non manufactum, in quod introducebat ſacerdotium veteris legis per ſanguinem hircorum & taurorum. Vnde patet quòd ſacerdotij illius poteſtas non ſe extendebat ad cœleſtia, ſed ad figuras cœleſtium: & ideò ſecundum alios dicendum, quod nõ habebant claues, ſed in eis clauium figura præceſſit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd clauis regni cœleſtis conſequitur ad ſacerdotium quo homo in cœleſtia introducitur, non autem talis erat ordo ſacerdotij Leuitici: & ideò claues cœli non habuerunt, ſed claues terreni tabernaculi.

AD SECVNDVM dicendũ, quod ſacerdotes Veteris legis habebant auctoritatem diſcernendi & iudicandi, ſed

di: ſed non vt admitteretur homo iudicatus ab eis in cœleſtia, ſed in figuras cœleſtium.

Ad tertium dicendum, quòd non habebant ſpiritualem poteſtatem: quia per ſacramenta legalia non à culpis, ſed ab irregularitatibus purgabãt homines, vt ad manufactum tabernaculum aditus purgatis per eos pateret.

Articvlvs II.

Vtrum Chriſtus clauem habuerit.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non habuerit clauem. Clauis enim characterem ordinis conſequitur: ſed Chriſtus non habuit characterem: ergo non habuit clauem.

¶ 2 Præterea, Chriſtus habuit in ſacramentis poteſtatem excellentiæ, vt effectum ſacramenti ſine ſacramentalibus poſſet conferre: ſed clauis eſt ſacramentale quiddã: ergo non indigebat claui, & ſic fruſtra eam habuiſſet.

Sed contra eſt, quod dicitur Apoc. 3. Hæc dicit qui habet clauem Dauid, &c.

Conclvsio.

Chriſtus habuit poteſtatem clauium per ſe agens ad noſtram ſalutem, ſacerdotes verò miniſterialiter: & ideo Chriſti dicitur eſſe clauis excellentiæ.

Respondeo dicendum, quòd virtus aliquid agendi eſt in inſtrumento, & in per ſe agente non eodem modo; ſed in per ſe agente perfectius: poteſtas autem clauiũ quam nos habemus, & aliorum ſacramentorum, virtus eſt inſtrumentalis: ſed in Chriſto eſt vt per ſe agente ad ſalutem noſtram; per auctoritatem quidem, inquantum eſt Deus: ſed per meritum, inquantum eſt homo. Clauis autem de ratione ſua exprimit poteſtatem aperiendi & claudendi, ſiue aliquis aperiat quaſi principale agens, ſiue quaſi miniſter: & ideo in Chriſto oportet ponere clauem, ſed altiori modo quàm ſit in eius miniſtris: & ideo dicitur quòd habet clauem excellentiæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd character de ſua ratione dicit aliquid ab aliquo deriuatum: ideò poteſtas clauium quæ eſt in nobis à Chriſto deriuata, ſequitur characterem quo Chriſto conformamur: ſed in Chriſto non conſequitur characterem tantum, ſed principalem formam.

Ad secvndvm dicendum, quòd clauis illa quã Chriſtus habuit, non erat ſacramentalis, ſed ſacramentalis clauis principium.

Articvlvs III.

Vtrum ſoli ſacerdotes habeant claues.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd ſolũ ſacerdotes claues habeant. Dicit enim Iſido. quòd oſtiarij inter bonos & malos habent iudicium, dignos recipiunt, indignos reijciunt: ſed hæc eſt definitio clauium, vt ex dictis patet: ergo non ſolum ſacerdotes, ſed etiam oſtiarij clauem habent.

¶ 2 Pręterea, Claues ſacerdotibus dantur dum per vnctionem poteſtatem diuinitus accipiunt: ſed Reges etiam poteſtatem in populum fidelẽ diuinitus habẽt & vnctione ſanctificantur. ergo non ſoli ſacerdotes habẽt claues.

¶ 3 Pręterea, Sacerdotium eſt ordo vni ſingulari perſonæ conueniens: ſed clauem aliquando videtur habere tota vna congregatio: quia quædam capitula excommunicationem inferre poſſunt, quod ad poteſtatem clauium pertinet. ergo non ſoli ſacerdotes clauem habent.

¶ 4 Pręterea, Mulier non eſt ſacerdotalis ordinis ſuſceptiua, quia ei docere non competit, ſecundum Apoſtolum 1. Cor. 14. Sed aliquę mulieres videntur habere claues, ſicut abbatiſſæ quæ habent ſpiritualem poteſtatem in ſubditas. ergo non ſoli ſacerdotes habent clauem.

Sed contra eſt, quod Ambr. dicit: Hoc ius, ſcilicet ligandi & ſoluendi, ſolũ ſacerdotibus eſt conceſſum.

¶ Pręterea, Per poteſtatẽ clauiũ efficitur aliquis medius inter populum & Deum: ſed hoc tantum ſacerdotibus competit, qui conſtituuntur in his quæ ſunt ad Deum, vt offerant dona & ſacrificia pro peccatis: vt dicitur Hebr. 5. Ergo ſoli ſacerdotes claues habent.

Conclvsio.

Clauis ordinis, quæ immediatè remouet impedimentum introitus ad regnum cælorum, competit ſolis ſacerdotibus: clauis verò iuriſdictionis, quæ non clauis cœli, ſed quædam diſpoſitio ad ipſam dicitur, etiam alijs miniſtris Eccleſiæ competit.

Respondeo dicendum, quòd clauis eſt duplex. Vna quæ ſe extendit ad ipſum cælum, immediatè remouendo impedimenta introitus in cælum, per remiſſionem peccati, & hæc vocatur clauis ordinis: & hanc ſoli ſacerdotes habent, quia ipſi ſoli ordinantur populo in his quæ directè ſunt ad Deum. Alia clauis eſt quæ non directè ſe extendit ad ipſum cælum, ſed mediante militãte Eccleſia, per quam aliquis ad cælum vadit, dum per eam aliquis excluditur vel admittitur ad conſortium Eccleſię militantis per excommunicationem & abſolutionem: & hæc vocatur clauis iuriſdictionis in foro cauſarũ, & ideo non ſacerdotes etiam hanc habere poſſunt: ſicut archidiaconi & electi, & alij qui excommunicare poſſunt. Sed nõ propriè dicitur clauis cęli, ſed quędã diſpoſitio ad ipſam.

Ad primvm ergo dicendũ, quod oſtiarij habent clauem cuſtodiendi ea quæ in templo materiali cõtinentur, & habent iudicium à tali templo excludẽdi & admittendi, non quidem ſua auctoritate iudicantes qui ſint digni vel indigni, ſed iudicium ſacerdotum exequentes: vt ſic quodammodo executores poteſtatis Sacerdotis videantur.

Ad secvndvm dicendum, quòd Reges non habent aliquã poteſtatẽ in ſpiritualibus: & ideo clauẽ regni cæleſtis non accipiunt, ſed ſolum in temporalibus, quod non niſi à Deo eſſe poteſt, vt patet Roman. 13. Nec per vnctionem in aliquo ordine conſecrantur, ſed excellentia poteſtatis ipſorum à Chriſto deſcendere ſignatur, & vt ipſi ſub Chriſto in populo Chriſtiano regnent.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut dicitur in Politicis, quandoque iudex habet totam poteſtatem ſicut eſt in regno, quandoque autem multi in diuerſis officiis conſtituti, vel etiam ex æquo: vt dicitur 8. Ethic. ita etiam ſpiritualis iuriſdictio poteſt haberi ab vno ſolo, ſicut ab epiſcopo, & pluribus ſimul ſicut à cap. & ſic habent clauem iuriſdictionis, non tamen claues ordinis ſimul omnes.

Ad qvartvm dicendum, quòd mulier ſecũdum Apoſt. eſt in ſtatu ſubiectionis, & ideò nõ poteſt habere aliquam ſpiritualem iuriſdictionem: quia etiam ſecũdum Philoſo. in 8. Ethi. corruptio eſt vrbanitatis, quando ad mulierem dominium peruenit. Vnde mulier non habet neque clauem ordinis, neque clauem iuriſdictionis. Sed committitur mulieri aliquis vſus clauium, ſicut habere correctionem in ſubditas mulieres propter periculum, quod imminere poſſet, ſi viri mulieribus cohabitarent.

Articvlvs IIII.

Vtrum etiam ſancti homines, non ſacerdotes claues habeant.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd etiã ſancti homines, non ſacerdotes vſum clauium habeant. Abſolutio enim & ligatio quæ fit per claues, efficaciam habet ex merito paſſionis Chriſti: ſed illi maximè paſſioni Chriſti cõformantur, qui per patientiam & alias virtutes Chriſtũ paſſum ſequuntur. Ergo videtur quòd etſi non habeãt etiam ſacerdotalẽ ordinem, quòd poſſint ligare & ſoluere.

¶ 2 Præterea, Hebr. 7. dicitur: Sine vlla contradictione quod minus eſt à meliore benedicitur: ſed in ſpiritualibus ſecũdum Auguſt. hoc eſt maius eſſe quod melius. Ergo meliores, qui ſcilicet plus de charitate habent, poſſunt alios benedicere abſoluendo, & ſic idem quod prius.

Sed contra, Cuius eſt potentia, eius eſt actio ſecundum Philoſ. ſed clauis quæ eſt poteſtas ſpiritualis, eſt

tantum

tantùm ſacerdotum: ergo & vſus eius non niſi ſacerdotibus eius conuenire poteſt.

CONCLVSIO.

Non poſſunt Sancti quantuncunque habeant de gratia, pertingere ad effectum clauium, niſi ordine ſacerdotali donentur.

RESPONDEO dicendu, quòd agens per ſe & agẽs inſtrumentale in hoc differunt: quia agens inſtrumentale non inducit in effectu ſimilitudinem ſuam, ſed ſimilitudinem principalis agentis. Principale autem agens inducit ſimilitudinem ſuam: & ideò ex hoc aliquid conſtituitur principale agẽs, quòd habet aliquam formã, quam in alterum transfundere poteſt: non autem ex hoc conſtituitur agens inſtrumentale, ſed ex hoc quod eſt applicatum à principali agente ad effectum aliquem inducendum. Cùm ergo in actu clauiũ principale agens ſit Chriſtus, vt Deus per auctoritatem, & vt homo per meritum ex ipſa plenitudine diuinæ bonitatis in eo, & ex perfectione gratiæ, conſequitur quòd poſſit in actum clauium. Sed homo alius non poteſt in actum clauium: ſicut per ſe agens: quia nec ipſe alteri gratiam, qua remittuntur peccata, dare poteſt, nec ſufficienter mereri; & ideo non eſt, niſi ſicut agens inſtrumentale. Vnde & ille qui effectu clauiũ conſequitur, non aſſimilatur vtenti clauibus, ſed Chriſto. Et ideo quantuncunque aliquis habeat de gratia, non poteſt pertingere ad effectum clauiũ, niſi applicetur ad hoc vt miniſter per ordinis ſuſceptionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut inter inſtrumentum & effectum non exigitur ſimilitudo: ſecundum conuenientiam in forma, ſed ſecundum proportionem inſtrumenti ad effectum: ita etiam nec inter inſtrumentum & principale agẽs, & talis ſimilitudo eſt in ſanctis hominibus ad Chriſtum paſſum, & talis ſimilitudo eis vſum clauium non confert.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis purus homo non poſſit alteri ex condigno mereri gratiam: tamen vnius meritum poteſt cooperari ad ſalutem alterius, & ideo duplex eſt benedictio. Vna quæ eſt ab ipſo homine puro, ſicut merente per propriũ actum, & talis poteſt fieri à quolibet ſancto, in quo Chriſt⁹ habitat per gratiã, & hæc requirit maioritatem bonitatis ad minus inquantum huiuſmodi. Alia eſt benedictio, qua homo benedicit, vt benedictionẽ quæ eſt ex merito Chriſti inſtrumentaliter alicui applicans, & quantum ad hanc requiritur maioritas ordinis & non virtutis.

ARTICVLVS V.

Vtrùm mali ſacerdotes vſum clauium habeant.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ mali ſacerdotes vſum clauium non habeant. Ioan. 20. vbi vſus clauium Apoſtolis traditur, Spiritus ſancti donum promittitur: ſed mali non habent Spiritũ ſanctum. Ergo non habent vſum clauium.

¶ 2 Præterea, Nullus ſapiens Rex diſpenſationem ſui theſauri, ſuo inimico committit: ſed vſus clauium in diſpenſatione conſiſtit theſauri cæleſtis Regis, qui eſt ipſa ſapientia. Ergo mali qui per peccatum ſunt eius hoſtes, non habent vſum clauium.

¶ 3 Præterea, Aug. dicit ꝙ ſacramentum gratiæ, dat etiam Deus per malos, ipſam verò gratiã non, niſi per ſeipſum, vel per ſanctos ſuos: & ideo remiſſionẽ peccatorũ per ſeipſum facit, vel per ipſius columbę membra, ſed remiſſio peccatorum eſt vſus clauium. Ergo peccatores qui non ſunt columbæ membra, vſum clauium non habent.

¶ 4 Præterea, Interceſſio mali ſacerdotis nõ habet aliquam efficaciam ad reconciliandum: quia ſecundũ Greg. Cùm is qui diſplicet, ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: ſed vſus clauium fit per quandã interceſſionem, vt patet in forma abſolutionis. Ergo praui ſacerdotes nõ habent efficacem clauiũ vſum.

SED CONTRA, Nullus poteſt ſcire de alio, an ſit in ſtatu ſalutis. Si ergo nullus poſſet vti clauibus in abſoluendo, niſi exiſtẽs in ſtatu ſalutis: nullus ſciret ſe eſſe abſolutum, quod eſt valde inconueniens.

Præterea, Iniquitas miniſtri non poteſt auferre liberalitatem Domini: ſed ſacerdos eſt ſolùm miniſter. Ergo non poteſt ſua malitia donum à Deo tranſmiſſum per eum nobis auferre.

CONCLVSIO.

Sacerdos malus etſi gratia priuatus, nullo modo priuatur vſu clauium, cùm ſicut participatio formæ non facit inſtrumentum, ita nec ſubtractio talis formæ tollit vſum inſtrumenti.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut participatio formæ, quæ eſt inducenda in effectum, non facit inſtrumentũ: ita nec ſubtractio talis formæ tollit vſum inſtrumenti, & ideo cùm homo ſit tantum inſtrumentaliter agens in vſu clauium, quantumcunque ſit gratia per peccatum priuatus, per quam gratiam fit remiſſio peccatorum, nullo modo priuatur vſu clauium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donum Spiritus ſancti exigitur ad vſum clauium, non vt ſine quo fieri non poſſit, ſed quia ſine eo incongruè fit ex parte vtentis, quamuis ſubiiciens ſe clauibus effectum clauium conſequatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Rex terrenus in theſauro ſuo defraudari & decipi poteſt, & ideo diſpẽſationem hoſti non cõmittit: ſed Rex cæleſtis defraudari nõ poteſt, quia totũ ad ipſius honorẽ cedit, etiã ꝙ aliqui clauibus malè vtuntur, quia nouit ex malis elicere bona, & per malos etiã multa bona facere, & ideo nõ eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendum, quòd Auguſt. loquitur de remiſſione peccatorum, ſecundum quòd ſancti homines cooperantur ad ipſam non ex vi clauium: ſed ex merito congrui: & ideò dicit quòd etiã per malos ſacramenta miniſtrat, & inter alia ſacramenta etiam abſolutio quæ eſt vſus clauium, computari debet, ſed per membra columbæ, id eſt per ſanctos homines, facit remiſſionem peccatorum, inquantum eorum interceſſionibus peccata remittit. Vel poteſt dici, quòd membra columbæ nominat omnes ab Eccleſia non præciſos: qui enim ab eis ſacramenta recipiunt, gratiam conſequuntur; non autem qui recipiunt ab illis qui ſunt ab Eccleſia præciſi: quia hoc ipſo peccant, excepto baptiſmo, quem in caſu neceſſitatis licet ab excommunicato recipere.

AD QVARTVM dicendum, quòd interceſſio quam ſacerdos malus ex propria perſona facit, non habet efficaciam, ſed illa quam facit vt miniſter Eccleſiæ, habet efficaciam ex merito Chriſti; vtroque tamen modo debet interceſſio ſacerdotis populo ſubdito prodeſſe.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, vſum clauium habeant.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſchiſmatici, hæretici, & excommunicati, & degradati, vſum clauium habeant. Sicut enim poteſtas clauium dependet ab ordine, ita & poteſtas conficiendi: ſed non poſſunt amittere poteſtatis vſum conficiendi: quia ſi conficiunt, confectum eſt, quamuis peccent cõficientes. Ergo etiam non poſſunt amittere vſum clauium.

¶ 2 Præterea, Omnis poteſtas ſpiritualis actiua in eo qui habet vſum liberi arbitrij, exit in actum quando vult: ſed poteſtas clauium adhuc manet in prędictis, quia cùm non detur niſi in ordine, oporteret reordinari eos quãdo ad Eccleſiam redeunt. Ergo cùm ſit potentia actiua, poſſunt in actum eius exire, cùm voluerint.

¶ 3 Præterea, Spiritualis gratia magis impeditur per culpam, quàm per pœnam. Sed excommunicatio, & ſuſpenſio, & degradatio, ſunt pœnæ quædam. Cùm ergo propter culpam non amittat aliquis vſum clauium, videtur quòd nec propter iſta.

SED CONTRA, Auguſtinus dicit: quòd Eccleſiæ charitas peccata dimittit. Charitas autem eſt quæ facit

Eccleſiæ vnionem: cùm ergo prædicti ſint ab Eccleſiæ vnione diuiſi, videtur quòd vſum clauium non habent in remittendis peccatis.

¶ Præterea, Nullus abſoluitur à peccato ſecundum hoc quòd peccat: ſed aliquis à prædictis abſolutionẽ petens, peccat contra præceptum Eccleſiæ faciens: ergo per eos à peccato abſolui non poteſt: & ſic idem quod prius.

CONCLVSIO.

Hæretici, ſchiſmatici & excommunicati habẽt quidem poteſtatem quantum ad eſſentiam: ſed vſus eis impeditur ex defectu materiæ, quia eos Eccleſia tali poteſtate priuat, ſubtrahendo illis ſubditos.

RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus prædictis manet clauium poteſtas quantum ad eſſentiam, ſed vſus impeditur ex defectu materiæ. Cùm enim vſus clauium in vtente prælationẽ requirat reſpectu eius in quem vtitur (vt dictum eſt) propria materia, in quam exercetur vſus clauium, eſt homo ſubditus: & quia per ordinationẽ Eccleſiæ ſubditur vnus alteri: ideò per Eccleſiæ prælatos poteſt ſubtrahi alicui ille qui erat ei ſubiectus. Vnde cùm Eccleſia hæreticos & ſchiſmaticos & alios huiuſmodi priuet, ſubtrahẽdo ſubditos, vel ſimpliciter, vel quantum ad aliquid, quantum ad hoc quòd priuati ſunt, non poſſunt vſum clauium habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd materia ſacramenti Euchariſtiæ, in quam ſuam poteſtatem exercet ſacerdos, non eſt homo, ſed panis triticeus, & in Baptiſmo homo ſimpliciter. Vnde ſicut ſi ſubtraheretur hæretico panis triticeus, conficere nõ poſſet: ita ſi ſubtrahatur prælato prælatio, nec abſoluere poterit: poteſt tamẽ baptizare & conficere, quamuis ad ſui damnationem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd propoſitio habet veritatem, quando non deeſt materia, ſicut eſt in propoſito.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex ipſa culpa non ſubtrahitur materia, ſicut per aliquam pœnam: vnde pœna non impedit per cõtrarietatem ad effectum inducendum, ſed ratione prædicta.

QVÆSTIO XX.

De his in quos vſus clauium exerceri poteſt, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de his in quos vſus clauium exerceri poteſt.

¶ Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrum ſacerdos poſſit in quemlibet hominem vti claue quam habet.

¶ Secundò, vtrum ſacerdos poſſit ſemper ſubditum abſoluere.

¶ Tertiò, vtrum aliquis poſſit vti clauibus in ſuum Superiorem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſacerdos poſſit vti claue, quam habet, in quemlibet hominem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdos poſſit vti claue, quam habet, in quemlibet hominem. Poteſtas enim clauium in ſacerdote deſcendit ex illa diuina auctoritate quam dixit, Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, ſed illud indeterminatè dictum eſt: ergo poteſt ea vti in quoſlibet.

¶ 2 Præterea, Clauis corporalis quæ aperit vnam ſerã, aperit omnes alias eiuſdem modi: ſed omne peccatũ cuiuſcunque hominis eſt eiuſdem rationis obſtaculum reſpectu introitus cæli. ergo ſi poteſt vnum hominem ſacerdos per clauem, quam habet, abſoluere; poterit & quoſcunque alios.

¶ 3 Præterea, Sacerdotium noui Teſtamenti eſt perfectius quàm veteris, ſed ſacerdos veteris Teſtamenti poterat vti ſua poteſtate, quam habebat, diſcernendi inter lepram & lepram indifferenter in omnes: ergo multo fortius ſacerdos Euangelicus poteſt vti poteſtate ſua in omnes.

SED CONTRA eſt quod dicitur 16. q. 1. Nulli ſacerdotum liceat parochianum alterius abſoluere aut ligare: ergo non quilibet poteſt quemlibet abſoluere.

¶ Præterea, Iudicium ſpirituale debet eſſe ordinatius quàm temporale: ſed in iudicio tẽporali non poteſt quilibet iudex quemlibet iudicare: ergo cum vſus clauium ſit iudicium quoddam, non poteſt ſacerdos ſua claui vti in quemlibet.

CONCLVSIO.

Prælatus, qui habet indiſtinctam poteſtatem in omnes, poteſt vti poteſtate clauium in omnes: at qui ſub eo diſtinctas poteſtates acceperunt, in eos ſolum, qui ſibi commiſſi ſunt, clauibus vti poſſunt, niſi in articulo neceſſitatis.

RESPONDEO dicendum, quòd ea quæ circa ſingularia operari oportet, nõ eodem modo omnibus competunt. Vnde ſicut per generalia medicinæ præcepta oportet adhiberi medicos, quibus præcepta vniuerſalia medicinæ ſingulis infirmis, ſecundum quòd debent, aptentur: ita in quolibet principatu præter illum qui vniuerſaliter præcepta legis tradit, oportet eſſe aliquos, qui ea ſingulis, ſecundum quod debent, adaptant: & propter hoc in cœleſti hierarchia ſub poteſtatib. qui indiſtinctè præſunt, præponuntur principatus, qui ſingulis prouinciis diſtribuuntur, & ſub his Angeli, qui ſingulis hominibus in cuſtodiam deputantur, vt patet ex his quæ dicta ſunt in 2. lib. Vnde & ita debet eſſe in prælatione Eccleſiæ militantis: vt apud aliquem eſſet prælatio indiſtinctè in omnes, & ſub hac eſſent alij qui ſuper diuerſos diuerſam poteſtatem & diſtinctam acciperent: & quia vſus clauium requirit aliquam prælationis poteſtatem, per quam ille, in quem vſus clauium communicatur, efficitur materia propria illius actus: ideò ille qui habet indiſtinctam poteſtatem ſuper omnes, poteſt vti clauibus in omnes: illi autem qui ſub eo diſtinctas poteſtates acceperunt, non in quoſlibet vti poſſunt clauibus, ſed in eos tantum qui eis in ſortem venerunt, niſi in neceſſitatis articulo, vbi nemini ſacramenta ſunt deneganda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad abſolutionem à peccato requiritur duplex poteſtas, ſcilicet poteſtas ordinis, & poteſtas iuriſdictionis. Prima quidẽ poteſtas æqualiter eſt in omnibus ſacerdotibus, non autem ſecunda: & ideo vbi Dominus Ioan. 20. dedit omnibus Apoſtolis communiter poteſtatem remittendi peccata, intelligitur de poteſtate quæ conſequitur ordinem: vnde & ſacerdotibus, quando ordinantur, illa verba dicuntur: ſed Petro ſingulariter dedit poteſtatem dimittendi peccata: Matth. 16. vt intelligitur quòd ipſe præ aliis habet poteſtatem iuriſdictionis: poteſtas autem ordinis, quantum eſt de ſe, ſe extendit ad omnes abſoluendos: & ideo indeterminatè Dominus dicit: Quorum remiſeritis peccata: intelligens tamen quòd vſus illius poteſtatis eſſe deberet præſuppoſita poteſtate Petro collata ſecundum ipſius ordinationem.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd clauis materialis non poteſt aperire, niſi ſeram propriam, nec aliqua virtus actiua poteſt agere, niſi in propriam materiam: materia autem propria poteſtatis ordinis efficitur aliquis per iuriſdictionem: & ideo non poteſt aliquis vti in eum, in quem iuriſdictio non datur.

AD TERTIVM dicendum, quòd populus Iſraël vnus populus erat, & vnum tantummodo templum habebat: vnde non oportebat ſacerdotũ iuriſdictiones diſtingui, ſicut nunc in Eccleſia, in qua congregãtur diuerſi populi & nationes.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſacerdos poſsit ſemper ſuum ſubditum abſoluere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſacerdos non poſſit ſemper ſuum ſubditum abſoluere. Sicut enim Auguſtinus in litera dicit, Nullus officio ſacerdos vti debet, niſi immunis ab illis ſit, quæ in alijs vindicat: ſed quandoque contingit, quòd ſacerdos eſt particeps criminis quod ſubditus ſuus commiſit, ſicut cùm mulierem ſubditam cognouit: ergo videtur quòd non ſemper poſſit in ſuos ſubditos poteſtate clauium vti.

¶ 2 Præterea, Per poteſtatem clauium homo ab omnibus defectibus curatur: ſed quandoque alicui peccato annexus eſt irregularitatis defectus, vel excommunicationis ſententia, à qua ſimplex ſacerdos liberare non poteſt: ergo videtur quòd non poſſit vti clauium poteſtate, in illos qui talibus irretiti ſunt.

¶ 3 Præterea, Sacerdotij noſtri iudiciũ & poteſtas per iudicium veteris ſacerdotij figuratur: ſed minoribus iudicibus ſecundum legem non omnia competebat diſcutere, ſed ad ſuperiores recurrebant: vt dicitur Exod. 24. Si quid natum fuerit quæſtionis inter vos, &c. ergo videtur quòd nec ſacerdos de grauibus peccatis poſſit ſubditum ſuum abſoluere, ſed debeat ad ſuperiorem remittere.

SED CONTRA, Cuicunque committitur principale, committitur & acceſſorium: ſed ſacerdotibus committitur quòd ſubditis ſuis Euchariſtiam diſpenſent, ad quam ordinatur abſolutio à peccatis quibuſcunque: ergo ſacerdos ab omnibus peccatis poteſt abſoluere, quantum eſt de clauium poteſtate.

¶ 4 Præterea, Gratia omne peccatum tollit, quantumcunque ſit parua, ſed ſacerdos ſacramenta diſpenſat, quibus gratia datur, ergo quantum eſt de poteſtate clauium, de omnibus peccatis abſoluere poteſt.

CONCLVSIO.

Poteſt ſimplex ſacerdos poteſtate ordinis remittere omnia peccata, non poteſt tamen ea peccata remittere, quæ ſuperior ſibi poteſtate iuriſdictionis reſeruauit.

RESPONDEO dicendum, quòd poteſtas ordinis quantum eſt de ſe, extendit ſe ad omnia peccata remittenda, ſed quia ad vſum huiuſmodi poteſtatis requiritur iuriſdictio, quæ à maioribus in inferiores deſcendit: ideo poteſt ſuperior aliqua ſibi reſeruare, in quibus iudiciũ inferiori non committat, alias de quolibet poteſt ſimplex ſacerdos abſoluere habens iuriſdictionem. Sunt autẽ quinque caſus, in quibus oportet, quòd ſimplex ſacerdos pœnitentem ad ſuperiorem remittat. Primus eſt, quando eſt ſolennis pœnitentia imponenda, quia eius miniſter proprius eſt Epiſcopus. Secundus eſt de excommunicatis, quando inferior ſacerdos non poteſt abſoluere. Tertius, quando inuenit irregularitatem cõtractam, pro cuius diſpenſatione debet ad ſuperiorem remittere. Quartus, de incendiariis. Quintus, quando eſt conſuetudo in aliquo Epiſcopatu, quòd enormia crimina ad terrorem reſeruantur Epiſcopo, quia conſuetudo dat vel aufert in talibus poteſtatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in tali caſu, nec ſacerdos debet audire cõfeſſionem mulieris, cum qua peccauit de illo peccato; ſed debet ad alium mittere: nec illa debet ei confiteri, ſed debet petere licentiam ad aliũ eundi, vel ad ſuperiorem recurrere, ſi ille licentiam denegaret: tum propter periculum; tum quia eſt minor verecundia: ſi tamen abſolueret ei, abſoluta eſſet. Quod enim Auguſtinus dicit, quòd non debet eſſe in eodem crimine, intelligendum eſt ſecundum congruitatem, non ſecundum neceſſitatem ſacramenti.

AD SECVNDVM dicendum, quòd pœnitentia ab omnibus defectibus culpæ liberat: non autem ab omnibus defectibus pœnę, quia adhuc poſt peractam pœnitentiam de homicidio aliquis remanet irregularis, vnde ſacerdos poteſt de crimine abſoluere, & pro pœna amouenda debet ad ſuperiorem remittere: niſi in excommunicatione, quia abſolutio ipſa debet præcedere abſolutionem à peccato: quia quandiu aliquis eſt excommunicatus, non poteſt recipere aliquod Eccleſiæ ſacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ratio illa procedit quantum ad hæc in quibus ſibi ſuperiores poteſtates iuriſdictionem reſeruant.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis vti poſſet clauibus in ſuum ſuperiorem.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquis non poſſit vti clauibus in ſuum ſuperiorẽ. Actus enim ſacramentalis quilibet requirit propriam materiam, ſed propria materia vſus clauiũ eſt perſona ſubiecta, vt dictum eſt: ergo in eo qui non eſt ſubditus: non poteſt clauibus ſacerdos vti.

¶ 2 Preterea, Eccleſia militans imitatur triumphantẽ, ſed in cœleſti Eccleſia inferior Angelus nũquam purgat, aut illuminat, aut perficit ſuperiorem, ergo nec aliquis inferior ſacerdos poteſt vti actione hierarchica, quæ eſt per abſolutionem in ſuperiorem.

¶ 3 Preterea, Iudiciũ conſcientiæ debet eſſe ordinatius quàm iudicium exterioris fori: ſed in exteriori foro inferior non poteſt excommunicare aut abſoluere ſuperiorem, ergo videtur quòd nec in foro pœnitentiali.

SED CONTRA, Superior prælatus etiam circundatus eſt infirmitate, & contingit ipſum peccare: ſed remedium contra peccatum eſt poteſtas clauium, ergo cũ ipſe non poſſit in ſeipſum claue vti, quia non poteſt eſſe ſimul iudex & reus, videtur quòd poſſit inferior in ipſum clauis poteſtate vti.

¶ Præterea, Abſolutio quæ fit per virtutem clauium, ordinatur ad perceptionem Euchariſtiæ: ſed inferior poteſt ſuperiori Euchariſtiam diſpenſare, ſi peccat: ergo & clauium poteſtate in ipſum vti, ſi ſe ei ſubiecerit.

CONCLVSIO.

Cum ſuperior prælatus non poſsit in ſeipſum claue vti, & poſsit in alium inferiorem poteſtatem limitatam extendere in ſe & in alios: conſequens eſt quod inferior in ſuperiorem vti poſsit clauium poteſtate ſic extenſa.

RESPONDEO dicendum, quòd poteſtas clauium, quantum eſt de ſe, extendit ſe ad omnes, vt dictum eſt: ſed quod in aliquem ſacerdos non poſſit poteſtate clauiũ vti, contingit ex hoc quod eius poteſtas eſt ad aliquos ſpecialiter limitata, vnde ille qui limitauit, poteſt extẽdere in quem voluerit, & propter hoc etiam poteſtatem ſibi dare poteſt in ſeipſum, quamuis ipſe in ſeipſum vti clauium poteſtate non poſſit: quia poteſtas clauium requirit pro materia aliquem ſubiectũ, & ita alium: ſibiipſi enim aliquis ſubiectus eſſe non poteſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis Epiſcopus quem ſimplex ſacerdos abſoluit, ſit ſuperior eo ſimpliciter, eſt tamen inferior eo, inquantum ei ſe vt peccatorem ſubiicit.

AD SECVNDVM dicendum, quod in Angelis nõ poteſt accidere aliquis defectus, ratione cuius inferioribus ſuis ſuperiores ſubdãtur, ſicut accidit in hominibus, & ideò non eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendum, quòd iudicium exterius eſt ſecundum homines: ſed iudicium confeſſionis eſt quo ad Deum, apud quẽ aliquis redditur minor ex hoc quod peccat, non autem apud hominum prælationes: & ideò in exteriori iudicio, ſicut nullus in ſeipſum ſententiã dare poteſt excommunicationis: ita nec alteri committere, nec ſe excommunicare, ſed in foro conſcientiæ poteſt alteri committere ſuam abſolutionem qua ipſe vti non poſſit. Vel dicendum, quòd abſolutio in foro confeſſionis eſt principaliter poteſtatis clauium, & ex conſequenti reſpicit iuriſdictionem, ſed excommunicatio reſpicit totaliter iuriſdictionem: quantum autem ad poteſtatem ordinis

omnes

omnes ſunt æquales, non autem quantum ad iuriſdictionem, & ideo non eſt ſimile.

QVAESTIO XXI.

De excommunicatione, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER videndum eſt de excommunicatione. De qua primò conſiderandum eſt de definitione excõmunicationis, & congruitate, & cauſa. Secundò, de eo qui poteſt excommunicare & excommunicari. Tertiò, de participatione cum excommunicatis. Quartò, de abſolutione ab excommunicatione.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum conuenienter excõmunicatio definiatur.

¶ Secundò, vtrũ Eccleſia debeat aliquẽ excommunicare.

¶ Tertiò, vtrum aliquis pro aliquo temporali damno ſit excommunicandus.

¶ Quartò, vtrum excommunicatio iniuſtè lata aliquem effectum habeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum incompetens ſit hæc definitio excommunicationis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd incompetens ſit hæc definitio excommunicationis à quibuſdam poſita. Excommunicatio eſt ſeparatio à communione Eccleſiæ, quo ad fructum & ſuffragia generalia. Suffragia enim Eccleſiæ valent eis pro quibus fiunt: ſed Eccleſia orat pro eis qui extra Eccleſiã ſunt, & ſic eis ſuffragia Eccleſiæ valent.

¶ 2 Pręterea, Nullus amittit ſuffragia Eccleſię, niſi per culpam: ſed excommunicatio non eſt culpa, ſed pœna, ergo per excõmunicationem non ſeparatur aliquis à ſuffragijs Eccleſiæ communibus.

¶ 3 Præterea, Fructus Eccleſiæ non videtur eſſe aliud quàm ſuffragia: non enim poteſt intelligi de fructu bonorum temporalium, quia hæc excommunicatis non auferuntur, ergo inconuenienter vtrumque ponitur.

¶ 4 Præterea, Excommunicatio minor quædam excõmunicatio eſt: ſed per eam homo non perdit ſuffragia Eccleſiæ: ergo definitio non eſt conueniens.

CONCLVSIO.

Cùm hic agatur de excommunicatione maiore, bona eſt hæc definitio: Excommunicatio eſt ſeparatio à communione Eccleſiæ quo ad fructum & ſuffragia generalia: hic enim continetur & communionis fidelium, & ſacramentorum interdictio.

RESPONDEO dicendum, quòd ille qui per Baptiſmum in Eccleſia ponitur, ad duo adſcribitur, ſcilicet ad cœtum fidelium, & ad participationem ſacramentorum, & hoc ſecundum præſupponit primum: quia in ſacramẽtis participandis etiam fideles communicant, & ideo aliquis poteſt extra Eccleſiam fieri per excommunicationẽ dupliciter. Vno modo ita quod ſeparetur tantùm à participatione ſacramentorum, & hæc erit excommunicatio minor. Alio modo, ita quòd excludatur ab vtroque, & ſic erit excommunicatio maior, quæ hic definitur. Non autem poteſt eſſe tertium, ſcilicet quod excludatur à communione fidelium, & non à participatione ſacramentorum ratione iam dicta, quia ſcilicet fideles in ſacramentis communicant, ſed communicatio fidelium eſt duplex. Quædam in ſpiritualibus, ſicut mutuæ orationes & conuentus ad ſacra percipienda. Quædã in corporalibus actibus legitimis, qui quidẽ legitimi actus his verſ. cõtinẽtur:

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Os ſcilicet, ne oſculum detur. Orare, ne cum excommunicatis oremus. Vale, ne ſalutentur. Cõmunio, ne ſcilicet in ſacramẽtis cum ipſis aliquis communicet. Menſa negatur, ne aliquis cum eis comedat. Præmiſſa ergo definitio importat ſeparationem à ſacramentis in hoc quod dicit. Quantum ad fructum, & à communione fidelium quantum ad ſpiritualia, in hoc quod dicit. Et ſuffragia Eccleſiæ communia. Alia autem definitio inuenitur quæ datur ſecundum ſeparationem ab vtriſque actibus, quæ talis eſt. Excommunicatio eſt à qualibet licita communione fidelium ſeparatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pro infidelibus oratur, ſed ipſi orationis fructum non percipiunt, niſi ad fidem conuertantur: ſimiliter & pro excommunicatis orari poteſt, quamuis non inter orationes quæ pro mẽbris Eccleſiæ fiunt, & tamen fructum non percipiunt, quamdiu in excommunicatione manẽt: ſed oratur vt detur eis ſpiritus pœnitentiæ, vt ab excommunicatione ſoluantur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſuffragia alicuius valent alicui, ſecundum quod ei continuantur. Poteſt tamen actio vnius alteri continuari dupliciter. Vno modo ex vi charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt ſint vnum in Deo, ſicut dicitur in Pſal. Particeps ego ſum, &c. & hanc cõtinuationem excommunicatio non intercipit, quia iuſtè quis excommunicari non poteſt niſi pro culpa mortali, per quam quis à charitate iam diuiſus eſt, etiam ſi non excommunicetur. Iniuſta autem excommunicatio charitatẽ alicui auferre non poteſt, cùm ſit de maximis bonis quæ non poſſunt alicui inuito auferri. Alio modo per intentionem ſuffragia facientis, quæ in aliquẽ fertur pro quo fiunt: & hanc continuationem excommunicatio intercipit: quia Eccleſia per excommunicationis ſententiam ſeparat excommunicatos ab vniuerſitate fidelium, pro quibus ſuffragia facit. Vnde ſuffragia Eccleſiæ ei non proſunt quę pro tota Eccleſia fiunt, nec ex perſona Eccleſiæ oratio pro eis inter membra Eccleſiæ fieri poteſt, quamuis aliqua perſona priuata poſſit ad eius conuerſionem aliquod ſuffragium per intẽtionem dirigere.

AD TERTIVM dicendum, quòd fructus Eccleſiæ non ſolùm eſt ex ſuffragiis, ſed etiam ex perceptione ſacramentorum & ex fructu fidelium.

AD QVARTVM dicendum, quòd minor excommunicatio non habet perfectam rationem excõmunicationis, ſed aliquid ipſius participat: & ideo non oportet quod totaliter ei excommunicationis definitio conueniat, ſed ſolùm quo ad aliquid.

ARTICVLVS II.

Vtrum Eccleſia debeat aliquem excommunicare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Eccleſia nullum debeat excommunicare. Quia excommunicatio maledictio quędam eſt: ſed Ro. 12. prohibemur maledicere: ergo Eccleſia excommunicare non debet.

¶ 2 Præterea, Eccleſia militans debet imitari triumphantem: ſed vt in Epiſtola Iudæ legitur, Michael cùm altercaretur cum Diabolo de Moyſi corpore, non eſt auſus iudiciũ inferre blaſphemię, ſed ait: Imperet tibi Deus: ergo nec Eccleſia militans debet alicui iudicium maledictionis & excommunicationis inferre.

¶ 3 Præterea, Nullus eſt in manu hoſtis tradendus niſi omnino deſperatus: ſed per excommunicationem traditur aliquis in manu Satanæ, vt patet 1. Corin. 5. cùm ergo de nemine ſit deſperandum in vita iſta, Eccleſia nullum debet excommunicare.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus 1. Cor. 5. mandat quendam excommunicari.

¶ Præterea, Math. 18. dicitur de illo qui Eccleſiam audire contemnit. Sit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus: ſed Ethnici ſunt extra Eccleſiam: ergo illi qui Eccleſiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Eccleſiam ſunt ponendi.

CON-

CONCLVSIO.

Cum Eccleſia in terris Dei vicem gerat, illiúſque iudicium Dei iudicio conforme ſit, ritè excommunicare poteſt, ſiue peccatorem à communione Eccleſiæ, ſiue à ſuffragijs & alijs ſpiritualibus ſeparet.

RESPONDEO dicendum, quòd iudicium Eccleſiæ conforme debet eſſe iudicio Dei. Deus enim peccatores multipliciter punit. Vno modo vt ad bonum eos trahat: Alio modo hominem ſibi relinquẽdo, vt auxilijs ſubtractis, quibus à malo præpediebatur, ſuam infirmitatem cognoſcat, & humilis ad Deum redeat, à quo ſuperbus diſceſſerat: & quantùm ad vtrumque, Eccleſia in excommunicationis ſententia imitatur diuinum iudicium. Inquantum enim eum à communione fidelium ſeparat vt erubeſcat, imitatur diuinum iudicium quo per flagella caſtigat: inquantum autem à ſuffragiis & aliis ſpiritualibus ſeparat, imitatur diuinum iudicium, quo hominem ſibi relinquit, vt per humilitatem ſeipſum cognoſcens ad Deum redeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd maledictio poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ita quòd in malo quod irrogat vel dicit per intentionem ſiſtat: & ſic maledictio omnibus modis eſt prohibita. Alio modo ita, quòd malũ quod quidem maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur: & ſic maledictio quandoque eſt licita & ſalutifera: ſicut etiam medicus quandoque nocumentum infert infirmo, vt ſectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Diabolus incorrigibilis eſt: & ideò nõ ſuſceptibilis alicuius boni per excommunicationis ſententiam.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex hoc ipſo quòd aliquis ſuffragiis Eccleſiæ priuatur, triplex incommodũ incurrit, per tria quæ quis ex ſuffragiis Eccleſię conſequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ eis qui habent, vel ad merendum eis qui non habent: & quantum ad hoc Magiſter ſententiarum dicit, quòd gratia Dei per excommunicationem ſubtrahitur. Valent etiam ad cuſtodiam virtutis: & quantum ad hoc dicit quòd protectio ſubtrahitur, non quod omnino à Dei prouidentia excludantur, ſed ab illa protectione, qua filios Eccleſię ſpecialiori modo cuſtodit. Valent & ad defendendũ ab hoſte: & quantum ad hoc dicit, quòd Diabolo maior poteſtas ſæuiendi in ipſum datur, & ſpiritualiter & corporaliter. Vnde in primitiua Eccleſia quando oportebat per ſigna homines ad fidem inuitare: ſicut Spiritusſancti donum viſibili ſigno manifeſtabatur; ita & excommunicatio corporali vexatione à Diabolo innoteſcebat: nec eſt inconueniens ſi ille qui non eſt deſperatus, hoſti datur: quia non datur quaſi damnandus, ſed quaſi corrigendus, cùm in poteſtate Eccleſiæ ſit, ex eius manu ipſum cùm voluerit eripere.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis pro temporali damno debeat excommunicari.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd nullus pro temporali damno debeat excommunicari. Quia pœna non debet excedere culpam: ſed pœna excommunicationis eſt priuatio alicuius boni ſpiritualis, quod omnibus bonis temporalibus præeminet: ergo pro temporalibus nullus eſt excommunicandus.

¶ 2 Præterea, Nulli malum pro malo reddere debemus, ſecundum Apoſtoli præceptum: ſed hoc eſſet malũ pro malo reddere, ſi pro tali damno quis excommunicatur: ergo nullo modo hoc debet fieri.

SED CONTRA eſt, quod Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri ſententia mortis damnauit: ergo & Eccleſiæ licet pro temporalibus damnis excommunicare.

CONCLVSIO.

Non poteſt Eccleſia etiam pro peccato mortali aliquem excommunicare, niſi contumax fuerit.

RESPONDEO dicendum, quòd per excommunicationem iudex Eccleſiaſticus excommunicatos excludit à regno quodammodò: vnde cum non debeat à regno excludere niſi indignos, vt ex definitione clauis patuit, nec aliquis reddatur indignus niſi per peccatum mortale charitatem amiſerit, quæ eſt via ducens ad regnum: ideò nullus excõmunicari debet niſi pro peccato mortali, & quia in damnificando aliquem corporaliter vel in rebus moralibus aliquis mortaliter peccat, & contra charitatem facit: ideò pro damno temporali illato Eccleſia aliquem excommunicare poteſt. Sed quia excommunicatio eſt grauiſſima pœnarum, pœnæ autem medicinę ſunt ſecundum Philoſophum in 2. Ethicorum: ſapientis autem medici eſt à leuioribus incipere medicinis, & minus periculoſis: ideò excommunicatio infligi non debet etiam pro peccato mortali, niſi contumax fuerit, vel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem iudicij ſine licentia recedendo, vel determinationi non parendo. Tunc enim poſtquàm monitus fuerit, ſi contempſerit, contumax reputatur, & excommunicari debet à iudice iam nõ habente quod contra ipſum faciat amplius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd culpæ quantitas non menſuratur ex nocumento quod quis facit, ſed ex voluntate quod quis facit contra charitatem agens, & ideò quamuis pœna excommunicationis excedat nocumentum, non tamen excedit quantitatem culpæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd cum aliquis per pœnam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, ſed bonum: quia pœnæ medicinæ ſunt, vt dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum excommunicatio iniuſtè lata habeat aliquem effectum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd excommunicatio iniuſtè lata nullo modo effectũ habeat. Quia per excõmunicationem protectio & gratia Dei ſubtrahitur, quæ non iniuſtè ſubtrahi poteſt: ergo excommunicatio iniuſtè lata non habet effectum.

¶ 2 Præterea, Hieronymus dicit, quòd eſt de ſupercilio Phariſæorum, æſtimare eſſe ligatum vel ſolutum, qui ligatur vel ſoluitur iniuſtè: ſed eorum ſupercilium erat ſuperbum & erroneum, ergo excommunicatio iniuſta nullum habet effectum.

SED CONTRA, Secundum Greg. præcepta Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda ſunt, non autem eſſent timenda, niſi aliquid nocerent etiam iniuſta: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Si excommunicatio iniuſtè lata ſit ex parte excommunicantis, nihilominus effectum ſortitur: at ſi ex parte excommunicationis, ita vt error ille irritam faciat ſententiam, nullius eſt effectus.

RESPONDEO dicendum, quod excommunicatio poteſt dici iniuſta dupliciter. Vno modo ex parte excommunicantis, ſicut cum ex odio vel ex ira aliquis excommunicat, & tunc excõmunicatio nihilominus habet effectum ſuũ, quamuis ille qui excõmunicat peccet: quia iuſtè patitur, quamuis ille iniuſtè faciat. Alio modo ex parte excommunicationis ipſius, vel quia cauſa excõmunicationis eſt indebita, vel quia infertur ſententia iuris ordine prætermiſſo: & tunc ſi ſit talis error ex parte ſententiæ, qui ſententiam nullam eſſe faciat, non habet effectum, quia non eſt excommunicatio. Si autem talis error non annullet ſententiam, habet effectum ſuum: & debet excommunicatus humiliter obedire, & erit ei ad meritum: vel abſolutionem petere debet ab excommunicante, vel ad ſuperiorem iudicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipſo mortaliter peccaret. Contingit autem quãdoque, quòd eſt debita cauſa ex parte excommunicantis, quæ non eſt debita ex parte excommunicati: ſicut cum quis pro falſo crimine in iudicio probato excommunicatur, & tunc ſi humiliter ſuſtinet humilitatis meritum,

recom-

recompenſat excommunicationis damnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis homo gratiam Dei iniuſtè amittere non poſſit, poteſt tamen amittere illa iniuſtè quæ ex parte noſtra ſunt, quæ ad gratiam Dei diſponunt, ſicut patet, ſi ſubtrahatur alicui doctrinæ verbum quod ei debetur, & hoc modo excommunicatio gratiā Dei ſubtrahere dicitur, vt in prædictis patet.

AD SECVNDVM dicendū, quod Hieronymus loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad pœnas, quæ poſſunt etiam iniuſtè infligi à rectoribus Eccleſiarū.

QVÆSTIO XXII.

De his qui poſſunt excommunicare, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his qui poſſunt excommunicare & excommunicari.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum quilibet ſacerdos poſſit excommunicare.

¶ Secundò, vtrum non ſacerdos excommunicare poſſit.

¶ Tertiò vtrum excommunicatus vel ſuſpēſus poſſit excommunicare.

¶ Quartò, vtrum aliquis ſeipſum, vel æqualem, vel ſuperiorem poſſit excommunicare.

¶ Quintò vtrum aliqua vniuerſitas excōmunicari poſſit.

¶ Sextò, vtrum ſemel excommunicatus excommunicari poſſit vlterius.

ARTICVLVS I.

Vtrum quilibet ſacerdos poſſit excommunicare.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd quilibet ſacerdos poſſit excommunicare. Excommunicatio enim eſt actus clauium: ſed quilibet ſacerdos habet claues: ergo quilibet poteſt excōmunicare.

¶ 2 Præterea, Maius eſt ſoluere & ligare in foro pœnitentiæ, quam in foro iudicij, ſed quilibet ſacerdos poteſt ſibi ſubditos in foro pœnitentiali abſoluere & ligare: ergo etiam poteſt ſibi ſubditos quilibet ſacerdos excommunicare.

SED CONTRA Ea in quibus imminet periculū, ſunt maioribus reſeruanda: ſed pœna excommunicationis eſt valdè periculoſa: niſi cum moderamine fiat: ergo non debet cuilibet ſacerdoti committi.

CONCLVSIO.

Soli Epiſcopi & maiores prælati excommunicare poſſunt, qui habent iuriſdictionem in foro iudiciali, ad quod ſpectat cauſa, quæ obligat hominem ad comparationem ad alios homines.

RESPONDEO dicendum, quòd in foro conſcientiæ cauſa agitur inter hominem & Deum: in foro autem exterioris iudicij cauſa agitur hominis ad hominem: & ideò abſolutio vel ligatio quæ vnum hominem obligat quo ad Deum, tantùm pertinet ad forum pœnitentiæ: ſed illa quæ hominem obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicij pertinet: & quia homo per excommunicationē à communione fidelium ſeparatur, ideo excommunicatio ad forum exterioris pertinet: & ideo illi ſoli poſſunt excōmunicare, qui habent iuriſdictionem in foro iudiciali: & propter hoc ſoli Epiſcopi propria auctoritate, & maiores Prælati ſecundum communiorem opinionem poſſunt excōmunicare. Sed presbyteri parochiales non niſi ex commiſſione eis facta, vel in certis caſibus: ſicut in furto & rapina & huiuſmodi: in quibus eſt eis à iure conceſſum quòd excōmunicare poſſint. Alij autem dixerunt quod etiam ſacerdotes parochiales poſſunt excommunicare: ſed prædicta opinio eſt rationabilior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excommunicatio non eſt actus clauis directè: ſed magis reſpectu exterioris iudicij, ſed ſententia excōmunicationis quamuis in exteriori iudicio promulgetur: quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, ſecundum quòd Eccleſia militans eſt via ad triumphantem: ideo etiam talis iuriſdictio per quam homo excommunicare poteſt, clauis poteſt dici, & ſecundum hoc à quibuſdā diſtinguitur, quòd eſt clauis ordinis, quam omnes ſacerdotes habent, & clauis iuriſdictionis in foro iudiciali, quam habent ſoli iudices exterioris fori. Vtranque tamen Deus Petro contulit, Matth. 16. & ab ipſo in alios deſcendit, qui vtranque habent.

AD SECVNDVM dicendū, quòd ſacerdotes parochiales habēt quidem iuriſdictionem in ſubditos ſuos quantum ad forum conſcientiæ, ſed non quantùm ad forum iudiciale, quia non poſſunt conueniri coram eis in cauſis contentioſis, & ideo excommunicare non poſſunt, ſed abſoluere poſſunt in foro pœnitentiali: & quamuis forum pœnitentiale ſit dignius, tamen in foro iudiciali maior ſolemnitas requiritur: quia in eo oportet, quod non ſolùm Deo, ſed etiam homini ſatisfiat.

ARTICVLVS II.

Vtrum non ſacerdotes excommunicare poſſint.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſacerdotes excōmunicare non poſſiut. Quia excommunicatio eſt actus clauium, vt in quarto ſententiarum dicitur. Sed non ſacerdotes non habent claues: ergo excommunicare non poſſunt.

¶ 2 Præterea, Plus requiritur ad excommunicationem, quàm ad abſolutionem in foro pœnitentiæ: ſed non ſacerdos in foro pœnitentiæ abſoluere non poteſt, ergo nec excommunicationem inferre.

SED CONTRA eſt, quòd Archidiaconi, Legati, & Electi excommunicant, qui quandoque non ſunt ſacerdotes: ergo non ſolùm ſacerdotes excōmunicare poſſunt.

CONCLVSIO.

Etiam non ſacerdotes poſſunt excommunicare, modo iuriſdictionē habeant in foro contentioſo: quia excommunicatio non directè reſpicit gratiam.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramenta in quibus gratia confertur, diſpenſare ad ſolos ſacerdotes pertinet, & ideo ipſi ſoli poſſunt abſoluere, & ligare in foro pœnitentiali. Sed excommunicatio non directè reſpicit gratiam: ſed ex conſequenti inquantum homo ſuffragiis Eccleſiæ priuatur, quæ ad gratiam diſponunt: vel in gratia conſeruant: & ideo etiam non ſacerdotes, dummodò iuriſdictionem habeant in foro contentioſo, poſſunt excommunicare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis non habeant clauem ordinis, habent tamen clauem iuriſdictionis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd iſta duo ſe habent ſicut excedentia & exceſſa: & ideo alicui competit vnum, cui non competit aliud.

ARTICVLVS III.

Vtrum excommunicatus vel ſuſpenſus poſſit alium excōmunicare.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd excommunicatus vel ſuſpenſus excommunicare poſſit. Ille enim qui eſt excōmunicatus vel ſuſpēſus, neque ordinem, neque iuriſdictionem amittit: quia neque reordinatur cùm abſoluitur, neque cura iterum ei committitur: ſed excommunicatio non requirit niſi ordinem vel iuriſdictionem: ergo etiam excommunicatus vel ſuſpenſus excommunicare poſſunt.

¶ 2 Præterea, Maius eſt conficere corpus Chriſti, quàm excommunicare: ſed conficere poſſunt: ergo & excommunicare poſſunt,

SED CONTRA, Ligatus corporaliter, non poteſt alium ligare: ſed vinculum ſpirituale eſt fortius quàm corporale: ergo excommunicatus non poteſt aliū excommunicare, cùm excommunicatio ſit vinculum ſpirituale.

CON-

CONCLVSIO.

Cùm excommunicatus à communione fidelium ſeparetur, & quilibet excommunicatus vſu iuriſdictionis priuetur, cùmque ſuſpenſus à iuriſdictione, non poſſit ea quæ iuriſdictionis ſunt, exequi, neuter excommunicare poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd vſus iuriſdictionis eſt in comparatione ad hominem: & ideo cùm omnis excommunicatus à communione fidelium ſeparatur, quilibet excommunicatus vſu iuriſdictionis priuatur; & quia excommunicatio eſt iuriſdictionis, ideo excommunicatus excommunicare non poteſt; & eadem ratio eſt de ſuſpenſo à iuriſdictione. Si enim ſit ſuſpenſus ab ordine tantùm, tunc non poteſt ea quæ ſunt ordinis: ſed poteſt ea quæ ſunt iuriſdictionis: & econtrà ſi ſit ſuſpenſus à iuriſdictione, & non ab ordine. Si autem ab vtroque, tunc neutrum poteſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis non amittit iuriſdictionem, amittit tamen iuriſdictionis vſum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd conficere conſequitur poteſtatē charactēris, qui indelebilis eſt: & ideo homo ex quo charactērem ordinis habet, ſemper poteſt conficere, licèt non ſemper ei liceat. Secus autem de excommunicatione quæ iuriſdictionem ſequitur, quæ auferri poteſt & ligari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis poſſit ſeipſum, vel æqualem, vel ſuperiorem excommunicare.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquis poſſit ſeipſum, vel æqualem, vel ſuperiorem excommunicare. Quia angelus Dei maior erat Paulo, Matthæi vndecimo: Qui minor eſt in regno cælorum, maior eſt eo, quo nemo inter natos mulierum maior: ſed Paulus excommunicauit angelum de cælo, vt patet Galat. 1. ergo homo poteſt ſuperiorem excommunicare.

¶ 2 Præterea, Sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel aliquid huiuſmodi: ſed poteſt cōtingere quòd ipſemet fecit, vel ſuperior, aut æqualis: ergo aliquis poteſt ſe, vel æqualem vel ſuperiorem excommunicare.

¶ 3 Præterea, Aliquis poteſt ſuperiorem abſoluere in foro pœnitentiali vel æqualem: ſicut cum Epiſcopi ſuis ſubditis confitentur, & cùm vnus ſacerdos alteri venialia confitetur: ergo videtur quòd etiam excommunicare aliquis ſuperiorem vel æqualem poſſit.

SED CONTRA, Excommunicatio eſt actus iuriſdictionis: ſed aliquis non habet in ſe iuriſdictionem, quia in eadem cauſa nō poteſt quis eſſe iudex & reus, nec iterum in ſuperiorem aut æqualem: ergo non poteſt aliquis ſuperiorem vel æqualem, aut ſe excommunicare.

CONCLVSIO.

Nullus poteſt niſi inferiorem excommunicare, cùm excommunicatio ſit iuriſdictionis, quæ exerceri non poteſt, niſi in ſibi ſubditos.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm per iuriſdictionem aliquis conſtituatur in gradu ſuperioritatis reſpectu eius, in quem habet iuriſdictionem; quia iudex eſt eius: ideo nullus habet in ſeipſum, vel in ſuperiorem, vel æqualem, iuriſdictionem: & per conſequens nullus poteſt ſeipſum excommunicare, vel ſuperiorem, aut æqualem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apoſtolus loquitur ſub hypotheſi, id eſt ſi poneretur angelus peccare: ſic enim non eſſet Apoſtolo ſuperior, ſed inferior: nec eſt incōueniens quòd in conditionalibus, quarū antecedentia impoſſibilia ſunt, & conſequentia poſſibilia ſint.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in tali caſu nullus excommunicatur, quia par in parem non habet imperium.

AD TERTIVM dicendum, quòd abſolutio & ligatio in foro confeſſionis eſt quo ad Deum tantùm, apud quem aliquis alio ſuperior redditur inferior per peccatum: ſed excommunicatio eſt in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit ſuperioritatem ex hoc ipſo quòd peccat: vnde non eſt ſimilis ratio de vtroque, & tamen etiam in foro confeſſionis aliquis non poteſt ſeipſum abſoluere, nec ſuperiorem, aut æqualem, niſi ex commiſſione ſibi facta. De venialibus autem poteſt, quia venialia ex quibuſlibet ſacramentis gratiam conferentibus, remittuntur: vnde remiſſio venialium ſequitur poteſtatem ordinis.

ARTICVLVS V.

An in aliquam vniuerſitatem ſententia excommunicationis ferri poſſit.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd in aliquam vniuerſitatem ſententia excommunicationis ferri poſſit. Contingit enim quòd aliqua vniuerſitas ſibi in malitia colligatur: ſed pro malitia, in qua quis contumax extitit, debet excommunicatio ferri: ergo poteſt in aliquam vniuerſitatē ferri excōmunicatio.

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt grauiſſimum in excommunicatione, eſt ſeparatio à ſacramētis Eccleſiæ. ſed aliquando tota ciuitas interdicitur à diuinis: ergo & excōmunicari vniuerſitas aliqua poteſt.

SED CONTRA eſt gloſ. Auguſt. Mat. 13. quæ dicit quòd princeps & multitudo non eſt excommunicanda.

CONCLVSIO.

Tametſi ſinguli alicuius communitatis excommunicari ab Eccleſia poſſint, nunquam tamen ipſa communitas.

RESPONDEO dicendum, quòd excommunicari non debet aliquis niſi pro peccato mortali; peccatum autem in actu conſiſtit: actus autem nō eſt communitatis, ſed ſingulariū perſonarum vt frequēter: & ideo ſinguli de communitate excommunicari poſſunt, non autem ipſa communitas. Etſi ſit quandoque etiam actus alicuius totius multitudinis, vt quando multi nauem trahunt, quam nullus trahere poſſet: tamē non eſt probabile quòd aliqua communitas tota ad malum conſentiat, quin aliqui ſint diſſentientes: & quia nō eſt Dei qui iudicat omnem terram, vt condemnet iuſtum cum impio: vt dicitur Geneſ. 18. ideo Eccleſia, quæ Dei iudiciū imitari debet, ſatis prouidè ſtatuit, vt communitas non excommunicetur, ne collectis zizaniis ſimul eradicetur & triticum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd patet ſolutio ex dictis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſuſpenſio non tanta pœna eſt, quanta excommunicatio: quia ſuſpenſi non fraudantur Eccleſiæ ſuffragiis, ſicut excommunicati. Vnde etiam aliquis ſine peccato proprio ſuſpenditur, ſicut & totum regnum ponitur ſub interdicto pro peccato Regis: & ideo non eſt ſimile de excommunicatione & ſuſpenſione.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ille qui ſemel eſt excommunicatus, excommunicari poſſit vlterius.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd ille qui ſemel eſt excommunicatus, vlterius excommunicari non poſſit: vt 1. Corinth. 5. dicit Apoſtolus, Quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? ſed excommunicati iam ſunt extra Eccleſiam: ergo ſuper eos Eccleſia iudicium non habet, vt poſſit eos iterum excommunicare.

¶ 2 Præterea, Excommunicatio eſt ſeparatio quædam à diuinis, & à collectione fidelium: ſed poſtquā eſt aliquis priuatus aliquo, non poteſt iterum illo priuari: ergo vnus excommunicatus non debet iterum excommunicari.

SED CONTRA, Excommunicatio quædam pœna eſt, vt medicinale remedium: ſed medicinæ iterātur, cùm cauſa exigit: ergo excommunicatio iterari poteſt.

CONCLVSIO.

Toties quis excommunicari poteſt, quoties excommunicationis aliqua adſit cauſa.

RESPONDEO dicendum, quòd ille qui excommunicatus eſt vna excommunicatione, poteſt iterum excommunicari, vel per eiuſdem excommunicationis iterationem, ad maiorem ſui confuſionem, vt ſic à peccato reſiliat: vel propter alias cauſas, & tunc tot ſunt principales excommunicationes, quot cauſæ, pro quibus quis excommunicatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apoſtolus loquitur de paganis & aliis infidelibus, qui non habent charactêrem, per quem annumerati ſint populo Dei: ſed quia character baptiſmalis, quo quis populo Dei annumeratur, eſt indelebilis; ideo ſemper remanet aliquo modo de Eccleſia baptizatus, & ſic Eccleſia ſemper de illo iudicare poteſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd priuatio quamuis non recipiat maius & minus ſecundum ſe, recipit tamen ſecundum cauſam ſuam: & ſecundum hoc excommunicatio poteſt iterari, & magis eſt elõgatus à ſuffragiis Eccleſiæ, qui plures eſt excommunicatus, quàm qui ſemel tantùm.

QVÆSTIO XXIIII.

De participatione cum excommunicatis, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de participatione cum excommunicatis.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum liceat excommunicato participare in puris corporalibus.

¶ Secundò, vtrum participans excõmunicato ſit excommunicatus.

¶ Tertiò, vtrum participare excommunicato in caſibus non conceſſis ſemper ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum excommunicato liceat communicare in purè corporalibus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd liceat excommunicato cõmunicare in purè corporalibus. Excommunicatio enim eſt actus clauium: ſed poteſtas clauium ſe extendit ad ſpiritualia tantùm: ergo per excommunicationem nõ prohibetur quin vnus alii in corporalibus communicare poſſit.

¶ 2 Præterea, Quod eſt inſtitutum per charitatẽ, contra charitatem non militat: ſed ex præcepto charitatis tenemur inimicis ſubuenire, quod ſine aliqua communicatione fieri non poteſt: ergo iam alicui excommunicato, in corporalibus communicare licebit.

SED CONTRA eſt quod dicitur 1. Corint. 5. cum eiuſmodi nec cibum ſumere.

CONCLVSIO.

Excommunicato minori excommunicatione fidelibus prorſus communicare licet, maiori verò minimè, niſi vbi aliqua ſpiritualis commodi, vel legis, ac neceſſitatis ratio ad hoc impulerit.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex eſt excõmunicatio. Vna eſt minor quæ ſeparat tantùm à participatione ſacramentorum, ſed non à communione fidelium; & ideo tali excommunicato licet communicare, ſed non licet ei ſacramenta conferre. Alia eſt maior excommunicatio, & hæc ſeparat hominem à ſacramentis Eccleſiæ, & à communione fidelium, & ideo tali excommunicato communicare non licet. Sed quia Eccleſia excommunicationem ad medelam, & non ad interitum inducit, excipiuntur ab hac generalitate quædam, in quibus communicare licet, ſcilicet in his quæ pertinent ad ſalutem: quia in talibus homo licitè poteſt cum excommunicato loqui; poteſt etiam alia verba interſerere, vt facilius ſalutis verba ex familiaritate recipiãtur. Excipiuntur etiam quædam perſonæ, ad quas ſpecialiter pertinet prouiſio excommunicati, vt vxor, filius, ſeruus, ruſticus, & ſeruiens. Sed hoc intelligendum eſt de filiis non emancipatis, aliàs tenentur vitare patrem. De aliis autem intelligitur, quòd licet excommunicato communicare: ſi ante excommunicationem ſe ei ſubdiderunt, non autem ſi poſt. Quidam autem intelligunt econuerſo, ſcilicet quòd ſuperiores poſſunt licitè communicare inferioribus. Alij verò contrarium dicunt. Sed ad minus in his communicare eis debent, in quibus ſunt eis obligati, quia ſicut inferiores obligantur ad obſequium ſuperiorum: ita ſuperiores ad prouidentiam inferiorum. Sunt etiam quidam caſus excepti, ſicut quando ignoratur excommunicatio; & quando aliqui ſunt peregrini & viatores in terra excommunicatorum, qui licitè poſſunt ab eis emere, vel etiam accipere eleemoſynam. Et ſimiliter ſi aliquis videat excommunicatum in neceſſitate: quia tunc ex præcepto charitatis tenetur ei prouidere: & iſta hoc verſu continentur;

Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Vt vtilitas referatur ad verba ſalutis, lex ad matrimoniũ, humile ad ſubiectionem: cætera patent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalia ad ſpiritualia ordinantur: & ideo poteſtas quæ ſe extendit ad ſpiritualia, ad corporalia ſe extendere poteſt, ſicut ars quæ eſt de fine, impêrat de his, quæ ſunt ad finem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in illo caſu in quo aliquis ex præcepto charitatis communicare tenetur, non prohibetur, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum participans excommunicato ſit excommunicatus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd participans excommunicato non ſit excommunicatus. Plus enim ſeparatus eſt ab Eccleſia Gentilis, quàm excommunicatus: ſed ille qui participat Gentili, aut Iudæo, non eſt excommunicatus: ergo nec ille qui participat excommunicato Chriſtiano.

¶ 2 Præterea, Si ille qui participat excommunicato, eſt excommunicatus: eadem ratione qui participat participanti, erit excommunicatus, & ſic in infinitum procedet; quod videtur abſurdum: ergo non eſt excommunicatus qui excommunicato participat.

SED CONTRA eſt, quòd excommunicatus eſt poſitus extra communionem: ergo qui ei communicat, à communione Eccleſiæ recedit; & ſic videtur quòd ſit excommunicatus.

CONCLVSIO.

Participans cum excommunicato excommunicatus quoque eſt, aliquando maiori, nonnunquam minori excommunicatione.

RESPONDEO dicendum, quòd excommunicatio poteſt in alium ferri dupliciter. Aut ita quòd ipſe ſit excõmunicatus cum omnibus ei participantibus; & tunc non eſt dubium quòd quicunque participat ei, eſt excommunicatus maiori excommunicatione, aut eſt excommunicatus ſimpliciter, & tunc aut participat aliquis in crimine ei præbendo conſilium, auxilium, aut fauorem; & ſic iterum eſt excommunicatus maiori excommunicatione, aut in aliis, ſicut in verbo, vel in oſculo, vel in menſa: & ſic eſt excommunicatus minori excommunicatione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Eccleſia non ita intendit corrigere infideles, ſicut fideles, quorum cura ſibi incumbit, & ideo non arcet à communione infidelium, ſicut à communione fidelium illorum, quos excommunicat, ſuper quos habet aliquam poteſtatem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd excommunicato minori excommunicatione licet communicare, & ſic excommunicatio non tranſit in tertiam perſonam.

ARTICVLVS III.

Vtrum participare cum excommunicato in caſibus non conceſſis, ſemper ſit peccatum mortale.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd participare cum excommunicato in caſibus non conceſſis ſemper ſit peccatum mortale. Quia Decret. quædam reſpondet, quòd propter metum mortis nõ debet aliquis excommunicato communicare; quia aliquis debet priùs ſubire mortem quàm mortaliter peccet: ſed hæc ratio nulla eſſet, niſi participare cum excommunicato eſſet peccatum mortale: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Facere contra præceptum Eccleſiæ, eſt peccatum mortale: ſed Eccleſia præcipit, quòd excommunicato nullus communicet: ergo participare cum excommunicato, eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Nullus arcetur à perceptione Euchariſtię pro peccato veniali: ſed ille qui participat excommunicato in caſibus non conceſſis, arcetur à perceptione Euchariſtiæ, quia incurrit minorem excommunicationem: ergo participans excommunicato in caſibus non conceſſis, peccat mortaliter.

¶ 4 Præterea, Nullus debet excommunicari maiori excommunicatione, niſi pro peccato mortali: ſed aliquis ſecundum iura poteſt excommunicari maiori excommunicatione, propter hoc quod excõmunicato participat: ergo excommunicato participare, eſt peccatum mortale.

SED CONTRA, A peccato mortali nullus poteſt abſoluere, niſi ſuper eum habeat iuriſdictionem, ſed poteſt abſoluere à participatione cum excõmunicatis quilibet ſacerdos, ergo non eſt peccatum mortale.

¶ Præterea, Pro menſura peccati debet eſſe pœnitentiæ modus, ſed pro participatione excommunicationis ſecundum communem conſuetudinem, non imponitur pœna debita mortali peccato, ſed magis debita veniali: ergo non eſt peccatum mortale.

CONCLVSIO.

Tantum participans excommunicato in crimine, vel in diuinis, ſeu in Eccleſiæ contemptum, peccat mortaliter.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quandocunque aliquis participat excommunicato, vel verbo, vel quocunque dictorũ modorũ, ſecundũ quos ei cõmunicare non licet, peccat mortaliter, niſi in caſibus exceptis à iure. ſed quia hoc videtur valde graue, quòd homo pro vno verbo leui quo excommunicatũ alloquitur, mortaliter peccet, & multis excommunicantes laqueũ damnationis iniicerent; quod in eos retorqueretur: ideo aliis probabilius videtur, quòd non ſemper peccat mortaliter, ſed ſolùm quando in crimine ſibi participat, vel in diuinis, vel in contemptum Eccleſiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Decret. illa loquitur de participatione in diuinis. Vel dicendum eſt, quòd ſimilis ratio eſt de peccato mortali & de veniali, quantum ad hoc, quod ſicut peccatum mortale non poteſt bene fieri, ita nec veniale: & ideo ſicut homo debet priùs ſuſtinere mortẽ, quàm peccet mortaliter, ita etiam quàm peccet venialiter illo modo debiti, quo debet venialia vitare.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd præceptũ Eccleſię directè reſpicit ſpiritualia, & ex conſequenti legitimos actus, & ideo qui cõmunicat eis in diuinis, facit cõtra pręceptum, & mortaliter peccat: qui autem participat eis in aliis, facit præter præceptũ, & mortaliter non peccat.

AD TERTIVM dicendum, quòd aliquis etiam ſine aliqua culpa quandoque ab Euchariſtia arctatur, ſicut patet in ſuſpenſis, vel interdictis: quia tales pœnæ quandoque alicui pro culpa alterius, quæ in eis punitur, inferuntur.

AD QVARTVM dicendum, quòd quamuis participare excommunicato ſit peccatum veniale, tamen participare pertinaciter eſt peccatum mortale: & per hoc poteſt aliquis excommunicari ſecundum iura.

QVÆSTIO XXIIII.

De abſolutione ab excommunicatione, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de abſolutione ab excommunicatione. Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrum quilibet ſacerdos poſſit ſubditum ſuum ab excommunicatione abſoluere.

¶ Secundò, vtrum aliquis poſſit inuitus ab excommunicatione abſolui.

¶ Tertiò, vtrum aliquis poſſit abſolui ab vna excommunicatione, & non ab alia.

ARTICVLVS I.

Vtrum quilibet ſacerdos poſſit ſubditum ſuum ab excommunicatione abſoluere.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd quilibet ſacerdos ſubditum ſuum poſſit ab excommunicatione abſoluere. maius enim eſt vinculum peccati, quàm excommunicationis: ſed quilibet ſacerdos poteſt ſuum ſubditum à peccato abſoluere: ergo multo fortius ab excommunicatione.

¶ 2 Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus: ſed excommunicationis cauſa eſt peccatum mortale: ergo cùm poſſit quilibet ſacerdos à peccato illo mortali abſoluere, poterit ab excommunicatione ſimiliter.

SED CONTRA, Eiuſdem poteſtatis eſt excommunicare, & excommunicatum abſoluere: ſed ſacerdotes inferiores non poſſunt ſuos ſubditos excommunicare: ergo nec abſoluere.

CONCLVSIO.

Excommunicatum minori excommunicatione poteſt quilibet ſacerdos abſoluere, non autem maiori, ſiue ſit à iure, vel ab homine lata, ſed ei qui ſententiam tulit, ſubijcitur, niſi in articulo mortis.

RESPONDEO dicendum, quòd à minori excommunicatione quilibet poteſt abſoluere, qui poteſt à peccato participationis abſoluere. Si autem eſt maior, aut eſt lata à iudice, & ſic ille qui tulit vel eius ſuperior poteſt abſoluere: vel eſt lata à iure, & tunc Epiſcopus, vel etiam ſacerdos poteſt abſoluere, exceptis ſex caſibus, quos ſibi iuris conditor Papa reſeruauit. Primus eſt quando aliquis iniicit manus in clericum, vel religioſum. Secundus eſt de illo, qui incendit Eccleſiam, & eſt denuntiatus. Tertius eſt de illo qui frangit Eccleſiam, & denuntiatus eſt. Quartus eſt de illo, qui in diuinis communicat ſcienter excõmunicatis nominaliter à Papa. Quintus de illo, qui falſificat literas ſedis Apoſtolicæ. Sextus de illo qui excommunicatis in crimine communicat. Non enim debet abſolui, niſi ab eo, qui excommunicauit, etiam ſi non ſit eius ſubditus, niſi propter difficultatem accedendi ad ipſum, abſolueretur ab Epiſcopo, vel à ſacerdote proprio præſtita iuratoria cautione, quod parebit mandato illius iudicis, qui ſentẽtiam tulit. A primo autem caſu octo excipiuntur. Primus eſt in articulo mortis, in quo à qualibet excommunicatione poteſt quis à quolibet ſacerdote abſolui. Secundus, ſi ſit oſtiarius alicuius potentis, & non ex odio vel propoſito percuſſit. Tertius, ſi percutiens ſit mulier. Quartus, ſi ſit ſeruus, & dominus læderetur de eius abſentia, qui non eſt in culpa. Quintus, ſi regularis regularem, niſi ſit enormis exceſſus. Sextus, ſi ſit pauper. Septimus, ſi ſit impubes, vel ſenex, vel valetudinarius. Octauus, ſi habeat inimicitias capitales. Sũt etiã alij caſus, in quibus percutiẽs clericum, excommunicationem nõ incurrit. Primò, ſi cauſa

diſciplinæ vt magiſter vel prælatus percuſſerit. Secundò, ſi ioco à leuitate. Tertiò, ſi inuenerit eum turpiter agentem cum vxore, vel matre, vel ſorore, vel filia. Quartò, ſi ſtatim vim vi repellat. Quintò, ſi ignoret eum eſſe clericum. Sextò, ſi inueniat eum in apoſtaſia poſt tertiam admonitionem. Septimò, ſi transfert ſe clericus ad actum penitus contrarium, vt ſi fiat miles, vel ad bigamiam tranſeat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quamuis vinculum peccati ſit maius ſimpliciter, quàm excommunicatio; tamen quo ad aliquid vinculum excommunicationis eſt maius, inquantū non ſolùm obligat quo ad Deum, ſed etiam in facie Eccleſiæ: & ideo in abſoluendo ab excommunicatione requiritur iuriſdictio in exteriori foro, non autem in abſolutione à peccato, nec exigitur cautio iuramenti, ſicut exigitur in abſolutione ab excōmunicatione: per iuramentum enim controuerſiæ, quæ ſunt inter homines, terminantur ſecundum Apoſtolum.

Nota confeſſor. Ad secvndvm dicendum, quòd cùm excommunicatus non ſit particeps ſacramentorum Eccleſiæ, ſacerdos non poteſt abſoluere excommunicatum à culpa, niſi ſit priùs abſolutus ab excommunicatione.

Articvlvs II.

Vtrum aliquis poſsit abſolui inuitus.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd nullus poſſit abſolui inuitus. Spiritualia enim nō conferuntur inuito alicui: ſed abſolutio ab excommunicatione eſt beneficium ſpirituale: ergo non poteſt præſtari inuito.

¶ 2 Præterea, Excommunicationis cauſa eſt contumacia: ſed quando aliquis non vult abſolui, excommunicationem contemnens, tunc eſt maximè contumax: ergo non poteſt abſolui.

Sed contra, Excommunicatio contra voluntatem alicui poteſt inferri: ſed quæ contra voluntatem eueniunt, etiam contra voluntatem amoueri poſſunt, ſicut patet de bonis fortunæ: ergo excommunicatio poteſt tolli ab aliquo inuito.

Conclvsio.

Poteſt quis inuitus ab excommunicatione abſolui, cùm ſit pœna: non autem à peccato, quod voluntarium eſt.

Respondeo dicendum, quòd malum culpæ & pœnæ in hoc differunt, quòd culpæ principium eſt in nobis; quia omne peccatum voluntarium eſt: pœnæ autem principium quandoque extra nos eſt: non enim requiritur ad pœnam quòd ſit voluntaria; imò eſt magis de ratione pœnæ, quòd ſit contra voluntatem: & ideo ſicut peccata non committuntur niſi in voluntate, ita non remittuntur alicui inuito: ſed excommunicatio ſicut in aliquem inuitum ferri poteſt, ita & inuitus ab ea abſolui poterit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd propoſitio habet veritatem de illis bonis ſpiritualibus, quæ in voluntate noſtra conſiſtunt, ſicut ſunt virtutes quæ non poſſunt à nolentibus perdi. Scientia enim quamuis ſit ſpirituale bonum, tamen poteſt à nolente per infirmitatem amitti: & ideo ratio non eſt ad propoſitum.

Ad secvndvm dicendum, quòd etiam manente contumacia, poteſt aliquis diſcretè excommunicationem iuſtè latam remittere: ſi videat ſaluti illius expedire, in cuius medicinam excommunicatio lata eſt.

Articvlvs III.

Vtrum quis poſsit abſolui ab vna excommunicatione, niſi abſoluatur ab omnibus.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd quis non poſſit abſolui ab vna excommunicatione, niſi abſoluatur ab omnibus. Effectus enim debet proportionari ſuæ cauſæ: ſed cauſa excommunicationis eſt peccatū: cùm ergo aliquis non poſſit abſolui ab vno peccato, niſi abſoluatur ab omnibus, nec in excommunicatione hoc eſſe poterit.

¶ 2 Præterea, Excommunicationis abſolutio in Eccleſia fit: ſed ille qui vna excommunicatione eſt irretitus, extra Eccleſiam eſt: ergo quandiu vna manet, ab alia abſolui non poteſt.

Sed contra, Excommunicatio quædam pœna eſt, ſed ab vna pœna aliquis liberatur alia remanente: ergo ab vna excommunicatione alia remanente quis abſolui poteſt.

Conclvsio.

Abſolutus ab vna excommunicatione, ab omnibus abſolutus intelligitur, ſi ſint ab vno iudice latæ, niſi aliter fuerit expreſſum, non autem ſi ſint à diuerſis iudicibus factæ.

Respondeo dicendum, quòd excommunicationes non habent connexionem in aliquo: & ideo poſſibile eſt quòd aliquis ab vna abſoluatur, & in altera remaneat. Sed circa hoc ſciendum eſt, quòd aliquis quandoque eſt excommunicatus pluribus excōmunicationibus ab vno iudice, & tunc quando abſoluitur ab vna, intelligitur ab omnibus abſolui, niſi contrarium exprimatur, vel niſi cùm quis abſolutionem impetrat, de vno tantùm caſu excommunicationis, cùm pluribus excommunicatus ſit. Quandoque eſt excommunicatus à diuerſis iudicibus, & tunc abſolutus ab vna excommunicatione non propter hoc eſt abſolutus ab altera, niſi omnes alij ad petitionem eius, abſolutionem eius confirmauerint, vel niſi omnes demandent vni abſolutionem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omnia peccata habent connexionem in auerſione voluntatis à Deo, cum qua non poteſt eſſe peccatorū remiſſio: & ideo vnum peccatum ſine altero remitti non poteſt. Sed excommunicationes non habent aliquam talem connexionem, nec iterum abſolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis contrarietatem: & ideo ratio non ſequitur.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut pluribus de cauſis erat aliquis extra Eccleſiam: ita poſſibile eſt quòd iſta ſeparatio remoueatur quantum ad vnam cauſam; & maneat, quantum ad alteram.

QVÆSTIO XXV.

De indulgentia ſecundum ſe, in tres articulos diuiſa.

Consequenter conſiderandum eſt de indulgentia. Et primò de ea ſecundum ſe. Secundò, de facientibus indulgentiam. Tertiò, de recipiētibus eam. Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum per indulgentiam poſſit aliquid remitti de pœna ſatisfactoria.

¶ Secundò, vtrum indulgentiæ tantum valeant quantum pronuntiantur.

¶ Tertiò, vtrum pro temporali ſubſidio ſit indulgentia facienda.

Articvlvs I.

Vtrum per indulgentiam poſsit aliquid remitti de pœna ſatiſfactoria.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd per indulgentiam non poſſit aliquid remitti de pœna ſatisfactoria. Quia ſuper illud 2. Timot. 2. Negare ſeipſum non poteſt, dicit gloſ. quòd faceret, ſi dicta ſua non impleret: ſed ipſe dicit Deut. 25. Pro menſura delicti erit & plagarum modus: ergo non poteſt aliquid remitti de pœna ſatisfactionis, taxata ſecundum quantitatem culpæ.

¶ 2 Præterea. Inferior non poteſt abſoluere ab eo ad quod ſuperior obligauit: ſed Deus abſoluendo à culpa, obligat

obligat ad pœnam temporalem: vt dicit Hugo de S. Victo. ergo nullus homo poteſt abſoluere à pœna illa, aliquid dimittendo.

¶ 3 Præterea, Hoc ad poteſtatem excellentiæ pertinet, vt ſine ſacramentis effectus ſacramentorum tradatur, ſed nullus habet poteſtatem excellentiæ in ſacramentis, niſi Chriſtus: cùm ergo ſatisfactio ſit pars ſacramenti operans ad dimiſſionem pœnæ debitæ, videtur quod nullus homo purus poſſit dimittere debitum pœnæ ſine ſatisfactione.

¶ 4 Præterea, Poteſtas miniſtris Eccleſiæ non eſt tradita in deſtructionem, ſed in ædificationem: ſed hoc ad deſtructionem pertinet, ſi ſatisfactio, quæ eſt ad vtilitatem noſtram, inquãtum remedium præbet, tolleretur. ergo poteſtas miniſtrorum eccleſiæ ad hoc ſe non extendit.

SED CONTRA, poſterioris Corint. 2. Nam & ego quod donaui, ſi quid propter vos donaui in perſona Chriſti, gl. id eſt, ac ſi Chriſtus donaſſet: ſed Chriſtus poterat relaxare abſque omni ſatisfactione pœnam peccati: vt patet Ioan. 8. de muliere adultera: ergo & Paulus potuit: ergo & Papa qui non eſt minoris poteſtatis in eccleſia, quàm Paulus fuerit.

¶ Præterea, Eccleſia generalis non poteſt errare: quia ille qui in omnibus exauditus eſt pro ſua reuerentia, dixit Petro, ſuper cuius confeſſione Eccleſia fundata eſt: ergo pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Luc. 22. ſed eccleſia generalis indulgentias approbat, & facit: ergo indulgentiæ aliquid valent.

CONCLVSIO.

Valent indulgentiæ, quæ merita ſupererogationis Chriſti & ſanctorum ſunt, non modo ab iniunctis in hoc ſeculo pro peccatis contritis & confeſſis pœnitentiis, ſed ad abſoluendum à pœnis in futuro ſæculo pro peccatis in purgatorio exoluendis.

RESPONDEO dicendum, quòd ab omnibus conceditur indulgẽtias aliquid valere: quia impiũ eſſe dicere, quòd Eccleſia aliquid vanum faceret. Sed quidam dicunt quod non valent ad abſoluendum à reatu pœnæ, quam quis in Purgatorio ſecundum iudicium Dei meretur: ſed valent ab abſoluendum ab obligatione, quia ſacerdos obligauit pœnitentem ad pœnam aliquam, vel ad quam etiam ordinatur ex Canonum inſtitutis. Sed hæc opinio non videtur vera. Primò quia eſt expreſsè contra priuilegium Petro datum, cui dictum eſt, vt quod in terra remitteret, in cælo remitteretur. Vnde remiſſio quæ fit in foro Eccleſiæ, valet etiam, quantum ad forum Dei. Et præterea, eccleſia huiuſmodi indulgentias faciens, magis damnificaret quàm adiuuaret: quia remitteret ad grauiores pœnas, ſcilicet purgatorij, abſoluendo à pœnitentiis iniunctis.

Et ideo aliter dicendum eſt, quòd valent & quantum ad forum eccleſiæ, & quantum ad iudicium Dei ad remiſſionem pœnæ reſiduæ poſt contritionem & abſolutionem & confeſſionem, ſiue ſit iniuncta, ſiue non. Ratio autem quare valere poſſunt, eſt vnitas corporis myſtici, in qua multi in operibus pœnitentiæ ſupererogauerunt ad menſuram debitorum ſuorum: & multas etiam tribulationes iniuſtas ſuſtinuerunt patienter, per quas multitudo pœnarum poterat expiari, ſi eis deberetur, quorum meritorum tãtã eſt copia quod omnem pœnam debitam nunc viuentibus excedunt, & præcipuè propter meritum Chriſti: quod etſi in ſacramentis operatur, non tamen efficacia eius in ſacramentis includitur, ſed ſua infinitate excedit efficaciam ſacramentorum. Dictum eſt autem ſuprà, quod vnus pro alio ſatisfacere poteſt: ſancti autem in quibus ſuperabundantia operum ſatisfactionis inuenitur, non determinate pro iſto qui remiſſione indiget, huiuſmodi opera fecerunt, alias abſque omni indulgentia conſequerentur remiſſionem: ſed communiter pro tota eccleſiæ, ſicut Apoſtolus ait ſe implere ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in corpore ſuo pro eccleſia, ad quam ſcribit Coloſſ. 1. & ſic prædicta merita ſunt communia totius eccleſiæ. Ea autem quæ ſunt alicuius multitudinis communia, diſtribuuntur ſingulis de multitudine, ſecundum arbitrium eius, qui multitudini præeſt. Vnde ſicut aliquis conſequeretur remiſſionem pœnæ, ſi alius pro eo ſatisfeciſſet: ita ſi ei ſatisfactio alterius ſibi per eum qui poteſt diſtribuatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod remiſſio quæ per indulgentias fit, non tollit quantitatem pœnæ ad culpam: quia pro culpa vnius alius ſponte pœnam ſuſtinuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd iſte qui indulgẽtias ſuſcipit non abſoluitur, ſimpliciter loquendo, à debito pœnæ, ſed datur ſibi vnde debitum ſoluat.

AD TERTIVM dicendum, quòd effectus ſacramentalis abſolutionis eſt diminutio reatus, & hic effectus non inducitur per indulgentias, ſed pro eo faciens indulgentias ſoluit pœnam, quam debuit de bonis Eccleſiæ communibus, vt ex dictis patet.

AD QVARTVM dicendum, quod maius remediũ præbetur contra peccata vitanda ex gratia, quàm ex aſſuetudine noſtrorum operum: quia ex affectu, quem accipiens indulgentias concipit ad cauſam, pro qua indulgẽtia datur, ad gratiam diſponitur: ideo etiam per indulgentias remedium ad peccata vitanda datur: & ideo non eſt in deſtructionem indulgentias dare, niſi inordinatè dentur. Tamen conſulendũ eſt eis qui indulgentias conſequuntur, ne propter hoc ab operibus pœnitentiæ iniunctis abſtineant, vt etiam ex his remedium conſequantur, quamuis à debito pœnæ eſſent immunes, & præcipuè quia quandoque ſunt plurium debitores, quàm credant.

ARTICVLVS II.

Vtrùm indulgentiæ tantum valeant quantum pronunciantur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ non valent tantum quantum pronũtiantur. Indulgentiæ enim non habent effectum niſi ex vi clauium, ſed ex vi clauium non poteſt habens clauem dimittere de pœna peccati: niſi aliquid determinatum, cõſiderata quantitate peccati & contritionis pœnitentis: ergo cum indulgentiæ fiant pro libito inſtituentis indulgentiam, videtur quod non valeant tantum, quãtum pronuntiantur.

¶ 2 Præterea, Per debitum pœnæ homo à gloriæ adeptione retardatur, quam ſummè appetere debet: ſed ſi indulgentiæ tantum valent quantum pronũtiantur, in breui homo per indulgentias diſcurrens, poſſet ab omni reatu temporalis pœnæ immunis reddi: ergo videtur quod deberet his acquirendis, omnibus aliis operibus dimiſſis, homo vacare.

¶ 3 Præterea, Aliquando datur indulgentia, quòd qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remiſſionis peccatorum conſequitur. Si ergo indulgentiæ tantum valent, quantum prædicantur, tunc qui dat vnum denarium, & ſecundo vnum etiam, iterum tertium, plenam abſolutionem ab omni peccatorum pœna conſequetur, quod videtur abſurdum.

¶ 4 Præterea, Quandoq; datur hoc modo indulgẽtia, quòd qui vadit ad aliquã eccleſiam, ſeptem annos remiſſionis conſequatur: ſi ergo tantũ valet indulgentia, quantum prædicatur, ille qui habet domum iuxta eccleſiam illam, vel clerici qui quotidie vadunt, conſequuntur tãtum quantum ille, qui à remotis partibus venit, quod videtur iniuſtum: & iterum, vt videtur pluries indulgentiam conſequitur in die cum pluries vadat.

¶ 5 Præterea, Idem videtur remittere alicui pœnam vltra iuſtam æſtimationem, quam remittere abſque cauſa, quia quantum ad hoc quod excedit, non recompenſatur: ſed ille qui facit indulgentiam, non poſſet remittere

abſque cauſa pœnam in toto vel in parte alicui, etiam ſi diceret Papa alicui: Ego remitto tibi omnẽ pœnam debitam pro peccato: ergo videtur quòd nec poſſit aliquid dimittere vltra iuſtam æſtimationem: ſed indulgentiæ plerunque prædicantur vltra iuſtam æſtimationem: ergo non tantum valent, quantum prædicantur.

Sed contra, Iob 13. Nunquid Deus indiget mendacio noſtro, vt pro eo loquamur dolos? ergo Eccleſia prædicando indulgentias, non mentitur; & ita tantum valent, quantum prædicantur.

¶ Præterea, Primæ Corinth. 15. dicit Apoſtolus: Si inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides noſtra: ergo quicunque in prædicatione falſum dicit, fidem quantum eſt in ſe, euacuat; & ita mortaliter peccat: ſi ergo nõ tantum valent indulgentiæ, quantum prædicantur, omnes mortaliter peccant, indulgentiam prædicantes; quod eſt abſurdum.

CONCLVSIO.

Indulgentiæ tantum valent quantum prædicantur, ſi ab habente poteſtatem fidelibus Chriſti viuis membris ad honorem Dei, & proximi vtilitatem conferantur.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc eſt multiplex opinio: quidam enim dicunt, quòd huiuſmodi indulgentiæ non tantum valent, quantum prædicantur: ſed vnicuique tantum valent, quantum fides & deuotio ſua exigit. Sed dicunt quòd Eccleſia ad hoc ita pronuntiat, vt quadam pia fraude homines ad benefaciendum alliciat, ſicut mater, quæ promittens filio pomum, ipſum ad ambulandum prouocat. Sed hoc videtur eſſe valde periculoſum dicere. Sicut enim dicit Auguſtinus in epiſtola ad Hieron. Si in ſacra ſcriptura depræhenditur aliquid falſitatis, iam robur auctoritatis ſacræ ſcripturæ perit: & ſimiliter ſi in prædicatione Eccleſiæ aliqua falſitas depræhenderetur, non eſſent documenta Eccleſiæ alicuius auctoritatis ad roborandam fidem. Et ideo alij dixerunt, quòd valent tantum quantum pronunciantur; ſecundum iuſtam æſtimationẽ, non tamen recipientis indulgentiã, qui nimis fortè æſtimat quod datur; aut ſecundum æſtimationem dantis, qui minus parum æſtimare poſſet quod datur: ſed ſecundum iuſtam æſtimationem, quæ iuſta eſt ſecundum iudicium bonorum, penſata conditione perſonæ, & vtilitate & neceſſitate Eccleſiæ: quia vno tempore Eccleſia plus indiget, quàm alio.

¶ Sed hæc etiam opinio ſtare non poteſt, vt videtur: Primò, quia ſecundum hoc indulgentiæ non valerent ad remiſſionem, ſed magis ad commutationem quandam. Et præterea, prædicatio Eccleſiæ à mendacio non excuſaretur, cùm quandoque indulgentia prædicetur longè maior, quàm iuſta æſtimatio poſſit requirere, omnibus prædictis conditionibus penſatis. Sicut quando dat Papa indulgentiam, quod pergens ad vnam Eccleſiam, habeat ſeptem annos indulgentiæ: cuiuſmodi etiam indulgentiæ à Beato Gregor. in ſtationibus Romæ inſtitutæ ſunt. Et ideo alij dicunt, quòd quantitas remiſſionis indulgentiis non eſt menſuranda ſecundum deuotionem tantum ſuſcipientis: vt prima opinio dicebat; neque ſecundum quantitatem eius quod datur, ſicut dicebat ſecunda: ſed ſecundum cauſam, pro qua indulgentia datur; ex qua reputatur dignus, vt talem indulgentiam conſequatur. Vnde ſecundum quod accedit ad illam cauſam, ſecũdum hoc conſequitur remiſſionem indulgentiæ, vel in toto, vel in parte.

¶ Sed hoc iterum non poteſt ſaluare conſuetudinem Eccleſiæ, quę interdum pro eadem cauſa maiorem indulgentiam ponit: ſicut rebus eodem modo ſe habentibus, quandoque datur vnus annus viſitantibus Eccleſiam vnam, quandoque 40. dies, prout gratiam Papa facere voluerit, indulgentiam conſtituens. Vnde quantitas remiſſionis non eſt menſuranda ex cauſa, quæ facit indulgentia dignum. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd quantitas effectus ſequitur quantitatem ſuæ cauſæ; cauſa autem remiſſionis pœnæ in indulgentiis non eſt niſi abundantia meritorum Eccleſiæ, quæ ſe habet ſufficienter ad totam pœnam expiandam; non autem cauſa remiſſionis effectiua eſt, vel deuotio, aut labor, aut datum recipientis indulgentiam, aut cauſa pro qua fit indulgentia. Vnde non oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem remiſſionis, ſed ad merita Eccleſiæ, quæ ſuperabundant; & ideo ſecundum quod applicantur ad iſtum, ſecundum hoc remiſſionem conſequitur. Ad hoc autem quòd applicentur iſti, requiritur auctoritas diſpenſandi huiuſmodi theſaurum, & vnio eius cui diſpenſatur ad eum, qui merebatur, quod eſt per charitatem, & ratio diſpenſationis, ſecundum quam ſaluetur intentio illorum, qui opera meritoria fecerunt: fecerunt enim ad honorem Dei, & vtilitatem Eccleſiæ: vnde quæcunque cauſa adſit, quæ in vtilitatem Eccleſiæ & honorem Dei vergat, ſufficiens eſt ratio indulgentias faciendi. Et ideo ſecundum alios dicendum, quòd indulgentiæ ſimpliciter tantum valent quantum prædicantur, dummodo ex parte dantis ſit auctoritas, & ex parte recipientis charitas, & ex parte cauſæ pietas, quę comprehendit honorem Dei & proximi vtilitatem: nec in hoc fit nimis magnum forum de miſericordia Dei, vt quidam dicunt, nec diuinæ iuſtitię derogatur: quia non de pœna dimittitur, ſed vnius pœna alteri computatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd clauis eſt duplex, ſcilicet ordinis & iuriſdictionis. Clauis ordinis ſacramentale quoddam eſt, & quia ſacramentorum effectus non ſunt determinati ab homine, ſed à Deo, non poteſt taxare ſacerdos, quantum per clauem ordinis in foro confeſſionis de pœna debita dimittatur, ſed tantum dimittitur, quantum Deus ordinauit. Sed clauis iuriſdictionis non eſt quid ſacramentale, & effectus eius arbitrio hominis ſubiacet: & huiuſmodi clauis effectus eſt remiſſio quæ eſt per indulgentias, cùm non pertineat ad diſpoſitionem ſacramentorum talis dimiſſio, ſed ad diſpenſationem bonorum communium Eccleſiæ; & ideo etiam legati, non ſacerdotes indulgentias facere poſſunt. Vnde in arbitrio dantis indulgentiam eſt taxare quantum per indulgentiam de pœna dimittatur. Si tamẽ inordinatè remittat, ita quòd homines quaſi pro nihilo ab operibus pœnitentiæ reuocentur, peccat faciens tales indulgentias, nihilominus quis plenam indulgentiam conſequitur.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis huiuſmodi indulgentiæ multum valeant ad remiſſionem pœnæ, tamen alia opera ſatisfactionis ſunt magis meritoria reſpectu præmij eſſentialis, quod in infinitum melius eſt, quàm dimiſſio pœnæ temporalis.

Ad tertium dicendum, quòd quando datur indulgentia indeterminatè, qui dant auxilium ad fabricam Eccleſiæ, intelligitur tale auxilium, quod ſit conueniens ei, qui auxilium dat; & ſecundum quod accedit ad hoc, ſecundum hoc plus vel minus de indulgentia conſequitur: vnde etiam aliquis pauper dans vnum denarium, conſequitur totam indulgentiam: non autem diues, quem non decet ad opus tam pium ita parum dare: ſicut non diceretur Rex alicui homini auxilium facere, ſi ei obolum daret.

Ad quartum dicendum, quòd ille qui eſt vicinus Eccleſiæ, & Eccleſiæ ſacerdotes & clerici conſequuntur tantam indulgentiam, ſicut illi qui venirent à mille dietis, quia remiſſio non proportionatur labori, vt dictũ eſt, ſed meritis quæ diſpenſantur. Sed ille qui plus laboraret, acquireret plus de merito. Sed hoc intelligendum quando indiſtinctè indulgentia datur. Quandoque enim diſtinguitur, ſicut Papa in generalibus abſolutionibus, illis qui tranſeunt mare, dat quinque annos; aliis qui tranſeunt montes, tres; aliis vnum: nec tamen quo-

tieſcunque vadit infra tempus indulgentiæ, toties eam conſequitur. Quandoque ad determinatum tempus datur: vt cùm dicitur, Quicunque vadit ad Eccleſiam talem, vſque ad tale tempus, habeat tantum de indulgentia, intelligitur ſemel tantùm. Sed ſi in aliqua Eccleſia ſit indulgentia perennis, ſicut in Eccleſia beati Petri, quadraginta dierum: tunc quoties aliquis vadit, totiens indulgentiam conſequitur.

AD QVINTVM dicendum, quòd cauſa non requiritur ad hoc quòd ſecundum eam menſurari debeat remiſſio pœnæ, ſed ad hoc quòd intentio illorum, quorum merita communicantur, ad ipſum prouenire poſſint. Bonum autem vnius communicatur alteri dupliciter: Vno modo per charitatem, & ſic etiam ſine indulgentiis aliquis eſt omnium bonorũ particeps, quæ fiunt, ſi in charitate ſit. Alio modo per intentionem facientis, & ſic per indulgentias, ſi cauſa legitima adſit, poteſt intentio illius, qui pro vtilitate Eccleſiæ operatus eſt, ad iſtum continuari.

ARTICVLVS III.

Vtrum pro temporali ſubſidio fieri debeat indulgentia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd pro temporali ſubſidio non debeat fieri indulgẽtia: quia remiſſio peccatorum eſt quoddam ſpirituale. Sed dare ſpirituale pro temporali, eſt ſimonia. ergo fieri hoc non debet.

¶ 2 Præterea, Spiritualia ſubſidia ſunt magis neceſſaria, quàm temporalia: ſed pro ſpiritualibus ſubſidiis non videntur fieri indulgentiæ: ergo multò minùs pro temporalibus fieri debent.

SED CONTRA eſt communis conſuetudo, quæ pro peregrinationibus & eleemoſynis faciendis indulgẽtias facit.

CONCLVSIO.

Licet pro temporali ſubſidio ad ſpiritualia ordinato indulgentias conferre, non autem pro temporali ſimpliciter.

RESPONDEO dicendum, quòd temporalia ad ſpiritualia ordinantur, quia propter ſpiritualia debemus vti temporalibus, & ideo pro temporalibus ſimpliciter non poteſt fieri indulgentia: ſed pro temporalibus ordinatis ad ſpiritualia, ſicut eſt repreſſio inimicorum Eccleſiæ, qui pacem Eccleſiæ perturbant, ſicut conſtructio Eccleſiarum & pontium, & aliarum eleemoſynarum.

Et per hoc patet quòd non fit ibi ſimonia, quia non datur ſpirituale pro temporali: vnde patet ſolutio AD PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, quòd etiam pro purè ſpiritualibus poteſt fieri indulgentia, & fit quandoque: ſicut quicunque orat pro Rege Franciæ, habet decem dies pro indulgentia à Papa Innocent. IIII. & ſimiliter crucem prædicantibus, datur quandoque eadem indulgentia, quæ crucem accipientibus.

QVÆSTIO XXVI.

De his qui poſſunt indulgentias facere, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his qui poſſunt indulgẽtias facere. Circa quod quatuor quæruntur.

¶ Primò, vtrùm quilibet ſacerdos parochialis poſſit indulgentias facere.

¶ Secundò, vtrum diaconus vel non ſacerdos poſſit eas facere.

¶ Tertiò, vtrum Epiſcopus poſſit eas facere.

¶ Quartò, vtrum exiſtens in peccato mortali poſſit eas facere.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſacerdos parochialis poſſit indulgentias facere.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd quilibet ſacerdos parochialis poſſit indulgentias facere. Indulgentia enim habet efficaciã ex abundãtia meritorum Eccleſiæ: ſed non eſt aliqua congregatio, in qua non ſit meritorum abundantia: ergo quilibet ſacerdos poteſt facere indulgentiam, ſi habet plebem ſubiectam, & ſimiliter quilibet prælatus.

¶ 2 Præterea, Prælatus quilibet gerit perſonam totius multitudinis, ſicut vnus homo gerit perſonam ſuam: ſed quilibet poteſt alteri communicare bona ſua pro altero ſatisfaciendo: ergo & prælatus poteſt communicare bona multitudinis ſibi commiſſæ: & ſic videtur quòd poſſit indulgentias facere.

SED CONTRA, Minus eſt excommunicare, quàm indulgentias facere: ſed hoc non poteſt ſacerdos parochialis: ergo nec illud.

CONCLVSIO.

Non omnes ſacerdotes, ſed ſolus Epiſcopus poteſt indulgentias facere.

RESPONDEO dicendum, quòd indulgentiæ effectum habent ſecundum quod opera ſatisfactoria vnius alteri computantur, non ſolùm ex vi charitatis, ſed ex intentione operantis aliquo modo directa ad ipſum. Sed intentio alicuius poteſt ad alterum dirigi tripliciter, aut in ſpeciali, aut in generali, aut in ſingulari. In ſingulari quidem, ſicut cùm quis pro alio ſatisfacit determinatè, & ſic quilibet poteſt alteri ſua opera communicare. In ſpeciali autem, ſicut cùm quis orat pro congregatione ſua, & familiaribus, & benefactoribus, & ad hoc etiam ordinat ſua opera ſatisfactoria: & ſic ille, qui congregationi præeſt, poteſt opera illa aliquando communicare, applicando intentionem illorum, qui ſunt de congregatione ſua ad hunc determinatè. Sed in generali, ſicut cùm quis opera ſua ordinat ad bonum commune in generali, & ſic ille qui præeſt Eccleſiæ generaliter, poteſt opera illa communicare applicando intentionem ſuam ad hunc vel ad illum: & quia homo eſt pars congregationis, & congregatio eſt pars Eccleſiæ, ideo in intentione priuati boni intentio boni congregationis includitur, & boni totius Eccleſiæ: & ideo ille qui præeſt Eccleſiæ, poteſt cõmunicare ea quæ ſunt congregationis & huius hominis: & ille qui præeſt congregationi, poteſt communicare ea quæ ſunt huius hominis, ſed non conuertitur. Sed neque prima cõmunicatio neque ſecunda indulgẽtia dicitur, ſed ſolùm tertia propter duo. Primò, quia per illas communicationes, quamuis homo ſoluatur à reatu pœnæ quantũ ad Deũ, tamen non ſoluitur à debito faciendi ſatisfactionem iniunctam, ad quam obligatus eſt ex præcepto Eccleſiæ. Sed per tertiam communicationẽ homo etiã ab hoc debito ſoluitur. Secundò, quia in vna perſona vel in vna congregatione non eſt indeficientia meritorum, vt ſibi & omnibus aliis valere poſſint: vnde iſte non abſoluitur à pœna debita pro toto, niſi tantũ determinatè pro eo fiat, quantum debebat. Sed in Eccleſia tota eſt indeficientia meritorum, præcipuè propter meritum Chriſti: & ideo ſolus ille qui præficitur Eccleſiæ, poteſt indulgentias facere. Sed cùm Eccleſia ſit congregatio fidelium, congregatio autem hominum ſit duplex, ſcilicet œconomica, vt illi qui ſunt de vna familia: & politica, ſicut illi qui ſunt de vno populo: Eccleſia aſſimilatur congregationi politicæ, quia ipſe populus Eccleſia dicitur: ſed conuentus diuerſi vel parochiæ in vna diœceſi aſſimilantur congregationi in diuerſis familiis, vel in diuerſis officiis. & ideo ſolus Epiſcopus propriè prælatus Eccleſiæ dicitur, & ideo ipſe ſolus quaſi ſponſus annulum Eccleſiæ recipit, & ideo ipſe ſolus habet poteſtatem plenam in diſpenſatione ſacramentorum & iuriſdictionem in foro Eccleſiæ quaſi perſona publica. Alij autem ſecundum *Solus Epiſcopus eſt Eccleſiæ prælatus ſimpliciter.*

quod ab eis committitur. Sed ſacerdotes qui plebibus præficiuntur, nõ ſunt ſimpliciter prælati, ſed quaſi coadiutores: vnde in conſecratione ſacerdotum Epiſcopus dicit, Quantò fragiliores ſumus, tantò magis auxiliis his indigemus, & propter hoc etiam non omnia ſacramenta diſpenſant, vnde ſacerdotes parochiales vel Abbates, aut alij huiuſmodi prælati, non poſſunt indulgentias facere.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum diaconus poſſit indulgentias facere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd diaconus non poſſit indulgentias facere, vel alius non ſacerdos, quia remiſſio peccatorum eſt effectus clauium: ſed non habet claues niſi ſolus ſacerdos. ergo ipſe ſolus poteſt indulgentias facere.

¶ 2 Præterea, Plenior remiſſio pœnæ eſt in indulgentiis, quàm in foro pœnitentiali: ſed hoc non poteſt niſi ſacerdos; ergo nec illud.

SED CONTRA, Eidem confertur diſpenſatio theſauri Eccleſiæ, cui committitur regimen Eccleſiæ: ſed hoc committitur quandoque non ſacerdoti. ergo poteſt indulgentias facere. Nam ex diſpenſatione theſauri Eccleſiæ efficaciam habent.

CONCLVSIO.

Non tantùm Epiſcopi & ſacerdotes indulgentias facere poſſunt, ſed quicunque iuriſdictionem habent in Eccleſia, ſiue ex commiſſione, ſiue ordinariè illam habeant.

RESPONDEO dicendum, quòd poteſtas faciendi indulgentias ſequitur iuriſdictionem, vt ſuprà dictum eſt: & quia diaconi & alij non ſacerdotes poſſunt habere iuriſdictionem vel commiſſam, ſicut legati: vel ordinariam, ſicut electi: ideo poſſunt indulgentias facere etiam non ſacerdotes, quamuis non poſſint abſoluere in pœnitentiali foro, quod eſt ordinis.

Et per hoc patet ſolutio ad obiecta. Indulgentias enim facere pertinet ad clauem iuriſdictionis, & non ad clauem ordinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Epiſcopus poſſit indulgentias facere.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd etiam Epiſcopus non poſſit indulgentias facere, quia theſaurus Eccleſiæ eſt communis toti Eccleſiæ: ſed id quod eſt commune toti Eccleſiæ, non poteſt diſpenſari niſi per illum, qui toti Eccleſiæ præeſt. ergo ſolus Papa poteſt indulgentias facere.

¶ 2 Præterea, Nullus poteſt remittere pœnas à iure determinatas, niſi ille qui habet poteſtatem ius condendi: ſed pœnæ ſatisfactoriæ ſunt pro peccatis determinatæ in iure: ergo remittere huiuſmodi pœnas poteſt ſolus Papa.

SED CONTRA eſt conſuetudo Eccleſiæ, ſecundũ quam Epiſcopi dant indulgentias.

CONCLVSIO.

Solus Papa plenarias indulgentias pro libito ſuæ voluntatis, legitima tamen exiſtente cauſa, facere poteſt; cæteri autem Epiſcopi quantum ſibi à Papa taxatum fuerit.

RESPONDEO dicendum, quòd Papa habet plenitudinem pontificialis poteſtatis, quaſi Rex in regno. Sed Epiſcopi aſſumuntur in partem ſolicitudinis, quaſi iudices ſingulis ciuitatibus præpoſiti: propter quod eos in ſuis literis Papa fratres vocat. Reliquos autem omnes vocat filios: & ideo poteſtas faciendi indulgentias plenè reſidet in Papa, quia poteſt facere prout vult, cauſa tamen exiſtente legitima. Sed in Epiſcopis eſt taxata ſecundum ordinationem Papæ, & ideo poſſunt facere ſecundum quod eis eſt taxatum, & non amplius: & per hoc patet ſolutio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ille, qui eſt in peccato, poſſit indulgentias facere.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ille, qui eſt in peccato mortali, non poſſit facere indulgentias; quia riuus, cui fons nõ influit, nihil profluere poteſt: ſed prælato in peccato mortali exiſtẽte, non influit fons gratiæ, ſcilicet ſpiritus ſancti: ergo non poteſt in alios profluere faciendo indulgentias.

¶ 2 Præterea, Maius eſt facere indulgentiam, quàm recipere: ſed ille, qui eſt in peccato mortali, non recipit, vt dicetur. ergo nec facere poteſt.

SED CONTRA, Indulgentiæ fiunt per poteſtatem prælatis Eccleſiæ traditam, ſed peccatum mortale non poteſtatem tollit, ſed bonitatem: ergo poteſt aliquis in peccato mortali exiſtens, indulgentias facere.

CONCLVSIO.

Poteſt prælatus in peccato mortali exiſtens, indulgentias facere.

RESPONDEO dicendum, quòd facere indulgentias pertinet ad iuriſdictionem, ſed per peccatum homo non admittit iuriſdictionem: & ideo indulgentiæ æquiualent, ſi fiant ab eo qui eſt in peccato mortali, ſicut ſi fierent ab eo, qui eſt ſanctiſſimus: cùm non remittat pœnam ex vi meritorum ſuorum, ſed ex vi meritorum reconditorum in theſauris Eccleſiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iſte prælatus in peccato mortali indulgentias faciens, non profluit de ſuo aliquid: & ideo non requiritur quòd influxum recipiat à fonte ad hoc, quòd eius indulgentiæ valeant.

AD SECVNDVM dicendum, quòd maius eſt facere indulgentias quàm recipere, quantum ad poteſtatẽ: ſed eſt minus quantum ad propriam vtilitatem.

QVÆSTIO XXVII.

De his quibus valent indulgentiæ: in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his, quibus valent indulgentiæ. Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum indulgentia valeat exiſtentibus in mortali peccato.

¶ Secundò, vtrum valeat religioſis.

¶ Tertiò, vtrum valeat non facienti illud, pro quo indulgentia datur.

¶ Quartò, vtrum valeat ei, qui indulgentiam facit.

ARTICVLVS I.

Vtrum indulgentiæ valeant exiſtentibus in peccato mortali.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd indulgentia valeat exiſtentibus in peccato mortali. Quia aliquis poteſt alteri mereri etiam in peccato mortali exiſtenti gratiam & multa alia bona: ſed indulgentiæ habent efficaciam ex hoc quòd merita ſanctorum applicantur ad iſtum: ergo habent effectum in illis, qui ſunt in peccato mortali.

¶ 2 Præterea, Vbi eſt maior indigentia, magis habet locum miſericordia: ſed ille, qui eſt in peccato mortali, maximè indiget: ergo ei maximè debet fieri miſericordia per indulgentiam.

SED CONTRA, Membrũ mortuum non ſuſcipit influentiam ab aliis viuis: ſed ille qui eſt in peccato mortali, eſt quaſi membrum mortuum: ergo per indulgentias non ſuſcipit influentiam ex meritis viuorum membrorum.

CONCLVSIO.

Mortalibus criminibus obnoxiis, nullatenus indulgentiæ proſunt, ſed contritis & confeſſis.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt indulgentias valere etiam exiſtentibus in mortali peccato, non quidem ad dimiſſionem pœnæ, quia nulli poteſt dimitti pœna, niſi cum dimiſſa eſt culpa; qui enim non eſt conſequutus operationem Dei in remiſſionem culpæ, non poteſt cõſequi remiſſionem pœnæ à miniſtro Eccle-

Eccleſiæ, neque in indulgentiis, neque in foro pœnitentiali, valent tamen eis ad acquirendam gratiam. Sed hoc non videtur verum, quia quamuis merita illa, quæ per indulgentiam communicantur, poſſunt valere ad merendum gratiam, non tamen propter hoc diſpenſantur, ſed determinantur ad remiſſionem pœnæ: & ideo non valent exiſtentibus in peccato mortali, & ideo in omnibus indulgentiis fit mentio de verè contritis & confeſſis. Si autem fieret communicatio per hunc modum: Facio te participem meritorum totius Eccleſiæ, vel vnius congregationis, vel vnius ſpecialis perſonæ, ſic poſſet valere ad merendum aliquid illi, qui eſt in peccato mortali, vt prædicta opinio dicit.

Et per hoc patet ſolutio AD PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd quamuis ſit magis indigens, qui eſt in peccato mortali, tamen eſt minus capax.

ARTICVLVS II.

Vtrum indulgentiæ valeant religioſis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ non valeant religioſis. Non enim competit eis ſuppleri; ex quorum abundantia aliis ſuppletur, ſed ex ſuperabundantia operum ſatisfactionis, quæ ſunt in religioſis aliis, ſuppletur per indulgentias: ergo eis non competit per indulgentiam ſuppleri.

¶ 2 Præterea, In Eccleſia non debet aliquid fieri quod inducat religionis diſſolutionem: ſed ſi religioſis indulgentiæ prodeſſent, eſſet occaſio diſſolutionis diſciplinæ regularis: quia religioſi nimis vagarentur per huiuſmodi indulgentias, & pœnas impoſitas in capitulo ſibi negligerent: ergo religioſis non proſunt.

SED CONTRA, Nullus ex bono reportat damnum, ſed religio bonum eſt: ergo religioſi non conſequuntur hoc damnum, vt eis indulgentiæ non valeant.

CONCLVSIO.

Non tantùm laicis, ſed etiam religioſis indulgentiæ proſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd tam ſecularibus quàm religioſis valent indulgentiæ, dummodo ſint in charitate, & ſeruent ea quæ pro indulgentiis indicuntur, non enim religioſi ſunt minus adiuuabiles meritis aliorum, quàm ſeculares.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis religioſus ſit in ſtatu perfectionis, tamen ipſe ſine peccato viuere non poteſt: & ideo ſi aliquando propter peccatum aliquod commiſſum ſit reus pœnæ, poteſt per indulgentias ab hac expiari. Non enim eſt inconueniens, ſi ille qui eſt ſimpliciter ſuperabundans, aliquo tempore indigeat, & quantum ad aliquid, & ſic indiget ſupplemento quo ſubleuetur. Vnde dicitur Galat. 6. Alter alterius onera portate.

AD SECVNDVM dicendum, quòd propter indulgentias non debet diſſolui regularis obſeruantia: quia religioſi magis merentur religionem ſuam ſeruando, quantum ad præmium vitæ æternæ, quàm indulgentias exquirendo: quamuis minus quantum ad dimiſſionem pœnæ, quod eſt minus bonum, nec iterum per indulgentias dimittuntur pœnæ iniunctæ in capitulo, quia in capitulo agitur quaſi forum iudiciale magis, quàm pœnitentiale. Vnde etiam non ſacerdotes capitulum tenẽt, ſed abſoluitur à pœna iniuncta vel debita pro peccato in foro pœnitentiali.

ARTICVLVS III.

Vtrum ei, qui non facit id, pro quo indulgentia datur, poſſit quandoque indulgentia dari.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ei, qui non facit pro quo indulgentia datur, poſſit quandoque indulgentia dari, quia ei qui non poteſt operari, voluntas pro facto reputatur: ſed aliquando fit indulgentia pro aliqua eleemoſyna facienda, quam aliquis pauper facere non poteſt, & tamen libenter faceret: ergo indulgentia ei valet.

¶ 2 Præterea, Vnus poteſt pro alio ſatisfacere: ſed indulgentia ad remiſſionem pœnæ ordinatur, ſicut & ſatiſfactio: ergo vnus pro alio poteſt indulgentiam accipere, & ſic ille conſequetur indulgentiam, qui non facit hoc, pro quo indulgentia datur.

SED CONTRA, Remota cauſa, remouetur effectus: ſi ergo aliquis non facit hoc, pro quo indulgentia datur, quod eſt indulgentiæ cauſa, indulgentiam non conſequitur.

CONCLVSIO.

Indulgentiam minimè conſequuntur qui id non efficiunt, pro quo indulgentia datur.

RESPONDEO dicendum, quòd non exiſtente cõditione, non conſequitur illud quod ſub conditione datur: vnde cùm indulgentia detur ſub hac cõditione, quòd aliquis aliquid faciat vel det, ſi illud non exerceat, indulgentiam non conſequitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc intelligitur quantum ad præmium eſſentiale: ſed non quantum ad accidentalia aliqua præmia, ſicut eſt dimiſſio pœnæ, vel aliquid huiuſmodi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd opus proprium poteſt quis applicare per intentionem cuicunque voluerit: & ideo poteſt pro quocunque vult ſatisfacere: ſed indulgentia non poteſt applicari ad alterum, niſi ex intentione eius, qui dat indulgentiam: & ideo cùm ipſe applicet ad facientem vel dantem hoc aut illud: iſte non poteſt qui hoc facit ad alterum, hanc intentionem transferre. Si tamen ſic fieret indulgentia, ille qui facit, vel pro quo fit, habeat tantum indulgentiam, quantum valeret ei pro quo fit: nec tamen iſte qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam, ſed ille qui indulgentiam ſub tali forma facit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum indulgentia valeat ei qui facit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd indulgentia non valeat ei qui facit; quia facere indulgentias eſt iuriſdictionis: ſed nullus in ſeipſum poteſt exercere ea, quæ ſunt iuriſdictionis: ergo nullus poteſt indulgentiæ à ſe factæ particeps eſſe.

¶ 2 Præterea, Secundum hoc ille, qui facit indulgentiam, poſſet pro aliquo modico facto ſibi pœnam remittere omnium peccatorum, & ita impunè peccaret; quod videtur abſonum.

¶ 3 Præterea, Eiuſdem poteſtatis eſt facere indulgentias & excommunicare: ſed aliquis non poteſt excommunicare ſeipſum: ergo nec indulgentiæ, quam facit, particeps eſſe poteſt.

SED CONTRA eſt, Quia tunc eſſet ipſe peioris cõditionis, quàm alij, ſi ipſe non poſſet vti theſauro Eccleſiæ, quem aliis diſpenſat.

CONCLVSIO.

Tametſi non poſſit prælatus ſibi indulgentiam facere, aliis tamen conceſſa, pro ſe etiam vti poteſt.

RESPONDEO dicendum, quod indulgentia debet ex aliqua cauſa dari ad hoc, quod aliquis per indulgentiam ad actum aliquem prouocetur, qui in vtilitatem Eccleſiæ & honorem Dei vergat. Prælatus autem, cui cura Eccleſiæ vtilitatis & honoris diuini propagandi eſt commiſſa, non habet cauſam, vt ſeipſum ad hoc prouocet: & ideo non poteſt facere ſibi indulgentiam, ſed poteſt vti indulgentia, quam pro aliis facit, quia aliis ſubeſt cauſa faciendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actus iuriſdictionis non poteſt in ſeipſum exercere, ſed eis quæ auctoritate iuriſdictionis dantur aliis, poteſt etiam prælatus vti tam in temporalibus quàm in ſpiritualibus: ſicut etiam ſacerdos ſibi euchariſtiam quam aliis dat, dare

poteſt: & ita etiam Epiſcopus poteſt accipere ſibi ſuffragia eccleſiæ quæ alius diſpenſat, quorum effectus immediatus eſt remiſſio pœnæ per indulgentiam, & non iuriſdictionis.

Ad secvndvm patet ſolutio ex dictis.

Ad tertivm dicendum, quòd excommunicatio profertur per modum ſententiæ, quam nullus in ſeipſum ferre poteſt, eò quòd in iudicio non poteſt idem eſſe iudex & reus. Indulgentia autem non per modum ſententiæ datur, ſed per modum diſpenſationis cuiuſdam, quam homo poteſt facere ad ipſum.

QVÆSTIO XXVIII.

De ſolemni ritu pœnitentiæ, in tres articulos diuiſa.

Consequenter conſiderandũ eſt de ſolemni ritu pœnitẽtiæ. Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrùm aliqua pœnitentia poſſit publicari vel ſolemnizari.

¶ Secundò, vtrùm ſolemnis pœnitentia poſſit iterari.

¶ Tertiò, vtrùm publica ſit pœnitentia imponenda mulieribus.

Articvlvs I.

Vtrùm aliqua pœnitentia debeat publicari vel ſolemnizari.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd non debeat aliqua pœnitẽtia publicari vel ſolemnizari: quia non licet ſacerdoti etiam metu peccatum alicuius confiteri, quantumcunque publicum: ſed per pœnitentiam ſolemnem publicatur peccatum: ergo non debet ſolemnizari.

¶ 2 Præterea, Iudicium debet eſſe ſecundum conditionem fori: ſed pœnitentia eſt quoddam iudicium quod in foro occultè agitur: ergo non debet publicari vel ſolemnizari.

¶ 3 Præterea, Omnes defectus pœnitentiæ reuocat ad perfectum, vt Ambro. dicit: ſed ſolemnizatio facit contrarium: quia pœnitentem multis defectibus innectit, nõ enim laicus poteſt poſt ſolemnem pœnitentiam ad clericatum promoueri, nec clericus ad ſuperiores ordines: ergo pœnitentia non eſt ſolemnizanda.

Sed contra, Pœnitentia eſt quoddam ſacramẽtum: ſed in quolibet ſacramento ſolemnitas quædam adhibetur: ergo & in pœnitentia adhiberi debet.

¶ Præterea, Medicina debet reſpondere morbo, ſed peccatum quandoque eſt publicum, quod multos ad peccãdi trahit exemplum: ergo & pœnitentia, quæ eſt medicina eius, debet eſſe publica & ſolemnis, qua multi ædificẽtur.

Conclvsio.

Iniungenda nonnunquam eſt enormibus ac publicis criminibus obnoxiis publica & ſolemnis pœnitentia ad ipſorum ſalutem, & aliorum exemplum.

Respondeo dicendum, quòd aliqua pœnitentia debet eſſe publica & ſolemnis propter quatuor. Primo, vt peccatum publicum publicam habeat medicinã. Secũdò, quia maxima confuſione in hoc mundo etiam eſt dignus, qui grauiſſimum ſcelus cõmiſit. Tertiò, vt aliis ſit ad terrorem. Quartò, vt ſit ad exemplum pœnitendi, ne deſperent qui in grauibus peccatis detinentur.

Ad primvm ergo dicendũ, quod ſacerdos non reuelat confeſſionẽ talem pœnitentiam iniungendo, quamuis ſuſpicio oriatur illum aliquod enorme peccatum commiſiſſe. Non enim culpa pro certo ſcitur ex pœna, quia quandoque aliquis pœnitentiam pro alio facit, ſicut legitur in vitis Patrum de quodam, qui vt ſocium ſuum ad pœnitentiam prouocaret, ipſe cum eo pœnitentiam egit. Si autem ſit peccatum publicum, ipſe pœnitens exequendo pœnitentiam, confeſſionem à ſe factam manifeſtat.

Ad secvndvm dicendum, quod pœnitentia ſolemnis, quantum ad iniunctionem, non exit forum occultum: quia ſicut occultè quis confitetur, ita occultè ei pœnitentia iniungitur: ſed executio exit forum occultum, & hoc non eſt inconueniens.

Ad tertivm dicendum, quòd pœnitentia quãuis reuocet omnes defectus reſtituendo in priſtinam gratiam, non tamen reſtituit in priſtinam dignitatem: & ideo etiam mulieres poſt peractam pœnitentiam de fornicatione non velantur: quia dignitatem virginitatis non recuperant. Et ſimiliter poſt publicam pœnitentiam peccator non redit ad hanc dignitatem, vt poſſit ad clericatum aſſumi, & Epiſcopus talem ordinans poteſtate ordinandi priuari debet, niſi fortè neceſſitas Eccleſiæ id expoſcat, aut conſuetudo; tunc enim diſpenſatiue recipitur ad minores ordines, non autem ad ſacros. Primò, propter dignitatem ordinum iſtorum. Secundò, propter timorem recidiui. Tertiò, propter ſcandalum vitandum, quod poſſet in populo oriri ex memoria præcedentium peccatorum. Quartò, quia non haberet frontem alios corrigendi, cùm peccatum eius fuerit publicum.

Articvlvs II.

Vtrùm ſolemnis pœnitentia iterari poſſit.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quod ſolemnis pœnitẽtia iterari poſſit. Sacramẽta enim quæ characterem non imprimunt, cum ſua ſolemnitate iterantur, ſicut Euchariſtia & extrema vnctio & huiuſmodi: ſed pœnitentia non imprimit characterem: ergo cum ſua ſolemnitate iterari debet.

¶ 2 Præterea, Pœnitentia ſolemnizatur propter grauitatem & manifeſtationem peccati: ſed poſt peractam pœnitentiam, cõtingit ſimilia peccata committere, vel etiam grauiora: ergo ſolemnis pœnitentia iterum debet adhiberi.

Sed contra, Solemnis pœnitentia ſignificat eiectionem primi hominis de paradiſo: ſed hæc tantum ſemel eſt facta: ergo & pœnitentia ſolemnis tantùm ſemel debet fieri.

Conclvsio.

Solemnis pœnitentia iterari minimè debet.

Respondeo dicendum, quòd ſolemnis pœnitentia iterari non debet propter tria. Primò ne ex iteratione vileſcat. Secundò, propter ſignificationem: quia eſt figura expulſionis hominis de paradiſo, quæ ſemel eſt tantum facta. Tertiò, quia ſolemnizatio eſt quaſi quædam profeſſio perpetuo pœnitentiam conſeruandi, & ideo iteratio ſolemnitati reſiſtit. Si tamen poſtmodum peccauerit, non clauditur ei locus pœnitentiæ, ſed pœnitentia ſolemnis iterum ei iniungenda non eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in illis ſacramentis, in quibus ſolemnitas operatur, iteratio ſolemnitati repugnat, vt eſt in propoſito: & ideo non eſt ſimile.

Ad secvndvm dicendũ, quòd quamuis ratione criminis deberetur ſibi eadem pœnitentia, tamen ſolemnitatis iteratio non competit, propter prædictas cauſas.

Articvlvs III.

Vtrùm pœnitentia ſolemnis ſit imponenda mulieribus.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd mulieribus non ſit ſolẽnis pœnitentia imponenda. Quia vir, cui imponitur ſolẽnis pœnitentia, debet comam abiicere: ſed hoc non competit mulieri: vt patet prioris ad Cor. II. ergo non debet agere ſolemnem pœnitentiam.

¶ 2 Itẽ, Videtur quod clericis ſit imponenda, quia imponitur propter grauitatem delicti: ſed idem peccatum grauius eſt in clerico, quàm in laico: ergo magis debet imponi clerico, quàm laico.

¶ 3 Item.

¶ 3 Item, Videtur quod à quolibet ſacerdote poſſit imponi. Quia abſoluere in foro pœnitentiali eſt eius, qui habet claues: ſed ſimplex ſacerdos habet claues: ergo poteſt eſſe miniſter huiuſmodi pœnitentiæ.

CONCLVSIO.

Publica ac ſolemnis pœnitentia viris ac mulieribus ſemel tantùm iniungi poteſt, non tamen clericis: publica autem & non ſolemnis etiam clericis imponi pluries poteſt, ſicut & aliis.

RESPONDEO dicendum, quòd omnis ſolemnis pœnitentia eſt publica: ſed non conuertitur. Pœnitentia enim ſolemnis hoc modo fit: In capite Quadrageſimæ præſentant ſe cum presbyteris ſuis Epiſcopis ciuitatum ante fores Eccleſiæ ſacco induti, nudis pedibus, vultibus dimiſſis, coma depoſita, & eis in eccleſia introductis Epiſcopus cum omni clero ſeptem Pſalmos pœnitentiales dicit: & poſtmodum eis manum imponit aqua benedicta aſperſa, & cinerem capitibus ponit, cilicio colla eorum operit, & denũtiat eis lachrymabiliter, quod ſicut Adam eiectus eſt de paradiſo, ita ipſi de Eccleſia eiiciuntur, & iubet miniſtris vt eos ab eccleſia pellant, clero eos proſequente cum hoc Reſponſorio: In ſudore vultus tui, &c. In cœna autem Domini quolibet anno à ſuis presbyteris in Eccleſia reducuntur: & erunt ibi vſque ad octauas Paſchæ, ita tamen quòd non communicabunt, nec pacem accipient, & ſic fiet quolibet anno quouſque aditus eccleſiæ eſt eis interdictus. Vltima autem reconciliatio reſeruatur Epiſcopo ad quem ſolùm ſpectat ſolemnis pœnitentiæ impoſitio. Poteſt autem imponi viris & mulieribus, ſed non clericis propter ſcandalum. Non autem talis pœnitentia debet iniungi niſi pro peccato quod totam commouerit vrbem. Publica autem pœnitentia & non ſolemnis quæ in facie eccleſiæ fit, ſed non cum ſolemnitate prædicta: ſicut peregrinatio per mundum cum baculo cubitali, hæc poteſt iterari, & à ſimplici ſacerdote iniungi, & poteſt etiam clerico imponi, tamen quandoque ſolemnis pœnitentia ponitur publica, & ſecundum hoc auctoritates quædam varie loquebantur de ſolemni.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd mulier habet comam in ſignum ſubiectionis, non autem vir: & ideo nõ competit vt in pœnitentia mulieri comæ deponantur, ſicut viro.

AD SECVNDVM dicendum, quod quamuis in eodem genere peccati clericus plus peccet quàm laicus; tamen non iniungitur ei pœnitentia ſolemnis, ne ordo veniat in contemptum: vnde defertur non perſonæ, ſed ordini.

AD TERTIVM dicendum, quòd magna peccata indigent magna cautela ad ſui curationem: & ideo iniunctio pœnitentiæ ſolemnis, quæ non niſi pro grauiſſimis peccatis fit, ſoli Epiſcopo reſeruatur.

QVAESTIO XXIX.

De ſacramento extremæ vnctionis, in nouem articulos diuiſa.

POST HOC conſiderandum eſt de ſacramẽto extremæ vnctionis, quo ad eſſentialia: de quo quinque videnda ſunt.

¶ Primò, de eſſentialibus ipſius, & de eius inſtitutione.

¶ Secundò, de effectu ipſius.

¶ Tertiò, de miniſtro ipſius.

¶ Quartò, de eo cui conferri debet, & in qua parte.

¶ Quintò, de eius iteratione. Circa primum quæruntur nouem.

¶ Primò, vtrum extrema vnctio ſit ſacramentum.

¶ Secundò, vtrum ſit vnum ſacramentum.

¶ Tertiò, vtrùm hoc ſacramentum fuerit à Chriſto inſtitutum.

¶ Quartò, vtrùm oleum oliuæ ſit conueniens materia huius ſacramenti.

¶ Quintò, vtrum oporteat oleum eſſe conſecratum.

¶ Sextò, vtrum huius ſacramenti materia debeat per Epiſcopum conſecrari.

¶ Septimò, vtrum hoc ſacramentum habeat aliquam formam.

¶ Octauò, vtrùm forma huius ſacramenti debeat proferri per orationem deprecatiuam.

¶ Nonò, vtrum prædicta oratio ſit competens forma huius ſacramenti.

ARTICVLVS I.

Vtrum extrema vnctio ſit ſacramentum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod extrema vnctio non ſit ſacramentum, quia ſicut oleum aſſumitur ad infirmos, ita ad catechumenos: ſed vnctio quæ fit oleo ad catechumenos, non eſt ſacramentum: ergo nec extrema vnctio quæ fit oleo ad infirmos.

¶ 2 Præterea, Sacramẽta veteris legis fuerũt ſigna ſacramẽtorũ nouę legis: ſed extrema vnctio non habuit aliquã figurã in veteri lege: ergo nõ eſt ſacramẽtũ nouę legis.

¶ 3 Præterea, Secundum Dionyſium omne ſacramentum vel ad purgandũ eſt, vel ad illuminandum, vel ad perficiendum: ſed extrema vnctio non ponitur nec ad purgandum, nec ad illuminandum: quia hoc ſoli Baptiſmo attribuitur: nec ad perficiendum, quia hoc ſecundũ ipſum Diony. pertinet ad Chriſma & ad Euchariſtiam: ergo extrema vnctio non eſt ſacramentum.

SED CONTRA, Sacramenta Eccleſiæ ſufficienter ſubueniunt defectibus hominum ſecundum quemlibet ſtatum: ſed exeuntibus non ſubuenit aliud, quàm extrema vnctio: ergo ipſa eſt ſacramentum.

¶ Præterea, Sacramenta nihil aliud ſunt, quàm quædã ſpirituales medicinæ, ſed extrema vnctio eſt quædam ſpiritualis medicina, quia valet ad remiſſionem peccatorum, vt habetur Iacob 5. ergo eſt ſacramentum.

CONCLVSIO.

Cùm extrema vnctio ad peccatorum remiſſionem valeat, ſacramentum, non autem quippiam ſacramentale eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd in his, quæ Eccleſia viſibiliter operatur, quædam ſunt ſacramenta, vt Baptiſmus; quædam ſacramentalia, vt exorciſmus; quorum eſt hæc differentia, quia ſacramentum dicitur illa actio Eccleſiæ, quę attingit ad effectum principaliter intentum in adminiſtratione ſacramentorum: ſed ſacramentale dicitur illa actio, quę quamuis non pertingat ad illum effectum, tamen ordinatur aliquo modo ad illam actionem principalem: effectus autem intentus in adminiſtratione ſacramentorum eſt curatio morbi peccati, Iſa. 27. Hic eſt omnis fructus vt tollatur peccatum. Et ideo cùm ad hunc effectum pertingat extrema vnctio, vt ex verbis Iacob. patet, nec ordinetur ad aliud ſacramentum quaſi ei annexum, conſtat quod extrema vnctio non eſt ſacramentale, ſed ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oleum quo catechumeni inunguntur ſua vnctione, non perducit ad peccati remiſſionem, quia hoc ad baptiſmum pertinet, ſed aliquo modo ad baptiſmum diſponitur: ideo non eſt ſacramentum illa vnctio ſicut vnctio extrema.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc ſacramentum immediatè hominem ad gloriam diſponit; cùm exeuntibus à corpore detur: & quia in veteri lege non erat tempus adhuc perueniendi ad gloriam, quia neminem ad perfectum adduxit lex: ideo illud ſacramentum præfigurari non debuit per aliquod ſacramentum ſibi reſpondẽs, ſicut per figuram eiuſdem generis: quamuis per figuras remotas aliquo modo figuratum ſit in omnibus curationibus quæ leguntur in veteri lege.

AD

Ad tertium dicendum, quòd Dionyſ. non facit aliquam mentionem de extrema vnctione ſicut nec de pœnitentia, nec de matrimonio: quia ipſe non intendit determinare de ſacramentis, niſi quatenus per ea innoteſcere poteſt Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordinata diſpoſitio, quantum ad miniſtros & actiones miniſtrorũ & recipientes: tamen cum per extremam vnctionem aliquis cõſequatur gratiam & remiſſionem peccatorum, non eſt dubium quod habet vim illuminatiuam & purgatiuam, ſicut Baptiſmus, quamuis non ita plenam.

Articvlvs II.

Vtrùm extrema vnctio ſit vnum ſacramentum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quod extrema vnctio non ſit vnum ſacramentum, quia vnitas rei eſt ex ſua materia & ex ſua forma, cùm ex eodem habeat res eſſe & vnitatem: ſed forma huius ſacramenti frequenter iteratur etiam eadem vice & materia pluries, cum inunctio adhibeatur ſecundum diuerſas partes: ergo non eſt vnum ſacramentum.

¶ 2 Præterea, Ipſa vnctio eſt ſacramentum: ridiculum enim eſt dicere quod oleum ſit ſacramẽtum: ſed ſunt plures vnctiones: ergo ſunt plura ſacramenta.

¶ 3 Præterea, Vnum ſacramentum ab vno miniſtro perfici debet: ſed in aliquo caſu extrema vnctio non poteſt perfici ab vno miniſtro: ſicut ſi poſt primam vnctionem factam ſacerdos moriatur, tunc enim alius ſacerdos debet vlterius procedere: ergo extrema vnctio non eſt ſacramentum vnum.

Sed contra, Sicut ſe habet immerſio ad baptiſmum, ita ſe habet vnctio ad hoc ſacramentum, ſed plures immerſiones ſunt vnum ſacramentum baptiſmi: ergo & plures vnctiones ſunt vnum ſacramentum extremæ vnctionis.

¶ Præterea, Si non eſſet vnum ſacramentum, tunc facta prima vnctione non oporteret ad perfectionem ſacramenti quod fieret ſecunda: quia quodlibet ſacramentum per ſe habet eſſe perfectum: ſed hoc falſum eſt: ergo eſt vnum ſacramentum.

Conclvsio.

Extrema vnctio quamuis per multas perficiatur actiones, vnum nihilominus ſacramentum eſt.

Respondeo dicendum, quòd vnum numero, per ſe loquendo, dicitur tripliciter. Vno modo ſicut indiuiſibile, quod nec actu nec potentia eſt plura, vt punctus & vnitas. Alio modo ſicut continuum, quod quidem actu eſt vnum, ſed plura potentia, vt linea. Tertio modo ſicut perfectum aliquod, quod ex partibus pluribus conſtituitur, vt domus quæ eſt multa quodammodo in actu, ſed illa multa conueniunt in aliquo vno: & hoc modo quodlibet ſacramentum dicitur vnum, inquantum multa quæ ſunt in vno ſacramento, adunantur ad vnum ſignificandum vel cauſandum, quia ſacramentum ſignificando cauſat. Et ideo quando vna actio ſufficit ad ſignificationem vnius ſacramenti, conſiſtit in illa actione tantum, ſicut patet in confirmatione. Quando autem ſignificatio ſacramenti poteſt eſſe & in vna & in multis actionibus, tũc ſacramẽtum perfici poteſt & vna actione & pluribus, ſicut Baptiſmus vna immerſione & tribus: quia ablutio, quæ ſignificatur in Baptiſmo, poteſt eſſe per vnam immerſionem & & per multas. Quando autem perfecta ſignificatio non poteſt eſſe niſi per plures actiones, tunc plures actiones ſunt de perfectione ſacramenti, ſicut patet in Euchariſtia: quia refectio corporalis, quæ ſignificat ſpiritualem, non poteſt eſſe niſi per cibum & potum, & ſimiliter eſt in hoc ſacramento. Quia curatio interiorum vulnerum non poteſt perfectè ſignificari niſi per appoſitionem medicinæ ad diuerſas vulnerum radices: & ideo plures actiones ſunt de perfectione huiuſmodi ſacramenti.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vnitas totius perfecti non tollitur per diuerſitatem materię aut formę, quæ ſunt in partibus totius. Sicut conſtat quòd non eſt eadem materia carnis & oſſis, ex quibus cõſtituitur vnus homo, nec eadem forma, & ſimiliter in ſacramento Euchariſtiæ, & in hoc ſacramento pluralitas materiæ & formæ vnitatem ſacramenti non tollit.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis illæ actiones ſint plures ſimpliciter, tamen vniuntur in vna perfecta actione, quæ eſt vnctio omnium exteriorum ſenſuum, quibus hauritur morbus interior.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis in Euchariſtia ſi poſt conſecrationem panis moriatur ſacerdos, alius ſacerdos poſſit procedere ad conſecrationem vini, incipiens vbi ille dimiſit, vel etiam incipere à capite ſupra aliam materiam, tamen in extrema vnctione non poteſt à capite incipere, ſed debet ſemper procedere: quia vnctio in eadem parte perfecta tantum valet, ac ſi conſecraretur bis eadem hoſtia: quod nullo modo faciendum eſt. Nec tamen miniſtrorum pluralitas tollit vnitatem huius ſacramenti, quia inſtrumentaliter tantum operantur: mutatio autem malleorum non tollit vnitatem operationis fabri.

Articvlvs III.

Vtrùm hoc ſacramentum fuerit à Chriſto inſtitutum.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum nõ fuerit inſtitutum à Chriſto. Quia de inſtitutione ſacramẽtorum, quę Chriſtus inſtituit, fit mentio in Euangelio, ſicut dè Euchariſtia & Baptiſmo: ſed nulla fit mentio de extrema vnctione: ergo non eſt à Chriſto inſtituta.

¶ 2 Præterea, Magiſter expreſsè dicit in 4. 22. diſtinctione, quod eſt inſtitutum ab Apoſtolis; ergo ipſe Chriſtus per ſe non inſtituit.

¶ 3 Præterea, Sacramẽtum Euchariſtiæ quod Chriſtus inſtituit, etiam ipſe per ſe exhibuit: ſed hoc ſacramentum ipſe nulli exhibuit: ergo per ſe non inſtituit.

Sed contra, Sacramẽta nouę legis ſunt digniora, quàm ſacramenta veteris legis: ſed omnia ſacramenta veteris legis ſunt à Deo inſtituta: ergo multo fortius omnia ſacramenta nouæ legis habent inſtitutionem ab ipſo Chriſto.

¶ Præterea, Eiuſdem eſt inſtituere & ſtatutum remouere: ſed eccleſia quæ in ſucceſſoribus Apoſtolorum habet eandem auctoritatem, quam Apoſtoli habuerunt, non poteſt auferre ſacramentum extremæ vnctionis: ergo apoſtoli non inſtituerunt, ſed ipſe Chriſtus.

Conclvsio.

Extrema vnctionis ſacramentum à Chriſto fuit inſtitutum ſicut & cetera ſacramenta, ab Apoſtolis tamen promulgatum fuit.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio: quidam dicunt quod ſacramentum iſtud, & confirmationis, Chriſtus non inſtituit per ſe, ſed apoſtolis inſtituendum dimiſit: quia hęc duo propter plenitudinem gratiæ, quę eſt in eis, conferri non potuerunt ante ſpiritus ſancti miſſionem pleniſſimam, nec inſtitui: vnde ſunt ita ſacramenta nouæ legis, quod in veteri figuram non habuerunt. Sed hoc non multum cogit: quia ſicut Chriſtus ante paſſionẽ promiſit plenam Spiritus ſancti miſſionem; ita potuit inſtituere huiuſmodi ſacramentum. Et ideo alij dicunt, quod omnia ſacramenta Chriſtus inſtituit per ſeipſum, ſed quædam per ſeipſum promulgauit, quæ ſunt maioris difficultatis ad credendum. Quædam autem apoſtolis promulgãda reſeruauit, ſicut extremam vnctionem & confirmationem. Et hæc opinio pro tanto vidétur probabilior: quia ſacramenta ad fundamenta legis pertinent: & ideo ad legiſlatorem pertinet eorum inſtitutio. Et iterum, quia ex inſtitutione efficaciam habent, quæ eis non niſi diuinitus ineſt.

Ad primvm ergo dicendum, quod multa Dominus fecit & dixit, quæ in euangeliis non continentur.

Illa

Illa enim præcipuè curauerunt Euangeliſtæ tradere, quo ad neceſſitatem ſalutis & eccleſiæ diſpoſitionem pertinent: & ideo potius inſtitutionem Baptiſmi & pœnitentiæ & euchariſtiæ, & ordinis factam à Chriſto narrauerunt, quàm ſacramentum extremæ vnctionis, quæ neque ex neceſſitate ſalutis, neque ad diſpoſitionem ſiue diſtinctionem Eccleſiæ pertinet: tamen etiam de olei vnctione fit mentio in euangelio, Matth. 6. vbi dicitur, quòd apoſtoli oleo vngebant infirmos.

Ad secvndvm dicendum, quòd Magiſter dicit ab Apoſtolis inſtitutum, quia per doctrinam Apoſtolorũ nobis promulgata eſt eius inſtitutio.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus non exhibuit aliquod ſacramentum niſi quod ipſe accepit in exemplum: accipere autem pœnitentiam & extremam vnctionem ſibi non competebat, quia ſine peccato erat: ideo ipſe non exhibuit.

Articvlvs IIII.

Vtrum oleum oliuæ ſit conueniens materia huius ſacramenti.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd oleum oliuæ non ſit conueniens materia huius ſacramenti, quia hoc ſacramentum immediatè ad incorruptionem ordinat: ſed incorruptio ſignificatur per balſamum quod eſt in chriſmate: ponitur ergo chriſma eſſe conuenientior materia huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum eſt ſpiritualis medicatio: ſed ſpiritualis medicatio per vini appoſitionẽ ſignificatur: ſicut patet Luc. 10. in parabola de ſauciato. ergo vinũ etiã conuenientior materia fuiſſet huius ſacramẽti.

¶ 3 Præterea, Vbi eſt maius periculum, ibi debet eſſe cõmune remedium: ſed oleum non eſt commune remedium, quia non inuenitur in qualibet terra: ergo cùm hoc ſacramentum detur exeuntibus, qui ſunt in maximo periculo, videtur quòd oleum oliuæ non ſit materia conueniens.

Sed contra eſt quod Iacob. 5. oleũ materia huius ſacramenti determinatur, ſed propriè non dicitur niſi oleum oliuæ: ergo hoc eſt materia huius ſacramenti.

¶ Prçterea, Spiritualis ſanatio per olei inunctionem ſignificatur, vt patet Iſa. 1. vbi dicitur, Plaga tumens non eſt curata medicamine, neque fota oleo: ergo conueniens materia huius ſacramenti eſt oleum.

Conclvsio.

Oleum oliuæ, cùm ſit lenitiuum ac penetratiuum vſque ad intima ac diffuſiuum, conueniens materia eſt ſacramenti extremæ vnctionis, quod perfecta & lenis ſanatio eſſe debet.

Respondeo dicendum, quòd ſpiritualis ſanatio quæ in fine adhibetur, debet eſſe perfecta, quia poſt eam alia non relinquitur: & lenis, vt ſpes quæ exeuntibus eſt maximè neceſſaria, non frangatur, ſed foueatur. Oleum autem lenitiuum eſt & penetratiuum vſque ad intima & etiam diffuſiuum: & ideo quantùm ad vtrunque prædictorum eſt conueniens materia huius ſacramenti. Et quia oleum principaliter nominatur oliuæ liquor; alij tamen liquores ex ſimilitudine ad ipſum Olei nomẽ accipiunt: ideo oleum oliuç etiam debet eſſe quod aſſumunt in materia huius ſacramenti.

Ad primvm ergo dicendum, quod incorruptio gloriæ eſt res non contenta in hoc ſacramento, nec oportet quòd tali rei ſignificatio materiæ reſpondeat. Vnde nõ oportet quòd balſamũ ponatur materia ſacramẽti huius, quia balſamum propter odorem pertinet ad bonitatem famæ, qua de cetero non indigent propter ſe exeuntes: ſed indigent tantum nitore conſcientiæ, qui in oleo ſignificatur.

Ad secvndvm dicendum, quòd vinũ ſanat mordendo, ſed oleum leniendo: & ideò curatio per vinũ magis pertinet ad pœnitentiam quàm ad hoc ſacramentum.

Ad tertivm dicendum, quòd oleum oliuæ quãuis non vbique creſcat: tamen de facili poteſt ad quẽlibet locum transferri. Et prætetea hoc ſacramentum non eſt tantæ neceſſitatis, quod euntes ſine hoc ſacramento non poſſint ſalutem conſequi.

Articvlvs V.

Vtrum oporteat oleum eſſe conſecratum.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat oleum eſſe conſecratum, quia hoc ſacramẽtum habet vnam ſanctificationem in vſu per formam verborum: ergo ſuperfluit alia ſanctificatio, ſi ad materiam ipſius fiat.

¶ 2 Præterea, Sacramenta habent efficaciam & ſignificationem in ipſa materia: ſed ſignificatio effectus huius ſacramenti competit oleo ex naturali proprietate. efficacia autem ex inſtitutione diuina: ergo non eſt neceſſaria aliqua ſanctificatio materiæ.

¶ 3 Prçterea, Baptiſmus eſt perfectius ſacramẽtũ quàm extrema vnctio, ſed in baptiſmo non præexigitur materiç ſanctificatio quantum eſt de neceſſitate ſacramenti: ergo nec in extrema vnctione.

Sed contra eſt, quia in omnibus aliis vnctionibus eſt materia conſecrata priùs; ergo cum hoc ſacramentum ſit quædam vnctio, requiret materiam conſecratam.

Conclvsio.

Oleum, quod in extrema vnctione aſſumitur pro materia, conſecratum eſſe debet.

Respondeo dicendũ, quòd quidam dicunt quòd oleum ſimplex eſt materia huius ſacramenti, & in ipſa ſanctificatione olei, quæ eſt per Epiſcopum, perficitur ſacramentum. Sed hoc patet eſſe falſum ex his quæ de Euchariſtia dicta ſunt, vbi oſtenſum eſt quod ſolũ illud ſacramentum conſiſtit in conſecratione materiæ.

Et ideo dicendum, quod hoc ſacramentum conſiſtit in ipſa vnctione, ſicut baptiſmus in abſolutione, & materia huius ſacramenti eſt oleum ſanctificatum. Poteſt autem triplex ratio aſſignari, quare exigitur materiæ ſanctificatio in hoc ſacramento, & in quibuſdam aliis. Prima eſt quia omnis efficacia ſacramentorum à Chriſto deſcendit: & ideo ſacramenta illa, quibus ipſe eſt vſus, habent efficaciam ex ipſo vſu ſuo, ſicut tactu ſuç carnis vim regeneratiuam contulit aquis: ſed hoc ſacramento non eſt vſus nec aliqua corporali vnctione: & ideo in omnibus vnctionibus requiritur ſanctificatio materiæ. Secunda cauſa eſt propter plenitudinem gratiæ quæ confertur non ſolum vt tollat culpam, ſed etiam reliquias & infirmitates corporis. Tertia eſt ex hoc quòd effectus eius corporalis, ſcilicet ſanatio non cauſatur ex materiæ naturali proprietate: & ideo oportet quòd hæc efficacia ſibi per ſanctificationem detur.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd prima materiæ ſanctificatio eſt ſecundum ſe, ſed ſecunda magis pertinet ad vſum ipſius, ſecundum quod eſt actu conferens effectum: & ideo neuter ſuperfluit, quia etiam inſtrumẽta accipiuntur ab artifice & dum fiunt, & dum ad actum applicantur.

Ad secvndvm dicendũ, quòd illa efficacia quæ eſt ex inſtitutione ſacramẽti, applicatur huic materiæ per ſanctificationem.

Ad tertivm patet ſolutio ex dictis.

Articvlvs VI.

Vtrum oporteat materiam huius ſacramenti eſſe conſecratam per Epiſcopum.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd non oporteat materiam huius ſacramenti eſſe cõſecratam per Epiſcopum, quia dignior eſt conſecratio materiç in ſacramento Euchariſtiç quàm in hoc ſacramento: ſed in Euchariſtia materiam ſacerdos poteſt conſecrare: & in hoc ſacramento.

¶ 2 Præterea, In operibus corporalibus ars dignior nunquã prçparat materiam inferiori: quia dignior eſt quç

vti-

vtitur, ea quæ præparat: vt dicitur 2. Phyſic. ſed Epiſcopus eſt ſupra ſacerdotem: ergo non præparat materiam in hoc ſacramento quo ſacerdos vtitur: ſed ſacerdos diſpenſat hoc ſacramentum, vt dicetur: ergo conſecratio materiæ ad Epiſcopum non pertinet.

SED CONTRA eſt, quia in aliis vnctionibus etiam materia per Epiſcopum conſecratur: ergo ita debet eſſe in iſta.

CONCLVSIO.

Materia huius ſacramenti per Epiſcopum conſecrata eſſe debet.

RESPONDEO dicendum, quòd miniſter ſacramenti non inducit effectum ſacramenti propria virtute, vt principale agens, ſed per efficaciam ſacramenti quod diſpenſat, quæ quidem efficacia primo eſt à Chriſto, & ab ipſo in alios deſcendit ordinatè, ſcilicet in populum mediantibus miniſtris qui ſacramenta diſpenſant, & in miniſtros inferiores mediantibus ſuperioribus, qui materiam ſanctificant: & ideo in omnibus ſacramentis, quæ indigent materia ſanctificata, priùs ſanctificatio materiæ fit per Epiſcopum & vſus quandoque per ſacerdotem: vt oſtendatur ſacerdotalis poteſtas ab Epiſcopali deriuata: ſecundum illud Pſalmi, Sicut vnguentum in capite quod prius deſcendit in barbam, deinde vſque ad oram veſtimenti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſacramentum Euchariſtiæ conſiſtit in ipſa materiæ ſanctificatione, non autem in vſu; & ideò propriè loquẽdo, illud quod eſt materia ſacramenti, non eſt quid conſecratum: vnde non præexigitur aliqua ſanctificatio circa materiam per Epiſcopum facta: ſed exigitur ſanctificatio altaris, & huiuſmodi: & etiam ipſius ſacerdotis, quæ non niſi per Epiſcopum fieri poteſt. Vnde in illo etiam ſacramento oſtenditur poteſtas ſacerdotalis ab Epiſcopo deriuata, vt Dionyſ. dicit: Ideo illam conſecrationem materiæ poteſt facere ſacerdos quæ eſt in ſe ſacramentum, & non illam, quæ vt ſacramentale quoddam ordinatur ad ſacramentum, quod conſiſtit in vſu fidelium, quia quantum ad corpus Chriſti verum nullus ordo eſt ſupra ſacerdotium, ſed quãtum ad corpus Chriſti myſticum, Epiſcopalis ordo eſt ſupra ſacerdotalem, vt infra dicetur.

AD SECVNDVM dicendum, quod materia ſacramenti non eſt talis materia, vt in qua fiat aliquid per eum qui ea vtitur, ſicut eſt in artibus mechanicis, ſed vt eius virtute aliquid fiat, & ſic percipiat aliquid de ratione cauſæ agentis, inquantum eſt inſtrumentum diuinæ operationis; & ideò oportet quod à ſuperiori arte, vel poteſtate talis virtus materiæ acquiratur. Quia in cauſis agentibus quanto aliquod agens eſt priùs, tantò eſt perfectius. In cauſis autem purè materialibus quanto materia prior, tanto imperfectior.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc ſacramentum habeat aliquam formam.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quod hoc ſacramentum non habeat aliquam formam. Cũ enim efficacia ſacramẽtorũ ſit ab inſtitutione, & item à forma, oportet quod forma tradatur ab ipſo, qui ſacramentũ inſtituit: ſed forma huius ſacramẽti, nõ inuenitur tradita neq; à Chriſto, neque ab Apoſtolis: ergo hoc ſacramentum non habet aliquam formam.

¶ 2 Præterea, Ea quæ ſunt de neceſſitate ſacramẽti, obſeruantur eodem modo apud omnes: ſed nihil magis eſt de neceſſitate ſacramenti habentis formam, quàm ipſa forma. Ergo cùm non ſit aliqua forma communiter obſeruata ab omnibus in hoc ſacramento, quia diuerſi diuerſis verbis vtuntur: videtur quod hoc ſacramentum nõ habeat aliquam formam.

¶ 3 Præterea, In baptiſmo non requiritur forma niſi ad ſanctificationem materiæ, quæ eſt aqua verbo vitæ diluendis criminibus ſanctificata: ſed hoc ſacramentum habet materiam prius ſanctificatam: non ergo indiget aliqua forma verborum.

SED CONTRA eſt, quod magiſter dicit, quòd omne ſacramentum nouæ legis cõſiſtit in rebus & verbis. Verba autem ſunt forma ſacramenti: ergo cùm hoc ſit ſacramentum nouæ legis, videtur quod habeat formam.

¶ Præterea, Ad hoc eſt ritus vniuerſalis eccleſiæ, quæ quibuſdam verbis vtitur in collatione huius ſacramenti.

CONCLVSIO.

Determinata eſt forma verborum huius ſacramenti, ſicut & aliorum ſacramentorum.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quod nulla eſt forma de neceſſitate huius ſacramenti. Sed hoc videtur derogare effectui huius ſacramenti. Quia omne ſacramentum efficit ſignificando, ſignificatio autẽ materiæ non determinatur ad effectum determinatum, cùm ad multa ſe poſſit habere, niſi per formam verborum; & ideo in omnibus ſacramentis nouæ legis quæ efficiunt quod figurant, oportet eſſe & res & verba. & præterea Iacobus totam vim ſacramenti huius videtur conſtituere in oratione, quæ eſt forma huius ſacramenti, vt dicetur: & ideo prædicta opinio præſumptuoſa videtur & erronea. Et propter hoc dicendum, ſicut communiter dicitur, quod habet formam determinatam, ſicut & alia ſacramenta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſacra ſcriptura omnibus communiter præponitur: & ideo forma Baptiſmi, qui ab omnibus dari poteſt, debet in ſacra Scriptura exprimi: & ſimiliter forma Euchariſtiæ quæ exprimit ſacramenti illius fidem quæ eſt de neceſſitate ſalutis; ſed formæ aliorum ſacramentorum non inueniuntur in ſcriptura traditæ: ſed eccleſia ex traditione Apoſtolorum habet, qui à Domino acceperunt: vt dicit Apoſtolus 1. Cor. 11. Ego accepi à Domino quod tradidi vobis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illa verba quæ ſunt de eſſentia formæ, ſcilicet oratio deprecatiua ab omnibus dicitur, ſed alia quæ ſunt de bene eſſe, non obſeruantur ab omnibus.

AD TERTIVM dicendum, quòd materia baptiſmi habet quandam ſanctificationem per ſe ex ipſo tactu carnis ſaluatoris, ſed ex forma verborum accipit ſanctificationem actu ad ſanctificantem: & ſimiliter poſt ſanctificationem materiæ huius ſacramenti ſecudum ſe requiritur ſanctificatio in vſu, per quam actu ſanctificet.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm forma huius ſacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam, & non deprecatiuam.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quod forma huius ſacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam & non deprecatiuam: quia ſacramenta nouæ legis habent certum effectum: ſed certitudo effectus non exprimitur in formis ſacramẽtorum niſi per orationem indicatiuam, cùm dicitur, hoc eſt corpus meum, vel ego baptizo: ergo debet eſſe forma huius ſacramenti oratio indicatiua.

¶ 2 Præterea, In formis ſacramentorum debet exprimi intentio miniſtri, quæ requiritur ad ſacramentum: quę nõ exprimitur niſi per orationem indicatiuam: ergo &c.

¶ 3 Præterea, In quibuſdam Eccleſiis dicuntur huiuſmodi verba in collatione huius ſacramenti: Vngo hos oculos oleo ſanctificato in nomine Patris, &c. & hoc eſt conforme aliis formis ſacramentorum: ergo in hoc videtur quod conſiſtit forma huius ſacramenti.

SED CONTRA, Illud quod eſt forma ſacramenti, ab omnibus oportet quod ſeruetur: ſed verba prædicta non dicuntur ſecundum conſuetudinem omnium Eccleſiarum: ſed tantum verba deprecatiua, ſcilicet per iſtam ſanctam vnctionem & piiſſimam ſuam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid peccaſti per viſum, &c. ergo forma huius ſacramenti eſt oratio deprecatiua.

¶ Præterea, Hoc videtur ex verbis Iacobi quí attribuit efficaciam huius ſacramenti orationi. Oratio fidei inquit, ſanabit infirmum: ergo cùm efficacia ſacramenti ſit ex forma, videtur quod forma huius ſacraméti ſit oratio deprecatiua.

CONCLVSIO.

Forma verborum huius ſacramenti in oratione deprecatiua perficitur, non autem indicatiua.

RESPONDEO dicendum, quòd oratio deprecatiua eſt forma huius ſacramenti, vt patet per verba Iacobi, & ex vſu Romanæ Eccleſiæ, quæ ſolùm verbis deprecatiuis vtitur in collatione huius ſacramenti, cuius ratio multiplex aſſignatur. Primò, quia ſuſcipiens ſacramentum hoc eſt viribus propriis deſtitutus: vnde indiget orationibus ſubleuari. Secundò, quia datur exeuntibus qui iam deſunt eſſe de foro Eccleſiæ, & in ſolius Dei manu requieſcunt, vnde ei per orationem committuntur. Tertiò, quia hoc ſacramentum non habet aliquem effectum qui ſemper ex oratione miniſtri conſequatur omnibus, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti etiam ritè peractis, ſicut character in Baptiſmo & Cõfirmatione, & trãſſubſtantiatio in Euchariſtia, & remiſſio peccati in pœnitentia exiſtente contritione, quę eſt de eſſentia ſacramenti pœnitentiæ: non autem de eſſentia huius ſacramenti; & ideo in hoc ſacramẽto non poteſt eſſe forma indicatiui modi, ſicut in prædictis ſacramentis.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd hoc ſacramentum ſicut & prædicta, quantum eſt de ſe, habet certitudinem, ſed poteſt ex fictione impediri recipientis, etiam ſi ſacramento ſe ſubiiciat per intentionem, quòd nullum effectum conſequatur, & propter hoc non eſt ſimile de hoc & de aliis ſacramentis, in quibus ſemper aliquis effectus conſequitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod per ipſum actũ qui imponitur in forma, ſcilicet per iſtam ſanctam vnctionem, ſatis exprimitur intentio.

AD TERTIVM dicendum, quòd verba illa indicatiui modi, quæ ſecundum morem quorundam præmittuntur orationi, non ſunt formæ huius ſacramenti, ſed ſunt diſpoſitio ad formam, inquantum intentio miniſtri determinatur ad actum illum per illa verba.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm prædicta oratio ſit competens forma huius ſacramenti.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quod prædicta oratio non ſit competẽs forma huius ſacramenti. Quia in formis aliorum ſacramentorũ fit mentio de materia, ſicut patet in cõformatione, quæ non fit in prædictis verbis: ergo non eſt conueniens forma.

¶ 2 Præterea, Sicut effectus huius ſacramenti prouenit in nos per miſericordiam diuinam: ita & aliorum ſacramentorũ: ſed in formis aliorũ ſacramentorum non fit mentio de miſericordia diuina: ſed magis de Trinitate & Paſſione, ergo ſimiliter debet eſſe hic.

¶ 3 Præterea, Duplex effectus huius ſacraméti in littera ponitur, ſed in verbis prædictis non fit mentio: niſi de vno, ſcilicet de remiſſione peccatorum, non autẽ de corporali ſanatione, ad quam Iacobus ordinat oaationẽ fidei dicens: Oratio fidei ſanabit infirmum: ergo forma prædicta eſt incompetens.

CONCLVSIO.

Conueniens verborum forma eſt huius ſacramenti ea, qua Eccleſia vtitur per iſtam, ſcilicet ſanctam, &c.

RESPONDEO dicendum, quòd prædicta oratio eſt competens forma huius ſacramenti: quia tãgit ſacramentum in hoc quod dicitur, per iſtam ſanctam vnctionem: & illud quod operatur in ſacramento, ſcilicet diuinam miſericordiam: & effectum, ſcilicet remiſſionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod materia huius ſacramenti poteſt intelligi per actum vnctionis: non autẽ materia confirmationis per actum in forma expreſſum: & ideo non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quod miſericordia reſpicit miſeriam: & quia hoc ſacramentum datur in ſtatu miſeriæ, ſcilicet infirmitatis; ideo potius hic, quàm in aliis fit mentio de miſericordia.

AD TERTIVM dicendum, quod in forma debet exprimi effectus principalis, & qui ſemper inducitur ex ſacramento: niſi ſit defectus ex parte recipientis, non autẽ talis effectus eſt corporalis ſanitas, vt ex dictis patet, quãuis quandoque ſequatur; ratione cuius Iacobus hũc effectum attribuit orationi, quæ eſt forma huius ſacramenti.

QVÆSTIO XXX.

De effectu huius ſacramenti, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectu huius ſacramenti.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm extrema vnctio valeat ad remiſſionem omnium peccatorum.

¶ Secundò, vtrum ſanitas corporalis ſit effectus huius ſacramenti.

¶ Tertiò, vtrùm hoc ſacramentum characterem imprimat.

ARTICVLVS I.

Vtrum extrema vnctio valeat ad remiſſionem omnium peccatorum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd extrema vnctio non valeat ad remiſſionẽ omniũ peccatorum. Ad hoc enim quod per vnum poteſt effici: aliud non exigitur: ſed in eo qui extremam vnctionem accipit, requiritur pœnitentia ad peccatorum remiſſionem: ergo per extremam vnctionem non dimittuntur peccata.

¶ 2 Præterea, In peccato nõ ſunt niſi tria, macula, reatus pœnæ, & reliquiæ peccati: ſed per extremam vnctionẽ non remittitur peccatum quo ad maculam ſine contritione, quę etiam ſine vnctione remittitur: nec iterum quo ad pœnam, quia adhuc ſi conualeſcat, tenetur perficere ſatisfactionem iniunctam: nec quo ad reliquias culpæ, quia adhuc remanent diſpoſitiones ex actibus pręcedentibus relictæ: vt patet poſt conualeſcentiam: ergo nullo modo per extremam vnctionem fit peccatorum remiſſio.

¶ 3 Præterea, Remiſſio peccatorum non fit ſucceſſiuẽ, ſed in inſtanti: ſed extrema vnctio non fit tota ſimul, quia plures vnctiones requiruntur: ergo eius effectus non eſt remiſſio peccatorum.

SED CONTRA eſt quod dicitur Iaco. 5. Si in peccatis eſt, dimittentur ei.

¶ Præterea, Omne ſacramentum nouæ legis gratiam confert, ſed per gratiam fit remiſſio peccatorum: ergo extrema vnctio cum ſit ſacramentum nouæ legis, operatur ad remiſſionem peccati.

CONCLVSIO.

Principalis extremæ vnctionis effectus eſt ipſa peccatorum remiſſio quo ad illorum reliquias, & maculam, ſeu culpam: ſi eam inueniat.

RESPONDEO dicendum, quòd quodlibet ſacramentum eſt inſtitutum principaliter ad vnum effectum, quamuis etiam alios ex conſequenti inducere poſſit: & quia ſacramentum efficit quod figurat, ideo ex ipſa ſignificatione ſacraméti debet accipi eius principalis effectus. Adhibetur autem hoc ſacramentum ſecundum modum cuiuſdam medicationis, ſicut Baptiſmus per modum ablutionis: medicina autem eſt ad pellendum infirmitatem: vnde principaliter hoc ſacramẽtũ eſt inſtitutũ ad ſanãdũ infir-

infirmitatem peccati: vt ſicut Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio, & pœnitentia quædam ſpiritualis ſuſcitatio: ita & extrema vnctio eſt quædam ſpiritualis ſanatio vel medicatio. Sicut autem corporalis medicatio præſupponit corporalem vitam in medicato, ita ſpiritualis ſpiritualem, & ideo hoc ſacramentum non datur contra defectus quibus ſpiritualis vita tollitur: ſcilicet contra peccatum originale & mortale, ſed contra illos defectus, quibus homo ſpiritualiter infirmatur: vt non habeat perfectum vigorem, ad actus vitæ, gratiæ, vel gloriæ: & hic defectus nihil eſt aliud quàm quędam debilitas & ineptitudo, quę in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc ſacramentum. Sed quia hoc robur gratia facit, quæ ſecum non compatitur peccatum; ideo ex conſequenti, ſi inuenit peccatum aliquod vel mortale, vel veniale, quo ad culpã, tollit ipſum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis, ſicut etiam de Euchariſtia & confirmatione ſuprà dictum eſt: & ideo etiam Iaco. de remiſſione peccati conditionaliter loquitur dicens: Si in peccatis ſit, dimittentur ei quo ad culpam; non enim ſemper delet peccatũ, quia nõ ſemper inuenit: ſed ſemper remittit quo ad debilitatem prædictam quam quidam reliquias peccati dicunt. Quidam verò dicunt quod principaliter eſt inſtitutum contra veniale, quod quidem nõ poteſt dum hic vita agitur, perfectè curari, & ideo ſacramentũ exeuntium ſpecialiter contra veniale ordinatur. Sed hoc non videtur verum, quia pœnitentia ſufficienter etiam in vita delet venialia quo ad culpã: quod autẽ nõ poteſt euitari poſt peractã pœnitentiam, nõ aufert pœnitentiæ præcedenti ſuũ effectũ, & iterum hoc pertinet ad debilitatem prędictam. Vnde dicẽdum, quod principalis effectus huius ſacramẽti eſt remiſſio peccatorũ quo ad reliquias peccati, & ex conſequenti etiam quo ad culpam, ſi eam inueniat.

Ad primvm ergo dicendũ, quod quamuis effectus principalis alicuius ſacramenti, poſſit haberi ſine actuali perceptione illius ſacramenti, vel ſine ſacramento; vel per aliud ſacramentum ex conſequenti: nunquã tamen haberi poteſt ſine propoſito illius ſacramenti: & ideo quia pœnitentia eſt principaliter inſtituta contra actualem culpam, quodcunque aliud ſacramentum actualem culpam deleat, ex conſequenti non excludit neceſſitatem pœnitentiæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd extrema vnctio aliquo modo, quantum ad illa tria, remittit peccatum: quamuis enim ille culpa quo ad maculam ſine contritione non dimittatur; tamen hoc ſacramentum per gratiam quam infundit, facit quod ille motus liberi arbitrij in peccatum ſit contritio, ſicut etiam in Euchariſtia & Confirmatione poteſt accidere. Similiter etiam & reatum pœnæ temporalis dimittit: ſed ex conſequenti, inquantũ debilitatem tollit; quia eandem pœnam leuiùs portat fortis, quàm debilis: vnde nõ oportet quod propter hoc minuatur ſatisfactionis menſura. Reliquiæ autem peccati non dicũtur hic diſpoſitiones ex actibus relictæ, quæ ſunt quidam habitus inchoati, ſed quædam ſpiritualis debilitas in ipſa mente exiſtens, qua ſublata & eiſdem habitibus vel diſpoſitionibus manentibus, non ita poteſt inclinari mens ad peccatum.

Ad tertivm dicendũm, quòd quando ſunt multæ actiones ordinatæ ad effectum vnum, vltima eſt formalis reſpectu omnium præcedentium, & agit in virtute earum: & ideo in vltima vnctione gratia infunditur quæ effectum ſacramento præbet.

Articvlvs II.

Vtrum ſanitas corporalis ſit effectus huius ſacramenti.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd ſanitas corporalis non ſit effectus huius ſacramẽti. Omne enim ſacramentum eſt medicina ſpiritualis: ſed ſpiritualis medicina ad ſpiritualem ſanitatem ordinatur; ſicut corporalis ad corporalem: ergo ſanitas corporalis non eſt effectus huius ſacramenti.

¶ 2 Præterea, Sacramentum ſemper habet effectum ſuum in eo qui non fictus accedit: ſed quandoque non ſanatur corporaliter ſuſcipiens hoc ſacramentum, quantuncunque deuotus accipiat: ergo ſanitas corporalis non eſt effectus eius.

¶ 3 Præterea, Efficacia huius ſacramenti nobis oſtenditur Iacobi. 5. ſed ibi non attribuitur ſanationis effectus vnctioni, ſed orationi: dicit enim, Oratio fidei ſanabit infirmum: ergo corporalis ſanatio non eſt effectus huius ſacramenti.

Sed contra, Operatio Eccleſiæ habet maiorem efficaciam poſt Chriſti paſſionẽ, quàm ante: ſed antè oleo inuncti per Apoſtolos ſanabantur: vt patet Matth. 6. ergo & nunc habet effectum in corporali ſanatione.

¶ Præterea, Sacramenta ſignificando efficiunt: ſed Baptiſmus per ablutionem corporalem, quam exterius facit, ſignificat & efficit ſpiritualem: ergo & extrema vnctio per ſanationem corporalem, quam exterius ſignificat, efficit & cauſat ſpiritualem.

Conclvsio.

Valet hoc ſacramentum fideliter ſumptum non modo ad animæ, ſed corporis ſalutem, dummodo nullum adſit impedimentum, & expediat ad animæ ſalutem.

Respondeo dicendum, quòd ſicut Baptiſmus per ablutionem corporalem facit ſpiritualem emũdationem à maculis ſpiritualibus; ita hoc ſacramentum per medicationem ſacramentalem exteriorem facit ſanationem interiorem: & ſicut ablutio Baptiſmi habet effectum corporalis ablutionis, quia etiam corporalem mundationem habet: ita extrema vnctio habet effectum corporalis medicationis, ſcilicet corporalem ſanationem. Sed hæc differentia eſt, quia corporalis ablutio ex ipſa naturali proprietate elementi facit corporalem mundationem, & ideo ſemper eam facit: ſed extrema vnctio non facit corporalem ſanationem ex proprietate naturali materiæ, ſed virtute diuina, quæ rationabiliter operatur: & quia ratio operans nunquam inducit ſecundarium effectum, niſi ſecundum quod expedit ad principalem: ideo ex hoc ſacramento non ſequitur corporalis ſanatio ſemper, ſed quando expedit ad ſpiritualem ſanationem, & tũc ſemper eam inducit, dummodo non ſit impedimentum ex parte recipientis.

Ad primvm ergo dicendum, quod argumentatio illa probat, quòd corporalis ſanitas non ſit effectus principalis huius ſacramenti: & hoc verum eſt.

Ad secvndvm patet ſolutio ex dictis.

Ad tertivm dicendum, quòd oratio illa eſt forma huius ſacramenti, vt dictum eſt: & ideo hoc ſacramentum & ſua forma habet efficaciam quantum eſt de ſe ad ſanationem corporalem.

Articvlvs III.

Vtrum hoc ſacramentum imprimat characterem.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum imprimat characterem. Character enim ſignũ diſtinctiuũ eſt: ſed ſicut baptizatus diſtinguitur à non baptizato, ita vnctus à nõ vncto: ergo ſicut Baptiſmus imprimit characterẽ, ita & extrema vnctio.

¶ 2 Pręterea, In ordinis & confirmationis ſacramentis eſt vnctio, ſicut in hoc ſacramento: ſed in illis imprimitur character: ergo & in iſto.

¶ 3 Præterea, In omni ſacramẽto eſt aliquid quod eſt res tantum, & aliquid quod eſt ſacramentũ tantùm, & aliquid quod eſt res & ſacramentum: ſed non poteſt aliquid aſſignari in hoc ſacramento quod ſit res & ſacramentum. niſi character: ergo & in hoc imprimitur character.

Sed contra, Nullum ſacramentum imprimens characterem iteratur, hoc autem iteratur, vt dicetur: ergo non imprimit characterem.

¶ Præ-

¶ Præterea, Diſtinctio quæ fit ſecundum characterem ſacramentalem, eſt diſtinctio eorum, qui ſunt in præſenti Eccleſia. ſed extrema vnctio confertur ei qui exit de præſenti Eccleſia. Ergo non decet quòd in eo character conferatur.

CONCLVSIO.

Nullum imprimit characterem hoc ſacramentum, cùm per illud homo ad aliquod ſacrum peragendum non ordinetur.

RESPONDEO dicendum, quòd character non imprimitur niſi in illis ſacramẽtis, quibus homo ad aliquod ſacrum deputatur: ſed hoc ſacramentum eſt ſolùm in remedium, & non deputatur per ipſum homo ad aliquod ſacrum agendum vel ſuſcipiendum. Et ideo non imprimitur in eo character.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd character facit diſtinctionem ſtatuum, quantum ad ea quæ in Eccleſia ſunt agenda: & talem diſtinctionem homo non habet ab aliis per hoc, quòd ipſe eſt inunctus.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd vnctio, quæ fit in ordine & confirmatione, eſt vnctio conſecrationis, qua homo deputatur ad aliquod ſacrum: ſed hæc vnctio eſt vnctio medicationis. Et ideo non eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendum, quòd in hoc ſacramento res & ſacramentum non eſt character, ſed quædam interior deuotio, quæ eſt ſpiritualis vnctio.

QVÆSTIO XXXI.

De miniſtro huius ſacramenti, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de adminiſtratione huius ſacramenti.

¶ Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrũ laicus poſſit hoc ſacramentum conferre.

¶ Secundò, vtrum Diaconus.

¶ Tertiò, vtrum ſolus Epiſcopus.

ARTICVLVS I.

Vtrum laicus poſſit hoc ſacramentum conferre.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod etiã laicus poſſit hoc ſacramentum conferre, quia hoc ſacramentum habet efficaciam ex oratione, vt Iacobus dicit: ſed oratio laici quandoque eſt à Deo accepta, ſicut ſacerdotis. Ergo poteſt hoc ſacramentum conferre.

¶ 2 Præterea, De quibuſdam preſbyteris in Aegypto legitur: quòd oleum ad infirmos tranſmittebant, & ſanabantur. Et ſimiliter de beata Genofeua, quòd oleo infirmos vngebat. Ergo hoc ſacramentum poteſt conferri etiam à laicis.

SED CONTRA eſt, quia in hoc ſacramento fit remiſſio peccatorum. Sed laici non habent poteſtatem dimittendi peccata: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Non poſſunt laici hoc extremæ vnctionis ſacramentum conferre, ſicut baptiſmum in neceſſitatis articulo.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Diony. in Eccleſiaſtica Hierarchia: ſunt quidam exercentes actiones hierarchicas, & quidam recipiẽtes tantum, qui ſunt laici. Et ideo nullius ſacramenti diſpenſatio laico ex officio competit: ſed quòd baptizare poſſunt in caſu neceſſitatis, eſt diuina diſpenſatione factum, vt nulli regenerationis ſpiritualis facultas deſit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd oratio illa non fit à ſacerdote in perſona ſua, quia cùm ſit quandoque peccator, non eſſet exaudibilis, ſed fit in perſona totius Eccleſiæ, in cuius perſona orare poteſt quaſi perſona publica: non autem laicus, qui perſona priuata eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illæ vnctiones non erant ſacramentales, ſed ex quadam deuotione recipientium talem vnctionẽ & meritis vngentium vel oleũ mittentium, conſequebatur effectus ſanitatis corporalis per gratiam ſanitatum, non per gratiam ſacramentalem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Diaconi poſſint hoc ſacramentum conferre.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Diaconi poſſint hoc ſacramẽtum conferre. Quia ſecundum Dionyſ. Diaconi habẽt virtutem purgatiuam: ſed hoc ſacramẽtum eſt inſtitutum ad purgandum tantum ab infirmitate mentis & corporis. Ergo Diaconi poſſunt conferre.

¶ 2 Præterea, Dignius ſacramentum eſt Baptiſmus quàm hoc, de quo hic agimus: ſed Diaconi poſſunt baptizare, vt patet de beato Laurentio. Ergo poſſunt hoc ſacramentum conferre.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Iacobi 5. Inducat preſbyteros Eccleſiæ.

CONCLVSIO.

Hoc ſacramentum nullatenus licet Diacono conferre.

RESPONDEO dicendũ, quòd Diaconus habet vim purgatiuam tantùm, non illuminatiuam. Vnde cùm illuminatio fiat per gratiam, nullum ſacramentum, in quo gratia confertur, Diaconus poteſt dare ex officio. Et ideo nec hoc, cùm in eo gratia confertur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum illuminando per gratiæ collationem purgat. Et ideo Diacono eius collatio non competit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc ſacramentum non eſt neceſſitatis ſicut baptiſmus. Vnde non ita cõmittitur diſpenſatio eius omnibus in articulo neceſſitatis, ſed ſolùm illis quibus ex officio competit: Diaconis baptizare non competit ex officio.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſolus Epiſcopus poſſit hoc ſacramentum conferre.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſolus Epiſcopus poſſit hoc ſacramentũ conferre. Quia hoc ſacramentũ vnctione perficitur, ſicut & confirmatio: ſed ſolus epiſcopus poteſt confirmare. Ergo ſolus poteſt hoc ſacramentum conferre.

¶ 2 Præterea, Qui non poteſt quod minus eſt, nõ poteſt quod eſt maius. Sed maior eſt vſus materiæ ſanctificatæ, quàm ſanctificatio eius, quia eſt finis ipſius. Ergo cùm non poſſit ſanctificare materiam, non poteſt materia ſanctificata vti.

SED CONTRA, Huius ſacramenti miniſter inducendus eſt ad eum, qui ſuſcipit ſacramentum: vt patet Iacobi 5. Sed Epiſcopus non poſſet accedere ad omnes infirmos ſuæ diœceſis. Ergo non ſolus Epiſcopus poteſt hoc ſacramentum conferre.

CONCLVSIO.

Cum hoc ſacramentum cunctis exhibeatur, non modo per Epiſcopos, ſed per ſimplices ſacerdotes adminiſtrari poteſt.

RESPONDEO dicẽdum, quòd ſecundum Dionyſ. Epiſcopus propriè habet perficiendi officium, ſicut ſacerdos illuminandi. Vnde illa ſacramenta diſpenſanda ſolis Epiſcopis reſeruantur, qui ſuſcipientem in aliquo ſtatu perfectionis ſuper alios ponunt: hoc autem nõ eſt in hoc ſacramento, cum omnibus detur. Et ideo per ſimplices ſacerdotes poteſt adminiſtrari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd confirmatio imprimit characterẽ, quo collocatur homo in ſtatu perfectionis, vt ſuprà dictum eſt. Non autem hoc eſt in hoc ſacramento, & ideo non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis in genere cauſę finalis vſus materię ſanctificatæ ſit potior quã ſanctificatio materiæ: tamen in genere cauſæ efficientis ſanctificatio materiæ eſt potior: quia ab eodem pendet vſus, ſicut ab actiua cauſa. Et ideo ſanctificatio requirit altiorem virtutem actiuam, quàm vſus.

QVAESTIO XXXII.

Quibus hoc ſacramentum conferri debet, & in qua parte, in ſeptem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his, quibus hoc ſacramentum conferri debet: & in qua parte corporis.

¶ Circa quod quæruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrum ſanis debeat hoc ſacramentum conferri.

¶ Secundò, vtrum debeat conferri in qualibet infirmitate.

¶ Tertiò, vtrum debeat conferri furioſis & amentibus.

¶ Quartò, vtrum pueris.

¶ Quintò, vtrum totum corpus hoc ſacramento inungi debeat.

¶ Sextò, vtrum conuenienter determinentur partes, in quibus innngitur.

¶ Septimò, vtrum mutilati in prædictis partibus inungi debeant.

ARTICVLVS I.

Vtrùm hoc ſacramentum ſanis conferri poſſit.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd etiã ſanis conferri debeat hoc ſacramẽtum, quia principalior effectus huius ſacramẽti eſt ſanatio mentis, quàm ſanatio corporis, vt dictum eſt: ſed etiam ſani corpore indigent ſanatione mentis. Ergo eis etiam debet hoc ſacramentum conferri.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum eſt exeuntium, ſicut baptiſmus intrantium: ſed omnibus intrantibus baptiſmus datur: ergo omnibus exeuntibus debet dari hoc ſacramentum: ſed quandoque illi qui ſunt in propinquo exitu, ſunt ſani, ſicut illi qui decapitandi ſunt. Ergo talibus debet hoc ſacramentum dari.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Iac. 5. Infirmatur quis in vobis, &c. Ergo ſolùm infirmis competit.

CONCLVSIO.

Sanis non debet hoc ſacramentum conferri, quòd quædam ſpiritualis animæ curatio eſt.

RESPONDEO dicendũ, quòd hoc ſacramentũ eſt quædã ſpiritualis curatio, vt dictum eſt, quæ quidẽ per quendam corporalis curationis modum ſignificatur: & ideo illis quibus corporalis curatio nõ competit, ſcilicet ſanis, non debet hoc ſacramentum conferri.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quamuis ſpiritualis ſanitas ſit principalis effectus huius ſacramenti, tamen oportet quòd per curationem corporalem ſignificetur curatio huius ſacramẽti ſpiritualis, etiam ſi corporalis ſanatio non ſequatur, & ideo ſolùm illis hoc ſacramẽto ſanitas ſpiritualis dari poteſt, quibus corporalis curatio competit, ſcilicet infirmis, ſicut ille ſolus poteſt baptiſmum ſuſcipere, qui poteſt corporalis ablutionis eſſe particeps, non autem puer in ventre matris exiſtens.

AD SECVNDVM ergo patet quòd baptiſmus etiã non eſt niſi illorum intrantium, qui corporali ablutioni ſubiici poſſunt. Et ideo hoc ſacramentum illorum tantũ exeuntium eſt, quibus corporalis curatio competit.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc ſacramentũ debeat dari in qualibet infirmitate.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum dari debeat in qualibet infirmitate. Quia Iacobi quinto, vbi hoc ſacramentum traditur, nulla infirmitas determinatur. Ergo omnibus infirmantibus debet hoc ſacramentum conferri.

¶ 2 Præterea, Quantò remediũ eſt dignius, tantò debet eſſe generalius: ſed hoc ſacramentũ eſt dignius, quàm medicina corporalis. Cùm ergo medicina corporalis omnibus infirmis detur, videtur etiã quòd hoc ſacramẽtum

SED CONTRA, Hoc ſacramentum dicitur ab omnibus extremæ vnctionis, ſed non omnis infirmitas ad extremum vitæ perducit, cùm quædam ægritudines ſint cauſa longioris vitæ, vt dicit Philoſ. Ergo in omnibus infirmitatibus non debet hoc ſacramentum dari.

CONCLVSIO.

Non quouis morbo laborantibus eſt hoc ſacramentum exhibendum, ſed ad mortem proximè aliqua ægritudine affectis.

RESPONDEO dicendũ, quòd hoc ſacramentũ eſt vltimum remedium, quod Eccleſia poteſt conferre immediatè, quaſi diſponẽs ad gloriam. Et ideo illis tantùm infirmantibus debet exhiberi, qui ſunt in ſtatu exeuntium propter hoc, quòd ægritudo nata eſt inducere mortem, & de periculo timetur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quælibet infirmitas augmẽtata poteſt mortem inducere. Et ideo ſi genera infirmitatum penſentur, in qualibet ægritudine poteſt dari hoc ſacramentum. Et hinc eſt quòd Apoſt. non determinat infirmitatẽ aliquam: ſed ſi penſetur infirmitatis modus & ſtatus, non ſemper debet infirmantibus hoc ſacramentum dari.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd medicina corporalis habet pro principali affectu ſanitatem corporalem, qua omnes infirmi in quolibet ſtatu indigent: ſed hoc ſacramẽtum habet pro principali effectu illam ſoſpitatem, quę exeuntibus, & iter ad gloriam agentibus eſt neceſſaria, & ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS III.

Vtrum hoc ſacramentum dari debeat furioſis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd furioſis & amentibus hoc ſacramentum dari debeat. Quia tales ęgritudines ſunt periculoſiſſimę, & citò ad mortem diſponunt: ſed periculo debet adhiberi remedium. Ergo hoc ſacramentum quod eſt remediũ ſanitatis humanæ, debet talibus conferri.

¶ 2 Præterea, Dignius ſacramentum eſt baptiſmus, quàm iſtud: ſed baptiſmus datur furioſis, vt ſuprà dictum eſt. Ergo & hoc ſacramentum eis debet dari.

SED CONTRA, Hoc ſacramentum non eſt niſi recognoſcentibus ipſum dandum. Sed tales nõ ſunt furioſi & amentes, ergo eis dari non debet.

CONCLVSIO.

Furioſis & amentibus, quibus deſit deuotionis affectus, nullatenus hoc ſacramentum conferri debet.

RESPONDEO dicendum, quòd ad effectum huius ſacramenti percipiendum plurimum valet deuotio ſuſcipientis, & perſonale meritum conferentium, & generale totius Eccleſiæ, quòd patet ex hoc quòd per modum deprecationis forma huius ſacramenti confertur. Et ideo illis, qui nõ poſſunt recognoſcere, & cum deuotione ſuſcipere hoc ſacramentum, dari non debet: & pręcipuè furioſis & amentibus, qui poſſent irreuerentiam ſacramẽto per aliquam immunditiam facere: niſi haberẽt lucida interualla, quibus ſacramentum recognoſcerent, & ſic eis conferri in ſtatu illo poſſet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis in periculo mortis tales quandoque ſint, tamen remedium per deuotionem propriã non poteſt eis applicari. Et ideo non debet eis conferri.

AD SECVNDVM dicendum, quòd baptiſmus non requirit motũ liberi arbitrij: quia datur contra originale peccatum, quod non curatur in nobis ex noſtro libero arbitrio: & ideo non eſt ſimile. Et pręterea baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, non extrema vnctio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc ſacramentum dari debeat pueris.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum debeat dari pueris. Quia eiſdẽ infirmitatibus quandoque laborant pueri & adulti. Sed eidem morbo debet adhiberi idem remedium.

Ergo ſicut adultis, ita & pueris debet hoc ſacramentum dari.

¶ 2 Præterea, Hoc ſacramentum datur ad purgandum reliquias peccati, vt ſuprà dictũ eſt, tam originalis quàm actualis, ſed in pueris ſunt reliquiæ originalis peccati. Ergo eis debet hoc ſacramentum dari.

SED CONTRA eſt, quod nulli debet dari hoc ſacramentum, cui non competit forma ſacramẽti: ſed forma ſacramenti non competit pueris; qui non peccauerunt per viſum & auditum: vt in forma exprimitur. Ergo eis dari non debet hoc ſacramentum.

CONCLVSIO.

Hoc ſacramentum pueris conferri non debet.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc ſacramentum exigit actualem deuotionem in ſuſcipiente, ſicut & Euchariſtia. Vnde ſicut Euchariſtia non debet dari pueris, ita nec hoc ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd non datur contra reliquias originalis peccati, niſi ſecundum quòd ſunt per actualia peccata quodammodo cofortatæ, vnde principaliter contra actualia peccata datur, vt ex ipſa forma patet, quæ non ſunt in pueris.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd infirmitates in pueris nõ ſunt ex peccato actuali cauſatæ, ſicut in adultis: & contra illas præcipuè infirmitates hoc ſacramentum datur, quę ſunt ex peccato cauſatę, quaſi peccati reliquiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc ſacramento totum corpus debeat inungi.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramento totũ corpus inungi debeat. Quia ſecundum Auguſt. tota anima eſt in toto corpore: ſed præcipuè datur hoc ſacramentũ ad ſanandum animam. Ergo in corpore toto debet inunctio fieri.

¶ 2 Præterea, Vbi eſt morbus, ibi debet apponi medicina: ſed quãdoque morbus eſt vniuerſalis & in toto corpore, ſicut febris. Ergo totum corpus debet inungi.

¶ 3 Præterea, In baptiſmo totum corpus immergitur. Ergo & hîc totum debet inungi.

SED CONTRA, eſt vniuerſalis Eccleſiæ ritus, ſecundum quem non inungitur infirmus niſi in determinatis partibus corporis.

CONCLVSIO.

Non totum corpus, ſed eæ dũtaxat humani corporis partes, inungi oleo hums ſacramenti debent, in quibus eſt aliqua ſpiritualis infirmitatis radix.

RESPONDEO dicendũ, quòd hoc ſacramentũ per modum curationis exhibetur: curatio autem corporalis non oportet quòd fiat per medicinam toti corpori appoſitam, ſed illis partibus vbi eſt radix morbi. Et ideo etiam vnctio ſacramẽtalis debet fieri in illis partibus tantùm, in quibus eſt radix ſpiritualis infirmitatis.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd anima quamuis ſit tota in qualibet parte corporis quantum ad eſſentiam, non tamen quantum ad potentias, quæ ſunt radices actuum peccati. Et ideo oportet quod in determinatis partibus fiant, in quibus illæ potentiæ habent eſſe.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non ſemper apponitur medicina vbi eſt morbus. Sed congruentius vbi eſt radix morbi.

AD TERTIVM dicendum, quòd baptiſmus fit per modum ablutionis. Ablutio autem corporalis nõ purgat maculam ab aliqua parte, niſi cui apponitur. Et ideo baptiſmus toti corpori adhibetur: ſecus autem eſt de extrema vnctione, ratione iam dicta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter determinentur iſtæ partes vngendæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd incõuenienter determinentur iſtę partes, vt ſcilicet infirmus inungatur in oculis, in naribus, & auribus, & labiis, & manibus, & pedibus. Quia ſapiens medicus curat morbum in radice: ſed de corde exeunt cogitationes quæ coinquinãt hominem: vt dicitur Matt. 15. Ergo in pectore debet fieri inunctio.

¶ 2 Præterea, Puritas mentis non minus eſt neceſſaria exeuntibus, quàm intrantibus. Sed intrantes vnguntur chriſmate in vertice à ſacerdote, ad ſignificandum mentis puritatem. Ergo & exeuntes hoc ſacramẽto vngi debent in vertice.

¶ 3 Præterea, Ibi debet adhiberi remediũ, vbi eſt maior vis morbi. Sed ſpiritualis morbus præcipuè viget in viris in renibus, & mulieribus in vmbilico, vt dicitur Iob 40. Fortitudo eius in lumbis eius, ſecundum expoſitionem Greg. Ergo ibi debet fieri inunctio.

¶ 4 Præterea, Sicut per pedes peccatur, ita & per alia membra corporis. Ergo ſicut inunguntur pedes, ita & alia corporis membra inungi debent.

CONCLVSIO.

Quinque ſenſuum organica membra inungi præcipuè debent; in quibus eſt aliqua cognitionis radix: in nonnullis autem propter appetitiuam & motiuam inunguntur renes, ac pedes.

RESPONDEO dicendum, quòd principia peccãdi in nobis ſunt eadem, quæ & principia agendi, quia peccatum conſiſtit in actu. Principia autem agendi in nobis ſunt tria. Primum eſt dirigens, ſcilicet vis cognoſcitiua. Secundum eſt imperans, ſcilicet vis appetitiua. Tertiũ eſt exequens, ſcilicet vis motiua. Omnis autem noſtra cognitio à ſenſu ortum habet: & quia vbi eſt in nobis prima origo peccati, ibi debet vnctio adhiberi: ideò inunguntur loca quinque ſenſuum, ſcilicet oculi propter viſum, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter guſtum, manus propter tactum, qui in pulpis digitorũ pręcipuè viget, & propter appetitiuam vnguntur aliquibus renes, pedes vnguntur propter motiuam, qui ſunt principalius eius inſtrumentũ. Et quia principium primũ operationis humanę eſt cognoſcitiua: Ideo illa vnctio ab omnibus obſeruatur, quæ fit ad quinque ſenſus quaſi de neceſſitate ſacramenti: ſed quidam non ſeruant alias, quidã verò ſeruãt illam, quæ ad pedes & non quæ ad renes, quia appetitiua & motiua ſunt ſecundaria principia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cognitio à corde non exit niſi per aliquam imaginationem, quæ eſt motus à ſenſu factus, vt dicitur in ſecundo de anima. Et ideo cor nõ eſt prima radix cogitationis, ſed organa ſenſuum, niſi quatenus cor eſt principium totius corporis, ſed hoc principium eſt radix remota.

AD SECVNDVM dicendum, quòd intrantes debẽt acquirere puritatem, ſed exeuntes debent eam purgare: & ideo exeuntes debent inungi in illis partibus, quibus contingit puritatem mentis inquinari.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſecundũ quorundam conſuetudinem fit in renibus, propter hoc quòd ibi maximè viget concupiſcibilis: ſed appetitiua non eſt prima radix, vt dictum eſt.

AD QVARTVM dicendum, quòd organa corporis, quibus actus peccati exercẽtur, ſunt pedes, manus, & lingua quibus etiam exhibetur vnctio, & mẽbra genitalia, quibus propter immunditiam illarum partium & honeſtatem ſacramenti non debet vnctio adhiberi.

ARTICVLVS VII.

Vtrum mutilati debeant inungi illis vnctionibus.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd mutilati non ſunt vngendi illis vnctionibus, quæ partibus illis competunt. Quia ſicut hoc ſacramentum exigit determinatam diſpoſitionem in ſuſcipiente, vt ſcilicet ſit infirmus, ita & determinatam partem: ſed ille qui non habet infirmitatem, non poteſt inungi. Ergo nec ille qui non habet partem illam, in qua debet fieri vnctio.

¶ 2 Præterea, Ille qui eſt cæcus à natiuitate, non deliquit per viſum, ſed in vnctione quæ fit ad oculos, fit mẽtio de delicto per viſum. Ergo talis vnctio cæco non debet fieri, & ſic de alijs.

SED CONTRA eſt, quod defectus corporis non impedit aliquod aliud ſacramẽtum. Ergo nec iſtud impedire debet: ſed de neceſſitate iſtius ſacramẽti eſt quælibet vnctionum. Ergo omnes debent fieri mutilatis.

CONCLVSIO.

Mutilati inungi etiam in partibus illis mutilatis debent, quibus aliàs inungerentur.

RESPONDEO dicendum, quòd mutilati etiam inungi debent, quanto propinquius eſſe poteſt ad partes illas, in quibus vnctio fieri debuerat: quia quamuis non habeant membra, habent tamen potentias animæ quæ illis membris debentur, ſaltem in radice: & interius peccare poſſunt, per ea quæ ad partes illas pertinent, quamuis non exterius.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

QVÆSTIO XXXIII.

De iteratione huius ſacramenti, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de iteratione huius ſacramenti.

¶ Circa quod duo quæruntur.

¶ Primò, vtrum hoc ſacramentum debeat iterari.

¶ Secundò, vtrum in eadem infirmitate debeat iterari.

ARTICVLVS I.

Vtrum hoc ſacramentum debeat iterari.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non debeat iterari, quia dignior eſt vnctio, quæ fit homini, quàm quæ fit lapidi. Sed vnctio altaris non iteratur, niſi altare illud fractum fuerit. Ergo nec vnctio extrema, quæ adhibetur homini, debet iterari.

¶ 2 Præterea, Poſt vltimum nihil eſt: ſed hæc vnctio dicitur extrema. Ergo non debet iterari.

SED CONTRA, Hoc ſacramentum eſt quędam ſpiritualis curatio corporaliter exhibita: ſed curatio corporis iteratur. Ergo & hoc ſacramentum iterari debet.

CONCLVSIO.

Sacramentum hoc ſine ſui aliqua iniuria iterari poteſt.

RESPONDEO dicẽdum, quòd nullum ſacramentale, nec ſacramentum quod habet effectum perpetuum, debet iterari, quia oſtenderetur ſacramentum non fuiſſe efficax ad faciendum illum effectum: & ſic fieret iniuria illi ſacramento. Sacramentum autem quod non habet effectum perpetuum, poteſt iterari ſine iniuria, vt effectus deperditus iterato recuperetur: & quia ſanitas corporis & mentis, quæ ſunt effectus huiuſmodi ſacramenti, poſſunt amitti poſtquã fuerint per ſacramenta effecta. Ideo hoc ſacramentum ſine ſui iniuria poteſt iterari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnctio lapidis, fit ad ipſius altaris cõſecrationem, quæ eſt perpetuò in lapide quamdiu altare manet, & ideo nõ poteſt iterari: ſed hæc vnctio non fit ad conſecrationem hominis, cùm non imprimatur character, & ideo non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illud quòd ſecundum æſtimationem hominum eſt extremum, quandoque ſecundum rei veritatem non eſt extremum: & ſic dicitur hoc ſacramentum extrema vnctio: quia non debet dari, niſi illis quorum mors eſt propinqua, ſecundum exiſtimationem hominum.

ARTICVLVS II.

Vtrum in eadem infirmitate debeat iterari.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in eadem infirmitate non debeat iterari, quia vni morbo non debetur niſi vna medicina: ſed hoc ſacramẽtum eſt quædam ſpiritualis medicina. Ergo contra vnum morbum non debet iterari.

¶ 2 Præterea, Secundum hoc poſſet aliquis infirmus tota die inungi: ſi in eodẽ morbo poſſet iterari vnctio: quod eſt abſurdum.

SED CONTRA eſt, quòd aliquando morbus diu durat poſt ſacramenti perceptionem, & ſic reliquię peccatorum contrahuntur, contra quas principaliter hoc ſacramentum datur. Ergo iteratò debet inungi.

CONCLVSIO.

Eadem infirmitate laborantibus non ſecundũ eundem, ſed diuerſum infirmitatis ſtatum, poteſt extrema vnctio exhiberi.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc ſacramentum non reſpicit tantum infirmitatem, ſed etiam infirmitatis ſtatum: quia non debet dari niſi infirmis, qui ſecundum humanam æſtimationem videtur morti appropinquare. Quædam enim infirmitates non ſunt diuturnæ: vnde ſi in eis datur hoc ſacramẽtum, tunc cùm homo ad ſtatum illum perueniat quòd ſit in periculo mortis, non recedit à ſtatu illo, niſi infirmitate curata, & ita iterum nõ debet inungi: ſed ſi reſiduum patiatur, erit alia infirmitas, & poterit alia fieri inunctio. Quædam verò ſunt ægritudines diuturnæ, vt hectica, hydropiſis, & huiuſmodi, & in talibus non debet fieri vnctio, niſi quando videntur perducere ad periculum mortis, & ſi homo illum articulum euadat eadem infirmitate durante, & iterum ad ſimilem ſtatum per illam ægritudinem reducatur, iterum poteſt inungi: quia iam quaſi eſt alius ſtatus infirmitatis, quamuis non ſit alia infirmitas ſimpliciter.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

QVÆSTIO XXXIIII.

De Sacramento ordinis, quo ad eius eſſentiam, & eius partes, in quinque articulos diuiſa.

POST hoc conſiderandum eſt de ſacramento ordinis. Et primò, de ordine in communi. Secundò, de diſtinctione ordinum. Tertiò, de conferentibus ordinem. Quartò, de impedimentis ordinandorum. Quintò, de his quæ ſunt ordinibus annexa. De ipſo autem ordine in communi tria videnda ſunt. Primò, de eius entitate & quidditate, & partibus eius. Secundò, de eius effectu. Tertiò, de ſuſcipientibus ipſum.

¶ Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum ordo in Eccleſia eſſe debeat.

¶ Secundò, vtrum conuenienter definiatur.

¶ Tertiò, vtrum ſit ſacramentum.

¶ Quartò, vtrum eius forma exprimatur conuenienter.

¶ Quintò, vtrum hoc ſacramentum materiam habeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum ordo in Eccleſia eſſe debeat.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ordo in Eccleſia eſſe non debeat. Ordo enim requirit *The. 4. di. 24* ſubiectionem & prælationem, ſed ſubiectio vi- *q. 1. ar. 1. q. 1* detur repugnare libertati, in quã vocati ſumus per Chri- *& ſeq.* ſtum. Ergo ordo in Eccleſia eſſe non debet.

¶ 2 Præterea, Ille qui in ordine conſtituitur, alio ſuperior fit: ſed in Eccleſia quilibet debet ſe altero inferiorem reputare. Philip. 2. Superiores inuicem arbitrantes. Ergo non debet in Eccleſia eſſe ordo.

¶ 3 Præterea, Ordo inuenitur in Angelis propter diſtinctionem eorum in naturalibus, & gratuitis: ſed omnes homines ſunt in natura vnũ: gratiarum etiam dona

quis

quis eminentius habeat ignotum eſt. Ergo ordo in Eccleſia eſſe non poteſt.

SED CONTRA, Rom. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt: ſed Eccleſia à Deo eſt, quia ipſe eam ædificauit ſanguine ſuo. Ergo ordo in Eccleſia eſſe debet.

¶ Præterea, Status Eccleſiæ eſt medius inter ſtatũ naturæ & gloriæ: ſed in natura inuenitur ordo, quo quædã aliis ſuperiora ſunt: & ſimiliter in gloria, vt patet in Angelis. Ergo in Eccleſia debet eſſe ordo.

CONCLVSIO.

Oportuit in Eccleſia ordinem aliquem ſacrum eſſe, quo quidam alijs ad illorum & non ſui vtilitatem præficerentur.

RESPONDEO dicendum, quòd Deus ſua opera in ſui ſimilitudinem producere voluit quantum poſſibile fuit, vt perfecta eſſent, & per ea cognoſci poſſet. Et ideo vt in ſuis operibus repręſentaretur, non ſolùm ſecundum quòd in ſe eſt, ſed etiam ſecundum quòd in aliis influit, hanc legem naturalem impoſuit omnibus: vt vltima per media reducerentur & perficerentur, & media per prima, vt Dionyſ. dicit: & ideo vt iſta pulchritudo Eccleſiæ non deeſſet, poſuit ordinem in ea, vt quidam aliis ſacramenta traderent ſuo modo Deo in hoc aſſimilati: quaſi Deo cooperantes, ſicut & in corpore naturali quædam membra aliis influunt.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ſubiectio ſeruitutis repugnat libertati, quæ ſeruitus eſt cùm aliquis dominatur ad ſui vtilitatem ſubiectis vtens: talis autem ſubiectio nõ requiritur in ordine, per quem qui præſunt, ſalutem ſubditorum quærere debent, non propriam vtilitatem.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd quilibet debet ſe reputare inferiorem merito, ſed non officio: ordines autẽ officia quædam ſunt.

AD TERTIVM dicendum, quòd ordo in Angelis non attenditur ſecundum diſtinctionem naturæ, niſi per accidens, inquantum ad diſtinctionem naturæ ſequitur in eis diſtinctio gratiæ. Attenditur autem per ſe ſecũdum diſtinctionem in gratia, quia eorum ordines reſpiciunt participationem diuinorum, & cõmunicationem in ſtatu gloriæ, quæ eſt ſecundum menſuram gratiæ, quaſi gratię finis, & effectus quodammodo. Sed ordines Eccleſię militantis reſpiciunt participationem ſacramentorum & communicationem, quæ ſunt cauſa gratiæ, & quodammodo gratiam præcedunt. Et ſic non eſt de neceſſitate noſtrorum ordinum gratia gratum faciens, ſed ſolùm poteſtas diſpenſandi ſacramenta: & propter hoc ordo non attenditur per diſtinctionem gratiæ gratum facientis, ſed per diſtinctionem poteſtatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter ordo definiatur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod inconueniẽter ordo à magiſtro Sentent. 24. diſt. definiatur, vbi dicitur: Ordo eſt ſignaculũ quoddam Eccleſiæ, per quod ſpiritualis poteſtas traditur ordinato. Pars enim non debet poni genus totius: ſed character, qui per ſignaculum exponitur in ſequenti Diſtinct. eſt pars ordinis, quia diuiditur contra id quod eſt res tantùm, vel ſacramẽtum tantùm: cùm ſit res & ſacramentũ. Ergo ſignaculum non debet poni quaſi genus ordinis.

¶ 2 Præterea, Sicut in ſacramento ordinis imprimitur character, ita in ſacramento baptiſmi: ſed in definitione baptiſmi non ponebatur character. Ergo nec in definitione ordinis debet poni.

¶ 3 Præterea, In baptiſmo etiam quædam ſpiritualis datur poteſtas accedendi ad ſacramẽta; & iterũ eſt quoddam ſignaculum, cùm ſit ſacramentum. Ergo hæc definitio conuenit baptiſmo. Et ſic inconuenienter aſſignatur de ordine.

¶ 4 Præterea, Ordo relatio quædam eſt quæ in vtroque extremorum ſaluatur: extrema autem huiuſmodi relationis ſunt ſuperior & inferior. Ergo inferiores habẽt ordinem ſicut & ſuperiores: ſed in eis non eſt aliqua poteſtas præeminentiæ, qualis ponitur hic in definitione ordinis, vt patet per expoſitionem ſequentem: vbi ponitur promotio poteſtatis. Ergo inconuenienter definitur hic ordo.

CONCLVSIO.

Ordo ſignaculum quoddam Eccleſiæ eſt: per quod ſpiritualis poteſtas impenditur ordinato.

RESPONDEO dicendum, quòd definitio, quã Magiſter de ordine ponit, conuenit ordini, ſecundum quod eſt Eccleſiæ ſacramentum. Et ideo duo ponit: ſignũ exterius ibi (ſignaculum quoddam, &c.) id eſt ſignum quoddam, & effectus interior, ibi (in quo ſpiritualis poteſtas, &c.)

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſignaculum nõ ponitur hic pro charactere interiori: ſed pro eo quod exterius geritur, quod eſt ſignũ interioris poteſtatis & cauſa. Et ſic etiam ſumitur character in alia definitione, ſi tamen pro interiori charactere ſumeretur, non eſſet inconueniens, quia diuiſio ſacramẽti in illa tria non eſt in partes integrales propriè loquendo. Quia illud quod eſt res tantùm, non eſt de eſſentia ſacramẽti: quod eſt etiam ſacramentum tantùm tranſit, & ſacramentum & res manere dicitur. Vnde relinquitur quòd ipſe character interior ſit eſſentialiter & principaliter ipſum ſacramentum ordinis.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd baptiſmus quamuis in eo conferatur aliqua ſpiritualis poteſtas recipiendi alia ſacramenta, ratione cuius characterem imprimit: non tamen hic eſt principalis effectus eius, ſed ablutio interior, propter quam baptiſmus fieret etiã priori cauſa non exiſtente: ſed ordo poteſtatem principaliter importat. Et ideo character, qui eſt ſpiritualis poteſtas, in definitione ordinis ponitur: nõ autem in definitione Baptiſmi.

AD TERTIVM dicendũ, quòd in baptiſmo datur quædam potentia ſpiritualis ad recipiendum, & ita quodammodo paſſiua. Poteſtas autem propriè nominat potentiam actiuam cum aliqua præeminentia: & ideo hæc definitio Baptiſmo non competit.

AD QVARTVM dicendũ, quòd nomen ordinis dupliciter accipitur: quandoque enim ſignificat ipſam relationem, & ſic eſt tam inferiori quàm in ſuperiori, vt obiectio tangit, & ſic non accipitur hic. Aliquando autem accipitur pro ipſo gradu qui ordinẽ primo modo acceptum facit: & quia ratio ordinis prout eſt relatio, inuenitur vbi aliquid ſuperius altero occurrit. Ideo hic gradus eminens per poteſtatem ſpiritualem ordo nominatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ordo ſit ſacramentum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ordo non ſit ſacramentum. Sacramentum enim (vt dicit Hug. de ſancto Vict.) eſt materiale elementũ: ſed ordo non nominat aliquid huiuſmodi, ſed magis religionem vel poteſtatem, quia ordo eſt pars poteſtatis ſecundum Iſidor. Ergo non eſt ſacramentum.

¶ 2 Præterea, Sacramenta nõ ſunt de Eccleſia triumphante: ſed ordo eſt ibi, vt patet de Angelis. Ergo non eſt ſacramentum.

¶ 3 Præterea, Sicut prælatio ſpiritualis, quæ eſt ordo, datur cum quadam conſecratione, ita & prælatio ſęcularis: quia & reges inunguntur, vt dictum eſt. Sed regia dignitas non eſt ſacramentum. Ergo nec ordo de quo loquimur.

SED CONTRA eſt, quia ab omnibus enumeratur inter ſeptem Eccleſiæ ſacramenta.

¶ Præterea, Propter quod vnumquodque & illud magis: ſed propter ordinem fit homo diſpenſator aliorũ ſacramentorum. Ergo ordo habet magis rationem quòd ſit ſacramentum, quàm alia.

CONCLVSIO.

Ordo eſt Sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramentũ (vt ex dictis patet) nihil eſt aliud quàm quædam ſanctificatio homini exhibita cum aliquo ſigno viſibili: vnde cùm in ſuſceptione ordinis quędam conſecratio homini exhibeatur per viſibilia ſigna, conſtat ordinẽ eſſe ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quamuis ordo in ſuo nomine non exprimat aliquod materiale elementum, tamen ordo non confertur ſine aliquo elemento materiali.

AD SECVNDVM dicendum, quòd poteſtates proportionari debent illis ad quæ ſunt: communicatio autẽ diuinorum, ad quam datur ſpiritualis poteſtas, nõ fit Angelis per aliqua ſenſibilia ſigna, ſicut in hominibus contingit. Et ideo poteſtas ſpiritualis, quæ eſt ordo, nõ adhibetur Angelis cum aliquibus ſignis viſibilibus, ſicut hominibus: & ideo in hominibus eſt ordo ſacramentum, ſed non in Angelis.

AD TERTIVM dicendum, quòd non omnis benedictio, quæ hominibus adhibetur, vel conſecratio eſt ſacramentum, quia & monachi & abbates benedicitur, tamen illæ benedictiones non ſunt ſacramenta: & ſimiliter nec regalis vnctio: quia per huiuſmodi benedictiones nõ ordinantur aliqui ad diſpenſationem diuinorum ſacramentorum, ſicut per benedictiones ordinis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum forma huius ſacramenti conuenienter exprimatur.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd forma huius ſacramenti inconuenienter in litera exprimatur. Quia ſacramenta efficaciam habent ex forma: ſed efficacia ſacramentorũ eſt ex virtute diuina, quæ in eis ſecretius operatur ſalutem. Ergo in forma huius ſacramenti deberet fieri mentio de virtute diuina per inuocationem Trinitatis, ſicut in aliis ſacramentis.

¶ 2 Pręterea, Imperare eſt eius qui habet auctoritatem: ſed auctoritas non reſidet apud eũ, qui ſacramẽta diſpenſat, ſed miniſterium tantùm. Ergo non deberet vti imperatiuo modo, vt diceret ſic: Agite vel accipite hoc vel illud, vel aliquid huiuſmodi.

¶ 3 Præterea, In forma ſacramenti nõ debet fieri mentio niſi de illis, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti: ſed vſus poteſtatis acceptæ, non eſt de eſſentia ſacramenti huius, ſed cõſequitur ad ipſum. Ergo non debet de eo fieri mentio in forma huius ſacramenti.

¶ 4 Præterea, Omnia ſacramenta ordinant ad æternã remunerationem: ſed in formis aliorum ſacramentorum non fit mentio de remuneratione. Ergo nec in forma huius ſacramenti deberet de ea fieri mentio, ſicut fit cùm dicitur: Habiturus partem, ſi fideliter, &c.

CONCLVSIO.

Conueniens forma huius ſacramenti ea eſt, qua Eccleſia vtitur.

RESPONDEO dicendũ, quòd hoc ſacramentũ principaliter conſiſtit in poteſtate tradita. Poteſtas autẽ à poteſtate traducitur, ſicut ſimile ex ſimili: & iterũ poteſtas per vſum innoteſcit, quia potentiæ notificãtur per actus: & ideo in forma ordinis exprimitur vſus ordinis per actũ qui imperatur, & exprimitur traductio poteſtatis per imperatiuum modum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd alia ſacramẽta non ordinãtur principaliter ad effectus ſimiles poteſtati, per quam ſacramenta diſpenſantur, ſicut hoc ſacramentum. Et ideo in hoc ſacramento, eſt quaſi quædam communicatio vniuoca: vnde in aliis ſacramẽtis exprimitur aliquid ex parte diuinæ virtutis, cui effectus ſacramenti aſſimilatur, non autẽ in hoc ſacramento: quãuis enim in Epiſcopo, qui eſt miniſter huius ſacramenti, nõ ſit auctoritas reſpectu collationis huius ſacramenti: tamen habet aliquam auctoritatẽ reſpectu poteſtatis ordinis, quæ confertur per ipſum, inquantum à ſua poteſtate deriuatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vſus poteſtatis eſt effectus poteſtatis in genere cauſæ efficientis, & ſic nõ habet quòd in definitione ordinis ponatur, ſed eſt quodãmodò cauſa in genere cauſæ finalis: & ideo ſecundũ hãc rationem poni poteſt in definitione ordinis.

ARTICVLVS V.

Vtrum hoc ſacramentum habeat materiam.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd hoc ſacramentum non habeat materiam. Quia in omni ſacramẽto quod habet materiam, virtus operans in ſacramento eſt in materia: ſed in rebus materialibus quæ hic adhibentur, ſicut ſunt claues, & candelabra, & huiuſmodi, non videtur eſſe aliqua virtus ſanctificandi. Ergo non habet materiam.

¶ 2 Præterea, In iſto ſacramento cõfertur plenitudo gratiæ ſeptiformis, vt in litera dicitur: ſicut in cõfirmatione: ſed materia confirmationis præexigit ſanctificationem. Cùm ergo ea quæ in hoc ſacramento videntur eſſe materialia, non ſint præſanctificata: videtur quod nõ ſint materia ſacramenti huius.

¶ 3 Præterea, In quolibet ſacramento habente materiam requiritur contactus materiæ ad eum, qui ſuſcipit ſacramentũ: ſed vt à quibuſdam dicitur: contactus dictorum materialium ab eo, qui ſuſcipit ſacramentum, non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolùm porrectio. Ergo prædictæ res materiales non ſunt materia huiuſmodi ſacramenti.

SED CONTRA eſt, quia omne ſacramentum conſiſtit in rebus & in verbis: ſed res in quolibet ſacramento ſunt materia ipſius. Ergo & res quæ in hoc ſacramento adhibentur, ſunt materia huius ſacramenti.

¶ Præterea, Plus requiritur ad diſpenſandũ ſacramenta, quam ad ſuſcipiendum ſacramenta: ſed baptiſmus in quo datur poteſtas ad ſuſcipiendum ſacramenta, indiget materia. Ergo & ordo, in quo datur poteſtas ad ea diſpenſanda.

CONCLVSIO.

Specialem oportet eſſe materiam huius ſacramenti, ſicut eſt aliorum ſacramentorum.

RESPONDEO dicendũ, quòd materia in ſacramentis exterius adhibita ſignat virtutẽ in ſacramẽtis agẽtem ex extrinſeco omnino aduenire: vnde cùm effectus huiuſmodi ſacramenti, ſcilicet character non percipiatur ex aliqua operatione ipſius, qui ad ſacramentũ accedit, ſicut in pœnitẽtia: ſed omnino ex extrinſeco adueniat, cõpetit ei materiam habere: tamen diuerſimodè ab aliis ſacramentis, quæ materiã habent, quia hoc quod in ſacramento confertur, in aliis ſacramẽtis deriuatur tantùm à Deo, non à miniſtro, qui ſacramentum diſpẽſat: ſed illud quod in hoc ſacramento traditur, ſcilicet ſpiritualis poteſtas, deriuatur etiam ab eo qui ſacramentũ dat, ſicut poteſtas imperfecta à perfecta: & ideo efficacia aliorũ ſacramentorum principaliter conſiſtit in materia, quæ virtutẽ diuinã habet & ſignet, & continet ex ſanctificatione per miniſterium adhibita: ſed efficacia huiuſmodi ſacramẽti principaliter reſidet penes eum, qui ſacramentũ diſpenſat: materia autem adhibetur magis ad determinandũ poteſtatem, quæ traditur particulariter ab habẽte eam complerè, quàm ad poteſtatem cauſandam: quod patet ex hoc quòd materia competit vſui poteſtatis.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad primum.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd materiã in aliis ſacramentis oportet ſanctificari propter virtutem quam continet: ſed non eſt ita in propoſito.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſuſtinendo illud dictũ, ex dictis apparet cauſa eius, quia enim poteſtas ordinis accipitur à miniſtro, ſed nõ à materia: ideo porrectio materiæ magis eſt de eſſentia ſacramẽti quã tactus, tamẽ ipſa verba formæ videntur oſtendere, quòd tactus materiæ ſit de eſſentia ſacramẽti, quia dicitur: accipe hoc vel illud.

QVAESTIO XXXV.

De effectu huius ſacramenti, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectu huius ſacramenti.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum in ſacramẽto ordinis gratia conferatur.

¶ Secundò, vtrum imprimatur character.

¶ Tertiò, vtrum character ordinis præſupponat characterem baptiſmalem.

¶ Quartò, vtrum præſupponat characterẽ cõfirmationis.

¶ Quintò, vtrum character vnius ordinis præſupponat characterem alterius.

ARTICVLVS I.

Vtrum in ſacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens.

Tho. vbi ſup. ar. 2. q. 1. & ſequent.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in ſacramento ordinis non cõferatur gratia gratum faciens, quia communiter dicitur quòd ſacramentum ordinis ordinatur contra defectum ignorantiæ: ſed contra ignorantiam nõ datur gratia gratum faciens, ſed gratia gratis data: quia gratia gratum faciẽs magis reſpicit affectum. Ergo in hoc ſacramento ordinis non datur gratia gratum faciens.

¶ 2 Præterea, Ordo diſtinctionem importat: ſed membra Eccleſiæ non diſtinguuntur per gratiam gratum facientem: ſed ſecundum gratiam gratis datam, de qua dicitur 1. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt. Ergo in ordine non datur gratia gratum faciens.

¶ 3 Præterea, Nulla cauſa præſupponit effectum ſuũ, ſed in eo qui accedit ad ordines, præſupponitur gratia, per quam ſit idoneus ad executionem ordinis. Ergo talis gratia non confertur in collatione ordinis.

SED CONTRA, Sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: ſed ordo per numerum ſeptenariũ ſignat ſeptem dona Spiritus ſancti, vt in litera dicitur: Ergo dona Spiritus ſancti, quæ non ſunt ſine gratia gratum faciente, in ordine dantur.

¶ Præterea, Ordo eſt ſacramentum nouæ legis: ſed in definitione talis ſacramenti ponitur, vt cauſa gratiæ exiſtat. Ergo cauſat gratiam in ſuſcipiente.

CONCLVSIO.

In Sacramento ordinis, quo homo ad aliorum ſacramentorum diſpenſationem ordinatur, neceſſe eſt conferri gratiam gratum facientem.

RESPONDEO dicendum, quòd Dei perfecta ſunt opera, vt dicitur Deut. 32. Et ideo cuicunque datur potentia aliqua diuinitus, dãtur ea per quæ exequutio illius potẽtiæ poteſt congruè fieri, & hoc etiam in naturalibus patet. Quia animalibus dantur membra, quibus potentiæ animæ poſſunt exire in actus ſuos, niſi ſit defectus ex parte materiæ: ſicut autem gratia gratum faciens eſt neceſſaria ad hoc quòd homo dignè ſacramenta recipiat, ita etiã ad hoc quòd homo dignè ſacramenta diſpenſet: & ideo ſicut in baptiſmo per quem fit homo ſuſceptiuus aliorũ ſacramentorum, datur gratia gratum faciens, ita in ſacramento ordinis, per quod homo ordinatur ad aliorum ſacramentorum diſpenſationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ordo datur non in remediũ vnius perſonæ, ſed totius Eccleſiæ. Vnde quod dicitur contra ignorantiam dari, nõ eſt intelligendum ita, quòd per ſuſceptionem ordinis pellatur ignorantia in ſuſcipiente: ſed quia ſuſcipiens ordinem præficitur ad pellendam ignorantiam in plebe.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis dona gratiæ gratum facientis communia ſint omnibus membris Eccleſiæ: tamen illorum actus donorum ſecundum quæ attenditur diſtinctio in membris Eccleſiæ, idoneus ſuſceptor aliquis eſſe non poteſt, niſi charitas adſit, quæ quidem ſine gratia gratum faciente eſſe non poteſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd ad idoneam exequutionem ordinum non ſufficit bonitas qualiſcunque, ſed requiritur bonitas excellens: vt ſicut illi qui ordinem ſuſcipiunt ſuper plebem, conſtituuntur gradu ordinis, ita & ſuperiores ſint merito ſanctitatis: & ideo præexigitur gratia, quæ ſufficiebat ad hoc quòd dignè connumerentur in plebe Chriſti: ſed confertur in ipſa ſuſceptione ordinis amplius gratiæ munus, per quòd ad maiora reddantur idonei.

ARTICVLVS II.

Vtrum in ſacramento ordinis character imprimatur quantùm ad omnes ordines.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd in ſacramento ordinis non imprimatur character quantum ad omnes ordines. Quia ordinis character eſt quædam ſpiritualis poteſtas, ſed quidam ordines non ordinantur niſi ad quoſdam actus corporales, ſcilicet oſtiarij vel acolyti. Ergo in eis non imprimitur character.

¶ 2 Præterea, Omnis character eſt indelebilis: ergo per characterem homo ponitur in tali ſtatu, à quo non poſſit recedere: ſed illi qui habent aliquos ordines, poſſunt licitè redire ad laicatum: ergo non imprimitur character in omnibus ordinibus.

¶ 3 Præterea, Per characterem homo aſcribitur ad aliquid ſacrum dandum: vel ad ſuſcipiendum: ſed ad ſuſceptionem ſacramentorum homo ſufficiẽter ordinatur per characterem baptiſmalem: diſpenſator autem ſacramentorum non conſtituitur aliquis, niſi in ordine ſacerdotali: ergo in aliis ordinibus non imprimitur character.

SED CONTRA, Omne ſacramentum, in quo non imprimitur character, eſt iterabile: ſed nullus ordo eſt iterabilis: ergo in quolibet ordine imprimitur character.

¶ 4 Præterea, Character eſt ſignum diſtinctiuum: ſed in quolibet ordine eſt aliqua diſtinctio, ergo quilibet ordo imprimit characterem.

CONCLVSIO.

In omnibus ordinibus imprimitur character.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc eſt triplex opinio vel fuit. Quidam enim dixerunt quòd in ſolo ordine ſacerdotali character imprimitur. Sed hoc non eſt verum: quia actum diaconi nullus poteſt exercere licitè: niſi diaconus: & ita patet quòd habet aliquam ſpecialem poteſtatem in diſpenſatione ſacramentorum, quam alij non habent. Et propter hoc alij dixerunt quòd in tribus ordinibus imprimitur character, non autem in minoribus. Sed hoc nihil eſt, quia per quemlibet ordinem aliquis conſtituitur ſupra plebem in aliquo gradu poteſtatis ordinatæ ad ſacramentorum diſpenſationem. Vnde cum character ſit ſignum diſtinctiuum ab aliis, oportet quòd in omnibus character imprimatur: cuius etiam ſignum eſt, quòd perpetuò manent, & nunquam iterantur. Et hæc eſt tertia opinio, quæ communior eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quilibet ordo, vel habet actum circa ipſum ſacramentum, vel ordinatum ad ſacramentorum diſpenſationem: ſicut oſtiarij habent actum admittendi homines ad diuinorum ſacramẽtorum inſpectionem, & ſic de aliis: & ideo in omnibus requiritur ſpiritualis poteſtas.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quantumcunque homo ad laicatũ ſe transferat, ſemper tamen manet in eo character: quod patet ex hoc quòd ſi ad clericatum reuertatur, non iterum ordinem, quem habuerat, ſuſcipit.

AD TERTIVM dicendum, ſicut ad primum.

ARTICVLVS III.

Vtrum character ordinis præſupponat characterem baptiſmalem.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd character ordinis non præſupponit characterem baptiſmalem. Quia per characterem ordinis homo efficitur diſpẽſator ſacramentorum per characterem baptiſmalem ſuſceptiuus eorundem: ſed poteſtas actiua non præſupponit de neceſſitate paſſiuam, quia poteſt eſſe ſine ea: ſicut patet in Deo. Ergo character ordinis non præſupponit de neceſſitate characterem baptiſmalem.

¶ 2 Præterea, Poteſt contingere quòd aliquis non ſit baptizatus qui ſe baptizatum exiſtimat probabiliter: ſi ergo talis ad ordines accedat, non conſequetur characterẽ ordinis, ſi character ordinis præſupponit characterem baptiſmalem: & ſic ea quæ faciet vel in conſecratione vel in abſolutione, nihil erunt, & in hoc Eccleſia decipietur, quod eſt inconueniens.

SED CONTRA, Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum. Ergo cùm ordo ſit quoddam ſacramẽtum, præſupponit baptiſmum.

CONCLVSIO.

Character ordinis characterem præſupponit baptiſmi, qui ianua eſt omnium ſacramentorum.

RESPONDEO dicẽdum, quòd nihil poteſt aliquis accipere, cuius receptiuam potẽtiam non habet, per characterem autem baptiſmalem efficitur homo receptiuus aliorum ſacramẽtorum: vnde qui characterem baptiſmalem non habet, nullum alterum ſacramentum recipere poteſt, & ſic character ordinis baptiſmalem characterem præſupponit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in eo qui habet potentiam actiuam à ſe, potentia actiua nõ præſupponit paſſiuam: ſed in eo qui habet potentiam actiuam ab altero, præexigitur ad potentiam actiuam potentia paſſiua, quæ recipere poſſit potentiam actiuam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd talis ſi ad ſacerdotium promoueatur, nõ eſt ſacerdos: nec conficere poteſt, nec abſoluere in foro pœnitentiali. Vnde ſecundum Canones debet iterum baptizari & ordinari. Et ſi etiam in Epiſcopum promoueatur, illi quos ordinat non habẽt ordinem, ſed tamen piè credi poteſt, quòd quantùm ad vltimos effectus ſacramentorum, ſummus Sacerdos ſuppleret defectum, & quod non permitteret hoc ita latere, quòd Eccleſiæ poſſet periculum imminere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum character ordinis præſupponat characterem Confirmationis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ordo præſupponat de neceſſitate characterem confirmationis. Quia in his quæ ſunt ordinata ad inuicem, ſicut medium præſupponit primum, ita vltimum præſupponit medium: ſed character confirmationis præſupponit baptiſmalẽ quaſi primũ. Ergo character Ordinis præſupponit characterẽ cõfirmationis quaſi medium.

¶ 2 Præterea, Qui ad alios confirmandos ponũtur, maximè debent eſſe firmi. Sed illi qui ſacramentũ ordinis ſuſcipiunt, ſunt aliorum cõfirmatores. Ergo ipſi maximè debent habere ſacramentum confirmationis.

SED CONTRA, Apoſtoli receperunt poteſtatẽ ordinis ante aſcenſionem, Ioan. 20. vbi dictum eſt: Accipite Spiritum ſanctum: ſed confirmati ſunt poſt aſcenſionem per aduentum Spiritus ſancti. Ergo non præſupponit confirmationem.

CONCLVSIO.

Quanquàm maximè conueniens ſit, vt qui ordinem ſuſcipiunt ſint confirmati, hoc tamen neceſſarium non eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ad ſuſceptionem ordinis præexigitur aliquid quaſi de neceſſitate ſacramenti, & aliquid de congruitate. De neceſſitate enim ſacramenti exigitur, quòd ille qui accedit ad ordines, ſit ſuſceptiuus, quod competit ei per baptiſmum: & ideo character baptiſmalis præſupponitur de neceſſitate ſacramẽti, ita quòd ſine eo ſacramentum ordinis conferri nõ poteſt: ſed de congruitate requiritur omnis perfectio, per quam aliquis reddatur idoneus ad executionem ordinis, & vnum de iſtis eſt vt ſit cõfirmatus. Et ideo de congruitate character ordinis characterem confirmationis præſupponit, & non de neceſſitate.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd non eſt ſimilis habitudo huius medij ad vltimum & primi ad medium: quia per characterem baptiſmalem fit homo ſuſceptiuus ſacramenti confirmationis, non autem per ſacramentum confirmationis fit ſuſceptiuus ſacramẽti ordinis, & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd illa ratio procedit de idoneitate quantùm ad congruitatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum character vnius ordinis de neceſſitate præſupponat characterem alterius ordinis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd character vnius ordinis præſupponat de neceſſitate characterẽ alterius ordinis. Quia maior eſt conuenientia ordinis ad ordinem, quàm ordinis ad aliud ſacramentum: ſed character ordinis præſupponit characterem alterius ſacramenti, ſcilicet baptiſmi. Ergo multò fortius character vnius ordinis, præſupponit characterem alterius.

¶ 2 Præterea, Ordines ſunt quidam gradus, ſed nullus poteſt peruenire ad poſteriorem gradum, niſi priorem aſcenderit. Ergo nullus poteſt accipere characterẽ ordinis ſequentis, niſi prius accipiat ordinem præcedentem.

SED CONTRA, Si omittatur aliquid in ſacramẽto quod ſit de neceſſitate ſacramenti, oportet ꝙ ſacramentum iteretur. Sed ſi aliquis accipiat ſequentem ordinem, prætermiſſo primo, non reordinabitur, ſed confertur ſibi quod deerat, ſecundum ſtatuta Canonum. Ergo præcedens ordo non eſt de neceſſitate ſequentis.

CONCLVSIO.

Non oportet vt qui maiores Ordines ſuſceperunt, minores prius habuerint, quanquàm Eccleſia ſic ordinatè Ordines conferri ſtatuerit, vt prius minores, deinde maiores recipiantur.

RESPONDEO dicendum, quòd non eſt de neceſſitate ſuperiorum ordinum, quòd aliquis minores ordines prius habeat, quia poteſtates ſunt diſtinctæ, & vna quantum eſt de ſui ratione, non requirit aliam in eodem ſubiecto: & ideo etiã in primitiua Eccleſia, aliqui ordinabãtur in Preſbyteros, qui prius inferiores ordines nõ ſuſceperant: & tamen poterãt omnia quæ inferiores ordines poſſunt: quia inferior poteſtas cõprehenditur in ſuperiori virtute: ſicut ſenſus in intellectu, & ducatus in regno, ſed poſtea per conſtitutionem Eccleſiæ, determinatum eſt, quod ad maiores ordines ſe non ingerat qui prius in minoribus officiis ſe non humiliauit: & inde eſt quod qui ordinantur per ſaltum ſecundum Canones, non reordinantur, ſed id quod omiſſum fuerat de præcedentibus ordinibus, eis confertur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd magis conueniunt ordines adinuicem ſecundum ſimilitudinẽ ſpeciei, quàm ordo cum Baptiſmo: ſed ſecundum proportionem potentiæ, ad actum magis cõuenit baptiſmus cum ordine: quàm ordo cum ordine. Quia per baptiſmũ acquirit homo potentiam paſſiuam recipiendi ordines: non autem per ordinem inferiorem datur potentia paſſiua recipiendi maiores ordines.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ordines nõ ſunt gradus qui concurrant in actione vna vel in vno motu, vt oporteat ad vltimũ per primum deuenire: ſed ſunt ſicut gradus in diuerſis rebus conſtituti, ſicut eſt gradus inter hominem & Angelũ, nec oportet ꝙ ille qui ſit Angelus, prius

prius fuerit homo: ſimiliter etiã ſunt gradus inter caput & omnia membra corporis, nec oportet quòd illud quod eſt caput, prius fuerit pes, & ſimiliter eſt in propoſito.

QVAESTIO XXXVI.

De qualitate ſuſcipientium, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de qualitate ſuſcipientium hoc ſacramentum.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrùm in ſuſcipientibus hoc ſacramentum requiratur bonitas vitæ.

¶ Secundò, vtrùm requiratur ſcientia totius ſacræ Scripturæ.

¶ Tertiò, vtrùm ex ipſo merito vitæ aliquis ordinis gradus conſequatur.

¶ Quartò, vtrùm promouens indignos ad ordines peccet.

¶ Quintò, vtrùm aliquis peccator exiſtens poſſit ſine peccato ordine ſuſcepto vti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in ſuſcipientibus ordinem requiratur bonitas vitæ.

Tho. vbi ſup. art. 3. q. 1. & ſequen. AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in ſuſcipientibus ordines non requiratur bonitas vitæ. Quia per ordinem aliquis ordinatur ad diſpenſationem ſacramentorum: ſed ſacramẽta poſſunt diſpenſari à bonis & malis. ergo non requiritur bona vita.

¶ 2 Præterea, Non eſt maius miniſterium quod Deo in ſacramentis exhibetur, quàm quod ipſi corporaliter adhibetur: ſed à miniſterio ipſius corporali non repulit Dominus mulierem peccatricem & infamem, vt patet Luc. 7. ergo nec à miniſterio eius in ſacramentis tales ſunt amouendi.

¶ 3 Præterea, Per omnem gratiam datur aliquod remedium contra peccatum: ſed illis qui habent peccatum, non debet aliquod remedium denegari, quod eis valere poſſit: cùm ergo in ſacramento ordinis gratia conferatur, videtur quòd debeat etiam peccatoribus hoc ſacramentum dari.

SED CONTRA Leui. 21. Homo de ſemine Aaron, qui habuerit maculam, nõ offerat panes corã Domino, nec accedat ad miniſterium eius: ſed per maculam (vt dicit gloſ.) omne vitium intelligitur: ergo ille qui eſt aliquo vitio irretitus, non debet ad miniſterium ordinis admitti.

¶ Præterea, Hiero. dicit quòd non ſolùm Epiſcopi, presbyteri & diaconi debẽt magnopere prouidere, vt cunctum populũ cui præſident, ſermone & cõuerſatione præcedant, verùm etiam inferiores gradus & omnes qui diuino oraculo deſeruiunt. & quia vehementer Eccleſiam Dei deſtruit meliores eſſe laicos, quàm clericos: ergo in omnibus ordinibus requiritur ſanctitas vitæ.

CONCLVSIO.

Bonitas vitæ, ac conſcientiæ nitor neceſſaria ſunt ex diuino præcepto ſuſcipientibus ſacros Ordines, non tamen de neceſſitate ſunt ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Dionyſius dicit 3. cap. Eccl. Hier. vt ſubtiliores & clariores eſſentiæ repletæ influxu ſolarium ſplendorum, lumẽ in eis ſupereminens ad ſimilitudinem Solis ad alia corpora inuehũt: ſic in omni diuino non eſt audendũ aliis dux eſſe, niſi ſecundum omnem habitum ſuum factus Dei formiſſimus & Deo ſimilimus. Vnde cùm in quolibet ordine aliquis cõſtituatur dux aliis in rebus diuinis, quaſi præſumptuoſus mortaliter peccat, qui cũ conſcientia peccati mortalis ad ordines accedit: & ideo ſanctitas vitæ requiritur ad ordinem de neceſſitate præcepti, ſed non de neceſſitate ſacramenti. Vnde ſi malus ordinatur, nihilominus ordinem habet tamen cum peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut vera ſacramenta ſunt, quæ peccator diſpenſat, ita verum ſacramentum ordinis recipit, & ſicut indignè diſpenſat, ita indignè recipit.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd illud miniſterium erat tantum in exequutione corporalis obſequij, quod etiam licitè peccatores facere poſſunt. Secus autẽ de miniſterio ſpirituali, ad quod applicantur ordinati, quia per ipſum efficiuntur medij inter Deum & plebem: & ideò debent de bona conſcientia nitere quò ad Deum, & bona fama quò ad homines.

AD TERTIVM dicendum, quòd aliquæ medicinæ ſunt quæ exigunt robur naturæ, aliàs cum periculo mortis aſſumuntur, & aliæ ſunt quę debilibus dari poſſunt: ita etiam in ſpiritualibus quædam ſacramenta ſunt ordinata ad remediũ peccati, & talia peccatoribus ſunt exhibenda ſicut baptiſmus & pœnitentia: illa verò quæ perfectionẽ gratiæ conferunt, requirunt hominem per gratiam confortatum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm requiratur ſcientia totius ſacræ ſcripturæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ requiratur ſcientia totius ſacræ Scripturæ. Quia ille debet habere legis ſcientiã, à cuius ore lex requiritur: ſed legẽ requirunt de ore ſacerdotis, vt patet Malac. 2. ergo ipſe debet legis totius habere ſcientiam.

¶ 2 Prętetea, Primæ Pet. 3 Parati omni poſcenti vos ad ſatisfaciendũ de ea quæ in vobis eſt, fide & ſpe: ſed reddere de his rationẽ quæ ſunt fidei, & ſpei, eſt illorũ qui perfectam ſcientiam ſacrarum Scripturarum habent: ergo talem ſcientiam debent habere illi qui ponuntur in ordinibus, quibus verba prædicta dicuntur.

¶ 3 Præterea, Nullus cõgruè legit ꝙ non intelligit, quia legere & non intelligere, negligere eſt, vt dicit Cato. Sed ad Lectores, qui eſt quaſi infimus ordo, pertinet legere vetus Teſtamentum, vt in litera dicitur: ergo ad eos pertinet habere totius veteris Teſtamenti intellectum, & multò fortiùs ad alios ſuperiores ordines.

SED CONTRA eſt, quòd multi promouentur ad ſacerdotium, qui penitus de talibus nihil ſciunt, etiam in regionibus multis: ergo videtur quòd talis ſcientia non requiratur.

¶ Præterea, in vitis patrum legitur, aliquos ſimplices monachos ad ſacerdotiũ promotos, qui erant ſanctiſſimæ vitæ: ergo non requiritur prædicta ſcientia in ordinandis.

CONCLVSIO.

Ea tantùm ſcire oportet ordinatos, quæ ad ordinis ſuſcepti executionem conducant.

RESPONDEO dicendum, quod in quolibet actu hominis, ſi debet eſſe ordinatus, oportet quòd adſit directio rationis, vnde ad hoc quòd ordinis officium exequatur, oportet quòd habeat tantum de ſcientia, quod ſufficiat ad hoc quòd dirigatur in actum ordinis illius: & ideò etiam talis ſcientia requiritur in eo, qui debet ad ordines promoueri, & non quòd vniuerſaliter in tota Scriptura ſit inſtructus: ſed plus vel minùs ſecundum quòd ad plura vel pauciora ſe eius officium extendit: vt ſcilicet illi qui aliis præponuntur, curam animarum ſuſcipientes, ſciant quæ ad exequutionem ſui ordinis ſpectant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſacerdos habet duos actus, vnum principalem ſupra corpus Chriſti verum: & alium ſecundarium ſupra corpus Chriſti myſticum: ſecundus autem actus dependet à primo, ſed non conuertitur: & ideò aliqui ad ſacerdotium promouentur, quibus committitur primus actus tantùm, ſicut religioſi, quibus cura animarum non committitur, & à talium ore lex non requiritur, ſed ſolùm quòd ſacramenta conficiant: & ideò talibus ſufficit ſi tantum de ſcientia habeant, quod ea quæ ad ſacramentum perficiendum ſpectant,

ctant, titè ſeruare poſſint. Alij autem promouentur ad alium actum qui eſt ſupra corpus myſticum, & à talium ore populus legem requirit: vnde ſcientia legis in eis debet eſſe, non quidem vt ſciant omnes difficiles quæſtiones, quia in his debet ad ſuperiores recurſus haberi: ſed vt ſciant, ea quæ populus debet credere, & obſeruare de lege. Sed ad ſuperiores ſacerdotes, ſcilicet Epiſcopos pertinet, vt etiam ea quæ difficultatem in lege facere poſſunt, ſciant, & tantò magis quantò in maiore gradu collocantur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio reddenda de fide & ſpe, non eſt intelligenda talis, quæ ſufficiat ad probandum quæ fidei vel ſpei ſunt, cum vtrunque de inuiſibilibus ſit: ſed vt ſciant in communi probabilitatem vtriſque oſtendere, ad quod non requiritur multùm magna ſcientia.

AD TERTIVM dicendum, quòd ad lectorem non pertinet tradere intellectum ſacræ Scripturæ populo, quia hoc eſt ſuperiorum ordinũ, ſed ſolùm pronuntiare: & ideò ab eo non exigitur quòd habeat tantum de ſcientia, qua ſacram Scripturam intelligat, ſed ſolùm quòd rectè pronuntiare ſciat: & quia talis ſcientia de facili addiſcitur à multis, ideò probabiliter æſtimari poteſt quòd ordinatus talem ſcientiam acquirat, ſi etiam tunc eam non habeat, maximè ſi in via ad hoc eſſe videatur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ex merito vitæ aliquis gradus ordinis conſequatur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ex ipſo merito vitę aliquis ordinis gradus conſequatur. Quia ſicut dicit Chryſoſtomus, Non omnis ſacerdos ſanctus eſt: ſed omnis ſanctus ſacerdos eſt: ſed ex merito vitæ aliquis efficitur ſanctus, ergo & ſacerdos, & multò fortiùs alios ordines habens.

¶ 2 Pręterea, In rebus naturalibus ex hoc ipſo aliqua in gradu ſuperiori collocãtur, ꝙ Deo appropinquãt, & magis de eius bonitatibus participãt, vt Dionyſ. dicit 4. cap. Eccleſiaſti. Hierar. ſed ex merito ſanctitatis & ſciẽtię aliquis efficitur Deo propinquior, & plus de eius bonitatibus recipiẽs. Ergo ex hoc ipſo in gradu ordinis collocatur.

SED CONTRA, Sanctitas ſemel habita poteſt amitti: ſed ordo ſemel habitus, nunquam amittitur: ergo ordo non conſiſtit in ipſo merito ſanctitatis.

CONCLVSIO.

Non conſequitur aliquis ex merito vitæ aliquem Ordinis gradum.

RESPONDEO dicendum, quòd cauſa debet eſſe proportionata ſuo effectui: & ideò ſicut in Chriſto, à quo deſcendit gratia in omnes homines, oportet quod ſit gratiæ plenitudo, ita in miniſtris Eccleſiæ, quorum non eſt dare gratiã, ſed gratiæ ſacramenta, non conſtituitur gradus Ordinis ex hoc quòd habent gratiam, ſed ex hoc quòd participant aliquod gratiæ ſacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chryſoſtomus accipit Sacerdotis nomen quantùm ad rationem interpretationis, ſecundum quòd ſacerdos idem eſt quod ſacra dans. Sic enim quilibet iuſtus, inquantum ſacra merita alicui in auxilium dat, ſacerdotis interpretationem habet: non autem loquitur ſecundum nominis ſignificationem. Eſt enim hoc nomen ſacerdos inſtitutum ad ſignificandum eum, qui ſacra dat in ſacramentorum diſpenſatione.

AD SECVNDVM dicendum, quòd res naturales efficiuntur in gradu ſuper alia, ſecundum quòd in agere poſſunt ex forma ſua: & ideò ex hoc ipſo quòd formam nobiliorem habent, in altiori gradu conſtituuntur: ſed miniſtri Eccleſiæ non præponuntur alijs, vt eis ex proprię ſanctitatis virtute aliquid attribuant, quia hoc ſolius Dei eſt: ſed ſicut miniſtri, & quodammo inſtrumenta illius effluxus qui ſit à capite in membra: & ideò non eſt ſimile quantùm ad dignitatem ordinis, quamuis ſit ſimile quantùm ad congruitatem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm promouens ad ordines indignos peccet.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ promouẽs indignos ad Ordines nõ peccet, quia Epiſcopus indiget coadiutoribus in minoribus officijs conſtituitis, ſed non poſſet eos inuenire in ſufficie[illegible]ti numero, ſi talem idoneitatem requireret in eis, qualis à ſanctis deſcribitur: ergo ſi aliquos non idoneos promouet, videtur quòd ſit excuſabilis.

¶ 2 Præterea, Eccleſia non ſolùm indiget miniſtris ad diſpenſationem ſpiritualium, ſed etiam ad gubernationem temporalium: ſed quandoq. illi qui non habẽt ſcientiam vel ſanctitatem vitæ, poſſunt eſſe vtiles ad gubernationem temporalium, vel propter potẽtiam ſecularem, vel propter induſtriam naturalem: ergo videtur quod tales ſine peccato poſſent promoueri.

¶ 3 Præterea, Quilibet tenetur vitare peccatum quantùm poteſt. Si ergo Epiſcopus peccat indignos promouens, debet adhibere maximam diligentiam ad ſciẽdum, an illi qui accedunt ad Ordines, ſint digni: vt fieret diligens inquiſitio de moribus & ſcientia eorum, quod non videtur alicubi obſeruari.

SED CONTRA, Peius eſt promouere malos ad ſacra myſteria, quàm iam promotos non corrigere: ſed Heli mortaliter peccauit, non corrigens filios ſuos de malitia ſua: vnde cadens retrorſum mortuus eſt, vt dicitur primo Regum 4. ergo non ſine peccato euadit, ſi indignos promouet.

¶ Præterea, Spiritualiã temporalibus ſunt præponenda in Eccleſia: ſed mortaliter peccaret qui res Eccleſiæ temporales ſcienter ſub periculo poneret. Ergo multò fortiùs qui poneret res ſpirituales ſub periculo: ſed ſub periculo ponit res ſpirituales quicunque indignos promouet: quia cuius vita deſpicitur, vt dicit Grego. reſtat vt eius prædicatio contemnatur, & eadem ratione omnia ſpiritualia ab eis exhibita. ergo indignos promouens mortaliter peccat.

CONCLVSIO.

Infidelitatis criminis reus eſt, quicunque indignos ad ſacros promouerit ordines.

RESPONDEO dicendum, quòd à domino deſcribitur fidelis ſeruus qui eſt cõſtitutus ſupra familiam, vt det illi tritici menſuram: & ideò infidelitatis reus eſt, qui alicui ſupra menſuram eius diuina tradit; hoc autem facit quicunque indignos promouet, & ideò crimen mortale committit, quaſi ſummo domino infidelis: & præcipuè cùm hoc in detrimentum Eccleſię vergat, & honoris diuini qui per bonos miniſtros promouetur. Eſſet enim infidelis terreno domino, qui in eius officio aliquos inutiles poneret.

AD PRIMVM dicendum, quòd Deus nunquam ita deſerit Eccleſiam ſuam, quin inueniãtur idonei miniſtri ſufficientes ad neceſſitatem plebis, ſi digni promouerentur, & indigni repellerentur: & ſi non poſſunt tot miniſtri inueniri, quot modò ſunt, melius eſſet habere paucos miniſtros bonos, quàm multos malos, vt dicit beatus Clemens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd temporalia non ſunt quærenda, niſi propter ſpiritualia: vnde omne incommodum temporale deberet eligi, & omne diſpendium, propter ſpirituale bonum promouendum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ad minus hoc requiritur quòd neſciat ordinans aliquid contrariũ ſanctitati in ordinando eſſe: ſed etiam exigitur amplius, vt ſecundum menſuram ordinis vel officij iniungendi diligentior cura apponatur, vt habeatur certitudo de qualitate promouendorũ ſaltẽ ex teſtimonio aliorũ, & hoc eſt quod Apoſtolus dicit 1. Timo. 5. Nemini citò manũ impoſueris.

ARTICVLVS V.

Vtrùm quis in peccato exiſtens poſſit ſine peccato ordine ſuſcepto vti.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquis in peccato exiſtens poſſit ſine peccato ordine ſuſcepto vti, quia peccat, ſi non vtatur, cum ex officio teneatur: ſi ergo vtendo peccat, non poteſt peccatum vitare, quod eſt inconueniens.

¶ 2 Præterea, Diſpenſatio eſt iuris relaxatio: ergo quamuis de iure eſſet ei illicitum vti ordine ſuſcepto, tamen ex diſpenſatione ei liceret.

¶ 3 Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter: ſi ergo peccator in vſu ordinis peccat mortaliter: tunc etiam peccat mortaliter qui ab eo aliquid diuinorum accipit, vel ab eo exigit: quod videtur abſurdum.

¶ 4 Præterea. Si vtendo ordine ſuo peccat: ergo quilibet actus ordinis quem facit, eſt peccatum mortale, & ita cum in vna exequutione ordinis multi actus concurrant, videtur quòd multa peccata mortalia committat, quod valdè durum videtur.

SED CONTRA eſt quod Dionyſius in Epiſtolâ ad Demophilum dicit: Talis, ſcilicet qui non eſt illuminatus, audax videtur ſacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur diuina præter dignitatem exequens, & putans Deum ignorare quæ ipſe in ſeipſo cognouit, & decipere exiſtimat falſo nomine patrem ab ipſo appellatum, & audet ipſius muneris immundas infamias, non enim dicā orationes, ſuper diuina ſigna Chriſtiformiter enuntiare: ergo ſacerdos eſt quaſi blaſphemus & deceptor qui indignè ſuū ordinē exequatur: & ſic mortaliter peccat, & eadem ratione quilibet alius ordinatus.

¶ Præterea, Sanctitas requiritur in ſuſceptione ordinis, vt ſit idoneus ad exequendum: ſed peccat mortaliter qui cum peccato mortali ad ordines accedit: ergo multo fortiùs peccat mortaliter in qualibet exequutione ſui ordinis.

CONCLVSIO.

Mortaliter peccat quicunque in peccato mortali exiſtens ſacros exequitur ordines, niſi hoc ex neceſſitate faceret.

RESPONDEO dicendum, quòd lex præcipit vt homò iuſtè ea quæ ſunt iuſta exequatur: & ideò quicunque hoc quod ſibi competit ex ordine facit indignè quod iuſtum eſt iniuſtè exequitur, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicunque autem cum peccato mortali aliquod ſacrum officium pertractat, non eſt dubium quin indignè illud facit: vnde patet quòd mortaliter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd non eſt perplexus vt neceſſitatem peccandi habeat: quia poteſt peccatum dimittere vel officio reſignare, ex quo obligabatur ad ordinis exequutionem.

AD SECVNDVM dicendū, quòd ius naturale eſt indiſpenſabile: hoc autem eſt de iure naturali, vt homo ſancta ſanctè pertractet, & contra hoc nullus poteſt diſpenſare.

AD TERTIVM dicendū, quòd quandiu miniſter Eccleſiæ qui eſt in peccato mortali ab Eccleſia ſuſtinetur, ab eo ſacramēta eius ſubditus recipere debet, quia ad hoc ei obligatur: ſed tamen præter neceſſitatis articulū non eſſet tutū, quòd eum induceret ad aliquid ſui ordinis exequendum durante tali conſcientia, quòd ille in peccato mortali eſſet, quam tamen deponere poſſet: quia in inſtanti homo à diuina gratia emundatur.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ quandocunq; homo exhibet ſe in aliquo actu vt miniſter Eccleſiæ, mortaliter peccat, & toties quoties huiuſmodi actū facit: quia vt Dionyſius dicit primo capite Eccleſiaſticæ hierarchiæ: Inmundis nec ſymbola, id eſt, ſacramentalia ſigna tangere fas eſt. Vnde quando tangunt res ſacras, quaſi ſuo officio vtentes, peccant mortaliter. Secus autē eſſet, ſi in aliqua neceſſitate aliquod ſacrum contingerent, vel exequerentur in illo caſu, in quo & laicis licet: ſicut ſi baptizaret in aliquo articulo neceſſitatis, vel ſi corpus Chriſti in terram proiectum colligeret.

QVAESTIO XXXVII.

De diſtinctione Ordinum, in quinque articulos diuiſa.

CONSEQVENTER agendum eſt de diſtinctione Ordinum, & eorum actibus & characteris impreſſione.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrùm Ordo debeat in plures diſtingui.

¶ Secundò, quot ſint.

¶ Tertiò, vtrùm debeāt diſtingui per ſacros & nō ſacros.

¶ Quartò, vtrùm actus Ordinum cōuenienter aſſignētur.

¶ Quintò, quando Ordinū characteres imprimuntur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm debeant plures ordines diſtingui. Tho.4.di.24 q.2.art.1. q.1.&ſeq.& art.2.3.eiuſdem q.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non debeant plures ordines diſtingui. Quantò enim aliqua virtus eſt maior, tantò minùs eſt multiplicata: ſed hoc ſacramentum eſt dignius aliis ſacramentis, inquantum conſtituit ſuſcipientes in aliquo gradu ſuper alios: cùm ergo alia ſacramenta non diſtinguantur in plura, quæ recipiant prædicationes totius, nec hoc ſacramentum debet in plures ordines diſtingui.

¶ 2 Præterea, Si diuiditur, aut eſt diuiſio totius in partes integrales, aut in partes ſubiectiuas: non autem in partes integrales, quia ſic non reciperent prædicationes totius: ergo eſt diuiſio in partes ſubiectiuas: ſed partes ſubiectiuæ recipiunt in plurali prædicationē generis remoti, ſicut generis proximi: ſicut homo & aſinus ſunt plura animalia, & plura corpora animata: ergo & ſacerdotium & diaconatus, ſicut ſunt plures ordines, ita ſunt plura ſacramēta, cùm ſacramentū ſit quaſi genus ad ordines.

¶ 3 Præterea Secundum Philoſ. 8. Ethic. Regimen in quo vnus tantùm principatur, eſt nobilius regimen communitatis, quā ariſtocratia, qua diuerſi in diuerſis officijs cōſtituuntur: ſed regimē Eccleſiæ debet eſſe nobiliſſimū: ergo non debet eſſe in Eccleſia diſtinctio ordinum ad diuerſos actus, ſed tota poteſtas deberet apud vnum reſidere, & ſic deberet eſſe tantùm vnus ordo.

SED CONTRA Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticum ſimile corpori naturali, ſecundum Apoſtolum: ſed in corpore naturali ſunt diuerſa membrorum officia: ergo & in Eccleſia debent eſſe diuerſi ordines.

¶ Præterea, Myſterium noui Teſtamenti eſt dignius quàm veteris, vt patet 2. Cor. 3. ſed in veteri Teſtamento nō ſolùm ſacerdotes, ſed etiā miniſtri eorū Leuitæ ſanctificabantur: ergo & in nouo Teſtamento debēt conſecrari per Ordinis ſacramentum nō ſolùm ſacerdotes, ſed miniſtri eorum, & ita oportet quòd ſint plures Ordines.

CONCLVSIO.

Non vnum, ſed plures oportuit in Eccleſia ſacros ordines eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd Ordinum multitudo eſt inducta in Eccleſia propter tria. Primò quidem propter Dei ſapientiam commendandam, quæ in diſtinctione rerum ordinata maximè relucet, tam in naturalibus quàm in ſpiritualibus: quòd ſignificatur in hoc, quod Regina Saba videns ordinem miniſtrantium Salomoni, non habebat vltrà ſpiritum, deficiens in admiratione ſapientiæ illius. Secundò, ad ſubueniendum humanæ infirmitati, quia per vnum non poterant omnia, quæ ad diuina myſteria pertinebāt, expleri, ſine magno grauamine: & ideo diſtinguuntur Ordines diuerſi ad diuerſa officia: & hoc

& hoc patet per hoc, quòd Dominus Nume. 11. dedit Moyſi ſeptuaginta ſenes populi in adiutoriū. Tertiò, vt via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diuerſis officijs diſtribuuntur, vt omnes ſint Dei cooperatores, quo nihil eſt diuinius, vt Dionyſ. dicit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omnia ſacramenta dantur ad effectus aliquos percipiendos, ſed hoc ſacramentum datur principaliter ad actus aliquos agendos: & ideò ſecundum diuerſitatem actuum oportet quòd Ordinis ſacramentum diſtinguatur, ſicut potentiæ diſtinguntur per actus.

Ad secvndvm dicendum, quòd diſtinctio Ordinis non eſt totius integralis in partes, neque totius vniuerſalis: ſed totius potentialis, cuius hæc eſt natura, quòd totum ſecūdum completam rationem eſt in vno, in alijs autem eſt aliqua participatio ipſius, & ita eſt hic: tota enim plenitudo ſacramenti huius eſt in vno ordine, ſcilicet ſacerdotio: ſed in aliis eſt quædam participatio ordinis, & hoc ſignificatum eſt in hoc quod dominus dixit Num. 11. Moyſi, Auferam de ſpiritu tuo & tradam eis, vt ſuſtentent tecum onus populi: & ideò omnes ordines ſunt vnum ſacramentum.

Ad tertivm dicendū, quòd in regno quamuis tota poteſtatis plenitudo reſideat penes Regem: non tamen excluduntur miniſtrorum poteſtates, quæ ſunt participationes quædam Regiæ poteſtatis, & ſimiliter eſt in ordine. In Ariſtocratia autem apud nullum reſidet plenitudo poteſtatis, ſed apud omnes.

Articvlvs II.

Vtrùm ſint ſeptem ordines.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd non ſint ſeptem ordines. Ordines enim eccleſiæ ordinātur ad actus hierarchicos: ſed tres ſunt actus hierarchici, ſcilicet purgare, illuminare, & perficere: ſecūdum quos Dionyſius diſtinguit tres ordines in 5. capitulo Eccleſiaſt. hierarc. ergo non ſunt ſeptem.

¶ 2 Præterea, Omnia ſacramenta habent efficaciam & auctoritatem ex inſtitutione Chriſti vel ſaltem Apoſtolorum eius: ſed in doctrina Chriſti & Apoſtolorum non fit mentio niſi de presbyteris & diaconibus: ergo videtur quòd non ſint alij ordines.

¶ 3 Præterea, Per ſacramentum ordinis cōſtituitur aliquis diſpenſator aliorum ſacramentorum: ſed alia ſacramenta ſunt ſex: ergo debent eſſe tantùm ſex ordines.

Sed contra, Videtur quòd debeant eſſe plures: quia quantò aliqua virtus eſt altior, tantò eſt minus multiplicabilis: ſed poteſtas hierarchica eſt altiori modo in angelis quàm in nobis, vt Dionyſius dicit: cùm ergo in hierarchia angelica ſint nouem ordines, totidem deberent eſſe in Eccleſia, vel plures.

¶ Præterea, Prophetia Pſalmorum eſt nobilior inter omnes alias prophetias: ſed ad pronuntiandum in eccleſia alias prophetias eſt vnus ordo, ſcilicet lectorum, ergo & ad pronuntiandum Pſalmos deberet eſſe alius ordo, & præcipuè cùm in Decretis diſtinc. 21. Pſal. ſecundus ab oſtiario inter ordines ponatur.

Conclvsio.

Septē ſunt ſacri ordines, videlicet Sacerdotiū, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytorum, Lectorum, Exorciſtarū & Oſtiariorū.

Respondeo dicēdum, quòd quidam ſufficiētiam ordinum aſſumunt per quandam adaptationem ad gratias gratis datas, de quibus habetur 1. Cor. 12. dicit enim quòd ſermo ſapientiæ cōpetit Epiſcopo, quia ipſe aliorum ordinator eſt, quod ad ſapientiam pertinet: ſermo ſcientiæ ſacerdoti quia debet habere clauem ſcientiæ: fides Diacono, qui prædicat Euangelium: opera virtutum Subdiacono, qui ſe ad opera perfectionis extendit per votum continentiæ: interpretatio ſermonū Acolyto, quod ſignificatur in lumine quod defert: gratia ſanitatum exorciſtæ: gratia linguarum Pſalmiſtæ: prophetia lectori: diſcretio ſpirituū Oſtiario, qui quoſdam repellit & quoſdam admittit. Sed hoc nihil eſt, quia gratiæ gratis datæ non dantur eidem, ſicut nec ordines dantur eidem. Dicitur enim 1. Corint. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt. Et iterum ponuntur quædam quæ Ordines non dicuntur, ſcilicet, Epiſcopatus & Pſalmiſtatus. Et ideò alij aſſignant ſecundum quandam aſſimilationem ad cœleſtem hierarchiam, in quibus ordines diſtinguuntur ſecundum purgationem, illuminationē, & perfectionem. Dicunt enim quòd oſtiarius purgat exteriùs ſegregando bonos à malis etiam corporaliter: interiùs verò acolytus, quia per lumen quod portat, ſignificat ſe interiores tenebras pellere: ſed vtroque modo exorciſta: quia diabolum quē expellit, vtroque modo perturbat: ſed illuminatio quæ fit per doctrinam quantùm ad doctrinam propheticam, fit per lectores, quantùm ad Apoſtolicam fit per ſubdiaconos, quātum ad euangelicā per diaconos fit: ſed perfectio cōmunionis, vtpote quæ eſt pœnitentiæ & baptiſmi & huiuſmodi, fit per ſacerdotem: excellens verò per Epiſcopum, vt conſecratio ſacerdotum & virginum: ſed excellentiſſima, per ſummum pontificem, in quo eſt plenitudo auctoritatis. Sed hoc nihil eſt, tum quia ordines hierarchiæ non diſtinguuntur per prædictas actiones hierarchicas, cùm quælibet cuilibet ordinum conueniat: tum quia ſecundum Dionyſium ſolis Epiſcopis conuenit perficere, illuminare autem ſacerdotibus: purgare autem miniſtris omnibus. & ideò alij appropriant ordines ſeptem donis, vt ſacerdotio reſpondeat donum ſapientiæ, qua nos pane vitæ & intellectus cibat: ſicut ſacerdos nos pane cæleſti reficit: ſed timor oſtiario, quia nos ſeparat à malis: & ſic intermedij ordines reſpondent medijs donis. Sed hoc iterum nihil eſt, quia in quolibet ordine ſeptiformis gratia datur.

¶ Et ideò aliter dicendum, quòd ordinis ſacramētum ad ſacramentum Euchariſtiæ ordinatur, quod eſt ſacramentum ſacramentorum: vt Dionyſius dicit. Sicut enim templū & altare, & vaſa & veſtes, ita & miniſteria quæ ad Euchariſtiam ordinantur conſecratione indigent, & hæc conſecratio eſt ordinis ſacramentum, & ideò diſtinctio ordinis eſt accipienda ſecundum relationem ad Euchariſtiam: quia poteſtas ordinis aut eſt ad conſecrationem Euchariſtiæ ipſius, aut ad aliquod miniſterium ordinatum ad hoc ſacramētum Euchariſtiæ. Si primo modo, ſic eſt ordo ſacerdotum: & ideò cùm ordinantur, accipiunt calicem cum vino & pane: nam cum pane poteſtatem accipiunt conſecrandi corpus & ſanguinem Chriſti. Cooperatio autem miniſtrorum eſt vel in ordine ad ipſum ſacramentum, vel in ordine ad ſuſcipientes. Si primo modo, ſic tripliciter. Primò enim eſt miniſterium quo miniſter cooperatur ſacerdoti in ipſo ſacramento, quantùm ad diſpenſationem, ſed non quantum ad conſecrationem, quam ſolus ſacerdos facit, & hoc pertinet ad diaconum. Vnde in litera dicitur, quòd ad diaconum pertinet miniſtrare ſacerdotibus in omnibus quæ aguntur in ſacramentis Chriſti: vnde & Chriſti ſanguinem diſpenſat. Secundò, eſt miniſterium ordinatum ad materiam ſacramenti ordinandam in ſacris vaſis ipſius ſacramenti, & hoc pertinet ad ſubdiaconum. Vnde dicitur in litera, quòd corporis & ſanguinis domini vaſa portant, & oblationes in altari ponunt: & ideò accipiunt calicem de manu Epiſcopi, ſed vacuum cùm ordinantur. Tertiò, eſt miniſterium ordinatum ad præſentandum materiam ſacramenti, & hoc cōpetit acolyto. Ipſe enim, vt in litera dicitur, vrceolum cum vino & aqua præparat. Vnde accipiunt vrceolum vacuum. Sed miniſterium ad præparationem recipiētium ordinatum non poteſt eſſe niſi ſuper immundos, quia qui mundi ſunt, iam ſunt ad ſacramenta percipienda idonei. Triplex autem eſt genus immundorum, ſecundum Dionyſium. Quidam enim

enim ſunt omnino infideles credere nolentes,& hi totaliter à viſione diuinorū,& à cœtu fidelium arcendi ſunt,& hoc pertinet ad oſtiarios. Quidam autē ſunt volentes credere,ſed non inſtructi, ſcilicet catechumeni,& ad horum inſtructionem ordinatur ordo lectorū: & ideo prima rudimēta doctrinę fidei,ſcilicet vetus Teſtamentū eis legendum cōmittitur. Quidā verò ſunt fideles & inſtructi, ſed impedimentū habētes,ex dæmonis poteſtate,ſcilicet energumeni:& ad hoc miniſterium eſt ordo exorciſtarum,& omnibus ſic patet ratio numeri & gradus ordinum.

Ad primum ergo dicēdum,quòd Dionyſius loquitur de ordinibus, non ſecundū quod ſunt ſacramenta,ſed ſecundum quòd ad hierarchicas actiones ordinātur: & ideò ſecundum actiones illas tres ordines diſtinguit, quorum primus habet omnes tres, ſcilicet epiſcopus. Secundus habet duas, ſcilicet ſacerdos: ſed tertius habet vnam,ſcilicet diaconus, ſcilicet miniſter dicitur: & ſub hoc omnes inferiores ordines comprehenduntur: ſed ordines habent quòd ſint ſacramenta ex relatione ad maximum ſacramentorum,& ſecundum hoc debet numerus Ordinum accipi.

Ad secundum dicēdum, quòd in primitiua Eccleſia propter paucitatem miniſtrorum omnia inferiora miniſteria diaconibus committebantur,vt patet per Dionyſium tertio capite Eccleſiaſticæ hierarchiæ. vbi dicit, Miniſtrorum alij ſtant ad portas templi clauſas,alij aliud proprij ordinis operātur:alij autem ſacerdotibus proponunt ſuper altare ſacrum panem, & benedictionis calicem,nihilominus erāt omnes prædictæ poteſtates,ſed implicitè in vna diaconi poteſtate: ſed poſteà ampliatus eſt cultus diuinus,& Eccleſia quod implicitè habebat in vno Ordine,explicitè tradidit in diuerſis:& ſecundū hoc dicit Magiſter in litera,quòd Eccleſia alios ordines ſibi inſtituit.

Ad tertium dicēdu, quòd ordines ordinantur principaliter ad ſacramentū Euchariſtiæ: ad alia autē per conſequens,quia etiam alia ſacramenta ab eo,quod in ſacramento continetur, deriuātur. Vnde non oportet quòd diſtinguantur ordines ſecundum ſacramenta.

Ad quartum dicendū, quòd Angeli differunt ſpecie,& propter hoc in eis poteſt eſſe modus diuerſus recipiendi diuina: & ideò diuerſæ hierarchiæ in eis diſtinguūtur:ſed in Ordinibus tantùm eſt vna hierarchia propter vnum modum accipiendi diuina, quæ conſequitur humanam ſpeciem, ſcilicet per ſimilitudinem rerum ſenſibilium: & ideò diſtinctio ordinum in Angelis non poteſt eſſe per cōparationem ad aliquod ſacramentū,ſicut eſt apud nos: ſed ſolùm per comparationem ad hierarchicas actiones,quas in inferiores exercet quilibet ordo in eis.& ſecundū hoc noſtri ordines eis reſpondent quia in noſtra hierarchia ſunt tres ordines ſecundū hierarchicas actiones diſtincti, ſicut in qualibet hierarchia angelorū.

Ad quintum dicendum,quòd Pſalmiſtatus non eſt Ordo,ſed officium Ordini annexum:quia enim Pſalmi cum cantu pronuntiantur:ideò dicitur Pſalmiſta cantor. Cantor autem non eſt nomen Ordinis ſpecialis,tum quia cantare pertinet ad totum chorum,tum quia non habet aliquam ſpecialem relationem ad Euchariſtiæ ſacramētum,tum quia officium quoddam eſt quod inter Ordines largo modo accepto computatur quandoque.

Articvlvs III.

Vtrùm Ordines debeant diſtingui per ſacros & non ſacros.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd Ordines non debeāt diſtingui per ſacros & non ſacros. Oēs enim Ordines ſacramēta quædā ſunt,ſed omnia ſacramenta ſunt ſacra,ergo omnes Ordines ſunt ſacri.

¶ 2 Præterea,Secundum Ordines Eccleſię non deputatur aliquis niſi ad diuina officia: ſed omnia talia ſunt ſacra:ergo ordines ſunt ſacri.

Sed contra eſt, quòd Ordines ſacri impediūt matrimonium contrahendum, & dirimunt iam contractum: ſed quatuor inferiores Ordines non impediunt contrahendum, nec dirimunt contractum,ergo non ſunt ſacri Ordines.

Conclvsio.

Tres tantùm ſunt ſacri Ordines, ſacerdotium ſcilicet, Diaconatus,& ſubdiaconatus.

Respondeo dicendū, quòd Ordo ſacer dicitur dupliciter. Vno modo ſecundū ſe,& ſic quilibet Ordo eſt ſacer,cùm ſit ſacramentum quoddā. Alio modo ratione materiæ, circa quam habet aliquē actum, & ſic Ordo ſacer dicitur qui habet aliquē actum circa rem aliquā conſecratā, & ſic ſunt tres Ordines ſacri, ſcilicet ſacerdos, & diaconus, qui habet actū circa corpus Chriſti & ſanguinem conſecratum: & ſubdiaconus qui habet actum circa vaſa conſecrata:& ideo eis continentia indicitur, vt mundi ſint qui ſancta tractant. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

Articvlvs IIII.

Vtrùm actus ordinum conuenienter aſſignentur.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd actus ordinum inconuenienter in litera aſſignentur. Quia per abſolutionem præparatur aliquis ad corpus Chriſti ſumendū: ſed præparatio ſuſcipientium ſacramentū pertinet ad inferiores ordines:ergo incōueniēter abſolutio à peccatis inter actus ponitur ſacerdotis.

¶ 2 Præterea, Homo per baptiſmum eſt immediatè Deo configuratus characterem configurantem ſuſcipiēs: ſed orare & offerre oblationes ſunt actus immediatè ad Deum ordinati: ergo quilibet baptizatus poteſt hos actus facere & non ſoli ſacerdotes.

¶ 3 Præterea, Diuerſorum ordinum diuerſi ſunt actus: ſed oblationes in altari ponere,& epiſtolā legere, ad ſubdiaconum pertinet, crucem etiam ferunt ſubdiaconi coram Papa,ergo hi non debent poni actus Diaconi.

¶ 4 Præterea,Eadem veritas continetur in nouo & in veteri Teſtamento:legere vetus Teſtamentū eſt Lectoru, ergo eadē ratione & legere nouum, & non diaconorum.

¶ 5 Præterea, Apoſtoli nihil aliud prædicauerūt quàm Euangelium Chriſti: vt patet Rom.1.ſed doctrina Apoſtolorum committitur ſubdiaconibus enuntianda: ergo & doctrina Euangelij.

¶ 6 Præterea,Secundum Dionyſium, quod eſt ſuperioris ordinis, non debet inferiori conuenire: ſed miniſtrare cum vrceolo eſt actus ſubdiaconorum: ergo non debet acolytis attribui.

¶ 7 Præterea, Actus ſpirituales debent corporalibus præeminere: ſed acolytus non habet niſi actum corporalem: ergo exorciſta non habet actum ſpiritualem pellendi dæmones cùm ſit inferior.

¶ 8 Præterea,Quæ magis conueniunt,iuxta ſe ponenda ſunt, ſed legere vetus Teſtamentum maximè debet conuenire cum lectore noui Teſtamenti,quod competit ſuperioribus miniſtris: ergo legere vetus Teſtamentum non debet poni actus lectoris, ſed magis acolyti,& præcipuè cùm lumē corporale quod acolyti deferunt, ſignificet lumen ſpiritualis doctrinæ.

¶ 9 Præterea, In quolibet actu ordinis ſpiritualis,debet eſſe aliqua vis ſpiritualis,quam habeat ordinati præ alijs:ſed in apertione & clauſione oſtiorum non habent aliam poteſtatem oſtiarij quam alij homines: ergo non debet poni actus ipſorum.

Conclvsio.

Conueniens ſingulis ſacris ordinibus aſſignatus eſt actus,ſacerdoti videlicet baptizare, confirmare, & à peccatis abſoluere, Diacono verò legere euangeliū,&c. ſicut in litera magiſtri dicitur.

Respondeo dicendum, quòd cùm conſecratio, quæ fit in ordinis ſacramento, ordinetur ad ſacramentum euchariſtiæ, vt dictum eſt, ille eſt principalis actus vniuſcuiuſque ordinis, ſecundum quem magis proximè ordinatur ad euchariſtiæ ſacramentum, & ſecundum hoc

hoc etiam vnus ordo eſt alio eminentior: ſecundũ quòd vnus actus magis de proximo ad prædictum ſacramentum ordinatur: ſed quia ad Euchariſtiæ ſacramentũ quaſi digniſsimum multa ordinantur: ideò non eſt inconueniens vt præter principalem actum etiam multos actus vnus ordo habeat, & tantò plures quantò eſt eminentior: quia virtus quantò eſt ſuperior, tantò ad plura ſe extendit.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd duplex eſt præparatio ſuſcipientium ſacramentum, quædam remota, & hæc per miniſtros efficitur: quædam proxima, qua ſtatim efficiuntur idonei ad ſacramentorũ diſpenſationẽ, & hæc pertinet ad ſacerdotes, quia etiam in naturalibus ab eodem agente fit materia in vltima diſpoſitione ad formã, & recipit formam: & quia in proxima diſpoſitione ad euchariſtiam fit aliquis per hoc quòd à peccatis purgatur: ideo omnium ſacramentorum quæ ſunt instituta principaliter ad purgationem peccatorum, eſt miniſter proprius ſacerdos, ſcilicet baptiſmi, pœnitentiæ & extremæ vnctionis.

Ad secvndvm dicendum, quòd actus aliqui immediatè ad Deum ordinantur dupliciter. Vno modo ex parte vnius perſonæ tantùm, ſicut facere orationes ſingulares, & vouere, & huiuſmodi: & talis actus competit cuilibet baptizato. Alio modo ex parte totius eccleſiæ, & ſic ſolus ſacerdos habet actus immediatè ad Deum ordinatos: quia ipſe ſolus poteſt gerere perſonam totius Eccleſiæ, qui conſecrat Euchariſtiam, quæ eſt ſacramentum vniuerſalis eccleſiæ.

Ad tertivm dicendum, quòd oblationes à populo oblatæ per ſacerdotem offeruntur: & ideò duplex miniſterium circa oblationes eſt neceſſarium. Vnum ex parte populi, & hoc eſt ſubdiaconi qui accipit oblationes à populo & altari imponit, vel offert diacono. Aliud ex parte ſacerdotis, & hoc diaconi eſt, qui oblationes miniſtrat ipſi ſacerdoti, & in hoc eſt actus principalis vtriuſque ordinis, & propter hoc ordo diaconi eſt ſuperior legere autem epiſtolam nõ eſt actus diaconi, niſi ſecundũ quòd actus inferiorum ordinum ſuperioribus attribuuntur. Similiter etiam crucem ferre, & hoc ſecundum conſuetudinem aliquarum eccleſiarum, quia in actibus ſecundarijs non eſt inconueniens diuerſas conſuetudines eſſe.

Ad qvartvm dicendum, quòd doctrina eſt remota præparatio ad ſacramentum ſuſcipiendum: & ideò pronuntiatio doctrinæ miniſtris cõmittitur. Sed doctrina veteris Teſtamenti adhuc eſt magis remota quàm doctrina noui, quia non inſtruit de hoc ſacramẽto niſi in figuris: & ideò nouum Teſtamentum ſuperioribus miniſtris pronuntiandum committitur. Vetus autem inferiobus & doctrina noui Teſtamẽti perfectior eſt (quam Dominus per ſeipſum tradidit) quàm ipſius manifeſtatio per Apoſtolos: & ideò Euangelium diaconis, epiſtula ſubdiaconis committuntur.

Et ſecundum hoc patet ſolutio ad qvintvm.

Ad sextvm dicẽdum, quòd acolyti habent actum ſuper vrceolum tantùm, non ſuper ea quæ in vrceolo continentur: ſed ſubdiaconus habet actum ſuper contentis in vrceolo, quia vtitur aqua & vino ad ponendum in calice, & aquam iterum manibus ſacerdotis præbet: & diaconus ſicut & ſubdiaconus ſolùm actũ habet ſuper calicem, non ſuper contenta, ſed ſacerdos ſuper contenta: & ideò ſicut ſubdiaconus in ſui ordinatione accepit calicem vacuum, ſacerdos plenum: ita acolytus vrceolum vacuum, ſed ſubdiaconus plenum: & ſic eſt quædam connexio in ordinibus.

Ad septimvm dicendũ, quòd corporales actus acolyti magis de proximo ordinantur, ad actũ ſacrorum ordinum quàm ad actus exorciſtarum, quãuis ſit aliquo modo ſpiritualis, quia acolyti habent miniſterium ſuper vaſa, in quibus materia ſacramẽti cõtinetur quantũ ad vinum quod vaſe cõtinente indiget propter ſui humiditatẽ: & ideò inter ordines minores ordo acolytorũ ſuperior eſt.

Ad octavvm dicendum, quòd actus acolytorũ ſe habet propinquius ad actus principales ſuperiorum miniſtrorum, quàm actus aliorum minorum ordinum, vt per ſe patet: ſimiliter etiam quãtùm ad actus ſecundarios, quibus populum per doctrinam diſponunt, quia acolytus doctrinam noui Teſtamẽti viſibiliter figurat lumen portans, ſed lector recitando figuras alias, ideò acolytus eſt ſuperior. Similiter etiam exorciſta, quia ſicut ſe habet lector ad actum ſecundarium diaconi, & ſubdiaconi: ita ſe habet actus exorciſtæ ad ſecundarium actum ſacerdotis, ſcilicet, ligare & abſoluere, per quem corporaliter homo à ſeruitute diaboli liberatur: & in hoc patet ordinatiſſimus ordinis progreſſus: quia ſacerdoti quantũ ad actum eius principalem, ſcilicet, conſecrare corpus Chriſti, cooperãtur tantùm tres ſuperiores Ordines, ſed quantum ad actum eius ſecundarium, qui eſt abſoluere & ligare, & cooperantur inferiores & ſuperiores.

Ad nonvm dicendum, quòd quidã dicunt quòd in ſucceſſione ordinis oſtiario datur quædam vis diuina, vt arcere poſſit aliquos ab introitu tẽpli: ſicut in Chriſto fuit quãdo eiecit vendẽtes de templo, ſed hoc magis pertinet ad gratiã gratis datam, quàm ad gratiã ſacramenti.

¶ Et ideò dicẽdum, quod ſuſcipit poteſtatem, vt ex officio agere poſſit, quãuis etiam & hoc ab alijs fieri poſſit, ſed nõ ex officio: & ita eſt in omnibus actibus minorum ordinum quòd poſſunt per alios fieri, quamuis illi ad hoc non habeant aliquod officium: ſicut etiam in domo non conſecrata poteſt dici Miſſa, quamuis conſecratio eccleſiæ ad hoc ordinetur, vt in ea miſſa dicatur.

Articvlvs V.

Vtrùm ſacerdoti character imprimatur in ipſa calicis porrectione.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd ſacerdoti character non imprimatur in ipſa calicis porrectione: quia conſecratio ſacerdotis fit cum quadam vnctione, ſicut & confirmatio: ſed in confirmatione in ipſa vnctione imprimitur character. ergo in ſacerdotio, & non in calicis porrectione.

¶ 2 Præterea, Dominus dedit diſcipulis ſacerdotalem poteſtatem, quãdo dixit, Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, &c. Ioan. 20. ſed ſpiritus datur per manus impoſitionem: ergo in ipſa manus impoſitione imprimitur character Ordinis.

¶ 3 Præterea, Sicut conſecrantur miniſtri, ita & veſtes miniſtrorum: ſed veſtes ſola benedictio cõſecrat: ergo in ipſa benedictione Epiſcopi cõſecratio ſacerdotis efficitur

¶ 4 Præterea, Sicut ſacerdoti datur calix, ita & veſtis ſacerdotalis. ergo ſi in datione calicis imprimitur character, eadem ratione & in datione caſulæ, & ſic haberet duos characteres, quod falſum eſt.

¶ 5 Præterea, Ordo diaconi conformior eſt ordini ſacerdotis quã ordo ſubdiaconi: ſed ſi character imprimeretur ſacerdoti ex ipſa calicis porrectione, ſubdiaconus cõformior eſſet ſacerdoti quàm diaconus, quia ſubdiaconus characterem recipit in ipſa calicis porrectione, non autem diaconus: ergo character ſacerdotalis non imprimitur in ipſa calicis porrectione.

¶ 6 Præterea, Acolytorũ ordo magis appropinquat ad actum ſacerdotis per hoc, quòd habet actum ſuper vrceolum, quàm per hoc quod habet actum ſuper candelabrum: ſed magis imprimitur character in acolytatu quando accipiunt candelabrum, quàm quando accipiunt vrceolum: quia nomen acolyti cerei portationem ſignificat: ergo in ſacerdotio non imprimitur character, quando calicem accipit.

Sed contra Principalis actus ordinis ſacerdotis eſt cõſecrare corpus Chriſti: ſed ad hoc datur ſibi poteſtas in acceptione calicis: ergo tunc imprimitur character.

CON-

CONCLVSIO.

In ipſa calicis datione ſub certa verborum forma imprimitur ſacerdotalis character.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) eiuſdem eſt formam aliquam inducere, & materiam de proximo præparare ad formam. Vnde Epiſcopus in collatione ordinum duo facit: præparat enim ordinandos ad ordinis ſuſceptionem, & ordinis poteſtatem tradit. Præparat quidem & inſtruendo eos de proprio officio, & aliquid circa eos operando, vt idonei ſint poteſtatem accipiendi: quæ quidem præparatio in tribus conſiſtit, benedictione, manus impoſitione & vnctione. Per benedictionem diuinis obſequiis mancipantur: & ideò benedictio datur. Sed per manus impoſitionem datur plenitudo gratiæ, per quam ad magna officia ſunt idonei: & ideò ſolis diaconibus & ſacerdotibus fit manus impoſitio, quia eis competit diſpenſatio ſacramentorum, quamuis vni ſicut principali, alteri ſicut miniſtro. Sed vnctione ad aliquod ſacramentum tractandum conſecrãtur: & ideò ſolis ſacerdotibus fit, qui propriis manibus corpus Chriſti tangunt, ſicut etiam calix inungitur qui tenet ſanguinem, & patena quæ continet corpus: ſed poteſtatis collatio fit per hoc, quod datur eis aliquid quod ad proprium actum pertinet, & quia principalis actus ſacerdotis eſt conſecrare corpus & ſanguinem Chriſti: ideò in ipſa datione calicis ſub forma verborum determinata character ſacerdotalis imprimitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in confirmatione non datur officium operandi ſuper aliquam materiam exteriorem: & ideo character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione alicuius rei, ſed in ſola manus impoſitione & vnctione: ſed in ordine ſacerdotali aliter eſt: & ideò non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Dominus diſcipulis dedit poteſtatem ſacerdotalem, quantum ad principalem actum ante paſſionem in cœna, quando dixit, Accipite & manducate. Vnde ſubiunxit: Hoc facite in meam commemorationem. Et poſt reſurrectionem dedit eis poteſtatem ſacerdotalem, quantùm ad actum ſecundarium, qui eſt ligare & ſoluere.

AD TERTIVM dicendum, quòd in veſtibus non requiritur alia conſecratio niſi quòd diuino cultui mancipentur: & ideò ſufficit eis pro conſecratione benedictio: ſed aliter eſt de ordinatis, vt ex dictis patet.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ veſtis ſacerdotalis nõ ſignificat poteſtatem ſacerdoti datam, ſed idoneitatẽ quæ in eo requiritur ad actum poteſtatis exequendum: & ideò nec ſacerdoti nec alicui alij imprimitur character in alicuius veſtis donatione.

AD QVINTVM dicendum, quod poteſtas diaconi eſt media inter poteſtatem ſubdiaconi, & ſacerdotis: ſacerdos enim habet poteſtatem ſuper corpus Chriſti, ſubdiaconus autem ſuper vaſa tantùm, diaconus ſuper corpus in vaſe contentum: vnde eius non eſt tangere corpus Chriſti, ſed portare corpus in patena, & diſpẽſare ſanguinem cum calice: & ideò eius poteſtas ad actum principalem non potuit exprimi, nec per dationem vaſis tantùm, nec per dationem materiæ: ſed exprimitur poteſtas eius ad actum ſecundarium tantùm in hoc quòd datur ei liber Euangeliorũ, & in hac poteſtate intelligitur alia: & ideò in ipſa libri datione imprimitur character.

AD SEXTVM dicendum, quòd principalior actus acolyti eſt, quo miniſtrat in Vrceolo, quàm quo miniſtrat in candelabro, quamuis denominetur ab actu ſecundario, propter hoc quòd eſt magis notus & magis proprius ei: & ideò in datione vrceoli imprimitur acolyto character virtute verborum ab epiſcopo prolatorum.

QVAESTIO XXXVIII.

De conferentibus hoc ſacramentum, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de conferentibus hoc ſacramentum. Circa quod quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm ſolus Epiſcopus poſſit hoc ſacramentum conferre.

¶ Secundò, vtrùm hæreticus, vel quicunque ab eccleſia præciſus, poſſit hoc ſacramentum conferre.

ARTICVLVS I.

Vtrùm tantùm Epiſcopus Ordinis ſacramentum conferat.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non tantùm epiſcopus ordinis ſacramentum conferat, quia manus impoſitio ad conſecrationem aliquid facit: ſed ſacerdotibus, qui ordinantur, non ſolùm Epiſcopus manus imponit, ſed etiam ſacerdotes aſſtantes: ergo non ſolùm Epiſcopus confert ordinis ſacramẽtum. Tho.4. diſt. 25.q.1.art.1 & 2.

¶ 2 Præterea, Tunc vnicuique datur poteſtas ordinis quando ei exhibetur quod ad actum ſui ordinis pertinet: ſed ſubdiacono datur vrceolus cum aqua & manutergio ab archidiacono, ſimiliter acolytis candelabrum cum cereo & vrceolus vacuus: ergo non ſolùm epiſcopus confert ordinis ſacramentum.

¶ 3 Præterea, Illa quæ ordinis ſunt non poſſunt alicui committi, qui non habet ordinem: ſed conferre ordines minores cõmittitur aliquibus, qui nõ ſunt Epiſcopi, ſicut presbyteris Cardinalibus: ergo conferre ordines, non eſt epiſcopalis ordinis.

¶ 4 Præterea, Cuicunque committitur principale, & acceſſorium: ſed ordinis ſacramentum ordinatur ad Euchariſtiam ſicut acceſſorium ad principale: cùm ergo ſacerdos conſecret Euchariſtiam, ipſe etiam poterit ordines conferre.

¶ 6 Præterea, Plus diſtat ſacerdos à diacono, quàm Epiſcopus ab epiſcopo, ſed Epiſcopus poteſt conſecrare Epiſcopum, ergo & ſacerdos poteſt promouere diaconũ.

SED CONTRA, Nobiliori modo applicãtur ad diuinum cultum miniſtri per ordines, quam per vaſa ſacra, ſed conſecratio vaſorum pertinet ad ſolum Epiſcopum: ergo multò fortiùs conſecratio miniſtrorum.

¶ Præterea, Sacramentum ordinis eſt excellentius, quàm cõfirmationis: ſed ſolus epiſcopus confirmat: ergo multo magis confert ordinis ſacramentum.

¶ Præterea, Virgines per benedictionẽ non conſtituũtur in aliquo gradu ſpiritualis poteſtatis, ſicut ordinati conſtituũtur: ſed virgines benedicere eſt ſolius Epiſcopi: ergo multò magis ſolus ipſe poteſt aliquos ordinare.

CONCLVSIO.

Ad Epiſcopos tantùm pertinet omnes ſacros conferre ordines ſicut ad eos etiam ſolos ſpectat confirmare, & virgines conſecrare.

RESPONDEO dicendum, quòd poteſtas epiſcopalis habet ſe ad poteſtatem ordinum inferiorum, ſicut politica quæ conſiectat bonum commune ad inferiores artes & virtutes quæ coniectant aliquod bonum ſpeciale, vt ex dictis patet. Politica autem ponit, vt dicitur in 1. Ethic. legem inferioribus, ſcilicet quis quam debeat exercere & quantum & qualiter: & ideò ad Epiſcopum pertinet in omnibus diuinis myſteriis aliquos collocare: vnde ipſe ſolus confirmat, quia confirmati in quodam officio confitendi fidem conſtituuntur, & ideò ipſe etiam ſolus virgines benedicit, quæ figuram gerunt Eccleſiæ Chriſto deſponſatæ, cuius cura ipſi principaliter committitur: ipſe etiam in miniſtris ordinum ordinandos conſecrat, & vaſa quibus debent vti, eis determinat ſua conſecratione, ſicut & officia ſecularia in ciuitatibus diſtribuuntur ab eo, qui habet excellentiorem poteſtatem, ſicut à Rege.

AD

Ad primvm ergo dicendum, quòd in impoſitione manuum non datur character ſacerdotalis ordinis, vt ex dictis patet, ſed gratia ſecundum quam ad exequendum ordinem ſint idonei: & quia indigent ampliſſima gratia, ideò ſacerdotes manus cum Epiſcopo imponunt eis qui in ſacerdotes promouentur, ſed Diaconis ſolus Epiſcopus.

Ad secvndvm dicendum, quòd quia archidiaconus eſt quaſi princeps miniſterij: ideo omnia quæ ad miniſterium pertinēt, ipſe tradit, ſicut cereum, quo acolytus Diacono ſeruit ante Euangelium, ipſum portando, & vrceum quo ſeruit ſubdiacono, & ſimiliter dat ſubdiacono ea, quibus ſuperioribus ordinibus ſeruit, ſed tamen in illis non cōſiſtit principalis actus ſubdiaconi, ſed in hoc quod cooperatur circa materiam ſacramenti, & ideò characterem accipit in eo quòd datur ei calix ab Epiſcopo: ſed acolytus accipit characterem ex verbis Epiſcopi in hoc quòd accipit prædicta ab Archidiacono, & magis in acceptione vrceoli, quàm candelabri. Vnde non ſequitur quòd archidiaconus ordinem conferat.

Ad tertivm dicendum, quòd Papa qui habet plenitudinem poteſtatis pontificalis, poteſt committere non Epiſcopo ea quæ ad Epiſcopalem dignitatem pertinent, dummodo illa non habeant immediatā relationem ad verum corpus: & ideò ex eius cōmiſſione aliquis ſacerdos ſimplex poteſt conferre minores ordines & confirmare, non autem aliquis non ſacerdos, nec iterum ſacerdos maiores ordines, qui habent immediatā relationem ad corpus Chriſti, ſupra quod conſecrandum Papa non habet maiorem poteſtatem, quàm ſimplex ſacerdos.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis ſacramentum Euchariſtiæ ſit maximum ſacramentum in ſe, tamen non collocat in aliquo officio, ſicut ordinis ſacramentum, & ideò non eſt ſimilis ratio.

Ad qvintvm dicendum, quòd ad communicandum alteri quod quis habet, non exigitur, ſolùm propinquitas, ſed cōpletio poteſtatis, & quia ſacerdos non habet completam poteſtatem in hierarchicis officijs, ſicut Epiſcopus: ideo non ſequitur quòd poſſit Diaconus facere, quamuis ille ordo ſit ſibi propinquus.

Articvlvs II.

Vtrùm hæretici & ab Eccleſia præciſi poſſint ordines conferre.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd hæretici & ab Eccleſia præciſi non poſſint ordines conferre. Maius eſt enim conferre ordines, quàm aliquem abſoluere vel ligare: ſed hæreticus non poteſt abſoluere aut ligare: ergo nec ordines conferre.

¶ 2 Præterea, Sacerdos ab eccleſia ſeparatus conficere poteſt, quia in eo character indebiliter manet, per quē hoc poteſt: ſed Epiſcopus nō accipit aliquē characterē in ſui promotione: ergo non eſt neceſſe quòd epiſcopalis poteſtas remaneat in eo poſt ſeparationem eius ab Eccleſia.

¶ 3 Præterea, In nulla communitate ille qui à ciuitate expellitur, poteſt officia communitatis diſponere: ſed ordines quædam ſunt officia Eccleſiæ: ergo ille qui extra Eccleſiam ponitur non poteſt ordines conferre.

¶ 4 Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex paſſione Chriſti: ſed hæreticus non continuatur paſſioni Chriſti, neque per propriam fidem, cùm ſit infidelis, neq; per fidem Eccleſiæ, cùm ſit ab Eccleſia ſeparatus: ergo non poteſt ſacramentum ordinis conferre.

¶ 5 Præterea, In ordinis collatione exigitur benedictio, ſed hæreticus non poteſt benedicere: quinimò benedictio ſua in maledictionē cōuertitur, vt patet per auctoritates in litera inductas: ergo nō poteſt ordines cōferre.

Sed contra, eſt quòd aliquis Epiſcopus in hæreſim lapſus quando reconciliatur, non iterum reconſecratur: ergo nō amiſit poteſtatem quam habebat ordines conferendi.

¶. 2 Præterea, Maior eſt poteſtas conferendi ordines, quam poteſtas ordinum: ſed poteſtas ordinum non amittitur propter hæreſim vel aliquod huiuſmodi. . ergo nec poteſtas conferendi ordines.

¶ 3 Præterea, Sicut baptizans exhibet tantùm miniſterium exterius, ita & conferens ordines Deo interiùs operante: ſed nulla ratione aliquis ab Eccleſia præciſus amittit baptizandi poteſtatem: ergo nec ordines conferendi.

Conclvsio.

Poſſunt Epiſcopi heretici & ab Eccleſia præciſi ſacros cōferre ordines, ſicut & cætera ſacramenta: ordinati tamen ab illis, nullam ſuſceptorum ordinum executionem ſuſcipiunt nec gratiam.

Respondeo dicendum, ꝙ circa hoc ponuntur in litera quatuor opiniones. Quidam enim dixerunt quòd hæretici quandiu ab Eccleſia tolerantur, habent poteſtatem ordines conferendi, non autem poſtquam fuerunt præciſi, ſimiliter nec degradati, & alij huiuſmodi: & hæc prima opinio. Sed hoc non poteſt eſſe, quia omnis poteſtas quæ datur cum aliqua conſecratione, nullo caſu contingente tolli poteſt: ſicut nec ipſa conſecratio annulari, quia etiam altare vel chriſma ſemel conſecrata perpetuò conſecrata manent. vnde cùm epiſcopalis poteſtas cum quadam cōſecratione detur: oportet quòd perpetuò maneat, quantuncunq; aliquis peccet, vel ab eccleſia præcedatur. Et ideò alij dixerunt, quòd præciſi ab eccleſia, qui in eccleſia epiſcopalem poteſtatem habuerunt, retinent poteſtatem aliquos ordinādi, ſed promoti ab eis hoc non habent: & hæc eſt quarta opinio. Sed hoc non poteſt eſſe, quia ſi illi qui fuerunt in eccleſia promoti, retinent poteſtatem quam acceperunt, patet quòd exequendo ſuā poteſtatem, veram conſecrationem faciunt: & ideò verè tribuunt omnem poteſtatem quæ conſecratione datur, & ſic ordinati ab eis vel promoti habent eandem poteſtatem quam & ipſi. Et ideo alij dixerunt quòd etiam præciſi ab Eccleſia poſſunt ordines conferre & alia ſacramenta, dummodo formam debitam & intentionem ſeruent: & quantū ad primum effectū, qui eſt collatio ſacramenti, & quantùm ad vltimum, qui eſt collatio gratiæ: & hæc eſt ſecunda opinio. Sed hoc etiam non poteſt ſtare, quia ex hoc ipſo quòd aliquis hæretico præciſo ab Eccleſia in ſacramentis communicat, peccat: & ita fictus accedit & gratiam conſequi non poteſt, niſi fortè in baptiſmo in articulo neceſſitatis. Et ideò alij dicunt, quòd vera ſacramenta conferunt, ſed cum eis gratiam non dant, non propter inefficaciam ſacramentorum: ſed propter peccata recipientium ab eis ſacramenta contra prohibitionem Eccleſiæ: & hæc eſt tertia opinio quæ vera eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd effectus abſolutionis non eſt aliud quàm remiſſio peccatorum quæ per gratiam fit: & ideo hæreticus non poteſt abſoluere, ſicut nec gratiam in ſacramentis conferre: & iterum ad abſolutionem requiritur iuriſdictio, quam non habet ab Eccleſia præciſus.

Ad secvndvm dicendum, quòd in promotione ipſius Epiſcopi datur ſibi poteſtas quæ perpetuò manet in eo, quamuis dici non poſſit character: quia per eam non ordinatur homo directè ad Deū, ſed ad corpus Chriſti myſticum: & tamen indelebiliter manet ſicut character, & per conſecrationem datur.

Ad tertivm dicendum, quòd illi qui promouentur ab hæreticis, quamuis accipiant ordinem, non tamen recipiunt executionem, vt licitè poſſint in ſuis ordinibus miniſtrare, ratione illa quam obiectio tangit.

Ad qvartvm dicendum, quòd per fidem Eccleſiæ continuatur paſſioni Chriſti, quia quamuis in ea non ſint ſecundum ſe, ſunt tamen in ea ſecundum formam Eccleſiæ quam ſeruant.

Ad qvintvm dicendum, quòd hoc eſt referendum ad vltimum effectum ſacramentorum, vt tertia opinio dicit.

QVAE-

QVAESTIO XXXIX.

De impedimentis huius ſacramenti, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimentis huius ſacramenti.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum ſexus fœmineus impediat huius ſacramenti ſuſceptionem.

¶ Secundò, vtrum carentia vſus rationis.

¶ Tertiò, vtrum ſeruitus.

¶ Quartò, vtrum homicidium.

¶ Quintò, vtrum illegitima natiuitas.

¶ Sextò, vtrum defectus membrorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſexus fœmineus ordinis ſuſceptionem impediat.

Tho. vbi ſup. q. 2. ar. 1. & 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſexus fœmineus non impediat ordinis ſuſceptionem: quia officium prophetæ eſt maius, quàm officium ſacerdotis. quia propheta eſt medium inter Deum & ſacerdotes, ſicut ſacerdos eſt inter Deum & populum: ſed prophetæ officium aliquando mulieribus eſt conceſſum, vt patet 4. Regum: ergo & ſacerdotij officium eis competere poteſt.

¶ 2 Præterea, Sicut ordo ad quandam eminẽtiam pertinet, ita & prælationis officium & martyrium & religionis ſtatus: ſed prælatio committitur mulieribus in nouo Teſtamento, vt patet de Abbatiſſis: & in veteri, vt patet de Delbora quæ iudicauit Iſraël, & Iudith. 4. Competit etiam eis martyrium & religionis ſtatus: ergo & ordo eccleſiæ.

¶ 3 Præterea, Ordinum poteſtas in anima fundatur: ſed ſexus non eſt in anima: ergo diuerſitas ſexus non facit diſtinctionem in receptione ordinum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. Timot. 2. Mulierem in eccleſia docere non permitto, nec dominari in virum.

¶ Præterea, In ordinandis præexigitur corona quamuis non de neceſſitate ſacramenti: ſed corona & tonſura non competunt mulieribus, vt patet 1. ad Corinth. 11. ergo nec ordinum ſuſceptio.

CONCLVSIO.

Mulieres, cùm ſtatum ſubiectionis habeant, ſacramentum ordinis nequaquam ſuſcipere poſſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd quædam requiruntur in recipiente ſacramentum quaſi de neceſſitate ſacramenti quæ ſi deſunt, non poteſt aliquis ſuſcipere neq; ſacramentum neque rem ſacramenti: quędam verò requiruntur non de neceſſitate ſacramenti, ſed de neceſſitate præcepti propter congruitatem ad ſacramentum: & ſine talibus aliquis ſuſcipit ſacramentum, non rem ſacramenti. Dicendum ergo quòd ſexus virilis requiritur ad ſuſceptionem ordinum, non ſolum ſecundo modo, ſed etiam primo. vnde & ſi mulieri exhibeantur omnia quæ in ordinibus fiunt, ordinem non ſuſcipit: quia cùm ſacramentum ſit ſignũ in his quæ in ſacramento aguntur, requiritur non ſolum res, ſed ſignum rei, ſicut dictum eſt: quia in extrema vnctione exigitur quòd ſit infirmus, vt ſignificetur curatione indigens: cùm igitur in ſexu fœmineo non poſſit ſignificari aliqua eminentia gradus, quia mulier ſtatum ſubiectionis habet: ideo non poteſt ordinis ſacramentum ſuſcipere. Quidam autem dixerunt, quòd ſexus virilis eſt de neceſſitate pręcepti, ſed non de neceſſitate ſacramenti: quia etiam in decretis fit mẽtio de diaconiſſa & presbytera: ſed diaconiſſa dicitur quæ in aliquo actu diaconi participat, ſicut quę legit homilias in eccleſia: presbytera autem dicitur vidua, quia presbyter idem eſt quod ſenior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prophetia non eſt ſacramentum, ſed Dei donum: vnde ibi non exigitur ſignificatio ſed ſolùm res, & quia ſecundum rem in his quæ ſunt animæ, mulier non differt à viro, cùm quandoque mulier inueniatur melior quantum ad animam viris multis: ideo donum prophetiæ & alia huiuſmodi poteſt recipere, ſed non ordinis ſacramentum.

Et per hoc patet ſolutio AD SECVNDVM ET TERTIVM. De Abbatiſſis tamen dicitur quod non habent prælationem ordinariam, ſed quaſi ex commiſſione, propter periculũ cohabitationis virorum ad mulieres. Delbora autem in tẽporalibus præfuit non in ſacerdotalibus, ſicut & nunc poſſunt mulieres tẽporaliter dominari.

ARTICVLVS II.

Vtrum pueri & carentes vſu rationis, ordines poſſint ſuſcipere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd pueri, & qui carent vſu rationis, non poſſint ordines ſuſcipere: quia (vt in litera dicitur) ſacri canones in ſuſcipientibus ordines certum & determinatum tempus ſtatuerunt ætatis: ſed hoc non eſt, ſi pueri recipere poſſent ordinis ſacramentum. ergo &c.

¶ 2 Pręterea, Ordinis ſacramentum eſt dignius, quàm matrimonium: ſed pueri & alij carentes vſu rationis, non poſſunt contrahere matrimonium: ergo nec ordines ſuſcipere.

¶ 3 Præterea, Cuius eſt potentia, eius eſt actus, ſecundum Philoſophum in lib. de Somno & vigil. ſed actus ordinis requirit vſum rationis: ergo & ordinum poteſtas.

SED CONTRA, Ille qui eſt ante annos diſcretionis promotus ad ordines, ſine iteratione ipſorum quandoque ei conceditur miniſtrare, vt patet extra, de cle. per ſaltum promo. hoc autem non eſſet ſi ordinem non ſuſcepiſſet: ergo puer poteſt ordines ſuſcipere.

¶ Præterea, Alia ſacramenta, in quibus character imprimitur, poſſunt pueri ſuſcipere, vt baptiſmum & confirmationem: ergo pari ratione & ordines.

CONCLVSIO.

Pueri carentes rationis vſu non niſi ex eccleſiæ ſtatuto impediuntur ne ſacros ſuſcipiant ordines, quos tamen ſuſcipiunt ex vi ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quòd per pueritiam & alios defectus quibus tollitur vſus rationis, præſtatur impedimentum actui & ideo omnia illa ſacramenta quæ actum requirunt ſuſcipientis ſacramentum, talibus non competunt, ſicut pœnitentia, matrimonium & huiuſmodi: ſed quia poteſtates infuſæ ſunt priores actibus ſicut & naturales, quamuis acquiſitæ ſunt poſteriores, remoto autem poſteriori non tollitur prius; ideo omnia ſacramẽta in quibus non requiritur actus ſuſcipientis de neceſſitate ſacramenti, ſed poteſtas aliqua ſpiritualis diuinitus datur, poſſunt pueri ſuſcipere, & alij qui vſu rationis carent. Hac tamen diſtinctione habita, quòd in maioribus ordinibus requiritur diſcretionis tempus de honeſtate propter dignitatem præcepti, non propter neceſſitatem ſacramenti. Vnde aliqui ſi neceſſitas adſit & ſpes profectus, ad minores ordines poſſunt ante annos diſcretionis promoueri ſine peccato, & ſuſcipiunt ordinem: quia quã uis tunc non ſint idonei ad officia quę eis committuntur, tamen per aſſuefactionem idonei reddẽtur: ſed ad maiores ordines requiritur vſus rationis, & de honeſtate & neceſſitate præcepti, propter votum continentiæ, quod habent annexum, & quia etiam eis ſacramenta tractanda committuntur ſed ad epiſcopatum, vbi etiam in corpus myſticum accipitur poteſtas, requiritur actus ſuſcipientis curam animarum paſtoralem: & ideo eſt etiam de neceſſitate conſecrationis epiſcopalis, quod vſum rationis habeat. Quidam autem dicunt quòd ad omnes ordines requiritur vſus rationis de neceſſitate ſacramenti, ſed eorum dictum ratione vel auctoritate non confirmatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omne quod eſt de neceſſitate præcepti, eſt de neceſſitate ſacramenti, vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd matrimonium cauſat conſenſus, qui ſine vſu rationis eſſe non poteſt: ſed in receptione ordinis non requiritur aliquis actus ex parte recipientis, quod patet ex hoc, quòd nullus actus ex parte eorum exprimitur in eorum conſecratione: & ideò nõ eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendum, quod eiuſdem eſt actus & potentia, ſed tamen aliquando potentia præcedit, ſicut liberum arbitrium vſum ſuum, & ſic eſt in propoſito.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſeruitus impediat aliquem à ſuſceptione ordinis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſeruitus non impediat aliquem à ſuſceptione ordinum. Subiectio enim corporalis non repugnat prælationi ſpirituali. ſed in ſeruo eſt ſubiectio corporalis: ergo non impeditur quin poſſit ſuſcipere prælationem ſpiritualem, quæ in ordine datur.

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt occaſio humilitatis, non debet impedire ſuſceptionem alicuius ſacramẽti, ſed ſeruitus eſt huiuſmodi. Vnde Apoſtolus conſuluit, quòd ſi aliquis poſſit, magis vtatur ſeruitute. 1. Cor. 7. ergo non debet impedire à promotione ordinis.

¶ 3 Præterea, Magis eſt turpe clericum in ſeruum vendi, quàm ſeruum in clericum promoueri: ſed licitè clericus in ſeruum vendi poteſt, quia Epiſcopus Nolanus, ſcilicet Paulinus ſeipſum in ſeruum vendidit, vt in Dialogo legitur. ergo multò fortiùs poteſt ſeruus in clericum promoueri.

SED CONTRA, Videtur quòd impediat quantum ad neceſſitatem ſacramenti. Quia mulier non poteſt ſuſcipere ſacramentum ratione ſubiectionis: ſed maior ſubiectio eſt in ſeruo, quia mulier non datur viro in ancillã, propter quod non eſt de pedibus ſumpta. ergo & ſeruus ſacramentum non poteſt ſuſcipere.

¶ Præterea, Aliquis ex quo ſuſcipit ordinem, tenetur in ordine miniſtrare, ſed non poteſt ſimul miniſtrare domino ſuo carnali & in ſpirituali miniſterio: ergo videtur quòd non poſſit ordinem ſuſcipere, quia dominus debet ſeruari indemnis.

CONCLVSIO.

Serui non poſſunt ad ſacros promoueri ordines, quos tamen ſuſcipiunt ſi eis adſcriantur.

RESPONDEO dicendum, quòd in ſuſceptione ordinis mancipatur homo diuinis officiis: & quia nullus poteſt dare quod ſuum non eſt: ideo ſeruus qui non habet poteſtatem ſui, non poteſt ad ordines promoueri; ſi tamen promouetur, ordinem ſuſcipit. Quia libertas non eſt de ſacramenti neceſſitate, ſed de neceſſitate præcepti, cùm nõ impediat poteſtatem, ſed actum tantùm: & ſimilis ratio eſt de omnibus qui ſunt aliis obligati, vt ratiociniis detenti, & huiuſmodi perſonæ:

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in ſuſceptione ſpiritualis poteſtatis eſt aliquis obligans ad aliqua etiam corporaliter agenda: & ideo per corporalem ſubiectionem impeditur.

AD SECVNDVM dicendum, quod ex multis aliis quæ non præſtant impedimentum executioni ordinum, poteſt aliquis occaſionem humilitatis accipere, & ideo ratio non ſequitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd beatus Paulinus ex abundantia charitatis ſpiritu Dei ductus hoc fecit: quod rei euentus probauit: quia per eius ſeruitutem multi de grege ſuo ſunt de ſeruitute liberati: & ideò non eſt ad cõſequentiam trahendum, quia vbi ſpiritus domini, ibi libertas 2. Cor. 3.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſigna ſacramentalia ex naturali ſimilitudine repræſentant, mulier autem habet ſubiectionem à natura, ſed non ſeruus: & ideò non eſt ſimile.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſi eſt promotus ſciente domino, & non reclamante, ex hoc ipſo efficitur ingenuus: ſi autem eo neſciente Epiſcopus & ille qui præſentauit, tenentur domino in duplum, quàm ſit pretium ſerui, ſi ſciuerunt ipſum eſſe ſeruũ, aliàs ſi ſeruus habeat peculium, debet ſeipſum redimere, alioquin reduceretur in ſeruitutem domini ſui, non obſtante quòd ordinem exequi non poteſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum propter homicidium aliquis debeat ab ordinibus prohiberi.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd propter homicidium aliquis non debeat prohiberi à ſacris ordinibus. Quia ordines noſtri ſumpſerunt initium à Leuitarum officio, vt in præcedenti diſtinctione dictum eſt: ſed Leuitæ conſecrauerunt manus ſuas in ſanguinis effuſione fratrum ſuorum, vt patet Exo. 32. ergo & in nouo Teſtamento non deberent aliqui ab aſſumptione ordinũ prohiberi propter ſanguinis effuſionem.

¶ 2 Præterea, Propter actum virtutis nullus debet impediri ab aliquo ſacramento: ſed aliquando ſanguis effunditur per iuſtitiam ſicut à iudice, & peccaret habens officium, ſi non effunderet, ergo non impeditur propter hoc à ſacramenti ſuſceptione.

¶ 3 Præterea, Pœna non debetur niſi culpæ: ſed aliquis ſine culpa quandoque homicidium cõmittit, ſicut ſe defendendo vel etiam caſualiter: ergo non debet incurrere irregularitatis pœnam.

SED CONTRA hoc ſunt plura Canonum ſtatuta & Eccleſiæ conſuetudo.

CONCLVSIO.

Homicidæ à ſacris arcentur ordinibus ex Eccleſiæ præcepto, non autem neceſſitate aliqua ſacramenti.

RESPONDEO dicendum, quòd omnes ordines referuntur ad Euchariſtiæ ſacramentum, quod eſt ſacramentum pacis nobis factæ per effuſionẽ ſanguinis Chriſti: & quia homicidium maxime contrariatur paci: & homicida magis conformatur occidentibus, quã ipſi Chriſto occiſo, cui omnes prædicti miniſtri debent conformari: ideo de neceſſitate præcepti eſt, quòd non ſit homicida qui ad ordines promouetur, quamuis non ſit de neceſſitate ſacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vetus lex inferebat pœnam ſanguinis, non autem noua lex: & ideo non eſt ſimile de miniſtris veteris, & nouæ legis; quæ eſt iugum ſuaue & onus leue.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd irregularitas non incurritur propter peccatum tantùm, ſed principaliter propter ineptitudinem perſonæ ad ſacramentum Euchariſtiæ miniſtrandum: & ideo iudex & omnes qui in cauſa ſanguinis ei participant, ſunt irregulares, propter hoc quòd effuſio ſanguinis non decet miniſtros dicti ſacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quòd nullus facit niſi illud cuius eſt cauſa, quod eſt voluntarium in homine: & ideo ille qui ignorans hominem occidit homicidio caſuali, non dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit: niſi operam dederit illicitæ rei; vel niſi omiſerit debitam diligentiam: quia iam quoddam efficitur voluntariũ: nec hoc eſt propter hoc quòd culpa careat, quia etiã ſine culpa incurritur irregularitas: & ideò etiam ille qui ſe defendendo in aliquo caſu non peccat, homicidium committendo, nihilominus irregularis eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrum illegitimè nati debeant ab ordinibus ſuſcipiendis impediri.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd illegitimè nati non debeant impediri à ſumptione ordinum, quia filius non debet portare iniquitatem patris: portaret autem ſi propter hoc impediretur ab ordinibus ſuſcipiendis: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Magis impeditur aliquis propter defectum proprium, quàm alienum: ſed à ſuſceptione ordinum

num propter illicitum concubitum ſuũ non ſemper aliquis impeditur: ergo nec propter illicitum concubitum patris ſui.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Deutero. 23. Non ingredietur mamzer (hoc eſt de ſcorto natus) Eccleſiam Dei, vſque in quartam generationem: ergo multò minus debet promoueri ad ordines.

CONCLVSIO.

Illegitimè nati impediuntur à ſuſcipiendis ordinibus, præcepti potius, quàm ſacramenti neceſſitate.

RESPONDEO dicendum, quòd ordinati in quadã dignitate pro alijs conſtituuntur: ideo ex quadam honeſtate requiritur in eis claritas quædam non de neceſſitate ſacramenti, ſed de neceſſitate præcepti, vt ſcilicet ſint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publicè pœnitentes: & quia obſcuratur hominis claritas ex vitioſa origine, ideo etiam ex illegitimo toro nati à ſuſceptione ordinum repelluntur, niſi cum eis diſpenſetur: & tantò eſt difficilior eorũ diſpẽſatio, quantò eorũ origo eſt turpior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod irregularitas non eſt pœna iniquitati debita: & ideo patet quòd illegitimè nati non portant iniquitatem patris, ex hoc quod irregulares ſunt.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ea quæ per actũ proprium committuntur, poſſunt per pœnitentiam ad actum contrariũ aboleri, non autẽ ea quæ ex natura ſunt: & ideo nõ eſt ſimile de vitioſo actu & de vitioſa origine.

ARTICVLVS VI.

Vtrum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd propter defectum membrorum non debeat aliquis impediri, quia afflictio non debet addi afflicto: ergo non debet priuari ordinis gradu propter pœnã corporalis defectus.

¶ 2 Præterea, Plus exigitur ad actum ordinis integritas diſcretionis, quàm integritas corporis: ſed aliqui poſſunt promoueri ante annos diſcretionis: ergo & cum corporis defectu.

SED CONTRA, Tales prohibebantur à miniſterio veteris legis: ergo multò fortiùs debent in noua prohiberi. De bigamia verò dicetur in tractatu de matrimonio.

CONCLVSIO.

Mutilati aliquo membro notabilis infamia, vel quod ordinis executionem impediat, arcentur à ſacris ordinibus.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ex dictis patet) aliquis efficitur ineptus ad ſuſceptionem ordinum, vel propter impedimentum actus, vel propter impedimentum claritatis perſonæ: & ideò patiẽtes defectum in membris, impediuntur à ſuſceptione ordinis, ſi ſit talis defectus qui maculam notabilem inferat, per quem obſcuretur perſonæ claritas, vt abſciſſio naſi, vel periculum in executione facere poſſit, alias non impeditur. Hæc autem integritas exigitur de neceſſitate præcepti. Et per hęc patet ſolutio ad obiecta.

QVÆSTIO XL.

De his quæ annexa ſunt ſacramento ordinis, in ſeptem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de his quæ ſunt annexa ſacramento ordinis.

¶ Et circa hoc quæruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrum ordinati debeant habere coronæ raſuram & tonſuram.

¶ Secundò, vtrum corona ſit ordo.

¶ Tertiò, vtrum per acceptionem coronæ aliquis abrenunciet temporalibus bonis.

¶ Quartò, vtrùm ſupra ſacerdotalem debet eſſe poteſtas epiſcopalis.

¶ Quintò, vtrum epiſcopatus ſit ordo.

¶ Sextò, vtrum ſupra Epiſcopos poſſit eſſe aliqua poteſtas ſuperior.

¶ Septimò, vtrum veſtes miniſtrorum conuenienter ſint inſtitutæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum ordinati debeant tonſuram deferre. Tho. 4. di. 24 q. 3. ar. 1. 2, et 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ordinati non debeãt coronæ raſurã habere. Quia Dominus cõminatur captiuitatem & diſperſionem his qui ſic attondentur, vt patet Deuter. 33. de captiuitate inimicorum denudati capitis Hiere. 49. Diſpergam in omnem ventum eos qui attonſi ſunt in comam, ſed miniſtris Chriſti non debetur captiuitas, ſed libertas: ergo coronæ raſura & tonſura eis non competit.

¶ 2 Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ: ſed figura coronæ præceſſit in veteri lege in tonſura Nazaręorũ, ſicut in litera dicitur: ergo cùm Nazaręi non eſſent ordinati ad miniſterium diuinum, videtur quòd miniſtris eccleſiæ non debeatur tonſura vel raſura coronæ: & hoc etiam videtur per hoc, quòd cõuerſi, qui non ſunt miniſtri eccleſiæ, tondentur in religionibus.

¶ 3 Prꝫterea, Per capillos ſuperflua ſignantur, quia capilli ex ſuperfluis generantur: ſed miniſtri altaris omnem ſuperfluitatem à ſe debent expellere: ergo totaliter debent caput radere & non in modum coronæ.

SED CONTRA, Quia ſecundum Gregor. ſeruire Deo regnare eſt: ſed corona eſt ſignũ regni: ergo illis qui ad diuinum miniſterium applicantur, corona competit.

¶ Prꝫterea, Capilli in velamẽ dati ſunt, vt patet 1. Cor. 11. ſed miniſtri altaris debent habere mentem reuelatam: ergo competit eis raſura coronæ.

CONCLVSIO.

Conueniens eſt, vt qui ſacros ſuſcipiunt ordines, tonſuram, ſeu clericam deferant.

RESPONDEO dicendum, quòd eis qui ad diuina miniſteria applicantur, competit raſura & tonſura in modum coronæ ratione figuræ, quia corona eſt ſignũ regni & perfectionis, cùm ſit circularis. Illi autem qui diuinis miniſteriis applicantur, adipiſcuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtute eſſe debent: competit etiam ratione ſubtractionis capillorum, & ex parte ſuperiori per raſuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus à contemplatione diuinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonſuram, ne eorum ſenſus temporalibus obuoluantur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Dominus cõminatur illis qui hoc ad cultum dæmonum faciebant.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ea quæ fiebant in veteri teſtamento, imperfectè repræſentant ea quę ſunt in nouo, & ideo ea quæ pertinent ad miniſtros noui Teſtamenti non ſolùm ſignificabantur per officia Leuitarũ, ſed etiam per omnes illos qui aliquam perfectionẽ profitebantur. Nazaræi autem profitebantur perfectionem quandam in depoſitione comę, ſignificantes temporaliũ contemptum, quamuis non in modum coronæ deponerent: ſed omnino totum, quia nõdum erat tempus regalis & perfecti ſacerdotij. Et ſimiliter etiam conuerſi tondentur propter renunciationem temporalium, ſed nõ raduntur, quia non occupantur diuinis miniſteriis, in quibus diuina oporteat eos mente contemplari.

AD TERTIVM dicendũ, quòd non ſolùm debet ſignificari temporalium abiectio, ſed etiã regalis dignitas in forma coronæ. Et ideo non debet totaliter coma tolli, & etiam ne indecens videatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum corona ſit ordo.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd corona ſit ordo. Quia in actibus Eccleſiæ ſpiritualia corporalibus reſpondent: ſed corona eſt quoddam corporale ſignum quod Eccleſia adhibet. Ergo videtur quod ſignatum interius ei reſpondeat, & ita in coro-

coronatione imprimitur character, & erit ordo.

¶ 2 Præterea, Sicut ab Epiſcopo ſolum datur cõfirmatio, & alij ordines, ita & corona: ſed in confirmatione & alijs ordinibus imprimitur character: ergo & in corona: & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Ordo importat quendam dignitatis gradum, ſed clericus hoc ipſo quòd clericus eſt, in gradu ſupra populum conſtituitur; ergo corona per quam efficitur clericus aliquis, eſt ordo.

SED CONTRA, Nullus ordo datur, niſi in Miſſæ celebratione, ſed corona datur etiam abſque officio Miſſæ: ergo non eſt ordo.

¶ Præterea, In collatione cuiuſlibet ordinis fit mentio de aliqua poteſtate data, non autem in collatione coronæ; ergo non eſt ordo.

CONCLVSIO.

Corona non eſt ordo, ſed ad ipſum potius ordinatur.

RESPONDEO dicendum, quòd miniſtri Eccleſię à populo ſeparantur ad vacandum diuino cultui: in cultu autẽ diuino quædã ſunt quæ per potentias determinatas ſunt exercenda, & ad hoc datur ſpiritualis poteſtas ordinis: quædam autẽ ſunt quæ cõmuniter à toto miniſtrorũ collegio fiunt, ſicut dicere diuinas laudes, & ad hoc non exigitur aliqua poteſtas ordinis, ſed ſolum deputatio ad tale officium, & ad hoc fit per coronam: & ideo non eſt ordo, ſed præambulum ad ordinem.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd corona habet vlterius aliquod ſpirituale quod ei reſpondet, ſicut ſignatum ſigno: ſed hæc non eſt aliqua ſpiritualis poteſtas: & ideò in corona non imprimitur character, nec eſt ordo.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd quamuis per coronã nõ imprimatur character, tamẽ deputatur homo ad diuinũ cultũ: & ideo talis deputatio debet fieri per ſummũ miniſtrorũ, ſcilicet per Epiſcopũ, qui etiã veſtes benedicit, & vaſa omnia quæ ad diuinum cultum applicantur.

AD TERTIVM dicendum, quòd aliquis clericus, eſt in altiori ſtatu, quàm laicus; non tamen habet ampliorem poteſtatis gradum, qui ad ordinem requiritur.

ARTICVLVS III.

Vtrum per receptionem coronæ renuntietur temporalibus bonis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd per acceptionẽ coronæ aliquis renuntiet tẽporalibus bonis. Ipſi enim dicunt, cũ coronantur: Dominus pars hæreditatis meæ: ſed ſicut dicit Hierony. Dominus in his temporalibus fieri dedignatur pars: ergo abrenuntiant temporalibus.

¶ 2 Præterea, Iuſtitia miniſtrorum noui Teſtamenti debet abundare ſuper miniſtros veteris Teſtamenti, vt patet Matth. 5. ſed miniſtri veteris Teſtamenti, ſcilicet Leuitæ, non acceperunt partem hæreditatis cum fratribus ſuis: ergo nec miniſtri noui Teſtamenti habere debent.

¶ 3 Præterea, Hug. dicit, quòd poſtquam aliquis eſt factus clericus, debet deinceps ſtipendijs Eccleſiæ ſuſtentari: ſed hoc non eſſet, ſi patrimonium ſuum retineret: ergo videtur quòd abrenuntiet in hoc, quòd clericus fit.

SED CONTRA eſt, quòd Hieremias fuit de ordine ſacerdotali, vt patet Hiere. 1. ſed ipſe habuit poſſeſſionem hæreditatis, vt patet Hiere. 2. ergo clerici poſſunt habere patrimonialia bona.

¶ Præterea, Si hoc non poſſent, non videretur tunc differentia inter religioſos & clericos ſeculares.

CONCLVSIO.

Clerici ſuſcipientes coronam, non renuntiant patrimonio, & alijs temporalibus rebus.

RESPONDEO dicẽdum, quòd clerici in hoc quòd coronam accipiunt, non renuntiant patrimonio nec alijs rebus temporalibus, quia terrenorum poſſeſſio non contrariatur diuino cultui, ad quem clerici deputantur, ſed nimia eorum ſolitudo. Quia, vt dicit Gregor. affectus in crimine eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus dedignatur pars fieri eorum qui res mundi ita poſſident, vt ex æquo cum alijs diligatur: ita ſcilicet quòd aliquis ponat finem ſuum in Deo, & in rebus mundi: non tamen dedignatur fieri pars eorum qui res mundi ita poſſident, quòd per eas à cultu diuino non retrahuntur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Leuitæ in veteri Teſtamẽto habebant ius in hæreditate paterna, ſed ideo non acceperunt partem cum aliis tribubus, quia erãt per omnes tribus diſpergendi, & fieri non potuiſſet ſi vnam determinatam partem cœpiſſent, ſicut aliæ tribus.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſi ſint indigentes clerici & ad ſacros ordines promoti, Epiſcopus qui eos promouit, tenetur eis prouidere, alias eis nõ tenetur: ipſi autem ex ordine ſuſcepto tenentur Eccleſię miniſtrare. Verbum autem Hug. intelligitur de illis qui non habent vnde ſuſtenentur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſupra ſacerdotalem ordinem debeat eſſe poteſtas Epiſcopalis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſupra ſacerdotalem ordinem non debet eſſe aliqua poteſtas Epiſcopalis. Sicut enim in litera dicitur: Ordo ſacerdotalis ab Aaron ſumpſit exordium, ſed in veteri lege nullus erat ſupra Aaron: ergo nec in noua lege debet aliqua poteſtas eſſe ſupra ſacerdotalem.

¶ 2 Pręterea, Poteſtas ordinatur ſecundum actus: ſed nullus actus ſacerdotalis poteſt eſſe maior, quàm conſecrare corpus Chriſti: ad hoc eſt enim poteſtas ſacerdotalis: ergo ſupra ſacerdotalem poteſtatem non debet eſſe Epiſcopalis.

¶ 3 Præterea, Sacerdos in offerendo gerit figurã Chriſti in Eccleſia, qui ſe patri pro nobis obtulit: ſed in Eccleſia nullus eſt maior Chriſto, quia ipſe eſt caput Eccleſiæ: ergo vt prius.

SED CONTRA, Poteſtas tantò eſt altior, quantò ad plura ſe extendit: ſed poteſtas ſacerdotalis (vt Dionyſi. dicit) extendit ſe ad purgandum & illuminandum tantùm; Epiſcopalis autem ad hoc, & ad perficiendum: ergo ſupra ſacerdotalem poteſtatem debet eſſe Epiſcopalis.

¶ Præterea, Diuina miniſteria debent eſſe magis ordinata, quàm humana, ſed humanorum officiorum ordo exigit, vt in quolibet officio præponatur vnus qui ſit princeps illius officij, ſicut pręponitur militibus dux: ſic ſacerdotibus debet aliquis præponi qui ſit ſacerdotũ princeps: & hic eſt Epiſcopus: ergo Epiſcopalis poteſtas debet eſſe ſupra ſacerdotalem.

CONCLVSIO.

Oportuit in Eccleſia ſupra ſacerdotalem ordinem, Epiſcopi poteſtatem eſſe, à qua ſacerdos iuriſdictionem ſuſciperet.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacerdos habet duos actus: principalem, ſcilicet conſecrare corpus Chriſti: & ſecundarium, ſcilicet præparare populum ad ſuſceptionem huius ſacramenti, vt prius dictum eſt. Quantũ autem ad primum actum poteſtas ſacerdotis non dependet ab aliqua ſuperiori poteſtate niſi diuina: ſed quantum ad ſecundum dependet ab aliqua ſuperiori poteſtate, ſcilicet humana. Omnis enim poteſtas quæ non habet exire in actum, niſi præſuppoſitis quibuſdam ordinationibus, dependet ab illa poteſtate quæ illas ordinationes facit: ſacerdos autem non poteſt abſoluere & ligare niſi præſuppoſita iuriſdictione, qua ſibi ſubdantur illi quos abſoluit. Poteſtatem conſecrare quamlibet materiam à Chriſto determinatam, nec aliud requiritur quantum eſt de neceſſitate ſacramenti: quamuis ex quadam congruitate præſupponatur actus epiſcopalis in conſecratione altaris vel veſtium & huiuſmodi: & ita patet quod oportet eſſe ſupra ſacerdotalem poteſtatem epiſcopalis quantùm ad actum ſecundarium ſacerdotis, non quantùm ad primum.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aaron ſacerdos fuit & pontifex, id eſt ſacerdotum princeps: ſumpſit ergo ſacerdotalis poteſtas ab ipſo exordium inquantum fuit ſacerdos ſacrificia offerens: quod etiam minoribus ſacerdotibus licebat: ſed non ab eo, inquantum fuit pontifex, per quam poteſtatem poterat aliqua facere, vt ingredi ſemel in anno Sancta ſanctorum, quod aliis non licebat.

AD SECVNDVM dicendum, quod quantum ad illum actum non eſt aliqua poteſtas ſuperior, ſed quantum ad alium, vt dictum eſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut omnium rerum naturalium perfectiones præexiſtunt exemplariter in Deo, ita Chriſtus fuit exemplar omnium officiorum eccleſiaſticorum: vnde vnuſquiſque miniſter Eccleſiæ, quãtum ad aliquid gerit typum Chriſti, vt ex litera patet, & tamen ille eſt ſuperior qui ſecundum maiorem perfectionem Chriſtum repræſentat: ſacerdos autem repræſentat Chriſtum in hoc quòd per ſeipſum aliquod miniſterium impleuit, ſed Epiſcopus in hoc quòd alios miniſtros inſtituit & Eccleſiam fundauit. Vnde ad Epiſcopum pertinet mancipare aliquid diuinis officiis, quaſi cultum diuinum ad ſimilitudinem Chriſti ſtatuens: & propter hoc Epiſcopus etiam ſpecialiter ſponſus dicitur Eccleſiæ, ſicut & Chriſtus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Epiſcopatus ſit ordo.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd Epiſcopatus ſit ordo. Primò, per hoc quòd Dionyſ. aſſignat hos tres ordines eccleſiaſticæ hierarchiæ, Epiſcopum, ſacerdotem & miniſtrum. In litera etiam dicitur quòd eſt ordo Epiſcoporum quadripartitus.

¶ 2 Præterea, Ordo nihil aliud eſt quàm quidam poteſtatis gradus in ſpiritualibus diſpenſandis, ſed Epiſcopi poſſunt diſpenſare aliqua ſacramenta, quę non poſſunt ſacerdotes, ſicut confirmationem & ordinem: ergo epiſcopatus eſt ordo.

¶ 3 Præterea, In Eccleſia non eſt aliqua ſpiritualis poteſtas niſi ordinis vel iuriſdictionis: ſed ea quæ pertinent ad ſpiritualem poteſtatem, non ſunt iuriſdictionis, aliàs poſſent committi non Epiſcopo, quod falſum eſt, ergo ſunt poteſtatis ordinis: ergo Epiſcopus habet aliquem ordinem, quem non habet ſacerdos ſimplex, & ſic epiſcopatus eſt ordo.

SED CONTRA eſt, quòd vnus ordo non depẽdet à pręcedenti quantum ad neceſſitatem ſacramenti: ſed epiſcopalis poteſtas depẽdet à ſacerdotali, quia nullus poteſt recipere epiſcopalem poteſtatem, niſi prius habeat ſacerdotalem: ergo epiſcopatus non eſt ordo.

¶ Pręterea, Maiores ordines non cõferuntur niſi in ſabbatis, ſed epiſcopalis poteſtas traditur in dominicis: ergo non eſt ordo.

CONCLVSIO.

Epiſcopatus non eſt ordo, niſi ſecundum quòd ordo officium quoddam eſt ad ſacras actiones.

RESPONDEO dicendum, quòd ordo poteſt accipi dupliciter. Vno modo ſecundum quòd eſt ſacramentum: & ſic vt priùs dictum eſt, ordinatur omnis ordo ad Euchariſtiæ ſacramẽtum: vnde cùm Epiſcopus non habeat poteſtatem ſuperiorem ſacerdote, quantum ad hoc epiſcopatus non erit ordo. Alio modo poteſt conſiderari ordo, ſecundum quòd eſt officium quoddam reſpectu quarundam actionum ſacrarũ: & ſic cùm Epiſcopus habeat poteſtatem in actionibus hierarchicis reſpectu corporis myſtici ſupra ſacerdotem, epiſcopatus erit ordo, & ſecundum hoc loquuntur autoritates inductæ.

Vnde patet ſolutio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ordo prout eſt eſt ſacramẽtum imprimens characterem, ordinatur ſpecialiter ad ſacramentum Euchariſtię, in quo ipſe Chriſtus continetur, quia per characterem ipſi Chriſto configuramur: & ideò licet detur aliqua poteſtas ſpiritualis Epiſcopo in ſui promotione reſpectu aliquorum ſacramentorum, non tamen illa poteſtas habet rationem characteris, & propter hoc epiſcopatus non eſt ordo, ſecundum quod ordo eſt ſacramentum quoddam.

AD TERTIVM dicendum, quòd poteſtas epiſcopalis non eſt tantum iuriſdictionis, ſed etiam ordinis, vt ex dictis patet, ſecundũ quòd ordo cõmuniter accipitur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſupra Epiſcopos poſſit eſſe aliquis ſuperior in Eccleſia.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſupra Epiſcopos non poſſit eſſe aliquis ſuperior in Eccleſia. Quia omnes Epiſcopi ſunt Apoſtolorum ſucceſſores: ſed poteſtas quæ eſt data vni Apoſtolorum, ſcilicet Petro, Mat. 16. eſt data omnibus Apoſtolis Ioã. 20. ergo Epiſcopi ſunt pares, & vnus nõ eſt ſupra aliũ.

¶ 2 Pręterea, Ritus Eccleſiæ magis debet eſſe conformis ritui Iudæorum, quàm ritui Gentilium: ſed diſtinctio epiſcopalis dignitatis, & ordinatio vnius ſuper alium, vt in litera dicitur, eſt à Gentilibus introducta. In veteri autem lege non erat: ergo nec in Eccleſia Epiſcopus vnus ſuper alium eſſe debet.

¶ 2 Præterea, Superior poteſtas non poteſt cõferri per inferiorem, neque æqualis ſuper æqualem: quia ſine vlla cõtradictione quod minus eſt, à maiori benedicitur. Heb. 7. vnde etiam ſacerdos non promouet Epiſcopum neque ſacerdotem, ſed Epiſcopus ſacerdotem: ſed Epiſcopus poteſt quemlibet Epiſcopum promouere, quia etiam Hoſtienſis Epiſcopus conſecrat Papam: ergo Epiſcopalis dignitas in omnibus eſt æqualis: & ſic vnus Epiſcopus non debet alij ſubeſſe, vt in litera dicitur.

SED CONTRA eſt, quod legitur in concilio Conſtantinopolitano: Veneramur ſecundum Scripturas & ſecundum Canonum ſtatuta & definitiones, ſanctiſſimum antiquæ Romæ Epiſcopum primum eſſe & maximum Epiſcoporum, & poſt ipſum Conſtantinopolitanum Epiſcopum. ergo vnus Epiſcopus eſt ſuper alium.

¶ Præterea, Beatus Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus dicit: vt membra maneamus in capite noſtro apoſtolico throno Romanorum pontificum, à quo noſtrum eſt quęrere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipſum venerantes, ipſum rogantes pro omnibus: quoniam ipſius ſolius eſt reprehendere, corripere, ſtatuere, diſponere, ſoluere, & ligare, loco illius qui ipſum ædificauit: & nulli alij quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipſi Domino Ieſu Chriſto obediunt: ergo Epiſcopi aliqui ſubſunt etiam de iure diuino.

CONCLVSIO.

Supra Epiſcopos in Eccleſia eſt ſuperior ſummi Pontificis & Papæ poteſtas, quanquam Epiſcopi omnes æquales ſint, quo ad ea, quæ ad Epiſcopalem ordinem ſpectant.

RESPONDEO dicendum, quòd vbicumque ſunt multa ordinata in vnum, oportet eſſe aliquid vniuerſale ſuper particularia regimina: quia in omnibus virtutibus & actibus, vt dicitur in 1. Ethi. eſt ordo ſecundum ordinem finium, bonum autem commune eſt diuinius quam bonum ſpeciale. & ideo ſupra poteſtatem regitiuam, quæ coniectat bonum ſpeciale, oportet eſſe poteſtatem vniuerſalẽ reſpectu boni communis, alias non poſſet eſſe colligatio ad vnum: & ideò cùm tota Eccleſia ſit vnum corpus, oportet ſi iſta vnitas debet conſeruari, quòd ſit aliqua poteſtas regitiua reſpectu totius Eccleſiæ ſupra poteſtatem epiſcopalem, qua vnaquæque ſpecialis Eccleſia regitur, & hæc eſt poteſtas Papæ: & ideo illi qui hanc poteſtatem negant, ſchiſmatici dicuntur, quaſi diuiſores Eccleſiæ vnitatis. & inter Epiſcopum ſimplicem & papam ſunt alij gradus dignitatũ, correſpõdentes gradibus vnio-

nis, ſecundum quos vna congregatio vel communitas includit aliam, ſicut communitas prouinciæ includit cõmunitatem ciuitatis: & communitas totius mundi includit communitatem vnius regni.

Ad primvm ergo dicendũ, quod quanuis omnibus Apoſtolis data ſit communiter poteſtas ligãdi & ſoluendi, tamen vt in hac poteſtate ordo aliquis ſignaretur, primò ſoli Petro data eſt, vt oſtẽdatur quòd ab eo in alios iſta poteſtas debeat deſcẽdere, propter quod etiam ei dixit ſingulariter: Confirma fratres tuos, & paſce oues meas: id eſt loco mei, vt dicit Chryſo. præpoſitus & caput eſto fratrum, vt ipſi te in loco meo aſſumentes vbique terrarum te in throno tuo ſedentem prędicent & confirment.

Ad secvndvm dicendũ, quòd ritus Iudæorum non erat diffuſus in diuerſis regnis & prouincijs, ſed tantum in vna gente: & ideo non oportebat quod ſub eo qui habet poteſtatem principalem alij pontifices diſtinguerentur, ſed Eccleſiæ ritus ſicut & Gentilium ritus per diuerſas nationes diffunditur: & ideo oportet quod quantum ad hoc, magis Gentilium ritui quàm Iudæorum eccleſiæ ſtatus conformetur.

Ad tertivm dicendum, quòd poteſtas ſacerdotis exceditur à poteſtate Epiſcopi quaſi à poteſtate alterius generis: ſed poteſtas Epiſcopi exceditur à poteſtate Papæ, quaſi à poteſtate eiuſdem generis: & ideo omnem actum hierarchicum, quem poteſt facere Papa in miniſtratione ſacramentorum, poteſt facere Epiſcopus, non autem omnem actum quem poteſt facere Epiſcopus, poteſt facere ſacerdos in ſacramentorum collatione. Et ideo quantum ad ea quę ſunt Epiſcopalis ordinis, omnes Epiſcopi ſunt æquales, & propter hoc quilibet alium poteſt conſecrare.

Articvlvs VII.

Vtrum veſtes miniſtrorum conuenienter ſint inſtitutæ.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd veſtes miniſtrorum non conuenienter ſint in Eccleſia inſtitutæ. Miniſtri enim noui Teſtamenti magis tenentur ad caſtitatem, quàm miniſtri veteris: ſed inter alias veſtes miniſtrorum veteris Teſtamenti erant femoralia in ſignum caſtitatis: ergo multo fortiùs eſſe debent inter veſtes miniſtrorum Eccleſiæ.

¶ 2 Pręterea, Sacerdotiũ noui Teſtamenti eſt dignius, quàm ſacerdotiũ veteris: ſed veteres ſacerdotes habebant mitras, quod eſt ſignum dignitatis: ergo ſacerdotes nouæ legis eas debent habere.

¶ 3 Pręterea, Sacerdos eſt propinquior ordinibus miniſtorum, quàm ordo Epiſcopalis: ſed Epiſcopi vtuntur veſtibus miniſtrorum, Dalmatica, ſcilicet quæ eſt veſtis diaconi: & tunica, quæ eſt veſtis ſubdiaconi: ergo multò fortiùs debent vti eis ſimplices ſacerdotes.

¶ 4 Pręterea, In veteri lege Pontifex deferebat ſuperhumerale, quod ſignificabat onus Euangelij, vt dicit Beda. Hoc autem maximè Pontificibus noſtris incumbit: ergo debent habere ſuperhumerale.

¶ 5 Præterea, In rationali, quo vtebantur Pontifices veteris legis, ſcribebatur doctrina & veritas: ſed veritas maximè in noua lege declarata eſt: ergo Pontificibus nouæ legis competit.

¶ 6 Præterea, Lamina aurea, in qua ſcriptũ erat digniſſimum nomen Dei, erat digniſſimũ ornamentũ legis veteris: ergo illud maximè debuit transferri in nouã legem.

¶ 7 Præterea. Ea quæ exterius geruntur in miniſtris Eccleſiæ, ſunt ſigna interioris poteſtatis: ſed Archiepiſcopus non habet alterius generis poteſtatem, quàm Epiſcopus, vt dictum eſt: ergo non debet habere pallium, quod non habent Epiſcopi.

¶ 8 Præterea, Poteſtatis plenitudo reſidet penes Romanum Pontificem: ſed ipſe non habet baculum: ergo nec alij Epiſcopi debent habere.

Conclvsio.

Omnibus Eccleſiæ miniſtris ad diuina exequenda officia variæ ac multiplices aptatæ ſunt veſtes, prout vnicuique conuenire indicauit Eccleſia, à ſpiritu ſancto edocta.

Respondeo dicendũ, quòd veſtes miniſtrorum deſignant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina, & quia quædam ſunt quę in omnibus requiruntur, & quædam requiruntur in ſuperioribus, quæ non exiguntur ita in inferioribus: Ideo quædam veſtes ſunt omnibus miniſtris communes, quædam autem ſuperioribus tantùm: & ideo omnibus miniſtris competit amictus humeros tegens, quo ſignificatur fortitudo ad diuina officia exequenda, quibus mancipatur: & ſimiliter alba, quæ ſignificat puritatem vitæ, & cingulum, quod ſignificat repreſſionem carnis. Sed ſubdiaconus vlterius habet manipulum, quo ſignificatur ext[illegible]ſio minimarum macularum: quia manipulus eſt quaſi ſudarium ad extergendum vultum: ipſi enim ad ſacra tractanda admittuntur. Habent etiam tunicam ſtrictam, per quam doctrina Chriſti ſignificatur. Vnde & in veteri lege in ipſa tintinabula pendebant. Subdiaconi enim primò admittuntur ad doctrinam nouæ legis annuntiandam: ſed diaconus habet amplius ſtolam in ſiniſtro humero, in ſignum, quòd applicantur ad miniſterium in ipſis ſacramentis. Et Dalmaticam quæ eſt veſtis larga, ſic dicta, quia in Dalmaticis partibus primò vſus eius fuit, ad deſignandum quòd ipſe primò diſpenſator ſacramentorum ponitur. Ipſe enim ſanguinem diſpenſat, in diſpenſatione autem largitas requiritur. Sed ſacerdoti in vtroque humero ponitur ſtola, vt oſtendatur quòd ei plena poteſtas diſpenſandi ſacramenta datur, non vt miniſtro alterius: & ideo ſtola deſcendit vſque ad inferiora Habet etiam caſulam, quæ ſignificat charitatem, quia ſacramentum conſecrat charitatis, ſcilicet Euchariſtiam. Sed Epiſcopis adduntur nouem ornamenta ſuper ſacerdotes, quæ ſunt caligæ, ſandalia, ſuccinctorium, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, annulus, & baculus: quia nouem ſunt quæ ipſi ſuprà ſacerdotes poſſunt: ſcilicet clericos ordinare, virgines benedicere, baſilicas dedicare, clericos deponere, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa conſecrare. Vel per caligas ſignificatur rectitudo greſſuum. Per ſandalia quæ pedes tegunt, contemptus terrenorum. Per ſuccinctorium quo ſtola ligatur cum alba, amor honeſtatis. Per tunicam, perſeuerantia: quia Ioſeph tunicam talarem dicitur habuiſſe quaſi deſcendentem vſque ad talos, per quos ſignificatur extremitas vitæ. Per dalmaticam, largitas in operibus miſericordiæ. Per chirotecas, cautela in opere. Per mitram, ſcientia vtriuſque Teſtamenti, vnde & duo cornua habet. Per baculum, cura paſtoralis, qua debet colligere vagos, quos ſignificat curuitas in capite baculi: ſuſtentare infirmos, quod ipſe ſtipes ſignat baculi. Sed pungere lentos, quod ſignificat ſtimulus in pede baculi: vnde verſus:

Collige, ſuſtenta, ſtimula vaga, morbida, lenta.

Per annulum, ſacramenta fidei, qua eccleſia deſponſatur Chriſto. Epiſcopi enim ſunt in Eccleſia loco Chriſti. Sed vlterius Archiepiſcopi pallium habent ſignum priuilegiatæ poteſtatis: ſignificat enim torquem auream quam ſolebant legitimè certantes accipere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſacerdotibus veteris Legis indicebatur continentia illo tantùm tẽpore quo ad ſuum miniſterium accedebant: & ideo in ſignum caſtitatis tunc ſeruandæ in ſacrificiorũ oblatione femoralibus vtebantur. Sed miniſtris noui Teſtamenti indicitur perpetua continentia, & ideo non eſt ſimile.

Ad secvndvm dicendum, quòd mitra non erat ſignum alicuius dignitatis, fuit enim ſicut quoddam galerum: vt Hieron dicit: ſed cydaris quæ erat ſignum dignitatis, ſolim pontificibus dabatur, ſicut & nunc mitra.

Ad tertivm dicendum, quòd poteſtas miniſtrorum

rum eſt in Epiſcopo ſicut in origine, non autem in ſacerdote, quia ipſe non confert illos ordines: & ideo magis Epiſcopus quàm ſacerdos veſtibus miniſtrorum vtitur.

AD QVARTVM dicendum, quòd loco ſuperhumeralis vtitur ſtola: quæ ad idem ſignificandum eſt, ad quod erat ſuperhumerale.

AD QVINTVM dicendum, quòd pallium ſuccedit loco rationalis.

AD SEXTVM dicendum, quòd pro illa lamina habet Pontifex noſter crucem, vt Inno. dicit; ſicut pro femoralibus habet ſcandalia, pro linea albam, pro balteo cingulum, pro podere tunicam, & pro ephod amictum, pro rationali pallium, pro cydari mitram.

AD SEPTIMVM dicendum quòd quamuis non habeat alterius generis poteſtatem, tamen eandem habet ampliorem, & ideò ad hanc perfectionem deſignandam ſibi pallium datur, quo vndique circundatur.

AD OCTAVVM dicendum, quòd Romanus pontifex non vtitur baculo: quia Petrus miſit ipſum ad ſuſcitandum quendam diſcipulum ſuum qui poſtea factus eſt Epiſcopus Treuerenſis, & ideò in diœceſi Treuerenſi Papa baculum portat, & non in aliis locis: vel etiam in ſignum quòd non habet coarctatam poteſtatem, quod curuatio baculi ſignificat.

Papa cur baculum deferat.

QVÆSTIO XLI.

De ſacramento matrimonij, quæ eſt in officium naturæ, in quatuor articulos diuiſa.

POST hoc conſiderandum eſt de matrimonio. Et primò agendum eſt de eo, inquantũ eſt in officium naturæ. Secundò, inquantum eſt ſacramentum. Tertiò, inquantum abſolutè, & ſecundum ſe conſideratur.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum ſit de iure naturali.

¶ Secundò, vtrum cadat ſub præcepto.

¶ Tertiò, vtrum eius actus ſit licitus.

¶ Quartò, vtrum poſſit eſſe meritorius.

ARTICVLVS I.

Vtrum matrimonium ſit de iure naturali.

Tho. 4. di. 26 q. 1. ar. 1. & ſequenti.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium non ſit naturale. Quia ius naturale eſt: quod natura omnia animalia docuit: ſed in aliis animalibus eſt coniunctio ſexuum abſque matrimonio: ergo matrimonium non eſt de iure naturali.

¶ 2 Præterea, Id quod eſt de iure naturali, inuenitur in hominibus ſecundum quemlibet ſtatum eorum: ſed matrimonium non fuit in quolibet ſtatu hominum: quia ſicut dicit Tullius in primo Rhetoricorum, Homines à principio ſylueſtres erant, & tunc nemo ſciuit proprios liberos nec certas nuptias, in quibus matrimonium conſiſtit: ergo non eſt naturale.

¶ 3 Præterea, Naturalia ſunt eadem apud omnes: ſed non eodem modo eſt matrimonium apud omnes, cùm pro diuerſis legibus diuerſimodè matrimonium celebretur: ergo non eſt naturale.

¶ 4 Præterea, Illa ſine quibus poteſt ſaluari naturæ intentio, non videntur eſſe naturalia: ſed natura intendit cõſeruationem ſpeciei per generationem quę poteſt eſſe ſine matrimonio, vt patet in fornicariis: ergo matrimoniũ non eſt naturale.

SED CONTRA eſt, quod in principio Digeſtorũ dicitur: Ius naturale eſt maris & fœminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus.

¶ Præterea, Philoſophus 8. Ethico. dicit, quòd homo eſt magis naturaliter coniugale animal, quam politicum: ſed homo eſt naturaliter animal politicum & gregale: vt ipſe dicit; ergo eſt naturaliter coniugale, & ſic coniugium ſiue matrimonium eſt naturale.

CONCLVSIO.

Matrimonium de iure naturæ, vel naturale eſt, non quia ſit à natura, ſed quia ad ipſum propter bonum prolis, & mutuum fidele obſequium maximè natura impellit.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur eſſe naturale dupliciter. Vno modo ſicut ex principiis naturæ ex neceſſitate cauſatum, vt moueri ſurſum eſt naturale igni: & ſic matrimoniũ non eſt naturale, nec aliquid eorum quæ mouente libero arbitrio complentur. Alio modo dicitur naturale, ad quod natura inclinat, ſed mediante libero arbitrio completur, ſicut actus virtutum dicuntur naturales: & hoc modo matrimonium eſt naturale, quia ratio naturalis ad ipſum inclinat dupliciter. Primò inquãtum ad principalem eius finem, qui eſt bonum prolis. Non enim intẽdit natura ſolùm generationẽ prolis: ſed traductionem & promotionem vſque ad perfectũ ſtatum hominis, inquantum homo eſt, qui eſt virtutis ſtatus. Vnde ſecundum Philoſophum tria à parentibus habemus, ſcilicet eſſe, nutrimentum, & diſciplinam. Filius autem à patre educari & inſtrui non poſſet, niſi determinatos & certos parentes haberet; quod non eſſet niſi eſſet aliqua obligatio viri ad mulierẽ determinatam, quæ matrimonium facit. Secundò, inquantum ad ſecundarium finem matrimonij, qui eſt mutuum obſequiũ ſibi à coniugibus in rebus domeſticis impenſum. Sicut enim naturalis ratio dictat vt homines ſimul cohabitẽt, quia vnus non ſufficit ſibi in omnibus quæ ad vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus: ita etiam eorum quibus indiget ad humanam vitam, quędam opera ſunt competentia viris, quædam mulieribus. Vnde natura monet vt ſit quędam aſſociatio viri ad mulierem, in qua eſt matrimonium, & has duas cauſas ponit Philoſophus in 8. Ethic.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd natura hominis ad aliquid inclinat dupliciter. Vno modo quia eſt conueniens naturę generis, & hoc eſt cõmune omnibus animalibus. Alio modo quòd eſt cõueniens naturæ differentiæ: quia ſpecies humana abundat à genere, inquantum eſt rationalis, ſicut eſt prudentiæ actus vel temperantiæ, & ſic natura generis, quamuis ſit vna in omnibus animalibus, nõ tamẽ eodem modo eſt in omnibus, ita etiam nõ inclinat eodem modo in omnibus: ſed ſecundum quod vnicuique competit ad matrimonium: ergo inclinat natura hominis ex parte differentiæ, quantum ad rationem ſecundam aſſignatam. Vnde Philoſophus hanc rationem aſſignat hominibus ſupra animalia: ſed quantum ad rationem primam inclinat ex parte generis. Vnde dicit quòd filiorum procreatio communis eſt omnibus animalibus, tamen ad hoc non inclinat eodem modo in omnibus: quia quædam animalia ſunt quorum filij nati ſtatim poſſunt ſufficienter ſibi victum quærere, vel ad quorum ſuſtentationem mater ſufficit, & in his non eſt aliqua maris ad fœminam determinatio. In illis autem, quorum filij indigent vtriuſque ſuſtentatione, ſed ad paruum tempus, inuenitur aliqua determinatio quantum ad tempus illud, ſicut in auib⁹ quibuſdam patet. ſed in homine, quia indiget filius cura parentum vſque ad magnum tempus, eſt maxima determinatio maſculi ad fœminam, ad quam etiam natura generis inclinat.

AD SECVNDVM dicendũ, quod verbum Tullij poteſt eſſe verum quãtum ad aliquam gentem, ſi tamen accipiatur principium proximum illius gentis, per quod ab aliis gentibus eſt diſtincta: quia non in omnibus producitur ad effectum id, ad quod naturalis ratio inclinat. non autem eſt verum vniuerſaliter: quia à principio humani generis ſacra Scriptura recitat fuiſſe coniugia.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd ſecundum Philoſophum in 3. Ethicorũ: Natura humana non eſt immo-

 bilis

bilis ſicut diuina: & ideò diuerſificantur ea quæ ſunt de iure naturali ſecundum diuerſos ſtatus & conditiones hominum: quamuis ea quæ ſunt in rebus diuinis, naturaliter nullo modo varientur.

AD QVARTVM dicendum, quòd natura non tantum intendit eſſe in prole, ſed etiam perfectum eſſe ad quod exigitur matrimonium, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium cadat ſub præcepto.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd matrimonium adhuc maneat ſub præcepto. Quia præceptum obligat, quandiu non reuocatur: ſed prima inſtitutio matrimonij fuit ſub præcepto, vt in litera dicitur, nec vnquam hoc præceptum legitur reuocatum, imò confirmatum. Matt. 19. Quod Deus coniunxit homo nō ſeparet: ergo adhuc eſt matrimoniū ſub præcepto.

¶ 2 Pręterea, Præcepta iuris naturalis ſecundum omne tempus obligant: ſed matrimonium eſt de iure naturali, vt dictum eſt: ergo, & cætera.

¶ 3 Præterea, Bonū ſpeciei eſt melius quàm bonū indiuidui: quia bonū gentis eſt diuinius quàm bonū vnius hominis, vt dicitur 1. Ethic. Sed præceptum primo homini datum ad conſeruationem indiuidui per actum nutritiuæ adhuc obligat: ergo multò magis præceptum de matrimonio quod pertinet ad conſeruationem ſpeciei.

¶ 4 Pręterea, Vbi manet eadem ratio obligans, eadem obligatio manere debet: ſed propter hoc obligabantur homines ad matrimonium antiquo tēpore ne multiplicatio humani generis ceſſaret: cùm ergo hoc idem ſequatur, ſi quilibet libere poteſt à matrimonio abſtinere, videtur quod matrimonium ſit in præcepto.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur 1. Corin. 7. Qui non iungit matrimonio virginem ſuam, melius facit, ſcilicet quàm qui coniungit: ergo contractus matrimonij non eſt ſub præcepto.

¶ Pręterea, Nulli debetur præmium pro transgreſſione præcepti: ſed virginibus debetur ſpeciale præmium, ſcilicet aureola: ergo matrimoniū non eſt ſub præcepto.

CONCLVSIO.

Non tenentur homines ex præcepto ad contrahendum matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quòd natura inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, ſicut ad id quod eſt neceſſarium ad perfectionem vnius: & talis inclinatio quēlibet obligat, quia naturales perfectiones omnibus ſunt communes. Alio modo inclinat ad aliquid quod eſt neceſſariū multitudini, & cùm multa ſint huiuſmodi, quorum vnum impedit aliud, ex tali obligatione non obligatur quilibet homo per modum præcepti: aliàs quilibet homo obligaretur ad agriculturam & ad ædificatoriam, & ad huiuſmodi officia, quæ ſunt neceſſaria communitati humanæ, ſed inclinationi naturæ ſatisfit, cùm per diuerſos diuerſa complentur de prædictis. Cùm ergo ad perfectionem humanæ multitudinis ſit neceſſarium aliquos contemplatiuæ vitæ inſeruire, quæ maximè per matrimonium impeditur: inclinatio ad matrimonium non obligat per modum præcepti, etiam ſecundum Philoſophos. Vnde Theophraſtus probat quòd ſapienti non expedit nubere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præceptum illud non eſt reuocatum, nec obligat vnumquenque ratione iam dicta: niſi illo tempore quo paucitas hominum exigebat, vt quilibet generationi vacaret.

AD SECVNDVM ET TERTIVM patet reſponſio ex dictis.

AD QVARTVM dicendum, quòd natura humana communiter ad diuerſa officia & actus inclinat, vt dictū eſt ſed quia eſt diuerſimodè in diuerſis, ſecundum quòd indiuiduatur in hoc vel in illo, vnum magis inclinat ad vnum illorum officiorum, aliud ad aliud: & ex diuerſitate ſimul cum diuina prouidentia, quę omnia moderatur, cōuenit, quòd vnus eligat vnum officium, vt agriculturam: alius aliud, & ſic etiam quòd quidam eligant matrimonialem vitam, & quidam contemplatiuam, vnde nullum periculum imminet.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus matrimonij ſit licitus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis ſemper ſit peccatum. 1. Cor. 7. Qui nubunt, ſint tanquam non nubentes: ſed non nubentes non habent actum matrimonialem: ergo etiam nubentes peccant in actu illo.

¶ 2 Præterea, Iſa. 59. Iniquitates noſtræ diuiſerunt inter nos & Deum noſtrum, ſed actus matrimonialis diuidit hominem à Deo, vnde Exo 19. præcipitur populo, qui debebat Deum videre, quòd non accederent ad vxores ſuas. Et Hiero. dicit, quòd in actu matrimoniali Spiritus ſanctus prophetarum corda non tāgit: ergo eſt iniquitas.

¶ 3 Præterea, Illud quod ſecundum ſe eſt turpe, nullo modo poteſt bene fieri: ſed actus matrimonialis habet concupiſcentiam adiunctam, quæ ſemper eſt turpis: ergo ſemper eſt peccatum.

¶ 4 Præterea, Nihil excuſatur niſi peccatum: ſed actus matrimonialis indiget excuſari per bona matrimonij, vt Magiſter dicit: ergo eſt peccatum.

¶ 5 Præterea, De ſimilibus ſemper idem eſt iudicium: ſed concubitus matrimonialis eſt euſdem ſpeciei cum actu adulterij, quia ad idem terminatur, ſcilicet ſpeciem humanam: ergo cùm actus adulterij ſit peccatū, & actus matrimonij ſimiliter.

¶ 6 Præterea, Superfluitas in paſſionibus corrūpit virtutē: ſed ſemper in actu matrimoniali eſt ſuperfluitas delectationis, adeò quòd abſorbet rationem, quæ eſt principale hominis bonum. Vnde Philoſop. dicit in 6. Ethic. Quòd impoſſibile eſt hominem aliquē in ipſa intelligere: ergo actus matrimonialis ſemper eſt peccatum.

SED CONTRA 1. Cor 7. dicitur. Virgo ſi nubat, non peccat, & 1. Tim 5. Volo iuuenculas nubere, & procreare filios: ſed procreatio filiorum non poteſt eſſe ſine carnali coniunctione: ergo actus matrimonialis non eſt peccatum, aliàs Apoſtolus non voluiſſet illud.

¶ Præterea, Nullum peccatum eſt in præcepto: ſed actus matrimonialis eſt in præcepto 1. Cor. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo non eſt peccatum.

CONCLVSIO.

Cùm ad prolis procreationem ſit ipſum matrimonium inſtitutum, ſecundum ſe ſemper licitum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſuppoſito, quòd natura corporalis ſit à Deo bona inſtituta, impoſſibile eſt dicere quòd ea quæ pertinent ad conſeruationem naturæ corporalis & ad quæ natura inclinat, ſint vniuerſaliter mala: & ideo cum inclinatio ſit naturæ ad prolis procreationem, per quam natura ſpeciei conſeruatur, impoſſibile eſt dicere quòd actus quo procreatur proles, ſit vniuerſaliter illicitus, vt in eo medium virtutis inueniri non poſſit, niſi ponatur ſecundum quorundam inſaniam, quòd res corruptibiles creatæ ſunt à malo Deo, ex quo fortè deriuatur quod in litera tangitur, & ideo eſt peſſima hæreſis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apoſtolus in verbis illis non prohibuit matrimonij actum: ſicut nec rerum poſſeſſionem, cùm dixit, qui vtuntur hoc mundo, ſint quaſi non vtentes, ſed in vtroque fruitionem prohibuit, quod patet ex ipſo modo loquēdi. Non enim dixit, ſicut non vtentes vel non habentes, ſed quaſi non vtentes vel non habentes.

AD SECVNDVM dicendū, quòd Deo coniungimur & ſecundum habitum gratiæ, & ſecundū actum contemplationis & amoris. Quod ergo primā coniunctionē ſeparat, ſemper eſt peccatum, non autem quod ſecundam: quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animum

num diſtrahit, vt actu Deo coniungi non ſit idoneus: & hoc præcipuè accidit in carnali coniunctione, in qua detinetur mens propter delectationem intenſam. Et propter hoc illis quibus competit diuina contemplari, aut ſacra tractare, indicitur pro tempore illo abſtinentia ab vxoribus: & ſecundu hoc etiam dicitur, quod Spiritus ſanctus, quãtum ad actu reuelationis ſecretorum, non tangebat mentes Prophetarum in vſu matrimonij.

Ad tertium dicendum, quòd turpitudo illa cõcupiſcentiæ, quæ actum matrimonialem ſemper comitatur, non eſt turpitudo culpæ, ſed pœnæ ex peccato primo proueniens, vt ſcilicet inferiores vires & membra corporis rationi non obediant. Et propter hoc ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quòd illud propriè excuſari dicitur quod aliquam ſimilitudinem mali habet, & non eſt malum, vel tantum quantum apparet: quia quædam excuſantur à toto, quædam à tanto: & quia actus matrimonialis propter corruptionem concupiſcentiæ habet ſimilitudinem actus inordinati: ideò pro bono matrimonij excuſatur, vt non ſit peccatum.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis ſint ſpecie naturæ idem, tamen differunt in ſpecie moris, quã vna circumſtantia variat, ſcilicet accedere ad ſuam vel nõ ſuam: ſicut etiam occidere hominem per violentiam vel per iuſtitiam facit diuerſam ſpeciem moris, quamuis ſit vna ſpecies naturæ, & tamen vnũ eſt licitu, aliud illicitũ.

Ad sextum dicendum, quòd ſuperfluitas paſſionis, quæ virtutem corrumpit, non ſolùm impedit rationis actum: ſed tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intentio in actu matrimoniali: quia etſi tunc nõ ordinetur homo, tamen à ratione eſt præordinatus.

Articvlvs IIII.

Vtrum actus matrimonij ſit meritorius.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis non ſit meritorius. Chryſoſ. enim dicit ſuper Matt. Matrimonium etſi vtentibus ſe pœnam non inferat, mercedem tamen non præſtat: ſed meritum reſpectu mercedis dicitur: ergo actus matrimonialis non eſt meritorius.

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt meritorium dimittere, nõ eſt laudabile: ſed laudabilis eſt virginitas, per quam matrimonium dimittitur: ergo matrimonialis actus non eſt meritorius.

¶ 3 Præterea, Qui vtitur indulgentia ſibi facta, beneficio recepto vtitur, ſed ex hoc quod alicui præſtatur beneficium, non meretur: ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Meritum in difficultate conſiſtit, ſicut & virtus, ſed actus matrimonialis non habet difficultatem, ſed delectationem: ergo non eſt meritorius.

¶ 5 Præterea, Illud quod non poteſt fieri ſine peccato veniali, non eſt meritorium, quia non poteſt homo ſimul mereri & demereri: ſed in actu matrimoniali ſemper eſt peccatum veniale: ergo actus prædictus non poteſt eſſe meritorius.

Sed contra, Omnis actus quo impletur præceptum, eſt meritorius, ſi ex charitate fiat: ſed actus matrimonialis eſt huiuſmodi, quia dicitur 1. Corin. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo, &c.

¶ Præterea, Omnis actus virtutis eſt meritorius: ſed actus prædictus eſt actus iuſtitiæ, quia redditio debiti: ergo meritorius eſt.

Conclvsio.

Actus matrimonialis ſemper meritorius eſt, ſi ad ipſum homines religionis, vel iuſtitiæ virtute inducantur.

Respondeo dicendum, quòd cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens ſit indifferens, vt in ſecundo libr. dictum eſt, actus matrimonialis ſemper eſt peccatum, vel meritorius in eo, qui gratiam habet. Si enim ad actum matrimonialem virtus inducat: vel iuſtitiæ, vt debitum reddat: vel religionis, vt proles ad cultum Dei procreetur, eſt meritorius. Si autem moueat libido ſiſtens inter bona matrimonij, vt ſcilicet nullo modo ad aliam accedere vellet: eſt peccatum veniale: ſi autem extra bona matrimonij efferatur: vt ſcilicet cum quacunq; muliere idem facere proponeret, eſt peccatu mortale: natura autem mouere non poteſt, quin ordinetur ratione, & ſic erit motus virtutis: vel non ordinetur, & ſic erit motus libidinis.

Ad primum ergo dicendum, quòd radix merendi quantum ad præmium ſubſtantiale eſt ipſa charitas: ſed quantum ad accidentale præmium ratio meriti exiſtit in difficultate actus, & ſic actus matrimonij non eſt meritorius: ſed primo modo.

Ad secvndvm dicendum, quòd homo poteſt mereri & in minoribus bonis & in maioribus. Vnde quãdo aliquis minora bona dimittit vt maiora faciat, laudandus eſt à minus meritorio actu diſcedens.

Ad tertium dicendum, quòd indulgentia quandoque eſt de minoribus malis, & ſic indulgetur actus matrimonij prout ad ipſum mouet libido infra terminos matrimonij conſiſtens, ſic enim eſt veniale peccatum: ſed prout ad ipſum mouet virtus, tunc eſt meritorius, & non habet indulgentiam, niſi ſecundum quòd eſt indulgentia de minoribus bonis: quæ idem eſt quod conceſſio. Nec eſt inconueniens quòd ille qui tali conceſſione vtitur, mereatur: quia bonus vſus beneficiorum Dei meritorius eſt.

Ad qvartvm dicendum, quòd difficultas laboris requiritur ad meritum præmij accidentalis: ſed ad meritum eſſentiale requiritur difficultas conſiſtens in ordinatione medij, & hoc eſt etiam in actu matrimoniali.

Ad qvintvm dicendum, quòd primus motus ſecundum quod dicetur peccatum veniale, eſt motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile, quòd non eſt in actu matrimoniali, & ideò ratio non ſequitur.

QVÆSTIO XLII.

De matrimonio, inquantum eſt ſacramentum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de matrimonio, inquantum eſt ſacramentum.

Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum ſit ſacramentum.

¶ Secundò, vtrum debuerit inſtitui ante peccatum.

¶ Tertiò, vtrum conferat gratiam.

¶ Quartò, vtrum carnalis commixtio ſit de integritate matrimonij.

Articvlvs primvs.

Vtrum matrimonium ſit ſacramentum.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium non ſit ſacramentum. Omne enim ſacramentum nouæ legis habet aliquam formam, quæ eſt de eſſentia ſacramenti: ſed benedictio, quæ fit per ſacerdotes in nuptiis, non eſt de eſſentia matrimonij: ergo non eſt ſacramentum. *Tho. vbi ſup. q. 2. art. 1 & ſequen.*

¶ 2 Præterea, Sacramentũ ſecundũ Hugo. eſt materiale elementum: ſed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum: ergo non eſt ſacramentũ.

¶ 3 Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex paſſione Christi: ſed per matrimonium non conformatur homo paſſioni quæ fuit pœnalis, cum habeat delectationem adiunctam: ergo non eſt ſacramentum.

¶ 4 Præterea, Omne ſacramentum nouæ legis efficit quod figurat: ſed matrimonium non efficit coniunctionẽ Christi & Eccleſiæ quod ſignificat: ergo matrimonium non eſt ſacramentum.

¶ 5 Præterea, In aliis ſacramentis eſt aliquid quod eſt

res & ſacramentum: ſed hoc non poteſt inueniri in matrimonio, cum non imprimat characterem, alias non iteraretur: ergo non eſt ſacramentum.

Sed contra eſt, quòd dicitur Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: ergo, &c.

¶ Præterea, Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum: ſed matrimonium eſt huiuſmodi: ergo, &c.

Conclvsio.

Matrimonium eſt ſacramentum.

Respondeo dicendum, quòd ſacramentum importat aliquod remedium ſanctitatis homini contra peccatum exhibitũ per ſenſibilia ſigna: vnde cùm hoc inueniatur in matrimonio, inter ſacramenta computatur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verba quibus conſenſus exprimitur matrimonialis, ſunt forma huius ſacramenti, non autem benedictio ſacerdotis, quæ eſt quoddam ſacramentale.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui ſacramẽto illo vtitur, ſicut pœnitentia: & ideo ſicut pœnitentia non habet aliam materiam, niſi ipſos actus ſenſui ſubiectos, qui ſunt loco materialis elementi: ita eſt de matrimonio.

Ad tertivm dicendum, quòd quãuis matrimonium non conformetur paſſioni Chriſti quantũ ad pœnã: conformatur tamen ei quantum ad charitatem, per quam pro Eccleſia ſibi in ſponſa coniungenda paſſus eſt.

Ad qvartvm dicendum, quòd vnio Chriſti ad Eccleſiam non eſt res contenta in hoc ſacramento: ſed res ſignificata non contenta, & talem rem nullum ſacramentum efficit: ſed habet aliam contentam rem & ſignificatam, quam efficit, vt dicetur. Magiſter autem ponit rem non contentam, quia erat huius opinionis, quòd non haberet rem contentam.

Ad qvintvm dicendum, quòd in hoc ſacramẽto ſunt illa tria, quia ſacramentum tantum ſunt actus exterius apparentes: ſed res & ſacramentum eſt obligatio, quę innaſcitur, viri ad mulierem ex talibus actibus: ſed res vltima contenta eſt effectus huius ſacramẽti, non contenta autem eſt res, quam magiſter determinat.

Articvlvs II.

Vtrùm matrimonium debuerit inſtitui ante peccatum.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd matrimonium non debuit inſtitui ante peccatũ. Quia illud quod eſt de iure naturali, non indiget inſtitutione: ſed matrimonium eſt huiuſmodi, vt ex dictis patet; ergo non debuit inſtitui.

¶ 2 Præterea, Sacramenta ſunt quædam medicinæ contra morbum peccati: ſed medicina non præparatur niſi morbo: ergo ante peccatum non debuit inſtitui.

¶ 3 Præterea, Ad idem inſtitutio vna ſufficit: ſed matrimonium fuit inſtitutum etiam poſt peccatum, vt in litera dicitur: ergo ante peccatum non fuit inſtitutum.

¶ 4 Præterea, Inſtitutio ſacramẽti debet eſſe à Deo: ſed ante peccatum verba quæ ad matrimonium pertinent, non ſunt determinatè dicta à Deo, ſed ab Adam: illa autẽ verba, quæ Deus dixit: Creſcite & multiplicamini, dicta ſunt brutis etiam, in quibus non eſt matrimonium: ergo matrimonium non fuit inſtitutum ante peccatum.

¶ 5 Præterea, Matrimonium eſt ſacramẽtum nouæ legis: ſed ſacramenta nouæ legis à Chriſto initium ſumpſerunt: ergo non debuit ante peccatum inſtitui.

Sed contra eſt, quòd dicitur Matth. 19. Non legiſtis quòd ab initio qui fecit homines, maſculũ & fœminam fecit eos?

¶ 6 Præterea, Matrimonium eſt inſtitutum ad procreationem prolis: ſed ante peccatum erat neceſſaria homini procreatio prolis: ergo ante peccatum debet matrimonium inſtitui.

Conclvsio.

Matrimonium, quo eſt in officiũ naturæ, inſtitutũ fuit à Deo ante peccatum, vt remedium verò poſt peccatum fuit inſtitutum.

Respondeo dicendum, quòd natura inclinat ad matrimonium intendens aliquod bonum, quod quidem variatur ſecundum diuerſos hominum ſtatus: & ideo oportet quòd illud bonum diuerſimodè in diuerſis ſtatibus hominum inſtituatur: & ideo matrimonium, ſecundum quòd ordinatur ad procreationem prolis, quæ erat neceſſaria etiam peccato non exiſtente, inſtitutũ fuit ante peccatum: ſecundum autem quòd remediũ præbet contra vulnus peccati, inſtitutum fuit poſt peccatũ tempore legis naturæ, ſecundum autem determinationem perſonarum, inſtitutionem habuit in lege Moyſi: ſed ſecundũ quòd repræſentat myſterium coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, inſtitutionem habuit in noua lege: & ſecundum hoc eſt ſacramentum nouæ legis. Quantum ad alias vtilitates quæ ex matrimonio conſequuntur, ſicut eſt amicitia, & mutuum obſequium ſibi à coniugibus impẽſum, habet inſtitutionem in lege ciuili: ſed quia de vi ſacramẽti eſt, quòd eſt ſignum & remedium: ideo quantũ ad medias inſtitutiones competit ei ratio ſacramenti: ſed quantum ad primam inſtitutionem competit ei, quòd ſit in officium naturæ, quantum verò ad vltimam, quòd ſit in officium ciuilitatis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa quæ in communi ſunt, de iure naturali indigent inſtitutione quantum ad eorum determinationem, quæ diuerſimodè competit ſecundum diuerſos ſtatus; ſicut de iure naturali eſt quòd maleficia puniantur, ſed talis pœna tali culpę apponitur per determinationem iuris poſitiui.

Ad secvndvm dicendum, quòd matrimonium non eſt tantùm in remedium contra peccatum, ſed principaliter eſt in officium naturæ: & ſic inſtitutũ fuit ante peccatum, non autem prout eſt in remedium.

Ad tertivm dicẽdum, quòd ſecundum diuerſa quæ oportet in matrimonio determinari, non eſt inconueniens quòd habuerit diuerſas inſtitutiones: & ſic illa diuerſa inſtitutio non eſt eiuſdem, ſed in idem.

Ad qvartvm dicendum, quòd matrimonium ante peccatum inſtitutum fuit à Deo, & ad hoc homini mulierem de coſta formauit in adiutorium, & dixit eis: Creſcite & multiplicamini, quòd quamuis aliis animalibus dixerit, non tamen per ea eodem modo implendum ſicut per homines. Adam verò verba illa protulit à Deo inſpiratus, vt intelligeret matrimonij inſtitutionẽ à Deo factam.

Ad qvintvm dicendum, quòd quantum ad hoc quòd matrimonium eſt ſacramentũ nouę legis, non fuit ante Chriſtum inſtitutum, vt ex dictis patet.

Articvlvs III.

Vtrum matrimonium conferat gratiam.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium non cõferat gratiam. Quia ſecundum Hug. ſacramenta ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam conferunt: ſed matrimonium non habet aliquam ſanctificationem, quæ ſit de eſſentia eius. Ergo nõ confertur gratia in ipſo.

¶ 2 Præterea, Omne ſacramentum conferens gratiã, confert ipſam ex materia & forma ſua: ſed actus qui ſunt materia in hoc ſacramento, non ſunt cauſa gratiæ, quia hoc eſſet Pelagiana hæreſis, ſcilicet quòd actus noſtri ſint cauſa gratiæ: verba etiã exprimentia conſenſum non ſunt cauſa gratiæ: nam ex eis non fit aliqua ſanctificatio: ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

¶ 3 Præterea, Gratia ordinata contra vulnus peccati eſt neceſſaria omnibus habentibus vulnus illud. ſed in omnibus inuenitur concupiſcentiæ vulnus, & ſic deberent omnes homines matrimonium contrahere, eſſetque ſtultum valde, à matrimonio abſtinere.

¶ 4 Præterea, Infirmitas non accipit medicamentum ab eo, à quo accipit intenſionem: ſed per matrimonium concu-

concupiſcentia accipit intenſionem, quia ſicut dicit Philoſophus in 3. Ethi. inſatiabilis eſt concupiſcentiæ appetitus, & per operationem cõgruam augetur: ergo videtur quòd in matrimonio non conferatur remedium gratiæ contra concupiſcentiam.

Sed contra, Definitio & definitum debent cõuerti: ſed in definitione ſacramenti ponitur cauſalitas gratiæ: ergo cum matrimonium ſit ſacramentum, erit gratiæ cauſa.

¶ Præterea, Aug. dicit, quòd matrimonium eſt ægrotis in remedium: ſed non eſt in remedium, niſi inquantum aliquam efficaciam habet: ergo habet aliquid efficaciæ ad reprimendum concupiſcentiam, ſed concupiſcentia non reprimitur niſi per gratiam: ergo in ipſo confertur gratia.

Conclvsio.

Matrimonium, quod in fide Chriſti contrahitur, habet quòd gratiam conferat, ad ea operanda adiuuantem, quæ in matrimonio requiruntur.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc fuit triplex opinio. Quidã enim dixerunt, quòd matrimoniũ nullo modo eſt cauſa gratiæ, ſed eſt tantũ ſignũ. Sed hoc non poteſt ſtare: quia ſecundum hoc in nullo abundaret à ſacramentis veteris legis, vnde non eſſet aliqua ratio, quare ſacramentis nouæ legis annumeraretur: quod enim remedium præbeat ſatisfaciendo concupiſcentię, ne deinceps ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipſa natura actus. Et ideo alij dixerunt, quod confertur ibi gratia in ordine ad receſſum à malo: quia excuſatur actus à peccato, qui ſine matrimonio peccatum eſſet. Sed hoc eſſet nimis parum: quia hoc etiam in veteri lege habuit: & ideò dicunt, quòd facit recedere à malo inquantum conſtringit concupiſcentiam, ne extra bona matrimonij feratur: non autem per gratiam illam ſit aliquod auxilium ad bene operandum. Sed hoc non poteſt ſtare: quia eadem gratia eſt quæ impedit peccatum, & quę ad bonum inclinat, ſicut idem calor qui aufert frigus, & qui calefacit. Vnde alij dicunt, quod matrimonium inquantum in fide Chriſti contrahitur, habet vt conferat gratiam adiuuantem ad illa operanda, quæ in matrimonio requiruntur, & hoc probabilius eſt. Quia vbicunque datur diuinitus aliqua facultas, dantur etiam auxilia, quibus homo conuenienter vti poſſit facultate illa: ſicut patet, quòd omnibus potentiis animæ reſpondent aliqua membra corporis, quibus in actum exire poſſint. Vnde cum in matrimonio detur homini ex diuina inſtitutione facultas vtendi vxore ſua ad procreationem prolis, datur etiam gratia ſine qua id conuenienter facere non poſſit: ſicut etiam de poteſtate ordinis ſuprà dictum eſt, & ſic illa gratia data eſt vltima res contenta in hoc ſacramento.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut habet aqua baptiſmi, quòd corpus tangat & cor abluat ex tactu carnis Chriſti: ita matrimonium hoc habet ex hoc quòd Chriſtus ſua paſſione illud repræſentauit, & non principaliter ex aliqua ſanctificatione ſacerdotis.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut aqua baptiſmi cum forma verborum non operatur immediatè ad gratiam, ſed ad characterem: ita actus exteriores & verba exprimentia conſenſum directè faciunt nexum quendam, qui eſt ſacramentum matrimonij: & huiuſmodi nexus ex virtute diuinæ inſtitutionis diſpoſitiuè operatur ad gratiam.

Ad tertivm dicendum, quòd ratio illa procederet, niſi contra concupiſcentiæ morbum poſſet aliquod efficacius remediũ adhiberi: adhibetur autem maius remedium per opera ſpiritualia & carnis mortificationẽ ab illis, qui matrimonio non vtuntur.

Ad qvartvm dicendum, quòd contra concupiſcentiam poteſt præſtari remedium dupliciter. Vno modo ex parte ipſius concupiſcentiæ: vt reprimatur in ſua radice, & ſic remedium præſtat matrimoniũ per gratiã quæ in eo datur. Alio modo ex parte actus eius, & hoc dupliciter. Vno modo vt actus ad quem concupiſcentia inclinat exterius turpitudine careat, & hoc fit per bona matrimonij quæ honeſtant carnalem concupiſcentiam. Alio modo, vt actus turpitudinem habens impediatur, quod fit ex ipſa natura actus: quia dum concupiſcentiæ ſatisfecit in actu coniugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter quod dicit Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. Melius eſt nubere quàm vri, quamuis enim opera concupiſcentiæ congregata ſecundum ſe nata ſint concupiſcentiam augere, tamen ſecundum quod ratione ordinantur, ipſam reprimunt: quia ex ſimilibus actibus ſimiles relinquuntur diſpoſitiones & habitus.

Articvlvs IIII.

Vtrum carnalis commixtio ſit de integritate matrimonij.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd carnalis commixtio ſit de integritate matrimonij. In ipſa enim inſtitutione matrimonij dictum eſt, Erunt duo in carne vna: ſed hoc non fit niſi per carnalem commixtionem: ergo eſt de integritate matrimonij.

¶ 2 Pręterea, Illud quod pertinet ad ſacramenti ſignificationẽ eſt de neceſſitate ſacramenti, vt prædictum eſt: ſed carnalis commixtio pertinet ad ſignificationem ſacramenti, vt in litera dicitur: ergo eſt de integritate ſacramenti.

¶ 3 Præterea, Hoc ſacramentum ordinatur ad conſeruationem ſpeciei, ſed conſeruatio ſpeciei non poteſt fieri ſine carnali commixtione: ergo eſt de integritate ſacramenti.

¶ 4 Pręterea, Matrimonium eſt ſacramentum, ſecundũ quod remedium contra concupiſcentiam præſtat: de quo dicit Apoſtolus 1. Cor. 6. Quod melius eſt nubere, quàm vri: ſed hoc remedium non præſtat his qui carnaliter non commiſcentur: ergo idem quod prius.

Sed contra, In Paradiſo fuit matrimoniũ, ſed ibi non fuit carnalis copula: ergo commixtio carnalis nõ eſt de integritate matrimonij.

¶ Præterea, Sacramentum ex ſuo nomine ſanctificationem importat: ſed ſine carnali commixtione eſt matrimonium ſanctius, vt in litera dicitur: ergo carnalis cõmixtio non eſt de neceſſitate ſacramenti.

Conclvsio.

Carnalis commixtio non ad primam: ſed ſecundam ſpectat matrimonij perfectionem.

Respondeo dicendum, quòd duplex eſt integritas: vna quæ attenditur ſecundum perfectionem primam, quæ conſiſtit in ipſo eſſe rei. Alia quæ attenditur ſecundum perfectionem ſecundam, quæ conſiſtit in operatione, quia ergo carnalis commixtio eſt quædam operatio ſiue vſus matrimonij, per quod facultas ad hoc datur: ideò erit carnalis commixtio de ſecunda perfectione matrimonij & non de prima.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Adam expoſuit integritatem matrimonij quantum ad vtranque perfectionem, quia res ex ſuo actu innoteſcit.

Ad secvndvm dicendũ, quòd ſignificatio rei contentæ eſt de neceſſitate ſacramenti, & ad hanc ſignificationem non pertinet carnalis commixtio, ſed ad rem contentam, vt ex dictis patet.

Ad tertivm dicendum, quòd res non peruenit ad finem ſuum: niſi per actum proprium: vnde ex hoc quòd finis matrimonij non habetur ſine carnali commixtione, oportet quòd ſit de integritate ſecunda, & non de prima.

Ad qvartvm dicẽdum, quod ante commixtionem carnalem eſt matrimonium in remedium ex gratia, quæ in eo datur, quamuis non ex actu: quod pertinet ad integritatem ſecundam.

QVAE-

QVÆSTIO XLIII.

De matrimonio quantum ad ſponſalia, in tres articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de matrimonio abſolutè conſiderato. Vbi primò agendum eſt de ſponſalibus. Secundò, de matrimonij ratione. Tertiò, de eius cauſa efficiente, ſcilicet de conſenſu. Quartò, de eius bonis. Quintò, de impedimentis ipſius. Sextò, de ſecundis nuptiis. Septimò, de quibuſdam matrimonio annexis.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, quid ſint ſponſalia.

¶ Secundò, qui poſſint contrahere ſponſalia.

¶ Tertiò, vtrum ſponſalia dirimi poſſint.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſponſalia ſint futurarum nuptiarum promiſſio.

Tho.4.d.27 q.2 a.1.& ſequent.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſponſalia non conuenienter dicantur futurarum nuptiarum promiſſio, vt habetur ex verbis Nicolai Papæ. Quia ſicut dicit Iſidorus, eſt aliquis ſponſus, nõ quia promittit, ſed quia ſpondet & ſponſores dat: ſed à ſponſalibus dicitur aliquis ſponſus, ergo malè dicitur promiſſio.

¶ 2 Præterea, Quicunque promittit aliquid, debet cõpelli ad ſoluendum: ſed illi qui ſponſalia contraxerunt, non compelluntur per Eccleſiam ad matrimonium complendum: ergo ſponſalia non ſunt promiſſio.

¶ 3 Præterea, In ſponſalibus non eſt quandoque ſola promiſſio, ſed adiicitur iuramentum & aliquę arrhæ: ergo videtur quod non debuerit ſolum per promiſſionem definiri.

¶ 4 Præterea, Matrimonia debent eſſe libera & abſoluta: ſed ſponſalia quandoque fiunt ſub aliqua conditione etiam accipiendæ pecuniæ: ergo non conuenienter dicuntur promiſſio nuptiarum.

¶ 5 Præterea, Promiſſio quæ eſt de rebus futuris, vituperatur Iac. 4. ſed circa ſacraměta nõ debet aliquid eſſe vituperabile: non ergo debet fieri futurarũ nuptiarum promiſſio.

¶ 6 Præterea, Nullus dicitur ſponſus: niſi à ſponſalibus: ſed aliquis dicitur ſponſus ex præſentibus nuptiis, vt in litera dicitur: ergo ſponſalia non ſemper ſunt futurarũ nuptiarum promiſſio.

CONCLVSIO.

Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio.

RESPONDEO dicendum, quòd conſenſus in coniugalem copulam per verba de futuro non facit matrimonium, ſed matrimonij promiſſionem: & hæc promiſſio dicitur ſponſalia à ſpondendo, vt dicit Iſido. Nam ante vſum tabularum matrimonij cautiones dabant, quibus ſpondebant ſe inuicem conſentire in iure matrimonij, & fideiuſſores dabãt. Fit autem promiſſio dupliciter, ſcilicet abſolutè & ſub conditione. Abſolutè quatuor modis. Primò nuda promiſſione, vt cum dicitur, Accipiam te in meã, & econuerſo. Secundò, datis arrhis ſponſalitiis: vt pecunia vel aliquid huiuſmodi. Tertiò, annuli ſubarrhatione. Quartò interueniente iuramento. Si autem fiat dicta promiſſio ſub conditione, diſtinguendum eſt: aut eſt conditio honeſta: vt cum dicitur: Accipiam te, ſi parentibus placeat: & tunc ſtante conditione ſtat promiſſio, & nõ ſtante non ſtat: aut eſt inhoneſta: & hoc dupliciter, quia aut eſt contraria bonis matrimonij: vt ſi dicam, Accipiam te, ſi venena ſterilitatis procures: & tunc non contrahuntur ſponſalia. Aut non eſt cõtraria bonis matrimonij, vt, Accipiam te ſi furtis meis conſentias: & tunc ſtat promiſſio, ſed tollenda eſt conditio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ipſa ſponſalia & ſpõſorum donatio eſt promiſſionis confirmatio: & ideò ab hoc denominatur quaſi à perfectiori.

AD SECVNDVM dicendum, quod ex tali promiſſione obligatur vnus alteri ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non ſoluens promiſſum, niſi legitimum impedimentum interueniat: & ſecundum hoc Eccleſia cogit iniungendo pœnitentiam pro peccato, tamen in foro contentioſo non compellitur, quia matrimonia coacta conſueuerunt malos exitus habere, niſi forte iuramentum interuenerit, quia tunc cogendus eſt, qui promiſit, vt quidam dicunt: quamuis aliis non videatur propter cauſam prædictam, præcipuè ſi de vxoricidio timeretur.

AD TERTIVM dicendũ, quòd illa addita nõ ſunt niſi ad confirmandam promiſſionem: vnde nõ ſunt aliud quàm promiſſio.

AD QVARTVM dicendum, quòd conditio illa quæ apponitur, non tollit matrimonij libertatem, quia ſi eſt inhoneſta, debet abiici: ſi autem honeſta, aut de bonis ſimpliciter: vt ſi dicatur, Accipiam te ſi placet parentibus: & hæc conditio non tollit libertatem ſponſalium, ſed auget ei honeſtatem: aut eſt de vtilibus, vt ſi dicat, Cõtraham tecum ſi dabis mihi centum, & tunc hoc non ponitur quaſi ad vendendum conſenſum matrimonij, ſed intelligitur vt promiſſio dotis: vnde matrimonium libertatem non perdit. Quandoque autem apponitur conditio pecuniæ per modum pœnæ: & tunc quia matrimonia debent eſſe libera, talis conditio non ſtat, nec poteſt exigi pœna illa ab eo qui non vult matrimonium complere.

AD QVINTVM dicendum, quòd Iacobus non intendit prohibere quòd omnino aliquis nullam promiſſionem faciat de futuris: ſed quod nõ promittat quaſi fiduciam habens de vita ſua: vnde docet, quòd debet apponi conditio, ſi Deus voluerit, quæ etiam ſi verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

AD SEXTVM dicendum, quòd in matrimonio poteſt conſiderari ipſa coniunctio matrimonialis & actus eius: & à ſponſione primi in futurum dicitur ſponſus à ſponſalibus contractis per verba de futuro, & à ſponſione ſecundi dicitur aliquis ſponſus, etiam quando contractũ eſt matrimonium per verba de præſenti: quia ex hoc ipſo ſpondet matrimonij actum: tamen à prima ſponſione dicuntur ſponſalia propriè, quæ ſunt quædam ſacramentalia matrimonij, ſicut exorciſmus Baptiſmi.

ARTICVLVS II.

Vtrum tempus ſeptennij ſit legitimè aſſignatum ſponſalibus contrahendis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd tempus ſeptennij nõ ſit competenter aſſignatum ſponſalibus contrahendis. Contractus enim, qui per alios fieri poteſt, non requirit diſcretionem in illis ad quos pertinet: ſed ſponſalia fieri poſſunt per parentes, vtroque illorum ignorante, quorum ſunt ſponſalia: ergo ita poſſunt fieri ante ſeptennium, ſicut poſt.

¶ 2 Præterea, Sicut ad contractus ſponſalium requiritur aliquis rationis vſus, ita ad conſentiendum in peccatum mortale: ſed ſicut Gregor. narrat in 4. Dialo quidam puer propter blaſphemiæ peccatum ante ſeptennium extinctus eſt: ergo ante ſeptennium poſſunt contrahi ſponſalia.

¶ 3 Præterea, Sponſalia ad matrimonium ordinantur: ſed in matrimonio non aſſignatur vnum tempus puellæ & puero: ergo in ſponſalibus ſeptennium vtrique aſſignari non debet.

¶ 4 Præterea, Ex tunc aliqui poſſunt ſponſalia contrahere, ex quo eis poſſunt futuræ nuptiæ placere: ſed ſigna talis placentiæ frequenter apparent in pueris ante ſeptennium: ergo ante illud tempus poſſunt contrahi ſponſalia.

¶ 5 Præterea, Si aliqui ante ſeptimum annum contrahant ſponſalia, & poſtea poſt ſeptennium ante tempus

pubertatis

pubertatis contrahunt per verba de præſenti, reputantur inter eos eſſe ſponſalia: ſed hoc non eſt ex ſecundo contractu: quia tunc non intendunt ſponſalia, ſed matrimonium contrahere: ergo ex primo, & ſic ante ſeptennium poſſunt ſponſalia contrahi.

¶ 6 Præterea, In his quæ cõmuniter fiunt à pluribus, quod deeſt vni, ſuppleint ab altero, ſicut patet in trahentibus nauem: ſed contractus ſponſalium eſt quædam actio communis inter contrahentes: ergo ſi vnus ſit pubes, poteſt contrahere cum puella quæ non habet ſeptem annos ſponſalia, quia quod vni deficit de tempore, alteri ſuperabundat.

¶ 7 Præterea, Si aliqui iuxta ætatem pubertatis, quamuis ante eam contrahunt per verba de præſenti, reputatur inter eos matrimonium: ergo pari ratione ſi ante ſeptennium, dummodo ſint propinqui: contrahunt autem per verba de futuro, reputabuntur inter eos eſſe ſponſalia.

CONCLVSIO.

Poteſt homo in fine primi ſeptennij ſponſalia contrahere, ſicut in fine ſecundi matrimonium contrahere, ac religionem ingredi, & in fine tertij, ciuiliter ſe obligare.

RESPONDEO dicendum, quòd ſeptennium eſt tempus determinatum ſponſalibus à iure contrahendis ſatis rationabiliter. Quia cùm ſponſalia ſint quædam promiſſiones futurorum, vt dictum eſt; oportet quòd illorũ ſint qui aliquo modo promittere poſſint, quod non eſt niſi illorum qui habent aliquam prudentiam de futuris, quæ vſum rationis requirit: reſpectu cuius triplex gradus notatur ſecundum Philoſophum in 1. Ethicorum. Primus eſt cùm quis neque ipſe intelligit per ſe, neque ab alio capere poteſt. Secundus eſt ſtatus quo homo ab aliis capere poteſt, ſed ipſe per ſe non ſufficit ad intelligendum. Tertius eſt cùm homo & ab alio iam capere poteſt, & per ſeipſum conſiderare: & quia ratio paulatim in homine conualeſcit, ſecundum quod quietantur motus & fluxibilitates humorum ſenſualitatis: ideo primum ſtatum hominis obtinet homo ante primum ſeptennium, & propter hoc illo tempore nulli contractui aptus eſt, & ita nec ſponſalibus: ſed ad ſecundum ſtatum incipit peruenire in fine primi ſeptennij: vnde etiam tunc temporis pueri ad ſcholas ponuntur. Sed ad tertium ſtatum incipit homo peruenire in fine ſecundi ſeptennij, quantum ad ea quæ ad perſonam ipſius pertinent, in quo ratio naturalis eius conualeſcit: ſed quantũ ad ea quæ extra ipſum ſunt, in fine tertij ſeptennij: & ideo ante primum ſeptennium nulli contractui homo aptus eſt. Sed in fine primi ſeptennij, incipit eſſe aptus ad aliqua promittendum in futurũ, præcipuè de his ad quæ ratio naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo, quia ad hoc non firmam voluntatem habet: & ideo tali tempore poſſunt contrahere ſponſalia. Sed in fine ſecundi ſeptennij iam poteſt obligare ſe de his, quæ ad perſonam ipſius pertinent, vel ad religionem, vel ad coniugium: ſed poſt tertium ſeptennium etiam poteſt de aliis ſe obligare, & ſecundum leges conſtituitur ei poteſtas de rebus ſuis diſponendi poſt vigeſimumſecundũ annum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſi ante annos pubertatis fiunt contractus ſponſalium per alium, ambo vel alter reclamare poſſunt: vnde nihil tunc actum eſt, adeo quòd nec aliqua affinitas contrahitur ex hoc: & ideo ſponſalia quæ inter aliquos per perſonas alias contrahuntur, robur habent, inquantum illi inter quos contrahuntur ad ætatem debitam venientes, non reclamant, ex quo intelliguntur conſentire de his quæ per alios facta ſunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quidã dicunt, quòd ille puer, de quo Gregor. narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccauit, ſed viſio illa fuit ad patrem contriſtandum, qui in puero illo peccauerat non corrigens eum: ſed hoc eſt expreſſe contra intentionem Gregor. dicentis, quòd pater pueri animam filij negligens non paruum peccatorem gehennæ ignibus nutriuit. Et ideo dicendum, quòd ad peccatum mortale ſufficit etiam conſenſus præſens. Sed in ſponſalibus eſt conſenſus in futurum, maior autem diſcretio rationis requiritur ad prouidendum in futurum, quàm ad conſentiendum in actum vnum præſentem: & ideo ante poteſt homo peccare mortaliter quàm poſſit ſe obligare ad aliquid in futurum.

AD TERTIVM dicendum, quòd in tempore contractus matrimonij, non ſolum requiritur diſpoſitio ex parte vſus rationis, ſed etiam ex parte corporis, vt ſit tempus generationi aptum: & quia puella in 12. anno ad hoc venit, vt poſſit eſſe actui generationis apta, puer autem in finem ſecundi ſeptennij, vt Philoſophus ait in 9. animalium: ſimul autem vſum diſcretionis accipiunt, qui tantum in ſponſalibus requiritur: ideo in ſponſalibus determinatur vnum tempus vtrique, non autem in matrimonio.

AD QVARTVM dicendum, quòd illa placẽtia quæ eſt in pueris ante ſeptennium, non procedit ex perfecto vſu rationis, cùm nondum ſuſceptibiles ſint plenæ diſciplinæ, ſed magis contingit ex motu naturæ quàm ex aliqua ratione: & ideo non ſufficit talis placentia ad ſponſalia contrahentium.

AD QVINTVM dicendum, quòd quamuis per ſecundum contractum in caſu illo non faciant matrimonium, tamen oſtendunt ſe ratam habere priorem promiſſionem, & ideo prioris contractus accipit firmitatem ex ſecundo.

AD SEXTVM dicendum, quòd trahentes nauem agunt per modum vnius cauſæ, & ideo quod deeſt vni, poteſt ſuppleri ex altero: ſed ſponſalia contrahẽtes agunt vt diſtinctæ perſonæ, quia ſponſalia non niſi inter duos eſſe poſſunt: vnde in vtroque requiritur quòd ſit ſufficiẽs ad contrahendum, & ideo defectus vnius ſponſalia impedit, nec ex altero poteſt ſuppleri.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd in ſponſalibus etiam ſimiliter ſi appropinquant contrahentes ad tempus ſeptennij, contractus ſponſaliũ habet robur: quia ſecundum Philoſophum in 2. Phyſico. quod parum deeſt, quaſi nihil deeſſe videtur. Hæc autem propinquitas à quibuſdam determinatur tempus ſex menſium: ſed melius eſt quod determinetur ſecundum conditionem contrahentium, quia in quibuſdam magis accelerat vſus rationis, quàm in aliis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſponſalia dirimi poſſint altero religionem intrante.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſponſalia dirimi non poſſint altero religionem intrante. Quia de pecunia quam alteri promitto, nõ poſſum alteri licitè obligationem facere: ſed ille qui ſponſalia contrahit, corpus ſuum promittit mulieri: ergo non poteſt ſe offerre Deo vlterius in religionem.

¶ 2 Item, Videtur quòd non debeat dirimi quando alter coniugum ad longinquam religionem ſe transfert, quia in dubiis ſemper tutior pars eſt eligenda: ſed tutius eſſet, quòd eum expectaret: ergo tenetur eum expectare.

¶ 3 Item, Videtur quòd nec dirimantur per ægritudinem, quam aliquis incurrit poſt contracta ſponſalia, quia pro pœna nullus debet puniri: ſed vir qui infirmitatem incurrit, punitur in eo quòd ei ius aufertur, quod in illa habebat quæ ſibi fuerat deſponſata: ergo propter corporalem infirmitatem nõn debent ſponſalia dirimi.

¶ 4 Item, Videtur quòd nec propter affinitatem interuenientem, vtpote ſi ſponſus conſanguineam ſponſæ fornicario concubitu cognoſcat, quia ſecundum hoc ſponſa punietur pro peccato ſponſi, quod non eſt conueniens.

¶ 5 Item, videtur quòd non poſſint ſe inuicem abſoluere, quia hoc eſt maximæ leuitatis, vt primo contrahant, & poſt-

& poſtmodum ſe abſoluant: ſed talia non debent ab Eccleſia ſuſtineri. ergo.

¶ Item, Videtur quòd nec propter alterius fornicationē, quia adhuc per ſponſalia vnus non accipit poteſtatem in corpus alterius: & ſic videtur quòd in nullo contra inuicē peccent, ſi interim fornicantur: & ſic ſponſalia dirimi nō debent per hoc.

¶ Item, Videtur quod nec per contractum cum aliqua per verba de præſenti, quia venditio ſecunda non derogat venditioni primæ: ergo nec ſecundus contractus poteſt derogare primo.

¶ Item, Videtur quod nec per defectum ætatis poſſint dirimi, quia quod non eſt non poteſt diſſolui: ſed ante ætatem determinatam nulla fuerunt ſponſalia: ergo dirimi non poſſunt.

CONCLVSIO.

Dirimuntur ſponſalia, & cum quis ad religionem confugerit, & cum alter coniugum cū altero matrimonium contrahit per verba de præſenti: aliter etiam dirimuntur varijs caſibus ſecundum iudicium Eccleſiæ.

RESPONDEO dicendum, quòd in omnibus prædictis caſibus ſponſalia contracta dirimuntur, ſed diuerſimodè: quia in duobus, ſcilicet cum quis ad religionem confugit, & cùm alter coniugum cum altero per verba de præſenti contrahit, ipſo iure ſpōſalia dirimuntur: ſed in alijs caſibus dirimi debent ſecundum iudicium Eccleſiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd talis promiſſio ſoluitur per mortem ſpiritualem, cum ſit ſpiritualis tantum, vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd dubium determinatur ex hoc quod alter non comparet tempore ſtatuto ad matrimonium conficiendum. Vnde ſi ex parte eius non defuit, quin matrimonium compleret, poteſt licitè alteri nubere ſine peccato aliquo. Si autem per eam ſtetit quòd matrimonium non eſt completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promiſſionis, aut iuramenti, ſi iuramentum interuenit; & contrahere cum alia, ſi vult, iudicio Eccleſiæ.

AD TERTIVM dicendū, quòd ſi ante contractum matrimonium aliquam grauem infirmitatē incurrat alter eorum, inter quos ſunt contracta ſponſalia, quæ ipſum debilitet nimis, aut eū deformet, vt abſciſſio naſi, vel orbitas oculorum, aut aliquid huiuſmodi: aut quæ ſunt contra bonum prolis, vt pote lepra, quæ ſolet prolem inficere, poſſunt ſponſalia dirimere, ne ſibi inuicem diſpliceant, cum matrimonium ſit contractum, malum exitum ſortiatur: nec pro pœna punitur aliquis, ſed ex pœna damnum reportat, quod non eſt inconueniens.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſi ſponſus cognouit conſanguineam ſponſæ vel econtra, tunc dirimi debent ſponſalia: & ad hoc probandū ſola fama ſufficit propter ſcandalum vitandum: cauſæ enim quæ in futurum expectant effectus ſuos, impediuntur à ſuis effectibus, non ſolum ex eo quod eſt, ſed ex eo quod futurum eſt. Vnde ſicut affinitas ſi eſſet tempore cōtractus ſponſalium impediuiſſet contractum illum, ita ſi interueniat ante matrimonium, quod eſt effectus quidam ſponſaliū, prior contractus ab effectu ſuo impeditur: nec in hoc aliquid detrahitur alteri, imò ei confertur, quia abſoluitur ab eo qui per fornicationem ſe Deo odioſum reddit.

AD QVINTVM dicendum, quòd quidam non recipiunt iſtum caſum, ſed contra eos eſt Decre. quæ expreſsè dicit: Ad inſtar, inquit, eorum qui ſocietatem fidei contrahunt, & poſteà eandem remittunt, poteſt in patientia tolerari, ſi mutuò ſe abſoluunt qui ſponſalia contraxerunt. Sed ad hoc dicunt quòd Eccleſia magis hoc ſuſtinet ne peius eueniat, quàm hoc ſit de iure, ſed hoc non videtur exemplo conuenire quod Decret. adducit. Et ideò dicendum, quod non ſemper eſt leuitatis retractare quæ prius firmata ſunt, quia incertæ ſunt prouidentiæ noſtræ: vt dicitur in libr. Sapientiæ.

AD SEXTVM dicendum, quòd quamuis non dederint ſibi mutuò poteſtatem corporis ſponſalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur ſibi inuicem ſuſpecti de non ſeruanda fide in futurum: & ideò poteſt ſibi præcauere vnus contra alium, ſponſalia dirimendo.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd ratio illa teneret, ſi eſſet vnius rationis vterque contractus: ſed ſecundus cōtractus matrimonij eſt fortior primo, & ideò ſoluit ipſum.

AD OCTAVVM dicendum, quòd quamuis nō fuerint vera ſponſalia, tamen fuit ibi quidam modus ſponſalium: & ideò ne videatur approbare, ad annos legitimos veniens debet petere ſolutionem ſponſalium iudicio Eccleſiæ faciendam, propter bonum exemplum.

QVÆSTIO XLIIII.

De matrimonij definitione, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ratione matrimonij.

Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum matrimonium ſit in genere coniunctionis.

¶ Secundò, vtrum cōuenienter nominetur.

¶ Tertiò, vtrum conuenienter definiatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum matrimonium ſit in genere coniunctionis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium non ſit in genere coniunctionis. Quia vinculum quo aliqua ligantur, differt à coniunctione ipſa ſicut cauſa ab effectu: ſed matrimoniū eſt vinculum quoddam, quo iuncti matrimonio ligantur. ergo non eſt in genere coniunctionis. *Tho. 4. di. 27. q. 1. ar. 1. q. 1. & ſequen.*

¶ 2 Præterea, Omne ſacramentum eſt ſenſibile, ſed nulla relatio eſt accidens ſenſibile. ergo matrimonium cùm ſit ſacramentum, non erit in genere relationis, & ita nec in genere coniunctionis.

¶ 3 Præterea, Coniunctio eſt relatio æquiparentiæ ſicut æqualitas: ſed non eſt vna numero æqualitatis relatio in vtroque extremorum: vt Aui. dicit. ergo nec vna coniunctio; & ſic ſi matrimonium eſt in genere coniunctionis, non eſt vnum tantum matrimonium inter duos coniuges.

SED CONTRA, Relatio eſt ſecundum quòd aliqua adinuicem referuntur: dicitur enim maritus vir vxoris, & vxor mariti vxor. ergo matrimonium eſt in genere relationis, nec eſt aliud quàm coniunctio.

¶ Præterea, Vnio duorum ad aliquid vnum non fit niſi ſecundum coniunctionem: hoc autem fit per matrimonium, vt Geneſ. 2. Erunt duo in carne vna. ergo matrimonium eſt in genere coniunctionis.

CONCLVSIO.

Matrimonium coniunctio quædam eſt viri & vxoris ad vnā congenerationem, & prolis educationem & vitam domeſticam.

RESPONDEO dicendum, quòd coniunctio adunationem importat: vnde vbicunq; eſt adunatio aliquorum, ibi eſt aliqua coniunctio. Ea autem quæ ordinantur ad aliquid vnum, dicuntur in ordine ad illud adunari: ſicut multi homines adunantur ad vnam militiam, vel negotiationem exequendam, ex qua dicuntur commilitones adinuicē, vel ſocij negotiationis: & ideo cum per matrimonium ordinentur aliqui ad vnam generationem & educationem prolis, & iterum ad vnam vitam domeſticam, conſtat quòd in matrimonio eſt aliqua coniunctio, ſecundum quam dicitur maritus & vxor: & talis coniunctio ex hoc quòd ordinatur ad aliquod vnum, eſt matrimonium: coniunctio autem corporum

vel

vel animotum ad matrimonium conſequitur.

Ad primvm ergo dicendum, quod matrimonium eſt vinculum, quo ligantur formaliter, non effectiuè: ideo non oportet quòd ſit aliud à coniunctione.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis ipſa relatio non ſit ſenſibile accidens, tamen cauſæ eius poſſunt eſſe ſenſibiles, nec in ſacramento requiritur quòd ſit ſenſibile illud quod eſt res & ſacramentũ. Hoc enim modo ſe habet in hoc ſacramento prædicta coniunctio: ſed verba exprimentia conſenſum ſunt ſacramentum tantu, & cauſa prædictæ coniunctionis ſunt ſenſibilia.

Ad tertivm dicẽdum, quòd relatio fundatur in aliquo ſicut in cauſa, vt ſimilitudo in qualitate, & in aliquo ſicut in ſubiecto, vt in ipſis ſimilibus. & ex vtraque parte poteſt attendi vnitas & diuerſitas ipſius: quia ergo in ſimilitudine non eſt eadem qualitas numero, ſed ſpecie in vtroq; ſimili, & iterum ſubiecta ſimilitudinis ſunt duo numero, & ſimiliter de æqualitate: & ideo æqualitas & ſimilitudo omnibus modis eſt alia numero in vtroque ſimilium, & æqualium: ſed relatio quæ eſt matrimonium ex vna parte, habet vnitatem in vtroque extremorum, ſcilicet ex parte cauſæ, quia ad eandem numero generationem ordinatur: ſed ex parte ſubiecti habet diuerſitatem ſecundum numerum: & ideo hæc relatio eſt vna & multiplex ex parte ſubiecti, & ſecundum quòd eſt multiplex ex parte ſubiecti, ſignificatur his nominibus vxor & maritus: ſecundum autem quòd eſt vna, ſignificatur hoc nomine matrimonij.

Articvlvs II.

Vtrùm matrimonium congruè nominetur.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd matrimonium incongruè nominetur, quia denominatio debet fieri à digniori. Sed pater dignior eſt matre: ergo magis debet denominari à patre, quam à matre coniunctio vtriuſque.

¶ 2 Præterea, Res debet denominari ab eo quod eſt de eſſentia ſua: quia ratio quam ſignificat nomen, eſt definitio, vt dicitur in 4. Meta. ſed nuptiæ non ſunt de eſſentia matrimonij, ergo nõ debet matrimoniu nuptię appellari.

¶ 3 Præterea, Species non poteſt proprio nomine nominari ab eo, quod eſt generis: ſed coniunctio eſt genus ad matrimonium: ergo non poteſt propriè coniugium nominari.

Sed in contrarivm eſt cõmunis vſus loquentium.

Conclvsio.

Matrimonium congruè dicitur Matrimonium, Nuptia, ac Coniugium, ſed diuerſis rationibus.

Respondeo dicendum, quòd in matrimonio eſt tria conſiderare. Primo, eſſentiam ipſius quæ eſt coniunctio, & ſecundum hoc vocatur coniugium. Secundo, cauſam eius, quæ eſt deſponſatio, & ſecundum hoc vocãtur nuptiæ à nubo, quia in ipſa ſolennitate deſponſationis qua matrimonium perficitur, capita nubentium velantur. Tertio, effectũ, qui eſt proles, & dicitur ſic matrimonium (vt Auguſt. dicit contra Fauſtum) ob hoc quòd mulier non debet ob aliud nubere, niſi vt ſit mater. Poteſt autem matrimonium quaſi matris munium, id eſt, officiũ dici: quia fœminis incumbit maximè educandæ prolis officium: vel dicitur matrimonium quaſi matrem muniens, quia iam habet quo defendatur & muniatur, ſcilicet viro, vel dicitur matrimonium quaſi matrem monẽs, ne virum relinquat, alteri adhærens; vel dicitur matrimonium quaſi materia vnius, quia in eo fit coniunctio ad vnam prolem materialiter inducendam, vt dicatur matrimonium à monos & materia: vel dicitur matrimonium, vt Iſido dicit, à matre & nato, quia per matrimonium efficitur aliqua mater nati.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd quamuis pater ſit dignior quàm mater, tamẽ circa prolem mater magis eſt officioſa quàm pater: vel ideò quia mulier ad hoc principaliter facta eſt vt ſit homini in adiutorium prolis, non autem vir propter hoc factus eſt, vnde magis pertinet ad rationem matrimonij mater quàm pater.

Ad secvndvm dicendum, quod aliquando eſſentialia cognoſcuntur per accidentalia: & ideò etiam per accidentalia aliqua nominari poſſunt: cum nomen detur cauſa rei innoteſcendæ.

Ad tertivm dicendum, quòd aliquando ſpecies nominatur ab eo quod eſt generis propter imperfectionem ſpeciei, quando ſcilicet complete habet generis rationem, nec tamen aliquid addit quod ad dignitatem pertineat, ſicut proprium accidentale retinet nomen proprij communis: aliquando autem propter perfectionem quando in vna ſpecie complete inuenitur ratio generis, & non in alia: ſicut animal denominatur ab anima quæ competit animato corpori quod eſt genus animalis, ſed animatio non inuenitur perfectè in animatis, quæ nõ ſunt animalia: & ſimiliter eſt in propoſito, quia coniunctio viri ad mulierem per matrimonium eſt maxima, cum ſit animarũ & corporũ, ideò cõiugium nominatur.

Articvlvs III.

Vtrùm matrimonium conuenienter definiatur.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter definiatur in litera. Quia in mariti definitione oportet quod matrimoniu ponatur, quia maritus eſt: qui eſt mulieri innctus matrimonio: ſed maritalis coniunctio ponitur in definitione matrimonij: ergo videtur quod ſit circulatio in definitionibus iſtis.

¶ 2 Pręterea, Per matrimonium ſicut efficitur vir maritus mulieris, ita vxor viri mulier, ergo non debet magis dici coniunctio maritalis, quàm vxoria.

¶ 3 Pręterea, Conſuetudo ad gentis moris pertinet, ſed frequenter matrimonio iuncti ſunt valde moribus diuerſi: ergo non debet poni in definitione matrimonij, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens.

¶ 4 Præterea, Inueniuntur aliæ definitiones de matrimonio datæ. Quia ſecundum Hugo. matrimonium eſt duaru idonearum perſonarum legitimus de coniunctione conſenſus, ſecundum quoſdam: aut matrimonium eſt conſortiu communis vitæ & cõmunicatio diuini & humani iuris. Et quæritur qualiter hæ definitiones differãt.

Conclvsio.

Matrimonium eſt quædam indiſſolubilis maritalis coniunctio inter legitimas perſonas, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens.

Respondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt, in matrimonio tria conſiderantur, ſcilicet cauſa ipſius, & eſſentia eius, & effectus: & ſecundum hoc tres definitiones inueniuntur de matrimonio datæ. Nam definitio Hug. tangit cauſam, ſcilicet conſenſum, & eſt per ſe nota. Definitio autem in litera poſita tangit eſſentiam matrimonij, ſcilicet coniunctionẽ, & addit determinatum ſubiectum in hoc quòd dicit inter legitimas perſonas: ponit etiam differentiam cõtrahentem ad ſpeciem in hoc quod dicit maritalis: quia cum matrimonium ſit coniunctio in ordine ad aliquid vnum, talis coniunctio in ſpeciem trahitur per illud ad quod ordinatur, & hoc eſt id quod ad maritum pertinet: ponit etiam virtutem huius coniunctionis, quia indiſſolubilis eſt: in quod dicit indiuiduam, &c. Sed alia definitio tangit effectum ad quem ordinatur matrimonium, ſcilicet, vita cõmunis in rebus domeſticis, & quia communis communicatio aliqua lege ordinatur, ideò ponitur ordinatiuum iſtius cõmunionis, ſcilicet ius diuinum & humanum; aliæ autem communicationes, vt negotiantium & militantium ſolo iure humano inſtitutæ ſunt.

Ad primvm ergo dicẽdũ, quòd aliquãdo priora, ex quibus debet dari definitio, nõ ſunt nota quo ad nos: & ideò in definitione aliquorũ ponuntur aliqua poſteriora ſimpli-

ſimpliciter quæ ſunt priora quo ad nos, ſicut in definitione qualitatis ponitur quale à Philoſopho, cum dicit: Qualitas eſt ſecundum quam quales eſſe dicimur: ita etiã hic in definitione matrimonij ponitur maritalis, vt ſit ſenſus: quòd matrimoniũ eſt coniunctio ad ea quæ mariti officium requirit, quę non poterant vno nomine exprimi.

Ad secvndvm dicendum, quòd per hanc differentiam tangitur finis coniunctionis, vt dictum eſt: & quia, vt dicit Apoſtolus, Vir non eſt propter mulierem, ſed mulier propter virum: ideo hæc differentia potius debet ſumi à viro quàm à muliere.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut vita ciuilis non importat actum ſingularem huius vel illius, ſed ea quæ ad communicationem ciuilem pertinent: ita vita cõiugalis nihil aliud eſt quàm conuerſatio ad communicationem talem pertinens: & ideò quantum ad hanc vitam ſemper conſuetudo eſt indiuidua, quamuis ſit diuiſa quátum ad actus ſingulares vtriuſque.

Ad qvartvm patet ſolutio ex dictis.

QVÆSTIO XLV.

De conſenſu matrimonij, in quinque articulos diuiſa.

Consequenter conſiderandum eſt de conſenſu. Vbi primò agendum eſt de conſenſu ſecundum ſe conſiderato. Secundò, de conſenſu iuramento vel carnali copula firmato. Tertiò, de conſenſu coacto & conditionato. Quarto, de obiecto conſenſus. Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij.
¶ Secundò, vtrum cõſenſum oporteat per verba exprimi.
¶ Tertiò, vtrum conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat matrimonium.
¶ Quartò, vtrum conſenſus per verba expreſſus, ſi deſit interior conſenſus, exterius faciat verum matrimonium.
¶ Quintò, vtrũ conſenſus in occulto factus per verba de præſenti faciat matrimonium.

Articvlvs primvs.

Vtrum conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij.

vbi ſup. ar. 2. q. 1. & ſeq. Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus non ſit cauſa efficiens matrimonij. Sacramenta enim non ſunt à voluntate humana, ſed ab inſtitutione diuina: ſed conſenſus ad voluntatem humanã pertinet: ergo non eſt cauſa matrimonij, ſicut nec aliorum ſacramentorum.

¶ 2 Præterea, Idem non eſt cauſa ſuiipſius: ſed matrimonium nihil aliud videtur eſſe, quàm conſenſus: quia conſenſus ipſe ſignificat coniunctioné Chriſti ad Eccleſiam: ergo conſenſus non eſt cauſa matrimonij.

¶ 3 Præterea, Vnius debet eſſe vna cauſa: ſed matrimonium inter duos eſt vnum, vt dictum eſt: conſenſus autẽ duorum ſunt diuerſi, quia diuerſorum ſunt & diuerſa: ab vna enim parte eſt conſenſus in virum, ex alia in vxorem: ergo mutuus conſenſus non eſt cauſa matrimonij.

Sed contra eſt, quòd Chryſoſt. dicit, Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas.

¶ Præterea, Vnus non accipit poteſtatem in eo quod eſt libere alterius niſi per eius conſenſum: ſed per matrimonium accipit vterque coniugum poteſtatem in corpus alterius: vt patet 1. Cor. 7. Cum prius vterque liberam poteſtatem ſui corporis haberet: ergo conſenſus facit matrimonium.

Conclvsio.

Matrimonialem coniunctionem non niſi aliquo viri & mulieris conſenſu fieri certum eſt.

Respondeo dicendum, quòd in omnibus ſacramentis eſt aliqua ſpiritualis operatio mediante operatione quæ eam ſignificat, ſicut per ablutionem corporalem in baptiſmo fit ablutio interior ſpiritualis: vnde cum in matrimonio ſit quædam ſpiritualis coniunctio, inquantum matrimonium eſt ſacramentum, & aliqua materialis, ſecundum quod eſt in officium naturæ & ciuilis vitæ, oportet quòd mediante materiali fiat ſpiritualis virtute diuina: vnde cum coniunctiones materialium cõtractuũ fiant per mutuum conſenſum, oportet quòd hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſacramentorum prima cauſa eſt diuina virtus, quæ in eis operatur ſalutem: ſed cauſæ ſecundę ſicut inſtrumentales ſunt materiales operationes ex diuina inſtitutione habentes efficaciam, & ſic conſenſus in matrimonio eſt cauſa.

Ad secvndvm dicendum, quòd matrimonium non eſt ipſe conſenſus, ſed quędam vnio ordinatorum ad vnum, vt dictum eſt, quam conſenſus facit: nec conſenſus propriè loquendo coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam ſignificat, ſed voluntatem eius, qua factum eſt, vt Eccleſiæ coniungeretur.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut matrimonium eſt vnum ex parte eius, in quod fit coniunctio: quamuis ſit multiplex ex parte coniunctorum; ita etiam conſenſus eſt vnus ex parte eius in quod conſentitur, ſcilicet prædictæ coniunctionis, quamuis multiplex ex parte conſentientium: nec eſt directè conſenſus in virum, ſed in cõiunctione ad virum ex parte vxoris: & ſimiliter ex parte viri conſenſus in coniunctionem ad vxorem.

Articvlvs II.

Vtrum oporteat conſenſum per verba exprimi.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd non oportet conſenſum per verba exprimi, quia ſicut per matrimonium redigitur homo in poteſtatem alterius, ita per votum: ſed votum obligat quo ad Deum, etiam ſi non exprimatur verbis: ergo & conſenſus facit matrimonij obligationem etiam ſine expreſſione verborum.

¶ 2 Præterea, Matrimonium poteſt eſſe inter aliquos qui ſuum conſenſum ſibi mutuò verbis exprimere non poſſunt, quia vel ſunt muti vel diuerſarum linguarum: ergo expreſſio conſenſus per verba non requiritur ad matrimonium.

¶ 3 Præterea, Si omittatur illud quod eſt de neceſſitate ſacramenti quacunque ex cauſa, non eſt ſacramentum: ſed in aliquo caſu eſt matrimonium ſine expreſſione verborum, ſicut quando puella tacet præ verecundia parentibus eam viro tradentibus: ergo expreſſio verborum non eſt de neceſſitate matrimonij.

Sed contra, Matrimonium eſt ſacramentum quoddam: ſed in omni ſacramẽto requiritur aliquod ſenſibile ſignum; ergo & in matrimonio: & ita oportet ibi eſſe ſaltem verba exprimentia conſenſum ſenſibiliter.

¶ Præterea, In matrimonio fit contractus inter virum & mulierem: ſed in quolibet contractu oportet eſſe expreſſionem verborum: quibus ſe inuicem homines obligent: ergo & in matrimonio oportet eſſe conſenſum per verba expreſſum.

Conclvsio.

Conſenſum, quo matrimonialis viri & mulieris coniunctio fit, verbis exprimi oportet.

Respondeo dicendum, quòd (ſicut ex dictis patet) coniunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus: & quia materiales contractus non poſſunt fieri, niſi ſibi inuicem voluntatem ſuam verbis promant qui contrahut: ideò etiam oportet quod conſenſus matrimonium faciens verbis exprimatur, vt expreſſio verborum ſe habeat ad matrimonium ſicut ablutio exterior ad Baptiſmum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in voto non eſt ali-

eſt aliqua ſacramentalis obligatio, ſed ſpiritualis tantùm: & ideo non oportet quòd fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quod obliget, ſicut eſt de matrimonio.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis non poſſint vota ſua mutuo verbis tales exprimere, poſſunt tamen exprimere nutibus, & tales nutus pro verbis computantur.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut dicit Hug. de ſancto Victo. eos qui coniunguntur, ſic oportet conſentire, vt inuicem ſe ſpontaneè recipiant, quod iudicatur fieri ſi in deſponſatione non contradicant: vnde verba parentum computantur in caſu illo, ac ſi eſſent puellæ: ſunt enim ſufficiens ſignum quòd ſunt eius, ex quo non contradicit.

Articvlvs III.

Vtrum conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat matrimonium.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus expreſſus per verba de futuro matrimonium faciat: quia ſicut ſe habet præſens ad præſens, ita futurum ad futurum: ſed conſenſus per verba de præſenti expreſſus facit matrimonium in præſenti: ergo conſenſus expreſſus per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

¶ 2 Præterea, Sicut in matrimonio fit quædam obligatio per verba exprimentia conſenſum, ita & in aliis ciuilibus contractibus: ſed in aliis contractibus non differt vtrum per verba de præſenti vel de futuro obligatio fiat: ergo nec in matrimonio differt.

¶ 3 Præterea, Per votum religionis homo contrahit matrimonium ſpirituale: ſed votum religionis fit per verba de futuro & obligat: ergo & ſimiliter poteſt fieri matrimonium per verba de futuro.

Sed contra eſt, quia ille qui conſentit in aliquam per verba de futuro, & poſtea cum alia per verba de præſenti, ſecundum iura debet habere ſecundam vxorem: ſed hoc non eſſet ſi conſenſus per verba de futuro faceret matrimonium, quia ex quo initiatum eſt matrimonium cum vna, ea viuente non poteſt contrahi cum alia: ergo conſenſus per verba de futuro non facit matrimonium.

¶ Præterea, Qui promittit aliquid ſe facturum, nondũ facit illud: ſed qui conſentit per verba de futuro, promittit ſe cum aliqua contracturum matrimonium: ergo non contrahit adhuc cum illa.

Conclvsio.

Conſenſus per verba de futuro expreſſus non facit matrimonium ſed ſponſalia.

Respondeo dicendum, quòd cauſæ ſacramentales ſignando efficiunt: vnde hoc efficiunt quod ſignãt, quia cùm aliquis conſenſum ſuum per verba de futuro exprimit, & non ſignat ſe facere matrimonium, ſed promittit ſe facturum: ideo talis expreſſio conſenſus nõ facit matrimonium, ſed ſponſionem eius, quæ ſponſalia nominantur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cùm conſenſus exprimitur per verba de præſenti, verba ſunt præſentia, & in præſens conſentitur pro eodem tẽpore: ſed quando conſenſus fit per verba de futuro, verba ſunt præſentia, ſed conſentitur in futurum: & ideo non pro eodem tempore, & propter hoc non eſt ſimile.

Ad secvndvm dicendũ, quòd etiam in aliis cõtractibus qui verbis futuris vtitur, non transfert poteſtatem rei ſuæ in alterum: vt ſi dicat, Dabo tibi: ſed ſolùm quando verbis præſentibus vtitur.

Ad tertivm dicendum, quod in voto profeſſionis actus ſpiritualis matrimonij, per verba de futuro exprimitur: ſcilicet obedientia vel obſeruantia regulæ, & non ipſum matrimonium ſpirituale: ſi autem ſpirituale matrimonium in futurum foueatur, non eſt votum ſpirituale, quia nondum ex hoc aliquis eſt monachus, ſed ſe futurum monachum pollicetur.

Articvlvs IIII.

Vtrum conſenſus expreſſio per verba ſi deſit interior conſenſus, faciat matrimonium.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus expreſſio, etiam per verba, ſi deſit interior conſenſus, faciat matrimonium: quia fraus & dolus nemini patrocinari debet ſecundum iura: ſed ille qui verbis exprimit conſenſum, quem in corde non habet, dolum committit: ergo non debet ſibi patrocinari vt ab obligatione matrimonij liber reddatur.

¶ 2 Præterea, Conſenſus mentalis alterius non poteſt eſſe alicui notus, niſi quatenus per verba exprimitur: ſi ergo expreſſio verbórum non ſufficit, ſed conſenſus interior requiritur in vtroque coniugum, tunc neuter poterit ſcire de altero an ſit ei verus coniunx, & ita erit fornicator quandocunque matrimonio vtetur.

¶ 3 Præterea, Si aliquis probatur per verba de præſenti in aliquam conſenſiſſe, cogitur per excommunicationis ſententiam, vt eam habeat in vxorem, quamuis dicat cõſenſum mentalem defuiſſe, etiam ſi poſtea cum alia contraxerit conſenſu mentali verbis expreſſo: ſed hoc non eſſet ſi requireretur cõſenſus mentalis ad matrimonium: ergo non requiritur.

Sed contra eſt quod Innocen. 3. dicit in Decr. quadam in caſu iſto loquens, Sine conſenſu nequeunt cætera fœdus perficere coniugale.

¶ Præterea, Intentio requiritur in omnibus ſacramentis: ſed ille qui corde non conſentit, non habet intentionem matrimonij contrahendi: ergo non fit matrimonium.

Conclvsio.

Conſenſus exterioribus verbis expreſſus abſque interiori conſenſu nullum matrimonium facit.

Respondeo dicendũ, quòd ſicut ſe habet ablutio exterior ad baptiſmum, ita ſe habet expreſſio verborum ad hoc ſacramentum, vt dictum eſt: vnde ſicut ſi aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere ſacramentum, ſed ludum & dolum facere, non eſſet baptizatus: ita expreſſio verborum ſine interiori conſenſu matrimonium non facit.

Ad primvm ergo dicendum, quod ibi ſunt duo, ſcilicet defectus conſenſus, qui ſibi patrocinatur in foro cõſcientiæ, vt nõ aſtringatur vinculo matrimonij, quamuis non in foro Eccleſiæ, in quo iudicatur ſecundum allegata, & dolus verborum, & hoc non patrocinatur nec in foro pœnitentiæ, nec in foro Eccleſiæ, quia in vtroque pro hoc punitur.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſi deſit conſenſus mentalis ex parte vnius, ex neutra parte eſt matrimonium, quia matrimonium conſiſtit in mutua coniunctione, vt dictum eſt: tamen probabiliter poteſt credi dolus non eſſe, niſi ſigna euidentia doli appareant: quia de quolibet præſumẽdum eſt bonum, niſi probetur contrarium: vnde ille, ex cuius parte dolus non eſt, à peccato excuſatur per ignorantiam.

Ad tertivm dicendum quòd in tali caſu Eccleſia compellit eum ad ſtandum cum prima vxore, quia ſecundum ea iudicat quæ foris apparent, nec decipitur in iuſtitia, quamuis decipiatur in facto: quia ille debet potius excommunicationem ſuſtinere, quàm ad primam vxorem accedat, vel debet in alias regiones remotius fugere.

Articvlvs V.

Vtrum conſenſus in occulto factus per verba de præſenti faciat matrimonium.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus in occulto factus per verba de præſenti non faciat matrimonium: res enim in poteſtate alte-

Tho. 4. diſt. 28. q. vnica, art. 3.

alterius exiſtens non transfertur in poteſtatem alterius: niſi conſentiente illo, in cuius poteſtate erat: ſed puella erat in poteſtate patris: ergo non poteſt per matrimoniũ tranſire in poteſtatem viri, niſi patre conſentiente, & ita ſi fiat in occulto conſenſus etiam per verba de præſenti expreſſus, non erit matrimonium.

¶ 2 Preterea, Sicut in matrimonio eſt actus noſter quaſi de eſſentia ſacramenti, ita etiam in pœnitentia: ſed ſacramentum pœnitentiæ non perficitur niſi mediantibus Eccleſiæ miniſtris, qui ſunt ſacramẽtorum diſpenſatores: ergo nec matrimonium perfici poteſt in occulto abſque ſacerdotali benedictione.

¶ 3 Præterea, Baptiſmus qui poteſt in occulto & in aperto fieri, non prohibetur ab Eccleſia fieri in occulto: ſed Eccleſia prohibet clandeſtina fieri matrimonia: ergo non poſſunt fieri in occulto.

¶ 4 Præterea, Inter eos qui in ſecundo gradu ſibi attinent, matrimonium contrahi non poteſt, quia Eccleſia prohibuit: ſed ſimiliter Eccleſia prohibuit clandeſtina matrimonia: ergo non poſſunt eſſe vera matrimonia.

SED CONTRA, Poſita cauſa, ponitur effectus, ſed cauſa ſufficiens matrimonij eſt cõſenſus per verba de præſenti expreſſus: ergo ſiue fiat in publico, ſiue in occulto, matrimonium ſequetur.

¶ Præterea, Vbi eſt debita materia & debita forma ſacramenti, ibi eſt ſacramentum: ſed in occulto matrimonio ſeruatur debita forma, quia ſunt ibi verba de præſenti conſenſum exprimentia: & debita materia, quia ſunt legitimæ perſonæ ad contrahendum: ergo eſt ibi verum matrimonium.

CONCLVSIO.

Conſenſus in occulto factus, quanquam malus & iure prohibitus, matrimonium tamen facit, ſi fiat inter legitimas perſonas.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in aliis ſacramentis, quædam ſunt de eſſentia ſacramenti: quibus omiſſis non eſt ſacramentum: quædam autem ad ſolennitatem ſacramenti pertinent, quibus omiſſis verum perficitur ſacramentum, quamuis peccet qui omittit: ita etiam conſenſus expreſſus per verba de præſenti inter perſonas legitimas ad contrahendum matrimonium facit, quia hęc duo ſunt de eſſentia ſacramenti: alia autem omnia ſunt de ſolennitate ſacramenti, quia ad hoc adhibentur vt matrimonium conuenientius fiat: vnde ſi omittantur, verum eſt matrimonium, quamuis peccẽt ſic contrahentes, niſi per aliquam legitimam cauſam excuſentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod puella non eſt in poteſtate patris quaſi ancilla, vt ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed quaſi filia ad educandum: & ideo ſecundum hoc quod libera eſt, poteſt ſe in poteſtatem alterius abſque conſenſu patris dare, ſicut etiam poteſt aliquis vel aliqua intrare religionem abſque cõſenſu parentum, cùm ſit perſona libera.

AD SECVNDVM dicendum, quod actus noſter in pœnitentia quamuis ſit de eſſentia ſacramenti, non eſt ſufficiens ad inducendum proximum effectũ, ſcilicet abſolutionem à peccatis: & ideo oportet quod ad perfectionem ſacramenti interueniat actus ſacerdotis: ſed in matrimonio actus noſtri, ſunt cauſa ſufficiens ad inducẽdum proximum effectum, qui eſt obligatio, quia quicunque eſt ſui iuris, poteſt ſe alteri obligare: & ideo ſacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quaſi de eſſentia ſacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam prohibitum eſt, quod Baptiſmum nullus accipiat niſi à ſacerdote, niſi in articulo neceſſitatis: matrimonium autem non eſt ſacramentum neceſſitatis: & ideo non eſt ſimilis ratio: prohibētur autem clandeſtina matrimonia propter pericula, quæ inde euenire ſolent: quia frequenter in talibus eſt aliqua fraus ex altera parte, frequenter etiam ad alia coniugia tranſeunt, dum pœnitent de his quæ ſubito facta ſunt, & multa alia mala inde accidunt, & ſpeciem turpitudinis præter hoc habent.

AD QVARTVM dicendũ, quòd non ſunt prohibita clandeſtina matrimonia quaſi contra eſſentialia matrimonij exiſtentia, ſicut ſunt prohibita matrimonia illegitimarum perſonarum, quæ ſunt materia indebita huic ſacramento: & ideo non eſt ſimile.

QVÆSTIO XLVI.

De conſenſu, cui aduenit iuramentum vel copula carnalis, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de cõſenſu cui aduenit iuramentũ, vel copula carnalis.

¶ Circa quod quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum iuramentum adiunctum cõſenſui per verba de futuro expreſſo faciat matrimonium.

¶ Secundò, vtrum copula carnalis eidem conſenſui adueniens faciat matrimonium.

ARTICVLVS I.

Vtrum iuramentum adiunctum conſenſui per verba de futuro expreſſo faciat matrimonium.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod iuramentum adiunctum conſenſui per verba de futuro expreſſo faciat matrimonium. Nullus enim poteſt ſe obligare, vt faciat contra ius diuinum: ſed implere iuramentum eſt de iure diuino, vt patet Matth. 5. Reddes autẽ domino vota tua: ergo per nullam obligationem ſequentem poteſt euenire quod homo non debeat tenere iuramentum prius factum. Si ergo poſt conſenſum in aliquam per verba de futuro iuramento firmatũ aliquis alteri ſe obligat per verba de præſenti, videtur quod nihilominus debet iuramentum primũ ſeruare: ſed hoc non eſſet niſi iuramẽto illo eſſet matrimonium illud perfectum: ergo iuramentum adiunctum conſenſui per verba de futuro facit matrimonium. — Tho. 4. diſt. 28. q. vnica, art. 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Veritas diuina fortior eſt quàm veritas humana: ſed per iuramentum veritate diuina firmatur aliquid: cùm ergo verba exprimentia conſenſum de præſenti, in quibus eſt ſola veritas humana, matrimonium perficiant, videtur quod multò amplius id efficere poſſint verba de futuro iuramento firmata.

¶ 3 Præterea, Secundum Apoſtolum Heb. 6. Omnis controuerſię finis eſt iuramentum: ergo in iudicio ſaltem plus ſtandum eſt iuramento quàm ſimplici verbo: ſi ergo aliquis ſimplici verbo conſentiat in aliquam per verba de præſenti poſtquam conſenſerit in aliquam cum iuramento per verba de futuro, videtur quod iudicio Eccleſiæ debeat compelli ſtare cum prima, & non cum ſecunda.

¶ 4 Præterea, Verba de futuro ſimpliciter prolata faciunt ſponſalia: ſed iuramentum ibi aliquid operatur: ergo facit plus quàm ſponſalia, ſed vltra ſponſalia non eſt niſi matrimonium: ergo faciunt matrimonium.

SED CONTRA, Quod futurum eſt, non eſt: ſed iuramentum additum non facit quin verba de futuro ſignificent conſenſum de futuro: ergo adhuc matrimonium non eſt.

¶ Præterea, Poſtquam perfectum eſt matrimonium, non oportet quod alius conſenſus interueniat ad matrimonium: ſed poſt iuramentum aduenit alius conſenſus, qui matrimonium facit, alias fruſtra iuraretur illud eſſe futurum: ergo non facit matrimonium.

CONCLVSIO.

Conſenſus per verba de futuro expreſſus nullum efficit matrimonium, etſi ſit aliquo iuramento firmatus.

RES-

Respondeo dicendum, quòd iuramentum adhibetur ad confirmationem dictorum: vnde illud tantum confirmat quod in dictis ſignificatur, nec ſignificatum mutat: ideò cùm verba de futuro ex ipſa ſui ſignificatione habeant quòd matrimonium non faciant, quia quod futurum promittitur, nondum fit: etiam ſi iuramentum adueniat, nondum eſt matrimonium ſactum ſicut Magiſter in litera dicit.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd implere iuramentum licitum eſt à iure diuino, non autem, implere iuramentum illicitum: vnde ſi aliqua obligatio ſequens iuramentum, faciat illud illicitum cùm prius fuiſſet licitum, non derogat iuri diuino qui iuramentum priùs factũ non ſeruat, & ita eſt in propoſito: illicitè enim iurat qui illicitè promittit, promiſſio autem de alieno eſt illicita: vnde conſenſus ſequens per verba de præſenti quo quis transfert dominium ſui corporis in aliam, facit præcedens iuramentum eſſe illicitum quod prius licitum erat.

Ad secvndvm dicendum, quod veritas diuina efficaciſſima eſt ad firmandum illud, cui adhibetur.

Vnde patet ſolutio ad tertium.

Ad qvartvm dicendum, quod iuramentum aliquid operatur nõ nouam obligationem faciens, ſed factã confirmans: & ſic grauius peccat qui eam violat.

Articvlvs II.

Vtrum carnalis copula poſt verba de futuro conſenſum exprimentia faciat matrimonium.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd carnalis copula poſt verba de futuro conſenſum exprimentia faciat matrimonium, quia maius eſt conſentire facto, quàm verbo: ſed ille qui carnaliter commiſcetur facto, conſentit promiſſioni quam prius fecit: ergo videtur quòd multo magis per hoc fiat matrimoniũ quàm ſi ſolis verbis de præſenti conſenſus fieret.

¶ 2 Præterea, Conſenſus non ſolum expreſſus, ſed etiã interpretatiuus facit matrimonium: ſed nulla poteſt eſſe maior interpretatio conſenſus, quàm carnalis copula: ergo perficitur matrimonium per hoc.

¶ 3 Prĝterea, Omnis coniunctio carnalis præter matrimonium facta eſt peccatum: ſed mulier non videtur peccare admittens ſponſum ad carnalem copulam: ergo per hoc fit matrimonium.

¶ 4 Prĝterea, Non remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum: ſed aliquis non poteſt mulieri quam defloranit ſub ſpecie matrimonij, reſtituere ablatum, niſi eam cõiugio ducat. ergo videtur quod ſi etiam poſt carnalem copulam cum alia contraxerit per verba de præſenti, quod teneatur ad primam redire: quod non eſſet niſi inter eos eſſet matrimonium: ergo carnalis copula poſt conſenſum de futuro, facit matrimonium.

Sed contra eſt, quod dicit Nicol. Papa, Si conſenſus in nuptiis defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur.

¶ Præterea, Quod conſequitur ad aliquid, non facit ipſum: ſed carnalis copula ſequitur ipſum matrimonium ſicut effectus cauſam: ergo non poteſt facere matrimonium.

Conclvsio.

Carnalis copula in foro conſcientiæ, quamuis poſt ſponſalia matrimonium non perficiat, in Eccleſia tamen foro matrimonium efficere iudicatur.

Respondeo dicendum, quòd de matrimonio poſſumus loqui dupliciter. Vno modo quantum ad forum conſcientiæ, & ſic in rei veritate carnalis copula non habet quod perficiat matrimonium, cuius ſponſalia præceſſerunt per verba de futuro, ſi conſenſus interior deſit: quia verba de præſenti etiam conſenſum exprimentia, ſi conſenſus mentalis deeſſet, non facerent matrimonium. Alio modo quantum ad iudicium Eccleſiæ, & quia in exteriori iudicio ſecundum ea, quæ foris patent, iudicatur: cùm nihil poſſit expreſſius ſignificare conſenſum, quàm carnalis copula ſecundum iudicium Eccleſiæ carnalis copula cõſequens ſponſalia matrimonium facere iudicatur, niſi aliqua ſigna expreſsè doli vel fraudis appareant.

Ad primvm ergo dicendum, quod ille qui carnaliter commiſcetur, facto conſentit in carnalem copulam, ſecundum rei veritatem: ſed in matrimonium non conſentit ex hoc ipſo, niſi ſecundum interpretationem iuris.

Ad secvndvm dicendum, quòd interpretatio illa non mutat rei veritatem, ſed iudicium quod de rebus exterioribus fit.

Ad tertivm dicendum, quòd ſi ſponſa ſponſum admittens, credat eum velle matrimonium conſummare, excuſatur à peccato, niſi aliqua ſigna expreſſa fraudis appareant: ſicut ſi ſunt multum diſtantis conditionis vel quantum ad nobilitatem, vel quantum ad fortunam, vel aliud ſignum euidens appareat: ſed tamen ſponſus peccat fornicando, & puniendus eſt de fraude quam facit.

Ad qvartvm dicendum, quòd in tali caſu ſponſus antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in vxorem; ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis: ſed ſi aliam duxerit, factus eſt iam impotens ad ſoluendum illud, ad quod tenebatur: & ideo ſufficit ſi ei de nuptiis prouideat, & ad hoc etiam non tenetur, vt quidam dicunt, ſi ſponſus ſit multo melioris conditionis aut aliquod ſignum fraudis euidens fuerit: quia præſumi probabiliter poteſt, quod ſponſa non fuerit decepta, ſed decipi finxerit.

QVÆSTIO XLVII.

De conſenſu coacto, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de conſenſu coacto & conditionato.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus.

¶ Secundò, vtrum aliqua coactio metus cadat in conſtantem virum.

¶ Tertiò, vtrum conſenſus coactus faciat matrimoniũ.

¶ Quartò, vtrum conſenſus coactus tollat matrimonium ex parte cogentis.

¶ Quintò, vtrum conſenſus conditionatus matrimonium faciat.

¶ Sextò, vtrum aliquis poſſit cogi à patre ad matrimonium contrahendum.

Articvlvs I.

Vtrum aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd nullus conſenſus poſſit eſſe coactus: coactio enim in libero arbitrio cadere non poteſt ſecundum aliquem ſtatum eius: vt in ſecundo lib. Diſtin. 25. dictum eſt: ſed conſenſus eſt liberi arbitrij: ergo non poteſt eſſe coactus. *Tho. 4. dist. 29. q. vnica, art. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Violẽtia idem eſt quod coactio, ſed coactio ſecundum Philoſophum eſt, cuius principium eſt extra nihil conferente vim paſſo: ſed omnis conſenſus principiũ eſt intra: ergo nullus conſenſus poteſt eſſe coactus.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum conſenſu perficitur, ſed illud quo perficitur peccatum, cogi non poteſt: quia ſecundum Auguſt. nullus peccat in eo quod vitare non poteſt: cùm ergo vis à Iuriſtis definiatur eſſe maioris rei impetus, qui repelli non poteſt, videtur quod conſenſus non poſſit eſſe coactus, vel violentus.

¶ 4 Prĝterea, Dominium libertati opponitur: ſed coactio ad dominium pertinet, vt patet in quadã Tullij definitione: dicit enim quod vis eſt impetus dominãtis retinẽs-

tem intra terminos alienos: ergo vis in libero arbitrio nō cadit, & ita nec in conſenſum, qui eſt actus eius.

SED CONTRA, Illud quod eſſe non poteſt, non poteſt aliquid impedire: ſed coactio conſenſus impedit matrimonium, vt in litera dicitur: ergo conſenſus cogi poteſt.

¶ Præterea, In matrimonio eſt quidam contractus: ſed in contractibus poteſt eſſe voluntas coacta: vnde legiſlator in integrum reſtitutionem adiudicat, ratum non habēs quod vi metuſve cauſa factum eſt. ergo & in matrimonio poteſt eſſe conſenſus coactus.

CONCLVSIO.

Quantum ſimpliciter cōſenſus coactus in matrimonio eſſe nō poſſit, poteſt tamen aliqua in eo ſecundum quid violentia eſſe.

RESPONDEO dicendum quod duplex eſt coactio vel violentia: vna quæ facit neceſſitatem abſolutam: & tale violentum dicitur à Philoſopho violentum ſimpliciter: vt cùm quis aliquem corporaliter impellit ad motum: alia quæ facit neceſſitatem conditionatam, & hanc vocat Philoſophus violentum mixtum, ſicut cùm quis proiicit merces in mare, ne periclitetur, & in iſto violento quamuis hoc quod fit, non ſit per ſe voluntarium, tamen conſideratis circunſtantiis hic & nunc voluntarium eſt: & quia actus in particularibus ſunt, ideo ſimpliciter voluntarium eſt, ſed ſecundum quid inuoluntarium: vnde hæc violentia vel coactio poteſt eſſe de conſenſu, qui eſt actus voluntatis, non autem prima: & quia hæc coactio fit ex hoc quòd timetur aliquod periculum imminens, ideo iſta vis idem eſt quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo, ſed pura vis cadit & in corporalibus actibus. Et quia legiſlator conſiderat non ſolùm interiores actus, ſed magis exteriores: ideo per vim intelligit coactionem ſimpliciter, propter quod vim contra metum diuidit: ſed nunc agitur de conſenſu interiori, in quem non cadit coactio, ſeu vis quæ à metu diſtinguitur: & ideo quantum ad propoſitum pertinet, idem eſt coactio quod metus: eſt autem metus ſecundum iuriſperitos inſtantis vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio, & per hoc patet ſolutio ad obiecta: nam primæ rationes procedunt de coactione prima, ſecundæ de ſecunda.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqua coactio cadit in conſtantem virum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod coactus metus non cadat in conſtantem virum, quia de ratione conſtantis eſt quod non trepidet in periculis: cùm ergo metus ſit trepidatio mētis ratione periculi imminentis, videtur quòd non cogatur metu.

¶ 2 Præterea, Omnium terribilium finis eſt mors, ſecundū Philoſophū in 3. Ethic. quaſi perfectiſſimum inter terribilia: ſed conſtantes non coguntur morte, quia fortis etiam pericula mortis ſuſtinet: ergo nullus metus cadit in conſtantem virum.

¶ 3 Præterea, Inter alia pericula, præcipuè à bonis timetur periculum famæ: ſed timor infamiæ non reputatur timor cadens in conſtantem virum; quia, vt dicit lex, timor infamiæ non continetur illo edicto; quod metus cauſa factum eſt: ergo nec aliquis alius metus cadit in conſtantem virum.

¶ 4 Præterea Metus in eo qui metu cogitur, peccatum relinquit: quia facit eum promittere quod nō vult ſoluere; & ſic facit eum mentiri: ſed non eſt conſtantis aliquod peccatum etiam minimum pro aliquo timore facere: ergo nullus metus cadit in conſtantem virum.

SED CONTRA, Abraham & Iſaac conſtantes fuerunt: ſed in eis cecidit metus, quia ratione metus dixerent vxores ſuas ſibi eſſe ſorores: ergo metus poteſt cadere in conſtantem virum.

¶ Præterea, Vbicunq; eſt violentū mixtū, eſt aliquis metus cogens: ſed aliquis quantumcunque conſtans poteſt pati tale violentum, quia ſi ſit in mari, merces proiiciet tempore naufragij: ergo metus poteſt cadere in conſtantem virum.

CONCLVSIO.

Poteſt aliqua coactio & metus cadere in conſtantem virum.

RESPONDEO dicendum, quòd cadere metum in conſtantem, & metu cogi, ſumitur multipliciter: cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod alias non vellet, ad euitandum id quod timet: in hoc autem conſtans ab inconſtanti diſtinguitur quantùm ad duo. Primò quantum ad qualitatem periculi, quod timetur, quia conſtans ſequitur rationē rectā, per quā ſcit quid pro quo dimittendū ſit vel faciēdū: ſemper autē minus malū vel maius bonum eligendū eſt: & ideo conſtans ad minus malū ſuſtinendū cogitur metu maioris mali: non autē cogitur ad maius malū, vt vitet minus malū: ſed incōſtans cogitur ad maius malū propter metū minoris mali, ſcilicet ad peccatū propter metū corporalis pœnæ: ſed pertinax ecōtra non poteſt cogi, etiam ad minus malū ſuſtinendū, vel faciendum, vt euitet maius malum: vnde conſtans eſt medius inter inconſtantem & pertinacem. Secundò differunt quantum ad æſtimationem periculi imminētis, quia conſtans non niſi ex forti æſtimatione & probabili cogitur, ſed inconſtans ex leui. Prouerb. 28. Fugit impius nemine perſequente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod conſtans, ſicut & de forti dicit Philoſophus, eſt intrepidus: non quòd omnino non timeat, ſed quia non timet quæ non oportet vel niſi quando oportet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccata ſunt maxima malorum; & ideo ad hæc nullo modo poteſt homo conſtans cogi: imo magis debet homo mori quàm talia ſuſtinere, vt etiam Philoſoph. 3. Ethic. dicit. Sed quædam damna corporalia ſunt minora quibuſdam aliis, inter quæ ſunt præcipua quę ad perſonam pertinent, ſicut mors verbera, dehoneſtatio per ſtuprum, & ſeruitus: & ideo ex iſtis conſtans cogitur ad alia damna corporalia ſuſtinenda: & hæc continentur hoc verſu;

Stupri ſiue ſtatus, verberis, atque necis.

Nec differt, vtrum hæc pertineāt ad perſonam propriā, vel vxoris vel filiorum, vel aliorum huiuſmodi.

AD TERTIVM dicendum, quòd infamia quamuis ſit maius damnum, tamen ei de facili occurri poteſt: & ideo non reputatur cadere in conſtantem virum metus infamiæ ſecundum iura.

AD QVARTVM dicendum, quòd conſtans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare: ſed cùm poſtea vult petere reſtitutionem, vel ſaltem iudici denunciare ſi ſe promiſit non petiturum reſtitutionem: nō poteſt autem promittere ſe non denuntiaturum: quia cùm hoc ſit contra bonum iuſtitiæ, ad hoc cogi non poteſt: vt ſcilicet contra iuſtitiam faciat.

ARTICVLVS III.

Vtrum conſenſus coactus tollat matrimonium.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus coactus non tollat matrimonium: quia ſicut ad matrimonium requiritur conſenſus, ita ad Baptiſmum requiritur intentio: ſed coactus timore ad recipiendum Baptiſmum recipit ſacramentum: ergo coactus ad conſentiendum aliquo timore matrimonio obligatur.

¶ 2 Pręterea, Violentum mixtum, ſecundum Philoſophum, plus habet de voluntario, quàm non voluntario: ſed non poteſt aliter conſenſus eſſe coactus niſi per violentum mixtum: ergo non omnino excluditur voluntarium, & ita adhuc eſt matrimonium.

¶ 3 Pręterea, Ei, qui conſentit in matrimoniū coactus, conſulendum videtur quòd in matrimonio illo ſtet, quia ſpeciem mali habet promittere & nō ſoluere, à quo Apoſtolus vult nos abſtinēre: hoc autem non eſſet, ſi conſenſus coactus omnino matrimonium tolleret: ergo, &c.

SED

Sed contra eſt quod Decret. dicit, Cùm conſenſus locum non habet., vbi metus vel coactio intercidit, neceſſe eſt vt vbi communis conſenſus requiritur, coactionis materia repellatur: ſed in matrimonio requiritur communis conſenſus: ergo, &c.

¶ Præterea, Matrimonium ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam; quæ fit ſecundum libertatem amoris: ergo non poteſt fieri per conſenſum coactum.

Conclvsio.

Conſenſus coactus ex metu cadente in conſtantem virum, matrimonium tollit.

Respondeo dicendum, quòd vinculum matrimonij eſt perpetuum: vnde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit: metus autem qui cadit in conſtantem virum, perpetuitatem contractus tollit: quia poteſt repeti reſtitutio in integrum: & ideo hæc coactio tollit matrimonium, & non alia: conſtans autem vir iudicatur virtuoſus, qui eſt menſura in omnibus operibus humanis, vt Philoſ. dicit in 3. Ethicor. quidam autem dicunt, quòd ſi adſit conſenſus, quãuis coactus, interius eſt matrimonium quantum ad Deum, ſed non quantum ad ſtatum Eccleſiæ, quæ præſumit ibi non fuiſſe conſenſum interiorem propter metum; ſed hoc nihil eſt, quia Eccleſia nõ debet præſumere de aliquo peccatum quouſque probetur: peccauit autem, ſi dixit ſe conſentire, & non conſenſit: vnde Eccleſia præſumit eum conſenſiſſe, ſed iudicat conſenſum illum extortum non eſſe ſufficientem ad faciendum matrimonium.

Ad primvm ergo dicendum, quòd intentio non eſt cauſa efficiens ſacramenti in Baptiſmo, ſed ſolùm efficiens actionem agentis: ſed conſenſus eſt cauſa efficiens in matrimonio: & ideo non eſt ſimile.

Ad secvndvm dicendum, quòd ad matrimonium non ſufficit quodcunque voluntarium, ſed voluntarium complete, quia debet eſſe perpetuum: & ideo per volitum mixtum impeditur.

Ad tertivm dicendum, quòd non ſemper debet induci ad hoc, quòd in matrimonio illo ſtet, ſed ſolùm quando non timetur periculũ de diſſolutione, aliàs autem non peccat: quia non ſoluere promiſſa, quæ nolens facit, non eſt ſpecies mali.

Articvlvs IIII.

Vtrum conſenſus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus coactus ſaltem ex parte cogentis, faciat matrimonium, quia matrimonium eſt ſignum ſpiritualis coniunctionis: ſed ſpiritualis coniunctio, quæ eſt per charitatem, poteſt eſſe ad eum, qui non habet charitatem: ergo matrimonium eſt ad eum, qui non vult.

¶ 2 Præterea, Si illa quæ fuit coacta poſtmodum conſentiat, erit matrimonium verum: ſed iſte, qui coëgit primò ex conſenſu illius, non ligatur: ergo ex primo conſenſu ligabatur matrimonium.

Sed contra, Matrimonium eſt relatio æquiparentiæ: ſed talis relatio æqualiter eſt in vtroque: ergo ſi ſit impedimentum ex parte vnius, non erit matrimonium ex parte alterius.

Conclvsio.

Conſenſus coactus ex parte cogentis matrimonium tollit.

Respondeo dicendum, quòd cùm matrimonium ſit quædam relatio, & non poſſit innaſci relatio in vno extremorum ſine hoc, quòd fiat in alio: ideo quicquid impedit matrimonium in vno, impedit ipſum in altero: quia non poteſt eſſe quòd aliquis ſit vir non vxoris, vel aliqua ſit vxor non habens virum, ſicut mater nõ habens filium: & ideo dicendũ communiter, quòd matrimonium non claudicat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quamuis actus amantis poſſit trãſire in non amantem, tamen vnio inter eos non poteſt eſſe niſi ſit mutua amatio: & ideo dicit Philoſophus 8. Ethic. quòd ad amicitiam, quæ in quadam vnione conſiſtit, requiritur redamatio.

Ad secvndvm dicendum, quòd ex conſenſu libero illius, qui primò coactus eſt, non fit matrimonium, niſi inquantum conſenſus præcedens in altero, adhuc manet in ſuo vigore: vnde ſi diſſentiret, non fieret matrimonium.

Articvlvs V.

Vtrum per conſenſum conditionatum fiat matrimonium.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd nec per conſenſum conditionatum fiat matrimonium, quia quod ſub cõditione ponitur, non ſimpliciter enuntiatur: ſed in matrimonio oportet eſſe verba ſimpliciter exprimentia conſenſum: ergo conditio alicuius conſenſus non facit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Matrimonium debet eſſe certum: ſed vbi dicitur aliquid ſub conditione, ponitur illud ſub dubio: ergo talis conſenſus non facit matrimonium.

Sed contra, In aliis contractibus fit obligatio ſub conditione, & ſtat ſtante conditione: ergo cùm matrimonium ſit contractus quidam, videtur quòd poſſit fieri per conditionatum conſenſum.

Conclvsio.

Conſenſus ex conditione de præſenti non contraria matrimonio, vel de futuro & neceſſaria matrimonium non tollit.

Respondeo dicendum, quòd conditio appoſita aut eſt de præſenti, aut eſt de futuro: ſi de præſenti, & nõ eſt contraria matrimonio, ſiue ſit honeſta, ſiue non honeſta, ſtat matrimonium ſtante conditione, & ea non ſtante non ſtat. Sed ſi ſit contraria bonis matrimonij, non efficitur matrimonium. Si autem ſit conditio de futuro, aut eſt neceſſaria, ſicut Solem oriri cras, & tunc eſt matrimonium: quia temporalia futura iam ſunt præſentia in cauſis ſuis: aut eſt contingens, vt datio pecuniæ vel acceptatio parentum: & tunc idem eſt iudicium de tali conſenſu ſicut de conſenſu, qui fit per verba de futuro, vnde nõ facit matrimonium. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

Articvlvs VI.

Vtrum aliquis præcepto patris poſſit compelli ad matrimonium contrahendum.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd aliquis præcepto patris poſſit compelli ad matrimonium contrahendum: dicitur enim ad Col. 3. Filij obedite parentibus veſtris per omnia: ergo & in hoc etiam obedire tenentur.

¶ 2 Præterea, Geneſ. 28. Iſaac præcepit Iacob, quòd non acciperet vxorem de filiabus Chanaan: nec præcepiſſet, niſi de iure præcipere potuiſſet: ergo in hoc tenentur obedire patri.

¶ 3 Præterea, Nullus debet promittere præcipuè per iuramentum pro illo, quem non poteſt cogere ad ſeruandum: ſed parentes promittunt futura matrimonia pro filiis & etiam iuramento firmant: ergo poſſunt præcepto cogere filios ad implendum.

¶ 4 Præterea, Pater ſpiritualis, ſcilicet Papa, poteſt compellere præcepto ad matrimonium ſpirituale, ſcilicet ad epiſcopatum accipiendũ: ergo poteſt & pater carnalis ad matrimonium carnale.

Sed contra, Patre imperante matrimonium, filius poteſt ſine peccato religionem intrare: ergo non tenetur ei in hoc obedire.

¶ Præterea, Si teneretur obedire, ſponſalia per parentes contracta abſque conſenſu filiorum eſſent ſtabilia: ſed hoc eſt contra iura, &c.

Conclvsio.

Cùm per matrimonium homo perpetua mancipetur ſeruituti, non poteſt pater filium cogere ad matrimonium, quanquam illum ex aliqua rationabili cauſa ad ipſum poſſit inducere.

Respondeo dicendum, quòd cùm in matrimo-

nio ſit quaſi quædam ſeruitus perpetua, pater non poteſt cogere filium ad matrimonium per præceptum, cùm ſit liberæ conditionis: ſed poteſt eum inducere ex rationabili cauſa: & tunc ſicut ſe habet filius ad cauſam illam; ita ſe habet ad præceptum patris: vt ſi cauſa illa cogat de neceſſitate vel de honeſtate, & præceptum patris ſimiliter cogat, alias non.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verbum Apoſtoli non intelligitur in illis, in quibus eſt liber ſui, ſicut pater: & huiuſmodi eſt matrimoniū, per quod etiam filius ſit pater.

Ad secvndvm dicendū, quod Iacob alias tenebatur ad faciendū hoc quod mandabat Iſaac, tum propter malitiam illarum mulierum: tum quia ſemen Chanaan de terra pellendum erat, quæ ſemini Patriarcharum promittebatur: & ideo Iſaac præcipere poterat.

Ad tertivm dicendum, quòd non iuratur niſi illa conditione ſubintellecta, ſi illis placuerit, & ipſi obligantur ad eos bona fide inducendum.

Poteſt Papa cogere aliquem vt epiſcopatum ſuſcipiat.

Ad qvartvm dicunt quidam, quòd Papa non poteſt præcipere alicui quòd accipiat Epiſcopatum, quia cōſenſus debet liber eſſe. Sed hoc poſito, periret eccleſiaſticus ordo: niſi enim aliquis poſſet cogi ad ſuſcipiendum regimen Eccleſiæ, Eccleſia conſeruari non poſſet: quia quandoque illi qui ſunt idonei ad hoc, nolunt ſuſcipere niſi coacti. Et ideo dicendum, quòd non eſt ſimile hinc inde, quia non eſt aliqua corporalis ſeruitus in matrimonio ſpirituali ſicut in corporali: eſt enim ſpirituale matrimonium ſicut quoddam officium diſpenſandæ rei publicæ: primæ Corinthior. quarto: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros, &c.

QVÆSTIO XLVIII.

De obiecto conſenſus, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de obiecto conſenſus. Circa quod quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum cōſenſus, qui facit matrimoniū, ſit conſenſus in carnalem copulam.

¶ Secundò, vtrum conſenſus in aliquem propter cauſam inhoneſtam faciat matrimonium.

Articvlvs I.

Vtrum conſenſus qui facit matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam.

Tho. 4. diſt. 28. art. 4.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd conſenſus qui facit matrimonium, ſit conſenſus in carnalē copulā. Dicit enim Hieronymus, quod vouentibus virginitatē non ſolum nubere, ſed velle nubere damnabile eſt: ſed non eſſet damnabile niſi eſſet virginitati contrarium, cui nuptię non contrariantur, niſi ratione carnalis copulæ: ergo conſenſus voluntatis qui eſt in nuptiis, eſt in carnalem copulam.

¶ 2 Præterea, Omnia quę ſunt in matrimonio inter virum & vxorem, poſſunt eſſe licita inter fratrem & ſororē excepta carnali copula: ſed non poteſt fieri licitè inter eos conſenſus matrimonialis: ergo conſenſus matrimonialis eſt conſenſus in carnalem copulam.

¶ 3 Præterea, Si mulier dicat viro, Conſentio in te, vt non cognoſcas me, nō eſt conſenſus matrimonialis: quia eſt ibi aliquid contra ſubſtantiam prædicti conſenſus: ſed non eſſet niſi dictus cōſenſus eſſet in carnalem copulam: ergo &c.

¶ 4 Præterea, In qualibet re initium conſummationi reſpondet: ſed matrimonium conſummatur per carnalem copulam: ergo cùm initietur per conſenſum, videtur quod conſenſus ſit in carnalem copulam.

Sed contra, Nullus cōſentiens in carnalem copulam eſt virgo mente & carne. Sed beatus Ioan. Euang. poſt conſenſum nuptialem fuit virgo mente & carne: ergo non conſenſit in carnalem copulam.

¶ Præterea, Effectus reſpondet cauſæ: ſed conſenſus eſt cauſa matrimonij: cùm ergo de eſſentia matrimonij non ſit carnalis copula, videtur quòd nec conſenſus, qui matrimonium cauſat, ſit in carnalem copulam.

Conclvsio.

Conſenſus matrimonium faciens non eſt conſenſus in carnalem copulam, ſed in matrimonium in ordine ad carnalem copulam.

Respondeo dicendum, quòd conſenſus, qui matrimonium facit, eſt conſenſus in matrimonium, quia effectus proprius voluntatis eſt ipſum volitum; vnde ſicut carnalis copula ſe habet ad matrimonium, ita conſenſus qui matrimonium cauſat, eſt in carnalem copulam: matrimonium autem (vt dictum eſt) nō eſt eſſentialiter ipſa coniunctio carnalis, ſed quædam aſſociatio viri & vxoris in ordine ad carnalem copulam & alia quę ex conſequēti ad virum & vxorem pertinent, ſecundum quod eis datur poteſtas inuicem reſpectu carnalis copulæ, & hæc aſſociatio coniugalis copula dicitur: vnde patet quòd bene dixerunt illi, qui dixerunt quod conſentire in matrimonium, eſt conſentire in carnalem copulam implicitè, non explicitè: non enim debet intelligi niſi ſicut implicitè cōtinetur effectus in cauſa: quia poteſtas carnalis copulæ, in qua conſentitur, eſt cauſa carnalis copulæ: ſicut poteſtas vtendi re ſua, eſt cauſa vſus.

Ad primvm ergo dicendum, quod conſenſus in matrimonium ideo eſt damnabilis poſt votum virginitatis, quia per talem conſenſum datur poteſtas ad id quod non licet: ſicut peccaret qui daret poteſtatem accipiendi illud alteri, quod ipſe in depoſito habet, non ſolum in hoc quæ ei actualiter traderet: de conſenſu autem beatæ Virginis infrà dicetur.

Ad secvndvm dicendum, quòd inter fratrem & ſororem non poteſt eſſe poteſtas inuicem ad carnalem copulam, ſicut nec licitè carnalis copula: & ideo ratio non ſequitur.

Ad tertivm dicēdum, quòd illa conditio explicita non ſolum actui, ſed poteſtati contrariatur copulæ carnalis: & ideo eſt contraria matrimonio.

Ad qvartvm dicendum, quod initiatum matrimonium reſpondet conſummato, ſicut habitus vel poteſtas actui qui eſt operatio. Rationes autem in contrarium oſtendunt, quòd non ſit conſenſus in carnalem copulam explicitè, & hoc eſt verum.

Articvlvs II.

Vtrum matrimonium poſſit eſſe ex conſenſu alicuius in aliquam propter cauſam inhoneſtam.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd matrimonium nō poſſit eſſe ex conſenſu alicuius in aliquam propter cauſam inhoneſtā. Vnius cauſæ vnica eſt ratio: ſed matrimonium eſt vnum ſacramentum: ergo non poteſt fieri ex alterius finis intentione, quàm illius ad quem à Deo inſtitutum eſt, ſcilicet ad procreationem prolis.

¶ 2 Præterea, Cōiunctio matrimonij eſt à Deo, vt patet Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, ſed coniunctio quæ fit propter turpes cauſas, non eſt à Deo, ergo non eſt matrimonium.

¶ 3 Præterea, In aliis ſacramentis ſi non ſeruetur intētio Eccleſiæ, non eſt verum ſacramentum: ſed intentio Eccleſiæ in ſacramento matrimonij non eſt ad aliquam turpem cauſam: ergo ſi ex aliqua turpi cauſa matrimoniū contrahatur, non erit verum matrimonium.

¶ 4 Præterea, Secundū Boetium, cuius finis eſt bonus, ipſum quoque bonum eſt, ſed matrimoniū ſemper eſt bonum: ergo nō eſt matrimonium, ſi propter malū finē fiat.

¶ Præ-

¶ 5 Præterea, Matrimonium ſignificat cōiunctionem Chriſti & Eccleſiæ: ſed ibi non cadit aliqua turpitudo: ergo non poteſt matrimonium contrahi propter aliquam turpem cauſam.

SED CONTRA eſt, quod qui baptizat aliū intentione lucrandi, verè baptizat: ergo & qui contrahit cum aliqua in intentione lucri, verum eſt matrimonium.

¶ Præterea, Hoc idem probant exempla & auctoritates, quæ ponuntur in litera.

CONCLVSIO.

Matrimonium ex conſenſu ob inhoneſtam cauſam, verum matrimonium eſt, quamquam culpabilis ſit huiuſmodi conſenſus.

RESPONDEO dicendum, quòd cauſa finalis matrimonij poteſt accipi dupliciter, ſcilicet per ſe & per accidens; per ſe quidem cauſa matrimonij eſt, ad quam matrimonium eſt de ſe ordinatum, & hæc ſemper bona eſt, ſcilicet procreatio prolis & vitatio fornicationis: ſed per accidens cauſa finalis ipſius eſt hoc, quod contrahentes intendunt ex matrimonio: & quia hoc quod ex matrimonio intenditur, conſequitur ad matrimonium, & priora non variantur ex poſterioribus, ſed econtra: ideo ex illa cauſa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiā, ſed ipſi contrahentes, quorum eſt finis per ſe: & quia cauſæ per accidens ſunt infinitæ, ideo infinitæ tales cauſæ poſſunt eſſe in matrimonio, quarum ſunt quædam honeſtæ, & quædam inhoneſtæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verum eſt de cauſa per ſe & principali, ſed quod habet vnum finem per ſe & principalem, poteſt habere plures ſecundarios per ſe, & infinitos per accidens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd coniunctio poteſt accipi pro ipſa relatione, quę eſt matrimonium, & talis ſemper eſt à Deo, & bona eſt à quacunque fiat cauſa: vel pro actu eorum qui coniunguntur, & ſic eſt quandoque mala, & non eſt à Deo, ſimpliciter loquendo: nec eſt inconueniens quòd aliquis effectus ſit à Deo: cuius cauſa eſt mala, ſicut proles quæ ex adulterio ſuſcipitur: nō enim eſt ex illa cauſa, inquantum eſt mala, ſed inquantum habet aliquid de bono, ſecundum quod eſt à Deo, quamuis non ſimpliciter ſit à Deo.

AD TERTIVM dicendum, quod intentio Eccleſiæ, qua intendit ſacramētum tradere, eſt de neceſſitate cuiuslibet ſacramenti, ita quòd ea nō obſeruata, nihil in ſacramentis agitur: ſed intentio eccleſiæ, quæ intendit vtilitatem ex ſacramento prouenientem, eſt de bene eſſe ſacramenti, & non de neceſſitate eius: vnde ſi non obſeruetur, nihilominus eſt verum ſacramentum: ſed tamen prætermittens hanc intentionem peccat: ſicut ſi in Baptiſmo nō intendatur ſanitas mentis, quam eccleſia intendit: & ſimiliter ille, qui intendit matrimonium contrahere, quamuis matrimonium non ordinet ad illum finem, quem eccleſia intendit, nihilominus verum matrimonium contrahit.

AD QVARTVM dicendum, quòd id malum intentum non eſt finis matrimonij ſed contrahentium.

AD QVINTVM dicendum, quod ipſa vnio eſt ſignū coniunctionis Chriſti & eccleſiæ, & non operatio vnitorum: & ideo ratio non ſequitur.

QVÆSTIO XLIX.

De bonis matrimonij, in ſex articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de bonis matrimonij.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum debeant haberi aliqua bona ad excuſandum matrimonium.

¶ Secundò, vtrum ſufficienter aſſignentur.

¶ Tertiò, vtrum bonum ſacramenti ſit principalius inter alia bona.

¶ Quartò, vtrum actus matrimonij per prædicta bona à peccato excuſetur.

¶ Quintò, vtrum ſine eis aliquando à peccato excuſari poſſit.

¶ Sextò, vtrum quando eſt ſine eis, ſit ſemper peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excuſandum matrimonium.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod matrimonium nō debeat habere aliqua bona quibus excuſetur. Sicut enim conſeruatio indiuidui, quæ ſit per ea quæ ad nutritiuam pertinent, eſt de intentione naturæ; ita conſeruatio ſpeciei, quę ſit per matrimonium, & multo magis, quanto melius & dignius eſt bonum ſpeciei, quàm bonum vnius indiuidui: ſed ad actum nutritiuæ excuſandum non indigetur aliquibus bonis: ergo nec etiam ad excuſandum matrimonium. *Tho. 4. diſt. 31. q. art. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Secundum Philoſo. in 8. Ethic. amicitia quæ eſt inter virum & vxorem, eſt naturalis, & claudit in ſe honeſtum, vtile, & delectabile: ſed illud quod de ſe eſt honeſtum, non indiget aliqua excuſatione: ergo nec matrimonio deberent attribui aliqua excuſantia.

¶ 3 Præterea, Matrimonium eſt inſtitutum in remediū & in officium: ſed ſecūdum quod eſt in officium, non indiget excuſatione: quia ſic etiam in paradiſo excuſatione indiguiſſet, quod falſum eſt; ibi enim fuiſſent honorabiles nuptiæ & torus immaculatus: vt Auguſtinus dicit. Similiter nec ſecundum quod eſt in remedium, ſicut nec alia ſacramenta, quæ in remedium peccati ſunt inſtituta: ergo matrimonium huiuſmodi excuſantia habere non debet.

¶ 4 Præterea, Ad omnia quæ honeſtè fieri poſſunt, virtutes dirigunt: ſi ergo matrimonium aliquibus bonis poteſt honeſtari, non indiget aliis honeſtatis, quàm animi virtutibus: & ſic non debent matrimonio aliqua bona aſſignari, quibus honeſtetur, ſicut nec aliis, in quibus virtutes dirigunt.

SED CONTRA, Vbicunque eſt indulgentia, ibi eſt neceſſaria aliqua excuſationis ratio: ſed matrimonium conceditur in ſtatu infirmitatis, ſecundum indulgentiam, vt patet 1. Cor. 7. Ergo indiget per aliqua bona excuſari.

¶ Præterea, Concubitus fornicarius & matrimonialis ſunt eiuſdem ſpeciei quantum ad ſpeciem naturæ: ſed cōcubitus fornicarius de ſe eſt turpis: ergo ad hoc quod matrimonialis non ſit turpis, oportet ei aliquid addi quod ad honeſtatem eius pertineat, & in aliam ſpeciem moris trahat.

CONCLVSIO.

Oportuit aliqua bona eſſe, quibus matrimonij ratio honeſta appareret.

RESPONDEO dicendum, quòd nullus ſapiens debet iacturam aliquam ſuſtinere, niſi pro aliqua recompenſatione alicuius æqualis, vel melioris boni: vnde electio alicuius, quod aliquam iacturam habet annexam, indiget alicuius boni adiunctione, per cuius recompenſationem ordinetur, & honeſtetur: in cōiunctione autē viri & mulieris rationis iactura accidit, tum quia propter vehementiam delectationis abſorbetur ratio, vt non poſſit aliquid intelligere in ipſa; vt Philoſophus dicit: tū etiam propter tribulationem carnis, quam oportet tales ſuſtinere ex ſolicitudine temporalium: vt patet 1. Corinth. 7. & ideo talis coniunctionis electio non poteſt eſſe ordinata niſi per recompenſationem aliquorum, ex quibus dicta coniunctio honeſtetur: & hæc ſunt bona quæ matrimonium excuſant, & honeſtum reddunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in actu comeſtionis non eſt tam vehemens delectatio rationem

abſorbens, ſicut eſt in prædicta delectatione; tum quia vis generatiua per quam originale traducitur, eſt infecta & corrupta: nutritiua autem, per quam non traducitur, eſt corrupta, nec infecta; tum etiam quia defectum indiuidui quilibet magis ſentit in ſeipſo, quàm defectum ſpeciei: vnde ad excitandum ad comeſtionē, ſecundū quam defectui indiuidui ſubuenitur, ſufficit ſenſus ipſius defectus: ſed ad excitandum ad actum, quo defectui ſpeciei ſubuenitur, diuina prouidentia delectationem appoſuit in illo actu, qua etiam animalia bruta mouet, in quibus non eſt infectio originalis peccati: & ideo non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd iſta bona, quæ matrimonium honeſtant, ſunt de ratione matrimonij: & ideo non indiget eis quaſi exterioribus quibuſdam ad honeſtandum, ſed quaſi cauſantibus in ipſo honeſtatem, quæ ei ſecundum ſe competit.

AD TERTIVM dicendum, quòd matrimonium ex hoc ipſo, quòd eſt in officium vel in remedium, habet rationem vtilis & honeſti: ſed vtrunque horum ei competit, ex hoc quod huiuſmodi bona habet, quibus fit & officium & remedium concupiſcentiæ adhibens.

AD QVARTVM dicendum, quòd aliquis actus virtutis honeſtatur virtute, quaſi principio elicitiuo, & circunſtantiis quaſi formalibus principiis ipſius: hoc autem modo ſe habent bona ad matrimonium, ſicut circunſtantiæ ad actus virtutis, ex quibus habet quod virtutis actus eſſe poſſit.

ARTICVLVS II.

Vtrum bona matrimonij ſufficienter aſſignentur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod inſufficienter bona matrimonij aſſignētur à Magiſtro Sententiarum, ſcilicet fides, proles, & ſacramentum, quia matrimonium non ſolum fit in hominibus ad prolem procreandam & nutriendam, ſed ad conſortium communis vitæ, propter operum communicationem, vt dicitur in 8. Ethicorū. ergo ſicut ponitur proles bonum matrimonij, ita debet poni communicatio operis.

¶ 2 Præterea, Coniunctio Chriſti ad Eccleſiam quam matrimonium ſignificat, perficitur per charitatem: ergo inter bona matrimonij magis debet poni charitas, quàm fides.

¶ 3 Præterea, In matrimonio ſicut exigitur quod neuter cōiugum ad alterius thorū accedat, ita exigitur quod vnus alteri debitum reddat: ſed primum pertinet ad fidem vt Magiſter dicit: ergo deberet etiam iuſtitia propter redditionem debiti inter bona matrimonij computari.

¶ 4 Præterea, Sicut in matrimonio inquantum ſignificat coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ, requiritur indiſſolubilitas, ita & vnitas, vt ſit vna vnius: ſed ſacramentū quod inter tria bona matrimonij computatur, pertinet ad indiuiſionem: ergo deberet eſſe aliquid aliud quod pertineret ad vnitatem.

SED CONTRA, Videtur quod ſuperfluant: quia vnica virtus ſufficit ad vnum actum honeſtandum: ſed fides eſt vna virtus: ergo non oportuit alia duo addere ad honeſtandum matrimonium.

¶ Præterea, Non ex eodem aliquid accipit rationem vtilis & honeſti, cùm vtile & honeſtum ex oppoſito bonum diuidant: ſed ex prole matrimonium accipit rationē vtilis: ergo proles non debet computari inter bona quibus matrimonium honeſtatur.

¶ Præterea, Nihil debet poni vt proprietas vel conditio ſuiipſius: ſed hæc bona ponūtur vt quædā cōditiones matrimonij: ergo cùm matrimonium ſit ſacramentum, non debet poni ſacramentum inter bona matrimonij.

CONCLVSIO.

Proles, fides, ac ſacramentum, prima, & potiora ſunt bona, quibus matrimonij honeſta ratio redditur.

RESPONDEO dicendum quod matrimonium eſt in officium naturæ, & eſt ſacramentum Eccleſiæ: inquantum ergo eſt in officium naturæ, duobus ordinatur, ſicut & quilibet alius virtutis actus, quorum vnum exigitur ex parte ipſius agentis, & hæc eſt intentio finis debiti: & ſic ponitur bonum matrimonij proles, aliud exigitur ex parte ipſius actus, qui eſt bonus in genere, ex hoc quod cadit ſupra debitam materiam, & ſic eſt fides, per quam homo ad ſuam accedit: & non ad aliam, & vlterius habet aliquam bonitatem inquantum eſt ſacramentum, & hoc ſignatur ipſo nomine ſacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in prole non ſolum intelligitur procreatio prolis; ſed etiam educatio ipſius: ad quam ſicut ad finem ordinatur tota communicatio operum, quæ eſt inter virum & vxorem, inquantum ſunt matrimonio coniuncti: quia patres naturaliter theſaurizant filiis: vt patet 2. Corinth. 2. & ſic in prole quaſi in principali fine alius quaſi ſecundarius includitur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd fides non accipitur hic prout eſt virtus Theologica: ſed prout eſt pars iuſtitiæ, ſecundum quod fides dicitur ex hoc quod fiant dicta in conſeruatione promiſſorū, quia in matrimonio cùm ſit quidam contractus, eſt quædam promiſſio per quam talis vir tali mulieri determinatur.

AD TERTIVM dicendum, quod ſicut in promiſſione matrimonij continetur, vt neuter ad alium thorum accedat: ita etiam quòd ſibi inuicem debitum reddant, & hoc etiam eſt principalius, cùm ſequatur ex ipſa mutua poteſtate inuicem data, & ideò vtrumque ad fidem pertinet. Sed in lib. ſententiarum ponitur quod eſt minus manifeſtum.

AD QVARTVM dicendum, quod in ſacramento nō ſolum intelligenda eſt indiuiſio: ſed omnia illa quæ conſequuntur matrimonium ex hoc quod eſt ſignum coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, vel dicendum, quod vnitas quam obiectio tangit, pertinet ad fidem, ſicut & indiuiſio ad ſacramentum.

AD QVINTVM dicendum, quòd fides non accipitur hic pro aliqua virtute, ſed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars iuſtitiæ.

AD SEXTVM dicendum, quod ſicut debitus vſus boni vtilis accipit rationem honeſti, non quidem ex vtili, ſed ex ratione quę rectum vſum facit; ita etiam ordinatio ad aliquod bonum vtile poteſt facere bonitatem honeſtatis ex vi rationis debitā ordinationem facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem, vtile eſt, & nihilominus honeſtum, inquantum debitè ordinatur.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd ſicut Magiſter dicit 4. 21. Diſt. Sententiarum, ſacramentū non dicitur hic ipſum matrimonium, ſed inſeparabilitas eius, quæ eiuſdem eſt rei ſignum, cuius & matrimonium. Vel dicēdum, quòd quamuis matrimonium ſit ſacramentum, tamen aliud eſt matrimonio eſſe matrimonium, & aliud eſt ei eſſe ſacramentum, quia non ſolum ad hoc eſt inſtitutum vt ſit in ſignū rei ſacræ. ſed & vt ſit in officium naturæ: & ideo ratio ſacramenti eſt quædam conditio adueniens matrimonio ſecundum ſe conſiderato, ex quo honeſtatem etiam habet: & ideo ſacramentalitas eius (vt ita dicā) ponitur inter honeſtantia matrimonium, & ſecundum hoc in tertio bono matrimonij, ſcilicet ſacramento, nō ſolùm intelligitur inſeparabilitas, ſed etiā omnia quæ ad ſignificationem ipſius pertinent.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſacramentum ſit principalius inter bona matrimonij.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſacramentum non ſit principalius inter bona matrimonij: quia finis eſt potiſſimū in vnoquoque: ſed proles eſt matrimonij finis: ergo proles eſt principalius matrimonij bonum.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Principalius in ratione ſpeciei eſt differentia, quæ complet ſpeciem, quam genus, ſicut forma, quam materia in conſtitutione rei naturalis: ſed ſacramẽtum competit matrimonio ex ratione ſui generis: proles autem & fides ex ratione differentiæ, inquantum eſt tale ſacramentum: ergo alia duo ſunt magis principalia in matrimonio, quàm ſacramentum.

¶ 3 Præterea, Sicut inuenitur matrimonium ſine prole & fide: ita inuenitur ſine inſeparabilitate, ſicut patet quãdo alter coniugum ante matrimonium conſummatum ad religionem tranſit: ergo nec ex hac ratione ſacramentum eſt in matrimonio principalius.

¶ 4 Preterea, Effectus non poteſt eſſe principalior ſua cauſa, ſed conſenſus qui eſt cauſa matrimonij frequenter immutatur: ergo & matrimonium ſolui poteſt, & ſic inſeparabilitas non ſemper comitatur matrimonium.

¶ 5 Preterea, Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem: ſed in matrimonio non imprimitur character: ergo non adeſt ei inſeparabilitas perpetua; & ideo ſicut eſt matrimonium ſine prole: ita poteſt eſſe ſine ſacramento. & ſic idem quod prius.

SED CONTRA, Illud quod ponitur in definitione rei, eſt ſibi maximè eſſentiale: ſed indiuiſio quæ pertinet ad ſacramentum, ponitur in definitione de matrimonio data, non autem proles vel fides: ergo ſacramentum inter alia eſt in matrimonio eſſentialius.

¶ Præterea, Virtus diuina, quæ in ſacramentis operatur, eſt efficacior quàm virtus humana, ſed proles & fides pertinent ad matrimonium, ſecundum quod eſt in officium naturæ humanæ; ſacramentum autem ſecundum quod eſt ex inſtitutione diuina: ergo ſacramentum eſt principalius in matrimonio, quàm alia duo.

CONCLVSIO.

Principalius bonum matrimonij vt dignius ipſum ſacramentum eſt; proles verò, id eſt prolis intentio, maximè eſſentialis in ipſo eſt quam ſequitur fides, id eſt debitum ſeruandæ fidei, deinde ſequitur ſacramentum.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur in re aliqua principalius duobus modis, aut quia eſſentialius, aut quia dignius. Si quia dignius, ſic omnibus modis ſacramentum eſt principalius inter tria bona coniugij: quia pertinet ad matrimonium, inquantum eſt ſacramentum gratiæ: alia verò duo pertinent ad ipſum inquantum eſt quoddam naturæ officium, perfectio autem gratiæ eſt dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius quod eſt eſſentialius, ſic diſtinguendum eſt quia fides & proles poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo in ſeipſis, & ſic pertinent ad vſum matrimonij, per quem & proles producitur, & pactio coniugalis ſeruatur: ſed indiuiſibilitas quam ſacramẽtum importat, pertinet ad ipſum ſecũdum ſe matrimonium, quia ex hoc quod per pactionem coniugalem ſui poteſtatem ſibi inuicem in perpetuũ coniuges tradunt, ſequitur quod ſeparari non poſſint, & inde eſt quod matrimonium nunquam inuenitur ſine inſeparabilitate: inuenitur autem ſine fide & prole, quia eſſe rei non dependet ab vſu ſuo, & ſecundum hoc ſacramentum eſt eſſentialius matrimonio, quàm fides & proles. Alio modo poteſt conſiderari fides & proles, ſecundum quod ſunt in ſuis principiis, vt pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum ſeruandi fidem: ſine quibus etiam matrimonium eſſe poteſt: quia hæc in hoc matrimonio ex ipſa actione coniugali cauſantur: ita quod ſi aliquid contrarium huius exprimeretur in conſenſu, qui matrimonium facit, non eſſet verũ matrimonium: & ſic accipiendo fidem & prolem, proles eſt eſſentialiſſimum in matrimonio, & ſecundò fides, & tertiò ſacramentum, ſicut etiam homini eſt eſſentialius eſſe naturę, quàm eſſe gratiæ, quamuis eſſe gratiæ ſit dignius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd finis ſecũdum intentionẽ eſt primum in re, ſed ſecundum conſecutionẽ eſt vltimum, & ſimiliter proles ſe habet inter matrimonij bona: & id eo quodammodo eſt principalius, & quodammodo non.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ſacramentũ prout ponitur tertium matrimonij bonum, pertinet ad matrimonium ratione ſuæ differentiæ: dicitur enim ſacramentum ex ſignificatione huius rei ſacræ determinatæ, quãm matrimonium ſignificat.

AD TERTIVM dicendum quòd nuptiæ ſecundum Aug. ſunt bona mortalium, vnde in reſurrectione neque nubent, neque nubentur, vt dicitur Matth. 22. Et ideo vinculum matrimonij non ſe extendit vltra vitam, in qua contrahitur: & ideo dicitur inſeparabile: quia non poteſt in hac vita ſeparari, ſed per mortem ſiue corporalem poſt carnalem coniunctionem, ſiue ſpiritualem poſt ſpiritualem tantùm.

AD QVARTVM dicendum, quod quamuis conſenſus qui facit matrimonium, nõ ſit perpetuus materialiter, id eſt quantum ad ſubſtantiam actus, quia ille actus ceſſat, & poteſt contrarius accedere: tamen formaliter loquendo eſt perpetuus, quia eſt de perpetuitate vinculi, alias non faceret matrimonium. Non enim conſenſus ad tempus in aliquam matrimonium facit: & dico formaliter ſecundum quod actus accipit ſpeciem ab obiecto: & ſecundum hoc matrimonium ex conſenſu inſeparabilitatem habet.

AD QVINTVM dicendum, quod in ſacramentis, in quibus imprimitur character, traditur poteſtas ad actus ſpirituales, ſed in matrimonio ad actus corporales: vnde matrimonium ratione poteſtatis, quam in ſe inuicem cõiuges accipiunt, conuenit cum ſacramento, in quo character imprimitur, & ex hoc habet inſeparabilitatem, vt Magiſter dicit: ſed differt ab eis, inquantum poteſtas illa eſt ad actus corporales, & propter hoc non imprimit characterem ſpiritualem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus matrimonij excuſetur per bona prædicta.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd actus matrimonij non poſſit excuſari per bona prædicta, vt non ſit omnino peccatum, quia quicunque ſuſtinet damnum maioris boni propter minus bonum, peccat: quia inordinate ſuſtinet: ſed bonum rationis quod læditur in ipſo actu cõiugali, eſt maius quàm hæc tria coniugij bona: ergo prædicta bona non ſufficiũt ad excuſandum coniugalem concubitum.

¶ 2 Præterea, Si bonũ malo additur in genere moris, totũ efficitur malum, non autẽ totum bonum: quia vna circumſtantia mala facit actum malũ, non autem vna bona facit ipſum bonum: ſed actus coniugalis ſecundum ſe eſt malus, alias excuſatione non indigeret. ergo bona matrimonij adiuncta non poſſunt ipſum bonum facere.

¶ 3 Præterea, Vbicunque eſt immoderatio paſſionis, ibi eſt vitium in moribus, ſed bona matrimonij non poſſunt efficere quin delectatio illius actus ſit immoderata: ergo non poſſunt excuſare quin ſit peccatum.

¶ 4 Præterea, Verecundia non eſt niſi de turpi actu ſecundum Damaſcenum: ſed bona matrimonij non tollũt erubeſcentiam ab illo actu: ergo non poſſunt excuſare quin ſit peccatum.

SED CONTRA, Concubitus coniugalis nõ differt à fornicatio, niſi per bnoa matrimonij: ſi ergo hæc non ſufficerent excuſare ipſum, tunc matrimonium ſemper illicitum remaneret.

¶ Præterea, Bona matrimonij ſe habent ad actum eius, ſicut circumſtantiæ debitæ, ſicut dictum eſt: ſed circumſtãtiæ tales ſufficienter faciũt quòd actus aliquis non ſit malus: ergo & hæc bona poſſunt excuſare matrimonium, vt nullo modo ſit peccatum.

CONCLVSIO.

Quamquam minus honeſta appareat matrimonii ratio; proles tamen, ac fides, & ſacramentum ipſum maximè honeſtam reddant.

RESPONDEO dicendum, quòd actus dicitur excuſari dupliciter. Vno modo ex parte facientis, ita quòd non imputetur facienti in culpam, quamuis ſit malus, vel ſaltem non in tantam culpam, ſicut ignorantia dicitur excuſare peccatum in toto vel in parte. Alio modo poteſt excuſari actus ex parte ſui, ita ſcilicet quòd non ſit malus, & hoc modo prędicta bona dicuntur excuſare actum matrimonij: ex eodem autem habet actus aliquis, quòd non ſit malus in genere moris, & quòd ſit bonus: quia non eſt aliquis actus indifferens, vt in 2. libro dictum eſt: dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Vno modo bonitate virtutis, & ſic habet actus quòd ſit bonus ex his quæ ipſum in medio ponunt, & hoc faciunt in actu matrimonij fides & proles, vt dictum eſt. Alio modo bonitate ſacramẽti, ſecundum quod actus non ſolùm bonus, ſed etiam ſanctus dicitur: & hanc bonitatem habet actus matrimonij ex indiuiſibilitate coniunctionis, ſecundum quam ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam: & ſic patet quòd prædicta bona ſufficienter actum matrimonij excuſant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per matrimonij actum non incurrit homo in damnum rationis, quantum ad habitum, ſed ſolùm quantum ad actum, nec eſt inconueniens quòd quandoque aliquis actus, qui eſt melior ſecundum genus ſuum, interrumpatur pro aliquo minus bono actu: hoc enim ſine peccato fieri poteſt, ſicut patet in eo qui ab actu contemplationis ceſſat, vt interdum actioni vacet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi malũ quod inſeparabiliter comitatur concubitum, eſſet malũ culpæ: nunc autem nõ eſt malum culpæ, ſed pœnæ tantùm, quæ eſt inobedientia cõcupiſcentiæ ad rationem, & ideo non ſequitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſuperabundantia paſſionis, quæ facit vitium, non attenditur ſecundũ quantitatem ipſius ad intentionem, ſed ſecundum proportionem ad rationem: vnde tunc ſolùm paſſio reputatur immoderata, quando limites rationis excedit. Delectatio autem quę fit in actu matrimoniali, quamuis ſit intenſiua ſecundum quantitatem, non tamen excedit limites ſibi à ratione præfixos ante principiũ ſuum, quamuis ex prædicta delectatione ratio eos ordinare non poſſit.

AD QVARTVM dicendum, quòd turpitudo, quæ ſemper eſt in actu matrimoniali, & erubeſcentiam facit, eſt turpitudo pœnæ & non culpæ: quia de quolibet defectu homo naturaliter erubeſcit.

ARTICVLVS V.

Vtrum actus matrimonialis excuſari poſſit ſine bonis matrimonij.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd actus matrimonialis excuſari poſſit etiam ſine bonis matrimonij. Qui enim à natura tantùm mouetur ad actum matrimonij, non videtur aliquod bonum matrimonij intendere, quia bona matrimonij pertinent ad gratiam vel virtutem: ſed quando aliquis ſolo appetitu naturali mouetur ad actum prædictum, non videtur eſſe peccatum, quia nullum naturale eſt malum, cum malum ſit præter naturam, & præter ordinem, vt Dion. dicit: ergo actus matrimonij excuſari poteſt etiam ſine bonis matrimonij.

¶ 2 Præterea, Ille qui vtitur coniuge ad fornicationẽ vitandam, non videtur aliquod bonum matrimonij intendere: ſed talis non peccat, vt videtur, quia ad hoc eſt matrimonium conceſſum humanæ infirmitati, vt fornicatio vitetur; vt patet 1. Corinth. 7. ergo etiam ſine bonis matrimonij poteſt actus eius excuſari.

¶ 3 Præterea, Ille qui vtitur re ſua ad libitum, non facit contra iuſtitiam: & ſic non peccat, vt videtur: ſed per matrimonium vxor efficitur res viri, & econtrariò: ergo ſi ſe inuicem ad libitum vtuntur libidine mouente, non videtur eſſe peccatum: & ſic idem quod priùs.

¶ 4 Præterea, Illud quod eſt bonum ex genere, non efficitur malum, niſi ex mala intentione fiat: ſed poteſt bona intentione fieri, etiam ſi non intendat aliquod bonum matrimonij, puta cùm quis ſalutem corporalem per hoc intendit ſeruare, aut conſequi: ergo videtur quòd etiam ſine matrimonij bonis actus ille poſſit excuſari.

SED CONTRA, Remota cauſa, remouetur effectus: ſed cauſa honeſtatis actus matrimonialis ſunt matrimonij bona: ergo ſine eis non poteſt actus matrimonialis excuſari.

¶ Præterea, Non differt actus prædictus ab actu fornicario, niſi in prędictis bonis: ſed concubitus fornicarius ſemper eſt malus: ergo ſi non excuſatur prædictis bonis, etiam matrimonialis actus ſemper erit malus.

CONCLVSIO.

Actus matrimonialis ſemper culpabilis & peccatum eſt, niſi prolis intentio, ac mutua inter coniuges fides adſit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut bona matrimonij, ſecundum quod ſunt in habitu, faciunt matrimonium honeſtum & ſanctum: ita etiam ſecundum quod ſunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonij honeſtum, quantum ad illa duo bona matrimonij, quæ ipſius actum reſpiciunt. Vnde quando coniuges conueniunt cauſa prolis procreandæ, vel vt ſibi inuicem debitum reddant, quæ ad fidem pertinent, totaliter excuſantur à peccato: ſed tertium bonum non pertinet ad vſum matrimonij, ſed ad eſſentiam ipſius, vt dictum eſt. Vnde facit ipſum matrimonium honeſtum, non autem actum eius, vt per hoc actus eius abſque peccato reddatur, quia cauſa alicuius ſignificationis conueniunt: & ideo duobus ſolis modis coniuges abſque omni peccato conueniunt, ſcilicet cauſa procreandæ prolis, & debiti reddendi: aliàs autem ſemper eſt ibi peccatum ad minus veniale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd proles prout eſt bonum ſacramenti, addit ſupra prolem, prout eſt bonum intentum à natura. Natura enim intendit prolem, prout in ipſa ſaluatur bonum ſpeciei: ſed in prole, ſecundum quod eſt bonum ſacramenti matrimonij, vltra hoc intelligitur, vt proles ſuſcepta vlteriùs ordinetur in Deũ: & ideo oportet quòd intentio naturæ, qua prolem intendit, referatur actu vel habitu ad intentionem prolis, prout eſt bonum ſacramẽti, aliàs ſtaretur in creatura, quod ſine peccato eſſe non poteſt: & ideo quando natura tantùm mouet ad actum matrimonij, non excuſatur à peccato omnino, niſi inquantum motus naturæ ordinatur actu vel habitu vlteriùs ad prolem, ſecundum quod eſt bonum ſacramenti, nec tamen ſequitur quòd motus naturæ ſit malus, ſed quòd ſit imperfectus, niſi ad aliquod bonum matrimonij vlterius ordinetur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſi aliquis per actum matrimonij intendit vitare fornicationem in coniuge, non eſt aliquod peccatum, quia hæc eſt quædã redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet: ſed ſi intendit vitare fornicationem in ſe, ſic eſt ibi aliqua infirmitas, & ſecundum hoc eſt peccatum veniale, nec ad hoc eſt matrimonium inſtitutum, niſi ſecundum indulgentiam, quæ eſt de peccatis venialibus.

AD TERTIVM dicendum, quòd vna debita circumſtantia non ſufficit ad hoc, quòd actus ſit bonus: & ideo nõ oportet quòd qualitercunque quis re ſua vtatur, vſus ſit bonus, ſed quando vtitur re ſua vt debet, ſecundum omnes circumſtantias.

AD QVARTVM dicendum, quòd quamuis intendere ſanitatis conſeruationẽ non ſit per ſe malum, tamen hæc intentio efficitur mala, ſi ex aliquo ſanitas intẽdatur, quod

quod non eſt ad hoc de ſe ordinatum, ſicut qui ex ſacramento baptiſmi tantùm ſalutem corporalem quæreret, & ſimiliter etiam eſt in propoſito in actu matrimonij.

ARTICVLVS VI.

Vtrum cognoſcens vxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd quandocunque aliquis vxorem cognoſcit, non intendens aliquod bonum matrimonij, ſed ſolam delectationem, mortaliter peccet. Quia ſicut Hieron. dicit, & habetur in litera, Voluptates quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in vxore damnandæ ſunt: ſed non dicitur eſſe damnabile, niſi peccatum mortale: ergo cognoſcere vxorem propter voluptatem ſolam, eſt ſemper peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Conſenſus in delectatione eſt peccatum mortale: vt in 2. de lib. dictum eſt: ſed quicunque cognoſcit vxorem ſuam cauſa delectationis, conſentit in delectationem: ergo mortaliter peccat.

¶ 3 Præterea, Quicunque vſum creaturæ non refert in Deum, creatura fruitur; quod eſt peccatum mortale: ſed quicunque vxore propter ſolam delectationẽ vtitur, hunc vſum non refert in Deum: ergo mortaliter peccat.

¶ 4 Præterea, Nullus debet excõmunicari, niſi pro peccato mortali: ſed aliquis vxorem ſola libidine cognoſces ab introitu Eccleſiæ arcetur, vt in litera dicitur; quaſi ſit excommunicatus: ergo omnis talis peccat mortaliter.

SED CONTRA, Quia ſecundum Aug. talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur, Pater noſter, &c. vt habetur in litera: ſed talia non ſunt peccata mortalia: ergo, &c.

¶ Præterea, Qui cibo vtitur ad delectationem tantùm, non peccat mortaliter: ergo pari ratione qui vtitur vxore tantum cauſa libidinis ſatiandæ.

CONCLVSIO.

Cognoſcens vxorem ſola libidinis & delectationis cauſa, nullum aliud bonum matrimonij habens, vel actu intendens, mortaliter peccat.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dicunt, quòd quandocunque ad actum coniugalem libido principaliter mouet, eſt peccatum mortale: ſed quando mouet ex latere, tunc eſt peccatum veniale. Quando autem omnino delectationem deſpicit, & diſplicet ei, tunc eſt omnino ſine veniali peccato: vt ſic delectationem in illo actu quærere, ſit peccatum mortale, delectationem oblatam acceptare ſit peccatum veniale, ſed eam odire ſit perfectionis. Sed hoc non poteſt eſſe, quia ſecundum Philoſophum in 10. Ethic. idem iudicium eſt de delectatione & operatione, quia operationis bonæ eſt delectatio bona, & malæ mala. Vnde, cùm actus matrimonialis nõ ſit per ſe malus, nec quærere delectationem eſſet peccatum mortale ſemper.

Et ideo dicendum, quòd ſi delectatio quæratur vltra honeſtatem matrimonij: vt ſcilicet aliquis in coniuge nõ attendat, quòd coniunx eſt, ſed ſolum quòd mulier, paratus idem facere cum ea, ſi non eſſet coniunx, eſt peccatum mortale: & ideo talis dicitur ardentior amator vxoris, quia ardor ille extra bona matrimonij fertur. Si autem quæratur delectatio infra limites matrimonij, vt ſcilicet talis delectatio in alia non quæreretur, quàm in coniuge: ſic eſt veniale peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc voluptates meretricias vir in vxore quærit, quando nihil aliud in ea attendit, quàm quod in meretrice attenderet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd conſenſus in delectatione concubitus, qui eſt peccatum mortale, eſt peccatum mortale: non autem talis delectatio eſt matrimonialis actus.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis delectationem non referat actu in Deum, non tamen ponit in ea vltimum delectationis finem aut voluptatis, aliàs eam vbicunque indifferenter quæreret: & ideo non oportet quòd creatura fruatur, ſed vtatur creatura propter ſe, ſe autem habitualiter propter Deum; quamuis non actu.

AD QVARTVM dicendum, quòd hoc non dicitur propter hoc quod ex hoc peccato homo excommunicationem mereatur, ſed quia ſpiritualibus ſe reddit inhabilem, propter hoc quòd efficitur in actu illo totus caro.

QVÆSTIO L.

De impedimentis matrimonij in generali, vnico articulo abſoluta.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimentis matrimonij.
¶ Et Primò in generali.
¶ Secundo in ſpeciali.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum in matrimonio inconuenienter impedimenta aſſignentur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in matrimonio inconuenienter impedimenta aſſignentur. Matrimonium enim quoddam ſacramentum eſt contra alia diuiſum, ſed aliis non aſſignãtur impedimẽta: ergo in matrimonio aſſignari non debent. Tho. 4. diſt. 34 q. vnica art. 1.

¶ 2 Præterea, Quantò aliquid eſt minus perfectũ, tantò paucioribus modis impediri poteſt: ſed matrimonium inter alia ſacramenta eſt minùs perfectum: ergo nulla vel pauciſſima impedimenta ei aſſignari debent.

¶ 3 Præterea, Vbicunque eſt morbus, eſt neceſſarium remedium morbi: ſed concupiſcentia, in cuius remediũ matrimonium eſt indultum, eſt in omnibus: ergo non debet eſſe aliquod impedimentum, quod aliquam perſonam illegitimam faciat penitus ad contrahendum.

¶ 4 Præterea, Illegitimum dicitur quod eſt contra legem: ſed huiuſmodi impedimenta, quæ in matrimonio aſſignantur, non ſunt contra legem naturæ, quia non ſimiliter inueniuntur in quolibet ſtatu humani generis; plures enim gradus conſanguinitatis inueniuntur eſſe prohibiti vno tempore, quàm alio. Lex autem humana non poteſt (vt dicitur) matrimonio impedimenta præſtare, quia matrimonium non eſt ex inſtitutione humana, ſed diuina; ſicut & alia ſacramenta: ergo matrimonio non debent aliqua impedimenta aſſignari, quæ faciant perſonas illegitimas ad contrahendum.

¶ 5 Præterea, Legitimum & illegitimum per hoc quod eſt contra legem vel non contra legem, differunt: inter quæ non cadit medium, cùm ſint oppoſita ſecundum affirmationem & negationem: ergo non poſſunt eſſe aliqua matrimonij impedimenta, quibus perſonæ mediæ inter legitimas & illegitimas conſtituantur.

¶ 6 Præterea, Coniunctio viri & mulieris non eſt licita, niſi in matrimonio: ſed omnis coniunctio illicita dirimi debet: ergo ſi aliquid matrimonium contrahendum impediat, hoc dirimet contractum de facto, & ſic nõ debent aliqua impedimenta matrimonio aſſignari, quæ impediant contrahendum, & non dirimant contractum.

¶ 7 Præterea, Nullo impedimento poteſt à re aliqua remoueri, quod in definitione ipſius cadit: ſed indiuiſibilitas cadit in definitione matrimonij: ergo non poſſunt eſſe aliqua impedimenta, quæ matrimonium contractum dirimant.

SED CONTRA, Videtur quòd debeant eſſe infinita matrimonij impedimenta, quia matrimonium quoddam bonum eſt, ſed infinitis modis eſt defectus boni: vt dicit Dionyſ. 4. cap. de Di. no. ergo infinita ſunt matrimonij impedimenta.

¶ Præterea, Impedimenta matrimonij accipiuntur ſecundũ conditiones particulariũ perſonarũ: ſed cõditiones huiuſmodi ſunt infinitę: ergo & matrimonij impedimẽta.

CON-

CONCLVSIO.

Aliqua expediens fuit eſſe impedimenta contrahendum matrimonium dirimentia, ſed non contractum, Eccleſiæ videlicet inhibitio, ac feriatũ tempus: & aliqua ipſum iam contractum & contrahendum, ſcilicet, Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen, Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas, Affinitas, Impotentia coeundi.

RESPONDEO dicendum, quòd ſunt quædam quæ ſunt de eſſentia matrimonij, & quædam quæ ſunt de ſolennitate eius, ſicut & in alijs ſacramentis; & quia remotis his, quæ ſunt de ſolennitate eius in alijs ſacramentis, adhuc manet verum ſacramentum: ideo impedimenta quæ contrariantur his, quæ ſunt de ſolennitate ſacramenti, non efficiunt, quin ſit verum ſacramentum, & talia dicuntur impedire contrahendum, ſed non dirimunt cõtractum: ſicut prohibitio Eccleſiæ, & tempus feriatum. vnde verſus:

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Impedimenta autem quæ contrariantur his, quæ ſunt de eſſentia matrimonij, faciunt vt non ſit verum matrimonium: & ideo dicuntur non ſolùm impedire contrahendum, ſed dirimere iam contractum, quæ his verſibus continentur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,
Hæc ſocianda vetant, connubia facta retractant.

Horum autẽ numerus ſic accipi poteſt. Poteſt enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonij, aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cùm contractus matrimonij fiat per voluntarium conſenſum, qui tollitur per ignorantiam & per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonij, ſcilicet vis, id eſt, coactio, & error ex parte ignorantiæ. Et ideo de iſtis duobus impedimentis Magiſter determinauit, vbi agebatur de cauſa matrimonij: nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte perſonarum contrahentium; quæ ſic diſtinguuntur: Poteſt enim aliquis impediri à matrimonio contrahendo vel ſimpliciter, vel reſpectu alicuius perſonæ. Si ſimpliciter, vt cum nullà poſſit matrimoniũ contrahere, hoc non poteſt, niſi quia impeditur à matrimoniali actu, quod quidẽ contingit dupliciter. Primò, quia non poteſt de facto, ſiue quia omnino non poſſit, & ſic ponitur impedimentum impotentia coëundi: ſiue quia non liberè poſſit, & ſic ponitur impedimentum ſeruitutis conditio. Secundò, quia non licitè poteſt, & hoc ſecundũ quod ad continentiam obligatur; quod contingit dupliciter. Vel quia obligatur ex officio ſuſcepto, & ſic eſt impedimentum ordinis: vel ex voto emiſſo, & ſic impedit votum. Si autem aliquis impeditur matrimonio a non ſimpliciter, ſed reſpectu alicuius perſonæ, vel propter obligationem ad alteram perſonam: ſicut qui vni matrimonio iunctus eſt, non poteſt alteri coniungi, & ſic eſt ligamen matrimonij: vel quia deficit proportio ad alteram perſonam; & hoc propter tria. Primò quidem propter nimiam diſtantiam ad ipſam, & ſic eſt diſparitas cultus. Secundò, propter nimiam propinquitatem; & ſic ponitur triplex impedimentum, ſcilicet cognatio, quæ importat propinquitatem duarum perſonarum ratione tertiæ matrimonio coniunctæ, & publicæ honeſtatis iuſtitia in qua eſt propinquitas duarum perſonarum, reſpectu tertiæ per ſponſalia iunctæ. Tertiò, propter indebitam coniunctionem ad ipſam primò factam: & ſic impedit crimen adulterij prius cum ipſa commiſſi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam alia ſacramenta impediri poſſunt, ſi aliquid quod ſit de eſſentia vel ſolennitate ſacramenti, ſubtrahatur, vt dictum eſt. Sed tamen magis matrimonio, quàm alijs ſacramentis impedimenta aſſignantur propter tres rationes. Primò, quia matrimonium conſiſtit in duobus: & ideo pluribus modis poteſt impediri, quàm alia ſacramenta, quæ vni perſonæ competunt ſingulariter. Secundò, quia matrimonium habet in nobis cauſam & in Deo, ſed alia quædam ſacramenta ſolùm in Deo. Vnde & pœnitentiæ, quæ habet cauſam in nobis, aliquo modo Magiſter ſuprà quædam impedimenta aſſignauit, vt hypocriſim, ludos & huiuſmodi. Tertiò, quia de alijs ſacramentis eſt præceptum vel conſilium, ſicut de bonis perfectioribus. ſed de matrimonio eſt indulgentia, ſicut de bono minùs perfecto: & ideo, vt detur occaſio proficiendi in melius, plura impedimẽta aſſignantur matrimonio, quàm alijs ſacramentis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd perfectiora pluribus modis impediri poſſunt, inquantum ad ea plura requiruntur. Si autem ſit aliquod imperfectum, ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta, & ſic eſt de matrimonio.

AD TERTIVM dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi non eſſent alia remedia, quibus etiam poſſet efficacius morbo concupiſcentiæ ſubueniri; quod falſum eſt.

AD QVARTVM dicendum, quòd perſonæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo, quòd ſunt contra legem, qua matrimoniũ ſtatuitur. Matrimonium autẽ, inquantũ eſt in officium naturæ, ſtatuitur lege naturæ: inquantum eſt ſacramentum, ſtatuitur iure diuino: inquantum eſt in officium communitatis, ſtatuitur lege ciuili. Et ideo ex qualibet dictarum legũ poteſt aliqua perſona effici ad matrimonium illegitima. Nec eſt ſimile de alijs ſacramentis, quæ ſunt ſacramenta tantùm: & quia lex naturalis ſecundum diuerſos ſtatus recipit determinationes diuerſas, & ius poſitiuum variatur etiam ſecundum diuerſas hominum conditiones in diuerſis temporibus: ideo Magiſter ponit in diuerſis temporibus diuerſas perſonas illegitimas fuiſſe.

AD QVINTVM dicendum, quòd lex poteſt aliquid prohibere vel vniuerſaliter, vel in parte quantum ad aliquos caſus: & ideo inter eſſe totaliter ſecundum legem, & eſſe totaliter contra legem, quæ ſunt contrariè oppoſita, & non ſecundum affirmationem & negationem, cadit medium aliqualiter ſecundũ legem, & aliqualiter contra legem: & propter hoc ponuntur quædam perſonæ mediæ inter ſimpliciter legitimas & inter ſimpliciter illegitimas.

AD SEXTVM dicendum, quòd illa impedimenta, quæ non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque contrahendum, non vt non fiat, ſed vt non licitè fiat: & tamen ſi fiat, matrimonium contractum eſt, quamuis contrahens peccet: ſicut ſi aliquis conſecraret poſt comeſtionem, peccaret contra ſtatutum Eccleſiæ faciens, nihilominus verum ſacramentum perficeret, quia ieiunium conſecrantis non eſt de neceſſitate ſacramenti.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd impedimenta prædicta non dicuntur dirimere matrimonium contractum, quaſi ſoluentia verum matrimonium, quod ritè contractum eſt, ſed quia ſoluunt matrimonium quod contractum eſt de facto & non de iure. Vnde ſi impedimentorum aliquod matrimonio ritè facto ſuperueniat, matrimonium ſoluere non valet.

AD OCTAVVM dicendum, quòd impedimenta quibus aliquod bonum per accidens impeditur, ſunt infinita, ſicut & omnes cauſæ per accidens: ſed cauſæ corrumpentes aliquod bonum per ſe, ſunt determinatæ, ſicut etiam cauſæ conſtituentes: quia cauſæ deſtructionis & conſtructionis alicuius rei ſunt oppoſitæ, vel eædem contrario modo ſumptæ.

AD NONVM dicendum, quòd conditiones particularium perſonarũ in ſingulari ſunt infinitæ, ſed in generali poſſunt reduci ad certum numerũ: ſicut in medicina,

patet,

patet, & in omnibus artibus operatiuis, quæ ſunt particularium, in quibus & actus conſiderantur & cōditiones.

QVÆSTIO LI.

De impedimento erroris, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimentis matrimonij in ſpeciali. Et primò de impedimento erroris.

¶ Circa quod quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum error de ſui natura matrimonium impediat.

¶ Secundò, quis error.

ARTICVLVS I.

Vtrum error conuenienter ponatur impedimentum matrimonij.

Tho.4.diſt. 30.q.1.art. 1.& 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd error non debeat poni matrimonij impedimentū per ſe. Conſenſus enim, qui eſt cauſa matrimonij, impeditur, ſicut & voluntariū: ſed voluntarium, ſecundū Philoſophum in 3. Ethicorum, poteſt impediri per ignorantiam, quæ non eſt idem quod error, quia ignorantia nullam cognitionem ponit, ſed error ponit, eò quòd approbare falſa pro veris ſit error, ſecundum Auguſt. ergo non debuit hic poni impedimentum matrimonij error: ſed magis ignorantia.

¶ 2 Præterea, Illud poteſt impedire matrimonium de ſui natura, quod habet contrarietatem ad bona matrimonij: ſed error non eſt huiuſmodi: ergo error de ſui natura non impedit matrimonium.

¶ 3 Præterea, Sicut conſenſus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptiſmum. Sed ſi aliquis baptizat Ioannem, & credit baptizare Petrum, nihilominus verè baptizatus eſt: ergo error non excludit matrimonium.

¶ 4 Præterea, Inter Liam & Iacob fuit verum matrimonium: ſed ibi fuit error: ergo non excludit matrimonium.

SED CONTRA eſt, quod in Digeſtis dicitur, Quid tam contrarium eſt conſenſui, quàm error? ſed conſenſus requiritur ad matrimonium: ergo error matrimoniū impedit.

¶ Præterea, Conſenſus aliquid voluntarium nominat, ſed error impedit voluntarium: quia voluntarium, ſecundum Philoſophum & Gregorium Niſſenum & Damaſſenum, eſt, cuius principium eſt in aliquo ſciente ſingularia, in quibus eſt actus, quod erranti non competit: ergo error matrimonium impedit.

CONCLVSIO.

Error de iure natura quàm maximè matrimonium impedit.

RESPONDEO dicendum, quòd quicunque impedit cauſam, de ſui natura impedit & effectum ſimiliter; conſenſus autem eſt cauſa matrimonij, vt dictum eſt: & ideo quòd euacuat conſenſum, euacuat matrimonium. Conſenſus autem voluntatis eſt actus, qui præſupponit actum intellectus: deficiente autem primo, neceſſe eſt defectum contingere in ſecundo: & ideò quando error cognitionem impedit, ſequitur etiam in ipſo conſenſu defectus: & per conſequens in matrimonio: & ſic error de iure naturali habet, quòd euacuet matrimonium.

Erroris & ignorātiæ diſcrimen.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignorantia differt ſimpliciter loquendo ab errore: quia ignorantia de ſui ratione non importat aliquem cognitionis actum: ſed error ponit iudicium rationis peruerſum; de aliquo tamen, quantum ad hoc, quod eſt impedire voluntarium, non differunt, vtrum dicatur ignorantia vel error. Quia nulla ignorantia poteſt impedire voluntarium, niſi quæ habet errorem adiunctum; eò quòd actus voluntatis præſupponit æſtimationem ſiue iudicium de aliquo in quod fertur: vnde ſi eſt ibi ignorantia, oportet ibi eſſe errorē: & ideo etiam ponitur error quaſi cauſa proxima.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis non contrarietur ſecundum ſe matrimonio; contrariatur ei tamen quantum ad cauſam ſuam.

AD TERTIVM dicendum, quòd character baptiſmi non cauſatur ex intentione baptizantis directè: ſed ex elemento materiali exteriùs adhibito. Intentio autem operatur ſolùm vt dirigens elementum materiale ad effectum proprium: ſed vinculum coniugale ex ipſo conſenſu cauſatur directè: & ideo non eſt ſimile.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut Magiſter 30. diſt. 4. ſententiarū dicit: Matrimoniū quod fuit inter Liam & Iacob, non fuit perfectum ex ipſo concubitu, qui ex errore contigit, ſed ex conſenſu, qui poſtmodum acceſſit, cùm vterque à peccato excuſetur: vt patet in eadem diſtinctione.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis error matrimonium impediat.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd omnis error matrimonium impediat, & non ſolùm error conditionis aut perſonæ, vt in litera dicitur. Quia quod conuenit alicui ſecundum ſe, conuenit ei ſecundum totum ſuum ambitum. Sed error de ſui natura habet quod matrimonium impediat, vt dictum eſt: ergo omnis error matrimonium impedit.

¶ 2 Præterea, Si error, inquantum huiuſmodi matrimonium impedit, maior error magis debet impedire: ſed maior eſt error fidei, qui eſt in hæreticis non credentibus hoc ſacramentum, quàm error perſonæ: ergo magis debet impedire, quàm error perſonæ.

¶ 3 Præterea, Error non euacuat matrimonium: niſi inquantum tollit voluntarium: ſed ignorantia cuiuſlibet circunſtantiæ voluntarium tollit, vt patet in 3. Ethicor. ergo non ſolùm error conditionis & perſonæ matrimonium impediunt.

¶ 4 Præterea, Sicut conditio ſeruitutis aliquid eſt annexum accidens perſonæ: ita qualitas corporis aut animi: ſed error cōditionis impedit matrimonium: ergo eadem ratione error qualitatis aut fortunæ.

¶ 5 Præterea, Sicut ad conditionem perſonæ pertinet ſeruitus & libertas: ita nobilitas, vel ignobilitas, aut ſtatus dignitatis & priuatio eius: ſed error conditionis libertatis vel ſeruitutis impedit matrimonium: ergo & error aliorum dictorum.

¶ 6 Præterea, Sicut conditio ſeruitutis impedit, ita etiam diſparitas cultus & impotentia coeundi; vt infrà dicetur: ergo ſicut error conditionis ponitur matrimonij impedimentum, ita error circa aliam huiuſmodi deberet impedimentum matrimonij poni.

SED CONTRA, Videtur quòd nec error perſonæ matrimonium impediat. Quia ſicut emptio eſt quidam contractus, ita etiam matrimonium: ſed in emptione & venditione ſi detur aurum æquiualens pro alio auro, non impeditur venditio: ergo nec matrimonium impeditur, ſi pro vna muliere alia accipiatur.

¶ Præterea, Poteſt contingere quòd per multos annos iſte error detineatur, & filios & filias generent ſimul: ſed graue eſſet dicere, quòd tunc eſſent diuidendi: ergo primus error non fruſtrauit matrimonium.

¶ Præterea, Poteſt cōtingere quòd frater viri, in quem conſentire credit mulier, offeratur ei, & cum eo commiſceatur carnaliter: & tunc videtur quòd non poſſit tedire ad illum, in quem conſentire ſe credidit: ſed debeat ſtare cum fratre eius: & ſic error perſonæ non impedit matrimonium.

CONCLVSIO.

Matrimonium, cùm inter duas certas perſonas fiat, mutuam & in inuicem poteſtatem recipientes, ex perſonæ & perſonarum conditionis errore impediri neceſſe eſt.

RESPON-

Respondeo dicendum, quòd ſicut error ex hoc quòd inuoluntarium cauſat, habet excuſare peccatum, ita habet quòd matrimonium impediat ex eodem: error autem non excuſat à peccato, niſi ſit illius circumſtantiæ: cuius appoſitio vel remotio facit differentiam liciti & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit ligneum eſſe, non excuſatur à toto, quamuis fortè à tanto: ſed ſi credat quis percutere filium cauſa diſciplinæ, & percutiat patrem, excuſatur à toto, adhibita debita diligentia: vnde oportet quòd error qui matrimonium impedit, ſit alicuius eorum quæ ſunt de eſſentia matrimonij. Duo autem includit ipſum matrimonium, ſcilicet perſonas duas quæ coniunguntur, & mutuam poteſtatem inuicem, in qua matrimonium conſiſtit. Primum autem tollitur per errorem perſonæ. Secundum per errorem conditionis, quia ſeruus non poteſt poteſtatem ſui corporis liberè alteri tradere ſine conſenſu ſui domini; & propter hoc hi duo errores matrimonium impediunt, & non alij.

Ad primum ergo dicendum, quòd error non habet ex natura generis, quod impediat matrimonium, ſed ex natura differētiæ adiunctæ: prout ſcilicet eſt error alicuius eorum, quæ ſunt de eſſentia matrimoniali.

Ad secundum dicendum, quòd error fidei de matrimonio non eſt circa ea quæ ſunt matrimonij conſequentia: ſcilicet an ſit ſacramētum, an licitum: & ideò error talis matrimonium non impedit: ſicut nec error circa baptiſmum impedit acceptionem characteris, dummodo intendat facere vel recipere quod Eccleſia dat, quamuis credat nihil eſſe.

Ad tertium dicendum, quòd non quælibet circunſtantiæ ignorantia cauſat inuoluntarium, quod excuſat peccatum; vt dictum eſt: & propter hoc ratio non ſequitur.

Ad quartum dicendum, quòd diuerſitas fortunæ non variat aliquid eorum, quæ ſunt de eſſentia matrimonij, nec diuerſitas qualitatis, ſicut facit conditio ſeruitutis: & ideo ratio non ſequitur.

Ad quintum dicendum, quòd error nobilitatis, inquantum huiuſmodi, non euacuat matrimonium eadem ratione, qua nec error qualitatis. Sed ſi error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem perſonæ, tunc impedit matrimonium: vnde ſi conſenſus mulieris feratur in iſtam perſonam directè, error nobilitatis ipſius nō impedit matrimonium: ſi autem directè intendit conſentire in filium Regis quicunque ſit ille: tunc ſi alius præſentetur ei quàm filius Regis, eſt error perſonæ, & impedietur matrimonium.

Ad sextum dicendum, quòd error etiam aliorum impedimentorum matrimonij, quantum ad ea, quæ faciunt perſonas illegitimas, impedit matrimonium: ſed ideo de errore illorum non facit mentionem, quia illa impediunt matrimonium: ſiue cum errore ſint, ſiue ſine errore, vt ſi aliqua cōtrahat cū ſubdiacono, ſiue ſciat, ſiue neſciat, non eſt matrimonium: ſed conditio ſeruitutis nō impedit, ſi ſeruitus ſciatur: & ideo non eſt ſimile.

Ad septimum dicendum, quòd pecunia in contractibus accipitur quaſi menſura aliarum rerum, vt patet in 5. Ethic. & non quaſi propter ſe quæſita: & ideo ſi non detur illa pecunia, quæ creditur, ſed alia æquiualens, nihil obeſt contractui: ſed ſi in re quæſita propter ſe eſſet error, impediretur contractus, ſicut ſi alicui venderetur aſinus pro equo; & ſimiliter eſt in propoſito.

Ad octavum dicendum, quòd quantumcunque fuerit cum ea, niſi de nouo conſentire velit, non eſt matrimonium.

Ad nonum dicendum, quòd ſi ante non conſenſerat in fratrem eius, poteſt eum quem per errorem accipit, retinere: nec poteſt ad fratrem eius redire, præcipuè ſi ſit cognita carnaliter ab eo, quem accepit. Si autem conſenſerit in primū per verba de præſenti, non poteſt ſecundum habere primo viuente, ſed poteſt vel ſecundum relinquere, vel ad primum redire: & ignorantia facti excuſat peccatum, ſicut & excuſaretur ſi poſt conſummatum matrimoniū à conſanguineo viri ſui fraudulenter cognoſceretur, quia fraus alterius non debet ſibi præiudicare.

QVÆSTIO LII.

De impedimento conditionis ſeruitutis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de impedimento conditionis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum conditio ſeruitutis matrimonium impediat.

¶ Secundò, vtrū ſeruus ſine conſenſu domini poſſit matrimonium contrahere.

¶ Tertiò, vtrum aliquis poſtquam vxoratus eſt, poſſit ſeruum facere ſine conſenſu vxoris.

¶ Quartò, vtrum filij debeant ſequi conditionem patris vel matris.

Articvlvs I.

Vtrum conditio ſeruitutis impediat matrimonium.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd conditio ſeruitutis non impediat matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium niſi quod habet aliquam contrarietatem ad ipſum: ſed ſeruitus non habet aliquam contrarietatem ad matrimonium, aliàs inter ſeruos non poſſent eſſe coniugia: ergo ſeruitus nō impedit matrimonium. *Tho.4.diſt. 36.q.unica, art.1.& ſeq.*

¶ 2 Præterea, Illud quod eſt contra naturam, non poteſt impedire illud, quod eſt ſecundum naturam: ſed ſeruitus eſt contra naturam, quia ſicut dicit Gregor. Contra naturam eſt hominē homini velle dominari: quod etiam patet ex hoc quòd homini dictum eſt, vt præſit piſcibus maris, &c. non autem vt præſit homini: ergo non poteſt impedire matrimonium, quod eſt naturale.

¶ 3 Præterea, Si impediat, aut hoc eſt de iure naturali, aut de iure poſitiuo, non de iure naturali; quia ſecundum ius naturale omnes homines ſunt æquales; vt Gregor. & Boëtius dicunt: & in principio Digeſtorum dicitur, quòd ſeruitus non eſt de iure naturali, ſed ius poſitiuum etiam deſcendit à naturali, vt Tullius dicit: ergo ſecundum ius nullum matrimonium ſeruitus impedire poteſt.

¶ 4 Præterea, Illud quod impedit matrimoniū, æqualiter impedit, ſiue ſciatur, ſiue ignoretur, vt patet de conſanguinitate: ſed ſeruitus vnius cognita ab altero, nō impedit matrimonium: ergo ſeruitus, quantum in ſe eſt, nō habet quod impediat matrimoniū, & ita nō deberet poni per ſe matrimonij impedimentum ab alijs diſtinctum.

¶ 5 Præterea, Sicut contingit eſſe errorem circa ſeruitutem, vt putetur liber qui ſeruus eſt, ita poteſt eſſe error de libertate, vt putetur ſeruus qui eſt liber: ſed libertas non ponitur matrimonij impedimentum: ergo nec ſeruitus deberet poni.

¶ 6 Præterea, Magis facit grauem ſocietatē matrimonij: & plus impedit prolis bonum morbus lepræ, quàm ſeruitus: ſed lepra non ponitur impedimentum matrimonij: ergo nec ſeruitus debet poni.

Sed contra eſt, quod Decret. dicit de coniugio ſeruorum, quia error conditionis impedit contrahendum matrimonium, & dirimit contractum.

¶ Præterea, Matrimonium eſt de bonis per ſe expetendis, inquantum habet honeſtatem: ſed ſeruitus eſt de per ſe fugiendis: ergo matrimonium & ſeruitus ſunt cōtraria, & ſic ſeruitus matrimonium impedit.

Conclvsio.

Cùm per matrimonium alter coniugum alteri obligetur ad liberè reddendum debitum, ſeruitutis conditionem neceſſe eſt dirimere matrimonium, dummodo ſit ignorata.

Respond.

Respondeo dicendum, quòd in matrimonij contractu obligatur vnus coniugum alteri ad debitum reddendum: & ideo, ſi ille, qui ſe obligat, eſt impotens ad ſoluendum, ignorantia huiuſmodi impotentiæ in eo cui ſit obligatio, tollit contractum: ſicut autem per impotentiam coëundi efficitur aliquis impotens ad ſoluendum debitum, vt omnino non poſſit ſoluere: ita per ſeruitutem, vt liberè debitum reddere non poſſit: & ideo ſicut impotentia coëundi ignorata impedit matrimoniũ, non autem ſi ſciatur; ita conditio ſeruitutis ignorata impedit matrimonium, non autem ſeruitus ſcita.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſeruitus cõtrariatur matrimonio, quantum ad actum, ad quem quis per matrimonium alteri obligatur, quem non poteſt liberè exequi; & quantum ad bonũ prolis, quæ peioris conditionis efficitur ex ſeruitute parentis: ſed quia quilibet poteſt in eo quod ſibi debetur ſponte detrimentum aliquod ſubire: ideo ſi alter coniugum ſcit alterius ſeruitutem, nihilominus tenet matrimonium. Similiter etiam quia in matrimonio eſt æqualis obligatio ex vtraq; parte ad debitum reddendũ, non poteſt aliquis requirere maiorem obligationem ex parte alterius, quàm ipſe poſſit facere; & propter hoc etiam ſeruus, ſi contrahit cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium: & ſic patet quòd ſeruitus nõ impedit matrimonium, niſi quando eſt ignorata ab alio coniuge, & ſi ille ſit liberę conditionis: & ideo nihil prohibet circa ſeruos eſſe coniugia, vel inter liberum & ancillam.

Ad secundum dicendum, quòd nihil prohibet aliquid eſſe contra naturam, quantum ad primam intentionem ipſius; quod non eſt contra naturam, quantum ad ſecundam intentionem eius: ſicut omnis corruptio & defectus & ſenium eſt contra naturam, vt dicitur in ſecundo de Cæl. quia natura intendit eſſe & perfectionem, non tamen eſt contra ſecundam intentionem naturæ: quia ex quo natura non poteſt conſeruari in vno eſſe, cõſeruatur in altero, quod generatur ex corruptione alterius: & quando natura non poteſt perducere ad maiorem perfectionem, inducit ad minorem, ſicut quando nõ poteſt facere maſculum, facit fœminam; quæ eſt mas occaſionatus; vt dicitur in 16. de Animalibus. Similiter etiam dico quòd ſeruitus eſt contra primam intentionem naturæ, ſed non eſt contra ſecundam; quia naturalis ratio ad hoc inclinat, & hoc appetit natura, vt quilibet ſit bonus. Sed ex quo aliquis peccat, natura etiam inclinat, vt ex peccato pœnam reportet, & ſic ſeruitus in pœnam peccati introducta eſt: nec eſt inconueniens aliquod naturale per hoc, quod eſt contra naturam, hoc modo impediri: ſic enim matrimonium impeditur per impotentiam coëundi; quæ eſt contra naturam modo prædicto.

Ad tertium dicendum, quòd ius naturale dictat, quòd pœna ſit pro culpa infligenda, quòd nullus ſine culpa puniri debeat: ſed determinare pœnam ſecundũ conditionem perſonæ & culpæ, eſt iuris poſitiui: & ideo ſeruitus quæ eſt pœna determinata à iure poſitiuo & à naturali, proficiſcitur ſicut determinatum ab indeterminato, & eodem iure poſitiuo determinatè eſt factũ, quòd ſeruitus ignorata matrimonium impediat, ne aliquis ſine culpa puniatur: eſt enim quædam pœna vxoris, quòd habeat virum ſeruum, & econtrariò.

Ad quartum dicendum, quòd aliqua impedimenta ſunt, quæ faciunt matrimonium illicitum: ſed quia voluntas noſtra non facit licitum aliquid vel illicitũ, ſed lex cui voluntas ſubdi debet: ideo ignorantia talis impedimenti quæ voluntarium tollit, vel ſcientia nihil facit ad hoc, quòd matrimonium teneat, & tale impedimentum eſt affinitas, vel votum, & huiuſmodi. Quædam autem impedimenta ſunt quę faciunt matrimonium inefficax ad ſolutionem debiti, & quia in voluntate noſtra conſiſtit, debitum nobis relaxare: & ideo talia impedimenta ſi ſint cognita, matrimonium non tollunt, ſed ſolùm quando ignorantia voluntarium excludit, & tale impedimentum eſt ſeruitus & impotẽtia coëundi: & quia etiam de ſe habent aliquam rationem impedimenti, ideo ponuntur ſpecialia impedimenta præter errorem: non autem perſonæ variatio ponitur ſpeciale impedimentum pręter errorem, quia perſona alia ſubintroducta non habet rationem impedimenti, niſi ex intentione contrahentis.

Ad quintum dicendum, quòd libertas non impedit matrimonij actum: vnde libertas ignorata non impedit matrimonium.

Ad sextum dicendũ, quòd lepra non impedit matrimonium, quantum ad primum actum ſuum, quia leproſi debitum reddere poſſunt liberè, quamuis aliqua grauamina matrimonij inferant, quantum ad ſecundos effectus: & ideo non impedit matrimonium ſicut ſeruitus.

Articvlvs II.

Vtrum ſeruus poſſit contrahere matrimonium ſine conſenſu domini.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd ſeruus matrimonium contrahere non poſſit ſine conſenſu domini. Nullus enim poteſt alicui dare quod eſt alterius, ſine conſenſu ipſius: ſed ſeruus eſt res domini: ergo nõ poteſt contrahendo matrimonium dare poteſtatem corporis ſui vxori ſine conſenſu domini.

¶ 2 Præterea, Seruus tenetur domino ſuo obedire: ſed dominus poteſt ei præcipere quòd in matrimonium non conſentiat: ergo ſine conſenſu eius nõ poteſt matrimonium contrahere.

¶ 3 Præterea, Poſt contractum matrimonium ſeruus tenetur reddere debitum vxori, etiam præcepto iuris diuini: ſed eo tempore quo vxor debitum petit, poteſt dominus aliquod ſeruitium ſeruo imponere, quod facere non poterit, ſi carnali copulæ vacare velit: ergo ſi ſine conſenſu domini poſſet ſeruus contrahere matrimoniũ, priuaretur dominus ſeruitio ſibi debito ſine culpa; quod eſſe non debet.

¶ 4 Præterea, Dominus poteſt vendere ſeruum ſuum in extraneas regiones, quò vxor ſua non poterit eum ſequi, vel propter infirmitatem corporis, vel propter fidei periculum imminens: puta ſi vendatur infidelibus, vel etiam domino vxoris non permittente, ſi ſit ancilla: & ſic matrimonium diſſoluetur, quod eſt inconueniens: ergo non poteſt ſeruus ſine conſenſu domini matrimonium contrahere.

¶ 5 Præterea, Fauorabilior eſt obligatio, qua homo diuinis obſequiis ſe mancipat, quàm illa qua homo ſe vxori ſubiicit: ſed ſeruus ſine conſenſu domini non poteſt religionem intrare, vel ad ordines promoueri: ergo multò minùs poteſt ſine eius conſenſu matrimonio iungi.

Sed contra, Gal. 3. In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus neque liber: ergo ad matrimonium contrahendum in fide Chriſti Ieſu, eadem eſt libertas liberis & ſeruis.

¶ Præterea, Seruitus eſt de iure poſitiuo, ſed matrimonium de iure naturali & diuino: cùm ergo ius poſitiuum non præiudicet iuri naturali aut diuino, videtur quòd ſeruus abſque domini conſenſu matrimonium cõtrahere poſſit.

Conclvsio.

Cùm matrimonium ad ius naturæ referatur, poteſt ſeruus ſine domini ſui conſenſu liberè matrimonium contrahere.

Respondeo dicẽdum, quòd ius poſitiuum (vt dictum eſt) progreditur à iure naturali: & ideò ſeruitus quę eſt de iure poſitiuo, nõ poteſt præiudicare his, quę ſunt de iure naturali: ſicut autẽ appetitus naturæ eſt ad operationẽ indiuidui, ita eſt ad cõſeruationẽ ſpeciei per generationem: vnde ſicut ſeruus nõ ſubditur dño, quin liberè poſſit comedere & dormire, & alia huiuſmodi facere, quæ ad neceſſi-

neceſſitatem corporis pertinent, ſine quibus natura conſeruari non poteſt: ita non ſubditur ei quantum ad hoc, quod non poſſit liberè matrimonium contrahere, etiam domino neſciente, aut contradicente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſeruus eſt res domini, quantum ad ea quæ naturalibus ſuperadduntur, ſed quantum ad naturalia omnes ſunt pares: vnde in his quæ ad actus naturales pertinent, ſeruus poteſt alteri inuito domino ſui corporis poteſtatem per matrimonium præbere.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſeruus domino ſuo tenetur obedire in his, quæ dominus licitè poteſt præcipere: ſicut autem licitè non poteſt dominus præcipere ſeruo, quòd non comedat vel dormiat: ita etiam nec quod a matrimonio contrahendo abſtineat. Intereſt enim ad legiſlatorē, qualiter quilibet re ſua vtatur: & ideo ſi dominus præcipiat ſeruo, quòd non contrahat matrimoniū, ſeruus non tenetur domino obedire.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſi ſeruus volente domino matrimonium contraxerit: tunc debet prætermittere ſeruitium domini imperantis, & reddere debitum vxori; quia per hoc quod dominus conceſſit, vt matrimonium ſeruus contraheret, intelligitur ei conceſſiſſe omnia, quæ matrimonium requirunt. Si autem matrimonium ignorante vel contradicente domino eſt contractū, non tenetur reddere debitum: ſed potius domino obedire, ſi vtrunque eſſe non poſſit: ſed tamen in his multa particularia conſiderari debent, ſicut & in omnibus humanis actibus: ſcilicet periculum caſtitatis imminens vxori, & impedimentum, quod ex redditione debiti ſeruitio imperato generatur: & aliis huiuſmodi; quibus omnibus rite penſatis, iudicari poterit, cui magis ſeruus obedire teneatur domino, vel vxori.

AD QVARTVM dicendum, quòd in tali caſu dicitur, quòd dominus cogendus eſt, ne ſeruum vendat taliter, quòd faciat onera matrimonij grauiora: præcipuè cùm non deſit facultas vbicunque ſeruum ſuum vendendi iuſto pretio.

AD QVINTVM dicendum, quòd propter religionem & ordinis ſuſceptionē aliquis obligatur diuinis obſequiis, quantum ad totum tempus: ſed vir tenetur debitum reddere vxori non ſemper, ſed congruis temporibus, & ideo non eſt ſimile. Et propterea ille qui intrat religionem, & ſuſcipit ordinem; obligat ſe ad aliqua opera quæ ſunt naturalibus ſuperaddita, in quibus dominus poteſtatem eius habet, & non in naturalibus, ad quæ obligat ſe per matrimonium: vnde poſſet continentiam vouere ſine conſenſu domini.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſeruitus in matrimonio poſſit ſuperuenire.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ſeruitus matrimonio non poſſit ſuperuenire, vt vir ſe alteri in ſeruum vendat. Quia quod in fraudem & præiudicium alterius factum eſt, ratum non debet eſſe: ſed vir qui ſe in ſeruum vendit, facit hoc quandoque in fraudem matrimonij: & ad minus in detrimentum vxoris: ergo non debet valere talis venditio ad ſeruitutem inducendam.

¶ 2 Præterea, Duo fauorabiliora præiudicant vni non fauorabili: ſed matrimonium & libertas ſunt fauorabiliora, & repugnant ſeruituti, quæ non eſt fauorabilis in iure: ergo talis ſeruitus debet penitus annullari.

¶ 3 Præterea, In matrimonio vir & vxor ad paria iudicantur: ſed vxor non poteſt ſe in ancillam dare nolente marito: ergo nec vir nolente vxore.

¶ 4 Præterea, Illud quod impedit rei generationem in naturalibus, deſtruit etiam rem generatam: ſed ſeruitus viri neſciente vxore, impedit matrimonium contractum antequam fiat: ergo ſi poſſet matrimonio ſuperuenire, deſtrueret matrimonium; quod eſt inconueniens.

SED CONTRA, Quilibet poteſt dare alteri quod ſuum eſt: ſed vir eſt ſui iuris, cùm ſit liber: ergo poteſt dare ius ſuum alteri.

¶ Præterea, Seruus poteſt nolente domino vxorem ducere, vt dictum eſt: ergo eadem ratione vir poteſt domino ſe ſubiicere nolente vxore.

CONCLVSIO.

Vir cùm ſubiiciatur vxori in his tantùm, quæ ad actum naturæ ſpectant, poteſt alteri ſe in ſeruum dare, abſque ſuæ vxoris conſenſu.

RESPONDEO dicendum, quòd vir ſubditur vxori ſolùm in his, quæ ad actum naturæ pertinent; in quibus ſunt æquales, ad quæ ſeruitutis ſubiectio ſe non extendit: & ideo vir nolente vxore, poteſt ſe alteri in ſeruum dare; non tamen ex hoc matrimonium diſſoluetur, quia nullum impedimentum matrimonio ſuperueniens, poteſt diſſoluere ipſum: vt dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fraus bene poteſt nocere ei, qui fraudem fecit, ſed non poteſt alteri præiudicium generare: & ideo ſi vir in fraudem vxoris alteri det ſe in ſeruum, ipſe reportat damnum inæſtimabile, bonum libertatis amittens: ſed vxori nullum poteſt ex hoc præiudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia quæ matrimonium requirit: non enim poteſt ab his retrahi domini ſui præcepto.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quantum ad hoc quod ſeruitus matrimonio repugnat, matrimonium ſeruituti præiudicat, quia tunc ſeruus tenetur vxori debitum reddere, etiam nolente domino.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam ſpectant, ad paria vir & vxor iudicentur, ad quæ conditio ſeruitutis ſe non extendit: tamen quantum ad diſpenſationem domus, & alia huiuſmodi ſuperaddita, vir eſt caput vxoris, & debet corrigere eam; non autem econtrario: & ideo vxor non poteſt ſe dare in ancillam nolente viro.

AD QVARTVM dicendum, quòd ratio illa procedit de rebus corruptibilibus; in quibus etiam multa impediunt generationem, quæ non ſufficiunt ad deſtruendum rem generatam: ſed in rebus perpetuis poteſt impedimentum præſtari, ne res talis eſſe incipiat, nō autem vt eſſe deſiſtat: ſicut patet de anima rationali, & ſimiliter etiam eſt de matrimonio, quod eſt perpetuum vinculum præſenti vita manente.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filij debeant ſequi conditionem patris.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd filij debeant ſequi conditionem patris. Quia denominatio fit à digniori, ſed pater in generatione eſt dignior quàm mater: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Eſſentia rei magis deſcendit à forma, quàm à materia: ſed in generatione pater dat formam, mater materiam: vt dicitur 16. de animalibus: ergo magis debet ſequi proles patrem, quàm matrem.

¶ 3 Præterea, Illud præcipuè debet aliquid ſequi, cui magis aſſimilatur: ſed filius plus aſſimilatur patri quàm matri, ſicut & filia plus matri: ergo ad minus filius plus debet ſequi patrem, & filia matrem.

¶ 4 Præterea, In ſacra ſcriptura non computatur genealogia per mulieres, ſed per viros: ergo proles magis ſequitur patrem, quam matrem.

SED CONTRA, Si quis ſeminat in terra aliena, fructus ſunt eius, cuius eſt terra. ſed venter mulieris reſpectu ſeminis viri, eſt ſicut terra, reſpectu ſementis: ergo, &c.

¶ Præterea, In animalibus hoc videmus, quæ ex diuerſis ſpeciebus naſcuntur, quòd partus magis ſequitur matrem, quàm patrē: vnde muli qui naſcuntur ex equa & aſino, magis aſſimilantur equabus, quàm illi qui naſcuntur ex aſina & equo: ergo ſimiliter debet eſſe in hominibus.

CON-

CONCLVSIO.

Proles ac filij matrem potius ſequuntur in libertatis & ſeruitutis conditione, quàm patrem, quãquam in quibuſdam hoc excipiatur terris, quibus proles deteriorem ſequitur conditionem.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum leges ciuiles partus ſequitur ventrẽ, & hoc rationabiliter. Quia proles habet à patre complementum formale, ſed à matre ſubſtantiam corporis: ſeruitus autem corporalis cõditio eſt, cùm ſeruus ſit quaſi inſtrumentum domini in operando, & ideò proles in libertate & ſeruitute ſequitur matrem, ſed in his quæ pertinent ad dignitatem, ſecundum quòd eſt ex forma rei ſequitur patrem ſicut in honoribus & municipiis & hæreditate, & aliis huiuſmodi: & huic etiã concordãt Canones, & lex Moyſi: vt patet Exod. 21 In quibuſdam tamen terris quæ iure ciuili non reguntur, partus ſequitur deteriorem conditionem, vt ſi ſit pater ſeruus, quamuis mater ſit libera, erunt filij ſerui: non tamen ſi poſt peractum matrimoniũ pater ſe in ſeruum dedit nolente vxore, & ſimiliter ſi ſit ecõtrariò. Si autem vterque ſit ſeruilis conditionis, & pertineant ad diuerſos dominos, tunc diuidũt filios ſi plures ſint: vel ſi vnus tantum, vnus alteri recompenſabit de pretio, & accipit prolem natam in ſui ſeruitium: tamen non eſt credibile quòd talis conſuetudo poſſit eſſe ita rationalis, ſicut illud quod multorum ſapiẽtum diuturno conſilio determinatum eſt. Hoc etiam in naturalibus inuenitur, quod receptum eſt in recipiente per modum recipientis, non per modum dantis: & ideò rationabile eſt quòd ſemen receptum in muliere ad conditionem ipſius trahatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis pater ſit dignius principium, tamen mater dat ſubſtantiam corporalem, ex parte cuius attẽditur conditio ſeruitutis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in his quæ ad rationem ſpeciei pertinent, magis ſimilatur filius patri quàm matri: ſed in materialibus conditionibus magis debet ſimilari matri quàm patri, quia res habet à forma eſſe ſpecificum: ſed conditiones materiales à materia.

AD TERTIVM dicendum, quòd filius ſimilatur patri ratione formæ, quam habet in ſuo complemento, ſicut & pater: & ideò non eſt ad propoſitum.

AD QVARTVM dicendũ, quòd honor magis eſt ex patre quàm ex matre: ideò in genealogijs in Scripturis, & ſecundum communem conſuetudinem magis nominantur filij à patre, quàm à matre: tamen in his quæ ad ſeruitutem ſpectant, magis matrem ſequuntur.

QVAESTIO LIII.

De impedimento voti & ordinis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimento voti & ordinis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm votum ſimplex matrimonium dirimat.

¶ Secundò, vtrùm votum ſolenne.

¶ Tertiò, vtrũ ordo matrimoniũ impediat.

¶ Quartò, vtrùm aliquis poſt matrimonium factum ordinem ſuſcipere poſſit.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per obligationem voti ſimplicis matrimonium contractum dirimi debeat.

Tho. 4. diſt. 38. q. 1. art. 3. q. 2. & 3.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per obligationem voti ſimplicis matrimonium contractum dirimi debeat. Fortius enim vinculum debiliori præiudicat: ſed vinculum voti eſt fortius, quàm vinculum matrimonij, quia hoc fit homini, illud autem Deo: ergo vinculũ voti præiudicat vinculo matrimonij.

¶ 2 Præterea, Præceptum Dei non eſt minus, quàm præceptum Eccleſiæ: ſed præceptum Eccleſiæ adeò obligat, quòd ſi contra ipſum matrimonium contrahatur, dirimitur: ſicut patet de illis qui contrahuntur in aliquo gradu conſanguinitatis ab Eccleſia prohibito: ergo cùm ſeruare votum ſit præceptum diuinum, videtur quòd qui contra votum diuinum matrimonium cõtrahit, quòd ex hoc matrimonium ſit dirimendum.

¶ 3 Præterea, In matrimonio poteſt homo vti carnali copula ſine peccato: ſed ille qui facit votum ſimplex caſtitatis, nunquã poteſt carnaliter vxori cõmiſceri ſine peccato: ergo votum ſimplex matrimonium dirimit. Probatio mediæ conſtat, quòd ille qui poſt votum ſimplex continentiæ matrimonium contrahit, peccat mortaliter, quia ſecundum Hieronymum, virginitatem vouentibus non ſolùm nubere, ſed velle nubere dãnabile eſt: ſed contractus matrimonij non eſt contra votum continentiæ niſi ratione carnalis copulæ: ergo quando primò carnaliter commiſcetur vxori, mortaliter peccat, & eadem ratione omnibus aliis vicibus, quia peccatum primò commiſſum non poteſt excuſari à peccato ſequenti.

¶ 4 Præterea, Vir & mulier in matrimonio debent eſſe pares, præcipuè quantum ad carnalem copulam: ſed ille qui votum ſimplex continentiæ facit, nunquam poteſt petere debitum ſine peccato, quia hoc eſt manifeſtè contra votum continentiæ, ad quam ex voto tenetur: ergo nec reddere poteſt ſine peccato.

SED CONTRA eſt quod Papa Clemẽs dicit, quòd votum ſimplex impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum, vt ex dictis patet.

CONCLVSIO.

Simplex votum, etſi dirimat matrimonium contrahendum, contractum tamen nullatenus tollit.

RESPONDEO dicendum, quòd per hoc res aliqua deſinit eſſe in poteſtate alicuius, per quod tranſit in dominium alterius. Promiſſio autem alicuius rei non transfert eam in dominium eius, cui promittitur. Et ideò non ex hoc ipſo quòd aliquis rem promittit aliquam, deſinit res illa eſſe in poteſtate ſua: cùm ergo in voto ſimplici non ſit niſi ſimplex promiſſio proprij corporis ad continentiam Deo ſeruandã facta poſt votũ ſimplex, adhuc remanet homo dominus ſui corporis: & ideò poteſt ipſum alteri dare, ſcilicet vxori, in qua datione ſacramentũ matrimonij conſiſtit, quod indiſſolubile eſt: & propter hoc votum ſimplex, quamuis impediat contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium poſt votum ſimplex continentiæ: tamen quia verus contractus eſt, non poteſt matrimonium propter hoc dirimi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd votum eſt fortius vinculum, quàm matrimoniũ, quãtum ad id cui, & ad quod obligat: quia per matrimoniũ homo obligatur vxori ad redditionem debiti, ſed per votum Deo ad continentiam: tamen quantum ad modum ligandi, matrimonium eſt fortius vinculum quàm votum ſimplex, quia per matrimonium traditur actualiter vir in poteſtatem mulieris vel vxoris, non autem per votum ſimplex, vt dictum eſt. Potior autem eſt ſemper cõditio poſſidentis: ſed quãtum ad hoc ſimili modo obligat votum ſimplex ſicut ſponſalia, vnde propter votũ ſimplex ſunt ſponſalia dirimenda.

AD SECVNDVM dicendum, quòd præceptũ prohibens matrimonium inter conſanguineos, non habet, inquantum eſt præceptum Dei vel Eccleſiæ, quòd dirimat matrimonium contrahendũ: ſed inquantum facit quòd conſanguineæ corpus non poſſit tranſire in poteſtatem conſanguinei: hoc autẽ nõ facit præceptũ prohibẽs matrimoniũ poſt votũ ſimplex, vt ex dictis patet: & ideò ratio nõ ſequitur, ponitur enim pro cauſa quòd nõ eſt cauſa.

AD TERTIVM dicendum, quòd ille qui contrahit matrimonium per verba de præſenti poſt votum ſimplex, non poteſt cognoſcere vxorẽ ſuam ſine peccato mortali,

quia adhuc reſtat ſibi facultas implendi votum continentiæ ante matrimoniũ conſummatum; ſed poſtquam matrimoniũ conſummatũ eſt, eſt ſibi iam factum illicitum non reddere debitum vxori exigenti ex culpa ſua: & ideò ad hoc obligatio voti non ſe extendit, vt ex prędictis patet, tamen debet lamentum pœnitentiæ recompenſare, pro continentia non ſeruata.

Ad qvartvm dicendum, quòd quantum ad ea, in quibus non eſt factus impotens votum continentiæ ſeruare, adhuc poſt contractum matrimonium obligatur ad ſeruandum, propter quod mortua vxore tenetur totaliter continere: & quia ex matrimonij vinculo non obligatur ad debitum petendum; ideò non poteſt petere debitum ſine peccato, quãuis poſſit ſine peccato reddere debitum exigenti poſtquã obligatus eſt ad hoc per carnalem copulam præcedentem: hoc autem intelligendũ eſt ſiue mulier expreſſè petat ſiue interpretatiuè, vt quando mulier verecunda eſt, & vir ſentit eius voluntatẽ de redditione debiti, tunc enim ſine peccato reddere poteſt, & præcipuè ſi ei timet de periculo caſtitatis. Nec obſtat quòd non ſunt pares in matrimonij actu, quia quilibet poteſt hoc quod ſuum eſt abrenunciare. Quidã tamen dicunt quòd poteſt petere & reddere, ne nimis oneroſum reddatur matrimonium vxori ſemper exigenti expreſſe: cum enim timetur de periculo caſtitatis, exigente vxore interpretatiue reddere poteſt.

Articvlvs II.

Vtrùm votum ſolenne dirimat matrimonium iam contractum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur ꝙ nec votũ ſolenne matrimoniũ dirimat iã cõtractum: quia ſicut Decret. dicit, apud Deũ non minus obligat votũ ſimplex, quàm ſolẽne: ſed matrimoniũ acceptatione diuina ſtat & dirimitur: ergo cùm votũ ſimplex nõ dirimat matrimoniũ, nec votũ ſolenne dirimere poterit.

¶ 2 Pręterea, Votum ſolenne non addit ita validum robur ſuper votũ ſimplex ſicut iuramentũ: ſed votum ſimplex etiam iuramento ſuperueniente non dirimit matrimonium contractum: ergo nec votum ſolenne.

¶ 3 Præterea, Votum ſolenne nihil habet quod non poſſit votum ſimplex habere, quia votum ſimplex poſſet habere ſcandalum, cum poſſit eſſe in publico ſicut & ſolenne: ſimiliter & Eccleſia poſſet, & debet ſtatuere quòd votum ſimplex dirimat matrimonium iam contractũ, vt multa peccata vitẽtur: ergo qua ratione votũ ſimplex nõ dirimit matrimoniũ, nec votum ſolenne dirimere debet.

Sed contra eſt, quòd ille qui facit votum ſolenne, contrahit matrimonium ſpirituale cum Deo, quod eſt multò dignius quàm materiale matrimoniũ: ſed materiale matrimonium prius contractum, dirimit matrimonium poſt contractum. ergo & votum ſolenne.

¶ Præterea, Etiam probari poteſt per multas auctoritates, quæ ponuntur in litera.

Conclvsio.

Votum ſolenne ex ſui natura non modò contrahendum, ſed & contractum matrimonium tollit, cùm per illud homo ſui corporis poteſtatem amiſerit, Deo ſe ad perpetuam continentiam dedicãdo.

Respondeo dicendum, quòd omnes dicũt quòd ſicut votum ſolenne impedit contrahendum, ita dirimit iam contractum. Quidam autẽ aſſignant pro cauſa ſcandalum: ſed hoc nihil eſt, quia & ſimplex votum quandoque habet ſcandalum, cùm ſit quandoq; quodãmodo publicum. Et prima inſolubilitas matrimonij eſt de veritate vitę, quæ non eſt propter ſtatutum dimittenda. Et ideò alij dicunt quòd hoc eſt propter ſtatutum Eccleſiæ. Sed hoc etiam non ſufficit: quia ſecundum hoc Eccleſia poſſet etiam contrarium ſtatuere, quòd non videtur verum. Et ideò dicendum eſt cum aliis, quòd votum ſolẽne ex ſui natura habet, quod dirimat matrimonium contractũ inquantũ per ipſum homo ſui corporis amiſit poteſtatẽ, ſe Deo ad perpetuã continentiã tradẽs, vt ex dictis patet: & ideò non poteſt ſeipſum tradere in poteſtatẽ vxoris matrimonium contrahẽdo. Et quia matrimonium quod ſequitur tale votum, nullum eſt, & ideò tale votum dirimere dicitur matrimonium contractum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd votũ ſimplex quo ad Deum; dicitur non minus obligare quàm ſolenne in his, quæ ad Deum ſpectãt, ſicut eſt ſeparatio à Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens votum ſimplex, ſicut ſolenne, quamuis grauius ſit peccatum frangere votum ſolenne, ſi cõparatio in genere accipiatur, non in determinata quantitate reatus, ſed quantum ad matrimonium per quod homo homini obligatur; non oportet quòd ſit æqualis generis obligationis etiam in genere, quia ad quædam obligat votum ſolenne, & non ſimplex.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ iuramentũ plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio quàm votum: ſed votum ſolenne plus obligat quantum ad modũ obligandi, inquantum actualiter tradit hoc, quod promittitur, quod non fit per iuramẽtum, & ideò non ſequitur ratio.

Ad tertivm dicendum, quòd votum ſolenne habet actualem exhibitionẽ proprij corporis, quam non habet votum ſimplex, vt ex dictis patet: & ideò ratio ex inſufficienti procedit.

Articvlvs III.

Vtrùm ordo impediat matrimonium.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ ordo Tho.4.diſt.
nõ impediat matrimoniũ. quia nihil impeditur ni- 37.q.1.art.
ſi à ſuo cõtrario: ſed ordo nõ eſt cõtrarius matri- 1.& ſeq.
monio, cũ vtrũq; ſit ſacramentũ: ergo nõ impedit ipſum.

¶ 2 Præterea, Idem ordo eſt apud nos & apud Eccleſiam Orientalem: ſed apud Eccleſiam Orientalem non impedit matrimonium: ergo &c.

¶ 3 Prætereà, Matrimoniũ ſignificat coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ: ſed hoc præcipuè congruit ſignificari in his, qui ſunt miniſtri Chriſti, ſcilicet ordinatis: ergo ordo matrimonium non impedit.

¶ 4 Præterea, Omnes ordines ad ſpiritualia ordinantur; ſed ordo non poteſt impedire matrimonium niſi ratione ſpiritualitatis: ergo ſi ordo impedit matrimonium, quilibet ordo impediet, quod falſum eſt.

¶ 5 Præterea, Omnes ordinati poſſunt Eccleſiaſtica beneficia habere, & priuilegio clericali gaudere æqualiter. Si ergo propter hoc ordo matrimonium impediat, quia vxorati non poſſunt habere beneficium Eccleſiaſticum, nec gaudere priuilegio clericali, vt Iuriſtæ dicunt: tunc quilibet ordo impedire deberet, quod falſum eſt, vt patet per Decret. Alexand. de cleri. coniugatis, & ſic nullus ordo (vt videtur) matrimonium impediet.

Sed contra eſt, quod Decret. dicit, quòd qui in ſubdiaconatu & aliis ſuperioribus ordinibus vxores accepiſſe noſcuntur, eos vxores dimittere compellatis: quod non eſſet ſi eſſet verum matrimonium.

¶ Præterea, Nullus vouens continentiam poteſt matrimonium contrahere: ſed quidam ordines ſunt, qui habent votum continentiæ annexum, vt ex litera patet: ergo talis ordo matrimonium impedit.

Conclvsio.

Sacerdos apud Græcos & alios Orientales impedit matrimonium contrahendum, non autem iam contracti matrimonij vſum: apud verò occidentales tollit contractum & contrahendum.

Respondeo dicendum, quòd ordo facer de ſui ratione habet ex quadam congruentia quòd matrimonium impedire debeat, quia in ſacris ordinibus conſtituti ſacra vaſa & ſacramenta tractant: & ideò decens eſt vt munditiam corporalem per continentiam ſeruent. Sed quòd impediat matrimonium, ex conſtitutione Eccleſiæ habet, tamen aliter apud Latinos quàm apud Græcos: quia apud Græcos impedit matrimoniũ contrahendũ ſolum ex vi ordinis: ſed apud Latinos impedit ex vi ordinis,

&

& vlterius ex voto continentiæ, quod eſt ordinibus ſacris annexum: quod etiam ſi quis verbo tenus non emittat ex hoc ipſo quòd ordinem ſuſcipit, ſecundum ritum Occidentalis Eccleſiæ intelligitur emiſiſſe: & ideò apud Græcos, & alios Orientales ſacer ordo impedit matrimoniũ contrahendum, non tamen matrimonij prius contracti vſum: poſſunt enim matrimonio prius contracto vti, quamuis non poſſint matrimonium denuò cõtrahere: ſed apud Occidẽtalem Eccleſiam impedit matrimonium & matrimonij vſum, niſi fortè ignorante, aut contradicente vxore vir ordinem ſacrum ſuſceperit, quia ex hoc non poteſt ei aliquod præiudicium generari. Quomodo autem ordines ſacri diſtinguuntur à non ſacris, nunc & in primitiua Eccleſia dictum eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quamuis ordo ſacer non habet contrarietatem ad matrimonium, inquantùm ſacramẽtum, habet tamen repugnantiã quandã ad ipſum ratione actus ſui, qui ſpirituales actus impedit.

Ad secvndvm dicendum, quòd obiectio procedit ex falſis. Ordo enim vbique habet votum annexum.

Ad tertivm dicendũ, quòd illi qui ſunt in ſacris ordinibus, ſignificant Chriſtum nobilioribus actibus, prout ex dictis in tractatu de ordine patet, quàm illi qui ſunt matrimonio coniuncti: & ideò ratio non ſequitur.

Ad qvartvm dicendum, quòd illi qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere: quia quamuis ordines illi deputẽtur ad aliqua ſpiritualia, non tamen immediatè habent acceſſum ad tractandum ſacra, ſicut illi qui ſunt in ſacris ordinibus: ſed ſecundum ſtatum Occidentalis Eccleſiæ matrimonij vſus executionem ordinis non ſacri impedit propter ſeruandam maiorem honeſtatem in officijs eccleſiæ: & quia aliquis ex beneficio eccleſiaſtico tenetur ad executionem ordinis, & ex hoc ipſo priuilegio clericali gaudet, ideò hoc apud Latinos clericis vxoratis aufertur. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

Articvlvs IIII.

Vtrùm ordo ſacer matrimonio poſſit ſuperuenire.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd matrimonio ordo ſacer ſuperuenire non poſſit. Quia fortius præiudicat minus forti: ſed fortius eſt vinculum ſpirituale, quàm corporale: ergo ſi matrimonio iunctus ordinem ſuſcipiat, præiudicium generabitur vxori, vt non poſſit debitum exigere, cùm ordo ſit vinculum ſpirituale, & matrimonium corporale: & ſic videtur quòd non poſſit aliquis ordinem ſacrum ſuſcipere poſt matrimonium conſummatum.

¶ 2 Præterea, Poſt matrimonium conſummatum vnus coniugum ſine conſenſu alterius non poteſt continẽtiam vouere: ſed ordo ſacer habet continentiam annexam: ergo ſi vir ordinẽ ſacrum inuita vxore acceperit, cogetur vxor inuita continentiam ſeruare, quia non poſſet alteri nubere viuente viro.

¶ 3 Præterea, Etiam ad tempus non poteſt vir vacare orationi ſine cõſenſu vxoris, vt habetur primæ ad Cor. 7. ſed apud Orientales illi qui ſunt in ſacris conſtituti, tenentur ad continentiam tempore, quo exequuntur officium: ergo nec ipſi poſſunt ordinari ſine conſenſu vxoris, & multo minus Latini.

¶ 4 Præterea, Vir & vxor ad paria iudicantur: ſed ſacerdos Græcus defuncta vxore ſua, non poteſt alterã ducere: ergo nec vxor defuncto viro: ſed non poteſt ſibi auferri facultas nubẽdi poſt mortem per viri actum: ergo vir non poteſt ſuſcipere ordines poſt matrimonium.

¶ 5 Præterea, Matrimonium quantum opponitur ordini tantum econtrario: ſed ordo præcedens impedit matrimonium ſequens: ergo, &c.

Sed contra, Religioſi tenentur ad continentiam, ſicut illi qui ſunt in ſacris ordinibus: ſed poſt matrimonium poteſt aliquis religionẽ intrare, defuncta vel conſentiente vxore: ergo & ordinem ſuſcipere.

¶ Præterea, Aliquis poteſt fieri ſeruus hominum poſt matrimoniũ: ergo & ſeruus Dei per ſuſceptionẽ ordinis.

Conclvsio.

Vir abſque vxoris conſenſu ad ſacros ordines accedens, illos ſuſcipit, quanquam ordinis executione careat, quam tamen ſuſcipit vxoris conſenſu vel morte.

Respondeo dicendum, quòd matrimonium non impedit ordinis ſuſceptionem, quia ſi matrimonio iunctus ad ſacros ordines accedat, etiam reclamante vxore, nihilominus characterem ordinis ſuſcipit, ſed executione ordinis caret. Si autem volente vxore, vel ipſa defuncta recipit ordinem & executionem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vinculum ordinis ſoluit vinculum matrimonij ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium ex parte eius qui ſuſcipit ordinem, quia non poteſt petere debitum, nec vxor ei tenetur reddere, non tamen ſoluit ex parte alterius, quia ipſe tenetur vxori debitum reddere: ſi non poſſet eam inducere ad continentiam.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſi vxor ſciat, & de eius conſenſu vir ordinem ſacrum ſuſceperit, tenetur perpetuam continentiam vouere: non tamen tenetur religionem intrare, ſi ſibi non timeat de periculo caſtitatis propter hoc quòd vir eius ſolenne votum emiſit. Secus autem eſſet ſi emiſiſſet votum ſimplex. Si autem ſine eius conſenſu ſuſcepit, non tenetur, quia ex hoc ſibi nullum præiudicium generatur.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut probabilius videtur, quamuis quidam contrariũ dixerunt, quòd etiam Græci non debent accedere ad ſacros ordines ſine conſenſu vxorum: quia ad minus tempore miniſterij ſui fraudarentur debiti redditione, qua fraudari non poſſunt ſecundum ordinem iuris, ſi eis contradicentibus aut ignorantibus viri ordines ſuſceperunt.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſicut dicitur eo ipſo quòd mulier conſentit apud Græcos quòd vir ſuus ordinẽ ſuſcipiat, obligat ſe ad hoc ꝙ ipſa in perpetuũ alteri nõ nubat, quia ſignificatio matrimonij non ſeruaretur quę in matrimonio ſacerdotis pręcipuè exigitur: ſi autẽ ſine conſenſu eius ordinatur, non videtur ad hoc teneri.

Ad qvintvm dicendum, quòd matrimoniũ habet pro cauſam verum conſenſum, non autem ordo, ſed habet cauſam ſacramentalem determinatã à Deo: & ideò matrimonium poteſt impediri ex ordine præcedẽte quod non ſit verum matrimonium; non autem ordo ex matrimonio quòd non ſit verus ordo, quia ſacramentorũ virtus eſt immutabilis, ſed actus humani poſſunt impediri.

QVAESTIO LIIII.

De impedimento conſanguinitatis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de impedimento conſanguinitatis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Et Primò, vtrùm conſanguinitas conuenienter à quibuſdam definiatur.

¶ Secundò, vtrùm cõuenienter diſtinguatur per gradus & lineas.

¶ Tertiò, vtrùm de iure naturali matrimonium impediatur ſecundum aliquos gradus.

¶ Quartò, vtrùm gradus impedientes matrimonium poſſint per ſtatutum Eccleſiæ determinari.

Articvlvs I.

Vtrùm definitio conſanguinitatis ſit competens.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd definitio conſanguinitas quam quidã ponunt, ſit incõpetens, ſcilicet: Conſanguinitas eſt vinculũ ab eodem ſtipite deſcendentiũ carnali propagatione contra- *Tho. 4. diſt. 40. q. vnica. art. 1. & ſeq.*

 ctum

ctum. Omnes enim homines ab codẽ ſtipite carnali propagatione deſcendunt; ſcilicet ab Adam: ſi ergo recta eſſet prædicta definitio conſanguinitatis, omnes homines eſſent adinuicem conſanguinei, quod falſum eſt.

¶ 2 Præterea, Vinculum non poteſt eſſe niſi aliquorum adinuicem conuenientium, quia vinculum vnit: ſed eorum qui deſcendunt ab vno ſtipite, non eſt maior conuenientia adinuicem, quàm aliorum hominum, cùm conueniant ſpecie, & differant numero, ſicut & alij homines. ergo conſanguinitas non eſt aliquod vinculum.

¶ 3 Præterea, Carnalis propagatio ſecundum Philoſ. fit de ſuperfluo alimenti: ſed tale ſuperfluum magis habet conuenientiam cum rebus comeſtis, cum quibus in ſubſtantia cõuenit, quàm cũ eo qui comedit: cũ ergo nõ naſcatur aliquod vinculũ cõſanguinitatis eius qui ex ſemine naſcitur ad res comeſtas, nec ad generantẽ ex generali propagatione naſcetur aliquod propinquitatis vinculum.

¶ 4 Præterea, Gene. 29. Labã dixit ad Iacob, Os meũ & caro mea es, ratione cognationis quæ erat inter eos: ergo talis propinquitas magis debet dici carnalitas quàm conſanguinitas.

¶ 5 Præterea, Carnalis propagatio eſt cõmunis hominibus & animalibus: ſed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione conſanguinitatis vinculum: ergo nec in hominibus.

CONCLVSIO.

Conſanguinitas vinculum eſt ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Philoſophum, octauo Ethicorum, Omnis amicitia in aliqua communicatione conſiſtit, quia amicitia ligatio ſiue vnio quædam eſt: ideò communicatio, quæ eſt amicitiæ cauſa, vinculum dicitur: & ideò ſecundum quãlibet communicationem denominantur aliqui quaſi colligati ad inuicem, ſicut dicuntur conciues, qui habent politicam communicationem adinuicem, & commilitones, qui conueniunt in militari negotio: & eodem modo qui conueniunt in naturali communicatione, dicuntur conſanguinei: & ideò in prædicta definitione ponitur quaſi cõſanguinitatis genus vinculum, quaſi ſubiectum, perſonæ deſcendentes ab vno ſtipite, quarum eſt huiuſmodi vinculum quaſi principium carnalis propagatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virtus actiua non recipitur ſecundum eandem perfectionem in inſtrumento, ſecundum quam eſt in principali agente: & quia omne mouens motum eſt inſtrumentum, inde eſt quòd virtus primi motoris in aliquo genere per multa media deducta, tandem deficit & peruenit ad aliquid quod eſt motum & non mouens. Virtus autem generantis mouet non ſolùm, quantum ad id quod eſt ſpeciei, ſed etiam quantum ad id quod eſt indiuidui, ratione cuius filius aſſimilatur patri etiam in accidentalibus, & non ſolùm in natura ſpeciei: nec tamen indiuidualis virtus patris ita perfectè in filio eſt ſicut erat in patre, & adhuc in nepote minus: & ſic deinceps debilitatur: & inde eſt quòd virtus illa quandoq; deficit, vt vltrà procedere non poſſit: & quia conſanguinitas eſt inquantum multi communicant in tali virtute, ex vno in multos per propagationem inducta, paulatim ſe conſanguinitas dirimit, vt Iſidorus dicit: & ideò non oportet accipere ſtipitem remotum in diſtinctione conſanguinitatis, ſed propinquum, cuius virtus adhuc maneat in illis qui ex eo propagantur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd iam patet ex prædictis, quòd non ſolùm conueniunt conſanguinei in natura ſpeciei, ſed etiam in virtute propria ipſius indiuidui ex vno in multos traducta: ex qua contingit quandoq;, quòd filius aſſimilatur non ſolùm patri, ſed auo vel remotis parentibus, vt dicitur libro 8. de Animalibus.

AD TERTIVM dicendum, quòd conuenientia magis attenditur ſecundum formam, ſecundum quã aliquid eſt actus, quàm ſecundum materiam, ſecundum quam eſt in potentia: quod patet in hoc, quod carbo magis conuenit cum igne, quàm cum arbore, vnde abſciſſus eſt. Et ſimiliter alimentum iam cõuerſum in ſpeciem nutriti, per virtutem nutritiuam magis conuenit cum ipſo nutrito, quàm cum illa re vnde ſumptum eſt nutrimentũ. Ratio autem procederet ſecundum opinionem illorum, qui dicebant quòd tota natura rei eſt materia, & quòd formæ omnes ſunt accidentia, quod falſum eſt.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ illud quod proximè cõuertitur in ſemẽ, eſt ſanguis: vt probatur 15. de Animalibus: & propter hoc vinculũ quod propagatione contrahitur carnaliter, cõuenientius dicitur conſanguinitas, quàm carnalitas: & quòd aliquãdo vnus conſanguineus dicitur eſſe caro alterius, hoc eſt inquantum ſanguis, qui in ſemen viri, aut in menſtruum cõuertitur, eſt potentia caro, & os.

AD QVINTVM dicendum, quòd quidam dicunt quòd ideo conſanguinitatis vinculum contrahitur inter homines ex carnali propagatione, & tamen non inter alia animalia: quia quicquid eſt de veritate humanæ naturæ in omnibus hominibus, fuit in primo parente, quod non eſt de alijs animalibus: ſed ſecundum hoc conſanguinitas matrimonij nunquam dirimi poteſt. Prædicta autem poſitio in ſecundo libro, diſtinctione 20. improbata eſt. Vnde dicendum, quòd hoc ideò contingit, quia animalia non coniunguntur ad amicitiæ vnitatem propter propagationem multorum ex vno parẽte proximo, ſicut eſt de hominibus, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm cõuenienter cõſanguinitas diſtinguatur per gradus vel lineas.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd conſanguinitas inconuenienter diſtinguatur per lineas & gradus. Dicitur enim linea conſanguinitatis eſſe ordinata collectio perſonarum conſanguinitate coniunctarum ab eodem ſtipite deſcendentium, diuerſos continens gradus: ſed nihil eſt aliud conſanguinitas quàm collectio talium perſonarum. ergo linea conſanguinitatis eſt idem quod conſanguinitas: nihil autem debet diſtingui per ſeipſum. ergo conſanguinitas non conuenienter per lineas diſtinguitur.

¶ 2 Præterea, Illud, ſecundum quod diuiditur aliquid commune, non poteſt poni in definitione cõmunis: ſed deſcenſus ponitur in definitione prædicta conſanguinitatis: conſanguinitas ergo non poteſt diuidi per lineam aſcendentium, deſcendentium, & tranſuerſalium.

¶ 3 Præterea, Definitio lineæ eſt, quòd ſit inter duo puncta: ſed duo puncta non faciunt niſi vnum gradum. ergo vna linea habet tantum vnum gradum, & ita eadem ratione videtur quòd non debeat fieri diuiſio conſanguinitatis per lineas & per gradus.

¶ 4 Præterea, Gradus definitur eſſe habitudo diſtantium perſonarum, qua cognoſcitur quãta diſtantia perſonæ inter ſe differunt: ſed cùm conſanguinitas ſit propinquitas quædam, diſtantia perſonarum conſanguinitati opponitur magis quàm ſit eius pars. ergo per gradus conſanguinitas diſtingui non poteſt.

¶ 5 Præterea, Si cõſanguinitas per gradus diſtinguitur & cognoſcitur, oportet quòd illi qui ſunt in eodẽ gradu ſint æqualiter cõſanguinei: ſed hoc falſum eſt, quia propatruus & eiuſdem pronepos ſunt in eodem gradu: non tamen ſunt æqualiter conſanguinei; vt Decret. dicit: ergo conſanguinitas non rectè diſtinguitur per gradus.

¶ 6 Præterea, In rebus ordinatis quodlibet additũ alteri facit alium gradum, ſicut quælibet vnitas addita facit aliam ſpeciem numeri: ſed perſona addita perſonæ non ſemper facit gradum aliũ cõſanguinitatis, quia in eodem gradu conſanguinitatis eſt pater & patruus qui adiungitur, ergo non rectè per gradus cõſanguinitas diſtinguitur.

¶ 7 Prǽterea, Inter duos propinquos ſemper eſt eadem conſanguinitatis propinquitas, quia æqualiter diſtat vnũ

extre-

extremorum ab alio,& econuerſo: ſed gradus conſanguinitatis non inuenitur ſemper idem ex vtraque parte, cùm quandoque vnus propinquus ſit in tertio,& alius in quarto gradu. ergo conſanguinitatis propinquitas non poteſt ſufficienter per gradus cognoſci.

CONCLVSIO.

Per quoſdam gradus, ſeu lineas deſcendentium ab vno communi principio, vel aſcendentium ad idem, & tranſuerſalium, conſanguinitas congruè deſignatur.

RESPONDEO dicendum, quòd conſanguinitas eſt quædam propinquitas in naturali communicatione fundata ſecundum actum generationis qua natura propagatur. Vnde ſecundum Philoſophum 8. Ethic. iſta communicatio eſt triplex. Vna ſecundum habitudinem principij ad principiatum, & hæc eſt cõſanguinitas patris ad filiũ. Vnde dicit quòd parentes diligunt filios vt ſuiipſius ad aliquid exiſtentes. Alia eſt ſecundum habitudinem principiati ad principium,& hæc eſt filij ad patrẽ: vnde dicit quòd filij diligunt parẽtes vt ab illis exiſtentes. Tertia eſt ſecundũ habitudinẽ eorũ, quæ ſunt ab vno principio adinuicem, ſicut fratres dicuntur ex eiſdẽ naſci, vt ipſe ibidem dicit: & quia punctus motus ad lineã facit,& propagatione quodammodò pater deſcendit in filiũ: ideò ſecundum tres dictas habitudines tres lineæ cõſanguinitatis ſumuntur ſcilicet linea deſcendentiũ ſecundum primã habitudinẽ, linea aſcendẽtium ſecũdum ſecundã, linea tranſuerſalis ſecundum tertiam. Sed quia propagationis motus non quieſcit in vno termino, ſed vltrà progreditur; ideò cõtingit quòd patris eſt accipere patrẽ,& filij filium,& ſic deinceps: & ſecundum hos diuerſos progreſſus diuerſi gradus in linea inueniuntur: & quia gradus cuiuſlibet rei eſt pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis nõ poteſt eſſe vbi non eſt propinquitas: & ideò identitas & nimia diſtantia gradum conſanguinitatis tollunt, quia nullus eſt ſibiipſi propinquus, ſicut nec aliquis ſimilis: & propter hoc nulla perſona per ſeipſam facit aliquem gradum, ſed comparata alicui perſonæ, gradum facit ad ipſam. Sed tamen diuerſa eſt ratio computandi gradus in diuerſis lineis. Gradus enim conſanguinitatis in linea aſcendentium, & deſcendentium contrahitur ex hoc, quòd vna perſona ex alia propagatur eorum inter quos gradus conſideratur: & ideò, ſecundum cõputationem canonicã, & legalẽ perſona quæ primò in progreſſu occurrit, vel aſcendendo, vel deſcendendo, diſtat ab aliquo: puta à Petro in primo gradu, vt pater & filius: quæ autẽ ſecundo vtrique occurrit, diſtat in ſecundo gradu, vt auus & nepos, & ſic deinceps. Sed conſanguinitas, quæ eſt eorum qui ſunt in linea tranſuerſali, contrahitur non ex hoc quod vnus ex alio propagatur, ſed quia vterque propagatur ex vno: & ideò debet gradus conſanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad vnum principiũ ex quo propagantur: & ſecundum hoc eſt diuerſa computatio canonica & legalis, quia legalis computatio attendit deſcenſum à communi radice ex vtraq; parte, ſed canonica tantùm ex altera, ex illa ſcilicet, ex qua maior numerus graduum inuenitur. Vnde ſecundum legalem cõputationem frater & ſoror, vel duo fratres attinent ſibi in ſecundo gradu, quia vterque à radice communi diſtat per vnum gradum: & ſimiliter filij duorum fratrum diſtant à ſe inuicem in quarto. Sed ſecundum computationem canonicam duo fratres attinent ſibi in primo gradu, quia neuter eorum diſtat à radice communi niſi per vnum gradum: ſed filius vnius fratrum diſtat ab altero fratre in ſecundo gradu, quia tantùm diſtat à cõmuni radice: & ideò ſecundum computationẽ canonicã quoto gradu diſtat quis ab aliquo gradu ſuperiori, toto diſtat à quolibet deſcendentium ab ipſo, & nunquã minùs: quia propter quod vnumquodq; & illud magis. Vnde & ſi alij deſcendentes à communi principio conueniunt cum aliquo ratione principij communis, non poſſunt propinquiores eſſe deſcendenti ex alia parte, quàm ſit primum principiũ ei propinquum. Aliquando tamen plus diſtat aliquis ab aliquo deſcendente à cõmuni principio, quàm diſtet ipſe à principio, quia ille fortè plus diſtat à communi principio, quàm ipſe. & ſecundum remotiorem diſtantiam oportet conſanguinitatem computari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit ex falſis. Conſanguinitas enim non eſt collectio, ſed relatio quædã aliquarum perſonarũ adinuicem, quarum collectio lineam cõſanguinitatis adinuicẽ facit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd deſcenſus communiter ſumptus attenditur ſecũdum quamlibet cõſanguinitatis lineam, quia carnalis propagatio, ex qua vinculum conſanguinitatis trahitur, deſcenſus quidam eſt: ſed deſcenſus talis, ſcilicet à perſona cuius conſanguinitas quæritur, lineam deſcendentium facit.

AD TERTIVM dicendum, quòd linea dupliciter accipi poteſt. Aliquando propriè pro ipſa dimenſione, quę eſt prima pars quãtitatis cõtinuæ, & ſic linea recta continet tantũ duo puncta in actu, quæ terminant ipſam, ſed in potentia infinita, quorum quolibet ſignato in actu linea diuiditur,& fiunt duæ lineæ. Aliquando verò linea ſumitur pro his qui linealiter diſponũtur,& ſecundũ hoc aſſignatur in numeris linea & figura, prout vnitas poſt vnitatem ponitur in aliquo numero: & ſic quælibet vnitas adiecta gradum facit in tali linea & ſimiliter eſt de linea conſanguinitatis: vnde vna linea continet plures gradus.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut ſimilitudo nõ poteſt eſſe, vbi non eſt aliqua diuerſitas, ita propinquitas non eſt vbi non eſt aliqua diſtantia: & ideò diſtantia quælibet non opponitur conſanguinitati, ſed talis diſtantia, quæ conſanguinitatis propinquitatem excludit.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut albedo dicitur maior dupliciter. Vno modo ex intentione ipſius qualitatis. Alio modo ex quantitate ſuperficiei: & ita conſanguinitas dicitur maior vel minor: vno modo intenſiuè ex ipſa natura conſanguinitatis, alio modo quaſi dimenſiuè: & ſic quantitas conſanguinitatis menſuratur ex perſonis, inter quas conſanguinitatis propagatio procedit,& hoc ſecundo modo gradus conſanguinitatis diſtinguitur: & ideò contingit quòd aliquorum duorũ, qui ſunt in eodẽ gradu cõſanguinitatis reſpectu alicuius perſonæ, vnus eſt ſibi magis cõſanguinineus, quàm alius, conſiderando primam quantitatem cõſanguinitatis: ſicut pater & frater attinẽt alicui in primo gradu conſanguinitatis, quia ex neutra parte incidit aliqua perſona media. Sed tamen intenſiuè loquendo, magis attinet alicui perſonę pater ſuus, quàm frater, quia frater non attinet ei, niſi quantum eſt ex eodem patre: & ideò quantò eſt aliquis propinquior communi principio, à quo conſanguinitas deſcendit, tantò eſt magis conſanguineus quamuis non ſit propinquiori gradu: & ſecundum hoc propatruus eſt magis conſanguineus alicui, quàm pronepos eius, quamuis ſint in eodem gradu.

AD SEXTVM dicendum, quòd quàmuis pater & patruus ſint in eodẽ gradu reſpectu radicis conſanguinitatis, quia vterq; diſtat vno gradu ab auo: tamen reſpectu eius, cuius conſanguinitas quęritur, non ſunt in eodẽ gradu, quia pater eſt in primo gradu, patruus autẽ non poteſt eſſe propinquior, quàm in ſecundo, in quo eſt auus.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd ſemper perſonę in æquali numero graduum diſtant à ſe inuicem, quamuis quandoque non æquali numero graduum diſtent à communi principio, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS III.

Vtrùm conſanguinitas de iure naturali impediat matrimonium.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod conſanguinitas de iure naturali non impediat matrimoniũ. Nulla enim mulier poteſt eſſe propin-

quior viro quàm Eua fuit Adę, de qua dixit Gen. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea: ſed Eua fuit mulier coniuncta Adæ: ergo conſanguinitas nulla, quantum eſt de lege naturæ, matrimonium impedit.

¶ 2 Præterea, Lex naturalis eadem eſt apud omnes: ſed apud barbaras nationes nulla perſona coniuncta conſanguinitate à matrimonio excluditur: ergo cõſanguinitas, quantu eſt de lege naturæ, matrimonium non impedit.

¶ 3 Præterea, Ius naturale eſt quod natura omnia animalia docuit, vt dicitur in principio Digeſtorum: ſed animalia bruta etiam cu matre coëunt: ergo non eſt de lege naturæ, quòd aliqua perſona à matrimonio propter conſanguinitatem repellatur.

¶ 4 Præterea, Nihil impedit matrimoniũ, quod nõ contrariatur alicui bono matrimonij, ſed cõſanguinitas nõ cõtrariatur alicui bono matrimonij: ergo nõ impedit ipſum.

¶ 5 Præterea, Eorum quæ ſunt magis propinqua, & ſimilia, melior, & firmior eſt cõiunctio: ſed matrimonij quædam coniunctio eſt: cùm ergo conſanguinitas ſit propinquitas quædam; matrimonium non impedit, ſed magis vnit.

SED CONTRA, Illud quod impedit bonum prolis, etiam matrimonium impedit ſecundum legem naturæ: ſed cõſanguinitas impedit bonum prolis: quia vt ex verbis Gregor. habetur, experimento didicimus, ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere: ergo conſanguinitas ſecundum legem naturæ matrimonium impedit.

¶ Præterea, Illud quod habet natura humana in prima ſui conditione, eſt de lege naturæ: ſed à prima ſui cõditione hoc habuit humana natura, quòd pater & mater à matrimonio excluderẽtur: quod patet per hoc quod dicitur Gen. 2. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, quod non poteſt intelligi quantùm ad cohabitationem, & ſic oportet quòd intelligatur quantum ad matrimonij coniũctionem: ergo conſanguinitas impedit matrimonium ſecundum legem naturæ.

CONCLVSIO.

Conſanguinitas quoſdã ex naturæ iure à matrimonio repellit, & aliquos ex diuino iure, alios verò ex humanis legibus ſtatutis.

RESPONDEO dicendum, quòd in matrimonio aliquid contra legem naturæ eſſe dicitur, per quod matrimonium redditur incompetens reſpectu finis, ad quem eſt ordinatum: finis autem matrimonij per ſe & primò eſt bonum prolis quod quidem per aliquam conſanguinitatem, ſcilicet inter patrem & filiã, vel filium, & matrem impeditur, non quidem totaliter, quia filia ex ſemine patris poteſt prolem ſuſcipere, & ſimul cum patre nutrire & inſtruere, in quibus bonum prolis conſiſtit, ſed non vt conuenienti modo fiat. Inordinatum enim eſt quòd filia patri per matrimonium iungatur in ſociam cauſa generandæ prolis & educandæ, quam oportet per omnia patri eſſe ſubiectam, velut ex eo procedentem: & ideò de lege naturali eſt, vt pater & mater à matrimonio repellantur, & magis etiam mater quàm pater: quia magis reuerentiæ quæ debetur parentibus, derogatur, ſi filius matrem, quàm ſi pater filiam ducit in vxorem, cùm vxor viro aliqualiter debeat eſſe ſubiecta. Sed finis matrimonij ſecundarius per ſe eſt concupiſcentiæ repreſſio, cui deperiret ſi quælibet conſanguinea poſſet in matrimonium duci, quia magnus concupiſcentiæ aditus præberetur, niſi inter perſonas quas oportet in eadem domo conuerſari, eſſet carnalis copula interdicta: & ideò lex diuina non ſolùm patrem & matrem excludit à matrimonio, ſed etiam alias coniunctas perſonas, quas oportet ſimul conuerſari, & quæ debent inuicẽ alterius alteri pudicitiã cuſtodire: & hãc cauſam aſſignat diuina lex dicẽs, Ne reueles turpitudinẽ talis vel talis, quia turpitudo tua eſt. Sed per accidẽs finis matrimonij eſt confœderatio hominũ & amicitiæ multiplicatio, dum homo ad conſanguineos vxoris ſicut ad ſuos ſe habet: & ideò huic multiplicationi amicitię præiudiciũ fieret, ſi aliquis cõſanguinitate coniunctam vxorem duceret, quia ex hoc noua amicitia per matrimonium nulla accreſceret: & ideò ſecundum leges humanas & ſtatuta eccleſiæ plures conſanguinitatis gradus ſunt à matrimonio ſeparati. Sic ergo ex dictis patet, quòd conſanguinitas quantum ad aliquas perſonas impedit matrimonium de iure naturali; quantum ad aliquas, de iure diuino; & quantum ad aliquas, de iure per homines inſtituto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Eua quamuis ex Adam prodijt, non tamen fuit filia Adę, quia non prodijt ex eo per modum illum quo vir natus eſt generare ſibi ſimile in ſpecie, ſed operatione diuina, qua ita potuiſſet ex coſta Adæ fieri vnus equus, ſicut facta eſt Eua. Et ideò non eſt tanta naturalis conuenientia Euæ ad Adam, ſicut filiæ ad patrem, nec Adam eſt naturale principium Euæ, ſicut pater filiæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non procedit ex lege naturali quòd aliqui barbari parentibus carnaliter commiſceantur, ſed ex concupiſcentiæ ardore, qui legem naturæ in eis offuſcauit.

AD TERTIVM dicendum, quòd coniunctio maris & fœminæ dicitur eſſe de iure naturali, quia natura hoc animalia docuit: ſed hanc coniunctionem diuerſa animalia diuerſimodè docuit ſecundum diuerſas earum conditiones: commixtio autem carnalis ad parentes derogat reuerentiæ, quæ eis debetur. Sicut enim parentibus indidit natura ſollicitudinem filijs prouidendi, ita indidit reuerentiam filijs ad parentes: nulli autem generi animalium indidit ſollicitudinem filiorum aut reuerentiã parentum in omne tẽpus, niſi homini: alijs autem animalibus plus & minus neceſſitati ſunt vel filij parẽtibus, vel parentes filiis. Vnde etiam in quibuſdam animalibus abhorret filius cognoſcere matrem carnaliter, quãdiu manet apud ipſam, quod eſt cognitio matris, & reuerentia quædam ad ipſum, vt recitat Philoſophus in 8. de Animalibus, de camelo & equo: & quia omnes honeſti mores animalium in hominibus congregati ſunt naturaliter, & perfectius quàm in alijs: & propter hoc homo naturaliter abhorret cognoſcere non ſolùm matrem, ſed etiam filiam quod eſt adhuc minus contra naturam vt dictum eſt, & iterum in alijs animalibus ex propagatione carnis non contrahitur conſanguinitas, ſicut in omnibus, & ideò non eſt ſimilis ratio.

AD QVARTVM dicendum, quòd iam patet ex dictis quomodo conſanguinitas coniugum bono matrimonij contrarietur: vnde ratio procedit ex falſis.

AD QVINTVM dicendum, quòd non eſt inconueniens duarũ vnionum vnam ab altera impediri, ſicut vbi eſt identitas, non eſt ſimilitudo: & ſimiliter conſanguinitatis vinculũ poteſt impedire matrimonij coniunctionẽ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm conſanguinitatis gradus matrimonium impedientes potuerunt taxari ab Eccleſia.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ conſanguinitatis gradus matrimoniũ impedientes nõ potuerũt taxari ab Eccleſia vſq; ad quartũ gradũ. Matt. 19. dicitur: Quos Deus cõiunxit, homo non ſeparet: ſed illos qui cõiunguntur infra quartũ cõſanguinitatis gradu, Deus cõiunxit: non enim diuina lege eis cõiunctio prohibetur: ergo nec debẽt humano ſtatuto ſeparari.

¶ 2 Præterea, Matrimonium eſt ſacramentum, ſicut Baptiſmus: ſed non poſſet ex ſtatuto Eccleſiæ fieri, quòd ille qui ad baptiſmum accedit, non acciperet characterem baptiſmalem, ſi ex iure diuino eius capax ſit: ergo nec Eccleſię ſtatutum facere poteſt quòd matrimonium non ſit inter illos, qui per ius diuinum matrimonialiter coniungi non prohibentur.

¶ 3 Præterea, Ius poſitiuum non poteſt ea quæ ſunt naturalia remouere vel ampliare: ſed conſanguinitas eſt naturale

naturale vinculum, quod quantum eſt de ſe, natum eſt matrimonium impedire: ergo Eccleſia nõ poteſt aliquo ſtatuto facere, quòd aliqui poſſint matrimonialiter cõiungi vel non coniugi, ſicut non poteſt facere quòd ſint conſanguinei, vel non conſanguinei.

¶ 4 Præterea, Statutum iuris poſitiui debet aliquam rationalem cauſam aſſignare vel habere, quia ſecundum cauſam rationalem, quam habet, à iure naturali procedit: ſed cauſæ quæ aſſignantur de matrimonio graduum, omnino videntur irrationabiles, cùm nullam habeant habitudinem ad cauſata: ſicut quòd conſanguinitas prohibeatur vſque ad quartum gradum propter quatuor elementa, vſque ad ſextum propter ſex ætates mundi, vſq; ad ſeptimum propter ſeptẽ dies, quibus tẽpus omne agitur: ergo videtur ꝙ talis prohibitio nullum vigorem habeat.

¶ 5 Præterea, Vbi eſt eadem cauſa, debet eſſe idem effectus: ſed cauſa quare conſanguinitas impedit matrimonium, eſt bonum prolis, repreſſio cõcupiſcentiæ, & multiplicatio amicitiæ, vt ex dictis patet, quæ omni tempore neceſſaria æqualiter ſunt: ergo debuiſſent æqualiter omni tempore gradus conſanguinitatis matrimonium impedire, quod non eſt verum, cùm modò vſque ad quartum, antiquitus vſque ad ſeptimum gradum matrimonium conſanguinitas impedierit.

¶ 6 Præterea, Vna & eadẽ coniunctio nõ poteſt eſſe in genere ſacramẽti, & in genere ſtupri. ſed hoc cõtingeret, ſi Eccleſia haberet poteſtatẽ ſtatuẽdi diuerſum numerum in gradibus impedientibus matrimonium: ſicut ſi aliqui in quinto gradu, quãdo prohibitus fuit, cõiuncti fuiſſent, talis coniunctio ſtuprum eſſet, ſed poſtmodum eandem coniunctionem eccleſiaſtica prohibitione reuocante matrimonium eſſet. Et ecõuerſo poſſet accidere, ſi aliqui gradus cõceſſi poſſent poſtmodũ ab Eccleſia interdici. ergo videtur quòd poteſtas Eccleſiæ, non ſe extendat ad hoc.

¶ 7 Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: ſed ſecundum ius diuinum, quod in lege veteri continetur, non æqualiter currit prohibitio graduum in ſurſum & deorſum, quia in veteri lege aliquis prohibebatur accipere in vxorem ſororem patris ſui, non tamen filiam fratris. ergo nec modo debet prohibitio de nepotibus & patruis manere.

SED CONTRA eſt quod Dominus dicit diſcipulis: Qui vos audit me audit, ergo præceptum Eccleſiæ habet firmitatem, ſicut præceptum Dei: ſed Eccleſia quandoq; prohibuit, & quandoque conceſſit aliquos gradus quos lex vetus non prohibuit. ergo illi gradus matrimonium impediunt.

¶ Præterea, Sicut olim matrimonia Gẽtilium diſpenſabantur per leges ciuiles, ita nunc per ſtatuta Eccleſiæ: ſed olim lex ciuilis determinabat gradus conſanguinitatis, qui matrimonium impediunt, & qui non. ergo & modo poteſt hoc fieri per Eccleſiæ ſtatutum.

CONCLVSIO.

Poſſunt ex Eccleſia ſtatuto aliqui conſanguinitatis gradus matrimonium impedientes taxari, ſicut eſt vtile varietati hominum Spiritu ſancto inſpirata, eſſe iudicauerit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum diuerſa tempora inuenitur conſanguinitas ſecundum gradus diuerſos matrimonium impediſſe. In principio enim humani generis ſolus pater & mater à matrimonio repellebantur, eo quòd tunc temporis erat paucitas hominum, & oportebat propagationi humani generis maximã curam impendere: vnde non erant remouendæ niſi illæ perſonæ quæ matrimonio incompetentes erant etiam quantum ad finem matrimonij principalem, qui eſt bonũ prolis, vt dictum eſt. Poſtmodum autem multiplicato genere humano per legem Moyſi. plures perſonæ ſunt exceptæ. quæ iam concupiſcentiã reprimere incipiebat: vnde vt dicit Rabbi Moyſes, Omnes illę perſonę exceptę ſunt à matrimonio, quę in vna familia cohabitare ſolẽt, quia ſi inter eos carnalis copula eſſe poſſet, maximũ incendiũ libidini præſtaretur: ſed alios conſanguinitatis gradus lex vetus permiſit, imò quodammodo pręcepit: vt ſcilicet de cognatione ſua vnuſquiſq; vxorem acciperet, ne ſucceſſionum confuſio eſſet, quia tunc tẽporis cultus diuinus per ſucceſſionẽ generis propagabatur. Sed poſtmodũ in lege noua, quæ eſt lex Spiritus & amoris, plures gradus conſanguinitatis ſunt prohibiti, quia iam per ſpiritualem gratiam non per carnis originem cultus Dei deriuatur & multiplicatur: vnde oportet vt homines etiam magis à carnalibus retrahãtur ſpiritualibus vacantes, vt amor amplius diffundatur: ideò antiquitus vſq; ad remotiores gradus cõſanguinitatis matrimoniũ impediebatur, vt ad plures per conſanguinitatẽ & affinitatem naturalis amicitia permaneret, & rationabiliter vſque ad ſeptimũ gradum: tum quia vltra hoc non de facili remanebat cõmunis radicis memoria, tum quia ſeptiformis Spiritus ſancti gratiæ congruebat. Sed poſtmodum circa hæc vltima tẽpora reſtrictum eſt Eccleſiæ interdictũ vſque ad quartũ gradum, quia vltrà inutile & periculoſum erat gradus conſanguinitatis prohibere. Inutile quidem quia ad remotiores cõſanguineos quaſi nullũ fœdus maioris amicitiæ, quàm ad extraneos habebatur, charitate in multorũ cordibus frigeſcente. Periculoſum autẽ, quia concupiſcentia & negligentia præualẽte, numeroſam conſanguineorũ multitudinẽ homines non ſatis obſeruabãt: & ſic laqueus dãnationis multis iniijciebatur ex remotorũ graduum prohibitione. Satis etiã conuenienter vſque ad quartũ gradum dicta prohibitio eſt reſtricta, tũ quia vſq; ad quartã generationem homines viuere conſueuerant, vt ſic non poſſit cõſanguinitatis memoria aboleri. Vnde Deus in tertiã & quartã generationem peccata parentum viſitaturus in filijs cõminatur, tum quia in qualibet generatione noua mixtio ſanguinis, cuius identitas conſanguinitatem facit, fit cum ſanguine alieno, & quantum miſcetur alteri, tantũ receditur à primo: & quia elementa ſunt quatuor, quorum quodlibet tanto facilius eſt miſcibile, quantò eſt magis ſubtile: ideò in prima commixtione euaneſcit ſanguinis identitas quantum ad primum elementum quod eſt ſubtiliſſimum, in ſecunda quantũ ad ſecundum, in tertia quantũ ad tertium, in quarta quantum ad quartum: & ſic conuenienter poſt quartam generationem poteſt reiterari carnalis coniunctio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ſicut Deus non coniungit illos qui coniunguntur contra diuinum præceptũ: ita nec coniũgit illos qui coniungũtur contra Eccleſiæ præceptum, quod habet tantam obligationem ſicut & diuinum præceptum.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ matrimonium non tantum eſt ſacramentum, ſed etiam eſt in officiu: & ideò magis ſubiacet ordinationi miniſtrorum Eccleſiæ, quàm baptiſmus, qui eſt ſacramentum tantum: quia ſicut contractus & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia ſpiritualia lege Eccleſiæ.

AD TERTIVM dicendũ, quòd quãuis conſanguinitatis vinculum ſit naturale, tamẽ nõ eſt naturale, quòd conſanguinitas carnalem copulam impediat. niſi ſecundum aliquem gradum, vt dictum eſt: & ideò Eccleſia ſuo ſtatuto non facit, quòd aliqui ſint conſanguinei; ſed facit quòd carnalis copula ſit licita vel illicita, ſecundum diuerſa tempora in diuerſis gradibus conſanguinitatis.

AD QVARTVM dicendum, quod tales rationes aſſignatæ magis dantur per modum adaptationis & congruentiæ, quàm per modum cauſæ & neceſſitatis.

AD QVINTVM dicendum, quòd non eſt eadem cauſa ſecundum diuerſa tempora gradus conſanguinitatis prohibendi: vnde quod alio tempore vtiliter conceditur, alio ſalubriter prohibetur.

AD SEXTVM dicendum, quòd ſtatutũ non imponit modum præteritis & futuris. Vnde ſi modo prohi-

bereſur vnus gradus qui nunc eſt conceſſus, illi qui ſunt in quinto gradu coniuncti, nõ eſſent ſeparandi. Nullum enim impedimentum matrimonio ſuperueniens ipſum poteſt dirimere, & ſic coniũctio quæ prius fuit matrimonium, non efficeretur per ſtatutum eccleſiæ ſtuprum. Et ſimiliter ſi aliquis gradus concederetur, qui nunc eſt prohibitus, illa coniunctio non efficeretur matrimonialis ex ſtatuto Eccleſiæ ratione primi contractus, quia poſſent ſeparari ſi vellent, ſed tamen poſſent de nouo contrahere, & alia coniunctio eſſet.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd in gradibus conſanguinitatis prohibẽtis Eccleſia præcipuè obſeruat rationem amoris, & quia non eſt minor ratio amoris ad nepotem, quàm ad patruum, ſed etiam maior, quantò propinquior eſt patri filius, quàm filio pater, vt dicitur in 8. Ethic. propter hoc æqualiter prohibuit gradus cõſanguinitatis in patruis & nepotibus. Sed lex vetus in perſonis prohibendis attendit præcipuè cohabitationem contra concupiſcentiam prohibens illas perſonas, ad quas faciliot pateret acceſſus propter mutuam cohabitationem. Magis autem conſueuit cohabitare neptis patruo, quàm amita nepoti, quia filia eſt idem quaſi cum patre, cùm ſit aliquid eius: ſed ſoror non eſt hoc modo idem cũ fratre, cùm non ſit aliquid eius, ſed magis in eodem naſcitur, & ideò non erat eadem ratio prohibendi neptẽ & amitam.

QVAESTIO LV.

De impedimento affinitatis, in vndecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimento affinitatis.

¶ Circa quod quæruntur vndecim.

¶ Primò, vtrùm affinitas ex matrimonio cauſetur.

¶ Secundò, vtrùm maneat poſt mortem viri aut vxoris.

¶ Tertiò, vtrùm cauſetur ex illicito concubitu.

¶ Quartò, vtrùm ex ſponſalibus.

¶ Quintò, vtrùm affinitas ſit cauſa affinitatis.

¶ Sextò, vtrùm affinitas matrimonium impediat.

¶ Septimò, vtrùm affinitas habeat per ſeipſam gradus.

¶ Octauò, vtrùm gradus eius extendantur ſicut gradus conſanguinitatis.

¶ Nonò, vtrùm matrimonium, quod eſt in cõſanguineos & affines, ſemper ſit dirimendum per diuortium.

¶ Decimò, vtrùm ad dirimendum tale matrimonium, ſit procedendum per viam accuſationis.

¶ Vndecimò, vtrũ in tali cauſa ſit procedendũ per teſtes.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ex matrimonio conſanguinei affinitas cauſetur.

Tho. 4. diſt. 41. q. vnica. art. 1. q. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ex matrimonio conſanguinei affinitas non cauſetur, quia propter quod vnumquodque & illud magis: ſed mulier ducta in matrimonium non coniungitur alicui de conſanguinitate viri: cùm ergo non fiat viro affinis, nec alicui conſanguineorum affinis erit.

¶ 2 Præterea, Eorum quæ ſunt abinuicem ſeparata, ſi vni alicui coniungitur, non oportet propter hoc quòd ſit alteri coniunctum: ſed conſanguinei iam ſunt abinuicem ſeparati. ergo non oportet quòd ſi aliqua mulier coniungatur alicui viro, quod propter hoc coniungatur conſanguineis eius omnibus.

¶ 3 Præterea, Relationes ex aliquibus vnitionibus innaſcuntur, ſed nulla vnitio fit in conſanguineis viri per hoc quòd ille duxit vxorem: ergo non accreſcit eis affinitatis relatio.

SED CONTRA, Vir & vxor efficiuntur vna caro: ſi ergo vir ſecundum carnem omnibus ſuis conſanguineis

attinet, & mulier eadem ratione attinebit eiſdem.

¶ Præterea, Hoc patet per auctoritates in litera adductas.

CONCLVSIO.

Sicut ex naturali generatione efficitur conſanguinitas, ita ex matrimonio, & carnali copula contrahitur affinitas inter viri & vxoris conſanguineos.

RESPONDEO dicendum, quòd amicitia quædam naturalis in communicatione naturali fundatur: naturalis autem communicatio eſt duobus modis ſecundum Philoſophum 8. Ethic. Vno modo per carnis propagationem: alio modo per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatam. Vnde ipſe ibidẽ dicit, quòd amicitia viri ad vxorem eſt naturalis. Vnde ſicut perſona coniuncta alteri per carnis purgationem quoddã vinculum naturalis amicitiæ facit, ita ſi coniungatur per carnalem copulam: ſed in hoc differt, quòd perſona coniuncta alicui per carnis propagationem, ſicut filius patri, ſit particeps eiuſdem radicis cõmunis & ſanguinis, vnde eodem genere vinculi colligatur filius conſanguineis patris, quo pater coniungebatur, ſcilicet conſanguinitate, quamuis ſecundum alium gradum propter maiorem diſtantiam à radice, ſed perſona coniuncta per carnalem copulam, non ſit particeps eiuſdem radicis, ſed quaſi extrinſecus adiuncta, & ideò ex hoc efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur, & hoc eſt quod in verſu dicitur:

Mutat nuptus genus, ſed generata gradum.

Quia perſona ſcilicet generata fit in eodem genere attinentiæ, ſed alio gradu: per carnalem verò copulam fit in alio genere.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quamuis cauſa ſit potior effectu, non tamen oportet ſemper quòd nomẽ idem effectui & cauſę conueniat, quia quandoque illud quod eſt in effectu, inuenitur in cauſa non eodẽ modo, ſed altiori: & ideò non conuenit cauſæ & effectui per idem nomen, neque per eandem rationem, ſicut patet in omnibus cauſis æquiuocè agentibus: & hoc modo coniunctio viri & vxoris eſt potior, quàm coniunctio vxoris ad conſanguineos viri; non tamen debet dici affinitas, ſed matrimonium quod eſt vnitas quædam, ſicut homo eſt ſibiipſi idem, non conſanguineus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd conſanguinei ſunt quodam modo ſeparati, & quodammodo coniuncti, & ratione coniunctionis accidit quòd perſona, quæ vni coniungitur, aliquo modo omnibus coniungatur: ſed propter ſeparationem & diſtantiam accidit quòd perſona, quæ vni coniungitur vno modo, alij coniungatur alio modo, vel ſecũdum genus, vel ſecundum alium gradum.

AD TERTIVM dicendũ, quòd relatio quandoque innaſcitur ex motu vtriuſq; extremi, ſicut paternitas & filiatio, & talis relatio eſt realiter in vtroque. quandoque verò innaſcitur ex motu alterius tantùm, ſed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando relatio innaſcitur ex motu vnius ſine motu alterius vel præcedenti vel concomitante, ſicut in creatore & creatura patet, & ſenſibili, & ſenſu, & ſcientia & ſcibili: & tunc relatio eſt in vno ſecundum rem, & in altero ſecundũ rationem tantùm. Alio modo quando innaſcitur ex motu vnius ſine motu alterius tunc exiſtente, non tamẽ ſine motu præcedente, ſicut ęqualitas fit inter duos homines per augmentũ vnius, ſine hoc quòd alius tunc augeatur, ſed tamẽ prius ad hanc quantitatem, quam habet per aliquem motum vel mutationem peruenit: & ideò in vtroque extremorum talis relatio realiter fundatur, & ſimiliter eſt de conſanguinitate & affinitate, quia relatio fraternitatis quæ innaſcitur aliquo puero nato alicui iam prouecto, cauſatur quidem ſine motu tunc exiſtente, ſed ex motu ipſius præcedente, ſcilicet generationis eius. Hoc enim ei accidit, quòd ex motu alterius ſibi nunc talis relatio innaſcitur. Similiter ex hoc quòd ille deſcendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, prouenit affinitas in ipſo

ſu ipſo ad vxorem ſine aliqua noua mutatione ipſius.

ARTICVLVS II.

Vtrum affinitas maneat poſt mortem viri aut vxoris.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod affinitas non maneat poſt mortem viri aut vxoris inter cõſanguineos viri & vxoris, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus: ſed cauſa affinitatis fuit matrimonium, quod ceſſat in morte viri, quia tũc ſoluitur mulier à lege viri, vt dicitur Roma. 7. Ergo nec affinitas prædicta manet.

¶ 2 Præterea, Conſanguinitas cauſat affinitatem: ſed conſanguinitas viri ceſſat per mortem ad conſanguineos ſuos. Ergo & affinitas vxoris ad eos.

SED CONTRA, Affinitas ex conſanguinitate cauſatur: ſed conſanguinitas eſt perpetuum vinculum, quandiu perſonæ viuunt. Ergo & affinitas, & ita non ſoluitur affinitas ſoluto matrimonio per mortem perſonæ.

CONCLVSIO.

Ex morte viri vel vxoris non tollitur affinitas.

RESPONDEO dicendum, quòd relatio aliqua eſſe deſinit dupliciter. Vno modo ex corruptione ſubiecti, alio modo ex ſubtractione cauſæ: ſicut ſimilitudo deſinit quando alter ſimilium moritur, vel quando qualitas quæ erat cauſa ſimilitudinis, ſubtrahitur. Sunt autem quędam relationes, quæ habent pro cauſa actionem vel paſſionẽ, aut motum: vt in 5. Meta. dicitur: quarum quędam cauſantur ex motu, inquantum aliquid mouetur actu, ſicut ipſa relatio quæ eſt mouentis & moti. Quædam autem inquantum habent aptitudinem ad motum, ſicut motiuum & mobile, dominus & ſeruus. Quædam autem ex hoc quòd aliquid prius motum eſt, ſicut pater & filius, non ex hoc quod eſt generari, nunc adinuicem dicuntur, ſed ex hoc quod eſt generatum eſſe: aptitudo autem ad motum & ipſum moueri tranſit. Sed motum eſſe perpetuum eſt, quia quod factum eſt, nunquam deſinit eſſe factum. Et ideò paternitas & filiatio nunquam deſtruuntur per ſubtractionem cauſæ, ſed ſolùm per corruptionem ſubiecti per alterutrum extremorum. Et ſimiliter dicendum eſt de affinitate, quę cauſatur ex hoc quòd aliqui cõiuncti ſunt, non ex hoc quod coniunguntur. Vnde non dirimitur manentibus illis perſonis, inter quas affinitas eſt contracta, quamuis moriatur perſona, ratione cuius contracta fuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd coniunctio matrimonij cauſat affinitatem, non ſolùm ex hoc quod eſt actu coniungi, ſed ſecundum hoc quod eſt prius coniunctum eſſe.

AD SECVNDVM dicendum, quòd conſanguinitas non eſt proxima cauſa affinitatis, ſed coniunctio ad conſanguineum, non ſolum quæ eſt, ſed quæ fuit. Et propter hoc ratio non ſequitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum illicitus concubitus affinitatem cauſet.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ illicitus concubitus affinitatem non cauſet. Quia affinitas eſt quædam res honeſta: ſed res honeſtæ nõ cauſantur ex inhoneſtis. Ergo ex inhoneſto concubitu, non poteſt affinitas cauſari.

¶ 2 Præterea, Vbi eſt conſanguinitas, non poteſt eſſe affinitas, quia affinitas eſt proximitas perſonarum ex carnali copula prouentens, omni carens parentela: ſed contingeret ad cõſanguineos & ad ſeipſum eſſe affinitatem, ſi illicitus concubitus affinitatem cauſaret, ſicut quando homo carnaliter conſanguineã ſuam inceſtuoſè cognoſcit. Ergo affinitas non cauſatur ex illicito concubitu.

¶ 3 Præterea, Illicitus concubitus eſt ſecundum naturam & contra naturam. Sed in illicito concubitu contra naturam non cauſatur affinitas, vt iura determinãt. Ergo nec ex illicito concubitu ſecundum naturam tantùm.

SED CONTRA eſt, quòd adhærens meretrici, vnũ corpus efficitur, vt patet 1. Cor. 6. Sed ex hac cauſa matrimonium affinitatem cauſabat. Ergo pari ratione illicitus concubitus.

¶ Præterea, Carnalis copula eſt cauſa affinitatis, vt patet per diffinitionem affinitatis, quæ eſt talis: Affinitas eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula prouenіens omni carens parentela: ſed carnalis copula eſt etiam in illicito concubitu. Ergo illicitus concubitus affinitatem cauſat.

CONCLVSIO.

Fornicarius concubitus inquantum aliquid de carnali coniũctione participat, affinitatem cauſat, ſicut licitus matrimonij concubitus.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Philoſophum, octauo Ethicorum: coniunctio viri & vxoris dicitur naturalis, principaliter propter prolis productionẽ, & ſecundariò, propter operum communicationem: quorum primum pertinet ad matrimonium ratione carnalis copulæ; ſed ſecundum, inquantum eſt quædam ſocietas ad communem vitam. Primum autem horum eſt inuenire in qualibet carnali copula, vbi eſt commixtio ſeminum, quia ex tali copula poteſt proles produci, quamuis ſecunda deſit. Et ideo quia matrimoniũ affinitatem cauſabat ſecundum quòd erat quædam carnali commixtio, etiam fornicarius concubitus affinitatem cauſat, inquantum habet aliquid de carnali coniunctione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in fornicario concubitu eſt aliquid naturale, quod eſt commune fornicationi & matrimonio, & ex hac parte affinitatem cauſat: aliud eſt ibi inordinatum, per quod à matrimonio diuiditur, & ex hac parte affinitas non cauſatur. Vnde affinitas ſemper honeſta remanet, quamuis cauſa aliquo modo ſit inhoneſta.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd non eſt inconueniens relationes ex oppoſito diuerſas eidem ineſſe ratione diuerſorum. Et ideo poteſt inter aliquas duas perſonas eſſe affinitas & conſanguinitas, non ſolùm per illicitum concubitum, ſed etiam per licitum; ſicut conſanguineus meus ex parte patris duxit in vxorem conſanguineam meam ex parte matris. Vnde cum dicitur in definitione affinitatis, omni carens parentela, intelligendum eſt inquantum huiuſmodi: nec tamen ſequitur, quòd aliquis conſanguineam ſuam cognoſcens ſibiipſi ſit affinis, quia affinitas, ſicut conſanguinitas diuerſitatem requirit, ſicut & ſimilitudo.

AD TERTIVM dicendum, quòd concubitus contra naturam non habet commixtionem ſeminum, quæ poſſit eſſe cauſa generationis. Et ideo ex tali concubitu non cauſatur affinitas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ex ſponſalibus cauſetur affinitas.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ex ſponſalibus nulla affinitas cauſari poſſit, quia affinitas eſt perpetuum vinculum: ſed ſponſalia quandoque ſeparantur. Ergo non poſſunt eſſe cauſa affinitatis.

¶ 2 Præterea, Si aliquis clauſtrũ pudoris alicuius mulieris inuaſit & aperuit, ſed non peruenit ad operis conſummationem, non contrahitur ex hoc affinitas: ſed talis eſt magis propinquus carnali copulæ, quàm ille qui ſponſalia contrahit. Ergo affinitas non cauſatur.

¶ 3 Præterea, In ſponſalibus non fit niſi quædã ſponſio futurarum nuptiarum: ſed aliquando fit ſponſio futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas: ſicut ſi fiat ante ſeptennium, vel ſi aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coëundi alicui mulieri ſpõdeat futuras nuptias, aut ſi talis ſponſio fiat inter perſonas, quibus nuptiæ per votum reddantur illicitæ, vel alio quocunque modo. Ergo ſponſalia non poſſunt eſſe cauſa affinitatis.

SED CONTRA eſt, quòd Alexan. Papa prohibuit mulierem quãdam cuidam viro matrimonio coniungi, quia fratri ſuo fuerat deſponſata, quod non eſſet, niſi per ſponſalia affinitas contraheretur. Ergo, &c.

CONCLVSIO.

Publicæ potius quædam honeſtatis iuſtitia ex ſponſalibus contrahitur, quàm aliqua affinitas.

RESPONDEO dicendũ, quòd ſicut ſponſalia non habent perfectam rationem matrimonij, ſed ſunt quędã præparatio ad matrimonium, ita ex ſponſalibus non cauſatur affinitas, ſicut ex matrimonio: ſed aliquid affinitati ſimile, quod dicitur publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ impedit matrimonium, ſicut & affinitas & conſanguinitas, & ſecundum eoſdem gradus: & definitur ſic: Publicæ honeſtatis iuſtitia eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahens ex Eccleſiæ inſtitutione propter eius honeſtatem, ex quo patet ratio nominis & cauſa, quia ſcilicet talis propinquitas ab eccleſia inſtituta eſt propter honeſtatem.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ſponſalia non ratione ſui, ſed ratione eius ad quod ordinantur, cauſant hoc genus affinitatis, quod dicitur publicę honeſtatis iuſtitia. Et ideo ſicut matrimonium eſt perpetuum vinculum, ita & prædictus affinitatis modus.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd vir & mulier efficiuntur in carnali copula vna caro per commixtionem ſeminum. Vnde quantumcunque clauſtrum pudoris inuadat vel frangat, niſi commixtio ſeminum ſequatur, nõ contrahitur ex hoc affinitas, ſed matrimonium affinitatẽ cauſat, non ſolùm ratione carnalis copulæ, ſed etiam ratione ſocietatis coniugalis, ſecũdum quam etiam matrimonium naturale eſt. Vnde & affinitas cõtrahitur ex ipſo contractu matrimonij per verba de præſenti ante carnalem copulam. Et ſimiliter ex ſponſalibus, in quibus fit quædam pactio coniugalis ſocietatis, contrahitur aliquid affinitati ſimile, vt publicæ honeſtatis iuſtitia.

AD TERTIVM dicendũ, quòd omnia impedimenta quæ faciunt ſpõſalia non eſſe ſpõſalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri: vnde ſiue habẽs defectum ætatis, ſiue habens votum ſolenne continẽtiæ, aut aliquod huiuſmodi impedimentum ſpõſalia de facto contrahat, ex hoc non ſequitur aliqua affinitas, quia ſponſalia nulla ſunt, nec aliquis affinitatis modus. Si tamen aliquis minor, frigidus vel maleficiatus habens impedimentum ante annos pubertatis poſt ſeptennium contrahat ſponſalia cum adulta, ex tali contractu contrahitur publicæ honeſtatis iuſtitia, quia adhuc non erat in actu impediendi, cùm in tali ætate puer frigidus, & non frigidus quantùm ad actum illum ſit æqualiter impotens.

ARTICVLVS V.

Vtrum affinitas ſit cauſa affinitatis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur etiam quòd affinitas ſit cauſa affinitatis. Quia Iulius Papa dicit, & habetur 35. quæſt. Conſanguineam relictam vxoris ſuæ nullus ducat vxorem: & in ſequ. cap. dicitur: quod duæ conſanguineorum vxores vni viro altera poſt alteram nubere prohibentur: ſed hoc non eſt niſi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex coniunctione ad finem. Ergo affinitas eſt cauſa affinitatis.

¶ 2 Præterea, Carnalis commixtio coniungit, ſicut & carnalis propagatio, qui æqualiter computantur gradus affinitatis, & cõſanguinitatis: ſed cõſanguinitas eſt cauſa affinitatis. Ergo & affinitas.

¶ 3 Præterea, Quæcunque vni & eidem ſunt eadem, ſibi inuicem ſunt eadem. Sed vxor viri alicuius efficitur eiuſdem attinentiæ cum omnibus cõſanguineis viri. Ergo & omnes conſanguinei viri ſui efficiuntur vnum cum omnibus qui attinẽt mulieri per affinitatem, & ſic affinitas eſt cauſa affinitatis.

SED CONTRA, Si affinitas ex affinitate cauſatur, aliquis qui cognouiſſet duas mulieres, neutram earum poſſet ducere in vxorem, quia ſecundum hoc altera efficeretur alteri affinis: ſed hoc eſt falſum. Ergo affinitas nõ cauſat affinitatem.

¶ Pręterea, Si affinitas ex affinitate naſceretur, aliquis contrahens cum vxore defuncti fieret affinis omnibus conſanguineis prioris viri, ad quos mulier habet affinitatem: ſed hoc non poteſt eſſe, quia maximè fieret affinis viro defuncto. Ergo, &c.

¶ Præterea, Conſanguinitas eſt fortius vinculũ quàm affinitas: ſed conſanguinei vxoris non efficiuntur affines conſanguineis viri. Ergo multo minus affines vxoris efficientur eis affines: & ſic idem quod prius.

CONCLVSIO.

Affinitas affinitatem non cauſat.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex eſt modus, quo aliquid ex alio procedit. Vnus ſecundum quẽ aliquid procedit in ſimilitudinẽ ſpeciei, ſicut ex homine generatur homo. Alius ſecundũ quem nõ procedit ſimile in ſpecie, & hic proceſſus ſemper eſt in inferiorẽ ſpeciẽ, vt patet in omnibus agẽtibus æquiuocè. Primus autẽ modus proceſſionis quotieſcunque iteratur, ſemper manet eadẽ ſpecies, ſicut ex homine generatur homo per actum generatiuæ virtutis, & ex hoc generabitur homo: & ſic deinceps. Secũdus autem modus ſicut in primo facit aliam ſpeciem, ita quotieſcunque iteratur, aliam ſpeciem facit, vt ex puncto per motũ procedit linea non punctus, quia punctus motus facit lineam, & ex linea linealiter mota nõ procedit linea, ſed ſuperficies, & ex ſuperficie corpus, & vlterius per talem modum proceſſus aliquis eſſe non poteſt. Inuenimus autem in proceſſu attinentiæ duos modos, quibus vinculum huiuſmodi cauſatur. Vnus per carnis propagationem, & hic ſemper facit eandem ſpeciem attinentiæ. Alius per matrimonialem coniunctionem, & hæc facit aliam ſpeciem in principio, ſicut patet, quòd coniuncta matrimonialiter conſanguineo non fit conſanguinea, ſed affinis. Vnde ſi & ille modus procedendi iteratur, non erit affinitas, ſed aliud attinentiæ genus. Vnde perſona quæ matrimonialiter affini coniungitur, non eſt affinis, ſed eſt aliud genus affinitatis, quod dicitur ſecundum genus. Et rurſus, ſi affini in ſecundo genere aliquis per matrimonium coniũgatur, non erit affinis in ſecũdo genere, ſed in tertio, vt hoc verſu ſuprà poſito oſtenditur:

Mutat nupta genus, ſed generata gradum.

Et hæc duo genera olim erant prohibita propter publicę honeſtatis iuſtitiam magis quàm propter affinitatẽ, quia deficiunt à vera affinitate, ſicut illa quæ ex ſponſalibus contrahitur. Sed modò illa prohibitio ceſſauit, & remanet ſub prohibitione ſolùm primum genus affinitatis, in quo eſt vera affinitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alicui viro conſanguineus vxoris ſuæ efficitur affinis in primo genere, & vxor eius in ſecundo: vnde mortuo viro qui erat affinis, non poterit eam ducere in vxorem propter ſecundum affinitatis genus. Similiter autem, ſi aliquis viduam in vxorem ducat cõſanguineus prioris viri, qui eſt affinis vxori in primo genere, efficitur affinis ſecundo viro in ſecundo genere, & vxor illius conſanguinei, quæ eſt affinis vxori viri huius in ſecondo genere, efficitur affinis viro in tertio genere. Et quia tertium genus erat prohibitũ propter honeſtatem quandam magis, quàm propter affinitatem: ideo Canon dicit: Duas conſanguineorum vxores vni viro alteram poſt alteram nubere, publicæ honeſtatis iuſtitiæ contradicit, ſed talis prohibitio nunc ceſſauit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis carnalis coniunctio coniungat, non tamen eodem genere coniunctionis.

AD

Ad tertivm dicendum, quòd vxor viri efficitur eiuſdem attinentiæ cum conſanguineis viri, quantum ad gradum eundem, ſed non quantum ad idem attinentiæ genus. Sed quia in oppoſitu ex rationibus quę inducuntur, videtur oſtendi, quòd nullum vinculum ex affinitate cauſetur, ad alias rationes reſpondendum eſt, ne antiqua Eccleſiæ prohibitio irrationalis videatur.

Ad qvartvm dicendum, quòd mulier non efficitur affinis in primo genere viro, cui coniungitur carnaliter, vt ex prædictis patet. Vnde conſequenter alij mulieri à viro eodem cognitę non efficitur affinis in ſecundo genere: vnde nec ducenti in vxorem vnam earum efficitur affinis alij in tertio genere affinitatis, & ita duas mulieres cognitas ab eodē viro, nec antiqua iura eidem ſucceſſiuè copulari prohibebant.

Ad qvintvm dicendum, quòd ſicut vir non eſt affinis vxori ſuæ in primo genere, ita nec efficitur affinis ſecundo viro eiuſdē vxoris in ſecundo genere, & ſic ratio non procedit.

Ad sextvm dicendum, quòd mediante vna perſona non coniungitur mihi alia, niſi ex hoc quòd ei adiungitur. Vnde mediante muliere, quæ mihi eſt affinis, nulla perſona fit mihi attinens, niſi quæ illi mulieri adiungitur, quod non poteſt eſſe niſi per carnis propagationem ex ipſa, vel propter coniunctionem matrimonialem ad eam: & vtroque modo aliqua attinētia mediante prædicta muliere ſecundum antiqua iura mihi proueniebat, quia filius eius etiam ex alio viro efficitur mihi affinis in eodem genere: ſed in alio gradu, vt ex regula prius data patet: & iterum ſecundus vir eius efficitur mihi affinis in ſecundo genere. Sed alij conſanguinei illius mulieris non adiunguntur ei. Sed ipſa vel adiungitur eis, ſicut patri & matri inquantum procedit ab eis, vel principio eorundem, ſicut fratribus: vnde frater affinis mei, vel pater non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

Articvlvs VI.

Vtrum affinitas matrimonium impediat.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd affinitas matrimonium non impediat. Nihil enim impedit matrimonium, niſi quod eſt illi contrariū: ſed affinitas non contrariatur matrimonio, cùm ſit effectus eius. Ergo non impedit matrimonium.

¶ 2 Pręterea, Vxor per matrimonium efficitur res quędam viri, ſed conſanguinei defuncti viri ſuccedunt in rebus eius. Ergo poſſunt ſuccedere in vxore, ad quam tamē manet affinitas, vt oſtenſum eſt. Ergo affinitas non impedit matrimonium.

Sed contra eſt, quod dicitur Leuit. 18. Turpitudinem vxoris patris tui non reuelabis: ſed illa eſt tātum affinis. Ergo affinitas impedit matrimonium.

Conclvsio.

Affinitas matrimonium præcedens non modo contrahendum, ſed contractum dirimit.

Respondeo dicendum, quòd affinitas præcedēs matrimoniu impedit contrahendum, & dirimit contractum eadem ratione qua & conſanguinitas. Sicut enim ineſt neceſſitas quædam cohabitandi conſanguineis adinuicem, ita & affinibus: & ſicut eſt quoddam amicitiæ vinculum inter conſanguineos, ita inter affines: ſed ſi affinitas matrimonio ſuperueniat, non poteſt ipſum dirimere: vt ſuprà dictum eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd affinitas non contrariatur matrimonio ex quo cauſatur, ſed contrariatur matrimonio quod cum affine contrahendu eſſet, inquantum impediret multiplicationem amicitiæ, & concupiſcentiæ repreſſionem, quæ per matrimonium quæruntur.

Ad secvndvm dicendum, quòd res poſſeſſæ à viro non efficiuntur aliquid vnum cum ipſo viro, ſicut vxor efficitur vna caro cum ipſo. Vnde ſicut conſanguinitas impedit matrimonium vel coniunctionē ad virum ſecundum carnem, ita & ad vxorem viri.

Articvlvs VII.

Vtrum affinitas habeat per ſe gradus.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd affinitas habeat etiam per ſeipſam gradus. Cuiuslibet enim propinquitatis eſt accipere aliquos per ſe gradus: ſed affinitas propinquitas quædam eſt. Ergo habet gradus per ſe ſine gradibus conſanguinitatis, ex quibus cauſatur.

¶ 2 Præterea, In litera dicitur, quòd ſoboles ſecundæ coniunctionis non poteſt tranſire ad conſortium affinitatis prioris viri: ſed hoc non eſſet niſi filius affinis etiam eſſet affinis. Ergo affinitas habet per ſe gradus ſicut conſanguinitas.

Sed contra, Affinitas ex conſanguinitate cauſatur. Ergo & omnes gradus affinitatis cauſantur ex gradibus conſanguinitatis, & ſic non habet per ſe aliquos gradus.

Conclvsio.

Graduum diſtinctio per ſe conſanguinitati conuenit; affinitati verò non, niſi mediante conſanguinitate, vt quoto gradu conſanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attineat mihi vxor.

Respondeo dicendum, quòd res non diuiditur diuiſione per ſe niſi ratione illius, quod competit ſibi ſecundum genus ſuū, ſicut animal per rationale & irrationale, nō autem per album & nigrum. Carnis autem propagatio per ſe comparatur ad conſanguinitatem, quia ex ea immediatè conſanguinitatis vinculum contrahitur: ſed ad affinitatem non comparatur niſi mediante conſanguinitate, quæ eſt cauſa eius. Vnde cùm gradus attinentiæ per propagationem carnis diſtinguātur, diſtinctio graduum per ſe & immediatè competit conſanguinitati, ſed affinitati mediante conſanguinitate. Et ideo ad inueniendum gradus affinitatis eſt regula generalis, quòd quoto gradu conſanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi vxor.

Ad primvm ergo dicendū, quòd gradus in propinquitate attinentiæ non poſſunt accipi niſi ſecundum aſcenſum, & deſcenſum propagationis, ad quam non cōparatur affinitas niſi mediante conſanguinitate: & ideo non habet affinitas gradus per ſe, ſed ſumptos iuxta gradus conſanguinitatis.

Ad secvndvm dicendum, quòd filius affinis meæ ex alio matrimonio non per ſe loquendo, ſed quaſi per accidens, dicebatur antiquitus affinis: vnde prohibebatur à matrimonio magis propter publicæ honeſtatis iuſtitiā, quàm propter affinitatem: & propter hoc etiam prohibitio nunc eſt reuocata.

Articvlvs VIII.

Vtrum gradus affinitatis extendantur ſicut gradus conſanguinitatis.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd gradus affinitatis non extendantur ſicut gradus conſanguinitatis. Quia vinculum affinitatis eſt minus forte quàm conſanguinitatis, cùm affinitas ex cōſanguinitate cauſetur in diuerſitate ſpeciei, ſicut à cauſa æquiuoca: ſed quantò fortius eſt vinculum, tantò diutius durat. Ergo vinculum affinitatis non durat vſque ad tot gradus, ad quos durat conſanguinitas.

¶ 2 Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: ſed ſecundum ius diuinum aliqui gradus conſanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonium non impediebat, ſicut patet de vxore fratris, quam aliquis poterat ducere in vxorem ipſo defuncto, non tamen propriā ſororem. Ergo & nunc debet eſſe prohibitio æqualis de affinitate & conſanguinitate.

SED CONTRA, Ex hoc ipſo eſt mihi aliqua affinis, quod meo conſanguineo eſt coniuncta. Ergo in quocunque gradu ſit vir mihi cõſanguineus, in illo gradu eſt mihi affinis, & ſic gradus affinitatis computari debent in eodem numero, ſicut gradus conſanguinitatis.

CONCLVSIO.

Tot ſunt gradus affinitatis, quot conſanguinitatis.

RESPONDEO dicendum, quòd ex quo gradus affinitatis ſumuntur iuxta gradus cõſanguinitatis, oportet quod tot ſint gradus affinitatis, quot ſunt gradus conſanguinitatis: ſed tamen quia affinitas eſt minus vinculum, quàm conſanguinitas, facilius & olim & nunc diſpẽſatio fit in remotis gradibus affinitatis, quàm in remotis gradibus conſanguinitatis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd illa minoritas vinculi affinitatis reſpectu conſanguinitatis facit varietatem in genere attinentię non in gradibus. Et ideo illa ratio non eſt ad propoſitum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd frater non poterat accipere vxorem fratris ſui, niſi in caſu, ſcilicet quãdo moriebatur ſine prole, vt ſuſcitaret ſemẽ fratri ſuo, quod tunc requirebatur, quãdo per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur, quod nunc locum non habet. Et ſic patet quòd non ducebat eam vxorem quaſi generis propriam perſonam, ſed quaſi ſupplẽs defectum fratris ſui.

ARTICVLVS IX.

Vtrum coniugium contractum inter affines vel conſanguineos ſemper ſit dirimendum.

Th.4.diſ.41 artic.5.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd coniugium quod inter affines vel conſanguineos eſt contractum, non ſemper ſit per diuortium dirimendum. Quia quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Cùm ergo Deus facere intelligatur quod facit Eccleſia, quæ quandoque tales ignoranter coniungit, videtur quod ſi poſtmodum in notitiam veniant, non ſunt ſeparandi.

¶ 2 Præterea, Fauorabilius eſt vinculum matrimonij, quàm dominij: ſed homo per longi temporis præſcriptionem acquirit dominium in re, cuius non erat dominus. Ergo per diuturnitatem temporis matrimonium ratificatur, etiam ſi prius natum non fuit.

¶ 3 Præterea, De ſimilibus ſimile eſt iudicium: ſed ſi matrimonium eſſet dirimẽdum propter conſanguinitatem, tunc in caſu illo quando duo fratres habent duas ſorores in vxores, ſi vnus ſeparatur propter conſanguinitatem, & alius pari ratione ſeparari deberet, quod non videtur. Ergo matrimonium non eſt ſeparandum propter affinitatem & conſanguinitatem.

SED CONTRA, Conſanguinitas & affinitas impediunt contrahendũ, & dirimunt cõtractum. Ergo ſi probatur affinitas vel conſanguinitas, ſeparandi ſunt, etiam ſi de facto contraxerunt.

CONCLVSIO.

Coniugium inter conſanguineos & affines contractum ſemper dirimendum eſt.

RESPONDEO dicẽdum, quòd cùm omnis concubitus præter licitum matrimonium ſit peccatũ mortale: quod eccleſia omnibus modis impediri conatur, ad ipſam pertinet eos, inter quos non poteſt eſſe verum matrimonium, ſeparare, & præcipuè conſanguineos & affines, qui ſine inceſtu contrahere non poſſunt carnaliter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Eccleſia quãtis dono & auctoritate diuina fulciatur: tamen inquantum eſt hominum congregatio, aliquid de defectu humano in actibus eius peruenit quod non eſt diuinum, & illa coniunctio quæ fit in facie Eccleſiæ impedimentis ignoratis, non habet inſeparabilitatem ex auctoritate diuina, ſed eſt contra auctoritatem diuinam errore hominum inducta, qui excuſat à peccato, cùm ſit error facti quandiu manet. Et propter hoc quando impedimentum ad notitiam peruenit Eccleſiæ, debet prædictam coniunctionem ſeparare.

AD SECVNDVM dicendum, quòd illa quæ ſine peccato eſſe non poſſunt, nulla præſcriptione firmantur, quia vt Innoc. dicit: Diuturnitas temporis non minuit peccatum, ſed auget, nec ad hoc facit aliquid fauor matrimonij, quod inter illegitimas perſonas eſſe non poterat.

AD TERTIVM dicendũ, quòd res inter alios acta aliis non præiudicat in foro contentioſo: vnde quamuis frater repellatur à matrimonio vnius ſororum ex cauſa conſanguinitatis, non propter hoc ſeparat eccleſia aliud matrimonium quod non accuſatur: ſed in foro conſcientiæ non oportet quòd ſemper obligetur ad hoc alius frater ad dimittendum vxorem ſuam, quia frequenter tales accuſationes ex maleuolentia procedunt, & per falſos teſtes probantur. Vnde non oportet quòd conſcientiã ſuã informet ex his quę circa aliud matrimonium ſunt facta. Sed diſtinguẽdum videtur in hoc, quia aut habet certam cognitionem de impedimento matrimonij, aut opinionem, aut neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec reddere debitum debet; ſi ſecundo modo, debet reddere: ſed non exigere. ſi tertio, poteſt reddere & exigere.

ARTICVLVS X.

Vtrum ad ſeparationẽ matrimonij contracti inter affines & conſanguineos, ſit procedendum per viam accuſationis.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ad ſeparationem matrimonij quod eſt inter affines & conſanguineos contractum, non ſit procedendum per viam accuſationis, quia accuſationem præcedit inſcriptio qua aliquis ſe ad talionem obligat, ſi in probatione defecerit. ſed hęc non requiruntur quando de matrimonij ſeparatione agitur. Ergo ibi locum non habet accuſatio.

¶ 2 Præterea, In cauſa matrimonij audiuntur ſolùm propinqui, vt in litera dicitur: ſed in accuſationibus audiuntur etiam extranei. Ergo in cauſa ſeparationis matrimonij non agitur per viam accuſationis.

¶ 3 Præterea, Si matrimonium accuſari deberet: tunc præcipuè hoc eſſet faciendum, quando minus difficile eſt quod ſeparatur, ſed hoc eſt quãdo ſunt ſponſalia tantùm contracta, non autem tunc accuſatur matrimonium. Ergo nunquam de cætero debet fieri accuſatio.

¶ 4 Præterea, Ad accuſandum non præcluditur via alicui per hoc quòd non ſtatim accuſat: ſed hoc fit in matrimonio, quia ſi primò taceat quando matrimoniũ contrahebatur, non poteſt poſtea matrimoniũ accuſare quaſi ſuſpectus. Ergo, &c.

SED CONTRA, Omne illicitũ poteſt accuſari, ſed matrimonium affinium vel conſanguineorum eſt illicitum. Ergo de eo poteſt eſſe accuſatio.

CONCLVSIO.

Per viam accuſationis procedendum eſt ad ſeparationem matrimonij inter conſanguineos & affines contracti.

RESPONDEO dicendũ, quòd accuſatio ad hoc eſt inſtituta, ne aliquis ſuſtineatur innocens, qui culpam habet: ſicut autẽ ex ignorantia facti contingit quòd aliquis homo reputatur innocẽs, qui in culpa eſt; ita ex ignorãtia alicuius circunſtantiæ contingit quòd aliquod factũ reputatur licitum, quod eſt illicitum: & ideo ſicut homo accuſatur quãdoque, ita & factum ipſum accuſari poteſt. Et ſic matrimonium accuſatur, quando propter ignorantiam impedimenti æſtimatur legitimum, quod eſt illegitimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obligatio ad pœnam talionis habet locum, quando accuſatur perſona de crimine: quia tunc agitur ad punitionem eius: ſed quando accuſatur factum, tunc non agitur ad pœnam facientis, ſed ad impediendum quod eſt illicitum: & ideo in matrimonio accuſator nõ ſe obligat ad aliquã pœnã,

ſed

ſed talis accuſatio poteſt & verbis & ſcripto fieri: ita quod exprimatur & perſona accuſans matrimonium quod accuſatur, & impedimentum propter quod accuſatur.

AD SECVNDVM dicendum, quod extranei non poſſunt ſcire conſanguinitatem: niſi per conſanguineos, de quibus probabilius eſt quòd ſciant. Vnde quando ipſi tacent, ſuſpicio habetur cõtra extraneum, quòd ex maleuolentia procedat: niſi per conſanguineos probare voluerit: vnde repellitur ab accuſatione quando ſunt conſanguinei, qui tacent, & per quos probare nõ poteſt: ſed conſanguinei quantumcunque ſint propinqui, non repellentur ab accuſatione, quando accuſatur matrimonium propter aliquod impedimentum, quod impedit contrahendũ, & dirimit contractum: ſed quando accuſatur ex hoc quòd dicitur non fuiſſe contractum: tunc parentes tanquam ſuſpecti ſunt repellendi, niſi ex parte illius, qui eſt inferior dignitate & diuitiis: de quibus probabiliter aſtimari poteſt quod libẽter vellent quod matrimonium ſtaret.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſi matrimonium nondum eſt contractum, ſed ſponſalia tantum, nõ poteſt accuſari, quia non accuſatur quod non eſt: ſed poteſt denunciari impedimentum ne matrimonium contrahatur.

AD QVARTVM dicendum, quòd ille qui tacuit primò, quandoque auditur, poſtea ſi velit matrimonium accuſare, quandoque repellitur, quod patet ex Decre. quæ ſic dicit: Si poſt contractum aliquis accuſator appareat, cùm non prodierit in publicum, quando ſecundum conſuetudinem in Eccleſia edebatur, vtrùm vox ſuæ accuſationis debeat admitti, meritò quæri poteſt. Super quo reſpondemus, quòd ſi tempore denuntiationis præmiſſæ is qui iam coniunctos impedit, extra diœceſim exiſtebat, vel alias: denuntiatio non potuit ad eius deuenire notitiam: vt puta, ſi nimiæ infirmitatis feruore laborabat: ſeu ſanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris conſtitutus, quòd ad cõprehenſionem talium eius ætas ſufficere non valebat, ſeu alia cauſa legitima fuerit impeditus, eius accuſatio debet audiri: alioquin tanquam ſuſpectus, eſt proculdubiò repellendus: niſi firmauerit iuramento quod poſt didicerit ea quæ obiecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ad ſeparationem matrimonij contracti inter affines & conſanguineos procedi debeat per teſtes.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quod in tali cauſa non ſit procedendum per teſtes: ſicut in aliis cauſis, quia in aliis cauſis adducuntur, ad teſtificandum quicunque ſunt omni exceptione maiores. Ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Teſtes ſuſpecti de priuato odio vel amore, à teſtimonio repelluntur, ſed maximè poſſunt propinqui eſſe ſuſpecti de amore reſpectu vnius partis: & odio ad partem alteram. Ergo non eſt audiendum eorum teſtimonium.

¶ 3 Præterea, Matrimoniũ eſt fauorabilius, quàm aliæ cauſæ, in quibus de rebus purè corporalibus agitur: ſed in illis non poteſt idem eſſe teſtis & accuſator. Ergo in matrimonio videtur quòd non cõuenienter in cauſa iſta per teſtes procedatur.

SED CONTRA, Teſtes inducuntur in cauſis, vt ſuper his de quibus dubitatur, fiat iudici fides, ſed ita facienda eſt iudici fides in cauſa iſta, ſicut in aliis cauſis, quia non debet præcipitare ſententiam de eo quod non conſtat. Ergo procedendum eſt hic ex teſtibus ſicut in aliis cauſis.

CONCLVSIO.

Procedendum eſt per teſtes in matrimonij contracti ſeparatione inter conſanguineos & affines.

RESPONDEO dicendum, quòd in hac cauſa oportet quod per teſtes veritas patefiat ſicut & in aliis; tamen,

vt Iuriſtæ dicunt, in hac cauſa multa ſpecialia inueniuntur, ſcilicet quòd idem poteſt eſſe accuſator & teſtis, & quod non iuratur de calumnia, cùm ſit cauſa quaſi ſpiritualis: & quòd conſanguinei admittuntur ad teſtificandum, & quòd non obſeruatur omnino ordo iudiciarius: quia denuntiatione facta contumax poteſt excommunicari lite non conteſtata: & valet hoc teſtimonium de auditu, & poſt publicationem teſtium teſtes poſſunt induci, & hoc totum eſt vt peccatum impediatur, quod in tali coniunctione eſſe poteſt.

Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

QVAESTIO LVI.

De impedimento cognationis ſpiritualis, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimento cognationis ſpiritualis.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum ſpiritualis cognatio matrimonium impediat.

¶ Secundò, ex qua cauſa contrahatur.

¶ Tertiò inter quos.

¶ Quartò, vtrum tranſeat à viro in vxorem.

¶ Quintò, vtrum tranſeat ad filios carnales patris.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſpiritualis cognatio impediat matrimonium.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod ſpiritualis cognatio matrimonium non impediat. Matrimonium enim non impedit, niſi quod contrariatur alicui bono matrimonij: ſed ſpiritualis cognatio non contrariatur alicui bono matrimonij. Ergo non impedit matrimonium. *Th. 4. diſ. 42. q. 1. art. 1. & ſequen.*

¶ 2 Præterea, Impedimentum perpetuum matrimonij nõ poteſt ſtare ſimul cum matrimonio, ſed cognatio ſpiritualis ſtat ſimul aliquando cum matrimonio, vt in litera dicitur: ſicut cùm aliquis in caſu neceſſitatis filiũ baptizat, quia tunc fit vxori ſuæ ſpirituali cognatione coniunctus, nec tamen matrimonio ſeparatur. Ergo ſpiritualis cognatio matrimonium non impedit.

¶ 3 Præterea, Vnio ſpiritus non tranſit in carnem: ſed matrimoniũ eſt carnalis cõiunctio. Ergo cùm cognatio ſpiritualis ſit vnio ſpiritus, non poteſt tranſire ad matrimonium impediendum.

¶ 4 Præterea, Contrariorum non ſunt idem effectus: ſed ſpiritualis cognatio videtur eſſe contraria diſparitati cultus; cum ſpiritualis cognatio ſit propinquitas proueniens ex datione ſacramenti, vel intentione ad idem: diſparitas autem cultus conſiſtit in ſacramenti carentia, vt prius dictum eſt. Cum ergo diſparitas cultus matrimonium impediat: videtur quòd ſpiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

SED CONTRA, Quantò aliquod vinculum ſanctius eſt, tantò magis eſt cuſtodiẽdum: ſed vinculum ſpirituale eſt ſanctius, quàm corporale. Cum ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediat, videtur etiam quòd cognatio ſpiritualis idem faciat.

¶ Præterea, In matrimonio cõiunctio animarum eſt principalior, quàm coniunctio corporum, quia præcedit ipſam. Ergo multo fortius ſpiritualis cognatio matrimonium impedire poteſt, quàm carnalis.

CONCLVSIO.

Sicut carnalis cognatio impedit matrimonium contrahendum ac contractum, ita & ſpiritualis: ex Eccleſiæ tamen ſtatuto, ſi matrimonium præcedat.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut per carnalem propagationem homo accipit eſſe naturæ, ita per ſacramenta accipit eſſe ſpiritualis gratiæ. Vnde ſicut vinculũ, quod ex carnis propagatione contrahitur, eſt homini naturale:

naturale: inquantum eſt res quædam naturæ, ita vinculũ quod contrahitur ex ſacramentorum ſuſceptione, eſt aliquo modo naturale alicui, inquantum eſt membrum Eccleſiæ. Et ideo ſicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita ſpiritualis ex Eccleſiæ ſtatuto. Tamẽ diſtinguendum eſt de ſpirituali cognatione, quia aut præceſſit matrimoniũ, aut ſequitur: ſi præceſſit, impedit contrahendũ, & dirimit contractu: ſi ſequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonij. Sed quantum ad actum matrimonij eſt diſtinguendum, quia aut ſpiritualis cognatio inducitur cauſa neceſſitatis, ſicut pater baptizat filium in articulo mortis, & tunc non impedit actum matrimonij ex neutra parte: aut inducitur extra caſum neceſſitatis ex ignorantia, & tunc ſi ille ex cuius actu inducitur, diligentiam adhibuit, eſt eadem ratio ſicut & de primo: aut ex induſtria extra caſum neceſſitatis, & tunc ille ex cuius actu inducitur, amittit ius petendi debitum, ſed tamen debet reddere ſi petatur, quia ex culpa eius non debet aliquod incommodum alius reportare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ſpiritualis cognatio non impediat aliquod de principalibus bonis matrimonij, tamẽ impedit aliquod de ſecundariis bonis, quod eſt amicitiæ multiplicatio, quia ſpiritualis cognatio eſt ſufficiens ratio amicitiæ per ſe. Vnde oportet quòd ad alios per matrimonium familiaritas & amicitia quæratur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd matrimonium eſt vinculum perpetuũ: & ideo nullum impedimentum ſuperueniens poteſt ipſum dirimere: & ſic quãdoque contingit quòd matrimonium & matrimonij impedimentũ ſtant ſimul, non autem ſi impedimentum præcedit.

AD TERTIVM dicendum, quòd in matrimonio non eſt tantùm coniunctio corporalis, ſed etiam ſpiritualis: & ideo propinquitas ſpiritus ei impedimentum præſtat, ſine hoc quòd propinquitas ſpiritualis tranſire debeat in carnalem.

AD QVARTVM dicendum, quòd non eſt inconueniens quòd duo contraria adinuicem contrarientur eidem, ſicut magnum & paruum æquali: & ſic diſparitas cultus, & ſpiritualis cognatio matrimonio repugnant, quia in vno eſt maior diſtantia, in altero maior propinquitas, quàm matrimonium requirat. Et ideo ex vtraque parte matrimonium impeditur.

ARTICVLVS II.

Vtrum per ſolum baptiſmum ſpiritualis propinquitas contrahatur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd per ſolum baptiſmũ ſpiritualis propinquitas contrahatur. Sicut enim ſe habet corporalis cognatio ad corporalem generationẽ, ita ſpiritualis ad ſpiritualem: ſed ſolus baptiſmus dicitur ſpiritualis generatio: ergo per ſolum baptiſmum contrahitur ſpiritualis cognatio, ſicut & per ſolam generationem carnalem, carnalis cognatio.

¶ 2 Præterea, Sicut in confirmatione imprimitur character, ita in ordine: ſed in ſuſceptione ordinis non ſequitur ſpiritualis cognatio. Ergo nec ex confirmatione, & ſic ſolùm ex baptiſmo.

¶ 3 Præterea, Sacramenta ſunt digniora ſacramentalibus: ſed ex quibuſdam ſacramẽtis ſpiritualibus cognatio non ſequitur, ſicut patet in extrema vnctione. Ergo multò minus ex catechiſmo, vt quidam dicunt.

¶ 4 Præterea, Inter ſacramentalia baptiſmi multa alia præter catechiſmũ numerantur. Ergo ex catechiſmo non magis contrahitur ſpiritualis cognatio quàm ex aliis.

¶ 5 Præterea, Oratio non eſt minus efficax ad promouendum in bonum, quàm inſtructio vel catechizatio: ſed ex oratione non contrahitur ſpiritualis cognatio. Ergo nec ex catechiſmo.

¶ 6 Præterea, Inſtructio quæ fit baptizatis per prædicationem, non minus valet quàm illa quæ fit nondũ baptizatis, ſed ex prædicatione non contrahitur aliqua cognatio ſpiritualis. Ergo nec ex catechiſmo.

SED CONTRA, Primæ Cor. quarto: In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui: & ſic ſpiritualis generatio cauſat ſpiritualem cognationem. Ergo ex prædicatione Euãgelij & inſtructione fit ſpiritualis cognatio, & non ſolum ex baptiſmo.

¶ Præterea, Sicut per baptiſmum tollitur peccatum originale, ita per pœnitentiam actuale. Ergo ſicut baptiſmus cauſat ſpiritualem cognationem, ita & pœnitentia.

¶ Præterea, Pater nomen cognationis eſt: ſed per pœnitentiam & doctrinam, & curam paſtoralem, & multa huiuſmodi aliquis dicitur alteri ſpiritualis pater. Ergo ex multis aliis præter baptiſmum & confirmationem ſpiritualis cognatio contrahitur.

CONCLVSIO.

Spiritualis cognatio ex baptiſmi & confirmationis ſacramentis contrahitur.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc eſt multiplex opinio, quidam dicunt quod ſpiritualis regeneratio ſicut per ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam datur, ita per ſeptem efficitur, incipiendo à primo pabulo ſalis ſacramenti, vſque ad confirmationem per Epiſcopum factam, & per quodlibet horum ſeptẽ ſpiritualis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationabile, quia cognatio carnalis nõ contrahitur niſi per actũ generationis completũ: vnde etiã affinitas nõ cõtrahitur niſi facta cõmixtione ſeminu, ex qua poteſt ſequi generatio carnalis: ſpiritualis autẽ generatio nõ perficitur niſi per aliquod ſacramentum: vnde non videtur conueniens quod ſpiritualis cognatio contrahatur, niſi per aliquod ſacramentum. Et ideo alij dicũt, quòd per tria tantũ ſacramẽta ſpiritualis cognatio contrahitur, ſcilicet per catechiſmum, baptiſmum, & cõfirmationem. Sed iſti propriam vocem videntur ignorare: quia catechiſmus non eſt ſacramentum, ſed ſacramentale. Et ideo alij dicunt, quod tantùm per duo ſacramenta contrahitur: ſcilicet per confirmationem & baptiſmum, & hæc eſt opinio communior: tamẽ de catechiſmo horum quidam dicunt, quod eſt debile impedimentum, quia impedit contrahendum: ſed nõ dirimit contractum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd duplex eſt carnalis natiuitas. Prima in vtero, in qua adhuc quod natum eſt, eſt adeò debile, quòd non poſſit extra exponi ſine periculo: & huic natiuitati aſſimilatur regeneratio per baptiſmum, in quo regeneratur aliquis adhuc quaſi fouendus intra vterum Eccleſiæ. Secũda eſt natiuitas ex vtero, quando iam quod natum erat, in vtero tantùm roboratum eſt quòd poteſt ſine periculo exponi exterioribus, quæ nata ſunt corrumpere: & huic aſſimilatur confirmatio: per quam homo roboratus exponitur in publicũ ad confeſſionẽ nominis Chriſti: & ideo cõgruè per vtrunque iſtorũ ſacramentorũ cõtrahitur ſpiritualis cognatio.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per ordinis ſacramentum non fit alia regeneratio, ſed quædam promotio poteſtatis, & propterea mulier nõ ſuſcipit ordinem, & ſic nõ poteſt aliquod impedimentum præſtari matrimonio: & ideo talis cognatio non computatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd in catechiſmo fit quædam profeſſio futuri baptiſmi, ſicut in ſponſalibus quædam ſponſio futurarũ nuptiarum: vnde ſicut in ſponſalibus contrahitur quidam modus propinquitatis, ita in catechiſmo ad minus impediens contrahendum, vt quidam dicunt: non tamen in ſacramentis aliis.

AD QVARTVM dicendũ, quòd talis profeſſio fidei non fit in aliis ſacramentalibus baptiſmi: ſicut in catechiſmo: & ideo non eſt ſimilis ratio.

Et ſimiliter dicendum ad quintum de oratione, & ad ſextum de prædicatione.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd Apoſtolus eos ad fidem inſtruxerat per modum catechiſmi, & ſic aliquo modo.

modo talis inſtructio habebat ordinem ad ſpiritualem generationem.

AD OCTAVVM dicendum, quòd per ſacramentum pœnitentiæ non contrahitur propriè loquendo, ſpiritualis cognatio: vnde filius ſacerdotis poteſt cōtrahere cum illa, quam ſacerdos in confeſſione audit: aliàs filius ſacerdotis non inueniret in tota parochia mulierem, cum qua contrahere poſſet: nec obſtat quòd per pœnitentiam tollitur peccatum actuale: quia hoc non eſt per modum regenerationis: ſed magis per modum ſanationis. Sed tamen per pœnitentiam cōtrahitur quoddam fœdus inter mulierem & ſacerdotem confitentem ſpirituali cognitioni ſimile: vt tantum peccet, eam carnaliter cognoſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia: & hoc ideo, quia maxima familiaritas eſt inter ſacerdotem & confitentem, & ob hoc iſta prohibitio eſt inducta, vt tollatur peccandi occaſio.

AD NONVM dicendum, quòd pater ſpiritualis dicitur ad ſimilitudinem patris carnalis. Pater autem carnalis, vt Philoſophus dicit in 8. Ethic. tria dat filio: eſſe, nutrimentum, & inſtructionem: & ideo ſpiritualis pater aliquis alicuius dicitur ratione alicuius horum trium: tamē ex hoc quòd eſt ſpiritualis pater, non habet ſpiritualem cognationem, niſi conueniat cum patre, quantum ad generationem, per quam eſt eſſe: & ſic etiam poteſt ſolui octauum, quod præceſſit.

ARTICVLVS III.

Vtrum cognatio ſpiritualis contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & leuantem de ſacro fonte.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd cognatio ſpiritualis non contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi, & leuantem de ſacro fonte. Quia in generatione carnali cōtrahitur propinquitas ſolùm ex parte eius, cuius ſemine generatur proles, non autem ex parte eius qui filium natum ſuſcipit. Ergo nec ſpiritualis cognatio contrahitur inter eum, qui ſuſcipit de ſacro fonte, & eum qui ſuſcipitur.

¶ 2 Præterea, Ille qui in ſacro fonte leuat, anadechus à Dionyſ. dicitur: & ad eius officium ſpectat puerum inſtruere: ſed inſtructio non eſt ſufficiens cauſa ſpiritualis cognationis, vt dictum eſt. Ergo nulla cognatio contrahitur inter eum & illum qui de ſacro fonte leuatur.

¶ 3 Præterea, Poteſt contingere quòd aliquis leuet aliquem de ſacro fonte antequàm ipſe ſit baptizatus, ſed ex hoc non contrahitur aliqua ſpiritualis cognatio, quia ille qui non eſt baptizatus, non eſt capax alicuius ſpiritualitatis. Ergo aliquem leuare de ſacro fonte, non ſufficit ad ſpiritualem cognationem contrahendam.

SED CONTRA eſt definitio ſpiritualis cognationis ſuprà inducta, & auctoritates, quæ ponuntur in litera.

CONCLVSIO.

Spiritualis cognatio inter ſuſcipientem baptiſmi ſacramentum, & ipſum leuantem de ſacro fonte, contrahitur.

RESPONDEO dicendū, quòd ſicut in generatione carnali aliquis naſcitur ex matre & patre: ita in generatione ſpirituali aliquis renaſcitur filius Dei ſicut patris: & Eccleſiæ, ſicut matris: ſicut autem ille qui ſacramentum confert, gerit perſonam Dei, cuius inſtrumentum & miniſter eſt, ita ille qui baptizatum ſuſcipit de ſacro fonte aut confirmandum tenet, gerit perſonam Eccleſiæ: vnde ad vtrunque ſpiritualis cognatio contrahitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non tantùm pater, ex cuius ſemine generatur proles, habet cognationē carnalem ad natum: ſed etiam mater quæ materiam ſubminiſtrat, & in cuius vtero generatur: & ita etiam anadechus qui baptizandū vice totius Eccleſiæ offert & ſuſcipit, & confirmandum tenet, ſpiritualem cognationem contrahit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non ratione inſtructionis debitæ, ſed ratione generationis ſpiritualis, ad quam cooperatur, cognationem ſpiritualem contrahit.

AD TERTIVM dicendum, quòd non baptizatus non poteſt aliquem leuare de ſacro fonte, cùm non ſit membrum Eccleſiæ, cuius typum gerit in Baptiſmo ſuſcipiens, nec tamen aliquam cognationē ſpiritualem contrahere poteſt, quia eſt expers ſpiritualis vitæ, in quam homo primò per baptiſmum naſcitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cognatio ſpiritualis tranſeat à viro in vxorem.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd cognatio ſpiritualis non tranſeat à viro in vxorē, quia ſpiritualis vnio & corporalis ſunt diſparatæ & diuerſorum generum: ergo mediante carnali coniunctione quæ inter virum & vxorem eſt, non tranſitur ad ſpiritualem cognationem.

¶ 2 Præterea, Magis conueniunt in ſpirituali generatione, quæ eſt cauſa ſpiritualis cognationis pater, & mater ſpiritualis quàm vir qui eſt ſpiritualis pater, & vxor: ſed pater & mater ſpiritualis, nullam ex hoc ſpiritualem cognationem contrahunt. Ergo nec vxor contrahit aliquā ſpiritualem cognationem ex hoc quòd vir eius ſit pater alicuius ſpiritualis.

¶ 3 Præterea, Poteſt contingere quod eſt baptizatus vir, & vxor non eſt baptizata, ſicut quando eſt ab infidelitate conuerſus ſine alterius coniugis conuerſione: ſed ſpiritualis cognatio non poteſt peruenire ad non baptizatum. Ergo non tranſit ſemper de viro ad vxorem.

¶ 4 Præterea, Vir & vxor poſſunt aliquē ſimul de fonte leuare: ſi ergo ſpiritualis cognatio à viro, tranſiret in vxorem, ſequeretur quod vterque coniugium eſſet bis pater & mater ſpiritualis eius: quod eſt inconueniens.

SED CONTRA, Bona ſpiritualia magis multiplicabilia ſunt, quàm corporalia: ſed conſanguinitas corporalis viri tranſit ad vxorem per affinitatem. Ergo multò magis ſpiritualis.

CONCLVSIO.

Tranſit ſpiritualis cognatio à viro in vxorem quam carnaliter cognouit, ſi quis per proprium actum alterius filium de ſacro fonte leuat.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquis poteſt fieri alicuius compater dupliciter. Vno modo per actum alterius, qui baptizat vel in baptiſmo ſuſcipit filium eius, & ſic cognatio ſpiritualis non tranſit à viro in vxorem, niſi fortè ille ſit filius vxoris, quia tunc directè vxor contrahit cognationem ſpiritualem, ſicut & vir. Alio modo per actum proprium, ſicut cum leuat filium alterius de ſacro fonte, & ſic cognatio ſpiritualis tranſit ad vxorem, quam iam carnaliter cognouit: non autem ſi nondum ſit matrimonium conſummatum, quia nondum effecti ſunt vna caro, & hoc eſt per modum cuiuſdā affinitatis: vnde etiam pari ratione videtur tranſire ad mulierem, quæ eſt carnaliter cognita, quamuis non ſit vxor, vnde verſus:

Quæ mihi, vel cuius natum mea fonte leuauit,
Hæc mea commater fieri mea non valet vxor:
Si qua mea natum, non ex me fonte leuauit,
Hanc poſt fata mea non inde vetabor habere.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ex hoc quòd ſunt diuerſorum generum vnio corporalis & ſpiritualis, poteſt concludi, quòd vna non eſt altera, non autem quòd vna nō poſſit eſſe cauſa alterius, vel per ſe, vel per accidens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd pater ſpiritualis & mater ſpiritualis eiuſdem non cōiunguntur in cognatione ſpirituali niſi per accidens, quia ad hoc vnus per ſe ſufficeret. Vnde non oportet quòd ex hoc aliqua cognatio ſpiritualis inter eos naſcatur, quin poſſit eſſe inter eos matrimonium. vnde verſus:

Vnus ſemper erit compatrum ſpiritualis,
Alter carnalis, non fallit regula talis.

Sed

Sed per matrimonium fit & vir & vxor vna caro per ſe loquendo. Et ideo non eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendú, quòd ſi vxor non ſit baptizata, non perueniet ad eam ſpiritualis cognatio propter hoc quòd non eſt capax, non ex hoc quod non poſſit per matrimoniú traduci ſpiritualis cognatio à viro in vxorẽ.

AD QVARTVM ergo dicendú, quòd ex quo inter patrem ſpiritualẽ, & matrẽ nõ contrahitur aliqua cognatio ſpiritualis, nihil prohibet quin vir & vxor ſimul aliquem de ſacro fonte leuent, nec eſt inconueniens quòd vxor ex diuerſis cauſis efficiatur mater ſpiritualis eiuſdẽ: ſicut etiam poteſt eſſe quòd eſt affinis & conſanguinea eiuſdem per carnalem propinquitatem.

ARTICVLVS V.

Vtrũ cognatio ſpiritualis trãſeat ad filios carnales patris ſpiritualis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis cognatio. Quia ſpirituali cognationi non aſſignantur gradus: eſſent autem gradus, ſi tranſirent à patre in filiú, quia perſona generata mutat gradum, vt ſuprà dictú eſt. Ergo non tranſit ad filios carnales patris ſpiritualis.

¶ 2 Præterea, Pater eodem gradu attinet filio, & frater fratri. Si ergo cognatio ſpiritualis tranſit à patre in filiũ, eadem ratione trãſibit à fratre in fratrẽ, quod falſum eſt.

SED CONTRA eſt, quòd in litera probatur per auctoritatem.

CONCLVSIO.

Spiritualis cognatio tranſit ad filios carnales ſpiritualis patris, ita quod dirimit contrahendum, & iam contractum matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quòd filius eſt aliquid patris, & non econuerſò, vt dicitur in 8. Ethic. Et ideo ſpiritualis cognatio tranſit à patre in filiú, & non econuerſò: & ſic patet quòd tres ſunt cognationes ſpirituales. Vna quæ dicitur ſpiritualis paternitas, quæ eſt inter patrem & filium ſpiritualem. Alia quæ dicitur compaternitas, quæ eſt inter patrem ſpiritualem & carnalem eiuſdem. Tertia autem dicitur ſpiritualis fraternitas, quæ eſt inter filium ſpiritualem & filios carnales eiuſdem patris, & quælibet harum impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd perſona addita per carnis propagationẽ facit gradum reſpectu illius perſonæ quæ eodem genere attinet, non autẽ reſpectu eius quæ attinet in alio genere: ſicut filius attinet in eodẽ gradu vxori patris, in quo & pater, quamuis alio genere attinentiæ: ſpiritualis autem cognatio eſt alterius generis, quàm carnalis: & ideo nõ in eodẽ gradu attinet filius ſpiritualis filio naturali patris ſui ſpiritualis, in quo attinet ei pater eius, quo mediante cognatio ſpiritualis tranſit: & ita nõ oportet quod ſpiritualis cognatio habeat gradum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd frater non eſt aliquid fratris, ſicut filius eſt aliquid patris: ſed vxor eſt aliquid viri, cum quo effecta eſt vnum corpus: & ideo à fratre in fratrem nõ tranſit, ſiue ſit ante genitus, ſiue poſt fraternitatem ſpiritualem.

QVÆSTIO LVII.

De cognatione legali, quæ eſt per adoptionem, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de cognatione legali, quæ eſt per adoptionem.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, quid ſit adoptio.

¶ Secundò, vtrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens.

¶ Tertiò, inter quas perſonas contrahatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum adoptio conuenienter definiatur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter adoptio definiatur. Adoptio enim eſt extraneæ perſonæ in filium vel nepotem, vel deinceps legitima aſſumptio: filius enim debet eſſe ſubditus patri: ſed aliquando ille qui adoptatur, non tranſit in poteſtatem patris adoptantis. Ergo non ſemper per adoptionem aliquis in filium aſſumitur. Th. 4. dist. 42 q. 2. art. 1. & ſequent.

¶ 2 Præterea, Parẽtes debent filiis theſaurizare, 2. Cor. 13. Sed pater adoptans non oportet quòd ſemper adoptato theſaurizet, quia quandoque adoptatus non ſuccedit in bonis adoptantis. Ergo adoptio non eſt aſſumptio alicuius in filium.

¶ 3 Præterea, Adoptio, per quã aliquis in filiũ aſſumitur, ſimilatur generationi naturali, per quam naturaliter producitur filius: ergo cui cõpetit naturalis generatio filij, cõpetit adoptio: ſed hoc eſt falſum, quia ille qui nõ eſt ſui iuris, & qui eſt minor quindecim annis, & mulier non poſſunt adoptare, qui tamen poſſunt filium naturaliter generare. Ergo adoptio non dicitur propriè aſſumptio alicuius in filium.

¶ 4 Præterea, Aſſumptio extraneæ perſonæ in filiũ videtur eſſe neceſſaria ad ſupplendum defectum naturaliũ filiorum: ſed ille qui non poteſt generare, vt ſpado, vel frigidus, maximè patietur defectu in filiis naturalibus. Ergo ei maximè competit aſſumere aliquem in filium: ſed non competit ei adoptare. Ergo adoptio non eſt aſſumptio alicuius in filium.

¶ 5 Præterea, In ſpirituali cognatione, vbi aliquis in filium aſſumitur, ſine carnis propagatione, poteſt indifferenter maior ætate effici pater minoris: & econuerſò, quia iuuenis poteſt ſenem baptizare, & econuerſò. Si ergo per adoptionẽ aliquis aſſumitur in filiũ ſine carnis propagatione, ſimiliter poſſet indifferenter ſenior iuniorem, vel minor ſeniorem adoptarę, quod non eſt verum: & ſic idem quod prius.

¶ 6 Præterea, Adoptatus non differt ſecundũ aliquem gradum ab adoptante: ergo quilibet adoptatus adoptatur in filium, & ſic inconuenienter dicitur quod adoptatur in nepotem.

¶ 7 Præterea, Adoptio ex dilectione procedit: Vnde & Deus dicitur nos per charitatem in filios adoptaſſe: ſed charitas maior habenda eſt ad proximos quàm ad extraneos. Ergo non debet eſſe adoptio extraneæ perſonæ, ſed magis propinquæ.

CONCLVSIO.

Adoptio eſt extraneæ perſonæ in filium, ſeu filiam, vel nepotem legitima aſſumptio.

RESPONDEO dicendũ, quòd ars imitatur naturã, & ſupplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit: vnde ſicut per naturalem generationem aliquis filium producit, ita per ius poſitiuum, quod eſt ars boni & æqui, poteſt aliquis alium ſibi aſſumere in filium ad ſimilitudinem filij naturalis, & ad ſupplendum filiorum deperditorum defectum, propter quod præcipuè adoptio eſt introducta: & quia aſſumptio importat terminum à quo propter quod aſſumens non eſt aſſumptum, oportet quòd ille qui aſſumitur in filium, ſit perſona extranea: ergo ſicut naturalis generatio habet terminũ ad quem, ſcilicet formam, quæ eſt finis generationis, & terminum à quo, ſcilicet formam contrariã: ita generatio legalis habet terminum ad quem, ſcilicet filiũ vel nepotem, & terminum à quo perſonã extraneam: & ſic patet quòd prædicta aſſignatio comprehendit genus adoptionis, quia dicitur legitima aſſumptio: & terminum à quo, quia dicitur extraneæ perſonæ, & terminum ad quem, quia dicitur in filium vel nepotem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio adoptionis eſt quædam imitatio filiationis naturalis: & ideo duplex

duplex eſt adoptionis ſpecies. Vna quæ perfectè naturalem filiationem imitatur, & hæc vocatur arrogatio, per quam traducitur adoptatus in poteſtatem adoptantis, & ſic adoptatus ſuccedit patri adoptāti ex inteſtato, nec poteſt eum pater ſine culpa priuare quarta parte hæreditatis: ſic autē adoptari non poteſt niſi ille qui eſt ſui iuris, qui ſcilicet non habet patrem, aut ſi habet, eſt emancipatus, & hæc adoptio non fit niſi auctoritate principis. Alia adoptio eſt quę imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur ſimplex adoptio, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis. Vnde magis eſt diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, quàm adoptio perfecta: & ſecundum hanc poteſt adoptari etiam ille qui non eſt ſui iuris, & ſine auctoritate principis ex auctoritate magiſtratus: & ſic adoptatus non ſuccedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei adoptans aliquid de bonis ſuis in teſtamento dimittere niſi velit.

Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum.

AD TERTIVM dicendum, quòd generatio naturalis ordinatur ad ſpeciem conſequēdam: & ideo omnibus competit poſſe naturaliter generare, in quibus natura ſpeciei non eſt impedita: ſed adoptio ordinatur ad hæreditatis ſucceſſionem, & ideo illis ſolis competit qui habent poteſtatem diſponendi de hæreditate ſua. Vnde qui non eſt ſui iuris, vel eſt minor vigintiquinque annorum, aut mulier, non poteſt adoptare aliquem niſi ex ſpeciali conceſſione principis.

AD QVARTVM dicendum, quòd per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum, nō poteſt hæreditas tranſire in poſterū. Vnde ex hoc ipſo iam debetur illis, qui ſuccedere ei debent iure propinquitatis: & ideo non ei competit adoptare, ſicut nec naturaliter generare: & pręterea maior eſt dolor de filiis amiſſis, quàm de illis qui nunquam ſunt habiti: & ideo habentes impedimentum generationis, non indigent ſolatio contra carentiam filiorum, ſicut illi qui habuerunt & amiſerunt, vel etiam qui habere potuerunt, ſed aliquo impedimento accidentali carent.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſpiritualis cognatio contrahitur per ſacramentum quo fideles renaſcuntur in Chriſto, in quo non differt maſculus & fœmina, ſeruus & liber, iuuenis & ſenex. Et ideo indifferenter quilibet poteſt effici pater ſpiritualis alterius: ſed adoptio fit ad hæreditatis ſucceſſionem & quandam ſubiectionem adoptati ad adoptantem: non autē eſt conueniens quòd antiquior iuueni in curam rei familiaris ſubdatur, & ideo iunior non poteſt adoptare ſeniorem, ſed oportet ſecundum leges, quod adoptatus ſit in tantum adoptante iunior, quòd poſſit eius eſſe filius naturalis.

AD SEXTVM dicendum, quòd ſicut contingit amittere filios, ita & nepotes & deinceps: & ideo cùm adoptio ſit inducta in ſolatium filiorum amiſſorum, ſicut aliquis per adoptionem poteſt ſurrogari in locum filij, ita in locum nepotis, & deinceps.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd propinquus iure propinquitatis debet ſuccedere: & ideo non competit ei quòd per adoptionem ad ſucceſſionem deducatur: & ſi aliquis propinquus, cui non competat ſucceſſio hæreditatis, adoptetur, non adoptatur inquātum eſt propinquus, ſed inquantum eſt extraneus à iure ſucceſſionis in bonis adoptantis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium: quia cura ſpiritualis eſt dignior quàm cura corporalis: ſed ex hoc quòd aliquis curæ alicuius ſubiicitur ſpiritualiter, non contrahit aliquod propinquitatis vinculum, aliàs omnes qui habitant in parochia, eſſent propinqui ſacerdotis, & cum filio eius non poſſent contrahere. Ergo nec adoptio quæ trahit adoptatum in curam adoptantis, hoc facere poteſt.

¶ 2 Præterea, Ex hoc quod aliquis alicui fit beneficus, non cōtrahitur aliquod propinquitatis vinculū, ſed nihil aliud eſt adoptio, quàm collatio cuiuſdam beneficij. Ergo ex adoptione nō fit aliquod propinquitatis vinculū.

¶ 3 Præterea, Pater naturalis principaliter filio prouidet in tribus, vt Philoſophus dicit: quia ſcilicet ab ipſo habet eſſe, nutrimentum, & diſciplinam: hæreditatis autē ſucceſſio eſt poſterius ad iſta: ſed per hoc quod aliquis alicui prouidet in nutrimento & diſciplina, nō contrahitur aliud propinquitatis vinculum, aliàs nutrientes & pædagogi & magiſtri eſſent propinqui, quod falſum eſt. Ergo nec per adoptionem, per quam aliquis ſuccedit in hæreditate alterius, contrahitur aliqua propinquitas.

¶ 4 Præterea, Sacramenta Eccleſiæ non ſubduntur humanis legibus: ſed matrimonium eſt ſacramentum Eccleſiæ: cum ergo adoptio ſit inducta per legem humanā, videtur quod non poſſit impedire matrimonium aliquod vinculum ex adoptione contractum.

SED CONTRA, Cognatio matrimonium impedit, ſed ex adoptione quædam cognatio cauſatur, ſcilicet legalis: vt patet per eius definitionem: eſt enim legalis cognatio quędā proximitas proueniens ex adoptione. Ergo ex adoptione cauſatur vinculum, per quod matrimoniū impeditur.

¶ Præterea, Hoc idem habetur ex auctoritatibus in litera poſitis.

CONCLVSIO.

Humanis legibus iure decretum eſt, & ab Eccleſia approbatum, vt legalis cognatio matrimonium impediat.

RESPONDEO dicendu, quòd lex diuina illas præcipuè perſonas à matrimonio excludit, quas neceſſe erat cohabitare, ne, vt Rabbi Moyſes dicit, ſi ad eas liceret carnali vti copula, facilis pateret cōcupiſcentiæ locus, ad quā reprimendam matrimonium eſt ordinatum: & quia filius adoptatus conuerſatur in domo patris adoptantis, ſicut filius naturalis. Ideo legibus humanis prohibitum eſt inter tales matrimonium cōtrahi: & talis prohibitio eſt per Eccleſiam approbata, & inde habet quod legalis cognatio matrimonium impediat.

Et per hoc patet ſolutio ad prima tria, quia per omnia illa non inducitur talis cohabitatio, quæ poſſit fomētum concupiſcentiæ præſtare. Et ideo in eis non cauſatur propinquitas, quæ matrimonium impediat.

AD QVARTVM dicendum, quòd prohibitio legis humanæ nō ſufficeret ad impedimentum matrimonij, niſi interueniret Eccleſiæ auctoritas, quæ idem etiam interdicit.

ARTICVLVS III.

Vtrum cognatio legalis contrahatur ſolum inter adoptantem patrem & filium adoptatum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd talis cognatio non contrahatur: niſi inter patrem adoptantem & filium adoptatum. Maximè enim videtur quòd deberet contrahi inter patrem adoptantem, & matrem naturalem adoptati: ſicut accidit in cognatione ſpirituali: ſed inter tales nulla cognatio eſt legalis. Ergo nec inter alias aliquas perſonas pręter adoptantem & adoptatum.

¶ 2 Præterea, Cognatio impediēns matrimonium, eſt perpetuum impedimentum: ſed inter filium adoptatum & filiam naturalem adoptantis, non eſt perpetuum impedimentum, quia ſoluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, poteſt cōtrahere cum ea. Ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem, quæ matrimonium impediret.

¶ 3 Præterea, Cognatio ſpiritualis in nullam perſonā tranſit, quæ non poſſit ad aliquod ſacramentum tenere

vel ſuſcipere, vnde in non baptizatũ non tranſit: ſed mulier non poteſt adoptare, vt ex dictis patet. Ergo cognatio legalis non tranſit à viro in vxorem.

¶ 4 Præterea, Cognatio ſpiritualis eſt fortior quàm legalis: ſed ſpiritualis non tranſit in nepotem. Ergo nec legalis.

SED CONTRA, Plus concordat cognatio legalis cum coniunctione carnis vel propagatione, quàm ſpiritualis: ſed ſpiritualis tranſit in alteram perſonam. Ergo & legalis.

¶ Præterea, Ad hoc ſunt auctoritates, quæ in litera ponuntur.

CONCLVSIO.

Legalis cognatio omnium deſcendentium, & per modum cuiuſdã affinitatis contracta, perpetuò matrimoniũ impedit; ea autem, quæ eſt inter filium adoptiuum & naturalem filium, tandiu impedit, quandiu manſerit in adoptantis poteſtate.

RESPONDEO dicendum, quòd triplex eſt legalis cognatio. Prima quaſi deſcendentium: quæ contrahitur inter patrem adoptantem & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & ſic deinceps. Secunda, quæ eſt inter filium adoptiuum & filium naturalem. Tertia, per modum cuiuſdam affinitatis, quæ eſt inter patrem adoptantem & vxorem filij adoptiui, vel è contrariò inter filium adoptatum & vxorem patris adoptantis. Prima ergo cognatio & tertia perpetuò matrimonium impediunt. Secunda autem non, niſi quandiu manet in poteſtate patris adoptantis: vnde mortuo patre vel filio emancipato, poteſt contrahi inter eos matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per generationem ſpiritualem nõ trahitur filius extra poteſtatẽ patris, ſicut fit per adoptionem, & ſic filius ſpiritualis remanet filius vtriuſque ſimul, non autem filius adoptiuus: & ideo non contrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem, & matrem, vel patrem naturalem, ſicut erat in cognatione ſpirituali.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationem: & ideo quando ſoluitur neceſſitas cohabitationis, non eſt inconueniens ſi prædictum vinculum non maneat, ſicut quando fuerit extra poteſtatem eiuſdem patris: ſed pater adoptans & vxor eius ſemper quandam auctoritatem retinẽt ſuper filium adoptatum & vxorem eius. Et propter hoc manet vinculum inter eos.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd etiam mulier ex conceſſione principis adoptare poteſt: vnde & in ipſam tranſit cognatio legalis. Et præterea non eſt cauſa quare cognatio ſpiritualis non tranſit in non baptizatum: quia non poteſt tenere ad ſacramentum, ſed quia non eſt alicuius ſpiritualitatis capax.

AD QVARTVM dicendũ, quòd per generationem ſpiritualem filius nõ ponitur in poteſtate & cura alterius patris ſpiritualis, ſicut in cognatione legali: oportet enim quòd quicquid eſt in poteſtate filij, trãſeat in poteſtatem adoptantis patris. Vnde adoptato patre, adoptantur filij & nepotes, qui ſunt in poteſtate adoptati.

QVÆSTIO LVIII.

De impedimẽto frigiditatis, maleficij, furiæ, & amentiæ, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de quinque impedimentis matrimonij, ſcilicet de impedimento frigiditatis, maleficij, furiç, vel amentiæ, inceſtus & defectus ętatis. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum frigiditas matrimonium impediat.

¶ Secundò, vtrum maleficium.

¶ Tertiò, vtrum furia vel amentia.

¶ Quartò, vtrum inceſtus.

¶ Quintò, vtrum defectus ætatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum frigiditas matrimonium impediat.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd frigiditas matrimonium contrahendum non impediat. Copula enim carnalis non eſt de eſſentia matrimonij, quia perfectiora ſunt matrimonia hominũ pari voto continẽtium: ſed frigiditas nihil tollit de matrimonio niſi carnalem copulam. Ergo non eſt impedimẽtum dirimens matrimonium contractum. *Th 4. di. 34. q. vni. art. 2. & ſequen.*

¶ 2 Præterea, Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita nimia caliditas quæ hominem exiccat: ſed caliditas non ponitur matrimonij impedimentum. Ergo nec frigiditas debet poni.

¶ 3 Præterea, Omnes ſenes ſunt frigidi. ſed ſenes poſſunt matrimonium contrahere. Ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Si ſcit mulier virũ eſſe frigidum, quando cum eo contrahit, verum eſt matrimonium. Ergo frigiditas, quantum eſt de ſe, non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Contingit in aliquo eſſe caliditatẽ ſufficienter mouentem ad carnalẽ copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine, quia citò calidum euaporat ratione ſuæ debilitatis, vt ad corrumpendũ virginem non ſufficiat: & ſimiliter eſt in aliquo ſufficiens caliditas ad pulchram, quæ magis concupiſcentiam inflammat, quę non ſufficienter ad turpem mouet: ergo videtur quòd frigiditas, etſi impediat reſpectu vnius, non tamen impedit ſimpliciter.

¶ 6 Præterea, Mulier eſt vniuerſaliter frigidior viro: ſed mulieres non impediuntur à matrimonio. Ergo nec frigidi viri.

SED CONTRA eſt, quod dicitur extra, de frigidis & maleficiatis. Sicut puer, qui non poteſt reddere debitũ, non eſt aptus coniugio: ſic qui impotentes ſunt, minimẽ apti ad contrahenda matrimonia reputantur: tales autem ſunt frigidi. Ergo, &c.

¶ Præterea, Nullus poteſt ſe obligare ad impoſſibile: ſed in matrimonio homo ſe obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri ſui corporis poteſtatem. Ergo frigidus qui non poteſt carnaliter copulari, non poteſt matrimonium contrahere.

CONCLVSIO.

Frigiditas, ſeu impotentia coeundi non quidem ex ætate, ſed ex defectu naturæ, ſimpliciter incurabilis, dirimit matrimonium contrahendum, etiam contractum, poſt triennium ad minus ex Eccleſia ſtatuto.

RESPONDEO dicendum, quòd in matrimonio eſt contractus quidam, quo vnus alteri obligatur ad debitũ carnale ſoluendum. Vnde ſicut in alijs contractibus nõ eſt conueniens obligatio, ſi aliquis ſe obliget ad hoc quod non poteſt dare vel facere: ita non eſt conueniens matrimonio contractus, ſi fiat ab aliquo, qui debitum carnale ſoluere non poſſit: & hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi nomine generali, quæ quidem poteſt eſſe vel ex cauſa intrinſeca & naturali: vel extrinſeca & accidentali, ſicut per maleficiũ, de quo poſt dicetur. Si autem ſit ex cauſa naturali, hoc poteſt eſſe dupliciter. Quia vel eſt temporalis, cui poteſt ſubueniri remedio medicinæ: vel per exceſſum ætatis, & tunc non ſoluit matrimoniũ: vel eſt perpetua, & tunc ſoluit matrimonium: ita quòd ille, ex parte cuius allegatur impedimentũ perpetuò maneat abſque ſpe coniugij, alius nubat cui vult in Domino. Ad hoc autem cognoſcendum vtrùm ſit impedimentum perpetuum vel non; Eccleſia tempus determinatum adhibuit, in quo huius rei poſſet eſſe experimentum, ſcilicet triennium. Quòd ſi poſt triennium, in quo fideliter ex vtraque parte dederũt operam copulæ carnali implendæ, inueniatur matrimonium non eſſe conſummatũ, iudicio Eccleſiæ diſſoluitur: & tamẽ in hoc quandoque Eccleſia

cleſia errat, quia per triennium quandoque non ſufficienter experiri poteſt perpetuitas impotẽtiæ. Vnde Eccleſia ſi ſe deceptã inueniat per hoc, quòd ille in quo erat impedimentum, inuenitur carnalem copulã, cum alia vel cum eadem perfeciſſe, reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit ſecundum, quamuis de eius licentia ſit factum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis actus carnalis copulæ non ſit de eſſentia matrimonij: tamen potentia ad actum eſt de eius eſſentia: quia per matrimoniũ datur vtrique coniugum poteſtas in corpore alterius reſpectu carnalis copulæ.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd calidiras ſuperflua vix poteſt eſſe impedimentum perpetuum: ſi tamen inueniretur quod per triennium impediret carnalem copulam, iudicaretur perpetuum: tamen quia frigiditas magis & frequentius impedit (tollit enim non ſolum commixtionem ſeminum, ſed etiam vigorem membrorum, quo fit coniunctio corporum) ideo frigiditas magis hic ponitur impedimẽtum quàm caliditas, cùm omnis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſenes quãuis non habeant caliditatem ſufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem ſufficientem ad carnalem copulam: & ideo conceditur eis matrimonium, ſecũdum quod eſt in remedium, quamuis nõ competat eis ſecundum quod eſt officium naturæ.

AD QVARTVM dicendum, quòd in quolibet contractu hoc vniuerſaliter tenetur, quòd ille qui eſt impotens ad ſoluendũ aliquid, non reputatur idoneus ad contractum illum, quo ſe obligat ad eius ſolutionem: eſt autem impotens tripliciter. Vno modo, quia nõ poteſt ſoluere de iure, & ſic talis impotentia omnibus modis facit contractum eſſe nullum, ſiue ſciat ille, cum quo facit talẽ contractum hanc impotẽtiam, ſiue non. Alio modo, quia non ſit ſoluendo de facto, & tunc ſi ſciat ille, cum quo contrahit hanc impotentiam, & nihilominus contrahit, oſtenditur quòd alium finem ex contractu quærit: & ideo contractus ſtat. Si autem neſcit, tunc cõtractus nullus eſt: & ideo frigiditas quæ cauſat talem impotentiam, vt homo non poſſit de facto ſoluere debitum: ſicut & cõditio ſeruitutis, per quam non poteſt homo de facto liberè reddere, impediunt matrimonium, quando alter coniugum ignorat hoc, quòd alius non poteſt reddere debitum: impedimentum autem per quod quis nõ poteſt de iure reddere debitum, vt conſanguinitas, annullat contractum matrimonium, ſiue ſciat alter coniugum, ſiue non: & propter hoc Magiſter ponit, quòd hæc duo faciunt perſonas non omnino illegitimas.

AD QVINTVM dicendum, quod non poteſt eſſe perpetuum impedimentum naturale viro reſpectu vnius perſonæ & nõ reſpectu alterius: ſed ſi non poſſit implere carnalẽ actum cum virgine, & poſſit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo inſtrumento poſſunt clauſtra pudoris frangi & ei coniungi, nec eſſet hoc contra naturam, quia nõ fieret ad delectationem, ſed ad medicamentum: abominatio autẽ mulieri nõ eſt cauſa naturalis, ſed cauſa accidentalis extrinſeca: & ideo de ea eſt iudicium idem, quod de maleficio, quod poſt dicetur.

AD SEXTVM dicendum, quod mas eſt agens in generatione, ſed fœmina eſt patiens: & ideo maior caliditas requiritur in mari, quàm in fœmina, ad opus generationis. Vnde frigiditas facit impedimentum in viro, ſed in muliere poteſt eſſe impedimẽtum naturale ex alia cauſa, ſcilicet arctatione: & tunc idem eſt iudicium de arctatione mulieris, & frigiditate viri.

ARTICVLVS II.

Vtrum maleficium poſſit impedire matrimonium.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd maleficium non poſſit matrimonium impedire. Huiuſmodi enim maleficia fiunt operatione dæmonum: ſed dæmones non habent poteſtatem ad impediendum matrimonij actum magis, quàm corporales alios actus, quos impedire non poſſunt: quia ſic totum mundum peruerterent, ſi comeſtionem, & greſſum, & alia huiuſmodi impedirent. Ergo per maleficia nõ poteſt impediri matrimonium.

¶ 2 Præterea, Opus Dei eſt fortius quàm opus diaboli: ſed maleficium eſt opus diaboli. Ergo non poteſt impedire matrimonium quod eſt opus Dei.

¶ 3 Præterea, Nullum impedimentum dirimit contractum matrimonium, quod non ſit perpetuum: ſed maleficium non poteſt eſſe impedimẽtum perpetuum, quia cum diabolus non habeat poteſtatem niſi ſuper peccatores, expulſo peccato tolletur maleficium, vel per aliud maleficium, vel etiam per exorciſmos Eccleſiæ, qui ſunt ordinati ad reprimẽdam vim dæmonum. Ergo maleficium non poteſt impedire matrimonium.

¶ 4 Præterea, Carnalis copula nõ poteſt impedire niſi impediatur potentia generandi; quæ eſt principium eius: ſed vnius viri generatiua potentia ſe habet ad omnes mulieres quaſi æqualiter. Ergo per maleficium non poteſt eſſe impedimentum reſpectu vnius, niſi ſit reſpectu omnium.

SED CONTRA eſt quòd dicitur in Decre. 33. q. 1. ſi per ſortiarias vel maleficas, & infra. Si ſanari non potuerunt, ſeparari valebunt.

¶ Præterea, Poteſtas dæmonum eſt maior quàm poteſtas hominis, Iob 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. ſed opere humano poteſt aliquis fieri impotens ad carnalem copulam, per aliquam poteſtatem vel caſtraturam, & ex hoc matrimoniũ impeditur. Ergo multò fortius virtute dæmonis hoc poteſt fieri.

CONCLVSIO.

Impotentes ex maleficio perpetuo, & poſt triennium, alteram quærere copulam poſſunt, aliàs minimè.

RESPONDEO dicẽdum, quòd quidam dixerunt, quod maleficium nihil aliud erat in mundo, niſi in æſtimatione hominum, qui effectus naturales, quorum cauſæ ſunt occultæ, maleficiis imputabant. Sed hoc eſt contra auctoritatem ſanctorum: qui dicunt quòd dæmones habent poteſtatem ſupra corpora, & ſupra imaginationẽ hominum, quando à Deo permittũtur. Vnde per eos maleficia aliqua ſigna facere poſſunt. Procedit autem hæc opinio ex radice infidelitatis, quia non credunt eſſe dæmones niſi in æſtimatione vulgi tantùm, vt terrores quos ſibi facit homo ex ſua æſtimatione vehementi, imputet dæmoni: & quòd etiam ex imaginatione aliquæ figuræ apparent in ſenſu tales quales homo cogitat, & tunc creduntur dæmones videri. Sed hæc verba fides repudiat, per quam Angelos de cælo cecidiſſe, & dæmones eſſe credimus, & ſubtilitate ſuæ naturæ multa poſſe quæ nos non poſſumus, & illi qui eos ad faciẽdum talia inducunt, malefici vocantur. Et ideo alij dixerunt, quòd per maleficia præſtari poteſt impedimentum carnali copulæ, ſed nullũ tale eſt perpetuum: vnde non dirimit matrimoniũ contractum, & dicunt iura eſſe reuocata quæ hoc dicebant. Sed hoc eſt contra experimentum, & contra noua iura, quæ antiquis concordant. Et ideo diſtinguendũ eſt, quia impotẽtia coeundi ex maleficio: aut eſt perpetua, & tunc matrimonium dirimit: aut non eſt perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendum eodem modo Eccleſia tempus triennij præfixit: ſicut & de frigiditate dictũ eſt: tamen hæc differentia eſt inter maleficium & frigiditatem, quia qui propter frigiditatem eſt impotens, ita eſt impotens ad vnam, ſicut ad aliam: & ideo quãdo matrimonium dirimitur, non datur licentia ei vt coniungatur alteri: ſed ex maleficio homo poteſt eſſe impotens ad vnam & non ad aliam, & ideo quando iudicio Eccleſiæ matrimonium dirimitur, vtrique datur licentia, vt alteram copulam quærat.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd quia corruptio peccati prima, per quam homo factus eſt ſeruus diaboli, in nos per actum generatiuę potẽtię deuenit, ideo maleficij poteſtas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis quàm in aliis, ſicut in ſerpẽtibus magis oſtenditur virtus maleficiorum, quàm in aliis animalibus, vt dicitur in Geneſi: quia per ſerpentẽ diabolus mulierem tentauit.

Ad secvndvm dicendum, quòd opus Dei poteſt opere diaboli impediri diuina permiſſione, nõ quòd Diabolus ſit Deo fortior, vt per violentiã opera eius deſtruat.

Ad tertivm dicẽdum, quòd maleficium eſt ita perpetuum, quod non poteſt homo habere remediũ humanum, quãuis Deus poſſet remedium præſtare, dæmonem cogendo, vel etiam dæmon, deſiſtendo: non enim ſemper oportet, vt id quod per maleficiũ factum eſt, poſſit maleficium per aliud deſtrui, vt ipſi malefici confitentur. Et tamen ſi poſſet per maleficium remediũ adhiberi: nihilominus perpetuũ reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium inuocare. Similiter non oportet quòd ſi per peccatum aliquod diabolo data eſt poteſtas in aliquem, quòd ceſſante peccato ceſſet poteſtas, quia pœna interdum remanet, culpa tranſeunte. Similiter etiam exorciſmi Eccleſiæ non valerẽt ad reprimendum dæmones ſemper, quãtum ad omnes moleſtias corporales, iudicio diuino hoc exigente: ſed ſemper tamen valent contra illas infeſtationes dæmonum, contra quas inſtituti ſunt.

Ad qvartvm dicendum, quòd maleficiũ quandoque poteſt præſtare ad omnes impedimentum, quandoque ad vnam tantùm, quia diabolus voluntaria cauſa eſt non ex neceſſitate naturæ agens. Et præterea impedimentum maleficij poteſt eſſe ex impreſſione dæmonis & imaginatione hominis: ex qua tollitur viro concupiſcentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam.

Articvlvs III.

Vtrum furia impediat matrimonium.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd furia non impedit matrimonium. Matrimonium enim ſpirituale quod in baptiſmo contrahitur, dignius eſt quàm carnale: ſed furioſi poſſunt baptizari: Ergo & matrimonium contrahere.

¶ 2 Præterea, Frigiditas impedit matrimoniũ, inquantum impedit carnalem copulam, quæ non impeditur per furiam. Ergo nec matrimonium.

¶ 3 Præterea, Matrimoniũ non dirimitur, niſi per aliquod impedimentum perpetuum: ſed de furia nõ poteſt ſciri quòd ſit impedimentum perpetuum. Ergo non dirimitur matrimonium.

¶ 4 Præterea, In verſibus ſupradictis ſufficienter continentur impedimenta impedientia matrimonium: ſed ibi non fit mentio de furia. Ergo, &c.

Sed contra, Plus tollit vſum rationis furia quàm error: ſed error impedit matrimonium. Ergo & furia.

¶ Præterea, Furioſi non ſunt idonei ad aliquem contractum faciendum: ſed matrimoniũ eſt contractus quidam. Ergo, &c.

Conclvsio.

Furia matrimonium ſequens, illud nullatenus dirimit, præcedens verò quandoque dirimit.

Respondeo dicendum, quòd furia, aut præcedit matrimonium, aut ſequitur: ſi ſequitur, nullo modo dirimit ipſum: ſi autem præcedit, tunc aut furioſus habet lucida interualla, aut non: ſi habet, tunc, quamuis dum eſt in illo interuallo, non ſit tutum quod matrimonium contrahat, quia neſcit et prolem educare; tamen ſi contrahit, eſt matrimonium: ſi autem non habet, vel ſi quando non habet contrahit, tunc quia non poteſt eſſe conſenſus vbi deeſt rationis vſus, non erit verum matrimonium.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vſus rationis non exigitur ad baptiſmum quaſi cauſa ipſius, ſicut exigitur ad matrimonium. Et ideo non eſt ſimilis ratio, cùm de baptiſmo furioſorum dictum eſt ſuprà.

Ad secvndvm dicendum, quòd furia impedit matrimonium ratione ſuæ cauſę, quæ eſt conſenſus, quãuis non ratione actus, vt frigiditas: ſed ſimul Magiſter de ea determinat, cum frigiditate, quia vtrunque eſt quidam naturæ defectus.

Ad tertivm dicendum, quòd momentaneum impedimentum, quod cauſam matrimonij ſcilicet conſenſum impedit, matrimonium totaliter tollit, ſed impedimentum quod impedit actum, oportet eſſe perpetuũ ad hoc quòd matrimonium tollat.

Ad Qvartvm dicendum, quòd impedimentum reducitur ad errorem, quia vtrobique eſt defectus conſenſus ex parte rationis.

Articvlvs IIII.

Vtrum inceſtus, quo cognoſcit quis ſororem vxoris ſuæ, matrimonium dirimat.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd inceſtus, quo quis cognoſcit ſororem vxoris ſuæ, matrimonium non dirimat, quia mulier non debet puniri pro peccato viri: ſed puniretur, ſi matrimoniũ ſolueretur. Ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Plus peccat qui propriam conſanguineam cognoſcit, quàm qui cognoſcit conſanguineam vxoris, ſed primum peccatum non impedit matrimoniũ. Ergo nec ſecundum.

¶ 3 Præterea, Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur etiam ſi mortua vxore cum alia cõtrahat inceſtuoſus, quòd ſeparari debeant, quod non eſt verum.

¶ 4 Præterea, Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia ſupra enumerata. Ergo nõ dirimit contractum matrimonium.

Sed contra eſt, Quia per hoc quòd cognoſcit ſororem vxoris, contrahitur affinitas ad vxorem: ſed affinitas dirimit matrimonium cõtractum. Ergo & inceſtus prædictus.

¶ Præterea, In quo quis peccat, in hoc punitur: ſed talis peccauit contra matrimoniũ. Ergo debet puniri quòd matrimonio priuetur.

Conclvsio.

Cùm ex inceſtu, quo quis cognouerit vxoris conſanguineam, quædam contrahatur affinitas, ante contractum matrimonium, etiam poſt ſponſalia ex tali inceſtu impeditur matrimonium; poſt contractum verò minimè, ſed tantum ſi peccans iure priuatur petendi debitum.

Respondeo dicendũ, quòd ſi aliquis cognoſcit ſororem, aut aliam conſanguineam vxoris ſuæ ante matrimonium contractum, etiam poſt ſponſalia, oportet matrimonium ſeparari ratione affinitatis contractę: ſi autem poſt matrimonium contractum & conſummatum, non debet totaliter matrimonium ſeparari: ſed vir amittit ius petendi debitum: nec poteſt ſine peccato petere, ſed tamen debet reddere petenti, quia vxor non debet puniri de peccato viri: ſed poſt mortem vxoris debet omninò manere abſque ſpe coniugij, niſi cum eo diſpenſetur propter fragilitatem ſuam, cum timetur de illicito coitu: ſi tamen præter diſpenſationẽ contrahat, peccat contra ſtatuta Eccleſiæ faciens, non tamẽ matrimonium dirimitur, nec propter hoc ſeparatur.

Et per hoc patet ſolutio ad obiecta, quia inceſtus ponitur matrimonij impedimentum, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis quam cauſat: & ideò etiam non connumeratur aliis impedimentis, ſed impedimento affinitatis includitur.

Articvlvs V.

Vtrum defectus ætatis impediat matrimonium.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd defectus ætatis impedit matrimonium. Secundum enim leges pueri accipiunt tutorẽ vſque ad vigeſimum Th. 4. di. 36. q. vni. ar. 5.

viceſimum quintum annum. Ergo videtur quod vſque ad tempus illud non ſit confortata ratio ad conſenſum, & ita videtur quòd illud debeat eſſe tempus ſtatutum matrimonium ineundi: ſed ante tempus illud matrimoniũ poteſt contrahi. Ergo defectus ſtatutę ætatis non impedit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Sicut vinculum religionis eſt perpetuũ, ita & vinculum matrimonij: ſed ante decimumquartum annum non poteſt facere profeſſionem, ſecundu nouam conſtitutionem. Ergo nec matrimonium contrahere, ſi defectus ætatis matrimonium impediret.

¶ 3 Præterea, Sicut cõſenſus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte vxoris: ſed mulier ante decimumquartum annum poteſt contrahere matrimoniũ. Ergo & vir.

¶ 4 Præterea, Impotentia coeundi niſi ſit perpetua & ignorata non impedit matrimonium: ſed effectus ætatis non eſt perpetuus nec ignoratus. Ergo non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Non continetur in aliquo prædictorum impedimentorum, & ita non videtur eſſe matrimonij impedimentum.

Sed contra, Decret. dicit: quod puer, qui nõ poteſt reddere debitum, non eſt aptus matrimonio: ſed ante decimumquartum annum (vt in pluribus) non poteſt reddere debitum, vt in 9. Animalium dicitur. Ergo, &c.

¶ Præterea, Omnium natura conſtantium poſitus eſt terminus magnitudinis & augmenti, & ita videtur cùm matrimonium ſit naturale, quod debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impediatur.

Conclvsio.

Matrimonium ante annos pubertatis contractum nullum eſt, niſi fortè ætatis defectum vigor naturæ & rationis ſuppleuerit.

Respondeo dicendum, quòd matrimoniũ per modum contractus cuiuſdam ordinationi legis poſitiuæ ſubiacet, ſicut & alij contractus: vnde ſecundum iura determinatum eſt quòd ante illud tempus diſcretionis, quo vterque poſſit ſufficienter de matrimonio deliberare, & debitum ſibi inuicem reddere, matrimonia non contrahantur, & ſi non ita facta fuerunt dirimuntur: hoc autem tempus, vt in pluribus eſt, in maſculis in quartodecimo anno. In fœmina autem in duodecimo anno: quia tamẽ præcepta iuris poſitiui ſequũtur, id quod in pluribus eſt, ſi aliquid ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perueniat, ita quod vigor naturæ & rationis defectum ætatis ſuppleat, matrimonium non diſſoluitur: & ideo ſi contrahentes ante annos pubertatis, ante tempus prædictum carnaliter fuerunt copulati, nihilominus matrimonium perpetuò ſtat indiſſolubile.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd in illis ad quæ natura inclinat, nõ exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum, ſicut in aliis: & ideo ante poteſt deliberans in matrimonium ſufficienter conſentire, quàm poſſit in contractibus aliis res ſuas ſine tutore pertractare.

Et ſimiliter eſt dicendum ad ſecundum, quia votum religionis eſt eorum quæ ſunt ſine inclinatione naturæ, quæ maiorem difficultatem habent, quàm matrimoniũ.

Ad tertivm dicendum, quòd mulier citius ad tempus pubertatis peruenit quàm vir, vt dicitur in 9. de Animalibus: & ideo non eſt ſimile de vtroque.

Ad qvartvm dicendum, quòd ex parte iſta non ſolum eſt impedimentum propter impotentiam coeundi, ſed etiam propter defectum rationis, quæ adhuc non ſufficit ad conſenſum illum ritè faciẽdum, qui perpetuò durarę debet.

Ad qvintvm dicendũ, quòd ſicut impedimentum quod eſt ex furia, reducitur ad impedimentum erroris, ita etiam impedimentum quod eſt ex defectu ætatis, quia homo nondum habet plenum vſum liberi arbitrij.

QVÆSTIO LIX.

De diſparitate cultus, quæ matrimonium impediat, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de diſparitate cultus quę matrimoniũ impediat.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrum fidelis poſſit contrahere matrimonium cum infideli.

¶ Secundò, vtrum inter infideles ſit matrimonium.

¶ Tertiò, vtrum coniunx cõuerſus ad fidem poſſit commanere cum infideli nolente conuerti.

¶ Quartò, vtrum poſſit vxorem infidelem relinquere.

¶ Quintò, vtrum ea dimiſſa, poſſit aliam ducere.

¶ Sextò, vtrum propter alia peccata vir poſſit dimittere vxorem, ſicut propter infidelitatem.

Articvlvs I.

Vtrum fidelis poſſit contrahere cum infideli.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd fidelis poſſit matrimoniũ cum infideli contrahere. *Th.4.diſ.39 q.vni.art.1. & ſeq.* Quia Ioſeph cõtraxit cum AEgyptia, & Hæſter cum Aſſuero: in vtroque autẽ matrimonio fuit diſparitas cultus, quia alter erat infidelis, & alter fidelis: ergo diſparitas cultus præcedẽs matrimoniũ ipſum nõ impedit.

¶ 2 Præterea, Eadẽ eſt fides, quam docet vetus & noua lex: ſed ſecundum veterẽ legem poterat eſſe matrimoniũ inter fidelem & infidelem, vt patet Deut. 21. Si egreſſus ad pugnam videris mulierem pulchram in medio captiuorum, & adamaueris eam, introeas ad eam, dormiens cũ ea, & erit tibi vxor. Ergo & in noua lege licet.

¶ 3 Præterea, Sponſalia ad matrimoniũ ordinantur: ſed inter fidelẽ & infidelẽ poſſunt in aliquo caſu cõtrahi ſponſalia, cum conditione futuræ cõuerſionis. Ergo ſub eadẽ conditione matrimoniũ poteſt contrahi inter eos.

¶ 4 Præterea, Omne impedimentum matrimonij eſt aliquo modo contrarium matrimonio: ſed infidelitas nõ eſt contraria matrimonio, quia matrimonium eſt in officium naturæ, cuius dictamen fides excedit. Ergo diſparitas fidei non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Diſparitas fidei etiã quandoque eſt inter duos baptizatos, ſicut quando aliquis poſt baptiſmum in hæreſi labitur: ſed ſi talis cum aliqua fideli contrahat, nihilominus eſt verum matrimoniũ. Ergo diſparitas fidei matrimonium non impedit.

Sed contra eſt, quod dicitur 2. Cor. 6. Quæ ſocietas luci ad tenebras? ſed maxima conuentio eſt inter virum & vxorem. Ergo ille qui eſt in luce fidei, non poteſt contrahere matrimonium cum illa quæ eſt in tenebris infidelitatis.

¶ Præterea, Malachiæ ſecundo dicitur: Contaminauit Iudas ſanctificationem Domini, quoniam dilexit, & habuit filiam Dei alieni: ſed hoc nõ eſſet, ſi inter eos poſſet verum matrimonium contrahi. Ergo diſparitas cultus matrimonium impedit.

Conclvsio.

Cultus diſparitas matrimoniũ præcedens impedit ne contrahi poſſit.

Respondeo dicendum, quòd principalius matrimonij bonum eſt proles ad cultum Dei educanda: cùm autem educatio fiat communiter inter patrem & matrẽ, vterque ſecundum fidem ſuam intendit ad cultum Dei prolem educare: & ideo ſi ſint diuerſæ fidei, intẽtio vnius alterius intentioni contraria erit, & ita inter eos non poteſt eſſe conueniens matrimonium: & propter hoc diſparitas cultus præcedens impedit ne contrahi poſſit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permiſſum, quòd cum eis poſſent inire coniugia, & de aliquibus prohibitum.

Specialiter tamen erat de infidelibus habitantibus in terra Chanaan: tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obſtinationem, tum quia maius periculũ imminebat, ne coniuges filios Iſrael ad idololatriam peruerterent, quia filij Iſrael ad ritus & mores eorum proniores erant propter cõuerſationem cum eis: ſed aliis gentibus permiſit præcipuè, quia non poterat eſſe timor pertrahendi ad idololatriam: & ſic Ioſeph, & Moyſes, & Heſter, cum infidelibus matrimonia contraxerunt. Sed in noua lege etiam, quæ per totum orbem diffunditur, ſimilis ratio prohibendi de omnibus infidelibus eſt: & ideo diſparitas cultus præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum.

Ad secvndvm dicendum, quòd lex illa vel loquitur de aliis nationibus, cũ quibus poterant inire coniugia, vel loquitur quando illa captiua ad fidem & cultũ Dei conuerti volebat.

Ad tertivm dicẽdum, quòd eadem eſt habitudo præſentis ad præſens, & futuri ad futurum: vnde ſicut quando matrimonium in præſenti contrahitur, requiritur vnicus cultus in vtroque contrahentium, ita ad ſponſalia, quibus fit ſponſio futuri matrimonij, ſufficit conditio appoſita de vnitate cultus futuri.

Ad qvartvm dicendum, quòd iam ex dictis patet quòd diſparitas cultus contraria eſt matrimonio ratione principalioris boni ipſius, quod eſt bonum prolis.

Ad qvintvm dicẽdum, quòd matrimonium eſt ſacramentum, & ideo quantum pertinet ad neceſſitatem ſacramenti, requirit paritatem, quantum ad ſacramẽtum fidei, ſcilicet baptiſmum magis quàm quantum ad interiorem fidem: vnde etiam hoc impedimentum non dicitur diſparitas fidei, ſed cultus diſparitas qui reſpicit vlterius ſeruitium, vt in tertio libro dictũ eſt. Et propter hoc ſi aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium contrahat, verum eſt matrimonium, quamuis peccet contrahendo, ſi ſcit eã hæreticam: ſicut peccaret ſi cũ excommunicata contraheret, nõ tamẽ propter hoc matrimoniũ dirimeretur: & econtrariò ſi aliquis catechumenus habẽs rectam fidem, ſed nondum baptizatus cum aliqua fideli baptizata contraheret, non eſſet verum matrimonium.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter infideles poſſit eſſe matrimonium.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd inter infideles non poſſit eſſe matrimonium. Matrimonium enim eſt ſacramentum Eccleſiæ: ſed baptiſmus eſt ianua ſacramentorum. Ergo infideles qui non ſunt baptizati, matrimonium cõtrahere nõ poſſunt, ſicut nec alia ſacramenta ſuſcipere.

¶ 2 Præterea, Duo mala ſunt magis impeditiua boni, quàm vnum. ſed infidelitas vnius tantùm impedit bonũ matrimonij. Ergo multò fortius infidelitas vtriuſque: & ita inter infideles non poteſt eſſe matrimonium.

¶ 3 Præterea, Sicut inter infideles & fideles eſt diſparitas cultus, ita inter duos infideles, vt ſi vnus ſit Gentilis, & alter Iudæus: ſed diſparitas cultus impedit matrimonium, vt dictũ eſt. Ergo ad minus inter infideles qui habent cultum diſparẽ, nõ poteſt eſſe verũ matrimonium.

¶ 4 Præterea, In matrimonio eſt vera pudicitia: ſed ſicut dicit Auguſt. & habetur in litera, non eſt vera pudicitia infidelis cum vxore ſua. Ergo nec verum matrimonium.

¶ 5 Præterea, Matrimonium verum excuſat carnalem copulam à peccato: ſed hoc nõ poteſt facere matrimoniũ inter infideles contractum, quia omnis vita infidelium peccatum eſt, vt dicit gloſſ. Rom. 9. Ergo inter infideles non eſt verum matrimonium.

Sed contra eſt quòd dicitur 1. Cor. 7. Siquis frater vxorem habeat infidelem, &c. ſed vxor non dicitur niſi propter matrimonium. Ergo matrimonium quod eſt inter infideles, eſt verum matrimonium.

¶ Præterea, Remoto poſteriori, non remouetur prius: ſed matrimoniũ pertinet ad officiũ naturæ, quæ præcedit ſtatum gratiæ, cuius principium eſt fides. Ergo infidelitas non facit quin ſit inter infideles matrimonium.

CONCLVSIO.

Inter infideles verum matrimonium eſt, quamuis non ita perfectum ſicut inter fideles.

Respondeo dicendum, quòd matrimoniũ principaliter eſt inſtitutum ad bonum prolis non tantùm generandæ, ſed etiam promouendæ ad perfectum ſtatum, quia quælibet res intẽdit effectum ſuum naturaliter perducere ad perfectum. Eſt autem in prole duplex perfectio naturæ, non ſolùm quantùm ad corpus, ſed etiam quantum ad animam per ea quæ ſunt in lege naturæ, & perfectio gratiæ, & prima perfectio eſt naturalis & imperfecta reſpectu ſecundæ: & ideo cum res quæ ſunt propter finem, ſint proportionatæ fini, matrimonium quod tendit in primam perfectionem, eſt imperfectum & materiale reſpectu illius, quod tendit in perfectionem ſecundam: & quia perfectio prima communis eſſe poteſt infidelibus & fidelibus. Secunda autem tantùm eſt fidelium: & ideo inter infideles eſt quidem matrimonium, ſed non perfectum vltima perfectione, ſicut eſt inter fideles.

Ad primvm ergo dicendum, quòd matrimoniũ non eſt inſtitutum in ſacramentum, ſed in officium naturæ. Et ideo quamuis infidelibus non competat matrimonium ſecundum quod eſt ſacramentum in diſpenſatione miniſtrorum Eccleſiæ conſiſtens, competit tamen eis, inquantum eſt in officium naturæ: & tamẽ etiam matrimonium tale eſt aliquo modo ſacramentum habitualiter, quamuis non actualiter, eo quòd actu non contrahunt in fide Eccleſiæ.

Ad secvndvm dicendum, quòd diſparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, ſed ratione diſparitatis in fide. Diſparitas enim cultus non ſolùm ſecundam perfectionem prolis impedit, ſed etiã primam, dum parentes ad diuerſa trahere intendunt, quod non eſt quando vterque eſt infidelis

Ad tertivm dicendum, quòd inter infideles eſt matrimonium, prout matrimonium eſt in officium naturæ. Ea autem quæ pertinent ad legem naturæ, ſunt determinabilia per ius poſitiuum. Et ideo ſi prohibentur ab aliquo iure poſitiuo apud eos infideles cõtrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, diſparitas cultus apud eos impediet matrimoniũ, ex iure diuino tamẽ non prohibetur: quia apud Deũ non differt qualitercunque aliquis à fide deuiet, quantum ad hoc quòd eſt ex gratia alienum eſſe: ſimiliter nec aliquo Eccleſiæ ſtatuto, quæ non habet de his quæ foris ſunt iudicare.

Ad qvartvm dicendũ, quòd pudicitiæ & aliæ virtutes infidelium non dicuntur eſſe veræ, quia non poſſunt attingere finem veræ virtutis, qui eſt vera fœlicitas: ſicut non dicitur eſſe verum vinum, quod nõ habet effectum vini.

Ad qvintvm dicendum, quòd infidelis cognoſcens vxorem ſuam, non peccat, ſi propter bonum prolis, aut fidei qua tenetur vxori debitum reddat, cùm hic ſit actus iuſtitiæ & temperãtiæ quæ in delectabilibus tactus debitas circunſtãtias ſeruat, ſicut non peccat faciens alios actus politicarũ virtutum: nec dicitur omnis vita infidelium peccatum, quia quolibet actu peccent: ſed quia per id quod agunt à ſeruitute peccati non poſſunt liberari.

ARTICVLVS III.

Vtrum coniunx conuerſus ad fidem poſſit commanere cum vxore nolente conuerti.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd coniunx cõuerſus ad fidem, non poſſit cõmanere cũ vxore infideli nolente conuerti, cũ qua in infidelitate contraxerat: vbi enim eſt idem periculum, oportet eandem cautelã adhiberi: ſed propter periculum ſubuerſionis

ſionis fidei prohibetur, ne fidelis cum infideli contrahat. Cùm ergo periculum ſit ſi fidelis commaneat cum infideli, cum qua prius contraxerat, & adhuc maius, quia neophyti facilius peruertuntur, quàm illi qui ſunt nutriti in fide: Videtur quòd fidelis poſt conuerſionem nõ poſſit commanere cum vxore infideli.

¶ 2 Præterea, 28.q.1. dicitur: Non poteſt infidelis in eius coniunctione commanere, quæ iam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem. Ergo fidelis habet neceſſe vxorẽ infidelem dimittere.

¶ 3 Præterea, Matrimonium quod inter fideles contrahitur, eſt perfectius quàm illud quod contrahitur inter infideles: ſed ſi fideles contrahant in gradu prohibito, ab Eccleſia diſſoluitur eorum matrimonium. Ergo & infidelium, & ita vir fidelis non poteſt cõmanere cum vxore infideli, ad minus quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

¶ 4 Præterea, Aliquis infidelis habet quãdoque plures vxores ſecundum ritum ſuæ legis. Si ergo poteſt commanere cum illis, cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quod poſſit etiam poſt conuerſionem plures vxores retinere.

¶ 5 Præterea, Poteſt contingere quòd repudiata vna vxore, aliam duxerit, & in illo matrimonio exiſtens conuertatur. Videtur ergo quòd ſaltem in hoc caſu nõ poſſit cum vxore, quam de nouo habet, commanere.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſt. 1. Cor. 7. conſulit quod commaneant.

¶ Præterea, Nullum impedimentum ſuperueniens vero matrimonio, tollit ipſum: ſed matrimonium erat verũ quando vterque infidelis erat. Ergo quando alter conuertitur, non dirimitur per hoc matrimonium: & ita videtur quòd poſſit licitè commanere.

CONCLVSIO.

Cum inter infideles verum matrimonium ſit, non propterea diſſoluitur eius vinculum quòd alter coniugum ad fidem conuertitur altero in infidelitate manente: ſolui tamen poteſt & quo ad cohabitationem, & debiti ſolutionem, ſi nulla adſit correctionis ſpes.

RESPONDEO dicendum, quòd fides eius, qui eſt in matrimonio nõ ſoluit, ſed perficit matrimonium: vnde cùm inter infideles ſit verum matrimonium, vt ex dictis patet, per hoc quòd alter eorum cõuertitur ad fidem, non ex hoc ipſo vinculum matrimonij ſoluitur. Sed aliquando vinculo matrimonij manente, ſoluitur matrimonium quantum ad cohabitationẽ & debiti ſolutionem, in quo pari paſſu currunt infidelitas & adulterium, quia vtrunque eſt contra bonum prolis. Vnde ſicut ſe habet in poteſtate dimittendi adulteram, vel commanẽdi cum ea, ita ſe habet in poteſtate dimittendi infidelem, vel cõmanendi cum ea: poteſt enim vir innocens liberè manere cum adultera ſpe correctionis, non autẽ ſi in adulterij peccato fuerit obſtinata, ne videatur patronus turpitudinis, quamuis etiam cum ſpe correptionis poſſit liberè dimittere: ſimiliter fidelis conuerſus poteſt cum infideli commanere cum ſpe conuerſionis, ſi eam in infidelitate obſtinatam non viderit, & bene facit cõmanendo, tamen non tenetur, & de hoc eſt verbum Apoſtoli.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facilius impeditur aliquid fiendum quàm deſtruatur, quod ritè factũ eſt: & ideo multa ſunt quæ impediunt matrimonium contrahendum, ſi præcedant: quæ tamen ipſum non poſſunt diſſoluere, ſi ſequantur, ſicut de affinitate patet: & ſimiliter dicendum eſt de diſparitate cultus.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in primitiua Eccleſia tempore Apoſtolorum paſſim conuertebantur ad fidem & Iudæi & Gentiles: & ideo tunc fidelis vir poterat habere probabilẽ ſpem de vxoris cõuerſione, etiam ſi conuerſionem non promitteret. Poſtmodum autẽ tempore præcedente Iudæi ſunt magis obſtinati quã gẽtiles: quia gentiles adhuc intrabãt ad fidem ſicut tẽpore martyrum, & temporibus Conſtantini Imperatoris, & circa tempora illa: & ideo tunc non erat tutum fideli cũ vxore infideli Iudæa cohabitare, nec erat ſpes de cõuerſione eius ſicut erat de cõuerſione vxoris gẽtilis: & ideo tunc fidelis cõuerſus poterat cohabitare cum gentili, ſed nõ cum Iudæa, niſi conuerſionẽ promitteret, & ſecundũ hoc loquitur Decret. illud. Sed nunc pari paſſu ambulant vtrique, ſcilicet Gentiles & Iudæi, quia vtrique obſtinati ſunt: & ideo niſi vxor infidelis conuerti velit, non permittetur ei cohabitare, ſiue ſit Gentilis, ſiue Iudæa.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd infideles non baptizati, non ſunt aſtricti ſtatutis Eccleſię, ſed ſunt aſtricti ſtatutis iuris diuini: & ideo ſi cõtraxerunt aliqui infideles in gradibus prohibitis ſecundum legẽ diuinam, Leuit. 18. ſiue vterque, ſiue alter ad fidem conuertatur, non poſſunt in tali matrimonio commanere. Si autem contraxerunt in gradibus prohibitis per ſtatutum Eccleſiæ, poſſunt commanere, ſi vterque conuertatur, vel ſi vno conuerſo ſit ſpes de conuerſione alterius.

AD QVARTVM dicendũ, quòd habere plures vxores eſt contra legẽ naturæ, cui etiã infideles ſunt aſtricti: & ideo non eſt verum matrimonium infidelis: niſi cum illa, cum qua primò contraxit: vnde ſi ipſe cum omnibus ſuis conuertatur, poteſt cum prima commanere, & alias debet abiicere. Si autem prima conuerti noluerit, & aliqua aliarum cõuertatur, idẽ ius habet cõtrahendi cum illa de nouo, quod cum alia habet: de quo poſt dicetur.

AD QVINTVM dicẽdum, quod repudium vxoris eſt contra legem naturæ, vnde infideli non licet vxorem repudiare: & ideo ſi conuertatur poſtquam vna repudiata alteram duxerit: idem iudicium eſt de hac, quia tenetur primam, quam repudiauerat, accipere, ſi conuerti voluerit, & aliam abiicere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fidelis conuerſus poſſit vxorem infidelem dimittere volentem cohabitare, ſine contumelia Creatoris.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ infidelis conuerſus non poſſit vxorem infidelem dimittere volentẽ cohabitare ſine contumelia creatoris. Maius enim eſt vinculum viri ad mulierem, quàm ſerui ad dominum: ſed ſeruus cõuerſus non abſoluitur à ſeruitutis vinculo, vt patet 1. Cor. 7. & 1. Timot. 6. Ergo & vir fidelis non poteſt vxorem infidelem dimittere.

¶ 2 Præterea, Nullus poteſt alteri præiudicium facere ſine cõſenſu ipſius, ſed vxor infidelis habebat ius in corpore viri infidelis. Si ergo per hoc quod vir ad fidem conuertitur, mulier præiudiciũ pati poſſet, vt liberè dimitteretur, non poſſet vir conuerti ad fidẽ ſine conſenſu vxoris: ſicut nec ordinari, nec vouere continentiam ſine conſenſu eius.

¶ 3 Præterea, Si aliquis cõtrahat cum ancilla ſcienter, ſiue ſit ſeruus, ſiue liber, non propter diuerſam conditionem poteſt ipſam dimittere. Cum ergo vir qui quando contraxit cum infideli, ſciuerit eam eſſe infidelẽ, videtur à ſimili ꝙ non poſſit eam dimittere propter infidelitatẽ.

¶ 4 Præterea, Pater tenetur ex debito procurare ſalutẽ prolis: ſed ſi diſcederet ab infideli vxore, filij communes matri remanerent, quia partus ſequitur ventrem, & ſic eſſent in periculo ſalutis: ergo non poteſt vxorem infidelem dimittere licitẽ.

¶ 5 Præterea, Adulter nõ poteſt adulteram dimittere, etiam poſtquam de adulterio pœnitentiam egit. Ergo ſi ſit idem iudicium de adulterio & infideli, nec infidelis infidelem poteſt relinquere, etiam poſtquam ad fidem eſt conuerſus.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit primæ Cor. ſeptimo.

¶ Præterea, Adulteriũ ſpirituale eſt grauius, quàm carnale,

nale, ſed propter carnale adulterium vir poteſt dimittere vxorem, quantum ad cohabitationem. Ergo multò fortius propter infidelitatem, quæ eſt adulterium ſpirituale.

CONCLVSIO.

Conuerſus ad fidē poteſt dimittere vxorem, nec ſecum cohabitare, cùm conuerti non vult, nec illi debitum reddere tenetur.

RESPONDEO dicendū, quòd homini ſecundum aliam & aliam vitam diuerſa competunt & expediunt: & ideo qui moritur priori vitæ, non tenetur ad illa ad quæ in priori vita tenebatur: & inde eſt quòd ille qui in vita ſeculari exiſtens, aliqua vouit, non tenetur ad illa quando mundo moritur, & vitam religioſam aſſumens perficere. Ille autem qui ad baptiſmū accedit, regeneratur in Chriſto, & priori vitæ moritur, cùm generatio vnius ſit corruptio alterius: & ideo liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur reddere debitum: & ei cohabitare non tenetur, quando conuerti non vult, quamuis reddere debitum in aliquo caſu liberè id poſſit facere, ſicut dictum eſt: ſicut & religioſus poteſt liberè perficere vota quæ fecit in ſæculo, ſi non ſunt contra religionem ſuam, quamuis ad ea non teneatur, vt dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſeruire nō eſt aliquid incompetens Chriſtianæ religionis perfectioni, quæ maximè humilitatem profitetur: ſed obligatio mulieris ſiue matrimonij aliquid derogat perfectioni vitæ Chriſtianæ, cuius ſummum ſtatum continentes poſſidēt, & ideo non eſt ſimile de vtroque. Et præterea vnus coniugum non obligatur alteri quaſi poſſeſſio eius, quaſi domino ſeruus, ſed per modum ſocietatis cuiuſdam quę nō congruè eſt infidelis ad fidelem, vt patet 2. Cor. 6. Et ideo non eſt ſimile de ſeruo & coniuge.

AD SECVNDVM dicēdum, quòd vxor non habebat ius in corpore viri, niſi quādiu in vita illa manebat, in qua contraxerant, quia etiam mortuo viro vxor ſoluta eſt à lege viri, vt patet 1. ad Cor. 7. Et ideo ſi poſtquā vir mutat vitam moriens priori vitæ, ab ea diſcedat, nullum fit ei præiudicium. Tranſiens autem ad religionem, moritur tantùm ſpirituali morte, non autē corporali: & ideo ſi matrimonium ſit conſummatum, non poteſt vir ſine conſenſu vxoris ad religionem tranſire. Poteſt autē ante carnalem copulam, quādo eſt tantùm copula ſpiritualis, ſed ille qui ad baptiſmum accedit, corporaliter etiam conſepelitur Chriſto in morte: & ideo à debito reddendo etiā poſt matrimonium conſummatum. Vel dicendum, quod ex culpa ſua vxor præiudicium patitur, quę conuerti contemnit.

AD TERTIVM dicendum, quòd diſparitas cultus facit perſonam ſimpliciter illegitimam, non autē conditio ſeruitutis, ſed ſolùm quando ignorata eſt. Et ideo nō ſequitur ſimilis ratio de infideli & ancilla.

AD QVARTVM dicendum, quòd proles aut peruenit ad perfectam ætatem, & tunc poterit liberè ſequi patrem fidelem vel matrem infidelem: vel eſt in minori ætate conſtitutus, & tunc debet dari fideli, non obſtante quòd indiget matris obſequio ad educationem.

AD QVINTVM dicendum, quòd adulter per pœnitentiam non tranſit ad aliam vitam, ſicut infidelis per baptiſmum: & ideo non eſt ſimilis ratio.

ARTICVLVS V.

Vtrum fidelis diſcedens ab vxore infideli, poſſit aliam ducere.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd fidelis diſcedens ab vxore infideli, nō poſſit aliam ducere in vxorem. Quia indiſſolubilitas eſt de ratione matrimonij, cùm repudium vxoris ſit contra legem naturæ: ſed inter infideles erat verum matrimonium. Ergo nullo modo poteſt matrimonium ſolui, ſed manente vinculo matrimonij ad vnam, non poteſt aliquis cum alia contrahere. Ergo fidelis diſcedens ab vxore infideli, non poteſt cum alia contrahere.

¶ 2 Præterea, Crimen ſuperueniens matrimonio, non ſoluit matrimonium. Sed ſi mulier velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, nō ſoluitur vinculum matrimonij, quia vir non poteſt aliam ducere. Ergo peccatum vxoris quæ non vult cohabitare ſine contumelia creatoris, non ſoluit matrimonium, vt liberè poſſit vir aliā vxorē ducere.

¶ 3 Præterea, Vir & vxor ſunt pares in vinculo matrimonij: cùm ergo vxori infideli non liceat viuente viro alium virum ducere, videtur quod nec fideli liceat.

¶ 4 Præterea, Fauorabilius eſt continentiæ votu, quàm matrimonij contractus: ſed viro fideli, ſine conſenſu vxoris infidelis nō licet, vt videtur, votum continentię emittere, quia tunc vxor fraudaretur matrimonio, ſi poſtmodum conuerteretur. Ergo multò minus licet ei matrimonium contrahere cum alia.

¶ 5 Præterea, Filius qui remanet in infidelitate patre conuerſo, amittit ius paternæ hæreditatis: & tamen ſi poſtea conuertitur, redditur ei hęreditas ſua, etiam ſi alius in poſſeſſionem eius intrauit: ergo videtur à ſimili quòd ſi vxor infidelis poſt conuertatur, quod ſit ſibi reddendus vir ſuus, etiā ſi cum alia contraxerit, quòd non poſſet eſſe ſi ſecundum matrimonium verum eſſet. Ergo nō poteſt contrahere cum alia.

SED CONTRA, Matrimonium non eſt ratum ſine ſacramento baptiſmi: ſed quod non eſt ratum, poteſt diſſolui. Ergo matrimonium in infidelitate contractum, poteſt ſolui, & ita ſoluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in vxorem.

¶ Præterea, Vir non debet cohabitare vxori infideli nolenti cohabitare ſine contumelia creatoris. Si ergo non liceret ei aliam ducere, cogeretur continentiam ſeruare: quod videtur inconueniens, quia ſic ex conuerſione ſua incommodum reportaret.

CONCLVSIO.

Vir diſcedens ab infideli vxore, nolente cohabitare ſine Creatoris contumelia, poteſt illam dimittere & alteram ducere; ſi autem velit pacificè cohabitare, poteſt quidem illam dimittere, non autem aliam ducere.

RESPONDEO dicendum, quòd quando alter coniugum ad fidem conuertitur, altero in infidelitate manēte, diſtinguendum eſt: quia ſi infidelis non vult cohabitare ſine contumelia creatoris, id eſt ſine hoc quòd ad infidelitatem inducat, poteſt fidelis liberè diſcedere, ſed diſcedens non poteſt alteri nubere. Si autem infidelis non velit cohabitare ſine contumelia creatoris in verba blaſphemiæ prorumpens, & nomen Chriſti audire nolens: tunc ſi ad fidelitatem pertrahere nitatur vir fidelis diſcedens, poteſt alteri poſt matrimonium copulari.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd matrimoniū infidelium eſt imperfectum: ſed matrimonium fidelium eſt perfectum, & ita eſt firmius: ſemper autē firmius vinculum ſoluit minus firmum, cùm ei ſit contrarium. Et ideo matrimonium quod poſt in fide Chriſti cōtrahitur, ſoluit matrimonium, quod prius infidelitate contractum fuerat. Vnde matrimonium infidelium non eſt omninò firmum & ratum, ſed ratificatur poſtmodum per fidem Chriſti.

AD SECVNDVM dicendū, quòd crimen vxoris nolentis cohabitare ſine contumelia Creatoris, abſoluit virum à ſeruitute, qua tenebatur vxori, vt non poſſit ea viuente aliam ducere, ſed nondum ſoluit matrimonium, quia ſi in blaſphemia illa conuerteretur antè, quàm ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir ſuus: ſed ſoluitur per matrimonium ſequēs, ad quod peruenire nō poſſet vir fidelis, niſi ſolutus à ſeruitute vxoris ſuę, per culpam eiuſdem.

AD TERTIVM dicendū, quòd poſtquam fidelis contraxit, ſolutum eſt vinculum matrimonij ex vtraque parte, quia matrimonium non claudicat, quantum ad vinculum, ſed quandoque claudicat quantum ad effectū: vnde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur, quòd non poſſit

cum

cum alio contrahere magis pœnam quàm virtute matrimonij præcedentis: ſed ſi poſtea conuertatur poteſt ei concedi diſpenſatiuè vt alteri nubat, ſi vir eius aliã duxit.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſi poſt conuerſionem viri aliqua probabilis ſpes de conuerſione vxoris ſit, non debet votũ continentiæ vir emittere, nec ad aliud matrimonium tranſire, quia difficilius conuerteretur vxor viro ſuo ſciens ſe eſſe priuatã. Si autẽ non ſit ſpes de conuerſione, poteſt ad ſacros ordinẽs vel ad religionẽ accedere, prius requiſita vxore ꝙ conuertatur, & tunc ſi poſtquam vir ſacros ordines ſuſcepit, vxor cõuertatur, non eſt ſibi vir ſuus reddendus, ſed debet imputare ſibi in pœnam tardæ conuerſionis quòd viro ſuo priuatur.

Ad qvintvm dicendum, quòd vinculum paternitatis non ſoluitur per diſparẽ cultũ ſicut vinculum matrimonij: & ideò nõ eſt ſimile de hæreditate & vxore.

Articvlvs VI.

Vtrùm alia vitia ſoluant matrimonium.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd alia vitia ſoluant matrimonium, ſicut & infidelitas. Adulteriũ enim videtur eſſe directius contra matrimonium, quàm infidelitas, ſed infidelitas ſoluit matrimoniũ in aliquo caſu, vt liceat ad aliud matrimonium tranſire: ergo & adulterium idem facit.

¶ 2 Præterea, Sicut infidelitas eſt fornicatio ſpiritualis, ita & quodlibet peccatum: ſi ergo propter hoc infidelitas matrimonium ſoluit, quia eſt fornicatio ſpiritualis, pari ratione quodlibet peccatum matrimoniũ ſoluet.

¶ 3 Præterea, Matthæi decimooctauo dicitur, Si dextera manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam & proijce abs te: dicit Gloſſa quòd in manu & dextro oculo poſſunt accipi frater & vxor, propinqui & filij: ſed per quodlibet peccatum efficiũtur nobis impedimẽto: ergo propter quodlibet peccatum poteſt matrimonium diſſolui.

¶ 4 Præterea, Auaritia idololatria eſt, vt dicitur Eph. 5. ſed propter idololatriam poteſt mulier dimitti: ergo pari ratione propter auaritiam, & propter alia peccata quæ ſunt maiora quàm auaritia.

¶ 5 Præterea, Hoc expreſſè Magiſter dicit in litera.

Sed contra eſt, quod dicitur Matth. 5. Qui dimiſerit vxorem excepta cauſa fornicationis mœchatur.

¶ Præterea, Secundum hoc tota die fierẽt diuortia, cum raro inueniatur matrimonium, in quo alter coniugum in peccatum non labatur.

Conclvsio.

Coniugium, ſi ratificatum fuerit, quantũ ad vinculum ſpectat, nulla ex cauſa ſolui poteſt: alioquin poteſt dirimi infidelitate non adulterio. Verùm quantum ad actum diſſolui poteſt fornicatione cùm corporali, tum ſpiritualis; propter cætera verò vitia, nequaquam, niſi ad tempus caſtigandi ſui cauſa.

Respondeo dicendum, quòd fornicatio corporalis & infidelitas ſpecialem habent contrarietatẽ ad bona matrimonij: vt ex dictis patet, vnde ſpecialem habent vim ſeparandi matrimonia. Sed tamen intelligendum eſt quòd matrimonium dupliciter ſoluitur. Vno modo quantum ad vinculum, & ſic non poteſt ſolui poſtquam matrimonium eſt ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulteriũ, ſed ſi non eſt ratificatum ſoluitur vinculum permanente infidelitate in altero coniugum, ſi alter conuerſus ad fidem ad aliud coniugium tranſeat: non autem ſoluitur vinculum prædictum per adulterium, aliâs infidelis liberè poſſet dare libellum repudij vxori adulteræ, & ea dimiſſa aliam ducere, quod falſum eſt. Alio modo ſoluitur matrimonium quantum ad actum, & ſic ſolui poteſt tam per infidelitatem quàm per fornicationem ſpiritualem: ſed propter alia peccata non poteſt ſolui matrimonium etiam quantum ad actum, niſi fortè ad tempus ſe velit vir ſubtrahere à conſortio vxoris ad caſtigationem eius ſubtrahendo ei præſentiæ ſuæ ſolatium.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quamuis adulterium magis directè opponatur matrimonio, inquantum eſt in officium naturæ, quàm infidelitas, tamẽ è contrario eſt, inquantum matrimonium eſt ſacramentum eccleſiæ: ex quo habet perfectam firmitatem, inquantum ſignificat indiuiſibilem coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ: & ideò matrimonium quod non eſt ratum, magis poteſt ſolui quantum ad vinculum per infidelitatem, quàm per adulterium.

Ad secvndvm dicendum, quòd coniunctio primæ animæ ad Deum eſt per fidem, & ideo per eam anima quaſi deſponſatur Deo, vt patet Oſeæ 2. Sponſabo te mihi in fide. Vnde in ſacra Scriptura ſpecialiter per fornicationem idololatria & infidelitas deſignantur: ſed alia peccata magis remota ſignificatione dicuntur ſpirituales fornicationes.

Ad tertivm dicendum, quòd hoc intelligendum eſt quando mulier præſtat magnam occaſionẽ peccati viro ſuo, vt vir probabiliter ſibi de periculo timeat, tunc enim vir poteſt ſe ſubtrahere ab eius conuerſatione, vt dictum eſt.

Ad qvartvm dicendũ, ꝙ auaritia dicitur idololatria per quandã ſimilitudinẽ ſeruitutis, quia tam auarus quàm idololatra potius ſeruit creaturæ, quàm Creatori, non autem per ſimilitudinẽ infidelitatis: quia corruptio infidelitatis eſt in intellectu, ſed auaritiæ in affectu.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ verba Magiſtri ſunt accipienda de ſponſalibus, quia propter crimen ſuperueniens ſponſalia ſolui poſſunt: vel ſi loquitur de matrimonio, intelligendum eſt de ſeparatione à communi conuerſatione ad tempus, vt dictum eſt: vel quando vxor non vult cohabitare niſi ſub conditione peccandi, vt cùm dicit: Non ero vxor tua niſi mihi de latrocinio diuitias congreges, tunc enim potius eam debet dimittere quàm latrocinia exercere.

QVAESTIO LX.

De vxoricidio, in duos articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandum eſt de vxoricidio.

¶ Circa quod quæruntur duo.

¶ Primò, vtrũ in aliquo caſu liceat vxorem occidere.

¶ Secundò, vtrùm vxoricidium matrimonium impediat.

Articvlvs I.

Vtrùm liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd liceat viro vxorem interficere in actu adulterij depræhenſam. *Tho. 4. diſt. 37. q. vnica, art. 1. & ſeq.* Lex enim diuina præcipit adulteras lapidari: ſed ille qui legem diuinam exequitur nõ peccat: ergo nec occidens propriam vxorem, ſi ſit adultera.

¶ 2 Præterea, Illud quod licet legi, licet ei cui lex hoc committit: ſed legi licet interficere adulterã, aut quamlibet perſonam ream mortis: cùm ergo lex commiſerit viro interfectionem vxoris in actu adulterij deprehenſæ, videtur quòd ei liceat.

¶ 3 Præterea, Vir habet poteſtatem maiorem ſuper vxorem adulteram quàm ſuper eum qui cum ea adulterium commiſit: ſed ſi vir percutiat clericum quem cum propria vxore inuenit, non eſt excommunicatus: ergo videtur quòd etiam liceat interficere propriam vxorem in adulterio deprehenſam.

¶ 4 Præterea, Vir tenetur vxorem ſuam corrigere, ſed correctio fit per inflictionem iuſtæ pœnæ: cùm ergo iuſta pœna adulterij ſit mors, quia eſt capitale crimẽ, videtur quòd liceat viro vxorem adulteram occidere.

Sed contra, In litera dicitur, quòd Eccleſia Dei nunquam conſtringitur legibus humanis vel mundanis, gladium enim non habet niſi ſpiritualem: ergo videtur

¶ Primò, vtrùm alter coniugum altero inuito poſt carnalem copulam poſſit religionem intrare.

¶ Secundò, vtrùm ante carnalem copulam poſſit intrare.

¶ Tertiò, vtrùm altero intrante alter poſſit alteri nubere.

ARTICVLVS I.

Vtrùm alter coniugum, altero inuito poſt carnalem copulam poſſit religionem intrare.

Tho. 4. diſt. 27. q. 1. art. 3 q. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd alter coniugum etiam poſt carnalem copulam poſſit altero inuito ad religionem tranſire. Quia lex diuina magis debet ſpiritualibus fauere quàm lex humana, ſed lex humana hoc permiſit: ergo multò fortius lex diuina permittere debuit.

¶ 2 Præterea, Minus bonũ non impedit maius bonum: ſed matrimonij ſtatus eſt minus bonum, quàm ſtatus religionis, vt patet 1. Corin. 7. ergo per matrimonium non debet homo impediri, quin poſſit ad religionẽ tranſire.

¶ 3 Præterea, In qualibet religione fit quoddam ſpirituale matrimonium: ſed licet de leuiì religione ad arctiorem tranſire: ergo licet de matrimonio leuiori, ſcilicet carnali, ad arctius, ſcilicet matrimonium religionis, tranſire etiam inuita vxore.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. Cor. 7. vt nec etiam ad tempus vacent orationi coniuges ſine mutuo conſenſu à matrimonio abſtinentes.

¶ Pręterea, Nullus poteſt facere licitẽ quod eſt in pręiudicium alterius ſine eius voluntate: ſed votum religionis emiſſum ab vno coniugũ eſt in præiudiciũ alterius, quia vnus habet poteſtatem corporis alterius: ergo vnus ſine conſenſu alterius nõ poteſt votũ religionis emittere.

CONCLVSIO.

Cùm quis non poſſit Deo oblationem præſtare ex re aliena, non poteſt vir ſeipſum Deo offerre ſine conſenſu vxoris, cuius ſuum corpus conſummatione matrimonij eſſe dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd nullus poteſt facere oblationem Deo de alieno: vnde cùm per matrimonium iam conſummatum ſit corpus viri factum vxoris, non poteſt ſine conſenſu eius Deo ipſum offerre per continentiæ votum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lex humana conſiderat matrimonium ſolùm, inquantum eſt in officium naturæ; ſed lex diuina ſecundùm quod eſt ſacramentum, ex quo habet omnimodam indiuiſibilitatẽ: & ideò non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non eſt inconueniens maius bonum impediri per minus bonum, quod habet contrarietatem ad ipſum, ſicut etiam per malum bonum impeditur.

AD TERTIVM dicendum, quòd in qualibet religione contrahitur matrimonium ad vnam perſonã, ſcilicet ad Chriſtum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in vna religione, quàm in alia: ſed matrimonium materiale & religionis non fiunt ad vnam perſonam: & ideò non eſt ſimile.

ARTICVLVS II.

Vtrùm alter coniugum poſſit altero inuito ante carnalem copulam religionem intrare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ nec etiam ante carnalem copulã. Indiuiſibilitas enim matrimonij pertinet ad matrimonij ſacramentum, inquantum ſcilicet ſignificat perpetuam coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam: ſed ante carnalem copulam poſt conſenſum per verba de præſenti expreſſum eſt verum matrimonij ſacramentum: ergo non poteſt fieri diuiſio per hoc quòd alter ad religionem intrat.

¶ 2 Pręterea, In ipſo conſenſu per verba de præſenti expreſſo vnus coniugum in alterum poteſtatem ſui corporis transfert: ergo ſtatim debet exigere debitum, & alter tenetur reddere: & ita non poteſt vnus inuito altero ad religionem tranſire.

¶ 3 Præterea, Mat. 19. Quos Deus cõiunxit, homo nõ ſeparet: ſed cõiunctio quæ eſt ante carnalẽ copulã, diuinitus facta eſt: ergo non poteſt ſeparari humana volũtate.

SED CONTRA eſt, quòd ſecundum Hier. Dominus vocauit Ioannem de nuptijs.

CONCLVSIO.

Sicut poſt carnalem copulam ſoluitur matrimonium per mortem carnalem: ita ante copulam carnalem, quod ſolum eſt vinculum ſpirituale, matrimonium dirimi poteſt per ingreſſum in religionem, cum religio ſit quædam mors ſpiritualis.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ante carnalem copulam eſt inter coniuges tantùm vinculum ſpirituale, ſed poſtea etiã eſt inter eos vinculũ carnale: & ideò ſicut poſt carnalem copulam matrimonium ſoluitur per mortem carnalem, ita per ingreſſum religionis vinculũ quod eſt, ante carnalem copulam ſoluitur: quia religio eſt quædam mors ſpiritualis, qua aliquis ſeculo moriens viuit Deo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd matrimonium ante carnalem copulam ſignificat illam coniunctionem, quæ eſt ad animam, quę quidem ſoluitur per cõtrarium, ſcilicet per peccatum mortale, ſed per carnalem copulam ſignificat coniunctionem ad Eccleſiam, quantum ad aſſumptionem humanæ naturæ in vnitate perſonæ, quæ omnino eſt indiuiſibilis.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd ante carnalem copulam non eſt omnino tranſlatum corpus vnius ſub poteſtate alterius, ſed ſub conditione, niſi interea alter ad frugẽ melioris vitæ conuolet: ſed per carnalem copulam cõpletur dicta tranſlatio, quia tunc intrat vterque in corporalem poſſeſſionẽ ſibi traditæ poteſtatis. Vnde etiam ante carnalem copulam, non ſtatim tenetur reddere debitum poſt matrimonium contractum per verba de præſenti, ſed datur ei tempus duorum menſium propter tria. Primò, vt interim poſſit deliberare de tranſeundo ad religionem. Secundò, vt præparentur quæ ſunt neceſſaria ad ſolennitatem nuptiarum. Tertiò, ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpirauit dilatam.

AD TERTIVM dicendum, quòd coniunctio matrimonialis ante carnalem copulam eſt quidem perfecta quantum ad ſe primũ: ſed non conſummata quantum ad actũ, ſecundum quòd eſt operatio: & ſimilatur poſſeſſioni corporali: & ideò non omnimodã indiuiſibilitatẽ habet.

ARTICVLVS III.

Vtrùm mulier poſſit nubere alteri viro ante carnalem copulam, viro ſuo religionem ingreſſo.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd mulier non poſſit nubere alteri viro ante carnalẽ copulam viro ſuo religionem ingreſſo. Quia illud quod cum matrimonio ſtare poteſt, non ſoluit matrimoniale vinculum: ſed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos qui pari voto religionem intrant: ergo ex hoc quòd vnus intrat religionem, alter non abſoluitur à vinculo matrimoniali: ſed quandiu manet vinculum matrimoniale ad vnum, non poteſt nubere alteri: ergo. &c.

¶ 2 Pręterea, Vir poſt ingreſſum religionis poteſt ante profeſſionem redire ad ſeculum: ſi ergo mulier poſſet alteri nubere viro intrante religionem, & ipſe poſſet alteram ducere, rediens ad ſeculum: quod videtur abſurdũ.

¶ 3 Præterea, Per Decretalem nouam, profeſſio ante annũ emiſſa, pro nulla reputatur: ergo ſi poſt talem profeſſionem ad vxorem redeat, tenetur eum recipere: ergo neque per introitum viri in religionem, neq; per votum datur mulieri poteſtas alteri nubendi.

SED CONTRA, Nullus poteſt alterum obligare ad ea quæ ſunt perfectionis: ſed continentia eſt de his quæ ad perfectionem pertinent: ergo mulier non arctatur ad continentiam ex hoc quòd vir religionem ingreditur, & ſic poteſt nubere.

CON-

CONCLVSIO.

Poteſt mulier, mortuo viro ſpiritualiter per ingreſſum religionis, alteri nubere, ſicut etiam idem ei licet, viro defuncto morte corporali.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale ſoluit, vt mulier nubat cui vult, ſecundum Apoſtoli ſententiam: ita etiam poſt mortem ſpiritualem viri per religionis ingreſſum poterit cui voluerit nubere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quádo vterq; pari voto continentiam vouet, tunc neuter coniugali vinculo abrenunciat, & ideò adhuc manet: ſed quando vnus tantum vouet, tunc, quantum eſt in ſe, abrenunciat vinculo coniugali: & ideò alter abſoluitur à vinculo illo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non intelligitur mortuus ſeculo per religionis ingreſſum quouſq; profeſſionem emiſerit: & ideò vſque ad tempus illud tenetur eum vxor ſua expectare.

AD TERTIVM dicendum, quòd de profeſſione ſic emiſſa ante tempus determinatum à iure eſt idem iudicium quod de voto ſimplici. Vnde ſicut poſt votum ſimplex viri mulier ei debitum reddere non tenetur, cùm ipſa non habet poteſtatem alteri nubere: ita & hic.

QVAESTIO LXII.

De impedimento quod ſuperuenit matrimonio conſummato, quod eſt fornicatio, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de impedimento quod ſuperuenit matrimonio conſummato, ſcilicet de fornicatione quæ impedit matrimoniũ præcedens quo ad actũ dirimentem vinculo matrimoniali.

¶ Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm liceat viro dimittere vxorem cauſa fornicationis.

¶ Secundò, vtrùm ad hoc teneatur.

¶ Tertiò, vtrum proprio iudicio eam dimittere poſſit.

¶ Quartò, vtrùm vir & vxor quantum ad hoc ſint æqualis conditionis.

¶ Quintò, vtrùm poſt diuortiũ debeant manere innupti.

¶ Sextò, vtrùm poſt diuortium poſſit reconciliari.

ARTICVLVS I.

Vtrùm propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere.

Tho. 4. diſt. 35. q. vnica. art. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd propter fornicationem non liceat viro vxorẽ dimittere. Non enim eſt malum pro malo reddendum: ſed vir dimittendo vxorem propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere: ergo hoc non licet.

¶ 2 Præterea, Maius peccatum eſt, ſi vterq; fornicetur, quàm ſi alter tantum: ſed ſi vterque fornicetur non poteſt propter hoc fieri diuortium: ergo nec ſi vnus tantum fornicatus fuerit.

¶ 3 Præterea, Fornicatio ſpiritualis & quædam alia peccata ſunt grauiora, quàm fornicatio carnalis: ſed propter illa non poteſt fieri ſeparatio à toro: ergo nec propter fornicationem carnalem.

¶ 4 Præterea, Vitium contra naturã magis remotum eſt à bonis matrimonij, quàm fornicatio, quæ modo naturæ fit: ergo magis debuit poni cauſa ſeparationis, quàm fornicatio.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 5.

¶ Præterea, Illi qui frangit fidem, non tenetur aliquis ſeruare fidem: ſed coniunx fornicando fidem frangit, quam alteri coniugi debet, ergo alter poteſt alterum cauſa fornicationis dimittere.

CONCLVSIO.

Cùm nullus ſit obſtrictus fidem ei ſeruare, qui eam violauerit, viro conceditur iuxta Domini verba vxorem fornicationis cauſa repudiare.

RESPONDEO dicendum, quòd Dominus dimittere vxorem conceſſit propter fornicationem in pœnam illius qui fidem fregit: & in fauorem illius qui fidem ſeruauit, vt non ſit aſtrictus ad reddendum ei debitum qui non ſeruauit fidem, & propter hoc excipiuntur ſeptem caſus, in quibus non licet viro vxorem dimittere fornicantem, in quibus vel vxor à culpa immunis eſt, vel vtrique æqualiter culpabiles ſunt. Primus eſt, ſi ipſe vir ſimiliter fornicatus fuerit. Secundus, ſi ipſe vxorem proſtituerit. Tertius ſi vxor virum probabiliter mortuum credens propter longã eius abſentiam alteri nupſerit. Quartus eſt, ſi latenter cognita eſt ab aliquo ſub ſpecie viri lectum ſubintrante. Quintus, ſi fuerit vi oppreſſa. Sextus, ſi reconciliauit eam ſibi poſt adulterium perpetratũ carnaliter eam cognoſcens. Septimus, ſi matrimonio in infidelitate vtriuſque contracto vir dederit vxori libellũ repudij, & vxor alteri nupſerit, tunc enim ſi vterque conuertatur tenetur eam vir recipere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vir, ſi dimittat vxorem fornicantem liuore vindictæ, peccat: ſi autem ad infamiam propriam cauendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium vxoris corrigendum: vel ad vitandum prolis incertitudinem, non peccat.

AD SECVNDVM dicendum, quòd diuortium ex cauſa fornicationis fit vno accuſante alium: & quia nullus poteſt accuſare, qui in ſimili crimine exiſtit, quando vterque fornicatur, diuortium celebrari nõ poteſt, quamuis magis peccetur contra matrimonium vtroque fornicante, quàm altero tantum.

AD TERTIVM dicendum, quòd fornicatio directè eſt contra bonum matrimonij, quia tollitur per eam certitudo prolis, & fides frangitur, & ſignificatio non ſeruatur: dum vnus coniugum pluribus carnem ſuam diuidit: & ideò alia crimina quamuis fortè ſint maiora fornicatione, non tamen cauſant diuortium. Sed quia infidelitas, quæ dicitur ſpiritualis fornicatio, etiam eſt contra bonum matrimonij, quod eſt proles educanda ad cultum Dei: etiam ipſa facit diuortiũ, ſed tamen aliter quàm corporalis fornicatio, quia non propter vnum actum infidelitatis, ſed propter conſuetudinem quæ pertinaciã oſtendit, in qua infidelitas perficitur.

AD QVARTVM dicendum, quòd etiam propter vitium contra naturam poteſt procedi ad diuortium: ſed tamen non fit ita mentio de ipſo, tum quia eſt paſſio innominabilis, tum quia rariùs accidit, tum quia non ita cauſat incertitudinem prolis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantẽ dimittere: vir enim cùm ſit caput vxoris tenetur vxorẽ corrigere, ſed ſeparatio à toro eſt inducta ad correctionẽ vxoris fornicantis: ergo tenetur eã à ſe ſeparare.

¶ 2 Præterea, Qui conſentit peccanti mortaliter, ipſe etiam mortaliter peccat: ſed vir retinens vxorem fornicantem, conſentire ei videtur, vt in litera dicitur: ergo peccat, niſi eam à ſe eijciat.

¶ 3 Præterea, Primæ ad Corinth. 7. dicitur, qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur: ſed non poteſt aliquis ſimul eſſe membrum meretricis & Chriſti, vt ibidem dicitur: ergo vir vxori fornicanti adhærens, membrum Chriſti eſſe deſinit, mortaliter peccans.

¶ 4 Præterea, Sicut cognatio tollit vinculum matrimonij, ita fornicatio ſeparat à toro: ſed poſtquam vir nouerit conſanguinitatem ſui ad vxorẽ, mortaliter peccat, eam cognoſcens carnaliter: ergo & ſi cognoſcit vxorem,

poſt-

Sed contra eſt quod dicit Gloſſa 1. Corint. 7. Quòd Dominus permiſit cauſa fornicationis vxorem dimittere: ergo non ex præcepto.

¶ Præterea, Quilibet poteſt dimittere alteri quod in ſe peccauit: ſed vxor fornicando peccauit in virum: ergo vir poteſt ei parcere, vt non dimittat eam.

Conclvsio.

Si vxorem adulteram pœniteat adulterium commiſiſſe, non tenetur vir ex præcepto illam relinquere; ſin minus, tenetur, ne peccato conſentire videatur.

Respondeo dicendum, quòd dimiſſio vxoris fornicantis introducta eſt ad corrigendum vxoris crimen per talem pœnam: pœna autem corrigẽs non requiritur vbi emendatio iam præceſſit: & ideò ſi mulier de peccato pœniteat, vir non tenetur eam dimittere: ſi autẽ non pœniteat, tenetur, ne peccato conſentire videatur, dum correptionem debitam non apponit.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ peccatum fornicationis in vxore poteſt corrigi non tantum tali pœna, ſed etiam verbis & verbere: & ideò ſi aliàs ad correctionem ſit parata, non tenetur vir prædictam pœnam, ad eius correctionem adhibere.

Ad secvndvm dicendum, quòd tunc vir vxori conſentire videtur, quando eam tenet non ceſſantem à peccato præterito: ſi autẽ emendata fuerit, nõ ei cõſentit.

Ad tertivm dicendũ ꝙ ex quo de peccato fornicationis pœnituit, meretrix dici nõ poteſt: & ideò vir ei ſe coniungẽdo, mẽbrum meretricis non fit. Vel dicendũ, quòd non cõiungitur ei quaſi meretrici, ſed quaſi vxori.

Ad qvartvm dicendũ, ꝙ non eſt ſimile, quia conſanguinitas facit, vt non ſit inter eos vinculũ matrimoniale, & ideò carnalis copula fit illicita: ſed fornicatio nõ tollit vinculum prædictum: & ideò actus remanet quãtum eſt de ſe licitus, niſi per accidens illicitus fiat, inquantum vir conſentire turpitudini vxoris videtur.

Ad qvintvm dicendum, quòd permiſſio illa eſt intelligenda per prohibitionis priuationem: & ſic contra præceptum non diuiditur, quia etiam quod cadit ſub præcepto, non eſt prohibitum.

Ad sextvm dicendum, quòd vxor non tantùm peccat in virum, ſed etiam in ſeipſam & in Deum: & ideò vir non totaliter poteſt pœnam dimittere, niſi emendatio ſequatur.

Articvlvs III.

Vtrùm vir proprio iudicio poſſit fornicantem dimittere.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ proprio iudicio vir vxorem fornicãtem poſſit dimittere. Sententiam enim à iudice latam abſq; alio iudicio exequi licet: ſed Deus iudex iuſtus dedit hanc ſententiam, vt propter fornicationem vir vxorem dimittere poſſit. non ergo requiritur ad hoc aliud iudicium.

¶ 2 Præterea, Matt. 1. dicitur, ꝙ Ioſeph cũ eſſet iuſtus, cogitauit occultè dimittere Mariã. ergo videtur quòd occultè vir poſſit diuortiũ celebrare abſq; iudicio Eccleſiæ.

¶ 3 Præterea, Si vir poſt fornicationem vxoris cognitam debitum ei reddit, amittit actionẽ, quam contra fornicariam habebat: ergo denegatio debiti, quæ ad diuortium pertinet, debet Eccleſiæ iudicium præcedere.

¶ 4 Præterea Illud quod non poteſt probari, nõ debet ad Eccleſiæ iudicium adduci: ſed fornicationis crimen non poteſt probari, quia oculus adulteri obſeruat caliginem: vt dicitur Iob. 24. ergo non debet iudicio Eccleſiæ prædictum diuortium fieri.

¶ 5 Præterea, Accuſationẽ debet inſcriptio præcedere, qua aliquis ſe ad talionem obliget, ſi in probatione deficiat: ſed hoc non poteſt eſſe in iſta materia, quia qualitercunq; res iret, vir conſequeretur intentum ſuum, ſiue ipſe vxorem dimitteret, ſiue vxor eum. ergo non debet ad iudicium Eccleſiæ per accuſationem adduci.

¶ 6 Præterea, Plus tenetur homo vxori, quàm extraneo: ſed homo crimen alterius etiam extranei non debet Eccleſiæ deferre niſi monitione præmiſſa in ſecreto, vt patet Matt. 19. ergo multo minus poteſt crimen vxoris ad Eccleſiam deferre, ſi eã prius occultè non corripuerit.

Sed contra, Nullus debet ſeipſum vindicare: ſed ſi vir vxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipſe ſe vindicaret, ergo hoc non debet fieri.

¶ Præterea, Nullus in eadem cauſa eſt actor & iudex: ſed vir eſt actor impetens vxorem de offenſa in ſe commiſſa: ergo ipſe non poteſt eſſe iudex, & ſic non debet proprio arbitrio dimittere.

Conclvsio.

Vir poteſt quãtum ad thorum ſolùm vxorem fornicariam dimittere: quantum verò ad thorum & cohabitationem ſimul, non poteſt eam repudiare, niſi iudicio Eccleſiæ.

Respondeo dicendum, quòd vir poteſt vxorem dimittere dupliciter. Vno modo quantum ad thorum tantum, & ſic poteſt eam dimittere quàm citò ſibi conſtat de fornicatione vxoris proprio arbitrio, nec tenetur reddere debitum exigenti, niſi per Eccleſiam compellatur, & taliter reddens nullum præiudicium ſibi facit. Alio modo quantum ad thorum & cohabitationẽ, & hoc modo non poteſt dimitti niſi iudicio Eccleſiæ: & ſi aliàs dimiſſa fuerit, debet cogi ad cohabitandum, niſi poſſet ei vir in continenti fornicationem probare. hæc autem dimiſſio diuortium dicitur: & ideò cõcedendum eſt quòd diuortium non poteſt celebrari niſi iudicio Eccleſiæ.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſententia eſt applicatio iuris cõmunis ad particulare factũ: vnde Deus ius promulgauit, ſecundũ quod ſentẽtia in iudicio formari debet.

Ad secvndvm dicendũ, quòd Ioſeph voluit Virginem dimittere, non quaſi ſuſpectã de fornicatione, ſed ob reuerentiam ſanctitatis eius, timens cohabitare ei: nec tamen eſt ſimile, quia tunc ex adulterio non ſolùm procedebatur ad diuortium, ſed vlterius ad lapidationẽ, non autem nunc quando agitur in iudicio Eccleſiæ.

Ad tertivm patet ſolutio ex dictis.

Ad qvartvm dicendum, quòd quandoque vir vxorem ſuſpectam habens, ei inſidiatur, vt deprehendere poſſit eam cum teſtibus in crimine fornicationis, & ſic poteſt ad accuſationẽ procedere. Et præterea, ſi de facto ipſo non conſtat, poſſunt eſſe violentæ ſuſpicationes fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata eſſe, vt ſi inueniatur ſolus cum ſola horis & locis ſuſpectis, & nudus cum nuda.

Ad qvintvm dicendũ quòd maritus poteſt accuſare vxorem de adulterio dupliciter. Vno modo ad thori ſeparationem coram iudice ſpirituali, & tunc inſcriptio non debet fieri cum obligatione ad legem talionis: quia ſic vir conſequeretur intentum ſuum, vt probat obiectio. Alio modo ad punitionem criminis in iudicio ſeculari, & ſic oportet quòd præcedat inſcriptio, per quam ad pœnam talionis ſe obliget, ſi in probatione deficiat.

Ad sextvm dicendum, ꝙ ſicut Decret. dicit, tribus modis in criminibus procedi poteſt. Primò, per inquiſitionem, quam debet præcedere clamoſa inſinuatio, quæ locum accuſationis tenet. Secũdò, per accuſationẽ quam debet præcedere legitima inſcriptio. Tertiò, per denunciationem, quam debet præcedere trina correctio. Verbum ergo Domini intelligitur, quando agitur per viam denunciationis, non quando agitur per viam accuſationis: quia tunc non agit ſolùm ad correctionem delinquentis, ſed ad punitionem propter bonum cõmune conſeruandum, quod iuſtitia deficiente periret.

Articvlvs IIII.

Vtrùm vir & vxor in cauſa diuortij poſſint ad paria iudicari.

Ad qvartvm ſic proceditur, Videtur quòd vir & vxor non debeant in cauſſa diuortij ad paria iudicari. Diuortiũ enim tenetur in lege noua

loco

loco repudij, quod erat in lege veteri, vt patet Matth. 5. ſed in repudio vir & vxor non iudicabãtur ad paria, quia vir poterat repudiare vxorem, & nõ econuerſò. ergo non debent ad paria iudicari.

¶ 2 Præterea, Plus eſt contra legem naturæ, quòd vxor plures viros habeat, quàm quòd vir plures mulieres: vnde hoc quandoque licuit: illud verò nunquam. ergo plus peccat mulier in adulterio quàm vir, & ita non debent ad paria iudicari.

¶ 3 Præterea, Vbi eſt maius nocumentum proximi, ibi eſt maius peccatum: ſed plus nocet vxor adultera viro, quàm vir adulter vxori, quia adulterium vxoris facit incertitudinem prolis: non autem adulterium viri: ergo maius eſt peccatum vxoris, & ſic non debent ad paria iudicari.

¶ 4 Præterea, Diuortium inducitur ad crimen adulterij corrigẽdum, ſed magis pertinet ad virum, qui eſt caput mulieris, vt dicitur 1. Cor 11. corrigere vxorẽ quàm econuerſò. ergo non debent in repudio ad paria iudicari, ſed vir debet eſſe melioris conditionis.

Sed contra, Videtur quòd in hoc vxor debeat eſſe melioris conditionis. Quia quantò eſt maior fragilitas in peccante, tanto magis eſt peccatũ venia dignum: ſed in mulieribus eſt maior fragilitas, quàm in viris; ratione cuius dicit Chryſoſtomus, Quòd propria paſſio mulierum eſt luxuria: & Philoſophus dicit in ſeptimo Ethicorum, Quòd mulieres non dicuntur continentes, propriè loquendo, propter facilem inclinationem ad concupiſcentias: quia nec bruta animalia poſſunt continere propter hoc quòd non habent aliquid quod concupiſcentijs obuiare poſſit. ergo mulieribus in pœna diuortij, deberet magis parci.

¶ Præterea, Ponitur vir caput mulieris vt ipſam corrigat. ergo magis peccat quàm mulier, & ſic debet magis puniri.

Conclvsio.

In cauſa diuortij vir & vxor ad paria quidem iudicãtur: ita vt idem ſit licitum & illicitum vni quod alteri. Sed quãtum ad bonum prolis plus peccat vxor adultera, quàm vir mœchus.

Respondeo dicendum, quòd in cauſa diuortij vir & vxor ad paria iudicãtur, vt idem ſit licitum & illicitum vni quod alteri, non tamen pariter iudicãtur ad illa, quia cauſa diuortij eſt maior in vno quàm in alio, cùm tamen in vtroque ſit ſufficiens cauſa ad diuortium. Diuortium enim pœna eſt adulterij, inquantum eſt contra matrimonij bona, quantum ad bonum fidei, ad quam coniuges æqualiter ſibi inuicem tenentur. Tantum enim peccat contra matrimonium adulterium vnius, ſicut adulterium alterius, & hæc cauſa in vtroque ſufficit ad diuortium. Sed quantum ad bonum prolis plus peccat adulterium vxoris quàm viri: & ideò maior eſt cauſa diuortij in vxore quàm in viro, & ſic ad æqualia, ſed non ex æquali cauſa obligantur, nec iniuſtè: quia in vtroque eſt cauſa ſufficiens ad hanc pœnam: ſicut eſt etiam de duobus, qui damnantur ad eiuſdem mortis pœnam, quamuis alius altero grauius peccauerit.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ repudium nõ permittebatur niſi ad euitandum homicidium: & quia in viris magis erat de hoc periculũ, quàm in mulieribus: ideò viro permittebatur dimittere vxorem, non autem econuerſò per legem repudij.

Ad secvndvm et tertivm dicendum, ꝙ rationes illæ procedunt, ſecundum quòd in comparatione ad bonum prolis maior ſit cauſa diuortij in vxore adultera, quàm in viro: non tamen ſequitur quòd non iudicentur ad paria, vt ex dictis patet.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis vir ſit caput mulieris quaſi gubernator, non tamen quaſi iudex ipſius, ſicut nec econuerſo: & ideò in eis quæ per iudiciũ facienda ſunt, nõ plus poteſt vir in vxorẽ, quàm ecõuerſò.

Ad qvintvm dicẽdum, quòd in adulterio inuenitur de ratione peccati idem quod eſt in fornicatione ſimplici, & adhuc plus quod magis grauat, ſcilicet matrimonij læſionẽ. Si autem conſideretur id quod eſt commune adulterio & fornicationi, peccatum viri & mulieris ſe habent vt excedentia & exceſſa, quia in muliere eſt plus de humore: & ideò ſunt magis ducibiles à concupiſcentijs; ſed in viro eſt plus de calore qui concupiſcentiam excitat: ſed tamen ſimpliciter loquendo, cæteris paribus vir in ſimplici fornicatione plus peccat quàm mulier, quia plus habet de rationis bono, quod præualet quibuſlibet motibus corporalium paſſionum. Sed quantum ad læſionem matrimonij, quam adulterium fornicationi addit, ex qua diuortium cauſat, plus peccat mulier quàm vir, vt ex dictis patet: & quia hoc eſt grauius quàm ſimplex fornicatio: ideò ſimpliciter loquendo, plus peccat mulier adultera, quàm vir adulter, cæteris paribus.

Ad sextvm dicendum, quòd quamuis regimen quod mulier viro in mulierem, ſit quædam circunſtantia aggrauãs; tamen ex illa circunſtantia, quæ in aliam ſpeciẽ trahit, magis aggrauatur peccatum, ſcilicet ex læſione matrimonij quæ trahit ad ſpeciẽ iniuſtitiæ in hoc, quòd furtiuè aliena proles ſubmittitur.

Articvlvs V.

Vtrùm poſt diuortium vir alteri nubere poſſit.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd poſt diuortiũ vir alteri nubere poſſit. Nullus enim tenetur ad perpetuam continentiam: ſed vir tenetur in aliquo caſu vxorem fornicãtem à ſe in perpetuum ſeparare, vt patet ex dictis. ergo videtur quòd ad minus in tali caſu adulteram ducere poſſit.

¶ 2 Præterea, Peccanti nõ eſt danda maior occaſio peccandi: ſed ſi ei, qui propter culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam quærere, datur ſibi maior occaſio peccandi: non enim eſt probabile, quòd qui in matrimonio non continuit, quòd poſteà continere poſſit. ergo videtur quòd liceat ei ad aliam copulã tranſire.

¶ 3 Præterea, Vxor non tenetur viro niſi ad debitum reddendum & cohabitationem: ſed per diuortium ab vtroque abſoluitur: ergo ſoluta eſt à lege viri. ergo poteſt alteri nubere, & eadem ratio eſt de viro.

¶ 4 Præterea, Matt. 19. dicitur: Qui dimiſerit vxorẽ, & aliam duxerit, excepta cauſa fornicationis, mœchatur. ergo videtur quòd ſi cauſa fornicationis dimiſſa vxore aliam duxerit, non mœchetur: & ita eſt verũ matrimoniũ.

Sed contra, Primæ Cor. 7. Præcipio non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam.

¶ Præterea, Nullus ex peccato debet reportare commodum: ſed reportaret, ſi liceret adulteræ ad aliud magis deſideratum connubium tranſire: & eſſet occaſio adulterandi volentibus alia matrimonia quærere. ergo nõ licet aliam copulam quærere neque viro neque vxori.

Conclvsio.

Non poteſt efficere adulterium, quin ſemper verum coniugiũ remaneat, ob id non licet vni altero ſuperſtite ad alias nuptias euolare, ratione adulterij.

Respondeo dicendum, ꝙ nihil adueniens ſupra matrimoniũ, poteſt ipſum diſſoluere: & ideò adulterium non facit quin ſit verum matrimonium. Manet enim, vt Aug. dicit, inter viuentes coniugale vinculum, quod nec ſeparatio, nec cum alio coniunctio poteſt auferre: & ideò non licet vni altero viuente ad aliam copulam tranſire.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quamuis nullus per ſe obligetur ad continentiam, tamen per accidens poteſt eſſe quòd obligetur: ſicut ſi vxor ſua ægritudinem incurabilem incurrat, & talem quæ carnalem copulam non patiatur: & ſimiliter etiam eſt ſi incorrigibiliter ſpirituali infirmitate, ſcilicet fornicatione laboret.

Ad secvndvm dicendum, quòd ipſa confuſio quam reportat à diuortio, debet eam cohibere à peccato, quia

quia ſi cohibere non poteſt, minus malum eſt, quòd ipſa ſola peccet, quàm quòd peccati vir eius ſit particeps.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ quamuis vxor poſt diuortiũ non teneatur viro adultero ad debitũ reddendum, & cohabitandũ; tamen adhuc manet vinculum matrimonij, ex quo ad hoc tenebatur: & ideò nõ poteſt ad aliã copulam trãſire viro viuente, niſi videatur Eccleſia decepta fuiſſe per falſos teſtes ſentẽtiando de diuortio: quia in tali caſu, etiã ſi votũ profeſſionis emiſiſſet, reſtitueretur viro, & teneretur reddere debitum: ſed non liceret ei exigere.

AD QVARTVM dicendum, quòd exceptio illa quę eſt in verbis Domini, refertur ad dimiſſionem vxoris, & ideò obiectio ex falſo intellectu procedit.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm poſt diuortium vir & vxor poſſint reconciliari.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quod poſt diuortium vir & vxor non poſſint reconciliari. Regula enim eſt in iure: Quod ſemel benè definitum eſt, nulla debet iteratione retractari: ſed iudicio Eccleſiæ definitum eſt, quòd debeant ſeparari: ergo non poſſunt reconciliari vlterius.

¶ 2 Præterea, Si poſſet eſſe reconciliatio, præcipuè videretur quòd poſt pœnitentiam vxoris vir teneatur eam recipere, ſed non tenetur, quia etiam vxor non poteſt pro exceptione proponere in iudicio ſuam pœnitentiam contra virum accuſantem de fornicatione: ergo nullo modo poteſt fieri reconciliatio.

¶ 3 Præterea, Si poſſet eſſe reconciliatio, videtur quòd vxor adultera teneretur redire ad virum ipſam reuocantem. ſed non tenetur, quia iam ſeparati ſunt iudicio Eccleſiæ: ergo, &c.

¶ 4 Pręterea, Si liceret reconciliare vxorem adulteram, in illo caſu præcipuè deberet fieri: quando vir poſt diuortium inuenitur adulterium committere: ſed in hoc caſu vxor non poteſt cogere eum ad reconciliationem, cùm iuſtè ſit diuortium celebratum: ergo nullo modo poteſt reconciliari.

¶ 5 Præterea, Si vir adulter occultè dimittat vxorem conuictam de adulterio per Eccleſiæ iudicium, non videtur iuſtè factum diuortium: ſed tamen vir non tenetur vxorem ſibi reconciliare, quia vxor probare in iudicio adulterium viro non poteſt. ergo multò minus quando diuortium iuſtè eſt celebratum, reconciliatio fieri poteſt.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. Cor. 7. Quòd diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.

¶ Præterea, Vir poterit eam non dimittere poſt fornicationem, ergo eadem ratione eam reconciliare ſibi.

CONCLVSIO.

Poteſt vir vxorem cauſa adulterij dimiſſam reuocare, ſi emendata pœnitentiam de peccato egerit; ſecus non poteſt, quemadmodum nec retinere à peccato deſiſtere nolentem.

RESPONDEO dicendum, quòd ſi vxor poſt diuortium de peccato pœnitentiam agens emendata fuerit, poteſt eam ſibi vir recõciliare: ſi autem in peccato incorreptibilis maneat, non debet aſſumere eam eadem ratione, qua non licebat eam nolentẽ à peccato deſiſtere retinere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſententia Eccleſiæ diuortium celebrantis non fuit cogens ad ſeparationem, ſed licentiam præbens: & ideò abſq; retractatione præcedentis ſententiæ poteſt reconciliatio fieri, vel ſequi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd pœnitentia vxoris debet inducere virum vt vxorem fornicantẽ non accuſet aut dimittat, ſed tamen non poteſt ad hoc cogi, nec poteſt per pœnitentiam eum vxor ab accuſatione repellere: quia ceſſante culpa & quantum ad actum, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu, & ceſſante reatu etiam quantùm ad Deum, adhuc manet reatus quo ad pœnam humano iudicio inferendam, quia homo non videt cor, ſicut Deus.

AD TERTIVM dicendum, quòd illud quod inducitur in fauorem alicuius, non facit ei præiudicium: vnde cùm diuortium ſit inductum in fauorem viri, non aufert ei ius petendi debitum vel reuocandi vxorem. Vnde vxor tenetur reddere, & ad eum redire, ſi fuerit reuocata, niſi de licentia votum continentiæ emiſerit.

AD QVARTVM dicendum, quòd propter adulterium quod vir prius innocens poſt diuortium commiſit, ſecundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendum vxorem adulteram: prius tamen ſecundũ æquitatem iuris iudex ex officio ſuo debet eum cogere, vt caueat periculo animæ eius, & ſcandalo aliorum, quamuis vxor non poſſit reconciliationem petere.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſi adulterium viri ſit occultum, per hoc non aufertur ius excipiendi contra accuſationem viri vxori adulteræ, quamuis deſit ſibi probatio: & ideò peccat vir diuortium petens: & ſi poſt ſententiam de diuortio vxor petat debitum, aut reconciliationem, vir tenetur ad vtrunque.

QVAESTIO LXIII.

De ſecundis nuptijs, in duos articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de ſecundis nuptijs.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm ſint licitæ.

¶ Secundò, vtrùm ſint ſacramentales.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſecundæ nuptiæ ſint licitæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſecundæ nuptiæ non ſint licitę, quia iudicium de re debet eſſe ſecundum veritatem: dicit autẽ Chryſoſt. quod ſecundum virũ accipere eſt fornicatio ſecundũ veritatem, quæ nõ eſt licita. ergo nec ſecundũ matrimoniũ. Th. 4. diſt. 42. q. 3. art. 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Omne quod non eſt bonum, non eſt licitum: ſed Ambroſ. dicit quòd ſecundum matrimonium non eſt bonum: ergo non eſt licitum.

¶ 3 Pręterea, Nullus arceri debet ne interſit illis quæ ſunt honeſta & licita: ſed ſacerdotes arcentur ne interſint ſecundis nuptiis, vt in litera patet: ergo non ſunt licitæ.

¶ 4 Pręterea, Nullus reportat pœnam niſi pro culpa: ſed pro ſecundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis pœnam: ergo non ſunt licitæ.

SED CONTRA eſt, quòd Abraham legitur ſecundas nuptias contraxiſſe, Gen. 25.

¶ Præterea, Primæ Timo. 5. dicit Apoſtolus, Volo autem iuniores, ſcilicet viduas, nubere, filios procreare. ergo ſecundæ nuptiæ ſunt licitæ.

CONCLVSIO.

Poteſt toties contrahi matrimonium, quoties alter coniugum mortuus eſt: moriente enim altero coniugum vinculum matrimoniale tollitur.

RESPONDEO dicendum, quòd vinculum matrimoniale non durat niſi vſque ad mortem, vt patet Romanorum quarto: & ideò moriente altero coniugum, vinculum matrimoniale ceſſat: vnde propter præcedẽs matrimonium non impeditur aliquis à ſecundo, mortuo coniuge, & ſic non ſolùm ſecundæ, ſed tertiæ, & ſic deinceps nuptiæ ſunt licitæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Chryſoſt. loquitur quantum ad cauſam, quæ aliquando ſolùm ad ſecundas nuptias incitaret ſcilicet concupiſcentiam, quæ etiam ad fornicationem incitat.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſecundũ matrimonium non dicitur eſſe bonum, quia non ſit licitũ, ſed quia caret illo honore ſignificationis, qui eſt in primis nuptiis, vt ſit vna vnius: ſicut eſt in Chriſto & Eccleſia.

AD TERTIVM dicendum, quòd homines diuinis dediti, non ſolùm ab illicitis, ſed etiam ab illis quæ habẽt ali-

aliquam turpitudinis ſpeciẽ, arcentur: & ideò arcentur à ſecundis nuptiis, quæ caret honeſtate, quæ eſt in primis.

AD QVARTVM dicendum, quòd irregularitas non ſemper inducitur propter culpam, ſed propter defectum ſacramenti: & ideo ratio non eſt ad propoſitum.

ARTICVLVS II

Vtrùm ſecundum matrimonium ſit ſacramentum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ſecundum matrimonium non ſit ſacramentum. Qui enim iterat ſacramentũ, facit ei iniuriã: ſed nulli ſacramẽto facienda eſt iniuria: ergo ſi ſecundũ matrimoniũ eſſet ſacramentum, nullo modo eſſet iterandũ.

¶ 2 Præterea, In omni ſacramento adhibetur aliqua benedictio, ſed in ſecundis nuptiis nõ adhibetur benedictio, vt in litera dicitur; ergo non fit ibi aliquod ſacramẽtum.

¶ 3 Præterea, Significatio eſt de eſſentia ſacramenti. ſed in ſecundo matrimonio nõ ſaluatur ſignificatio matrimonij, quia non eſt vna vnius ſicut Chriſtus & Eccleſia, ergo non eſt ſacramentum.

¶ 4 Præterea, Vnum ſacramentum non impedit à ſuſceptione alterius: ſed ſecundum matrimonium impedit à ſuſceptione ordinum: ergo non eſt ſacramentum.

SED CONTRA, Coitus in ſecundis nuptiis excuſat à peccato, ſicut & in primis: ſed per tria bona matrimonij excuſatur coitus matrimonialis, quę ſunt fides, proles, & ſacramentum: ergo ſecundum matrimonium eſt ſacramentum.

¶ Præterea, Ex ſecunda coniunctione viri ad mulierem modo ſacramentali non contrahitur irregularitas, ſicut patet ex fornicatione: ſed in ſecundis nuptiis contrahitur irregularitas, ergo ſunt ſacramentales.

CONCLVSIO.

Secundum matrimoniũ eſt ſacramentum, cũ in eo reperiantur quæ ſunt de eſſe ſacramenti, ſcilicet perſona legitima, tanquam materia, et expreſſio cõſenſus per verba de præſenti, tanquã forma.

RESPONDEO dicendũ, quòd vbicunque inueniuntur illa quæ ſint de eſſe ſacramenti, ibi eſt verũ ſacramentum. Vnde cum in ſecundis nuptiis inueniantur omnia quæ ſunt de eſſe ſacramenti, quia debita materia quam facit perſona legitima, & debita forma, ſcilicet expreſſio conſenſus interioris per verba de præſenti, conſtat quòd etiam ſecundum matrimonium eſt ſacramentum, ſicut & primum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd hoc intelligitur de ſacramento quod inducit perpetuum effectum: tunc enim ſi iteratur ſacramentum, datur intelligi quòd primũ non fuit efficax, & ſic fit primo iniuria, ſicut patet in omnibus ſacramentis, quæ imprimunt characterem: ſed illa ſacramenta quæ habent effectum nõ perpetuum, poſſunt iterari ſine iniuria ſacramenti, ſicut patet de pœnitentia, & quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit iniuria ſacramento, ſi mulier poſt mortem viri iteratò nubat.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ ſecundum matrimonium quamuis in ſe conſideratum ſit perfectum ſacramentum, tamen in ordine ad primum conſideratum habet aliquid de effectu ſacramẽti: quia non habet plenam ſignificationem, cùm non ſit vna vnius, ſicut eſt in matrimonio Chriſti & Eccleſiæ: & ratione huius defectus benedictio à ſecundis nuptiis ſubtrahitur. ſed hoc eſt intelligendum, quando ſecundæ nuptiæ ſunt ſecundæ & ex parte viri & ex parte mulieris tantum: ſi enim virgo contrahat cum viro, qui habuit aliam vxorem, nihilominus nuptiæ benedicũtur: ſaluatur enim aliquo modo ſignificatio etiam in ordine ad primas nuptias. Quia Chriſtus etſi vnam Eccleſiam ſponſam habeat: habet tamen plures perſonas deſponſatas in vna Eccleſia: ſed anima non poteſt eſſe ſponſa alterius quã Chriſti, quia aliàs cum dæmone fornicatur; nec eſt ibi matrimonium ſpirituale, & propter hoc quando mulier ſecundò nubit, nuptiæ non benedicuntur propter defectum ſacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſignificatio perfecta inuenitur in ſecundo matrimonio ſecũdum ſe conſideratũ, non autem ſi conſideretur in ordine ad præcedens matrimonium, & ſic habet defectum ſacramenti.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſecundum matrimonium impedit ſacramentum ordinis quantum ad id quod habet de defectu ſacramenti, & non inquantum eſt ſacramentum.

QVAESTIO LXIIII.

De annexis matrimonio, & debiti redditione, in ſeptem articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de annexis matrimonio. Et primò, de debiti redditione. Secũdo, de pluralitate vxorum. Tertiò, de bigamia. Quartò, de libello repudij. Quinto de filiis illegitimè natis.

¶ Circa primum quæruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrùm alter coniugum teneatur alteri debitum reddere.

¶ Secundò, vtrùm debeat aliquãdo reddere non poſcẽti.

¶ Tertiò, vtrum vir & vxor in hoc ſint æquales.

¶ Quartò, vtrum vnus ſine conſenſu alterius poſſit votum emittere, per quod redditio debiti impediatur.

¶ Quintò, vtrùm tempus impediat debiti petitionem.

¶ Sextò, vtrùm petens tempore ſacro peccet mortaliter.

¶ Septimò, vtrùm reddere teneatur tempore feſtiuo.

ARTICVLVS I.

Vtrùm alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd alter coniugum non teneatur alteri ad redditionem debiti ex neceſſitate præcepti. Nullus enim prohibetur à ſumptione Euchariſtiæ propter hoc quod præceptum implet, ſed ille qui vxori debitum reddit, non poteſt carnes agni edere: vt Hieron. in litera dicit: ergo reddere debitum non eſt de neceſſitate præcepti. *Tho. 4. diſt. 32. q. vnica, art. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Quilibet poteſt licitè abſtinere ab his quę ſunt ſibi nociua in perſona, ſed aliquando reddere debitũ poſcenti, eſſet perſonæ nociuum vel ratione infirmitatis, vel ratione ſolutionis iam factæ: ergo videtur quòd licitè poſſit debitum poſcenti negari.

¶ 3 Præterea, Quicunque facit ſe impotentem ad faciendum id, ad quod ex præcepto tenetur, peccat: ſi ergo aliquis ex neceſſitate præcepti tenetur ad reddendum debitum, videtur quod peccet, ſi ieiunando, vel alias corpus ſuum attenuando, impotentem ſe reddat ad debiti ſolutionem, quod non videtur verum.

¶ 4 Præterea, Matrimonium, ſecũdum Philoſophum, ordinatur ad procreationem prolis & educationem, & iterum ad communicationem vitæ; ſed lepra eſt contra vtrumque matrimonij finem: quia cùm ſit morbus contagioſus, mulier leproſo nõ tenetur cohabitare viro: ſimiliter etiam morbus frequenter tranſmittitur ad prolem: ergo viro leproſo vxor debitum reddere non tenetur, vt videtur.

SED CONTRA, Sicut ſeruus eſt in poteſtate domini ſui, ita & vnus coniugũ in poteſtate alterius: vt patet 1. Cor. 7. ſed ſeruus tenetur ex neceſſitate præcepti domino ſuo debitum ſeruituris reddere: vt patet Roma. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, &c. ergo & vnus coniugum ex neceſſitate præcepti tenetur alteri debitum reddere.

¶ Præterea, Matrimonium eſt ordinatum ad fornicationem vitandam, vt patet 1. Cor. 7. ſed hoc non poſſet per matrimonium fieri, ſi vnus alteri non teneretur debitum reddere, quando concupiſcentia infeſtatur: ergo reddere debitum eſt de neceſſitate præcepti.

CON-

CONCLVSIO.

Tenentur coniuges ſibi mutuò debitum præſtare, cum ſacrum coniugium inſtitutum ſit vt & vitetur fornicatio, & vt liberis opera detur, ſalua tamen vtriuſque incolumitate.

RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium principaliter eſt inſtitutum in officium naturæ, & ideò in actu ipſius ſeruandus eſt naturæ motus ſecundum quem nutritiua non miniſtrat generatiuæ, niſi illud quod ſuperfluit ad conſeruationem indiuidui, quia hic eſt ordo naturalis, vt prius aliquid in ſeipſo perficiatur, & poſtmodum alteri de perfectione ſua communicet: & hic eſt etiã ordo charitatis quæ naturam perficit: & ideò cum vxor in viro poteſtatem non habeat, niſi quantum ad generatiuã virtutem: non autem quantum ad ea quæ ſunt de conſeruatione indiuidui ordinata, vir tenetur vxori debitum reddere in his quæ ad generationem prolis ſpectant, ſalua tamen prius perſonæ incolumitate.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd aliquis implens aliquod præceptum, poteſt reddi inhabilis ad aliquod ſacrum officium proſequendum, ſicut iudex qui hominem ad mortem condemnans præceptum implens, irregularis efficitur: ſimiliter etiam ille qui præceptum implens debitum ſoluit, redditur ineptus ad diuina officia exequenda, non quòd ille actus ſit peccatum, ſed ratione carnalitatis illius actus. Et ſic ſecundum quòd Magiſter dicit, Hieronymus loquitur tantum de miniſtris Eccleſiæ, non autem de aliis qui ſunt ſuo iudicio relinquendi, quia poſſunt & ex deuotione dimittere, & ſumere corpus Chriſti abſque peccato.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vxor non habet poteſtatem in corpus viri: niſi ſalua conſiſtentia perſonæ ipſius, vt dictum eſt. Vnde ſi vltra exigit, non eſt petitio debiti, ſed iniuſta exactio, & propter hoc vir non tenetur ei ſatisfacere.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſi aliquis redditur impotens ad debitum ſoluendum ex cauſa ex matrimonio ſequuta, puta cum prius debitum reddidit, & eſt impotens ad debitum ſoluendum, vlterius mulier non habet ius petendi, & in petendo vlterius ſe magis meretricẽ, quàm coniugem exhibet: ſi autem reddatur impotens ex alia cauſa, ſi illa eſt licita, ſic iterum non tenetur, nec poteſt mulier exigere; ſi non eſt licita, tunc peccat: & peccatum vxoris, ſi propter hoc in fornicationem labatur aliquo modo, ſibi imputatur, & ideò debet quantum poteſt dare operam, vt vxor contineat.

AD QVARTVM dicendum, quòd lepra ſoluit ſponſalia, ſed non matrimonium, vnde etiam vxor viro leproſo tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare: quia non ita citò inficitur ex coitu, ſicut ex frequenti cohabitatione: & quamuis generetur infirma proles, tamen melius eſt ei ſic eſſe, quàm penitus non eſſe.

ARTICVLVS II.

Vtrum vir teneatur reddere debitum vxori non petenti.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non teneatur vir debitum reddere vxori non petenti. Præceptum enim affirmatiuum non obligat niſi ad tempus determinatum: ſed tempus determinatum ſolutionis debiti non poteſt eſſe, niſi quando petitur: ergo alias ſoluere non tenetur.

¶ 2 Præterea, De quolibet debemus præſumere meliora: ſed melius etiam eſt coniugibus continere, quàm matrimonio vti: ergo niſi expreſsè debitum petat, debet vir præſumere quod ei placeat continere: & ſic non tenetur debitum ei reddere.

¶ 3 Præterea, Sicut vxor habet poteſtatem in virũ, ita dominus in ſeruum: ſed domino non tenetur ſeruus ſeruire, niſi quando ſibi ab ipſo imperatur: nec ergo vir tenetur vxori reddere debitum, niſi quando ab eo exigitur.

¶ 4 Præterea, Vir poteſt aliquando vxorem exigentem precibus auertere, ne exigat: ergo multò magis poteſt non reddere, ſi non exigat.

SED CONTRA, In redditione debiti medicamentum præſtatur contra vxoris concupiſcentiam: ſed medicus, cui infirmus eſt commiſſus, tenetur morbo eius ſubuenire etiam ſi ipſe non petat: ergo vir vxori non petenti tenetur debitum reddere.

¶ Præterea, Prælatus tenetur correctionis remedium circa peccata ſubditorum adhibere, etiam eis cõtradicentibus: ſed redditio debiti eſt in viro ordinata contra peccata vxoris: ergo tenetur vir debitum reddere quandoque etiam non petenti.

CONCLVSIO.

Cum natura mulieres ſint verecundæ, ita vt non audeant petere debitum à viris ſibi præſtari, tenetur vir etiam vxori non petenti, debitum reddere, ſi aliquo ſigno id eam velle perceperit.

RESPONDEO dicendum, quòd petere debitum eſt dupliciter. Vno modo expreſsè, vt quando verbis inuicem petunt. Alio modo eſt petitio debiti interpretata, quando ſcilicet vir percipit per aliqua ſigna quòd vxor vellet ſibi debitum reddi, ſed propter verecundiam tacet: & ita etiam non ſi expreſsè petat verbis debitum, tamen vir tenetur reddere, quando expreſſa ſigna in vxore apparent voluntatis reddendi debiti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tempus determinatum non eſt quando petitur, ſed quando timetur ex aliquibus ſignis periculum, ad quod vitandum ordinatur debiti redditio niſi tunc reddatur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vir poteſt talem præſumptionẽ habere de vxore, quãdo in ea contraria ſigna nõ videt, ſed quãdo videt, eſſet ſtulta præſumptio.

AD TERTIVM dicendum, quòd dominus non ita verecundatur à ſeruo petere debitum ſeruitutis, ſicut vxor à viro debitum coniugij. Si tamen dominus nõ peteret vel propter ignorantiam, vel alia de cauſa, nihilominus ſeruus teneretur implere, ſi periculũ immineret: hoc enim eſt non ad oculum ſeruire, quod Apoſtolus ſeruis mandat.

AD QVARTVM dicendum, quod non debet vir vxorẽ auertere ne petat debitum, niſi propter aliquam rationabilem cauſam, & tunc etiam non debet cum magna inſtantia auerti propter pericula imminentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum vir & mulier ſint in actu matrimoniali æquales.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd vir & mulier non ſint in actu matrimonij æquales. Agens enim eſt nobilius patiente: vt Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam; ſed in actu coniugali vir ſe habet vt agens, & fœmina vt patiens: ergo non ſunt in actu illo æquales.

¶ 2 Præterea, Vxor non tenetur viro debitum reddere niſi petat: vir autem tenetur, vt dictum eſt: ergo non ſunt pares in actu matrimonij.

¶ 3 Præterea, In matrimonio mulier propter virum facta eſt, vt patet Gene. 2. Faciamus ei adiutorium ſimile illi: ſed illud propter quod eſt alterum, ſemper eſt principale: ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Matrimoniũ principaliter ordinatur ad actũ coniugalẽ: ſed in matrimonio vir eſt caput mulieris, vt patet ad Ephe. 5. ergo nõ ſunt æquales in actu prædicto.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. Corinth. 7. Vir non habet poteſtatẽ ſui corporis, & ſimiliter dicit de vxore: ergo ſunt æquales in actu matrimonij.

¶ Præterea, Matrimonium eſt relatio æquiparantiæ, cum ſit coniunctio, vt dictum eſt: ergo vir & vxor ſunt æquales in actu matrimonij.

CONCLVSIO.

Sunt vir & vxor in actu coniugij æquales quantum ad æqualitatem proportionis, non autem quantum ad æqualitatem quantitatis.

Respondeo dicendum, quòd duplex eſt æqualitas, ſcilicet quantitatis & proportionis. Aequalitas quidem quantitatis eſt, quæ attenditur inter duas quantitates eiuſdem menſuræ, ſicut bicubiti in bicubitum. Sed æqualitas proportionis eſt quæ attenditur inter duas proportiones eiuſdem ſpeciei, ſicut dupli ad duplum. Loquendo ergo de prima æqualitate vir & vxor non ſunt æquales in matrimonio, neque ad actum coniugalem, in quo id quod nobilius eſt, viro debetur, neque quantum ad diſpenſationem domus, in qua vxor regitur & vir regit, ſed quantum ad ſecundam æqualitatē ſunt æquales in vtroque, quia ſicut tenetur vir vxori in actu coniugali & diſpenſatione domus ad id quod viri eſt, ita vxor viro ad id quod vxoris eſt, & ſecundum hoc dicitur in litera, quod ſunt æquales in reddendo debitum & petendo.

Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis agere ſit nobilius quàm pati, tamen eadem eſt proportio patientis ad patiendum, & agentis ad agendum: & ſecundũ hoc eſt ibi æqualitas proportionis.

Ad secundum dicendum, quòd hoc eſt per accidens. Vir enim qui nobiliorem partem habet in actu coniugali, naturaliter habet, quod non ita erubeſcat petere debitum ſicut vxor: & inde eſt quod non ita vxor tenetur reddere debitum non petenti viro, ſicut vir vxori.

Ad tertium dicendum, quòd ex hoc oſtenditur, quod non ſunt æquales abſolutè: non autem quod nõ ſint æquales ſecundum proportionem.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis caput ſit principalius membrum, tamen ſicut membrum tenetur capiti in officio ſuo, ita caput membris, & ſic eſt ibi æqualitas proportionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vir & vxor poſſint emittere votum contra debitum matrimonij ſine mutuo conſenſu.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd vir & vxor poſſint votum emittere contra debitũ matrimonij ſine mutuo conſenſu. Vir enim & vxor æqualiter obligantur ad debiti ſolutionem, vt dictũ eſt: ſed licitum eſt viro etiam vxore prohibente accipere crucem in ſubſidium terræ ſanctæ: ergo etiam hoc licitũ eſt vxori: & ideò cum per votum redditio debiti impediatur, poteſt alter coniugum ſine conſenſu alterius votum prædictum emittere.

¶ 2 Præterea, Non eſt expectandus in aliquo voto cõſenſus alicuius, qui non poteſt ſine peccato diſſentire: ſed alter coniugum non poteſt ſine peccato diſſentire, quin alter coniugum continentiam voueat vel ſimpliciter vel ad tempus, quia impedire profectum ſpiritualem, eſt peccatum in Spiritumſanctu: ergo vnus poteſt votum continentiæ ſimpliciter vel ad tempus ſine conſenſu alterius vouere.

¶ 3 Preterea, Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitio: ſed vnus poteſt ſine conſenſu alterius vouere, quòd debitum non petet, cum in hoc ſit ſuæ poteſtatis: ergo pari ratione quod debitum non reddet.

¶ 4 Preterea, Nullus poteſt ex præcepto ſuperioris cogi ad id quod non liceret ſibi ſimpliciter vouere & facere, quia in illicitis non eſt obediendum: ſed prælatus ſuperior poſſet præcipere viro vt vxori ad tempus debitum non redderet, occupando eum in aliquo ſeruitio: ergo hoc etiam ipſe poſſet facere, & vouere, per quod ad debiti redditionem impediretur.

Sed contra eſt, quòd dicitur 1. Corinth. 7. Ne fraudetis vos inuicem niſi ex communi conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi.

¶ Præterea, Nullus poteſt facere votum de alieno: ſed vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vxor: ergo ſine eius conſenſu non poteſt votum continentiæ facere vel vouere ſimpliciter vel ad tempus.

CONCLVSIO.

Non poteſt vir, aut vxor abſque mutuo conſenſu continentiam vouere.

Respondeo dicendum, quòd vouere voluntatis eſt, vt etiam ipſum nomen oſtendit: vnde de illis tantum bonis poteſt eſſe votum, quæ noſtræ ſubiacent voluntati, qualia non ſunt ea, in quibus vnus alteri tenetur: & ideò in talibus non poteſt aliquis votum emittere ſine conſenſu eius, cui tenetur: vnde, cum coniuges ſibi inuicem teneantur in redditione debiti, per quam continentia impeditur, non poteſt vnus abſque conſenſu alterius continentiam vouere, & ſi vouerit peccat, & non debet ſeruare votum, ſed agere pœnitentiam de voto malè facto.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſatis probabile eſt quod vxor debeat velle continere ad tempus ſubueniendo neceſſitati Eccleſiæ generalis: & ideò in fauorem negotij pro quo crux ſibi datur, inſtitutum eſt quod vir poſſit abſque cõſenſu vxoris crucem accipere: ſicut etiam poſſet domino ſuo terreno, à quo feudum tenet, abſque eius conſenſu militare, nec tamen omninò ſubtrahitur vxori ius ſuum, quia vxor poteſt eum ſequi, nec eſt ſimile de vxore ad virum, quia cum vir debeat regere vxorem, & non econuerſo, magis tenetur vxor ſequi virum quàm econuerſo, & prætereà vxor cum maiori periculo caſtitatis diſcurreret per terras quàm vir, & cum minori Eccleſiæ vtilitate: & ideò vxor non poteſt hoc votum facere ſine viri conſenſu.

Ad secundum dicendũ, quòd alter coniugum diſſentiens voto continentiæ alterius non peccat; quia nõ diſſentit vt bonum illius impediat, ſed ne ſibi præiudicium generetur.

Ad tertium dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio: quidam enim dicunt quod vnus abſque conſenſu alterius poteſt vouere, quod non petat debitum, non autem quod non reddat: quia in primo vterque eſt ſui iuris, ſed non in ſecundo. Sed quia ſi alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium oneroſum redderetur, dum oporteret vnum onus ſemper debitum petendi ſubire. Et ideò alij probabilius dicunt, quod neutrum poteſt vnus ſine conſenſu alterius vouere.

Ad quartum dicẽdum, quod ſicut mulier accipit poteſtatem in corpore viri, ſaluo hoc, in quo vir tenetur corpori ſuo; ita etiam ſaluo hoc in quo tenetur alij domino: & ideò ſicut vxor non poteſt debitum petere à viro contra ſalutem ſui corporis, ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur, ſed præter hoc non poteſt dominus prohibere quin debitum reddat.

ARTICVLVS V.

Vtrum in diebus ſacris impediatur petitio debiti.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd temporibus ſacris non debeat aliquis impediri, quin debitum petat. Tunc enim eſt ſubueniendũ morbo, quando inualeſcit: ſed poſſibile eſt quod in die feſto inualeſcat concupiſcentia, ergo tunc debet ei ſubueniri per debiti redditionem.

¶ 2 Preterea, Non eſt alia ratio quare non ſit petendũ debitum in diebus feſtiuis, niſi quia ſunt orationi deputati: ſed in illis diebus ſunt horæ determinatæ orationi, ergo aliis horis liceret debitum petere.

Sed contra, Sicut aliqua loca ſunt ſacra, quia deputata ſunt ſacris, ita aliqua tempora ſunt ſacra propter eandem rationem: ſed in loco ſacro non licet petere debitum, ergo nec in tempore ſacro.

CONCLVSIO.

Cum actus matrimonialis propter delectationem carnis reddat hominem ineptum ad ſpiritualia, non licet petere debitum actus matrimonij diebus ſacris.

Respondeo dicendum, quòd actus matrimonialis quamuis culpa careat, tamen quia rationem deprimit

primit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad ſpiritualia: & ideò in diebus, in quibus ſpiritualibus præcipuè eſt vacandum, non licet petere debitum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd tempore illo poſſunt alia adhiberi ad concupiſcentiam reprimendam, ſicut oratio & multa huiuſmodi, quæ adhibentur etiam illis, qui perpetuò continent.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die ſe conſeruare idoneum ad orandum.

Articvlvs VI.

Vtrum petens debitum in tempore ſacro mortaliter peccet.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd petens in tempore ſacro mortaliter peccat. Greg. enim dicit in primo Dialo. quòd mulier quæ in nocte cognita eſt à viro, manè ad proceſſionem veniens, à diabolo eſt arrepta, ſed hoc nõ eſſet niſi mortaliter peccaſſet: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Quicunque facit contra præceptum diuinum, mortaliter peccat: ſed Dominus præcipit Exodi decimonono; Nolite appropinquare vxoribus veſtris, quando ſcilicet erant legem accepturi: ergo multò magis peccant mortaliter ſi tempore quo ſacris nouæ legis intendendum eſt, cum vxoribus viri commiſceantur.

Sed contra, Nulla circunſtantia aggrauat in infinitum: ſed indebitum tempus eſt circunſtantia quædam: ergo non aggrauat in infinitum: vt faciat mortale quod alias eſſet veniale.

Conclvsio.

Non peccat mortaliter vir aut vxor, ſi debitum diebus feſtis petat; ſi tamẽ hoc faciat ſola delectationis cauſa grauius peccat, quàm qui hoc facit, vt ſibi de lubrico carnis caueat.

Respondeo dicendum, quòd debitum petere in die feſtiuo, non eſt circunſtantia trahens in aliam ſpeciem peccati, vnde non poteſt in infinitum aggrauare, & ideò non peccat mortaliter vxor; vel vir, ſi in die feſto debitum petat: ſed tamen grauius eſt peccatum ſi ſola delectationis cauſa petatur, quàm ſi propter timorem, quo quis ſibi cauet de lubrico carnis, debitum petat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd non fuit punita mulier illa propter hoc quod debitum reddidit, ſed quia poſtmodum ſe temerè ad diuina ingeſſit contra conſcientiam.

Ad secvndvm dicendum, quòd ex auctoritate illa non poteſt probari quod eſſet peccatum mortale: ſed quod ſit incongruum. Multa enim ad munditiam carnis pertinentia exigebantur de neceſſitate præcepti in veteri lege, quæ carnalibus dabantur, quæ in noua lege non exiguntur, quæ eſt lex Spiritus.

Articvlvs VII.

Vtrum vnus coniunx teneatur alteri debitum reddere in tempore feſtiuo.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd etiam non tenetur tempore feſtiuo reddere debitum. Quia peccantes & conſentientes pariter puniuntur: vt patet Romanor. primo: ſed ille qui reddit debitum, conſentit petenti, qui peccat: ergo & ipſe peccat.

¶ 2 Præterea, Ex præcepto affirmatiuo obligamur ad orandum, & ita ad aliquod tempus determinatum; ergo pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, ſicut nec eo tempore quo tenetur temporali domino ad ſpeciale obſequium.

Sed contra eſt, quod dicitur 1. Corint. 7. Nolite fraudari inuicem: niſi communi conſenſu ad tempus, &c. ergo quando petit, reddendum eſt ei.

Conclvsio.

Tenentur coniuges etiam diebus feſtis & quacunque hora ſibi mutuò debitum reddere, ſalua tamen honeſtate.

Respondeo dicendum, quòd cum mulier habeat poteſtatem in corpore viri, quantum ad actum generationis ſpectat, tenetur vnus alteri & debitum reddere quocunque tempore, & quacunque hora ſalua debita honeſtate, quæ in talibus exigitur; quia non oportet quòd ſtatim in publico reddat debitum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd iſte quantum in ſe eſt, non conſentit: ſed ad id quod ab eo exigitur inuitus, & cum dolore reddit: & ideò nõ peccat. Hoc enim eſt propter lubricum carnis diuinitus ordinatum, vt ſemper petenti debitum reddatur, ne aliqua occaſio peccati detur.

Ad secvndvm dicendum, quòd non eſt aliqua hora determinata ad orandum, quin poſſit recompenſari in aliis horis, & ideò obiectio non cogit.

QVÆSTIO LXV.

De bigamia, in quinque articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de pluralitate vxorum.

Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum habere plures vxores ſit contra legem naturæ.

¶ Secundò, vtrum aliquando fuerit licitũ.

¶ Tertiò, vtrum habere concubinas ſit contra legem naturæ.

¶ Quartò, vtrum accedere ad concubinam ſit peccatum mortale.

¶ Quintò, vtrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

Articvlvs primvs.

Vtrum habere plures vxores ſit contra legem naturæ.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd *Tho. 4. di. 33*
habere plures vxores non ſit contra legem natu- *q. 1. ar. 1. &*
ræ. Conſuetudo enim legi naturali non præiudi- *ſequent.*
cat: ſed habere plures vxores peccatum non erat, quando mos erat, vt ab Auguſtino habetur in litera; ergo habere plures vxores non eſt contra legem naturæ.

¶ 2 Præterea, Quicunque facit contra legem naturæ, facit contra præceptum: quia ſicut lex ſcripta habet ſua præcepta, ita & lex naturæ: ſed Auguſtinus dicit quod habere plures vxores non erat contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum: ergo habere plures vxores non eſt contra legem naturæ.

¶ 3 Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad prolis procreationem: ſed vnus poteſt ex pluribus prolem accipere, plures fœcundando: ergo non eſt contra legem naturæ habere plures vxores.

¶ 4 Præterea, Ius naturale eſt quod natura omnia animalia docuit, vt in principio Digeſtorum dicitur: ſed natura non docuit hoc omnia animalia, quod ſit vna vnius, cùm vnus mas in multis animalibus pluribus fœminis coniungatur: ergo non eſt contra legem naturæ habere plures vxores.

¶ 5 Præterea, Secundum Philoſoph. 15. de Animalibus in generatione prolis mas ſe habet ad fœminam, ſicut agens ad patiens & artifex ad materiam: ſed non eſt contra ordinem naturæ, quod vnum agens in plura patientia agat, aut artifex ex diuerſis materiis operetur: ergo nec eſt contra legem naturæ, quòd vnus vir plures vxores habeat.

Sed contra, Illud præcipuè videtur eſſe de iure naturali quod homini in ſua inſtitutione inditum eſt. ſed quod ſit vna vnius in ipſa inſtitutione humanæ naturæ,

 eſt ei

eſt ei inditum, vt patet Gene. 2. Erunt duo in carne vna: ergo eſt de lege naturæ.

¶ 7 Præterea, Contra legem naturæ eſt quod homo ſe ad impoſſibile obliget, & vt quod vni datum eſt, alteri detur: ſed homo contrahens cum vna vxore, ſui corporis poteſtatem ſibi tradidit, vt neceſſe ſit reddere debitum, cum petierit: ergo contra legem eſt, ſi poſteà alteri poteſtatem ſui corporis tradat, quia nemo poſſet ſimul vtrique reddere debitum, ſi ſimul peterent.

¶ 8 Præterea, De lege naturæ eſt, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. ſed vir nullo modo vellet quòd vxor alium virum haberet: ergo contra legem faceret naturæ, ſi vxorem aliam ſuperduceret.

¶ 9 Præterea, Quicquid eſt contra naturale deſideriū, eſt contra legem naturæ: ſed zelus viri ad vxorem, & vxoris ad virum naturalis eſt, quia in omnibus inuenitur: ergo cum zelus ſit amor non patiens conſortium in amato, videtur quod contra legem naturæ ſit quod plures vxores habeant vnum virum.

CONCLVSIO.

Virum habere plures vxores, eſt contra legem naturæ, quantum attinet & ad communicationem operum inter virum & vxorem, & ad ſimilitudinem coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, tum coniugio: quantum verò ſpectat ad prolis procreationem & educationem, pluralitas vxorum non eſt contra ius naturæ.

RESPONDEO dicendum, quòd omnibus rebus naturalibus inſunt quædam principia, quibus non ſolum operationes proprias efficere poſſunt, ſed quibus etiam eas conuenientes fini ſuo reddant, ſiue ſint actiones quæ conſequantur rem aliquam ex natura ſui generis, ſiue conſequātur ex natura ſpeciei, vt magneti competit ferri deorſum ex natura ſui generis, trahere ferrum ex natura ſuæ ſpeciei. Sicut autem in rebus agentibus ex neceſſitate naturæ ſunt principia actionum ipſæ formæ, à quibus operationes propriæ prodeunt conuenientes fini: ita in his quæ cognitionem participant, principia ſunt agendi cognitio & appetitus: vnde oportet quod in vi cognitiua ſit naturalis conceptio, & in vi appetitiua naturalis inclinatio, quibus operatio conueniens generi ſiue ſpeciei reddatur competens fini. Sed quia homo inter cætera animalia rationem finis cognoſcit & proportionem operationis ad finem: ideò naturalis conceptio ei indita, qua dirigitur ad operandum, conuenienter lex naturalis vel ius naturale dicitur: in cæteris autem æſtimatio naturalis vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum conuenientes actiones magis quàm regulentur quaſi proprio arbitrio agentia. Lex enim naturalis nihil aliud eſt quàm conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus propriis, ſiue competant ei ex natura generis, vt generare, comedere, & huiuſmodi: ſiue ex natura ſpeciei, vt ratiocinari, & huiuſmodi. Omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini, quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturæ eſſe dicitur: poteſt autem actio eſſe non conueniens fini vel principali vel ſecundario, & ſiue ſic, ſiue ſic, hoc contingit dupliciter. Vno modo ex aliquo quod omnino impedit finem, vt nimia ſuperfluitas, aut defectus comeſtionis, impedit ſalutem corporis, quaſi principalem finem comeſtionis & bonam habitudinem in negotiis exercēdis, qui eſt finis ſecundarius comeſtionis. Alio modo ex aliquo quod facit difficilem aut minus decentem peruentionem ad finem principalem vel ſecundarium, ſicut inordinata comeſtio, quantum ad tempus indebitum. Si ergo actio ſit inconueniens fini, quaſi omninò prohibens finem principalem directè per legem naturæ prohibetur primis præceptis legis naturæ quæ ſunt in operabilibus, ſicut communes conceptiones in ſpeculatiuis. Si autem ſit incompetens fini ſecundario quocunque modo, aut etiam principali, vt faciens difficilem vel minus congruā peruentionem ad ipſum, prohibetur non quidem primis præceptis legis naturæ, ſed ſecundis, quæ ex primis deriuantur: ſicut concluſiones in ſpeculatiuis ex principiis per ſe notis fidem habent, & ſic dicta actio contra legem naturæ eſſe dicitur. Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem & educationem, qui quidem finis competit homini ſecundum naturam ſui generis: vnde & aliis animalibus eſt conueniens: vt dicitur in 8. Ethicorum. & ſic bonum matrimonij aſſignatur proles, ſed pro fine ſecundario, vt dicit Philoſophus, habet in hominibus ſolum communicationem operum, quæ ſunt neceſſaria in vita, & ſecundum hoc fidem ſibi inuicem debent, quæ eſt vnum de bonis matrimonij. Habet vlterius alium finem, inquātum in fidelibus eſt, ſcilicet ſignificationem Chriſti & Eccleſiæ, & ſic bonum matrimonij dicitur ſacramentum. Vnde primus finis reſpondet matrimonio hominis, inquantum eſt animal, ſecundus inquantum eſt homo, tertius inquantum eſt fidelis. Pluralitas ergo vxorum, neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit primum finem, cum vnus vir ſufficiat pluribus vxoribus fœcundandis & educandis filiis ex eis natis. Sed ſecundum finem & ſi non totaliter tollit, tamen multum impedit, eò quod non facilè poteſt eſſe pax in familia, vbi vni viro plures vxores iunguntur, cum non poſſit vnus vir ſufficere ad ſatisfaciendum pluribus vxoribus ad votum: quia communicatio plurium in vno officio cauſat litem, ſicut figuli conrixantur adinuicem, & ſimiliter plures vxores vnius viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eò quod ſicut Chriſtus eſt vnus, ita & Eccleſia vna: & ideo patet ex dictis, quod pluralitas vxorum quodammodò eſt contra legem naturæ, & quodammodò non.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conſuetudo non præiudicat legi naturæ, quantum ad prima præcepta, quæ ſunt ipſius, quaſi communes animi conceptiones in ſpeculatiuis, ſed ea quæ ex iſtis trahuntur, vt concluſiones conſuetudo auget: vt Tullius dicit in tertio Rhetoricorū: & ſimiliter etiam minuit & huiuſmodi eſt præceptum legis naturæ de vnitate vxoris.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Tullius dicit res à natura perfectas & à conſuetudine approbatas legum virtus & religio ſanxit: vnde patet, quod illa quæ lex naturalis dictat quaſi ex principiis primis legis naturæ deriuata, non habent vim coactiuam per modum præcepti abſolutè, niſi poſtquam lege diuina & humana ſancita ſunt: & hoc eſt quod dicit Auguſtinus quod non faciebant contra legis præcepta, quia nulla lege erat prohibitum.

AD TERTIVM patet ſolutio ex dictis.

AD QVARTVM dicendum, quòd ius naturale multipliciter accipitur. Primò enim aliquod ius dicitur naturale ex principio, quia à natura eſt inditum: & ſic definit Tullius in 2. Rheto. dicens. Ius naturale eſt non quod opinio genuit, ſed quod lex quædam innata inſeruit. Et quia in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quia ſunt ex principio extrinſeco: ſed quia ſunt à principio ſuperiori manente. (Sicut motus qui ſunt in elementis ex impreſſione corporum cœleſtium, naturales dicuntur, vt Commentator dicit in tertio de Cœlo & Mundo) ideò ea quæ ſunt de iure diuino, dicuntur eſſe de iure naturali, cum ſint ex impreſſione & infuſione ſuperioris principij, ſcilicet Dei: & ſic accipitur ab Iſidoro, qui dicit quod ius naturale eſt, quod in lege & in Euangelio continetur. Tertiò, dicitur ius naturale non ſolum à principio, ſed à natura, quia de naturalibus eſt, & quia natura contra rationem diuiditur, à quo homo eſt homo: ideò ſtrictiſſimo modo accipiendo, Ius naturale eſt illud quod ad homines tantum pertinet, & ſi ſit de dictamine naturalis ratiōis, nō dicitur eſſe de iure naturali,

ſed

ſed illa tantum quæ naturalis ratio dictat de his quæ ſunt homini aliisque communia: & ſic datur dicta definitio, ſcilicet, Ius naturale eſt quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas ergo vxorũ quãuis nõ ſit contra ius naturale tertio modo acceptum: eſt tamẽ contra ius naturale ſecundo modo acceptum, quia iure diuino prohibetur: & etiam contra ius naturale primo modo acceptum, vt ex dictis patet: quia natura dictat hoc cuilibet animali ſecundum modum conuenientem ſpeciei ſuæ. Vnde etiam quędam animalia in quibus ad educationem prolis requiritur ſollicitudo vtriuſque, ſcilicet maris & fœminæ, naturali inſtinctu ſeruant coniunctionem vnius ad vnum, ſicut patet in turture & columba.

Sed quia rationes inductæ in contrariũ videntur oſtendere quod pluralitas vxorum ſit contra prima principia legis naturæ: ideo ad eas reſpondeo, & dico ad quintum, quod natura humana abſque omni defectu inſtituta eſt: & ideò non ſolum ſunt indita ei illa ſine quibus matrimonij finis principalis eſſe non poteſt, ſed etiam illa, ſine quibus ſecundarius finis matrimonij ſine difficultate haberi non poſſet, & hoc modo homini in ipſa ſui inſtitutione habere vnam vxorem ſufficit.

Ad sextvm dicendum, quòd vir propter matrimonium nõ dat ſui corporis poteſtatem vxori quantum ad omnia, ſed ſolum ad illa quæ matrimonium requirit: non autem requirit matrimonium, vt quolibet tempore vxoris petenti vir debitũ reddat niſi ad id, ad quod matrimonium principaliter eſt inſtitutum, ſcilicet bonum prolis, & hoc eſt quantum ſufficit ad imprægnationem. Requirit autem hoc matrimonium, inquantum eſt ad remedium inſtitutum quod eſt ſecundarius ipſius finis, vt quolibet tempore debitum petenti reddatur: & ſic patet quod accipiens vxores non ſe obligat ad impoſſibile, conſiderato principali fine matrimonij: & ideò pluralitas vxorum non eſt contra præcepta legis naturæ.

Ad septimvm dicendum, quod illud præceptũ legis naturæ, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, debet intelligi eadem proportione ſeruata. Non enim ſi Prælatus non vult ſibi reſiſti à ſubdito, ipſe ſubdito reſiſtere non debet. Et ideo non oportet quòd ex vi illius præcepti, quod ſicut vir non vult quod vxor ſua habeat plures viros, vel alium virum, quod ipſe non habeat aliam vxorem, quia vnum virum habere plures non eſt contra prima pręcepta legis naturæ, vt dictum eſt, ſed vnam vxorem habere plures viros eſt contra præcepta prima legis naturæ, eò quod per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis quod eſt principalis matrimonij finis. In bono enim prolis intelligitur non ſolum procreatio, ſed etiam educatio. Ipſa enim procreatio prolis & ſi non totaliter tollatur, quia contingit, poſt imprægnationem primam, iterum mulierem imprægnari: vt dicitur in nono de animalibus: tamen multum impeditur, quia vix poteſt accidere quin corruptio accidat, quantum ad vtrunque fœtum vel quantum ad alterum: ſed educatio totaliter tollitur, quia ex hoc quod vna mulier plures maritos haberet, ſequeretur incertitudo prolis reſpectu patris, cuius cura neceſſaria eſt in educando, & ideò nulla lege vel conſuetudine eſt permiſſum, vnam mulierem habere plures viros, ſicut econuerſo.

Ad octavvm dicendum, quod naturalis inclinatio in appetitiua ſequitur naturalem cognitionem, in cognitione enim: quia non ita eſt contra conceptionem naturalẽ, quod vir habeat plures vxores, ſicut quòd vxor habeat plures viros: ideò effectus vxoris non tantum refugit conſortium in viro, ſicut econuerſo: & ideò tam in hominibus, quàm in aliis animalibus, inuenitur maior zelus maris ad fœminam, quàm econuerſo.

Articvlvs II.

Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores.

Tert. S. Tho.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quod habere plures vxores non potuerit eſſe aliquando licitum. Quia ſecundum Philoſophum in ſecundo Ethicorum, Ius naturale ſemper & vbique habet naturalem potentiam eandem: ſed iure naturali prohibetur pluralitas vxorum, vt ex dictis patet, ergo ſicut modo nõ licet, ita nunquam licuit.

¶ 2 Præterea, Si aliquando licuit, hoc non fuit: niſi quia per ſe licitum erat, vel per aliquam diſpenſationem licebat. Si primo modo, ſic etiam nunc licitum eſſet. Si autem ſecundo modo, hoc eſſe non poteſt, quia ſecundũ Auguſtinum Deus cùm ſit naturæ conditor, non facit aliquid contra rationes, quas naturæ inſeruit: cum ergo naturæ noſtræ Deus inſeruerit, quod ſit vna vnius, videtur quòd ipſe contra hoc nunquam diſpenſauerit.

¶ 3 Præterea, Si aliquid eſt licitũ ex diſpenſatione, hoc non licet: niſi illis in quibus diſpenſatio fit: non autem legitur aliqua diſpenſatio communis in lege cum omnibus facta: cum ergo omnes communiter qui volebant plures vxores acciperent in veteri Teſtamẽto, nec ex hoc reprehendebantur à lege vel à Prophetis, nõ videtur quòd fuerit ex diſpenſatione licitum.

¶ 4 Præterea, Vbi eadem cauſa diſpenſationis, debet eadem diſpenſatio fieri, ſed cauſa diſpenſationis non poteſt alia poni, niſi multiplicatio prolis ad cultum Dei, quę etiam nunc neceſſaria eſt: ergo adhuc dicta diſpenſatio duraret, præcipuè cum non legatur reuocata.

¶ 5 Præterea, In diſpenſatione non debet prætermitti maius bonum propter minus bonum: ſed fides & ſacramentum, quę non videntur poſſe ſeruari in matrimonio, quo vnus pluribus vxoribus coniungitur, ſunt meliora quàm prolis multiplicatio: ergo intuitu huius multiplicationis diſpenſatio prædicta fieri non debuiſſet.

Sed contra, Ad Galatas tertio dicitur, quod lex propter præuaricatores poſita eſt: vt ſcilicet eos prohiberet, ſed lex vetus fecit mentionem de pluralitate vxorum ſine aliqua eius prohibitione, vt patet Deutero. viceſimo, Si habuerit homo duas vxores, &c. ergo habendo duas vxores, non erant præuaricatores, & ita erat licitum.

¶ Præterea, Hoc idem videtur exemplo ex ſanctis Patribus qui plures leguntur habuiſſe vxores, cum Deo eſſent accepriſſimi, ſicut Iacob, & Dauid, & plures alij, ergo aliquando fuit licitum.

Conclvsio.

Polygamia olim licita fuit antiquis Patribus & aliis, propter finem prolis multiplicandæ ad cultum Dei: nunc vero prohibetur: quia ille finis cæteraque circumſtantiæ ceſſarunt.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ex dictis patet, pluralitas vxorũ eſſe dicitur contra legem naturæ, non quantum ad prima præcepta eius, ſed quantum ad ſecunda, quæ quaſi concluſiones à primis præceptis deriuantur. Sed quia & actus humanos variari oportet ſecundum diuerſas conditiones perſonarum & temporum & aliarum circunſtantiarum, ideò concluſiones prædictæ à primis legis naturæ præceptis non procedunt, vt ſemper efficaciam habentes, ſed in maiori parte: talis eſt enim tota materia moralis, vt patet per Philoſophum in libr. Ethico. & ideo vbi eorum efficacia deficit, licitè ea prætermitti poſſunt. Sed quia non eſt facile determinare huiuſmodi varietates, ideò illi, ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, reſeruantur: vt licentiam præbeat legem prætermittendi in illis caſibus, ad quos legis efficacia non extendere ſe debet, & talis licentia diſpenſatio dicitur: lex autem de vnitate vxoris non eſt humanitus: ſed diuinitus inſtituta, nec vnquam verbis aut literis tradita: ſed cordi impreſſa, ſicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent: & ideò in hoc à ſolo Deo diſpenſatio fieri potuit per inſpirationem internam, quæ quidem

principaliter Patribus ſanctis facta eſt, & per eorum exemplum ad alios deriuata eſt eo tempore, quo oportebat prædictum naturæ præceptum prætermitti, vt maior eſſet multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Semper enim principalior finis magis obſeruandus eſt, quàm ſecundarius. Vnde cum bonum prolis ſit principalis matrimonij finis, vbi prolis multiplicatio neceſſaria erat, debet negligi ad tempus impedimentum, quod poſſet in ſecundariis finibus euenire, ad quod remouendum præceptum probibens pluralitatem vxorum ordinatur: vt ex dictis patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ius naturale ſemper & vbique quantum eſt de ſe, habet eãdem potentiam, ſed per accidens propter aliquod impedimentum quandoque, & alicubi poteſt variari, ſicut ibi Philoſophus exemplum ponit de aliis rebus naturalibus. Semper enim & vbique dextra eſt melior quàm ſiniſtra ſecundum naturam: ſed per aliquod accidens contingit aliquem eſſe ambidextrum, quia natura noſtra variabilis eſt, & ſimiliter etiam de naturali iuſto, vt ibidem Philoſophus dicit.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in Decret. quadam de diuortiis dicitur, quod nunquam licuit plures habere vxores ſine diſpenſatione per diuinam inſpirationem habita, nec tamen talis diſpenſatio datur contra rationes quas Deus naturæ inſeruit, ſed præter eas: quia rationes illæ non ſunt ordinatæ ad ſemper, ſed vt in pluribus, vt dictum eſt: ſicut etiam non eſt contra naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculosè præter ea quæ frequenter ſolent euenire.

AD TERTIVM dicendum, quòd qualis eſt lex, talis debet eſſe diſpenſatio legis: & quia lex naturæ eſt cordibus impreſſa, non oportuit diſpenſationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege ſcripta dari, ſed per internam diſpenſationem fieri.

AD QVARTVM dicẽdum, quod veniente Chriſto fuit tempus plenitudinis gratiæ Chriſti, per quam cultus Dei in omnes gentes ſpirituali propagatione diffuſus eſt: & ideò non eſt eadem ratio diſpenſationis, quæ erat ante Chriſti aduentum, quando cultus Dei carnali propagatione multiplicabatur & conſeruabatur.

AD QVINTVM dicendum, quòd proles, ſecundũ quòd eſt bonum matrimonij, includit fidem ad Deum ſeruandam, quia ſecundum quòd proles, expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad Deum ſeruanda eſt potior quàm fides vxori, quæ ponitur bonum matrimonij, & quam ſignificatio quæ pertinet ad ſacramentum, quia ſignificatio ad fidei cognitionem ordinatur; & ideo non eſt inconueniens, ſi propter bonum prolis, aliquid detrahitur aliis duobus bonis, nec tamen omninò tolluntur, quia & fides manet ad plures, & ſacramentum aliquo modo: quia quamuis non ſignificaretur coniunctio Chriſti ad Eccleſiam inquantum eſt vna, ſignificatur tamen diſtinctio graduum in Eccleſia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non ſolum eſt in Eccleſia militante, ſed etiam triumphante. Et ideò illorum matrimonia aliquo modo ſignificant coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam, nõ ſolum militantem, vt quidam dicunt, ſed etiam triumphantem, in qua ſunt diuerſæ manſiones.

ARTICVLVS III.

Vtrum habere concubinam ſit contra legem naturæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd habere concubinam non ſit contra legem naturæ. Legis enim cæremonialia non ſunt de lege naturæ: ſed fornicatio prohibetur Actu. 15. inter alia cæremonialia legis, quæ ad tempus credentibus ex Gentibus imponebantur: ergo fornicatio ſimplex, quæ eſt acceſſus ad concubinam, non eſt contra legem naturæ.

¶ 2 Præterea, Ius poſitiuum à naturali iure perfectum eſt, vt Tullius dicit: ſed ſecundum ius poſitiuum fornicatio ſimplex non prohibebatur, imò potius in pœnam ſecundum antiquas leges mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur: ergo habere concubinam, non eſt contra legem naturæ.

¶ 3 Præterea, Naturalis lex nõ prohibet quin illud quod datur ſimpliciter, poſſit dari ad tempus & ſecundum quid: ſed vna mulier ſoluta poteſt dare viro ſoluto in perpetuum ſui corporis poteſtatem, vt ea vtatur licitè cum voluerit: ergo non eſſet contra legem naturæ, ſi dederit ei poteſtatem ſui corporis ad horam.

¶ 4 Præterea, Quicunque re ſua vtitur vt vult, nemini facit iniuriam: ſed ancilla eſt res domini: ergo ſi dominus ea vtitur ad libitum, nulli facit iniuriam: & ita habere cõcubinam, non eſt contra legem naturæ.

¶ 5 Præterea, Quilibet poteſt alteri dare quod ſuũ eſt: ſed vxor habet poteſtatem in corpore viri, vt patet primæ Corinth. ſeptimo: ergo ſi vxor velit, vir poteſt alteri mulieri coniungi ſine peccato.

SED CONTRA, Secundum omnes leges filij qui de concubina naſcuntur, ſunt vituperabiles: ſed hoc non eſſet, niſi concubitus, ex quo oriuntur, eſſet naturaliter turpis: ergo habere concubinam, eſt contra legem naturæ.

¶ Præterea, Matrimonium eſt naturale: ſed hoc non eſſet, ſi ſine præiudicio legis naturæ homo poſſet coniungi mulieri præter matrimonium: ergo contra legem naturæ eſt, concubinam habere.

CONCLVSIO.

Cum præcipuus finis apperenda concubina, ſit coitus, illam habere eſt contra legem naturæ; illum enim finis legi naturali aduerſatur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ex dictis patet, illa actio videtur eſſe contra legem naturæ, quæ non eſt conueniens fini debito, quem natura intendit, ſiue quia non ordinatur in ipſum per actionem agentis, ſiue quia de ſe eſt improportionata illi fini: finis autem, quẽ natura ex tali concubitu intendit, eſt proles procreanda & educanda, & vt hoc bonum quæreretur, poſuit delectationem in concubitu, vt Conſtantinus dicit: quicunque ergo concubitu vtitur propter delectationem, quæ in ipſo eſt, non referendo in finem à natura intentũ, contra naturam facit, & ſimiliter etiam niſi ſit talis concubitus, qui ad illum finem conuenienter ordinari poſſit, & quia res à fine plurimum nominatur, tanquam ab optimo, ſicut coniunctio matrimonij à prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principaliter quæritur: ita concubinæ nomen illam coniunctionem exprimit, qua ſolus concubitus propter ſeipſum quæritur. Etſi etiam aliquis quandoque ex tali concubitu prolem quærat, non tamen eſt conueniens ad prolis bonum, in quo non ſolum intelligitur ipſius procreatio, per quã proles eſſe accipit: ſed etiam educatio & inſtructio, per quam accipit nutrimentum & diſciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, ſecundum Philoſophum 8. Ethico. Cum autem educatio & inſtructio proli à parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturæ, vt pater & mater commaneant ad ſubueniendum proli. Vnde aues quæ communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionem, non ſeparantur à mutua ſocietate, quæ incipit à concubitu vel in concumbendo. Hæc autem obligatio ad cõmanendum fœminam marito matrimonium facit: & ideò patet quòd accedere ad mulierem non iunctam ſibi matrimonio, quæ concubina vocatur, eſt contra legem naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Gentibus quantum ad multa lex naturæ offuſcata erat. Vnde accedere ad concubinam, malum non reputabant, ſed paſſim fornicatione quaſi re licita vtebantur: ſicut & aliis, quæ erant

erant contra cæremonias Iudæorum, quamuis non eſſent contra legem naturæ. Et ideò Apoſtoli immiſcuerunt prohibitionem fornicationis cæremonialibus, propter diſcretionẽ, quæ erat in vtroq; inter Iudæos & Gentiles.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ex prædicta obſcuritate, ſcilicet in quam ceciderunt Gentiles, Deo debitam gloriam non reddentes: vt dicitur Roman. primo, Lex illa proceſſit, & non ex inſtinctu legis naturæ: vnde præualente Chriſtiana religione, lex illa extirpata eſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd in aliquibus ſicut nihil inconueniens ſequitur; ſi rem aliquam, quã quis in poteſtate habet, alteri ſimpliciter tradat; ita etiam nec ſi tradat ad tempus, & ſic neutrũ eſt contra legem naturæ: non eſt autem ita in propoſito: & ideò ratio nõ ſequitur.

AD QVARTVM dicendum, quòd iniuria iuſtitiæ opponitur: lex autem naturalis non ſolum prohibet iniuſtitiam, ſed etiam oppoſita omnium virtutum. Sicut contra legem naturæ eſt, vt aliquis immoderatè comedat, quamuis talis rebus vtens ſuis, nulli iniuriam faciat: & præterea ancilla quamuis ſit res domini ad obſequium, non eſt tamen res ſua ad concubitum; & iterum intereſt qualiter quiſque re ſua vtatur. Facit enim talis iniuriam proli procreandæ, ad cuius bonum non ſufficienter talis coniunctio ordinatur, vt dictum eſt.

AD QVINTVM dicendum, quòd mulier habet poteſtatem in corpore viri non ſimpliciter, quatum ad omnia, ſed ſolum quantum ad matrimonium, & ideo non poteſt contra bonũ matrimonij corpus viri alteri tradere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accedere ad concubinam ſit peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd accedere ad concubinam non ſit peccatum mortale. Maius enim peccatum eſt mendacium, quàm fornicatio ſimplex: q; patet ex hoc, quod Iudas qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recuſauit mendacium dicens: Certè mendacio arguere nos poterit: ſed mendacium non eſt ſemper peccatum mortale: ergo neque fornicatio ſimplex.

¶ 2 Preterea, Peccatum mortale morte puniri debet, ſecundum legem Moyſi: ſed lex vetus non puniebat concubitum concubinæ morte, niſi in aliquo caſu: vt patet Deut. 24. ergo non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Preterea, Peccata mortalia carnalia ſunt minoris culpæ, quàm ſpiritualia: ſed non omnis ſuperbia aut auaritia eſt peccatum mortale, quæ ſunt ſpiritualia peccata: ergo non omnis fornicatio, quæ eſt peccatum carnale, eſt mortale.

¶ 4 Præterea, Vbi eſt maius incitamentum, ibi eſt minus peccatum, quia magis peccat qui minori tentatione vincitur: ſed cõcupiſcentia maximè inſtigat ad venerem: ergo cum actus gulæ non ſemper ſit peccatum mortale, nec fornicatio ſimplex erit mortale.

SED CONTRA, Nihil excludit à regno Dei niſi peccatum mortale: ſed fornicatores excluduntur à regno Dei: vt patet primæ ad Corint. 7. ergo fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale.

¶ Præterea, Sola peccata mortalia crimina dicuntur, ſed fornicatio dicitur crimen, vt patet Tobiæ 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen ſcire.

CONCLVSIO.

Simplex fornicatio etiam ratione ſui eſt peccatum mortale: quia tollit debitam ordinationem parentis erga liberos, ad quod maximè ſpectare debet coitus.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Secunda parte dictum eſt: Illi actus ex ſuo genere ſunt peccata mortalia, per quos fœdus amicitiæ hominis ad Deum, & hominis ad hominem violatur: hæc enim ſunt cõtra duo præcepta charitatis, quæ eſt animæ vita: & ideò cum concubitus fornicarius tollat debitam ordinationẽ parentis ad prolem, quam natura ex concubitu intendit, non eſt dubium, quod fornicatio ſimplex de ſui ratione eſt peccatum mortale, etiam ſi lex ſcripta non eſſet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequenter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet incitamentum, & ita etiam Iudas mendacium vitauit, fornicationem non vitans, quamuis illud mendacium pernicioſum fuiſſet iniuriam habens annexam, ſi promiſſum non reddidiſſet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd peccatum non dicitur mortale, quia morte temporali puniatur, ſed quia punitur æterna: vnde etiam furtum quod eſt peccatum mortale, interdum non punitur per leges tẽporali morte, & ſimiliter etiam eſt de fornicatione.

AD TERTIVM dicendũ, quòd ſicut non quilibet motus ſuperbiæ eſt peccatũ mortale, ita nec quilibet motus luxuriæ, & huiuſmodi ſunt peccata venialia, & concubitus matrimonialis: interdum tamẽ aliqui luxuriæ actus ſunt peccata mortalia, aliquibus motibus ſuperbiæ venialibus exiſtentibus, quia in verbis Greg. inductis intelligitur comparatio vitiorum ſecundum genus, non quantum ad ſingulos actus.

AD QVARTVM dicendum, quòd illa circunſtantia efficacior eſt ad aggrauandum, quæ magis appropinquat ad ſpeciem peccati. Vnde quamuis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuatur; tamen ex materia, circa quam eſt, grauitatem habet maiorem, quàm inordinata comeſtio, cum ſit circa ea quæ pertinent ad fouendũ fœdus ſocietatis humanæ, & ideò ratio non ſequitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquando licitum fuerit concubinam habere.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquando licitum fuerit concubinam habere. Sicut enim habere vnam vxorem eſt de lege naturæ, ita non habere concubinam: ſed aliquando licuit plures vxores habere, ergo & habere concubinam.

¶ 2 Præterea, Non poteſt aliqua ſimul eſſe ancilla & vxor: vnde ſecundum legem ex hoc ipſo quod ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur: ſed aliqui amiciſſimi Deo, leguntur ad ſuas acceſſiſſe ancillas, ſicut Abraham & Iacob; ergo non illæ erant vxores: & ſic aliquando licuit concubinas habere.

¶ 3 Præterea, Illa quæ in matrimonium ducitur, non poteſt eiici, & filius eius debet eſſe hæreditatis particeps: ſed Abraham eiecit Agar, & filius eius non fuit hæres: ergo non fuit vxor Abrahæ.

SED CONTRA, Ea quæ ſunt contra præcepta Decalogi, nunquam licuerunt, ſed habere concubinam eſt contra præceptum Decalogi, ſcilicet, Non mœchaberis: ergo nunquam fuit licitum.

¶ Præterea, Ambroſius dicit in libr. de Patriarchis. Viro non licet quod mulieri non licet; ſed nuquam licuit mulieri ad alium virum accedere, dimiſſo viro proprio: ergo nec viro vnquam licuit concubinam habere.

CONCLVSIO.

Nunquam licuit concubinam habere, etiam ex diſpenſatione, niſi matrimonio iunctam, eſt enim contra legem naturæ, cum non ſit conueniens actus ad bonum prolis.

RESPONDEO dicendum, quòd Rabbi Moyſes dicit, quòd ante tempus legis fornicatio non erat peccatum, quod probat ex hoc quod Iudas cũ Thamar concubuit. Sed iſta ratio non cogit. Non enim neceſſe eſt filios Iacob à peccato excuſari, cum accuſati fuerunt apud patrem crimine peſſimo, & in Ioſeph necem & venditionẽ conſenſerunt. Et ideò dicendum eſt, quod habere concubinam non matrimonio iunctã ſit contra legem naturæ: & nullo tempore ſecundum ſe licitum fuit, nec etiam ex diſpenſatione. Sicut enim ex dictis patet, concubitus cũ ea quæ non eſt matrimonio iuncta, non eſt conueniens actus ad bonum prolis, quod eſt principalis finis matri-

monij: & ideò eſt contra præcepta legis naturæ, quæ diſpenſationem non recipiunt: vnde vbicunque legitur in veteri Teſtamento, aliquos concubinas habuiſſe, quos neceſſe ſit à peccato excuſari: oportet eas eſſe matrimonio iunctas, & tamen concubinas dici, quia aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ: ſecundum enim quod matrimonium ordinatur ad ſuum principalem finem, qui eſt bonum prolis, vxor viro coniungitur inſolubili coniunctione, vel ſaltem diuturna, vt ex dictis patet: & circa hoc non eſt aliqua diſpenſatio, ſed quantum ad finem, qui eſt diſpenſatio familiæ & cōmunicatio operum: vxor enim coniungitur viro vt ſocia, ſed hoc deerat in his quæ concubinæ nominabantur. In hoc enim poterat eſſe diſpenſatio cùm ſit ſecundarius matrimonij finis: & ex hac etiam parte habebant aliquid ſimile concubinis, ratione cuius concubinæ nominabantur.

Ad primum ergo dicendum, quòd habere plures vxores non eſt contra prima præcepta legis naturæ, ſicut habere concubinam: & ideò ratio non ſequitur.

Ad secundum dicendum, quòd antiqui Patres ea diſpenſatione quam plures habebant, ad ancillas accedebant vxorio affectu, ſed non erant vxores, quantum ad illam coniunctionem quæ reſpicit ſecundarium finem, cui conditio ſeruitutis opponitur, cum non poſſit ſimul eſſe ſocia & ancilla.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut in lege Moyſi per diſpenſationem licebat dare libellum repudij ad euitandum vxoricidium, vt dictum eſt: ita ex eadem diſpenſatione licuit Abrahæ eijcere Agar, ad ſignificandum myſterium, quod Apoſtolus explicat Galat. 4. quòd etiam ille filius hæres non fuerit, ad myſterium pertinet: & quod Eſau filius liberæ hæres non fuit, vt patet Romanorum nono. Similiter etiam propter myſterium factum fuit, vt filij Iacob ex ancillis & liberis nati hæredes eſſent: vt Auguſtinus dicit: quia Chriſto naſcuntur in baptiſmo filij, tam per bonos, quos libera ſignificat, quàm per malos miniſtros, qui per ancillas ſignificantur.

QVÆSTIO LXVI.

De bigamia & irregularitate ex ea contracta, in quinque articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de bigamia & irregularitate ex ea contracta.

Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum illi bigamiæ, quæ eſt ex hoc quod aliquis duas vxores ſucceſſiuè habuerit, ſit irregularitas annexa.

¶ Secundò, vtrum irregularitatem contrahat, qui ſimul vel ſucceſſiuè duas vxores habuit.

¶ Tertiò, vtrum irregularitas contrahatur ex hoc quod quis vxorem virginem non accipit.

¶ Quartò, vtrum bigamia per baptiſmum ſoluatur.

¶ Quintò, vtrum cum bigamo liceat diſpenſare.

Articvlvs primvs.

Vtrum bigamiæ irregularitas ſit annexa.

Tho. 4. di. 27 q. 3. art. 1. & ſequent.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd illi bigamiæ, quæ eſt ex hoc quòd aliquis duas vxores ſucceſſiuè habuit, non ſit irregularitas annexa, quia multitudo & vnitas conſequũtur ens: ergo ens & non ens nō faciunt multitudinē aliquā, ſed ille qui habet ſucceſſiue duas vxores, tunc vna eſt in eſſe: alia in non eſſe: ergo ex hoc non efficitur vir non vnius vxoris, qui ſecundum Apoſtolum ab Epiſcopatu prohibetur.

¶ 2 Præterea, Maius ſignum incontinentiæ apparet in eo qui plures fornicariè cognoſcit, quàm qui plures vxores ſucceſſiuè habet: ſed ex primo non efficitur aliquis irregularis, ergo nec ex ſecundo.

¶ 3 Præterea, Si bigamia irregularitatē cauſat, aut hoc eſt ratione ſacramenti, aut ratione carnalis copulæ, ſed non ratione primi, quia ſic ſi aliquis cum vna contraxiſſet per verba de præſenti, & ea mortua ante carnalem copulam ſubſecutam duceret altam, efficeretur irregularis, quod eſt contra Decretal. Innocent. III. Nec iterum ratione ſecundi: quia ſecundum hoc etiam qui plures fornicario concubitu cognoſceret, irregularis eſſet: quod falſum eſt: ergo nullo modo bigamia irregularitatem cauſat.

Conclvsio.

Cum bigamia tollat ſignificationem ſacramenti integram: & per conſequens ſignificationem coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quæ eſt vnius ad vnam, meritò irregularitatem inducit.

Respondeo dicendum, quòd aliquis per ſacramentum ordinis miniſter ſacramentorum conſtituitur, & ille qui alij ſacramenta miniſtrare debet, nullum defectum in ſacramentis pati debet. Defectus autem in ſacramento eſt, quando ſacramenti ſignificatio integra non inuenitur: ſacramentum autem matrimonij ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam quæ eſt vnius ad vnam. Et ideò requiritur ad perfectam ſignificationem ſacramenti quod vir ſit tantum vnius vir, & vxor ſit tantum vnius vxor, & ideò bigamia quæ hoc tollit, irregularitatem inducit. Et ſunt quatuor modi bigamiæ. Primus eſt, cū quis plures habet vxores de iure ſucceſſiue. Secundus, cum ſimul habet plures, vnam de iure, aliam de facto. Tertius, cum habet plures ſucceſſiuè, vnam de iure, aliam de facto. Quartus, quando viduam ducit vxorem, & in omnibus his eſt irregularitas adiuncta. quia in illis qui accipiunt ſacramentum ordinis, maxima ſpiritualitas debet apparere, tum quia ſpiritualia miniſtrant, ſcilicet ſacramenta, tum quia ſpiritualia docent & in ſpiritualibus occupari debent. Vnde cum concupiſcentia maximè ſpiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquod ſignum concupiſcentiæ permanentis in eis apparere, quod quidem apparet in bigamis, qui vna vxore contenti eſſe noluerunt, tamen prima ratio eſt melior.

Ad primum ergo dicendum, quòd multitudo plurium vxorum ſimul exiſtentium eſt multitudo ſimpliciter: & ideò talis multitudo totaliter ſignificationē ſacramenti repugnat, & propter hoc tollitur ſacramentum. Sed multitudo vxorum ſucceſſiuè eſt multitudo ſecundum quid, & ideò non tollit ſignificationem ſacramenti totaliter, nec ſacramentum euacuat quantum ad ſui eſſentiam, ſed quantum ad ſui perfectionem, quæ requiritur in illis qui ſunt ſacramentorum diſpenſatores.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis ſit in fornicariis maioris concupiſcentiæ ſignificatio, non tamen concupiſcentiæ ita adhærentis: quia per fornicationem vnius alteri non in perpetuo obligatur, & iterum non eſt defectus ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut dictum eſt, bigamia cauſat irregularitatem, inquantum tollit perfectam ſignificationem ſacramenti, quę quidem conſiſtit & in coniunctione animorum, quæ fit per conſenſum, & in coniunctione corporum: & ideò ratione vtriuſque ſimul oportet eſſe bigamiam quæ irregularitatem faciat. Vnde per Decretal. Innocent. III. obuiatur ei quod Magiſter in litera dicit: ſcilicet quòd ſolus conſenſus per verba de præſenti ſufficit ad irregularitatem inducendam.

Arti-

ARTICVLVS II.

Vtrum irregularitas ſit annexa bigamiæ, quæ contingit ex hoc quòd homo habet duas vxores, vnam de iure, & alteram de facto.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd irregularitas non ſit annexa bigamiæ, quæ cõtingit ex hoc quòd homo habet duas vxores, vnam de iure, aliam de facto. Quia vbi nullum eſt ſacramẽtum, non poteſt eſſe defectus ſacramenti: ſed quando aliquis contrahit de facto cum aliqua, & non de iure, non eſt ibi aliquod ſacramentum, quia talis coniunctio non ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam: ergo cùm irregularitas non cõſequatur bigamiam niſi propter defectũ ſacramenti, videtur quòd talem bigamiam irregularitas non conſequatur.

¶ 2 Præterea, Aliquis accedens ad illam, cum qua cõtrahit de facto & non de iure, committit fornicationem, ſi non habeat aliquam vxorem legitimam, vel adulteriũ, ſi habeat aliam: ſed diuidere carnem ſuam per plures per fornicationem vel adulterium non cauſat irregularitatẽ: ergo nec dictus bigamiæ modus.

¶ 3 Præterea, Cõtingit quòd aliquis antequã cognoſcat carnaliter illam, cum qua de iure contraxit, cum alia cõtrahit de facto non de iure, & eam carnaliter cognoſcit ſiue prima mortua, ſiue viuente: talis contraxit cũ pluribus vel de iure vel de facto, & tamen non eſt irregularis, quia carnem ſuam non diuiſit in plures: ergo ex prædicto modo bigamiæ non contrahitur irregularitas.

CONCLVSIO.

Siue vxorem vnam quis habuerit de facto, ſiue alterã de iure (vbi eſt quædam ſacramenti ſimilitudo) irregularis efficitur, ſicque bigamiæ vtroque modo irregularitas annexa eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd in duobus ſecundis modis bigamiæ contrahitur irregularitas: quia quãuis in altero non ſit ſacramentum, eſt tamen quædam ſacramenti ſimilitudo. Vnde illi duo modi ſunt ſecũdarij, & primus eſt principalis in irregularitate cauſanda.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd quamuis ibi nõ ſit ſacramentum, eſt tamen ibi aliqua ſimilitudo ſacramẽti, quæ non eſt in fornicatione vel adulterino concubitu, & ideò non eſt ſimile.

Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd in tali caſu non reputatur bigamus, quia primum matrimoniũ non habuit perfectam ſignificationem ſuam: tamen ſi per iudicium Eccleſiæ compellatur ad primam redire, & eam cognoſcere, ſtatim efficitur irregularis: quia irregularitatem non facit peccatum, ſed imperfectio ſignificationis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit vxorem non virginem.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd non contrahatur irregularitas ex hoc quòd aliquis ducit vxorem non virginem. Quia plus impeditur aliquis defectu proprio, quàm alieno: ſed ſi ipſe cõtrahens non ſit virgo, non fit irregularis: ergo multò minùs ſi vxor eius virgo non ſit.

¶ 2 Præterea, Poteſt eſſe quòd aliquis defloratuit aliquam, & poſtea ducat eam in vxorem, talis non videtur eſſe irregularis, quia non diuiſit carnem in plures, nec etiã vxor eius, ſed tamen ducit corruptam in vxorem: ergo talis modus bigamiæ non cauſat irregularitatem.

¶ 3 Præterea, Nullus poteſt contrahere irregularitatẽ niſi voluntarius: ſed aliquis quandoque ducit vxorem nõ virginem inuoluntarius, vt quando credit eam virginem eſſe, & poſtea inuenit eam corruptam fuiſſe, cognoſcens eam: ergo talis modus non cauſat irregularitatem.

¶ 4 Præterea, Corruptio ſequẽs matrimonium eſt vituperabilior quàm præcedens: ſed ſi vxor poſtquam eſt conſummatum matrimonium, ab aliquo cognoſcatur, non efficitur vir irregularis: aliàs puniretur pro peccato vxoris, & poteſt etiam eſſe poſtquam hoc ſciat, quod reddat ei debitum poſcenti antequam de adulterio cõdemnetur accuſata: ergo videtur quod ille modus bigamiæ non cauſet irregularitatem.

SED CONTRA eſt, quòd Grego*. dicit, Præcipimus ne vnquam illicitas ordinationes facias, ne bigamũ, aut qui virginem non eſt ſortitus in vxorem, aut ignorãtem literas, aut habentem quamlibet partem corporis vitiatam, vel pœnitentiæ vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium, ad ſacros ordines permittas accedere. Epiſt. 25. cap. 2.

CONCLVSIO.

Ex hoc quòd vir vxorem non virginem ducit, irregularis efficitur, non autem ex hoc quòd corruptus non corruptam ducit.

RESPONDEO dicendum, quòd in coniunctione Chriſti & Eccleſiæ vnitas ex vtraq; parte inuenitur. Et ideò ſiue diuiſio carnis inueniatur ex parte viri ſiue ex parte vxoris, eſt defectus ſacramẽti. Sed tamẽ diuerſimodè: quia ex parte viri requiritur, quòd aliam duxerit in vxorem, non quòd ſit virgo: ſed ex parte vxoris requiritur quod etiam ſit virgo, cuius ratio à Decretiſtis aſſignatur. Quia ſponſus ſignificat Eccleſiam militantem, cuius curam gerit Epiſcopus, in qua ſunt multæ corruptiones: ſed ſpõſa ſignificat Chriſtum, qui virgo fuit: & ideo ex parte ſponſæ requiritur virginitas, ſed non ex parte ſponſi, ad hoc quòd aliquis Epiſcopus fieri poſſit. Sed hæc ratio eſt expreſsè contra Apoſtolum Epheſiorum quinto, Viri diligite vxores veſtras ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Ex quo apparet quòd vxor ſignificat Eccleſiam & ſponſus Chriſtum. & iterum: Quia vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus Eccleſiæ. Et ideo aliqui dicunt quòd per ſponſum ſignificatur Chriſtus, per ſponſam Eccleſia triumphans, in qua non eſt aliqua macula. Chriſtus autem habuit primò ſynagogam quaſi concubinam, & ſic non tollitur aliquid de perfectione ſignificationis ſacramẽti, ſi priùs habuit ſponſus concubinam. Sed hoc eſt valde abſurdum, quia ſicut eſt vna fides antiquorum & modernorum, ita vna Eccleſia. Vnde illi qui tempore ſynagogæ Deo ſeruiebant, ad vnitatem Eccleſiæ in qua Deo ſeruimus pertinebant. Et prætereà, hoc eſt expreſsè cõtra illud quod habetur Ezec. 16. & Oſeæ 2. vbi expreſsè fit mentio de deſponſatione ſynagogę, vnde non fuit ſicut concubina, ſed ſicut vxor. Et præterea ſecundum hoc fornicatio eſſet ſacramentum illius cõiunctionis, quod eſt abſurdum: & ideo Gentilitas priuſquam deſponſaretur à Chriſto in fide Eccleſię, corrupta fuit à diabolo per idololatriam. Et ideo aliter dicendum, quòd defectus in ipſo ſacramento cauſat irregularitatem: corruptio autem extra matrimonium contingens, quæ præceſſit matrimonium, nullum defectum facit in ſacramẽto ex parte illius, in quo eſt corruptio, ſed facit defectum ex parte alterius: quia actus contrahentis matrimonium non cadit ſupra ſeipſum, ſed ſupra alterum: & ideo ex termino ſpecificatur, qui eſt reſpectu illius etiam quaſi materia ſacramenti. Vnde ſi mulier eſſet ordinis ſuſceptiua, ſicut efficitur vir irregularis ex hoc quod ducit vxorem corruptam, non autem ex hoc quòd corruptus contrahit: ita fieret mulier irregularis, ſi contraheret cum corrupto, non autem ſi contraheret corrupta, niſi in alio matrimonio priùs corrupta fuiſſet.

Et per hoc patet ſolutio AD PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendũ, quod in tali caſu ſunt diuerſæ opiniones, tamẽ probabilius eſt quòd non ſit irregularis: quia carnem ſuam non diuiſit in plures.

AD TERTIVM dicendum, quòd irregularitas non eſt pœna inflicta, ſed defectus quidam ſacramentorum: & ideo non oportet quòd ſemper ſit voluntaria bigamia ad hoc quòd irregularitatem cauſet: & ideo ille qui vxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis eſt eam cognoſcens.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſi mulier fornicetur poſt matrimoniũ contractum, nõ efficitur ex hoc vir irregularis, niſi poſt corruptionem adulterij eam iteratò cognoſcat, quia aliàs corruptio vxoris nullo modo cadit ſub actu matrimoniali viri: ſed ſi etiã per ius cõpellatur ei reddere debitum ante condemnationem adulterij, irregularis efficitur, quamuis de hoc ſint opiniones, ſed hoc quod dictũ eſt, eſt probabilius: quia hic non requiritur quòd ſit peccatum, ſed ſignificatio tantùm.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm bigamia ſoluatur per baptiſmum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd bigamia per baptiſmũ ſoluatur. Dicit enim Hieron. in epiſtola ad Tituũ: quòd ſi quis ante baptiſmum plures vxores habuit, vel vnam ante & aliam poſt, non eſt bigamus: ergo bigamia per baptiſmum ſoluitur.

¶ 2 Præterea, Qui facit quod maius eſt, facit quod minus eſt: ſed baptiſmus tollit omne peccatum quod eſt grauius, quàm irregularitas: ergo tollit bigamię irregularitatem.

¶ 3 Pręterea, Baptiſmus tollit omnem pœnam ex actu prouenientem: ſed irregularitas eſt huiuſmodi: ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Bigamus eſt irregularis, inquantum deficit à repræſentatione Chriſti: ſed per baptiſmum plenè Chriſto conformamur: ergo ſoluitur irregularitas.

¶ 5 Præterea, Sacramenta nouæ legis ſunt magis efficacia, quàm ſacramenta veteris legis, ſed ſacramenta veteris legis abſoluebant irregularitates, vt in primo libro dictum eſt à Magiſtro. ergo & baptiſmus, qui eſt efficaciſſimum ſacramentum in noua lege, ſoluit irregularitatem ex bigamia contractam.

SED CONTRA eſt quod Auguſtinus dicit: Acutiùs intelligunt, qui nec eum qui catechumenus aut paganus habuit alteram, ordinandũ cenſuerunt, quia de ſacramento agitur, non de peccato.

¶ Præterea, Sicut idẽ dicit: Fœmina ſi catechumena vel pagana vitiata eſt, non poteſt inter Dei virgines vel poſt baptiſmum velari: ergo eadem ratione, nec bigamus ante baptiſmum ordinari.

CONCLVSIO.

Sicut baptiſmus non tollit cõiugium, ſic nec bigamiæ irregularitatem tollere poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd baptiſmus ſoluit culpas & non ſoluit cõiugia: vnde cùm ex ipſo coniugio ſequatur irregularitas, per baptiſmum tolli non poteſt, vt Auguſtinus dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in caſu iſto non tenetur Hieronymi opinio, niſi fortè velimus eum exponere quòd loquitur ad ſuperiorem diſpenſationem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non oportet quòd illud quod facit maius, faciat minus, niſi ſit ad illud ordinatum, & hoc deficit in propoſito, quia baptiſmus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

AD TERTIVM dicendũ, quòd hoc intelligendum eſt de pœnis quæ conſequũtur ex actuali peccato quaſi inflictæ, vel infligendæ: non enim aliquis per baptiſmũ virginitatem recuperat, nec ſimiliter carnis indiuiſionem.

AD QVARTVM dicendum, quòd baptiſmus conformatur Chriſto quantum ad virtutem mentis, ſed non quantum ad ſtatum carnis, qui conſideratur in virginitate vel in diuiſione carnis.

AD QVINTVM dicendum, quòd illæ irregularitates ex leuibus cauſis non perpetuis erant contractæ: & ideò etiam per illa ſacramenta auferri poterant, & iterũ erant ad hoc ordinata, non autem baptiſmus ad hoc ordinatur.

ARTICVLVS V.

Vtrùm cum bigamo liceat diſpenſare.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd cum bigamo non liceat diſpenſare. Quia extra de bigamis dicitur: cum clericis, qui inquantum in ipſis fuit, ſecundas ſibi mulieres coniunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non licet diſpenſare.

¶ 2 Præterea, Contra ius diuinum non licet diſpenſare: ſed omnia quæ in Canone dicuntur, ad ius diuinum pertinent: cùm ergo Apoſtolus in ſcriptura Canonica dicat, oportet Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe, videtur quòd in hoc non poſsit diſpenſari.

¶ 3 Pręterea, Nullus poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de neceſsitate ſacramenti: ſed non eſſe irregularem, eſt de neceſsitate ſacramenti ordinis, cùm ſignificatio quæ eſt ſacramento eſſentialis, deſit: ergo non poteſt in hoc diſpenſari.

¶ 4 Pręterea, Hoc quod rationabiliter factũ eſt, non poteſt irrationabiliter mutari: ſi ergo poteſt rationabiliter diſpenſari cum bigamo, irrationabiliter eſt ei adiuncta irregularitas, quod eſt inconueniens.

SED CONTRA eſt, quòd Lucius papa diſpenſauit cum Epiſcopo Panormitano, qui erat bigamus.

¶ Præterea, Martinus Papa dicit, Lector ſi viduam vxorem accipiat, in lectoratu permaneat: aut ſi neceſſitas fuerit, ſubdiaconus fiat, nihil autem ſuprà, ſimiliter ſi bigamus fuerit: ergo ad minus vſque ad ſubdiaconatum cum eo diſpenſari poteſt.

CONCLVSIO.

Cùm irregularitas bigamiæ non ſit de iure naturali, ſed poſitiuo, poteſt Papa cum bigamo diſpenſare in omnibus ordinibus: Epiſcopus verò ſolùm in minoribus, niſi in quibuſdam caſibus.

RESPONDEO dicendum, quòd bigamiæ non eſt adiuncta irregularitas de iure naturali, ſed de iure poſitiuo: nec iterum eſt de eſſentialibus ordinis, quòd non ſit bigamus, quod patet ex hoc, quòd ſi aliquis bigamus ad ordines accedit, characterem accipit. Et ideò Papa poteſt diſpenſare in tali irregularitate totaliter, ſed Epiſcopus, quantum ad minores ordines. Et quidam dicunt quod etiam quantum ad maiores, in illis qui volunt Deo in religione ſeruire propter vitandum religioſorum diſcurſum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per illã Decr. oſtenditur eadem eſſe difficultas diſpẽſandi in illis, qui de facto cũ pluribus cõtraxerunt, ac ſi de iure contraxiſſent, non quòd ſubtrahatur ſimpliciter poteſtas Papæ diſpenſandi in talibus.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd hoc eſt verum quantum ad ea quæ ſunt de iure naturali, & quantum ad ea quæ ſunt de neceſsitate ſacramentorum & fidei: ſed in aliis quæ ſunt de inſtitutione Apoſtolorum, cùm Eccleſia habeat nunc eandem poteſtatem ſtatuendi & deſtituẽdi, quam tunc habuerit, poteſt per eum qui primatum tenet, in Eccleſia diſpenſari.

AD TERTIVM dicendum, quòd non quælibet ſignificatio eſt de eſſentia ſacramenti, ſed tantùm illa quæ pertinet ad officium ſacramenti, & talis non tollitur per irregularitatem.

AD QVARTVM dicendum, quòd in particularibus non poteſt inueniri ratio, quæ omnibus cõpetat æqualiter, propter eorum diuerſitatem: & ideò quòd vniuerſaliter ſtatutum eſt, rationabiliter conſideratis his quæ in pluribus accidunt, poteſt etiam per diſpenſationem rationabiliter remoueri in aliquo caſu determinato.

QVÆSTIO LXVII.

De libello repudij, in ſeptem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de libello repudij.

¶ Circa quod quęruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrum inſeparabilitas matrimonij ſit de lege naturæ.

¶ Secundò, vtrum repudiare vxorem poſſit eſſe licitum per diſpenſationem.

¶ Tertiò, vtrum ſub lege Moyſi fuerit licitum.

¶ Quartò, vtrùm liceat vxori repudiatę alium virum accipere.

¶ Quintò, vtrum liceat viro repudiatam à ſe iterum ducere.

¶ Sextò, vtrum cauſa repudij fuerit odium vxoris.

¶ Septimò, vtrum cauſæ repudij deberent in libello ſcribi.

ARTICVLVS I.

Vtrum inſeparabilitas vxoris ſit de lege naturæ.

Tho.4.di.33 q.2.art.1.& ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd inſeparabilitas vxoris non ſit de lege naturæ. Lex enim naturæ communis eſt apud omnes: ſed nulla lege præter legem Chriſti fuit prohibitum vxorem dimittere: ergo inſeparabilitas vxoris non eſt de lege naturæ.

¶ 2 Pręterea, Sacramenta non ſunt de lege naturæ: ſed inſeparabilitas matrimonij ad ſacramenti bonum pertinet: ergo non eſt de lege naturæ.

¶ 3 Præterea, Coniunctio viri & fœminę in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem & educationem, & inſtructionem: ſed hæc omnia aliquo certo tempore conſummantur: ergo poſt illud tempus licet vxorem dimittere ſine aliquo præiudicio legis naturæ.

¶ 4 Præterea, Ex matrimonio principaliter quæritur bonum prolis: ſed inſeparabilitas eſt cõtra bonum prolis: quia, vt dicunt Philoſophi, aliquis vir non poteſt ex aliqua fœmina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere poſſet, & quæ etiam ab alio viro impręgnaretur: ergo inſeparabilitas matrimonij magis eſt contra legem naturæ, quàm de lege naturæ.

SED CONTRA, Illud præcipuè eſt de lege naturæ quod natura bene inſtituta accepit in ſui principio: ſed inſeparabilitas matrimonij eſt huiuſmodi, vt patet Matt. 19. ergo eſt de lege naturæ.

¶ Pręterea, De lege naturæ eſt, quòd homo Deo non contrarietur: ſed homo quodammodo contrarius eſſet Deo, ſi ſepararet quos Deus coniunxit: cum ergo ex hoc inſtituta ſit inſeparabilitas matrimonij, Matth. 19. videtur quòd ſit de lege naturæ.

CONCLVSIO.

Cùm coniugij fines, ſint ita à lege naturæ conſtituti, vt perpetuo liberi educentur hæredeſque inſtituantur, merito eodem iure vir ab vxore ſeparari non poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non ſolùm ad aliquod tempus, ſed per totam vitam prolis. Vnde de lege naturæ eſt quòd parentes filijs theſaurizent, & filij parentum hęredes ſint. Et ideo cùm proles ſit commune bonũ viri & vxoris, oportet eorum ſocietatẽ perpetuò permanere indiuiſam ſecundu legis naturę dictamen: & ſic inſeparabilitas matrimonij eſt de lege naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſola lex Chriſti ad perfectum humanum genus adduxit, reducens in ſtatũ nouitatis naturæ. Vnde & in lege Moyſi & in legibus humanis non potuit totum auferri quod contra legẽ naturę erat, hoc enim ſoli legi Spiritus & vitæ reſeruatum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd inſeparabilitas competit matrimonio, ſecundum quòd eſt ſignum perpetuæ coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, & ſecundum quòd eſt in officium naturę ad bonum prolis ordinatũ, vt dictum eſt: ſed quia ſeparatio matrimonij magis directè repugnat ſignificationi quàm prolis bono, cui conſequenter repugnat, vt dictum eſt: inſeparabilitas matrimonij magis in bono ſacramenti intelligitur quàm in bono prolis, quamuis in vtroque intelligi poſſit, & ſecundum quòd pertinet ad bonum prolis, eſſet de lege naturæ, non autem ſecundum quod pertinet ad bonum ſacramenti.

AD TERTIVM patet ſolutio ex dictis.

AD QVARTVM dicendum, quòd matrimonium principaliter ordinatur ad bonum cõmune, ratione principalis finis, qui eſt bonum prolis: quamuis etiam ratione finis ſecundarij ordinetur ad bonum perſonæ matrimonium contrahentis: prout per ſe eſt in remedium concupiſcentiæ. Et ideo in legibus matrimonij magis attenditur, quòd omnibus expediat quàm quòd vni competere poſſit: quamuis ergo matrimonij inſeparabilitas impediat bonum prolis in aliquo homine, tamen non eſt conueniens ad bonum prolis ſimpliciter, & propter hoc ratio non ſequitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum potuerit eſſe licitum per diſpenſationem vxorem dimittere.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd vxorem dimittere per diſpenſationem eſſe licitũ non potuerit. Illud enim quod eſt in matrimonio contra bonum prolis, eſt contra præcepta legis naturæ, quæ indiſpenſabilia ſunt: ſed dimiſſio vxoris eſt huiuſmodi, vt ex dictis patet: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Concubina differt ab vxore præcipuè in hoc, quòd non eſt inſeparabiliter iuncta: ſed habere concubinas fuit indiſpenſabile: ergo & dimittere vxorem.

¶ 3 Præterea, Homines ita ſunt modò receptibiles diſpenſationis, ſicut fuerunt olim: ſed modò non poteſt diſpenſari cum aliquo, vt vxorem dimittat: ergo nec olim.

SED CONTRA, Agar cognita eſt ab Abrahã vxorio affectu, vt dictum eſt: ſed ipſe eam præcepto diuino eiecit, & non peccauit: ergo potuit per diſpenſationem fieri licitum, quòd homo vxorem dimitteret.

CONCLVSIO.

Siue inſeparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ, ſiue inter ſecunda contineatur, ſub diſpenſatione cadere poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd diſpenſatio in pręceptis præcipuè quæ ſunt aliquo modo legis naturæ, eſt ſicut mutatio curſus naturalis rei, qui quidem mutari dupliciter poteſt. Vno modo ex aliqua cauſa naturali per quam alia cauſa naturalis impeditur à curſu ſuo, ſicut eſt in omnibus quæ in minori parte caſualiter accidunt in natura: ſed per hunc modum non variatur curſus rerum naturalium quæ ſunt ſemper, ſed quæ ſunt frequenter. Alio modo per cauſam penitus ſupernaturalem: ſicut in miraculis accidit. Sed hoc modo poteſt mutari curſus naturalis: non ſolùm qui eſt ordinatus, vt ſit frequenter; ſed qui eſt ordinatus etiam vt ſit ſemper: vt patet in ſtatione ſolis tempore Ioſuæ, & reditu eius tempore Ezechiæ, & de eclipſi miraculoſa tempore paſſionis Chriſti. Hæc etiam eſt ratio diſpenſationis in præceptis legis naturæ, quando eſt in cauſis inferioribus: & ſic diſpenſatio cadere poteſt ſupra ſecũda præcepta legis naturæ, non autem ſupra prima, quia illa ſunt quaſi ſemper exiſtẽtia, vt dictũ eſt de pluralitate vxorũ, & huiuſmodi. Aliquãdo autẽ eſt tantùm in cauſis ſuperioribus, & tunc poteſt diſpenſatio eſſe diuinitus, etiam contra prima præcepta legis naturæ, ratione alicuius myſterij diuini ſignificandi vel oſtendendi: ſicut patet de diſpenſatione pręcepto Abrahæ facto de occiſione filij innocẽtis. Tales autẽ diſpẽſationes non fiunt cõmuniter ad oẽs, ſed ad aliquas ſingu-

ſingulares perſonas, ſicut etiam in miraculis accidit. Si ergo inſeparabilitas matrimonij inter prima præcepta legis naturæ contineatur, ſolùm hoc ſecundo modo ſub diſpenſatione cadere potuit. Si autem ſit inter ſecunda præcepta legis naturæ, etiam primo modo cadere potuit ſub diſpenſatione. Videtur autem magis inter ſecunda præcepta legis naturæ contineri. Inſeparabilitas enim matrimonij non ordinatur ad prolis bonum, quod eſt principalis matrimonij finis, niſi quantum ad hoc, quòd per parentes filijs prouideri debet in totam vitam per debitam præparationem eorum, quæ ſunt neceſſaria in vita: huiuſmodi autem præparatio non eſt de prima intentione naturæ, ſecundum quam omnia ſunt communia. Et ideò non videtur eſſe contra primam intentionem naturæ dimiſſio vxoris, & per conſequens nec contra prima præcepta, ſed contra ſecunda legis naturæ: vnde etiam primo modo ſub diſpenſatione videtur poſſe cadere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in bono prolis, ſecundum quòd eſt de prima intentione naturæ, intelligitur procreatio & nutritio, quouſque proles ad perfectam ætatẽ ducatur: ſed quòd ei prouideatur in poſterum per hæreditatis & aliorum bonorum dimiſſionem, videtur pertinere ad ſecundum legis naturæ præceptum.

Ad secvndvm dicendum, quòd habere concubinam eſt contra bonum prolis, quantum ad id quod natura in eo in prima intentione intendit: ſcilicet educationem & inſtructionem, quæ requirit diuturnam commanſionem parentum, quod non eſt in concubina, quę ad tempus aſſumitur: & ideo non eſt ſimile, tamen quantum ad ſecundam intentionem etiam habere concubinam ſub diſpenſatione cadere poteſt: vt patet Oſeæ. 1.

Ad tertivm dicendum, quòd inſeparabilitas, quamuis ſit de ſecunda intentione matrimonij, prout eſt in officium naturæ, eſt tamen de prima intentione ipſius, prout eſt ſacramentum Eccleſię: & ideo ex quo inſtitutum eſt, vt ſit Eccleſiæ ſacramentum, manente tali inſtitutione non poteſt ſub tali diſpenſatione cadere, niſi fortè ſecundo modo diſpenſationis.

Articvlvs III.

Vtrum ſub lege Moyſi licitum fuerit vxorem dimittere.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd ſub lege Moyſi fuerit licitum vxorem dimittere. Vnus enim modus conſentiendi eſt non prohibere, cùm poſſit: conſentire autem illicito eſt illicitum: cùm ergo Moyſes non prohibuerit vxoris repudium, nec peccauerit, quia lex ſancta eſt, vt dicitur Ro. 7. videtur quòd repudium fuerit aliquando licitum.

¶ 2 Præterea, Prophetæ locuti ſunt Spirituſancto inſpirante, vt patet 2. Petri 1. ſed Mala. 2. dicitur, cùm odio habueris, dimitte: ergo cùm illud quod ſpiritus ſanctus inſpirat, non ſit illicitum: videtur quod repudium vxoris non ſemper fuerit illicitum.

¶ 3 Præterea, Chryſ. dicit, quòd ſicut Apoſtoli permiſerunt ſecundas nuptias, ita Moyſes permiſit libellum repudij: ſed ſecundæ nuptiæ non ſunt peccatum: ergo nec repudium vxoris ſub lege Moyſi.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit, quòd libellus repudij datus eſt Iudæis propter duritiam cordis eorum: ſed duritia cordis eorum non excuſabat eos à peccato: ergo nec lex de libello repudij.

¶ Præterea, Chryſ. dicit ſuper Math. 2. quòd Moyſes dando libellum repudij, non iuſtitiam Dei miniſtrauit, vt quaſi per legem agentibus peccatum non videatur eſſe peccatum.

Conclvsio.

Non licebat Dei mandato ſub lege Moyſi vxorem repudiare, ſed propter duritiam cordis Iudæorum illis permittebatur, vt maius malum euitaretur.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam dicunt quod illi qui ſub lege vxorem, dato libello repudij, dimittebant, non excuſabantur à peccato, quamuis excuſarentur à pœna ſecundum legẽ infligenda: & per hoc dicitur Moyſes libellum repudij permiſiſſe; & ſic ponunt quatuor modos permiſſionis. Vnus per priuationem præceptionis, vt quando maius bonum non præcipitur, minus bonum permitti dicitur: ſicut Apoſtolus non præcipiendo virginitatem, matrimonium permiſit, 1. Cor. 7. Secundus per priuationem prohibitionis, ſicut venialia dicuntur permiſſa, quia non ſunt prohibita. Tertius per priuationem cohibitionis, & peccata omnia dicuntur permitti à Deo, inquantum non impedit, cùm impedire poſſit. Quartus per priuationem punitionis, & ſic libellus repudij in lege permiſſus fuit, non quidem propter aliquod maius bonum conſequẽdum, ſicut fuit diſpenſatio de pluribus vxoribus habendis: ſed propter malum cohibendum, ſcilicet vxoricidium, ad quod Iudæi proni erant propter corruptionem iraſcibilis: ſicut permiſſum eſt eis extraneis fœnerari propter corruptionem aliquam in concupiſcibili, ne ſcilicet fratribus fœnerarentur: & ſic propter corruptionem ſuſpicionis in rationali fuit permiſſum ſacrificium zelotypiæ, ne ſola ſuſpicio apud eos iudicium corrumperet. Sed quia lex vetus quamuis gratiam non conferret, tamen ad hoc data erat, vt peccatum oſtenderet, vt communiter Sancti dicunt: Ideo alijs videtur quòd ſi repudiando vxorem peccaſſent, hoc ſaltem eis per legem ac prophetas indicari debuiſſet. Iſaiæ 58. Annũtia populo meo ſcelera eorum. Alias viderentur nimis eſſe neglecti, ſi ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, quæ non cognoſcebant, nunquam eis nuntiata fuiſſent, quod non poteſt dici, cùm iuſtitia legis tempore ſuo obſeruata vitam mereretur æternam. Et propter hoc dicũt, quòd quamuis repudiare vxorem, per ſe ſit malum, tamẽ ex permiſſione diuina licitum fiebat: & hoc confirmant auctoritate Chryſoſtomi, qui dicit quòd à peccato abſtulit culpam legiſlator, quando permiſit repudium: & quamuis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius ſuſtinetur. ideo ad vtraſque rationes reſpondendum eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd aliquis qui poteſt prohibere, non peccat, ſi à prohibitione abſtineat, non ſperans correctionem: ſed maius malum æſtimans ex tali prohibitione occaſionem ſumere, & ſic accidit Moyſi: vnde diuina auctoritate fretus, libellum repudij non prohibuit.

Ad secvndvm dicendum, quòd Prophetæ ſpirituſancto inſpirati non dicebant dimittendam eſſe vxorem quaſi Spiritus ſancti præceptum ſit, ſed quaſi permiſſum, ne aliqua peiora fierent.

Ad tertivm dicendum, quòd illa permiſſionis ſimilitudo non eſt intelligẽda quantum ad omnia, ſed ſolùm quantum ad cauſam eandem: quia vtraque permiſſio ad vitandam turpitudinem facta eſt.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis duritia cordis non excuſaret à peccato, tamen permiſſio ex duritie facta excuſat. Quædam enim prohibentur ſanis, quæ non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen infirmi peccant permiſſione ſibi facta vtentes.

Ad qvintvm dicendum, quòd aliquod bonum poteſt intermitti dupliciter. Vno modo propter aliquod maius bonum conſequendum, & tunc intermiſſio illius boni ex ordine ad maius bonum accipit honeſtatem: ſicut intermittebatur ſingularitas vxoris honeſtè à Iacob propter bonum prolis. Alio modo bonũ aliquod intermittitur ad vitandum maius malum: & tunc ſi auctoritate eius, qui diſpenſare poteſt, hoc fiat, reatum talis boni intermiſſio non habet, ſed honeſtatem aliam non acquirit: & ſic indiuiſibilitas matrimonij in lege Moyſi intermittebatur propter malum maius vitandum, ſcilicet vxoricidium. Et ideo Chryſoſt. dicit, quòd à peccato abſtulit culpam: quãuis enim inordinatum maneret in repudio,

ex quo peccatum dicitur, tamen reatum pœnæ non habebat, neque temporalis neque perpetuæ, inquantum diuina diſpenſatione fiebat, & ſic erat ab eo culpa ablata: & ideò etiam ipſe ibidem dicit, quòd permiſſum eſt repudium non malum quidem, tamen licitum, quòd quidem illi qui ſunt de prima opinione, referunt ad hoc tantùm quòd non habebat reatum temporalis pœnæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat vxori repudiatæ alium virum habere.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd liceret vxori repudiatæ alium virũ habere. Quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quàm vxoris repudiatæ: ſed vir poterat ſine peccato aliam ducere vxorem: ergo vxor ſine peccato alium virum ducere poterat.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit quòd de duabus vxoribus (quando mos erat) peccatum non erat: ſed tempore legis veteris erat talis conſuetudo, quod repudiata alium virum ducebat, vt patet Deut. 24. Cùm egreſſa maritum alterũ, &c. ergo non peccabat, alteri viro ſe iungendo.

¶ 3 Præterea, Matth. 5. Dominus iuſtitiam noui Teſtamenti oſtendit ſuperabundantem eſſe reſpectu iuſtitię veteris Teſtamenti: hoc autem dicit ad iuſtitiæ noui Teſtamenti ſuperabundantiam pertinere, quòd vxor repudiata non ducit alterum virum: ergo in veteri lege licebat.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matt. 5. Qui dimiſſam duxerit, mœchatur: ſed mœchia nunquam fuit in veteri lege licita: ergo vxori repudiatæ non licuit alium virum habere.

¶ Præterea, Deut. 24. dicitur, quòd mulier repudiata quæ alium virum duceret, polluta erat, & abominabilis facta coram Domino: ergo peccabat, aliũ virum ducẽdo.

CONCLVSIO.

Cùm mulier quanto tempore viuit alligata ſit legi viri, non poteſt etiam repudiata alteri nubere, niſi ex diſpenſatione diuina ei permiſſum fuerit.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum primam opinionem poſt repudium vxor peccat alteri viro coniuncta, quia adhuc primum matrimonium non erat ſolutum. Mulier enim quanto tempore viuit, alligata eſt legi viri: vt patet Rom. 7. non autem poterat ſimul plures viros habere. Sed ſecundum aliam opinionem ſicut licebat ex diſpenſatione diuina viro vxorem repudiare, ita vxori alium virum ducere: quia inſeparabilitas matrimonij ex cauſa diuinæ diſpenſationis tollebatur, qua inſeparabilitate manente, intelligitur verbum Apoſtoli. Vt ergo ad vtraſque rationes reſpondeamus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd viro licebat plures vxores ſimul habere ſecundum diſpenſationem diuinam: & ideo vna dimiſſa in matrimonio non ſoluto, poterat aliam ducere, ſed nunquam vxori licuit habere plures viros: & ideo non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in illo verbo Aug. mos non ponitur pro conſuetudine, ſed pro actu honeſto, ſecundum quòd à more dicitur aliquis morigeratus, quia eſt bonorũ morum: & ſic à more philoſophia moralis nominatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd Dominus Matt. 5. oſtendit nouam legem abundare per conſilia ad veterem, non ſolùm ad ea quæ lex vetus licita faciebat, ſed etiam quantum ad ea quæ in veteri lege illicita erant: ſed à multis licita putabãtur per nõ rectã pręceptorũ expoſitionem, ſicut patet de odio inimici, & ita eſt etiã de repudio.

AD QVARTVM dicendum, quòd verbum Domini intelligitur quantum ad tempus nouæ legis in quo recta permiſſio eſt ſublata: & ſic etiam intelligitur quoddam verbum Chryſo. qui dicit quòd qui ſecundũ legem dimittit vxorem, quatuor facit iniquitates: quia quo ad Deum exiſtit homicida, inquantum habet propoſitum occidendi vxorem, niſi eam dimitteret: & quia dimittit non fornicantem, in quo caſu lex Euangelij vxorem dimittere permittit: & ſimiliter quia facit eam adulteram & illum cui copulatur.

AD QVINTVM dicendum, quòd quædam gloſ. interlinearis dicit, polluta eſt & abominabilis: ſed illius iudicio qui quaſi pollutam eam priùs dimiſit, & ſic non oportet quòd ſit polluta ſimpliciter. Vbi dicitur polluta eo modo quo immundus dicebatur, qui mortuum tangebat vel leproſum, non immunditia culpæ, ſed cuiuſdam irregularitatis legalis: vnde & ſacerdoti non licebat viduam, aut repudiatam ducere in vxorem.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat viro repudiatam à ſe accipere.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd licebat viro repudiatam à ſe iterum accipere. Licet enim corrigere quod male factum eſt: ſed male factum erat, quòd vir vxorem repudiabat: ergo licebat hoc corrigere reducendo vxorem ad ſe.

¶ 2 Pręterea, Semper licuit peccanti indulgere, cùm ſit morale præceptum, quod in omni lege manet: ſed vir repudiando repudiatam, ei peccãti indulgebat: ergo & hoc licitum erat.

¶ 3 Præterea, Deuter. 24. ponitur pro cauſa quare non poſſit accipi iterum, quia polluta eſt: ſed repudiata non polluitur, niſi alterum virum ducendo: ergo ſaltem ante quàm alium virum duceret, licebat eam accipere.

SED CONTRA eſt quod dicitur Deutero. 24. quòd non poterat prior maritus accipere eam, &c.

CONCLVSIO.

Ne temere vir vxorem repudiaret, prohibitum fuit ne ſemel ab eo repudiatam denuò in vxorem accipiat.

RESPONDEO dicendum, quòd in lege de libello repudij duo erant permiſſa, ſcilicet dimittere vxorem, & vxorem dimiſſam alteri iungi: & duo præcepta, ſcilicet ſcriptura libelli repudij, & quòd iterum maritus repudiãs eam accipere non poſſit: quod quidem ſecundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in pœnam mulieris, quæ alteri nupſit, & in hoc peccato polluta eſt. Sed ſecundum alios, vt vir non de facili vxorem repudiaret, quam poſtea nullo modo recuperare poſſet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad illius mali impedimentum, quod committebat aliquis, repudiando vxorem, ordinabatur quòd vir vxorem repudiatam aſſumere iteratò non poſſet, vt patet ex dictis: & ideò diuinitùs ordinatum fuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſemper licuit indulgere peccanti, quantum ad rancorem cordis, ſed non quantum ad pœnam diuinitùs taxatam.

AD TERTIVM dicendum, quòd in hoc duplex eſt opinio. Quidam enim dicunt quòd licuit repudiatam viro reconciliari, niſi in matrimonio alteri viro eſſet iuncta. Tunc enim propter adulterium cui ſe mulier voluntariè ſubdidit, in pœnã dabatur ei quòd ad priorem virum non rediret, ſed quia lex vniuerſaliter prohibet: & ideo dicunt alij, quòd etiam antequam alteri nuberet, non poterat reuocari, ex quo repudiata erat: quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, ſecundum quod dictum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum cauſa repudij ſit odium vxoris.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd cauſa repudij fuerit odium vxoris, ſecundum hoc quod dicitur Mala. 2. Si odio habueris eam, dimitte illam.

¶ 2 Præterea, Deuter. 24. dicitur: Cùm non inuenerit gratiam in oculis eius propter aliquam fœditatem, &c. ergo idem quod prius.

SED CONTRA, Sterilitas & fornicatio magis contrarian-

trariantur matrimonio quàm odium: ergo illa potiùs debuerunt eſſe cauſa repudij, quàm odium.

¶ Præterea, Odium poteſt cauſari ex virtute eius qui odio habetur: ſi ergo odium eſt ſufficiens cauſa, tunc mulier poſſet repudiari propter virtutem eius, quod eſt abſurdum.

¶ Præterea, Deuter. 22. dicitur: Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & poſtea odio habuerit, & obiecerit ei ſtuprũ ante coniugium, ſi in probatione defecerit, verberabitur, & centum ſiclis argenti condemnabitur, & non poterit eam dimittere omni tempore vitæ ſuæ: ergo odium non eſt ſufficiens cauſa repudij.

CONCLVSIO.

Repudij proxima cauſa eſt odium viri in vxorem, quod cum ex aliqua cauſa contrahatur, alias eſſe cauſas, ſed remotas, repudij fatendum eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd cauſa permiſſionis repudiandi vxorem fuit vitatio vxoricidij, vt ſancti communiter dicunt. Proxima autem cauſa homicidij eſt odium, & ideo proxima cauſa repudij eſt odiũ, ſed odium ex alia cauſa cauſatur ſicut & amor: & ideo oportet etiam aliquas cauſas repudij ponere remotas, quæ erant cauſa odij. Dicit autem Auguſt. in gloſſ. Deut. 24. Multæ erant in lege cauſæ dimittendi vxorem. ſolam Chriſtus fornicationem excipit, cæteras moleſtias iubet pro fide & caſtitate coniugij ſuſtinere. Hæ autem cauſæ intelliguntur fœditates in corpore, puta infirmitas vel aliqua notabilis macula: vel in anima; ſicut fornicatio, vel aliqua huiuſmodi, quæ in moribus inhoneſtatem facit. Sed quidam has cauſas magis coarctant ſatis probabiliter dicentes, quòd non licebat repudiare niſi propter aliquam cauſam poſt matrimonium ſupervenientem, nec propter quamlibet talem, ſed propter illas ſolùm quæ poſſunt bonum prolis impedire: vel in corpore, vt ſterilitas, aut lepra, aut aliquid huiuſmodi, vel in anima, vt ſi eſſet malorum morum, quos filij ex conuerſatione ad ipſam imitarentur. Sed quædam gloſſ. ſuper illud Deuteronom. 24. Cùm non inuenerit gratiam, &c. Videtur magis arctare: ſcilicet ad peccatum, cùm dicit ibi, per fœditatem peccatum intelligitur, ſed peccatum gloſſa nominat non ſolùm in moribus animæ, ſed etiam in natura corporis.

Sic ergo prima duo concedimus.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſterilitas & alia huiuſmodi, ſunt cauſa odij, & ſic ſunt cauſæ remotæ.

AD QVARTVM dicendum, quòd propter virtutem non eſt aliquis odibilis, per ſe loquendo, quia bonitas eſt cauſa amoris, & ideo ratio non tenet.

AD QVINTVM dicendum, quòd dabatur in pœnam viri, quòd non poſſet in perpetuum repudiare vxorem in caſu illo, ſicut etiam in alio caſu quando puellam defloravit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum cauſæ repudij debebant in libello ſcribi.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd cauſæ repudij debebant in libello ſcribi. Quia per libellum repudij ſcriptũ à pœna legis abſoluebatur: ſed hoc omnino videtur iniuſtum niſi cauſis ſufficientibus repudij aſſignatis: ergo illas oportebat ſcribere in libello.

¶ 2 Præterea, Ad nihil aliud illa ſcriptura valere videbatur: niſi vt cauſæ repudij oſtenderentur: ergo ſi non inſcribebantur, fruſtra libellus iſte tradebatur ſibi.

¶ 3 Præterea, Hoc Magiſter dicit in litera.

SED CONTRA, Quia cauſæ repudij aut erant ſufficientes, aut non: ſi ſufficientes, præcludebatur mulieri via ad ſecundas nuptias, quæ ei ſecundum legem concedebantur: ſi inſufficientes, oſtendebatur iniuſtum repudium, & ſic repudium fieri non poterat: ergo nullo modo cauſæ repudij ibi in ſpeciali inſcribebantur.

CONCLVSIO.

Cauſæ repudij in libello particulatim non ſcribebantur, ſed generatim.

RESPONDEO dicendum, quòd cauſæ repudij ibi in ſpeciali non ſcribebantur in libello, ſed in generali, vt oſtẽderetur iuſtum repudium: ſed ſecundum Ioſephum, vt mulier habens libellum conſcriptum de repudio, alteri nubere poſſet, alias enim ei traditum non fuiſſet. Vnde ſecundum eum erat ſcriptura talis, Promitto tibi, quòd nunquam tecum cõueniam: ſed ſecundum Auguſt. ideo libellus ſcribebatur, vt mora interueniente, & conſilio Scribarum diſſuadente, vir à propoſito repudiandi deſiſteret.

Et propter hoc patet ſolutio ad obiecta.

QVÆSTIO LXVIII.

De filijs illegitimè natis, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de filiis illegitimè natis.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum qui naſcuntur extra verũ matrimonium, ſint illegitimi.

¶ Secundò, vtrum illegitimi filij debeant ex hoc damnum reportare.

¶ Tertiò, vtrum poſſint legitimari.

ARTICVLVS I.

Vtrum filii qui naſcuntur extra verum matrimoniũ, ſint legitimi.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd filij qui naſcuntur extra verum matrimonium, ſint legitimi. Quia ſecundum legem natus, legitimus filius dicitur: ſed quilibet naſcitur ſecundum legem ad minus naturæ quæ fortiſſima eſt: ergo quilibet filius dicitur legitimus. Tho. 4. di 42. q. vnica, ar. 3 q. 1. & ſeq.

¶ 2 Præterea, Communiter dicitur quòd legitimus filius eſt qui eſt de legitimo matrimonio natus, vel de eo quod in facie Eccleſiæ legitimum reputatur: ſed contingit quandoque quòd aliquod matrimonium legitimum reputatur in facie Eccleſiæ, quod habet impedimentum, ne ſit verum matrimonium, & tamen à contrahentibus in facie Eccleſiæ ſcitur: & ſi occultè nubant, & impedimẽtum neſciant, legitimum videtur in facie Eccleſiæ ex quo per Eccleſiam non prohibetur: ergo filij extra verum matrimonium nati, non ſunt illegitimi.

SED CONTRA, Illegitimum dicitur quod eſt contra legem: ſed illi qui naſcuntur extra matrimonium, naſcuntur contra legem: ergo ſunt illegitimi.

CONCLVSIO.

Liberi qui naſcuntur ex ſimplici fornicatione, non ſunt legitimi, ſed ſolùm naturales: qui vel ex ſtupro vel ex adulterio, nec naturales, nec legitimi ſunt habendi.

RESPONDEO dicendum, quòd quadruplex ſtatus eſt filiorum. Quidam enim ſunt naturales & legitimi, ſicut illi qui naſcuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam naturales & non legitimi, vt filij qui naſcuntur de ſimplici fornicatione. Quidam legitimi & non naturales, ſicut filij adoptiui. Quidam nec legitimi nec naturales, ſicut ſpurij nati de adulterio & de ſtupro. Tales enim naſcuntur & contra legem poſitiuam & contra legem naturæ expreſſè.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis illi qui naſcuntur ex illicito coitu, naſcuntur ſecundum naturam, quæ communis eſt homini & omnibus animalibus; tamen naſcuntur contra legem naturæ, quæ eſt propria hominibus, quia fornicatio & adulterium & huiuſmodi ſunt contra legem naturæ, & ideò tales ſecundum nullam legem ſunt legitimi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ignorantia excuſat

excuſat illicitum coitum à peccato niſi ſit affectata. Vnde illi qui conueniunt bona fide in facie Eccleſiæ, quamuis ſit impedimentum, dum tamen ignorent non peccāt, nec filij ſunt illegitimi. Si autem ſciant quamuis Eccleſia ſuſtineat quæ ignorat impedimentum, non excuſantur à peccato, nec filij ab illegitimitate. Si autem neſciant & in occulto contrahant, non excuſantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

ARTICVLVS II.

Vtrum filij illegitimi debeant aliquod damnum reportare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd illegitimi filij non debeant aliquod damnum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, vt patet per ſententiam Domini, Ezechiel. 18. ſed quòd iſte naſcatur ex illicito coitu, non eſt peccatū proprium, ſed peccatum patris: ergo ex hoc non debet aliquod damnum incurrere.

¶ 2 Præterea, Iuſtitia humana eſt extracta à diuina: ſed Deus æqualiter largitur bona naturalia legitimis & illegitimis filijs: ergo & ſecundum iura humana filij illegitimi debent legitimis æquiparari.

SED CONTRA eſt quod dicitur Gen. 25. quòd Abraham dedit omnia bona Iſaac, & filijs concubinarum largitus eſt munera: & tamen illi non erant ex illicito coitu nati: ergo multò magis debent illi, qui ex illicito coitu naſcuntur, hoc damnum reportare, quòd non ſuccedant in bonis paternis.

CONCLVSIO.

Liberi illegitimi duplici damno afficiuntur: vnum eſt, quia non admittuntur ad actus legitimos: alterum, quòd non ſuccedunt in hæreditate paterna: in ſeptima tamen parte ſuccedere poſſunt naturales filij; ſpurij verò nulla ex parte, niſi quòd eis parentes neceſſaria ſuppeditare tenentur.

RESPONDEO dicēdum, quòd aliquis dicitur damnum ex aliquo incurrere dupliciter. Vno modo per hoc quòd ei ſubtrahitur quod erat ei debitum: & ſic filius illegitimus nullum damnum incurrit. Alio modo per hoc, quòd ei aliquid non eſt debitum, quod aliàs poterat eſſe ei debitum: & ſic filius illegitimus damnum incurrit duplex: vnum, quia non admittitur ad actus legitimos, ſicut ad officia & dignitates: quæ requirunt aliquam honeſtatem in illis qui hoc exercent: aliud damnum incurrit, quia non ſuccedit in hæreditate paterna. Sed naturales filij ſuccedere poſſunt in ſeptima parte tantùm; ſpurij autē in nulla parte, quamuis ex iure naturali parentes eis in neceſſarijs prouidere teneantur. Vnde pertinet ad ſolicitudinem Epiſcopi, vt vtrunque parētum cogat ad hoc, quòd eis prouideant.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd incurrere damnum hoc ſecundo modo, non eſt pœna: & ideo non dicimus quod ſit pœna, quòd aliquis non ſuccedit in regno aliquo per hoc, quòd non eſt filius regis: & ſimiliter non eſt pœna, quòd alicui qui non eſt legitimus, non debeantur ea quæ ſunt legitimorum filiorum.

AD SECVNDVM dicendum, quod coitus illegitimus non eſt contra legem, inquantùm eſt actus generatiuæ virtutis, ſed inquantùm ex praua volūtate proceditur: & ideo filius illegitimus non incurrit dānum in his, quæ per voluntatem fiunt vel poſſidentur.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius illegitimus poſſet legitimari.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd filius illegitimus non poſſit legitimari. Quantum enim diſtat legitimus ab illegitimo, tantùm econuerſo illegitimus à legitimo: ſed legitimus in regno nunquam fit illegitimus: ergo illegitimus nunquam fit legitimus.

¶ 2 Præterea, Coitus illegitimus creat illegitimum filium: ſed coitus illegitimus nunquam fit legitimus: ergo nec filius illegitimus legitimari poteſt.

SED CONTRA eſt, quod per legem inducitur, per legem reuocari poteſt: ſed illegitimitas filiorum eſt per legem poſitiuam inducta: ergo poteſt filius illegitimus legitimari ab eo qui habet auctoritatem legis.

CONCLVSIO.

Cùm liberi dicantur illegitimi lege poſitiua, per eandem etiam legem legitimari poſſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd filius illegitimus poteſt legitimari, nō vt fiat de legitimo coitu natus, quia coitus ille tranſiuit, & nunquam poteſt fieri legitimus, ex quo ſemel fuit illegitimus. Sed dicitur legitimari, inquātum damna quæ illegitimus filius incurrit, ſubtrahuntur per legis auctoritatem. Et ſunt ſex modi legitimandi. Duo ſecundum Canones: ſcilicet cùm quis ducit vxorem illam, ex qua filium illegitimum generauit, ſi non fuit adulterium, & per ſpecialem indulgentiam & diſpenſationem domini Papæ. Quatuor autem modi ſunt ſecūdum leges. Primus eſt, ſi pater filium naturalem curiæ Imperatoris offerat, ex hoc enim ipſo legitimatur propter curiæ honeſtatem. Secundus, ſi pater in teſtamento nominet eum legitimum hæredem, & filius poſtmodum teſtamentum Imperatori offerat. Tertius eſt, ſi filius nullus ſit legitimus, & ipſemet filius ſe principi offerat. Quartus, ſi pater in publico inſtrumento vel cum trium teſtiū ſubſcriptione eum legitimum nominet, nec adijciat naturalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alicui poteſt ſine iniuſtitia gratia fieri, ſed non poteſt aliquis damnari niſi pro culpa: & ideo magis poteſt illegitimus fieri legitimus quàm econuerſò. Et ſi eſt legitimus, aliquando hæreditate priuatur pro culpa, non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd actus illegitimus habet defectum intra ſe inſeparabilem, quo legi opponitur: & ideo non poteſt fieri legitimus; nec eſt ſimile de filio legitimo, qui non habet huiuſmodi defectum.

QVAESTIO LXIX.

De his quæ ſpectant ad reſurrectionem, & primò de loco animarum poſt mortem, in ſeptem articulos diuiſa.

POST hoc agendum eſt de his, quæ ſpectāt ad ſtatum reſurrectionis. Poſtquā enim dictum eſt de ſacramentis, quibus homo liberatur à morte culpæ; conſequenter dicendū eſt de reſurrectione, per quam homo liberatur à morte pœnæ.

¶ Circa tractatum autem reſurrectionis tria conſiderāda ſunt: ſcilicet præcedentia reſurrectionem, cōcomitantia & ſequentia. Et ideo primò dicendum eſt de his, quæ pro parte, quamuis non ex toto, reſurrectionem præcedunt. Secundò, de ipſa reſurrectione & circunſtantibus eam. Tertiò de his, quæ eam ſequuntur. Præcedentium autem reſurrectionem prima conſideratio eſt de receptaculis animarum poſt mortem eis aſſignatis. Secundò, de qualitate & pœna animarum ſeparatarum eis ab igne inflicta. Tertiò, de ſuffragijs quibus animę defunctorum à viuis adiuuantur. Quartò, de orationibus Sanctorum in patria exiſtentium. Quintò, de ſignis iudicium generale præcedentibus. Sextò, de igne vltimæ conflagrationis mundi, qui faciem iudicis præcedet.

¶ Circa primum quæruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrum animabus poſt mortem receptacula aſſignentur.

¶ Secundò, vtrum ſtatim poſt mortem ad ipſa animæ deducantur.

¶ Tertiò, vtrum de ipſis locis egredi valeant.

¶ Quartò,

¶ Quarto, vtrum limbus inferni ſit idem quod ſinus Abrahæ.

¶ Quinto, vtrum limbus ſit idem quod infernus damnatorum.

¶ Sexto, vtrum limbus patrum ſit idem quod limbus puerorum.

¶ Septimo, vtrum tot receptacula debeant diſtingui.

ARTICVLVS I.

Vtrum aſſignentur receptacula animabus poſt mortem.

Tho. 4. di. 45 q. 1. ar. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd animabus poſt mortẽ receptacula nõ aſſignẽtur. Sicut enim dicit Boëtius in lib. de Hebdomadibus, cõmunis animi conceptio eſt apud ſapientes, incorporalia in loco nõ eſſe: cui concordat quod Augu. dicit. 12 ſuper Geneſ. ad literam: Citò quidem reſponderi poteſt, ad corporalia loca animã non ferri, niſi cum aliquo corpore: ſed ſeparata à corpore non habet aliquod corpus, ſicut ibidẽ Auguſt. dicit: ergo ridiculum eſt animabus ſeparatis aliqua receptacula aſſignare.

¶ 2 Præterea, Omne quod habet locum determinatũ, magis conuenit cum illo loco, quàm cum alio: ſed animę ſeparatæ, ſicut etiam quælibet aliæ ſpirituales ſubſtantiæ, indifferenter ſe habent ad omnia loca: non enim poteſt dici quòd cum aliquibus corporibus conueniant, & cum alijs differant, cùm ab omnibus conditionibus corporalibus penitus ſint remotæ: ergo eis receptacula determinata non ſunt aſſignanda.

¶ 3 Præterea, Animabus ſeparatis nõ aſſignatur aliquid poſt mortem niſi quod cedat in pœnam vel in pręmium: ſed corporalis locus non poteſt eis eſſe in pœnam, vel in præmium, cum à corporibus nihil recipiant: ergo non ſunt eis aſſignanda certa receptacula.

SED CONTRA, Cœlũ empyreũ eſt locus corporalis, & tamen ipſum factum mox ſanctis Angelis eſt repletum, vt Beda dicit. Cùm ergo Angeli ſint incorporei, ſicut & animæ ſeparatæ, videtur etiam quòd animabus ſeparatis ſint certa receptacula aſſignanda: ergo, &c.

¶ Præterea, Hoc patet per id ꝙ Greg. dicit in 4. Dialo. ſcilicet animas poſt mortẽ ad diuerſa loca corporalia eſſe deductas, vt patet de Paſchaſio, quem Germanus Capuanus epiſcopus in balneis inuenit, & de anima Theodorici regis, quam dicit ad gehennam eſſe deductam. ergo animæ poſt mortem habent certa receptacula.

CONCLVSIO.

Sicut Deum eſſe in cælo dicimus, ita animabus beatis, quæ deitatis perfectæ participes ſunt loca in cælis aſſignatis: animabus verò, quæ huius deitatis ſunt expertes, contrario loco deputari aſſerimus.

RESPONDEO dicendum, quòd quamuis ſubſtantiæ ſpirituales ſecundum eſſe ſuum à corpore non dependeant, corporalia tamen à Deo mediantibus ſpiritualibus gubernantur: vt dicit Aug. in 3. de Tri. & Greg. in 4. Dial. & ideo eſt quædã conuenientia ſpiritualiũ ſubſtãtiarũ ad corporales ſubſtãtias per cõgruentiã quandã, vt ſcilicet dignioribꝰ ſubſtãtiis digniora corpora adaptẽtur. Vnde etiã Philoſ. ſecundum ordinem mobilium poſuerunt ordinẽ ſubſtantiarum ſeparatarum: quãuis autem animabus poſt mortem non aſſignẽtur aliqua corpora, quorum ſint formæ vel determinati motores, determinantur tamen eis quædam corporalia loca per congruentiam quandam ſecundum gradum dignitatis earum, in quibus ſint quaſi in loco eo modo quo incorporalia eſſe poſſunt in loco, ſecundum quòd magis vel minus accedunt ad primam ſubſtantiam, cui locus ſuperior per congruentiam deputatur, ſcilicet Deum, cuius ſedem cœlum Scriptura eſſe denuntiat: & ideo animas quæ ſunt in participatione perfecta deitatis, in cælo eſſe ponimus, animas verò quæ à participatione huiuſmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incorporalia non ſunt in loco modo aliquo nobis noto & conſueto, ſecundũ quòd dicimus corpora propriè in loco eſſe: ſunt tamen in loco modo ſubſtantiis ſpiritualibus conuenienti, qui nobis plenè manifeſtus eſſe non poteſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd dupliciter eſt conuenientia vel ſimilitudo. Vna eſt quæ eſt per participationem eiuſdem qualitatis, ſicut calida adinuicem conueniunt. Et talis conueniẽtia incorporalium ad loca corporalia eſſe non poteſt. Alia per quandam proportionalitatem, per quam in Scripturis metaphoricè corporalia ad ſpiritualia transferuntur; vt ſicut in ſcripturis Deus dicitur eſſe ſol, quia eſt principium vitæ ſpiritualis, ſicut ſol vitæ corporalis: & ſecundum hanc conuenientiam quædam animæ quibuſdam locis magis conueniunt, ſicut animæ ſpiritualiter illuminatæ, cum corporalibus luminoſis: animæ verò obtenebratæ per culpam, cum locis tenebroſis.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd anima ſeparata directè nihil recipit à locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt quæ conſeruant à ſuis locis, ſed ipſæ animæ ex hoc quòd cognoſcunt ſe talibus locis deputari, ſibi gaudium ingerunt vel mœrorem: & ſic locus cedit eis in pœnam vel præmium.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſtatim poſt mortem animæ deducantur ad cælum, vel ad infernum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quòd ſtatim poſt mortem nullæ animæ deducantur ad cælos vel ad infernum, quia ſuper illud Pſalmi, Adhuc puſillum, & non erit peccator, dicit Gloſſa, quòd ſancti liberantur in fine mundi, poſt hanc tamen vitam non ibi erunt, vbi erunt ſancti, quibus dicetur: Venite benedicti Patris mei: ſed illi ſancti erunt in cælo: ergo ſancti poſt hanc vitam non ſtatim aſcendunt ad cælum.

¶ 2 Præterea, Auguſtinus dicit in Ench. quòd tempus inter hominis mortem & vltimam reſurrectionem interpoſitum animas abditis receptaculis continet, ſicut vnaquæque digna eſt requie vel ærumna, ſed hæc abdita receptacula non poſſunt intelligi cælum & infernus, quia in illis etiam poſt reſurrectionem cum corporibus erunt. Vnde pro nihilo diſtingueret tempus ante reſurrectionẽ & poſt reſurrectionem: ergo non erunt nec in inferno nec in paradiſo vſque ad diem iudicij.

¶ 3 Præterea, Maior eſt gloria animæ quàm corporũ, ſed ſimul omnibus redditur gloria corporum, vt ſit maior lætitia ſingulorum ex communi gaudio, vt patet Heb. 11. cap. ſuper illud, Deo pro nobis aliquid melius prouidente, &c. dicit Gloſſa: Vt in communi gaudio omnium maius fieret gaudium ſingulorum: ergo multo fortius gloria animarum debet differri vſque ad finem, vt ſimul omnibus reddatur.

¶ 4 Præterea, Pœna & præmium quæ per ſententiam iudicij redduntur, iudicium præcedere non debent, ſed ignis inferni & gaudium paradiſi dabuntur omnibus per ſententiam iudicantis Chriſti; ſcilicet in vltimo iudicio, vt patet Matthæi viceſimo quinto: ergo ante diem iudicij nullus aſcendit in cælum, vel deſcendit ad inferos.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 2. Corin. 5. Si terrena noſtra habitatio diſſoluatur, domum habemus non manu factam & conſeruatã in cælis: ergo diſſoluta carne, anima habet manſionẽ quæ ei in cælis fuerat cõſeruata.

¶ Præterea, Phil. 1. dicit Apoſtolus, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto: ex quo ſic arguit Greg. in 4. Dial. Qui ergo Chriſtum in cælo eſſe non dubitat, nec Pauli animam in cælo eſſe negat, ſed non eſt negandũ Chriſtum eſſe in cælo, cum ſit articulus fidei: ergo non eſt dubitãdum, animas ſanctorum ad cælos ferri. Quòd etiam aliquæ animæ ad infernũ deſcẽdunt ſtatim poſt mortẽ, patet Luc. 16. Mortuus eſt autẽ diues, & ſepultus eſt in inferno.

CON-

CONCLVSIO.

Sicut corpora leuitate ſua aut grauitate ſurſum aut deorſum feruntur, niſi aliquid ſit impedimento: ſic etiam anima è carcere corporis liberata, præmio conſequuto, in cælum (niſi peccatum primum depurgandum obſtiterit) aut pœna debita inflicta in infernum feruntur.

RESPONDEO dicendum quòd ſicut in corporibus eſt grauitas vel leuitas, qua feruntur ad ſuum locum, qui eſt finis motus ipſorũ; ita etiam eſt in animabus meritum vel demeritum, quibus perueniunt animæ ad præmium vel pœnam: quæ ſunt fines actionum ipſarum. Vnde ſicut corpus per grauitatem vel leuitatem ſtatim fertur in locum ſuum, niſi prohibeatur; ita animę ſtatim ſoluto vinculo carnis, per quod in ſtatu vitæ detinebantur, ſtatim præmium conſequuntur vel pœnam, niſi aliquid impediat: ſicut interdum impedit conſecutionem præmij veniale peccatum, quod primum purgari oportet, ex quo ſequitur quod præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus ſecundum congruentiam præmij vel pœnæ, ſtatim vt anima abſoluitur à corpore, vel in infernum immergitur, vel ad cælos euolat, niſi impediatur aliquo reatu quo oporteat euolationem differri, vt prius anima purgetur. Et huic veritati auctoritates Scripturæ canonicæ manifeſtè atteſtantur, & documenta ſanctorum Patrum. Vnde contrarium pro hæreſi eſt habendum, vt patet 4. Dialog. & in libro de eccleſiaſticis dogmatibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gloſ. ſeipſam exponit. Quod enim dicit, Nõdum eris vbi erunt ſancti, &c. ſtatim exponit ſubdens, id eſt non habebis geminam ſtolam, quam habebunt ſancti in reſurrectione.

AD SECVNDVM dicendum, quod inter illa abdita receptacula, de quibus Auguſtinus loquitur, etiam ſunt cõputanda & infernus & paradiſus, in quibus animæ aliquæ ante reſurrectionem continentur. Et ideo diſtinguitur tempus ante reſurrectionem, & poſt: quia ante reſurrectionem ſunt ibi ſine corpore, poſt autem erunt cum corpore: & quia in aliquibus receptaculis nunc ſunt animæ, in quibus poſt reſurrectionem non erunt.

AD TERTIVM dicendum, quod hominum corpora habent quandam continuationem adinuicem, quia ſecundum ea eſt verum quod dicitur Actuum 17. Quod Deus ex vno fecit omnium hominum genus, ſed animas ſigillatim finxit: vnde non eſt tãta congruentia vt omnes homines ſimul glorificentur in anima, ſicut quòd glorificentur in corpore. Et prætereagloria corporis non eſt ita eſſentialis ſicut gloria animæ: vnde maius detrimentum eſſet ſanctis, ſi gloria animæ differretur, quàm de hoc quod gloria corporis differatur, nec poſſet hoc detrimentum gloriæ recompenſari propter ampliationem ſingulorum gaudij de gaudio communi.

AD QVARTVM dicendum, quod eandem obiectionem Greg. in 4. Dialog. proponit & ſoluit. Si, inquit, nunc in cælo ſunt animæ ſanctorum, quid eſt quod in die iudicij pro iuſtitiæ retributione recipiunt? & reſpondet: Hoc eis nimirum creſcit in iudicio, quòd nunc animæ ſola ſingulari retributione lætantur; poſtmodum verò etiam corporum beatitudine perfruuntur, vt in ipſa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino cruciatuſque pertulerunt: & eodem modo dicendum eſt de damnatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum animæ exiſtentes in paradiſo vel in inferno egredi valeant.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd animæ in paradiſo vel in inferno exiſtentes egredi non valeant. Auguſtinus enim dicit in libro de cura pro mortuis agenda: Si rebus viuentium intereſſent animæ mortuorum, vt de aliis taceam, meipſum pia mater nulla nocte deſereret, quæ terra marique ſecuta eſt, vt mecum viueret: & ex hoc concludit, quod animæ defunctorum rebus viuentium non interſunt, ſed intereſſe poſſent, ſi de ſuis receptaculis exirent: ergo de ſuis receptaculis non exeunt.

¶ 2 Pręterea, In Pſalmo dicitur, Vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. & Iob 7. Qui deſcendit ad inferos, non aſcendet: ergo tam boni quam mali à ſuis receptaculis non exeunt.

¶ 3 Præterea, Receptacula, vt dictũ eſt, animabus poſt mortem dantur in pręmium vel in pœnam: ſed poſt mortem neque præmia ſanctorum minuuntur, neque pœnæ damnatorum: ergo non exeunt de ſuis receptaculis.

SED CONTRA eſt, quod dicit Hier. contra Vigilantium, ſic eum alloquens: Ais enim, in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorũ & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis cùm voluerint adeſſe præſentes: & ita tu Deo leges ponis, tu Apoſtolis vincula inijcis, vt vſque ad diem iudicij teneantur in cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptũ eſt: Sequuntur Agnum quocunque ierit. & ſi agnus vbique eſt: ergo & hi qui cum eo ſunt, vbique eſſe credendi ſunt: ridiculum ergo eſt dicere quod animæ mortuorum à ſuis receptaculis non recedant.

¶ Præterea, Hierony. ibidem arguit ſic: Cùm diabolus & dæmones vbique vagentur orbe toto, & celeritate nimia vbique præſentes ſint, quare martyres poſt effuſionem ſanguinis actu obtinentur incluſi, & inde exire non potuerunt? Ex quo poteſt concludi non ſolùm de bonis ſed etiam de malis quod ſua receptacula quandoq; exeãt, cùm non habeant maiorem damnationem quàm dæmones, qui vbique diſcurrunt.

¶ Præterea, Hoc idem probari poteſt per Gregorium in quarto Dialog. vbi narrat de multis mortuis, qui viuis apparuerunt.

CONCLVSIO.

Fieri non poteſt vt animæ vel de paradiſo vel de inferno exeant, ſimpliciter vt illic illis nullus relinquatur locus: ad tempus verò inde egredi poſſunt.

RESPONDEO dicendum, quod aliquem exire de inferno vel de paradiſo, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ita quod ſimpliciter inde exeat, vt iam locus eius non ſit paradiſus vel infernus, & ſic nullus inferno vel paradiſo deputatus finaliter inde exire poteſt, vt infra dicetur. Alio modo poteſt intelligi, vt exeat ad tempus, & in hoc diſtinguendum eſt, quid eis conueniat ſecundum legem naturæ, & quid eis conueniat ſecundum ordinem diuinæ prouidentiæ, quia vt dicit Auguſtinus in libro de cura pro mortuis agenda: Alij ſunt humanarum limites rerum, alia diuinarum ſigna virtutum, alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ inuiſibiliter fiunt. Secundum ergo naturalem curſum animæ ſeparatæ, propriis receptaculis deputatæ, à conuerſatione viuentium penitus ſegregantur. Non enim ſecundum curſum naturæ homines in mortali carne viuentes ſubſtantiis ſeparatis immediatè iunguntur, cùm omnis eorum cognitio à ſenſu oriatur: nec propter aliud à ſuis receptaculis eas exire conueniret, niſi vt rebus viuentium intereſſent. Sed ſecundum diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ aliquando animæ ſeparatæ à ſuis receptaculis egreſſæ conſpectibus hominum præſentantur: ſicut Auguſtinus in libro prædicto narrat de Felice martyre, qui ciuibus Nolanis viſibiliter apparuit, cùm à Barbaris oppugnarentur. Et hoc etiam credi poteſt quod aliquando damnatis contingat, quòd ad eruditionem hominum & terrorem permittuntur viuentibus apparere, aut etiam ad ſuffragia expetenda quantum ad illos qui in purgatorio detinentur, vt per multa quæ in 4. Dialog. narrantur, patet. Sed hoc intereſt inter ſanctos & damnatos, quod ſancti cùm voluerint, apparere poſſunt viuentibus, nõ autem damnati. Sicut enim ſancti viuentes in carne dona gratiæ gratis datæ accipiũt,

vt ſanitates & ſigna perficiant, quæ non niſi diuina virtute rationabiliter fiunt, quę quidem ſigna ab aliis hoc dono carentibus perfici non poſſunt: ita etiam non eſt inconueniens, vt ex virtute gloriæ, aliqua potentia animabus ſanctorum detur, per quam poſſint mirabiliter apparere viuentibus cùm volunt, quod alij non poſſunt, niſi interdum permiſſi.

Ad primum ergo dicendũ, quòd Auguſtinus (vt per ſequentia patet) loquitur ſecundum communem curſum naturæ, nec tamen ſequitur quod etiam ſi mortui poſſunt, vt volunt, viuentibus apparere, toties appareant quoties apparent in carne viuentes: quia ſeparati à carne vel omnino conformantur diuinæ voluntati, ita quod non liceat eis niſi quod ſecundum diuinam diſpoſitionem congruè intuentur: vel ita ſunt pœnis oppreſſi, vt de ſua miſeria magis doleant, quam curent aliis apparere.

Ad secundvm dicendũ, quòd auctoritates illæ loquuntur quantum ad hoc quod nullus de paradiſo vel inferno egreditur ſimpliciter, & non quin egrediatur ad tempus.

Ad tertivm dicendũ, quòd (ſicut ex dictis patet) ſecundum hoc locus animæ cedit in pœnam vel præmiũ, quod anima afficitur ex hoc quod tali loco deputatur vel gaudendo vel dolendo. Hoc autem gaudium, ſiue hic dolor de hoc quòd talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit: ſicut Pontifici, cui datur pro honore, vt in cathedra ſedeat in Eccleſia, non minuitur gloria eius quando à cathedra recedit, quia etſi actu ibi non ſedeat, locus tamen ille ſibi deputatus eſt.

Ex eodem tertio articulo.

Ad ea etiam quæ contra obiiciuntur, reſpondere oportet. Ad quorum primum dicendum, quòd Hiero. loquitur de Apoſtolis & Martyribus, ſecundum quod eis accreſcit ex poteſtate gloriæ, & non ſecundum quod eis congruit ex debito naturæ. Quod autem dicit eos vbique eſſe: non eſt intelligendum quaſi ſimul ſint in pluribus locis, aut vbique, ſed quia eſſe poſſunt vbi volunt.

Ad secvndvm dicendũ, quod non eſt ſimile de dæmonibus & angelis & animabus ſanctorum & damnatorum. Angeli enim boni vel mali, hoc officium ſortiuntur, vt hominibus præſint, vel ad cuſtodiam vel ad exercitium, quod de animabus hominum nõ poteſt dici. Sed tantum ſecundum poteſtatem gloriæ animabus ſanctorum hoc congruit, & quod poſſunt eſſe vbi voluerint, & hoc eſt quod Hieronymus intendit.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis aliquando animæ ſanctorum vel damnatorum præſentialiter adſint, vt apparet; non tamen credendum eſt hoc ſemper accidere. Aliquando enim huiuſmodi apparitiones fiunt, vel in dormiendo vel in vigilando operatione bonorum vel malorum ſpirituum, ad inſtructionem, vel deſtructionem, vel deceptionem viuentium. Sicut etiam viui homines aliquando aliis apparent: & eis multa dicunt in ſomnis, cùm conſtet eos non eſſe præſentes: ſicut Auguſtinus per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

Articvlvs IIII.

Vtrum limbus inferni ſit idem quod ſinus Abrahæ.

The 4. diſt. 45 q.1. ar.2.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd limbus inferni non ſit idem quod ſinus Abrahæ: ſicut enim dicit Auguſt. 12. ſuper Gen. ad literã, Nõdum inueni inferos alicubi in bono poſuiſſe Scripturam: ſed ſinus Abrahæ in bono accipitur, vt ibidem ſubiungit Auguſtinus ſic dicens: Non in bonum accipiendo ſinum Abrahæ, & illam requiem, quo ab angelis pius pauper allatus eſt, neſcio vtrum quiſquam poſſit audire: ergo ſinus Abrahæ non eſt idem quod limbus inferni.

¶ 2 Præterea, In inferno exiſtẽtes non vident Deum, ſed in ſinu Abrahę videtur Deus: vt patet per Auguſt. 9. libr. confeſſionum, qui loquens de Nebridio dicit, Quicquid illic eſt, quòd ſinus Abrahę vocatur, ibi Nebridius meus viuit: & ita iam non ponit aurem ad os meum, ſed ſpiritualé os ad fontem: tamen & bibit quam poteſt ſapientiam pro auiditate ſua ſine fine fœlix: ergo ſinus Abrahæ non eſt idem quod limbus inferni.

¶ 3 Præterea, Eccleſia non orat pro aliquo, vt ad infernum deducatur: orat autem, vt Angeli animam defuncti in ſinum Abrahæ ferant: ergo videtur quod ſinus Abrahæ non ſit idem quod limbus.

Sed contra, Sinus Abrahę dicitur, vbi mẽdicus Lazarus ductus eſt ad infernũ: quia vt dicit gloſ. Iob. 30. ſuper illud, Vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. Infernus domus erat omnium viuẽtium ante Chriſti aduentũ: ergo ſinus Abrahæ non eſt idem quod limbus.

¶ Præterea, Geneſ. 42. dicit Iacob filiis ſuis, Deducetis canos meos cum dolore ad inferos: ergo Iacob ſciebat ſe ante mortẽ ad inferos transferendũ: ergo & eadẽ ratione Abraham ad inferos tranſlatus fuit poſt mortẽ: & ita ſinus Abrahæ videtur eſſe aliqua pars inferni.

Conclvsio.

Quia ſanctorum animæ ante Chriſti aduentũ habebant quietẽ per immunitatem pœnæ, limbus, ſinus Abrahæ dicitur, qui fuit primum exemplum credentium: ſed quantum ad id quod ſanctis deerat requies deſiderij, dicitur infernus.

Respondeo dicendum, quod animæ hominum poſt mortem ad quietem peruenire non poſſunt niſi merito fidei: quia accedentem ad Deum oportet credere, Heb. 11. Primum exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primo ſe à cœtu infidelium ſegregauit, & ſpeciale ſignum fidei accepit: & ideo requies illa quæ hominibus poſt mortem datur, ſinus Abrahæ dicitur: vt patet per Auguſtinum 12. ſuper Geneſ. ad literam: ſed animæ ſanctorum poſt mortem non omni tempore eandem quietem habuerunt, quia poſt Chriſti aduẽtum habent plenam quietem diuina viſione perfruentes, ſed ante Chriſti aduentum habebant quietem per immunitatem pœnæ, ſed non habebant quietem deſiderij per conſecutionem finis: & ideò ſtatus ſanctorum ante Chriſti aduentum poteſt conſiderari & ſecũdum id quod habebat de requie; & ſic dicitur ſinus Abrahę: poteſt etiã conſiderari quantum ad id quod eis deerat de requie, & ſic dicitur limbus inferni. Limbus ergo inferni & ſinus Abrahæ fuerunt ante Chriſti aduentum vnum per accidens, & non per ſe: & ideò nihil prohibet poſt Chriſti aduentum eſſe ſinum Abrahæ, & eſſe omninò diuerſum à limbo, quia ea quæ ſunt per accidens, ſeparari contingit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quantum ad id quod habebat de bono ſtatus ſanctorum Patrum, ſinus Abrahæ dicebatur, ſed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus: & ſic nec ſinus Abrahæ in malum accipitur, nec infernus in bonum, quamuis quodammodo ſint vnum.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut requies ſanctorum Patrum ante Chriſti aduẽtum dicebatur ſinus Abrahæ, ita & poſt Chriſti aduentum, ſed diuerſimodè. Quia enim ante Chriſti aduentum ſanctorum requies habebat defectum requiei adiunctum; dicebatur idem infernus & ſinus Abrahę: tantum enim ibi non videbatur Deus. Sed quia poſt Chriſti aduẽtum ſanctorum requies eſt completa, cùm Deum videant, talis requies dicitur ſinus Abrahæ: & nullo modo infernus: & ad hunc ſinum Abrahæ Eccleſia orat fideles perduci. Vnde patet reſponſio ad tertium. Et ſic etiam intelligenda eſt quædã gloſa Lucæ decimoſexto ſuper illud, Factum eſt vt moreretur mendicus, & cætera: quæ ſic dicit: Sinus Abrahæ eſt

eſt requies beatorum pauperum, quorum eſt regnum cælorum.

Articvlvs v.

Vtrum limbus idem ſit quod infernus damnatorum.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd limbus ſit idē quod infernus damnatorum. Chriſtus enim dicitur infernum momordiſſe, non abſorbuiſſe, quia aliquos inde extraxit, non autem omnes. non autem diceretur momordiſſe infernum, ſi illi quos liberauit, non fuiſſet pars multitudinis in inferno contentæ. Ergo cùm illi, quos liberauit in limbo inferni continerentur, iidem continebantur in limbo & in inferno: ergo limbus vel eſt idem quod infernus, vel pars inferni.

¶ 2 Præterea, Chriſtus dicitur Symbolo deſcendiſſe ad infernum: ſed deſcendit ad limbum Patrum: ergo limbus Patrum eſt idem quod infernus.

¶ 3 Præterea, Iob decimoſeptimo dicitur: In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea: ſed Iob cùm eſſet ſanctus & iuſtus, ad limbum deſcendit: ergo limbus eſt idem quod profundiſſimus infernus.

Sed contra, In inferno nulla eſt redemptio: ſed à limbo Sancti fuerunt redempti: ergo limbus non idem quod infernus.

¶ Præterea, Auguſt. dicit ſuper Geneſ. ad literã: Quomodo illam requiem quam Lazarus accepit, apud inferos eſſe credamus, non video: ſed anima Lazari ad limbum deſcendit, ergo limbus non eſt idem quod infernus.

Conclvsio.

Limbus quantum ad qualitatem loci diuerſus eſt ab inferno damnatorum: ſed quantum ad ſitum loci, ſunt loca continua, niſi quod limbus Patrum pars ſuperior inferni eſſe videtur.

Respondeo dicendum, quòd receptacula animarum poſt mortem dupliciter diſtingui poſſunt, aut ſecundum ſitum, aut ſecundum locorum qualitatem, prout ſcilicet in aliquibus locis pœnas vel præmia recipiunt animæ. Si ergo conſideretur limbus Patrum & infernus ſecundum locorum qualitatem prædictam, ſic non eſt dubium quod diſtinguuntur, tum quia in inferno eſt pœna ſenſibilis, quæ non erat in limbo Patrum, tum etiam quia in inferno eſt pœna æterna: ſed in limbo Patrum detinebantur ſancti temporaliter tantum. Sed ſi conſiderentur quantum ad ſitum loci, ſic probabile eſt quod idem locus vel quaſi continuus ſit infernus & limbus; ita tamen quod quædam ſuperior pars inferni limbus Patrum dicatur: exiſtentes enim in inferno ſecundum diuerſitatem culpæ diuerſam ſortiuntur & pœnam. Et ideo ſecundum quod grauioribus peccatis etiam irretiuntur damnati, ſecundum hoc obſcuriorem locum & profundiorem obtinent in inferno, vnde & ſancti Patres, in quibus minimum erat de ratione culpæ, ſuperiorem & minus tenebroſum locum habuerunt omnibus puniendis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſecundũ hoc quod infernus & limbus ſunt idem quantum ad ſitũ, dicitur Chriſtus infernum momordiſſe, & in infernum deſcendiſſe, quando Patres à limbo eripuit ſuo deſcenſu.

Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum.

Ad tertivm dicendum, quòd Iob non deſcendit in infernum damnatorum, ſed in limbũ Patrum, qui quidem dicitur profundiſſimus locus, non quidem reſpectu locorum pœnalium, ſed in comparatione ad alia loca ſecundum quod ſub eodem includitur omnis locus pœnarum. Vel dicendum, ſicut Auguſtinus ſoluit 12. ſuper Geneſ. ad literam, de Iacob, ſic dicens, Iacob illud quod dicit ad filios ſuos, deducetis ſenectutem meam cum triſtitia ad inferos, videtur hoc magis timuiſſe, ne nimia triſtitia ſic perturbaretur, vt ad requiem bonorum non iret, ſed ad inferos peccatorum: & ſic poteſt exponi verbũ Iob, quod eſt potius verbum timentis, quàm aſſerentis.

Articvlvs vi.

Vtrum limbus puerorum ſit idem quod limbus Patrum.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd limbus puerorum ſit idē quod limbus Patrum. Pœna enim debet reſpondere culpæ, ſed pro eadem culpa detinebantur in limbo Patres & pueri, ſcilicet pro culpa originali: ergo idem debet eſſe vtrorumque locus pœnæ.

¶ 2 Præterea, Auguſt. dicit in Ench. Mitiſſima eſt pœna puerorum, qui cum ſolo originali decedunt: ſed nulla eſt pœna minor ea, quam ſancti Patres habebant: ergo idem eſt locus pœnæ vtrorumque.

Sed contra, Sicut actuali peccato debetur pœna temporalis in purgatorio, & æterna in inferno, ita & originali peccato debebatur pœna tēporalis in limbo Patrum, & æterna in limbo puerorum. Si ergo infernus & purgatorium non ſunt idem, videtur quod nec limbus puerorum & limbus Patrum ſint idem.

Conclvsio.

Cùm pueris in limbo nulla adſit ſpes beatæ vitæ, quæ Patribus aderat, qualitate præmij & pœna limbus puerorum differt à limbo Patrum: non autem ſitu, etſi requies Patrum in ſuperiori loco eſſe credatur.

Respondeo dicendum, quòd limbus Patrum & limbus puerorum abſque dubio differũt, ſecundum qualitatem præmij vel pœnæ. Pueris enim non adeſt ſpes beatæ vitæ, quæ Patribus in limbo aderat, in quibus etiam lumen fidei & gratiæ reſulgebat: ſed quantum ad ſitum probabiliter creditur vtrorumque locus idem fuiſſe, niſi quod requies beatorum adhuc erat in ſuperiori loco, quàm limbus puerorum, ſicut de limbo & inferno dictum eſt.

Ad primvm ergo dicendum, quod ad culpã originalem non eodem modo ſe habebant Patres & pueri. In patribus enim originalis culpa expiata eſt, ſecundum quod erat infectiua perſonæ; remanebat tamen impedimentũ ex parte naturæ, pro qua nondũ erat ſatisfactum plenariè: ſed in pueris eſt impedimentum & ex parte perſonæ & ex parte naturæ: & ideo pueris & Patribus diuerſa receptacula aſſignantur.

Ad secvndvm dicendum, quòd Auguſtinus loquitur de pœnis quę debentur alicui ratione perſonæ ſuę, inter quos mitiſſimam pœnam habent qui ſolo originali peccato grauãtur: ſed adhuc eſt mitior pœna eorum quos non impedit à perceptione gloriæ defectus perſonæ, ſed ſolum defectus naturæ, vt ipſa dilatio gloriæ quædam pœna dicatur.

Articvlvs vii.

Vtrum debeant tot receptacula diſtingui.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quod non debeant tot receptacula diſtingui: ſicut enim receptacula debentur animabus pro peccato poſt mortem, ita & pro merito; ſed ratione meriti nõ debetur niſi vnum receptaculum, ſcilicet paradiſus. ergo nec ratione peccatorum debetur niſi vnum receptaculum. Tho. 3. diſt. 45 art. 3.

¶ 2 Præterea, Receptacula aſſignantur animabus poſt mortem ratione meritorum vel demeritorũ: ſed vnus eſt locus in quo merentur vel demerentur: ergo vnum tantum receptaculum deberet eis aſſignari poſt mortem.

¶ 3 Præterea, Loca pœnarum debent reſpondere ipſis culpis: ſed non ſunt niſi tria genera culparum, ſcilicet originalis, venialis, & mortalis: ergo non debent eſſe niſi tria receptacula pœnalia.

Sed contra, Videtur quod debeant eſſe multo plura, quàm aſſignentur. Aër enim iſte caliginoſus eſt dęmonum carcer, vt patet 2. Pet. 2. nec tamen computatur inter quinque receptacula, quæ à quibuſdam aſſignantur: ergo ſunt plura receptacula, quàm quinque.

¶ Præterea, Alius eſt paradiſus terreſtris, & alius paradiſus cæleſtis: ſed quidam poſt ſtatum vitæ huius ad paradiſum terreſtrẽ ſunt trãſlati, ſicut de Enoch & de Helia dicitur: cùm ergo paradiſus terreſtris inter quinque receptacula non computetur, videtur quod ſint plura, quàm quinque.

¶ Prętereà, Cuilibet ſtatui peccantium debet aliquis locus reſpondere pœnalis: ſed ſi ponatur aliquis in originali decedere, cum ſolo veniali peccato nullum receptaculum aſſignatorum ei competeret. Conſtat enim quod in paradiſo nõ eſſet, cum gratia careret, & eadem ratione nec in limbo Patrum. Similiter etiam nec in limbo puerorum, cùm in ipſo non ſit pœna ſenſibilis, quæ tali debetur ratione venialis peccati. Similiter nec in purgatorio, quia ibi nõ eſt niſi pœna temporalis, huic autẽ debetur pœna perpetua. Similiter autẽ nec in inferno damnatorum, quia mortali peccato actuali caret: ergo oportet ſextum receptaculum aſſignare.

¶ Præterea, Diuerſę ſunt quantitates pręmiorũ & pœnarum, ſecundum differentias culparum & meritorum: ſed infiniti ſunt gradus meritorum & culparum: ergo infinita debent diſtingui receptacula, in quibus puniuntur vel præmiantur poſt mortem.

¶ Præterea, Animæ quandoque puniuntur in locis, in quibus peccauerunt, vt per Gregorium patet 4. Dialogo: ſed peccauerunt in loco vbi habitamus: ergo hic locus debet computari inter receptacula: & pręcipuè cùm aliqui in hoc mundo pro peccatis puniantur ſuis, vt ſuprà Magiſter dixit.

¶ Prętereà, Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni ſunt pœna; ita aliqui in peccato mortali decedentes, habent aliqua bona pro quibus eſſent digni præmio: ſed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus aſſignatur aliquod receptaculum, in quo puniuntur antequam præmia conſequantur; ſcilicet purgatorium: ergo eadem ratione econtrario debet eſſe de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

¶ Præterea, Sicut Patres retardabantur à plena gloria animæ, ante Chriſti aduentum; ita & nunc à gloria corporis: ergo ſicut diſtinguitur receptaculum ſanctorum ante Chriſti aduentum ab eo, in quo nunc recipiuntur, ita debet nunc receptaculum diſtingui ab eo in quo recipientur poſt reſurrectionem.

CONCLVSIO.

Siue in ſtatu conſequendi pro meritis bonum, ſiue malum conſtitutæ ſint animæ corporibus exutæ, conuenienter quinque loca diſtincta ſunt, ſcilicet paradiſus, limbus patrum, purgatorium, infernus, & limbus puerorum.

RESPONDEO dicendum, quòd receptacula animarum diſtinguuntur ſecundum diuerſos ſtatus earum. Anima autem iuncta mortali corpori, habet ſtatum merendi, ſed exuta corpore, eſt in ſtatu recipiendi pro meritis bonum vel malum: ergo poſt mortem vel eſt in ſtatu recipiendi finale pręmiũ, vel eſt in ſtatu quo impeditur ab illo. Si autem eſt in ſtatu recipiendi finalem retributionem, hoc eſt dupliciter. Vel quantum ad bonum, & ſic eſt paradiſus. Vel quantum ad malum, & ſic ratione actualis culpæ eſt infernus, ratione autem originalis eſt limbus puerorum. Si verò eſt in ſtatu quo impeditur à finali retributione conſequenda, vel eſt propter defectum perſonæ, & ſic eſt purgatorium, in quo detinentur animæ, ne ſtatim præmia conſequantur propter peccata quæ commiſerunt, vel propter defectum naturæ, & ſic eſt limbus patrum, in quo detinebantur patres à conſecutione gloriæ propter reatum humanæ naturæ, quæ nondum poterat expiari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod bonum contingit vno modo, ſed malũ multifariè, vt patet per Dion. 4. cap. de diui. no. & per Philoſophum 2. Ethic. Et propter hoc non eſt inconueniens, ſi locus beatæ retributionis eſt vnus, loca verò pœnarum ſunt plura.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſtatus merendi & demerendi eſt vnus ſtatus, cum eiuſdem ſit poſſe mereri & demereri: & ideo conuenienter debetur omnibus vnus locus, ſed eorum qui recipiuntur pro meritis, ſunt ſtatus diuerſi: & ideo non eſt ſimile.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd pro culpa originali poteſt aliquis puniri dupliciter: vt ex dictis patet, vel ratione perſonæ, vel ratione naturæ tantum: & ideo illi culpæ reſpondet duplex limbus.

AD QVARTVM dicendm, quòd aër iſte caliginoſus non aſſignatur dæmonibus quaſi locus in quo recipiant retributionem pro meritis, ſed quaſi cõpetens officio eorum inquantum deputantur nobis ad exercitium: & ideo inter receptacula, de quibus nũc agitur, non computatur: primo enim eis deputatur ignis inferni, vt patet Matthæi 25.

AD QVINTVM dicendum, quòd paradiſus terreſtris pertinet magis ad ſtatũ viatoris, quàm ad ſtatum recipientis pro meritis: & ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

AD SEXTVM dicendum, quòd illa propoſitio eſt impoſſibilis: ſi tamẽ eſſet poſſibilis, talis in inferno puniretur in æternum; quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei inquantum gratiam habet adiunctam, vnde ſi adiungatur mortali, quod eſt ſine gratia, pœna æterna in inferno puniretur: & quia iſte, qui cum originali peccato decedit, habet veniale ſine gratia, non eſt inconueniens, ſi ponitur æternaliter puniri.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd diuerſitas graduum in pœnis vel præmiis nõ diuerſificat ſtatum, ſecundum cuius diuerſitatem receptacula diſtinguũtur: & ideo non ſequitur.

AD OCTAVVM dicendum, quòd licet animæ ſeparatæ aliquando in loco noſtræ habitationis puniantur, non eſt propter hoc quod locus iſte proprius ſit locus pœnarum, ſed hoc fit ad noſtram inſtructionem: vt eorum pœnas videntes retrahamur à culpis. Quòd autem animæ exiſtentes in carne hic puniuntur pro peccatis, non pertinet ad propoſitum: quia talis pœna non trahit hominem extra ſtatum merentis vel demerentis. Nunc autem agimus de receptaculis, quæ debentur animæ poſt ſtatum meriti vel demeriti.

AD NONVM dicendum, quòd malum non poteſt eſſe purum abſque commixtione boni: ſicut bonũ ſummum eſt abſque omni commixtione mali. Et ideo illi qui ad beatitudinem, quę ſummum bonum eſt, transferendi ſunt, debet etiam ab omni malo purgari: & propter hoc oportet eſſe locum, in quo tales purgentur: ſi hinc non omnino purgati exeant. Sed illi qui in inferno detruduntur, non erunt immunes ab omni bono, & ideo non eſt ſimile: quia ibi in inferno exiſtentes, præmium bonorum ſuorum recipere poſſunt, inquantum bona præterita eis valent ad mitigationem pœnæ.

AD DECIMVM dicendum, quod in gloria animæ conſiſtit præmium eſſentiale, ſed gloria corporis cum redundet ex anima tota, conſiſtit in anima quaſi originaliter, & ideo carentia gloriæ animæ diuerſificat ſtatũ, non carentia gloriæ corporis; & propter hoc etiam idem locus, ſcilicet cælum empyreum, debetur animabus ſanctis exutis à corpore & coniunctis corporibus glorioſis: non autem idem locus debetur animabus Patrum ante perceptionem gloriæ animæ, & poſt perceptionem ipſius.

QVÆSTIO LXX.

De qualitate animæ exeuntis à corpore & pœna ei inflicta ab igne corporeo, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei ab igne corporeo inflicta.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ.

¶ Secundo, vtrum remaneant in ea actus dictarum potentiarum.

¶ Tertiò, vtrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.

ARTICVLVS I.

Vtrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ.

Tho. 4. diſt. 44. q. 3. arti. 3. q. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ. Aug. enim in lib. de Spiritu & Anima ſic dicit, Recedit anima à corpore, ſecum trahens ſenſum & imaginationem, rationem & intellectum: intelligentiam, cōcupiſcibilitatem, iraſcibilitatē: ſed ſenſus & imaginatio, & vis iraſcibilis & cōcupiſcibilis ſunt vires ſenſitiuę: ergo in anima ſeparata vires ſenſitiuæ remanent.

¶ 2 Præterea, Auguſtinus dicit in libr. de Eccleſiaſticis Dogmatibus: Solum hominem credimus animam habere ſenſitiuam, quæ exuta à corpore viuit, & ſenſus ſuos atque ingenia viuaciter tenet: ergo anima exuta à corpore viuit, & habet potentias ſenſitiuas.

¶ 3 Præterea, Potentię animę vel eſſentialiter ei inſunt vt quidam dicũt, vel ad minus ſunt naturales proprietates ipſius; ſed id quod eſſentialiter ineſt alicui, non poteſt ab eo ſeparari, neque ſubiectum aliquod deſeritur à naturalibus proprietatibus: ergo impoſſibile eſt quod anima ſeparata à corpore, aliquas potentias amittat.

¶ 4 Prҫterea, Non eſt totũ integrũ, cui aliqua partium deeſt: ſed potentiæ animæ dicuntur partes ipſius: ſi ergo potentias aliquas poſt mortem ſuam anima amittit: non erit anima integra poſt mortem, quod eſt inconueniens.

¶ 5 Prҫterea, Potentiæ animæ magis cooperantur ad meritũ quàm etiam corpus, cum corpus ſit ſolum inſtrumentum actus, potentię verò principia agendi: ſed neceſſe eſt quod ſimul corpus præmietur cum anima, propter hoc quod cooperabatur in merito: ergo multo fortius eſt neceſſe quod potentiæ animæ ſimul præmientur cũ ipſa: ergo anima ſeparata eas non amittit.

¶ 6 Prҫterea, Si anima cùm ſeparatur à corpore, potentiam ſenſitiuam amittit, oportet quòd illa potentia in nihilum cadat: non enim poteſt dici quod in materia aliqua reſoluatur, cùm non habeat materiam partē ſui: ſed id quod omnino in nihilum cadit, non reiteratur idem numero: ergo anima non habebit in reſurrectione eandē numero potentiam ſenſitiuam. Sed ſecundum Philoſophum, ſicut ſe habet anima ad corpus, ita ſe habent potentiæ animæ ad partes corporis, vt viſus ad oculum: ſi autem non eſt eadem anima, quæ redit ad corpus, non eſſet idem homo: ergo eadem ratione non eſſet idem oculus numero, ſi non ſit eadem numero potentia viſiua: & ſimili ratione nec aliqua eadem pars numero reſurgeret, & per conſequēs nec totus homo idē numero erit: nō ergo poteſt eſſe quòd anima ſeparata potētias amittat ſenſitiuas.

¶ 7 Præterea, Si potentiæ ſenſitiuæ corrũperentur corrupto corpore, oportet quod debilitato corpore debilitarentur,: hoc autem non contingit, quia vt dicitur in primo de Anima, Si ſenex accipiat oculum iuuenis, videbit vtique ſicut iuuenis: ergo nec corrupto corpore ſenſitiuæ potentiæ corrumpentur.

SED CONTRA eſt quod Augu. in libr. de Eccleſiaſtic. dogmatibus dicit: Duabus ſubſtantiis homo conſtat, anima tantum & carne, anima cum ratione ſua, & carne cum ſenſibus ſuis: potentiæ ergo ſenſitiuæ ad carnē pertinent: ergo corrupta carne non manent potentiæ ſenſitiuę in anima.

¶ Præterea, Philoſopus in ſecundo Meta. de ſeparatione animæ loquens, ſic dicit, Si autem aliquid remanet in poſtremo quærendum eſt de hoc. In quibuſdam enim non eſt impoſſibile: verbi gratia, ſi anima eſt talis diſpoſitionis non tota, ſed intellectus; tota enim, forte impoſſibile: ex hoc videtur quod anima tota à corpore non ſeparetur, ſed ſolum potentiæ animæ intellectiuæ: nō enim ſenſitiuæ vel vegetatiuæ.

¶ Præterea, In ſecundo de anima Philoſophus dicit de intellectu loquens. Hoc ſolum conuenit ſeparari, vt perpetuum à corruptibili: reliquæ autem partes animæ manifeſtum eſt ex his quod non ſeparabiles ſunt, vt quidam dicunt: ergo potentiæ ſenſitiuæ non manent in anima ſeparata.

CONCLVSIO.

In anima ſeparata potentia ſenſitiua & aliæ ſimiles non remanent ſimpliciter, ſed ſecundum quid, hoc eſt, eo modo quo principiata ſunt in principiis ſuis.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam enim æſtimantes potentias omnes eſſe in anima ad modum, quo color eſt in corpore, dicunt quod anima à corpore ſeparata, omnes potentias ſuas ſecum trahit. Si enim aliqua deeſſet, oporteret animam tranſmutatam eſſe ſecundum naturales proprietates, quæ ſubiecto manente variari non poſſunt. Sed dicta exiſtimatio falſa eſt. Cùm enim potentia ſit ſecundum quam potentes dicimur aliquid agere vel pati, eiuſdem autem ſit agere & poſſe agere: oportet quod eiuſdem ſit potentia, ſicut ſubiecti: quod eſt agens vel patiens. Vnde Philoſophus in principio de ſomno & vigilia dicit, quod cuius eſt potentia, eius eſt actio: videmus autem manifeſtè quaſdam operationes, quarum potentiæ animæ ſunt principia, non eſſe animæ, propriè loquendo, ſed coniuncti: quia explentur mediante corpore, vt eſt videre, audire, & huiuſmodi. Vnde oportet quod iſtæ potentiæ ſint coniuncti, ſicut ſubiecti: animæ autem ſicut principij influentis, ſicut forma eſt principium proprietatum compoſiti. Quædam verò operationes exercentur ab anima ſine organo corporali, vt intelligere, & conſiderare, & velle: vnde cùm hæ actiones ſint animæ propriæ, & potentiæ quæ ſunt horum principia, non ſolum ſunt animæ vt principij, ſed vt ſubiecti: quia ergo manente proprio ſubiecto manere oportet & proprias paſſiones, neceſſe eſt illas potentias, quæ in ſuis actionibus non vtuntur organo corporali, remanere in anima ſeparata: illas autem quę vtuntur organo corporali, corrumpi corpore corrupto: & huiuſmodi ſunt potentiæ omnes quæ pertinent ad animam ſenſibilem & vegetabilem, & propter hoc quidam in potentiis animæ ſenſibilibus diſtinguunt. Dicunt enim has eſſe duplices; quaſdam quæ ſunt actus organorum, quæ ſunt ab anima effluxæ in corpus, & hæ cum corpore corrumpuntur: quaſdam verò originales harum, quæ ſunt in anima, quia per eas anima corpus ſenſificat ad videndum, & audiendum, & huiuſmodi: & hæ originales potentiæ manent in anima ſeparata. Sed hoc non videtur conuenienter dici. Anima enim per ſuam eſſentiam non mediantibus aliquibus aliis potentiis eſt origo illarum potentiarum, quæ ſunt actus organorum: ſicut & forma quælibet ex hoc ipſo quod per eſſentiam ſuam materiam informat, eſt origo proprietatum, quæ compoſitum naturaliter conſequuntur. Si enim oporteret in animo ponere alias potentias, quibus mediantibus potentiæ quæ organa perficiunt, ab eſſentia animæ effluerent, eadem ratione oporteret ponere alias potentias, quibus mediantibus, ab eſſentia animæ effluerent illę me-

diæ potentiæ, & ſic in infinitum. Si enim ſtatur alicubi, melius eſt vt in primo ſtetur. Vnde alij dicunt quod potentiæ ſenſitiuæ & aliæ ſimiles non manent in anima ſeparata, niſi ſecundum quid, ſcilicet vt in radice, per modum ſcilicet, quo principiata ſunt in principiis ſuis. In anima enim ſeparata manet efficacia influendi iterum huiuſmodi potentias, ſi corpori vniatur: nec oportet hanc efficaciam eſſe aliquid ſuperadditum eſſentiæ animæ, vt dictum eſt, & hæc opinio videtur magis rationabilis.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud intelligendum eſt, quòd anima ſecum trahit aliquas illarum potentiarum in actu, ſcilicet intelligentiam & intellectum: quaſdam verò radicabiliter, vt dictum eſt.

Ad secundum dicendum, quòd ſenſus quos anima ſecum trahit, non ſunt iſti exteriores, ſed interiores, qui ſcilicet ad partem intellectiuam pertinent, quia intellectus interdum ſenſus appellatur: vt patet per Baſilium ſuper Prouerbia: & Philoſophum in 6. Ethico. vel ſi intelligit de ſenſibus exterioribus, dicendum ſicut ad primum.

Ad tertium dicẽdum, quòd ſicut patet ex dictis, potentiæ ſenſitiuæ non comparãtur ad animam, ſicut naturales paſſiones ad ſubiectum, ſed ſicut ad originem: vnde ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, quod potentiæ animæ non dicuntur partes eius integrales, ſed potentiales. Taliũ autem totorum iſta eſt natura, quia tota virtus totius conſiſtit in vna parte partium perfectè. In aliis autem partialiter, ſicut in anima virtus animæ perfectè conſiſtit in parte intellectiua. In aliis autem partialiter. Vnde cùm in anima ſeparata remaneant vires intellectiuæ partis, integra remanebit, non dimidiata quãuis ſenſitiuę potentiæ actu non remaneant, ſicut nec potentia Regis manet dimidiata mortuo præpoſito, qui eius potentiam participabat.

Ad quintum dicendum, quod corpus cooperatur ad meritum quaſi pars eſſentialis hominis qui meretur: ſic autem non cooperantur potentiæ ſenſitiuæ, cùm ſint de genere accidentium: & ideo non eſt ſimile.

Ad sextum dicendum, quod potentiæ animæ ſenſitiuæ non dicuntur eſſe actus organorum, quaſi formæ eſſentiales ipſorum, niſi ratione animæ cuius ſunt, ſed ſunt actus ipſorum ſicut perficientes ea ad proprias operationes ipſorum: ſicut calor eſt actus ignis perficiens ipſum ad calefaciendum. Vnde ſicut ignis idem numero remaneret, etiam ſi alius numero in eo calor eſſet, ſicut patet de frigore aquæ, quod non redit idem numero poſtquam fuerit calefacta aqua, nihilominus eadem manente: ita & organa erunt idem numero, quamuis potentiæ eædem non ſint numero.

Ad septimum dicendum, quòd Philoſophus ibi loquitur de huiuſmodi potentiis, ſecundum quod radicaliter in anima conſiſtunt, quod patet ex hoc quod dicit, quod ſenſus non eſt in patiendo ad animam ſecũdum id in quo eſt, ſcilicet corpus; ſic enim propter corpus neq; debilitantur nec corrumpuntur animæ virtutes.

Articvlvs II.

Vtrum in anima ſeparata remaneant actus ſenſitiuarum potentiarum.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quod in anima ſeparata remaneant etiam actus ſenſitiuarum potentiarum. Dicit enim Aug. in libro de Spiritu & anima: Anima recedens ex corpore ex his, ſcilicet imaginatione, concupiſcibilitate, iraſcibilitate, ſecundum merita afficitur ad delectationem ſiue dolorem: ſed imaginatio & concupiſcibilis & iraſcibilis ſunt potentiæ ſenſitiuæ: ergo ſecundum ſenſitiuas potentias anima ſeparata afficietur, & ita ſecundum eas in aliquo actu erit.

¶ 2 Præterea, Auguſt. ſuper Gen. ad literam libr. 12. dicit, quod corpus non ſentit, ſed anima per corpus: & infra. Quædam anima non per corpus, ſed ſine corpore ſentit, vt eſt timor & huiuſmodi: ſed id quod animæ ſine corpore contingit, poteſt ineſſe animæ à corpore ſeparatæ: ergo tunc actu anima ſentire poterit.

¶ 3 Præterea, Inſpicere ſimilitudines corporum, ſicut in ſomno accidit, ad viſionem imaginariam pertinet quæ eſt in parte ſenſitiua: ſed huiuſmodi ſimilitudines corporum inſpicere, ſicut in ſomnis accidit, contingit animę ſeparatæ. Vnde Auguſt. 12. ſuper Gen. ad literam ſic dicit, Neque enim video cur habeat anima ſimilitudinem corporis ſui cum iacente ſine ſenſu corpore: nondum tamen penitus mortuo, videt talia qualia multi ex illis viuis redditi narrauerunt, & non habeat cum perfecta morte penitus de corpore exierit. Non enim poteſt hoc intelligi quod anima ſimilitudinem corporis habeat, niſi ſecundum quod eam inſpicit: vnde præmiſit de iacentibus ſine ſenſu, quod gerunt quandam ſimilitudinem corporis ſui, per quam poſſunt ad locum corporalia ferri, & talia qualia vident ſimilitudinibus ſenſuum experiri: ergo anima ſeparata poteſt exire in actum potentiarum ſenſitiuarum.

¶ 4 Præterea, Memoria eſt potentia ſenſitiuæ partis, vt probatur in lib. de Memoria & reminiſcentia: ſed animę ſeparatæ actu memorabuntur eorum quæ in hoc mundo geſſerunt: vnde & diuiti epuloni dicitur Lucæ 16. Recordare, quia recepiſti bona in vita tua: ergo anima ſeparata exibit in actum potentiæ ſenſitiuæ.

¶ 5 Præterea, Secundum Philoſophum in 3. de Anima: Iraſcibilis & concupiſcibilis ſunt in parte ſenſitiua: ſed in iraſcibili & concupiſcibili ſunt gaudium & triſtitia, amor & odium, timor & ſpes: huiuſmodi autem affectiones aliquas ſecundum fidem noſtram ponimus in animabus ſeparatis: ergo animæ ſeparatæ non carebunt actibus potentiarum ſenſitiuarum.

Sed contra eſt, Id quod eſt commune animæ & corpori, non poteſt remanere in anima ſeparata: ſed omnes operationes potentiarũ ſenſitiuarum ſunt communes animæ & corpori: quod patet ex hoc quod nulla potentia ſenſitiua aliquem actum habet niſi per organum corporale: ergo anima ſeparata carebit actibus ſenſitiuarum potentiarum.

¶ Præterea, Philoſophus dicit in primo de Anima, Quod corrupto corpore, anima non reminiſcitur neque amat, & eadem ratio eſt de omnibus aliis actibus ſenſitiuarum potentiarum: ergo non procedit anima ſeparata in aliquem actum alicuius potentiæ ſenſitiuæ.

Conclvsio.

Actus ſenſitiuarum potentiarum nullo pacto remanent in anima ſoluta à corpore, niſi fortaſſis tanquam in radice remota.

Respondeo dicẽdum, quod quidam diſtinguũt duplices actus ſenſitiuarum potentiarum: quoſdam exteriores, quos per corpus exercet, & hi non remanent in anima ſeparata: quoſdam verò intrinſecos, quos anima per ſeipſam exercet, & hi erunt in anima ſeparata. Hæc autem poſitio deſcendere videtur ab opinione Platonis, qui poſuit animam corpori cõiungi, ſicut quandam ſubſtantiam perfectam in nullo à corpore dependentem, ſed ſolum ſicut motorem mobili, quod patet ex tranſcorporatione quam ponebat. Quia autem ſecundum ipſum nihil mouebat niſi motum: & ne abiret in infinitum, dicebat quod primum mouens mouet ſeipſum, & poſuit quod anima erat ſeipſam mouens: & ſecundum hoc erat duplex motus animæ, vnus quo mouebat ſeipſam, alius quo mouebatur corpus ab ea, & ſic anima habebat actum, qui eſt videre primò in ſeipſa, ſecundum quod mouebat ſeipſam: & ſecundò in organo corporali, ſecundum quod mouebat corpus. Hanc propoſitionem Philoſophus deſtruit in 1. de Anima, oſtendens quod anima non mouet ſeipſam, & quod nullo modo mouetur ſecundum iſtas opera-

operationes, quæ ſunt videre, ſentire, & huiuſmodi: ſed iſtæ operationes ſunt motus coniuncti tantum. Vnde oportet dicere quod actus ſenſitiuarum potentiarum nullo modo maneant in anima ſeparata, niſi fortè ſicut in radice remota.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod liber ille negatur à quibuſdam fuiſſe Auguſtini. Dicitur enim fuiſſe cuiuſdam Ciſtercienſis, qui eum ex dictis Auguſtini cõpilauit, & quędam de ſuo addidit. Vnde quod ibi ſcribitur pro auctoritate habendum non eſt. Si tamen auctoritas debeat ſuſtineri, dicendum eſt quod non debet intelligi quod anima ſeparata ex imaginatione & aliis huiuſmodi potentiis afficiatur, quaſi ipſa affectio ſit actus potentiarũ prædictarum, ſed quia ex his quæ anima per imaginationem, & alias huiuſmodi potentias commiſit in corpore, in futurum afficietur, vel in bonum vel in malum, vt ſic imaginatio & huiuſmodi potentiæ non intelligantur elicere illam affectionem, ſed elicuiſſe in corpore meritum affectionis illius.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd anima dicitur ſentire per corpus, non quaſi actus ſentiendi ſit animę ſecundum ſe, ſed quia eſt totius coniuncti ratione animæ, eo modo loquendi, quo dicimus quod calor calefacit. Quod autem ſubiungitur, quod quædam anima ſentit ſine corpore, vt timorem, & huiuſmodi; intelligendum eſt ſine exterioris corporis motu, qui accidit in actibus ſenſuum propriorum: non enim timor & huiuſmodi paſſiones ſine motu corporali cõtingunt. Vel poteſt dici, quod Aug. loquitur ſecundum opinionem Platonicorum, qui hoc ponebant, vt dictum eſt.

AD TERTIVM dicendum, quod Auguſt. ibi inquirendo loquitur non determinando, ſicut fere per totum illum librum patet. Patet enim quod non eſt ſimilis ratio de anima dormientis, & de anima ſeparata. Anima enim dormientis vtitur organo imaginationis, in qua corporales ſimilitudines imprimuntur, quod de anima ſeparata dici non poteſt. Vel dicendum quod ſimilitudines rerum ſunt in anima & quantum ad potentiam ſenſitiuam, & imaginatiuam, & intellectiuam ſecundum maiorem & minorem abſtractionem à materia, & à materialibus conditionibus: tenet ergo ſimilitudo Auguſt. quantum ad hoc quod ſicut ſimilitudines rerum corporalium ſunt in anima ſomniantis ſecundum exceſſum mentis patientis imaginabiliter, ita ſunt in anima ſeparata intellectualiter: non autem quod in anima ſeparata ſint imaginabiliter.

AD QVARTVM dicendum, quod ſicut in lib. prædicto dictum eſt, memoria dupliciter ſumitur. Quandoque prout eſt potentia ſenſitiuæ partis, ſecundum quod concernit præteritum tempus, & hoc modo actus memoriæ in anima ſeparata non erit. Vnde dicit Philoſophus in 1. de Anima, quod hoc corrupto, ſcilicet corpore, anima non reminiſcitur. Alio modo accipitur memoria prout eſt pars imaginationis ad intellectiuam pertinens, ſecundum ſcilicet, quòd ab omni differentia temporis abſtrahit, cùm non ſit tantum præteritorum, ſed etiam præſentium & futurorum, vt Auguſtinus dicit: & ſecundũ hanc memoriam anima ſeparata memorabitur.

AD QVINTVM dicendum, quod amor, & gaudium & triſtitia, & huiuſmodi dupliciter accipiuntur: quandoque quidem ſecundum quod ſunt paſſiones appetitiuæ ſenſibilis, & ſic non erunt in anima ſeparata. Hoc enim modo non explẽtur ſine determinato motu cordis. Alio modo ſecundum quod ſunt actus voluntatis, quæ eſt in parte intellectiua, & hoc modo erunt in anima ſeparata: ſicut etiã & delectatio erit ibi ſine motu corporali, prout etiam ponitur in Deo, inquantum ſcilicet eſt ſimpliciter motus voluntatis, & hoc modo Philoſophus in 7. Eth. dicit quod Deus vna ſimplici delectatione gaudet.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſeparata pati poſſit ab igne corporeo.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd anima ſeparata pati non poſſit ab igne corporeo. Auguſt. enim 12. ſuper Geneſ. ad literam dicit: Non ſunt corporalia, ſed corporalibus ſimilia, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur, ſeu bene, ſeu malè: ergo anima ſeparata igne corporeo non punitur.

¶ 2 Præterea, Aug. in eodem lib. dicit, quod agens ſemper eſt nobilius patiente: ſed impoſſibile eſt aliquod corpus eſſe nobilius anima ſeparata: ergo non poteſt ab aliquo corpore pati.

¶ 3 Pręterea, Secundum Philoſophum in 1. de Generatione, & ſecundum Boëtium in lib. de duabus naturis, Illa ſolum agunt & patiuntur adinuicem, quæ in materia conueniunt, ſed ſpiritualium & corporalium non eſt materia communis: vnde non poſſunt adinuicem tranſmutari, vt Boëtius in eodem lib. dicit: ergo anima ſeparata ab igne non patitur.

¶ 4 Pręterea, Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente: ſi ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet, ſed omne quod recipitur in aliquo, eſt in eo per modum recipientis: ergo quod recipitur ab igne in anima, non eſt in eo materialiter, ſed ſpiritualiter: ſed formæ rerum in anima ſpiritualiter exiſtentes ſunt perfectiones ipſius: ergo ſi patiatur ab igne corporeo, hoc nõ erit in eius pœnam, ſed magis in eius perfectionem.

¶ 5 Si dicatur quod hoc ipſo anima punitur ab igne ꝙ ignem videt: vt videtur dicere Gregorius quarto Dial. contra, ſi videt anima ignem inferni non poteſt videre niſi viſione intellectuali, cùm non habeat organa, quibus viſio ſenſitiua vel imaginaria perficitur: ſed viſio intellectualis non videtur quòd poſſit eſſe cauſa triſtitiæ: delectationi enim, quæ eſt in conſiderando, non eſt triſtitia contrarium ſecundum Philoſophum: ergo ex tali viſione anima non punitur.

¶ 6 Si dicatur ꝙ anima patitur ab igne corporeo, eò quòd tenetur ab eo ſicut nũc tenetur à corpore, dum viuit in corpore: contra, anima dum in corpore viuit, tenetur à corpore, inquantum ex ea & corpore fit vnum, ſicut ex materia & forma fit vnum, ſed anima non erit forma illius ignis corporei: ergo ſupradicto modo non poterit ab illo igne teneri.

¶ 7 Præterea, Omne agens corporeum agit per contactum: ſed non poteſt eſſe aliquis contactus ignis corporei & animæ: cùm contactus ſolum ſit inter corpora, quæ habent vltima ſimul: ergo anima ab illo igne non patitur, &c.

¶ 8 Pręterea, Agens organicum nõ agit in remota, niſi per hoc hoc quod agit in media: vnde per determinatam diſtantiam agere poteſt proportionatam ſuæ virtuti, ſed animæ, vel ad minus dæmones, de quibus etiam eadem eſt ratio, quandoque ſunt extra locum inferni, cùm quandoque etiam in hoc mundo hominibus appareant, nec tamen tunc ſunt à pœna immunes: ſicut enim gloria ſanctorum nunquam interrumpitur, ita nec pœna damnatorum: nec tamen videmus quod omnia intermedia ab igne inferni patiantur, nec iterum eſt credibile aliquid corporeum de natura elementi eſſe tantæ virtutis, vt ad tantam diſtantiam actionem ſuam diffundat: ergo non videtur quòd pœnas, quas animæ damnatorum ſuſtinent, ab igne corporeo patiantur.

SED CONTRA, Eadem ratio eſt in animabus ſeparatis & dæmonibus, quòd ab igne corporeo pati poſſunt, ſed dęmones ab eo patiuntur, cùm puniantur ab illo igne, in quem corpora damnatorum proiicientur poſt reſurrectionem, quam oportet eſſe corpoream: & hoc patet per ſententiam Domini Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, &c. ergo & animæ ſeparatæ ab igne corporeo pati poſſunt.

¶ Præterea, Pœna debet reſpondere culpæ: ſed anima per culpam ſe corpori ſubiicit per prauam concupiſcentiam: ergo iuſtum eſt, vt in pœnam rei corporeæ ſubiiciatur per paſſionem.

¶ Præterea, Maior eſt vnio formæ ad materiam, quàm agentis ad patiens: ſed diuerſitas naturæ ſpiritualis & corporalis non impedit quin anima ſit forma corporis: ergo nec impedit quin poſſit à corpore pati.

CONCLVSIO.

Ignis inferni, cum vt organum diuinæ iuſtitiæ ab anima apprehendatur, propter viſionem ſui verè animam cruciare dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſuppoſito ex prædictis, quòd ignis inferni non ſit metaphoricè dictus, nec ignis imaginarius, ſed verus ignis corporeus; oportet dicere quod anima ab igne corporeo patietur, cùm Dominus ignem illum Diabolo & angelis eius paratum eſſe dicat, Matth. 25. Qui ſunt incorporei ſicut illa. Sed quomodo pati poſſit, multipliciter aſſignatur. Quidam enim dixerunt quòd hoc ipſum, quod eſt ignem videre, ſit ab igne pati. Vnde Gregor. in Dialog. dicit: Igne eo tempore patitur anima, quo videt. Sed illud non videtur ſufficere, quia quodlibet viſum ex hoc quod videtur, eſt perfectio videntis: vnde non poteſt in eius pœnam cedere, inquantum eſt viſum: ſed quandoque eſt punitiuum vel contriſtans per accidens, inquantum ſcilicet apprehenditur vt nociuum. Vnde oportet quod propter hoc quod anima ignem illum videt, ſit aliqua comparatio animæ ad ignem, ſecundum quam animæ ignis noceat. Vnde alij dixerunt, quod quamuis ignis corporeus non poſſit animam exurere; tamen anima apprehendit ipſum vt nociuum ſibi, & ad talem apprehenſionem afficitur timore & dolore, vt in eis impleatur id quod dicitur: Trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Vnde Grego. in 4. Dialog. dicit: quod quia anima cremari ſe conſpicit, crematur. Sed hoc iterum non videtur ſufficere: quia ſecundum hoc paſſio animæ ab igne non eſſet ſecundum rei veritatem, ſed ſecundum apparentiam tantum: quamuis enim poſſit eſſe vera paſſio triſtitiæ vel doloris ex aliqua falſa meditatione, vt Aug. dicit 12. ſuper Geneſ. ad litteram: tamen non poteſt dici quod ſecundum illam paſſionem verè patiatur à re: ſed à ſimilitudine rei, quam conſpicit: & iterum iſte modus paſſionis magis recederet à reali paſſione, quàm ille, qui ponitur per imaginarias viſiones, cùm ille dicatur per veras imagines rerum eſſe, quas anima ſecum defert: iſte autem per falſas conceptiones, quas anima errans fingit: & iterum non eſt probabile quod animæ ſeparatæ vel dæmones, qui in ſubtilitate ingenij pollent, putarent ignem corporeum ſibi nocere poſſe, ſi ab eo nullatenus grauarentur. Vnde alij dicunt quod oportet ponere animam etiam realiter ab igne corporeo pati. Vnde & Grego. in 4. Dial. dicit: Colligere ex dictis Euangelicis poſſumus, quod incendium non ſolum anima videndo, ſed etiam experiendo patiatur. Sed hoc tali modo fieri ponunt: dicunt enim quòd ignis ille corporeus conſiderari poteſt dupliciter. Vno modo, ſecundum quod eſt quædam res corporea: & hoc modo non habet quòd in animam agere poſſit. Alio modo, ſecundum quod eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ: hoc enim diuinæ iuſtitiæ ordo exigit, vt anima quæ peccando ſe rebus corporalibus ſubdidit, eis etiam in pœna ſubdatur. Inſtrumentum autem non ſolum agit virtute propriæ naturæ, ſed etiam in virtute principalis agentis: & ita non eſt inconueniens, ſi ignis ille, cùm agat in virtute ſpiritualis agentis, in ſpiritum agat hominis vel dæmonis, per modum etiam quo de ſacramentis dictum eſt, quòd animam ſanctificant. Sed id non videtur ſufficere quia omne inſtrumentum in id circa quod inſtrumentaliter operatur, habet propriam actionem connaturalem & non ſolum illam actionem, ſecundum quam agit in virtute principalis agentis: imo exercẽdo propriam actionem oportet quod efficiat hanc ſecundam, ſicut aqua lauando corpus in baptiſmo ſanctificat animam, & ſerra ſecando lignum, producit illud ad formam domus. Vnde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quæ ſit ei connaturalis ad hoc quòd ſit inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ peccata vindicantis. Et ideo dicendum quòd corpus in ſpiritum naturaliter agere nõ poteſt, nec ei aliquo modo obeſſe, vel ipſum grauare, niſi ſecundum quod aliquo modo corpori vnitur: ſic enim inuenimus quod corpus quod corrumpitur, aggrauat animam Sapien. 9. Spiritus autem corpori vnitur dupliciter. Vno modo, vt forma materiæ, vt ex eis fiat vnum ſimpliciter: & ſic ſpiritus vnitus corpori, & viuificat corpus, & à corpore aliqualiter aggrauatur; ſic autem ſpiritus hominis vel dæmonis igni corporeo non vnitur. Alio modo ſicut mouens mobili, vel ſicut locatum loco, eo modo quo incorporalia ſunt in loco; & ſecundum hoc ſpiritus incorporei creati loco definiuntur, ita in vno loco exiſtentes, quòd non in alio: quamuis autem res corporea ex ſua natura habeat quod ſpiritum incorporeum loco definiat; non tamen ex ſua natura habet quod ſpiritum incorporeum loco definitum detineat, vt ita alligetur illi loco, quod ad alia diuertere non poſſit, cùm ſpiritus non ſit ita in loco naturaliter, quod loco ſubdatur: ſed hoc ſuperadditur igni corporeo, inquantum inſtrumentum eſt diuinæ iuſtitiæ iudicantis, quod ſic detinet ſpiritum, & ita efficitur ei pœnalis, retardans eum ab exequutione propriæ voluntatis, ne ſcilicet poſſet operari, vbi vult, & ſecundum quod vult: & hunc modum ponit Gregorius 4. Dialogo: exponens enim quomodo anima incendium experiendo patiatur, ſic dicit: Cùm veritas peccatorem diuitem damnatum in igne perhibeat, quiſnam ſapiens reproborum animas teneri ignibus neget? & hoc etiam Iulianus dicit, vt in littera Magiſter dicit. Si viuentis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur etiã nõ tenetur poſt mortem corporeo igne? Auguſt. etiam 21. de Ciuitate Dei dicit, quod ſicut anima in hominis conditione iungitur corpori vt dans ei vitam, quamuis illud ſit ſpirituale, & hoc corporale, & ex illa coniunctione vehementer concipit amorem ad corpus, ſic ligatur igni vt accipiens ab eo pœnam, & ex illa coniunctione concipit errorem. Oportet ergo omnes prædictos modos in vnum colligere, vt perfectè videatur quomodo anima ab igne corporeo patiatur: vt ſcilicet dicamus quod ignis ex natura ſua habet quod ſpiritus incorporeus ei coniungi poſſit, vt loco locatum. Sed inquantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ habet, vt ipſum quodammodo retineat alligatum, & in hoc veraciter ignis ille eſt ſpiritui nociuus, vt ſic anima ignem vt ſibi nociuum videns ab igne crucietur. Vnde Gregor. in 4. Dialogo, omnia iſta per ordinem tangit, vt ex præmiſſis eius auctoritatibus patet.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Auguſt. loquitur inquirendo: vnde etiam alium modum ponit determinando libro de Ciuitate Dei, vt ex dictis patet. Vel dicendum quod Auguſt. dicit vel intelligit, quod ea quibus anima proximè afficitur ad dolorem vel triſtitiam, ſunt ſpiritualia; non enim affligeretur, niſi ignem vt nociuum ſibi apprehenderet: ignis ergo apprehenſus, eſt proximum affligens, ſed ignis corporeus extra animam exiſtens eſt affligens remotum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quãuis anima ſimpliciter ſit igne nobilior, ignis tamen eſt anima nobilior, inquantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ.

AD TERTIVM dicendum, quòd Philoſophus & Boëtius loquuntur de actione illa, per quam patiens tranſmutatur in naturam agẽtis: talis autem nõ eſt actio ignis in animam: & propter hoc ratio non concludit.

AD QVARTVM dicendum, quòd ignis agit in animam, non per modum influentis; ſed per modum detinẽtis, vt ex dictis patet: & ideo ratio non eſt ad propoſitum.

Ad

Ad qvintvm dicendum, quòd in viſione intellectuali non eſt triſtitia ex hoc ipſo, quòd aliquid videtur, cùm illud quod videtur, nullo modo intellectui poſſit eſſe contrarium, inquantum videtur: in ſenſu autem hoc quod videtur ex ipſa actione, quam agit in viſum vt videatur; poteſt eſſe corruptiuum viſus per accidens, inquantum corrumpit harmoniam organi. Sed tamen viſio intellectualis poteſt eſſe contriſtans, inquantum id quod videtur, apprehenditur vt nociuum, non quaſi noceat eo ipſo quod videtur, ſed alio quocunque modo: & ſic anima videndo ignem affligitur.

Ad sextvm dicendum, quòd non eſt ſimile quantum ad omnia, ſed quantum ad aliquid; vt ex dictis patet.

Ad septimvm dicendum, quòd quamuis non ſit tactus corporalis inter animam & corpus: tamen eſt inter ea aliquis tactus ſpiritualis, ſicut etiam motor cæli, cùm ſit ſpiritualis, ſpirituali tactu tangit cælum ipſum mouens per modum, quo dicitur contriſtans tangere: ſicut dicitur in primo de generatione: & hic modus ſufficit ad actionem.

Ad octavvm dicendum, quòd ſpiritus damnati nunquam ſunt extra infernum, niſi ex diſpenſatione diuina, vel ad inſtructionem, vel ad exercitium electorum. Vbicunque autem extra infernum ſint, ſemper tamen vident ignem inferni, vt eis in pœnam præparatum. Vnde cùm iſta viſio ſit immediatè affligens, vt dictum eſt, vbicunque ſunt ab igne inferni affliguntur; ſicut & captiui extra carcerem exiſtentes, à carcere affliguntur, dum vident ſe ad carcerem damnatos: vnde ſicut gloria electorum non minuitur, nec quantum ad præmium eſſentiale, nec quantum ad accidentale, ſi aliquando extra cælum Empyreum ſint, ſed quodammodo in eorum gloriam cedit: ita etiam in nullo minuitur pœna damnatorum, ſi extra infernum ex diuina diſpenſatione ponantur ad tempus. Et hoc eſt quod Gloſ. dicit ſuper illud Ia. 3. Inflammat rotam natiuitatis noſtræ, &c. Diabolus vbicunque ſit, ſiue ſub aëre, ſiue ſub terra, ſecum trahit tormenta ſuarum flammarum: obiectio autem procedit ac ſi ignis corporeus affligeret immediatè ſpiritus, ſicut affligit corpora.

QVÆSTIO LXXI.

De ſuffragiis mortuorum, in quatuordecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſuffragiis mortuorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuordecim.

¶ Primò, vtrum ſuffragia quæ per vnum fiunt, aliis prodeſſe poſſint.

¶ Secundò, vtrum mortui iuuari poſſint ex operibus viuorum.

¶ Tertiò, vtrum ſuffragia per peccatores facta, mortuis proſint.

¶ Quartò, vtrum ſuffragia pro mortuis facta, facientibus proſint.

¶ Quintò, vtrum ſuffragia exiſtentibus in inferno proſint.

¶ Sextò, vtrum proſint exiſtentibus in Purgatorio.

¶ Septimò, vtrum valeant pueris exiſtentibus in Limbo.

¶ Octauò, vtrum aliquo modo proſint exiſtentibus in patria.

¶ Nonò, vtrum oratio Eccleſiæ, & ſacramentum altaris, & eleemoſyna proſint defunctis.

¶ Decimò, vtrum indulgentiæ, quas Eccleſia facit, eis proſint.

¶ Vndecimò, vtrum cultus exequiarum eis proſint.

¶ Duodecimò, vtrum ſuffragia magis proſint ei, pro quo fiunt, quàm aliis.

¶ Decimotertiò, vtrum ſuffragia pro multis facta, valeant tantum ſingulis, ac ſi pro vnoquoque ſingulariter fierent.

¶ Decimoquartò, vtrum valeant tantùm communia ſuffragia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valeant ſpecialia & communia ſimul.

Articvlvs I.

Vtrum ſuffragia per vnum facta, aliis prodeſſe poſſint.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd ſuffragia per vnum facta, aliis prodeſſe non poſſint. Galat. 6. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet: ſed ſi vnus ex ſuffragiis alterius conſequeretur fructum, meteret ab aliis ſeminata: ergo ex ſuffragiis aliorum nullus fructum conſequitur. *Tho. 4. diſt. 45. q. 2. art. 1. q. 2. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Ad iuſtitiam Dei pertinet, vt vnicuique tribuatur pro meritis: vnde Pſal. Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua: ſed iuſtitiam Dei deficere eſt impoſſibile: ergo impoſſibile eſt, quòd vnus ex operibus alterius iuuetur.

¶ 3 Præterea, Secundum eandem rationẽ eſt aliquod opus meritorium & laudabile, quia ſcilicet, inquantũ eſt voluntarium: ſed ex opere vnius non laudatur alter: ergo nec opus vnius poteſt eſſe alteri meritorium.

¶ 4 Præterea, Ad iuſtitiam diuinam pertinet ſimpliciter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: ſed nullus punietur pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur: ergo nec vnus iuuatur per bona alterius.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſal. Particeps ego ſum omnium timentium te, &c.

¶ Præterea, Fideles per charitatem vniti ſunt vnius corporis membrorum Eccleſiæ: ſed vnum membrum iuuatur per alterum: ergo vnus homo poteſt ex alterius meritis iuuari.

Conclvsio.

Non poteſt opus vnius alteri prodeſſe per viam meriti, ad ſtatum beatitudinis conſequendum, ſed per viam orationis.

Respondeo dicendum, quòd actus noſter ad duo valere poteſt. Primò, ad aliquem ſtatum acquirendum, ſicut per opus meritorium homo acquirit ſtatum beatitudinis. Secundò, ad aliquid conſequens ſtatũ, ſicut homo per aliquẽ actũ meretur aliquod præmium accidẽtale, vel dimiſſionem pœnæ. Ad vtrunque autem horum actus noſter dupliciter valere poteſt. Vno modo per viam meriti. Alio modo per viam orationis: & eſt differentia inter iſtas duas vias, quia meritum innititur iuſtitiæ, oratio miſericordiæ. Orans enim impetrat petitum ex liberalitate eius, qui oratur. Dicendum eſt ergo, quòd opus vnius nullo modo poteſt alteri valere ad ſtatum conſequendum per viam meriti: vt ſcilicet ex his quæ ego facio, aliquis mereatur vitam æternam: quia ſors gloriæ redditur ſecundum menſuram accipientis. Vnuſquiſque autem ex actu ſuo diſponitur & non ex alieno, & dico diſpoſitione dignitatis ad præmiũ: ſed per viam orationis, & quantũ ad ſtatum conſequendũ opus vnius alteri, dum eſt in via, valere poteſt; ſicut quòd vnus homo impetret alteri primam gratiam. Cùm igitur impetratio orationis ſit ſecundum liberalitatem Dei, qui oratur: ad omnia illa impetratio orationis ſe poteſt extendere, quæ poteſtati diuinæ ſubſunt ordinatæ: ſed quantum ad aliquid, quod eſt conſequens vel acceſſorium ad ſtatum, opus vnius poterit valere alteri, non ſolùm per viam orationis, ſed etiam per viam meriti. Quod quidem dupliciter contingit; vel propter communicantiam in radice operis; quæ eſt charitas in operibus meritoriis. Et ideo omnes qui ſibi inuicem charitate cõnectuntur, aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant; tamen ſecundum menſuram ſtatus vniuſcuiuſque, quia in patria vnuſquiſq; gaudebit de bonis alterius;

& inde eſt quòd articulus fidei ponitur ſanctorum communio. Alio modo ex intentione facientis, qui aliqua opera ſpecialiter ad hoc facit, vt talibus proſint. Vnde iſta opera quodammodo efficiuntur eorum, pro quibus fiunt quaſi eis à faciẽte collata: vnde poſſunt eis valere, vel ad impletionem ſatisfactionis, vel ad aliquid huiuſmodi, quod ſtatum non mutat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd meſſio illa eſt perceptio vitæ æternæ; ſicut habetur Ioan. 4. Et qui metit, fructum congregat in vitam æternam. Sors autẽ vitæ æternæ non datur alicui, niſi pro propriis operibus; quia etſi aliquis alteri impetret, vt ad vitam perueniat, nunquam tamen hoc fit, niſi mediantibus operibus propriis: dum ſcilicet precibus alicuius gratia alicui datur, per quã meretur vitam æternam.

Ad secvndvm dicendum, quòd opus quod pro aliquo fit, efficitur eius pro quo fit: & ſimiliter opus quod eſt eius, qui mecum eſt, vnum quodammodo eſt meum: vnde non eſt contra dictam iuſtitiam, ſi vnus fructum percipit de operibus factis ab eo, qui eſt vnum ſecum in charitate, vel ab operibus pro ſe factis: hoc etiam ſecundum humanam iuſtitiam contingit, vt ſatisfactio vnius pro alio accipiatur.

Ad tertivm dicendum, quòd laus non datur alicui niſi ſecundum ordinem eius ad actum, vnde laus eſt ad aliquid, vt dicitur in 1. Ethic. Et quia ex opere alterius nullus efficitur, vel oſtenditur bene diſpoſitus vel malè ad aliquid: inde eſt quòd nullus laudatur ex operibus alterius, niſi per accidẽs, ſecundũ quod ipſe eſt aliquo modo operum illorum cauſa, cõſilium vel auxilium præbendo, ſeu inducendo, vel quocunq; alio modo, ſed opus eſt meritorium alicui non ſolùm conſiderata eius diſpoſitione: ſed etiam quantum ad aliquid conſequens diſpoſitionem vel ſtatum eius; vt ex dictis patet.

Ad qvartvm dicendum, quòd auferre alicui quod ſibi debetur, hoc directè iuſtitiæ repugnat, ſed dare aliquid alicui quod ei non debetur, hoc non eſt iuſtitiæ contrarium, ſed metas iuſtitiæ excedit; eſt enim liberalitas: non autem poſſet aliquis lædi ex malis alterius, niſi aliquid de ſuo ſubtraheretur; & ita non conuenit, quòd aliquis puniatur pro peccatis alterius, ſicut quòd emolumentum accipiat ex bonis alterius.

Articvlvs II.

Vtrum mortui poſſint iuuari ex operibus viuorum.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd mortui non poſſint iuuari ex operibus viuorum. Primò, per hoc quod dicit Apoſtolus 2. Corinth. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis quæ geſſit: ergo ex his quæ poſt mortem hominis geruntur, quando extra corpus erit, nihil ei accreſcere poterit ex aliquibus operibus.

¶ 2 Præterea, Hoc videtur ex hoc quod habetur Apoc. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur; opera enim illorum ſequuntur illos.

¶ 3 Præterea, Proficere ex opere aliquo, eſt ſolùm in via exiſtentis: ſed homines poſt mortem iam non ſunt viatores, quia de his hoc intelligitur quod legitur Iob 19. Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum: ergo mortui de ſuffragiis alicuius iuuari non poſſunt.

¶ 4 Præterea, Nullus iuuatur ex opere alterius, niſi ſit aliqua vitæ communicatio inter eos: ſed nulla communicatio eſt viuorum & mortuorum ſecundum Philoſop. 1. Ethicor. ergo ſuffragia viuorum non proſunt mortuis.

Sed contra eſt quod habetur 2. Machab. 12. Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur: ſed hoc non eſſet vtile, niſi eos iuuaret: ergo ſuffragia viuorum mortuis proſunt.

¶ Præterea, Auguſt. dicit in lib. de Cura pro mortuis agenda, Non parua eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac cõſuetudine claret, auctoritas: vt in precibus ſacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habeat etiam commendatio mortuorum; quæ quidem conſuetudo ab ipſis Apoſtolis inſtituta eſt, vt dicit Damaſ. in quodã ſermone de ſuffragiis mortuorũ, ſic dicens, Miniſtrorum conſcij diſcipuli Saluatoris, & ſacri Apoſtoli in tremendis & viuificis miniſteriis memoriam fieri eorum, qui fideliter dormierunt, ſanxerunt; quod etiam per Dionyſ. patet in vlt. cap. Eccleſ. Hierar. vbi ritum commemorat, quo in primitiua Eccleſia pro mortuis orabatur, vbi etiam Dion. aſſerit, ſuffragia viuorum mortuis prodeſſe: ergo hoc indubitanter credendum eſt.

Conclvsio.

Cùm charitas nunquã excidat, opera viuorum mortuis proſunt, ad pœnæ diminutionem, non ad mutationem ſtatus mortuorum.

Respondeo dicendum, quòd charitas, quæ eſt vinculum, Eccleſiæ membra vniens, non ſolùm ad viuos ſe extendit, ſed etiam ad mortuos, qui in charitate decedunt. Charitas enim vita corporis non finitur. 1. Corint. 13. Charitas nunquam excidit. Similiter etiam mortui in memoriis hominum viuentium viuunt: & ideo intentio viuentium ad eos dirigi poteſt, & ſic ſuffragia viuorum mortuis dupliciter proſunt, ſicut & viuis: & propter charitatis vnionem, & propter intentionem ad eos directam: non tamen ſic eis valere credenda ſunt viuorum ſuffragia, vt ſtatus eorum mutetur de miſeria ad fœlicitatem, vel econuersò: ſed valet ad diminutionem pœnæ, vel aliquid huiuſmodi, quod ſtatum mortui non tranſmutat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo dum in corpore vixit, meruit, vt hæc ei valerent poſt mortem: & ideo ſi poſt hanc vitam iuuantur, nihilominus procedit ex his, quæ in corpore geſſit. Vel dicendum ſecundũ Ioã. Damaſ. in ſerm. prædicto, quòd eſt intelligendum quantum ad retributionem, quæ fiet in finali iudicio; quæ erit æternæ gloriæ, vel æternæ miſeriæ; in qua quilibet recipiet ſolùm ſecundum quod in corpore geſſit, interim autem iuuari poſſunt viuorum ſuffragiis.

Ad secvndvm dicendum, quòd auctoritas illa expreſsè loquitur de ſequela æternæ retributionis; quod patet ex hoc quod præmittitur Beati mortui, &c. Vel dicendum quòd opera pro eis facta ſunt etiam quodammodo eorum; vt dictum eſt.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis animæ poſt mortem non ſint ſimpliciter in ſtatu viæ: ſed quantum ad aliquid adhuc ſunt in ſtatu viæ, inquantum ſcilicet eorum progreſſus adhuc retardatur ab vltima retributione. Et ideo ſimpliciter eorum via eſt circumſepta; vt non poſſint vlterius per aliqua opera tranſmutari ſecundum ſtatum fœlicitatis & miſeriæ, ſed quantum ad hoc non eſt circumſepta, quin quantum ad hoc quòd detinẽtur ab vltima retributione poſſint ab aliis iuuari, quia ſecundum hoc adhuc ſunt in via.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis communicatio ciuilium operum, de qua Philoſophus loquitur, non poſſit eſſe mortuorum ad viuos; quia mortui extra vitam ciuilem ſunt: poteſt tamen eorum communicatio eſſe quantum ad opera vitæ ſpiritualis, quæ eſt per charitatem ad Deum, cui mortuorum ſpiritus viuunt.

Articvlvs III.

Vtrum ſuffragia facta per peccatores mortuis proſint.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd ſuffragia per peccatores facta, mortuis non proſint. Quia vt dicitur Ioan. 9. Peccatores Deus nõ audit: ſed ſi orationes eorum prodeſſent illis, pro quibus orant, à Deo exaudirentur: ergo ſuffragia per eos facta, mortuis non proſunt.

¶ 2 Præterea, Gregorius in Paſtorali dicit, quòd cùm is, qui diſplicet, ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: ſed quilibet peccator Deo diſplicet: ergo

ergo per peccatorum ſuffragia Deus ad miſericordiam non flectitur: & ideo talia ſuffragia non proſunt.

¶ 3 Præterea, Opus alicuius videtur magis fructuoſum facienti, quàm alteri: ſed peccator per opera nihil meretur ſibi: ergo multò minus poteſt alteri mereri.

¶ 4 Præterea, Omne opus meritorium oportet eſſe viuificatum, id eſt, charitate informatum: ſed opera per peccatores facta ſunt mortua: ergo non poſſunt per ea mortui iuuari, pro quibus fiunt.

SED CONTRA eſt, quòd nullus poteſt ſcire de altero pro certo, vtrum ſit in ſtatu culpæ vel gratiæ: ſi ergo tantùm illa ſuffragia prodeſſent, quæ fiunt per eos qui ſunt in gratia, non poſſet homo ſcire per quæ ſuffragia ſubueniret ſuis defunctis. & ita multi à ſuffragiis procurandis retraherentur.

¶ Præterea, Sicut Auguſt. dicit in litera: Secundum hoc iuuatur aliquis mortuus ex ſuffragiis, ſecundū quod dum viueret, meruit vt iuuaretur poſt mortem: ergo valor ſuffragiorum menſuratur ſecundum conditione eius, pro quo fiunt: non ergo differt, vtrum per bonos vel malos fiant.

CONCLVSIO.

Suffragia à peccatore facta, quantum ad opus operans ratione ſui mortuum non proſunt: ratione verò alterius, ſiue totius Eccleſiæ perſonam gerat, ſiue agat, vt inſtrumētum, ea proſunt. Sed ſemper proſunt ratione operis operati.

RESPONDEO dicendum, quòd in ſuffragiis, quæ per malos fiunt, duo poſſunt conſiderari. Primò, ipſum opus operatum, ſicut Sacrificium altaris: & quia noſtra ſacramenta ex ſeipſis efficaciam habent abſque opere operantis, quam æqualiter explent per quoſcunque fiant, quātum ad hoc ſuffragia per malos facta, defunctis proſunt. Alio modo quantum ad opus operātis, & ſic diſtinguendum eſt: quia operatio peccatoris ſuffragia facientis, poteſt vno modo conſiderari prout eſt eius, & ſic nullo modo meritoria eſſe poteſt, nec ſibi, nec alij. Alio modo inquantum eſt alterius; quod dupliciter cōtingit. Vno modo inquantum peccator ſuffragia faciens gerit perſonam totius Eccleſiæ, ſicut ſacerdos dum dicit in Eccleſia exequias mortuorum: & quia ille intelligitur facere, cuius nomine vel vice fit, vt patet per Dionyſ. in lib. Eccleſ. Hierar. inde eſt, quòd ſuffragia talis ſacerdotis, quamuis ſit peccator, defunctis proſunt. Alio modo, quando agit vt inſtrumentum alterius: opus enim inſtrumenti eſt magis principalis agentis: vnde quamuis ille qui agit vt inſtrumentum alterius, non ſit in ſtatu merendi; actio tamē eius poteſt eſſe meritoria ratione principalis agentis: ſicut ſi ſeruus in peccato exiſtēs, quodcunque opus miſericordiæ facit ex præcepto domini ſui charitatem habentis. Vnde ſi aliquis in charitate decedēs, præcipiat ſibi ſuffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem habens, illa ſuffragia valent defuncto, quamuis illi, per quos fiunt, in peccato exiſtant: magis tamen valerent, ſi eſſent in charitate; quia tunc ex duabus partibus opera illa meritoria eſſent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oratio per peccatorem facta quandoque non eſt peccatoris, ſed alterius: & ideo ſecundum hoc digna eſt vt à Deo exaudiatur: tamen etiam quandoq; Deus peccatores audit, quando ſcilicet peccatores petunt aliquid Deo acceptum: non enim ſolis iuſtis, ſed etiam peccatoribus Deus bona ſua prouidet; vt patet Matth. 5. non autem ex eorum meritis, ſed ex ſua clementia. Et ideo Ioan. 9. ſuper illud: Deus peccatores non audit, Gloſſa dicit quòd loquitur vt inunctus, non ſicut plenè videns.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis ex parte eius qui diſplicet, oratio peccatoris non ſit accepta, tamen ratione alterius, cuius vice vel imperio agitur, poteſt eſſe Deo accepta.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc quòd peccator faciens huiuſmodi ſuffragia, nullum reportat commodum, contingit ex hoc quòd non eſt capax talis profectus propter propriam indiſpoſitionē, & tamen alij, qui eſt diſpoſitus aliquo modo, valere poteſt; vt dictum eſt.

AD QVARTVM dicendum, quòd quamuis opus peccatoris non ſit viuum, inquantum eſt eius. poteſt tamen eſſe viuum, inquantum eſt alterius; vt dictum eſt.

SED QVIA rationes quæ ſunt in oppoſitum, videntur concludere quòd non differat, vtrum quis ſuffragia procuret per bonos vel per malos: ideo etiam ad eas eſt reſpondendum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis aliquis pro certo ſcire non poſſit de altero, an ſit in ſtatu ſalutis: poteſt tamen probabiliter æſtimare de his, quæ exterius de homine videt; ex fructu enim ſuo arbor cognoſcitur; vt dicitur Matth. 7.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ad hoc quòd ſuffragium alteri valeat, requiritur ex parte eius pro quo fit, capacitas huiuſmodi valoris, & hanc homo acquiſiuit per opera propria, quæ geſſit in vita: & ſic Auguſtinus loquitur. Requiritur nihilominus qualitas operis, quę prodeſſe debet, & hæc non pendet ex eo, pro quo fit, ſed magis ex eo, qui facit vel exequendo, vel imperando.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſuffragia quæ à viuis pro mortuis fiunt, facientibus proſint.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſuffragia, quæ à viuis pro mortuis fiunt, facientibus non proſint: quia ſi aliquis pro altero debitū ſolueret, ſecundum humanam iuſtitiam ipſe à debito proprio non abſolueretur: ergo per hoc quòd aliquis ſuffragia faciens, debitum ſoluit pro illo, pro quo facit, ex hoc à debito proprio non abſoluitur.

¶ 2 Præterea, Vnuſquiſque quod facit, facere debet meliori modo, quo poteſt: ſed melius eſt iuuare duos, quàm vnum. Si ergo qui per ſuffragia debitum mortui ſoluit, à proprio debito liberatur, videtur quòd nunquam debet aliquis pro ſeipſo ſatisfacere, ſed ſemper pro alio.

¶ 3 Præterea, Si ſatisfactio alicuius pro alio ſatisfacientis æqualiter prodeſſet ſibi, vt ei pro quo ſatisfacit: eadem ratione æqualiter valebit tertio, ſi pro eodem ſatisfaciat, & ſimiliter quarto, & ſic deinceps: ergo vnus vna ſatisfactione poſſet pro omnibus ſatisfacere; quod eſt abſurdum.

SED CONTRA eſt quod dicitur in Pſal. Oratio mea in ſinu meo conuertetur: ergo eadem ratione & ſuffragia quæ pro aliis fiunt, ſatisfacientibus proſunt.

¶ Præterea, Damaſ. dicit in ſermone de his, qui in fide dormierunt: Quemadmodū vnguento vel alio oleo ſancto circumlinire volens infirmum, primò ille, ſcilicet liniens, participat vnctionem: deinde perungit laborantē: ſic & quicunq; pro proximi ſalute agonizat, primum ſibi prodeſt, deinde proximo: & ſic habetur propoſitum.

CONCLVSIO.

Suffragium quod pro mortuis fit, facienti prodeſt, quantum attinet ad vitam æternam: ſed inquantum eſt expiatiuum pœnæ, vt fiat ſatisfactio, nullo modo prodeſt.

RESPONDEO dicendum, quòd opus ſuffragij quod pro altero fit, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo, vt eſt expiatiuum pœnæ per modum cuiuſdam recompenſationis, quæ in ſatisfactione attenditur: & hoc modo opus ſuffragij quod cōputatur quaſi eius, pro quo fit, ita abſoluit eum à debito pœnæ, quòd non abſoluit facientem à debito pœnæ propriæ; quia in tali recōpenſatione conſideratur æqualitas iuſtitię. Opus autem illud ſatisfactorium ita poteſt adæquari vni reatui, quòd alteri non adæquetur: reatus enim duorum peccatorum maiorem ſatisfactionem requirunt, quàm reatus vnius. Alio modo poteſt cōſiderari, inquantū eſt meritoriū vitę ęternæ, quod habet inquantum procedit ex radice charitatis & ſecun-

& ſecundum hoc non ſolùm prodeſt ei, pro quo fit; ſed facienti magis, & per hoc patet ſolutio ad obiecta. Propriæ enim rationes procedebant de opere ſuffragij, ſecundum quod eſt ſatisfactorium, ſed aliæ ſecundum quod eſt meritorium.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſuffragia proſint exiſtentibus in inferno.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſuffragia proſint exiſtentibus in inferno: per hoc quod habetur 2. Mach. 12. vbi dicitur, quòd inuenerunt ſub tunicis interfectorum donaria idolorum, à quibus lex prohibebat Iudæos: & tamen pòſt ſubditur, quòd Iudas duodecim millia drachmas argēti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis eorum: conſtat autē illos peccaſſe mortaliter, contra legem agentes, & ita in peccato mortali deceſſiſſe, & ſic ad inferos eſſe tranſlatos: ergo exiſtentibus in inferno ſuffragia proſunt.

¶ 2 Præterea, In litera habetur ex verbis Auguſtini; quòd quibus valent ſuffragia, vel ad hoc proſunt, vt ſit plena remiſſio: vel ad hoc, quòd tolerabilior ſit eorum pœna vel damnatio: ſed ſolùm illi qui in inferno ſunt, damnati eſſe dicuntur: ergo etiam exiſtentibus in inferno ſuffragia proſunt.

¶ 3 Præterea, Dion. vlt. c. Eccleſ. Hierar. dicit, Si hic iuſtorum orationes & ſecundum hanc vitam, quantò magis poſt mortem in illis; qui digni ſunt ſacris orationibus operantur tantummodo: ex quo poteſt accipi, quòd ſuffragia magis proſunt mortuis, quàm viuis: ſed viuis proſunt etiam in peccato mortali exiſtentibus; cùm quotidie oret Eccleſia pro peccatoribus, vt conuertantur ad Deū: ergo etiam & mortuis in peccato mortali exiſtentibus, ſuffragia valent.

¶ 4 Præterea, In vitis Patrum legitur, quod etiam Damaſ. in ſermone ſuo refert, quòd Macharius, inuenta in via caluaria cuiuſdam defuncti, oratione præmiſſa, quæſiuit cuius caput fuiſſet: & caput reſpondit, quòd fuerat ſacerdotis, qui in inferno erat damnatus, & tamen confeſſus eſt oratione Macharij ſe & alios iuuari: ergo ſuffragia Eccleſiæ etiam in inferno exiſtentibus proſunt.

¶ 5 Præterea, Damaſ. in eodem ſermone narrat, quòd Greg. pro Traiano orationem fundens, audiuit vocem ſibi diuinitus dicentem, Vocem tuam audiui; & veniam Traiano do. Cuius rei; vt Damaſ. dicit in dicto ſermone, teſtis eſt Oriens omnis & Occidens: ſed conſtat Traianum in inferno fuiſſe, quia multorum martyrum necem amaram inſtituit, vt ibidem Damaſ. dicit: ergo ſuffragia Eccleſiæ valent etiam in inferno exiſtentibus.

SED CONTRA eſt quòd dicit Dionyſ. 7. c. Eccleſ. Hierar. Summus ſacerdos pro immundis non orat, quia in hoc auerteretur à diuino ordine: & conſequenter ibidē dicit, quòd peccatoribus non orat remiſſionem, quia nō audiretur pro illis: ergo ſuffragia exiſtentibus in inferno non valent.

¶ Præterea, Gregor. dicit in 34. libr. Moral. Eadem cauſa eſt cur non oretur tunc, ſcilicet poſt diem iudicij pro hominibus æterno igne damnatis; quæ nunc cauſa eſt quare non oretur pro diabolo & angelis eius æternum ſupplicio deputatis; quæ etiam nunc cauſa eſt, quare Sancti non orent pro hominibus infidelibus impiiſque defunctis: quia de eis vtique quos æterno damnatos ſupplicio iam nouerint, ante illum iudicis iuſti conſpectum orationis ſuæ meritum caſſari refugiunt: ergo ſuffragia in inferno poſitis non valent.

¶ Præterea, Multa habentur ex verbis Auguſt. qui ſine fide operante per dilectionem eiuſque ſacramētis, de corpore exeunt fruſtra, vel à ſuis huiuſmodi officia impenduntur: ſed omnes damnati ſunt huiuſmodi: ergo eis ſuffragia non proſunt.

CONCLVSIO.

Cùm in inferno nulla ſit redemptio, ſuffragia nō proſunt damnatis.

RESPONDEO dicendum, quòd circa damnatos fuit triplex opinio. Quidam dixerunt in hoc diſtinguendum eſſe dupliciter. Vno modo quantum ad tempus: dicentes quòd poſt diem iudicij nullus in inferno exiſtens aliquo ſuffragio iuuatur, ſed ante diem iudicij aliqui iuuantur ſuffragijs Eccleſiæ. Alio modo diſtinguebant quantum ad perſonas in inferno detentas, inter quos aliquos dicebant eſſe valde malos: qui ſcilicet ſine fide & ſacramentis deceſſerunt, & talibus quia de Eccleſia non fuerunt nec merito nec numero, ſuffragia Eccleſiæ prodeſſe non poſſunt. Alij verò ſunt non valde mali, qui ſcilicet de Eccleſia fuerunt numero: & fidem habentes, & ſacramentis abluti: & aliqua opera de genere bonorum facientes, & talibus ſuffragia Eccleſiæ prodeſſe debent.

Sed occurrebat eis quædam dubitatio eos perturbans: quia ſcilicet videbatur ex hoc ſequi; cùm pœna inferni ſit finita ſecundum intentionem; quamuis duratione infinita exiſtat, quòd multiplicatis ſuffragijs, pœna illa totaliter auferetur, quod eſt error Origenis. Et ideo hoc inconueniens euadere multipliciter voluerunt. Præpoſitus enim dixit quòd tantùm poſſunt ſuffragia pro damnatis multiplicari, quòd à tota pœna redduntur immunes; non quidem ſimpliciter, vt Origenes poſuit, ſed ad tempus, ſcilicet vſque ad diem iudicij: tunc enim animæ iteratò corporibus coniunctæ, in pœnas inferni ſine ſpe veniæ detrudentur.

Sed iſta opinio videtur diuinæ prouidentiæ repugnare, quæ nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa autem non poteſt ordinari, niſi per pœnam: vnde non poteſt eſſe vt pœna tollatur, niſi prius culpa expietur: & ideo cùm culpa continuè maneat in damnatis, eorum pœna nullatenus interrumpetur.

Et ideo Porretani alium modum inuenerunt, dicentes, quòd hoc modo proceditur in diminutione pœnarum per ſuffragia, ſicut proceditur in diuiſione linearum; quæ cùm ſint finitæ, tamen in infinitum diuidi poſſunt, & nunquam per diuiſionem conſumuntur, dum fit ſubtractio non ſecundum eandem quantitatem, ſed ſecundum eandem proportionem. Velut ſi primò auferatur pars quarta totius, & ſecundo pars quarta illius quartæ, & ſic deinceps in infinitum. Et ſimiliter dicunt quòd per primum ſuffragium diminuitur aliquota pars pœnæ: & per ſecundum pars aliqua remanentis ſecundum eandem proportionem.

Sed iſte modus multipliciter defectiuus eſt. Primò, quia infinita diuiſio, quæ congruit continuæ quantitati, non videtur poſſe ad quantitatem ſpiritualem transferri. Secundò, quia non eſt aliqua ratio, quare ſecundum ſuffragiū minus de pœna diminuat, quàm primū, ſi ſit æqualis valoris. Tertiò, quia pœna diminui nō poteſt, niſi diminuatur & culpa, ſicut nec auferri, niſi ea ablata. Quartò, quia in diuiſione lineæ tandem peruenitur ad hoc, quòd linea non eſt ſenſibile corpus: corpus enim ſenſibile non eſt in infinitum diuiſibile: & ſic ſequeretur quòd poſt multa ſuffragia pœna remanens propter ſui paruitatem non ſentiretur, & non eſſet pœna.

Et ideo alij alium inuenerunt modum. Caſſiodorus enim dixit, quòd ſuffragia proſunt damnatis, non quidem ſecundum diminutionem pœnę, vel per interruptionem, ſed per confortationem patientis. Sicut ſi homo portaret graue onus, & faciem ſuam perfunderet aqua: ſic enim confortaretur ad melius portandum: cùm tamen onus ſuum in nullo leuius fieret.

Sed hoc iterum eſſe non poteſt, quia aliquis plus vel minùs æterno igne grauatur; vt Gregorius dicit, ſecundum meritum culpæ: & inde eſt quòd eodem igne quidam plus, quidam minùs cruciantur. Vnde cùm culpa damnati immutata remaneat, nō poteſt eſſe quòd leuiùs pœnam ferat. Eſt nihilominus & prædicta opinio præſumptuoſa, vtpotè Sanctorum dictis contraria & vana,

nulla

nulla auctoritate fulcita eſt, & irrationalis, tum quia damnati in inferno ſunt extra vinculum charitatis, ſecundum quam opera viuorum continuantur defunctis: tum quia totaliter ad viæ terminum peruenerunt, recipientes vltimam pro meritis retributionem, ſicut & ſancti qui ſunt in patria. Quod enim adhuc reſtat de pœna vel gloria corporis, hoc rationem viatoris non præbet: cùm gloria eſſentialiter & radicaliter conſiſtat in anima, & ſimiliter miſeria damnatorum, & ideo non poteſt eorum pœna diminui, ſicut nec gloria Sanctorum augeri quantum ad præmium eſſentiale. Sed tamen modus qui à quibuſdam ponitur, quòd ſuffragia proſunt damnatis, poſſet aliquo modo ſuſtineri: vt ſi dicatur quòd non proſunt, neque quantum ad diminutionem pœnæ vel interruptionem, vel quantum ad diminutionem ſenſus pœnæ: ſed quia ex huiuſmodi ſuffragiis eis aliqua materia doloris ſubtrahitur; quæ eis eſſe poſſet, ſi ita ſe abiectos cõſpicerent, quòd pro eis nullá curá haberẽt, quę materia doloris eis ſubtrahitur, dũ ſuffragia pro eis fiunt. Sed illud etiam non poteſt eſſe ſecundum legem communem: quia vt Auguſt. dicit in lib. de Cura pro mortuis agenda, quòd præcipuè de damnatis eſt verum. Ibi ſunt ſpiritus defunctorum, vbi nõ vident quæcunque aguntur; aut eueniunt in iſta vita hominibus: & ita nõ cognoſcunt quando pro eis ſuffragia fiunt, niſi ſupra communem legem hoc remedium diuinitus datur aliquibus damnatorum, quod eſt verbum omnino incertum. Vnde tutius eſt ſimpliciter dicere, quòd ſuffragia non proſunt damnatis, nec pro eis Eccleſia orare intendit; ſicut ex inductis auctoritatibus apparet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donaria idolorum non fuerunt inuenta apud illos mortuos, vt ex eis ſignum accipi poſſet, quòd in reuerentiam idolorum eis deferret, ſed ea acceperunt vt victores, quia eis iure belli debebantur, & tamen per auaritiam venialiter peccauerunt. Vnde non fuerunt in inferno damnati: & ſic ſuffragia eis prodeſſe poterant. Vel dicendum ſecundum quoſdam, quòd in ipſa pugna videntes ſibi periculum imminere, de peccato pœnituerũt: ſecundum illud Pſal. Cùm occideret eos, quærebant eum, & hoc probabiliter poteſt æſtimari: & ideo pro eis fuit oblatio facta.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd in verbis illis dãnatio largè accipitur pro quacunque punitione, & ſic includit etiã pœnam purgatorij; quæ quandoque totaliter expiatur, quandoque autem non, ſed diminuitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd quantum ad hoc magis acceptatur ſuffragiũ pro mortuo, quàm pro viuo: quia magis indiget, cùm nõ poſſit ſibi auxiliari, ſicut viuis: ſed quantum ad hoc viuus eſt melioris conditionis, quia poteſt trãsferri de ſtatu culpæ mortalis in ſtatũ gratiæ; quod de mortuis dici non poteſt: & ideo non eſt eadem cauſa orandi pro mortuis, & pro viuis.

AD QVARTVM dicendum, quòd illud adiutorium non erat, quòd pœna eorum diminueretur, ſed in hoc ſolo, vt ibidem dicitur: quòd eo orante concedebatur eis vt mutuò ſe viderent: & in hoc aliquod gaudium non verum, ſed phantaſticum habebant, dum impediebatur hoc quod deſiderabant. Sicut & dæmones gaudere dicuntur, dum homines ad peccatũ pertrahunt: quamuis per hoc eorum pœna nullatenus minuatur, ſicut non minuitur angelorum gaudium, per hoc quod malis noſtris compati dicuntur.

AD QVINTVM dicendum, quòd de facto Traiani hoc modo poteſt probabiliter æſtimari, quòd precibus beati Gregorij ad vitam fuerit reuocatus, & ita gratiam conſequutus ſit, per quam remiſſionem peccatorum habuit, & per conſequens immunitatem à pœna: ſicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerint miraculosè à mortuis ſuſcitati, quorum plures conſtat Idololatras & damnatos fuiſſe. De omnibus enim ſimiliter dici oportet, quòd non erant in inferno finaliter deputati, ſed ſecundum præſentem propriorum meritorum iuſtitiam. Secundum autem ſuperiores cauſas, quibus præuidebantur ad vitam reuocandi, erat aliter de eis diſponendum. Vel dicendum ſecundum quoſdam, quòd anima Traiani non fuit ſimpliciter à reatu pœnæ abſoluta, ſed eius pœna fuit ſuſpenſa ad tempus ſcilicet, vſque ad finem iudicij: nec tamen oportet quòd hoc fiat communiter per ſuffragia, quia aliqua ſunt quæ lege cõmuni accidunt, & alia quæ ſingulariter ex priuilegio aliquibus conceduntur: ſicut alij ſunt humanarum limites rerum, alia diuinarum ſigna virtutum, vt Auguſtinus dicit in libro de Cura pro mortuis agenda.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſuffragia proſint exiſtentibus in Purgatorio.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd nec etiam exiſtentibus in Purgatorio. Quia purgatorium pars quædam inferni eſt: ſed in inferno nulla eſt redemptio. Et Pſal. dicit, In inferno autem quis confitebitur tibi? ergo ſuffragia his qui ſunt in Purgatorio non proſunt.

¶ 2 Præterea, Pœna Purgatorij eſt pœna finita: ſi ergo per ſuffragia aliquid de pœna dimittitur, tantùm poterunt multiplicari ſuffragia, quòd tota tolletur: & ita peccatum remanebit totaliter impunitum; quod videtur diuinæ iuſtitiæ repugnare.

¶ 3 Præterea, Ad hoc animæ ſunt in Purgatorio, vt ibi purgatæ, puræ ad regnum perueniant: ſed nihil poteſt purgari niſi aliquid circa ipſum fiat: ergo ſuffragia facta per viuos pœnam Purgatorij non diminuunt.

¶ 4 Præterea, Si ſuffragia exiſtentibus in Purgatorio valent, maximè ea videntur valere quæ ſunt ad imperium eorum facta: ſed hæc non ſemper valent. Sicut ſi aliquis decedẽs, diſponat tot ſuffragia pro ſe fieri; quæ ſi facta eſſent, ſufficerent ad totam pœnam abolendam: poſito ergo quòd huiuſmodi ſuffragia differãtur, quouſque ille pœnam euaſerit, illa ſuffragia nihil ei prodeſſent: non enim poteſt dici quòd proſint antequam fiant: poſtquam autem ſunt facta, eis non indiget; quia iam pœnas euaſit: ergo ſuffragia exiſtentibus in Purgatorio non valent.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in litera ex verbis Auguſt. quòd ſuffragia proſunt his qui ſunt mediocriter boni vel mali: ſed tales ſunt qui in Purgatorio detinentur: ergo, &c.

¶ Præterea, Dionyſius dicit 7. cap. Eccleſ. Hierar. quòd diuinus ſacerdos pro mortuis orans, pro illis orat, qui ſanctè vixerunt, & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas: ſed tales in Purgatorio detinentur: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Suffragia viuorum auxilio ſunt iis, qui in Purgatorio detinentur, cùm opera vnius poſſint valere alteri ad ſatisfaciendum.

RESPONDEO dicendum, quòd pœna Purgatorij eſt in ſupplementum ſatisfactionis, quæ non fuerat plenè in corpore conſummata: & ideo, ſicut ex dictis patet, opera vnius poſſunt valere alteri ad ſatisfactionem, ſiue viuus ſiue mortuus fuerit: & ideo non eſt dubium, quin ſuffragia per viuos facta, exiſtentibus in Purgatorio proſint.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritas illa loquitur de inferno damnatorum, in quo nulla eſt redemptio, quantum ad illos qui ſunt tali pœnę addicti. Vel dicendum ſecundum Damaſ. in ſermone de dormient. quòd huiuſmodi auctoritates ſunt exponendæ ſecundum cauſas inferiores, id eſt, ſecundum exigentiam meritorum eorum, qui pœnis deputantur, ſed ſecundum diuinam miſericordiam, qui vincit humana merita, ad preces iuſto-

iuſtorũ, aliquando aliter diſponitur, quàm ſententia prædictarum auctoritatum contineat. Deus autem mutat ſententiam & non conſilium, vt dicit Gregor. vnde & Damaſ. ponit ad hoc exempla de inimicis Achab & Ezechiæ; in quibus apparet, quòd ſententia contra eos lata, diuinitus fuit per diuinam miſericordiam commutata.

Ad secundum dicendum, quòd non eſt inconueniens, ſi multiplicatis ſuffragiis pœna exiſtentium in Purgatorio annihiletur: nõ enim ſequitur quòd peccata remaneant impunita, quia pœna vnius pro altero accepta, alteri computatur.

Ad tertium dicendum, quòd purgatio animæ per pœnas Purgatorij non eſt aliud, quàm expiatio reatus impedientis à perceptione gloriæ: & quia per pœnam quam vnus ſuſtinet pro alio, poteſt reatus alterius expiari, vt dictum eſt: non eſt inconueniens, ſi per vnius ſatiſfactionem alius purgetur.

Ad quartum dicendum, quòd ſuffragia ex duobus valent, ſcilicet ex opere operante, & ex opere operato: & dico opus operatum nõ ſolùm Eccleſiæ ſacramentum, ſed effectum accidentem ex operatione: ſicut ex collatione eleemoſynarum cõſequitur pauperum releuatio, & eorum oratio pro defuncto apud Deum. Similiter opus operans poteſt accipi ex parte principalis agentis, vel ex parte exequentis. Dico ergo quòd quàm citò moriens diſponit aliena ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragiorũ plenè conſequitur, antè etiam quàm fiant quantum ad efficaciam ſuffragij, quæ erat ex opere operante principalis agentis: ſed quantum ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operato, vel ex opere operante exequentis, non conſequitur fructum antequam ſuffragia fiant: & ſi priùs contingat ipſum à pœna purgari, quantũ ad hoc fraudabitur fructu ſuffragiorum, quod redundabit in illos, quorum culpa defraudatur: non enim eſt inconueniens, quod aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus. Pœna autem Purgatorij temporalis eſt, quamuis quantum ad æternam retributionem nullus defraudari poſſit, niſi per propriam culpam.

Articvlvs VII.

Vtrum ſuffragia valeant pueris in limbo exiſtentibus.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd ſuffragia valeant pueris in limbo exiſtẽtibus: quia illi non detinentur, niſi pro peccato alieno: ergo maximè decens eſt vt ipſi iuuentur ſuffragiis aliorum.

¶ 2 Præterea, In litera habetur ex verbis Auguſt. quòd ſuffragia pro non valde malis propitiationes ſunt: ſed pueri non computantur inter valde malos, cùm ſit mitiſſima eorum pœna: ergo ſuffragia Eccleſiæ eos iuuant.

Sed contra eſt quod habetur in litera ab Auguſt. quia ſuffragia non proſunt illis, qui ſine fide operante per dilectionem hinc exierunt: ergo ſuffragia eis non proſunt.

Conclvsio.

Cùm per ſuffragia viuorum ſtatus mortuorum mutari non poſſit, illa pueris in limbo exiſtentibus non proſunt: in quibus oporteret vt ſtatus mutaretur, quantum ad meritum eſſentialis meriti.

Respondeo dicendum, quòd pueri non baptizati non detinentur in limbo, niſi quia deficiunt à ſtatu gratiæ: vnde cùm per opera viuorum mortuorum ſtatus mutari non poſſit, maximè quantum ad meritum eſſentialis præmij vel pœnæ, ſuffragia viuorum pueris exiſtentibus in limbo prodeſſe non poſſunt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quamuis peccatum originale ſit huiuſmodi, quòd pro eo poſſit aliquis ab alio iuuari, tamen animæ puerorum in limbo exiſtentes, ſunt in tali ſtatu, quòd iuuari non poſſunt: quia poſt hanc vitam non eſt tempus gratiam acquirendi.

Ad secvndvm dicendum, quod Auguſt. loquitur de non valde malis, qui tamen baptizati ſunt; quod patet ex hoc quod præmittitur: cùm ergo ſacrificia ſiue altaris, ſiue quarumcunque eleemoſynarum pro baptizatis omnibus offeruntur, &c.

Articvlvs VIII.

Vtrum ſuffragia proſint ſanctis exiſtentibus in patria.

Ad octavvm ſic proceditur. Videtur quòd aliquo modo proſint ſanctis exiſtentibus in patria, per hoc quod habetur in collecta Miſſæ, Sicut mortuis proſunt ad gloriam ſcilicet, ſacramenta, ita nobis proficiant ad medelam: ſed inter alia ſuffragia præcipuum eſt ſacramentum altaris: ergo ſuffragia proſunt his qui ſunt in patria.

¶ 2 Prȩterea, Sacramenta efficiunt quod figurant: ſed tertia pars hoſtiæ, ſcilicet, in calice miſſa, ſignificat eos qui beatam vitam in patria ducunt: ergo ſuffragia Eccleſiæ proſunt exiſtentibus in patria.

¶ 3 Præterea, Sancti non ſolùm gaudent in patria de propriis bonis, ſed etiam alienis: vnde Luc. 15. dicitur, Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente: ergo ex bonis operibus viuentium ſanctorum, qui ſunt in patria, gaudium creſcit, & ita etiam eis noſtra ſuffragia proſunt.

¶ 4 Prȩterea, Damaſ. dicit in ſermone de dormientibus, inducens verba Chryſoſt. Si enim Gentiles, inquit, cum his qui abierunt, ſua comburunt, quantò magis te fidelem mittere conuenit, cum fideli ipſius propria, non vt fauilla fiant, ſed hæc velut illa, & vt maiorem hinc circumponas gloriam: & ſi quis peccator fuerit qui mortuus eſt vt peccamina ſoluas: ſi autem iuſtus, vt appoſitio fiat mercedis & retributionis: & ſic idem quod priùs.

Sed contra eſt, quod in litera habetur ex verbis Aug. Iniuria eſt in Eccleſia pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.

¶ Præterea, Eius eſt iuuari, cuius eſt indigere: ſed ſancti in patria ſunt abſque omni indigentia: ergo per ſuffragia Eccleſiæ non iuuantur.

Conclvsio.

Cùm Sancti in cæleſti regno nullius rei indigeant, diuina gloria inebriati, non iuuantur per noſtra ſuffragia.

Respondeo dicendum, quòd ſuffragium Eccleſiæ de ſui ratione importat quandam auxiliationem, quæ non competit ei qui defectum non patitur. Nulli enim iuuari competit, niſi ei qui indigens eſt: vnde cùm ſancti qui ſunt in patria, ſint ab omni indigentia immunes, inebriati ab vbertate domus Dei, eis iuuari per ſuffragia non competit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd huiuſmodi locutiones non ſunt ſic intelligendæ, quaſi Sancti in gloria proficiant quãtum ad ſe, quòd eorum feſta recolimus: ſed quia nobis proficit, qui de eorum gloria ſolennia celebramus, ſicut ex hoc quòd Deum cognoſcimus vel laudamus; & ſic quodammodo eius gloria in nobis creſcit, nihil Deo, ſed nobis accreſcit.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis ſacramenta efficiant quod figurant; non tamẽ illum effectum ſuum ponunt circa omne id quod figuratur: aliâs cùm figurent Chriſtum, in ipſo Chriſto hæc aliquid efficerent, quod eſt abſurdum: ſed efficiunt circa ſuſcipientem ſacramentum ex virtute eius, quod per ſacramentum ſignificatur: & ſic non conſequitur quod ſacrificia pro fidelibus defunctis oblata, Sanctis proſint, ſed quia ex meritis Sanctorum quæ recoluntur vel ſignificãtur in ſacramento, proſint aliis, pro quibus offeruntur.

Ad tertivm dicendũ, quòd quamuis ſancti qui ſunt in patria, de bonis noſtris omnibus gaudeant, nõ tamen ſequitur quòd multiplicatis noſtris gaudiis, eorum gaudia augmentetur formaliter, ſed materialiter tantùm: quia omnis paſſio formaliter augetur ſecundum rationẽ obiecti ſui: ratio autem gaudendi in Sanctis de quibuſcunque gaudent, eſt ipſe Deus, de quo non poſſunt ma-

gis &

gis & minùs gaudere: quia ſic eſſentiale eorum præmium variaretur, quod conſiſtit in hoc quòd de Deo gaudent. Vnde ex hoc quòd bona multiplicantur, de quibus gaudendi ratio eis Deus eſt, non ſemper ſequitur quòd intenſiùs gaudeant, ſed quòd de pluribus gaudeant: & ideo non ſequitur quòd operibus noſtris iuuentur.

AD QVARTVM dicendum, quòd non eſt intelligendum quòd fiat appoſitio mercedis vel retributionis illi bono per ſuffragia ab aliquo facta, ſed facienti. Vel dicendum, quòd ex ſuffragiis poteſt appoſitio mercedis fieri beato defuncto, inquantum de ſuffragiis ſibi faciendis adhuc viuens diſpoſuit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum orationes Eccleſiæ, ſacrificium altaris, & eleemoſyna proſint defunctis.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſolùm orationibus Eccleſiæ, & ſacrificio altaris & eleemoſynis animæ defunctorum iuuentur, vel quòd eis iuuentur præcipuè. Pœna enim debet per pœnã recompẽſari: ſed ieiunium magis eſt pœnale, quàm eleemoſyna vel oratio: ergo ieiunium magis prodeſt in ſuffragiis quàm aliquod prædictorum.

¶ 2 Præterea, Gregor. in iſtis tribus connumerat ieiunium, vt habetur in Can. 13. q. 2. animæ defunctorum quatuor modis ſoluuntur, aut oblationibus ſacerdotum, aut eleemoſynis charorum, aut oratione, aut ieiunio cognatorum: ergo inſufficienter connumerantur hic ab Auguſt. tria prædicta.

¶ 3 Præterea, Baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum, maximè quantum ad effectum: ergo baptiſmus vel alia ſacramenta deberent vel ſimiliter vel magis pro defunctis fieri, ſicut ſacramentum altaris.

¶ 4 Præterea, Hoc videtur ex hoc quod habetur 1. Corinth. 15. Si omnino mortui non reſurgunt, vt quid etiam baptizantur pro illis? ergo etiam baptiſmus valet ad ſuffragia defunctorum.

¶ 5 Præterea, In diuerſis Miſſis eſt idem ſacrificium altaris: ſi ergo ſacrificium computatur inter ſuffragia, & non Miſſa, videtur quòd tantundem valeat quæcunque Miſſa pro defuncto dicatur, ſiue de beata Virgine, ſiue de Spiritu ſancto, vel quæcunque alia, quod videtur eſſe cõtra Eccleſiæ ordinationem, quæ ſpecialem Miſſam pro defunctis inſtituit.

¶ 6 Præterea, Damaſ. in ſermone de dormientibus docet, ceras & oleum, & huiuſmodi pro defunctis offerri: ergo non ſolùm oblatio ſacramẽti altaris, ſed etiam aliæ oblationes debent inter ſuffragia computari mortuorum.

CONCLVSIO.

Conuenienter Auguſtinus poſuit tria præcipua ſubſidia viuorum pro mortuis, Euchariſtiam & eleemoſynam ratione charitatis, qua mortui viuentibus vniuntur: & orationem ratione intentionis directæ in mortuos.

RESPONDEO dicendum, quòd ſuffragia viuorum proſunt defunctis, ſecundum quod vniuntur viuentibus charitate, & ſecundum quod intentio viuentis fertur in mortuos: & ideo illa opera præcipuè nata ſunt mortuis ſuffragari, quæ maximè ad communicationem charitatis pertinent, vel ad directionem intentionis ad alterum. Ad charitatem autem ſacramentum Euchariſtiæ præcipuè pertinet, cùm ſit ſacramentum eccleſiaſticæ vnionis, continens illum in quo tota Eccleſia vnitur & conſolidatur, ſcilicet Chriſtum: vnde Euchariſtia eſt quaſi quædam charitatis origo vel vinculum. Sed inter charitatis effectus eſt præcipuum eleemoſynarum opus: & ideo iſta duo ex parte charitatis præcipuè mortuis ſuffragantur, ſcilicet ſacrificium Eccleſiæ & eleemoſynæ, ſed ex parte intentionis directæ in mortuos præcipuè valet oratio, quia oratio ſecundum ſuam rationem, non ſolùm dicit reſpectum ad orantẽ, ſicut & cætera opera, ſed directius ad illud pro quo oratur: & ideo iſta tria ponuntur quaſi præcipua mortuorum ſubſidia, quamuis quæcunque alia bona quæ ex charitate fiunt pro defunctis, eis valere credenda ſint.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eo qui ſatisfacit pro altero, magis eſt conſiderandum ad hoc, quòd effectus ſatisfactionis ad alterum perueniat, quàm illud, quo ſatisfactio vnius tranſit in alterũ, quàm etiam ſatisfactionis pœna: quamuis iſta pœna expiet reatum magis ſatisfacientis, inquantum eſt quædam medicina: & ideo tria prædicta magis valent defunctis, quàm ieiunium.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd etiam ieiunium prodeſſe poteſt defunctis ratione charitatis & intentionis in defunctos directæ: ſed tamen ieiunium in ſui ratione non continet aliquid quod ad charitatem vel directionẽ intentionis pertineat, ſed ei ſunt hæc quaſi extrinſeca: & ideo Auguſt. non poſuit, ſed Gregor. poſuit ieiunium inter ſuffragia mortuorum.

AD TERTIVM dicendũ, quòd Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio: vnde ſicut per generationem non acquiritur eſſe niſi generato, ita baptiſmus non habet efficaciam, niſi in eo qui baptizatur, quantum eſt ex opere operato, quamuis ex opere operante vel baptizantis vel baptizati poſſit aliis prodeſſe, ſicut & cętera opera meritoria: ſed Euchariſtia eſt ſignum Eccleſiaſticæ vnionis: & ideo ex ipſo opere operato eius efficacia in alterũ tranſire poteſt; quod non contingit de aliis ſacramentis.

AD QVARTVM dicendum, quòd Gloſſ. iſtam auctoritatem dupliciter exponit; vno modo ſic: Si mortui non reſurgunt, nec Chriſtus reſurrexit, vt quid etiam baptizantur pro illis? id eſt peccatis, cùm ipſa non dimittantur, ſi Chriſtus non reſurrexit: quia in baptiſmo non ſolùm Chriſti paſſio, ſed reſurrectio operatur, quæ eſt noſtræ ſpiritualis reſurrectionis quodammodo cauſa. Alio modo ſic: fuerunt quidam imperiti, qui baptizabãtur pro his, qui de hac vita ſine baptiſmo diſceſſerant, putantes illis prodeſſe: & ſecundum hoc Apoſtolus non loquitur niſi ſecundum errorem aliquorum in verbis illis.

AD QVINTVM dicendum, quòd in officio Miſſæ non ſolùm eſt ſacrificium, ſed etiam ſunt ibi orationes: & ideo Miſſæ ſuffragium continet duo hæc, quę hic Auguſtinus enumerat, ſcilicet orationem & ſacrificium. Ex parte ergo ſacrificij oblati Miſſa æqualiter prodeſt defuncto de quocunq; dicatur; & hoc eſt præcipuum quod fit in Miſſa, ſed ex parte orationum magis prodeſt illa, in qua ſunt orationes ad hoc determinatæ: ſed tamẽ iſte defectus recompenſari poteſt per maiorem deuotionem, vel eius qui dicit Miſſam, vel eius qui iubet dici, vel iterum per interceſſionem Sancti, cuius ſuffragium in Miſſa imploratur.

AD SEXTVM dicendum, quòd huiuſmodi oblatio candelarum vel olei, poteſt prodeſſe defuncto, inquantum ſunt eleemoſynæ quædam quæ dantur ad cultum Eccleſiæ, vel etiam in vſum fidelium.

ARTICVLVS X.

Vtrum indulgentiæ Eccleſiæ proſint mortuis.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd indulgentiæ, quas Eccleſia facit, etiam mortuis proſint. Primo per conſuetudinem Eccleſiæ, quæ facit prædicari crucem, vt aliquis indulgentiam habeat pro ſe & duabus vel tribus, & quandoque etiam decem animabus tam viuorum quàm mortuorum: quod eſſet deceptio, niſi mortuis prodeſſent: ergo indulgẽtiæ mortuis proſunt.

¶ 2 Præterea, Meritum totius Eccleſiæ eſt efficacius quàm meritum vnius perſonæ: ſed meritum perſonale ſuffragatur defunctis, vt patet in largitione eleemoſynarum: ergo multò fortius meritum Eccleſiæ, cui indulgentiæ innituntur.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Indulgentiæ proſunt illis, qui ſunt de foro Eccleſiæ: ſed illi, qui ſunt in Purgatorio, ſunt de foro Eccleſiæ, aliàs Eccleſiæ ſuffragia non prodeſſent illis: ergo videtur quòd indulgentiæ defunctis proſint.

Sed contra eſt, quòd ad hoc quòd indulgentiæ valeant, requiritur cauſa conueniens, pro qua indulgentiæ dantur: ſed talis cauſa non poteſt eſſe ex parte defuncti, quia non poteſt facere aliquid quod ſit in vtilitatem Eccleſiæ, pro qua cauſa præcipuè indulgentiæ dantur: ergo videtur quòd indulgentiæ defunctis non proſint.

¶ Præterea, Indulgentiæ determinantur ſecundum arbitrium eas facientis: ſi ergo indulgentiæ defunctis prodeſſe poſſunt, eſſet in poteſtate facientis indulgentiam: vt defunctum omnino liberaret à pœna; quod videtur abſurdum.

Conclvsio.

Simpliciter & directè indulgentia non proſunt mortuis, ſecundariò verò & indirectè ſunt illis auxilio, ſi ea ſit forma earum, vt eis proſint.

Respondeo dicendum, quòd indulgentiam alicui prodeſſe, poteſt dici dupliciter. Vno modo principaliter. Alio modo ſecũdariò: principaliter quidem prodeſt ei, qui indulgentiam accipit, ſcilicet qui facit hoc, pro quo indulgentia datur, vt qui viſitat limina alicuius Sancti: vnde cùm mortui non poſſint facere aliquid horum, pro quibus indulgentiæ dantur, eis directè indulgentiæ valere non poſſunt. Secundariò autem & indirectè proſunt ei, pro quo aliquis facit illud quod eſt indulgentiæ cauſa: quod quandoque contingere poteſt, quandoque autem non poteſt ſecundum diuerſam indulgentiæ formam: ſi enim ſit talis indulgentiæ forma, quicunque facit hoc vel illud, habebit tantum de indulgentia: ille qui hoc facit, nõ poteſt fructum indulgentiæ in alium transferre: quia eius non eſt applicare ad aliquem intentionem Eccleſiæ, per quem communicantur communia ſuffragia, ex quibus indulgentiæ valent. Si autem indulgentia ſub hac forma fiat, quicunque fecerit hoc vel illud, ipſe & pater eius, vel quicunque alius ei adiunctus in purgatorio detentus tantum de indulgentia habebit, talis indulgentia non ſolum viuo, ſed etiam mortuo proderit: non enim eſt aliqua ratio, quare Eccleſia transferre poſſit communia merita, quibus indulgentiæ innituntur in viuos, & non in mortuos: nec tamen ſequitur quòd prælatus Eccleſiæ poſſit pro ſuo arbitrio animas in purgatorio liberare: quia ad hoc vt indulgentiæ valeant, requiritur cauſa conueniens indulgẽtias faciendi; vt ſuprà dictum eſt.

Articvlvs XI.

Vtrum cultus exequiarum defuncto proſint.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Videtur quòd cultus exequiarum defuncto proſint. Damaſcen. enim in ſermone de dormientibus inducit verba Athanaſij ſic dicentis: Licet in aëra qui in pietate conſummatus eſt, diſpoſitus fuerit, ne renuas oleum & ceras Deum inuocantes in ſepulchro accendere; accepta enim iſta ſunt Deo, & multam ab eo recipiẽtia retributionem: ſed huiuſmodi pertinent ad cultũ exequiarum: ergo cultus exequiarum prodeſt defunctis.

¶ 2 Præterea, Sicut Auguſt. dicit in lib. de Ciuit. Dei, Antiquorum iuſtorũ funera officioſa pietate curata ſunt, & exequiæ celebratæ, & ſepulchra prouiſa: ipſique cùm viuerent, de ſepeliendis & transferendis ſuis corporibus mandauerunt: ſed hoc non feciſſent filiis, niſi ſepulchra, & huiuſmodi, aliquid mortuis cõferrent: ergo huiuſmodi aliquid proſunt defunctis.

¶ 3 Præterea, Nullus facit eleemoſynam circa aliquẽ, niſi ei proficiat: ſed ſepelire mortuos computatur inter opera eleemoſynarum: vnde Auguſt. dicit in primo de Ciuit. Dei, Tobias ſepeliendo mortuos apud Deum promeruiſſe teſte angelo commendatur: ergo huiuſmodi ſepulturæ cultus mortuis prodeſt.

¶ 4 Præterea, Inconueniens eſt dicere, quòd fruſtretur deuotio fidelium: ſed aliqui ex deuotione in locis aliquibus religioſis ſepeliri diſponunt: ergo ſepulturæ cultus prodeſt defunctis.

¶ 5 Præterea, Deus pronior eſt ad miſerandum, quàm ad condemnandum: ſed aliquibus nocet in aliquibus locis ſanctis ſepultura, ſi indigni ſunt: vnde dicit Gregor. quos peccata grauia deprimunt, ad maiorem damnationis cumulum potiùs, quàm ad ſolutionem eorum corpora in Eccleſiis ponuntur: ergo multò amplius dicendum eſt, quòd ſepulturæ cultus proſint bonis.

Sed contra eſt, quòd Auguſt. dicit in libr. de Cura pro mortuis agenda: Corpori humano quicquid impenditur, non eſt præſidium vitæ æternæ, ſed humanitatis officium.

¶ Præterea, Gregor. dicit in 4. Dialog. Curatio funeris, conditio ſepulturæ, pompa exequiarum, magis ſunt viuorum ſolatia, quàm ſubſidia defunctorum.

¶ Præterea, Dominus dicit Matthæi decimo, Nolite timere eos, qui corpus occidunt, & poſt hoc non habent amplius quid faciant: ſed poſt mortem Sanctorum corpora poſſunt à ſepultura prohiberi, ſicut in Eccleſiaſtica hiſtoria legitur eſſe factum de quibuſdam martyribus Lugduni Galliæ: ergo non nocet defunctis, ſi eorum corpora inhumata remaneant: ergo nec cultus ſepulturæ prodeſt.

Conclvsio.

Non per ſe, ſed per accidens cultus exequiarum defunctis prodeſt: eo enim cultu admonentur fideles, vt pro eis orent.

Respondeo dicendum, quòd ſepultura adinuẽta eſt & propter viuos & propter mortuos: propter viuos quidem, ne eorum oculi ex turpitudine cadauerum offendantur, & corpora fœtoribus inficiantur; & hoc quantum ad corpus: ſed ſpiritualiter etiam prodeſt viuis, inquantum per hoc aſtruitur reſurrectionis fides. Sed mortuis proſunt ad hoc, quòd inſpicientes ſepulchra, memoriam retinẽt defunctorum, & pro defunctis orant: vnde & monumentum à memoria nomen accepit. Dicitur enim monumentum quaſi monens mentem, vt dicit Aug. in lib. de ciuit. Dei: & in lib. de Cura pro mortuis agenda. Paganorum tamen error fuit, quod ad hoc ſepultura mortuo proſit, vt eius anima quietem accipiat: non enim credebant animas priùs quietem poſſe accipere, quàm corpus ſepulturæ daretur; quod omnino ridiculum eſt & abſurdum. Sed quòd vlteriùs ſepultura in loco ſacrato mortuo prodeſt, non quidem eſt ex ipſo opere operato, ſed magis ex opere operante: dum ſcilicet vel ipſe defunctus vel alius corpus tumulari in loco ſacro diſponens, patrocinio alicuius Sancti eum committit, cuius precibus per hoc credendum eſt adiuuari: & etiam patrocinio eorum, qui loco ſancto deſeruiunt, qui pro tumulatis apud ſe frequentiùs & ſpecialiùs orant. Sed illa quæ ad ornatum ſepulturæ adhibentur, proſunt quidem viuis, inquantum ſunt viuorum ſolatia, ſed poſſunt etiam defunctis prodeſſe, non quidem per ſe, ſed per accidens, inquantum ſcilicet per huiuſmodi homines excitantur ad compatiendũ, & per conſequens ad orandum: vel etiam quantum ex ſumptibus ſepulturæ vel pauperes fructum capiunt, vel Eccleſia decoratur: ſic enim ſepultura inter cæteras eleemoſynas computatur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd oleum & cera ad ſepulchrum defunctorum prolata, per accidens defuncto proſunt, vel inquantum Eccleſiæ offeruntur, ſiue pauperibus dãtur, vel inquantum huiuſmodi in Dei reuerentiam fiunt. Vnde & verbis præmiſſis ſubiungitur: Oleum enim & cera holocauſtum ſunt.

Ad secvndvm dicendum, quòd ideo ſancti patres de ſuis corporibus tumulandis curauerunt, vt oſten-

oſtenderent corpora mortuorum ad Dei prouidentiam pertinere, non quod mortuis corporibus aliquis ſenſus inſit, ſed propter fidem reſurrectionis aſtruendam: vt patet per Auguſt. in primo de Ciuit. Dei. Vnde etiam voluerunt in terra promiſſionis ſepeliri: vbi credebant Chriſtũ naſciturum & moriturum, cuius reſurrectio noſtrę reſurrectionis eſt cauſa.

Ad tertium dicendum, quod caro eſt pars naturæ hominis: naturaliter enim homo ad carnem ſuam afficitur: ſecundum illud Epheſ. 5. Nemo carnem ſuam odio habet. Vnde ſecundum iſtum naturalem affectum ineſt viuenti quædam ſolicitudo: quid etiam poſt eius mortem de corpore ſit futurum, doleretque ſi aliquid indignum ſuo corpori euenire prius ſentiret. Et ideo illi qui hominẽ diligunt ex hoc quod affectui eius, quem diligunt, conformantur, circa eius carnem curam humanitatis impendunt. vt enim dicit Aug. de ciuit. Dei. Si paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi, tanto charius eſt poſteris; quanto erga parentes maior affectus, nullo modo illa ſpernenda ſunt corpora, quæ multo familiarius atque cõiunctius quàm quælibet indumenta geſtamus. Vnde & inquãtum affectui hominis ſatisfacit ſepeliens eius corpus, cum ipſe in hoc ſibi ſatisfacere non poſſit, eleemoſynam ei facere dicitur.

Ad quartum dicendum, quod fidelium deuotio (vt Aug. dicit in lib. de Cura pro mort. agen.) ſuis charis in locis ſacris prouidens ſepulturam, in hoc non fruſtratur quod defunctum ſuum ſuffragio Sanctorum committit: vt dictum eſt.

Ad quintum dicendum, quod ſepultura in loco ſacro impio defuncto non nocet, niſi quatenus hanc ſepulturam ſibi indignam propter humanam gloriam procurauit.

Articulus XII.

Vtrum ſuffragia quæ fiunt pro vno defuncto, magis illi proſint pro quo fiunt, quàm aliis.

Ad duodecimum ſic proceditur. Videtur quòd ſuffragia quę fiunt pro vno defuncto, nõ magis proficiant ei pro quo fiunt, quàm aliis. Lumen enim ſpirituale magis eſt communicabile, quàm corporale lumen: ſed lumen corporale ſcilicet candelæ, quamuis accendatur pro vno tantum, æqualiter omnibus prodeſt qui ſimul commorantur, quamuis pro eis candela nõ accendatur: ergo cùm ſuffragia ſint quædam ſpiritualia lumina, quamuis pro vno ſpecialiter fiant, non magis valent ei quàm aliis exiſtentibus in purgatorio.

¶ 2 Præterea, Sicut in litera dicitur, ſecundum hoc ſuffragia mortuis proſunt, qui dum viuerent hic, ſibi vt poſtea poſſent prodeſſe meruerunt: ſed aliqui magis meruerunt vt ſuffragia ſibi prodeſſent, quàm illi, pro quibus fiunt: ergo eis magis proſunt, alias eorum meritum fruſtraretur.

¶ 3 Præterea, Pro pauperibus non fiunt tot ſuffragia ſicut pro diuitibus: ſi ergo ſuffragia facta pro aliquibus eis magis quàm aliis valerent, pauperes eſſent peioris conditionis, quod eſt contra ſententiam Domini Luc. 7. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Sed contra, Iuſtitia humana exemplatur à iuſtitia diuina: ſed iuſtitia humana ſi aliquis debitum pro aliquo ſoluit, cum ſolum abſoluit: ergo cùm ille qui ſuffragia facit, quo damno ſoluat debitum eius pro quo facit, ei ſoli proderit.

¶ Præterea, Sicut homo faciens ſuffragia, quodammodo ſatisfacit pro mortuo: ita etiam interdum aliquis pro viuo ſatisfacere poteſt: ſed quando aliquis ſatisfacit pro viuo, ſatisfactio illa non computatur niſi illi, pro quo facta eſt: ergo & ſuffragia faciens ei ſoli prodeſt, pro quo facit.

Conclusio.

Suffragia pro vno defuncto facta aliis proſunt ratione charitatis, qua bona fiunt bona communia: ratione vero intentionis, magis ei pro quo fiunt, proſunt, imo ſoli, ſi ſolum ratio dimiſſionis pœnæ habeatur.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc fuit duplex opinio: quidam enim, vt Præpoſitiuus, dixerũt, quod ſuffragia pro vno aliquo facta non magis proſunt ei pro quo fiunt, ſed eis qui ſunt magis digni. Et ponebant exemplum de candela quæ accenditur pro aliquo diuite, quæ non minus prodeſt eis qui cum ipſo ſunt, quàm ipſi diuiti, & fortè magis ſi habeant oculos clariores: & etiam de lectione, quæ non magis prodeſt ei, pro quo legitur, quàm aliis, qui ſimul cum eo audiunt, ſed forte aliis magis qui ſunt ſenſu capaciores. Et ſi eis obiiceretur, quod ſecundum hoc ordinatio Eccleſiæ eſſet vana, quæ prò eis ſpecialiter orationes inſtituit: dicunt quod hoc Eccleſia fecit ad excitandam deuotionem fidelium, qui proniores ſunt ad facienda ſpecialia ſuffragia, quàm communia, & frequentius etiam pro ſuis propinquis orant, quàm pro extraneis. Alij econtra dixerunt, quod ſuffragia magis valent eis pro quibus fiunt. Vtraque enim opinio ſecundum aliquid veritatem habet: valor enim ſuffragiorum penſari poteſt ex duobus: valent enim vno modo ex virtute charitatis, quæ facit omnia bona communia: & ſecundum hoc magis valent ei qui magis charitate eſt plenus, quamuis pro eo ſpecialiter non fiant, & ſic valor ſuffragiorum attenditur magis ſecundum quandam interiorem conſolationem: ſecundum quod vnus in charitate exiſtens de bonis alterius delectatur poſt mortem quantum ad diminutionem pœnæ; poſt mortem enim non eſt locus acquirendi gratiam vel augendi, ad quod nobis in vita valent opera aliorum ex virtute charitatis. Alio modo valent ſuffragia ex hoc quod per intentionem vnius alteri applicãtur, & ſic ſatisfactio vnius alteri computatur: & hoc modo non eſt dubium, quòd magis valent ei pro quo fiunt, imo ſic ei ſoli valent: ſatisfactio enim propriè ad remiſſionem pœnæ ordinatur. Vnde quantum ad dimiſſionem pœnæ præcisè valet ad ſuffragium ei pro quo fit, & ſecundum hoc ſecunda opinio plus habet de veritate, quàm prima.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſuffragia proſunt, per modum luminis, inquantum à mortuis acceptãtur, & ex hoc quandam conſolationem accipiunt: & tanto maior eſt quanto maiore charitate ſunt præditi. Sed inquantum ſuffragia ſunt quędam ſatisfactio per intẽtionem facientis tranſlata in alterum, non ſunt ſimilia lumini, ſed magis ſolutioni alicuius debiti: non autem eſt neceſſe, vt ſi debitum pro vno ſoluitur, quòd & debitum aliorum ſoluatur.

Ad secundum dicendum, quòd illud meritum eſt conditionale, quo ſibi meruerunt quod prodeſſent ſi pro eis fierent, quod nihil aliud fuit, quàm facere ſe habiles ad recipiendum. Vnde patet quod non directè meruerunt illud iuuamen ſuffragiorum, ſed per merita præcedentia ſe habilitauerunt vt fructum ſuffragiorum ſuſciperent: & ideo non ſequitur quod meritum eorum fruſtretur.

Ad tertium dicẽdum, quòd nihil prohibet diuites quantum ad aliquid, eſſe melioris conditionis, quàm pauperes, ſicut quantum ad expiationem pœnæ: ſed hoc quaſi nihil eſt comparatum poſſeſſioni regni cælorum, in qua pauperes melioris conditionis eſſe oſtenduntur per auctoritatem inductam.

Articulus XIII.

An ſuffragia facta pro multis, tantundem valeant ſingulis, ac ſi ſpecialiter pro vnoquoque fierent.

Ad decimumtertium ſic proceditur. Videtur quod ſuffragia facta pro multis, tantundem valeant ſingulis, ac ſi pro vnoquoq; ſpeciali-

ter fierent. Videmus enim quod ex lectione quæ pro vno legitur, nihil ei deperit, ſi ſimul & alij legatur; ergo & eadem ratione nihil deperit ei, pro quo fit ſuffragium, ſi ei aliquis connumeretur: & ita ſi pro pluribus fiat, tantum valet ſingulis ac ſi pro vnoquoque fieret.

¶ 2 Præterea, Secundum communem vſum Eccleſiæ videmus, quod cùm miſſa pro aliquo defuncto dicitur, ſimul etiam illic orationes adiunguntur pro aliis defunctis: hoc autem non fieret ſi ex hoc defunctus pro quo miſſa dicitur, aliquod detrimentum reportaret: ergo idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Suffragia præcipuè orationum innituntur diuinæ virtuti: ſed apud Deum ſicut non differt iuuare per multos vel paucos, ita non differt iuuare multos vel paucos: ergo quantum iuuaretur vnus ex vna oratione, ſi pro eo tantum fieret, tantum iuuabuntur ſinguli, ſi eadem oratio pro multis fiat.

SED CONTRA, Melius eſt plures iuuare, quàm vnum: ſi ergo ſuffragium pro multis factum valet ſingulis tantum, ac ſi pro vno tantum fieret, videtur quod Eccleſia non debuit inſtituiſſe, vt pro aliquo fieret ſingulariter miſſa vel oratio, ſed quod ſemper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis, quod patet eſſe falſum.

¶ Præterea, Suffragium habet finitam efficaciam: ergo diſtributum in multos minus prodeſt ſingulis, quàm prodeſſet ſi fieret pro vno tantum.

CONCLVSIO.

Suffragia inquantum ſunt ſatisfactiones ex intentione facientis tranſlata in mortuos, magis proſunt ei, pro quo ſingulariter ſiũt, quàm quæ fiunt pro eo & communiter pro alijs: inquantum verò accipiuntur, vt valent ex virtute charitatis, tantundem ſingulis proſunt, ac ſi pro vno tantum fierent.

RESPONDEO dicendum, quòd ſi valor ſuffragiorum conſideretur ſecundum quod valet ex virtute charitatis viuentis, Eccleſiæ ſuffragia pro multis facta tantum ſingulis proſunt, ac ſi pro vno tantum fierent: quia charitas non minuitur ſi diſtribuatur affectus in multos, imò magis augetur: & ſimiliter etiam gaudium quanto pluribus eſt commune, fit maius, vt dicit Auguſt. 8. confeſ. & ſic de vno bono facto non minus lætantur multi in purgatorio quàm vnus. Si autem conſideretur valor ſuffragiorum, inquantum ſunt ſatisfactiones quædam per intentionem facientis tranſlatæ in mortuos, tunc magis valet ſuffragium alicui quod pro eo ſingulariter fit, quam quod fit pro eo communiter & multis aliis, ſic enim effectus ſuffragij diuiditur ex diuina iuſtitia inter eos, pro quibus ſuffragia fiunt: vnde patet quod hæc quæſtio dependet ex prima: & ex hoc etiam patet quare inſtitutum ſit, vt ſuffragia ſpecialia in Eccleſia fiant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſuffragia vt ſunt ſatisfactiones quædam, non proſunt per modum actionis ſicut doctrina prodeſt, quæ ſicut & omnis alia actio effectum habet ſecundum diſpoſitionem recipientis, ſed valet per modum ſolutionis debiti, vt dictum eſt: & ideo non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſuffragia pro vno facta, aliquomodo etiam aliis proſunt, vt ex dictis patet: ideo cum pro vno miſſa dicitur, non eſt inconueniens, vt pro aliis etiam orationes fiant. Non enim ad hoc dicantur aliæ orationes, vt ſatisfactio vnius ſuffragij determinetur ad alios principaliter, ſed vt illis etiam ſpecialiter oratio fuſa proſit.

AD TERTIVM dicendum, quòd oratio conſideratur & ex parte orantis, & ex parte eius qui oratur, ex vtroque eius effectus dependet: & ideo quamuis diuinæ virtuti non ſit magis difficile abſoluere multos, quàm vnum; tamen huiuſmodi orantis oratio non ita eſt ſatisfactoria pro multis ſicut pro vno.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum tantum valeant ſuffragia communia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt ſpecialia & communia ſimul.

AD DECIMVMQVARTVM ſic proceditur. Videtur quod tantum valeant communia ſuffragia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiũt ſpecialia & communia ſimul: vnicuique enim ſecundum propria merita reddetur in futuro: ſed ille, pro quo non fiunt ſuffragia, meruit vt tantum iuuaretur poſt mortem, quantum ille pro quo fiunt ſpecialia: ergo tantum iuuabitur per communia, quantum & ille per ſpecialia & communia.

¶ 2 Præterea, Inter Eccleſiæ ſuffragia præcipuum eſt Euchariſtia, ſed hæc Euchariſtia cum contineat totum Chriſtum, habet quodámodo efficaciam infinitam: ergo vna oblatio Euchariſtię, quæ cõmuniter pro omnibus fit, valet ad plenam liberationem eorum, qui ſunt in purgatorio: & ita tantum iuuant communia ſuffragia ſola, quãtum iuuant ſpecialia & communia ſimul.

SED CONTRA eſt, quod duo bona vno ſunt magis eligenda: ergo ſuffragia ſpecialia & communia magis proſunt ei pro quo fiunt, quàm communia tantum.

CONCLVSIO.

Quantum attinet ad velociorem abſolutionem pœnæ, plus valent ſuffragia ſpecialia & communia ſimul, quàm communia tantum: quantum vero ſpectat ad finalem pœnæ liberationem, æque valent communia ſolum ſuffragia, atque ſpecialia & communia ſimul.

RESPONDEO dicendum, quòd huiuſmodi etiam ſolutio dependet ex ſolutione primę quæſtionis. Si enim ſuffragia pro vno ſpecialiter facta, indifferenter omnibus valeant, tunc omnia ſuffragia ſunt communia; & ideo tantum iuuabitur ille pro quo non fiunt ſpecialia, quantum ille pro quo fiunt, ſi ſit æqualiter dignus. Si autem ſuffragia pro aliquo facta, non indifferẽter omnibus proſunt: ſed eis maximè pro quibus fiunt, tunc non eſt dubium quod communia ſuffragia & ſpecialia plus valent alicui, quàm communia tantum: & ideo etiam Magiſter duas opiniones in litera tangit. Vnam dum dicit, quod æqualiter proſunt diuiti communia & ſpecialia, & pauperi communia tantum: quamuis enim ex pluribus iuuetur vnus, quàm alter; non tamen plus iuuatur: aliam autem tangit cum dicit, quod ille pro quo fiunt ſpecialia, conſequitur velociorem abſolutionem, ſed non pleniorem, quia vterque ab omni pœna liberabitur finaliter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iuuamen ſuffragiorum nõ cadit directè ſub merito & ſimpliciter; ſed quaſi ſub conditione: & ideo non ſequitur.

AD SECVNDVM dicendum quod quamuis virtus Chriſti, qui continetur ſub ſacramento Euchariſtiæ, ſit infinita; tamen determinatus eſt effectus, ad quem illud ſacramentum ordinatur: vnde non oportet quod per vnũ altaris ſacrificium tota pœna eorum, qui ſunt in purgatorio, expietur: ſicut etiam nec per vnum ſacrificium, quod aliquis offert, liberatur à tota ſatisfactione debita pro peccatis: vnde & quãdoq; plures miſſę in ſatisfactione vnius peccati iniunguntur; credibile tamen eſt, quod per diuinam miſericordiam, ſi aliquid de ſpecialibus ſuffragiis ſuperſit his, pro quibus fiunt, vt ſi eis non indigeant, aliis diſpenſentur, pro quibus non fiunt, ſi eis indigeãt; vt patet per Damaſc. in ſermone de dormientibus ſic dicentem: Deus tanquam iniuſtus commetietur impotenti poſſibilitatem, tanquam ſuſcipiens defectum & mutationem, negotiabitur, quæ quidem negotiatio attenditur: ſi id quod deeſt vni, alteri ſuppleat.

QVÆSTIO LXXII.

De oratione reſpectu ſanctorum, qui ſunt in patria, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de oratione reſpectu ſanctorum qui ſunt in patria.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum Sancti orationes noſtras cognoſcant.

¶ Secundo, vtrum eos interpellare debeamus ad orandum pro nobis.

¶ Tertiò, vtrum orationes eorum pro nobis fuſæ ſemper exaudiantur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Sancti orationes noſtras cognoſcant.

Tho. 4. diſt. 45 q. 3. art. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Sancti orationes noſtras non cognoſcant. Iſa. 63. Pater noſter es, & Abraham neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos. Gloſſa Auguſt. dicit, quod mortui Sancti neſciunt quid agant viui, etiam eorum filij, & ſumitur ab Aug. de Cura pro mor. agen. vbi hanc auctoritatem inducit, & ſunt hæc verba Aug. ibidem. Si tanti Patriarchæ quid erga populum ab eis procreatum ageretur ignorauerunt, quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoſcendis adiuuandiſque miſcentur: ergo Sancti orationes noſtras cognoſcere non poſſunt.

¶ 2 Præterea, Quarti Reg. 22. dicitur ad Ioſiam regem, Idcirco ſcilicet quod fleuiſti coram me, colligam te ad patres tuos, vt non videãt oculi tui mala omnia, quæ ſum inducturus in locum iſtum: ſed in hoc nullo modo per mortem Ioſiæ ſubuentum fuiſſet, ſi poſt mortem quid genti ſuæ eueniret cognoſceret: ergo Sancti mortui actus noſtros non cognoſcunt, & ita non intelligunt noſtras orationes.

¶ 3 Præterea, Quãto aliquis eſt in charitate perfectior, tanto magis proximo in periculis ſubuenit: ſed Sancti in carne viuentes, proximis & maximè ſibi coniunctis in periculis conſulunt, & manifeſtè auxiliantur: cùm ergo poſt mortem ſint multo maioris charitatis, ſi facta noſtra cognoſcerent, multum aut plus ſuis charis ſibi coniunctis conſulerent & auxiliarentur in neceſſitatibus, quod facere non videntur: ergo non videtur quod actus noſtros & orationes noſtras cognoſcant.

¶ 4 Præterea, Sicut Sancti poſt mortẽ vident verbum, ita & angeli, de quibus dicitur Matth. 18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei: ſed angeli verbum videntes non propter hoc omnia cognoſcunt, cùm à neſcientia minores à ſuperioribus purgentur: vt patet per Dionyſ. in 6. cap. Cæ. Hier. ergo nec Sancti, quãuis verbum videant, in eo noſtras orationes cognoſcunt, & alia quæ circa nos aguntur.

¶ 5 Præterea, Solus Deus inſpector eſt cordium: ſed oratio præcipuè in corde conſiſtit: ergo ſolius Dei eſt orationes cognoſcere, non ergo Sancti noſtras orationes cognoſcunt.

SED CONTRA, Super illud Iob 14. Siue nobiles fuerũt filij eius, ſiue ignobiles, non intelliget, dicit Greg. 12. lib. Mor. Hoc de animabus ſanctis ſciendũ non eſt, quia qui omnipotentis Dei virtutem vel charitatẽ vidẽt, nullo modo credendum eſt, quod ſit foris aliquid quod ignorent. ergo ipſi orationes noſtras cognoſcunt.

¶ Præterea, In 2. Dial. Animæ videnti Creatorem anguſta eſt omnis creatura: quantulibet enim de luce Creatoris aſpexerit, breue fit ei quod creatum eſt: ſed hoc maximè impedire videtur, quod animæ Sanctorum orationes & alia, quæ circa nos aguntur cognoſcant, quia à nobis diſtant: cùm ergo diſtantia non impediat illa, vt ex prædicta auctoritate patet, videtur quod animæ Sanctorum cognoſcant orationes & ea quæ hic aguntur.

¶ Præterea, Si ea quæ circa nos aguntur, non cognoſcerent, nec pro nobis orarent, quia defectus noſtros ignorarent: ſed hic eſt error Vigilantij, vt Hierony. dicit in Epiſtola contra eum: ergo Sancti ea quæ circa nos aguntur, cognoſcunt.

CONCLVSIO.

Sancti non omnia cognoſcunt cùm eſſentiam Dei non comprehendant: in verbo autem cognoſcunt quæ ad eos ſpectant, & per conſequens noſtras orationes.

RESPONDEO dicendum, quòd diuina eſſentia eſt ſufficiens medium cognoſcendi omnia, quod patet ex hoc quod Deus videndo ſuam eſſentiam, omnia intuetur: non tamen ſequitur quod quicunque eſſentiam Dei vident, omnia cognoſcant, ſed ſolum qui eſſentiam comprehendunt: ſicut nec in principio aliquo cognito, conſequens eſt omnia cognoſci, quæ ex principio conſequuntur, niſi tota virtus principij comprehendatur: vnde cùm animæ Sanctorum diuinam eſſentiam non comprehendant, non eſt conſequens vt omnia cognoſcant, quæ per eſſentiam diuinam cognoſci poſſunt. Vnde etiam de quibuſdam inferiores angeli à ſuperioribus edocentur, quamuis eſſentiam diuinam videant. Sed vnuſquiſque beatus tantum de aliis rebus, neceſſarium eſt, vt in eſſentia diuina videat, quantum perfectio ſuæ beatitudinis requirit. Hoc autem ad perfectionem beatitudinis requiritur, vt homo habeat quicquid velit, nec aliquid inordinatè velit: hoc autem recta voluntate quilibet vult, vt ea quæ ad ipſum pertinẽt cognoſcat: vnde cum nulla rectitudo Sanctis deſit, volunt cognoſcere ea quæ ad nos pertinent: & ideo oportet quod illa in verbo cognoſcant: hoc autem ad eorum gloriam pertinet, quod auxilium indigentibus præſtent ad ſalutem; ſic enim Dei cooperatores efficiuntur, quo nihil eſt diuinius, vt ait Dionyſius 3. cap. Cæleſt. hierarch. vnde patet quod Sancti habent cognitionem eorum quæ ad hoc requiruntur; & ſic manifeſtum eſt quod in verbo cognoſcunt vota & deuotiones & orationes hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Aug. intelligendum eſt de cognitione naturali animarum ſeparatarum, quæ quidem cognitio in ſanctis viris non eſt obtenebrata, ſicut eſt in peccatoribus: non autem loquitur de cognitione quæ eſt in verbo, quam conſtat Abraham eo tempore quo hæc dicta ſunt per Iſaiam, non habuiſſe, cùm ante Chriſti paſſionem nullus ad viſionem Dei peruenerit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Sancti, licet poſt hanc vitam cognoſcant ea quæ hic geruntur, non tamen credendum eſt quod afficiantur doloribus, cognitis aduerſitatibus eorum, quos in hoc ſeculo dilexerunt: ita enim repleti ſunt gaudio beatitudinis, quod dolor in eis locum non inuenit. Vnde & ſi cognoſcant ſuorum infortunia poſt mortem, nihilominus dolori eorum conſulitur, ſi ante huiuſmodi infortunia de hoc ſeculo ſubtrahantur. Sed fortè animæ non glorificatæ dolorem aliquem ſentirent, ſi incommoda charorum ſuorum perciperent, & quia anima Ioſiæ non ſtatim glorificata fuit à corpore egreſſa: quantum ad hoc ex hac ratione Auguſtinus concludere nititur, quòd animæ mortuorum cognitionem non habeant de factis viuentium.

AD TERTIVM dicendũ, quòd animæ Sanctorum habent voluntatem plenariè conformem diuinæ voluntati etiã in volito: & ideo quamuis affectũ charitatis ad proximũ retineant, non tamen eis aliter auxilium ferunt, quàm ſecundum diuinam iuſtitiam vident diſpoſitum: & tamen credendum eſt quod multum proximos iuuant, pro eis apud Deum intercedendo.

AD QVARTVM dicendum, quod quamuis videntes verbum, non ſit neceſſarium in verbo omnia videre, vident tamen ea quæ ad perfectionem beatitudinis pertinent eorum, vt dictum eſt.

AD QVINTVM dicendum, quòd cogitationes cordium ſolus Deus per ipſum nouit, ſed tamen alij cognoſcunt quatenus eis reuelatur vel per viſionem Verbi, vel quocunque modo.

ARTICVLVS II.

Vtrum debeamus ſanctos interpellare ad orandum pro nobis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod non debeamus ſanctos interpellare ad orandu pro nobis: Nullus enim amicos alicuius interpellat ad orandum pro ſe, niſi quatenus credit apud eos ſe facilius gratiam obtinere. Sed Deus eſt in infinitum magis miſericors quolibet Sancto: & ſic voluntas eius facilius inclinatur ad nos exaudiendum, quàm voluntas alicuius Sancti: ergo videtur ſuperfluum conſtituere mediatores inter eos & Deum, vt ipſi pro nobis intercedant.

¶ 2 Præterea, Si eos ad orandum pro nobis interpellare debemus, hoc non eſt niſi quia ſcimus eorum orationem Deo eſſe acceptam: ſed quanto aliquis eſt ſanctior inter ſanctos, tanto eius oratio eſt magis Deo accepta: ergo ſemper debemus ſuperiores pro nobis intercesſores conſtituere ad Deum, & nunquam minores.

¶ 3 Præterea, Chriſtus etiam ſecundum quod homo, dicitur ſanctus ſanctorum, & eum ſecundum quod homo orare competit: ſed nunquam Chriſtum ad orandum pro nobis interpellamus: ergo nec alios ſanctos interpellare debemus.

¶ 4 Præterea, Quicunque rogatus ab aliquo, vt pro eo intercedat, preces ipſius ei repræſentat, apud quem pro eo intercedit: ſed ſuperfluum eſt ei repræſentare aliquid, cui omnia ſunt præſentia: ergo ſuperfluum eſt quod Sanctos interceſſores conſtituamus pro nobis ad Deum.

¶ 5 Præterea, Illud eſt ſuperfluum quod fit propter aliquid, quod ſine eo fieret vel non fieret: ſed ſimiliter Sācti orarent pro nobis, vel non orarent, ſiue nos oremus eos ſiue non oremus: quia ſi ſumus digni, vt pro nobis orent, etiam nobis eos non orantibus pro nobis orarent: ſi autem ſimus indigni, etiam ſi petamus pro nobis, nō orant: ergo interpellare eos ad orandum pro nobis, videtur omnino ſuperfluum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iob. 5. Voca ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum cōuertere. Vocare autem noſtrum eſt (vt Gregorius dicit ibidem) humili Deū prece depoſcere: ergo cùm volumus Deum orare, debemus ad ſanctos conuerti, vt pro nobis Deum orent.

¶ Præterea, Sancti qui ſunt in patria, magis ſunt accepti Deo, quàm in ſtatu viæ: ſed Sanctos qui ſunt in via, cōſtituere debemus interceſſores pro nobis ad Deum exemplo Apoſtoli, qui dicebat Romanor. 15. Obſecro vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem Spiritus ſancti, vt adiuuetis me in orationibus veſtris pro me ad Dominum: ergo nos multo fortius petere debemus à Sanctis, qui ſunt in patria, vt nos iuuent orationibus ſuis ad Deum.

¶ Præterea, Ad hoc eſt communis conſuetudo Eccleſiæ, quæ in litaniis Sanctorum orationem petit.

CONCLVSIO.

Cùm diuina legis ordo hoc poſtulet, vt nos qui longè diſtamus à Deo, per Sanctos, qui illi propinquiſſimi ſunt, vt in illum reducamur, eos orare debemus.

RESPONDEO dicendum, quod iſte ordo eſt diuinitus inſtitutus in rebus ſecūdum Dionyſium, vt per media vltima reducantur in Deum: vnde cùm Sancti qui ſunt in patria, ſint Deo propinquiſſimi: hoc diuinæ legis ordo requirit, vt nos qui manentes in corpore peregrinamur à Domino, in eum per Sanctos medios reducamur, quod quidem cōtingit dum per eos diuina bonitas in nos ſuum effectum infundit: & quia reditus noſter in Deum reſpondere debet proceſſui bonitatum ipſius ad nos, ſicut mediantibus Sanctorum ſuffragiis Dei beneficia in nos deueniunt; ita oportet nos in Deum reduci, vt iteratò beneficia eius ſumamus mediantibus Sanctis; & inde eſt quòd eos interceſſores pro nobis ad Deum conſtituimus, & quaſi mediatores, dum ab eis petimus, quòd pro nobis orent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ſicut non eſt propter defectum diuinæ potentię, quòd mediantibus ſecundis cauſis agentibus operatur, ſed eſt ad complementum ordinis vniuerſi, & vt eius bonitas multiplicius diſfundatur in res, dum res ab eo non ſolùm ſuſcipiunt bonitatis propinquas, ſed inſuper quod aliis cauſa bonitatis exiſtant: ita etiam non eſt propter defectum miſericordię ipſius, quod oporteat eius clementiam per orationes Sanctorum pulſare, ſed eſt ad hoc, vt ordo prædictus ſeruetur in rebus.

AD SECVNDVM dicendum, quod quamuis Sancti ſuperiores ſint magis Deo accepti, quàm inferiores: vtile tamen eſt etiā minores ſanctos interdū orare, & hoc propter quinque rationes. Primò, ex hoc quod quādoque aliquis habet maiorem deuotionem ad minorem Sanctum, quàm ad Sanctum maiorem: ex deuotione autem maximè dependet orationis effectus. Secundò, autem propter faſtidium tollendum, quia aſſiduitas vnius rei faſtidium parit; per hoc autem quod diuerſos Sanctos oramus, quaſi in ſingulis nouus feruor deuotionis excitatur. Tertiò, quia quibuſdam Sanctis datum eſt in aliquibus ſpecialibus cauſis præcipuè patrocinari, ſicut Antonio ad ignem infernalem. Quartò, vt omnibus honor debitus exhibeatur à nobis. Quintò, quia plurium orationibus quandoque impetratur quod vnius oratione non impetratur.

AD TERTIVM dicendum, quod oratio eſt actus quidam: actus autem ſunt particularium ſuppoſitorum: & ideo ſi diceremus, Chriſte ora pro nobis, niſi aliquid adderemus, videretur hoc ad perſonam Chriſti referri: & ita videretur eſſe conſonum illi errori Neſtorij, qui diſtinxit in Chriſto perſonam Filij hominis à perſona Filij Dei: vel errori Arrij, qui poſuit perſonam Filij minorem Patre. Vnde ad hos errores euitandos Eccleſia non dicit, Chriſte ora pro nobis, ſed Chriſte audi nos, vel miſerere nobis.

AD QVARTVM dicendum, quod ſicut infrà dicitur, non dicuntur Sancti preces noſtras Deo repræſentare quaſi ei incognita manifeſtent, ſed quia eas exaudiri à Deo petunt, vel diuinam conſulunt veritatem de eis, quid ſcilicet ſecundum eius prouidentiam fieri debeat.

AD QVINTVM dicendum, quod ex hoc ipſo aliquis efficitur dignus, vt ſanctus aliquis pro eo oret, quòd ad ipſum in ſua neceſſitate cum pura deuotione recurrit: & ita non eſt ſuperfluum quòd Sanctos oremus.

ARTICVLVS III.

Vtrum orationes Sanctorum ad Deum pro nobis effuſæ, ſemper exaudiantur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd orationes Sanctorum pro nobis ad Deum fuſæ, non ſemper exaudiantur: ſi enim exaudirentur, maxime exaudirentur Sancti de his quę ad eos pertinent: ſed de his non exaudiuntur. Vnde dicitur Apocalypſis ſexto, quòd martyribus petentibus vindictam de his quæ ſunt ſuper terram dictum eſt, vt requieſcerent modicum tempus adhuc, donec impleretur numerus fratrū ſuorū: ergo multo minus exaudiuntur de his, quæ ad alios pertinent.

¶ 2 Præterea, Hier. 15. dicitur, Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me, nō eſt anima mea ad populum iſtum: ergo Sancti non ſemper exaudiuntur, cùm pro nobis orāt ad Deum.

¶ 3 Præterea, Sancti in patria æquales angelis Dei dicuntur, vt patet Matthæi 22. ſed angeli non ſemper exaudiuntur

diuntur

dicuntur in ſuis orationibus, quod patet ex hoc quod habetur Danielis decimo, vbi dicitur: Ego veni propter ſermones tuos, princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi vno & viginti diebus. Non autem veniret in adiutorium Danieli angelus, qui loquebatur, niſi à Deo liberationem petendo, & tamen eſt impedita orationis eius impletio: ergo nec etiam alij Sancti pro nobis orantes apud Deum ſemper exaudiuntur.

¶ 4 Præterea, Quicunque oratione impetrat aliquid, quodámodo meretur illud: ſed Sancti qui ſunt in patria; non ſunt in ſtatu merendi: ergo non poſſunt ſuis orationibus aliquid impetrare nobis apud Deum.

¶ 5 Præterea, Sancti per omnia conformant voluntatem ſuam voluntati Dei, ergo nolunt niſi quod ſciunt Deum velle, ſed hoc quod vult fieret etiam eis non orantibus: ergo eorum orationes non ſunt efficaces ad aliquid impetrandum.

¶ 6 Præterea, Orationes totius cæleſtis Curiæ, ſi aliquid impetrare poſſunt, ſunt efficaciores, quàm omnia præſentis Eccleſiæ ſuffragia: ſed multiplicatis præſentis Eccleſiæ ſuffragiis factis pro aliquo in purgatorio exiſtente, totaliter abſolueretur à pœna: cùm ergo Sancti qui ſunt in patria, eadẽ oratione orẽt pro illis, qui ſunt in purgatorio, ſicut & pro nobis: ſi nobis aliquid impetrãt, illos qui ſunt in purgatorio, totaliter orationes eorũ à pœna abſoluerẽt, quod falſum eſt: quia ſic ſuffragia Eccleſiæ pro defunctis facta, ſuperflua eſſent.

SED CONTRA eſt, quod habetur ſecundi Machabæorum vltimo: Hic eſt qui multum orat pro populo & pro vniuerſa ſancta ciuitate Hieremias propheta Dei: & quòd eius oratio ſit exaudita, patet per hoc quod ſequitur, quod extendit Hieremias dexterã, & dedit Iudæ gladium dicens, Accipe ſanctum gladium munus à Deo, & cætera.

¶ Præterea, Hiero. in Epiſtola contra Vigilantium: Dicis in libello tuo quod dum viuimus, mutuo pro nobis orare poſſumus, & hoc poſtea improbat, dicens ſic: Si Apoſtoli & martyres adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro cæteris quando pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti; quanto magis poſt coronas, victorias, & triumphos?

¶ Præterea, Ad hoc eſt conſuetudo Eccleſiæ, quæ frequenter petit, vt Sanctorum orationibus adiuuetur.

CONCLVSIO.

Sancti ſemper Deum precibus ſuis exorant, cum nihil deſiderent niſi quod Deus voluerit, etſi ex parte noſtra defectus impediat, quominus Sanctorũ orationes effectum ſuum ſortiantur.

RESPONDEO dicendum, quòd Sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis. Vno modo oratione expreſſa, dum votis ſuis aures diuinæ clementiæ pro nobis pulſant. Alio modo quaſi oratione interpretatiua, ſcilicet per eorum merita: quæ in conſpectu eius exiſtentia non ſolum eis cedunt ad gloriam, ſed ſunt nobis etiam ſuffragia & orationes quædam, ſicut etiam ſanguis Chriſti pro nobis dicitur veniam petere. Vtroque autem modo Sanctorum orationes ſunt, quantum eſt in eis efficaces ad impetrandum quod petunt: ſed ex parte noſtra poteſt eſſe defectus, quod non conſequemur fructum orationum ipſorum, ſecundum quod pro nobis orare dicuntur, ex hoc quod merita eorum nobis proficiunt, ſed ſecundum quod orant pro nobis, votis ſuis aliquid nobis poſtulando ſemper exaudiuntur: quia non volunt, niſi quod vult, niſi loquamur de voluntate antecedente, ſecundum quam vult omnes homines ſaluos fieri, quæ non ſemper impletur. Vnde nec eſt mirum, ſi quod Sancti volunt per hunc modum voluntatis, interdum non impletur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa oratio martyrum non eſt aliud quàm eorum deſiderium de obtinenda ſtola corporis & Societate Sanctorum, qui ſaluandi ſunt, & conſenſu quo conſentiunt diuinæ iuſtitiæ punienti malos: vnde Apocalyp. 6. ſuper illud: Vſquequo Domine, &c. dicit Gloſ. Deſiderant gaudium maius, & conſortium Sanctorum, & iuſtitiæ Dei conſentiunt.

AD SECVNDVM dicendũ, quod Dominus loquitur ibi de Moyſe & Samuele ſecundum ſtatum, quo fuerunt in hac vita. Ipſi enim leguntur pro populo orantes iræ Dei reſtitiſſe, vt Gloſſa interlinearis dicit: & tamen ſi in illo tempore, vt fuiſſent, non potuiſſent orationibus Deum placare ad populũ, propter populi illius malitiam, & hic eſt illius literæ intellectus.

AD TERTIVM dicendum, quod illa pugna bonorum angelorum non intelligitur ex hoc quod apud Deũ contrarias orationes funderent: ſed quia contraria merita ex diuerſis partibus ad diuinum examen referebant, diuinam ſententiam expectantes: & hoc eſt quod Gregorius decimaſeptima Moral. exponẽs prædicta verba Danielis, dicit: Sublimes ſpiritus gentibus principantes nequaquam pro iniuſtè agentibus decertant, ſed eorum facta rectè iudicantes examinant: cumque vniuſcuiuſque gentis vel culpa vel iuſtitia ad ſupernæ Curiæ ſolium ducitur, eiuſdem gentis præpoſitus vel obtinuiſſe in certamine, vel non obtinuiſſe perhibetur: quorum tamen omnium vna victoria eſt ſuper ſe opificis voluntas ſumma, quam dum ſemper aſpiciunt, quod obtinere non valent, nequaquam volunt nec petunt, ex quo etiam patet, quòd orationes eorum ſemper exaudiuntur.

AD QVARTVM dicendum, quòd licet Sancti non ſint in ſtatu merẽdi ſibi poſtquam ſunt in patria, ſunt tamen in ſtatu merendi aliis, vel potius ex merito præcedenti alios iuuandi: hoc enim apud Deum viuentes meruerunt, vt orationes eorum exaudirentur poſt mortem. Vel dicendum quod oratio ex alio meretur & ex alio impetrat. Meritum enim conſiſtit in quadam adæquatione actus ad finem, propter quem eſt qui ei quaſi merces redditur: ſed orationis impetratio innititur liberalitati eius qui rogatur, propter quod quandoque ex liberalitate eius qui rogatur impetrat oratio quod non meruit vel ille qui rogat vel ille pro quo rogatur, quod tamen ipſe non meruit, & ita quamuis Sancti non ſint in ſtatu merendi, tamen non ſequitur quod non ſint in ſtatu impetrandi.

AD QVINTVM dicendum, quod ſicut ex auctoritate Greg. inducta patet, Sancti vel angeli nolunt niſi quod in diuina voluntate conſpiciunt, & etiam nihil aliud petunt, nec tamẽ oratio eorũ eſt infructuoſa: quia etiam, ſicut dicit Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum, orationes Sanctorum in prædeſtinatis proſunt: quia fortè præordinatum eſt, vt intercedentium orationibus ſaluentur, & ita etiam Deus vult, vt orationibus Sãctorum impleatur illud quod Sancti vident eum velle.

AD SEXTVM dicendum, quòd ſuffragia Eccleſiæ pro defunctis ſunt quaſi quædam ſatisfactiones viuentium vice mortuorum, & ſecundum hoc mortuos à pœna abſoluunt, quam non ſoluerunt. Sed Sancti qui ſunt in patria, non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi: & ideo non eſt ſimile de eorum orationibus & Eccleſiæ ſuffragiis.

QVÆSTIO LXXIII.

De ſignis quæ iudicium præcedent, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſignis, quæ iudicium præcedent.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum aduentum Domini ad iudicium aliqua ſigna præcedent.

¶ Secundò, vtrum ſecũdum veritatẽ ſol & luna obſcurari tunc debeant.

¶ Tertiò, vtrum virtutes cælorum Domino veniente mouebuntur.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqua ſigna præcedent aduentum Domini ad iudicium.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod aduentū Domini ad iudicium non præcedent aliqua ſigna, quia 1. Theſſal. 5. Cùm dixerint pax & ſecuritas, repentinus eis ſuperueniet interitus: ſed non eſſet pax & ſecuritas ſi homines per ſigna præcedentia terrerentur: ergo ſigna non præcedent illum aduentum.

Tho. 4. diſt. 48. q. 1. art. 4. q. 1. et ſeq.

¶ 2 Præterea, Signa ad manifeſtationem alicuius requiruntur, ſed aduentus eius debet eſſe occultus: vnde & 1. Theſſal. 5. Dies Domini ſicut fur ita in nocte veniet: ergo ſigna non debent ipſum præcedere.

¶ 3 Prǽterea, Tempus primi aduentus fuit præcognitum à Prophetis, quod non eſt de ſecundo aduentu: ſed primum aduentum Chriſti non præceſſerũt aliqua huiuſmodi: ergo nec ſecundum præcedent.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc. 21. Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis.

¶ Prǽterea, Hieron. ponit 15. ſigna præcedentia iudicium dicens: quod primo die maria omnia exaltabuntur 15. cubitis ſuper montes. Secundò, omnia æquora proſternentur in profundum, quod vix videri poterunt. Tertiò, redigentur in ſtatum antiquum. Quartò, beluæ omnes & alia quæ mouentur in aquis, congregabuntur, & leuabunt capita ſuper pelagus more contentionis inuicem mugientes. Quintò, omnia volatilia cæli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non guſtantes aliquid nec bibentes. Sextò, flumina ignea ſurgent contra firmamentum ab Occaſu Solis vſque ad Ortum concurrentia. Septimò, omnia ſydera errantia & fixa ex ſe ſpargent igneas comas ſicut cometæ. Octauò, erit magnus terræ motus, vt omnia animalia proſternantur. Nonò, omnes plantæ ſanguineum dabunt rorem. Decimò, omnes lapides parui & magni diuidentur in quatuor partes, vnaquaque aliam collidente. Vndecimò, omnes colles & montes & ædificia in puluerem redigentur. Duodecimò, omnia iumenta venient ad campos de ſyluis & montibus rugientia & nihil guſtantia. Decimotertiò, omnia ſepulchra ab Ortu ſolis vſque ad Occaſum ſolis patebunt cadaueribus ad reſurgendum. Decimoquartò, omnes homines de habitaculis recedent, non intelligentes neque loquentes neque diſcernentes. Decimoquintò, omnes morientur & reſurgent cum mortuis longè antè defunctis.

CONCLVSIO.

Multa ſigna præcedent diem iudicij, tum propter illius dignitatem, tum vt nos ad reuerentiam & ſubiectionem inducant.

RESPONDEO dicendum, quod Chriſtus ad iudicandum veniens, in forma glorioſa apparebit propter auctoritatem, quæ iudici debetur. Ad dignitatem autem iudiciariæ poteſtatis pertinet habere aliqua iudicia, quæ ad reuerentiam & ſubiectionem inducãt: & ideo aduentum Chriſti ad iudicium venientis multa ſigna præcedent, vt corda hominum in ſubiectionem venturi iudicis adducantur, & ad iudicium præparentur huiuſmodi ſignis præmoniti. quæ autem ſint iſta ſigna, de facili ſciri non poteſt. Signa enim quæ in Euangeliis leguntur, vt Auguſtinus dicit ad Eſutium de fine mundi, non ſolum pertinent ad aduentum Chriſti ad iudicium, ſed etiam ad tempus deſtructionis Hieruſalem: & ad aduentum quo Chriſtus continuè Eccleſiam ſuam viſitat: ita quod fortè ſi diligenter aduertatur, nullum eorum inuenitur ad futurum aduentum pertinere, vt ipſe dicit: quia ſigna quę in Euangeliis tanguntur, ſicut pugnę & terrores & huiuſmodi, à principio humani generis fuerunt, niſi forte dicatur, quod temporis magis inualeſcẽt, ſed ſecundum quam menſuram creſcentia vicinum aduentum denuntient, incertum eſt. Signa verò quæ Hieronymus ponit, non aſſerit, ſed in Annalibus Hebræorum ſe ea ſcripta reperiſſe dicit, quæ etiam valde parum veriſimilitudinis habent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ſecundum Auguſtinum in libro ad Eſutium, quod circa finem mũdi erit perſecutio malorum contra bonos: vnde ſimul aliqui timebunt, ſcilicet boni; & alij ſecuri erunt, ſcilicet mali. Quod autẽ dicitur, cùm dixerint pax & ſecuritas, &c. ad malos referendum eſt, qui ſigna futura iudicij paruipendent: ad bonos verò pertinet quod dicitur Luc. 21. Areſcentibus hominibus &c. Vel poteſt dici, quod omnia illa quæ circa iudicium erunt, infra tempus iudicij computantur, vt ſic dies iudicij omnia illa contineat. Vnde quamuis ex ſignis apparentibus circa diem iudicij homines terreantur, antè tamen quàm ſigna illa apparere incipiant, in pace & ſecuritate impij ſe eſſe credent poſt mortẽ Antichriſti, non ſtatim iudicantes mundum conſummari, vt prius exiſtimabant.

AD SECVNDVM dicẽdum, quod dies Domini dicitur ſicut fur venire, quia ignoratur determinatum tẽpus quod per ſigna illa cognoſci non poterit, quamuis etiam ſub die iudicij comprehendi poſſint omnia illa manifeſtiſſima, quæ immediatè præcedent, vt dictum eſt.

AD TERTIVM dicendum, quod in primo aduentu Chriſtus venit occultus, quamuis determinatum tempus eſſet prius cognitum à prophetis, & ideo non oportebat huiuſmodi ſigna in primo aduentu apparere, ſicut apparebunt in ſecundo aduentu, in quo manifeſtus veniet, quamuis determinatum tempus ſit occultum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Sol & Luna obſcurabuntur circa iudicium.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd circa iudicium ſecundum rei veritatem ſol & luna obſcurentur. Quia vt dicit Rabanus ſuper Matth. Nihil prohibet intelligere, tunc temporis veraciter Solem & lunam, cum ſyderibus cæteris ſuo lumine priuari, quomodo de ſole conſtat factum eſſe tempore Dominicæ paſſionis.

¶ 2 Præterea, Lux corporum cæleſtium ad generationem inferiorum corporum ordinatur, quia per eam influunt in hæc inferiora: & non ſolum per motum, ſed per lumen, vt dicit Auer. in libro de ſubſtantia orbis, ſed tunc generatio ceſſabit: ergo nec lux in cæleſtibus corporibus remanebit.

¶ 3 Præterea, Inferiora corpora purgabuntur, vt quibuſdam videtur, à qualitatibus, quibus agunt: corpus autem cæleſte non ſolum agit per motum, ſed per lumen, vt dictum eſt: ergo ſicut motus cæli ceſſabit, ita & lumen corporum cæleſtium.

SED CONTRA eſt, quod ſecũdum Aſtrologos ſol & luna ſimul eclipſim pati non poſſunt: ſed illa obſcuratio ſolis & lunæ ſimul eſſe dicitur Domino ad iudicium veniente: ergo non erit obſcuratio ſecundum rei veritatem per modum eclipſis naturalis.

¶ Præterea, Non congruit idem eſſe cauſam defectus alicuius rei & augmenti: ſed veniente Domino lux luminarium augenda erit: vnde Iſa. 30. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter: ergo non eſt conueniens, quòd veniente Domino lux illorum corporum ceſſet.

CONCLVSIO.

Ratione momenti aduentus Chriſti non eſt credibile, neque ſolem neque lunam obſcurari: ratione vero temporis propinqui, poterunt obſcurari, ad incutiendum terrorem hominibus.

RESPONDEO dicendum, quod ſi loquamur de ſole & luna, quantum ad ipſum momentum aduentus Chriſti, ſic non eſt credibile quod obſcurentur ſui luminis priuatione: quia totus mundus innouabitur Chriſto veniente, & Sanctis reſurgentibus, vt dictum eſt. Si autem loqua-

loquantur de eis ſecundum tempus propinquum ante iudicium, ſic eſſe poterit quod ſol & luna & alia cæli luminaria ſui luminis priuatione obſcurabuntur, vel diuerſis temporibus, vel ſimul diuina virtute faciente ad hominum terrorem.

Ad primum ergo dicendum, quòd Rabanus loquitur quantum ad tempus iudicium præcedens.

Ad secundum dicendum, quòd lux eſt in corporibus cęleſtibus non ſolum ad cauſandum generationem in iſtis inferioribus, ſed etiam ad eorum perfectionem & decorem, vnde non oportet quod ceſſante generatione lux corporum cæleſtium ceſſet, ſed magis augeatur.

Ad tertium dicendū, quòd non videtur eſſe probabile quod qualitates elementares ab elementis remoueantur, quamuis quidam hoc poſuerint: ſi tamen remouerentur, nō eſt ſimile de eis & de luce, eò quòd qualitates elementares habent adinuicem contrarietatem, vnde agunt corrumpendo. Lux autem non eſt principiū actionis per viam contrarietatis, ſed per viam principij regulantis contraria & ad concordiam reducentis, nec eſt ſimile de motu corporū cæleſtium. Motus enim eſt actus imperfecti, vnde & tolli debet quando tolletur imperfectio, quod de luce non poteſt dici.

Articvlvs III.

Vtrum virtutes cælorum Domino veniente commouebuntur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd virtutes cęlorum Domino veniente non commoueantur. Virtutes enim cælorum dici non poſſunt niſi angeli beati, ſed immutabilitas eſt de ratione beatitudinis: ergo moueri non poterunt.

¶ 2 Præterea, Admirationis cauſa eſt ignorantia, vt patet in primo Metaphyſicæ, ſed ſicut ab angelis lōge abeſt timor, ita & ignorantia: quia vt dicit Gregorius, Quid eſt quod non vident, qui videntem omnia vident? ergo non poterunt per admirationem moueri, vt in litera dicitur.

¶ 3 Præterea, Omnes angeli diuino iudicio aſtabunt: vnde Apocalypſis ſexto dicitur, Omnes angeli ſtabunt in circuitu throni: ſed virtutes nominant vnum ſpecialem ordinem in Angelis: ergo non potius de eis dici potuit nec debuit quòd moueantur quàm de aliis angelis.

Sed contra eſt quod dicitur Iob 26. Columnæ cæli contremiſcunt & pauent ad nutum eius: ſed colūnæ cęli non poſſunt intelligi niſi virtutes cælorum: ergo virtutes cælorum commouebuntur.

¶ Præterea, Matth. 24. dicitur, Stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.

Conclvsio.

Siue virtutes accipiantur pro omnibus cæleſtibus corporibus, ſiue proprio nomine ordinis, Domino veniente, propter rei nouitatem & ſplendorem mouebuntur.

Respondeo dicendum, quòd virtutes in Angelis dicuntur dupliciter, vt patet per Dionyſ. 11. cap. Cæl. hier. quandoque enim nomen virtutum vni ordini appropriatur, qui ſecundum ipſum eſt medius mediæ hierarchiæ; ſecundum verò Gregorium eſt ſupremus infimæ hierarchiæ. Alio modo accipitur pro omnibus Cæleſtibus ſpiritibus, & vtroque modo poteſt accipi in propoſito. In litera enim exponitur, prout accipitur ſecundo modo pro omnibus angelis, & tunc dicuntur moueri propter admirationem nouitatis, quæ in mundo erit, ſicut in litera dicitur. Poteſt etiam exponi prout Virtutes eſt proprium nomen ordinis: & tunc ordo ille dicitur moueri præ aliis ratione effectus, quia illi ordini ſecundum Gregor. attribuitur miracula facere, quæ maximè circa illud tempus fiēt: vel quia ordo ille cum ſit de media hierarchia ſecundum Dionyſ. non habet potentiam limitatā, vnde oportet quod eius miniſterium ſit circa cauſas vniuerſales. Vnde proprium officium virtutum eſſe videtur corpora cæleſtia mouere, quæ ſunt cauſa eorum quæ in natura inferiori aguntur, & hoc etiam ipſum nomen ſonat; quia virtutes cælorum dicuntur. Tunc ergo mouebuntur, quia ab effectu ſuo ceſſabunt, vlterius corpora cæleſtia nō mouentes: ſicut nec angeli qui ſunt ad cuſtodiam hominū deputati, vlterius cuſtodiæ officio vacabūt.

Ad primum ergo dicendum, quòd mutatio illa non variat aliquid quod ad eorum ſtatum pertineat, ſed refertur vel ad effectus eorum qui immutari poſſunt ſine eorum mutatione, vel ad nouam rerum conſiderationem, quam prius ſecundum ſpecies concreatas videre non poterant; hanc autem viciſſitudinem cogitationum ab eis beatitudo non tollit. Vnde dicit Auguſtinus, quod Deus mouet creaturam ſpiritualem per tempora.

Ad secundum dicendum, quòd admiratio ſolet eſſe de his quæ noſtram conditionem excedunt vel facultatem, & ſecundum hoc virtutes cęlorum admirabuntur diuinam virtutem talia facientem, inquantum ab eius imitatione & comprehenſione deficiunt, per quem modum dixit Agnes, quod eius pulchritudinem ſol & luna mirantur: & ſic non ponitur in angelo ignorantia, ſed tollitur Dei comprehenſio.

Ad tertium patet reſponſio ex dictis.

QVÆSTIO LXXIIII.

De igne vltimæ conflagrationis, in nouem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de igne vltimæ conflagrationis mundi.

¶ Circa quod quæruntur nouem.

¶ Primò, vtrum aliqua mundi purgatio ſit futura.

¶ Secundo, vtrum per ignem ſit futura.

¶ Tertiò, vtrum ille ignis ſit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari.

¶ Quartò, vtrum ignis ille ſit cælos ſuperiores purgaturus.

¶ Quinto, vtrum ille ignis ſit alia elemēta cōſumpturus.

¶ Sextò, vtrum omnia elementa ſit purgaturus.

¶ Septimò, vtrum ille ignis præcedat iudicium vel ſequatur.

¶ Octauò, vtrum per illum ignem conſumendi ſint homines.

¶ Nonò, vtrum per eum inuoluendi ſint reprobi.

Articvlvs I.

Vtrum mundi purgatio ſit futura.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nulla mundi purgatio ſit futura. Non enim purgatione indiget, niſi quod eſt immundum: ſed creaturæ Dei non ſunt immundæ: vnde dicitur Act. decimo, Quod Deus mundauit vel creauit, tu ne commune dixeris: id eſt, non immundum: ergo creaturæ mundi non purgabuntur. *Tho. 4. diſt. 47. q. 2. art. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Purgatio ſecundum diuinam iuſtitiam ordinatur ad auferendam immunditiam culpæ, ſicut patet de purgatione poſt mortem; ſed in elementis huius mūdi nulla poteſt eſſe culpæ infectio: ergo videtur quod purgatione non indigeant.

¶ 3 Præterea, Vnumquodque dicitur purgari quando ſeparatur, quod eſt extraneum ab ipſo, inducens in eo ignobilitatem; ſeparatio enim eius quod nobilitatem inducit, non dicitur purgatio, ſed magis diminutio: ſed hoc ad perfectionem & nobilitatem elementorum pertinet, quod aliquid extraneæ naturæ eſt eis mixtum, quia forma corporis mixti, eſt nobilior quàm forma ſimplicis: ergo videtur quod elementa huius mundi nullo modo conuenienter poſſint purgari.

Sed contra, Omnis innouatio fit per aliquam

purgationem, ſed elementa innouabuntur: vnde Apoc. 21. dicitur: Vidi cælum nouum & terram nouam. Primum enim cælum & prima terra abiit: ergo elementa purgabuntur.

¶ Præterea, Primæ ad Corint. 7. ſuper illud, Præterit figura huius mundi, dicit Gloſſ. Pulchritudo huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit, & ſic idem quod prius.

CONCLVSIO.

Sicut oportet hominem, cùm per corporis aſſumptionem glorificabitur, purgari, vt tollatur id quod gloriæ illi obſtaculo eſt: ita conueniens eſt mundum, qui aliquo modo propter hominem factus eſt, antequam in nouitatem gloriæ adducatur, à contrariis diſpoſitionibus purgari.

RESPONDEO dicendum, quod quia mundus propter hominem aliquo modo factus eſt, oportet quod quando homo per corpus glorificabitur, etiam alia mundi corpora ad meliorem ſtatum mutentur, vt ſit locus cōuenientior & aſpectus delectabilior. Ad hoc autem quod homo gloriam corporis conſequatur, oportet prius remoueri ea quæ gloriæ opponuntur, quæ ſunt duo, ſcilicet corruptio & infectio culpæ: quia vt dicitur 1. Corin. 15. Corruptio incorruptelam non poſſidebit: &, A ciuitate gloriæ omnes immundi foris erunt. Apoc. vltimo. Et ſimiliter etiam oportet elementa mundi purgari à contrariis diſpoſitionibus antequam in nouitate gloriæ adducantur: proportionaliter ei quod de homine dictum eſt: quamuis autem res corporalis ſubiectum infectionis culpæ propriè eſſe non poſſit; tamen ex culpa quædam incongruitas in rebus corruptis relinquitur ad hoc quod ſpiritualibus dicentur, & inde videmus quod loca, in quibus aliqua crimina ſunt commiſſa, non reputātur idonea ad aliqua ſacra exercenda in eis, niſi purgatione quadam præmiſſa: & ſecundum hoc ex peccatis hominum quandam inidoneitatem ad gloriæ ſuſceptionem pars mundi recipit, quæ in vſum noſtrum cedit; vnde quantum ad hoc mundatione indiget. Similiter etiam circa medium locum propter elementorum cōtractum multę ſunt corruptiones, & generationes, & alterationes elementorum quæ puritati eorum derogant; & ideo ab his oportet elementa purgari ad hoc, quòd decenter ſuſcipiant nouitatem gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cùm dicitur omnis creatura Dei eſſe munda, hoc eſt intelligendum, quia non habet in ſubſtantia ſua alicuius malitiæ commixtionem, ſicut ponebant Manichæi dicentes, & malum & bonum eſſe duas ſubſtantias alicubi diuiſas & alicubi commixtas, non autem remouetur quin aliqua creatura habeat permixtionem naturæ extraneæ, quæ etiam in ſe bona eſt, ſed perfectione huiuſmod creaturæ repugnat. Similiter non remouetur ex hoc quin malum alicui creaturæ accidat, quamuis non ſit permixtum ei quaſi pars ſubſtantiæ ipſius.

AD SECVNDVM dicendū, quòd quamuis elementa corporea ſubiectum culpæ eſſe non poſſint, tamen ex culpa commiſſa in eis aliquam ineptitudinem conſequūtur ad perfectionem gloriæ ſuſcipiendam.

AD TERTIVM dicendum, quòd forma mixti & forma elementi poſſunt dupliciter conſiderari; aut quantum ad perfectionem ſpeciei, & ſic corpus mixtum eſt nobilius; aut quantum ad perpetuitatem durationis, & ſic corpus ſimplex nobilius eſt, quia non habet in ſeipſo vnde corrūpatur, niſi eius corruptio fiat ab aliquo exteriori. Corpus autem mixtum in ſeipſo habet cauſam corruptionis ſuæ, ſcilicet compoſitionem contrariorum: & ideo corpus ſimplex etſi ſit corruptibile ſecundum partem, eſt tamen incorruptibile ſecundum totum, quod de mixto dici non poteſt: & quia incorruptio eſt de perfectione gloriæ, perfectio corporis ſimplicis magis conuenit perfectioni gloriæ, quàm perfectio corporis mixti, niſi etiam corpus mixtum in ſe habeat aliquod incorruptionis principium, ſicut humanum, cuius forma eſt incorruptibilis. Nihilominus tamen quamuis aliquo modo corpus mixtum ſit nobilius, quàm ſimplex, nobilius tamen eſſe habet corpus ſimplex, ſecundū ſe exiſtens, quàm exiſtens in mixto: quia in mixto ſunt corpora ſimplicia quodammodo in potentia, in ſeipſis autem exiſtentia ſunt in vltima ſui perfectione.

ARTICVLVS II.

Vtrum mundi purgatio ſit futura per ignem.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd hæc purgatio nō ſit futura per ignem. Ignis enim cum ſit pars mundi, purgatione indiget, ſicut alię partes, ſed non debet eſſe idem purgans & purgatum: ergo videtur quod ignis non purgabit.

¶ 2 Præterea, Sicut ignis habet virtutem purgatiuam, ita & aqua: cum ergo omnia non ſint purgabilia per ignem, ſed quædam neceſſe ſit aqua purgari, ſicut etiam vetus lex diſtinguit, videtur quod ignis non purget ad minus vniuerſaliter.

¶ 3 Pręterea, Purgatio ad hoc videtur pertinere, vt partes mūdi ſegregatæ puriores reddātur, ſed ſegregatio partium mundi ab inuicē in mūdi initio ſola virtute diuina facta eſt, quia ex hac opus diſtinctionis determinatur: vnde & Anaxagoras ſegregationem poſuit per actum intellectus mouentis omnia: ergo videtur quod in fine mundi purgatio fiat immediatè à Deo & non per ignem.

SED CONTRA eſt quod in Pſalmo dicitur, Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida: & poſtea ſequitur de iudicio, Aduocabit cælum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum: ergo videtur quod vltima purgatio mundi ſit futura per ignem.

¶ Pręterea, Secundæ Petri vltimo dicitur: Cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent: ergo illa purgatio per ignem fiet.

CONCLVSIO.

Cùm ignis ſit omnium elementorum nobiliſſimum, et puriſſimum, illiusque ſphera maxime diſtet à noſtra habitatione, conuenienter per eum fiet mundi purgatio.

RESPONDEO dicendum, quòd illa mundi purgatio remouebit à mundo infectionem ex culpa relictam & impuritatem commixtionis, & erit diſpoſitio ad glorię perfectionem: & ideo quantum ad hæc tria, conuenientiſſimè fiet per ignem purgatio. Primò quia ignis cùm ſit nobiliſſimum elementorum, habet naturales proprietates ſimiliores proprietatibus gloriæ, vt maximè patet de luce. Secundo, quia ignis non ita recipit commixtionem extranei propter efficaciam virtutis actiuæ, ſicut alia elementa. Tertio, quia ſphera ignis eſt remota à noſtra habitatione, nec ita communis eſt nobis vſus ignis ſicut terræ, aquæ & aëris, vnde non ita inficitur: & præter hoc habet magnā efficaciam ad purgandum & ad diuidendum ſubtiliando.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis non venit in vſum noſtrum prout eſt in materia propria, ſicut enim remotus eſt à nobis, ſed ſolum prout eſt in materia aliena: & ideo quantum ad hoc poterit purgare mundum per ignem in ſua puritate exiſtentem: quantum verò ad hoc quod habet de extraneo adiūctum, poterit purgari: & ſic diuerſo reſpectu idem erit purgans & purgatum, quod non eſt inconueniens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd purgatio mundi quæ facta eſt per diluuium, non reſpiciebat, niſi infectionem peccati; præcipuè autem tunc regnabat peccatum concupiſcentiæ: & ideo conuenienter per contrariū purgatio facta fuit, ſcilicet per aquam. Secunda purgatio reſpicit etiam infectionem culpæ & commixtionis impuritatem, & quantum ad vtrūque conuenit magis quod fiat per ignē. Aqua enim non habet vim diſgregandi, ſed

ma-

magis congregandi. vnde per aquam naturalis impuritas elementorum tolli non poſſet, ſicut per ignem. Similiter etiam circa finem mundi regnabit vitium tepiditatis, quaſi mundo iam ſeneſcente, quia vt dicitur Matth. 24. tunc refrigeſcet charitas multorum: vnde tunc conuenienter purgatio per ignem fiet, nec eſt aliquid quod igne purgari non poſſit aliquo modo. Sed quædam ſunt quæ ſine ſui corruptione per ignem non poſſunt purgari, ſicut panni & vaſa lignea & huiuſmodi: & talia lex præcipit purgari per aquam; quæ tamen finaliter omnia corrumpentur per ignem.

Ad tertium dicendum, quòd per opus diſtinctionis ſunt rebus diuerſæ formæ collatæ, quibus adinuicem diſtinguuntur: & ideo hoc fieri non potuit, niſi per eum qui eſt auctor naturæ: ſed per finalem purgationem reducentur res ad puritatem, in qua conditæ fuerunt, & in hoc poterit natura creata exhibere miniſterium Creatori: & propter hoc miniſterium creaturæ committitur, quia hoc ad eius nobilitatem cedit.

Articulus III.

Vtrum ignis, quo mundus purgabitur, ſit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd ille ignis non ſit eiuſdē ſpeciei cum igne elementari. Nihil enim ſeipſum conſumit: ſed ille ignis quatuor elementa conſumet, vt dicit Gloſſa 2. Petr. vltimo: ergo ignis ille non erit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari.

¶ 2 Præterea, Sicut virtus manifeſtatur per operationem, ita natura per virtutem: ſed ille ignis habebit aliam virtutem ab igne, cui eſt elementum; quia ſcilicet purgabit vniuerſum, quod ignis iſte facere non poteſt: ergo nō erit eiuſdem ſpeciei cum iſto.

¶ 3 Præterea, Ea quæ ſunt eiuſdem ſpeciei in corporibus naturalibus, habent eundem motum: ſed ille ignis habebit alium motum, quàm ignis, qui eſt elementum; quia circumquaque mouebitur, vt totum purgare poſſit: ergo non eſt eiuſdem ſpeciei.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit 20. de Ciuit. Dei; & habetur in Gloſſ. primæ ad Corinth. 7. quòd figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit: ergo ignis ille erit de natura ignis, qui nunc eſt in hoc mundo.

¶ Præterea, Sicut erit purgatio futura per ignem, ita præcedens fuit per aquam, & vtraque adinuicem comparantur, 2. Pet. 3. ſed in prima purgatione fuit aqua eiuſdē ſpeciei cū aqua elementari: ergo ſimiliter erit in ſecunda purgatione ignis eiuſdem ſpeciei cum igne elementari.

Conclvsio.

Sicut aqua elementari factum fuit Diluuium, ſic & ignis quo mundus purgabitur, eiuſdem erit cum hoc noſtro igne.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc inueniuntur tres opiniones. Quidam enim dicunt quòd elementum, quod eſt in Sphęra ſua, deſcendet ad purgationē mundi; modum autem deſcenſionis ponunt per multiplicationem. Ignis enim appoſitus combuſtibili vndique augmentatur; & hoc præcipuè tunc fiet, quando virtus ignis exaltabitur ſuper omnia alia elementa. Sed contra hoc eſſe videtur, quòd ignis ille non tantum deſcendet, ſed etiam à Sanctis aſcendere perhibetur, vt patet 2. Pet. 3. vbi dicitur, quòd tantum aſcendet iudicij ignis, quātum aquæ Diluuij; ex quo videtur quòd ille ignis ſit circa locum medium generationis. Et propter hoc alij dicunt, quòd ignis ille generabitur circa locum medium ex congregatione radiorum cæleſtium corporum, ſicut videmus quòd congregantur in ſpeculo comburente: tunc autem loco ſpeculorum erunt nubes concauæ, ad quas fiet radiorum reuerberatio. Sed hoc etiam non videtur conueniens, quia cùm effectus corporum cæleſtium ſequantur determinatos ſitus & aſpectus eorum: ſi ex virtute corporum cæleſtium ignis ille generaretur; notum tempus illius purgationis eſſet conſiderantibus motus aſtrorum, quod auctoritati ſcripturæ repugnat. Et ideo alij dicunt ſequentes Auguſtinum, quòd ſicut mundanarum aquarum inundatione factum eſt Diluuium, ita mundanorum ignium conflagratione figura huius mundi peribit; vt dicitur 20. de Ciuit. Dei. Iſta autem conflagratio nihil aliud eſt, quàm congregatio omnium cauſarum inferiorum & ſuperiorum, quę ex natura ſua habent virtutem igniendi; quæ quidem congregatio non naturali curſu rerū, ſed virtute diuina fiet: & ex omnibus iſtis cauſis ſic congregatis generabitur ignis, qui faciem huius mundi exuret. Si autē opiniones hæ directè conſiderentur, inueniuntur diuerſificari, quantum ad cauſam generationis illius ignis, & non quantū ad ſpeciem eius. Ignis enim generatus à Sole vel ab inferiori faciente eſt eiuſdem ſpeciei cum igne, qui eſt in ſua Sphæra, non inquantum admiſcetur ei de materia aliena, quod quidem tunc oportebit: quia ignis non poteſt aliquid purgare niſi ſecundum quod aliquid alterum efficitur materia eius aliquo modo. Vnde ſimpliciter concedendū eſt quòd ignis ille erit eiuſdem ſpeciei cum iſto.

Ad primum ergo dicendū, quòd ignis ille quamuis ſit eiuſdem ſpeciei cum igne, qui apud nos eſt, non tamē eſt idem numero. Videmus autē quòd duorū ignium eiuſdem ſpeciei vnus alterum deſtruit, maior ſcilicet minorem, conſumendo materiam eius; & ſimiliter etiā ille ignis ignem, qui apud nos eſt, conſumere poterit.

Ad secundum dicendum, quòd ſicut operatio quæ procedit à virtute, eſt virtutis indicium; ita & virtus eius eſt indicium eſſentiæ vel naturæ, quæ procedit à principiis eſſentialibus rei: operatio autem, quæ non procedit ex virtute rei operantis, non indicat virtutem ipſius; ſicut patet in inſtrumentis. Actio enim inſtrumēti magis manifeſtat virtutē mouentis, quàm inſtrumenti virtutem: quia virtutem agentis manifeſtant, vt primum operationis principium: virtutem autem inſtrumenti non manifeſtat, niſi quatenus eſt ſuſceptiuum influentiæ principalis agentis, ſecundum quod mouetur ab eo. Similiter etiam virtus quę non procedit ex principiis eſſentialibus rei, non manifeſtat naturam eius, niſi quantum ad ſuſceptibilitatem, ſicut virtus, qua aqua calefacta poteſt calefacere, non manifeſtat naturam eius, niſi quantum ad calefactibilitatē: & ideo nihil prohibet quin aqua habens hanc virtutem, ſit eiuſdem ſpeciei cum aqua non habente virtutem iſtam. Similiter non eſt inconueniens quòd ignis ille, qui habebit vim purgandi faciem mundi, ſit alterius ſpeciei cum igne, qui eſt apud nos, cùm vis calefactiua non oriatur in ipſo ex principiis eſſentialibus, ſed ex diuina virtute vel operatione, ſiue dicatur quòd illa virtus ſit aliqua qualitas abſoluta, ſicut calor in aqua calefacta, ſiue ſit intentio quædam, ſicut de inſtrumentali virtute in prima diſtinctione dictum eſt, & hoc probabilius eſt, quia ignis ille non aget, niſi vt inſtrumētum diuinæ virtutis.

Ad tertium dicendum, quòd ignis ex propria natura non fertur, niſi ſurſum: ſed inquantum inſequitur materiam quam requirit, extra propriam Sphæram exiſtens, ſic ſequitur materię combuſtibilis ſitum, & per modum iſtum non eſt inconueniens quòd vel in circuitu vel in deorſum moueatur, & præcipuè ſecundū quod agit vt inſtrumentum diuinæ virtutis.

Articulus IIII.

Vtrum ignis ille purgabit etiam cælos ſuperiores.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur quòd ignis ille purgabit etiam cælos ſuperiores; quia in Pſalmo dicitur: Opera manuum tuarum ſunt cæli, ipſi peribunt, tu autem permanens: ſed etiam ſuperiores cæli ſunt opera manuum Dei: ergo & ipſi in finali mundi conflagratione peribunt.

¶ 2 Præterea, Secundæ Petr. 3. dicitur: Cæli ardentes ſoluentur, & elemēta ignis ardore tabeſcent. Cæli autem qui ab elementis diſtinguuntur, ſunt cæli ſuperiores, quibus infixa ſunt ſydera: ergo videtur etiam quòd illi per ignem illum purgabuntur.

¶ 3 Præterea, Ignis ille ad hoc erit, vt remoueatur à corporibus indiſpoſitionem ad perfectionem gloriæ: ſed in cælo ſuperiori inuenitur indiſpoſitio, & ex parte culpæ, quia diabolus ibi peccauit; & ex parte naturalis defectus, quia Rom. 8. ſuper illud: Scimus quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc, dicit Gloſſ. omnia elementa cum labore explent officia ſua, ſicut ſol & luna non ſine labore ſtatuta, implent ſibi ſpatia: ergo purgabuntur per ignem illum.

SED CONTRA eſt, quod corpora cæleſtia peregrinæ impreſſionis receptiua non ſunt.

¶ Præterea, Super illud 2. Theſſ. 1. In flamma ignis dantis vindictam, dicit Gloſſ. Ignis erit in mundo, qui præcedet eum: tantum ſpatiū aëris occupans, quantum occupauit aqua in Diluuio: ſed aqua Diluuij non aſcendit vſque ad ſuperiores cælos, ſed ſolùm quindecim cubitis ſuper altitudinem montium; vt habetur Geneſ. 7. ergo cæli ſuperiores illo igne non purgabuntur.

CONCLVSIO.

Superiores cæli, cùm nihil de eorum ſubſtantia remoueri oporteat, nec igne, nec alia quauis actione purgabuntur: ſed ipſa eorum quies & motus ceſſatio vicem purgationis geret.

RESPONDEO dicendum, quòd purgatio mundi ad hoc erit, vt remoueatur à corporibus diſpoſitio contraria perfectioni gloriæ; quę quidem perfectio eſt vltima rerum conſummatio; & hæc quidem diſpoſitio in omnibus corporibus inuenitur, ſed diuerſimodè in diuerſis. In quibuſdam enim inuenitur indiſpoſitio ſecundum aliquid inhærens ſubſtantiæ eorum; ſicut in iſtis corporibus inferioribus, quæ per mutuam mixtionē decidunt à propria puritate. In quibuſdam verò corporibus inuenitur diſpoſitio non per aliquid ſubſtantiæ eorum inhærens, ſicut in corporibus cæleſtibus, in quibus nihil inuenitur repugnans vltimæ perfectioni vniuerſi, niſi motus qui eſt via ad perfectionem; nec motus quilibet, ſed localis tantùm; qui non variat aliquid quod ſit intrinſecum rei, vt ſubſtantiam, aut quantitatem, ſed ſolum locum, qui eſt extra rem: & ideo à ſubſtantia cæli ſuperioris non oportet quòd aliquid remoueatur, ſed oportet quòd motus eius quietetur. Quietatio autem motus localis non fit per actionem alicuius contrarij agentis, ſed per hoc, quòd motor deſiſtit à mouendo: & ideo cæleſtia corpora nec per ignem, nec per alicuius creaturę actionem purgabuntur: ſed ipſa eorum quietatio ſola voluntate diuina accidens, ei loco purgationis erit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut Auguſtinus dicit 20. de Ciuitate Dei: verba illa Pſalmi ſunt intelligenda de cælis aëris, qui purgabuntur per ignem vltimæ conflagrationis. Vel dicendum, quòd ſi etiam de ſuperioribus cælis intelligatur, tunc dicitur perire, quantum ad motum, quo nunc continuè mouentur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Petrus ſe exponit, de quibus cælis intelligat; præmiſerat enim ante verba inducta, quòd cæli priùs & terra per aquam perierant, qui nunc ſunt eodem verbo repoſito igni reſeruati in diem iudicij: ergo illi cæli per ignem purgabuntur, qui priùs per aquam Diluuij ſunt purgati, ſcilicet cæli aërij.

AD TERTIVM dicendū, quòd ille labor & illa ſeruitus creaturæ, quę corporibus cæleſtib. ſecundum Amb. attribuitur, nihil eſt aliud, quàm viciſſitudo motus, ratione cuius tempori ſubiiciuntur, & defectui vltimæ conſummationis, quæ finaliter in eis erit: ex culpa etiam dæmonum cælum empyreum infectionem non contraxit, quia ſtatim peccando cælo expulſi ſunt.

ARTICVLVS V.

Vtrum ignis ille alia elementa conſumet.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ignis ille alia elementa conſumet. Quia vt dicit Gloſſ. Bedæ 2. Petri vltim. elementa quatuor, quibus mundus conſiſtit, ignis maximus abſumet, nec cuncta in tantum abſumet, vt non ſint, ſed duo ex toto conſumet, duo verò in meliorem reſtituet faciem: ergo videtur quòd ad minus duo elementa per ignem illum deſtruenda ſint totaliter.

¶ 2 Præterea, Apocalyp. 21. Primum cælum & prima terra abijt, & mare iam non eſt: ſed per cælum aër intelligitur, vt Auguſtinus dicit: mare autem eſt aquarum cōgregatio: ergo videtur quòd illa tria elementa totaliter deſtruentur.

¶ 3 Præterea, Ignis non purgat niſi ſecundū hoc quòd alia efficiuntur materia eius: ſi ergo ignis purgat alia elemēta, oportet quòd eius materia efficiantur: ergo quòd in naturam ignis tranſeant, & ſic à natura ſua corrumpentur.

¶ 4 Præterea, Forma ignis eſt nobiliſſima formarum, ad quam perduci poſſit elementaris materia: ſed per illam purgationem omnia in nobiliſſimum ſtatum perducentur vel mutabuntur: ergo alia elementa in ignem totaliter conuertentur.

SED CONTRA eſt quod dicitur 1. Corint. 7. ſuper illud: Præterit figura huius mundi. Pulchritudo, non ſubſtantia præterit: ſed ipſa ſubſtantia elementorum pertinet ad perfectionem mundi: ergo elementa non conſumentur ſecundum ſuam ſubſtantiam.

¶ Præterea, Illa finalis purgatio quæ fiet per ignem, reſpondebit primæ purgationi, quæ facta eſt per aquam: ſed illa non corrupit elementorum ſubſtantiam: ergo nec illa, quæ fiet per ignem, corrumpet.

CONCLVSIO.

Quatuor elementa in mundi purgatione quantum ad ſubſtantiam & qualitates eorum proprias manebunt: ſed purgabuntur à ſordibus & infectionibus, quas ab hominum peccatis contraxerunt.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc quæſtionem eſt multiplex opinio. Quidā enim dicunt quòd omnia elementa manebunt, quantum ad materiam; omnia autem mutabuntur, quantum ad imperfectionem: ſed duo eorum retinebunt propriam formam ſubſtantialem, ſcilicet aër & terra; in duobus verò, ſcilicet in igne & aqua, non remanebit forma ſubſtantialis eorum, ſed mutabuntur ad formam cæli; & ſic tria elementa, aër ſcilicet, ignis & aqua, cælum dicentur, quamuis aër retineat formam ſubſtantialem eandem, quam nunc habet, quia nunc etiam cælum dicitur. Vnde etiam Apocalypſis vigeſimoprimo non fit mentio niſi de cælo & terra. Vidi, inquit, cælum nouum & terram nouam. Sed hæc opinio eſt omnino abſurda. Repugnat enim & philoſophiæ, ſecundum quam poni non poteſt, quòd corpora inferiora ſint in potentia ad formam cæli, cùm nec materiam habeant communem, nec contrarietatem adinuicem: & etiam Theologiæ, quia ſecundum hanc propoſitionem non ſaluabitur perfectio vniuerſi, cum integritate ſuarum partium, duobus elementis ſublatis. Vnde per hoc quòd dicitur cælum, intelligitur quintum corpus; omnia verò elementa intelliguntur per terram, ſicut in Pſalmo: Laudate Dominum de terra. & ſequitur: Ignis, grando, nix, glacies, &c. Et ideo alij dicunt, quòd omnia elementa manebunt ſecundum ſubſtantiam, ſed qualitates actiuæ & paſſiuæ ab eis remouebuntur. Sicut etiam ponunt, quòd in corpore mixto elementa ſaluantur ſecundum ſuas formas ſubſtantiales, ſine hoc quòd proprias qualitates habeant, cùm ſint in medium reductæ, ſed medium neutrum extremorum eſt. Et huic etiam videtur conſonare quod Auguſt. dicit 20. de Ciuit. Dei:

Illa

Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant. Sed illud non videtur probabile, cùm qualitates propriæ elementorum ſint effectus formarum ſubſtantialium, quòd formis ſubſtantialibus manentibus, qualitates prædictæ poſſunt mutari, niſi per actionem violentam ad tempus. Sicut in aqua calefacta videmus quòd ex vi ſuæ ſpeciei frigiditatem recuperat, quam per actionem ignis amiſit, dummodo ſpecies aquæ remaneat. Et præterea ipſæ qualitates elementares ſunt de perfectione ſecunda elementorum, ſicut propriæ paſſiones eorum: nec eſt probabile, quòd in illa finali conſummatione aliquid perfectionis naturalis ab elementis tollatur. Et ideo videtur dicendum, quòd manebunt elementa, quantum ad ſubſtantiam & qualitates eorum proprias: ſed purgabuntur ab infectione, quam ex peccatis hominum contraxerunt, & ab impuritate, quæ per actionem & paſſionem mutuam in eis accidit: quia iam ceſſante motu primi mobilis in inferioribus elementis, mutua actio & paſſio eſſe non poterit; & hoc Auguſtinus appellat qualitates elementorum: ſcilicet innaturales diſpoſitiones eorum, ſecundum quas corruptioni appropinquant.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ignis ille dicitur quatuor elementa abſumere, inquantum ea aliquo modo purgabit: quod autem ſequitur, quòd duo ex toto conſumet, non eſt intelligendum, quòd duo elementa ſecundum ſubſtantiam deſtruantur, ſed quia duo magis remouebũtur à proprietate, quam nunc habent; quæ quidem duo à quibuſdam eſſe dicuntur ignis & aqua; quæ maximè excedunt in qualitatibus actiuis, ſcilicet calore & frigore; quæ ſunt maximè corruptionis principia in aliis corporibus: & quia tunc nõ erit actio ignis & aquę, quæ ſunt maximè actiua, maximè immutari videbuntur à virtute, quam nunc habent. Alij verò dicunt, hæc duo eſſe aërem & aquam, propter varios motus iſtorum duorum elementorum, quos conſequuntur ex motu corporum cæleſtium: & quia iſti motus non erunt ſicut fluxus & refluxus maris, & commotiones ventorum, & huiuſmodi: ideo iſta elementa maximè mutabuntur à proprietate, quam nunc habent.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſicut dicit Aug. 20. de Ciuit. Dei, cùm dicitur: Et mare iam non eſt. per mare poteſt intelligi præſens ſęculum, de quo parum ſuprà autẽ dixerat, mare dedit mortuos ſuos: ſi tamen mare ad literam referamus, tunc eſt dicendum, quòd in mari duo intelliguntur, ſcilicet ſubſtantia aquarum, & earum diſpoſitio, quantum ad ſalſedinem & commotiones fluctuum: & quantum ad hoc ſecundum, mare non remanebit; remanebit autem, quantum ad primum.

Ad tertivm dicendum, quòd ignis ille nõ aget niſi vt inſtrumentum prouidentiæ & virtutis diuinæ: vnde non aget in alia elementa vſque ad eorum conſumptionem, ſed ſolùm vſque ad purgationem: nec oportet quòd illud quod efficitur materia ignis, totaliter à ſpecie propria corrumpatur, ſicut patet in ferro ignito, quod à loco ignitionis remotum, ex virtute ſpeciei remanentis ad proprium ſtatum & priſtinum redit: & ita etiam erit de elementis per ignem purgatis.

Ad qvartvm dicendum, quòd in partibus elementorum non oportet conſiderari ſolùm quod cõgruat alicui parti ſecundũ ſe acceptæ, ſed etiam quod congruat ſecundum ordinem ad totum. Dico ergo quòd quamuis aqua eſſet nobilior, ſi haberet formam ignis, ſimiliter terra & aër; vniuerſum tamen eſſet imperfectius, ſi tota elementorum materia formam ignis aſſumeret.

Articvlvs VI.

Vtrum omnia elementa per illum ignem purgabuntur.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd nec omnia elementa per illum ignem purgabuntur, quia ignis ille (vt iam dictum eſt) non aſcendet, niſi quantum aſcendit aqua diluuij: ſed aqua diluuij non peruenit vſque ad ſphæram ignis: ergo nec per vltimam purgationem elementum ignis purgabitur.

¶ 2 Præterea, Apoc. 21. dicit gloſſ. ſuper illud: Vidi cælum nouum, &c. Immutatio aëris & terræ dubitabilis non eſt, quin per ignem fiet: ſed de aqua dubitatur, nam purgationem in ſeipſa habere creditur: ergo ad minus non eſt certum, quòd omnia elementa purgentur.

¶ 3 Præterea, Locus qui eſt perpetuæ infectionis, nunquam purgatur: ſed in inferno erit perpetua infectio: cùm ergo infernus inter elemẽta collocetur, videtur quòd elementa non totaliter purgentur.

¶ 4 Præterea, Paradiſus terreſtris in terra continetur: ſed ille non purgabitur per ignem, quia etiam nec aquæ diluuij illuc aſcenderunt, vt Beda dicit; & habetur in ſecundo Sententiarum: ergo videtur quòd non omnia elementa totaliter purgentur.

Sed contra eſt gloſſ. ſuprà inducta, quæ habetur 2. Petri vltimo, quod quatuor elementa ignis ille abſumet.

Conclvsio.

Impuritates elementorum, quæ ex eorum permiſſione proueniunt, per ignem purgabuntur.

Respondeo dicendum, quòd quidam dicunt quòd ille ignis aſcendet vſque ad ſummitatem ſpatij continentis quatuor elementa, vt ſic elementa totaliter purgentur ab infectione peccati, quo etiam ſuperiores partes elementorum ſunt infectæ: vt patet per fumum idolatriæ ſuperiora inficientis, & etiam à corruptione, quia elementa ſecundum omnes partes ſui corruptibilia ſunt. Sed hæc opinio repugnat auctoritate ſcripturę, quia 2. Pet. 3. dicitur, quòd illi cæli repoſiti ſunt igni, qui fuerunt per aquam purgati. Et Auguſtinus dicit 20. de Ciuit. Dei, quòd ille mundus qui diluuio periit, igni reſeruatur. Conſtat autem quòd aqua diluuij non aſcendit vſque ad ſummitatem ſpatij elementorum, ſed ſolùm vſque ad quindecim cubitos ſuper altitudinẽ montium. Et præterea notum eſt, quòd vapores eleuati vel fumi, quicunque nõ poſſunt pertranſire totã ſphæram ignis, vt perueniant ad ſummitatem eius. Et ita infectio peccati non venit vſque ad ſpatium prædictum. A corruptibilitate etiam elementa non poſſunt purgari per ſubtractionem alicuius, quod per ignem poſſit conſumi: ſed per ignem poterunt conſumi impuritates elementorum, quæ ex eorum permixtione proueniunt. Huiuſmodi autem impuritates pręcipuè ſunt circa terram, vſque ad medium aëris interſtitium, vnde vſque ad illud ſpatium ignis vltimæ conflagrationis elementa purgabit. Tantum enim aquæ etiam diluuij aſcenderunt, quod probabiliter æſtimari poteſt ex montium altitudine, quos determinata menſura tranſcenderant.

Primvm ergo concedamus.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio dubitationis in gloſſ. exprimitur, quia ſcilicet aqua vim purgationis in ſe habere creditur, non tamen habet vim purgationis talis, qualis futuro ſtatui competit, vt ex dictis patet.

Ad tertivm dicendum, quòd illa purgatio præcipuè ad hoc erit, vt quicquid eſt imperfectionis, à ſanctorum habitatione remoueatur: & ideo in illa purgatione totum quod eſt fœdum, ad locum damnatorum congregabitur; vnde infernus non purgabitur, ſed ad ipſum deducentur totius mundi purgamenta.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis peccatum primi hominis in terreſtri paradiſo ſit commiſſum, non tamen locus ille eſt locus peccantium: ſicut nec cælum empyreum: ex vtroque enim loco homo & diabolus

ſtatim

ſtatim poſt peccatum ſunt eiecti, vnde locus ille purgatione non indiget.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat ſequi.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ignis vltimæ conflagrationis iudicium debet ſequi. Auguſtinus enim 20. de Ciuitate Dei, hunc ordinem ponit eorum, quæ in iudicio ſunt futura, dicens, Circa iudicium has res dicimus eſſe venturas, Heliam Thesbitem, Iudæorum conuerſionem, & Antichriſtum perſecuturum, Chriſtum venturum vel iudicaturum, mortuorum reſurrectionem, bonorum malorumque diuiſionem, mundi conflagrationem, eiuſdem renouationem: ergo conflagratio iudicium ſequetur.

¶ 2 Præterea, Auguſtinus dicit in eodem libro, Iudicatis impiis, & in æternum ignem miſſis, figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit: ergo idem quod priùs.

¶ 3 Præterea, Dominus ad iudicandum veniens, aliquos viuos reperiet; vt patet ex hoc quod habetur 1. Theſſal. 4. vbi ex perſona eorum Apoſtolus dicit: deinde nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, &c. ſed hoc non eſſet ſi conflagratio mundi præcederet, quia per ignem reſoluerentur: ergo ignis ille iudicium ſequetur.

¶ 4 Præterea, Dominus dicitur iudicaturus orbem per ignem, & ideo conflagratio finalis videtur eſſe executio ſententiæ, vel diuini iudicij: ſed executio ſequitur iudicium: ergo ille ignis iudicium ſequetur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Pſalmo, Ignis ante ipſum præcedet.

¶ Præterea, Reſurrectio præcedit iudicium, aliàs non videret omnis oculus Chriſtum iudicantem: ſed mundi conflagratio reſurrectionem præcedet; ſancti enim qui reſurget, corpora ſpiritualia & impaſſibilia habebunt: ita quòd non poterunt purgari per ignem, cùm tamen in litera dicatur ex verbis Auguſt. quòd per illum ignem purgabitur, ſi quid in aliquibus ſit purgandũ: ergo ille ignis iudicium præcedet.

CONCLVSIO.

Cùm mortuorum reſurrectio iudicium præcedere veriſsimum ſit, conflagratio ignis, quantum ad mundi purgationem ſpectat, Dei iudicium præcedat, oportet: quantum verò attinet ad illius ignis actum, quo malos inuoluet, indicium ignis conflagrationem antcibit.

RESPONDEO dicendũ, quòd illa conflagratio ſecundum rei veritatem, quantum ad ſui initium præcedet; quod ex hinc manifeſtè colligi poteſt, quòd mortuorum reſurrectio iudicium præcedet. quod patet 1. Theſſ. 4. quòd illi qui dormierunt, rapientur in nubibus in aëra obuiam Chriſto ad iudicium venienti: ſimul autem erit reſurrectio communis & corporum ſanctorum glorificatio; ſancti enim reſurgentes, corpora glorioſa reſument; vt patet per illud quod dicitur primæ Corinth. 15. Seminantur in ignobilitate, ſurgent in gloria: ſimiliter & cùm corpora Sanctorũ glorificabuntur, etiam tota creatura ſuo modo renouabitur, vt patet per illud quod dicitur Rom. 8. quòd ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: cùm ergo conflagratio mundi ſit diſpoſitio ad renouationem prædictam; vt ex dictis patet, manifeſtè poteſt colligi, quòd illa conflagratio quo ad purgationem mundi iudicium præcedet: ſed quo ad aliquem actum, qui ſcilicet eſt inuoluere malos, iudicium ſequetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Auguſtinus non loquitur determinando, ſed opinando; quod patet ex hoc quod ſequitur. Quæ quidem ventura eſſe credendum eſt: ſed quibus modis & quo ordine veniant, magis docebit rerum experientia; quàm nunc ad perfectum hominis intelligentia valeat conſequi: æſtimo tamen eo quo à me commemorata ſunt ordine, eſſe ventura: ergo patet quòd hæc dixit opinando.

Et ſimiliter dicendum eſt AD SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quòd omnes homines morientur & reſurgent: ſed tamen illi dicuntur viui reperiri, qui vſque ad tempus conflagrationis viuent in corpore.

AD QVARTVM dicendum, quòd ille ignis non conſequitur ſentẽtiam iudicis, niſi quo ad inuolutionem malorum: & quantum ad hoc ſequetur iudicium.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille ignis habiturus ſit talem effectum in hominibus, qualis deſignatur.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd ille ignis non habebit talem effectum in hominibus, qualis in litera deſignatur. Illud conſumi dicitur, quod in nihilum reducitur: ſed corpora impiorum non reſoluentur in nihilum, ſed in æternum conſeruabuntur, vt æternam pœnam ſuſtineant: ergo ignis non erit malis conſumptio, vt in litera dicitur.

¶ 2 Si dicatur quòd conſumet malorum corpora, inquantũ ea reſoluet in cinerem: contrà, Sicut corpora malorum, ita & bonorũ in cinerẽ reſoluentur: hoc enim eſt Chriſti ſolius priuilegium, vt caro eius nõ viderit corruptionẽ: ergo etiam bonis tunc repertis erit conſumptio.

¶ 3 Præterea, Infectio peccati magis abundat in elementis, ſecundum quod veniunt ad compoſitionem humani corporis, in quo eſt corruptio fomitis: etiam quantum ad bonos, quàm in elementis extra corpus humanũ exiſtentibus: ſed elementa extra corpus humanũ exiſtentia, purgabuntur propter peccati infectionem: ergo multò fortiùs oportet per ignem purgari elementa in corporibus humanis exiſtentia, ſiue bonorum, ſiue malorum; & ita oportet vtraque corpora reſolui.

¶ 4 Præterea, Quandiu ſtatus vitæ durat, elementa ſimiliter agunt in bonos & in malos: ſed adhuc durabit ſtatus vitæ in illa conflagratione: quia poſt ſtatum huius vitæ non erit mors naturalis, quæ tamen per illam conflagrationem cauſabitur: ergo ille ignis æqualiter aget in bonos & malos; & ita non videtur quòd ſit aliqua diſcretio inter eos, quantum ad effectum illius ignis ſuſcipiendum; ſicut in litera ponitur.

¶ 5 Præterea, Illa conflagratio quaſi in momento perficitur: ſed multi inueniuntur viui, in quibus erunt multa purgabilia: ergo illa conflagratio non ſufficiet ad eorum purgationem.

CONCLVSIO.

Ignis naturaliter aget ante iudicium & in bonos, & in malos, eos in cinerem reſoluendo: ſed mali illius ignis actione cruciabũtur: boni verò omnis doloris erunt expertes.

RESPONDEO dicendum, quòd ignis ille finalis conflagrationis quantum ad hoc quòd iudicium præcedet, aget vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, & iterum per virtutem naturalis ignis. Quantum ergo pertinet ad virtutem naturalem ipſius, ſimiliter aget in malos & bonos, qui viui reperientur, vtrorumque corpora in cinerem reſoluendo: inquantum verò aget vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, diuerſimodè aget in diuerſos, quantum ad pœnam ſenſuum. Mali enim per actionem ignis cruciabuntur: Boni verò, in quibus nihil purgandum inuenietur, omnino nullum dolorem ex igne ſentient, ſicut nec pueri ſenſerunt in camino ignis, Dan. 3. quamuis eorum corpora non ſeruentur integra, ſicut puerorum ſeruata fuerũt, & hoc diuina virtute fieri poterit, vt ſine doloris cruciatu reſolutionem corporum patiantur. Boni verò, in quibus aliquid purgandum reperietur, ſentient cruciatum doloris ex illo igne plùs vel minùs, pro meritorum diuerſitate, ſed quãtum ad actũ, quem poſt iudicium ille ignis habebit, in damnatos tantùm aget, quia corpora boni omnes habebunt impaſſibilia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conſumptio ibi accipitur non per annihilationem, ſed pro reſolutione in cinerem.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd bonorum corpora quamuis in cinerem reſoluentur per ignem, non tamen ex hoc dolorem ſentient, ſicut nec pueri in fornace exiſtentes: & quantum ad hoc eſt diſſimile de bonis & malis.

AD TERTIVM dicendum, quòd elementa in corporibus humanis exiſtẽtia, purgabuntur per ignem etiam in corporibus electorum, ſed hoc per diuinam virtutem fiet ſine cruciatu doloris.

AD QVARTVM dicendum, quòd ignis ille non aget tantum ſecundum naturalem elementorum virtutẽ, ſed etiam vt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum.

AD QVINTVM dicendum, quòd tres ſunt cauſæ, quare ſubitò illi, qui viui reperientur, purgari poterunt. Vna eſt, quia in eis pauca purganda inuenientur cùm terroribus & perſequutionibus præcedentibus fuerint purgati. Secunda cauſa eſt, quia & viui voluntariè pœnã ſuſtinebunt: pœna enim in hac vita voluntariè ſuſcepta, multo plus purgat quàm pœna poſt mortem inflicta, ſicut patet in martyribus: quòd ſi purgandum quid in eis inuenitur, paſſionis falce tollitur, vt Auguſtinus dicit; cùm tamen pœna martyrij ſit breuis in comparatione ad pœnam, quæ in Purgatorio ſuſtinetur. Tertia eſt, quia calor ille recuperabit in intentione, quantum amittit in temporis breuitate.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ille ignis inuoluet reprobos.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd ille ignis non inuoluet reprobos; quia ſuper illud Malach. 3. Purgabit filios Leui. dicit Gloſſa, duos ignes legimus futuros: vnum, quo purgabit electos, & præcedet iudicium; alterum, qui reprobos cruciabit, ſed hic eſt ignis inferni, qui malos inuoluet. Primus autem eſt ignis finalis conflagrationis: ergo ille ignis conflagrationis non erit ille qui malos inuoluet.

¶ 2 Præterea, Ille ignis Deo obſequitur in purgatione mundi: ergo remunerari debet alijs elementis remuneratis, & præcipuè cùm ignis ſit nobiliſſimum elementorũ: non ergo videtur quòd in infernum debeat deiici ad pœnam damnatorum.

¶ 3 Præterea, Ignis qui malos inuoluet, erit ignis inferni: ſed ignis ille ab initio mundi præparatus eſt damnatis; vnde Mat. 25. dicitur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, &c. Iſa 30. Præparata eſt ab heri Thophet, à Rege præparata, &c. Gloſſa ab heri, id eſt, ab initio Thophet vallis gehennæ: ſed ignis ille finalis conflagrationis non fuit ab initio præparatus, ſed ex concurſu mundanorum ignium generabitur: ergo ille ignis non eſt ignis inferni, qui reprobos inuoluet.

IN CONTRARIVM eſt quod in Pſal. de illo igne dicitur: Quòd inflammabit in circuitu inimicos eius.

¶ Præterea, Dan. 7. dicitur, Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius. Gloſſa, vt peccatores traheret in gehennam. Loquitur autem auctoritas de illo igne, de quo nunc eſt mentio, vt patet per quandam Gloſſ. quæ ibi dicit, vt malos puniat, & bonos purget: ergo ignis finalis conflagrationis in infernum cum reprobis demergetur.

CONCLVSIO.

Igne conflagrationis inuoluentur reprobi, vt quicquid turpe & fœdum fuerit, in infernum detrudatur: ſicut quicquid pulchrum & nobile reperietur, in regnum cæleſte attolletur.

RESPONDEO dicendũ, quòd tota purgatio mundi & innouatio ad purgationem & innouationem hominis ordinabitur: & ideo oportet quòd mundi purgatio & innouatio, purgationi & innouationi hominis congruat: purgatio autem quædam erit quòd mali ſegregabuntur: Vnde dicitur Luc. 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum, id eſt, electos in horreum ſuum: paleas autem, id eſt, reprobos cõburet igne inextinguibili: vnde & ita erit de purgatione mundi, quicquid erit turpe & fœdum, in infernum cum reprobis remittetur: quicquid verò pulchrum & nobile, conſeruabitur in ſuperioribus ad gloriam electorum, & ita etiam erit de illo igne conflagrationis, ſicut dicit Baſilius ſuper illud Pſalm. Vox Domini intercidentis flammam ignis; quia quo ad calidum vſtiuum, & quantum ad id quod in igne groſſum reperietur, deſcendet ad inferos ad pœnã damnatorum: quod verò eſt ibi ſubtile & lucidum, remanebit ſuperius ad gloriam electorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignis qui purgabit electos ante iudicium, erit idem cum igne conflagrationis mundi, quamuis quidam contrarium dicant: conuenit enim vt cùm homo ſit pars mundi, eodem igne purgetur homo & mundus. Dicuntur autem duo ignes, qui purgabit hos, & cruciabit malos, & quantum ad officium, & aliquo modo ad ſubſtantiam: quia non tota ſubſtantia ignis purgantis in infernum detrudetur; vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in hoc ille ignis remunerabitur: quòd illud quod eſt groſſum in eo, ſeparabitur ab ipſo, & retrudetur in infernum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut gloria electorum poſt iudicium eſt maior quàm antè, ita & pœna reproborum: & ideo ſicut charitas ſuperiori creaturæ addetur ad augmentandum gloriam electorum, ita etiam quicquid eſt turpe in creaturis, retrudetur in infernum ad augmentandam miſeriam damnatorum: & ita igni damnatorum ab initio præparato in inferno non eſt inconueniens, ſi alter ignis addatur.

QVÆSTIO LXXV.

De reſurrectione, in tres articulos diuiſa.

POST hoc conſiderandum eſt de circumſtantibus, & concomitantibus reſurrectionem; Quorum prima conſideratio eſt de ipſa reſurrectione. Secunda de eius cauſa. Tertia de eius tempore & modo. Quarta de ipſius termino à quo. Quinta de conditionibus reſurgentium.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum reſurrectio corporum ſit futura.

¶ Secundò, vtrum ſit omnium generaliter.

¶ Tertiò, vtrum naturalis vel miraculoſa.

ARTICVLVS I.

Vtrum corporum reſurrectio ſit futura.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd *Tho. 4. diſt.*
corporum reſurrectio non ſit futura. Iob 14. Ho- *43 q. vnica,*
mo cùm dormierit non reſurget, donec altereur *art. 1. q. 1.*
cælum: ſed cælum nunquam alteratur, quia terra de qua *& ſeq.*
minus videtur, in æternum ſtat, vt patet Eccleſ. 1. ergo non reſurget homo.

¶ 2 Præterea, Dominus Matth. 22. probat reſurrectionem per auctoritatem illam: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, quia non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium: ſed conſtat quãdo verba illa dicebantur, Abraham, Iſaac, & Iacob, non viuebant corpore, ſed ſolum anima: ergo reſurrectio non erit corporum, ſed ſolum animarum.

¶ 3 Præterea, Apoſtolus 1. Corinth. 15. videtur probare reſurrectionem ex remuneratione laborum, quos in hac vita ſuſtinent ſancti: qui ſi in hac vita tantum confidentes eſſent, miſerabiliores eſſent cæteris hominibus: ſed ſufficiens remuneratio omnium laborũ hominis po-

teſt

teſt eſſe in anima tantùm, non enim oportet quod inſtrumentum ſimul cum operante remuneretur. Corpus enim inſtrumentũ animæ eſt: vnde etiã in Purgatorio, vbi animę puniantur pro his quæ geſſerũt in corpore, anima ſine corpore punitur: ergo non oportet ponere reſurrectionẽ corporum, ſed ſufficit ponere reſurrectionem animarum, quæ eſt dum transferuntur de morte culpæ & miſeriæ in vitam gratiæ & gloriæ.

¶ 4 Præterea, Vltimum rei eſt perfectiſſimum in re, quia per illud attingit finem ſuum: ſed perfectiſſimus ſtatus animæ eſt, vt ſit à corpore ſeparata: quia in hoc ſtatu cõformior eſt Deo & angelis, & magis pura quaſi ſeparata ab omni extranea natura: ergo ſeparatio à corpore eſt vltimus ſtatus eius, & ita ex hoc ſtatu non redit ad corpus, ſicut nec ex viro ſit puer.

¶ 5 Præterea, Mors corporalis in pœnam hominis eſt inducta pro prima præuaricatione, vt patet Geneſ. 2. ſic & mors ſpiritualis, quæ eſt ſeparatio animæ à Deo, eſt inflicta homini pro peccato mortali: ſed de morte ſpirituali nunquam redeunt ad vitam poſt ſententiam damnationis acceptam: ergo de morte corporali ad vitam corporalem non erit regreſſus, & ſic reſurrectio non erit.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iob 19. Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & ruſus circun. pel. mea, &c. ergo reſurrectio erit corporum.

¶ Præterea, Donum Chriſti eſt maius quàm peccatũ Adæ, vt patet Rom. 5. Sed mors per peccatum introducta eſt: quia ſi peccatum nõ fuiſſet, mors nulla eſſet: ergo per donum Chriſti à morte reparabitur ad vitam.

¶ Præterea, Membra debent eſſe capiti conformia: ſed caput noſtrum viuit, & in æternum viuet in corpore & anima. Quia Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, vt patet Rom. 6. ergo & homines qui ſunt eius membra, viuent in corpore & anima, & ſic oportet carnis reſurrectionem eſſe.

CONCLVSIO.

Cùm homo non poßit eſſe beatus, niſi anima corpori verè vniatur, tanquam forma materia: fatendum eſt reſurrectionẽ eſſe, in qua anima ſuo corpori in perpetuum vnietur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum diuerſas ſententias de vltimo fine hominis diuerſificatæ ſunt ſententiæ ponentium vel negantium reſurrectionem. Vltimus enim finis hominis, quem naturaliter omnes homines deſiderant, eſt beatitudo; ad quam quidem hominem poſſe pertingere in hac vita quidam poſuerunt: vnde non cogebantur ponere aliam vitam poſt iſtam, in qua homo vltimam ſui perfectionem conſequeretur, & ſic reſurrectionem negabant: & hanc opinionem ſatis probabiliter excludit varietas fortunæ, & infirmitas humani corporis, ſcientiæ & virtutis imperfectio & inſtabilitas, quibus omnibus beatitudinis perfectio impeditur: vt Auguſt. proſequitur in fine de Ciuit. Dei. Et ideo alij poſuerunt aliam vitam eſſe poſt hanc, in qua homo tantum ſecundum animam viuebat poſt mortem: & hanc vitam ponebant ſufficere ad naturale deſiderium implendum de beatitudine conſequenda: vnde Porphyrius dicebat; vt Auguſt. dicit in lib. de Ciuit. Dei: Quia anima ad hoc quòd beata ſit, omne corpus fugiendum eſt, vnde tales reſurrectionem non ponebant. Huius autem opinionis apud diuerſos diuerſa erant falſa fundamẽta. Quidam enim hæretici poſuerunt omnia corporalia eſſe à malo principio, ſpiritualia verò à bono; & ſecundũ hoc oportebat quòd anima ſummè perfecta non eſſet, niſi à corpore ſeparata, per quod à ſuo principio diſtrahitur, cuius participatio ipſam beatam facit: & ideo omnes hæreticorum ſectæ, quæ ponunt à diabolo corporalia eſſe creata vel formata, negant corporum reſurrectionem. Huius autem fundamenti falſitas in principio 2. libr. oſtenſa eſt. Quidam verò poſuerunt totam hominis naturam in anima conſiſtere, ita vt anima corpore vteretur ſicut inſtrumento, aut ſicut nauta naui: vnde ſecundũ opinionem hanc ſequitur, quòd ſola anima beatificata homo naturali deſiderio beatitudinis non fruſtraretur, & ſic nõ oportet ponere reſurrectionem. Sed hoc fundamentum ſufficienter Philoſophus 2. de Anima deſtruit, oſtendens animam corpori, ſicut formam materiæ, vniri: & ſic patet quòd ſine hac vita, homo non poteſt eſſe beatus: & ideo eſt neceſſe reſurrectionem ponere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum nunquam atteretur, quantum ad ſubſtãtiam, ſed quantum ad effectum virtutis, per quem mouet ad generationem & corruptionem inferiorum, ratione cuius dicit Apoſtolus 1. Corinth. 7. Præterit figura huius mundi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd anima Abraham, non eſt, propriè loquendo ipſe Abraham, ſed eſt pars eius, & ſic de aliis. Vnde vita animæ Abrahæ non ſufficeret ad hoc quòd Abraham ſit viuens, vel quia Deus Abraham ſit Deus viuentis: ſed exigitur vita totius coniuncti, ſcilicet animæ & corporis, quæ quidem vita quãuis non eſſet actu, quando verba proponebantur, erat tamen in ordine vtriuſque partis ad reſurrectionem: vnde Dominus verba illa ſubtiliſſimè & efficaciter reſurrectionem probat.

AD TERTIVM dicendum, quòd anima non comparatur ad corpus ſolùm, vt operans ad inſtrumentum, quo operantur, ſed etiam vt forma ad materiam: vnde operatio eſt coniuncti & nõ tantum animæ, vt patet per Philoſophum in 1. de Anima. Et quia operanti debetur operis merces, oportet quòd ipſe homo compoſitus ex anima & corpore, operis ſui mercedem accipiat. Venialia autem ſicut dicuntur peccata, quaſi diſpoſitiones ad peccandum, nõ quòd ſimpliciter habeant rationem peccati: ita pœna, quæ eis redditur in Purgatorio, non eſt ſimpliciter retributio, ſed magis purgatio quædam, quæ ſeorſum ſit in corpore per mortem & incinerationem, & in anima per purgatorij ignem.

AD QVARTVM dicendum, quòd cæteris partibus perfectior eſt ſtatus animę in corpore, quàm extra corpus, quia eſt pars totius compoſiti, & omnis pars integralis materialis eſt reſpectu totius; & quamuis ſit Deo conformis ſecundum quid, non tamen ſimpliciter: tunc enim ſimpliciter loquendo, eſt aliquid maximè Deo conforme, quando habet quicquid conditio ſuæ naturæ requirit, quia perfectionem diuinam tunc maximè imitatur: vnde cor animalis magis eſt Deo conforme immobili, quando mouetur, quàm quando quieſcit, quia perfectio cordis eſt in moueri, & eius quies eſt eius deſtructio.

AD QVINTVM dicendum, quòd mors corporalis eſt introducta per peccatum Adæ, quod eſt morte Chriſti deletum: vnde pœna illa non manet in æternum, ſed peccatum, quod mortem æternam per impœnitentiam inducit, vltrà non expiabitur: & ideo mors illa æterna erit.

ARTICVLVS II.

Vtrum reſurrectio erit omnium generaliter.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio non erit omnium generaliter: in Pſal. enim dicitur, Non reſurgent impij in iudicio: ſed reſurrectio non erit hominum niſi tempore iudicij vniuerſalis: ergo impij nullo modo reſurgent.

¶ 2 Præterea, Dan. 12. dicitur: Multi de his qui dormiunt in puluere, euigilabunt: ſed hæc locutio quandam particularitatẽ importat: ergo non omnes reſurgent.

¶ 3 Præterea, Per reſurrectionem homines conformantur Chriſto reſurgenti. Vnde 1. Corint. 15. concludit Apoſtolus: Quia ſi Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus: ſed illi ſoli debent Chriſto reſurgenti conformari, qui imaginem ipſius portauerunt; quod eſt ſolùm bonorum: ergo ipſi ſoli reſurgent.

¶ 4 Præ-

¶ 4 Præterea, Pœna non dimittitur niſi ablata culpa: ſed mors corporalis eſt pœna peccati originalis: ergo cùm non omnibus ſit dimiſſum originale peccatum, non omnes reſurgent.

¶ 5 Præterea, Sicut per gratiam Chriſti renaſcimur, ita per gratiam eius reſurgemus: ſed illi qui in maternis vteris moriuntur, nunquam poterunt renaſci: ergo nec reſurgere poterunt, & ſic non omnes reſurgent.

Sed contra eſt, quòd dicitur Ioan. 5. Omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent: ergo omnes mortui reſurgent.

¶ Pręterea, Primæ Corinth. 15. Omnes quidem reſurgemus, &c.

¶ Pręterea, Reſurrectio ad hoc neceſſaria eſt, vt reſurgentes recipiant pro meritis pœnam vel præmium: ſed omnibus debetur vel pœna vel præmiũ pro merito proprio, ſicut adultis, vel alieno, ſicut paruulis: ergo omnes reſurgent.

Conclusio.

Cùm nulla anima perpetuò poſſit à corpore ſeparari, neceſſe eſt ſicut vnum, ita & omnes reſurgere.

Respondeo dicendum, quòd ea, quorum ratio ſumitur ex natura ſpeciei, oportet ſimiliter inueniri in omnibus, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei: talis autem eſt reſurrectio. Hęc enim eſt eius ratio, vt ex dictis patet, quòd anima in perfectione vltima ſpeciei humanæ eſſe non poteſt à corpore ſeparata: vnde nulla anima in perpetuum remanebit à corpore ſeparata: & ideo neceſſe eſt ſicut vnum, ita & omnes reſurgere.

Ad primum ergo dicendum, quòd loquitur de ſpirituali reſurrectione, qua impij non reſurgent in iudicio diſcuſſionis conſcientiæ, vt Gloſſ. exponit: vel loquitur de impiis, qui ſunt animo infideles, qui non reſurgent vt iudicentur: iam enim iudicati ſunt.

Ad secundum dicẽdum, quòd Auguſtinus exponit, id eſt, omnes, & hic modus loquendi inuenitur in ſacra Scriptura; vel particulatio poteſt intelligi quantum ad pueros damnatos in limbo, qui quamuis reſurgent, non propriè dicuntur euigilare, cùm nec ſenſum pœnæ nec gloriæ habituri ſint, vigilia enim eſt ſolutio ſenſus.

Ad tertium dicendum, quòd omnes tam boni quàm mali conformantur Chriſto, viuendo in iſta vita in his quæ ad naturam ſpeciei pertinent: non autem in his quæ pertinent ad gratiam: & ideo omnes ei conformabuntur in reparatione vitæ naturalis: non autem in ſimilitudine gloriæ, ſed ſoli boni.

Ad quartum dicendum, quòd mortem quæ eſt pœna originalis peccati, qui in originali deceſſerũt, exoluerunt moriendo: vnde non obſtante originali culpa, poſſunt à morte reſurgere: pœna enim originalis peccati magis eſt mori quàm morte detineri.

Ad quintum dicendum, quòd renaſcimur per gratiam Chriſti nobis datam, ſed reſurgimus per gratiam Chriſti; qua factum eſt, vt naturam noſtrã ſuſciperet, quia ex hoc ei in naturalibus conformantur: vnde illi, qui in maternis vteris decedunt, quamuis renati non fuerint per ſuſceptionem gratiæ, tamen reſurgent propter conformitatem naturæ ad ipſum, quam conſequuti ſunt, ad perfectionem humanæ ſpeciei pertingentes.

Articulus III.

Vtrum reſurrectio ſit naturalis.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio ſit naturalis: quia ſicut dicit Damaſ. 3. lib quod communiter in omnibus inſpicitur, naturam characterizat in his, quæ ſub ipſo ſunt atomis: ſed reſurrectio communiter in omnibus inuenitur: ergo eſt naturalis.

¶ 2 Præterea, Gregorius dicit 14. Moralium, Qui reſurrectionis fidem ex obedientia non tenet, certè hanc ex ratione tenere debuerat. Quid enim quotidie mundus in elementis ſuis, niſi reſurrectionẽ noſtram imitatur? & ponit exemplum de luce, quæ quaſi moriendo oculis ſubtrahitur, & rurſus quaſi viuendo reuocatur, vel reſurgendo: & de arbuſtis quæ viriditatẽ amittunt, & rurſus quaſi reſurgentia reparantur: & de ſeminibus quę putreſcentia moriuntur, & rurſus germinando quodammodo reſurgunt: quod etiam exemplum Apoſtolus ponit 1. Co. 15. ſed nihil poteſt ex naturalibus operibus ratione cognoſci niſi naturale: ergo reſurrectio erit naturalis.

¶ 3 Præterea, Illa quæ ſunt præter naturam, non multo tempore manent, quia ſunt quaſi violenta: ſed vita quæ per reſurrectionem reparatur, in æternum manebit: ergo reſurrectio erit naturalis.

¶ 4 Præterea, Illud ad quod tota naturæ reparatio intendit, maximè videtur eſſe naturale: ſed reſurrectio & glorificatio ſanctorum eſt huiuſmodi; vt patet Rom. 8. ergo reſurrectio erit naturalis.

¶ 5 Præterea, Reſurrectio eſt motus quidam ad perpetuam coniunctionem animæ & corporis: ſed motus eſt naturalis qui terminatur ad quietem naturalem; vt patet 5. Phyſic. Perpetua autem coniunctio animæ & corporis erit naturalis, quia cùm anima ſit proprius motor corporis, habet ſibi corpus proportionatũ, & ita in perpetuum eſt ſimiliter viuificabile ab ipſa, ſicut ipſa in perpetuum viuit: ergo reſurrectio erit naturalis.

Sed contra, A priuatione in habitum non erit regreſſus ſecundum naturam: ſed mors eſt priuatio vitæ: ergo reſurrectio, per quam eſt reditus de morte ad vitam, non eſt naturalis.

¶ Præterea, Ea quæ non ſunt vnius ſpeciei, non habẽt determinatum modum originis: vnde animalia quæ generantur ex putrefactione, & ex ſemine, nunquam ſunt eiuſdem ſpeciei; vt dicit Commentarius in octauo Phyſic. Sed naturalis motus, vt quo homo oritur, eſt generatio ex ſimili in ſpecie, quod non eſt in reſurrectione: ergo non eſt naturalis.

Conclusio.

Reſurrectio ſimpliciter non eſt naturalis, ſed miraculoſa, niſi ſecundum quid.

Respondeo dicendum, quòd motus ſiue actio aliqua ſe habet ad naturam tripliciter. Eſt enim aliquis motus ſiue actio, cuius natura nec eſt principium nec terminus, & talis motus quandoque eſt à principio ſupra naturam; vt patet de glorificatione corporis: quandoque autem à principio alio quocunque, ſicut patet de motu violento lapidis ſurſum, qui terminatur ad quietem violentam. Eſt etiam alius motus, cuius principium & terminus eſt natura, vt patet in motu lapidis deorſum. Eſt etiam alius motus, cuius terminus eſt natura, ſed non principium, ſed quandoque aliquid ſupra naturam, ſicut patet in illuminatione cæci; quia viſus naturalis eſt, ſed illuminationis principium eſt ſupra naturam: quandoque autem aliquid aliud; vt patet in acceleratione florum vel fructuum per artificium facta. Quòd autẽ principium ſit natura, & non terminus, eſſe non poteſt, quia principia naturalia ſunt ad determinatos effectus, vltra quos ſe extendere non poſſunt: operatio ergo vel motus primo modo ſe habens ad naturam, nullo modo poteſt eſſe naturalis, ſed vel eſt miraculoſa, ſi ſit à principio ſupra naturam; vel violenta, ſi ſit ab alio quocunque principio. Operatio autem vel motus ſecundo modo ſe habens ad naturam, eſt ſimpliciter naturalis: ſed operatio quæ tertio modo ſe habet ad naturam, non poteſt dici ſimpliciter naturalis, ſed ſecundum quid, inquantum ſcilicet perducit ad id, quod ſecundum naturam eſt, ſed vel dicitur miraculoſa, vel artificialis, aut violenta. Naturale enim propriè dicitur quod ſecundum naturam eſt: ſecundum autem naturam eſſe dicitur habens naturã, & quę conſequuntur naturã, vt patet in 2. Phyſ. Vnde motus ſimpli-

ſimpliciter loquendo, non poteſt dici naturalis, niſi eius principium ſit natura: reſurrectionis autem principium natura eſſe non poteſt, quamuis ad vitam naturæ reſurrectio terminetur. Natura enim eſt principiũ motus in eo, in quo eſt vel actiuum, vt patet in motu leuium & grauium, & alterationibus naturalibus animalium: vel paſſiuũ, vt patet in generatione ſimpliciũ corporũ. Paſſiuum autẽ principium naturalis generationis eſt potẽtia paſſiua naturalis, quæ ſemper habet aliquam potentiam actiuam, ſibi reſpondentem in natura, vt dicitur in 11. Metaphyſ. Nec differt quantum ad hoc, ſiue reſpõdeat paſſiuo principio actiuum principium in natura reſpectu vltimæ perfectionis, ſcilicet formæ; ſiue reſpectu diſpoſitionis, quæ eſt neceſſitas ad formam vltimam, ſicut eſt in generatione hominis ſecundum poſitionem fidei, vel etiam de omnibus aliis, ſecundum opinionem Platonis & Auicennæ: nullum autem principium actiuum reſurrectionis eſt in materia, neque reſpectu coniunctionis animæ ad corpus, nec reſpectu diſpoſitionis, quæ eſt neceſſitas ad talem coniunctionem: quia talis diſpoſitio non poteſt à natura induci, niſi determinato modo per viam generationis ex ſemine. Vnde & ſi ponatur eſſe etiam aliqua potentia paſſiua ex parte corporis, ſeu etiam inclinatio quæcunque ad animæ coniunctionem, non eſt talis quòd ſufficiat ad rationem motus naturalis: vnde reſurrectio, ſimpliciter loquendo, eſt miraculoſa non naturalis, niſi ſecundum quid, vt ex dictis patet.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Damaſ. loquitur de illis quæ inueniuntur in omnibus indiuiduis ex principiis naturæ cauſatis. Non enim ſi diuina operatione omnes homines dealbarentur, vel in vno loco congregarentur, ſicut tempore diluuij factum eſt, propter hoc albedo eſſet proprietas naturalis hominis, vel eſſe in tali loco.

Ad secvndvm dicendum, quòd ex rebus naturalibus non cognoſcitur aliquid ratione demonſtrante non naturale, ſed ratione perſuadẽte poteſt cognoſci aliquid ſupra naturam: quia eorum quæ ſupra naturam ſunt, ea quæ ſunt in natura, aliquam ſimilitudinem repræſentant: ſicut vnio animæ & corporis repræſentant animæ vnionem ad Deum per gloriam fruitionis, vt Magiſter dicit: & ſimili modo exempla quæ Apoſtolus & Gregorius inducunt, fidei reſurrectionis perſuaſiuè adminiculantur.

Ad tertivm dicendum, quòd illa ratio procedit de operatione illa, quæ terminatur ad illud, quod non eſt per naturam, ſed naturæ contrarium: hoc autem non eſt in reſurrectione: & ideo non eſt ad propoſitum.

Ad qvartvm dicendum, quòd tota operatio naturæ eſt ſub operatione diuina, ſicut operatio inferioris artis ſub operatione ſuperioris. Vnde ſicut omnis operatio inferioris artis expectat aliquem finem ad quem non peruenitur niſi operatione artis ſuperioris inducentis formam vel vtentis artificio facto, ita ad vltimum finem ad quem tota expectatio naturæ intendit, non poteſt perueniri opere naturæ; & propter hoc conſequutio eius non eſt naturalis.

Ad qvintvm dicendum, quòd quamuis non poſſit eſſe motus naturalis, qui terminatur ad quietẽ violentam: tamen poteſt eſſe motus non naturalis, qui terminatur ad quietem naturalem, vt ex dictis patet.

QVÆSTIO LXXVI.

De cauſa reſurrectionis, in tres articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de cauſa noſtræ reſurrectionis.

¶ Circa quod tria quæruntur.

¶ Primò, vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.

¶ Secundò, vtrum vox tubæ.

¶ Tertiò, vtrum angeli.

Articvlvs I.

Vtrum Chriſti reſurrectio ſit cauſa noſtra reſurrectionis.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſti reſurrectio non ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. Poſita enim cauſa, ponitur effectus: ſed poſita reſurrectione Chriſti, non eſt ſequuta ſtatim reſurrectio aliorum mortuorum: ergo reſurrectio eius nõ eſt cauſa noſtræ reſurrectionis. *Tho. 4. diſt. 43. q. vnica, art. 2. q. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Effectus non poteſt eſſe, niſi cauſa præceſſerit: ſed reſurrectio mortuorum eſſet, etiam ſi Chriſtus non reſurrexiſſet: erat enim alius modus poſſibilis Deo, vt hominem liberaret: ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa noſtræ reſurrectionis.

¶ 3 Præterea, Idem eſt factiuum vnius in tota ſpecie vna: ſed reſurrectio erit omnibus hominibus communis: cùm ergo reſurrectio Chriſti non ſit cauſa ſuiipſius, non erit cauſa aliorum reſurrectionis.

¶ 4 Præterea, In effectu relinquitur aliquid de ſimilitudine cauſæ: ſed reſurrectio ad minus quorundam, ſcilicet malorum, non habet aliquid ſimile reſurrectioni Chriſti: ergo reſurrectionis illorum non erit cauſa reſurrectio Chriſti.

Sed contra, Illud quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa eorum quæ ſunt pòſt, vt patet in 2. Metaph. ſed Chriſtus ratione ſuæ reſurrectionis corporalis dicitur primitiæ dormientium, 1. Cor. 15. & primogenitus mortuorum, Apoc. 1. ergo ſua reſurrectio eſt cauſa reſurrectionis aliorum.

¶ Præterea, Reſurrectio Chriſti magis conuenit cum noſtra reſurrectione corporali, quàm cum reſurrectione ſpirituali; quæ eſt per iuſtificationem: ſed reſurrectio Chriſti eſt cauſa iuſtificationis noſtræ, vt patet Romanorum 4. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis corporalis.

Conclvsio.

Sicut Chriſtus eſt mediator Dei & hominũ, ita decuit vt morte ſua noſtram abolueret, & ſua reſurrectione nos æterna reſurrectione donaret.

Respondeo dicendum, quòd Chriſtus ratione humanæ naturæ dicitur Dei & hominum mediator: vnde diuina dona à Deo in homines mediante Chriſti humanitate proueniunt. Sicut autem à morte ſpirituali liberari non poſſumus, niſi per donum gratiæ diuinitus datum; ita nec à morte corporali, niſi per reſurrectionem diuina virtute factam: & ideo ſic Chriſtus ſecundum humanam naturam primitias gratiæ ſuſcepit diuinitùs, & eius gratia eſt cauſa noſtræ gratiæ, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia, Ioannis primo: ita in Chriſto inchoata eſt reſurrectio, & ſua reſurrectio cauſa eſt noſtræ reſurrectionis, vt ſic Chriſtus, inquantum eſt Deus, ſit prima cauſa noſtræ reſurrectionis quaſi æquiuoca: ſed inquantum eſt Deus & homo reſurgens, eſt cauſa proxima & quaſi vniuoca noſtræ reſurrectionis. Cauſa autem vniuoca agens, producit effectum in ſimilitudine formæ ſuæ: vnde non ſolùm eſt cauſa efficiens, ſed exemplaris reſpectu iſtius effectus: quandoque enim ipſa forma, per quam attenditur ſimilitudo agentis ad effectum, eſt directè principium actionis, quo producitur ille effectus, ſicut calor in igne calefaciente: quandoque autem illius actionis, qua producitur effectus, non eſt principium primò per ſe ipſa forma, ſecundum quam attenditur ſimilitudo, ſed principia illius formæ: ſicut ſi homo albus generet hominem album, ipſa albedo generantis non eſt principiũ actiuæ generationis: & tamen albedo generantis dicitur cauſa albedinis generatæ, quia principia albedinis in generante ſunt principia generationis, facientia albedi-

albedinem in generato: & per hunc modum reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis: quia illud idem quod fecit reſurrectionem Chriſti, quæ eſt cauſa efficiẽs vniuoca noſtrę reſurrectionis, ad noſtram reſurrectionem agit, ſcilicet virtus diuinitatis ipſius Chriſti, quæ ſibi & patri communis eſt. Vnde dicitur Roma. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificauit mortalia corpora noſtra: ſed ipſa reſurrectio Chriſti virtute diuinitatis adiunctæ eſt cauſa, quaſi inſtrumentalis reſurrectionis noſtræ. Operationes enim diuinæ agebantur mediante carne Chriſti, quaſi quodam organo, ſicut ponit exẽplum Damaſc. in tertio libro de Tactu corporali, quo mundauit leproſum, Matthæi octauo.

Ad primum ergo dicendum, quòd cauſa ſufficiens ſtatim producit effectum ſuum, ad quem immediatè ordinatur, non autem effectum ad quem ordinatur mediante alio, quantumcumque ſit ſufficiens; ſicut calor quantumcumque ſit intenſus, non ſtatim in primo inſtãti cauſat calorẽ, ſed ſtatim incipit mouere ad calorem, quia calor eſt effectus eius mediante motu: reſurrectio autem Chriſti dicitur cauſa noſtræ reſurrectionis, non quia agat reſurrectionem noſtram, ſed mediante principio ſuo, ſcilicet diuina virtute, quæ noſtram reſurrectionem faciet ad ſimilitudinem reſurrectionis Chriſti. Virtus autem diuina operatur mediante voluntate, quæ eſt propinquiſſima effectui: vnde non oportet quòd ſtatim reſurrectione Chriſti facta, noſtra reſurrectio ſit ſequuta: ſed tũc ſequatur quando voluntas Dei ordinauit.

Ad secundum dicendum, quòd virtus diuina non alligatur aliquibus cauſis ſecundis, quin effectus illarum poſſet immediatè vel alijs cauſis mediãtibus producere, ſicut poſſet generationem corporum inferiorum cauſare, etiam motu cœli non exiſtente, & tamen ſecundum ordinem quem rebus inſtituit, motus cæli eſt cauſa generationis inferiorum corporum. Similiter etiam ſecundum ordinem, quem rebus humanis diuina prouidẽtia præfixit, reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis. Potuit tamen alium modum præfigere, & tunc eſſet alia cauſa noſtræ reſurrectionis, qualem Deus ordinaret.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit, quando omnia quæ ſunt in vna ſpecie, habent eundem ordinem ad cauſam primam illius effectus, qui eſt inducendus in totam illam ſpeciem. Sic autem non eſt in propoſito, quia humanitas Chriſti propinquior eſt diuinitati, cuius virtus eſt prima cauſa generationis: quàm humanitas aliorum. Vnde reſurrectio Chriſti cauſatur à diuinitate immediatè, ſed reſurrectio aliorum mediante Chriſto homine reſurgente.

Ad quartum dicendum, quòd reſurrectio omnium hominum habebit aliquid ſimilitudinis de reſurrectione Chriſti, quod ſcilicet pertinet ad vitam naturę, ſecundum quod omnes Chriſto fuerunt cõformes: & ideo omnes reſurgent in vitam immortalem: ſed in ſanctis qui fuerunt Chriſto conformes per gratiam erit conformitas quantum ad ea, quæ ſunt gloriæ.

Articulus II.

Vtrum vox tubæ ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd vox tubæ non ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. Dicit enim Dama. Crede reſurrectionem futuram diuina voluntate, diuina virtute & nutu: ergo cùm hoc ſit ſufficiens cauſa reſurrectionis noſtræ, non oportet ponere cauſam eius vocem tubæ.

¶ 2 Præterea, Fruſtra vox emittitur ad eum, qui audire non poteſt, ſed mortui non habebunt auditum: ergo non eſt conueniens, quòd vox aliqua formetur ad eos reſuſcitandum.

¶ 3 Præterea, Si vox aliqua ſit cauſa reſurrectionis: hoc non erit niſi ſit per virtutẽ voci diuinitus datã: vnde ſuper illud Pſal. Dabit voci ſuæ vocẽ virtutis, dicit Gloſſ. Reſuſcitandi corpora: ſed ex quo potentia data eſt alicui, quamuis miraculosè detur: tamen actus, qui ſequitur, eſt naturalis, ſicut patet in cęco nato miraculosè illuminato, qui poſtea naturaliter videt: ergo ſi vox illa eſſet cauſa reſurrectionis, reſurrectio eſſet naturalis, quod falſum eſt.

Sed contra eſt, quòd dicitur 1. Theſſal. 4. Ipſe Dominus in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent.

¶ Prętetea, Io. 5. dicitur, quod qui in monumẽtis ſunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent: hæc autem vox dicitur tuba, vt in litera patet: ergo, &c.

Conclusio.

Cùm Chriſtus reſurgens ſit cauſa vniuoca noſtræ reſurrectionis, ſic vt noſtram reſurrectionem operetur, tuba, hoc eſt ſua voce imperante, dormientes excitabit.

Respondeo dicendum, quòd cauſam & effectum oportet aliquomodo coniungi: quia mouens & motum, faciens & factum ſunt ſimul: vt patet in 8. Phyſic. Chriſtus autem reſurgens eſt cauſa vniuoca noſtrę reſurrectionis; vnde oportet quòd in reſurrectione corporũ communi aliquo ſigno corporali dato, Chriſtus reſurgẽs operetur, quod quidem ſignum, vt quidam dicunt, erit in literam vox Chriſti reſurrectionem imperãtis, ſicut imperauit mari: & ceſſauit tempeſtas, Matth. 8. Quidam verò dicunt, quòd hoc ſignum nihil aliud erit, quàm ipſa repręſentatio euidens filij Dei in mundo, de qua dicitur Matthæi 24. Sicut fulgur venit ab Oriente, & apparet in Occidente, ſic erit aduentus Filij hominis, & innituntur auctoritati Gregorij dicentis, quòd tubam ſonare, nihil aliud eſt, quàm vt mundo iudicem filium demonſtrare. Et ſecundum hoc ipſa apparitio filij Dei vox eius dicitur, quia ei apparenti obediet tota natura ad corporum humanorum reparationem ſicut imperanti, vnde in iuſſu venire dicitur primæ Theſſalonicenſ. quarto, & ſic eius apparitio inquantum habet vim cuiuſdam imperij, vox eius dicitur, & hæc vox quæcunque ſit, quandoque dicitur clamor, quaſi præconis ad iudicium citantis: quandoque autem dicitur ſonus tubę, vel propter euidentiam, vt in litera dicitur, vel propter conuenientiam ad vſum tubæ, qui erat in veteri Teſtamento. Tuba enim congregabantur ad concilium, commouebantur ad prælium, & vocabantur ad feſtum: reſurgentes autem congregabuntur ad concilium iudicij, ad prælium quo orbis terrarum pugnabit contra inſenſatos, & ad feſtum æternæ ſolennitatis.

Ad primum ergo dicendum, quòd Dama. in verbis illis circa materialem cauſam reſurrectionis tria tetigit, ſcilicet voluntatem diuinam, qua imperat, virtutem quæ exequitur, & facilitatem exequendi in hoc quòd nutum adiunxit ad ſimilitudinem eorum quę in nobis ſunt. Illud enim valdè facile eſt nobis facere, quod ad documentum noſtrum fit, ſed multò apparet maior facilitas, ſi ante verbum prolatum ad primum ſignum voluntatis, quod nutus dicitur, exequutio noſtræ voluntatis per miniſtros fiat, & talis nutus eſt quædam cauſa prędictæ exequutionis, inquãtum per ipſum inducũtur alij ad noſtram voluntatem explendam. Nutus autem diuinus, quo fiet reſurrectio, nihil aliud eſt, quàm ſignum ab ipſo datum, cui tota natura obediet, vt ex dictis patet.

Ad secundum dicendum, quòd ſicut formæ ſacramentorum habent virtutem ſanctificandi, non ex hoc quòd audiuntur; ſed ex hoc quòd proferuntur: ita vox quicquid ſit habebit efficaciam inſtrumentalem ad reſuſcitandũ, non ex hoc quòd ſentitur, ſed ex hoc quòd profertur: ſicut etiam vox ex ipſa impulſione aëris excitat dormientem ſoluendo organum, non ex hoc quòd cognoſca-

gnoſcatur:quia iudicium de voce veniente ad aures ſequitur excitationem,& non eſt cauſa eius.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procederet,ſi virtus illi voci data eſſet ens perfectum in natura, quia tunc quod ex ea procederet,virtutem iam naturalem factam principium haberet: non eſt autem talis virtus illa,ſed qualis ſupradicta eſt eſſe in formis ſacramentorũ.

Articvlvs III.

Vtrum ad reſurrectionem angeli operentur.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd nullo modo ad reſurrectionem angeli operentur. Quia maioris virtutis eſt oſtẽſiua reſurrectio mortuorũ,quàm generatio hominum:ſed quando generantur homines,anima non infunditur corpori mediantibus angelis: ergo nec reſurrectio, quæ eſt iterata coniunctio animæ & corporis,fiet miniſterio angelorum.

¶ 2 Præterea,Si ad aliquos angelos hoc miniſterium pertineat,maximè videtur pertinere ad virtutes, quarum eſt miracula facere:ſed eis non aſcribitur,ſed archangelis, vt patet in litera:ergo non fiet miniſterio angelorum.

Sed contra eſt, quod dicitur 1.Theſſ.4. quòd Dominus in voce archangeli deſcendet de cælo & mortui reſurgent: ergo reſurrectio mortuorum miniſterio angelico complebitur.

Conclvsio.

In reſurrectione vtetur Deus miniſterio Angelorum, in his quæ corporaliter fieri debent: quantum verò ad id,quòd Deus de integro animam corpori vniet,non vtetur opera Angelorum.

Respondeo dicendum,quòd ſicut Aug. dicit in 3. de Trin.quòd ſicut corpora groſſiora & infirmiora per ſubtiliora & potentiora ordine quodã reguntur, ita omninò corpora reguntur à Deo per ſpiritum vitæ rationalem,& hoc etiam Greg.4.Dial. tangit. Vnde in omnib. quæ corporaliter à Deo fiunt,vtitur Deus miniſterio angelorum,in reſurrectione autẽ eſt aliquid ad tranſmutationem corporum pertinens,ſcilicet collectio cinerum & eorum præparatio ad reparationem humani corporis:vnde quantum ad hoc in reſurrectione vtetur Deus miniſterio angelorum:ſed anima ſicut immediatè à Deo creata eſt,ita immediatè à Deo corpori iteratò vnietur ſine aliqua operatione angelorum. Similiter etiam gloriam corporis ipſe faciet non miniſterio angelorum, ſicut & animam immediatè glorificat,& illud angelorum miniſterium dicitur vox ſecundum vnam expoſitionem quæ tangitur in litera.

Ad primvm ergo dicendum, quòd patet ſolutio ex dictis.

Ad secvndvm dicendum, quòd miniſterium iſtud erit principaliter vnius archãgeli,ſcilicet Michaëlis, qui eſt princeps Eccleſiæ,ſicut fuit ſynagogæ, ſicut dicitur Dan. 10. qui tamen agit influentia virtutum & aliorum ſuperiorum ordinum:vnde quod ipſe faciet,ſuperiores ordines quodammodò faciũt.Similiter inferiores angeli cooperabuntur ei circa reſurrectionem ſingulorum, quorum cuſtodiæ deputati fuerunt, & ſic vox illa poteſt dici vnius vel plurium angelorum.

QVÆSTIO LXXVII.

De tempore & modo reſurrectionis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de tempore & modo reſurrectionis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum tẽpus reſurrectionis differatur vſque ad finem mundi.

¶ Secundò, vtrum tempus illud ſit occultum.

¶ Tertiò,vtrum reſurrectio fiet in noctis tempore.

¶ Quarto, vtrum fiet ſubitò.

Articvlvs I.

Vtrum tempus noſtræ reſurrectionis differri debeat vſque ad finem mundi.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur, quòd tempus reſurrectionis non oporteat differri vſque ad finem mundi,vt omnes ſimul reſurgant:maior eſt enim conuenientia capitis ad membra, quàm membrorum ad inuicem: ſicut cauſæ ad effectus, quàm effectuum ad inuicem: ſed Chriſtus,qui eſt caput noſtrum, non diſtulit reſurrectionẽ ſuam vſq; ad finem mundi,vt ſimul cum omnibus reſurgeret: ergo non oportet quòd priorum ſanctorum reſurrectio vſque ad finem mundi differatur, vt ſimul cum omnibus reſurgant. Tho.4.di.43 q.unic.ar.3. q.1.& ſeq.

¶ 2 Præterea,Reſurrectio capitis eſt cauſa reſurrectionis membrorum:ſed reſurrectio quorundam membrorũ nobilium propter vicinitatem ad caput,non eſt dilata vſque ad finem mundi, ſed ſtatim reſurrectionem Chriſti ſequuta eſt,ſicut piè creditur de beata Virgine & Ioanne Euangeliſta: ergo & aliorum reſurrectio tanto propinquior erit reſurrectioni Chriſti, quanto per gratiam & meritum magis ei fuerunt conformes.

¶ 3 Præterea,Status noui Teſtamenti eſt perfectior & expreſſiùs portat imaginem Chriſti, quàm ſtatus veteris Teſtamenti:ſed quidam Patres veteris Teſtamenti Chriſto reſurgente,reſurrexerunt,ſicut dicitur Matt.27.Quia multa corpora ſanctorum,qui dormierant,reſurrexerunt: ergo videtur quòd nec ſanctorum noui Teſtamenti reſurrectio differri debeat vſque ad finem mundi, vt fiat omnium ſimul.

¶ 4 Præterea,Poſt finem mũdi non erit aliquis annorum numerus,ſed poſt reſurrectionem mortuorũ adhuc computantur multi anni vſque ad reſurrectionem aliorũ, vt patet Apoc.20. Dicitur enim ibi: Vidi animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu & propter verbum Dei. Et infrà: Et vixerunt, & regnauerunt cum Chriſto mille annis, & cæteri mortuorum non vixerunt donec conſummarentur mille anni: ergo reſurrectio omnium non differtur vſque ad finem mundi,vt ſit ſimul.

Sed contra, eſt quod Iob. 14. dicitur;Homo cùm dormierit,non reſurget donec atteratur cælum, nec euigilabit vt conſurgat à ſomno ſuo:& loquitur de ſomno mortis:ergo vſque ad finem mundi, quando cælum atteretur,reſurrectio hominum differetur.

¶ Prӕterea, Heb.11.dicitur: Homines Dei teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, id eſt plenam animæ & corporis beatitudinem Deo aliquid aliud pro nobis prouidente,ne ſine nobis conſummarentur, id eſt,perficerentur. Gloſſ.vt in communi gaudio omnium magis fieret gaudium ſingulorum, ſed non erit antè reſurrectio,quàm corporum glorificatio: quia reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Philip.3. & reſurrectionis filij erunt ſicut angeli in cælo:vt patet Matt.22.ergo reſurrectio differetur vſq; ad finem mundi,in quo omnes ſimul reſurgent.

Conclvsio.

Cùm tota materia humanorum corporum ſubiiciatur motui cæleſtium corporum,conuenienter humanorum corporum reſurrectio vſque ad finem mundi differetur,in quo motus cæli quieſcet.

Respondeo dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in 3. de Trinit. Diuina prouidentia ſtatuit,vt corpora groſſiora & inferiora per ſubtiliora & potentiora quodam ordine regantur;& ideò tota materia corporum inferiorum ſubiacet variationi ſecundum modum cæleſtium corporum:vnde eſſet contra ordinem:quem diuina prouidentia ſtatuit rebus,ſi materia inferiorum corporum ad ſtatum incorruptionis produceretur manente motu ſuperiorum corporum. Quia ſecundum poſitionem fidei erit in vitam immortalem conformiter Chriſto, quia reſurgens à mortuis,iam non moritur: vt dicitur Rom. 6.

Et ideo humanorum corporum reſurrectio vſque ad finē mundi differetur in quo motus cæli quieſcet. Et propter hoc etiam quidam Philoſophi, qui poſuerunt motum cæli nunquam ceſſare, poſuerunt reditum humanarum animarum ad corpora mortalia, qualia nunc habemus, ſiue ponerent reditum animæ ad idem corpus in fine magni anni, vt Empedocles, ſiue ad aliud, vt Pythagoras poſuit, quamlibet animam quodlibet corpus ingredi, vt dicitur in 1. de Anima.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quamuis caput magis conueniat cum membris conueniētia proportionis, quæ exigitur ad hoc quòd in membra fluat, quàm membra ad inuicē: tamen caput habet cauſalitatem quandam ſuper membra, qua membra carent, & in hoc membra differunt à capite & conueniunt adinuicem. Vnde reſurrectio Chriſti eſt exemplar noſtræ reſurrectionis, ex cuius fide ſpes nobis de noſtra reſurrectione conſurgit, non autem reſurrectio alicuius membri Chriſti eſt cauſa cæterorum membrorum: & ideo Chriſti reſurrectio debuit præcedere reſurrectionem aliorum, qui omnes ſimul reſurgere debuerunt in conſummatione ſæculorum.

AD SECVNDVM dicendum, quod quamuis inter membra ſint quędam aliis digniora & magis capiti conformia, non tamen pertingunt ad rationē capitis, vt ſint cauſa aliorum: & ideo ex conformitate maiori ad Chriſtū non debetur eis quòd eorum reſurrectio præcedat reſurrectionem aliorum, quaſi exemplar exemplatum, ſicut dictum eſt de reſurrectione Chriſti: ſed quod aliquibus ſit hoc conceſſum, quòd eorum reſurrectio non ſit vſque ad communem reſurrectionem dilata, eſt ex ſpeciali gratiæ priuilegio; non ex debito conformitatis ad Chriſtum.

AD TERTIVM dicendum, quòd de illa reſurrectione ſanctorum cum Chriſto, videtur dubitare Hier. in ſermone de Aſſumptione, Vtrum ſi peracto reſurrectionis teſtimonio, iterum mortui ſint, vt ſic eorum fuerit magis reſuſcitatio quædam, ſicut Lazari, quàm vera reſurrectio, qualis erit in fine mundi: an ad immortalem vitam verè reſurrexerint, vt ſemper in corpore victuri in cælum cum Chriſto aſcendentes corporaliter, vt Gloſſ. dicit Matth. 27. & hoc videtur probabilius, quia ad hoc quòd verum teſtimonium de vera reſurrectione Chriſti proferrent, congruum fuit, vt vere reſurgerēt, ſicut Hieronym. alibi dicit. Nec eorum reſurrectio propter ipſos accelerata eſt, ſed propter reſurrectionem Chriſti teſtificandam, quod quidem teſtimonium erat ad fundandam fidem noui Teſtamenti. Vnde decentiùs factum eſt per patres veteris Teſtamenti, quàm per eos qui iam nouo Teſtamēto fundato deceſſerunt. Tamen ſciendum eſt quod & ſi de reſurrectione eorum in Euangelio mentio fiat ante reſurrectionem Chriſti: tamen vt per teſtimonium patet, intelligendum eſt per anticipationem eſſe dictum, quod frequenter hiſtoriographis accidit. Nulli enim vera reſurrectione ante Chriſtum reſurrexerunt, eò quòd ipſe eſt primitiæ dormientium: vt dicitur 1. Cor. 15. Quamuis fuerint aliqui reſuſcitati ante Chriſti reſurrectionem, vt de Lazaro patet.

AD QVARTVM dicendum, quòd occaſione illorū verborum: vt Auguſtinus narrat decimoſecūdo de Ciuitate Dei quidam hæretici poſuerunt primam reſurrectionem futuram eſſe mortuorum, vt cum Chriſto mille annis in terra regnent: vnde vocati ſunt Chiliaſtæ, quaſi millenarij: & ideo Auguſtin. ibidem dicit, verba illa aliter intelligenda eſſe, ſcilicet de reſurrectione ſpirituali, per quam homines à peccatis dono gratiæ reſurgunt. Secunda autē reſurrectio corporum eſt. Regnū autem Chriſti dicitur Eccleſia, in qua cum Chriſto non ſolùm martyres, ſed etiam alij electi regnant, vt à parte totum intelligatur: vel regnant cum Chriſto in gloria quantum ad omnes: & fit specialiter mentio de martyribus, quia ipſi præcipuè regnant mortui, qui vſque ad mortem pro veritate certauerunt: millenarius autem annorum non ſignificat aliquem certum numerum, ſed deſignat totum tempus quod nunc agitur, in quo nunc ſāncti cū Chriſto regnāt, quia numerus millenarius deſignat vniuerſitatem magis quàm centenarius, eo quòd centenarius eſt quadratū denarij: ſed millenarius eſt numerus ſolidus ex duplici ductu denarij in ſeipſum ſurgens: quia decies decem cētum ſunt, & centum decies mille ſunt: & ſimiliter in Pſalmo dicitur, Verbi quod mandauit in mille generationes, id eſt, in omnes.

ARTICVLVS II.

Vtrum tempus reſurrectionis noſtræ ſit occultum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd tempus illud non ſit occultum. Quia cuius principium eſt determinatum & ſcitum, & finis poteſt determinatè ſciri, eo quòd omnia menſurantur quadam periodo, vt dicitur in 2. de Generatione. ſed principium mundi determinatè ſcitur: ergo & finis ipſius poteſt determinatè ſciri: tunc autem erit tempus reſurrectionis & iudicij. ergo tempus illud non eſt occultum.

¶ 2 Præterea, Apocalyp. 12. dicitur, quòd mulier per quam Eccleſia ſignificatur, habet locum paratum à Deo, in quo paſcatur diebus mille ducentis ſexaginta. Daniel. etiam 12. ponitur quidam determinatus numerus dierū, per quos anni ſignificari videntur, ſecundum illud Ezech. 4. Diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. ergo ex ſacra Scriptura poteſt ſciri determinatè finis mundi & reſurrectionis tempus.

¶ 3 Præterea, Status noui Teſtamenti præfiguratus fuit in veteri Teſtamēto: ſed ſcimus determinatè tempus, in quo vetus teſtamentum ſtatum habuit: ergo & poteſt ſciri tempus determinatè, in quo nouum Teſtamentum ſtatum habebit. ſed nouum Teſtamentum habebit ſtatū in fine mundi. vnde dicitur Matt. vlt. Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi. ergo poteſt ſciri determinatè finis mundi & reſurrectionis tempus.

SED CONTRA, Illud quod eſt ignotum ab angelis, etiam hominibus multo magis erit occultum: quia ea quæ homines naturali ratione pertingere poſſunt, multo limpidius & certius angeli naturali cognitione cognoſcunt. Similiter etiam reuelationes hominibus non fiunt niſi mediantibus angelis, vt patet per Dion. 3. ca. Eccleſ. Hierar. ſed angeli neſciunt tempus determinatè, vt patet Matth. 24. De die illa & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum: ergo illud eſt hominibus occultum.

¶ Præterea, Apoſtoli fuerunt magis conſcij ſecretorū Dei, quàm alij ſequentes: quia vt dicitur Rom 8. Ipſi primitias ſpiritus habuerunt. Gloſſa tempore prius, & cæteris abundantius. ſed eis de hoc ipſo quærentibus dictum eſt Act. 1. Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ poſuit Pater in poteſtate ſua: ergo multo magis eſt aliis occultum.

CONCLVSIO.

Tempus futuræ reſurrectionis nec ratione naturali, nec reuelatione diuina numerari cognoſcíue poteſt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in libr. 73. Quæſtionum, quòd ætas vltima humani generis, quæ incipit ab Aduentu Domini vſque ad finem ſæculi, quibus generationibus computetur, incertum eſt, ſicut etiam ſenectus, quæ eſt vltima ætas hominis, non determinatum habet tempus ſecundum menſuram aliarum, cùm quandoque ſola tantum teneat temporis quantùm omnes aliæ ætates. Huius autem ratio eſt, quia determinatus numerus futuri temporis ſciri non poteſt, niſi vel per reuelationē, vel per naturalem rationem: tempus autem quod erit vſque ad reſurrectionem, enumerari non poteſt naturali ratione, quia ſimul erit reſurrectio & finis motus cæli, vt dictum eſt. Ex motu autem accipitur numerus omniū, quę determinato tēpore per naturalē rationem futura præuidentur: ex motu autem cæli non

poteſt cognoſci finis eius: quia cùm ſit circularis, ex hoc ipſo habet quod ſecundum naturam ſuam poſſit in perpetuum durare. Vnde naturali ratione tempus, quod erit vſque ad reſurrectionem, numerari non poteſt. Similiter per reuelationem haberi non poteſt: ideo vt omnes ſint ſoliciti & parati ad Chriſto occurrendum, & propter hoc etiam Apoſtolis de hoc quærẽtibus reſpondit Act. 1. Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in poteſtate ſua: in quo, vt Aug. dicit 18. de Ci. Dei, omnium de hac re calculantium digitos reſoluit & quieſcere iubet. Quod enim Apoſtolis quærentibus noluit indicare, nec aliis reuelabit: vnde omnes illi qui tempus prædictum numerare voluerunt, hactenus falsò loqui ſunt inuenti. Quidam enim, vt Aug. dicit ibidem, dixerunt, ab Aſcenſione Domini vſque ad vltimum eius Aduẽtum quadringentos annos poſſe cõpleri, alij quingentos, alij mille, quorum falſitas patet & patebit, ſimiliter eorum qui adhuc computare non ceſſant.

Ad primvm ergo dicendum, quòd eorum quorum finis cognoſcitur principio noto, oportet mẽſuram eſſe nobis cognitam: & ideò cognito principio alicuius rei, cuius duratio menſuratur motu cœli, poſſumus cognoſcere eius finẽ: eo quod motus cœli eſt nobis notus: ſed menſura durationis motus cœli eſt ſola diuina diſpoſitio, quæ eſt nobis occulta: & ideò quantumcunque ſciamus principium, finem ſcire non poſſumus.

Ad secvndvm dicendum, quòd per mille ducentos ſexaginta dies, de quibus fit mentio in Apoc. 12. ſignificatur omne tempus in quo Eccleſia durat, & non determinatus aliquis numerus annorũ: & hoc ideò, quia prædicatio Chriſti, ſuper quam fundatur Eccleſia, durauit tribus annis cum dimidio, quod tempus ferè continet æqualem numerum dierum numero prædicto. Et ſimiliter etiam numerus eorum, qui in Daniele ponuntur, nõ eſt referendus ad numerum aliquem annorum, qui ſunt vſque ad finem mundi vel vſque ad prædicationem Antichriſti, ſed debet referri ad tempus quo prædicabit, & quo perſequutio eius durabit.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis ſtatus noui Teſtamenti in generali ſit præfiguratus per ſtatum veteris Teſtamenti, non tamen oportet, quòd ſingula reſpondeant ſingulis, præcipuè cùm in Chriſto omnes figuræ veteris Teſtamẽti fuerunt completæ. Et ideò Aug. 18. de Ciu. Dei, reſpondet quibuſdam, qui volebant accipere numerum perſecutionum, quas Eccleſia paſſa eſt, ſecundum numerum plagarũ Aegypti, dicens, Ego per illas res geſtas in Aegypto iſtas perſequutiones propheticè ſignificatas eſſe non arbitror, quamuis ab eis, qui hoc putant exquiſitè & ingenioſè illa ſingula his ſingulis cõparata videantur non prophetico ſpiritu, ſed coniectura mentis humanæ, quæ aliquando ad aliquod verum peruenit, aliquando fallitur: & ſimiliter videtur eſſe de dictis Abbatis Ioachim, qui per tales cõiecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit.

Articvlvs III.

Vtrùm reſurrectio futura ſit in noctis tempore.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio non erit in noctis tẽpore. Quia reſurrectio non erit donec atteratur cœlum: vt dicitur Iob. 14. Sed ceſſante motu cœli, quod dicitur eius attritio, non erit tempus, nec nox, nec dies: ergo reſurrectio non erit in nocte.

¶ 2 Præterea, Finis vniuſcuiuſque rei debet eſſe perfectiſſimus: ſed tunc erit finis perfectiſſimus temporis: vnde in Apoc. dicitur, quòd tempus ampliùs non erit: ergo tunc debet eſſe tempus in ſua optima diſpoſitione, & ita debet eſſe dies.

¶ 3 Præterea, Qualitas temporis debet reſpondere his quæ geruntur in tempore: vnde Ioan. 13. fit mentio de nocte, quando Iudas exiuit à conſortio lucis: ſed tunc erit perfecta manifeſtatio omnium, quæ nunc latẽt, quia cùm venerit Dominus, illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: vt dicitur 1. Cor. 4. ergo debet eſſe in die.

Sed contra, Reſurrectio Chriſti eſt exemplar noſtræ reſurrectionis: ſed reſurrectio Chriſti fuit in nocte, vt Grego. dicit in Homil. Paſchali: ergo & noſtra reſurrectio erit tempore nocturno.

¶ 2 Præterea, Aduentus Domini comparatur aduentui furis in domum, vt patet Luc. 12. Sed fur in tempore noctis in domum venit: ergo & Dominus tempore nocturno veniet, ſed veniente ipſo fiet reſurrectio, vt dictum eſt: ergo fiet reſurrectio in tempore nocturno.

Conclvsio.

Et ſi tempus futuræ reuelationis determinatè præcognoſci numeratiuè non poſſit: tamen probabiliter videtur, reſurrectionem futuram in crepuſculo, vt ad idem punctum redeant ſol & luna in quo creati ceperunt.

Respondeo dicẽdũ, quòd determinata hora temporis, qua fiet reſurrectio, ſciri pro certo non poteſt, vt in litera dicitur: tamen ſatis probabiliter à quibuſdam dicitur, quòd reſurrectio erit in crepuſculo ſole exiſtẽte in Oriente, & luna in Occidente: quia in tali diſpoſitione ſol & luna creduntur eſſe creata, vt ſic eorum circulatio compleatur penitus per reditum ad idem punctum: vnde de Chriſto dicitur, quòd tali hora reſurrexit.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd quando reſurrectio erit, non erit tẽpus, ſed terminus tẽporis: quia in eodem inſtanti, in quo ceſſabit motus cœli, erit reſurrectio mortuorũ, & erit ſitus ſyderum ſecundum diſpoſitionẽ, qua ſe habent nunc in aliqua determinata hora, & ſecundum hoc dicitur reſurrectio futura tali vel tali hora.

Ad secvndvm dicendum, quòd optima diſpoſitio temporis dicitur eſſe in meridie propter illuminationem Solis: ſed tunc ciuitas Dei non egebit neque ſole neque luna, quia claritas Dei illuminabit eam, vt dicitur Apoc. vltim. & ideò quantùm ad hoc non refert vtrùm in die vel in nocte reſurrectio fiat.

Ad tertivm dicendum, quòd tempori illi congruit manifeſtatio quantum ad ea, quæ tunc geruntur, & occultatio quãtum ad determinationem ipſius temporis: & ideò vtrumque congruè fieri poteſt, vt ſcilicet ſit reſurrectio in die vel in nocte.

Articvlvs IIII.

Vtrùm reſurrectio futura ſit ſubitò vel ſucceſſiuè.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd reſurrectio non fiet ſubito, ſed ſucceſſiuè. Quia Ezech. 37. prænuntiatur, vbi dicitur: Acceſſerunt oſſa ad oſſa, & vidi, & ecce ſuper ea nerui & carnes aſcenderunt, & extenſa eſt in eis cutis deſuper, & ſpiritum nõ habebant: ergo ſeparatio corporum præcedet tempore coniunctionem animarũ, & ſic reſurrectio non erit ſubita.

¶ 2 Præterea, Illud ad quod exiguntur plures actiones ſe conſequentes, non poteſt ſubitò fieri: ſed ad reſurrectionem exiguntur plures actiones ſe conſequentes, ſcilicet, collectio cinerum, reformatio corporis, & infuſio animæ: ergo reſurrectio non fit ſubitò.

¶ 3 Præterea, Omnis ſonus tempore menſuratur: ſed ſonus tubæ erit cauſa reſurrectionis, vt dictum eſt: ergo reſurrectio fiet in tempore, & non ſubitò.

¶ 4 Præterea, Nullus localis motus poteſt eſſe ſubitò, vt dicitur in lib. de Senſu & ſenſato: ſed ad reſurrectionẽ exigitur aliquis motus localis in collectione cinerum: ergo non fiet ſubito.

Sed contra eſt, quod dicitur 1. Corin. 15. Omnes quidem reſurgemus in momento & in ictu oculi: ergo reſurrectio erit ſubito.

¶ 2 Præterea, Virtus infinita ſubitò operatur: ſed ſicut Dam. dicit: Crede reſurrectionẽ futurã diuina virtute, de qua conſtat quòd ſit infinita: ergo reſurrectio fit ſubitò.

Con-

CONCLVSIO.

Reſpectu eorum quæ agentur in reſurrectione diuina virtute immediatè, reſurrectio fiet ſubitò, ratione verò eorum quæ fient miniſterio Angelorum, fiet ſucceſsiuè.

RESPONDEO dicendum, quòd in reſurrectione aliqua fient miniſterio angelorum, & aliqua virtute diuina immediatè, vt dictum eſt. Illud ergo quod fiet miniſterio angelorum, non erit in inſtanti, ſi inſtans dicat indiuiſibile temporis: erit tamen inſtans, ſi inſtans accipiatur pro tempore imperceptibili. Illud autem quod fiet virtute diuina immediatè, fiet ſubitò, ſcilicet in termino temporis, quo ad angelorum opus complebitur: quia virtus ſuperior inferiorem ad perfectionem adducit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ezechiel loquebatur populo rudi: vnde ſicut & Moyſes diſtinxit opera ſex dierum per dies vt rudis populus capere poſſet, quãuis omnia ſimul ſint facta, ſecundũ Auguſt. ita Ezechiel, diuerſa, quæ in reſurrectione futura ſunt, expreſsit, quamuis omnia ſimul ſint futura in inſtanti.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis illæ operationes ſint ſe inuicem conſequentes natura: tamen ſimul tempore ſunt, vel quia ſunt ſimul in eodem inſtãti, vel vna eſt in inſtanti, ad quod alia terminatur.

AD TERTIVM dicendum, quòd idem videtur eſſe dicendum de ſono illo & de formis ſacramentorum, ſcilicet quòd in vltimo inſtãti ſonus effectũ ſuum habebit.

AD QVARTVM dicendum, quòd congregatio cinerum, quæ ſine motu locali eſſe non poteſt, fiet miniſterio angelorum: & ideò erit in tempore, ſcilicet imperceptibili propter facultatẽ operãdi, quæ cõpetit angelis.

QVÆSTIO LXXVIII.

De termino reſurrectionis, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de termino à quo reſurrectionis.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum mors ſit terminus à quo reſurrectionis in omnibus.

¶ Secundò, vtrum cineres vel pulueres.

¶ Tertiò vtrum illi pulueres habeãt naturalem inclinationem ad animam.

ARTICVLVS I.

Vtrum mors erit terminus à quo reſurrectionis in omnibus.

Tho. 4. di. 43 q. vnica art. 4 q. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd mors non erit terminus à quo reſurrectionis in omnibus. Quia quidam non morientur, ſed immortalitate ſuperueſtientur. Dicitur enim in Symbolo, quòd ipſe venturus eſt iudicare viuos & mortuos: hoc autem non poteſt intelligi quantũ ad tempus iudicij, quia tunc erunt omnes viui: ergo oportet quòd referatur hæc diſtinctio ad tempus præcedens, & ita non omnes ante iudicium morientur.

¶ 2 Præterea, Naturale & commune deſiderium non poteſt eſſe vacuum & inane, quin in aliquibus expleatur: ſed ſecundum Apoſtolum 2. Corin. 4. Hoc eſt commune deſiderium quòd nolumus ſpoliari, ſed ſuperueſtiri: ergo aliqui erunt qui nunquam expoliabuntur corpore per mortem, ſed ſuperueſtientur gloria reſurrectionis.

¶ 3 Præterea, Aug. in Ench. dicit, quòd quatuor vltimæ petitiones Dominicæ orationis ad præſentem vitam pertinent, quarum vna eſt, Dimitte nobis debita noſtra: ergo Eccleſia petit in hac vita ſibi omnia debita relaxari: ſed Eccleſię oratio non poteſt eſſe caſſa, quin exaudiatur, Ioan. 14. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: ergo Eccleſia in aliquo huius vitæ tempore omnium debitorum remiſſionem conſequetur: ſed vnum de debitis, pro quo peccato primi parentis aſtringimur eſt, quod naſcimur in originali peccato: ergo aliquando hoc Eccleſiæ Deus præſtabit, quod homines ſine originali peccato naſcentur: ſed mors eſt pœna originalis peccati: ergo aliqui homines erunt in fine mundi qui non morientur, & ſic idem quod priùs.

¶ 4 Præterea, Via compendioſior eſt ſemper ſapienti magis eligenda: ſed compẽdioſior via eſt, quòd homines qui inuenientur viui, in impaſsibilitatem reſurrectionis transferantur, quam quòd priùs moriantur, & poſteà reſurgant à morte in immortalitatem: ergo Deus, qui eſt ſummè ſapiens, hanc viam eliget in his, qui viui inueniẽtur, & ſic idem quod priùs.

SED CONTRA, 1. Cor. 15. Quod ſeminas, non viuificatur niſi prius moriatur, & loquitur ſub ſimilitudine ſeminis de reſurrectione corporum: ergo corpora à morte reſurgent.

¶ 2 Præterea, 1. Corin. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur: ergo in Adam omnes morientur, & ſic reſurrectio omnium erit à morte.

CONCLVSIO.

Quia omnes homines Dei ſententia morti adiudicati ſunt, propter peccatum, & Scriptura teſtatur omnium reſurrectionem fore (quæ fieri non poteſt niſi prius omnes moriantur) & ordini naturæ conuenit, vt nihil in nouitatem reducatur, niſi per corruptionem: neceſſarium eſt fateri, omnes morituros, & à morte reſurrecturos eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd ſuper hac quæſtione variè loquũtur ſancti, vt infra patet: tamen ſecurior eſt hæc & communior opinio, quòd omnes morientur & à morte reſurgent, & hoc propter tria. Primo, quia magis concordat diuinę iuſtitiæ, quæ humanam naturã pro peccato primi parentis damnauit, vt omnes qui per actum naturæ ab eo originem ducerent, infectionem originalis peccati contraherent, & per conſequens mortis debitores eſſent. Secundò, quia magis concordat diuinę Scripturæ, quæ omnium futuram reſurrectionem prædicit. Reſurrectio autem propriè nõ eſt niſi eius quod cecidit & diſſolutum eſt, vt Dam. dicit. Tertiò, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quòd id quod corruptum & vitiatum eſt, in ſuam nouitatem non reducitur, niſi corruptione mediante: ſicut acetum non fit vinum, niſi aceto corrupto, & in humorem vuæ tranſeunte: vnde cùm natura humana in defectũ moriẽdi deuenerit, non erit reditus ad immortalitatem, niſi mediante morte. Conuenit etiam ordini naturę propter aliam rationem: quia vt in 8. Phyſicorum dicitur, Vt vita quædam natura exiſtentibus eſt motus cœli, ſic etiam motus cordis totius corporis vita quędam eſt. Vnde ſicut ceſſante motu cordis, omnia membra mortificantur, ita ceſſante motu cœli, non poteſt aliquid viuum remanere illa vita, quæ ex influentia illius motus conſeruabatur; talis autem vita eſt, qua nunc degimus. Vnde oportet quòd ex hac vita diſcedant, qui poſt motum cœli quieſcentem victuri ſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diſtinctio illa mortuorum & viuorum non eſt referenda ad ipſum iudicij tempus, neque ad totum tempus præteritum: quia omnes iudicandi aliquo tempore fuerunt viui, & aliquo tempore mortui: ſed ad illud tempus determinatũ, quod immediatè iudicium præcedet, quando ſcilicet iudicij ſigna incipient apparere.

AD SECVNDVM dicendum, quòd perfectum deſiderium ſanctorum non poteſt eſſe vanũ, ſed nihil prohibet, deſiderium conditionatum eorum vanum eſſe, & tale deſiderium eſt quo nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, ſi poſſibile ſit: & hoc deſiderium à quibuſdam velleitas dicitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc eſt erroneum dicere, quòd aliquis ſine peccato originali concipiatur

præter Chriſtum: quia illi qui ſine peccato originali conciperentur, non indigerent redemptione, quę facta eſt per Chriſtum, & ſic Chriſtus non eſſet redemptor omnium: nec poteſt dici quòd hac redemptione non indiguerunt, quia præſtitum fuit eis vt ſine peccato conciperetur, quia illa gratia facta eſt parentibus, vt in eis vitium naturæ ſanaretur, quo manente ſine originali generare non poſſent: vel ipſi naturæ, quo ſanatio eſt. Oportet autem ponere quòd quilibet perſonaliter redemptione Chriſti indigeat, non ſolùm ratione naturæ. Liberari autem à malo, vel à debito abſolui non poteſt, niſi qui debitum incurrit vel in malum deiectus fuit: & ideò non poſſent omnes fructus Dominicæ orationis in ſeipſis percipere, niſi omnes debitores naſcerentur & malo ſubiecti. Vnde remiſſio debitorum, vel liberatio à malo nõ poteſt intelligi quòd aliquis ſine debito vel immunis à malo naſcatur, ſed quia cum debito natus poſtea per gratiam Chriſti liberatur. Nec etiã ſequitur, ſi poteſt ſine errore poni, quòd aliqui non moriantur, quamuis non ſine originali naſcantur, licet mors ſit pœna peccati originalis: quia Deus poteſt ex miſericordia relaxare alicui pœnam, ad quam obligatur ex culpa præterita, ſicut adulteram ſine pœna dimiſit, Ioan. 8. Et ſimiliter poterit à morte liberare, qui reatum mortis contraxerunt, cum originali naſcendo. & ſic conſequitur, ſi non morientur: ergo naſcuntur ſine originali peccato.

Ad qvartvm dicendum, quòd non ſemper via compendioſior eſt magis eligenda, ſed ſolùm quando eſt magis vel æqualiter accommoda ad finem conſequendum: & ſic non eſt hoc, vt ex dictis patet.

Articvlvs II.

Vtrum reſurrectio omnium erit à cineribus.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd non omnium reſurrectio erit à cineribus. Reſurrectio enim Chriſti eſt exemplar noſtræ reſurrectionis: ſed reſurrectio eius non fuit à cineribus, quia caro eius non vidit corruptionem, vt dicitur in Pſal. & Act. 2. ergo reſurrectio omnium non erit ex cineribus.

¶ 2 Præterea, Corpus hominis non ſemper comburitur, ſed in cineres non poteſt aliquid reſolui, niſi per combuſtionem: ergo non omnes à cineribus reſurgent.

¶ 3 Præterea, Corpus hominis mortui non ſtatim in cinerem redigitur. ſed quidam ſtatim poſt mortem reſurgẽt vt in litera dicitur, ſcilicet illi qui viui inuenientur: ergo non omnes reſurgent à cineribus.

¶ 4 Præterea, Termino à quo reſpondet terminus ad quem: ſed terminus ad quem reſurrectionis non eſt idem in bonis & malis, 1. Cor. 15. Omnes quidẽ reſurgemus, ſed non omnes immutabimur: ergo non eſt idem terminus à quo: & ſic mali reſurgent à cineribus, boni autem à cineribus non reſurgent.

Sed contra eſt, quod dicit Haymo: Omnes in originali peccato natos tenet hæc ſentẽtia, Terra es, & in terram ibis: ſed omnes, qui in communi reſurrectione reſurgent, fuerunt nati in peccato originali vel natiuitate ex vtero: vel natiuitate in vtero: ergo omnes à cineribus reſurgent.

¶ Præterea, Multa ſunt in corpore humano quæ non ſunt de veritate humanæ naturæ. ſed omnia illa auferentur: ergo oportet omnia corpora in cinerem reſolui.

Conclvsio.

Et auctoritate Scripturæ & ordine naturæ neceſſariò aſſeritur, reſurrectionem omnium fore à cineribus.

Respondeo dicendum, quòd eiſdem rationibus, quibus oſtenſum eſt, omnes à morte reſurgere, eſt etiam oſtendendum, quòd omnes reſurgent à cineribus in communi reſurrectione, niſi aliquibus ex ſpeciali priuilegio gratiæ ſit indultum cõtrarium, ſicut & reſurrectionis acceleratio. Scriptura autem ſacra ſicut & reſurrectionem prænuntiat, ita & corporum reformationem: Philip. 3. & ideò oportet quòd ſicut omnes moriuntur ad hoc, quod omnes verè reſurgere poſſint: ita omnium corpora diſſoluentur ad hoc, quòd omnium corpora reformari poſſint: ſicut etiam in pœnam hominis mors à diuina iuſtitia eſt inflicta, ita & corporis reſolutio, vt patet Gene. 3. Terra es, & in terram ibis. Similiter etiam ordo naturæ exigit, vt non ſolùm animæ & corporis coniunctio ſoluatur, ſed etiam elementorum commixtio: ſicut etiam acetum non poteſt in vini qualitatem reduci, niſi priùs facta reſolutione in materiam præiacentem. Ipſa enim elementorum commixtio ex motu cæli cauſatur & conſeruatur; quo ceſſante, omnia mixta in pura elementa reſoluentur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd reſurrectio Chriſti eſt exemplar noſtræ reſurrectionis quo ad terminum ad quem, non autem quo ad terminum à quo.

Ad secvndvm dicendum, quòd cineres intelliguntur omnes reliquiæ, quæ remanent humano corpore reſoluto, duplici ratione. Primò, quia communis mos erat apud antiquos corpora mortuorũ comburere, & cineres reſeruare. Vnde inoleuit modus loquendi, vt ea, in quę corpus humanum reſoluitur, cineres dicantur. Secundò, propter cauſam reſolutionis, quæ eſt incendium fomitis, quo corpus humanum radicitus eſt infectum: vnde ad purgationem huiuſmodi infectionis, oportet vſque ad prima componentia corpus humanum reſolui: quod autem propter incendium reſoluitur, dicitur in cineres reſolui: & ideo ea, in quæ corpus humanum reſoluitur, cineres dicuntur.

Ad tertivm dicendum, quòd ille ignis, qui faciem mundi purgabit, poterit ſtatim corpora eorum qui viui inuenientur vſque ad cineres reſoluere, ſicut & alia mixta reſoluet in materiam præiacentem.

Ad qvartvm dicendum, quòd motus non accipit ſpeciem à termino à quo, ſed à termino ad quem: & ideo reſurrectio ſanctorum, quæ erit glorioſa, oportet quòd differat à reſurrectione impiorum, quę non erit glorioſa penes terminum ad quem, non autem penes terminum à quo. Contingit enim frequenter non eſſe eundem terminum ad quem, exiſtẽte eodem termino à quo, ſicut de nigredine poteſt aliquid moueri in albedinem, & in pallorem.

Articvlvs III.

Vtrum pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniungetur.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd pulueres illi, ex quibus corpus humanum reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quæ eis coniũgetur. Si enim nullam inclinationem habent ad animam, eodem modo ſe habent ad illam animam, ſicut alij pulueres: ergo non eſſet differentia, vtrum ex illis vel ex aliis pulueribus reficeretur corpus animæ coniungendum: quod falſum eſt.

¶ 2 Præterea, Maior eſt dependentia corporis ad animam, quàm animę ad corpus: ſed anima ſeparata à corpore, adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus: vnde retardatur eius motus in Deum propter appetitum corporis, vt dicit Hier. ergo multò fortiùs corpus ſeparatum ab anima, adhuc habet naturalẽ inclinationẽ ad animam.

¶ Pręterea, Iob. 20. dicitur, Oſſa eius implebuntur vitiis adoleſcentiæ ſuæ, & cum eo in puluere dormient: ſed vitia non ſunt niſi in anima: ergo adhuc in illis pulueribus remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

Sed contra, Corpus humanum poteſt reſolui ad ipſa elementa, vel in carnes aliorum animalium conuerti: ſed elemẽta ſunt homogenea, & ſimiliter caro leonis vel alterius animalis: cùm ergo in aliis partibus elementorum vel animalium non ſit aliqua inclinatio naturalis ad illam animam, nec in illis partibus, in quas conuerſum eſt corpus humanum, erit aliqua inclinatio ad animam

animam. Prima per auctoritatem Auguſt. patet in Enchi. Corpus humanum, in quancunque aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorumcunque hominum ſeu animalium cibum cedat, carnéque vertatur, illi animæ humanæ in puncto temporis cedet, quo vt illud priùs fieret, viueret & creſceret, animauit.

¶ Præterea, Cuilibet inclinationi reſpondet aliquod agens naturale, alias natura deficeret in neceſſariis: ſed nullo agente naturali, poſſunt prædicti pulueres eidem animæ iterato coniungi: ergo in eis non eſt aliqua naturalis inclinatio ad prædictam coniunctionem.

CONCLVSIO.

Ex diuina prouidentia conſtitutum eſt, illos cineres de integro animæ coniungi in mortuorum reſurrectione: & ita in illis cineribus nulla eſt inclinatio naturalis ad naturam.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc eſt triplex opinio. Quidam dicunt, quod corpus humanũ nunquam reſoluitur vſque ad elemẽta, & ita in cineribus manet aliqua vis addita elementis, quæ facit naturalem inclinationem ad eandem animam. Sed hæc poſitio contrariatur auctoritati Aug. inductæ, & ſenſui, & rationi: quia omnia compoſita ex contrariis, poſſibile eſt in ea reſolui, ex quibus componuntur. Et ideò alij dicunt, quòd illæ partes elementorum, in quas humanum corpus reſoluitur, retinent plus de luce, ex hoc quòd fuerunt animę humanæ coniunctæ, & ex hoc habent quandam inclinationem ad animas. Sed hoc iterum friuolum eſt: quia partes elementorum ſunt eiuſdem naturæ: & æqualiter habent participationem lucis & obſcuritatis. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd in cineribus illis nulla eſt inclinatio naturalis ad reſurrectionem, ſed ſolum ex ordine diuinæ prouidentiæ, quo ſtituit illos cineres iterum animæ coniungi, & ex hoc prouenit quòd illæ partes elementorum iterato coniungentur, & non aliæ.

Vnde patet ſolutio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, quod anima ſeparata à corpore, manet in eadem natura, quam habebat, cum corpori eſſet vnita, quod de corpore non contingit: & ideo non eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendum, quòd verbum illud Iob non eſt intelligendum, quòd vitia actu maneant in pulueribus mortuorum, ſed ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ, quo ſunt deputati cineres illi ad corporis reparationem, & quòd pro peccatis commiſſis cruciabitur in æternum.

QVÆSTIO LXXIX.

De conditionibus Reſurgentium, & primò de eorum identitate, in tres articulos diuiſa.

CONSEQVENTER agendum eſt de conditionibus reſurgentium. Vbi prima conſideratio erit de his, quæ communiter ad bonos & malos pertinẽt. Secunda, de his quæ tantum ad bonos pertinent. Tertia, de his quæ ſpectant tantum ad malos. Ad bonos autem & malos communiter tria pertinẽt, ſcilicet ipſorum identitas, integritas, & qualitas. Et primò videndum eſt de reſurgentium identitate. Secundò, de corporum integritate. Tertiò, de ipſorum qualitate.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum idem numero corpus reſurget.

¶ Secundò, vtrum idem numero homo.

¶ Tertiò, vtrum oporteat eoſdem pulueres ad eaſdem partes, in quibus ante fuerant, reuerti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in reſurrectione anima idem corpus numero reſumat.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd nõ idem corpus numero anima reſumat in reſurrectione, 1. Cor. 15. Non corpus quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum: ſed Apoſtolus ibi comparat mortem ſeminationi, & reſurrectionẽ pullulationi: ergo nõ idem corpus, quod per mortem deponitur, in reſurrectione reſumitur.

¶ 2 Præterea, Cuilibet formæ aptatur materia ſecundũ ſuam conditionem, & ſimiliter cuilibet agenti inſtrumentum: ſed corpus comparatur ad animam, ſicut materia ad formam, & ſicut inſtrumentum ad agentẽ: cùm ergo anima in reſurrectione nõ ſit eiuſdẽ conditionis, ſicut modo eſt, quia vel transfertur totaliter in cęleſtem vitam, cui inhæſit viuens in mundo: vel deprimitur in brutalẽ, ſi brutaliter in hoc mundo vixit: ergo videtur quòd non reſumet idem corpus, ſed vel cæleſte, vel brutale.

¶ 3 Præterea, Corpus humanũ vſque ad elementa poſt mortẽ reſoluitur, vt dictũ eſt ſupra: ſed illę partes elementorum, in quas corpus humanum reſolutum eſt, non conueniunt cum humano corpore, quod in ea reſolutum eſt, niſi in materia prima, quomodo quælibet aliæ partes elementorũ cum prædicto corpore conueniunt: ſi autem ex aliis partibus elementorũ corpus formaretur, non diceretur idem numero: ergo nec ſi ex illis partibus repraretur.

¶ 4 Præterea, Illud corpus non erit numero idem, cuius partes eſſentiales ſunt aliæ numero: ſed forma mixti, quę eſt eſſentialis pars corporis humani, ſicut forma eius, non poterit eadem numero reſumi: ergo corpus non erit idem numero. Probatio mediæ, Illud enim quod cedit in non ens, non poteſt idem numero reſumi, quod patet ex hoc quòd non poteſt eſſe idem numero, cuius eſt eſſe diuerſum: ſed eſſe interruptum quod eſt actus entis, eſt diuerſus, ſicut & quilibet alius actus interruptus, ſed forma mixtionis cedit penitus in non ens per mortem, cùm ſit forma corporalis, & ſimiliter qualitates contrariæ, ex quibus fit mixtio: ergo forma mixtionis non redit eadem numero.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Iob 19. In carne mea videbo Deum Saluatorem meũ: vbi loquitur de viſione poſt reſurrectionẽ, quod patet ex hoc quod præcedit: In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: ergo idẽ numero corpus reſurget.

¶ Præterea, Sicut Damaſc. dicit in 4. lib. Reſurrectio eſt eius, quod cecidit, ſecunda ſurrectio: ſed hoc corpus quod nunc gerimus, per mortem cecidit: ergo idem numero reſurget.

CONCLVSIO.

Cum reſurrectio dici non poßit, niſi anima ad idem corpus redeat, in reſurrectione anima idem corpus numero reſumet.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc quæſtionem Philoſophi errauerunt, & quidã hęretici moderni errant. Quidam enim Philoſophi poſuerunt animas à corpore ſeparatas iteratò corporibus coniungi. Sed errauerunt in hoc quãtum ad duo. Primò quidem quantum ad modũ coniunctionis, quia quidam ponebãt corpori iterum coniungi naturaliter animam ſeparatam per viam generationis. Secundò, quantum ad corpus, cui coniungebatur; quia ponebant, quod ſecunda coniunctio non erat ad idem corpus, quod per mortem depoſitum eſt, ſed ad aliud, quandoque idem ſpecie, quandoque autem diuerſum. Ad diuerſum quidem quando anima in corpore exiſtens præter reſurrectionis ordinem vitam duxerat. Vnde tranſibat poſt mortem de corpore hominis in corpus alterius animalis, cuius moribus viuendo ſe conformauit, ſicut in corpus canis propter luxuriam, in corpus leonis propter rapinam & violentiam, & ſic de aliis. Sed in corpore eiuſdem ſpeciei, quando anima benè in corpore viuens poſt mortem aliqua felicitate perfuncta poſt aliqua ſecula incipiebat ad corpus velle

redire,& ſic iterum corpori coniungebatur humano. Sed hæc opinio ex duabus radicibus falſis venit. Quarum prima eſt, quia dicunt quòd anima non coniungitur corpori eſſentialiter, ſicut forma materiæ, ſed ſolùm accidentaliter, ſicut motor mobili, aut ſicut homo veſtimento: & ideo ponere poterant, quòd anima præexiſtebat antequam corpori generato infunderetur in generatione naturali, & iterum quod diuerſis corporibus vniretur. Secunda eſt, quia ponebant intellectum non differre à ſenſu niſi accidentaliter. vt ſi homo diceretur intellectum habere præ aliis animalibus, quia in eo propter optimam corporis complexionem vis ſenſitiua ampliùs viget: vnde poterant ponere, quòd anima hominis in corpus animalis bruti tranſiret, præcipuè facta immutatione animæ humanæ ad effectus bruales. Sed illæ duæ prædictæ radices deſtruuntur à Philoſopho in lib. de Anima. quibus de ſtructis patet falſitas prædictæ poſitionis. Et ſimili modo deſtruuntur errores quorundam hæreticorum, quorum quidam in prædictas opiniones Philoſophorum inciderunt. Quidam autem poſuerunt animas iteratò coniūgi corporibus cæleſtibus, vel etiam corporibus in modum venti ſubtilibus, vt Gregorius de quodam Epiſcopo Cōſtantinopolitano narrat, exponens illud Iob 19. In carne mea videbo Deum, & cætera: & propter hoc prædicti errores hæreticorum deſtrui poſſunt ex hoc quòd veritati reſurrectionis præiudicant, quod ſacra Scriptura profitetur. Non enim reſurrectio dici poteſt, niſi anima ad idem corpus redeat: quia reſurrectio eſt iterata ſurrectio: eiuſdē autem eſt reſurgere & cadere. Vnde reſurrectio magis reſpicit corpus, quod poſt mortem cadit, quàm animam, quæ poſt mortē viuit, & ita ſi non eſt idem corpus, quod anima reſumit, non dicetur reſurrectio, ſed magis noui corporis aſſumptio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſimilitudo non currit per omnia, ſed quantum ad aliquid. In ſeminatione enim grani granum ſeminatum & natum non eſt idem numero, ſed nec eodem modo ſe habet, cùm primo ſeminatum fuerit abſque ſolliculis, cum quibus naſcitur: corpus autem reſurgens erit idem numero, ſed alio modo ſe habens, quia fuit mortale, & ſurget in immortalitate.

Ad secvndvm dicendum, quòd differentia inter animam reſurgentis & animam in hoc mundo viuētis, ſecundum aliquid eſſentiale non eſt, ſed ſecundum gloriam & miſeriam, quæ differentiam accidentalem faciunt: vnde non oportet quòd aliud corpus numero reſurgat: ſed alio modo ſe habēs, vt reſpondeat proportionaliter differentia corporum differentiæ animarum.

Ad tertivm dicēdum, quòd illud quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia poſt corruptionem; quia remoto poſteriori, adhuc poteſt remanere prius: oportet autem, vt Commētator dicit in 1. Phyſi. & in lib. de ſubſtantia orbis, in materia generabilium & corruptibilium, ante formam ſubſtantialem intelligere dimēſiones non terminatas, ſecundum quas attendatur diuiſio materiæ, vt diuerſas formas in diuerſis partibus recipere poſſit: vnde & poſt ſeparationem ſubſtātialis formæ à materia adhuc dimenſiones illæ manent eædē. & ſic materia ſub illis dimēſionibus exiſtens, quātumcunq; formam accipiat, habet maiorem identitatem ad illud, quod ex ea generatum eſt, quàm aliqua pars alia materiæ ſub quacunque forma exiſtens: & ſic eadem materia ad corpus humanum reparandum reducitur, quæ priùs materia eius fuit.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ ſicut qualitas ſimplex non eſt forma ſubſtātialis elemēti, ſed accidens propriū eius, & diſpoſitio per quam materia efficitur propria tali formæ: ita forma mixtionis, quę eſt qualitas reſultās ex qualitatibus ſimplicibus ad medium venientibus, non eſt forma ſubſtantialis corporis mixti, ſed eſt accidens proprium & diſpoſitio, per quam materia fit neceſſaria ad formam. Corpus autem humanum præter hanc formam mixtionis non habet aliam formam ſubſtantialem, niſi animam rationalem: quia ſi haberet aliam formam ſubſtantialem priorem, illa daret ei ſubſtantiale eſſe, & ſic per eam conſtitueretur in genere ſubſtātiæ: vnde anima iam adueniret corpori conſtituto in genere ſubſtantiæ, & ſic comparatio animæ ad corpus eſſet, ſicut comparatio formarum artificialium ad ſuas materias, quantum ad hoc quòd conſtituuntur in genere ſubſtantiæ per ſuam materiam: vnde coniunctio animæ ad corpus eſſet accidentalis, quod eſt error antiquorum à Philoſopho reprobatus in lib. de Anima. Sequeretur etiam quod corpus humanū & ſingulæ partes eius non æquiuocè retinerent priora nomina, quod eſt contra Philoſophum in 2. de Anima. Vnde cùm anima rationalis remaneat, nulla forma corporis humani cedit penitus in non ens. Formarum autē accidentalium variatio non facit diuerſitatem in numero: vnde idem numero reſurget, cùm materia eadem numero reſumatur, vt in præcedenti ſolutione dictum eſt.

Articvlvs II.

Vtrum ſit idem numero homo qui reſurget.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd non ſit idem numero homo qui reſurget. Sicut enim dicit Philoſophus in 2. de Generatione. Quæcunque enim habent ſpeciem corruptibilem morā, non reiterantur eadem numero: ſed talis eſt ſubſtātia hominis ſecundum præſentem ſtatum: ergo non poteſt mutatione mortis reiterari idem numero.

¶ 2 Præterea, Vbi eſt alia & alia humanitas, non eſt idem homo numero: vnde Socrates & Plato ſunt duo homines, & non vnus homo, quia alia eſt humanitas vtriuſque: ſed alia eſt humanitas reſurgentis ab ea, quam nunc habet. Ergo non eſt idem numero. Media probari poteſt dupliciter. Primò, quia humanitas (quæ eſt forma totius) non eſt forma & ſubſtātia, ſicut anima, ſed eſt forma tantùm: huiuſmodi autem formę cedunt penitus in nō ens, & ſic non poſſunt iterari. Secundò, quia humanitas reſultat ex coniunctione partium: ſed nō poteſt eadem numero cōiunctio reſumi, quæ priùs fuit, quia iteratio identitati opponitur; iteratio enim numerum importat, identitas autem vnitatem, quæ ſe non compatiuntur: in reſurrectione autem coniunctio iteratur. Ergo non eſt eadem cōiunctio, & ſic nō eſt eadē humanitas, nec idem homo.

¶ 3 Præterea, Idem homo nō eſt plura animalia: ergo ſi non eſt idem animal, non eſt idem homo numero: ſed vbi non eſt idem ſenſus, nō eſt idem animal, quia animal definitur per ſenſum primum, ſcilicet tactum, vt patet in 2. de Anima. Senſus autem cùm non maneant in anima ſeparata (vt quidam dicunt) non poſſunt idem numero reſumi. Ergo in reſurrectione non erit homo reſurgens idem animal numero, & ſic non idem homo.

¶ 4 Præterea, Materia ſtatuæ principalior eſt in ſtatua, quàm materia hominis in homine, quia artificialia tota ſunt in genere ſubſtantiæ ex parte materiæ, ſed naturalia ex forma, vt patet per Philoſ. 2. Phyſic. Idem dicit in 2. de Anima. Sed ſi ſtatua ex eodem ære reficiatur, nō eſt eadem numero. Ergo multò minus ſi homo ex eiſdē pulueribus reficiatur, non erit idem homo numero.

Sed contra eſt quod dicitur Iob 19. Quem viſurus ſum ego ipſe, & nō alius, & loquitur de viſione poſt reſurrectionem: ergo idem homo numero reſurget.

¶ Præterea, Aug. dicit 8. de Tri. quòd reſurgere nihil eſt aliud, quàm reuiuiſcere: ſi autem idem homo numero rediret ad vitam, qui mortuus eſt, non dicitur reuiuiſcere: ergo non reſurget, quod eſt contra fidem.

Conclvsio.

Hæreticum eſt dicere, eundem hominem non reſurrecturum, qui mortuus eſt: alioquin enim homo vanè factus eſſet, ſi ad finem propter quem factus eſt, venire non poſſet.

Respon-

Respondeo dicendum, quòd neceſſitas ponendi reſurrectionem eſt ex hoc, vt finem vltimum, propter quem factus eſt homo, conſequatur, quod in hac vita fieri non poteſt, nec in vita animæ ſeparatæ, alias eſſet homo vanè conſtitutus, ſi ad finem, ad quem factus eſt, venire non poſſet. Et quia oportet quòd illud idem numero ad finem perueniat, propter quem finem eſt factum, ne in vanum eſſe factum videatur, oportet quòd idem homo numero reſurgat: & hoc quidem fit, dum eadem anima numero eidem corpori numero coniungitur, alias enim non eſſet correctio propriè, niſi idem homo repararetur: vnde ponere quòd idem numero non ſit quod reſurgit, eſt hæreticum, derogans veritati Scripturæ, quæ reſurrectionem prædicat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Philoſophus loquitur de reiteratione, quæ fit per motum vel mutationem naturalem. Oſtendit enim differentiam circulationis, quæ eſt in generatione & corruptione, ad circulationem, quæ eſt in motu cœli: quia cœlum per motum localem redit idem numero ad principium motus, quia habet ſubſtantiam incorruptibilem motam: ſed generabilia & corruptibilia per generationem redeunt ad idem ſpecie, non ad idem numero: quia ex homine generatur ſemen, ex quo ſanguis, & ſic deinceps vſquequò perueniatur ad hominem non eundem numero, ſed ſpecie, ſimiliter ex igne generatur aër, ex quo aqua, ex aqua, terra; ex qua ignis non idem numero, ſed ſpecie: vnde patet quòd ratio inducta ſecundum Philoſophi intentionem non eſt ad propoſitum. Vel dicendum, quòd aliquorum generabilium & corruptibilium forma non eſt per ſe ſubſiſtens, vt poſt compoſiti corruptionem remanere valeat: ſicut eſt de anima rationali, quæ eſſe quod ſibi in corpore acquirit, & poſt corpus retinet, & in participationē illius eſſe corpus per reſurrectionem adducitur, cum non ſit aliud eſſe corporis, & aliud animæ in homine, aliàs eſſet coniunctio animæ & corporis accidentalis: & ſic interruptio nulla facta eſt in eſſe ſubſtantiali hominis, vt nō poſſit idem numero redire homo propter interruptionē eſſendi: ſicut accidit in aliis rebus corruptis, quarum eſſe omninò interrumpitur forma non remanente, materia autem ſub alio eſſe remanente: ſed tamen nec etiam homo per generationem naturalem reiteratur idem numero, quia corpus generati hominis non fit ex tota materia generantis: vnde eſt corpus diuerſum in numero, & per conſequens anima & totus homo.

Ad secvndvm dicendum, quòd de humanitate & qualibet forma totius eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod idem ſecundum rem eſt forma totius & forma partis: dicitur tamen forma partis, ſecundum quod perficit materiam, totius autem ſecundum quod ex ea tota ratio ſpeciei conſequitur: & ſecundum hanc opinionem humanitas ſecundum rem nō eſt aliud, quàm anima rationalis: & ſic cum anima rationalis eadem numero reſumatur, eadem numero erit humanitas, & etiam poſt mortem manet, quamuis non ſub ratione humanitatis: quia ex ea ſeparata compoſitū rationem ſpeciei non conſequitur. Alia opinio eſt Auic. quæ verior videtur, quod forma totius non eſt forma partis tantum, nec forma aliqua alia præter formam partis, ſed eſt totum reſultans ex compoſitione formæ & materiæ comprehendens in ſe & vtrunque, & hic forma totius eſſentialis quidditas dicitur. Quia ergo in reſurrectione idem numero corpus erit & eadem numero anima rationalis, erit de neceſſitate eadem humanitas: ratio autem procedebat, ac ſi humanitas eſſet quædam alia forma ſuperueniens formæ & materiæ: quod falſum eſt. Secunda autem ratio non poteſt identitatem humanitatis impedire: quia coniunctio ſignificat actionem vel paſſionem, quæ quamuis diuerſa ſit, non poteſt identitatem humanitatis impedire, quia actio & paſſio, ex quibus erat humanitas, non ſunt de eſſentia humanitatis. Vnde eorum diuerſitas non inducit diuerſitatem humanitatis. Conſtat enim quod generatio & reſurrectio non ſunt idem motus numero, nec tamen propter hoc identitas reſurgentis impeditur. Similiter etiam nec impeditur identitas humanitatis, ſi accipiatur coniunctio pro ipſa relatione: quia relatio illa nō eſt de eſſentia humanitatis: ſed concomitatur eā, eò quòd humanitas non eſt de illis formis, quæ ſunt compoſitio & ordo, vt dicitur 2. Phyſic. dicit, ſunt formæ artificiatorum. Vnde exiſtente alia compoſitione numero, non eſt eadem numero forma domus.

Ad tertivm dicendum, quòd ratio illa optimè concludit contra illos, qui ponunt animam ſenſibilē & rationalem diuerſas in homine eſſe, & ſecundum hoc anima ſenſitiua in homine non eſſet incorruptibilis, ſicut nec in aliis animalibus. Vnde in reſurrectione non erit eadem anima ſenſibilis, & per conſequens nec idem animal, nec idem homo: ſi autem ponamus, quòd eadem anima ſecundum ſubſtantiam in homine, ſit rationalis, & ſenſibilis, nullas in hoc anguſtias patiemur: quia animal definitur per ſenſum, qui eſt anima ſenſitiua ſicut per formam eſſentialem: per ſenſum autem, qui eſt eius potentia ſenſitiua, cognoſcitur eius definitio, ſicut per formam accidentalem, quæ maximam partem confert ad cognoſcendū quod quid eſt, vt in primo de anima dicitur: poſt mortem ergo manet anima ſenſibilis, ſicut & anima rationalis ſecundum ſubſtantiam. Sed potentiæ ſenſitiuæ ſecundum quoſdam non manent: quæ quidem potentiæ cum ſint accidētales proprietates eorum, varietates identitatem animalis totius auferre non poſſunt, nec etiam partium animalis, nec dicuntur potentiæ perfectiones vel actus organorum, niſi ſicut principia agendi, vt calor in igne.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſtatua dupliciter poteſt conſiderari, vel ſecundum quod eſt ſubſtantia quædam, vel ſecundum quod eſt artificiale quoddam: & quia in genere ſubſtantiæ ponitur ratione ſuæ materiæ, ideò ſi conſideretur, ſecundum quod eſt ſubſtantia quædam, eſt eadem numero ſtatua, quæ ex eadem materia reparatur: ſed in genere artificialium ponitur, ſecundum quod eſt forma, quæ accidens quoddam eſt, & tranſit ſtatua destructa: & ſic non redit idem numero, nec ſtatua eadem numero eſſe poteſt: ſed forma hominis, ſcilicet anima, manet poſt diſſolutionem corporis: & ideò non eſt ſimilis ratio.

Articvlvs IIII.

Vtrum pulueres humani corporis ad eam partem corporis, quæ cum eis diſſoluta eſt per reſurrectionem redire oporteat.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur, quòd oporteat pulueres humani corporis ad eam partē corporis, quę cum eis diſſoluta eſt, per reſurrectionem redire. Quia ſecundum Philoſophū in 2. de Anima: ſicut ſe habet tota anima ad totum corpus, ita pars animę ad partem corporis, vt viſus ad pupillā, ſed oportet quod poſt reſurrectionē corpus reſumatur ab eadē anima: ergo oportet quod partes etiam corporis reſumantur ad eadem membra: in quibus eiſdem partibus animæ perficiantur.

¶ 2 Præterea, Diuerſitas materiæ facit diuerſitatem in numero: ſed ſi pulueres non redeant ad eaſdem partes; ſingulæ partes non reficiētur ex eadem materia, ex qua prius conſtabant: ergo non erunt eædem numero: ſed ſi partes ſunt diuerſæ; & totum erit diuerſum: quia partes comparantur ad totum ſicut materia ad formam: vt patet in 2. Phyſi. ergo non erit idem numero homo: quod eſt cōtra veritatem reſurrectionis.

¶ 3 Præterea, Reſurrectio ad hoc ordinatur, quod homo operum ſuorum mercedē accipiat: ſed diuerſis operibus meritoriis vel demeritoriis diuerſæ partes corporis deſeruiunt: ergo oportet quod in reſurrectione quælibet pars ad ſuum ſtatum redeat, vt pro ſuo modo præmietur.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ, Artificialia magis dependent ex ſua materia, quàm naturalia: ſed in artificialibus ad hoc, quod idem artificiatum ex eadem materia reparetur, non oportet quòd partes reducantur ad eundem ſitum: ergo nec in homine oportet.

¶ Præterea, Variatio accidentis nõ facit diuerſitatẽ in numero: ſed ſitus partium eſt accidens quoddam: ergo diuerſitas eius in homine nõ facit diuerſitatem in numero.

Cᴏɴᴄʟᴠꜱɪᴏ.

In reſurrectione humani corporis idem ſitus ſeruabitur, maximè quantum ad partes eſſentiales.

Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴏ dicendum, quòd in hac quæſtione differt conſiderare quid fieri poſſit ſine identitatis præiudicio, & quid fiet vt congruentia ſeruetur. Quantum ergo ad primum ſciendum eſt quod in homine poſſunt accipi diuerſæ partes dupliciter. Vno modo diuerſæ partes totius homogenei, ſicut diuerſæ partes carnis vel diuerſæ partes oſſis. Alio modo diuerſæ partes diuerſarum ſpecierum totius heterogenei, ſicut os & caro. Si ergo dicatur, quòd pars materiæ redibit ad aliam partem ſpeciei eiuſdem, hoc non faciet: niſi varietate in ſitu partium: ſitus autem partium variatus non variat ſpeciem in totis homogeneis: & ſic ſi materia vnius partis redeat ad aliam, nullum præiudicium generabitur identitati totius, & ita etiam eſt in exemplo quod ponitur in litera, quia ſtatua non redit eadem numero ſecundum formam, ſed ſecundum materiam, ſecundum quam eſt ſubſtantia quædam; ſic autem ſtatua eſt homogenea, quamuis non ſecundum formam artificialem. Si autem dicatur, quòd materia vnius partis redit ad aliam partem alterius ſpeciei, ſic de neceſſitate variatur non ſolum ſitus partium, ſed etiam identitas earum: ita tamen quod tota materia aliud aut quod erat de veritate humanæ naturæ, in vnã aliam transferatur, non autem ſi aliquid, quod erat in vna parte ſuperfluum, transferatur in aliam: ablata autem identitate partium, aufertur identitas totius, ſi loquamur de partibus eſſentialibus, non autem de accidentalibus, ſicut ſunt capilli & vngues, de quibus videtur loqui Auguſtin. Et ſic patet qualiter tranſlatio materiæ de parte in partem tollit identitatem totius, & qualiter non: ſed loquendo ſecundum congruentiam, magis probabile eſt quod etiam ſitus partium idem ſeruabitur in reſurrectione, præcipuè quantum ad partes eſſentiales & organicas, quamuis fortè non quantũ ad accidẽtales, ſicut ſunt vngues & capilli.

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de partibus organicis, & non de partibus ſimilibus.

Aᴅ ꜱᴇᴄᴠɴᴅᴠᴍ dicendum, quòd ſitus diuerſus partium non facit diuerſitatem in numero, quamuis eam faciat diuerſitas materiæ.

Aᴅ ᴛᴇʀᴛɪᴠᴍ dicendum, quòd operatio propriè loquendo, non eſt partis, ſed totius: vnde præmium non debetur parti, ſed toti.

QVÆSTIO LXXX.

De integritate corporum reſurgentium, in quinque articulos diuiſa.

DEɪɴᴅᴇ conſiderandum eſt de integritate corporum reſurgentium.

Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum omnia membra corporis humani in ipſo reſurgant.

¶ Secundò, vtrum capilli & vngues.

¶ Tertiò, vtrum humores.

¶ Quartò, vtrum totum id quod fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

¶ Quintò, vtrum quicquid in eo materialiter fuerit.

Aʀᴛɪᴄᴠʟᴠꜱ ᴘʀɪᴍᴠꜱ.

Vtrum omnia membra humani corporis reſurgant.

AD ᴘʀɪᴍᴠᴍ ſic proceditur. Videtur quòd non omnia membra corporis humani reſurgant. Remoto enim fine, fruſtra reparatur id quod eſt ad finem: finis autem cuiuſlibet membri eſt eius actus. cum ergo nihil fruſtra fiat in operibus diuinis, & quorundam membrorum vſus poſt reſurrectionem non competat homini præcipuè genitalium, quia tunc neque nubent neque nubentur: ergo videtur quod omnia membra reſurgent. *Tho. 4. di. 44. q. 1. ar. 2. q. 1. & ſequent.*

¶ 2 Præterea, Inteſtina quædam membra ſunt, ſed non reſurgunt; plena enim reſurgere nõ poſſunt, quia immunditias continent, nec vacua, quia nihil eſt vacuũ in natura: ergo non omnia membra reſurgent.

¶ 3 Præterea, Ad hoc corpus reſurget vt præmietur de opere, quod anima per ipſum geſſit: ſed membrum propter furtum amputatum ei, qui poſteà pœnitentiam agit & ſaluatur, non poteſt in reſurrectione remunerari, nec de bono, quia ad hoc cooperatum non eſt, nec de malo, quia pœna membri in pœnam hominis redundaret: ergo non omnia membra reſurgent cum homine.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ, Magis pertinent ad veritatẽ humanæ naturæ alia membra, quàm capilli & vngues: ſed iſta reſtituentur homini in reſurrectione, vt in litera dicitur: ergo multo fortius alia membra.

¶ Præterea, Dei perfecta ſunt opera: ſed reſurrectio opere diuino fiet: ergo homo reparabitur perfectus in omnibus membris.

Cᴏɴᴄʟᴠꜱɪᴏ.

Cum oporteat in reſurrectione corpus omni ex parte reſpondere animæ, oportet etiam omnia membra humani corporis, in reſurrectione reſurgant.

Rᴇꜱᴘᴏɴᴅᴇᴏ dicendum, quòd ſicut dicitur in ſecundo de anima, Anima ſe habet ad corpus non ſolum in habitudine formæ & finis, ſed etiam in habitudine cauſæ efficientis. Eſt enim comparatio animæ ad corpus, ſicut comparatio artis ad artificiatum, vt dicitur in 3. de Animalibus: quicquid autem explicitè in artificiato oſtenditur, hoc totum implicitè & artificialiter & originaliter in ipſa arte continetur: & ſimiliter quicquid in parte corporis apparet, totum originaliter & quodammodo implicitè in anima continetur. Sicut ergo artis opus non eſſet perfectum ſi artificiato aliquid deeſſet eorum, quæ ars continet; ita nec homo poſſet eſſe perfectus: niſi totum quod in anima implicitè continetur, exterius in corpore explicaretur, nec etiã corpus animæ ad plenũ proportionaliter reſponderet: cum ergo oporteat in reſurrectione corpus hominis eſſe animæ totaliter correſpondens, quia non reſurget: niſi ſecundum ordinem, quem habet ad animam rationalem, oportet etiam hominem perfectum reſurgere, vtpotè qui ad vltimam perfectionem conſequendam reparatur, oportet etiam quod omnia membra, quæ nunc ſunt in corpore hominis, in reſurrectione reparentur.

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendum, quòd membra poſſunt dupliciter conſiderari in comparatione ad animam, vel ſecundum habitudinem materiæ ad formam, vel ſecundum habitudinem inſtrumenti ad agentem: eadem enim eſt comparatio totius corporis ad totam animam: & partium ad partes, vt dicitur in 2. de Anima. Si ergo membrum accipiatur ſecundum primam comparationẽ, finis eius non eſt operatio, ſed magis perfectum eſt ſpeciei, quod etiam poſt reſurrectionem requiretur. Si autẽ accipiatur ſecundum ſecundam comparationem, ſic finis eius eſt operatio: nec tamen ſequitur quod quando deficit operatio, quod fruſtra ſit inſtrumentum: quia inſtrumentum non ſolum ſeruit ad exequendam operationẽ agentis: ſed ad oſtendendam virtutem ipſius. Vnde oportebit quod virtus potentiarum animæ in inſtrumẽtis corporeis demon-

demonſtretur, & ſi nunquã in actum prodeant, vt ex hoc commendetur Dei ſapientia.

Ad secvndvm dicendum, quòd inteſtina reſurgent in corpore, ſicut & alia mẽbra, & plena erũt non quidem turpibus ſuperfluitatibus: ſed nobilibus humoribus.

Ad tertivm dicendum, quòd actus, quibus meremur, non ſunt propriè loquendo, manus vel pedis, ſed totius hominis: ſicut & operatio artis non attribuitur ſcientiæ, ſed artifici, vt Philoſophus dicit: quamuis ergo membrum, quod ante pœnitentiam eſt mutilatum, non ſit cooperatum homini in ſtatu illo, quo gloriam promeretur: tamen ipſe homo meretur, vt totum præmietur, qui ex toto quod habet, Deo ſeruit.

Articvlvs II.

Vtrum capilli & vngues reſurgent in humano corpore.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd capilli & vngues non reſurgent in corpore humano: quia ſicut capilli & vngues ex ſuperfluitatibus cibi generantur, ita vrina & ſudor & aliæ ſuperfluitates vel fæces: ſed hæc non reſurgent cum corpore: ergo nec capilli & vngues.

¶ 2 Præterea, Inter alias ſuperfluitates, quæ ex cibo generantur, maximè accedit ad naturæ humanæ veritatem ſemen, quod eſt ſuperfluum, quo indigetur: ſed ſemen nõ reſurget in corpore hominis: ergo multo minus capilli & vngues reſurgent.

¶ 3 Præterea, Nihil eſt perfectum anima rationali, quod non ſit perfectum anima ſenſibili: ſed capilli & vngues non ſunt perfecti anima ſenſibili, quia eis non ſentimus, vt dicitur in primo de anima: ergo cum non reſurgat corpus humanum niſi propter hoc quod eſt perfectum ab anima rationali, videtur quod capilli & vngues non reſurgent.

Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 21. Capillus de capite veſtro non peribit.

¶ Præterea, Capilli & vngues ſunt dati in ornamentum homini: ſed corpora hominum præcipuè electorum debent reſurgere cum omni ornatu: ergo debent reſurgere cum capillis.

Conclvsio.

Quamuis capilli & vngues non ſint de prima, ſed de ſecunda perfectione corporis humani: tamen cum homo reſurrecturus ſit in omni perfectione naturæ, capilli & vngues reſurgent in ipſo.

Respondeo dicendum, quòd anima ſe habet ad corpus animatum, ſicut ars ad artificiatum: & ad partes eius, ſicut ars ad ſua inſtrumenta: vnde & corpus animatum organicum dicitur: ars autem vtitur inſtrumentis ad operis intenti executionem, & hæc inſtrumenta ſunt de prima intentione artis. Vtitur etiam aliis inſtrumentis ad conſeruationem principalium inſtrumentorum, & hęc ſunt de ſecunda intentione artis, ſicut ars militaris vtitur gladio ad bellum, & vagina ad gladij conſeruationem: ita & in partibus corporis animati quædam ordinantur ad operationes animæ exequendas, ſicut cor, hepar, manus, & pes, quædam autem ad conſeruationem aliarum partium, ſicut folia ſunt ad cooperturam fructuum, ita etiam capilli & vngues ſunt in homine ad cuſtodiã aliarum partium: vnde ſunt de ſecunda perfectione corporis humani, quamuis non de prima: & quia homo reſurget in omne perfectione ſuæ naturæ, propter hoc oportet, vt capilli & vngues reſurgant in ipſo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illæ ſuperfluitates expelluntur à natura quaſi ad nihilum vtiles: vnde non pertinent ad perfectionem humani corporis. Secus autem eſt de illis ſuperfluitatibus, quas natura ſibi retinet ad generationem capillorũ & vnguium, quibus indiget ad membrorum conſeruationem.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſemine non indiget ad perfectionem indiuidui, ſicut capillis & vnguibus, ſed ad perfectionem ſpeciei.

Ad tertivm dicendum, quòd capilli & vngues nutriuntur & augentur, & ſic oportet quod aliqua operatione participent: quod non poſſet eſſe, niſi eſſent partes aliquo modo ab anima perfectæ: & quia in homine non eſt niſi vna anima, ſcilicet rationalis, conſtat quod ab anima rationali perfecta ſunt, quamuis non vſq; ad hoc quod operationem ſenſus participant, ſicut nec oſſa, de quibus conſtat, quòd reſurgent, & ſunt de integritate indiuidui.

Articvlvs III.

Vtrum humores in corpore reſurgent.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur quòd humores in corpore non reſurgent. nam 1. Corin. 15. dicitur: Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt: ſed ſanguis eſt principalior humor: ergo non reſurget in beatis qui regnum Dei poſſidebunt, & multò minus in aliis.

¶ 2 Præterea, Humores ſunt ad reſtaurationem deperditi: ſed poſt reſtaurationem nulla deperditio fiet: ergo corpus non reſurget cum humoribus.

¶ 3 Præterea, Illud quod eſt in via generationis in corpore humano, nondum eſt ab anima rationali perfectum: ſed humores adhuc ſunt in via generationis, quia ſunt in potentia caro & os: ergo nondum ſunt perfecti anima rationali: ſed corpus humanum non habet ordinem ad reſurrectionem, niſi ſecundum quod eſt anima rationali perfectum: ergo humores in eo non reſurgent.

Sed contra eſt, quia ꝙ eſt de cõſtitutione corporis humani reſurget in eo: ſed humores ſunt huiuſmodi, vt patet per Auguſti. qui dicit, quòd corpus conſtat ex membris officialibus, officialia ex conſimilibus, conſimilia ex humoribus: ergo humores reſurgent in corpore.

¶ Præterea, Reſurrectio noſtra erit conformis reſurrectioni Chriſti: ſed in Chriſto reſurrexit ſanguis, aliàs nunc vinũ non tranſubſtantiaretur in ſanguinem eius in ſacramento altaris: ergo & in nobis reſurget ſanguis, & eadem ratione alij humores.

Conclvsio.

Cum humores in corpore humano pertineant ad perfectionẽ humanæ naturæ, eos ſimul reſurgere cum corpore humano, eſt neceſſe.

Respondeo dicendum, quòd quicquid pertinet ad integritatem humanæ naturæ in reſurgente, hoc totum reſurget ratione prædicta: vnde oportet quod illa humiditas corporis reſurgat in homine, quæ ad integritatem humanæ naturæ pertinet. Eſt autem in homine triplex humiditas: quædam enim humiditas eſt in recedẽdo à perfectione huius indiuidui, vel quia in via eſt corruptionis & à natura abiicitur, ſicut vrina, ſudor, & ſanies, & huiuſmodi: vel quia à natura ordinatur ad conſeruationem ſpeciei in aliquo indiuiduo, ſiue per actum generatiuæ, ſicut ſemen, ſiue per actum nutritiuæ, ſicut lac, & nulla talium humiditatum reſurget: eò quod non eſt de perfectione indiuidui reſurgentis. Secunda humiditas eſt, quæ nondum peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura operatur in indiuiduo, ſed eſt ad illam ordinata à natura: & hæc eſt duplex. Quia quædam eſt, quæ habet aliquã formam determinatam, quæ continetur inter partes corporis, ſicut ſanguis, & alij tres humores, quos natura ordinat ad membra, quæ ex eis generantur, ſed tamen habent aliquas formas determinatas, ſicut & aliæ partes corporis, & ideò reſurgent cum aliis partibus corporis: quædam verò humiditas eſt in via tranſeundi de forma in formam, ſcilicet de forma humoris in formam membri, & talis humiditas non reſurget: quia poſt reſurrectionem partis corporis ſingulæ in ſuis formis ſtabilientur, vt vna in aliam non tranſeat: & ideò nõ reſurget illa humiditas, quæ eſt in ipſa actu tranſeundi de forma in formam. Hæc autem humiditas poteſt in duplici ſtatu accipi, vel ſecundum quod eſt in principio

cipio tranſmutationis, & ſic vocatur res illa, ſcilicet humiditas, quæ eſt in foraminibus paruarum venarum: vel ſecundum quod eſt in progreſſu tranſmutationis, & incipit iam dealbari: & ſic vocatur cambium, in neutro autem ſtatu reſurget. Tertium autem genus humiditatis eſt, quod iam peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura intendit in corpore indiuidui, quæ iam eſt dealbata, & incorporata membris: & hæc vocatur gluten, & cum hæc ſit de ſubſtantia membrorum, etiam reſurget & membra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro & ſanguis in verbis illis Apoſtoli non accipiuntur pro ſubſtantia carnis: ſed pro operibus carnis & ſanguinis, quæ ſunt opera peccati, vel opera animalis vitæ, vel ſecūdum quod dicit Auguſtinus in epiſtola ad Conſentium: Caro & ſanguis accipitur ibi pro corruptione, quæ nunc dominatur in carne & ſanguine. Vnde & ſubditur in verbis Apoſtoli, Neque corruptio incorruptionem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut membra ſeruientia generationi erunt poſt reſurrectionem ad integritatem humanæ naturæ, non ad operationem quæ nunc exercetur per membra illa, ita & humores erunt in corpore non ad reſtaurationem deperditi, ſed ad integritatem humanæ naturæ reparandam, & ad virtutis naturalis oſtenſionem.

AD TERTIVM dicēdum, quòd ſicut elementa ſunt in via generationis reſpectu corporum mixtorum, quia ſunt eorum materia, non autem ita quòd ſemper ſint in tranſeundo in corpore mixto, ita etiam ſe habent humores ad membra: & propter hoc ſicut elementa in partibus vniuerſi habent formas determinatas, ratione quarū ſunt de perfectione vniuerſi, ſicut & corpora mixta: ita etiam humores ſunt de perfectione corporis humani, ſicut & aliæ partes, quamuis non perueniant ad tantam perfectionem ſicut aliæ partes, nec elementa habeãt ita formas perfectas ſicut mixta. Sicut autem partes omnes vniuerſi à Deo perfectionem conſequuntur non æqualiter, ſed ſecundum ſuum modum vnumquodque, ita etiam humores aliquo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo ſicut partes perfectiores.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, reſurget in ipſo.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd nō totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, reſurget in ipſo. Quia cibus conuertitur in veritatem humanæ naturæ: ſed aliquando carnes bouis ſumuntur in cibum: ſi ergo reſurget quicquid de veritate humanæ naturæ eſt, reſuget etiam caro bouis, quod eſt inconueniens.

¶ 2 Præterea, Coſta Adæ fuit de veritate humanæ naturæ in ipſo, ſicut & coſta noſtra in nobis: ſed coſta Adæ non reſurget in eo, ſed in Eua: aliàs Eua non reſurgeret, quæ de coſta illa formata eſt: ergo non reſurget in homine quicquid fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

¶ 3 Præterea, Nō poteſt eſſe quod idē in diuerſis corporibus reſurgat: ſed poteſt eſſe ꝙ aliquid fuit de veritate humanæ naturæ in diuerſis hominibus, ſicut ſi aliquis carnibus humanis veſcatur: quę in ſubſtantiam eius tranſeant: ergo non reſurget in aliquo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipſo.

Si dicatur quod non quicquid eſt in carne comeſta, eſt de veritate humanæ naturæ: & ita aliquid eorum poteſt reſurgere in primo, & aliquid in ſecundo: contra, de veritate humanæ naturæ maximè videtur eſſe illud quod à parentibus trahitur: ſed ſi aliquis non comedens niſi carnes humanas filium generet: oportet quòd illud quod filius à parente trahit, ſit de carnibus aliorum hominum, quas pater ſuus comedit: quia ſemen eſt de ſuperfluo alimenti, vt Philoſophus probat in libro de Animalibus: ergo illud quod eſt de veritate humanæ naturæ in puero illo, fuit etiam de veritate humanæ naturæ in aliis hominibus, quorum carnes pater comedit.

Si dicatur, quòd illud quod erat de veritate humanæ naturæ in carnibus hominum comeſtorum, nō tranſit in ſemen: ſed illud quod erat ibi de veritate humanæ naturæ, non exiſtens contra, ponatur quod aliquis cibetur ſolum embryis, in quibus nihil videtur eſſe quod non ſit de veritate humanæ naturæ, quia totum quod eſt in eis, à parentibus trahitur: ſi ergo ſuperfluitas cibi cōuertitur in ſemen, oportet quod illud quod fuit de veritate humanæ naturæ in embryis, quę etiam ad reſurrectionem pertinēt, poſtquam animam rationalem perceperunt, ſit etiam de veritate humanę naturę in puero, qui ex tali ſemine generatur: & ſic cum non poſſit idem reſurgere in duobus, nō poterit in quolibet reſurgere quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipſo.

SED CONTRA, Quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, fuit perfectum anima rationali: ſed ex hoc habet corpus humanum ordinem ad reſurrectionem, quia fuit anima rationali perfectum: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, reſurget in vnoquoque.

¶ Præterea, Si à corpore hominis ſubtrahatur aliquid quod eſt de veritate humanæ naturæ, in ipſo non erit corpus hominis perfectum: ſed omnis imperfectio hominis tolletur in reſurrectione, præcipuè ab electis, quibus promiſſum eſt Luc. 21. quod capillus de capite eorum non peribit: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, reſurget in homine.

CONCLVSIO.

Cum id quod ſe habet ad veritatem alicuius rei, ad illius eſſe ſe habeat, conueniens eſt vt omne id quod eſt de veritate humanæ naturæ, reſurgat cum ipſa.

RESPONDEO dicendum, quòd vnumquodque ſicut ſe habet ad veritatem, ita ſe habet ad eſſe: vt dicitur in 2. Meta. quod illa res vera eſt, quæ eſt ita vt videtur cogitari ſecundum actum, & propter hoc Auic. dicit, quod veritas vniuſcuiuſque rei eſt proprietas ſui eſſe: quod ſtabilitum eſt ei: & ſecundum hoc aliquid dicitur eſſe de veritate humanæ naturæ: quia propriè pertinet ad eſſe humanæ naturæ, & hoc eſt quod participat formam humanæ naturæ, ſicut verum aurum dicitur, quod habet veram formam auri, ex qua eſt eſſe proprium auri.

Vt ergo videatur quid eſt illud quod eſt de veritate humanæ naturæ, ſciendum eſt quod circa hoc eſt triplex opinio. Quidam enim poſuerunt, quod nihil de nouo eſſe incipit de veritate humanæ naturæ: ſed ad veritatem humanæ naturæ pertinet, totum fuit in ipſa inſtitutione humanæ naturæ de veritate eius, & hoc per ſeipſum multiplicatur, vt ex eo poſſit ſemen decidi à generante, ex quo filius generetur, in quo etiam illa pars deciſa multiplicatur, vt ad perfectam quantitatem perueniat per augmentum, & ſic deinceps, & ita multiplicatum eſt totum genus humanum. Vnde ſecundum opinionem hanc, quicquid ex alimento generatur, quãuis videatur ſpeciem carnis aut ſanguinis habere, non tamē pertinet ad veritatem humanæ naturæ.

Alij autem dixerunt, quod aliquid de nouo additur ad veritatem humanæ naturæ per tranſmutationem alimenti in corpus humanum, conſiderata veritate humanæ naturæ in ſpecie, ad cuius conſeruationem ordinatur actus generatiuæ virtutis. Si autem veritas humanæ naturæ in indiuiduo conſideretur, ad cuius conſeruationem & perfectionem actus nutritiuæ virtutis ordinatur, non additur aliquid per alimentum quod ſit primò de veritate humanæ naturæ huius indiuidui, ſed ſolum ſecundariò. Ponunt enim quod veritas humanæ naturæ primò & principaliter conſiſtit in humido radicali, ex quo eſt prima conſtitutio humani generis: quod autem conuertitur de alimento in veram carnem & ſanguinem, non eſt principaliter

paliter

paliter de veritate humanæ naturæ illius indiuidui, ſed ſecundario, ſed poteſt eſſe principaliter de veritate humanæ naturæ alterius indiuidui, quod ex ſemine illius generatur. Semen enim ponunt eſſe ſuperfluum alimenti vel cum admixtione alicuius, quod eſt primò de veritate humanæ naturæ in generatione, vt quidam dicunt, vel ſine admixtione eius, vt dicunt alij: & ſic quod eſt humidum nutrimentale in vno, fit humidum radicale in alio.

Tertia opinio eſt, quod aliquid de nouo incipit eſſe principaliter de veritate humanæ naturę etiam in iſto indiuiduo, quia non eſt diſtinctio talis in corpore humano, vt aliqua pars materialis ſignata de neceſſitate per totam vitam remaneat, ſed ad hoc indifferenter ſe habet qualibet pars ſignificata accepta, quod manet ſemper quantū ad id quod eſt ſpeciei in ea, ſed poteſt fluere quantum ad id quod eſt materiæ in ipſa, & ſic humidum nutrimentale nō diſtinguitur à radicali ex parte principij, vt dicatur radicale, quod eſt ex ſemine generatum: nutrimentale verò quod generatur ex cibo, ſed magis diſtinguitur ex termino quod radicale dicitur, quod ad terminū generationis peruenit per actum generatiuæ vel etiam nutritiuæ virtutis, ſed nutrimentale quod nondum peruenit ad hunc terminum, ſed eſt adhuc in via nutriendi, & hæ tres opiniones in 2. libro ſententiarum diſt. 30. plenius poſitæ, & inueſtigatę ſunt: & ideo non oportet hic repetere, niſi quātum ad propoſitum pertinet.

Sciendum eſt ergo quod ſecundū has opiniones diuerſimode ad hanc quæſtionem oportet reſpondere. Prima opinio per viam multiplicationis quam ponit, poteſt ponere perfectionem humanæ naturæ, & quantum ad numerum indiuiduorum & quantum ad debitam quantitatem vniuſcuiuſque indiuidui, abſque eo quod eſt ex alimento generatum, quod quidem non additur, niſi ad reſiſtendum conſumptioni, quæ poſſet induci per actionem caloris naturalis, ſicut argento apponitur plumbum, ne ex liquefactione conſumatur. Vnde cum in reſurrectione oporteat naturam humanam in ſua perfectione reparari, nec calor naturalis tunc agat ad conſumptionem humidi naturalis, nulla neceſſitas erit quod reſurgat aliquid in homine quod ex alimento ſit generatum, ſed reſurget tantum illud quod fuit de veritate humanæ naturæ indiuidui, & per deciſionem & multiplicationem ad prædictam perfectionem peruenit in numero & quantitate.

Secunda autē opinio, quia ponit, quod eo quod generatur ex nutrimento, indigetur ad perfectionem quantitatis indiuidui & ad multiplicationem, quæ fit per generationem, neceſſe habet ponere aliquid de hoc quod cōuerſum eſt in alimentum reſurgere, non tamen totum, ſed ſolum quantum indigetur ad perfectam reintegrationem humanæ naturæ ꝙ fuit in omnibus ſuis indiuiduis. Vnde ponit hæc opinio, quod totum illud quod fuit in ſubſtantia ſeminis, reſurget in illo homine, qui ex illo ſemine generatus eſt, quia hoc eſt principaliter de veritate humanæ naturæ in ipſo; de eo autem quod poſtea aduenit per nutrimentum, tantum reſurget in eo, quantum eſt neceſſarium ad perfectionem quantitatis. Sed quia hoc humidum nutrimentale fluit & refluit, hoc ordine reparabitur, quia illud quod primò fuit de ſubſtantia corporis, totum reparabitur, & de eo quod ſecundo & tertio & deinceps aduenit, quantum neceſſarium eſt ad quantitatem reintegrandam: quod patet duplici ratione. Primò quia illud quod ſuper hoc aduenit, inductum fuit, vt illud quod primò erat deperditum, repararetur, & ita non ita principaliter pertinet ad veritatem humanæ naturæ ſicut præcedens. Secundò, quia adiunctio humidi extranei ad primum humidum radicale facit, quod totum permixtū non ita perfectè participet virtutem ſpeciei, ſicut primū participabat. Et ponit exemplū Philoſophus in primo de Generatione, de aqua permixta vino quæ ſemper virtutem vini debilitat, ita quod in fine ipſum aquoſum reddit: vnde ſicut ſecunda aqua, quamuis aſſumatur in ſpeciem vini, non tamen ita perfectè ſpeciē vini participat ſicut prima, quæ in vinum aſſumebatur: ita illud quod de alimento ſecundo in carnem conuertitur, non ita perfectè attingit ad ſpeciem carnis, ſicut quod primò conuertebatur, & ideò non ita pertinet ad veritatem humanæ naturæ, nec ad reſurrectionem. Sic ergo patet quòd hæc opinio ponit reſurgere totum id, quod eſt de veritate humanæ naturæ principaliter, non autem totum quod eſt de veritate humanæ naturæ ſecundariò.

Tertia autem opinio, quantum aliquid differt à ſecunda, & quantum ad aliquid conuenit cum ea. Differt quantum ad hoc quod ponit totum quod eſt ſub forma carnis & oſſis eadem ratione ad veritatem humanæ naturæ pertinere, quia non diſtinguit aliquid materiale ſignatum permanens in homine toto tempore vitæ eius, quod per ſe pertinet ad veritatem humanæ naturæ, & aliquid fluens & refluens: quod pertinet ad veritatē humanæ naturæ ſolum propter quantitatis perfectionē, non propter primum eſſe ſpeciei, ſicut ſecunda opinio dicebat: ſed ponit omnes partes quæ non ſunt præter intentionem naturæ aggeneratæ, pertinere ad veritatem humanæ naturę, quantum ad id quod habet de ſpecie, quia ſic manent; nō autem quantum ad id quod habet de materia, quia ſic fluunt & refluunt indifferenter: vt ita etiam intelligamus contingere in partibus vnius hominis, ſicut contingit in tota multitudine ciuitatis, quia ſinguli ſubtrahuntur à multitudine per mortem, aliis in loco eorum ſuccedentibus. Vnde partes multitudinis fluunt, & refluūt materialiter, ſed formaliter manent: quia ad eadem officia & ordines ſubſtituuntur alij, à quibus priores ſubtrahuntur, vnde reſpub. vna numero remanere dicitur. Et ſimiliter etiam dum quibuſdam partibus refluentibus aliæ reparantur in eadem figura & in eodem ſitu, omnes partes fluunt & refluunt ſecundum materiam, ſed manent ſecundum ſpeciem: manet nihilominus homo idem numero: ſed conuenit tertia cum ſecunda opinione, quia ponit quod partes ſecundò aduenientes, non ita perfectè attingunt ad veritatem ſpeciei, ſicut quæ primò aduenerunt, & ideò idem quod ponit reſurgere in homine ſecunda opinio, ponit tertia, ſed non penitus eadem ratione. Ponit enim totum illud quod ex ſemine generatum eſt, reſurgere, non quia alia ratione pertineat ad veritatem humanæ naturæ quàm hoc quod poſteà aduenit, ſed quia perfectiùs veritatem ſpeciei participat, quem ordinem ponebat ſecunda opinio in his, quæ poſteà adueniunt ex alimento, in quo etiam hæc opinio concordat cum alia.

Ad primum ergo dicendum, quòd res naturalis non eſt id quod eſt ex ſua materia, ſed ex ſua forma: vnde quamuis illud materię quod quandoque fuit ſub forma carnis bouinę, reſurgat in homine ſub forma carnis humanæ, non ſequitur quod reſurgat caro bouis, ſed caro hominis: alias enim poſſet concludi, quod reſurgeret limus de quo formatum eſt corpus Adę, tamen prima opinio concedit hanc rationem.

Ad secundum dicendum, quòd coſta illa non fuit in Adam de perfectione indiuidui, ſed ordinata ad multiplicationem ſpeciei, vnde non reſurget in Adam, ſed in Eua, ſicut & ſemen non reſurget in generante, ſed in genito.

Ad tertium dicendum, quòd ſecundū primam opinionem facile eſt ad hoc reſpondere: quia carnes comeſtæ nunquam ſunt de veritate humanæ naturæ in comedente: fuerunt autem de veritate humanæ naturæ in eo, cuius carnes comeduntur, & ita reſurgent in primo, & non in ſecundo: ſed ſecundum ſecundam opinionem & tertiam vnumquodque in illo reſurget, in quo magis

acceſſit

acceſſit ad perfectam participationem virtutis ſpeciei, & ſi æqualiter in vtroque acceſſerat, reſurget in illo, in quo primò habuit ordinem ad reſurrectionem ex coniunctione ad animam rationalem illius hominis: & ideo ſi in carnibus comeſtis fuit aliqua ſuperfluitas, quæ nõ pertineret ad veritatem humanæ naturæ in primo, reſurgere poterit in ſecundo, alias illud quod pertinebat ad reſurrectionem in primo, reſurget in eo, & non in ſecundo: ſed in ſecundo loco eius ſumeretur vel aliquid de eo quod ex alijs cibis in carnem ſecundi conuerſum eſt, vel ſi nullo cibo nunquam paſtus fuiſſet, niſi carnibus humanis diuina virtute aliunde ſuppleretur, quantum indigeretur ad perfectionẽ quantitatis, ſicut etiam ſupplet in illis qui ante perfectam ætatem decedunt, nec per hoc aliquid præiudicatur identitati in numero, ſicut nec præiudicatur per hoc quod partes ſecundum materiam fluunt & refluunt.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſecundum primã opinionem facile eſt ſoluere, quia ponit quod ſemen nõ eſt ex ſuperfluo alimenti, vnde carnes comeſtæ non tranſeunt in ſemen ex quo puer generatur. Sed ſecundum alias duas opiniones dicendum eſt, quod nõ eſt poſſibile, quod totum quod fuit in carnibus comeſtis, in ſemen conuertatur, quia poſt multam depurationem cibi peruenitur ad decoctionem ſeminis, quod eſt ſuperfluitas vltimi cibi: illud autem quod de carnibus comeſtis in ſemen conuertitur, pertinet magis ad veritatem humanę naturæ in eo quod ex ſemine naſcitur, quàm in illo, ex cuius carnibus ſemen eſt generatum: & ideo ſecundum regulã prius datam, hoc quod in ſemen conuerſum eſt, reſurget in eo qui ex ſemine naſcitur; reſiduum verò materiæ reſurget in illo, ex cuius carnibus comeſtis ſemen eſt generatum.

Ad qvintvm dicendum, quòd embrya non pertinent ad reſurrectionem ante animationem, per animam rationalem, in quo ſtatu iam multum aduenit ſupra ſubſtantiam ſeminis de ſubſtantia nutrimenti, qua puer in vtero matris nutritur: & ideo ſi aliquis embryis veſcatur, & ex ſuperfluo illius cibi generetur aliquis, illud quod erit in ſubſtantia ſeminis, reſurget quidem in eo qui ex ſemine generatur, niſi in illo continetur aliquid quod fuiſſet de ſubſtantia ſeminum in illis, ex quorum carnibus comeſtis ſemen generatum eſt, quia reſurgeret in primo & non in ſecundo: reſiduum autem carnium comeſtarum, quod non eſt conuerſum in ſemẽ, conſtat quod reſurgeret in primo, vtrique diuina potentia implente quod deeſt. Prima autem opinio hac obiectione non arctatur, cum non ponat ſemen eſſe ex ſuperfluo alimenti, ſed aliæ multæ rationes ſunt contra eam, vt in ſecundo libro patuit, diſtinctione trigeſima.

Articvlvs v.

Vtrũ quicquid fuit materialiter in membris hominis, totũ reſurget.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd quicquid fuit materialiter in mẽbris hominis, totũ reſurget. Minus enim videtur pertinere ad reſurrectionem capilli, quàm alia membra, ſed quicquid fuit in capillis, totum reſurget, & ſi non in capillis, ſaltẽ in alijs partibus corporis, vt Auguſtinus dicit in litera: ergo multò fortius quicquid in alijs membris materialiter fuit, totum reſurget.

¶ 2 Præterea, Sicut partes carnis ſecundum ſpeciem perficiuntur ab anima rationali, ita partes ſecundum materiam, ſed corpus humanum habet ordinem ad reſurrectionem ex hoc, quod fuit anima rationali perfectum, ergo non ſolum partes ſecũdum ſpeciem, ſed omnes partes ſecundum materiam reſurgent.

¶ 3 Præterea, Ex parte illa accedit corpori totalitas, ex qua parte accedit ei diuiſio in partes: ſed diuiſio in partes accidit corpori ſecundum materiam, cuius diſpoſitio eſt quantitas, ſecundum quam diuiditur: ergo & totalitas corporis attenditur ſecũdum partes materiæ: ſi ergo non omnes partes materiæ reſurgent, nec totum corpus reſurget, quod eſt inconueniens.

Sed contra, Partes ſecundum materiam non manent in corpore, ſed fluunt & refluunt, vt patet per illud quod dicitur in primo de Generatione. Si ergo omnes partes ſecundum materiam, quæ non manent in corpore, ſed fluunt & refluunt, reſurgerent, vel erit corpus reſurgentis denſiſſimum, vel erit immoderatæ quãtitatis.

¶ Præterea, Quicquid eſt de veritate humanæ naturæ in vno homine, totum poteſt eſſe pars materiæ in alio homine, qui eius carnibus veſcitur: ſi ergo omnes partes ſecundum materiam reſurgant in aliquo, ſequetur quod reſurget in vno id quod eſt de veritate humanæ naturæ in alio, quod inconueniens eſt.

Conclvsio.

Solum id, quod eſt in homine materialiter, pertinens ad veritatem humanæ naturæ, reſurget cum ipſo.

Respondeo dicendum, quòd illud quod eſt in homine materialiter, non habet ordinem ad reſurrectionem, niſi ſecundum quod pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quia ſecundum hoc habet ordinem ad animam rationalem: illud autẽ totũ quod eſt in homine materialiter, pertinet quidem ad veritatem humanæ naturæ, quantum ad id quod habet de ſpecie, ſed non totum conſiderata materiæ totalitate: quia tota materia, quæ fuit in homine à principio vitæ vſque ad finem, excederet quãtitatem debitã ſpeciei, vt tertia opinio dicit, quæ probabilior inter cæteras mihi videtur. Et ideò totum quod eſt in homine, reſurget, conſiderata totalitate ſpeciei, quæ attenditur ſecundum quantitatem ſignificantem ſitum & ordinem partium: non autem reſurget totum conſiderata totalitate materiæ. Secunda autem opinio & prima non vtuntur hac diſtinctione, ſed diſtinguunt inter partes, quarũ vtraque habet ſpeciem & materiam. Conueniunt autem hæ duæ opiniones in hoc quod vtraq; dicit, quod illud quod eſt ex ſemine generatum, totum reſurget, etiam totalitate materiæ conſiderata; differunt autem in hoc quod de eo quod ex elemento generatur, nihil reſurgere ponit prima opinio. Secunda verò aliquid eius reſurgere ponit, & non totum, vt ex dictis patet.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut quicquid eſt in aliis partibus corporis, reſurget conſiderata totalitate ſpeciei, non autem conſiderata totalitate materiæ, ita etiam eſt de capillis. In aliis autem partibus aduenit aliquid ex nutrimento, quod facit augmentum, & hoc computatur, vt alia pars cõſiderata totalitate ſpeciei: quia obtinet alium locum & ſitum in corpore, & ſubſtat aliis corporis dimenſionibus. Aliquid autem aduenit quod non facit augmentum, ſed cedit in reſtaurationem deperditi nutriendo, & non computatur vt alia pars totius conſiderati ſecundũ ſpeciem, cum non obtineat alium locum vel ſitum in corpore, quam pars, quæ defluxit, tenebat, quamuis poſſit alia pars computari, conſiderata totalitate materiæ: & ſimiliter eſt de capillis. Auguſt. ergo loquitur de inciſionibus capillorum, quæ erant partes facientes augmentum: & ideò oportet quòd reſurgant, non tamen in quantitate capillorum, ne ſit quantitas immoderata: ſed in aliis partibus, vt neceſſarium iudicabit diuina prouidentia: vel loquitur in caſu illo quãdo aliis partibus deficiet, tunc enim eorum defectus poterit ex ſuperfluitatibus capillorum reparari.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſecundum tertiam opinionem eædem ſunt partes ſecundum ſpeciem & ſecundum materiam. Non enim illa diſtinctione vtitur Philoſophus in primo de generatione, ad diſtinguendum diuerſas partes, ſed ad oſtendendum quod eadem partes poſſunt cõſiderari ſecundũ ſpeciẽ, quantũ ad illud quod eſt formæ & ſpeciei in ipſis, & ſecundum materiam quantũ ad illud, quod ſubeſt formæ & ſpeciei: conſtat autem quod materia carnis non habet ordinem ad animam rationa-

rationalem, niſi inquantum eſt ſub tali forma, & ideò ratione eius habet ordinem ad reſurrectionem. Sed prima & ſecunda opinio, quæ ponunt alias eſſe partes, quæ ſunt ſecundum ſpeciem, & alias, quæ ſunt ſecundum materiam dicunt, quod anima quamuis vtraſque partes perficiat, tamen perficit partes ſecundum materiam mediantibus partibus ſecundum ſpeciem: & ideò non habent æqualiter ordinem ad reſurrectionem.

Ad tertium dicendum, quòd in materia generabilium & corruptibilium dimenſiones interminatas oportet intelligere ante receptionem formæ ſubſtantialis; & ideò diuiſio, quæ eſt ſecundum huiuſmodi dimenſiones, propriè pertinet ad materiam: ſed quantitas completa & terminata aduenit materiæ poſt formam ſubſtantialem: & ideò diuiſio, quæ eſt, vel ſit ſecundum dimenſiones terminatas, recipit ſpeciem, præcipuè quando ad rationem ſpeciei pertinet determinatus ſitus partiū ſicut eſt in corpore humano.

QVÆSTIO LXXXI.

De qualitate reſurgentium, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de qualitate reſurgentium.

Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum reſurgant omnes in ætate iuuenili.

¶ Secundò, vtrum in æquali ſtatura.

¶ Tertiò, vtrum omnes in eodem ſexu.

¶ Quartò, vtrum in vita animali.

Articvlvs primvs.

Vtrum omnes reſurgent in eadem ætate.

Thc. 4. di. 44 q. 1 ar. 3 q. 1 *& ſequent.*

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd non omnes reſurgent in eadem ætate, ſcilicet iuuenili. Quia Deus reſurgentibus præcipuè beatis nihil ſubtrahet, quod ad perfectionem hominis pertineat: ſed ætas pertinet ad perfectionem hominis, cum ſenectus ſit venerabilis ætas: ergo ſenes non reſurgent in ætate iuuenili.

¶ 2 Præterea, Aetas computatur ſecundum menſuram temporis præteriti. ſed impoſſibile eſt tempus, quod fuit præteritū, non præteriiſſe: ergo impoſſibile eſt eos, qui maioris ætatis fuerunt, ad ætatem iuuenilem reduci.

¶ 3 Præterea, Illud quod magis fuit de veritate humanæ naturæ in vnoquoque, maximè reſurget in eo: ſed quantò aliquid primò fuit in homine, tantò videtur magis ad veritatem humanæ naturæ pertinuiſſe: quia in fine propter veritatem ſpeciei debilitatam comparatur vino aquoſo corpus humanum, vt patet per Philoſophum in primo de generatione: ergo ſi omnes debent in eadem ætate reſurgere, magis decet, quod reſurgāt in ætate puerili, quàm iuuenili.

Sed contra eſt, quod dicitur Epheſ. 4. Donec occurramus omnes in perfectum virum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. ſed Chriſtus reſurrexit in ætate iuuenili, quæ circa 30. annos incipit, vt Auguſt. dicit: ergo & alij in ætate iuuenili reſurgent.

¶ Præterea, Homo in maxima perfectione naturæ reſurget: ſed natura humana perfectiſſimum ſtatum habet in ætate iuuenili: ergo in illa ætate reſurgent omnes.

Conclvſio.

Cum humana natura deficiat in pueris (quia nondum perfectionem vltimam ſunt conſequuti) & in ſenibus, (quia ab vltima perfectione recedunt) & hominem abſque omni defectu humanæ naturæ reſurgere oporteat: conueniens eſt, vt homines reſurgant in iuuenili ætate, quæ inter incrementum & decrementum conſtituitur.

Reſpondeo dicendum, quòd homo reſurget abſque omni defectu humanæ naturæ: quia ſicut Deus humanam naturam abſque defectu inſtituit, ita ſine defectu reparabit. Deficit autem humana natura dupliciter. Vno modo, quia nondum perfectionem vltimā eſt conſecuta. Alio modo, quia iam ab vltima perfectione receſſit. Et primo modo deficit in pueris, ſecundo modo deficit in ſenibus. Et ideò in vtriſque reducetur humana natura per reſurrectionem ad ſtatum vltimæ perfectionis, qui eſt in iuuenili ætate, ad quem terminatur motus incrementi, & à quo incipit motus decrementi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ætas ſenectutis habet reuerentiam non propter conditionem corporis, quod in defectu eſt, ſed propter ſapientiam animę, quę ibi eſſe præſumitur, ex temporis antiquitate. Vnde in electis manebit reuerentia ſenectutis propter plenitudinem diuinæ ſapientiæ, quæ in eis erit, ſed non manebit ſenectutis defectus.

Ad secvndvm dicendum, quòd non loquitur de ætate quantum ad numerum annorum, ſed quantum ad ſtatum qui in corpore humano ex annis relinquitur. Vnde Adam dicitur in ætate iuuenili formatus propter talem corporis conditionem quam primo die formationis ſuæ habuit, & ideò ratio non eſt ad propoſitum.

Ad tertivm dicendum, quòd virtus ſpeciei dicitur eſſe perfectior in puero, quàm in iuuene, quantum ad efficaciā agendi conuerſionem alimenti aliquo modo, ſicut etiam eſt perfectior in ſemine quàm in homine cōpleto: ſed in iuuenibus eſt perfectior, quantum ad terminum complementi. Vnde illud quod maximè ad veritatē naturæ pertinuit, ad illam perfectionem deducetur, quam habet in ætate iuuenili, non ad illam quam habet in ætate puerili, in qua humores adhuc peruenerunt ad vltimam digeſtionem.

Articvlvs II.

Vtrum omnes reſurgent eiuſdem ſtaturæ.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd omnes reſurgent eiuſdem ſtaturę. Sicut enim homo menſuratur quantitate dimenſiua, ita quantitate durationis in omnibus reducetur ad eandem menſuram, ſed quantitas durationis, in omnibus reducitur ad eandem naturam: quia omnes in eadem ætate reſurgent: ergo quantitas dimenſionis reducetur ad eandem menſuram, vt in eadem ſtatura omnes reſurgant.

¶ 2 Præterea, Philoſophus in 2. de Anima dicit, quod omnium natura conſtantium terminus eſt & ratio magnitudinis & augmenti: ſed iſte terminus non eſt niſi ex virtute formæ, cui debet congruere quātitas, ſicut & alia accidentia: ergo cum omnes homines habeant eandem formam ſpecificam, in omnibus debet eſſe ſecundum materiam eadem quantitatis menſura, niſi ſit error: ſed error naturæ corrigetur in reſurrectione: ergo omnes reſurgent in eadem ſtatura.

¶ 3 Præterea, Quantitas reſurgentis non poterit eſſe proportionata virtuti naturali, quæ primò corpus formauit: aliàs qui non potuerunt ad maiorem quantitatē perduci virtute naturæ, nunquam in maiori quantitate reſurgent, quod falſum eſt: ergo oportet quod quantitas illa proportionetur virtuti reparanti corpus humanum per reſurrectionem, & materiæ de qua reparatur: ſed virtus reparans omnia corpora eſt eadem numero, ſcilicet diuina virtus: cineres autem omnes ex quibus reparantur humana corpora, ſe habent ęqualiter ad ſuſcipiendam actionem prædictæ virtutis: ergo ad eandem quantitatem terminabitur reſurrectio omnium hominum, & ſic idem quod prius.

Sed contra, Quantitas naturalis conſequitur naturam vniuſcuiuſque indiuidui: ſed in reſurrectione non variabitur natura indiuidui: ergo nec quantitas naturalis eius: ſed non eſt eadem quantitas naturalis omniū: ergo.

ergo non omnes reſurgent in eadem ſtatura.

¶ Præterea, Natura humana reparabitur per reſurrectionem ad gloriam, vel ad pœnam: ſed non erit eadem quantitas gloriæ vel pœnæ in omnibus reſurgẽtibus. Ergo nec eadem quantitas naturæ.

CONCLVSIO.

Homines reſurgent eius ſtatura, cuius aut erant aut futuri erant in iuuentute, qui eſt terminus augmenti, ſi nullus naturæ error fuiſſet; qui ſi fuerit, diuina potentia corrigetur.

RESPONDEO dicendum, quod in reſurrectione non reparabitur humana natura ſolùm quãtum ad idem ſpecie, ſed quantum ad idem numero: & ideo in reſurrectione non ſolùm attendendum eſt quod competit naturæ ſpeciei, ſed quod competit naturæ indiuidui. Natura autem ſpeciei habet aliquam quantitatem, quam nec excedit nec ab ea deficit abſque errore, quæ tamen quantitas habet aliquos gradus latitudinis, & non eſt accipienda ſecundum vnam menſuram determinatam. Vnumquodque autẽ indiuiduum in ſpecie humana aſſequitur iuſta terminos illius latitudinis aliquẽ gradum quãtitatis, qui competit naturæ indiuidui, & ad hunc perducitur in termino augmenti: ſi non fuit aliquis error in opere naturæ, per quem ſit aliquid additum vel ſubtractum prædictæ quantitati, cuius quidem menſura accipitur ſecundum proportionabilitatem caloris extendentis & humidi extenſibilis, quod non eſt eiuſdem virtutis in omnibus: & ideo non omnes reſurgent in eadem quantitate, ſed quilibet reſurget in illa quantitate, in qua fuiſſet in termino augmenti, ſi natura non erraſſet vel defeciſſet: quod autem ſupereſt vel deficit in homine, reſecabit, vel ſupplebit diuina potentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iam patet ex dictis, ꝙ non dicitur omnia in eadẽ ætate reſurgere, quaſi in omnibus competat eadẽ quãtitas durationis, ſed quia idem ſtatus perfectionis erit in omnibus, qui quidem ſtatus ſaluari poteſt in magna & in parua quantitate.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ quantitas huius indiuidui, non ſolùm reſpondet formæ ſpeciei, ſed etiam naturæ indiuidui, & ideo ratio non ſequitur.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd quantitas reſurgentis non proportionatur virtuti reparanti, quia illa non eſt de natura corporis: neque omnibus ſecundum illum ſtatum, in quo ſunt ante reſurrectionem, ſed naturæ, quam primò indiuiduum habebat: tamen ſi virtus formatiua propter aliquem defectum nõ poterat perducere ad debitam quãtitatem, quæ competit ſpeciei; diuina virtus ſupplebit in reſurrectione defectum, ſicut patet in nanis, & eadem ratio eſt illis, qui immoderatæ magnitudinis fuerunt vltra debitum naturæ.

ARTICVLVS III.

Vtrùm omnes reſurgent in ſexu virili.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd omnes reſurgent in ſexu virili. Quia dicitur Eph. 4. quod omnes occurremus in virum perfectum &c. Ergo non erit niſi ſexus virilis ibi.

¶ 2 Præterea, In futuro omnis prælatio ceſſabit: vt dicit gloſſ. 1. Cor. 15. ſed mulier ordine naturali ſubdita eſt viro. Ergo mulieres non reſurgent in ſexu muliebri, ſed virili.

¶ 3 Præterea, Illud quod eſt occaſionaliter & prçter intenſionem naturæ inductum, non reſurget, quia in reſurrectione omnis error ceſſabit vel tolletur: ſed ſexus muliebris eſt præter intẽtionem naturæ inductus ex defectu virtutis formatiuæ in ſemine, quæ non poteſt perducere materiam cõceptus ad formam virilẽ, vnde dicit Philoſ. 16. de Animalibus, quòd fœmina eſt mas occaſionatus. Ergo ſexus muliebris non reſurget.

SED CONTRA eſt quod dicit Auguſt. 22. de ciuitate Dei: Melius ſapere videntur qui vtrunque ſexum reſurrecturum eſſe non dubitant.

¶ Prçterea, Deus reparabit in reſurrectione quod in homine fecit in prima conditione: ſed ipſe fecit mulierem de coſta viri, vt patet Geneſis 2. ergo ipſe ſexum fœmineum in reſurrectione reparabit.

CONCLVSIO.

Quemadmodum homines reſurrecturi ſunt diuerſæ ſtaturæ, ita diuerſorum ſexuum: aberit tamen libido ad turpes actus incitans.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut conſiderata natura indiuidui debetur diuerſa quantitas diuerſis hominibus, ita conſiderata natura indiuidui debetur diuerſus ſexus diuerſis hominibus: & hæc etiam diuerſitas competit perfectioni ſpeciei, cuius diuerſi gradus implentur per dictam diuerſitatem ſexus, vel quãtitatis: & ideò ſicut reſurgẽt homines in diuerſis ſtaturis; ita in diuerſis ſexibus: & quamuis ſit differentia ſexuum, deerit tamen confuſio mutuæ viſionis, quia aberit libido incitans ad turpes actus, ex quibus confuſio cauſatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur: Omnes Chriſto occurremus in virum perfectum, non dicitur, propter ſexum virilem: ſed propter virtutem animi, quæ erit in omnibus & viris & mulieribus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd mulier ſubditur viro propter imbecillitatem naturæ, & quantum ad vigorem animi & quãtum ad robur corporis: ſed poſt reſurrectionem non erit differentia in his ſecundum diuerſitatem ſexuum, ſed magis ſecundum diuerſitatem meritorum, & ideo ratio non procedit.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis fœminç generatio ſit præter intentionem naturæ particularis, eſt tamen de intentione naturç vniuerſalis, quç ad perfectionem humanæ ſpeciei vtrunq; ſexum requirit, nec ex ſexu erit ibi aliquis defectus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm omnes reſurgent in vita animali.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd reſurgent in vita animali, vt ſcilicet vtantur actu nutritiuæ virtutis & generatiuæ. Quia reſurrectio noſtra erit cõformis reſurrectioni Chriſti: ſed Chriſtus dicitur poſt reſurrectionẽ comediſſe: vt patet Matt. vlti. & Luc. vlti. ergo & homines poſt reſurrectionem comedent, & eadem ratione generabunt.

¶ 2 Præterea, Diſtinctio ſexuum ad generationem ordinatur; & ſimiliter inſtrumenta quæ deſeruiunt virtuti nutritiuæ; ordinantur ad comeſtionem; ſed homo cum omnibus huiuſmodi reſurget: ergo vtetur actibus virtutis generatiuæ & nutritiuæ.

¶ 3 Præterea, Totus homo beatificatur & ſecundum animam & ſecundum corpus: ſed beatitudo ſecundum Philoſophum in perfecta operatione conſiſtit: ergo oportet quòd omnes potentiæ animæ & omnia membra ſint in ſuis actibus in beatis poſt reſurrectionem, & ſic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, In beatis poſt reſurrectionem erit perfecta & beata iucunditas: ſed talis iucunditas omnes delectationes includit, quia beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: & perfectum eſt, cui nihil deeſt: cùm ergo in actu virtutis generatiuæ & nutritiuæ ſit magis delectatio, videtur quod tales actus ad vitam animalem pertinentes in beatis erunt; & multò fortiùs in aliis, qui minus ſpiritualia corpora habebunt.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matth. 22. in reſurrectione neque nubent, neque nubentur.

¶ Præterea, Generatio ordinatur ad ſubueniẽdum defectui, qui per mortem accidit ad multiplicationem humani generis, & comeſtio ad reſtaurationem deperditi & augmenti quantitatis: ſed in ſtatu reſurrectionis iam humanum genus habebit totam multitudinem indiuiduorum à Deo præfinitam, quia vſque ad hoc generatio differtur: ſimiliter etiã quilibet homo reſurget in debita quantitate,

quantitate, nec erit vltra mors, aut aliqua deperditio fiet à partibus hominis: ergo fruſtra eſſet actus generatiuæ & nutritiuæ virtutis.

CONCLVSIO.

Cùm in reſurrectione prima perfectio nō ſpectetur, quæ acquiritur vita animali, ſed ſecunda, quæ verſatur circa conſequutionem vltimi finis, id eſt, æternæ beatitudinis, conſequens eſt, vt reſurrectio non futura ſit vita animali.

RESPONDEO dicendum, quod reſurrectio non erit neceſſaria propter primam perfectionem ipſius quæ conſiſtit in integritate eorum, quæ ad naturam ſpectant: quia ad hoc homo peruenire poteſt in ſtatu præſentis vitæ per actionē cauſarum naturalium: ſed neceſſitas reſurrectionis eſt ad conſequendam vltimam perfectionem, quæ conſiſtit in peruentione ad vltimum finem. Et ideò illæ operationes naturales quæ ordinantur ad primam perfectionem humanæ naturæ vel cauſandam, vel conſeruandam, non erunt in reſurrectione, & huiuſmodi ſunt actiones animalis vitæ in homine, & actiones mutuæ in elementis, & motus cæli, & ideò hæc ceſſabunt in reſurrectione. Et quia comedere, bibere, & dormire, & generare ad animalem vitam pertinent, cùm ſint ad primam perfectionem naturæ ordinata, in reſurrectione talia non erunt

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa comeſtio, qua Chriſtus comedit, non fuit neceſſitatis, quaſi cibis indigeret humana natura poſt reſurrectionem, ſed fuit poteſtatis, vt oſtenderet ſe veram naturam ſumpſiſſe, quam prius habuerat in ſtatu illo quando cum diſcipulis comederat & biberat: hæc autem oſtenſio non erit neceſſaria in reſurrectione communi, quia omnibus notum erit: & ideo dicitur diſpenſatiuè Chriſtus manducaſſe, eo modo loquendi quo Iuriſtæ dicunt, Diſpenſatio eſt communis iuris relaxatio: quia Chriſtus intermiſit hoc quod eſt communiter reſurgentium, ſcilicet non vti cibis, propter cauſam prædictam, & propter hoc ratio non ſequitur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd differentia ſexuum & membrorū varietas erit ad naturæ humanæ perfectionem reintegrandam in ſpecie, & etiam in indiuiduo: vnde non ſequitur quòd ſint fruſtra, quamuis animales operationes deſint.

AD TERTIVM dicendum, quòd prædictæ operationes non ſunt hominis inquantum eſt homo, vt & Philoſophus dicit: & ideò in eis non conſiſtit beatitudo humani corporis, ſed corpus humanum glorificabitur ex redundantia à ratione à qua homo eſt homo, inquantum erat ei ſubditum.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ delectationes corporales, ſicut dicit Philoſ. in 7. & 10. Ethic. ſunt medicinales, quia adhibentur homini ad tollendum faſtidium: vel etiam ægritudines; inquantum eis homo inordinatè delectatur, ac ſi eſſent verę delectationes, ſicut homo habēs infectum guſtū, delectatur in quibuſdam quæ ſanis non ſunt delectabilia: & ideò non oportet quòd tales delectationes ſint de perfectione beatitudinis, vt Iudæi & Sarraceni ponunt, & quidam hæretici poſuerunt, qui vocantur Ciliarchæ, qui etiam ſecundum doctrinā Philoſophi non vidētur ſanū habere effectū, ſolę enim delectationes ſpirituales ſecundum ipſum ſunt ſimpliciter delectationes & ꝓpter ſe quærēdę, & ideò ipſę ad beatitudinē requirūtur.

QVAESTIO LXXXII.

De conditionibus beatorum reſurgentium, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de conditionibus beatorum reſurgentium. Et primò, de eorum corporū impaſſibilitate. Secundò, de ſubtilitate. Tertiò, de agilitate. Quartò, de claritate.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Sancti reſurgentes reſurgant quo ad corpora impaſſibiles.

¶ Secundò, vtrùm æqualis impaſſibilitas omnibus inerit.

¶ Tertiò, vtrùm illa impaſſibilitas ſenſum in actu à corporibus glorioſis excludat.

¶ Quartò, vtrùm ſint in eis omnes ſenſus in actu.

ARTICVLVS I.

Vtrùm corpora ſanctorum poſt reſurrectionem ſint impaſſibilia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ corpora Sanctorum poſt reſurrectionem non ſint impaſſibilia. Omne enim mortale eſt paſſibile: ſed homo poſt reſurectionem erit animal rationale mortale: hæc enim eſt definitio hominis, quæ non ab eo ſeparabitur: ergo corpus erit paſſibile. *Tho. 4. diſ. 44. q. 1. ar. 1. q. 1. & ſeq.*

¶ 2 Prętérea, Omne quod eſt in potentia ad formam alterius, paſſibile eſt ab illo, quia ſecundum hoc aliquid eſt paſſiuum ab alio, vt dicitur in primo de generatione: ſed corpora Sanctorum poſt reſurrectionem erunt in potentia ad aliam formam: ergo erunt paſſibilia. Probatio mediæ. Quæcunque communicant in materia, vnum eorum eſt in potentia ad formam alterius, materia enim, ſecundum quod eſt ſub vna forma, non amittit potentiam ad aliam formam: ſed corpora ſanctorum poſt reſurrectionem communicabunt cum elemētis in materia, quia ex eadē materia reparabuntur, ex qua nunc ſunt: ergo erūt in potentia ad aliam formam, & ſic erunt paſſibilia.

¶ 3 Præterea, Contraria nata ſunt agere & pati adinuicem, vt in primo de generatione dicit Philoſophus: ſed corpora Sanctorum erunt ex contrarijs compoſita, ſicut & nunc ſunt: ergo, &c.

¶ 4 Prętérea, In corpore humano reſurget ſanguis & alij humores, vt dictum eſt: ſed ex pugna humorum adinuicē generantur ęgritudines & huiuſmodi paſſiones in corpore: ergo erunt corpora poſt Sanctorum reſurrectionem paſſibilia.

¶ 5 Prętérea, Magis repugnat perfectioni defectus in actu, quàm defectus in potentia: ſed paſſibilitas importat ſolùm defectum in potentia. Cùm ergo in corporibus beatorum ſint futuri aliqui defectus in actu, ſicut cicatrices vulnerum in martyribus, vt in Chriſto fuerunt: videtur quòd nihil deperibit perfectioni eorum ſi ponantur habere corpora paſſibilia.

SED CONTRA, Omne paſſibile eſt corruptibile, quia paſſio magis facta abiicit à ſubſiſtentia, ſed corpora ſanctorum poſt reſurrectionem erunt incorruptibilia, vt dicitur primæ ad Cor. 15. Seminatur in corruptione, reſurget in incorruptione: ergo erunt impaſſibilia.

¶ Prętérea, Fortius non patitur à debiliori: ſed nullum corpus erit fortius corporibus Sanctorum, de quibus dicitur primæ ad Cor. 15. Seminatur in infirmitate, reſurget in virtute: ergo erunt impaſſibilia.

CONCLVSIO.

Cùm corpus humanum, & quicquid in eo eſt, poſt reſurrectionem perfectè ſubiectum fuerit animæ, & anima Deo; ſequitur corpori glorioſo non poſſe contingere paſſibilitatem.

RESPONDEO dicendum, quòd paſſio dupliciter dicitur. Vno modo communiter, & ſic omnis receptio paſſio dicitur, ſiue illud quod recipit ſit conueniens recipienti & perfectiuū ipſius, ſiue contrariū & corruptiuum: & ab huiuſmodi paſſionis remotione corpora glorioſa impaſſibilia non dicuntur, cùm nihil quod eſt perfectionis, eis ſit auferendum. Alio modo paſſio dicitur propriè, quam ſic definit Dama. in 2. lib. Paſſio eſt motus præter naturam: vnde immoderatus motus cordis paſſio eius dicitur, ſed moderatus dicitur eius operatio. Cuius ratio eſt, quia omne quod patitur, trahitur ad terminos agentis, quia agēs aſſimulat ſibi patiēs: & ideò patiens inquantum huiuſmodi, trahitur extra terminos proprios, in quibus

bus erat: ſic ergo, propriè accipiendo paſſionem, non erit in corporibus reſurgentium Sanctorum potentialitas ad paſſionem: & ideò impaſſibilia dicuntur. Huius autem impaſſibilitatis ratio à diuerſis diuerſimodè aſſignatur. Quidam enim eam attribuunt conditioni elementorum, quæ aliter tunc ſe habebunt in corpore, quàm nunc. Dicunt enim, quòd elementa remanebunt ibi ſecundũ ſubſtantiam, ſed qualitates actiuæ & paſſiuæ ab elemẽtis auferentur. Sed hoc non videtur verũ, quia qualitates actiuæ & paſſiuæ ſunt de perfectione elementorum: vnde ſi ſine eis reparatentur elementa in corpore reſurgentis, eſſent minoris perfectionis quàm modò ſint. Et præterea cùm qualitates illæ ſint propria accidentia elementorum ex forma & materia ipſorum cauſata, videtur valde abſurdum, quòd cauſa maneat & effectus tollatur. Et ideò alij dicunt quòd manebunt qualitates, ſed non habebunt proprias actiones diuina virtute id faciente ad conſeruationem humani corporis. Sed hoc etiam non videtur poſſe ſtare, quia ad mixtionem requiritur actio & paſſio actiuarum & paſſiuarum qualitatum, & ſecundum prædominium vnius vel alterius mixta efficiuntur diuerſæ complexionis: quod oportet ponere in corpore reſurgentis; quia erunt ibi carnes & oſſa, & huiuſmodi partes, quibus omnibus non competit vna complexio. Et præterea ſecundum hoc impaſſibilitas non poſſet poni dos in eis, quia non poneret aliquam diſpoſitionem in ſubſtantia impaſſibili, ſed ſolum prohibitionem paſſionis ab exteriori, ſcilicet diuinam virtutem, quæ etiam poſſet idem facere de corpore hominis in ſtatu huius vitæ.

¶ Et ideò alij dicunt, quòd in ipſo corpore erit aliquid prohibens paſſionem corporum glorioſorũ, ſcilicet materia quinti corporis, quam ponunt venire in compoſitione humani corporis ad conciliandum elementa in harmoniam quandam, per quam poſſunt eſſe debita materia animæ rationalis: ſed tamen in ſtatu huius vitæ propter dominium elementaris naturæ, corpus humanum patitur ad ſimilitudinem aliorum elementorum: ſed in reſurrectione dabitur natura quinti corporis; & ideò corpus humanum reddetur impaſſibile ad ſimilitudinẽ corporis cæleſtis. Sed hoc nõ poteſt ſtare, quia corpus quintum non venit materialiter ad compoſitionem corporis humani, vt in 2. lib. oſtenſum eſt. Et præterea impoſſibile eſt dicere, quòd aliqua virtus naturalis, qualis eſt virtus corporis cæleſtis, transferat corpus humanum ad proprietatem gloriæ, qualis eſt impaſſibilitas corporis glorioſi, cùm immutationem corporis humani Apoſtolus attribuat virtuti Chriſti: quia qualis cæleſtis, tales cæleſtes, 1. Corint. 15. & Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis naturæ.

¶ 2 *Præterea*, Non poteſt natura cæleſtis ita dominari in corpore humano, quin natura elementaris remaneat, cui ex eſſentialibus ſuis principiis paſſibilitas ineſt. Et ideò aliter dicendum eſt, quòd omnis paſſio fit per victoriam agentis ſuper patiẽs, aliàs non traheret ipſum ad terminos ſuos: impoſſibile eſt autem, quòd aliquid dominetur ſupra patiens, niſi inquantum debilitatur dominium formæ propriæ ſupra materiam patientis, loquendo de paſſione, quæ eſt contra naturam, de qua nunc loquimur: non enim materia ſubiicitur vni contrariorum, ſine hoc quòd tollatur dominium alterius ſuper ipſam, vel ſaltẽ diminuatur. Corpus autem humanum & quicquid in eo eſt, erit perfectè ſubiectum animæ rationali, ſicut anima perfectè erit ſubiecta Deo: & ideò in corpore glorioſo non poterit eſſe aliqua mutatio contra diſpoſitionẽ illam, quæ perficitur ab anima: & ita corpora illa erunt impaſſibilia.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd ſecundũ Anſelmum, mortale ponitur in definitione hominis à Philoſophis, qui non crediderunt hominem totum aliquando poſſe eſſe immortalem, quia non viderant homines niſi ſecundum huius mortalitatis ſtatum. Vel poteſt dici, quòd ſecundum Philoſophum in octauo Metaph. quia differentiæ eſſentiales ſunt nobis incognitæ, vtitur quandoq; differentiis accidentalibus, ad ſignificandum differentias eſſentiales, quæ ſunt accidentalium cauſæ: vnde mortale in definitione hominis non ponitur, quaſi ipſa mortalitas ad eſſentiam hominis pertineat, ſed quia illud quod nunc eſt cauſa paſſibilitatis & mortalitatis, ſecundum præſentem ſtatum, ſcilicet compoſitio ex contrariis, eſt de eſſentia hominis: ſed tunc nõ erit cauſa eius propter victoriam animæ ſuper corpus.

A D S E C V N D V M dicendum, quòd duplex eſt potentia, ligata & libera, & hoc non ſolum eſt verum in potentia actiua, ſed etiam paſſiua. Forma enim ligat potentiam materiæ, determinando ipſam ad vnum, ſecundum quòd dominatur ſuper eam: & quia in rebus corruptibilibus nõ perfectè dominatur forma ſupra materiam, non perfectè poteſt ligare ipſam, quia recipiat interdum per aliquam paſſionem diſpoſitionem contrariam formæ, ſed in ſanctis poſt reſurrectionem diuina virtute, anima dominabitur ſupra corpus, nec illud dominiũ aliquo modo poterit auferri, quia ipſa erit immutabiliter Deo ſubiecta, quod non fuit in ſtatu innocentiæ: & in corporibus illis manet eadem potentia ad formam aliam, quæ nunc ineſt quantum ad ſubſtantiã potentiæ, ſed erit ligata per victoriam animæ ſupra corpus, vt nunquam in actum paſſionis exire poſſit.

A D T E R T I V M dicendum, quòd qualitates elementares ſunt inſtrumẽta animæ, vt patet in ſecundo de anima, quòd calor ignis in corpore humano regulatur in actu nutriendi per virtutem animæ. Quando autem agẽs principale eſt perfectum & non eſt aliquis defectus in inſtrumento: nulla actio procedit ab inſtrumento, niſi ſecundum diſpoſitionẽ principalis agentis: & ideò in corporibus ſanctorum poſt reſurrectionẽ nulla actio vel paſſio poterit prouenire à qualitatibus elementaribus, quæ ſit contra diſpoſitionem animæ, quæ intendit conſeruare corpus.

A D Q V A R T V M dicẽdum, quòd ſecundũ Auguſtinum in epiſtola ad Conſtantium, diuina potentia valet in iſta viſibili atque contractabili natura corporum quibuſdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates. Vnde ſicut ab igne fornacis Chaldæorum abſtulit virtutem comburendi, quantum ad aliquid, quia corpora puerorum illæſa ſeruata ſunt, ſed manſit quãtum ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat: ita auferet ab humoribus paſſibilitatem & dimittet naturam. Modus autem quo hoc fiet, dictus eſt.

A D Q V I N T V M dicendum, quòd cicatrices vulnerum nõ erunt in ſanctis, nec in Chriſto fuerunt, inquantum important aliquem defectum, ſed inquantũ ſunt ſigna conſtantiſſimæ virtutis, quia paſſi ſunt pro iuſtitia & fide, vt ex hoc & ipſis & alijs gaudium creſcat: vnde dicit Auguſt. 22. de Ciuit. Dei. Neſcio quomodo ſic afficimur amore martyrij beatorũ, vt velimus in illo regno in eorũ corporibus videre vulnerũ cicatrices, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt, & fortaſſe videbimus: non enim deformitas in eis, ſed dignitas eſt quædam, quãuis in corpore ſancto, nõ corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec tamen ſi aliqua martyribus amputata & ablata ſunt membra, ſine ipſis mẽbris erunt in reſurrectione mortuorum, quibus dictum eſt, Capillus de capite veſtro non peribit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm impaſſibilitas in omnibus erit æqualis.

A D S E C V N D V M ſic proceditur. Videtur quòd impaſſibilitas in omnibus erit æqualis. Quia primæ ad Cor. 15. dicit Gloſſ. quòd æqualiter omnes habent quòd pati nõ poſſunt qui habent dotem impaſſibilitatis: ergo impaſſibilitas eſt æqualis in omnibus.

¶ Præ-

¶ 2 Præterea, Negationes non recipiunt magis & minus: ſed impaſſibilitas eſt quædã negatio vel priuatio paſſibilitatis: ergo nõ poteſt eſſe maior in vno, quàm in alio.

¶ 3 Præterea, Magis albũ dicitur quod eſt nigro impermixtius, ſed nulli corporũ ſanctorũ admiſcebitur aliquid de paſſibilitate: ergo omnia erũt æqualiter impaſſibilia.

Sed contra, Merito debet reſpondere præmium proportionaliter. ſed ſanctorum quidam fuerunt aliis maiores merito: ergo cùm impaſſibilitas ſit quoddã præmium, videtur ꝙ in quibuſdã ſit maior quàm in aliis.

¶ Præterea, Impaſſibilitas diuiditur contra dotem claritatis: ſed illa non erit æqualis in omnibus, vt patet 1. Cor. 15. ergo nec impaſſibilitas.

Conclvsio.

Impaſſibilitas quantum ad ſe, omnibus erit æqualis: quantum verò ad cauſam ſuam, erit in vno maior, quàm in altero.

Respondeo dicendum, quòd impaſſibilitas poteſt dupliciter conſiderari: vel ſecundum ſe, vel ſecũdum cauſam ſuam. Si ſecundum ſe conſideretur, quia ſolam negationem vel priuationem importat, non ſuſcipit magis & minus: ſed erit æqualis in omnibus beatis. Si autem conſideretur ſecundum ſuam cauſam, ſic erit in vno maior quàm in alio. Cauſa autem eius eſt dominium animæ ſuper corpus, quod quidem dominium cauſatur ex hoc quòd fruitur Deo immobiliter: vnde in illo qui perfectius fruitur, eſt maior impaſſibilitatis cauſa.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ gloſſ illa loquitur de impaſſibilitate ſecundũ ſe, & non ſecundum cauſam ſuã.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis negationes & priuationes ſecundum ſe non intendantur nec remittantur, tamen intenduntur & remittuntur ex cauſis ſuis, ſicut dicitur eſſe locus magis tenebroſus, qui habet plura & maiora obſtacula lucis.

Ad tertivm dicendum, quòd aliqua non ſolùm intenduntur per receſſum à contrario, ſed per acceſſum ad terminum, ſicut lux intenditur. Et præterea etiam impaſſibilitas eſt maior in vno quàm in alio, quamuis in nullo aliquid paſſibilitatis remaneat.

Articvlvs III.

Vtrũ impaſſibilitas ſenſum in actu à corporibus glorioſis excludat.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd impaſſibilitas ſenſum in actu à corporibus glorioſis excludat. Quia ſicut dicit Philoſophus in ſecundo de Anima, ſentire eſt quoddã pati: corpora autem glorioſa erunt impaſſibilia, ergo non ſentient in actu.

¶ 2 Præterea, Immutatio naturalis præcedit immutationem animalem, ſicut eſſe naturale præcedit eſſe intentionale. ſed corpora glorioſa ratione impaſſibilitatis non immutabuntur immutatione naturali, ergo nec immutatione animali, quæ requiritur ad ſentiendum.

¶ 3 Præterea, Quandocunque fit ſenſus in actu, cum noua receptione, fit nouum iudicium: ſed ibi non erit nouum iudicium, quia erunt ibi cogitationes volubiles: ergo non fient ibi ſenſus in actu.

¶ 4 Præterea, Quando anima eſt in actu intẽſo vnius potentiæ, remittitur actus alterius potentiæ: ſed anima ſummè erit intenta ad actum virtutis intellectiuæ, qua Deum contemplabitur; ergo non erit aliquo modo in actu virtutis ſenſitiuæ.

Sed contra eſt, quod dicitur Apoc. 1. Videbit eum omnis oculus: ergo erit ibi ſenſus in actu.

¶ Præterea, Secundum Philoſophũ in primo de Anima, animatum ab inanimato diſtinguitur ſenſu & motu, ſed ibi erit in actu motus, quia tanquã ſcintillæ in arundineto diſcurrent: Sapien. 3. ergo & ſenſus in actu.

Conclvsio.

Impaſſibilitas non excludit ſenſum in actu à corporibus glorioſis, ſed erunt per ſuſceptionem à rebus quæ ſunt extra animam.

Respondeo dicendum, quòd aliquem ſenſum eſſe in corporibus beatorum omnes ponunt, aliàs corporalis vita Sanctorum poſt reſurrectionem aſſimilaretur magis ſomno quàm vigiliæ, quod non competit illi perfectioni, eò quod in ſomno corpus ſenſibile non eſt in vltimo actu vitæ, propter quod ſomnus dicitur vitæ dimidium in primo Ethic. ſed in modo ſentiendi diuerſi diuerſa opinantur. Quidã enim dicunt quòd corpora glorioſa ſunt impaſſibilia, & propter hoc non receptibilia peregrinæ impreſſionis, & multò minus quam corpora cæleſtia, quia non erit ibi ſenſus in actu per receptionem alicuius ſpeciei à ſenſibilibus, ſed magis extra mittendo. Sed hoc non poteſt eſſe, quia in reſurrectione natura ſpeciei manebit eadem in homine, & omnibus partibus eius: huiuſmodi autem eſt natura ſenſus, vt ſit potentia paſſiua, vt in ſecundo de anima probat Philoſophus. Vnde ſi in reſurrectione ſancti ſentient extra mittendo & non recipiendo, non eſſet ſenſus in eis virtus paſſiua, ſed actiua, & ſic non eſſet eiuſdem ſpeciei cum ſenſu, qui nunc eſt, ſed eſſet aliqua virtus eis data: ſicut enim materia nunquam fit forma, ita potentia paſſiua nunquam fit actiua. Et ideò alij dicunt quòd ſenſus in actu fiet per ſuſceptionẽ, non quidem ab exterioribus ſenſibus, ſed per effluxum à ſuperioribus viribus: vt ſicut nunc ſuperiores vires accipiunt ab inferioribus, ita ecõtrario tunc inferiores accipient à ſuperioribus. Sed iſte modus receptionis non facit verè ſentire, quia omnis potẽtia paſſiua ſecundum ſuæ ſpeciei rationem determinatur ad aliquid actiuum ſpeciale: quia potentia in quantum huiuſmodi, habet ordinẽ ad illud, reſpectu cuius dicitur: vnde cum propriũ actiuum in ſenſu, ſit res exiſtẽs extra animã: & nõ intẽtio eius exiſtens in imaginatione, vel ratione, ſi organum ſentiendi nõ moueatur à rebus extra, ſed ex imaginatione vel à ſuperioribus viribus aliis, nõ erit verè ſentire. Vnde nõ dicimus ꝙ phrenetici & alij mẽte capti, in quibus propter victoriã imaginatiuę virtutis fit huiuſmodi defluxus ſpecierũ ad organa ſentiẽdi, verè ſentiãt: ſed quia videtur eis ꝙ ſentiant. Et ideò dicendũ eſt cum aliis quòd ſenſus corporũ glorioſorum erit per ſuſceptionem à rebus, quę ſunt extra animã. Sed ſciẽdum eſt ꝙ organa ſentiẽdi immutantur à rebus, quæ ſunt extra animã dupliciter. Vno modo immutatione naturali, quando ſcilicet organum diſponitur eadem qualitate naturali, qua diſponitur res extra animam quæ agit in ipſis: ſicut cùm manus fit calida ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ: alio modo immutatione ſpirituali, quando recipitur qualitas ſenſibilis in inſtrumento ſecundum eſſe ſpirituale, id eſt ſpecies ſiue intentio qualitatis, & non ipſa qualitas, ſicut pupilla recipit ſpeciẽ albedinis, & tamen ipſa non efficitur alba. Prima ergo receptio non cauſat ſenſum, per ſe loquendo, quia ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum in materia præter materiam, id eſt præter eſſe materiale, quod habebat extra animã: vt dicitur in 2. de Anima: & hæc receptio immutat naturã recipientis: quia recipitur hoc modo qualitas ſecundum eſſe ſuum materiale: vnde iſta receptio non erit in corporibus glorioſis, ſed ſecunda quæ per ſe facit ſenſum in actu, & non immutat naturam recipientis.

Ad primvm ergo dicendum (quòd iam patet ex dictis) quòd ex hac paſſione, quæ eſt in actu ſentiendi, quæ non eſt aliud quàm receptio prædicta, non trahitur corpus extra naturalem ſuam qualitatẽ, ſed ſpiritualiter perficitur: vnde impaſſibilitas glorioſorum corporum hanc paſſionem non excludit.

Ad secvndvm dicendum, quòd omne paſſiuum recipit actionem agentis ſecundum ſuum modũ: ſi ergo aliquid ſit quod ſit natum ſic immutari ab actiuo naturali & ſpirituali immutatione, immutatio naturalis præcedit immutationẽ ſpiritualẽ, ſicut eſſe naturale præcedit eſſe intentionale: ſi autem natum ſit immutari ſpiritualiter tantũ, non oportet ꝙ immutetur naturaliter: ſicut de aëre, qui nõ eſt receptiuus coloris ſecundũ eſſe naturale,

ſed ſolùm ſecundum eſſe ſpirituale: & ideò hoc ſolummodo immutatur: ſicut econtrariò corpora inanimata immutantur per qualitates ſenſibiles ſolum naturaliter, in corporibus autem glorioſis non poterit eſſe aliqua immutatio naturalis: & ideò ibi erit ſpiritualis immutatio tantum.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſicut erit noua receptio ſpeciei in organo ſentiendi, ita erit nouum iudiciū ſenſus communis, non autem nouum iudiciu intelligens de hoc, ſicut in eo qui videt aliquid quod prius ſciuit. Quod autem dicit Auguſt. nō erunt ibi cogitationes volubiles, intelligitur de cogitationibus intellectiuæ partis: vnde non eſt ad propoſitum.

AD QVARTVM dicendum, quòd quando vnū duorum eſt ratio alterius, occupatio animæ circa vnum non impedit vel remittit occupationem eius circa aliud. Sicut medicus dum videt vrinam, non minus non poteſt conſiderare artis regulas de coloribus vrinarum, ſed magis & quia Deus apprehenditur à Sanctis, vt ratio omnium quæ ab eis agentur vel cognoſcerentur: ideò occupatio eorum circa ſenſibilia ſentienda vel quæcūq; alia contemplanda in nullo impediet diuinam contēplationem, nec econtrario. Vel dicendum quòd ideò vna potentia impeditur in actu ſuo, quando alia vehementer cooperatur, quia vna potentia de ſe non ſufficit ad tam diuerſam operationē niſi ei ſubueniatur per id quod erat aliis potentiis vel mēbris influendu à principio vitæ: & quia in Sanctis erūt omnes potentiæ perfectiſſimæ, vna poterit intēſè operari, ita ꝙ ex hoc nullum impedimentu præſtabitur actioni alterius potentiæ, ſicut & in Chriſto fuit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm in Beatis poſt reſurrectionem ſint omnes ſenſus in actu.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſint ibi omnes ſenſus in actu. Tactus enim eſt primus inter omnes alios ſenſus, vt dicitur in lib. de Anima: ſed corpora glorioſa carebunt actu tactus, quia ſenſus tactus fit in actu per immutationem corporis animalis, ab aliquo exteriori corpore prædominātc in aliqua qualitatum actiuarum vel paſſiuarum, quarum eſt tactus diſcretiuus, qualis tunc immutatio eſſe non poterit: ergo non erit ibi omnis ſenſus in actu.

¶ 2 Pręterea, Senſus guſtus deſeruit actui virtutis nutritiuæ: ſed poſt reſurrectionē huiuſmodi actus non erit: ergo fruſtra eſſet ibi guſtus.

¶ 3 Pręterea, Poſt reſurrectionem nihil corrumpetur, quia tota creatura veſtietur quadā virtute incorruptionis: ſed ſenſus odoratus in actu, ſuo eſſe non poteſt niſi aliqua corruptione facta, quia odor non ſentitur ſine aliqua fumali euaporatione, quæ in quadam reſolutione conſiſtit: ergo ſenſus odoratus non erit ibi in ſuo actu.

¶ 4 Præterea, Auditus deſeruit diſciplinæ, vt dicitur in libro de ſenſu: ſed nō erit poſt reſurrectionē beatis neceſſaria aliqua diſciplina per ſenſibilia, quia diuina ſapientia replebūtur ex ipſius viſione: ergo non erit ibi auditus.

¶ 5 Præterea, Viſio fit ſecundum quòd in pupilla recipitur ſpecies rei viſæ: ſed hoc nō poterit eſſe poſt reſurrectionem in beatis: ergo nō erit ibi viſus in actu, qui tamen eſt omnium ſenſuum nobilior. Probatio mediæ. Illud quod eſt lucidum in actu non eſt receptiuum ſpeciei viſibilis: vnde ſpeculum directè poſitum ſub radio Solis non repræſentat ſpeciem corporis oppoſiti: ſed pupilla ſicut & totum corpus erit claritate dotata: ergo non recipietur ibi aliqua ſpecies colorati corporis.

¶ 6 Præterea, Secundum perſpectiuos omne quod videtur, ſub angulo videtur: ſed hoc non competit corporibus glorioſis: ergo non habebunt ſenſum in actu. Probatio mediæ. Quandocunq; aliquid videtur ſub angulo, oportet eſſe aliquā proportionem anguli ad diſtantiam rei viſæ: quia quod à remotiori videtur, minus videtur & ſub minori angulo: vnde poſſet eſſe ita paruus angulus quòd nihil de re videretur: ſi ergo oculus glorioſus videbit ſub angulo, oportet ꝙ videat ſub determinata diſtantia, & ita quòd nō videat aliquid à remotiori, quàm modò videmus, quod videtur abſurdum: & ſic videtur quòd ſenſus viſus actu non erit in corporibus glorioſis.

SED CONTRA, Potentia coniuncta actui eſt perfectior quàm non coniuncta: ſed natura humana erit in beatis in maxima perfectione: ergo erunt ibi omnes ſenſus in ſuo actu.

¶ Præterea, Vicinius ſe habent ad animam potentiæ ſenſitiuæ, quàm corpus: ſed corpus præmiabitur vel punietur propter merita vel demerita animæ: ergo & omnes ſenſus præmiabuntur in beatis, & punientur in malis, ſecundum delectationem & dolorem vel triſtitiam, quæ in operatione ſenſus conſiſtunt.

CONCLVSIO.

Senſus odoratus & auditus erunt poſt reſurrectionem in actu, non autem guſtus, niſi fortè per quandam immutationem linguæ à quodam humore adiuncto.

RESPONDEO dicendum, ꝙ circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd in corporibus glorioſis erunt omnes potentiæ ſenſuum, non tamen erunt in actu, niſi duo ſenſus, ſcilicet tactus & viſus: nec hoc erit ex defectu ſenſuū, ſed ex defectu medij & obiecti: nec tamen erunt fruſtra, quia erunt ad integritatem humanæ naturæ, & ad commendandam ſapientiam Creatoris. Sed hoc non videtur veru, quia hoc quod eſt medium in iſtis ſenſibus, eſt etiam in aliis medium. In viſu enim eſt medium aër, qui etiam eſt medium in auditu & odoratu, ſicut patet in ſecundo de Anima. Similiter etiam guſtus habet medium coniunctum ſicut & tactus, cùm guſtus ſit tactus quidam, vt in eodem libro dicitur. Odor etiam erit ibi qui eſt obiectum odoratus: cùm Eccleſia cantet, quòd odor ſuauiſſimus erunt corpora ſanctorum. Laus vocalis erit in patria. Vnde dicitur ſuper illud Pſal. Exultationes Dei in gutture eorum: quòd corda & linguæ non deſinent laudare Deum. Et idem etiam habetur per Gloſſ. ſuper illud Oſeæ 14. In canticis & cymbalis, & cætera.

¶ Et ideò ſecūdum alios dicendum, quòd odoratus & auditus erunt ibi in actu, ſed guſtus nō erit ibi, ita quòd immutetur ab aliquo cibo vel potu ſumpto, vt patet ex dictis: niſi fortè dicatur, quòd erit ibi guſtus in actu per immutationem linguæ ab aliqua humiditate adiuncta.

AD PRIMVM ergo dicendu, quòd qualitates, quas tactus percipit, ſunt illæ ex quibus conſtituitur animale corpus, vnde per qualitates tangibiles corpus animalis ſecundum ſtatum præſentem natum eſt immutari immutatione naturali & ſpirituali ab obiecto tactus. Et ideò tactus dicitur maximè materialis inter alios ſenſus, quia habet plus de materiali immutatione adiunctum: non tamen immutatio materialis ſe habet ad actum ſentiendi, qui perficitur ſpirituali immutatione niſi per accidens. Et ideò in corporibus glorioſis, à quibus impaſſibilitas excludit naturalem immutationē, erit immutatio à qualitatibus tangibilibus ſpiritualibus tantum, ſicut etiam in corpore Adæ fuit, quod nec ignis nec gladius ſcindere potuiſſet, & tamen horum ſenſum habuiſſet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd guſtus ſecundum quod eſt ſenſus alimenti, non erit in actu, ſed ſecundum quòd eſt iudicium ſaporum, eſſe poterit fortè per modum prædictum.

AD TERTIVM dicendum, quòd quidam poſuerūt quòd odor nihil aliud eſt quàm quædam fumalis euaporatio. Sed hæc propoſitio non poteſt eſſe vera: quod patet ex hoc quòd vultures immutantur ex odore percepto ad cadauera ex locis remotiſſimis: cùm tamen non eſſet poſſibile, quòd euaporatio aliqua pertingeret à cadauere ad tam remota loca, etiam ſi totū reſolueretur in vaporē, & præcipuè cùm ſenſibilia in ęquali diſtantia ad quālibet

partem

partem immutetur. Vnde odor immutat medium quandoque & inſtrumentum ſentiẽdi ſpirituali immutatione ſine aliqua euaporatione pertingente ad organum: ſed quòd aliqua euaporatio requiratur, hoc eſt eò quòd odor in corporibus eſt humiditate aſperſus. Vnde oportet reſolutionem fieri ad hoc quòd percipiatur. Sed in corporibus glorioſis erit odor in ſua vltima perfectione nullo modo per humidum repreſſus: vnde immutabit ſpirituali immutatione, ſicut odor fumalis euaporationis facit & ſenſus ordoratus in ſanctis, quia nulla humiditate impedietur, & cognoſcet non ſolum excellentia odoris: ſicut nunc in nobis contingit propter nimiam cerebri humiditatem, ſed etiam minimas odorum differentias.

AD QVARTVM dicendũ, quòd in patria erit laus vocalis, quamuis quidam aliter dicant, quòd ſola immutatione ſpirituali organum auditus immutabit in beatis, nec erit propter diſciplinam qua ſcientiam acquirat, ſed propter perfectionem ſenſus & delectationẽ: quomodo autẽ vox ibi formari poterit, dictũ eſt in ſecundo libro.

AD QVINTVM dicendum, quòd intenſio luminis non impedit receptionem ſpiritualem ſpeciei coloris, dummodo maneat in natura diaphani: ſicut patet quantumcunque illuminetur aer poteſt eſſe medium in viſu, & quanto eſt magis illuminatus, tantò per ipſum aliquid clarius videtur, niſi ſit defectus ex debilitate viſus. Quia autem in ſpeculo directè oppoſito radio Solis non appareat ſpecies corporis oppoſiti, non eſt propter hoc quòd impediatur receptio, ſed propter hoc quòd impeditur reuerberatio. Oportet enim ad hoc quòd forma in ſpeculo appareat, quòd fiat quędam reuerberatio ad aliquod corpus obſcurum: & ideò plumbum vitro adiungitur in ſpeculo: hanc autem obſcuritatem radius ſolis repellit, vnde non poteſt, apparere ſpecies in aliquo ſpeculo. Claritas autem corporis glorioſi non aufert diaphaneitatem à pupilla, quia gloria non tollit naturam: vnde magnitudo claritatis in pupilla magis facit ad acumen viſus quàm ad eius defectum.

AD SEXTVM dicendum, quòd quanto ſenſus eſt perfectior, tanto ex minori immutatione facta poteſt obiectum ſuum percipere: quanto autem ſub minori angulo viſus à viſibili immutatur, tãto minor immutatio eſt, & inde eſt ꝙ viſus fortior magis à remotis aliquid videre poteſt, quàm viſus debilior, quia quanto à remotiori videtur, ſub minori angulo videtur: & quia viſus corporis glorioſi erit perfectiſſimus, & paruiſsima immutatione poterit videre: vnde ſub angulo multo minori videre poterit quàm modo poſſit, & per conſequens multo magis à remotis.

QVAESTIO LXXXIIII.

De ſubtilitate corporum beatorum, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſubtilitate corporum beatorum.

¶ Circa quod quæruntur ſex.

¶ Primò, vtrùm ſubtilitas ſit proprietas corporis glorioſi.

¶ Secundò, vtrùm ratione huius ſubtilitatis poſſit eſſe in eodem loco cum alio.

¶ Tertiò, vtrùm per miraculum duo corpora poſſint ſimul eſſe in eodem loco.

¶ Quartò, vtrùm duo corpora glorioſa poſſint eſſe ſimul in eodem loco.

¶ Quintò, vtrùm corpus glorioſum neceſſario requirat æqualem ſibi locum.

¶ Sextò, vtrùm corpus glorioſum ſit palpabile.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſubtilitas ſit proprietas corporis glorioſi.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſubtilitas nõ ſit proprietas corporis glorioſi. Proprietas enim gloriæ excedit proprietatem naturæ, ſicut gloriæ claritas claritatem Solis, quæ eſt maxima in natura: ſi ergo ſubtilitas eſt proprietas corporis glorioſi, videtur quòd corpus ſit ſubtilius futurum omni quod eſt ſubtile in natura: & ita erit ventis aerěque ſubtilius: quod eſt hæreſis à Greg. in Conſtantinopolitana vrbe damnata, vt ipſe narrat in 4. lib. Moral.

Tho.4.diſt. 44 q̃. 2. art. 2. q̃. 1. & ſeq.

¶ 2 Præterea, Sicut caliditas & frigiditas ſunt quædã qualitates ſimplicium corporum, ſcilicet elementorum & ſubtilitas: ſed calor & aliæ qualitates elementorum nõ intendẽtur in glorioſis corporibus magis quàm nũc, imò magis ad medium reducentur: ergo neque ſubtilitas in eis erit maior quàm nunc ſit.

¶ 3 Pręterea, Subtilitas inuenitur in corporibus propter paucitatẽ materiæ: vnde corpora quæ habent minus de materia ſub æqualibus dimenſionibus, dicimus magis ſubtilia vt ignẽ aëre, & aërem aqua, & aquã terra: ſed tantum de materia erit in corporibus glorioſis, quantũ nunc eſt: ergo tunc non erunt magis ſubtilia, quàm nũc ſunt.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale, id eſt ſpiritui ſimile, ſed ſubtilitas ſpiritus excedit omnem ſubtilitatem corporis: ergo corpora glorioſa erunt ſubtiliſſima.

¶ Pręterea, Corpora quantò ſunt ſubtiliora, tantò nobiliora: ſed corpora glorioſa ſunt nobiliſſima: ergo erunt ſubtiliſſima.

CONCLVSIO.

Cùm ratione animæ glorificatæ corpus glorioſum dicatur ſpirituale, meritò ſubtilitas eſt proprietas corporis glorioſi per effectum ſpiritualis potentiæ.

RESPONDEO dicendum, quòd nomẽ ſubtilitatis à virtute eſt aſſumptum, ſcilicet penetrandi; vnde dicitur in ſecundo de generatione, quòd ſubtile eſt repletiuum partibus & partium partibus: quòd autem aliquod corpus ſit penetratiuum, contingit ex duobus. Primò, ex paruitate quantitatis præcipuè ſecundum profunditatem & latitudinem, non autem ſecũdum longitudinem, quia penetratio fit in profundum: vnde longitudo penetrationi non obſtat. Secundò, ex paucitate materiæ: vnde rara ſubtilia dicimus; & quia in corporibus raris forma prædominatur materiæ magis: ideò tranſlatum eſt nomen ſubtilitatis ad illa corpora quæ optimè ſubſtant formæ, & perficiuntur ab ea completiſſimo modo, ſicut dicimus ſubtilitatem eſſe naturæ in Sole & Luna & aliis huiuſmodi: ſicut autem huiuſmodi poteſt dici ſubtile, quando perfectiſſimè completur in eſſe & virtute ſuæ ſpeciei. Et quia res incorporeæ quantitate carent & materia, nomen Subtilitatis ad eas transfertur non ſolùm ratione ſuę ſubſtantiæ, ſed etiam ratione ſuæ virtutis: ſicut enim ſubtile dicitur penetratiuum, quia pertingit vſque ad intima rei: ita etiam dicitur aliquis intellectus ſubtilis, quia pertingit ad inſpicienda intrinſeca principia, & proprietates naturales ei latentis. Et ſimiliter dicitur aliquis habere viſum ſubtilem, quia aliquod minimum poteſt viſu pertingere, & ſimiliter eſt de aliis ſenſibus, & ſecundum hoc diuerſimodè ſubtilitatem corporibus glorioſis attribuerunt. Quidam etiam hæretici, vt Aug. narrat, attribuerunt eis ſubtilitatem ſecundum modum, quo ſpirituales ſubſtantiæ ſubtiles dicũtur, dicentes quòd in reſurrectione corpus vertetur in ſpiritum, & ratione huius corpora reſurgentiũ Apoſtolus ſpiritualia nominat, 1. Cor. 15. Sed non poteſt ſtare. Primò, quia corpus in ſpiritum tranſire nõ poteſt, cùm non cõmunicent in materia, quod etiã Boëtius oſtendit in lib. de Duabus naturis. Secũdo quia ſi hoc eſſet poſſibile corpore in Spiritum conuerſo, non

reſurgeret homo, qui ex anima & corpore naturaliter conſtat. Tertiò, quia ſi Apoſtolus ſic intelligeret, ſicut nominat corporalia ſpiritualia, pari ratione nominaret corpora animalia, quæ in animam ſunt conuerſa: quod patet eſſe falſum. Vnde quidam hæretici dixerunt, quòd corpus in reſurrectione remanebit, ſed habebit ſubtilitatem ſecundum modum rarefactionis, ita quòd corpora humana in reſurrectione erũt aërea, vel vento ſimilia, vt Greg. narrat in 23. lib. Moral. ſed hoc etiam non poteſt ſtare, quia corpus poſt reſurrectionem palpabile habuit Dominus: vt patet Luc. vlti. Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, quod præcipuè ſubtile credendum eſt. Et præterea, corpus humanum cum carnibus & oſſibus reſurget, ſicut corpus Domini, vt dicitur Luc. vlt. Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: & Iob 19. dicitur In carne mea videbo Deum ſaluatorem meum: natura autem carnis & oſſis hanc raritatem non poteſt habere.

¶ Et ideò eſt aſſignandus corporibus glorioſis alius modus ſubtilitatis, vt dicantur ſubtilia propter completiſſimam corporis perfectionē: ſed hanc completionem quidam eis attribuunt ratione quintę eſſentiæ, quæ in eis tunc maximè dominabitur, quod eſſe nō poteſt. Primò, quia nihil de quinta eſſentia poteſt venire in compoſitionem corporis, vt in tertio lib. oſtenſum eſt. Secundò, quia dato quòd veniret in compoſitionem corporis humani, non poſſet intelligi quòd dominaretur magis tunc quàm nunc ſupra naturam elementarem, niſi ita quòd eſſet in corporibus humanis plus ſecundum quantitatem de natura cæleſti: & ſic corpora humana non eſſent eiuſdē ſtaturæ, niſi fortè minueretur natura elemētaris in homine, quod repugnat integritati reſurgentium, vel ita quòd natura elementaris indueret proprietates naturæ cæleſtis ex eius dominio in corpore, & ſic naturalis virtus eſſet cauſa proprietatis glorioſæ, quod videtur abſurdum.

¶ Et ideò alij dicunt, quòd dicta completio, ex quo corpora humana ſubtilia dicuntur, erit ex dominio animæ glorificatæ, quæ eſt forma corporis ſuper ipſum, ratione cuius corpus glorioſum ſpirituale dicitur, quaſi omnino ſpiritui ſubiectum. Prima autem ſubiectio, qua corpus animæ ſubijcitur, eſt ad participandum eſſe ſpecificum, prout ſubijcitur ſibi vt materia formæ, & deinde ſubiicitur ei ad alia opera animæ, prout anima eſt motor, & ita prima ratio ſpiritualitatis in corpore eſt ex ſubtilitate, & deinde ex agilitate, & aliis proprietatibus corporis glorioſi. Et propter hoc Apoſtolus in ſpiritualitate tetigit dotem ſubtilitatis, vt Magiſtri exponunt: vnde Gregorius dicit decimoquarto Moralium, quòd corpus glorioſum dicitur ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ: & per hoc patet ſolutio ad obiecta, quæ procedũt de ſubtilitate, quæ eſt per rarefactionem.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ratione huius ſubtilitatis competat corpori glorioſo eſſe in eodem loco cum alio non glorioſo.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd ratione huius ſubtilitatis competat corpori, quòd ſit ſimul in eodem loco cum alio non glorioſo. Quia vt dicitur Philip. 3. reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ: ſed corpus Chriſti potuit ſimul eſſe cum alio corpore in eodem loco: vt patet per hoc quòd poſt reſurrectionē intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, vt dicitur Ioan. 20. ergo & corpora glorioſa ratione ſubtilitatis poterũt eſſe cum aliis corporibus non glorioſis in eodem loco.

¶ 2 Prętere, Corpora glorioſa erunt nobiliora omnibus aliis corporibus, ſed quædam nunc ratione ſuæ nobilitatis poſſunt eſſe ſimul cum aliis corporibus, ſcilicet radij ſolares: ergo multò fortius hoc conueniet corporibus glorioſis.

¶ 3 Prętere, Corpus cæleſte non poteſt diuidi ad minus quantum ad ſubſtantiam ſphærarum: vnde dicitur Iob 37. quòd cæli velut ære ſolidiſſimi firmati ſunt: ſi ergo corpus glorioſum non poteſt ſimul eſſe cum alio corpore in eodem loco ratione ſubtilitatis, nunquam ad cælum empyreum aſcēdere poterit, quod eſt erroneum.

¶ 4 Præterea, Corpus quod non poteſt ſimul eſſe cum alio corpore, poteſt ex alterius obſtaculo impediri in motu ſuo, vel etiam includi: ſed hoc nō poteſt cōtingere corporibus glorioſis: ergo poſſunt ſimul eſſe in eodem loco cum aliis corporibus.

¶ 5 Præterea, Sicut ſe habet punctus ad punctum, ita linea ad lineam, & ſuperficies ad ſuperficiem, & corpus ad corpus: ſed duo puncta poſſunt eſſe ſimul, vt patet quando lineæ ſe tangunt, & ſimiliter duæ lineæ in contactu duarum ſuperficierum, & de ſuperficie in contactu duorum corporum: quia contigua ſunt quorum vltima ſunt ſimul: vt patet 6. Phyſ. ergo non eſt contra naturam corporis, quin poſſit eſſe ſimul cum alio corpore in eodē loco: ſed quicquid nobilitatis natura corporis patitur, totum corpori glorioſo præſtabitur: ergo corpus glorioſum ex ſuæ ſubtilitatis proprietate habebit quòd poſſit eſſe ſimul cum alio corpore in eodem loco.

SED CONTRA eſt, quod Boët. dicit in libro de Trinitate, in numero differētiam varietas accidentium facit. Nam tres homines neque genere, neq; ſpecie, ſed ſuis accidentibus diſtant: nam ſi omninò cuncta ab his accidentia ſeparamus, tamē locus eſt cunctis diuerſus, quem vnum fingere nullo modo poſſumus: ergo ſi ponantur duo corpora eſſe in vno loco, erit vnum corpus numero.

¶ Prętere, Corpora glorioſa maiorem conuenientiam habebunt cum loco quàm ſpiritus angelici: ſed ſpiritus angelici, vt quidam dicunt, non poſſunt diſtingui numero, niſi eſſent in diuerſis locis, & propter hoc ponũt, quòd neceſſe eſt eſſe eos in loco, & quòd ante mundum creari non potuerunt: ergo multo magis debent dicere, quòd duo corpora qualiacunq; nō poſſunt eſſe in eodem loco.

CONCLVSIO.

Nullo modo competere poterit corpori glorioſo, vt ratione ſuæ ſubtilitatis poſſit eſſe ſimul cum corpore non glorioſo, niſi ex operatione diuinæ virtutis, quæ tollitur id quo impediebatur, ne cum corpore glorioſo eſſe poſſet.

RESPONDEO dicendum, quòd non poteſt dici quòd corpus glorioſum ratione ſuæ ſubtilitatis habeat quòd poſſit eſſe cum alio corpore in eodem loco, niſi per ſubtilitatem auferatur id per quod prohibetur nunc eſſe ſimul cũ alio corpore in eodē loco. Dicunt autē quidam, quòd prohibetur ad hoc in iſto ſtatu ratione corpulentię, per quam habet quòd replet locum, quæ quidem corpulentia ab eo per ſubtilitatis dotem tolleretur. Sed non poteſt hoc ſtare propter duo. Primò, quia corpulētia, quam dos ſubtilitatis aufert, eſt ad defectum pertinens, puta aliqua inordinatio materiæ non perfectè ſubſtantis ſuæ formæ. Totum enim quod ad integritatē corporis pertinet, in corpore reſurget, tam ex parte formę quā ex parte materiæ: quia ꝙ aliquod corpus ſit repletiuum loci, hoc habet per illud, quod eſt de integritate naturę eius, & non ex aliquo defectu naturæ. Cùm enim plenum opponatur vacuo, illud ſolùm nō replet locũ, quo poſito in loco, nihilominus manet vacuus locus. Vacuum autē definitur in 4. Phy. quòd eſt locus non plenus ſenſibili corpore: dicitur autem aliquod corpus eſſe ſenſibile ex materia & forma & naturalibus accidentalibus, quæ omnia ad integritatem naturæ pertinent: conſtat etiam quod corpus glorioſum erit ſenſibile, etiam ſecundum tactum, vt patet in corpore Domini, Luc. vlti. nec enim deerit materia aut forma, aut naturalia accidentia, ſcilicet calidum & frigidum, & huiuſmodi. Vnde patet quòd corpus glorioſum non obſtante ſubtilitatis dote replebit locum. Inſania etiam videtur dicere, quòd locus vbi eſſet

corpus

corpus glorioſum, eſſet vacuus. Secundò, ratio eorũ prædicta non valet, quia coexiſtentiam corporis impedire in eodem loco eſt plus quàm replere locum. Si enim ponamus dimenſiones eſſe ſeparatas ſine materia, illæ dimenſiones replent locum. Vnde quidam ponentes dixerunt vacuum eſſe locum, in quo ſunt huiuſmodi dimenſiones ſine aliquo ſenſibili corpore; & tamen iſtæ dimenſiones prohibentur ne ſint ſimul cum alio corpore in eodem loco, vt patet per Philoſo. in 4. Phyſic. & in 5. Metaphy. vbi habet pro inconuenienti, quòd corpus mathematicum, quod nihil eſt aliud quàm dimenſiones ſeparatæ, ſit ſimul cũ alio corpore naturali ſenſibili. Vnde dato, quòd ſubtilitas corporis glorioſi aufert ab eo hoc quod eſt replere locum, non tamen ſequitur quòd propter hoc poſſet eſſe cum alio corpore in eodem loco: quia remoto eo quod minus eſt, non propter hoc remouetur quod plus eſt. Dicendum eſt ergo quòd illud quod impedit corpus noſtrum nunc, ne ſimul cum alio corpore ſit in eodem loco, nullo modo poterit ab eo remoueri per dotem ſubtilitatis. Nihil enim poteſt prohibere corpus aliquod ne ſit ſimul ſituatum cum aliquo corpore in eodem loco, niſi in hoc, quòd in eo requirit diuerſum ſitũ: nihil enim eſt impedimentum identitatis niſi quòd eſt cauſa diuerſitatis. Hanc autem diſtinctionem ſitus non requirit aliqua corporis qualitas, quia corpori non debetur aliquis ſitus ratione ſuæ qualitatis: vnde remoto à corpore ſenſibili, quòd ſit calidum & frigidum, aut graue, aut leue, nihilominus in eo remanet neceſſitas prædictæ diſtinctionis, vt patet per Philoſophum in 4. Phyſic. & etiam per ſe planum eſt. Similiter etiam materia non poteſt inducere neceſſitatem prædictæ diſtinctionis, quia materiæ non aduenit ſitus niſi mediante quantitate dimenſiua. Similiter etiam neque forma ſitum habet niſi ex materia ſitum habente: reſtat ergo, quod neceſſitas diſtinctionis duorum corporum in ſitu cauſatur à natura quãtitatis dimenſiuæ, cui per ſe cõuenit ſitus. Cadit enim in definitione eius, quantitas enim dimenſiua eſt quantitas habens ſitum: & inde eſt, quòd remotis omnibus alijs, quę ſunt in re, diſtinctionis neceſſitas inuenitur in ſola quantitate dimenſiua. Si enim accipiatur linea ſeparata, oportet quòd ſi ſint duæ lineæ vel duæ partes vnius lineæ, quòd ſint diſtinctæ in ſitu, aliàs linea addita lineæ non efficeret maius, quod eſt contra communem animi conceptionem: & ſimiliter eſt de ſuperficiebus & corporibus mathematicis: & quia materiæ debetur ſitus, inquantum ſubſiſtit dimenſioni, exinde prædicta neceſſitas ad materiam ſituatam deriuatur: vt ſicut non eſt poſſibile eſſe duas lineas vel duas partes lineę, niſi ſint diſtinctæ ſecundum ſitum: ita impoſſibile eſt eſſe duas materias vel duas partes materiæ, niſi ſit diſtinctio ſitus: & quia diſtinctio materiæ eſt principium diſtinctionis indiuiduorum, inde quòd Boëtius dicit in lib. de Trinita. quòd duobus corporibus, vnum locum fingere nullo modo poſſumus, vt hanc ſaltem accidentium varietatem diſtinctio indiuiduorũ requirat: ſubtilitas autẽ à corpore glorioſo per dimẽſionem non aufert ſibi prædictã neceſſitatem ſitus diſtinctionis ab alio corpore: & ideò corpus glorioſum non habebit ratione ſubtilitatis, quòd poſſit eſſe cum alio corpore, ſed poterit ſimul cum alio corpore eſſe ex operatione virtutis diuinæ: ſicut etiam corpus Petri nõ habuit ex aliqua proprietate indita, quòd ad vmbram eius ſanarentur infirmi, ſed hoc fiebat virtute diuina ad ædificationem fidei; ita faciet virtus diuina vt corpus glorioſum poſſit ſimul cum alio corpore eſſe ad perfectionem gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Chriſti non habuit ex ſubtilitatis dote quòd poſſet eſſe ſimul cum alio corpore in eodem loco, ſed hoc factum eſt virtute diuina poſt reſurrectionem ſicut in natiuitate: vnde Greg. in Homilia dicit, illud corpus Domini intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, quod ad humanos oculos per natiuitatem ſuam clauſo exijt vtero Virginis. Vnde non oportet quòd ratione ſuæ ſubtilitatis hoc conueniat corporibus glorioſis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd lumen non eſt corpus, vt in prima parte dictum eſt: vnde obiectio procedit ex falſis.

AD TERTIVM dicendũ, quòd corpus glorioſum tranſibit ſphæras cælorum ſine eorum diuiſione, non ex vi ſubtilitatis, ſed ex diuina virtute, quæ eis ad nutum in omnibus ſubueniet.

AD QVARTVM dicendum, quòd ex hoc quòd Deus eis ad nutum aderit in omnibus quæ volunt, ſequetur quòd non poſſint includi vel carcerari.

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut dicitur 4. Phyſico. Puncto non competit locus: vnde ſi dicatur eſſe in loco, hoc non eſt niſi per accidens, quia corpus cuius eſt terminus, eſt in loco: ſicut autẽ totus locus reſpondet toti corpori, ita terminus loci reſpondet termino corporis. Contingit autem duorum locorum eſſe vnum terminum, ſicut & duas lineas terminari ad vnũ punctum: & ideò quamuis duo corpora non poſſunt eſſe niſi in diuerſis locis, tamen duobus terminis duorum corporum reſpondet idem terminus duorum locorum, & ſecundum hoc dicuntur vltima corporum ſe contingentium eſſe ſimul.

ARTICVLVS III.

Vtrùm per miraculum fieri poſſit quòd duo corpora ſint in eodẽ loco.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd nec etiam per miraculum fieri poſſit quòd duo corpora ſint in eodem loco. Non enim poteſt fieri per miraculum quòd duo corpora ſint ſimul duo & vnum, quia hoc eſſet facere contradictoria eſſe ſimul: ſed ſi ponantur duo corpora eſſe ſimul; ſequeretur, illa duo corpora eſſe vnum: ergo nõ eſt poſſibile hoc per miraculum fieri. Probatio mediæ: Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnum dicatur A, & aliud B, ergo dimenſiones A, erunt eædem cum dimenſionibus loci, aut aliæ: ſi aliæ, ergo erunt aliquæ dimenſiones ſeparatæ, quia nõ poteſt poni quòd dimẽſiones, quæ ſunt inter terminos loci, non ſint in aliquo ſubiecto, niſi ſint in corpore locato: ſi ergo ſunt eædem, ergo eadem ratione dimenſiones B, erunt eædem cum dimenſionibus loci: ſed quæcunque vni & eidem ſunt eadem, ſibi inuicem ſunt eadem: ergo dimenſiones A & B, ſunt eædẽ. ſed duorum corporum non poſſunt eſſe eædem dimenſiones, ſicut nec eadem albedo: ergo A, & B, ſunt vnum corpus, & erant duo: ergo ſunt ſimul vnum & duo.

¶ 2 Præterea, Contra communes animi conceptiones non poteſt aliquid miraculoſè fieri: vt ſcilicet pars non ſit minor toto, quia contraria communibus conceptionibus directè contradictionem includunt. Similiter nec concluſiones Geometricæ quæ à communibus conceptionibus infallibiliter deducuntur, ſicut quòd triangulus non habeat tres angulos æquales duobus rectis. Similiter nec aliquid poteſt fieri in linea contra definitionẽ lineæ: quia ſeparare definitionẽ à definito, eſt ponere duo contradictoria eſſe ſimul: ſed duo corpora eſſe in eodem loco eſt contra concluſiones Geometriæ & contra definitionẽ lineæ: ergo non poteſt fieri per miraculũ. Probatio mediæ: Cõcluſio eſt Geometriæ, quòd duo circuli nõ ſe tangunt niſi in puncto: ſi autẽ duo corpora circularia eſſent in eodem, duo circuli deſignati in eis ſe tangerent ſecundum totum. Similiter etiam eſt contra definitionem lineæ, quòd infra duo puncta ſit plus, quàm vna linea recta: quod fieret, ſi duo corpora eſſent in eodem loco: quia infra duo puncta ſignata in diuerſis ſuperficiebus loci eſſent duę lineæ rectę duorum corporũ locatorum.

¶ 3 Præterea, Hoc videtur nõ poſſe fieri per miraculum quòd corpus incluſum in alio corpore, non ſit in loco,

quia in habet locum communem & non propriũ, quod non poteſt eſſe: ſed hoc ſequeretur ſi duo corpora eſſent in eodem loco: ergo non poteſt fieri per miraculum. Probatio mediæ: Sint duo corpora in eodem loco, quorum vnum ſecundum quamlibet dimenſionem ſit maius alio, corpus minus erit incluſum in corpore maiore, & locus corporis maioris erit locus eius communis: locum autem proprium non habebit: quia non erit aliqua ſuperficies corporis actu ſignata, quæ contineat ipſum quod eſt de ratione loci: ergo non habebit locum proprium.

¶ 4 Præterea, Locus proportionaliter reſpondet locato: ſed nunquàm poteſt fieri per miraculum, quòd idem corpus ſit ſimul in diuerſis locis, niſi per aliquam conuerſionem, ſicut accidit in ſacramento altaris: ergo nullo modo poteſt fieri per miraculum quod duo corpora ſint ſimul in eodem loco.

Sed contra, Beata Virgo filium miraculoſè peperit: ſed in illo partu oportuit duo corpora eſſe ſimul in eodem loco, quia corpus pueri exiens clauſtra pudoris non fregit: ergo poteſt miraculoſè fieri quòd duo corpora ſint in eodem loco.

¶ Præterea, Hoc idem poteſt oſtendi per hoc, quòd Dominus ad diſcipulos intrauit clauſis ianuis, Ioánis 20.

Conclvsio.

Cùm à Deo tanquam prima cauſa res conſeruari poſſit, ceſſantibus cauſis ſecundis; fatendum eſt, miraculosè fieri poſſe, vt duo corpora ſint in eodem loco.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ex dictis patet, propter hoc neceſſe eſt duo corpora in duobus locis eſſe, quia diuerſitas materiæ requirit diſtinctionẽ in ſitu: & ideò videmus quòd quando conueniunt duo corpora in vnũ, deſtruitur eſſe diſtinctum vtriuſque, & acquiritur vtriq; ſimul eſſe vnũ indiſtinctum, vt patet in mixtionibus: non poteſt ergo eſſe quòd duo corpora remaneant duo, & tamen ſint ſimul, & vtrunq; conſeruet eſſe diſtinctum quod prius habebat, ſecundum quòd vtrumque erat ens indiuiſum in ſe & diuiſum ab aliis. Hoc autem eſſe diſtinctu depẽdet à principiis eſſentialibus rei, ſicut à cauſis proximis, ſed à Deo ſicut à cauſa prima: & quia cauſa prima poteſt conſeruare rem in eſſe, ceſſantibus cauſis ſecundis, vt patet per primam propoſitionem libri de cauſis; ideò diuina virtute & ea ſola fieri poteſt, vt accidẽs ſit ſine ſubiecto, vt patet in ſacramento altaris: & ſimiliter virtute diuina fieri poteſt, & ea ſola quòd corpori remaneat eſſe diſtinctum ab alio corpore, quáuis eius materia non ſit diſtincta in ſitu ab alterius corporis materia, & ſic miraculosè fieri poteſt quòd duo corpora ſint ſimul in eodem loco.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd ratio illa eſt ſophiſtica, quia procedit ex ſuppoſitione falſi, vel petit principium. Procedit enim ratio illa ac ſi inter duas ſuperficies oppoſitas loci alicuius eſſet aliqua dimenſio propria loco, cui oporteret quòd vniretur dimenſio corporis locati aduenientis. Sic enim ſequeretur quòd dimenſiones duorum corporum locatorum eſſet vna dimenſio, ſi vtraque vnum fieret cum dimenſione loci. Hæc autem poſitio falſa eſt: quia ſecundum hoc quandocunque corpus acquireret nouum locum, oporteret aliquã immutationem fieri in dimenſionibus loci vel locati. Non enim poteſt eſſe quòd aliqua duo fiant de nouo vnum, niſi altero eorum immutato: ſic autem, ſicut ſe rei veritas habet, loco non debentur aliæ dimenſiones quàm dimenſiones locati; patet quòd ratio nihil probat, ſed petit principiũ: quia ſecundum hoc nihil eſt aliud dictum, quòd dimenſiones locati ſunt eædẽ cum dimenſionibus loci, niſi quòd dimenſiones locati continẽtur infra terminos loci, & ſecundum eorum menſuram diſtant termini, loci ſicut diſtarent propriis dimenſionibus, ſi eas haberent: & ſic dicere dimenſiones corporum duorũ eſſe dimenſiones vnius loci nihil eſt aliud, quàm duo corpora eſſe in eodẽ loco, quod eſt principale propoſitum.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd poſito quòd duo corpora ſint ſimul in eodem loco per miraculum, non ſequitur aliquid neque contra communem animi conceptionem, neq; contra definitionẽ lineæ, neq; contra concluſiones aliquas Geometriæ. Sicut ſuprà dictũ eſt, quantitas dimenſiua in hoc differt ab omnibus aliis accidentibus, quòd habet ſpecialem rationem indiuiduationis & diſtinctionis, quæ eſt ſibi & omnibus accidentibus communis, ſcilicet ex materia ſubiecta. Sic ergo vna linea poteſt intelligi diuerſa ab alia, vel quia eſt in alio ſubiecto, quæ conſideratio eſt de linea naturali: vel quia diſtat in ſitu ab alia, quæ conſideratio eſt de linea mathematica, quæ intelligitur præter materiam: ſi ergo remoueatur materia, non poteſt eſſe diſtinctio linearum, niſi ſecundum ſitum diuerſum, & ſimiliter nec punctorum, nec ſuperficierum, aut quarumcunque dimenſionum: & ſic Geometria non poteſt ponere, quòd vna linea addatur aliæ, tanquam diſtincta ab ea, niſi ſit diſtincta in ſitu ab ea. Sed ſuppoſita diſtinctione ſubiecti ſine diſtinctione ſitus ex diuino miraculo, intelligentur diuerſæ lineæ, quæ non diſtant ſitu propter diuerſitatem ſubiecti: & ſimiliter diuerſa puncta: & ſic diuerſæ lineæ deſignatæ, in duobus corporibus, quæ ſunt in eodem loco, trahuntur à diuerſis punctis ad diuerſa puncta, vt non accipiamus punctum in loco, ſed in ipſo corpore locato: quia linea non dicitur trahi niſi à puncto quod eſt terminus eius: & ſimiliter etiam duo circuli deſignati in duobus corporibus ſphæricis exiſtentibus in eodem loco quæ ſunt duo non propter diuerſitatem ſitus, aliàs non poſſent ſe tangere ſecundum totum, ſed ſunt duo ex diuerſitate ſubiectorum, & propter hoc ſe totaliter tangentes, adhuc manent duo: ſicut etiam circulus ſignatur in corpore locato ſphærico tangit ſecundum totum alium circulum ſignatum in corpore locante.

Ad tertivm dicendum, quòd Deus poſſet facere aliquod corpus non eſſe in loco; & tamen illa poſitione facta, non ſequitur quòd aliquod corpus non ſit in loco: quia corpus maius eſt locus corporis minoris ratione illius ſuperficiei, quod deſignaretur ex cõtactu terminorum corporis minoris.

Ad qvartvm dicendum, quòd vnum corpus eſſe ſimul localiter in duobus locis, non poteſt fieri per miraculum. Corpus enim Chriſti non eſt in altari localiter, quanuis miraculoſè poſſit fieri, quòd duo corpora ſint in eodem loco: quia eſſe in pluribus locis ſimul repugnat indiuiduo ratione eius, quòd eſt ens indiuiſum in ſe: ſequeretur enim quòd eſſet diſtinctum in ſitu: ſed eſſe cum alio corpore in eodem loco, repugnat ei quantum ad hoc quod eſt diuiſum ab alio: ratio autem vnius perficitur in diuiſione: vt patet in 4. Metaph. ſed diuiſio ab aliis eſt de conſequentibus ad rationem vnius. Vnde quòd idem corpus ſit localiter ſimul in diuerſis locis, includit cõtradictionẽ, ſicut quòd homo careat ratione: ſed duo corpora eſſe in eodem loco, non includit contradictionem, vt ex dictis patet: & ideò non eſt ſimile.

Articvlvs IIII.

Vtrùm vnum corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio glorioſo in eodem loco. Quia vbi eſt maior ſubtilitas, ibi eſt minor reſiſtentia: ſi ergo corpus glorioſum eſt ſubtilius, quàm nõ glorioſum, minus reſiſtet corpori glorioſo: & ita ſi corpus glorioſum poterit eſſe cũ corpore non glorioſo in eodem loco, multo fortius cũ corpore glorioſo.

¶ 2 Prętera, Sicut corpus glorioſum eſt ſubtilius nõ glorioſo, ita vnũ glorioſum erit ſubtilius alio: ſi ergo corpus glorioſum poterit eſſe ſimul cum nõ glorioſo, & corpus glo-

glorioſum magis ſubtile poterit eſſe cum glorioſo minus ſubtili.

¶ 3 Præterea, Corpus cæli eſt minus ſubtile corpore glorioſo: ſed corpus glorioſum alicuius ſancti poterit ſimul eſſe cum corpore cæli, quia poterunt ad terram deſcendere & aſcēdere pro ſuo libito voluntatis. Ergo duo corpora ſubtilia vel glorioſa poterunt eſſe ſimul.

SED CONTRA, Corpora glorioſa erunt ſpiritualia, id eſt ſpiritibus quantū ad aliquid ſimilia: ſed duo ſpiritus non poſſunt eſſe ſimul in eodē loco, vt in 1. lib. dictum eſt. Ergo nec duo corpora glorioſa poterunt eſſe in eodem loco.

¶ Præterea, Duorum corporum exiſtentium ſimul vnum ab alio penetratur. ſed penetrari ab alio corpore, eſt ignobilitatis, quæ omnino à corporibus glorioſis aberit: ergo non poterunt eſſe duo corpora glorioſa ſimul.

CONCLVSIO.

Quanquam diuina virtute fieri poſſet, vt duo corpora glorioſa eſſe poſſent in eodē loco (nam ratione ſuæ proprietatis hoc minimè fieri poſſet) tamen conueniens non eſt, vt vnum corpus glorioſum ſit cum altero corpore glorioſo.

RESPONDEO dicendū, quòd corpus glorioſum ratione ſuæ proprietatis non habet quod poſſit eſſe cum alio corpore glorioſo in eodē loco, ſicut nec vt ſit ſimul cū corpore non glorioſo: diuina autē virtute fieri poſſet, vt duo corpora glorioſa eſſent ſimul, vel duo nō glorioſa, ſicut glorioſum & non glorioſum. Sed tamen nō eſt conueniens quòd corpus glorioſum ſit ſimul cum alio corpore glorioſo: tum quia in eis ſeruabitur debitus ordo, qui diſtinctionem requirit: tum quia vnum corpus glorioſum non ſeponit alteri, & ſic nunquam duo corpora glorioſa erunt ſimul.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ratio illa procedit ac ſi corpori glorioſo ineſſet ratione ſuæ ſubtilitatis, quòd poſſet eſſe ſimul in eodem loco cum alio corpore, quod falſum eſt.

Et ſimiliter dicendum ad ſecundum.

AD TERTIVM dicendum, quòd corpus cæli & alia corpora æquiuocè dicuntur glorioſa, inquātum participabunt aliquid gloriæ, & non quòd eis conueniant dotes corporum glorificatorum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorioſo neceſſitas exiſtendi in æquali loco.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ex ſua ſubtilitate remoueatur à corpore glorificato neceſſitas exiſtendi in æquali loco. Corpora enim glorioſa erunt cōformia corpori Chriſti, vt patet 1. Ioan. 3. Sed corpus Chriſti non coarctatur hac neceſſitate, vt ſit in loco æquali: imò continetur totum ſub paruis vel magnis dimenſionibus hoſtiæ conſecratæ. Ergo & hoc idem erit in corporibus glorioſis.

¶ 2 Præterea, Philoſ. probat in 4. Phyſic. quòd ſi duo corpora ſunt in eodem loco, ſequatur quòd maximum corpus obtineat minimum locum, quia diuerſæ partes eius poterunt eſſe in eadem parte loci. Non enim differt vtrum duo corpora vel quæcunque ſint in eodem loco: ſed corpus glorioſum erit ſimul in eodem loco cum alio corpore, vt dicitur communiter. Ergo poteſt eſſe in quouis paruo loco.

¶ 3 Præterea, Sicut corpus ratione ſui coloris videtur, ita commenſuratur loco ratione ſuæ quātitatis: ſed corpus glorioſum ita ſubiectū erit ſpiritui, quòd poterit videri & non videri, & præcipuè ab oculo non glorioſo pro ſuo libito voluntatis, vt in Chriſto patuit. Ergo ita quantitas ſubiicietur nutui ſpiritus, quòd poterit eſſe in paruo vel magno loco, & habere paruam vel magnam quantitatem ad libitum.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſ. dicit in 4. Phyſic. quòd omne quod eſt in loco, in æquali ſibi eſt: ſed corpus glorioſum erit in loco: ergo erit in loco æquali ſibi.

¶ Præterea, Eædem ſunt dimenſiones loci & locati, vt probatur in 4. Phyſ. Ergo ſi locus eſſet maior locato, eſſet idem maius & minus ſeipſo, quod eſt inconueniens.

CONCLVSIO.

Neceſſitas exiſtendi in æquali loco, tolli non poteſt à corpore glorioſo ex ſua ſubtilitate.

RESPONDEO dicendum, quòd corpus non comparatur ad locum niſi dimenſionibus propriis, ſecundum quas corpus locatum circumſcribitur ex contactu corporis locantis: vnde quòd corpus aliquod ſit in minori loco quàm ſit ſua quantitas, hoc non poteſt eſſe niſi per hoc quòd quātitas corporis propria efficitur aliquo modo minor ſeipſa: quod quidem non poteſt intelligi niſi dupliciter. Vno modo ex variatione quantitatis circa eandem materiam: vt ſcilicet materia quæ primo ſubeſt magnæ quantitati, poſtea ſubſit paruæ. & hoc quidam poſuerunt in corporibus glorioſis dicentes, quòd quantitas eorum ſubeſt ad nutum, ita quòd cùm voluerint, poſſunt habere magnam quantitatem, & cùm voluerint paruam. Sed hoc non poteſt eſſe, quia nullus motus, qui ſit ſecundum aliquid intrinſecum rei, poteſt eſſe ſine paſſione abiiciente à ſubſtantia: & ideo in corporibus incorruptibilibus, ſcilicet cæleſtibus, eſt ſolus motus localis, qui non eſt ſecundum aliquid intrinſecum: vnde patet, quod mutatio quantitatis circa materiā repugnaret impaſſibilitati corporis glorioſi & incorruptibilitati. Et præterea ſequeretur quòd corpus glorioſum quandoque eſſet rarius, & quandoque ſpiſſius: quia cùm nihil diuidi poſſit ab eo de materia ſua, quia eadem materia eſſet ſub paruis dimenſionibus: & quādoque ſub magnis, & ita rarefieret & denſaretur, quod non poteſt eſſe. Alio modo poteſt intelligi quòd quantitas corporis glorioſi efficiatur minor ſeipſa per variationem ſitus, ita ſcilicet quòd partes corporis glorioſi ſubintrēt ſe inuicem, & ſi redeat ad quancunque paruam quantitatem. Et hoc quidam poſuerunt dicentes, quod ratione ſuæ ſubtilitatis corpus glorioſum habebit, quòd poſſit eſſe ſimul cum alio corpore non glorioſo in eodem loco. Et ſimiliter poteſt vna pars eſſe intra aliam, intantum quòd totum corpus glorioſum poterit intrare per minimum porum vnius corporis: & ſic ponūt quòd corpus quod exiuit de vtero Virginali, intrauit ianuis clauſis ad diſcipulos. Sed hoc non poteſt eſſe, tum quia corpus glorioſum nō habebit quòd ſit cum alio corpore ſimul ratione ſubtilitatis: tum quia etiam ſi haberet, vt eſſet cum alio corpore, nō tamen cum corpore glorioſo, vt multi dicunt: tum quia repugnaret rectæ diſpoſitioni corporis humani, quæ requirit determinatū ſitum & diſtantiam partium. Vnde nec per miraculum hoc vnquam fiet. Et ideo dicendum, quòd corpus ſemper erit in loco ſibi æquali.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd corpus Chriſti in altaris ſacramento non eſt localiter, vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd probatio Philoſophi procedit ex hoc quòd vna pars eadē ratione ſubintraret aliam, ſed talis ſubintratio corporis glorioſi inuicem non poteſt eſſe, vt dictum eſt. Et ideo ratio non ſequitur.

AD TERTIVM dicēdum, quòd corpus videtur ex hoc quòd agit in viſum: quòd autem agat in viſum vel non agat, nihil variat in ipſo corpore: & ideo non eſt inconueniens ſi poſſit quando vult videri, & quando vult, non videri: ſed eſſe in loco non eſt actio aliqua procedēs ab eo ratione ſuæ quantitatis, ſicut videri ratione ſui coloris. Et ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus glorioſum ratione ſuæ ſubtilitatis ſit impalpabile.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd corpus glorioſum ratione ſuæ ſubtilitatis ſit impalpabile. Greg. enim dicit in Homil. in octaua Paſ-

chæ: Corrumpi neceſſe eſt quod palpatur: ſed corpus glorioſum erit incorruptibile: ergo erit impalpabile.

¶ 2 Præterea, Omne quod palpatur, reſiſtit palpanti: ſed quod poteſt ſimul eſſe cum aliquo, nõ reſiſtit ei: cùm ergo corpus glorioſum poſſit eſſe ſimul cum alio corpore, non erit palpabile.

¶ 3 Præterea, Omne corpus palpabile eſt tangibile: ſed omne tangibile corpus habet qualitates tangibiles excedentes qualitates tangentis: cùm ergo qualitates tangibiles non ſint in exceſſu, ſed reductæ in maximam æqualitatem, in corporibus glorioſis videtur quod non ſint palpabilia.

SED CONTRA eſt, quòd Deus in corpore glorioſo reſurrexit, & tamen corpus palpabile habuit, vt patet Luc. vlt. Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet. Ergo & corpora erunt palpabilia.

CONCLVSIO.

Cùm Dominus poſt reſurrectionem in corpore glorioſo habuerit corpus palpabile, ſequitur corpora glorioſa eſſe palpabilia.

RESPONDEO dicendũ, quòd omne corpus palpabile eſt tangibile, ſed non conuertitur: omne enim corpus quod habet qualitates, quibus natum eſt immutari ſenſus tactus, vt aër, ignis, & huiuſmodi, ſunt corpora tangibilia. Sed omne palpabile vlteriùs addit quòd reſiſtit tangenti: vnde aër qui nunquam reſiſtit tranſeunti per eum, ſed eſt facillimæ diuiſionis, tangibilis quidem eſt, ſed non palpabilis. Sic ergo patet quod palpabile dicitur aliquod corpus ex duobus, ſcilicet ex qualitatibus tangibilibus, & ex hoc quòd reſiſtit tangenti, vt non pertranſeat: & quia qualitates tangibiles ſunt calidum, & frigidum, & huiuſmodi, quæ non inueniuntur niſi in corporibus grauibus, & leuibus, quæ habent contrarietatem adinuicem, ac per hoc ſunt corruptibilia: ideo corpora cæleſtia, quæ ſunt ſecundum naturam incorruptibilia, ſunt ſenſibilia quidẽ viſu, ſed non tangibilia, & ſic etiam nec palpabilia. Et hoc eſt quòd Gregorius dicit, quod corrumpi neceſſe eſt omne quod palpatur. Corpus ergo glorioſum habet à natura ſua qualitates quæ ſunt natæ immutare tactum: ſed tamen quia corpus eſt omnino ſubiectum ſpiritui, in poteſtate eius eſt, vt ſecundum eas immutet tactum, vel nõ immutet. Similiter etiam ſecũdum naturam ſibi competit, vt reſiſtat cuilibet alteri corpori tranſeunti, ita quòd non poſſit eſſe cum eo ſimul in eodem loco: ſed miraculoſè hoc poteſt diuina virtute contingere ad nutum ipſius, quòd ſit cum alio corpore in eodem loco: & ſic non reſiſtet ei tranſeunti. Vnde ſecundum naturam ſuam palpabile eſt corpus glorioſum, ſed ex virtute ſupernaturali hoc ei competit, vt cùm vult non palpetur à corpore non glorioſo: & ideo Greg. dicit, quod Dominus palpandam carnem præbuit, quam clauſis ianuis introduxit, vt perfectè oſtenderetur, poſt reſurrectionem corpus ſuum eſſe & eiuſdem naturæ & alterius gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd incorruptibilitas glorioſi corporis non eſt ex natura componentium, ſecundum quam omne quod palpatur, neceſſe eſt corrũpi, vt ex dictis patet. Et ideo non ſequitur.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd quamuis aliquo modo poſſit fieri quod corpus glorioſum ſit cũ alio corpore in eodem loco: tamen corpus glorioſum habet in poteſtate ſua reſiſtere cuilibet tangenti, cùm voluerit: & ſic palpari poteſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd qualitates tangibiles in corporibus glorioſis, non erunt reductæ ad medium rei ſecundum æqui diſtantiam ab extremis acceptum, ſed ad medium proportionis ſecundum quod optimè competit complexioni humanæ in ſingulis partibus. Et ideo tactus illorum corporũ eſt delectabiliſſimus, quia potentia ſemper delectatur in conuenienti, & triſtatur in exceſſu.

QVÆSTIO LXXXIIII.

De agilitate corporum beatorum, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de agilitate beatorum corporum reſurgentium.

¶ Circa quod quæruntur tria

¶ Primò, vtrum corpora glorioſa ſint futura agilia.

¶ Secundò, vtrum mouebuntur.

¶ Tertiò, vtrum mouebuntur in inſtanti.

ARTICVLVS I.

Vtrum corpora glorioſa ſint futura agilia.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd corpora glorioſa nõ ſint futura agilia. Illud enim quod de ſe agile eſt, ad motum non indiget aliquo deferente: ſed corpora glorificata deferentur poſt reſurrectionem in nubibus obuiam Chriſto in aëra ab Angelis, vt dicit gloſſ. 1. Theſſal. 4. Ergo corpora glorioſa non erunt agilia. *Th 4. di. 44. q. 2. art. 3. q. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Nullum corpus quod mouetur cum labore & pœna, poteſt dici agile: ſed corpora glorioſa hoc modo mouebuntur, cum motor eorum, ſcilicet anima, moueat in contrarium naturæ eorum, aliàs mouerentur ſemper in vnam partem. Ergo non erunt agilia.

¶ 3 Præterea, Inter omnes operationes animalis ſenſus eſt nobilior & proprior, quàm motus: ſed nõ aſſignatur corporibus glorioſis aliqua proprietas, quæ perficiat eas ad ſentiendum. Ergo nec debet eis attribui agilitas, per quam perficiuntur ad motum.

¶ 4 Præterea, Natura dat diuerſis inſtrumenta diſpoſitionis diuerſæ, ſecundum diuerſas virtutes ipſorũ. Vnde non eiuſdem diſpoſitionis dat inſtrumenta animali tardo & veloci: ſed Deus multo ordinatius operatur quàm natura. Cum ergo corpus glorioſum habeat membra eiuſdem diſpoſitionis in figura & quantitate, ſicut modo, videtur quòd non habeat agilitatem aliam, quàm modo habet.

SED CONTRA eſt quod dicitur 1. Cor. 15. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute: glo. id eſt mobile & viuum: ſed mobilitas non poteſt dicere niſi agilitatem ad motum. Ergo corpora glorioſa erunt agilia.

¶ Præterea, Tarditas maximè videtur ſpiritualitati repugnare: ſed corpora glorioſa maximè erunt ſpiritualia, vt dicitur 1. Cor. 15. Ergo erunt agilia.

CONCLVSIO.

Cùm corpus glorioſum ſit omninò ſubiectum animæ glorificatæ, corpus glorioſum erit agile ſicut anima, vt ei ſit habile ad obediendum.

RESPONDEO dicendum, quòd corpus glorioſum erit omnino ſubiectum animæ glorificatæ, non ſolum vt nihil in eo ſit quod reſiſtat voluntati ſpiritus, quia hoc fuit etiam in corpore Adæ, ſed etiam vt ſit in eo aliqua perfectio effluens ab anima glorificata in corpus, per quã habile redditur ad prædictam ſubiectionem, quæ quidem perfectio, dos glorificati corporis dicitur: anima autem coniungitur corpori non ſolum vt forma, ſed etiam vt motor: vtroque autem modo, oportet quòd corpus glorioſum animæ glorificatæ ſit ſummè ſubiectum. Vnde ſicut per dotem ſubtilitatis ſubiicitur ei totaliter, inquantum eſt forma corporis, dans eſſe ſpecificum: ita per dotem agilitatis ſubiicitur ei, inquantum eſt motor: vt ſcilicet ſit expeditum & habile ad obediendum ſpiritui in omnibus motibus & actionibus animæ. Quidam tamen cauſam agilitatis attribuunt quintę eſſentiæ, quæ tunc in corporibus glorioſis dominabitur: ſed de hoc frequenter dictum eſt, quod non videtur conueniens. Vnde melius eſt, vt attribuatur animæ, à qua gloria in corpus emanat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpora glorioſa dicuntur ferri ab angelis, & etiam in nubibus: non quaſi eis indigeant, ſed ad reuerentiam deſignandam, quæ corporibus glorioſis etiam ab Angelis & omnibus creaturis deferetur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quanto virtus animæ mouentis dominatur magis ſupra corpus, tanto minor eſt labor in motu, qui etiam fit contra naturã corporis. Vnde illi in quibus virtus motiua eſt fortior, & illi qui habent ex exercitio corpus magis habilitatum ad obediendum ſpiritui mouenti, minus laborant in motu: & quia poſt reſurrectionem animæ perfectè dominabitur corpori, tum propter perfectionem propriæ virtutis, tum propter humilitatem corporis glorioſi, ex redundantia gloriæ ab anima in ipſum, non erit aliquis labor in motu Sanctorum, & ſic dici poterunt corpora Sanctorum agilia.

AD TERTIVM dicendum, quòd per dotem agilitatis corpus glorioſum redditur habile non ſolum ad motum, ſed etiam ad ſenſum & omnes alias animæ operationes exequendas.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut natura dat velocioribus animalibus inſtrumenta diuerſæ diſpoſitionis in figura & quãtitate, ita Deus dabit corporibus Sanctorum aliam diſpoſitionem, quam nunc habeant, non quidem in figura & quantitate, ſed in proprietate gloriæ, quæ dicitur agilitas.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſancti agilitate ſua nunquã vtantur, ita quòd moueantur.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Sancti agilitate ſua nunquam vtantur, ita quòd moueantur. Quia ſecundum Philoſ. motus eſt actus imperfecti: ſed in illis corporibus nulla erit imperfectio. Ergo nec aliquis motus.

¶ 2 Præterea, Omnis motus fit propter indigentiam: quia omne quod mouetur, mouetur propter adeptionẽ alicuius finis: ſed corpora glorioſa non habebũt aliquam indigentiam: quia vt Aug. dicit, ibi erit quicquid voles, non erit quicquid noles. Ergo non mouebuntur.

¶ 3 Præterea, Secundum Philoſ. 2. de Cæl. & mun. Illud quod participat diuinam bonitatem ſine motu, nobilius participat illã, quàm quod participat illam cũ motu: ſed corpus glorioſum nobilius participat diuinam bonitatem quàm aliud corpus. Cum ergo quædam alia corpora omnino ſine motu remaneãt ſicut corpora cæleſtia, videtur quòd multo fortius corpora humana.

¶ 4 Præterea, Aug. dicit quod anima ſtabilita in Deo, ſtabiliet corpus conſequenter: ſed anima ita erit in Deo ſtabilita, quòd nullo modo ab eo mouebitur. Ergo nec in corpore erit aliquis motus ab anima.

¶ 5 Præterea, Quanto corpus eſt nobilius, tanto debetur ei locus nobilior: vnde corpus Chriſti, quod eſt nobiliſſimum, habet locum eminentiorem inter cætera loca, vt patet Hebr. 7. Excelſior cęlis factus: Gloſſ. loco & dignitate, & ſimiliter vnumquodque corpus glorioſum habebit eadem ratione locum ſibi conuenientem ſecũdum menſuram ſuæ dignitatis: ſed locus cõueniens eſt de pertinentibus ad gloriam. Cum ergo poſt reſurrectionem gloria Sanctorum nunquam varietur, neque in plus neq; in minus, quia erunt omnino tunc in termino, videtur quod corpora eorum nunquam de loco ſibi determinato recedent, & ita non mouebuntur.

SED CONTRA eſt quòd dicitur Iſa. 40. Current, & non laborabunt: volabunt, & non deficient: & Sap. 3. Tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Ergo erit aliquis motus corporum glorioſorum.

CONCLVSIO.

Sicut corpus Chriſti glorificatum in Aſcenſione motum eſt, ita & corpora glorioſa mouentur agilitate ſua, vt eis libitum fuerit.

RESPONDEO dicendum, quòd corpora glorioſa aliquando moueri neceſſarium eſt ponere: quia & ipſum corpus Chriſti motum eſt in Aſcenſione. Et ſimiliter corpora Sanctorum quæ de terra reſurgent, ad cælum empyreum aſcendent: ſed etiam poſtquam cælos conſcenderint, veriſimile eſt quòd aliquando moueantur pro ſuæ libito voluntatis, vt illud quod habẽt in virtute actu, exercentes diuinam ſapientiam commendabilem oſtendant, & vt viſus eorum reficiatur pulchritudine creaturarum diuerſarum, in quibus Dei ſapientia eminenter relucebit. Senſus enim nõ poteſt eſſe niſi præſentium, quãuis magis à longinquo poſſint ſentire corpora glorioſa, quàm non glorioſa: nec tamen per motum aliquid deperiet eorum beatitudini, quę conſiſtit in viſione Dei, quem vbique præſentem habebunt: ſicut & de Angelis dicit Gregorius, quòd intra Deum currunt quocunque mittantur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd localis motus non variat aliquid eorum, quæ ſunt intranea rei: ſed eſt ſecundum id quod eſt extra rem: ſcilicet, locum. Vnde illud quod mouetur motu locali, eſt perfectum, quantum ad ea quæ ſunt intra rem, vt dicitur 4. Phyſ. quamuis habeant imperfectionem reſpectu loci, quia dum eſt in vno loco, eſt in potentia ad alium locum, quia non poteſt eſſe actu in plurib⁹ locis ſimul: hoc enim ſolius Dei eſt. Hinc autem defectus nõ repugnat perfectioni gloriæ, ſicut nec defectus, quod creatura eſt de nihilo: & ideo manebunt defectus huiuſmodi in corporibus glorioſis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd aliquis dicitur indigere aliquo ſimpliciter, & ſecũdum quid: ſimpliciter quidem indiget aliquis eo ſine quo non poteſt conſeruari in eſſe vel in ſua perfectione, & ſic motus in corporibus glorioſis non erit propter aliquam indigentiam, quia ad hæc omnia ſufficiet eis ſua beatitudo: ſed ſecundum quid indiget quis illo, ſine quo nõ poteſt aliquem finem intentum habere, vel non ita benè vel tali modo, & ſic motus erit in beatis propter indigẽtiam. Non enim poterunt manifeſtare virtutem motiuam in ſeipſis experimento, niſi moueãtur: huiuſmodi enim indigentias nihil prohibet in corporibus glorioſis eſſe.

AD TERTIVM dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi corpus glorioſum non poſſet etiam ſine motu participare diuinam bonitatem, multò perfectius quàm corpora cæleſtia: quod falſum eſt. Vnde corpora glorioſa non mouebuntur ad conſequendã perfectam diuinæ bonitatis participationem. Hanc enim habẽt per gloriam: ſed ad demonſtrandam virtutem animæ: per motum autem corporum cæleſtium non poſſet demonſtrari virtus eorum, niſi quam habent in mouendo corpora inferiora ad generationem & corruptionem, quod non competit illi ſtatui: & ideo ratio non procedit.

AD QVARTVM dicendũ, quòd localis motus nihil diminuit de ſtabilitate ab anima ſtabilita in Deo, cùm nõ ſit ſecundum aliquid intrinſecum rei, vt dictum eſt.

AD QVINTVM dicendum, quòd locus congruus vnicuique glorioſo corpori deputatus ſecũdum gradum ſuæ dignitatis pertinet ad præmium accidentale: non tamen oportet quod diminuatur aliquid de præmio, quandocunque eſt extra locum ſuum, quia locus ille non pertinet ad præmium, ſecundum quod actu continet corpus locatum, cùm nihil influat in corpus glorioſum, ſed magis recipiat ſplẽdorem ab eo, ſed ſecundum quod eſt debitus pro meritis: vnde gaudium de tali loco manet etiã ei, qui eſt extra locum ſuum.

ARTICVLVS III.

Vtrum Sancti moueantur in inſtanti.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd moueantur in inſtãti. Auguſt. dicit, quòd vbicunque voluerit ſpiritus, ibi erit & corpus: ſed motus voluntatis, ſecundum quem ſpiritus vult alicubi eſſe, eſt in inſtanti. Ergo & motus corporis eſt in inſtanti.

¶ 2 Præterea,

¶ 2 Præterea, Philoſ. in 4. Phyſic. probat quòd nõ ſit motus per vacuum, quia oporteret aliquid moueri in inſtanti: quia vacuum non reſiſtit aliquo modo mobili: reſiſtit autem plenũ, & ſic nulla proportio eſſet motus, qui fit in vacuo ad motum, qui fit in pleno, cùm proportio in velocitate ſit ſecũdum proportionem reſiſtentiæ, quæ eſt in medio. Omnium autem duorum motuum, qui fiunt in tempore, oportet eſſe proportionales velocitates: quia omne tempus omni tempori proportionale eſt: ſed ſimiliter nullum ſpatium plenum poteſt reſiſtere corpori glorioſo, quod poteſt eſſe cum alio corpore in eodem loco, quocunque modo fiat, ſicut nec vacuum alteri corpori. Ergo ſi mouetur, in inſtanti mouebitur.

¶ 3 Præterea, Virtus animæ glorificatæ quaſi improportionaliter excedit virtutem animæ non glorificatæ: ſed anima non glorificata mouet corpus in tempore. Ergo anima glorificata mouet corpus in inſtanti.

¶ 4 Præterea, Omne quod mouetur æqualiter citò ad propinquum & diſtans, mouetur in inſtanti: ſed motus corporis glorioſi eſt talis, quia ad quantuncunque diſtãs ſpatium mouetur in tempore imperceptibili mouetur. Vnde Auguſtin. dicit in quæſtionibus de reſurrectione: quòd corpus glorioſum vtraque interualla pari celeritate pertingit vt radius Solis. Ergo corpus glorioſum mouetur in inſtanti.

¶ 5 Præterea, Omne quod mouetur, vel mouetur in tempore, vel in inſtanti: ſed corpus glorioſum poſt reſurrectionem non mouebitur in tempore: quia tunc tempus nõ erit: vt dicitur Apoc. 4. Ergo motus ille erit in inſtãti.

Sed contra, In motu locali ſpatium & motus & tempus ſimul diuiduntur, vt demonſtratiuè probatur in 6. Phyſic. ſed ſpatiũ quod tranſit corpus glorioſum per ſuum motum, eſt diuiſibile: ergo & motus diuiſibilis & tempus diuiſibile: inſtans autem nõ diuiditur. Ergo motus ille non erit in inſtanti.

¶ Præterea, Non poteſt eſſe aliquid ſimul totũ in vno loco & partim in alio, quia ſequeretur quòd altera pars eſſet in duobus locis ſimul, quod eſſe non poteſt: ſed omne quod mouetur, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem, vt oſtenſum eſt in 6. Phyſic. omne autem quod motum eſt, totum eſt in termino, ad quem eſt motus, non autem poteſt eſſe quòd ſimul moueatur & motum ſit: ſed omne quod mouetur in inſtãti, ſimul mouetur & motum eſt. Ergo motus localis corporis glorioſi non poterit eſſe in inſtanti.

Conclvsio.

Corpora glorioſa mouentur in tempore, ſed imperceptibili propter breuitatem.

Respondeo dicendũ, quòd circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam dicunt quòd corpus glorioſum tranſit de vno loco in alium, ſine hoc quòd tranſeat medium, & propter hoc poteſt corporis glorioſi motus eſſe in inſtanti, ſicut & voluntatis. Sed hoc non poteſt ſtare, quia corpus glorioſum nunquam perueniet ad dignitatem naturę ſpiritualis, ſicut nunquam deſinit eſſe corpus. Et præterea voluntas, cùm dicitur moueri de vno loco in alium, non transfertur eſſentialiter de loco in locũ, quia neutro locorum illorum eſſentialiter cõtinetur, ſed dirigitur in vnum locũ, poſtquã fuerat directa per intentionẽ ad alium, & pro tanto dicitur moueri de loco ad locum.

Et ideo alij dicunt quòd corpus glorioſum habet de proprietate naturæ ſuæ qua corpus eſt, quòd pertranſeat medium, & ita quòd moueatur in tempore: ſed virtute gloriæ, quam habet, infinitatem quandam ſupra naturam habet, quòd poſſit non pertranſire medium, & ſic in inſtanti moueri. Sed hoc non poteſt eſſe, quia implicant in ſe contradictionem, quod patet. Sit enim aliquod corpus quod moueatur ad A, in B, & corpus motum ſit Z, conſtat quòd Z, quandiu eſt totum in A, non mouetur, ſimiliter nec quando eſt totum in B, quia tunc motũ eſt: ergo ſi aliquando mouetur, oportet, quòd neque ſit totũ in A, neque totum in B, ergo quando mouetur, vel nuſquam eſt, vel eſt partim in A, vel partim in B, vel totum in aliquo alio medio, puta in C, aut partim in C, partim in A, & partim in B. Sed non poteſt poni quòd nuſquam ſit, quia ſic eſſet aliqua quantitas dimenſiua, non habens ſitum, quod eſt impoſſibile. Neque poteſt poni quòd ſit partim in A, & partim in B, & non ſit in medio aliquo modo: quia cum B, ſit locus diſtãs ab A, ſequeretur in medio interiacente, quòd pars C, quæ eſt in B, non eſſet continua parti, quę eſt in A, ergo reſtat quòd vel ſit totum in C, vel partim in eo, vel partim in alio loco, quòd ponetur medium inter C, & A, puta D, & ſic de aliis. Ergo oportet quòd Z, non perueniat de A, in B, niſi prius ſit in omnibus de mediis, niſi dicatur quòd peruenit de A, in B, & nunquam mouetur: quod implicat contradictionẽ: quia ipſa ſucceſſio locorum eſt motus localis: & eadem ratio eſt de qualibet mutatione, quę habet duos contrarios terminos, quorum vtrunque eſt aliquid poſitiuè. Secus autem eſt de illis mutationibus, quæ habent vnum terminum tantum poſitiuum, & alteram putam priuationem: quia inter affirmationem & negationem ſeu priuationẽ, non eſt aliqua determinata diſtantia. Vnde quod eſt in negatione, poteſt eſſe propinquius vel remotius ab affirmatione vel econuerſo, ratione alicuius quod cauſat alterum eorum: vel diſponit ad ea, & ſic dum quod mouetur, eſt totum ſub negatione, mutatur in affirmationem, & econtrariò: vnde etiam in eis mutans præcedit mutatũ eſſe, vt probatur in quinto Phyſicorum. Nec eſt ſimile de motu Angeli, quia eſſe in loco, æquiuocè dicitur de corpore & Angelo: & ſic patet quod nullo modo poteſt eſſe quòd aliquod corpus perueniat de vno loco ad aliũ, niſi tranſeat omnia media.

Et ideo alij hoc concedunt, ſed tamẽ dicunt quòd corpus glorioſum mouetur in inſtanti. Sed ex hoc ſequitur quòd corpus glorioſum in eodem inſtanti ſit in duobus locis ſimul vel pluribus, ſcilicet in termino vltimo, & in omnibus mediis locis, quod non poteſt eſſe. Sed ad hoc dicunt, quòd quamuis ſit idem inſtans ſecundum rem, tamen differt ratione, ſicut punctus ad quem terminantur diuerſæ lineæ: ſed hoc non ſufficit, quia inſtans menſurat hoc quod eſt in inſtanti ſecundum rem, non ſecundum hoc quod conſideratur. Vnde diuerſa conſideratio inſtantis non facit quòd inſtans poſſit menſurare illa quę non ſunt ſimul tempore: ſicut nec diuerſa conſideratio puncti poteſt facere quòd ſub vno puncto loci contineantur quæ ſunt diſtantia ſitu.

Et ideo alij probabilius dicũt, quòd corpus glorioſum mouetur in tempore, ſed imperceptibili propter breuitatem, & tamen quòd totum corpus glorioſum poteſt in minori tempore idem ſpatium pertranſire, quàm aliud: quia tempus quantumcunque paruum accipiatur, eſt infinitum diuiſibile.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd illud quod parum deeſt, quaſi nihil deeſſe videtur, vt dicitur in 2. Phyſ. & ideo dicimus: Statim facio, quod poſt modicum tempus fiet: & per hunc modum loquitur Auguſt. quòd vbicunque erit voluntas, ibi erit ſtatim corpus. Vel dicẽdum quòd voluntas nunquam erit inordinata in Beatis. Vnde nunquam volent corpus ſuum eſſe alicubi in aliquo inſtanti, in quo non poſſit ibi eſſe. Et ſic quodcunq; inſtans voluntas determinabit, corpus erit in illo loco, quem voluntas determinat.

Ad secvndvm dicendũ, quòd quidam contradixerunt illi propoſitioni, quam Philoſ. inducit in parte illa, vt Commentator ibidem dicit, dicentes: quod non oportet eſſe proportiones totius motus ad totum motũ, ſecundum proportionem reſiſtentis medij ad aliud medium reſiſtens: ſed oportet quòd ſecundum proportionem mediorum, per quæ tranſitur, attendatur proportio

retardationum,

retardationum, quæ accidit in motibus ex reſiſtentia medij. Quilibet enim motus habet determinatum tempus velocitatis & tarditatis ex victoria mouentis ſupra mobile, etiam ſi nihil reſiſtat ex parte medij: ſicut patet in corporibus cæleſtibus, in quibus non inuenitur aliquid quod obſtet motui ipſorum, & tamē non mouentur in inſtanti, ſed in tempore determinato ſecundum proportionem potentiæ mouentis ad mobile: & ita patet quòd ſi ponatur aliquid moueri in vacuo, non oportebit ꝙ moueatur in inſtāti, ſed quòd nihil addatur tempori, quod debetur motui ex proportione prędicta mouentis ad mobile, quia motus non retardatur.

Sed hæc reſponſio (vt Commentator dicit) procedit ex falſa imaginatione, qua quis imaginatur quòd tarditas quæ cauſatur ex reſiſtentia medij, ſit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quantitatem ſecundum proportionē mouentis ad mobile: ſicut vna linea additur lineæ, ratione cuius accidit in lineis, quòd non remanet eadem proportio totius ad totam lineam, quæ erat linearum additarum adinuicem: vt ſic etiam non ſit eadē proportio totius motus ad totum motum ſenſibilem, quæ eſt retardationum contingentium ex reſiſtentia medij. Quæ quidē imaginatio falſa eſt, quia quælibet pars motus habet tantum de velocitate, quātum totus motus: nō autē quælibet pars lineæ habet tantum de quantitate dimenſiua, quantum habet tota linea. Vnde tarditas vel velocitas addita motui, redundat in quamlibet partē eius, quod de lineis non cōtingit: & ſic tarditas addita motui, non facit aliam partem motus: ſicut in lineis accidebat, quod additum eſt pars totius lineę. Et ideo ad intelligendam propoſitionem Philoſophi, vt Commentator ibidē exponit, ſciendum eſt quòd oportet accipere totum pro vno, ſcilicet reſiſtētiam mobilis ad virtutem mouentem, & reſiſtentiā medij, per quod eſt motus, & cuiuſcunque alterius reſiſtentis: ita quòd accipiatur quātitas tarditatis totius motus ſecundum proportionem virtutis mouētis ad mobile reſiſtens quocunque mouetur, vel ex ſe, vel ex alio extrinſeco. Oportet enim ſemper, quod mobile reſiſtat aliquo modo mouenti, cùm mouens & motum, agēs & patiens, inquātum huiuſmodi ſint contraria. Quandoque autem inuenitur reſiſtere mobile mouenti ex ſeipſo, quia habet virtutem inclinantem ad contrarium motum, ſicut patet ex motibus violētis: vel ſaltem, quia habet locum contrarium loco, qui eſt in intentione mouentis: cuiuſmodi reſiſtentia inuenitur etiā corporum cæleſtium ad ſuos motores. Quandoque autem mobile reſiſtit virtuti mouentis ex alio tantùm, & nō ex ſeipſo, ſicut patet in motu naturali grauium & leuium: quia per ipſam formam eorum inclinantur ad motum talem. Eſt enim impreſſio generantis, quod eſt motor ex parte grauium & leuium: ex parte autem materię non inuenitur aliqua reſiſtentia neque virtutis inclinātis ad cōtrarium motum, neque contrarij loci, quia locus non debetur materię niſi ſecundum quod ſub dimenſionibus conſiſtens perficitur forma naturali. Vnde non poteſt eſſe reſiſtentia, niſi ex parte medij: quæ quidem reſiſtentia eſt motui eorum naturalis, quandoque autem eſt ex vtroque, ſicut patet in motibus animalium. Quando ergo in motu non eſt reſiſtentia niſi ex parte mobilis, ſicut accidit in corporibus cæleſtibus: tunc ipſe motus menſuratur ſecundum proportionem motoris ad mobile, & in talibus non procedit ratio Philoſophi: quia remoto omni medio, adhuc manet motus eorum in tempore. Sed in illis motibus, in quibus eſt reſiſtentia ex parte medij, tantum accipitur menſura temporis ſecundum impedimentum, quod eſt ex medio ſolùm: vnde ſi ſubtrahatur omninò medium, nullum impedimentum remanebit: & ſic vel mouebitur in inſtanti, vel æquali tempore mouebitur ſecundum vacuum ſpaciū & plenum. Quia dato quòd moueatur in tempore per vacuum, illud tēpus in aliqua proportione ſe habebit ad tempus in quo mouetur per plenum. Poſſibile eſt autem imaginari aliquod corpus in eadē proportione ſubtilius corpore, quo ſpacium plenum erat, quo ſi aliud ſpatium impleatur æquale, in tam paruo tempore mouebitur per illud plenum ſicut per vacuum. Primò, quia quātum additur ad ſubtilitatem medij, tantum ſubtrahitur de quantitate tēporis, & quantò eſt magis ſubtile, minus reſiſtit: ſed in alijs motibus, in quibus eſt reſiſtentia ex ipſo mobili & ex medio, quantitas temporis eſt accipienda ſecundum proportionem mouentis potentiæ ad reſiſtentiam mobilis & medij ſimul. Vnde dato quòd totaliter mediū ſubtrahatur vel non impediat, non ſequitur quod motus ſit in inſtanti, ſed quod tempus motus menſuratur tantū ex reſiſtentia mobilis; neque erit inconueniēs ſi per idem tempus mouetur per vacuum & per plenum aliquo ſubtiliſſimo corpore imaginato: quia determinata ſubtilitas medij quantò eſt maior, nata facere eſt tarditatem minorem in motu. Vnde poteſt imaginari tāta ſubtilitas, quòd erit nata facere minorem tarditatem quàm ſit illa tarditas, quam facit reſiſtentia mobilis, & ſic reſiſtentia medij nullam tarditatē adijciet ad motum. Patet ergo, quamuis medium non reſiſtat corporibus glorioſis, ſecundum hoc quod poſſint eſſe cum alio corpore in eodem loco, nihilominus motus eorum non erit in inſtanti: quia ipſum corpus mobile reſiſtet virtuti mouenti ex hoc ipſo, quia habet determinatum ſitum, ſicut de corporibus cæleſtibus dictum eſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis virtus animæ glorificatæ excedit inæſtimabiliter virtutē animę non glorificatæ, non tamen excedit in infinitum, quia vtraque virtus eſt finita: vnde non ſequitur quod moueatur in inſtanti: ſi tamen eſſet ſimpliciter infinitæ virtutis, non ſequeretur quod moueretur in inſtanti, niſi ſepararetur totaliter reſiſtentia, quæ eſt ex parte mobilis. Quamuis autem reſiſtentia, qua mobile reſiſtit mouenti per cōtrarietatem, quam habet ad talem motum ratione inclinationis ad cōtrarium motum, poſſit à mouente infinitæ virtutis totaliter ſuperari: tamen reſiſtentia, quam fecit ex contrarietate, quam habet ad locum, quem intendit motor per motum, non poteſt totaliter ſeparari, niſi auferatur ab ea eſſe in tali loco. Sicut enim album reſiſtit nigro ratione albedinis; & tantò magis, quantò albedo magis diſtat à nigredine: ita corpus reſiſtit alicui loco per hoc quod habet locum oppoſitum, & tantò eſt maior reſiſtentia quantò eſt diſtantia maior. Non autem poteſt à corpore remoueri quòd ſit in aliquo loco vel ſitu, niſi auferatur ei ſua corporeitas, per quam debetur ei locus vel ſitus. Vnde quādiu manet in natura corporis, nullo modo poteſt moueri in inſtanti, quantumcunque ſit virtus mouens: corpus autē glorioſum nunquam ſuam corporeitatem amittet: vnde nunquam in inſtanti moueri poterit.

AD QVARTVM dicendū, quòd par celeritas in verbis Aug. eſt intelligenda, quantùm ad hoc quòd eſt imperceptibilis exceſſus vnius reſpectu alterius, ſicut & tempus motus eſt imperceptibile.

AD QVINTVM dicendū, quòd quamuis poſt reſurrectionem non erit tempus, quod eſt numerus motus cæli, tamen erit tempus conſurgens ex numero prioris & poſterioris in quocunque motu.

QVÆSTIO LXXXV.

De claritate corporum beatorum, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de claritate corporum beatorum reſurgentium.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum claritas inerit corporibus glorioſis.

¶ Secundò, vtrum claritas illa videri poterit ab oculo non glorioſo.

¶ Tertiò,

¶ Tertiò, vtrum corpus glorioſum videri poſſit à corpore non glorioſo.

ARTICVLVS I.

Vtrum corporibus glorioſis claritas conueniat.

Tho.4.di.44 q.2.art.4. q.1.& ſequ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd corporibus glorioſis claritas non conuenit. Quia ſicut dicit Auicenna in 6. naturalium: omne corpus luminoſum cõſtat ex partibus peruiis: ſed partes corporis glorioſi non erunt peruiæ, cùm in aliquibus dominetur terra, ſicut in carnibus & oſſibus. Ergo corpora glorioſa non erunt lucida.

¶ 2 Preterea, Omne corpus lucidũ occultat illud quod eſt poſt ſe: vnde vnum luminare poſt aliud eclipſatur, flamma etiam ignis prohibet videri quod eſt poſt ſe: ſed corpora glorioſa non occultabũt illud quod intra ea continetur: quia vt dicitur Greg. ſuper illud Iob: Non adæquabitur ei aurum & vitrum, ibi, ſcilicet in cæleſti patria, vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis corpulentia nõ abſcondit, patebitque corporalibus oculis etiã corporalis harmonia. Ergo corpora illa non erunt lucida.

¶ 3 Præterea, Lux & color contrariam diſpoſitionem requirunt in ſubiecto: quia lux eſt extremitas perſpicui in corpore non terminato: ſed color in corpore terminato, vt patet in lib. de Senſũ & ſenſato: ſed corpora glorioſa erunt colorara: quia vt dicit Auguſt. 19. de ciuit. Dei: pulchritudo corporis eſt partium cõuenientia cum quadam ſuauitate coloris: pulchritudo autem corporibus cæleſtibus glorioſis deeſſe non poterit: ergo corpora glorioſa non erunt lucida.

¶ 4 Præterea, Si claritas erit in corporibus glorioſis, oportet quòd ſit æqualis in omnibus partibus corporis: ſicut omnes partes erunt eiuſdem impaſſibilitatis & agilitatis: ſed hoc non eſt conueniens, quia vna pars habet maiorem diſpoſitionem ad claritatẽ quàm alia, ſicut oculi quàm manus, & ſpiritus quàm oſſa, & humores quàm caro vel neruus. Ergo videtur quòd non debeant illa corpora eſſe lucida.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno Patris mei, & Sap. 3. Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintillæ, &c.

¶ Præterea, Primę Cor. 15. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, quod ad claritatem pertinet: vt patet per ſequentia, vbi corporum reſurgentium gloriam comparat claritati ſtellarum. Ergo corpora Sanctorum reſurgent lucida.

CONCLVSIO.

Ex ſcriptura auctoritate veriſſimum habetur, corpora Sanctorum poſt reſurrectionem lucida fore.

RESPONDEO dicendũ, quòd corpora Sanctorum fore lucida poſt reſurrectionem, ponere oportet propter auctoritatem Scripturæ, quæ hoc promittit. Sed claritatis huius cauſam quidam aſſignant vel attribuunt quintæ eſſentiæ, quæ tunc dominabitur in corpore humano: ſed quia hoc eſt abſurdum, vt ſæpè dictum eſt: ideo melius eſt, vt dicatur, quòd claritas illa cauſabitur ex redundantia gloriæ animæ in corpus. Q uod enim recipitur ab aliquo, non recipitur per modum influentis, ſed per modum recipientis: & ideo claritas quæ eſt in anima ſpirituali, recipitur in corpore, vt corporalis. Et ideo ſecundum quod anima erit maioris claritatis, ſecundum maius meritum: ita etiam erit differentia claritatis in corpore, vt patet per Apoſt. 1. Cor. 15. & ita in corpore glorioſo cognoſcetur gloria animæ: ſicut in vitro cognoſcitur color corporis, quod continetur in vaſe vitreo, vt Greg. dicit ſuper illud Iob: Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Auicenna loquitur de illo corpore, quod habet ex natura componentium claritatem: ſic autem nõ habebit corpus glorioſum, ſed magis ex merito virtutis.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Greg. comparat corpora glorioſa auro, propter claritatẽ, & vitro, propter hoc quod tranſlucebunt. Vnde videtur dicendum, quod erunt ſimul peruia & clara. Quia enim aliquod clarum non ſit peruium, contingit ex hoc quòd claritas corporis cauſatur ex denſitate partium lucidarum: denſitas autem repugnat peruietati, ſed tunc claritas erit ex alia cauſa, vt dictum eſt. Denſitas autem corporis glorioſi peruietatẽ non tollit ab eis, ſicut nec denſitas vitri à vitro. Quidam tamen dicunt, quòd comparantur vitro, nõ quia ſint peruia: ſed propter hanc ſimilitudinẽ, quia ſicut aliquid quod in vitro clauditur, apparet: ita animæ gloria quæ corpore glorioſo clauditur, nõ latebit. Sed primũ melius eſt, quia magis ſaluatur dignitas corporis glorioſi, & magis conſonat dictis Greg.

AD TERTIVM dicendum, quòd corporis gloria naturam non tollit, ſed perficit: vnde color qui debetur corpori ex natura ſuarum partium, remanebit in eo, ſed ſuperadditur claritas ex gloria animæ. Sicut etiam videmus corpora colorata ex natura ſui ſolis ſplendore relucere, vel ex alia cauſa extrinſeca ſeu intrinſeca.

AD QVARTVM dicendum, quòd ſicut gloriæ claritas redundat ab anima in corpus ſecundum ſuum modum, & ibi eſt alio modo quàm ſit in anima; ita in qualibet parte corporis redundabit ſecundum ſuum modum. Vnde non eſt inconueniens, quòd diuerſę partes habeant diuerſimodè claritatem, ſecundum quod ſunt diuerſimodè diſpoſitæ ex ſui natura ad ipſam: nec eſt ſimile de aliis dotibus corporis, quarum partes corporis non inueniuntur habere diuerſam diſpoſitionem.

ARTICVLVS II.

Vtrum claritas corporis glorioſi poſſit videri à non glorioſo oculo.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd claritas corporis glorioſi non poſſit videri à non glorioſo oculo. Oportet enim eſſe proportionẽ viſibilis ad viſum: ſed oculus non glorificatus, non eſt proportionatus ad videndam claritatem gloriæ, cum ſit alterius generis, quàm claritas naturæ. Ergo corporis glorioſi claritas non videbitur ab oculo non glorioſo.

¶ 2 Præterea, Claritas corporis glorioſi erit maior quàm nunc ſit claritas ſolis: quia etiã ſolis erit tunc maior quàm modò ſit, vt dicitur: & multo maior erit claritas corporis glorioſi. propter quod Sol & totus mundus claritatem maiorem accipiet. Sed oculus non glorioſus, nõ poteſt inſpicere Solem in rota ſua propter magnitudinẽ claritatis. Ergo minus poterit inſpicere claritatem corporis glorioſi.

¶ 3 Præterea, Viſibile oppoſitum oculis videntis neceſſe eſt videri, niſi ſit læſio aliqua in oculo: ſed claritas corporis glorioſi oppoſita oculis non glorioſis, non neceſſario videtur ab eis; quod patet de diſcipulis, qui corpus Domini poſt reſurrectionem viderunt claritatẽ eius non intuentes. Ergo claritas illa non eſt viſibilis ab oculo non glorioſo.

SED CONTRA eſt quod dicit Gloſſ. Philip. 3. ſuper illud: Configuratum corpori claritatis ſuæ. Aſſimilabitur claritati, quam habuit in transfiguratione: ſed claritas illa viſa fuit ab oculis diſcipulorum non glorificatis. Ergo & claritas corporis glorificati ab oculis non glorioſis, viſibilis erit.

¶ Præterea, Impij videntes gloriam iuſtorum, ex hoc torquebuntur in iudicio: vt patet per hoc quod dicitur Sap. 5. ſed non plenè viderent gloriam ipſorum, niſi eorum claritatem inſpicerent. Ergo, &c.

CONCLVSIO.

Cum lux ex eſſentia ſua nata ſit mouere viſum, & viſus ſecundum ſubſtantiam ſuam natus ſit percipere lucem, meritò aſſerendum eſt, claritatem corporis nõ glorioſi, naturaliter ab oculo non glorioſo videri poſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd

quòd claritas corporis glorioſi non poteſt videri ab oculo non glorioſo, niſi per miraculum. Sed hoc non poteſt eſſe niſi claritas illa æquiuocè diceretur, quia lux ſecundum id quod eſt, nata eſt mouere viſum, & viſus ſecundum id quod eſt, natus eſt percipere lucem, ſicut verum ſe habet ad intellectum & bonum ad affectum: vnde ſi eſſet aliquis viſus, qui non poſſet percipere aliquã lucem omninò, vel ille viſus diceretur æquiuocè vel lux illa: quod non poteſt in propoſito dici: quia ſic per hoc quòd dicuntur glorioſa corpora futura eſſe lucida, nihil nobis notificaretur: ſicut qui dicit canem eſſe in cælo, nihil notificat ei, qui non nouit niſi canem, qui eſt animal. Ideo dicendum eſt, quod claritas corporis glorioſi naturaliter ab oculo glorioſo videri poteſt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd gloriæ claritas erit alterius generis quàm claritas naturæ, quantum ad ſpeciei cauſam, ſed noui quantum ad ſpeciem: vnde ſicut claritas naturæ ratione ſpeciei ſuæ eſt proportionata viſui, ita claritas glorioſa.

Ad secvndvm dicendũ, quòd ſicut corpus glorioſum nõ poteſt pati aliquid paſſione naturæ, ſed ſolum paſſione animæ, ita ex proprietate gloriæ non agit niſi actione animæ. Claritas autem intenſa non offendit viſum, inquantum agit actione animæ, ſed ſecundum hoc magis delectat: offendit autem inquantum agit actione naturæ calefaciendo & diſſoluẽdo organum viſus, & diſgregando ſpiritus: & ideo claritas corporis glorioſi, quãuis excedat claritatem Solis, tamen de ſui natura non offendit viſum, ſed demulcet, propter quod claritas illa comparatur claritati Iaſpidis, Apoc. 21.

Ad tertivm dicendum, quòd claritas corporis glorioſi prouenit ex merito voluntatis: vnde voluntati ſubdetur, vt ſecundum eius imperium videatur vel nõ videatur. Et ideo in poteſtate corporis glorioſi erit, oſtendere claritatem ſuam vel occultare; & hæc fuit opinio Præpoſitiui.

Articvlvs III.

Vtrum corpus glorioſum neceſſariò videatur à corpore nõ glorioſo.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd corpus glorioſum neceſſariò videtur à corpore non glorioſo. Quia corpora glorioſa erunt lucida: ſed corpus lucidum manifeſtat ſe & alia. Ergo corpora glorioſa neceſſariò videbuntur.

¶ 2 Præterea, Omne corpus quod occultat alia corpora poſt ſe exiſtentia de neceſſitate viſus, percipitur ex hoc ipſo quòd alia, quæ ſunt, poſt occultantur: ſed corpus glorioſum occultabit viſui alia corpora poſt ſe exiſtentia, quia erit corpus coloratum. Ergo & de neceſſitate videbitur.

¶ 3 Præterea, Sicut quãtitas eſt de his quæ inſunt corpori, ita qualitas per quam videtur: ſed quantitas nõ ſuberit voluntati, vt corpus glorioſum poſſit eſſe maioris quantitatis vel minoris. Ergo nec qualitas, per quam viſibile eſt, vt poſſit non videri.

Sed contra eſt, quòd corpus noſtrum glorificabitur in conformitate corporis Chriſti poſt reſurrectionem: ſed corpus Chriſti poſt reſurrectionem non neceſſariò videbatur: imò diſparuit ab oculis diſcipulorum in Emaus, vt dicitur Luc. vltimo. Ergo & corpus glorificatum non neceſſariò videbitur.

¶ Præterea, Ibi erit ſumma obediẽtia corporis ad animam. Ergo corpus poterit videri vel non videri ſecũdum voluntatem animæ.

Conclvsio.

Cùm corpus noſtrum glorificatum ſit cõforme corpori Chriſti poſt reſurrectionem, & cùm corpus glorioſum futurum ſit maximè obediens animæ: ideo in poteſtate corporis glorificati erit; vt videatur, vel non.

Respondeo dicendum, quòd viſibile videtur, ſecundum quòd agit in viſum. Ex hoc autem quod aliquid agit vel non agit in aliquod extrinſecum, non eſt aliqua mutatio in ipſo: vnde ſine mutatione alicuius proprietatis, quæ ſit de perfectione corporis glorificati, poteſt contingere quòd videatur: vnde in poteſtate glorificati erit vt corpus ſuum videatur vel non videatur, ſicut & quælibet actio alia corporalis in animæ poteſtate erit: aliàs nõ eſſet corpus glorioſum inſtrumentum ſummè obediens principali agenti.

Ad primvm ergo dicendum, quod claritas illa obediet corpori glorioſo, vt poſſit eam oſtendere vel occultare.

Ad secvndvm dicendum, quòd color corporis non impedit peruietatem ipſius, niſi inquantum mutat viſum: quia viſus non poteſt immutari ſimul duobus coloribus, vt vtrunque perfectè inſpiciat: color autem corporis glorioſi erit in perfecta poteſtate animę, vt patet per ipſum, immutet viſum, vel non immutet. Et ideo erit in poteſtate eius, vt corpus quod eſt poſt ſe, non occultet.

Ad tertivm dicendum, quòd quantitas eſt inhærens ipſi corpori glorioſo, neque poſſet quantitas immutari ad imperium animæ, ſine mutatione intrinſeca corporis glorioſi, quæ impaſſibilitati eius repugnaret: & ideo non eſt ſimile de quãtitate & viſibilitate, quia etiam qualitas illa, per quam eſt viſibile, non poteſt ſubtrahi ad imperium animæ: ſed actio illius qualitatis ſuſpendetur, & ſic occultabitur corpus ad imperium animæ.

Qvæstio LXXXVI.

De conditionibus corporum damnatorum reſurgentium, in tres articulos diuiſa.

Consequenter conſiderandũ eſt de conditionibus damnatorũ reſurgentium.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum corpora damnatorũ cum ſuis deformitatibus reſurgent.

¶ Secundò, vtrum eorum corpora erunt corruptibilia.

¶ Tertiò, vtrum erunt impaſſibilia.

Articvlvs I.

Vtrum corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgent.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum cum ſuis deformitatibus reſurgent. Th. 4. di. 44. q. 3. art. 1. q. 1 & ſequ. Illud enim quod in pœnam peccati inductum eſt, deſinere non debet, niſi peccato remiſſo: ſed membrorum defectus qui accidunt per mutilationem, in pœnam peccati inducti ſunt: & ſimiliter etiam omnes deformitates corporales. Ergo à damnatis, qui peccatorum remiſſionem non ſunt conſequuti, in reſurrectione non remouebuntur.

¶ 2 Præterea, Sicut reſurrectio Sanctorum erit ad vltimam fœlicitatẽ, ſi reſurrectio impiorũ ad vltimam miſeriã: ſed ſanctis reſurgentibus non aufertur aliquid quod ad eorum perfectionem pertinere poſſit. Ergo nec impiis reſurgentibus aliquid aufertur quod ad eorum miſeriam pertineat, huiuſmodi autem ſunt deformitates, &c.

¶ 3 Prętere a, Sicut ad defectum paſſibilis corporis pertinet deformitas, ita & tarditas: ſed à corporibus damnatorum reſurgentium, tarditas non mouebitur, quia eorum corpora non erunt agilia. Ergo eadem ratione nec deformitas.

Sed contra, Primæ ad Cor. 15. Mortui reſurgent incorrupti, id eſt ſine aliqua diminutione membrorum. Gloſſ. mortui, id eſt peccatores, vel generaliter omnes mortui reſurgẽt incorrupti. Ergo mali reſurgent ſine deformitatibus.

¶ Præterea, In damnatis nõ erit aliquid quod ſenſum doloris impediat: ſed ægritudo impedit ſenſum doloris, inquantũ per ea debilitẽtur organa ſentiendi, & ſimiliter

defectus

defectus membri impediret ne eſſet vniuerſalis dolor in corpore: ergo ſine ipſis defectibus damnati reſurgent.

CONCLVSIO.

Cùm Deus in reſurrectionem naturam humanam integrè reparaturus ſit, nulli erunt defectus turpitudinis ex imbecillitate naturæ in corporibus damnatorum, niſi defectus, qui ex naturalibus principijs in humano corpore naturaliter conſequuntur.

RESPONDEO dicendum, quòd in corpore humano poteſt eſſe deformitas dupliciter. Primò, ex defectu alicuius membri, ſicut mutilatos turpes dicimus, deeſt enim eis debita proportio partium ad totum: & de tali deformitate nulli dubium eſt, quòd in corporibus damnatorũ non erit: quia omnia corpora tam bonorum, quàm malorum integra reſurgent. Alio modo deformitas conuenit ex indebita partium diſpoſitione, vel ex indebita quantitate vel qualitate vel ſitu, quæ etiam proportionem debitam partium ad totum non patitur: & de talibus deformitatibus & ſimilibus defectibus, ſicut ſunt febres, & aliæ huiuſmodi ægritudines, quæ interdum ſunt deformitatis cauſa, Auguſt. indeterminatum & ſub dubio relinquit in Enchirid. vt in litera Magiſter dicit. Sed apud Doctores modernos eſt duplex ſuper hoc opinio. Quidam tamen dicũt, quòd huiuſmodi deformitates & defectus in corporibus damnatorum remanebunt, conſiderantes eorum damnationem, qua ad ſummam miſeriam deputantur, cui nihil incommoditatis ſubtrahi debet. Sed hoc non videtur rationabiliter dici. In reparatione enim corporis reſurgentis magis attenditur naturæ perfectio, quàm conditio quæ prius fuit. Vnde & qui infra perfectam ætatem decedunt, in ſtatura iuuenilis ætatis reſurgent. Vnde & illi qui aliquos defectus naturales in corpore habuerunt, vel deformitates ex eis prouenientes, in reſurrectione ſine illis defectibus vel deformitatibus reparabuntur, niſi peccati meritum impediret: & ita ſi aliquis cum defectibus reſurget, hoc erit ei in pœnam. Modus autem pœnæ eſt ſecundum menſuram culpæ. Contingit autem quòd aliquis peccator damnandus minoribus peccatis ſubiectus, aliquas deformitates vel defectus habeat, quas nõ habuit aliquis damnandus, peccatis grauioribus irretitus: vnde ſi ille qui in hac vita deformitates habuit, cum eis reſurgat, ſine quibus conſtat quòd reſurgeret alius grauius puniendus, qui eas in hac vita non habuit: modus pœnæ non reſponderet quantitati culpæ, ſed magis videretur aliquis puniri pro pœnis, quas in hoc mundo paſſus fuit, quod eſt abſurdum. Et ideo alij rationabilius dicũt, quòd Auctor qui naturam condidit, in reſurrectione naturã corporis integrè reparabit: vnde quicquid defectus vel turpitudinis ex corruptione vel debilitate naturæ ſiue principiorum naturalium in corpore fuit, totum in reſurrectione remouebitur, ſicut febris, lippitudo, & ſimilia. Defectus autem, qui ex naturalibus principijs in humano corpore naturaliter conſequuntur, ſicut ponderoſitas, paſſibilitas, in corporibus damnatorum erunt, quos defectus ab electorum corporibus gloria reſurrectionis excludet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm pœna in quolibet foro infligatur ſecũdum conditionem illius fori, pœnæ quæ in hac vita temporali infliguntur pro aliquo peccato, temporales ſunt, & vltra vitæ terminum nõ ſe extendunt: & ideo quamuis peccatũ non ſit remiſſum damnatis, non oportet quod eaſdem pœnas ibi ſuſtineãt, quas in hoc mundo ſunt paſſi; ſed diuina iuſtitia requirit, vt ibi pœnis grauioribus in æternum crucientur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non eſt ſimilis ratio de bonis & malis, eò quod aliquid poteſt eſſe purũ bonum, nõ autem purè malum. Vnde ſanctorum vltima fœlicitas hoc requirit, vt ab omni malo penitus ſint immunes: ſed vltima malorum miſeria non excludit omne bonum, quia malum ſi integrum ſit, corrumpit ſeipſum, vt Philoſ. dicit in 4. Ethic. Vnde oportet quòd miſeriæ damnatorum ſubſternatur bonum naturæ in ipſis, quod opus eſt Conditoris perfecti, qui ipſam naturam in perfectione ſuæ ſpeciei reparabit.

AD TERTIVM dicendum, quòd tarditas eſt de illis defectibus, qui naturaliter conſequuntur principia humani generis, non autem deformitas: & ideo non eſt ſimilis ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum erunt corruptibilia. Omne enim compoſitum ex contrarijs, neceſſe eſt corrumpi: ſed corpora damnatorum erunt ex contrarijs cõpoſita, ex quibus etiam nunc componuntur, aliàs non eſſent eiuſdem ſpeciei, & per conſequẽs nec eadẽ numero. Ergo erunt corruptibilia.

¶ 2 Præterea, Si non erunt corruptibilia, aut hoc erit per naturam, aut per gratiã: ſed natura non ſunt, cùm ſint futura eiuſdem naturæ, cuius nunc ſunt, & gratiã vel gloriam non habebunt. Ergo erunt corruptibilia.

¶ 3 Præterea, Illis qui ſunt in ſumma miſeria, ſubtrahere maximam pœnam videtur inconueniens: ſed maxima pœnarum eſt mors: vt patet per Philoſ. 3. Ethic. Ergo à damnatis qui ſunt in miſeria, mors remoueri nõ debet: ergo eorum corpora corruptibilia erunt.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Apoc. 9. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

¶ Præterea, Damnati punientur in anima & corpore pœna perpetua Matth. 25. Ibunt hi in ſupplicium æternum: ſed hoc eſſe non poſſet, ſi corpora corruptibilia eſſent. Ergo eorum corpora erunt incorruptibilia.

CONCLVSIO.

Cùm corruptio ſit mutatio quædam, & motus principium poſt reſurrectionẽ, & deſit & impediatur; nihil erit quo corpora damnatorum corrumpi poſſint.

RESPONDEO dicendum, quòd cum in omni motu oporteat eſſe aliquod principiũ motus: dupliciter motus aliquis vel mutatio à mobili remouetur. Vno modo per hoc, quòd deeſt principium motus. Alio modo per hoc quòd impeditur principium motus: corruptio autẽ mutatio quædam eſt: vnde dupliciter poteſt contingere, vt corpus quod ex conditione ſuorum principiorũ corruptionem habet, incorruptibile reddatur. Vno modo ex hoc quòd principium ad corruptionem mouẽs, totaliter tollitur, & hoc modo corpora damnatorum incorruptibilia erunt. Cùm enim primum cælum ſit alterans per motum ſuum localem, & alia omnia agentia ſecunda in virtute ipſius agant, & quaſi ab ipſo mota; oportet quod motu cæli ceſſante, nihil ſit agens, quod poſſit corpus per alterationem aliquam trãſmutare à naturali ſua proprietate; & ideo poſt reſurrectionẽ, ceſſante motu cæli, nulla qualitas erit ſufficiẽs, vt corpus humanum alterare poſſit à ſua naturali qualitate: corruptio autem eſt terminus alterationis, ſicut & generatio, vnde corpora damnatorum corrumpi non poterunt, & hoc deſeruit diuinæ iuſtitiæ, vt perpetuò viuentes, perpetuò puniantur, vt diuina iuſtitia requirit, vt infra dicetur: ſicut & nunc corruptibilitas corporum deſeruit diuinæ prouidentiæ, per quam ex aliquibus corruptis alia generantur. Alio modo contingit ex hoc, quòd principium corruptionis impeditur: & hoc modo corpus Adæ incorruptibile fuit: quia cõtrariæ qualitates in hominis corpore exiſtentes continebantur per gratiam innocentiæ, ne ad diſſolutionem corporis agere poſſent: & multò plus continebuntur in corporibus glorioſis, quæ erunt omninò ſubiecta ſpiritui: & ſic in corporibus beatorum poſt reſurrectionẽ communem coniungentur duo modi prædicti incorruptibilitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contraria,

ex quibus corpora componuntur, ſunt ſecunda principia ad corruptionem agentia. Primum enim agẽs eſt motus cæleſtis: vnde ſuppoſito motu cæli, neceſſe eſt vt corpus ex contrariis cõpoſitum corrumpatur, niſi ſit aliqua cauſa potior impediens. Sed motu cæli remoto, contraria, ex quibus corpus componitur, non ſufficiunt ad corruptionem faciendam etiam ſecundum naturam, vt patet ex dictis. Ceſſationem autem motus cœleſtis non cognouerunt Philoſophi: vnde pro infallibili habebant quod corpus compoſitum ex contrariis corrumpatur ſecundum naturam.

AD SECVNDVM dicendum, quòd incorruptibilitas erit per materiam, non quòd ſit aliquod incorruptionis principium in corporibus damnatorum, ſed per defectum primi mouentis ad corruptionem.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis mors ſit ſimpliciter maxima pœnarum, ſecundum quid, tamen nihil prohibet mortem eſſe in pœnarum remedium, & per conſequẽs oblationem mortis in pœnarum augmentum. Viuere enim, vt dicit Philoſ. 9. Ethic. videtur omnibus delectabile eſſe, eò quòd omnia eſſe appetunt, non oportet autem, vt ibidem dicitur, accipere malam vitam, neq; corruptã, neq; quæ eſt in triſtitiis: ſicut ergo viuere, ſimpliciter eſt delectabile, nõ autẽ vita quę eſt in triſtitiis: ita & mors quę eſt priuatio vitę, ſimpliciter eſt pœnoſa & maxima pœnarũ, inquantũ ſubtrahit primũ bonũ, ſcilicet eſſe cum quo alia ſubtrahuntur: ſed inquantum priuat malam vitam; & quæ eſt in triſtitiis, eſt in remedium pœnarum, quas terminat: & per conſequens mortis ſubtractio eſt in augmentum pœnarum, quas perpetuas facit. Si autem dicatur mors eſſe pœnalis propter corporalem dolorem, quem ſentiunt morientes, non eſt dubiũ quòd multò maiorem dolorem damnati continuè ſuſtinebũt. Vnde in perpetua morte eſſe dicuntur, ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo: Mors depaſcet eos.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpora damnatorum ſint futura impaſſibilia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum futura ſint impaſſibilia. Quia ſecundum Philoſophum in 6. Topi. Omnis paſſio magis facta abiicit à ſubſtantia: ſed à finito, ſi ſemper aliquid abiiciatur, neceſſe eſt per illud tandẽ conſumi, vt dicitur in primo Phyſico. Ergo ſi corpora damnatorum erunt paſſibilia, & ſemper patientur, quandoque deficient & corrumpẽtur, quod falſum eſſe oſtenſum eſt: Ergo erunt impaſſibilia.

¶ 2 Præterea, Omne agens aſſimilat ſibi patiens: ſi ergo corpora damnatorum patientur ab igne, ignis ea ſibi aſſimilabit: ſed non conſumit aliter ignis corpora, niſi inquantum ea ſibi aſſimilans reſoluit. Si ergo corpora damnatorum erunt paſſibilia, ab igne quandoque conſumentur: & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Animalia quæ in igne ſine corruptione dicuntur viuere, vt de Salamandra dicitur, ab igne nõ aſfliguntur: animal enim dolore corporis nõ affligitur, niſi corpus aliquo modo lædatur. Si ergo corpora damnatorum in igne ſine cõſumptione remanere poſſunt, ſicut & animalia prædicta, vt Auguſt. in lib. de Ciuitate Dei dicit: videtur quòd nullam afflictionem ſibi ſuſtinebunt, quod non eſſet niſi eorũ corpora impaſſibilia eſſent. Ergo, &c.

¶ 4 Præterea, Si corpora damnatorum ſunt paſſibilia, dolor qui ex eorum paſſione proueniet, vt videtur, ſuperare debet omnem præſentem corporum dolorem: ſicut & ſanctorum iucunditas ſuperabit omnem præſentem iucunditatem: ſed propter immenſitatem doloris quandoque contingit, in hac vita animam à corpore ſeparari: ergo multo fortius ſi corpora illa futura ſunt paſſibilia ex immenſitate doloris, anima à corpore ſeparabitur: & ſic corpora corrumpẽtur, quod falſum eſt. Ergo corpora illa erunt impaſſibilia.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. Cor. 15. Et nos immutabimur. Gloſſ. Nos boni tantummodo immutabimur gloriæ immutabilitate & impaſſibilitate. Ergo nõ erunt corpora damnatorum impaſſibilia.

¶ Præterea, Sicut corpus cooperatur animæ ad meritum, ita cooperatur ei ad peccatum: ſed propter cooperationem prædictam non ſolum anima, ſed corpus poſt reſurrectionem præmiabitur. Ergo ſimili ratione damnatorum corpora punientur, quod non eſſet ſi impaſſibilia forent: ergo erunt paſſibilia.

CONCLVSIO.

Corpora damnatorum futura ſunt paſſibilia ſine mutatione naturalis diſpoſitionis, propter iuſtitiam.

RESPONDEO dicendum, quod principalis cauſa quare corpora damnatorum ab igne non conſumentur, erit diuina iuſtitia, qua eorum corpora ad pœnam perpetuam ſunt addicta: ſed diuinæ iuſtitiæ ſeruit ei naturalis diſpoſitio ex parte corporis patientis, & ex parte agentium, quia cùm pati ſit recipere quoddam, duplex eſt modus paſſionis, ſecũdum quod aliquid in aliquo recipi poteſt dupliciter. Poteſt enim aliqua forma recipi in aliquo ſubiecto ſecundum eſſe naturale materialiter, ſicut calor ab igne recipitur in aëre, & ſecundum hunc modum receptionis eſt vnus modus paſſionis, qui dicitur paſſio naturæ. Alio modo aliquid recipitur ab alio ſpiritualiter per modum intentionis cuiuſdam, ſicut ſimilitudo albedinis recipitur in aëre & in pupilla, & hæc receptio ſimulatur illi receptioni, qua anima recipit ſimilitudines: vnde ſecundum hunc modum receptionis eſt alius modus paſſionis, qui vocatur paſſio animæ. Quia igitur poſt reſurrectionem motu cæli ceſſante, non poterit aliquod corpus alterari à ſua naturali æqualitate, vt dictum eſt: nullum corpus pati poterit paſſione naturæ: vnde quantum ad hunc modum paſſionis corpora damnatorum impaſſibilia erunt, ſicut & incorruptibilia. Sed ceſſante motu cæli, adhuc remanebit paſſio, quæ eſt per modum animæ: quia & aër à Sole illuminabitur, & colorum deferet differentias ad viſum: vnde & ſecundum hunc modum paſſionis corpora damnatorum paſſibilia erunt: & quia in tali paſſione ſenſus perficitur, ideo in corporibus damnatorum ſenſus penè erunt ſine mutatione naturalis diſpoſitionis. Corpora verò glorioſa etſi recipiant aliquid, & quodammodò patiantur in ſentiendo, non tamen paſſibilia erunt, quia nihil recipient per modum læſiui, ſicut corpora damnatorum quæ ob hoc paſſibilia dicuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philoſophus loquitur de illa paſſione, per quam tranſmutatur patiens à ſua naturali diſpoſitione: talis autem paſſio non erit in corporibus damnatorum, vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd ſimilitudo agentis eſt dupliciter in patiẽte. Vno modo per modum eundem, quo eſt in agente ſicut in omnibus agentibus vniuocis, vt calidum facit calidum, & ignis generat ignem. Alio modo per modum diuerſum à modo, qui eſt in agente: ſicut eſt in omnibus agentibus ęquiuocis, in quibus quandoque contingit quod in agente eſt forma ſpiritualiter, quæ in patiente materialiter recipitur, ſicut forma quæ eſt in domo facta per artificem, eſt materialiter in ipſa, & in mente artificis eſt ſpiritualiter. Quandoque verò econtrariò eſt materialiter in agente: & recipitur ſpiritualiter in patiente, ſicut albedo materialiter eſt in pariete à quo recipitur, ſpiritualiter in pupilla, & in medio differente, & ſimiliter eſt in propoſito: quia ſpecies quæ materialiter eſt in igne, recipitur ſpiritualiter in corporibus damnatorum: & ſic ignis ſibi aſſimilabit eorum corpora, nec tamen ea conſumet.

AD TERTIVM dicendum, quòd ſecundũ Philoſophum in libro de proprietatibus elementorum, nullum

animal in igne viuere poteſt. Galenus etiam in libro de ſimplicibus medicinis dicit, quòd nullũ corpus eſt quod tandem ab igne non cõſumatur, quamuis quandoq; quædam corpora ſint, quæ ad horam in igne ſine læſione permaneant, vt patet de Ebeno. Quod autem dicitur de Salamandra, non poteſt omninò eſſe ſimile, quia non poſſet perſeuerare finaliter in igne ſine corruptione: ſicut corpora damnatorum in inferno: neque tamẽ oportet quòd quia corpora damnatorum ab igne inferni per corruptionem aliquam non læduntur, quod propter hoc ab igne non affligantur: quia ſenſibile non ſolum natum eſt delectare vel affligere ſenſum, ſecundum quod agit actione naturæ confortando vel corrumpendo organum, ſed etiam ſecundum quod agit actione ſpirituali, quia quando ſenſibile eſt in debita proportione ad ſentiendum, delectat: econtrariò autem quando ſe habet in ſuperabundantia vel defectu. Vnde & colores medij & voces conſonantes ſunt delectabiles, inconſonantes autem offendunt auditum.

Ad qvartvm dicendũ, quòd dolor non ſeparat animam à corpore ſecundum quod manet tantum in potentia animæ, cuius eſt dolere: ſed ſecundum quod ad paſſionem animæ mutatur corpus à ſua naturali diſpoſitione ſecundum modum, quo videmus quòd ex ira corpus caleſcit, & ex timore frigeſcit: ſed poſt reſurrectionẽ non poterit tranſmutari à ſua naturali diſpoſitione, vt ex dictis patet: vnde quãtuſcunque ſit dolor, animam à corpore non ſeparabit.

QVÆSTIO LXXXVII.

De cognitione quam habebunt reſuſcitati in iudicio reſpectu meritorum & demeritorum, in tres articulos diuiſa.

Post hoc agendũ eſt de his quæ ſequuntur reſurrectionem. Quorum prima conſideratio eſt de cognitione, quam habebũt reſuſcitati in iudicio reſpectu meritorum & demeritorum: Secundò, de ipſo iudicio in generali, tempore & loco in quo erit. Tertiò, de iudicantibus & iudicatis. Quartò, de forma in qua iudex veniet ad iudicandum. Quintò, de ſtatu mundi & reſurgentium poſt iudicium.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primum, vtrum cognoſcat quilibet homo in iudicio omnia peccata ſua.

¶ Secundò, vtrum poſſit quilibet legere conſcientiam alterius.

¶ Tertiò, vtrum omnia merita & demerita vno intuitu quis videre poſſit.

Articvlvs I.

Vtrum poſt reſurrectionem quilibet cognoſcat peccata quæ fecit.

Tho. 4. diſtin. 43. art. vlti. q. 1. & ſeq.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd poſt reſurrectionem non cognoſcat, quilibet omnia peccata quæ fecit. Omne enim quod cognoſcimus, vel de nouo per ſenſum accipimus, vel de theſauro memoriæ educitur: ſed homines poſt reſurrectionem ſua peccata non poterunt ſenſu percipere, quia iam tranſierunt; ſenſus autem eſt tantum præſentium: multa etiam peccata à memoria excidunt peccantis, quæ nõ poterunt de theſauro memoriæ educi. Ergo non omnium peccatorum quæ fecit reſurgens, cognitionem habebit.

¶ 2 Præterea, Sicut in litera dicitur: Libri conſcientiæ quidam ſunt, in quibus merita ſingulorum leguntur: ſed in libris nõ poteſt aliquid legi, niſi eius nota contineatur in libro: notæ autem quædam remanent peccatorum in conſcientia, vt patet Rom. 1. in gloſſ. quæ non videtur aliud eſſe, quàm reatus vel macula. Cum ergo multorum peccatorũ macula & reatus à multis ſit deletus per gratiam, videtur quòd non omnia peccata quæ fecit, poſſit aliquis in ſua conſcientia legere: & ſic idem quòd prius.

¶ 3 Præterea, Creſcente cauſa, creſcit effectus: ſed cauſa quæ facit nos dolere de peccatis, quæ ad memoriam reuocamus, eſt charitas. Cum ergo in ſanctis reſurgentibus ſit perfecta charitas, maximè de peccatis dolebunt, ſi ea ad memoriam reuocabũtur: quod non poteſt eſſe, quia fugiet ab eis dolor & gemitus, Apoc. 21. Ergo peccata propria ad memoriam non reuocabuntur.

¶ 4 Præterea, Sicut ſe habebunt reſurgentes damnati ad bona quę aliquãdo fecerunt, ita ſe habebunt reſurgentes boni ad peccata, quæ aliquando commiſerunt: ſed reſurgentes damnati, vt videtur, cognitionem de bonis, quę aliquando fecerunt, non habebunt, quia per hoc eorum pœna multum alleuiaretur: ergo nec beati habebunt cognitionem peccatorum, quæ commiſerunt.

Sed contra eſt quòd Aug. dicit 20. de Ciuit. Dei, quòd quædam diuina vis aderit, qua fiet vt cuncta peccata ad memoriam reuocentur.

¶ Præterea, Sicut ſe habet humanum iudicium ad teſtimonium exterius, ita ſe habet diuinũ iudicium ad teſtimonium conſcientiæ, vt patet 1. Reg. 16. Homines vident ea quæ apparent, Deus autem intuetur cor: ſed nõ poſſet perfectè iudiciũ humanum eſſe de aliquo, niſi teſtes de omnibus, de quibus iudicandum eſt, teſtimonium deponerent. Ergo oportet cùm diuinum iudicium ſit perfectiſſimum, quod cõſcientia teneat omnia, de quibus iudicandum eſt: ſed iudicandum eſt de omnibus bonis operibus & malis, 2. Corint. 5 Omnes aſtabimus ante tribunal Chriſti, &c. Ergo oportet quòd conſcientia vniuſcuiuſque retineat omnia opera quæ fecit, ſiue bona ſiue mala.

Conclvsio.

Cum in die iudicij conſcientia vnicuique teſtimonium reddi tura ſit, & cogitationes vnumquemque accuſatura aut defenſura ſint, & in illo omnia opera hominũ in iudicium ſint ventura, oportet vt quiſque omnium operum ſuorum notitiam habeat.

Respondeo dicendũ, quòd ſicut dicitur Rom. 2. In die illo cum iudicabit Dominus: teſtimonium vnicuique ſua conſcientia reddet, & cogitationes erunt accuſantes, & defendentes: quia oportet quòd teſtis accuſator & defenſor in quolibet iudicio, habeat eorum notitiam quæ in iudicio verſantur, in illo autem cõmuni iudicio, quia omnia opera hominum in iudicium venient, oportet quòd omnium operum ſuorum quiſque tunc notitiã habeat: vnde conſcientiæ ſingulorum erunt quaſi quidã libri continentes res geſtas: ex quibus iudicium procedet: ſicut etiam in iudicio humano regiſtris vtuntur, & iſti ſunt libri de quibus Apoc. 20. dicitur: Libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitę, & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erunt in libris ſecundum opera ipſorum: vt per libros qui dicutur ſic aperti, vt Auguſtinus exponit 20. de ciuit. Dei, ſignificentur Sancti noui & veteris Teſtamenti, in quibus Deus oſtendit, quæ mandata fieri iuſſiſſet. Vnde Richardus de ſancto Victore dicit: Erunt corda eorum quaſi quædã Canonum ſtatura. Sed per librum vitæ, de quo ſubiungitur, intelliguntur conſcientiæ ſingulorum, que dicutur ſingulariter liber vnus, quia vna virtute diuinæ fiet, vt cunctis ad memoriam ſua ſua facta reuocentur, & hæc vis inquantum ad memoriã homini reducet ſua facta, liber vitæ dicitur: vel per primos libros, conſcientiæ intelligantur: per ſecundum, ſententia iudicis in eius prouidentia deſcripta.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd quamuis multa merita & demerita à memoria excidãt, nullum eorum erit, quod non aliquo modo maneat in ſuo effectu, quia merita quæ non ſunt mortificata, manebunt in præmio quod eis redditur: quæ autem mortificata ſunt, manent in reatu ingratitudinis, quę augetur ex hoc quòd homo poſt gratiam ſuſceptam peccauit. Similiter etiam demerita

quæ

quæ non ſunt per pœnitentiam deleta, manent in reatu pœnæ, quæ eis debetur: quæ autem pœnitentia deleuit, manent in pœnitentiæ memoria, quam ſimul cum aliis meritis in notitiam habebunt: vnde in quolibet homine erit aliquid ex quo poſſit ad memoriam ſua opera reuocare, & tamen (vt Auguſtinus dicit) principaliter ad hoc diuina vis operabitur.

Ad secundum dicendum, quòd aliquæ notæ manent in conſcientiis ſingulorum de operibus à ſe factis, nec oportet quòd notæ iſtæ ſint reatus tantum, vt ex dictis patet.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis charitas ſit nunc cauſa dolendi de peccato, tamen Sancti in patria erunt ita perfuſi gaudio, quòd dolor in eis locum habere non poterit: & ideo de peccatis non dolebunt, ſed potius gaudebunt de diuina miſericordia, qua eis peccata ſunt relaxata, ſicut etiam nunc angeli gaudent de diuina iuſtitia, qua fit vt deſerti à gratia, in peccato ruant illi quos cuſtodiunt, quorum tamen ſaluti ſolicitè inuigilant.

Ad quartum dicendum, quòd mali cognoſcũt omnia bona quæ fecerunt, & ex hoc non minuetur eorũ dolor, ſed augmentabitur: quia maximus dolor eſt multa opera perdidiſſe: propter quod dicit Boëtius in 2. de Conſolat. Quia ſummũ infortunij genus eſt fuiſſe fœlicem.

Articvlvs II.

Vtrum quilibet poſſit legere omnia quæ ſunt in conſcientia alterius.

Ad secundum ſic proceditur. Videtur quòd non quilibet poſſit legere omnia que ſunt in conſcientia alterius. Reſurgẽtium enim nõ erit limpidior cognitio, quàm nunc ſit angelorũ, quorum æqualitas reſurgentibus promittitur, Matth. 22. ſed angeli nõ poſſunt inuicem in ſuis cordibus videre ea quæ dependẽt à libero arbitrio: vnde indigent locutione ad ea inuicem innoteſcenda. Ergo reſurgentes non poterunt inſpicere ea quæ continentur in conſcientiis aliorum.

¶ 2 Præterea, Omne quod cognoſcitur, aut cognoſcitur in ſe, aut in ſua cauſa, vel in ſuo effectu: ſed merita vel demerita, quæ continentur in conſcientia alicuius, nõ poterit alius cognoſcere in ſeipſis: quia ſolus Deus cordi illabitur, & ſecreta intuetur. Similiter nec in cauſa ſua: quia non omnes videbunt Deum, qui ſolus poteſt imprimere in affectum, ex quo procedunt merita vel demerita. Similiter etiam nec in effectu: quia multa demerita erunt, quorum nullus effectus remanebit eis totaliter per pœnitentiam abolitis. Ergo non omnia quæ ſunt in cõſcientia alicuius, poterit quilibet alius cognoſcere.

¶ 3 Præterea, Chryſoſto. dicit in litera: Nunc autem ſi recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conſpectu Dei pronunties, & pro eis depreceris, citius illa delebis: ſi verò obliuiſceris, tunc eorũ recordaberis nolens, volens, quãdo publicabuntur, in cõſpectu omnium amicorum & inimicorum, ſanctorumque angelorum proferẽtur. Et hoc accipitur quod illa publicatio pœna eſt negligentiæ, qua homo confeſſionem prætermittit. Ergo illa peccata, de quibus homo confeſſus eſt, non publicabuntur aliis.

¶ 4 Præterea, Solatium eſt alicui, ſi ſcit ſe habere multos ſocios in peccato, & minus verecundatur inde: ſi ergo quilibet peccatum alterius cognoſceret, cuiuſlibet peccatoris erubeſcentia multum minueretur, quod non competit. Ergo non omnes omnium peccata cognoſcent.

Sed contra, Super illud 1. Cor. 4. Illuminabit abſcondita tenebrarum: dicit gloſſ. Geſta & cogitata bona & mala tunc aperta erunt omnibus & nota.

¶ Præterea, Omnium bonorum peccata præterita æqualiter erunt abolita: ſed quorundam Sanctorum peccata ſciemus, ſicut Magdalenæ & Petri & Dauid. Ergo pari ratione aliorum peccata electorum ſcientur, & multò magis damnatorum.

Conclvsio.

Cum oporteat, in vltimo iudicio iuſtitiam diuinam omnibus apparere, neceſſe eſt etiam, vt cuilibet ſua & aliorum præmiatio vel condemnatio manifeſta ſit, & per conſequẽs omnium merita vel demerita, cum ea proferri oporteat in iudicio.

Respondeo dicendum, quòd in vltimo & in communi iudicio oportet quod diuina iuſtitia omnibus euidenter appareat, quæ nunc in pleriſque latet, ſententia autem condemnantis vel præmiantis iuſta eſſe nõ poteſt, niſi ſecundum merita vel demerita proferatur. Et ideo, ſicut oportet quòd iudex & aſſeſſor iudicis merita cauſæ cognoſcant, ad hoc quòd iuſtam ſentẽtiam proferant: ita oportet ad hoc quòd iuſta ſententia appareat, quòd omnibus ſententiam cognoſcentibus merita innoteſcant. Vnde quia, ſicut cuilibet nota erit ſua præmiatio & ſua damnatio, ita omnibus aliis innoteſcent: oportet, ꝙ ſicut quilibet ſua merita vel demerita reducet ad memoriam, ita etiã & aliena ſuæ cognitioni ſubiaceant: & eſt probabilior & communior opinio, quamuis contrarium Magiſter in litera dicat: ſcilicet, quòd peccata quæ ſunt per pœnitentiam deleta, in iudicio aliis non patefient: ſed ex hoc quidem ſequitur, quod nec etiam pœnitentia de peccatis illis perfectè cognoſcatur, in quo multum detraheretur Sanctorum gloriæ & laudi diuinæ, quæ tam miſericorditer Sanctos liberauit.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia merita præcedentia, vel demerita, facient aliquam quantitatẽ in gloria vel miſeria hominis reſurgentis: & ideo exterioribus viſis poterunt cuncta in cõſcientiis videri, & præcipuè diuina virtute ad hoc operante, vt ſententia iudicis iuſta omnibus appareat.

Ad secundum dicẽdum, quòd merita vel demerita poterunt aliis oſtendi in ſuis effectibus, vt ex dictis patet: vel etiam in ſeipſis per diuinam virtutem, quamuis ad hoc virtus intellectus creati non ſufficiat.

Ad tertium dicendum, quòd publicatio peccatorum ad ignominiam peccantis eſt effectus negligẽtiæ, quæ committitur in omiſſione cõfeſſionis: ſed quòd peccata Sanctorum reuelentur, non poterit eis eſſe erubeſcentia, vel verecundia: ſicut nec Maria Magdalena eſt in confuſione ſua, quod peccata ſua publicè in eccleſia recitantur, quia verecundia eſt timor ingloriationis: vt Damaſcenus dicit, quæ in beatis eſſe non poterit. Sed talis publicatio erit eis ad magnam gloriam, propter pœnitẽtiam quam fecerunt: ſicut & cõfeſſor approbat eum, qui magna ſcelera ſua confitetur. Dicuntur autẽ peccata eſſe deleta, quia Deus non videt ea ad puniendum.

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc quod peccator aliorum peccata inſpiciens, in nullo ſua confuſio minuetur, ſed magis augebitur in alieno vituperio ſuum vituperium magis agnoſcens: quod ex tali cauſa confuſio minuatur, cõtingit ex hoc quòd verecundia reſpicit æſtimationem hominum, quæ ex conſuetudine redditur leuior: ſed tunc confuſio reſpiciet æſtimationem rei, quæ eſt ſecũdum veritatem de quolibet peccato, ſiue vt vnius tantum, ſiue multorum.

Articvlvs III.

Vtrum omnia merita vel demerita, propria vel aliena, vno intuitu ab aliquo videantur.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd non omnia merita vel demerita propria & aliena ab aliquo vno intuitu videantur. Ea enim quæ ſigillatim conſiderantur, nõ videntur vno intuitu: ſed damnati ſigillatim conſiderabunt ſua peccata & ea plangent. Vnde dicunt Sap. 5. Quid nobis profuit ſuperbia? Ergo non omnia videbunt vno intuitu.

¶ 2 Præterea, Philoſophus dicit in ſecundo Topicor. Quod non cõtingit ſimul plura intelligere: ſed merita &

demerita propria & aliena non videbuntur niſi in intellectu. Ergo non poterunt ſimul omnia videri.

¶ 3 Præterea, Intellectus damnatorum non erit poſt reſurrectionem limpidior, quàm nunc ſit beatorum & Angelorum, quantum ad cognitionem naturalem, qua cognoſcunt res per ſpecies innatas: ſed tali cognitione angeli non vident plura ſimul. Ergo nec tunc damnati poterunt omnia facta ſimul videre.

Sed contra, Super illud Iob 8. Induetur confuſione: dicit gloſſ. Viſo iudice, mala omnia ante oculos mentis verſabuntur: ſed iudicẽ ſubitò videbunt. Ergo ſimiliter mala, quæ commiſerunt, & eadem ratione omnia alia.

¶ Præterea, Auguſt. 20. de ciuit. Dei, habet pro inconuenienti, quòd legatur aliquis liber materialis in iudicio, in quo facta ſingulorum ſunt ſcripta, eò quòd nullus valeat æſtimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi poſſet: ſed ſimiliter etiam non poſſet æſtimari tempus, quantum oportet ponere ad conſiderãdum omnia merita & demerita ſua, & aliena ab aliquo homine, ſi ſucceſſiuè diuerſa videat. Ergo oportet ponere quòd omnia ſimul videat vnuſquiſque.

Conclvsio.

Etſi in inſtanti aliquis viſurus non ſit ſingula, tamen breuiſſimo tempore auxilio diuinæ virtutis omnia particularia cõſiderabit.

Respondeo dicendũ, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd omnia merita & demerita, ſimul aliquis videbit ſua & aliena in inſtanti, quod quidẽ de beatis facile credi poteſt, quia omnia in vno videbunt: & ſic non eſt inconueniens quòd ſimul plura videant. Sed de damnatis, quorum intellectus nõ eſt eleuatus, vt poſſint Deum videre, & in eo omnia alia, eſt magis difficile. Et ideo alij dicunt, quòd mali ſimul omnia videbunt in genere peccata ſua, & hoc ſufficit ad accuſationem illam quæ debet eſſe in iudicio, vel ad abſolutionem: non autem videbunt omnia ſimul deſcendendo ad ſingula. Sed hoc etiam non videtur conſonum dictis Aug. 20. de ciuit. Dei, qui dicit, quòd omnia mentis intuitu enumerabunt, quod autẽ in genere cognoſcitur nõ enumeratur. Vnde poteſt eligi media via quod ſingula conſiderabunt, non tamen in inſtanti, ſed in tempore breuiſſimo diuina virtute ad hoc adiuuante: & hoc eſt quod dicit Aug. ibidem, quòd mira celeritate enumerabuntur, nec eſt hoc impoſſibile, quia in quolibet paruo tempore ſunt infinita inſtantia in potẽtia. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta in vtramque partem.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De iudicio generali, tempore & loco, in quo fiet, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de iudicio generali, tempore & loco in quo fiet.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum generale iudicium ſit futurum.

¶ Secundò, vtrum quantum ad diſceptationem fiet per vocalẽ locutionem.

¶ Tertiò, vtrum fiet tempore ignoto.

¶ Quartò, vtrum fiet in valle Ioſaphat.

Articvlvs I.

Vtrum generale iudicium ſit futurum.

Tho. 4. diſt. 47. q. 1. ar. 1 q. 1. & ſeq.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd generale iudicium non ſit futurum. Quia vt dicitur Naum 1. Non iudicabit Deus bis in idipſum: ſed nunc Deus iudicat de ſingulis hominum operibus, cùm poſt mortem pœnas vel præmia pro meritis tribuit, & dum etiam quoſdam in hac vita pro bonis vel malis operibus præmiat vel punit. Ergo videtur quod nõ ſit aliud iudicium futurum.

¶ 2 Præterea, In nullo iudicio executio ſententiæ præcedit iudicium: ſed ſententia diuini iudicij quo ad homines eſt de adeptione regni, vel excluſione à regno, vt patet Matth. 25. Ergo cùm modo aliqui adipiſcantur regnum æternum, & quidam excludantur ab ipſo perpetuò, videtur quòd aliud iudicium non ſit futurum.

¶ 3 Præterea, Propter hoc aliqua in iudicium oportet adduci, quia dubium eſt quid de eis definiendum ſit: ſed ante finem mundi determinata eſt vnicuique ſua damnatio, & cuique ſanctorum ſua beatitudo. Ergo, &c.

Sed contra, Matth. 12. dicitur: Viri Niniuitæ reſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam. Ergo poſt reſurrectionem aliquod iudicium fiet.

¶ Præterea, Ioan. 5. dicitur: Procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ: qui verò mala in reſurrectionem iudicij. Ergo videtur quod poſt reſurrectionem aliquod iudicium ſit futurum.

Conclvsio.

Quemadmodum in prima rerum productione immediatè omnia proceſſerunt à Deo: ita vniuerſale iudicium futurum eſt, reſpondens primæ illi rerum productioni, quo dabitur vltima cõpletio mundo.

Respondeo dicendũ, quòd ſicut operatio pertinet ad rerum principium, quo perducuntur in eſſe, ita iudicium pertinet ad terminum, quo res ad finem ſuum perducitur. Diſtinguitur autẽ duplex Dei operatio: vna, qua res primitus in eſſe perduxit, inſtituens naturam, & diſtinguens ea quæ ad completionẽ pertinent, à quo quidem opere Deus dicitur quieuiſſe, Geneſ. 2. Alia eius operatio eſt, qua operatur in gubernatione creaturarum, de qua Ioann. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor: ita etiam duplex eius iudicium diſtinguitur, ordine tamen conuerſo. Vnum quod reſpondet operationi gubernationis, quæ ſine iudicio eſſe non poteſt, per quod quidem iudicium vnuſquiſque ſingulariter pro ſuis operibus iudicatur, non ſolum ſecundum quod ſibi competit, ſed ſecundum quod competit gubernationi vniuerſi: vnde differtur vnius præmiatio pro vtilitate aliorum, vt patet Hebr. 11. & pœnæ vnius ad profectum alterius cedũt: vnde neceſſe eſt vt ſit aliud iudicium vniuerſale correſpondens ex aduerſo primæ rerum productioni in eſſe: vt videlicet ſicut tunc omnia proceſſerunt immediatè à Deo, ita tunc vltima completio mundo detur, vnoquoq; accipiente finaliter quod ei debetur ſecundum ſeipſum: vnde in illo iudicio apparebit manifeſtè diuina iuſtitia quantum ad omnia, quæ nunc ex hoc occultantur, quòd interdum de vno diſponitur ad vtilitatem aliorum, aliter quàm manifeſtè opera exigere videantur. Vnde etiam & tunc erit vniuerſalis ſeparatio bonorum à malis, quia vlterius non erit locus, vt mali pro bonis, vel boni pro malis proficiant, propter quem profectum interim commixti inueniuntur boni malis, quoadusque ſtatus huius vitæ per diuinam prouidentiam gubernatur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quilibet homo, & eſt ſingularis quædam perſona, & eſt pars totius generis humani: vnde & duplex ei iudiciũ debetur. Vnũ ſingulare, quod de eo fiet poſt mortẽ, quando recipiet iuxta ea quæ in corpore geſſit, quamuis non totaliter, quia non quo ad corpus, ſed quo ad animã tantum. Aliud iudicium debet eſſe de eo, ſecundum quod eſt pars totius humani generis: ſicut aliquis iudicari dicitur ſecundum humanam iuſtitiam, quando etiam iudiciũ datur de communitate, cuius ipſe eſt pars: vnde & tunc quando fiet iudicium totius humani generis per vniuerſalem ſeparationem bonorum à malis, etiam quilibet per conſequens iudicabitur: nec tamẽ Deus iudicabit bis in idipſum, quia non duas pœnas pro vno peccato infert, ſed pœna quæ ante iudicium completè inflicta non fuerat, in vltimo iudicio complebitur, poſtquam impij cruciabũtur, quo-

ad corpus & ad animam ſimul.

Ad secvndvm dicendũ, quòd propria ſententia illius generalis iudicij, eſt vniuerſalis ſeparatio bonorum à malis, quæ illud iudicium non præcedet: ſed etiã nunc quo ad particularem ſententiam vniuſcuiuſque nõ plenè præceſſit iudicij effectus, quia etiam boni amplius poſt iudicium præmiabũtur, tum ex gloria corporis adiuncta, tum ex numero ſanctorum completo: & mali etiam plus torquebuntur ex adiuncta pœna corpori: & incompleto in pœnis numero damnatorum, quanto cum pluribus ardebunt, magis ardebunt.

Ad tertivm dicendum, quòd vniuerſale iudiciũ magis directè reſpicit vniuerſalitatem hominũ, quàm ſingulos iudicandos: quamuis ergo cuilibet homini ante iudicium ſit certa notitia de ſua damnatione vel præmio, non tamen omnibus damnatio vel præmium innoteſcet, vnde iudicium neceſſarium erit.

Articvlvs II.

Vtrum iudicium fiet per locutionem vocalem.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd iudicium illud quantum ad diſceptationẽ & ſententiam fiet per locutionem vocalem. Quia vt Auguſt. dicit 20. de ciuit. Dei: Per quot dies futurum hoc iudicium tendatur, hoc incertum eſt: ſed non eſſet incertum, ſi illa quæ in iudicio dicuntur futura, tantũ mentaliter complerẽtur. Ergo iudicium illud vocaliter fiet, & nõ ſolum mentaliter.

¶ 2 Præterea, Greg. dicit, & habetur in litera: Illi ſaltem verba iudicis audient, qui eius fidem verbo tenuerũt: hoc autem nõ poteſt intelligi de verbo interiori, quia ſic omnes verba iudicis audient, quia omnibus bonis & malis nota erunt omnia aliorum. Ergo videtur quòd iudiciũ illud vocaliter peragetur.

¶ 3 Præterea, Chriſtus ſecundum formam hominis iudicabit, in qua corporaliter ab omnibus poſſit videri. Ergo eadem ratione videtur quòd corporali voce loquatur, vt ab omnibus audiatur.

Sed contra, Auguſt. dicit 20. de ciuit. Dei, quòd liber vitæ, de quo Apoc. 20. vis quædam intelligẽda eſt diuina, qua fiet: vt cuique opera ſua bona vel mala ad memoriam reuocẽtur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuſet vel excuſet conſcientia, atque ita ſimul & omnes homines & angeli iudicentur: ſed ſi vocaliter diſcuterentur merita ſingulorum, non poſſent omnes & ſinguli iudicari in maximo tempore. Ergo videtur quòd illa diſcuſſio non erit vocalis.

¶ Præterea, Sententia proportionaliter debet teſtimonio reſpondere: ſed teſtimonium & accuſatio & excuſatio erit mentalis. Vnde Rom. 2. Teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorũ, & inter ſe inuicem cogitationũ accuſantium, aut etiam defendentium in die, cùm iudicabit Deus occulta hominum. Ergo videtur quod illa ſententia & totum iudicium, mentaliter compleatur.

Conclvsio.

Cùm propè infinitum tempus requireretur in iudicio vniuerſali, ſi per loquutionem fieret vocalem: probabilius eſt, nõ per loquutionem vocalem, ſed mentaliter vltimum futurum iudicium.

Respondeo dicendum, quòd quid circa hanc quæſtionem ſit verum, pro certo definiri non poteſt, tamẽ probabilius æſtimatur, quòd totum illud iudicium & quo ad diſcuſſionem & accuſationem malorum, & commendationem bonorum, & quo ad ſententiã de vtriſque mentaliter perficietur. Si enim vocaliter ſingulorũ facta narrarentur, inæſtimabilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur: ſicut etiam Aug. dicit 20. de ciuit. Dei: quòd ſi liber, ex cuius ſcriptura omnes iudicabuntur, vt dicitur Apoc. 20. corporaliter cogitetur: quis enim magnitudinẽ aut longitudinem valeat æſtimare, aut quanto tempore legi poterit liber, in quo ſcriptæ ſunt vniuerſæ vitæ vniuerſorum? Non autem minus tempus requiritur ad narrandum ore tenus ſingulorum facta, quàm ad legendum, ſi eſſent in libro materiali ſcripta. Vnde probabile eſt, quòd illa quæ dicuntur Matth. 25. non vocaliter, ſed mẽtaliter intelligenda ſunt eſſe perficienda.

Ad primvm ergo dicendum, quòd pro tanto dicit Auguſt. quòd incertum eſt per quot dies hoc iudicium tendatur, quia non eſt determinatum, vtrum mentaliter vel vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter perficeretur, prolixum tempus ad hoc exigeretur. ſi autem mentaliter, in momento fieri poterit.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd etiam ſi iudiciũ fiat mentaliter tãtum, verbum Greg. ſaluari poterit: quia etſi omnibus innoteſcent ſua & aliorum facta diuina virtute hoc faciente, quę in Euangelio locutio dicitur: tamẽ illi, qui fidem habuerunt, quã ex verbis Dei conceperunt, ex verbis iudicabuntur: quia dicitur Rom. 2. Qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Vnde quodam ſpeciali modo dicetur aliquid his, qui fuerunt fideles, quod non dicetur infidelibus.

Ad tertivm dicendum, quòd Chriſtus corporaliter apparebit, vt ab omnibus corporaliter iudex cognoſcatur, quod quidẽ ſubito fieri poterit: ſed locutio quæ tempore menſuratur, requireret immenſam tẽporis longitudinem, ſi vocali locutione iudicium perageretur.

Articvlvs III.

Vtrum tempus futuri iudicij ſit ignotum.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd tempus futuri iudicij nõ ſit ignotum. Sicut enim ſancti Patres expectabant primum aduentum, ita nos expectamus ſecundum: ſed ſancti Patres ſciuerunt tempus primi aduentus: ſicut patet per numerum hebdomadarum, qui deſcribitur Dan. 9. vnde & repræhenduntur Iudæi, quòd tempus aduentus Chriſti non cognouerunt: vt patet Lucæ 12. Hypocritæ, faciem cæli & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probaſtis? Ergo videtur nobis eſſe determinatũ tempus ſecũdi aduentus, quo Deus ad iudicium veniet.

¶ 2 Præterea, Per ſigna deueniemus in cognitionem ſignatorũ: ſed de futuro iudicio multa ſigna nobis proponuntur in Scriptura, vt patet Matth. 24. & Luc. 22. & Marc. 13. ergo in cognitionem illius tẽporis poſſumus peruenire.

¶ 3 Præterea, Dicit Apoſtol. 1. Cor. 10. Nos ſcimus in quos fines ſæculorum deuenerunt. Et 1. Ioan. 2. Filioli, nouiſſima hora eſt, &c. Cùm ergo iam longum tempus tranſierit ex quo dicta hæc ſunt, videtur quòd ſaltem nunc ſcire poſſumus, quòd vltimum iudicium ſit propinquum.

¶ 4 Præterea, Tempus iudicij non oportet eſſe occultum, niſi propter hoc, quod quilibet ſolicitus ſe ad iudicium præparet, dum determinatè tempus ignoret: ſed eadem ſolicitudo remanet etiã ſi certum eſſet: quia cuique incertum eſt tempus ſuæ mortis: & ſicut dicit Auguſt. in epiſtola ad Eſitium: in quo quemcunque inuenerit ſuus nouiſſimus dies, in hoc eum comprehendet mundo nouiſſimus dies. Ergo non eſt neceſſarium tempus iudicij eſſe occultum.

Sed contra eſt, quòd dicitur Matth. 24. De die illa vel hora nemo, nec angeli in cælo, nec Filius ſcit, niſi Pater. Dicitur autem Filius neſcire, inquantum nos ſcire non facit.

¶ Præterea, Primæ Theſſ. 5. Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet. Ergo videtur cùm aduentus furis in nocte ſit omninò incertus, quòd dies vltimi iudicij ſit omninò incertus.

Conclvsio.

Cùm quæ ſoli poteſtati diuinæ ſubijciantur, ſoli Deo cognita ſint, (operatur enim ea in quibus nulla creatura ei cooperatur) conueniens eſt, vt cognitio finis mundi ſoli Deo reſeruetur, iuxta Domini ſententiam.

RESPONDEO dicendum, quòd Deus per ſcientiã ſuam eſt cauſa rerum; vtrunque autem creaturis communicat, dum & rebus tribuit virtutẽ agendi alias res, quarum ſunt cauſæ, & quibuſdam etiam cognitionem rerum præbet, ſed in vtroq; aliquid ſibi reſeruat. Operatur enim quædam, in quibus nulla creatura ei cooperatur: & ſimiliter cognoſcit quædam, quæ à nulla pura creatura cognoſcuntur. Hæc autem nulla alia magis eſſe debẽt, quàm illa quæ ſoli diuinæ ſubiacent poteſtati, in quibus nulla creatura ei cooperatur, & huiuſmodi eſt finis mundi, in quo erit dies iudicij. Non enim per aliquam cauſam creatam mundus finietur, ſicut etiam mundus eſſe incipit immediatè à Deo. Vnde decenter cognitio finis mundi ſoli Deo reſeruatur, & hanc rationẽ videtur ipſe Dominus aſſignare, Actu. 1. Non eſt inquit veſtrum noſſe tempora vel momẽta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate: quaſi diceret, quæ ſoli poteſtati eius reſeruata ſunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in primo aduentu Chriſtus venit occultus, ſecundum illud Iſaiæ 45. Verè tu es Deus abſconditus, ſanctus Iſraël ſaluator. Et ideo vt à fidelibus cognoſci poſſit, oportuit determinare tempus determinatè: ſed in ſecundo aduentu veniet manifeſtè, vt dicitur in Pſal. Deus manifeſtè veniet, &c. Et ideo circa cognitionem aduẽtus ipſius error eſſe non poterit: & propter hoc non eſt ſimile.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut dicit Auguſtinus in epiſtola de die iudicij ad Eſitium: Signa quę in Euangeliis ponuntur, non omnia pertinent ad ſecundũ aduentum, qui erit in fine, ſed quædam eorum pertinent ad tempus Hieruſalem deſtructionis, quæ iam præteriit: quædam verò & plura pertinent ad aduentum quo quotidie venit in Eccleſiam, eam viſitans ſpiritualiter: prout nos inhabitat per fidem & amorẽ. Nec illa quæ in Euangeliis vel Epiſtolis ponuntur ad vltimum aduentũ ſpectantia ad hoc poſſunt valere, vel determinatè tempus iudicij poſſit agnoſci: quia illa pericula, quæ pronuntiantur, nuntiantia vicinum Chriſti aduentum, etiam à tempore primitiuæ Eccleſiæ fuerunt, quandoque intenſiùs, quandoque remiſſiùs: vnde & ipſi dies Apoſtolorũ dicti ſunt nouiſſimi dies, vt patet Act. 2. vbi Petrus exponit illud Ioel. 2. Erit in nouiſſimis diebus, &c. pro tẽpore illo: & tamen ex illo iam tẽpore tempus plurimum tranſiuit, & quandoque plures, & quandoque pauciores tribulationes in Eccleſia fuerunt. Vnde non poteſt determinari, quantum tempus ſit futurum, nec de menſe nec de anno, nec de centum, nec de mille annis, vt Aug. in eodẽ libro dicit. Etſi credantur in finem huiuſmodi pericula magis abundare, non poteſt tamẽ determinari, quæ ſit illa quantitas periculorum, quæ immediatè diem iudicij præcedet, vel Antichriſti aduentum. Cùm etiam circa tempora primitiuæ Eccleſiæ fuerint perſecutiones aliquæ adeo graues, & corruptiones errorum adeò abundarent, quod ab aliquibus tunc vicinus expectaretur, vel imminens Antichriſti aduentus: ſicut dicitur in Eccleſiaſt. Hiſt. & Hieronymus in libro de viris illuſtribus.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex hoc quod dicitur nouiſſima, vel ex ſimilibus locutionibus, quę in ſcriptura leguntur, non poteſt aliqua determinata quantitas temporis ſciri. Non enim eſt dictum ad ſignificandum aliquam breuem horam temporis, ſed ad ſignificandum nouiſſimum ſtatum mundi, qui eſt quaſi nouiſſima ætas, quæ quanto temporis ſpatio duret, non eſt definitũ, cùm etiam nec ſenio, quod eſt vltima ætas hominis, ſit aliquis certus terminus definitus, cum quãdoq; inueniatur durare quantum omnes præcedẽtes ætates vel plus: vt dicit Auguſt. in lib. 83. quæſt. Vnde etiam Apoſt. 2. ad Theſſ. ſecundo, excludit falſum intellectum, quem quidem ex ſuis verbis conceperant, vt crederent diem Domini iam inſtare.

AD QVARTVM dicendum, quòd etiam ſuppoſita mortis incertitudine dupliciter ad vigilantiam valet incertitudo iudicij. Primò ad hoc quod ignoratur vtrum etiam tantum differatur, quantum eſt hominis vita, vt ſic ex duabus partibus incertitudo maiorem diligentiam faciat. Secundò, quantum ad hoc quod homo non gerit ſolum ſolicitudinem de perſona ſua: ſed de familia, vel ciuitate, vel regno, aut tota Eccleſia, cui non determinatur tempus durationis, ſecundum hominis vitam; & tamen oportet vnumquenque horum hoc modo diſponi, vt dies Domini inueniat paratos.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudicium fiet in valle Ioſaphat.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd iudicium nõ fiet in valle Ioſaphat, aut in loco circunſtante. Quia ad minus oportet iudicandos in terra ſtare, eos autem tantum eleuari in nubibus, quorum erit iudicare: ſed tota terra promiſſionis capere nõ poſſet multitudinem iudicandorum. Ergo nõ poteſt eſſe quòd circa vallem illam ſit iudicium futurum.

¶ 2 Præterea, Chriſto in humanitate datum eſt iudiciũ vt iuſtè iudicet, quia iniuſtè iudicatus eſt in prætorio Pilati, & ſententiam iniuſti iudicij in Golgotha ſuſcepit. Ergo loca illa magis debent ad iudicium terminari.

¶ 3 Præterea, Nubes fiunt ex reſolutione vaporũ: ſed tunc nulla erit euaporatio vel reſolutio. ergo non poterit eſſe quòd iuſti in nubibus obuiam Chriſto in aëra rapiantur; & ſic oportebit & bonos & malos eſſe in terra, & ita multò amplior locus requireretur quàm ſit vallis illa.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Ioel. 3. Congregabo omnes gentes, & educam eas in valle Ioſaphat, & diſceptabo ibi cum eis.

¶ Præterea, Act. 1. dicitur: Quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cælum, ita veniet: ſed ipſe aſcendit in cælum in mõte Oliueti, qui præeminet valli Ioſaphat. Ergo & circa loca illa ad iudicandum veniet.

CONCLVSIO.

Sicut Chriſtus ex monte Oliueti in cœlum aſcendit, ſic & circa illum locum eum deſcenſurum probabile eſt.

RESPONDEO dicendum, quòd qualiter illud iudicium ſit futurum, & quomodo homines ad iudicium conueniant, non poteſt multum per certitudinem ſciri: tamen probabiliter poteſt colligi ex Scripturis, quòd circa locum montis Oliueti deſcendet, ſicut & inde aſcendit: vt idem eſſe oſtendatur, qui deſcendit & aſcendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd magna multitudo in paruo ſpatio comprehẽdi poteſt. Sufficit autem ponere quantumcunque ſpacium circa locum illum ad capiendum multitudinem iudicandorum, dummodo ab illo ſpatio Chriſtum videre poſſint, qui in aëre præeminens, & maxima claritate refulgens, à longinquo inſpici poterit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis Chriſtus per hoc quòd iudicatus eſt iniuſtè, iudiciariam poteſtatem meruit: non tamen iudicabit in forma infirmitatis, in qua iniuſtè iudicatus eſt: ſed in forma glorioſa in qua ad Patrem aſcendit. Vnde locus aſcenſionis magis competit iudicio, quàm locus vbi condemnatus eſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd nubes hic appellantur (vt dicunt quidam) denſitates lucis reſplendentis à corporibus ſanctorum, & non aliquæ euaporationes ex terra & aqua. Vel poteſt dici, quod nubes illæ generabuntur diuina virtute, ad oſtendendum conformitatem in aduentu ad iudicium & aſcenſionem, vt qui aſcendit in nube, ad iudicium veniat, nubes etiã propter refrigerium indicat miſericordiam iudicantis.

QVAEST.

QVÆSTIO LXXXIX.

De iudicantibus & iudicatis in iudicio genera, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de iudicantibus & iudicatis in iudicio generali.

¶ Circa quod quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum aliqui homines iudicaturi ſint cum Chriſto.

¶ Secundò, vtrum voluntariæ paupertati correſpondeat iudiciaria poteſtas.

¶ Tertiò, vtrum angeli ſint etiam iudicaturi.

¶ Quartò, vtrum dæmones exequẽtur ſententiam iudicia.

¶ Quintò, vtrum omnes homines in iudicio cõparebũt.

¶ Sextò, vtrum aliqui boni iudicandi ſint.

¶ Septimò, vtrum aliqui mali.

¶ Octauo, vtrum etiam angeli ſint iudicandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqui homines iudicabunt cum Chriſto.

Tho.4.di.47 q.1.artic.s. q.1.& ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nulli homines iudicabũt cum Chriſto, Ioan.5. Pater omne iudiciũ dedit Filio, vt omnes homines, &c. ſed honorificentia talis non debetur alicui, niſi Chriſto. Ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Quicunque iudicat, habet auctoritatem ſuper illud quod iudicat: ſed ea, de quibus debet eſſe futurũ iudiciũ, ſicut merita & demerita humana, ſoli diuinę auctoritati ſubſunt. Ergo nulli competit de his iudicare.

¶ 3 Præterea, Iudicium illud non exercebitur vocaliter, ſed mẽtaliter: vt probabilius æſtimatur. Sed hoc quòd cordibus hominum omnium notificentur merita & demerita, quod eſt quaſi accuſatio vel commendatio, vel retributio pœnæ & præmij, quod eſt quaſi ſententiæ prolatio, ſola diuina virtute fiet. Ergo nulli alij iudicabunt niſi Chriſtus, qui eſt Deus.

SED CONTRA eſt, q̃ dicitur Matth. 19. Sedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim tribus Iſraël. Ergo, &c.

¶ Præterea, Iſaiæ 3. Dominus ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. Ergo videtur quòd etiam alij iudicabunt cum Chriſto.

CONCLVSIO.

Iudicabunt perfecti viri cum Chriſto, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iuſtitiæ, in quibus homines iudicabuntur: non quidem ex propria auctoritate, ſed Chriſti ſententiam in aliorum notitiam ducendo.

RESPONDEO dicendũ, quòd iudicare multipliciter dicitur. Vno modo, quaſi cauſaliter, vt dicatur illud iudicare; vnde apparet aliquis iudicandus: & ſecundum hoc aliqui dicuntur iudicare comparatione, inquantum ex comparatione aliorum aliqui iudicandi oſtẽduntur, ſicut patet Matthæi 12. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio, &c. ſed ſic iudicare in iudicio cõmuniter & bonorum & malorum eſt. Alio modo dicitur iudicare quaſi interpretatiuè. Interpretamur enim aliquem facere, qui facienti conſentit: vnde iſti qui conſentiunt iudici, eius ſententiam approbando, iudicare dicũtur: & ſic iudicare eſt omnium electorum. Vnde dicitur Sap. 3. Iudicabunt ſancti nationes. Tertio modo dicitur iudicare aſſeſſorie, & quaſi per ſimilitudinem: quia ſcilicet ſimilitudinem iudicis habet inquantum ſedet in loco eminenti: ſicut iudex, & ſicut aſſeſſores dicuntur iudicare. Et ſecundum hunc modum dicunt quidam, quòd perfecti viri, quibus iudiciaria poteſtas promittitur, Matth. 19. iudicabunt, ſcilicet per honorabilem aſſeſſionẽ: quia ſuperiores cæteris apparebunt in iudicio obuiantes Chriſto in aëra. Sed iſtud non videtur ſufficere ad promiſſionẽ Domini complendam, qua dicitur: Sedebitis iudicantes. Videtur enim iudicium conſeſſioni ſuperaddere. Et ideo eſt quartus modus iudicandi, qui perfectis viris conueniet, inquantum in eis continentur decreta diuinæ iuſtitię, ex quibus homines iudicabuntur: ſicut ſi liber in quo continetur lex, iudicare dicatur. Vnde Apoc. 20. Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Et per hunc modum hanc iudicationem Richardus de ſancto Victore exponit. Vnde dicit: Qui diuinæ contemplationi aſſiſtunt, qui in libro Sapientiæ quotidiè legunt, velut in cordium voluminibus tranſcribunt quicquid perſpicua veritatis intelligentia comprehendunt. Et ita quid ſunt nota iudicantium corda, diuinitus in omnẽ veritatẽ edocta, niſi quędam Canonum decreta? ſed quia iudicare importat actionem in alium procedentẽ, ideo propriè loquendo, iudicare dicitur qui ſententiam loquendo in alterum profert. Sed hoc dupliciter cõtingit. Vno modo ex propria auctoritate, & hoc eſt illius qui habet dominiũ in alios & poteſtatem: cuius regimini ſubduntur qui iudicantur. Vnde eius eſt in eos ius ferre, ſic iudicare eſt ſolius Dei. Alio modo iudicare eſt ſententiã alterius auctoritate prolatam, in aliorũ notitiam ducere, quod eſt ſententiam latam pronuntiare: & hoc modo perfecti viri iudicabunt, quia alios ducent in cognitionem diuinæ iuſtitiæ, vt ſciant quod iuſtè pro meritis eis debeatur, vt ſic ipſa reuelatio iuſtitię dicatur iudicium. Vnde dicit Richardus de ſancto Victore: Iudices coram iudicandis Decretorum libros aperire, eſt ad cordium ſuorum inſpectionẽ inferiorum quorumlibet, ſenſumque ſuum in his quę ad iudicium pertinent reuelare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de iudicio auctoritatis: quod ſoli Chriſto conuenit.

Et ſimiliter dicendum AD SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quòd non eſt inconueniens, aliquos Sanctorum aliis quædam reuelare, vel per modum illuminationis, ſicut ſuperiores angeli inferiores illuminant, vel per modum locutionis, ſicut inferiores ſuperioribus loquuntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudiciaria poteſtas correſpondeat voluntariæ paupertati.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd iudiciaria poteſtas non correſpondeat voluntariæ paupertati. Hæc enim ſolutio duodecim Apoſtolis eſt promiſſa, Matthæi 19. Sedebitis ſuper ſedes, iudicantes, &c. Cum ergo non omnes voluntariè pauperes ſint Apoſtoli, videtur quòd non omnibus iudiciaria poteſtas reſpondeat.

¶ 2 Præterea, Maius eſt offerre ſacrificiũ Deo de proprio corpore, quàm de exterioribus rebus: ſed Martyres & Virgines offerunt de proprio corpore ſacrificiũ Deo; voluntariè autẽ pauperes de exterioribus rebus. Ergo ſublimitas iudiciarię poteſtatis magis reſpõdet martyribus & virginibus, quàm voluntariè pauperibus.

¶ 3 Præterea, Ioann. 5. Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo ſperatis vos. Gloſſ. quia voci eius nõ creditis. Et Ioã. 12. Sermo quem locutus ſum, iſte iudicabit eum in nouiſſimo die. Ergo ex hoc quòd aliquis proponit legẽ, vel verbum exhortationis ad inſtructionem morum, habet quòd iudicet contemnentes: ſed hoc eſt doctorum. Ergo doctoribus magis competit, quàm pauperibus.

¶ 4 Præterea, Chriſtus ex hoc quòd iniuſtè iudicatus eſt inquantum homo meruit, vt ſit iudex omnium in humana natura: Ioan. 5. Poteſtatẽ dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis eſt: ſed qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, iniuſtè iudicantur. Ergo talis poteſtas magis competit eis, quàm pauperibus.

¶ 5 Præterea, Superior non iudicabitur ab inferiori; ſed multi licitè diuitiis vtentes, erũt maioris meriti multis voluntariè pauperibus. Ergo voluntariè pauperes non iudicabunt, vbi alij iudicabuntur.

SED CONTRA, Iob. 36 Nõ ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuet. Ergo pauperum eſt iudicare.

¶ Præterea, Matthæi 19. ſuper illud: Vos qui reliquiſtis:

quiſtis omnia, &c. Dicit Gloſſ. Qui reliquerunt omnia, & ſecuti ſunt Deum, hi iudices erunt: qui licita habentes rectè vſi ſunt iudicabuntur: & ſic idem quod prius.

CONCLVSIO.

Non cuilibet pauperi datur iudiciaria poteſtas, ſed ei qui omnibus relictis, Chriſtum ſequutus fuerit, iuxta perfectionem vitæ.

RESPONDEO dicendum, quod paupertati datur iudiciaria poteſtas ſpecialiter propter tria. Primò, ratione congruitatis, quia voluntaria paupertas eſt eorum, qui omnibus, quæ mundi ſunt, contemptis, ſoli Chriſto inhæ-rent. Et ideo non eſt eis aliquid quod eorum iudicium à iuſtitia deflectat. Vnde idonei ad iudicandum redduntur quaſi veritatem iuſtitię præ omnibus diligentes. Secundò, per modum meriti, quia humilitati reſpondet exaltatio pro merito: inter omnia autem, quæ hominem in hoc mundo deſpectum faciunt, præcipuè eſt paupertas: vnde & pauperibus excellentia iudiciariæ poteſtatis promittitur, ſi qui propter Chriſtum ſe humiliat exaltetur. Tertiò, quia paupertas diſponit ad prædictum modum iudicandi. Ex hoc enim aliquis Sanctorum iudicare dicetur, vt ex dictis patet, quia cor habebit edoctum omni diuina veritate, quam aliis potés erit manifeſtare: in progreſſu autem ad perfectioné primum quod derelinquendum occurrit, ſunt exteriores diuitię, quia hæc ſunt vltimò acquiſita: quod autem vltimum in generatione eſt, eſt primum in deſtructione: vnde & inter beatitudines, quibus eſt progreſſus ad perfectionem; prima ponitur paupertas, & ſic paupertati reſpondet iudiciaria poteſtas, inquantum eſt prima diſpoſitio ad poteſtatem prædictã. Et hinc eſt quod non quibuſcunque pauperibus etiã volũtariè repromittitur poteſtas prædicta: ſed illis qui relinquentes omnia, ſequuntur Chriſtum ſecundum perfectionem vitæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ſicut Auguſt. dicit 20. de ciuitate Dei: Nequaquam ſuper duodecim ſedes ſeſſuros eſſe duodecim ſolos homines, cum illo iudicaturos putare debemus, alioquin quia in locum Iudæ proditoris Apoſtolũ Matthæũ legimus ordinatum: Paulus qui plus aliis laborauit, vbi ad iudicandum ſedeat, nõ habebit: vnde duodenario numero ſignificata eſt vniuerſa iudicantium multitudo, propter duas partes ſeptenarij, ſcilicet tria & quatuor: quæ in ſe ductæ faciunt duodenarium. Septenarius autẽ eſt numerus perfectus. vel propter hoc ꝙ conſiſtit in duplici ſenario, qui eſt numerus perfectus: vel quo ad literã 12. Apoſtolis loquebatur, in quorũ perſona hoc omnibus eorum ſequacibus promittebat.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd virginitas & martyrium nõ ita diſponunt ad retinendum in corde decreta diuinæ iuſtitiæ, ſicut paupertas, ſicut econtrariò exteriores diuitiæ ex ſua ſolicitudine ſuffocant verbum Dei: ſicut dicitur Lucæ 8. Vel dicendum quòd paupertas non ſolum ſufficit ad meritum iudiciariæ poteſtatis: ſed quia eſt prima pars perfectionis, cui reſpondet iudiciaria poteſtas: vnde inter ea quæ ſequuntur ad paupertatem, ad perfectionem ſpectantia, poſſunt computari & virginitas & martyrium, & omnia perfectionis opera, non tamen ſunt ita principalia ſicut paupertas, quia principium eſt maxima pars rei.

AD TERTIVM dicendum, quòd ille qui legẽ propoſuit, aut exhortatus eſt, ad bonum iudicabit, cauſaliter loquẽdo, quia per comparationem ad verba ab ipſo prolata, vel propoſita alij iudicabuntur: & ideo non reſpõdet propriè poteſtas iudiciaria prædicationi vel doctrinę: Vel dicendum ſecundum quoſdam, quòd tria requiruntur ad poteſtatem ordinariam. Primò abdicatio temporaliũ curarum, ne impediatur animus à ſapientiæ perfectione. Secundò, requiritur habitus continens diuinam iuſtitiam ſcitam & obſeruatam. Tertiò, quod illam iuſtitiam alios docuerint, & ſic doctrina erit perfectio complẽs meritum iudiciariæ poteſtatis.

AD QVARTVM dicendũ, quòd Chriſtus in hoc ꝙ iniuſtè iudicatus eſt, ſeipſum humiliauit: oblatꝰ eſt enim, quia voluit: & meritum humilitatis eſt iudiciaria exaltatio, qua ei omnia ſubduntur, vt dicitur Philip. 3. & ideo magis debetur iudiciaria poteſtas illis qui voluntariè ſe humiliant, bona temporalia abiiciendo, propter quæ homines à mundanis honorantur, quam his qui ab aliis humiliantur.

AD QVINTVM dicendũ, quòd inferior nõ poteſt iudicare ſuperiorẽ auctoritate propria, ſed tamen auctoritate ſuperioris poteſt, ſicut patet in iudicibus delegatis: & ideo non eſt inconueniens, ſi hoc quaſi accidentale præmium pauperibus detur, vt iudicent alios: etiã qui ſunt excellentioris meriti reſpectu præmij eſſentialis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli debeant iudicare.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ angeli debeant iudicare. Matth. 25. Cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cũ eo: ſed loquitur de aduentu ad iudicium: ergo videtur quòd angeli etiam iudicabunt.

¶ 2 Præterea, Angelorum ordines nomina ſortiuntur ex officio quod exercẽt: ſed quidam ordo angelorum eſt ordo thronorum, quod videtur pertinere ad iudiciariam poteſtatem; thronus enim ſedes iudicis, ſolium regis, cathedra doctoris: ergo aliqui angeli iudicabunt.

¶ 3 Pręterea, Sanctis poſt hanc vitam promittitur angelorum æqualitas: Matth. 22. Si ergo homines hanc habebunt poteſtatem vt iudicent, multò fortius & angeli.

SED CONTRA, Ioan. 5. Poteſtatem dedit ei iudiciũ facere, quia Filius hominis eſt: ſed angeli non communicant in humana natura. ergo nec in iudiciaria poteſtate.

¶ Præterea, Non eſt eiuſdem iudicare & eſſe iudicis miniſtrum: ſed angeli erunt in iudicio ſuo vt miniſtri, vt dicitur Matthæi 13. Mittet Filius hominis angelos, & colligent de regno eius omnia ſcandala. Ergo Angeli nõ iudicabunt.

CONCLVSIO.

Cum angeli non ſint humanæ naturæ participes, non competit eis iudicare, ſed Chriſto, qui verè homo eſt.

RESPONDEO dicendũ, quòd aſſeſſores iudicis debent iudici eſſe conformes: iudicium autem Filio attribuitur, quia ſecundum humanam naturam omnibus apparebit tam bonis quàm malis, quamuis tota Trinitas iudicet per auctoritatẽ: & ideo etiã oportet vt aſſeſſores iudicis humanam naturam habeant, in qua poſſint ab omnibus bonis & malis videri, & ſic angelis non competit iudicare, quamuis angeli etiam aliquo modo poſſunt dici iudicare per ſententiæ approbationem.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ſicut ex gloſſ. ibidem patet: Angeli cum Chriſto venient, non iudices, ſed vt ſint teſtes humanorum actuum, ſub quorum cuſtodia homines benè vel malè egerunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd nomen throni attribuitur angelis ratione illius iudicij, quod Deus ſemper exercet, omnia iuſtiſſimè gubernando, cuius iudicij angeli ſunt quodammodo executores & promulgatores: ſed iudicium quod de hominibus per hominẽ Chriſtum fiet, etiam requirit homines aſſeſſores.

AD TERTIVM dicendum, quòd hominibus promittitur Angelorum æqualitas, quantum ad præmium eſſentiale: nihil tamen prohibet aliquod præmium accidentale exhiberi hominibus, quod angelis nõ dabitur, vt patet de aureola virginum aut martyrum, & ſimiliter poteſt dici de iudiciaria poteſtate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dæmones exequentur ſententiam iudicis in damnatos.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd poſt diem iudicij dęmones non exequentur ſententiã iudicis in damnatos: quia ſecundũ Apoſt.

1. Cor.

1.Cor. 15. tunc euacuabit omnem principatum & poteſtatem & virtutem; ergo ceſſabit omnis prælatio: ſed exequi iudicis ſententiam, quandã denotat prælationem: ergo dæmones poſt diem iudicij non exequentur ſententiam iudicis.

¶ 2 Prçterea, Dæmones magis peccauerunt quàm homines: ergo non eſt iuſtum quòd homines per Dæmones torqueantur.

¶ 3 Prçterea, Sicut dęmones ſuggerũt hominibus mala, ita angeli ſuggerunt bona: ſed præmiare bonos, non eſt officium angelorum, ſed hoc erit ab ipſo Deo immediatè: ergo nec punire malos erit officium dæmonum.

SED CONTRA eſt, quod homines peccatores ſe diabolo ſubdiderunt peccando: ergo iuſtum eſt vt eis ſubiiciantur in pœnis, quaſi ab eis puniendi.

CONCLVSIO.

Quemadmodum beati beatos mutuò illuminant vt angeli, per quos diuinæ illuminationes deferũtur: ita probabile eſt, quòd dæmones damnatos torquebunt.

RESPONDEO dicẽdum, quòd circa hoc tangitur à Magiſtro in litera duplex opinio, & vtraq; videtur Dei iuſtitiæ competere: ex hoc enim quòd homo peccat, iuſtè dæmoni ſubiicitur, ſed dæmon iniuſte ei præeſt. Opinio ergo illa quæ ponit dæmones, in futurum poſt diem iudicij hominibus non præeſſe in pœnis, reſpicit ordinem diuinæ iuſtitiæ ex parte dæmonum punientium. Contraria verò opinio reſpicit ordinem diuinæ iuſtitiæ ex parte hominum punitorum: quæ autem earum verior ſit, certum nobis eſſe non poteſt. Verius tamen æſtimo quòd ſicut ordo ſeruabitur in ſaluatis, quòd quidam à quibuſdam illuminabuntur & perficientur, eò quòd ordines cæleſtis hierarchiæ perpetui erunt, ita ſeruabitur ordo in pœnis, vt homines per dæmones puniantur, ne totaliter diuinus ordo, quo angelos medios inter naturam humanam & diuinam conſtituit, annulletur: & ideò ſicuti hominibus vtique per angelos bonos diuinæ illuminationes deferuntur, ita etiam dæmones ſunt executores diuinæ iuſtitiæ in malos, nec ob hoc minuitur aliquid de dæmonum pœna, quia in hoc etiã quòd alios torquent, ipſi torquebuntur. Ibi enim miſerorum ſocietas miſeriam non minuet, ſed augebit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prælatio illa, quæ dicitur euacuanda per Chriſtum in futuro, eſt accipienda ſecundum modum prælationis, quæ eſt ſecũdum ſtatum huius mundi, in quo & homines hominibus principãtur, & angeli hominibus, & angeli angelis, & angeli dęmonibus, & dæmones dæmonibus, & hoc totum ad perducendum ad finem vel abducendum à fine: tunc autem cùm omnia ad finẽ illum peruenerint, non erit prælatio abducens, ſed conſeruans in fine boni vel mali.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis meritum dæmonum non requirat quòd hominibus præferantur, quia iniuſtè ſibi homines ſubiecerunt, tamen hoc requirit ordo naturæ ipſorum ad naturam humanam. Bona enim naturalia in eis integra manent, vt Dio. dicit 4. de Diu. nominibus.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd angeli boni non ſunt cauſa principalis præmij electis, quia hoc omnes immediatè à Deo percipiunt: ſed tamen quorundam accidentalium præmiorum angeli hominibus ſunt cauſa, inquãtum per ſuperiores angelos inferiores & angeli & homines illuminantur de aliquibus ſecretis diuinorum, quæ ad ſubſtantiã beatitudinis non pertinẽt: & ſimiliter principalem pœnam damnati excipient immediatè à Deo: ſcilicet excluſionem perpetuam à viſione Dei; alias autem pœnas ſenſibiles non eſt inconueniẽs hominibus per dęmones infligi. In hoc tamẽ eſt differentia, quia meritum exaltat, ſed peccatum deprimit. vnde cùm natura angelica ſit altior quàm humana, quidam propter excellentiam meriti in tantum exaltabuntur, quòd talis exaltatio excedet altitudinem naturæ & præmij in quibuſdam angelis. Vnde quidam angeli per quoſdam homines illuminabuntur, ſed nulli homines peccatores propter aliquem gradum malitiæ peruenient ad illam eminentiam, quæ debetur naturæ dæmonum.

ARTICVLVS V.

Vtrùm omnes homines in iudicio comparebunt.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non omnes homines in iudicio comparebunt. Quia dicitur Matth. 19. Sedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim tribus Iſraël: ſed non omnes homines pertinent ad illas tribus duodecim: ergo videtur quòd non omnes in iudicio compareant. *The. 4. di. 47 q. 1. art. 3. q. 1. & ſeq.*

¶ 2. Prçterea, Idẽ videtur per hoc quòd dicitur in Pſalmo: Non reſurgent impij in iudicio: ſed multi ſunt tales: ergo videtur quòd non omnes compareant.

¶ 3 Prçterea, Ad hoc aliquis ad iudicium dicitur, vt eius merita diſcutiantur: ſed quidam ſunt qui nulla merita habuerunt, ſicut pueri ante perfectam ætatem decedentes: ergo illos in iudicio comparere neceſſe non eſt.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Actuum quarto, Quòd Chriſtus eſt conſtitutus à Deo iudex viuorum & mortuorum: ſed ſub iſtis differentiis comprehenduntur omnes homines, qualitercunq; viui à mortuis diſtinguantur: ergo omnes in iudicio comparebunt.

¶ Prætetea, Apoc. 1. dicitur: Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus: hæc autem non eſſent, ſi non omnes in iudicio comparerent: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sicut Chriſtus pro omnibus paſſus eſt (etſi non omnes paſſionis ſuæ effectum ſentiant) ſic congruum eſt, vt omnes iudicio illius ſiſtant ad videndam ſuam exaltationem.

RESPONDEO dicendum, quòd poteſtas iudiciaria Chriſto homini collata eſt in præmium humilitatis, quam in paſſione exhibuit: ipſe autem ſua paſſione ſanguinem pro omnibus fudit, quantum ad ſufficientiam, licet nõ in omnibus effectum habuit propter impedimentum in aliquibus inuentum: & ideò congruum eſt vt omnes homines in iudicio congregentur ad videndum eius exaltationem in humana natura ſecundum quam conſtitutus eſt iudex à Deo viuorum & mortuorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut dicit Auguſtinus 20. de ciuim. Dei. Non quia dictum eſt, Iudicantes duodecim tribus Iſraël, tribus Leui, quæ tertiadecima eſt, iudicanda non erit, aut ſolùm illum populum, ſed etiam gentes cæteras iudicabunt: ideò autẽ per duodecim tribus omnes aliæ gentes intelliguntur, quia in ſortem duodecim tribuum per Chriſtum ſunt vocatæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc quod dicitur, Non reſurgent impij in iudicio: ſi referatur ad omnes peccatores, ſic intelligendum eſt, quòd non reſurgent ad hoc quòd iudicẽt. Si autem impij dicãtur infideles: ſic intelligẽdum eſt quòd non reſurgent ad hoc quòd iudicentur: quia iam iudicati ſunt: ſed omnes reſurgent, vt in iudicio compareant ad gloriam iudicis intuendam.

AD TERTIVM dicendum, quòd etiam pueri ante perfectam ætatem decedentes, in iudicio comparebunt, non vt iudicentur, ſed vt videant gloriam iudicis.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm boni in iudicio iudicentur.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd nulli boni in iudicio iudicentur. Quia Ioan. 3. Qui credit in eum, non iudicatur, ſed omnes boni crediderunt in eum: non ergo iudicabuntur.

¶ 2 Prçterea, Illi non ſunt beati, quibus eſt incerta ſua beatitudo, ex quo Auguſtinus probat dæmones nũquam fuiſſe beatos: ſed ſancti homines nunc ſunt beati: ergo certi ſunt de ſua beatitudine: ſed quod certum eſt, nõ adducitur ad iudicium, ergo boni non iudicabuntur.

¶ 3 Præterea, Timor beatitudini repugnat, ſed extre-

mum iudicium quod tremendum maximè dicitur, non poterit fieri ſine timore eorum, qui ſunt iudicandi: vnde etiam Gregorius dicit ſuper illud Iob 41. Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli, & cætera. Conſideremus quomodo tunc iniquorum conſciẽtia concutietur, quãdo etiam iuſtorum vita turbatur: ergo beati non iudicabuntur.

SED CONTRA, Videtur quòd omnes boni iudicentur: quia dicitur 2. Cor. 5. Omnes aſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue ſit bonũ ſiue malum: ſed nihil eſt aliud iudicari: ergo omnes iudicabuntur.

¶ Præterea, Vniuerſale omnia comprehendit: ſed illud iudiciũ dicitur vniuerſale: ergo omnes iudicabũtur.

CONCLVSIO.

Beati omnes quantum ad præmiorum retributionem iudicabuntur; quantum verò ad meritorum diſcuſſionem qui notabilem alicuius mali meriti habent, non iudicabuntur: at illi qui negotijs terrenis ſunt implicati, ita tamen vt ſua peccata per eleemoſynas expiarunt, iudicabuntur.

RESPONDEO dicendum, quòd ad iudicium duo pertinent, ſcilicet diſcuſſio meritorum, & retributio præmiorum. Quantum ergo ad retributionem præmiorum omnes iudicabuntur, & vnuſquiſque recipiet ex diuina ſententia præmium merito reſpondens: ſed diſcuſſio meritorum non fit niſi vbi eſt quædam meritorum commixtio bonorum cum malis. Illi autem qui ædificant ſupra fundamentum fidei, aurum & argentum & lapides precioſos, diuinis ſeruitiis totaliter inſiſtẽtes, qui nullam admixtionem notabilem alicuius mali meriti habent, in eis diſcuſſio meritorum locum non habet, ſicut illi qui rebus mundi penitus abiectis, ſolicitè cogitant ſolum quę Dei ſunt: & ideò ſaluabuntur, ſed non iudicabuntur: illi verò qui ædificant ſuper fidei fundamentũ ligna, fœnum, ſtipulam, qui adhuc ſcilicet amant ſecularia, & terrenis negotiis implicantur, ita tamen quòd nihil Chriſto præponant, ſed ſtudent peccata eleemoſynis expiare, habẽt quidem commixtionem bonorum meritorum cum malis: & ideò diſcuſſio meritorum in eis locum habet, vnde tales quantum ad hoc & iudicabuntur, & tamen ſaluabuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia punitio eſt effectus iuſtitiæ, præmiatio autem miſericordiæ: & ideò magis iudicio, quod eſt actus iuſtitiæ antonomaſicè punitio attribuitur, vt interdum iudicium pro ipſa condemnatione accipiatur, & ſic intelligitur auctoritas inducta, vt per Gloſſ. ibidem patet.

AD SECVNDVM dicendum, quòd diſcuſſio meritorum electis non erit ad tollendum certitudinem beatitudinis à cordibus ipſorum iudicandorum, ſed vt præeminentia bonorum meritorum ad mala oſtendatur omnibus manifeſtè, & ſic Dei iuſtitia comprobetur.

AD TERTIVM dicendum, quòd Gregorius loquitur de iuſtis in carne mortali exiſtẽtibus. Vnde ſuprà præmiſerat, Hi qui in corporibus reperiri poterunt, quãuis iam fortes atq; perfecti adhuc in carne ſint poſiti, nõ poſſunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti: vnde patet quòd terror ille referendus eſt ad tempus immediatè iudicium præcedens, timẽdum quidem, maximè malis: non autem bonis, quibus nulla erit mali ſuſpitio.

¶ Rationes autem quæ ſunt ad oppoſitum, procedunt de iudicio quantum ad retributionem præmiorum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum mali iudicabuntur.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nulli mali iudicabuntur. Sicut cõtingit in fidelium damnatio, ita & eorum, qui in mortali decedunt: ſed propter damnationis certitudinem dicitur Ioan. 3. Qui nõ credit iam iudicatus eſt: ergo eadem ratione nec alij peccatores iudicabuntur.

¶ 2. Præterea, Vox iudicis eſt valdè terribilis eis, qui per iudicium condemnantur: ſed ſicut in litera ex verbis Greg. habetur, ad infideles locutio iudicis nõ fiet: ſi ergo fieret ad fideles damnandos, ipſi infideles de ſua infidelitate commodum reportarent, quod eſt abſurdum.

SED CONTRA, Videtur quòd omnes mali ſint iudicandi, quia omnibus malis infligetur pœna ſecundum quantitatem culpæ: ſed hoc ſine definitione iudicij eſſe non poteſt: ergo mali iudicabuntur.

CONCLVSIO.

Infideles condemnabuntur, cùm in eis nullum ſit fidei fundamentum.

RESPONDEO dicendum, quòd iudicium quod eſt pœnarum retributio, pro peccatis omnibus cõpetit: iudicium autem quod eſt diſcuſſio meritorum ſolum fidelibus, quia infidelibus non eſt fidei fundamentũ; quo ſublato, omnia opera ſequentia perfecta rectitudine intentionis carent, vnde non eſt in eis aliqua permixtio bonorum operum vel meritorum ad mala, quæ diſcuſſionẽ requirat, ſed fideles in quibus manet fidei fundamentum, ad minus fidei actum laudabilem habent, quamuis nõ ſit meritorius ſine charitate, tamen quantũ eſt de ſe, eſt ordinatus ad meritum: & ideò in eis iudicium diſcuſſionis locum habet: vnde ipſi fideles qui fuerunt ſaltẽ numero ciues ciuitatis Dei, iudicabuntur vt ciues in quos ſine diſcuſſione meritorum ſententia mortis non feretur: ſed infideles condemnabuntur, vt hoſtes qui conſueuerũt apud homines abſque meritorum audacia æſtimari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis eis qui in mortali decedunt, pro certo conſtet de eorum damnatione: quia tamen aliqua quæ pertinent ad bene merendum, habent annexa; oportet ad manifeſtationem diuinę iuſtitiæ, vt diſcuſſio de eorum meritis fiat, per quã oſtendatur, eos iuſtè à Sãctorum ciuitate excludi, cuius eſſe ciues numero exterius videbantur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd allocutio illa ſpiritualiter intellecta non erit aſpera fidelibus condemnandis: quia in eis aliqua ſibi placentia manifeſtabit quæ in infidelibus inueniri non poſſunt, quia ſine fide impoſſibile eſt Deo placere. Heb. 11. Sed ſententia condemnationis, quæ in omnes fertur, omnibus terribilis erit.

¶ Ratio verò in contrarium adducta procedebat de iudicio retributionis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm angeli in futuro iudicentur.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd angeli in futuro iudicẽtur. Quia dicitur 1. Cor. 6. Neſcitis, quia angelos iudicabimus: ſed hoc non poteſt referri ad ſtatum præſentis temporis: ergo referri debet ad futurum.

¶ 2. Præterea, Iob 40. dicitur de Behemoth, per quem diabolus intelligitur: Cunctis videntibus præcipitabatur: & Marc. 1. exclamauit dæmon ad Chriſtum: Veniſtis ante tempus perdere nos: & gloſſ. dicit ibidem, quòd Dæmones in terra Dominum cernentes, ſe continuò iudicandos eſſe credebant: ergo videtur quòd eis finale iudicium reſeruetur.

¶ 3. Præterea, Secundæ Petri 2. dicitur: Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reſeruari: ergo videtur quòd angeli iudicabuntur.

SED CONTRA, Deus non iudicabit bis in idipſum; ſed mali angeli iam iudicati ſunt. Vnde Ioan. 16. Princeps mundi iam iudicatus eſt: ergo in futuro angeli non iudicabuntur.

¶ Præterea, Perfectior eſt bonitas vel malitia angelorum, quàm aliquorum hominũ in ſtatu viæ: ſed quidam homines boni & mali non iudicabuntur, vt dicitur in litera: ergo nec angeli boni vel mali iudicabuntur.

CON-

CONCLVSIO.

Cùm in bonis angelis nihil mali inueniri poſſit, neque in malis Angelis aliquid boni, nullo modo iudicium diſcuſſionis eis competit. Sed quantum ad propria merita iam iudicati ſunt: iudicio tamen retributionis iudicabuntur, quantum ad merita, ad eos quæ alios incitarunt.

RESPONDEO dicendum, quòd iudicium diſcuſſionis nullo modo habet locum neque in bonis angelis, neq; in malis: quia neque in bonis poteſt aliquid mali inueniri, neque in malis aliquid boni ad iudicium pertinens. Sed ſi loquamur de iudicio retributionis, ſic eſt diſtinguenda duplex retributio. Vna reſpondens propriis meritis angelorum, & hæc à principio fuit vtriſq; facta: vnde quidam in beatitudine ſublimati ſunt quidam in miſeria demerſi. Alia retributio eſt, quæ reſpondet meritis bonis vel malis per angelos procreatis; & hæc retributio in futuro iudicio fiet, quia boni angeli amplius gaudium habebunt de ſalute eorum, quos ad meritum induxerũt, & mali amplius torquebũtur, multiplicata malorum ruina, qui per eos ad mala ſunt incitati. Vnde directè loquendo, iudicium nec ex parte iudicantium neque iudicandorum erit angelorum, ſed hominum: ſed indirectè quodammodo reſpiciet angelos, inquantum actibus hominum fuerunt commixti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Apoſtoli eſt intelligendum de iudicio cõparationis, quia quidã homines quibuſdã angelis ſuperiores inuenientur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ipſi dæmones cunctis videntibus tunc præcipitabuntur, quia in perpetuum in inferni carcerem detrudentur, vt iam non ſit eis liberum egredi extra, quia hoc eis non cõcedebatur niſi ſecundum quòd ordinabatur ex diuina prouidentia ad hominum vitam exercendam.

¶ Et ſimiliter dicendum eſt AD TERTIVM.

QVAESTIO XC.

De forma iudicis venientis ad iudicium, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de forma iudicis venientis ad iudicium.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrùm Chriſtus in forma humanitatis ſit iudicaturus.

¶ Secundò, vtrùm apparebit in forma humanitatis glorioſa.

¶ Tertiò, vtrùm diuinitas poſſit ſine gaudio videri.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Chriſtus in forma humanitatis ſit iudicaturus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in forma humanitatis non ſit iudicaturus.
Tho.4.di.48 q.1.art.1. & ſeq. Iudicium enim auctoritatem requirit in iudicante: ſed auctoritas ſuper viuos & mortuos eſt in Chriſto, ſecundũ quòd eſt Deus: ſic enim eſt & Dominus & creator omnium: ergo in forma diuinitatis iudicabit.

¶ 2 Præterea, In iudice requiritur poteſtas inuincibilis. Vnde Eccle.7. Noli quærere fieri iudex niſi valeas virtute diſrumpere iniquitates: ſed virtus inuincibilis conuenit Chriſto ſecundum quòd eſt Deus: ergo in forma diuinitatis iudicabit.

¶ 3 Præterea, Ioan.5. dicitur: Omne iudiciũ dedit Filio, vt oẽs honorificent Filium ſicut honorificãt Patrẽ: ſed honor æqualis Patri nõ datur filio ſecundum humanam naturam: ergo non iudicabit ſecundum formã humanam.

¶ 4 Præterea, Dan.7. dicitur, Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt & antiquus dierum ſedit: throni autem iudiciariã poteſtatem deſignãt, antiquitas autem de Deo dicitur ratione æternitatis: vt Dionyſ. dicit in lib. de diui. nomi. ergo iudicare cõuenit Filio prout eſt æternus: ergo non ſecundum quod homo.

¶ 5 Præterea, Auguſt. dicit, & habetur in litera, quòd per Dei verbum fit animarũ reſurrectio, per verbum factum in carne Filium hominis fit reſurrectio corporum: ſed iudicium illud finale pertinet magis ad animã quàm ad carnem: ergo magis conuenit iudicare Chriſto, ſecundum quòd eſt Deus, quàm ſecundum quòd eſt homo.

SED CONTRA, Ioan.5. Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.

¶ Præterea, Iob 36. Cauſa tua quaſi impij, iudicata eſt: Gloſſa, à Pilato: ideò iudicium cauſamque recipies: Gloſſ. Vt iuſtè iudices: ſed Chriſtus ſecundum humanam naturam eſt iudicatus à Pilato. ergo ſecundum humanam naturam iudicabit.

¶ Præterea, Eius eſt iudicare, cuius eſt legem condere: ſed Chriſtus in humana natura apparẽs nobis legẽ Euangelij dedit: ergo ſecundum eandem naturam iudicabit.

CONCLVSIO.

Cùm vltimum iudicium hanc ob cauſam ordinetur, vt boni recipiantur in regnum cæleſte, mali verò ab eo arceantur; congruum eſt vt Chriſtus ſecundum humanam naturam ſit mundum iudicaturus, cuius redemptionis beneficio ad regnum cælorum admittimur.

RESPONDEO dicendum, quòd iudicium aliquod dominium in iudicando requirit: vnde Rom.14. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? & ideò ſecundum hoc Chriſto competit iudicare, quòd dominium ſuper homines habet, de quibus principaliter erit finale iudicium. Ipſe autem eſt noſter dominus, non ſolum ratione creationis, quia dominus ipſe eſt Deus, Ipſe fecit nos, & non ipſi nos: ſed etiam ratione redemptionis quod ei competit ſecundum humanam naturã: vnde Rom.14. in hoc Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, vt & mortuorum dominetur. Ad præmium autẽ vitæ æternæ nobis creationis bona non ſufficerent, niſi redemptionis beneficium adderetur, propter impedimentum quod naturæ creatæ ſuperuenit ex peccato primi parentis. Vnde cùm finale iudicium ad hoc ordinetur, vt aliqui admittãtur ad regnum, & aliqui excludantur à regno, conueniens eſt, vt ipſe Chriſtus ſecundum humanam naturam, cuius redemptionis beneficio ad regnũ admittimur, illi iudicio præſideat: & hoc eſt quod dicitur Actuum 10. quòd ipſe conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum, & quia per redemptionem humani generis non ſolùm homines reparauit, ſed vniuerſaliter totam creaturam, ſecundum quòd tota creatura, reparato homine, melioratur, vt habetur Coloſſ.1. Pacificãs per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cælis, ſiue in terris: & ideò non ſolum ſuper homines, ſed ſuper vniuerſam creaturam Chriſtus per ſuam paſſionẽ dominium promeruit & poteſtatem iudiciariã. Mar. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Chriſto ſecundum diuinam naturam eſt auctoritas diuina reſpectu vniuerſalis creaturæ ex iure creationis: ſed in Chriſto ſecundum humanam naturã eſt auctoritas dominij, quam promeruit per paſſionem, & eſt quaſi auctoritas ſecundaria & acquiſita, ſed prima eſt naturalis & æterna.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis Chriſtus, ſecundum quòd homo, non habeat à ſe inuincibilẽ poteſtatem ex naturali virtute humanæ ſpeciei, tamen ex dono diuinitatis etiã in humana natura inuincibilẽ habet poteſtatem, ſecundum quòd omnia ſunt ſubiecta pedibus eius, vt dicitur 1.Cor.15. & Heb. 2. & ideò iudicabit in humana natura, ſed ex diuinitatis virtute.

AD TERTIVM dicendum, quòd Chriſtus non ſuffeciſſet ad humani generis redẽptionem, ſi purus homo fuiſſet: & ideò ex hoc ipſo quod ſecundum humanã naturam genus humanum redimere potuit, ac per hoc iudiciariam poteſtatem conſecutus eſt; manifeſtè oſtenditur quòd ipſe eſt Deus, & ita æqualiter honorandus cum Patre, non inquantum homo, ſed inquantum Deus.

AD

Ad qvartvm dicendum, quòd in illa viſione Dan. manifeſtè totus exprimitur ordo iudiciariæ poteſtatis, quæ quidem ſicut in prima origine eſt in ipſo Deo, & ſpecialius in patre, qui eſt fons totius deitatis: & ideò præmittitur primò quòd antiquus dierum ſedit: ſed à Patre iudiciaria poteſtas traducta eſt in Filium non ſolùm ab æterno ſecundum diuinam naturam, ſed etiam in tempore ſecundum humanam, in qua eam meruit: & ideò ſubiungitur in viſione prædicta, Ecce cũ nubibus cæli quaſi Filius hominis veniebat, & vſque ad Antiquum dierum peruenit, & dedit ei poteſtatem & honorem & regnum.

Ad qvintvm dicendum, quòd Auguſtinus loquitur, vt per appropriationem quandam reducantur effectus, quos in humana natura fecit ad cauſas aliquo modo ſimiles, & quia ſecundum animam ſumus ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſecundum autem carnem ſumus eiuſdem ſpeciei cum homine Chriſto: ideò ea quæ in animabus noſtris Chriſtus fecit, diuinitati attribuit; quæ verò in carne fecit vel facturus eſt, attribuit eius carni: quamuis caro eius, inquantum eſt diuinitatis organum, vt dicit Dama. habeat etiam effectum in animabus noſtris, ſecundũ id quod dicitur Heb. 9. quòd ſanguis eius emundauit conſcientias noſtras ab operibus mortuis, & ſic etiam verbum caro factum eſt cauſa reſurrectionis animarum. Vnde etiam ſecundum humanam naturam conuenienter eſt iudex non ſolùm corporalium, ſed etiam ſpiritualium bonorum.

Articvlvs II.

Vtrũ Chriſtus in iudicio apparebit in forma humanitatis glorioſa.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus in iudicio non apparebit in forma humanitatis glorioſa. Ioan. 19. Videbũt in quẽ tranſfixerunt. Gloſſ. Quia in ea carne venturus eſt, in qua crucifixus eſt: ſed crucifixus eſt in forma infirma: ergo in forma infirmitatis apparebit, non in forma glorioſa.

¶ 2 Præterea, Matth. 24 dicitur, quòd apparebit ſignũ Filij hominis in cælo, id eſt ſignum crucis: vt Chryſoſt. dicit, videlicet quòd veniet in iudicio Chriſtus nõ ſolùm vulnerum cicatrices, ſed etiam ipſam mortem exprobratiſſimam oſtendens: ergo videtur quòd non apparebit in forma glorioſa.

¶ 3 Præterea, Secundum hanc formam Chriſtus in iudicio apparebit, quæ ab omnibus conſpici poſſit: ſed Chriſtus ſecundum formam humanitatis glorioſam non poterit videri ab omnibus bonis & malis, quia oculus nõ glorificatus non videtur eſſe proportionatus ad vidẽdam claritatem glorioſi corporis: ergo non apparebit in forma glorioſa.

¶ 4 Præterea, Illud quod promittitur iuſtis in præmiũ, non conceditur iniuſtis: ſed videre gloriam humanitatis promittitur iuſtis in præmium, Ioan. 10. Ingredietur & egredietur & paſcua inueniet, id eſt refurrectionem in diuinitate & humanitate: vt Auguſtinus exponit, & Iſai. 33. Regem in decore ſuo videbunt: ergo in iudicio non apparebit omnibus in forma glorioſa.

¶ 5 Præterea, Secundum illam formam Chriſtus iudicabit in qua iudicatus eſt. Vnde ſuper illud Ioan. 5. Sicut Filius quos vult glorificat: dicit Gloſſa, In qua forma iniuſtè iudicatus eſt, iuſtè iudicabit, vt poſſit ab impiis videri; ſed iudicatus eſt in forma infirmitatis: ergo & in eadem in iudicio apparebit.

Sed contra eſt, quod dicitur Luc. 21. Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate: maieſtas autem & poteſtas ad gloriam pertinent: ergo in forma glorioſa apparebit.

¶ Præterea, Ille qui iudicat, debet eminere illis qui iudicantur: ſed electi qui iudicabuntur à Chriſto, corpora glorioſa habebunt: ergo multo fortius iudex in forma glorioſa apparebit.

¶ Præterea, Sicut iudicari eſt infirmitatis, ita iudicare eſt auctoritatis & gloriæ: ſed in primo aduentu, quo Chriſtus venit ad hoc quòd iudicaretur, in forma infirmitatis apparuit: ergo in ſecundo aduentu ad hoc quòd iudicet, apparebit manifeſtè in forma glorioſa.

Conclvsio.

Sicut decuit Chriſtum, vt pro nobis apud Patrem ſatisfaceret, formam ſerui accipere: ſic conueniens eſt, vt in iudicio vltimo in gloria ſua appareat, iuſtitiã Patris in homines demõſtraturus.

Respondeo dicendum, quòd Chriſtus dicitur Dei & hominum mediator, inquantum pro hominibus ſatisfecit & interpellat apud Patrẽ, & ea quæ ſunt Patris, hominibus cõmunicat: ſecundum quòd dicitur Ioan. 17. Claritatẽ quam dediſti mihi, dedi eis: ſecundum hoc autem vtrunq; ei conuenit, quod cum vtroq; communicat extremorum. Inquantum enim cum hominibus communicat, vices hominum gerit apud Patrem; inquantum verò cum Patre comunicat, dona Patris tranſmittit ad homines. Quia ergo in primo aduentu ad hoc venit, vt pro nobis ſatisfaceret apud Patrem, in forma noſtræ infirmitatis apparuit: quia verò in ſecundo aduentu ad hoc veniet, vt Iuſtitiam Patris in homines exequatur, demonſtrare gloriam debebit, quæ ineſt ei ex communicatione ad Patrem: & ideò in forma glorioſa apparebit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in eadem forma apparebit, ſed non ſimiliter ſe habente.

Ad secvndvm dicendum, quòd ſignum crucis apparebit in iudicio non ad iudicium tunc exiſtentis infirmitatis, ſed præteritæ, vt per hoc iuſtior condemnatio eorum appareat, qui tantam miſericordiam neglexerũt, & eorum præcipuè qui Chriſtum iniuſtè perſequuti ſunt. Cicatrices autem quæ in eius corpore apparebunt, non pertinebũt ad aliquam infirmitatẽ, ſed erunt indicia maximæ virtutis, qua Chriſtus per paſſionem & infirmitatem de hoſtibus triumphauit. Etiam exprobratiſſimam mortem oſtendet, non ſenſibiliter eam oculis ingerens, ac ſi tunc eam pateretur, ſed ex his quæ apparebunt, ſcilicet indiciis præteritæ paſſionis homines in recogitationem præteritæ mortis adducet.

Ad tertivm dicendum, quòd corpus glorioſum habet in poteſtate ſua vt ſe demonſtret oculo non glorioſo, vt patet ex his quæ dicta ſunt: & ideò in forma glorioſa Chriſtus ab omnibus poterit videri.

Ad qvartvm dicẽdum, quòd ſicut amici gloria eſt delectabilis, ita gloria & poteſtas eius qui odio habetur maximè contriſtat: & ideò ſicut viſio humanitatis Chriſti erit iuſtis in præmium, ita inimicis Chriſti erit in ſupplicium: vnde Iſai. 26. Videant & confundantur zelantes populi, & ignis, id eſt, inuidia, hoſtes tuos deuoret.

Ad qvintvm dicendum, quòd forma accipitur ibi pro natura humana, in qua iudicatus eſt, & etiam iudicabit: non autem pro qualitate naturæ, quæ non erit eadem in iudicante, ſcilicet infirma, quæ in iudicato fuit.

Articvlvs III.

Vtrùm diuinitas à malis ſine gaudio videri poſſit.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd diuinitas à malis ſine gaudio videri poſſit. Conſtat enim quòd impij manifeſtiſſimè cognoſcent Chriſtum eſſe Deum: ergo diuinitatem eius videbunt: & tamen de viſione Chriſti non gaudebunt: ergo ſine gaudio videri poterit.

¶ 2 Præterea, Voluntas impiorum peruerſa non magis aduerſatur humanitati Chriſti quàm eius diuinitati: ſed in hoc quòd videbunt gloriam humanitatis, cedet eis in pœnam, vt dictum eſt: ergo multo fortius ſi diuinitatem eius viderent, magis contriſtarentur, quàm gauderent.

¶ 3 Præterea, Ea quæ ſunt in affectu, nõ de neceſſitate ſequũtur ad ea quæ ſunt de intellectu. Vnde Aug. dicit, Procedit intellectus, & ſequitur tardus aut nullus affectus: ſed viſio ad intellectum pertinet, gaudium autem ad effectum:

ctum: ergo poterit eſſe diuinitatis viſio ſine gaudio.

¶ 4 Præterea, Omne quod recipitur in aliquo, recipitur per modum accipientis, & non per modum recepti: ſed omne quod videtur, quodammodo in vidente recipitur: ergo quamuis in ſe diuinitas ſit delectabiliſſima, tamen viſa ab illis qui ſunt triſtitia abſorpti, non delectabit, ſed magis contriſtabit.

¶ 5 Præterea, Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibile, ita intellectus ad intelligibile: ſed ita eſt in ſenſibus, quod palato non ſano pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis, vt dicit Aug. & ſimiliter accidit in aliis ſenſibus: ergo cùm dãnati habeant intellectum indiſpoſitũ, videtur quòd viſio lucis increatæ magis afferat eis pœnam quàm gaudium.

Sed contra eſt, quod dicitur Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum: ex quo patet quòd eſſentia beatitudinis in Dei viſione conſiſtit: ſed de ratione beatitudinis eſt gaudium: ergo diuinitas ſine gaudio videri non poterit.

¶ Præterea, Ipſa eſſentia diuinitatis eſt eſſentia veritatis: ſed vnicuiq; eſt delectabile videre verũ. Nam omnes homines natura ſcire deſiderant, vt dicitur in 1. Metaph. ergo diuinitas ſine gaudio videri non poteſt.

¶ Præterea, Si aliqua viſio non ſemper eſt delectabilis, contingit eam quandoque eſſe triſtabilem: ſed viſio intellectiua nunquam eſt contriſtabilis, quia delectationi, quæ eſt in intelligendo, non opponitur aliqua triſtitia, vt dicit Philoſophus: cùm ergo diuinitas videri non poſſit niſi per intellectum, videtur quòd diuinitas ſine gaudio videri non poſſit.

Conclvsio.

Cum Deus ſit eſſentialiter ipſa bonitas, non poteſt ſine gaudio videri.

Respondeo dicendum, quòd in quolibet appetibili duo poſſunt conſiderari, ſcilicet id quod appetitur, vel quod eſt delectabile, & id quod eſt ratio appetibilitatis in ipſo: ſicut autem ſecundum Boët. in lib. de Hebdo. Id quod eſt, habere aliquid præterquam quod ipſum eſt, poteſt; ipſum verò eſſe nihil aliud præter ſe habet admixtum, ita id quod eſt appetibile vel delectabile, poteſt habere aliquid aliud admixtum, vnde non ſit delectabile vel appetibile: ſed id quod eſt ratio delectabilitatis, nihil habet admixtum, vel habere poteſt propter quod non ſit delectabilis, vel appetibilis: res autem quæ ſunt delectabiles per participationem bonitatis, quæ eſt ratio appetibilitatis & delectabilitatis, poſſunt apprehẽſa non delectare: ſed id quod per eſſentiam ſuam eſt bonum, impoſſibile eſt quòd eius eſſentia apprehenſa non delectet. Vnde cùm Deus eſſentialiter ſit ipſa bonitas, non poteſt ſine gaudio videri.

Ad primvm ergo dicendum, quòd impij manifeſtè cognoſcent Chriſtũ eſſe Deum, non per hoc quòd diuinitatem eius videant, ſed propter manifeſtiſſima diuinitatis indicia.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ diuinitatẽ ſecundum quod eſt in ſe, nullus poteſt odio habere, ſicut nec ipſam bonitatẽ, ſed quantum ad aliquos diuinitatis effectus dicitur ab aliquibus odio haberi, inquantum ſcilicet aliquid agit vel præcipit quod eſt contrarium voluntati: & ideò viſio diuinitatis nulli poteſt eſſe non delectabilis.

Ad tertivm dicẽdum, ꝙ verbum Aug. eſt intelligẽdum quãdo id quod apprehenditur per intellectum præcedentem, eſt bonum per participationem, & nõ per eſſentiam, ſicut ſunt omnes creaturæ, vnde poteſt in eis eſſe aliquid, quare affectus nõ moueatur. Similiter etiam in via Deus cognoſcitur per effectus: & intellectus non attingit ad eſſentiam ipſius bonitatis: vnde non oportet quòd affectus intellectum ſequatur, ſicut ſequeretur ſi eſſentiam eius videret, quæ eſt ipſa bonitas.

Ad qvartvm dicendum, quòd triſtitia non nominat diſpoſitionem, ſed magis paſſionem: omnis autem paſſio à contraria cauſſa fortiori ſuperueniente tollitur, & non aliam tollit, & ita triſtitia damnatorum tolleretur, ſi Deum per eſſentiam viderent.

Ad qvintvm dicendum ꝙ per indiſpoſitionem organi tollitur proportio naturalis ipſius organi ad obiectum quod natum eſt delectare, & propter hoc delectatio impeditur: ſed indiſpoſitio, quæ eſt in damnatis, non tollit naturalem proportionem, qua ſunt ordinati ad diuinam bonitatem, cùm imago ſemper in eis maneat: & ideò non eſt ſimile.

QVAESTIO XCI.

De qualitate mundi & reſurgentium poſt iudicium, in quinque articulos diuiſa.

Consequenter agẽdum eſt de qualitate mundi & reſurgentiũ poſt iudicium, vbi triplex conſideratio occurrit. Prima, de ſtatu & qualitate mundi. Secunda, de ſtatu beatorum. Tertia, de ſtatu malorum.

¶ Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrùm innouatio mundi ſit futura.

¶ Secundò, vtrùm motus corporum cæleſtium ceſſabit.

¶ Tertiò, vtrùm corpora cæleſtia tunc magis fulgebunt.

¶ Quartò, vtrùm elementa maiorem claritatẽ recipient.

¶ Quintò, vtrùm animalia & plantæ remanebunt.

Articvlvs I.

Vtrùm mundus innouabitur.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd mũdus nunquam innouabitur. Nihil enim eſt futurum, niſi quod aliquando fuerit ſecundũ ſpeciem. Eccleſ. 1. Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurum eſt: ſed nunquam aliam diſpoſitionem habuit, quàm nunc habet, quantùm ad partes eſſentiales, & ad genera & ad ſpecies: ergo nunquam innouabitur. *Tho. 4. diſt. 48 q. 2. art. 1. & ſeq.*

¶ 2 Præterea, Innouatio alteratio quædam eſt: ſed impoſſibile eſt vniuerſum alterari: quia etiam alteratum reducitur ad aliquod alterans non alteratum, quod tamen ſecundum locũ mouetur, quòd non eſt extra vniuerſum ponere: ergo non poteſt eſſe quòd mundus innouetur.

¶ 3 Præterea, Geneſ. 2. dicitur, quòd Deus die ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrârat: & exponunt Sancti, quòd requieuit à nouis creaturis condendis. Sed in illa prima conditione non fuit alius modus rebus impoſitus, quàm ipſe, quem nunc naturali ordine tenent: ergo nunquam alium habebunt.

¶ 4 Præterea, Iſta rerum diſpoſitio, quæ nunc ineſt rebus, naturalis eſt: ſi ergo in aliá diſpoſitionem tranſmutẽtur, illa diſpoſitio erit eis innaturalis. Sed illud quod eſt innaturale & per accidens, non poteſt eſſe perpetuum, vt patet in 1. Cæl. & mun. ergo etiam illa diſpoſitio nouitatis quandoque ab ipſo remouebitur, & ita erit ponere circulationem quandam in mundo: ſicut Empedocles & Origenes poſuerunt: & quòd poſt hunc mundum ſit alius mundus iterum, & poſt illum iterum alius.

¶ 5 Præterea, Nouitas gloriæ in præmium rationali creaturæ datur: ſed vbi non eſt meritum, non poteſt eſſe præmium: cùm ergo creaturæ inſenſibiles nil meruerint, videtur quòd non innouabuntur.

Sed contra eſt, quod habetur Iſai. 66. Ecce, ego creo nouos cælos & terram nouam, & non erunt in memoria priora, & Apoc. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam: primum enim cælum & prima terra abiit.

¶ Præterea, Habitatio debet habitatori congruere: ſed mundus factus eſt vt ſit habitatio hominis; ſed homo innouabitur: ergo ſimiliter & mundus.

¶ Præterea, Omne animal diligit ſibi ſimile. Eccleſ. 13. ex quo patet quòd ſimilitudo eſt ratio amoris: ſed homo

habet

habet aliquam ſimilitudinem cum vniuerſo, vnde minor mũdus dicitur: ergo homo vniuerſum mundũ diligit naturaliter: ergo & eius bonũ concupiſcit: & ita vt ſatisfiat hominis deſiderio, debet etiam vniuerſum meliorari.

CONCLVSIO.

Cùm mundus propter hominem factus eſſe credatur: conueniens eſt vt ſicut homo glorificatus erit, ſic & mundum innouari.

RESPONDEO dicendum, quòd omnia corpora propter hominem facta eſſe creduntur: vnde & omnia dicuntur ei ſubiecta. Seruiunt autem homini dupliciter. Vno modo ad ſuſtentationem corporalis vitæ: alio modo ad profectum cognitionis diuinæ, inquantum homo per ea quæ ſunt facta inuiſibilia Dei conſpicit, vt dicitur Rom. 1. ergo miniſterio primo creaturarum homo glorificatus nullo modo indigebit, cùm eius corpus ſit futurum omnino incorruptibile diuina virtute id faciente per animam, quam immediatè glorificat. Secũdo etiam miniſterio non indigebit homo quãtum ad cognitionem intellectiuam, quia tali cognitione Deum Sancti videbunt immediatè, per eſſentiã. Sed ad hanc viſionem eſſentialem oculus carnis attingere non poterit: & ideò vt eius etiam ſolatium ſibi cõgruens de viſione diuinitatis præbeatur, inſpiciet diuinitatem ſuis effectibus corporalibus, in quibus manifeſta indicia diuinæ maieſtatis apparebunt, & præcipuè in carne Chriſti: & poſt hoc in corporibus beatorum, & deinceps in omnibus aliis corporibus: & ideò oportebit vt etiam alia corpora maiorem influentiam à diuina bonitate ſuſcipiant: non tamen ſpeciem variantem, ſed addentem cuiuſdam gloriæ perfectionem, & hæc erit mundi innouatio: vnde ſimul mundus innouabitur, & homo glorificabitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Salomon ibi loquitur de curſu naturalium: quod patet ex hoc quòd ſubditur: Nihil ſub Sole nouum: cùm enim Sol circulariter moueatur, oportet ea quæ Solis virtuti ſubſunt, circulationem aliquam habere, quæ conſiſtit in hoc quòd illa quæ priora fuerunt, iterum redeunt ſpecie eadem, numero diuerſa: vt dicitur in fine libri de Generatione: ea verò quæ ad ſtatum gloriæ pertinent, Soli non ſubſunt.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd illa ratio procedit de alteratione naturali, quæ habet agẽs naturale quod ex neceſſitate naturæ agit. Non enim poteſt tale agens variam diſpoſitionem inducere niſi ipſum alio modo & alio ſe habeat: ſed ea quæ diuinitus fiunt, procedunt ex libertate voluntatis: vnde ſine aliqua immutatione Dei volentis, poteſt nunc hæc, nunc illa diſpoſitio ab illo in vniuerſo exiſtere: & ſic renouatio non reducitur in aliquod principium motum, ſed in principium immobile, ſcilicet Deum.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd pro tanto dicitur Deus die ſeptimo à nouis creaturis condẽdis ceſſaſſe, quia nihil poſtea factum eſt quod prius nõ præceſſit in aliqua ſimilitudine ſecundum genus vel ſpeciem, vel ad minus ſicut in principio ſeminali, vel etiam ſicut in potentia obedientiali. Dico ergo, quòd nouitas mundi futura præceſſit in operibus ſex dierum, in quadam remota ſimilitudine, ſcilicet in gloria & in gratia angelorum, præceſſit etiam in potentia obedientiæ, quæ nunc creaturæ eſt indita ad talem nouitatem ſuſcipiendam à Deo agente.

AD QVARTVM dicendum, quòd illa diſpoſitio nouitatis non erit naturalis nec contra naturam, ſed erit ſupra naturã: ſicut gratia & gloria ſunt ſupra animæ naturam, & erit à perpetuo agẽte quod eã perpetuò cõſeruabit.

AD QVINTVM dicendũ, quòd quãuis corpora ſenſibilia nõ meruerint illam gloriã, propriè loquẽdo, homo tamen meruit, vt illa gloria toti vniuerſo conferretur, inquantum hoc cedit in augmentum gloriæ hominis: ſicut aliquis homo meretur, vt ornatioribus veſtibus induatur, quem tamen ornatum ipſæ veſtes nullo modo merentur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm motus corporum cæleſtium ceſſabit.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd motus corporum cæleſtium in illa mundi innouatione non ceſſabit. Quia Geneſ. 8. dicitur, Cunctis diebus terræ frigus & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies non requieſcent: ſed nox & dies, & æſtas & hyems efficiuntur per motum Solis: ergo nunquam motus Solis ceſſabit.

¶ 2 Præterea, Hier. 31. dicitur, Hęc dicit Dñs qui dat Solẽ in lumine diei, ordinẽ Lunæ & ſtellarum in lumine noctis, qui turbat mare & ſonat fluctus eius. Si defecerint leges iſtæ coram me, tunc & ſemen Iſraël nunquam deficiet, ſed in perpetuum permanebit: ergo leges diei & noctis, & fluctuum maris quę ex motu cæli cauſantur, in perpetuum erunt. ergo motus cæli nunquam ceſſabit.

¶ 3 Præterea, Subſtantia corporum cæleſtium ſemper erit: ſed fruſtra eſt ponere aliquid, niſi ponatur illud propter quod eſt factum: corpora autẽ cæleſtia ad hoc ſunt facta, vt diuidant diem & noctẽ, & ſint in ſigna & tẽpora, dies & annos: Geneſ. 1. quòd non poſſunt facere niſi per motum: ergo motus eorum ſemper manebit.

¶ 4 Præterea, In illa mundi innouatione totus mũdus meliorabitur: ergo nulli corpori remanẽti aufertur quod eſt de ſui perfectione: ſed motus eſt de perfectione corporis cæleſtis: quia, vt dicitur in ſecundo de cælo & mundo, illa corpora participant diuinam bonitatem per motum: ergo motus cæli non ceſſabit.

¶ 5 Præterea, Sol ſucceſſiuè illuminat diuerſas partes mundi, ſecundum quòd circulariter mouetur: ſi ergo motus circularis cęli ceſſet, ſequetur quòd in aliqua ſuperficie terræ erit perpetua obſcuritas. quod non conuenit illi nouitati.

¶ 6 Præterea, Si motus ceſſaret, hoc non eſſet niſi inquantum motus aliquam imperfectionem in cælo ponit; vtpote laſſitudinis, vel laboris, quòd non poteſt eſſe, cùm motus ille ſit naturalis, & cæleſtia corpora ſint impaſſibilia: vnde in ſuo motu non fatigatur, vt dicitur in ſecundo cæli & mundi: ergo motus cæli nunquam ceſſabit.

¶ 7 Præterea, Fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur in actum: ſed in quocunque ſitu ponatur corpus cæli, eſt in potentia ad alium ſitũ: ergo niſi reduceretur in actum, illa potentia fruſtra remaneret, & ſemper eſſet imperfecta: ſed non poteſt reduci in actum, niſi per motum localem: ergo ſemper mouebitur.

¶ 8 Præterea, Illud quod ſe habet indifferenter ad plura, aut vtrunque attribuetur ei, aut nullum: ſed Sol indifferenter ſe habet ad hoc quòd ſit in Oriẽte vel Occidente: alias motus eius non eſſet vniformis per totum, quia ad locum vbi naturalius eſſet, velocius moueretur: ergo vel neuter ſitus attribuitur ei, ſcilicet Soli, vel vterque: ſed nec vterque nec neuter poteſt ei attribui niſi ſucceſſiuè: oportet enim ſi quieſcit, quòd in aliquo ſitu quieſcat: ergo corpus Solis in perpetuum mouebitur, & eadem ratione omnia corpora cæleſtia.

¶ 9 Præterea, Motus cæli eſt cauſa temporis: ſi ergo motus cæli deficiat, oportet tempus deficere: quod ſi deficeret, deficeret in inſtanti: definitio enim inſtantis eſt in octauo Phyſic. quod eſt initium futuri & finis præteriti: & ſic poſt vltimum inſtans temporis eſſet tempus, quod eſt impoſſibile: ergo motus cæli nunquam ceſſabit.

¶ 10 Præterea, Gloria non tollit naturam, ſed motus cæli eſt naturalis ei: ergo per gloriam ei non tollitur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Apocalypſis decimo, quòd angelus qui apparuit, iurauit per Viuentem in ſecula, quòd tempus amplius non erit, ſcilicet poſtquam vnus angelus tuba cecinerit, qua canẽte, mortui reſurgẽt: vt dicitur 1. Cor. 15. ſed ſi non eſt tempus, non eſt motus: ergo motus cæli ceſſabunt.

¶ Præterea, Iſa. 60. Nõ occidet vltrà Sol tuus, & Luna tua non minuetur: ſed occaſio Solis & diminutio Lunæ ex motu

ex motu cęli cauſatur: ergo motus cæli quãdoq; ceſſabit.

¶ Præterea, Vt probatur in ſecundo de Generatione, motus cæli eſt propter continuam generationem in iſtis inferioribus: ſed generatio ceſſabit completo numero electorum: ergo motus cæli ceſſabit.

¶ Præterea, Omnis motus eſt propter aliquem finem, vt dicitur in ſecund. Meta. ſed omnis motus, qui eſt propter finem, habito fine, quieſcet: ergo vel motus cæli nunquam conſequetur finem ſuum, & ſic eſſet fruſtra, vel aliquando quieſcet.

¶ Pręterea, Quies eſt nobilior, quàm motus, quia ſecundum hoc quòd res ſunt immobiles, Deo aſſimilantur, in quo eſt ſumma immobilitas; ſed corporum inferiorum motus terminatur naturaliter ad quietẽ: ergo cum corpora cæleſtia ſint multò nobiliora, eorum motus naturaliter ad quietem terminatur.

CONCLVSIO.

Homine glorificato motus cæli ceſſabit, diuina voluntate id faciẽte.

RESPONDEO dicendum, quòd circa iſtam quæſtionẽ eſt triplex poſitio. Prima eſt Philoſophorũ, qui dicunt quòd motus cæli ſemper durabit: ſed hoc non eſt conſonum fidei noſtræ, quæ ponit certum numerum electorum præfinitum à Deo, & ſic oportet quòd generatio non in perpetuum duret, & eadem ratione nec alia quæ ad generationem hominum ordinantur, ſicut eſt motus cęli & variationes elemẽtorum. Alij verò dicunt, quòd motus cæli ceſſabit ſecundum naturam: ſed hoc etiam eſt falſum. Quia omne corpus quod naturaliter quieſcit, & naturaliter mouetur, habet locum, in quo naturaliter quieſcit, ad quem mouetur naturaliter, & à quo non recedit niſi per violentiam: nullus autem talis locus poteſt aſſignari corporis cæleſtis, quia non eſt magis naturalis Soli acceſſus ad punctum Orientis, quàm receſſus ab eo: vnde vel motus eius non eſſet naturalis totaliter vel motus eius non terminaretur naturaliter ad quietem.

¶ Vnde dicendum eſt ſecundum alios, quòd motus cæli ceſſabit in illa mundi innouatione, non quidem ex aliqua naturali cauſa, ſed diuina voluntate faciente. Corpus enim illud, ſicut & alia, in miniſtrium hominis facta ſunt dupliciter, vt prius dictũ eſt. Nullo autem horũ miniſteriorum homo poſt ſtatum gloriæ indigebit, ſcilicet ſecundum quòd corpora ei deſeruiunt ad ſuſtẽtationem corporalis vitæ. Hoc autem modo ſeruit ei corpus cæleſte per motum, inquantum per motum cæli multiplicatur genus humanum, & generantur plantæ & animalia, quæ vſui hominum ſunt neceſſaria, & etiam temperies in aëre efficitur conſeruans ſanitatem: vnde homine glorificato, motus cæli ceſſabit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verba illa intelliguntur de terra ſecundum ſtatum iſtum, in quo poteſt eſſe generationis principium, & corruptionis plantarum, quod patet ex hoc quod ibi dicitur, Cũctis diebus terræ ſementis & meſſis: & ſimiliter hoc concedendum eſt, quòd quandiu terra erit ſementibus & meſſibus apta, motus cæli non ceſſabit.

¶ Et ſimiliter dicendũ eſt AD SECVNDVM, quòd Dominus loquitur ibi de duratione ſeminis Iſraël, ſecundum præſentem ſtatũ, quod patet ex hoc quod dicit, Et ſemen Iſraël deficiet, vt non ſit gens coram me cunctis diebus. Viciſſitudo enim dierum poſt iſtum ſtatum non erit: & ideò leges, de quibus fecerat mentionẽ, poſt iſtum ſtatum non erunt.

AD TERTIVM dicendũ, quòd finis, qui ibi aſſignatur corporibus cæleſtibus, eſt finis proximus, quia eſt proprius eorum actus: ſed iſte actus vlterius ordinatur ad alium finem, ſcilicet ad miniſterium humanum, vt patet per id quod habetur Deut. 4. Ne fortè oculis eleuatis ad cælum videas Solem & Lunam & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſteriũ cunctis gentibus, quę ſub cælo ſunt: & ideò magis debet ſumi iudicium de corporibus cæleſtibus ſecundum miniſteriũ hominum, quàm ſecundum finem in Geneſi aſſignatũ: corpora autẽ cæleſtia per modũ alium in miniſterium hominis glorificati cedent, ſicut prius dictum eſt: & ideò non ſequitur quòd fruſtra remaneant.

AD QVARTVM dicendum, quòd motus non eſt de perfectione corporis cæleſtis, niſi inquantum per hoc eſt cauſa generationis aut corruptionis in iſtis inferioribus, & ſecundum hoc etiam motus ille facit corpus cæleſte participare diuinam bonitatem, per quandam ſimilitudinem cauſalitatis: non autẽ motus eſt de perfectione ſubſtantiæ cæli quæ remanebit: & ideò non ſequitur quòd motu ceſſante, aliquid de perfectione cæli tollatur, ſecundum quòd remanebit.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ omnia corpora elemẽtorum habebunt in ſemetipſis quandam glorię claritatem: vnde quamuis aliqua ſuperficies terræ nõ illuminetur à Sole, nullo tamen modo remanebit ibi obſcuritas.

AD SEXTVM dicendum, quòd Rom. 8. ſuper illud, Omnis creatura ingemiſcit, &c. dicit Gloſſ. Ambr. expreſſe, ꝙ omnia elementa cum labore explent ſua officia, ſicut Sol & Luna non ſine labore inſtituta ſibi implent ſpatia, quod eſt cauſa noſtri: vnde quieſcent nobis aſſumptis: labor autẽ ille, vt credo, non ſignificat aliquam fatigationem vel paſſionem illis corporibus accidentem ex motu, cùm motus ille ſit naturalis, nihil habens de violentia, vt probatur in primo de cælo & mundo: ſed labor ibi intelligitur defectus ab eo, quòd aliquid intẽdit: vnde quia motus ille ordinatus eſt ex diuina prouidentia ad complendum numerũ electorum, illo non cõpleto, nondum aſſequitur illud ad quod ordinatus eſt: & ideò ſimilitudinariè dicitur labor, ſicut homo qui nõ habet quod intendit: & hic etiam defectus à cęlo tolletur, impleto numero electorum. Vel poteſt referri ad deſiderium futuræ innouationis, quam ex diuina diſpoſitione exſpectat.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd corpori cæleſti non ineſt aliqua potentia, quæ perficiatur per locum, vel quæ facta ſit propter hunc finem, qui eſt eſſe in tali loco: ſed hoc modo ſe habet potentia ad vbi in corpore cæleſti: ſicut ſe habet potentia artificis ad hoc quòd faciat diuerſas domos vnius modi, quarum ſi vnam faciat, non dicitur fruſtra potentiam habere: & ſimiliter in quocũq; ſtatu ponatur corpus cæleſte, potentia quæ eſt in ipſo ad vbi, non remanebit incompleta, nec fruſtra.

AD OCTAVVM dicendum, quòd quamuis corpus cæleſte ſecundum ſuã naturã ęqualiter ſe habet ad omnẽ ſitum qui eſt ei poſſibilis, tamen ſi comparetur ad ea quæ ſunt extra ipſum, non æqualiter ſe habet ad omnes ſitus, ſed ſecundum vnum ſitum nobilius diſponitur Sol in die quàm in nocte: & ideò probabile eſt cùm tota innouatio mundi ad hominem ordinetur, quòd cælum habeat in illa nouitate nobiliſſimum ſitum, qui eſt poſſibilis in reſpectu ad habitationem noſtrã. Vel ſecundum quoſdam cælum quieſcet in illo ſitu: in quo factum fuit, aliàs aliqua reuolutio remaneret incompleta. Sed iſta ratio non videtur conueniens: quia cùm aliqua reuolutio ſit in cælo quæ non finitur niſi in triginta millibus annorum, ſequeretur quòd mundus deberet tandiu durare, quod non videtur probabile.

¶ Et præterea ſecundum hoc poſſet ſciri quando mundus finiri debet. Probabiliter enim colligitur ab Aſtrologo, in quo ſitu corpora cæleſtia ſunt facta, conſiderato numero annorum, qui computãtur ab initio mundi, & eodem modo poſſet ſciri certus annorum numerus, in quo ad diſpoſitionem ſimilem reuerteretur: tempus autem finis mundi ponitur eſſe ignotum.

AD NONVM dicendum, quòd tempus quandoq; deficiet motu cæli deficiente: nec illud nunc vltimum erit principiũ futuri: dicta enim definitio non datur de nunc, niſi ſecundum quòd eſt continuans partes temporis, non ſecun-

ſecundum quòd eſt terminans totum tempus.

Ad decimvm dicendum, quòd motus cæli non dicitur naturalis, quòd ſit pars naturæ, eo modo quo principia naturę naturalia dicuntur, nec iterum quòd habeat principium actiuum in natura corporis, ſed receptiuũ tantum: principium autem actiuum huiuſmodi eſt in ſubſtantia ſpirituali, vt dicit Cõment. in princip. Cæl. & mun. Et ideò non eſt inconueniens, ſi per nouitatem gloriæ motus ille tollatur: nõ enim eo ablato, natura corporis celeſtis variabitur.

¶ Alias rationes concedimus, ſcilicet tres primas, quæ ſunt ad oppoſitum, quia debito modo concludunt. Sed quia aliæ duæ videntur concludere quod motus cæli naturaliter ceſſet: ideò reſpondendum eſt ad eas.

Ad primam ergo earũ dicẽdum, ꝙ motus ceſſat eo habito propter quod eſt, ſi illud ſequatur motum & non concomitetur ipſum. Illud autem propter quod eſt motus cæleſtis ſecundum Philoſophos, concomitatur motum, ſcilicet imitatio diuinæ bonitatis in cauſalitate, quam habet ſuper inferiora; & ideò non oportet quòd naturaliter motus ille ceſſet.

Ad secvndam rationem dicẽdum, quòd quamuis immobilitas ſit ſimpliciter nobilior, quàm motus: tamen motus in eo, quòd poteſt conſequi aliquam perfectã participationẽ diuinæ bonitatis, eſt nobilior quàm quies in illo, quòd nullo modo per motum poſſet illam perfectionem conſequi: & ratione hac, terra quæ eſt infimum elementorum, eſt ſine motu, quamuis ipſe Deus, qui eſt nobiliſſimus rerum, ſine motu ſit, à quo corpora nobiliora mouentur: & inde eſt quòd motus corporum ſuperiorum poſſent poni ſecundum viam naturæ perpetuari, nec vnquam ad quietem terminari, quamuis motus inferiorum corporum ad quietem terminentur.

Articvlvs III.

Vtrũ in corporibus cæleſtibus claritas augebitur in illa innouatione.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ in corporibus cæleſtibus claritas non augebitur in illa innouatione. innouatio enim in corporibus ſuperioribus erit per ignis purgationem: ſed ignis non pertingit ad corpora cæleſtia: ergo non innouabuntur per maioris claritatis ſuſceptionem.

¶ 2 Pręterea, Sicut corpora cæleſtia per motũ ſunt cauſa generationis in iſtis inferioribus, ita & per lucẽ: ſed ceſſante generatione, ceſſabit motus, vt dictũ eſt. ergo ſimiliter ceſſabit lux cæleſtiũ corporũ magis quàm augeatur.

¶ 3 Præterea, Si innouato homine, corpora cæleſtia innouantur; oportet quòd eo deteriorato, fuerint etiam ea deteriorata: ſed hoc non videtur probabile, cùm illa corpora ſint inuariabilia quantum ad eorum ſubſtantiam: ergo nec innouato homine, innouabuntur.

¶ 4 Præterea, Si tũc deteriorata fuerunt, oportet quòd tantum deteriorata fuerunt, quantum dicuntur eſſe melioranda in hominis innouatione. ſed dicitur Iſa. 30. quòd erit lux Lunæ ſicut Solis: ergo & in primo ſtatu ante peccatum Luna lucebat quantum nunc lucet Sol: ergo quandocunque Luna erat ſuper terram, faciebat diem ſicut nunc Sol, & hoc manifeſtè apparet eſſe falſum per id quod dicitur Geneſ. 1. quòd Luna facta eſt vt præeſſet nocti: ergo homine peccante non ſunt cæleſtia corpora diminuta lumine, & ita nec eorum lumen augebitur in hominis glorificatione.

¶ 5 Pręterea, Claritas corporum cæleſtium ordinatur ad vſum hominum, ſicut aliæ creaturæ: ſed poſt reſurrectionem claritas Solis non cedet in hominis vſum. Dicitur enim Iſa 60. Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te, & Apoc. 21. Ciuitas illa non eget Sole neq; Luna, vt luceant in ea: ergo eorum claritas non augebitur.

¶ 6 Præterea, Non eſſet ſapiens artifex, qui maxima inſtrumẽta faceret ad aliquod modicum artificium conſtruendum: ſed homo eſt quoddam minimum comparatione cæleſtium corporum, quæ ſua ingenti magnitudine, quaſi incomparabiliter hominis quantitatem excedunt: imo etiam totius terræ quantitas ſe habet ad cælum, vt punctus ad ſphærã, vt Aſtrologi dicũt: cùm ergo Deus ſit ſapientiſſimus, non videtur quòd finis creationis cæli ſit homo, & ita non videtur, quod eo peccante, cælum deterioratum ſit, nec eo glorificato melioretur.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſa. 30. erit lux Lunæ ſicut Solis lux, & lux Solis ſeptempliciter.

¶ Præterea, Totus mundus innouabitur in melius: ſed cælum eſt nobilior pars mundi corporalis: ergo in melius mutabitur: ſed hoc non poteſt eſſe niſi maiori claritate reſplendeat: ergo creſcet eius claritas.

¶ Præterea, Omnis creatura, quæ ingemiſcit & parturit, expectat reuelationem gloriæ filiorum Dei, vt dicitur Rom. 8. Sed corpora cæleſtia ſunt huiuſmodi, vt ibidem dicit Gloſſ. Exſpectant gloriam Sanctorum: ſed non exſpectarent, niſi ex hoc eis aliquid accreſceret: ergo claritas eis per hoc accreſcet, quia præcipuè decorantur.

Conclvsio.

Corpora cæleſtia maiorem claritatem accipient in illa innouatione vt quaſi ſenſibiliter Deus ab homine videatur.

Respondeo dicendum, quòd ad hoc innouatio mundi ordinatur, vt mũdo innouato manifeſtis iudiciis, quaſi ſenſibiliter Deus ab homine videatur. Creatura autem præcipuè in Dei cognitionem ducit ſua ſpecie & decore, quæ manifeſtat ſapientiam facientis & gubernãtis. Vnde dicitur Sapien. 13. A magnitudine ſpeciei cognoſcibiliter poterat videri Creator eorum: pulchritudo autem cæleſtium corporum præcipuè cõſiſtit in luce. Vnde Eccleſ. 43. dicitur, Species cœli gloria ſtellarum mundum illuminans in Excelſis Dominus. Et ideò præcipuè quantum ad claritatem corpora cæleſtia meliorabuntur: quantitas autem & modus meliorationis illi ſoli cognita eſt, qui erit meliorationis auctor.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ignis purgãs non cauſabit innouationis formam, ſed diſponet tãtum ad eam, purgando à fœditate peccati, & ab impuritate commixtionis quæ in corporibus cæleſtibus non inueniuntur: & ideò quamuis corpora cæleſtia per ignem non ſint purganda, ſunt tamen diuinitus innouanda.

Ad secvndvm dicendum, quòd motus non importat aliquam perfectionẽ in eo quod mouetur, ſecundum quòd in ſe conſideratur, cùm ſit actus imperfecti, quamuis poſſit pertinere ad perfectionem corporis lucentis, inquantum eſt cauſa alicuius: ſed lux pertinet ad perfectionem corporis lucẽtis etiam in ſubſtantia ſua conſiderati: & ideò poſtquàm corpus cæleſte deſinet eſſe cauſa generationis, remanebit claritas eius, & non remanebit motus.

Ad tertivm dicẽdum, quòd ſuper illud Iſa. 30. Erit lux Lunæ ſicut lux Solis: dicit Gloſſa, Omnia propter hominem facta, ſunt in eius lapſu peiorata, & Sol & Luna ſuo lumine minorata, quæ quidem minoratio à quibuſdam intelligitur ſecundum realem minorationem luminis. Nec obſtat, quòd corpora cæleſtia ſecundum naturam ſunt inuariabilia, quia illa variatio facta eſt à diuina virtute. Alij verò probabilius intelligunt, minorationem illam eſſe dicentes non ſecundum realem luminis defectum, ſed quòd ad vſum hominis, qui non tantum beneficium ex lumine corporum cæleſtium poſt peccatum conſequutus eſt, quantum ante fuiſſet: per quem etiam modum dicitur Geneſ. 3. Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi: quæ tamen antè ſpinas & tribulos germinaſſet, ſed nõ in hominis pœnam. Nec tamẽ ſequitur, ſi lux cæleſtiũ corporum per eſſentiam minorata non eſt homine peccante, quòd realiter nõ ſit augẽda in eius glorificatione: quia peccatum hominis non immutauit ſtatũ vniuerſi, cùm etiam

homo-

homo prius & poſt animalem vitam habuerit, quæ motu & generatione corporalis creaturæ indiget: ſed glorificatio hominis ſtatum totius corporalis creaturæ immutabit, vt dictum eſt, & ideo non eſt ſimile.

Ad qvartvm dicendum, quòd minoratio illa, vt probabilius æſtimatur, non fuit ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum effectum. Vnde non ſequitur quod Luna exiſtens ſuper terram, diem feciſſet, ſed quod tantũ cõmodum ex lumine Lunæ homo habuiſſet, ſicut nũc habet ex lumine Solis: ſed poſt reſurrectionem quando lux Lunæ augebitur, ſecundum rei veritatem non erit alicubi nox ſuper terram, ſed ſolum in centro terræ, vbi erit Infernus: quia tunc, vt dicitur, Luna lucebit quantum lucet nunc Sol: Sol autem in ſeptuplum quàm nũc: corpora autem beatorum ſepties magis Sole, quamuis hoc non ſit aliqua auctoritate vel ratione probatum.

Ad qvintvm dicendum, quòd aliquid plus cedere in vſum hominis eſt dupliciter. Vno modo propter neceſſitatem, & ſic nulla creatura cedet in vſum hominis, quia ex Deo plenam ſufficientiam habebit, & hoc ſignificatur Apoc. 21. auctoritate inducta, quæ dicit quod ciuitas illa non indiget Sole vel Luna. Alius vſus eſt ad maiorem perfectionem, & ſic homo aliis creaturis vtetur nõ quaſi neceſſariis ad perueniendum in finem, ſicut nunc eis vtitur.

Ad sextvm dicendum, quòd ratio illa eſt Rabbi Moyſi, qui omninò improbare nititur, mundum propter hominem eſſe factum. Vnde & hoc quod in veteri Teſtamento de innouatione mundi legitur, ſicut patet in auctoritatibus Iſaiæ inductis, dicit eſſe metaphoricè dictũ, vt ſicut alicubi dicitur obtenebrari Sol, quando in magnam triſtitiam incidit, vt neſciat quid faciat, qui eſt modus loquendi in Scriptura: ita etiam eſt econuerſo. Dicitur enim Sol magis lucere & totus mundus innouari, quando ex ſtatu triſtitiæ in maximam exultationem conuertitur. Sed hoc diſſonat ab auctoritatibus & opinionibus Sanctorum. Vnde rationi illi inductæ hoc modo reſpondendum eſt, quod quamuis corpora cœleſtia maximè excedant corpus humanum, tamen multò plus excedit anima rationalis corpora cœleſtia, quam ipſa excedant corpus humanum. Vnde non eſt inconueniens, ea propter hominem eſſe facta, non ſicut ad principalem finem, quia principalis finis omnium eſt Deus.

Articvlvs IIII.

Vtrum elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis.

AD qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd elementa non innouabuntur per receptionem alicuius claritatis. Sicut enim lux eſt qualitas corporis cœleſtis propria, ita calidum, & frigidum, & humidũ, & ſiccum, ſunt qualitates elementorum: ergo ſicut cœlum innouatur per augmentum claritatis, ita debent innouari elementa per augmentum qualitatem actiuarum & paſſiuarum.

¶ 2 Præterea, Rarũ & denſum ſunt qualitates elementorum, quas elementa in illa innouatione non amittent: ſed raritas & denſitas elementorum reſiſtere videntur claritati, cum corpus clarum oporteat eſſe cõdenſatum: vnde raritas aëris non videtur quod poſſit claritatem pati: & ſimiliter nec denſitas terræ, quæ peruietatem tollit: ergo non poteſt eſſe, quod elementa innouentur per alicuius claritatis additionem.

¶ 3 Præterea, Conſtat quod damnati erunt in terra: ſed ipſi erunt in tenebris non ſolum interioribus, ſed etiã exterioribus: ergo terra non dotabitur claritate, & eadem ratione nec alia elementa.

¶ 4 Pręterea, Multiplicatio claritatis in elementis multiplicat calorem. Si igitur in illa innouatione erit maior claritas elementorũ, quàm nunc ſit, erit etiam per conſequẽs maior caliditas, & ſic videtur quod tráſmutabũtur à ſuis naturalibus qualitatibus, quæ inſunt eis ſecundum certam menſuram; quod eſt abſurdum.

¶ 5 Præterea, Bonum vniuerſi quod conſiſtit in ordine & harmonia partium, dignius eſt, quàm aliquod bonum alicujus naturæ ſingularis: ſed ſi vna creatura efficiatur melior, tollitur bonum vniuerſi, quia non remanebit eàdem harmonia: ergo ſi corpora elementaria, quæ ſecundum gradum ſuæ naturæ, quem tenent in vniuerſo, claritatis debent eſſe expertia, claritatem accipiãt, magis ex hoc deperibit perfectio vniuerſi, quàm accreſcet.

Sed contra eſt, quod dicitur Apocal. 21. Vidi cælum nouum & terram nouam: ſed cælum innouabitur per maiorem claritatem: ergo & terra, & ſimiliter alia elementa.

¶ Pręterea, Corpora inferiora fuerunt in vſum hominis, ſicut & ſuperiora: ſed creatura corporalis renouabitur propter miniſterium, quod homini exhibuit, vt videtur dicere gloſſ. Rom. 8. ergo etiam elementa clarificabuntur ſicut corpora cæleſtia.

¶ Pręterea, Corpus hominis eſt ex elementis compoſitum: ergo partes elementorum, quæ ſunt in corpore hominis, glorificato homine, glorificabuntur per receptionem claritatis: ſed eandem conuenit eſſe diſpoſitionem totius, & partis: ergo & ipſa elementa conuenit claritate dotari.

Conclvsio.

Cùm oporteat corpora inferiora maximè perfici ſecundum claritatem, in qua communicabunt cum cæleſtibus corporibus, elementa induentur claritate quadam, non tamen æqualiter.

Respondeo dicendum, quòd ſicut eſt ordo cæleſtium ſpirituum ad terrenos ſpiritus, ſcilicet humanos, ita etiam eſt ordo cæleſtium corporum ad corpora terreſtria: cùm autem creatura corporalis ſit facta propter ſpiritualem, & per eam regatur, oportet ſimiliter diſponi corporalia, ſicut & ſpiritualia diſponuntur. In illa autem vltima rerum conſummatione ſpiritus inferiores accipient proprietates ſuperiorum ſpirituum; quia homines erunt ſicut angeli in cælis, ſicut dicitur Matthæi vigeſimoſecundo; & hoc erit inquantum ad maximam perfectionem peruenient, ſecundum quod humanus ſpiritus cum angelico conuenit. Vnde etiam ſimiliter cùm corpora inferiora cum cęleſtibus non communicent, niſi in natura lucis & diaphani: vt dicitur in ſecundo de Anima; oportet corpora inferiora maximè perfici ſecundum claritatem. Vnde omnia elementa claritate quadam veſtientur; non tamen æqualiter, ſed ſecundum ſuum modum. Dicitur enim quòd terra erit in ſuperficie peruia, ſicut vitrum, aqua ſicut cryſtallus, aër vt cælum, ignis vt luminaria cæli.

Ad primvm ergo dicendum, quòd innouatio mundi ordinatur ad hoc, quòd homo etiam ſenſu in corporibus quodammodo per manifeſta indicia diuinitatem videat. Inter ſenſus autem noſtros ſpiritualior eſt viſus & ſubtilior: & ideo quantum ad qualitates viſiuas, quarum principium eſt lux, oportet omnia corpora inferiora meliorari: qualitates autem elementares pertinent ad tactum, qui eſt maximè materialis, & earum exceſſus contrarietatis magis eſt contriſtatiuus, quàm delectatiuus: exceſſus autem lucis eſt delectabilis, cùm contrarietatem non habeat, niſi propter organi debilitatem, quę tunc non erit.

Ad secvndvm dicendum, quòd aër non erit clarus, ſicut radios proiiciens, ſed ſicut diaphanum illuminatum. Terra verò, quamuis ex natura ſui opacitatem habeat, propter defectum lucis: tamen ex diuina virtute in ſuperficie gloria claritatis veſtietur, ſine præiudicio denſitatis ipſius.

Ad tertivm dicendum, quòd in loco inferni nõ

erit terra glorificata per claritatem, ſed loco huius gloriæ habebit pars illa terræ ſpiritus rationales hominum & dęmonum, qui quamuis ratione culpæ ſint infimi: tamen ex dignitate naturæ ſunt qualibet qualitate corporali ſuperiores. Vel dicendum, quod etiam ſi ſit tota terra glorificata, nihilominus reprobi in tenebris exterioribus erunt, quia etiam ignis Inferni, qui quantum ad aliquid eis lucebit, quantum ad aliud eis lucere non poterit.

Ad qvartvm dicendum, quòd claritas illa erit in iſtis corporibus in quibus caliditatem non cauſat: quia corpora iſta tunc inalterabilia erunt, ſicut modo ſunt cœleſtia.

Ad qvintvm dicendum, quòd oon tollerur propter meliorationem elementorum ordo vniuerſi: quia etiam omnes aliæ partes meliorabuntur, & ſic remanebit eadem harmonia.

Articvlvs V.

Vtrum plantæ & animalia remaneant in illa innouatione.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd plantæ & animalia remaneant in illa innouatione. Elementis enim non debet aliquid ſubtrahi quod ad eorum ornatum pertinet: ſed animalibus & plantis elementa ornari dicuntur: ergo non auferentur in illa innouatione.

¶ 2 Præterea, Sicut elementa homini ſeruierunt, ita etiam animalia, & plantæ & corpora mineralia: ſed elementa propter prædictum miniſterium glorificabuntur: ergo ſimiliter animalia, & plantæ, & corpora mineralia.

¶ 3 Præterea, Vniuerſum remanebit imperfectum, ſi aliquid quod eſt de perfectiōe eius, auferatur: ſed ſpecies animalium & plantarum & corporum mineralium ſunt de perfectione vniuerſi: cum ergo non debeat dici, quod mundus in ſua innouatione imperfectus remaneat, videtur quod oporteat dicere plantas & alia animalia remanere.

¶ 4 Præterea, Animalia & plantæ habent nobiliorem formam quàm ipſa elementa: ſed mundus in illa innouatione in melius immutabitur: ergo magis debent remanere animalia & plantæ, quàm elementa, cum ſint nobiliora.

¶ 5 Pręterea, Inconueniens eſt dicere, quod naturalis appetitus fruſtretur: ſed ſecundum naturalem appetitum animalia & plantæ appetunt eſſe perpetua, & ſi non ſecundum indiuiduum, ſaltem ſecundum ſpeciem, & ad hoc ordinatur eorum generatio continua, vt in ſecundo de Generatione dicitur: ergo incōueniens eſt dicere, quod iſtæ ſpecies aliquando deficiant.

Sed contra, Si plantæ & animalia remanebunt, aut omnia, aut quædam. Si omnia, oportebit etiam bruta quæ fuerunt mortua, reſurgere, ſicut & homines, quod dici non poteſt: quia cum forma eorum in nihilum cedat, non poteſt eadem numero reſumi. Si autem non omnia, ſed quædam, cum non ſit maior ratio de vno quàm de alio, quod in perpetuum maneat, videtur quod nullum eorum in perpetuum remanebit: ſed quicquid remanebit poſt mundi innouationem, in perpetuũ erit generatione & corruptione ceſſante: ergo plantæ & animalia penitus poſt mundi innouationem non erunt.

¶ Pręterea, Secundum Philoſophum in 2. de Generatione, animalibus & plantis & huiuſmodi corruptibilibus ſpeciei perpetuitas non conſeruatur, niſi ex continuatione motus cœleſtis: ſed tunc ille ceſſabit: ergo non poterit perpetuitas in illis ſpeciebus conſeruari.

¶ Pręterea, Ceſſante fine, ceſſare debet id quod eſt ad finem: ſed animalia & plantæ, facta ſunt ad animalem vitam hominis ſuſtentandam: vnde dicitur Geneſ. 9. Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem: ſed poſt illam innouationem animalis vita in homine non erit: ergo nec plantæ, nec animalia remanere debent.

Conclvsio.

Cum plantæ & animalia non poſſint ordinari ad incorruptionem, non remanebunt in illa mundi innouatione.

Respondeo dicendum, quòd cum innouatio mundi propter hominem fiat, oportet quod innouationi hominis conformetur. Homo autem innouatus de ſtatu corruptionis in incorruptionem tranſibit, & perpetuæ quietis, primæ ad Corinth. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: & ideò mundus hoc modo innouabitur abiecta omni corruptione, vt perpetuo maneat inquietè. Vnde ad illam innouationem nihil ordinari poterit, niſi quod habet ordinem ad incorruptionem: huiuſmodi autem ſunt corpora cœleſtia elementa, & homines. Corpora autem cœleſtia ſecundum ſui naturam incorruptibilia ſunt, & ſecundum totum & ſecundum partes: elementa verò ſunt corruptibilia ſecundum partes, ſed incorruptibilia ſecundum totum: homines verò corrumpuntur & ſecundum totum & ſecundum partes: ſed hoc ex parte materiæ, non ex parte formæ, ſcilicet animæ rationalis, quæ poſt corruptionem hominis remanet incorrupta. Animalia verò & plantæ & mineralia & omnia corpora mixta corrumpuntur & ſecundum totum & ſecundum partem, ſed hoc ex parte materiæ, quæ formam amittit: & ex parte formæ, quæ actu non manet: & ſic nullo modo habēt ordinem ad incorruptionem: vnde in illa innouatione non manebunt, ſed ſola ea quæ dicta ſunt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd huiuſmodi corpora dicuntur eſſe ad ornatum elementorum, inquantum virtutes actiuæ & paſſiuæ, quæ ſunt in elementis ad ſpeciales actiones contrahuntur: & ideò ſunt ad ornatum elementorum in ſtatu actionis & paſſionis: ſed hic ſtatus in elementis remanere non poteſt: vnde nec animalia nec plantas remanere oportet.

Ad secvndvm dicendum, quòd nec animalia nec plantæ nec alia corpora in miniſtrando homini aliquid meruerunt, cum libertate arbitrij careant: ſed pro tanto dicuntur quædam corpora remunerari, quia homo hoc meruit, vt illa innouarentur quæ ad innouationē ordinem habent: plantæ autem & animalia non habent ordinem ad innouationem incorruptionis. Vnde ex hoc homo non meruit vt innouaretur: quia nullus poteſt alteri mereri niſi id cuius eſt capax, nec etiam ipſe ſibiipſi. Vnde etiam dato quod animalia bruta mererentur in miniſterio hominis, non tamen eſſent innouanda.

Ad tertivm dicendum, quòd ſicut perfectio hominis multipliciter aſſignatur: eſt enim perfectio naturæ conditæ, & naturæ glorificatę: ita etiam perfectio vniuerſi eſt duplex. Vna ſecundum ſtatum huiuſmodi immutabilitatis, altera ſecundum ſtatum nouitatis. Plantę autem & animalia ſunt de perfectione eius ſecundum ſtatum iſtum: non autem ſecundum ſtatum nouitatis, cum ordinem ad eam non habeant.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis animalia & plantæ quantum ad quædam alia ſint nobiliora quàm ipſa elementa, tamen quantum ad ordinem incorruptionis elementa ſunt nobiliora, vt ex dictis patet.

Ad qvintvm dicendum, quòd naturalis appetitus ad perpetuitatem in animalibus & plantis eſt accipiendus ſecundum ordinem ad motum cœli, vt tantum ſcilicet in eſſe permaneant quantum motus cœli durabit: Non enim eſt appetitus in effectu vt permaneant vltra cauſam ſuam: & ideò ſi ceſſante primi mobilis motu plantæ & animalia non remanēt ſecundum ſpeciem, non ſequitur, appetitum naturalem fruſtrari.

QVÆSTIO XCII.

De viſione diuinæ eſſentiæ per comparationem ad beatos, in tres articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de his quæ ſpectant ad beatos poſt iudiciū generale. Et primò, de viſione eorum reſpectu diuinæ eſſentiæ, in qua eorum beatitudo principaliter conſiſtit. Secundò, de eorum beatitudine & eorum manſionibus. Tertiò, de modo quo ſe erga damnatos habebunt. Quartò, de dotibus ipſorum, quæ in beatitudine eorum continentur. Quintò de aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur & decoratur.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum Sancti videbunt Deum per eſſentiam.

¶ Secundò, vtrum videbunt eum oculo corporali.

¶ Tertiò, vtrum videndo eum, videant omnia quæ Deus videt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus humanus poſſit peruenire ad videndum Deum per eſſentiam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd intellectus humanus non poſſit peruenire ad videndum Deum per eſſentiam. Quia Ioan. 1. dicitur, Deum nemo vidit vnquam: & exponit Chryſ. quod nec ipſæ cœleſtes eſſentiæ, ipſa dico Cherubim & Seraphim, ipſum vt eſt, nunquam videre potuerunt: ſed hominibus non promittitur niſi æqualitas Angelorum. Mat. 22. Erunt ſicut Angeli Dei in cœlo: ergo nec Sancti in patria Deum per eſſentiam videbunt.

¶ 2 Præterea, Dionyſ. ſic argumentatur 1. c. de Diui. nominibus: Cognitio non eſt niſi exiſtentium: omne autem exiſtens finitum eſt, cum ſit in aliquo genere determinatum, & ſic Deus cum infinitus ſit: eſt ſuper omnia exiſtentia: ergo eius non eſt cognitio, ſed eſt ſuper omnia exiſtentia, & omnem cognitionem.

¶ 3 Præterea, Dionyſ. in 1. de myſtica Theolog. oſtendit quod perfectiſſimus modus, quo intellectus noſter Deo coniungi poteſt, eſt inquantum cōiungitur ei ignoto: ſed illud quod eſt viſum per eſſentiam, non eſt ignotum: ergo impoſſibile eſt quod intellectus per eſſentiam Deum videat.

¶ 4 Præterea, Dionyſ. in epiſtola ad Caium Monachū dicit, quod ſuppoſitæ Dei tenebræ, quas habundantiam lucis appellat, cooperiuntur omni lumini, & abſconduntur omni cognitioni. Et ſi aliquis videns Deum intellexit quod vidit, non ipſum vidit: ſed aliquid eorum quæ ſunt eius: ergo nullus intellectus creatus poterit Deum per eſſentiam videre.

¶ 5 Præterea, Sicut Dionyſ. dicit in epiſtola ad Hierotheu. Non viſibilis quidē eſt Deus exiſtens propter excedētem claritatem: ſed claritas eius ſicut excedit intellectū hominū in via, ita excedit intellectum hominis in patria: ergo ſicut inuiſibilis eſt in via, ſic erit in patria.

¶ 6 Pręterea, Cū intelligibile ſit perfectio intellectus, oportet eſſe proportionem inter intelligibile & intellectum, viſibile & viſum: ſed non eſt accipere proportionē aliquam inter intellectum noſtrum & eſſentiam diuinā, cum in infinitū diſtent: ergo intellectus noſter non poteſt pertingere ad eſſentiam diuinam videndam.

¶ 7 Pręterea, Plus diſtat Deus ab intellectu noſtro, quā intelligibile creatum à ſenſu: ſed ſenſus nullo modo poteſt pertingere ad creaturam ſpiritualem videndam: ergo nec intellectus noſter poterit pertingere ad videndam diuinam eſſentiam.

¶ 8 Præterea, Quandocūq; intellectus intelligit aliquid in actu, oportet quod informetur per ſimilitudiné intellecti, quæ eſt principiū intellectualis operationis in tale obiectum determinatæ, ſicut calor eſt principium calefactionis: ſi ergo intellectus noſter Deum intelligat, oportet quod fiat per aliquam ſimilitudinem informantem ipſum intellectum. Hoc autem non poteſt eſſe ipſa diuina eſſentia, quia formæ & formati oportet eſſe vnum: diuina autem eſſentia ab intellectu noſtro differt ſecundū eſſentiam & eſſe: ergo oportet quòd forma, qua informatur intellectus noſter in intelligendo Deū, ſit aliqua ſimilitudo impreſſa à Deo in intellectum noſtrum: & ſimilitudo illa cum ſit quid creatum, non poteſt ducere in Dei cognitionem niſi ſicut effectus in cauſam: ergo impoſſibile eſt vt intellectus noſter Deum videat, niſi per effectum ipſius: ſed viſio Dei, quæ eſt per effectus, nō eſt viſio Dei per eſſentiam: ergo intellectus noſter non poterit Deum per eſſentiam videre.

¶ 9 Præterea, Diuina eſſēntia magis diſtat ab intellectu noſtro, quàm quicunque angelus vel intelligentia: ſed ſicut dicit Auicenna in ſua Metaph. intelligentiam eſſe in noſtro intellectu, non eſt eſſentiam intelligentem eſſe in intellectu noſtro, quia ſic eſſentia quam de intelligētia habemus, eſſet ſubſtantia, & non accidens: ſed hoc eſt impreſſionem intelligentiæ eſſe in noſtro intellectu: ergo & Deus nō eſt in intellectu noſtro: ſed illa impreſſio non poteſt ducere in cognitionem diuinæ eſſentiæ, quia cū in infinitum diſtet à diuina eſſentia, degenerat in aliam ſpeciem multo ampliùs, quàm ſi ſpecies albi degeneraret in ſpeciem nigri: ergo ſicut ille, in cuius viſu ſpecies albi degenerat in ſpeciem nigri, propter indiſpoſitionem organi non dicitur videre album: ita nec intellectus noſter, qui ſolùm per huiuſmodi impreſſionem Deum intelligit, eum per eſſentiam poterit videre.

¶ 10 Præterea, In rebus ſeparatis à materia idem eſt intelligens & quod intelligitur, vt patet in 3. de Anima: ſed Deus eſt maximè à materia ſeparatus: cum ergo intellectus qui eſt creatus, non poſſit ad hoc pertingere, vt fiat eſſentia increata, non poterit eſſe quòd intellectus noſter Deum per eſſentiam videat.

¶ 11 Præterea, Omne illud quod videtur per eſſentiam, de eo ſcitur quid eſt: ſed de Deo intellectus noſter non poteſt ſcire quid eſt, ſed ſolùm quid non eſt, ſicut Dionyſ. dicit & Damaſ. ergo intellectus noſter Deum per eſſentiam videre non poteſt.

¶ 12 Pręterea, Omne infinitum, inquantū infinitum eſt, ignotum eſt: ſed Deus eſt modis omnibus infinitus: ergo eſt omnino ignotus. ergo per eſſentiam ab intellectu creato videri non poterit.

¶ 13 Præterea, Auguſt. dicit in libr. de videndo Deo: Deus eſt natura indiuiſibilis: ſed ea quæ inſunt Deo per naturam, non poſſunt aliter ſe habere: ergo non poteſt eſſe quòd per eſſentiam videatur.

¶ 14 Præterea, Omne quod eſt alio modo, & alio modo videtur, non videtur ſecundum id quod eſt: ſed Deus alio modo eſt, & alio modo videtur à Sanctis in patria; eſt enim per modum ſuum. ſed videtur à Sanctis per modū eorum: ergo non videtur à Sanctis ſecundum illud quòd eſt, & ſic non videbitur per eſſentiam.

¶ 15 Præterea, Illud quod per medium videtur, nō videtur per eſſentiā: ſed Deus in patria videbitur per mediū, quod eſt lumen glorię, vt patet in Pſalmo: In lumine tuo videbimus lumen: ergo non videbitur per eſſentiam.

¶ 16 Pręterea, Deus in patria videbitur facie ad faciem, vt dicitur 1. Cor. 13. ſed hominem quem facie ad faciem videmus, videmus per ſimilitudinem: ergo Deus in patria videbitur per ſimilitudinem, & non per eſſentiam.

SED CONTRA eſt quod dicitur 1. Corinth. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: ſed id quod videtur facie ad faciem, videtur per eſſentiam: ergo Deus per eſſentiam videbitur à Sanctis in patria.

¶ Pręterea, 1. Ioā. 3. Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus,

& videbimus eum ſicuti eſt: ergo videbimus eum per eſſentiam.

¶ Præterea, Primæ Cor. 15. ſuper illud, Cum tradiderit regnũ Deo & patri: dicit Gloſſa, vbi, ſcilicet in patria, eſſentia Patris & Filij & Spiritus ſancti videbitur, quod ſolum mundis cordibus dabitur, quæ eſt ſumma beatitudo: beati ergo Deum per eſſentiam videbunt.

¶ Præterea, Ioannis decimoquarto dicitur, Si quis diligit me, diligetur à Patre, & ego diligam eum, & manifeſtabo meipſum ei: ſed illud quod manifeſtatur, per eſſentiam videtur: ergo Deus à Sanctis in patria eſſentialiter videbitur.

¶ Præterea, Exod. 33. ſuper illud, Non videbit me homo, & viuet: Gregorius improbat opinionem illorum qui dicebant, quod in illa regione beatitudinis Deus in claritate ſua conſpici poteſt: ſed in natura videri non poteſt, quia aliud non eſt eius claritas & eius natura: ſed natura eius eſt eſſentia eius: ergo videbitur per eſſentiam ſuam.

¶ Pręterea, Sanctorum deſiderium non poteſt omninò fruſtrari: ſed Sanctorum deſiderium cõmune eſt vt Deum per eſſentiam videant, vt patet Exod. 33. Oſtende mihi gloriam tuam. & in Pſalm. Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. & Ioan. 14. Oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis: ergo Sancti per eſſentiam Deum videbunt.

CONCLVSIO.

Quia finis vltima vitæ humanæ eſt videre Deum, quod eſt illius ſumma fœlicitas, beati in regno cœleſti videbunt Deum facie ad faciem.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut ſecundum fidem ponimus, finem vltimum humanæ vitæ eſſe viſionem Dei, ita Philoſophi poſuerunt vltimam hominis fœlicitatem eſſe intelligere ſubſtantias à materia ſeparatas ſecundum eſſe: & ideò circa hanc quæſtionem eadem difficultas & diuerſitas inuenitur apud Philoſophos & apud Theologos. Quidam enim Philoſophi poſuerunt, quod intellectus noſter poſſibilis nunquam poteſt ad hoc peruenire, vt intelligat ſubſtantias ſeparatas, ſicut Alpharabius in fine ſuæ Ethicæ, quamuis contrarium dixerit in libro de intellectu, vt Commentator refert in tertio de Anima. Et ſimiliter quidam Theologi poſuerunt, quod intellectus humanus nunquam poteſt ad hoc peruenire, vt Deum per eſſentiam videat, vtroſque ad hoc mouet diſtantia inter intellectum noſtrum, & eſſentiam diuinam, & alias ſubſtantias ſeparatas. Cum enim intellectus in actu ſit quodammodo vnũ cum intelligibili in actu, videtur difficile quod intellectus creatus aliquo modo fiat eſſentia increata. Vnde Chryſoſtomus dicit, Quomodò creabile videt increabile? Et maior difficultas eſt illis adhuc, qui ponunt intellectum poſſibilem eſſe generabilem & corruptibilem, vtpote virtute à corpore dependentem, non ſolum reſpectu viſionis diuinæ, ſed reſpectu viſionis quarumcunque ſubſtantiarum ſeparatarum. Sed hoc ipſum ſtare omnino nõ poteſt. Primò, quia repugnat auctoritati ſacræ ſcripturæ Canonicæ, vt Auguſtinus dicit in libro de Videndo deo. Secundò, quia cum intelligere ſit maximè propria operatio hominis, oportet quod ſecundum eam aſſignetur ſibi ſua beatitudo, cum hæc operatio in ipſo perfecta fuerit. Cum autem perfectio intelligentis, inquantum huiuſmodi ſit ipſum intelligibile, ſi in perfectiſſima operatione intellectus homo non perueniat ad videndũ eſſentiam diuinam, ſed aliquid aliud, oportebit dicere, quod aliquid aliud ſit beatificans ipſum hominem quàm Deus: & cum vltima perfectio cuiuſlibet ſit in coniunctione ad ſuum principium, ſequitur quod aliquid aliud ſit principiũ effectiuum hominis quã Deus, quod eſt abſurdum. Et ſimiliter eſt abſurdum apud Philoſophos, qui ponunt animas noſtras à ſubſtantijs ſeparatis emanare, vt in fine eas poſſumus intelligere. Vnde oportet ponere ſecundum nos, quod intellectus noſter quandoque perueniat ad videndam eſſentiam diuinam, & ſecundum Philoſophos, quod perueniat ad videndam eſſentiã ſubſtantiarũ ſeparatarum; quomodo autem hoc poſſit accidere, reſtat inueſtigandum. Quidam enim poſuerunt, vt Alpharabius & Auempace, quod ex hoc ipſo quod intellectus noſter intelligit, quæcunq; intelligibilia pertingit ad videndam eſſentiam ſubſtantiæ ſeparatæ, & ad hoc oſtendendum procedit duobus modis. Quorum primus eſt, quod ſicut natura ſpeciei non diuerſificatur in diuerſis indiuiduis, niſi ſecundum quod cõiungitur principijs indiuiduantibus, ita forma intellectiua hominis nõ diuerſificatur apud me & te, niſi ſecundum quod coniungitur diuerſis formis imaginabilibus, & ideo quando intellectus ſeparat formam intellectam in formis imaginabilibus, remanet quidditas intellecta, quæ eſt vna & eadẽ apud diuerſos intelligẽtes, & huiuſmodi eſt quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ. Et ideo quãdo intellectus noſter ad ſummam abſtractionem quidditatis cuiuſcunque peruenit, intelligit per hoc quidditatem ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ eſt ei ſimilis. Secundus modus eſt, quia intellectus noſter natus eſt abſtrahere quidditatem ab omnibus intelligibilibus habentibus quidditatem. Si ergo quidditas quã abſtrahit ab hoc ſingulari habente quidditatem, ſit quidditas non habens quidditatem, intelligẽdo eam, intelligit quidditatem ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ eſt talis diſpoſitionis, eo quod ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt quidditates ſubſiſtẽtes quæ non habent quidditates: quidditas enim ſimplicis eſt ipſum ſimplex, vt Auic. dicit. Si autem quidditas abſtracta ab hoc particulari ſenſibili ſit quidditas habens quidditatem, ergo quidditatem illam intellectus natus eſt abſtrahere: & ita cum non ſit abire in infinitum, erit deuenire ad quidditatem non habentem quidditatem, per quam intelligitur quidditas ſeparata. Sed iſte modus non videtur eſſe ſufficiens. Primò, quia quidditas ſubſtantiæ materialis, quam intellectus abſtrahit, non eſt eiuſdem rationis cum quidditatibus ſubſtantiarum ſeparatarum, & ita per hoc quod intellectus noſter abſtrahit quidditates rerum materialium, & cognoſcit eas, non ſequitur quod cognoſcat quidditatem ſeparatæ ſubſtantiæ, & præcipuè diuinã eſſentiã, quæ maximè eſt alterius rationis ab omni quidditate creata. Secundo, quia dato quod eſſet vnius rationis; tamen cognita quidditate rei compoſitæ, non cognoſceretur quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ niſi ſecundum genus remotiſſimum quod eſt ſubſtantia. Hæc autem cognitio eſt imperfecta niſi deueniatur ad propria rei. Qui enim cognoſcit hominem ſolum, inquantum eſt animal, non cognoſcit eum niſi ſecundum quid, & in potentia; & multò minus cognoſcit eum, ſi non cognoſcat niſi ſubſtantiæ naturam in ipſo. Vnde ſic cognoſcere Deum vel alias ſubſtantias ſeparatas, non eſt videre eſſentiam diuinam, vel quidditatem ſubſtantiæ ſeparatæ: ſed eſt cognoſcere per effectum & quaſi in ſpeculo.

Et ideò alius modus intelligendi ſubſtantias ſeparatas ponitur ab Auicenna in ſua Metaphyſic. ſcilicet quod ſubſtantiæ ſeparatæ intelliguntur à nobis per intentiones ſuarum quidditatum, quæ ſunt quædam earum ſimilitudines non abſtractæ ab eis, quia ipſemet ſunt immateriales, ſed impreſſæ ab eis in animabus noſtris. Sed hic modus etiam non videtur nobis ſufficere ad viſionem diuinam quam quærimus. Conſtat enim quod omne quod recipitur in aliquo, eſt per modum recipientis in eo: & ideò ſimilitudo diuinæ eſſentiæ impreſſa ab intellectu noſtro, erit per modum noſtri intellectus: modus autem intellectus noſtri deficiens eſt à perfecta receptione diuinæ ſimilitudinis: defectus autem diuinæ ſimilitudinis poteſt tot modis accidere quot modis diſſimilitudo inuenitur. Vno enim modo eſt deficiens ſimilitudo quando participatur forma ſecũdum eandem

rationem

rationem ſpeciei, ſed non ſecundum eundem perfectionis modum, ſicut eſt ſimilitudo deficiens eius qui parum habet de albedine ad illum, qui multum habet. Alio modo adhuc magis deficiens, quando non peruenitur ad eandē rationem ſpeciei, ſed tantum ad eandem rationem generis: ſicut ſimilitudo inter illum qui habet colorem citrinum, & illum qui habet colorem album. Alio modo adhuc eſt magis deficiens, quando ad rationem eius generis non pertingit, ſed ſolum ſecundum anologiam ſiue proportionem, ſicut eſt ſimilitudo albedinis ad hominem in eo quod vtrunque eſt ens, & hoc modo eſt deficiens omnis ſimilitudo: quæ eſt in creatura recepta reſpectu diuinæ eſſentiæ. Ad hoc autem quod viſus cognoſcat albedinem, oportet quòd recipiatur in eo ſimilitudo albedinis ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, quamuis non ſecundum eundem modum eſſendi: quia habet alterius modi eſſe forma in ſenſu & in re extra animam & in intellectu. Si enim fieret in oculo forma citrini, non diceretur oculus videre albedinē. Et ſimiliter ad hoc quod intellectus intelligat aliquam quidditatem, oportet quod fiat in eo ſimilitudo eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem, quamuis fortè non ſit idem modus eſſendi vtrobiq;: non enim forma exiſtens in intellectu vel ſenſu eſt principium cognitionis ſecundum modum eſſendi, quem habet vtrobique, ſed ſecundum rationem, in qua communicat cum re exteriori. Et ita patet quòd per nullam ſimilitudinem receptam in intellectu creato poteſt Deus intelligi, ita quod eſſentia eius videatur immediatè. Vnde etiam quidam ponentes, diuinam eſſentiam per hunc modum videri, dixerunt quod ipſa eſſentia non videbitur: ſed quidam fulgor quaſi radius ipſius. Vnde nec iſte modus ſufficit ad viſionem diuinam, quam quærimus.

Et ideò accipiēdus eſt alius modus, quem ſcilicet quidam Philoſophi poſuerunt, ſcilicet Alexander & Auerrois in 3. de Anima. Cum enim in qualibet cognitione ſit neceſſaria aliqua forma qua res cognoſcatur aut videatur, forma iſta qua intellectus perficitur ad videndas ſubſtantias ſeparatas, non eſt quidditas quam intellectus abſtrahit à rebus compoſitis, vt dicebat prima opinio, neque alia impreſſio relicta à ſubſtātia ſeparata in intellectu noſtro, vt dicebat ſecunda: ſed eſt ipſa ſubſtantia ſeparata quæ coniungitur intellectui noſtro, vt forma, vt ipſa ſit quod intelligitur, & quicquid ſit de aliis ſubſtantiis ſeparatis: tamen iſtum modum oportet nos accipere in viſione Dei per eſſentiam, quia quacunque alia forma informaretur intellectus noſter, non poſſet per eam duci in eſſentiam diuinam: quod quidem non debet intelligi, quaſi diuina eſſentia ſit vera forma intellectus noſtri, vel quia ex ea & intellectu noſtro efficiatur vnum ſimplex, ſicut in naturalibus ex forma & materia naturali: ſed quia proportio eſſentiæ diuinæ ad intellectum noſtrum eſt, ſicut proportio formæ ad materiam. Quandocunque aliqua duo quorum vnum eſt altero perfectius, recipiuntur in eodem receptibili, proportio vnius duorum ad alterum, ſcilicet magis perfecti ad minus perfectum eſt ſicut proportio formæ ad materiam: ſicut lux & color recipiuntur in diaphano, quorum lux ſe habet ad colorem ſicut ad materiam: & ita cum in anima recipiatur lux intellectiua, & ipſa diuina eſſentia inhabitans, licèt non per eundem modū, eſſentia diuina ſe habebit ad intellectū ſicut forma ad materiam. Et quod hoc ſufficiat ad hoc quod intellectus per diuinam eſſentiam poſſit videre ipſam diuinam eſſentiam, hoc modo poteſt oſtendi. Sicut enim ex forma naturali, qua aliquid habet eſſe, & materia efficitur vnum ens ſimpliciter, ita ex forma qua intellectus intelligit & ipſo intellectu fit vnum in intelligendo. In rebus autem naturalibus res per ſe ſubſiſtens non poteſt forma eſſe alicuius materiæ, ſi illa res habeat materiam partem ſui: quia non poteſt eſſe, vt materia ſit forma alicuius: ſed ſi illa res per ſe ſubſiſtens ſit forma tantum, nihil prohibet eam effici formam alicuius materiæ: & fieri quo eſt ipſius compoſiti: ſicut patet de anima. In intellectu autem oportet accipere ipſum intellectum in potentia quaſi materiam, & ſpeciem intelligibilem quaſi formam, & intellectus in actu intelligens erit quaſi compoſitum ex vtroque. Vnde ſi ſit alia res per ſe ſubſiſtens, quæ non habeat aliquid intra ſe præter id quod eſt intelligibile in ipſa, talis res poterit eſſe forma qua intelligit intellectus: res autem quælibet eſt intelligibilis ſecundum id quod habet de actu, non ſecundum id quod habet de potentia: vt patet in 9. Metaphyſi. & huiuſmodi ſignum eſt quod oportet formam intelligibilem abſtrahere à materia, & ab omnibus proprietatibus materiæ: & ideò cum diuina eſſentia ſit actus purus, poterit eſſe forma, qua intellectus intelligit, & hæc erit viſio beatificans: & ideò dicit Magiſter, quod vnio animæ ad corpus eſt quoddam exemplū beatæ vnionis, qua ipſe homo vnitur Deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritas illa poteſt tripliciter exponi, vt patet per Auguſtinum in libro de Videndo Deum. Vno modo vt excludatur corporalis viſio, qua nemo viſurus eſt Deum in eſſentia ſua. Alio modo vt excludatur etiam intellectualis viſio Dei per eſſentiam ab his qui in iſta mortali carne viuunt. Alio modo, vt excludatur viſio comprehenſionis ab intellectu creato, & ſic intelligit Chryſoſt. Vnde ſubdit: Notitiam huiuſmodi dicit Euangeliſta certiſſimam conſiderationē & comprehenſionem tantam, quantam habet Pater de Filio: & hic eſt intellectus Euangeliſtæ. Vnde ſubdit, Vnigenitus, qui eſt, &c. per comprehenſionem volens probare filium eſſe Deum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Deus excedit omnia exiſtentia, quæ habent eſſe determinatum per eſſentiam ſuam infinitā, ita cognitio ſua qua cognoſcit, eſt ſuper omnem cognitionem: vnde quæ eſt proportio cognitionis noſtræ ad eſſentiā creatā, ea eſt proportio cognitionis diuinæ ad eſſentiam ſuam. Ad cognitionem autem duo concurrunt, ſcilicet cognoſcens, & quo cognoſcitur. Viſio autem illa qua Deum per eſſentiam videmus, eſt eadem cum viſione, qua Deus ſe videt ex parte eius quo videtur: quia ſicut ipſe ſe videt per eſſentiam ſuam, ita & nos videbimus: ſed ex parte cognoſcentis inuenitur diuerſitas quæ eſt inter intellectum diuinum & noſtrum. In cognoſcendo autem id quod cognoſcitur, ſequitur formā, qua cognoſcimus, quia per formā lapidis videmus lapidem: ſed efficacia in cognoſcendo ſequitur virtutem cognoſcētis, ſicut qui habet viſum fortem, acutius videt: & ideò in illa viſione nos videbimus quod Deus videt, ſcilicet eſſentiam ſuam, ſed non ita efficaciter.

AD TERTIVM dicendum, quòd Dionyſ. loquitur ibi de cognitione qua Deum in via cognoſcimus per aliā formam creatam, qua intellectus noſter formatur ad Deū videndum: ſed ſicut dicit Auguſtinus, Deus omnem formam intellectus noſtri ſubterfugit: quia quamcunque formam intellectus noſter concipiat, illa forma non pertingit ad rationem diuinæ eſſentiæ: & ideò ipſe non poteſt eſſe peruius intellectui noſtro, ſed per hoc eum perfectiſſimè cognoſcimus in ſtatu viæ, quod ſcimus eſſe eum ſuper omne id quod intellectus noſter concipere poteſt, & ſic ei coniungimur quaſi ignoto: ſed in patria idipſum per formam, quæ eſt eſſentia ſua, videbimus, & coniungemur ei quaſi noto.

AD QVARTVM dicendum, quòd lux eſt Deus, vt dicitur Ioan. 1. Lumē autem eſt impreſſio lucis in aliquo illuminato: & quia eſſentia diuina eſt alterius modi, quàm omnis ſimilitudo ipſius impreſſa intellectui: ideò dicit quod diuinæ tenebræ cooperiuntur omni lumine: quia ſcilicet eſſentia diuina, quam tenebras vocat propter claritatis exceſſum, manet indeterminata propter impreſſionem intellectus noſtri, & per hoc ſequitur quod abſcon-

ſcondatur omni cognitioni: & ideo quicunque videntiū Deum aliquid mente concipit, hoc non eſt Deus, ſed aliquid diuinorum effectuum.

AD QVINTVM dicendum, quòd claritas Dei quamuis excedat omnem formam, qua nunc intellectus noſter informatur, non tamen excedit ipſam eſſentiam diuinam, quæ erit quaſi forma intellectus noſtri in patria: & ideò licet nunc ſit inuiſibilis, tamen tunc erit viſibilis.

AD SEXTVM dicendum, quod quamuis finiti ad infinitum non poſſit eſſe proportio: quia exceſſus infiniti ſupra finitum non eſt determinatus: poteſt tamen eſſe inter ea proportionalitas quæ eſt ſimilitudo proportionum. Sicut enim finitum æquabitur alicui finito, ita infinito infinitum: ad hoc autem quod aliquis totaliter cognoſcatur, quandoque oportet eſſe proportionem inter cognoſcentem & cognitum: quia oportet virtutem cognoſcentis coæquari cognoſcibilitati rei cognitæ: æqualitas autem proportio quædam eſt: ſed quandoque cognoſcibilitas rei excedit virtutem cognoſcentis: ſicut cum nos cognoſcimus Deum, aut econuerſo ſicut cum ipſe cognoſcit creaturas, & tunc non oportet eſſe proportionem inter cognoſcentem & cognitum, ſed proportionalitatem tantum: vt ſcilicet, ſicut ſe habet cognoſcēs ad cognoſcendum, ita ſe habet cognoſcibile ad hoc quod cognoſcatur, & talis proportionalitas ſufficit ad hoc quod infinitum cognoſcatur à finito, vel econuerſò. Vel dicendum, quod proportio ſecundum propriam nominis inſtitutionem ſignificat habitudinem quantitatis ad quantitatem ſecundum aliquem determinatum exceſſum, vel adæquationem: ſed vlterius eſt tranſlatum ad ſignificandum omnem habitudinem cuiuſcunque ad aliud, & per hūc modum dicimus quod materia debet eſſe proportionata ad formam, & hoc modo nihil prohibet intellectū noſtrum, quamuis ſit finitus, dici proportionatum ad videndum eſſentiam diuinam, non tamen ad comprehendendum eam, & hoc propter ſuam immenſitatem.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd duplex eſt ſimilitudo & diſtantia. Vna ſecundum conuenientiam in natura, & ſic magis diſtat Deus ab intellectu creato, quàm intelligibile creatum à ſenſu. Alia ſecundum proportionalitatem, & ſic eſt econuerſo: quia ſenſus nō eſt proportionatus ad cognoſcendum aliquod immateriale, ſicut intellectus eſt proportionatus ad cognoſcendum quodcunque immateriale: & hæc ſimilitudo requiritur ad cognoſcendum, non autem prima. Quia conſtat quod intellectus intelligens lapidem non eſt ſimilis ei in naturali eſſe: ſicut etiam viſus apprehēdit mel rubeum & fel rubeum, quamuis non apprehendat mel dulce. Fellis enim rubedo magis conuenit cum melle, inquantum eſt viſibile, quàm dulcedo mellis cum melle.

AD OCTAVVM dicendum, quòd in viſione qua Deus per eſſentiā videbitur ipſa diuina eſſentia erit quaſi forma intellectus, qua intelligit: nec oportet quod efficiantur vnum ſecundum eſſe ſimpliciter, ſed ſolum quod fiant vnum quantum pertinet ad actum intelligendi.

AD NONVM dicendum, quòd dictum Auicennæ quantum ad hoc non ſuſtinemus, quia ei etiam ab aliis Philoſophis in hoc contradicitur, niſi fortè velimus dicere quod Auicenna intelligit de cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum, ſecundum quod cognoſcuntur per habitus ſcientiarum ſpeculatiuarum & ſimilitudinibus aliarum rerum. Vnde hoc introducit ad oſtendendum quod ſcientia non eſt in nobis ſubſtantia, ſed accidens: & tamen diuina eſſentia quamuis plus diſtet ſecundum proprietatem naturæ ſuæ ab intellectu noſtro, quam ſubſtantia angeli, tamen plus habet de ratione intelligibilitatis: quia eſt actus purus cui non admiſcetur aliquid de potentia, quod non contingit in aliis ſubſtantiis ſeparatis. Nec illa cognitio qua Deum per eſſentiam videbimus, ex parte eius quod videbitur, erit in genere accidentis, ſed ſolum quantum ad actum ipſius intelligentis, qui non ecit ipſa ſubſtantia intelligentis vel intellecti.

AD DECIMVM dicendum, quòd ſubſtantia ſeparata à materia ſe intelligit, & intelligit alia, & vtroque modo poteſt verificari auctoritas inducta Cum enim ipſa ſubſtantia naturæ ſeparatæ eſſentia ſit, per ſeipſam eſt intelligibilis in actu, eò quod eſt à materia ſeparata: conſtat autem quod quando ſubſtantia ſeparata intelligit ſe, quod omninò eſt idem intelligens, & intellectum. Non enim intelligit ſe per aliquam intentionem abſtractam à ſe, ſicut nos intelligimus res materiales: & hic videtur eſſe intellectus Philoſophi in tertio de Anima, vt per Commentaria ibidem patet. Secundum autem quòd intelligit res alias, intellectum in actu fit vnum cum intellectu in actu, inquantum forma intellecti fit forma intellectus, inquantum eſt intellectus in actu, non quod ſit ipſamet eſſentia intellectus, vt Auicenna probat. 6. de Naturalibus, quia eſſentia intellectus manet vna ſub duabus formis, ſecundum quod intelligit res duas ſucceſſiuè ad modum quo materia prima manet vna ſub diuerſis formis. Vnde etiam Commentator in tertio de Anima comparat intellectum poſſibilem quantum ad hoc primæ materiæ: & ſic nullo modo ſequitur quod intellectus noſter videns Deum, fiat ipſa eſſentia diuina, ſecundum quod ipſa comparatur ad ipſum quaſi perfectio & forma.

AD VNDECIMVM dicendum, quòd auctoritates illæ & omnes ſimiles ſunt intelligendæ de cognitione, qua cognoſcimus Deum in via ratione prius poſita.

AD DVODECIMVM dicēdum, quod infinitum priuatiuè dictum eſt ignotum, inquantum huiuſmodi: quia dicitur per remotionem complementi, à quo eſt cognitio rei. Vnde infinitum reducitur ad materiam ſubiectam priuationi, vt patet in tertio Phyſicorum. Sed infinitum negatiuè acceptum dicitur per remotionem materiæ terminantis: quia forma etiam quodammodo terminatur per materiam. Vnde Infinitum hoc modo eſt maximè de ſe cognoſcibile, & hoc modo infinitus eſt Deus.

AD DECIMVMTERTIVM dicendum, quòd Auguſtinus loquitur de viſione corporali, qua Deus nunquam videbitur, quod patet ex hoc quod præmittitur. Sicut enim videntur iſta quæ viſibilia nominantur: Deum nemo vidit vnquam, nec videre poteſt, & eſt natura inuiſibilis ſicut & incorruptibilis. Sicut autem ſecundum naturam ſuam eſt maximè ens, ita & ſecundum ſe eſt maximè intelligibilis: ſed quod à nobis quandoque non intelligatur, eſt ex defectu noſtro. Vnde ꝙ videatur poſtquàm viſus non fuit à nobis, nō eſt ex mutatione ſua, ſed noſtra.

AD DECIMVMQVARTVM dicendum, quod Deus in patria videbitur à Sanctis ſicuti eſt: ſi hoc referatur ad modum ipſius viſi. Videbitur enim à Sanctis Deus habere illum modum quem habet. Sed ſi referatur modus ad ipſum cognoſcentem, non videbitur ſicuti eſt, quia non erit tanta efficacia intellectus creati ad videndum, quanta eſt efficacia eſſentiæ diuinæ ad hoc, quod intelligatur.

AD DECIMVMQVINTVM dicendum, quòd mediū in corporali viſione & intellectuali inuenitur triplex. Primum eſt mediū ſub quo videtur, & hoc eſt quod perficit viſum ad videndum in generali, non determinās viſum ad aliquod ſpeciale obiectum: ſicut ſe habet lumen corporale ad viſum corporale, & lumen intellectus agentis ad intellectum poſſibilem ſecundum quod eſt mediū. Secundum eſt medium quo videtur: & hæc eſt forma viſibilis qua determinatur potentia viſus ad ſpeciale obiectum: ſicut per formam lapidis ad cognoſcendum lapidem. Tertium eſt medium, in quo videtur, & hoc eſt id per cuius inſpectionem ducitur viſus in aliam rem: ſicut inſpiciendo ſpeculū ducitur in ea quæ in ſpeculo ſpectantur,

ſtantur, & videndo imaginem ducitur in imaginatum, & ſic etiam intellectus per cognitionem effectus ducitur in cauſam vel econuersò. In viſione igitur patriæ non erit tertium medium, vt ſcilicet Deus per ſpecies aliorum cognoſcatur, ſicut nunc cognoſcitur: ratione cuius dicimur nunc videri in ſpeculo: nec erit ibi ſecundum mediũ, quia ipſa eſſentia diuina erit, qua intellectus noſter videbit Deum: ſed erit ibi tantum primum medium quod eleuabit intellectum noſtrum ad hoc quod poſſit coniungi ſubſtantiæ increatæ modo prædicto: ſed ab hoc medio non dicitur cognitio mediata, quia nõ cadit inter cognoſcentem & rem cognitam, ſed eſt illud quod dat cognoſcenti vim cognoſcendi.

AD DECIMVMSEXTVM dicendum, quòd creaturæ corporales non dicuntur immediatè videri, niſi quando id quod eſt in eis † cognoſcibile, viſui ei coniungitur: non ſunt autem cognoſcibiles per eſſentiam ſuam ratione materialitatis, & ideò tunc immediatè videntur, quando eorũ ſimilitudo intellectui coniungitur: ſed Deus per eſſentiam ſuã coniungibilis eſt intellectui, vnde non immediatè videtur: niſi eſſentia ſua coniungeretur intellectui, & hæc viſio immediatè dicitur viſio faciei. Et prætereà ſimilitudo rei corporalis recipitur in viſu ſecundum eandem rationem, qua eſt in re, ſed non ſecundum modum eſſendi: & ideo ſimilitudo illa ducit in illã rem directè, non autem poteſt hoc modo ducere aliqua ſimilitudo intellectus noſtri in Deum, vt ex dictis patet, & propter hoc non eſt ſimile.

† coniungibile

ARTICVLVS II.

Vtrum Sancti poſt reſurrectionem Deum oculis corporalibus videbunt.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Sancti poſt reſurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt. Oculus enim glorificatus maioris erit virtutis, quàm aliquis oculus non glorificatus: ſed Beatus Iob oculo ſuo Deum vidit, Iob 42. Auditu auris audiui te, nunc oculus meus videt te: ergo multò fortius oculus glorificatus per eſſentiam Deum videre poterit.

¶ 2 Præterea, Iob decimonono; In carne mea videbo Deum Saluatorem meum: ergo in patria Deus corporalibus oculis videbitur.

¶ 3 Præterea, Auguſtinus 22. de Ciuitate Dei, loquens de viſu oculorum glorificatorum, ſic dicit: Vis præpollentior erit oculorum illorum, non vt acutius videant, quã quidam perhibentur videre ſerpentes vel aquilæ, quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigeant, niſi aliud quàm corpora poſſunt videre: ſed vt videãt incorporalia: quæcunque autem potentia cognoſcitiua eſt incorporalium, poteſt eleuari ad videndum Deum: ergo oculi glorioſi Deum videre poterunt.

¶ 4 Præterea, Quæ eſt differentia corporaliũ ad incorporalia, eadem eſt econuersò: ſed oculus incorporeus poteſt corporalia videre: ergo oculus corporeus poteſt videre incorporalia, & ſic idem quod prius.

¶ 5 Præterea, Gregorius in ſexto Moralium ſuper illud Iob 4. Stetit quidam, cuius non cognoſcebam vultum, &c. ſic dicit, Homo qui ſic præceptum ſeruare voluiſſet, carne ſpiritualis futurus fuerat, factus eſt peccando etiam carnalis mente: ſed ex hoc quod eſt mente factus carnalis, vt ibidem dicit, ſolum ea cogitat, quæ ad animum per corporum imagines trahit, ergo etiam quando carne ſpiritualis erit, quod poſt reſurrectionem Sanctis promittitur, etiam carne ſpiritualia videre poterit, & ſic vt prius.

¶ 6 Præterea, Homo à ſolo Deo poteſt beatificari: beatificatur autem non ſolum quantum ad animam, ſed etiam quantum ad corpus: ergo non ſolum intellectu, ſed etiam carne Deum videre poterit.

¶ 7 Præterea, Sicut Deus eſt præſens per ſuam eſſentiã in intellectu: ita etiam erit præſens in ſenſu, quia erit omnia in omnibus, vt dicitur primæ Corin. 15. ſed videbitur ab intellectu ex hoc quod ſua eſſentia ei coniungetur: ergo poterit videri etiam à ſenſu.

SED CONTRA, Ambroſius dicit ſuper Lucam, Nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circunſcribitur viſu, nec tactu tenetur: ergo nullo corporali ſenſu Deus videbitur.

¶ Præterea, Hierony. dicit: Non ſolum diuinitatem patris, ſed nec Filij, nec Spiritus ſancti oculi carnis poſſunt aſpicere, ſed oculi mentis, de quibus dicitur, Beati mundo corde.

¶ Præterea, Idem Hieronym. dicit, Res incorporalis corporalibus oculis non videtur: ſed Deus eſt maximè incorporeus. ergo, &c.

¶ Præterea, Auguſt. lib. de videndo Deum: Deum nemo vidit vnquã, vel in hac vita, ſicut ipſe eſt, vel in angelorum vita, ſicut viſibilia iſta, quæ corporali viſione cernuntur: ſed vita angelorum dicitur vita beata, in qua reſurgentes viuent: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundum hoc homo dicitur factus ad imaginem Dei, quòd Deum conſpicere poteſt: vt Augu. dicit, ſed homo eſt ad imaginem Dei ſecundum mentem non ſecundum carnem: ergo mente & non carne Deum videbit.

CONCLVSIO.

Beati poſt reſurrectionem nullo modo videre poterunt Deum viſu corporali, tanquã Deus eſſet per ſe viſibilis, niſi per accidens.

RESPONDEO dicendum, quod ſenſu corporali aliquid ſentitur dupliciter. Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem ſentitur illud quod per ſe paſſionem ſenſui corporali inferre poteſt: per ſe autem poteſt paſſionem inferre aut ſenſui, inquantum eſt ſenſus: aut huic ſenſui, inquantum eſt hic ſenſus: quod autem ſecundo modo infert per ſe paſſionem ſenſui, dicitur ſenſibile proprium, ſicut color reſpectu viſus, & ſonus reſpectu auditus: quia autem ſenſus inquantum eſt ſenſus, vtitur organo corporali, non poteſt in eo aliquid recipi niſi corporaliter: cùm omne illud quod recipitur in aliquo, ſit in eo per modum recipientis: & ideò omnia ſenſibilia inferunt paſſionem ſenſibus inquantum eſt ſenſus, ſecundum quod habent magnitudinem: & ideò magnitudo & omnia conſequentia, vt motus, quies, & numerus, & huiuſmodi dicuntur ſenſibilia communia per ſe tantum, per accidens tamen ſentitur illud quod non infert paſſionem ſenſui, neque inquantum eſt ſenſus, neque inquantum eſt hic ſenſus, ſed coniungitur his quæ per ſe ſenſui inferunt paſſionem: ſicut Socrates & filius Darij, & amicus, & alia huiuſmodi quæ per ſe cognoſcuntur in vniuerſali intellectu, in particulari autem virtute cogitatiua in homine, æſtimatiua autem in aliis animalibus. Huiuſmodi autem tunc ſenſus exterior dicitur ſentire, quamuis per accidens, quando ex eo quod per ſe ſentitur vis apprehenſiua, cuius eſt illud cognitum per ſe cognoſcere, ſtatim & ſine dubitatione & diſcurſu apprehendit: ſicut videmus aliquem viuere ex hoc quod loquitur, quando autem aliter ſe habet, non dicitur illud ſenſus videre etiam per accidens. Dico ergo quòd Deus nullo modo poteſt videri viſu corporali, aut aliquo alio ſentiri ſenſu ſicut per ſe viſibile, nec hic nec in patria: quia ſi à ſenſu remoueatur id quod cõuenit ſenſui, inquantum eſt ſenſus, non erit ſenſus. Et ſimiliter ſi à viſu remoueatur illud quod eſt viſus, inquantum eſt viſus, non erit viſus. Cum ergo ſenſus inquantum eſt ſenſus, percipiat magnitudinem, & viſus inquantum eſt talis ſenſus, percipiat colorẽ, impoſſibile eſt quod viſus percipiat aliquid quod non eſt color nec magnitudo, niſi ſenſus diceretur æquiuocè. Cum ergo viſus & ſenſus ſit futurus idem ſpecie in corpore glorioſo, non poterit eſſe

quod diuinam eſſentiam videat ſicut viſibile per ſe. Videbit autem eam ſicut viſibile per accidens, dum ex parte vna viſus corporalis tantam gloriam Dei inſpiciet in corporibus, & præcipuè glorioſis, & maximè in corpore Chriſti: & ex parte alia, intellectus tam clarè eum videbit quod in rebus corporalibus viſis Deus percipietur, ſicut in locutione percipitur vita: quamuis enim intellectus noſter non videat eum ex creaturis, tamen videbit Deum in creaturis corporaliter viſis. Et hunc modum quo Deus corporaliter poſſit videri, Auguſtinus ponit in fine de ciuitate Dei, vt patet eius verba intuēti: dicit enim ſic, Valde credibile eſt ſic nos viſuros mundana corpora tunc cœli noui & terræ nouæ, vt Deum vbique præſentem & vniuerſa corporalia gubernantem clariſſima perſpicuitate videamus, non ſicut nunc inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur; ſed ſicut homines mox vt aſpicimus, viuere non credimus, ſed videmus.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbū illud Iob intelligitur de oculo ſpirituali, de quo dicit Apoſtolus Ephe. 1. Illuminatos habere oculos cordis noſtri.

Ad secundum dicendum, quòd illa auctoritas non intelligitur, quòd per oculos carnis Deum ſumus viſuri, ſed quia in carne exiſtentes Deum videbimus.

Ad tertium dicendum, quòd Auguſtinus loquitur inquirendo in verbis illis & ſub conditione: quod patet ex hoc quod præmittitur: Longè itaque alterius potentiæ erunt, ſi per eos videbitur incorporea illa natura: & poſteà ſubdit; Vis itaque, &c. Poſtmodum determinat, vt dictum eſt.

Ad quartum dicendum, quòd omnis cognitio fit per aliquam abſtractionem à materia: & ideò quantò forma corporalis magis abſtrahitur à materia, magis eſt principium cognitionis, & inde eſt quod in materia exiſtens nullo modo eſt cognitionis principium. In ſenſu autem aliquo modo prout à materia ſeparatur, & in intellectu noſtro adhuc melius; & ideò oculus ſpiritualis, à quo remouetur impedimentum cognitionis, poteſt videre rem corporalem: non autem ſequitur quod oculus corporalis, in quo deficit vis cognitiua, ſecundum quod participat de materia, poſſit cognoſcere perfectè cognoſcibilia, quæ ſunt in corpore.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis mens facta carnalis non poſſit cogitare niſi accepta à ſenſibus, tamē ea cogitat immaterialiter: & ſimiliter oportet quòd viſus illud quod apprehendit, ſemper apprehendat corporaliter. Vnde non poteſt cognoſcere illa, quæ corporaliter apprehendi non poſſunt.

Ad sextum dicendum, quòd beatitudo eſt perfectio hominis, inquantum eſt homo: quia homo nō habet quod ſit homo ex corpore: ſed magis ex anima: corpora autem ſunt de eſſentia hominum, inquantum ſunt perfecta per animam: ideò beatitudo hominis non conſiſtit principaliter niſi in animæ actu, & ex ea deriuatur ad corpus per quandam redundantiam, ſicut patet ex his quę dicta ſunt. Quædam tamen beatitudo corporis noſtri erit inquantum Deum videbit in ſenſibilibus creaturis, & precipuè in corpore Chriſti.

Ad septimum dicendum, quod intellectus eſt perceptiuus ſpiritualium, non autem viſus corporalis: & ideò intellectus poterit cognoſcere diuinam eſſentiam ſibi coniunctam, non autem viſus corporalis.

Articvlvs III.

Vtrum Sancti Deum videntes, omnia videant quæ Deus videt.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Sancti videntes Deum per eſſentiam, omnia videant quæ Deus in ſeipſo videt, ſicut Iſido. in lib. de Summo bono dicit, Angeli in verbo Dei omnia ſciūt antequam fiant: ſed ſancti angelis æquales erunt, vt patet Matth. vigeſimoſecundo: ergo & ſancti videndo Deum, omnia vident.

¶ 2 Præterea, Gregor. 4. Dialogo dicit, quòd illic omnes communi claritate Deum cōſpiciunt: quid eſt quod ibi neſciant, vbi ſciētem omnia ſciunt? loquitur autem de beatis, qui Deum vident per eſſentiam: ergo qui vident Deum per eſſentiam, omnia cognoſcunt.

¶ 3 Præterea, Sicut dicitur in 3. de Anima, intellectus cum intelligit maxima, magis poteſt intelligere minima: ſed maximu intelligibile eſt Deus: ergo maximè auget virtutem intellectus in intelligēdo: ergo intellectus eum videns, omnia intelligit.

¶ 4 Præterea, Intellectus non impeditur ab intelligendo aliquid niſi inquantum id ſuperat ipſum: ſed intellectum Deum videntem nulla creatura ſuperat, quia dicit Gregorius in 2. Dialogo: Animæ videnti Creatorem anguſta fit omnis creatura: ergo videntes Deum per eſſentiam omnia cognoſcunt.

¶ 5 Pręterea, Omnis paſſiua potētia quę nō eſt reducta ad actū, eſt imperfecta, ſed in intellectu poſſibili animæ humanæ eſt potētia quaſi paſſiua ad cognoſcēdū omnia, quia intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, vt dicitur in 3. de Anima: ſi ergo in illa beatitudine non intelligeret omnia, remaneret imperfectus, quod eſt abſurdum.

¶ 6 Præterea, Quicunq; videt ſpeculū, videt ea quæ in ſpeculo relucēt, ſed in verbo Dei omnia ſicut in ſpeculo relucent, quia ipſe eſt ratio & ſimilitudo omnium: ergo Sancti qui vident verbum per eſſentiam, vident omnia creata.

¶ 7 Præterea, Vt dicitur Prouer. 10 Deſideriū ſuū iuſtis dabitur: ſed Sancti deſiderāt omnia ſcire, quia omnes homines natura ſcire deſiderant: & natura per gloriam non aufertur: ergo dabitur eis à Deo quod omnia cognoſcant.

¶ 8 Præterea, Ignorantia eſt quædā pœnalitas præſentis vitæ: ſed omnis pœnalitas per gloriā à ſanctis aufertur, ergo & omnis ignorantia, & ita omnia cognoſcent.

¶ 9 Præterea, Beatitudo Sanctorum prius eſt in anima quàm in corpore: ſed corpora ſanctorum formabuntur in gloria ad ſimilitudinem corporis Chriſti, vt patet Phil. 3. ergo & animę perficientur ad ſimilitudinē animæ Chriſti: ſed anima Chriſti in verbo omnia videt: ergo & omnes animæ Sanctorum videbunt omnia in verbo.

¶ 10 Pręterea, Sicut ſenſus, ita intellectus cognoſcit omne illud, cuius ſimilitudine informatur: ſed diuina eſſentia expreſſius indicat quamlibet rem, quàm aliqua ſimilitudo alicuius rei: ergo cum in illa beata viſione eſſentia diuina fiat, quaſi forma intellectus beati noſtri: videtur quod Sancti videntes Deum, omnia videant.

¶ 11 Præterea, Commentator dicit in tertio de Anima, quod ſi intellectus agens eſſet forma intellectus poſſibilis, intelligeremus omnia: ſed diuina eſſentia clarius repręſentat omnia, quàm intellectus agens: ergo intellectus videns Deum per eſſentiam omnia cognoſcit.

¶ 12 Præterea, Propter hoc quod inferiores angeli nunc non omnia cognoſcunt, illuminantur de ignotis à ſuperioribus: ſed poſt diem iudicij angelus non illuminabit angelum, tunc enim prælatio ceſſabit, vt dicit gloſſ. primæ Corinth. decimoquinto: ergo inferiores angeli omnia ſcient, & eadem ratione omnes ſancti Deum per eſſentiam videntes.

Sed contra, Sicut dicit Dionyſius in ſexto Cœl. hierar. Angeli ſuperiores inferiores à neſcientia purgant: angeli autem inferiores vident eſſentiam diuinam: ergo angelus videns eſſentiam diuinam, poteſt aliqua neſcire: ſed anima non perfectius videbit Deum quàm angelus: ergo animæ videntes Deum non oportet quòd omnia videant.

¶ Pręterea, Solus Chriſtus habet ſpiritum non ad menſuram, vt dicitur Ioan. 3. ſed Chriſto inquantum habet ſpiritū non ad menſuram, competit quod in verbo omnia cognoſcat: vnde ibidē dicitur, quod pater omnia dedit in

manu

manu eius: ergo nulli alij competit cognoſcere omnia in verbo niſi Chriſto.

¶ Preterea, Quantò aliquod principiũ perfectiùs cognoſcitur; tantò plures eius effectus cognoſcuntur per ipſum: ſed quidam videntium Deum per eſſentiam perfectiùs alijs cognoſcent, qui eſt rerum omnium principium: ergo quidam alijs plura cognoſcent, & ita non omnes omnia ſcient.

CONCLVSIO.

Cùm ſancti in paradiſo non ſint comprehenſuri Dei eſſentiam, videntes Deum, non omnia videbunt, quæ Deus videt.

RESPONDEO dicendum, quòd Deus videndo ſuam eſſentiam, cognoſcit omnia quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt, & hæc dicitur cognoſcere notitia viſionis: quia ad ſimilitudinem viſionis corporalis cognoſcit ea quaſi præſentia. Cognoſcit inſuper videndo ſuam eſſentiam: omnia quæ poteſt facere, quamuis nunquam fecerit, nec facturus ſit, alias non perfectè cognoſceret potẽtiam ſuam. Non enim poteſt cognoſci potentia niſi ſciantur potentiæ obiecta, & hæc dicitur cognoſcere ſcientia vel notitia ſimplicis intelligentiæ. Impoſſibile eſt autem quòd aliquis intellectus creatus cognoſcat omnia, videndo diuinam eſſentiam, quæ Deus poteſt facere: quia quantò aliquod principium perfectiùs cognoſcitur, tantò plura ſciuntur in illo. Sicut in vno demonſtrationis principio, ille qui eſt perſpicacioris ingenij plures concluſiones videt, quàm alius, qui eſt ingenij tardioris: cùm ergo quantitas potentiæ diuinæ attendatur ſecundum ea, in qua poteſt, ſi aliquis intellectus videret in diuina eſſentia omnia quæ Deus poteſt facere, eadem eſſet quantitas perfectionis in intelligendo, quæ eſt quantitas diuinæ potentiæ in producendo effectus, & ita comprehenderet diuinam eſſentiam, quod eſt impoſſibile omni creato intellectui Illa autem omnia quæ Deus ſcit notitia viſionis, aliquis intellectus creatus cognoſcit in verbo, ſcilicet anima Chriſti. Sed de alijs videntibus diuinam eſſentiã duplex eſt opinio. Quidam enim dicunt, quod omnes videntes Deum per eſſentiam, vident omnia quæ Deus videt ſcientia viſionis. Sed hoc repugnat Sanctorum dictis, qui ponunt angelos aliqua ignorare, quos tamẽ conſtat ſecundum fidem omnes Deum per eſſentiam videre. Et ideo alij dicunt quòd alij à Chriſto, quamuis videant Deum per eſſentiam, non tamen omnia vident quę Deus videt, eò quòd eſſentiam diuinam non comprehendunt. Non eſt enim neceſſarium, quòd ſciens cauſam, ſciat omnes eius effectus, niſi cauſam comprehendat, quod non competit intellectui creato, & ideò vnuſquiſque videntium Deum per eſſentiam, tantò plura in eius eſſentia cõſpicit, quantò clariùs diuinam eſſentiam intuetur: & inde eſt quod de his poteſt vnus alium inſtruere, & ſic ſcientia angelorum & animarum ſanctarum poteſt augeri vſque ad diem iudicij: ſicut & alia quæ ad præmium accidentale pertinent, ſed vlteriùs non proficiet: quia tunc erit vltimus ſtatus rerum, & in illo ſtatu poſſibile eſt quòd omnes omnia cognoſcant: quæ Deus ſcientia viſionis nouit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod Iſidorus dicit quòd angeli ſciunt in verbo omnia antequam fiant, non poteſt referri ad ea quæ Deus ſcit ſcientia ſimplicis intelligentiæ tantùm, quia illa nunquam fient: ſed referendum eſt ad ea tantùm quæ Deus ſcit ſcientia viſionis, de quibus etiam non dicit quòd omnes angeli ea omnia cognoſcant, ſed fortè aliqui: & illi qui cognoſcunt non perfectè cognoſcunt omnia. In vna enim re eſt multas rationes intelligibiles conſiderare, ſicut diuerſas eius proprietates & habitudines ad res alias: & poſſibile eſt quòd eadem re ſcita à duobus communiter, vnus alio plures rationes percipiat, & has rationes vnus ab alio percipiat. Vnde & Dionyſ. dicit 4. cap. de Diuin. nomin. quòd inferiores angeli docentur à ſuperioribus rerum ſcibiles rationes; & ideo etiam angeli qui omnes creaturas cognoſcunt, non oportet quòd omnia quæ in eis intelligi poſſunt, percipiant.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ex verbo illo Gregorij oſtenditur quòd in illa beata viſione eſt ſufficientia ad omnia intuenda ex parte diuinæ eſſentiæ, quæ eſt medium quo videtur, per quam Deus omnia videt: ſed quòd non omnia videantur, eſt ex defectu intellectus creati, qui diuinam eſſentiam non comprehendit.

AD TERTIVM dicendum, quòd intellectus creatus non videt diuinam eſſentiam ſecundum modum ipſius eſſentiæ, ſed ſecundum modum proprium, qui finitus eſt: vnde non oportet quòd eius efficacia in cognoſcendo ex viſione prædicta amplietur in infinitum ad omnia cognoſcenda.

AD QVARTVM dicendum, quòd defectus cognitionis non ſolùm procedit ex exceſſu cognoſcibilis ſuper intellectum, ſed etiam ex hoc quòd intellectui non coniungitur id quod eſt ratio cognoſcibilis, ſicut viſus non videt lapidem quandoque ex hoc quòd ſpecies lapidis non eſt ei coniuncta: quamuis autem intellectui videntis Deum coniungatur ipſa diuina eſſentia, quæ eſt omnium ratio; non tamen coniungitur ei prout eſt omnium ratio, ſed ſecundum quòd eſt ratio aliquorum, & tantò plurium: quantò quiſque pleniùs diuinam eſſentiam intuetur.

AD QVINTVM dicendum, quòd quando potentia paſſiua eſt perfectibilis pluribus perfectionibus ordinatis, ſi perfecta ſit vltima perfectione ſua, non dicitur imperfecta, etiam ſi aliquæ diſpoſitiones præcedentes ei deſint. Omnis enim cognitio qua intellectus creatus perficitur, ordinatur ſicut ad finem ad Dei cognitionem: vnde videns Deum per eſſentiam, etiam ſi nihil aliud cognoſceret, perfectum intellectum haberet, nec eſt perfectio ex hoc, quia aliquid aliud cum ipſo cognoſcat, niſi quatenus ipſum pleniùs videt. Vnde Aug. in 5. Confeſ. Infelix homo qui ſcit omnia illa creata, te autem neſcit: beatus autem qui te ſcit, etiam ſi illa neſciat. Qui verò te & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te tantùm beatus.

AD SEXTVM dicendum, quòd ſpeculum illud eſt voluntarium, & ſicut oſtendet ſe cui vult, ita in ſe oſtendet quæ vult, nec eſt ſimile de ſpeculo materiali, in cuius poteſtate non eſt quòd videatur, vel non videatur. Vel dicendum, quòd in ſpeculo materiali tam res quàm ſpeculum videntur ſub propria forma, quamuis ſpeculum illud videatur per formam à re acceptam. Lapis verò per propriam formam reſultantem in re alia: & ideo propter quam rationem cognoſcitur vnum, & aliud. Sed in ſpeculo increato videtur aliquid per formam ipſius ſpeculi, ſicut effectus videtur per ſimilitudinem cauſæ, & econtrario: & ideo non oportet quòd quicunque videt ſpeculum æternum, videat omnia quæ in ſpeculo reſultant, non enim neceſſe eſt quòd videns cauſam, videat omnes effectus eius niſi comprehendat cauſam.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd Sanctorum deſiderium, quo omnia ſcire deſiderant, implebitur ſolùm ex hoc quòd Deum videbunt, ſicut deſiderium eorum quo omnia bona habere cupiunt, complebitur in loco quòd Deum habebunt. Sic enim Deus in hoc quòd habet perfectam bonitatem, ſufficit affectui, & eo habito, omnia bona habentur quodammodò, ita eius viſio ſufficit intellectui, Ioan. 14. Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.

AD OCTAVVM dicendum, quòd ignorantia propriè accepta in priuationẽ ſonat, & ſic pœna eſt: ſic enim ignorantia eſt neſcientia aliquorum quæ ſciri debent, vel quæ neceſſe eſt ſcire: nullius autem horum ſcientia San-

ctis deerit in patria: quandoque autem ignorantia communiter accipitur pro omni neſcientia, & ſic Angeli & Sancti in patria quædã ignorabũt. Vnde Dionyſius dicit ꝙ angeli à neſcientia purgantur: ſic autẽ ignorantia non eſt pœnalitas, ſed defectus quidam: nec eſt neceſſe quòd omnis talis defectus per gloriá auferatur, ſic enim etiam poſſet dici quòd defectus eſſet in papa Lino, qui non peruenit ad gloriam Petri.

Ad nonum dicendum, quod corpus noſtrum cõformabitur corpori Chriſti in gloria ſecundum ſimilitudinem, non ſecundum æqualitatem: erit enim clarum ſicut & corpus Chriſti, ſed non æqualiter. Et ſimiliter anima noſtra habebit gloriam ad ſimilitudinẽ animæ Chriſti, ſed non ad æqualitatem: & ita habebit ſcientiam ſicut anima Chriſti, ſed non tantam, vt ſcilicet ſciat omnia ſicut anima Chriſti.

Ad decimum dicendum, quòd quamuis eſſentia diuina ſit ratio omnium cognoſcibilium, non tamen coniungetur cuilibet intellectui creato, ſecundum quòd eſt ratio omnium: & ideo ratio non ſequitur.

Ad undecimum dicendum, quòd intellectus agens eſt forma proportionata intellectui poſſibili: ſicut & potentia materiæ eſt proportionata potentiæ agentis naturalis, vt omne quod eſt in potentia paſſiua materiæ & intellectus poſſibilis, ſit in potentia actiua intellectus agentis vel naturalis agentis: & ideo ſi intellectus agens fiat forma intellectus poſſibilis, oportet quòd intellectus poſſibilis cognoſcat omnia ad quæ ſe extendit virtus intellectus agentis: diuina autem eſſentia non eſt forma hoc modo noſtro intellectui proportionata: & ideo non eſt ſimile.

Ad duodecimum dicendum, quòd nihil prohibet dicere quod poſt diem iudicij quando gloria hominum & angelorum erit penitus conſummata, quòd omnes beati ſcient omnia quæ Deus ſcientia viſionis nouit, ita tamen quòd non omnes omnia videant in eſſentia diuina, ſed anima Chriſti ibi plenè videbit omnia, ſicut & nunc videt. Alij autem videbunt ibi plura vel pauciora ſecundum gradum quo Deum cognoſcent, & ſic anima Chriſti de his quæ præ alijs videt in verbo, omnes alias illuminabit. Vnde dicitur Apoc. 21. quòd claritas Dei illuminat ciuitatem Hieruſalem, & lucerna eius eſt agnus. Et ſimiliter alij ſuperiores illuminabunt inferiores, non quidẽ noua illuminatione, vt ſcientia inferiorum per hoc augeatur, ſed quadam continuatione illuminationis, ſicut ſi intelligatur quòd Sol quieſcẽs illuminat aërem: & ideò dicitur Dan. 12. quòd qui ad iuſtitiam erudiũt plurimos, fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Prælatio autem ordinum dicitur ceſſatura quantũ ad ea quæ nunc circa nos per eorum ordinata miniſteria exercentur, vt patet per gloſſam ibidem.

QVÆSTIO XCIII.

De Sanctorum beatitudine & eorum manſionibus, in tres articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de Sanctorum beatitudine & eorum manſionibus.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum ſanctorum beatitudo augeatur poſt iudicium.

¶ Secundò, vtrum gradus beatitudinis appellentur manſiones.

¶ Tertiò, vtrum diuerſæ manſiones diſtinguantur penes diuerſos gradus charitatis.

Articvlvs I.

An beatitudo Sanctorum ſit maior futura poſt iudiciũ quàm ante.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd beatitudo Sanctorum non ſit maior futura poſt iudicium quàm antè. Quantò enim aliquid accidit ad ſimilitudinem diuinam, tanto perfectius beatitudinem participat: ſed anima à corpore ſeparata Deo ſimilior eſt, quàm corpori coniuncta: ergo maior eſt beatitudo ante corporis reſumptionem quàm poſt. Th.4.di.49 q.1.ar.4.q.1.& ſeq.

¶ 2 Præterea, Virtus vnita eſt magis potẽs, quàm multiplicata: ſed anima extra corpus eſt magis vnita, quàm cum eſt corpori coniuncta: ergo virtus eſt maior ad operandum, & ita perfectius beatitudinem participat, quæ in actu conſiſtit.

¶ 3 Præterea, Beatitudo conſiſtit in actu intellectus ſpeculatiui: ſed intellectus in ſuo actu non vtitur organo corporali, & ſic corpus reſumptum non efficit, vt anima perfectius intelligat: ergo beatitudo animæ nõ erit maior poſt reſurrectionem.

¶ 4 Præterea, Infinito non poteſt eſſe aliquid maius, & ita infinitum cum aliquo finito non ſunt maius quàm infinitum ipſum: ſed anima beata ante corporis reſumptionem beatitudinem habet de hoc quòd gaudet de bono infinito, ſcilicet Deo: poſt reſurrectionem autem corporis non habebit de alio gaudium, niſi fortè de gloria corporis quæ eſt quoddam bonum finitum: ergo gaudium eorum poſt corporis reſurrectionẽ non erit maius quàm antè.

Sed contra eſt, quod dicitur Apoc. 6. ſuper illud, Vidi ſub altare animas interfectorum, &c. dicit glo. Modò animæ Sanctorum ſunt exiſtentes ſub altare, id eſt, minori dignitate quàm ſint futuræ: ergo maior erit eorum beatitudo poſt mortem.

¶ Præterea, Sicut bonis beatitudo redditur pro præmio, ita & malis miſeria: ſed miſeria malorum poſt reſurrectionem corporum erit maior quàm ante, quia non ſolùm in anima, ſed in corpore punientur: ergo beatitudo Sanctorum erit maior poſt reſurrectionem corporum quàm ante.

Conclvsio.

Cùm beatitudo Sanctorum ſit in anima & corpore, extenſiuè augebitur poſt iudicium, ſicque Sancti beatiores erunt poſt iudicium, quàm ante.

Respondeo dicendum, quòd beatitudinem Sanctorum poſt reſurrectionem augeri quidẽ extenſiuè manifeſtum eſt, quia beatitudo tunc erit non ſolùm in anima, ſed etiam in corpore. Et etiam ipſius animæ beatitudo augebitur extenſiuè, inquantum anima non ſolùm gaudebit de bono proprio, ſed etiam de bono corporis. Poteſt etiam dici quòd ipſius animæ beatitudo intenſiuè augebitur. Corpus enim hominis dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum quod eſt ab anima perfectibile. Alio modo ſecundum quòd eſt in eo aliquid repugnans animæ in ſuis operationibus, prout non perfectè corpus per animam perficitur. Secundum autem primam conſiderationem corporis, coniunctio ipſius ad animam addit animæ aliquam perfectionem, quia omnis pars imperfecta eſt & completur in ſuo toto: vnde & totum ſe habet ad partem vt forma ad materiam. Vnde & anima perfectior eſt in eſſe ſuo naturali, cùm eſt in toto, ſcilicet in homine coniuncto ex anima & corpore, quàm cùm eſt per ſe ſeparata. Sed vnio corporis quantum ad ſecundam ipſius conſiderationem impedit animæ perfectionem. Vnde dicitur quod corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: Sapientiæ nono. Si ergo à corpore remoueatur omne illud, per quod animæ actioni reſiſtit, ſimpliciter anima erit perfectior in corpore tali exiſtens, quàm per ſe ſeparata: quanto autem eſt perfectius in eſſe, tanto poteſt perfectius operari. Vnde & operatio animæ coniunctæ tali corpori erit perfectior quàm operatio animæ ſeparatæ. Huiuſmodi autem corpus eſt corpus glorioſum, quod omnino ſubdetur ſpiritui: vnde cùm

de cùm beatitudo in operatione conſiſtat, perfectior erit beatitudo animæ poſt reſumptionem corporis quàm antè. Sicut enim anima ſeparata à corpore corruptibili perfectiùs poteſt operari, quàm ei coniuncta, ita poſtquam fuerit coniuncta corpori glorioſo, perfectior eſt eius operatio, quàm quando erat ſeparata: omne autem imperfectum appetit ſuam perfectionem: & ideo anima ſeparata naturaliter appetit corporis coniunctionem, & propter hunc appetitum ex imperfectione procedentem eius operatio, qua in Deum fertur, eſt minùs intenſa. Et hoc eſt quod dicit Hiero. quòd ex appetitu corporis retardatur, ne tota intentione pergat in illud ſummum bonum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd anima coniuncta corpori glorioſo eſt magis Deo ſimilis, quàm ab eo ſeparata, inquantum coniuncta habet eſſe perfectius. Quantò enim eſt aliquid perfectius, tantò eſt Deo ſimilius: ſicut cor cuius vitæ perfectio in motu conſiſtit, eſt Deo ſimilior quando mouetur, quàm quando quieſcit, quamuis Deus nunquam moueatur.

Ad secvndvm dicendum, quod virtus, quæ de ſua natura habet quòd ſit in materia, magis eſt potens in materia exiſtens, quàm à materia ſeparata, quamuis, abſolutè loquendo, virtus à materia ſeparata ſit potentior.

Ad tertivm dicendum, quòd quamuis in actu intelligendi anima corpore non vtatur, tamen perfectio corporis quodam modo ad perfectionem operis intellectualis cooperabitur, inquantum ex coniunctione corporis glorioſi anima erit in natura perfectior, & per conſequens in operatione efficacior, & ſecundum hoc ipſum bonum corporis cooperabitur quaſi inſtrumentaliter ad operationem, in qua beatitudo conſiſtit, ſicut etiam Philoſophus ponit in 1. Ethico. quòd bona exteriora cooperantur inſtrumentaliter ad fœlicitatem vitæ.

Ad qvartvm dicendum, quòd quamuis finitũ infinito additum non faciat maius, tamen facit plus: quia finitum & infinitum ſunt duo, cùm infinitum per ſe acceptum ſit vnum: extenſio autem gaudij non reſpicit maius ſed plus. Vnde extenſiuè augetur gaudium, ſecundum quod eſt de Deo & de gloria corporis reſpectu gaudij, quod erat de Deo; gloria autem corporis operabitur ad gaudij intẽtionem, quod eſt de Deo, inquantum cooperabitur ad perfectionem operationum, qua anima in Deum fertur. Quantò enim operatio conueniens fuerit perfectior; tantò delectatio erit maior, vt patet ex hoc quod dicitur 4. Ethicorum.

Articvlvs II.

Vtrum beatitudinis gradus manſiones dici debeant.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd beatitudinis gradus manſiones dici non debeãt. Beatitudo enim importat rationem præmij: ſed mãſio nihil ſignificat quod ad præmium pertineat: ergo diuerſi gradus beatitudinis manſiones dici non debent.

¶ 2 Præterea, Manſio locum ſignificare videtur: ſed locus quo Sancti beatificabuntur, non eſt corporalis, ſed ſpiritualis: ſcilicet Deus qui vnus eſt: ergo non eſt niſi vna manſio: & ita diuerſi gradus beatitudinis manſiones dici non debent.

¶ 3 Præterea, Sicut in patria erunt homines diuerſorũ meritorum, ita nunc ſunt in purgatorio, & in limbo patrum fuerunt: ſed in purgatorio & limbo non diſtinguũtur manſiones: ergo ſimiliter nec in patria.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 14. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, &c. quod Aug. exponit de varijs gradibus præmiorum.

¶ Præterea, In qualibet ciuitate eſt ordinata manſionum diſtinctio: ſed cæleſtis patria ciuitati comparatur, vt patet Apoc. 21. ergo oportet ibi diuerſas manſiones diſtinguere ſecundum diuerſos beatitudinis gradus.

Conclvsio.

Sicut in rebus naturalibus, vnumquodque tendens ad eundem locum ſurſum, propius appropinquat, ſecundum quòd eſt leuius: ita in Beatis erũt gradus beatitudinis, qui mãſiones appellãtur.

Respondeo dicendum, quòd motus localis eſt prior omnium aliorum motuum: ideo ſecundum Philoſophum nomen Motus & Diſtantiæ, & omnium huiuſmodi, deriuatũ eſt à motu locali ad omnes alios motus: finis autem motus localis eſt locus, ad quem cum aliquis peruenerit, ibi manet quieſcens, & in eo conſeruatur: & ideo in quolibet motu ipſam quietem in fine motus dicimus collocationem vel manſionem; & ideo cùm nomen Motus deriuetur vſque in actum appetitus & voluntatis, ipſa aſſecutio finis appetitui motus dicitur manſio aut collatio in fine: & ideo diuerſi modi conſequendi finem vltimum diuerſæ manſiones dicitur, vt ſic vnitas domus reſpondeat vniuerſitati beatitudinis, quæ eſt ex parte obiecti; & pluralitas manſionum reſpondeat differẽtiæ, quæ in beatitudine inuenitur ex parte Beatorum, ſicut etiam videmus in rebus naturalibus quòd eſt idẽ locus ſurſum, ad quem tendunt omnia leuia: ſed vnumquodque pertingit propinquiùs, ſecundum quòd eſt leuius, & ita habent diuerſas manſiones ſecundum differentiam leuitatis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd manſio importat rationem finis, & per conſequens rationem præmij, quod eſt finis meriti.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis ſit vnus locus ſpiritualis, tamen diuerſi ſunt gradus appropinquãdi ad locum illum, & ſecundum hoc conſtituuntur diuerſæ manſiones.

Ad tertivm dicendum, quòd illi qui erant in limbo, vel nunc ſunt in purgatorio, nondum peruenerunt ad ſuum finem; & ideo in purgatorio vel in limbo non diſtinguuntur manſiones, ſed ſolum in paradiſo & in inferno vbi eſt finis bonorum & malorum.

Articvlvs III.

Vtrum diuerſæ manſiones diſtinguantur penes diuerſos gradus charitatis.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd diuerſæ manſiones non diſtinguantur penes diuerſos grad⁹ charitatis. Quia Mat. 25. dicitur. Dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem: propria autem vniuſcuiuſque virtus eſt eius vis naturalis: ergo & dona gratiæ & glorię diſtribuuntur ſecundum diuerſos gradus virtutis naturalis.

¶ 2 Præterea, In Pſalm. 61. dicitur: Tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua: ſed illud quod redditur, eſt beatitudinis menſura: ergo gradus beatitudinis diſtinguntur ſecundum diuerſitatem operum, & non ſecundum diuerſitatem charitatis.

¶ 3 Præterea, Præmium debetur actui & non habitui: vnde fortiſſimi non coronantur, ſed agonizantes, vt patet 1. Ethicor. & ſecundæ Timoth. ſecundo: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Sed beatitudo eſt præmium: ergo diuerſi gradus beatitudinis erunt ſecundum diuerſos gradus operum, & non ſecundum diuerſos charitatis gradus.

Sed contra eſt, quod quantò aliquis eſt Deo magis coniunctus, tantò erit beatior: ſed ſecundum modum charitatis eſt modus coniunctionis ad Deum: ergo ſecundum differentiam charitatis erit & diuerſitas beatitudinis.

¶ Præterea, Si ſimpliciter ſequitur ad ſimpliciter, & magis ad magis: ſed habere beatitudinem ſequitur ad habere charitatem: ergo & habere maiorem beatitudinem ſequitur ad habere maiorem charitatem.

Con-

CONCLVSIO.

Siue iuxta charitatem patriæ, ſiue iuxta charitatem viæ, quæ duo ſunt principia diſtinctiua manſionum, vel graduum beatitudinis, in regno cæleſti diuerſæ manſiones diſtinguuntur penes diuerſos gradus charitatis.

RESPONDEO dicendum, quòd principium diſtinctiuum mãſionum ſiue graduum beatitudinis eſt duplex, ſcilicet propinquum & remotum. Propinquum eſt diuerſa diſpoſitio quæ erit in beatis, ex qua contingit diuerſitas perfectionis apud omnes in operatione beatitudinis: ſed principium remotum eſt meritum, quo talem beatitudinem conſecuti ſunt. Primò autem diſtinguũtur manſiones ſecundum charitatem patriæ, quæ quantò in aliquo erit perfectior, tantò eum reddet capaciorem diuinæ claritatis, ſecundum cuius augmentum augebitur perfectio viſionis diuinæ. Secundo verò modo diſtinguuntur manſiones ſecundum charitatem viæ. Actus enim noſter non habet quòd ſit meritorius ex ipſa ſubſtantia actus, ſed ſolùm ex habitu virtutis, quo informatur: ius autem merendi in omnibus virtutibus eſt ex charitate, quæ habet ipſum finem pro obiecto: & ideo diuerſitas in merendo tota reuertitur ad diuerſitatem charitatis, & ſic charitas viæ diſtinguet manſiones per modum meriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virtus ibi non accipitur ſolùm pro naturali capacitate, ſed pro naturali capacitate ſimul cum conatu ad habẽdam gratiam: & virtus hoc modo accepta erit quaſi materialis diſpoſitio ad menſuram gratiæ & gloriæ ſuſcipiendæ: ſed charitas eſt formaliter complens gloriam ad meritum: & ideo diſtinctio gradus in gloria accipitur penes gradus charitatis potius, quàm penes gradus virtutis prædictæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd opera non habent quòd eis retributio gloriæ reddatur, niſi inquantum ſunt charitate informata: & ideo ſecundum diuerſos charitatis gradus erunt diuerſi gradus in gloria.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis habitus charitatis, vel cuiuſcunque virtutis non ſit meritum, cui debeatur præmium, eſt tamen principium & tota ratio merendi in actu charitatis, & ideò ſecundum eius diuerſitatem præmia diſtinguuntur: quamuis etiam ex ipſo genere actus poſſit aliquis gradus in merendo conſiderari; non quidem reſpectu præmij eſſentialis, quod eſt gaudium de Deo; ſed reſpectu alicuius accidentalis præmij, quod eſt gaudium de aliquo bono creato.

QVÆSTIO XCIIII.

De modo quo ſancti ſe habebunt erga damnatos, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de modo quo ſe Sancti habebunt erga damnatos.

¶ Circa quod quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum Sancti pœnas damnatorum videant.

¶ Secundò, vtrùm eis compatiantur.

¶ Tertiò, vtrum de eorum pœnis lætẽtur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Beati qui erunt in patria, videbunt pœnas damnatorum.

Tho. 4. di. 50 q. 2. art. 4. q. 1. & ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd Beati qui erunt in patria, non videãt pœnas damnatorum. Maior enim eſt diſtantia damnatorum à Beatis, quàm viatorum: ſed viatorum facta non vident: vnde Iſa. decimonono, Abraham neſciuit nos: dicit Gloſſa. Neſciunt mortui etiam ſancti quid faciunt viui etiam eorum filij: ergo multò minùs vident pœnas damnatorum.

¶ 2 Præterea, Perfectio viſionis dependet à perfectione viſibilis: vnde Philoſophus dicit decimo Ethicorum, quod perfectiſſima ſenſus viſus operatio eſt ſenſus maximè diſpoſiti ad pulcherrimum ſub viſu cadentium: ergo econtrario turpitudo viſibilis redundat in imperfectionem viſionis: ſed imperfectio nulla erit in beatis: ergo non videbunt miſerias damnatorum, in quibus eſt ſumma turpitudo.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iſaiæ vlti. Egredientur, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me. gloſ. Electi egredientur intelligentia vel viſione manifeſta, vt ad laudem Dei magis accendantur.

CONCLVSIO.

Cùm contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcant, Beati in regno cæleſti videbunt pœnas damnatorum, vt beatitudo illis magis complaceat.

RESPONDEO dicendum, quòd à Beatis nihil ſubtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertineat. Vnumquodque autem ex comparatione contrarij magis cognoſcitur: quia contraria iuxta ſe poſita, magis eluceſcunt: & ideo vt beatitudo Sanctorum eis magis complaceat, & de ea vberiores gratias Deo agant, datur eis vt pœnam impiorum perfectè videant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloſſa illa loquitur de Sanctis mortuis ſecundum poſſibilitatem naturæ. Non enim oportet, vt naturali cognitione cognoſcant omnia quæ erga viuos aguntur, ſed Sancti qui ſunt in patria, omnia clarè cognoſcunt quæ aguntur: etiã apud viatores & apud damnatos. Vnde Gregorius dicit 12. lib. Moral. De animabus ſanctis ſentiendum non eſt, ſcilicet quod Iob dicit, ſiue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, neſcient. &c. quia intus habent Dei claritatem, nullo modo credendum eſt quòd ſit foris aliquid quod ignorent.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis pulchritudo viſibilis ad perfectionem faciat viſionis viſibilis, tamen turpitudo ſine viſionis infectione eſſe poteſt. Species enim rerum in anima, per quas contraria cognoſcũtur, non ſunt contrariæ: vnde etiam Deus qui perfectiſſimam cognitionem habet, omnia pulchra & turpia videt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Beati compatiantur miſeriis damnatorum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Beati miſeriis damnatorum compatiantur. Compaſſio enim ex charitate procedit: ſed in Beatis erit perfectiſſima charitas: ergo maximè miſeriis damnatorum compatiuntur.

¶ 2 Præterea, Beati nunquam erunt elongati tantùm à compaſſione, quantum Deus eſt: ſed Deus quodammodò miſeriis noſtris compatitur, vnde & miſericors dicitur, & ſimilitèr angeli: ergo Beati compatientur miſerijs damnatorum.

SED CONTRA, Quicunque alicui compatitur, fit miſeriæ eius quodammodo particeps: ſed Beati non poſſunt eſſe participes alicuius miſeriæ: ergo miſeriis damnatorum non compatiuntur.

CONCLVSIO.

Cùm damnati non poſſint transferri à ſua miſeria, Beati non compatientur eorum miſeriis.

RESPONDEO dicendum, quòd miſericordia vel compaſſio poteſt in aliquo inueniri dupliciter. Vno modo per modum paſſionis, alio modo per modum electionis. In Beatis autem non erit aliqua paſſio in parte inferiori, niſi conſequens electionem rationis: vnde non erit eis compaſſio vel miſericordia niſi ſecundum electionem rationis. Hoc autem modo ex electione rationis miſericordia vel compaſſio naſcitur, ſcilicet prout aliquis vult malum alterius repelli; vnde in illis quæ ſecundum rationem repelli non volumus, compaſſionem talem non habemus. Peccatores autem quandiu ſunt in hoc mundo, in tali ſtatu ſunt, quòd ſine præiudicio diuinæ iuſtitiæ poſſunt in beatitudinem transferri in ſtatu

miſeriæ

miſeriæ & peccati: & ideo Beatorum compaſſio ad eos locum habet, & ſecundum electionem voluntatis, prout Deus, angeli, & beati eis compati dicuntur: & eorum ſalutem volendo, & ſecundum paſſionem, ſicut compatiũtur eis homines boni in ſtatu viæ exiſtentes, ſed in futuro non poterunt transferri à ſua miſeria: vnde ad eorum miſerias non debet eſſe compaſſio ſecundum electionem rectam: & ideò Beati qui erunt in gloria, nullã compaſſionem ad damnatos habebunt.

Ad primum ergo dicendum, quòd charitas tunc eſt compaſſionis principium, quando poſſumus ex charitate velle remotionem miſeriæ alicuius: ſed Sancti ex charitate hoc velle nõ poſſunt de damnatis, cùm diuinæ iuſtitiæ repugnet, vnde ratio non ſequitur.

Ad secundum dicendum, quòd Deus dicitur eſſe miſericors, inquantum ſubuenit illis quos ſecundum ordinem ſapientiȩ & iuſtitiæ ſuæ conuenit à miſeria liberari: non quòd damnatorum miſereatur, niſi fortè puniendo citra condignum.

Articvlvs iii.

Vtrum beati lætentur de pœnis impiorum.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd Beati non lætentur de pœnis impiorum. Lætari enim de malo alterius, ad odium pertinet: ſed in Beatis nullum erit odium: ergo non lætabuntur de miſerijs damnatorum.

¶ 2 Prȩterea, Beati in patria erunt ſummè Deo conformes: ſed Deus non delectatur in pœnis noſtris: ergo Beati non delectabuntur in pœnis damnatorum.

¶ 3 Prȩterea, Illud quod eſt vituperabile in viatore, maximè eſt culpabile, quòd reficiatur aliorum pœnis, & maximè laudabile, vt de pœnis doleat: ergo Beati nullo modo lætantur de pœnis damnatorum.

Sed contra eſt quod in Pſalmo dicitur: Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam.

¶ Præterea, Iſa. vlti. Erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni: ſatietas autem refectionem mentis deſignat: ergo Beati gaudebunt de pœnis impiorum.

Conclvsio.

Sancti in regno cæleſti non gaudebunt per ſe de pœnis damnatorum, ſed per accidens, contemplando in eis diuinam iuſtitiam, & ſuam ab eis liberationem.

Respondeo dicendum, quòd aliquid poteſt eſſe materia gaudij dupliciter. Vno modo per ſe, quando ſcilicet de aliquo gaudetur inquantum huiuſmodi: & ſic Sancti non lætabuntur de pœnis impiorum. Alio modo per accidens, id eſt ratione alicuius adiuncti: & hoc modo Sancti de pœnis impiorum gaudebunt, conſiderando in eis diuinæ iuſtitiȩ rectitudinem, & ſuam liberationem de qua gaudebunt. Et ſic diuina iuſtitia & ſua liberatio erit per ſe cauſa gaudij beatorum, ſed pœnæ damnatorũ per accidens.

Ad primvm ergo dicendum, quòd lætari de malo alterius, inquantum huiuſmodi, pertinet ad odium, non autem lætari de malo alterius ratione alicuius adiuncti: ſic autem aliquis de malo proprio quandoq; lætatur, ſicut cùm quis gaudet de proprijs afflictionibus ſecundum quòd proſunt ei ad meritum vitæ. Iacob. 1. Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis.

Ad secvndvm dicendum, quòd quamuis Deus nõ delectetur in pœnis, inquantũ huiuſmodi, delectatur tamen in eis inquantum ſunt per ſuã iuſtitiã inordinatȩ.

Ad tertivm dicendũ, quòd in viatore non eſt laudabile, ſi delectetur de aliorum pœnis ſecundum ſe; eſt tamen laudabile, ſi delectetur de eis quantum habent aliquid boni annexum, tamen alia ratio eſt de viatore & comprehenſore. Quia in viatore paſſiones frequenter inſurgunt ſine iudicio rationis, & tamen tales paſſiones interdum ſunt laudabiles, ſecundum quod bonam diſpoſitionem mentis indicant: ſicut patet de verecundia & miſericordia & pœnitentia de malo: ſed in comprehenſoribus non poteſt eſſe paſſio, niſi iudicium rationis conſequens.

QVÆSTIO XCV.

De dotibus beatorum, in quinque articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de dotibus beatorum.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum Beatis ſint aſſignandæ aliquæ dotes.

¶ Secundò, vtrùm dos à beatitudine differat.

¶ Tertiò, vtrum Chriſto inſint dotes.

¶ Quartò, vtrum angelis.

¶ Quintò, vtrum conuenienter aſſignentur dotes.

Articvlvs i.

Vtrum ponendæ ſint aliquæ dotes in hominibus Beatis.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur, quòd non ſint ponendæ aliquȩ dotes in hominibus beatis. Dos enim ſecundum iura datur ſponſo ad ſuſtinenda onera matrimonij: ſed Sancti non gerunt figurã ſponſi, ſed magis figuram ſponſæ, inquantum ſunt Eccleſiæ membra: ergo eis dotes non dantur. *Tho. 4. di. 49 q 4. ar. 1 q. 1 & ſequent.*

¶ 2 Præterea, Dotes non dantur ſecundum iura à patre ſponſi, ſed à patre ſponſæ: omnia autem bona beatitudinis dantur Beatis à patre ſponſi, ſcilicet Chriſti. 1. Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, &c. ergo huiuſmodi dona, quæ Beatis dantur, non ſunt dotes appellandæ.

¶ 3 Præterea, In matrimonio carnali dantur dotes ad facilius toleranda onera matrimonij: ſed in matrimonio ſpirituali non ſunt aliqua onera, maximè ſecundum ſtatum Eccleſiæ triumphantis: ergo non ſunt ibi aliquæ dotes aſſignandæ.

¶ 4 Præterea, Dotes non dãtur niſi cauſa matrimonij: ſed matrimonium ſpirituale cõtrahitur cum Chriſto per fidem ſecundum ſtatum Eccleſiæ militãtis: ergo eadem ratione ſi beatis aliquæ dotes conueniunt, conuenient etiam Sanctis exiſtentibus in via: ſed iſtis non conueniũt: ergo nec Beatis.

¶ 5 Præterea, Dotes ad bona exteriora pertinent, quæ dicuntur bona fortunæ: ſed præmia Beatorum erunt de interioribus bonis: ergo non debent dotes nominari.

Sed contra, Epheſ. 5. dicitur: Sacramẽtum hoc magnum eſt, dico autem in Chriſto & Eccleſia: ex quo habetur quòd ſpirituale matrimonium per carnale ſignificatur: ſed in carnali matrimonio ſponſa dotata traducitur in domum ſponſi: ergo cùm Sancti in domum Chriſti traducuntur cùm beatificantur, videtur quòd aliquibus dotibus dotentur.

¶ Prȩterea, Dotes in matrimonio corporali aſſignantur ad matrimonij ſolatium: ſed matrimonium ſpirituale delectabilius eſt quàm carnale: ergo ei ſunt dotes maximè aſſignandæ.

¶ Præterea, Ornamenta ſponſarum ad dotem pertinent: ſed Sancti ornati in gloriam traducuntur, vt dicitur Iſa. 61. Induit me veſtimentis ſalutis, & quaſi ſponſam ornatam monilibus: ergo Sancti in patria dotes habent.

Conclvsio.

Aliquibus donis, quæ à Theologis dotes appellantur, ornabuntur Beati in paradiſo.

Respondeo dicendum, quòd abſque dubio Beatis quando in gloriam transferuntur, aliqua dona diuinitùs dantur ad eorum ornatum, & hi ornatus à magiſtris dotes ſunt nominati. Vnde dantur quædam definitiones de dote, de qua nunc loquimur tales: Dos eſt perpetuus animæ & corporis ornatus vitæ ſufficiens: in æterna beatitudine

tudine iugiter perſeuerans. Et ſumitur hæc deſcriptio ad ſimilitudinem dotis corporalis, per quam ſpõſa ornatur, & prouidetur viro, vnde poſſit ſufficienter ſponſam & liberos nutrire, & tamen inamiſſibiliter dos ſponſç conſeruatur ad eam, ſeparato matrimonio. Sed de ratione nominis diuerſi diuerſimodè opinantur. Quidam enim dicũt, quòd dos non accipitur ex ſimilitudine ad matrimonium corporale, ſed ſecundum modum loquendi, quo omnem perfectionem ſeu ornatum cuiuſcunque hominis dotes nominamus. Sicut aliquis dicitur eſſe dotatus ſcientia, qui ſciẽtia pollet. Et Ouid. vſus eſt nomine Dotis dicens, Et quacunque potes dote placere, place.

Sed hoc non videtur vſquequaque conueniens. Quia quandocunque aliquod nomen eſt impoſitum ad aliquid principaliter ſignificandum, non conſueuit ad alia transferri, niſi ſecundum aliquam ſimilitudinem: vnde cùm ſecundum primam inſtitutionem nominis dos ad carnale matrimonium pertineat, oportet quòd in qualibet acceptione attendatur aliqua ſimilitudo ad principale ſignificatum. Et ideò alij dicunt quòd ſecundum hoc ſimilitudo attenditur quòd dos propriè dicitur donum quod in matrimonio corporali datur ſponſæ ex parte ſponſi, quãdo introducitur in domum ſponſi, ad ornatũ ſponſæ pertinens: quod patet ex hoc quod dixit Sichem Iacob & filij eius, Geneſis. 34. Augete dotem, & munera poſtulate. Et Exod. vigeſimoſecundo, Si ſeduxerit quis virginẽ dormieritque cum ea, dotabit eam, & accipiet eã in vxorem. Vnde & ornatus qui à Chriſto Sanctis exhibetur, quando traducuntur in domum gloriæ, dos nominatur. Sed hoc manifeſtè eſt contra id quod Iuriſtæ dicunt, ad quos pertinet de his tractare. Dicunt enim quòd eſt dos propriè quædã datio ex parte mulieris facta his qui ſunt ex parte viri pro onere matrimonij quod ſuſtinet vir: ſed illud quod ſponſus dat ſponſæ, vocatur donatio propter nuptias, & ſecundum hunc modum accipitur dos quarto Regum nono, vbi dicitur, quòd Pharao Rex Aegypti cepit Gazo, & dedit eam in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis: nec contra hoc faciunt auctoritates inductę. Quamuis enim dotes à parente puellæ conſueuerunt aſſignari, tamen quandoque conuenit, quòd ſponſus vel pater ſponſi aſſignet dotes vice patris puellæ, quod contingit dupliciter. Vel pro nimio affectu ad ſponſam, ſicut fuit de Sichem, qui voluit aſſignare dotem, quam debebat accipere propter vehementem amorem filij ſui ad puellam, vel hoc in pœnam ſponſi, vt virgini à ſe corruptæ dotem de ſuo aſſignet, quod pater puellę debuerat aſſignare, & in hoc caſu loquitur Moyſes in auctoritate inducta. Et ideo ſecundum alios dicendum eſt, quòd dos in matrimonio corporali propriè dicitur, quando datur ab his qui ſunt ex parte mulieris: his autem qui ſunt ex parte viri, ad ſuſtentanda onera matrimonij, vt dictum eſt. Sed tunc remanet difficultas: quomodo hic aſſignatio poſſit apparari ad propoſitum, cùm ornatus qui ſunt in beatitudine, dentur ſponſæ ſpirituali à parte ſponſi: quod manifeſtabitur reſpondendo ad argumenta.

Ad primvm ergo dicendum, quòd dotes quamuis aſſignentur ſponſo in carnali matrimonio ad vſum, tamen proprietas & dominium pertinet ad ſpõſam, quod patet ex hoc quòd ſoluto matrimonio, dos remanet ſpõſæ ſecundum iura: & ſic etiam in matrimonio ſpirituali ipſi ornatus, qui ſponſæ ſpirituali dantur, ſcilicet Eccleſiæ in membris ſuis, ſunt quidem ipſius ſponſi inquantum ad eius gloriam & honorem cedunt, ſed ſponſæ inquantum per eas ornatur.

Ad secvndvm dicendum, quòd pater ſponſi, ſcilicet Chriſti, eſt ſola perſona Patris, pater autem ſponſę eſt tota Trinitas, effectus autem in creaturis ad totam Trinitatem pertinet. Vnde huiuſmodi dotes in ſpirituali matrimonio, propriè loquendo, magis dantur à parte ſponſæ, quàm à parte ſponſi. Sed tamen hæc collatio quãuis ab omnibus perſonis fiat, ſingulis perſonis poteſt appropriari per aliquem modum. Perſonæ quidem patris vt danti, quia in ipſo eſt auctoritas, ei etiam paternitas reſpectu creaturæ appropriatur, vt ſic idem ſit pater ſponſi & ſponſæ: Filio verò appropriatur inquantum propter ipſum dantur. Sed Spiritui ſancto inquantum in ipſo & ſecundum ipſum dantur, amor enim eſt communis dationis ratio.

Ad tertivm dicendum, quòd dotibus per ſe conuenit illud quod per dotes efficitur, ſcilicet ſolatium matrimonij: ſed per accidens illud quod per eas remouetur, ſcilicet onus matrimonij, quod per eas leuigatur. Sicut gratiæ conuenit per ſe facere iuſtum, ſed per accidens quod de impio faciat iuſtum. Quamuis ergo in matrimonio ſpirituali non ſint aliqua onera, eſt tamẽ ibi ſumma iucunditas: & ad hanc perficiendam iucunditatem dotes ſponſæ conferuntur, vt ſcilicet delectabiliter per eas ſponſo coniungatur.

Ad qvartvm dicendum, quòd dotes non conſueuerunt aſſignari ſponſæ, quando deſponſatur, ſed quãdo in domum ſpõſi traducitur, vt præſentialiter ſponſum habeat: quandiu enim in hac vita ſumus, peregrinamur à Domino 2. Corin. 5. & ideo dona quæ Sanctis in hac vita conferuntur, non dicuntur dotes, ſed illa, quæ conferũtur eis, quando transferuntur ad gloriam, in qua ſponſo præſentialiter perfruuntur.

Ad qvintvm dicendum, quòd in ſpirituali matrimonio interior decor requiritur, vt in Pſalmo: Omnis gloria eius filia Regis ab intus, &c. ſed in matrimonio corporali requiritur decor exterior: vnde non oportet quòd dotes huiuſmodi aſſignentur in matrimonio ſpirituali, ſicut aſſignantur in corporali.

Articvlvs II.

Vtrum dos ſit idem quod beatitudo.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd dos ſit idem quod beatitudo. Vt enim ex definitione dotis prædicta patet, Dos eſt ornatus corporis & animæ in æterna beatitudine iugiter perſeuerãs; ſed beatitudo animæ eſt quidam ornatus eius. Ergo beatitudo eſt dos.

¶ 2 Præterea, Dos dicitur illud per quod ſponſa delectabiliter ſponſo coniũgitur: ſed in ſpirituali matrimonio beatitudo eſt huiuſmodi. Ergo beatitudo eſt dos.

¶ 3 Præterea, Viſio ſecundum Auguſtinũ eſt tota ſubſtantia beatitudinis: ſed viſio ponitur vna de dotibus. Ergo beatitudo eſt dos.

¶ 4 Præterea, Fruitio beatum facit, fruitio autẽ eſt dos: Ergo dos facit beatum, & ſic beatitudo eſt dos.

¶ 5 Præterea, Secundum Boëtium in libro de Conſo. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus: ſed ſtatus Beatorum perficitur ex dotibus. Ergo dotes ſunt beatitudinis partes.

Sed contra, Dos datur ſine meritis: ſed beatitudo non datur, ſed redditur. Ergo beatitudo non eſt dos.

¶ Præterea, Beatitudo eſt vna tantum, dotes verò ſunt plures. Ergo beatitudo non eſt dos.

¶ Præterea, Beatitudo ineſt homini ſecundũ id quod eſt potiſſimũ in eo, vt dicitur 1. Ethic. ſed dos etiam in corpore ponitur. Ergo dos & beatitudo non ſunt idem.

Conclvsio.

Beatitudo & dos, realiter inter ſe differunt.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidã enim dicunt, quòd beatitudo & dos ſunt idem re, ſed differunt ratione. Quia dos reſpicit ſpirituale matrimonium, quod eſt inter Chriſtum & animã, non autem beatitudo. Sed hoc nõ poteſt eſſe (vt videtur) cùm beatitudo in operatione conſiſtat. Dos autem non ſit operatio, ſed magis ſit qualitas vel diſpoſitio quędam. Et ideo ſecundum alios dicendum, quòd beatitudo & dos realiter differunt, vt beatitudo dicatur ipſa operatio perfecta,

perfecta, qua anima beata Deo coniungitur: ſed dotes dicuntur habitus vel diſpoſitiones vel quæcunque aliæ qualitates, quæ ordinãtur ad huiuſmodi perfectam diſpoſitionem vel operationẽ, vt ſic dotes ordinentur ad beatitudinem magis, quàm ſint in beatitudine vt partes eius.

Ad primum ergo dicendum, quod beatitudo, propriè loquendo, non eſt animæ ornatus, ſed eſt aliquid quod ex ornatu animæ prouenit, cùm ſit operatio quædam: ornatus verò dicitur aliquis decor ipſius beati.

Ad secundum dicendum, quod beatitudo non ordinatur ad coniunctionem, ſed ipſa coniunctio animæ cum Chriſto, quæ eſt per operationem: ſed dotes ſunt homini diſponentia ad huiuſmodi coniunctionem.

Ad tertium dicendum, quòd viſio dupliciter poteſt accipi. Vno modo actualiter, id eſt pro ipſo actu viſionis: & ſic viſio non eſt dos, ſed eſt ipſa beatitudo. Alio modo poteſt accipi habitualiter, id eſt pro habitu, à quo talis operatio elicitur: id eſt pro ipſa gloriæ claritate, qua anima diuinitus illuſtratur ad Deum videndum: & ſic eſt dos & principium beatitudinis, non autem eſt ipſa beatitudo.

Et ſimiliter dicendum ad quartum de fruitione.

Ad quintum dicendum, quòd beatitudo colligit omnia bona, non quaſi partes eſſentiæ beatitudinis, ſed quaſi aliquo modo ad beatitudinem ordinata.

Articvlvs III.

Vtrùm competat Chriſto habere dotes.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto competat habere dotes. Sancti enim ex Chriſto per gloriam conformantur, vnde dicitur Philippen. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ: ergo etiam Chriſtus dotes habet.

¶ 2 Præterea, In ſpirituali matrimonio aſſignantur dotes ad ſimilitudinẽ matrimonij corporalis: ſed in Chriſto inuenitur quoddam matrimonium ſpirituale, quod eſt ſibi ſingulare, ſcilicet duarum naturarum in vna perſona, ſecundum quòd dicitur natura humana in ipſo eſſe deſponſata à verbo, vt patet ex gloſ. ſuper illud Pſal. In ſole poſuit tabernaculum, &c. & Apoc. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: ergo & Chriſto competit habere dotes.

¶ 3 Præterea, Vt dicit Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana: Chriſtus ſecundum regulam Thiconij propter vnitatem corporis myſtici, quæ eſt inter caput & membra, nominat ſe ſponſum & ſponſam: vt patet Iſa. 61. Quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis: cùm ergo debeantur dotes ſponſæ, oportet, vt videtur, in Chriſto dotes ponere.

¶ 4 Præterea, Omnibus membris Eccleſiæ debetur dos, cùm Eccleſia ſit ſponſa: ſed Chriſtus eſt Eccleſiæ membrum, vt patet 1. Corinth. 12. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro, gloſ. id eſt, de Chriſto: ergo Chriſto debentur dotes.

¶ 5 Præterea, Chriſtus habet perfectam viſionem, fruitionem, & delectationem: hæc autem ponuntur dotes: ergo. &c.

Sed contra, Inter ſponſum & ſponſam exigitur diſtinctio perſonarum: ſed in Chriſto non eſt aliquid perſonaliter diſtinctum à filio Dei, qui eſt ſponſus: vt patet Ioan. 3. Qui habet ſponſam, eſt ſponſus: ergo cùm dotes ſponſæ aſſignentur, vel pro ſponſa, videtur quòd Chriſto non competat habere dotes.

¶ Præterea, Non eſt eiuſdem dare & recipere dotes: ſed Chriſtus eſt qui dat dotes ſpirituales: ergo non Chriſto competit dotes habere.

Conclvsio.

Si Chriſto aliquo modo competat habere dotes, non ita propriè ſicut alijs ſanctis competit: ea tamen ea, quæ dotes vocantur, excellentiſſimè ei conueniunt.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd in Chriſto eſt triplex vnio. Vna, quæ dicitur conſentanea, qua vnitur Deo per connexionem amoris: alia condignatiua, qua humana natura vnitur diuinæ: tertia, qua ipſe Chriſtus vnitur Eccleſiæ. Dicunt ergo, quòd ſecundum duas primas vniones competit Chriſto habere dotes ſub ratione dotis, ſed quantum ad tertiam conuenit ei id quod eſt dos excellentiſſimè, non tamen ſub ratione dotis: quia in tali coniunctione Chriſtus eſt vt ſpõſus, ſed Eccleſia vt ſponſa, dos autem datur ſponſæ quantum ad proprietatem & dominium, quamuis detur ſponſo ad vſum. Sed hoc non videtur eſſe conueniens. In illa enim coniunctione, qua Chriſtus vnitur patri per conſenſum amoris, etiam inquãtum eſt Deus, non dicitur aliquod matrimonium eſſe, quia non eſt ibi aliqua ſubiectio, quam oportet eſſe ſponſæ ad ſponſum. Similiter etiam nec in coniunctione humanæ naturæ ad diuinam, quæ eſt in vnione perſonę, vel etiam per conformitatem voluntatis poteſt eſſe ratio dotis propter tria. Primò, quia exigitur conformitas naturæ inter ſponſum & ſponſam in matrimonio illo in quo dantur dotes, & hoc deficit in coniunctione humanæ naturæ ad diuinam. Secundò, quia exigitur ibi diſtinctio perſonarum: humana autem natura non eſt perſonaliter diſtincta à Verbo. Tertiò, quia dos datur quando ſponſa de nouo traducitur in domum ſponſi, & ſic videtur ad ſponſam pertinere quòd de non coniuncta ſit coniuncta. Humana autem natura, quæ eſt aſſumpta in vnitate perſonæ à Verbo, nunquam fuit quin eſſet perfectè coniuncta. Vnde ſecundum alios dicendum, quòd vel omninò non conuenit Chriſto ratio dotis, vel non ita propriè ſicut alijs Sanctis, ea tamen quæ dotes dicũtur, excellentiſſimè ei conueniunt.

Ad primum ergo dicendum, quòd conformatio illa eſt intelligenda ſecundum id quod eſt dos, & non ſecundum rationem dotis, quæ ſit in Chriſto. Non enim oportet quòd illud in quo Chriſto conformamur, ſit eodem modo in Chriſto & in nobis.

Ad secundum dicendum, quòd natura humana non propriè dicitur ſponſa in coniunctione illa qua Verbo coniungitur, cùm non ſeruetur ibi perſonarum diſtinctio, quæ inter ſponſum & ſponſam requiritur. Sed quòd quandoque dicatur deſponſata humana natura, ſecundum quòd Verbo coniuncta eſt, hoc eſt inquantum habet aliquem actum ſponſæ, quia ſcilicet inſeparabiliter coniungitur: & quia in illa cõiunctione humana natura eſt Verbo inferior, & per Verbum regitur ſicut ſpõſa per ſpõſum.

Ad tertium dicendum, quòd hoc, quòd aliquãdo dicitur Chriſtus ſponſa, non eſt quia ipſe verè ſit ſpõſa, ſed inquantum ſibi aſſumit perſonam ſponſæ ſuæ, ſcilicet Eccleſiæ, quæ eſt ei ſpiritualiter coniuncta: vnde nihil prohibet, quin per illum modum loquendi poſſit dici habere dotes, non quòd ipſe habeat, ſed quia Eccleſia habet.

Ad quartum dicendum, quòd nomen Eccleſiæ dupliciter accipitur. Quandoque nominat tantummodò corpus, quod Chriſto coniungitur ſicut capiti: & ſic tantum Eccleſia habet rationem ſponſæ; ſic verò Chriſtus non eſt Eccleſiæ membrum, ſed eſt caput influens omnibus Eccleſiæ membris. Alio modo accipitur Eccleſia ſecundum quòd nominat caput & membra coniuncta: & ſic Chriſtus dicitur membrum Eccleſiæ, inquantum habet diſtinctum officium ab omnibus alijs: ſcilicet influere vitam, quamuis non multum propriè dicatur membrũ: quia membrum importat particularitatem quandam: in Chriſto autem bonum ſpirituale non eſt particulatum, ſed eſt totaliter integrum. Vnde ipſe eſt totum eſſe Eccleſiæ bonum, nec eſt aliquid maius ipſo & aliis, quàm ipſe ſolus. Sic autem loquendo de Eccleſia, non ſolum nominat ſponſam, ſed ſponſum & ſponſam, prout per coniun-

coniunctionem ſpiritualem eſt ex eis vnum effectum: videlicet Chriſtus aliquo modo dicatur membrum Eccleſiæ, nullo tamen modo poteſt dici membrum ſponſę, & ſic ei non conuenit ratio dotis.

AD QVINTVM dicendum, quòd in proceſſu illo eſt fallacia accidentis. Non enim illa Chriſto conueniũt, ſecundum quòd habent rationem dotis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angeli habeant dotes.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd angeli habeant dotes. Quia ſuper illud Canti. 6. Vna eſt columba mea, dicit gloſ. Vna eſt Eccleſia in hominibus & angelis: ſed Eccleſia eſt ſponſa, & ſic membris Eccleſiæ conuenit habere dotes: ergo angeli dotes habent.

¶ 2 Prętèrea, Lucæ. 12. ſuper illud: Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis: dicit gloſſa: Ad nuptias Dominus iuit, quando poſt reſurrectionem nouus homo angelorum ſibi multitudinem copulauit: ergo angelorum multitudo eſt ſponſa Chriſti: & ſic angelis competunt dotes.

¶ 3 Præterea, Spirituale matrimoniũ in ſpirituali coniunctione conſiſtit: ſed ſpiritualis coniunctio non eſt minor inter angelos & Deum, quàm inter homines beatos & Deum: ergo cùm dotes, de quibus nunc agimus, ratione ſpiritualis matrimonij aſſignentur, videtur quod angelis conueniant dotes.

¶ 4 Præterea, Spirituale matrimonium requirit ſpiritualem ſponſum & ſpiritualem ſponſam: ſed in Chriſto, inquantum ſummus ſpiritus, magis ſunt conformes in natura angeli, quàm homines: ergo magis poteſt eſſe ſpirituale matrimoniũ angelorũ ad Chriſtũ quàm hominũ.

¶ 5 Præterea, Maior conuenientia exigitur inter caput & membra, quàm inter ſponſum & ſponſam: ſed conformitas quæ eſt inter Chriſtum & angelos, ſufficit ad hoc quòd Chriſtus dicatur caput angelorum: ergo eadem ratione ſufficit ad hoc, quòd dicatur ſponſus reſpectu eorũ.

SED CONTRA, Origenes ſuper Cantica, diſtinguit quatuor perſonas, ſcilicet ſponſum & ſponſam, adoleſcẽtulas & ſodales ſponſi, & dicit quòd angeli ſunt ſodales ſponſi: cùm ergo dotes non debeantur niſi ſponſæ, videtur quòd angelis dotes non conueniant.

¶ Prętèrea, Chriſtus deſponſauit ſibi Eccleſiam per incarnationem & paſſionem. Vnde figuratur per hoc quod dicitur Exod. quarto, Sponſus ſanguinum tu mihi es: ſed Chriſtus per paſſionem & incarnationem non aliter fuit coniunctus angelis quàm prius erat: ergo angeli non pertinent ad Eccleſiam, ſed quod Eccleſia dicitur ſponſa: ergo angelis non conueniunt dotes.

CONCLVSIO.

Dotes propriè non competunt Angelis, ſicut & hominibus, ſed metaphoricè.

RESPONDEO dicendum, quòd ea quæ ad dotes animæ pertinent, non eſt dubium, angelis ſicut & hominibus conuenire: ſed ſecũdum rationem dotis non ita eis ſicut hominibus conueniunt, eò quòd non ita propriè conuenit angelis ratio ſponſæ ſicut hominibus. Exigitur enim inter ſponſum & ſponſam naturæ conformitas, vt ſint eiuſdem ſpeciei. Hoc autem modo homines cum Chriſto conueniunt, inquantùm naturam humanam aſſumpſit, per quam aſſumptionem factus eſt conformis in natura ſpeciei humanæ omnibus hominibus: angelis autem non eſt conformis ſecundum vnitatem ſpeciei, neque ſecundum naturam humanam: & ideo ratio dotis non ita propriè conuenit angelis ſicut hominibus, cùm tamen in his quæ metaphoricè dicuntur, non requiratur ſimilitudo quantum ad omnia, non poteſt ex aliqua diſſimilitudine concludi quòd metaphoricè aliquid de aliquo non prædicetur, & ſic ex ratione inducta non poteſt ſimpliciter haberi, quòd angelis dotes non conueniant, ſed ſolùm quòd non ita propriè, ſicut hominibus ratione diſſimilitudinis prædictæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis angeli pertineant ad vnitatem Eccleſiæ, non tamen ſunt membra Eccleſiæ, ſecundum quòd Eccleſia dicitur ſponſa per conformitatẽ naturæ, & ſic non conuenit eis propriè habere dotes.

AD SECVNDVM dicendum, quòd deſponſatio illa largè accipitur pro vnione, quæ non habet conformitatem naturæ in ſpecie: & ſic etiam nihil prohibet, largè accipiendo dotes, ponere dotes in angelis.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis in matrimonio ſpirituali non ſit niſi coniunctio ſpiritualis, tamen illos qui coniunguntur ad perfectam matrimonij rationem, oportet in ſpecie naturæ conuenire, & propter hoc deſponſatio propriè ad angelos non pertinet.

AD QVARTVM dicendum, quòd illa conformatio, qua angeli conformãtur Chriſto, inquantũ eſt Deus, non eſt talis quæ ſufficiat ad perfectam rationem matrimonij, cùm non ſit ſecundum conuenientiam in ſpecie, ſed magis adhuc remanet infinita diſtantia.

AD QVINTVM dicendum quòd nec etiam Chriſtus propriè dicitur caput angelorum, ſecundum illam rationem qua caput requirit conformitatem naturæ. Tamen ſciendum, quòd licèt caput & alia membra ſint partes indiuidui & vnius ſpeciei, ſi tamen vnumquodque per ſe conſideretur, non eſt cum alio eiuſdem ſpeciei: manus enim habet aliam ſpeciem partis à capite. Vnde loquendo de membris ſecundum ſe, non requiritur inter eã alia conuenientia, quàm proportionis, vt vnum ab alio accipiat, & vnum alij ſubſeruiat: & ſic conuenientia, quæ eſt inter Deum & angelos, magis ſufficit ad rationem capitis, quàm ad rationem ſponſi.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter ponantur tres animæ dotes.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd Tho 4.di 46
inconuenienter ponantur tres eſſe animæ dotes, q.4.ar.5.q.1
ſcilicet viſio, dilectio, & fruitio. Anima enim coniungitur Deo ſecundum mentem, in qua eſt imago Trinitatis, ſecundum memoriam, intelligentiam & voluntatem: ſed dilectio ad voluntatem pertinet, viſio ad intelligentiam: ergo debet aliquid poni quod memoriæ reſpõdeat, cùm fruitio non pertineat ad memoriam, ſed magis ad voluntatem.

¶ 2 Præterea, Dotes beatitudinis dicuntur reſpondere virtutibus viæ, quibus Deo coniungimur, quę ſunt fides, ſpes, charitas, quibus eſt ipſe Deus obiectum: ſed dilectio reſpondet charitati, viſio autem fidei: ergo debet aliquid poni, quod pertineret ad ſpem, cùm fruitio magis pertineat ad charitatem.

¶ 3 Præterea, Deo non fruimur niſi per dilectionem & viſionem: illis enim dicimur frui, quæ diligimus propter ſe, vt patet per Aug. in lib. 1. de doctrina Chriſtianæ: ergo fruitio non debet poni alia dos à dilectione.

¶ 4 Præterea, Ad perfectionem beatitudinis requiritur comprehenſio, 1. Cor. 9. Sic currite vt comprehendatis: ergo debet adhuc quarta dos poni.

¶ 5 Præterea, Anſelmus dicit, quòd pertinent ad beatitudinem animæ, ſapientia, amicitia, concordia, poteſtas, honor, ſecuritas, gaudium: & ſic videntur prædictę dotes inconuenienter aſſignari.

¶ 6 Prętèrea, Aug. in fi. de Ciui. Dei, dicit, quòd Deus in illa beatitudine ſine fide videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur, ergo laus præaſſignatis dotibus annumerari debet.

¶ 7 Prętèrea, Boëtius ponit 5. ad beatitudinem pertinẽtia in 3. de Cõſola. quæ ſunt hæc, Sufficientia, quam promittunt diuitię: iucunditas, quam promittit voluptas: celebritas, quam promittit fama. ſecuritas, quam promittit potentia: reuerentia, quam promittit dignitas: & ſic

videtur

videtur, quod potius iſta deberét aſſignari quam prædicta.

CONCLVSIO.

Conuenienter tres aſſignatæ ſunt animæ dotes, ſcilicet viſio, quæ fidei: comprehenſio, quæ ſpei: fruitio, quæ charitati reſpondet.

RESPONDEO dicendum, quod ab omnibus communiter tres ponuntur animę dotes, diuerſimodè tamen: Quidam enim dicunt, quod tres dotes animæ ſunt, viſio, dilectio, & fruitio: quidam vero dicunt quod ſunt viſio, fruitio, & comprehenſio: omnes tamen hæ aſſignationes reducuntur in idem, & eodem modo earum numerus aſſignatur. Dictum enim eſt, quòd dos eſt aliquid animæ inhærens, per quod ordinatur ad operationem, in qua conſiſtit beatitudo. In qua quidem operatione duo requiruntur, ſcilicet ipſa ſubſtantia operationis, quæ eſt viſio, & perfectio eius, quæ eſt delectatio. Oportet enim beatitudinem eſſe operationem perfectam. Viſio autem aliqua eſt delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, inquantum id quod videtur, eſt delectabile. Alio modo ex parte viſionis, inquantum ipſum videre, delectabile eſt, ſicut delectamur in videndo mala, quamuis mala non delectent nos: & quia operatio illa, in qua vltima beatitudo conſiſtit, debet eſſe perfectiſſima: ideo requirıtur quod viſio illa ſit vtroque modo delectabilis. Ad hoc autem quod viſio illa ſit delectabilis, ex parte viſionis requiritur, quod ſit facta cõnaturalis videnti per aliquem habitum: ſed ad hoc quod ſit delectabilis ex parte viſibilis, requiruntur duo, ſcilicet quod ipſum viſibile ſit conueniens, & quod ſit coniunctum. Sic ergo ad delectabilitatem viſionis ex parte ſui requiritur habitus, qui viſionem eliciat, & ſic eſt vna dos, quæ dicitur ab omnibus viſio: ſed ex parte viſibilis requiruntur duo, ſcilicet conuenientia, quæ eſt per affectum, & quantum ad hoc ponitur à quibuſdam dos, dilectio, & à quibuſdam fruitio, ſecundum quod fruitio ad effectum pertinet. Illud enim quod ſumme diligimus, conuenientiſſimum æſtimamus. Requiritur etiam ex parte viſibilis coniunctio, & ſic ponitur à quibuſdam comprehenſio, quæ nihil eſt aliud quam in pręſentia Deum habere, & in ſeipſo tenere: ſed ſecundum alios, fruitio prout eſt non ſpei, ſicut eſt in via: ſed iam rei, ſicut eſt in patria. Et ſic dotes reſpondent tribus virtutibus Theologicis, ſcilicet viſio fidei, ſpei verò comprehenſio vel fruitio ſecundum vnam acceptionem: charitati verò fruitio vel dilectio ſecundum aſſignationem aliam. Fruitio enim perfecta qualis in patria habebitur, includit in ſe delectationem & comprehenſionem: & ideo à quibuſdam accipitur pro vno, à quibuſdam verò pro alio. Quidam verò attribuunt has tres dotes tribus animæ viribus: viſionem, rationali: delectationem, concupiſcibili: frutionem verò iraſcibili. Inquantum talis fruitio eſt per quandam victoriam adepta, ſed non propiè dicitur: quia iraſcibilis & concupiſcibilis non ſunt in parte intellectiua, ſed in parte ſenſitiua, dotes autem animæ ponuntur in ipſa mente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod memoria & intelligentia, non habent niſi vnam operationē: vel quia ipſa intelligentia eſt operatio memoriæ: vel ſi intelligentia dicatur eſſe potentia quædam, memoria non exit in operationem, niſi mediante intelligentia, quia memoriæ eſt notitiam tenere: vnde etiam memoriæ & intelligētiæ non reſpondet niſi vnus habitus, ſcilicet notitia: & ideo vtrique reſpondet tantum vna dos, ſcilicet viſio.

AD SECVNDVM dicendum, quòd fruitio reſpondet ſpei: inquantum includit comprehenſionem, quę ſpei ſuccedet: quod enim ſperatur, nondum habetur: & ideo ſpes quodammodo affligit propter diſtantiam amati, & propter hoc in patria non remanet, ſed ſuccedet ei comprehenſio.

AD TERTIVM dicendum, quòd fruitio, ſecundū quod comprehenſionem includit, diſtinguitur à viſione & dilectione, alio tamen modo quàm dilectio à viſione. Dilectio enim & viſio diuerſos habitus nominant, quorum vnus pertinet ad intellectum, alter verò ad affectum. Sed comprehenſio, vel fruitio, ſecundum quod ponitur pro comprehenſione, nõ importat alium habitū ab illis duobus, ſed importat remotionē impedimentorū, ex quibus efficiebatur, vt non poſſet mens Deo quaſi pręſentialiter coniungi, & hoc quidem fit per hoc quod ipſe habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, ſicut quod facit eam ſufficientem ad cognoſcendum ſine phantaſmatibus, & ad prædominandum corpori, & alia huiuſmodi, per quæ excluduntur impedimenta, quibus fit vt nunc peregrinemur à Domino.

AD QVARTVM patet reſponſio ex dictis.

AD QVINTVM dicendum, quod proprie dotes ſunt immediata principia illius operationis, in qua perfecta beatitudo conſiſtit, per quam anima Chriſto cõiungitur. Alia autem quæ Anſelmus enumerat, non ſunt huiuſmodi, ſed ſunt qualitercunque beatitudinem concomitantia: vel conſequentia, non ſolum in comparatione ad ſponſum, ad quem ſola ſapientia inter enumerata ab eo pertinet, ſed etiam in cõparatione ad alios pares, ad quos pertinet amicitia, quantum ad vnionem affectuum: & concordia quantum ad conſenſum in agendis; vel inferiores, ad quos pertinet poteſtas, ſecundum quod à ſuperioribus inferiora diſponuntur: & honor, ſecundum id quod ab inferioribus & ſuperioribus exhibetur, & etiam per comparationem ad ſeipſum, ad quos pertinet ſecuritas, quantum ad remotionem mali, & gaudium quantum ad adeptionem boni.

AD SEXTVM dicendum, quod laus quæ ab Auguſtino ponitur tertium eorum, quæ in patria erunt, non eſt diſpoſitio ad beatitudinem, ſed magis ad beatitudinem conſequens; ex hoc enim ipſo quod anima Deo coniungitur in quo beatitudo conſiſtit, ſequitur quod in laudem prorumpat, vnde laus non habet rationem dotis.

AD SEPTIMVM dicendum, quòd illa quinque quę enumerat Boetius, ſunt quædam beatitudinis conditiones, non autem diſpoſitiones ad beatitudinis actum: eò quòd beatitudo ratione ſuæ perfectionis ſola & ſingulariter habet per ſeipſam quicquid ab hominibus diuerſis quæritur, vt patet per Philoſophum in primo & decimo Ethicor. & ſecundum hoc oſtendit Boetius illa quinque in vera beatitudine eſſe: quia hæc ſunt quæ ab hominibus in vera felicitate temporali quæruntur, quæ vel pertinent ad immunitatem à malo, ſicut eſt ſecuritas: vel ad conſecutionem boni conuenientis, ſicut iucunditas, & perfectio ſicut ſufficientia: vel ad manifeſtationem boni, ſicut celebritas, inquantum illius notitiæ, vel boni ſignum aliquod exhibetur: reuerentia enim conſiſtit in exhibitione honoris, qui eſt teſtimonium virtutis. Vnde patet quod iſta quinque non debent dici dotes, ſed quædam beatitudinis conditiones.

QVÆSTIO XCVI.

De aureolis, in tredecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de aureolis.

¶ Circa quod quæruntur tredecim.

¶ Primò, vtrum aureola differat à præmio eſſentiali.

¶ Secundò, vtrum differat à fructu.

¶ Tertiò, vtrum fructus ſoli virtuti continentiæ debeatur.

¶ Quartò, vtrum conuenienter aſſignentur tres fructus tribus partibus continentiæ,

¶ Quinto, vtrum virginibus debeatur aureola.
¶ Sextò, vtrum debeatur martyribus.
¶ Septimò, vtrum debeatur doctoribus.
¶ Octauò, vtrum Chriſto aureola debeatur.
¶ Nonò, vtrum angelis.
¶ Decimò, vtrum corpori humano debeatur.
¶ Vndecimò, vtrum conuenienter tres aureolæ aſſignentur.
¶ Duodecimò, vtrum aureola virginum ſit potiſſima.
¶ Decimotertiò, vtrum vnus alio intenſius eandem aureolam habeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum aureola ſit aliud à præmio eſſentiali, quod aurea dicitur.

Tho. 9. diſt. 49. q. 5. ar. 1

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd aureola non ſit aliquod aliud præmium à præmio eſſentiali, quod aurea dicitur. Præmium enim eſſentiale eſt ipſa beatitudo: ſed beatitudo ſecundum Boëtium eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus: ergo præmium eſſentiale includit omne quod habetur in patria, & ſic aureola includitur in aurea.

¶ 2 Preterea, Magis & minus non diuerſificant ſpeciē: ſed illi qui ſeruant conſilia & præcepta, magis præmiantur, quàm illi qui ſeruant præcepta tantum: nec in aliquo præmium eorum videtur differre, niſi quod vnum eſt altero maius, cùm aureola nominet præmium, quod debetur operibus perfectionis: ergo videtur quod aureola non dicat aliquid diſtinctum ab aurea.

¶ 3 Preterea, Præmium reſpondet merito: ſed radix totius meriti eſt charitas: cùm ergo charitati reſpondeat aureola, videtur quod in patria non erit aliquod premium ab aurea diſtinctum.

¶ 4 Præterea, Omnes homines aſſumuntur ad angelorum ordines, vt dicit Greg. Sed in angelis, licet quædam data ſint quibuſdam excellenter, nihil ibi poſſidetur ſingulariter, omnia enim in omnibus ſunt, non quidē æqualiter, quia alia aliis ſublimius poſſident, quæ tamen omnes habent: vt Gregorius dicit: ergo in beatis non erit aliquod aliud præmium niſi omnium commune: ergo aureola non eſt præmium diſtinctum ab aurea.

¶ 5 Præterea, Excellentiori merito excellens præmium debetur: ſi ergo aurea debetur operibus, quæ ſunt in præcepto, aureola verò his quæ ſunt in conſilio: aureola ergo erit perfectior, quàm aurea: & ita non deberet diminutiuè ſignificari, & ſic videtur quod aureola non ſit præmium diſtinctum ab aurea.

SED CONTRA, Exod. 25. Facies alteram coronam aureolam, dicit gloſſa: Ad coronam pertinet canticum nouum, quod virgines tantum coram ſponſo cantant: ex quo videtur quod aureola ſit quædam corona non omnibus, ſed quibuſdam ſpecialiter reddita, aurea autem omnibus beatis redditur: ergo aureola eſt aliud quàm aurea.

¶ Preterea, Pugnæ quam ſequitur victoria, debetur corona. 2 Timothei 2. Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit: ergo vbi eſt ſpecialis ratio certaminis, ibi debet eſſe corona ſpecialis: ſed in aliquibus operibus eſt ſpecialis ratio certandi: ergo pre aliis aliquam coronam habere debent: & hanc dicimus aureolam.

¶ Preterea, Eccleſia militans deſcendit à triumphante, vt patet Apocalypſis 21. Vidi ciuitatem ſanctam, &c. ſed in Eccleſia militante ſpecialia opera habentibus redduntur ſpecialia præmia, ſicut victoribus corona: currentibus brauium: ergo ſimiliter debet eſſe in Eccleſia triumphante.

CONCLVSIO.

Ex ratione operis meritorij quoddam accidentale præmium (quod aureola dicitur) debetur eſſentiali præmio, quod aurea appellatur.

RESPONDEO dicendum, quòd præmium eſſentiale hominis, quod eſt eius beatitudo, cōſiſtit in perfecta coniunctione animæ ad Deum, inquantum eo perfectè fruitur, vt viſo & amato perfectè: hoc autem præmium metaphoricè corona dicitur vel aurea, tum ex parte meriti quod cum quadam pugna agitur. Militia enim eſt vita hominis ſuper terram, Iob 7. tum ex parte præmij, per quod homo efficitur quodámodo diuinitatis particeps, & per conſequens regiæ poteſtatis Apocalypſis quinto, Feciſti nos Deo noſtro regnum, & cætera. Corona autem eſt proprium ſignum regiæ poteſtatis, & eadem ratione præmium accidentale, quod eſſentiali additur, coronæ rationem habet. Significat etiam corona perfectionem quandam ratione figuræ circularis, vt ex hoc etiam perfectioni competat beatorum. Sed quia nihil poteſt ſuperaddi, quin ſit eo minus: ideo ſuperadditum præmium aureola nominatur. Huic autem eſſentiali præmio, quod aurea dicitur, aliquid ſuperadditur dupliciter. Vno modo ex conditione naturæ eius, qui præmiatur, ſicut ſupra beatitudinem animæ gloria corporis adiungitur. Vnde & ipſa gloria corporis interdum aureola nominatur. Vnde ſuper illud Exod. 25. Facies alteram coronam aureolam: dicit quædam gloſ. Quaſi in fine aureola ſupponatur, cùm in Scriptura dicatur, quod eis ſublimior gloria in receptione corporum ſeruetur; ſicut autem nunc de aureola non agitur. Alio modo ex ratione operis meritorij, quod quidem rationem meriti habet ex duobus, ex quibus etiam habet bonitatis rationem, ſcilicet ex radice charitatis, quare fertur in finem vltimum: & ſic debetur ei eſſentiale præmium, ſcilicet peruentio ad finem, quæ eſt aurea, & ex ipſo genere actus, quod laudabilitatem quandam habet ex debitis circunſtantiis & ex habitu eliciente ex proximo fine, & ſic debetur ei quoddam accidentale præmium, quod aureola dicitur: & hoc modo de aureola ad præſens intendimus. Et ſic dicendum eſt, quod aureola dicit aliquid aureæ ſuperadditum, id eſt quoddam gaudium de operibus à ſe factis, quæ habent rationem victoriæ excellentis, quod eſt aliud gaudium ab eo quo de coniunctione ad Deum quis gaudet, quod gaudium aurea dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beatitudo includit omnia bona, quæ ſunt neceſſaria ad perfectam hominis vitam, quæ conſiſtit in perfecta hominis operatione, ſed quædam poſſunt ſuperaddi, non quaſi neceſſaria ad perfectam operationem, vt ſine quibus eſſe non poſſit, ſed quia his additis eſt beatitudo clarior. Vnde pertinent ad bene eſſe beatitudinis & ad decentiam quandam ipſius, ſicut & fœlicitas politica ornat nobilitatem & corporis pulchritudinem, & huiuſmodi, ſine quibus eſſe poteſt, vt patet in 1. Ethic. & hoc modo ſe habet aureola ad beatitudinem patriæ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ille qui ſeruat conſilia & præcepta, ſemper meretur magis, quàm ille qui ſeruat præcepta tantum: ſecundum quod ratio meriti conſideratur in operibus ex ipſo genere operum, non autem ſemper ſecundum quod ratio meriti penſatur ex radice charitatis: cùm quandoque ex maiori charitate aliquis ſeruet præcepta tantum quàm aliquis præcepta & conſilia: ſed & pluries accidit econtrario: quia probatio dilectionis exhibitio eſt operis, vt Gregorius dicit. Non ergo ipſum eſſentiale intenſum magis dicitur aureola, ſed id quod præmio eſſentiali ſuperadditur indifferenter, ſiue ſit maius præmium eſſentiale habentis aureolam, ſiue minus, ſiue æquali præmio eſſentiali non habentis.

AD TERTIVM dicendum, quod charitas eſt principium merendi, ſed actus noſter eſt quaſi inſtrumentum, quo meremur: ad effectum autem conſequendum non ſolum requiritur debita diſpoſitio in primo mouente, ſed etiam recta diſpoſitio in inſtrumento: & ideo in effectu aliquid conſequitur ex parte primi principij, quod eſt principale, & aliquid ex parte inſtrumenti, quod eſt ſecundarium

darium: vnde & in præmio aliquid eſt ex parte charitatis ſcilicet aurea, & aliquid ex genere operationis, ſcilicet aureola.

Ad qvartvm dicendum, quòd angeli omnes in eodem genere actus ſuam beatitudinem meruerunt, ſcilicet in hoc quod ſunt conuerſi ad Deum:& ideo nullum ſingulare præmium inuenitur in vno quod alius non habeat aliquo modo: homines autem diuerſis generibus actuum beatitudinem habent:& ideo non eſt ſimile. Tamen illud quod vnus videtur ſpecialiter habere inter homines, quodammodo omnes communiter habent, inquantum ſcilicet per charitatem perfectam vnuſquiſque bonum alterius ſuum reputat: non tamen hoc gaudium quo vnus alteri congaudet, poteſt aureola nominari, quia non datur in præmium victoriæ eius, ſed magis reſpicit victoriam alienam: corona enim ipſis victoribus redditur, non victoriæ congaudentibus.

Ad qvintvm dicendum, quòd maior eſt excellentia meriti, quæ conſurgit ex charitate, quàm illa quæ conſurgit ex genere actus: ſicut finis, ad quem ordinatur charitas, eſt potior his quæ ſunt ad finem, circa quæ actus noſtri conſiſtunt. Vnde & præmium reſpondens merito ratione charitatis quantumcumque paruum, eſt maius quolibet præmio reſpondente actui ratione ſui generis: & ideo aureola diminutiuè dicitur reſpectu aureæ.

Articvlvs II.

Vtrum aureola differat à fructu.

Tho. 4. diſt. 49. q. 5. art. 2. q. 1. et ſeq.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd aureola non differat à fructu. Eidem enim merito non debentur diuerſa præmia: ſed eidem merito reſpondet aureola & fructus centeſimus, ſcilicet virginitatis: vt patet in gloſſa Matth. 13. ergo aureola eſt idem quod fructus.

¶ 2 Præterea, Auguſtinus dicit in libro de virginitate: Quod centeſimus fructus debetur martyri, & idē debetur virgini: ergo fructus eſt quoddam præmium commune virginibus & martyribus, ſed eiſdem etiam debetur aureola: ergo aureola eſt idem quod fructus.

¶ 3 Præterea, In beatitudine nō inuenitur niſi duplex præmium: ſcilicet eſſentiale, & accidentale, quod eſſentiali ſuperadditur: ſed præmio eſſentiali ſuperadditur, vt dicitur, aureola: quod patet ex hoc quod Exodi 25. aureola coronæ aureæ ſuperponi dicitur: ſed fructus non eſt præmium eſſentiale, quia ſic deberetur omnibus Beatis: ergo eſt idem quod aureola.

Sed contra, Quęcunque non ſunt eiuſdem diuiſionis, non ſunt eiuſdem rationis: ſed fructus & aureola non ſimiliter diuiduntur, quia aureola diuitur in aureolā virginum, martyrum, & doctorum: fructus autem in fructum coniugatorum, viduarum & virginum: ergo fructus & aureola non ſunt idem.

¶ Pręterea, Si fructus & aureola eſſent idem, cuicunque debentur fructus, deberetur & aureola; hoc autem patet eſſe falſum: quia fructus debetur viduitati, non autem aureola: ergo, &c.

Conclvsio.

Cùm fructus hoc loco conſiſtat in gaudio diſpoſitionis operum, & aureola in gaudio perfectionis operum, non eſt idem fructus quod aureola.

Respondeo dicendum, quòd ea quæ Metaphoricè dicuntur, poſſunt variè accipi ſecundum adaptationes ad diuerſas proprietates eius, vnde fit tranſumptio. Cùm autem fructus propriè in rebus corporalibus dicatur de terræ naſcentibus ſecundum diuerſas conditiones quæ in fructibus corporalibus inueniri poſſunt, diuerſimode fructus ſpiritualiter accipitur. Fructus enim corporalis dulcedinem habet, quia reficit ſecundum quod in vſu hominis venit. Eſt etiam vltimum, ad quod operatio naturæ pertenit: eſt etiam id quod ex agricultura expectatur per ſeminationem vel quoſcunque alios modos. Quandoque igitur fructus ſpiritualiter accipitur pro eo, quod reficit quaſi vltimus finis: & ſecundum hanc ſignificationem dicimur Deo frui perfectè in patria, imperfectè autem in via: & ex hac ſignificatione accipitur fruitio, quæ eſt dos: ſic autem nunc de fructibus non loquimur. Quandoque autem ſumitur ſpiritualiter pro eo, quod reficit tantum, quamuis non ſit vltimus finis: & ſic virtutes fructus dicuntur, inquantum mentem ſyncera dulcedine reficiunt: vt Ambroſ. dicit: & ſic accipitur fructus Galat. 5. Fructus autem ſpiritus, gaudium, &c. ſic autem de fructibus nunc etiam non quæritur. Poteſt autem alio modo ſumi fructus ſpiritualis ad ſimilitudinem corporalis: inquantum corporalis fructus eſt quoddam commodum quod ex labore agriculturæ expectatur: vt ſic dicatur illud præmium quod homo conſequitur ex labore, quo in hac vita laborat, & ſic omne præmium quod in futuro habebitur ex noſtris laboribus, fructus dicitur: & ſic accipitur fructus Romanorum ſexto: Habetis fructum veſtrum in ſanctificationē, finem verò vitam æternam. Sic etiam nunc nos de fructu non agimus, ſed agimus de fructu ſecundum quod ex ſemine conſurgit. Sic enim de fructu Dominus loquitur, Matthæi. decimotertio, vbi fructum diuidit in triceſimum, ſexageſimum, & centeſimum. Fructus autem ſecundum hoc poteſt prodire ex ſemine, quod vis ſementina eſt efficax ad conuertendum humores terræ in ſuam naturam, & quanto hæc virtus eſt efficacior, & terra ad hoc paratior, tanto fructus ſequitur vberior: ſpirituale autem ſemen quod in nobis ſeminatur, eſt verbum Dei: vnde quanto aliquis magis in ſpiritualitatem conuertitur à carne recedens, tanto in eo eſt maior fructus Verbi. Secundum hoc igitur fructus verbi Dei differt ab aurea, & ab aureola: quia aurea conſiſtit in gaudio quod habetur de Deo: aureola vero in gaudio quod habetur de operum perfectione, ſed fructus in gaudio quod habetur de ipſa diſpoſitione operantis ſecundum gradum ſpiritualitatis, in quem proficit ex ſemine verbi Dei. Quidam diſtinguunt inter aureolam & fructus, dicentes, quòd aureola debetur pugnanti, ſecundum illud ſecundæ Timothei ſecundo: Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit. Fructus autem laboranti, ſecundum illud quod dicitur Sapientiæ 3. bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Alij verò dicunt, quod aurea reſpicit conuerſionem ad Deum: ſed aureola & fructus conſiſtunt in his, quæ ſunt ad finem: ita tamen quod fructus principalius reſpicit voluntatem, aureola autem magis corpus: ſed cùm in eodem ſit labor & pugna, & ſecundum idem, & præmium corporis ex præmio animæ dependeat, ſecundum prædicta non eſſet differentia inter fructum, auream, & aureolam, niſi ratione tantum: & hoc non poteſt eſſe, cùm quibuſdam aſſignentur fructus, quibus non aſſignatur aureola.

Ad primvm ergo dicendum, quòd non eſt inconueniens, eidem merito ſecundum diuerſa, quæ in ipſo ſunt, diuerſa præmia reſpondere: vnde & virginitati reſpondet aurea, ſecundum quod propter Deum ſeruatur imperio charitatis: aureola verò, ſecundum quod eſt perfectionis opus habens rationem victoriæ excellentis: fructus verò, ſecundum quod per virginitatem homo in quandam ſpiritualitatem tranſit, à carnalitate recedens.

Ad secvndvm dicēdum, quod fructus ſecūdum propriam acceptionem, prout nunc loquimur, non dicit præmium commune martyrio & virginitati: ſed tribus continentiæ gradibus. Gloſſam autem quę ponit fructum centeſimum martyribus reſpondere, large accipit fructū, ſecundum quod quælibet remuneratio dicitur fructus: vt ſic per centeſimum fructum remuneratio deſignetur, quę quibuslibet operibus perfectionis debetur.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis aureola ſit quoddam accidentale præmium eſſentiali ſuperadditum, non tamen omne accidentale præmium eſt aureola, ſed præmium de operibus perfectionis, quibus homo maximè Chriſto conformatur, ſecundum prædictam victoriam: vnde non eſt inconueniens quod abſtractioni à carnali vita aliquod accidentale præmium debeatur, quod fructus dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum fructus debeatur ſoli virtuti continentiæ.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd fructus non debeatur ſoli virtuti continentiæ. Quia 1. Corinth. 15. ſuper illud: Alia claritas Solis, &c. dicit Gloſſ. quod claritati Solis illorum dignitas comparatur, qui centeſimum fructum habent: Lunari autem qui ſexageſimum: ſtellæ verò, qui triceſimum: ſed illa diuerſitas claritatum, ſecundum intentionem Apoſtoli, pertinet ad quamcunque beatitudinis differentiam: ergo diuerſi fructus non debent reſpondere ſoli continentiæ.

¶ 2 Præterea, Fructus à fruitione dicuntur: ſed fruitio pertinet ad præmium eſſentiale, quod omnibus virtutibus reſpondet: ergo, &c.

¶ 3 Præterea, Fructus labori debetur, Sapien. 4. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus: ſed maior eſt labor in fortitudine quàm in temperantia, vel in continentia: ergo fructus non reſpondet ſoli continentiæ.

¶ 4 Præterea, Difficilius eſt modum non excedere in cibis qui ſunt neceſſaria ad vitam, quàm in venereis, ſine quibus vita conſeruari poteſt: & ſic maior eſt labor parſimoniæ, quàm continentiæ: ergo parſimoniæ magis reſpondet fructus, quàm continentiæ.

¶ 5 Præterea, Fructus refectionem importat: refectio autem præcipuè eſt in fine: cùm ergo virtutes Theologicæ finem habeant pro obiecto, ſcilicet ipſum Deum, videtur quod eis fructus maximè debeat reſpondere.

SED CONTRA eſt, quòd habetur in Gloſ. Matth. 13. quæ fructus aſſignat virginitati: viduitati, & continentiæ coniugali, quæ ſunt continentiæ partes.

CONCLVSIO.

Continentiæ magis debetur fructus, quàm alij virtuti, cùm ea virtus præcipuè hominem liberet à ſubiectione carnis, ratione cuius fructus ei reſpondet.

RESPONDEO dicẽdum, quòd fructus eſt quoddã præmium quod debetur homini ex hoc quod à carnali vita in ſpiritualem tranſit: & ideo illi virtuti præcipuè fructus reſpondet, quæ hominem præcipuè à ſubiectione carnis liberat. hoc autem facit continentia: quia per delectationes Venereas anima præcipuè carni ſubditur: adeo vt in actu carnali ſecundum Hieron. nec ſpiritus prophetiæ corda tangat prophetarum, nec in illa delectatione eſt poſſibile aliquid intelligere, vt Philoſophus dicit 7. Ethicor. Et ideo continentiæ magis reſpondet fructus, quàm alij virtuti.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod Gloſ. illa accipit fructum large ſecundum quod quælibet remuneratio fructus nominatur.

AD SECVNDVM dicendum, quod fruitio non ſumitur à fructu ſecundum illam ſimilitudinem, qua nunc de fructu loquimur.

AD TERTIVM dicendũ, quod fructus, ſecundum quod nunc loquimur, non reſpondet labori, ratione fatigationis, ſed ſecundum quod per laborem ſemina fructificant. Vnde & ipſæ ſegetes labores dicuntur inquantum propter eas laboratur, vel labore acquiruntur. Similitudo autem fructus, ſecundum quod oritur ex ſemine, magis aptatur continentiæ, quàm fortitudini: quia per paſſionẽ fortitudinis homo non ſubditur carni, ſicut per paſſionem circa quas eſt continentia.

AD QVARTVM dicendum, quòd quamuis delectationes, quæ ſunt in cibis, ſint magis neceſſariæ illis, quæ ſunt in venereis: non tamen ſunt ita vehementes: vnde per eas anima non ita ſubditur carni.

AD QVINTVM dicendum, quòd fructus non ſumitur hic ſecundum quod frui dicitur qui reficitur in fine, ſed alio modo. & ideo ratio non ſequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter aſſignentur tres fructus tribus continentiæ partibus

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter aſſignentur tres fructus tribus cõtinentiæ partibus. Quia Gal. quinto ponuntur duodecim fructus, gaudium, pax, &c. & ideo videtur quod non debeant poni tres tantum.

¶ 2 Præterea, Fructus nominat aliquod præmium ſpeciale: ſed præmium quod aſſignatur virginibus, viduis, & coniugatis, non eſt ſpeciale: quia omnes ſaluandi continentur ſub aliquo horum trium: cum nullus ſaluetur qui continentia careat: & continentia per has tres ſufficienter diuidatur: ergo inconuenienter tribus prædictis tres fructus aſſignantur.

¶ 3 Præterea, Sicut viduitas excedit continentiam cõiugalem, ita virginitas viduitatem: ſed non ſimiliter excedit ſexagenarius tricenarium, & centenarius ſexagenarium: neque ſecundum Arithmeticam proportionẽ, quia ſexagenarius excedit tricenarium in 30. & centenarius ſexagenarium in 40. Neque etiam ſecundum proportionem Geometricam: quia ſexagenarius ſe habet in dupla proportione ad tricenariũ: centenarius verò ad ſexagenarium in ſuperabundantia, quia cõtinet totum & duas tertias eius: ergo incõuenienter aptantur fructus tribus continentiæ gradibus.

¶ 4 Præterea, Ea quæ in ſacra Scriptura dicuntur, perpetuitatem habent: Luc. 21. Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt: ſed ea quæ ex inſtitutione hominum ſunt facta, quotidie poſſunt mutari: ergo ex his quæ ex inſtitutione hominum ſunt, non eſt accipienda ratio eorum quæ in Scriptura dicuntur: & ſic videtur quod inconueniens ſit ratio, quam Beda aſſignat de iſtis fructibus dicens, quod fructus triceſimus debetur coniugatis, quia in repræſentatione, quæ fit in abaco, 30. ſignificantur per contactum pollicis & indicis ſecundum ſuam ſummitatem: vnde ibi quodammodo oſculantur ſe, & ſic tricenarius numerus ſignificat coniugatorum oſcula. Sexagenarius verò numerus ſignificatur per tactum indicis ſuper medium articulum pollicis, & ſic per hoc quod index iacet ſuper pollicem opprimens ipſum, ſignificat oppreſſionem, quam viduæ patiuntur in mundo: cùm autem numerando, ad centenarium peruenimus, ad dexteram à læua tranſimus: vnde per centenarium virginitas deſignatur: quæ habet proportionem angelicæ dignitatis, quæ ſunt in dextra, ſcilicet in gloria: nos autem in ſiniſtra propter imperfectionem præſentis vitæ.

CONCLVSIO.

Conuenienter aſſignantur tres fructus tribus continentiæ partibus, coniugali enim continentiæ triceſimus, viduali ſexageſimus, virginali centeſimus fructus debetur.

RESPONDEO dicendum, quòd per continentiam cui fructus reſpondet, homo in quandam ſpiritualitatem adducitur, carnalitate abiecta. Et ideo ſecundum diuerſum modum ſpiritualitatis, quam continentia facit, diuerſi fructus diſtinguuntur. Eſt enim quædam ſpiritualitas neceſſaria, & quædam ſuperabundans. Neceſſaria eſt in hoc, quod rectitudo ſpiritus ex delectatione carnis non peruertatur: quod fit cùm aliquis per rectum ordinem rationis vtitur delectationibus carnis, & hæc eſt ſpiritualitas coniugatorum. Spiritualitas vero ſuperabundans, eſt per quam homo ab huiuſmodi delectationibus carnis ſpiritum ſuffocantibus omnino ſe abſtrahit. Sed

hac

hoc contingit dupliciter. Vel reſpectu cuiuſlibet temporis præteriti, præſentis, & futuri, & hæc eſt ſpiritualitas virginum. Vel ſecundum aliquod tempus, & hæc eſt ſpiritualitas viduarum: ſeruantibus ergo continentiam coniugalem datur fructus trigeſimus, vidualem, ſexageſimus; virginalem centeſimus, ratione illa quam Beda aſſignat: quamuis poſſit alia ratio aſſignari ex ipſa natura numerorum: tricenarius enim numerus ex ductu trinarij in denarium ſurgit: trinarius enim eſt numerus omnis rei, vt dicitur primo de Cælo & mun. & habet in ſe perfectionem quandam omnibus communem, ſcilicet principij, medij & finis: vnde conuenienter tricenarius numerus coniugatis aſſignatur, in quibus ſupra obſeruationem Decalogi, qui per denarium ſignificatur, non additur aliqua perfectio niſi communis, ſine qua non poteſt eſſe ſalus. Senarius autem, ex cuius ductu in denarium ſexagenarius ſurgit, habet perfectionem ex partibus, cum conſtet ex omnibus partibus ſuis ſimul aggregatis: vnde conuenienter viduitati reſpondet in qua inuenitur perfecta abſtractio à delectationibus carnis, quantum ad omnes circunſtantias, quæ ſunt quaſi partes virtuoſi actus: cùm nulla enim perſona & in nullo loco viduitas carnis vtitur delectationibus, & ſic de alijs circunſtantiis, quòd non erat in continentia coniugali. Sed centenarius conuenienter reſpondet virginitati: quia denarius, ex cuius ductu centenarius ſurgit, eſt limes numerorum: & ſimiliter virginitas tenet ſpiritualitatis limitem, quia ad eam nihil de ſpiritualitate adijci poteſt. Habet enim centenarius, inquantum eſt numerus quadratus, perfectionem ex figura: figura enim quadrata ſecundum hoc perfecta eſt, quod ex omni parte æqualitatem habet, vtpote habens omnia latera æqualia: vnde competit virginitati, in qua quantum ad omne tempus æqualiter incorruptio inuenitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ibi fructus nõ accipiuntur hoc modo, ſicut hic de eis loquitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod nihil cogit, ad ponendum fructum eſſe præmium non omnibus ſaluandis commune. Non ſolùm enim eſſentiale præmium cõmune eſt omnibus, ſed etiam aliquod accidentale, ſicut gaudium de operibus illis, ſine quibus non eſt ſalus. Poteſt tamen dici quod fructus non omnibus conueniunt ſaluandis, ſicut patet de his qui in fine pœnitent, & incontinenter vixerunt. Eis enim non fructus, ſed eſſentiale præmium debetur tantum.

AD TERTIVM dicendũ, quòd diſtinctio fructuum magis accipitur ſecundum ſpecies & figuras numerorũ, quam ſecundum quantitates ipſorũ; tamen etiam quantum ad quantitatis exceſſum poteſt aliqua ratio aſſignari. Coniugatus enim abſtinet tantum à non ſua: vidua verò à ſua & non ſua: & ſic inuenitur ibi quædam ratio duplicis, ſicut ſexagenarius eſt duplex ad tricenarium: centenarius vero ſupra ſexagenarium addit quadragenarium, qui conſurgit ex ductu quaternarij in denarium. Quaternarius autem eſt primus numerus ſolidus & cubicus, & ſic contingit talis additio virginitati, quæ ſupra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptionem adiungit.

AD QVARTVM dicendum, quod quamuis illa repræſentatio numerorum ſit ex humana inſtitutione, tamen fundatur aliquo modo ſuper rerum naturam, inquãtum ſecundum ordinem dictorum articulorum & contactuum numeri gradatim deſignantur.

ARTICVLVS V.

Vtrum aureola debeatur ratione virginitatis.

Tho. 4. diſt. 49. q. 5. art. 3. q. 1. et ſeq.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ratione virginitatis non debeatur aureola. Vbi eſt enim maior difficultas in opere, ibi debetur maius præmium: ſed maiorem difficultatem patiuntur in abſtinendo à delectationibus carnis viduæ quàm virgines.

Dicit enim Hieronymus, Quia quanto maior eſt difficultas ex parte quorundam à voluptatis illecebris abſtinere, tanto maius eſt præmium. & loquitur in commendatione viduarum. Philoſophus enim dicit in libro animalium, Quia iuuenes corruptę magis appetunt coitum propter rememorationem delectationis: ergo aureola, quæ eſt maximum præmium, debetur magis viduis quàm virginibus.

¶ 2 Præterea, Si virginitati debetur aureola, vbi eſſet perfectiſſima virginitas, maxime inueniretur aureola: ſed in beata virgine eſt perfectiſſima virginitas: vnde & Virgo virginum nominatur, & tamen ei non debetur aureola, quia nullã pugnam ſuſtinuit in continendo, cùm corruptione fomitis non fuerit infeſtata: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 3 Præterea, Ei quod non eſt ſecundum omne tẽpus laudabile, non debetur præmium excellens: ſed virginitatem ſeruare in ſtatu innocentię non fuiſſet laudabile, cùm tunc præceptum eſſet, Creſcite & multiplicamini, & replete terram: nec etiam tempore legis, cùm ſteriles erant maledictæ: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 4 Præterea, Non debetur idem præmium virginitati ſeruatæ & virginitati amiſſæ: ſed pro virginitate amiſſa quandoque debetur aureola: vt ſi aliqua inuita proſtituatur à tyranno, quia Chriſtum confitetur: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 5 Præterea, Excellens præmium non debetur ei quod ineſt nobis à natura: ſed virginitas innaſcitur cuilibet homini & bono & malo: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ 6 Præterea, Sicut ſe habet viduitas ad fructum ſexagenarium, ita virginitas ad fructum cẽteſimum, & ad aureolam: ſed non cuilibet viduæ debetur fructus ſexagenarius, ſed ſolum viduitatem vouenti, vt quidã dicunt: ergo videtur quod non cuilibet virginitati aureola debeatur, ſed ſolum virginitati ex voto ſeruatæ.

¶ 7 Præterea, Præmium non reſpondet neceſſitati, cùm omne meritum in voluntate conſiſtat: ſed quædam ſunt virgines ex neceſſitate, vt naturaliter frigidi & eunuchi: ergo virginitati non ſemper debetur aureola.

SED CONTRA eſt, quòd habetur Exodi 25. Facies & alteram coronam aureolam. Gloſſ. ad coronam pertinet canticum nouum, quod virgines coram agno concinunt, ſcilicet qui ſequuntur Agnum quocunque ierit: ergo præmium, quod virginitati debetur, dicitur aureola.

¶ Præterea, Iſaiæ 56. dicitur, Hoc dicit Dominus Deus eunuchis, & ſequitur, Dabo eis nomẽ melius à filijs & à filiabus: Gloſſ. propriam gloriam excellentemque ſignificat, ſed per eunuchos, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum, virgines deſignantur: ergo ſequitur quod virginitati debeatur aliquod excellẽs præmium, & hoc vocatur aureola.

CONCLVSIO.

Cùm per virginitatem ſingularis quædam victoria contra carnem obtineatur virginibus, quibus propoſitum fuit virginitatis perpetuo ſeruandæ, aureola ex merito debetur.

RESPONDEO dicendum, quòd vbi eſt præcedens ratio victoriæ, ibi debetur aliqua ſpecialis corona: vnde cùm per virginitatem aliquis ſingularem quandam victoriam obtineat de carne, contra quam continuè bellum geritur, vt patet ad Galatas 5. Spiritus concupiſcit aduerſus carnem, &c. virginitati ſpiritualis corona debetur, quæ aureola nominatur, & hoc quidem communiter ab omnibus tenetur. Sed cui virginitati debeatur aureola, non ſimiliter omnes dicunt. Quidam enim dicunt, aureolam actui deberi. Vnde illa quæ actu virginitatem ſeruat, aureolam habebit, ſi ſit de numero ſaluandorum. Sed hoc non videtur eſſe conueniens. Quia ſecundum hoc illæ quæ habent voluntatẽ nubẽdi, & cùm antè quàm

nupſerint decedunt, habebunt aureolam. Vnde alij dicunt quod aureola debetur ſtatui & non actui: vt illæ tantum virgines aureolam mereantur, quæ in ſtatu virginitatis perpetuæ ſeruandæ per votum ſe poſuerunt. Sed hoc etiá non videtur conueniens, quia aliquis ex pari voluntate poteſt ſeruare virginitatem non vouens, ſicut aliquis alius vouens. Et ideo aliter dici poteſt quod meritum actui virtutis debetur à charitate imperato: virginitas autem ſecundum hoc ad genus virtutis pertinet, ſecundum quod perpetua incorruptio mentis & corporis ſub electione cadit, vt patet ex his quæ dicta ſunt: & ideo illis tantum virginibus aureola propriè debetur, quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuo conſeruandi, ſiue hoc propoſitum voto firmauerunt, ſiue non. Et hoc dico ſecundum quod aureola propriè accipitur, vt præmium quoddam merito redditum, quamuis hoc propoſitum aliquando fuerit interruptum, integritate tamen carnis manente, dummodo in fine vitæ inueniatur: quia virginitas mentis reparari poteſt, quamuis non virginitas carnis. Si autem aureolam largè accipiamus pro quocunque gaudio, quod in patria habebunt ſuper gaudium eſſentiale: ſic etiam incorruptis carne aureola reſpondebit, etiam ſi propoſitum non habuerunt perpetuo virginitatem ſeruandi. Non enim eſt dubium, quod de incorruptione corporis gaudebunt ſicut & innocentes de hoc quod immunes à peccato fuerunt, quamuis peccandi opportunitatem non habuerunt, vt patet in pueris baptizatis. Sed hæc non eſt propria acceptio aureolę, ſed valde communis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in continendo ſecundum aliquid, maiorem pugnam ſuſtinent virgines, & ſecundum aliquid viduæ cæteris paribus. Virgines enim concupiſcentia inflammat & experiendi deſiderium, quod ex quaſi quadam curioſitate procedit, quia ſcilicet fit vt homo libentius videat quæ nunquam vidit, & etiam quandoque in eis concupiſcentiam auget æſtimatio maioris delectationis, quàm ſit ſecundum veritatem, & etiam conſideratio eorum incommodorum, quæ delectationi huiuſmodi adiunguntur: & quantú ad hoc viduæ minorem ſuſtinent pugnam: maiorem autem propter delectationis memoriam, & in diuerſis vnum alteri præiudicat ſecundum diuerſas hominis diſpoſitiones. Quia quidam magis mouentur hoc, quidá illo: quicquid autem ſit de quantitate pugnæ, hoc tamen certú eſt quod perfectior eſt victoria virginum quàm viduarum. Perfectiſſimum enim genus victoriæ eſt & pulcherrimum, hoſti nunquam ceſſiſſe: coronæ autem non debetur pugnæ, ſed victoriæ de pugna.

Ad secvndvm dicendum, quod duplex circa hoc eſt opinio. Quidam enim dicunt quod beata Virgo pro virginitatis præmio non habet aureolam, ſi aureola propriè accipiatur, ſecundum quod reſpicit pugnam: tamen habet aliquid maius aureola propter perfectiſſimum propoſitum virginitatis ſeruandæ. Alij verò dicunt, quod etiam aureolam ſub propria ratione aureolæ habet & excellentiſſimam: quamuis enim pugnam non ſenſerit, pugnam tamen carnis aliquam habuit: ſed ex vehementia virtutis quam habuit à Deo, habuit carnem ſubditam quod huiuſmodi pugna ei inſenſibilis erat. Sed iſtud videtur inconuenienter dici, quia cùm Virgo beata credatur omnino immunis fuiſſe à fomitis inclinatione propter eius ſanctificationem perfectam, non eſt pium ponere aliquam pugnam à carne fuiſſe in ea, cum talis pugna non ſit niſi à fomitis inclinatione, nec tentatio, quæ eſt à carne, ſine peccato eſſe poſſit, vt patet per Gloſſ. 2. Corinthior. 12. ſuper illud, Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, &c. Vnde dicendum eſt, quod aureolam propriè habet, vt in hoc membris alijs Eccleſiæ conformetur, in quibus virginitas inuenitur: & quamuis non habuit pugnam per tentationem, quæ eſt à carne: habuit tamen pugnam per tentationem, quæ eſt ab hoſte, qui nec etiam ipſum Chriſtum reueritus fuit, vt patet Matth. 4.

Ad tertivm dicendum, quod virginitati non debetur aureola niſi inquantum addit quandam excellentiam ſuper alios continentiæ gradus. Si autem Adam non peccaſſet, virginitas nullam perfectionem ſupra continentiam coniugalem habuiſſet: quia fuiſſent tunc honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus nulla concupiſcentiæ fœditate exiſtente, vnde virginitas tunc ſeruata non fuiſſet, nec ei tunc aureola deberetur: ſed mutata humanæ naturæ conditione virginitas ſpecialem decorem habet: & ideo ei ſpeciale redditur præmium. Tempore etiam legis Moyſi, quando cultus Dei per carnalem actum propagandus erat, non erat omnino laudabile à commixtione carnis abſtinere. Vnde nec tali propoſito ſpeciale præmium redderetur: niſi ex diuino proceſſiſſet inſtinctu, vt creditur de Hieremia & Helia, quorum coniugia non leguntur.

Ad qvartvm dicendum, quod ſi aliqua per violentiam oppreſſa fuerit, propter hoc non amittit aureolam, dummodo propoſitum virginitatem ſeruandi inuiolabiliter ſeruet, illi actui nullo modo conſentiens: non tamen per hoc virginitatem perdit: & hoc dico ſiue pro fide, ſiue pro quacunque alia cauſa corrumpatur violenter. Sed ſi hoc pro fide ſuſtineat, hoc ei erit ad meritum, & ad genus martyrij pertinebit. Vnde Lucia dicit: Si me inuitam violare feceris: caſtitas mihi duplicabitur ad coronam: non quod habeat duas virginitatis aureolas, ſed quia duplex præmium reportabit: vnum pro virginitatis cuſtodia, aliud pro iniuria quam paſſa eſt, dato etiam quod taliter oppreſſa concipiat, nec ex hoc meritum virginitatis perdit, nec tamen matri Chriſti æquabitur: in qua fuit cum integritate mentis etiam integritas carnis.

Ad qvintvm dicendum, quòd virginitas nobis à natura innaſcitur quantum ad id quod eſt materiale in virginitate: ſed propoſitum perpetuæ incorruptionis ſeruandæ, ex quo virginitas meritum habet, non eſt innatú, ſed ex munere gratiæ proueniens.

Ad sextvm dicendum, quòd non cuilibet viduæ fructus ſexagenarius debetur, ſed ei ſolum quæ propoſitum viduitatis ſeruandæ retinet, quamuis etiam votum non emittat, ſicut etiam de virginitate dictum eſt.

Ad septimvm dicendum, quòd ſi frigidi & eunuchi voluntatem habeant perpetuam incorruptionem ſeruare, etiam ſi facultas eſſet coeundi, virgines ſunt dicendi, & aureolam merentur. Faciunt enim de neceſſitate virtutem. Si vero voluntatem habeant ducendi coniugem ſi poſſent, aureolam non merentur. Vnde dicit Aug. in libr. de Sancta virginitate: Quibus ipſum virile membrum debilitatur, vt generare non poſſint, vt ſunt eunuchi, ſufficit cùm Chriſtiani fiant, & Dei præcepta cuſtodiunt: eo tamen propoſito ſunt, vt coniuges ſi poſſent haberent; coniugatis fidelibus adæquari.

Articvlvs VI.

Vtrum martyribus aureola debeatur.

AD sextvm ſic proceditur. Videtur quòd Martyribus aureola non debeatur. Aureola enim præmium eſt quod operibus ſupererogationum redditur. Vnde dicit Beda ſuper illud Exod. 25. Facies & aliam coronam, &c. de eorum præmio poteſt rectè intelligi, qui generalia mandata ſpontaneæ vitæ perfectioris electione, tranſcendunt: ſed mori pro confeſſione fidei, quandoque eſt neceſſitatis, non ſupererogationis, vt patet ex hoc quod dicitur Roman. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: ergo martyrio non ſemper debetur aureola.

¶ 2 Præterea, Secundum Greg. ſeruitia quanto ſunt magis libera, tanto ſunt magis grata: ſed martyrium, minimum

mum habet de liberalitate, cùm ſit pœna ab alio inflicta violenter: ergo martyrio aureola non debetur, quæ reſpondet merito excellenti.

¶ 3 Præterea, Martyrium non ſolum conſiſtit in exteriori paſſione mortis, ſed etiam in voluntate: vnde Bernardus diſtinguit tria genera martyrum, ſcilicet voluntate, non nece, vt Ioannes: voluntate & nece, vt Stephanus: nece & non voluntate, vt Innocentes: ſi ergo martyrio aureola debetur, magis deberetur martyrio voluntatis quàm exteriori martyrio, cùm meritum ex voluntate procedat: hoc autem non ponitur: ergo martyrio aureola non debetur.

¶ 4 Præterea, Afflictio corporis eſt minor quàm afflictio mentis, quæ eſt per dolores & interiores animæ paſſiones: ſed interior paſſio quoddam etiam martyrium eſt: vnde dicit Hierony. in ſermone de Aſſumptione: Ratione rectè dixerim, Dei genitrix Virgo & martyr fuit, quamuis in pace vitam finierit: vnde, Tuam ipſius animã pertranſibit gladius, ſcilicet dolor de morte Filij: cùm ergo interiori dolori aureola non reſponderit, nec exteriori reſpondere debet.

¶ 5 Præterea, Pœnitentia martyrium quoddam eſt: vnde dicit Greg. Quamuis occaſio perſequutionis deſit, habet tamen pax noſtra martyrium ſuum, quia etſi carnis colla ferro non ſubiicimus, ſpirituali tamen gladio carnalia deſideria in mente trucidamus: pœnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus conſiſtit, aureola non debetur: ergo nec etiam omni exteriori martyrio debetur aureola.

¶ 6 Præterea, Illicito operi non debetur aureola: ſed illicitum eſt, ſibi ipſi manus iniicere, vt patet per Auguſtinũ in primo libro de Ciuitate Dei: & tamen quorundã martyria in Eccleſia celebrata ſunt, qui ſibi manus iniecerũt, tyrannorum rabiem fugientes, vt patet in Eccleſiaſtica Hiſtoria de quibuſdam mulieribus apud Alexandriam: ergo non ſemper martyrio debetur aureola.

¶ 7 Præterea, Contingit aliquando aliquem pro fide vulnerari, & poſtmodum aliquo tempore ſuperuiuere, hunc conſtat martyrem eſſe: & tamen ei aureola non debetur, quia eius pugna non durauit vſque ad mortem: ergo non ſemper martyrio debetur aureola.

¶ 8 Præterea, Quidam magis affliguntur in amiſſione rerum temporalium, quàm etiam in propria afflictione, quod patet ex hoc quod multas afflictiones ſuſtinent ad lucra acquirenda: ſi ergo eis propter Chriſtum temporalia bona diripiantur, videtur quod ſint martyres: nec tamen eis, vt videtur, debetur aureola: ergo vt prius.

¶ 9 Præterea, Martyr videtur eſſe tantum ille qui pro fide occiditur: vnde dicit Iſidor. Martyres Græce, teſtes Latinè, quia propter teſtimonium Chriſti paſſiones ſuſtinuerunt, & vſque ad mortem pro veritate certauerunt: ſed aliquæ aliæ virtutes ſunt fide excellentiores, vt iuſtitia, & charitas, & huiuſmodi: quæ ſine gratia eſſe non poſſunt, quibus tamen non debetur aureola: ergo videtur quod nec martyrio aureola debeatur.

¶ 10 Præterea, Sicut veritas fidei eſt à Deo, ita & quælibet alia veritas, vt dicit Ambro. Quia omne verũ à quocunque dicatur, à Spiritu Sancto eſt: ergo ſi ſuſtinenti mortem pro veritate fidei debetur aureola, eadem ratione & ſuſtinentibus mortem pro alia qualibet veritate, quod tamen non debetur.

¶ 11 Præterea, Commune eſt potius bono particulari: ſed ſi aliquis pro conſeruatione reipublicæ moriatur in bello iuſto, non debetur ei aureola: ergo etiam ſi occidatur pro conſeruatione fidei in ſeipſo, & ſic idem quod prius.

¶ 12 Præterea, Omne meritum ex libero arbitrio procedit: ſed quorũdam martyria celebrat Eccleſia, qui vſum liberi arbitrij non habuerunt: ergo aureolam non meruerunt: & ſic in omnibus martyribus non debetur aureola.

Sed contra, Auguſtinus dicit in lib. de Sancta Virginitate, Nemo, quantum puto, auſus fuit præferre virginitatem martyrio: ſed virginitati debetur aureola: ergo & martyrio.

¶ Præterea, Corona debetur certãti, ſed in martyrio eſt ſpiritualis difficultas pugnæ: ergo ei debetur ſpiritualis aureola.

Conclvsio.

Quemadmodum virginibus, ſic & martyribus aureola debetur, tum propter victoriam paſſionum martyrij, tum propter cauſam pugnæ.

Respondeo dicendum, quòd ſicut ineſt quædam pugna ſpiritui contra interiores concupiſcentias, ita etiam ineſt homini quædam pugna contra paſſiones exterius illatas: vnde ſicut perfectiſſimæ victoriæ, qua de concupiſcentiis carnis triumphatur, ſcilicet virginitati, debetur ſpiritualis corona, quæ aureola dicitur: ita etiam perfectiſſimæ victoriæ, quæ habetur de impugnatione exteriori, debetur aureola: perfectiſſima autem victoria de exterioribus paſſionibus conſideratur ex duobus. Primo ex magnitudine paſſionis, inter omnes autem paſſiones illatas exterius præcipuum mors locum tenet, ſicut & in paſſionibus interioribus præcipuæ ſunt venereorum concupiſcentiæ: & ideo quando quis obtinet victoriam de morte & ordinatis ad mortem, perfectiſſimè vincit. Secundò, perfectio victoriæ conſideratur ex cauſa pugnæ, quando videlicet ex honeſtiſſima cauſa pugnatur, quę ſcilicet eſt Chriſtus, & hæc duo in martyrio conſiderantur, quod eſt mors ſuſcepta propter Chriſtum, martyrem verò non facit pœna, ſed cauſa: & ideo martyrio aureola debetur, ſicut & virginitati.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſuſtinere mortem propter Chriſtum, quantum eſt de ſe, eſt opus ſupererogationis, non enim quilibet tenetur fidem ſuam coram perſequutore confiteri: ſed in caſu eſt de neceſſitate ſalutis, quãdo ſcilicet à perſequutore deprehenſus de fide ſua requiritur, quam confiteri tenetur, nec tamen ſequitur quod aureolam non mereatur. Aureola enim non debetur operi ſupererogationis, inquantũ eſt ſupererogatio, ſed inquantum perfectionem quandam habet: vnde tali perfectione manente, etiam ſi non ſit ſupererogatio, aureolam aliquis meretur.

Ad secundum dicendum, quòd martyrio non debetur aliquod præmium, ſecundum hoc quod ab exteriori infligitur, ſed ſecundum hoc quod voluntariè ſuſtinetur: quia non meremur niſi per ea quæ ſunt in nobis: & quanto id quod aliquis ſuſtinet voluntariè, eſt difficilius, & magis natum voluntati repugnare, tanto voluntas quæ propter Chriſtum illud ſuſtinet, oſtenditur firmius fixa in Chriſto: & ideo ei excellentius præmium debetur.

Ad tertium dicẽdum, quòd quidam actus ſunt, qui in ipſo actu habent quandam vehementiam delectationis vel difficultatis, & in talibus actus ſemper addit ad rationem meriti vel demeriti, ſecundum quod in actu oportet voluntatem variari, vel vehementia actus à ſtatu, in quo prius erat: & ideo, cæteris paribus, actu luxuriam exercens, plus peccat quàm qui ſolum in actum conſentit, quia in ipſo actu voluntas augetur. Similiter & cùm actus martyrij maximam difficultatem habeat: voluntas tamen martyrij non pertingit ad illud meritum, quod actui martyrij debetur ratione difficultatis: quamuis etiam poſſit peruenire ad alterius præmium conſiderata radice merendi, quia aliquis ex maiori charitate poteſt velle ſuſtinere martyrium, quàm alius ſuſtineat. Vnde voluntariè martyr poteſt mereri ſua voluntate præmium eſſentiale, æquale vel maius eo quod martyri debetur: ſed aureola debetur difficultati, quę eſt in ipſa pugna martyrij: vnde aureola voluntariè tantum martyribus debetur.

Ad qvartvm dicendum, quòd ſicut delectationes tactus, circa quas eſt temperantia, præcipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores & exteriores, ita dolores tactus omnibus aliis doloribus præeminent, & ideo difficultati illi, quæ accidit in ſuſtinendo dolores tactus, puta qui ſunt in verberibus & huiuſmodi, debetur aureola magis quàm difficultati ſuſtinendi interiores dolores, pro quibus tamen non propriè dicitur aliquis martyr, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem; & hoc modo Hieronymus loquitur.

Ad qvintvm dicendum, quod afflictio pœnitentiæ propriè loquendo, non eſt martyrium: quia non conſiſtit in his quæ ad mortem inferendam ordinantur, cùm ordinetur ſolum ad carnem domandam: quam menſuram ſi quis excedat, erit afflictio culpanda. Dicitur tamen propter ſimilitudinem afflictionis martyrium, quæ quidẽ afflictio excedit martyrij afflictionem diuturnitate, ſed exceditur intentione.

Ad sextvm dicendum, quod ſecundum Aug. in 1. de Ciuit. Dei, Nulli licitum eſt ſibiipſi manus inicere quacunque ex cauſa, niſi fortè diuino inſtinctu fiat ad exemplum fortitudinis oſtendendu, vt mors contemnatur: illi autem, de quibus obiectum eſt, diuino inſtinctu mortem ſibi intuliſſe creduntur, & propter hoc eorum martyria Eccleſia celebrat.

Ad septimvm dicendum, quòd ſi aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat & ſuperuiuat, non eſt dubium quod aureolam meretur, ſicut de beata Cecilia patet, quæ triduo ſuperuixit, & de multis martyribus, qui in carcere ſunt defuncti: ſed etiam ſi vulnus non mortale accipiat, & tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam mereri. Quamuis quidam dicant, quod aureolam non meretur, ſi ex incuria vel negligentia propria mortem quis incurrat: non enim iſta negligentia eum ad mortem induxiſſet, niſi præſuppoſito vulnere, quod pro fide acceptum eſt; & ita vulnus quod pro fide acceperat, eſt prima occaſio mortis: vnde propter hoc aureolam non videtur amittere, niſi ſit talis negligentia, quæ culpam mortalem inducat, quæ ei auream aufert & aureolam. Si verò ex mortali vulnere ſuſcepto non moriatur aliquo caſu contingente, vel etiam vulnera non mortalia ſuſceperat, & adhuc carceres ſuſtinens moriatur, adhuc aureolam meretur. Vnde quorundam Sanctorum martyria in Eccleſia celebrantur, qui in carcere mortui ſunt, aliquibus vulneribus longè ante ſuſceptis, ſicut patet de Marcello Papa. Qualiſcunque igitur afflictio propter Chriſtum illata vſque ad mortem continuatur, ſiue mors inde ſequatur, ſiue non, aliquis martyr efficitur, & aureolam meretur. Si verò non continuatur vſque ad mortem, non propter hoc aliquis dicetur martyr, ſicut patet de Syluestro, de quo non ſolemnizat Eccleſia, ſicut de martyre, quia in pace vitam finiuit, quamuis prius aliquas paſſiones ſuſtinuerit.

Ad octavvm dicendum, quod ſicut temperantia non eſt circa delectationes in pecuniis, vel in honoribus & huiuſmodi, ſed ſolum in delectationibus tactus quaſi præcipuis: & ita etiam fortitudo eſt circa pericula mortis, ſicut circa præcipua: vt dicitur in tertio Ethicorum. Et ideo ſoli iniuriæ quæ irrogatur circa corpus proprium, ex qua nata eſt mors, ſequi debetur aureola. Siue etiam aliquis propter Chriſtum res temporales ſiue famam, vel quicquid huiuſmodi amittat, non efficitur propter hoc propriè martyr, nec meretur aureolam. Nec aliquis poteſt ordinatè res exteriores plus diligere, quàm proprium corpus: amor autem inordinatus non coadiuuat ad meritum aureolæ: nec etiam poteſt dolor de amiſſione rerum coæquari dolori de corporis occiſione: & aliis huiuſmodi.

Ad nonvm dicendum, quòd cauſa ſufficiens ad martyrium non ſolum eſt confeſſio fidei, ſed quæcunque alia virtus non politica, ſed infuſa quæ finem habeat Chriſtum. Quolibet enim actu virtutis quis teſtis Chriſti efficitur, inquantum opera quæ in nobis Chriſtus perficit, teſtimonia bonitatis ipſius ſunt. Vnde aliquæ virgines ſunt occiſæ pro virginitate, quam ſeruare volebant, ſicut beata Agnes, & quædam aliæ, quarum martyria in Eccleſia celebrantur.

Ad decimvm dicendum, quod veritas fidei habet Chriſtum pro fine & pro obiecto. Et ideo confeſſio ipſius aureolam meretur, ſi pœna addatur, non ſolum ex parte finis, ſed etiam ex parte materiæ. Sed cõfeſſio cuiuſcunque alterius veritatis non eſt cauſa ſufficiens ad martyrium ratione materiæ, ſed ſolum ratione finis: vtpote ſi aliquis vellet prius occidi, quàm quodcunque mendacium dicendo, contra ipſum peccare.

Ad vndecimvm dicendum, quòd bonum increatum excedit bonum omne creatum: vnde quicunque finis creatus, ſiue ſit bonum commune, ſiue priuatum, nõ poteſt actui tantam bonitatem præſtare, quantam finis increatus, cùm ſcilicet aliquid propter Deum agitur: ideo cùm quis propter bonum commune non relatum ad Chriſtum mortem ſuſtinet, aureolam non meretur: ſed ſi hoc referatur ad Chriſtum, aureolam merebitur, & martyr erit: vtpote ſi rempub. defendat ab hoſtiũ impugnatione, qui fidem Chriſti corrumpere moliuntur, & in tali defenſione mortem ſuſtineat.

Ad dvodecimvm dicendum quod quidam dicunt, quod innocẽtibus occiſis pro Chriſto, virtute diuina acceleratus eſt vſus rationis, ſicut & in Ioanne Baptiſta, dum adhuc eſſet in materno vtero, & ſecundum hoc verè martyres fuerunt, & actu & voluntate, & aureolam habent. Sed alij dicunt quod fuerunt martyres actu tantum, & non voluntate: quod videtur ſentire Bern. diſtinguens tria genera martyrum, vt dictum eſt: & ſecundum hoc innocentes ſicut non pertingunt ad perfectam rationem martyrij, ſed aliquid martyrij habent ex hoc quod paſſi ſunt pro Chriſto: ita etiam & aureolam habent, non quidem ſecundum perfectam rationem, ſed ſecundum aliquam participationem, inquantum ſcilicet gaudent ſe in obſequium Chriſti occiſos eſſe, vt dictum eſt de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia & carnis integritate.

Articvlvs VII.

Vtrum doctoribus aureola debeatur.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd Doctoribus aureola non debeatur. Omne enim præmium quod in futuro habebitur alicui actui virtutis reſpondet: ſed prædicare vel docere, non eſt actus alicuius virtutis: ergo doctrinæ vel prædicationi non debetur aureola.

¶ 2 Præterea, Docere & prædicare, ex ſtudio doctrinæ proueniunt: ſed ea quę præmiantur in futuro, non ſunt acquiſita per humanum ſtudium, quia naturalibus & acquiſitis non meremur: ergo pro doctrina & prædicatione nullus in futuro aureolam promerebitur.

¶ 3 Præterea, Exaltatio in futuro reſpondet humilitati in præſenti, quia qui ſe humiliat exaltabitur: ſed in docendo & in prædicãdo nõ eſt humiliatio, imo magis ſuperbiæ occaſio: Gloſſ. dicit Matth. 4. quod Diabolus multos decepit honore magiſterij inflatos: ergo videtur quod prædicationi & doctrinę aureola non debeatur.

Sed contra, Epheſ. 1. ſuper illud. Vt ſciatis quę ſit ſupereminens &c. dicit Gloſ. quoddam incrementum habebunt ſancti Doctores vltra id quod alij communiter habebunt: ergo, &c. Et præterea Cant. 8. ſuper illud, Vinea mea coram me eſt: dicit Gloſſ. oſtendit quid ſingularis præmij doctoribus eius diſponit: ergo Doctores habebunt ſingulare præmium, & hoc vocamus aureolam.

Con-

CONCLVSIO.

Sicut virgines & martyres, ita doctores aureolam conſequuntur, propter victoriam quam obtinent aduerſus diabolum per prædicationem & doctrinam.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut per martyrium & virginitatem aliquis perfectiſſimã victoriam obtinet de carne & mundo, ita etiam perfectiſſima victoria contra Diabolum obtinetur, quando aliquis non ſolùm diabolo impugnanti non cedit, ſed etiam expellit eum, & non ſolùm à ſe, ſed etiã ab aliis: hoc autẽ fit per prædicationem & doctrinam: & ideo prædicationi & doctrinæ aureola debetur, ſicut & virginitati & martyrio. Nec eſt dicendum, vt quidam dicunt, quòd debeatur tantùm prælatis quibus competit ex officio prædicare & docere: ſed quibuſcunque qui licitè hunc actum exercent. Prælatis autem non debetur, quamuis habeant officium prædicandi, niſi actu prædicent, quia corona non debetur habitui, ſed pugnæ actuali, ſecũdum illud 2. Timoth. 2. Nõ coronabitur niſi qui legitimè certauerit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædicare & docere ſunt actus alicuius virturis, ſcilicet miſericordiæ, vnde & inter ſpirituales eleemoſynas computantur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quamuis facultas prædicandi & docendi quandoq; ex ſtudio proueniat, tamen vſus doctrinæ ex voluntate procedit, quæ per charitatem informatur à Deo infuſam; & ſic actus eius meritorius eſſe poteſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd exaltatio in hac vita non diminuit alterius vitæ præmium, niſi ei qui in tali vita propriam gloriam quærit. Qui autem talẽ exaltationem in vtilitatem aliorum conuertit, ex ea ſibi mercedem acquirit. Cùm autem dicitur quòd doctrinæ debetur aureola, intelligendum eſt de doctrinis pertinentibus ad ſalutem, per quas Diabolus à cordibus hominũ expugnatur, ſicut quibuſdam ſpiritualibus armis, de quibus dicitur 2. Corinth. 10. Arma militiæ noſtræ nõ ſunt carnalia, ſed ſpiritualia.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Chriſto aureola debeatur.

Tho. 4. diſt. 49. q. 5. art. 4. q. 1. & ſeq.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſto aureola debeatur. Debetur enim aureola virginitati, & martyrio, & doctrinæ: ſed in Chriſto hæc præcipuè fuerunt: ergo ipſi præcipuè aureola competit.

¶ 2 Præterea. Omne quod eſt perfectiſſimum in rebus humanis, Chriſto eſt attribuendum: ſed præmium aureolæ debetur excellentiſſimis meritis: ergo & Chriſto debetur.

¶ 3 Præterea, Cyprianus dicit, quòd imaginem Dei virginitas portat: virginitatis igitur exemplar in Deo eſt: & ſic videtur quòd Chriſto etiam, inquantum eſt Deus, aureola competat.

SED CONTRA eſt, quod aureola eſt gaudium de conformitate ad Chriſtum, vt dicitur: ſed nullus conformatur, vel aſſimilatur ſibiipſi, vt patet per Philoſophum: ergo Chriſto aureola non debetur.

¶ Præterea, Chriſti præmium nunquam augmentatur: ſed Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis non habuit aureolam, quia tunc nunquam pugnauerat: ergo nunquam poſtea aureolam habuit.

CONCLVSIO.

Quanquam competat Chriſto aurea, cùm ſtrenuè pugnauerit, & vicerit, non tamen aureola ei debetur.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam dicunt, quòd in Chriſto eſt aureola ſecundum propriam aureolæ rationem, cùm in eo pugna inueniatur & victoria, & per conſequens corona, ſecundum propriam rationem. Sed diligenter conſiderando, quamuis Chriſto competat ratio aureæ vel coronæ: non tamen ei competit ratio aureolæ. Aureola enim ex hoc quod diminutiuè dicitur, importat aliquid quod participatiuè, & nunquam ſecundum ſui plenitudinem poſſidetur. Vnde illis competit aureolam habere, in quibus eſt aliqua perfectionis victoriæ participatio, ſecundum imitationem eius, in quo perfectæ victoriæ ratio plena conſiſtit. Et ideo cùm in Chriſto inueniatur huiuſmodi principalis & plena ratio, per cuius victoriam omnes victores conſtituuntur, vt patet Ioan. 16. Confidite, ego vici mundum. Et Apocal. 5. Ecce vicit Leo de tribu Iuda: Chriſto nõ competit aureolam habere, ſed aliquid aliud; vnde omnes aureolæ originantur: vnde dicitur Apoc. 3. Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo, ſicut ego vici, & ſedeo in throno Patris mei. Vnde ſecundum alios dicendum eſt, quòd quamuis id quod eſt in Chriſto, non habeat rationem aureolæ, tamen eſt excellentius omni aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus fuit veriſſimè Virgo, Martyr, & Doctor: ſed cum præmium accidentale his reſpondens in Chriſto, non habet aliquam nobilem quantitatem, in comparatione ad magnitudinem eſſentialis præmij: vnde non habet aureolam ſub ratione aureolæ.

AD SECVNDVM dicendũ, quod aureola quamuis debeatur operi perfectiſſimo, quo ad nos; tamen aureola inquantum diminutiuè dicitur, ſignificat quandam participationem perfectionis ab aliquo, in quo plenariè inuenitur; & ſecundum hoc ad quandam minorationem pertinet; & ſic in Chriſto non inuenitur, in quo omnis perfectio pleniſſimè inuenitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen habet exemplar vnius rationis. Incorruptio enim Dei quam virginitas imitatur, non eadem ratione eſt in Deo & in aliquo virgine.

ARTICVLVS IX.

Vtrum angelis aureola debeatur.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd angelis aureola debeatur. Quia vt dicit Hieronym. de virginitate loquens, In carne præter carnem viuere potiùs eſt vita angelica, quàm humana. & 1. Corinth. 7. dicit Gloſſ. Quia virginitas eſt portio angelica: cùm igitur virginitati reſpondeat aureola, videtur quòd angelis debeatur.

¶ 2 Præterea, Nobilior eſt incorruptio ſpiritus, quàm incorruptio carnis: ſed in angelis inuenitur incorruptio ſpiritus, quia nunquam peccauerunt: ergo eis magis debetur aureola, quàm hominibus incorruptis carne, qui aliquando peccauerunt.

¶ 3 Præterea, Doctrinæ debetur aureola: ſed angeli nos docent purgando, illuminãdo, & efficiendo, vt Dion. dicit: ergo eis debetur aureola ſaltem Doctorum.

SED CONTRA, 2. Timoth. 2. Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit: ſed in angelis non eſt pugna: ergo eis aureola non debetur.

¶ Præterea, Aureola non debetur illis, qui per corpus non exercentur: vnde amantibus virginitatem, martyrium, & doctrinam, ſi exteriùs eis hæc non inſunt, aureola non debetur: ſed angeli ſunt ſpiritus incorporei: ergo aureolam non habent.

CONCLVSIO.

Angelis non competit habere aureolam, cùm aureola reſpondeat cuilibet perfectioni ex merito, & ob id quod hominibus ex merito obtingit, angelis eſt connaturale.

RESPONDEO dicendum, quòd angelis aureola non debetur: cuius ratio eſt, quia aureola reſpondet cuilibet perfectioni excellenti in merito: ea verò quæ in hominibus ad perfectionem meriti pertinent, angelis cõnaturalia, vel etiam ſpectant ad communem ſtatum eorum, aut etiam ad ipſum præmium: & ideo ratione eorũ,

qua hominibus aureola debetur, angeli non habent aureolam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virginitas dicitur eſſe vita angelica, inquantum per gratiam virgines imitantur id, quod angeli habent per naturam. Non enim virtutis eſt in angelis, quod omnino à delectabilibus carnis abſtinent, cùm huiuſmodi delectationes in eis eſſe non poſſint.

AD SECVNDVM dicendum, quòd perpetua incorruptio ſpiritus in angelis præmium eſſentiale meretur: eſt enim de neceſſitate ſalutis, cùm in eis non poſſit ſubſequi ſeparatio poſt ruinam.

AD TERTIVM dicendum, quòd illi actus, ſecundum quod angeli nos docent, pertinent ad gloriam eorum, & communem eorum ſtatum: vnde per huiuſmodi actus aureolam non merentur.

ARTICVLVS X.

Vtrum aureola etiam corpori debeatur.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd aureola etiam corpori debeatur. Præmium enim eſſentiale eſt prius, quàm accidentale: ſed dos quę ad præmium eſſentiale pertinet, non ſolum eſt in anima, ſed etiam in corpore: ergo & aureola quæ pertinet ad præmium accidentale.

¶ 2 Præterea, Peccato quod per corpus exercetur, reſpondet pœna in anima & corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus, debetur præmium & in anima & in corpore: ſed meritum aureolæ per corpus exercetur: ergo aureola etiam debetur corpori.

¶ 3 Præterea, In corporibus martyrum quædam virtus apparebit in ipſis cicatricibus corporis. Vnde Auguſtinus dicit 22. de Ciuit. Dei: Neſcio quomodo ſic afficiamur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, & fortaſſe videbimus. Non enim erit deformitas in eis, ſed dignitas quædam, quamuis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit: ergo videtur quòd aureola martyrum etiam in corpore ſit; & eadem ratione de aliis.

SED CONTRA, Animæ, quando ſunt in Paradiſo, habent aureolas, nec tamen habent corpora: ergo proprium ſubiectum aureolæ non eſt corpus, ſed anima.

¶ Præterea, Omne meritum eſt ab anima: ergo præmium totum in anima eſſe debet.

CONCLVSIO.

Cùm aureola ſit gaudium de his operibus, quorum gratia ea debetur, propriè in mente eſſe dicitur, quamuis etiam aliquis decor ex gaudio aureolæ in corpore reſultet.

RESPONDEO dicendum, quòd aureola propriè eſt in mente. Eſt enim gaudium de operibus illis, quibus aureola debetur. Sed ſicut ex gaudio eſſentialis præmij, quod eſt aureola, redundat quidam decor in corpore, qui eſt gloria corporis: ita ex gaudio aureolæ reſultat aliquis decor in corpore, vt ſic aureola principaliter ſit in mente, ſed per quandam etiam redundantiam refulgeat in corpore vel in carne. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Tamen ſciendum eſt, quòd decor cicatricum, quæ in corporibus martyrum apparebunt, non poteſt dici aureola: qua aliqui martyres aureolam habebunt, in quibus huiuſmodi cicatrices non erunt, vtpote illi qui ſunt ſubmerſi, aut famis inedia, aut ſqualore carceris interempti.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter aſſignentur tres aureolæ, virginum, martyrum, & prædicatorum.

Tho. 4. diſt. 49. q. 5. art. 5. q. 1. & ſeq.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter deſignentur tres aureolæ, virginum ſcilicet, martyrum, & prædicatorum. Aureola enim martyrum reſpondet virtuti fortitudinis eorum: aureola verò virginum virtuti temperantiæ: aureola verò Doctorum virtuti prudentiæ: ergo videtur quòd debeat eſſe quarta aureola, quæ reſpondeat virtuti iuſtitiæ.

¶ 2 Præterea, Exod. 25. dicit Gloſſa, quòd corona aurea additur cùm per Euangelium his qui mandata cuſtodiunt, vita æterna promittitur, Matthæi decimonono, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Huic aureola ſuperponitur, cùm dicitur: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: ergo paupertati debetur aureola.

¶ 3 Præterea, Propter votum obedientiæ aliquis ſe ſubiicit Deo totaliter: ergo in voto obedientiæ maxima perfectio conſiſtit: & ita videtur quòd ei aureola debeatur.

¶ 4 Præterea, Multa ſunt etiam alia ſupererogationis opera, de quibus homo in futuro ſpeciale gaudium habebit: ergo multæ ſunt aliæ aureolæ præter tres præfatas.

¶ 5 Præterea, Sicut aliquis diuulgat fidem prædicando & docendo, ita ſcripta compilando: ergo & talibus quarta aureola debetur.

CONCLVSIO.

Cùm virgines, martyres, & doctores in perpetua pugna ſint, & victoriam ex ea conſequantur, merito eis conuenienter aſſignata ſunt tres aureolæ.

RESPONDEO dicendum, quòd aureola eſt quoddam priuilegiatum præmium priuilegiatæ victoriæ reſpondens. Et ideo ſecundum priuilegiatas victorias in tribus pugnis, quæ cuilibet homini imminent, tres aureolæ ſumuntur. In pugna enim quæ eſt contra carnem, ille potiſſimam victoriam obtinet, qui à delectabilibus venereis, quæ ſunt præcipua in hoc genere, omnino abſtinet: & ideo virginitati aureola debetur. In pugna verò qua contra mundum pugnatur, illa eſt præcipua, cùm à mundo perſecutionem vſque ad mortem ſuſtinemus. Vnde & martyribus, qui in iſta pugna victoriam obtinent, ſecunda aureola debetur. In pugna, qua contra Diabolum pugnatur, illa eſt præcipua victoria, cùm aliquis hoſtem non ſolùm à ſe, ſed à cordibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam & prædicationem: & ideo Doctoribus & prædicatoribus tertia aureola debetur. Quidam verò diſtinguunt tres aureolas ſecundum tres vires animæ, vt dicantur tres aureolæ reſpondere potiſſimis trium virium animæ actibus. Potiſſimus enim actus rationalis eſt veritatem fidei etiam in aliis diffundere, & huic actui debetur Doctorum aureola. Iraſcibilis verò actus potiſſimus eſt, mortem propter Chriſtum ſuperare; & huic debetur aureola martyrum. Cõcupiſcibilis etiam actus potiſſimus eſt à delectabilibus carnis maximis abſtinere penitus; & huic debetur aureola virginum. Alij verò aureolas tres diſtinguunt, ſecundum ea, à quibus Chriſto nobiliſſimè conformantur. Ipſe enim mediator fuit inter Patrem & mundum. Fuit ergo Doctor, ſecundum quod veritatem, quam à Patre acceperat, mundo manifeſtauit. Fuit autem Martyr, ſecundum quod à mundo perſequutionem ſuſtinuit. Fuit verò Virgo, inquantum puritatem in ſeipſo ſeruauit. Et ideo Doctores, Martyres, & Virgines ei perfectiſſimè cõformantur: vnde talibus debetur aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in actu iuſtitiæ non attenditur aliqua pugna, ſicut in actibus aliarum virtutum. Nec tamen verum eſt, quòd docere ſit actus prudentiæ: imò eſt potiùs actus charitatis vel miſericordiæ, ſecundum quod ex tali habitu inclinamur ad huiuſmodi actus exercitium, vel etiam ſapientiæ vt dirigentis. Vel poteſt dici, ſecundum alios, quòd iuſtitia circuit omnes virtutes: & ideo ei ſpecialiter aureola non debetur.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd paupertas quamuis ſit

tis ſit opus perfectionis, non tamen tenet ſummũ locum in aliqua ſpirituali pugna. Quia amor temporalium minùs impugnat, quàm concupiſcentia carnis, vel perſequutio inflicta in corpus proprium. Vnde paupertati nõ debetur aureola, ſed debetur ei iudiciaria poteſtas ratione humiliationis, quæ conſequitur paupertatem: Gloſſ. autem inducta largè accipit aureolam pro quolibet præmio; quod redditur merito excellenti.

Et ſimiliter dicendum AD TERTIVM & QVARTVM.

AD QVINTVM dicendum, quòd etiam ſcribentibus ſacram Scripturam, debetur aureola: ſed hæc non diſtinguitur ab aureola Doctorum: quia ſcripta componere quidam modus docendi eſt.

ARTICVLVS XII.

Vtrum aureola virginum ſit potiſſima inter alias.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd aureola virginum ſit inter alias potiſſima. Quia Apocal. 14. de virginibus dicitur, quòd ſequuntur Agnum quocunque ierit, & quòd nemo poterat dicere canticum, quod virgines cantabant: ergo virgines habent excellentiorem aureolam.

¶ 2 Præterea, Cyprianus de virginibus dicit, quòd ſit illuſtrior portio gregis Chriſti: ergo eis maior aureola debetur.

¶ 3 Item, Videtur quòd potiſſima ſit aureola martyrum. Quia dicit Haymo, quòd non omnes virgines coniugatas præcedunt: ſed hi ſpecialiter qui in tormento paſſionis virginitate inſuper cuſtodita coæquantur martyribus coniugatis: ergo martyrium dat virginitati præeminentiam ſuper alios ſtatus: ergo martyrio potior aureola debetur.

¶ 4 Item, Videtur quòd potiſſima debeatur Doctoribus; quia Eccleſia militans exemplata eſt ab Eccleſia triumphante: ſed in Eccleſia militante maximus honor debetur Doctoribus, primæ Timothei quinto: Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè autem qui laborant verbo & doctrina: ergo in Eccleſia triumphante talibus potior aureola debetur.

CONCLVSIO.

Simpliciter loquendo aureola martyrum eſt omnium potiſſima.

RESPONDEO dicendum, quòd præeminentia aureolæ ad aureolam poteſt dupliciter conſiderari vel attendi. Primò, ex parte pugnæ, vt dicatur aureola potior, quæ fortiori pugnæ debetur; & per hunc modum aureola martyrum aliis aureolis ſupereminet quodammodo, & aureola virginum alio modo: pugna enim martyrum eſt fortior ſecundum ſeipſam, & vehementius affligens, ſed pugna carnis eſt periculoſior, inquantum eſt diuturnior, & magis nobis eminet è vicino. Secundò, ex parte eorum, de quibus eſt pugna: & ſic aureola Doctorum inter omnes eſt potior, quia huiuſmodi pugna verſatur circa intelligibilia: aliæ verò pugnæ circa ſenſibiles paſſiones. Sed illa eminentia quæ attenditur ex parte pugnæ, eſt aureolæ eſſentialior, quia aureola ſecundum propriam rationem reſpicit victoriam & pugnam. Difficultas enim pugnæ attenditur ex parte ipſius pugnæ, inquantum eſt nobis vicinior: & ideo ſimpliciter loquendo, aureola martyrum inter omnes eſt potior. Et ideo dicitur Matthæi 5. in Gloſſa, quòd in octaua beatitudine, quæ ad martyres pertinet, ſcilicet qui perſequutionem patiuntur, &c. omnes aliæ perficiuntur: & propter hoc etiam Eccleſia in connumeratione Sanctorum martyres Doctoribus, virginibus præordinat, ſed quantum ad aliquid nihil prohibet alias aureolas excellentiores eſſe.

Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum vnus alio aureolam excellentius habeat.

AD DECIMVMTERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd vnus aureolã virginitatis vel martyrij vel Doctori excellentiùs alio non habeat. Quia ea quæ ſunt in termino, non intenduntur neque remittuntur: aureola autem debetur operibus, quæ ſunt in termino perfectionis: ergo aureola non intenditur neque remittitur.

¶ 2 Præterea, Virginitas non ſuſcipit magis & minus, cùm importet priuationem quandam; & priuationes nõ intendantur nec remittantur: ergo nec præmiũ virginitatis, ſcilicet aureola virginum intenditur & remittitur.

SED CONTRA, Aureola ſupponitur aureæ: aurea eſt intenſior in vno quàm in alio: ergo & aureola.

CONCLVSIO.

Cùm meritum ſit cauſa præmij, conſequens eſt, vt ſicut præmio præmium eſt maius, ſic aureola vna maior altera eſſe dicatur.

RESPONDEO dicendum, quod cùm meritum ſit quodammodo præmij cauſa, oportet diuerſificari præmium, ſecundum quod merita diuerſificantur: aliquid enim intenditur & remittitur per intenſionem & remiſſionem ſuæ cauſæ: meritum autem aureolæ poteſt eſſe maius & minus: vnde & aureola poteſt eſſe maior & minor. Sciendum tamen, quòd meritum aureolæ poteſt intendi dupliciter. Vno modo ex parte radicis, alio modo ex parte operis. Contingit enim eſſe aliquos duos, quorum vnus ex minori charitate maius tormentum martyrij ſuſtinet, vel magis prædicationi inſtat: aut etiam magis à delectabilibus carnis elongatur intenſioni: ergo meriti quæ attenditur penes radicem, non reſpondet intentio aureolæ: ſed intentio aureæ, intentioni meriti, quæ eſt ex genere actus, reſpondet intentio aureolæ. Vnde poteſt eſſe quòd aliquis, qui minùs in martyrio meretur, quantum ad eſſentiale præmium, habebit pro martyrio maiorem aureolam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd merita quibus debetur aureola, non attingunt ad terminum perfectionis ſimpliciter, ſed ſecundum ſpeciem, ſicut ignis eſt ſubtiliſſimus corporum. Vnde nihil prohibet vnam aureolam alia eſſe excellentiorem, ſicut vnus ignis eſt alio ſubtilior.

AD SECVNDVM dicendum, quòd vna virginitas poteſt eſſe maior alia, propter maiorem receſſum à virginitatis contrario, vt dicatur in illa eſſe maior virginitas, quæ magis occaſiones corruptionis vitat. Sic enim priuationes intendi poſſunt; vt cùm dicitur homo magis cæcus, quia magis elongatur à viſu.

QVÆSTIO XCVII.

De pœna damnatorum, in ſeptem articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de pertinentibus ad damnatos poſt iudiciũ. Et primò de pœnis damnatorũ & igne, quo eorum corpora cruciabuntur. Secundò, de his quæ pertinent ad eorum affectũ & intellectũ. Tertiò, de iuſtitia & miſericordia Dei, reſpectu damnatorũ.

¶ Circa quod quæruntur ſeptem.

¶ Primò, vtrum damnati in inferno ſola pœna ignis affligantur.

¶ Secundò, vtrum vermis, quo affliguntur, ſit corporalis.

¶ Tertiò, vtrum fletus in eis exiſtens, ſit corporalis.

¶ Quartò, vtrum tenebræ eorum ſint corporales.

¶ Quintò, vtrum ignis, quo affliguntur, ſit corporalis.

¶ Sextò, vtrum ſit eiuſdem ſpeciei cum igne noſtro.

¶ Septimò, vtrum ignis ille ſit ſub terra.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrum damnati in inferno ſola pœna ignis affligantur.

Tho. 4. diſt. 50. q. 2. art. 3. q. 1. et ſeq.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd damnati in inferno ſola pœna ignis affligantur. Mat. 25. vbi eorum damnatio exprimitur, fit mentio ſolùm de igne, cùm dicitur: Ite maledicti in ignem æternum.

¶ 2 Præterea, Sicut pœna purgatorij debetur peccato veniali, ita pœna inferni debetur peccato mortali: ſed in purgatorio non dicitur eſſe niſi pœna ignis, vt patet per hoc quod dicitur 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis probabit: ergo nec in inferno erit, niſi pœna ignis.

¶ 3 Præterea, Pœnarum varietas refrigerium præſtat, ſicut calido, cùm transfertur ad frigidum: ſed nullum refrigerium eſt ponere in damnatis: ergo non erunt diuerſæ pœnæ, ſed ſola pœna ignis.

SED CONTRA eſt quod dicitur in Pſal. Ignis, ſulfur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.

¶ Præterea, Iob 24. Tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium.

CONCLVSIO.

Sicut per multa & varia damnati peccarunt, conueniens eſt, vt multipliciter, & ex multis affligantur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſecundum Baſilium in vltima mundi purgatione fiet ſeparatio in elementis, vt quicquid eſt purum & nobile, remaneat ſuperius ad gloriam beatorum; quicquid verò eſt ignobile & fœculentum, in infernum proijciatur ad pœnam damnatorum: vt ſicut omnis creatura erit beatis materia gaudij, ita damnatis ex omnibus creaturis tormentum accreſcat, ſecundum illud Sap. 5. Pugnabit cum illo orbis terræ cõtra inſenſatos. Hoc etiam diuinæ iuſtitiæ competit, ſicut ab vno recedẽtes per peccatum in rebus materialibus, quę ſunt multa & varia, finem ſuum conſtituerunt: ita etiam multipliciter & ex multis affligantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia ignis eſt maximè afflictiuus, propter hoc quòd abundat in virtute actiua: ideo nomine ignis omnis afflictio deſignatur, ſi ſit vehemens.

AD SECVNDVM dicendum, quòd pœna purgatorij non eſt principaliter ad affligendum, ſed ad purgandum: vnde per ſolum ignem fieri debet, qui maximè habet vim purgatiuam: ſed damnatorum pœna non ordinatur ad purgandum: vnde non eſt ſimile.

AD TERTIVM dicendum, quòd damnati tranſibunt ex vehementiſſimo calore ad vehementiſſimum frigus, ſine hoc quòd in eis ſit aliquod refrigerium: quia paſſio ab exterioribus non erit per tranſmutationem corporis à ſua priſtina naturali diſpoſitione, vt contraria paſſio ad æqualitatem vel temperiem, reducendo refrigerium cauſet, ſicut nunc accidit: ſed erit per actionem ſpiritualem, ſecũdũ quod ſenſibilia agunt in ſenſum, prout ſentiuntur imprimendo formas illas, ſecundum eſſe ſpirituale in organum, & non ſecundum eſſe materiale.

ARTICVLVS II.

Vtrum vermis damnatorum ſit corporalis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd vermis, quo affliguntur damnati, ſit vermis corporalis. Quia caro non poteſt affligi per vermem ſpiritualem: ſed caro damnatorum affligetur per vermem, Iudith. 16. Et dabit ignem & vermes in carnes eorum. & Eccleſ. 7. Vindicta carnis impij ignis & vermis: ergo vermis ille erit corporalis.

¶ 2 Præterea, Auguſt. dicit 21. de Ciuit. Dei, Vtrumque, id eſt, ignis & vermis, pœna erunt carnis: ergo, &c.

SED CONTRA eſt quod Aug. dicit 20. de Ciui. Dei: In pœnis malorũ inextinguibilis ignis, & viuaciſſim⁹ vermis. Ab aliis autẽ aliter exponitur. Alij vtrũq; ad corpus, alij vtrumque ad animã recenſent, alij propriè ad corpus ignem, tropicè ad animã vermẽ; quod credibilius videtur.

CONCLVSIO.

Cùm poſt diem iudicij nullum corpus mixtum remanſurum ſit, vermis qui damnatis aſsignatur, non erit materialis, ſed ſpiritualis, qui conſcientiæ remorſus dicitur.

RESPONDEO dicendum, quòd poſt diem iudicij in mundo innouato, non remanebit aliquod animal; vel aliquod corpus mixtum, niſi corpus hominis tantùm, eò quòd non habeat aliquem ordinem ad corruptionem, nec poſt illud tempus ſit futura generatio & corruptio. Vnde vermis qui in damnatis ponitur, non debet intelligi eſſe corporalis, ſed ſpiritualis, qui eſt conſcientiæ remorſus, qui dicitur vermis, inquantum oritur ex putredine peccati, & animam affligit: ſicut corporalis vermis ex putredine ortus affligit pungendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ipſæ animæ damnatorum dicuntur carnes eorum, pro eo quòd carni ſubiectę fuerunt. Vel poteſt dici etiam, quòd per vermem ſpiritualem caro affligetur, ſecũdum quod paſſiones animæ redundant in corpus, & hic & in futurum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Auguſtinus loquitur ſub quadam comparatione. Non enim vult ſimpliciter aſſerere, quòd ille vermis ſit materialis, ſed quòd potiùs eſſet aſſerendum, ignem & vermem materialiter intelligi; quàm quòd vtrumque ſpiritualiter intelligatur: quia ſic nullam pœnam corporalem damnati ſuſtinerẽt, vt patet ſeriem verborum eius ibidem inſpicienti.

ARTICVLVS III.

Vtrum fletus, qui erit in damnatis, ſit corporalis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd fletus, qui erit in damnatis, erit corporalis. Quia Luc. 13. dicit quædam gloſſ. quòd per fletũ quem Dominus reprobis comminatur, poteſt probari vera corporum reſurrectio; quod non eſſet, ſi fletus ille tantùm eſſet ſpiritualis: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Triſtitia quæ eſt in pœna, reſpondet delectationi, quæ fuit in culpa, ſecundum illud Apocal. 18. Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantùm date illi tormẽtum & luctum: ſed peccatores in culpa habuerunt delectationem interiorem & exteriorem: ergo habebunt fletum etiam exteriorem.

SED CONTRA, Fletus corporalis fit per quandam reſolutionem lachrymarum: ſed à corporibus damnatorum non poteſt fieri perpetua reſolutio, cùm nihil in eis per cibum reſtauretur; omne enim finitum conſumitur, ſi aliquid ab eo continuè abſtrahatur: ergo in damnatis non erit corporalis fletus.

CONCLVSIO.

Ratione lachrymarum reſolutionis fletum non erit in damnatis; ratione verò commotionis & turbationis capitis in damnatis fletum eſſe patet.

RESPONDEO dicendum, quòd in fletu corporali duo inueniuntur; quorum vnum eſt, lachrymarum reſolutio, & quantum ad hoc, fletus corporalis in damnatis eſſe non poteſt: quia poſt diem iudicij quieſcente motu primi mobilis, non erit aliqua generatio vel corruptio vel corporalis alteratio: in lachrymarum autem reſolutione oportet eſſe illius humoris generationem, qui per lachrymas diſtillat: vnde quantum ad hoc corporalis fletus in damnatis eſſe non poterit. Aliud quod inuenitur in corporali fletu, eſt quædam commotio & turbatio capitis & oculorum, & quantum ad hoc fletus in damnatis eſſe poterit poſt reſurrectionem: corpora enim damnatorum non ſolùm ab exteriori affligentur, ſed etiam ab interiori, ſecundum quod corpus immutatur ad paſſionem animæ bonam vel malam, & quantum ad hoc fletus carnis reſurrectionem indicat, & reſpondet delectationi culpæ, quæ fuit in anima & in corpore.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum damnati ſint in tenebris corporalibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd damnati non ſint in tenebris corporalibus. Quia vt dicit Gregorius in 9. libro Moral. ſuper illud Iob 10. Sempiternus horror inhabitat: quamuis ignis ille ad conſolationem non luceat, ſed vt magis torqueat aliquid, lucet. Nam ſequaces, quos ſecum traxerunt de mūdo reprobi, flamma illuſtrati viſuri ſunt: ergo non erunt ibi tenebræ corporales.

¶ 2 Præterea, Damnati vidēt pœnam ſuam, hoc enim eſt eis ad augmentum pœnæ: ſed nihil videtur ſine lumine: ergo non ſunt ibi tenebræ corporales.

¶ 3 Præterea, Damnati ibi habebunt potentiam viſiuam poſt corporum reſumptionem: ſed fruſtra in eis eſſet, niſi aliquid viderent: ergo cùm nihil videatur, niſi in lumine, videtur quòd non ſint omnino in tenebris.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matthæi 22. Ligatis manibus eius & pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores: ſuper quod dicit Gregorius: Si ignis ille lucem haberet, in tenebras exteriores nequaquam diceretur.

¶ Præterea, Baſilius dicit ſuper illud Pſalmiſtæ: Vox Domini intercidentis flammam ignis, quòd virtute Dei ſeparabitur claritas ignis ab eius virtute aduſtiua, ita quòd claritas cedet in gaudium beatorum, & vſtiuum ignis in tormentum damnatorum: ergo damnati habebunt tenebras corporales; quædam verò alia, quæ ad pœnam damnatorum pertinent, determinata ſunt.

CONCLVSIO.

Vt diſpoſitio inferni miſeriæ damnatorum conueniat, erunt in eo tenebræ corporales, cum quadam tamen luce: vt videant damnati ea quæ animam torquere poſſunt.

RESPONDEO dicendum, quòd diſpoſitio inferni erit talis, quòd vt maximè miſeriæ damnatorum competat. Vnde ſecundum hoc ſunt ibi lux & tenebræ, prout maximè ſpectant ad miſeriam damnatorum: ipſa autem viſio ſecundum ſe delectabilis eſt: vt enim dicitur in principio Metaphyſicæ, ſenſus oculorum eſt maximè diligibilis, eò quòd per ipſum plura cognoſcimus: ſed per accidens contingit viſionem eſſe afflictiuam, inquantum videmus aliqua nobis nociua, vel noſtræ voluntati repugnantia: & ideo in inferno hoc modo debet eſſe locus diſpoſitus ad videndum, ſecundum lucem & tenebras, vt nihil perſpicuè videatur, ſed ſolummodo ſub quadam vmbroſitate videantur ea, quæ afflictionem cordi ingerere poſſunt. Vnde ſimpliciter loquendo locus eſt tenebroſus. Sed tamen ex diuina diſpoſitione eſt ibi aliquid luminis, quantum ſufficit ad videndum illa, quæ animam torquere poſſunt, & ad hoc ſatisfacit naturalis ſitus loci; quia in terræ medio vbi infernus ponitur, non poteſt eſſe ignis niſi fœculentus & turbidus, & quaſi fumoſus. Quidam enim tenebrarum harum cauſam aſſignant ex commaſſatione corporum damnatorum, quæ præ multitudine ita replebunt locum inferni, quòd ibi nihil de aëre manebit: & ſic non erit ibi aliquid de diaphano, quod poſſit eſſe ſubiectum lucis & tenebræ, niſi oculi damnatorum, qui erunt obtenebrati.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum ignis inferni ſit corporalis.

Tho. 4. diſt. 44. q. 3. art. 2. q. 1. et ſeq.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd ignis inferni, quo cruciabuntur corpora damnatorum, non ſit corporeus. Dicit enim Damaſcenus in quarto libro in fine: Tradetur Diabolus & dæmones, & homo eius, ſcilicet Antichriſtus cum impiis & peccatoribus in ignem æternum; nō materialem, qualis eſt qui apud nos eſt, ſed qualem nouit Deus: ſed omne corporeum eſt materiale: igitur ignis inferni non erit corporeus.

¶ 2 Præterea, Animæ damnatorum à corpore ſeparatæ, ad ignem inferni deferuntur: ſed Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſ. ad literam: Spiritualem arbitror eſſe, ſcilicet locum, ad quem anima defertur poſt mortem, non corporalem: ergo, &c.

¶ 3 Præterea, Ignis corporeus in modo ſuæ actionis non ſequitur modum culpæ in eo, qui igne crematur: ſed magis ad modum humidi & ſicci. In eodem enim igne corporeo videmus affligi iuſtum & impium: ſed ignis inferni in modo ſuæ afflictionis vel actionis ſequitur modum culpæ in eo, qui punitur. Vnde dicit Gregorius in 4. Dialogo: Vnus quidem eſt gehennæ ignis, ſed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vnuſquiſque enim quantum exigit culpa, tantum ſentiet de pœna: ergo nō eſt corporeus.

SED CONTRA eſt, quod dicitur quarto Dialogo: Ignem gehennæ corporeum eſſe non ambigo, in quo certum eſt corpora cruciari.

¶ Præterea, Sapientiæ 5. dicitur: Pugnabit orbis terrarum contra inſenſatos: ſed non totus orbis terrarum contra inſenſatos pugnaret, ſi ſolummodo ſpirituali pœna & non corporali punirentur: ergo punientur igne corporeo.

CONCLVSIO.

Cùm corpori non poſſit adaptari pœna niſi corporea, ignis inferni erit corporeus, maximè cùm dicatur, reprobos poſt reſurrectionem detrudendos eſſe.

RESPONDEO dicendum, quòd de igne inferni multiplex fuit opinio. Quidam enim Philoſophi, vt Auicen. reſurrectionem non credentes, ſolius animæ poſt mortem pœnam eſſe crediderunt. Et quia eis inconueniens videbatur, vt animæ, cùm ſint incorporeæ, igne corporeo punirentur, negauerunt ignem corporeum eſſe, quo mali punirentur, volentes quod quicquid dicitur de pœna animarum poſt mortem, per aliqua corpora futura, metaphoricè dicatur. Sicut enim bonarum animarum delectatio & iucunditas non erit in aliqua re corporali, ſed ſpirituali tantùm erit in conſequutione ſui finis: ita afflictio malorum ſpiritualis erit tantùm in hoc, ſcilicet quòd triſtabuntur de hoc, quòd ſeparabuntur à fine, cuius ineſt eis deſiderium naturale. Vnde ſicut omnia, quæ de delectatione animarum poſt mortem dicuntur, quæ videntur ad delectationem pertinere corporalem, vt quòd reficiantur vel rideant, vel huiuſmodi: ita etiam quicquid de earum afflictione dicitur, quod in corporalem punitionem ſonare videatur, per ſimilitudinem debet intelligi, ſicut quòd in igne ardeant, vel fœtoribus affligantur, & huiuſmodi. Spiritualis enim delectatio & triſtitia, cùm ſit ignota multitudini, oportet quòd per delectationes & triſtitias corporales figuraliter manifeſtetur, vt homines magis moueantur ad deſiderium vel timorem. Sed quia in pœna damnatorum non ſolùm erit pœna damni, quæ reſpondeat auerſioni quæ fuit in culpa, ſed etiam pœna ſenſus, quæ reſpondeat conuerſioni: ideo non ſufficit prædictum modum punitionis ponere: & ideo etiam ipſe Auicenna alterum modum ſuperaddit, dicens, quòd animæ malorum poſt mortem non per corpora, ſed per corporum ſimilitudines puniantur: ſicut in ſomnis propter ſimilitudines prædictas in imaginatione exiſtentes, videtur homini quòd torqueatur pœnis diuerſis. Et hunc etiam modum videtur ponere Auguſtinus in duodecimo ſuper Geneſim ad literam, ſicut ibidem manifeſtè patet. Sed hoc videtur inconuenienter dictum eſſe. Imaginatio enim potentia eſt quædam vtens organo corporali: vnde non poteſt eſſe quòd viſiones huiuſmodi imaginariè fiant in anima ſeparata à corpore, ſicut in anima ſomniantis. Vnde etiam Auicenna, vt hoc inconueniens euitaret, dixit, quòd animæ ſeparatæ à corpore, vtebantur pro organo quaſi aliqua parte cœleſtis corporis, cui corpus humanum oportet eſſe conforme

formæ ad hoc quod perficiatur anima rationali, quæ eſt ſimilis motoribus cæleſtis corporis, in hoc ſequutus quodammodo opinionem antiquorum Philoſophorum, qui poſuerunt animas redire ad orbes ſtellarum. Sed hoc eſt omnino abſurdum, ſecundum doctrinam Philoſophi: quia anima vtitur determinato organo corporali, ſicut ars determinatis inſtrumentis: vnde non poteſt tranſire de corpore ad corpus, quod Pythagoras ponit, vt dicitur in primo de anima. Qualiter autem ad dictum Auguſtini ſit reſpondendum, infrà dicetur. Quicquid autem dicatur de igne, qui animas ſeparatas cruciat; de igne tamen, quo cruciabuntur corpora damnatorum poſt reſurrectionem, oportet dicere quòd ſit corporeus, quia corpori non poteſt conuenienter adaptari pœna, niſi ſit corporea. Vnde Gregorius in quarto Dialogo, ex hoc ipſo probat ignem inferni eſſe corporeum, quòd reprobi poſt reſurrectionem in eum detrudentur. Auguſtinus enim, vt habetur in litera, manifeſtè confitetur ignem illum, quo cruciabuntur corpora, eſſe corporeum. Et de hoc ad præſens eſt quæſtio. Sed hoc ſuprà dictum eſt, qualiter animæ damnatorum ab igne iſto corporeo puniantur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Damaſcenus non negat ſimpliciter illum ignem materialem eſſe, ſed quòd non eſt materialis talis, qualis apud nos eſt, eò quòd quibuſdam proprietatibus ab hoc igne diſtinguitur. Vel etiam dicendum eſt, quòd quia ignis non materialiter alterat corpora, ſed quadam ſpirituali actione agit in ea punitionem: ideo dicitur non materialis eſſe, non quantum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad punitionis effectum in corporibus, & multò amplius in animabus.

Ad secundum dicendũ, quòd dictum Auguſt. poteſt hoc modo accipi, vt pro tanto dicatur locus ille, ad quem animæ deferuntur poſt mortem, non eſſe corporeus, quia anima in eo corporaliter non exiſtit per modum, ſcilicet quo corpora exiſtunt in loco: ſed alio modo ſpirituali, ſicut angeli in loco ſunt. Vnde dicẽdum quòd Auguſt. loquitur opinando & non determinando, ſicut ſæpè facit in libro illo.

Ad tertium dicendum, quòd ignis ille eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ punientis. Inſtrumentum autem non ſolùm agit in virtute propria, & per proprium modum, ſed etiam in virtute principalis agentis, & ſecundum quod eſt regulatum ab eo. Vnde quamuis ignis ſecundum propriam virtutẽ non habet quod aliquos cruciet ſecundum magis, vel minus, ſecundum modum prędictum; habet tamẽ hoc ſecundum quod eius actio modificatur ex ordine diuinæ iuſtitiæ. Sicut etiam ignis fornacis modificatur ex iuſtitia fabri in ſua actione, ſecundum quod competit ad effectum artis.

Articvlvs VI.

Vtrum ignis inferni ſit eiuſdem ſpeciei cum igne noſtro.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur quòd ignis ille non ſit eiuſdem ſpeciei cum igne iſto corporeo, quem videmus. Auguſt. enim dicit, & habetur in litera: Ignis æternus cuiuſmodi ſit, arbitror neminẽ ſcire, niſi cui Spiritus diuinus oſtendit: ſed naturam iſtius ignis omnes, vel ferè omnes, ſciunt: ergo ignis ille non eſt eiuſdem ſpeciei aut naturæ cum iſto.

¶ 2 Pręterea, Gregorius dicit 15. Moral. exponens illud Iob vigeſimoſecundo: Deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur: ignis corporeus, vt eſſe valeat, corporeis indiget fomentis, nec valet, niſi ſuccenſus, eſſe, & niſi refotus ſubſiſtere. Ac contra gehennæ ignis, cùm ſit corporeus, & in ſemetipſo reprobos corporaliter exurat, nec ſtudio humano ſuccenditur, nec lignis nutritur, ſed datus ſemel durat inextinguibilis, & ſucceſſione non indiget, & ardore non caret: ergo non eſt eiuſdem naturæ cum eo, quem videmus.

¶ 3 Præterea, Aeternum & corruptibile non ſunt eiuſdem rationis, cùm nec etiam in genere communicent, ſecundum Philoſophum in 10. Metaphyſ. ſed iſte ignis eſt corruptibilis, ille autem æternus, Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum: ergo non eſt eiuſdem naturæ.

¶ 4 Præterea, De natura huius ignis noſtri eſt vt luceat, ſed ignis inferni non lucet; vnde Iob: Nónne lux impij extinguetur? ergo vt prius.

Sed contra, Secundũ Philoſophum in 1. Topic. Omnis aqua omni aquæ, eſt idem ſpecie: ergo eadẽ ratione omnis ignis omni igni, eſt idem ſpecie.

¶ Præterea, Sapient. 11. dicitur: Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: ſed homines peccant per res ſenſibiles huius mundi: ergo iuſtũ eſt, vt per eaſdẽ puniantur.

Conclvsio.

Ignis quo torquentur damnati in inferno, eſt eiuſdem ſpeciei cum igne qui apud nos eſt.

Respondeo dicendum, quod ignis propter hoc quòd eſt maximæ virtutis in agendo inter reliqua elementa, alia corpora pro materia habet, vt dicitur in 4. Metaphyſ. Vnde & ignis dupliciter inuenitur, ſcilicet in materia propria, prout eſt in propria ſua ſphæra: vel in materia aliena, ſiue terreſtri, vt patet in carbone: ſiue aërea, vt patet in flamma: quocunque autem modo ignis inueniatur, ſemper eſt idem in ſpecie, quantum ad naturam ignis pertinet. Poteſt autem eſſe diuerſitas in ſpecie, quantum ad corpora quæ ſunt materia ignis. Vnde flamma & carbo differunt ſpecie, & ſimiliter lignum igneum, & ferrum ignitum: nec differt quantum ad hoc, ſiue ignita ſint per violentiam, vt in ferro apparet; ſiue ex principio intrinſeco naturali, vt accidit in ſulfure. Quia ergo ignis inferni, quantum ad hoc, quod habet de natura ignis, ſit eiuſdem ſpeciei cum igne, qui apud nos eſt, manifeſtum eſt: vtrum autem ille ignis ſit in propria materia exiſtens, aut ſi in aliena, in qua materia ſit, nobis ignotum eſt: & ſecundum hoc poteſt ab igne, qui apud nos eſt, in ſpecie differre materialiter conſideratus: quaſdam tamen proprietates differentes habet ab igne iſto, vt quòd ſucceſſione non indiget, nec lignis nutritur. Sed iſtæ differentiæ non oſtendunt diuerſitatem in ſpecie, quantum ad id, quod pertinet ad naturam ignis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Auguſt. loquitur, quantum ad id quod eſt materialiter in igne illo; non autem quantum ad ignis naturam.

Ad secvndvm dicendum, quòd ignis qui apud nos eſt, lignis nutritur, & ab homine ſuccenditur, quia eſt artificialiter & per violentiam in aliena materia introductus: ſed ignis ille lignis non indiget, quibus foueatur: quia vel in propria materia eſt exiſtens, vel eſt in materia aliena, non per violentiam, ſed per naturam à principio intrinſeco. Vnde non eſt ab homine ſuccenſus, ſed à Deo, qui naturam illam inſtituit; & hoc eſt quod dicitur Iſaiæ trigeſimo: Flatus Domini ſicut torrens ſulfuris ſuccendens eam.

Ad tertivm dicẽdum, quòd ſicut corpora damnatorum erunt eiuſdem ſpeciei, cuius & modo ſunt; quãuis modo ſint corruptibilia, tunc autem incorruptibilia ex ordine diuinæ iuſtitiæ, & propter quietem motus cæli, ita eſt de igne inferni, quo corpora illa punientur.

Ad qvartvm dicendum, quòd lucere non conuenit igni ſecundum quemlibet modum exiſtendi, quia in propria materia exiſtens non lucet. Vnde non lucet in propria ſphæra, vt Philoſophus dicit: etiam in aliqua materia ignis exiſtens nõ lucet, ſicut cùm eſt in materia opaca terreſtri, vt in ſulfure: & ſimiliter eſt etiam quando ex aliquo groſſo fumo eius claritas obfuſcatur. Vnde quòd ignis inferni non luceat, non eſt ſufficiens argumentum ad hoc, quòd non ſit eiuſdem ſpeciei.

Articvlvs VII.

Vtrum ignis inferni ſit ſub terra.

Ad-

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ignis ille non ſit ſub terra, Iob 18. de homine damnato dicitur: Et de orbe transferet eũ Deus: ergo ignis ille quo damnati punientur, non eſt ſub terra, ſed eſt extra orbem.

¶ 2 Præterea, Nullum violentum & per accidens, poteſt eſſe ſempiternum: ſed ignis ille erit in inferno in ſempiternum: ergo non erit ibi per violentiam, ſed naturaliter: ſed ſub terra non poteſt eſſe ignis, niſi per violentiam: ergo ignis ille non eſt ſub terra.

¶ 3 Præterea, In igne inferni omnia corpora damnatorum, poſt diem iudicij cruciabuntur: ſed illa corpora locum replebunt: ergo cùm futura ſit maxima multitudo damnatorum, quia ſtultorum infinitus eſt numerus, Eccleſiaſtie. 1. ideo maximum oportet eſſe ſpatium, in quo ignis ille continetur: ſed inconueniens videtur dicere, infra terram eſſe tantam concauitatem, cùm partes terræ naturaliter ferantur ad medium: ergo ignis ille non erit ſub terra.

¶ 4 Præterea, Sapient. 11. Per quæ peccat quis, per hęc & torquetur: ſed mali ſuper terram peccauerunt: ergo ignis eos puniens non debet eſſe ſub terra.

SED CONTRA, Dicitur Iſaiæ 14. Infernus ſubtus conturbatus eſt in occurſum tui: ergo ignis inferni ſub nobis eſt.

¶ Præterea, Gregor. dicit 4. Dialog. Quid obſtat nõ video, quòd infernus eſſe ſub terra credatur.

¶ Præterea, Ionæ 2. ſuper illud: Proieciſti me in corde maris, Gloſſ. interlinearis, id eſt, in inferno: pro quo dicitur in Euangelio, Matthæi 12. in corde terræ: quia ſicut cor eſt in medio animalis, ita infernus in medio terræ perhibetur eſſe.

CONCLVSIO.

Etſi nullus ſcit vbi infernus ſit conſtitutus, niſi qui de hoc à Spiritu ſancto edocti fuerit, conueniens tamen eſt, vt ſub terra eſſe credatur.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Auguſtinus dicit, & habetur in litera, in qua parte mundi infernus ſit, ſcire neminem arbitror, niſi cui diuinus Spiritus reuelabit. Vnde Gregorius in quarto Dialog. ſuper hac quæſtione interrogatus, reſpondit: Hac de re temere definire nihil audeo. Nonnulli namque in quadam terrarũ parte infernum eſſe putauerunt. Alij verò hunc ſub terra eſſe exiſtimant. Et hanc opinionem probabiliorem, oſtendit dupliciter. Vno modo ex ipſa nominis ratione, ſic dicens: Si idcirco infernum dicimus, quia inferius iacet, quòd terra ad cælum eſt, hoc eſſe inferius debet ad terram. Secundò, ex hoc quod dicitur Apocalypſis 5. Nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum: vt hoc quod dicitur in cælo, referatur ad angelos: hoc quod dicitur in terra, referatur ad homines viuentes in corpore: hoc quod dicitur ſub terra, referatur ad animas exiſtentes in inferno. Auguſtinus etiam in libro 12. ſuper Geneſ. ad literam, duas rationes tangere videtur, quare congruum ſit, infernum eſſe ſub terra. Vna eſt, vt quoniam defunctorum animæ carnis amore peccauerunt, hoc eis exhibeatur, quòd ipſi carni mortuæ ſolet exhiberi, vt ſcilicet ſub terram retrudantur. Alia eſt, quòd ſicut grauitas in corporibus, ita triſtitia in ſpiritibus, & lætitia ſicut leuitas. Vnde ſicut ſecundum corpus, ſi ponderis ſui ordinem teneant, inferiora ſunt omnia grauiora, ita ſecundum ſpiritum inferiora ſunt omnia triſtiora: & ſicut conueniens locus gaudio electorum eſt cælum empyreum, ita conueniens locus triſtitiæ damnatorum, eſt infimum terræ. Neque mouere debet quod Auguſtinus ibidem dicit, quòd inferi ſub terris eſſe dicuntur vel creduntur, quia vt in lib. Retractionum hoc retractans dicit. Mihi videor dicere debuiſſe magis, quòd ſub terris ſunt inferi, quàm rationem reddere, cur ſub terris eſſe dicuntur ſiue creduntur. Quidam tamen Philoſophi poſuerunt, quòd locus inferni erat ſub orbe terreſtri, tamen ſupra terræ ſuperficiem ex parte oppoſita; & hoc videtur Iſidorus ſenſiſſe, cùm dicit, quod Sol & Luna in ordine quo creati ſunt, ſtabunt, ne impij in tormentis poſiti, fruantur luce eorum; quæ ratio nulla eſſet, ſi infernus infra terram eſſe dicatur, qualiter & hæc verba poſſint exponi, patuit ſuprà. Pythagoras verò poſuit locum pœnarum in ſphæra ignis, quam in medio totius orbis eſſe dixit, vt patet per Ariſtotel. in ſecundo cæli & mundi. Sed tamen conuenientiùs his, quæ in Scriptura dicuntur, eſt, vt ſub terra credatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Iob: De orbe transferet eum Deus, intelligendum eſt de orbe terrarum; id eſt, de hoc mundo, & hoc modo exponit Gregorius, dicens: De orbe quippe trãsfertur, cum ſuperno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruersè gloriatur. Nec eſt intelligẽdum, quòd orbis hic accipiatur pro vniuerſo, quaſi extra totum vniuerſum ſit locus pœnarum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in loco illo conſeruatur ignis in æternum ex ordine diuinæ iuſtitiæ; quamuis ſecundum naturam non poſſit extra ſuum locum aliquod elementum in æternum durare, præcipuè ſtatu generationis & corruptionis manente in rebus. Ignis autem erit ibi fortiſſimæ caliditatis, quia calor eius erit vndique congregatus propter frigus terræ ipſum vndique circunſtans.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd infernus nunquam deficiet in amplitudine, quin ſufficiat ad damnatorum corpora capienda. Infernus enim Prouerb. 30. inter tria inſatiabilia ponitur, nec eſt inconueniens, quòd inter viſcera terræ tanta concauitas conſeruetur diuina virtute, quæ damnatorum omnium corpora poſſit capere.

AD QVARTVM dicendum, quòd hoc quod dicitur: Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur, non eſt neceſſarium, niſi in principalibus inſtrumentis peccandi: quia enim homo in anima peccat & in corpore, in vtroque punietur: non autem oportet quòd in loco, quo quis peccauit, in eodem puniatur, cùm alius ſit locus, qui viatoribus & damnatis debetur. Vel dicẽdum, quòd hoc intelligitur de pœnis, quibus homo punitur in vita, ſecundum quod quælibet culpa ſuam pœnam habet annexam, prout quiſque inordinatus animus ſibi eſt pœna, vt dicit Auguſtinus.

QVÆSTIO XCVIII.

De voluntate & intellectu damnatorum, in nouem articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de pertinentibus ad effectum & intellectum damnatorum.

¶ Circa quod quæruntur nouem.

¶ Primò, vtrum damnatorum voluntas ſit mala.

¶ Secundò, vtrum aliquando pœniteant de malis quæ fecerunt.

¶ Tertiò, vtrum magis vellent non eſſe quàm eſſe.

¶ Quartò, vtrum vellent alios non eſſe damnatos.

¶ Quintò, vtrum impij habeant Deum odio.

¶ Sextò, vtrum ipſi demereri poſſint.

¶ Septimò, vtrum poſſint vti ſcientia hic acquiſita.

¶ Octauo, vtrum cogitent aliquando de Deo.

¶ Nonò, vtrum ipſi videant gloriam beatorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis voluntas damnatorum ſit mala.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non omnis voluntas damnatorum ſit mala. Quia vt dicit Dionyſ. 4. c. de Diuin. nomin. dæmones bonum *Tho. 4. diſt. 50. q. 2. art. 1. q. 1. et ſeq.*

bonum & optimum concupiſcunt eſſe, viuere, & intelligere: cùm ergo damnati homines non ſint peioris conditionis, quàm dæmones, videtur quòd ipſi bonam voluntatem habere poſſint.

¶ 2 Præterea, Malum, vt dicit Dionyſ. eſt omnino inuoluntarium: ergo ſi damnati aliquid volunt, illud volũt inquantum eſt bonum, vel apparens bonum: ſed voluntas quæ per ſe ordinatur ad bonum, eſt bona: ergo damnati poſſunt habere voluntatem bonam.

¶ 3 Præterea, Aliqui erunt damnati, qui in hoc mundo exiſtentes, aliquos virtutum habitus ſecum detulerũt, vtpote Gentiles, qui habuerunt virtutes politicas: ſed ex habitibus virtutum elicitur laudabilis voluntas: ergo in aliquibus damnatis poterit eſſe laudabilis voluntas.

Sed contra, Obſtinata voluntas nunquam poteſt flecti, niſi ad mala: ſed damnati homines erunt obſtinati ſicut dæmones: ergo voluntas eorum nunquam poterit eſſe bona.

¶ Præterea, Sicut ſe habet voluntas damnatorum ad malum, ita voluntas beatorum ad bonum: ſed beati nunquam habent voluntatem malam: ergo nec damnati aliquam habent voluntatem bonam.

Conclvsio.

Quamuis damnati voluntate naturali aliquod bonum velle poſſunt, tamen voluntate deliberatiua non bene volunt illud.

Respondeo dicendum, quòd in damnatis poteſt duplex voluntas conſiderari, ſcilicet voluntas deliberatiua, & voluntas naturalis. Naturalis quidem non eſt eis ex ipſis, ſed ex actione naturæ, quæ in natura hanc inclinationem poſuit, quæ naturalis voluntas dicitur: vnde cùm natura in eis remaneat, ſecundum hoc bona poterit in eis eſſe voluntas naturalis. Sed voluntas deliberatiua eſt eis ex ſeipſis, ſecundum quod in poteſtate eſt eorum, inclinari per affectum ad hoc vel illud, & talis voluntas eſt in eis ſolum mala: & hoc ideo, quia ſunt perfectè auerſi à fine vltimo rectæ voluntatis, nec aliqua voluntas poteſt eſſe bona, niſi per ordinẽ ad finem prædictum. Vnde etiam etſi aliquod bonum volunt, nõ tamen bene volunt illud, vt ex hoc voluntas eorum bona dici poſſit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verbũ Dionyſij intelligitur de voluntate naturali, quæ eſt inclinatio naturæ in aliquod bonum: ſed tamen iſta naturalis inclinatio per eorum malitiam corrumpitur, inquantum hoc bonum quod naturaliter deſiderant, ſub quibuſdam malis circumſtantiis appetunt.

Ad secvndvm dicendum, quòd malum, inquantum eſt malum, nõ mouet voluntatẽ, ſed inquantũ eſt æſtimatum bonum: ſed hoc ex eorum malitia procedit, quòd id quod eſt malum, æſtiment vt bonũ: & ideo voluntas eorum mala eſt.

Ad tertivm dicendum, quòd habitus virtutum politicarum non remanent in anima ſeparata, eò quòd virtutes illæ perficiunt ſolùm in vita ciuili, quæ non erit poſt hanc vitam: ſi tamen remanerent, nunquam in actũ exirent: quaſi ligatæ ex obſtinatione mentis.

Articvlvs II.

Vtrum damnati pœniteant de malo quod fecerunt.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd damnati nunquam pœniteant de malis quæ fecerunt. Quia dicit Bernardus in Canticis, quòd dãnatus ſemper vult iniquitatẽ ſuam quam fecit: ergo nunquam de peccato commiſſo pœnitent.

¶ 2 Præterea, Velle ſe non peccaſſe, eſt bona voluntas: ſed damnati nõ habebunt bonã voluntatẽ: ergo damnati nunquam volent ſe non peccaſſe: & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Secundum Damaſ. hoc eſt hominibus mors, quod angelis caſus: ſed angeli voluntas poſt caſum eſt inuertibilis hoc modo, vt non poſſit recedere ab electione, qua prius peccauit: ergo damnati non poſſunt pœnitere de peccatis à ſe commiſſis.

¶ 4 Præterea, Maior erit peruerſitas damnatorum in inferno, quàm peccatorũ in hoc mundo: ſed aliqui in hoc mundo non pœnitent de peccatis commiſſis, vel propter excæcationem mentis, ſicut hæretici; vel propter obſtinationem, ſicut qui lætantur, cùm malè fecerint, & exultent in rebus peſſimis, vt dicitur Prouerb. 2. ergo, &c.

Sed contra, Sapientiæ. 5. de damnatis dicitur: Intra ſe pœnitentiam agentes.

¶ Præterea, Philoſophus nono Ethicorum dicit, quòd pœnitudine replentur mali, mox enim triſtantur de hoc, in quo priùs delectati ſunt: ergo damnati cùm ſint praui maximè, magis pœnitent.

Conclvsio.

Damnati per ſe non pœnitebunt de peccatis, ſed per accidens, inquantum affligentur à pœna, quam pro peccato ſuſtinent.

Respondeo dicendum, quòd pœnitere de aliquo, contingit dupliciter. Vno modo per ſe, & alio modo per accidens. Per ſe quidem de peccato pœnitet, qui peccatum in eo, quod eſt peccatum abominatur. Per accidens verò, qui illud odit ratione alicuius adiuncti, vtpotè pœnæ alicuius. Mali igitur non pœnitebunt, per ſe loquendo, de peccatis, quia voluntas malitiæ peccati in eis remanet: pœnitebunt autem per accidens, inquantum affligentur de pœna, quam pro peccato ſuſtinent.

Ad primvm ergo dicendum, quòd damnati iniquitatem volunt, ſed pœnam refugiunt: & ſic per accidens de iniquitate omiſſa pœnitent.

Ad secvndvm dicendum, quòd velle ſe nõ peccaſſe propter turpitudinem iniquitatis, eſt bona voluntas; ſed hoc non erit in damnatis.

Ad tertivm dicendum, quòd ſine aliqua auerſione voluntatis contingit, quòd damnati de peccatis pœniteant: quia non hoc refugiunt in peccatis, quòd prius appetiuerunt, ſed aliquid aliud, ſcilicet pœnam.

Ad qvartvm dicendum, quòd homines in hoc mundo quantuncunque obſtinati, per accidens de peccatis ſuis pœnitent, ſi pro eis puniantur: quia vt dicit Auguſtinus in libro 83. Quæſtionum, quòd videmus etiam ferociſſimas beſtias dolore pœnarum à maximis voluptatibus abſtinere.

Articvlvs III.

Vtrum damnati recta ratione vellent non eſſe.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd damnati recta ratione & deliberatiua non vellent non eſſe. Auguſtinus enim dicit in libro de Libero arbitrio: Conſidera quantum bonum eſt eſſe, quod beati & miſeri volunt. Maius enim eſt miſeris eſſe, quàm omnino non eſſe.

¶ 2 Præterea, Auguſtinus ſic ibidem arguit, præelectio ſupponit electionem: ſed non eſſe non eſt eligibile, cùm non habeat apparentiam boni, cùm nihil ſit: ergo non eſſe, non poteſt eſſe magis appetibile damnatis, quàm eſſe.

¶ 3 Præterea, Maius malum magis eſt fugiendum: ſed non eſſe eſt maximum malum, cùm tollat totaliter bonum, ita quòd nihil relinquit: ergo non eſſe eſt magis fugiendum, quàm miſerum eſſe: & ſic idem quod prius.

Sed contra eſt quod dicitur Apocalypſis nono: In diebus illis deſiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis.

¶ Præterea, Damnatorũ miſeria omnem huius mundi miſeriam excedit: ſed ad vitandum miſeriam huius mundi, appetibile eſt aliquibus mori. Vnde dicitur Eccleſ. 41. O mors, quàm bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, & deficit ætate, & cui de omnibus cura eſt, & incredibili, qui perdit ſapientiam: ergo multò fortiùs eſt damnatis appetibile, non eſſe, ſecundum rationem deliberatiuam.

Con-

CONCLVSIO.

Non vellent damnati non eſſe, inquantum non eſſe conſideratur ſecundum ſe, quia illud non eſt appetibile: inquantum verò cõſideratur vt eſt ablatiuum pœnalis vitæ aut alicuius miſeriæ, non eſſe poteſt deſiderari à damnatis.

RESPONDEO dicendum, quòd non eſſe, poteſt dupliciter conſiderari: Vno modo ſecundum ſe, & ſic nullo modo eſt appetibile, cùm non habeat rationem boni, ſed ſit boni pura priuatio. Alio modo poteſt conſiderari, inquantum eſt ablatiuum pœnalis vitæ, ſeu alicuius miſeriæ; & ſic non eſſe accipit rationem boni: carere enim malo eſt quoddam bonū, vt dicit Philoſophus in quinto Ethicorum: & per hunc modum melius eſt damnatis non eſſe, quàm miſeros eſſe. Vnde Matth. 26. Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. & Hierem. 20. ſuper illud: Maledicta dies in qua natus ſum, &c. dicit Gloſſa Hieron. Melius eſt non eſſe, quàm malè eſſe; & ſecundum hoc damnati poſſunt eligere non eſſe ſecundum deliberatiuam rationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Auguſtini eſt intelligendum, quod non eſſe, per ſe non eſt eligibile, ſed per accidens; inquantum ſcilicet eſt miſeriæ terminatiuum: quod enim dicitur quòd eſſe & viuere ab omnibus appetitur naturaliter, non oportet hoc accipere, quantum ad malam vitam, & corruptam, & eam, quæ eſt in triſtitiis, vt dicit Philoſophus in 9. Ethicorum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non eſſe non eſt eligibile per ſe, ſed per accidens tantùm, vt dictum eſt.

AD TERTIVM dicendum, quòd licèt non eſſe, maximè ſit malum; eſt tamen valde bonum, inquantum priuat miſeriam, quæ eſt maximum malorum, & ſic non eſſe eligitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum damnati vellent eſſe in inferno alios damnatos.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd damnati in inferno non vellent alios eſſe damnatos, qui non ſunt damnati. Quia Luc. 16. dicitur de diuite, qui orabat pro fratribus ſuis, ne irent in locum tormentorum: ergo & eadem ratione, & damnati alij non vellent ad minùs carnales ſuos amicos in inferno damnari.

¶ 2 Præterea, Affectiones in inferno inordinatæ à damnatis non auferuntur: ſed aliqui damnati inordinatè aliquos nõ damnatos dilexerunt: ergo non vellent eorum malum, quod eſt eſſe damnatos.

¶ 3 Præterea, Damnati non deſiderant augmentum ſuæ pœnæ: ſed ſi plures damnarentur, maior eſſet eorum pœna, ſicut etiam multiplicatio beatorum amplificat eorum gaudium: ergo damnati nollent ſaluos damnari.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur Iſaiæ 14. ſuper illud: Surrexerunt de ſoliis, dicit Gloſſa: Solatium eſt malorum, multos ſocios habere pœnarum.

¶ Præterea, In damnatis maximè regnat inuidia: ergo dolent de fœlicitate beatorum, & eorum damnationem appetunt.

CONCLVSIO.

Sicut beati propter perfectam charitatem gaudent de bono omnium: ita damnati propter conſummatum odium gaudent de malis, & dolent de bono: & ſic vellent ſecum alios eſſe damnatos.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Beatis erit perfectiſſima charitas, ita in damnatis perfectiſſimum odium. Vnde ſicut Sancti gaudebunt de omnibus bonis, ita & ipſi de omnibus bonis dolebunt: vnde & fœlicitas Sanctorum conſiderata maximè eos affligit; vnde dicitur Iſa. 26. Videant & confundantur zelantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret: vnde vellent omnes bonos eſſe damnatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tanta erit inuidia in damnatis, quòd etiam propinquorum gloriæ inuidebunt, cùm ipſi ſint in ſumma miſeria, cùm etiam in hac vita hoc accidat creſcente inuidia. Sed tamen minùs inuident propinquis, quàm aliis: & maior eſſet eorū pœna, ſi omnes propinqui damnarentur, & alij ſaluarentur, quàm ſi aliqui de ſuis propinquis ſaluarentur. Et exinde fuit, quòd diues petiit fratres ſuos à damnatione eripi. Sciebat enim quòd aliqui eriperentur; maluiſſet tamen cum fratribus ſuis omnes alios damnari.

AD SECVNDVM dicendum, quòd dilectio quæ non fundatur ſuper honeſtum, facilè reſcinditur, & præcipuè in malis hominibus, vt Philoſophus dicit in nono Ethicorum. Vnde damnati non ſeruabunt amicitiam ad eos, quos inordinatè dilexerunt. Sed in hoc voluntas eorum remanebit peruerſa, quòd cauſam inordinatæ dilectionis adhuc diligent.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis de damnatorum multitudine pœna ſingulorum augeatur in tātum, tamen ſupercreſcent odium & inuidia, quòd magis eligent torqueri cum multis, quàm minùs ſoli.

ARTICVLVS V.

Vtrum damnati odio habeant Deum.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd damnati non habeant Deum odio. Quia, vt dicit Dionyſ. 4. cap. de Diui. nominibus, omnibus diligibile eſt pulchrum & bonum, quod eſt omnis boni & pulchritudinis cauſa: hoc autem eſt Deus: ergo Deus à nullo odio haberi poteſt.

¶ 2 Præterea, Nullus poteſt ipſam bonitatem odio habere, ſicut nec ipſam malitiam velle: malum enim eſt omnino inuoluntariū, vt Dionyſ. dicit 4. c. de Diui. nominib. Deus autem eſt bonitas ipſa: ergo nullus ipſum odio poteſt habere.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Pſal. Superbia illorum qui te oderunt, aſcendit ſemper.

CONCLVSIO.

Damnati Deum odio proſequuntur, cùm illum non percipiant in ſe, ſed in effectu ſuæ iuſtitiæ, qui eſt illis in pœnam.

RESPONDEO dicendū, quòd affectus mouetur ex bono vel malo apprehenſo. Deus autem apprehenditur dupliciter: in ſe, ſicut à Beatis, qui eum per eſſentiam vident: & per effectus, ſicut à nobis & damnatis. Ipſe igitur in ſeipſo cùm ſit per eſſentiam bonitas, non poteſt alicui voluntati diſplicere. Vnde quicunque eum per eſſentiam vident, eum odio habere non poſſunt, ſed effectus eius aliqui ſunt voluntati repugnantes, inquantum contrariantur alicui, & ſecundum hoc aliquis non in ſeipſo, ſed ratione effectuum Deum odire poteſt. Damnati ergo Deum percipientes in affectu iuſtitiæ, qui eſt pœna, cum odio habent, ſicut & pœnas, quas ſuſtinent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Dionyſij eſt intelligendum de appetitu naturali; qui tamen in damnatis peruertitur, per id quod additur ex deliberata voluntate, vt dictum eſt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi damnati Deum in ſeipſo conſpicerent, inquantum eſt per eſſentiam bonus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum damnati demereantur.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd dānati demereantur. Damnati enim habent voluntatem malam, vt dicitur in litera: ſed per malam voluntatem, quam hic habuerunt, demeruerunt: ergo ſi ibi non demerentur, ex ſua damnatione commodum reportant.

¶ 2 Præterea, Damnati ſunt eiuſdem conditionis cum dæmonibus: ſed dæmones demerentur poſt ſuum caſum: vnde ſerpenti, qui hominem ad peccādum induxit, eſt à Deo pœna inflicta, vt dicitur Geneſ. 3. ergo & damnati demerentur.

¶ 3 Preterea, Actus inordinatus ex libertate arbitrij procedens, non excuſàtur quin ſit demeritorius: etiam ſi aliqua neceſſitas adſit, cuius aliquis ſit ſibi cauſa: ebrius enim meretur duplicem maledictionem, ſi ex ebrietate aliquod aliud peccatum committat, vt dicitur in 3. Ethic. Sed ipſi damnati fuerūt ſibi cauſa propriæ obſtinationis, per quam neceſſitatem patiuntur peccandi: ergo cùm eorum actus inordinatus ex libero arbitrio procedat; non excuſantur à demerito.

Sed contra, Pœna contra culpam diuiditur: ſed peruerſa voluntas in damnatis ex obſtinatione procedit, quæ eſt eorum pœna: ergo peruerſa voluntas in dānatis non eſt culpa, per quam demereantur.

¶ Preterea, Poſt vltimum terminum non relinquitur aliquis motus ſiue profectus in bonum, vel in malum: ſed damnati maxime poſt diem iudicij ad vltimum terminū ſuæ damnationis peruenient, quia tunc finem habebunt duæ ciuitates: vt Auguſtinus dicit: ergo damnati poſt diē iudicij peruerſa voluntate non demerebuntur, quia ſic creſceret eorum damnatio.

CONCLVSIO.

Cùm meritum vel demeritum ordinentur ad aliquod bonum vel malum conſequendum, neque boni merebuntur (quia bona voluntas in eis non erit meritum, ſed præmium) neque mali demerebūtur, quia eorū mala voluntas non erit demeritū, ſed pœna.

Respondeo dicendum, quòd de damnatis ante diem iudicij & poſt diſtinguendum eſt. Omnes enim communiter confitentur quòd poſt diem iudicij non erit aliquod meritum vel demeritum: & hoc ideo eſt, quia meritum vel demeritum ordinatur ad aliquod bonum, vel malum vlterius conſequendum: poſt diem autem iudicij erit & vltima conſummatio bonorum & malorum, ita quod nihil erit vlterius addendum de bono, vel de malo. Vnde & bona voluntas in Beatis non erit meritum, ſed præmium: & mala voluntas non erit in damnatis demeritum, ſed pœna tantum. Operationes enim virtutis ſunt præcipuè in fœlicitate, & eorum contrariç ſunt præcipuè in miſeria, vt dicitur in primo Ethicorum. Sed ante diem iudicij quidam dicunt, & Beatos mereri, & damnatos demereri. Sed hoc nō poteſt eſſe reſpectu prçmij eſſentialis vel pœnæ principalis, cùm quantum ad hoc vtrique ad terminum peruenerint. Poteſt tamen hoc eſſe reſpectu præmij accidentalis, vel pœnæ ſecundariæ quæ poſſunt augeri vſq; ad diem iudicij: & hoc præcipuè in dæmonibus vel angelis bonis, quorum officio aliqui trahuntur ad ſalutem, ex quo beatorum angelorum gaudium creſcit, vel ad damnationem, ex quo creſcit pœna dæmonum.

Ad primum ergo dicendum, quòd eſt ſummum incommodum ad ſummum malorum perueniſſe: ex quo contingit in damnatis quod demereri non poſſunt, vnde patet quod ex peccato commodum non reportant.

Ad secundum dicendum, quòd ad damnatorū hominum officium non pertinet ad damnationem alios pertrahere, ſicut pertinet ad officium dæmonum, ratione cuius demerentur, quantum ad ſecundariam pœnam.

Ad tertium dicendum, quod propter hoc non excuſantur à demerito, quia neceſſitatem habeant peccādi: ſed quia ad ſummum malorum peruenerunt; tamen neceſſitas peccandi cuius cauſa ſumus, excuſat à culpa, inquantum eſt neceſſitas quædam, quia omne peccatum oportet eſſe voluntarium: ſed quod non excuſet hoc eſt inquantum à voluntate præcedente proceſſit: & ſic totum demeritum ſequentis culpæ videtur ad primam culpam pertinere.

ARTICVLVS VII.

Vtrum damnati poßint vti notitia quam in hoc mundo habuerūt.

Tho. 4. diſt. 50. q. 2. art. 2. q. 1 et ſeq.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quod damnati non poſſint vti notitia quam in hoc mūdo habuerunt. In conſideratione enim ſcientiç eſt maxima delectatio, ſed in eis nullam delectationem eſt ponere: ergo non poſſunt vti ſcientia prius habita ſecundum aliquam conſiderationem.

¶ 2 Preterea, Damnati ſunt in maioribus pœnis, quàm ſint aliquæ pœnæ huius mundi: ſed in hoc mundo, dum aliquis eſt in maximis tormentis conſtitutus, non poteſt conſiderare aliquas intelligibiles conditiones, quas abſtractus à pœnis patitur: ergo multo minus in inferno.

¶ 3 Præterea, Damnati ſunt ſubiecti tempori: ſed longitudo tēporis eſt cauſa obliuionis, vt dicitur 1. Phyſico. ergo damnati obliuiſcentur eorum quæ hic habuerunt.

Sed contra eſt, quod Luc. 16. dicitur diuiti damnato: Recordare quia recepiſti bona, &c. ergo conſiderabunt ea quæ hic ſciuerunt.

¶ Præterea, Species intelligibiles in anima ſeparata remanent in eis: vt ſupra dictum eſt: ſi ergo eis vti non poſſent, fruſtra remanerent in eis.

CONCLVSIO.

Damnati habebunt actualem conſiderationem eorum quæ ſciuerūt, vt inde triſtitia, non vt lætitia afficiantur.

Respondeo dicendum, quod ſicut propter perfectam Sanctorum beatitudinem nihil erit in eis quod non ſit gaudij materia, ita nihil erit in damnatis quod nō ſit eis materia & cauſa triſtitiæ, nec aliquid quod ad triſtitiam poſſit pertinere, deerit, vt ſit eorum miſeria conſummata. Conſideratio enim aliquorum notorum quantum ad aliquid, inducit gaudium: vel ex parte cognoſcibilium, inquantum diliguntur: vel ex parte ipſius cognitionis, inquantum eſt conueniens & perfecta. Poteſt etiam triſtitiæ eſſe ratio, & ex parte cognoſcibilium quæ nata ſunt contriſtari, & ex parte ipſius cognitionis, prout eius imperfectio conſideratur: vtpote cum aliquis conſiderat ſe deficere in cognitione alicuius rei, cuius perfectionem appeteret: ſic etiam in damnatis erit actualis conſideratio eorum quæ prius ſciuerunt: vt materia triſtitiæ, non autem vt delectationis cauſa. Conſiderabunt enim & mala quæ geſſerunt, ex quibus damnati ſunt, & bona delectabilia, quæ amiſerunt, & ex vtroque torquebuntur, de hoc quod conſiderabunt notitiam, quam de rebus ſpiritualibus habuerunt imperfectam eſſe, & amiſiſſe ſummam eius perfectionem, quam poterant adipiſci.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis conſideratio ſcientiæ ſit per ſe delectabilis, tamen ex aliquo accidēte poteſt eſſe triſtitiæ cauſa, & ſic erit in damnatis.

Ad secundum dicendum, quòd in hoc mundo anima coniungitur corruptibili corpori, vnde per hoc quod corpus affligitur, conſideratio animæ impeditur: ſed in futuro anima non ita trahetur à corpore: ſed quantumcumque corpus affligatur, tamen anima ſemper conſiderabit lucidiſſime illa quæ ei potuerunt eſſe cauſa mœroris.

Ad tertium dicendum, quòd tempus eſt cauſa obliuionis per accidens, inquantum motus, cuius eſt mēſura, eſt cauſa tranſmutationis: ſed poſt diem iudicij non erit motus cæli, vnde nec obliuio eſſe poterit ex quacunque diuturnitate, ſed ante diem iudicij anima ſeparata nō mutatur à ſua diſpoſitione per motum cæli.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum damnati aliquando cogitabunt de Deo.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia nō poteſt haberi odio actu, niſi id de quo cogitatur: ſed damnati Deum odio habebunt, vt in littera dicitur: ergo de Deo aliquando cogitabunt.

¶ 2 Præterea, Damnati habebunt remorſum conſcientiæ: ſed conſcientia patitur remorſum de actis contra Deum: ergo de Deo aliquando cogitabunt.

Sed contra, Perfectiſſima hominis cogitatio

eſt quæ cogitat de Deo: ſed damnati non erunt in ſtatu perfectiſſimo: ergo de Deo non cogitabunt.

CONCLVSIO.

Damnati nullo modo poſſunt cogitare de Deo per ſe, hoc eſt inquantum totius bonitatis principium: per accidens verò, hoc eſt per Dei effectus, inquantum punit & alia id genus, poterit Deus à damnatis cogitari.

RESPONDEO dicendum, quòd Deus poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum ſe, & ſecundum id quod eſt ei proprium, ſcilicet eſſe totius bonitatis principium; & ſic nullo modo cogitari poteſt ſine delectatione: vnde ſic nullo modo à damnatis cogitabitur. Alio modo ſecundum aliquid quod eſt ei quaſi accidentale in effectibus eius, vtpote punitio vel aliquid huiuſmodi: & ſecundum hoc conſideratio de Deo poteſt triſtitiam inducere, & hoc modo damnati de Deo cogitabunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd damnati non habent Deum odio; niſi ratione punitionis & prohibitionis eius quod malæ eorum voluntati conſonat: vnde non conſiderabunt eum, niſi vt punitorem & prohibitorem.

Et per hoc patet etiam ſolutio ad ſecundum: quia cõſcientia non remordet de peccato, niſi inquantum eſt diuino præcepto contraria.

ARTICVLVS IX.

Vtrum damnati gloriam Beatorum videant.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quod damnati gloriam beatorum non videant. Magis enim diſtat ab eis gloria Beatorum, quàm ea quę in hoc mundo aguntur: ſed ipſi non vident quæ circa nos aguntur: vnde dicit Gregorius duodecimo Moralium ſuper illud Iob, Siue fuerint nobiles filij eius, &c. Sicut hi qui adhuc viuunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui qui corporaliter vixerunt vita in carne poſitorum, qualiter circa eos diſponatur, ignorant: ergo multo minus poſſunt videre gloriam bonorum.

¶ 2 Prętereа, Illud quod conceditur Sanctis in hac vita pro magno munere, nunquam concedetur damnatis: ſed Paulo pro magno eſt conceſſum videre vitam illam qua ſancti æternaliter cum Deo viuunt: vt dicitur ſecundæ Corinth. 12. in gloſ. ergo damnati Sanctorum gloriam non videbunt.

SED CONTRA eſt quod dicitur Luc. decimoſexto, Quod diues in tormentis poſitus vidit Abraham & Lazarum in ſinu eius.

CONCLVSIO.

Damnati ante diem iudicij bonos in gloria ſua vident, ſed poſt diem iudicij viſione Beatorum priuabuntur.

RESPONDEO dicendum, quod damnati ante diem iudicij vident beatos in gloria, non hoc modo quòd gloriam eorum, qualis ſit, cognoſcant, ſed ſolum cognoſcũt eos eſſe in gloria quadam inæſtimabili: & ex hoc turbantur, tum propter inuidiam dolentes de felicitate eorum, tum propter hoc quod ipſi talem gloriam amiſerunt: vnde dicitur Sapientiæ 5. de impiis: Videntes turbabuntur timore horribili. Sed poſt diem iudicij omnino bonorum viſione priuabuntur, nec tamen ex hoc eorum pœna minuetur, ſed augebitur: quia memoriam habebũt gloriæ bonorum, quam in iudicio videbunt, vel ante iudicium, & hoc erit eis in tormentum: ſed vlterius affligẽtur in hoc quod videbunt ſe indignos reputari etiam videre gloriam quam Sancti merentur habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ in hac vita aguntur, nõ ita affligerent damnatos in inferno ſi viderentur, ſicut Sanctorum gloria inſpecta. Vnde non ita oſtenduntur damnatis ea quæ hic aguntur: ſicut ſanctorũ gloria, quamuis etiam eorum quæ hic aguntur oſtendantur eis ea, ex quibus triſtitiam habere poſſunt.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Paulus inſpexit vitam illam, in qua Sancti cum Deo viuunt eam experiẽdo, & in futurum perfectius ſperando, quod non eſt de damnatis. Et ideo non eſt ſimile.

QVÆSTIO XCIX.

De miſericordia Dei reſpectu damnatorum, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de miſericordia & iuſtitia reſpectu damnatorũ.

¶ Circa quod quæruntur quinque.

¶ Primò, vtrum ex diuina iuſtitia inferatur peccatoribus pœna æterna.

¶ Secundo, vtrum per diuinam miſericordiam omnis pœna tam hominum quàm dæmonum terminetur.

¶ Tertiò, vtrum ſaltem pœna hominum terminetur.

¶ Quartò, vtrum ſaltem pœna Chriſtianorum.

¶ Quinto, vtrum illorũ qui opera miſericordiæ fecerũt.

ARTICVLVS I.

Vtrum ex diuina iuſtitia inferatur pœna æterna peccatori.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ex diuina iuſtitia non inferatur peccatoribus pœna æterna. Pœna enim non debet excedere culpã Deuteron. 25. Secundum menſuram delicti erit & plagarum modus: ſed culpa eſt temporalis: ergo pœna non debet eſſe æterna. Tho. 4. diſt. 46 q. 1 ar. 3

¶ 2 Præterea, Duorum peccatorum mortalium vnum eſt altero maius: ergo vnum debet maiori quàm alterum pœna puniri: ſed nulla pœna eſt maior quàm æterna, cùm ſit infinita: ergo nõ cuilibet peccato mortali debetur pœna æterna: & ſi vni non debetur, nulli debetur, cùm eorum diſtantia non ſit infinita.

¶ 3 Præterea, A iuſto iudice non infertur pœna niſi ad correctionẽ: vnde 2. Ethicorum dicitur, quod pœnæ ſunt quædam medicinæ: ſed quod impij in æternum puniantur, hoc non eſt ad correctionem eorum: nec aliquorum aliorum, cùm tunc non ſint aliqui futuri qui per hoc corrigi poſſint: ergo ſecundum diuinam iuſtitiam nõ infertur pœna æterna.

¶ 4 Præterea, Omne quod non eſt per ſe volitum, nullus vult niſi propter aliquam vtilitatem: ſed pœnæ à Deo non ſunt propter ſe volitę, non enim delectatur in pœnis: cùm ergo nulla vtilitas accidere poſſit ex perpetua ratione pœnę, videtur quod talem pœnam pro peccato inferre non debeat.

¶ 5 Præterea, Nihil quod eſt per accidens, eſt perpetuum, vt dicitur primo Cæli & mundi: ſed pœna eſt eorũ quæ ſunt per accidens, cùm ſit contra naturam: ergo non poteſt eſſe perpetua.

¶ 6 Præterea, Iuſtitia Dei hoc exquirere videtur, vt peccatores ad nihilum redigantur, quia propter ingratitudinem videtur quis beneficia amittere: inter cætera autem Dei beneficia eſt ipſum eſſe: vnde videtur iuſtum, vt peccator qui ingratus Deo exiſtit, ipſum eſſe amittat: ſed ſi in nihilum redigantur, eorum pœna non poteſt eſſe perpetua: ergo non videtur eſſe conſonum diuinæ iuſtitiæ, vt peccatores perpetuo puniantur.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matt. 25. Ibunt hi, id eſt peccatores, in ſupplicium æternum.

¶ Præterea, Sicut ſe habet præmium ad meritum, ita pœna ad culpam: ſed ſecundum diuinam iuſtitiam merito temporali debetur præmium æternum. Ioan. 6. Omnis qui videt Filium, & credit in eum, habet vitam æternam: ergo & culpæ temporali ſecundum diuinam iuſtitiam debetur pœna æterna.

¶ Prętereа, Secundum Philoſophum in quinto Ethicorum, pœna taxatur ſecundum dignitatem eius, in

quem peccatur: vnde maiori pœna punitur qui percutit alapa principem, quàm alium quemcumque. Sed quicunque peccat mortaliter, peccat contra Deum, cuius præcepta tranſgreditur; & cuius honorem alij impartitur, dum in alio finem conſtituit: maieſtas autem Dei eſt infinita. ergo quicunque peccat mortaliter, dignus eſt infinita pœna, & ita videtur quod iuſtè pro peccato mortali quis perpetuo puniatur.

CONCLVSIO.

Cùm peccatores peccent contra Deum, qui æternus eſt, conueniens eſt, vt pœna æterna eis ex diuina iuſtitia inferatur.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm pœna duplicem habeat quantitatem, ſcilicet ſecundum intentionem acerbitatis, & ſecundum durationem temporis, quantitas pœnæ reſpondet quantitati culpæ ſecundum intentionem acerbitatis, vt ſecundum quòd grauius peccauit, ſecundum hoc grauior pœna ei infligatur. Vnde Apocalyp. 18. Quantum ſe glorificauit & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum & luctum: non autem reſpondet duratio pœnæ durationi culpæ, vt dicit Auguſtinus 21. de ciuitate Dei. Non enim adulterium quod in momento temporis perpetratur, momentanea pœna punitur etiam ſecundum leges humanas, ſed duratio pœnæ reſpicit diſpoſitionem peccantis: quandoque enim ille qui peccat in aliqua ciuitate, ex ipſo peccato efficitur dignus vt totaliter à ciuitatis cōſortio repellatur, vel per exilium perpetuum, vel etiam per mortem: quandoque verò non redditur dignus, vt totaliter à ſocietate excludatur: & ideo vt poſſit eſſe conueniens membrum ciuitatis, pœna ei prolongatur, vel breuiatur, ſecundum quod expedit eius curationi, vt in ciuitate conuenienter & pacificè viuere poſſit: ita etiam ſecundum diuinam iuſtitiam aliquis ex peccato redditur dignus penitus à ciuitatis Dei conſortio ſeparari, quod fit per omne peccatum, quo contra charitatem peccat, quæ eſt vinculum ciuitatem prædictam vniens: & ideo pro peccato mortali, quod eſt contrarium charitati, aliquis in æternum à ſocietate Sanctorum excluſus, æternæ pœnæ adiicitur. Quia vt Auguſtinus dicit in libro prædicto: quod eſt de ciuitate iſta mortali homines ſupplicio primæ mortis, hoc eſt de ciuitate illa immortali homines ſupplicio ſecundæ mortis auferre: quod autem pœna quam ciuitas mundana infligit, perpetua non reputatur, hoc eſt per accidens, vel inquantum perpetuo homo non manet, vel inquantum etiam ipſa ciuitas deficit. Vnde ſi homo in perpetuum viueret, pœna exilij vel ſeruitutis quæ per legem humanam infertur, in eo perpetuo maneret: qui verò hoc modo peccant, vt inde non reddantur digni totaliter ſeparari à ſanctæ ciuitatis conſortio, ſicut peccantium venialiter, tanto eorum pœna erit breuior, vel diuturnior, quanto magis vel minus purgabiles erunt, ſecundum quod eis peccata plus vel minus inhæſerunt: quod in pœnis huius mundi & purgatorij ſecundum diuinam iuſtitiam ſeruātur. Inueniuntur etiam & aliæ rationes, à Sanctis aſſignatæ; quare iuſtè pro peccato temporali aliqui pœna perpetua puniantur. Vna eſt quia peccauerunt contra bonum æternum, dum contempſerunt æternam vitam, & hoc etiam eſt quod Auguſtinus in prædicto libro dicit, Factus eſt malo dignus æterno, quia hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet æternum. Alia ratio eſt quia homo in ſuo æterno peccauit. Vnde Gregorius dicit in quarto Dialog. Ad magnam iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio qui nunquam voluerunt carere peccato. Et ſi obiiciatur quod quidam peccantes mortaliter proponunt vitam ſuam in melius commutare, & ita ſecundum hoc non eſſent digni æterno ſupplicio; vt videtur: dicendum ſecundum quoſdam, quod Gregorius loquitur de voluntate quæ manifeſtatur per opus: qui enim in peccatum mortale labitur, propria voluntate ſe ponit in ſtatum, à quo erui non poteſt, niſi diuinitus. Vnde ex hoc ipſo quod vult peccare, conſequenter vult in peccato manere perpetuo. Homo enim eſt ſpiritus vadens in peccatum & non rediens per ſeipſum. Sicut ſi aliquis ſe in foueam proiiceret, vnde exire non poſſet niſi adiutus, poſſet dici quod in æternum ibi manere voluit, quantumcumque aliud cogitaret. Vel poteſt dici & melius, quod ex hoc ipſo quod mortaliter peccat, finem ſuum in creatura conſtituit: & quia ad finem vitæ tota vita ordinatur, ideo & ex hoc ipſo totam vitam ſuam ordinat ad illud peccatum, & vellet perpetuo in peccato manere, ſi hoc ſibi eſſet impune. Et hoc eſt quod Gregorius in 34. libro Moralium, ſuper illud Iob. 41. Aeſtimabunt abyſſum quaſi ſeneſcentem iniqui: ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quippe ſine fine viuere: vt ſine fine potuiſſent in ſuis iniquitatibus permanere, nam magis appetunt peccare quàm viuere. Poteſt & alia ratio aſſignari quare pœna peccati mortalis ſit æterna: quia per eam contra Deum, qui eſt infinitus, peccatur. Vnde cùm non poſſet eſſe infinita pœna per intentionem, quia creatura non eſt capax alicuius qualitatis infinitæ, requiritur quod ſit ſaltem duratione infinita. Eſt etiam quarta ratio ad hoc idē quia culpa manet in æternum, cum culpa non poſſit remitti ſine gratia, quam homo non poteſt poſt mortem acquirere, nec debet pœna ceſſare, quandiu culpa manet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœna non debet æquari culpæ ſecundum quantitatem durationis, vt videtur etiam per leges humanas accidere. Vel dicendum, ſicut Gregorius ſoluit, quòd quamuis culpa ſit actu temporalis, voluntate tamen eſt æterna.

AD SECVNDVM dicendum, quòd quantitati peccati reſpondet quantitas pœnæ ſecundum intenſionem: & ideo peccatorum mortalium inæqualium erunt pœnæ inæquales intenſione, æquales autem duratione.

AD TERTIVM dicendum, quòd pœnæ quæ infliguntur his, qui à ciuitatis ſocietate non penitus eiiciuntur, ſunt ad correctionem eorum ordinatæ: ſed illæ pœnæ, per quas aliqui totaliter à ciuitatis ſocietate exterminantur, non ſunt ad correctionem eorum; poſſunt tamē eſſe ad correctionem & tranquillitatem aliorum, qui in ciuitate remanent: & ita damnatio æterna impiorum eſt ad correctionem eorum, qui nunc ſunt in Eccleſia. Non enim pœnæ ſunt ad correctionem ſolùm, quando infliguntur, ſed etiam quando determinantur.

AD QVARTVM dicendum, quòd impiorum pœnæ in perpetuum duraturæ non erunt omnino inutiles. Sunt tamen vtiles ad duo. Primò ad hoc, quòd in eis diuina iuſtitia conſeruatur, quæ eſt à Deo accepta propter ſeipſum. Vnde Gregor. in Dialogo: Omnipotens Deus, quia pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: quia autem iuſtus eſt, ab iniquorum vltione in perpetuum non ſedatur. Secundò, ad hoc ſunt vtiles, vt de his electi gaudeant, dum in his Dei iuſtitiam contemplantur, & dum ſe euaſiſſe cognoſcant. Vnde Pſalmus: Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam, &c. & Iſai. vltimo: Erunt, ſcilicet impij, vſque ad ſatietatem viſionis, ſcilicet Sanctis, vt Gloſſ. dicit. Et hoc eſt quod Gregor. dicit 4. Dialog. Iniqui omnes æterno ſupplicio deputati, ſua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, ſcilicet vt iuſti omnes & in Deo videant gaudia quæ perceperunt, & in illis percipiant ſupplicia quæ euaſerunt: quatenus tantò magis in æternum diuinæ gratiæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quantò in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

AD QVINTVM dicendum, quòd quamuis pœna per accidens reſpondeat animæ, tamen per ſe reſpondet animæ culpa infectæ: & quia culpa in perpetuum in ea manebit, ideo & pœna perpetua erit.

AD SEXTVM dicendum, quòd quamuis pœna reſpondet culpæ propriè loquẽdo, ſecundum inordinationem quæ inuenitur in ipſa, & non ſecundum dignitatem ipſius, in quem peccatur, quia ſic cuilibet peccato reſponderet pœna infinita intẽſione: quamuis ergo ex hoc quòd aliquis peccat contra Deum, qui eſt auctor eſſendi, mereatur ipſum eſſe amittere, conſiderata tamen ipſius actus inordinatione, non debetur ei amiſſio eſſe: quia eſſe præſupponitur ad meritum & demeritum, nec per inordinationem peccati eſſe tollitur vel corrumpitur: & ideo non poteſt eſſe debita pœna alicuius culpæ, priuatio ipſius eſſe.

ARTICVLVS II.

Vtrum per diuinam miſericordiam omnis pœna terminetur tam hominum quàm dæmonum.

Tho. 4. diſt. 46. q. 2. art. 3. q. 1. et ſeq.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd per diuinam miſericordiam omnis pœna terminetur tam hominum quàm etiam dæmonum. Sapientiæ 11. Miſereris omnium Domine, quoniam omnia potes: ſed inter omnia etiam dæmones continentur qui ſunt Dei creaturæ. ergo & ipſorum dæmonum pœna finietur.

¶ 2 Præterea, Romanorum decimoprimo, Concluſit Deus omnia ſub peccato, vt omnium miſereretur: ſed Deus dæmones ſub peccato concluſit, id eſt claudi permiſit: ergo videtur quod etiam dæmonum aliquando miſereatur.

¶ 3 Præterea, Sicut dicit Anſelmus in libro, Cur Deus homo: Non eſt iuſtum, vt Deus creaturam, quam fecit ad beatitudinẽ, omnino perire ſinat: ergo videtur, cùm quælibet creatura rationalis creata fuerit ad beatitudinem, non eſſe iuſtum, vt omnino perire permittatur.

SED CONTRA eſt quod dicitur Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ergo æternaliter punientur.

¶ Præterea, Sicut boni angeli effecti ſunt beati per conuerſionem ad Deum, ita mali angeli effecti ſunt miſeri per auerſionem à Deo. Si ergo miſeria malorum angelorum finiatur quandoque, & beatitudo bonorum finem habebit, quod eſt inconueniens.

CONCLVSIO.

Nulla pœna tam hominum quàm dæmonum per diuinam miſericordiam terminabitur, tum ex Scriptura teſtimonio, tum ex hac ratione, quod alioquin ex vna parte diuina miſericordia nimis extenderetur, ex altera verò nimis abbreuiaretur.

RESPONDEO dicendum, quòd error Origenis fuit (vt Auguſt. viceſimo primo de Ciuitate Dei dicit) quod Dæmones quandoque per Dei miſericordiam liberandi ſunt à pœnis. Sed iſte error eſt ab Eccleſia reprobatus propter duo. Primò, quia manifeſtè auctoritati ſacræ Scripturæ repugnat, quæ habetur Apocalypſis viceſimo: Diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi beſtiæ & Pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum: per quod in Scriptura ſignificari æternitas conſueuit. Secundò, quia ex vna parte nimis miſericordiam extendebat, & ex alia parte nimis eam coarctabat. Eiuſdem enim rationis eſſe videtur bonos angelos in æterna beatitudine permanere, & malos angelos in æternum puniri. Vnde ſicut ponebat dæmones & animas damnatorum quandoque à pœna liberandas, ita ponebat angelos & animas bonorum quandoque à beatitudine in huius vitæ miſerias deuoluendas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus quantum in ipſo eſt, miſeretur omnibus: ſed quia eius miſericordia ſapientiæ ordine regulatur, inde eſt quod ad quoſdam non ſe extendit, qui ſe miſericordiæ fecerunt indignos, ſicut dæmones & damnati qui ſunt in malitia obſtinati. Tamen poteſt dici quod etiam in eis miſericordia locum habet, inquantum citra condignum puniuntur, non quod à pœna totaliter abſoluantur.

AD SECVNDVM dicendũ, quod ibi intelligenda eſt diſtributio pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, vt intelligatur auctoritas de hominibus ſecundum ſtatum viæ, quia ſcilicet & Iudæorum & Gentilium miſertus eſt, ſed non omnium Gentilium, vel omnium Iudæorum.

AD TERTIVM dicendum, quòd Anſelmus intelligit non eſſe iuſtum quantum ad decentiam diuinæ bonitatis, & loquitur de creatura ſecundum genus ſuum. Non enim eſt conueniens diuinæ bonitati, vt totum vnum genus creaturæ deficiat à fine, propter quem eſt factum. Vnde nec omnes homines nec omnes angelos damnari conuenit, ſed nihil prohibet quin aliqui vel ex hominibus vel ex angelis in æternum pereant: quia diuinæ voluntatis intentio impletur in aliis, qui ſaluantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum diuina miſericordia patiatur homines in æternum puniri.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod diuina miſericordia non patiatur ſaltem homines in æternum puniri, Geneſis ſexto: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt: & accipitur ibi ſpiritus pro indignatione, vt patet per Gloſ. ibidem. Cùm ergo indignatio non ſit aliud quàm eius pœna, non punietur æternaliter.

¶ 2 Præterea, Charitas Sanctorum in præſenti hoc facit, vt pro inimicis exorent: ſed tunc habebunt perfectiorem charitatem: ergo tunc orabunt pro inimicis damnatis: ſed orationes eorum eſſe caſſæ non poterũt cùm ſint maximè Deo acceptæ: ergo in precibus Sanctorum diuina miſericordia damnatos quandoque à pœna liberabit.

¶ 3 Præterea, Hoc quod Deus pœnam damnatorum æternam prædixit, ad prophetiam cõminationis pertinet, ſed prophetia comminationis nõ ſemper impletur, quod patet per hoc quod dictum eſt de Niniue, quia non fuit ſubuerſa, ſicut prædictũ fuerat per prophetam, qui ex hoc etiam contriſtatus fuit: ergo videtur quod multo amplius per diuinam miſericordiam comminatio pœnæ æternæ mutabitur in mitiorem ſententiam, quãdo in nullius triſtitiam, ſed in omnium gaudium cedere poterit.

¶ 4 Præterea, Ad hoc facit, quod in Pſalmo dicitur: Nunquid in æternum iraſcetur Deus? ſed ira Dei eſt eius punitio: ergo, & cætera.

¶ 5 Præterea, Iſaiæ decimoquarto, ſuper illud: Tu autem proiectus es, &c. dicit Gloſſa: Et ſi omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam: & loquitur de Diabolo: ergo videtur quod omnes animæ humanæ aliquando requiem habebunt de pœnis.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matthæi viceſimoquinto, ſimul de electis & reprobis: Ibunt hi, ſcilicet reprobi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitã æternam: ſed inconueniens eſt ponere quòd iuſtorum vita quandoque finiatur: ergo inconueniens eſt ponere quod reproborum ſupplicium terminetur.

¶ Præterea, Sicut dicit Damaſ. hoc eſt hominibus mors quod eſt angelis caſus: ſed angeli poſt caſum irreparabiles fuerunt: ergo & homines poſt mortem: & ſic reproborũ ſupplicium nunquam terminabitur.

CONCLVSIO.

Sicut dæmonibus pœna inferni erit perpetua, ita & hominibus, quia vtique ſunt in malitia obſtinati.

RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut Auguſtinus dicit viceſimoprimo de Ciuitate Dei) quidam in hoc ab errore Origenis declinauerunt, quod dæmones poſuerunt in perpetuum puniri, ſed omnes homines quandoque liberari à pœna, etiam infideles. Sed hæc poſitio omnino

eſt irrationabilis. Sicut enim dæmones ſunt in malitia obſtinati, & ita perpetuò puniendi, ita & hominum animæ qui ſine charitate decedunt: cùm hoc hominibus ſit mors, quod eſt angelis caſus, vt Damaſ. dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum illud eſt intelligendum de homine ſecundum genus ſuum: quia ab humano genere quandoque Dei indignatio eſt remota per Chriſti aduentum: ſed illi qui in hac reconciliatione, quæ facta eſt per Chriſtum, noluerunt permanere, in ſeipſis diuinam iram perpetrauerunt: cùm nõ ſit nobis aliquis modus reconciliationis conceſſus, niſi per Chriſtum.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ſicut Auguſtinus dicit 21. de Ciuitate Dei. Et Gregorius 25. Moralium, & 4. Dialog. quòd Sancti in hac vita omnino pro inimicis exorant, vt conuertantur ad Deum, cùm adhuc conuerti poſſunt. Si enim eſſent præſciti ad mortem, non magis pro eis quàm pro dæmonibus oraremus: & quia poſt hanc vitam decedentibus ſine gratia, tempus conuerſionis non erit, nulla pro eis fiet oratio, nec ab Eccleſia militante, nec triumphante. Hoc enim pro eis orandum eſt, vt Apoſtolus dicit 2. Timoth. 2. vt det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcant à diaboli laqueis.

AD TERTIVM dicendum, quòd prophetia comminatoria pœnæ tunc ſolùm immutatur, quando variantur merita eius, in quem cõminatio facta eſt. Vnde Hieremiæ decimooctauo dicitur: Repente loquar aduerſus gentem & aduerſus regnum, vt eradicem & deſtruam & diſperdam illud: ſi pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaueram ei. Vnde cùm damnatorum merita mutari non poſſint, comminatio pœnæ ſemper in eis implebitur: nihilominus tamen prophetia cõminationis ſemper, quantum ad aliquem intellectum impletur: quia vt dicit Auguſtinus in prædicto libro, euerſa eſt Niniue, quæ mala erat, & bona ædificata eſt, quæ non erat: ſtantibus enim mœnibus atque domibus, euerſa eſt ciuitas in perditis moribus.

AD QVARTVM dicendum, quòd illud verbum Pſalmi pertinet ad vaſa miſericordiæ, quæ ſe indignos miſericordia non fecerunt: quia in hac vita, quæ quędam ira Dei eſt, propter vitæ miſerias, vaſa miſericordiæ mutat in melius. Vnde ſequitur in Pſalmo: Hæc mutatio dexteræ excelſi. Vel dicendum, quòd hoc intelligitur de miſericordia aliquid relaxante, non de miſericordia totaliter liberante, ſi extendatur etiam ad damnatos. Vnde non dicit, Continebit ab ira miſericordias ſuas, ſed in ira: quia non totaliter pœna tolletur, ſed ipſa pœna durante miſericordia operabitur, eam diminuendo.

AD QVINTVM dicendum, quòd gloſſ. illa non loquitur ſimpliciter, ſed ſub hypotheſi impoſſibilis, ad exaggerandum peccati magnitudinem ipſius diaboli vel Nabuchodonoſor.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pœna Chriſtianorum damnatorum per diuinam miſericordiam terminetur.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſaltem Chriſtianorum pœna per diuinam miſericordiam terminetur. Quia Marc. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: ſed hoc eſt omnium Chriſtianorum: ergo omnes Chriſtiani finaliter ſaluabuntur.

¶ 2 Præterea, Ioan 6. dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternã: ſed hic eſt communis cibus & potus Chriſtianorum: ergo omnes Chriſtiani finaliter ſaluabuntur.

¶ 3 Præterea, 1. ad Corint. 3. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit ſic quaſi per ignẽ; & loquitur de illis, in quibus fuit fundamentũ fidei Chriſtianæ: ergo omnes tales finaliter ſaluabuntur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur 1. ad Corinth. 6. Iniqui regnum Dei non poſſidebunt: ſed quidam Chriſtiani ſunt iniqui: ergo non omnes Chriſtiani ad regnum peruenient: & ita perpetuò punientur.

¶ Præterea, 2. Petri 2. dicitur: Melius erat eis viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt agnitam retroire ab eo, quod traditum eſt illis ſancto mandato: ſed illi qui viam veritatis non cognouerunt, æternaliter punientur: ergo & Chriſtiani, qui ab agnita retroceſſerunt.

CONCLVSIO.

Chriſtiani ſoli, qui in fide catholica finaliter perſeuerabunt, & ab aliis criminibus reperientur finaliter abſoluti, à pœna æterna erunt immunes.

RESPONDEO dicendum, quòd quidam fuerunt (vt dicit Auguſt. in prædicto libro) qui non omnibus hominibus promiſerunt abſolutionem à pœna æterna, ſed ſolis Chriſtianis: & in hoc diuerſificati ſunt. Quidã enim dixerunt, quòd quicunque ſacramenta fidei perceperunt, ab æterna pœna erunt immunes: ſed hoc eſt contrarium veritati; quia quidam ſacramenta fidei recipiunt, & fidem non habent, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, Hebr. 11. Et ideo alij dixerunt, quòd ſolùm illi ab æterna pœna erunt immunes, qui ſacramenta fidei ſunt conſecuti, & fidem catholicam tenuerunt.

Sed contra hoc eſſe videtur, quòd aliquando aliqui catholicam fidem tenent, & poſtea reſipiſcunt, qui non minori pœna ſunt digni, ſed maiori: quia 2. Petr. 2. Melius erat eis viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt agnitã retroire. Planum eſt etiam peccare plus hæreſiarchas, qui de fide catholica recedentes, nouas hæreſes fingunt, quàm illos, qui à principio aliquam hæreſim ſunt ſecuti.

Et ideo alij dixerunt, quòd illi ſoli ab ęterna pœna ſunt immunes, qui in fide catholica finaliter perſeuerãt, quantumcunque aliis criminibus inuoluantur. Sed hoc manifeſtè contrariatur Scripturæ, quia Iacobi primo dicitur: Fides ſine operibus mortua eſt. & Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt: & in multis aliis locis Scriptura peccantibus æternas pœnas comminatur. Vnde non omnes finaliter in fide perſiſtentes, à pœna æterna erunt immunes, niſi & ab aliis criminibus inueniantur finaliter abſoluti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus ibi loquitur de fide formata, quæ per dilectionem operatur, in qua quicunque deceſſerit, ſaluus erit. Sed huic nõ ſolùm opponitur infidelitatis error, ſed quodlibet peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendum, quòd verbum Domini intelligitur non de illis, qui tantùm ſacramentaliter edunt, qui indignè quandoque ſumentes, iudicium ſibi manducant & bibunt; vt dicitur primæ ad Corinth. 11. ſed loquitur de manducantibus ſpiritualiter, qui per charitatem ei incorporantur, quam incorporationem facit ſacramẽtalis conſectio, ſi quis dignè accedat. Vnde quantũ eſt ex virtute ſacramenti, ad vitam æternam perducit, quamuis poſſit tali fructu priuari per peccatum, etiam poſtquam dignè conſumpſerit.

AD TERTIVM dicendum, quòd fundamentum in verbis Apoſtoli intelligitur fides formata, ſupra quam qui peccata venialia ædificauerit, detrimentum patietur: quia pro eis punitur à Deo: ipſe tamen ſaluus erit finaliter, quaſi per ignem vel temporalis tribulationis, vel pœnæ purgatoriæ, quæ poſt mortem erit.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnes illi, qui operantur miſericordiæ opera, puniantur æternaliter.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd illi omnes, qui opera miſericordiæ faciunt, non puniuntur æternaliter, ſed ſolùm illi, qui opera miſericordiæ negligunt. Iacob. 2. Iudicium ſine miſericordia

cordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam. & Matth. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.

¶ 2 Præterea, Matth. 25. ponitur diſceptatio Domini cum reprobis & electis: ſed illa diſceptatio non eſt niſi de operibus miſericordiæ: ergo ſolùm pro operibus miſericordiæ omiſſis, aliqui æternaliter punientur; & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Matth 6. dicitur: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c. & ſequitur: Si enim dimiſeritis hominibus, &c. ergo videtur quòd miſericordes, qui aliis peccata dimittunt, ipſi veniam peccatorum conſequentur; & ſic non æternaliter punientur.

¶ 4 Præterea, 1 Timot. 4. ſuper illud: Pietas ad omnia valet; dicit Gloſſ. Ambroſ. Omnis ſumma diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia & pietate eſt, quam aliquis ſequens, ſi lubricum carnis patitur, ſine dubio vapulabit, ſed non peribit: ſi quis autem ſolum exercitium corporis habuerit, perennes pœnas patietur: ergo illi qui inſiſtunt operibus miſericordiæ, qui peccatis carnalibus detinentur, non in æternum punientur; & ſic idem quod prius.

SED CONTRA eſt, quod dicitur primæ ad Corinth. 6. Neque fornicarij, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt: ſed multi qui ſe exercent in operibus miſericordiæ, ſunt tales: ergo non omnes miſericordes ad regnum æternum peruenient, & ita aliqui eorum æternaliter punientur.

¶ Præterea, Iacob. 2. Quicunque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, eſt factus omnium reus: ergo quicunque ſeruat legem quo ad opera miſericordię, & negligit alia opera, reatum de tranſgreſſione legis incurret; & ita æternaliter punietur.

CONCLVSIO.

Nec fides, nec opera miſericordiæ eripient à pœna æterna eos, qui cum peccato mortali decedunt.

RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in libro prædicto: quidam poſuerunt, non omnes qui catholicam fidem tenent, à pœna æterna eſſe liberandos, ſed ſolum illos, qui operibus miſericordiæ inſiſtunt, quamuis etiam aliis criminibus ſint ſubiecti. Sed iſtud nõ poteſt ſtare, quia ſine charitate non prodeſt aliquid ad vitam æternam. Contingit autem aliquos operibus miſericordiæ inſiſtere, qui charitatem non habent: vnde his nihil prodeſt ad vitam ęternam promerendam, vel ad immunitatem æternæ pœnæ, vt patet primæ ad Corint. 13. Et præcipuè hoc apparet abſurdũ in raptoribus, qui multa rapiunt, & tamen miſericorditer largiuntur. Et ideo dicendum, quòd quicunque cum peccato mortali decedunt, nec fides, nec opera miſericordiæ eos liberabit à pœna æterna, etiam poſt quantumcunque ſpatium temporis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi miſericordiam conſequentur, qui miſericordiam ordinatè impendunt: non autem ordinatè miſericordiam impendunt, qui ſeipſos in miſerendo negligunt, ſed magis ſe impugnant malè agendo: & ideo tales miſericordiam penitus abſoluentem non conſequentur, etſi conſequenter miſericordiam de peccatis debitis aliquid relaxantem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non propter hoc ponitur diſceptatio de operibus miſericordię ſolum, quia pro eorum negligẽtia tãtummodo aliqui puniantur æternaliter: ſed quia illi æterna pœna liberabuntur poſt peccata, qui per opera miſericordiæ ſibi veniam impetrauerũt, facientes amicos ſibi ex mammona iniquitatis.

AD TERTIVM dicendũ, quòd illud à Domino dicitur his, qui petunt ſibi debitum relaxari, non illis qui in peccato perſiſtunt: & ideo ſoli pœnitentes per opera miſericordiæ conſequuntur veniam penitus liberantem.

AD QVARTVM dicendum, quòd gloſſ. Ambroſ. loquitur de lubrico venialis peccati, à quo aliquis poſt purgatorias pœnas, quas vapulationem dicit, per opera miſericordię abſoluetur: vel ſi loquamur de lubrico mortalis peccati, eſt intelligendum, quòd adhuc in vita iſta exiſtẽtes illi, qui ex fragilitate in carnalia peccata incidũt, per opera miſericordiæ ad pœnitentiam diſponuntur. Vnde talis non peribit, id eſt diſponetur per talia opera ad non pereundum, gratia introducta à Domino, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

SVPPLEMENTI Tertiæ partis Summæ Theologicæ D. Thomæ Aquinatis, nunc demum ſumma cum diligentia ad vetera manuſcripta exemplaria collati, atque à plurimis mendis repurgati, Finis.

CENSVRA ET APPROBATIO.

SVMMAM *Theologicam D. Thomæ Aquinatis, diligentia & opera quorundam Louanienſium Theologorum, hoc anno Domini* M. D. LXVI. *recognitam, à plurimis mendis, quibus anteà ſcatebat, vetuſtiſſimorum manuſcriptorum exemplarium adminiculo, rectè fideliterque repurgatam eſſe, & ſuæ primæ puritati, ſi non omnino, at certè maxima ex parte reſtitutam iudicamus: ob idque eam typis mandãdam, eiuſque lectionem, ſi vnquam anteà, nunc ſanè potiſſimum, omnibus Theologicæ doctrinæ ſtudioſis, & catholicæ veritatis cultoribus vtiliſſimam fore cenſemus.*

Auguſtinus Hunæus ſacræ Theologię Doctor, & Regius apud Louanienſes profeſſor.
Cornelius Ianſenius, ſacrę Theolog. Doctor.
Cunerus Petri, Paſtor S. Petri Louanij.

VA1152PP86

SVMMA PRIVILEGIORVM.

PHILIPPI Dei gratia, Regis Hiſpaniarum &c. Ducis Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Priuilegijs cautum eſt, ne quis citra volútatem Chriſtophori Plantini, *Summam Theologicã D. Thomæ Aquinatis*; videlicet Primam partem, Primam Secundæ, Secundam Secundæ & Tertiá partem, cum adiunctione eorum, quæ morte præuentus D. Thomas abſoluere nequiuit, à doctiſſ. Theologis ad exemplaria manuſcripta maxima diligentia & fide collatã & emendatam, nec non notationibus locorum ex ſanctis patribus vel profanis auctoribus citatorum illuſtratam, ante annos decem, quocunque modo vel forma, imprimat, vel alibi impreſſam importet venalẽúe habeat ſub graui mulcta, vt latius patet in litteris eidem Chriſtophoro Plantino datis & conceſſis, Bruxellæ in Conſilio priuato 17. Decembris, Anno Domini 1567

Signat.

domus Sadale nec professionis. *I. de Langhe.*

Et in Conſilio Brabantiæ 19. Septembris. 1567.

Signat.

Boudevvijns.

164
C
4